

L. C. Vercellone

[C]lementina an. 1598.

[E]ditionis praestantia, quae difficulter reperitur, confer Henricum de [...] pag. praesertim 489, col. 1. et Bonaventuram a Magdalono pag. 45–72, illum in Lux de Luce, istum in Triplici Biblico-Critica Demonstr.; nec non Bibliographiae Scriptores.

Notandum porro, adesse hic in primo ternione Correctorium pro tribus Vaticanis editionibus, 1592, 1593, et pro praesenti 1598, ad cuius normam ex Decreto eiusdem Clementis VIII. adornandae sunt omnes sacror. Bibliorum Vulgat. editiones. Adverte tamen in Correctorio pro edit. 1593. levissimum occurrisse mendum: nam inter numerum paginarum 944 et 946. notandum erat = 2. 17. qui. = et notatum fuit post = 1. 37. eis = Item in 3° Correct. pro edit. scilicet 1598. ubi notatur = 611. 2. 7. = pro 7. quaere 37. pari modo = 901. 2. 42. ei, = esse debet = 902. 2. 39. ei = post 40. adde [...] = 2 pag. 226. lege: pallio [...] eius. ad p. 406. lege Besluth. [...] [...] debebat.

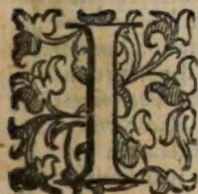
Bussi

Romae, anno 1618, ex typogr. Andreae Phaei prodiit editio, quae huic simillima est; sed loco tertii correctorii habet correctorium pro eadem editione 1618. In secundo correctorio non fuit emendatum mendum typogr. superius notatum. Eadem autem editio unica est, quam videre contigit, quae secuta est correctorium Clementinum, excepto loco Ezech. 21, 28.

BIBLIA
SACRA
VVLGATÆ EDITIONIS
SIXTI V. P. M
IVSSV
recognita atque edita.
ROMAE.
Ex Typographia VATICANA.
M. D XCVIII.

PRAEFATIO
Ad Lectorem.

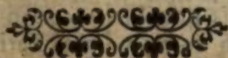
N multis, magnisq. beneficijs, quæ per sacram Tridentinam Synodum Ecclesiæ suæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quòd inter tot Latinas editiones Diuinarum Scripturarum, solam veterem ac vulgatam, quæ longo tot sæculorum vsu in Ecclesia probata fuerat, grauissimo Decreto Authenticam declarauit. Nam, vt illud omittamus, quòd ex recentibus editionibus non paucæ ad hæreses huius temporis confirmandas licenter detortæ videbantur: ipsa certe tanta versionum varietas, atque diuersitas magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Iam enim hac nostra ætate illud fere euenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est, tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices; cum vnusquisque pro arbitrio suo adderet, vel detraheret. *Præf. in Iosue.* Huius autem veteris ac vulgatæ Editionis tanta semper fuit auctoritas, tamq. excellens præstantia, vt eam ceteris omnibus Latinis editionibus longe anteferendam esse, apud æquos Iudices in dubium reuocari non posset. Qui namque in ea Libri continentur (vt a maioribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione, vel emendatione suscepti sunt; partim retenti ex antiquissima quadam editione Latina, quam sanctus Hieonymus communem & Vulgatam, sanctus Augustinus Italam, sanctus Gregorius Veterem translationem appellat. *S. Hiero. in c.49. Isaiæ. S. Aug. Lib. 2. Doctrinæ Christ. c.14. S. Greg. Episto. Dedic. ad Leandrũ c.5. in fin.* Ac de Veteris quidem huius, siue Italæ editionis sinceritate atque præstantia præclarum sancti Augustini testimonium extat in secundo Libro de Doctrina Christiana, vbi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam præferendam censuit, quòd esset, vt ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. *S. August. vbi supra.* De sancto vero Hieronymo multa extant veterum Patrum egregia testimonia: cum enim sanctus Augustinus hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum vocat, atque eius translationem ipsorum quoque Hebræorum testimonio veracem esse confirmat. *Lib. 18. de Ciuit. Dei. cap. 43.* Eundem sanctus Gregorius ita prædicat, vt eius translationem, quam nouam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta verius transfudisse dicat: atque idcirco dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. *Lib. 20. Moral. 24.* Sanctus autem Isidorus non vno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponit, eamq. ab ecclesijs Christianis communiter recipi ac probari affirmat, quòd sit in verbis clarior, & veracior in sententijs. *Lib. 6. Etymol. c. 5. Lib. 1. de Diuin. off. 12.* Sophronius quoque, vir eruditissimus, sancti Hieronymi translationem non Latinis modo, sed etiam Græcis valde probari animaduertens, tanti eam fecit, vt Psalterium & Prophetas ex Hieronymi versione in Græcum eleganti

sermone transtulerit. Porro qui secuti sunt, viri doctissimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonauentura, ceteriq. omnes, qui his nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt vsi, vt ceteræ, quæ pene innumerabiles erant, quasi lapsæ de manibus Theologorum, penitus obsoleuerint. Quare non immerito Catholica Ecclesia sanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas sacras interpretandas diuinitus excitatum ita celebrat, vt iam difficile non sit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tam eximij Doctoris lucubrationibus non acquiescunt, vel etiam meliora, aut certe paria præstare se posse confidunt. Ceterum ne tam fidelis translatio, tamq. in omnes partes Ecclesiæ vtilis, vel iniuria temporum, vel impressorum incuria, vel temere emendantium audacia, vlla ex parte corrumperetur, eadem sacrosancta Synodus Tridentina illud Decreto suo sapienter adiecit, vt hæc ipsa vetus ac vulgata Editio emendatissime, quoad fieri posset, imprimeretur: neque vlli liceret eam sine facultate & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto simul typographorum temeritati ac licentiæ modum imposuit, & Pastorum Ecclesiæ in tanto bono quàm diligentissime retinendo, & conseruando, vigilantiam, atque industriam excitauit. Et quamuis insignium Academiarum Theologi in Editione vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laborauerint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia, & codices manuscripti complures & vetustiores Summi Pontificis iussu conquisiti, atque in Vrbem aduecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipsa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apostolicæ Sedis potissimum pertinere cognoscitur; ideo Pius IV. Pontifex Maximus pro sua in omnes Ecclesiæ partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, alijsq. tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam prouinciam demandauit, vt vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoque Hebraicis, Græcisq. Bibliorum fontibus; consultis denique veterum Patrum commentarijs, accuratissime castigarent. Quod itidem institutum Pius V. prosecutus est. Verum Conuentum illum ob varias, grauissimasq. Sedis Apostolicæ occupationes iamdudum intermissum, Sixtus V. diuina prouidentia ad summum Sacerdotium euocatus, ardentissimo studio reuocauit, & opus tandem confectum typis mandari iussit. Quod cum iam esset excusum, & vt in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animaduertens non pauca in sacra Biblia præli vitio irrepsisse, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem reuocandum censuit atque decreuit. Id vero cum morte præuentus præstare non potuisset, Gregorius XIIII. qui post Vrbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto successerat, eius animi intentionem executus perficere aggressus est, amplissimis aliquot Cardinalibus, alijsq. doctissimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, & qui illi successit, Innocentio IX. breuissimo tempore de hac luce subtractis; tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesiæ vniuersæ guber-

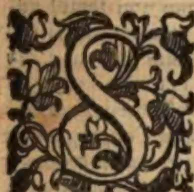
nacula

nacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo bene iuuante perfectum est. Accipe igitur Christiane Lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia veterem ac vulgatam sacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quæ ad hanc vsque diem prodierunt, emendatiorem, purioremq. esse, minime dubitandum. Et vero quamuis in hac Bibliorum recognitione in codicibus manuscriptis, Hebræis, Græcisq. fontibus, & ipsis veterum Patrum commentarijs conferendis non mediocre studium adhibitum fuerit; in hac tamen peruulgata Lectione sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt; tum quòd ita faciendum esse ad offensionem populorum vitandam sanctus Hieronymus non semel admonuit: tum quòd facile fieri posse credendum est, vt maiores nostri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum, & emendatiorum librorum habuerint, quàm ij, qui post illorum ætatem ad nos peruenerunt, qui fortasse tam longo tempore identidem describendo minus puri, atque integri euaserunt; tum denique quia sacræ Congregationi Amplissimorum Cardinalium, alijsq. eruditissimis viris ad hoc opus a Sede Apostolica delectis propositum non fuit, nouam aliquam editionem cudere, vel antiquum Interpretem vlla ex parte corrigere, vel emendare; sed ipsam veterem, ac vulgatam Editionem Latinam a mendis veterum librariorum, necnon prauarum emendationum erroribus repurgatam, suæ pristinæ integritati, ac puritati, quoad eius fieri potuit, restituere; eaq. restituta, vt quàm emendatissime imprimeretur iuxta Concilij Oecumenici Decretum pro viribus operam dare. Porro in hac Editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est: atque ea causa fuit, cur Liber tertius & quartus Esdræ inscripti, quos inter Canonicos libros sacra Tridentina Synodus non annumerauit, ipsa etiam Manasse regis Oratio, quæ neque Hebraice, neque Græce quidem extat, neque in manuscriptis antiquioribus inuenitur, neque pars est vllius Canonici libri, extra Canonicæ scripturæ seriem posita sint: & nullæ ad marginem concordantiæ (quæ posthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciantur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes sancti Hieronymi, & alia id genus in alijs editionibus inseruerunt; ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione eiusmodi adiumenta pro studiosorum commoditate, atque vtilitate in posterum adijciantur; ita tamen, vt lectiones variæ ad marginem ipsius Textus minime annotentur.

Epist. ad Sumniam et Fretellam. Pręf. Euang. ad Damasum.

DE CANONICIS SCRIPTVRIS DECRETVM EX CONCILIO TRIDENTINO SESSIONE QVARTA.

Sacrosancta Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, hoc sibi perpetuo ante oculos proponens, vt sublatis erroribus, puritas ipsa Euangelij in Ecclesia conseruetur. *Et infrà:*

Sacrorum vero librorum Indicem huic Decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt vero infrascripti: Testamenti veteris, Quinque Moysi, idest Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Iosue, Iudicum, Ruth: Quattuor Regum: Duo Paralipomenon: Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Neemias: Tobias, Iudith, Esther, Iob, Psalterium Dauidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabolæ, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, idest Osea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus, & secundus. Testamenti noui: Quattuor Euangelia, secundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apostolorum a Luca Euangelista conscripti: Quattuordecim Epistolæ Pauli Apostoli: Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apostoli duæ: Ioannis Apostoli tres: Iacobi Apostoli vna: Iudæ Apostoli vna: & Apocalypsis Ioannis Apostoli. Si quis autem Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris, & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit.

CLE-

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

VM ſacrorum Bibliorum vulgatæ editionis Textus ſummis laboribus, ac vigilijs reſtitutus, & quàm accuratiſsime mendis expurgatus, Benedicente Domino, ex noſtra Typographia Vaticana in lucem prodeat; Nos, vt in poſterum idem Textus incorruptus, vt decet, conſeruetur, opportune prouidere volentes, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium diſtrictius inhibemus, ne intra decem annos a data præſentium numerandos, tam citra, quàm vltra montes alibi quàm in noſtra Vaticana Typographia a quoquam imprimatur. Elapſo autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus, vt nemo hanc ſanctarum Scripturarum editionem typis mandare præſumat, niſi habito prius exemplari in Typographia Vaticana excuſo: cuius exemplaris forma, ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta, niſi aliquod occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifeſte adſcribendum ſit, inuiolabiliter obſeruetur. Si quis vero Typographus in quibuſcumque Regnis, Ciuitatibus, Prouincijs, & locis tam noſtræ & S. R. E. ditioni in temporalibus ſubiectis, quàm non ſubiectis, hanc eandem ſacrarum Scripturarum editionem intra Decennium prædictum quoquomodo, elapſo autem Decennio, aliter quàm iuxta huiuſmodi exemplar, vt præfertur, imprimere, vendere, venales habere, aut aliàs edere vel euulgare, aut ſiquis Bibliopola a ſe vel ab alijs quibuſuis, poſt datam præſentium, huius Editionis impreſſos libros, ſeu imprimendos a præfato reſtituto & correcto Textu in aliquo diſcrepantes, ſeu ab alio, quàm a Typographo Vaticano, intra Decennium excuſos, pariter vendere, venales proponere vel euulgare præſumpſerit, vltra amiſsionem omnium librorum, & alias arbitrio noſtro infligendas pœnas temporales,

rales,

rales, etiam maioris excommunicationis sententiam eo ipso incurrat: a qua nisi a Romano Pontifice, præterquàm in mortis articulo constitutus, absolui non possit. Mandamus itaque vniuersis & singulis, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ceterisq. Ecclesiarum, & locorum, etiam regularium Prælatis, vt præsentes litteras in suis quisque Ecclesiis & iurisdictionibus ab omnibus inuiolate perpetuo obseruari curent ac faciant. Contradictores per censuras Ecclesiasticas, aliaq. opportuna iuris & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis; Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac in Generalibus, Prouincialibus, vel Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel specialibus, ac quarumcumque Ecclesiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Vniuersitatum, etiam Studiorum generalium iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, ac priuilegijs, indultis, ac litteris Apostolicis in contrarium quomodocumque emanatis, & emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latissime derogamus, ac derogatum esse decernimus. Volumus autem, vt præsentium transumptis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem, in iudicio & extra, fides vbique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibita, vel ostensa.

Dat. Romæ, apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris Die ix. Nouembris. M. D. XCII. Pontif. Nostri Anno I.

M. Vestrius Barbianus.

Irrepserunt

Irrepſerunt negligentia operarum in codices Bibliorum vulgatæ editionis typis Vaticanis excuſos errata nonnulla iam antea primæ, & ſecundæ impreſſioni affixa: quæ in hac tertia editione repetere, & copioſius annotare libuit, ne lectoris pij animus diſtraheretur, ſi in aliquod forte earum exemplar incideret, cui vel nullus, vel diminutus errorum corrigendorum index eſſet adiectus. Numerorum vero, qui mox infra ſequuntur, pro editionis cuiuſque ratione is erit ordo, vt primus paginam, ſecundus columnam, tertius lineam indicet.

In Biblijs in folio maiori anno 1592. impreſſis hæc corrige.

Pag. 14. 2. 33. oſtium. 20. 2. 18. conſpecto. 53. 2. 15. noſtro *ſine nota interrogationis.* 57. 2. 33. obſeruabilis Domini. 99. 2. 4. Omnes. *ibid. lin.* 34. Cumq *dele* q. 100. 1. 17. texta: 110. 2. 23. annumerati. 174. 1. 23. *dele* &. 183. 2. 26. Præcepitq. Ioſue. 187 1. 8. combuſſit igni. *ibid.* 2. 29. filij. 202. 2. 43. & dixit. *dele* &. 209. 2. 20. cum eo erant. 223. 2. 22. *interpunge ſic*, pallio a pedibus eius, ſe. 228. 1. 3. domum. 233. 2. 47. ſurſum. 252. 2. 12. & Dauid, & dux. 258. 2. 42. viris. 259. 1. 29. deficiat. 280. 1. 29. Elica de Harodi. 287. 1. 8. Nephat-dor. 294. 2. 18. Hæcine. 308. 2. 36. quæ. 310. 1. 47. eam. 315. 2. 15. oſtium. 338. 2. 9. Ioakim. 392. 2. 2. Azarias. 393. 2. 3. altari. 396. 1. 24. Secunda. 400. 2. 27. Ioſue. 403. 2. 16. regni Darij regis. 432. 2. 39. Iebuſæum. 438. 2 44. oſtia. 440. 2. 34. Ioacim. 441. 2. 26. ſuſtulerat. 466. 1. 45. ſecuræ. 472. 2. 19. altiſſimum. *ſine interrogationis nota.* 522. 1. 16. circuitu. 595. 2. 40. inſcientiam 604. 1. 31. facias. 678. 2. 12. puer. 723. 1. 45. aſcendit ad te diſſipauit. 763. 1. 17. *dele* &. *ibid. lin.* 47. euaginate. *ibid.* 2. 1. limate. 833. 2. 28. *dele* earum. *ibid. lin.* 29. locus earum. 873. 2. 25. debebat. 893. 1. 30. conceſſit. 928. 2. 27. ſi vult eum. 935. 2. 34. rex: propter. 989. 1. 7. Si ego. 1004. 2. 32. quæ. 1015. 1. 38. magum. 1042. 2. 42. moritur. 1071. 1. 10. terræ? 1072. 1. 22. *dele* in. 1082. 2. 16. Domini noſtri. *ibid. lin.* 18. *dele* noſtri. 1118. 2. 15. qui.

In Biblijs in quarto folio anno 1593. impreſſis hæc corrige.

Pag. 20. 2. 50. in. 36. 2. 34. reduxero. 47. 2. 29. occurrerunt. 50. 1. 31. noſtro. *ſine interrogationis nota.* 54. 1. 11. Domini. *ibid.* 2. 33. iumentorum. 56. 2. 13. in. 57. 2. 2. Factum. 58. 2. 54. ſanctificentur. 94. 1. 22. Cumq. *dele* q. 102. 2. 27. ſanctificare. 104. 1 3. procedere. *ibid.* 2. 26. annumerati. 116. 1. 41. Amorrhæus. 154. 2. 40. equitatus. 161. 2. 29. apprehendent. 170. 1. 32. verbum. 177. 2. 2. Goſen. 179. 1. 53. Iaſſa. 181. 2. 1. Danna. 193. 2. 35. barathrum. 209. 2. 30. vrbem. 213. 1. 34. *interpunge ſic*: pallio a pedibus eius, ſe. 216. 2. 29. ſacerdotis. 227. 2. 18. *dele* &. *ibid. lin.* 19. & occidite. 251. 1. 17. & Iudam &. 257. 1. 11. Amnon vino. 269 2. 34. vſum. 277. 1, 30. in ingreſſu. 297. 2. 5. eam. 299. 1. 36. non. 330. 2. 48. Merari. 340. 2. 41. habitabit. 422. 2. 5. caput 423. 2. 12. Ioacim. 504. 1. 42. Domine. 516. 2. 43. in teſtimonijs. 521. 2. 37. non eſt. 552. 1. 53. corde meo. 569. 2. 39. maledictum. 572. 2. 5. inſcientiam. 580. 2. 9. facias. 597. 2. 11. *dele* ſpe. 601. 2. 37. enarrem. 604. 2. 28. voluntate. 666. 1. Ieruſalem. 676. 2. 35. Dominus. 693. 2. 48. eſſet. 694. 1. 29. manu. *idem ibid. lin.* 36. & 37. 698. 2. 42. immiſericordes. 735. 2. 54 *poſt* dixit *adde* ad me populus: Quare non indicas nobis quid iſta ſignificent quæ tu facis? Et dixi. 752. 2. 22. ducentem. 779. 1. 35. Abſque. 795. 2. 33. *dele* &. 835. 1. 3. iecerunt. 838. 2. 54. fuerant. 839. 1. 49. debebat, 841. 2. 45. ſuſceperunt. 853. 2. 45. ei. 858. 1. 13. conceſſit. 871. 2. 7. veniſſet. 879. 2. 53. aſſumit. 890. 1. 2. angelorum? 898. 1. 22. & quicumque. 899. 2. 28. *dele* &. 900. 1. 11. *dele* &. 941. 1. 10. dicit. 944. 946. 1. 37. eis. 2. 17. qui. 968. 1. 20. hereditatem. 977. 2. 32. fornicatione. 979. 1. 41. magiſtratus. 1007. 1. 46 & hunc. 1008. 2. 38. vnus eſt. 1028. 1. 28. & dominationem. 1074. 2. 4. deſpumantes. 1081. 2. 11. aduenit.

In

In his Biblijs in quarto minori anno 1598. impreſſis hæc corrige.

Pag. 3.2.20. Dominus. 4.1.10. fratris. 40.2.5. tuorum. 53.1.32. noſtro. *ſine interrogationis nota.* 57.1.43. Domini. 58.2.13. curruum. 100.1.28. Cumq. *dele* q. 111. 1. 58. annumerati. 124. 1. 4. Amorrhæus. 129. 1. 2. *dele* & . 136.1.2. iſte eſt. *ibid.* 2. 2. *dele* quo. 140. *poſt* vnum, *adde* arietem vnum. 180.2.44. cuncti. 187.1. 56. & ad. *ibid* 2.57. *dele* & ſe abſconderant. *& ſubſtitue* latentes. 188.2.41. Goſen. 93.2.10. deſcenditq. 205. *in titulo loco* IOSVE. *lege* IVDICVM. 206. 1. 12. barathrum. 215. 2. 8. & quidquid. 225.2.18. viro. 226.2.28. pallio eius a pedibus, ſe. 241.1.57. & occidite. 257.1. 60. Et intellexit. 296. 2. 14. poterant. 302. 1. 25. adorauerit. 311. 2. 41. & poſt. 314. 1. 5. quæ. 334. 1. 60. holocauſtum. 348. 2. 52. *poſt* Mapſam filius eius. *adde* Maſma filius eius. *ibid. lin.* 54. *poſt* Semei filius, *adde* eius. 361.2.9. & tu. 406. 1. 40. Beſlut. *ibid. lin.* 56 *dele* & . 429.1.8. mutant. 446.2.54. perforari. 448.1.7. Ioacim. 525. 2. 22. eſcas. 544. 1. 22. quam. 545.1.47. in teſtimonijs. 556.1.25. ſaluos. 558.2.54. Auerſio. 561.2.23. furatur. 603.1.22. inſcientiam. 610.1.43. alligatura. 611.2.7. facias. 629.2. 30. *dele* ſpe. 661.2. 15. tonitruo. 673.1.44. in circino. 683.1.59. ore tuo, & de ore. 695.1. 24. eis. 700.2.1. deſcendit. 709.1.55. viuentis. 712.1.22. timuerunt. *ibid.* 2. 29. donec. 715.2.47. accedet. 731.1.35. ſaturabitur. *ibid. lin.* 49. eſſet 732.2.45. aſcendit ad te diſſipauit. 736.2. 18. ficarijs. 750.2.12. quam ſuperduxit. 757.1.54. mea. 766.1.59. vt. 800. 2.28. aduena. 804.1.36. & percuſſit. 830.1.7. current: domos. 854.1.27. in manu. 859. 2. 30. habitabit. 870.1. 34. appenderunt. 901.2.42. ei. 903. 2.48. exiſtimauerat. 909.2. 26. hæc. 949. 2. 29. contrarius. 915.1.10. intra. 919.2.54. veniſſet. 420.1. 58. veſter? 941. 1. 36. peterent. 973.1.19. Quod tibi. 976. 2. 58. ſolicita. 998. 2. 30. deſcenderet. 1001.1.19. eis. 1021.1. 53. prænunciauit. 1032. 1. 58. magum. 1042. 1. 55. indicantes. 1047. 1.8. teſtimonium. 1063. 2. 56. non ſunt. 1065. 2. 18. in Domino. 1068.1. 7. vnus eſt. 1073. 1. 36. & mihi. 1077. 2. 59. efficit nos in hoc ipſum, 1116. 1.1. facti. *ibid* 42. conſummaret. 1149. 2. 8. dixit.

ORDO LIBRORVM
Veteris Teſtamenti.

ORDO

ORDO LIBRORVM Noui Teſtamenti.

P. 17

LIBER

Viginti & duas litteras esse apud Hebraos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est. nam & ipsi vigintiduo elementa habent eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pētateuchum Moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepantes. Certumq. est Esdram scribam, legisq. doctorem, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras reperisse quibus nunc vtimur, cum ad illud vsque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarum, ac sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdam Græcis voluminibus, vsque hodie antiquis expressum litteris inuenimus. Sed & psalmi trigesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus vndecimus, & centesimus decimusoctauus, & centesimus quadragesimusquartus, quamquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius: Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? iisdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque litteræ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade, aliter enim scribuntur per has principia, medietatesq. verborum, aliter fines. Vnde & quinque a plerisq. libri, duplices æstimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, id est, lamentationibus suis. Quo modo igitur vigintiduo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraice omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi litteris & exordiis in Dei doctrina tenera adhuc & lactēs viri iusti eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בראשית *Beresith: quem nos Genesim dicimus.*

Secundus, ואלה שמות *Veelle semoth: qui Exodus appellatur.*

Tertius, ויקרא *Vayecra, id est Leuiticus.*

Quartus, וידבר *Vaieddaber, quem Numeros vocamus.*

Quintus, אלה הדברים *Elle haddebarim, qui Deuteronomiū prænotatur. Hi sunt quinque libri Moysi, quos propriè* תורה *Thora, id est Legem appellant.*

Secundum prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue: qui apud eos יהושע בן נון *Iosue bē Nun dicitur.*

Deinde subtexunt שופטים *Sophetim, id est Iudicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia.*

Tertius sequitur שמואל *Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.*

Quartus מלכים *Melachim, id est Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur.*

Meliusq. multo est מלכים *Melachim, id est Regum, quam* ממלכות *Mamlachot, id est Regnorū dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed vnius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur.*

Quintus, est ישעיה *Isaias.*

Sextus, ירמיה *Ieremias.*

Septimus, יחזקאל *Ezechiel.*

Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר *Thare asar.*

Tertius ordo, Hagiographa possidet,

Et primus liber incipit a איוב *Iob.*

Secundus a דוד *Dauid: quem quinque incisionibus, & vno psalmorum volumine comprehendunt.*

Tertius est שלמה *Salomon, tres libros habens: Prouerbia, quæ illi* משלי *Misle, id est Parabolas appellant.*

Quartus, Ecclesiastes, id est קוהלת *Coheleth.*

Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים *Sir hasirim prænotant.*

Sextus, est דניאל *Daniel.*

Septimus, דברי הימים *Dibre haiamim, id est Verba dierum: quod significantius Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare. qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.*

Octauus, עזרא *Esdras: qui & ipse similiter apud Graecos & Latinos in duos libros diuisus est.*

Nonus, אסתר *Esther.*

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri viginti duo: id est Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorũ nouẽ. Quamquã nonnulli רות וקינות *Ruth & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscae legis libros vigintiquattuor: quos sub numero viginti quattuor seniorum Apocalypsis Ioannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus corã quattuor animalibus oculatis ante & retro, id est in praeteritum, & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, Scripturarum quasi galeatũ principium, omnibus libris quos de Hebraeo vertimus in Latinum, conuenire potest: vt scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quae vulgo Salomonis inscribitur, & Iesu filij Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabaeorum primum librum, Hebraicum reperi. Secundus, Graecus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quae cum ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborẽ meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alij aurum, argentum & lapides pretiosos: alij byssum, & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria indicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiae praesentis futuraeq. distinctio, pellibus tegitur & cilicijs ardoremq. solis & iniuriam imbrium ea quae viliora sunt, prohibent. Lege ergo primum Samuel, & Melachim meum: meum, inquam, meum. Quidquid enim crebrius vertendo, & emendando solicitius & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretem me aestimato, si gratus es; vel Paraphrasten, si ingratus. quamquam mihi omnino conscius non sim, mutasse me quippiam de Hebraica veritatẽ. Certe si incredulus es, lege Graecos codices & Latinos, & confer cum his opusculis quae nuper emendauimus: & vbicũque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebraeorum, cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmauerit, puto quòd eum non aestimes coniectorem, vt in eodem loco mecum similiter diuinarit. Sed & vos famulas Christi rogo (quae Domini discumbentis pretiosissima fidei myrrha ungitis caput, quae nequaquam Saluatorem quaeritis in sepulchro, quibus iam ad Patrem Christus ascendit) vt contra latrantes canes, qui aduersum me rabido ore desaeuiunt, & circumeunt ciuitatem, atque in eo se doctos arbitrantur si alijs detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciẽs humilitatem meam, illius semper sententiae recordabor, Dixi, custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum: & silui a bonis.* Psal. 38.

HIERONYMVS Paulino.

RATER *Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas litteras, quae a principio amicitiarum fidem probatae iam fidei, & veteris amicitiae praeferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quã non vtilitas rei familiaris, non praesentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & Diuinarum scripturarũ studia conciliant. Legimus in veteribus historijs quosdam lustrasse prouincias, nouos adisse populos, maria transisse: vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Aegyptũ, & Architã Tarentinum, eamq. oram Italiae, quae quondam magna Graecia dicebatur, laboriosissime peragrauit: vt qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academiae gymnasia personabãt, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecunde discere, quàm sua impudẽter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus a piratis & venundatus, etiã tyranno crudelissimo paruit, captiuus, vinctus & seruus; tamẽ quia philosophus, maior emente se fuit. Ad Titum Liuiũ lacteo eloquentiae fonte manantem, de vltimis Hispaniae Galliarumq. finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa aetas inauditum omnibus saeculis, celebrandumq. miraculum,*

lum, ut urbẽ tantam ingressi, aliud extra
urbem quaererent. Apollonius, siue ille ma-
gus, ut vulgus loquitur, siue philosophus,
ut Pythagorici tradunt, intrauit Persas,
pertransiuit Caucasum, Albanos, Scythas,
Massagetas, opulentissima Indiae regna pe-
netrauit: & ad extremum, latissimo Phi-
son amne transmisso, peruenit ad Brach-
manas, ut Hiarcam in throno sedentẽ au-
reo, & de Tantali fonte potantem, inter
paucos discipulos de natura, de motibus
siderum, ac dierum cursu audiret docen-
tẽ. Inde per Aelamitas, Babylonios, Chal-
daeos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phoe-
nices, Arabes, Palaestinos, reuersus Ale-
xandriam, perrexit Aethiopiam, ut Gym-
nosophistas, & famosissimam solis men-
sam videret in sabulo. Inuenit ille vir ubi-
que quod disceret, & semper proficiẽs, sem-
per se melior fieret. Scripsit super hoc ple-
nissime octo voluminibus Philostratus.
II. *Quid loquar de saeculi hominibus, cum*
Act.9.c. *Apostolus Paulus, vas electionis & magi-*
ster Gentium, qui de conscientia tanti in
1.Cor.13.a. *se hospitis loquebatur, An experimentum*
Gal.1.d. *quaeritis eius, qui in me loquitur, Christus?*
post Damascũ Arabiamq. lustratã, ascen-
derit Ierosolymam, ut videret Petrum, &
mãserit apud eum diebus quindecim? Hoc
enim mysterio hebdomadis & ogdoadis
futurus Gentium praedicator instruendus
Gal.2.d. *erat. Rursumq. post annos quatuordecim,*
assũpto Barnaba, & Tito exposuerit Apo-
stolis Euangelium, ne forte in vacuũ cur-
reret, aut cucurrisset. Habet enim nescio
quid latentis ἐνεργείας, viua vox, & in
aures discipuli de auctoris ore transfusa,
fortius sonat. Unde & Aeschines cum Rho-
di exularet, & legeretur illa Demosthenis
oratio, quam aduersus eum habuerat, mi-
rantibus cunctis, atque laudantibus, su-
spirans ait, Quid si ipsam audissetis be-
III. *stiã, sua verba resonantem? Haec non dico,*
quod sit in me aliquid tale, quod vel pos-
sis a me audire, vel velis discere: sed quod
ardor tuus & discendi studium etiam abs-
que nobis per se probari debeat. Ingenium
docile, & sine doctore, laudabile est. Non
quid inuenias, sed quid quaeras considera-
mus. Mollis cera, & ad formãdum facilis,
etiamsi artificis & plastae cessent manus,
tamen virtute totum est quidquid esse po-
Act.22.a. *test. Paulus Apostolus ad pedes Gamalie-*
2.Cor.10.b *lis legem Moysi, & prophetas didicisse se*
gloriatur, ut armatus spiritalibus telis po-
stea diceret confidenter, Arma nostra mi-
litiae, non carnalia sunt: sed potentia Deo,
ad destructionem munitionũ consilia de-
struentes, & omnem altitudinem extol-
lentem se aduersus scientiam Dei, & ca-

ptiuantes omnem intellectum ad obedien-
dum Christo, & parati subiugare omnem
inobedientiam. Ad Timotheum scribit 2.Tim.3.a.
ab infantia Sacris litteris eruditum, & 1.Tim.4.d.
hortatur ad studium lectionis, ne negli-
gat gratiam quae data sit ei per impositio-
nem manus presbyterij. Tito praecipit ut
inter ceteras virtutes episcopi, quem bre-
ui sermone depinxit, scientiam quoque
in eo eligat Scripturarum, Obtinentem, Tit.1.b.
inquit eum, qui secundum doctrinam est,
fidelem sermonem: ut potens sit exhorta-
ri in doctrina sana, & contradicentes re-
uincere. Sancta quippe rusticitas solum IIII.
sibi prodest: & quantum aedificat ex vitae
merito Ecclesiam Christi, tantum nocet
si destruentibus non resistat. Malachias
propheta, immo per Aggaeum Dominus:
Interroga, ait, sacerdotes Legem: in tan- Agg.2.b.
tum sacerdotis officium est interrogatum
respondere de Lege. Et in Deuteronomio
legimus, Interroga patrem tuum, & an- Deut.32.a.
nunciabit tibi, seniores tuos, & dicent
tibi. In Psalmo quoque centesimo de-
cimo octauo, Cantabiles mihi erant iu-
stificationes tuae in loco peregrinationis
meae. Et in descriptione iusti viri, cum
eum Dauid arbori vitae, quae est in para-
diso compararet, inter ceteras virtutes,
& hoc intulit, In lege Domini voluntas Psal.1.
eius, & in lege eius meditabitur die ac Dan.12.b.
nocte. Daniel in fine sacratissimae visionis
ait, iustos fulgere sicut stellas, & intel-
ligentes, id est doctos, quasi firmamen-
tum. Vides quantum inter se distent iu-
sta rusticitas, & docta iustitia. Alij
stellis, alij caelo comparantur. Quam-
quam iuxta Hebraicam veritatem utrum-
que de eruditis possit intelligi. Ita enim
apud eos legimus, Qui autem docti fue-
rint, fulgebunt quasi splendor firmamen-
ti: & qui ad iustitiam erudiunt mul-
tos, quasi stellae in perpetuas aeternitates.
Cur dicitur Paulus Apostolus vas ele-
ctionis? Nempe quia legis & Scriptura- Act.4.c.
rum sanctarum erat armarium. Phari-
saei stupent in doctrina Domini: & mi-
rantur in Petro & Ioanne quomodo le-
gem sciant, cum litteras non didicerint.
Quidquid enim alijs exercitatio, &
quotidiana in lege meditatio tribuere
solet, illis hoc Spiritus sanctus suggere- Isai.54.d.
bat, & erant iuxta quod scriptum est, Ioan.6.a.
θεοδίδακτοι. Duodecim annos Saluator Luc.2.f.
impleuerat, & in templo senes de quaestio-
nibus legis interrogans, magis docet dum
prudenter interrogat. Nisi forte rusticum
Petrum, rusticũ dicimus Ioannem, quorum
uterque dicere poterat, Etsi imperitus ser- 2.Cor.11.b
mone, non tamen sciẽtia. Ioannes rusticus,

piscator, indoctus? & vnde illa vox ob-
Ioan.1.a. secro, In principio erat Verbum, & Ver-
bum erat apud Deum, & Deus erat Ver
bum? λόγος enim Græce multa signifi-
cat: nam & verbum est, & ratio, & sup-
putatio, & causa vniuscuiusque rei, per
quam sunt singula quæ subsistunt: quæ
V. vniuersa recte intelligimus in Christo.
Abd.1.c. Hoc doctus Plato nesciuit, hoc Demosthe-
Isa 29.c. nes eloquens ignorauit. Perdam, inquit, sa
1.Cor.1.c. pientiam sapientium, & prudentiam pru-
2.Cor.1.b. dentium reprobabo. Vera sapientia per-
det falsam sapientiam; & quamquam stul
titia prædicationis in cruce sit, tamē Pau-
lus sapientiam loquitur inter perfectos:
sapientiam autem non sæculi huius, nec
principum sæculi istius, qui destruun-
tur; sed loquitur Dei sapientiam in my-
sterio absconditam, quam prædestinauit
Deus ante sæcula. Dei sapientia, Chri-
stus est. Christus enim, Dei virtus, &
Dei sapientia. Hæc sapientia, in myste-
rio abscondita est: de qua & noni psal-
mi titulus prænotatur, Pro occultis filij,
Coloss.2.a. in quo sunt omnes thesauri sapientiæ &
scientiæ Dei absconditi. Et qui in my-
sterio absconditus erat, prædestinatus est
ante sæcula: prædestinatus autem & præfi-
guratus in Lege & Prophetis. Vnde & Pro-
phetæ appellabantur videntes: quia vide-
bant eum, quem ceteri non videbant.
Ioan.8.g. Abraham vidit diem eius, & lætatus
Ezec.1.a. est. Aperiebantur cæli Ezechieli, qui po-
Psal.118. pulo peccatori clausi erant. Reuela, in-
quit Dauid, oculos meos, & considerabo
Rom.7.c. mirabilia de lege tua. Lex enim spiri-
2.Cor.3.d. tualis est, & reuelatione opus est, vt in-
Apoc.5.a. telligatur, ac reuelata facie Dei gloriam
Isai.29.d. contemplemur. Liber in Apocalypsi septem
sigillis signatus ostenditur: quem si dederis
homini scienti litteras vt legat, respon-
debit tibi. Non possum: signatus est
enim. Quanti hodie putant se nosse lit-
teras, tenent signatum librum, nec ape-
Apoc.3.b. rire possunt, nisi ille reserauerit qui ha-
bet clauem Dauid: qui aperit, & ne-
mo claudit; claudit, & nemo aperit?
Act.8.e. In actibus Apostolorum sanctus Eunu-
chus, immo vir (sic enim eum Scri-
ptura cognominat) cum legeret Isaiam
prophetam, interrogatus a Philippo, Pu-
tasne intelligis, quæ legis? respondit, Quo-
modo possum, nisi aliquis me docuerit?
Ego (vt de me loquar interim) nec san-
ctior sum hoc Eunucho, nec studiosior,
qui de Æthiopia, id est de extremis
mundi finibus venit ad templum, reliquit
aulam regiam: & tantus amator legis
diuinæq. scientiæ fuit, vt etiam in ve-
hiculo legeret litteras sacras. Et ta-
men cum librum teneret, & verba Domini
cogitatione conciperet, lingua volueret,
labijs personaret, ignorabat eum, quē in li-
bro nesciēs venerabatur. Venit Philippus,
ostendit ei Iesum, qui clausus latebat in
littera. O mira doctoris virtus! eadem ho-
ra credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis
& sanctus factus est, ac magister de disci-
pulo, plus in deserto fonte Ecclesiæ, quàm
in aurato synagogæ templo reperit. Hæc
a me perstricta sunt breuiter (neque enim
epistolaris angustia euagari longius patie
batur) vt intelligeres te in Scripturis sa-
cris sine præuio, & mōstrante semitā non
posse ingredi. Taceo de Grammaticis, rhe- VI.
toribus, philosophis, geometris, dialecti-
cis, musicis, astronomis, astrologis, medi-
cis, quorum scientia mortalibus vel vti-
lissima est, & in tres partes scinditur,
τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπει-
ρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ
non tam lingua, quàm manu administrā-
tur. Agricolæ, cæmentarij, fabri metal-
lorum, lignorumq. cæsores, lanarij quo-
que, & fullones, & ceteri qui variam su-
pellectilem, et vilia opuscula fabricantur,
absque doctore esse nō possunt quod cupiūt.
Quod medicorum est, promittunt medici:
tractant fabrilia fabri. Sola Scripturarum
ars est, quam sibi passim omnes vindicāt.
Scribimus indocti, doctiq. poemata pas-
sim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex,
hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præ-
sumunt, lacerant, docent antequàm discāt.
Alij adducto supercilio, grandia verba
trutinantes inter mulierculas de sacris
litteris philosophantur. Alij discunt, pro
pudor, a feminis, quod viros doceant, &
ne parum hoc sit, quadam facilitate ver-
borum, immo audacia edisserunt alijs
quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei si-
milibus, qui si forte ad scripturas sanctas
post sæculares litteras venerint, & sermo-
ne cōposito aures populi mulserint, quid-
quid dixerint, hoc legem Dei putant. nec
scire dignātur quid Prophetæ, quid Apo-
stoli senserint, sed ad sensum suum incon-
grua aptant testimonia: quasi grande sit,
& non vitiosissimum docendi genus, de-
prauare sententias, & ad voluntatem
suam Scripturam trahere repugnantem.
Quasi non legerimus Homerocentonas, &
Virgiliocentonas: ac non sic etiam Maro-
nem sine Christo possimus dicere Christia-
num, quia scripserit, Iam redit & vir-
go, redeunt Saturnia regna, Iam noua
progenies cælo demittitur alto. Et Pa-
trem loquentem ad Filium, Nate mea vi-
res, mea magna potentia solus. Et post
verba Saluatoris in cruce, Talia perstabat

memorans, fixusq. manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia, docere quod ignores: immo, vt cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

VII. Genesis. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuisione terræ, de confusione linguarum & gentium, vsque ad exitum scribitur Hebræorum.

Exodus. Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis diuinisq. præceptis.

Leuiticus. In promptu est Leuiticus liber, in quo singula sacrificia, immo singulæ pene syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leuiticus spirant cælestia sacramenta.

Numeri. Numeri vero nonne totius arithmeticæ & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent?

Deuteron. Deuteronomium quoque secunda lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus, quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in Ecclesia gloriatur.

1.Cor.14.d

Iob. Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesq. leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, cõclusione determinat. Singula in eo verba, plena sunt sensibus. Et (vt de ceteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Scio inquit, quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Iosue, siue Iesus Naue. Veniam ad Iesum Naue, qui typum Domini non solum gestu, verum etiam nomine præfert, transit Iordanem; hostium regna subuertit, diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos montes, flumina, torrentes atque confinia, Ecclesiæ cælestisq. Ierusalem spiritualia regna describit.

Lib. Iudicum. In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt.

Ruth. Ruth Moabitis, Isaiæ explet vaticinium

Isaiæ 16.a. dicentis, Emitte agnum Domine Dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filiæ Sion.

Reg. I. & II. Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoc atque Dauid, noui sacerdotij, nouiq. imperij sacramenta testatur.

Reg. III. & IIII. Melachim, id est tertius & quartus Regum liber, a Salomone vsque ad Iechoniam, & a Ieroboam filio Nabat vsque ad Osee, qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Duodecim prophetæ in vnius voluminis angustias coartati, multo aliud, quàm sonet in littera, præfigurant.

Osee. Osee crebro nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari.

Ioel. Ioel filius Phatuel describit terrã duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante consumptam: & post euersionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei & ancillas, id est super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cenaculo Sion. Qui centum viginti ab vno vsque ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mystice continentur. Act.2.a.

Amos. Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim digne exprimat tria aut quattuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon & Moab; & in septimo & octauo gradu Iuda & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in Samaria monte, & ruituram domum maiorem, minoremq. testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Dominum super murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, & famem in terram; non famem panis, nec sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.

Abdias. Abdias, qui interpretatur seruus Dei, pernotat contra Edom sanguineum terrenumq. hominem, fratris quoque Iacob semper æmulum, hasta percutit spiritali.

Ionas. Ionas columba pulcherrima naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam reuocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutem nuntiat.

Michæas. Michæas de Morasthi coheres Christi, vastationem annuntiat filiæ latronis, & obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit iudicis Israel.

Nahum. Nahum consolator orbis increpat ciui-

 tatem

tatem sanguinum, & post euersionem illius loquitur, Ecce super montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem.

Habacuc. *Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, vt Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Splendor eius ut lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.*

Sophonias *Sophonias speculator, et arcanorum Dei cognitor, audit clamorē a Porta piscium, & eiulatum a Secunda, & contritionem a collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pila, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt uniuersi qui inuoluti erant argento.*

Aggæus. *Aggæus festiuus & lætus, qui seminauit in lacrymis, vt in gaudio meteret. destructum templum ædificat, Deumq. patrem inducit loquētem, Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum & terrā, & mare, & aridā, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.*

Zacharias. *Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum, & lapidē oculorum septem: candelabrumq. aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque oliuas a sinistris lampadis cernit, & dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, sedentem super pullum filium asinæ subiugalis.*

Malachias. *Malachias aperte, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione Gentium, Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.*

Isaias. *Isaiam, Ieremiam, Ezechielē, & Danielem quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium.*

Ieremias. *Secundus virgam nuceam, & ollam succensam a facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diuersis metris nectit alphabetum.*

Ezechiel. *Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.*

Daniel. *Quartus vero, qui & extremus inter quattuor prophetas temporum conscius, & totius mundi φιλίστορ lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentem, claro sermone pronuntiat.*

Dauid Simonides noster, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio, ab inferis excitat resurgentem. **Dauid.**

Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit, & Christum, sanctarumq. nuptiarum dulce canit epithalamium. **Prouerbia. Ecclesiast. Canticum.**

Esther in Ecclesiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in posteros. **Esther.**

Paralipomenon liber, id est instrumenti veteris ἐπιτομὴ, tantus ac talis est, vt absque illo, si quis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina, iuncturasq. verborum, & prætermissa in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæstiones. **Paralip.**

Esdras & Nehemias, adiutor videlicet, & consolator a Domino in vnū volumen coarctantur, instaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omnisq; illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, leuitarum, Israelis, proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turriū opera diuisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla. Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non implesse quod volui. Audiuimus tantum quid nosse, quid cupere debeamus, vt & nos quoque possimus dicere, Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Ceterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum scio, quod nescio. **Esdras. Nehemias** **Psal. 118. c.**

Tangam & nouū breuiter testamentum. **Matthæus.**

Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in sublime tendentes, terga pennata & vbique volitantia, tenent se mutuo, sibiq. perplexi sunt, & quasi rota in rota voluuntur, & pergunt quocumque eos flatus Spiritus sancti perduxerit. **Marcus. Lucas. Ioannes. Ezec. I.**

Paulus Apostolus ad septem scribit ecclesias, octaua enim ad Hebræos, a plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit, ac Titum, & Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quam pauca scribere. **Paulus apostolus.**

Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ **Actus Apostolorum.**

clesia

clesia infantiam texere: sed si nouerimus
scriptorem eorum Lucam esse medicum, cu
2.Cor. 8. ius laus est in Euangelio, animaduertemus
pariter omnia uerba illius, animæ languen
tis esse medicinam.

Iacobus. Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, septem
Petrus. epistolas ediderunt tam mysticas, quàm
Ioannes. succinctas, & breues pariter ac longas:
Iudas. breues in verbis, longas in sententijs: ut ra
rus sit, qui non in earum lectione cæcutiat.

Apocalyp. Apocalypsis Ioannis tot habet sacra-
menta, quot verba. Parum dixi, & pro
merito voluminis laus omnis inferior est.
In verbis singulis multiplices latent in-
telligentiæ. Oro te frater charissime, inter
hæc viuere, ista meditari, nihil aliud nos-
se, nihil quærere. Nonne tibi videtur iam
hic in terris regni cælestis habitaculum?
Nolo offendaris in scripturis sanctis sim-
plicitate, & quasi vilitate verborum, quæ
vel vitio interpretum, vel de industria
sic prolata sunt, ut rusticam concionem
facilius instruerent, & in una eademq.
sententia, aliter doctus, aliter audiret in-
doctus. Non sum tam petulans, & hebes,
ut hæc me nosse pollicear, & eorum fructus
capere, quorum radices in cælo fixæ sunt:
sed velle fateor. Sedenti me præfero, ma-
Matt.7.a. gistrum renuens, comitem spondeo. Petenti
Luc.11.b. datur, pulsanti aperitur, quærens inuenit.
Discamus in terris, quorum scientia nobis
perseueret in cælo. Obuijs te manibus ex-
cipiam, & (ut inepte aliquid, ac de Her-
magora tumiditate effutiam) quidquid
quæsieris, tecum scire conabor. Habes hic
amantissimum tui fratrem Eusebium, qui
litterarum tuarum mihi gratiam dupli-
cauit, referens honestatem morum tuorum,
contemptum sæculi, fidem amicitiæ, amo-
rem Christi. Nam prudentiam & eloquij
venustatem etiam absque illo ipsa episto-
la præferebat. Festina, quæso te, & hæ-
rentis in salo nauiculæ funem magis præ- VIII.
cide, quàm solue. Nemo renunciaturus
sæculo bene potest vendere quæ contempsit
ut venderet. Quidquid in sumptus de tuo
tuleris, pro lucro computa. Antiquum di-
ctum est, Auaro tam deest quod habet, Prouer. 17.
quàm quod non habet. Credentis totus mun
dus diuitiarum est: infidelis autem etiam 2.Cor. 6.b.
obolo indiget. Sic viuamus tamquam ni-
hil habentes, & omnia possidentes. Victus
& vestitus diuitiæ Christianorum sunt.
Si habes in potestate rem tuam, vende: si
non habes, proijce. Tollenti tunicam, & Matth.5.g.
pallium relinquendum est. Scilicet nisi
tu, semper retractans, & diem de die
trahens, caute & pedetentim tuas posses-
siunculas vendideris, non habet Christus
unde alat pauperes suos. Totum Deo dedit
qui seipsum obtulit. Apostoli nauem tan-
tum & retia reliquerunt. vidua duo æra Matth.4.c.
misit in gazophylacium, & præfertur Crœ- Marc.12.d.
si diuitijs. Facile contemnit omnia, qui Luc.11.a.
se semper cogitat esse moriturum.

PRÆFATIO S. HIERONYMI Presbyteri in Pentateuchum Moysi ad Desiderium.

DESIDERII mei
desideratas accepi
epistolas, qui que-
dam præsagio futu-
Dan. 9. rorum, cum Danie-
le sortitus est no-
men obsecrantis, ut
translatum in La-
tinam linguam de Hebræo sermone Penta
teuchum, nostrorum auribus traderem. Pe-
riculosum opus certe, & obtrectatorum
meorum latratibus patens: qui me asserunt
in Septuaginta interpretum sugillationem
noua pro veteribus cudere, ita ingenium
quasi vinum probantes: cum ego sæpissi-
me testatus sim me pro virili portione in
tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec o- Exod. 35.
pes alterius aliorum paupertate fœdari.
Quod ut auderem Origenis me studium
prouocauit, qui editioni antiquæ transla-
tionem Theodotionis miscuit, asterisco &
obelo opus omne distinguens: dum aut il-
lucescere facit quæ minus ante fuerant:
aut superflua quæque iugulat & confodit,
maxime quæ Euangelistarum & Aposto-
lorum auctoritas promulgauit. In qui-
bus multa de Veteri testamento legimus,
quæ in nostris codicibus non habentur, ut
est illud, Ex Ægypto vocaui filiũ meum:
&, Quoniam Nazaræus vocabitur: &

Videbunt in quem cōpunxerunt: & Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: & Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se: & multa alia, quæ proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc scripta sint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osee, secundum in Isaia, tertium in Zacharia, quartum in prouerbijs, quintum æque in Isaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: & Hiberas nanias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudæi prudenti factum dicūt esse consilio: ne Ptolemæus vnius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre & Filio & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi satisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et nescio quis primus Auctor septuaginta cellulas Alexandriæ mendacio suo extruxerit: quibus diuisi eadem scriptitarint: cum Aristæas eiusdē Ptolemæi ὑπερασπιστὴς, & multo post tempore Iosephus nihil tale retulerint: sed in vna basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Nisi forte putandus est Tullius Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demosthenis pro Ctesiphonte orationem afflatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per Septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minime. Sed post priorū studia, in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentum Christi, & quod nesciebant, dubijs protulere sententijs: nos verò post passionem & resurrectionem eius, non tam prophetiam, quàm historiam scribimus. aliter enim audita, aliter visa narrantur: quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus vltimum penè gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris, quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga Hebræos, diuersarum vrbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est si contra se postea ab Apostolis vsurpata testimonia probauerunt, & emendatiora sunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebræa. Verum hæc contra inuidos. Nunc te precor Desideri charissime, vt me, quia tantum opus subire fecisti, & a Genesi exordium capere, orationibus iuues: quo possim eodem spiritu, quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

Osee 11.
Isa.11.
Zach.12.
Prou.18.
Isa.64.

Eiusdem in Iosue præfatio.

TAndem finito Pentateucho Moysi, velut grandi fœnore liberati, ad Iesum filium Naue manum mittamus, quem Hebræi יהושע בן נון id est Iosue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem שפטים appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusq. lectorem vt siluam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra diuisas, diligens scriptor conseruet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et vt in primis quod sæpe testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum noua cudere, sicut amici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen nostra delectant: vt pro Græcorum ἑξαπλοῖς quæ & sumptu, & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inueniant quod requirunt: maxime cum apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices: & vnusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est: & vtique non possit verum esse quod dissonat. Vnde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet; vel contemnens, si displicet: memineritq. illorum versuum, Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens, aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum, hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquè quòd ero tui similis; arguam te, & statuam Psal.49.

tuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare? dolere Iudæos quòd calumniandi eis & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesiæ homines id despicere, immo lacerare, vnde aduersarij torqueãtur. Quod si vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendum putant: cur ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita sunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis translationem, ecclesiæ susceperunt? Cur Origenem mirantur, & Eusebium Pamphili, cũctas editiones similiter disserentes? Aut quæ fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Vnde autem in nouo testamento probare poterunt assumpta testimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum post sanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui; decreuimus dum spiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere, & omissum tãdiu opus, quasi quodam postliminio, repetere: præsertim cum & admirabilis, sanctusq. vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam festinãtes, mortiferos sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

PRAEFATIONEM eiusdem S. Hieronymi in libros Regum supra reperies, ideo in principio positam, quod librorum sacrorum ordinem contineat. Inscribitur autem Prologus galeatus.

Eiusdem in Librum Paralipomenon præfatio.

SI Septuaginta interpretum, pura & vt ab eis in Græcum versa est, editio permaneret, superflue me, Chromati episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, vt Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupauerat, & nascentis Ecclesiæ roborauerat fidem, iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaq. translatio corrupta sit, atque violata; nostri arbitrij putas, aut e pluribus iudicare quid verum sit, aut nouum opus in veteri opere cudere, illudentibusq. Iudæis, cornicum, vt dicitur, oculos configere. Alexandria & Ægyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem. Cõstãtinopolis vsque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Media inter has prouincia Palæstinos codices legunt, quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgauerunt, totusq. orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non solum exempla composuit quattuor editionum, e regione singula verba describens, vt vnus dissentiens, statim ceteris inter se consentientibus arguatur, sed quod maioris audaciæ est, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans, quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur alijs licuit non tenere quod semel susceperant: & post Septuaginta cellulas, quæ vulgo sine auctore iactantur, singulas cellulas aperuere, hocq. in ecclesiis legitur quod Septuaginta nescierunt; cur me non suscipiant Latini mei, qui inuiolata editione veteri ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, &, quod his maius est, Apostolis auctoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illud de Euangelio, Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: ceteraq. his similia in Hebræorum libris inueniri. Certe Apostoli, & Euangelistæ, Septuaginta interpretes nouerant: & vnde eis hæc quæ in Septuaginta interpretibus non habentur? Christus Dominus noster vtriusque testamenti conditor, in Euangelio secundum Ioannem, Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtique scriptum est, quod Saluator scriptũ esse testatur. Vbi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad Hebræos igitur reuertendum est, vnde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, ijdem & accusatores & defensores, cum in alijs probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit,

Matth. 2.
Ioan. 19.
1. Cor. 2.
Ioan. 7.

sed cum auctore mutetur. Ceterum memini editionem Septuaginta translatorum, olim de Graeco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum quos in conuentu fratrum semper edissero. Et quod nūc דברי הימים *id est verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci, vt inextricabiles moras, & syluam nominum, quae scriptorum confusa sunt vitio, sensuumq. barbariem apertius & per versuum cola digererem, mihimetipsi & meis iuxta Ismeniam canens, si aures surdae sunt ceterorum.*

Ad Domnionem & Rogatianum in eundem praefatio eiusdem.

QVomodo Graecorum historias magis intelligunt qui Athenas viderint; & tertium Virgiliȷ librum qui a Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis nauigauerint, ita sanctam Scripturam lucidius intuebitur qui Iudaeā oculis contemplatus sit, & antiquarum vrbium memorias, locorumq. vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curae fuit cum eruditissimis Hebraeorum hunc laborem subire: vt circumiremus prouinciam, quam vniuersa Christi ecclesia sonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane charissimi, numquam me in diuinis voluminibus, proprijs viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam, de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum. quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique, cum a me nuper litteris flagitassetis, vt vobis librum Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quendam legis Doctorem, qui apud Hebraeos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cum eo a vertice, vt aiunt, vsque ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Libere enim vobis loquor ita in Graecis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, vt non tam Hebraea quàm Barbara quaedam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum sit. Nec hoc septuaginta interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea quae vera fuerunt transtulerant, sed scriptorum culpa ascribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant; & saepe tria nomina, subtractis e medio syllabis, in vnum vocabulum cogunt, vel e regione vnum nomen, propter latitudinē suam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsa appellationes, non homines, vt plerique existimant, sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant, & obliqua sub interpretatione, & figura eorum, quaedam narrantur historia: de quibus in Regnorum libro dicitur, Nonne ecce haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Quae vtique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quòd apud Hebraeos, liber Paralipomenon, vnus sit: & apud illos vocatus, דברי הימים. *id est verba dierum, qui propter magnitudinem, apud nos diuisus est. quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in tres partes secent, cum vnus a suo Auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, vt dixi, significantias sonant. Ad extremum quòd omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & historia quae vel praetermissa sunt in suis locis, vel perstricta leuiter hic per quaedam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adiutus auxilio, misi librum beneuolis placiturum, tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quaeque, vt ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebraeos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumq sermonis, & tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbicumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi sciatis de Hebraeo additum quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi vero obelus, transuersa scilicet virga, praeposita est, illic signatur quid Septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in Hebraeis voluminibus non legatur.*

Eiusdem ad Domnionem & Rogatianum, in Esdram, & Nehemiam praefatio.

VTrum difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui. nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententia est, & magnitudo oneris impositi ita ceruices premit, vt ante sub fasce ruendum sit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia; qui omne quod

ut quod scribimus, reprehendendum putant: & interdum contra se conscientia repugnante, publice lacerant quod occulte legunt, intantum vt clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam a labijs iniquis, & a lingua dolosa. Tertius annus est quòd semper scribitis atque rescribitis, vt Esdræ librum & Esther, vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quidquid illud est quod a nobis vertitur nō statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, vt ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaque obsecro vos mi Domnion & Rogatiane charissimi, vt priuata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec fastidiosis cibos ingeratis vitetisq. eorum supercilium, qui iudicare tantum de alijs, & ipsi facere nihil nouerunt. Si qui autem fratrum sunt quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distincte & per interualla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia, conseruetur. Nec quemquam moueat quòd vnus a nobis liber editus est: nec apochriphorum tertij & quarti somnijs delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Nehemiæq. sermones in vnum volumen coartantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quattuor senibus sunt, procul abijcienda. Siquis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata & inuersa demōstrat; nec potest vtique verum asseri quod diuersum est: mittite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur quasi de Veteri testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur. &, Ex Ægypto vocaui filium meum. &, Videbunt in quem compunxerunt. multaq. alia, quæ latiori operi reseruamus: & quærite ab eo vbi scripta sint. cumq. proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper a nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam, certe quod illaturus sum, æquissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm a me versum est? Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porro aliud est, si clausis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum studium ac beneuolentiam, qui post Septuaginta translatores, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiose legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, ecclesiis dedicarunt. Quantomagis Latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Græciam a se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes quis e multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidā nuper apud Græcos accidit, vt interdum scripturæ sensum relinquens, vniuscuiusque interpretis sequeretur errorē. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem paruam habemus scientiam, & Latinus nobis vtcumque sermo non deest, & de alijs magis possumus iudicare, & ea quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua premere. Itaque licet Hydra sibilet, victorque Sinon incendia iactet: numquam meum, iuuante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt. qui nolunt abijciant. Euentilent apices, litteras calumnientur: magis vestra charitate pronocabor ad studium, quam illorum detractione & odio deterrebor.

Psal. 119.

Eiusdem ad Chromatium & Eliodorum in Tobiam præfatio.

Mirari non desino exactionis vestræ instantiam. exigitis enim vt librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham; librum vtique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo diuinarum scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt & nos Hebræorum studia: & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans Pharisæorum displicere iudicio, & Episcoporum iussionibus deseruire, institi vt potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico; vtriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cum gra-

tum

tum vobis dulicere me, quod iubere estis dignati, complesse.

Eiusdem præfatio in Librum Iudith.

APud Hebræos liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldæo tamen sermone cõscriptus, inter historias computatur. Sed quia hũc librum synodus Nicena in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse, acquieui postulationi vestræ, immo exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer artabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis sensum e sensu, quàm ex verbo verbum transferens multorum codicum varietatem vitiosissimã amputaui, sola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduam castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconijs declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

Eiusdem in Librum Esther præfatio.

LIbrum Esther varijs translatoribus cõstat esse vitiatum: quem ego de archiuijs Hebræorum reuelans, verbum e verbo expressius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriã passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem o Paula & Eustochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite, vt possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur historiam Hebraicam Latinæ linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam
Psal. 52. *Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundum Apostolum, Qui eiusmodi sunt, serui Christi esse* Galat. 1.
non possunt. Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio vsque ad Teth litteram fecimus diuersis in locis, volentes scilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Eiusdem in librum Iob præfatio.

COgor per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorum respondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur: quasi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum e verbo, vel sensum e sensu, vel ex vtroque commixtum, & medie temperatum genus translationis expresserint, & omnia Veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisq. distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos, translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest vt quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipue in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris pars maxima detruncabitur. Et hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterum apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis & obelis nuper edidimus, septingenti ferme, aut octingenti versus desunt; vt decurtatus & laceratus, corrosusq. liber fœditatem sui publice legentibus prabeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoq. sermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul vtrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐσχηματισμένος, dum qui aliud loquitur, aliud agit: vt si velis anguillam vel murenulam strictis tenere manibus, quanto fortius presseris tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quemdam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redemisse nũmis: cuius doctrina an aliquid profecerim,

fecerim, nescio: hoc vnum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, vsque ad verba Iob, apud Hebræos prosa oratio est. Porro a verbis Iob, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: vsque ad eum locum, vbi ante finem voluminis scriptum est, Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo, spondeoq. currentes; & propter linguæ idioma crebro recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis, quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu vsque ad finem libri, paruum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græciq. Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendi: legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eor. testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non vt interpretationem antiquam reprehenderem; sed vt ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certe scriptorum vitio deprauata, manifestiora nostra interpretatione fierent: Vt qui Hebræorum sermone ex parte didicimus, & in Latino pene ab ipsis cunabulis inter grammaticos & rethores et philosophos detriti sumus. Quod si apud Græcos post Septuaginta editionem, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Iudaizantes hæretici sunt recepti, qui multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἐξαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab Ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cuius studium fuit omissa repetere, deprauata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone: vel a fastidiosis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoq. descriptos, vel vncialibus, vt vulgo aiunt, litteris onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi, meisq. permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Vtraque autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat vnusquisque quod vult, & studiosum me magis, quàm maleuolum probet.

Alia eiusdem præfatio.

SI autem fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiã Saluatoris: volo operari cibum qui nõ perit, & antiquam diuinorum voluminum viam sentibus virgultisq. purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, vt etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter, o fratres dilectissimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite: ac beatum Iob, qui adhuc apud Latinos iacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumque gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei vniuersa reddita; ita ego in lingua nostra, vt audacter loquar, feci eum habere quæ amiserat. Igitur, & vos, & vnumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principijs librorum eadem semper annectens, rogo, vt vbicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro vbi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt. necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant vt sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis vtile quid ex otio meo ecclesiis Christi venturum ratus, quàm ex aliorum negotio.

Eiusdem in Psalterium, quod secundum Septuaginta editionem correxit, præfatio.

PSalterium Romæ dudum positus emendaram: & iuxta Septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, o

Paula

Paula & Eustochium, scriptorum vitio deprauatum, plusque antiquum errorem, quam nouam emendationem valere: me cogitis, vt veluti quodam nouali, scissum iam aruum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, vt quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Vnde consueta præfatione commoneo tam vos, quibus forte labor iste desudat, quàm eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi vnusquisque vel iacentem lineam, vel radiantia signa, id est obelos, vel asteriscos. Et vbicumque viderit virgulam præcedentem, ab ea vsque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Vbi autem perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum nouerit æque vsque ad duo puncta, iuxta Theodotionis duntaxat editionem, qui simplicitate sermonis a Septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis, & studioso cuique fecisse me sciens: non ambigo multos fore qui vel inuidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quàm discere: & de turbulento magis riuo, quàm de purissimo fonte potare.

Eiusdem præfatio in libros Salomonis.

IVngat epistola, quos iungit sacerdotium: immo charta non diuidat, quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, vt vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuersa poscentium: quasi aut æquum sit, me vobis esurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam, præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecraui, interpretationem videlicet triū Salomonis voluminum, משלי *quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Prouerbia vocat.* קוהלת, *quē Græce Ecclesiasten, Latine Concionatorē possumus dicere:* שיר השירים, *quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur & Panaretos Iesu filii Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui iuncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: vt similitudinem Salomonis, non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sane Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam. Neque enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prælo purissimæ commendata testæ, suum saporem seruauerint.*

Ad Paulam, & Eustochium in translationem Isaiæ ex Hebraica veritate eiusdem præfatio.

NEmo cum prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis, & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, vt per cola scribantur & commata, qui vtique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouam, nouo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, quòd in sermone suo disertus sit: quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Vnde accidit, vt præ ceteris florem sermonis eius, translatio non potuerit conseruare. Deinde etiam hoc adiiciendum, quòd non tam propheta dicendus sit, quàm Euangelista. Ita enim vniuersa Christi, Ecclesiæq. mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Vnde coniicio noluisse tunc temporis Septuaginta interpretes fidei suæ sacramenta perspicue Ethnicis prodere: ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent:

dantur: quæ, cum hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelligere: nec facile quempiam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante inuidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominus hoc a fastidiosis lectoribus precor, vt quomodo Græci post Septuaginta translatores Aquilam & Symmacum & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel vt Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem vnum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & postea despiciant: ne videantur, non ex iudicio, sed ex odij præsumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Isaias in Ierusalem, & in Iudæa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroque regno, nunc commistim, nunc separatim texit oraculum. Et cum interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captiuitatem reditum populi significet in Iudæam: tamen omnis eius cura de vocatione gentium, & aduentu Christi est. Quem quanto plus amatis, o Paula & Eustochium, tanto magis ab eo petite, vt pro obtrectatione præsenti qua me indesinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne Iudæi de falsitate Scripturarum ecclesiis eius diutius insultarent.

Eiusdem in Ieremiam præfatio.

IEremias Propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaia & Osee, & quibusdam aliis prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porro simplicitas eloquij a loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsque hodie viculus, tribus ab Ierosolymis distans milibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus: virginitate sua euangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captiuitatem vrbis atque Iudææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Iam decem tribus Israel Assyrij in Medos transtulerant: iam terras earum, coloniæ gentium possidebant. Vnde in Iuda tantum, & in Beniamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri, versibusq. reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos, & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior: quia vos me cogitis. Ceterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quàm quotidie noui aliquid scriptitantem, inuidorum insaniam prouocare.

Eiusdem in Ezechielem præfatio.

EZechiel propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus est in Babylonem: ibiq. iis qui cum eo captiui fuerant, prophetauit, pœnitentibus quòd ad Ieremiæ vaticinium se vltro aduersariis tradidissent, & viderent adhuc vrbem Ierosolymam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Tricesimo autem ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto, exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex vtroque medie temperatus. Sacerdos & ipse fuit sicut Ieremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio non multum distat ab Hebraico. Vnde non satis miror quid causæ extiterit, vt si eosdem in vniuersis libris habemus interpretes: in aliis eadem, in aliis diuersa transtulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subsannauerint; dicite eis quòd nemo eos compellat vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græce significantius dicitur, vt vocentur φαγολοίδοροι, quod est, manducantes sannas.

Eiusdem in Danielem præfatio.

DAnielem prophetam iuxta Septuaginta interpretes, Domini Saluatoris ecclesiæ

ecclesiæ non legunt, vtentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit, nescio. Siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta interpretes easdem linguæ lineas in translatione seruare, siue sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldæam linguam sciente, editus est liber: siue aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc vnum affirmare possum, quod multum a veritate discordet, & recto iudicio repudiatus sit. Sciendum quippe est Danielem maxime, & Esdram Hebraicis quidem litteris, sed Chaldæo sermone conscriptos, & vnam Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem. Denique & ego adolescentulus post Quintiliani & Tullij lectionem ac flores rhetoricos, cum me in linguæ huius pistrinum reclusissem: & multo sudore, multoque tempore vix cœpissem anhelantia, stridentiaq. verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impegi nouissime in Danielem: & tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verum adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus. Et vt verum fatear, vsque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere, & intelligere, quam sonare. Hæc idcirco refero, vt difficultatem vobis Danielis ostenderē: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis, draconisq. fabulas: quas vos, quia in toto orbe dispersa sunt, veru anteposito, eisq. iugulante subiecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audiui ego quendam de præceptoribus Iudæorum, cum Susannæ derideret historiam, & a Græco nescio quo eam diceret esse confictam. illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχαίνου σχοίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiā nostris hanc possumus dare: vt verbi gratia, dicamus de arbore illice dixisse eum, illico pereas: & a lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lente pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud ad arboris nomen conueniens. Deinde tantum fuisse otij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendij metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent. aut quod miraculum, diuinaq. aspirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri, quam prophetali essent spiritu perpetrata? Cum vero ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæā raptum discophorum lectitaret, quærebat exemplū vbi legissemus in toto veteri testamento quemquam sanctorum graui volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse, cui cum quidam e nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Iudæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstrauit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum, videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse; Siue in corpore, siue extra corpus: Nescio, Deus scit. 2. Cor. 12.

His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Super quare lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter prophetas: sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis scriptura diuiditur: in legem, in prophetas, & in hagiographa, id est in quinque, & octo, & in vndecim libros: de quo non est huius temporis disserere. Quæ autem ex hoc propheta, immo contra hunc librum Porphyrius obijciat: testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius: qui multis versuum millibus eius vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos O Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: vt quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, vtile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe iudicijs oblatrantium non satis moueor: qui in vtramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

Eiusdem in XII. prophetas præfatio.

N*On est idem ordo duodecim prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundum id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt, Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioel planus in principijs: in fine obscurior. Et*

vsque

vsque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdram scribā, legisq. doctorē Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos o Paula & Eustochium admonitas volo, vnum librum esse duodecim prophetarum: & Osee synchronon Isaiæ: Malachiā vero Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo; sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos prophetauerunt.

Eiusdem in Euangelistas ad Damasum præfatio.

NOuum opus me facere cogis ex veteri: vt post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de ceteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumē assumpserit, & a saliua, quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat; non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quam inuidiam duplex causa me consolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verum non esse quod variat etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda: respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria pene quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel a vitiosis interpretibus male reddita: vel a præsumptoribus imperitis emendata peruersius: vel a librarijs dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque vero ego de veteri disputo testamento: quod a Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos vsque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiat, quare Theodotion inter nouos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor testamento: quod Græcum esse, non dubium est, excepto apostolo Mattheo, qui primus in Iudæa Euangelium Christi Hebraicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorum tramites ducit: vno de fonte quærendum est. Prætermitto eos codices quos a Luciano & Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit peruersa cōtentio: quibus vtique nec in toto Veteri instrumento post Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in nouo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis scriptura ante translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quattuor tantum Euangelistas, quorum ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed & veterum, quæ ne multū a lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo temperauimus, vt his tantum quæ sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur vt fuerant. Canones quoque, quos Eusebius Cæsariensis episcopus Alexandrinum secutus Ammoniū, in decem numeros ordinauit, sicut in Græco habentur, expressimus. Quòd si quis de curiosis voluerit nosse quæ in Euangelijs, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscet. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inoleuit, dum quod in eadem re alius Euangelista plus dixit, in alio quia minus putauerint, addiderunt. Vel dum eundem sensum alius aliter expressit, ille qui vnum e quattuor primum legerat, ad eius exemplum ceteros quoque existimauerit emendandos. Vnde accidit, vt apud nos mixta sint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi. Rursum in Matthæo plura Ioannis & Marci, & in ceteris reliquorum quæ alijs propria sunt, inueniantur. Cū itaque canones legeris qui subiecti sunt, confusionis errore sublato, & similia omnium scies, & singulis sua quæque restitues. In canone primo cōcordant quattuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes. In secundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Ioannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Ioannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In sexto duo, Matthæus, Marcus. In septimo duo, Matthæus, Ioannes. In octauo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Ioannes. In decimo propria quinque quæ non habentur in alijs, ediderunt. Singulis vero Euangelijs ab vno incipiens vsque ad finem librorum, dispar numerus accrescit. Hic nigro colore præscriptus sub se habet alium ex minio discolorem numerum, qui ad decem vsque procedens, indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cum ergo aperto codice, verbi gratia, illud siue illud ca-

pistulum scire volueris cuius canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis, & recurrens ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemq. statim canone ex titulo frontis inuento, illum quem quærebas numerum, eiusdem Euangelistæ qui & ipse ex inscriptione signatur, inuenies, atque e vicino ceterorum tramitibus inspectis, quos numeros e regione habeant, annotabis, & cum scieris recurres ad volumina singulorum, & sine mora repertis numeris quos ante signaueras, reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen, ne quis ignarum ex similitudine numerorum error inuoluat, quod sicubi in subnotatione canonum distinctorum in canone quolibet tres Euangelistæ bis, ter vel quater, aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuerint annotatũ, & quartus e contrario, discrepantes, quod id tres illi in eo loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diuersi numeri in eius canone positi stant contra prædictorum numerorum continuatas similitudines. Item si in vno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis ter, & quater, aut eo amplius reperiatur in ordine collocatus, & dispares inueniantur in ceteris: dubium non erit, quin id quod illius illorumve canonis numerus bis terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendit, alter alterius eorum toties vno atque eodem sensu loquantur, quoties prætulerint in numerorum annotatione distantiam. Et hoc in omnium nouem canonum collatione seruabitur. Ceterum in decimo (quoniam propria singulorum tantummodo continentur) non potest contra id comparatio esse quod solum est. Opto vt in Christo valeas, & memineris mei Papa beatissime.

Eiusdem ex catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

PAulus Apostolus, qui ante Saulus, extra numerum duodecim Apostolorum, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Gischalis fuit. quo a Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigrauit, a quibus ob studia legis missus Ierosolyma, a Gamaliel viro doctissimo cuius Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, & acceptis a pontifice templi epistolis, ad persequendos eos qui Christo crediderant, Damascum pergeret, reuelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumq. primum ad prædicationem eius Sergius Paulus Proconsul Cypri credidisset, ab eo, quòd eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: & iuncto sibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertensq. Ierosolymam, a Petro, Iacoboq. & Ioanne, Gentium apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissime de eius conuersatione scriptum est, hoc tantum dicam, quod post passionem Domini vicesimoquinto anno, id est secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Iudææ successit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens custodia, aduersus Iudæos de Aduentu Christi quotidie disputauit. Sciendum autem in prima satisfactione, (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ) Paulum, a Nerone dimissum, vt Euangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo tempore quo & passus est, de vinculis dictat epistolam,) In prima mea satisfactione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissime leonem propter crudelitatem, Neronem significans. Et in sequentibus, Liberatus sum de ore leonis. Et statim, Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnum suum cæleste, quòd scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epistola præmiserat, Ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusq. est in via Ostiensi, anno post passionem Domini tricesimoseptimo. Scripsit autem nouem ad septem Ecclesias epistolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnam, ad Ephesios vnam, ad Philippenses vnam, ad Colossenses vnam, ad Thessalonicenses duas. Præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epistola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter styli sermonisq. distantiam: sed vel Barnabæ iuxta Tertullianum, vel Lucæ Euangelistæ, iuxta quosdam: vel Clementis Romanæ postea Eccle-

sia

stæ Episcopi, quem aiunt sententias Pauli proprio ordinasse, & ornasse sermone: vel certe quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis titulum in principio salutationis amputauerat, scripserat vt Hebræus Hebræis Hebraice, id est suo eloquio disertissime, vt ea quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum, & hanc causam esse, quòd a ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

Eiusdem ex catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

IAcobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus, vt nonnulli existimant, Ioseph, ex alia vxore; vt autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cuius Ioannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini, statim ab Apostolis Ierosolymorum Episcopus ordinatus, vnam tantum scripsit epistolã, quæ de septem catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egesippus vicinus Apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans, ait, Suscepit ecclesiam Ierosolymæ, post Apostolos frater Domini Iacobus, cognomento Iustus. multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit, vinum et siceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonsus est, nec vnctus vnguento, nec vsus balneo. huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non vtebatur, sed lineis, solusq. ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in vicesimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in septimo ὑποτυπώσεων, mortuo Festo, qui Iudæam regebat, missum a Nerone esse successorem eius Albinum: qui cum necdum ad prouinciam peruenisset, Ananus, inquit, pontifex adolescens, Anani filius, de genere sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας concilium congregauit, & compellens publice Iacobum vt Christum Dei filium denegaret, cõtradicentem lapidari iussit. qui cum præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc semiuiuus tendens ad cælum manus diceret, Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste quo vda vestimẽta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Iosephus tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, vt propter eius necem creditum sit subuersam esse Ierosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas, alium autem Apostolorum viri neminẽ, nisi Iacobum fratrẽ Domini. Et Apostolorum super hoc crebrius acta testantur. Euangelium quoque quod appellatur secundum Hebræos, & a me nuper in Græcum, Latinumq. sermonem trãslatum est, quo & Origenes sæpe vtitur, post resurrectionem Saluatoris refert: Dominus autem cum dedisset sindonem seruo sacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem a mortuis. Rursusq post paululum, Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimq. additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iusto, & dixit ei, frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit filius hominis a dormientibus. Triginta itaque annos Ierosolymis rexit Ecclesiam, id est vsque ad septimum Neronis annum, & iuxta templum, vbi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum vsque ad obsidionem Titi & vltimam Hadriani notissimum habuit. Quidam e nostris in Monte oliueti eum conditum putant: sed falsa eorum opinio est.

Eiusdem ex catalogo scriptorum Ecclesiasticorum.

SImon Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galilææ, vico Bethsaida, frater Andreæ Apostoli, & princeps Apostolorum, post episcopatum Antiochensis ecclesiæ, & prædicationẽ dispersionis eorum qui de circũcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia. secundo Claudij anno ad expugnandum Simonem magum Romam pergit ibiq. vigintiquinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsque ad vltimum annum Neronis, id est decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, asserens se indignum vt sic crucifigeretur vt Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur: quarum secunda, a plerisque eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed &

Euan-

Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem e quibus vnus actorum eius inscribitur, alius Euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypsis, quintus iudicij, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.

Eiusdem ex Catalago Scriptorum Ecclesiasticorum.

IVdas frater Iacobi paruam quidem, quę de septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque reijcitur: tamen auctoritatem vetustate iam & vsu meruit, & inter sanctas scripturas computatur.

LIBER

LIBER GENESIS,

HEBRAICE BERESITH.

CAPVT PRIMVM.

Act.14.c.15 N PRINCIPIO 1
17.f.24 creauit Deus A
Pſal.32.a.6 cælum, & ter-
135.a.5. ram. * Ter- 2
Eccl.18.a.1 ra autem erat
inanis & va-
cua, & tene-
bræ erant ſu-
per faciem abyſſi: & Spiritus Dei
ferebatur ſuper aquas. * Dixitq. 3
Heb.11.a.3 Deus: ‖ Fiat lux. Et facta eſt lux.
* Et vidit Deus lucem quod eſſet 4
bona: & diuiſit lucem a tenebris.
* Appellauitq. lucem Diem, & te- 5
nebras Noctem: factumq. eſt ve-
ſpere & mane, dies vnus. * Dixit 6
quoque Deus: Fiat firmamentum
in medio aquarum: & diuidat
aquas ab aquis. * Et fecit Deus fir- 7
mamentum, diuiſitq. aquas, quæ
‖Pſ.135.a.5 erant ſub firmamẽto, ab his, ‖ quæ
Ier.10.b.12 erant ſuper firmamentum. Et fa-
51.b.15 ctum eſt ita. * Vocauitq. Deus fir- 8
Pſ. 148.a.4 mamẽtum, Cælum: & factum eſt
veſpere & mane, dies ſecundus.
* Dixit vero Deus: Congregentur 9
aquæ, quæ ſub cælo ſunt, in locũ
vnum: & appareat arida. Et fa-
Pſ.32. b. 7. ctum eſt ita. * Et vocauit Deus 10
88.b.12. aridam, Terram, congregationesq. B
135.a.6 aquarum appellauit Maria. Et vi-
Iob 38. a.4 dit Deus quod eſſet bonum. * Et 11
ait: Germinet terra herbam virẽ-
tem, & facientem ſemen, & lignũ
pomiferum faciens fructum iuxta
genus ſuum, cuius ſemen in ſe-
metipſo ſit ſuper terram. Et fa-
ctum eſt ita. * Et protulit terra 12
herbam virentem, & facientem ſe-
men iuxta genus ſuum, lignumq.
faciens fructum, & habens vnum-
quodque ſementem ſecundũ ſpe-
ciem ſuam. Et vidit Deus quod eſ-
13 ſet bonum. * Et factum eſt veſpe-
14 re & mane, dies tertius. * Dixit au-
tem Deus: Fiant luminaria in fir-
mamento cæli, & diuidant diem
ac noctem, & ſint ‖ in ſigna & tem ‖Pſ.135.b.7
15 pora, & dies & annos: * vt luceant
in firmamento cæli, & illuminent
16 terram. Et factum eſt ita. * Fecitq.
Deus duo luminaria magna: lu-
minare maius, vt præeſſet diei: &
luminare minus, vt præeſſet nocti:
17 & ſtellas. * Et poſuit eas in firma-
mento cæli, vt lucerent ſuper ter-
18 ram, * & præeſſent diei ac nocti,
& diuiderent lucem ac tenebras.
Et vidit Deus quod eſſet bonum.
19 * Et factum eſt veſpere & mane,
20 dies quartus. * Dixit etiam Deus:
C Producant aquæ reptile animæ vi-
uentis, & volatile ſuper terram
21 ſub firmamento cæli. * Creauitq.
Deus Cete grandia, & omnẽ ani-
mam viuentem atque motabilẽ,
quam produxerant aquæ in ſpe-
cies ſuas, & omne volatile ſecun-
dum genus ſuum. Et vidit Deus
22 quod eſſet bonum. * Benedixitq.
eis, dicens: Creſcite, & multipli-
camini, & replete aquas maris:
auesq. multiplicentur ſuper terrã.
23 * Et factum eſt veſpere & mane,
24 dies quintus. * Dixit quoque
Deus: Producat terra animam vi-
uentem in genere ſuo, iumenta, &
reptilia, & beſtias terræ ſecundum
ſpecies ſuas. Factumq. eſt ita.
25 * Et fecit Deus beſtias terræ iuxta

ſpecies ſuas, & iumenta, &
omne reptile terræ in genere ſuo.
Et vidit Deus quòd eſſet bonum,
* & ait: Faciamus Hominem ad 26
Col. 3. b. ‖ imaginem, & ſimilitudinem no-
10. ſtram: & præſit piſcibus maris, &
Infra 5.a.1 volatilibus cæli, & beſtijs, vniuer-
9 a.6. ſæq. terræ, omniq. reptili, quod
1.Cor.11.b.7 mouetur in terra. * Et creauit 27
Deus hominem ad imaginem D
ſuam: ad imaginem Dei creauit
‖ Sap.1.c 22 illum, ‖ maſculũ & feminam crea-
Mat.19.a.4 uit eos. * Benedixitq. illis Deus, 28
Eccl.17.a.1 & ait: Creſcite & multiplicamini,
Infr.8.c.17 & replete terram, & ſubijcite eam,
9.a.1 & dominamini piſcibus maris, &
volatilibus cæli, & vniuerſis ani-
mantibus, quæ mouentur ſuper
terram. * Dixitq. Deus: Ecce de- 29
di vobis omnem herbam afferentẽ
ſemen ſuper terram, & vniuerſa li-
‖ Inf. 9.a.3 gna quæ habent in ſemetipſis ſe-
mentem generis ſui, ‖ vt ſint vobis
in eſcam: * & cunctis animanti- 30
bus terræ, omniq. volucri cæli, &
vniuerſis quæ mouentur in terra,
& in quibus eſt anima viuens, vt
‖ Eccl.39.c. habeant ad veſcendum. Et factum
21 eſt ita. * ‖ Viditq. Deus cuncta quæ 31
Marc.7.d.37 fecerat: & erant valde bona. Et
factum eſt veſpere & mane, dies
ſextus.

CAP. II.

IGITVR perfecti ſunt cæli & 1
terra, & omnis ornatus eorum. A
* Compleuitq. Deus die ſeptimo 2
‖ Exo.20.b. opus ſuum quod fecerat: & ‖ re-
11.31.d.17 quieuit die ſeptimo ab vniuerſo
Deu.5.b.14 opere quod patrarat. * Et benedi- 3
Hebr.4.b.4 xit diei ſeptimo; & ſanctificauit il
lũ: quia in ipſo ceſſauerat ab om
ni opere ſuo quod creauit Deus
vt faceret. * Iſtæ ſunt generationes 4
cæli & terræ, quando creata ſunt,
in die quo fecit Dominus Deus cæ
lum & terram: * Et omne virgul- 5
tum agri antequam oriretur in ter
ra, omnemq. herbã regionis priuſ-
quã germinaret: non enim plue-
rat Dominus Deus ſuper terram,
& homo non erat qui operare-
tur terram: * Sed fons aſcende- 6
bat e terra, irrigans vniuerſam ſu-
perficiem terræ. * Formauit igi- 7
tur Dominus Deus hominem de
limo terræ, & inſpirauit in faciem
‖ 1.Cor.15. eius ſpiraculum vitæ, & ‖ factus eſt
f.45 homo in animam viuentẽ. * Plan- 8

B tauerat autem Dominus Deus Pa-
radiſum voluptatis a principio: in
quo poſuit hominem quem for-
9 mauerat. * Produxitq. Dominus
Deus de humo omne lignum pul-
chrum viſu, & ad veſcendum ſua-
ue: lignum etiam vitæ in medio
paradiſi, lignumq. ſcientiæ boni
10 & mali. * Et fluuius egrediebatur
de loco voluptatis ad irrigandum
paradiſum, qui inde diuiditur in
11 quattuor capita. * Nomen vni ‖ Phi ‖ Eccli. 24.
ſon: ipſe eſt qui circuit omnẽ ter- c. 35
ram Heuilath, vbi naſcitur aurũ:
12 * Et aurum terræ illius optimum
eſt: ibi inuenitur bdelium, & la-
13 pis onychinus. * Et nomen fluuij
ſecundi Gehon: ipſe eſt qui cir-
cumit omnem terram Æthiopiæ.
14 * Nomen vero fluminis tertij, Ty-
C gris: ipſe vadit cõtra Aſſyrios. Flu
uius autẽ quartus, ipſe eſt Euphra
15 tes. * Tulit ergo Dominus Deus
hominẽ, & poſuit eum in paradiſo
voluptatis, vt operaretur, & cuſto-
16 diret illum. * Præcepitq. ei dicẽs:
Ex omni ligno paradiſi comede:
17 * De ligno autem ſcientiæ boni &
mali ne comedas. in quocumque
enim die comederis ex eo, morte
18 morieris. * Dixit quoque Domi-
nus Deus: Non eſt bonum eſſe
hominẽ ſolum: faciamus ei adiu-
19 torium ſimile ſibi. * Formatis igi-
tur, Dominus Deus, de humo cun-
ctis animantibus terræ, & vniuer-
ſis volatilibus cæli, adduxit ea ad
Adam, vt videret quid vocaret ea:
omne enim quod vocauit Adam
animæ viuentis, ipſum eſt nomen
20 eius. * Appellauitq. Adam nomi-
D nibus ſuis cuncta animantia, &
vniuerſa volatilia cæli, & omnes
beſtias terræ: Adæ vero non inue
niebatur adiutor ſimilis eius.
21 * Immiſit ergo Dominus Deus ſo-
porem in Adam: cumq. obdor-
miſſet, tulit vnam de coſtis eius,
22 & repleuit carnem pro ea. * Et
ædificauit Dominus Deus coſtam,
quam tulerat de Adam, in mulie-
rem: & adduxit eam ad Adam.
23 * Dixitq. Adam: ‖ Hoc nunc, os ex ‖ 1.Cor.11.
oſſibus meis, & caro de carne b.9
mea: hæc vocabitur Virago, quo- Mat.19.a.5
24 niam de viro ſumpta eſt. * Quam- Mar.10 a.7
obrem relinquet homo patrem Eph 5.g.31
ſuum, & matrem, & adhærebit
vxori ſuæ: ‖ & erunt duo in car- ‖ 1.Cor.6.d.
25 ne vna. * Erat autem vterque 16
nudus,

nudus, Adam scilicet & vxor eius:
& non erubescebant.

CAP. III.

SEd & serpens erat callidior cun- 1
ctis animantibus terræ quæ fe- A
cerat Dominus Deus. Qui dixit
ad mulierem: Cur præcepit vobis
Deus vt non comederetis de omni
ligno paradisi? *Cui respõdit mu- 2
lier: De fructu lignorum, quæ sunt
in paradiso, vescimur: * de fructu 3
vero ligni, quod est in medio pa-
radisi, præcepit nobis Deus ne co-
mederemus: & ne tangeremus il-
lud, ne forte moriamur. * Dixit au- 4
‖1.Cor.11. tem serpens ad mulierem: ‖Ne-
a.3. quaquam morte moriemini. *Scit 5
enim Deus quòd in quocumque
die comederitis ex eo, aperientur
oculi vestri: & eritis sicut dij,
scientes bonum & malum. * Vi- 6
dit igitur mulier quòd bonum es-
set lignum ad vescendum, & pul-
chrum oculis, aspectuq. delectabi-
‖Eccl.25.d. le: & tulit de fructu illius, &‖come-
33. dit: deditq. viro suo, qui comedit.
1.Tim.2.d. * Et aperti sunt oculi amborum: 7
14. cumq. cognouissent se esse nudos, B
consuerunt folia ficus, & fecerunt
sibi perizomata. * Et cum audis- 8
sent vocem Domini Dei deambu-
lantis in paradiso ad auram post
meridiem, abscondit se Adam &
vxor eius a facie Domini Dei in
medio ligni paradisi. * Vocauitq. 9
Dominus Deus Adam, & dixit ei:
Vbi es? * Qui ait: Vocem tuam 10
audiui in paradiso: & timui, eo
quod nudus essem, & abscõdi me.
* Cui dixit: Quis enim indicauit 11
tibi quod nudus esses, nisi quod
ex ligno de quo præceperam tibi
ne comederes, comedisti? *Dixitq. 12
Adam: Mulier, quam dedisti mi-
hi sociam, dedit mihi de ligno, &
comedi. *Et dixit Dominus Deus 13
ad mulierem: Quare hoc fecisti? C
Quæ respondit: Serpens decepit
me, & comedi. * Et ait Dominus 14
Deus ad serpentem: Quia fecisti
hoc, maledictus es inter omnia
animantia, & bestias terræ: super
pectus tuum gradieris, & terram
comedes cunctis diebus vitæ tuæ.
*Inimicitias ponam inter te & mu- 15
lierem, & semen tuum & semen
illius: ipsa conteret caput tuum,
& tu insidiaberis calcaneo eius.

16 *Mulieri quoque dixit: Multipli-
cabo ærumnas tuas, & conceptus
tuos: in dolore paries filios, &
sub viri potestate eris, ‖ & ipse do- ‖1.Cor.14.
17 minabitur tui. * Adæ vero dixit: f.34.
Quia audisti vocem vxoris tuæ, &
comedisti de ligno, ex quo, præce-
peram tibi, ne comederes, maledi-
cta terra in opere tuo: in labori-
bus comedes ex ea cunctis diebus
18 vitæ tuæ. * Spinas & tribulos ger-
minabit tibi, & comedes herbam
19 terræ. * In sudore vultus tui ve-
D sceris pane, donec reuertaris in ter-
ram de qua sumptus es: quia pul-
uis es, & in puluerem reuerteris.
20 * Et vocauit Adam nomen vxoris
suæ, Heua: eo quod mater esset cũ-
21 ctorum viuentium. * Fecit quo-
que Dominus Deus Adæ & vxori
eius tunicas pelliceas, & induit
22 eos: * Et ait: Ecce Adam quasi v-
nus ex nobis factus est, sciens bo-
num & malum: nunc ergo, ne for-
te mittat manum suam, & sumat
etiam de ligno vitæ, & comedat, &
23 viuat in æternum. *Et emisit eum
Dominus Deus de paradiso volu-
ptatis, vt operaretur terram de qua
24 sumptus est. * Eiecitq. Adam:
& collocauit ante paradisum
voluptatis Cherubim, & flam-
meum gladium, atque versati-
lem, ad custodiendam viam ligni
vitæ.

CAP. IIII.

1 ADAM vero cognouit vxorem
suam Heuam: quæ concepit
& peperit Cain, dicẽs: Possedi ho-
2 minem per Deum. *Rursumq. pe-
perit fratrem eius Abel. Fuit au-
tem Abel pastor ouium, & Cain
3 agricola. * Factum est autem post
multos dies vt offerret Cain de
fructibus terræ munera Domino.
4 * Abel quoque obtulit de primo- Heb.11.a.4
genitis gregis sui, & de adipibus
eorum: & respexit Dominus ad
5 Abel, & ad munera eius. * Ad Cain
vero, & ad mũnera illius non re-
spexit: iratusq. est Cain vehemẽ-
6 ter, & concidit vultus eius. * Di-
xitq. Dominus ad eum: Quare
iratus es? & cur cõcidit facies tua?
7 *Nonne si bene egeris, recipies:
B sin autem male, statim in foribus
peccatũ aderit? sed sub te erit ap-
petitus eius, & tu dominaberis il-
lius.

lius. * Dixitq. Cain ad Abel fra- 8
trem suum: Egrediamur foras.
Cumq. essent in agro, consurrexit
Cain aduersus fratrem suũ Abel,
|| Sap. 10. a. 3. & ||interfecit eum. *Et ait Domi- 9
Matt. 23. c. 35. nus ad Cain: Vbi est Abel frater
tuus? Qui respondit: Nescio: Num
1. Ioan. 3. b. 12. custos fratris mei sum ego? * Di- 10
xitq ad eum: Quid fecisti? vox
Iudæ 1. d. 11. sanguinis fratris tui clamat ad me
de terra. * Nunc igitur male- 11
dictus eris super terram, quæ a-
peruit os suum, & suscepit sangui-
nem fratris tui de manu tua. * Cũ 12
operatus fueris eam, non dabit
tibi fructus suos: vagus & profu-
gus eris super terram. * Dixitq. 13
Cain ad Dominũ: Maior est ini-
quitas mea, quàm vt veniam me-
rear. *Ecce eiicis me hodie a facie 14
terræ, & a facie tua abscondar, &
ero vagus & profugus in terra: C
omnis igitur qui inuenerit me,
occidet me. *Dixitq. ei Dominus: 15
Nequaquã ita fiet: sed omnis qui
occiderit Cain, septuplum punie-
tur. Posuitq. Dominus Cain si-
gnum, vt nõ interficeret eum om-
nis qui inuenisset eum. * Egres- 16
susq. Cain a facie Domini, habi-
tauit profugus in terra ad orienta-
lem plagam Eden. * Cognouit au- 17
tem Cain vxorem suam, quæ con-
cepit, & peperit Henoch: & ædifi-
cauit ciuitatem, vocauitq. nomen
eius ex nomine filij sui, Henoch.
* Porro Henoch genuit Irad, & 18
Irad genuit Mauiael, & Mauiael
genuit Mathusael, & Mathusael
genuit Lamech. *Qui accepit duas 19
vxores, nomen vni Ada, & nomen
alteri Sella. * Genuitq; Ada Iabel, 20
qui fuit pater habitantium in ten-
torijs, atque pastorum. * Et no- 21
men fratris eius Iubal: ipse fuit pa D
ter canentium cithara & organo.
* Sella quoque genuit Tubalcain, 22
qui fuit malleator & faber in cun
cta opera æris & ferri. Soror vero
Tubalcain, Noema. * Dixitq. La- 23
mech vxoribus suis Adæ & Sellæ:
Audite vocem meam vxores La-
mech, auscultate sermonem meũ:
quoniam occidi virum in vulnus
meum, & adolescentulum in liuo-
rem meum. *Septuplum vltio da- 24
bitur de Cain: de Lamech vero
septuagies septies. * Cognouit 25
quoque adhuc Adã vxorem suã:
& peperit filiũ, vocauitq. nomen
eius Seth, dicens: Posuit mihi
Deus semen aliud pro Abel, quem
26 occidit Cain. * Sed & Seth natus
est filius, quem vocauit Enos: iste
cœpit inuocare nomen Domini.

CAP. V.

1 A HIc est liber generationis A-
dã. In die, qua creauit Deus
hominem, || ad similitudinẽ Dei || Sap. 2. d. 24.
2 fecit illum. * Masculum & femi- Eccl. 17. a. 1
nam creauit eos, & benedixit illis: Sup. 1. d. 28
& vocauit nomen eorum Adam, Infra 9. a. 6
3 in die quo creati sunt. * Vixit au-
tem Adam centum triginta annis:
& genuit ad imaginem & simili-
tudinem suam, vocauitq. nomen || 1. Par. 1. a. 1
4 eius Seth. * Et facti sunt dies || A-
dam, postquam genuit Seth, octin-
gẽti anni. genuitq. filios & filias.
5 * Et factũ est omne tempus quod
vixit Adam, anni nongenti trigin-
6 ta, & mortuus est. * Vixit quo-
que Seth centum quinque annis,
7 & genuit Enos. * Vixitq. Seth
postquam genuit Enos, octingen-
tis septem annis, genuitq. filios &
8 filias. * Et facti sunt omnes dies
B Seth nongentorum duodecim an-
9 norum, & mortuus est. * Vixit ve-
ro Enos nonaginta annis, & ge-
10 nuit Cainan. * Post cuius ortum
vixit octingentis quindecim an-
11 nis, & genuit filios, & filias. * Fa-
ctiq. sunt omnes dies Enos non-
genti quinque anni, & mortuus
12 est. * Vixit quoque Cainan septua-
ginta annis, & genuit Malaleel.
13 * Et vixit Cainan postquam ge-
nuit Malaleel, octingentis quadra-
ginta annis, genuitq. filios & fi-
14 lias. * Et facti sunt omnes dies
Cainan nongenti decem anni, &
15 mortuus est. * Vixit autem Mala-
leel sexaginta quinque annis, &
16 genuit Iared. * Et vixit Malaleel
postquam genuit Iared, octingen-
tis triginta annis: & genuit filios
17 & filias. * Et facti sunt omnes
dies Malaleel octingenti nonagin-
ta quinque anni, & mortuus est.
18 * Vixitq. Iared centum sexaginta
duobus annis, & genuit Henoch.
19 * Et vixit Iared postquam genuit
C Henoch, octingentis annis, & ge-
20 nuit filios & filias. * Et facti sunt
omnes dies Iared nongenti sexa- Eccl. 44. c. 15.
ginta duo anni, & mortuus est.
21 * Porro Henoch vixit sexaginta Heb. 11. a. 5
quin-

quinque annis, & genuit Mathu-
salam. * Et ambulauit Henoch 22
cum Deo: & vixit, postquam ge-
nuit Mathusalam, trecentis annis,
& genuit filios & filias. * Et fa- 23
cti sunt omnes dies Henoch tre-
centi sexaginta quinque anni.
* Ambulauitq. cum Deo, & non 24
apparuit: quia tulit eum Deus.
* Vixit quoque Mathusala centũ 25
octoginta septem annis, & genuit
Lamech. * Et vixit Mathusala, 26
postquam genuit Lamech, septin-
gentis octoginta duobus annis, &
genuit filios & filias. * Et facti 27
sunt omnes dies Mathusala non-
genti sexaginta nouem anni, &
mortuus est. * Vixit autem La- 28
mech centum octoginta duobus
annis, & genuit filiũ: * vocauitq. 29
nomen eius Noe, dicens: Iste con
solabitur nos ab operibus & labo-
ribus manuum nostrarum in ter-
ra, cui maledixit Dominus. * Vi- 30
xitq. Lamech, postquam genuit
Noe, quingentis nonaginta quin-
que annis, & genuit filios & filias.
* Et facti sunt omnes dies La- 31
mech, septingenti septuaginta
septem anni, & mortuus est. Noe
vero cum quingentorum esset an-
norum, genuit Sem, Cham, &
Iapheth.

CAP. VI.

CVMQ. cœpissent homines 1
multiplicari super terram, & A
filias procreassent, * Videntes filij 2
Dei filias hominum quòd essent
pulchræ, acceperunt sibi vxores ex
omnibus, quas elegerant. * Di- 3
xitq. Deus: Non permanebit spi-
ritus meus in homine in æternũ,
quia caro est: eruntq. dies illius
centum viginti annorum. * Gi- 4
gantes autem erant super terram
in diebus illis. postquã enim in-
gressi sunt filij Dei ad filias homi-
num, illæq. genuerunt, isti sunt
potẽtes a sæculo viri famosi. * Vi- 5
dẽs autem Deus quòd multa ma-
litia hominum esset in terra, &
cuncta cogitatio cordis intenta es-
set ad malum omni tẽpore, * pœ- 6
nituit eum quod hominem fecis- B
set in terra. Et tactus dolore cor-
dis intrinsecus, * ‖ Delebo, in- 7 ‖Inf.8.d.21 Matth. 15. d.19.
quit, hominem, quem creaui, a
facie terræ, ab homine vsque ad
animantia, a reptili vsque ad vo-
lucres cæli. pœnitet enim me fe-
8 cisse eos. * Noe vero inuenit gra-
9 tiam coram Domino. * Hæ sunt
generationes Noe: ‖ Noe vir iu- ‖Eccl.44.c.17.
stus atque perfectus fuit in gene-
rationibus suis, cum Deo ambu-
10 lauit. * Et genuit tres filios, Sem,
11 Cham, & Iapheth. * Corrupta
est autem terra coram Deo, & re-
12 pleta est iniquitate. * Cumq. vi-
C disset Deus terram esse corruptã,
(omnis quippe caro corruperat viã
13 suam super terrã) * dixit ad Noe:
Finis vniuersæ carnis venit coram
me: repleta est terra iniquitate a
facie eorum, & ego disperdam eos
14 cum terra. * Fac tibi arcam de
lignis læuigatis: mansiunculas in
arca facies, & bitumine linies in-
15 trinsecus, & extrinsecus. * Et sic
facies eam: Trecentorum cubito-
rum erit longitudo arcæ, quinqua-
ginta cubitorum latitudo, & tri-
ginta cubitorum altitudo illius.
16 * Fenestram in arca facies, & in
cubito cõsummabis summitatem
eius: ostium autem arcæ pones ex
latere: deorsum, cœnacula, & tri-
17 stega facies in ea. * Ecce ego ad-
ducam aquas diluuij super terrã,
vt interficiam omnem carnem, in
qua spiritus vitæ est subter cælũ:
Vniuersa quæ in terra sunt, consu-
18 mentur. * Ponamq. fœdus meũ
D tecum: & ingredieris arcam tu &
filij tui, vxor tua, & vxores filio-
19 rum tuorum tecum. * Et ex cun-
ctis animantibus vniuersæ carnis
bina induces in arcam, vt viuant
tecum: masculini sexus & femi-
20 nini. * De volucribus iuxta ge-
nus suum, & de iumentis in ge-
nere suo, & ex omni reptili terræ
secundum genus suum: bina de
omnibus ingredientur tecum, vt
21 possint viuere. * Tolles igitur te-
cum ex omnibus escis, quæ man-
di possunt, & comportabis apud
te: & erunt tam tibi, quam illis
22 in cibum. * Fecit igitur Noe om- Heb.11.b.7
nia, quæ præceperat illi Deus.

CAP. VII.

1 DIXITQ. Dominus ad eum: 2.Pet.2.a.5
A Ingredere tu, & omnis do-
mus tua in arcam: te enim vidi
iustum coram me in generatione
2 hac. * Ex omnibus animantibus

mundis tolle septena & septena,
masculum & feminam: de ani-
mantibus vero immundis duo &
duo, masculum & feminam.* Sed 3
& de volatilibus cæli septena & se-
ptena, masculum & feminam: vt
saluetur semen super faciem vni-
uersæ terræ. * Adhuc enim, & 4
post dies septem ego pluam super
terrã quadraginta diebus & qua-
draginta noctibus: & delebo om-
nem substantiam, quam feci, de
superficie terræ. * Fecit ergo Noe 5
omnia, quæ mandauerat ei Domi-
nus. * Eratq. sexcentorum anno- 6
rum quando diluuij aquæ inun- B
|| Matt. 24. d. 32 dauerunt super terram. * Et || in- 7
Luc. 17. f. 26. gressus est Noe & filij eius, vxor
1. Pet. 3. d. 20. eius & vxores filiorum eius cum
eo in arcã propter aquas diluuij.
* De animantibus quoque mun- 8
dis & immũdis, & de volucribus,
& ex omni, quod mouetur super
terram,* duo & duo ingressa sunt 9
ad Noe in arcam, masculus & fe-
mina, sicut præceperat Dominus
Noe. * Cumq. transissent septẽ 10
dies, aquæ diluuij inundauerunt
super terram. * Anno sexcentesi- 11
mo vitæ Noe, mense secundo, se-
ptimodecimo die mensis, rupti
sunt omnes fontes abyssi magnæ,
& cataractæ cæli apertæ sunt: * & 12
facta est pluuia super terram qua-
draginta diebus & quadraginta
noctibus. * In articulo diei illius 13
ingressus est Noe, & Sem, & Chã, C
& Iapheth filij eius: vxor illius,
& tres vxores filiorum eius cum
eis in arcam: * ipsi & omne ani- 14
mal secundum genus suum, vni-
uersaq. iumenta in genere suo, &
omne quod mouetur super terrã
in genere suo, cunctumq. volatile
secundum genus suum, vniuersæ
aues, omnesq. volucres * ingressæ 15
sunt ad Noe in arcam, bina & bi-
na ex omni carne, in qua erat spi-
ritus vitæ. * Et quæ ingressa sunt, 16
masculus & femina ex omni car-
ne introierunt, sicut præceperat ei
Deus: & inclusit eum Dominus
deforis. * Factumq. est diluuium 17
quadraginta diebus super terram:
& multiplicatæ sunt aquæ, & ele-
uauerunt arcam in sublime a ter-
ra. * Vehementer enim inunda- 18
uerunt: & omnia repleuerunt in
superficie terræ: porro arca fere-
batur super aquas. * Et aquæ 19

D præualuerunt nimis super terram:
opertiq. sunt omnes montes ex-
20 celsi sub vniuerso cælo. * Quin-
decim cubitis altior fuit aqua su-
21 per mõtes, quos operuerat.* || Cõ- || Sap. 10. a. 4. Eccl. 39. c. 28.
sumptaq. est omnis caro quæ mo
uebatur super terram, volucrum,
animantium, bestiarũ, omniumq.
reptilium, quæ reptant super ter-
22 ram: vniuersi homines, * & cun-
cta, in quibus spiraculum vitæ est
23 in terra, mortua sunt. * Et dele-
uit omnem substantiam, quæ erat
super terram, ab homine vsque ad
pecus, tam reptile quàm volucres
cæli: & deleta sunt de terra: re-
mansit autem solus Noe, & qui 1. Pet. 3. d. 20.
24 cum eo erant in arca. * Obtinue-
runtq. aquæ terram centum quin-
quaginta diebus.

CAP. VIII.

1 A RECORDATVS autem Deus
Noe, cunctorumq. animan-
tium, & omnium iumentorũ, quæ
erant cum eo in arca, adduxit spi-
ritum super terram, & imminutæ
2 sunt aquæ. * Et clausi sunt fon-
tes abyssi, & cataractæ cæli: & pro-
3 hibitæ sunt pluuiæ de cælo.* Re-
uersæq. sunt aquæ de terra euntes
& redeuntes: & cœperunt minui
post centum quinquaginta dies.
4 * Requieuitq. arca mense septi-
mo, vigesimo septimo die mensis
5 super montes Armeniæ. * At ve-
ro aquæ ibant & decrescebant vs-
que ad decimum mensem: deci-
mo enim mense, prima die mẽsis,
apparuerunt cacumina montium.
6 * Cumq. transissent quadraginta
B dies, aperiens Noe fenestram ar-
cæ, quam fecerat, dimisit coruum:
7 * qui egrediebatur, & non reuer-
tebatur, donec siccarentur aquæ
8 super terram. * Emisit quoque
columbam post eum, vt videret si
iam cessassent aquæ super faciem
9 terræ. * Quæ cum non inuenis-
set vbi requiesceret pes eius, re-
uersa est ad eum in arcam: aquæ
enim erant super vniuersam ter-
ram: extenditq. manum, & ap-
10 prehensam intulit in arcam. * Ex-
pectatis autem vltra septem die-
bus alijs, rursum dimisit colum-
11 bam ex arca. * At illa venit ad
eum ad vesperam, portãs ramum
oliuæ virentibus folijs in ore suo,
intel-

Intellexit ergo Noe quòd cessas-
sent aquæ super terram.* Expe- 12
ctauitq. nihilominus septem alios C
dies: & emisit columbã, quæ non
est reuersa vltra ad eum. * Igitur 13
sexcentesimo primo anno, primo
mense, prima die mensis immi-
nutæ sunt aquæ super terram: &
aperiens Noe tectum arcæ, aspe-
xit, viditq. quòd exiccata esset su-
perficies terræ. * Mense secundo, 14
septimo & vigesimo die mensis
arefacta est terra. * Locutus est 15
autẽ Deus ad Noe, dicens: * Egre- 16
dere de arca, tu & vxor tua, filij
tui & vxores filiorum tuorum te-
cum. * Cuncta animantia, quæ 17
sunt apud te, ex omni carne, tam
in volatilibus quàm in bestijs &
vniuersis reptilibus, quæ reptant
super terram, educ tecum, & in-
|| Sup.1.d. gredimini super terram: || cresci-
28. te & multiplicamini super eam.
Inf.9.a.1 * Egressus est ergo Noe, & fi- 18
lij eius: vxor illius, & vxores
filiorum eius cum eo. * Sed & 19
omnia animantia, iumenta, & re- D
ptilia quæ reptant super terram
secundũ genus suum, egressa sunt
de arca. * Ædificauit autem Noe 20
altare Domino: & tollens de cun-
ctis pecoribus & volucribus mun-
dis, obtulit holocausta super alta-
re. * Odoratusq. est Dominus 21
odorem suauitatis, & ait: Nequa-
quam vltra maledicam terræ pro-
|| Sup.6.a.5 pter homines: || sensus enim &
Matt.15.b. cogitatio humani cordis in malũ
19. prona sunt ab adolescentia sua:
non igitur vltra percutiam om-
nem animam viuentem sicut fe-
ci. * Cunctis diebus terræ, se- 22
mentis & messis, frigus & æstus,
æstas & hiems, nox & dies non
requiescent.

CAP. IX.

BENEDIXITQ. Deus Noe & 1
filijs eius. Et dixit ad eos: A
|| Sup.1.c. || Crescite, & multiplicamini, & re-
22. 8.c.17 plete terram. * Et terror vester ac 2
tremor sit super cuncta animalia
terræ, & super omnes volucres cæ-
li, cum vniuersis quæ mouentur
super terram: omnes pisces maris
manui vestræ traditi sunt. * Et 3
Sup.1.g.29 omne, quod mouetur & viuit, erit
vobis in cibum: quasi olera virẽ-
Iet.17.d.14 tia tradidi vobis omnia. * Exce- 4
pto, quòd carnem cum sanguine
5 non comedetis. * Sanguinẽ enim
animarum vestrarum requiram de
manu cunctarum bestiarum: & de
manu hominis, de manu viri, &
fratris eius requiram animam ho-
6 minis. * Quicumque || effuderit || Mat.26.e.
B humanum sanguinem, fundetur 52.
sanguis illius: || ad imaginẽ quip- || Apoc. 13.
7 pe Dei factus est homo. * || Vos c.19
autem crescite & multiplicamini, || Sup.1.d.28
& ingredimini super terram, & 8.c.17
8 implete eam. * Hæc quoque di-
xit Deus ad Noe, & ad filios eius
9 cum eo: * Ecce ego statuam pa-
ctum meum vobiscum, & cum se-
10 mine vestro post vos: * & ad om-
nem animam viuentem, quæ est
vobiscũ, tam in volucribus quam
in iumentis & pecudibus terræ
cunctis, quæ egressa sunt de arca,
11 & vniuersis bestijs terræ. * || Sta- || Isa.59.c.9
tuam pactum meum vobiscum, &
nequaquã vltra interficietur om-
nis caro aquis diluuij, neque erit
deinceps diluuium dissipans ter-
12 ram. * Dixitq. Deus: Hoc signũ
fœderis quod do inter me & vos,
& ad omnem animam viuentem,
quæ est vobiscum in generationes
13 sempiternas: * Arcum meum po-
nam in nubibus, & erit signum
fœderis inter me, & inter terram.
14 * || Cumq. obduxero nubibus cæ- || Eccl.43.b.
C lum, apparebit arcus meus in nu- 12.
15 bibus: * & recordabor fœderis
mei vobiscum, & cum omni ani-
ma viuente quæ carnem vegetat:
& non erunt vltra aquæ diluuij
ad delendum vniuersam carnem.
16 * Eritq. arcus in nubibus, & vi-
debo illum, & recordabor fœde-
ris sempiterni quod pactũ est in-
ter Deum & omnem animam vi-
uentem vniuersæ carnis quæ est
17 super terram. * Dixitq. Deus ad
Noe: Hoc erit signum fœderis,
quod constitui inter me & omnẽ
18 carnem super terram. * Erant er-
go filij Noe, qui egressi sunt de
arca, Sem, Cham, & Iapheth: por-
ro Cham ipse est pater Chanaan.
19 * Tres isti filij sunt Noe: & ab his
disseminatum est omne genus ho
minum super vniuersam terram.
20 * Cœpitq. Noe vir agricola exer-
cere terram, & plantauit vineam.
21 * Bibensq. vinum inebriatus est,
D & nudatus in tabernaculo suo.
22 * Quod cum vidisset Cham pater

Chanaan, verenda scilicet patris
sui esse nudata, nunciauit duobus
fratribus suis foras.* At vero Sem 23
& Iapheth palliũ imposuerũt hu-
meris suis,& incedẽtes retrorsum,
operuerunt verenda patris sui: fa-
ciesq. eorum auersæ erant, & pa-
tris virilia nõ viderunt.* Euigilãs 24
autem Noe ex vino, cũ didicisset
quæ fecerat ei filius suus minor,
* ait: Maledictus Chanaan, ser- 25
uus seruorum erit fratribus suis.
* Dixitque: Benedictus Dominus 26
Deus Sem, sit Chanaã seruus eius.
* Dilatet Deus Iapheth,& habitet 27
in tabernaculis Sem, sitq. Cha-
naan seruus eius. * Vixit autem 28
Noe post diluuiũ trecentis quin-
quaginta annis. * Et impleti sunt 29
omnes dies eius nongentorum
quinquaginta annorum: & mor-
tuus est.

CAP. X.

1.Par.1.a.5

HÆ sunt generationes filiorũ 1
Noe, Sem, Chã,& Iapheth: A
natiq. sunt eis filij post diluuiũ.
*Filij Iapheth: Gomer,& Magog, 2
& Madai, & Iauan,& Thubal, &
Mosoch,& Thiras.*Porro filij Go 3
mer: Ascenez & Riphath & Tho
gorma. * Filij autem Iauan: Eli- 4
sa & Tharsis, Cetthim & Doda-
nim. * Ab his diuisæ sunt insu- 5
læ gentium in regionibus suis, v-
nusquisque secundum linguam
suam & familias suas in nationi-
bus suis. * Filij autem Cham: 6
Chus, & Mesraim, & Phuth, &
Chanaan. * Filij Chus: Saba, & 7
Heuila,& Sabatha, & Regma, & B
Sabatacha. Filij Regma: Saba,
& Dadan. * Porro Chus genuit 8
Nemrod: ipse cœpit esse potens
in terra, *& erat robustus venator 9
coram Domino. Ob hoc exiuit
prouerbium: Quasi Nemrod ro-
bustus venator coram Domino.
* Fuit autẽ principium regni eius 10
Babylon, & Arach, & Achad, &
Chalanne, in terra Sennaar.* De 11
terra illa egressus est Assur, & ædi
ficauit Niniuen, & plateas ciuita-
tis, & Chale. * Resen quoque 12
inter Niniuen & Chale: hæc est
ciuitas magna. * At vero Mes- 13
raim genuit Ludim, & Anamim,
& Laabim, Nephthuim, * & Phe- 14
trusim,& Chasluim: de quibus e-
gressi sunt Philistijm, & Caphto-
15 rim. * Chanaan autem genuit Si-
16 donem, primogenitum suum, He-
17 thæum, *& Iebusæum, & Amor-
C rhæum, Gergesæum,*Heuæum,&
18 Aracæum: Sinæũ,* & Aradium,
Samaræũ & Amathæum:& post-
hæc disseminati sunt populi Cha-
19 nanæorum.* Factiq. sunt termini
Chanaan venientibus a Sidone Ge-
raram vsque Gazã, donec ingredia
ris Sodomam & Gomorrham, &
Adamam, & Seboim vsque Lesa.
20 * Hi sunt filij Cham in cognatio-
nibus, & linguis, & generationi-
21 bus,terrisq.& gentibus suis.* De
Sem quoque nati sunt, patre om-
nium filiorum Heber, fratre Ia-
22 pheth maiore.* Filij Sem: Ælam 1.Par.1.b.17.
& Assur,& Arphaxad, & Lud, &
23 Aram. * Filij Aram: Vs, & Hul,
24 & Gether, & Mes. * At vero Ar-
phaxad genuit Sale, de quo ortus
25 est Heber. * Natiq. sunt Heber fi-
D lij duo: nomẽ vni Phaleg, eo quòd
in diebus eius diuisa sit terra: &
26 nomen fratris eius Iectan. * Qui
Iectan genuit Elmodad,& Saleph,
& Asarmoth, Iare,*& Aduram, &
27 Vzal,& Decla, * & Ebal, & Abi-
28 mael, Saba, * & Ophir,& Heuila,
& Iobab. omnes isti, filij Iectan.
29 * Et facta est habitatio eorum de
Messa pergentibus vsque Sephar
30 montem orientalem. * Isti filij
Sem secundum cognationes & lin
guas,& regiones in gentibus suis.
31 * Hæ familiæ Noe iuxta populos
32 & nationes suas. * Ab his diuisæ
sunt gẽtes in terra post diluuium.

CAP. XI.

1 ERAT autem terra labij vnius, Sap.10.a.5
A & sermonum eorundem.
2 *Cumq. proficiscerentur de orien
te, inuenerunt campum in terra
Sennaar, & habitauerunt in eo.
3 * Dixitq. alter ad proximũ suum:
Venite, faciamus lateres,& coqua-
mus eos igni. Habueruntq. late-
res pro saxis,& bitumen pro cæ-
4 mento: * & dixerunt: Venite, fa-
ciamus nobis ciuitatẽ & turrim,
cuius culmẽ pertingat ad cælum,
& celebremus nomen nostrum
antequam diuidamur in vniuersas
5 terras. * Descendit autem Domi-
nus vt videret ciuitatẽ & turrim,
6 quam ædificabant filij Adam,*&
dixit

dixit: Ecce, vnus est populus, &
vnum labium omnibus: cœpe-
runtq. hoc facere, nec desistent a
cogitationibus suis, donec eas o-
pere compleant. * Venite igitur,
descendamus, & confundamus ibi 7
linguam eorum, vt non audiat v- B
nusquisque vocem proximi sui.
* Atque ita diuisit eos Dominus 8
ex illo loco in vniuersas terras, &
cessauerunt ædificare ciuitatem.
* Et idcirco vocatum est nomen 9
eius Babel, quia ibi confusum est
labium vniuersæ terræ: & inde
dispersit eos Dominus super fa-
ciem cunctarum regionum. * Hæ 10
||1.Par.1.b. 17. sunt generationes Sem: ||Sem erat
centum annorum quando genuit
Arphaxad, biennio post diluuium.
*Vixitq. Sem postquam genuit Ar 11
phaxad, quingentis annis: & ge-
nuit filios & filias. *Porro Arpha- 12
xad vixit triginta quinque annis,
& genuit Sale. *Vixitq. Arphaxad 13
postquã genuit Sale, trecentis tri-
bus annis: & genuit filios & fi-
lias. * Sale quoque vixit triginta 14
annis, & genuit Heber. * Vixitq. 15
Sale postquam genuit Heber, qua- C
dringentis tribus annis: & genuit
filios & filias. * Vixit autem He- 16
ber triginta quattuor annis, & ge-
nuit Phaleg. *Et vixit Heber post- 17
quam genuit Phaleg, quadringen-
tis triginta annis: & genuit filios
& filias. * Vixit quoque Phaleg 18
triginta annis, & genuit Reu.
1.Par.1.b. 19. *Vixitq. Phaleg postquam genuit 19
Reu, ducentis nouem annis, & ge-
nuit filios & filias. * Vixit autem 20
Reu triginta duobus annis, & ge-
nuit Sarug. * Vixit quoque Reu 21
postquam genuit Sarug, ducentis
septem annis: & genuit filios &
filias. * Vixit vero Sarug triginta 22
annis, & genuit Nachor. *Vixitq. 23
Sarug postquam genuit Nachor,
ducentis annis: & genuit filios &
filias. * Vixit autem Nachor vi- 24
gintinouem annis, & genuit Tha-
re. * Vixitq. Nachor postquam ge 25
nuit Thare, centum decem & no-
uem annis: & genuit filios & fi-
lias. * Vixitq. Thare septuaginta 26
||1.Par.1.b. 28. || annis, & genuit Abram, & Na- D
chor, & Aran. * Hæ sunt autem 27
Ios.24.a.2. generationes Thare: Thare genuit
Abram, Nachor, & Aran. Porro
Aran genuit Lot. *Mortuusq. est 28
Aran ante Thare patrem suum,
in terra natiuitatis suæ in Vr
29 Chaldæorum. * Duxerunt autem
Abram & Nachor vxores: nomẽ
vxoris Abrã, Sarai: & nomen vxo-
ris Nachor, Melcha filia Aran pa-
30 tris Melchæ, & patris Ieschæ. *E-
rat autẽ Sarai sterilis, nec habebat ||Ios.24.a.2
31 liberos. * || Tulit itaque Thare A- Nehem. 9.
bram filium suum, & Lot filium b.7.
Aran. filium filij sui, & Sarai nu- Iudit.5.a.6
rum suam, vxorem Abram fi-
lij sui, & eduxit eos de Vr Chal-
dæorum, vt irent in terram Cha-
naan: veneruntq. vsque Haran,
32 & habitauerunt ibi. *Et facti sunt Act.7.a.2.
dies Thare ducentorum quinque
annorũ, & mortuus est in Haran.

CAP. XII.

1 A DIXIT autem Dominus ad A- Act.7.a.3.
bram: Egredere de terra tua,
& de cognatione tua, & de domo
patris tui, & veni in terram, quam
2 monstrabo tibi. * Faciamq. te in
gẽtem magnam, & benedicã tibi,
& magnificabo nomen tuũ, erisq.
3 benedictus. *Benedicã benedicẽti-
bus tibi, & maledicã maledicenti-
bus tibi, atque || IN TE benedi- ||Gal.3.b.8
cẽtur vniuersæ cognationes terræ. Inf.18.c.18
4 *Egressus est itaque Abram, sicut 22.c.17.
præceperat ei Dominus, & iuit cũ Heb.11.b.8
eo Lot: septuaginta quinque an-
norũ erat Abrã cum egrederetur
5 de Haran. * Tulitq. Sarai vxorem
B suam, & Lot filiũ fratris sui, vni-
uersamq. substantiam quam pos-
sederant, & animas, quas fecerant
in Haran: & egressi sunt vt irent
in terram Chanaan. Cumq. venis-
6 sent in eam, * pertransiuit Abram
terram vsque ad locũ Sichem, vs-
que ad conuallem illustrem: Cha
nanæus autem tunc erat in terra.
7 *Apparuit autem Dominus Abrã,
& dixit ei: || Semini tuo dabo ter- ||Inf.13.d.
ram hanc. Qui ædificauit ibi al- 14.15.d.18
tare Domino, qui apparuerat ei. 26.a.2.
8 *Et inde transgrediẽs ad montem, Deuter.34.
qui erat contra orientem Bethel, b.4.
tetendit ibi tabernaculum suum,
ab occidente habens Bethel, & ab
oriente Hai: ædificauit quoque ibi
altare Domino, & inuocauit no-
9 men eius. * Perrexitq. Abram
vadens, & vltra progrediens ad me
10 ridiem. * Facta est autem fa-
C mes in terra: descenditq. Abram
in Ægyptum, vt peregrinaretur
ibi: præualuerat enim fames in
terra

terra. * Cumq. prope esset vt 11
ingrederetur Ægyptum, dixit Sa-
rai vxori suæ: Noui quòd pulchra
sis mulier:* & quòd cum viderint 12
te Ægyptij, dicturi sunt: Vxor ip-
sius est: & interficient me, & te
‖ Infra 20. c.11.
reseruabunt. * ‖ Dic ergo, obsecro 13
te, quod soror mea sis: vt bene
sit mihi propter te, & viuat anima
mea ob gratiam tui.* Cum itaque 14
ingressus esset Abram Ægyptum,
viderunt Ægyptij mulierem quòd
esset pulchra nimis. * Et nuncia- 15
uerunt principes Pharaoni, & lau-
dauerunt eam apud illum: & su-
blata est mulier in domum Pha-
raonis. * Abrā vero bene vsi sunt 16
propter illam: Fueruntq. ei oues D
& boues, & asini, & serui, & famu-
læ, & asinæ, & cameli. * Flagella- 17
uit autem Dominus Pharaonem
plagis maximis, & domum eius
propter Sarai vxorem Abram.
* Vocauitq. Pharao Abram, & di- 18
xit ei: Quidnam est hoc quod fe-
cisti mihi? quare non indicasti
quòd vxor tua esset? * Quam ob 19
causam dixisti esse sororem tuam,
vt tollerem eam mihi in vxorem?
Nunc igitur ecce coniux tua, acci-
pe eam, & vade. * Præcepitq. 20
Pharao super Abram viris: & de-
duxerunt eum, & vxorem illius, &
omnia quæ habebat.

CAP. XIII.

ASCENDIT ergo Abram de 1
Ægypto, ipse & vxor eius, & A
omnia quæ habebat, & Lot cum
eo ad australem plagam. * Erat 2
autem diues valde in possessione
auri & argenti. * Reuersusq. est 3
per iter, quo venerat, a meridie
in Bethel vsque ad locū vbi prius
fixerat tabernaculum inter Bethel
‖ Supra 12. b.1.
& Hai:* in loco altaris ‖ quod fe- 4
cerat prius, & inuocauit ibi no-
men Domini. * Sed & Lot qui 5
erat cum Abram, fuerunt greges
ouium, & armenta, & tabernacu-
la. * Nec poterat eos capere ter- 6
‖ Infra 36. a.7.
ra, vt habitarēt simul: ‖ Erat quip- B
pe substantia eorum multa, & ne-
quibant habitare communiter.
* Vnde & facta est rixa inter pa- 7
stores gregum Abram & Lot. Eo
autē tempore Chananæus & Phe-
rezæus habitabant in terra illa.
* Dixit ergo Abram ad Lot: Ne 8
quæso sit iurgium inter me & te,
& inter pastores meos, & pastores
9 tuos: fratres enim sumus. * Ecce
vniuersa terra coram te est: rece-
de a me, obsecro: si ad sinistram
ieris, ego dexteram tenebo: si tu
dexteram elegeris, ego ad sinistrā
10 pergam. * Eleuatis itaque Lot o-
C culis, vidit omnē circa regionem
Iordanis, quæ vniuersa irrigabatur
antequam subuerteret Dominus
Sodomam & Gomorrhā, sicut pa-
radisus Domini, & sicut Ægyptus
11 venientibus in Segor. * Elegitq.
sibi Lot regionē circa Iordanem,
& recessit ab Oriente: diuisiq.
sunt alterutrum a fratre suo.
12 * Abram habitauit in terra Cha-
naan: Lot vero moratus est in
oppidis, quæ erant circa Iorda-
nem, & habitauit in Sodomis.
13 * Homines autem Sodomitæ pes-
simi erant, & peccatores coram
14 Domino nimis. * Dixitq. Domi-
nus ad Abram, postquam diuisus
est ab eo Lot: ‖ Leua oculos tuos,
‖ Supra 12. b.7. Infra 15. c. 18.26.a.4. Deuter. 34. b.4.
& vide a loco, in quo nunc es, ad
aquilonem & meridiem, ad orien-
15 tem & occidentem. * Omnem
terram, quam conspicis, tibi da-
bo, & semini tuo vsque in sempi-
16 ternum. * Faciamq. semen tuum
sicut puluerem terræ: si quis po-
test hominum numerare pulue-
rem terræ, semē quoque tuum nu-
17 merare poterit.* Surge, & peram-
bula terram in longitudine, & in
latitudine sua: quia tibi daturus
18 sum eam. * Mouens igitur taber-
naculum suum Abram, venit &
habitauit iuxta conuallem Mam-
bre, quæ est in Hebrōn: ædifica-
uitq. ibi altare Domino.

CAP. XIIII.

1 FACTVM est autem in illo tē-
A pore, vt Amraphel rex Sēnaar,
& Arioch rex Ponti, & Chodorla-
homor rex Elamitarum, & Thadal
2 rex Gentium * inirent bellū con-
tra Bara regem Sodomorum, &
contra Bersa regem Gomorrhæ, &
contra Sennaab regem Adamæ, &
contra Semeber regem Seboim,
contraq. regem Balæ, ipsa est Se-
3 gor. * Omnes hi conuenerunt in
vallem siluestrem, quæ nunc est
4 mare salis. * Duodecim enim an-
nis seruierant Chodorlahomor, &
tertiodecimo anno recesserunt ab
5 eo. * Igitur quartodecimo anno
venit

venit Chodorlahomor, & reges
qui erant cum eo: percusseruntq.
Raphaim in Astarothcarnaim, &
Zuzim cum eis, & Emim in Saue
Cariathaim, * & Chorræos in mō 6
tibus Seir, vsque ad Campestria
Pharan, quæ est in solitudine.
* Reuersiq. sunt, & venerunt ad 7
fontem Misphat, ipsa est Cades:
& percusserunt omnem regionem
Amalecitarum, & Amorrhæum,
qui habitabat in Asasonthamar.
* Et egressi sunt rex Sodomorum, 8
& rex Gomorrhæ, rexq. Adamæ, B
& rex Seboim, necnon & rex Ba-
læ, quæ est Segor: & direxerunt
aciem contra eos in valle siluestri:
* scilicet aduersus Chodorlaho- 9
mor regem Elamitarum, & Tha-
dal regem gentium, & Amraphel
regem Sennaar, & Arioch regem
Ponti: quattuor reges aduersus
quinque. * Vallis autem siluestris 10
habebat puteos multos bituminis.
Itaque rex Sodomorum, & Go-
morrhæ terga verterunt, cecide-
runtq. ibi: & qui remanserant,
fugerunt ad montem. * Tulerunt 11
autem omnem substātiam Sodo- C
morum & Gomorrhæ, & vniuersa
quæ ad cibum pertinent, & abie-
runt: * necnon & Lot & substan- 12
tiam eius, filium fratris Abram,
qui habitabat in Sodomis. * Et 13
ecce vnus, qui euaserat, nunciauit
Abram Hebræo, qui habitabat in
conualle Mambre Amorrhæi fra-
tris Eschol, & fratris Aner: hi
enim pepigerāt fœdus cū Abram.
* Quod cum audisset Abram, ca- 14
ptum videlicet Lot fratrem suum,
numerauit expeditos vernaculos
suos trecentos decem, & octo: &
persecutus est vsque Dan. * Et 15
diuisis socijs, irruit super eos no-
cte: percussitq. eos, & persecutus
est eos vsque Hoba, quæ est ad læ-
uam Damasci. * Reduxitq. om- 16
nem substantiam, & Lot fratrem
suum cum substantia illius, mu-
lieres quoque & populū. * Egres- 17
sus est autem rex Sodomorum in
occursum eius postquam reuersus
est a cæde Chodorlahomor, & re-
gum qui cum eo erant in valle
‖ Heb.7.a.3 Saue, quæ est vallis regis. * ‖ At 18
vero Melchisedech rex Salē, pro- D
ferens panem & vinum, erat enim
Sacerdos Dei altissimi, * benedi- 19
xit ei, & ait: Benedictus Abram
Deo excelso, qui creauit cælum &
20 terram: * & benedictus Deus ex-
celsus, quo protegente, hostes in
manibus tuis sunt. Et dedit ei de-
21 cimas ex omnibus. * Dixit au-
tem rex Sodomorum ad Abram:
Da mihi animas, cetera tolle tibi.
22 * Qui respondit ei: Leuo manū
meam ad Dominum Deum excel
sum possessorem cæli & terræ,
23 * quod a filo subtegminis vsque
ad corigiam caligæ, non accipiam
ex omnibus quæ tua sunt, ne di-
24 cas: Ego ditaui Abram: * exce-
ptis his, quæ comederunt iuue-
nes, & partibus virorum, qui ve-
nerunt mecum, Aner, Eschol,
& Mambre: isti accipient par-
tes suas.

CAP. XV.

1 A HIS itaque transactis, factus
est sermo Domini ad Abrā
per visionem dicens: Noli timere
Abram, ego protector tuus sum,
2 & merces tua magna nimis. * Di-
xitq. Abram: Domine Deus, quid
dabis mihi? ego vadam absque
liberis: & filius procuratoris do-
mus meæ iste Damascus Eliezer.
3 * Addiditq. Abram: Mihi autem
non dedisti semen: & ecce ver-
naculus meus, heres meus erit.
4 * Statimq. sermo Domini factus
est ad eum, dicens: Non erit hic
B heres tuus: sed qui egredietur de
vtero tuo, ipsum habebis heredē.
5 * Eduxitq. eum foras, & ait illi:
‖ Suspice cælum, & numera stel- ‖ Rom.4.c.
las, si potes. Et dixit ei: Sic erit 18.
6 semen tuum. * ‖ Credidit Abram ‖ Ro.4.a.3
Deo, & reputatum est illi ad iu- Gal.3.a.6
7 stitiam. * Dixitq. ad eum: Ego Iac.2.d.
Dominus qui eduxi te de Vr Chal 23.
dæorum vt darem tibi terrā istā,
8 & possideres eam. * At ille ait:
Domine Deus, vnde scire possum,
9 quòd possessurus sim eam? * Et
respondens Dominus: Sume, in-
quit, mihi vaccam triennem, &
capram trimam, & arietem anno-
rum trium, turturem quoque, &
10 columbam. * Qui tollens vni-
uersa hæc, ‖ diuisit ea per mediū, ‖ Iere.34.d.
& vtrasque partes cōtra se altrin- 18.
secus posuit: aues autem non di-
11 uisit. * Descenderuntq. volucres
super cadauera, & abigebat eas
12 Abram. * Cumq. sol occūberet,
sopor

sopor irruit super Abram, & hor-
ror magnus & tenebrosus inuasit
eum. * Dictumq. est ad eum: 13
||Act.7.a.6. Scito prænoscens quod || peregri-
num futurum sit semen tuum in
terra nō sua, & subijcient eos ser-
uituti, & affligent quadringen
tis annis.* Verumtamen gentem, 14
cui seruituri sunt, ego iudicabo:&
post hæc egredientur cum magna
substantia.*Tu autem ibis ad pa- 15
tres tuos in pace, sepultus in sene-
ctute bona. * Generatione autem 16
quarta reuertentur huc: necdum D
enim completæ sunt iniquitates
Amorrhæorum vsque ad præsens
tempus. * Cum ergo occubuisset 17
sol, facta est caligo tenebrosa, &
apparuit clibanus fumans,& lam-
pas ignis transiens inter diuisio-
||Sup.12.b. nes illas.*In illo die || pepigit Do- 18
7.13.d.5. minus fœdus cum Abram, dicēs:
Inf.26.a.4. Semini tuo dabo terram hanc a
Deuter.34. fluuio Ægypti vsque ad fluuium
b.4. magnum Euphraten, * Cinæos, 19
2.Par.9.f. & Cenezæos, Cedmonæos,*& He 20
26. thæos, & Pherezæos, Raphaim
1.Reg.4.c. quoque, * & Amorrhæos, & 21
20. Chananæos, & Gergesæos, & Ie-
busæos.

CAP. XVI.

IGITVR Sarai, vxor Abram, 1
non genuerat liberos: sed ha- A
bens ancillam Ægyptiam nomine
Agar, * dixit marito suo: Ecce, 2
conclusit me Dominus, ne pare-
rem: ingredere ad ancillā meam,
si forte saltem ex illa suscipiam
filios. Cumq. ille acquiesceret de-
precanti, * tulit Agar Ægyptiam 3
ancillam suam post annos decem,
quàm habitare cœperant in terra
Chanaan: & dedit eam viro suo
vxorem. * Qui ingressus est ad 4
eam. At illa concepisse se videns, B
despexit dominam suam.*Dixitq. 5
Sarai ad Abram: Inique agis con
tra me: ego dedi ancillam meam
in sinum tuum, quæ videns quòd
conceperit, despectui me habet.
iudicet Dominus inter me, & te.
* Cui respondens Abram: Ecce, 6
ait, ancilla tua in manu tua est,
vtere ea vt libet. Affligente igitur
eam Sarai, fugam inijt. * Cumq. 7
inuenisset eam Angelus Domini
iuxta fontem aquæ in solitudine,
qui est in via Sur in deserto, * di- 8
xit ad illam: Agar ancilla Sarai,
vnde venis? & quo vadis? quæ re-
spondit: A facie Sarai dominæ
9 meæ ego fugio. * Dixitq. ei An-
C gelus Domini: Reuertere ad do-
minam tuam, & humiliare sub
10 manu illius.* Et rursum: Mul-
tiplicans, inquit, multiplicabo se-
men tuum, & non numerabitur
11 præ multitudine. * Ac deinceps:
Ecce,ait,concepisti,& paries filiū:
vocabisq. nomen eius Ismael, eo
quòd audierit Dominus afflictio-
12 nem tuam.* Hic erit ferus homo:
manus eius contra omnes, & ma-
nus omnium contra eum: & e re-
gione vniuersorum fratrum suo-
13 rum figet tabernacula. * Vocauit
D autem nomē Domini qui loque-
batur ad eam: Tu Deus qui vidi-
sti me. Dixit enim: Profectò hic
14 vidi posteriora videntis me.*Pro- Inf.24.g.62
pterea appellauit puteum illum,
Puteum viuentis & videntis me.
15 Ipse est inter Cades & Barad.*Pe-
peritq. Agar Abræ filium: qui vo-
16 cauit nomen eius Ismael.* Octo-
ginta & sex annorum erat A-
bram quando peperit ei Agar Is-
maelem.

CAP. XVII.

1 POSTQVAM vero nonaginta
A & nouem annorum esse cœpe-
rat, apparuit ei Dominus: dixitq.
ad eum: Ego Deus omnipotens:
ambula coram me, & esto perfe-
2 ctus.* Ponamq. fœdus meum in-
ter me & te,& multiplicabo te ve
3 hementer nimis.*Cecidit Abram
4 pronus in faciem. * Dixitq. ei
Deus: Ego sum, & pactum meum
tecum, || erisq. pater multarum ||Ezec.44.c.
5 gentium. * Nec vltra vocabitur 20.
nomen tuum Abram: sed appel- Rom.4.c.
laberis Abraham: quia patrē mul- 17
6 tarum gentium constitui te. * Fa-
ciamq. te crescere vehemētissime,
& ponam te in gentibus, regesq.
7 ex te egredientur. * Et statuam
pactum meum inter me & te,
& inter semen tuum post te in
generationibus suis fœdere sem-
piterno: vt sim Deus tuus, & se-
8 minis tui post te. * Daboq. tibi
B & semini tuo terrā peregrinatio-
nis tuæ, omnem terram Chanaan
in possessionem æternam, eroq.
9 Deus eorum.*Dixit iterum Deus
ad

‖Act. 7. a. 8 ad Abraham: ‖ Et tu ergo custo-
dies pactum meum, & semẽ tuum
post te in generationibus suis.
*Hoc est pactum meum quod ob- 10
seruabitis inter me & vos, & semẽ
tuum post te: Circumcidetur ex
vobis omne masculinum :* & cir- 11
cumcidetis carnẽ præputij vestri,
‖Rom. 4. b. 11. vt sit ‖ in signum fœderis inter me
& vos. * Infans octo dierum cir- 12
Leui. 12. a. 3 cumcidetur in vobis, omne ma-
Luc. 2. c. 21 sculinũ in generationibus vestris:
tam vernaculus, quàm emptitius
circumcidetur, & quicumque nõ
fuerit de stirpe vestra: * eritq. pa- 13
ctum meum in carne vestra in fœ
dus æternum. * Masculus, cuius 14
præputij caro circumcisa non fue-
rit, delebitur anima illa de populo
suo: quia pactum meum irritum
fecit.* Dixit quoque Deus ad A- 15
braham: Sarai vxorem tuam non C
vocabis Sarai, sed Saram. * Et be- 16
nedicam ei, & ex illa dabo tibi
filiũ cui benedicturus sum, eritq.
in nationes, & reges populorum
orientur ex eo.* Cecidit Abraham 17
in faciem suam, & risit, dicens in
corde suo: Putasne centenario na
scetur filius? & Sara nonagenaria
pariet? * Dixitq. ad Deum: Vti- 18
nam Ismael viuat coram te. * Et 19
‖Inf. 18. b. & 21. a. 2 ait Deus ad Abraham: ‖ Sara vxor
tua pariet tibi filium, vocabisq. no
men eius Isaac, & constituam pa-
ctum meum illi in fœdus sempi-
ternum, & semini eius post eum.
* Super Ismael quoque exaudiui 20
te. ecce, benedicam ei, & augebo,
& multiplicabo eum valde: duo-
decim duces generabit, & faciam
illum in gentem magnam. * Pa- 21
ctum vero meũ statuam ad Isaac,
quem pariet tibi Sara tẽpore isto
in anno altero. * Cumq. finitus 22
esset sermo loquentis cũ eo, ascẽ- D
dit Deus ab Abraham.* Tulit au- 23
tem Abrahã Ismael filium suum,
& omnes vernaculos domus suæ:
vniuersosq. quos emerat, cunctos
mares ex omnibus viris domus
suæ: & circumcidit carnem præ-
putij eorum statim in ipsa die, si-
cut præceperat ei Deus.* Abrahã 24
nonaginta & nouẽ erat annorum
quando circumcidit carnem præ-
putij sui. * Et Ismael filius tre- 25
decim annos impleuerat tempore
circumcisionis suæ. * Eadem die 26
circumcisus est Abrahã & Ismael
27 filius eius. * Et omnes viri do-
mus illius, tam vernaculi quàm
emptitij & alienigenæ pariter cir-
cumcisi sunt.

CAP. XVIII.

1 APparuit autem ei Dominus Heb. 13. a. 2.
A in conualle Mambre seden-
ti in ostio tabernaculi sui in ipso
2 feruore diei.* Cumq. eleuasset o-
culos, apparuerunt ei tres viri stan
tes prope eum: quos cum vidisset,
cucurrit in occursum eorum de o-
stio tabernaculi, & adorauit in
3 terram.* Et dixit: Domine, si in-
ueni gratiam in oculis tuis, ne
4 transeas seruum tuum: * sed affe-
ram pauxillum aquæ, & lauate
pedes vestros, & requiescite sub ar
5 bore. * Ponamq. buccellam pa-
nis, & confortate cor vestrum, po-
stea transibitis: idcirco enim de-
clinastis ad seruum vestrum. Qui
6 dixerũt: Fac vt locutus es.* Festi-
nauit Abraham in tabernaculum
ad Saram, dixitq. ei: Accelera,
tria sata similæ commisce, & fac
7 subcinericios panes. * Ipse vero
B ad armentum cucurrit, & tulit in-
de vitulum tenerrimum & opti-
mum, deditq. puero: qui festina-
8 uit & coxit illum.* Tulit quoque
butyrum & lac, & vitulum quem
coxerat, & posuit coram eis: ipse
vero stabat iuxta eos sub arbore.
9 * Cumq. comedissent, dixerunt
ad eum: Vbi est Sara vxor tua? il-
le respondit: Ecce in tabernaculo
10 est. * Cui dixit: ‖ Reuertens ve- ‖Sup. 17. c. 19.
niam ad te tempore isto, vita co- Inf. 21. a. 1
mite, & habebit filium Sara vxor Rom. 9. b. 9
tua. Quo audito, Sara risit post o- 1. Pet. 3. a. 6
11 stium tabernaculi. * Erant autem
ambo senes, prouectæq. ætatis, &
desierant Saræ fieri muliebria.
12 * Quæ risit occulte, dicens: Post-
quam consenui, & dominus meus
vetulus est, voluptati operam da-
13 bo? * Dixit autem Dominus ad
Abrahã: Quare risit Sara, dicens:
14 Nũ vere paritura sum anus? * Nũ-
quid Deo quidquam est difficile?
iuxta condictum reuertar ad te
hoc eodem tempore, vita comite,
15 & habebit Sara filium. * Negauit
Sara, dicens, Non risi: timore per-
territa. Dominus autem: Non
16 est, inquit, ita: sed risisti. * Cum
ergo surrexissent inde viri, dixe-
runt

runt oculos contra Sodomam: &
Abraham simul gradiebatur, de-
ducens eos. * Dixitq. Dominus: 17
Num celare potero Abraham quæ
gesturus sum: * cum futurus sit 18
in gentem magnam, ac robustissi-
mam,& BENEDICENDAE sint
Sup.12 a. 3 Inf.32.d.17 in illo omnes nationes terræ?
*Scio enim quòd præcepturus sit 19
filijs suis,& domui suæ post se vt C
custodiant viam Domini,& faciãt
iudicium & iustitiam: vt adducat
Dominus propter Abraham om-
nia quæ locutus est ad eum. * Di- 20
xit itaque Dominus: Clamor So-
domorũ & Gomorrhæ multipli-
catus est, & peccatum eorum ag-
grauatũ est nimis. * Descendam, 21
& videbo vtrum clamorem qui ve
nit ad me, opere cõpleuerint: an
non est ita,vt sciam. * Conuerte- 22
runtq. se inde, & abierunt Sodo-
mam: Abraham vero adhuc sta-
bat coram Domino. * Et appro- 23
pinquans ait: Numquid perdes
iustum cum impio? * Si fuerint 24
quinquaginta iusti in ciuitate,pe-
ribunt simul? & non parces loco
illi propter quinquaginta iustos,
si fuerint in eo? * Absit a te, vt 25
rem hanc facias,& occidas iustum
cum impio, fiatq. iustus sicut im-
pius,non est hoc tuum: qui iudi-
cas omnem terram, nequaquam
facies iudicium hoc.* Dixitq. Do 26
minus ad eum: Si inuenero Sodo
mis quinquaginta iustos in me-
dio ciuitatis, dimittam omni lo-
co propter eos. * Respondensq. 27
Abraham, ait: Quia semel cœpi, D
loquar ad Dominum meum,cum
sim puluis & cinis. * Quid si mi- 28
nus quinquaginta iustis quinque
fuerint? delebis, propter quadra-
ginta quinque, vniuersam vrbem?
Et ait: Non delebo, si inuenero
ibi quadraginta quinque. * Rur- 29
sumq. locutus est ad eum: Sin
autem quadraginta ibi inuẽti fue-
rint, quid facies? Ait: Non per-
cutiam propter quadraginta. *Ne 30
quæso, inquit, indigneris Domi-
ne, si loquar: Quid si ibi inuenti
fuerint triginta? Respondit: Non
faciam, si inuenero ibi triginta.
* Quia semel,ait,cœpi, loquar ad 31
Dominum meum: Quid si ibi in-
uẽti fuerint viginti? Ait: Non in-
terficiam propter viginti. * Obse- 32
cro, inquit,ne irascaris Domine,
si loquar adhuc semel: Quid si in-
uenti fuerint ibi decem? Et dixit:
33 Non delebo propter decem. * A-
bijtq. Dominus, postquam cessa-
uit loqui ad Abraham: & ille re-
uersus est in locum suum.

CAP. XIX.

1 VENERVNTQ. duo Angeli
A Sodomam vespere, & seden-
te Lot in foribus ciuitatis. Qui Heb.13.a.2.
cum vidisset eos,surrexit, & iuit
obuiam eis: adorauitq. pronus
2 in terram,*& dixit: Obsecro,do-
mini, declinate in domum pueri
vestri, & manete ibi: lauate pedes
vestros, & mane proficiscemini in
viam vestram. Qui dixerunt: Mi-
nime, sed in platea manebimus.
3 * Compulit illos oppido,vt diuer-
terẽt ad eum: ingressisq. domum
illius fecit cõuiuium,& coxit azy-
4 ma: & comederunt.*Prius autem
quàm irent cubitum, viri ciuitatis
vallauerũt domum a puero vsque
ad senem, omnis populus simul.
5 *Vocaueruntq. Lot, & dixerunt
ei: Vbi sunt viri qui introierunt
ad te nocte? educ illos huc,vt co-
6 gnoscamus eos. * Egressus ad eos
Lot,post tergum occludẽs ostium,
7 ait: * Nolite, quæso,fratres mei,
8 nolite malum hoc facere.* Habeo
B duas filias, quæ necdũ cognoue-
runt virum: educam eas ad vos,
& abutimini eis sicut vobis pla-
cuerit, dummodo viris istis nihil
mali faciatis, quia ingressi sunt
9 sub vmbra culminis mei. * At il-
li dixerunt: Recede illuc. Et rur-
sus: Ingressus es,inquiunt, vt ad-
uena; numquid vt iudices? te er-
go ipsum magis quam hos affli-
gemus.‖ Vimq. faciebant Lot ve- ‖ 2. Pet. 2.
hemẽtissime: iamq. prope erat vt b.8.
10 effringerent fores. * Et ecce mise-
runt manum viri, & introduxerũt
11 ad se Lot,clauseruntq. ostium:*&
eos,qui foris erant,‖ percusserunt ‖ Sap. 19.c.
cæcitate a minimo vsque ad ma- 26.
ximum, ita vt ostium inuenire nõ
12 possent.*Dixerunt autem ad Lot:
Habes hic quempiam tuorũ? ge-
nerum,aut filios, aut filias, om-
nes, qui tui sunt, educ de vrbe
13 hac: * delebimus enim locum
istum,eo quod increuerit clamor
eorum coram Domino, qui misit
14 nos vt perdamus illos. * Egressus
itaque

itaque Lot, locutus est ad generos
suos qui accepturi erāt filias eius,
& dixit: Surgite, egredimini de lo-
co isto: quia delebit Dominus ci-
uitatē hanc. Et visus est eis quasi
ludēs loqui. *Cumq. esset mane, 15
cogebant eum Angeli, dicentes:
Surge, tolle vxorem tuam, & duas
filias quas habes: ne & tu pariter
pereas in scelere ciuitatis. * Dis- 16
simulante illo, apprehēderunt ma- D
num eius, & manum vxoris, ac
duarum filiarum eius, eo quod par
||Sap.10.a.6 ceret Dominus illi. * || Eduxe- 17
runtq. eum, & posuerunt extra ci-
uitatem: ibiq. locuti sunt ad eū,
dicentes: Salua animam tuam:
noli respicere post tergū, nec stes
in omni circa regione: sed in mō-
te saluū te fac, ne & tu simul pe-
reas * Dixitq. Lot ad eos: Quæ- 18
so Domine mi, *quia inuenit ser- 19
uus tuus gratiam coram te, & ma-
gnificasti misericordiam tuam
quam fecisti mecum, vt saluares a-
nimam meā, nec possum in mon-
te saluari, ne forte apprehendat
me malum, & moriar. * Est ciui- 20
tas hæc iuxtà, ad quam possum fu
gere, parua, & saluabor in ea: nū-
quid non modica est, & viuet ani-
ma mea?* Dixitq. ad eum: Ecce 21
etiam in hoc suscepi preces tuas, E
vt non subuertam vrbem pro qua
||Sap.10.a.6 locutus es. * || Festina & saluare 22
ibi: quia non potero facere quid-
quam donec ingrediaris illuc. Id-
circo vocatum est nomen vrbis il-
lius Segor. * Sol egressus est su- 23
per terram, & Lot ingressus est Se-
||Deu.29.d. gor. * || Igitur Dominus pluit su- 24
23 per Sodomam & Gomorrham sul
Isa.13.d.19 phur & ignem a Domino de cælo:
Ier.50.f.40 *& subuertit ciuitates has, & om- 25
Ezec.16.f. nem circa regionem, vniuersos ha
48 bitatores vrbium, & cuncta terræ
Ose.11.c.8 virentia. * || Respiciensq. vxor e- 26
Amos 4.d. ius post se, versa est in statuam sa-
11 lis.* Abraham autem consurgens 27
Luc 17.f 29 mane, vbi steterat prius cum Do-
Iudæ 1.c.7 mino, * intuitus est Sodomam & 28
|| Luc.17.g. Gomorrham, & vniuersam terram
33 regionis illius: viditq. ascendentē
Sup.18.a.3 fauillā de terra quasi fornacis fu-
mū.* Cū enim subuerteret Deus 29
ciuitates regionis illius, recorda-
tus Abrahæ, liberauit Lot de sub F
uersione vrbium in quibus habi-
tauerat.* Ascēditq. Lot de Segor, 30
& mansit in monte, duæ quoque
filiæ eius cum eo (timuerat enim
manere in Segor) & mansit in spe-
lunca ipse, & duæ filiæ eius cum
31 eo.* Dixitq. maior ad minorem:
Pater noster senex est, & nullus vi-
rorum remansit in terra qui possit
ingredi ad nos iuxta morem vni-
32 uersæ terræ. * Veni, inebriemus
eum vino, dormiamusq. cum eo,
vt seruare possimus ex patre no-
33 stro semen. * Dederunt itaque
patri suo bibere vinum nocte illa:
Et ingressa est maior, dormiuitq.
cum patre: at ille non sensit, nec
quando accubuit filia, nec quando
34 surrexit.* Altera quoque die dixit
G maior ad minorem: Ecce dormi-
ui heri cum patre meo, demus ei
bibere vinum etiam hac nocte, &
dormies cum eo, vt saluemus se-
35 men de patre nostro. * Dederunt
etiam & illa nocte patri suo bibe-
re vinum, ingressaq. minor filia,
dormiuit cum eo: & ne tunc qui-
dem sensit quando concubuerit,
36 vel quādo illa surrexerit.*Conce-
perunt ergo duæ filiæ Lot de patre
37 suo.* Peperitq. maior filium, &
vocauit nomen eius Moab: ipse
est pater Moabitarum vsque in
38 præsentem diem. * Minor quo-
que peperit filium, & vocauit no-
men eius Ammon, id est filius
populi mei: ipse est pater Am-
monitarum vsque hodie.

CAP. XX.

1 PROFECTVS inde Abraham
A in terram australem, habita-
uit inter Cades, & Sur: & peregri-
2 natus est in Geraris. * Dixitq. de
Sara vxore sua, Soror mea est. Mi-
sit ergo Abimelech rex Geraræ, &
3 tulit eam. * Venit autem Deus
ad Abimelech per somniū nocte,
& ait illi: En morieris propter mu
lierem quam tulisti: habet enim
4 virum.* Abimelech vero non te-
tigerat eam, & ait: Domine, num
gentem ignorantem & iustam in-
5 terficies?* Nonne ipse dixit mihi:
Soror mea est: & ipsa ait: Frater
meus est? in simplicitate cordis
mei, & munditia manuum mea-
6 rum feci hoc.* Dixitq. ad eum
B Deus: Et ego scio quod simplici
corde feceris: & ideo custodiui te
ne peccares in me, & non dimisi
7 vt tangeres eam. *Nunc ergo red-
de viro

de viro suo vxorem, quia prophe-
ta est: & orabit pro te, & viues:
si autem nolueris reddere, scito
quòd morte morieris tu, & om-
nia quæ tua sunt. * Statimq. de 8
nocte consurgens Abimelech, vo-
cauit omnes seruos suos: & locu-
tus est vniuersa verba hæc in au-
ribus eorum, timueruntq. om-
nes viri valde. * Vocauit autem 9
Abimelech etiam Abraham, C
& dixit ei: Quid fecisti nobis?
quid peccauimus in te, quia in-
duxisti super me, & super re-
gnum meum peccatum grande?
quæ non debuisti facere, feci-
sti nobis. * Rursumq. expostu- 10
lans, ait: Quid vidisti, vt hoc
faceres? *Respondit Abraham: 11
Cogitaui mecum, dicens: Forsi-
tan non est timor Dei in loco
isto: & interficient me propter v-
||Sup. 12 c. 13 xorem meam:*alias autem||& ve- 12
re soror mea est, filia patris mei,
Inf. 21. c. 23 & non filia matris meæ, & duxi
eam in vxorem. * Postquam au- 13
tem eduxit me Deus de domo pa-
tris mei, dixi ad eam: Hanc mise-
ricordiam facies mecum: in om-
ni loco, ad quem ingrediemur, di-
ces quòd frater tuus sim. * Tu- 14
lit igitur Abimelech oues & bo- D
ues, & seruos & ancillas, & dedit
Abraham: redditq. illi Saram
vxorem suam, * & ait: Terra co- 15
ram vobis est, vbicumque tibi
placuerit habita. *Saræ autem di- 16
xit: Ecce mille argenteos dedi fra
tri tuo, hoc erit tibi in velamen
oculorum ad omnes qui tecum
sunt, & quocumque perrexeris:
mementoq. te deprehensam. * O- 17
rante autem Abraham, sanauit
Deus Abimelech & vxorem, an-
cillasq. eius, & pepererunt: *con- 18
cluserat enim Dominus omnem
vuluam domus Abimelech pro-
pter Saram vxorem Abrahæ.

CAP. XXI.

VISITAVIT autem Dominus 1
||Sup. 17. c. 19. 18. b. 10 Saram sicut || promiserat: & A
impleuit quæ locutus est. * Con- 2
||Gal. 4. c. 23 cepitq. & || peperit filium in sene-
Heb. 11. c. 11 ctute sua, tempore quo prædixerat
ei Deus. * Vocauitq. Abraham 3
||Sup. 17. d. 10 nomen filij sui, quem genuit ei Sa
ra, Isaac: * & circumcidit eum o- 4
Matt. 1. a. 2 ctauo die, sicut || præceperat ei
5 Deus; * cum centum esset anno-
rum: hac quippe ætate patris, na-
6 tus est Isaac. * Dixitq. Sara: Risum
fecit mihi Deus: quicumque audie-
7 rit, corridebit mihi. * Rursumq.
ait: Quis auditurum crederet A-
brahã quod Sara lactaret filium,
8 quem peperit ei iam seni? * Creuit
igitur puer, & ablactatus est: fe-
citq. Abraham grãde conuiuium
9 in die ablactationis eius. * Cumq.
vidisset Sara filiũ Agar Ægyptiæ
ludentem cum Isaac filio suo, di-
10 xit ad Abrahã: * || Eijce ancillam ||Gal. 4. d. 10
hanc, & filiũ eius: non enim erit
heres filius ancillæ cũ filio meo
11 Isaac. * Dure accepit hoc Abrahã
12 pro filio suo. * Cui dixit Deus: Nõ
B tibi videatur asperum super pue-
ro & super ancilla tua: omnia quæ
dixerit tibi Sara, audi vocem eius:
quia || in Isaac vocabitur tibi se- ||Rom. 9. b. 7
13 men. * Sed & filium ancillæ fa- Heb. 11. d. 18
ciam in gentem magnam, quia
14 semen tuum est. * Surrexit itaq.
Abraham mane, & tollens panem
& vtrem aquæ, imposuit scapulæ
eius, tradiditq. puerum, & dimisit
eam. Quæ cum abijsset, errabat
15 in solitudine Bersabee. * Cumq.
cõsumpta esset aqua in vtre, abie-
cit puerum subter vnã arborum,
16 quæ ibi erant. * Et abijt, seditq. è
regione procul quãtum potest ar-
cus iacere. dixit enim: Non vi-
debo morientem puerum: & se-
dens contrà, leuauit vocem suam
17 & fleuit. * Exaudiuit autem Deus
vocem pueri: vocauitq. Angelus
Dei Agar de cælo, dicens: Quid a-
gis Agar? noli timere: Exaudiuit
enim Deus vocem pueri de loco
18 in quo est. * Surge, tolle puerum,
C & tene manum illius: quia in gen-
19 tem magnam faciam eum. * Ape-
ruitq. oculos eius Deus: quæ vi-
dens puteum aquæ, abijt, & imple
uit vtrem, deditq. puero bibere.
20 * Et fuit cum eo: qui creuit, & mo
ratus est in solitudine, factusq. est
21 iuuenis sagittarius. * Habitauitq.
in deserto Pharan, & accepit illi
mater sua vxorem de Terra Ægy-
22 pti. * Eodem tempore dixit Abi-
melech, & Phicol princeps exer-
citus eius ad Abraham: Deus te-
23 cum est in vniuersis quæ agis. * Iu-
ra ergo per Deum, ne noceas mi-
hi, & posteris meis, stirpiq. meæ: ||Sup. 20. d. 13
sed iuxta misericordiam, || quam fe
ci tibi,

est tibi, facies mihi, & terræ in qua
versatus es aduena. * Dixitq. A- 24
braham: Ego iurabo. * Et incre- 25
pauit Abimelech propter puteum
aquæ quem vi abstulerant serui e-
ius. * Responditq. Abimelech: 26
Nesciui quis fecerit hãc rem: sed
& tu non indicasti mihi, & ego
non audiui præter hodie. * Tu- 27
lit itaque Abrahã oues & boues, D
& dedit Abimelech: percusse-
runtq. ambo fœdus. * Et statuit 28
Abraham septẽ agnas gregis seor-
sum. * Cui dixit Abimelech: Quid 29
||Gal.4.d.10 sibi volunt septem agnæ istæ, quas
stare fecisti seorsum? * At ille: 30
Septem, inquit, agnas accipies de
manu mea: vt sint mihi in testi-
monium, quoniam ego fodi pu-
teum istum. * Idcirco vocatus 31
est locus ille Bersabee: quia ibi v-
terque iurauit. * Et inierunt fœ- 32
||Rom.9.b.7 dus pro puteo iuramenti. * Surre- 33
Heb.11.d.18 xit autem Abimelech, & Phicol
princeps exercitus eius, reuersiq.
sunt in terram Palæstinorum. A-
braham vero plantauit nemus in
Bersabee, & inuocauit ibi nomen
Domini Dei æterni. * Et fuit co- 34
lonus terræ Palæstinorum diebus
multis.

CAP. XXII.

QVÆ postquam gesta sunt, 1
||Iudit.8.c.22 || tentauit Deus Abraham, A
& dixit ad eum: Abra-
Heb.11.d.17 ham, Abraham. At ille respondit:
Adsum. * Ait illi: Tolle filium 2
tuum vnigenitum, quem diligis,
Isaac, & vade in terram visionis:
atque ibi offeres eum in holocau-
stum super vnum mõtium quem
monstrauero tibi. * Igitur Abra- 3
ham de nocte consurgens, strauit
asinum suum: ducens secum duos
iuuenes, & Isaac filium suum:
cumq. concidisset ligna in holo-
caustum, abijt ad locum quẽ præ-
ceperat ei Deus. * Die autem ter- 4
tio, eleuatis oculis, vidit locũ pro-
cul: * dixitq. ad pueros suos: Ex- 5
pectate hic cum asino: ego & puer
illuc vsque properantes, postquam
adorauerimus, reuertemur ad vos.
* Tulit quoque ligna holocausti, 6
& imposuit super Isaac filium B
suum: ipse vero portabat in ma-
nibus ignem & gladium. Cumq.
||Sup.20.d.13 duo pergerent simul, * dixit Isaac 7
patri suo: Pater mi. At ille respon
dit: Quid vis fili? Ecce, inquit,
ignis & ligna: vbi est victima ho-
8 locausti? * Dixit autem Abraham:
Deus prouidebit sibi victimã ho-
locausti, fili mi. Pergebant ergo
9 pariter: * & venerunt ad locum
quem ostenderat ei Deus, in quo
ædificauit altare, & desuper ligna
composuit: cumq. alligasset Isaac
filium suum, posuit eum in altare Iac.2.d.21.
10 super struem lignorum. * Exten-
ditq. manũ, & arripuit gladium,
11 vt immolaret filium suum. * Et
ecce Angelus Domini de cælo cla
mauit, dicens: Abraham, Abra-
ham. Qui respondit: Adsum.
12 * Dixitq. ei: Non extendas ma-
C num tuam super puerum, neque
facias illi quidquam: nũc cogno-
ui quòd times Deum, & non pe-
percisti vnigenito filio tuo propter
13 me. * Leuauit Abraham oculos
suos, viditq. post tergum arietem
inter vepres hærentem cornibus,
quem assumens obtulit holocau-
14 stum pro filio. * Appellauitq. no-
men loci illius, Dominus videt.
Vnde vsque hodie dicitur: In mon
15 te Dominus videbit. * Vocauit
autem Angelus Domini Abrahã
16 secundo de cælo, dicens: * ||Per me- ||Ps.104.a.9
metipsum iuraui, dicit Dominus: Luc.1.g.73
quia fecisti hanc rem, & non pe- Eccl.44.d.21
percisti filio tuo vnigenito pro-
17 pter me: * benedicã tibi, & mul- Heb.6.c.13
D tiplicabo semen tuum sicut stel- 1.Mac.2.f.52
las cæli, & velut arenam quæ est
in littore maris: possidebit semen Luc.1.g.73
tuum portas inimicorũ suorum,
18 * & ||BENEDICENTVR in semi- ||Sup.12.a.3
ne tuo omnes gentes terræ, quia 18.c.18
19 obedisti voci meæ. * Reuersus est Inf.26.a.4
Abrahã ad pueros suos, abierũtq. Act.3.d.25
Bersabee simul, & habitauit ibi. Eccl.44.d.25
20 * His ita gestis, nunciatũ est Abra-
hæ quòd Melcha quoque genuis-
21 set filios Nachor fratri suo, * Hus
primogenitum, & Buz fratrem e-
ius, & Camuel patrem Syrorum,
22 * & Cased, & Azau, Pheldas quo-
23 que & Iedlaph, * ac Bathuel, de
quo nata est Rebecca: octo istos
genuit Melcha, Nachor fratri A-
24 brahæ. * Concubina vero illius,
nomine Roma, peperit Tabee, &
Gaham, & Tahas, & Maacha.

CAP. XXIII.

VIxit autem Sara centum vi- 1
gintiseptem annis. * Et mor- 2
tua est in ciuitate Arbee, quæ est A
Hebron, in terra Chanaan: ve-
nitq. Abraham vt plangeret, &
fleret eam. * Cumq. surrexis- 3
set ab officio funeris, locutus est
ad filios Heth, dicens: * Adue- 4
na sum & peregrinus apud vos:
date mihi ius sepulchri vobiscum,
vt sepeliam mortuum meum.
* Responderunt filij Heth, dicen- 5
tes: * Audi nos domine, princeps 6
Dei es apud nos: in electis sepul-
chris nostris sepeli mortuum tuũ:
nullusq. te prohibere poterit quin
in monumento eius sepelias mor-
tuum tuum. * Surrexit Abraham, 7
& adorauit populum terræ, filios
videlicet Heth: * Dixitq ad eos: 8
Si placet animæ vestræ vt sepeliam B
mortuum meum, audite me, &
intercedite pro me apud Ephron
filium Seor: *Vt det mihi spelun- 9
cam duplicem, quam habet in ex-
trema parte agri sui: pecunia di-
gna tradat eam mihi coram vobis
in possessionem sepulchri. * Ha- 10
bitabat autem Ephron in medio
filiorum Heth. Responditq. Eph-
ron ad Abraham cunctis audien-
tibus qui ingrediebantur portam
ciuitatis illius, dicens: * Nequa- 11
quam ita fiat, domine mi, sed tu
magis ausculta quod loquor:
Agrum trado tibi, & speluncam,
quæ in eo est, præsentibus filijs C
populi mei, sepeli mortuum tuũ.
* Adorauit Abraham coram po- 12
pulo terræ. * Et locutus est ad 13
Ephron circumstante plebe: Quæ-
so, vt audias me: Dabo pecuniam
pro agro: suscipe eam, & sic sepe-
liam mortuum meum in eo.* Re- 14
spondit q. Ephron:* Domine mi, 15
audi me: Terra, quam postulas,
quadringentis siclis argenti valet:
illud est pretium inter me & te:
sed quantum est hoc? sepeli mor-
tuum tuũ. * Quod cum audisset 16
Abraham, appendit pecuniam,
quam Ephron postulauerat, au-
dientibus filijs Heth, quadringen-
tos siclos argenti probatæ mone-
tæ publicæ. * Confirmatusq. est 17
ager quondam Ephronis, in quo D
erat spelunca duplex, respiciens
Mambre, tam ipse, quàm spelun-
ca, & omnes arbores eius in cun-
ctis terminis eius per circuitum.
18 * Abrahæ in possessionem, viden-
tibus filijs Heth, & cunctis qui in-
trabant portam ciuitatis illius.
19 * Atque ita sepeliuit Abraham
Saram vxorem suam in spelunca
agri duplici, quæ respiciebat Mã-
bre, Hæc est Hebron in terra Cha-
20 naan. * Et confirmatus est ager,
& antrum, quod erat in eo, Abra-
hæ in possessionem monumenti a
filijs Heth.

CAP. XXIIII.

1 ERat autem Abraham senex,
A dierumq. multorum: & Do-
minus in cunctis benedixerat ei.
2 * Dixitq. ad seruum seniorem do-
mus suæ, qui præerat omnibus
quæ habebat: || Pone manũ tuam || Inf. 47. g. 29.
3 subter femur meum, * vt adiu-
rem te per Dominum, Deum cæli
& terræ, vt non accipias vxorem
filio meo de filiabus Chananæo-
4 rum, inter quos habito: * sed ad
terram & cognationem meã pro-
ficiscaris, & inde accipias vxorem
5 filio meo Isaac. * Respondit ser-
uus: Si noluerit mulier venire
mecum in terram hanc, numquid
reducere debeo filium tuum ad lo-
6 cum, de quo tu egressus es? * Di-
xitq. Abraham: Caue nequando
7 reducas filium meum illuc. * Do-
minus Deus cæli, qui tulit me de
domo patris mei, & de terra nati-
uitatis meæ, qui locutus est mihi,
& iurauit mihi, dicens: || Semini || Sup. 12. b.
tuo dabo terram hanc: ipse mit- 7. 13. d. 5.
tet Angelum suum coram te, & & 15. d. 18.
accipies inde vxorem filio meo: Inf. 26. a 2.
8 * sin autem mulier noluerit sequi
te, non teneberis iuramento: fi-
lium meum tantum ne reducas
9 illuc. * Posuit ergo seruus ma-
num sub femore Abraham domi-
ni sui, & iurauit illi super sermo-
10 ne hoc. * Tulitq. decem came-
B los de grege domini sui, & abijt,
ex omnibus bonis eius portans se-
cum, profectusq; perrexit in Me-
sopotamiam ad vrbem Nachor.
11 * Cumq. camelos fecisset accum-
bere extra oppidum iuxta puteum
aquæ vespere, tempore quo solent
mulieres egredi ad hauriendam
12 aquam, dixit: * Domine Deus

domini mei Abraham, occurre,
obsecro, mihi hodie, & fac miso-
ricordiam cũ domino meo Abra-
ham. * Ecce ego sto prope fon- 13
tem aquæ, & filiæ habitatorum
huius ciuitatis egredientur ad hau-
riendam aquam. * Igitur puella, 14
cui ego dixero: Inclina hydriam
tuam vt bibam: & illa responde-
rit: Bibe, quin & camelis tuis
dabo potum: ipsa est, quam præ-
parasti seruo tuo Isaac: & per hoc
intelligam quòd feceris miseri-
cordiam cũ domino meo.* Nec- 15
dum intra se verba compleuerat,
& ecce Rebecca egrediebatur,
filia Bathuel, filij Melchæ vxoris
Nachor fratris Abraham, habens
hydriam in scapula sua: * puella 16
decora nimis, virgoq. pulcherri-
ma, & incognita viro: descende-
rat autem ad fontem, & impleue-
rat hydriã, ac reuertebatur. * Oc- 17
curritq. ei seruus, & ait: Pauxil- C
|| Inf. 47.f. 29.
lum aquæ mihi ad bibendũ præbe
de hydria tua. * Quæ respondit: 18
Bibe domine mi. celeriterq. de-
posuit hydriam super vlnam suã,
& dedit ei potum. * Cumq. ille 19
bibisset, adiecit: Quin & came-
lis tuis hauriam aquam, donec
cuncti bibant. * Effundensq. hy- 20
driam in canalibus, recurrit ad pu-
teum vt hauriret aquam: & hau-
stam omnibus camelis dedit.* Ip- 21
se autem contemplabatur eam ta-
citus, scire volens vtrum prospe-
rum iter suum fecisset Dominus,
an non. * Postquã autem biberũt 22
cameli, protulit vir inaures aureas,
appendentes siclos duos: & armil-
las totidem pondo siclorum de-
|| Sup. 12.b. 7. 13.d.5. & 15.d.18. Inf. 26.a.2.
cem. * Dixitq. ad eam: Cuius es 23
filia? indica mihi: est in domo
patris tui locus ad manendum?
* Quæ respondit: Filia sum Ba- 24
thuelis, filij Melchæ, quem pepe-
rit ipsi Nachor. * Et addidit, di- 25
cens: Palearum quoque & fœni
plurimum est apud nos, & locus
spatiosus ad manendũ. * Inclina- 26
uit se homo, & adorauit Dominũ,
* dicens: Benedictus Dominus 27
Deus domini mei Abraham, qui
non abstulit misericordiã & veri-
tatem suam a domino meo, & re-
cto itinere me perduxit in domũ
fratris domini mei. * Cucurrit 28
itaque puella, & nunciauit in do-
mum matris suæ omnia quæ au-
29 dierat. * Habebat autem Rebecca
D fratrem nomine Laban, qui festi-
nus egressus est ad hominem, vbi
30 erat fons. * Cumq. vidisset inau-
res & armillas in manibus soro-
ris suæ, & audisset cuncta verba
referentis: Hæc locutus est mihi
homo: venit ad virum, qui stabat
iuxta camelos, & prope fontem
31 aquæ: * dixitq. ad eum: Ingre-
dere, benedicte Domini: cur foris
stas? præparaui domum, & locum
32 camelis. * Et introduxit eum in
hospitium: ac destrauit camelos,
deditq. paleas & fœnum, & aquã
ad lauandos pedes eius, & viro-
33 rum qui venerant cum eo. * Et
appositus est in conspectu eius pa-
nis. Qui ait: Non comedam, do-
nec loquar sermones meos. Re-
34 spondit ei: Loquere.* At ille: Ser-
35 uus, inquit, Abraham sum: * &
Dominus benedixit domino meo
valde, magnificatusq. est: & dedit
ei oues & boues, argentum & au-
rum, seruos & ancillas, camelos
36 & asinos. * Et peperit Sara vxor
domini mei filium domino meo
in senectute sua, deditq. illi omnia
37 quæ habuerat. * Et adiurauit me
dominus meus, dicens: Non ac-
cipies vxorem filio meo de filia-
bus Chananæorum, in quorum
38 terra habito: * sed ad domum pa-
tris mei perges, & de cognatione
mea accipies vxorem filio meo:
39 * ego vero respondi domino meo:
Quid si noluerit venire mecum
40 mulier? * Dominus, ait, in cu-
ius conspectu ambulo, mittet an-
E gelum suum tecum, & diriget viã
tuam: accipiesq. vxorem filio
meo de cognatione mea, & de do-
41 mo patris mei. * Innocens eris a
maledictione mea, cum veneris ad
propinquos meos, & non dederint
42 tibi. * Veni ergo hodie ad fontem
aquæ, & dixi: Domine Deus do-
mini mei Abraham, si direxisti
viam meam, in qua nunc ambulo,
43 * ecce sto iuxta fontem aquæ, &
virgo quæ egredietur ad haurien-
dam aquam, audierit a me: Da
mihi pauxillum aquæ ad bibendũ
44 ex hydria tua: * & dixerit mihi:
Et tu bibe, & camelis tuis hau-
riam: ipsa est mulier quam præ-
parauit Dominus filio domini
45 mei. * Dumq. hæc tacitus mecũ
voluerem, apparuit Rebecca ve-

niens cū hydria, quā portabat in
scapula: descenditq. ad fontem,
& hausit aquam. Et aio ad eam:
Da mihi paululum bibere.* Quæ 46
festinans deposuit hydriam de hu-
mero, & dixit mihi: Et tu bibe, &
camelis tuis tribuam potum. Bi-
bi, & adaquauit camelos. * In- 47
terrogauiq. eam, & dixi: Cuius es
filia? Quæ respondit: Filia Ba-
thuelis sum, filij Nachor, quem
peperit ei Melcha. Suspendi ita-
que inaures ad ornandam faciem
eius, & armillas posui in manibus
eius. * Pronusq. adoraui Domi- 48
num, benedicēs Domino Deo do-
mini mei Abraham, qui perduxit
me recto itinere, vt sumerem filiā
fratris domini mei filio eius.
*Quamobrem si facitis misericor- 49
diam & veritatem cum domino F
meo, indicate mihi: sin autē aliud
placet, & hoc dicite mihi, vt va-
dam ad dexteram, siue ad sini-
stram. * Responderuntq. Laban 50
& Bathuel: A Domino egressus
est sermo: non possumus extra
placitum eius quidquam aliud lo-
qui tecum.* En Rebecca coram 51
te est, tolle eam, & proficiscere,
& sit vxor filij domini tui, sicut lo-
cutus est Dominus. * Quod cum 52
audisset puer Abraham, procidēs
adorauit in terram Dominum.
* Prolatisq. vasis argenteis, & au- 53
reis, ac vestibus, dedit ea Rebeccæ
pro munere: fratribus quoque
eius, & matri dona obtulit.* Ini- 54
to conuiuio, vescentes pariter &
bibentes manserunt ibi. Surgens
autem mane, locutus est puer:
Dimittite me, vt vadam ad Domi-
num meum. * Responderuntq. 55
fratres eius, & mater: Maneat
puella saltem decem dies apud
nos, & postea proficiscetur.
* Nolite, ait, me retinere, quia 56
Dominus direxit viam meam: di-
mittite me vt pergā ad dominum
meum. * Et dixerunt: Vocemus 57
puellam, & quæramus ipsius vo-
luntatem. * Cumq. vocata venis- 58
set, sciscitati sunt: Vis ire cum G
homine isto? Quæ ait: Vadam.
* Dimiserunt ergo eam, & nutri- 59
cem illius, seruumq. Abraham,
& comites eius, * imprecantes 60
prospera sorori suæ, atque dicen-
tes: Soror nostra es, crescas in mil-
le millia, & possideat semen tuum

61 portas inimicorū suorum. * Igi-
tur Rebecca, & puellæ illius ascen-
sis camelis, secutæ sunt virum:
qui festinus reuertebatur ad do-
62 minum suum: * eo autem tempo-
re deambulabat Isaac per viam
quæ ducit ad Puteum, cuius no-
men est Viuentis, & videntis: ha-
63 bitabat enim in terra australi: * &
egressus fuerat ad meditandum in Sup.16. d.
agro, inclinata iā die: cumq. ele- 24
uasset oculos, vidit camelos ve-
64 nientes procul. * Rebecca quo-
que, conspecto Isaac, descendit de
65 camelo, * & ait ad puerum: Quis
est ille homo qui venit per agrum
in occursum nobis? Dixitq. ei:
Ipse est dominus meus. At illa
tollens cito pallium, operuit se.
66 * Seruus autem cuncta, quæ gesse-
67 rat, narrauit Isaac. * Qui introdu-
xit eam in tabernaculū Saræ ma-
tris suæ, & accepit eam vxorem:
& in tantum dilexit eam, vt dolo-
rem, qui ex morte matris eius ac-
ciderat, temperaret.

CAP. XXV.

1 Abraham vero aliā duxit vxo- 1.Par.1.c.32
2 rem nomine Ceturam: * quæ
A peperit ei Zamrā & Iecsan, & Ma-
dan, & Madian, & Iesboc, & Sue.
3 * Iecsan quoque genuit Saba, &
Dadan. Filij Dadan fuerunt Assu-
4 rim, & Latusim, & Loomim. * At
vero ex Madian ortus est Epha, &
Opher, & Henoch, & Abida, & El-
5 daa: omnes hi filij Ceturæ. * De-
ditq. Abraham cuncta quæ posse-
6 derat, Isaac: * filijs autem concu-
binarum largitus est munera, &
separauit eos ab Isaac filio suo, dū
adhuc ipse viueret, ad plagā orien-
7 talem. * Fuerunt autem dies vitæ
Abrahæ, centū septuaginta quin-
8 que anni. * Et deficiens mortuus
est in senectute bona, prouectæq.
ætatis, & plenus dierū: congrega-
9 tusq. est ad populum suum. * Et
sepelierūt eum Isaac & Ismael fi-
lij sui in spelunca duplici, quæ sita
est in agro Ephron filij Seor He-
10 thæi, e regione Mambre, * quem
emerat a filijs Heth: ibi sepultus
11 est ipse, & Sara vxor eius. * Et
B post obitū illius benedixit Deus
Isaac filio eius, qui habitabat iux-
ta puteum nomine Viuentis &
12 videntis. * Hæ sunt generationes
Ismael filij Abrahæ, quē peperit ei
Agar

Agar Ægyptia, famula Saræ :
& * hæc nomina filiorum eius in 13
vocabulis & generationibus suis.
||1.Par 1. b. 29 ||Primogenitus Ismaelis Nabaioth,
deinde Cedar, & Adbeel,& Mab-
sam,* Masma quoque,& Duma, 14
& Massa,*Hadar,& Thema,& Ie- 15
thur, & Naphis,& Cedma. * Isti 16
sunt filij Ismaelis : & hæc nomina
per castella & oppida eorum,duo-
decim principes tribuum suarum.
* Et facti sunt anni vitæ Ismaelis 17
centum triginta septem,deficiẽsq.
mortuus est, & appositus ad po-
pulum suum. * Habitauit autem 18
ab Heuila vsque Sur, quæ respicit C
Ægyptum introeuntibus Assyrios.
coram cunctis fratribus suis obijt.
* Hæ quoque sunt generationes 19
Isaac filij Abraham : Abraham
genuit Isaac : * qui cum quadra- 20
ginta esset annorum, duxit vxo-
rem Rebeccam filiam Bathuelis
Syri de Mesopotamia, sororem
Laban. * Deprecatusq. est Isaac 21
Dominum pro vxore sua,eo quòd
esset sterilis : qui exaudiuit eum,
& dedit cõceptum Rebeccæ.*Sed 22
collidebantur in vtero eius paruu-
li ; quæ ait : Si sic mihi futurum
erat, quid necesse fuit concipere?
Perrexitq. vt consuleret Dominũ.
||Rom.9. c. 10 *Qui respondens,ait : || Duæ gen- 23
tes sunt in vtero tuo,& duo popu-
li ex ventre tuo diuidentur, popu-
lusq. populum superabit,& maior
seruiet minori. * Iam tempus pa- 24
riendi aduenerat, & ecce gemini
||Ose.12.a.3 in vtero eius reperti sunt.|| * Qui 25
prior egressus est,rufus erat,& to-
tus in morem pellis hispidus : vo- D
catumq. est nomen eius Esau.
||Matt.1.a.2 ||Protinus alter egrediens,plantam
fratris tenebat manu : & idcirco
appellauit eum Iacob.*Sexagena 26
rius erat Isaac quando nati sunt ei
paruuli. *Quibus adultis, factus 27
est Esau vir gnarus venandi,& ho-
mo agricola : Iacob autẽ vir sim-
plex habitabat in tabernaculis.
* Isaac amabat Esau, eo quod de 28
venationibus illius vesceretur : &
Rebecca diligebat Iacob. * Coxit 29
autẽ Iacob pulmentum : ad quem
cum venisset Esau de agro lassus,
*ait : Da mihi de coctione hac ru- 30
fa, quia oppido lassus sum. Quã
ob causam vocatum est nomen e-
||Heb.12.c.16 ius || Edom. * Cui dixit Iacob : 31
Abdiæ 1. a Vẽde mihi primogenita tua.*Ille 32
respondit : En morior,quid mihi
33 proderũt primogenita? * Ait Iacob:
Iura ergo mihi. Iurauit ei Esau,
34 & vendidit primogenita. * Et sic
accepto pane & lentis edulio, co-
medit,& bibit,& abijt ; paruipen-
dẽs,quòd primogenita vẽdidisset.

CAP. XXVI.

1 ORta autem fame super terram
A post eam sterilitatem, quæ
acciderat in diebus Abrahã, abijt
Isaac ad Abimelech regem Palæ-
2 stinorum in Gerara.* Apparuitq.
ei Dominus, & ait : Ne descendas
in Ægyptum,sed quiesce in terra,
3 quam dixero tibi. * Et peregri-
nare in ea,eroq. tecum,& benedi-
cam tibi : tibi enim & semini tuo
dabo vniuersas regiones has,|| cõ- ||Sup.12. b. 7.1.15.d.18
plens iuramentum quod spopon-
4 di Abraham patri tuo. * Et mul-
B tiplicabo semen tuum sicut stellas
cæli : daboq. posteris tuis vniuer-
sas regiones has : & || BENEDI- ||Sup.12. a. 3.18. c. 18. 22.d.17. 8. c.19
CENTVR in semine tuo om-
5 nes gentes terræ, * eo quòd obe-
dierit Abraham voci meæ, & cu-
stodierit præcepta & mãdata mea,
& ceremonias legesq. seruauerit.
6 * Mansit itaque Isaac in Geraris.
7 * Qui cũ interrogaretur a viris lo-
ci illius super vxore sua,respõdit :
Soror mea est. timuerat enim cõ-
fiteri quòd sibi esset sociata cõiu-
gio, reputans ne forte interfice-
rent eum propter illius pulchri-
8 tudinem. * Cumq. pertransissent
dies plurimi, & ibidem morare-
tur, prospiciens Abimelech rex Pa
læstinorum per fenestram, vidit
eum iocantem cum Rebecca vxo-
9 re sua. * Et accersito eo,ait : Per-
spicuum est quòd vxor tua sit :
cur mentitus es, eam sororem
tuam esse? Respondit : Timui ne
10 morerer propter eam.*Dixitq. A-
C bimelech : Quare imposuisti no-
bis? potuit coire quispiam de po-
pulo cum vxore tua, & indu-
xeras super nos grande peccatum.
Præcepitq. omni populo dicens :
11 * Qui tetigerit hominis huius v-
12 xorem, morte morietur. * Se-
uit autem Isaac in terra illa,
& inuenit in ipso anno centu-
plum : benedixitq. ei Domi-
13 nus. * Et locupletatus est homo,
& ibat proficiens atque succre-
scens, donec magnus vehementer

effectus est :* habuit quoque pos- 14
sessiones ouium & armentorum ,
& familiæ plurimum. Ob hoc
inuidentes ei Palæstini ,* omnes 15
puteos, quos foderant serui patris D
illius Abraham , illo tempore ob-
struxerunt , implentes humo :*in 16
tantum , vt ipse Abimelech dice-
ret ad Isaac: Recede a nobis,quo-
niam potentior nobis factus es val-
de .* Et ille discedens , vt veniret 17
ad torrentem Geraræ , habitaretq.
ibi :* rursum fodit alios puteos , 18
quos foderant serui patris sui A-
braham:& quos,illo mortuo,olim
obstruxerant Philistijm : appella-
uitq. eos eisdem nominibus qui-
bus ante pater vocauerat .* Fode- 19
runtq. in Torrente , & repererunt
aquam viuam .* Sed & ibi iur- 20
gium fuit pastorum Geraræ ad-
uersus pastores Isaac, dicentium :
Nostra est aqua . quam ob rem
nomen putei ex eo , quod accide-
rat, vocauit Calumniam . * Fode- 21
runt autem & alium : & pro illo E
quoque rixati sunt , appellauitq.
eum , Inimicitias .* Profectus in- 22
de fodit alium puteum , pro quo
non contenderunt : itaque voca-
uit nomen eius,Latitudo, dicens :
Nunc dilatauit nos Dominus , &
fecit crescere super terram .* Ascē- 23
dit autem ex illo loco in Bersabee,
*vbi apparuit ei Dominus in ipsa 24
nocte , dicens : Ego sum Deus A-
braham patris tui , noli timere ,
quia ego tecum sum : benedicam
tibi, & multiplicabo semen tuum
propter seruum meum Abraham .
* Itaque ædificauit ibi altare : & 25
inuocato nomine Domini, exten- F
dit tabernaculum : præcepitq. ser-
uis suis vt foderent puteum .* Ad 26
quem locum cum venissent de Ge-
raris Abimelech , & Ochozath a-
micus illius,& Phicol dux militū,
* locutus est eis Isaac : Quid ve- 27
nistis ad me hominem quem odi-
stis , & expulistis a vobis ? * Qui 28
responderūt : Vidimus tecum esse
Dominū, & idcirco nos diximus :
Sit iuramentum inter nos,& inea-
mus fœdus ,* vt non facias nobis 29
quidquam mali,sicut & nos nihil
tuorum attigimus , nec fecimus
quod te læderet : sed cum pace di-
misimus auctū benedictione Do-
mini .* Fecit ergo eis conuiuium, 30
& post cibum & potum *ˡsurgen- 31
G tes mane, iurauerunt sibi mutuo :
dimisitq. eos Isaac pacifice in lo-
32 cum suum . * Ecce autem venerūt
in ipso die serui Isaac annūciantes
ei de puteo,quem foderant , atque
33 dicentes : Inuenimus aquam.*Vn-
de appellauit eum, Abundātiam :
& nomen vrbi impositum est Ber-
sabee , vsque in præsentem diem :
34 * Esau vero quadragenarius duxit
vxores, Iudith filiā Beeri Hethæi ,
& Basemath filiam Elon eiusdem
35 loci : * ‖ quæ ambæ offenderant ‖ Infra 27. g.46.
animum Isaac & Rebeccæ .

CAP. XXVII.

1 SEnuit autem Isaac, & caligaue-
A runt oculi eius , & videre non
poterat : vocauitq. Esau filium
suum maiorē,& dixit ei : Fili mi ?
2 Qui respondit : Adsum .* Cui pa-
ter : Vides,inquit,quod senuerim,
3 & ignorē diem mortis meæ .* Su-
me arma tua,pharetrā, & arcum ,
& egredere foras : cumq. venatu
4 aliquid apprehenderis , * fac mihi
inde pulmentum sicut velle me no-
sti,& affer vt comedam : & bene-
dicat tibi anima mea antequam
5 moriar .* Quod cum audisset Re-
becca, & ille abijsset in agrum, vt
6 iussionem patris impleret , *dixit
filio suo Iacob : Audiui patrem
tuum loquentem cum Esau fratre
7 tuo, & dicentem ei : * Affer mihi
B de venatione tua, & fac cibos vt
comedam , & benedicam tibi co-
ram Domino antequam moriar .
8 *Nunc ergo fili mi,acquiesce con-
9 silijs meis : * & pergens ad gregē,
affer mihi duos hœdos optimos ,
vt faciam ex eis escas patri tuo ,
10 quibus libenter vescitur :* quas
cum intuleris,& comederit, bene-
dicat tibi priusquam moriatur .
11 * Cui ille respondit : Nosti quod
Esau frater meus homo pilosus
12 sit , & ego lenis : * si attrectauerit
me pater meus, & senserit, timeo
ne putet me sibi voluisse illudere ,
& inducam super me maledictio-
13 nē pro benedictione . * Ad quem
mater : In me sit, ait, ista maledi-
ctio , fili mi : tantum audi vocem
meam, & pergens affer quæ dixi .
14 * Abijt , & attulit,deditq. matri .
Parauit illa cibos,sicut velle noue-
15 rat patrem illius .* Et vestibus E-
sau valde bonis , quas apud se ha-

bebat

bebat domi, induit eum :* pellicu- 16
lasq. hœdorum circumdedit ma-
nibus, & colli nuda protexit. *De- 17
ditq. pulmentum, & panes, quos
coxerat, tradidit.* Quibus illatis, 18
dixit : Pater mi ? At ille reſpõdit: C
Audio. Quis es tu fili mi ? * Di- 19
xitq. Iacob : Ego ſum primoge-
nitus tuus Eſau : feci ſicut præce-
piſti mihi : ſurge, ſede, & comede
de venatione mea, vt benedicat
mihi anima tua. *Rurſumq. Iſaac 20
ad filium ſuum : Quo modo, in-
quit, tam cito inuenire potuiſti, fili
mi ? Qui reſpondit : Voluntas Dei ‖ Infra 27. g.46.
fuit vt cito occurreret mihi quod
volebam : * Dixitq. Iſaac : Acce- 21
de huc, vt tangam te fili mi, & pro-
bem vtrũ tu ſis filius meus Eſau,
an non. * Acceſſit ille ad patrem, 22
& palpato eo, dixit Iſaac: Vox qui-
dem, vox Iacob eſt : ſed manus,
manus ſunt Eſau. * Et nõ cogno- 23
uit eum, quia piloſæ manus ſimi-
litudinem maioris expreſſerant.
Benedicens ergo illi, * ait : Tu es 24
filius meus Eſau ? Reſpondit, Ego
ſum.* At ille : Affer mihi, inquit, 25
cibos de venatione tua, fili mi, vt D
benedicat tibi anima mea. Quos
cum oblatos comediſſet, obtulit
ei etiam vinum. quo hauſto,
* dixit ad eum : Accede ad me, 26
& da mihi oſculum, fili mi. *Ac- 27
ceſſit, & oſculatus eſt eum. Sta-
timq. vt ſenſit veſtimentorum il-
lius fragrantiam, benedicens illi,
ait : Ecce odor filij mei ſicut odor
agri pleni, cui benedixit Domi-
nus.* Det tibi Deus de rore cæli, 28
& de pinguedine terræ abundan-
tiam frumenti & vini. * Et ſer- 29
uiant tibi populi, & adorent te tri- E
bus : eſto dominus fratrum tuo-
rum, & incuruentur ante te filij
matris tuæ. qui maledixerit tibi,
ſit ille maledictus : & qui benedi-
xerit tibi, benedictionibus replea-
tur.* Vix Iſaac ſermonem imple- 30
uerat : & egreſſo Iacob foras, venit
Eſau, * coctosq. de venatione ci- 31
bos intulit patri, dicens : Surge
pater mi, & comede de venatione
filij tui, vt benedicat mihi anima
tua. * Dixitq. illi Iſaac : Quis e- 32
nim es tu? Qui reſpõdit : Ego ſum
filius tuus primogenitus Eſau.
* Expauit Iſaac ſtupore vehemen- 33
ti, & vltra quam credi poteſt, ad-
mirãs, ait : Quis igitur ille eſt qui
dudum captam venationem attu-
lit mihi, & comedi ex omnibus
priuſquam tu venires ? benedixiq.
ei, & erit benedictus. * Auditis
34 Eſau ſermonibus patris, irrugijt
clamore magno : & conſternatus,
ait : Benedic etiam & mihi, pa-
35 ter mi. * Qui ait : Venit germa-
nus tuus fraudulenter, & accepit
36 benedictionem tuam. * At ille
F ſubiunxit : Iuſte vocatum eſt no-
men eius Iacob : ſupplantauit e-
nim me en altera vice : ‖ primoge- ‖ Supra 25.
nita mea ante tulit, & nũc ſecun- d.33.
do ſurripuit benedictionẽ meam.
Rurſumq. ad patrem : Numquid
non reſeruaſti, ait, & mihi bene-
37 dictionem ? * Reſpondit Iſaac :
Dominum tuum illum conſtitui,
& omnes fratres eius ſeruituti il-
lius ſubiugaui : frumento & vino
ſtabiliui eum, & tibi poſt hæc, fi-
38 li mi, vltra quid faciam ? * Cui
Eſau : Num vnam, inquit, tan-
tum benedictionem habes, pa-
ter ? mihi quoque obſecro vt be-
nedicas. Cumq. eiulatu magno
39 fleret, * motus Iſaac, dixit ad
eum : ‖ In pinguedine terræ, & ‖ Heb. 11. d.
40 in rore cæli deſuper * erit benedi- 17
ctio tua. Viues in gladio, & fra-
tri tuo ſeruies : tempusq. veniet,
cum excutias, & ſoluas iugum
41 eius de ceruicibus tuis. * Oderat
G ergo ſemper Eſau Iacob pro be-
nedictione qua benedixerat ei pa-
ter : dixitq. in corde ſuo : ‖ Ve- ‖ Abd. 1. b.
nient dies luctus patris mei, & oc- 10
cidam Iacob fratrem meum.
42 * Nunciata ſunt hæc Rebeccæ :
quæ mittens & vocans Iacob fi-
lium ſuum, dixit ad eum : Ecce
Eſau frater tuus minatur vt occi-
43 dat te. * Nunc ergo, fili mi,
audi vocem meam, & conſurgens
fuge ad Laban fratrem meum in
44 Haran : * habitabisq. cum eo dies
paucos, donec requieſcat furor fra-
45 tris tui,* & ceſſet indignatio eius,
obliuiſcaturq eorum quæ feciſti
in eum : poſtea mittam, & addu-
cam te inde huc. cur vtroque or-
46 babor filio in vno die ? * Dixitq.
Rebecca ad Iſaac : Tædet me vitæ
meæ propter filias Heth : ſi acce-
perit Iacob vxorem de ſtirpe huius
terræ, nolo viuere.

CAP. XXVIII.

VOcauit itaque Isaac Iacob, & 1
A benedixit eum, præcepitq. ei
dicens: Noli accipere coniugem
de genere Chanaan: * sed vade, & 2
proficiscere in Mesopotamiam Sy-
riæ, ad domum Bathuel patris
matris tuæ, & accipe tibi inde
vxorem de filiabus Laban auun-
culi tui. * Deus autem omnipo- 3
tens benedicat tibi, & crescere te
faciat, atque multiplicet: vt sis
in turbas populorum. * Et det ti- 4
bi benedictiones Abrahæ, & semi-
ni tuo post te: vt possideas terram
peregrinationis tuæ, quam pollici-
||Osee 12. d tus est auo tuo. * || Cumq. dimi- 5
sisset eum Isaac, profectus venit in
Mesopotamiam Syriæ ad Laban
filiū Bathuel Syri, fratrē Rebeccæ
matris suæ. * Videns autem Esau 6
quòd benedixisset pater suus Ia- B
cob, & misisset eum in Mesopota-
miam Syriæ, vt inde vxorem duce-
ret; & quod post benedictionem
præcepisset ei, dicens: Non acci-
pies vxorem de filiabus Chanaan:
* quodq. obediens Iacob parenti- 7
bus suis isset in Syriam: * probans 8
quoque quòd non libenter aspice-
ret filias Chanaā pater suus: * iuit 9
ad Ismaelem, & duxit vxorem abs-
que ijs, quas prius habebat, Mahe-
leth filiam Ismael filij Abraham,
sororem Nabaioth. * Igitur egres- 10
sus Iacob de Bersabee, pergebat
Haran. * Cumq. venisset ad quē- 11
dam locum, & vellet in eo requie-
scere post solis occubitum, tulit de
lapidibus qui iacebant, & suppo-
nēs capiti suo, dormiuit in eodem
loco. * Viditq. in somnis scalam 12
stantem super terram, & cacumen C
illius tangens cælū: Angelos quo-
que Dei ascendētes & descenden-
tes per eam, * & Dominum inni- 13
||Infra 35.a. xū scalæ dicentem sibi: || Ego sum
1.48.a.3 Dominus Deus Abraham patris
tui, & Deus Isaac: Terram, in qua
dormis, tibi dabo & semini tuo.
* Eritq. semen tuum quasi puluis 14
||Deu. 12. c. terræ: || dilataberis ad Occidentē,
20. & 19. c. & Orientem, & Septentrionem, &
24 Meridiē: & || BENEDICENTVR
|| Supra 26. IN TE & in semine tuo cunctæ
a.4 tribus terræ. * Et ero custos tuus 15
quocumque perrexeris, & reducā
te in terram hanc: nec dimittam
nisi compleuero vniuersa quæ di-
16 xi. * Cumq. euigilasset Iacob de
somno, ait: Vere Dominus est in
17 loco isto, & ego nesciebam. * Pa- Infra 31.b.
D uēsq. Quàm terribilis est, inquit, 13
locus iste! non est hic aliud nisi
18 domus Dei, & porta cæli. * Sur-
gens ergo Iacob mane, tulit lapi-
dem quem supposuerat capiti suo,
& erexit in titulum, fundens o-
19 leum desuper. * Appellauitq. no-
men vrbis Bethel, quæ prius Lu-
20 za vocabatur. * Vouit etiam vo-
tum, dicens: Si fuerit Deus me-
cum, & custodierit me in via, per
quam ego ambulo, & dederit
mihi panem ad vescendum, & ve-
21 stimentum ad induēdum, * reuer-
susq. fuero prospere ad domum
patris mei: erit mihi Dominus in
22 Deum, & * lapis iste, quem erexi in
titulum, vocabitur Domus Dei:
cūctorumq. quæ dederis mihi, de-
cimas offeram tibi.

CAP. XXIX.

1 PRofectus ergo Iacob venit in
2 terram Orientalem. * Et vidit
A puteum in agro, tres quoque gre-
ges ouium accubantes iuxta eum:
nam ex illo adaquabantur peco-
ra, & os eius grandi lapide claude-
3 batur. * Morisq. erat vt cunctis
ouibus congregatis deuoluerent
lapidem, & refectis gregibus rur-
sum super os putei ponerent.
4 * Dixitq. ad pastores: Fratres, vn-
de estis? Qui responderunt: De
5 Haran. * Quos interrogans, Num-
quid, ait, nostis Laban filium
Nachor? Dixerunt: Nouimus.
6 * Sanusne est? inquit: Valet, in-
quiunt: & ecce Rachel filia eius
7 venit cum grege suo. * Dixitq.
Iacob: Adhuc multum diei su-
perest, nec est tempus vt reducan-
tur ad caulas greges: date ante
potū ouibus, & sic eas ad pastum
8 reducite. * Qui responderunt:
B Non possumus, donec omnia pe-
cora congregentur, & amoueamus
lapidem de ore putei, vt adaque-
9 mus greges. * Adhuc loqueban-
tur, & ecce Rachel veniebat cum
ouibus patris sui: nam gregem
10 ipsa pascebat. * Quam cum vi-
disset Iacob, & sciret consobrinā
suam, ouesq. Laban auunculi sui:
amouit lapidem quo puteus clau-
debatur.

debatur. * Et adaquato grege, o- 11
sculatus est eam: & eleuata voce
fleuit, * & indicauit ei quòd fra- 12
ter esset patris sui, & filius Rebec-
cæ: at illa festinans nunciauit pa-
tri suo. * Qui cum audisset venis- 13
se Iacob filium sororis suæ, cucur-
rit obuiam ei: complexusq. eum,
& in oscula ruens, duxit in do-
mum suam. Auditis autem cau-
sis itineris, * respondit: Os meum 14
es, & caro mea. Et postquã im-
pleti sunt dies mensis vnius, * di- 15
xit ei: Num quia frater meus es,
gratis seruies mihi? dic quid mer-
cedis accipias. * Habebat ⌒vero 16
duas filias, nomen maioris Lia:
minor vero appellabatur Rachel.
* Sed Lia lippis erat oculis: Ra- 17
chel decora facie, & venusto aspe-
ctu. * Quam diligens Iacob, ait: 18
Seruiam tibi pro Rachel filia tua C
minore, septem annis. * Respon- 19
dit Laban: Melius est vt tibi eam
dẽm quàm alteri viro, mane apud
me⌣. * Seruiuit ergo Iacob pro 20
Rachel septem annis: & videbã-
tur illi pauci dies præ amoris ma-
gnitudine. * Dixitq. ad Laban: 21
Da mihi vxorem meã: quia iam
tempus impletum est, vt ingrediar
ad illam⌣. * Qui vocatis multis 22
amicorum turbis ad conuiuiũ, fe-
cit nuptias. * Et vespere Liam filiã 23
suam introduxit ad eum, * dans 24
ancillam filiæ, Zelpham nomine.
Ad quam cũ ex more Iacob fuis-
set ingressus, facto mane ⌒vidit
Liam: * & dixit ad socerum suum: 25
Quid est quod facere voluisti? nõ-
ne pro Rachel seruiui tibi? quare
imposuisti mihi? * Respondit La- 26
ban: Non est in loco nostro con-
suetudinis, vt minores ante tra-
damus ad nuptias. * Imple heb- 27
domadam dierum huius copulæ: D
& hanc quoque dabo tibi pro o-
pere quo seruiturus es mihi se-
ptem annis alijs. * Acquieuit pla- 28
cito: & hebdomada transacta,
Rachel duxit vxorem: * cui pater 29
seruam Balam tradiderat. * Tan- 30
demq. potitus optatis nuptijs, a-
morem sequentis priori prætulit,
seruiens apud eum septem annis
alijs. * Videns autem Dominus 31
quòd despiceret Liam, aperuit vul
uam eius, sorore sterili perma-
nente. * Quæ conceptum genuit 32
filium, vocauitq. nomen eius Ru-
ben, dicens: Vidit Dominus hu-
militatem meã, nunc amabit me
33 vir meus. * Rursumq. concepit &
E peperit filiũ, & ait: Quoniam au-
diuit me Dominus haberi con-
temptui, dedit etiam istum mihi.
vocauitq. nomen eius Simeon.
34 * Concepitq. tertio, & genuit a-
liũ filiũ: dixitque: Nunc quoque
copulabitur mihi maritus meus,
eo quòd pepererim ei tres filios:
& idcirco appellauit nomen eius,
35 Leui. * Quarto concepit & peperit
filium, & ait: Modo confitebor
Domino. ‖ & ob hoc vocauit eum ‖Matt.1.a.2
Iudam: cessauitq. parere⌣.

CAP. XXX.

1 CErnens autem Rachel quòd
A infecunda esset, inuidit soro-
ri suæ, & ait marito suo: Da mihi
2 liberos, alioquin moriar. * Cui ira-
tus respondit Iacob: Num pro
Deo ego sum, qui priuauit te fru-
3 ctu ventris tui? * At illa: Ha-
beo, inquit, famulam Balam: in-
gredere ad illam, vt pariat super ge
nua mea, & habeam ex illa filios.
4 * Deditq. illi Balam in coniugiũ:
5 quæ, * ingresso ad se viro, conce-
6 pit & peperit filium⌣. * Dixitq.
Rachel: Iudicauit mihi Dominus
& exaudiuit vocem meam, dans
mihi filium. & idcirco appellauit
7 nomen eius, Dan. * Rursumq.
Bala concipiens, peperit alterum,
8 * pro quo ait Rachel: Compara-
B uit me Deus cum sorore mea, &
inualui: vocauitq. eũ Nephthali.
9 * Sentiens Lia quòd parere desijs-
set, Zelpham ancillã suam marito
10 tradidit. * Qua post conceptum
11 edente filium, * dixit: Feliciter,
& idcirco vocauit nomẽ eius, Gad.
12 * peperit quoque Zelpha alterum.
13 * Dixitq. Lia: Hoc pro beatitu-
dine mea: Beatam quippe me di-
cent mulieres. propterea appel-
14 lauit eum, Aser. * Egressus au-
tem Ruben tempore messis triti-
ceæ in agrum, reperit mandrago-
ras: quas matri Liæ detulit. Di-
xitq. Rachel: Da mihi partem de
15 mandragoris filij tui. * Illa respon
C dit: Parumne tibi videtur quòd
præripueris maritum mihi, nisi
etiam mandragoras filij mei tule-
ris? Ait Rachel: Dormiat tecum
hac nocte pro mãdragoris filij tui.
Redeun-

* Redeuntiq. ad vesperam Iacob 16
de agro, egressa est in occursum
eius Lia, & ad me, inquit, in-
trabis: quia mercede conduxi te
pro mandragoris filij mei. Dor-
miuitq. cum ea nocte illa. * Et 17
exaudiuit Deus preces eius: con-
cepitq. & peperit filium quintum,
& ait: * Dedit Deus mercedem mi- 18
hi, quia dedi ancillam meam vi-
ro meo. appellauitq. nomen eius,
Issachar. * Rursum Lia conci- 19
piens, peperit sextum filium, * & 20
ait: Dotauit me Deus dote bona:
etiam hac vice mecum erit mari-
tus meus, eo quòd genuerim ei
sex filios, & idcirco appellauit no-
men eius, Zabulon. * Post quem 21
peperit filiam, nomine Dinam.
* Recordatus quoque Dominus 22
Rachelis, exaudiuit eam, & ape- D
ruit vuluam eius. * Quæ cõcepit, & 23
peperit filium, dicens: Abstulit
Deus opprobrium meum. * Et 24
vocauit nomẽ eius, Ioseph, dicens:
Addat mihi Dominus filium al-
terum. * Nato autem Ioseph, di- 25
xit Iacob socero suo: Dimitte me
vt reuertar in patriam, & ad ter-
ram meam. * Da mihi vxores, & 26
liberos meos, pro quibus seruiui
tibi, vt abeã: tu nosti seruitutem
qua seruiui tibi. * Ait illi Laban: 27
Inueniam gratiam in conspectu
tuo: experimento didici, quia be-
nedixerit mihi Deus propter te:
* constitue mercedem tuam, quam 28
dem tibi. * At ille respondit: Tu 29
nosti quo modo seruierim tibi, & E
quãta in manibus meis fuerit pos-
sessio tua. * Modicum habuisti 30
antequam venirem ad te, & nunc
diues effectus es: benedixitq. tibi
Dominus ad introitum meum.
iustum est igitur vt aliquãdo pro-
uideam etiam domui meæ. * Di- 31
xitq. Laban: Quid tibi dabo? At
ille ait: Nihil volo: sed si feceris
quod postulo, iterum pascam, &
custodiam pecora tua. * Gyra om- 32
nes greges tuos, & separa cunctas
oues varias, & sparso vellere: &
quodcumque furuum, & maculo-
sum, variumq. fuerit, tam in oui-
bus, quàm in capris, erit merces
mea. * Respondebitq. mihi cras 33
iustitia mea, quãdo placiti tempus
aduenerit coram te: & omnia quæ
non fuerint varia & maculosa, &
furua, tam in ouibus, quàm in ca-
34 pris, furti me arguent. * Dixitq.
Labã: Gratum habeo quod petis.
35 * Et separauit in die illa capras, &
F oues, & hircos, & arietes varios at-
que maculosos: cunctum autem
gregem vnicolorem, id est, albi, &
nigri velleris, tradidit in manu fi-
36 liorum suorum. * Et posuit spa-
tium itineris trium dierum inter
se & generum, qui pascebat reli-
37 quos greges eius. * Tollens ergo
Iacob virgas populeas virides, &
amygdalinas, & ex platanis, ex
parte decorticauit eas: detractisq.
corticibus, in his, quæ spoliata fue-
rant, candor apparuit: illa vero
quæ integra fuerant, viridia per-
manserunt: atque in hunc modũ
38 color effectus est varius. * Posuitq.
eas in canalibus, vbi effundebatur
aqua: vt cum venissent greges ad
bibendum, ante oculos haberent
virgas, & in aspectu earum conci-
39 perent. * Factumq. est vt in ipso
G calore coitus, oues intuerẽtur vir-
gas, & parerent maculosa, & varia,
40 & diuerso colore respersa. * Diui-
sitq. gregem Iacob, & posuit vir-
gas in canalibus ante oculos arie-
tum: erant autem alba & nigra
quæque, Laban: cetera vero, Ia-
cob, separatis inter se gregibus.
41 * Igitur quando primo tempore
ascendebãtur oues, ponebat Iacob
virgas in canalibus aquarum ante
oculos arietum & ouium, vt in
earũ contemplatione conciperent:
42 * quando vero serotina admissura
erat, & conceptus extremus, non
ponebat eas. Factaq. sunt ea quæ
erant serotina, Laban: & quæ pri-
43 mi temporis, Iacob. * Ditatusq.
est homo vltra modum, & habuit
greges multos, ancillas & seruos,
camelos & asinos.

CAP. XXXI.

1 POstquam autem audiuit verba
A filiorum Laban dicentium:
Tulit Iacob omnia quæ fuerunt
patris nostri, & de illius facultate
2 ditatus, factus est inclytus: * ani-
maduertit quoque faciem Laban,
quod non esset erga se sicut heri,
3 & nudiustertius, * maxime dicen-
te sibi Domino: Reuertere in ter-
ram patrum tuorum, & ad genera-
4 tionem tuam, eroq. tecum. * Mi-
sit, & vocauit Rachel & Liam in
agrum,

agrum,vbi pascebat greges, * di- 5
xitq. eis: Video faciem patris ve-
stri, quòd nō sit erga me sicut he-
ri, & nudiustertius: Deus autem
patris mei fuit mecum. * Et ipsæ 6
nostis quòd totis viribus meis ser-
uierim patri vestro. * Sed & pater 7
vester circumuenit me,& mutauit
mercedem meam decem vicibus:
& tamen non dimisit eum Deus
vt noceret mihi. * Si quando di- 8
xit: Variæ erunt mercedes tuæ:
pariebant omnes oues varios fœ-
tus. quando vero econtrario ait:
Alba quæque accipies pro merce-
de: omnes greges alba pepererūt.
*Tulitq. Deus substantiam patris 9
vestri, & dedit mihi.* Postquam 10
enim conceptus ouium tempus B
aduenerat, leuaui oculos meos,&
vidi in somnis ascendentes mares
super feminas, varios & maculo-
sos,& diuersorum colorum. * Di- 11
xitq. Angelus Dei ad me in som-
nis: Iacob? Et ego respondi: Ad-
sum.* Qui ait: Leua oculos tuos, 12
& vide vniuersos masculos ascen-
dētes super feminas, varios macu-
losq́, atque respersos. Vidi enim
omnia quæ fecit tibi Laban.*Ego 13
||Sup. 28.d. 11 sum Deus Bethel,||vbi vnxisti lapi-
dē,& votum vouisti mihi. Nūc er-
go surge, & egredere de terra hac,
reuertens in terrā natiuitatis tuæ.
* Responderuntq. Rachel & Lia: 14
Numquid habemus residui quid-
quam in facultatibus, & heredita-
te domus patris nostri? * Nonne 15
quasi alienas reputauit nos,& ven
didit, comeditq. pretium nostrū?
*Sed Deus tulit opes patris nostri, 16
& eas tradidit nobis, ac filijs no- C
stris: vnde omnia quæ præcepit
tibi Deus, fac. * Surrexit itaque 17
Iacob, & impositis liberis,ac con-
iugibus suis super camelos, abijt.
*Tulitq. omnem substantiā suā,& 18
greges, & quidquid in Mesopota-
mia acquisierat, pergens ad Isaac
patrem suum in Terrā Chanaan.
* Eo tempore ierat Laban ad ton- 19
dendas oues, & Rachel furata est
idola patris sui. * Noluitq. Iacob 20
cōfiteri socero suo quòd fugeret.
* Cumq. abijsset tam ipse quàm 21
omnia quæ iuris sui erant, & am-
ne transmisso pergeret cōtra mon
tem Galaad, * nunciatum est La- 22
ban die tertio quòd fugeret Iacob.
* Qui, assumptis fratribus suis, 23
persecutus est eū diebus septem:
& comprehendit eum in Monte
24 Galaad.*Viditq. in somnis dicen-
D tem sibi Deū: Caue ne quidquā
aspere loquaris contra Iacob.
25 *Iamq. Iacob extenderat in mon-
te tabernaculum: cumq. ille con-
secutus fuisset eum cum fratribus
suis, in eodem Monte Galaad fi-
26 xit tentorium.*Et dixit ad Iacob:
quare ita egisti, vt clam me abige-
res filias meas quasi captiuas gla-
27 dio? * Cur ignorante me fugere
voluisti, nec indicare mihi, vt pro-
sequerer te cum gaudio, & canti-
28 cis, & tympanis,& citharis?*Non
es passus vt oscularer filios meos
& filias: stulte operatus es: &
29 nunc quidem * valet manus mea
reddere tibi malum: sed Deus pa-
tris vestri heri dixit mihi: Caue
ne loquaris contra Iacob quidquā
30 durius. * Esto,ad tuos ire cupie-
bas, & desiderio erat tibi domus
patris tui: cur furatus es deos
31 meos? * Respondit Iacob: Quòd
inscio te profectus sum, timui ne
32 violēter auferres filias tuas.*Quòd
E autem furti me arguis: apud quē-
cumque inueneris deos tuos, ne-
cetur corā fratribus nostris. scru-
tare, quidquid tuorum apud me
inueneris, & aufer. hæc dicens,
ignorabat quòd Rachel furata es-
33 set idola. * Ingressus itaque La-
ban tabernaculum Iacob & Liæ,
& vtriusque famulæ, non inuenit.
Cumq. intrasset tētorium Rache-
34 lis, * illa festinans abscondit ido-
la subter stramenta cameli,& sedit
desuper: scrutantiq. omne tento-
35 rium, & nihil inuenienti, * ait:
Ne irascatur dominus meus, quod
coram te assurgere nequeo: quia
iuxta consuetudinem feminarum
nunc accidit mihi. sic delusa so-
36 licitudo quærentis est.*Tumensq.
Iacob, cum iurgio ait: Quam ob
culpam meam, & ob quod pecca-
tum meum sic exarsisti post me,
37 * & scrutatus es omnē supellecti-
lem meam? Quid inuenisti de cun
ctâ substantia domus tuæ? pone
hic coram fratribus meis,& fratri-
bus tuis, & iudicent inter me, &
38 te. * Idcirco viginti annis fui te-
cū? oues tuæ & capræ steriles non
fuerunt, arietes gregis tui non co-
39 medi: * nec captum a bestia ostē-
F di tibi, ego damnum omne red-
debam:

debam : quidquid furto peribat,
a me exigebas : * die noctuq. æstu 40
vrebar, & gelu, fugiebatq. som-
nus ab oculis meis. * Sicq. per vi- 41
ginti annos in domo tua seruiui
tibi, quattuordecim pro filiabus,
& sex pro gregibus tuis: immuta-
sti quoque mercedem meam de-
cem vicibus. * Nisi Deus patris 42
mei Abraham, & timor Isaac af-
fuisset mihi, forsitan modo nu-
dum me dimisisses: afflictionem
meam & laborem manuum mea-
rum respexit Deus, & arguit te
heri. * Respondit ei Laban: Filiæ 43
meæ & filij, & greges tui, & om-
nia quæ cernis, mea sunt: quid
possum facere filijs & nepotibus
meis? * Veni ergo, & ineamus 44
fœdus: vt sit in testimonium in-
ter me & te. * Tulit itaque Iacob 45
lapidem, & erexit illũ in titulum:
* dixitq. fratribus suis: Afferte 46
lapides. Qui congregantes fece-
runt tumulum, comederuntq. su-
per eum: * quem vocauit Laban 47
Tumulum testis: & Iacob, Acer-
uum testimonij, vterque iuxta
proprietatẽ linguæ suæ. * Dixitq. 48
Laban: Tumulus iste erit testis G
inter me & te hodie, & idcirco
appellatum est nomẽ eius Galaad,
id est, Tumulus testis. *Intueatur 49
& iudicet Dominus inter nos
quando recesserimus a nobis, * si 50
afflixeris filias meas, & si introdu-
xeris alias vxores super eas: nul-
lus sermonis nostri testis est abs-
que Deo, qui præsens respicit.* Di 51
xitq. rursus ad Iacob: En tumu-
lus hic, & lapis, quem erexi inter
me & te, * testis erit: tumulus, 52
inquam, iste & lapis sint in testi-
monium, si aut ego trãsiero illum
pergens ad te, aut tu præterieris,
malum mihi cogitans. * Deus A- 53
braham, & Deus Nachor iudicet
inter nos, Deus patris eorum.
Iurauit ergo Iacob per timorem
patris sui Isaac: *immolatisq. vi- 54
ctimis in monte, vocauit fratres
suos vt ederent panem. Qui cum
comedissent, manserunt ibi.*La- 55
ban vero de nocte consurgens, o-
sculatus est filios, & filias suas, &
benedixit illis: reuersusq. est in
locum suum.

CAP. XXXII.

1 IAcob ‖ quoque abijt itinere quo ‖ Inf. 48. c. 16
A cœperat: fueruntq. ei obuiam
2 Angeli Dei. * Quos cum vidisset,
ait: Castra Dei sunt hæc: & ap-
pellauit nomen loci illius Maha-
3 nahim, id est, Castra. * Misit au-
tem & nũcios ante se ad Esau fra-
trẽ suum in terrã Seir in regionem
4 Edom: * præcepitq. eis, dicens:
Sic loquimini domino meo Esau:
Hæc dicit frater tuus Iacob: Apud
Laban peregrinatus sum, & fui
5 vsque in præsentem diem. * Ha-
beo boues, & asinos, & oues, &
seruos, & ancillas: mittoq. nunc
legationem ad dominum meum,
B vt inueniam gratiam in conspectu
6 tuo. * Reuersiq. sunt nuncij ad
Iacob, dicentes: Venimus ad E-
sau fratrem tuum, & ecce properat
tibi in occursum cum quadringen
7 tis viris. * Timuit Iacob valde:
& perterritus diuisit populum, qui
secum erat, greges quoque & oues
& boues, & camelos in duas tur-
8 mas, * dicens: Si venerit Esau ad
vnam turmam, & percusserit eã,
alia turma, quæ reliqua est, salua-
9 bitur. * Dixitq. Iacob: Deus pa-
C tris mei Abraham, & Deus patris
mei Isaac: Domine qui dixisti mi-
hi: Reuertere in terram tuam, &
in locum natiuitatis tuæ, & bene-
10 faciam tibi: * minor sum cunctis
miserationibus tuis, & veritate tua
quam expleuisti seruo tuo. In ba-
culo meo transiui Iordanem istũ:
& nunc cum duabus turmis regre-
11 dior. * Erue me de manu fratris
mei Esau, quia valde eum timeo:
ne forte veniens percutiat matrẽ
12 cũ filijs. * Tu locutus es, quòd be-
nefaceres mihi, & dilatares semẽ
meum sicut arenã maris, quæ præ
multitudine numerari non potest.
13 * Cumq. dormisset ibi nocte illa,
D separauit de his quæ habebat, mu-
14 nera Esau fratri suo, * capras du-
centas, hircos viginti, oues ducen-
15 tas, & arietes viginti, * camelos fœ
tas cũ pullis suis triginta, vaccas
quadraginta, & tauros viginti, asi-
nas viginti, & pullos earũ decem.
16 * Et misit per manus seruorũ suo-
rum singulos seorsum greges, di-
xitq. pueris suis: Antecedite me,
& sit spatium inter gregẽ & gre-
gem.

gem. * Et præcepit priori, di- 17
cens: Si obuium habueris fratrē
meum Esau. & interrogauerit te,
Cuius es? aut, Quo vadis? aut,
Cuius sunt ista quæ sequeris? E
* respondebis: Serui tui Iacob, 18
munera misit domino meo Esau:
ipse quoque post nos venit. * Si- 19
militer dedit mandata secundo, &
tertio, & cunctis qui sequebantur
greges, dicens: Iisdem verbis lo-
quimini ad Esau, cum inueneri-
tis eum. * Et addetis: Ipse quo- 20
que seruus tuus Iacob iter nostrū
insequitur: dixit enim: Placabo
illum muneribus quæ præcedunt,
& postea videbo illum, forsitan
propitiabitur mihi. * Præcesserunt 21
itaque munera ante eum, ipse ve-
ro mansit nocte illa in castris.
* Cumq. mature surrexisset, tu- 22
lit duas vxores suas, & totidem F
famulas cum vndecim filijs, &
transiuit vadum Iaboc. * Tradu- 23
ctisq. omnibus quæ ad se peni-
nebant, * mansit solus: & ecce 24
vir luctabatur cum eo vsque ma-
ne. * Qui cum videret quod eum 25
superare non posset, tetigit ner-
uum femoris eius, & statim emar-
cuit. * Dixitq. ad eum: Dimitte 26
me, iam enim ascendit aurora.
Respondit: Non dimittam te, nisi
benedixeris mihi. * Ait ergo: 27
Quod nomen est tibi? Respondit:
Iacob. * At ille, Nequaquam, 28
inquit, Iacob appellabitur nomen G
tuum, sed Israel: quoniam si con-
tra Deum fortis fuisti, quanto
magis contra homines præuale-
bis? * Interrogauit eum Iacob:
Dic mihi, quo appellaris nomine? 29
Respondit: Cur quæris nomen
meum? Et benedixit ei in eodem
loco. * Vocauitq. Iacob nomen 30
loci illius Phanuel, dicens: Vidi
Deum facie ad faciem, & salua fa-
cta est anima mea. * Ortusq. est 31
ei statim sol, postquam transgres-
sus est Phanuel: ipse vero claudi-
cabat pede. * Quam ob causam 32
non comedūt neruum filij Israel,
qui emarcuit in femore Iacob, vs-
que in præsentem diem: eo quod
tetigerit neruum femoris eius, &
obstupuerit.

CAP. XXXIII.

ELeuans autem Iacob oculos 1
suos, vidit venientem Esau, & A
cum eo quadringentos viros: di-
uisitq. filios Liæ & Rachel, am-
2 barumq. famularum: * & posuit
vtramque ancillam, & liberos ea-
rum in principio: Liam vero, &
filios eius in secundo loco: Ra-
chel autem, & Ioseph nouissimos.
3 * Et ipse progrediēs adorauit pro-
nus in terram septies, donec ap-
4 propinquaret frater eius. * Cur-
rens itaque Esau obuiam fratri
suo, amplexatus est eum: strin-
gensq. collum eius, & osculans
5 fleuit. * Leuatisq. oculis, vidit
mulieres & paruulos earum, &
ait: Quid sibi volunt isti? & si ad
te pertinent? Respondit: Paruuli
B sunt, quos donauit mihi Deus ser-
6 uo tuo: * Et appropinquantes an-
cillæ & filij earum, incuruati sunt.
7 * Accessit quoque Lia cum pueris
suis: & cum similiter adorassent,
extremi Ioseph & Rachel adora-
8 uerunt. * Dixitq. Esau: Quænam
sunt istæ turmæ quas obuiam ha-
bui? Respondit: Vt inuenirem
9 gratiam corā domino meo. * At
ille ait: Habeo plurima, frater mi,
10 sint tua tibi. * Dixitq. Iacob:
Noli ita, obsecro: sed si inueni
gratiam in oculis tuis, accipe mu-
nusculum de manibus meis: sic
enim vidi faciem tuam, quasi vi-
C derim vultum Dei: esto mihi pro-
11 pitius, * & suscipe benedictionem
quam attuli tibi, & quam dona-
uit mihi Deus tribuens omnia.
Vix fratre compellente, suscipiens,
12 * ait: Gradiamur simul, eroq. so-
13 cius itineris tui. * Dixitq. Iacob:
Nosti domine mi quod paruulos
habeam teneros, & oues, & bo-
ues fœtas mecum: quas si plus in
ambulando fecero laborare, mo-
14 rientur vna die cūcti greges. * Præ-
cedat dominus meus ante seruum
suum: & ego sequar paulatim ve-
stigia eius, sicut videro paruulos
meos posse, donec veniam ad do-
15 minum meum in Seir. * Respon-
dit Esau: Oro te, vt de populo qui
mecum est, saltem socij remaneāt
viæ tuæ. Non est, inquit, necesse:
hoc vno tantum indigeo, vt inue-
niam gratiam in cōspectu tuo do-
16 mine mi. * Reuersus est itaque il-
lo die Esau itinere quo venerat in
17 Seir. * Et Iacob venit in Socoth:
D vbi ædificata domo & fixis tento-
rijs appellauit nomē loci illius So-
coth,

coth, id est, tabernacula. * Transi- 18
uitq. in Salem vrbem Sichimo-
rum, quæ est in terra Chanaan,
postquam reuersus est de Meso-
potamia Syriæ: & habitauit iux-
ta oppidum. * Emitq. partem 19
agri in qua fixerat tabernacula, a
filijs Hemor patris Sichem cen-
tum agnis. * Et erecto ibi altari, 20
inuocauit super illud fortissimum
Deum Israel.

CAP. XXXIIII.

EGRESSA est autem Di- 1
na filia Liæ vt videret mulie- A
res regionis illius. * Quam cum 2
vidisset Sichem filius Hemor He-
uæi, princeps terræ illius, adama-
uit eam: & rapuit, & dormiuit
cum illa, vi opprimens virginem.
* Et conglutinata est anima eius 3
cum ea, tristemq. deliniuit blan-
ditijs. * Et pergens ad Hemor 4
patrem suum, Accipe, inquit,
mihi puellam hanc coniugem.
* Quod cum audisset Iacob, ab- 5
sentibus filijs, & in pastu peco-
rum occupatis, siluit donec redi-
rent. * Egresso autem Hemor 6
patre Sichem vt loqueretur ad Ia-
cob, * ecce filij eius veniebant de 7
agro: auditoq. quod acciderat,
irati sunt valde, eo quòd fœdam
rem operatus esset in Israel, &
violata filia Iacob, rem illicitam
perpetrasset. * Locutus est itaque 8
Hemor ad eos: Sichem filij mei
adhæsit anima filiæ vestræ: date
eam illi vxorem: * & iungamus 9
vicissim connubia: filias vestras
tradite nobis, & filias nostras ac-
cipite. * Et habitate nobiscum: 10
terra in potestate vestra est, exer- B
cete, negotiamini, & possidete
eam. * Sed & Sichem ad patrem 11
& ad fratres eius ait: Inueniam
gratiam corā vobis: & quæcum-
que statueritis, dabo: * augete 12
dotem, & munera postulate, &
libenter tribuam quod petieritis:
tantum date mihi puellam hanc
vxorem. * Responderunt filij Ia- 13
cob Sichem & patri eius in dolo,
sæuientes ob stuprum sororis:
* Non possumus facere quod pe- 14
titis, nec dare sororem nostram
homini incircumciso: quod illi-
citum & nefarium est apud nos.
* Sed in hoc valebimus fœderari, 15
si volueritis esse similes nostri, &
circumcidatur in vobis omne ma-
16 sculini sexus; * tunc dabimus &
accipiemus mutuo filias vestras, ac
nostras: & habitabimus vobiscū,
17 erimusq. vnus populus: * si au-
C tem circumcidi nolueritis, tolle-
mus filiam nostram, & recede-
18 mus. * Placuit oblatio eorum He-
19 mor, & Sichem filio eius: * nec
distulit adolescens quin statim
quod petebatur expleret: amabat
enim puellam valde, & ipse erat
inclytus in omni domo patris sui.
20 * Ingressiq. portam vrbis, locuti
21 sunt ad populum: * Viri isti paci-
fici sunt, & volunt habitare no-
biscum: negotientur in terra, &
exerceant eam, quæ spatiosa &
lata cultoribus indiget: filias eo-
rum accipiemus vxores, & nostras
22 illis dabimus. * Vnum est quo
differtur tantum bonum: Si cir-
cumcidamus masculos nostros, ri-
23 tum gentis imitantes. * Et sub-
stantia eorum, & pecora, & cun-
cta quæ possident, nostra erunt:
tantum in hoc acquiescamus, &
habitantes simul, vnum efficie-
24 mus populum. * Assensiq. sunt
omnes, circumcisis cunctis mari-
25 bus. * Et ecce, die tertio quan-
D do grauissimus vulnerum dolor
est: arreptis, duo filij Iacob, Si-
meon & Leui fratres Dinæ, gla-
dijs, ingressi sunt vrbem confi- ‖Inf.26.a.6
denter: ‖ interfectisq. omnibus
26 masculis, * Hemor & Sichem pa-
riter necauerunt, tollentes Dinam
de domo Sichem sororem suam.
27 * Quibus egressis, irruerunt su-
per occisos ceteri filij Iacob: &
depopulati sunt vrbem in vltio-
28 nem stupri. * Oues eorum, & ar-
menta, & asinos, cunctaq. va-
stātes quæ in domibus & in agris
29 erant, * paruulos quoque eorum
& vxores duxerunt captiuas.
30 * Quibus patratis audacter, Iacob
dixit ad Simeon & leui: Turbastis
me, & odiosum fecistis me Cha-
nanæis, & Pherezæis habitatori-
bus terræ huius. nos pauci su-
mus: illi congregati percutient
me, & delebor ego, & domus
31 mea. * Responderunt: Num-
quid vt scorto abuti debuere so-
rore nostra?

CAP. XXXV.

INterea locutus est Deus ad Ia- 1
cob: Surge, & ascende Be- A
thel, & habita ibi, facq. altare
‖ Sup. 28. a. 13 Deo qui ‖ apparuit tibi quando
fugiebas Esau fratrem tuum.
* Iacob vero conuocata omni do- 2
mo sua, ait: Abijcite deos alie-
nos qui in medio vestri sunt, &
mundamini, ac mutate vestimen-
ta vestra. * Surgite, & ascenda- 3
mus in Bethel, vt faciamus ibi al-
tare Deo: qui exaudiuit me in die
tribulationis meæ, & socius fuit
itineris mei. * Dederunt ergo ei 4
omnes deos alienos quos habe-
bant, & inaures quæ erant in au-
ribus eorum: at ille infodit ea
subter terebinthum, quæ est post
vrbem Sichem. * Cumq. profe- 5
cti essent, terror Dei inuasit om-
nes per circuitum ciuitates, &
non sunt ausi persequi recedentes.
* Venit igitur Iacob Luzam, quæ 6
est in terra Chanaan, cognomen- B
to Bethel: ipse & omnis populus
cum eo. * Ædificauitq. ibi alta- 7
re, & appellauit nomen loci il-
‖ Sup. 28. c. 18 lius, Domus Dei: ibi enim ‖ ap-
paruit ei Deus cũ fugeret fratrem
suum. * Eodem tempore mortua 8
est Debora nutrix Rebeccæ, & se-
pulta est ad radices Bethel super
quercum: vocatumq. est nomen
‖ Inf. 26. 26 loci illius, Quercus fletus. * Ap- 9
paruit autem iterum Deus Iacob
postquàm reuersus est de Mesopo-
tamia Syriæ, benedixitq. ei, * di- 10
‖ Sup. 32. f. 28 cens: ‖ Non vocaberis vltra Iacob,
sed Israel erit nomen tuum. Et
appellauit eum Israel, * dixitq. 11
ei: Ego Deus omnipotens, cre-
sce, & multiplicare: gentes, &
populi nationum ex te erunt, re-
ges de lumbis tuis egredientur.
* Terramq. quam dedi Abraham 12
& Isaac, dabo tibi & semini tuo
post te. * Et recessit ab eo. * Il- 13
le vero erexit titulum lapideum in 14
loco quo locutus fuerat ei Deus: C
libans super eum libamina, & ef-
fundens oleum: * vocansq. no- 15
men loci illius, Bethel. * Egres- 16
sus autem inde, venit verno tem-
pore ad terram quæ ducit Ephra-
tam: in qua cum parturiret Ra-
chel, * ob difficultatem partus pe- 17
riclitari cœpit. Dixitq. ei obste-
trix: Noli timere, quia & hunc
18 habebis filium. * Egrediente au-
tem anima præ dolore, & immi-
nente iam morte, vocauit nomen
filij sui Benoni, id est filius dolo-
ris mei: pater vero appellauit eũ
Beniamin, id est filius dextræ.
19 * Mortua est ergo Rachel, & se-
pulta est in via quæ ducit Ephra-
tam, hæc est Bethlehem. * Ere-
20 xitq. Iacob titulum super sepul-
chrum eius: ‖ Hic est titulus mo- ‖ Inf. 48. b. 7
numenti Rachel, vsque in præsen-
21 tem diem. * Egressus inde, fixit
tabernaculum trans Turrem gre-
22 gis. * ‖ Cumq. habitaret in illa ‖ Inf. 49. a. 4
D regione, abijt Ruben, & dormi-
uit cum Bala cõcubina patris sui:
quod illum minime latuit. Erant
23 autem filij Iacob duodecim. * Fi-
lij Liæ: primogenitus Ruben, &
Simeon, & Leui, & Iudas, & Issa-
24 char, & Zabulon. * Filij Rachel:
25 Ioseph & Beniamin. * Filij Balæ
ancillæ Rachelis: Dan & Neph-
26 thali. * Filij Zelphæ ancillæ Liæ:
Gad & Aser: hi sunt filij Iacob,
qui nati sunt ei in Mesopotamia
27 Syriæ. * Venit etiam ad Isaac pa-
trem suum in Mambre, Ciuita-
tem Arbee, hæc est Hebron: in
qua peregrinatus est Abraham &
28 Isaac. * Et completi sunt dies
Isaac cẽtum octoginta annorum.
29 * Consumptusq. ætate mortuus
est: & appositus est populo suo
senex & plenus dierum: & sepe-
lierũt eum Esau & Iacob filij sui.

CAP. XXXVI.

1 HÆ sunt autem generatio-
2 nes Esau, ipse est Edom.
A * Esau accepit vxores de filiabus
Chanaan: Ada filiam Elon He-
thæi, & Oolibama filiam Anæ fi-
3 liæ Sebeon Heuæi: * Basemath
quoque filiam Ismael sororem
4 Nabaioth. * ‖ Peperit autẽ Ada ‖ 1. Par. 1. c. 29.
Eliphaz: Basemath genuit Ra-
5 huel: * Oolibama genuit Iehus
& Ihelon & Core. hi filij Esau
qui nati sunt ei in terra Chanaan.
6 * Tulit autem Esau vxores suas &
filios & filias, & omnem animam
domus suæ, & substantiam, &
pecora, & cuncta quæ habere po-
terat in terra Chanaan: & abijt
in alteram regionem, recessitq. a
7 fratre suo Iacob. * ‖ Diuites enim ‖ Sup. 3. a. 6
erant

erant valde, & simul habitare
non poterant: nec sustinebat eos
terra peregrinationis eorum præ
|| Ios. 24.a.4 multitudine gregum. * || Habita- 8
uitq. Esau in monte Seir, ipse est
Edom. * Hæ autem sunt genera- 9
tiones Esau patris Edom in mon- B
te Seir, * & hæc nomina filiorum 10
|| 1. Par.1.c. 35 eius: || Eliphaz filius Ada vxoris
Esau: Rahuel quoque filius Base-
math vxoris eius. * Fueruntq. 11
Eliphaz filij: Theman, Omar,
Sepho, & Gatham, & Cenez.
* Erat autem Thamna, concubi- 12
na Eliphaz filij Esau: quæ pepe-
rit ei Amalech. hi sunt filij Ada
vxoris Esau. * Filij autem Ra- 13
huel: Nahath & Zara, Samma &
Meza. hi filij Basemath vxoris
Esau. * Isti quoque erant filij 14
Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon,
vxoris Esau, quos genuit ei Ie
hus & Ihelon & Core. * Hi du- 15
ces filiorum Esau: Filij Eliphaz
primogeniti Esau: dux Theman,
dux Omar, dux Sepho, dux Ce-
nez, * dux Core, dux Gatham, 16
dux Amalech. hi filij Eliphaz in
terra Edom, & hi filij Ada. * Hi 17
quoque filij Rahuel filij Esau: dux
Nahath, dux Zara, dux Samma,
dux Meza. hi autem duces Ra-
huel in terra Edom: isti filij Base-
math vxoris Esau.* Hi autem filij 18
Oolibama vxoris Esau: dux Ie- C
hus, dux Ihelon, dux Core. hi
duces Oolibama filiæ Anæ vxoris
Esau. * Isti sunt filij Esau, & hi 19
duces eorum: ipse est Edom.
|| 2.Par.1.c. 38 * || Isti sunt filij Seir Horræi, habi- 20
tatores terræ: Lotan, & Sobal, &
Sebeon, & Ana, * & Dison, & 21
Eser, & Disan. hi duces Horræi,
filij Seir in Terra Edom. * Facti 22
sunt autem filij Lotan: Hori &
Heman. erat autem soror Lotan,
Thamna. * Et isti filij Sobal: Al- 23
uan & Manahat, & Ebal, & Sepho
& Onam.* Et hi filij Sebeon: Aia 24
& Ana. Iste est Ana qui inuenit
aquas calidas in solitudine, cum
pasceret asinos Sebeon patris sui:
* habuitq; filium Dison, & filiam 25
Oolibama. * Et isti filij Dison: 26
Hamdan, & Eseban, & Iethram,
& Charan. * Hi quoque filij 27
Eser: Balaan, & Zauan, & Acan.
* Habuit autem filios Disan: 28
Hus, & Aram. * Hi duces Hor- 29
ræorum: dux Lotan, dux Sobal,
30 dux Sebeon, dux Ana, * dux Di-
son, dux Eser, dux Disan: isti du-
ces Horræorum qui imperauerunt
31 in Terra Seir. * Reges autem qui
regnauerunt in Terra Edom ante-
quam haberent regem filij Israel,
32 fuerunt hi: * Bela filius Beor,
D nomenq. vrbis eius Denaba.
33 * Mortuus est autem Bela, & re-
gnauit pro eo Iobab filius Zaræ
34 de Bosra. * Cumq. mortuus esset
Iobab, regnauit pro eo Husam de
35 terra Themanorum. * Hoc quo-
que mortuo, regnauit pro eo
Adad filius Badad, qui percussit
Madian in regione Moab: & no-
36 men vrbis eius Auith. * Cumq.
mortuus esset Adad, regnauit pro
37 eo Semla de Masreca. * Hoc quo-
que mortuo regnauit pro eo Saul
38 de fluuio Rohoboth. * Cumq. &
hic obijsset, successit in regnum
39 Balanan filius Achobor. * Isto
quoque mortuo regnauit pro eo
Adar, nomenq. vrbis eius Phau:
& appellabatur vxor eius Meeta-
bel, filia Matred filiæ Mezaab.
40 * Hæc ergo nomina ducum Esau
in cognationibus, & locis, & vo-
cabulis suis: dux Thamna, dux
41 Alua, dux Ietheth, * dux Ooli-
bama, dux Ela, dux Phinon,
42 * dux Cenez, dux Theman, dux
43 Mabsar, * dux Magdiel, dux Hi-
ram: hi duces Edom habitantes
in terra imperij sui, ipse est Esau
pater Idumæorum.

CAP. XXXVII.

1 A HAbitauit autem Iacob in ter-
ra Chanaan, in qua pater
2 suus peregrinatus est. * Et hæ sunt
generationes eius: Ioseph cum se-
decim esset annorum, pascebat
gregem cum fratribus suis adhuc
puer: & erat cum filijs Balæ &
Zelphæ vxorum patris sui: ac-
cusauitq. fratres suos apud patrem
3 crimine pessimo. * Israel autem
diligebat Ioseph super omnes fi-
lios suos, eo quod in senectute
genuisset eum: fecitq. ei tunicam
4 polymitam. * Videntes autem
fratres eius quod a patre plus om-
nibus filijs amaretur, oderant eum,
nec poterant ei quidquam pacifi-
5 ce loqui. * Accidit quoque vt vi-
sum somnium referret fratribus
suis: quæ causa maioris odij se-
mina-

minatium fuit. * Dixitq. ad eos : 6
Audite somnium meum quod vi-
di : * Putabam, nos ligare manipu- 7
los in agro : & quasi consurgere B
manipulum meum, & stare, ve-
strosq. manipulos circumstantes
adorare manipulum meũ. * Re- 8
sponderunt fratres eius : Nũquid
rex noster eris ? aut subijciemur
ditioni tuæ ? Hæc ergo causa som-
niorum atque sermonum, inui-
diæ & odij fomitem ministrauit.
* Aliud quoque vidit somnium, 9
quod narrans fratribus, ait : Vidi
per somniũ, quasi solem, & lunã,
& stellas vndecim adorare me.
* Quod cum patri suo, & fratri- 10
bus retulisset, increpauit eum pa- C
ter suus, & dixit : Quid sibi vult
hoc somnium quod vidisti ? num
ego & mater tua, & fratres tui a-
dorabimus te super terram ? * In- 11
uidebant ei igitur fratres sui : pa-
ter vero rem tacitus considerabat.
* Cumq. fratres illius in pascen- 12
dis gregibus patris morarentur in
Sichem, * dixit ad eum Israel : 13
Fratres tui pascunt oues in Sichi-
mis : veni, mittam te ad eos. Quo
respondente, * Præsto sum, ait 14
ei : Vade, & vide si cuncta pro-
spera sint erga fratres tuos, & pe-
cora : & renuncia mihi quid aga-
tur. Missus de Valle Hebron, ve- D
nit in Sichem : * inuenitq. eum 15
vir errantem in agro, & interro-
gauit quid quæreret. * At ille re- 16
spondit : Fratres meos quæro, in-
dica mihi vbi pascãt greges. * Di- 17
xitq. ei vir : Recesserunt de loco
isto : audiui autem eos dicentes :
Eamus in Dothain. Perrexit ergo
Ioseph post fratres suos, & inue-
nit eos in Dothain. * Qui cum 18
vidissent eum procul, antequam
accederet ad eos, cogitauerunt il-
lum occidere : * & mutuo loque- 19
bantur : Ecce somniator venit :
* venite, occidamus eum, & mit- 20
tamus in cisternam veterem : di-
camusq. Fera pessima deuorauit
eum : & tunc apparebit quid illi E
prosint somnia sua. * ‖ Audiens 21 ‖ Inf. 42. c. 22
autem hoc Ruben, nitebatur libe-
rare eum de manibus eorum, &
dicebat : * Non interficiatis ani- 22
mam eius, nec effundatis sangui-
nem : sed proijcite eum in cister-
nam hanc, quæ est in solitudine,
manusq. vestras seruate innoxias :
hoc autem dicebat, volens eri-
pere eum de manibus eorum, &
23 reddere patri suo. * Confestim
igitur vt peruenit ad fratres suos,
nudauerunt eum tunica talari, &
24 polymita : * miseruntq. eum in
cisternam veterem, quæ non ha-
25 bebat aquam. * Et sedentes vt
comederent panem, viderunt
Ismaelitas viatores venire de Ga-
laad, & camelos eorum portan-
F tes aromata, & resinam, & sta-
26 cten in Ægyptum. * Dixit er-
go Iudas fratribus suis : Quid no-
bis prodest si occiderimus fratrem
nostrum, & celauerimus sangui-
27 nem ipsius ? * Melius est vt ve-
nundetur Ismaelitis, & manus no-
stræ non polluantur : frater enim,
& caro nostra est. Acquieuerunt
28 fratres sermonibus illius. * ‖ Et ‖ Sap. 10. c. 13
prætereuntibus Madianitis nego-
tiatoribus, extrahentes eum de
cisterna, vendiderunt eum Ismae-
litis, viginti argenteis : qui duxe-
29 runt eum in Ægyptum. * Reuer-
susq. Ruben ad cisternam, non
30 inuenit puerum : * & scissis vesti-
bus pergens ad fratres suos, ait :
Puer non comparet, & ego quo
31 ibo ? * Tulerunt autem tunicam
eius, & in sanguine hœdi, quem
32 occiderant, tinxerunt : * mitten-
G tes qui ferrent ad patrem, & di-
cerent : Hanc inuenimus : vide
vtrum tunica filij tui sit, an non.
33 * Quam cum agnouisset pater,
ait : Tunica filij mei est, fera pes-
sima comedit eum, bestia deuo-
34 rauit Ioseph. * Scissisq. vestibus,
indutus est cilicio, lugens filium
35 suum multo tempore. * Congre-
gatis autem cunctis liberis eius vt
lenirent dolorem patris, noluit
consolationem accipere, sed ait :
Descendam ad filium meum lu-
gens in infernum. Et illo perse-
36 uerante in fletu, * Madianitæ ven-
diderunt Ioseph in Ægypto Puti-
phari eunucho Pharaonis magi-
stro militum.

CAP. XXXVIII.

1 Eodem tempore descẽdens Iu-
A das a fratribus suis, diuertit
ad Virum Odollamitem, nomi-
2 ne Hiram. * ‖ Viditq. ibi filiam ‖ 1. Par. 2. a.
hominis Chananæi, vocabulo
Sue : & accepta vxore, ingressus
C est

est ad eam . * Quæ concepit , & 3
peperit filium , & vocauit nomen
‖ Nu. 26.b. eius Her . * ‖ Rursumq. concepto 4
19 fœtu , natũ filium vocauit Onan .
* Tertium quoque peperit : quem 5
appellauit Sela . quo nato , parere
vltra cessauit . * Dedit autem Iu- 6
das vxorem primogenito suo Her,
‖ Nu.6.c.19 nomine Thamar . * ‖ Fuit quoque 7
Her primogenitus Iudæ , nequam B
in conspectu Domini : & ab eo
occisus est . * Dixit ergo Iudas ad 8
Onan filium suum : Ingredere ad
vxorem fratris tui , & sociare il-
li , vt suscites semen fratri tuo .
* Ille sciens non sibi nasci filios , 9
introiens ad vxorem fratris sui , se-
men fundebat in terram , ne libe-
ri fratris nomine nascerentur .* Et 10
idcirco percussit eum Dominus ,
quòd rem detestabilem faceret .
* Quam ob rem dixit Iudas Tha- 11
mar nurui suæ : Esto vidua in do-
mo patris tui , donec crescat Sela
filius meus : timebat enim ne &
ipse moreretur , sicut fratres eius .
Quæ abijt , & habitauit in domo
patris sui . * Euolutis autem mul- 12
tis diebus , mortua est filia Sue C
vxor Iudæ : qui post luctum con-
solatione suscepta , ascendebat ad
tonsores ouium suarum , ipse
& Hiras opilio gregis Odollami-
tes, in Thamnas . * Nunciatumq. 13
est Thamar quòd socer illius ascẽ-
deret in Thamnas ad tondendas
oues . * Quæ , depositis viduitatis 14
vestibus, assumpsit theristrum : &
mutato habitu , sedit in biuio iti-
neris , quod ducit Thamnam : eo
quòd creuisset Sela , & non eum
accepisset maritum . * Quam cum 15
vidisset Iudas , suspicatus est esse D
meretricem : operuerat enim vul-
tum suum , ne agnosceretur .* In- 16
grediensq. ad eam , ait : Dimitte
me vt coeam tecum : nesciebat
enim quòd nurus sua esset . Qua
respondente : Quid dabis mihi vt
fruaris concubitu meo ? * dixit : 17
Mittam tibi hœdum de gregibus.
Rursumq. illa dicẽte : Patiar quod
vis, si dederis mihi arrhabonem ,
donec mittas quod polliceris .
* Ait Iudas : Quid tibi vis pro ar- 18
rhabone dari ? Respondit : Annu-
lum tuum , & armillam , & bacu-
lum quem manu tenes . Ad vnum
igitur coitum mulier concepit ,
* & surgens abijt : depositoq. ha- 19
E bitu , quem sumpserat , induta est
20 viduitatis vestibus . * Misit autem
Iudas hœdum per pastorem suum
Odollamitem , vt reciperet pi-
gnus quod dederat mulieri : qui
21 cum non inuenisset eam , * inter-
rogauit homines loci illius : Vbi
est mulier quæ sedebat in biuio ?
Respondentibus cunctis : Non fuit
22 in loco isto meretrix . * Reuersus
est ad Iudam, & dixit ei : Non in-
ueni eam : sed & homines loci il-
lius dixerunt mihi, numquam se-
23 disse ibi scortum . * Ait Iudas :
F Habeat sibi , certe mendacij ar-
guere nos non potest , ego misi
hœdum quem promiseram : & tu
24 non inuenisti eam . * Ecce autem
post tres menses nunciauerunt Iu-
dæ , dicentes : Fornicata est Tha-
mar nurus tua , & videtur vterus
illius intumescere . Dixitq. Iudas :
Producite eam vt comburatur .
25 * Quæ cum duceretur ad pœnam ,
misit ad socerum suum , dicens :
De viro , cuius hæc sunt , conce-
pi : cognosce cuius sit annulus ,
26 & armilla , & baculus . * Qui ,
G agnitis muneribus , ait : Iustior
me est : quia non tradidi eam Se-
la filio meo . Attamen vltra non
27 cognouit eam . * ‖ Instante autem ‖ Matt.1.a.3
partu , apparuerunt gemini in vte-
ro : atque in ipsa effusione infan-
tium vnus protulit manum , in
qua obstetrix ligauit coccinum ,
28 dicens : * Iste egredietur prior .
29 * Illo vero retrahente manum ,
egressus est alter : dixitq. mulier :
Quare diuisa est propter te mace-
ria ? & ob hanc causam vocauit
30 nomen eius Phares . * ‖ Postea ‖ 1.Par.2.a.
egressus est frater eius , in cuius 4
manu erat coccinum : quem ap-
pellauit Zara .

CAP. XXXIX.

1 IGitur Ioseph ductus est in Æ-
A gyptum , emitq. eum Putiphar
eunuchus Pharaonis , princeps
exercitus , vir Ægyptius , de ma-
nu Ismaelitarum , a quibus perdu-
2 ctus erat . * Fuitq. Dominus cum
eo , & erat vir in cunctis prospere
agens : habitauitq. in domo do-
3 mini sui , * qui optime nouerat
Dominum esse cum eo , & omnia ,
quæ gereret , ab eo dirigi in manu
4 illius . * Inuenitq. Ioseph gratiam
coram

coram domino suo, & ministra-
bat ei, a quo præpositus omnibus
gubernabat creditam sibi domũ,
& vniuersa quæ ei tradita fuerant:
* benedixitq. Dominus domui 5
Ægyptij propter Ioseph, & mul- B
tiplicauit tam in ædibus quam in
agris cunctam eius substantiam:
* nec quidquam aliud nouerat, 6
nisi panem quo vescebatur. Erat
autem Ioseph pulchra facie, & de-
corus aspectu. * Post multos ita- 7
que dies iniecit domina sua ocu-
los suos in Ioseph, & ait: Dormi
mecum. * Qui nequaquã acquie- 8
scens operi nefario, dixit ad eam:
Ecce dominus meus, omnibus
mihi traditis, ignorat quid habeat
in domo sua: * nec quidquam est 9
quod non in mea sit potestate,
vel non tradiderit mihi, præter te,
quæ vxor eius es: quo modo ergo
possum hoc malum facere, & pec-
care in Deum meum? * Huiusce- 10
modi verbis per singulos dies & C
mulier molesta erat adolescenti:
& ille recusabat stuprum. * Ac- 11
cidit autem quadam die vt intra-
ret Ioseph domũ, & operis quip-
piam absque arbitris faceret: * & 12
illa, apprehensa lacinia vestimen-
‖ Mat. 1.23 ti eius, diceret: Dormi mecum.
Qui relicto in manu eius pallio
fugit, & egressus est foras. * Cũq. 13
vidisset mulier vestem in manibus
suis, & se esse contemptam, * vo- 14
cauit ad se homines domus suæ, &
ait ad eos: En introduxit virum
Hebræum, vt illuderet nobis: in-
gressus est ad me, vt coiret mecũ:
cumq. ego succlamassem, * & 15
‖ 1. Pet. 2. audisset vocem meam, reliquit
4 pallium quod tenebam, & fugit
foras. * In argumentum ergo fi- 16
dei retentum pallium ostendit D
marito reuertenti domum, * & 17
ait: Ingressus est ad me seruus
Hebræus quem adduxisti vt illu-
deret mihi: * cumq. audisset me 18
clamare, reliquit pallium quod
tenebam, & fugit foras. * His au- 19
ditis dominus, & nimium credu-
lus verbis coniugis, iratus est val-
‖ Psal. 104. b. de: * ‖ tradiditq. Ioseph in carce- 20
18 rem, vbi vincti regis custodieban-
tur, & erat ibi clausus. * Fuit au- 21
tem Dominus cum Ioseph, & mi-
sertus illius dedit ei gratiam in cõ-
spectu principis carceris. * Qui 22
tradidit in manu illius vniuersos
vinctos qui in custodia teneban-
tur: & quidquid fiebat, sub ipso
23 erat. * Nec nouerat aliquid, cun-
ctis ei creditis: Dominus enim
erat cum illo, & omnia opera eius
dirigebat.

CAP. XL.

1 A His ita gestis, accidit vt pecca-
rent duo eunuchi, pincerna
regis Ægypti, & pistor, domino
2 suo. * Iratusq. contra eos Pharao
(nam alter pincernis præerat, al-
3 ter pistoribus) * misit eos in car-
cerem principis militum, in quo
4 erat vinctus & Ioseph. * At custos
carceris tradidit eos Ioseph, qui &
ministrabat eis: aliquantulum tẽ-
poris fluxerat, & illi in custodia te-
5 nebãtur. * Videruntq. ambo som-
nium nocte vna iuxta interpre-
6 tationem congruam sibi: * ad
quos cum introisset Ioseph mane,
7 & vidisset eos tristes, * sciscitatus
est eos, dicens: Cur tristior est ho-
8 die solito facies vestra? * Qui re-
B sponderũt: Somnium vidimus, &
non est qui interpretetur nobis.
Dixitq. ad eos Ioseph: Numquid
non Dei est interpretatio? referte
9 mihi quid videritis. * Narrauit
prior, præpositus pincernarũ, som-
nium suum: Videbam coram
10 me vitem, * in qua erant tres pro-
pagines, crescere paulatim in gem-
mas, & post flores vuas maturesce-
11 re: * calicemq. Pharaonis in ma-
nu mea: tuli ergo vuas, & expressi
in calicem quem tenebam, & tra-
12 didi poculum Pharaoni. * Respõ-
dit Ioseph: Hæc est interpretatio
somnij: Tres propagines, tres ad-
13 huc dies sunt: * post quos recor-
dabitur Pharao ministerij tui, &
restituet te in gradum pristinum:
dabisq. ei calicem iuxta officium
tuum, sicut ante facere consueue-
14 ras. * Tantum memento mei, cũ
C bene tibi fuerit, & facias mecum
misericordiam: vt suggeras Pha-
raoni vt educat me de isto carcere:
15 * quia furto sublatus sum de terra
Hebræorũ, & hic innocens in lacũ
16 missus sum. * Videns pistorũ ma-
gister quòd prudenter somnium
dissoluisset, ait: Et ego vidi som-
nium, Quod tria canistra fari-
næ haberem super caput meum:
17 * & in vno canistro quod erat ex-

celsius, portare me omnes cibos
qui fiunt arte pistoria, auesq. co-
medere ex eo.* Respōdit Ioseph: 18
Hæc est interpretatio somnij: Tria D
canistra, tres adhuc dies sunt:
* post quos auferet Pharao caput 19
tuum, ac suspendet te in cruce, &
lacerabunt volucres carnes tuas.
* Exinde dies tertius natalitius 20
Pharaonis erat: qui faciens gran-
de conuiuium pueris suis, recor-
datus est inter epulas magistri pin-
cernarum, & pistorum principis.
* Restituitq. alterum in locū suū, 21
vt porrigeret ei poculum: * alterū 22
suspendit in patibulo, vt conie-
ctoris veritas probaretur. * Et ta- 23
men succedentibus prosperis, præ-
positus pincernarum oblitus est
interpretis sui.

CAP. XLI.

POst duos annos vidit Pharao 1
somnium. Putabat se stare su- A
per fluuium, * de quo ascendebāt 2
septem boues, pulchræ & crassæ
nimis: & pascebātur in locis palu-
stribus. * Aliæ quoque septem 3
emergebant de flumine, fœdæ, cō-
fectæq. macie: & pascebantur in
ipsa amnis ripa in locis virentibus:
* deuorauerúntq. eas, quarum mi- 4
ra species, & habitudo corporum
erat. Expergefactus Pharao, * rur- 5
sum dormiuit, & vidit alterū som-
nium: Septem spicæ pullulabant
in culmo vno plenæ atque formo-
sæ: * aliæ quoque totidem spicæ 6
tenues, & percussæ vredine oriebā-
tur, * deuorantes omnem priorū 7
pulchritudinem. Euigilans Pha-
rao post quietem, * & facto ma- 8
ne, pauore perterritus, misit ad
omnes coniectores Ægypti, cun-
ctosq. sapientes: & accersitis nar-
rauit somnium, nec erat qui inter-
pretaretur. * Tunc demum remi- 9
niscens pincernarum magister, ait: B
Confiteor peccatum meum. * Ira- 10
tus rex seruis suis, me & magistrū
pistorum retrudi iussit in carce-
rem principis militum: * vbi vna 11
nocte vterque vidimus somnium
præsagum futurorum. * Erat ibi 12
puer Hebræus, eiusdem ducis mi-
litū famulus: cui narrantes som-
nia, * audiuimus quidquid po- 13
stea rei probauit euentus. ego
enim redditus sum officio meo:
& ille suspensus est in cruce.

14 * Protinus ad regis imperium edu-
ctum de carcere Ioseph totonde-
runt: ac veste mutata, obtulerunt
15 ei. * Cui ille ait: Vidi somnia, nec
est qui edisserat: quæ audiui te sa-
16 pientissime conijcere. * Respondit
Ioseph: Absque me Deus respon-
17 debit prospera Pharaoni. * Narra-
C uit ergo Pharao quod viderat: Pu-
tabam me stare super ripam flumi-
18 nis, * & septem boues de amne
conscendere, pulchras nimis, &
obesis carnibus: quæ in pastu pa-
19 ludis virecta carpebant. * & ecce,
has sequebantur aliæ septem bo-
ues in tantum deformes, & maci-
lentæ, vt numquam tales in terra
20 Ægypti viderim: * quæ, deuora-
21 tis & consumptis prioribus, * nul-
lum saturitatis dedere vestigium:
sed simili macie & squalore torpe-
bant. Euigilans, rursus sopore de-
22 pressus, * vidi somnium: Septem
spicæ pullulabant in culmo vno
23 plenæ atque pulcherrimæ. * Aliæ
quoque septem tenues & percussæ
24 vredine, oriebātur e stipula: * quæ
priorum pulchritudinem deuora-
uerūt. Narraui coniectoribus som-
nium, & nemo est qui edisse-
25 rat. * Respondit Ioseph: Somniū
regis vnum est: quæ facturus est
26 Deus, ostendit Pharaoni. * Se-
D ptem boues pulchræ, & septem
spicæ plenæ: septem vbertatis an-
ni sunt: eandemq. vim somnij
27 comprehendunt. * Septem quo-
que boues tenues atque macilen-
tæ, quæ ascenderunt post eas, &
septem spicæ tenues, & vento vrē-
tæ percussæ: septem anni venturæ
28 sunt famis. * Qui hoc ordine cō-
29 plebuntur: * Ecce septem anni ve-
nient fertilitatis magnæ in vniuer-
30 sa terra Ægypti: * quos sequētur
septem anni alij tantæ sterilitatis,
vt obliuioni tradatur cuncta retro
abundātia: consumptura est enim
31 fames omnem terram, * & vber-
tatis magnitudinem perditura est
32 inopiæ magnitudo. * Quod au-
tem vidisti secundo ad eandem
rem pertinens somnium: firmita-
tis indicium est, eo quòd fiat ser-
mo Dei, & velocius impleatur.
33 * Nunc ergo prouideat rex virum
sapientem & industrium, & præ-
34 ficiat eum Terræ Ægypti: * Qui
constituat præpositos per cun-
ctas regiones: & quintam par-
tem

vem fructuum per septem annos
fertilitatis, * qui iam nunc futuri 35
sunt, congreget in horrea: &
omne frumentum sub Pharaonis
potestate condatur, seruetúrq. in
vrbibus. * Et præparetur futuræ 36
septem annorum fami, quæ op- E
pressura est Ægyptum, & non cõ-
sumetur terra inopia. * Placuit 37
Pharaoni consilium & cunctis mi-
nistris eius: * locutusq. est ad eos: 38
Num inuenire poterimus talem
virum, qui spiritu Dei plenus sit?
* Dixit ergo ad Ioseph: Quia ostẽ- 39
dit tibi Deus omnia quæ locutus
es, numquid sapientiorem &
consimilem tui inuenire potero?
‖ Ps. 104.b. 21 1. Machab. 2.f.53 Act.7.b.2 * ‖ Tu eris super domum meam, 40
& ad tui oris imperium cunctus
populus obediet: vno tantum re-
gni solio te præcedam. * Dixitq. 41
rursus Pharao ad Ioseph: Ecce,
constitui te super vniuersam terrã
Ægypti. * Tulitq. annulum de 42
manu sua, & dedit eum in manu
eius: vestiuitq. eum stola byssina,
& collo torquem auream circum-
posuit. * Fecitq. eum ascendere 43
super currum suum secũdum, cla-
mante præcone, vt omnes coram
eo genuflecterent, & præpositum
esse scirent vniuersæ Terræ Ægy-
pti. * Dixit quoque rex ad Ioseph: 44
Ego sum Pharao: absque tuo im- F
perio non mouebit quisquam ma-
num aut pedem in omni terra Æ-
gypti. * Vertitq. nomen eius, & 45
vocauit eum lingua Ægyptiaca,
Saluatorem mundi. Deditq. illi
vxorem Aseneth filiam Putiphare
sacerdotis Heliopoleos. Egressus
est itaque Ioseph ad terram Ægy-
pti (* triginta autem annorum 46
erat quando stetit in conspectu re-
gis Pharaonis) & circuiuit omnes
regiones Ægypti. * Venitq. ferti- 47
litas septem annorum: & in ma-
nipulos redactæ segetes congrega-
tæ sunt in horrea Ægypti. * Om- 48
nis etiam frugum abundantia in
singulis vrbibus condita est. * Tã- 49
taq. fuit abundantia tritici, vt are-
næ maris coæquaretur, & copia
‖ Inf. 48. c. 2. 49. a. 5 mensuram excederet. * ‖ Nati 50
sunt autem Ioseph filij duo ante- G
quam veniret fames: quos pepe-
rit ei Aseneth filia Putiphare sa-
cerdotis Heliopoleos. * Vocauitq. 51
nomen primogeniti, Manasses,
dicens: Obliuisci me fecit Deus
omnium laborum meorum, & do-
52 mus patris mei. * Nomen quo-
que secundi appellauit Ephraim,
dicens: Crescere me fecit Deus in
53 terra paupertatis meæ. * Igitur
transactis septem vbertatis annis,
54 qui fuerant in Ægypto: * cœpe-
runt venire septem anni inopiæ:
quos prædixerat Ioseph: & in vni-
uerso orbe fames præualuit, in cũ-
cta autẽ terra Ægypti panis erat.
55 * Qua esuriente, clamauit popu-
lus ad Pharaonem, alimenta pe-
tens. Quibus ille respondit: Ite
ad Ioseph: & quidquid ipse vobis
56 dixerit, facite. * Crescebat autem
quotidie fames in omni terra: ape-
ruitq. Ioseph vniuersa horrea, &
vendebat Ægyptijs: nam & illos
57 oppresserat fames. * Omnesq.
prouinciæ veniebant in Ægyptũ,
vt emerent escas, & malum ino-
piæ temperarent.

CAP. XLII.

1 A
AVdiẽs autem Iacob quòd ali-
menta venderentur in Ægy-
pto, dixit filijs suis: Quare negli-
2 gitis? * audiui quòd triticum ve-
nundetur in Ægypto: descendite,
& emite nobis necessaria, vt possi-
mus viuere, & non consumamur
3 inopia. * Descendentes igitur fra-
tres Ioseph decem, vt emerent fru-
4 menta in Ægypto, * Beniamin
domi retento a Iacob, qui dixe-
rat fratribus eius: Ne forte in iti-
nere quidquam patiatur mali:
5 * ingressi sunt terram Ægypti cũ
alijs qui pergebant ad emendum.
Erat autem fames in terra Cha-
6 naan. * Et Ioseph erat princeps
in terra Ægypti, atque ad eius
B nutum frumenta populis vende-
bantur. Cumq. adorassent eum
7 fratres sui, * & agnouisset eos
quasi ad alienos durius loqueba-
tur, interrogans eos: Vnde veni-
stis? Qui responderunt: De terra
Chanaan, vt emamus victui neces-
8 saria. * Et tamen fratres ipse co-
gnoscens, non est cognitus ab eis.
9 * Recordatusq. somniorum, quæ
aliquando viderat, ait ad eos: Ex-
ploratores estis: vt videatis infir-
10 miora terræ venistis. * Qui dixerũt:
Nõ est ita, domine, sed serui tui ve
11 nerunt vt emerent cibos. * Om-
nes filij vnius viri sumus: paci-

fici venimus, nec quidquam fa- C
muli tui machinãtur mali.* Qui- 12
bus ille respondit: Aliter est: im-
munita terræ huius considerare ve
nistis.* At illi: Duodecim, in- 13
quiunt, serui tui, fratres sumus,
filij viri vnius in terra Chanaan:
minimus cum patre nostro est,
alius non est super.* Hoc est, ait, 14
quod locutus sum: Exploratores
estis.* Iam nunc experimentum 15
vestri capiam: per salutem Pha-
raonis non egrediemini hinc, do-
nec veniat frater vester minimus.
* Mittite ex vobis vnum, & ad- 16
ducat eũ: vos autem eritis in vin-
culis, donec probentur quæ dixi-
stis vtrum vera an falsa sint: alio-
quin per salutẽ Pharaonis explo-
ratores estis.* Tradidit ergo illos 17
custodiæ tribus diebus.* Die au- 18
tem tertio eductis de carcere, ait:
Facite quæ dixi, & viuetis: Deum
enim timeo.* Si pacifici estis, fra- 19
ter vester vnus ligetur in carcere: D
vos autem abite, & ferte frumenta
quæ emistis, in domos vestras, ‖ Inf.43.a.5
* ‖ & fratrem vestrum minimum 20
ad me adducite, vt possim vestros
probare sermones, & non moria-
mini. Fecerunt vt dixerat,* & lo- 21
cuti sunt ad inuicem: Merito hæc
patimur, quia peccauimus in fra-
trem nostrum, videntes angustiam
animæ illius, dũ deprecaretur nos,
& non audiuimus: idcirco venit
super nos ista tribulatio.* E qui- 22
bus vnus Ruben, ait: Numquid
‖ Sup.37.e.21 non dixi vobis: ‖ Nolite peccare
in puerum: & non audistis me?
en sanguis eius exquiritur.* Ne- 23
sciebant autem quòd intelligeret E
Ioseph: eo quod per interpretem
loqueretur ad eos.* Auertitq. se 24
parumper, & fleuit: & reuersus
locutus est ad eos.* Tollensq. Si- 25
meon, & ligans illis præsentibus,
iussit ministris vt implerent eorum
saccos tritico, & reponerent pecu-
nias singulorum in sacculis suis,
datis supra cibarijs in viam: qui
fecerunt ita.* At illi portantes 26
frumenta in asinis suis, profecti
sunt.* Apertoq. vnus sacco, vt 27
daret iumento pabulum in diuer-
sorio, contemplatus pecuniam in
ore sacculi,* dixit fratribus suis: 28
Reddita est mihi pecunia, en habe-
tur in sacco. Et obstupefacti, tur-
batiq. mutuo dixerunt: Quidnam
F est hoc quod fecit nobis Deus?
29 *Veneruntq. ad Iacob patrem suũ
in terram Chanaan, & narrauerũt
ei omnia quæ accidissent sibi, di-
30 centes:* Locutus est nobis domi-
nus terræ durè, & putauit nos ex-
31 ploratores esse prouinciæ.* Cui
respondimus: Pacifici sumus, nec
32 vllas molimur insidias.* Duode-
cim fratres vno patre geniti su-
mus: vnus non est super, minimus
cum patre nostro est in terra Cha-
33 naan.* Qui ait nobis: Sic proba-
bo quòd pacifici sitis: Fratrem ve-
strum vnum dimittite apud me, &
cibaria domibus vestris necessaria
34 sumite, & abite,* fratremq. ve-
strum minimum adducite ad me,
vt sciam quòd non sitis explora-
tores: & istum, qui tenetur in
vinculis, recipere possitis: ac dein-
ceps quæ vultis, emendi habeatis
35 licentiam.* His dictis, cũ frumen-
ta effunderent, singuli repererunt
in ore saccorum ligatas pecunias:
36 exterritisq. simul omnibus,* di-
G xit pater Iacob: Absque liberis me
esse fecistis, Ioseph non est super,
Simeon tenetur in vinculis, &
Beniamin auferetis: in me hæc
37 omnia mala reciderunt.* Cui re-
spondit Ruben: Duos filios meos
interfice, si non reduxero illũ tibi:
trade illum in manu mea, & ego
38 eum tibi restituam.* At ille: Non
descendet, inquit, filius meus vo-
biscum: frater eius mortuus est,
& ipse solus remansit: si quid ei
aduersi acciderit in terra, ad quam
pergitis, deducetis canos meos
cum dolore ad inferos.

CAP. XLIII.

1 INterim fames omnem terram
2 vehementer premebat.* Con-
A sumptisq. cibis quos ex Ægypto
detulerant, dixit Iacob ad filios
suos: Reuertimini, & emite nobis
3 pauxillum escarum.* Respon-
dit Iudas: Denunciauit nobis
vir ille sub attestatione iurisiu-
randi, dicens: Non videbitis fa-
ciem meam, nisi fratrem vestrum
minimum adduxeritis vobiscum.
4 * Si ergo vis eum mittere nobi-
scum, pergemus pariter, & eme-
5 mus tibi necessaria:* sin autem
non vis, non ibimus: vir enim,
vt sæpe diximus, denunciauit
nobis,

‖Sup.42.d. nobis, dicens: ‖ Non videbitis
20 faciem meam absque fratre vestro
minimo. * Dixit eis Israel: In 6
meam hoc fecistis miseriam, vt in- B
dicaretis ei & alium habere vos
fratrem. * At illi responderunt: 7
Interrogauit nos homo per ordi-
nem nostram progeniem: si pater
viueret: si haberemus fratrem: &
nos respondimus ei consequenter
iuxta id quod fuerat sciscitatus:
numquid scire poteramus quòd
dicturus esset: Adducite fratrem
vestrum vobiscum? * Iudas quo- 8
que dixit patri suo: Mitte puerum
mecum, vt proficiscamur, & possi-
mus viuere: ne moriamur nos &
‖Inf 44.g. paruuli nostri. * ‖ Ego suscipio 9
32 puerum: de manu mea require il-
lum. nisi reduxero, & reddidero
eum tibi, ero peccati reus in te
omni tempore. * Si non interces- 10
sisset dilatio, iam vice altera ve-
nissemus. * Igitur Israel pater 11
eorum dixit ad eos: Si sic necesse C
est, facite quod vultis: sumite
de optimis terræ fructibus in vasis
vestris, & deferte viro munera,
modicum resinæ, & mellis, &
storacis, stactes, & terebinthi, &
amygdalarum. * Pecuniam quo- 12
que duplicem ferte vobiscum: &
illam, quam inuenistis in sacculis,
reportate, ne forte errore factum
sit: * sed & fratrem vestrum tol- 13
lite, & ite ad virum. * Deus au- 14
tem meus omnipotens faciat vo-
bis eum placabilem: & remittat
vobiscum fratrem vestrum quem
tenet, & hunc Beniamin: ego au-
tem quasi orbatus absque liberis
ero. * Tulerunt ergo viri munera, 15
& pecuniam duplicem, & Benia-
min: descenderuntq. in Ægy-
ptum, & steterunt coram Ioseph.
* Quos cũ ille vidisset, & Benia- 16
min simul, præcepit dispensa- D
tori domus suæ, dicens: Intro-
duc viros domum, & occide victi-
mas, & instrue conuiuium: quo-
niam mecum sunt comesturi me-
ridie. * Fecit ille quod sibi fuerat 17
imperatum, & introduxit viros do-
mum. * Ibiq. exterriti, dixerunt 18
mutuo: Propter pecuniam, quam
retulimus prius in saccis nostris,
introducti sumus: vt deuoluat in
nos calumniam, & violenter su-
bijciat seruituti & nos, & asinos
nostros. * Quamobrem in ipsis 19
foribus accedentes ad dispensato-
20 rem domus * locuti sunt: Oramus
domine vt audias nos. ‖ Iam ante ‖Sup.42.a.3
descendimus vt emeremus escas:
21 * quibus emptis, cum venissemus
ad diuersorium, aperuimus saccos
E nostros, & inuenimus pecuniam
in ore saccorum: quam nunc eo-
22 dem pondere reportauimus. * Sed
& aliud attulimus argentum, vt
emamus quæ nobis necessaria
sunt: non est in nostra conscien-
tia quis posuerit eam in marsupijs
23 nostris. * At ille respondit: Pax
vobiscum, nolite timere: Deus ve-
ster, & Deus patris vestri dedit vo-
bis thesauros in saccis vestris. nam
pecuniam, quam dedistis mihi,
probatam ego habeo. Eduxitq.
24 ad eos Simeon. * Et introductis
domum, attulit aquam, & laue-
runt pedes suos, deditq. pabulum
25 asinis eorum. * Illi vero parabant
F munera, donec ingrederetur Io-
seph meridie: audierant enim
quòd ibi comesturi essent panem.
26 * Igitur ingressus est Ioseph do-
mum suam, obtuleruntq. ei mu-
nera, tenentes in manibus suis:
& adorauerunt proni in terram.
27 * At ille, clementer resalutatis eis,
interrogauit eos, dicens: Saluus-
ne est pater vester senex, de quo
dixeratis mihi? Adhuc viuit?
28 * Qui responderunt: Sospes est
seruus tuus pater noster, adhuc vi-
uit. Et incuruati, adorauerunt
29 eum. * Attollens autem Ioseph
oculos, vidit Beniamin fratrem
suum vterinum, & ait: Iste est fra-
ter vester paruulus, de quo dixe-
ratis mihi? Et rursum: Deus, in-
30 quit, misereatur tui, fili mi. * Fe-
stinauitq. quia commota fuerant
viscera eius super fratre suo, &
erumpebãt lacrymæ: & introiens
31 cubiculum fleuit. * Rursumq. lo-
ta facie egressus, continuit se, &
32 ait: Ponite panes. * Quibus ap-
positis, seorsum Ioseph, & seor-
sum fratribus, Ægyptijs quoque,
qui vescebantur simul, seorsum
(illicitum est enim Ægyptijs co-
medere cum Hebræis, & profa-
num putant huiuscemodi conui-
33 uium) * sederunt coram eo, pri-
mogenitus iuxta primogenita sua,
& minimus iuxta ætatem suam.
34 Et mirabantur nimis, * sumptis
partibus quas ab eo acceperant:

maiorq. pars venit Beniamin, ita
vt quinque partibus excederet.
Biberuntq. & inebriati sunt
cum eo.

CAP. XLIIII.

PRæcepit autem Ioseph dispen- 1
satori domus suæ, dicens: Im- A
ple saccos eorum frumento, quã-
tum possunt capere: & pone pe-
cuniam singulorum in summitate
sacci. * Scyphum autem meum 2
argenteum, & pretium quod de-
dit tritici, pone in ore sacci iu-
nioris. factumq. est ita. * Et 3
orto mane, dimissi sunt cum asi-
nis suis. * Iamq. vrbem exierant, 4
& processerant paululum: tunc
Ioseph accersito dispensatore do-
mus, Surge, inquit, & persequere
viros: & apprehẽsis dicito: Qua-
re reddidistis malum pro bono?
* Scyphus, quem furati estis, ipse 5
est in quo bibit dominus meus. & B
in quo augurari solet: pessimam
rem fecistis. * Fecit ille vt iusse- 6
rat. Et apprehensis per ordinem
locutus est. * Qui responderunt: 7
Quare sic loquitur dominus no-
ster, vt serui tui tantum flagitij
commiserint? * Pecuniam, quam 8
inuenimus in summitate sacco-
rum, reportauimus ad te de terra
Chanaan: & quo modo conse-
quens est vt furati simus de domo
domini tui aurum vel argentum?
* Apud quemcumque fuerit in- 9
uentum seruorum tuorum quod C
quæris, moriatur, & nos erimus
serui domini nostri. * Qui dixit 10
eis: Fiat iuxta vestram sententiã:
apud quemcumque fuerit inuen-
tum, ipse sit seruus meus, vos
autem eritis innoxij. * Itaque fe- 11
stinato deponentes in terram sac-
cos, aperuerunt singuli. * Quos 12
scrutatus, incipiens a maiore vs-
que ad minimum, inuenit scy-
phum in sacco Beniamin. * At il- 13
li, scissis vestibus, oneratisq. rur-
sum asinis, reuersi sunt in oppi-
dum. * Primusq. Iudas cum fra- 14
tribus ingressus est ad Ioseph (nec-
dum enim de loco abierat) om-
nesq. ante eum pariter in terram
corruerunt. * Quibus ille ait: 15
Cur sic agere voluistis? an igno- D
ratis quod non sit similis mei in
augurandi scientia? * Cui Iudas: 16
Quid respondebimus, inquit, do-
mino meo? vel quid loquemur,
aut iuste poterimus obtendere?
Deus inuenit iniquitatem seruo-
rum tuorum: en omnes serui su-
mus domini mei, & nos, & apud
17 quem inuentus est scyphus. * Re-
spondit Ioseph: Absit a me vt sic
agam: qui furatus est scyphum,
ipse sit seruus meus: vos autem
abite liberi ad patrem vestrum.
* Accedens autem propius Iudas,
18 confidenter ait: Oro domine mi,
E loquatur seruus tuus verbum in
auribus tuis, & ne irascaris famu-
lo tuo: tu es enim post Pharaonẽ
19 * dominus meus. || Interrogasti || Sup. 42.c. 11.
prius seruos tuos: Habetis patrẽ,
20 aut fratrem? * & nos respondi-
mus tibi domino meo: Est nobis
pater senex, & puer paruulus, qui
in senectute illius natus est; cu-
ius vterinus frater mortuus est:
& ipsum solum habet mater sua,
pater vero tenere diligit eum.
21 * Dixistiq. seruis tuis: Adducite
F eum ad me, & ponã oculos meos
22 super illum. * Suggessimus domi-
no meo: Non potest puer relin-
quere patrem suum: si enim illũ
23 dimiserit, morietur. * || Et dixi- || Sup. 43.a. 3. & 5
sti seruis tuis: Nisi venerit frater
vester minimus vobiscum, non
videbitis amplius faciem meam.
24 * Cum ergo ascendissemus ad fa-
mulum tuum patrem nostrum,
narrauimus ei omnia quæ locutus
25 est dominus meus. * Et dixit pa-
ter noster: Reuertimini, & emi-
26 te nobis parum tritici: * Cui di-
ximus: Ire non possumus: si fra-
ter noster minimus descenderit
nobiscum, proficiscemur simul:
alioquin illo absente, non aude-
27 mus videre faciem viri. * Ad
G quæ ille respondit: || Vos scitis || Sup. 37.e. 23.g.33
quod duos genuerit mihi vxor
28 mea. * Egressus est vnus, & dixi-
stis: Bestia deuorauit eum: &
29 hucusque non comparet. * Si tu-
leritis & istum, & aliquid ei in
via contigerit, deducetis canos
meos cum mœrore ad inferos.
30 * Igitur si intrauero ad seruum
tuum patrem nostrum, & puer de-
fuerit, (cum anima illius ex hu-
31 ius anima pendeat) * videritq. cũ
non esse nobiscum, morietur, &
deducent famuli tui canos eius cũ
32 dolore ad inferos. * Ego proprie
seruus

seruus tuus sim qui in meam hűc
recepi fidem, & spopondi dicens:
‖ Sup.43.b. 9 ‖ Nisi reduxero eum, peccati reus
ero in patrem meum omni tem-
pore. * Manebo itaque seruus 33
tuus pro puero in ministerio do-
mini mei, & puer ascendat cum
fratribus suis. * Non enim pos- 34
sum redire ad patrem meum, ab-
sente puero: ne calamitatis, quæ
oppressura est patrem meum, te-
stis assistam.

CAP. XLV.

NOn se poterat vltra cohibere 1
Ioseph multis coram astan- A
tibus: vnde præcepit vt egrede-
rentur cuncti foras, & nullus in-
teresset alienus agnitioni mutuæ.
* Eleuauitq. vocem cum fletu: 2
quam audierűt Ægyptij, omnisq.
domus Pharaonis. * Et dixit fra- 3
tribus suis: Ego sum Ioseph: ad-
huc pater meus viuit? Non pote-
rant respondere fratres nimio ter-
rore perterriti. * Ad quos ille cle- 4
menter: Accedite, inquit, ad B
me. Et cum accessissent prope,
‖ Act.7.b.13 ‖ Ego sum, ait, Ioseph, frater ve-
ster, quem vendidistis in Ægy-
ptum. * Nolite pauere, neque 5
vobis durum esse videatur quod
vendidistis me in his regionibus:
‖ Inf. 50.c. 20 ‖ pro salute enim vestra misit me
Deus ante vos in Ægyptum.
* Biennium est enim quod cœpit 6
fames esse in terra: & adhuc quin
que anni restant, quibus nec ara-
ri poterit nec meti. * Præmisitq. 7
me Deus vt reseruemini super
terram, & escas ad viuendum ha-
bere possitis. * Non vestro consi- 8
lio, sed Dei voluntate huc mis- C
sus sum: qui fecit me quasi pa-
trem Pharaonis, & dominum vni-
uersæ domus eius, ac principem
in omni terra Ægypti. * Festina- 9
te, & ascendite ad patrem meum,
& dicetis ei: Hæc mandat filius
tuus Ioseph: Deus fecit me domi-
num vniuersæ terræ Ægypti: de-
scende ad me, ne moreris, * & 10
habitabis in terra Gessen: erisq.
iuxta me tu, & filij tui, & filij
filiorum tuorum, oues tuæ, & ar
menta tua, & vniuersa quæ pos
sides. * Ibiq. te pascam (adhuc 11
enim quinque anni residui sunt D
famis) ne & tu pereas, & domus
12 tua, & omnia quæ possides. * En
oculi vestri, & oculi fratris mei
Beniamin vident quod os meum
13 loquatur ad vos. * Nunciate pa-
tri meo vniuersam gloriam meã,
& cuncta quæ vidistis in Ægypto:
festinate, & adducite eum ad me.
14 * Cumq. amplexatus recidisset in
collum Beniamin fratris sui, fle-
uit: illo quoque similiter flente
15 super collum eius. * Osculatusq.
est Ioseph omnes fratres suos, &
plorauit super singulos: post quæ
16 ausi sunt loqui ad eum. * Audi-
E tumq. est, & celebri sermone vul-
gatum in aula regis: Venerunt
fratres Ioseph: & gauisus est Pha-
rao, atque omnis familia eius.
17 * Dixitq. ad Ioseph vt imperaret
fratribus suis, dicens: Onerantes
iumenta, ite in terram Chanaan,
18 * & tollite inde patrem vestrum
& cognationem, & venite ad me:
& ego dabo vobis omnia bona
Ægypti, vt comedatis medullam
19 terræ. * Præcipe etiam vt tollant
plaustra de terra Ægypti, ad sub-
F uectionem paruulorum suorum ac
coniugum: & dicito: Tollite pa-
trem vestrum, & properate quan-
20 tocyus venientes. * Nec dimit-
tatis quidquam de suppellectili
vestra: quia omnes opes Ægypti,
21 vestræ erunt. * Feceruntq. filij
Israel vt eis mandatum fuerat.
Quibus dedit Ioseph plaustra, se-
cundum Pharaonis imperium: &
22 cibaria in itinere * Singulis quo-
que proferri iussit binas stolas:
Beniamin vero dedit trecentos ar-
genteos cum quinque stolis opti-
23 mis: * tantumdem pecuniæ &
vestium mittens patri suo, addens
& asinos decem, qui subueherent
ex omnibus diuitijs Ægypti: &
totidem asinas, triticum in itine-
24 re, panesq. portantes. * Dimisit
ergo fratres suos, & proficiscenti-
bus ait: Ne irascamini in via.
25 * Qui ascendentes ex Ægypto, ve-
G nerunt in terram Chanaan ad pa-
26 trem suum Iacob. * Et nuncia-
uerunt ei, dicentes: Ioseph filius
tuus viuit: & ipse dominatur in
omni terra Ægypti. Quo audito
Iacob, quasi de graui somno eui-
gilans, tamen non credebat eis.
27 * Illi econtra referebant omnem
ordinem rei. Cumq. vidisset
plaustra,

plaustra, & vniuersa quæ miserat,
reuixit spiritus eius, * & ait: Suf- 24
ficit mihi si adhuc Ioseph filius
meus viuit: vadam, & videbo il-
lum antequam moriar.

CAP. XLVI.

PRofectusq. Israel cum omni- 1
bus quæ habebat, venit ad A
Puteum iuramenti. & mactatis
ibi victimis Deo patris sui Isaac,
* audiuit eum per visionem no- 2
ctis vocantem se, & dicentem
sibi: Iacob, Iacob. Cui respondit:
Ecce adsum. * Ait illi Deus: Ego 3
sum fortissimus Deus patris tui:
noli timere, descende in Ægy-
ptum, quia in gentem magnam
faciam te ibi. * Ego descendam 4
tecum illuc, & ego inde adducā
te reuertentem: Ioseph quoque
ponet manus suas super oculos
tuos. * Surrexit autē Iacob a Pu- 5
‖ Act.7.b.15 teo iuramenti: ‖ tuleruntq. eum
filij cū paruulis & vxoribus suis in
plaustris quæ miserat Pharao ad
portādum senem, * & omnia quæ 6
Mos.24.a.3 possederat in Terra Chanaan: ‖ ve-
Psal.204.b. nitq. in Ægyptum cum omni se-
22 mine suo, * filij eius, & nepotes, fi- 7
Isa.52.a.4 liæ, & cuncta simul progenies.
* Hæc sunt autem nomina filiorū 8
Israel, qui ingressi sunt in Ægy- B
‖ Exo. 1. a. ptum, ipse cum liberis suis. ‖ Pri-
26. b. 14 mogenitus Ruben. * Filij Ruben: 9
Nu.26.a.5 Henoch & Phallu & Hesron &
1.Par.5.a.1 Charmi. * Filij Simeon: Iamuel 10
& 3 & Iamin & Ahod, & Iachin &
Exod. 6. c. Sohar, & Saul filius Chanaaniti-
15 dis. * Filij Leui: Gerson & Caath 11
1.Par. 4. c. & Merari. * Filij Iuda: Her & 12
24 Onan & Sela & Phares & Zara.
1.Par.6.a.1 mortui sunt autem Her & Onan
1.Par.2.a.3 in terra Chanaan. Natiq. sunt fi-
4. d. 21 lij Phares: Hesron & Hamul. * Fi- 13
1.Par.7.a.1 lij Issacar: Thola & Phua & Iob
& Semron. * Filij Zabulon: Sa- 14
red & Elon & Iahelel. * Hi filij 15
Lia quos genuit in Mesopotamia
Syriæ cum Dina filia sua. omnes
animæ filiorum eius & filiarum,
triginta tres. * Filij Gad: Sephion 16
& Haggi & Suni & Esebon & He-
‖ 1.Par.7.f. ri & Arodi & Areli. * ‖ Filij Aser: 17
30 Iamne & Iesua & Iessui & Beria,
Sara quoque soror eorum. Filij
Beria: Heber & Melchiel. * hi fi- 18
lij Zelphæ, quā dedit Laban Liæ
filiæ suæ. & hos genuit Iacob se-
19 decim animas. * Filij Rachel vxo-
ris Iacob: Ioseph & Beniamin.
20 * ‖ Natiq. sunt Ioseph filij in Ter- ‖ Sup. 41. f.
C ra Ægypti, quos genuit ei Ase- 53
neth filia Putiphare sacerdotis He- 1. Par. 7. b.
liopoleos: Manasses & Ephraim. 6. 8. a. 1
21 * Filij Beniamin: Bela & Bechor
& Asbel & Gera & Naaman &
Echi & Ros & Mophim & Ophim
22 & Ared. * hi filij Rachel quos ge-
nuit Iacob: omnes animæ, quat-
23 tuordecim. * Filij Dan: Husim.
24 * Filij Nephthali: Iasiel & Guni
25 & Ieser & Sallem. * Hi filij Balæ,
quam dedit Laban Racheli filiæ
suæ: & hos genuit Iacob: omnes
26 animæ, septem. * Cunctæ ani-
mæ, quæ ingressæ sunt cum Ia-
cob in Ægyptum, & egressæ sunt
de femore illius, absque vxoribus
27 filiorum eius, sexaginta sex. * Fi-
lij autem Ioseph, qui nati sunt
ei in terra Ægypti, animæ duæ.
‖ Omnes animæ domus Iacob, ‖ Deut. 10.
quæ ingressæ sunt in Ægyptum, d. 22
28 fuere septuaginta. * Misit autem
Iudam ante se ad Ioseph, vt nū-
ciaret ei, & occurreret in Gesen.
29 * Quò cum peruenisset, iuncto
D Ioseph curru suo, ascendit obuiā
patri suo ad eundem locū: vidēsq.
eum, irruit super collum eius, &
30 inter amplexus fleuit. * Dixitq.
pater ad Ioseph: Iam lætus mo-
riar, quia vidi faciem tuam, &
31 superstitem te relinquo. * At ille
locutus est ad fratres suos, & ad
omnem domum patris sui: Ascē-
dam, & nunciabo Pharaoni, di-
camq. ei: Fratres mei, & domus
patris mei, qui erāt in Terra Cha-
32 naan, venerunt ad me: * & sunt
viri pastores ouium, curamq. ha-
bent alendorum gregum: peco-
ra sua, & armenta, & omnia quæ
habere potuerunt, adduxerunt se-
33 cum. * Cumq. vocauerit vos, &
dixerit: Quod est opus vestrum?
34 * Respondebitis: Viri pastores su-
mus serui tui, ab infantia nostra
vsque in præsens, & nos & patres
nostri. Hæc autem dicetis, vt ha-
bitare possitis in Terra Gesen:
quia detestantur Ægyptij omnes
pastores ouium.

CAP. XLVII.

1 INgressus ergo Ioseph nuncia-
A uit Pharaoni, dicens: Pater
meus

meus & fratres, oues eorum &
armenta, & cuncta quæ possidẽt,
venerunt de Terra Chanaan: &
ecce consistunt in Terra Gessen.
* Extremos quoque fratrum suo- 2
rum quinque viros constituit co-
ram rege: * quos ille interroga- 3
uit: Quid habetis operis? Respõ-
derunt: Pastores ouium sumus
serui tui, & nos, & patres nostri.
*Ad peregrinandum in terra tua 4
venimus: quoniam non est herba
gregibus seruorum tuorum, in-
grauescente fame in terra Cha-
naan: petimusq. vt esse nos iu-
beas seruos tuos in Terra Gessen.
* Dixit itaque rex ad Ioseph: Pa- 5
ter tuus & fratres tui venerunt ad B
te. * Terra Ægypti in conspectu 6
tuo est: in optimo loco fac eos
habitare, & trade eis Terrã Ges-
sen. Quòd si nosti in eis esse viros
industrios, constitue illos magi-
stros pecorum meorum. * Post 7
hæc introduxit Ioseph patrem suũ
ad Regem, & statuit eum coram
eo: qui benedicens illi,* & inter- 8
rogatus ab eo: Quot sunt dies an-
norum vitæ tuæ? * Respondit: 9
Dies peregrinationis meæ centum
triginta annorum sunt, parui &
mali, & non peruenerunt vsque ad
dies patrum meorum quibus pe- C
regrinati sunt. * Et benedicto re- 10
ge, egressus est foras. * Ioseph ve- 11
ro patri & fratribus suis dedit pos-
sessionem in Ægypto in optimo
terræ loco, Ramesses, vt præce-
perat Pharao.* Et alebat eos, om- 12
nemq. domum patris sui, præbẽs
cibaria singulis. * In toto enim 13
orbe panis deerat, & oppresserat
fames terram, maxime Ægypti &
Chanaan. * E quibus omnem pe- 14
cuniam congregauit pro venditio-
ne frumẽti, & intulit eam in æra-
rium regis. * Cumq. defecisset 15
emptoribus pretium, venit cun-
cta Ægyptus ad Ioseph, dicens: D
Da nobis panes: quare morimur
coram te, deficiente pecunia?
* Quibus ille respondit: Adduci- 16
te pecora vestra, & dabo vobis pro
eis cibos, si pretium non habetis.
* Quæ cum adduxissent, dedit eis 17
alimenta pro equis, & ouibus, &
bobus, & asinis: sustẽtauitq. eos
illo anno pro commutatione pe-
corum. * Venerunt quoque anno 18
secundo, & dixerunt ei: Non ce-
labimus dominum nostrũ quòd
deficiente pecunia, pecora simul
defecerunt: nec clam te est, quòd
absque corporibus & terra nihil
19 habeamus.* Cur ergo moriemur
te vidente? & nos & terra nostra
tui erimus: eme nos in seruitutẽ
regiam, & præbe semina, ne pe-
reunte cultore redigatur terra in
20 solitudinẽ. * Emit igitur Ioseph
E omnem Terram Ægypti, vendẽti-
bus singulis possessiones suas præ
magnitudine famis. Subiecitq. eã
21 Pharaoni, * & cunctos populos
eius a nouissimis terminis Ægy-
pti vsque ad extremos fines eius,
22 * præter terram sacerdotum, quæ
a rege tradita fuerat eis: quibus &
statuta cibaria ex horreis publi-
cis præbebantur, & idcirco non
sunt compulsi vendere possessio-
23 nes suas. * Dixit ergo Ioseph ad
populos: En vt cernitis, & vos &
terram vestram Pharao possidet:
accipite semina, & serite agros,
24 * vt fruges habere possitis. Quin-
F tam partem regi dabitis: quattuor
reliquas permitto vobis in semen-
tem, & in cibum familijs & libe-
25 ris vestris. * Qui responderunt:
Salus nostra in manu tua est: re-
spiciat nos tantum dominus no-
26 ster, & læti seruiemus regi. * Ex
eo tempore vsque in præsentem
diem in vniuersa terra Ægypti re-
gibus quinta pars soluitur, & fa-
ctum est quasi in legem, absque
terra sacerdotali, quæ libera ab
27 hac conditione fuit. * Habitauit
ergo Israel in Ægypto, idest, in
Terra Gessen, & possedit eam: au-
ctusq. est, & multiplicatus nimis.
28 * Et vixit in ea decem & septem
annis: factiq. sunt omnes dies vi-
tæ illius centum quadraginta se-
29 ptem annorum. * Cumq. appro-
G pinquare cerneret diẽ mortis suæ,
vocauit filium suum Ioseph, & di-
xit ad eum: Si inueni gratiam in
conspectu tuo, || pone manum || Sup. 24. a.
tuam sub femore meo: & facies 2
mihi misericordiam & veritatem,
30 vt nõ sepelias me in Ægypto: *sed
dormiam cum patribus meis, &
auferas me de terra hac, cõdasq. in
sepulchro maiorũ meorũ. Cui re-
spondit Ioseph: Ego faciam quod
31 iussisti. *Et ille: Iura ergo, inquit,
mihi. Quo iurante, adorauit Israel
Deum, cõuersus ad lectuli caput.

CAP.

CAP. XLVIII.

HIs ita transactis nunciatum 1
est Ioseph quòd ægrotaret pa- A
ter suus: qui, assumptis duobus
filijs Manasse & Ephraim, ire
perrexit.* Dictumq. est seni: Ec- 2
ce filius tuus Ioseph venit ad te.
Qui confortatus sedit in lectulo.
* Et ingresso ad se ait: Deus om- 3
‖Supra 28. c. 13 nipotens ‖ apparuit mihi in Luza,
quæ est in Terra Chanaan: Bene-
dixitq. mihi,* & ait: Ego te au- 4
gebo & multiplicabo, & faciam
te in turbas populorum: daboq.
tibi terram hanc, & semini tuo
post te in possessionem sempiter-
nam. * Duo ergo filij tui, qui 5
‖Supra 41. f. 50 ‖ nati sunt tibi in Terra Ægypti
antequam huc venirem ad te, mei
‖Ios. 13. b. 7. d. 29 erunt: ‖ Ephraim & Manasses, si-
cut Ruben & Simeon reputabun-
tur mihi. * Reliquos autem quos 6
genueris post eos, tui erunt, & no-
mine fratrum suorum vocabũtur
in possessionibus suis. * Mihi e- 7
nim, quando veniebam de Me- B
‖Supra 35. c. 11 sopotamia, ‖ mortua est Rachel
in terra Chanaan in ipso itinere,
eratq. vernum tempus: & ingre-
diebar Ephratam, & sepeliui eam
iuxta viam Ephratæ, quæ alio no-
mine appellatur Bethlehem.* Vi- 8
dens autem filios eius dixit ad eũ:
Qui sunt isti? * Respondit: Filij 9
mei sunt, quos donauit mihi Deus
in hoc loco. Adduc, inquit, eos
ad me, vt benedicam illis.* Ocu- 10
li enim Israel caligabant præ ni-
mia senectute, & clare videre non
poterat. Applicitosq. ad se, deos-
culatus & circumplexus eos,* di- 11
xit ad filium suũ: Non sum frau-
datus aspectu tuo: insuper osten-
dit mihi Deus semen tuũ.*Cumq. 12
tulisset eos Ioseph de gremio pa-
tris, adorauit pronus in terram.
* Et posuit Ephraim ad dexteram 13
suam, id est, ad sinistram Israel:
Manassen vero in sinistra sua, ad C
dexterã scilicet patris, applicuitq.
ambos ad eum. * Qui extendens 14
manum dexteram, posuit super
caput Ephraim minoris fratris:
sinistram autem super caput Ma-
nasse qui maior natu erat, com-
‖Heb. 11. d. 21 mutans manus. * ‖ Benedixitq. 15
Iacob filijs Ioseph, & ait: Deus,
in cuius conspectu ambulauerunt
patres mei Abraham, & Isaac,
Deus qui pascit me ab adolescen-
tia mea vsque in præsentem diẽ:
16 * ‖ Angelus, qui eruit me de cun- ‖Sup. 31. d. 29. 32. a. 2 Matth. 18. b. 10
ctis malis, benedicat pueris istis:
& inuocetur super eos nomẽ me-
um, nomina quoque patrũ meorũ
Abraham, & Isaac, & crescant in
17 multitudinem super terram. * Vi-
dens autem Ioseph quòd posuisset
pater suus dexteram manum su-
per caput Ephraim, grauiter ac-
cepit: & apprehensam manum
patris leuare conatus est de capite
D Ephraim, & transferre super ca-
18 put Manasse. * Dixitq. ad patrẽ:
Non ita conuenit, pater: quia
hic est primogenitus, pone dexte-
19 ram tuam super caput eius.* Qui
renuens, ait: Scio fili mi, scio:
& iste quidem erit in populos, &
multiplicabitur: sed frater eius mi-
nor, maior erit illo: & semen il-
20 lius crescet in gentes. * Benedi-
xitq. eis in tempore illo, dicens:
In te benedicetur Israel, atque di-
cetur: Faciat tibi Deus sicut E-
phraim, & sicut Manasse. Con-
stituitq. Ephraim ante Manassen.
21 * Et ait ad Ioseph filium suum:
En ego morior, & erit Deus vo-
biscum, reducetq. vos ad terram
22 patrum vestrorũ. * Do tibi ‖ par- ‖Ios. 15. b. 7. 16. a. 1
tem vnam extra fratres tuos, quam
tuli de manu ‖ Amorrhæi in gla- ‖Ios. 24. b. 2
dio & arcu meo.

CAP. XLIX.

1 VOcauit autẽ Iacob filios suos, Deut. 33. a. b
A & ait eis: Congregamini, vt
annunciem quæ ventura sunt vo-
2 bis in diebus nouissimis. * Con-
gregamini, & audite filij Iacob,
3 audite Israel patrem vestrũ:* Ru-
ben primogenitus meus, tu forti-
tudo mea, & principium doloris
mei: prior in donis, maior in im-
4 perio. * Effusus es sicut aqua, nõ
crescas: ‖ quia ascendisti cubile ‖Supra 35. d. 22
patris tui, & maculasti stratum
5 eius.*Simeon & Leui fratres: va- 1. Par. 5. a. 1
6 sa iniquitatis bellantia. * In con-
silium eorum non veniat anima
mea, & in cœtu illorum non sit
gloria mea: ‖ quia in furore suo ‖Supra 34. d. 25
occiderunt virum, & in volunta-
7 te sua suffoderunt murum.* Ma-
ledictus furor eorum, quia perti- ‖Ios. 19. a. 1. 21. a. b
nax: & indignatio eorum, quia
dura: ‖ diuidam eos in Iacob, &
disper-

dispergam eos in Israel. * Iuda, te 8
laudabunt fratres tui: manus tua B
in ceruicibus inimicorum tuorũ,
2.Par.5.a.2 adorabũt te filij patris tui. * || Ca- 9
tulus leonis Iuda: ad prædam fili
mi ascendisti: requiescens accu-
buisti vt leo, & quasi leæna; quis
|| Ioā.1.f.45 suscitabit eũ? * || NON AVFERE- 10
Matt.2.a.6 TVR sceptrum de Iuda, & dux de
femore eius, donec veniat
qui mittendus est, & ipse erit ex-
pectatio gentium. * Ligans ad vi- 11
neam pullum suum, & ad vitem,
o fili mi, asinam suam. Lauabit
in vino stolam suam, & in sangui-
ne vuæ pallium suũ. * Pulchriores 12
sunt oculi eius vino, & dẽtes eius
lacte candidiores. * Zabulon in 13
littore maris habitabit, & in sta-
tione nauium pertingens vsque ad
Sidonem. * Issachar asinus for- 14
tis accubans inter terminos.
* Vidit requiem quòd esset bona: 15
& terram quòd optima: & suppo-
suit humerum suum ad portãdũ,
factusq. est tributis seruiẽs. * Dan 16
iudicabit populum suum sicut &
alia tribus in Israel. * Fiat Dan 17
coluber in via, cerastes in semita, C
mordens vngulas equi, vt cadat
ascensor eius retro. * SALVTARE 18
tuum expectabo Domine. * Gad, 19
accinctus præliabitur ante eum: &
ipse accingetur retrorsum. * Aser, 20
pinguis panis eius, & præbebit
delicias regibus. * Nephthali, cer- 21
uus emissus, & dans eloquia pul-
1.Par.5.a.1 chritudinis. * || Filius accrescens 22
Ioseph, filius accrescens & deco-
rus aspectu: filiæ discurrerũt super
murum. * Sed exasperauerunt eũ, 23
& iurgati sunt, inuideruntq. illi
habentes iacula. * Sedit in forti 24
arcus eius, & dissoluta sunt vin-
cula brachiorum & manuũ illius
per manus potẽtis Iacob: inde pa-
stor egressus est lapis Israel. * Deus 25
patris tui erit adiutor tuus, & om-
nipotens benedicet tibi benedi-
ctionibus cæli desuper, benedictio-
nibus abyssi iacentis deorsum, be-
nedictionibus vberum & vuluæ.
* Benedictiones patris tui cõforta- 26
tæ sunt benedictionibus patrum D
eius: donec veniret desideriũ col-
lium æternorum: fiant in capite
Ioseph, & in vertice Nazaræi inter
fratres suos. * Beniamin lupus ra- 27
pax, mane comedet prædam, &
vespere diuidet spolia. * Omnes hi 28
in tribubus Israel duodecim: hæc
locutus est eis pater suus, benedi-
xitq. singulis, benedictionibus
29 proprijs. * Et præcepit eis, dicens:
Ego congregor ad populum meũ:
sepelite me cum patribus meis in
spelunca duplici quæ est in agro
30 Ephron Hethæi, * contra Mam-
bre in Terra Chanaan, || quam || Sup.23.d
emit Abraham cũ agro ab Ephron
Hethæo in possessionẽ sepulchri.
31 * Ibi sepelierunt eum, & Saram
vxorem eius: ibi sepultus est Isaac
cum Rebecca coniuge sua: ibi &
32 Lia condita iacet. * Finitisq. mã-
datis quibus filios instruebat, col-
legit pedes suos super lectulum, &
obijt: appositusq. est ad popu-
lum suum.

CAP. L.

1 QVod cernens Ioseph, ruit su-
A per faciem patris flens & de-
2 osculans eum. * Præcepitq. seruis
suis medicis vt aromatibus condi-
3 rent patrem. * Quibus iussa explẽ-
tibus, trãsierunt quadraginta dies:
iste quippe mos erat cadauerum
conditorum. fleuitq. eũ Ægyptus
4 septuaginta diebus. * Et expleto
planctus tempore, locutus est Io-
seph ad familiam Pharaonis: Si
inueni gratiam in cõspectu vestro,
loquimini in auribus Pharaonis:
5 * eo quòd pater meus adiurauerit
me, dicens: En morior, in sepul-
chro meo || quod fodi mihi in ter- || Sup 47.g.
ra Chanaan, sepelies me. Ascendã 29
igitur, & sepeliam patrem meũ, ac
6 reuertar. * Dixitq. ei Pharao: A-
scende & sepeli patrẽ tuũ sicut ad-
7 iuratus es. * Quo ascendente, ie-
runt cum eo omnes senes domus
Pharaonis, cunctiq. maiores natu
8 Terræ Ægypti: * domus Ioseph
cũ fratribus suis, absque paruulis
& gregibus, atque armentis quæ
9 dereliquerãt in Terra Gessen. * Ha-
buit quoque in comitatu currus
& equites: & facta est turba non
10 modica. * Veneruntq. ad Aream
Atad, quæ sita est trans Iorda-
nem: vbi celebrantes exequias
planctu magno atque vehementi,
11 impleuerunt septem dies. * Quod
cum vidissent habitatores Terræ
Chanaan, dixerunt: Planctus ma-
gnus est iste Ægyptijs. Et idcir-
co vocatum est nomen loci illius,
12 Plãctus Ægypti. * Fecerũt ergo filij

Iacob sicut præceperat eis: * Et 13
portantes eum in Terrã Chanaan,
‖ Act.7.b.16 ‖ sepelierunt eum in spelunca du-
‖ Supra 23. d. 16 plici, ‖ quam emerat Abraham
cum agro in possessionẽ sepulchri
ab Ephron Hethæo contra faciem
Mambre. * Reuersusq. est Ioseph 14
in Ægyptum cum fratribus suis, C
& omni comitatu, sepulto patre.
* Quo mortuo, timentes fratres 15
eius, & mutuo colloquentes: Ne
forte memor sit iniuriæ quã pas-
sus est, & reddat nobis omne ma-
lum quod fecimus, * mandaue- 16
runt ei dicentes: Pater tuus præ-
cepit nobis antequam moreretur,
* vt hæc tibi verbis illius dicere- 17
mus: Obsecro vt obliuiscaris sce-
leris fratrum tuorũ, & peccati at-
que malitiæ quam exercuerunt in
te: nos quoque oramus vt seruis
Dei patris tui dimittas iniquitatẽ
hãc. Quibus auditis fleuit Ioseph.
* Veneruntq. ad eum fratres sui: 18
& proni adorantes in terram di-
xerunt: Serui tui sumus. * Qui- 19
bus ille respondit: Nolite timere:
num Dei possumus resistere volũ-
20 tati? * ‖ Vos cogitastis de me ma- ‖ Supra 45. b. 9
D lum: sed Deus vertit illud in bo-
num, vt exaltaret me, sicut in præ-
sentiarum cernitis, & saluos face-
21 ret multos populos. * Nolite ti-
mere: ego ‖ pascam vos & par- ‖ Supra 49. c. 12
uulos vestros. cõsolatusq. est eos,
& blande ac leniter est locutus.
22 * Et habitauit in Ægypto cũ om-
ni domo patris sui: vixitq. centũ
decem annis. Et vidit Ephraim
filios vsque ad tertiam generatio-
nem. ‖ Filij quoque Machir filij ‖ Num. 32. g. 39
Manasse nati sunt in genibus Io-
23 seph. * Quibus transactis, ‖ lo- ‖ Heb. 11. d. 12
cutus est fratribus suis: Post mor-
tem meam Deus visitabit vos, &
ascendere vos faciet de terra ista
ad terram quam iurauit Abrahã,
24 Isaac, & Iacob. * Cumq. adiu-
rasset eos atque dixisset: Deus vi-
sitabit vos: ‖ asportate ossa mea ‖ Exod. 13. d. 19
25 vobiscum de loco isto: * mortuus Ios. 24. g. 32
est, expletis centum decem vitæ
suæ annis. Et cõditus aromatibus,
repositus est in loculo in Ægypto.

LIBER EXODVS,
HEBRAICE VEELLE SEMOTH.

CAPVT PRIMVM.

HÆC sunt no- 1
mina filiorũ A
Israel qui in-
gressi sunt in
Ægyptũ cũ
Gen.46.a.8 Iacob: singu-
li cũ domi-
bus suis in-
troierunt: * Ruben, Simeon, Le- 2
ui, Iudas, * Issachar, Zabulon 3
& Beniamin, * Dan, & Nephthali, 4
Gad, & Aser. * Erant igitur om- 5
nes animæ eorum qui egressi sunt
de femore Iacob, septuaginta: Io-
seph autẽ in Ægypto erat. * Quo 6
mortuo, & vniuersis fratribus e-
7 ius, omniq. cognatione illa, * ‖ fi- ‖ Act.7.c.17
lij Israel creuerunt, & quasi ger-
minantes multiplicati sunt: ac ro-
borati nimis, impleuerunt terrã.
8 * Surrexit interea rex nouus super
Ægyptum, qui ignorabat Ioseph:
9 * & ait ad populum suum: Ecce,
B populus filiorum Israel multus, &
10 fortior nobis est. * Venite, sapiẽ-
ter opprimamus eum, ne forte
multiplicetur: & si ingruerit con-
tra nos bellum, addatur inimicis
nostris, expugnatisq. nobis egre-
11 diatur de terra. * Præposuit itaque
eis

eis magiſtros operum, vt affige-
rent eos oneribus: ædificaueruntq.
vrbes tabernaculorum Pharaoni,
Phithom, & Rameſſes. * Quan- 12
toq. opprimebant eos, tanto ma-
gis multiplicabantur,& creſcebāt:
* oderantq. filios Iſrael Ægyptij, 13
& affligebant illudentes eis: * at- 14
que ad amaritudinem perducebāt
vitam eorum operibus duris luti,
& lateris, omniq. famulatu, quo
in terræ operibus premebantur. C
* Dixit autem Rex Ægypti obſte- 15
tricibus Hebræorū: quarum vna
vocabatur Sephora, altera Phua,
* præcipiens eis: Quando obſte- 16
tricabitis Hebræas, & partus tem-
pus aduenerit: ſi maſculus fuerit,
interficite eum: ſi femina, reſer-
uate. * Timuerunt autem obſte- 17
trices Deum, & non fecerunt iu- D
xta præceptum regis Ægypti, ſed
conſeruabant mares. * Quibus ad 18
ſe accerſitis, rex ait: Quidnam eſt
hoc quod facere voluiſtis,vt pue-
ros ſeruaretis? * Quæ reſponde- 19
runt: Non ſunt Hebrææ ſicut Æ-
gyptiæ mulieres: ipſæ enim ob-
ſtetricandi habent ſcientiam, &
priuſquam veniamus ad eas, pa-
riunt. * Bene ergo fecit Deus ob- 20
ſtetricibus: & creuit populus, cō-
fortatusq. eſt nimis. * Et quia ti- 21
muerunt obſtetrices Deum, ædi-
ficauit eis domos. * Præcepit ergo 22
Pharao omni populo ſuo, dicens:
Quidquid maſculini ſexus natum
fuerit, in flumen proijcite: quid-
quid feminini, reſeruate.

CAP. II.

EGreſſus eſt poſt hæc vir de do- 1
mo Leui: || & accepit vxorē A
ſtirpis ſuæ. * quæ concepit,& || pe- 2
perit filium: & videns eum elegā-
tem, abſcondit tribus menſibus.
* Cumq. iam celare non poſſet, 3
ſumpſit fiſcellam ſcirpeam, & li-
niuit eam bitumine ac pice: po-
ſuitq. intus infantulum, & expo-
ſuit eum in carecto ripæ fluminis,
* ſtante procul ſorore eius, & cō- 4
ſiderante euentum rei. * || Ecce 5
autem deſcendebat filia Pharaonis
vt lauaretur in flumine: & puellæ
eius gradiebantur per crepidinem
aluei. Quæ cum vidiſſet fiſcellam
in papyrione, miſit vnam e famu-
labus ſuis: & allatam * aperiens, 6

|| Inf. 6. c. 20
|| Hebr. 11. d. 23
|| Act. 7. c. 21 Hebr. 11. d. 23

cernenſq. in ea paruulum vagien-
tem, miſerta eius, ait: De infanti-
7 bus Hebræorum eſt hic. * Cui ſo-
B ror pueri: Vis, inquit, vt vadam,
& vocem tibi mulierem Hebræā,
quæ nutrire poſſit infantulum?
8 * Reſpondit: Vade. Perrexit puel-
9 la & vocauit matrem ſuam. * Ad
quam locuta filia Pharaonis: Ac-
cipe, ait, puerum iſtum, & nutri
mihi: ego dabo tibi mercedem
tuam. Suſcepit mulier, & nutri-
uit puerum: adultumq. tradidit fi-
10 liæ Pharaonis. * Quem illa ado-
ptauit in locum filij,vocauitq. no-
men eius Moyſes, dicens: Quia
11 de aqua tuli eum. * In diebus il-
lis poſtquam creuerat Moyſes, || e- || Hebr. 11. c. 24
greſſus eſt ad fratres ſuos: viditq.
afflictionem eorum, & virū Ægy-
ptium percutientem quendam de
12 Hebræis fratribus ſuis. * Cumq.
circumſpexiſſet huc atque illuc, &
nullum adeſſe vidiſſet, percuſſum
13 Ægyptium abſcondit ſabulo. * Et
egreſſus die altero conſpexit duos
Hebræos rixantes: dixitq. ei qui
faciebat iniuriam: Quare percu-
14 tis proximum tuū? * Qui reſpon-
C dit: Quis te conſtituit principem
& iudicem ſuper nos? num occi-
dere me tu vis, ſicut heri occidiſti
Ægyptium? Timuit Moyſes, &
ait: Quomodo palam factum eſt
15 verbum iſtud? * Audiuitq. Pharao
ſermonem hunc, & quærebat oc-
cidere Moyſen: qui fugiēs de cō-
ſpectu eius, moratus eſt in Terra
Madian, & ſedit iuxta puteum.
16 * Erant autem ſacerdoti Madian
ſeptem filiæ, quæ venerūt ad hau-
riendam aquam: & impletis ca-
nalibus adaquare cupiebant gre-
17 ges patris ſui. * Superuenere pa-
ſtores,& eiecerunt eas: ſurrexitq.
Moyſes, & defenſis puellis, ada-
18 quauit oues earum. * Quæ cum
reuertiſſent ad Raguel patrē ſuū,
dixit ad eas: Cur velocius veniſtis
19 ſolito? * Reſponderunt: Vir Ægy-
ptius liberauit nos de manu paſto-
rum: inſuper & hauſit aquam no-
biſcum, potumq. dedit ouibus.
20 * At ille: Vbi eſt? inquit, Quare
D dimiſiſtis hominem? vocate eum
21 vt comedat panem. * Iurauit ergo
Moyſes quod habitaret cum eo. || Inf. 18. a.
|| Accepitq. Sephoram filiam eius 2. 3
22 vxorem: * quæ peperit ei filium, 1. Par. 23.
quem vocauit Gerſam, dicens: b. 15
Aduena

Aduena fui in terra aliena. Alte-
rum vero peperit, quem vocauit
Eliezer, dicens: Deus enim pa-
tris mei adiutor meus eripuit me
de manu Pharaonis. * Post mul- 23
tum vero temporis mortuus est
rex Ægypti: & ingemiscentes fi-
lij Israel, propter opera vociferati
sunt: ascenditq. clamor eorum
ad Deum ab operibus. * Et au- 24
diuit gemitum eorum, ac recor-
datus est fœderis quod pepigit cũ
Abraham, Isaac, & Iacob. * Et 25
respexit Dominus filios Israel &
cognouit eos.

CAP. III.

Moyses autem pascebat oues 1
Iethro soceri sui sacerdotis A
Madian: cumq. minasset gregem
ad interiora deserti, venit ad mon
‖ Act. 27. c. 20
tem Dei Horeb. * ‖ Apparuitq. ei 2
Dominus in flamma ignis de me-
dio rubi: & videbat quòd rubus
arderet, & non cõbureretur. * Di- 3
xit ergo Moyses: Vadam, & vi-
debo visionem hanc magnam,
quare non comburatur rubus.
* Cernens autem Dominus quòd 4
pergeret ad videndum, vocauit B
eum de medio rubi, & ait: Moy-
ses, Moyses. Qui respondit: Ad-
sum. * At ille: Ne appropies, 5
inquit, huc: solue calceamentum
de pedibus tuis: locus enim, in
quo stas, terra sancta est. * Et 6
‖ Mat. 22. c. 32 Marc. 12. c. 26 Luc. 20. f. 37
ait: ‖ Ego sum Deus patris tui,
Deus Abraham, Deus Isaac, &
Deus Iacob. Abscondit Moyses
faciem suam: non enim audebat
aspicere contra Deum. * Cui ait 7
Dominus: Vidi afflictionem po-
puli mei in Ægypto, & clamorem
eius audiui propter duritiam eo-
rum qui præsunt operibus: * & 8
sciens dolorem eius, descendi vt
liberem eum de manibus Ægy-
ptiorum, & educam de terra illa
in terram bonam, & spatiosam, C
in terram quæ fluit lacte & mel-
le, ad loca Chananæi, & Hethæi,
& Amorrhæi, & Pherezæi, & He-
uæi, & Iebusæi. * Clamor ergo 9
filiorum Israel venit ad me: vi-
diq. afflictionem eorum, qua ab
Ægyptijs opprimuntur. * Sed ve- 10
ni, & mittam te ad Pharaonem,
vt educas populum meum, filios
Israel de Ægypto. * Dixitq. Moy- 11
ses ad Deum: Quis sum ego vt
vadam ad Pharaonem, & educam
12 filios Israel de Ægypto? * Qui
D dixit ei: Ego ero tecum: & hoc
habebis signum, quòd miserim
te: Cum eduxeris populũ meum
de Ægypto, immolabis Deo su-
13 per montem istum. * Ait Moy-
ses ad Deum: Ecce ego vadam
ad filios Israel, & dicam eis: Deus
patrum vestrorũ misit me ad vos.
Si dixerint mihi: Quod est no-
14 men eius? quid dicam eis? * Di-
xit Deus ad Moysen: EGO SVM
QVI SVM. Ait: Sic dices fi-
lijs Israel: QVI EST, misit me
15 ad vos. * Dixitq. iterum Deus ad
Moysen: Hæc dices filijs Israel:
Dominus Deus patrum vestrorũ,
E Deus Abraham, Deus Isaac, &
Deus Iacob misit me ad vos: hoc
nomen mihi est in æternum, &
hoc memoriale meum in genera-
16 tionem & generationem. * Va-
de, & congrega seniores Israel,
& dices ad eos: Dominus Deus
patrum vestrorum apparuit mihi,
Deus Abraham, Deus Isaac, &
Deus Iacob, dicens: Visitans vi-
sitaui vos, & vidi omnia quæ ac-
17 ciderunt vobis in Ægypto: * Et
dixi vt educam vos de afflictio-
ne Ægypti in terram Chananæi
F & Hethæi & Amorrhæi & Phere-
zæi & Heuæi & Iebusæi, ad ter-
ram fluentem lacte & melle.
18 * Et audient vocem tuam: ingre-
dierisq. tu, & seniores Israel ad
regem Ægypti, & dices ad eum:
Dominus Deus Hebræorum vo-
cauit nos: ibimus viam trium
dierum in solitudinem, vt immo-
19 lemus Domino Deo nostro. * Sed
G ego scio quòd non dimittet vos
rex Ægypti vt eatis nisi per ma-
20 num validam. * Extendam enim
manum meã, & percutiam Ægy-
ptum in cunctis mirabilibus meis,
quæ facturus sum in medio eo-
21 rum: post hæc dimittet vos. * Da-
boq. gratiam populo huic coram
Ægyptijs: ‖ & cum egrediemini, ‖ Inf. 11. a. 2 & 12. e. 35
22 non exibitis vacui: * sed postula-
bit mulier a vicina sua, & ab ho-
spita sua, vasa argentea & aurea,
ac vestes: ponetisq. eas super fi-
lios & filias vestras, & spoliabitis
Ægyptum.

CAP.

CAP. IIII.

RESpondens Moyses, ait : Non 1
credent mihi, neque audient A
vocem meam, sed dicent : Nō ap
paruit tibi Dominus.* Dixit ergo 2
ad eum : Quid est quod tenes in
manu tua ? Respondit : Virga.
* Dixitq. Dominus : Proijce eam 3
in terram. Proiecit, & versa est in
colubrum, ita vt fugeret Moyses.
* Dixitq. Dominus : Extende ma- 4
num tuam,& apprehende caudam
eius. Extendit, & tenuit, versaq.
est in virgam.* Vt credant, in- 5
quit, quòd apparuerit tibi Domi-
nus Deus patrum suorum, Deus
Abraham, Deus Isaac,& Deus Ia-
cob. * Dixitq. Dominus rursum: 6
Mitte manum tuam in sinū tuum. B
Quam cum misisset in sinū, pro-
tulit leprosam instar niuis. * Re- 7
trahe,ait,manum tuam in sinum
tuum. Retraxit, & protulit iterū,
& erat similis carni reliquæ. * Si 8
non crediderint, inquit, tibi, ne-
que audierint sermonē signi prio-
ris, credent verbo signi sequen-
tis. * Quòd si nec duobus qui 9
dem his signis crediderint, neque
audierint vocem tuam : sume a-
quam fluminis, & effunde eam
super aridam, & quidquid hause-
ris de fluuio, vertetur in sangui-
nem. * Ait Moyses : Obsecro Do- 10
mine, non sum eloquens ab heri, C
& nudiustertius : & ex quo locu-
tus es ad seruum tuum, impedi-
tioris & tardioris linguæ sum.
* Dixit Dominus ad eum : Quis 11
fecit os hominis ? aut quis fabri-
catus est mutum & surdum, vidē-
tem & cæcum ? nōne ego ? * Per- 12
‖ Matt. 10. d. 10 ge igitur, ‖ & ego ero in ore tuo :
doceboq. te quid loquaris. * At 13
ille : Obsecro, inquit, Domine
mitte quem missurus es. * Iratus 14
Dominus in Moysen, ait : Aaron
frater tuus leuites, scio quòd elo-
quens sit : ecce ipse egreditur in
occursum tuum, vidensq. te læ-
tabitur corde. * Loquere ad eum, 15
‖ Inf. 11. a. 3 & 12. c. 35 & pone verba mea in ore eius : & D
ego ero in ore tuo, & in ore il-
‖ Inf. 7. a. 2 lius, ‖ & ostendā vobis quid age-
re debeatis. * Ipse loquetur pro 16
te ad populum, & erit os tuum :
tu autem eris ei in his quæ ad
Deum pertinent. * Virgam quo- 17
que hanc sume in manu tua, in
18 qua facturus es signa. * Abijt
Moyses, & reuersus est ad Iethro
socerum suum, dixitq. ei : Vadam
& reuertar ad fratres meos in Æ-
gyptum, vt videam si adhuc vi-
uant. Cui ait Iethro : Vade in pa-
19 ce. * Dixit ergo Dominus ad Moy
E sen in Madian : Vade, & reuer-
tere in Ægyptum : mortui sunt
enim omnes qui quærebant ani-
20 mam tuam. * Tulit ergo Moy-
ses vxorem suam, & filios suos,
& imposuit eos super asinum,
reuersusq. est in Ægyptum, por-
tans virgam Dei in manu sua.
21 * Dixitq. ei Dominus reuertenti
in Ægyptū : Vide vt omnia osten-
ta quæ posui in manu tua, facias
coram Pharaone : ego indurabo
cor eius, & non dimittet popu-
22 lum. * Dicesq. ad eum : Hæc di-
cit Dominus : Filius meus primo-
23 genitus Israel. * Dixi tibi : Di-
mitte filium meū vt seruiat mihi;
& noluisti dimittere eum : ecce
F ego interficiam filium tuum pri-
24 mogenitum. * Cumq. esset in
itinere, in diuersorio occurrit ei
Dominus, & volebat occidere eū.
25 * Tulit illico Sephora acutissimā
petram,& circumcidit præputium
filij sui, tetigitq. pedes eius, &
ait : Sponsus sanguinum tu mihi
26 es. * Et dimisit eum postquam
dixerat : Sponsus sanguinum ob
27 circumcisionem. * Dixit autem
G Dominus ad Aaron : Vade in oc-
cursum Moysi in desertum. Qui
perrexit obuiam ei in Montem
28 Dei,& osculatus est eum. * Nar-
rauitq. Moyses Aaron omnia ver-
ba Domini quibus miserat eum,
29 & signa quæ mandauerat. * Ve-
neruntq. simul, & congregaue-
runt cunctos seniores filiorum Is-
30 rael. * Locutusq. est Aaron om-
nia verba quæ dixerat Dominus
ad Moysen : & fecit signa coram
31 populo,* & credidit populus. Au-
dieruntq. quòd visitasset Domi-
nus filios Israel, & quòd respe-
xisset afflictionē illorum : & pro-
ni adorauerunt.

CAP. V.

1 POst hæc ingressi sunt Moyses
A & Aaron,& dixerūt Pharaoni:
Hæc dicit Dominus Deus Israel :

Dimitte populum meum vt sacri-
ficet mihi in deserto. * At ille re- 2
spondit: Quis est Dominus, vt au-
diam vocem eius, & dimittam Is-
rael? nescio Dominum, & Israel
non dimittam. * Dixeruntque: 3
Deus Hebræorum vocauit nos, vt
eamus viam trium dierum in soli-
tudinem, & sacrificemus Domino
Deo nostro: ne forte accidat no-
bis pestis aut gladius. * Ait ad 4
eos rex Ægypti: Quare Moyses &
Aaron solicitatis populũ ab ope-
ribus suis? ite ad onera vestra.
* Dixitq. Pharao: Multus est po- 5
pulus terræ: videtis quòd turba
succreuerit: quãto magis si dede-
ritis eis requiẽ ab operibus? * Præ- 6
cepit ergo in die illo præfectis ope B
rum & exactoribus populi, dicens:
* Nequaquam vltra dabitis paleas 7
populo ad conficiendos lateres, si-
cut prius: sed ipsi vadant, & colli-
gant stipulas. * Et mensurã late- 8
rum, quam prius faciebant, impo-
netis super eos, nec minuetis quid-
quam: vacant enim, & idcirco vo
ciferantur, dicentes: Eamus, & sa-
crificemus Deo nostro. * Oppri- 9
mãtur operibus, & expleant ea: vt
non acquiescant verbis mendaci-
bus. * Igitur egressi præfecti operũ 10
& exactores, ad populũ dixerunt:
Sic dicit Pharao: Nõ do vobis pa-
leas: * ite, & colligite sicubi inue- 11
nire poteritis, nec minuetur quid-
quã de opere vestro. * Dispersusq. 12
est populus per omnẽ Terrã Ægy-
pti ad colligendas paleas. * Præ- 13
fecti quoque operum instabãt, di- C
centes: Complete opus vestrum
quotidie, vt prius facere solebatis
quando dabãtur vobis paleæ. * Fla 14
gellatiq. sunt qui præerant operi-
bus filiorum Israel, ab exactoribus
Pharaonis, dicentibus: Quare nõ
impletis mensuram laterum sicut
prius, nec heri, nec hodie? * Vene- 15
runtq. præpositi filiorum Israel, &
vociferati sunt ad Pharaonem di-
centes: Cur ita agis contra seruos
tuos? * Paleæ non dantur nobis, 16
& lateres similiter imperantur: en
famuli tui flagellis cædimur, & in-
iuste agitur contra populum tuũ.
* Qui ait: Vacatis otio, & idcirco 17
dicitis: Eamus, & sacrificemus Do
mino. * Ite ergo, & operamini: 18
paleæ non dabuntur vobis, & red-
detis consuetum numerum late-
19 rum. * Videbantq. se præpositi
D filiorum Israel in malo, eo quod
diceretur eis: Nõ minuetur quid-
quam de lateribus per singulos
20 dies. * Occurreruntq. Moysi &
Aaron, qui stabant ex aduerso,
21 egredientibus a Pharaone: * &
dixerunt ad eos: Videat Dominus
& iudicet, quoniam fœtere feci-
stis odorem nostrum coram Pha-
raone & seruis eius, & præbuistis
22 ei gladium, vt occideret nos. * Re-
uersusq. est Moyses ad Dominũ,
& ait: Domine, cur afflixisti po-
pulum istum? quare misisti me?
23 * Ex eo enim quo ingressus sum
ad Pharaonem vt loquerer in no-
mine tuo, afflixit populum tuum:
& non liberasti eos.

CAP. VI.

1 Dixitq. Dominus ad Moysen:
A Nunc videbis quæ facturus
sim Pharaoni: per manum enim
fortem dimittet eos, & in manu
robusta eijciet illos de terra sua.
2 * Locutusq. est Dominus ad Moy-
3 sen, dicens: Ego Dominus * qui
apparui Abraham, Isaac, & Iacob
in Deo omnipotente: & nomen
meum ADONAI non indicaui
4 eis. * Pepigiq. fœdus cum eis, vt
darem eis Terram Chanaan, terrã
peregrinationis eorũ, in qua fue-
5 runt aduenæ. * Ego audiui gemi-
tum filiorum Israel, quo Ægyptij
oppresserunt eos: & recordatus
6 sum pacti mei. * Ideo dic filijs Is-
rael: Ego Dominus qui educã vos
de ergastulo Ægyptiorum, & eruã
de seruitute: ac redimam in bra-
chio excelso, & iudicijs magnis.
7 * Et assumam vos mihi in popu-
B lum, & ero vester Deus: & scietis
quod ego sum Dominus Deus ve-
ster qui eduxerim vos de ergastu-
8 lo Ægyptiorum: * & induxerim
in terram, super quam leuaui ma-
num meã vt darem eam Abrahã,
Isaac, & Iacob: daboq. illã vobis
9 possidendã, ego Dominus. * Nar-
rauit ergo Moyses omnia filijs Is-
rael: qui nõ acquieuerunt ei pro-
pter angustiã spiritus, & opus du-
10 rissimũ. * Locutusq. est Dominus
11 ad Moysen, dicens: * Ingredere,
& loquere ad Pharaonem regem
Ægypti, vt dimittat filios Israel
12 de Terra sua. * Respondit Moyses
coram

coram Domino: Ecce filij Israel
non audiũt me: & quo modo au-
diet Pharao, præsertim cum incir-
cumcisus sim labijs? * Locutusq. 13
est Dominus ad Moysen & Aarõ, C
& dedit mãdatum ad filios Israel,
& ad Pharaonem regem Ægypti
vt educerent filios Israel de terra
|| Gen.46. Ægypti. * || Isti sunt principes 14
b. 9 domorum per familias suas. Fi-
Nu.26.a.5 lij Ruben primogeniti Israelis:
1.Par.5.a.1 Henoch & Phallu, Hesron & Char
mi. * hæ cognationes Ruben. 15
|| 1.Par.4.d. || Filij Simeon: Iamuel & Iamin,
24 & Ahod, & Iachin, & Soar, &
Saul filius Chananitidis. hæ pro-
genies Simeon. * Et hæc nomina 16
filiorũ Leui per cognationes suas:
Gerson & Caath & Merari. Anni
autem vitæ Leui fuerunt centum
|| 1.Par.6.a. triginta septem. * || Filij Gerson: 17
1.& 23.a.6 Lobni & Semei, per cognationes
|| Nu.3.c.17 suas. * || Filij Caath: Amram, & 18
Num.26.g. Isaar, & Hebron & Oziel. anni
57 quoque vitæ Caath, centum tri-
1.Par.6.a.2 ginta tres. * Filij Merari: Moho- 19
23.b.12 li & Musi. hæ cognationes Leui
per familias suas. * Accepit autẽ 20
Amram vxorem Iochabed patrue-
lem suam: quæ peperit ei Aaron D
& Moysen. Fueruntq. anni vitæ
Amram, centum triginta septem.
* Filij quoque Isaar: Core, & Ne- 21
pheg, & Zechri. * Filij quoque 22
Oziel: Misael, & Elisaphan & Se-
thri. *Accepit autem Aaron vxo- 23
rem Elisabeth filiam Aminadab,
sororem Nahason, quæ peperit ei
Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Itha
mar. * Filij quoque Core: Aser, 24
& Elcana, & Abiasaph. hæ sunt
cognationes Coritarum. *At vero 25
Eleazar filius Aaron accepit vxo-
rem de filiabus Phutiel: quæ pe-
perit ei Phinees. hi sunt princi-
pes familiarum Leuiticarum per
cognationes suas. * Iste est Aa- 26
ron & Moyses, quibus præcepit
Dominus vt educerent filios Israel
de Terra Ægypti per turmas suas.
* Hi sunt, qui loquuntur ad Pha- 27
raonem regem Ægypti, vt educant
filios Israel de Ægypto: iste est
Moyses & Aaron, * in die qua 28
locutus est Dominus ad Moysen,
in Terra Ægypti. * Et locutus 29
est Dominus ad Moysen, dicens:
Ego Dominus: loquere ad Pha-
raonem regem Ægypti, omnia
quæ ego loquor tibi. *Et ait Moy 30
ses coram Domino: En incircum-
cisus labijs sum, quo modo audiet
me Pharao?

CAP. VII.

1 DIxitq. Dominus ad Moysen:
A Ecce constitui te Deum Pha-
raonis: & Aaron frater tuus erit
2 propheta tuus. * || Tu loqueris ei || Sup.4.d.15
omnia quæ mando tibi: & ille
loquetur ad Pharaonem, vt di-
mittat filios Israel de terra sua.
3 * Sed ego indurabo cor eius, &
multiplicabo signa & ostenta mea
4 in Terra Ægypti, * & non audiet
vos: immittamq. manum meam
super Ægyptum, & educam exer-
citum & populum meum filios
Israel de Terra Ægypti per iudi-
5 cia maxima. * Et scient Ægyptij
quia ego sum Dominus qui extẽ-
derim manum meam super Ægy-
ptum, & eduxerim filios Israel de
6 medio eorũ. * Fecit itaque Moy-
ses & Aaron sicut præceperat Do-
7 minus: ita egerunt. * Erat autẽ
Moyses, octoginta annorum, &
Aaron octoginta trium, quãdo lo-
8 cuti sunt ad Pharaonẽ. * Dixitq.
Dominus ad Moysen & Aaron:
9 *Cum dixerit vobis Pharao, Ostẽ-
dite signa: dices ad Aaron: Tolle
virgam tuam, & proijce eam co-
ram Pharaone, ac vertetur in colu-
10 brum. * Ingressi itaque Moyses
B & Aaron ad Pharaonem, fecerunt
sicut præceperat Dominus. tulitq.
Aaron virgam coram Pharaone &
seruis eius, quæ versa est in colu-
11 brum. * || Vocauit autem Pharao || 2. Tim.4.
sapientes & maleficos: & fecerũt b. 8
etiam ipsi per incantationes Ægy-
ptiacas & arcana quædã similiter.
12 * Proiecerũtq. singuli virgas suas,
quæ versæ sunt in dracones: sed
deuorauit virga Aaron virgas eo-
13 rum. * Induratumq. est cor Pha-
raonis, & non audiuit eos, sicut
14 præceperat Dominus. * Dixit au-
tem Dominus ad Moysen: Ingra-
uatum est cor Pharaonis, non vult
15 dimittere populum. * Vade ad eũ
mane, ecce egredietur ad aquas:
C & stabis in occursum eius super
ripam fluminis: & virgam, quæ
conuersa est in draconem, tolles
16 in manu tua. * Dicesq. ad eum:
Dominus Deus Hebræorum misit
me ad te, dicens: Dimitte populũ

meum vt sacrificet mihi in deser-
to : & vsque ad præsens audire no-
luisti . * Hæc igitur dicit Domi- 17
nus : In hoc scies quòd sim Domi
nus : ecce percutiam virga, quæ in
manu mea est, aquam fluminis, &
vertetur in sanguinē .* Pisces quo- 18
que, qui sunt in fluuio, morientur,
& computrescent aquæ, & affligē-
tur Ægyptij bibentes aquam flu-
minis . * Dixit quoque Dominus 19
ad Moysen : Dic ad Aaron , Tolle
virgam tuam , & extende manum
tuam super aquas Ægypti, & super
fluuios eorum , & riuos, ac palu-
des, & omnes lacus aquarum , vt
vertantur in sanguinē : & sit cruor
in omni Terra Ægypti, tam in li-
gneis vasis quàm in saxeis . * Fe- 20
ceruntq. Moyses & Aaron sicut D
|| Inf.17.b.5 præceperat Dominus : || & eleuans
Ps.77.e.49 virgam percussit aquam fluminis
corā Pharaone & seruis eius : quæ
versa est in sanguinē . * Et pisces, 21
qui erant in flumine, mortui sunt:
computruitq. fluuius , & non po-
terant Ægyptij bibere aquam flu-
minis , & fuit sanguis in tota Ter-
|| Sap.17.b.7 ra Ægypti . * || Fecerūtq. similiter 22
malefici Ægyptiorum incantatio-
nibus suis : & induratum est cor
Pharaonis , nec audiuit eos , sicut
præceperat Dominus . * Auertitq. 23
se , & ingressus est domum suam,
nec apposuit cor etiam hac vice .
* Foderunt autem omnes Ægyptij 24
per circuitum fluminis aquam vt
biberent : non enim poterant bi-
bere de aqua fluminis . * Imple- 25
tiq. sunt septem dies, postquam
percussit Dominus fluuium .

CAP. VIII.

Dixit quoque Dominus ad 1
Moysen : Ingredere ad Pha- A
raonē, & dices ad eum : Hæc dicit
Dominus : Dimitte populū meū,
vt sacrificet mihi : * sin autē no- 2
lueris dimittere, ecce ego percutiā
omnes terminos tuos ranis . * Et 3
ebulliet fluuius ranas : quæ ascen-
dent, & ingredientur domū tuam,
& cubiculum lectuli tui , & super
stratum tuum , & in domos ser-
uorum tuorum , & in populum
tuum , & in furnos tuos, & in re-
liquias ciborum tuorum : * & ad 4
te , & ad populum tuū, & ad om-
nes seruos tuos intrabunt ranæ.

5 * Dixitq. Dominus ad Moysen :
Dic ad Aaron : Extende manum
tuam super fluuios ac super riuos
& paludes , & educ ranas super
6 Terram Ægypti . * Et extēdit Aa-
B ron manum super aquas Ægypti ,
& ascēderunt ranæ , operueruntq.
7 Terram Ægypti . * || Fecerunt au- || Sap.17.b.7
tem & malefici per incantationes
suas similiter , eduxeruntq. ranas
8 super Terram Ægypti . * Vocauit
autem Pharao Moysen & Aaron ,
& dixit eis : Orate Dominum vt
auferat ranas a me & a populo
meo : & dimittam populum vt sa-
9 crificet Domino . * Dixitq. Moy-
ses ad Pharaonē : Constitue mihi
quādo deprecer pro te , & pro ser-
uis tuis, & pro populo tuo, vt abi-
gantur ranæ a te & a domo tua
& a seruis tuis & a populo tuo:
& tantum in flumine remaneant .
10 * Qui respondit : Cras . At ille :
C Iuxta , inquit , verbum tuum fa-
ciam : vt scias quoniam non est si-
11 cut Dominus Deus noster . * Et
recedent ranæ a te, & a domo tua,
& a seruis tuis , & a populo tuo :
& tantū in flumine remanebunt .
12 * Egressiq. sunt Moyses & Aaron
a Pharaone : & clamauit Moyses
ad Dominum pro sponsione rana-
rum quam condixerat Pharaoni .
13 * Fecitq. Dominus iuxta verbum
Moysi : & mortuæ sunt ranæ de
D domibus, & de villis , & de agris .
14 * Congregaueruntq. eas in immē-
sos aggeres, & computruit terra .
15 * Videns autem Pharao quòd da-
ta esset requies , ingrauauit cor
suum, & nō audiuit eos, sicut præ-
16 ceperat Dominus . * Dixitq. Do-
minus ad Moysen : Loquere ad
Aaron : Extende virgam tuam, &
percute puluerem terræ : & sint
sciniphes in vniuersa Terra Aegy-
17 pti . * Feceruntq. ita . Et exten-
dit Aaron manum , virgā tenens :
percussitq. puluerem terræ, & facti
sunt sciniphes in hominibus , &
in iumentis : omnis puluis terræ
versus est in sciniphes per totam
18 Terrā Aegypti .* Feceruntq. simi-
liter malefici incātationibus suis ,
vt educerent sciniphes, & non po-
tuerunt : erantq sciniphes tam in
19 hominibus quàm in iumētis .* Et
E dixerunt malefici ad Pharaonem :
Digitus Dei est hic . induratumq.
est cor Pharaonis , & non audiuit
eos

eos sicut præceperat Dominus.
* Dixit quoque Dominus ad Moy 20
sen: Consurge diluculo, & sta co-
rã Pharaone: egredietur enim ad
aquas: & dices ad eum: Hæc dicit
Dominus: Dimitte populũ meũ
vt sacrificet mihi. * Quod si non 21
‖ Sap.17.b.7 dimiseris eum, ecce ego immittã
in te,& in seruos tuos,& in popu-
lum tuum, & in domos tuas om-
ne genus muscarum: & implebũ-
tur domus Ægyptiorum muscis
diuersi generis,& vniuersa terra in
qua fuerint. * Faciamq. mirabi- 22
lem in die illa Terram Gessen, in F
qua populus meus est, vt non sint
ibi muscæ: & scias quoniam ego
Dominus in medio terræ. * Po- 23
namq. diuisionem inter populum
meum, & populũ tuum: cras erit
signum istud. * Fecitq. Dominus 24
‖ Sap.16.b.9 ita. ‖ Et venit musca grauissima
in domos Pharaonis & seruorum
eius, & in omnem Terram Ægy-
pti: corruptaq. est terra ab huiu-
scemodi muscis.* Vocauitq. Pha- 25
rao Moysen & Aaron, & ait eis:
Ite & sacrificate Deo vestro in ter-
ra hac. * Et ait Moyses: Non po- 26
test ita fieri: abominationes enim G
Ægyptiorũ immolabimus Domi-
no Deo nostro? quod si mactaue-
rimus ea quæ colunt Ægyptij co-
ram eis, lapidibus nos obruent.
* Viam trium dierum pergemus in 27
solitudinẽ: & sacrificabimus Do-
‖ Sup.3 d.18 mino Deo nostro, ‖ sicut præcepit
nobis. * Dixitq. Pharao: Ego di- 28
mittã vos vt sacrificetis Domino
Deo vestro in deserto: verũtamen
longius ne abeatis, rogate pro me.
* Et ait Moyses: Egressus a te, 29
orabo Dominũ: & recedet musca
a Pharaone,& a seruis suis,& a po
pulo eius cras: verumtamen noli
vltra fallere, vt non dimittas popu
lum sacrificare Domino. * Egres- 30
susq. Moyses a Pharaone, orauit
Dominum. * Qui fecit iuxta ver- 31
bum illius: & abstulit muscas a
Pharaone,& a seruis suis, & a po-
pulo eius: non superfuit ne vna
quidem. * Et ingrauatum est cor 32
Pharaonis, ita vt nec hac quidem
vice dimitteret populum.

CAP. IX.

Dixit autem Dominus ad Moy 1
sen: Ingredere ad Pharaonẽ, A
& loquere ad eum: Hæc dicit Do-
minus Deus Hebræorũ: Dimitte
populum meũ vt sacrificet mihi.
2 * Quod si adhuc renuis, & retines
3 eos: * ecce manus mea erit super
agros tuos: & super equos, & asi-
nos,& camelos, & boues, & oues,
4 pestis valde grauis.* Et faciet Do-
minus mirabile inter possessiones
Israel, & possessiones Ægyptiorũ,
vt nihil omnino pereat ex his quę
5 pertinent ad filios Israel. * Con-
B stituitq. Dominus tempus, dicens:
Cras faciet Dominus verbũ istud
6 in terra. * Fecit ergo Dominus
verbum hoc altera die: mortuaq.
sunt omnia animantia Ægyptio-
rum: de animalibus vero filiorum
7 Israel nihil omnino perijt. * Et
misit Pharao ad videndum: nec
erat quidquam mortuum de his
quæ possidebat Israel. Ingraua-
tumq. est cor Pharaonis, & non
8 dimisit populum. * Et dixit Do-
minus ad Moysen,& Aaron: Tol-
lite plenas manus cineris de ca-
mino, & spargat illum Moyses in
9 cælum coram Pharaone. * Sitq.
puluis super omnem Terram Æ-
gypti: erunt enim in hominibus,
& iumentis vlcera, & vesicæ tur-
gentes in vniuersa Terra Ægypti.
10 * Tuleruntq. cinerem de camino,
& steterunt coram Pharaone, &
sparsit illum Moyses in cælũ: fa-
ctaq. sunt vlcera vesicarum turgẽ-
tium in hominibus, & iumentis:
11 * nec poterant malefici stare co-
ram Moyse propter vlcera quæ in
C illis erant,& in omni Terra Ægy-
12 pti: * Indurauitq. Dominus cor
Pharaonis,& nõ audiuit eos, sicut
locutus est Dominus ad Moysen.
13 * Dixitq. Dominus ad Moysen:
Mane consurge, & sta coram Pha-
raone, & dices ad eum: Hæc dicit
Dominus Deus Hebræorum: Di-
mitte populum meum vt sacrificet
14 mihi. * Quia in hac vice mittam
omnes plagas meas super cor tuũ,
& super seruos tuos, & super popu
lum tuum: vt scias quod non sit
15 similis mei in omni terra.* Nunc
enim extendens manum percutiã
te, & populum tuum peste, peri-
16 bisq. de terra. * ‖ Idcirco autem ‖ Rom.9.d.
D posui te, vt ostendam in te forti- 17
tudinem meam, & narretur nomẽ
17 meũ in omni terra. * Adhuc re-
tines populum meum: & non vis

dimittere eum? * En pluam cras 18
hac ipsa hora grandinem multam
nimis, qualis non fuit in Ægypto
a die qua fundata est, vsque in
præsens tempus. * Mitte ergo iam 19
nunc, & congrega iumenta tua, &
omnia quæ habes in agro: homi-
nes enim, & iumenta, & vniuersa
quæ inuenta fuerint foris, nec cō-
gregata de agris, cecideritq. super
ea grando, morientur. * Qui ti- 20
muit verbū Domini de seruis Pha-
raonis, fecit cōfugere seruos suos,
& iumenta in domos: * qui autē 21
neglexit sermonē Domini, dimisit E
seruos suos, & iumenta in agris.
* Et dixit Dominus ad Moysen: 22
Extende manum tuam in cælū, vt
fiat grādo in vniuersa Terra Ægy-
pti super homines, & super iumē-
ta, & super omnē herbam agri in
‖ Sap.16.c. Terra Ægypti. * ‖ Extēditq. Moy- 23
16.& 19.d. ses virgam in cælum, & Dominus
19 dedit tonitrua, & grandinem, ac
discurrentia fulgura super terram:
pluitq. Dominus grādinem super
Terram Ægypti. * Et grando & 24
ignis mista pariter ferebantur: tā-
tæq. fuit magnitudinis, quāta an-
te numquam apparuit in vniuersa
Terra Ægypti ex quo gens illa cō-
dita est. * Et percussit grando in 25
omni Terra Ægypti cuncta quæ F
fuerunt in agris, ab homine vsque
ad iumentum: cunctamq. herbā
agri percussit grando, & omne li-
gnum regionis confregit. * Tan- 26
tum in Terra Gessen, vbi erāt filij
Israel, grando non cecidit. * Mi- 27
sitq. Pharao, & vocauit Moysen &
Aaron, dicens ad eos: Peccaui etiā
nunc: Dominus iustus: ego & po
pulus meus, impij. * Orate Domi 28
num vt desinant tonitrua Dei, &
grando: vt dimittā vos, & nequa-
quam hic vltra maneatis. * Ait 29
Moyses: Cū egressus fuero de vr-
be, extēdam palmas meas ad Do-
minum, & cessabunt tonitrua, &
grando non erit: vt scias quia Do
mini est terra: * noui autē quòd 30
& tu, & serui tui necdum timeatis
Dominum Deum. * Linum ergo, 31
& hordeum læsum est, eo quòd G
hordeum esset virens, & linū iam
folliculos germinaret: * triticum 32
autem, & far non sunt læsa, quia
serotina erant. * Egressusq. Moy- 33
ses a Pharaone ex vrbe, tetendit
manus ad Dominum: & cessaue-
runt tonitrua & grando, nec vltra
34 stillauit pluuia super terram. * Vi-
dens autem Pharao quòd cessasset
pluuia, & grando & tonitrua, au-
35 xit peccatum: * & ingrauatū est
cor eius, & seruorum illius, & in-
duratum nimis: nec dimisit filios
Israel, sicut præceperat Dominus
per manum Moysi.

CAP. X.

1 ET dixit Dominus ad Moysen:
A Ingredere ad Pharaonem: ego
enim indurauí cor eius, & seruo-
rum illius: vt faciā signa mea hæc
2 in eo, * & narres in auribus filij
tui, & nepotum tuorum, quoties
contriuerim Ægyptios, & signa
mea fecerim in eis: & sciatis quia
3 ego Dominus. * Introierunt ergo
Moyses & Aaron ad Pharaonem,
& dixerunt ei: Hæc dicit Domi-
nus Deus Hebræorum: Vsquequo
non vis subijci mihi? dimitte po-
pulum meum, vt sacrificet mihi.
4 * ‖ Sin autem resistis, & non vis ‖ Sap.16.b.
B dimittere eum: ecce ego inducam 19
5 cras locustam in fines tuos: * quæ
operiat superficiē terræ, ne quid-
quā eius appareat, sed comedatur
quod residuum fuerit grandini:
corrodet enim omnia ligna quæ
6 germinant in agris. * Et imple-
bunt domos tuas, & seruorū tuo-
rum, & omniū Ægyptiorū: quan-
tam nō viderunt patres tui, & aui,
ex quo orti sunt super terrā, vsque
in præsentem diem. Auertitq. se,
7 & egressus est a Pharaone. * Di-
xerunt autem serui Pharaonis ad
eum: Vsquequo patiemur hoc
scandalum: dimitte homines, vt
sacrificent Domino Deo suo. nō-
ne vides quòd perierit Ægyptus?
8 * Reuocaueruntq. Moysen, & Aa-
C ron ad Pharaonem: qui dixit eis:
Ite, sacrificate Domino Deo ve-
stro: quinam sunt qui ituri sunt?
9 * Ait Moyses: Cum paruulis no-
stris, & senioribus pergemus, cum
filijs & filiabus, cum ouibus & ar-
mentis: est enim sollemnitas Do-
10 mini Dei nostri. * Et respondit
Pharao: Sic Dominus sit vobiscū,
quo modo ego dimittā vos, & par-
uulos vestros. cui dubiū est quòd
11 pessime cogitetis? * Non fiet ita,
sed ite tantū viri, & sacrificate Do-
mino: hoc enim & ipsi petistis.
Sta-

statimq. eiecti sunt de conspectu
Pharaonis. * Dixit autē Dominus 12
ad Moysen: Extende manū tuam D
super Terram Ægypti ad locustā,
vt ascendat super eam, & deuoret
omnem herbā quæ residua fuerit
grandini. * Et extēdit Moyses vir- 13
gam super terram Ægypti: & Do-
minus induxit ventum vrentē to-
ta die illa, & nocte: & mane fa-
cto, ventus vrens leuauit locustas.
* Quæ ascenderunt super vniuer- 14
sam Terrā Ægypti: & sederunt in
cunctis finibus Ægyptiorū innu-
merabiles, quales ante illud tēpus
non fuerāt, nec postea futuræ sunt.
* Operueruntq. vniuersam super- 15
ficiem terræ, vastantes omnia. De-
uorata est igitur herba terræ, & E
quidquid pomorum in arboribus
fuit, quæ grādo dimiserat: nihilq.
omnino virens relictum est in li-
gnis, & in herbis terræ, in cuncta
Ægypto. * Quam ob rem festinus 16
Pharao vocauit Moysen & Aaron,
& dixit eis: Peccaui in Dominum
Deum vestrū, & in vos. * Sed nunc 17
dimittite peccatū mihi etiam hac
vice, & rogate Dominum Deū ve-
strum, vt auferat a me mortē istā.
* Egressusq. Moyses de conspectu 18
Pharaonis, orauit Dominū. * Qui 19
flare fecit ventum ab occidēte ve- F
hementissimum, & arreptā locustā
proiecit in Mare rubrum: non re-
mansit ne vna quidem in cunctis
finibus Ægypti. * Et indurauit Do 20
minus cor Pharaonis, nec dimisit
filios Israel. * Dixit autē Domi- 21
nus ad Moysen: Extende manum
tuam in cælum: & sint tenebræ
super Terram Ægypti tam densæ,
vt palpari queāt. * Extēditq. Moy 22
ses manum in cælū: & factæ sunt
tenebræ horribiles in vniuersa Ter
ra Ægypti tribus diebus. * || Ne- 23 ||Sap.17.a.2
mo vidit fratrem suum, nec mouit
se de loco in quo erat: || vbicun- ||Sap.18.a.1
que autem habitabant filij Israel,
lux erat. * Vocauitq. Pharao Moy 24
sen & Aaron, & dixit eis: Ite, sa- G
crificate Domino: oues tantum
vestræ, & armenta remaneant, par-
uuli vestri eant vobiscum. * Ait 25
Moyses: Hostias quoque & holo-
causta dabis nobis, quæ offeramus
Domino Deo nostro. * Cuncti 26
greges pergent nobiscum: non re-
manebit ex eis vngula: quæ ne-
cessaria sunt in cultum Domini
Dei nostri: præsertim cum igno-
remus quid debeat immolari, do-
nec ad ipsum locū perueniamus.
27 * Indurauit autem Dominus cor
Pharaonis, & noluit dimittere eos.
28 * Dixitq. Pharao ad Moysen: Re-
cede a me, & caue ne vltra videas
faciem meā: quocumque die ap-
29 parueris mihi, morieris. * Respō-
dit Moyses: Ita fiet vt locutus es,
non videbo vltra faciem tuam.

CAP. XI.

1 ET dixit Dominus ad Moysen:
A Adhuc vna plaga tangā Pha-
raonem & Ægyptum, & post hæc
dimittet vos, & exire compellet.
2 * || Dices ergo omni plebi vt po- ||Sup.3.g.22
stulet vir ab amico suo, & mulier a Inf.12.e.35
vicina sua vasa argentea, & aurea.
3 * Dabit autem Dominus gratiam
populo suo corā Ægyptijs. || Fuitq. ||Ecc.45.a.1
Moyses vir magnus valde in Ter-
ra Ægypti coram seruis Pharaonis
4 & omni populo. * Et ait: Hæc
B dicit Dominus: Media nocte egre-
5 diar in Ægyptum: * & morietur
omne primogenitum in Terra Æ-
gyptiorum, a primogenito Pha-
raonis qui sedet in solio eius, vs-
que ad primogenitū ancillæ quæ
est ad molam, & omnia primoge-
6 nita iumentorum. * Eritq. cla-
mor magnus in vniuersa Terra
C Ægypti, qualis nec ante fuit, nec
7 postea futurus est. * Apud om-
nes autem filios Israel non mutiet
canis ab homine vsque ad pecus:
vt sciatis quanto miraculo diui-
dat Dominus Ægyptios & Israel.
8 * Descendentq. omnes serui tui
D isti ad me, & adorabunt me, di-
centes: Egredere tu, & omnis po-
pulus qui subiectus est tibi: post
9 hæc egrediemur. * Et exiuit a Pha
raone iratus nimis. Dixit autem
Dominus ad Moysen: Non au-
diet vos Pharao vt multa signa
10 fiant in Terra Ægypti. * Moyses
autem & Aaron fecerunt omnia
ostenta quæ scripta sunt, coram
Pharaone. Et indurauit Dominus
cor Pharaonis, nec dimisit filios
Israel de terra sua.

CAP. XII.

1 DIxit quoque Dominus ad
A Moysen, & Aaron in Terra

Ægypti : * Mensis iste, vobis prin- 2
cipium mensium : primus erit in A
mensibus anni. * Loquimini ad 3
vniuersum cœtum filiorum Israel,
& dicite eis : Decima die mensis
huius tollat vnusquisque agnum
per familias & domos suas. * Sin 4
autem minor est numerus vt suf-
ficere possit ad vescendum agnũ,
assumet vicinum suum qui iun-
ctus est domui suæ, iuxta nume-
rum animarum quæ sufficere pos-
sunt ad esum agni. * Erit autem 5
agnus absque macula, masculus,
anniculus : iuxta quem ritum tol-
letis & hœdum. * Et seruabitis eũ 6
vsque ad quartam decimam diem
mensis huius : immolabitq. eum
vniuersa multitudo filiorum Israel
ad vesperam. * Et sument de san- 7
guine eius, ac ponent super vtrũ- B
que postem, & in superliminari-
bus domorum, in quibus come-
dent illum. * Et edent carnes no- 8
cte illa assas igni, & azymos pa-
nes cum lactucis agrestibus. * Nõ 9
comedetis ex eo crudum quid, nec
coctum aqua, sed tantum assum
igni : caput cum pedibus eius &
intestinis vorabitis. * Nec rema- 10
nebit quidquam ex eo vsque ma-
ne. si quid residuum fuerit, igne
comburetis. * Sic autem comede- 11
tis illum : Renes vestros accinge-
tis, & calceamenta habebitis in pe
dibus, tenentes baculos in mani-
bus, & comedetis festinanter : est
enim Phase (idest transitus) Do-
mini. * Et transibo per Terram 12
Ægypti nocte illa, percutiamq.
omne primogenitum in Terra Æ-
gypti ab homine vsque ad pecus :
& in cunctis dijs Ægypti faciam
iudicia, ego Dominus. * Erit au- 13
tem sanguis vobis in signũ in ædi-
bus in quibus eritis: & videbo san-
guinem, & transibo vos : nec erit
in vobis plaga disperdens quando
percussero Terram Ægypti. * Ha- 14
bebitis autem hunc diem in mo- C
numentum : & celebrabitis eam
sollemnem Domino in generatio-
nibus vestris cultu sempiterno.
* Septem diebus azyma comede- 15
tis : in die primo non erit fermen-
tum in domibus vestris: quicum-
que comederit fermentatum, peri-
bit anima illa de Israel, a primo
die vsque ad diem septimũ. * Dies 16
prima erit sancta atque sollemnis,
& dies septima eadem festiuitate
venerabilis : nihil operis facietis
in eis, exceptis his, quæ ad vescen-
17 dum pertinent. * Et obseruabitis
azyma : in eadem enim ipsa die
educam exercitum vestrũ de Ter-
rã Ægypti, & custodietis diem istũ
in generationes vestras ritu perpe-
18 tuo. * || Primo mense, quartade- || Leuit. 23.
cima die mensis ad vesperam co- a. 5
medetis azyma vsque ad diem vi- Nu. 28. c. 16
gesimam primam eiusdem mensis
19 ad vesperam. * Septẽ diebus fer-
mentum non inuenietur in domi-
bus vestris : qui comederit fermẽ-
tatum, peribit anima eius de cœ-
tu Israel, tam de aduenis quam
20 de indigenis terræ. * Omne fer-
D mentatum non comedetis : in cũ-
ctis habitaculis vestris edetis azy-
21 ma. * Vocauit autem Moyses om-
nes seniores filiorum Israel, & di-
xit ad eos: Ite tollentes animal per
familias vestras, & immolate Pha-
22 se. * Fasciculumq. hyssopi tingite Hebr. 11. c.
in sanguine qui est in limine, & 28
aspergite ex eo superliminare, &
vtrumque postem : nullus vestrũ
egrediatur ostium domus suæ v-
23 que mane. * Transibit enim Do-
minus percutiens Ægyptios : cũq.
viderit sanguinem in superlimina-
ri, & in vtroque poste, transcendet
ostium domus, & non sinet per-
cussorem ingredi domos vestras &
24 lædere. * Custodi verbum istud
legitimum tibi & filijs tuis vsque
25 in æternum. * Cumq. introieritis
terram, quam Dominus daturus
est vobis vt pollicitus est, obser-
26 uabitis ceremonias istas. * Et cum
dixerint vobis filij vestri : Quæ est
27 ista religio? * dicetis eis : Victima
trãsitus Domini est, quando tran-
siuit super domos filiorum Israel
in Ægypto percutiens Ægyptios,
& domos nostras liberans. Incur-
28 uatusq. populus adorauit. * Et e-
gressi filij Israel fecerũt sicut præ-
ceperat Dominus Moysi & Aaron.
29 * Factum est autem in noctis me-
E dio, percussit Dominus omne pri
mogenitum in Terra Ægypti, a
primogenito Pharaonis, qui in so-
lio eius sedebat, || vsque ad primo- || Sap. 18. b.
genitum captiuæ quæ erat in car- 5. & 11. b.
cere, & omne primogenitũ iumẽ- 15
30 torum. * Surrexitq. Pharao nocte,
& omnes serui eius, cunctaq. Æ-
gyptus : & ortus est clamor ma-

gnus

gnus in Ægypto: neque enim erat
domus in qua nõ iaceret mortuus.
* Vocatisq. Pharao, Moyse, & Aa- 31
ron nocte, ait: Surgite & egredimi-
ni a populo meo, vos & filij Israel:
ite, immolate Domino sicut dici-
tis. * Oues vestras & armenta assu- 32
mite vt petieratis, & abeuntes be-
nedicite mihi. * Vrgebantq. Ægy- 33
ptij populum de terra exire velo-
citer, dicentes: Omnes moriemur.
* Tulit igitur populus conspersam 34
farinam antequã fermentaretur:
& ligans in pallijs, posuit super
humeros suos. * Feceruntq. filij 35
Israel ‖ sicut præceperat Moyses:
& petierunt ab Ægyptijs vasa ar-
gentea & aurea, vestemq. pluri-
mam. * Dominus autẽ dedit gra- 36
tiam populo coram Ægyptijs vt
commodarent eis: & spoliauerũt
Ægyptios. * Profectiq. sunt filij 37
Israel de Ramesse in Socoth, sex- F
centa fere millia peditum virorũ,
absque paruulis. * Sed & vulgus 38
promiscuũ innumerabile ascendit
cum eis, oues & armenta & ani-
mantia diuersi generis multa ni-
mis. * Coxeruntq. farinã, quã du- 39
dum de Ægypto conspersam tule-
rant: & fecerunt subcineritios pa-
nes azymos: neque enim poterãt
fermentari cogẽtibus exire Ægy-
ptijs, & nullã facere sinẽtibus mo-
ram: nec pulmenti quidquã oc-
curreret præparare. * Habitatio 40
autem filiorũ Israel qua manserũt
in Ægypto, fuit quadringẽtorum
triginta annorũ. * Quibus exple- 41
tis, eadem die egressus est omnis
exercitus Domini de Terra Ægy-
pti. * Nox ista est obseruabilis 42
Domino, quando eduxit eos de
Terra Ægypti: hãc obseruare de-
bent omnes filij Israel in genera-
tionibus suis. * Dixitq. Dominus 43
ad Moysen & Aron: Hæc est reli- G
gio Phase: Omnis alienigena non
comedet ex eo. * Omnis autẽ ser- 44
uus emptitius circumcidetur, &
sic comedet. * Aduena & mercena- 45
rius non edent ex eo. * ‖ In vna 46
domo comedetur, nec efferetis de
carnibus eius foras, ‖ nec os illius
confringetis. * Omnis cœtus fi- 47
liorum Israel faciet illud. * Quod 48
si quis peregrinorum in vestram
voluerit transire coloniam, & fa-
cere Phase Domini, circumcidetur
prius omne masculinum eius, &

‖ Leuit. 23. a. 5 Nu. 28. c. 16
‖ Sup. 11. a. 2
Hebr. 11. c. 28
‖ Nu. 9. b. 12
‖ Ioan. 19. f. 36
‖ Sap. 18. b. 5. & 11. b. 15

tunc rite celebrabit: eritq. sicut
indigena terræ: si quis autem cir-
cumcisus non fuerit, non vescetur
49 ex eo. * Eadem lex erit indigenæ
& colono qui peregrinatur apud
50 vos. * Feceruntq. omnes filij Israel
sicut præceperat Dominus Moysi
51 & Aaron. * Et eadem die eduxit
Dominus filios Israel de Terra
Ægypti per turmas suas.

CAP. XIII.

1 Locutusq. est Dominus ad
2 Moysen, dicens: * ‖ Sanctifica
A mihi omne primogenitum quod
aperit vuluam in filijs Israel, tam
de hominibus quàm de iumentis:
3 mea sunt enim omnia. * Et ait
Moyses ad populum: Mementote
diei huius in qua egressi estis de
Ægypto & de domo seruitutis,
quoniam in manu forti eduxit vos
Dominus de loco isto: vt non co-
4 medatis fermentatũ panem. * Ho-
die egredimini mense nouarũ fru-
5 gum. * Cumq. introduxerit te
Dominus in Terram Chananæi &
Hethæi & Amorrhæi & Heuæi &
Iebusæi, quam iurauit patribus
tuis vt daret tibi, terram fluentem
lacte & melle, celebrabis hunc
6 morem sacrorum mense isto. * Se-
ptem diebus vesceris azymis: &
in die septimo erit sollẽnitas Do-
7 mini. * Azyma comedetis septem
diebus: non apparebit apud te
aliquid fermentatum, nec in cun-
8 ctis finibus tuis. * Narrabisq. fi-
B lio tuo in die illo, dicens: Hoc est
quod fecit mihi Dominus quan-
9 do egressus sum de Ægypto. * Et
erit quasi signum in manu tua, &
quasi monimentum ante oculos
tuos: & vt lex Domini semper sit
in ore tuo, in manu enim forti
eduxit te Dominus de Ægypto.
10 * Custodies huiuscemodi cultum
statuto tempore a diebus in dies.
11 * Cumq. introduxerit te Domi-
nus in Terram Chananæi, sicut
iurauit tibi & patribus tuis, &
12 dederit tibi eam: ‖ separabis
omne quod aperit vuluam Domi-
no, & quod primitiuum est in pe-
coribus tuis: quidquid habueris
masculini sexus, consecrabis Do-
13 mino. * Primogenitum asini
mutabis oue: quod si non rede-
meris, interficies. Omne autem
primo-

‖ Inf. 34. c. 19 Nu. 8. c. 16 Luc. 2. d. 23 Leuit. 27. c. 26
‖ Inf. 22. d. 29. & 34. c. 19 Ezec. 44. g. 30

primogenitum hominis de filijs
tuis, pretio redimes.* Cumq. in- 14
terrogauerit te filius tuus cras, di- C
cens: Quid est hoc? respondebis
ei: In manu forti eduxit nos Do-
minus de terra Ægypti, de domo
seruitutis. * Nam cum induratus 15
esset Pharao, & nollet nos dimit-
tere, occidit Dominus omne pri-
mogenitũ in Terra Ægypti a pri-
mogenito hominis vsque ad pri-
mogenitum iumentorum: idcirco
immolo Domino omne quod a-
perit vuluam masculini sexus, &
omnia primogenita filiorũ meo-
rum redimo.* Erit igitur quasi si- 16
gnum in manu tua, & quasi ap-
pensum quid, ob recordationem,
inter oculos tuos: eo quod in ma-
nu forti eduxit nos Dominus de
Ægypto. * Igitur cum emisisset 17
Pharao populum, non eos duxit
Deus per viam Terræ Philisthijm
quæ vicina est: reputans ne forte
pœniteret eum, si vidisset aduer-
sum se bella consurgere, & reuer-
teretur in Ægyptum. * Sed circũ- 18
duxit per viam deserti, quæ est iu- D
xta Mare rubrum: & armati ascẽ-
derunt filij Israel de Terra Ægy-
pti. * Tulit quoque Moyses ossa 19
Ioseph secum: eo quod adiurasset
‖ Gen. 50. d. 15
filios Israel, dicens: ‖ Visitabit vos
Deus, efferte ossa mea hinc vobis-
cum. * Profectiq. de Socoth ca- 20
strametati sunt in Etham in extre-
‖ Num. 14. c. 21. 1. Cor. 10. a. 1 Neh. 9. d. 19
mis finibus solitudinis. * ‖ Do- 21
minus autem præcedebat eos ad
ostendendam viam per diem in co
lumna nubis, & per noctem in
columna ignis: vt dux esset itine-
ris vtroque tempore. * Numquã 22
defuit columna nubis per diem,
nec columna ignis per noctem,
coram populo.

CAP. XIIII.

LOcutus est autẽ Dominus ad 1
Moysen, dicens:* Loquere fi- 2
lijs Israel: Reuersi castrametẽtur A
e regione Phihahiroth quæ est in-
ter Magdalum & mare cõtra Beel-
sephon: in conspectu eius castra
ponetis super mare. * Dicturusq. 3
est Pharao super filijs Israel: Co-
arctati sunt in terra, conclusit eos
desertum. * Et indurabo cor eius, 4
ac persequetur vos: & glorificabor
in Pharaone, & in omni exercitu
eius. scientq. Ægyptij quia ego
sum Dominus. Feceruntq. ita.
5 * Et nunciatum est regi Ægyptio-
B rum quòd fugisset populus: im-
mutatũq. est cor Pharaonis & ser-
uorum eius super populo, & di-
xerunt: Quid voluimus facere vt
dimitteremus Israel, ne seruiret no
6 bis? * Iunxit ergo currum, & om-
nem populum suum assumpsit se-
7 cum. * Tulitq. sexcentos currus
electos, & quidquid in Ægypto
curruum fuit: & duces totius exer-
8 citus. * Indurauitq. Dominus cor
Pharaonis regis Ægypti, & perse-
cutus est filios Israel: at illi egres-
9 si erant in manu excelsa. * ‖ Cũq.
‖ 1. Mac. 4. a. 9 Ios. 24. b. 6
persequerentur Ægyptij vestigia
præcedentium, repererunt eos in
castris super mare: omnis equita-
tus & currus Pharaonis, & vniuer-
sus exercitus erant in Phihahiroth
10 contra Beelsephon. * Cumq ap-
C propinquasset Pharao, leuantes fi-
lij Israel oculos, viderunt Ægy-
ptios post se: & timuerunt valde:
11 clamaueruntq ad Dominum,* &
dixerunt ad Moysen: Forsitan nõ
erant sepulchra in Ægypto, ideo
tulisti nos vt moreremur in solitu-
dine: quid hoc facere voluisti, vt
12 educeres nos ex Ægypto? * Non-
ne iste est sermo, quem loqueba-
mur ad te in Ægypto, dicentes:
Recede a nobis, vt seruiamus Æ-
gyptijs? multo enim melius erat
seruire eis, quàm mori in solitudi-
13 ne. * Et ait Moyses ad populum:
Nolite timere: state, & videte ma-
gnalia Domini quæ facturus est
hodie: Ægyptios enim, quos
nunc videtis, nequaquam vl-
tra videbitis vsque in sempiter-
14 num. * Dominus pugnabit pro
15 vobis, & vos tacebitis. * Di-
D xitq. Dominus ad Moysen: Quid
clamas ad me? Loquere filijs
16 Israel vt proficiscantur. * Tu au-
tem eleua virgam tuam, &
extende manum tuam super ma-
re, & diuide illud: vt gra-
diantur filij Israel in medio mari
17 per siccum. * Ego autem indu-
rabo cor Ægyptiorum vt perse-
quantur vos: & glorificabor in
Pharaone, & in omni exerci-
tu eius, & in curribus & in
18 equitibus illius. * Et scient Æ-
gyptij quia ego sum Dominus cũ
glorificatus fuero in Pharaone, &
in

in curribus atque in equitibus
eius. * Tollensq. se angelus Dei, 19
qui præcedebat castra Israel, abijt
post eos: & cum eo pariter colum-
na nubis, priora dimittens, post
tergum * stetit, inter castra Æ- 20
gyptiorum & castra Israel: & erat E
nubes tenebrosa, & illuminans
noctem, ita vt ad se inuicem toto
noctis tempore accedere non va-
lerent.* Cumq. extendisset Moy- 21
ses manum super mare, abstulit
illud Dominus flante vento ve-
hementi & vrente tota nocte, &
vertit in siccũ: diuisaq. est aqua.
‖Ps.77 b.13 * ‖ Et ingressi sunt filij Israel per 22
& 104.d.36 medium sicci maris: erat enim
Ps. 113.a.3 aqua quasi murus a dextra eorum
Heb. 11.d. & læua. * Persequentesq. Ægy- 23
29 ptij ingressi sunt post eos, & om-
nis equitatus Pharaonis, currus
eius & equites per medium ma-
ris.* Iamq. aduenerat vigilia ma- 24
‖ Sap.18.b. tutina, ‖ & ecce respiciens Domi- F
15 nus super castra Ægyptiorum per
columnam ignis & nubis, inter-
fecit exercitum eorum: * & sub- 25
uertit rotas curruum, ferebanturq.
in profundum. Dixerunt ergo
Ægyptij: Fugiamus Israelem:
Dominus enim pugnat pro eis
contra nos.* Et ait Dominus ad 26
Moysen: Extende manum tuam
super mare, vt reuertantur aquæ
ad Ægyptios super currus & equi-
tes eorum.* Cumq. extendisset 27
Moyses manum contra mare, re-
uersum est primo diluculo ad prio
rem locum: fugientibusq. Ægy-
ptijs occurrerunt aquæ, & inuo-
luit eos Dominus in medijs flucti-
bus.* Reuersæq. sunt aquæ, & 28
operuerunt currus & equites cun- G
cti exercitus Pharaonis, qui se-
quentes ingressi fuerant mare:
nec vnus quidem superfuit ex eis.
* Filij autem Israel perrexerunt 29
per medium sicci maris, & aquæ
eis erant quasi pro muro a dextris
& a sinistris: * liberauitq. Domi- 30
nus in die illa Israel de manu Æ-
gyptiorum. * Et viderunt Ægy- 31
ptios mortuos super littus maris,
& manum magnam quã exercue-
rat Dominus cõtra eos: timuitq.
populus Dominum, & crediderũt
Domino, & Moysi seruo eius.

CAP. XV.

1 A TVnc cecinit Moyses & filij Is-
rael carmen hoc Domino, &
dixerunt:
Cantemus Domino: gloriose
enim magnificatus est, equum &
ascensorem deiecit in mare.
2 * ‖ Fortitudo mea, & laus mea ‖ Sap 10.d.
Dominus, & factus est mihi in 15
salutem: iste Deus meus, & glori- Isa.12.a.2
ficabo eum: Deus patris mei, & Ps. 117.c.14
exaltabo eum.
3 * Dominus quasi vir pugnator,
omnipotens nomen eius.
4 * Currus Pharaonis & exerci-
tum eius proiecit in mare: electi
principes eius submersi sunt in
Mari rubro.
5 * Abyssi operuerunt eos, de-
scenderunt in profundum quasi
lapis.
6 * Dextera tua Domine magni-
ficata est in fortitudine: dexte-
ra tua, Domine, percussit inimi-
cum.
7 * Et in multitudine gloriæ tuæ
deposuisti aduersarios tuos: misi-
sti iram tuam, quæ deuorauit eos
sicut stipulam.
8 * Et in spiritu furoris tui con-
B gregatæ sunt aquæ: stetit vnda
fluens, congregatæ sunt abyssi in
medio mari.
9 * Dixit inimicus: Persequar &
comprehendam, diuidam spolia,
implebitur anima mea: euagina-
bo gladium meum, interficiet eos
manus mea.
10 * Flauit spiritus tuus, & operuit
eos mare: submersi sunt quasi
plumbum in aquis vehementibus.
11 * Quis similis tui in fortibus
Domine? quis similis tui, magni-
ficus in sanctitate, terribilis at-
que laudabilis, faciens mirabi-
lia?
12 * Extendisti manum tuam, &
deuorauit eos terra.
13 * Dux fuisti in misericordia tua
populo quem redemisti: & porta-
sti eum in fortitudine tua, ad ha-
bitaculum sanctum tuum.
14 * Ascenderunt populi, & irati
sunt: dolores obtinuerunt habita-
tores Philisthijm.
15 * Tunc conturbati sunt prin-
cipes Edom, robustos Moab
obtinuit tremor: obriguerunt
omnes

omnes habitatores Chanaan.
* Irruat super eos formido & 16
pauor, in magnitudine brachij
tui: fiant immobiles quasi lapis,
donec pertranseat populus
tuus Domine, donec pertranseat
populus tuus iste, quem pos- C
sedisti.
* Introduces eos, & plantabis 17
in monte hereditatis tuæ, firmissimo
habitaculo tuo quod operatus
es Domine: sanctuariũ tuum
Domine, quod firmauerunt manus
tuæ.
* Dominus regnabit in æter- 18
num & vltra.
* Ingressus est enim eques Pha- 19
rao cum curribus & equitibus eius
in mare: & reduxit super eos Dominus
aquas maris: filij autem
Israel ambulauerunt per siccum
in medio eius.
* Sumpsit ergo Maria prophe- 20
tissa, soror Aaron, tympanum in
manu sua: egressæq. sunt omnes
mulieres post eam cum tympanis
& choris, * quibus præcinebat, 21
dicens: Cantemus Domino, gloriose
enim magnificatus est, equũ
& ascensorem eius deiecit in mare.
* Tulit autem Moyses Israel 22
de mari rubro, & egressi sunt in
desertum Sur: ambulaueruntq. D
tribus diebus per solitudinem, &
non inueniebant aquam. * Et ve- 23
nerunt in Mara, nec poterant bibere
aquas de Mara, eo quod essent
amaræ: vnde & congruum
loco nomen imposuit, vocans illum
Mara, id est, amaritudinem.
* Et murmurauit populus contra 24
Moysen, dicens: quid bibemus?
* At ille clamauit ad Dominum, 25
qui ostendit ei lignum: quod cũ
‖ Iudith 5. c. 15 Eccli. 38. a. 5
misisset in aquas, in dulcedinem
versæ sunt: ‖ ibi constituit ei præcepta,
atque iudicia, & ibi tentauit
eum, * dicens: Si audieris vo- 26
cem Domini Dei tui, & quod rectum
est coram eo feceris, & obedieris
mandatis eius, custodierisq.
omnia præcepta illius, cunctum
languorem, quem posui in Ægypto,
non inducam super te:
ego enim Dominus sanator tuus.
‖ Num. 33. b. 9
* ‖ Venerunt autem in Elim filij 27
Israel, vbi erant duodecim fontes
aquarum, & septuaginta palmæ:
& castrametati sunt iuxta aquas.

CAP. XVI.

1 PRofectiq. sunt de Elim, & ‖ Sap. 11. a. 3
A venit omnis multitudo filiorum
Israel in desertum Sin, quod
est inter Elim & Sinai: quintodecimo
die mensis secundi, postquã
2 egressi sunt de terra Ægypti. * Et
murmurauit omnis congregatio
filiorum Israel contra Moysen &
3 Aaron in solitudine. * Dixeruntq.
filij Israel ad eos: Vtinam mortui
essemus per manum Domini in
Terra Ægypti, quando sedebamus
super ollas carnium, & comedebamus
panem in saturitate: cur
eduxistis nos in desertum istud, vt
occideretis omnem multitudinem
4 fame? * Dixit autem Dominus
B ad Moysen: Ecce, ego pluam vobis
panes de cælo: egrediatur populus,
& colligat quæ sufficiunt
per singulos dies: vt tentem eum
vtrum ambulet in lege mea, an
5 non. * Die autem sexto parent
quod inferant: & sit duplũ quàm
colligere solebant per singulos
6 dies. * Dixeruntq. Moyses &
Aaron ad omnes filios Israel: Vespere
scietis quod Dominus eduxerit
7 vos de terra Ægypti: * & mane
videbitis gloriam Domini: audiuit
enim murmur vestrum contra
Dominum: nos vero quid sumus,
quia mussitastis contra nos?
8 * Et ait Moyses: Dabit vobis Dominus
vespere carnes edere, &
mane panes in saturitate: eo quod
audierit murmurationes vestras
quibus murmurati estis contra
eum: nos enim quid sumus? nec
D contra nos est murmur vestrum,
9 sed contra Dominum. * Dixit
quoque Moyses ad Aaron: Dic
vniuersæ congregationi filiorum
Israel: Accedite coram Domino:
audiuit enim murmur vestrum.
10 * Cumq. loqueretur Aaron ad
omnem cœtum filiorum Israel,
respexerunt ad solitudinem: &
ecce gloria Domini apparuit in
11 nube. * Locutus est autem Do-
12 minus ad Moysen, dicens: * ‖ Au- ‖ Eccl. 45. a. 4
diui murmurationes filiorum Israel,
loquere ad eos: Vespere comedetis
carnes, & mane saturabimini
panibus: scietisq. quod
ego sum Dominus Deus vester.
13 * Factum est ergo vespere, & ascẽ-
dens

dens coturnix, cooperuit castra:
mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum. * Cumq. ope- 14
‖Nu.11.b.7 Ps. 77.c.24 Sup.16.c.20 Ioan.6.d.31 ruisset superficiem terræ, ‖ apparuit in solitudine minutum, & D
quasi pilo tusum in similitudinem
pruinæ super terram. * Quod cum 15
vidissent filij Israel, dixerunt ad
inuicem: Manhu? quod significat: Quid est hoc? ignorabant
enim quid esset. Quibus ait Moy-
‖1.Cor.10.a.3 ses: ‖ Iste est panis, quem Dominus dedit vobis ad vescendũ. *Hic 16
est sermo, quem præcepit Dominus: Colligat vnusquisque ex eo
quantum sufficit ad vescendum:
gomor per singula capita, iuxta
numerum animarum vestrarum,
quæ habitant in tabernaculo sic
tolletis. * Feceruntq. ita filij Is- 17
rael: & collegerunt, alius plus,
alius minus. * Et mensi sunt ad 18
‖2. Cor. 8. b.15 mensuram gomor: ‖ nec qui plus E
collegerat, habuit amplius: nec
qui minus parauerat, reperit minus: sed singuli iuxta id quod
edere poterant, congregauerunt.
* Dixitq. Moyses ad eos: Nullus 19
relinquat ex eo in mane. * Qui 20
non audierunt eum, sed dimiserũt
quidam ex eis vsque mane, & scatere cœpit vermibus, atque computruit. & iratus est contra eos
Moyses. * Colligebant autẽ ma- 21
ne singuli, quantum sufficere poterat ad vescendum: cumq. incaluisset sol, liquefiebat. * In die 22
autem sexta collegerunt cibos duplices, id est, duo gomor per singulos homines: venerunt autem
omnes principes multitudinis, &
narrauerunt Moysi. * Qui ait eis: 23
Hoc est quod locutus est Dominus: Requies sabbati sanctificata
est Domino cras. quodcumque
operandum est, facite: & quæ coquenda sunt coquite: quidquid
autem reliquum fuerit, reponite
vsque in mane. * Feceruntq. ita 24
vt præceperat Moyses, & non cõputruit, neque vermis inuentus
est in eo. * Dixitq. Moyses: Co- 25
medite illud hodie, quia sabbatũ F
est Domini: non inuenietur hodie in agro. * Sex diebus colligi- 26
te: in die autem septimo sabbatum est Domini, idcirco non inuenietur. * Venitq. septima dies: 27
& egressi de populo vt colligerent
non inuenerunt. * Dixit autem 28

Dominus ad Moysen: Vsquequo
non vultis custodire mãdata mea,
29 & legem meam? * Videte quod
Dominus dederit vobis sabbatũ,
& propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices: maneat vnusquisque apud semetipsum, nullus
egrediatur de loco suo die septi-
30 mo. * Et sabbatizauit populus
31 die septimo. * Appellauitq. domus Israel nomẽ eius Man: quod
erat quasi semẽ coriandri album,
gustusq. eius quasi similæ cũ mel-
32 le. * Dixit autem Moyses: Iste est
sermo, quem præcepit Dominus:
Imple gomor ex eo, & custodiatur
in futuras retro generationes: vt
G nouerint panem, quo alui vos in
solitudine, quando educti estis de
33 Terra Ægypti. * Dixitq. Moyses
ad Aaron: Sume vas vnũ, & mitte ibi Man, quantum potest capere gomor: & repone coram Domino ad seruandum in generatio-
34 nes vestras: * sicut præcepit Dominus Moysi. Posuitq. illud Aaron in tabernaculo reseruandum.
35 * ‖ Filij autem Israel comederunt ‖ Neh. 9.d.13 Iudith 5.c.15
Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc
cibo aliti sunt, vsquequo tange-
36 rent fines terræ Chanaan. * Gomor autem decima pars est Ephi.

CAP. XVII.

1 A IGitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto
Sin per mansiones suas, iuxta
sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, vbi non
erat aqua ad bibendum populo.
2 * ‖ Qui iurgatus contra Moysen, ‖Nu.20.a.4
ait: Da nobis aquam, vt bibamus. Quibus respondit Moyses:
Quid iurgamini contra me? cur
3 tentatis Dominum? * Sitiuit ergo
ibi populus præ aquæ penuria, &
murmurauit contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Aegypto, vt occideres nos, & liberos nostros, ac iumenta siti?
4 B * Clamauit autem Moyses ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, &
5 lapidabit me. * Et ait Dominus ‖Sup. 14.c.20 Ps. 77.b.15 1. Cor. 10.a.4
ad Moysen: Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israel: & virgam qua ‖ percussisti fluuium, tolle in manu tua,
& vade.

& vade. * En ego stabo ibi co- 6
ram te, supra petram Horeb : per-
cutiesq. petram, & exibit ex ea
aqua, vt bibat populus. Fecit
Moyses ita coram senioribus Is-
rael : * & vocauit nomen loci il- 7
lius, Tentatio, propter iurgium
filiorum Israel, & quia tentaue-
runt Dominum, dicentes : Est ne C
|| Iudith.4.d.12 Sap.11.a.3 Deut.25.d.17
Dominus in nobis, an non ? *||Ve- 8
nit autem Amalec, & pugnabat
contra Israel in Raphidim. * Di- 9
xitq. Moyses ad Iosue : Elige vi-
ros : & egressus, pugna contra
Amalec : cras ego stabo in vertice
collis, habens virgam Dei in ma-
nu mea. * Fecit Iosue vt locutus 10
erat Moyses, & pugnauit contra
Amalec: Moyses autem & Aaron,
& Hur ascenderunt super verticem
collis. * Cumq. leuaret Moyses 11
manus, vincebat Israel : sin autẽ
paululum remisisset, superabat
Amalec. * Manus autem Moysi 12
erant graues : sumentes igitur la-
pidem, posuerunt subter eum, in
quo sedit : Aaron autem & Hur
sustentabant manus eius ex vtra-
que parte. Et factum est vt manus
illius non lassarentur vsque ad oc- D
casum solis. * Fugauitq. Iosue 13
Amalec, & populum eius in ore
gladij. * Dixit autem Dominus 14
ad Moysen : Scribe hoc ob moni-
mentum in libro, & trade auribus
Iosue : delebo enim memoriam
Amalec sub cælo. * Ædificauitq. 15
Moyses altare : & vocauit nomen
eius, Dominus exaltatio mea, di-
cens : * Quia manus solij Domi- 16
ni, & bellum Domini erit contra
Amalec, a generatione in genera-
tionem.

CAP. XVIII.

Cvmq. audisset Iethro, sacer- 1
dos Madian, cognatus Moysi, A
omnia quæ fecerat Deus Moysi,
& Israeli populo suo, & quòd
eduxisset Dominus Israel de Ægy
pto : * tulit Sephoram vxorem 2
Moysi quam remiserat : * & duos 3
filios eius, quorum vnus vocaba-
tur Gersam, dicente patre : || Ad-
|| Sup.2.d.22
uena fui in terra aliena. * Alter 4
vero Eliezer : Deus enim, ait, pa-
tris mei adiutor meus, & eruit me
de gladio Pharaonis. * Venit er- 5
go Iethro cognatus Moysi, & filij
eius, & vxor eius ad Moysen in
desertum, vbi erat castrametatus
6 iuxta montem Dei. * Et manda-
uit Moysi, dicens : Ego Iethro co-
gnatus tuus venio ad te, & vxor
7 tua, & duo filij tui cum ea. * Qui
egressus in occursum cognati sui,
adorauit, & osculatus est eum :
salutaueruntq. se mutuo verbis
B pacificis. Cumq. intrasset taber-
8 naculum, * narrauit Moyses co-
gnato suo cuncta quæ fecerat Do-
minus Pharaoni, & Ægyptijs pro-
pter Israel : vniuersumq. laborem,
qui accidisset eis in itinere, &
quòd liberauerat eos Dominus.
9 * Lætatusq. est Iethro super o-
mnibus bonis, quæ fecerat Do-
minus Israeli, eo quòd eruisset
10 eum de manu Ægyptiorum, * &
ait : Benedictus Dominus, qui li-
berauit vos de manu Ægyptiorũ,
& de manu Pharaonis, qui eruit
populum suum de manu Ægypti.
11 * Nunc cognoui, quia magnus
Dominus super omnes deos : eo
quòd || superbe egerint contra il-
|| Sup.1.b.4. 10.c.16.d. &51.b.7.d. 18.& 14.b.8
12 los. * Obtulit ergo Iethro cogna-
C tus Moysi holocausta & hostias
Deo : veneruntq. Aaron & omnes
seniores Israel, vt comederent pa-
13 nem cum eo coram Deo. * Alte-
ra autem die sedit Moyses vt iudi-
caret populũ, qui assistebat Moysi
a mane vsque ad vesperam.
14 * Quod cum vidisset cognatus
eius, omnia scilicet quæ agebat
in populo, ait : Quid est hoc
quod facis in plebe ? cur solus
sedes, & omnis populus præsto-
latur de mane vsque ad vesperam ?
15 * Cui respondit Moyses : Venit ad
me populus quærens sententiam
16 Dei. * Cumq. acciderit eis aliqua
disceptatio, veniunt ad me vt iu-
dicem inter eos, & ostendam præ-
17 cepta Dei, & leges eius. * At
ille : Non bonam, inquit,
18 rem facis : * stulto labore con-
sumeris & tu, & populus iste
qui tecum est : vltra vires tuas
est negotium, || solus illud non
|| Deut.1.b.12
19 poteris sustinere. * Sed audi verba
mea atque consilia, & erit Deus
tecum. Esto tu populo in his
quæ ad Deum pertinent, vt refe-
20 ras quæ dicuntur ad eum : * ostẽ-
dasq. populo ceremonias & ri-
tum colendi, viamq. per quam
ingredi debeant, & opus quod
facere

facere debeant. * Prouide autem 21
de omni plebe viros potentes, &
timentes Deum, in quibus sit ve-
ritas, & qui oderint auaritiam, & D
constitue ex eis tribunos, & cen-
turiones, & quinquagenarios, &
decanos * qui iudicent populum 22
omni tempore: quidquid autem
maius fuerit, referant ad te, &
ipsi minora tantummodo iudicēt:
leuiusq. sit tibi, partito in alios
onere. * Si hoc feceris, implebis 23
imperium Dei, & præcepta eius
poteris sustentare: & omnis hic
populus reuertetur ad loca sua cū
pace. * Quibus auditis, Moyses 24
fecit omnia quæ ille suggesserat.
* Et electis viris strenuis de cun- 25
cto Israel, constituit eos princi-
pes populi, tribunos, & centurio-
nes, & quinquagenarios, & deca-
nos. * Qui iudicabant plebē om- 26
ni tempore: quidquid autem gra-
uius erat, referebant ad eum, fa-
ciliora tantummodo iudicantes.
* Dimisitq. cognatum suum: qui 27
reuersus abijt in terram suam.

CAP. XIX.

Nu.33.c.19 MEnse tertio egressionis Israel 1
de Terra Ægypti, in die hac A
venerunt in solitudinem Sinai.
* Nam profecti de Raphidim, & 2
peruenientes vsque in desertum
Sinai, castrametati sunt in eodem
loco, ibiq. Israel fixit tentoria e
|| Act.7.c.28 regione montis. * || Moyses autē 3
ascendit ad Deum, vocauitq. eū
Dominus de monte, & ait: Hæc
dices domui Iacob, & annuncia-
bis filijs Israel: * Vos ipsi vidistis, 4
quæ fecerim Ægyptijs, quo modo
portauerim vos super alas aquila-
|| Deut.29.a.2 rum, & assumpserim mihi. * || Si 5
ergo audieritis vocem meam, &
custodieritis pactum meum, eri-
tis mihi in peculium de cunctis
|| Ps.23.a.1 populis: || mea est enim omnis
|| 1.Pet.2.b.9 terra. * || Et vos eritis mihi in re- 6
gnum sacerdotale, & gens sancta. B
hæc sunt verba quæ loqueris ad
filios Israel. * Venit Moyses: & 7
conuocatis maioribus natu popu-
li, exposuit omnes sermones quos
mandauerat Dominus. * Respō- 8
ditq. omnis populus simul: Cun-
cta quæ locutus est Dominus, fa-
ciemus. Cumq. retulisset Moyses
verba populi ad Dominum, * ait 9
ei Dominus: Iam nunc veniam
ad te in caligine nubis, vt audiat
me populus loquentem ad te, &
credat tibi in perpetuum. Nuncia-
uit ergo Moyses verba populi ad
10 Dominum. * Qui dixit ei: Vade
ad populum, & sanctifica illos ho-
die, & cras, lauentq. vestimenta
11 sua. * Et sint parati in diem ter-
tium: in die enim tertia descēdet
Dominus coram omni plebe su-
12 per montem Sinai. * Cōstituesq.
C terminos populo per circuitum,
& dices ad eos: Cauete ne ascen-
datis in montem, || nec tangatis || Hebr.12.c.18
fines illius: omnis qui tetigerit
13 montem, morte morietur. * Ma-
nus non tanget eum, sed lapidi-
bus opprimetur, aut confodietur
iaculis: siue iumentum fuerit, si-
ue homo, non viuet. cum cœpe-
rit clangere buccina, tunc ascen-
14 dant in montem. * Descenditq.
Moyses de monte ad populum, &
sanctificauit eum. Cumq. lauis-
15 sent vestimenta sua, * ait ad eos:
Estote parati in diem tertium, &
ne appropinquetis vxoribus ve-
16 stris. * Iamq. aduenerat tertius
dies, & mane inclaruerat: & ecce
cœperunt audiri tonitrua, ac mi-
care fulgura, & nubes densissima
operire montem, clangorq. bucci-
næ vehementius perstrepebat: &
timuit populus qui erat in castris.
17 * Cumq. eduxisset eos Moyses in
occursum Dei de loco castrorum,
18 steterunt ad radices mōtis. * || To- || Deut.4.b.
D tus autem mons Sinai fumabat:
eo quod descēdisset Dominus su-
per eum in igne, & ascenderet fu-
mus ex eo quasi de fornace: eratq.
19 omnis mons terribilis. * Et soni-
tus buccinæ paulatim crescebat in
maius, & prolixius tendebatur:
Moyses loquebatur, & Deus re-
20 spondebat ei. * Descenditq. Do-
minus super montem Sinai in ip-
so montis vertice, & vocauit Moy-
sen in cacumen eius. Quo cum
21 ascendisset, * dixit ad eum: De-
scende, & contestare populum:
ne forte velit transcendere termi-
nos ad videndum Dominum, &
pereat ex eis plurima multitudo.
22 * Sacerdotes quoque qui accedūt
ad Dominum, sanctificentur, ne
23 percutiat eos. * Dixitq. Moyses
ad Dominum: Non poterit vul-
gus ascendere in mōtem Sinai: tu
enim

enim testificatus es, & iussisti, di-
cens: Pone terminos circa mon-
tem, & sanctifica illum. * Cui ait 24
Dominus: Vade, descende: ascē-
desq. tu, & Aaron tecum: sacer-
dotes autem & populus ne tran-
seant terminos, nec ascendant ad
Dominum, ne forte interficiat il-
los. * Descenditq. Moyses ad po- 25
pulum, & omnia narrauit eis.

CAP. XX.

Locutusq. est Dominus cunctos 1
sermones hos: * Ego sum Do- 2
minus Deus tuus, qui eduxi te de A
Terra Ægypti, de domo seruitutis.
* Non habebis deos alienos corā 3
|| Deu.5.a.6 me. * || Non facies tibi sculptile, 4
Ps.80.c.11. neque omnem similitudinem quæ
96. b.7 est in cælo desuper, & quæ in ter-
Leui.26.a.1 ra deorsum, nec eorum quæ sunt
Deu.4.c.15 in aquis sub terra. * Non adora- 5
Iosi.24.d.14 bis ea, neque coles: ego sum Do-
minus Deus tuus fortis, zelotes,
visitans iniquitatem patrum in fi-
lios, in tertiam & quartam gene-
rationem eorum qui oderunt me:
* & faciens misericordiam in mil- 6
lia his qui diligunt me, & custo- B
|| Deut.5.b. diunt præcepta mea. * || Non as- 7
11 sumes nomen Domini Dei tui in
Leu.19.c.12 vanum. nec enim habebit inson-
Matth.5.c. tem Dominus eum qui assumpse-
27 rit nomen Domini Dei sui frustra.
|| Ezec. 20. * || Memento vt diem sabbati san- 8
b. 12 ctifices. * Sex diebus operaberis, 9
Deu.5.b.13 & facies omnia opera tua. * Se- 10
Inf.31.b.14 ptimo autem die sabbatū Domini
Dei tui est: non facies omne opus
in eo, tu, & filius tuus & filia tua,
seruus tuus & ancilla tua, iumen-
tum tuum, & aduena qui est in-
|| Gen.2.a.2 tra portas tuas. * || Sex enim die- 11
bus fecit Dominus cælum & ter-
ram, & mare, & omnia quæ in
eis sunt, & requieuit in die septi-
mo, idcirco benedixit Dominus
diei sabbati, & sanctificauit eum.
|| Deut.5 b. * || Honora patrem tuum & ma- 12
16 trem tuam, vt sis longæuus super C
Mat.15.a.4 terram, quā Dominus Deus tuus
Eph.6.a.2 dabit tibi. * || Non occides. * Nō 13
|| Matt.5.c. mœchaberis. * Non furtū facies. 14
16 * Non loqueris contra proximum 15
|| Rom.7.b. tuum falsum testimonium. * || Nō 16
7.13.c.9 concupisces domum proximi tui: 17
nec desiderabis vxorem eius, non
seruum, non ancillam, non bo-
uem, non asinum, nec omnia quæ
18 illius sunt. * Cunctus autem po-
pulus videbat voces & lampades,
& sonitum buccinæ, montemq.
fumantem: & perterriti ac pauo-
19 re concussi, steterunt procul, * di-
centes Moysi: Loquere tu nobis,
& audiemus: non loquatur nobis
20 Dominus, ne forte moriamur. * Et
ait Moyses ad populum: Nolite
timere: vt enim probaret vos ve-
nit Deus, & vt terror illius esset
21 in vobis, & non peccaretis. * Ste-
titq. populus de longe. Moyses Hebr.12.e.
autem accessit ad caliginē in qua 18
22 erat Deus. * Dixit præterea Do- Deut.18.c.
D minus ad Moysen: Hæc dices filijs 16
Israel: Vos vidistis quod de cælo
23 locutus sim vobis. * Non facietis
deos argenteos, nec deos aureos
24 facietis vobis. * || Altare de terra || Inf.27.b.
facietis mihi, & offeretis super eo 8.38.a.7
holocausta & pacifica vestra, oues
vestras & boues in omni loco in
quo memoria fuerit nominis mei
veniam ad te, & benedicam tibi.
25 * || Quod si altare lapideum fece- || Deut.27.
ris mihi, non ædificabis illud de a.5
sectis lapidibus: si enim leuaueris Iosi.8.f.31
26 cultrum super eo, polluetur. * Nō
ascendes per gradus ad altare
meum, ne reueletur turpitudo
tua.

CAP. XXI.

1 HÆc sunt iudicia quæ propo- Deut.15.c.
2 nes eis. * Si emeris seruum 12
A Hebræum, sex annis seruiet tibi: Iere.34.c.
in septimo egredietur liber gratis. 14
3 * Cum quali veste intrauerit, cum
tali exeat: si habens vxorem, &
4 vxor egredietur simul. * Sin autē
dominus dederit illi vxorem, &
pepererit filios & filias: mulier &
liberi eius erunt domini sui, ipse
5 vero exibit cū vestitu suo. * Quod
si dixerit seruus: Diligo dominū
meum & vxorem ac liberos, non
6 egrediar liber: * offeret eū domi-
nus dijs, & applicabitur ad ostiū
B & postes, perforabitq. aurem eius
subula: & erit ei seruus in sæcu-
7 lum. * Si quis vendiderit filiam
suam in famulam, non egredietur
sicut ancillæ exire consueuerunt.
8 * Si displicuerit oculis domini sui
cui tradita fuerat, dimittet eam:
populo autem alieno vendendi nō
habebit potestatem, si spreuerit
9 eam. * Sin autem filio suo despō-
derit

derit eam, iuxta morem filiarum
faciet illi. * Quòd si alteram ei 10
acceperit, prouidebit puellæ nu-
ptias, & vestimenta, & pretium
pudicitiæ non negabit. * Si tria 11
ista non fecerit, egredietur gratis
|| Leu. 24. c. 17 Deut. 19. a. 2
absque pecunia. * || Qui percus- 12
serit hominem volens occidere,
morte moriatur. * Qui autem 13
non est insidiatus, sed Deus illum C
tradidit in manus eius: constituã
tibi locum in quẽ fugere debeat.
* Si quis per industriam occiderit 14
proximum suum, & per insidias:
ab altari meo euelles eum, vt mo-
riatur. * Qui percusserit patrem 15
suum aut matrem, morte moria-
tur. * Qui furatus fuerit homi- 16
nem, & vendiderit eum, conui-
Leu. 20. b. 9 Prou. 20. c. 20 Mat. 15. a. 4 Mat. 7. b. 10
ctus noxæ, morte moriatur. * Qui 17
maledixerit patri suo, vel matri,
morte moriatur. * Si rixati fue- 18
rint viri, & percusserit alter pro-
ximum suum lapide vel pugno,
& ille mortuus non fuerit, sed ia-
cuerit in lectulo: * si surrexerit, 19
& ambulauerit foris super bacu- D
lum suum, innocens erit qui per-
cusserit, ita tamen vt operas eius,
& impensas in medicos restituat.
* Qui percusserit seruum suum, 20
vel ancillam virga, & mortui fue-
rint in manibus eius, criminis
reus erit. * Sin autem vno die 21
vel duobus superuixerit, non sub-
iacebit pœnæ, quia pecunia illius
est. * Si rixati fuerint viri, & per- 22
cusserit quis mulierem prægnan-
tem, & abortiuum quidem fe-
cerit, sed ipsa vixerit: subiacebit
damno quantum maritus mulie-
ris expetierit, & arbitri iudica-
uerint. * Sin autem mors eius 23
fuerit subsecuta, reddet animam E
|| Matt. 5. f. 33 Leuit. 24. d. 20 Deut. 19. d. 20
pro anima, * || oculum pro ocu- 24
lo, dentem pro dente, manum
pro manu, pedem pro pede, * adu- 25
stionem pro adustione, vulnus
pro vulnere, liuorem pro liuore.
* Si percusserit quispiam oculum 26
serui sui aut ancillæ, & luscos eos
fecerit, dimittet eos liberos pro
oculo quem eruit. * Dentẽ quo- 27
que si excusserit seruo vel ancillæ
suæ, similiter dimittet eos liberos.
* Si bos cornu percusserit virum 28
aut mulierem, & mortui fuerint,
lapidibus obruetur: & non co-
medentur carnes eius, dominus
quoque bouis innocens erit.
29 * Quòd si bos cornupeta fuerit
F ab heri & nudiustertius, & con-
testati sunt dominum eius, nec
recluserit eum, occideritq. virum
aut mulierem: & bos lapidibus
obruetur, & dominum eius occi-
30 dent. * Quod si pretium fuerit
ei impositum, dabit pro anima
sua quidquid fuerit postulatus.
31 * Filium quoque & filiam si cor-
nu percusserit, simili sententiæ
32 subiacebit. * Si seruum, ancil-
G lamq. inuaserit, triginta siclos ar-
genti domino dabit, bos vero la-
33 pidibus opprimetur. * Si quis
aperuerit cisternam, & foderit, &
nõ operuerit eam, cecideritq. bos
34 aut asinus in eam, * reddet do-
minus cisternæ pretium iumento-
rum: quod autem mortuum est,
35 ipsius erit. * Si bos alienus bo-
uem alterius vulnerauerit, & ille
mortuus fuerit: vendent bouem
viuum, & diuident pretium, ca-
dauer autem mortui inter se di-
36 spertient. * Sin autem sciebat
quod bos cornupeta esset ab heri,
& nudiustertius, & non custodi-
uit eũ dominus suus: reddet bo-
uem pro boue, & cadauer inte-
grum accipiet.

CAP. XXII.

1 SI quis furatus fuerit bouem,
A aut ouem, & occiderit vel ven-
diderit: quinque boues pro vno
boue restituet, || & quattuor oues || 2. Reg. 12. b. 6
2 pro vna oue. * Si effringens fur
domum siue suffodiens fuerit in-
uentus, & accepto vulnere mor-
tuus fuerit: percussor nõ erit reus
3 sanguinis. * Quòd si orto sole
hoc fecerit, homicidium perpe-
trauit, & ipse morietur. Si non
habuerit quod pro furto reddat,
4 ipse venundabitur. * si inuentum
fuerit apud eum quod furatus est,
viuens, siue bos, siue asinus, siue
5 ouis: duplum restituet. * Si læ-
serit quispiam agrum vel vineam,
& dimiserit iumentũ suum vt de-
pascatur aliena: quidquid optimũ
habuerit in agro suo, vel in vi-
nea, pro damni æstimatione resti-
6 tuet. * Si egressus ignis inuenerit
B spinas, & comprehẽderit aceruos
frugũ, siue stantes segetes in agris,
reddet damnum qui ignem suc-
7 cenderit. * Si quis cõmendauerit

amico pecuniam, aut vas in cu-
stodiam, & ab eo, qui susceperat,
furto ablata fuerint: si inueni-
tur fur, duplum reddet: * si latet 8
fur, dominus domus applicabi-
tur ad deos, & iurabit quod non
extenderit manum in rem proxi-
mi sui, * ad perpetrandam frau- 9
dem, tam in boue, quàm in asi-
no, & oue ac vestimento, & quid-
quid damnum inferre potest: ad
deos vtriusque causa perueniet: &
si illi iudicauerint, duplum resti-
tuet proximo suo. * Si quis com- 10
mendauerit proximo suo asinum,
bouem, ouem, & omne iumentũ
ad custodiam, & mortuum fue-
rit, aut debilitatum, vel captum
ab hostibus, nullusq. hoc viderit:
* iusiurãdum erit in medio, quod 11
non extenderit manum ad rem
‖ Gen. 31. proximi sui: ‖ suscipietq. domi-
f. 39 nus iuramentum, & ille reddere C
non cogetur. * Quod si furto ab- 12
latum fuerit, restituet damnum
domino. * Si comestum a bestia, 13
deferat ad eum quod occisum est,
& non restituet. * Qui a proxi- 14
mo suo quidquam horum mutuo
postulauerit, & debilitatum aut
mortuum fuerit domino nõ præ-
sente, reddere cõpelletur. * Quod 15
si impræsentiarum dominus fue-
rit, non restituet, maxime si con-
ductum venerat pro mercede ope-
‖ Deut. 22. ris sui. * ‖ Si seduxerit quis virgi- 16
d. 29 nem necdum desponsatam, dor-
mieritq. cum ea: dotabit eam, &
habebit eam vxorem. * Si pater 17
virginis dare noluerit, reddet pe-
cuniam iuxta modum dotis, quã
virgines accipere consueuerunt.
* Maleficos non patieris viuere. 18
* Qui coierit cum iumento, mor- 19
‖ Leuit. 19. te moriatur. * ‖ Qui immolat dijs, 20
a. 4 occidetur, præterquam Domino
soli. * Aduenam non contristabis, 21
neque affliges eum: aduenæ enim D
& ipsi fuistis in Terra Ægypti.
Zac. 7. c. 10 * Viduæ & pupillo non nocebitis. 22
* Si læseritis eos, vociferabuntur 23
ad me, & ego audiam clamorẽ eo-
rũ: * & indignabitur furor meus, 24
percutiamq. vos gladio, & erunt
vxores vestræ viduæ, & filij vestri
pupilli. * Si pecuniam mutuam 25
dederis populo meo pauperi qui
habitat tecum, non vrgebis eum
quasi exactor, nec vsuris oppri-
mes. * Si pignus a proximo tuo 26

acceperis vestimentum, ante so-
27 lis occasum reddes ei. * Ipsum e-
nim est solum, quo operitur, in-
dumentum carnis eius, nec habet
aliud in quo dormiat: si clama-
uerit ad me, exaudiam eum, quia
28 misericors sum. * Dijs non detra-
hes, & ‖ principi populi tui non ‖ Act. 23. a. 5
29 maledices. * Decimas tuas & pri-
mitias tuas non tardabis reddere,
‖ primogenitum filiorum tuorum ‖ Leu. 22. b.
30 dabis mihi. * De bobus quoque, 8
& ouibus similiter facies: septem Ezec. 44. g.
diebus sit cũ matre sua, die octa- 30
31 ua reddes illum mihi. * Viri san- Sup. 13. a. 2
cti eritis mihi: carnem, quæ a be- & b. 12
stijs fuerit prægustata, non come- Infr. 33. b.
detis, sed proijcietis canibus. 19

CAP. XXIII.

1 NOn suscipies vocem menda-
A cij: nec iunges manum tuã
vt pro impio dicas falsum testi-
2 monium. * Non sequeris turbam
ad faciendũ malum: nec in iudi-
cio, plurimorum acquiesces sen-
3 tentiæ, vt a vero deuies. * Paupe-
ris quoque non misereberis in iu-
4 dicio. * ‖ Si occurreris boui ini- ‖ Deut. 22.
mici tui, aut asino erranti, reduc a. 1
5 ad eum. * Si videris asinum odiẽ-
tis te iacere sub onere, non per-
transibis, sed subleuabis cum eo.
6 * Non declinabis in iudicium
7 pauperis. * Mendacium fugies.
‖ Insontem & iustum non occides:
8 quia auersor impium. * ‖ Nec ac- ‖ Dan. 13.
cipies munera, quæ etiam excæcãt f. 53
prudentes, & subuertunt verba iu-
9 storum. * Peregrino molestus nõ
eris. scitis enim aduenarum ani-
mas: quia & ipsi ‖ peregrini fui- ‖ Deut. 16.
10 stis in Terra Ægypti. * Sex annis d. 19
seminabis terram tuam, & congre- Eccl. 20. d.
11 gabis fruges eius. * Anno autem 32
septimo dimittes eam, & requie- Gen. 46. a. 5
scere facies, vt comedant pauperes
populi tui: & quidquid reliquum
fuerit, edant bestiæ agri: ita facies
12 in vinea, & in olueto tuo. * Sex
C diebus operaberis: septimo die
cessabis, vt requiescat bos & asi-
nus tuus: & refrigeretur filius an-
13 cillæ tuæ, & aduena. * Omnia
quæ dixi vobis, custodite. Et per
nomen externorum deorum non
iurabitis, neque audietur ex ore
14 vestro. * Tribus vicibus per sin-
gulos annos mihi festa celebrabi-
tis.

ds. * Sollemnitatem azymorum 15
custodies. Septem diebus come-
‖Sup.13.a. des azyma, ‖ sicut præcepi tibi,
3 tempore mensis nouorum, quan-
Infr.34.c. do egressus es de Ægypto: ‖ non
22 apparebis in conspectu meo va-
Deut.16.d. cuus. * Et sollemnitatem messis 16
16 primitiuorum operis tui, quæcũ- D
‖Eccl.35. que seminaueris in agro. sollem-
a.6 nitatem quoque in exitu anni,
quando cõgregaueris omnes fru-
ges tuas de agro. * Ter in anno 17
apparebit omne masculinum tuũ
coram Domino Deo tuo. * Non 18
immolabis super fermẽto sangui-
nem victimæ meæ, nec remane-
Deut.14.c. bit adeps sollẽnitatis meæ vsque
12 mane. * Primitias frugum terræ 19
Infr.34.c. tuæ deferes in domũ Domini Dei
26 tui. Non coques hœdum in lacte
matris suæ. * Ecce ego mittam 20
Deu.7.b.11 Angelum meum, qui præcedat
te, & custodiat in via, & introdu-
cat in locum quem paraui. * Ob- 21
serua eum, & audi vocem eius,
nec contemnendum putes: quia
non dimittet cum peccaueris, &
est nomen meum in illo. * Quod 22
si audieris vocem eius, & feceris E
omnia quæ loquor, inimicus ero
inimicis tuis, & affligam affligen-
‖Inf.33.a.2 tes te. * ‖ Præcedetq. te Angelus 23
Iof.24.c.11 meus, & introducet te ad Amor-
Deu.7.c.22 rhæum, & Hethæum, & Phere-
zæum, Chananæumq. & Heuæũ,
& Iebusæum, quos ego conte-
ram. * Non adorabis deos eorũ, 24
nec coles eos: non facies opera
eorum, sed destrues eos, & cõfrin-
ges statuas eorum. * Seruietisq. 25
Domino Deo vestro, vt benedi-
cam panibus tuis & aquis, & au-
feram infirmitatem de medio tui.
* Non erit infœcunda, nec steri- 26
lis in terra tua: numerum dierum F
tuorum implebo. * Terrorem 27
meum mittam in præcursum
tuum, & occidam omnem popu-
lum, ad quem ingredieris: cun-
Deut.7.c.1 ctorumq. inimicorum tuorum co-
ram te terga vertam: * emittens 28
crabrones prius, qui fugabunt
Heuæum, & Chananæum, &
Hethæum, antequam introeas.
* Non eijciam eos a facie tua an- 29
no vno: ne terra in solitudinem
redigatur, & crescant contra te
bestiæ. * Paulatim expellam eos 30
de conspectu tuo, donec augea-
ris, & possideas Terram. * Ponã 31
autem terminos tuos a Mari ru-
bro vsque ad Mare Palæstinorum,
& a deserto vsque ad fluuiũ: tra-
dam in manibus vestris habitato-
res Terræ, & eijciam eos de con-
32 spectu vestro. * Non inibis cum Deut.7.a.2
eis fœdus, nec cum dijs eorum. Inf.34.b.15
33 * Non habitent in terra tua, ne
forte peccare te faciant in me, si
seruieris dijs eorum: quod tibi
certe erit in scandalum.

CAP. XXIIII.

1 Moysi quoque dixit: Ascende
A ad Dominum tu, & Aaron,
Nadab, & Abiu, & septuaginta
senes ex Israel, & adorabitis pro-
2 cul. * Solusq. Moyses ascendet ad
Dominum, & illi non appropin-
quabunt: nec populus ascendet
3 cum eo. * Venit ergo Moyses &
narrauit plebi omnia verba Do-
mini, atque iudicia: responditq.
omnis populus vna voce: Omnia
verba Domini, quæ locutus est,
4 faciemus. * Scripsit autem Moy-
ses vniuersos sermones Domini:
& mane consurgens ædificauit al-
tare ad radices montis, & duode-
cim titulos per duodecim tribus
5 Israel. * Misitq. iuuenes de filijs
B Israel, & obtulerunt holocausta,
immolaueruntq. victimas pacifi-
6 cas Domino, vitulos. * Tulit
itaque Moyses dimidiam partem
sanguinis, & misit in crateras:
partem autem residuam fudit su-
7 per altare. * Assumensq. volumen
fœderis, legit audiente populo:
qui dixerunt: Omnia quæ locutus
est Dominus, faciemus, & erimus
8 obedientes. * Ille vero sumptum
sanguinem respersit in populum,
& ait: Hic est sanguis fœderis
quod pepigit Dominus vobiscum Heb.9.c.20
super cunctis sermonibus his.
9 * Ascẽderuntq. Moyses & Aaron,
C Nadab & Abiu, & septuaginta
10 de senioribus Israel: * & viderũt
Deum Israel: & sub pedibus eius
quasi opus lapidis sapphirini, &
quasi cælum, cum serenum est.
11 * Nec super eos qui procul reces-
serant de filijs Israel, misit ma-
num suam. videruntq. Deum,
& comederunt, ac biberunt.
12 * Dixit autem Dominus ad Moy-
sen: Ascende ad me in montem,
& esto ibi: daboq. tibi tabulas

lapideas, & legem ac mandata,
quæ scripsi: vt doceas eos. * Sur- 13
rexerunt Moyses & Iosue mini-
ster eius: ascendensq. Moyses in
montem Dei, * senioribus ait: 14
Expectate hic donec reuertamur D
ad vos. Habetis Aaron & Hur
vobiscũ: si quid natũ fuerit quæ-
stionis, referetis ad eos. * Cumq. 15
ascendisset Moyses, operuit nu-
bes montem, * & habitauit glo- 16
ria Domini super Sinai, tegens
illum nube sex diebus: septimo
autem die vocauit eum de medio
caliginis. * Erat autem species 17
gloriæ Domini, quasi ignis ar-
dens super verticẽ montis in con-
spectu filiorum Israel. * Ingres- 18
susq. Moyses medium nebulæ,
ascendit in montem: & fuit ibi
quadraginta diebus, & quadragin
ta noctibus.

CAP. XXV.

LOcutusq. est Dominus ad 1
Moysen, dicens: * Loquere 2
filijs Israel, vt tollant mihi primi- A
¶Inf.35.a.5 tias, ab ‖ omni homine qui offe-
ret vltroneus, accipietis eas. * Hęc 3
sunt autem quæ accipere debetis:
Aurum, & argentum, & æs, * hya- 4
cinthum & purpuram, coccumq.
bis tinctum, & byssum, pilos ca-
prarum, * & pelles arietum ru- 5
bricatas, pellesq. ianthinas, &
ligna setim: * oleum ad lumi- 6
naria concinnanda: aromata in
vnguentum, & thymiamata bo-
ni odoris: * lapides onychinos, 7
& gemmas ad ornandum ephod,
ac rationale. * Facientq. mihi 8
sanctuarium, & habitabo in me-
¶Heb.9.a.2 dio eorum: * ‖ iuxta omnem si- 9
militudinem tabernaculi quod o-
stendam tibi, & omnium vaso-
rum in cultum eius: sicq. facie-
tis illud: * Arcam de lignis setim 10
compingite, cuius longitudo ha-
beat duos & semis cubitos: lati-
tudo, cubitum & dimidium: al-
titudo, cubitum similiter ac se-
missem. * Et deaurabis eam au- 11
ro mundissimo intus & foris: fa-
ciesq. supra, coronam auream
per circuitum: * & quattuor cir- 12
culos aureos, quos pones per
quattuor arcæ angulos: duo cir-
culi sint in latere vno, & duo in
altero. * Facies quoque vectes 13
de lignis setim, & operies eos
14 auro. * Inducesq. per circulos
B qui sunt in arcæ lateribus, vt
15 portetur in eis: * qui semper
erunt in circulis, nec vnquam
16 extrahentur ab eis. * Ponesq in
arca testificationem quam dabo
17 tibi. * Facies & propitiatorium
de auro mundissimo: duos cubi-
tos & dimidium tenebit longi-
tudo eius, & cubitum ac semis-
18 sem latitudo. * Duos quoque
Cherubim aureos & productiles
facies, ex vtraque parte oraculi.
19 * Cherub vnus sit in latere vno,
20 & alter in altero. * Vtrumque la-
tus propitiatorij tegant expandẽ-
tes alas, & operientes oraculum,
respiciantq. se mutuo versis vul-
tibus in propitiatorium quo ope-
21 rienda est arca, * in qua pones
testimonium quod dabo tibi.
22 * Inde præcipiam, & loquar ad
C te supra propitiatorium, ac de
medio duorum Cherubim, qui
erunt super arcam testimonij, cũ-
cta quæ mandabo per te filijs Is-
23 rael. * Facies & mensam de li-
gnis setim, habentem duos cu-
bitos longitudinis, & in latitudi-
ne cubitum, & in altitudine cu-
24 bitum ac semissem. * Et inaura-
bis eam auro purissimo: faciesq.
illi labium aureum per circuitum,
25 * & ipsi labio coronam interrasi-
lem altam quattuor digitis: & su-
per illam, alteram coronam au-
26 reolam. * Quattuor quoque cir-
culos aureos præparabis, & po-
nes eos in quattuor angulis eius-
dem mensæ per singulos pedes.
27 * Subter coronam erunt circuli
aurei, vt mittantur vectes per eos,
28 & possit mensa portari. * Ipsos
quoque vectes facies de lignis se-
tim, & circumdabis auro ad sub-
29 uehendam mensam. * Parabis
& acetabula, ac phialas, thuri-
bula, & cyathos, in quibus offe-
renda sunt libamina, ex auro pu-
30 rissimo. * Et pones super men-
sam panes propositionis in con-
31 spectu meo semper. * Facies &
D candelabrũ ductile de auro mun-
dissimo, hastile eius, & calamos,
scyphos, & sphærulas, ac lilia ex
32 ipso procedentia. * Sex calami
egredientur de lateribus, tres ex
vno latere, & tres ex altero.
33 * Tres scyphi quasi in nucis mo-
dum

dum per calamos singulos, sphæ-
rulaq. simul, & lilium: & tres si-
militer scyphi instar nucis in ca-
lamo altero, sphærulaq. simul &
lilium. hoc erit opus sex calamo-
rum, qui producendi sunt de ha-
stili: * in ipso autem candelabro 34
erũt quattuor scyphi in nucis mo-
dum, sphærulæq. per singulos, &
lilia. * Sphærulæ sub duobus ca- 35
lamis per tria loca, qui simul sex
fiunt procedentes de hastili vno.
* Et sphærulæ igitur & calami ex 36
ipso erunt, vniuersa ductilia de
auro purissimo. * Facies & lucer- 37
nas septem, & pones eas super
candelabrum, vt luceant ex ad-
uerso. * Emunctoria quoque, & 38
vbi quæ emuncta sunt extinguan-
tur, fiant de auro purissimo. *Om- 39
ne pondus candelabri cum vni-
uersis vasis suis habebit talentum
‖Heb.8.b.5 auri purissimi. * ‖Inspice, & fac 40
Act.7.f.44 secundum exemplar quod tibi in
monte monstratum est.

CAP. XXVI.

TAbernaculum vero ita facies: 1
Decem cortinas de bysso re- A
torta, & hyacintho, ac purpura,
coccoq. bis tincto, variatas opere
plumario facies.* Longitudo cor- 2
tinæ vnius habebit vigintiocto cu-
bitos: latitudo, quattuor cubito-
rum erit. vnius mensuræ fient v-
niuersa tentoria. * Quinque cor- 3
tinæ sibi iungentur mutuo, &
aliæ quinque nexu simili cohære-
bunt. * Ansulas hyacinthinas in 4
lateribus ac summitatibus facies
cortinarum, vt possint inuicem
copulari. * Quinquagenas ansu- 5
las cortina habebit in vtraque
parte, ita insertas, vt ansa con-
tra ansam veniat, & altera alteri
possit aptari. * Facies & quin- 6
quaginta circulos aureos quibus B
cortinarum vela iungenda sunt,
vt vnum tabernaculum fiat. * Fa- 7
cies & saga cilicina vndecim, ad
operiendum tectum tabernaculi.
* Longitudo sagi vnius habebit 8
triginta cubitos: & latitudo, quat-
tuor: æqua erit mensura sagorum
omnium. * E quibus quinque 9
iunges seorsum, & sex sibi mu-
tuo copulabis, ita vt sextum sa-
gum in fronte tecti duplices. *Fa- 10
cies & quinquaginta ansas in ora
sagi vnius, vt coniungi cum alte-
ro queat: & quinquaginta ansas
in ora sagi alterius, vt cum alte-
11 ro copuletur. * Facies & quin-
quaginta fibulas æneas, quibus
iungantur ansæ, vt vnum ex om-
12 nibus operimentum fiat. * Quod
C autem superfuerit in sagis quæ
parãtur tecto, id est vnum sagum
quod amplius est, ex medietate
eius operies posteriora tabernacu-
13 li. * Et cubitus ex vna parte pen-
debit, & alter ex altera qui plus
est in sagorum longitudine, vtrũ-
que latus tabernaculi protegens.
14 * Facies & operimentum aliud te-
cto de pellibus arietum rubrica-
tis: & super hoc rursum aliud
operimentum de ianthinis pelli-
15 bus. * Facies & tabulas stantes
16 tabernaculi de lignis setim, * quæ
singulæ denos cubitos in longitu-
dine habeant, & in latitudine sin-
17 gulos ac semissem. * In lateribus
tabulæ, duæ incastraturæ fient,
quibus tabula alteri tabulæ con-
D nectatur: atque in hunc modum
18 cunctæ tabulæ parabũtur. * Qua-
rum viginti erunt in latere meri-
diano quod vergit ad Austrum.
19 * Quibus quadraginta bases ar-
genteas fundes, vt binæ bases sin-
gulis tabulis per duos angulos
20 subijciantur. * In latere quoque
secundo tabernaculi quod vergit
ad Aquilonẽ, viginti tabulæ erũt,
21 * quadraginta habentes bases ar-
E genteas, binæ bases singulis ta-
22 bulis supponentur. * Ad occidẽ-
talem vero plagam tabernaculi fa-
23 cies sex tabulas, * & rursum alias
duas quæ in angulis erigãtur post
24 tergum tabernaculi. * Eruntq.
coniunctæ a deorsum vsque sur-
sum, & vna omnes compago re-
tinebit. Duabus quoque tabu-
lis quæ in angulis ponendæ sunt,
25 similis iunctura seruabitur. * Et
erunt simul tabulæ octo, bases ea-
rum argenteæ sedecim, duabus
basibus per vnam tabulam suppu-
26 tatis. * Facies & vectes de lignis
setim quinque ad continendas ta-
bulas in vno latere tabernaculi,
27 * & quinque alios in altero, &
eiusdem numeri ad occidentalem
28 plagam: * qui mittentur per me-
F dias tabulas a summo vsque ad
29 summum. * Ipsas quoque tabulas
deaurabis, & fundes in eis annulos

aureos per quos vectes tabulata
contineant: quos operies laminis
aureis. * Et eriges tabernaculum 30
iuxta exemplar quod tibi in
‖Supra 24. c. 10 ‖ Monte monstratum est. * Fa- 31
cies & velum de hyacintho, &
purpura, coccoq. bis tincto, &
bysso retorta, opere plumario &
pulchra varietate contextum:
* quod appendes ante quattuor 32
columnas de lignis setim, quæ ip-
sæ quidem deauratæ erunt, & ha-
bebunt capita aurea, sed bases ar-
genteas. * Inseretur autem velum 33
per circulos, intra quod pones ar- G
cam testimonij, quo & Sanctua-
rium, & Sanctuarij sanctuaria di-
uidentur. * Pones & propitiatoriū 34
super arcam testimonij in Sancto
sanctorum: * mensamq. extra 35
velum: & contra mensam cande-
labrum in latere tabernaculi me-
ridiano: mensa enim stabit in par-
te Aquilonis. * Facies & tento- 36
rium in introitu tabernaculi de
hyacintho, & purpura, coccoq.
bis tincto, & bysso retorta, opere
plumarij. * Et quinque colum- 37
nas deaurabis lignorum setim,
ante quas ducetur tentorium:
quarum erunt capita aurea, &
bases æneæ.

CAP. XXVII.

Inf. 38. a 6 Facies & altare de lignis setim, 1
quod habebit quinque cubi- A
tos in longitudine, & totidem in
latitudine, idest quadrum, & tres
cubitos in altitudine. * Cornua 2
autem per quattuor angulos ex
ipso erunt: & operies illud ære.
* Faciesq. in vsus eius lebetes ad 3
suscipiendos cineres, & forcipes
atque fuscinulas, & ignium rece-
ptacula. omnia vasa ex ære fabri-
cabis. * Craticulamq. in modum 4
retis æneam: per cuius quattuor
angulos erunt quattuor annuli æ-
nei, * quos pones subter arulam 5
altaris: eritq. craticula vsque ad
altaris medium. * Facies & vectes 6
altaris de lignis setim duos, quos B
operies laminis æneis: * & indu- 7
ces per circulos, eruntq. ex vtro-
que latere altaris ad portandum.
‖Supra 20 d. 24 * ‖ Non solidum, sed inane & ca- 8
uum intrinsecus facies illud, si-
cut tibi in Monte monstratum
est. * Facies & atrium tabernacu- 9
li, in cuius australi plaga contra
meridiem erunt tentoria de bysso
retorta: centum cubitos vnum
10 latus tenebit in longitudine. * Et
columnas viginti cum basibus to-
tidem æneis, quæ capita cum cæ-
laturis suis habebunt argentea.
11 * Similiter & in latere aquilonis
per longum erunt tentoria cētum
cubitorum, columnæ viginti, &
bases æneæ eiusdem numeri, &
capita earum cum cælaturis suis
12 argētea. * In latitudine vero atrij,
C quod respicit ad occidentem, erūt
tentoria per quinquaginta cubi-
tos, & columnæ decem, basesq.
13 totidem. * In ea quoque atrij
latitudine, quæ respicit ad orien-
tem, quinquaginta cubiti erunt.
14 * in quibus quindecim cubitorū
tentoria lateri vno deputabuntur,
columnæq. tres & bases totidem
15 * & in latere altero erunt tentoria
cubitos obtinentia quindecim, co-
16 lumnæ tres, & bases totidem. * In
introitu vero atrij fiet tentorium
cubitorum viginti ex hyacintho
& purpura, coccoq. bis tincto, &
bysso retorta, opere plumarij:
columnas habebit quattuor, cum
17 basibus totidem. * Omnes co-
lumnæ atrij per circuitum vestitæ
erunt argenteis laminis, capitibus
18 argenteis, & basibus æneis. * In
D longitudine occupabit atrium cu-
bitos centum, in latitudine quin-
quaginta, altitudo quinque cubi-
torum erit. fietq. de bysso retor-
19 ta, & habebit bases æneas. * Cun-
cta vasa tabernaculi in omnes
vsus & ceremonias, tam paxillos
eius quàm atrij, ex ære facies.
20 * Præcipe filijs Israel vt afferant
tibi oleum de arboribus oliua-
rum purissimum, piloq. contu-
sum: vt ardeat lucerna semper
21 * in tabernaculo testimonij, extra
velum quod oppansum est testi-
monio. Et collocabunt eam Aa-
ron & filij eius, vt vsque mane
luceat coram Domino. Perpetuus
erit cultus per successiones eorum
a filijs Israel.

CAP. XXVIII.

1 Applica quoque ad te Aaron
A fratrem tuum cum filijs suis
de medio filiorum Israel, vt sacer-
dotio fungantur mihi: Aaron, Na-
dab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.
Faciesq.

*Faciesq. vestem sanctam Aaron 2
fratri tuo in gloriam & decorem.
*Et loqueris cunctis sapientibus 3
corde, quos repleui spiritu prudē-
tiæ, vt faciant vestes Aaron, in
quibus sanctificatus ministret mi-
hi. * Hæc autem erunt vestimen- 4
ta quæ facient: Rationale, & su-
perhumerale, tunicam & lineam
strictam, cidarim & balteum.
Facient vestimenta sancta fratri
tuo Aaron & filijs eius, vt sacer-
dotio fungātur mihi.* Accipiētq. 5
aurum, & hyacinthum, & purpu-
ram, coccumq. bis tinctum, &
byssum. * Facient autem super- 6
humerale de auro & hyacintho & B
purpura,coccoq. bis tincto,& bys-
so retorta,opere polymito.* Duas 7
oras iunctas habebit in vtroque
latere summitatum, vt in vnum
redeant. * Ipsa quoque textura 8
& cuncta operis varietas erit ex
auro & hyacintho,& purpura,coc-
coq. bis tincto, & bysso retorta.
* Sumesq. duos lapides onychi- 9
nos, & sculpes in eis nomina fi-
liorum Israel: * sex nomina in 10
lapide vno, & sex reliqua in alte-
ro, iuxta ordinem natiuitatis eo-
rum. * Opere sculptoris & cæla- 11
tura gemmarij, sculpes eos nomi-
nibus filiorum Israel, inclusos au-
ro atque circumdatos: * & pones 12
in vtroque latere superhumeralis,
memoriale filijs Israel. Portabitq.
Aaron nomina eorum corā Do-
mino super vtrumque humerū, ob C
recordationem. * Facies & vnci- 13
nos ex auro,*& duas catenulas ex 14
auro purissimo sibi inuicē cohæ-
rentes, quas inseres vncinis.* Ra- 15
tionale quoque iudicij facies ope-
re polymito iuxta texturā super-
humeralis ex auro, hyacintho, &
purpura, coccoq bis tincto, &
bysso retorta. * Quadrangulum 16
erit & duplex: mensuram palmi
habebit tam in lōgitudine quam
in latitudine. * Ponesq. in eo 17
quattuor ordines lapidū: in pri-
mo versu erit lapis sardius, & to-
pazius,& smaragdus: * in secūdo 18
carbunculus, sapphirus,& iaspis:
* in tertio ligurius, achates, & a- 19
methystus: * in quarto chrysoli- 20
tus,onychinus,& beryllus. inclusi
auro erunt per ordines suos.*Ha- 21
bebuntq. nomina filiorum Israel:
duodecim nominibus cælabūtur,
singuli lapides nominibus singu-
22 lorum per duodecim tribus. * Fa-
D cies in rationali catenas sibi inui-
cem cohærētes ex auro purissimo:
23 *& duos annulos aureos, quos po-
nes in vtraque rationalis summi-
24 tate: * catenasq. aureas iūges an-
nulis, qui sūt in marginibus eius:
25 * & ipsarum catenarum extrema
duobus copulabis vncinis in vtro-
que latere superhumeralis quod
26 rationale respicit.*Facies & duos
annulos aureos, quos pones in
summitatibus rationalis, in oris,
quæ e regione sunt superhumera-
lis, & posteriora eius aspiciunt.
27 * Nec non & alios duos annulos
aureos, qui ponendi sunt in vtro-
que latere superhumeralis deor-
sum, quod respicit contra faciem
iuncturæ inferioris, vt aptari pos-
28 sit cum superhumerali, * & strin-
gatur rationale annulis suis cum
annulis superhumeralis vitta hya-
cinthina, vt maneat iunctura fa-
brefacta, & a seinuicem rationa-
le & superhumerale nequeant se-
29 parari. * Portabitq. Aaron nomi-
E na filiorum Israel in rationali iu-
dicij super pectus suum, quando
ingredietur Sanctuarium, memo-
riale coram Domino in æternum.
30 * Pones autem in rationali iudi-
cij Doctrinam & Veritatem, quæ
erunt in pectore Aaron, quando
ingredietur coram Domino: &
gestabit iudicium filiorum Israel
in pectore suo, in conspectu Do-
31 mini semper. * Facies & tuni-
cam superhumeralis totam hya-
32 cinthinam, * in cuius medio su-
pra erit capitium, & ora per gy-
rum eius textilis, sicut fieri solet
in extremis vestium partibus, ne
33 facile rumpatur. * Deorsum ve-
F ro, ad pedes eiusdem tunicæ, per
circuitum, quasi mala punica fa-
cies, ex hyacintho,& purpura, &
cocco bis tincto, mixtis in medio
34 tintinnabulis, * ita vt tintinna-
bulum sit aureum & malum pu-
nicum: rursumq. tintinnabulum
aliud aureum & malum punicū.
35 * || Et vestietur ea Aaron in offi- || Eccli. 45. b. 11
cio ministerij, vt audiatur sonitus
quando ingreditur & egreditur
Sanctuarium in conspectu Domi-
36 ni, & non moriatur. * Facies &
laminā de auro purissimo: in qua
sculpes opere cælatoris, Sanctum

Domino. * Ligabisq. eam vitta 37
hyacinthina, & erit super tiaram,
*imminens fronti pontificis. Por- 38
tabitq. Aaron iniquitates eorum,
quæ obtulerunt & sanctificaue-
runt filij Israel, in cunctis mune-
ribus & donarijs suis. Erit autem
lamina semper in fronte eius, vt
placatus sit eis Dominus. * Strin 39
gesq. tunicã bysso, & tiaram bys- G
sinam facies, & balteum opere plu
marij. * Porro filijs Aaron tunicas 40
lineas parabis & balteos ac tiaras
in gloriã & decorem: * vestiesq. 41
his omnibus Aaron fratrem tuum
& filios eius cum eo. Et cuncto-
rum consecrabis manus, sanctifi-
cabisq. illos, vt sacerdotio fun-
gantur mihi. * Facies & femina- 42
lia linea, vt operiant carnem tur-
pitudinis suæ, a renibus vsque ad
femora: * & vtentur eis Aaron & 43
filij eius quando ingredientur ta-
bernaculum testimonij, vel quan-
do appropinquãt ad altare vt mi-
nistrent in sanctuario, ne iniqui-
tatis rei moriantur. Legitimum
sempiternum erit Aaron, & semi-
ni eius post eum.

CAP. XXIX.

Leu.9.a.2 SEd & hoc facies, vt mihi in sa- 1
cerdotio consecrentur. Tolle A
vitulum de armento, & arietes
duos immaculatos, * panesq. azy- 2
mos, & crustulam absque fermen-
to, quæ conspersa sit oleo, lagana
quoque azyma oleo lita: de simi-
la triticea cuncta facies. * Et 3
posita in canistro offeres: vitulum
autem & duos arietes. * Et Aa- 4
ron, ac filios eius applicabis ad
ostium tabernaculi testimonij.
Cumq. laueris patrem cum filijs
suis aqua, * indues Aaron vesti- 5
mentis suis, id est, linea & tuni-
ca, & superhumerali & rationali,
quod constringes balteo. * Et po- 6
nes tiaram in capite eius, & lami-
nam sanctam super tiaram, * & 7
oleum vnctionis fundes super ca- B
put eius: atque hoc ritu conse-
crabitur. * Filios quoque illius 8
applicabis, & indues tunicis li-
neis, cingesq. balteo, * Aaron sci- 9
licet & liberos eius, & impones
eis mitras: erũtq. sacerdotes mihi
religione perpetua. Postquam
‖Leu.1.a.3 initiaueris manus eorum, * ‖ ap- 10
plicabis & vitulum coram taber-
naculo testimonij. Imponentq.
Aaron & filij eius manus super
11 caput illius, * & mactabis eum
in conspectu Domini, iuxta ostiũ
12 tabernaculi testimonij. * Sum-
ptumq. de sanguine vituli, pones
super cornua altaris digito tuo,
reliquum autem sanguinem fun-
13 des iuxta basim eius. * ‖ Sumes ‖Leu.3.a.3
& adipem totum qui operit in-
testina, & reticulum iecoris, ac
duos renes, & adipem qui super
eos est, & offeres incensum su-
14 per altare: * carnes vero vituli &
C corium & fimum combures foris
extra castra, eo quòd pro pecca-
15 to sit. * Vnum quoque arietem
sumes, super cuius caput ponent
16 Aaron & filij eius manus. * Quẽ
cum mactaueris, tolles de sangui-
ne eius, & fundes circa altare.
17 * ipsum autem arietem secabis in
frusta. Lotaq. intestina eius ac pe-
des pones super concisas carnes,
18 & super caput illius. * Et offeres
totum arietem in incensum super
altare: oblatio est Domino, odor
suauissimus victimæ Domini.
19 * Tolles quoque arietem alterum,
super cuius caput Aaron & filij
20 eius ponent manus. * Quem cum
immolaueris, sumes de sanguine
eius, & pones super extremum
auriculæ dextræ Aaron & filiorum
eius, & super pollices manus eo-
rum ac pedis dextri, fundesq. san-
guinem super altare per circuitũ.
21 * Cumq. tuleris de sanguine qui
D est super altare, & de oleo vnctio-
nis, asperges Aaron & vestes eius,
filios & vestimenta eorum. Con-
22 secratisq. ipsis & vestibus, * tol-
les adipem de ariete, & caudam
& aruinam, quæ operit vitalia, ac
reticulum iecoris, & duos renes,
atque adipem, qui super eos est,
armumq. dextrum, eo quòd sit
23 aries consecrationis: * tortamq.
panis vnius, crustulam cõspersam
oleo, laganum de canistro azymo-
rum, quod positum est in conspe-
24 ctu Domini: * ponesq. omnia su-
per manus Aaron & filiorũ eius,
& sanctificabis eos eleuans coram
25 Domino. * Suscipiesq. vniuer-
sa de manibus eorum: & incen-
des super altare in holocaustum,
odorem suauissimum in conspe-
ctu Domini, quia oblatio eius est.

* Sumes

* Sumes quoque pectusculum de 26
ariete, quo initiatus est Aaron,
sanctificabisq. illud eleuatum co-
ram Domino, & cedet in partem
tuam. * Sanctificabisq. & pectu- 27
sculum consecratum, & armum, E
quē de ariete separasti, * quo ini- 28
tiatus est Aarō & filij eius, cedētq.
in partem Aaron & filiorū eius iu
re perpetuo a filijs Israel: quia pri
mitiua sunt & initia de victimis
eorum pacificis quæ offerunt Do-
mino. * Vestem autem sanctam, 29
qua vtetur Aaron, habebunt fi-
lij eius post eum, vt vngantur in
ea, & consecrentur manus eorū.
* Septem diebus vtetur illa qui 30
pontifex pro eo fuerit constitutus
de filijs eius, & qui ingredietur
tabernaculum testimonij vt mini-
stret in Sanctuario. * Arietem 31
autem consecrationis tolles, & co-
ques carnes eius in loco sancto:
* quibus vescetur Aaron & filij 32
‖ Leu. 8. f. 31 24. b. 9 Matth. 12. a. 4
eius. ‖ Panes quoque, qui sunt in
canistro, in vestibulo tabernaculi
testimonij comedent, * vt sit pla- 33
cabile sacrificium, & sanctificētur
offerentium manus. Alienigena
non vescetur ex eis, quia sancti
sunt. * Quod si remanserit de car- 34
nibus consecratis, siue de panibus
vsque mane, combures reliquias
igni: non comedentur, quia san-
ctificata sunt. * Omnia, quæ præ- 35
cepi tibi, facies super Aaron & fi- F
lijs eius. Septem diebus consecra-
bis manus eorum: * & vitulum 36
pro peccato offeres per singulos
dies ad expiandum. Mundabisq.
altare cum immolaueris expiatio-
nis hostiam, & vnges illud in san-
ctificationem. * Septē diebus ex- 37
piabis altare, & sanctificabis, &
erit Sanctum sanctorum. omnis,
qui tetigerit illud, sanctificabitur.
* Hoc est quod facies in altari: 38
‖ Nu. 28. a. 3
‖ Agnos anniculos duos per sin-
gulos dies iugiter, * vnum agnum 39
mane, & alterum vespere, * deci- 40
mā partem similæ conspersæ oleo
tuso, quod habeat mensuram
quartam partem hin, & vinum ad
libandū eiusdem mēsuræ in agno
vno. * Alterum vero agnum offe- 41
res ad vesperam iuxta ritū matu-
tinæ oblationis, & iuxta ea quæ
diximus, in odorem suauitatis:
* sacrificiū est Domino, oblatione 42
perpetua in generationes vestras, G
ad ostium tabernaculi testimonij
coram Domino, vbi constituam
43 vt loquar ad te. * Ibiq. præcipiam
filijs Israel, & sanctificabitur al-
44 tare in gloria mea. * Sanctificabo
& tabernaculum testimonij cum
altari, & Aaron cum filijs suis, vt
45 sacerdotio fungantur mihi. * Et
habitabo in medio filiorū Israel,
46 eroq. eis Deus, * & scient quia
ego Dominus Deus eorum, qui
eduxi eos de Terra Ægypti, vt ma-
nerem inter illos, ego Dominus
Deus ipsorum.

CAP. XXX.

1 Facies quoque altare ad ado-
A lendum thymiama, de lignis
2 setim, * habens cubitum longitu-
dinis, & alterum latitudinis, id est,
quadrangulum, & duos cubitos in
altitudine. Cornua ex ipso proce-
3 dent. * Vestiesq. illud auro puris-
simo, tam craticulam eius, quàm
parietes per circuitum, & cornua.
Faciesq. ei coronam aureolā per
4 gyrum, * & duos annulos aureos
sub corona per singula latera, vt
mittantur in eos vectes, & altare
5 portetur. * Ipsos quoque vectes
facies de lignis setim, & inaura-
6 bis. * Ponesq. altare contra velū,
quod ante arcam pendet testimo-
nij coram propitiatorio quo tegi-
tur testimonium, vbi loquar tibi.
7 * Et adolebit incensum super eo
Aaron, suaue fragrans, mane.
Quando componet lucernas, in-
8 cendet illud: * & quādo collocabit
eas ad vesperū, vret thymiama sem
piternum corā Domino in genera
9 tiones vestras. * Non offeretis su-
per eo thymiama compositionis
alterius, nec oblationem, & victi-
10 mam, nec libabitis libamina. * Et
B deprecabitur Aaron super cornua
eius semel per annū, in sanguine
quod oblatum est pro peccato, &
placabit super eo in generationi-
bus vestris. Sanctum sanctorū erit
11 Domino. * Locutusq. est Domi-
12 nus ad Moysen, dicens: * ‖ Quā- ‖ Nu. 1. a. 2
do tuleris summā filiorum Israel
iuxta numerū, dabunt singuli pre-
tium pro animabus suis Domino,
13 & nō erit plaga in eis, cum fuerint ‖ Leu. 27. c. 25 Nu. 3. g. 47 Ezec. 45. d. 12
recensiti. * Hoc autem dabit om-
nis qui transit ad nomen, dimidiū
sicli iuxta mēsurā templi. ‖ Siclus
viginti obolos habet. Media pars
sicli

sicli offeretur Domino. * Qui ha- 14
betur in numero, a viginti an-
nis & supra, dabit pretium. * Di- 15
ues non addet ad medium sicli, &
pauper nihil minuet. * Susceptamq. 16
pecuniam, quæ collata est a filijs
Israel, trades in vsus tabernaculi
testimonij, vt sit monimentum
eorum coram Domino, & propi-
tietur animabus eorum. * Locu- 17
tusq. est Dominus ad Moysen, di-
cens: * Facies & labrum æneum 18
cum basi sua ad lauandum: C
ponesq. illud inter tabernacu-
lum testimonij & altare.
Et missa aqua, * lauabunt in ea 19
Aaron, & filij eius manus suas ac
pedes, * quando ingressuri sunt 20
tabernaculum testimonij, & quã-
do accessuri sunt ad altare, vt offe-
rant in eo thymiama Domino, * ne 21
forte moriantur. legitimum sem-
piternum erit ipsi, & semini eius
per successiones. * Locutusq. est 22
Dominus ad Moysen, * dicens: 23
Sume tibi aromata, primæ myr-
rhæ & electæ quingentos siclos, &
cinnamomi medium, id est, du-
centos quinquaginta siclos, cala-
mi similiter ducentos quinquagin
ta, * casiæ autem quingentos si- 24
clos in pondere sanctuarij, olei de
oliuetis mensuram hin: * faciesq. 25
vnctionis oleum sanctum, vnguẽ-
tum compositum opere vnguenta-
rij, * & vnges ex eo tabernaculum 26
testimonij, & arcam testamenti,
* mensamq. cum vasis suis, can- 27
delabrum, & vtensilia eius, alta-
ria thymiamatis, * & holocausti, 28
& vniuersam supellectilem quæ
ad cultum eorum pertinet. * San- 29
ctificabisq. omnia, & erunt San- D
cta sanctorum: qui tetigerit ea,
sanctificabitur. * Aaron & filios 30
eius vnges, sanctificabisq. eos, vt
sacerdotio fungantur mihi. * Fi- 31
lijs quoque Israel dices: Hoc oleũ
vnctionis sanctum erit mihi in
generationes vestras. * Caro ho- 32
minis non vngetur ex eo, & iuxta
compositionem eius non facietis
aliud, quia sanctificatum est, &
sanctum erit vobis. * Homo qui- 33
cumque tale composuerit, & de-
derit ex eo, alieno, exterminabi-
tur de populo suo. * Dixitq. Do-
minus ad Moysen: Sume tibi aro- 34
mata, stacten & onycha, galba-
num boni odoris, & thus lucidis-
simum, æqualis ponderis erunt
35 omnia: * faciesq. thymiama com
positum opere vnguentarij, mix-
tum diligenter, & purum, & san-
36 ctificatione dignissimum. * Cũq.
in tenuissimum puluerem vniuer-
sa contuderis, pones ex eo coram
tabernaculo testimonij, in quo
loco apparebo tibi. Sanctum san-
ctorum erit vobis thymiama.
37 * Talem compositionem non fa-
cietis in vsus vestros, quia sanctũ
38 est Domino. * Homo quicumque
fecerit simile, vt odore illius per-
fruatur, peribit de populis suis.

CAP. XXXI.

1 LOcutusq. est Dominus ad
2 Moysen, dicens: * Ecce, vo-
A caui ex nomine Beseleel filiũ Vri
3 filij Hur de tribu Iuda, * & im-
pleui eum spiritu Dei, sapientia,
& intelligentia, & scientia in om-
4 ni opere, * ad excogitandũ quid-
quid fabrefieri potest ex auro, &
5 argento, & ære, * marmore, &
gemmis, & diuersitate lignorum.
6 * Dediq. ei socium Ooliab filium
B Achisamech de tribu Dan. Et in
corde omnis eruditi posui sapien-
tiam: vt faciant cuncta quæ
7 præcepi tibi, * tabernaculum fœ-
deris, & arcam testimonij, & pro-
pitiatorium, quod super eam est,
8 & cuncta vasa tabernaculi, * men-
samq. & vasa eius, candelabrum
purissimum cum vasis suis, & al-
9 taria thymiamatis, * & holocau-
sti, & omnia vasa eorum, labrum
10 cum basi sua, * vestes sanctas in
ministerio Aaron sacerdoti, & fi-
lijs eius, vt fungantur officio suo
11 in sacris. * oleum vnctionis, &
thymiama aromatum in Sanctua-
rio, omnia quæ præcepi tibi, fa-
12 cient. * Et locutus est Dominus
13 ad Moysen, dicens: * Loquere
C filijs Israel, & dices ad eos: || Vi- || Sup. 20. b. 8
dete vt sabbatum meum custodia-
tis: quia signum est inter me & Ezec. 20. b. 12
vos in generationibus vestris: vt
sciatis quia ego Dominus, qui san
14 ctifico vos. Custodite sabbatum
meũ. sanctũ est enim vobis: qui
pollucrit illud, morte morietur:
15 qui fecerit in eo opus, peribit ani-
ma illius de medio populi sui. * Sex
diebus facietis opus: in die septi-
mo sabbatum est, requies sancta

Domi-

Domino. omnis qui fecerit opus
in hac die, morietur. * Custo 16
diant filij Israel Sabbatum, & ce- D
lebrent illud in generationibus
suis. Pactum est sempiternum
* inter me & filios Israel, signũq. 17
‖ Gen. 1. d. 31 perpetuum. ‖ sex enim diebus fe-
cit Dominus cælum & terram, &
in septimo ab opere cessauit.
* Deditq. Dominus Moysi, com- 18
pletis huiuscemodi sermonibus in
‖ Deut. 9. b. 10 monte Sinai, ‖ duas tabulas testi-
monij lapideas, scriptas digito
Dei.

CAP. XXXII.

Videns autem populus quòd 1
moram faceret descendendi A
de monte Moyses, congregatus
‖ Act. 7. e. 40 aduersus Aaron, dixit: ‖ Surge,
fac nobis deos, qui nos præce-
dant: Moysi enim huic viro, qui
nos eduxit de Terra Ægypti, igno-
ramus quid acciderit. * Dixitq. 2
ad eos Aaron: Tollite inaures au-
reas de vxorum, filiorumq. & fi-
liarum vestrarum auribus, & affer-
te ad me. * Fecitq. populus quæ 3
iusserat, deferens inaures ad Aa-
‖ Psal. 105. d. 29 ron. * ‖ Quas cum ille accepisset, 4
formauit opere fusorio, & fecit ex
eis vitulum conflatilem. dixerũt-
que: Hi sunt dij tui Israel, qui te
eduxerũt de terra Ægypti. * Quod 5
cum vidisset Aaron, ædificauit al-
tare coram eo, & præconis voce
clamauit dicens: Cras sollemnitas
Domini est. * Surgentesq. mane, 6
obtulerunt holocausta, & hostias B
‖ 1. Cor. 10. b. 7 pacificas, & ‖ sedit populus man-
ducare, & bibere, & surrexerunt
ludere. * Locutus est autem Do- 7
‖ Deut. 9. b. 12 minus ad Moysen, dicens: ‖ Va-
de, descende: peccauit populus
tuus, quem eduxisti de Terra Æ-
gypti. * Recesserunt cito de via, 8
quam ostendisti eis: feceruntq.
sibi vitulum conflatilem, & adora-
uerunt, atque immolantes ei ho-
‖ 3. Reg. 12. g. 28 stias, dixerunt: ‖ Isti sunt dij tui
Israel, qui te eduxerunt de Terra
Ægypti. * Rursumq. ait Domi- 9
‖ Inf. 33. a. 3 nus ad Moysen: ‖ Cerno quòd po-
pulus iste duræ ceruicis sit: * di- 10
mitte me, vt irascatur furor meus C
‖ Deut. 9. c. 13 contra eos, & deleam eos, fa-
ciamq. te in gentem magnam.
Ps. 105. b. 23 * Moyses autem orabat Dominũ 11
Nu. 14. c. 13 Deum suum, dicens: ‖ Cur, Do-
mine, irascitur furor tuus contra
populum tuum, quem eduxisti
de Terra Ægypti, in fortitudine
magna, & in manu robusta?
12 * Ne quæso dicant Ægyptij: Cal-
lide eduxit eos, vt interficeret in
montibus, & deleret e terra: quie-
scat ira tua, & esto placabilis su-
13 per nequitia populi tui. * Recor-
dare Abraham, Isaac, & Israel ser-
uorum tuorum, quibus iurasti per
temetipsum, dicens: ‖ Multipli- ‖ Gen. 12.
cabo semen vestrum sicut stellas b. 7. & 15.
cæli: & vniuersam terram hanc, b. 7. & 48.
de qua locutus sum, dabo semini c. 16.
vestro, & possidebitis eam sem-
14 per. * Placatusq. est Dominus ne
D faceret malum quod locutus fue-
rat aduersus populum suum.
15 * Et reuersus est Moyses de mon-
te, portans duas tabulas testimo-
nij in manu sua, scriptas ex vtra-
16 que parte, * & factas opere Dei:
scriptura quoque Dei erat sculpta
17 in tabulis. * Audiens autem Io-
sue tumultum populi vociferãtis,
dixit ad Moysen: Vlulatus pugnæ
18 auditur in castris. * Qui respon-
dit: Non est clamor adhortantiũ
ad pugnam, neque vociferatio
compellentium ad fugã: sed vo-
19 cem cantãtium ego audio. * Cũq.
appropinquasset ad castra, vidit
vitulum, & choros: iratusq. val-
de, proiecit de manu tabulas, &
confregit eas ad radicem montis:
20 * arripiensq. vitulum quem fece-
E rant, combussit, & contriuit vs-
que ad puluerem, quem sparsit in
aquam, & dedit ex eo potum fi-
21 lijs Israel. * Dixitq. ad Aaron:
Quid tibi fecit hic populus, vt in-
duceres super eum peccatum ma-
22 ximum? * Cui ille respondit:
Ne indignetur dominus meus: tu
enim nosti populum istum, quòd
23 pronus sit ad malum: * dixerunt
mihi: Fac nobis deos, qui nos
præcedant: huic enim Moysi, qui
nos eduxit de Terra Ægypti, nesci-
24 mus quid acciderit. * Quibus ego
dixi: Quis vestrum habet aurum?
Tulerunt, & dederunt mihi: &
proieci illud in ignem, egressusq.
25 est hic vitulus. * Videns ergo
Moyses populum quòd esset nu-
datus, (spoliauerat enim eum
Aaron propter ignominiam sor-
dis, & inter hostes nudum consti-
26 tuerat) * & stans in porta castro-
rum,

rum, ait: Si quis est Domini, iun- F
gatur mihi. Congregatiq. sunt ad
eum omnes filij Leui: * quibus 27
ait: Hæc dicit Dominus Deus Is-
rael: Ponat vir gladium super fe-
mur suum: ite, & redite de porta
vsque ad portam per medium ca-
strorum, & occidat vnusquisque
fratrem, & amicum, & proximum
suum. *Feceruntq. filij Leui iuxta 28
sermonem Moysi, cecideruntq. in
die illa quasi viginti tria millia
hominum. * Et ait Moyses: Cō- 29
secrastis manus vestras hodie Do-
mino, vnusquisque in filio, &
in fratre suo, vt detur vobis bene-
dictio. * Facto autem altero die, 30
locutus est Moyses ad populum:
Peccastis peccatum maximum:
ascendam ad Dominum, si quo
modo quiuero eum deprecari pro
scelere vestro. * Reuersusq. ad 31
Dominum, ait: Obsecro, pecca-
uit populus iste peccatum maxi- G
mum, feceruntq. sibi deos aureos:
aut dimitte eis hanc noxam, * aut 32
si non facis, dele me de libro tuo
quem scripsisti. * Cui respondit 33
Dominus: Qui peccauerit mihi,
delebo eum de libro meo: * tu 34
autem vade, & duc populum istū
quò locutus sum tibi: angelus
meus præcedet te. Ego autem in
die vltionis visitabo & hoc pecca-
tum eorum. * Percussit ergo Do- 35
minus populum pro reatu vituli,
quem fecerat Aaron.

CAP. XXXIII.

Locutusq. est Dominus ad Moy 1
sen, dicens: Vade, ascende A
de loco isto tu, & populus tuus
quem eduxisti de Terra Ægypti,
in terram quam iuraui Abraham,
Isaac, & Iacob, dicens: || Semini
tuo dabo eam: * & mittam præ- 2
cursorem tui angelum, vt eijciam
Chananæum, & Amorrhæum,
& Hethæum, & Pherezæum, &
Heuæum, & Iebusæum, * & in- 3
tres in terram fluentem lacte &
melle. Non enim ascendam tecū,
|| quia populus duræ ceruicis es:
ne forte disperdam te in via.* Au- 4
diensq. populus sermonem hunc
pessimum, luxit: & nullus ex
more indutus est cultu suo. * Di- 5
xitq. Dominus ad Moysen: Lo-
quere filijs Israel: Populus duræ

|| Gen. 12. b. 7
* Sup. 23. c. 20
Ios. 24. c. 11
Deut. 7. d. 21

|| Sup. 32. b. 9
Deut. 9. c. 13

ceruicis es, semel ascendam in
medio tui, & delebo te. Iam
nunc depone ornatum tuum,
6 vt sciam quid faciam tibi. * De-
posuerunt ergo filij Israel orna-
tum suum a monte Horeb.
7 * Moyses quoque tollens taber-
B naculum, tetendit extra castra
procul, vocauitq. nomen eius,
Tabernaculum fœderis. Et om-
nis populus, qui habebat aliquā
quæstionem, egrediebatur ad Ta-
bernaculum fœderis, extra castra.
8 * Cumq. egrederetur Moyses ad
tabernaculum, surgebat vniuersa
plebs, & stabat vnusquisque in
ostio papilionis sui, aspiciebantq.
tergum Moysi, donec ingredere-
9 tur tentorium. * Ingresso autem
illo tabernaculum fœderis, de-
scendebat columna nubis, & sta-
bat ad ostium, loquebaturq. cum
10 Moyse, * cernentibus vniuersis
quod columna nubis staret ad o-
stium Tabernaculi. Stabantq. ip-
si, & adorabant per fores taber-
11 naculorum suorum. * Loqueba-
tur autem Dominus ad Moysen
facie ad faciem, sicut solet loqui
C homo ad amicum suum. Cumq.
ille reuerteretur in castra, mini-
ster eius Iosue filius Nun, puer,
non recedebat de Tabernaculo.
12 * Dixit autem Moyses ad Do-
minum: Præcipis vt educam po-
pulum istum: & non indicas mi-
hi quem missurus es mecum,
præsertim cum dixeris: Noui te
ex nomine, & inuenisti gratiam
13 coram me. * Si ergo inueni gra-
tiam in conspectu tuo, ostende
mihi faciem tuam, vt sciam te,
& inueniam gratiam ante oculos
tuos: respice populum tuum gen-
14 tem hanc. * Dixitq. Dominus:
Facies mea præcedet te, & requiē
15 dabo tibi. * Et ait Moyses: Si nō
tuipse præcedas, ne educas nos de
16 loco isto. * In quo enim scire
poterimus ego & populus tuus in-
uenisse nos gratiam in conspectu
tuo, nisi ambulaueris nobiscum,
vt glorificemur ab omnibus po-
pulis qui habitant super terram?
17 * Dixit autem Dominus ad Moy-
sen: Et verbum istud, quod lo-
D cutus es, faciam: inuenisti enim
gratiam coram me, & teipsum
18 noui ex nomine. * Qui ait:
Ostende mihi gloriam tuam.
* Re-

19 * Reſpōdit: Ego oſtendam omne
bonum tibi, & vocabo in nomi-
‖Ro.9.c.15 ne Domini coram te: & ‖ miſere-
bor cui voluero, & clemens ero
20 in quem mihi placuerit. * Rur-
ſumq. ait: Non poteris videre fa-
ciem meam: non enim videbit
21 me homo, & viuet. * Et iterum:
Ecce, inquit, eſt locus apud me,
22 & ſtabis ſupra petram. * Cumq.
tranſibit gloria mea, ponam te in
foramine petræ, & protegã dexte-
23 ra mea, donec tranſeam: * tol-
lamq. manum meam, & videbis
poſteriora mea: faciem autem
meam videre non poteris.

CAP. XXXIIII.

Deut.10.a.1 1 AC deinceps: Præcide, ait,
A tibi duas tabulas lapideas
inſtar priorum, & ſcribam ſuper
eas verba, quæ habuerunt tabu-
2 læ, quas fregiſti. * Eſto paratus
manè, vt aſcendas ſtatim in mõtẽ
Sinai, ſtabiſq. mecum ſuper ver-
3 ticem montis. * Nullus aſcendat
tecum, nec videatur quiſpiam per
totum mõtem: boues quoque &
4 oues non paſcantur econtra. * Ex-
cidit ergo duas tabulas lapideas,
quales antea fuerant: & de nocte
conſurgens aſcendit in montẽ Si-
nai, ſicut præceperat ei Dominus,
5 portans ſecum tabulas. * Cumq.
deſcendiſſet Dominus per nubem,
ſtetit Moyſes cum eo, inuocans no
6 men Domini. * Quo tranſeunte
coram eo, ait: Dominator Domi-
ne Deus, miſericors & clemens,
patiens & multæ miſerationis, ac
‖Pſ.142.a.2 7 verax, * qui ‖ cuſtodis miſericor-
diam in millia: qui aufers iniqui-
tatem, & ſcelera, atque peccata,
nulluſq. apud te per ſe innocens
‖Ier.32.c.18 eſt. ‖ Qui reddis iniquitatem pa-
Deut.5.a.9 trum filijs, ac nepotibus in tertiã
8 & quartam progeniem. * Feſti-
B nuſq. Moyſes, curuatus eſt pronus
9 in terram, & adorans * ait: Si in-
ueni gratiam in conſpectu tuo Do
mine, obſecro vt gradiaris nobiſ-
cum (populus enim duræ ceruicis eſt) & auferas iniquitates no-
ſtras atque peccata, noſq. poſſi-
Deut.9.a.2 10 deas. * Reſpondit Dominus: Ego
Ier.32.a.2 inibo pactum videntibus cunctis,
ſigna faciam quæ numquam viſa
ſunt ſuper terram, nec in vllis gen
tibus: vt cernat populus iſte, in cu-
ius es medio, opus Domini terri-
11 bile quod facturus ſum. * Obſer-
ua cuncta quæ hodie mando tibi:
ego ipſe eijciam ante faciem tuam
Amorrhæum, & Chananæum, &
Hethæum, Pherezæum quoque,
12 & Heuæum, & Iebuſæum. * Ca-
ue ne vmquam cũ habitatoribus
terræ illius iungas amicitias, quæ
13 ſint tibi in ruinam: * ſed aras eo-
rum deſtrue, confringe ſtatuas, lu-
14 coſq. ſuccide: * noli adorare Deũ
alienum. Dominus zelotes nomẽ
15 eius, Deus eſt æmulator. * Ne in- Deut.7.a.2
eas pactum cum hominibus illa-
rum regionum: ne, cum fornica-
ti fuerint cum dijs ſuis, & adora-
uerint ſimulachra eorum, vocet te
quiſpiam vt comedas de immola-
16 tis. * ‖ Nec vxorẽ de filiabus eorũ ‖3 Reg.11.
accipies filijs tuis: ne, poſtquã ipſæ a.2
fuerint fornicatæ, fornicari faciãt
17 & filios tuos in deos ſuos. * Deos
18 conflatiles non facies tibi. * Sol-
C lemnitatem azymorum cuſtodies.
Septem diebus veſceris azymis, ſi-
cut præcepi tibi, in tempore men-
ſis nouorum: menſe enim verni
temporis egreſſus es de Ægypto.
19 * ‖ Omne, quod aperit vuluam ge- ‖Sup.13.a.
neris maſculini, meum erit. De 2 b.27.32.
cunctis animantibus tam de bo- d.19
bus quàm de ouibus, meum erit.
20 * Primogenitũ aſini redimes oue:
ſin autem nec pretium pro eo de-
deris, occidetur. Primogenitum
filiorum tuorum redimes: nec ap-
parebis in conſpectu meo vacuus.
21 * Sex diebus operaberis, die ſe-
ptimo ceſſabis arare, & metere.
22 * Sollemnitatem hebdomadarum ‖Sup.23.b.
facies tibi in primitijs frugum 15
meſſis tuæ triticeæ, & ſollemnita- Deut.16.d.
tem, quando redeunte anni tem- 16
23 pore cuncta conduntur. * Tribus Eccl 35.a.6
temporibus anni apparebit omne Sup.23.b.
maſculinum tuum in conſpectu 16
omnipotentis Domini Dei Iſrael.
24 * Cum enim tulero gentes a facie
tua, & dilatauero terminos tuos,
nullus inſidiabitur terræ tuæ,
aſcendente te, & apparente in cõ-
ſpectu Domini Dei tui ter in an-
25 no. * ‖ Non immolabis ſuper fer- ‖Sup.23.c.
D mento ſanguinem hoſtiæ meæ: 18.19
neque reſidebit mane de victima
26 ſollemnitatis Phaſe. * Primitias
frugum terræ tuæ offeres in domo
27 Domini Dei tui. * ‖ Non coques ‖Deu.15.c.
hœdum in lacte matris ſuæ. * Di- 21
xitq.

xitq. Dominus ad Moysen: Scri-
be tibi verba hæc, quibus & te-
‖ Sup.24.d. 18
cum & cum Israel ‖ pepigi fœ-
dus. * Fuit ergo ibi cum Domino 28
quadraginta dies & quadraginta
noctes: panem non comedit, &
aquam non bibit, & scripsit in
‖ Deut.9.b. 6.c.18
tabulis ‖ verba fœderis decem.
* Cumq. descenderet Moyses de 29
Deu.4.b.13
monte Sinai, tenebat duas tabu-
las testimonij, & ignorabat quòd
cornuta esset facies sua ex con-
sortio sermonis Domini. * Vi- 30
dentes autem Aaron & filij Israel
cornutam Moysi faciem, timue-
runt prope accedere. * Vocatiq. 31
ab eo, reuersi sunt tam Aaron
quàm principes synagogæ. Et
postquam locutus est ad eos, * ve- 32
nerunt ad eum etiam omnes filij
Israel: quibus præcepit cuncta
quæ audierat a Domino in mõte
Sinai: * Impletisq. sermonibus, 33
‖ 2. Cor. 3. c. 13
‖ posuit velamen super faciem
suam. * Quod ingressus ad Do- 34
minum, & loquens cum eo, au-
ferebat donec exiret, & tunc lo-
quebatur ad filios Israel omnia
quæ sibi fuerant imperata. * Qui 35
videbant faciem egrediẽtis Moysi
esse cornutam, sed operiebat ille
rursus faciem suam, si quando lo-
quebatur ad eos.

CAP. XXXV.

IGitur congregata omni turba 1
filiorum Israel, dixit ad eos: A
Hæc sunt quæ iussit Dominus fie-
ri. * Sex diebus facietis opus: se- 2
ptimus dies erit vobis sanctus,
sabbatum, & requies Domini:
qui fecerit opus in eo, occidetur.
* Non succendetis ignem in om- 3
nibus habitaculis vestris per diem
sabbati. * Et ait Moyses ad om-
nem cateruam filiorum Israel: 4
Iste est sermo quem præcepit Do-
minus, dicens: * Separate apud 5
‖ Sup. 25.a. 2
vos primitias Domino. ‖ Omnis
voluntarius & prono animo offe-
rat eas Domino: aurum & argen-
tum, & æs, * hyacinthum & pur- 6
puram, coccumq. bis tinctum, &
byssum, pilos caprarum, * pel- 7
lesq. arietum rubricatas, & ian-
thinas, ligna setim, * & oleum 8
ad luminaria concinnanda, & vt
conficiatur vnguentum, & thy-
miama suauissimum, * lapides 9
onychinos, & gemmas ad orna-
tum superhumeralis & rationalis.
10 * Quisquis vestrum sapiens est,
veniat, & faciat quod Dominus
11 imperauit: * Tabernaculum sci-
B licet, & tectum eius, atque ope-
rimentum, annulos, & tabulata
cum vectibus, paxillos, & bases:
12 * Arcam & vectes, propitiatoriũ,
& velum, quod ante illud oppan-
13 ditur: * Mensam cum vectibus &
vasis, & propositionis panibus:
14 * Candelabrum ad luminaria su-
stentanda, vasa illius & lucernas,
& oleum ad nutrimenta ignium:
15 * Altare thymiamatis, & vectes,
& oleum vnctionis & thymia-
ma ex aromatibus: Tentorium
16 ad ostium tabernaculi: * Altare
holocausti, & craticulam eius
æneam cum vectibus & vasis suis:
17 labrum & basim eius: * Cortinas
atrij cum columnis & basibus,
tentorium in foribus vestibuli,
18 * paxillos tabernaculi & atrij cum
19 funiculis suis: * Vestimenta, quo-
rũ vsus est in ministerio sanctua-
rij, vestes Aaron pontificis ac fi-
liorum eius, vt sacerdotio fungan-
20 tur mihi. * Egressaq. omnis mul-
C titudo filiorum Israel de conspe-
21 ctu Moysi, * obtulerunt mente
promptissima atque deuota pri-
mitias Domino, ad faciendum
opus tabernaculi testimonij.
Quidquid ad cultum & ad vestes
22 sanctas necessarium erat, * viri
cum mulieribus præbuerunt, ar-
millas & inaures, annulos & dex-
tralia: omne vas aureum in do-
23 naria Domini separatum est. * Si
quis habebat hyacinthum, & pur-
puram, coccumq. bis tinctum,
byssum & pilos caprarum, pelles
arietum rubricatas, & ianthinas,
24 * argenti, ærisq. metalla obtule-
runt Domino, lignaq. setim in
25 varios vsus. * Sed & mulieres
doctæ, quæ neuerant, dederunt
hyacinthum, purpuram, & ver-
26 miculum, ac byssum, * & pilos
caprarum, sponte propria cuncta
27 tribuentes. * Principes vero ob-
tulerunt lapides onychinos, &
gemmas ad superhumerale & ra-
28 tionale, * aromataq. & oleum ad
luminaria concinnãda, & ad præ-
parandum vnguentum, ac thy-
miama odoris suauissimi compo-
29 nendum. * Omnes viri & mu-

lie-

lieres mente deuota obtulerunt D
donaria, vt fierent opera quæ iuſ-
ſerat Dominus per manum Moy-
ſi. Cuncti filii Iſrael ~voluntaria
Domino dedicauerunt. * Dixitq. 30
‖Sup.31.a.2 Moyſes ad filios Iſrael: ‖ Ecce,
vocauit Dominus ex nomine Be-
ſeleel filium Vri filij Hur de tribu
Iuda. * Impleuitq. eum ſpiritu 31
Dei, ſapientia & intelligentia, &
ſcientia & omni doctrina * ad 32
excogitandum, & faciendum opus
in auro & argento, & ære, * ſcul- 33
pendiſq. lapidibus, & opere car-
pentario. quidquid fabre adinue-
niri poteſt, * dedit in corde eius: 34
Ooliab quoque filium Achiſa-
mech de tribu Dan: * Ambos 35
erudiuit ſapientia, vt faciant ope-
ra abietarij, polymitarij, ac plu-
marij de hyacintho ac purpura,
coccoq. bis tincto, & byſſo, &
texant omnia, ac noua quæque
reperiant.

CAP. XXXVI.

Sup.26.a.1 Fecit ergo Beſeleel, & Ooliab, 1
& omnis vir ſapiens, quibus A
dedit Dominus ſapientiam & in-
tellectum, vt ſcirent fabre opera-
ri quæ in vſus Sanctuarij neceſſa-
ria ſunt, & quæ præcepit Domi-
1.Par.21.d.29 nus. * Cumq. vocaſſet eos Moy- 2
ſes, & omnem eruditum virum,
cui dederat Dominus ſapientiam,
& qui ſponte ſua obtulerant ſe ad
faciendum opus, * tradidit eis 3
vniuerſa donaria filiorum Iſrael.
Qui cum inſtarent operi, quoti-
die mane vota populus offerebat.
* Vnde artifices venire compulſi, 4
* dixerunt Moyſi: Plus offert po- 5
pulus quàm neceſſarium eſt.
* Iuſſit ergo Moyſes præconis vo- 6
ce cantari: Nec vir nec mulier
quidquam offerat vltra in opere
Sanctuarij. Sicq. ceſſatum eſt a
muneribus offerendis, * eo quòd 7
oblata ſufficerent & ſuperabun-
darent. * Feceruntq. omnes cor- 8
de ſapientes ad explendum opus
tabernaculi, cortinas decem de
byſſo retorta, & hyacintho, &
purpura, coccoq. bis tincto, ope- B
re vario, & arte polymita: * qua- 9
rum vna habebat in longitudine
vigintiocto cubitos, & in latitu-
dine quattuor. Vna menſura erat
omnium cortinarum. * Coniun- 10
xitq. cortinas quinque, alteram
alteri, & alias quinque ſibi inui-
11 cem copulauit. * Fecit & anſas
hyacinthinas in ora cortinæ vnius
ex vtroque latere, & in ora corti-
12 næ alterius ſimiliter, * vt contra
ſe inuicem venirent anſæ, & mu-
13 tuo iungerentur. * vnde & quin-
quaginta fudit circulos aureos,
qui morderent cortinarum anſas,
& fieret vnum tabernaculum.
14 * Fecit & ſaga vndecim de pilis
caprarum ad operiendum tectum
15 tabernaculi: * vnum ſagum in
longitudine habebat cubitos tri-
ginta, & in latitudine cubitos
quattuor: vnius menſuræ erant
16 omnia ſaga: * quorum quinque
iunxit ſeorſum. & ſex alia ſepa-
17 ratim. * Fecitq. anſas quinqua-
ginta in ora ſagi vnius, & quin-
quaginta in ora ſagi alterius, vt
18 ſibi inuicem iungerentur. * Et fi-
bulas æneas quinquaginta, qui-
bus necteretur tectum, vt v-
num pallium ex omnibus ſagis
19 fieret. * Fecit & opertorium ta-
bernaculi de pellibus arietum ru-
C bricatis: aliudq. deſuper vela-
mentum de pellibus ianthinis.
20 * Fecit & tabulas tabernaculi de
21 lignis ſetim ſtantes. * Decem cu-
bitorum erat longitudo tabulæ
vnius: & vnum ac ſemis cubitum
22 latitudo retinebat. * Binæ incaſ-
traturæ erant per ſingulas tabu-
las, vt altera alteri iungeretur.
Sic fecit in omnibus tabernaculi
23 tabulis. * E quibus viginti ad pla-
gam meridianam erant contra
24 Auſtrum, * cum quadraginta ba-
ſibus argenteis. Duæ baſes ſub
vna tabula ponebãtur ex vtraque
parte angulorum, vbi incaſtratu-
ræ laterum in angulis terminan-
25 tur. * Ad plagam quoque taber-
naculi, quæ reſpicit ad Aquilonẽ,
26 fecit viginti tabulas, * cum qua-
draginta baſibus argenteis, duas
27 baſes per ſingulas tabulas. * Con-
tra Occidentem vero, id eſt, ad
eam partem tabernaculi, quæ ma-
28 re reſpicit, fecit ſex tabulas, * &
duas alias per ſingulos angulos
29 tabernaculi retro: * quæ iunctæ
erant a deorſum vſque ſurſum, &
in vnam compaginem pariter fe-
rebantur. Ita fecit ex vtraque par-
30 te per angulos: * vt octo eſſent
ſimul tabulæ, & haberent baſes
argen-

argenteas sedecim, binas scilicet
bases sub singulis tabulis. * Fecit 31
& vectes de lignis setim, quin- D
que ad continendas tabulas vnius
lateris tabernaculi, * & quinque 32
alios ad alterius lateris coaptandas
tabulas: & extra hos, quinque
alios vectes ad occidentalem pla-
gam tabernaculi contra mare. 33
* Fecit quoque vectem alium,
qui per medias tabulas ab angulo
vsque ad angulum perueniret.
* Ipsa autem tabulata deaurauit, 34
fusis basibus earum argenteis. Et
circulos eorum fecit aureos, per
quos vectes induci possent: quos
& ipsos laminis aureis operuit.
* Fecit & velum de hyacintho, & 35
purpura, vermiculo, ac bysso re-
torta, opere polymitario, varium
atque distinctum: * & quattuor 36
columnas de lignis setim, quas
cum capitibus deaurauit, fusis ba- 37
sibus earum argenteis. * Fecit &
tentorium in introitu tabernaculi
ex hyacintho, purpura, vermicu-
lo, byssoq. retorta, opere pluma-
rij: * & columnas quinque cum 38
capitibus suis, quas operuit auro,
basesq. earum fudit æneas.

CAP. XXXVII.

Fecit autem Beseleel & arcam 1
de lignis setim, habentē duos A
semis cubitos in longitudine, &
cubitum ac semissem in latitudi-
ne, altitudo quoque vnius cubiti
fuit & dimidij: vestiuitq. eam au-
ro purissimo intus ac foris. * Et 2
fecit illi coronam auream per gy-
rum, * conflans quattuor annu- 3
los aureos per quattuor angulos
eius: duos annulos in latere vno,
& duos in altero. * Vectes quo- 4
que fecit de lignis setim, quos ve-
stiuit auro, * & quos misit in an- 5
nulos, qui erant in lateribus arcæ
ad portandum eam. * Fecit & 6
propitiatorium, idest, oraculum,
de auro mundissimo, duorum cu-
bitorum & dimidij in longitudi-
ne, & cubiti ac semis in latitudi-
ne. * Duos etiam Cherubim ex 7
auro ductili, quos posuit ex vtra-
que parte propitiatorij: * Cherub 8
vnum in summitate vnius partis, & B
Cherub alterum in summitate
partis alterius: duos Cherubim
in singulis summitatibus propi-
9 tiatorij, * extendentes alas, & te-
gentes propitiatorium, seq. mu-
10 tuo & illud respicientes. * Fecit
& mensam de lignis setim in lon-
gitudine duorum cubitorum, & in
latitudine vnius cubiti, quæ habe-
bat in altitudine cubitum ac se-
11 missem. * circumdeditq. eam
auro mundissimo, & fecit illi la-
12 bium aureum per gyrum, * ipsiq.
labio coronam auream interrasi-
lem quattuor digitorum, & super
eamdem, alteram coronam au-
13 ream. * Fudit & quattuor circu-
los aureos, quos posuit in quat-
tuor angulis per singulos pedes
14 mensæ * contra coronam: mi-
sitq. in eos vectes, vt possit men-
15 sa portari. * Ipsos quoque vectes
fecit de lignis setim, & circumde-
16 dit eos auro.* Et vasa ad diuer-
C sos vsus mensæ, acetabula, phia-
las, & cyathos, & thuribula, ex
auro puro, in quibus offerenda
17 sunt libamina. * Fecit & cande-
labrum ductile de auro mundissi-
mo. De cuius vecte calami, scy-
phi, sphærulæq. ac lilia procede-
18 bant: * sex in vtroque latere,
tres calami ex parte vna, & tres
19 ex altera: * tres scyphi in nucis
modum per calamos singulos,
sphærulæq. simul & lilia: & tres
scyphi instar nucis in calamo al-
tero, sphærulæq. simul & lilia.
Æquum erat opus sex calamorū,
qui procedebant de stipite cande-
20 labri. * In ipso autem vecte erant
quattuor scyphi in nucis modum,
sphærulæq. per singulos simul &
21 lilia: * & sphærulæ sub duobus
calamis per loca tria, qui simul
sex fiunt calami procedentes de
22 vecte vno. * & sphærulæ igitur, &
D calami ex ipso erant, vniuersa du-
23 ctilia ex auro purissimo. * Fecit
& lucernas septem cum emuncto-
rijs suis, & vasa vbi ea quæ emun-
cta sunt, extinguantur, de auro
24 mundissimo. * Talentum auri
appendebat candelabrum cum
25 omnibus vasis suis. * Fecit & al-
tare thymiamatis de lignis setim,
per quadrum singulos habens cu-
bitos, & in altitudine duos: e cu-
ius angulis procedebant cornua.
26 * Vestiuitq. illud auro purissimo
cum craticula ac parietibus & cor-
27 nibus. * Fecitq. ei coronam au-
reolam per gyrum, & duos an-
nulos

nulos aureos sub corona per sin-
gula latera, vt mittantur in eos ve-
ctes, & possit altare portari. * Ip- 28
sos autem vectes fecit de lignis se-
tim, & operuit laminis aureis.
* Composuit & oleum ad sancti- 29
ficationis vnguentum, & thymia-
ma de aromatibus mundissimis
opere pigmentarij.

CAP. XXXVIII.

2.Par.1.b.5 FEcit & altare holocausti de li- 1
gnis setim, quinque cubito- A
rum per quadrum, & trium in al-
titudine: * cuius cornua de angu- 2
lis procedebant, operuitq. illud la-
minis æneis. * Et in vsus eius pa- 3
rauit ex ære vasa diuersa, lebetes,
forcipes, fuscinulas, vncinos, &
ignium receptacula. * Craticu- 4
lamq. eius in modum retis fecit
æneam, & subter eam in altaris
medio arulam, * fusis quattuor 5
annulis per totidem retiaculi sum-
mitates, ad immittendos vectes ad
portandum: * quos & ipsos fecit 6
de lignis setim, & operuit laminis
‖Sup.27.b.8 æneis: * ‖induxitq. in circulos, 7
qui in lateribus altaris eminebāt.
Ipsum autem altare non erat soli-
dum, sed cauum ex tabulis, & in-
tus vacuum. * Fecit & labrum 8
æneum cum basi sua de speculis
mulierum, quæ excubabāt in ostio
tabernaculi. * Fecit & atrium, in 9
cuius australi plaga erant tentoria B
de bysso retorta, cubitorum cen-
tum, * columnæ æneæ viginti cū 10
basibus suis, capita columnarum,
& tota operis cælatura, argentea.
* Æque ad septentrionalem plagā 11
tentoria, columnæ, basesq. & capi-
ta columnarum eiusdem mensu-
ræ, & operis ac metalli, erant. * In 12
ea vero plaga, quæ ad Occidentem
respicit, fuerunt tentoria cubito-
rum quinquaginta, columnæ de-
cem cum basibus suis æneæ, & ca-
pita columnarum, & tota operis
cælatura, argentea. * Porro contra 13
orientem quinquaginta cubitorū
parauit tentoria: * e quibus, quin 14
decim cubitos columnarū trium,
cum basibus suis vnum tenebat
latus: * & in parte altera (quia 15
inter vtraque introitum taberna-
culi fecit) quindecim æque cubi-
torum erant tentoria, columnæq.
tres, & bases totidem. * Cuncta 16
atrij tentoria byssus retorta texue-
17 rat. * Bases columnarum fuere
C æneæ, capita autem earum cum
cunctis cælaturis suis argentea: sed
& ipsas columnas atrij vestiuit ar-
18 gento. * Et in introitu eius opere
plumario fecit tentorium ex hya-
cintho, purpura, vermiculo, ac bys-
so retorta, quod habebat viginti
cubitos in longitudine, altitudo
vero quinque cubitorum erat iux-
ta mensuram, quam cuncta atrij
19 tentoria habebant. * Columnæ
autem in ingressu fuere quattuor
cum basibus æneis, capitaq. earū
20 & cælaturæ argenteæ. * Paxillos
quoque tabernaculi & atrij per
21 gyrum fecit æneos. * Hæc sunt
instrumenta tabernaculi testimo-
nij, quæ enumerata sunt iuxta
præceptum Moysi in ceremonijs
Leuitarum per manum Ithamar
22 filij Aaron sacerdotis: * quæ Be-
seleel filius Vri filij Hur de tribu
Iuda, Domino per Moysen iu-
23 bente, compleuerat, * iuncto si-
bi socio Ooliab filio Achisamech
de tribu Dan: qui & ipse artifex
lignorum egregius fuit, & polymi-
tarius atque plumarius ex hyacin-
tho, purpura, vermiculo, & bys-
24 so. * Omne aurum quod expen-
sum est in opere Sanctuarij, &
D quod oblatum est in donarijs, vi-
ginti nouem talentorum fuit, &
septingentorum triginta siclorum
25 ad mensuram Sanctuarij. * Obla-
tum est autem ab his qui transie-
runt ad numerum a viginti annis
& supra, de sexcentis tribus milli-
bus, & quingentis quinquaginta,
26 armatorum. * Fuerunt præterea
centum talenta argenti, e quibus
conflatæ sunt bases Sanctuarij, &
27 introitus vbi velum pendet. * Cen-
tum bases factæ sunt de talentis
centum, singulis talentis per bases
28 singulas supputatis. * De mille
autem septingentis, & septuagin-
ta quinque fecit capita columna-
rum, quas & ipsas vestiuit argen-
29 to. * Æris quoque oblata sunt ta-
lenta septuaginta duo millia, &
30 quadringenti supra sicli, * ex qui-
bus fusæ sunt bases in introitu ta-
bernaculi testimonij, & altare
æneum cū craticula sua, omniaq.
vasa, quæ ad vsum eius pertinent,
31 * & bases atrij tā in circuitu quàm
in ingressu eius, & paxilli taber-
naculi atque atrij, per gyrum.

CAP. XXXIX.

Sup. 28. a. 6
DE hyacintho vero & purpu- 1
ra, vermiculo ac bysso fecit A
vestes, quibus indueretur Aaron
quando ministrabat in sanctis, si-
cut præcepit Dominus Moysi.
* Fecit igitur superhumerale de 2
auro, hyacintho, & purpura, coc-
coq. bis tincto, & bysso retorta,
* opere polymitario, inciditq. bra- 3
cteas aureas, & extenuauit in fila,
vt possent torqueri cum priorum
colorum subtegmine, * duasq. o- 4
ras sibi inuicem copulatas in vtro-
que latere summitatum, * & bal- 5
teum ex eisdem coloribus, sicut
præceperat Dominus Moysi. * Pa- 6
rauit & duos lapides onychinos, B
astrictos & inclusos auro, & scul-
ptos arte gemmaria, nominibus fi-
liorum Israel: * posuitq. eos in la- 7
teribus superhumeralis in moni-
mentum filiorum Israel, sicut præ-
ceperat Dominus Moysi. * Fecit 8
& rationale opere polymito iuxta
opus superhumeralis, ex auro, hya-
cintho, purpura, coccoq. bis tin-
cto, & bysso retorta: * quadran- 9
gulum, duplex, mensuræ palmi.
*Et posuit in eo gemmarum ordi- 10
nes quattuor. In primo versu erat C
sardius, topazius, smaragdus. * In 11
secundo, carbunculus, sapphirus,
& iaspis. * In tertio, ligurius, acha- 12
thes, & amethystus. * In quarto, 13
chrysolithus, onychinus, & beryl-
lus, circumdati & inclusi auro per
ordines suos. * Ipsiq. lapides duo- 14
decim, sculpti erant nominibus
duodecim tribuum Israel, singuli
per nomina singulorum. * Fece- 15
runt in rationali & catenulas sibi
inuicem cohærentes, de auro puris-
simo: *& duos vncinos, totidemq. 16
annulos aureos. Porro annulos
posuerunt in vtroque latere ratio-
nalis, * e quibus penderent duæ 17
catenæ aureæ, quas inseruerũt vn-
cinis, qui in superhumeralis angu-
lis eminebant. * Hæc & ante & 18
retro ita conueniebant sibi, vt su- D
perhumerale & rationale mutuo
necterentur, * stricta ad balteum 19
& annulis fortius copulata, quos
iungebat vitta hyacinthina, ne la-
xa fluerent, & a se inuicem moue-
rentur, sicut præcepit Dominus
Moysi. * Fecerunt quoque tuni- 20
cam superhumeralis totam hya-
21 cinthinam, * & capitium in supe-
riori parte cõtra medium, oramq.
22 per gyrum capitij textilem: * deor-
sum autem ad pedes mala punica
ex hyacintho, purpura, vermiculo,
23 ac bysso retorta: * & tintinnabu-
E la de auro purissimo, quæ posue-
runt inter malogranata in extre-
24 ma parte tunicæ per gyrum: * tin-
tinnabulum autem aureum, & ma
lum punicum, quibus ornatus in-
cedebat pontifex quando ministe-
rio fungebatur, sicut præceperat
25 Dominus Moysi. * Fecerunt & tu-
nicas byssinas opere textili Aaron
26 & filijs eius: * & mitras cum co-
27 ronulis suis ex bysso: * feminalia
28 quoque linea, byssina: * cingulum
vero de bysso retorta, hyacintho,
purpura, ac vermiculo bis tincto
arte plumaria, sicut præceperat Do
29 minus Moysi. * Fecerunt & lami-
F nam sacræ venerationis de auro
purissimo, scripseruntq. in ea ope-
re gemmario, Sanctum Domini:
30 * & strinxerunt eam cum mitra
vitta hyacinthina, sicut præceperat
31 Dominus Moysi. * Perfectum est
igitur omne opus tabernaculi &
tecti testimonij: feceruntq. filij
Israel cuncta quæ præceperat Do-
32 minus Moysi. * Et obtulerunt ta-
bernaculum & tectum & vniuer-
sam supellectilem, annulos, tabu-
las, vectes, columnas ac bases,
33 * opertorium de pellibus arietum
rubricatis, & aliud operimentum
34 de ianthinis pellibus, * velum: ar-
cam, vectes, propitiatorium,
35 * mensam cum vasis suis & pro-
36 positionis panibus: * candelabrũ,
G lucernas, & vtensilia earum cum
37 oleo: * altare aureum, & vnguen-
tum, & thymiama ex aromatibus:
38 *& tẽtorium in introitu taberna-
39 culi: * altare æneum, retiaculum,
vectes, & vasa eius omnia: labrum
cum basi sua: tentoria atrij, & co-
40 lumnas cum basibus suis: * ten-
torium in introitu atrij, funicu-
losq. illius & paxillos. Nihil ex
vasis defuit, quæ in ministerium
tabernaculi, & in tectum fœderis
41 iussa sunt fieri. * Vestes quoque,
quibus sacerdotes vtuntur in San-
ctuario, Aaron scilicet & filij eius,
42 * obtulerunt filij Israel, sicut præ-
43 ceperat Dominus. * Quæ post-
quam Moyses cuncta vidit com-
pleta, benedixit eis.

CAP. XL.

Locutusq. est Dominus ad Moy 1
sen, dicens: * Mense primo, 2
prima die mensis, eriges taberna- A
culum testimonij, * & pones in eo 3
arcam, dimittesq. ante illam ve-
lum: * & illata mensa, pones su- 4
per eam quæ rite præcepta sunt.
Candelabrum stabit cum lucernis
suis, * & altare aureum in quo 5
adoletur incensum, coram arca te-
stimonij. Tentorium in introitu
tabernaculi pones, * & ante illud 6
altare holocausti: * labrum inter 7
altare & tabernaculum, quod im-
plebis aqua. * Circumdabisq. a- 8
trium tentorijs, & ingressum eius.
* Et assumpto vnctionis oleo vn- 9
ges tabernaculum cum vasis suis,
vt sanctificentur: * altare holo- 10
causti & omnia vasa eius: * la- 11
brum cum basi sua: omnia vn-
ctionis oleo consecrabis, vt sint
Sancta sanctorum. * Applicabisq. 12
Aaron & filios eius ad fores ta- B
bernaculi testimonij, & lotos aqua
* indues sanctis vestibus, vt mini- 13
strent mihi, & vnctio eorum in sa-
cerdotium sempiternum proficiat.
* Fecitq. Moyses omnia quæ præ- 14
ceperat Dominus. * Igitur men- 15
se primo anni secundi, prima die
mensis, collocatum est tabernacu-
||Num.7.a. 7 lum. * || Erexitq. Moyses illud, & 16
posuit tabulas ac bases & vectes,
statuitq. columnas, * & expandit 17
tectum super tabernaculum, im-
posito desuper operimento, sicut
Dominus imperauerat. * Posuit 18
& testimonium in arca, subditis
infra vectibus, & oraculum desu-
per. * Cumq. intulisset arcam in 19
tabernaculum, appendit ante eam
velum vt expleret Domini iussio-
20 nem. * Posuit & mensam in ta-
bernaculo testimonij ad plagam
21 Septentrionalem extra velum, * or-
dinatis coram propositionis pani-
bus, sicut præceperat Dominus
22 Moysi. * Posuit & candelabrum
C in tabernaculo testimonij e regio-
23 ne mensæ in parte australi, * loca-
tis per ordinem lucernis, iuxta
24 præceptum Domini. * Posuit &
altare aureum sub tecto testimonij
25 contra velum, * & adoleuit super
eo incensum aromatum, sicut ius-
26 serat Dominus Moysi. * Posuit &
tentorium in introitu tabernacu-
27 li testimonij, * & altare holocau-
sti in vestibulo testimonij, offe-
rens in eo holocaustum, & sacrifi-
cia, vt Dominus imperauerat.
28 * Labrum quoque statuit inter ta-
D bernaculum testimonij & altare,
29 implens illud aqua. * Laueruntq.
Moyses & Aaron, ac filij eius ma-
30 nus suas & pedes, * cum ingrede-
rentur tectum fœderis, & accede-
rent ad altare, sicut præceperat Do
31 minus Moysi. * Erexit & atrium
per gyrum tabernaculi & altaris,
ducto in introitu eius tentorio.
Postquam omnia perfecta sunt,
32 * || operuit nubes tabernaculum ||Num.9.c.
testimonij, & gloria Domini im- 15
33 pleuit illud. * Nec poterat Moy- 3.Reg.8.b.
ses ingredi tectum fœderis, nube 10
operiente omnia, & maiestate
Domini coruscante, quia cuncta
34 nubes operuerat. * Si quando nu-
bes tabernaculum deserebat, profi-
ciscebantur filij Israel per turmas
35 suas: * si pendebat desuper, ma-
36 nebant in eodem loco. * Nubes
quippe Domini incubabat per
diem tabernaculo, & ignis in no-
cte, videntibus cunctis populis
Israel per cunctas mansiones suas.

LIBER LEVITICVS,

HEBRAICE VAICRA.

CAPVT PRIMVM.

VOcavit au- 1
tem Moysen, A
& locutus est
ei Dominus
de tabernacu-
lo testimonij,
dicens : * Lo- 2
quere filijs I-
srael, & dices ad eos: Homo, qui
obtulerit ex vobis hostiam Domi-
no de pecoribus, id est, de bobus &
‖Exo.29.b. 10 ouibus offerens victimas, * ‖ si 3
holocaustum fuerit eius oblatio,
ac de armento; masculum imma-
culatum offeret ad ostium taber-
naculi testimonij, ad placandum
sibi Dominum:* ponetq. manum 4
super caput hostiæ, & acceptabilis B
erit, atque in expiationem eius
proficiens.* immolabitq. vitulum 5
coram Domino, & offerent filij
Aaron sacerdotes sanguinem eius,
fundentes per altaris circuitum,
quod est ante ostium tabernaculi.
* detractaq. pelle hostiæ, artus in 6
frusta concident, * & subijcient in 7
altari ignem, strue lignorum antè
composita:* & membra quæ sunt 8
cæsa, desuper ordinantes, caput vi-
delicet, & cuncta quæ adhærent
iecori, * intestinis & pedibus lotis 9
aqua: adolebitq. ea sacerdos super C
altare in holocaustum & suauem
odorem Domino. * Quòd si de 10
pecoribus oblatio est, de ouibus
siue de capris holocaustum, mas-
culum absque macula offeret:
* immolabitq. ad latus altaris, 11
quod respicit ad Aquilonem, co-
ram Domino: sanguinem vero
illius fundent super altare filij Aa-
ron per circuitum: * diuidentq. 12
membra, caput, & omnia quæ D
adhærent iecori: & ponent super
ligna, quibus subijciendus est
13 ignis: * intestina vero & pedes la-
uabunt aqua. Et oblata omnia
adolebit sacerdos super altare in
holocaustum & odorem suauissi-
14 mum Domino. * Si autem de
auibus, holocausti oblatio fuerit
Domino, de turturibus, aut pullis
15 columbæ, * offeret eam sacerdos
ad altare: & retorto ad collum
capite, ac rupto vulneris loco, de-
currere faciet sanguinē super cre-
16 pidinem altaris: * vesiculam vero
gutturis, & plumas proijciet prope
altare ad orientalem plagam, in
loco in quo cineres effundi solent,
17 * confringetq. ascellas eius, & non
secabit, neque ferro diuidet eam,
& adolebit super altare, lignis
igne supposito. Holocaustum est
& oblatio suauissimi odoris Do-
mino.

CAP. II.

1 ANima cum obtulerit oblatio-
A nem sacrificij Domino, simi-
la erit eius oblatio. fundetq. super
2 eam oleum, & ponet thus,* ac de-
feret ad filios Aaron sacerdotes:
quorum vnus tollet pugillum ple-
num similæ & olei, ac totum thus,
& ponet memoriale super altare
in odorem suauissimum Domi-
3 no.* ‖ quod autem reliquum fue- ‖Eccl.7. d.
rit de sacrificio, erit Aaron & filio- 4
rum eius, Sanctum sanctorum de
4 oblationibus Domini. * Cum au-
B tem obtuleris sacrificium coctum
in clibano: de simila, panes scili-
cet absque fermento, conspersos
oleo, & lagana azyma oleo lita.
5 * Si oblatio tua fuerit de sartagine,
similæ conspersæ oleo & absque
fer-

fermento, * diuides eam minuta- 6
tim, & fundes super eam oleum.
* Sin autem de craticula fuerit sa- 7
crificium, æque simila oleo con-
spergetur: * quam offerens Do- 8
mino, trades manibus sacerdotis.
* Qui cum obtulerit eam, tollet 9
memoriale de sacrificio, & adole-
bit super altare in odorem suauita-
tis Domino, * quidquid autem re- 10
liquum est, erit Aaron, & filiorum
eius, Sanctum sanctorum de ob-
lationibus Domini. * Omnis obla- 11
tio, quæ offertur Domino, absque
fermento fiet, nec quidquam fer-
menti ac mellis adolebitur in sa-
crificio Domino. * Primitias tan- 12
tum eorum offeretis ac munera:
super altare vero non imponentur
Mar.9.g.49 in odorem suauitatis. * Quidquid 13
obtuleris sacrificij, sale condies, D
nec auferes sal fœderis Dei tui de
sacrificio tuo. In omni oblatione
tua offeres sal. * Si autem obtu- 14
leris munus primarum frugum
tuarum Domino de spicis adhuc
virentibus, torrebis igni, & con-
fringes in morem farris, & sic of-
feres primitias tuas Domino, * fun 15
dens suprà oleum, & thus impo-
nens, quia oblatio Domini est.
* de qua adolebit sacerdos in me- 16
moriã muneris partem farris fra-
cti, & olei, ac totum thus.

CAP. III.

QVòd si hostia pacificorum 1
fuerit eius oblatio, & de bo- A
bus voluerit offerre, marem siue
feminam, immaculata offeret co-
ram Domino. * Ponetq. manum 2
super caput victimæ suæ, quæ im-
molabitur in introitu tabernaculi
testimonij, fundentq. filij Aaron
sacerdotes, sanguinem per altaris
circuitum. * Et offerent de hostia 3
pacificorum in oblationem Do-
‖Exo.29.b.19 mino, ‖ adipem qui operit vitalia,
& quidquid pinguedinis est in-
trinsecus: * duos renes cum adipe 4
Ecd.7.6 quo teguntur ilia, & reticulum
iecoris cum renunculis. * adole- 5
buntq. ea super altare in holocau- B
stum, lignis igne supposito: in ob-
lationem suauissimi odoris Do-
mino. * Si vero de ouibus fuerit 6
eius oblatio & pacificorum ho-
stia, siue masculum obtulerit, siue
feminam, immaculata erunt. * Si 7
agnum obtulerit coram Domino,
8 * ponet manum suam super caput
victimæ suæ: quæ immolabitur
in vestibulo tabernaculi testimo-
nij: fundentq. filij Aaron sangui-
nem eius per circuitum altaris.
9 * Et offerent de pacificorum ho-
stia sacrificium Domino: adipem
10 & caudam totam * cum renibus,
C & pinguedinem quæ operit ven-
trem atque vniuersa vitalia, &
vtrumque renunculum cum adipe
qui est iuxta ilia, reticulumq. ie-
11 coris cum renunculis. * & adole-
bit ea sacerdos super altare in pa-
bulum ignis & oblationis Domi-
12 ni. * Si capra fuerit eius oblatio,
13 & obtulerit eam Domino, * po-
net manũ suam super caput eius:
immolabitq. eam in introitu ta-
bernaculi testimonij. Et fundent
D filij Aaron sanguinem eius per al-
14 taris circuitum. * Tollentq. ex
ea in pastum ignis dominici, adi-
pem qui operit ventrem, & qui
15 tegit vniuersa vitalia: * duos re-
nunculos cum reticulo, quod est
super eos iuxta ilia, & aruinam
16 iecoris cum renunculis: * adole-
bitq. ea super altare sacerdos in
alimoniam ignis, & suauissimi
odoris. Omnis adeps Domini erit
17 * iure perpetuo in generationibus,
& cunctis habitaculis vestris: nec
sanguinem nec adipem omnino
comedetis.

CAP. IIII.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens: * Loquere filijs
A Israel: Anima, quæ peccauerit per
ignorantiam, & de vniuersis man-
datis Domini, quæ præcepit vt nõ
3 fierent, quippiam fecerit: * si sa-
cerdos, qui vnctus est, peccauerit,
delinquere faciens populum, offe-
ret pro peccato suo vitulum im-
4 maculatum Domino: * & addu-
cet illum ad ostium tabernaculi
testimonij corã Domino, ponetq.
manum super caput eius, & im-
5 molabit eum Domino. * Hauriet
quoque de sanguine vituli, infe-
rens illum in tabernaculum testi-
6 monij. * Cumq. intinxerit digi-
tum in sanguine, asperget eo se-
B pties coram Domino cõtra velum
7 Sanctuarij. * ponetq. de eodem
sanguine super cornua altaris thy-

miamatis gratissimi Domino ,
quod est in tabernaculo testimo-
nij , omnem autem reliquum
sanguinem fundet in basim alta-
ris holocausti in introitu taberna-
culi . * Et adipem vituli auferet 8
pro peccato , tam eum qui vitalia
operit quàm omnia quæ intrinse-
cus sunt: * duos renunculos & re- 9
ticulum quod est super eos iuxta
ilia,& adipem iecoris cum renun-
culis , * sicut aufertur de vitulo 10
hostiæ pacificorum: & adolebit ea C
super altare holocausti . * Pellem 11
vero & omnes carnes cum capite
& pedibus & intestinis & fimo ,
*& reliquo corpore efferet extra ca- 12
stra in locum mundum , vbi cine-
res effundi solent : incendetq. ea
super lignorum struem,quæ in lo-
co effusorum cinerum cremabun-
tur . * Quòd si omnis turba Israel 13
ignorauerit, & per imperitiam fe-
cerit quod contra mandatum Do-
mini est , * & postea intellexerit 14
peccatum suum,offeret pro pecca-
to suo vitulum, adducetq. eum ad
ostium tabernaculi . * Et ponent 15
seniores populi manus super ca- D
put eius coram Domino . Immo-
latoq. vitulo in conspectu Domi-
ni , * inferet sacerdos, qui vnctus 16
est,de sanguine eius in tabernacu-
lum testimonij , * tincto digito 17
aspergens septies contra velum .
* ponetq. de eodem sanguine in 18
cornibus altaris,quod est coram
Domino in tabernaculo testimo-
nij : reliquum autem sanguinem
fundet iuxta basim altaris holo-
caustorum , quod est in ostio ta-
bernaculi testimonij . * Omnemq. 19
eius adipem tollet, & adolebit su-
per altare : * sic faciens & de hoc 20
vitulo quomodo fecit & prius: &
rogante pro eis sacerdote , propi-
tius erit eis Dominus. * Ipsum 21
autem vitulum efferet extra castra,
atque comburet sicut & priorem
vitulum : quia est pro peccato
multitudinis. * Si peccauerit prin- 22
ceps , & fecerit vnum e pluribus E
per ignorantiam , quod Domini
lege prohibetur : * & postea in- 23
tellexerit peccatum suum , offeret
hostiam Domino , hircum de ca-
pris immaculatum. * Ponetq. ma- 24
num suã super caput eius : cumq.
immolauerit eum in loco vbi so-
let mactari holocaustum coram
Domino , quia pro peccato est ,
25 * tinget sacerdos digitum in san-
guine hostiæ pro peccato, tangens
cornua altaris holocausti , & reli-
quum fundens ad basim eius .
26 * Adipem vero adolebit supra , si-
cut in victimis pacificorum fieri
solet : rogabitq. pro eo sacerdos ,
& pro peccato eius , & dimittetur
27 ei . * Quòd si peccauerit anima
F per ignorantiam, de populo terræ,
vt faciat quidquam de his , quæ
Domini lege prohibentur , atque
28 delinquat , * & cognouerit pecca-
tum suum , offeret capram imma-
29 culatam . * Ponetq manum su-
per caput hostiæ quæ pro peccato
est, & immolabit eam in loco ho-
30 locausti . * Tolletq. sacerdos de
sanguine in digito suo : & tangens
cornua altaris holocausti , reliquũ
31 fundet ad basim eius . * Omnem
G autem adipem auferens , sicut au-
ferri solet de victimis pacifico-
rum, adolebit super altare in odo-
rem suauitatis Domino: rogabitq.
32 pro eo,& dimittetur ei . * Sin au-
tem de pecoribus obtulerit victi-
mam pro peccato , ouem scilicet
33 immaculatam ; * ponet manum
super caput eius , & immolabit
eam in loco vbi solent cædi holo-
34 caustorum hostiæ . * Sumetq. sa-
cerdos de sanguine eius digito
suo , & tangens cornua altaris ho-
locausti , reliquum fundet ad ba-
35 sim eius . * Omnem quoque adi-
pem auferens , sicut auferri solet
adeps arietis , qui immolatur pro
pacificis : cremabit super altare in
incensum Domini : rogabitq. pro
eo , & pro peccato eius , & dimit-
tetur ei .

CAP. V.

1 SI peccauerit anima,& audierit
A vocem iurantis, testisq. fuerit
quòd aut ipse vidit , aut conscius
est : nisi indicauerit , portabit ini-
2 quitatem suam . * Anima quæ
tetigerit aliquid immundum, siue
quod occisum a bestia est, aut per
se mortuum , aut quodlibet aliud
reptile: & oblita fuerit immundi-
3 tiæ suæ , rea est, & deliquit : * &
si tetigerit quidquam de immun-
ditia hominis iuxta omnem impu-
ritatem , qua pollui solet,oblitaq.
cognouerit postea,subiacebit deli-
cto .

cto. * Anima, quæ iurauerit, & 4
protulerit labijs suis vt vel male-
quid faceret, vel bene, & idipsum
iuramento & sermone firmauerit,
oblitaq. postea intellexerit deli-
ctum suum, * agat pœnitentiam 5
pro peccato, * & offerat de gre- 6
gibus agnam siue capram, ora- B
bitq. pro ea sacerdos & pro pecca-
to eius: * sin autem non potuerit 7
Inf.12.d.8 offerre pecus, offerat duos tur-
Luc.2.d.24 tures, vel duos pullos columbarũ
Domino, vnum pro peccato, &
alterum in holocaustum, * da- 8
bitq. eos sacerdoti: qui primum
offerens pro peccato, retorque-
bit caput eius ad pennulas, ita vt
collo hæreat, & non penitus ab-
rumpatur. * Et asperget de san- 9
guine eius parietem altaris, quid-
quid autem reliquum fuerit, faciet
distillare ad fundamentum eius,
quia pro peccato est. * Alterum 10
vero adolebit in holocaustum, vt
fieri solet: rogabitq. pro eo sacer-
dos & pro peccato eius, & dimitte-
tur ei. * Quod si non quiuerit 11
manus eius duos offerre turtures, C
aut duos pullos columbarum, of-
feret pro peccato suo similæ par-
tem ephi decimam, non mittet in
eam oleum, nec thuris aliquid im-
ponet, quia pro peccato est. * tra- 12
detq. eam sacerdoti: qui plenum
ex ea pugillum hauriens, cremabit
super altare in monimentum eius
qui obtulerit, * rogans pro illo & 13
expians, reliquam vero partem ip-
se habebit in munere. * Locutusq. 14
est Dominus ad Moysen, dicens:
* Anima si præuaricans ceremo- 15
nias, per errorem in his, quæ Do-
mino sunt sanctificata, peccauerit,
offeret pro delicto suo arietem
immaculatum de gregibus, qui
emi potest duobus siclis, iuxta põ- D
dus Sanctuarij: * ipsumq. quod 16
intulit damni restituet, & quintam
partem ponet supra, tradens sacer-
doti, qui rogabit pro eo offerens
arietem, & dimittetur ei. * Ani- 17
ma si peccauerit per ignorantiam,
feceritq. vnum ex his quæ Domi-
ni lege prohibentur, & peccati rea
intellexerit iniquitatem suam,
* offeret arietem immaculatum 18
de gregibus sacerdoti, iuxta men-
suram, æstimationemq. peccati:
qui orabit pro eo, quia nesciens
fecerit: & dimittetur ei, * quia 19
per errorem deliquit in Domi-
num.

CAP. VI.

LOcutus est Dominus ad Moy-
1 sen, dicens: * Anima quæ
2 peccauerit, & contempto Domi-
A no, negauerit proximo suo depo-
situm quod fidei eius creditum
fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut
3 calumniam fecerit, * siue rem Num.5.a.6
perditam inuenerit, & inficians
insuper peierauerit, & quodlibet
aliud ex pluribus fecerit, in qui-
4 bus solent peccare homines, * con-
5 uicta delicti, reddet * omnia quæ
per fraudem voluit obtinere, inte-
gra, & quintam insuper partem
domino cui damnum intulerat.
6 * Pro peccato autem suo offeret
arietem immaculatum de grege,
& dabit eum sacerdoti, iuxta æsti-
mationem, mensuramq. delicti:
7 * qui rogabit pro eo coram Do-
mino, & dimittetur illi pro singu-
8 lis quæ faciendo peccauit. * Lo-
cutusq. est Dominus ad Moysen,
9 dicens: * Præcipe Aaron & filijs
B eius: Hæc est lex holocausti: Cre-
mabitur in altari tota nocte vsque
mane: ignis ex eodem altari erit.
10 * vestietur tunica sacerdos & fe-
minalibus lineis: tolletq. cineres,
quos vorans ignis exussit, & po-
11 nens iuxta altare, * spoliabitur
prioribus vestimentis, indutusq.
alijs, efferet eos extra castra, & in
loco mundissimo vsque ad fauil-
12 lam consumi faciet. * Ignis au-
tem in altari semper ardebit, quem
nutriet sacerdos subijciens ligna,
mane per singulos dies, & imposi-
to holocausto, desuper adolebit
13 adipes pacificorum. * Ignis est
iste perpetuus, qui numquam de-
14 ficiet in altari. * Hæc est lex sacri-
ficij & libamentorum, quæ offe-
rent filij Aaron coram Domino,
15 & coram altari. * Tollet sacerdos
pugillum similæ, quæ conspersa
est oleo, & totum thus, quod su-
per similam positum est: adole-
bitq. illud in altari in monimen-
tum odoris suauissimi Domino:
16 * reliquam autem partem similæ
C comedet Aaron cum filijs suis,
absque fermento: & comedet in
loco Sancto Atrij tabernaculi.
17 * Ideo autem non fermentabitur,

quia pars eius in Domini offertur
incensum. Sanctum sanctorum
erit, sicut pro peccato atque deli-
cto * Mares tantum stirpis Aaron 18
comedent illud. Legitimum ac
sempiternum erit in generationi-
bus vestris de sacrificijs Domini.
omnis, qui tetigerit illa, sanctifi-
cabitur.* Locutusq. est Domi- 19
nus ad Moysen, dicens: * Hæc est 20
oblatio Aaron, & filiorum eius,
quam offerre debent Domino in
die vnctionis suæ. Decimam par-
tem ephi offerent similæ in sacri-
ficio sempiterno, medium eius
mane, & medium eius vespere:
* quæ in sartagine oleo conspersa 21
frigetur. Offeret autem eam cali-
dam in odorem suauissimum Do-
mino * sacerdos, qui iure patri 22
successerit, & tota cremabitur in
altari. * Omne enim sacrificium 23
sacerdotum igne consumetur, nec D
quisquam comedet ex eo. * Lo- 24
cutus est autem Dominus ad Moy-
sen, dicens: * Loquere Aaron & 25
filijs eius: Ista est lex hostiæ pro
peccato: In loco vbi offertur ho-
locaustum, immolabitur coram
Domino. Sanctum sanctorum
est. * Sacerdos qui offert, come- 26
det eam in loco sancto, in atrio
tabernaculi. * Quidquid tetige- 27
rit carnes eius, sanctificabitur. Si
de sanguine illius vestis fuerit a-
spersa, lauabitur in loco sancto.
* Vas autem fictile, in quo cocta 28
est, confringetur. quod si vas
æneum fuerit, defricabitur, & la-
uabitur aqua. * Omnis masculus 29
de genere sacerdotali vescetur de
carnibus eius, quia Sanctum san-
ctorum est. * Hostia enim quæ 30
‖Heb.13.b.11 Sup.4.a.5 cæditur pro peccato, ‖ cuius san-
guis infertur in tabernaculum te-
stimonij ad expiandum in San-
ctuario, non comedetur, sed com-
buretur igni.

CAP. VII.

HÆc quoque lex hostiæ pro 1
delicto, sancta sanctorum A
est:* idcirco vbi immolabitur ho- 2
locaustum, mactabitur & victima
pro delicto: sanguis eius per gy-
rum altaris fundetur. * Offerent 3
ex ea caudam & adipem qui ope-
rit vitalia: * Duos renunculos, & 4
pinguedinem quæ iuxta ilia est,
reticulumq. iecoris cum renuncu-
5 lis. * & adolebit ea sacerdos super
altare: incensum est Domini pro
6 delicto. * Omnis masculus de sa-
cerdotali genere, in loco sancto
vescetur his carnibus, quia Sanctũ
7 sanctorum est. * Sicut pro pecca-
to offertur hostia, ita & pro deli-
cto: vtriusque hostiæ lex vna erit:
ad sacerdotem, qui eam obtulerit,
8 pertinebit. * Sacerdos qui offert
holocausti victimam, habebit pel-
9 lem eius. * Et omne sacrificium
similæ, quod coquitur in clibano,
& quidquid in craticula, vel in sar-
tagine præparatur, eius erit sacer-
10 dotis a quo offertur: * siue oleo
B conspersa, siue arida fuerint, cun-
ctis filijs Aaron mensura æqua per
11 singulos diuidetur. * Hæc est lex
hostiæ pacificorum quæ offertur
12 Domino. * Si pro gratiarum
actione oblatio fuerit, offerent pa-
nes absque fermento conspersos
oleo, & lagana azyma vncta oleo,
coctamq. similam, & collyridas
13 olei admistione conspersas: * pa-
nes quoque fermentatos cum ho-
stia gratiarũ, quæ immolatur pro
14 pacificis: * ex quibus vnus pro pri-
mitijs offeretur Domino, & erit
sacerdotis qui fundet hostiæ san-
15 guinem. * cuius carnes eadem
comedentur die, nec remanebit ex
16 eis quidquam vsque mane. * Si
voto, vel sponte quispiam obtule-
rit hostiam, eadem similiter edetur
die: sed & si quid in crastinum
remanserit, vesci licitum est:
17 * quidquid autem tertius inuene-
18 rit dies, ignis absumet. * si quis de
carnibus victimæ pacificorum die
tertio comederit, irrita fiet obla-
tio, nec proderit offerenti: quin
potius quæcumque anima tali se
edulio contaminauerit, præuarica-
19 tionis rea erit. * Caro, quæ ali-
C quid tetigerit immundum, non
comedetur, sed comburetur igni:
qui fuerit mundus, vescetur ex ea.
20 * Anima polluta quæ ederit de
carnibus hostiæ pacificorum, quæ
oblata est Domino, peribit de po-
21 pulis suis. * Et quæ tetigerit im-
munditiam hominis, vel iumenti,
siue omnis rei, quæ polluere po-
test, & comederit de huiuscemodi
carnibus, interibit de populis suis.
22 *Locutusq. est Dominus ad Moy-
23 sen, dicens: * Loquere filijs Israel:

Adipem ouis, & bouis, & capræ
non comedetis. * Adipem cada- 24
ueris morticini, & eius animalis,
quod a bestia captum est, habebi-
tis in varios vsus. * Si quis adi- 25
pem, qui offerri debet in incen-
sum Domini, comederit, peribit
de populo suo. * Sanguinem 26
quoque omnis animalis non su-
metis in cibo, tā de auibus quàm
de pecoribus. * Omnis anima, 27
quæ ederit sanguinem, peribit de
populis suis. * Locutusq. est Do 28
minus ad Moysen, dicens: * Lo- 29
quere filijs Israel, dicens: Qui of-
fert victimam pacificorum Domi-
no, offerat simul & sacrificium, id
est, libamenta eius. * tenebit ma- 30
nibus adipem hostiæ, & pectuscu- D
lum: cumq. ambo oblata Domi-
no consecrauerit, tradet sacerdoti,
* qui adolebit adipem super alta- 31
re; pectusculum autem erit Aaron,
& filiorum eius. * armus quoque 32
dexter de pacificorum hostijs ce-
det in primitias sacerdotis. * Qui 33
obtulerit sanguinem & adipem,
filiorum Aaron, ipse habebit &
armum dextrum in portione sua.
* Pectusculum enim eleuationis, 34
& armum separationis tuli a filijs
Israel de hostijs eorum pacificis, &
dedi Aaron sacerdoti, & filijs eius
lege perpetua, ab omni populo
Israel. * Hæc est vnctio Aaron & 35
filiorum eius in ceremonijs Do-
mini die qua obtulit eos Moyses,
vt sacerdotio fungerentur, * & 36
quæ præcepit eis dari Dominus a
filijs Israel religione perpetua in
generationibus suis. * Ista est lex 37
holocausti, & sacrificij pro pecca-
to atque delicto, & pro consecra-
tione & pacificorum victimis:
* quam constituit Dominus Moysi 38
in monte Sinai, quando mandauit
filijs Israel vt offerrent oblationes
suas Domino in deserto Sinai.

CAP. VIII.

Locutusq. est Dominus ad Moy 1
sen, dicens: * Tolle Aaron 2
cum filijs suis, vestes eorum, & A
vnctionis oleum, vitulum pro pec-
cato, duos arietes, canistrum cum
azymis, * & congregabis omnem 3
cœtum ad ostium tabernaculi.
* Fecit Moyses vt Dominus impe- 4
rauerat. Congregataq. omni tur-
ba ante fores tabernaculi, * ait: 5
Iste est sermo, quem iussit Domi-
6 nus fieri. * Statimq. obtulit Aa-
ron & filios eius. Cumq. lauisset
7 eos, * vestiuit pontificem subucu-
la linea, accingens eum balteo, &
induens eum tunica hyacinthina,
& desuper humerale imposuit,
8 * quod astringens cingulo aptauit
rationali, in quo erat Doctrina &
9 Veritas. * Cidari quoque texit ca-
B put: & super eam, contra frontē,
posuit laminam auream consecra-
tam in sanctificatione, sicut præce-
10 perat ei Dominus. * Tulit & vn-
ctionis oleum, quo liniuit taber-
naculum cum omni supellectili
11 sua. * Cumq. sanctificans asper-
sisset altare septem vicibus, vn-
xit illud, & omnia vasa eius,
labrumq. cum basi sua sanctifica-
12 uit oleo. * || Quod fundens super ||Eccl. 45. c.
caput Aaron, vnxit eum, & con- 18
13 secrauit: * filios quoque eius ob-
latos vestiuit tunicis lineis, & cin-
xit balteis, imposuitq. mitras, vt
14 iusserat Dominus. * Obtulit &
C vitulum pro peccato. cumq. super
caput eius posuisset Aaron, & filij
15 eius manus suas, * immolauit
eum: hauriens sanguinem, & tin-
cto digito, tetigit cornua altaris
per gyrum. quo expiato & sancti-
ficato, fudit reliquum sanguinem
16 ad fundamenta eius. * Adipem
vero qui erat super vitalia, & reti-
culum iecoris, duosq. renunculos,
cum aruinulis suis adoleuit super
17 altare: * vitulum cum pelle, &
carnibus, & fimo, cremans extra
castra, sicut præceperat Dominus.
18 * Obtulit & arietem in holocau-
stum: super cuius caput cum im-
posuissent Aaron & filij eius ma-
19 nus suas, * immolauit eum, & fu-
dit sanguinem eius per circuitum
20 altaris. * Ipsumq. arietem in fru-
sta concidens, caput eius, & artus,
21 & adipem adoleuit igni, * lotis
D prius intestinis & pedibus. to-
tumq. simul arietem incendit su-
per altare, eo quod esset holocau-
stum suauissimi odoris Domino,
22 sicut præceperat ei. * Obtulit &
arietem secundum in consecratio-
ne sacerdotum: posueruntq. su-
per caput eius Aaron & filij eius
23 manus suas. * quem cum immo-
lasset Moyses, sumens de sangui-
ne eius, tetigit extremum auricu-
læ dextræ Aaron, & pollicem
manus

manus eius dextræ, similiter &
pedis. * Obtulit & filios Aaron. 24
cumq. de sanguine arietis immo- E
lati tetigisset extremum auricu-
læ singulorum dextræ, & pollices
manus ac pedis dextri, reliquum
fudit super altare per circuitum:
* adipem vero, & caudam, om- 25
nemq. pinguedinem quæ operit
intestina, reticulumq. iecoris, &
duos renes cum adipibus suis, &
armo dextro separauit. * Tollens 26
autem de canistro azymorum,
quod erat coram Domino, panem
absque fermento, & collyridam
conspersam oleo, laganumq. po-
suit super adipes, & armum dex-
trum, * tradens simul omnia Aa- 27
ron & filijs eius. Qui postquam
leuauerunt ea coram Domino,
* rursum suscepta de manibus eo- 28
rum, adoleuit super altare holo- F
causti, eo quòd consecrationis esset
oblatio, in odorem suauitatis, sa-
crificij Domino. * Tulitq. pe- 29
ctusculum eleuans illud coram
Domino, de ariete consecrationis
in partem suam, sicut præceperat
ei Dominus. * Assumensq. vn- 30
guentum, & sanguinem qui erat
in altari, aspersit super Aaron &
vestimenta eius, & super filios il-
lius ac vestes eorum. * Cumq. san- 31
ctificasset eos in vestitu suo, præ-
cepit eis, dicens: Coquite carnes
ante fores tabernaculi, & ibi come-
dite eas. panes quoque consecra- G
tionis edite, qui positi sunt in ca-
nistro, sicut præcepit mihi Domi-
‖ Exo. 29 f. 32 nus, dicens: ‖ Aaron & filij eius
Infr. 29. b. 9 comedent eos: * quidquid autem 32
reliquum fuerit de carne & pani-
bus, ignis absumet. * De ostio 33
quoque tabernaculi non exibitis
septem diebus, vsque ad diem quo
complebitur tempus consecratio-
nis vestræ. septem enim diebus
finitur consecratio: * sicut & im- 34
præsentiarum factum est, vt ritus
sacrificij compleretur. * Die ac 35
nocte manebitis in tabernaculo
obseruantes custodias Domini, ne
moriamini: sic enim mihi præce-
ptum est. * Feceruntq. Aaron & 36
filij eius cuncta quæ locutus est
Dominus per manum Moysi.

CAP. IX.

FActo autem octauo die, voca- 1
uit Moyses Aaron & filios A
eius, ac maiores natu Israel, dixitq.
2 ad Aaron: * ‖ Tolle de armento
vitulum pro peccato, & arietem
in holocaustum, vtrumque imma-
culatum, & offer illos coram Do-
3 mino. * Et ad filios Israel loque-
ris: Tollite hircum pro peccato,
& vitulum, atque agnum annicu-
los, & sine macula in holocaustū,
4 * bouem & arietem pro pacificis:
& immolate eos coram Domino,
in sacrificio singulorum similam
conspersam oleo offerentes. hodie
enim Dominus apparebit vobis.
5 * Tulerunt ergo cuncta quæ iusse-
B rat Moyses ad ostium tabernaculi:
vbi cum omnis multitudo astaret,
6 * ait Moyses: Iste est sermo, quem
præcepit Dominus: facite, & ap-
7 parebit vobis gloria eius. * Et di-
xit ad Aaron: Accede ad altare, &
immola pro peccato tuo: offer ho-
locaustum, & deprecare pro te &
pro populo. cumq. mactaueris
hostiam populi, ora pro eo, sicut
8 præcepit Dominus. * Statimq.
Aaron accedens ad altare, immo-
lauit vitulum pro peccato suo:
9 * cuius sanguinem obtulerunt ei
filij sui: in quo tingens digitum,
tetigit cornua altaris, & fudit resi-
10 duum ad basim eius. * Adipemq.
& renunculos, ac reticulum ieco-
ris, quæ sunt pro peccato, adoleuit
super altare, sicut præceperat Do-
11 minus Moysi: * carnes vero &
pellem eius extra castra combussit
12 igni. * Immolauit & holocausti
C victimam: obtuleruntq. ei filij sui
sanguinem eius, quem fudit per
13 altaris circuitum. * ipsam etiam
hostiam in frusta concisam, cum
capite & membris singulis obtu-
lerunt. quæ omnia super altare
14 cremauit igni, * lotis aqua prius
15 intestinis & pedibus. * Et pro pec-
cato populi offerens, mactauit hir-
16 cum: expiatoq. altari, * fecit ho-
17 locaustum, * addens in sacrificio
libamenta, quæ pariter offeruntur,
& adolens ea super altare, absque
ceremonijs holocausti matutini.
18 * Immolauit & bouem atque
arietem, hostias pacificas populi:
obtuleruntq. ei filij sui sanguinē,
quem fudit super altare in circui-
19 tum. * Adipem autem bouis, &
D caudam arietis, renunculosq. cum
adipibus suis, & reticulum iecoris
20 * posuerunt super pectora. cumq.

cremati essent adipes super altare,
21 * pectora eorum, & armos dextros
separauit Aaron, eleuans coram
Domino, sicut præceperat Moyses.
22 * Et extendens manus ad populũ,
benedixit ei. Sicq. completis hostijs pro peccato, & holocaustis, &
23 pacificis, descendit. * Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculũ testimonij, & deinceps egressi benedixerunt populo. ‖ Apparuitq. gloria Domini omni mul-
24 titudini: * & ecce egressus ignis
a Domino, deuorauit holocaustũ,
& adipes qui erant super altare.
Quod cum vidissent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies suas.

‖ 2. Mac. 2. c. 11

CAP. X.

1 ARreptisq. Nadab, & Abiu fi-
A lij Aaron thuribulis, ‖ posuerunt ignem, & incensum desuper,
offerentes coram Domino ignem
alienum: quod eis præceptum
2 non erat. * Egressusq. ignis a Domino, deuorauit eos, & mortui
3 sunt coram Domino. * Dixitq.
Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in ijs, qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit
4 Aaron. * Vocatis autem Moyses
Misaele, & Elisaphan filijs Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite & tollite fratres vestros de conspectu Sanctuarij, & asportate extra ca-
5 stra. * Confestimq pergentes, tulerunt eos sicut iacebant, vestitos lineis tunicis, & eiecerunt foras,
6 vt sibi fuerat imperatum. * Locu-
B tusq. est Moyses ad Aaron, & ad
Eleazar, & Ithamar filios eius:
Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres vestri, & omnis domus Israel plangant incendium quod Dominus
7 suscitauit: * vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta præceptum
8 Moysi. * Dixit quoque Dominus
9 ad Aaron: * Vinum, & omne
quod inebriare potest, non bibetis tu & filij tui, quando intratis in

‖ Num. 3. a. 4 26. g. 26 1. Par. 24. a. 2

tabernaculum testimonij, ne moriamini: quia præceptum sempiternũ est in generationes vestras.
10 * Et vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & profanum,
11 inter pollutum & mundum: * doceatisq. filios Israel omnia legitima mea quæ locutus est Dominus
12 ad eos per manum Moysi. * Locu-
C tusq. est Moyses ad Aaron, & ad
Eleazar, & Ithamar filios eius, qui erant residui: Tollite sacrificium, quod remansit de oblatione Domini, & comedite illud absque fermento iuxta altare, quia San-
13 ctum sanctorum est. * Comedetis autem in loco sancto: quod datum est tibi & filijs tuis de oblationibus Domini, sicut præceptum
14 est mihi. * Pectusculum quoque quod oblatum est, & armum qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu & filij tui, & filiæ tuæ tecum. tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostijs salutaribus
15 filiorum Israel: * eo quod armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos lege perpetua, sicut præ-
16 cepit Dominus. * ‖ Inter hæc, hir- ‖ 2. Mac. 2.
D cum, qui oblatus fuerat pro pecca- c. 11
to, cum quæreret Moyses, exustum reperit: iratusq. contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui reman-
17 serant, ait: * Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ Sancta sanctorum est, & data vobis vt portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in
18 conspectu Domini, * præsertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, & comedere debueritis eam in Sanctuario, si-
19 cut præceptum est mihi? * Respondit Aaron: Oblata est hodie victima pro peccato, & holocaustum coram Domino: mihi autem accidit quod vides. quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in ceremonijs mente
20 lugubri? * Quod cum audisset Moyses, recepit satisfactionem.

CAP. XI.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moy-
2 sen & Aaron, dicens: * Dici-
A te filijs Israel: ‖ Hæc sunt anima- ‖ Deu. 14. a.
lia quæ comedere debetis de cun- 3
ctis

ctis animantibus terræ: * Omne 3
quod habet diuisam vngulam, &
ruminat in pecoribus, comedetis.
* Quidquid autem ruminat qui- 4
dem, & habet vngulam, sed non
diuidit eam, sicut camelus & ce-
tera, non comedetis illud, & inter
immunda reputabitis. * Chœro- 5
gryllus qui ruminat, vngulamq.
non diuidit, immundus est. * Le- 6
pus quoque: nam & ipse ruminat,
sed vngulam non diuidit. * Et 7
|| sus: qui cum vngulam diuidat,
non ruminat. * horum carni- 8
bus non vescemini, nec cadauera
contingetis, quia immunda sunt
vobis. * Hæc sunt quæ gignuntur 9
in aquis, & vesci licitum est. Om- B
ne quod habet pinnulas & squa-
mas, tam in mari quàm in flu-
minibus & stagnis, comedetis.
* Quidquid autem pinnulas & 10
squamas non habet eorum quæ in
aquis mouentur & viuunt, abo-
minabile vobis, * execrandumq. 11
erit, carnes eorum non comedetis,
& morticina vitabitis. * Cuncta 12
quæ non habent pinnulas & squa-
mas in aquis, polluta erunt. * Hæc 13
sunt quæ de auibus comedere non
debetis, & vitanda sunt vobis:
Aquilam, & gryphem, & haliæe-
tum, * & miluum ac vulturem 14
iuxta genus suum, * & omne 15
corui generis in similitudinem
suam, * struthionem, & noctuam, 16
& larum, & accipitrem iuxta
genus suum: * bubonem, & mer- 17
gulum, & ibin, * & cygnum, & 18
onocrotalum, & porphyrionem,
* herodionem & charadrion iuxta 19
genus suum, vpupam quoque, & C
vespertilionem. * Omne de volu- 20
cribus quod graditur super quat-
tuor pedes, abominabile erit vo-
bis. * Quidquid autem ambulat 21
quidem super quattuor pedes, sed
habet longiora retro crura, per quę
salit super terram, * comedere 22
debetis, vt est bruchus in genere
suo, & attacus atque ophioma-
chus, ac locusta, singula iuxta ge-
nus suum. * Quidquid autem ex 23
volucribus quattuor tantum ha-
bet pedes, execrabile erit vobis: * & 24
quicumque morticina eorum te- D
tigerit, polluetur, & erit immun-
dus vsque ad vesperum: * & si 25
necesse fuerit vt portet quippiam
horum mortuum, lauabit vesti-

|| 2. Mac. 2. c. 11

menta sua, & immundus erit vs-
26 que ad occasum solis. * Omne
animal quod habet quidem vngu-
lam, sed non diuidit eam, nec ru-
minat, immundum erit: & qui
tetigerit illud, contaminabitur.
27 * Quod ambulat super manus ex
cunctis animantibus, quæ ince-
dunt quadrupedia, immundum
erit: qui tetigerit morticina eo-
rum, polluetur vsque ad vespe-
28 rum. * Et qui portauerit huiusce-
modi cadauera, lauabit vestimenta
sua, & immundus erit vsque ad
vesperum: quia omnia hæc im-
29 munda sunt vobis. * Hæc quoque
E inter polluta reputabuntur de his,
quæ mouentur in terra, mustela &
mus & crocodilus, singula iuxta
30 genus suum, * mygale, & chamæ-
leon, & stellio, & lacerta, & talpa:
31 * omnia hæc immunda sunt. Qui
tetigerit morticina eorum, immun
32 dus erit vsque ad vesperum: * &
super quod ceciderit quidquam de
morticinis eorum, polluetur tam
vas ligneum & vestimẽtum, quam
pelles & cilicia: & in quocumque
fit opus, tingentur aqua, & polluta
erunt vsque ad vesperum, & sic
33 postea mundabuntur. * Vas au-
tem fictile, in quod horum quid-
quam intro ceciderit, polluetur, &
34 idcirco frangendum est. * Omnis
cibus, quem comedetis, si fusa fue-
rit super eum aqua, immundus
erit: & omne liquens quod bi-
bitur de vniuerso vase, immun-
35 dum erit. * Et quidquid de mor-
F ticinis huiuscemodi ceciderit su-
per illud, immundum erit: siue
clibani, siue chytropodes, destruẽ-
36 tur, & immundi erunt. * Fontes
vero & cisternæ, & omnis aqua-
rum congregatio munda erit. Qui
morticinum eorum tetigerit, pol-
37 luetur. * Si ceciderit super semen-
38 tem, non polluet eam. * Si autem
quispiam aqua sementem perfu-
derit, & postea morticinis tacta
39 fuerit, illico polluetur. * Si mor-
tuum fuerit animal, quod licet vo-
bis comedere, qui cadauer eius te-
tigerit, immundus erit vsque ad
40 vesperum: * & qui comederit ex
eo quippiam, siue portauerit; la-
uabit vestimenta sua, & immun-
41 dus erit vsque ad vesperum. * Om-
ne quod reptat super terram, abo-
minabile erit, nec assumetur in ci-
bum.

bum. * Quidquid super pectus 42
quadrupes graditur, & multos ha- G
bet pedes, siue per humum trahi-
tur, non comedetis, quia abomi-
nabile est. * Nolite contaminare 43
animas vestras, nec tangatis quid-
quam eorum, ne immundi sitis.
* Ego enim sum Dominus Deus 44
‖1.Pet.1.c.15 vester: ‖ sancti estote, quia ego san
ctus sum. Ne polluatis animas
vestras in omni reptili quod mo-
uetur super terram. * Ego enim 45
sum Dominus, qui eduxi vos de
Terra Ægypti, vt essem vobis in
Deum. Sancti eritis, quia ego
sanctus sum. * Ista est lex ani- 46
mantium ac volucrum, & omnis
animæ viuentis, quæ mouetur in
aqua, & reptat in terra, * vt dif- 47
ferentias noueritis mundi, & im-
mundi, & sciatis quid comedere,
& quid respuere debeatis.

CAP. XII.

Locutusq. est Dominus ad Moy 1
sen, dicens: * Loquere filijs 2
‖Luc.2.c.22 Israel, & dices ad eos: ‖ Mulier, si A
Ioan.7.c.22 suscepto semine pepererit mascu-
lum, immunda erit septem diebus
iuxta dies separationis menstruæ.
‖Luc.2.c.21 * ‖ Et die octauo circumcidetur 3
infantulus: * ipsa vero triginta 4
tribus diebus manebit in sangui- B
ne purificationis suæ. Omne
sanctum non tanget, nec ingre-
dietur in Sanctuarium, donec im-
pleantur dies purificationis suæ.
* Sin autem feminam pepererit, 5
immunda erit duabus hebdoma-
dibus, iuxta ritum fluxus men-
strui, & sexaginta sex diebus ma-
nebit in sanguine purificationis
suæ. * Cumq. expleti fuerint dies 6
purificationis suæ, pro filio, siue C
pro filia, deferet agnum annicu-
lum in holocaustum, & pullum
columbæ siue turturem pro pec-
cato, ad ostium tabernaculi testi-
monij, & tradet sacerdoti * qui 7
offeret illa coram Domino, & ora-
bit pro ea, & sic mundabitur a
profluuio sanguinis sui. ista est
lex parientis masculum aut femi- D
nam. * Quòd si non inuenerit 8
manus eius, nec potuerit offerre
‖Sup.5.c.11 agnum, sumet ‖ duos turtures vel
Luc.2.d.24 duos pullos columbarum, vnum
in holocaustum, & alterum pro
peccato. orabitq. pro ea sacerdos,
& sic mundabitur.

CAP. XIII.

1 Locutusq. est Dominus ad Moy
2 sen, & Aaron, dicens: * Ho-
A mo, in cuius cute & carne ortus
fuerit diuersus color siue pustula,
aut quasi lucens quippiam, id est
plaga lepræ, adducetur ad Aaron
sacerdotem, vel ad vnum quemli-
3 bet filiorum eius. * Qui cum vi-
derit lepram in cute, & pilos in
album mutatos colorem, ipsamq.
speciem lepræ humiliorem cute
& carne reliqua; plaga lepræ est,
& ad arbitrium eius separabitur.
4 * Sin autem lucens candor fue-
rit in cute, nec humilior carne
reliqua, & pili coloris pristini,
recludet eum sacerdos septem
5 diebus, * & considerabit die se-
ptimo: & siquidem lepra vltra
non creuerit, nec transierit in cu-
te priores terminos, rursum re-
cludet eum septem diebus alijs.
6 * Et die septimo contemplabitur:
si obscurior fuerit lepra, & non
creuerit in cute, mundabit eum,
quia scabies est: lauabitq. homo
vestimenta sua, & mundus erit.
7 * Quòd si postquam a sacerdote
B visus est, & redditus munditiæ,
iterum lepra creuerit; adducetur
8 ad eum, * & immunditiæ con-
9 demnabitur. * Plaga lepræ si fue-
rit in homine, adducetur ad sa-
10 cerdotem, * & videbit eum.
Cumq. color albus in cute fue-
rit, & capillorum mutauerit aspe-
ctum, ipsa quoque caro viua ap-
11 paruerit: * lepra vetustissima iu-
dicabitur, atque inolita cuti. Cō-
taminabit itaque eum sacerdos, &
non recludet, quia perspicuæ im-
12 munditiæ est. * Sin autem efflo-
ruerit discurrens lepra in cute, &
operuerit omnem cutem a capite
vsque ad pedes, quidquid sub a-
13 spectum oculorum cadit, * consi-
derabit eum sacerdos, & teneri le-
pra mundissima iudicabit: eo
quòd omnis in candorem versa
sit, & idcirco homo mundus erit.
14 * Quando vero caro viuens in eo
15 apparuerit, * tunc sacerdotis iu-
dicio polluetur, & inter immun-
dos reputabitur. caro enim viua
si lepra aspergitur, immunda est.
16 * Quod si rursum versa fuerit in
C alborem, & totum hominem ope-
17 ruerit, * considerabit eum sacer-
dos,

dos, & mundum esse decernet.
* Caro autem & cutis in qua vl- 18
cus natum est & sanatum, * & in 19
loco vlceris cicatrix alba apparue-
rit, siue subrufa, adducetur ho-
mo ad sacerdotem: * qui cum vi- 20
derit locum lepræ humiliorem
carne reliqua, & pilos versos in
candorem, contaminabit eum:
plaga enim lepræ orta est in vlce-
re. * Quod si pilus coloris est pri- 21
stini, & cicatrix subobscura, & vi-
cina carne non est humilior, re-
cludet eum septem diebus. * & si 22
quidem creuerit, adiudicabit eum
lepræ. * sin autem steterit in loco 23
suo, vlceris est cicatrix, & homo
mundus erit. * Caro autem & cu- 24
tis, quam ignis exusserit, & sana-
ta albam siue rufam habuerit ci-
catricem, * considerabit eam sa- 25
cerdos, & ecce versa est in albo-
rem, & locus eius reliqua cute
est humilior: contaminabit eum,
quia plaga lepræ in cicatrice orta
est. * Quod si pilorum color non 26
fuerit immutatus, nec humilior D
plaga carne reliqua, & ipsa lepræ
species fuerit subobscura, recludet
eum septem diebus, * & die se- 27
ptimo contemplabitur: si creue-
rit in cute lepra, contaminabit eũ.
* sin autem in loco suo candor 28
steterit non satis clarus, plaga
combustionis est, & idcirco mun-
dabitur, quia cicatrix est combu-
sturæ. * Vir, siue mulier, in cuius 29
capite vel barba germinauerit le-
pra, videbit eos sacerdos. * & si- 30
quidem humilior fuerit locus car-
ne reliqua, & capillus flauus, so-
litoq. subtilior; contaminabit eos,
quia lepra capitis ac barbæ est.
* Sin autem viderit locum macu- 31
læ æqualem vicinæ carni, & ca-
pillum nigrum: recludet eum se-
ptem diebus, * & die septimo in- 32
tuebitur. Si non creuerit macula, E
& capillus sui coloris est, & locus
plagæ carni reliquæ æqualis: * ra- 33
detur homo absque loco maculæ,
& includetur septem diebus alijs.
* Si die septimo visa fuerit stetisse 34
plaga in loco suo, nec humilior
carne reliqua, mundabit eum,
lotisq. vestibus suis mundus erit.
* Sin autem post emundationem 35
rursus creuerit macula in cute,
* non quæret amplius vtrum ca- 36
pillus in flauum colorem sit im-
mutatus, quia aperte immundus
37 est. * Porro si steterit macula, &
capilli nigri fuerint, nouerit ho-
minem sanatum esse, & confiden-
ter eum pronunciet mundum.
38 * Vir, siue mulier, in cuius cute
39 candor apparuerit, * intuebitur
eos sacerdos. si deprehenderit sub-
obscurum alborem lucere in cute,
sciat non esse lepram, sed macu-
lam coloris candidi, & hominem
40 mundum. * Vir, de cuius capite
capilli fluunt, caluus & mundus
41 est: * & si a fronte ceciderint pili,
42 recaluaster & mundus est. * Sin
F autem in caluitio siue in recalua-
tione albus vel rufus color fuerit
43 exortus, * & hoc sacerdos vide-
rit, condemnabit eum haud du-
bie lepræ, quæ orta est in calui-
44 tio. * Quicumque ergo macula-
tus fuerit lepra, & separatus est ad
45 arbitrium sacerdotis, * habebit
vestimenta dissuta, caput nudum,
os veste contectum, contamina-
tum ac sordidum se clamabit.
46 * Omni tempore quo leprosus est,
& immundus, solus habitabit ex-
47 tra castra. * Vestis lanea siue li-
48 nea, quæ lepram habuerit * in sta-
mine atque subtegmine, aut cer-
tè pellis, vel quidquid ex pelle
49 confectum est, * si alba vel rufa
macula fuerit infecta, lepra repu-
tabitur, ostendeturq. sacerdoti.
50 * qui consideratã recludet septem
51 diebus: * & die septimo rursus
aspiciens si deprehenderit creuis-
se, lepra perseuerans est: pollu-
tum iudicabit vestimentum, &
52 omne in quo fuerit inuenta; * &
idcirco comburetur flammis.
53 * Quod si eam viderit non cre-
54 uisse, * præcipiet, & lauabunt id,
in quo lepra est, recludetq. illud
55 septem diebus alijs. * Et cum
G viderit faciem quidem pristinam
non reuersam, nec tamen creuisse
lepram, immundum iudicabit, &
igne comburet, eo quod infusa
sit in superficie vestimenti vel per
56 totum, lepra. * Sin autem obscu-
rior fuerit locus lepræ, postquam
vestis est lota, abrumpet eum, &
57 a solido diuidet. * Quod si vltra
apparuerit in his locis, quæ prius
immaculata erant, lepra volatilis
58 & vaga: debet igne comburi. * si
cessauerit, lauabit aqua ea, quæ
pura sunt, secundo, & munda
erunt.

erunt. * Ista est lex lepræ vesti- 59
menti lanei & linei, staminis, at-
que subtegminis, omnisq. supel-
lectilis pelliceæ, quomodo mun-
dari debeat, vel contaminari.

CAP. XIIII.

LOcutusq. est Dominus ad Moy 1
sen, dicens: * Hic est ritus le- 2
prosi, quando mundandus est: A
|| Mat. 8. a. 1 || Adducetur ad sacerdotem: * qui 3
Mar. 1. d. 40 egressus de castris, cum inuenerit
Luc. 5. a. 12 lepram esse mundatam, * præci- 4
piet ei, qui purificatur, vt offerat
duos passeres viuos pro se, quibus
vesci licitum est, & lignum cedri-
num, vermiculumq. & hyssopum.
* & vnum ex passeribus immolari 5
iubebit in vase fictili super aquas
viuentes: * alium autem viuum 6
cum ligno cedrino, & cocco &
hyssopo tinget in sanguine passe-
ris immolati, * quo asperget illũ, 7
qui mundandus est, septies, vt
iure purgetur: & dimittet passe-
rem viuum, vt in agrum auolet.
* Cumq. lauerit homo vestimen- 8
ta sua, radet omnes pilos corpo-
ris, & lauabitur aqua: purifica-
tusq. ingredietur castra, ita dum-
taxat vt maneat extra tabernacu
lum suum septem diebus, * & 9
die septimo radet capillos capitis,
barbamq. & supercilia, ac totius
corporis pilos. Et lotis rursum B
vestibus & corpore, * die octauo 10
assumet duos agnos immaculatos,
& ouem anniculam absque ma
cula, & tres decimas similæ in
sacrificium, quæ conspersa sit o-
leo, & seorsum olei sextarium.
* Cumq. sacerdos purificans ho- 11
minem, statuerit eum, & hæc
omnia coram Domino in ostio
tabernaculi testimonij, * tollet 12
agnum, & offeret eum pro deli-
cto, oleiq. sextarium. & oblatis
ante Dominum omnibus, * im- 13
molabit agnum. vbi solet immo-
lari hostia pro peccato, & holo-
caustum, id est, in loco sancto.
Sicut enim pro peccato, ita & pro
delicto ad sacerdotem pertinet ho
stia: Sancta sanctorum est. * As- 14
sumensq. sacerdos de sanguine
hostiæ, quæ immolata est pro de-
licto, ponet super extremum au-
riculæ dextræ eius qui mundatur,
& super pollices manus dextræ &
15 pedis: * & de olei sextario mittet
16 in manum suam sinistram, * tin-
getq. digitum dextrum in eo, &
asperget coram Domino septies.
17 * quod autem reliquum est olei in
C læua manu, fundet super extre-
mum auriculæ dextræ eius qui
mundatur, & super pollices ma-
nus ac pedis dextri, & super san-
guinem qui effusus est pro delicto,
18 * & super caput eius. * Rogabitq.
19 pro eo coram Domino, & faciet
sacrificium pro peccato. tunc im-
20 molabit holocaustum, * & ponet
illud in altari cum libamẽtis suis,
21 & homo rite mundabitur. * Quod
si pauper est, & non potest manus
eius inuenire quæ dicta sunt, pro
delicto assumet agnum ad obla-
tionem, vt roget pro eo sacerdos,
decimamq. partem similæ con-
spersæ oleo in sacrificium, & olei
22 sextarium, * || duosq. turtures si- || Sup. 5. c. 11
ue duos pullos columbæ, quorum 12. d.
vnus sit pro peccato, & alter in Luc. 2. d. 24
23 holocaustum: * offeretq. ea die
D octauo purificationis suæ sacerdo-
ti, ad ostium tabernaculi testimo-
24 nij coram Domino. * qui susci-
piens agnum pro delicto & sex-
25 tarium olei, leuabit simul: * im-
molatoq. agno, de sanguine eius
ponet super extremum auriculæ
dextræ illius qui mundatur, & su-
per pollices manus eius ac pedis
26 dextri: * olei vero partem mittet
27 in manum suam sinistram, * in
quo tingens digitum dextræ ma-
nus asperget septies coram Do-
28 mino: * tangetq. extremum dex-
træ auriculæ illius qui mundatur,
& pollices manus ac pedis dextri
in loco sanguinis qui effusus est
29 pro delicto: * reliquam autem
partem olei, quæ est in sinistra
manu, mittet super caput purifi-
cati, vt placet pro eo Dominum:
30 * & turturem siue pullum colum-
31 bæ offeret, * vnum pro delicto, &
alterum in holocaustum cum li-
32 bamentis suis. * Hoc est sacrifi-
cium leprosi, qui habere non po-
test omnia in emundationem sui.
33 * Locutusq. est Dominus ad Moy-
34 sen & Aaron, dicens: * Cum in-
E gressi fueritis Terram Chanaan,
quam ego dabo vobis in possessio-
nem, si fuerit plaga lepræ in ædi-
35 bus, * ibit cuius est domus, nun-
cians sacerdoti, & dicet: Quasi
plaga

plaga lepræ videtur mihi esse in
domo mea. * At ille præcipiet vt 36
efferant vniuersa de domo, prius-
quam ingrediatur eam, & videat
vtrum leprosa sit, ne immunda
fiant omnia quæ in domo sunt.
Intrabitq. postea vt consideret le-
pram domus: * & cum viderit in 37
parietibus illius quasi valliculas
pallore siue rubore deformes, &
humiliores superficie reliqua,
* egredietur ostium domus, & 38
statim claudet illam septem die-
bus. * Reuersusq. die septimo, 39
considerabit eam. si inuenerit cre-
uisse lepram, * iubebit erui lapi- 40
des in quibus lepra est, & proijci F
eos extra ciuitatem in locum im-
mundum: * domum autem ipsam 41
radi intrinsecus per circuitum, &
spargi puluerem rasuræ extra vr-
bem in locum immundum, * la- 42
pidesq. alios reponi pro his qui
ablati fuerint, & luto alio liniri
domum. * Sin autem postquam 43
eruti sunt lapides, & puluis era-
sus, & alia terra lita, * ingressus 44
sacerdos viderit reuersam lepram,
& parietes respersos maculis, lepra
est perseuerans, & immunda do-
mus: * quam statim destruent, & 45
lapides eius ac ligna, atque vni-
uersum puluerem proijcient extra
oppidum in locum immundum.
* Qui intrauerit domum quando 46
clausa est, immundus erit vsque
ad vesperum: * & qui dormierit 47
in ea, & comederit quippiam,
lauabit vestimenta sua. * Quod si 48
introiens sacerdos viderit lepram G
non creuisse in domo, postquam
denuo lita fuerit, purificabit eam
reddita sanitate: * & in purificatio- 49
nem eius sumet duos passeres, li-
gnumq. cedrinum, & vermiculum
atque hyssopum: * & immolato 50
vno passere in vase fictili super a-
quas viuas, * tollet lignum cedri- 51
num, & hyssopum, & coccum
& passerem viuum, & tinget om-
nia in sanguine passeris immola-
ti, atque in aquis viuentibus, &
asperget domum septies, * purifi- 52
cabitq. eam tam in sanguine pas-
seris quàm in aquis viuentibus, &
in passere viuo, lignoq. cedrino
& hyssopo atque vermiculo. * Cũq. 53
dimiserit passerem auolare in a-
grum libere, orabit pro domo, &
iure mundabitur. * Ista est lex 54
55 omnis lepræ & percussuræ, * le-
56 præ vestium & domorum, * cica-
tricis & erumpentium papularũ,
lucentis maculæ, & in varias spe-
57 cies, coloribus immutatis, * vt
possit sciri quo tempore mundum
quid, vel immundum sit.

CAP. XV.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moy-
2 sen & Aaron, dicens: * Lo-
A quimini filijs Israel, & dicite eis:
Vir, qui patitur fluxum seminis,
3 immundus erit. * Et tunc iudica-
bitur huic vitio subiacere, cum
per singula momenta adhæserit
carni eius, atque concreuerit fœ-
4 dus humor. * Omne stratum, in
quo dormierit, immundum erit,
5 & vbicumque sederit. * Si quis
hominum tetigerit lectum eius,
lauabit vestimenta sua: & ipse
lotus aqua, immundus erit vsque
6 ad vesperum. * Si sederit vbi il-
le sederat, & ipse lauabit vesti-
menta sua: & lotus aqua, immun-
7 dus erit vsque ad vesperum. * Qui
tetigerit carnem eius, lauabit ve-
stimẽta sua: & ipse lotus aqua, im-
mundus erit vsque ad vesperum.
8 * Si saliuam huiuscemodi homo
iecerit super eum qui mundus est,
lauabit vestimenta sua: & lotus
aqua, immundus erit vsque ad ve-
9 sperum. * Sagma, super quo se-
10 derit, immundum erit: * & quid-
B quid sub eo fuerit, qui fluxum
seminis patitur, pollutum erit vs-
que ad vesperum. Qui portauerit
horum aliquid, lauabit vestimen-
ta sua: & ipse lotus aqua, immun-
11 dus erit vsque ad vesperum. * Om-
nis, quem tetigerit qui talis est,
non lotis ante manibus, lauabit
vestimenta sua: & lotus aqua,
immundus erit vsque ad vesperũ.
12 * Vas fictile quod tetigerit, con-
fringetur: vas autem ligneum la-
13 uabitur aqua. * Si sanatus fuerit
qui huiuscemodi sustinet passio-
nem, numerabit septem dies post
emundationem sui, & lotis vesti-
bus & toto corpore in aquis vi-
14 uentibus, erit mundus. * Die au-
tem octauo sumet duos turtures,
aut duos pullos columbæ, & ve-
niet in conspectum Domini ad
ostium tabernaculi testimonij, da-
15 bitq. eos sacerdoti. * qui faciet
vnum pro peccato, & alterum in
holo-

holocaustum: rogabitq. pro eo coram Domino, vt emundetur a
fluxu seminis sui. * Vir de quo 16
egreditur semen coitus, lauabit C
aqua omne corpus suum: & immundus erit vsque ad vesperum.
* Vestem & pellem, quam habue- 17
rit, lauabit aqua, & immunda erit
vsque ad vesperum. * Mulier, cum 18
qua coierit, lauabitur aqua, & immunda erit vsque ad vesperum.
* Mulier, quæ redeunte mense pa- 19
titur fluxum sanguinis, septem
diebus separabitur. * Omnis qui 20
tetigerit eam, immundus erit vsque ad vesperum: * & in quo dor- 21
mierit vel sederit diebus separationis suæ, polluetur. * Qui tetigerit 22
lectum eius, lauabit vestimenta
sua: & ipse lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum.* Om- 23
ne vas, super quo illa sederit, quisquis attigerit, lauabit vestimenta
sua: & ipse lotus aqua, pollutus
erit vsque ad vesperum. * Si coie- 24
rit cum ea vir tempore sanguinis D
menstrualis, immundus erit septē
diebus: & omne stratum, in quo
dormierit, polluetur. * Mulier, 25
quæ patitur multis diebus fluxum
sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum
sanguinē fluere non cessat, quamdiu subiacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo.* omne stratum, in quo dor- 26
mierit, & vas in quo sederit, pollutum erit. * quicumque tetigerit 27
ea, lauabit vestimenta sua: & ipse
lotus aqua, immundus erit vsque
ad vesperum. * Si steterit sanguis, 28
& fluere cessauerit, numerabit septem dies purificationis suæ: * & 29
die octauo offeret pro se sacerdoti
duos turtures, aut duos pullos columbarum ad ostium tabernaculi
testimonij: * qui vnum faciet pro 30
peccato, & alterum in holocaustum, rogabitq. pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ
eius. * Docebitis ergo filios Israel 31
vt caueant immunditiam, & non
moriantur in sordibus suis, cum
polluerint tabernaculum meum
quod est inter eos. * Ista est lex 32
eius, qui patitur fluxum seminis,
& qui polluitur coitu, * & quæ 33
menstruis temporibus separatur,
vel quæ iugi fluit sanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

CAP. XVI.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moy
A sen ‖ post mortem duorum ‖ Sup. 10. a. 12.
filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt:
2 * & præcepit ei, dicens: Loquere
ad Aaron fratrem tuum, ‖ ne om- ‖ Exo. 30. b. 10
ni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod est intra velum coram Heb. 9. b. 7
propitiatorio quo tegitur arca, vt
non moriatur (quia in nube ap-
3 parebo super oraculum) * nisi
hæc ante fecerit: Vitulum pro
peccato offeret, & arietem in ho-
4 locaustum. * Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc
enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cum lotus fuerit, in-
5 duetur. * Suscipietq. ab vniuersa
multitudine filiorum Israel duos
B hircos pro peccato, & vnum arie-
6 tem in holocaustum. * Cumq.
obtulerit vitulum, & orauerit pro
7 se & pro domo sua, * duos hircos
stare faciet corā Domino in ostio
8 tabernaculi testimonij: * mittensq. super vtrumque sortem;
vnam Domino, & alteram capro
9 emissario: * cuius exierit sors Domino, offeret illum pro peccato:
10 * cuius autem in caprum emissarium, statuet eum viuum coram
Domino, vt fundat preces super
eo, & emittat eum in solitudinē.
11 * His rite celebratis, offeret vitulum & rogans pro se & pro domo
12 sua, immolabit eum: * assumptoq.
thuribulo, quod de prunis altaris
impleuerit, & hauriens manu compositum thymiama in incensum,
13 vltra velum intrabit in Sancta: * vt
C positis super ignem aromatibus,
nebula eorum & vapor operiat
oraculum, quod est supra testimo-
14 nium, & non moriatur. * Tollet
quoque de sanguine vituli, &
asperget digito septies contra pro-
15 pitiatorium ad orientem.* Cumq.
mactauerit hircum pro peccato
populi, inferet sanguinem eius intra velum, sicut præceptum est de
sanguine vituli, vt aspergat e re-
16 gione oraculi, * & expiet Sanctuarium ab immunditijs filiorum
Israel, & a præuaricationibus eorum, cunctisq. peccatis. Iuxta hūc
ritum faciet tabernaculo testimo-

nij, quod fixum est inter eos in D
medio sordium habitationis eo-
‖ Luc.1.a.10 rum. * ‖ Nullus hominum sit in 17
tabernaculo quando pontifex San
ctuarium ingreditur, vt roget pro
se & pro domo sua, & pro vniuer-
so cœtu Israel donec egrediatur.
* Cum autem exierit ad altare 18
quod coram Domino est, oret pro
se, & sumptum sanguinem vituli
atque hirci fundat super cornua
eius per gyrum: * aspergensq. di- 19
gito septies, expiet, & sanctificet
illud ab immunditijs filiorum
Israel. * Postquam emundauerit 20
Sanctuarium, & tabernaculum, &
altare, tunc offerat hircum viuen-
tem: * & posita vtraque manu su- 21
per caput eius, confiteatur omnes
iniquitates filiorum Israel, & vni-
uersa delicta atque peccata eorum:
quæ imprecans capiti eius emittet
illum per hominem paratum, in
desertum. * Cumq. portauerit 22
hircus omnes iniquitates eorum E
in terram solitariam, & dimissus
fuerit in deserto, * reuertetur Aa- 23
ron in tabernaculum testimonij,
& depositis vestibus, quibus prius
indutus erat cum intraret San-
ctuarium, relictisq. ibi, * lauabit 24
carnem suam in loco sancto, in-
dueturq. ⌒vestibus suis. Et post-
quam egressus obtulerit holocau-
stum suum ac plebis, rogabit tam
pro se quàm pro populo: * & adi- 25
pem, qui oblatus est pro peccatis,
adolebit super altare. * ille vero, 26
qui dimiserit caprum emissarium,
lauabit vestimenta sua & corpus
aqua, & sic ingredietur in castra.
* Vitulum autem & hircum, qui 27
pro peccato fuerant immolati, & F
quorum sanguis illatus est in San-
ctuarium vt expiatio complere-
‖ Heb.13.b. tur, asportabunt foras castra, ‖ &
11 comburent igni tam pelles quam
carnes eorum ac fimum: * & qui- 28
cumque combusserit ea, lauabit
vestimenta sua, & carnem aqua,
& sic ingredietur in castra. * Eritq. 29
vobis hoc legitimum sempiternũ:
‖ J.23.e.27 ‖ Mense septimo, decima die men-
sis affligetis animas vestras, nul-
lumq. opus facietis, siue indige-
na, siue aduena qui peregrinatur
inter vos. * In hac die expiatio 30
erit vestri, atque mundatio ab om G
nibus peccatis vestris: coram Do-
mino mundabimini. * sabbatum 31
enim requietionis est, & affligetis
animas vestras religione perpetua.
32 * Expiabit autem sacerdos, qui vn-
ctus fuerit, & cuius manus initia-
tæ sunt vt sacerdotio fungatur pro
patre suo: indueturq. stola linea
33 & vestibus sanctis, * & expiabit
Sanctuarium & tabernaculum te-
stimonij atque altare, sacerdotes
quoque & vniuersum populum.
34 * Eritq. vobis hoc legitimum
sempiternum, vt oretis pro filijs
Israel, & pro cunctis peccatis eo-
rum semel in anno. Fecit igitur
sicut præceperat Dominus Moysi.

CAP. XVII.

1 ET locutus est Dominus ad
2 Moysen, dicens: * Loquere
A Aaron & filijs eius, & cunctis fi-
lijs Israel, dicens ad eos: Iste est
sermo, quem mandauit Domi-
3 nus, dicens: * Homo quilibet de
domo Israel, si occiderit bouem
aut ouem, siue capram in castris
4 vel extra castra, * & non obtule-
rit ad ostium tabernaculi oblatio-
nem Domino sanguinis reus erit:
quasi si sanguinem fuderit, sic pe-
5 ribit de medio populi sui. * Ideo
sacerdoti offerre debent filij Israel
hostias suas, quas occidẽt in agro,
⌒vt sanctificentur Domino ante
ostium tabernaculi testimonij, &
immolẽt eas hostias pacificas Do-
6 mino. * Fundetq. sacerdos san-
B guinem super altare Domini ad
ostium tabernaculi testimonij, &
adolebit adipem in odorem suaui-
7 tatis Domino: * & nequaquam
⌒vltra immolabunt hostias suas
dæmonibus, cum quibus fornica-
ti sunt. Legitimum sempiternum
8 erit illis & posteris eorum. * Et
ad ipsos dices: Homo de domo
Israel, & de aduenis, qui peregri-
nantur apud vos, qui obtulerit
9 holocaustum siue victimam, * &
ad ostium tabernaculi testimonij
non adduxerit eam, ⌒vt offeratur
Domino, interibit de populo suo.
10 * Homo quilibet de domo Israel,
C & de aduenis qui peregrinantur
inter eos, si comederit sanguinẽ,
obfirmabo faciem meam contra
animam illius, & disperdam eam
11 de populo suo, * quia anima car-
nis in sanguine est: & ego dedi il-
lum vobis, ⌒vt super altare in eo
expietis

expietis pro animabus vestris, &
sanguis pro animæ piaculo sit.
* Idcirco dixi filijs Israel: Omnis 12
anima ex vobis non comedet san-
guinem, nec ex aduenis, qui pere-
grinantur apud vos. * Homo qui- 13
cumque de filijs Israel, & de adue-
nis, qui peregrinantur apud vos, si
venatione, atque aucupio ceperit
feram vel auem, quibus vesci lici-
tum est, fundat sanguinem eius, & D
‖ Gen.9.a.4 operiat illum terram. * ‖ Anima 14
S.7.c.26 enim omnis carnis in sanguine
est: vnde dixi filijs Israel: Sangui-
nem vniuersæ carnis non come-
detis, quia anima carnis in san-
guine est: & quicumque comede-
rit illum, interibit. * Anima, quæ 15
comederit morticinum, vel captũ
a bestia, tam de indigenis, quàm
de aduenis, lauabit vestimenta sua
& semetipsum aqua, & contami-
natus erit vsque ad vesperum: &
hoc ordine mundus fiet. * Quòd 16
si non lauerit vestimenta sua &
corpus, portabit iniquitatem suã.

CAP. XVIII.

LOcutus est Dominus ad Moy- 1
sen, dicens: * Loquere filijs 2
Israel, & dices ad eos: Ego Domi- A
nus Deus vester: * iuxta consue- 3
tudinem Terrę Ægypti, in qua ha-
bitastis, non facietis: & iuxta mo-
rem Regionis Chanaan, ad quam
ego introducturus sum vos, non
agetis, nec in legitimis eorum am-
bulabitis. * Facietis iudicia mea, 4
& præcepta mea seruabitis, & am-
bulabitis in eis. ego Dominus
‖ Ro.10.a.5 Deus vester. * ‖ Custodite leges 5
Eze.20 b.11 meas atque iudicia, quæ faciens
Gal.3.b.11 homo, viuet in eis. Ego Dominus.
* Omnis homo ad proximam san- 6
guinis sui non accedet, vt reuelet
turpitudinem eius. Ego Domi-
nus. * Turpitudinem patris tui & 7
turpitudinem matris tuæ non dis-
cooperies: mater tua est, non re-
uelabis turpitudinem eius. * Tur- 8
pitudinem vxoris patris tui non
discooperies: turpitudo enim pa-
tris tui est. * Turpitudinem soro- 9
ris tuæ ex patre, siue ex matre, quę
domi vel foris genita est, non re-
uelabis. * Turpitudinem filiæ fi- 10
lij tui vel neptis ex filia non reue-
labis: quia turpitudo tua est. * Tur- 11
pitudinem filiæ vxoris patris tui,
quam peperit patri tuo, & est soror
12 tua, non reuelabis. * Turpitudi-
nem sororis patris tui non discoo-
peries: quia caro est patris tui.
13 *Turpitudinem sororis matris tuę
non reuelabis, eo quod caro sit ma
14 tris tuæ. * Turpitudinem patrui
tui non reuelabis, nec accedes ad
vxorem eius, quæ tibi affinitate
15 coniungitur. * Turpitudinem nu-
rus tuæ non reuelabis, quia vxor
filij tui est, nec discooperies igno-
16 miniam eius. * Turpitudinem
vxoris fratris tui non reuelabis:
quia turpitudo fratris tui est.
17 * Turpitudinem vxoris tuæ & filię
C eius non reuelabis. Filiam filij
eius, & filiam filiæ illius non su-
mes, vt reueles ignominiam eius:
quia caro illius sunt, & talis coitus
18 incestus est. * Sororem vxoris tuæ
in pellicatum illius non accipies,
nec reuelabis turpitudinem eius
19 adhuc illa viuente. * Ad mulie-
rem, quæ patitur menstrua, non
accedes, nec reuelabis fœditatem
20 eius. * Cum vxore proximi tui
non coibis, nec seminis commi-
21 stione maculaberis. * ‖ De semi- ‖ J.20.a.2
ne tuo non dabis vt consecretur
idolo Moloch, nec pollues nomen
22 Dei tui. Ego Dominus. * Cum
masculo non commiscearis coitu
femineo, quia abominatio est.
23 * Cum omni pecore non coibis,
D nec maculaberis cum eo. ‖ Mulier ‖ J.20.c.16
non succumbet iumento, nec mi-
24 scebitur ei: quia scelus est. * Nec
polluamini in omnibus his, qui-
bus contaminatæ sunt vniuersæ
gentes, quas ego eijciam ante con-
25 spectum vestrum, * & quibus
polluta est terra: cuius ego scele-
ra visitabo, vt euomat habitatores
26 suos. * Custodite legitima mea
atque iudicia, & non faciatis ex
omnibus abominationibus istis,
tam indigena quam colonus qui
27 peregrinantur apud vos. * Om-
nes enim execrationes istas fece-
runt accolæ terrę qui fuerunt ante
28 vos, & polluerunt eam. * Cauete
ergo ne & vos similiter euomat,
cum paria feceritis, sicut euomuit
29 gentem, quæ fuit ante vos. * Om-
nis anima, quæ fecerit de abomi-
nationibus his quippiam, peribit
30 de medio populi sui. * Custodite
mandata mea. Nolite facere quæ
fecerunt hi qui fuerunt ante vos,

& ne polluamini in eis. Ego Do-
minus Deus vester.

CAP. XIX.

LOcutus est Dominus ad Moy- 1
sen, dicens: * Loquere ad om- 2
nem cœtum filiorum Israel, & di- A
‖1.Pet.1.c ces ad eos: ‖ Sancti estote, quia
Sup.11.g.44 ego sanctus sum, Dominus Deus
vester. * Vnusquisque patrem 3
suum, & matrem suam timeat.
Sabbata mea custodite. Ego Do-
minus Deus vester. * Nolite con- 4
uerti ad idola, nec deos conflatiles
faciatis vobis. Ego Dominus Deus
vester. * Si immolaueritis hostiam 5
pacificorum Domino vt sit placa-
bilis, * eo die quo fuerit immola- 6
ta, comedetis eam, & die altero:
quidquid autem residuum fuerit
in diem tertium, igne comburetis.
* si quis post biduum comederit 7
ex ea, profanus erit, & impietatis
reus: * portabitq. iniquitatem 8
suam, quia sanctum Domini pol- B
luit, & peribit anima illa de popu-
‖Inf.23.d. 22 lo suo. * ‖ Cumq. messueris sege- 9
tes terræ tuæ, non tondebis vsque
ad solum superficiem terræ: nec
remanentes spicas colliges. * Ne- 10
que in vinea tua racemos & grana
decidentia congregabis, sed pau-
peribus & peregrinis carpenda di-
mittes. ego Dominus Deus vester. C
* Non facietis furtum. Non men- 11
tiemini, nec decipiet vnusquisque
‖Exo.20.b. 7 proximum suum. * ‖ Non peiu- 12
rabis in nomine meo, nec pollues
nomen Dei tui. ego Dominus.
‖Eccl.10.a * ‖ Non facies calumniam proxi- 13
mo tuo, nec vi opprimes eum.
‖Deu.24.c. 14 ‖ Non morabitur opus mercenarij
Tob.4.c.15 tui apud te vsque mane. * Non 14
maledices surdo, nec coram cæco
pones offendiculum: sed timebis
Dominum Deum tuum, quia ego
sum Dominus. * Non facies quod 15
iniquum est, nec iniuste iudicabis.
‖Deut.1.c. 17 & 16.d. 19 ‖ Non consideres personam pau-
peris, nec honores vultum poten-
tis. Iuste iudica proximo tuo.
* Non eris criminator, nec susurro 16
in populo. Non stabis contra san-
guinem proximi tui. ego Domi-
‖2.Ioa.2.b 11 & 3.c.15 nus. * ‖ Non oderis fratrem tuum 17
in corde tuo, sed publice argue D
Eccl.19.b. 13 eum, ne habeas super illo pecca-
tum. * ‖ Non quæras vltionem, 18
‖Luc.17.a nec memor eris iniuriæ ciuium
tuorum. ‖ Diliges amicum tuum ‖Matt.5.g 44 22.d.40 Rom.13.c. 9
19 sicut teipsum. ego Dominus. * Le-
ges meas custodite. Iumentum
tuum non facies coire cum alte-
rius generis animantibus. Agrum
tuum non seres diuerso semine.
Veste, quæ ex duobus texta est,
20 non indueris. * Homo si dormie-
rit cum muliere coitu seminis, quæ
sit ancilla etiam nubilis, & tamen
pretio non redempta, nec liberta-
te donata: vapulabunt ambo, &
non morientur, quia non fuit li-
21 bera. * pro delicto autem suo of-
E feret Domino ad ostium taberna-
22 culi testimonij arietem: * orabitq.
pro eo sacerdos, & pro peccato eius
coram Domino, & repropitiabitur
23 ei, dimittetürq. peccatum. * Quan-
do ingressi fueritis terram, & plan-
taueritis in ea ligna pomifera, au-
feretis præputia eorum: poma,
quæ germinant, immunda erunt
24 vobis, nec edetis ex eis. * Quarto
autem anno omnis fructus eorum
sanctificabitur laudabilis Domi-
25 no. * Quinto autem anno come-
detis fructus, congregantes poma,
quæ proferũt. ego Dominus Deus
26 vester. * Non comedetis cum san-
guine. Non augurabimini, nec
27 obseruabitis somnia. * Neque in
rotundum attondebitis comam:
28 nec radetis barbam. * Et super ‖Inf.21.a.5
F mortuo non incidetis carnem ve-
stram, neque figuras aliquas, aut
stigmata facietis vobis. ego Do-
29 minus. * Ne prostituas filiam
tuam, ne contaminetur terra, &
30 impleatur piaculo. * Sabbata mea
custodite, & Sanctuarium meum
31 metuite. ego Dominus. * Non
declinetis ad magos, nec ab ario-
lis aliquid sciscitemini, vt pollua-
mini per eos. ego Dominus Deus
32 vester. * Coram cano capite con-
surge, & honora personam senis:
& time Dominum Deum tuum.
33 ego sum Dominus. * ‖ Si habi- ‖Exo.21.c. 21
G tauerit aduena in terra vestra, &
moratus fuerit inter vos, non ex-
34 probretis ei: * sed sit inter vos
quasi indigena: & diligetis eum
quasi vosmetipsos: fuistis enim &
vos aduenæ in Terra Ægypti. ego
35 Dominus Deus vester. * Nolite
facere iniquum aliquid in iudi-
cio, in regula, in pondere, in men-
36 sura. * Statera iusta, & æqua sint
pondera, iustus modius, æquusq.
sexta-

sextarius. ego Dominus Deus ve-
ster, qui eduxi vos de Terra Ægy-
pti. * Custodite omnia præcepta 37
mea, & vniuersa iudicia, & facite
ea. ego Dominus.

CAP. XX.

LOcutusq. est Dominus ad Moy 1
sen, dicens: * Hæc loqueris 2
filijs Israel: Homo de filijs Israel, A
& de aduenis, qui habitant in
‖ Sup.18.c. Israel, ‖ si quis dederit de semine
21 suo idolo Moloch, morte moria-
tur: populus terræ lapidabit eum.
* Et ego ponam faciem meam 3
contra illum: succidamq. eum de
medio populi sui, eo quod dederit
de semine suo Moloch, & conta-
minauerit Sanctuarium meum, ac
polluerit nomen sanctum meum.
* Quòd si negligens populus ter- 4
ræ, & quasi paruipendens impe-
rium meum, dimiserit hominem
qui dedit de semine suo Moloch,
nec voluerit eum occidere: * po- 5
nam faciem meam super homi-
nem illum, & super cognationem
eius, succidamq. & ipsum, & om-
nes qui consenserunt ei vt forni-
caretur cum Moloch, de medio
populi sui. * Anima, quæ decli- 6
nauerit ad magos & ariolos, &
fornicata fuerit cum eis, ponam
faciem meam contra eam, & inter-
ficiam illam de medio populi sui.
‖ 1.Pet.1.c. * ‖ Sanctificamini & estote sancti, 7
15 quia ego sum Dominus Deus ve-
ster. * Custodite præcepta mea, 8
& facite ea: Ego Dominus qui B
‖ Exo.21.c. sanctifico vos. * ‖ Qui maledixe- 9
16 rit patri suo, aut matri, morte mo-
Matt.15.a. riatur: patri, matriq. maledixit,
4 sanguis eius sit super eum. * ‖ Si 10
Mar.7.b.10 mœchatus quis fuerit cum vxore
‖ Ioa.8.a.5 alterius, & adulterium perpetraue-
Deut.22.d. rit cum coniuge proximi sui, mor-
22 te moriantur & mœchus & adul-
tera. * Qui dormierit cum nouer- 11
ca sua, & reuelauerit ignominiam
patris sui, morte moriantur ambo:
sanguis eorum sit super eos. * Si 12
quis dormierit cum nuru sua,
vterque moriatur, quia scelus ope-
rati sunt: sanguis eorum sit super
eos. * Qui dormierit cum mascu- 13
lo coitu femineo, vterque opera-
tus est nefas, morte moriantur: sit
sanguis eorum super eos. * Qui 14
supra vxorem filiam, duxerit ma- C
trem eius, scelus operatus est: vi-
uus ardebit cum eis, nec permane-
bit tantum nefas in medio vestri.
15 * Qui cum iumento & pecore
coierit, morte moriatur: pecus
16 quoque occidite. * ‖ Mulier, quæ ‖ Sup.18.d.
succubuerit cuilibet iumento, si- 23
mul interficietur cum eo: sanguis
17 eorum sit super eos. * Qui acce-
perit sororem suam filiam patris
sui, vel filiam matris suæ, & viderit
turpitudinem eius, illaq. conspe-
xerit fratris ignominiam: nefariã
rem operati sunt: occidentur in
conspectu populi sui, eo quòd tur-
pitudinem suam mutuo reuelaue-
runt, & portabunt iniquitatem
18 suam. * Qui coierit cum muliere
in fluxu menstruo, & reuelauerit
turpitudinem eius, ipsaq. aperue-
rit fontem sanguinis sui, interfi-
cientur ambo de medio populi
19 sui. * Turpitudinem materteræ,
D & amitæ tuæ non discooperies:
qui hoc fecerit, ignominiam car-
nis suæ nudauit, portabunt ambo
20 iniquitatem suam. * Qui coierit
cum vxore patrui, vel auunculi
sui, & reuelauerit ignominiam co-
gnationis suæ, portabunt ambo
peccatum suum: absque liberis
21 morientur. * Qui duxerit vxorem
fratris sui, rem facit illicitam, tur-
pitudinem fratris sui reuelauit:
22 absque liberis erunt. * Custodite
leges meas, atque iudicia, & facite
ea: ne & vos euomat terra quam
23 intraturi estis & habitaturi. * No-
lite ambulare in legitimis natio-
num, quas ego expulsurus sum an-
te vos. Omnia enim hæc fecerunt,
24 & abominatus sum eas. * Vobis
E autem loquor: Possidete terram
eorum, quam dabo vobis in here-
ditatem, terram fluentem lacte &
melle. ego Dominus Deus vester,
qui separaui vos a ceteris populis.
25 * Separate ergo & vos iumentum
mundum ab immundo, & auem
mundam ab immunda: ne pollua-
tis animas vestras in pecore, &
auibus, & cunctis quæ mouentur
in terra, & quæ vobis ostendi esse
26 polluta. * ‖ Eritis mihi sancti, ‖ 1.Pet.1.c.
quia sanctus sum ego Dominus, 15
& separaui vos a ceteris populis, vt
27 essetis mei. * ‖ Vir, siue mulier, in ‖ Deut. 18.
quibus pythonicus, vel diuinatio- b.10
nis fuerit spiritus, morte morian- 1.Reg.28.
tur. lapidibus obruent eos: san- b.7
guis eorum sit super illos.

CAP. XXI.

Dixit quoque Dominus ad 1
Moysen: Loquere ad sacer-
dotes filios Aaron,& dices ad eos: A
Ne contaminetur sacerdos in mor
tibus ciuium suorum, * nisi tan- 2
tum in consanguineis, ac propin-
quis, id est, super patre, & ma-
tre, & filio, & filia, fratre quo-
que, * & sorore virgine quæ non 3
est nupta viro: * sed nec in princi- 4
pe populi sui contaminabitur.
‖Sup. 19. f. * ‖ Non radent caput, nec bar- 5
28 bam, neque in carnibus suis fa-
Ezec. 44. f. cient incisuras.* Sancti erunt Deo 6
20 suo, & non polluent nomen eius:
incensum enim Domini,& panes
Dei sui offerunt, & ideo sancti
‖Sup. 19. f. erunt. * ‖ Scortum & vile prosti- 7
28 bulum non ducent vxorem, nec
eam, quæ repudiata est a marito:
quia consecrati sunt Deo suo, * & 8
panes propositionis offerunt. Sint B
ergo sancti, quia & ego sanctus
sum Dominus, qui sanctifico eos.
* Sacerdotis filia si deprehensa 9
fuerit in stupro, & violauerit no-
men patris sui, flammis exuretur.
* Pontifex, id est, sacerdos maxi- 10
mus inter fratres suos, super cuius
caput fusum est vnctionis oleum,
& cuius manus in sacerdotio con-
secratæ sunt, vestitusq. est sanctis
vestibus, caput suum non discoo-
periet, vestimenta non scindet:
* & ad omnem mortuum non in- 11
gredietur omnino. super patre
quoque suo, & matre non conta-
minabitur: * Nec egredietur de 12
sanctis, ne polluat Sanctuarium
Domini, quia oleum sanctæ vn-
ctionis Dei sui super eum est. ego C
‖Eze. 44. f. Dominus. * ‖Virginem ducet vxo 13
22 rem: * Viduam autem & repudia- 14
tam, & sordidam, atque meretri-
cem non accipiet, sed puellam
de populo suo: * ne commisceat 15
stirpem generis sui vulgo gentis
suæ: quia ego Dominus qui san-
ctifico eum. * Locutusq. est Do- 16
minus ad Moysen, dicens: * Lo- 17
quere ad Aaron: Homo de semi-
ne tuo per familias qui habuerit
maculam, non offeret panes Deo
suo, * nec accedet ad ministerium 18
eius: si cæcus fuerit, si claudus, si
paruo vel grandi, vel torto naso,
* si fracto pede, si manu, * si 19
gibbus, si lippus, si albuginem 20
habens in oculo, si iugem scabiem,
si impetiginem in corpore, vel
21 herniosus. * Omnis qui habuerit
D maculam de semine Aaron sa-
cerdotis, non accedet offerre ho-
stias Domino, nec panes Deo suo:
22 * vescetur tamen panibus, qui of-
23 feruntur in Sanctuario,* ita dum-
taxat, vt intra velum non ingre-
diatur, nec accedat ad altare, quia
maculam habet, & contaminare
non debet Sanctuarium meum.
Ego Dominus qui sanctifico eos.
24 * Locutus est ergo Moyses ad Aa-
ron, & ad filios eius, & ad om-
nem Israel cuncta quæ fuerant si-
bi imperata.

CAP. XXII.

1 Locutus quoque est Dominus
2 ad Moysen, dicens:* Loque-
A re ad Aaron & ad filios eius, vt
caueant ab his quæ consecrata
sunt filiorum Israel, & non con-
taminent nomen sanctificatorum
mihi, quæ ipsi offerunt. ego Do-
3 minus. * Dic ad eos, & ad poste-
ros eorum: Omnis homo, qui ac-
cesserit de stirpe vestra ad ea quæ
consecrata sunt, & quæ obtule-
runt filij Israel Domino, in quo
est immunditia, peribit coram
Domino. ego sum Dominus.
4 * Homo de semine Aaron, qui
fuerit leprosus, aut patiens flu-
xum seminis, non vescetur de his
quæ sanctificata sunt mihi donec
sanetur. Qui tetigerit immun-
dum super mortuo, & ex quo e-
5 greditur semen quasi coitus, * &
qui tangit reptile, & quodlibet
immundum, cuius tactus est sor-
6 didus, * immundus erit vsque
ad vesperum, & non vescetur his
quæ sanctificata sunt: sed cum
7 lauerit carnem suam aqua, * &
occubuerit sol, tunc mundatus ve-
scetur de sanctificatis, quia cibus
8 illius est. * ‖ Morticinum & cap- ‖Sap. 17. d.
tum a bestia non comedent, nec 15
polluentur in eis. ego sum Domi Ezec. 44. g.
9 nus. * Custodiant præcepta mea, 31
B vt non subiaceant peccato, & mo- Deut. 14. c.
riantur in Sanctuario, cum pol- 21
luerint illud. ego Dominus qui
10 sanctifico eos. * Omnis alienige-
na non comedet de sanctificatis,
inquilinus sacerdotis, & mercena-
11 rius non vescentur ex eis. * Quem
autem

autem sacerdos emerit, & qui ver-
naculus domus eius fuerit, hi co-
medent ex eis. * Si filia sacerdo- 12
tis cuilibet ex populo nupta fue-
rit: de his quæ sanctificata sunt,
& de primitijs non vescetur. * Sin 13
autem vidua, vel repudiata, & abs-
que liberis reuersa fuerit ad do-
mum patris sui: sicut puella con-
sueuerat, aletur cibis patris sui.
Omnis alienigena comedendi ex
eis non habet potestatem. * Qui 14
comederit de sanctificatis per igno
rantiam, addet quintam partem
cum eo quod comedit, & dabit
sacerdoti in Sanctuarium. * Nec 15
contaminabunt sanctificata filio-
rum Israel, quæ offerunt Domi-
no: * ne forte sustineant iniqui- 16
tatem delicti sui, cum sanctificata C
comederint. ego Dominus qui
sanctifico eos.* Locutusq. est Do- 17
minus ad Moysen, dicens: * Lo- 18
quere ad Aaron & filios eius, &
ad omnes filios Israel, dicesq. ad
eos: Homo de domo Israel, & de
aduenis qui habitant apud vos,
qui obtulerit oblationem suam,
vel vota soluens, vel sponte offe-
rens, quidquid illud obtulerit in
holocaustum Domini, * vt offe- 19
ratur per vos, masculus immacu-
latus erit ex bobus, & ouibus, &
ex capris: * si maculam habuerit, 20
non offeretis, neque erit accepta-
|| Deu.15.d. bile. * || Homo qui obtulerit vi- 21
20 ctimam pacificorum Domino, vel
Eccli.35.b. vota soluens, vel sponte offerens,
8 tam de bobus quàm de ouibus,
immaculatum offeret, vt accepta-
bile sit: omnis macula non erit in
eo. * Si cæcum fuerit, si fractum, 22
si cicatricem habens, si papulas,
aut scabiem, aut impetiginem:
non offeretis ea Domino, nec ado D
lebitis ex eis super altare Domini.
* Bouem & ouem, aure & cauda 23
amputatis, voluntarie offerre po-
tes, votum autem ex eis solui non
potest. * Omne animal, quod 24
vel contritis vel tusis, vel sectis,
ablatisq. testiculis est, non offere-
tis Domino, & in terra vestra hoc
omnino ne faciatis. * De manu 25
alienigenæ nõ offeretis panes Deo
vestro, & quidquid aliud dare vo-
luerint: quia corrupta, & maculata
sunt omnia: non suscipietis ea.
* Locutusq. est Dominus ad Moy 26
sen, dicens: * Bos, ouis, & capra 27
cum genita fuerint, septem die-
bus erunt sub vbere matris suæ:
die autem octauo, & deinceps of-
28 ferri poterunt Domino. * Siue
illa bos, siue ouis, non immola-
buntur vna die cum fœtibus suis.
29 * Si immolaueritis hostiam pro
gratiarum actione Domino, vt
30 possit esse placabilis, * eodem
die comedetis eam, non remane-
bit quidquam in mane alterius
31 diei. ego Dominus. * Custodite
mandata mea, & facite ea. ego
32 Dominus. * Ne polluatis nomen
meum sanctum, vt sanctificer in
medio filiorum Israel. Ego Do-
33 minus qui sanctifico vos, * &
eduxi de Terra Ægypti, vt essem
vobis in Deum. ego Dominus.

CAP. XXIII.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moy
2 sen, dicens: * Loquere filijs
A Israel, & dices ad eos: Hæ sunt
feriæ Domini, quas vocabitis san-
3 ctas. * Sex diebus facietis opus:
dies septimus, quia sabbati requies
est, vocabitur sanctus. omne
opus non facietis in eo. sabbatum
Domini est in cunctis habitationi-
4 bus vestris. * Hæ sunt ergo feriæ
Domini sanctæ, quas celebrare
5 debetis temporibus suis. * || Men- || Exo.12.a.
se primo, quartadecima die men- 23
sis ad vesperum, Phase Domini Num.28.c.
6 est: * & quintadecima die mensis 16
huius, sollemnitas azymorum
Domini est. Septem diebus azy-
7 ma comedetis. * dies primus erit
vobis celeberrimus, sanctusque:
omne opus seruile non facietis in
8 eo: * sed offeretis sacrificiũ in igne
B Domino septem diebus. dies au-
tem septimus erit celebrior & san-
ctior: nullumq. seruile opus fa-
9 cietis in eo. * Locutusq. est Do-
10 minus ad Moysen, dicens: * Lo-
quere filijs Israel, & dices ad eos:
Cum ingressi fueritis terram, quã
ego dabo vobis, & messueritis se-
getem, feretis manipulos spica-
rum, primitias messis vestræ ad sa-
11 cerdotem: * qui eleuabit fascicu-
lum coram Domino, vt accepta-
bile sit pro vobis, altero die Sab-
12 bati, & sanctificabit illum. * At-
que in eodem die quo manipulus
consecratur, cædetur agnus imma-
culatus anniculus in holocaustum

Domini: *Et libamenta offeren- 13
tur cum eo, duæ decimæ similæ
conspersæ oleo in incensum Do-
mini, odoremq. suauissimum: li-
ba quoque vini, quarta pars hin.
* Panem, & polentam, & pultes 14
non comedetis ex segete, vsque
ad diem qua offeretis ex ea Deo
vestro. Præceptum est sempiter- C
num in generationibus, cunctisq.
|| Deut.16.b.9 habitaculis vestris. * || Numera- 15
bitis ergo ab altero die Sabbati, in
quo obtulistis manipulum primi-
tiarum, septem hebdomadas ple-
nas, * vsque ad alteram diem 16
expletionis hebdomadæ septimæ,
id est quinquaginta dies: & sic
offeretis sacrificium nouum Do-
mino * ex omnibus habitaculis 17
vestris, panes primitiarum duos
de duabus decimis similæ fermen-
tatæ, quos coquetis in primitias
Domini. * Offeretisq. cum pani- 18
bus septem agnos immaculatos
anniculos, & vitulum de armen-
to vnum, & arietes duos, & erunt
in holocaustum cum libamentis
suis, in odorem suauissimum Do-
mino.* Facietis & hircum pro pec 19
cato, duosq. agnos anniculos ho-
stias pacificorum. * Cumq. ele- 20
uauerit eos sacerdos cum panibus D
primitiarum coram Domino, ce-
dent in vsum eius. * Et vocabitis 21
hunc diem celeberrimum, atque
sanctissimum: omne opus seruile
non facietis in eo. Legitimum
sempiternum erit in cunctis habi-
taculis, & generationibus vestris.
|| Sup.19.b.9 * || Postquam autem messueritis 22
segetem terræ vestræ, non secabi-
tis eam vsque ad solum: nec rema-
nentes spicas colligetis, sed paupe-
ribus & peregrinis dimittetis eas.
Ego sum Dominus Deus vester.
* Locutusq. est Dominus ad Moy 23
|| Num. 29.a.7 sen, dicens: * || Loquere filijs Is- 24
rael: Mense septimo, prima die
mensis, erit vobis sabbatum, me-
moriale, clangentibus tubis, &
vocabitur sanctum: * omne opus 25
seruile non facietis in eo, & offe-
retis holocaustum Domino. * Lo- 26
cutusq. est Dominus ad Moysen,
|| Sup.16.b.29 Num. 29.a.7 dicens: * || Decimo die mensis hu- 27
ius septimi, dies expiationum E
erit celeberrimus, & vocabitur
sanctus: affligetisq. animas ve-
stras in eo, & offeretis holocau-
stum Domino. * Omne opus ser- 28
uile non facietis in tempore diei
huius: quia dies propitiationis est,
vt propitietur vobis Dominus
29 Deus vester. * Omnis anima, quæ
afflicta non fuerit die hac, peri-
30 bit de populis suis: * & quæ ope-
ris quippiam fecerit, delebo eam
31 de populo suo. * Nihil ergo ope-
ris facietis in eo: legitimum sem-
piternum erit vobis in cunctis ge-
nerationibus, & habitationibus
32 vestris. * Sabbatum requietionis
F est, & affligetis animas vestras die
nono mensis: A vespera vsque
ad vesperam celebrabitis sabbata
33 vestra. * Et locutus est Dominus
34 ad Moysen, dicens: * Loquere
filijs Israel: A quintodecimo die
mensis huius septimi, erunt feriæ
tabernaculorum septem diebus
35 Domino. * Dies primus vocabi-
tur celeberrimus atque sanctissi-
mus: omne opus seruile non fa-
36 cietis in eo. * Et septem diebus Ioan.7.f.37
offeretis holocausta Domino. dies
quoque octauus erit celeberrimus
atque sanctissimus, & offeretis
holocaustum Domino: est enim
cœtus atque collectæ: omne opus
37 seruile non facietis in eo. * Hæ
sunt feriæ Domini, quas vocabi-
tis celeberrimas atque sanctissi-
mas, offeretisq. in eis oblationes
Domino, holocausta & libamen-
ta iuxta ritum vniuscuiusque diei:
38 * exceptis sabbatis Domini, do-
nisq. vestris, & quæ offeretis ex
voto, vel quæ sponte tribuetis Do-
39 mino. * A quintodecimo ergo
die mensis septimi, quando con-
gregaueritis omnes fructus terræ
vestræ, celebrabitis ferias Domi-
ni septem diebus. die primo &
G die octauo erit sabbatum, id est
40 requies. * Sumetisq. vobis die
primo fructus arboris pulcherri-
mæ, spatulasq. palmarum, & ra-
mos ligni densarum frondium, &
salices de torrente, & lætabimini
41 coram Domino Deo vestro. * ce-
lebrabitisq. sollemnitatem eius
septem diebus per annum. legiti-
mum sempiternum erit in gene-
rationibus vestris. Mense septi-
42 mo festa celebrabitis, * & habi-
tabitis in vmbraculis septem die-
bus. omnis, qui de genere est Is-
43 rael, manebit in tabernaculis: * vt
discant posteri vestri quod in ta-
bernaculis habitare fecerim filios
Israel,

Israel, cum educerem eos de Ter-
ra Ægypti. ego Dominus Deus
vester. * Locutusq. est Moyses su- 44
per sollemnitatibus Domini ad fi-
lios Israel.

CAP. XXIIII.

ET locutus est Dominus ad 1
Moysen, dicens : * Præcipe 2
filijs Israel, vt afferant tibi oleum A
de oliuis purissimum, ac lucidum,
ad concinnandas lucernas iugi-
ter, * extra velum testimonij in
tabernaculo fœderis. * Ponetq. 3
eas Aaron a vespere vsque ad ma-
ne coram Domino, cultu rituq.
perpetuo in generationibus ve-
stris. * Super candelabrum mun- 4
dissimum ponentur semper in cō-
spectu Domini. * Accipies quo- 5
que similam, & coques ex ea
duodecim panes, qui singuli ha-
bebunt duas decimas : * quorum 6
senos altrinsecus super mensam B
purissimam coram Domino sta-
tues: * & pones super eos thus 7
lucidissimum, vt sit panis in mo-
nimentum oblationis Domini.
* Per singula sabbata mutabuntur 8
coram Domino suscepti a filijs Is-
rael fœdere sempiterno : * eruntq. 9
Aaron & filiorum eius, vt come-
dant eos in loco sancto: quia san-
ctum sanctorum est de sacrificijs
Domini iure perpetuo. * Ecce 10
autem egressus filius mulieris Is-
raelitidis, quem pepererat de viro
Ægyptio inter filios Israel, iurga-
tus est in castris cum viro Israeli-
ta, * Cumq. blasphemasset no- 11
men, & maledixisset ei, adductus
est ad Moysen. (Vocabatur autem
mater eius Salumith, filia Dabri
de tribu Dan.) * Miseruntq. eum 12
in carcerem, donec nossent quid
iuberet Dominus. * Qui locutus 13
est ad Moysen, * dicens : Educ 14
blasphemum extra castra, & po- C
nant omnes qui audierunt, ma-
nus suas super caput eius, & lapi-
det eum populus vniuersus. * Et 15
ad filios Israel loqueris : Homo,
qui maledixit Deo suo, portabit
peccatum suum: * & qui blasphe- 16
mauerit nomen Domini, morte
moriatur : lapidibus opprimet eū
omnis multitudo, siue ille ciuis,
siue peregrinus fuerit. Qui blas-
phemauerit nomen Domini, mor-

17 te moriatur. * || Qui percusserit, || Exo.21.b.
& occiderit hominem, morte 12
18 moriatur. * Qui percusserit ani-
mal, reddet vicarium, id est ani-
19 mam pro anima. * Qui irrogaue-
D rit maculam cuilibet ciuium suo-
20 rum : sicut fecit, sic fiet ei :* || fra- || Matt.5.f.
cturam pro fractura, oculum pro 39
oculo, dentem pro dente restituet. Exo.21.c.
qualem inflixerit maculam, talem 12
21 sustinere cogetur. * Qui percusse- Deut.19.d.
rit iumentum, reddet aliud. Qui 21
percusserit hominem, punietur.
22 * Æquum iudicium sit inter vos,
siue peregrinus, siue ciuis pecca-
uerit : quia ego sum Dominus
23 Deus vester. * Locutusq. est Moy-
ses ad filios Israel : & eduxerunt
eum, qui blasphemauerat, extra
castra, ac lapidibus oppresserunt.
Feceruntq. filij Israel sicut præce-
perat Dominus Moysi.

CAP. XXV.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moy
sen in monte Sinai, dicens :
2 * Loquere filijs Israel, & dices ad
A eos: Quando ingressi fueritis ter-
ram quam ego dabo vobis, || sab- || Exo.23.b.
3 batizes sabbatum Domino. * Sex 12
annis seres agrum tuum, & sex
annis putabis vineam tuam, colli-
4 gesq. fructus eius : * septimo au-
tem anno sabbatum erit terræ, re-
quietionis Domini : agrum non
seres, & vineam non putabis.
5 * Quæ sponte gignet humus, non
metes: & vuas primitiarum tua-
rum non colliges quasi vinde-
miam : annus enim requietionis
6 terræ est : * sed erunt vobis in ci-
bum, tibi & seruo tuo, ancillæ &
mercenario tuo, & aduenæ qui
7 peregrinantur apud te : * iumen-
tis tuis & pecoribus omnia quæ
nascuntur, præbebunt cibum.
8 * Numerabis quoque tibi septem
hebdomadas annorum, id est, se-
pties septem, quæ simul faciunt
9 annos quadraginta nouem : * &
clanges buccina mense septimo,
decima die mensis, propitiationis
tempore in vniuersa terra vestra.
10 * Sanctificabisq. annum quinqua-
B gesimum, & vocabis remissionem
cunctis habitatoribus terræ tuæ :
ipse est enim iubileus. Reuerte-
tur homo ad possessionem suam,
& vnusquisque redict ad familiā
pristi-

pristinam: * quia iubileus est & 11
quinquagesimus annus. Non se-
retis, neque metetis sponte in agro
nascentia, & primitias vindemiæ
non colligetis, * ob sanctificatio- 12
nem iubilei, sed statim oblata
comedetis. * Anno iubilei redient 13
omnes ad possessiones suas. * quā- 14
do vendes quippiam ciui tuo, vel
emes ab eo, ne contristes fratrem
tuum, sed iuxta numerum anno-
rum iubilei emes ab eo, * & iux- 15
ta supputationem frugum vendet
tibi. * Quanto plures anni re- 16
manserint post iubileum, tanto
crescet & pretium: & quanto mi-
nus temporis numeraueris, tanto
minoris & emptio constabit. tem-
pus enim frugum vendet tibi.
* Nolite affligere contribules ve- 17
stros, sed timeat vnusquisque
Deum suum, quia ego Dominus
Deus vester. * Facite præcepta 18
mea, & iudicia custodite, & im- C
plete ea, vt habitare possitis in
terra absque vllo pauore, * & gi- 19
gnat vobis humus fructus suos,
quibus vescamini vsque ad saturi-
tatem, nullius impetum formi-
dantes. * Quod si dixeritis: Quid 20
comedemus anno septimo, si non
seuerimus, neque collegerimus
fruges nostras? * Dabo benedi- 21
ctionem meam vobis anno sexto,
& faciet fructus trium annorum:
* seretisq. anno octauo, & come- 22
detis veteres fruges vsque ad no-
num annum: donec noua nascan-
tur, edetis vetera. * Terra quo- 23
que non vendetur in perpetuum:
quia mea est, & vos aduenæ &
coloni mei estis. * vnde cuncta 24
regio possessionis vestræ sub re-
demptionis conditione vendetur.
* Si attenuatus frater tuus vendi- 25
derit possessiunculam suam, &
voluerit propinquus eius, potest
redimere quod ille vendiderat.
* sin autem non habuerit proxi- 26
mum, & ipse pretium ad redimen-
dum potuerit inuenire: * compu- 27
tabuntur fructus ex eo tempore D
quo vendidit: & quod reliquum
est, reddet emptori, sicq. recipiet
possessionem suam. * quod si non 28
inuenerit manus eius vt reddat
pretium, habebit emptor quod
emerat, vsque ad annum iubi-
leum. In ipso enim omnis ven-
ditio redibit ad dominum, & ad
29 possessorem pristinum. * Qui
vendiderit domum intra vrbis mu-
ros, habebit licentiam redimendi,
30 donec vnus impleatur annus. * si
non redemerit, & anni circulus
fuerit euolutus, emptor posside-
bit eam, & posteri eius in perpe-
tuum, & redimi non poterit, etiā
31 in iubileo. * Sin autem in villa
fuerit domus, quæ muros non ha-
bet, agrorum iure vendetur. si
ante redempta non fuerit, in iu-
bileo reuertetur ad dominum.
32 * Ædes Leuitarum, quæ in vrbi-
bus sunt, semper possunt redimi:
33 * si redemptæ non fuerint, in iu-
E bileo reuertentur ad dominos,
quia domus vrbium Leuitarum
pro possessionibus sunt inter fi-
34 lios Israel. * Suburbana autem
eorum non veneant, quia posses-
35 sio sempiterna est. * Si attenua-
tus fuerit frater tuus, & infirmus
manu, & susceperis eum quasi
aduenam, & peregrinum, & vi-
36 xerit tecum, * ne accipias vsuras
ab eo, nec amplius quam dedisti.
Time Deum tuum, vt viuere pos-
37 sit frater tuus apud te. * Pecuniam
tuam non dabis ei ad vsuram, &
frugum superabundantiam non
38 exiges. * Ego Dominus Deus ve-
F ster, qui eduxi vos de Terra Æ-
gypti, vt darem vobis Terram
Chanaan, & essem vester Deus.
39 * Si paupertate compulsus vendi-
derit se tibi frater tuus, non eum
opprimes seruitute famulorum,
40 * sed quasi mercenarius & colo-
nus erit: vsque ad annum iubi-
41 leum operabitur apud te, * & po-
stea egredietur cum liberis suis, &
reuertetur ad cognationem & ad
42 possessionē patrum suorum. * mei
enim serui sunt, & ego eduxi eos
de Terra Aegypti. non veneant cō-
43 ditione seruorum: * ne affligas eū
per potentiam, sed metuito Deum
44 tuum. * Seruus & ancilla sint
vobis de nationibus quæ in cir-
45 cuitu vestro sunt. * Et de aduenis
qui peregrinantur apud vos, vel
qui ex his nati fuerint in terra ve-
46 stra, hos habebitis famulos: * &
hereditario iure transmittetis ad
posteros, ac possidebitis in æter-
num. fratres autem vestros filios
Israel ne opprimatis per poten-
47 tiam. * Si inualuerit apud vos
manus aduenæ atque peregrini, &
attenua-

attenuatus frater tuus vendiderit
se ei, aut cuiquam de stirpe eius: G
* post venditionem potest redimi. 48
Qui voluerit ex fratribus suis, re-
dimet eum, * & patruus, & pa- 49
truelis, & consanguineus, & affi-
nis. Sin autem & ipse potuerit,
redimet se, * supputatis dumta- 50
xat annis a tempore venditionis
suæ vsque ad annum iubileum:
& pecunia, qua venditus fuerat,
iuxta annorum numerum & ra-
tionem mercenarij supputata.
* Si plures fuerint anni qui rema- 51
nent vsque ad iubileum, secun-
dum hos reddet & pretium. * si 52
pauci, ponet rationem cum eo
iuxta annorum numerum, &
reddet emptori quod reliquum
est annorum, * quibus ante ser- 53
uiuit mercedibus imputatis: non
affliget eum violenter in conspe-
ctu tuo. * Quod si per hæc redimi 54
non potuerit, anno iubileo egre-
dietur cum liberis suis. * Mei enim 55
sunt serui, filij Israel, quos eduxi
de Terra Ægypti.

CAP. XXVI.

|| Exo.20.a. EGo Dominus Deus vester: 1
4 || Non facietis vobis idolum A
Deu.5.a.8 & sculptile, nec titulos erigetis,
Psal.96.b 7 nec insignem lapidem ponetis in
terra vestra, vt adoretis eum. ego
enim sum Dominus Deus vester.
* Custodite sabbata mea, & pa- 2
uete ad Sanctuarium meum. ego
|| Deut. 28. Dominus. * || Si in præceptis meis 3
a. 1 ambulaueritis, & mandata mea
custodieritis, & feceritis ea, dabo
vobis pluuias temporibus suis, * & 4
terra gignet germen suum, & po-
mis arbores replebuntur. * Ap- 5
prehendet messium tritura vinde-
miam, & vindemia occupabit se-
mentem: & comedetis panem
vestrum in saturitate, & absque
pauore habitabitis in terra vestra.
* Dabo pacem in finibus vestris: 6
dormietis, & non erit qui exter- B
reat. Auferam malas bestias: &
gladius non transibit terminos
vestros. * Persequemini inimicos 7
vestros, & corruent coram vobis.
* persequentur quinque de vestris 8
centum alienos, & centum de
vobis decem millia: cadent ini-
mici vestri gladio in conspectu ve-
stro. * Respiciam vos, & crescere 9
faciam: multiplicabimini, & fir-
mabo pactum meum vobiscum.
10 * Comedetis vetustissima veterũ,
& vetera nouis superuenientibus
11 proijcietis. * Ponam tabernacu-
lum meum in medio vestri, &
non abijciet vos anima mea.
12 * || Ambulabo inter vos, & ero || 2 Cor. 6.
Deus vester, vosq. eritis populus d. 16
13 meus. * Ego Dominus Deus ve-
ster: qui eduxi vos de Terra Ægy-
ptiorum, ne seruiretis eis, & qui
confregi catenas ceruicum vestra-
14 rum, vt incederetis erecti. * || Quod || Deu.28.b
si non audieritis me, nec feceritis 13
15 omnia mandata mea, * si spreue- Thre.2.f.17
C ritis leges meas, & iudicia mea Mala.2.a.2
contempseritis, vt non faciatis ea
quæ a me constituta sunt, & ad
irritum perducatis pactum meum:
16 * ego quoque hæc faciam vobis:
Visitabo vos velociter in egestate,
& ardore, qui conficiat oculos ve-
stros, & consumat animas vestras.
Frustra seretis sementem, quæ
17 ab hostibus deuorabitur. * Po-
nam faciem meam contra vos, &
corruetis coram hostibus vestris,
& subijciemini his qui oderunt
vos. fugietis, nemine persequen-
18 te. * Sin autem nec sic obedieri-
tis mihi, addam correptiones ve-
stras septuplum propter peccata
19 vestra, * & conteram superbiam
duritiæ vestræ. Daboq. vobis cæ-
lum desuper sicut ferrum, & ter-
20 ram æneam. * Consumetur in-
D cassum labor vester, non proferet
terra germen, nec arbores poma
21 præbebunt. * Si ambulaueritis ex
aduerso mihi, nec volueritis audi-
re me, addam plagas vestras in
septuplum propter peccata vestra:
22 * immittamq. in vos bestias agri,
quæ consumant vos, & pecora
vestra, & ad paucitatem cuncta
redigant, desertæq. fiant viæ ve-
23 stræ. * Quod si nec sic volueritis
recipere disciplinam, sed ambula-
24 ueritis ex aduerso mihi: * ego
quoque contra vos aduersus ince-
dam, & percutiam vos septies
25 propter peccata vestra. * inducãq.
super vos gladium vltorem fœde-
ris mei. Cumq. confugeritis in
vrbes, mittam pestilentiam in
medio vestri, & trademini in ma-
26 nibus hostium, * postquam con-
fregero baculum panis vestri: ita
vt decem mulieres in vno clibano
coquant panes, & reddant eos ad
pondus:

pondus: & comedetis, & non sa-
turabimini. * Sin autem nec per 27
hæc audieritis me, sed ambulaue-
ritis contra me: * & ego incedam 28
aduersus vos in furore contrario, E
& corripiam vos septem plagis
propter peccata vestra, * ita vt co- 29
medatis carnes filiorum vestrorum
& filiarum vestrarum. * destruam 30
excelsa vestra, & simulachra con-
fringam. Cadetis inter ruinas ido-
lorum vestrorum, & abominabi-
tur vos anima mea, * in tantum 31
vt vrbes vestras redigam in soli-
tudinem, & deserta faciam San-
ctuaria vestra, nec recipiam vltra
odorem suauissimum. * Disper- 32
damq. terram vestram, & stupe-
bunt super ea inimici vestri, cum
habitatores illius fuerint. * vos 33
autem dispergam in Gentes, &
euaginabo post vos gladium, eritq.
terra vestra deserta, & ciuitates
vestræ dirutæ. * Tunc placebunt 34
terræ sabbata sua cunctis diebus
solitudinis suæ: quando fueritis
* in terra hostili, sabbatizabit, & 35
requiescet in sabbatis solitudinis
suæ, eo quòd non requieuerit in
sabbatis vestris quando habitaba-
tis in ea. * Et qui de vobis reman- 36
serint, dabo pauorem in cordibus F
eorum in regionibus hostium,
terrebit eos sonitus folij volantis,
& ita fugient quasi gladium: ca-
dent, nullo persequente, * & cor- 37
ruent singuli super fratres suos
quasi bella fugientes, nemo ve-
strum inimicis audebit resistere.
* peribitis inter Gentes, & hosti- 38
lis vos terra consumet. * Quod si 39
& de ijs aliqui remanserint, tabe-
scent in iniquitatibus suis, in ter-
ra inimicorum suorum, & propter
peccata patrum suorum & sua
affligentur: * donec confiteantur 40
iniquitates suas, & maiorum suo-
rum, quibus præuaricati sunt in
me, & ambulauerunt ex aduerso
mihi. * Ambulabo igitur & ego 41
contra eos, & inducam illos in
terram hostilem, donec erubescat
incircumcisa mens eorum: tunc
orabunt pro impietatibus suis.
* Et recordabor fœderis mei quod 42
pepigi cum Iacob, & Isaac, & G
Abraham. Terræ quoque memor
ero: * quæ cum relicta fuerit ab 43
eis, complacebit sibi in sabbatis
suis patiens solitudinē propter il-
los. Ipsi vero rogabūt pro peccatis
suis, eo quòd abiecerint iudicia
mea, & leges meas despexerint.
44 * Et tamen etiam cum essent in
terra hostili, non penitus abieci
eos, neque sic despexi vt consu-
merentur, & irritum facerem pa-
ctum meum cum eis. Ego enim
45 sum Dominus Deus eorum, * &
recordabor fœderis mei pristini,
quando eduxi eos de Terra Ægy-
pti in conspectu Gentium, vt es-
sem Deus eorum. ego Dominus.
Hæc sunt iudicia atque præcepta
& leges, quas dedit Dominus in-
ter se & filios Israel in monte
Sinai per manum Moysi.

CAP. XXVII.

1 LOcutusq. est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens: * Loquere filijs
A Israel, & dices ad eos: Homo qui
votum fecerit, & spoponderit
Deo animam suam, sub æstima-
3 tione dabit pretium. * Si fuerit
masculus a vigesimo anno vsque
ad sexagesimum annum, dabit
quinquaginta siclos argenti ad
4 mensuram Sanctuarij: * si mu-
5 lier, triginta. * A quinto autem
anno vsque ad vigesimum, mas-
culus dabit viginti siclos: femina
6 decem. * Ab vno mense vsque
ad annum quintum, pro masculo
dabuntur quinque sicli: pro femi-
7 na, tres. * Sexagenarius & vltra
masculus dabit quindecim siclos:
8 femina decem. * Si pauper fue-
rit, & æstimationem reddere non
valebit, stabit coram sacerdote:
& quantum ille æstimauerit, &
viderit eum posse reddere, tantum
9 dabit. * Animal autem, quod
immolari potest Domino, si quis
10 vouerit, sanctum erit, * & muta-
ri non poterit, id est, nec melius
malo, nec peius bono. quod si
mutauerit: & ipsum quod muta-
tum est, & illud pro quo muta-
tum est, consecratum erit Domi-
11 no. * Animal immundum, quod
B immolari Domino non potest si
quis vouerit, adducetur ante sa-
12 cerdotem. * qui iudicans vtrum
bonum an malum sit, statuet pre-
13 tium. * quod si dare voluerit is,
qui offert, addet supra æstimatio-
14 nem quintam partem. * Homo
si vouerit domum suam, & san-
ctificauerit Domino, considera-
bit

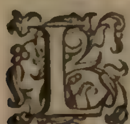
bit eam sacerdos vtrum bona an
mala sit, & iuxta pretium, quod
ab eo fuerit constitutum, venun-
dabitur:* sin autem ille, qui voue- 15
rat, voluerit redimere eam, dabit
quintam partem æstimationis su-
pra, & habebit domum. * Quod 16
si agrum possessionis suæ vouerit,
& consecrauerit Domino: iuxta
mensuram sementis æstimabitur
pretium. si triginta modijs hordei
seritur terra, quinquaginta siclis
venundetur argenti. * Si statim 17
ab anno incipientis iubilei voue-
rit agrum, quanto valere potest,
tanto æstimabitur. * sin autem 18
post aliquantum temporis: sup-
putabit sacerdos pecuniam iuxta
annorum, qui reliqui sunt, nu-
merum vsque ad iubileum, &
detrahetur ex pretio. * Quòd si 19
voluerit redimere agrum ille, qui C
vouerat, addet quintam partem
æstimatæ pecuniæ, & possidebit
eum. * Sin autem noluerit redi- 20
mere, sed alteri cuilibet fuerit ve-
nundatus, vltra eum qui vouerat
redimere non poterit: * quia cum 21
iubilei venerit dies, sanctificatus
erit Domino, & possessio conse-
crata ad ius pertinet sacerdotum.
* Si ager emptus est, & non de 22
possessione maiorum sanctificatus
fuerit Domino, * supputabit sa- 23
cerdos iuxta annorum numerum
vsque ad iubileum, pretium: &
dabit ille qui vouerat eum, Do-
mino. * in iubileo autem reuer- 24
tetur ad priorem dominum, qui
vendiderat eum, & habuerat in

25 sorte possessionis suæ. * Omnis
æstimatio siclo sanctuarij ponde-
rabitur. ‖ Siclus viginti obolos ‖ Exo.30 b.
26 habet. * Primogenita, quæ ad 13
Dominum pertinent, nemo san- Num. 3. g.
ctificare poterit & vouere: siue 47
bos, siue ouis fuerit, Domini Ezec. 45.d.
27 sunt. * Quod si immundum est 12
D animal, redimet qui obtulit, iu-
xta æstimationem tuam, & addet
quintam partem pretij. si redime-
re noluerit, vendetur alteri quan-
tocumque a te fuerit æstimatum.
28 * ‖ Omne, quod Domino conse- ‖ Iosu.6.c.17.
cratur, siue homo fuerit, siue d. 25
animal, siue ager, non vendetur,
nec redimi poterit. Quidquid se-
mel fuerit consecratum, sanctum
29 sanctorum erit Domino.* Et om-
nis consecratio, quæ offertur ab
homine, non redimetur, sed mor-
30 te morietur. * Omnes decimæ ter-
ræ, siue de frugibus, siue de po-
mis arborum, Domini sunt, &
31 illi sanctificantur. * Si quis au-
tem voluerit redimere decimas
suas, addet quintam partem ea-
32 rum. * Omnium decimarum bo-
uis & ouis & capræ, quæ sub pa-
storis virga transeunt, quidquid
decimum venerit, sanctificabitur
33 Domino. * Non eligetur nec bo-
num nec malum, nec altero com-
mutabitur. si quis mutauerit: &
quod mutatum est, & pro quo
mutatum est, sanctificabitur Do-
34 mino, & non redimetur. * Hæc
sunt præcepta, quæ mandauit Do-
minus Moysi ad filios Israel in
monte Sinai.

LIBER NVMERI,

HEBRAICE VAIEDABBER.

CAPVT PRIMVM.

OCVTVSQ. est 1
Dominus ad Moy- A
sen in deserto Si-
nai in tabernaculo
fœderis, prima die
mensis secundi, an-
no altero egressionis eorum ex

2 Ægypto, dicens: * ‖ Tollite sum- ‖ Exo.30.b.
mam vniuersæ congregationis fi- 12
liorum Israel per cognationes &
domos suas, & nomina singulo-
rum, quidquid sexus est mascu-
3 lini * a vigesimo anno & supra, om
nium virorum fortium ex Israel,
& nu-

& numerabitis eos per turmas
suas, tu & Aaron. * Eruntq. vo- 4
biscum principes tribuum ac do-
morum in cognationibus suis, B
* quorum ista sunt nomina: De 5
Ruben, Elisur filius Sedeur. * de 6
Simeon, Salamiel filius Surisad-
dai. * de Iuda, Nahasson, filius 7
Aminadab. * de Issachar, Natha- 8
nael filius Suar. * de Zabulon, 9
Eliab filius Helon. * Filiorum 10
autem Ioseph, de Ephraim, Elisa-
ma filius Ammiud. de Manasse,
Gamaliel filius Phadassur. * De 11
Beniamin, Abidan filius Gedeo-
nis. * de Dan, Ahiezer filius Am- 12
misaddai. * de Aser, Phegiel filius 13
Ochran. * de Gad, Eliasaph filius 14
Duel. * de Nephthali, Ahira filius 15
Enan. * Hi nobilissimi principes 16
multitudinis per tribus & cogna-
tiones suas, & capita exercitus
Israel: * quos tulerunt Moyses & 17
Aaron cum omni vulgi multitu-
dine: * & congregauerunt primo 18
die mensis secundi, recensentes
eos per cognationes, & domos, ac
familias, & capita, & nomina sin-
gulorum a vigesimo anno & su-
pra, * sicut præceperat Dominus 19
Moysi. Numeratiq. sunt in deser- C
to Sinai. * De Ruben primoge- 20
nito Israelis per generationes &
familias ac Domos suas, & nomi-
na capitum singulorum, omne
quod sexus est masculini a vigesi-
mo anno & supra, procedentium
ad bellum, * quadraginta sex mil- 21
lia quingenti. * De filijs Simeon 22
per generationes & familias ac do
mos cognationum suarum recen-
siti sunt per nomina & capita sin-
gulorum, omne quod sexus est
masculini a vigesimo anno & su-
pra, procedentium ad bellum,
* quinquaginta nouem millia 23
trecenti. * De filijs Gad per gene- 24
rationes & familias ac domos co-
gnationum suarum recensiti sunt
per nomina singulorum a viginti
annis & supra, omnes qui ad bel-
la procederēt, * quadragintaquin- 25
que millia sexcenti quinquaginta.
* De filijs Iuda per generationes 26
& familias ac domos cognationū D
suarum, per nomina singulorum
a vigesimo anno & supra, omnes
qui poterant ad bella procedere,
* recensiti sunt septuaginta quat- 27
tuor millia sexcenti. * De filijs 28
Issachar, per generationes & fami-
lias ac domos cognationum sua-
rum, per nomina singulorum a vi-
gesimo anno & supra, omnes qui
29 ad bella procederent, * & recensiti
sunt quinquaginta quattuor mil-
30 lia quadringenti. * De filijs Za-
bulon per generationes, & fami-
lias, ac domos cognationum sua-
rum recensiti sunt per nomina
singulorum a vigesimo anno &
supra, omnes qui poterant ad bel-
31 la procedere, * quinquaginta se-
32 ptem millia quadringenti. * De
E filijs Ioseph, filiorum Ephraim
per generationes, & familias, ac
domos cognationum suarum re-
censiti sunt per nomina singulorū
a vigesimo anno & supra, omnes
qui poterant ad bella procedere,
33 * quadraginta millia quingenti.
34 * Porro filiorum Manasse per ge-
nerationes & familias ac domos
cognationum suarū recensiti sunt
per nomina singulorum a viginti
annis & supra, omnes qui pote-
35 rant ad bella procedere, * trigin-
36 ta duo millia ducenti. * De filijs
Beniamin per generationes & fa-
milias ac domos cognationum
suarum recensiti sunt nominibus
singulorum a vigesimo anno &
supra, omnes qui poterant ad bel-
37 la procedere, * triginta quinque
38 millia quadringenti. * De filijs
Dan per generationes, & familias
ac domos cognationum suarum
recensiti sunt nominibus singulo-
rum a vigesimo anno & supra,
omnes qui poterant ad bella pro-
39 cedere, * sexaginta duo millia se-
40 ptingenti. * De filijs Aser per ge-
F nerationes & familias ac domos
cognationum suarū recensiti sunt
per nomina singulorum a vigesi-
mo anno & supra, omnes qui po-
41 terant ad bella procedere, * qua-
draginta millia & mille quingen-
42 ti. * De filijs Nephthali per gene-
rationes & familias ac domos co-
gnationum suarum recensiti sunt
nominibus singulorum a vigesi-
mo anno & supra, omnes qui po-
43 terant ad bella procedere, * quin-
quaginta tria millia quadringen-
44 ti. * Hi sunt, quos numerauerunt
Moyses & Aaron, & duodecim
principes Israel, singulos per do-
45 mos cognationum suarum. * Fue-
runtq. omnis numerus filiorum
Israel

Israel per domos & familias suas
a vigesimo anno & supra, qui po-
terant ad bella procedere, * sex- 46
centa tria millia virorum quin-
genti quinquaginta. * Leuitæ 47
autem in tribu familiarum suarũ G
non sunt numerati cum eis. * Lo- 48
cutusq. est Dominus ad Moysen,
dicens: * Tribum Leui noli nu- 49
merare, neque pones summam
eorum cum filijs Israel: * sed con- 50
stitue eos super tabernaculum te-
stimonij & cuncta vasa eius, &
quidquid ad ceremonias pertinet.
Ipsi portabunt tabernaculum &
omnia vtensilia eius: & erunt in
ministerio, ac per gyrum taberna-
culi metabuntur. * Cum profici- 51
scendum fuerit, deponent Leuitæ
tabernaculum: cum castrametan-
dum, erigent. quisquis externorũ
accesserit, occidetur. * Metabun- 52
tur autem castra filij Israel vnus-
quisque per turmas & cuneos at-
que exercitum suum. * Porro Le- 53
uitæ per gyrum tabernaculi figent
tentoria, ne fiat indignatio super
multitudinem filiorum Israel, &
excubabunt in custodijs taberna-
culi testimonij. * Fecerunt ergo 54
filij Israel iuxta omnia quæ præ-
ceperat Dominus Moysi.

CAP. II.

LOcutusq. est Dominus ad Moy 1
sen & Aaron, dicens: * Singu- 2
li per turmas, signa, atque vexil- A
la, & domos cognationum suarum
castrametabuntur filij Israel, per
gyrum tabernaculi fœderis. * Ad 3
Orientem Iudas figet tentoria per
turmas exercitus sui: eritq. prin-
ceps filiorum eius Nahasson filius
Aminadab. * & omnis de stirpe 4
eius summa pugnantium, septua-
ginta quattuor millia sexcenti.
* Iuxta eum castrametati sunt de 5
tribu Issachar, quorum princeps
fuit Nathanael filius Suar. * & 6
omnis numerus pugnatorum eius
quinquaginta quattuor millia
quadringenti. * In tribu Zabu- 7
lon princeps fuit Eliab filius He-
lon. * Omnis de stirpe eius exer- 8
citus pugnatorum, quinquaginta
septem millia quadringenti. * Vni- 9
uersi qui in castris Iudæ enume-
rati sunt, fuerunt centum octo-
ginta sex millia quadringenti: &
per turmas suas primi egredien-
10 tur. * In castris filiorum Ruben
B ad meridianam plagam erit prin-
11 ceps Elisur filius Sedeur: * & cun-
ctus exercitus pugnatorum eius
qui numerati sunt, quadraginta
12 sex millia quingenti. * Iuxta eum
castrametati sũt de tribu Simeon:
quorum princeps fuit Salamiel fi-
13 lius Surisaddai. * & cunctus exer-
citus pugnatorum eius, qui nu-
merati sunt, quinquaginta nouem
14 millia trecenti. * In tribu Gad
princeps fuit Eliasaph filius Duel.
15 * & cunctus exercitus pugnatorũ
eius, qui numerati sunt, qua-
draginta quinque millia sexcenti
16 quinquaginta. * Omnes qui re-
censiti sunt in castris Ruben, cen-
tum quinquaginta millia & mille
quadringenti quinquaginta per
turmas suas: in secundo loco pro-
17 ficiscentur. * Leuabitur autem
tabernaculum testimonij per offi-
cia Leuitarum & turmas eorum.
quomodo erigetur, ita & depo-
netur. Singuli per loca & ordi-
18 nes suos proficiscentur. * Ad oc-
C cidentalem plagam erunt castra
filiorum Ephraim, quorum prin-
ceps fuit Elisama filius Ammiud.
19 * cunctus exercitus pugnatorum
eius, qui numerati sunt, quadra-
20 ginta millia quingenti. * Et cum
eis tribus filiorum Manasse, quo-
rum princeps fuit Gamaliel filius
21 Phadassur. * cunctusq. exercitus
pugnatorum eius, qui numerati
sunt, trigintaduo millia ducenti.
22 * In tribu filiorum Beniamin prin
ceps fuit Abidan filius Gedeonis.
23 * & cunctus exercitus pugnatorũ
eius, qui recensiti sunt, triginta
quinque millia quadringenti.
24 * Omnes qui numerati sunt in ca-
stris Ephraim, centum octo mil-
lia centum per turmas suas: tertij
25 proficiscentur. * Ad Aquilonis
partẽ castrametati sunt filij Dan:
quorum princeps fuit Ahiezer fi-
26 lius Ammisaddai. * cunctus exer-
D citus pugnatorum eius, qui nu-
merati sunt, sexagintaduo millia
27 septingenti. * Iuxta eum fixere
tentoria de tribu Aser: quorũ prin
ceps fuit Phegiel filius Ochran.
28 * cunctus exercitus pugnatorum
eius, qui numerati sunt, quadra-
ginta millia & mille quingenti.
29 * De tribu filiorum Nephthali
prin-

princeps fuit Ahira filius Enan .
* cunctus exercitus pugnatorum 30
eius , quinquaginta tria millia
quadringenti . * Omnes , qui nu- 31
merati sunt in castris Dan , fue-
runt centum quinquaginta septé
millia sexcenti : & nouissimi pro-
ficiscentur . * Hic numerus filio- 32
rum Israel , per domos cognatio-
num suarum & turmas diuisi exer
citus , sexcenta tria millia quin-
genti quinquaginta. * Leuitæ au- 33
tem non sunt numerati inter fi-
lios Israel : sic enim præceperat
Dominus Moysi . * Feceruntq. fi- 34
lij Israel iuxta omnia quæ man-
dauerat Dominus. Castrametati
sunt per turmas suas , & profecti
per familias ac domos patrum
suorum .

CAP. III.

HÆ sunt generationes Aaron 1
& Moysi in die qua locutus A
est Dominus ad Moysen in mon-
‖ Exo. 6. d. 23 te Sinai . * ‖ Et hæc nomina filio- 2
rum Aaron : primogenitus eius
Nadab,deinde Abiu,& Eleazar,&
Ithamar . * Hæc nomina filiorum 3
Aaron sacerdotum qui vncti sunt,
& quorum repletæ & consecratæ
manus vt sacerdotio fungerentur .
‖ Leu. 10. a. 2 * ‖ Mortui sunt enim Nadab & 4
Abiu cum offerrent ignem alie-
1. Par. 24 a. 2 num in conspectu Domini in de-
serto Sinai , absque liberis : fun-
ctiq. sunt sacerdotio Eleazar &
Ithamar coram Aaron patre suo.
*Locutusq. est Dominus ad Moy- 5
sen,dicens : * Applica tribum Le- 6
ui,& fac stare in conspectu Aaron
sacerdotis vt ministrent ei , & ex-
cubent, * & obseruent quidquid 7
ad cultum pertinet multitudinis
coram tabernaculo testimonij,*& 8
custodiant vasa tabernaculi , ser-
uientes in ministerio eius . * Da- 9
bisq. dono Leuitas * Aaron & fi- 10
lijs eius,quibus traditi sunt a filijs B
Israel . Aaron autem & filios eius
constitues super cultum sacerdo-
tij.Externus,qui ad ministrandum
accesserit, morietur. * Locutusq. 11
est Dominus ad Moysen , dicens :
* Ego tuli Leuitas a filijs Israel pro 12
omni primogenito,qui aperit vul-
‖ Exo.13.a. 2 uam in filijs Israel,eruntq. Leuitæ
mei . * ‖ Meum est enim omne 13
Inf. 8. c. 16 primogenitum : ex quo percussi
primogenitos in Terra Ægypti ,
sanctificaui mihi quidquid primũ
nascitur in Israel ab homine vsque
ad pecus,mei sunt: ego Dominus.
14 *Locutusq. est Dominus ad Moy-
15 sen in deserto Sinai,dicens:* Nu-
C mera filios Leui per domos patrũ
suorum & familias , omnem ma-
sculum ab vno mense , & supra .
16 * Numerauit Moyses, vt præcepe-
17 rat Dominus , * ‖ & inuenti sunt ‖ Exo. 6. c. 16
filij Leui per nomina sua , Gerson
18 & Caath & Merari . * Filij Ger-
19 son: Lebni & Semei.*Filij Caath:
Amram & Iesaar,Hebron & Oziel.
20 * Filij Merari : Moholi & Musi .
21 * De Gerson fuere familiæ duæ ,
22 Lebnitica,& Semeitica:* quarum
numeratus est populus sexus ma-
sculini ab vno mense & supra, se-
23 ptem millia quingenti . * Hi post
tabernaculum metabuntur ad Oc-
24 cidentem * sub principe Eliasaph
25 filio Lael. * Et habebunt excubias
26 in tabernaculo fœderis, * ipsum
D tabernaculum & operimentum
eius, tentorium quod trahitur an-
te fores tecti fœderis , & cortinas
atrij: tentorium quoque quod ap-
penditur in introitu atrij taberna-
culi , & quidquid ad ritum altaris
pertinet,funes tabernaculi & om-
27 nia vtensilia eius . * Cognatio
Caath habebit populos Amrami-
tas & Iesaaritas & Hebronitas &
Ozielitas . Hæ sunt familiæ Caa-
thitarum recensitæ per nomina
28 sua : * omnes generis masculini
ab vno mense & supra,octo millia
sexcenti habebunt excubias San-
29 ctuarij , * & castrametabuntur ad
30 meridianam plagam.* Princepsq.
eorum erit Elisaphan filius Oziel:
31 * & custodient arcam, mensamq.
E & candelabrum , altaria & vasa
Sanctuarij , in quibus ministratur,
& velum, cunctamq. huiuscemo-
32 di supellectilem . * Princeps au-
tem principum Leuitarum Elea-
zar filius Aaron sacerdotis,erit su-
per excubitores custodiæ Sanctua-
33 rij . * At vero de Merari erunt po-
puli Moholitæ & Musitæ recensiti
34 per nomina sua : * omnes generis
masculini ab vno mense & supra ,
35 sex millia ducenti . * Princeps eo-
rum Suriel filius Abihaiel : in pla-
ga septentrionali castrametabun-
36 tur . * Erunt sub custodia eorum
tabulæ tabernaculi & vectes , &
columnæ

columnæ ac bases earum, & om-
nia quæ ad cultum huiuscemodi
pertinent: * columnæq. atrij per 37
circuitum cum basibus suis, &
paxilli cum funibus. * Castrame- 38
tabuntur ante tabernaculum fœ- F
deris, idest ad orientalem plagam,
Moyses & Aaron cum filijs suis,
habentes custodiam Sanctuarij in
medio filiorum Israel. quisquis
alienus accesserit, morietur.* Om- 39
nes Leuitæ, quos numerauerunt
Moyses & Aaron iuxta præceptũ
Domini per familias suas in gene-
re masculino a mense vno & su-
pra, fuerunt viginti duo millia.
* Et ait Dominus ad Moysen: 40
Numera primogenitos sexus ma-
sculini de filijs Israel ab vno men-
se & supra, & habebis summam
eorum. * Tollesq. Leuitas mihi 41
pro omni primogenito filiorum
Israel, ego sum Dominus: & pe-
cora eorum pro vniuersis primo-
genitis pecorum filiorum Israel.
* Recensuit Moyses, sicut præce- 42
perat Dominus, primogenitos fi-
liorum Israel.* & fuerunt mascu- 43
li per nomina sua, a mense vno & G
supra, viginti duo millia ducenti
septuaginta tres. * Locutusq. est 44
Dominus ad Moysen, dicens:
* Tolle Leuitas pro primogenitis 45
filiorum Israel, & pecora Leuita-
rum pro pecoribus eorum, eruntq.
Leuitæ mei. ego sum Dominus.
* In pretio autem ducentorum 46
septuaginta trium, qui excedunt
numerum Leuitarum de primo-
genitis filiorum Israel, * accipies 47
quinque siclos per singula capita
‖Exo. 30. b. 13 Leui. 27. e. 25 Ezec. 45. d. 12 ad mensuram Sanctuarij. ‖ Siclus
habet viginti obolos. * Dabisq. 48
pecuniam Aaron & filijs eius pre-
tium eorum qui supra sunt. * Tu- 49
lit igitur Moyses pecuniam eorũ,
qui fuerant amplius, & quos rede-
merant a Leuitis * pro primoge- 50
nitis filiorum Israel, mille trecen-
torum sexagintaquinque siclorum
iuxta pondus Sanctuarij, * & dedit 51
eam Aaron & filijs eius iuxta ver-
bum quod præceperat sibi Domi-
nus.

CAP. IIII.

LOcutusq. est Dominus ad Moy 1
‖ 1. Par. 15. b. 15 sen & Aaron, dicens: *‖ Tol- 2
le summam filiorum Caath de A
medio Leuitarum per domos &
3 familias suas, * a trigesimo anno
& supra, vsque ad quinquagesi-
mum annum, omnium qui in-
grediuntur vt stent & mini-
strent in tabernaculo fœderis.
4 * Hic est cultus filiorum Caath:
Tabernaculum fœderis, & San-
5 ctum sanctorum * ingredientur
Aaron & filij eius, quando mo-
uenda sunt castra, & deponent
velum quod pendet ante fores, in-
uoluentq. eo arcam testimonij.
6 * & operient rursum velamine iã-
thinarum pellium, extendentq.
desuper pallium totum hyacinthi-
7 num, & inducent vectes. * Men-
sam quoque propositionis inuol-
uent hyacinthino pallio, & po-
nent cum ea thuribula & morta-
riola, cyathos & crateras ad liba
fundenda: panes semper in ea
8 erunt: * extendentq. desuper pal-
lium coccineum, quod rursum
operient velamento ianthinarum
9 pellium, & inducent vectes. * Su-
ment & pallium hyacinthinum
quo operient candelabrum cum
lucernis & forcipibus suis & emũ-
ctorijs & cunctis vasis olei, quæ ad
concinnandas lucernas necessaria
10 sunt: * & super omnia ponent
operimentum ianthinarum pel-
11 lium, & inducent vectes. * Nec
B non & altare aureum inuoluent
hyacinthino vestimento, & exten-
dent desuper operimentum ian-
thinarum pellium, inducentq. ve-
12 ctes. * Omnia vasa, quibus mini-
stratur in Sanctuario, inuoluent
hyacinthino pallio, & extendent
desuper operimentum ianthina-
rum pellium, inducentq. vectes.
13 * Sed & altare mundabunt cinere,
& inuoluent illud purpureo vesti-
14 mento, * ponentq. cum eo omnia
vasa, quibus in ministerio eius
vtuntur, id est, ignium receptacu-
la, fuscinulas ac tridentes, vncinos
& batilla. Cuncta vasa altaris ope-
rient simul velamine ianthinarum
15 pelliũ, & inducent vectes.* Cumq.
inuoluerint Aaron & filij eius
Sanctuarium & omnia vasa eius
in commotione castrorum, tunc
intrabunt filij Caath vt portent
inuoluta: & non tangent vasa
Sanctuarij, ne moriantur. Ista sunt
onera filiorum Caath in taberna-
16 culo fœderis: * super quos erit

Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad
cuius curam pertinet oleum ad
concinnandas lucernas, & compo-
sitionis incensum, & sacrificium,
quod semper offertur, & oleum
vnctionis, & quidquid ad cultum
tabernaculi pertinet, omniumq.
vasorum, quæ in Sanctuario sunt.
*Locutusq. est Dominus ad Moy- 17
sen, & Aaron, dicens: * Nolite 18
perdere populum Caath de medio
Leuitarum: * sed hoc facite eis, 19
vt viuant, & non moriantur, si te-
tigerint Sancta sanctorum. Aaron
& filij eius intrabunt, ipsiq. dispo-
nent opera singulorum, & diui-
dent quid portare quis debeat.
* Alij nulla curiositate videant 20
quæ sunt in Sanctuario priusquam
inuoluantur, alioquin morientur.
*Locutusq. est Dominus ad Moy- 21
sen, dicens: * Tolle summam 22
etiam filiorum Gerson per domos
ac familias & cognationes suas,
* a triginta annis & supra, vsque 23
ad annos quinquaginta. Numera C
omnes qui ingrediuntur & mini-
strant in tabernaculo fœderis.
* Hoc est officium familiæ Gerso- 24
nitarum, * vt portent cortinas ta- 25
bernaculi & tectum fœderis ope-
rimentum aliud, & super omnia
velamen ianthinum tentoriumq.
quod pendet in introitu taberna-
culi fœderis, * cortinas atrij, & 26
velum in introitu quod est ante
tabernaculum. Omnia quæ ad al-
tare pertinent, funiculos, & vasa
ministerij, * iubente Aaron & fi- 27
lijs eius, portabunt filij Gerson: &
scient singuli cui debeant oneri
mancipari. * Hic est cultus fami- 28
liæ Gersonitarum in tabernaculo
fœderis, eruntq. sub manu Itha-
mar filij Aaron sacerdotis. * Fi- 29
lios quoque Merari per familias &
domos patrum suorum recensebis
* a triginta annis & supra, vsque 30
ad annos quinquaginta, omnes
qui ingrediuntur ad officium mi
nisterij sui & cultum fœderis testi
monij. * Hæc sunt onera eorum: 31
Portabunt tabulas tabernaculi &
vectes eius, columnas ac bases ea-
rum, * columnas quoque atrij per 32
circuitum cum basibus & paxillis
& funibus suis. Omnia vasa &
supellectilem ad numerum acci-
pient, sicq. portabunt. * Hoc est 33
officium familiæ Meraritarum &
ministerium in tabernaculo fœ-
D deris: eruntq. sub manu Ithamar
34 filij Aaron sacerdotis. * Recen-
suerunt igitur Moyses & Aaron
& principes synagogæ filios Caath
per cognationes & domos patrum
35 suorum * a triginta annis & su-
pra, vsque ad annum quinquage-
simum, omnes qui ingrediuntur
ad ministerium tabernaculi fœ-
36 deris: * & inuenti sunt duo millia
37 septingenti quinquaginta. * Hic
est numerus populi Caath qui in-
trant tabernaculum fœderis: hos
numerauit Moyses & Aaron iux-
ta sermonem Domini per manũ
38 Moysi. * Numerati sunt & filij
Gerson per cognationes & domos
39 patrum suorum, * a triginta an-
nis & supra, vsque ad quinqua-
gesimum annum, omnes qui in-
grediuntur vt ministrent in taber-
40 naculo fœderis: * & inuenti sunt
41 duo millia sexcenti triginta. * Hic
est populus Gersonitarum, quos
numerauerunt Moyses & Aaron
42 iuxta verbum Domini. * Nume-
rati sunt & filij Merari per cogna-
tiones & domos patrum suorum
43 * a triginta annis & supra, vsque
ad annum quinquagesimum,
omnes qui ingrediuntur ad ex-
plendos ritus tabernaculi fœderis:
44 * & inuenti sunt tria millia ducen
45 ti. * hic est numerus filiorum
Merari, quos recensuerunt Moy-
ses & Aaron iuxta imperium Do-
46 mini per manum Moysi. * Om-
nes qui recensiti sunt de Leuitis,
& quos recenseri fecit ad nomen
Moyses & Aaron, & principes Is-
rael per cognationes & domos pa-
47 trum suorum * a triginta annis &
supra, vsque ad annum quinqua-
gesimum, ingredientes ad mini-
sterium tabernaculi, & onera
48 portanda, * fuerunt simul octo
49 millia quingenti octoginta. * Iux-
ta verbum Domini recensuit eos
Moyses, vnumquemque iuxta of-
ficium & onera sua, sicut præce-
perat ei Dominus.

CAP. V.

1 LOcutusq. est Dominus ad
2 Moysen, dicens: * Præcipe
A filijs Israel, vt eijciant de castris
omnem leprosum, & qui semine
fluit, pollutusq. est super mortuo

* tam

3 * tam masculum quàm feminam
eijcite de castris, ne contaminent
ea cum habitauerim vobiscum.
4 * Feceruntq. ita filij Israel, & eie-
cerunt eos extra castra, sicut locu-
5 tus erat Dominus Moysi. * Locu-
tusq. est Dominus ad Moysen, di-
6 cens: * Loquere ad filios Israel:
Vir, siue mulier, cum fecerint ex
omnibus peccatis, quæ solent ho-
minibus accidere, & per negligen-
tiam transgressi fuerint manda-
tum Domini, atque deliquerint,
7 * confitebuntur peccatum suum,
& reddẽt ipsum caput, quintamq.
partem desuper ei, in quem pec-
8 cauerint. *Sin autem non fuerit
qui recipiat, dabunt Domino, &
erit sacerdotis, excepto ariete, qui
offertur pro expiatione, vt sit pla-
9 cabilis hostia. * Omnes quoque
primitiæ, quas offerunt filij Israel,
10 ad sacerdotem pertinẽt: * & quid-
B quid in Sanctuarium offertur a
singulis, & traditur manibus sa-
11 cerdotis, ipsius erit. * Locutusq.
est Dominus ad Moysen, dicens:
12 * Loquere ad filios Israel, & dices
ad eos: Vir, cuius vxor errauerit,
13 maritumq. cõtemnens * dormie-
rit cum altero viro, & hoc maritus
deprehendere nõ quiuerit, sed la-
tet adulterium, & testibus argui
non potest, quia non est inuenta
14 in stupro: * si spiritus zelotypiæ
concitauerit virum contra vxorẽ
suam, quæ vel polluta est, vel falsa
15 suspicione appetitur, * adducet eã
ad sacerdotem, & offeret obla-
tionem pro illa decimam partem
sati farinæ hordeaceæ: non fundet
super eam oleum, nec imponet
thus: quia sacrificium zelotypiæ
est, & oblatio inuestigans adul-
16 terium. * Offeret igitur eam sa-
cerdos, & statuet coram Domi-
17 no. * assumetq. aquam sanctam
C in vase fictili, & pauxillum terræ
de pauimento tabernaculi mittet
18 in eam. * Cumq. steterit mulier
in conspectu Domini, discoope-
riet caput eius, & ponet super
manus illius sacrificium recorda-
tionis, & oblationem zelotypiæ:
ipse autem tenebit aquas ama-
rissimas, in quibus cum execra-
19 tione maledicta congessit. * adiu-
rabitq. eam, & dicet: Si non
dormiuit vir alienus tecum, &
si non polluta es deserto mariti
thoro, non te nocebunt aquæ istæ
amarissimæ, in quas maledicta
20 congessi. * Sin autem declinasti a
viro tuo, atque polluta es, & con-
21 cubuisti cum altero viro: * his ma-
ledictionibus subiacebis: Det te
Dominus in maledictionem, exẽ-
plumq. cunctorum in populo suo:
putrescere faciat femur tuum, &
tumens vterus tuus disrumpatur.
22 * ingrediantur aquæ maledictæ in
ventrem tuum, & vtero tume-
scente putrescat femur. Et re-
spondebit mulier, Amen, amen.
23 * Scribetq. sacerdos in libello ista
D maledicta, & delebit ea aquis ama
rissimis, in quas maledicta con-
24 gessit, * & dabit ei bibere.
25 Quas cum exhauserit, * tollet sa-
cerdos de manu eius sacrificium
zelotypiæ, & eleuabit illud coram
Domino, imponetq. illud super
altare: ita dumtaxat vt prius,
26 * pugillum sacrificij tollat de eo,
quod offertur, & incendat super
altare: & sic potum det mulieri
27 aquas amarissimas. * Quas cum
biberit, si polluta est, & contem-
pto viro adulterij rea, pertransi-
bunt eam aquæ maledictionis, &
inflato ventre computrescet fe-
mur: eritq. mulier in maledictio-
nem, & in exemplum omni po-
28 pulo. * Quod si polluta non fue-
rit, erit innoxia, & faciet liberos.
29 * Ista est lex zelotypiæ. Si declina-
uerit mulier a viro suo, & si pol-
30 luta fuerit, * maritusq. zeloty-
piæ spiritu concitatus adduxerit
eam in conspectu Domini, & fe-
cerit ei sacerdos iuxta omnia quæ
31 scripta sunt: * maritus absque
culpa erit, & illa recipiet iniqui-
tatem suam.

CAP. VI.

1 Locutusq. est Dominus ad Moy
2 sen, dicens: * Loquere ad fi-
A lios Israel, & dices ad eos: Vir, si-
ue mulier, cum fecerint votum
vt sanctificentur, & se voluerint
3 Domino consecrare: * a vino, &
omni, quod inebriare potest, ab-
stinebunt. Acetum ex vino, &
ex qualibet alia potione, & quid-
quid de vua exprimitur, non bi-
bent: vuas recentes siccasq. non
4 comedent * cunctis diebus quibus
ex voto Domino consecrantur:

quidquid ex vinea esse potest, ab
vua passa vsque ad acinum non
comedent. * Omni tempore sepa- 5
|| Iudic. 13. a. 5 rationis suæ || nouacula non tran-
sibit per caput eius vsque ad com-
pletum diem, quo Domino con-
secratur. Sanctus erit, crescente
cæsarie capitis eius. * Omni tem- 6
pore cõsecrationis suæ super mor- B
tuum non ingredietur, * nec super 7
patris quidem & matris & fratris
sororisq. funere contaminabitur,
quia consecratio Dei sui super ca-
put eius est. * Omnibus diebus se- 8
parationis suæ sanctus erit Domi-
no. * Sin autem mortuus fuerit 9
subito quispiam coram eo, pol-
luetur caput consecrationis eius:
quod radet illico in eadem die
purgationis suæ, & rursum septi-
ma. * in octaua autem die offeret 10
duos turtures, vel duos pullos co-
lumbæ sacerdoti in introitu fœ-
deris testimonij. * facietq. sacer- 11
dos vnum pro peccato, & alterum
in holocaustum, & deprecabitur
pro eo, quia peccauit super mor-
tuo: sanctificabitq. caput eius in
die illo: * & consecrabit Domino 12
dies separationis illius, offerens
agnum anniculum pro peccato:
ita tamen vt dies priores irriti fiãt,
quoniam polluta est sanctificatio
eius. * Ista est lex consecrationis. 13
Cum dies, quos ex voto decreue- C
rat, complebuntur: adducet eum
ad ostium tabernaculi fœderis,
* & offeret oblationem eius Do- 14
mino, agnum anniculum imma-
culatum in holocaustum, & ouem
anniculam immaculatam pro pec-
cato, & arietem immaculatum,
hostiam pacificam, * canistrum 15
quoque panum azymorum qui
conspersi sint oleo, & lagana abs-
que fermento vncta oleo, ac li-
bamina singulorum: * quæ offe- 16
ret sacerdos coram Domino, &
faciet tam pro peccato, quàm in
holocaustum. * Arietem vero im- 17
molabit hostiam pacificam Do-
mino, offerens simul canistrum
azymorum, & libamenta quæ ex
|| Act. 21. d. 24 more debentur. * || Tunc radetur 18
nazaræus ante ostium tabernaculi
fœderis cæsarie cõsecrationis suæ:
tolletq. capillos eius, & ponet su-
per ignem, qui est suppositus sa-
crificio pacificorum. * Et armum 19
coctum arietis, tortamq. absque D
fermento vnam de canistro, & la-
ganum azymum vnum, & tradet
in manus nazaræi, postquam ra-
20 sum fuerit caput eius. * Susceptaq.
rursum ab eo, eleuabit in conspe-
ctu Domini: & sanctificata sacer-
dotis erunt, sicut pectusculum,
quod separari iussum est, & femur.
post hæc potest bibere nazaræus
21 vinum. * Ista est lex nazaræi, cum
vouerit oblationem suam Domi-
no tempore consecrationis suæ,
exceptis his, quæ inuenerit ma-
nus eius. iuxta quod mente de-
uouerat, ita faciet ad perfectionẽ
22 sanctificationis suæ. * Locutusq.
est Dominus ad Moysen, dicens:
23 * Loquere Aaron & filijs eius:
Sic benedicetis filijs Israel, & di- Eccli. 36. c. 19
24 cetis eis: * Benedicat tibi Domi-
25 nus, & custodiat te. * Ostendat Do-
minus faciem suam tibi, & mi-
26 sereatur tui. * Conuertat Domi-
nus vultum suum ad te, & det ti-
27 bi pacem. * Inuocabuntq. no-
men meum super filios Israel, &
ego benedicam eis.

CAP. VII.

1 A FActum || est autem in die qua || Exod. 40. b. 16
compleuit Moyses tabernacu-
lum, & erexit illud: vnxitq. &
sanctificauit eum omnibus vasis
suis, altare similiter & omnia va-
2 sa eius. * Obtulerunt principes Is-
rael & capita familiarum, qui erãt
per singulas tribus, præfectiq. eo-
3 rum, qui numerati fuerant, * mu-
nera coram Domino sex plaustra
tecta cum duodecim bobus. Vnũ
plaustrum obtulere duo duces,
& vnum bouem singuli, obtule-
runtq. ea in conspectu taberna-
4 culi. * Ait autem Dominus ad
5 Moysen: * Suscipe ab eis vt ser-
uiant in ministerio tabernaculi,
& trades ea Leuitis iuxta ordinem
6 ministerij sui. * Itaque cum
suscepisset Moyses plaustra & bo-
7 ues, tradidit eos Leuitis. * Duo
plaustra & quattuor boues dedit
filijs Gerson, iuxta id quod habe-
8 bant necessarium. * quattuor alia
plaustra, & octo boues dedit filijs
Merari secundum officia & cul-
tum suum, sub manu Ithamar fi-
9 lij Aaron sacerdotis. * filijs autem
Caath non dedit plaustra & bo-
ues: quia in Sanctuario seruiũt, &

onera proprijs portant humeris.
* Igitur obtulerunt duces in de- 10
dicationem altaris, die qua vn-
ctum est, oblationem suam ante
altare.* Dixitq. Dominus ad Moy 11
sen: Singuli duces per singulos B
dies offerant munera in dedica-
tionem altaris. * Primo die ob- 12
tulit oblationem suam Nahasson
filius Aminadab de tribu Iuda:
* fueruntq. in ea acetabulum ar- 13
genteum pondo centum triginta
siclorum, phiala argentea habens
septuaginta siclos iuxta pondus
Sanctuarij, vtrumque plenum
simila conspersa oleo in sacrifi-
cium: * mortariolum ex decem 14
siclis aureis plenum incenso:*bo- 15
uem de armento, & arietem, &
agnum anniculum in holocau-
stum: * hircumq. pro peccato: 16
* & in sacrificio pacificorum bo- 17
ues duos, arietes quinque, hir-
cos quinque, agnos anniculos
quinque. hæc est oblatio Nahas-
son filij Aminadab. * Secundo 18
die obtulit Nathanael filius Suar,
dux de tribu Issachar, * acetabu- 19
lum argenteum appendens cen-
tum triginta siclos, phialam ar-
genteam habentem septuaginta
siclos, iuxta pondus Sanctuarij,
vtrumque plenum simila cõsper-
sa oleo in sacrificium: * morta- 20
riolum aureum habens decem
siclos plenum incenso: * bouem 21
de armento, & arietem, & agnum
anniculum in holocaustum:* hir- 22
cumq. pro peccato: * & in sacri- 23
ficio pacificorum boues duos, a-
rietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc
fuit oblatio Nathanael filij Suar.
* Tertio die princeps filiorum 24
Zabulon Eliab filius Helon, * ob- 25
tulit acetabulum argenteum ap-
pendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem
septuaginta siclos ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenum simila
conspersa oleo in sacrificium: C
* mortariolum aureum appen- 26
dens decem siclos plenum incen-
so: * bouem de armento, & arie- 27
tem, & agnum anniculum in ho-
locaustum: * hircumq. pro pec- 28
cato:* & in sacrificio pacificorum 29
boues duos, arietes quinque,
hircos quinque, agnos anniculos
quinque. hæc est oblatio Eliab
30 filij Helon. * Die quarto prin-
ceps filiorum Ruben, Elisur filius
31 Sedeur * obtulit acetabulum ar-
genteum appendens centum tri-
ginta siclos, phialam argenteam
habentem septuaginta siclos ad
pondus Sanctuarij, vtrumque
plenum simila conspersa oleo in
32 sacrificium: * mortariolum au-
reum appendens decem siclos
33 plenum incenso: * bouem de
armento, & arietem, & agnum
34 anniculum in holocaustum:* hir-
35 cumq. pro peccato: * & in ho-
stias pacificorum boues duos, arie
tes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc
fuit oblatio Elisur filij Sedeur.
36 * Die quinto princeps filiorum
Simeon Salamiel filius Surisaddai
37 * obtulit acetabulum argenteum
appendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem
septuaginta siclos ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenum simi-
la conspersa oleo in sacrificium:
38 * mortariolum aureum appendẽs
39 decem siclos plenum incẽso:* bo-
uem de armento, & arietem, &
agnum anniculum in holocaustũ:
40 * hircumq. pro peccato: * & in
41 hostias pacificorum boues duos,
D arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc
fuit oblatio Salamiel filij Surisad-
42 dai.* Die sexto princeps filiorum
43 Gad, Eliasaph filius Duel * ob-
tulit acetabulum argenteum ap-
pendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem
septuaginta siclos ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenum simila
conspersa oleo in sacrificium:
44 *mortariolum aureum appendens
decem siclos plenum incenso:
45 * bouem de armento, & arietem,
& agnum anniculum in holocau-
46 stum: * hircumq. pro peccato:
47 * & in hostias pacificorum boues
duos, arietes quinque, hircos quin
que, agnos anniculos quinque.
hæc fuit oblatio Eliasaph filij
48 Duel. * Die septimo princeps fi-
liorum Ephraim, Elisama filius
49 Ammiud * obtulit acetabulum
argenteum appendens centum
triginta siclos, phialam argen-
team habentem septuaginta siclos
ad pondus Sanctuarij, vtrumque
plenum simila conspersa oleo in

sacrificium: * mortariolum aureũ 50
appendens decem siclos plenum
incenso: * bouem de armento, & 51
arietem, & agnum anniculum
in holocaustum: * hircumq. pro 52
peccato: * & in hostias pacifico- 53
rum, boues duos, arietes quin- E
que, hircos quinque, agnos an-
niculos quinque. hæc fuit obla-
tio Elisama filij Ammiud. * Die 54
octauo, princeps filiorum Manas-
se, Gamaliel filius Phadassur, *ob- 55
tulit acetabulum argenteum ap-
pendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem
septuaginta siclos ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenum simila
conspersa oleo in sacrificium:
* mortariolum aureum appendẽs 56
decem siclos, plenum incenso:
* bouem de armento, & arietem, 57
& agnum anniculum in holocau-
stum: * hircumq. pro peccato: 58
* & in hostias pacificorum boues 59
duos, arietes quinque, hircos
quinque, agnos anniculos quin-
que. hæc fuit oblatio Gamaliel
filij Phadassur. * Die nono prin- 60
ceps filiorum Beniamin, Abidan
filius Gedeonis, * obtulit aceta- 61
bulum argenteum appendens cen-
tum triginta siclos, phialam ar-
genteam habentem septuaginta
siclos ad pondus Sanctuarij, vtrũ-
que plenum simila conspersa oleo
in sacrificium: * & mortariolum 62
aureum appendens decem siclos
plenum incenso: * bouem de 63
armento, & arietem, & agnum
anniculum in holocaustum: * hir- 64
cumq. pro peccato: * & in hostias 65
pacificorum boues duos, arietes F
quinque, hircos quinque, agnos
anniculos quinque. hæc fuit ob-
latio Abidan filij Gedeonis. * Die 66
decimo princeps filiorum Dan,
Ahiezer filius Ammisaddai *obtu 67
lit acetabulum argenteum appen-
dens centum triginta siclos, phia-
lam argenteam habentem septua-
ginta siclos, ad pondus Sanctua-
rij, vtrumque plenum simila con-
spersa oleo in sacrificium: * mor- 68
tariolum aureum appendens de-
cem siclos plenum incenso: * bo- 69
uem de armento, & arietem, &
agnum anniculum in holocaustũ:
* hircumq. pro peccato: * & in 70
hostias pacificorum boues duos, 71
arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc
fuit oblatio Ahiezer filij Ammi-
72 saddai. * Die vndecimo princeps
filiorũ Aser, Phegiel filius Ochran
73 * obtulit acetabulum argenteum
appendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem se-
ptuaginta siclos ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenum simila
conspersa oleo in sacrificium:
74 * mortariolum aureum appendẽs
75 decem siclos plenũ incenso: * bo-
uem de armento, & arietem, &
agnum anniculum in holocaustũ:
76 * hircumq. pro peccato: * & in
77 hostias pacificorum boues duos,
arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc
fuit oblatio Phegiel filij Ochran.
78 * Die duodecimo princeps filiorũ
Nephthali, Ahira filius Enan
79 * obtulit acetabulum argenteum
appendens centum triginta siclos,
phialam argenteam habentem
septuaginta siclos ad pondus San-
ctuarij, vtrumque plenum simila
G oleo conspersa in sacrificium:
80 * mortariolum aureum appendẽs
decem siclos, plenum incenso:
81 * bouem de armento, & arietem,
& agnum anniculum in holocau-
82 stum: * hircumq. pro peccato:
83 * & in hostias pacificorum boues
duos, arietes quinque, hircos
quinque, agnos anniculos quin-
que. hæc fuit oblatio Ahira filij
84 Enan. * Hæc in dedicatione alta-
ris oblata sunt a principibus Is-
rael, in die qua consecratum est.
acetabula argentea duodecim:
phialæ argenteæ duodecim: mor-
85 tariola aurea duodecim: * ita vt
centum triginta siclos argenti ha-
beret vnum acetabulum, & se-
ptuaginta siclos haberet vna phia-
la: id est, in commune vasorum
omnium ex argento sicli duo mil-
lia quadringenti, pondere San-
86 ctuarij. * mortariola aurea duo-
decim plena incenso denos siclos
appendentia pondere Sanctuarij:
id est, simul auri sicli centum
87 viginti: * boues de armento in
holocaustum duodecim, arietes
duodecim, agni anniculi duode-
cim, & libamenta eorum: hirci
88 duodecim pro peccato. * In ho-
stias pacificorum, boues viginti
quattuor, arietes sexaginta, hirci
sexaginta, agni anniculi sexagin-
ta.

ta. Hæc oblata sunt in dedica-
tione altaris, quando vnctum
est. * Cumq. ingrederetur Moy- 89
ses tabernaculum fœderis, vt
consuleret oraculum, audiebat
vocem loquentis ad se de propi-
tiatorio quod erat super arcam
testimonij inter duos Cherubim,
vnde & loquebatur ei.

CAP. VIII.

LOcutusq. est Dominus ad Moy 1
sen, dicens: * Loquere Aa- 2
ron, & dices ad eum: Cum po- A
sueris septem lucernas, candela-
brum in australi parte erigatur.
Hoc igitur præcipe vt lucernæ cō-
tra boream e regione respiciant
ad mensam panum propositionis,
contra eam partem, quam cande-
labrum respicit, lucere debebunt.
* Fecitq. Aaron, & imposuit lu- 3
cernas super candelabrū, vt præ-
ceperat Dominus Moysi. * Hæc 4
autem erat factura candelabri, ex
auro ductili, tam medius stipes,
quàm cuncta quæ ex vtroque ca-
lamorum latere nascebantur: iux-
ta exemplum quod ostendit Do-
minus Moysi, ita operatus est
candelabrum. * Et locutus est Do 5
minus ad Moysen, dicens: * Tol- 6
le Leuitas de medio filiorum Is-
rael, & purificabis eos * iuxta 7
hunc ritum: Aspergantur aqua B
lustrationis, & radant omnes pi-
los carnis suæ. Cumq. lauerint
vestimenta sua, & mundati fue-
rint, * tollent bouem de armen- 8
tis, & libamentum eius similam
oleo conspersam: bouem autem
alterum de armento tu accipies
pro peccato: * & applicabis Le- 9
uitas coram tabernaculo fœderis,
conuocata omni multitudine fi-
liorum Israel. * Cumq Leuitæ 10
fuerint coram Domino, ponent
filij Israel manus suas super eos.
* & offeret Aaron Leuitas, munus 11
in conspectu Domini a filijs Is-
rael, vt seruiant in ministerio eius.
* Leuitæ quoque ponent manus 12
suas super capita boum, e quibus
vnum facies pro peccato, & alte-
rum in holocaustum Domini, vt
depreceris pro eis. * Statuesq. Le- 13
uitas in conspectu Aaron & filio-
rum eius, & consecrabis oblatos C
Domino, * ac separabis de me- 14
dio filiorum Israel, vt sint mei.
15 * & postea ingredientur taberna-
culum fœderis, vt seruiant mihi.
Sicq. purificabis & consecrabis
eos in oblationem Domini: quo-
niam dono donati sunt mihi a fi-
16 lijs Israel. * || Pro primogenitis || Sup. 3. b. 13
quæ aperiunt omnem vuluam in
17 Israel, accepi eos. * Mea sunt Exo.13.a.2
enim omnia primogenita filiorū Luc.2.d.23
Israel, tam ex hominibus quam
ex iumentis. Ex die quo percus-
si omne primogenitum in Terra
18 Ægypti, sanctificaui eos mihi: * &
tuli Leuitas pro cunctis primoge-
19 nitis filiorum Israel: * tradidiq.
eos dono Aaron & filijs eius de
medio populi, vt seruiant mihi
pro Israel in tabernaculo fœderis,
& orent pro eis ne sit in populo
plaga, si ausi fuerint accedere ad
20 Sanctuarium. * Feceruntq. Moy-
D ses & Aaron & omnis multitudo
filiorum Israel super Leuitis quæ
21 præceperat Dominus Moysi: * pu-
rificatiq. sunt, & lauerunt vesti-
menta sua. Eleuauitq. eos Aaron
in conspectu Domini, & orauit
22 pro eis, * vt purificati ingrede-
rentur ad officia sua in tabernacu-
lum fœderis coram Aaron & filijs
eius. Sicut præceperat Dominus
Moysi de Leuitis, ita factum est.
23 * Locutusq. est Dominus ad Moy
24 sen, dicens: * Hæc est lex Leui-
tarum, A viginti quinque annis
& supra, ingredientur vt mini-
strent in tabernaculo fœderis.
25 * Cumq. quinquagesimum an-
num ætatis impleuerint, seruire
26 cessabunt: * eruntq. ministri fra-
trum suorum in tabernaculo fœ-
deris, vt custodiant quæ sibi fue-
rint commendata, opera autem
ipsa non faciant. Sic dispones Le-
uitas in custodijs suis.

CAP. IX.

1 LOcutus est Dominus ad Moy-
A sen in deserto Sinai anno se-
cundo, postquam egressi sunt de
Terra Ægypti, mense primo di-
2 cens: * || Faciant filij Israel Phase || Exo.12.a.2
3 in tempore suo, * quartadecima
die mensis huius ad vesperam,
iuxta omnes ceremonias & iusti-
4 ficationes eius. * Præcepitq. Moy-
ses filijs Israel vt facerent Phase.
5 * Qui fecerunt tempore suo: quar-

tadecima die mensis ad vesperam
in monte Sinai. Iuxta omnia quæ
mandauerat Dominus Moysi, fe-
cerunt filij Israel. * Ecce autem 6
quidam immundi super anima
hominis, qui non poterant face-
re Phase in die illo, accedentes ad
Moysen & Aaron, * dixerunt eis: 7
Immundi sumus super anima ho- B
minis. quare fraudamur vt non
valeamus oblationem offerre Do-
mino in tempore suo inter filios
Israel? * Quibus respondit Moy- 8
ses: State vt consulam quid præ-
cipiat Dominus de vobis. * Lo- 9
cutusq. est Dominus ad Moysen,
dicens: * Loquere filijs Israel: Ho- 10
mo qui fuerit immundus super
anima, siue in via procul in gen-
te vestra, faciat Phase Domino
* in mense secundo, quartadeci- 11
ma die mensis ad vesperam: cum
azymis & lactucis agrestibus co-
medent illud: * non relinquent 12
ex eo quippiam vsque mane, ‖ &
os eius non confringent, omnem
ritum Phase obseruabunt. * Si 13
quis autem & mundus est, & in
itinere non fuit, & tamen non fe-
cit Phase, exterminabitur anima
illa de populis suis, quia sacrifi-
cium Domino non obtulit tem-
pore suo: peccatum suum ipse C
portabit. * Peregrinus quoque 14
& aduena si fuerint apud vos, fa-
cient Phase Domino iuxta cere-
monias & iustificationes eius.
Præceptum idem erit apud vos
tam aduenæ quàm indigenæ.
* ‖ Igitur die qua erectum est ta- 15
bernaculum, operuit illud nubes.
A vespere autem super tentorium
erat quasi species ignis vsque ma-
ne. * sic fiebat iugiter: per diem 16
operiebat illud nubes, & per no-
ctem quasi species ignis. * Cumq. 17
ablata fuisset nubes, quæ taber-
naculum protegebat, tunc profi-
ciscebantur filij Israel: & in loco
vbi stetisset nubes, ibi castrame-
tabantur. * Ad imperium Domi- 18
ni proficiscebantur, & ad impe-
rium illius figebant tabernacu-
lum. ‖ Cunctis diebus quibus sta-
bat nubes super tabernaculum,
manebant in eodem loco: * & 19
si euenisset vt multo tempore ma-
neret super illud, erant filij Israel
in excubijs Domini, & non pro- D
ficiscebantur * quot diebus fuisset 20
nubes super tabernaculum. Ad
imperium Domini erigebant ten-
toria, & ad imperium illius de-
21 ponebant. * Si fuisset nubes a ve-
spere vsque mane, & statim dilu-
culo tabernaculum reliquisset,
proficiscebantur: &, si post diem
& noctem recessisset, dissipabant
22 tentoria. * Si vero biduo aut vno
mense vel longiori tempore fuis-
set super tabernaculum, mane-
bant filij Israel in eodem loco, &
non proficiscebantur: statim au-
tem vt recessisset, mouebant ca-
23 stra. * Per verbum Domini fige-
bant tentoria, & per verbum illius
proficiscebantur: erantq. in excu-
bijs Domini iuxta imperium eius
per manum Moysi.

‖ Exo. 12. g. 46 Ioan. 19. f. 37

‖ Exo. 40. b. 16

‖ 1. Cor. 10. a. 1

CAP. X.

1 Locutusq. est Dominus ad
2 Moysen, dicens: * Fac tibi
A duas tubas argenteas ductiles, qui-
bus conuocare possis multitudi-
nem quando mouenda sunt ca-
3 stra. * Cumq. increpueris tubis,
congregabitur ad te omnis turba
ad ostium tabernaculi fœderis.
4 * Si semel clãgueris, venient ad te
principes, & capita multitudinis
5 Israel. * Si autem prolixior atque
concisus clangor increpuerit, mo-
uebunt castra primi qui sunt ad
6 orientalem plagam. * In secun-
do autem sonitu & pari vlulatu
tubæ, leuabunt tentoria qui ha-
bitant ad meridiem. & iuxta
hunc modum reliqui facient, vlu-
lantibus tubis in profectionem.
7 * Quando autem congregandus
est populus, simplex tubarum
clangor erit, & non concise vlu-
8 labunt. * Filij autem Aaron sacer-
dotes clangent tubis: eritq. hoc
legitimum sempiternum in gene-
9 rationibus vestris. * Si exieritis
B ad bellum de terra vestra contra
hostes qui dimicant aduersum
vos, clangetis vlulantibus tubis,
& erit recordatio vestri coram
Domino Deo vestro, vt eruamini
de manibus inimicorum vestro-
10 rum. * Si quando habebitis epu-
lum, & dies festos, & calendas,
canetis tubis super holocaustis, &
pacificis victimis, vt sint vobis in
recordationem Dei vestri. ego Do
11 minus Deus vester. * Anno se-
cundo,

eundo, mense secundo, vigesima
die mensis eleuata est nubes de
tabernaculo fœderis: * profectiq. 12
sunt filij Israel per turmas suas de
deserto Sinai, & recubuit nubes
in solitudine Pharan. * Moue- 13
runtq. castra primi iuxtà imperiũ
‖ Sup.1.2.7 Domini in manu Moysi. * ‖ Filij 14
Iuda per turmas suas: quorum
princeps erat Nahasson filius A-
minadab. * In tribu filiorum Is- 15
sachar fuit princeps Nathanael fi- 16
lius Suar. * In tribu Zabulon erat
princeps Eliab filius Helon. * De- 17
positumq. est tabernaculum, quod
portantes egressi sunt filij Gerson
& Merari. * Profectiq. sunt & fi- 18
lij Ruben, per turmas & ordinem
suum: quorum princeps erat He- C
lisur filius Sedeur. * In tribu au- 19
tem filiorum Simeon, princeps
fuit Salamiel filius Surisaddai.
* Porro in tribu Gad erat princeps 20
Eliasaph filius Duel. * Profectiq. 21
sunt & Caathitæ portantes San-
ctuarium. Tamdiu tabernacu-
lum portabatur, donec venirent
ad erectionis locum. * Mouerunt 22
castra & filij Ephraim per turmas
suas, in quorum exercitu princeps
erat Elisama filius Ammiud.* In 23
tribu autem filiorum Manasse
princeps fuit Gamaliel filius Pha-
dassur. * & in tribu Beniamin erat 24
dux Abidan filius Gedeonis.* No- 25
uissimi castrorum omnium pro-
fecti sunt filij Dan per turmas
suas, in quorum exercitu princeps
fuit Ahiezer filius Ammisaddai.
* In tribu autem filiorum Aser 26
erat princeps Phegiel filius O-
chran. * Et in tribu filiorum 27
Nephthali princeps fuit Ahira fi-
lius Enan. * Hæc sunt castra, & 28
profectiones filiorum Israel per
turmas suas quando egredieban-
tur. * Dixitq. Moyses Hobab fi- 29
lio Raguel Madianitæ, cognato
suo: Proficiscimur ad locum,
quem Dominus daturus est no-
bis: veni nobiscum, vt benefacia-
mus tibi: quia Dominus bona D
promisit Israeli. * Cui ille respon- 30
dit: Non vadam tecum, sed reuer-
tar in terram meam, in qua na-
tus sum. * Et ille: Noli, inquit, 31
nos relinquere: tu enim nosti in
quibus locis per desertum castra
ponere debeamus, & eris ductor
noster. * Cumq. nobiscum ve- 32
neris, quidquid optimum fuerit
ex opibus, quas nobis traditurus
33 est Dominus, dabimus tibi. * Pro-
fecti sunt ergo de Monte Domini
viam trium dierum, arcaq. fœde-
ris Domini præcedebat eos, per
dies tres prouidens castrorum lo-
34 cum. * Nubes quoque Domini
super eos erat per diem cum ince-
35 derent. * Cumq. eleuaretur ar-
ca, dicebat Moyses: ‖ Surge Do- ‖ Ps.67.a.2
mine, & dissipentur inimici tui,
& fugiant qui oderunt te, a facie
36 tua. * Cum autem deponeretur,
aiebat: Reuertere Domine ad mul
titudinem exercitus Israel.

CAP. XI.

1 A INterea ortum est ‖ murmur po- ‖ Ps.77.c.19
puli, quasi dolentium pro la-
bore, contra Dominum. Quod
cum audisset Dominus, iratus est.
Et ‖ accensus in eos ignis Domini ‖ Ps.77.c.21
deuorauit extremam castrorum
2 partem. * Cumq. clamasset po-
pulus ad Moysen, orauit Moyses
ad Dominum, & absorptus est
3 ignis. * Vocauitq. nomen loci il-
lius, Incensio: eo quod incensus
fuisset contra eos ignis Domini.
4 * Vulgus quippe promiscuum,
quod ascenderat cum eis, flagra-
uit desiderio, sedens & flens, iun-
ctis sibi pariter filijs Israel, & ait:
‖ Quis dabit nobis ad vescendum ‖ 1.Cor.10.
5 carnes? * Recordamur piscium, a.3
B quos comedebamus in Ægypto
gratis: in mentem nobis veniunt
cucumeres, & pepones, porriq. &
6 cepe, & allia. * Anima nostra
arida est, nihil aliud respiciunt
7 oculi nostri nisi Man. * ‖ Erat au- ‖ Exo.16.c.
tem Man quasi semen coriandri, 14
8 coloris bdellij. * Circuibatq. po- Sap.16.c.20
pulus, & colligens illud, frangebat Ps.77.c.24
mola, siue terebat in mortario, Ioa.6.d.31
coquens in olla, & faciens ex eo
tortulas saporis quasi panis olea-
9 ti. * Cumq. descenderet nocte
super castra ros, descendebat pa-
10 riter & Man.* Audiuit ergo Moy-
ses flentem populum per familias,
singulos per ostia tentorij sui.
iratusq. est furor Domini valde:
sed & Moysi intoleranda res visa
11 est. * & ait ad Dominum: Cur
C afflixisti seruum tuum? quare
non inuenio gratiam coram te?
& cur imposuisti pondus vniuersi
populi

populi huius super me? * Num- 12
quid ego concepi omnem hanc
multitudinem, vel genui eam,
vt dicas mihi: Porta eos in sinu
tuo sicut portare solet nutrix in-
fantulum, & defer in terram, pro
qua iurasti patribus eorum? * Vn- 13
de mihi carnes vt dem tantæ mul-
titudini? flent contra me, dicen-
tes: Da nobis carnes vt comeda-
mus. * Non possum solus susti- 14
nere omnem hunc populum, quia
grauis est mihi. * Sin aliter tibi 15
videtur, obsecro vt interficias me,
& inueniam gratiã in oculis tuis,
ne tantis afficiar malis. * Et dixit 16
Dominus ad Moysen: Congrega
mihi septuaginta viros de senibus
Israel, quos tu nosti quod senes
populi sint ac magistri: & duces
eos ad ostium tabernaculi fœde-
ris, faciesq; ibi stare tecum, * vt 17
descendam & loquar tibi: & au- D
feram de spiritu tuo, tradamq. eis,
vt sustentent tecum onus popu-
li, & non tu solus graueris. * Po- 18
pulo quoque dices: Sanctificami-
ni: cras comedetis carnes. ego
enim audiui vos dicere: Quis da-
bit nobis escas carnium? bene
nobis erat in Ægypto. Vt det vo-
bis Dominus carnes, & comeda-
tis: * non vno die, nec duobus, 19
vel quinque aut decem, nec vi-
ginti quidem, * sed vsque ad men- 20
sem dierum, donec exeat per na-
res vestras, & vertatur in nau-
seam, eo quod repuleritis Domi-
num, qui in medio vestri est, &
fleueritis coram eo, dicentes:
Quare egressi sumus ex Ægypto? E
* Et ait Moyses: Sexcenta mil- 21
lia peditum huius populi sunt. &
‖ Ioan. 6. b. 10 tu dicis: Dabo eis esum carnium
mense integro? * ‖ Numquid o- 22
uium & boum multitudo cæde-
tur, vt possit sufficere ad cibum?
vel omnes pisces maris in vnum
‖ Isai. 59. a. 1 congregabuntur, vt eos satient?
* Cui respondit Dominus: ‖ Num- 23
quid manus Domini inualida est?
Iam nunc videbis vtrum meus ser-
mo opere compleatur. * Venit igi- 24
tur Moyses, & narrauit populo
verba Domini, congregans sep- F
tuaginta viros de senibus Israel,
quos stare fecit circa tabernacu-
lum. * Descenditq. Dominus per 25
nubem, & locutus est ad eum,
auferens de spiritu qui erat in
Moyse, & dans septuaginta viris.
Cumq. requieuisset in eis Spiri-
tus, prophetauerunt, nec vltra
26 cessauerunt. * Remanserant au-
tem in castris duo viri, quorum
vnus vocabatur Eldad, & alter
Medad, super quos requieuit Spi-
ritus. nam & ipsi descripti fue-
rant, & non exierant ad taberna-
27 culum. * Cumq. prophetarent in
castris, cucurrit puer, & nuncia-
uit Moysi, dicens: Eldad & Me-
28 dad prophetant in castris. * Sta-
tim Iosue filius Nun, minister
Moysi, & electus e pluribus, ait:
Domine mi Moyses prohibe eos.
29 * At ille: Quid, inquit, æmularis
pro me? quis tribuat vt omnis po-
pulus prophetet, & det eis Do-
30 minus Spiritum suum? * Reuer-
susq. est Moyses, & maiores natu
31 Israel in castra. * ‖ Ventus autem ‖ Psal. 77. e. 26
G egrediens a Domino arreptas
trans mare coturnices detulit, &
demisit in castra itinere quantum
vno die confici potest, ex omni
parte castrorum per circuitum,
volabantq. in aere duobus cubitis
32 altitudine super terram. * Surgens
ergo populus toto die illo, & no-
cte, ac die altero, congregauit co-
turnicum, qui parum, decem
coros: & siccauerunt eas per gy-
33 rum castrorum. * ‖ Adhuc carnes ‖ Psal. 77. d. 30
erant in dentibus eorum, nec de-
fecerat huiuscemodi cibus: &
ecce furor Domini concitatus in
populum, percussit eum plaga
34 magna nimis. * Vocatusq. est il-
le locus, Sepulchra concupiscen-
tiæ: ibi enim sepelierunt populum
qui desiderauerat. Egressi autem
de Sepulchris concupiscentiæ, ve-
nerunt in Haseroth, & manse-
runt ibi.

CAP. XII.

1 A Locutaq. est Maria & Aaron
contra Moysen propter vxo-
2 rem eius Æthiopissam, * & dixe-
runt: Num per solum Moysen
locutus est Dominus? nonne &
nobis similiter est locutus? Quod
3 cum audisset Dominus, (* Erat
enim Moyses vir mitissimus super
omnes homines qui morabantur
4 in terra) * statim locutus est ad
eum, & ad Aaron & Mariam:
B Egredimini vos tantum tres ad ta-
bernacu-

bernaculum fœderis. Cumq. fuis-
sent egressi, * descendit Dominus 5
in columna nubis, & stetit in in-
troitu tabernaculi vocans Aaron
& Mariam. Qui cum issent, * di- 6
xit ad eos: Audite sermones me-
os: Si quis fuerit inter vos pro-
pheta Domini, in visione appa-
rebo ei, vel per somnium loquar
ad illum. * At non talis seruus 7
meus Moyses, ‖ qui in omni do-
mo mea fidelissimus est: * ‖ ore 8
enim ad os loquor ei: & palam,
& non per ænigmata & figuras
Dominum videt. Quare ergo non
timuistis detrahere seruo meo C
Moysi? * Iratusq. contra eos, 9
abijt: * nubes quoque recessit 10
quæ erat super tabernaculum: &
ecce Maria apparuit candens le-
pra quasi nix. Cumq. respexisset
eam Aaron, & vidisset perfusam
lepra, * ait ad Moysen: Obsecro 11
domine mi, ne imponas nobis
hoc peccatum quod stulte com-
misimus, * ne fiat hæc quasi mor- 12
tua, & vt abortiuum quod proij- D
citur de vulua matris suæ. ecce
iam medium carnis eius deuora-
tum est a lepra. * Clamauitq. 13
Moyses ad Dominum, dicens:
Deus, obsecro, sana eam. * Cui 14
respondit Dominus: Si pater eius
spuisset in faciem illius, nonne
debuerat saltem septem diebus
rubore suffundi? Separetur se-
ptem diebus extra castra, & po-
stea reuocabitur. * Exclusa est ita- 15
que Maria extra castra septem
diebus: & populus non est motus
de loco illo, donec reuocata est
Maria.

* Heb.3.a.2
‖ Exo.33.c.11

CAP. XIII.

PRofectusq. est populus de 1
Haseroth fixis tentorijs in de- A
serto Pharan. * ibiq. locutus est 2
Dominus ad Moysen, dicens:
* Mitte viros, qui considerent 3
Terram Chanaan, quam daturus
sum filijs Israel, singulos de sin-
gulis tribubus, ex principibus.
* Fecit Moyses quod Dominus im 4
perauerat, de deserto Pharan mit-
tens principes viros, quorum ista B
sunt nomina. * De tribu Ruben, 5
Sammua filiũ Zechur. * De tribu 6
Simeon, Saphat filium Huri. * De 7
tribu Iuda, Caleb filium Iephone.
8 * De tribu Issachar, Igal filium Io-
9 seph. * De tribu Ephraim, Osee fi-
10 lium Nun. * De tribu Beniamin,
11 Phalti filium Raphu. * De tribu
12 Zabulon, Geddiel filiũ Sodi. * De
tribu Ioseph, sceptri Manasse,
13 Gaddi filium Susi. * De tribu
Dan, Ammiel filium Gemalli,
14 * De tribu Aser, Sthur filium
15 Michael. * De tribu Nephthali,
16 Nahabi filium Vapsi. * De tribu
17 Gad, Guel filium Machi. * hæc
C sunt nomina virorum, quos misit
Moyses ad considerandam Ter-
ram: vocauitq. Osee filium Nun,
18 Iosue. * misit ergo eos Moyses ad
considerandam Terram Chanaan,
& dixit ad eos: Ascendite per me-
ridianam plagam. Cumq. veneri-
19 tis ad montes, * considerate Ter-
ram, qualis sit: & populum qui
habitator est eius, vtrum fortis sit
an infirmus: si pauci numero an
20 plures: * ipsa terra, bona an mala:
vrbes quales, muratæ an absque
21 muris: * humus, pinguis an ste-
rilis, nemorosa an absque arbo-
ribus. Confortamini, & afferte
nobis de fructibus Terræ. Erat
autem tempus quando iam præ-
22 coquæ vuæ vesci possunt. * Cũq.
D ascendissent, explorauerũt Terram
a deserto Sin, vsque Rohob in-
23 trantibus Emath. * Ascende-
runtq. ad meridiem, & venerunt
in Hebron, vbi erant Achiman &
Sisai & Tholmai filij Enac. nam
Hebron septem annis ante Tanim
24 vrbem Ægypti condita est. * ‖ Per-
gentesq. vsque ad Torrentem bo-
tri, absciderunt palmitem cum
vua sua, quem portauerunt in ve-
E cte duo viri. De malis quoque
granatis & de ficis loci illius tule-
25 runt: * qui appellatus est Nehele-
scol, id est Torrens botri, eo quod
botrum portassent inde filij Is-
26 rael. * Reuersiq. exploratores
Terræ post quadraginta dies, om-
27 ni regione circuita, * venerunt ad
Moysen & Aaron & ad omnem
cœtum filiorum Israel in deser-
tum Pharan, quod est in Cades.
Locutiq. eis & omni multitudini
28 ostenderunt fructus Terræ: * &
F narrauerunt, dicentes: Venimus
in Terram, ad quam misisti nos,
quæ re vera fluit lacte & melle,
vt ex his fructibus cognosci po-
29 test: * sed cultores fortissimos ha-
bet,

‖ Deut.1.d.24

bet, & vrbes grandes atque mu-
ratas. Stirpem Enac vidimus ibi.
* Amalec habitat in meridie, He- 30
thæus & Iebusæus & Amorræus
in montanis: Chananæus vero
moratur iuxta mare & circa fluen-
ta Iordanis. * Inter hæc Caleb 31
compescens murmur populi, qui
oriebatur contra Moysen, ait:
Ascendamus, & possideamus Ter-
ram, quoniam poterimus obtine- G
re eam. * Alij vero, qui fuerant 32
cum eo, dicebant: Nequaquam
ad hunc populum valemus ascen-
dere, quia fortior nobis est.* De- 33
traxeruntq. Terræ, quam inspe-
xerant, apud filios Israel, dicen-
tes: Terra, quam lustrauimus,
deuorat habitatores suos: popu-
lus, quem aspeximus, proceræ sta-
turæ est. * Ibi vidimus monstra 34
quædam filiorum Enac de genere
giganteo: quibus comparati, qua-
si locustæ videbamur.

CAP. XIIII.

IGitur vociferans omnis turba 1
fleuit nocte illa, * & murmu- 2
rati sunt contra Moysen & Aaron A
cuncti filij Israel, dicentes: * Vti- 3
nam mortui essemus in Ægypto:
& in hac vasta solitudine vtinam
pereamus, & non inducat nos
Dominus in Terram istam, ne
cadamus gladio, & vxores ac li-
beri nostri ducantur captiui. Non-
ne melius est reuerti in Ægyptũ?
* Dixeruntq. alter ad alterum: 4
Constituamus nobis ducem,
& reuertamur in Ægyptum.
* Quo audito Moyses & Aaron 5
ceciderunt proni in terram coram
omni multitudine filiorum Israel.
‖ Eccli. 46. b. 9 * ‖ At vero Iosue filius Nun, & 6
Caleb filius Iephone, qui & ipsi
Mach 2. f. 55. 56 lustrauerant terram, sciderunt ve-
stimenta sua, * & ad omnem mul- 7
titudinem filiorum Israel locuti B
sunt: Terra, quam circuiuimus,
valde bona est. * si propitius fue- 8
rit Dominus, inducet nos in eam,
& tradet humum lacte & melle
manantem. * Nolite rebelles esse 9
contra Dominum: neque timea-
tis populum terræ huius, quia si-
cut panem ita eos possumus de-
uorare. recessit ab eis omne præ-
sidium: Dominus nobiscum est,
nolite metuere. * Cumq. clama- 10
ret omnis multitudo, & lapidibus
eos vellet opprimere, apparuit
gloria Domini super tectum fœ-
11 deris cunctis filijs Israel. * Et di-
xit Dominus ad Moysen: Vsque-
quo detrahet mihi populus iste?
Quousque non credent mihi in
omnibus signis, quæ feci coram
12 eis? * Feriam igitur eos pestilen-
tia, atque consumam: te autem
faciam principem super gentem
magnam, & fortiorem quàm hæc
13 est. * Et ait Moyses ad Dominũ:
C Vt audiant Ægyptij, de quorum
medio eduxisti populum istum,
14 * & habitatores Terræ huius, qui
audierunt quod tu Domine in po-
pulo isto sis, & facie videaris ad
faciem, ‖ & nubes tua protegat il- ‖ Exo. 13. d. 21
los, & in columna nubis præce-
das eos per diem, & in columna
15 ignis per noctem: * quòd occide-
ris tantam multitudinem quasi
16 vnum hominem, & dicant: * Nõ
poterat introducere populum in
Terram, pro qua iurauerat: ‖ id- ‖ Exo. 32. f. 28
circo occidit eos in solitudine.
17 * Magnificetur ergo fortitudo Do
18 mini, sicut iurasti, dicens: * ‖ Do- ‖ Psal. 102. b. 8
minus patiens & multæ miseri- Exo. 34. a. 6
cordiæ, auferens iniquitatem &
scelera, nullumq. innoxium de-
relinquens, qui visitas peccata
patrum in filios in tertiã & quar-
19 tam generationem. * Dimitte,
D obsecro, peccatum populi huius
secundum magnitudinem mise-
ricordiæ tuæ, sicut propitius fuisti
egredientibus de Ægypto vsque
20 ad locum istum. * Dixitq. Do-
minus: Dimisi iuxta verbum
21 tuum. * Viuo ego: & implebitur
gloria Domini vniuersa terra.
22 * Attamen omnes homines qui
viderunt maiestatem meam, & si-
gna quæ feci in Ægypto & in so-
litudine, & tentauerunt me iam
per decem vices, nec obedierunt
23 voci meæ, * ‖ non videbunt Ter- ‖ Deut. 1. f. 35
ram pro qua iuraui patribus eo-
rum, nec quisquam ex illis qui
detraxit mihi, intuebitur eam.
24 * ‖ Seruum meum Caleb, qui ple- ‖ Iosue 14. b. 6
nus alio spiritu secutus est me,
inducam in Terram hanc, quam
circuiuit: & semen eius possíde-
25 bit eam. * Quoniam Amalecites
E & Chananæus habitant in valli-
bus. Cras mouete castra, & re-
uertimini in solitudinem per viam

Maris rubri . * Locutusq. est Do- 26
minus ad Moysen & Aaron , di-
cens : * Vsquequo multitudo hæc 27
pessima murmurat contra me ?
querelas filiorum Israel audiui .
* Dic ergo eis : Viuo ego, ait Do- 28
‖ Ps.105.d.26 minus : sicut locuti estis audiente
me, sic faciam vobis . * ‖ In soli- 29
Deut.1.f.42 tudine hac iacebunt cadauera ve-
stra . Omnes qui numerati estis
a viginti annis & supra , & mur-
murastis contra me , * non intra- 30
bitis Terram , super quam leuaui
manum meam , vt habitare vos
facerem , præter Caleb filium Ie-
phone , & Iosue filium Nun .
* Paruulos autem vestros, de qui- 31
bus dixistis quòd prædæ hostibus
forent , introducam : vt videant
Terram , quæ vobis displicuit .
* Vestra cadauera iacebunt in so- 32
litudine . * Filij vestri erunt vagi 33
in deserto annis quadraginta , &
portabunt fornicationem vestrã ,
donec consumantur cadauera pa-
trum in deserto,* iuxta numerum 34
quadraginta dierum,quibus con- F
‖ Eze.4 b.6 siderastis Terram: ‖ annus pro die
‖ Psal.94 b.10 imputabitur . ‖ Et quadraginta
annis recipietis iniquitates ve-
stras , & scietis vltionem meam :
* quoniam sicut locutus sum, ita 35
faciam omni multitudini huic
pessimæ , quæ consurrexit aduer-
sum me : in solitudine hac defi-
‖ Iudith 8.c.24 ciet, & morietur . * ‖ Igitur om- 36
nes viri , quos miserat Moyses ad
1.Cor.10.b.10 contemplandam Terram , & qui
reuersi murmurare fecerant con-
Heb.3.d.17 tra eum omnem multitudinem ,
Iudæ 1.b.5 detrahentes Terræ quòd esset ma-
la , * mortui sunt atque percussi 37
in conspectu Domini . * Iosue 38
autem filius Nun , & Caleb filius
Iephone vixerunt ex omnibus,qui
perrexerant ad considerandam
Terram . * Locutusq. est Moyses 39
vniuersa verba hæc ad omnes fi- G
lios Israel,& luxit populus nimis.
* Et ecce mane primo surgentes 40
ascenderunt verticem montis, at-
que dixerunt : Parati sumus ascen
dere ad locum , de quo Dominus
locutus est : quia peccauimus.
* Quibus Moyses : Cur , inquit , 41
transgredimini verbum Domini ,
quod vobis non cedet in prospe-
‖ Deut.1.g.42 rum ? * ‖ Nolite ascendere : non 42
enim est Dominus vobiscum : ne
corruatis coram inimicis vestris.
43 * Amalecites & Chananæus ante
vos sunt , quorum gladio corrue-
tis, eo quod nolueritis acquiesce-
re Domino, nec erit Dominus vo-
44 biscum . * At illi contenebrati
ascenderunt in verticem montis .
Arca autem testamenti Domini
& Moyses non recesserunt de ca-
45 stris . * Descenditq. Amalecites
& Chananæus , qui habitabat in
monte : & percutiens eos atque
concidens , persecutus est eos vs-
que Horma .

CAP. XV.

1 LOcutus est Dominus ad Moy-
2 sen, dicens : * Loquere ad fi-
A lios Israel , & dices ad eos : Cum
ingressi fueritis Terram habita-
tionis vestræ, quam ego dabo vo-
3 bis, * & feceritis oblationem Do-
mino in holocaustum , aut victi-
mam , vota soluentes , vel sponte
offerentes munera , aut in sol-
lemnitatibus vestris adolentes o-
dorem suauitatis Domino , de
4 bobus siue de ouibus : * offeret
quicumque immolauerit victimã,
sacrificium similæ, decimam par-
tem ephi , conspersæ oleo , quod
mensuram habebit quartam par-
5 tem hin : * & vinum ad liba fun-
denda eiusdem mensuræ dabit in
holocaustum siue in victimam .
6 Per agnos singulos * & arietes erit
sacrificium similæ duarum deci-
matum , quæ conspersa sit oleo
7 tertiæ partis hin:* & vinum ad li-
bamentum tertiæ partis eiusdem
mensuræ offeret in odorem sua-
8 uitatis Domino . * Quando vero
B de bobus feceris holocaustum
aut hostiam , vt impleas votum
9 vel pacificas victimas, * dabis per
singulos boues similæ tres deci-
mas conspersæ oleo, quod habeat
10 medium mensuræ hin: * & vinum
ad liba fundenda eiusdem mensu-
ræ in oblationem suauissimi odo-
11 ris Domino . * Sic facies * per
12 singulos boues & arietes & agnos
13 & hœdos. * Tam indigenæ quam
14 peregrini * eodem ritu offerent sa-
15 crificia . * Vnum præceptum erit
atque iudicium tam vobis quàm
16 aduenis terræ . * Locutus est Do-
17 minus ad Moysen , dicens: * Lo-
quere filijs Israel , & dices ad eos:
18 * Cum veneritis in terram , quam
dabo

dabo vobis, * & comederitis de 19
panibus regionis illius, separabi-
tis primitias Domino * de cibis 20
vestris. Sicut de areis primitias
separatis, * ita & de pulmentis 21
dabitis primitiua Domino. * Quod 22
si per ignorantiam præterieritis
quidquam horum, quæ locutus
est Dominus ad Moysen, * & man 23
dauit per eum ad vos, a die qua
cœpit iubere & vltra, * oblitaq. 24
fuerit facere multitudo: offeret C
vitulum de armento, holocaustum
in odorem suauissimum Domino,
& sacrificium eius ac liba, vt ce-
remoniæ postulant, hircumq. pro
peccato: * & rogabit sacerdos pro 25
omni multitudine filiorum Israel:
& dimittetur eis, quoniam non
sponte peccauerunt, nihilominus
offerentes incensum Domino pro
se & pro peccato atque errore
suo: * & dimittetur vniuersæ ple- 26
bi filiorum Israel, & aduenis, qui
peregrinantur inter eos: quoniam
culpa est omnis populi per igno-
rantiam. * Quod si anima vna 27
nesciens peccauerit, offeret ca-
pram anniculam pro peccato suo:
* & deprecabitur pro ea sacerdos, 28
quòd inscia peccauerit coram Do-
mino: impetrabitq. ei veniam, &
dimittetur illi. * Tam indigenis 29
quam aduenis vna lex erit om-
nium, qui peccauerint ignoran-
tes. * Anima vero, quæ per su- 30
perbiam aliquid commiserit, siue
ciuis sit ille, siue peregrinus, (quo-
niam aduersus Dominum rebellis
fuit) peribit de populo suo: * ver- 31
bum enim Domini contempsit, & D
præceptum illius fecit irritum:
idcirco delebitur, & portabit ini-
quitatem suam. * Factum est au- 32
tem, cum essent filij Israel in so-
litudine, & inuenissent hominem
colligentem ligna in die Sabbati,
* obtulerunt eum Moysi & Aaron 33
& vniuersæ multitudini. * Qui 34
recluserunt eum in carcerem, ne-
scientes quid super eo facere de-
berent. * Dixitq. Dominus ad 35
Moysen: Morte moriatur homo
iste, obruat eum lapidibus om-
nis turba extra castra. * Cumq. 36
eduxissent eum foras, obruerunt
lapidibus, & mortuus est sicut
præceperat Dominus. * Dixit 37
quoque Dominus ad Moysen:
* Loquere filijs Israel, & dices ad 38
eos || vt faciant sibi fimbrias per ||Deu.22.b.12
angulos palliorum, ponentes in
39 eis vittas hyacinthinas: * quas Matt.23.a.5
cum viderint, recordentur om-
nium mandatorum Domini, nec
sequantur cogitationes suas &
oculos per res varias fornicantes,
40 * sed magis memores præceptorũ
Domini faciant ea, sintq. sancti
41 Deo suo. * Ego Dominus Deus
vester, qui eduxi vos de Terra Æ-
gypti, vt essem Deus vester.

CAP. XVI.

1 Ecce autem Core filius Isaar,
A filij Caath, filij Leui, & Da-
than atque Abiron filij Eliab,
Hon quoque filius Pheleth de
2 filijs Ruben, * surrexerunt contra
Moysen, alijq. filiorum Israel du-
centi quinquaginta viri proceres
synagogæ, & qui tempore concilij
3 per nomina vocabantur. * ||Cumq. ||Eccl.45.c.22
stetissent aduersum Moysen & Iudæ 1.c.12
Aaron, dixerunt: Sufficiat vo- 1. Cor. 10.b.10
bis, quia omnis multitudo san-
ctorum est, & in ipsis est Domi-
nus: Cur eleuamini super popu-
4 lum Domini? * Quod cum au-
disset Moyses, cecidit pronus in
5 faciem: * locutusq. ad Core &
ad omnem multitudinem: Mane,
inquit, notum faciet Dominus
qui ad se pertineant, & sanctos
applicabit sibi: & quos elegerit,
6 appropinquabunt ei. * Hoc igi-
tur facite: Tollat vnusquisque
B thuribula sua, tu Core, & omne
7 concilium tuum: * & hausto cras
igne, ponite desuper thymiama
coram Domino: & quemcumque
elegerit, ipse erit sanctus: mul-
8 tum erigimini filij Leui. * Dixitq.
rursum ad Core: Audite filij Le-
9 ui: * Num parum vobis est quod
separauit vos Deus Israel ab om-
ni populo, & iunxit sibi, vt ser-
uiretis ei in cultu tabernaculi, &
staretis coram frequentia populi,
10 & ministraretis ei? * idcirco ad se
fecit accedere te & omnes fratres
tuos filios Leui, vt vobis etiam
11 sacerdotium vendicetis, * & om-
nis globus tuus stet contra Domi-
num? quid est enim Aaron vt
12 murmuretis contra eum? * Misit
ergo Moyses vt vocaret Dathan &
Abiron filios Eliab. Qui respon-
13 derunt: Non venimus. * numquid
parum

parum est tibi quòd eduxisti nos
de terra, quæ lacte & melle ma-
nabat, vt occideres in deserto, nisi
& dominatus fueris nostri? * Re- 14
uera induxisti nos in terram, quæ
fluit riuis lactis & mellis, & dedi-
sti nobis possessiones agrorum
& vinearum. an & oculos nostros
vis eruere? non venimus. * Ira- 15
tusq. Moyses valde, aît ad Dominũ: C
Ne respicias sacrificia eorum: tu
scis quod ne asellum quidem vn-
quam acceperim ab eis, nec affli-
xerim quempiam eorum. * Di- 16
xitq. ad Core: Tu, & omnis con-
gregatio tua state seorsum coram
Domino, & Aaron die crastino
separatim. * Tollite singuli thu- 17
ribula vestra, & ponite super ea
incensum, offerentes Domino du-
centa quinquaginta thuribula:
Aaron quoque teneat thuribulum
suum. * Quod cum fecissent, stan- 18
tibus Moyse & Aaron, * & coa- 19
ceruassent aduersum eos omnem
multitudinem ad ostium taberna-
culi, apparuit cunctis gloria Do-
mini. * Locutusq. Dominus ad 20
Moysen & Aaron, ait: * Separa- 21
mini de medio congregationis hu
ius, vt eos repente disperdam.
* Qui ceciderunt proni in faciem, 22
atque dixerunt: Fortissime Deus D
spirituum vniuersæ carnis, num
vno peccante, contra omnes ira
tua deseuiet? * Et ait Dominus 23
ad Moysen: * Præcipe vniuerso 24
populo vt separetur a tabernaculis
Core, & Dathan & Abiron. * Sur- 25
rexitq. Moyses, & abijt ad Da-
than & Abiron: & sequentibus
eum senioribus Israel, * dixit ad 26
turbam: Recedite a tabernaculis
hominum impiorum, & nolite
tangere quæ ad eos pertinent, ne
inuoluamini in peccatis eorum.
* Cumq. recessissent a tentorijs 27
eorum per circuitum, Dathan &
Abiron egressi stabant in introitu
papilionum suorum cum vxori-
bus & liberis, omniq. frequentia.
* Et ait Moyses: In hoc scietis, 28
quod Dominus miserit me vt fa-
cerem vniuersa quæ cernitis, &
non ex proprio ea corde protule-
rim: * Si consueta hominum 29
morte interierint, & visitauerit
eos plaga, qua & ceteri visitari so-
lent, non misit me Dominus: E
* sin autem nouam rem fecerit 30

Dominus, vt aperiens terra os
suum deglutiat eos & omnia quæ
ad illos pertinent, descenderintq.
viuentes in infernum, scietis quod
blasphemauerint Dominum.
31 * || Confestim igitur vt cessauit ||Ps. 105. b.
loqui, dirupta est terra sub pedi- 17. 18
32 bus eorum: * & aperiens os suũ, Deu. 11. a. 6
deuorauit illos cum tabernacu-
lis suis & vniuersa substantia eo-
33 rum. * descenderuntq. viui in in-
fernum operti humo, & perierunt
34 de medio multitudinis. * At vero
omnis Israel, qui stabat per gy-
rum, fugit ad clamorem pereun-
tium, dicens: Ne forte & nos
35 terra deglutiat. * Sed & ignis egres-
sus a Domino, interfecit ducen-
tos quinquaginta viros, qui offe-
36 rebant incensum. * Locutusq. est
Dominus ad Moysen, dicens:
37 * Præcipe Eleazaro filio Aaron sa-
cerdoti vt tollat thuribula quæ ia-
cent in incendio, & ignem huc il-
lucq. dispergat: quoniam sancti-
38 ficata sunt * in mortibus peccato-
F rum: producatq. ea in laminas,
& affigat altari, eo quod oblatum
sit in eis incensum Domino, &
sanctificata sint, vt cernant ea pro
signo & monimento filij Israel.
39 * Tulit ergo Eleazar sacerdos thu-
ribula ænea, in quibus obtulerant
hi quos incendium deuorauit, &
produxit ea in laminas, affigens
40 altari: * vt haberent postea filij
Israel, quibus commonerentur,
ne quis accedat alienigena, & qui
non est de semine Aaron ad offe-
rendum incensum Domino, ne
patiatur sicut passus est Core, &
omnis congregatio eius, loquente
41 Domino ad Moysen. * Murmu-
rauit autem omnis multitudo fi-
liorum Israel sequenti die contra
Moysen & Aaron, dicens: Vos
interfecistis populum Domini.
42 * Cumq. oriretur seditio, & tu-
43 multus incresceret, * Moyses &
Aaron fugerunt ad tabernaculum
G fœderis. Quod, postquam in-
gressi sunt, operuit nubes, & ap-
44 paruit gloria Domini. * Dixitq.
45 Dominus ad Moysen: * Recedite
de medio huius multitudinis, etiã
nunc delebo eos. Cumq. iacerent
46 in terra, * dixit Moyses ad Aaron:
Tolle thuribulum, & hausto igne
de altari, mitte incensum desu-
per, pergens cito ad populum vt
roges

|| Sap.18.d.21 roges pro eis : || iam enim egreſſa
eſt ira a Domino , & plaga deſæ-
uit . *Quod cum feciſſet Aaron , 47
& cucurriſſet ad mediam multitu-
dinem,quam iam vaſtabat incen-
dium , obtulit thymiama : * & 48
ſtans inter mortuos ac viuentes ,
pro populo deprecatus eſt,& plaga
ceſſauit.* Fuerunt autem qui per- 49
cuſſi ſunt , quattuordecim millia
hominum,& ſeptingenti , abſque
his qui perierant in ſeditione Co-
re . * Reuerſuſq. eſt Aaron ad 50
Moyſen ad oſtium tabernaculi
fœderis poſtquam quieuit inte-
ritus .

CAP. XVII.

ET locutus eſt Dominus ad 1
Moyſen , dicens : * Loquere 2
ad filios Iſrael , & accipe ab eis A
virgas ſingulas per cognationes
ſuas, a cunctis principibus tribuũ,
virgas duodecim , & vniuſcuiuſ-
que nomen ſuperſcribes virgæ
ſuæ.* nomen autem Aaron erit in 3
tribu Leui , & vna virga cunctas
ſeorſum familias continebit:* po- 4
neſq. eas in tabernaculo fœderis B
coram teſtimonio , vbi loquar ad
te . * quem ex his elegero , ger- 5
minabit virga eius : & cohibebo a
me querimonias filiorum Iſrael ,
quibus contra vos murmurant .
* Locutuſq. eſt Moyſes ad filios 6
Iſrael: & dederunt ei omnes prin-
cipes virgas per ſingulas tribus :
fueruntq. virgæ duodecim abſque
virga Aaron . * Quas cum poſuiſ- 7
ſet Moyſes coram Domino in ta- C
bernaculo teſtimonij : * ſequenti 8
die regreſſus inuenit germinaſſe
virgam Aaron in domo Leui : &
turgentibus gemmis eruperãt flo-
res , qui, folijs dilatatis, in amyg-
dalas deformati ſunt . * Protulit 9
ergo Moyſes omnes virgas de
conſpectu Domini ad cunctos fi-
lios Iſrael : videruntq. & recepe-
runt ſinguli virgas ſuas. * Dixitq. 10
Dominus ad Moyſen : Refer vir- D
gam Aaron in tabernaculum te-
|| Heb.9.a.4 ſtimonij, || vt ſeruetur ibi in ſignũ
rebellium filiorum Iſrael, & quie-
ſcant querelæ eorum a me , ne
moriantur . * Fecitq. Moyſes ſi- 11
cut præceperat Dominus. * Dixe- 12
runt autem filij Iſrael ad Moy-
ſen : Ecce conſumpti ſumus, om-
13 nes periuimus . * quicumque ac-
cedit ad tabernaculum Domini ,
moritur . num vſque ad interne-
cionem cuncti delendi ſumus ?

CAP. XVIII.

1 DIxitq . Dominus ad Aaron :
A Tu, & filij tui, & domus pa-
tris tui tecum portabitis iniqui-
tatem Sanctuarij : & tu & filij tui
ſimul ſuſtinebitis peccata ſacer-
2 dotij veſtri . * ſed & fratres tuos
de tribu Leui , & ſceptrum patris
tui ſume tecum , præſtoq. ſint, &
miniſtrent tibi : tu autem & filij
tui miniſtrabitis in tabernaculo
3 teſtimonij . * Excubabuntq. Le-
uitæ ad præcepta tua, & ad cuncta
opera tabernaculi : ita dumtaxat,
vt ad vaſa Sanctuarij & ad altare
non accedant, ne & illi moriantur,
4 & vos pereatis ſimul. * ſint autem
tecum , & excubent in cuſtodijs
tabernaculi , & in omnibus cere-
monijs eius . Alienigena non mi-
5 ſcebitur vobis. * Excubate in cu-
ſtodia Sanctuarij,& in miniſterio
altaris : ne oriatur indignatio ſu-
6 per filios Iſrael . * Ego dedi vobis
fratres veſtros Leuitas de medio
filiorum Iſrael , & tradidi donum
Domino , vt ſeruiant in miniſte-
7 rijs tabernaculi eius . * Tu autem
B & filij tui cuſtodite ſacerdotium
veſtrum: & omnia quæ ad cultum
altaris pertinent, & intra velum
ſunt , per ſacerdotes adminiſtra-
buntur . ſi quis externus acceſſe-
8 rit , occidetur . * Locutuſq. eſt
Dominus ad Aaron: Ecce dedi ti-
bi cuſtodiam primitiarum mea-
rum . Omnia quæ ſanctificantur
a filijs Iſrael, tradidi tibi & filijs
tuis pro officio ſacerdotali legiti-
9 ma ſempiterna . * Hæc ergo acci-
pies de his , quæ ſanctificantur &
oblata ſunt Domino . Omnis ob-
latio, & ſacrificium , & quidquid
pro peccato atque delicto redditur
mihi , & cedit in Sancta ſancto-
rum , tuum erit , & filiorum tuo-
10 rum . * In Sanctuario comedes il-
lud : mares tantum edent ex eo ,
11 quia conſecratum eſt tibi . * Pri-
mitias autem , quas vouerint &
obtulerint filij Iſrael , tibi dedi,&
filijs tuis , ac filiabus tuis iure
perpetuo . qui mundus eſt in do-
12 mo tua, veſcetur eis . * Omnem
medul-

medullam olei, & vini, ac fru-
menti, & quidquid offerunt pri-
mitiarũ Domino, tibi dedi. * Vni- 13
uersa frugum initia, quas gignit
humus, & Domino deportantur,
cedent in vsus tuos: qui mundus
est in domo tua, vescetur eis.* Om- 14
ne quod ex voto reddiderint filij
Israel, tuum erit. * Quidquid 15
primum erumpit e vulua cunctæ
carnis, quam offerunt Domino, C
siue ex hominibus, siue de peco-
ribus fuerit, tui iuris erit: ita
dumtaxat, vt pro hominis primo-
genito pretium accipias, & omne
animal quod immundum est, redi-
mi facias, * cuius redemptio erit 16
post vnum mensem, siclis argen-
ti quinque, pondere Sanctuarij.
|| Siclus viginti obolos habet.
* Primogenitum autem bouis & 17
ouis & capræ non facies redimi,
quia sanctificata sunt Domino.
sanguinem tantum eorum fundes
super altare, & adipes adolebis in
suauissimum odorem Domino.
* Carnes vero in vsum tuum ce- 18
dent, sicut pectusculum consecra-
tum, & armus dexter, tua erunt.
* Omnes primitias Sanctuarij, 19
quas offerunt filij Israel Domino,
tibi dedi & filijs, ac filiabus tuis
iure perpetuo. Pactum salis est
sempiternum coram Domino, ti-
bi ac filijs tuis. * Dixitq. Domi- 20
nus ad Aaron: In terra eorum
nihil possidebitis, nec habebitis
partem inter eos: ego pars & he-
reditas tua in medio filiorum Is-
rael. * Filijs autem Leui dedi om- 21
nes decimas Israelis in possessio-
nem pro ministerio quo seruiunt
mihi in tabernaculo fœderis: * vt 22
non accedant vltra filij Israel ad
tabernaculum, nec committant
peccatum mortiferum, * solis fi- 23
lijs Leui mihi in tabernaculo ser- D
uientibus, & portantibus pec-
cata populi. legitimum sempi-
ternum erit in generationibus ve-
stris. || Nihil aliud possidebunt,
* decimarum oblatione contenti, 24
quas in vsus eorum & necessaria
separaui. * Locutusq. est Domi- 25
nus ad Moysen, dicens: * Præ- 26
cipe Leuitis, atque denuncia:
Cum acceperitis a filijs Israel de-
cimas, quas dedi vobis, primitias
earum offerte Domino, id est, de-
cimam partem decimæ, * vt repu- 27

|| s̃. 3. g. 48
Exod. 30. b. 13
Leuit. 27. c. 25
Ezec. 45. d. 12

|| Deut. 18. a. 1

tetur vobis in oblationem primi-
tiuorum, tam de areis quàm de
28 torcularibus: * & vniuersis quo-
rum accipitis primitias, offerte
Domino, & date Aaron sacerdo-
29 ti. * Omnia quæ offeretis ex deci-
mis, & in donaria Domini sepa-
rabitis, optima & electa erunt.
30 * Dicesq. ad eos: Si præclara &
meliora quæque obtuleritis ex de-
cimis, reputabitur vobis quasi de
area & torculari dederitis primi-
31 tias: * & comedetis eas in omni-
bus locis vestris, tam vos quàm
familiæ vestræ: quia pretium est
pro ministerio, quo seruitis in
32 tabernaculo testimonij. * Et non
peccabitis super hoc, egregia vo-
bis & pinguia reseruantes ne pol-
luatis oblationes filiorum Israel,
& moriamini.

CAP. XIX.

1 LOcutusq. est Dominus ad
2 Moysen & Aaron, dicens:
A * Ista est religio victimæ, quam
constituit Dominus. Præcipe filijs
Israel, vt adducant ad te vaccam
rufam ætatis integræ, in qua nulla
sit macula, nec portauerit iugum:
3 * tradetisq. eam Eleazaro sacer-
doti. || qui eductam extra castra,
immolabit in cõspectu omnium:
4 * & tingens digitum in sanguine
eius, asperget contra fores taber-
5 naculi septem vicibus, * com-
buretq. eam cunctis videntibus,
tam pelle & carnibus eius quàm
sanguine & fimo flammæ tradi-
6 tis. * Lignum quoque cedrinum,
& hyssopum, coccumq. bis tin-
ctum sacerdos mittet in flammã,
7 quæ vaccam vorat. * Et tunc
B demum, lotis vestibus & corpore
suo, ingredietur in castra, com-
maculatusq. erit vsque ad vespe-
8 rum. * Sed & ille, qui combus-
serit eam, lauabit vestimenta sua,
& corpus, & immundus erit vs-
9 que ad vesperum. * Colliget au-
tem vir mundus cineres vaccæ, &
effundet eos extra castra in loco
purissimo, vt sint multitudini fi-
liorum Israel in custodiam, & in
aquam aspersionis: quia pro pec-
10 cato vacca combusta est. * Cumq.
lauerit qui vaccæ portauerat cine-
res, vestimenta sua, immundus
erit vsque ad vesperum. Habebunt

|| Heb. 13. b. 11

hoc filij Israel & aduenæ, qui ha-
bitant inter eos, sanctum iure
perpetuo. * Qui tetigerit cadauer 11
hominis, & propter hoc septem
diebus fuerit immundus: * asper- 12
getur ex hac aqua die tertio, & se- C
ptimo, & sic mundabitur. Si die
tertio aspersus non fuerit, septimo
non poterit emundari. * Omnis 13
qui tetigerit humanæ animæ mor-
ticinum, & aspersus hac commi-
stione non fuerit, polluet taber-
naculum Domini, & peribit ex
Israel: quia aqua expiationis non
est aspersus, immundus erit, &
manebit spurcitia eius super eum.
* Ista est lex hominis qui mo- 14
ritur in tabernaculo: Omnes qui
ingrediuntur tentorium illius, &
vniuersa vasa quæ ibi sunt, pol-
luta erunt septem diebus. * Vas, 15
quod non habuerit operculum,
nec ligaturam desuper, immun-
dum erit. * Si quis in agro te- 16
tigerit cadauer occisi hominis,
aut per se mortui, siue os il-
lius, vel sepulchrum, immun-
dus erit septem diebus. * Tol- 17
lentq. de cineribus combustionis
atque peccati, & mittent aquas
viuas super eos in vas. * in qui- 18
bus cum homo mundus tinxerit D
hyssopum, asperget ex eo omne
tentorium, & cunctam supelle-
ctilem, & homines huiuscemo-
di contagione pollutos: * atque 19
hoc modo mundus lustrabit im-
mundum tertio & septimo die.
expiatusq. die septimo, lauabit
& se & vestimenta sua, & im-
mundus erit vsque ad vesperum.
* Si quis hoc ritu non fuerit ex- 20
piatus, peribit anima illius de
medio Ecclesiæ: quia sanctua-
rium Domini polluit, & non est
aqua lustrationis aspersus. * erit 21
hoc præceptum legitimum sem-
piternum. Ipse quoque qui asper-
git aquas, lauabit vestimenta
sua. Omnis qui tetigerit aquas
expiationis, immundus erit vs-
que ad vesperum. * Quidquid te- 22
tigerit immundus, immundum
faciet: & anima, quæ horum quip-
piam tetigerit, immunda erit vs-
que ad vesperum.

CAP. XX.

VEneruntq. filij Israel, & om- 1
nis multitudo in desertum A
Sin, mense primo: & mansit po-
pulus in Cades. Mortuaq. est
ibi Maria, & sepulta in eodem
2 loco. * Cumq. indigeret aqua
populus, conuenerunt aduersum
3 Moysen & Aaron: * & versi in
seditionem, dixerunt: Vtinam
perijssemus inter fratres nostros
4 coram Domino. * ‖ Cur eduxistis ‖ Exo.17.b
Ecclesiam Domini in solitudinē, 3
vt & nos & nostra iumenta mo-
5 riamur? * Quare nos fecistis ascen
dere de Ægypto, & adduxistis in
locum istum pessimum, qui seri
non potest, qui nec ficum gi-
gnit, nec vineas, nec malograna-
ta, insuper & aquam non habet
6 ad bibendum? * Ingressusq. Moy-
ses & Aaron, dimissa multitudi-
ne, tabernaculum fœderis, cor-
ruerunt proni in terram, clama-
ueruntq. ad Dominum, atque
dixerunt: Domine Deus audi cla-
morem huius populi, & aperi eis
thesaurum tuum fontem aquæ vi-
uæ, vt satiati, cesset murmuratio
B eorum. Et apparuit gloria Domi-
7 ni super eos. * Locutusq. est Do-
8 minus ad Moysen, dicens: * Tol-
le virgam, & congrega populum,
tu & Aaron frater tuus, & loqui-
mini ad petram coram eis, & il-
la dabit aquas. Cumq. eduxeris
aquam de petra, bibet omnis mul-
9 titudo & iumenta eius. * ‖ Tulit ‖ Exo.17.b.
igitur Moyses virgam, quæ erat in 5.6
conspectu Domini, sicut præcepe- Sap.11.a.4
10 rat ei, * congregata multitudine
ante petram, dixitq. eis: Audite
rebelles & increduli: ‖ Num de ‖ Ps.77.b.23
petra hac vobis aquam poterimus 1.Cor.10.a.
11 eijcere? * Cumq. eleuasset Moy- 4
ses manum, percutiens virga bis
silicem, egressæ sunt aquæ largis-
simæ, ita vt populus biberet &
12 iumenta. * Dixitq. Dominus ad
Moysen & Aaron: ‖ Quia nō cre- ‖ Deut.1.f.
didistis mihi, vt sanctificaretis me 37
coram filijs Israel, non introdu-
cetis hos populos in terram, quam
13 dabo eis. * Hæc est aqua con-
tradictionis, vbi iurgati sunt filij
C Israel contra Dominum, & san-
14 ctificatus est in eis. * Misit interea
nuncios Moyses de Cades ad re-
gem Edom, qui dicerent: Hæc
mandat frater tuus Israel: Nosti
omnem laborem, qui apprehendit
15 nos, * quo modo descenderint pa-
tres nostri in Ægyptum, & habita-
uerimus

uerimus ibi multo tempore, afflixerintq. nos Ægyptij, & patres no-
stros: * & quo modo clamaueri- 16
mus ad Dominum, & exaudierit
nos, miseritq. angelum, qui eduxerit nos de Ægypto. Ecce in vrbe
Cades, quæ est in extremis finibus
tuis, positi, * obsecramus vt nobis 17
transire liceat per terram tuam.
Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis
tuis, sed gradiemur via publica,
nec ad dextram, nec ad sinistram
declinantes, donec transeamus terminos tuos.* Cui respōdit Edom: 18
Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi.* Dixeruntq. 19
filij Israel: Per tritam gradiemur
viam: & si biberimus aquas tuas
nos & pecora nostra, dabimus
quod iustum est: nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter
transeamus. * At ille respondit: 20
Non transibis. Statimq. egressus
est obuius, cum infinita multitudine, & manu forti, * nec voluit 21
acquiescere deprecanti, vt concederet transitum per fines suos. quā D
ob rem diuertit ab eo Israel.* Cuq. 22
castra mouissent de Cades, venerunt in montem Hor, qui est in finibus terræ Edom: * vbi locutus 23
est Dominus ad Moysen: * Pergat, 24
inquit, Aaron ad populos suos: nō
enim intrabit Terram, quam dedi
filijs Israel, eo quod incredulus
fuerit ori meo, ad Aquas contradi- ‖ I. 33.c 38 Deut. 32. g. 50
ctionis. * ‖ Tolle Aaron & filium 25
eius cum eo, & duces eos in montem Hor. * Cumq. nudaueris pa- 26
trem veste sua, indues ea Eleazarū
filium eius: Aaron colligetur, &
morietur ibi. * Fecit Moyses vt 27
præceperat Dominus: & ascenderunt in montem Hor coram omni
multitudine. * Cumq. Aaron spo- 28
liasset vestibus suis, induit eis Elea
zarum filium eius. * Illo mortuo 29
in montis supercilio, descendit cū
Eleazaro. * Omnis autem multi- 30
tudo videns occubuisse Aaron, fleuit super eo triginta diebus per
cunctas familias suas.

C A P. XXI.

QVod cum audisset Chananæus 1
rex Arad, qui habitabat ad A
meridiem, venisse scilicet Israel per
exploratorum viam, pugnauit contra illum, & victor existens, duxit
2 ex eo prædam. * At Israel voto se
Domino obligans, ait: Si tradideris
populum istum in manu mea, de-
3 lebo vrbes eius.* Exaudiuitq. Dominus preces Israel, & tradidit
Chananæum, quem ille interfecit
subuersis vrbibus eius: & vocauit
nomen loci illius Horma, id est,
4 anathema. * Profecti sunt autem
& de monte Hor, per viam, quæ
B ducit ad Mare rubrum, vt circumirent terram Edom. Et tædere cœpit populum itineris ac laboris:
5 * locutusq. contra Deum & Moysen, ait: Cur eduxisti nos de Ægypto, vt moreremur in solitudine?
Deest panis, non sunt aquæ: anima
nostra iam nauseat super cibo isto
6 leuissimo. * ‖ Quamobrem misit ‖ Sap.16.a.5
Dominus in populum ignitos ser- 1.Cor.10.b.
pentes, ad quorum plagas & mor- 9
7 tes plurimorum, * venerunt ad Iudith 8. c.
Moysen, atque dixerunt: Peccaui- 21
mus, quia locuti sumus cōtra Dominum & te: ora vt tollat a nobis
serpentes. Orauitq. Moyses pro
8 populo, * & locutus est Dominus
C ad eum: ‖ Fac serpentem æneum,
& pone eum pro signo: qui per-
9 cussus aspexerit eum, viuet. * Fecit ergo Moyses SERPENTEM
ÆNEVM, & posuit eum pro signo: quem cum percussi aspice-
10 rent, sanabantur. * Profectiq. filij
Israel castrametati sunt in Oboth.
11 * Vnde egressi fixere tentoria in
Ieabarim, in solitudine, quæ respicit Moab contra orientalem pla-
12 gam. * Et inde mouentes, venerūt
13 ad Torrentem Zared. * Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quæ est in deserto, &
prominet in finibus Amorrhæi.
‖ siquidem Arnon terminus est ‖ Iudic. 11.
Moab, diuidēs Moabitas & Amor- c. 18
14 rhæos.* Vnde dicitur in libro bellorum Domini: Sicut fecit in Mari
D rubro, sic faciet in torrentibus Ar-
15 non.* Scopuli torrentium inclinati sunt, vt requiescerent in Ar, &
recumberent in finibus Moabita-
16 rum.* Ex eo loco apparuit puteus,
super quo locutus est Dominus ad
Moysen: Congrega populum, &
17 dabo ei aquam. * Tunc cecinit
Israel carmen istud: Ascendat pu-
18 teus. Concinebant: * Puteus, quē
foderunt principes, & parauerunt
duces multitudinis in datore legis, & in baculis suis. De solitu-

dine.

dine, Matthana. * De Matthana 19
in Nahaliel: de Nahaliel, in Ba-
moth. * De Bamoth, vallis est in 20
regione Moab, in vertice Phasga,
|| Deut. 2. e. 26 quod respicit contra desertum. E
Iudic. 11. d. 20 * || Misit autem Israel nuncios ad 21
Sehon regem Amorrhæorum, di-
cens: * Obsecro vt transire mihi li- 22
ceat per terram tuam: non decli-
nabimus in agros & vineas, non
bibemus aquas ex puteis, via regia
gradiemur, donec transeamus ter-
minos tuos. * Qui concedere no- 23
luit vt trãsiret Israel per fines suos:
quin potius exercitu congregato,
egressus est obuiam in desertum,
|| Amos 2. c. 9 & venit in Iasa, pugnauitq. contra
eum. * || A quo percussus est in 24
Psal. 134. c 10 ore gladij, & possessa est terra eius
ab Arnon vsque Ieboc, & filios
Ammon: quia forti præsidio te-
nebantur termini Ammonitarum.
* Tulit ergo Israel omnes ciuitates 25
eius, & habitauit in vrbibus A-
morrhæi, in Hesebon scilicet, & F
viculis eius. * Vrbs Hesebon fuit 26
Sehon regis Amorrhæi, qui pugna-
uit contra regem Moab: & tulit
omnem terrã, quæ ditionis illius
fuerat, vsque Arnon. * Idcirco 27
dicitur in Prouerbio: Venite in
Hesebon, ædificetur, & construa-
tur ciuitas Sehon: * Ignis egressus 28
est de Hesebon, flamma de oppido
Sehon, & deuorauit Ar Moabita-
rum, & habitatores excelsorum
|| Iudic. 21. c. 13 Arnon. * || Væ tibi Moab, peristi 29
popule Chamos. Dedit filios eius
3. Reg. 11. b. 7 in fugam, & filias in captiuitatem
regi Amorrhæorum Sehon. * Iu- 30
gum ipsorum disperijt ab Hese-
bon vsque Dibon, lassi peruene-
runt in Nophe, & vsque Medaba.
* Habitauit itaque Israel in Terra 31
Amorrhæi. * Misitq. Moyses qui 32
explorarent Iazer: cuius ceperunt G
viculos, & possederunt habitato-
|| Deut. 3. a. 3. 29. b. 7 res. * || Verteruntq. se, & ascende- 33
runt per viam Basan, & occurrit
eis Og rex Basan cum omni popu-
lo suo, pugnaturus in Edrai. * Di- 34
xitq. Dominus ad Moysen: Ne
timeas eum, quia in manu tua tra-
didi illum, & omnem populum,
ac terram eius: faciesq. illi sicut
fecisti Sehon regi Amorrhæorum
habitatori Hessebon. * Percusserũt 35
igitur & hunc cũ filijs suis, vniuer-
sumq. populũ eius vsque ad inter-
necionẽ, & possederũt terrã illius.

CAP. XXII.

1 PRofectiq. castrametati sunt in
A campestribus Moab, vbi trans
2 Iordanem Iericho sita est. * || Vi- || Ios. 24. b. 9
dens autem Balac filius Sephor
omnia quæ fecerat Israel Amor-
3 rhæo, * & quòd pertimuissent eum
Moabitæ, & impetum eius ferre
4 non possent, * dixit ad maiores
natu Madian: Ita delebit hic po-
pulus omnes, qui in nostris fini-
bus commorantur, quo modo so-
let bos herbas vsque ad radices
carpere. Ipse erat eo tempore rex
5 in Moab. * || Misit ergo nuncios
ad Balaam filium Beor ariolum,
qui habitabat super flumen ter-
ræ filiorum Ammon, vt vocarent
eum, & dicerent: Ecce egressus est
populus ex Ægypto, qui operuit
B superficiem terræ, sedens contra
6 me. * Veni igitur, & maledic po-
pulo huic, quia fortior me est: si-
quo modo possim percutere &
eijcere eum de terra mea. noui
enim quod benedictus sit cui be-
nedixeris, & maledictus in quem
7 maledicta congesseris. * Perrexe-
runtq. seniores Moab, & maiores
natu Madian, habentes diuina-
tionis pretium in manibus. Cũq.
venissent ad Balaam, & narrassent
8 ei omnia verba Balac: * ille re-
spondit: Manete hic nocte, & re-
spondebo quidquid mihi dixerit
Dominus. Manentibus illis apud
C Balaam, venit Deus, & ait ad eũ:
9 * Quid sibi volunt homines isti
10 apud te? * Respondit: Balac filius
Sephor rex Moabitarum misit ad
11 me, * dicens: Ecce populus qui
egressus est de Ægypto, operuit
superficiem terræ: veni, & male-
dic ei, siquo modo possim pugnãs
12 abigere eum. * Dixitq. Deus ad
Balaam: Noli ire cum eis, neque
maledicas populo: quia benedi-
13 ctus est. * Qui mane consur-
gens dixit ad principes: Ite in ter-
ram vestram, quia prohibuit me
14 Dominus venire vobiscum. * Re-
uersi principes dixerunt ad Balac:
Noluit Balaam venire nobiscum.
15 * Rursum ille multo plures & no-
biliores quam ante miserat, misit.
16 * Qui cum venissent ad Balaam,
dixerunt: Sic dicit Balac filius Se-
phor: Ne cuncteris venire ad me:
17 * paratus sum honorare te, &
quid-

quidquid volueris dabo tibi : ve- D
ni, & maledic populo isti. * Re- 18
‖J.24.c.13 spondit Balaam : ‖ Si dederit mihi
Balac plenam domum suam ar-
genti & auri, non potero immuta-
re verbum Domini Dei mei, vt
vel plus, vel minus loquar. * Ob- 19
secro vt hic maneatis etiam hac
nocte, & scire queam quid mihi
rursum respondeat Dominus.
* Venit ergo Deus ad Balaam no- 20
cte, & ait ei: Si vocare te venerunt
homines isti, surge, & vade cum
eis: ita dumtaxat, vt quod tibi
præcepero, facias. * Surrexit Ba- 21
laam mane, & strata asina sua
‖2.Pet.2.c.15 profectus est cum eis. * ‖Et iratus 22
est Deus. Stetitq. angelus Domi-
ni in via contra Balaam, qui insi-
debat asinæ, & duos pueros habe- 23
bat secum. * Cernens asina ange- E
lum stantem in via, euaginato gla-
dio, auertit se de itinere, & ibat
per agrum. Quam cum verberaret
Balaam, & vellet ad semitam re-
ducere, * stetit angelus in angu- 24
stijs duarum maceriarum, quibus
vineæ cingebantur. * Quem vi- 25
dens asina, iunxit se parieti, & at-
triuit sedentis pedem. At ille ite-
rum verberabat eam: * & nihilo- 26
minus angelus ad locum angustũ
transiens, vbi nec ad dexteram,
nec ad sinistram poterat deuiare,
obuius stetit. * Cumq. vidisset a- 27
sina stantem angelum, cõcidit sub
pedibus sedentis. qui iratus, vehe-
mentius cædebat fuste latera eius.
* Aperuitq. Dominus os asinæ, & 28
locuta est: Quid feci tibi? cur per-
cutis me? ecce iam tertio? * Re- 29
spondit Balaam: Quia commerui- F
sti, & illusisti mihi: vtinam habe-
rem gladium, vt te percuterem.
* Dixit asina: Nonne animal tuũ 30
sum, cui semper sedere consueuisti
vsque in præsentem diẽ? dic quid
simile vmquam fecerim tibi. At
ille ait: Numquam. * Protinus ape- 31
ruit Dominus oculos Balaam, &
vidit angelum stantem in via eua-
ginato gladio, adorauitq. eũ pro-
nus in terram. * Cui angelus: Cur, 32
inquit, tertio verberas asinam
tuam? Ego veni vt aduersarer tibi,
quia peruersa est via tua, mihiq.
contraria: * & nisi asina declinas- 33
set de via, dans locum resistenti,
te occidissem, & illa viueret. * Di- 34
xit Balaam: Peccaui, nesciẽs quòd
tu stares contra me: & nunc si dis-
35 plicet tibi vt vadã, reuertar. * Ait
angelus: Vade cum istis, & caue
ne aliud quam præcepero tibi lo-
quaris. Iuit igitur cum principi-
36 bus. * Quod cum audisset Balac,
G egressus est in occursum eius in
oppido Moabitarum, quod situm
est in extremis finibus Arnon.
37 * Dixitq. ad Balaam: Misi nuncios
vt vocarem te, cur non statim
venisti ad me? an quia mercedem
aduentui tuo reddere nequeo?
38 * Cui ille respondit: Ecce adsum:
numquid loqui potero aliud, nisi
quod Deus posuerit in ore meo?
39 * Perrexerunt ergo simul, & vene-
runt in vrbem, quæ in extremis re-
40 gni eius finibus erat. * Cumq. oc-
cidisset Balac boues & oues, misit
ad Balaam, & principes qui cum
41 eo erant, munera. * Mane autem
facto duxit eum ad excelsa Baal,
& intuitus est extremam partem
populi.

CAP. XXIII.

1 A Dixitq. Balaã ad Balac: Ædifi-
ca mihi hic septẽ aras, & para
totidem vitulos, eiusdemq. nu-
2 meri arietes. * Cumq. fecisset iux-
ta sermonem Balaam, imposue-
runt simul vitulum & arietem su-
3 per aram. * Dixitq. Balaam ad Ba-
lac: Sta paulisper iuxta holocau-
stum tuum, donec vadam, si for-
te occurrat mihi Dominus, &
quodcumque imperauerit, loquar
4 tibi. * Cumq. abijsset velociter,
occurrit illi Deus. Locutusq. ad
eum Balaam: Septem, inquit,
aras erexi, & imposui vitulum
5 & arietem desuper. * Dominus
autem posuit verbum in ore eius,
& ait: Reuertere ad Balac, & hæc
6 loqueris. * Reuersus inuenit stan-
tem Balac iuxta holocaustum
suum, & omnes principes Moa-
7 bitarum: * assumptaq. parabola
sua, dixit: De Aram adduxit me
Balac rex Moabitarum, de monti-
bus Orientis: Veni, inquit, & ma-
B ledic Iacob: propera, & detestare
8 Israel. * Quo modo maledicam,
cui non maledixit Deus? Qua
ratione detester, quem Dominus
9 non detestatur? * De summis si-
licibus videbo eum, & de collibus
considerabo illum. Populus so-
lus habitabit, & inter gentes

non reputabitur . * Quis dinume- 10
rare possit puluerem Iacob , &
nosse numerum stirpis Israel ?
Moriatur anima mea morte iu-
storum , & fiant nouissima mea
horum similia . * Dixitq. Balac 11
ad Balaam : Quid est hoc quod a-
gis ? Vt maledicceres inimicis meis
vocaui te: & tu e cõtrario benedi-
cis eis. * Cui ille respondit: Num 12
aliud possum loqui, nisi quod ius-
serit Dominus ? * Dixit ergo Ba- 13
lac: Veni mecum in alterum lo-
cum vnde partem Israel videas , &
totum videre non possis, inde ma-
ledicito ei. * Cumq. duxisset eum 14
in locum sublimem , super ver-
ticem montis Phasga , ædificauit
Balaam septem aras , & impositis
supra vitulo atque ariete , * dixit 15
ad Balac : Sta hic iuxta holocaustũ C
tuum, donec ego obuius pergam.
* Cui cum Dominus occurrisset, 16
posuissetq. verbum in ore eius ,
ait: Reuertere ad Balac, & hæc lo-
queris ei. * Reuersus inuenit eum 17
stantem iuxta holocaustum suũ ,
& principes Moabitarum cum
eo. Ad quem Balac: Quid, inquit,
locutus est Dominus? * At ille as- 18
sumpta parabola sua , ait: Sta Ba-
lac , & ausculta, audi fili Sephor :
* Non est Deus quasi homo, vt 19
mentiatur: nec vt filius hominis ,
vt mutetur. Dixit ergo, & non fa-
ciet? locutus est, & non implebit?
* Ad benedicẽdum adductus sum, 20
benedictionem prohibere non va-
leo . * Non est idolum in Iacob , 21
nec videtur simulachrum in Is-
rael. Dominus Deus eius cum eo
‖ Inf.24 b. 8 est, & clangor victoriæ regis in il-
lo. * ‖ Deus eduxit illum de Ægyp- 22
to , cuius fortitudo similis est rhi- D
nocerotis . * Non est augurium 23
in Iacob, nec diuinatio in Israel.
Temporibus suis dicetur Iacob &
Israeli quid operatus sit Deus.
* Ecce populus vt leæna consur- 24
get, & quasi leo erigetur : non ac-
cubabit donec deuoret prædam, &
occisorum sanguinem bibat.* Di- 25
xitq. Balac ad Balaam: Nec male-
dicas ei , nec benedicas . * Et ille 26
ait : Nonne dixi tibi quòd quid-
quid mihi Deus imperaret, hoc fa-
cerem ? * Et ait Balac ad eum : 27
Veni, & ducam te ad alium locũ :
si forte placeat Deo vt inde male-
dicas eis. * Cumq. duxisset eum 28
super verticem montis Phogor ,
29 qui respicit solitudinem,* dixit ei
Balaam: Ædifica mihi hic septem
aras, & para totidem vitulos, eius-
30 demq. numeri arietes . * Fecit
Balac vt Balaam dixerat : impo-
suitq. vitulos & arietes per singu-
las aras .

CAP. XXIIII.

1 A CVmq. vidisset Balaam quòd
placeret Domino vt benedi-
ceret Israeli , nequaquam abijt vt
ante perrexerat , vt auguriũ quæ-
reret : sed dirigens contra deser-
2 tum vultum suum , * & eleuans
oculos, vidit Israel in tentorijs cõ-
morantem per tribus suas: & ir-
3 ruente in se spiritu Dei,* assump-
ta parabola ait : Dixit Balaam
filius Beor : dixit homo, cuius ob-
4 turatus est oculus : * dixit auditor
sermonum Dei , qui visionem
Omnipotentis intuitus est , qui
cadit, & sic aperiuntur oculi eius:
5 * Quam pulchra tabernacula tua
6 Iacob , & tentoria tua Israel ! * vt
valles nemorosæ , vt horti iuxta
fluuios irrigui , vt tabernacula
quæ fixit Dominus , quasi cedri
7 prope aquas. * Fluet aqua de si-
B tula eius , & semen illius erit in
aquas multas . Tolletur propter
Agag , rex eius , & auferetur re-
8 gnum illius . * Deus eduxit illum
de Ægypto , ‖ cuius fortitudo si- ‖ Sup.23.d.
milis est rhinocerotis. Deuora- 22
bũt gentes hostes illius, ossaq. eo-
rum confringent , & perforabunt
9 sagittis . * Accubans dormiuit vt
leo, & quasi leæna , quam suscita-
re nullus audebit . Qui benedixe-
rit tibi, erit & ipse benedictus: qui
maledixerit , in maledictione re-
10 putabitur. * Iratusq. Balac contra
Balaam , complosis manibus ait :
Ad maledicendum inimicis meis
vocaui te, quibus e contrario ter-
11 tio benedixisti : * reuertere ad lo-
cum tuum . Decreueram quidem
magnifice honorare te, sed Domi-
nus priuauit te honore disposito.
12 * Respondit Balaam ad Balac :
C Nonne nuncijs tuis, quos misisti
13 ad me , dixi : * ‖ Si dederit mihi ‖ Sup 22.d.
Balac plenam domum suam ar- 18
genti & auri , non potero præteri-
re sermonem Domini Dei mei, vt
vel boni quid , vel mali proferam
ex cor-

ex corde meo : sed quidquid Do-
minus dixerit , hoc loquar ?* Ve- 14
rumtamen pergens ad populum
meum , dabo consilium , quid
populus tuus populo huic faciat
extremo tempore . * Sumpta igi- 15
tur parabola , rursum ait : Dixit
Balaam filius Beor : dixit homo ,
cuius obturatus est oculus: * di- 16
xit auditor sermonum Dei , qui
nouit doctrinam Altissimi , & vi-
siones Omnipotentis videt, qui ca-
dens apertos habet oculos . * Vi- 17
debo eum, sed non modo : intue-
bor illum , sed non prope .
‖ Mat.2.a.2 ‖ ORIETVR STELLA ex
Iacob, & cõsurget virga de Israel:
& percutiet duces Moab , vasta-
bitq. omnes filios Seth . * Et erit 18
Idumæa possessio eius: hereditas D
Seir cedet inimicis suis: Israel ve-
ro fortiter aget . * De Iacob erit 19
qui dominetur,& perdat reliquias
ciuitatis . * Cumq . vidisset Ama- 20
lec,assumens parabolam,ait: Prin-
cipium Gentium Amalec , cuius
extrema perdentur. * Vidit quo- 21
que Cinæum : & assumpta para-
bola,ait : Robustum quidem est
habitaculum tuum : sed si in pe-
tra posueris nidum tuum,* & fue- 22
ris electus de stirpe Cin, quamdiu
poteris permanere ? Assur enim
capiet te. * Assumptaq. parabola 23
iterum locutus est : Heu , quis vi-
cturus est, quãdo ista faciet Deus?
‖ Dan.11.c.18 * ‖ Venient in trieribus de Italia , 24
superabunt Assyrios, vastabuntq.
Hebræos , & ad extremum etiam
ipsi peribunt . * Surrexitq. Ba- 25
laam , & reuersus est in locum
suum : Balac quoque via, qua ve-
nerat , redijt .

CAP. XXV.

MOrabatur autem eo tempore 1
Israel in Settim, & fornica- A
tus est populus cũ filiabus Moab,
* quæ vocauerunt eos ad sacrifi- 2
cia sua . At illi comederunt &
‖ Ios.22.d.17 adorauerunt deos earum . * ‖ Ini- 3
tiatusq. est Israel Beelphegor : &
iratus Dominus,* ait ad Moysen:
‖ Deut.4.a.3 ‖ Tolle cunctos principes popu- 4
li , & suspende eos contra solem
in patibulis : vt auertatur furor
meus ab Israel . * Dixitq. Moyses 5
‖ Exo.32.f.27 ad Iudices Israel: ‖ Occidat vnus-
quisque proximos suos , qui ini- B
6 tiati sunt Beelphegor . * Et ecce
vnus de filijs Israel intrauit coram
fratribus suis ad scortum Madia-
nitidem , vidente Moyse, & omni
turba filiorum Israel , qui flebant
7 ante fores tabernaculi . * ‖ Quod ‖ 1 Mach.2.c.26 Ps.105.e.30 1. Cor. 10. b.8
cum vidisset Phinees filius Elea-
zari filij Aaron sacerdotis , sur-
rexit de medio multitudinis , &
8 arrepto pugione , * ingressus est
post virum Israelitem in lupanar,
& perfodit ambos simul , virum
scilicet & mulierem in locis ge-
C nitalibus. Cessauitq. plaga a fi-
9 lijs Israel : * & occisi sunt viginti-
10 quattuor millia hominum . * Di-
11 xitq. Dominus ad Moysen:* Phi-
nees filius Eleazari filij Aaron
sacerdotis auertit iram meam a
filijs Israel : quia zelo meo com-
motus est contra eos , vt non ip-
se delerem filios Israel in zelo
12 meo. * idcirco loquere ad eum :
‖ Ecce do ei pacem fœderis mei , ‖ Eccli. 45. d.28 1.Mac.2.f.54
13 * & erit tam ipsi quam semini
eius pactum sacerdotij sempiter-
num , quia zelatus est pro Deo
suo , & expiauit scelus filiorum
14 Israel . * Erat autem nomen viri
Israelitæ , qui occisus est cum
Madianitide , Zambri filius Salu,
D dux de cognatione & tribu Si-
15 meonis . * Porro mulier Madiani-
tis , quæ pariter interfecta est,vo-
cabatur Cozbi filia Sur principis
16 nobilissimi Madianitarum. * Lo-
cutusq. est Dominus ad Moysen,
17 dicens : * ‖ Hostes vos sentiant ‖ I.31.a.2
Madianitæ , & percutite eos :
18 * quia & ipsi hostiliter egerunt
contra vos , & decepere insidijs
per idolum Phogor , & Cozbi fi-
liam ducis Madian sororem suam:
quæ percussa est in die plagæ pro
sacrilegio Phogor.

CAP. XXVI.

1 A POstquam noxiorum sanguis
effusus est , dixit Dominus ad
Moysen & Eleazarum filium Aa-
2 ron sacerdotem : * ‖ Numerate ‖ S.1.a.2.3
omnem summam filiorum Israel
a viginti annis & supra , per do-
mos & cognationes suas , cun-
ctos , qui possunt ad bella proce-
3 dere . * Locuti sunt itaque Moy-
ses & Eleazar sacerdos in campe-
stribus Moab super Iordanem cõ-
4 tra Iericho,ad eos,qui erant * a vi-
ginti annis & supra , sicut Domi-

nus imperauerat, quorum iste nu-
merus. * Ruben primogenitus If- 5
|| Gen. 46. a. 9 rael. || huius filius, Henoch, a quo
familia Henochitarum: & Phallu,
Exo. 6. b 14 a quo familia Phalluitarum: * & 6
1. Par. 5. a. 3 Hesron, a quo familia Hesronita-
rum: & Charmi, a quo familia
Charmitarum. * hæ sunt familiæ 7
de stirpe Ruben: quarum nume-
rus inuentus est quadraginta tria
millia, & septingenti triginta. * Fi- 8
lius Phallu, Eliab. * huius filij, 9
Namuel & Dathan & Abiron. isti
|| S̃. 16. a. 1 sunt Dathan & Abiron principes
populi, || qui surrexerunt contra
Moysen & Aaron in seditione Co-
re, quando aduersus Dominum B
rebellauerunt: * & aperiens terra 10
os suum deuorauit Core, mo-
rientibus plurimis, quando com-
bussit ignis ducentos quinquagin-
ta viros. Et factum est grande
miraculum, * vt, Core pereunte, 11
filij illius non perirent. * Filij Si- 12
meon per cognationes suas: Na-
muel; ab hoc familia Namuelita-
rum: Iamin, ab hoc familia Ia-
minitarum: Iachin, ab hoc fami-
lia Iachinitarum: * Zare, ab hoc 13
familia Zareitarum: Saul, ab hoc
familia Saulitarum. * hæ sunt 14
familiæ de stirpe Simeon, qua-
rum omnis numerus fuit viginti
duo millia ducenti. * Filij Gad 15
per cognationes suas: Sephon, ab
hoc familia Sephonitarum: Aggi,
ab hoc familia Aggitarum: Suni,
ab hoc familia Sunitarum: * Oz- 16
ni, ab hoc familia Oznitarum:
Her, ab hoc familia Heritarum:
* Arod, ab hoc familia Arodi- 17
tarum: Ariel, ab hoc familia A-
rielitarum. * istæ sunt familiæ 18
Gad, quarum omnis numerus fuit
quadraginta millia quingenti.
|| Gen. 38. a. 3 * || Filij Iuda, Her, & Onan, qui 19
ambo mortui sunt in Terra Cha-
naan. * Fueruntq. filij Iuda, per 20
cognationes suas: Sela, a quo fa- C
milia Selaitarum: Phares, a quo
familia Pharesitarum: Zare, a quo
familia Zareitarum. * Porro filij 21
Phares: Hesron, a quo familia
Hesronitarum: & Hamul, a quo
familia Hamulitarum. * Istæ sunt 22
familiæ Iuda, quarum omnis nu-
merus fuit septuaginta sex millia
quingenti. * Filij Issachar, per co- 23
gnationes suas: Thola, a quo fami
lia Tholaitarum; Phua, a quo fa-

24 milia Phuaitarum. * Iasub, a quo
quo familia Iasubitarum: Semran,
25 a quo familia Semranitarum. * hæ
sunt cognationes Issachar, quarũ
numerus fuit sexaginta quattuor
26 millia trecenti. * Filij Zabulon
per cognationes suas: Sared, a quo
familia Sareditarum: Elon, a quo
familia Elonitarum: Ialel, a quo
27 familia Ialelitarum. * hæ sunt co-
gnationes Zabulon, quarum nu-
merus fuit sexaginta millia quin-
28 genti. * Filij Ioseph per cognatio-
D nes suas, Manasse & Ephraim.
29 * De Manasse ortus est Machir, a
quo familia Machiritarum. || Ma- || Iof. 17. a. 1
chir genuit Galaad, a quo familia
30 Galaaditarum. * Galaad habuit fi-
lios: Iezer, a quo familia Iezeri-
tarum: & Helec, a quo familia
31 Helecitarum: * & Asriel, a quo fa-
milia Asrielitarum: & Sechem, a
32 quo familia Sechemitarum: * &
Semida, a quo familia Semidaita-
rum: || & Hepher, a quo familia || Ĩ. 27. a. 1
33 Hepheritarum. * Fuit autem || He-
pher pater Salphaad, qui filios nõ
habebat, sed tantum filias, quarũ
ista sunt nomina: || Maala, & Noa, || Ĩ. 27. a. 1
& Hegla, & Melcha, & Thersa.
34 * hæ sunt familiæ Manasse, & nu-
merus earum, quinquaginta duo
35 millia septingenti. * Filij autem
Ephraim per cognationes suas
fuerunt hi: Suthala, a quo familia
Suthalaitarum: Becher, a quo fa-
milia Becheritarum: Thehen, a
36 quo familia Thehenitarum. * por-
ro filius Suthala fuit Heran, a quo
37 familia Heranitarum. * hæ sunt
cognationes filiorum Ephraim,
E quarum numerus fuit triginta
38 duo millia quingenti. * Isti sunt
filij Ioseph per familias suas. Filij
Beniamin in cognationibus suis:
Bela, a quo familia Belaitarum:
Asbel, a quo familia Asbelitarũ:
Ahiram, a quo familia Ahirami-
39 tarum: * Supham, a quo familia
Suphamitarum: Hupham, a quo
40 familia Huphamitarum. * Filij
Bela: Hered, & Noeman. De He-
red, familia Hereditarum: de Noe-
41 man, familia Noemanitarum. * hi
sunt filij Beniamin per cognatio-
nes suas, quorũ numerus fuit qua-
draginta quinque millia sexcenti.
42 * Filij Dan per cognationes suas:
Suham, a quo familia Suhamita-
rum. hæ sunt cognationes Dan per
fami-

familias suas.* omnes fuere Suha- 43
mitæ, quorum numerus erat sexa-
ginta quattuor millia quadrin-
genti. * Filij Aser per cognatio- 44
nes suas: Iemna, a quo familia
Iemnaitarum: Iessui, a quo fami-
lia Iessuitarum: Brie, a quo fami-
lia Brieitarum. * Filij Brie: He- 45
ber, a quo familia Heberitarum:
& Melchiel, a quo familia Mel-
chielitarum. * Nomen autem filię 46
Aser, fuit Sara. * hæ cognationes 47
filiorũ Aser, & numerus eorũ quin-
quaginta tria millia quadringen-
ti. * Filij Nephthali per cognatio- 48
nes suas: Iesiel, a quo familia Ie- F
sielitarum: Guni, a quo familia
Gunitarum: * Ieser, a quo fami- 49
lia Ieseritarum: Sellem, a quo fa-
milia Sellemitarum. * hæ sunt co- 50
gnationes filiorum Nephthali per
familias suas: quorum numerus
quadraginta quinque millia qua-
dringenti. * Ista est summa filio- 51
rum Israel, qui recensiti sunt, sex-
centa millia, & mille septingenti
triginta. * Locutusq. est Domi- 52
nus ad Moysen, dicens: * Illis di- 53
uidetur terra iuxta numerum vo-
cabulorum in possessiones suas.
* Pluribus maiorem partem dabis, 54
& paucioribus minorem: singu-
lis, sicut nunc recensiti sunt, tra-
detur possessio: * ita dumtaxat vt 55
sors Terram tribubus diuidat &
familijs. * Quidquid sorte conti- 56
gerit, hoc vel plures accipiant, vel
‖Exo.6.c.17 pauciores. * ‖ Hic quoque est nu- 57
merus filiorum Leui per familias
suas: Gerson, a quo familia Ger-
sonitarum: Caath, a quo familia
Caathitarum: Merari, a quo fa-
milia Meraritarum. * hæ sunt fa- 58
miliæ Leui: Familia Lobni, fami- G
lia Hebroni, familia Moholi, fa-
milia Musi, familia Core. At ve-
ro Caath genuit Amram: * qui 59
habuit vxorem Iochabed filiã Le-
ui, quę nata est ei in Ægypto. hæc
genuit Amram viro suo filios, Aa-
ron & Moysen, & Mariam soro-
rem eorum. * De Aaron orti sunt 60
Nadab & Abiu, & Eleazar & Itha-
‖ 3̃. 3. a. 4 Leu. 10. a. 1 1. Par. 24. a. 2 mar: * ‖ quorum Nadab & Abiu 61
mortui sunt, cum obtulissent ignẽ
alienum coram Domino. * Fue- 62
runtq omnes, qui numerati sunt,
viginti tria millia generis mascu-
lini ab vno mense & supra: quia
non sunt recensiti inter filios Is-
rael, nec eis cum ceteris data pos-
63 sessio est. * Hic est numerus filio-
rũ Israel, qui descripti sunt a Moy-
se & Eleazaro sacerdote, in campe-
stribus Moab supra Iordanem con-
64 tra Iericho. * ‖ inter quos nullus ‖ 1. Cor. 10. a. 5
fuit eorum, qui ante numerati sunt
a Moyse & Aaron in deserto Sinai.
65 * ‖ Prædixerat enim Dominus quod ‖ 3̃. 14. d. 23. 24
omnes morerentur in solitudine.
Nullusq. remansit ex eis, nisi Ca-
leb filius Iephone, & Iosue filius
Nun.

CAP. XXVII.

1 ACcesserunt ‖ autem filiæ Sal- ‖ 3̃. 26. d. 32
A phaad, filij Hepher, filij Ga- 3̃. 36. a. 1
laad, filij Machir, filij Manasse, Ios. 17. a. 1
qui fuit filius Ioseph: quarũ sunt
nomina, Maala, & Noa, & He-
2 gla, & Melcha, & Thersa. * Ste-
teruntq. coram Moyse & Eleaza-
ro sacerdote, & cunctis principi-
bus populi ad ostium tabernaculi
3 fœderis, atque dixerunt: * Pater
noster mortuus est in deserto, nec
fuit in seditione, quæ ‖ concitata ‖ 3̃. 16. a. 1
est contra Dominum sub Core,
sed in peccato suo mortuus est: hic
non habuit mares filios. Cur tol-
litur nomen illius de familia sua,
quia non habuit filium? Date no-
bis possessionẽ inter cognatos pa-
4 tris nostri. * Retulitq. Moyses cau-
B sam earum ad iudicium Domini.
5 * Qui dixit ad eum: * Iustam rem
6 postulant filiæ Salphaad: da eis pos
sessionẽ inter cognatos patris sui,
7 & ei in hereditatẽ succedant. * Ad
filios autem Israel loqueris hæc:
8 * Homo cum mortuus fuerit abs-
que filio, ad filiam eius transibit
9 hereditas. * si filiã non habuerit,
habebit successores fratres suos.
10 * quòd si & fratres non fuerint,
dabitis hereditatem fratribus pa-
11 tris eius. * sin autem nec patruos
habuerit, dabitur hereditas his,
qui ei proximi sunt. eritq. hoc fi-
lijs Israel sanctum lege perpetua,
C sicut præcepit Dominus Moysi.
12 * Dixit quoque Dominus ad Moy-
sen: ‖ Ascende in montem istum ‖ Deut. 32. g. 51
Abarim, & contemplare inde Ter-
ram, quam daturus sum filijs Is- 3̃. 20. b. 12
13 rael. * cumq. videris eam, ibis &
tu ad populũ tuum, sicut iuit fra-
14 ter tuus Aaron: * quia offendistis
me in deserto Sin in cõtradictione
mul-

multitudinis, nec sanctificare me
voluistis coram ea super aquas. hę
sunt aquæ contradictionis in Ca-
des deserti Sin. * Cui respondit 15
Moyses: * Prouideat Dominus 16
Deus spirituum omnis carnis, ho-
minem, qui sit super multitudi-
nem hanc: * & possit exire & in- 17
trare ante eos, & educere eos vel
introducere: ne sit populus Domi- D
ni sicut oues absque pastore. * Di- 18
Deu.3.d.21 xitq. Dominus ad eum: ‖ Tolle
Iosue filium Nun virum in quo
est Spiritus, & pone manum tuam
super eum. * Qui stabit coram 19
Eleazaro sacerdote & omni mul-
titudine: * & dabis ei præcepta 20
cunctis videntibus, & partem glo-
riæ tuæ, vt audiat eum omnis sy-
nagoga filiorum Israel. * Pro hoc, 21
siquid agendum erit, Eleazar sa-
cerdos consulet Dominum. Ad
verbum eius egredietur & ingre-
dietur ipse, & omnes filij Israel
cum eo, & cetera multitudo. * Fe- 22
cit Moyses vt præceperat Domi-
nus. Cumq. tulisset Iosue, statuit
eum coram Eleazaro sacerdote &
omni frequētia populi. * Et impo 23
sitis capiti eius manibus, cūcta re-
plicauit quę mādauerat Dominus.

CAP. XXVIII.

Dixit quoque Dominus ad Moy 1
sen: * Præcipe filijs Israel, 2
& dices ad eos: Oblationem meā A
& panes, & incensum odoris sua-
uissimi offerte per tempora sua.
* Hæc sunt sacrificia quæ offerre 3
debetis: Agnos anniculos imma-
culatos duos quotidie in holocau-
stum sempiternum: * vnum offe- 4
retis mane, & alterum ad vespe-
rum: * decimam partem ephi si- 5
milæ, quæ conspersa sit oleo pu-
rissimo, & habeat quartam partē
hin. * holocaustum iuge est quod 6
obtulistis in monte Sinai in odo-
rem suauissimum incensi Domini.
* & libabitis vini quartam partem 7
hin per agnos singulos in Sāctua-
rio Domini. * Alterumq. agnum 8
similiter offeretis ad vesperam iux-
ta omnem ritum sacrificij matuti-
ni, & libamentorum eius, obla-
tionem suauissimi odoris Domi-
Mat.12.a.5 no. * ‖ Die autem sabbati offere- 9
tis duos agnos anniculos imma-
culatos, & duas decimas simi-
læ oleo conspersæ in sacrificio,
10 & liba * quæ rite funduntur per
B singula sabbata in holocaustum
11 sempiternum. * In calendis autem
offeretis holocaustum Domino,
vitulos de armento duos, arietem
vnum, agnos anniculos septem
12 immaculatos, * & tres decimas si-
milæ oleo conspersæ in sacrificio
per singulos vitulos: & duas deci-
mas similæ oleo conspersæ per sin-
13 gulos arietes: * & decimam deci-
mæ similæ ex oleo in sacrificio per
agnos singulos. holocaustum sua-
uissimi odoris atque incēsi est Do-
14 mino. * Libamenta autem vini,
quę per singulas fundenda sunt vi-
ctimas, ista erunt: Media pars hin
per singulos vitulos, tertia per a-
rietem, quarta per agnum. hoc
erit holocaustum per omnes men-
C ses, qui sibi anno vertente succe-
15 dunt. * Hircus quoque offeretur
Domino pro peccatis in holocau-
stum sempiternum cum libamen-
16 tis suis. * ‖ Mense autem primo, Exo.12.d.18
quartadecima die mensis Phase
17 Domini erit, * & quintadecima Leu.23.a.5
die sollemnitas: septem diebus ve-
18 scentur azymis. * Quarum dies
prima venerabilis & sancta erit:
omne opus seruile non facietis in
19 ea. * Offeretisq. incensum holo-
caustum Domino, vitulos de ar-
mento duos, arietem vnum, agnos
anniculos immaculatos septem:
20 * & sacrificia singulorū ex simila
quæ conspersa sit oleo, tres deci-
mas per singulos vitulos, & duas
21 decimas per arietem, * & decimā
decimæ per agnos singulos, id est,
22 per septem agnos. * Et hircum pro
peccato vnum, vt expietur pro vo-
23 bis, * præter holocaustum matu-
24 tinum quod semper offeretis. * Ita
D facietis per singulos dies septem
dierū in fomitem ignis, & in odo-
rem suauissimū Domino, qui sur-
get de holocausto, & de libationi-
25 bus singulorum. * Dies quoque
septimus celeberrimus & sanctus
erit vobis: omne opus seruile non
26 facietis in eo. * Dies etiam primi-
tiuorum quando offeretis nouas
fruges Domino, expletis hebdo-
madibus, venerabilis & sancta
erit: omne opus seruile non facie-
27 tis in ea. * Offeretisq. holocau-
stum in odorem suauissimum Do-
mino, vitulos de armento duos,
arie-

arietem vnum, & agnos anniculos
mmaculatos septem: * atque in 28
acrificijs eorum similæ oleo con-
persæ tres decimas per singulos vi-
ulos, per arietes duas, * per agnos 29
decimam decimæ, qui simul sunt
gni septem. hircum quoque * qui 30
nactatur pro expiatione: præter
olocaustum sempiternum & liba-
eius. * Immaculata offeretis om- 31
ia cum libationibus suis.

CAP. XXIX.

MEnsis etiam septimi prima 1
dies venerabilis & sancta erit A
obis. omne opus seruile non fa-
cietis in ea, quia dies clangoris est
& tubarum. * Offeretisq. holo- 2
caustum in odorem suauissimum
Domino, vitulum de armento vnũ,
rietem vnum, & agnos anniculos
mmaculatos septem: * & in sacri- 3
icijs eorum similæ oleo conspersę
res decimas per singulos vitulos,
duas decimas per arietem, * vnam 4
decimam per agnum, qui simul
unt agni septem: * & hircum pro 5
eccato, qui offertur in expiatio-
em populi, * præter holocaustum 6
alendarum cum sacrificijs suis, &
olocaustum sempiternum cum
ibationibus solitis. eisdem cere-
monijs offeretis in odorem suauis-
imum incensum Domino. * De- 7
ima quoque dies mẽsis huius sep-
imi erit vobis sancta atque vene-
abilis, & affligetis animas vestras:
omne opus seruile non facietis in
a. * Offeretisq. holocaustum Do- 8
mino in odorem suauissimum, vi-
ulum de armento vnum, arietem
num, agnos anniculos immacu-
atos septem: * & in sacrificijs eo- 9
um similæ oleo conspersæ tres de- B
imas per singulos vitulos, duas
decimas per arietem, * decimam 10
decimæ per agnos singulos, qui
unt simul agni septẽ: * & hircum 11
ro peccato, absque his quæ offer-
i pro delicto solent in expiationẽ,
c holocaustum sempiternum, cum
acrificio & libaminibus eorum.
Quintadecima vero die mensis 12
eptimi, quæ vobis sancta erit at-
ue venerabilis, omne opus serui-
e non facietis in ea, sed celebrabi-
is sollemnitatem Domino septẽ
iebus. * offeretisq holocaustum 13
n odorem suauissimum Domino,

vitulos de armento tredecim, arie-
tes duos, agnos anniculos imma-
14 culatos quattuordecim: * & in li-
bamentis eorum similæ oleo con-
spersę tres decimas per vitulos sin-
gulos, qui sunt simul vituli trede-
cim: & duas decimas arieti vno,
15 id est, simul arietibus duobus, * &
decimam decimæ agnis singulis,
qui sunt simul agni quattuorde-
16 cim: * & hircũ pro peccato, absque
C holocausto sempiterno, & sacrifi-
17 cio, & libamine eius. * In die al-
tero offeretis vitulos de armento
duodecim, arietes duos, agnos an-
niculos immaculatos quattuorde-
18 cim: * sacrificiaq. & libamina sin-
gulorum per vitulos & arietes &
19 agnos rite celebrabitis: * & hircum
pro peccato, absque holocausto
sempiterno, sacrificioq. & libami-
20 ne eius. * Die tertio offeretis vi-
tulos vndecim, arietes duos, agnos
anniculos immaculatos quattuor-
21 decim: * sacrificiaq. & libamina
singulorum per vitulos & arietes
22 & agnos rite celebrabitis: * & hir-
cum pro peccato, absque holocau-
sto sempiterno, sacrificioq. & li-
23 bamine eius. * Die quarto offere-
tis vitulos decẽ, arietes duos, agnos
anniculos immaculatos quattuor-
24 decim: * sacrificiaq. & libamina
singulorum per vitulos & arietes
25 & agnos rite celebrabitis: * & hir-
cum pro peccato, absque holocau-
sto sempiterno, sacrificioq. eius &
26 libamine. * Die quinto offeretis
vitulos nouem, arietes duos, agnos
anniculos immaculatos quattuor-
27 decim: * sacrificiaq. & libamina
singulorum per vitulos & arietes
28 & agnos rite celebrabitis: * & hir-
cum pro peccato, absque holocau-
sto sempiterno, sacrificioq. eius &
29 libamine. * Die sexto offeretis vi-
D tulos octo, arietes duos, agnos an-
niculos immaculatos quattuorde-
30 cim: * sacrificiaq. & libamina singu-
lorũ per vitulos & arietes & agnos
31 rite celebrabitis: * & hircum pro
peccato, absque holocausto sempi-
terno, sacrificioq. eius & libami-
32 ne. * Die septimo offeretis vitu-
los septem, & arietes duos, agnos
anniculos immaculatos quattuor-
33 decim: * sacrificiaq. & libamina
singulorum per vitulos & arietes
34 & agnos rite celebrabitis: * & hir-
cum pro peccato, absque holocau-
sto

13 *Egressi sunt autem Moyses, &
Eleazar sacerdos, & omnes prin- C
cipes synagogæ in occursum eorũ
14 extra castra. * Iratusq. Moyses
principibus exercitus, tribunis, &
centurionibus qui venerant de bel
15 lo, * ait: Cur feminas reseruastis?
‖ I.25.d.17 16 * ‖ Nonne istæ sunt, quæ decepe-
runt filios Israel ad suggestionem
Balaam, & præuaricari vos fecerũt
in Domino super peccato Phogor,
vnde & percussus est populus?
‖ Iud.21.d.11 17 * ‖ Ergo cunctos interficite quid-
quid est generis masculini, etiam
in paruulis: & mulieres, quæ no-
uerunt viros in coitu, iugulate:
18 * puellas autem & omnes feminas
19 virgines reseruate vobis: * & ma-
nete extra castra septem diebus.
Qui occiderit hominem, vel oc-
cisum tetigerit, lustrabitur die ter-
20 tio & septimo. * Et de omni præ-
da, siue vestimentum fuerit, siue
vas, & aliquid in vtensilia præpa-
ratum, de capratum pellibus, &
21 pilis, & ligno expiabitur. * Elea-
zar quoque sacerdos ad viros exer D
citus, qui pugnauerant, sic locu-
tus est: Hoc est præceptum legis,
‖ Leu. 6. d. 28. & 11. e. 33. & 15. b. 12 ‖ quod mãdauit Dominus Moysi:
22 * Aurum, & argentum, & æs, &
ferrum, & plumbum, & stannum,
23 * & omne, quod potest transire
per flammas, igne purgabitur.
quidquid autem ignem non potest
sustinere, aqua expiationis sancti-
24 ficabitur: * & lauabitis vestimen-
ta vestra die septimo, & purifica-
25 ti postea castra intrabitis. * Dixit
quoque Dominus ad Moysen:
26 * Tollite summam eorum, quæ
capta sunt ab homine vsque ad pe
cus, tu & Eleazar sacerdos & prin-
27 cipes vulgi: * diuidesq. ex æquo
prædam inter eos, qui pugnaue-
runt, egressiq. sunt ad bellum, &
inter omnem reliquam multitudi-
28 nem. * & separabis partem Do-
mino ab his, qui pugnauerunt &
fuerunt in bello, vnam animam
de quingentis tam ex hominibus
quàm ex bobus & asinis & oui- E
29 bus, * & dabis eam Eleazaro sa-
cerdoti, quia primitiæ Domini
30 sunt. * Ex media quoque parte fi-
liorum Israel accipies quinquage-
simum caput hominum, & boum,
& asinorum, & ouium, cuncto-
rum animantium, & dabis ea Le-
uitis, qui excubant in custodijs
31 tabernaculi Domini. * Feceruntq.
Moyses, & Eleazar, sicut præce-
32 perat Dominus. * Fuit autem præ-
da, quam exercitus ceperat, ouium
sexcenta septuaginta quinque mil
33 lia, * boum septuaginta duo mil-
34 lia, * asinorum sexaginta millia
35 & mille: * animæ hominum se-
xus feminei, quæ non cognoue-
rant viros, triginta duo millia.
36 * Dataq. est media pars his, qui in
prælio fuerant, ouium trecenta
triginta septem millia quingentæ:
37 * e quibus in partem Domini sup-
putatæ sunt oues sexcentæ septua-
38 ginta quinque. * Et de bobus tri-
ginta sex millibus, boues septua-
39 ginta & duo: * de asinis triginta
millibus quingentis, asini sexagin
40 ta vnus: * de animabus hominum
sedecim millibus, cesserũt in par-
F tem Domini triginta duæ animæ:
41 * Tradiditq. Moyses numerum
primitiarum Domini Eleazaro sa-
cerdoti, sicut fuerat ei imperatum,
42 * ex media parte filiorum Israel,
quam separauerat his, qui in præ-
43 lio fuerant. * De media vero par-
te, quæ contigerat reliquæ multi-
tudini, id est, de ouibus trecentis
triginta septem millibus quingen-
44 tis, * & de bobus triginta sex milli
45 bus, * & de asinis triginta millibus
46 quingentis, * & de hominibus se-
47 decim millibus, * tulit Moyses
G quinquagesimum caput, & dedit
Leuitis, qui excubabant in taber-
naculo Domini, sicut præceperat
48 Dominus. * Cumq. accessissent
principes exercitus ad Moysen, &
tribuni, centurionesq. dixerunt:
49 * Nos serui tui recensuimus nu-
merum pugnatorum, quos habui-
mus sub manu nostra: & ne vnus
50 quidem defuit. * Ob hanc caussam
offerimus in donarijs Domini sin-
guli quod in præda auri potuimus
inuenire, periscelides & armillas,
annulos & dextralia, ac muræanu-
las, vt depreceris pro nobis Domi-
51 num. * Susceperuntq. Moyses, &
Eleazar sacerdos omne aurum in
52 diuersis speciebus, * pondo sede-
cim millia, septingentos quinqua-
ginta siclos a tribunis & centurio-
53 nibus. * Vnusquisque enim quod
54 in præda rapuerat, suum erat. * Et
susceptum intulerunt in taberna-
culum testimonij, in monimentũ
filiorum Israel coram Domino.

CAP.

CAP. XXXII.

1 Filij autem Ruben & Gad habe-
A bant pecora multa, & erat il-
lis in iumentis infinita substantia.
Cumq. vidissent Iazer, & Galaad
aptas animalibus alendis terras,
2 * venerunt ad Moysen, & ad Elea-
zarum sacerdotem, & principes
3 multitudinis, atque dixerũt: * Ata-
roth, & Dibon, & Iazer, & Nem-
ra, Hesebon, & Eleale, & Saban,
4 & Nebo, & Beon, * terra, quam
percussit Dominus in conspectu
filiorum Israel, regio vberrima est
ad pastum animalium: & nos ser-
ui tui habemus iumenta plurima:
5 * precamurq. si inuenimus gra-
tiam coram te, vt des nobis fa-
mulis tuis eam in possessionem,
nec facias nos transire Iordanem.
6 * Quibus respondit Moyses: Num-
B quid fratres vestri ibunt ad pugnã,
7 & vos hic sedebitis? * Cur subuer
titis mentes filiorum Israel, ne
transire audeant in locum, quem
8 eis daturus est Dominus? * nonne
ita egerunt patres vestri, quando
misi de Cadesbarne ad exploran-
9 dam Terram? * ‖ Cumq. venissent (‖ S.13.d.24)
vsque ad Vallem botri, lustrata
omni regione, subuerterunt cor
filiorum Israel, vt non intrarent
fines, quos eis Dominus dedit.
10 * Qui iratus iurauit, dicens: * Si
11 videbunt homines isti, qui ascen-
derunt ex Ægypto a viginti annis
& supra, Terram, quam sub iu-
ramento pollicitus sum Abraham,
Isaac, & Iacob: & noluerunt se-
12 qui me, * præter Caleb filium Ie-
C phone Cenezæum, & Iosue filium
Nun: isti impleuerunt voluntatem
13 meam. * Iratusq. Dominus ad-
uersum Israel, circumduxit eum
per desertum quadraginta annis,
donec consumeretur vniuersa ge-
neratio, quæ fecerat malum in con-
14 spectu eius. * Et ecce, inquit, vos
surrexistis pro patribus vestris, in-
crementa, & alumni hominum
peccatorum, vt augeretis furorem
15 Domini contra Israel. * Quòd si
nolueritis sequi eum, in solitudi-
ne populum derelinquet, & vos
16 causa eritis necis omnium. * At
illi prope accedentes, dixerunt:
Caulas ouium fabricabimus &
stabula iumentorũ, paruulis quo-
17 que nostris vrbes munitas: * nos
D autem ipsi armati & accincti per-
gemus ad prælium ante filios Is-
rael, donec introducamus eos ad
loca sua. Paruuli nostri, & quid-
quid habere possumus, erunt in
vrbibus muratis, propter habita-
18 torum insidias. * Non reuertemur
in domos nostras, vsque dum pos-
sideant filij Israel hereditatem suã:
19 * nec quidquam quæremus trans
Iordanem, quia iam habemus no
stram possessionem in orientali e-
20 ius plaga. * Quibus Moyses ait: (‖ Ios.1.c.13)
‖ Si facitis quod promittitis, expe-
diti pergite coram Domino ad pu
21 gnam: * & omnis vir bellator ar-
matus Iordanem transeat, donec
subuertat Dominus inimicos suos,
22 * & subijciatur ei omnis Terra:
E tunc eritis inculpabiles apud Do-
minum & apud Israel, & obtine-
bitis regiones, quas vultis coram
23 Domino. * Sin autem quod dici-
tis, non feceritis, nulli dubium est
quin peccetis in Deum: & scitote
quoniam peccatum vestrum ap-
24 prehendet vos. * Ædificate ergo
vrbes paruulis vestris, & caulas, &
stabula ouibus ac iumentis: &
25 quod polliciti estis implete. * ‖ Di- (‖ Ios.4.c.12)
xeruntq. filij Gad & Ruben ad
Moysen: Serui tui sumus, facie-
mus quod iubet dominus noster.
26 * Paruulos nostros, & mulieres,
& pecora, ac iumenta relinquemus
27 in vrbibus Galaad: * nos autem
famuli tui omnes expediti perge-
mus ad bellum, sicut tu domine
28 loqueris. * Præcepit ergo Moyses
F Eleazaro sacerdoti, & Iosue filio
Nun, & principibus familiarum
per tribus Israel, & dixit ad eos:
29 * ‖ Si transierint filij Gad, & filij (‖ Ios.13.b.8. & 22.a.4. Deut.3.b.12)
Ruben vobiscum Iordanem om-
nes armati ad bellum coram Do-
mino, & vobis fuerit Terra subie-
cta: date eis Galaad in possessio-
30 nem. * Sin autem noluerint tran-
sire armati vobiscum in Terram
Chanaan, inter vos habitandi ac-
31 cipiant loca. * Responderuntq. fi-
lij Gad, & filij Ruben: Sicut lo-
cutus est Dominus seruis suis, ita
32 faciemus: * ipsi armati pergemus
coram Domino in Terram Cha-
naan, & possessionem iam susce-
pisse nos confitemur trans Iorda-
33 nem * ‖ Dedit itaque Moyses filijs (‖ Ios.22.a.4)
Gad & Ruben, & dimidiæ tribui
Manasse filij Ioseph regnũ Sehon
regis

regis Amorrhæi, & regnum Og
regis Basan, & terram eorum cum G
vrbibus suis per circuitum. * Igi- 34
tur extruxerunt filij Gad, Dibon,
& Ataroth, & Aroer, * & Etroth, 35
& Sophan, & Iazer, & Iegbaa, * & 36
Bethnemra, & Betharan, vrbes mu
nitas, & caulas pecoribus suis. * Fi 37
lij vero Ruben ædificauerũt Hese-
bon, & Eleale, & Cariathaim, * & 38
Nabo, & Baalmeon versis nomini-
bus, Sabama quoque: imponentes
vocabula vrbibus, quas extruxerãt.
‖Gen.50.d. * ‖ Porro filij Machir, filij Manas- 39
23 se perrexerunt in Galaad, & vasta-
uerunt eam interfecto Amorrhæo
habitatore eius. * Dedit ergo Moy- 40
ses Terram Galaad Machir filio
Manasse, qui habitauit in ea. * Iair 41
autem filius Manasse abijt & occu
pauit vicos eius, quos appellauit
Hauoth Iair, id est, Villas Iair.
* Nobe quoque perrexit, & appre- 42
hendit Chanath cum viculis suis:
vocauitq. eam ex nomine suo
Nobe.

CAP. XXXIII.

HÆ sunt mansiones filiorum 1
Israel, qui egressi sunt de A
Ægypto per turmas suas in manu
Moysi & Aaron, * quas descripsit 2
Moyses iuxta castrorum loca, quæ
Domini iussione mutabant. * Pro- 3
fecti igitur de Ramesse mense pri-
mo, quintadecima die mensis pri-
mi, altera die Phase filij Israel in
manu excelsa videntibus cunctis
Ægyptijs, * & sepelientibus pri- 4
mogenitos, quos percusserat Do-
minus (nam & in dijs eorum exer
cuerat vltionem) * castrametati 5
sunt in Soccoth. * Et de Soccoth 6
venerunt in Etham, quæ est in ex- B
‖Exo.14.a. tremis finibus solitudinis. * ‖ In- 7
4 de egressi venerunt contra Phiha-
hiroth, quæ respicit Beelsephon,
& castrametati sunt ante Magda-
lum. * Profectiq. de Phihahiroth, 8
transierunt per medium mare in
solitudinem: & ambulantes tri-
bus diebus per desertum Etham,
‖Exo.15.g. castrametati sunt in Mara. * ‖ Pro- 9
27 fectiq. de Mara venerunt in Elim,
vbi erant duodecim fontes aqua-
rum, & palmæ septuaginta: ibiq.
castrametati sunt. * Sed & inde 10
egressi, fixerũt tentoria super Ma-
re rubrum. Profectiq. de Mari ru-
11 bro, * castrametati sunt in deser-
12 to Sin. * Vnde egressi, venerunt
13 in Daphca. * Profectiq. de Daph-
ca, castrametati sunt in Alus.
14 * Egressiq. de Alus, in Raphidim
C fixere tentoria, ‖ vbi populo de- ‖Exo.17.a.1
15 fuit aqua ad bibendum. * Profe-
ctiq. de Raphidim, castrametati
16 sunt in deserto Sinai. * Sed & de
solitudine ‖ Sinai egressi, vene- ‖Exo.19.a.1
runt ad sepulchra concupiscentiæ.
17 * ‖ Profectiq. de sepulchris concu- ‖ s̃.11.g.35
piscentiæ, castrametati sunt in Ha-
18 seroth. * ‖ Et de Haseroth vene- ‖ s̃.13.a.1
19 runt in Rethma. * Profectiq. de
Rethma, castrametati sũt in Rem-
20 monphares. * Vnde egressi vene-
21 runt in Lebna. * De Lebna ca-
22 strametati sunt in Ressa. * Egres-
siq. de Ressa, venerunt in Cee-
23 latha. * Vnde profecti castra-
metati sunt in monte Sepher.
24 * Egressi de monte Sepher, ve-
25 nerunt in Arada. * Inde profici-
scentes, castrametati sunt in Ma-
26 celoth. * Profectiq. de Maceloth,
27 venerunt in Thahath. * De Tha-
hath castrametati sunt in Thare.
28 * Vnde egressi, fixere tentoria in
29 Methca. * Et de Methca castra-
30 metati sunt in Hesmona. * Profe-
D ctiq. de Hesmona, venerunt in Mo-
31 seroth. * Et de Moseroth castra-
32 metati sunt in Beneiaacan. * ‖ Pro- ‖ Deut. 10.
fectiq. de Beneiaacan, venerunt in b. 6
33 montem Gadgad. * Vnde profe-
cti, castrametati sunt in Ieteba-
34 tha. * Et de Ietebatha venerunt
35 in Hebrona. * Egressiq. de Hebro-
na, castrametati sunt in Asionga-
36 ber. * ‖ Inde profecti, venerunt in ‖ s̃.20.a.1
37 desertum Sin, hæc est Cades. * E-
E gressiq. de Cades, castrametati sunt
in monte Hor, in extremis finibus
38 Terræ Edom. * ‖ Ascenditq. Aa- ‖ s̃.20.b.2.
ron sacerdos in montem Hor iu- d. 25.
bente Domino: & ibi mortuus est Deut.32.g.
anno quadragesimo egressionis fi- 50
liorum Israel ex Ægypto, mense
39 quinto, prima die mensis, * cum
esset annorum cẽtum viginti triũ.
40 * Audiuitq. Chananæus rex Arad,
qui habitabat ad meridiem, in Ter
ram Chanaan venisse filios Israel.
41 * Et profecti de monte Hor, ca-
42 strametati sunt in Salmona. * Vn-
de egressi, venerunt in Phunon.
43 * Profectiq. de Phunon, castrame-
44 tati sunt in Oboth. * Et de Oboth,
F venerunt in Ieabarim, quæ est in
finibus

finibus Moabitarum. * Profectiq. 45
de Iieabarim, fixere tentoria in
Dibongad. * Vnde egressi, castra- 46
metati sunt in Helmōdeblathaim.
* Egressiq. de Helmondeblathaim, 47
venerunt ad montes Abarim con-
tra Nabo. * Profectiq. de monti- 48
bus Abarim, transierunt ad cam-
pestria Moab, supra Iordanem cō-
tra Iericho. * Ibiq. castrametati 49
sunt de Bethsimoth vsque ad Abel-
satim in planioribus locis Moabi-
tarum, * vbi locutus est Dominus 50
ad Moysen: * Præcipe filijs Israel, 51
& dic ad eos: Quando transieritis
Iordanem, intrantes Terram Cha-
Deut 7.a.5 naan, * disperdite cunctos habita- 52
Iudic.2.a.2 tores Terræ illius: confringite ti- G
tulos, & statuas cōminuite, atque
omnia excelsa vastate, * mundan- 53
tes terram, & habitantes in ea. ego
enim dedi vobis illam in posses-
sionem, * quam diuidetis vobis 54
sorte. Pluribus dabitis latiorem,
& paucis angustiorem. Singulis
vt sors ceciderit, ita tribuetur he-
reditas. Per tribus & familias pos-
sessio diuidetur. * Sin autem no- 55
lueritis interficere habitatores Ter
ræ: qui remanserint, erunt vobis
quasi claui in oculis, & lanceæ in
lateribus, & aduersabuntur vobis
in Terra habitationis vestræ: * & 56
quidquid illis cogitaueram face-
re, vobis faciam.

CAP. XXXIIII.

LOcutusq. est Dominus ad Moy 1
sen, dicens: * Præcipe filijs 2
Israel, & dices ad eos: Cum in- A
gressi fueritis Terram Chanaan, &
in possessionem vobis sorte ceci-
derit, his finibus terminabitur.
‖Ios.15.a.1 * ‖ Pars meridiana incipiet a soli- 3
tudine Sin, quæ est iuxta Edom:
& habebit terminos contra Orien
tem mare salsissimum. * qui cir- 4
cuibunt australem plagam per a-
scensum Scorpionis, ita vt tran-
seant in Senna, & perueniant a
meridie vsque ad Cadesbarne, vn-
de egredientur confinia ad villam
nomine Adar, & tendent vsque ad
Asemona. * ibitq. per gyrum ter- 5
minus ab Asemona vsque ad Tor- B
rentem Ægypti, & maris magni
littore finietur. * Plaga autem oc- 6
cidentalis a mari magno incipiet,
& ipso fine claudetur. * Porro ad 7
septentrionalem plagā a mari ma-
gno termini incipient, peruenien
tes vsque ad montem altissimum,
8 * a quo venient in Emath vsque ad
9 terminos Sedada: * ibuntq. confi-
nia vsque ad Zephrona, & villam
Enan. hi erunt termini in parte
10 Aquilonis. * Inde metabuntur fi-
nes contra orientalem plagam de
11 villa Enan vsque Sephamā, * & de
Sephama descendent termini in
Rebla contra fontem Daphnim:
inde peruenient contra Orientem
12 ad mare Cenereth, * & tendent
C vsque ad Iordanem, & ad vltimū
salsissimo claudentur mari. Hanc
habebitis Terram per fines suos in
13 circuitu. * Præcepitq. Moyses fi-
lijs Israel, dicens: Hæc erit Terra,
quam possidebitis sorte, & quam
iussit Dominus dari nouem tribu-
14 bus, & dimidiæ tribui. * Tribus
enim filiorum Ruben per familias
suas, & tribus filiorum Gad iuxta
cognationum numerum, media
15 quoque tribus Manasse, * id est,
duæ semis tribus, acceperunt par-
tem suam trans Iordanem contra
Iericho ad orientalem plagam.
16 * Et ait Dominus ad Moysen:
17 * ‖ Hæc sunt nomina virorum, qui ‖Ios.14.a.1
Terram vobis diuident, Eleazar
18 sacerdos, & Iosue filius Nun, * &
singuli principes de tribubus sin-
19 gulis, * quorum ista sunt vocabu-
D la: De tribu Iuda, Caleb filius Ie-
20 phone. * De tribu Simeon, Samuel
21 filius Ammiud. * De tribu Benia-
22 min, Elidad filius Chaselon. * De
tribu filiorum Dan, Bocci filius
23 Iogli. * Filiorum Ioseph de tribu
Manasse, Hanniel filius Ephod.
24 * De tribu Ephraim, Camuel fi-
25 lius Sephtan. * De tribu Zabu-
lon, Elisaphan filius Pharnach.
26 * De tribu Issachar, dux Phaltiel
27 filius Ozan. * De tribu Aser, Ahiud
28 filius Salomi. * De tribu Neph-
29 thali, Phedael filius Ammiud. * Hi
sunt, quibus præcepit Dominus,
vt diuiderent filijs Israel Terram
Chanaan.

CAP. XXXV.

1 HÆc quoque locutus est Do-
A minus ad Moysen in campe-
stribus Moab supra Iordanem,
2 contra Iericho: * ‖ Præcipe filijs ‖Ios.21.a.1
Israel vt dent Leuitis de possessio-
nibus

nibus suis *vrbes ad habitandum, 3
& suburbana earum per circuitũ :
⌒vt ipsi in oppidis maneant, &
suburbana sint pecoribus ac iu-
mentis : * quæ a muris ciuitatum 4
forinsecus, per circuitum, mille
passuum spatio tendentur. * con- 5
tra Orientem duo millia erunt cu-
biti, & contra Meridiem similiter
erunt duo millia : ad mare quo-
que, quod respicit ad Occiden-
tem, eadem mensura erit. & sep-
tentrionalis plaga æquali termino
finietur. eruntq. vrbes in medio, &
‖ Iosue 20.c.8 Deut. 4 g. 41 foris suburbana. * ‖ De ipsis au- 6
tem oppidis, quæ Leuitis dabitis,
sex erunt in fugitiuorum auxilia
separata, vt fugiat ad ea qui fude-
rit sanguinem : & exceptis his, alia
quadraginta duo oppida, * id est, 7
simul quadraginta octo cum sub-
urbanis suis. * Ipsæq. vrbes, quæ 8
dabuntur de possessionibus filio- B
rum Israel, ab his, qui plus ha-
bent, plures auferentur : & qui mi-
nus, pauciores. singuli iuxta men-
suram hereditatis suæ dabunt op-
pida Leuitis. * Ait Dominus ad 9
Moysen : * Loquere filijs Israel, & 10
‖ Deut. 19. a. 2 Iosue 20.a.2 dices ad eos : ‖ Quando transgressi
fueritis Iordanem in Terram Cha-
naan, * decernite quæ vrbes esse 11
debeant in præsidia fugitiuorum,
qui nolentes sanguinem fuderint :
* in quibus cum fuerit profugus, 12
cognatus occisi non poterit eum
occidere, donec stet in conspectu
multitudinis, & causa illius iudi-
cetur. * De ipsis autem vrbibus, 13
quæ ad fugitiuorum subsidia sepa-
rantur, * tres erunt trans Iordá- 14
nem, & tres in Terra Chanaan,
* tam filijs Israel quàm aduenis 15
atque peregrinis, vt confugiat ad
eas qui nolens sanguinem fuderit.
* Si quis ferro percusserit, & mor- 16
tuus fuerit qui percussus est : reus C
erit homicidij, & ipse morietur.
* Si lapidem iecerit, & ictus occu- 17
‖ Deut.19.c. 11 Iosue 20.a.3 buerit : similiter punietur. * ‖ Si 18
ligno percussus interierit : percus-
soris sanguine vindicabitur. * Pro- 19
pinquus occisi, homicidam inter-
ficiet, statim vt apprehenderit eũ,
interficiet. * Si per odium quis 20
hominem impulerit, ⌒vel iecerit
quippiam in eum per insidias : * aut 21
cum esset inimicus, manu percus-
serit, & ille mortuus fuerit : per-
cussor, homicidij reus erit. cogna-
tus occisi statim vt inuenerit eum,
22 iugulabit. * Quod si fortuitu, &
23 absque odio, * & inimicitijs quid-
24 quam horum fecerit, * & hoc au-
diente populo fuerit comprobatũ,
atque inter percussorem & propin
quum sanguinis quæstio ventilata :
25 * liberabitur innocens de vltoris
D manu, & reducetur per sententiam
in vrbem, ad quam cõfugerat, ma-
nebitq. ibi, donec sacerdos ma-
gnus, qui oleo sancto vnctus est,
26 moriatur. * Si interfector extra fi-
nes vrbium, quæ exulibus deputa-
27 tæ sunt, * fuerit inuentus, & per-
cussus ab eo qui vltor est sangui-
nis : absque noxa erit qui eum oc-
28 ciderit. * debuerat enim profugus
vsque ad mortem Pontificis in vr-
be residere. postquam autem ille
obierit, homicida reuertetur in ter-
29 ram suam. * Hæc sempiterna erũt,
& legitima in cunctis habitatio-
30 nibus vestris. * Homicida sub te-
stibus punietur : ad vnius testimo-
31 nium nullus cõdemnabitur. * Non
accipietis pretium ab eo, qui reus
est sanguinis, statim & ipse mo-
32 rietur. * Exules & profugi ante
mortem Pontificis nullo modo in
33 vrbes suas reuerti poterunt : * ne
polluatis terram habitationis ve-
stræ, quæ insontium cruore ma-
culatur : nec aliter expiari potest,
nisi per eius sanguinem, qui alte-
34 rius sanguinem fuderit. * Atque
ita emundabitur vestra possessio,
me commorante vobiscum. ego
enim sum Dominus qui habito
inter filios Israel.

CAP. XXXVI.

1 ACcesserunt ‖ autem & princi- ‖ S. 27. a. 1
A pes familiarum Galaad filij
Machir, filij Manasse de stirpe fi-
liorũ Ioseph : locutiq. sunt Moysi
coram principibus Israel, atque di-
2 xerunt : * Tibi domino nostro præ-
cepit Dominus vt Terram sorte
diuideres filijs Israel, & vt filia-
bus Salphaad fratris nostri dares
3 possessionẽ debitam patri : * quas
B si alterius tribus homines vxores
acceperint, sequetur possessio sua,
& translata ad aliam tribum de no
4 stra hereditate minuetur. * atque
ita fiet, ⌒vt cum iubileus, id est
quinquagesimus annus remissio-
nis aduenerit, confundatur sortiũ

distributio, & aliorum possessio ad
alios transeat. * Respondit Moy- 5
ses filijs Israel, & Domino præci-
piente, ait: Recte tribus filiorum
Ioseph locuta est: * & hæc lex su- 6
per filiabus Salphaad a Domino C
‖ Tob. 7. d. 14 promulgata est: ‖ Nubant quibus
volunt, tantum vt suæ tribus ho-
minibus: * ne commisceatur pos- 7
sessio filiorum Israel de tribu in
tribum. Omnes enim viri ducent
vxores de tribu & cognatione sua:
* & cunctæ feminæ de eadem tri- 8
bu maritos accipient: vt hereditas
permaneat in familijs, * nec sibi 9
misceantur tribus, sed ita ma-
10 neant * vt a Domino separatæ
sunt. Feceruntq. filiæ Salphaad
11 vt fuerat imperatum: * & nupse-
D runt Maala, & Thersa, & Hegla,
& Melcha, & Noa filijs patrui
12 sui * de familia Manasse, qui fuit
filius Ioseph: & possessio, quæ il-
lis fuerat attributa, mansit in tri-
13 bu & familia patris earum. * Hæc
sunt mandata atque iudicia, quæ
mandauit Dominus per manum
Moysi ad filios Israel, in campe-
stribus Moab supra Iordanem
contra Iericho.

LIBER DEVTERONOMII, HEBRAICE ELLE ADDEBARIM.

CAPVT PRIMVM.

1 ÆC sunt ver
A ba, quæ locu-
tus est Moy-
ses ad omnē
Israel trans
Iordanem in
solitudine
campestri, cō
tra Mare rubrum, inter Pharan &
Thophel & Laban & Haseroth,
vbi auri est plurimum: * vndecim 2
diebus de Horeb per viam montis
Seir vsque ad Cadesbarne. * Qua- 3
dragesimo anno, vndecimo men-
se, prima die mensis locutus est
Moyses ad filios Israel omnia quæ
præceperat illi Dominus vt diceret
‖ Nu. 21. e. 24 eis: * ‖ postquam percussit Sehon 4
regem Amorrhæorum, qui habi-
tabat in Hesebon: & Og regem
Basan, qui mansit in Astaroth, &
in Edrai, * trans Iordanem in Ter- 5
ra Moab. Cœpitq. Moyses expla-
nare legem, & dicere: * Dominus 6
Deus noster locutus est ad nos in B
Horeb, dicens: Sufficit vobis quod
in hoc monte mansistis: * reuerti- 7
mini, & venite ad montem Amor-
rhæorum, & ad cetera quæ ei pro-
xima sunt campestria atque mon-
tana & humiliora loca contra Me-
ridiem, & iuxta littus maris, Ter-
ram Chananæorum, & Libani vs-
que ad flumen magnum Euphra-
8 ten. * En, inquit, tradidi vobis:
ingredimini & possidete eam, su-
per qua iurauit Dominus patribus
vestris Abraham, Isaac, & Iacob,
vt daret illam eis, & semini eo-
9 rum post eos. * Dixiq. vobis illo
10 in tempore: * ‖ Non possum so- ‖ Exo. 18. c. 18
lus sustinere vos: quia Dominus
Deus vester multiplicauit vos, &
estis hodie sicut stellæ cæli, pluri-
11 mi. (* Dominus Deus patrum ve-
strorum addat ad hunc numerum
C multa millia, & benedicat vobis
12 sicut locutus est.) * Non valeo
solus negotia vestra sustinere, &
13 pondus ac iurgia. * Date ex vobis
viros sapientes & gnaros, & quo-
rum conuersatio sit probata in tri-
bubus vestris, vt ponam eos vo-
14 bis principes. * Tunc respondi-
stis

stis mihi : Bona res est , quam vis
facere . * Tuliq. de tribubus ve- 15
stris viros sapientes & nobiles , &
constitui eos principes , tribunos,
& centuriones , & quinquagena-
rios ac decanos , qui docerent vos
singula . * Præcepiq. eis , dicens: 16
‖ Ioan.7. d. 24 Audite illos, & ‖ quod iustum est
iudicate : siue ciuis sit ille, siue pe-
‖ J.16.d.19 regrinus . * ‖ Nulla erit distantia 17
Leu.19.c.15 personarum , ita paruum audietis
Prou. 24. c. 23 vt magnum : nec accipietis cuius-
quam personam , quia Dei iudi-
Eccli.42. a. 1 cium est . Quod si difficile vobis
visum aliquid fuerit, referte ad D
Iacobi 2. a. 1 me , & ego audiam . * Præcepiq. 18
omnia quæ facere deberetis.* Pro- 19
fecti autem de Horeb, transiuimus
per eremum terribilem & maxi-
mam , quam vidistis , per viam
montis Amorrhæi , sicut præce-
perat Dominus Deus noster no-
bis . Cumq. venissemus in Cades-
barne, * dixi vobis : Venistis ad 20
montem Amorrhæi , quem Do-
minus Deus noster daturus est no-
bis . * Vide Terram , quam Do- 21
minus Deus tuus dat tibi : ascen-
de & possidę eam, sicut locutus est
Dominus Deus noster patribus
tuis : noli timere , nec quidquam
‖ Nu.13.a.4 paueas. * ‖ Et accessistis ad me om 22
nes , atque dixistis : Mittamus vi-
ros qui considerent Terram : & re-
nuncient per quod iter debeamus
ascendere , & ad quas pergere ci-
uitates . * Cumq mihi sermo pla- 23
cuisset , misi ex vobis duodecim
viros , singulos de tribubus suis.
* Qui cum perrexissent, & ascen- 24
dissent in montana, venerũt vsque
ad Vallem botri : & considerata
terra, * sumentes de fructibus eius, 25
vt ostenderent vbertatem , attule-
runt ad nos , atque dixerunt : Bo-
na est terra, quam Dominus Deus E
noster daturus est nobis . * Et no- 26
luistis ascendere , sed increduli
ad sermonem Domini Dei nostri
* murmurastis in tabernaculis ve- 27
stris, atque dixistis : Odit nos Do-
minus , & idcirco eduxit nos de
Terra Ægypti , vt traderet nos in
manu Amorrhæi , atque deleret .
* Quo ascendemus? nuncij terrue- 28
runt cor nostrum , dicentes : Ma-
xima multitudo est, & nobis statu-
ra procerior : vrbes magnæ , & ad
cælũ vsque munitæ , filios Enacim
vidimus ibi . * Et dixi vobis : No- 29
30 lite metuere, nec timeatis eos: * Do-
minus Deus, qui ductor est vester,
pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit
31 in Ægypto cunctis videntibus. * Et
in solitudine (ipse vidisti) porta-
uit te Dominus Deus tuus , vt so-
let homo gestare paruulum filium
suum , in omni via , per quam
F ambulastis, donec veniretis ad lo-
32 cum istum . * Et nec sic quidem
credidistis Domino Deo vestro ,
33 * ‖ qui præcessit vos in via, & me- ‖ Exo.13.d. 21
tatus est locum , in quo tentoria
figere deberetis, nocte ostendens Nu.14.c.14
vobis iter per ignem , & die per
34 columnam nubis . * Cumq. au-
disset Dominus vocem sermonum
vestrorum , iratus iurauit & ait :
35 * ‖ Non videbit quispiam de ho- ‖ Nu. 14.d. 22
minibus generationis huius pessi-
mæ Terram bonam, quam sub iu- Ps. 94. c.12
ramento pollicitus sum patribus
36 vestris : * præter Caleb filium Ie-
phone . ipse enim videbit eam ,
& ipsi dabo Terram , quam calca-
uit , & filijs eius , quia secutus est
37 Dominum . * Nec miranda indi-
gnatio in populum , cum mihi
quoque iratus Dominus propter
vos dixerit : Nec tu ingredieris il-
38 luc : * sed Iosue filius Nun mi-
nister tuus , ipse intrabit pro te .
hunc exhortare & robora , & ip-
se sorte Terram diuidet Israeli .
39 * Paruuli vestri , de quibus dixi-
stis quod captiui ducerentur , &
filij qui hodie boni ac mali igno-
rant distantiam , ipsi ingredien-
G tur : & ipsis dabo Terram, & pos-
40 sidebunt eam . * Vos autem re-
uertimini & abite in solitudinem
41 per viam Maris rubri.* ‖ Et respon ‖ Nu. 14. f. 40
distis mihi : Peccauimus Domi-
no : ascendemus & pugnabimus ,
sicut præcepit Dominus Deus no-
ster . Cumq. instructi armis per-
42 geretis in montem , * ait mihi
Dominus : Dic ad eos : ‖ Nolite ‖ Nu.14. g. 42
ascendere , neque pugnetis , non
enim sum vobiscum : ne cadatis
43 coram inimicis vestris . * Locutus
sum , & non audistis : sed aduer-
santes imperio Domini, & tumen-
tes superbia ascendistis in mon-
44 tem . * Itaque egressus Amor-
rhæus , qui habitabat in monti-
bus , & obuiam veniens persecu-
tus est vos , sicut solent apes per-
sequi : & cecidit de Seir vsque Hor-
45 ma . * Cumq. reuersi ploraretis

coram Domino, non audiuit vos,
nec voci vestræ voluit acquiescere.
46 * Sedistis ergo in Cadesbarne mul-
to tempore.

CAP. II.

1 PRofectiq. inde venimus in so-
A litudinem, quæ ducit ad Mare
rubrum, sicut mihi dixerat Domi-
nus: & circuiuimus montem Seir
2 longo tempore. * Dixitq. Domi-
3 nus ad me: * Sufficit vobis circui-
re montem istũ: ite contra Aqui-
4 lonē: * & populo præcipe, dicens:
Transibitis per terminos fratrum
vestrorum filiorum Esau, qui ha-
bitant in Seir, & timebunt vos.
5 *Videte ergo diligenter ne mouea-
mini contra eos neque enim dabo
vobis de terra eorum quantum po
test vnius pedis calcare vestigium,
quia in possessionē Esau dedi mon
6 tem Seir.* Cibos emetis ab eis pe-
cunia, & comedetis: aquam em-
7 ptam haurietis, & bibetis. * Do-
B minus Deus tuus benedixit tibi in
omni opere manuum tuarum:
nouit iter tuum, quomodo tran-
sieris solitudinem hanc magnam,
per quadraginta annos habitans
tecum Dominus Deus tuus, & ni-
8 hil tibi defuit. * Cumq. transisse-
mus fratres nostros filios Esau, qui
habitabant in Seir, per viam cam-
pestrem de Elath, & de Asionga-
ber, venimus ad iter, quod ducit in
9 desertum Moab. * Dixitq. Domi-
nus ad me: Non pugnes contra
Moabitas, nec ineas aduersus eos
præliũ: non enim dabo tibi quid-
quam de terra eorum, quia filijs
Loth tradidi Ar in possessionem.
10 * Emim primi fuerunt habitato-
res eius, populus magnus, & vali-
dus, & tam excelsus vt de Enacim
11 stirpe, * quasi gigantes crederen-
tur, & essent similes filiorum Ena-
cim. Denique Moabitæ appellant
12 eos Emim. * In Seir autem prius
C habitauerunt Horrhæi: quibus ex-
pulsis atque deletis, habitauerunt
filij Esau, sicut fecit Israel in terra
possessionis suæ, quam dedit illi
13 Dominus.* Surgētes ergo vt tran-
siremus Torrentem Zared, veni-
14 mus ad eum. *Tempus autem, quo
ambulauimus de Cadesbarne vs-
que ad transitum torrentis Zared,
triginta & octo annorum fuit: do-
nec cōsumeretur omnis generatio
hominum bellatorum de castris,
15 sicut iurauerat Dominus: * cuius
manus fuit aduersum eos, vt inte-
16 rirent de castrorum medio.* Post-
quam autem vniuersi ceciderunt
17 pugnatores,* locutus est Dominus
18 ad me, dicens: * Tu transibis ho-
die terminos Moab, vrbem nomi-
19 ne Ar:* & accedens in vicina filio-
rum Ammon, caue ne pugnes cō-
tra eos, nec mouearis ad prælium:
non enim dabo tibi de terra filio-
rum Ammon, quia filijs Loth dedi
20 eam in possessionē.* Terra gigan-
tum reputata est: & in ipsa olim
habitauerunt gigantes, quos Am-
21 monitæ vocāt Zomzommim,* po
D pulus magnus, & multus, & proce-
ræ longitudinis, sicut Enacim, quos
deleuit Dominus a facie eorum: &
22 fecit illos habitare pro eis, * sicut
fecerat filijs Esau, qui habitant in
Seir, delēs Horrhæos, & terram eo-
rum illis tradens, quam possident
23 vsque in præsens. * Heuæos quo-
que, qui habitabāt in Haserim vs-
que Gazan, Cappadoces expule-
runt: qui egressi de Cappadocia de-
E leuerunt eos, & habitauerunt pro
24 illis. * Surgite, & transite torrētem
Arnon: ecce tradidi in manu tua
Sehon regē Hesebon Amorrhæũ,
& terram eius incipe possidere, &
committe aduersus eum prælium.
25 * Hodie incipiam mittere terrorem
atque formidinem tuam in popu-
los, qui habitant sub omni cælo: vt
audito nomine tuo paueant, & in
morē parturientiũ contremiscant,
26 & dolore teneantur. * || Misi ergo || Nu. 21. c.
nuncios de solitudine Cademoth 21
ad Sehon regem Hesebon verbis
27 pacificis, dicens: * Trāsibimus per
terrā tuam, publica gradiemur via:
non declinabimus neque ad dex-
28 teram, neque ad sinistrā.* Alimen-
ta pretio vēde nobis, vt vescamur:
aquam pecunia tribue, & sic bibe-
mus. Tantum est vt nobis cōcedas
29 transitum,* sicut fecerūt filij Esau,
qui habitant in Seir, & Moabitæ,
F qui morantur in Ar: donec venia-
mus ad Iordanem, & transeamus
ad Terram, quam Dominus Deus
30 noster daturus est nobis. * No-
luitq. Sehon rex Hesebon dare no-
bis transitum: quia indurauerat
Dominus Deus tuus spiritum e-
ius, & obfirmauerat cor illius, vt
traderetur in manus tuas, sicut
nunc

‖ Amos 2.c. 9
nunc vides. * Dixitq. Dominus 31
ad me: ‖ Ecce cœpi tibi tradere
Sehon, & terram eius, incipe pos-
sidere eam. * Egressusq. est Sehon 32
obuiam nobis cum omni populo
suo ad prælium in Iasa. * Et tra- 33
didit eum Dominus Deus noster
nobis: percussimusq. eum cum fi-
lijs suis & omni populo suo.*Cun 34
ctasq. vrbes in tempore illo cepi- G
mus, interfectis habitatoribus ea-
rum, viris ac mulieribus & paruu-
lis. non reliquimus in eis quid-
quam. * Absque iumentis, quæ in 35
partem venere prædantium: &
spolijs vrbium, quas cepimus * ab 36
Aroer, quæ est super ripam torren-
tis Arnon, oppido quod in valle si-
tum est, vsque Galaad. Non fuit
vicus & ciuitas, quæ nostras effu-
geret manus: omnes tradidit Do-
minus Deus noster nobis. * Abs- 37
que terra filiorum Ammon, ad
quam non accessimus: & cunctis
quæ adiacent torrenti Ieboc, & vr-
bibus montanis, vniuersisq. locis,
a quibus nos prohibuit Dominus
Deus noster.

CAP. III.

‖ J. 29.b.7 Nu.21.g.33
ITaque conuersi ascendimus per 1
iter Basan: ‖ egressusq. est Og A
rex Basan in occursum nobis cum
populo suo ad bellandū in Edrai.
* Dixitq. Dominus ad me: Ne 2
timeas eum: quia in manu tua tra-
ditus est cum omni populo ac ter-
‖ Num.21.e.21 ra sua: faciesq. ei ‖ sicut fecisti
Sehon regi Amorrhæorum, qui ha
‖ Num.21.g.35 bitauit in Hesebon. * ‖ Tradidit 3
ergo Dominus Deus noster in ma-
nibus nostris etiam Og regem Ba-
san, & vniuersum populum eius:
percussimusq. eos vsque ad inter-
necionem, * vastantes cunctas ci- 4
uitates illius vno tempore. non
fuit oppidum, quod nos effugeret:
sexaginta vrbes, omnem regionē
Argob regni Og in Basan. * Cun- 5
ctæ vrbes erant munitæ muris al-
tissimis, portisq. & vectibus, abs-
que oppidis innumeris, quæ non
habebant muros. * Et deleuimus 6
eos, sicut feceramus Sehon regi
Hesebon, disperdentes omnem ci-
uitatem, virosq. ac mulieres & par- B
uulos: * iumenta autem & spolia 7
vrbium diripuimus. * Tulimusq. 8
illo in tempore terram de manu
duorum regum Amorrhæorum,
qui erant trans Iordanem: a tor-
rente Arnon vsque ad montem
9 Hermon, * quem Sidonij Sarion
10 vocant, & Amorrhæi Sanir: * om-
nes ciuitates, quæ sitæ sunt in pla-
nitie, & vniuersam Terram Galaad
& Basan vsque ad Selcha, & Edrai
11 ciuitates regni Og in Basan. * So-
lus quippe Og rex Basan restiterat
de stirpe gigantum. Monstratur
lectus eius ferreus, qui est in Rab-
bath filiorū Ammon, nouē cubitos
habens longitudinis, & quattuor
latitudinis ad mensuram cubiti vi-
12 rilis manus. * Terramq. possedi-
mus tempore illo ab Aroer, quæ
est super ripam torrentis Arnon,
vsque ad mediam partem montis
Galaad: & ciuitates illius ‖ dedi ‖ Nu.32.e.
13 Ruben & Gad. * Reliquam autem 29
partem Galaad, & omnem Basan
regni Og, tradidi mediæ tribui Ma-
nasse, omnem regionem Argob:
cunctaq. Basan vocatur Terra gi-
14 gantum. * Iair filius Manasse pos-
sedit omnem regionem Argob vs-
que ad terminos Gessuri, & Ma-
chati. Vocauitq. ex nomine suo
Basan, Hauoth Iair, id est, Villas
C Iair, vsque in præsentem diem.
15 * Machir quoque dedi Galaad. * Et
16 tribubus Ruben & Gad dedi de
Terra Galaad vsque ad Torrentem
Arnon medium torrentis, & con-
finium vsque ad torrentem Ieboc,
qui est terminus filiorū Ammon:
17 * & planitiem solitudinis, atque
Iordanem, & terminos Cenereth
vsque ad mare deserti, quod est
salsissimū, ad radices montis Phas-
18 ga contra orientem. * Præcepiq.
vobis in tempore illo, dicens: Do-
minus Deus vester dat vobis ter-
ram hanc in hereditatem, expediti
præcedite fratres vestros filios Is-
19 rael omnes viri robusti: * absque
vxoribus, & paruulis atque iumen
tis. Noui enim quòd plura habea-
tis pecora, & in vrbibus remanere
20 debebunt, quas tradidi vobis, * do-
nec requiem tribuat Dominus fra-
D tribus vestris, sicut vobis tribuit:
& possideant ipsi etiam Terram,
quam daturus est eis trans Iorda-
nem: tunc reuertetur vnusquisque
in possessionem suam, quam dedi
21 vobis. * ‖ Iosue quoque in tempo- ‖ Nu.27.d.
re illo præcepi, dicens: Oculi tui 18
viderunt quæ fecit Dominus Deus

vester duobus his regibus: sic fa-
ciet omnibus regnis, ad quæ tran-
siturus es. * Ne timeas eos: Do- 22
minus enim Deus vester pugnabit
pro vobis. * Precatusq. sum Do- 23
minum in tempore illo, dicens:
* Domine Deus tu cœpisti osten- 24
dere seruo tuo magnitudinem tuã,
manumq. fortissimã. neque enim
est alius Deus vel in cælo,vel in ter
ra, qui possit facere opera tua, &
comparari fortitudini tuæ. * Tran 25
sibo igitur,& videbo Terram hanc
optimam trans Iordanem,& mon-
tem istum egregium,& Libanum.
*Iratusq. est Dominus mihi prop- 26
ter vos, nec exaudiuit me, sed di-
xit mihi: Sufficit tibi:nequaquam
vltra loquaris de hac re ad me.
* Ascende cacumen Phasgæ, & 27
oculos tuos circumfer ad occiden-
tem, & ad aquilonem, austrumq.
|| I. 31.a.2. & 34. b. 4 & orientem, & aspice. || nec enim
transibis Iordanem istum. * Præ- 28
cipe Iosue, & corrobora eum at-
que conforta: quia ipse præcedet
populum istum,& diuidet eis Ter-
ram, quam visurus es. * Mansi- 29
musq. in valle cõtra fanũ Phogor.

CAP. IIII.

ET nunc Israel audi præcepta 1
& iudicia, quæ ego doceo te: A
vt faciens ea, viuas, & ingrediens
possideas Terram,quam Dominus
Deus patrum vestrorum daturus
est vobis. * Non addetis ad verbũ, 2
quod vobis loquor, nec auferetis
ex eo: custodite mandata Domini
Dei vestri quæ ego præcipio vobis.
Num.25 a. 4 * || Oculi vestri viderunt omnia 3
quæ fecit Dominus contra Beel-
phegor,quomodo contriuerit om-
nes cultores eius de medio vestri.
* Vos autem qui adhæretis Domi- 4
no Deo vestro, viuitis vniuersi vs-
que in præsentem diem. * Scitis 5
quod docuerim vos præcepta at-
que iustitias, sicut mandauit mihi
Dominus Deus meus: sic facietis
ea in Terra, quam possessuri estis:
* & obseruabitis & implebitis o- 6
pere. Hæc est enim vestra sapien-
tia, & intellectus coram populis,
vt audiẽtes vniuersa præcepta hæc,
dicant: En populus sapiens & in-
telligens, gens magna. * Nec est 7
alia natio tam grandis, quæ ha- B
beat deos appropinquantes sibi,
sicut Deus noster adest cunctis ob-
8 secrationibus nostris. * Quæ est
enim alia gens sic inclyta vt ha-
beat ceremonias, iustaq. iudicia,
& vniuersam legem, quam ego
proponam hodie ante oculos ve-
9 stros? * Custodi igitur temetip-
sum, & animam tuam solicite.
Ne obliuiscaris verborum,quæ vi-
derunt oculi tui, & ne excidant de
corde tuo cunctis diebus vitæ tuę.
|| Docebis ea filios ac nepotes tuos, || Exo.19.c. 18
10 * a die in quo stetisti coram Do-
mino Deo tuo in Horeb, quando
Dominus locutus est mihi dicens:
Congrega ad me populum, vt au-
diant sermones meos, & discant
timere me omni tempore quo vi-
uunt in terra, doceãtq. filios suos.
11 * Et accessistis ad radices montis,
qui ardebat vsque ad cælũ:erantq.
in eo tenebræ, & nubes, & cali-
12 go. * Locutusq. est Dominus ad
vos de medio ignis. Vocem ver-
borum eius audistis, & formam
13 penitus non vidistis. * Et ostendit
vobis pactũ suum, quod præcepit
vt faceretis, & decem verba, quæ
scripsit in duabus tabulis lapideis.
14 * Mihiq. mandauit in illo tempo-
C re vt docerem vos ceremonias &
iudicia, quæ facere deberetis in
15 Terra,quam possessuri estis. * Cu-
stodite igitur solicite animas ve-
stras. Non vidistis aliquam simi-
litudinem in die, qua locutus est
vobis Dominus in Horeb de me-
16 dio ignis: * ne forte decepti facia-
tis vobis sculptam similitudinem,
aut imaginem masculi vel feminę,
17 * similitudinem omnium iumen-
torum, quæ sunt super terram,vel
18 auium sub cælo volantium, * at-
que reptilium, quæ mouentur in
terra, siue piscium qui sub terra
19 morantur in aquis: * ne forte ele-
uatis oculis ad cælum, videas So-
lem & Lunam, & omnia astra cæ-
li, & errore deceptus adores ea &
colas quæ creauit Dominus Deus
tuus in ministerium cunctis gen-
20 tibus, quæ sub cælo sunt. * Vos
autem tulit Dominus, & eduxit
de fornace ferrea Ægypti, vt ha-
beret populum hereditarium,sicut
21 est in præsenti die. * || Iratusq. || I. 1. f. 37
est Dominus contra me propter
sermones vestros,& iurauit vt non
transirem Iordanem,nec ingrede-
rer Terram optimam, quam da-

turus

turus est vobis. * Ecce morior in 22
hac humo, non transibo Iorda- D
nem: vos transibitis, & posside-
bitis terram egregiam. * Caue ne 23
quando obliuiscaris pacti Domini
Dei tui, quod pepigit tecum: &
facias tibi sculptam similitudinem
eorum, quæ fieri Dominus prohi-
‖ Heb. 12 g. 29 buit: * ‖ quia Dominus Deus tuus 24
ignis consumens est, Deus æmu-
lator. * Si genueritis filios ac ne- 25
potes, & morati fueritis in Terra,
deceptiq. feceritis vobis aliquam
similitudinem, patrantes malum
coram Domino Deo vestro, vt
eum ad iracundiam prouocetis:
* testes inuoco hodie cælum & ter- 26
ram, cito perituros vos esse de Ter-
ra, quam transito Iordane posses-
suri estis. non habitabitis in ea
longo tempore, sed delebit vos
Dominus, * atque disperget in om 27
nes gentes, & remanebitis pauci in
nationibus, ad quas vos ducturus
est Dominus. * ibiq. seruietis dijs, 28
qui hominũ manu fabricati sunt,
ligno & lapidi qui non vidēt, nec
audiũt, nec comedunt, nec odo-
rantur. * Cumq. quæsieris ibi Do 29
minũ Deum tuum, inuenies eum: E
si tamen toto corde quæsieris, &
tota tribulatione animæ tuæ.
* Postquam te inuenerint omnia 30
quæ prædicta sunt, nouissimo tem
pore reuerteris ad Dominũ Deum
tuum, & audies vocem eius. * Quia 31
Deus misericors Dominus Deus
tuus est: non dimittet te, nec om-
nino delebit, neque obliuiscetur
pacti, in quo iurauit patribus tuis.
* Interroga de diebus antiquis, qui 32
fuerunt ante te ex die quo creauit
Deus hominem super terram, a
summo cælo vsque ad summum
eius, si facta est aliquando huius-
scemodi res, aut vnquam cogni-
tum est, * vt audiret populus vo- 33
cem Dei loquētis de medio ignis,
sicut tu audisti, & vixisti: * si fe- 34
cit Deus vt ingrederetur, & tolle-
ret sibi Gentem de medio natio-
num, per tentationes, signa, atque
portenta, per pugnam, & robu-
stam manum, extentumq. bra-
chium, & horribiles visiones iux-
ta omnia, quæ fecit pro vobis Do- F
minus Deus vester in Ægypto, vi- 35
dentibus oculis tuis: * vt scires
quoniam Dominus ipse est Deus,
& non est alius præter eum. * De 36
cælo te fecit audire vocem suam,
vt doceret te, & in terra ostendit
tibi ignem suum maximum, &
audisti verba illius de medio ignis,
37 * quia dilexit patres tuos, & elegit
semen eorum post eos. ‖ Eduxitq. ‖ Exo. 13. d.
te præcedens in virtute sua magna 21
38 ex Ægypto, * vt deleret nationes
maximas & fortiores te in introitu
tuo: & introduceret te, daretq. ti-
bi terram earum in possessionem,
39 sicut cernis in præsenti die. * Sci-
to ergo hodie, & cogitato in corde
tuo quod Dominus ipse sit Deus
in cælo sursum, & in terra deor-
40 sum, & non sit alius. * Custodi
præcepta eius atque mandata, quæ
ego præcipio tibi: vt bene sit tibi,
& filijs tuis post te, & permaneas
multo tempore super Terram,
quam Dominus Deus tuus datu-
41 rus est tibi. * ‖ Tunc separauit ‖ Num. 35
G Moyses tres ciuitates trans Iorda- a. 6
42 nem ad Orientalem plagam, * vt
confugiat ad eas qui occiderit no-
lens proximum suum, nec sibi fue-
rit inimicus ante vnum & alte-
rum diem, & ad harum aliquam
43 vrbium possit euadere: * ‖ Bosor ‖ Iosu. 20. c. 8
in solitudine, quæ sita est in ter-
ra campestri de tribu Ruben: &
Ramoth in Galaad, quæ est in
tribu Gad: & Golan in Basan, quæ
44 est in tribu Manasse. * Ista est
lex, quam proposuit Moyses co-
45 ram filijs Israel, * & hæc testimo-
nia & ceremoniæ atque iudicia,
quæ locutus est ad filios Israel,
quando egressi sunt de Ægypto,
46 * trans Iordanem in valle contra
fanum Phogor in terra Sehon re-
gis Amorrhæi, qui habitauit in
Hesebon, quem percussit Moyses.
Filij quoque Israel egressi ex Æ-
47 gypto * possederunt terram eius,
& terram Og regis Basan, duorum
regum Amorrhæorum, qui erant
trans Iordanem ad solis ortum:
48 * Ab Aroer, quæ sita est super ri-
pam torrentis Arnon, vsque ad
montem Sion, qui est & Hermon,
49 * omnem planitiem trans Iorda-
nem ad Orientalem plagam, vsque
ad mare solitudinis, & vsque ad
radices montis Phasga.

CAP. V.

1 VOcauitq. Moyses omnem Is-
A raelem, & dixit ad eum:

Audi Israel ceremonias atque iu-
dicia, quæ ego loquor in auribus
vestris hodie: discite ea, & opere
complete. * Dominus Deus no- 2
ster pepigit nobiscum fœdus in
Horeb. * Non cum patribus no- 3
stris inijt pactum, sed nobiscum
qui in præsentiarum sumus, &
viuimus. * Facie ad faciem locu- 4
tus est nobis in monte de medio
ignis. * Ego sequester & medius 5
fui inter Dominum & vos in tem-
pore illo, vt annunciarem vobis
verba eius. timuistis enim ignem,
|| Exo.20.a. & non ascendistis in montem,
2 & ait: * || Ego Dominus Deus 6
Leu.26.a.1 tuus, qui eduxi te de Terra Ægyp-
Psal.80.b.8 ti de domo seruitutis. * || Non 7
|| Exo.20.a. habebis deos alienos in conspectu
3 meo. * || Non facies tibi sculpti- 8
Psal.80.b.7 le, nec similitudinem omnium,
|| Leu.26.a.1 quæ in cælo sunt desuper, & quæ
Psal.96.b.7 in terra deorsum, & quæ versan-
Exo.20 a.4 tur in aquis sub terra. * || Non 9
|| Exo.34.c. adorabis ea, & non coles. Ego
14 enim sum Dominus Deus tuus:
Deus æmulator, reddens iniqui-
tatem patrum super filios in ter-
tiam & quartam generationem
his qui oderunt me, * & faciens 10
misericordiam in multa millia
diligentibus me, & custodienti-
|| Exo.20.b. bus præcepta mea. * || Non vsur- 11
7 pabis nomen Domini Dei tui fru- B
Leu.19.c.12 stra: quia non erit impunitus qui
Mat.5.c.33 super re vana nomen eius assum-
pserit. * Obserua diem Sabbati, 12
vt sanctifices eum, sicut præcepit
tibi Dominus Deus tuus. * Sex 13
diebus operaberis, & facies om-
|| Exo.20.b. nia opera tua. * || Septimus dies 14
10 Sabbati est, id est, requies Domi-
Gen. 2.a.2 ni Dei tui. Non facies in eo quid-
|| Heb.4.b.4 quam operis tu, & filius tuus, &
filia, seruus & ancilla, & bos, &
asinus, & omne iumentum tuum,
& peregrinus qui est intra portas
tuas: vt requiescat seruus tuus, &
ancilla tua, sicut & tu. * Memen- 15
to quod & ipse seruieris in Ægyp-
to, & eduxerit te inde Dominus
Deus tuus in manu forti, & bra-
chio extento. Idcirco præcepit ti-
bi vt obseruares diem Sabbati.
|| Exo.20.c. * || Honora patrem tuum & ma- 16
12 trem, sicut præcepit tibi Dominus
Eccli.3.b.9 Deus tuus, vt longo viuas tempo-
|| Mat.15.a.4 re, & bene sit tibi in Terra, quam C
Mar.7.b.10 Dominus Deus tuus daturus est 17
Eph.6.a.1 tibi. * Non occides. * Neque mœ- 18

19 chaberis. * Furtumq. non facies.
20 * Nec loqueris contra proximum
21 tuum falsum testimoniũ. * || Non || Mat.5.d.
concupisces vxorem proximi tui: 28
non domum, non agrum, non Rom.7.b.7
seruum, non ancillam, non bo-
uem, non asinum, & vniuersa
22 quæ illius sunt. * Hæc verba lo-
cutus est Dominus ad omnem
multitudinem vestram in monte
de medio ignis & nubis, & cali-
ginis, voce magna, nihil addens
amplius: & scripsit ea in duabus
tabulis lapideis, quas tradidit mi-
23 hi. * Vos autem postquam audi-
stis vocem de medio tenebrarum,
& montem ardere vidistis, acces-
sistis ad me omnes principes tri-
buum & maiores natu, atque
24 dixistis: * Ecce ostendit nobis Do-
minus Deus noster maiestatem &
magnitudinem suam. vocem eius
audiuimus de medio ignis, & pro-
bauimus hodie quod loquẽte Deo
25 cum homine, vixerit homo. * Cur
ergo moriemur, & deuorabit nos
ignis hic maximus? Si enim audie-
rimus vltra vocem Domini Dei
26 nostri, moriemur. * Quid est om-
D nis caro, vt audiat vocem Dei vi-
uentis, qui de medio ignis loqui-
tur sicut nos audiuimus, & possit
27 viuere? * Tu magis accede: &
audi cuncta quæ dixerit Dominus
Deus noster tibi: loquerisq. ad
nos, & nos audientes faciemus ea.
28 * Quod cum audisset Dominus,
ait ad me: Audiui vocem verbo-
rum populi huius quæ locuti sunt
tibi: bene omnia sunt locuti.
29 * Quis det talem eos habere men-
tem, vt timeant me, & custodiant
vniuersa mandata mea in omni
tempore, vt bene sit eis & filijs
30 eorum in sempiternum? * Vade &
dic eis: Reuertimini in tentoria
31 vestra. * Tu vero hic sta mecum,
& loquar tibi omnia mandata
mea, & ceremonias atque iudicia
quæ docebis eos, vt faciant ea in
Terra, quam dabo illis in posses-
32 sionem. * Custodite igitur & fa-
cite quæ præcepit Dominus Deus
vobis: non declinabitis neque ad
dexteram, neque ad sinistram:
33 * sed per viam, quam præcepit
Dominus Deus vester, ambulabi-
tis, vt viuatis, & bene sit vobis,
& protelentur dies in terra posses-
sionis vestræ.

CAP.

CAP. VI.

HÆc sunt præcepta, & ceremo- 1
niæ, atque iudicia, quæ man- A
dauit Dominus Deus vester vt do-
cerem vos, & faciatis ea in Terra,
ad quam transgredimini possiden-
dam: * vt timeas Dominũ Deum 2
tuum, & custodias omnia man-
data & præcepta eius, quæ ego
præcipio tibi, & filijs, ac nepoti-
bus tuis, cunctis diebus vitæ tuæ,
vt prolongentur dies tui. * Audi 3
Israel, & obserua vt facias quæ
præcepit tibi Dominus, & bene
sit tibi, & multipliceris amplius,
sicut pollicitus est Dominus Deus
patrum tuorum tibi terram lacte
& melle manantem. * Audi Is- 4
rael, Dominus Deus noster, Do-
|| Mat.22.d. minus vnus est. * || Diliges Do- 5
36 minum Deum tuum ex toto cor-
Mar. 12. c. de tuo, & ex tota anima tua, & B
30 ex tota fortitudine tua. * Eruntq. 6
Luc. 10. c. verba hæc, quæ ego præcipio tibi
27 hodie, in corde tuo: * & narrabis 7
J. 11.b. 13 ea filijs tuis, & meditaberis in eis
sedens in domo tua, & ambulans
in itinere, dormiens atque con-
surgens. * Et ligabis ea quasi si- 8
gnum in manu tua, eruntq. & mo-
uebuntur inter oculos tuos, * scri- 9
besq. ea in limine, & ostijs domus
tuæ. * Cumq. introduxerit te Do- 10
minus Deus tuus in Terram, pro
qua iurauit patribus tuis Abrahã,
Isaac, & Iacob: & dederit tibi ci-
uitates magnas & optimas, quas
non ædificasti, * domos plenas 11
cunctarum opum, quas non ex-
truxisti, cisternas, quas non fodi-
sti, vineta & oliueta, quæ non
plantasti, * & comederis, & satu- 12
ratus fueris: * caue diligenter ne 13
obliuiscaris Domini, qui eduxit te
de Terra Ægypti, de domo serui-
|| Mat.4 b.7 tutis. || Dominum Deum tuum
Luc.4.b.12 timebis, & illi soli seruies, ac per
J. 10. d. 20 nomen illius iurabis. * Non ibitis 14
post Deos alienos cunctarum Gen C
tium, quæ in circuitu vestro sunt:
* quoniam Deus æmulator Domi- 15
nus Deus tuus in medio tui: ne-
quando irascatur furor Domini
Dei tui contra te, & auferat te de
superficie terræ. * Non tentabis 16
Dominum Deum tuum, sicut ten-
tasti in loco tentationis. * Custo- 17
di præcepta Domini Dei tui, ac
testimonia & ceremonias, quas
18 præcepit tibi: * & fac quod pla-
citum est & bonum in conspe-
ctu Domini, vt bene sit tibi: & in-
gressus possideas terram optimam,
de qua iurauit Dominus patribus
19 tuis, * vt deleret omnes inimicos
tuos coram te, sicut locutus est.
20 * Cumq. interrogauerit te filius
tuus cras, dicens: Quid sibi vo-
lunt testimonia hæc, & ceremo-
D niæ, atque iudicia, quæ præcepit
21 Dominus Deus noster nobis? * di-
ces ei: Serui eramus Pharaonis in
Ægypto, & eduxit nos Dominus
22 de Ægypto in manu forti: * fe-
citq. signa atque prodigia magna
& pessima in Ægypto contra Pha-
raonem, & omnem domum illius
23 in conspectu nostro, * & eduxit
nos inde, vt introductis daret Ter-
ram, super qua iurauit patribus
24 nostris. * Præcepitq. nobis Domi-
nus vt faciamus omnia legitima
hæc, & timeamus Dominũ Deum
nostrum, vt bene sit nobis cun-
ctis diebus vitæ nostræ, sicut est
25 hodie. * Eritq. nostri misericors,
si custodierimus & fecerimus om-
nia præcepta eius coram Domino
Deo nostro, sicut mandauit nobis.

CAP. VII.

1 CVm introduxerit te Dominus
A Deus tuus in terram, quam
possessurus ingrederis, & deleue-
rit Gentes multas coram te, || He- || Exo.23. e.
thæum, & Gergezæum, & Amor- 23 & 33.a.2
rhæum, Chananæum, & Phere-
zæum, & Heuæum, & Iebusæum,
septem gentes multo maioris nu-
meri quam tu es, & robustiores te:
2 * tradideritq. eas Dominus Deus
tuus tibi, percuties eas vsque ad
internecionem. || Non inibis cum || Exo.23.g.
eis fœdus, nec misereberis earum, 32. & 34. b.
3 * neque sociabis cum eis coniugia. 15. 16
Filiam tuam non dabis filio eius,
nec filiam illius accipies filio tuo:
4 * quia seducet filium tuum, ne se-
quatur me, & vt magis seruiat
dijs alienis, irasceturq. furor Do-
5 mini, & delebit te cito. * Quin
potius hæc facietis eis: || Aras eo- || J. 12. a. 3
rum subuertite, & confringite sta- 14.a.1.16.d.
tuas, lucosq. succidite, & sculpti- 21
6 lia comburite. * || Quia populus Exo. 23. e.
sanctus es Domino Deo tuo. Te 24
elegit Dominus Deus tuus, vt sis || J. 14. a. 2
ei populus peculiaris de cunctis po- & 26.d.17
pulis,

pulis,qui sunt super terram.* Non 7
quia cunctas gentes numero vin-
cebatis, ∩vobis iunctus est Domi- B
nus, & elegit vos, cum omnibus
sitis populis pauciores: * sed quia 8
dilexit vos Dominus, & custodiuit
iuramentum, quod iurauit patri-
bus vestris: eduxitq. vos in manu
forti, & redemit de domo serui-
tutis, de manu Pharaonis regis
Ægypti. * Et scies quia Dominus 9
Deus tuus, ipse est Deus fortis &
fidelis, custodiens pactum & mi-
sericordiam diligentibus se, & his
qui custodiũt præcepta eius in mil
le generationes:* & reddens odien 10
tibus se statim,ita vt disperdat eos,
& vltra non differat, protinus eis
restituens quod merentur. * Cu- 11
stodi ergo præcepta & ceremonias
atque iudicia, quæ ego mando ti-
bi hodie vt facias. * Si postquam 12
audieris hæc iudicia, custodieris
ea & feceris, custodiet & Domi-
nus Deus tuus pactum tibi,& mi-
sericordiam quam iurauit patribus
tuis:* & diliget te ac multiplicabit, 13
benedicetq. fructui ventris tui, &
fructui terræ tuæ, frumento tuo,
atque vindemiæ, oleo, & armen-
tis, gregibus ouium tuarum super
Terram, pro qua iurauit patribus C
tuis vt daret eam tibi. * Benedi- 14
ctus eris inter omnes populos.
|| Exo.23.f.26 || Nõ erit apud te sterilis vtriusque
sexus, tam in hominibus quam
in gregibus tuis. * Auferet Domi- 15
nus a te omnem languorem:& in-
firmitates Ægypti pessimas, quas
nouisti, non inferet tibi, sed cun-
ctis hostibus tuis.* Deuorabis om 16
nes populos, quos Dominus Deus
tuus daturus est tibi. Non parcet
eis oculus tuus,nec seruies dijs eo-
rum, ne sint in ruinam tui. * Si 17
dixeris in corde tuo: Plures sunt
gentes istæ quam ego, quo modo
potero delere eas? * noli metuere, 18
sed recordare quæ fecerit Domi-
nus Deus tuus Pharaoni, & cun-
ctis Ægyptijs, * plagas maximas, 19
quas viderunt oculi tui, & signa
atque portenta, manumq. robu-
stam,& extentum brachiũ,vt edu-
ceret te Dominus Deus tuus.sic fa-
ciet cunctis populis, quos metuis.
|| Exo.23.e. * || Insuper & crabrones mittet 20
23.33.a.2 Dominus Deus tuus in eos, donec
Iosl.24.c.12 deleat omnes atque disperdat qui D
te fugerint, & latere potuerint,

21 * Non timebis eos, quia Domi-
nus Deus tuus in medio tui est,
22 Deus magnus & terribilis: * ipse
consumet nationes has in conspe-
ctu tuo paulatim atque per partes.
Non poteris eas delere pariter: ne
forte multiplicentur contra te be-
23 stiæ terræ. * Dabitq. eos Domi-
nus Deus tuus in conspectu tuo:&
interficiet illos donec penitus de-
24 leantur. * Tradetq. reges eorum
in manus tuas,& disperdes nomi-
na eorum sub cælo: nullus poterit
resistere tibi, donec conteras eos.
25 * || Sculptilia eorum igne combu- || 2.Mac.12.
res: non concupisces argentum & g.40.
aurum, de quibus facta sunt, ne-
que assumes ex eis tibi quidquam,
ne offendas, propterea quia abo-
26 minatio est Domini Dei tui.* Nec
inferes quippiam ex idolo in do-
mum tuam, ne fias anathema, si-
cut & illud est. Quasi spurcitiam
detestaberis,& velut inquinamen-
tum ac sordes abominationi ha-
bebis, quia anathema est.

CAP. VIII.

1 OMne mandatum, quod ego
A præcipio tibi hodie, caue di-
ligenter vt facias: vt possitis viue-
re, & multiplicemini, ingressiq.
possideatis Terram, pro qua iura-
2 uit Dominus patribus vestris. * Et
recordaberis cuncti itineris, per
quod adduxit te Dominus Deus
tuus quadraginta annis per deser-
tum, vt affligeret te, atque tenta-
ret,& nota fierent quæ in tuo ani-
mo versabantur, vtrum custodires
3 mandata illius, an non. * Afflixit
te penuria, & dedit tibi cibum
Manna, quod ignorabas tu & pa-
tres tui: ∩vt ostenderet tibi quod
non || in solo pane viuat homo, sed || Mat.4.a.4
in omni verbo quod egreditur de Luc.4.a.4
4 ore Dei. * Vestimentum tuum,
B quo operiebaris, nequaquam ve-
tustate defecit, & pes tuus non est
subtritus, en quadragesimus an-
5 nus est. * Vt recogites in corde
tuo, quia sicut erudit filium suum
homo, sic Dominus Deus tuus
6 erudiuit te, * vt custodias manda-
ta Domini Dei tui, & ambules in
7 vijs eius,& timeas eum. * Domi-
nus enim Deus tuus introducet te
in terram bonam,terram riuorum
aquarumq. & fontium: in cuius
cam-

campis & montibus erũpũt flu-
uiorum abyssi: * terram frumen- 8
ti, hordei, ac vinearum, in qua fi-
cus, & malogranata, & oliueta
nascuntur: terram olei ac mellis.
* Vbi absque vlla penuria comedes 9
panem tuum, & rerum omnium
abundantia perfrueris: cuius lapi-
des ferrum sunt, & de montibus
eius æris metalla fodiuntur: * vt 10
cum comederis, & satiatus fueris, C
benedicas Domino Deo tuo pro
terra optima, quam dedit tibi.
* Obserua, & caue nequando obli- 11
uiscaris Domini Dei tui, & negli-
gas mandata eius atque iudicia &
ceremonias, quas ego præcipio ti-
bi hodie: * ne postquam comede- 12
ris & satiatus fueris, domos pul-
chras ædificaueris, & habitaueris
in eis, * habuerisq. armẽta boum 13
& ouium greges, argenti & auri,
cunctarumq. rerum copiam, * ele- 14
uetur cor tuum, & non remini-
scaris Domini Dei tui, qui edu-
xit te de Terra Ægypti, de domo
seruitutis: * & ductor tuus fuit in 15
solitudine magna atque terribili,
|| Num. 20. b 9 21. b 6 Exod. 16. c. 30. & 17. b. 6
|| in qua erat serpens flatu adurens,
& scorpio ac dipsas, & nullæ om-
nino aquæ: qui eduxit riuos de pe-
tra durissima, * & cibauit te Man- 16
na in solitudine, quod nescierunt
patres tui. Et postquam afflixit ac D
probauit, ad extremum misertus
est tui, * ne diceres in corde tuo: 17
Fortitudo mea, & robur manus
meæ, hæc mihi omnia præstite-
runt. * Sed recorderis Domini Dei 18
tui, quod ipse vires tibi præbue-
rit, vt impleret pactum suum, su-
per quo iurauit patribus tuis, sicut
præsens indicat dies. * Sin autem 19
oblitus Domini Dei tui, secutus
fueris deos alienos, coluerisq. il-
los & adoraueris: ecce nunc præ-
dico tibi quod omnino dispereas.
* Sicut Gentes, quas deleuit Do- 20
minus in introitu tuo, ita & vos
peribitis, si inobedientes fueritis
voci Domini Dei vestri.

CAP. IX.

AVdi Israel: Tu transgredieris 1
hodie Iordanem, vt possideas A
nationes maximas & fortiores te,
ciuitates ingentes, & ad cælum vs-
que muratas, * populum magnũ 2
atque sublimem, filios Enacim,
quos ipse vidisti, & audisti, qui-
bus nullus potest ex aduerso resi-
3 stere. * Scies ergo hodie quod Do-
minus Deus tuus ipse transibit an-
te te, ignis deuorans atque consu-
mens, qui conterat eos & deleat
atque disperdat ante faciem tuam
velociter, sicut locutus est tibi.
4 * Ne dicas in corde tuo, cum de-
leuerit eos Dominus Deus tuus in
conspectu tuo: Propter iustitiam
meam introduxit me Dominus vt
terram hanc possiderem, cum prop-
ter impietates suas istæ deletæ sint
5 nationes. * Neque enim propter
iustitias tuas, & æquitatem cordis
tui ingredieris vt possideas terras
earum: sed quia illæ egerunt im-
pie, introeunte te deletæ sunt: &
vt compleret verbum suum Domi-
nus, quod sub iuramento pollici-
tus est patribus tuis Abraham,
6 Isaac, & Iacob. * Scito ergo quod
B non propter iustitias tuas Domi-
nus Deus tuus dederit tibi terram
hanc optimam in possessionem,
cum durissimæ ceruicis sis popu-
7 lus. * Memento, & ne obliuisca-
ris quomodo ad iracundiam pro-
uocaueris Dominum Deum tuum
in solitudine. Ex eo die, quo
egressus es ex Ægypto vsque ad lo-
cum istum, semper aduersum Do-
8 minum contendisti. * || Nam & || Exo. 17. b. 6
in Horeb prouocasti eum, & iratus 19. a. 5. 32. d.
9 delere te voluit, * quando ascen- 18. 32. d.
di in montem, vt acciperem tabu-
las lapideas, tabulas pacti quod
pepigit vobiscum Dominus: &
perseueraui in monte quadragin-
ta diebus ac noctibus, panem non
comedens, & aquam non bibens.
10 * Deditq. mihi Dominus duas ta-
bulas lapideas scriptas digito Dei,
& continentes omnia verba quæ
vobis locutus est in monte de me-
dio ignis, quando concio populi
11 congregata est. * Cumq. transis-
sent quadraginta dies, & totidem
noctes, dedit mihi Dominus duas
tabulas lapideas, tabulas fœderis,
12 * dixitq. mihi: || Surge, & descen- || Exo. 32. b. 7
de hinc cito: quia populus tuus,
quem eduxisti de Ægypto, dese-
ruerunt velociter viam, quam de-
C monstrasti eis, feceruntq. sibi con-
13 flatile. * Rursumq. ait Dominus
ad me: Cerno quod populus iste
14 duræ ceruicis sit: * dimitte me vt
conteram eum, & deleam nomen
eius

eius de sub cælo, & constituam te
super Gentem, quæ hac maior &
fortior sit. * Cumq. de monte ar- 15
dente descenderem, & duas tabu-
las fœderis vtraque tenerem ma-
nu, * vidissemq. vos peccasse Do- 16
mino Deo vestro, & fecisse vobis
vitulum conflatilem, ac deseruisse
velociter viam eius, quam vobis
ostenderat: * proieci tabulas de 17
manibus meis, confregiq. eas in
conspectu vestro. * Et procidi an- 18
te Dominum sicut prius, quadra-
ginta diebus & noctibus panem
non comedens, & aquam non bi-
bens propter omnia peccata ve-
stra quæ gessistis contra Dominũ,
& eum ad iracundiam prouocastis:
* timui enim indignationem & 19
iram illius, qua aduersum vos con-
citatus, delere vos voluit. Et exau-
diuit me Dominus etiam hac vice.
* Aduersum Aaron quoque vehe- 20
menter iratus, voluit eum conte-
rere, & pro illo similiter depreca-
tus sum. * Peccatum autem ve- 21
strum quod feceratis, id est vitu-
lum, arripiens, igne combussi, &
in frusta comminuens, omninoq. D
in puluerem redigens, proieci in
torrentem, qui de monte descen-
‖ Num. 11. a. 1. 16. a. 1. 21. a. 5 dit. * ‖ In incendio quoque & in 22
tentatione, & in Sepulchris con-
cupiscentiæ prouocastis Dominũ:
* & quando misit vos de Cades- 23
barne, dicens: Ascendite, & pos-
sidete Terram, quam dedi vobis,
& contempsistis imperium Domi-
ni Dei vestri, & non credidistis ei,
neque vocem eius audire volui-
stis: * sed semper fuistis rebelles 24
a die qua nosse vos cœpi. * Et ia- 25
cui coram Domino quadraginta
diebus ac noctibus, quibus eum
suppliciter deprecabar, ne deleret
vos vt fuerat comminatus: * & 26
orans dixi: Domine Deus, ne dis-
perdas populum tuum, & heredi-
tatem tuam, quam redemisti in
magnitudine tua, quos eduxisti de
Ægypto in manu forti. * Recor- 27
dare seruorum tuorum Abraham,
Isaac, & Iacob: ne aspicias duri-
tiam populi huius, & impietatem
atque peccatum: * ne forte dicant 28
habitatores terræ, de qua eduxisti
nos: Non poterat Dominus intro-
ducere eos in Terram, quam pol-
licitus est eis, & oderat illos: id-
circo eduxit, vt interficeret eos in
29 solitudine. * qui sunt populus tuus
& hereditas tua, quos eduxisti in
fortitudine tua magna, & in bra-
chio tuo extento.

CAP. X.

1 A IN ‖ tempore illo dixit Dominus ‖ Exo. 34. a. 1
ad me: Dola tibi duas tabulas
lapideas, sicut priores fuerunt, &
ascẽde ad me in montem: faciesq.
2 arcam ligneam, * & scribam in
tabulis verba quæ fuerunt in his,
quas ante confregisti, ponesq. eas
3 in arca. * Feci igitur arcam de li-
gnis settim. Cumq. dolassem duas
tabulas lapideas instar priorum,
ascendi in montem, habens eas in
4 manibus. * Scripsitq. in tabulis
iuxta id, quod prius scripserat,
verba decem, quæ locutus est Do-
minus ad vos in monte de medio
ignis, quando populus congrega-
5 tus est: & dedit eas mihi. * Re-
B uersusq. de monte, descendi, & po-
sui tabulas in arcam, quam fece-
ram, quæ hucusq. ibi sunt, sicut
6 mihi præcepit Dominus. * ‖ Filij ‖ Num. 33. d. 31
autem Israel mouerunt castra ex
Beroth filiorum Iacan in Mosera,
vbi ‖ Aaron mortuus ac sepultus ‖ Num. 20. d. 28
est, pro quo, sacerdotio functus est
7 Eleazar filius eius. * Inde venerunt
in Gadgad: de quo loco profecti,
castrametati sunt in Ietebatha, in
Terra aquarum atque torrentium.
8 * Eo tempore separauit tribum Le-
ui, vt portaret arcam fœderis Do-
mini, & staret coram eo in mini-
sterio, ac benediceret in nomine
illius vsque in præsentem diem.
9 * Quam ob rem non habuit Leui
partem, neque possessionem cum
fratribus suis: quia ipse Dominus
possessio eius est, sicut promisit ei
10 Dominus Deus tuus. * Ego autem
C steti in monte, sicut prius, qua-
draginta diebus ac noctibus: exau-
diuitq. me Dominus etiam hac vi-
11 ce, & te perdere noluit. * Dixitq.
mihi: Vade, & præcede populum,
vt ingrediatur, & possideat Ter-
ram, quam iuraui patribus eorum
12 vt traderem eis. * Et nunc Israel,
quid Dominus Deus tuus petit a
te, nisi vt timeas Dominum Deum
tuum, & ambules in vijs eius, &
diligas eum, ac seruias Domino
Deo tuo in toto corde tuo, & in
13 tota anima tua: * custodiasq.
man-

mandata Domini, & ceremonias
eius, quas ego hodie præcipio ti-
bi, vt bene sit tibi? * En Domini 14
Dei tui cælum est, & cælum cæli,
terra & omnia, quæ in ea sunt:
* & tamen patribus tuis conglu- 15
tinatus est Dominus, & amauit
eos, elegitq. semen eorum post
eos, id est vos, de cunctis Genti-
bus, sicut hodie comprobatur. D
* Circumcidite igitur præputium 16
cordis vestri, & ceruicem vestram
ne induretis amplius: * quia Do- 17
minus Deus vester ipse est Deus
deorum, & Dominus dominan-
‖ Act.10.b. tium, Deus magnus & potens, &
34 terribilis, qui ‖ personam non ac-
2. Para. 19. cipit, nec munera. * Facit iudi- 18
c. 7 cium pupillo & viduæ, amat pere-
Iob 34.b.19 grinum, & dat ei victum atque
Sap.6.b. 9 vestitum. * & vos ergo amate pe- 19
Eccli.35. c. regrinos, quia & ipsi fuistis adue-
15 næ in Terra Ægypti. * ‖ Domi- 20
Rom. 2. b. num Deum tuum timebis, & ei
11 soli seruies: ipsi adhærebis, iura-
Gal.2.b 6 bisq. in nomine illius. * Ipse est 21
‖ s.6. c. 13 laus tua, & Deus tuus, qui fecit
Mat.4.b.10 tibi hæc magnalia & terribilia,
Luc.4.b. 8 quæ viderunt oculi tui. * ‖ In sep- 22
‖ Gen.46.c. tuaginta animabus descenderunt
27 patres tui in Ægyptum: & ecce
Exod.1.a. 5 nunc multiplicauit te Dominus
Deus tuus sicut astra cæli.

CAP. XI.

AMa itaque Dominum Deum 1
tuũ, & obserua præcepta eius A
& ceremonias, iudicia atque man-
data omni tempore. * Cognosci- 2
te hodie quæ ignorant filij vestri,
qui non viderunt disciplinam Do-
mini Dei vestri, magnalia eius &
robustam manum, extentumq.
brachium, * signa & opera quæ 3
fecit in medio Ægypti Pharaoni
regi, & vniuersæ terræ eius, * om- 4
niq. exercitui Ægyptiorũ, & equis
ac curribus: quo modo operuerint
eos aquæ maris rubri, cum vos
persequerentur, & deleuerit eos
Dominus vsque in præsentẽ diem:
* vobisq. quæ fecerit in solitudi- 5
ne donec veniretis ad hunc locum:
‖ Nu.16.a.1 * & ‖ Dathan atque Abiron filijs 6
Eliab, qui fuit filius Ruben: quos
‖ Nu.16. c. ‖ aperto ore suo terra absorbuit
32 cum domibus & tabernaculis, &
vniuersa substantia eorum, quam
habebant in medio Israel. * Oculi 7
vestri viderunt omnia opera Do-
8 mini magna quæ fecit, * vt custo-
diatis vniuersa mandata illius, quæ
ego hodie præcipio vobis, & pos-
B sitis introire, & possidere Terram,
9 ad quam ingredimini, * multoq.
in ea viuatis tempore: quam sub
iuramento pollicitus est Dominus
patribus vestris, & semini eorum,
10 lacte & melle manantem. * Terra
enim, ad quam ingrederis possi-
dendam, non est sicut Terra Ægyp
ti, de qua existi, vbi iacto semine
in hortorum morem aquæ ducun-
11 tur irriguæ: * sed montuosa est &
campestris, de cælo expectans plu-
12 uias. * quam Dominus Deus tuus
semper inuisit, & oculi illius in ea
sunt a principio anni vsque ad fi-
13 nem eius. * ‖ Si ergo obedieritis ‖ s.10.c. 12
mandatis meis, quæ ego hodie
præcipio vobis, vt diligatis Domi-
num Deum vestrum, & seruiatis
ei in toto corde vestro, & in tota
14 anima vestra: * dabit pluuiam
terræ vestræ temporaneam & sero-
tinam, vt colligatis frumentum, &
15 vinum, & oleum, * fœnumq. ex
agris ad pascenda iumenta, & vt
16 ipsi comedatis ac saturemini. * Ca-
uete ne forte decipiatur cor vestrũ,
& recedatis a Domino, seruiatisq.
17 dijs alienis, & adoretis eos: * ira-
tusq. Dominus claudat cælum, &
pluuiæ non descendant, nec terra
det germen suum, pereatisq. velo-
C citer de Terra optima, quam Do-
18 minus daturus est vobis. * ‖ Po- ‖ s.6. b. 6
nite hæc verba mea in cordibus &
in animis vestris, & suspendite ea
pro signo in manibus, & inter ocu
19 los vestros collocate. * Docete filios
vestros vt illa meditentur, quando
sederis in domo tua, & ambula-
ueris in via, & accubueris atque
20 surrexeris. * Scribes ea super postes
21 & ianuas domus tuæ: * vt multi-
plicentur dies tui, & filiorum tuo-
rum in Terra, quam iurauit Do-
minus patribus tuis, vt daret eis
quamdiu cælum imminet terræ.
22 * Si enim custodieritis mandata
quæ ego præcipio vobis, & fece-
ritis ea, vt diligatis Dominum
Deum vestrum, & ambuletis in
omnibus vijs eius, adhærentes ei,
23 * disperdet Dominus omnes gen-
tes istas ante faciem vestram, &
possidebitis eas, quæ maiores &
24 fortiores vobis sunt. * ‖ Omnis ‖ Iosu.1.a.3
locus,

locus, quem calcauerit pes vester,
vester erit A deserto, & a Libano, a
flumine magno Euphrate vsque ad
mare occidentale erunt termini ve-
stri. * Nullus stabit contra vos: 25
terrorem vestrum & formidinem D
dabit Dominus Deus vester super
omnem terram quam calcaturi
estis, sicut locutus est vobis. * En 26
propono in conspectu vestro ho-
die benedictionem & maledictio-
nem: * benedictionem, si obedie- 27
ritis mandatis Domini Dei vestri,
quæ ego hodie præcipio vobis:
* maledictionem, si non obedie- 28
ritis mandatis Domini Dei vestri,
sed recesseritis de via, quam ego
nunc ostendo vobis, & ambulaue-
ritis post deos alienos, quos igno-
ratis. * Cum vero introduxerit te 29
Dominus Deus tuus in Terram,
ad quam pergis habitandam, po-
nes benedictionem super montem
Garizim, maledictionē super mon-
tem Hebal: * qui sunt trans Ior- 30
danem post viam, quæ vergit ad
solis occubitum in Terra Chana-
næi, qui habitat in campestribus
contra Galgalam, quæ est iuxta
vallem tendentem & intrantem
procul. [illegible]es enim transibitis Ior- 31
danem, vt possideatis Terram,
quam Dominus Deus vester datu-
rus est vobis, vt habeatis & possi-
deatis illam. * Videte ergo vt im- 32
pleatis ceremonias atque iudicia,
quæ ego hodie ponam in conspe-
ctu vestro.

CAP. XII.

HÆc sunt præcepta atque iudi- 1
cia, quæ facere debetis in Ter A
ra, quam Dominus Deus patrum
tuorum daturus est tibi, vt possi-
deas eam cunctis diebus, quibus
super humum gradieris. * Subuer- 2
tite omnia loca, in quibus colue-
runt gentes, quas possessuri estis,
deos suos super montes excelsos,
& colles, & subter omne lignum
‖ S.7.d.25 frondosum. * ‖ Dissipate aras co- 3
2.Mach.12. rum, & confringite statuas, lucos
g.40 igne comburite, & idola commi-
nuite: disperdite nomina eorum
de locis illis. * Non facietis ita 4
Domino Deo vestro: * sed ad lo- 5
cū, quem elegerit Dominus Deus
vester de cunctis tribubus vestris,
vt ponat nomen suum ibi, & ha-

6 bitet in eo, venietis: * & offeretis
in loco illo holocausta & victimas
vestras, decimas & primitias ma-
nuum vestrarum, & vota atque
donaria, primogenita boum &
7 ouium. * Et comedetis ibi in con-
spectu Domini Dei vestri: ac læta-
bimini in cunctis, ad quæ miseri-
tis manum vos & domus vestra, in
quibus benedixerit vobis Domi-
8 nus Deus vester. * Non facietis ibi
quæ nos hic facimus hodie, singu-
9 li quod sibi rectum videtur. * Ne-
que enim vsque in præsens tempus
venistis ad requiem, & possessio-
nem, quam Dominus Deus vester
10 daturus est vobis. * Transibitis
B Iordanem, & habitabitis in Ter-
ra, quam Dominus Deus vester
daturus est vobis, vt requiescatis
a cunctis hostibus per circuitum:
& absque vllo timore habitetis
11 * in loco, quem elegerit Domi-
nus Deus vester, vt sit nomen eius
in eo. illuc omnia, quæ præcipio,
conferetis, holocausta, & hostias,
ac decimas, & primitias manuum
vestrarū: & quidquid præcipuum
est in muneribus, quæ vouebitis
12 Domino. * Ibi epulabimini coram
Domino Deo vestro, vos & filij ac
filiæ vestræ, famuli & famulæ at-
que Leuites, qui in vrbibus vestris
commoratur. neque enim habet
aliam partem & possessionem in-
13 ter vos. * Caue ne offeras holocau-
sta tua in omni loco, quem vide-
14 ris: * sed in eo, quem elegerit Do-
minus, in vna tribuum tuarum of-
feres hostias, & facies quæcumque
15 præcipio tibi. * Sin autem come-
dere volueris, & te esus carnium
delectauerit, occide, & comede
iuxta benedictionem Domini Dei
tui, quam dedit tibi in vrbibus
tuis: siue immundum fuerit, hoc
est, maculatum & debile: siue
mundum, hoc est, integrum & si-
ne macula, quod offerri licet, si-
cut capream & ceruum, comedes,
16 * absque esu dumtaxat sanguinis,
C quem super terram quasi aquam
17 effundes. * Non poteris comede-
re in oppidis tuis decimā frumen-
ti, & vini, & olei tui, primoge-
nita armentorum & pecorum, &
omnia quæ voueris, & sponte of-
ferre volueris, & primitias ma-
18 nuum tuarum: * sed coram Do-
mino Deo tuo comedes ea in loco,
quem

quē elegerit Dominus Deus tuus,
tu & filius tuus & filia tua, & seruus & famula, atque Leuites, qui
manet in vrbibus tuis: & lætaberis & reficieris corā Domino Deo
tuo in cunctis, ad quæ extenderis
manum tuam.* Caue ne derelin- 19
quas Leuitem in omni tempore
‖Gen.28.c.14 quo versaris in terra. * ‖ Quando 20
‖ J.19.b.8 dilatauerit Dominus Deus tuus
Exod.34.e.24 terminos tuos, ‖ sicut locutus est
tibi, & volueris vesci carnibus,
quas desiderat anima tua: * locus 21
autem, quem elegerit Dominus
Deus tuus vt sit nomen eius ibi, si
procul fuerit, occides de armentis
& pecoribus, quæ habueris, sicut
præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, vt tibi placet. * Sicut co- 22
meditur caprea & ceruus, ita vesceris eis: & mundus & immun-
dus in commune vescentur. * Hoc 23
solum caue, ne sanguinem comedas. sanguis enim eorum pro anima est: & idcirco non debes animam comedere cum carnibus:
* sed super terram fundes quasi 24
aquam, * vt bene sit tibi & filijs 25
tuis post te, cum feceris quod placet in conspectu Domini. * Quæ 26
D
autem sanctificaueris, & voueris
Domino, tolles, & venies ad locum, quem elegerit Dominus:
* & offeres oblationes tuas car- 27
nem & sanguinem super altare
Domini Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari: carnibus
autem ipse vesceris. * Obserua & 28
audi omnia quæ ego præcipio tibi, vt bene sit tibi & filijs tuis post
te in sempiternum, cum feceris
quod bonum est & placitum in
‖ J.19.a.1 conspectu Domini Dei tui.*‖Quā- 29
do disperdiderit Dominus Deus
tuus ante faciem tuam gentes, ad
quas ingredieris possidendas, &
possederis eas, atque habitaueris
in terra earum: * caue ne imiteris 30
eas, postquam te fuerint introeunte subuersæ, & requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes istæ deos suos, ita
& ego colam. * Non facies simi- 31
liter Domino Deo tuo. Omnes
enim abominationes, quas auersatur Dominus, fecerunt dijs suis,
offerentes filios & filias, & combu
rentes igni. * Quod præcipio tibi, 32
hoc tantum facito Domino: nec
addas quidquam, nec minuas.

CAP. XIII.

1 SI surrexerit in medio tui pro-
A phetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum
2 atque portentum, * & euenerit
quod locutus est, & dixerit tibi:
Eamus, & sequamur deos alienos
quos ignoras, & seruiamus eis:
3 * non audies verba prophetæ illius
aut somniatoris: quia tentat vos
Dominus Deus vester, vt palam
fiat vtrum diligatis eum an non,
in toto corde, & in tota anima
4 vestra. * Dominum Deum vestrū
sequimini, & ipsum timete, &
mandata illius custodite, & audite
vocem eius: ipsi seruietis, & ipsi
5 adhærebitis. * Propheta autem
B ille aut fictor somniorum interficietur: quia locutus est vt vos
auerteret a Domino Deo vestro,
qui eduxit vos de Terra Ægypti, &
redemit vos de domo seruitutis:
vt errare te faceret de via, quam
tibi præcepit Dominus Deus tuus:
& auferes malum de medio tui.
6 * Si tibi voluerit persuadere frater
tuus filius matris tuæ, aut filius
tuus vel filia, siue vxor quæ est in
sinu tuo, aut amicus, quem diligis vt animam tuam, clam dicens:
Eamus & seruiamus dijs alienis,
quos ignoras tu, & patres tui,
7 * cunctarum in circuitu gentium,
quæ iuxta vel procul sunt, ab ini-
8 tio vsque ad finem terræ, * non
acquiescas ei, nec audias, neque
parcat ei oculus tuus vt misereatis
9 & occultes eum, * sed statim in-
terficies. ‖ sit primum manus tua ‖ J.17.b.7
super eum, & postea omnis popu-
10 lus mittat manum. * Lapidibus
C obrutus necabitur: quia voluit te
abstrahere a Domino Deo tuo, qui
eduxit te de Terra Ægypti de do-
11 mo seruitutis: * vt omnis Israel
audiens timeat, & nequaquam vltra faciat quippiam huius rei simi-
12 le. * Si audieris in vna vrbium
tuarum, quas Dominus Deus tuus
dabit tibi ad habitandum, dicen-
13 tes aliquos: * Egressi sunt filij Belial de medio tui, & auerterunt
habitatores vrbis suæ, atque dixerunt: Eamus, & seruiamus dijs
14 alienis quos ignoratis: * quære
solicite & diligenter, rei veritate
perspecta, si inueneris certum esse
quod dicitur, & abominationem

hanc opere perpetratam, * statim 15
percuties habitatores vrbis illius
in ore gladij, & delebis eam ac
omnia, quæ in illa sunt, vsque D
ad pecora. * quidquid etiam su- 16
pellectilis fuerit, congregabis in
medio platearum eius, & cum
ipsa ciuitate succendes, ita vt vni-
uersa consumas Domino Deo tuo,
& sit tumulus sempiternus. non
ædificabitur amplius,* & non ad- 17
hærebit de illo anathemate quid-
quam in manu tua: vt auertatur
Dominus ab ira furoris sui, & mi-
sereatur tui, multiplicetq. te sicut
iurauit patribus tuis, * quando 18
audieris vocem Domini Dei tui,
custodiens omnia præcepta eius,
quæ ego præcipio tibi hodie, ⌐vt
facias quod placitum est in con-
spectu Domini Dei tui.

CAP. XIIII.

Filij estote Domini Dei vestri: 1
non vos incidetis, nec facie- A
Ex.7.a.6 tis caluitiũ super mortuo.*‖ quo- 2
26.d.18 niam populus sanctus es Domino
Deo tuo: & te elegit vt sis ei in
populum peculiarem de cunctis
gentibus, quæ sunt super terram.
‖Leu.11.a.4 * ‖ Ne comedatis quæ immunda 3
sunt. * Hoc est animal, quod co 4
medere debetis, Bouem, & ouem,
& capram, * ceruum & capream, 5
bubalum, tragelaphum, pygar
gum, orygem, camelopardalum.
* Omne animal, quod in duas 6
partes findit vngulam, & rumi-
nat, comedetis. * De his autem, 7
quæ ruminant, & vngulam non
findunt, comedere non debetis,
vt camelum, leporem, chœrogryl-
lum: hæc quia ruminant, & non
diuidunt vngulam, immunda e-
runt vobis. * Sus quoque quo- 8
niam diuidit vngulam, & non ru- B
minat, immunda erit. carnibus
eorum non vescemini, & cadaue-
ra non tangetis. * Hæc comede- 9
tis ex omnibus quæ morantur in
aquis: Quæ habent pinnulas &
squamas, comedite: * quæ abs- 10
que pinnulis & squamis sunt, ne
comedatis, quia immunda sunt.
* Omnes aues mundas comedite. 11
* Immundas ne comedatis: aqui- 12
lam scilicet, & gryphem, & haliæ-
tum, * ixion, & vulturem ac mil- 13
uum iuxta genus suum: * & om- 14
15 ne coruini generis, * & struthio-
nem, ac noctuam, & larum, at-
que accipitrem iuxta genus suum:
16 * herodium ac cygnum, & ibin,
17 * ac mergulum, porphyrionem, &
18 nycticoracem, * onocrotalum,
& charadrium, singula in genere
suo: vpupam quoque & vesperti-
19 lionem. * Et omne quod reptat
C & pennulas habet, immundum
20 erit, & non comedetur. * Omne
quod mundum est, comedite.
21 * Quidquid autem morticinum
est, ne vescamini ex eo. Peregri-
no, qui intra portas tuas est, da vt
comedat, aut vende ei: quia tu
populus sanctus Domini Dei tui
es. ‖ Non coques hœdum in lacte ‖Exo.23.d.
22 matris suæ. * Decimam partem 19.34.c.26
separabis de cunctis fructibus tuis
qui nascuntur in terra per annos
23 singulos, * & comedes in conspe-
ctu Domini Dei tui in loco, quem
elegerit, vt in eo nomen illius in-
uocetur, decimam frumenti tui,
& vini, & olei, & primogenita de
armentis & ouibus tuis: vt discas
timere Dominum Deum tuum
24 omni tempore. * Cum autem
D longior fuerit via, & locus quem
elegerit Dominus Deus tuus, ti-
biq. benedixerit, nec potueris ad
25 eum hæc cuncta portare, * ven-
des omnia, & in pretium rediges,
portabisq. manu tua, & profici-
sceris ad locum, quem elegerit
26 Dominus Deus tuus: * & emes ex
eadem pecunia quidquid tibi pla-
cuerit, siue ex armentis, siue ex
ouibus, vinum quoque & siceram,
& omne quod desiderat anima
tua: & comedes coram Domino
Deo tuo, & epulaberis tu & do-
27 mus tua: * & Leuites qui intra
portas tuas est, caue ne derelin-
quas eum, quia non habet aliam
28 partem in possessione tua. * Anno
tertio separabis aliam decimam
ex omnibus quæ nascuntur tibi
eo tempore: & repones intra ia-
29 nuas tuas. * Venietq. Leuites
qui aliam non habet partem nec
possessionem tecum, & peregri-
nus ac pupillus & vidua, qui intra
portas tuas sunt, & comedent &
saturabuntur: vt benedicat tibi
Dominus Deus tuus in cunctis
operibus manuum tuarum quæ
feceris.

CAP.

CAP. XV.

SEptimo anno facies remissio- 1
nem,*quæ hoc ordine celebra- 2
bitur. Cui debetur aliquid ab A
amico vel proximo ac fratre suo,
repetere non poterit, quia annus
remissionis est Domini. * A pe- 3
regrino & aduena exiges: ciuem
& propinquum repetendi non
habebis potestatem. * Et omni- 4
no indigens & mendicus non erit
inter vos: vt benedicat tibi Do-
minus Deus tuus in terra, quam
traditurus est tibi in possessionem.
* Si tamen audieris vocem Do- 5
mini Dei tui, & custodieris vni-
uersa quæ iussit, & quæ ego hodie
præcipio tibi, benedicet tibi, ⌒vt
pollicitus est. * Fœnerabis gen- 6
tibus multis, & ipse a nullo ac-
cipies mutuum. Dominaberis na-
tionibus plurimis, & tui nemo
dominabitur. * Si vnus de fratri- 7
bus tuis, qui morãtur intra portas
ciuitatis tuæ in terra, quam Do- B
minus Deus tuus daturus est tibi,
ad paupertatem venerit: non ob-
durabis cor tuum, nec contra-
hes manum, * sed aperies eam 8
‖ Matt.5.g.43 pauperi, ‖ & dabis mutuum, quo
eum indigere perspexeris. * Caue 9
Luc.6.c.34 ne forte subrepat tibi impia co-
gitatio, & dicas in corde tuo:
Appropinquat septimus annus re-
missionis: & auertas oculos tuos a
paupere fratre tuo, nolens ei quod
postulat mutuum commodare:
ne clamet cõtra te ad Dominum,
& fiat tibi in peccatum. * Sed 10
dabis ei: nec ages quippiam calli-
de in eius necessitatibus subleuan
dis: vt benedicat tibi Dominus
Deus tuus in omni tempore, & in
‖ Mat.26.a.10 cunctis ad quæ manum miseris.
* ‖ Non deerunt pauperes in terra 11
habitationis tuæ: idcirco ego præ-
cipio tibi vt aperias manum fratri
‖ Exo.21.a.2 tuo egeno & pauperi, qui tecum
versatur in terra. * ‖ Cum tibi vẽ- 12
Iere.34.c.14 ditus fuerit frater tuus Hebræus, C
aut Hebræa, & sex annis seruie-
rit tibi, in septimo anno dimittes
eum liberum: * & quem liber- 13
tate donaueris, nequaquam va-
cuum abire patieris: * sed dabis 14
viaticum de gregibus, & de area,
& torculari tuo, quibus Dominus
Deus tuus benedixerit tibi. * Me- 15
mento quòd & ipse seruieris in
Terra Ægypti, & liberauerit te
Dominus Deus tuus, & idcirco e-
16 go nunc præcipio tibi.* Sin autem
dixerit: Nolo egredi: eo quòd di-
ligat te, & domum tuam, & bene
17 sibi apud te esse sentiat:* assumes
subulam, & perforabis aurem
eius in ianua domus tuæ, & ser-
uiet tibi vsque in æternum. ancil-
18 læ quoque similiter facies. * Non
auertas ab eis oculos tuos, quan-
do dimiseris eos liberos: quo-
D niam iuxta mercedem mercenarij
per sex annos seruiuit tibi: vt be-
nedicat tibi Dominus Deus tuus
19 in cunctis operibus quæ agis.* De
primogenitis, quæ nascuntur in
armentis, & in ouibus tuis, quid-
quid est sexus masculini, sancti-
ficabis Domino Deo tuo. Non
operaberis in primogenito bouis,
& non tondebis primogenita o-
20 uium. * In conspectu Domini
Dei tui comedes ea per annos sin-
gulos in loco, quem elegerit Do-
21 minus, tu & domus tua. * ‖ Sin ‖ Leu.22.c.20
autem habuerit maculam, ⌒vel
claudum fuerit, vel cæcum, aut Eccli.35.b.14
in aliqua parte deforme vel de-
bile, non immolabitur Domino
22 Deo tuo. * sed intra portas vrbis
tuæ comedes illud: tam mundus
quàm immundus similiter ve-
scentur eis quasi caprea, & ceruo.
23 * Hoc solum obseruabis, vt sangui
nem eorum non comedas, sed ef-
fundes in terram quasi aquam.

CAP. XVI.

1 OBserua mensem nouarum fru-
A gum, & verni primum tem-
poris, ⌒vt facias Phase Domino
Deo tuo: quoniam in isto mense
eduxit te Dominus Deus tuus de
2 Ægypto nocte. * Immolabisq.
Phase Domino Deo tuo de oui-
bus, & de bobus in loco, quem ele
gerit Dominus Deus tuus, vt habi-
3 tet nomen eius ibi. * Nõ comedes
in eo panem fermentatum: Septẽ
diebus comedes absque fermento,
afflictionis panem, quoniam in pa
uore egressus es de Ægypto: ⌒vt
memineris diei egressionis tuæ de
Ægypto, omnibus diebus vitæ
4 tuæ. * Non apparebit fermentum
in omnibus terminis tuis septem
diebus, & nõ remanebit de carni-
bus eius quod immolatũ est vespe-

te in die primo vſque mane.* Non 5
poteris immolare Phaſe in quali- B
bet vrbiũ tuarum, quas Dominus
Deus tuus daturus eſt tibi: * ſed in 6
loco, quẽ elegerit Dominus Deus
tuus, vt habitet nomen eius ibi:
immolabis Phaſe veſpere ad ſolis
occaſum, quando egreſſus es de
Ægypto. * Et coques, & come- 7
des in loco, quem elegerit Domi-
nus Deus tuus, maneq. conſur-
gens vades in tabernacula tua.
* Sex diebus comedes azyma: & 8
in die ſeptima, quia collecta eſt
Domini Dei tui, non facies opus.
* Septem hebdomadas numerabis 9
tibi ab ea die qua falcem in ſege-
tem miſeris. * & celebrabis diem 10
feſtum hebdomadarum Domino
Deo tuo, oblationem ſpontaneam
manus tuæ, quam offeres iuxta
benedictionem Domini Dei tui:
* & epulaberis corã Domino Deo 11
tuo, tu, filius tuus, & filia tua,
ſeruus tuus, & ancilla tua, & Le-
uites qui eſt intra portas tuas, ad-
uena ac pupillus & vidua, qui mo
rantur vobiſcum: in loco quem
elegerit Dominus Deus tuus, vt C
habitet nomen eius ibi: * & re- 12
cordaberis quoniam ſeruus fueris
in Ægypto: cuſtodieſq. ac facies
quæ præcepta ſunt. * Sollemnita- 13
tem quoque tabernaculorum cele-
brabis per ſeptem dies, quando
collegeris de area & torculari fru-
ges tuas: * & epulaberis in feſtiui- 14
tate tua, tu, filius tuus, & filia,
ſeruus tuus & ancilla, Leuites quo-
que & aduena, pupillus ac vidua
qui intra portas tuas ſunt. * Se- 15
ptem diebus Domino Deo tuo fe-
ſta celebrabis in loco, quem ele-
gerit Dominus: benedicetq. tibi
Dominus Deus tuus in cunctis fru
gibus tuis, & in omni opere ma-
nuum tuarum, eriſq. in lætitia.
* Tribus vicibus per annum appa- 16
rebit omne maſculinum tuum in
conſpectu Domini Dei tui in loco
quem elegerit: in ſollemnitate D
azymorum, in ſollemnitate heb-
domadarum, & in ſollemnitate
|| Exo.23.c. tabernaculorum. || Non apparebit
15.34.c.20 ante Dominum vacuus: * ſed offe- 17
Eccli.35.a. ret vnuſquiſque ſecundum quod
6 habuerit iuxta benedictionem Do
mini Dei ſui, quã dederit ei. * Iu- 18
dices & magiſtros conſtitues in
omnibus portis tuis, quas Domi-
nus Deus tuus dederit tibi, per ſin-
gulas tribus tuas: vt iudicent po-
19 pulũ iuſto iudicio, * nec in alterã
partem declinent. || Non accipies || S.1.c.17
perſonam, nec munera: quia mu- Leu.19.c.15
nera excæcant oculos ſapientũ, & Exo.23.b.8
20 mutant verba iuſtorum. * Iuſte Eccli.20.d.
quod iuſtũ eſt perſequeris: vt viuas 32
& poſſideas Terram, quam Domi-
21 nus Deus tuus dederit tibi. * Non
plantabis lucũ, & omnem arborẽ
22 iuxta altare Domini Dei tui. * Nec
facies tibi, neque cõſtitues ſtatuã:
quæ odit Dominus Deus tuus.

CAP. XVII.

1 NOn immolabis Domino Deo
A tuo ouem, & bouẽ, in quo eſt
macula, aut quippiam vitij: quia
abominatio eſt Domino Deo tuo.
2 * Cum reperti fuerint apud te in-
tra vnam portarum tuarum, quas
Dominus Deus tuus dabit tibi, vir
aut mulier qui faciant malum in
conſpectu Domini Dei tui, & trãſ-
3 grediantur pactum illius, * vt va-
dant & ſeruiãt dijs alienis, & ado-
rent eos, ſolẽ & lunam, & omnem
militiam cæli, quæ non præcepi:
4 * & hoc tibi fuerit nunciatum, au-
dienſq. inquiſieris diligẽter, & ve-
rũ eſſe repereris, & abominatio fa-
5 cta eſt in Iſrael: * educes virum ac
mulierem, qui rem ſceleratiſſimã
perpetrarunt, ad portas ciuitatis
6 tuæ, & lapidibus obruentur. * || In || S.19.d.15
ore duorum, aut trium teſtium pe- Matt.18.b.
ribit qui interficietur. Nemo occi- 16
datur, vno contra ſe dicente teſti- 2.Cor.13.a.
7 moniũ. * Manus teſtium prima in- 1
B terficiet eum, & manus reliqui po- S.13.c.9
puli extrema mittetur: vt auferas
8 malum de medio tui. * Si difficile
& ambiguum apud te iudiciũ eſſe
perſpexeris inter ſanguinem & ſan
guinem, cauſam & cauſam, lepram
& lepram: & iudicum intra portas
tuas videris verba variari: ſurge, &
aſcende ad locum, quem elegerit
9 Dominus Deus tuus. * || Venieſq. || 2.Par.19.
ad ſacerdotes Leuitici generis, & c.10
ad iudicem, qui fuerit illo tempo-
re: quæreſq. ab eis, qui indicabunt
10 tibi iudicij veritatem. * Et facies
quodcumque dixerint qui præſunt
loco, quem elegerit Dominus, &
11 docuerint te * iuxta legẽ eius; ſe-
queriſq. ſententiam eorum. nec
declinabis ad dexteram neque ad
12 ſiniſtram. * Qui autẽ ſuperbierit,
nolens

nolens obedire sacerdotis impe-
rio, qui eo tempore ministrat Do-
mino Deo tuo, & decreto iudicis,
morietur homo ille, & auferes
malum de Israel: * cunctusq. po- 13
pulus audiens timebit, vt nullus
deinceps intumescat superbia.
* Cum ingressus fueris Terram, 14
quam Dominus Deus tuus dabit
tibi, & possederis eam, habitaue-
risq. in illa, & dixeris: Constituam
super me regem, sicut habent om-
nes per circuitum nationes: * eum 15
constitues, quem Dominus Deus
tuus elegerit de numero fratrum
tuorum. Non poteris alterius gen-
tis hominem regem facere, qui
non sit frater tuus. * Cumq. fue- 16
rit constitutus, non multiplicabit
sibi equos, nec reducet populum D
in Ægyptum, equitatus numero
subleuatus, præsertim cum Domi-
nus præceperit vobis vt nequaquã
amplius per eandem viam reuer-
tamini. * Non habebit vxores plu- 17
rimas, quæ alliciant animum eius,
neque argenti & auri immensa
pondera. * Postquam autem se- 18
derit in solio regni sui, describet
sibi Deuteronomium legis huius
in volumine accipiens exemplar a
sacerdotibus Leuiticæ tribus, * & 19
habebit secum, legetq. illud om-
nibus diebus vitæ suæ, vt discat ti-
mere Dominum Deum suum, &
custodire verba & ceremonias
eius, quæ in lege præcepta sunt.
* Nec eleuetur cor eius in super- 20
biam super fratres suos, neque de-
clinet in partem dexteram vel sini-
stram, vt longo tempore regnet ip-
se, & filij eius super Israel.

CAP. XVIII.

‖ S̃. 10.b.9 Num. 18.c. 20 1. Cor. 9. b. 13

Non ‖ habebunt sacerdotes & 1
Leuitæ, & omnes qui de ea- A
dem tribu sunt, partem & heredi-
tatem cum reliquo Israel, quia sa-
crificia Domini, & oblationes
eius comedent, * & nihil aliud 2
accipient de possessione fratrum
suorum: Dominus enim ipse est
hereditas eorum, sicut locutus est
illis. * Hoc erit iudicium sacer- 3
dotum a populo, & ab his qui
offerunt victimas: siue bouem, si-
ue ouem immolauerint, dabunt
sacerdoti armum ac ventriculum:
* ‖ primitias frumẽti, vini, & olei, 4

‖ Num. 18. c. 21

C & lanarum partem ex ouium ton-
5 sione. * Ipsum enim elegit Domi-
nus Deus tuus de cunctis tribubus
tuis, vt stet, & ministret nomini
Domini ipse, & filij eius in sem-
6 piternum. * Si exierit Leuites ex
B vna vrbium tuarum ex omni Is-
rael in qua habitat, & voluerit ve-
nire, desiderans locum quem ele-
7 gerit Dominus, * ministrabit in
nomine Domini Dei sui, sicut om
nes fratres eius Leuitæ, qui sta-
bunt eo tempore coram Domino.
8 * Partem ciborum eamdem acci-
piet, quam & ceteri: excepto eo,
quod in vrbe sua ex paterna ei suc-
9 cessione debetur. * Quãdo ingres-
sus fueris Terram, quam Domi-
nus Deus tuus dabit tibi, caue ne
imitari velis abominationes illa-
10 rum gentium. * ‖ nec inueniatur ‖ Leu. 20. d. 27
in te qui lustret filium suum, aut
filiam, ducens per ignem: aut qui
ariolos sciscitetur, & obseruet som
nia atque auguria, nec sit malefi-
11 cus, * nec incantator, nec qui py- ‖ 1. Reg. 28. a. 7
thones consulat, nec diuinos, ‖ aut
12 quærat a mortuis veritatem. * om-
C nia enim hæc abominatur Domi-
nus, & propter istiusmodi scelera
13 delebit eos in introitu tuo. * per-
fectus eris, & absque macula cum
14 Domino Deo tuo. * Gentes istæ,
quarum possidebis terram, augu-
res & diuinos audiunt: tu autem
a Domino Deo tuo aliter institu-
15 tus es. * ‖ PROPHETAM de ‖ Ioan. 1. g. 45
gente tua & de fratribus tuis sicut
me, suscitabit tibi Dominus Deus Act. 3. d. 22
16 tuus: ipsum audies, * vt peti-
sti a Domino Deo tuo ‖ in Ho- ‖ Exo. 20. d. 21
reb, quando concio congregata
est, atque dixisti: Vltra non au-
diam vocem Domini Dei mei, &
ignem hunc maximum amplius
17 non videbo, ne moriar. * Et ait Do
minus mihi: Bene omnia sunt lo-
18 cuti. * ‖ Prophetam suscitabo eis ‖ Ioan. 1. g. 45
D de medio fratrum suorum similẽ
tui: & ponam verba mea in ore
eius, loqueturq. ad eos omnia quę
19 præcepero illi. * qui autem verba
eius, quæ loquetur in nomine
meo, audire noluerit, ego vltor exi
20 stam. * Propheta autem qui arro-
gantia deprauatus voluerit loqui
in nomine meo, quæ ego nõ præ-
cepi illi vt diceret, aut ex nomine
alienorum deorum, interficietur.
21 * Quod si tacita cogitatione re-

spoponderis : Quo modo possum in-
telligere verbum, quod Dominus
non est locutus ? * hoc habebis 22
signum : Quod in nomine Domi-
ni propheta ille prædixerit, & non
euenerit : hoc Dominus non est
locutus, sed per tumorem animi
sui propheta confinxit : & idcirco
non timebis eum.

CAP. XIX.

CVm disperdiderit Dominus 1
Deus tuus gentes, quarum A
tibi traditurus est terram, & pos-
sederis eam, habitaueris q. in vr- ‖Num. 35. b. 10 Iosu. 20. a. 2
bibus eius & in ædibus : * ‖tres 2
ciuitates separabis tibi in medio
Terræ, quam Dominus Deus tuus
dabit tibi in possessionem, * ster- 3
nens diligenter viam : & in tres
æqualiter partes totam Terræ tuæ
prouinciam diuides : vt habeat e
vicino qui propter homicidium
profugus est, quò possit euadere.
*Hæc erit lex homicidæ fugientis, 4
cuius vita seruanda est : Qui per-
cusserit proximum suum nesciens,
& qui heri & nudiustertius nullũ
contra eum odium habuisse com-
probatur : * sed abijsse cum eo 5
simpliciter in siluam ad ligna cæ-
denda, & in succisione lignorum
securis fugerit manu, ferrumq. la-
psum de manubrio amicum eius
percusserit, & occiderit: hic ad vnã B
supradictarum vrbium confugiet,
& viuet : * ne forsitan proximus 6
eius, cuius effusus est sanguis, do-
lore stimulatus, persequatur, & ap-
prehendat eum si longior via fue-
rit, & percutiat animam eius, qui
non est reus mortis : quia nullum
contra eum, qui occisus est, odium
prius habuisse monstratur.* Idcir- 7
co præcipio tibi, vt tres ciuitates
æqualis inter se spatij diuidas.
*‖ Cum autem dilatauerit Domi- 8 ‖Gen. 28. c. 14 s̄. 12. c. 20 Exo. 34. c. 24
nus Deus tuus terminos tuos, sicut
iurauit patribus tuis, & dederit ti-
bi cunctam Terram, quam eis pol-
licitus est, (* si tamen custodieris 9
mandata eius, & feceris quæ hodie
præcipio tibi, vt diligas Dominũ
Deum tuum, & ambules in vijs
eius omni tempore) addes tibi tres
alias ciuitates, & supradictarum
trium vrbium numerum duplica-
bis:* vt nõ effundatur sanguis in- 10
noxius in medio Terræ, quam Do- C
minus Deus tuus dabit tibi possi-
dendam, ne sis sanguinis reus.
11 * ‖ Si quis autem odio habens pro- ‖Num. 35.
ximum suum, insidiatus fuerit vi- c. 20
tæ eius, surgensq. percusserit il-
lum, & mortuus fuerit, fugeritq.
ad vnam de supradictis vrbibus,
12 * mittent seniores ciuitatis illius,
& arripient eum de loco effugij,
tradentq. in manu proximi, cuius
sanguis effusus est, & morietur.
13 * Non misereberis eius, & auferes
innoxium sanguinem de Israel, vt
14 bene sit tibi. * Non assumes, &
transferes terminos proximi tui,
quos fixerunt priores in possessio-
ne tua, quam Dominus Deus tuus
dabit tibi in Terra, quam accepe-
15 ris possidendam.* ‖ Non stabit te- ‖ s̄. 17. a. 6
D stis vnus cõtra aliquem, quidquid Matt. 18. b.
illud peccati, & facinoris fuerit: 16
sed in ore duorum aut trium te- 2. Cor. 13. a.
16 stium stabit omne verbum. * Si 1
steterit testis mendax contra ho- s̄. 13. c. 9
minem, accusans eum præuarica-
17 tionis, * stabunt ambo, quorum
causa est, ante Dominum in con-
spectu sacerdotum & iudicum qui
18 fuerint in diebus illis. * ‖ Cumq. ‖ Dan. 13. g.
diligentissime perscrutantes, inue- 62
nerint falsum testem dixisse con-
tra fratrem suum mendacium :
19 * reddent ei sicut fratri suo facere
cogitauit, & auferes malum de
20 medio tui : * vt audientes ceteri
timorem habeant, & nequaquam
21 talia audeant facere. * Non mise-
reberis eius, ‖sed animam pro ani- ‖ Exo. 21. e.
ma, oculum pro oculo, dentem pro 23. 24
dente, manum pro manu, pedem Leu. 24. c. 19
pro pede exiges. Matt. 5. f. 39

CAP. XX.

1 SI exieris ad bellum contra ho-
A stes tuos, & videris equitatus
& currus, & maiorem quàm tu ha-
beas aduersarij exercitus multitu-
dinem, non timebis eos : quia Do-
minus Deus tuus tecum est, qui
2 eduxit te de Terra Ægypti. * Ap-
propinquante autem iam prælio,
stabit sacerdos ante aciem, & sic
3 loquetur ad populũ : * Audi Israel,
vos hodie contra inimicos vestros
pugnam committitis, non perti-
mescat cor vestrũ, nolite metuere,
nolite cedere, nec formidetis eos :
4 * quia Dominus Deus vester in
medio vestri est, & pro vobis cõtra
aduersarios dimicabit, vt eruat vos
de

de periculo. * Duces quoque per 5
singulas turmas audiente exercitu
‖ 1. Mac. 3. 8. 56 proclamabunt: ‖ Quis est homo,
qui ædificauit domum nouam, &
non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum suam, ne forte
moriatur in bello, & alius dedicet
eam. * Quis est homo qui plantauit vineam, & necdum fecit eam 6
esse communem, de qua vesci om B
nibus liceat? vadat, & reuertatur
in domũ suam: ne forte moriatur
in bello, & alius homo eius fungatur officio.* Quis est homo, qui 7
despondit vxorem, & non accepit
eam? vadat, & reuertatur in domũ
suam, ne forte moriatur in bello,
& alius homo accipiat eam.* His 8
dictis addent reliqua, & loquen-
‖ Iudic. 7. a. 3 tur ad populum: ‖ Quis est homo
formidolosus, & corde pauido?
vadat, & reuertatur in domum
suam, ne pauere faciat corda fratrum suorũ, sicut ipse timore perterritus est.* Cumq. siluerint du- 9
ces exercitus, & finem loquendi C
fecerint, vnusquisque suos ad bellandũ cuneos præparabit.* Si quan 10
do accesseris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primùm pacem.
* Si receperit, & aperuerit tibi por- 11
tas, cunctus populus, qui in ea est,
saluabitur, & seruiet tibi sub tributo.* Sin autem fœdus inire no- 12
luerit, & cœperit cõtra te bellum,
oppugnabis eam. * Cumq. tradi- 13
derit Dominus Deus tuus illam in
manu tua, percuties omne, quod
in ea generis masculini est, in ore
gladij, * absque mulieribus & in- 14
fantibus, iumentis & ceteris, quæ
in ciuitate sunt. Omnem prædam
exercitui diuides, & comedes de
spolijs hostium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.
* Sic facies cunctis ciuitatibus, 15
quæ a te procul valde sunt, & non
sunt de his vrbibus, quas in possessionem accepturus es. * De his 16
autem ciuitatibus, quæ dabun- D
tur tibi, nullum omnino permittes viuere: * sed interficies in ore 17
gladij, Hethæum videlicet, &
Amorrhæum, & Chananæum,
Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus: * ne forte doceant 18
vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt dijs suis:
& peccetis in Dominum Deum
19 vestrum. * Quando obsederis ciuitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis vt expugnes eam, non succides arbores, de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, & non homo, nec potest bellantium contra te augere nume-
20 rum. * Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in ceteros apta vsus, succide, & instrue machinas, donec capias ciuitatem, quæ contra te dimicat.

CAP. XXI.

1 QVando inuẽtum fuerit in ter-
A ra, quam Dominus Deus
tuus daturus est tibi, hominis cadauer occisi, & ignorabi-
2 tur cædis reus, * egredientur maiores natu, & iudices tui, & metientur a loco cadaueris singularũ
per circuitum spatia ciuitatum:
3 * & quam viciniorem ceteris esse
perspexerint, seniores ciuitatis illius tollent vitulam de armento,
quæ non traxit iugum, nec terram
4 scidit vomere, * & ducent eam ad
vallem asperam atque saxosam,
quæ numquam arata est, nec sementem recepit: & cædent in ea
5 ceruices vitulæ: * accedentq. sacerdotes filij Leui, quos elegerit
Dominus Deus tuus vt ministrent
ei, & benedicant in nomine eius,
& ad verbum eorum omne negotium, & quidquid mundum, vel
6 immundum est, iudicetur. * Et
B venient maiores natu ciuitatis illius ad interfectum, lauabuntq.
manus suas super vitulam, quæ in
7 valle percussa est, * & dicent:
Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.
8 * propitius esto populo tuo Israel,
quem redemisti Domine, & ne
reputes sanguinem innocentem
in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis:
9 * tu autem alienus eris ab innocen
tis cruore, qui fusus est, cum fece-
10 ris quod præcepit Dominus. * Si
egressus fueris ad pugnam contra
inimicos tuos, & tradiderit eos
Dominus Deus tuus in manu tua,
11 captiuosq. duxeris, * & videris in
numero captiuorũ mulierem pulchrã, & adamaueris eam, voluerisq.

habere vxorem, * introduces eam 12
in domum tuam: quæ radet cæ-
sariem, & circumcidet vngues,* & 13
deponet vestem, in qua capta est:
sedensq. in domo tua, flebit pa-
trem & matrem suam vno men-
se: & postea intrabis ad eam, dor-
miesq. cum illa, & erit vxor tua. C
* Si autem postea non sederit ani- 14
mo tuo, dimittes eam liberam,
nec vendere poteris pecunia, nec
opprimere per potentiam: quia hu
miliasti eam. * Si habuerit homo 15
vxores duas, vnam dilectam, & al-
teram odiosam, genuerintq. ex eo
liberos, & fuerit filius odiosæ pri-
mogenitus,* volueritq. substantiā 16
inter filios suos diuidere: non po-
terit filium dilectæ facere primo-
‖ 1.Par.5.a.1 genitum, & præferre filio odiosæ,
* ‖ sed filium odiosæ agnoscet pri- 17
mogenitum, dabitq. ei de his quæ
habuerit cuncta duplicia: iste est
enim principium liberorum eius,
& huic debentur primogenita * Si 18
genuerit homo filium contumacē
& proteruum, qui non audiat pa- D
tris aut matris imperium, & coer-
citus obedire contempserit: * ap- 19
prehendent eum, & ducent ad se-
niores ciuitatis illius, & ad portam
iudicij, * dicentq. ad eos: Filius no- 20
ster iste proteruus & cōtumax est,
monita nostra audire contemnit,
commessationibus vacat, & luxu-
riæ atque conuiuijs: * lapidibus 21
eum obruet populus ciuitatis: &
morietur, vt auferatis malum de
medio vestri, & vniuersus Israel
audiens pertimescat. * Quando 22
peccauerit homo quod morte ple-
ctendum est, & adiudicatus morti
appensus fuerit in patibulo: * non 23
permanebit cadauer eius in ligno,
sed in eadem die sepelietur: quia
‖ Gal. 3. b. 13 ‖ maledictus a Deo est qui pendet
in ligno: & nequaquā contamina-
bis Terrā tuam, quam Dominus
Deus tuus dederit tibi in posses-
sionem.

CAP. XXII.

‖ Exo.23.2.4 NOn ‖ videbis bouem fratris 1
tui, aut ouem errantem, & A
præteribis: sed reduces fratri tuo, 2
* etiamsi non est propinquus fra-
ter tuus, nec nosti eum: duces in do
mum tuam, & erunt apud te quā-
diu quærat ea frater tuus, & reci-
piat. * Similiter facies de asino, & 3
de vestimento, & de omni re fratris
tui, quæ perierit: si inueneris eam,
4 ne negligas quasi alienam. * Si vi-
deris asinum fratris tui aut bouem
cecidisse in via, non despicies, sed
5 subleuabis cum eo.* Nō induetur
mulier veste virili, nec vir vtetur ve
ste feminea: abominabilis enim
6 apud Deum est qui facit hæc. * Si
ambulans per viam, in arbore vel
in terra nidum auis inueneris, &
matrem pullis vel ouis desuper in-
cubantem: non tenebis eam cum
7 filijs,* sed abire patieris, captos te-
nens filios: vt bene sit tibi, & lon-
8 go viuas tempore.* Cū ædificaue-
ris domum nouam, facies murum
tecti per circuitum: ne effundatur
sanguis in domo tua, & sis reus la-
B bente alio, & in præceps ruente.
9 * Non seres vineam tuā altero se-
mine: ne & semētis quam seuisti,
& quæ nascuntur ex vinea, pariter
10 sanctificentur.* Non arabis in bo-
11 ue simul & asino. * Non indueris
vestimento, quod ex lana linoq.
12 contextū est. * ‖ Funiculos in fim- ‖ Num. 15. d. 38
brijs facies per quattuor angulos
13 pallij tui, quo operieris. * Si duxe-
rit vir vxorem, & postea odio ha-
14 buerit eā, * quæsieritq. occasiones
quibus dimittat eam, obijciens ei
nomen pessimum, & dixerit: Vxo-
rē hanc accepi, & ingressus ad eam
15 nō inueni virginem: * tollent eam
pater & mater eius, & ferēt secum
signa virginitatis eius ad seniores
16 vrbis qui in porta sunt: * & dicet
pater: Filiam meā dedi huic vxo-
17 rem: quam quia odit, * imponit ei
C nomen pessimum, vt dicat: Non
inueni filiam tuam virginem: &
ecce hæc sunt signa virginitatis fi-
liæ meæ. expandent vestimentum
18 coram senioribus ciuitatis: * ap-
prehendentq. senes vrbis illius vi-
19 rum, & verberabunt illum, * con-
demnantes insuper centum siclis
argenti, quos dabit patri puellæ:
quoniam diffamauit nomen pessi-
mum super virginem Israel: habe-
bitq. eam vxorem, & non poterit
dimittere eā omnibus diebus vitæ
20 suæ.* Quod si verū est quod obij-
cit, & non est in puella inuenta vir-
21 ginitas: * eijcient eam extra fores
domus patris sui, & lapidibus ob-
ruent viri ciuitatis illius, & morie-
tur: quoniam fecit nefas in Israel,
vt fornicaretur in domo patris sui:
& aufe-

& auferes malum de medio tui.
‖ Leu.20.b.12 *‖ Si dormierit vir cum vxore alte- 22
rius, vterque morietur, id est, adul-
ter & adultera: & auferes malum
de Israel. * Si puellam virginem 23
desponderit vir, & inuenerit eam
aliquis in ciuitate, & concubuerit
cum ea, * educes vtrumque ad 24
portam ciuitatis illius, & lapidi- D
bus obruentur: puella, quia non
clamauit, cum esset in ciuitate:
vir, quia humiliauit vxorem proxi-
mi sui. & auferes malũ de medio
tui. * Sin autem in agro repererit 25
vir puellã, quæ desponsata est, &
apprehendens concubuerit cũ ea,
ipse morietur solus: * puella nihil 26
patietur, nec est rea mortis: quo-
niam sicut latro consurgit contra
fratrem suum, & occidit animam
eius, ita & puella perpessa est. * so- 27
la erat in agro: clamauit, & nullus
affuit qui liberaret eam. * Si inue- 28
nerit vir puellam virginem, quæ
non habet sponsum, & apprehen-
dens concubuerit cũ illa, & res ad
‖ Exo.22.c.17 iudicium venerit: * ‖ dabit qui dor- 29
miuit cum ea, patri puellæ quin-
quaginta siclos argenti, & habebit
eam vxorem, quia humiliauit il-
lam: non poterit dimittere eã cun-
ctis diebus vitæ suæ. * Nõ accipiet 30
homo vxorem patris sui, nec reue-
labit operimentum eius.

CAP. XXIII.

NOn intrabit eunuchus attritis 1
vel amputatis testiculis & A
abscisso vereto, ecclesiam Domi-
ni. * Non ingredietur mamzer, 2
hoc est de scorto natus, in ecclesiã
Domini, vsque ad decimam gene-
‖ Neh.13.a.2 rationem. * ‖ Ammonites & Moa- 3
bites etiam post decimam genera-
Num.22.a.5 tionem non intrabunt ecclesiam
Domini, in æternũ: * quia nolue- 4
runt vobis occurrere cum pane &
aqua in via quando egressi estis de
Ægypto: & quia conduxerunt cõ-
tra te Balaam filium Beor de Me-
sopotamia Syriæ, vt malediceret
tibi: * & noluit Dominus Deus 5
tuus audire Balaam, vertitq; male-
dictionem eius in benedictionem B
tuam, eo quòd diligeret te. * Non 6
facies cum eis pacem, nec quæras
eis bona cunctis diebus vitæ tuæ
in sempiternum. * Non abomina- 7
beris Idumæum, quia frater tuus
est: nec Ægyptium, quia aduena
8 fuisti in terra eius. * Qui nati fue-
rint ex eis, tertia generatione intra-
9 bunt in ecclesiam Domini. * Quã-
do egressus fueris aduersus hostes
tuos in pugnam, custodies te ab
10 omni re mala. * Si fuerit inter vos
homo, qui nocturno pollutus sit
somnio, egredietur extra castra,
11 * & non reuertetur, priusquam ad
vesperam lauetur aqua: & post
solis occasum regredietur in ca-
12 stra. * Habebis locum extra ca-
stra, ad quem egrediaris ad requi-
13 sita naturæ, * gerens paxillum in
C balteo. cumq; sederis, fodies per
circuitum, & egesta humo operies
14 *quo releuatus es (Dominus enim
Deus tuus ambulat in medio ca-
strorum, vt eruat te, & tradat tibi
inimicos tuos) & sint castra tua
sancta, & nihil in eis appareat fœ-
15 ditatis ne derelinquat te. * Non
trades seruum domino suo, qui ad
16 te confugerit. * habitabit tecum
in loco, qui ei placuerit, & in vna
vrbium tuarum requiescet: ne
17 contristes eum. * Non erit mere-
trix de filiabus Israel, nec scorta-
18 tor de filijs Israel. * Non offeres
mercedem prostibuli, nec pretium
canis in domo Domini Dei tui,
quidquid illud est quod voueris:
quia abominatio est vtrumque
apud Dominum Deum tuum.
19 * Non fœnerabis fratri tuo ad
D vsuram pecuniam, nec fruges, nec
20 quamlibet aliam rem: * sed alie-
no. Fratri autem tuo absque vsura
id, quo indiget, cõmodabis: vt be-
nedicat tibi Dominus Deus tuus
in omni opere tuo in Terra, ad
quam ingredieris possidendam.
21 * Cum votum voueris Domino
Deo tuo, non tardabis reddere:
quia requiret illud Dominus Deus
tuus. & si moratus fueris, reputa-
22 bitur tibi in peccatum. * Si nolue-
ris polliceri, absque peccato eris.
23 * Quod autem semel egressum est
de labijs tuis, obseruabis, & facies
sicut promisisti Domino Deo tuo,
& propria voluntate & ore tuo
24 locutus es. * Ingressus vineam
proximi tui, comede vuas quan-
tũm tibi placuerit: foras autem
25 ne efferas tecum. * Si intraueris
in segetem amici tui, franges spi-
cas, & manu conteres: falce au-
tem non metes.

CAP. XXIIII.

‖Matt.5.e. SI ‖acceperit homo vxorem, & 1
32.19.a.7 habuerit eam, & non inuene- A
Marc.10.a. rit gratiam ante oculos eius prop-
4 ter aliquam fœditatem: scribet li-
bellũ repudij, & dabit in manu il-
lius, & dimittet eam de domo sua.
*Cumq. egressa alterum maritum 2
duxerit, * & ille quoque oderit 3
eam, dederitq. ei libellum repudij,
& dimiserit de domo sua, vel certe
mortuus fuerit: * nõ poterit prior 4
maritus recipere eam in vxorem:
quia polluta est, & abominabilis
facta est coram Domino: ne pec-
care facias Terram tuam, quam
Dominus Deus tuus tradiderit ti-
bi possidendam. * Cum acceperit 5
homo nuper vxorem, non proce- B
det ad bellum, nec ei quippiam
necessitatis iniũgetur publicæ, sed
vacabit absque culpa domi suæ, vt
vno anno lætetur cum vxore sua.
* Non accipies loco pignoris infe- 6
riorem, & superiorẽ molam: quia
animam suam opposuit tibi. * Si 7
deprehẽsus fuerit homo solicitans
fratrem suum de filijs Israel, & ven
dito eo acceperit pretium, interfi-
cietur, & auferes malum de medio
tui. * Obserua diligenter ne incur- 8
ras plagam lepræ, sed facies quæ-
cũque docuerint te sacerdotes Le-
uitici generis iuxta id, quod præ-
‖Nu.12.c. cepi eis, & imple solicite. * ‖ Me- 9
10 mentote quæ fecerit Dominus
Deus vester Mariæ in via cũ egre-
deremini de Ægypto. * Cum repe- 10
tes a proximo tuo rem aliquam, C
quam debet tibi, non ingredieris
domũ eius vt pignus auferas: * sed 11
stabis foris, & ille tibi proferet
quod habuerit. * sin autem pauper 12
est, nõ pernoctabit apud te pignus,
* sed statim reddes ei ante solis 13
occasum: vt dormiens in vestimen
to suo, benedicat tibi, & habeas iu
stitiam coram Domino Deo tuo.
‖Leu.19.c. *‖ Non negabis mercedẽ indigen- 14
13 tis, & pauperis fratris tui, siue ad-
Tob.4.c.15 uenæ, qui tecũ moratur in terra, &
intra portas tuas est: * sed eadem 15
die reddes ei pretiũ laboris sui an-
te solis occasum, quia pauper est, &
ex eo sustentat animam suam: ne
clamet contra te ad Dominum,
& reputetur tibi in peccatum.
‖4.Reg.14. * ‖ Non occidentur patres pro fi- 16
b.6 lijs, nec filij pro patribus, sed vnus-
quisque pro peccato suo morietur. 2.Par.25.a.
17 * Non peruertes iudicium aduenæ 4
D & pupilli, nec auferes pignoris lo- Ezec.18.d.
18 co viduæ vestimentum. * Memen 20
to quòd seruieris in Ægypto, &
eruerit te Dominus Deus tuus in-
de. Idcirco præcipio tibi vt facias
19 hanc rem. * Quando messueris se-
getem in agro tuo, & oblitus ma-
nipulum reliqueris, non reuerte-
ris vt tollas illum: sed aduenam,
& pupillum, & viduam auferre
patieris, vt benedicat tibi Domi-
nus Deus tuus in omni opere ma-
20 nuum tuarum. * Si fruges colle-
geris oliuarum, quidquid reman-
serit in arboribus, non reuerteris
vt colligas: sed relinques aduenæ,
21 pupillo, ac viduæ. * Si vindemiaue-
ris vineam tuam, non colliges re-
manentes racemos, sed cedent in
vsus aduenæ, pupilli, ac viduæ.
22 * Memento quod & tu seruieris in
Ægypto, & idcirco præcipio tibi
vt facias hanc rem.

CAP. XXV.

1 SI fuerit causa inter aliquos, &
A interpellauerint iudices: quem
iustum esse perspexerint, illi iusti-
tiæ palmam dabunt: quem im-
pium, condemnabunt impietatis.
2 * Sin autem eum, qui peccauit, di-
gnum viderint plagis: prosternent,
& coram se facient verberari. Pro
mensura peccati erit & plagarum
3 modus: * ita dumtaxat, ‖ vt qua- ‖2.Cor.11.
dragenarium numerum non exce- f.24
dant: ne fœdè laceratus ante ocu-
4 los tuos abeat frater tuus. * ‖ Non ‖1.Cor.9.b.
ligabis os bouis terentis in area 9
5 fruges tuas. * ‖ Quando habita- 1.Tim.1.c.
uerint fratres simul, & vnus ex 18
eis absque liberis mortuus fuerit, ‖Mat.22.c.
vxor defuncti non nubet alteri: 24
sed accipiet eam frater eius, & su- Mar.12.b.
6 scitabit semen fratris sui: * & pri- 19
B mogenitũm ex ea filium nomine Luc.20.d.
illius appellabit, vt non deleatur 28
7 nomen eius ex Israel. * Sin autem
noluerit accipere vxorem fratris
sui, quæ ei lege debetur, perget
mulier ad portam ciuitatis, & in-
terpellabit maiores natu, dicet-
que: ‖ Non vult frater viri mei su- ‖Ruth 4.b.
scitare nomen fratris sui in Israel: 5
8 nec me in coniugem sumere. * Sta-
timq. accersiri eum facient, & in-
terrogabunt. Si responderit: No-
9 lo eam vxorem accipere: * acce-

det

det mulier ad eum coram seniori-
bus, & tollet calceamentum de
pede eius, spuetq. in faciem illius,
& dicet: Sic fiet homini, qui non C
ædificat domum fratris sui. * Et 10
vocabitur nomen illius in Israel,
Domus discalceati.* Si habuerint 11
inter se iurgium viri duo, & vnus
contra alterum rixari cœperit, vo-
lensq. vxor alterius eruere virum
suum de manu fortioris, miseritq.
manum, & apprehenderit veren-
da eius: * abscides manum illius, 12
nec flecteris super eam vlla mise-
ricordia. * Non habebis in saccu- 13
lo diuersa pondera, maius & mi-
nus: * nec erit in domo tua mo- 14
dius maior & minor. * pondus 15
habebis iustum & verum, & mo-
dius æqualis & verus erit tibi: vt
multo viuas tempore super Ter-
ram, quam Dominus Deus tuus
dederit tibi. * abominatur enim 16
Dominus tuus eum, qui facit hæc, D
& auersatur omnem iniustitiam.
|| Exo.17.c. 8 * || Meméto quæ fecerit tibi Ama- 17
lec in via quando egrediebaris ex
Ægypto: * quomodo occurrerit 18
tibi: & extremos agminis tui, qui
lassi residebant, ceciderit, quando
tu eras fame & labore confectus,
& non timuerit Deum. * Cum 19
ergo Dominus Deus tuus dederit
tibi requiem, & subiecerit cunctas
per circuitum nationes in Terra,
quam tibi pollicitus est: delebis
nomen eius sub cælo. Caue ne
obliuiscaris.

CAP. XXVI.

CVmq. intraueris Terrã, quam 1
Dominus Deus tuus tibi da- A
turus est possidendam, & obtinue-
ris eam, atque habitaueris in ea:
*tolles de cunctis frugibus tuis pri 2
mitias, & pones in cartallo, per-
gesq. ad locum, quem Dominus
Deus tuus elegerit, vt ibi inuoce-
tur nomen eius: * accedesq. ad sa- 3
cerdotem, qui fuerit in diebus il-
lis, & dices ad eum: Profiteor ho-
die coram Domino Deo tuo, quòd
ingressus sum in Terram, pro qua
iurauit patribus nostris vt daret
eam nobis. * Suscipiensq. sacer- 4
dos cartallum de manu tua, ponet
ante altare Domini Dei tui: * & 5
loqueris in conspectu Domini Dei
tui: Syrus persequebatur patrem
meum, qui descendit in Ægyptũ,
& ibi peregrinatus est in paucis-
simo numero: creuitq. in gentem
B magnam ac robustam & infinitæ
6 multitudinis. * Afflixeruntq. nos
Ægyptij, & persecuti sunt impo-
7 nentes onera grauissima: * & cla-
mauimus ad Dominum Deum pa
trum nostrorum: qui exaudiuit
nos, & respexit humilitatem no-
stram, & laborem, atque angu-
8 stiam: * & eduxit nos de Ægypto
in manu forti, & brachio extento,
in ingenti pauore, in signis atque
9 portentis:* & introduxit ad locum
istum, & tradidit nobis Terram la-
10 cte & melle manantem. * Et id-
circo nunc offero primitias frugũ
Terræ, quam Dominus dedit mi-
hi. Et dimittes eas in conspectu
Domini Dei tui, & adorato Do-
11 mino Deo tuo. * Et epulaberis in
omnibus bonis, quæ Dominus
Deus tuus dederit tibi, & domui
tuæ, tu & Leuites, & aduena qui
12 tecum est. * Quando compleue-
C ris decimam cunctarum frugum
tuarum, anno decimarum tertio
dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupil-
lo & viduæ, vt comedant intra por
13 tas tuas, & saturentur: * loque-
risq. in cõspectu Domini Dei tui:
Abstuli quod sanctificatum est de
domo mea, & || dedi illud Leuitæ || S.14.d.29
& aduenæ, & pupillo ac viduæ,
sicut iussisti mihi: non præteriui
mandata tua, nec sum oblitus im-
14 perij tui. * Non comedi ex eis in
luctu meo, nec separaui ea in qua-
libet immunditia, nec expendi ex
his quidquam in re funebri. Obe-
diui voci Domini Dei mei, & fe-
ci omnia sicut præcepisti mihi.
15 * || Respice de sanctuario tuo, & || Isa.63.d.15
de excelso cælorum habitaculo, & Baruc.2.d.
benedic populo tuo Israel, & Ter- 16
ræ, quam dedisti nobis, sicut iu-
rasti patribus nostris, terræ lacte
16 & melle mananti. * Hodie Domi-
D nus Deus tuus præcepit tibi vt fa-
cias mandata hæc atque iudicia:
& custodias & impleas ex toto cor-
17 de tuo, & ex tota anima tua.* || Do || S.7.a.6
minum elegisti hodie, vt sit tibi
Deus, & ambules in vijs eius, &
custodias ceremonias illius, &
mandata atque iudicia, & obedias
18 eius imperio. * & Dominus ele-
git te hodie vt sis ei populus pecu-
liaris, sicut locutus est tibi, & cu-
stodias

stodias omnia præcepta illius: * & 19
faciat te excelsiorem cunctis gen-
tibus quas creauit, in laudem, &
nomen, & gloriam suam: vt sis
populus sanctus Domini Dei tui,
sicut locutus est.

CAP. XXVII.

PRæcepit autem Moyses & se- 1
niores Israel, populo dicentes: A
Custodite omne mandatum quod
præcipio vobis hodie. * Cumq. 2
transieritis Iordanem in Terram,
quam Dominus Deus tuus dabit
tibi, eriges ingentes lapides, & cal-
ce læuigabis eos, * vt possis in eis 3
scribere omnia verba legis huius,
Iordane trāsmisso: vt introeas Ter-
ram, quam Dominus Deus tuus
dabit tibi, terram lacte & melle
manantem, sicut iurauit patribus
‖ Exo.20.d.25 tuis. * ‖ Quando ergo transieritis 4
Iordanem, erigite lapides, quos
Ios.8.f.31 ego hodie præcipio vobis in mon-
te Hebal, & læuigabis eos calce:
* & ædificabis ibi altare Domino 5
Deo tuo de lapidibus, quos ferrum B
non tetigit, * & de saxis informi- 6
bus & impolitis: & offeres super
eo holocausta Domino Deo tuo,
* & immolabis hostias pacificas, 7
comedesq. ibi, & epulaberis co-
ram Domino Deo tuo. * Et scri- 8
bes super lapides omnia verba le-
gis huius plane & lucide. * Dixe- 9
runtq. Moyses & sacerdotes Leui-
tici generis ad omnem Israelem:
Attende, & audi Israel: Hodie fa-
ctus es populus Domini Dei tui:
* audies vocem eius, & facies man- 10
data atque iustitias, quas ego præ-
cipio tibi. * Præcepitq. Moyses po 11
pulo in die illo, dicens: * Hi sta- 12
bunt ad benedicēdum populo su-
per montem Garizim, Iordane
transmisso: Simeon, Leui, Iudas,
Issachar, Ioseph, & Beniamin. * Et 13
e regione isti stabunt ad maledi- C
cendum in monte Hebal: Ruben,
Gad, & Aser, & Zabulon, Dan
‖ Dan.9.c.11 & Nephthali. * ‖ Et pronuncia- 14
bunt Leuitæ, dicentq. ad omnes
viros Israel excelsa voce: * Male- 15
dictus homo, qui facit sculptile &
conflatile, abominationem Do-
mini, opus manuum artificum,
ponetq. illud in abscondito. & re-
spondebit omnis populus, & di-
cet: Amen. * Maledictus qui non 16
hono-
honorat patrem suum, & matrem.
& dicet omnis populus: Amen.
17 * Maledictus qui transfert termi-
nos proximi sui. & dicet omnis
18 populus: Amen. * Maledictus
qui errare facit cæcum in itinere.
& dicet omnis populus: Amen.
19 * Maledictus qui peruertit iudi-
cium aduenæ, pupilli & viduæ.
& dicet omnis populus: Amen.
20 * Maledictus qui dormit cum vxo-
D re patris sui, & reuelat operimen-
tum lectuli eius. & dicet omnis
21 populus: Amen. * Maledictus qui
dormit cum omni iumento. & di-
22 cet omnis populus: Amen. * Ma-
ledictus qui dormit cum sorore
sua, filia patris sui, vel matris suæ.
& dicet omnis populus: Amen.
23 * Maledictus qui dormit cum so-
cru sua. & dicet omnis populus:
24 Amen. * Maledictus qui clam
percusserit proximum suum. & di-
25 cet omnis populus: Amen. * Ma-
ledictus qui accipit munera, vt
percutiat animam sanguinis inno-
centis. & dicet omnis populus:
26 Amen. * Maledictus qui non per-
manet in sermonibus legis huius,
nec eos opere perficit. & dicet om-
nis populus: Amen.

CAP. XXVIII.

1 SI autem audieris vocem Domi-
A ni Dei tui, vt facias atque cu-
stodias omnia mandata eius, quæ
ego præcipio tibi hodie, faciet te
Dominus Deus tuus excelsiorem
cunctis gentibus, quæ versantur in
2 terra. * Venientq. super te vniuer-
sæ benedictiones istæ, & apprehen-
dent te: si tamen præcepta eius
3 audieris. * Benedictus tu in ciui-
4 tate, & benedictus in agro. * Be-
nedictus fructus ventris tui, & fru-
ctus terræ tuæ, fructusq. iumen-
torum tuorum, greges armentorū
tuorum, & caulæ ouium tuarum.
5 * Benedicta horrea tua, & benedi-
6 ctæ reliquiæ tuæ. * Benedictus eris
7 tu ingrediens & egrediens. * Da-
bit Dominus inimicos tuos, qui
consurgunt aduersum te, corruen-
tes in conspectu tuo: per vnam
viam venient contra te, & per sep-
8 tem fugient a facie tua. * Emittet
Dominus benedictionē super cel-
laria tua, & super omnia opera ma-
nuum tuarum: benedicetq. tibi
in

In terra, quam acceperis. * Susci- 9
tabit te Dominus sibi in populum
sanctum, sicut iurauit tibi: si cu-
stodieris mādata Domini Dei tui,
& ambulaueris in vijs eius. * Vi- 10
debuntq. omnes terrarum populi
quòd nomen Domini inuocatum B
sit super te. & timebūt te. * Abun- 11
dare te faciet Dominus omnibus
bonis, fructu vteri tui, & fructu
iumentorum tuorum, fructu terræ
tuæ, quam iurauit Dominus pa-
tribus tuis vt daret tibi. * Aperiet 12
Dominus thesaurum suum opti-
mum, cælum, vt tribuat pluuiam
terræ tuæ in tempore suo: benedi-
cetq. cunctis operibus manuum
tuarum. Et fœnerabis gentibus
multis, & ipse a nullo fœnus ac-
cipies. * Constituet te Dominus 13
in caput, & non in caudam: & eris
semper supra, & non subter: si ta-
men audieris mādata Domini Dei
tui quæ ego præcipio tibi hodie, &
custodieris & feceris, * ac non de- 14
clinaueris ab eis nec ad dexteram,
nec ad sinistram, nec secutus fue-
ris deos alienos, neque colueris
eos. * ‖ Quòd si audire nolueris 15
vocem Domini Dei tui, vt custo-
dias, & facias omnia mādata eius
& ceremonias, quas ego præcipio
tibi hodie, venient super te omnes
maledictiones istæ, & apprehen-
dent te. * Maledictus eris in ciui- 16
tate, maledictus in agro. * Male- 17
dictum horreum tuum, & maledi-
ctæ reliquiæ tuæ. * Maledictus 18
fructus ventris tui, & fructus terræ
tuæ, armenta boum tuorum, &
greges ouium tuarum. * Maledi- 19
ctus eris ingrediens, & maledictus
egrediens. * Mittet Dominus su- 20
per te famem & esuriem, & incre-
pationem in omnia opera tua,
quæ tu facies: donec conterat te, C
& perdat velociter, propter adin-
uentiones tuas pessimas in quibus
reliquisti me. * Adiungat tibi Do- 21
minus pestilentiam, donec consu-
mat te de terra, ad quam ingredie-
ris possidendam. * Percutiat te 22
Dominus egestate, febri & frigo-
re, ardore & æstu, & aere corrup-
to ac rubigine, & persequatur do-
nec pereas. * Sit cælum, quod su- 23
pra te est, æneum: & terra, quam
calcas, ferrea. * Det Dominus im- 24
brem terræ tuæ puluerem, & de
cælo descendat super te cinis, do-

‖ Leu 26.b. 14
Thren.2.f. 17
Mala.2.a.2
Baruc.1.d. 20

25 nec conteraris. * Tradat te Do-
minus corruentē ante hostes tuos.
per vnam viam egrediaris contra
eos, & per septem fugias, & disper-
26 garis per omnia regna terræ. * sitq.
cadauer tuum in escam cunctis vo
latilibus cæli, & bestijs terræ, &
27 non sit qui abigat. * Percutiat te
Dominus vlcere Ægypti, & par-
tem corporis, per quam stercora
egeruntur, scabie quoque & pru-
28 rigine: ita vt curari nequeas. * Per-
cutiat te Dominus amentia & cæ-
29 citate ac furore mentis, * & palpes
in meridie sicut palpare solet cæ-
cus in tenebris, & non dirigas vias
tuas. Omniq. tempore calumniam
sustineas, & opprimaris violentia,
30 nec habeas qui liberet te. * Vxo-
rem accipias, & alius dormiat cum
ea. Domum ædifices, & non ha-
bites in ea. Plantes vineam, &
31 non vindemies eam. * Bos tuus
immoletur coram te, & non come-
D das ex eo. Asinus tuus rapiatur in
conspectu tuo, & non reddatur ti-
bi. Oues tuæ dentur inimicis tuis,
32 & non sit qui te adiuuet. * Filij
tui & filiæ tuæ tradantur alteri po
pulo, videntibus oculis tuis, & de-
ficientibus ad conspectum eorum
tota die, & non sit fortitudo in
33 manu tua. * Fructus terræ tuæ, &
omnes labores tuos comedat po-
pulus, quem ignoras: & sis sem-
per calumniam sustinens, & op-
34 pressus cunctis diebus, * & stupens
ad terrorem eorum quæ videbunt
35 oculi tui. * Percutiat te Dominus
vlcere pessimo in genibus & in
suris, sanariq. non possis a planta
pedis vsque ad verticem tuum.
36 * Ducet te Dominus, & regem
tuum, quem constitueris super te,
in gentem, quam ignoras tu & pa-
tres tui: & seruies ibi dijs alienis,
37 ligno & lapidi. * Et eris perditus
in prouerbium ac fabulam omni-
bus populis, ad quos te introduxe-
38 rit Dominus. * ‖ Sementem mul-
tam iacies in terram, & modicum
congregabis: quia locustæ deuo-
39 rabunt omnia. * Vineam planta-
bis, & fodies: & vinum non bi-
bes, nec colliges ex ea quippiam:
quoniam vastabitur vermibus.
40 * Oliuas habebis in omnibus ter-
minis tuis, & non vngeris oleo:
41 quia defluent, & peribunt. * Fi-
lios generabis & filias, & non
frueris

‖ Mich.6.d. 15
Aggæi.1.b. 6

frueris eis: quoniam ducentur in
captiuitatem. * Omnes arbores 42
tuas & fruges terræ tuæ rubigo E
consumet. * Aduena, qui tecum 43
versatur in terra, ascendet super
te, eritq. sublimior: tu autem de-
scendes, & eris inferior. * Ipse fœ- 44
nerabit tibi, & tu non fœnerabis
ei. Ipse erit in caput, & tu eris in
caudam. * Et venient super te 45
omnes maledictiones istæ, & per-
sequentes apprehendent te, donec
intereas: quia non audisti vocem
Domini Dei tui, nec seruasti man-
data eius & ceremonias, quas præ-
cepit tibi. * Et erunt in te signa 46
atque prodigia, & in semine tuo
vsque in sempiternum: * eo quòd 47
non seruieris Domino Deo tuo in
gaudio, cordisq. lætitia, propter re-
rum omnium abundantiam: * ser- 48
uies inimico tuo, quem immittet
tibi Dominus, in fame, & siti, &
nuditate, & omni penuria: & po-
net iugum ferreum super cerui-
cem tuam, donec te conterat. * Ad- 49
ducet Dominus super te Gentem
de longinquo, & de extremis ter-
ræ finibus in similitudinem aqui-
læ volantis cum impetu: cuius lin-
guam intelligere non possis. * Gen- 50
tem procacissimam, quæ non de-
ferat seni, nec misereatur paruuli,
* & deuoret fructum iumẽtorum 51
tuorum, ac fruges Terræ tuæ: do-
nec intereas, & non relinquat tibi
triticum, vinum, & oleum, armen-
ta boum, & greges ouium: donec
te disperdat, * & conterat in cun- 52
ctis vrbibus tuis, & destruantur
muri tui firmi atque sublimes, in
quibus habebas fiduciam in omni
‖ Baruc. 2. a 2 Thren. 4. b. 10 Terra tua. ‖ Obsideberis intra por-
tas tuas in omni Terra tua, quam
dabit tibi Dominus Deus tuus:
* & comedes fructum vteri tui, & 53
carnes filiorum tuorum & filiarũ F
tuarum, quas dederit tibi Domi-
nus Deus tuus, in angustia, & va-
stitate qua opprimet te hostis tuus.
* Homo delicatus in te, & luxu- 54
riosus valde, inuidebit fratri suo,
& vxori, quæ cubat in sinu suo,
* ne det eis de carnibus filiorum 55
suorum, quas comedet: eo quòd
nihil aliud habeat in obsidione
& penuria, qua vastauerint te ini-
mici tui intra omnes portas tuas.
* Tenera mulier & delicata, quæ 56
super terram ingredi non valebat,
nec pedis vestigium figere propter
mollitiem & teneritudinem ni-
miam, inuidebit viro suo, qui cu-
bat in sinu eius, super filij & filiæ
57 carnibus, * & illuuie secundarum,
quæ egrediuntur de medio femi-
num eius, & super liberis qui ea-
dẽ hora nati sunt. comedent enim
eos clam propter rerum omnium
penuriam in obsidione & vastita-
te, qua opprimet te inimicus tuus
58 intra portas tuas. * Nisi custodie-
ris, & feceris omnia verba legis
huius, quæ scripta sunt in hoc vo-
lumine, & timueris nomen eius
gloriosum & terribile, hoc est, Do-
59 minum Deum tuum: * augebit
Dominus plagas tuas, & plagas se-
minis tui, plagas magnas & per-
seuerantes, infirmitates pessimas
60 & perpetuas. * & conuertet in te
G omnes afflictiones Ægypti, quas
61 timuisti, & adhærebunt tibi: * In-
super & vniuersos languores, &
plagas, quæ non sunt scriptæ in vo
lumine legis huius, inducet Do-
minus super te, donec te conterat:
62 * & remanebitis pauci numero, qui
prius eratis sicut astra cæli præ mul
titudine, quoniam non audisti vo-
63 cem Domini Dei tui. * Et sicut
ante lætatus est Dominus super
vos, bene vobis faciens, vosq. mul
tiplicans: sic lætabitur disperdens
vos atque subuertens, vt aufera-
mini de Terra, ad quam ingredie-
64 ris possidendam. * Disperget te Do
minus in omnes populos, a sum-
mitate terræ vsque ad terminos e-
ius: & seruies ibi dijs alienis, quos
& tu ignoras & patres tui, lignis &
65 lapidibus. * In gentibus quoque
illis non quiesces, neque erit re-
quies vestigio pedis tui. Dabit e-
nim tibi Dominus ibi cor pauidũ,
& deficientes oculos, & animam
66 consumptam mœrore: * Et erit
vita tua quasi pendens ante te.
Timebis nocte & die, & non cre-
67 des vitæ tuæ. * Mane dices: Quis
mihi det vesperum? & vespere:
Quis mihi det mane? propter cor-
dis tui formidinem, qua terrebe-
ris, & propter ea, quæ tuis videbis
68 oculis. * Reducet te Dominus clas-
sibus in Ægyptum per viam, de
qua dixit tibi vt eam amplius non
videres. Ibi venderis inimicis
tuis in seruos & ancillas, & non
erit qui emat.

CAP.

CAP. XXIX.

HÆc sunt verba fœderis quod 1
præcepit Dominus Moysi vt A
feriret cum filijs Israel in Terra
Moab: præter illud fœdus, quod
cum eis pepigit in Horeb.* Voca- 2
uitq. Moyses omnem Israel, & di-
‖ Exo.19.a. 4 xit ad eos: ‖ Vos vidistis vniuersa,
quæ fecit Dominus coram vobis
in Terra Ægypti Pharaoni, & om-
nibus seruis eius, vniuersæq. terræ
illius, * tentationes magnas, quas 3
viderunt oculi tui, signa illa, por-
tentaq. ingentia, * & non dedit 4
vobis Dominus cor intelligens, &
oculos videntes, & aures quæ pos-
sunt audire, vsque in præsentem
‖ 3. 8. a. 2 diem. * ‖ Adduxit vos quadragin- 5
ta annis per desertum: non sunt
attrita vestimenta vestra, nec cal-
ceamenta pedum vestrorum vetu-
state consumpta sunt. * Panem 6
non comedistis, vinum & siceram
non bibistis: vt sciretis quia ego
sum Dominus Deus vester. * Et 7
‖ 3. 3. a. 1 venistis ad hunc locum: ‖ egres-
susq. est Sehon rex Hesebon, & Og
rex Basan, occurrētes nobis ad pu-
gnam. Et percussimus eos, * & 8
tulimus terram eorum, ac tradidi- B
mus possidendam Ruben & Gad,
& dimidiæ tribui Manasse. * Cu- 9
stodite ergo verba pacti huius, &
implete ea: vt intelligatis vniuersa
quæ facitis.* Vos statis hodie cun- 10
cti coram Domino Deo vestro,
principes vestri, & tribus, ac ma-
iores natu, atque doctores, omnis
populus Israel, * liberi & vxores 11
vestræ, & aduena qui tecum mo-
ratur in castris, exceptis lignorum
cæsoribus, & his, qui comportant
aquas: *vt transeas in fœdere Do- 12
mini Dei tui, & in iureiurādo quod
hodie Dominus Deus tuus percu-
tit tecum: * vt suscitet te sibi in 13
populū, & ipse sit Deus tuus sicut
locutus est tibi, & sicut iurauit pa-
tribus tuis, Abraham, Isaac, & Ia-
cob.* Nec vobis solis ego hoc fœ- 14
dus ferio, & hæc iuramenta confir-
mo, * sed cunctis præsentibus & 15
absentibus.* Vos enim nostis quo 16
modo habitauerimus in Terra
Ægypti, & quo modo trāsierimus
per medium nationum, quas tran- C
seuntes * vidistis abominationes 17
& sordes, id est, idola eorum, li-
gnum & lapidem, argentum & au-
18 rum, quæ colebant.* Ne forte sit
inter vos vir aut mulier, familia
aut tribus, cuius cor auersum est
hodie a Domino Deo nostro: vt
vadat & seruiat dijs illarum Gen-
tium: & sit inter vos radix germi-
19 nans fel & amaritudinē.* Cumq.
audierit verba iuramenti huius,
benedicet sibi in corde suo, dicens:
Pax erit mihi, & ambulabo in pra-
uitate cordis mei: & absumat ebria
20 sitientem,* & Dominus non igno-
scat ei: sed tunc quàmmaxime
furor eius fumet, & zelus contra
hominem illum, & sedeant super
eum omnia maledicta, quæ scrip-
ta sunt in hoc volumine: & de-
leat Dominus nomen eius sub cæ-
21 lo, * & consumat eum in perdi-
tionem ex omnibus tribubus Is-
rael, iuxta maledictiones, quæ in
Libro legis huius ac fœderis con-
22 tinentur. * Dicetq. sequens ge-
neratio, & filij qui nascentur de-
inceps, & peregrini, qui de longe
venerint, videntes plagas Terræ il-
D lius, & infirmitates, quibus eam
23 afflixerit Dominus,* sulphure, &
salis ardore comburens, ita vt vl-
tra non seratur, nec virens quip-
piam germinet, in exemplū ‖ sub- ‖ Gen.19.e.
uersionis Sodomæ & Gomorrhæ, 24
Adamæ & Seboim, quas subuer-
tit Dominus in ira & furore suo.
24 *Et dicent omnes Gentes: ‖ Qua- ‖ 3. Reg. 9.
re sic fecit Dominus Terræ huic? b. 8
quæ est hæc ira furoris eius im- Iere.22.b.8
25 mensa? * Et respondebunt: Quia
dereliquerunt pactum Domini,
quod pepigit cum patribus eorū,
quādo eduxit eos de Terra Ægyp-
26 ti: * & seruierunt dijs alienis, &
adorauerunt eos, quos nesciebant,
& quibus non fuerant attributi:
27 * idcirco iratus est furor Domini
contra Terram istam, vt induceret
super eam omnia maledicta, quæ
28 in hoc volumine scripta sunt: * &
eiecit eos de terra sua in ira & in
furore, & in indignatione maxi-
ma, proiecitq. in terram alienam,
29 sicut hodie comprobatur. * Ab-
scōdita, Domino Deo nostro: quæ
manifesta sunt, nobis & filijs no-
stris vsque in sempiternum, vt fa-
ciamus vniuersa verba legis huius.

CAP. XXX.

1 A CVm ergo venerint super te om-
nes sermones isti, benedictio,
siue

siue maledictio, quam proposui in
conspectu tuo: & ductus pœnitu-
dine cordis tui in vniuersis genti-
bus, in quas dispersérit te Domi-
nus Deus tuus, * & reuersus fue- 2
ris ad eum, & obedieris eius im-
perijs, sicut ego hodie præcipio ti-
bi, cum filijs tuis, in toto corde
tuo, & in tota anima tua: * redu- 3
cet Dominus Deus tuus captiuita-
tem tuam, ac miserebitur tui, &
rursum congregabit te de cunctis
populis, in quos te ante dispersit.
* Si ad cardines cæli fueris dissi- 4
patus, inde te retrahet Dominus
|| 2.Mach 2. f. 29 Deus tuus, * & || assumet, atque 5
introducet in Terram, quam pos-
sederunt patres tui, & obtinebis
eam: & benedicens tibi, maioris
numeri te esse faciet quàm fuerũt B
patres tui. * Circumcidet Domi- 6
nus Deus tuus cor tuum, & cor se-
minis tui: vt diligas Dominum
Deum tuum in toto corde tuo, &
in tota anima tua, vt possis viue-
re. * Omnes autem maledictio- 7
nes has conuertet super inimicos
tuos, & eos, qui oderunt te &
persequuntur. * Tu autem reuer- 8
teris, & audies vocem Domini
Dei tui: faciesq; vniuersa manda-
ta quæ ego præcipio tibi hodie:
* & abundare te faciet Dominus 9
Deus tuus in cunctis operibus ma-
nuum tuarum, in sobole vteri tui,
& in fructu iumentorum tuorum,
in vbertate terræ tuæ, & in rerum
omnium largitate. Reuertetur
enim Dominus, vt gaudeat super
te in omnibus bonis, sicut gauisus
est in patribus tuis: * si tamen au- 10
dieris vocem Domini Dei tui, &
custodieris præcepta eius & cere- C
monias, quæ in hac lege conscrip-
ta sunt: & reuertaris ad Dominum
Deum tuum in toto corde tuo, &
in tota anima tua. * Mandatum 11
hoc, quod ego præcipio tibi ho-
die, non supra te est, neque pro-
cul positum, * nec in cælo situm, 12
|| Rom. 10. b. 6 vt possis dicere: || Quis nostrum
valet ad cælum ascẽdere, vt deferat
illud ad nos, & audiamus atque
opere compleamus? * Neque trans 13
mare positum: vt causeris, & di-
cas: Quis ex nobis poterit trans-
fretare mare, & illud ad nos vsque
deferre: vt possimus audire, & fa-
cere quod præceptum est? * Sed 14
iuxta te est sermo valde, in ore
tuo, & in corde tuo, vt facias il-
15 lum. * Considera quod hodie
proposuerim in conspectu tuo vi-
tam & bonum, & econtrario mor-
16 tem & malum: * vt diligas Domi-
num Deum tuum, & ambules in
vijs eius, & custodias mandata il-
D lius ac cæremonias atque iudicia:
& viuas, atque multiplicet te, be-
nedicatq; tibi in Terra, ad quam
17 ingrediéris possidendam. * Si au-
tem auersum fuerit cor tuum, &
audire nolueris, atque errore de-
ceptus adoraueris deos alienos, &
18 seruieris eis: * prædico tibi hodie
quod pereas, & paruo tempore
moreris in Terra, ad quam Iorda-
ne transmisso, ingredieris possi-
19 dendam. * Testes inuoco hodie
cælum & terram, quod proposue-
rim vobis vitam & mortem, bene-
dictionem & maledictionem. Eli-
ge ergo vitam, vt & tu viuas, &
20 semen tuum: * & diligas Domi-
num Deum tuum, atque obedias
voci eius, & illi adhæreas (ipse est
enim vita tua, & longitudo die-
rum tuorum) vt habites in Terra,
pro qua iurauit Dominus patri-
bus tuis, Abraham, Isaac, & Ia-
cob, vt daret eam illis.

CAP. XXXI.

1 ABijt itaque Moyses, & locu-
A tus est omnia verba hæc ad
2 vniuersum Israel, * & dixit ad eos:
Centum viginti annorum sum
hodie, non possum vltra egredi,
& ingredi, præsertim cum & Do-
minus dixerit mihi: || Non transi- || S.3.d.21
3 bis Iordanem istum. * Dominus Nu.27.c.13
ergo Deus tuus transibit ante te:
ipse delebit omnes gentes has in
conspectu tuo, & possidebis eas:
& Iosue iste transibit ante te, si-
4 cut locutus est Dominus. * Fa-
cietq; Dominus eis || sicut fecit Se- || Num. 21.
hon & Og regibus Amorrhæorũ, c. 24
& terræ eorum, delebitq; eos.
5 * Cum ergo & hos tradiderit vo-
bis, similiter facietis eis sicut præ-
6 cepi vobis. * || Viriliter agite, & || S.7.a.2
B confortamini: nolite timere, nec
paueatis ad conspectũ eorum: quia
Dominus Deus tuus ipse est du-
ctor tuus, & non dimittet, nec de-
7 relinquet te. * Vocauitq; Moyses
Iosue, & dixit ei coram omni Is-
rael: || Confortare, & esto robustus: || Ios. 1. b. 6
tu

3.Reg.2.a.2 tu enim introduces populũ istum
in Terram, quam daturum se pa-
tribus eorum iurauit Dominus, &
tu eam sorte diuides. * Et Domi- 8
nus qui ductor est vester, ipse erit
tecum: non dimittet, nec dere-
linquet te: noli timere, nec pa-
ueas. * Scripsit itaque Moyses le- 9
gem hanc, & tradidit eam sacer-
dotibus filijs Leui, qui portabant
arcam fœderis Domini, & cunctis
senioribus Israel.* Præcepitq. eis, 10
dicens: Post septem annos, anno C
remissionis, in sollemnitate taber-
naculorum,* conuenientibus cun- 11
ctis ex Israel, vt appareant in con-
spectu Domini Dei tui in loco,
quem elegerit Dominus, leges ver-
ba legis huius coram omni Israel,
audientibus eis,* & in vnum om- 12
ni populo congregato, tam viris
quàm mulieribus, paruulis, & ad-
uenis, qui sunt intra portas tuas:
vt audientes discant, & timeant
Dominum Deum vestrum, & cu-
stodiant, impleantq. omnes ser-
mones legis huius. * filij quoque 13
eorum qui nunc ignorant; vt au-
dire possint, & timeant Dominum
Deum suum cunctis diebus qui-
bus versantur in Terra, ad quam
vos, Iordane transmisso, pergitis
obtinendam. * Et ait Dominus 14
ad Moysen: Ecce prope sunt dies D
mortis tuæ: voca Iosue, & state in
tabernaculo testimonij, vt præci-
piam ei. Abierunt ergo Moyses
& Iosue, & steterunt in taberna-
culo testimonij: * apparuitq. Do- 15
minus ibi in columna nubis, quæ
stetit in introitu tabernaculi.* Di- 16
xitq. Dominus ad Moysen: Ecce
tu dormies cum patribus tuis, &
populus iste consurgens fornicabi-
tur post deos alienos in Terra, ad
quam ingreditur vt habitet in ea:
ibi derelinquet me, & irritum fa-
ciet fœdus, quod pepigi cum eo.
* Et irascetur furor meus contra 17
eum in die illo: & derelinquam
eum, & abscondam faciem meam
ab eo, & erit in deuorationem:
inuenient eum omnia mala & af-
flictiones, ita vt dicat in illo die:
Vere quia non est Deus mecum,
inuenerunt me hæc mala. * Ego 18
autem abscondam, & celabo fa- E
ciem meam in die illo propter om
nia mala, quæ fecit, quia secutus
est deos alienos. * Nunc itaque 19
scribite vobis canticum istud, &
docete filios Israel: vt memoriter
teneant, & ore decantent, & sit
mihi carmen istud pro testimonio
20 inter filios Israel. * Introducam
enim eum in Terram, pro qua iu-
raui patribus eius, lacte & melle
manantem. Cumq. comederint,
& saturati, crassiq. fuerint, auer-
tentur ad deos alienos, & seruient
eis: detrahentq. mihi, & irritum
21 facient pactum meum.* Postquam
inuenerint eum mala multa & af-
flictiones, respõdebit ei canticum
F istud pro testimonio, quod nulla
delebit obliuio ex ore seminis sui.
Scio enim cogitationes eius, quæ
facturus sit hodie, antequam in-
troducam eum in Terram, quam
22 ei pollicitus sum. * Scripsit er-
go Moyses canticum, & docuit
23 filios Israel. * Præcepitq. Domi-
nus Iosue filio Nun, & ait: Con-
fortare, & esto robustus: tu enim
introduces filios Israel in Terram,
quam pollicitus sum, & ego ero
24 tecum. * Postquam ergo scripsit
Moyses verba legis huius in volu-
25 mine, atque compleuit: * præce-
pit Leuitis, qui portabant arcam
26 fœderis Domini, dicens: * Tolli-
G te librum istum, & ponite eum in
latere arcæ fœderis Domini Dei
vestri: vt sit ibi contra te in testi-
27 monium. * Ego enim scio con-
tentionem tuã, & ceruicem tuam
durissimam. Adhuc viuente me &
ingrediẽte vobiscum, semper con-
tentiose egistis contra Dominum:
quanto magis cum mortuus fue-
28 ro? * Congregate ad me omnes
maiores natu per tribus vestras,
atque doctores, & loquar audien-
tibus eis sermones istos, & inuo-
cabo contra eos cælum & terram.
29 * Noui enim quòd post mortem
meam inique agetis, & declinabi-
tis cito de via, quam præcepi vo-
bis: & occurrent vobis mala in
extremo tempore, quando feceri-
tis malum in conspectu Domini,
vt irritetis eum per opera manuũ
30 vestrarum. * Locutus est ergo
Moyses, audiente vniuerso cœtu
Israel, verba carminis huius, &
ad finem vsque compleuit.

CAP. XXXII.

1 AVdite cæli quæ loquor, audiat
A terra verba oris mei.

* Con-

* Concrescat vt pluuia doctrina 2
mea, fluat vt ros eloquium meũ,
quasi imber super herbam,& qua-
si stillæ super gramina.
* Quia nomen Domini inuoca- 3
bo: date magnificentiam Deo no-
stro.
* Dei perfecta sunt opera,& om 4
nes viæ eius iudicia: Deus fidelis,
& absque vlla iniquitate, iustus &
rectus.
* Peccauerunt ei,& non filij eius 5
in sordibus: generatio praua at-
que peruersa.
* Hæccine reddis Domino po- 6
pule stulte & insipiens? numquid
non ipse est pater tuus, qui posse-
dit te, & fecit, & creauit te?
‖ Iob 8.b. 8 * ‖ Memento dierum antiquo- 7
rum, cogita generationes singulas:
interroga patrem tuum,& annun-
ciabit tibi: maiores tuos, & di-
cent tibi.
* Quando diuidebat Altissimus 8
gentes: quando separabat filios B
Adam, constituit terminos popu-
lorum iuxta numerum filiorum
Israel.
* Pars autem Domini, populus 9
eius: Iacob funiculus hereditatis
eius.
* Inuenit eum in terra deserta, 10
in loco horroris, & vastæ solitudi-
nis: circumduxit eum, & docuit:
& custodiuit quasi pupillam ocu-
li sui.
* Sicut aquila prouocans ad vo- 11
landum pullos suos, & super eos
volitans, expandit alas suas, & as-
sumpsit eum, atque portauit in hu-
meris suis.
* Dominus solus dux eius fuit: 12
& non erat cum eo Deus alienus.
* Constituit eum super excel- 13
sam terram: vt comederet fructus
agrorum, vt sugeret mel de petra,
oleumq. de saxo durissimo.
* Butyrum de armento, & lac 14
de ouibus cum adipe agnorum, & C
arietum filiorum Basan: & hircos
cum medulla tritici,& sanguinem
vuæ biberet meracissimum.
* Incrassatus est dilectus, & re- 15
calcitrauit: incrassatus, impingua-
tus, dilatatus, dereliquit Deum
factorem suum, & recessit a Deo
salutari suo.
* Prouocauerunt eum in dijs a- 16
lienis, & in abominationibus ad
iracundiam concitauerunt.

17 * Immolauerunt dæmonijs &
non Deo, dijs, quos ignorabant:
noui recentesq. venerunt, quos
non coluerunt patres eorum.
18 * Deum, qui te genuit dereli-
quisti, & oblitus es Domini crea-
toris tui.
19 * Vidit Dominus, & ad iracun-
diam concitatus est: quia prouo-
cauerunt eum filij sui & filiæ.
20 * Et ait: Abscondam faciem
meam ab eis, & considerabo no-
uissima eorum: generatio enim
peruersa est, & infideles filij.
21 * Ipsi me prouocauerunt in eo,
qui non erat Deus, & irritauerunt
in vanitatibus suis: & ‖ ego pro- ‖ Rom. 10.
uocabo eos in eo, qui non est po- d. 19
pulus, & in gente stulta irritabo Iere.15.c.14
D illos.
22 * Ignis succensus est in furore
meo, & ardebit vsque ad inferni
nouissima: deuorabitq. terram
cum germine suo, & montium
fundamenta comburet.
23 * Congregabo super eos mala,
& sagittas meas complebo in eis.
24 * Consumentur fame, & deuo-
rabũt eos aues morsu amarissimo:
dẽtes bestiarum immittam in eos,
cum furore trahentium super ter-
ram, atque serpentium.
25 * Foris vastabit eos gladius, &
intus pauor, iuuenem simul ac vir-
ginem, lactentem cum homine
sene.
26 * Dixi: Vbinam sunt? cessare
faciam ex hominibus memoriam
eorum.
27 * Sed propter iram inimicorum
distuli: ne forte superbirent ho-
stes eorum, & dicerent: Manus
nostra excelsa, & non Dominus,
fecit hæc omnia.
28 * Gens absque consilio est,& si-
ne prudentia.
29 * ‖ Vtinam saperent, & intelli- ‖ Iere.9.c.12
gerent, ac nouissima prouiderent.
30 * Quo modo persequatur vnus
mille,& duo fugent decem millia?
nonne ideo, quia Deus suus ven-
didit eos, & Dominus conclusit
E illos?
31 * Non enim est Deus noster vt
dij eorum: & inimici nostri sunt
iudices.
32 * De vinea Sodomorum, vinea
eorum, & de suburbanis Gomor-
rhæ: vua eorum vua fellis, & bo-
tri amarissimi.

* Fel

* Fel draconum vinum eorum, 33
& venenum aspidum insanabile.
* Nonne hæc condita sunt apud 34
me, & signata in thesauris meis?
|| Eccli.28.a.1 * || Mea est vltio, & ego retri- 35
buam in tempore, vt labatur pes
Rom.12.d.19 eorum: iuxta est dies perditionis,
& adesse festinant tempora.
Heb. 10. f. 30 * Iudicabit Dominus populum 36
suum, & in seruis suis miserebi-
tur: videbit quod infirmata sit
manus, & clausi quoque defece-
runt, residuiq. consumpti sunt.
|| Iere. 2. f. 28 * Et dicet: || Vbi sunt dij eorum, 37
in quibus habebant fiduciam?
* De quorum victimis comede- 38
bant adipes, & bibebant vinum
libaminum: surgant, & opitulen-
tur vobis, & in necessitate vos
protegant. F
|| 1. Reg. 2. a. 6 * || Videte quòd ego sim solus, & 39
non sit alius Deus præter me: ego
Tob.13.a.2 occidam, & ego viuere faciam:
Sap.16.b.13 percutiam, & ego sanabo, || &
|| Iob 10. b. 7 non est qui de manu mea possit
eruere.
* Leuabo ad cælum manum 40
meam, & dicam: Viuo ego in
æternum.
* Si acuero vt fulgur gladium 41
meum, & arripuerit iudicium ma-
nus mea: reddam vltionem hosti-
bus meis, & his qui oderunt me
retribuam.
* Inebriabo sagittas meas san- 42
guine, & gladius meus deuorabit
carnes, de cruore occisorum, &
de captiuitate, nudati inimico-
rum capitis.
|| 2. Mac. 7. b. 6 * || Laudate gentes populū eius, 43
quia sanguinem seruorum suorum
vlciscetur: & vindictam retribuet
in hostes eorum, & propitius erit
terræ populi sui.
* Venit ergo Moyses, & locutus 44
est omnia verba cantici huius in G
auribus populi, ipse & Iosue filius
Nun. * Compleuitq. omnes ser- 45
mones istos, loquens ad vniuer-
sum Israel. * & dixit ad eos: Po- 46
nite corda vestra in omnia verba,
quæ ego testificor vobis hodie: vt
mandetis ea filijs vestris custodire
& facere, & implere vniuersa quæ
scripta sunt legis huius: * quia nō 47
incassum præcepta sunt vobis, sed
vt singuli in eis viuerent: quæ fa-
cientes longo perseueretis tempo-
re in Terra, ad quam, Iordane
transmisso, ingredimini possiden-
48 dam. * Locutusq. est Dominus
ad Moysen in eadem die, dicens:
49 * Ascende in montem istum Aba-
rim, id est, transituum, in mon-
tem Nebo, qui est in Terra Moab
contra Iericho: & vide Terram
Chanaan, quam ego tradam filijs
Israel obtinendam, & morere in
50 monte. * Quem conscendens iun-
geris populis tuis, || sicut mortuus || Num. 27. c.13 & 20.d. 26
est Aaron frater tuus in mōte Hor,
51 & appositus populis suis: * || quia
præuaricati estis contra me in me- || Nu.20.a.4 & 27.c. 14
dio filiorum Israel ad Aquas con-
tradictionis in Cades deserti Sin:
& non sanctificastis me inter fi-
52 lios Israel. * Econtra videbis ter-
ram, & non ingredieris in eam,
quam ego dabo filijs Israel.

CAP. XXXIII.

1 A HÆc est benedictio, qua be-
nedixit Moyses, homo Dei,
filijs Israel ante mortem suam.
2 * Et ait: Dominus de Sinai ve-
nit, & de Seir ortus est nobis: ap-
paruit de monte Pharan, & cum
eo sanctorum millia. In dextera
eius ignea lex.
3 * Dilexit populos, || omnes san- || Sap.3.a. 1
cti in manu illius sunt: & qui ap-
propinquant pedibus eius, acci-
pient de doctrina illius.
4 * Legem præcepit nobis Moy-
ses, hereditatē multitudinis Iacob.
5 * Erit apud rectissimum rex, con-
gregatis principibus populi cum
tribubus Israel.
6 * Viuat Ruben, & non moria-
tur, & sit paruus in numero.
7 * Hæc est Iudæ benedictio: Au-
B di Domine vocem Iudæ, & ad
populum suum introduc eum:
manus eius pugnabunt pro eo, &
adiutor illius contra aduersarios
eius erit.
8 * Leui quoque ait: Perfectio tua,
& doctrina tua viro sancto tuo,
quem probasti in tentatione, & iu-
dicasti ad Aquas contradictionis.
9 * Qui dixit patri suo, & matri suæ:
Nescio vos; & fratribus suis: Igno-
ro vos: & nescierunt filios suos.
Hi custodierunt eloquium tuum,
& pactum tuum seruauerunt, * iu-
10 dicia tua o Iacob, & legem tuam
ô Israel: ponent thymiama in fu-
rore tuo, & holocaustum super
11 altare tuum. * Benedic Domine
M forti-

fortitudini eius, & opera manuum
illius suscipe. Percute dorsa ini-
micorum eius: & qui oderunt
eum, non consurgant.
* Et Beniamin ait: Amantissi- 12
mus Domini habitabit confiden-
ter in eo: quasi in thalamo tota
die morabitur, & inter humeros
illius requiescet.
* Ioseph quoque ait: De bene- 13
dictione Domini terra eius, de po- C
mis cæli, & rore, atque abysso
subiacente. * De pomis fructuum 14
solis ac lunæ. * de vertice antiquo- 15
rum montium, de pomis collium
æternorum: * & de frugibus terræ, 16
& de plenitudine eius. Benedictio
‖ Exo. 3. a 2 illius, ‖ qui apparuit in rubo, ve-
niat super caput Ioseph, & super
verticē nazaræi inter fratres suos.
*Quasi primogeniti tauri pulchri- 17
tudo eius, cornua rhinocerotis cor-
nua illius: in ipsis ventilabit Gen-
tes vsque ad terminos terræ. hæ
sunt multitudines Ephraim: &
hæc millia Manasse.
* Et Zabulon ait: Lætare Za- 18
bulon in exitu tuo, & Issachar in
tabernaculis tuis. * Populos voca- 19
bunt ad montem: ibi immolabunt
victimas iustitiæ. Qui inundatio-
nem maris quasi lac sugent, &
thesauros absconditos arenarum.
* Et Gad ait: Benedictus in la- 20
titudine Gad: quasi leo requie-
uit, cepitq brachium & verticem.
*Et vidit principatum suum, quod 21
in parte sua doctor esset repositus:
qui fuit cum principibus populi,
& fecit iustitias Domini, & iudi-
cium suum cum Israel.
* Dan quoque ait: Dan catulus 22
leonis, fluet largiter de Basan. D
* Et Nephthali dixit: Nephtha- 23
li abundantia perfruetur, & plenus
erit benedictionibus Domini: ma-
re & meridiem possidebit.
* Aser quoque ait: Benedictus 24
in filijs Aser, sit placens fratribus
suis, & tingat in oleo pedem suū.
* Ferrum & æs calceamētum eius. 25
Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & se-
nectus tua. * Non est Deus alius 26
vt Deus rectissimi: ascensor cæli
auxiliator tuus. Magnificentia eius
discurrunt nubes, * habitaculum 27
eius sursum, & subter brachia sem-
piterna: ejiciet a facie tua inimi-
cum, dicetque: Conterere.
* Habitabit Israel confidenter, 28
& solus. Oculus Iacob in terra fru-
menti & vini, cæliq. caligabunt
rore.
29 * Beatus es tu Israel: quis simi-
lis tui popule, qui saluaris in Do-
mino? scutum auxilij tui, & gla-
dius gloriæ tuæ: negabunt te ini-
mici tui, & tu eorum colla cal-
cabis.

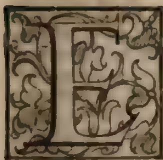
CAP. XXXIIII.

1 A Scendit ‖ ergo Moyses de cam- ‖ 2. Mac. 2.
A pestribus Moab super Mon- a. 4
tem Nebo, in verticem Phasga, 5. 3. d. 26
contra Iericho: ostenditq. ei Domi-
nus omnem Terram Galaad vsque
2 Dan, * & vniuersum Nephthali,
terramq. Ephraim & Manasse, &
omnem terram Iuda vsque ad ma-
3 re nouissimum, * & australem par-
tem, & latitudinem campi Iericho
ciuitatis palmarum vsque Segor.
4 * Dixitq. Dominus ad eum: ‖ Hæc ‖ Gen. 12. b.
est terra, pro qua iuraui Abraham, 7 & 15. d. 18
B Isaac, & Iacob, dicens: Semini
tuo dabo eam. Vidisti eam oculis
tuis, & non transibis ad illam.
5 * Mortuusq. est ibi Moyses seruus
Domini, in terra Moab, iubente
6 Domino: * & sepeliuit eum in val-
le Terræ Moab contra Phogor: &
non cognouit homo sepulchrum
eius vsque in præsentem diem.
7 * Moyses centum & viginti anno-
rum erat quando mortuus est: non
caligauit oculus eius, nec dentes
8 illius moti sunt. * Fleueruntq.
C eum filij Israel in campestribus
Moab triginta diebus: & comple-
ti sunt dies planctus lugentium
9 Moysen. * Iosue vero filius Nun
repletus est Spiritu sapientiæ, quia
Moyses posuit super eum manus
suas. Et obedierunt ei filij Israel,
feceruntq. sicut præcepit Domi-
10 nus Moysi. * Et non surrexit vltra
D propheta in Israel sicut Moyses,
quem nosset Dominus facie ad fa-
11 ciem, * in omnibus signis atque
portentis, quæ misit per eum, vt
faceret in Terra Ægypti Pharaoni,
& omnibus seruis eius, vniuersæq.
12 terræ illius, * & cunctam manum
robustam, magnaq. mirabilia,
quæ fecit Moyses coram vniuerso
Israel.

LIBER IOSVE, HEBRAICE IEHOSVA.

CAPVT PRIMVM.

T factum est 1
A post mortem
Moysi serui
Domini, vt lo
queretur Do-
minus ad Io-
sue filium
Nun, mini-
strum Moysi, & diceret ei: * Moy- 2
ses seruus meus mortuus est: sur-
ge, & transi Iordanem istum tu &
omnis populus tecum, in Terram,
‖ Deu. 11. c. quam ego dabo filijs Israel. * ‖ Om 3
24 nem locum, quem calcauerit ve-
stigium pedis vestri, vobis tradam,
sicut locutus sum Moysi. * A de- 4
serto & Libano vsque ad fluuium
magnum Euphraten, omnis terra
Hethæorum vsque ad mare ma-
gnum contra solis occasum erit
terminus vester. * Nullus pote- 5
rit vobis resistere cunctis diebus
‖ Heb. 13. a. vitæ tuæ: ‖ sicut fui cum Moyse,
6 ita ero tecum: non dimittam, nec
J. 3. b. 7 derelinquam te. * ‖ Confortare, 6
‖ Deu. 31. b. B & esto robustus: tu enim sorte di-
6. f. 23 uides populo huic Terrā, pro qua
3. Reg. 2. a. iuraui patribus suis, vt traderem
2 eam illis. * Confortare igitur, & 7
esto robustus valde: vt custodias,
& facias omnem legem, quam
præcepit tibi Moyses seruus meus:
ne declines ab ea ad dexteram vel
ad sinistram, vt intelligas cuncta
quæ agis. * Non recedat volumen 8
legis huius ab ore tuo: sed medi-
taberis in eo diebus ac noctibus,
vt custodias & facias omnia quæ
scripta sunt in eo: tunc diriges viā
tuam, & intelliges eam. * Ecce 9
C præcipio tibi, confortare, & esto
robustus. Noli metuere, & noli ti-
mere: quoniam tecum est Domi-
nus Deus tuus in omnibus ad quę-
10 cumque perrexeris. * Præcepitq.
Iosue principibus populi, dicens:
Transite per mediū castrorum, &
11 imperate populo, ac dicite: * Præ-
parate vobis cibaria: quoniā post
diem tertiū transibitis Iordanem,
& intrabitis ad possidendam Ter-
ram, quam Dominus Deus vester
12 daturus est vobis. * Rubenitis quo-
que & Gaditis, & dimidiæ tribui
13 Manasse ait: * Mementote sermo-
nis, quem præcepit vobis Moyses
famulus Domini, dicēs: Dominus
Deus vester dedit vobis requiem, &
14 omnem Terram. * ‖ Vxores vestræ, ‖ Nu. 32. d.
& filij, ac iumenta manebunt in 7
Terra, quam tradidit vobis Moyses
trans Iordanem: vos autem transite
armati ante fratres vestros, omnes
fortes manu, & pugnate pro eis,
15 * donec det Dominus requiē fratri-
D bus vestris sicut & vobis dedit, &
possideāt ipsi quoque Terrā, quam
Dominus Deus vester daturus est
eis: & sic reuertemini in Terram
possessionis vestræ, & habitabitis
in ea, quam vobis dedit Moyses fa-
mulus Domini trans Iordanem
16 contra solis ortum. * Responde-
runtq. ad Iosue, atque dixerunt:
Omnia, quæ præcepisti nobis, fa-
ciemus: & quocumque miseris, ibi-
17 mus. * Sicut obediuimus in cun-
ctis Moysi, ita obediemus & tibi:
tantum sit Dominus Deus tuus te-
cum, sicut fuit cum Moyse. * Qui
contradixerit ori tuo, & non obe-
dierit cunctis sermonibus, quos
præceperis ei, moriatur. tu tantum
confortare, & viriliter age.

CAP. II.

1 MIsit igitur Iosue filius Nun
A de Setim duos viros explora-

tores in abſcondito : & dixit eis :
Ite, & cōſiderate Terram,vrbemq.
Iac.2.d.25 Iericho . ‖ Qui pergentes ingreſſi
Heb.11.f.31 ſunt domum mulieris meretricis,
nomine Rahab,& quieuerūt apud
eam . * Nunciatumq. eſt regi Ieri- 2
cho , & dictum : Ecce viri ingreſſi
ſunt huc per noctē de filijs Iſrael ,
vt explorarent Terram . * Miſitq. 3
rex Iericho ad Rahab dicens:Educ
viros, qui venerunt ad te , & in-
greſſi ſunt domum tuam : explora-
tores quippe ſunt, & omnem Ter-
J.6.c.17 ram conſiderare venerunt.* ‖ Tol- 4
lensq. mulier viros, abſcondit , &
ait : Fateor , venerunt ad me , ſed
neſciebam vnde eſſent : * cumq. 5
porta clauderetur in tenebris,& il-
li pariter exierūt , neſcio quò abie-
runt : perſequimini cito , & com-
prehendetis eos. * Ipſa autem fe- 6
cit aſcendere viros in ſolarium do-
mus ſuæ,operuitq.eos ſtipula lini,
quæ ibi erat .* Hi autem,qui miſſi 7
fuerant , ſecuti ſunt eos per viam, B
quæ ducit ad vadum Iordanis : il-
liſq.egreſſis ſtatim porta clauſa eſt.
* Necdum obdormierant qui la- 8
tebant , & ecce mulier aſcendit ad
eos,& ait : * Noui quod Dominus 9
tradiderit vobis Terram : etenim
irruit in nos terror veſter , & elan-
guerunt omnes habitatores Terræ.
Exo.14.e. *Audiuimus quod ‖ ſiccauerit Do- 10
21 minus aquas Maris rubri ad veſtrū
introitum, quando egreſſi eſtis ex
Nu.21.c. Ægypto : ‖ & quæ feceritis duobus
24 Amorrhæorum regibus, qui erant
trans Iordanem : Sehon & Og ,
quos interfeciſtis.* Et hæc audien 11
tes pertimuimus , & elanguit cor
noſtrum , nec remanſit in no-
bis ſpiritus ad introitum veſtrum :
Dominus enim Deus veſter ipſe
eſt Deus in cælo ſurſum,& in ter-
J.6.d.22 ra deorſum . * ‖ Nunc ergo iurate 12
mihi per Dominum, vt quomodo
ego miſericordiam feci vobiſcum,
ita & vos faciatis cum domo patris
mei : detiſq. mihi verum ſignum ,
* vt ſaluetis patrem meum & ma- 13
trem , fratres ac ſorores meas , & C
omnia quæ illorum ſunt,&eruatis
animas noſtras a morte .* Qui re- 14
ſponderūt ei:Anima noſtra ſit pro
vobis in mortem , ſi tamen non
prodideris nos . cumq. tradiderit
nobis Dominus terram, faciemus
in te miſericordiam & veritatem .
* Demiſit ergo eos per funem de 15
feneſtra : domus enim eius hære-
16 bat muro . * Dixitq. ad eos : Ad
montana conſcendite , ne forte
occurrant vobis reuertentes : ibiq.
latitate tribus diebus , donec re-
deant , & ſic ibitis per viam ve-
17 ſtram . * Qui dixerunt ad eam :
Innoxij erimus a iuramento hoc ,
18 quo adiuraſti nos : * ſi ingredien-
tibus nobis Terram , ſignum fue-
rit funiculus iſte coccineus , & li-
gaueris eum in feneſtra,per quam
demiſiſti nos : & patrem tuum ac
matrem , fratreſq. & omnem co-
D gnationem tuam congregaueris in
19 domum tuam . * Qui oſtium do-
mus tuæ egreſſus fuerit , ſanguis
ipſius erit in caput eius , & nos
erimus alieni . Cunctorum autem
ſanguis , qui tecum in domo fue-
rint,redundabit in caput noſtrum,
20 ſi eos aliquis tetigerit . * Quod ſi
nos prodere volueris , & ſermo-
nem iſtum proferre in medium ,
erimus mundi ab hoc iuramento ,
21 quo adiuraſti nos . * Et illa re-
ſpondit : Sicut locuti eſtis , ita
fiat . dimittensq. eos vt pergerent,
appendit funiculum coccineum
22 in feneſtra . * Illi vero ambulan-
tes peruenerunt ad montana , &
manſerunt ibi tres dies, donec re-
uerterentur qui fuerant perſecuti :
quærētes enim per omnem viam ,
23 non repererunt eos . * Quibus vr-
bem ingreſſis , reuerſi ſunt , &
deſcenderūt exploratores de mon-
te : & tranſmiſſo Iordane , vene-
runt ad Ioſue filium Nun , narra-
ueruntq. ei omnia quæ acciderant
24 ſibi , * atque dixerunt : Tradidit
Dominus omnem terram hanc in
manus noſtras , & timore proſtra-
ti ſunt cuncti habitatores eius .

CAP. III.

1 IGitur Ioſue de nocte conſurgens
A mouit caſtra : egredienteſq. de
Setim , venerunt ad Iordanem ip-
ſe , & omnes filij Iſrael , & mora-
2 ti ſunt ibi tres dies.* Quibus euo-
lutis, tranſierunt præcones per ca-
3 ſtrorum medium , * & clamare
cœperunt : Quando videritis ar-
cam fœderis Domini Dei veſtri,&
ſacerdotes ſtirpis Leuiticæ portan
tes eam , vos quoque conſurgite ,
4 & ſequimini præcedentes : * ſitq.
inter vos & arcam ſpatium cubi-
torum

torum duum millium: ~vt procul
videre possitis, & nosse per quam
~viam ingrediamini: quia prius
non ambulastis per eam: & caue-
te ne appropinquetis ad arcam. B
5 * Dixitq; Iosue ad populum: San-
ctificamini: cras enim faciet Do-
minus inter vos mirabilia. * Et ait 6
ad sacerdotes: Tollite arcam fœ-
deris, & præcedite populum.
Qui iussa complentes, tulerunt,
& ambulauerunt ante eos. * Di- 7
xitq. Dominus ad Iosue: Hodie
incipiam exaltare te coram omni
Israel: ~vt sciant quod sicut cum
Moyse fui, ita & tecum sim. * Tu 8
autem præcipe sacerdotibus, qui
portant arcam fœderis, & dic eis:
Cum ingressi fueritis partem aquæ
Iordanis, state in ea. * Dixitq. 9
Iosue ad filios Israel: Accedite
huc, & audite verbum Domini
Dei vestri. * Et rursum: In hoc, 10
inquit, scietis quòd Dominus C
Deus viuens in medio vestri est,
& disperdet in conspectu vestro
Chananæum & Hethæum, Hæ-
uæum & Pherezæum, Gergesæum
quoque & Iebusæum, & Amor-
‖Act.7 f.45 rhæum. * ‖ Ecce, arca fœderis Do- 11
Eccli. 24.c. mini omnis terræ antecedet vos
36 per Iordanem. * Parate duodecim 12
viros de tribubus Israel, singulos
per singulas tribus. * Et cum po- 13
suerint vestigia pedum suorum sa-
cerdotes qui portant arcam Domi-
ni Dei vniuersæ terræ in aquis Ior-
danis, aquæ, quæ inferiores sunt,
decurrent atque deficient: quæ au-
tem desuper veniunt, in vna mo-
le consistent. * Igitur egressus est 14
populus de tabernaculis suis, ~vt
transiret Iordanem: & sacerdo-
tes, qui portabant arcam fœde-
ris, pergebant ante eum. * In- 15
gressisq. eis Iordanem, & pedibus D
eorum in parte aquæ tinctis (Ior-
danis autem ripas aluei sui tem-
pore messis impleuerat) * stete- 16
rūt aquæ descendētes in loco vno,
& ad instar montis intumescentes
apparebant procul ab vrbe, quæ
~vocatur Adom vsque ad locum
Sarthan: quæ autem inferiores e-
rant, in Mare solitudinis (quod
nunc vocatur mortuum) descen-
derunt, vsquequo omnino defice-
rent. * Populus autem incedebat 17
contra Iericho: & sacerdotes, qui
portabant arcam fœderis Domi-
ni, stabant super siccam humum
in medio Iordanis accincti, om-
nisq. populus per arentem alueum
transibat.

CAP. IIII.

1 QVibus transgressis, dixit Do-
2 minus ad Iosue: * Elige
duodecim viros singulos
3 per singulas tribus: * & præcipe
A eis vt tollant de medio Iordanis al-
ueo, vbi steterunt pedes sacerdotū,
duodecim durissimos lapides, quos
ponetis in loco castrorum, vbi fi-
4 xeritis hac nocte tentoria. * Voca-
uitq. Iosue duodecim viros, quos
elegerat de filijs Israel, singulos
5 de singulis tribubus, * & ait ad
eos: Ite ante arcam Domini Dei
vestri ad Iordanis medium, & por-
tate inde singuli singulos lapides
in humeris vestris, iuxta nume-
6 rum filiorum Israel, * vt sit signum
inter vos: & quando interrogaue-
rint vos filij vestri cras, dicentes:
7 Quid sibi volunt isti lapides? * re-
B spondebitis eis: Defecerunt aquæ
Iordanis ante arcam fœderis Do-
mini, cum transiret eum: idcir-
co positi sunt lapides isti in mo-
numentum filiorum Israel vsque
8 in æternum. * Fecerunt ergo filij
Israel sicut præcepit eis Iosue, por-
tantes de medio Iordanis alueo
duodecim lapides, vt Dominus ei
imperarat, iuxta numerum filio-
rum Israel, ~vsque ad locum, in
quo castrametati sunt, ibiq. po-
9 suerunt eos. * Alios quoque duo-
decim lapides posuit Iosue in me-
dio Iordanis alueo, vbi steterunt
sacerdotes, qui portabant arcam
fœderis: & sunt ibi vsque in præ-
10 sentem diem. * Sacerdotes au-
tem, qui portabant arcam, stabant
in Iordanis medio, donec omnia
complerentur, quæ Iosue, ~vt lo-
queretur ad populum, præcepe-
rat Dominus, & dixerat ei Moy-
ses. Festinauitq. populus, & tran-
11 sijt. * Cumq. transissent omnes,
C transiuit & arca Domini, sacerdo-
12 tesq. pergebant ante populū. * Fi-
lij quoque Ruben, & Gad, & di-
midia tribus Manasse, armati præ-
cedebant filios Israel, ‖ sicut eis ‖Nu. 32. c.
13 præceperat Moyses: * & quadra- 28
ginta pugnatorum millia per tur-
mas, & cuneos, incedebāt per pla-
na atque campestria vrbis Iericho.

* In die illo magnificauit Domi- 14
nus Iosue coram omni Israel, vt ti-
merent eum, sicut timuerat Moy-
sen, dum adiuueret. * Dixitq. ad 15
eum: * Præcipe sacerdotibus, qui 16
portant arcam fœderis, vt ascen-
dant de Iordane. * Qui præcepit 17
eis, dicens: Ascendite de Iordane.
*Cumq. ascendissent portantes ar- 18
cam fœderis Domini, & siccam
humum calcare cœpissent, reuer-
sæ sunt aquæ in alueum suum, &
fluebant sicut ante consueuerant. D
* Populus autem ascendit de Ior- 19
dane, decimo die mensis primi, &
castrametati sunt in Galgalis con-
tra Orientalem plagam vrbis Ieri-
cho. * Duodecim quoque lapides, 20
quos de Iordanis alueo sumpse-
rant, posuit Iosue in Galgalis,* & 21
dixit ad filios Israel: Quando in-
terrogauerint filij vestri cras patres
suos, & dixerint eis: Quid sibi vo-
lunt lapides isti? * docebitis eos, 22
atque dicetis: Per arentem alueum
transiuit Israel Iordanem istum,
* siccante Domino Deo vestro a- 23
quas eius in conspectu vestro, do-
|| Exo.14.c.21 nec transiretis: * || sicut fecerat 24
prius in mari rubro, quod sicca-
uit donec transiremus: * Vt dis- 25
cant omnes terrarum populi for-
tissimam Domini manum, Vt &
vos timeatis Dominum Deum ve-
strum omni tempore.

CAP. V.

Postquam ergo audierunt om- 1
nes reges Amorrhæorum, qui A
habitabant trans Iordanem ad Oc-
cidentalem plagam, & cuncti re-
ges Chanaan, qui propinqua pos-
sidebant magni maris loca, quod
siccasset Dominus fluenta Iorda-
nis coram filijs Israel donec tran-
sirent, dissolutum est cor eorum,
& non remansit in eis spiritus,
timentium introitum filiorum
Israel. * Eo tempore ait Domi- 2
nus ad Iosue: Fac tibi cultros la-
pideos, & circumcide secundò fi-
lios Israel. * Fecit quod iusserat 3
Dominus, & circumcidit filios
Israel in colle præputiorum.* Hæc 4
autem causa est secundæ circum- B
cisionis: Omnis populus, qui e-
gressus est de Ægypto generis ma-
sculini, vniuersi bellatores viri,
mortui sunt in deserto per lon-
5 gissimos viæ circuitus, * qui om-
nes circumcisi erant. Populus au-
6 tem qui natus est in deserto, * per
quadraginta annos itineris latissi-
mæ solitudinis incircumcisus fuit,
donec consumerentur qui non au-
dierant vocem Domini, & qui-
bus ante iurauerat vt non osten-
deret eis terram lacte & melle
7 manantem. * Horum filij in lo-
C cum successerunt patrum, & cir-
cumcisi sunt a Iosue: quia sicut
nati fuerant, in præputio erant,
nec eos in via aliquis circumcide-
8 rat. * Postquam autem omnes
circumcisi sunt, manserunt in eo-
dem castrorum loco, donec sana-
9 rentur. * Dixitq. Dominus ad Io-
sue: Hodie abstuli opprobrium
Ægypti a vobis. Vocatumq. est no-
men loci illius Galgala, vsque in
10 præsentem diem. * Manseruntq.
filij Israel in Galgalis, & fecerunt
Phase, quartadecima die mensis ad
vesperum in campestribus Iericho:
11 * & comederunt de frugibus Ter-
D ræ die altero, azymos panes, & po-
12 lentam eiusdem anni. * Defecitq.
manna postquam comederunt de
frugibus Terræ, nec vsi sunt vltra
cibo illo filij Israel, sed comede-
runt de frugibus præsentis anni
13 Terræ Chanaan.* Cum autem es-
set Iosue in agro vrbis Iericho, le-
uauit oculos, & vidit virum stan-
tem contra se, euaginatum tenen-
tem gladium, perrexitq. ad eum,
& ait: Noster es, an aduersario-
14 rum? * Qui respondit: Nequa-
quam: sed sum princeps exercitus
15 Domini, & nunc venio. * Cecidit
Iosue pronus in terram. Et ado-
rans ait: Quid Dominus meus lo-
16 quitur ad seruum suum? * || Solue, || Exo.3.b.5
inquit, calceamentum tuum de Act.7.d.33
pedibus tuis: locus enim, in quo
stas, sanctus est. Fecitq. Iosue vt
sibi fuerat imperatum.

CAP. VI.

1 Iericho autem clausa erat atque
A munita, timore filiorum Israel;
& nullus egredi audebat aut in-
2 gredi. * Dixitq Dominus ad Io-
sue: Ecce dedi in manu tua Ie-
richo, & regem eius, omnesq.
3 fortes viros.* Circuite vrbem cun-
cti bellatores semel per diem: sic
4 facietis sex diebus. * Septimo au-
tem

tem die sacerdotes tollant septem
buccinas, quarum vsus est in iubi-
leo, & præcedant arcam fœderis:
septiesq. circuibitis ciuitatem,
& sacerdotes clangent buccinis.
5 * Cumq. insonuerit vox tubæ lon-
gior atque concisior, & in auribus
vestris increpuerit, conclamabit
omnis populus vociferatione ma-
xima, & muri funditus corruent
ciuitatis, ingredieturq. singuli per
6 locum contra quem steterint.* Vo
cauit ergo Iosue filius Nun sacer-
dotes, & dixit ad eos: Tollite ar-
cam fœderis: & septem alij sacer-
dotes tollant septem iubileorum
buccinas, & incedant ante arcam
7 Domini. * Ad populum quoque
ait: Ite, & circuite ciuitatem, ar-
mati, præcedentes arcam Domi-
8 ni. * Cumq. Iosue verba finisset,
B & septem sacerdotes septem buc-
cinis clangerent ante arcam fœde-
9 ris Domini, * omnisq. præcederet
armatus exercitus, reliquum vul-
gus arcam sequebatur, ac buccinis
10 omnia concrepabant. * Præcepe-
rat autem Iosue populo, dicens:
Non clamabitis, nec audietur vox
vestra, neque vllus sermo ex ore
vestro egredietur: donec veniat
dies in quo dicam vobis: Clama-
11 te, & vociferamini.* Circuiuit er-
go arca Domini ciuitatem semel
per diem, & reuersa in castra,
12 mansit ibi. * Igitur Iosue de no-
cte consurgente, tulerunt sacerdo-
13 tes arcam Domini,* & septem ex
eis septem buccinas, quarum in
iubileo vsus est: præcedebantq.
arcam Domini ambulantes atque
clangentes: & armatus populus
ibat ante eos, vulgus autem reli-
quum sequebatur arcam, & buc-
14 cinis personabat. * Circuieruntq.
ciuitatem secundo die semel, &
reuersi sunt in castra. Sic fecerunt
15 sex diebus. * Die autem septimo,
C diluculo consurgentes, circuierunt
vrbem, sicut dispositum erat,
16 septies. * Cumq. septimo circui-
tu clangerent buccinis sacerdotes,
dixit Iosue ad omnem Israel: Vo-
ciferamini: tradidit enim vobis
17 Dominus ciuitatem: * sitq. ciui-
tas hæc anathema: & omnia quæ
in ea sunt, Domino. sola Rahab
meretrix viuat cum vniuersis, qui
|| S.2.b.7 cum ea in domo sunt: || abscon-
Heb.11.f.31 dit enim nuncios quos direximus.

18 * Vos autem cauete ne de his, quæ
præcepta sunt, quippiam contin-
gatis, & sitis præuaricationis rei,
& omnia castra Israel sub peccato
19 sint atque turbentur. * Quidquid
autem auri & argenti fuerit, &
vasorum æneorum ac ferri, Do-
mino consecretur, repositum in
20 thesauris eius. * || Igitur omni po- || Heb.11.f.
pulo vociferante, & clangentibus 30
tubis, postquam in aures multi-
tudinis vox sonitusq. increpuit,
muri illico corruerunt: & ascen-
dit vnusquisque per locum, qui
contra se erat: || ceperuntq. ciui- || 2.Mach.
21 tatem, * & interfecerunt omnia 12.c.15
quæ erant in ea, a viro vsque ad
mulierem, ab infante vsque ad
senem. Boues quoque & oues
& asinos in ore gladij percusse-
22 runt. * Duobus autem viris, || qui || S.2.b.7
D exploratores missi fuerant, dixit
Iosue: Ingredimini domum mu-
lieris meretricis, & producite eam,
& omnia quæ illius sunt, sicut il-
23 li iuramento firmastis. * || Ingres- || Heb.11.f.31
siq. iuuenes, eduxerunt Rahab,
& parentes eius, fratres quoque,
& cunctam supellectilem ac co-
gnationem illius, & extra castra
24 Israel manere fecerunt.* || Vrbem || Ī.8.a.2
autem, & omnia, quæ erant in ea,
succenderunt; absque auro & ar-
gento, & vasis æneis, ac ferro,
quæ in ærarium Domini consecra-
25 runt. * Rahab vero meretricem,
& domum patris eius, & omnia,
quæ habebat, fecit Iosue viuere,
& habitauerunt in medio Israel
vsque in præsentem diem: eo
quod absconderit nuncios, quos
miserat vt explorarent Iericho. In
tempore illo, imprecatus est Io-
26 sue, dicens: * || Maledictus vir co- || 3.Reg.16.
ram Domino, qui suscitauerit & g.34
ædificauerit ciuitatem Iericho. In
primogenito suo fundamenta il-
lius iaciat, & in nouissimo libero-
27 rum ponat portas eius. * Fuit ergo
Dominus cum Iosue, & nomen
eius vulgatum est in omni terra.

CAP. VII.

1 Filij || autem Israel præuaricati || Ī.22.d.16
A sunt mandatū, & vsurpauerūt
de anathemate. || Nam Achan || 1.Par.2.a.
filius Charmi, filij Zabdi, filij 7
Zare de tribu Iuda, tulit aliquid
de anathemate: iratusq. est Do-

minus contra filios Israel.*Cumq. 2
mitteret Iosue de Iericho viros cō-
tra Hai, quæ est iuxta Bethauen,
ad Orientalem plagam oppidi Be-
thel, dixit eis: Ascendite, & ex-
plorate Terram. Qui præcepta
complentes explorauerunt Hai.
*Et reuersi dixerunt ei: Non ascen 3
dat omnis populus, sed duo vel
tria millia virorum pergant, &
deleant ciuitatem: quare omnis
populus frustra vexabitur contra
hostes paucissimos? * Ascenderūt 4
ergo tria millia pugnatorum. Qui
statim terga vertentes, * percussi 5
sunt a viris vrbis Hai, & corrue-
runt ex eis triginta sex homines:
persecutiq. sunt eos aduersarij de
porta vsque ad Sabarim, & cecide-
runt per prona fugientes: perti-
muitq. cor populi, & instar aquæ
liquefactum est. * Iosue vero sci- 6
dit vestimenta sua, & pronus ceci-
dit in terram coram arca Domini
vsque ad vesperam, tam ipse quàm
omnes senes Israel: miseruntq.
puluerem super capita sua, * & di- 7
xit Iosue: Heu Domine Deus, quid B
voluisti traducere populum istum
Iordanem fluuium, ¶ vt traderes
nos in manus Amorrhæi, & per-
deres? vtinam vt cœpimus, man-
sissemus trans Iordanem.* Mi Do- 8
mine Deus quid dicam, ¶ videns
Israelem hostibus suis terga ver-
tentem? * Audient Chananæi, & 9
omnes habitatores Terræ, & pari-
ter conglobati circumdabunt nos,
atque delebūt nomen nostrum de
terra: & quid facies magno nomi-
ni tuo? * Dixitq. Dominus ad Io- 10
sue: Surge, cur iaces pronus in ter-
ra? * Peccauit Israel, & præuarica- 11
tus est pactum meum: tuleruntq.
de anathemate, & furati sunt at-
que mentiti, & absconderunt inter
vasa sua. * Nec poterit Israel stare 12
ante hostes suos, eosq. fugiet: quia
pollutus est anathemate. non ero
vltra vobiscum, donec conteratis
eum, qui huius sceleris reus est.
* Surge, sanctifica populum, & dic 13
‖ S. 3. b. 5 eis: ‖ Sanctificamini in crastinū:
Leu. 20. b. 8 hæc enim dicit Dominus Deus Is-
Nu. 11. b. 18 rael: Anathema in medio tui est
1. Reg. 16. b. 5 Israel: non poteris stare coram ho-
stibus tuis, donec deleatur ex te
qui hoc contaminatus est scelere.
* Accederisq. mane singuli per tri- 14
bus vestras: & quamcumque tribū C
sors inuenerit, accedet per cogna-
tiones suas, & cognatio per do-
15 mos, domusq. per viros. * Et qui-
cumque ille in hoc facinore fuerit
deprehēsus, comburetur igni cum
omni substantia sua: quoniā præ-
uaricatus est pactum Domini, &
16 fecit nefas in Israel.* Surgens ita-
que Iosue mane, applicuit Israel
per tribus suas, & inuēta est tribus
17 Iuda. * Quæ cum iuxta familias
suas esset oblata, inuēta est familia
Zare. Illam quoque per domos of-
18 ferens, reperit Zabdi: * cuius do-
mū in singulos diuidens viros, in-
uenit Achan filiū Charmi, filij Zab-
19 di: filij Zare de tribu Iuda.* Et ait
Iosue ad Achan: Fili mi, da gloriā
Domino Deo Israel, & confitere,
atque indica mihi quid feceris, ne
20 abscondas. * Responditq. Achan
Iosue, & dixit ei: Vere ego peccaui
Domino Deo Israel, & sic & sic fe-
21 ci.* vidi enim inter spolia pallium
coccineum valde bonum, & ducen-
tos siclos argenti, regulamq. au-
ream quinquaginta siclorum: &
concupiscens abstuli, & abscondi
in terra contra mediū tabernaculi
mei, argentumq. fossa humo ope-
22 rui. * Misit ergo Iosue ministros:
D qui currentes ad tabernaculum il-
lius, repererunt cuncta abscondi-
ta in eodem loco, & argentum si-
23 mul. * Auferentesq. de tentorio
tulerunt ea ad Iosue, & ad omnes
filios Israel, proieceruntq. ante Do
24 minum. * ‖ Tollens itaque Iosue ‖ 2. Reg. 18.
Achan filium Zare, argentumq. & d. 17
pallium, & auream regulam, filios
quoque & filias eius, boues & asi-
nos, & oues, ipsumq. tabernaculū,
& cunctam supellectilem: (& om-
nis Israel cum eo) duxerunt eos ad
25 Vallem Achor: * vbi dixit Iosue:
Quia turbasti nos, exturbet te Do-
minus in die hac. Lapidauitq. eum
omnis Israel: & cuncta quæ illius
26 erant, igne consumpta sunt.* Con-
gregaueruntq. super eum aceruū
magnum lapidum, qui permanet
vsque in præsentem diem. Et auer-
sus est furor Domini ab eis. Vo-
catumq. est nomen loci illius, Val-
lis Achor, vsque hodie.

CAP. VIII.

1 A Dixit autem Dominus ad Io-
sue: Ne timeas, neque formi-
des:

des: tolle tecum omnem multitu-
dinem pugnatorum, & consur-
gens ascende in oppidum Hai.
ecce tradidi in manu tua regem
eius, & populum, vrbemq. &
terram. * Faciesq. vrbi Hai, & 2
‖ I.6.d.24 regi eius, ‖ sicut fecisti Iericho, &
regi illius: prædam vero, & om-
nia animantia diripietis vobis: po-
ne insidias vrbi post eam. * Sur- 3
rexitq. Iosue, & omnis exercitus
bellatorum cum eo, vt ascende-
rent in Hai: & electa triginta mil-
lia virorum fortium misit nocte,
* præcepitq. eis, dicens: Ponite 4
insidias post ciuitatem: nec lon-
gius recedatis: & eritis omnes pa-
‖ I.7.a.4 rati. * ‖ ego autem, & reliqua 5
multitudo, quæ mecum est, acce- B
demus ex aduerso contra vrbem.
Cumq. exierint contra nos, sicut
ante fecimus, fugiemus, & terga
vertemus: * donec persequentes 6
ab vrbe longius protrahantur: pu-
tabũt enim nos fugere sicut prius.
* Nobis ergo fugientibus, & illis 7
persequentibus, consurgetis de
insidijs, & vastabitis ciuitatem:
tradetq. eam Dominus Deus ve-
ster in manus vestras. * Cumq. ce- 8
peritis, succendite eam, & sic om-
nia facietis, vt iussi. * Dimisitq. 9
eos, & perrexerunt ad locum insi-
diarum, sederuntq. inter Bethel,
& Hai, ad Occidentalem plagam
vrbis Hai: Iosue autem nocte illa
in medio mãsit populi, * surgensq. 10
diluculo recensuit socios, & ascen-
dit cum senioribus in fronte exer-
citus, vallatus auxilio pugnato-
rum. * Cumq. venissent, & ascen- 11
dissent ex aduerso ciuitatis, stete- C
runt ad Septentrionalem vrbis pla
gam, inter quam & eos erat vallis
media. * Quinque autem millia 12
viros elegerat, & posuerat in insi-
dijs inter Bethel & Hai ex occi-
dentali parte eiusdem ciuitatis:
* omnis vero reliquus exercitus 13
ad aquilonem aciem dirigebat, ita
vt nouissimi illius multitudinis
Occidentalem plagam vrbis attin-
gerent. Abijt ergo Iosue nocte
illa, & stetit in vallis medio.
* Quod cum vidisset rex Hai, festi- 14
nauit mane, & egressus est cum
omni exercitu ciuitatis, direxitq.
aciem contra desertum, ignorans
quod post tergum laterent insi-
diæ. * Iosue vero, & omnis Israel 15
cesserunt loco, simulantes metũ,
& fugientes per solitudinis viam.
16 * At illi vociferantes pariter, &
se mutuo cohortantes, persecuti
sunt eos. Cumq. recessissent a ci-
17 uitate, * & ne vnus quidem in vr-
D be Hai & Bethel remansisset qui
non persequeretur Israel (sicut
eruperant aperta oppida relinquẽ-
18 tes,) * dixit Dominus ad Iosue:
Leua clypeum, qui in manu tua
est, contra vrbem Hai, quoniam
19 tibi tradam eam. * Cumq. ele-
uasset clypeum ex aduerso ciuita-
tis, insidiæ, quæ latebant, surre-
xerunt confestim: & pergentes ad
ciuitatem, ceperunt, & succen-
20 derunt eam. * Viri autem ciuita-
tis, qui persequebantur Iosue,
respicientes & videntes fumum
vrbis ad cælum vsque conscende-
re, non potuerunt vltra huc illucq.
diffugere: præsertim cum hi, qui
simulauerant fugam, & tendebãt
E ad solitudinem, contra persequẽ-
21 tes fortissime restitissent. * Vi-
densq. Iosue & omnis Israel quod
capta esset ciuitas, & fumus vr-
bis ascenderet, reuersus percussit
22 viros Hai. * Siquidem & illi qui
ceperant & succenderant ciuita-
tem, egressi ex vrbe contra suos,
medios hostium ferire cœperunt.
Cum ergo ex vtraque parte aduer-
sarij cæderentur, ita vt nullus de
23 tanta multitudine saluaretur, * re-
gem quoque vrbis Hai apprehen-
derunt viuentem, & obtulerunt
24 Iosue. * Igitur omnibus interfe-
ctis, qui Israelem ad deserta ten-
dentem fuerant persecuti, & in eo-
dem loco gladio corruentibus, re-
uersi filij Israel percusserunt ciui-
25 tatem. * Erant autem qui in eo-
dem die conciderant a viro vsque
ad mulierem, duodecim millia
26 hominum, omnes vrbis Hai. * Io-
sue vero non contraxit manum,
quam in sublime porrexerat, te-
nens clypeum donec interficeren-
27 tur omnes habitatores Hai. * Iu-
F menta autem & prædam ciuitatis
diuiserunt sibi filij Israel, sicut
28 præceperat Dominus Iosue. * Qui
succendit vrbem, & fecit eam tu-
29 mulum sempiternum: * regem
quoque eius suspendit in patibulo
vsque ad vesperam & solis occa-
sum. Præcepitque Iosue, & depo-
suerunt cadauer eius de cruce:
proie-

proieceruntq. in ipso introitu ci-
uitatis, congesto super eum ma-
gno aceruo lapidum, qui perma-
net vsque in præsentem diem.
* Tunc ædificauit Iosue altare 30
Domino Deo Israel in monte
|| Exod. 20. d. 25 Deu. 27. a. 4 Hebal: * || sicut præceperat Moy- 31
ses famulus Domini filijs Israel,
& scriptum est in volumine legis
Moysi: Altare vero de lapidibus
impolitis, quos ferrum non teti-
git: & obtulit super eo holocausta
Domino, immolauitq. pacificas
victimas. * Et scripsit super lapi- 32
des Deuteronomium legis Moysi, G
quod ille digesserat coram filijs
Israel. * Omnis autem populus, 33
& maiores natu, ducesq. ac iudi-
ces stabant ex vtraque parte arcæ,
in conspectu sacerdotum qui por-
tabant arcam fœderis Domini, vt
aduena ita & indigena. Media
pars eorum iuxta montem Gari-
zim, & media iuxta montem
Hebal, sicut præceperat Moyses
famulus Domini. Et primum qui-
dē benedixit populo Israel. * Post 34
hæc legit omnia verba benedictio-
nis & maledictionis, & cuncta
quæ scripta erant in legis volumi-
ne. * Nihil ex his, quæ Moyses 35
iusserat, reliquit intactum, sed
vniuersa replicauit coram omni
multitudine Israel, mulieribus ac
paruulis & aduenis, qui inter eos
morabantur.

CAP. IX.

QVibus auditis, cuncti reges 1
trans Iordanem, qui versa- A
bantur in montanis & campestri-
bus, in maritimis ac littore ma-
gni maris, hi quoque qui habita-
bant iuxta Libanum, Hethæus &
Amorrhæus, Chananæus, Phere-
zæus, & Heuæus, & Iebusæus
* congregati sunt pariter, vt pu- 2
gnarent contra Iosue & Israel vno
animo, eademq. sententia. * At 3
hi, qui habitabant in Gabaon, au-
dientes cuncta quæ fecerat Iosue,
Iericho & Hai: * & callide cogi- 4
tantes tulerunt sibi cibaria, saccos
veteres asinis imponentes, & vtres
vinarios scissos atque consutos,
* calceamentaq. perantiqua quæ 5
ad indiciū vetustatis pittacijs con-
suta erant, induti veteribus vesti-
mentis: panes quoque, quos por-
tabant ob viaticum, duri erant, &
6 in frusta comminuti: * perrexe-
runtq. ad Iosue, qui tunc mora-
batur in castris Galgalæ, & dixe-
runt ei, atque simul omni Israeli:
De terra longinqua venimus, pa-
cem vobiscum facere cupientes.
Responderuntq. viri Israel ad eos,
7 atque dixerunt: * Ne forte in ter-
B ra, quæ nobis sorte debetur, ha-
bitetis, & non possimus fœdus
8 inire vobiscum. * At illi ad Io-
sue, Serui, inquiunt, tui sumus.
Quibus Iosue ait: Quinam estis
9 vos? & vnde venistis? * Respon-
derunt: De terra longinqua valde
venerunt serui tui in nomine Do-
mini Dei tui. Audiuimus enim
famam potentiæ eius, cuncta quæ
10 fecit in Ægypto, * || & duobus re- || Num. 21. c. 13
gibus Amorrhæorum qui fuerunt
trans Iordanem, Sehon regi Hese-
bon, & Og regi Basan, qui erat
11 in Astaroth: * dixeruntq. nobis
seniores, & omnes habitatores
terræ nostræ: Tollite in manibus
cibaria ob longissimam viam, &
occurrite eis, & dicite: Serui ve-
stri sumus, fœdus inite nobiscū.
12 * En, panes quando egressi sumus
de domibus nostris, vt veniremus
ad vos, calidos sumpsimus, nunc
sicci facti sunt, & vetustate nimia
13 comminuti. * vtres vini nouos
impleuimus, nunc rupti sunt &
soluti. vestes & calceamenta qui-
bus induimur, & quæ habemus
in pedibus, ob longitudinem
longioris viæ trita sunt, & pene
14 consumpta. * Susceperunt igitur
C de cibarijs eorum, & os Domini
15 non interrogauerunt. * || Fecitq. || 2. Reg. 21. a. 2
Iosue cum eis pacem, & inito fœ-
dere pollicitus est quòd non occi-
derentur: principes quoque mul-
16 titudinis iurauerunt eis. * Post
dies autem tres initi fœderis, au-
dierunt quòd in vicino habitarēt,
17 & inter eos futuri essent. * Mo-
ueruntq. castra filij Israel, & ve-
nerunt in ciuitates eorum die ter-
tio, quarum hæc vocabula sunt,
Gabaon, & Caphira, & Beroth,
18 & Cariathiarim. * Et non per-
cusserunt eos, eo quòd iurassent
eis principes multitudinis in no-
mine Domini Dei Israel. Murmu-
rauit itaque omne vulgus contra
19 principes. * Qui responderunt eis:
Iurauimus illis in nomine Domi-
ni Dei

ni Dei Israel, & idcirco non pos-
sumus eos contingere. * Sed hoc 20
faciemus eis: Reseruentur qui-
dem vt viuant, ne contra nos ira
Domini concitetur, si peierauerí-
mus: * sed sic viuant, vt in vsus 21
vniuersæ multitudinis ligna cæ- D
dant, aquasq. comportent. Qui-
bus hæc loquentibus: * vocauit 22
Gabaonitas Iosue, & dixit eis:
Cur nos decipere fraude voluistis,
vt diceretis: Procul valde habita-
mus a vobis, cum in medio no-
stri sitis? * Itaque sub maledictio- 23
ne eritis, & non deficiet de stirpe
vestra ligna cædens, aquasq. com-
portans in domum Dei mei.* Qui 24
responderunt: Nunciatum est no-
bis seruis tuis, quod promisisset
Dominus Deus tuus Moysi seruo
suo vt traderet vobis omnem Ter-
ram, & disperderet cunctos habi-
tatores eius. Timuimus igitur
valde, & prouidimus animabus
nostris, vestro terrore compulsi,
& hoc consilium iniuimus.*Nunc 25
autem in manu tua sumus: quod
tibi bonum & rectum videtur, fac
nobis. * Fecit ergo Iosue vt dixe- 26
rat, & liberauit eos de manu fi-
liorum Israel, vt non occideren-
tur. * Decreuitq. in illo die eos 27
esse in ministerio cuncti populi, &
altaris Domini, cædentes ligna, &
aquas comportantes, vsque in præ
sens tempus, in loco, quem Do-
minus elegisset.

CAP. X.

Qvæ cum audisset Adonisedec 1
rex Ierusalem, quod scilicet A
cepisset Iosue Hai. & subuertisset
eam (sicut enim fecerat Iericho &
regi eius, sic fecit Hai, & regi il-
lius) & quod transfugissent Ga-
baonitæ ad Israel, & essent fœde-
rati eorum, * timuit valde. Vrbs 2
enim magna erat Gabaon, & vna
ciuitatum regalium, & maior op-
pido Hai, omnesq. bellatores eius
fortissimi. * Misit ergo Adonise- 3
dec rex Ierusalem ad Oham regē
Hebron, & ad Pharam regem Ie-
rimoth, ad Iaphia quoque regem
Lachis, ad Dabir regem Eglon, di-
cens: * Ad me ascendite, & ferte 4
præsidium, vt expugnemus Ga-
baon, quare transfugerit ad Io-
sue, & ad filios Israel. * Congre- 5
gati igitur ascenderunt quinque
reges Amorrhæorum: rex Ierusa-
lem, rex Hebron, rex Ierimoth,
rex Lachis, rex Eglon, simul cum
exercitibus suis, & castrametati
sunt circa Gabaon, oppugnantes
6 eam.* Habitatores autem Gabaon
B vrbis obsessæ miserunt ad Iosue,
qui tunc morabatur in castris a-
pud Galgalam, & dixerunt ei: Ne
retrahas manus tuas ab auxilio
seruorum tuorum: ascende cito,
& libera nos, ferq. præsidium:
conuenerunt enim aduersum nos
omnes reges Amorrhæorum, qui
7 habitant in montanis. * Ascen-
ditq. Iosue de Galgalis, & omnis
exercitus bellatorum cum eo, viri
8 fortissimi. * Dixitq. Dominus ad
Iosue: Ne timeas eos: in manus
enim tuas tradidi illos: nullus ex
9 eis tibi resistere poterit. * Irruit
itaque Iosue super eos repente,
tota nocte ascendens de Galgalis.
10 * Et conturbauit eos Dominus a
facie Israel: contriuitq. plaga ma-
gna in Gabaon, ac persecutus est
eos per viam ascensus Beth horon,
& percussit vsque Azeca & Mace-
11 da. * Cumq. fugerent filios Israel,
C & essent in descensu Beth horon,
Dominus misit super eos lapides
magnos de cælo vsque ad Azeca:
& mortui sunt multo plures lapi-
dibus grandinis, quam quos gla-
12 dio percusserant filij Israel.* Tunc
locutus est Iosue Domino in die,
qua tradidit Amorrhæum in con-
spectu filiorum Israel, dixitq. co-
ram eis: Sol contra Gabaon ne
mouearis, & Luna contra val-
13 lem Aialon. * Steteruntq. ||Sol & ||Isai. 28. f.
Luna, donec vlcisceretur se gens 21
de inimicis suis. Nonne scriptum Eccli.46. a.
est hoc in libro iustorum? Stetit 5
itaque Sol in medio cæli, & non
festinauit occumbere spatio vnius
14 diei. * Non fuit antea nec postea
tam longa dies, obediente Domi-
no voci hominis, & pugnante pro
15 Israel. * Reuersusq. est Iosue cum
16 omni Israel in castra Galgalæ.* Fu-
gerant enim quinque reges, & se
absconderant in spelunca vrbis
17 Maceda. * Nunciatumq. est Io-
sue quod inuenti essent quinque
reges, & se absconderant in spe-
18 lunca vrbis Maceda. * Qui præce-
D pit socijs, & ait: Voluite saxa in-
gentia ad os speluncæ, & ponite
viros

nitie contra meridiem Ceneroth,
in campeſtribus quoque & in re-
gionibus Dor iuxta mare: * Cha- 3
nanæum quoque ab Oriente &
Occidente, & Amorrhæum atque
Hethæum ac Pherezæum & Iebu-
ſæum in montanis: Heuæum quo-
que qui habitabat ad radices Her-
mon in Terra Maſpha. * Egreſ- 4
ſiq. ſunt omnes cum turmis ſuis,
populus multus nimis ſicut are-
na, quæ eſt in littore maris, equi
quoque & currus immenſæ mul- B
titudinis. * Conueneruntq. om- 5
nes reges iſti in vnum ad Aquas
Merom, vt pugnarent cõtra Iſrael.
* Dixitq. Dominus ad Ioſue: Ne 6
timeas eos: cras enim hac eadem
hora ego tradam omnes iſtos vul-
nerandos in conſpectu Iſrael: e-
quos eorum ſubneruabis, & cur-
rus igne combures. * Venitq. Io- 7
ſue, & omnis exercitus cum eo
aduerſus illos ad Aquas Merom
ſubito, & irruerunt ſuper eos,
* tradiditq. illos Dominus in ma- 8
nus Iſrael. Qui percuſſerunt eos,
& perſecuti ſunt vſque ad Sido-
nem magnam, & Aquas Maſere-
photh, campumq. Maſphe, qui
eſt ad Orientalem illius partem.
Ita percuſſit omnes, vt nullas di-
mitteret ex eis reliquias: * fecitq. 9
ſicut præceperat ei Dominus, e-
quos eorum ſubneruauit, curruſq.
combuſſit igni. * Reuerſuſq. ſta- 10
tim cepit Aſor: & regem eius per-
cuſſit gladio. Aſor enim antiqui-
tus inter omnia regna hæc princi-
patum tenebat. * Percuſſitq. om- 11
nes animas, quæ ibidem mora-
bantur: non dimiſit in ea vllas re-
liquias, ſed vſque ad internecio-
nem vniuerſa vaſtauit, ipſamq. vr- C
bem peremit incendio. * Et om- 12
nes per circuitum ciuitates, re-
geſq. earum cepit, percuſſit atque
‖Deut. 7. a. 1 deleuit, ‖ ſicut præceperat ei Moy-
ſes famulus Domini. * Abſque 13
vrbibus, quæ erant in collibus, &
in tumulis ſitæ, ceteras ſuccendit
Iſrael: vnam tantum Aſor muni-
tiſſimam flamma conſumpſit.
* Omnemq. prædam iſtarum vr- 14
bium ac iumenta diuiſerunt ſibi
filij Iſrael, cunctis hominibus in-
‖Exo. 34. b. terfectis. * ‖ Sicut præceperat Do- 15
11 minus Moyſi ſeruo ſuo, ita præce-
Deut. 7. a. pit Moyſes Ioſue, & ille vniuer-
1 ſa compleuit: non præterijt de

vniuerſis mandatis, nec vnum
quidem verbum quod iuſſerat Do-
16 minus Moyſi. * Cepit itaque
Ioſue omnem Terram montanã,
& meridianam, terramq. Goſen,
& planitiem, & Occidentalem
plagam, montemq. Iſrael, &
17 campeſtria eius: * & partem mon-
tis, quæ aſcendit Seir vſque Baal-
gad per planitiem Libani ſubter
montem Hermon: omnes reges
eorum cepit, percuſſit, & occi-
18 dit. * Multo tempore pugnauit
19 Ioſue contra reges iſtos. * Non
D fuit ciuitas quæ ſe traderet filijs
Iſrael, præter Heuæum, qui habi-
tabat in Gabaon: omnes enim
20 bellando cepit. * Domini enim
ſententia fuerat, vt indurarentur
corda eorum, & pugnarent con-
tra Iſrael, & caderent, & non me-
rerentur vllam clementiam, ac pe-
rirent, ſicut præceperat Dominus
21 Moyſi. * In illo tempore venit
Ioſue, & interfecit Enacim de
montanis, Hebron, & Dabir, &
Anab, & de omni monte Iuda
& Iſrael, vrbeſq. eorum deleuit.
22 * Non reliquit vllum de ſtirpe
Enacim, in Terra filiorum Iſ-
rael: abſque ciuitatibus Gaza,
& Geth, & Azoto, in quibus ſo-
23 lis relicti ſunt. * Cepit ergo Io-
ſue omnem Terram, ſicut locu-
tus eſt Dominus ad Moyſen, &
tradidit eam in poſſeſſionem filijs
Iſrael ſecundum partes & tribus
ſuas. quieuitq. Terra a prælijs.

CAP. XII.

1 HI ſunt reges, quos percuſſe-
A runt filij Iſrael, & poſſede-
runt Terram eorum trans Iorda-
nem ad ſolis ortum, a torrente
Arnon vſque ad montem Her-
mon, & omnem Orientalem pla-
gam, quæ reſpicit ſolitudinem.
2 *Sehon rex Amorrhæorum, qui
habitauit in Heſebon, domina-
tus eſt ab Aroer, quæ ſita eſt ſu-
per ripam torrentis Arnon, & me-
diæ partis in valle, dimidiæq Ga-
laad, vſque ad torrentem Iaboc,
qui eſt terminus filiorum Am-
3 mon. * & a ſolitudine vſque ad
B Mare Ceneroth contra Orientẽ, &
vſque ad Mare deſerti, quod eſt
mare ſalſiſſimũ, ad Orientalẽ pla-
gã per viã quæ ducit Bethſimoth:
& ab auſtrali parte, quæ ſubiacet
Aſe-

Asedoth, Phasga. * Terminus Og 4
regis Basan, de reliquijs Ra-
phaim, qui habitauit in Astaroth,
& in Edrai, & dominatus est in
monte Hermon, & in Salecha,
atque in vniuersa Basan, vsque
ad terminos * Gessuri, & Macha- 5
ti, & dimidiæ partis Galaad: ter-
minos Sehon regis Hesebon.
* Moyses famulus Domini, & fi- 6
lij Israel percusserunt eos, tradi-
ditq. Terram eorum Moyses in
possessionem Rubenitis, & Gadi-
tis, & dimidiæ tribui Manasse. C
* Hi sunt reges Terræ quos percus 7
sit Iosue & filij Israel trans Iorda-
nem ad Occidentalem plagam, a
Baalgad in campo Libani, vsque
ad montem, cuius pars ascendit
in Seir: tradiditq. eam Iosue in
possessionem tribubus Israel, sin-
gulis partes suas, * tam in mon- 8
tanis quàm in planis atque cam-
pestribus. In Asedoth, & in soli-
tudine, ac in meridie Hethæus
fuit & Amorrhæus, Chananæus
& Pherezæus, Heuæus & Iebusæus. D
* Rex Iericho vnus: rex Hai, quæ 9
est ex latere Bethel, vnus: * rex Ie- 10
rusalem vnus, rex Hebron vnus,
* rex Ierimoth vnus, rex La- 11
chis vnus, * rex Eglon vnus, rex 12
Gazer vnus, * rex Dabir vnus, 13
rex Gader vnus, * rex Herma 14
vnus, rex Hered vnus, * rex Leb- 15
na vnus, rex Odullam vnus, * rex 16
Maceda vnus, rex Bethel vnus,
* rex Taphua vnus, rex Opher 17
vnus, * rex Aphec vnus, rex Saron 18
vnus * rex Madon vnus, rex Asor 19
vnus, * rex Semeron vnus, rex 20
Achsaph vnus, * rex Thenac vnus, 21
rex Mageddo vnus, * rex Cades 22
vnus, rex Iachanan Carmeli vnus,
* rex Dor, & prouinciæ Dor vnus, 23
rex Gentium Galgal vnus, * rex 24
Thersa vnus: omnes reges trigin-
ta vnus.

CAP. XIII.

IOsue senex, prouectæq. ætatis 1
erat, & dixit Dominus ad eum: A
Senuisti, & longæuus es, terraq.
latissima derelicta est, quæ nec-
dum sorte diuisa est: * omnis vi- 2
delicet Galilæa, Philisthijm, &
vniuersa Gessuri. * A fluuio tur- 3
bido, qui irrigat Ægyptum, vs-
que ad terminos Accaron contra
Aquilonem: Terra Chanaan, quæ
in quinque regulos Philisthijm
diuiditur, Gazæos, & Azotios,
Ascalonitas, Gethæos, & Acca-
4 ronitas. * Ad meridiem vero sunt
Heuæi, omnis Terra Chanaan, &
Maara Sidoniorum vsque Apheca
5 & terminos Amorrhæi, * eiusq.
confinia. Libani quoque regio
contra Orientem a Baalgad sub
monte Hermon, donec ingredia-
6 ris Emath. * Omnium qui ha-
bitant in monte a Libano vsque
ad Aquas Maserephoth, vniuer-
siq. Sidonij. Ego sum qui delebo
eos a facie filiorum Israel. Veniat
ergo in partem hereditatis Israel,
7 sicut præcepi tibi. * Et nunc di-
B uide terram in possessionem no-
uem tribubus, & dimidiæ tribui
8 Manasse, * cum qua Ruben &
Gad possederunt terram, ‖ quam ‖Num. 32.
tradidit eis Moyses famulus Do- f. 31
mini trans fluenta Iordanis, ad
9 orientalem plagam. * Ab Aroer,
quæ sita est in ripa torrentis Ar-
non, & in vallis medio, vniuer-
saq. campestria Medaba, vsque
10 Dibon: * & cunctas ciuitates Se-
hon, regis Amorrhæi, qui regna-
uit in Hesebon vsque ad terminos
11 filiorum Ammon. * & Galaad,
ac terminum Gessuri & Machati,
& omnem montem Hermon, &
vniuersam Basan, vsque ad Sale-
12 cha, * omne regnum Og in Ba-
san, qui regnauit in Astaroth &
Edrai, ipse fuit de reliquijs Ra-
phaim: percussitq. eos Moyses,
13 atque deleuit. * Noluerunt q.
disperdere filij Israel Gessuri &
Machati: & habitauerunt in me-
dio Israel vsque in præsentem
14 diem. * ‖ Tribui autem Leui non ‖Num. 18.
dedit possessionem: sed sacrificia a 1
& victimæ Domini Dei Israel, ipsa
est eius hereditas, sicut locutus est
15 illi. * Dedit ergo Moyses posses-
sionem tribui filiorum Ruben iux-
16 ta cognationes suas. * Fuitq. ter-
C minus eorum ab Aroer, quæ sita
est in ripa torrentis Arnon, & in
valle eiusdem torrentis media:
vniuersam planitiem, quæ ducit
17 Medaba, * & Hesebon, cunctosq.
viculos earum, * qui sunt in cam-
pestribus: Dibon quoque, & Ba-
mothbaal, & oppidum Baalmaon,
18 * & Iassa, & Cedimoth, & Me-
phaath,

phaath, * & Cariathaim, & Saba- 19
ma, & Sarathasar in monte con-
uallis. * Bethphogor & Asedoth, 20
Phasga & Bethielimoth, * & om- 21
nes vrbes campestres, vniuersaq.
regna Sehon regis Amorrhæi, qui
‖Nu.31.c.8 regnauit in Hesebon, ‖ quem per-
cussit Moyses cũ principibus Ma-
dian: Heuæum, & Recem, & Sur,
& Hur, & Rebe duces Sehon ha-
bitatores Terræ. * Et Balaam fi- 22
lium Beor ariolum occiderunt fi-
lij Israel gladio cum ceteris inter-
fectis. * Factusq. est terminus fi- 23
liorum Ruben Iordanis fluuius.
Hæc est possessio Rubenitarum
per cognationes suas vrbium & vi-
culorum. * Deditq. Moyses tribui 24
Gad & filijs eius per cognationes
suas possessionem, cuius hæc diui-
sio est: * Terminus Iaser, & omnes 25
ciuitates Galaad, & dimidiam par-
tem terræ filiorum Ammon, vsque D
ad Aroer, quæ est contra Rabba.
* & ab Hesebon vsque Ramoth, 26
Masphe & Betonim: & a Manaim
vsque ad terminos Dabir. * in val- 27
le quoque Betharan, & Bethnem-
ra, & Socoth, & Saphon reliquam
partẽ regni Sehon regis Hesebon:
huius quoque finis, Iordanis est
vsque ad extremam partem maris
Cenereth trans Iordanem ad orien
talem plagam. * hæc est possessio 28
filiorum Gad per familias suas,
ciuitates, & villæ earum. * Dedit 29
& dimidiæ tribui Manasse, filijsq.
eius iuxta cognationes suas pos-
sessionem, * cuius hoc principium 30
est: a Manaim vniuersam Basan,
& cuncta regna Og regis Basan,
omnesq. vicos Iair, qui sunt in
Basan, sexaginta oppida. * & di- 31
midiam partem Galaad, & Asta-
roth, & Edrai vrbes regni Og in
Basan: filijs Machir, filij Manasse
dimidiæ parti filiorum Machir iux
ta cognationes suas. * Hanc pos- 32
sessionem diuisit Moyses in cam-
pestribus Moab trans Iordanem
contra Iericho ad Orientalem pla-
‖Nu.18.b.8 gam. * ‖ Tribui autem Leui non 33
dedit possessionem: quoniam Do-
minus Deus Israel ipse est posses-
sio eius, vt locutus est illi.

CAP. XIIII.

1 HOc est, quod possederunt
A filij Israel in Terra Chanaan,
quam dederunt eis Eleazar sacer-
dos, & Iosue filius Nun, & prin-
cipes familiarum per tribus Is-
2 rael: * sorte omnia diuidentes, ‖ ‖Nu. 34.c. 13
sicut præceperat Dominus in ma-
nu Moysi, nouem tribubus, & di-
3 midiæ tribui. * Duabus enim tri-
bubus, & dimidiæ dederat Moy-
ses trans Iordanem possessionem:
absque Leuitis, qui nihil terræ ac-
4 ceperunt inter fratres suos: * sed
B in eorum successerunt locum filij
Ioseph in duas diuisi tribus, Ma-
nasse & Ephraim: nec acceperunt
Leuitæ aliam in Terra partem,
nisi vrbes ad habitandum, & sub-
urbana earum ad alenda iumen-
5 ta & pecora sua. * Sicut præce-
perat Dominus Moysi, ita fece-
runt filij Israel, & diuiserunt
6 Terram. * Accesserunt itaque fi-
lij Iuda ad Iosue in Galgala, locu-
tusq. est ad eum Caleb filius Ie-
phone Cenezæus: ‖ Nosti quid lo- ‖Nu. 14. d. 22
cutus sit Dominus ad Moysen ho-
minem Dei de me & te in Cades-
7 barne. * Quadraginta annorum
eram quando misit me Moyses fa
mulus Domini de Cadesbarne, vt
considerarem Terram, nunciauiq;
C ei quod mihi verum videbatur:
8 * Fratres autem mei, qui ascende-
rant mecũ, dissoluerunt cor popu-
li: & nihilominus ego secutus sum
9 Dominum Deum meum. * Iura-
uitq. Moyses in die illo, dicens:
Terra, quam calcauit pes tuus, erit
possessio tua, & filiorum tuorum
in æternum: quia secutus es Do-
10 minum Deum meum. * Conces-
sit ergo Dominus vitam mihi, si-
cut pollicitus est vsque in præsen-
tem diem. Quadraginta & quin-
que anni sunt, ex quo locutus est
Dominus verbum istud ad Moy-
sen, quando ambulabat Israel per
solitudinem: hodie octoginta quin
11 que annorum sum * sic valens,
D vt eo valebam tempore quando
ad explorandum missus sum: ‖ il- ‖Eccli. 46. b. 11
lius in me temporis fortitudo vs-
que hodie perseuerat, tam ad bel-
landum quàm ad gradiendum.
12 * Da ergo mihi montem istum,
quem pollicitus est Dominus, te
quoque audiente, in quo Enacim
sunt, & vrbes magnæ atque mu-
nitæ: si forte sit Dominus mecum,
& potuero delere eos: sicut pro-
13 misit mihi. * Benedixitque ei

Iosue : & tradidit ei Hebron in
possessionem. * atque ex eo fuit 14
Hebron Caleb filio Iephone Ce-
nezæo vsque in præsentem diem :
quia secutus est Dominum Deum
Israel. * Nomen Hebron ante vo- 15
cabatur Cariath Arbe: Adam ma-
ximus ibi inter Enacim situs est :
& Terra cessauit a prælijs.

CAP. XV.

||Num. 34. a. 8

IGitur || sors filiorum Iudæ per 1
cognationes suas ista fuit: A A
termino Edom, desertum Sin con-
tra Meridiem, & vsque ad extre-
mam partem australis plagæ.* ini- 2
tium eius a summitate maris sal-
sissimi, & a lingua eius, quæ respi-
cit Meridiem. * Egrediturq. con- 3
tra Ascensum Scorpionis, & per-
transit in Sina : ascenditq. in Ca-
desbarne, & peruenit in Esron,
ascendens ad Addar, & circuiens
Carcaa, * atque inde pertransiens 4
in Asemona, & perueniens ad
Torrentem Ægypti : eruntq. ter-
mini eius mare magnum, hic erit
finis meridianæ plagæ.* Ab Oriē- 5
te vero erit initium, mare salsissi-
mum vsque ad extrema Iordanis :
& ea quæ respiciunt ad Aquilonē
a lingua maris vsque ad eundem B
Iordanis fluuium.* ascenditq. ter- 6
minus in Beth Hagla, & transit ab
Aquilone in Beth Araba : ascen-
dens ad lapidem Boën filij Ruben.
* & tendens vsque ad terminos 7
Debera de Valle Achor, contra
Aquilonem respiciens Galgala,
quæ est ex aduerso Ascensionis A-
dommim, ab australi parte torren-
tis: transitq. aquas, quæ vocantur
Fons solis : & erunt exitus eius ad
Fontem Rogel. * ascenditq. per 8
conuallem filij Ennom ex latere
Iebusæi ad Meridiem, hæc est Ie-
rusalem : & inde se erigens ad
verticem montis, qui est contra
Geennom ad Occidentem in sum-
mitate Vallis Raphaim contra A-
quilonem. * pertransitq. a verti- 9
ce montis vsque ad fontem aquæ C
Nephtoa : & peruenit vsque ad
vicos montis Ephron : inclina-
turq. in Baala, quæ est Cariath-
iarim, id est, vrbs siluarum.
* & circuit de Baala contra Occi- 10
dentem, vsque ad montem Seir :
transitq. iuxta latus montis Iarim
ad Aquilonem in Cheslon: & de-
scendit in Bethsames, transitq. in
11 Thamna. * & peruenit contra A-
quilonem partis Accaron ex late-
re: inclinaturq. Sechrona, & transit
montem Baala: peruenitq. in Ieb-
neel, & magni maris contra occi-
12 dentem fine concluditur.* hi sunt
termini filiorum Iuda per circui-
13 tum in cognationibus suis. * Ca-
leb vero filio Iephone dedit par-
tem in medio filiorum Iuda, sicut
præceperat ei Dominus : Cariath
D Arbe patris Enac, ipsa est Hebron. ||Iudic. 1. c. 10
14 * || Deleuitq. ex ea Caleb tres fi-
lios Enac, Sesai & Ahimā & Thol-
15 mai de stirpe Enac. * Atque inde
conscendens venit ad habitatores
Dabir, quæ prius vocabatur Ca-
riath Sepher, id est, ciuitas littera-
16 rum.* Dixitq. Caleb: Qui percus-
serit Cariath Sepher, & ceperit eā,
dabo ei Axam filiam meam vxo-
17 rem.*Cepitq. eam Othoniel filius
Cenez frater Caleb iunior: deditq.
ei Axam filiam suam vxorem.
18 * Quæ, cum pergerent simul, suasa
est a viro suo vt peteret a patre suo
agrum, suspirauitq. vt sedebat in
asino. Cui Caleb: Quid habes, in-
19 quit? * At illa respondit: Da mihi
E benedictionem : Terram australē
& arentem dedisti mihi, iunge &
irriguam. Dedit itaque ei Caleb
20 irriguū superius & inferius. * Hæc
est possessio tribus filiorum Iuda
21 per cognationes suas. *Erantq. ci-
uitates ab extremis partibus filio-
rum Iuda iuxta terminos Edom
a Meridie : Cabseel & Eder &
22 Iagur, * & Cina & Dimona &
23 Adada, * & Cades, & Asor, &
24 Iethnam, * Ziph & Telem & Ba-
25 loth, * Asor noua & Carioth, Hes-
26 ron, hæc est Asor.* Amam, Sama,
27 & Molada, * & Asergadda &
28 Hassemon & Bethphelet, * & Ha-
sersual & Bersabee & Baziothia,
29 * & Baala & Iim & Esem, * & El-
30 tholad & Cesil & Harma, * & Si-
31 celeg & Medemena & Sensenna,
32 * Lebaoth & Selim & Aen & Re-
mon. omnes ciuitates vigintino-
33 uem, & villæ earum. * In Campe-
F stribus vero: Estaol & Sarea &
34 Asena, * & Zanoe & Ængannim
35 & Taphua & Enaim, * & Ieri-
moth & Adullam, Socho & Aze-
36 ca, * & Saraim & Adithaim & Ge-
dera & Gederothaim : vrbes qua-
tuorde-

tuordecim, & villæ earū.* Sanan & 37
Hadassa & Magdalgad,* Delean & 38
Masepha & Iecthel,* Lachis & Ba 39
seath & Eglon,* Chebbō & Lehe- 40
man & Cethlis * & Gideroth & 41
Bethdagō & Naama & Maceda: ci
uitates sedecim, & villæ earū.* La- 42
bana & Ether & Asan, * Iephtha 43
& Esna, & Nesib, * & Ceila & 44
Achzib & Maresa: ciuitates nouē,
& villæ earum.* Accaron cum vi- 45
cis & villulis suis. * Ab Accaron 46
vsque ad mare: omnia quæ vergūt
ad Azotum & viculos eius.* Azo- 47
tus cum vicis & villulis suis. Gaza
cum vicis & villulis suis, vsque ad
torrentem Ægypti, & mare magnū
terminus eius. * Et in monte: Sa- 48
mir & Iether & Socoth * & Danna 49
& Cariathsenna, hæc est Dabir:
* Anab & Istemo & Anim, * Go- 50
sen & Olon & Gilo: ciuitates vn- 51
decim & villæ earum. * Arab & G
Ruma & Esaan, * & Ianum & 52
Beththaphua & Apheca,* Athma- 53
tha & Cariatharbe, hæc est Hebrō, 54
& Sior: ciuitates nouem, & villæ
earum.* Maon & Carmel & Ziph 55
& Iota, * Iezrael & Iucadam & 56
Zanoë,* Accain, Gabaa & Tham- 57
na: ciuitates decem, & villæ earū.
* Halhul, & Bessur, & Gedor,* Ma- 58
reth, & Bethanoth, & Eltecon: ci- 59
uitates sex & villæ earum. * Ca- 60
riathbaal, hæc est Cariathiarim
vrbs siluarum, & Arebba: ciuita-
tes duæ, & villæ earum.* In deser- 61
to Betharaba, Meddin, & Sachacha
* & Nebsan, & ciuitas salis, & En- 62
gaddi: ciuitates sex, & villæ earū.
* Iebusæum autem habitatorem 63
Ierusalem non potuerunt filij Iu-
da delere: habitauitq. Iebusæus
cum filijs Iuda in Ierusalem vsque
in præsentem diem.

CAP. XVI.

Cecidit quoque sors filiorum 1
Ioseph ab Iordane contra Ie- A
richo & aquas eius ab Oriente: so-
litudo quæ ascendit de Iericho ad
montem Bethel: * & egreditur de 2
Bethel Luza: transitq. terminum
Archi, Atharoth. * & descendit ad 3
Occidentem iuxta terminū Ieph- B
leti, vsque ad terminos Beth ho-
ron inferioris, & Gazer: finiunturq.
regiones eius mari magno: * posse- 4
deruntq. filij Ioseph Manasses &
5 Ephraim. * Et factus est terminus
filiorum Ephraim per cognatio-
nes suas: & possessio eorum con-
tra Orientem Ataroth addar vsque
6 Beth horon superiorem. * Egre-
C diunturq. cōfinia in mare: Mach-
methath vero Aquilonē respicit,
& circuit terminos contra Orien-
tem in Thanathselo: & pertransit
7 ab Oriente Ianoë. * descendit de
Ianoë in Ataroth & Naaratha: &
peruenit in Iericho, egrediturq. ad
8 Iordanem.* De Taphua pertransit
contra mare in Vallem arundineti,
suntq. egressus eius in mare sal-
D sissimum. hæc est possessio tribus
filiorū Ephraim per familias suas.
9 * Vrbesq. separatæ sunt filijs E-
phraim in medio possessionis fi-
10 liorū Manasse, & villæ earum.* Et
non interfecerunt filij Ephraim
Chananæū, qui habitabat in Ga-
zer: habitauitq. Chananæus in
medio Ephraim vsque in diem
hanc tributarius.

CAP. XVII.

1 Cecidit autem sors tribui Ma-
A nasse (ipse enim est primoge-
nitus Ioseph) Machir primogenito
Manasse patri Galaad, qui fuit vir
pugnator, habuitq. possessionem
2 Galaad & Basan: * ‖ & reliquis fi- ‖ Num. 26. d. 30
liorū Manasse iuxta familias suas,
filijs Abiezer, & filijs Helec, & fi-
lijs Esriel, & filijs Sechem, & filijs
Hepher, & filijs Semida. isti sunt
filij Manasse filij Ioseph, mares,
3 per cognationes suas. * ‖ Salphaad ‖ Num. 27. a. 1. & 36. d. 11
vero filio Hepher filij Galaad filij
Machir filij Manasse non erant fi-
lij, sed solæ filiæ: quarum ista sunt
nomina, Maala & Noa & Hegla &
4 Melcha & Thersa.* Veneruntq. in
conspectu Eleazari sacerdotis, &
Iosue filij Nun, & principum di-
centes: Dominus præcepit per ma-
num Moysi, vt daretur nobis pos-
sessio in medio fratrum nostrorū.
Deditq. eis iuxta imperium Do-
mini possessionem in medio fra-
5 trum patris earum. * Et ecide-
runt funiculi Manasse, decem, abs-
B que Terra Galaad & Basan trans
6 Iordanem. * Filiæ enim Manasse
possederunt hereditatem in medio
filiorum eius. Terra autem Galaad
cecidit in sortem filiorum Manas-
7 se qui reliqui erant. * Fuitq. ter-

minus Manasse ab Aser, Mach-
methat quæ respicit Sichem: &
egreditur ad dextram iuxta habi-
tatores Fontis Taphuæ. * Etenim 8
in sorte Manasse ceciderat Terra
Taphuæ, quæ est iuxta terminos
Manasse filiorum Ephraim. * De- 9
scenditq. terminus Vallis arundi-
neti in meridiem torrentis ciuita-
tum Ephraim, quæ in medio sunt
vrbium Manasse: terminus Ma-
nasse ab Aquilone torrentis, &
exitus eius pergit ad mare: * ita 10
vt possessio Ephraim sit ab Au- C
stro, & ab Aquilone Manasse, &
vtramque claudat mare, & coniũ-
gantur sibi in tribu Aser ab Aqui-
lone, & in tribu Issachar ab Orien-
te. * Fuitq. hereditas Manasse in 11
Issachar & in Aser, Bethsan & vi-
culi eius, & Ieblaam cum viculis
suis, & habitatores Dor cum op-
pidis suis, habitatores quoque
Endor cum viculis suis: similiterq.
habitatores Thenac cum viculis
suis, & habitatores Mageddo cum
viculis suis, & tertia pars vrbis
Nopheth.* Nec potuerũt filij Ma- 12
nasse has ciuitates subuertere, sed
cœpit Chananæus habitare in ter-
ra sua. * Postquam autem conua- 13
luerunt filij Israel, subiecerunt
Chananæos, & fecerunt sibi tribu
tarios, nec interfecerunt eos. * Lo- 14
cutiq. sunt filij Ioseph ad Iosue, & D
dixerunt: Quare dedisti mihi pos-
sessionem sortis & funiculi vnius,
cum sim tantæ multitudinis, & be
nedixerit mihi Dominus? * Ad 15
quos Iosue ait: Si populus multus
es, ascende in siluam, & succide ti-
bi spatia in Terra Pherezæi & Ra-
phaim: quia angusta est tibi posses
sio montis Ephraim.*Cui respon- 16
derunt filij Ioseph: Nõ poterimus
ad montana conscendere, cũ fer-
reis curribus vtãtur Chananæi, qui
habitant in terra campestri, in qua
sitæ sunt Bethsan cum viculis suis,
& Iezrael mediam possidens vallẽ.
* Dixitq. Iosue ad domũ Ioseph, 17
Ephraim & Manasse: Populus mul
tus es, & magnæ fortitudinis, non
habebis sortem vnam, * sed trans- 18
ibis ad montem, & succides tibi,
atque purgabis ad habitandum
spatia: & poteris vltra procedere
cum subuerteris Chananæum,
quem dicis ferreos habere currus,
& esse fortissimum.

CAP. XVIII.

1 A Congregatiq. sunt omnes filij
Israel in Silo, ibiq. fixerunt ta
bernaculum testimonij, & fuit eis
2 Terra subiecta.* Remanserant au-
tem filiorum Israel septem tribus,
quæ necdũ acceperãt possessiones
3 suas. * Ad quos Iosue ait: Vsque-
quo marcetis ignauia, & nõ intra-
tis ad possidendam Terram, quam
Dominus Deus patrum vestrorũ
4 dedit vobis? * Eligite de singulis
tribubus ternos viros, vt mittam
eos, & pergant atque circumeant
Terrã, & describant eam iuxta nu-
merum vniuscuiusque multitudi-
nis: referãtq. ad me quod descripse
5 rint. * Diuidite vobis Terram in
septem partes. Iudas sit in termi-
nis suis ab australi plaga, & domus
6 Ioseph ab Aquilone. * mediam
inter hos Terram in septem par-
tes describite: & huc venietis ad
me, vt coram Domino Deo vestro
7 mittam vobis hic sortem: * quia
non est inter vos pars Leuitarum,
sed sacerdotium Domini est eorũ
hereditas. Gad autem & Ruben, &
B dimidia tribus Manasse iam acce-
perant possessiones suas trans Ior-
danem ad Orientalem plagã: quas
dedit eis Moyses famulus Domi-
8 ni. * Cumq. surrexissent viri, vt
pergerent ad describendam terrã,
præcepit eis Iosue, dicens: Circuite
Terram, & describite eam, ac re-
uertimini ad me: vt hic coram Do
mino, in Silo mittam vobis sortẽ.
9 * Itaque pertexerunt: & lustrantes
eam, in septem partes diuiserunt,
scribentes in volumine. Reuersiq.
10 sunt ad Iosue in castra Silo. * Qui
misit sortes coram Domino in Si-
lo, diuisitq. Terram filijs Israel in
11 septem partes. * Et ascendit sors
prima filiorum Beniamin per fa-
milias suas, vt possiderent Terram
inter filios Iuda & filios Ioseph.
12 * Fuitq. terminus eorum contra
Aquilonem a Iordane: pergens iux
ta latus Iericho septẽtrionalis pla-
gæ, & inde contra Occidentem ad
montana conscendens, & perue-
niens ad solitudinem Bethauen,
13 * atque pertransiens iuxta ‖ Luzã ‖Gen.28.d.
ad Meridiem, ipsa est Bethel: de- 19
scenditq in Ataroth addar in mõ-
tem, qui est ad Meridiem Beth ho-
14 ron inferioris. * Et inclinatur cir-
C cuiens contra mare ad Meridiem
montis

montis qui respicit Beth horon
contra Africum: suntq. exitus eius
in Cariath baal, quæ vocatur &
Cariathiarim, vrbem filiorũ Iuda.
hæc est plaga contra mare, ad Oc-
cidentẽ.* A Meridie autem ex par- 15
te Cariathiarim egreditur termi-
nus cõtra mare, & peruenit vsque
ad fontem aquarũ Nephtoa.* De- 16
scenditq. in partem montis, qui
respicit Vallem filiorum Ennom:
& est contra septentrionalem pla-
gam in extrema parte Vallis Ra-
phaim. Descenditq. in Geennom
(id est, Vallem Ennom) iuxta latus
Iebusæi ad Austrũ: & peruenit ad
Fontem Rogel,* transiẽs ad Aqui- 17
lonem, & egrediens ad Ensemes,
id est fontem solis: * & pertransit 18
vsque ad tumulos, qui sunt e re- D
gione Ascensus Adommim: de-
scẽditq. ad Abenboen, id est, lapi-
dem Boen filij Ruben: & pertran-
sit ex latere Aquilonis ad campe-
stria: descenditq. in planitiem,* & 19
prætergreditur contra Aquilonem
Beth hagla: suntq. exitus eius con-
tra linguam maris salsissimi ab A-
quilone in fine Iordanis ad austra
lem plagam:* qui est terminus il- 20
lius ab Oriente. hæc est possessio
filiorum Beniamin per terminos
suos in circuitu, & familias suas.
* Fueruntq. ciuitates eius, Iericho 21
& Beth hagla & Vallis Casis,* Beth 22
Araba & Samaraim & Bethel * & 23
Auim & Aphara & Ophera,* Vil- 24
la Emona & Ophni & Gabee: ci-
uitates duodecim, & villæ earum.
* Gabaon & Rama & Beroth,* & 25
Mesphe & Caphara, & Amosa *& 26
Recem, Iarephel & Tharela,* & 27
Sela, Eleph, & Iebus, quæ est Ieru- 28
salem, Gabaath & Cariath: ciuita-
tes quattuordecim, & villæ earum.
Hæc est possessio filiorum Benia-
min iuxta familias suas.

CAP. XIX.

ET egressa est sors secunda fi- 1
liorum Simeon per cognatio- A
nes suas: fuitq. hereditas * eorum 2
in medio possessionis filiorum Iu-
da: Bersabee & Sabee & Molada
* & Hasersual, Bala & Asem * & 3
Eltholad, Bethul & Harma * & Si- 4
celeg & Bethmarchaboth & Ha- 5
sersusa * & Bethlebaoth & Saro- 6
hen: ciuitates tredecim, & villæ ea-
rum.* Ain & Remmon & Athar 7
& Asan: ciuitates quattuor, &
8 villæ earum: * omnes viculi per
circuitum vrbium istarum vsque
ad Baalath Beer Ramath contra
australem plagam. Hæc est here-
ditas filiorum Simeon iuxta co-
9 gnationes suas, * in possessione &
funiculo filiorum Iuda: quia ma-
ior erat. & idcirco filij Simeon
possederunt in medio hereditatis
10 eorum.* Ceciditq. sors tertia fi-
liorum Zabulon per cognationes
suas: & factus est terminus posses-
11 sionis eorum vsque Sarid.* Ascen-
ditq. de Mari & Merala, & perue-
nit in Debbaseth, vsque ad torren-
12 tem qui est contra Ieconam.* Et
reuertitur de Sared contra Orien-
tem in fines Ceseleththabor: &
egreditur ad Dabereth, ascenditq.
13 contra Iaphie.* Et inde pertran-
sit vsque ad orientalem plagam
Gethhepher & Thacasin: & egre-
ditur in Remmõ, Amthar & Noa.
14 * Et circuit ad Aquilonem Hana-
B thon: suntq. egressus eius Vallis
15 Iephtahel,* & Cateth & Naalol &
Semeron & Ierala & Bethlehem:
ciuitates duodecim, & villæ earum.
16 * Hæc est hereditas tribus filiorũ
Zabulon per cognationes suas, vr-
17 bes & viculi earum.* Issachar
egressa est sors quarta per cogna-
18 tiones suas.* fuitq. eius hereditas
19 Iezrael & Casaloth & Sunem * &
Hapharaim & Seon, & Anaharath
20 * & Rabboth & Cesion, Abes,* &
21 Rameth, & Enganim, & Enhad-
22 da & Bethpheses.* Et peruenit
terminus eius vsque Thabor &
Sehesima & Bethsames: eruntq.
exitus eius Iordanis: ciuitates se-
23 decim, & villæ earum.* Hæc est
possessio filiorum Issachar per co-
gnationes suas, vrbes, & viculi ea-
24 rum.* Ceciditq. sors quinta tri-
bui filiorum Aser per cognationes
25 suas:* fuitq. terminus eorũ Hal-
cath & Chali & Beten & Axaph
26 *& Elmelech & Amaad & Messal:
& peruenit vsque ad Carmelum
27 maris & Sihor & Labanath.* Ac
reuertitur contra orientem Beth-
dagon: & pertransit vsque Zabulõ
& Vallem Iephthael contra Aqui-
C lonem in Bethemec & Nehiel. E-
28 greditur q ad læuam Cabul,* &
Abran & Rohob & Hamon & Ca
na, vsque ad Sidonem magnam.
29 * reuertiturq. in Horma vsque ad

ciuitatem munitiſſimã Tyrum, &
vſque Hoſa: eruntq. exitus eius in
mare de funiculo Achziba: * & 30
Amma & Aphec & Rohob. ciuita-
tes vigintiduæ, & villæ earũ.* Hæc 31
eſt poſſeſſio filiorum Aſer per co-
gnationes ſuas, vrbesq. & viculi
earum. * Filiorum Nephthali ſex- 32
ta ſors cecidit per familias ſuas:
* & cœpit terminus de Heleph & 33
Elon in Saananim, & Adami, quæ
eſt Neceb, & Iebnael vſque Lecũ:
& egreſſus eorum vſque ad Iorda-
nem: * reuertiturq. terminus con- 34
tra Occidentem in Azanotthabor,
atque inde egreditur in Hucuca,
& pertranſit in Zabulon contra
Meridiem, & in Aſer contra Occi-
dentem, & in Iuda ad Iordanem
contra ortum ſolis.* ciuitates mu- 35
nitiſſimæ, Aſſedim, Ser, & Emath,
& Reccath & Cenereth, * & Ede- 36
ma & Arama, Aſor * & Cedes & 37
Edrai, Enhaſor * & Ieron & Mag- 38
dalel, Horẽ & Bethanath & Beth-
ſames: ciuitates decem & nouem,
& villæ earum. * Hæc eſt poſſeſ- 39
ſio tribus filiorum Nephthali per
cognationes ſuas, vrbes & viculi
earum. * Tribui filiorum Dan 40
per familias ſuas egreſſa eſt ſors
ſeptima: * & fuit terminus poſſeſ- 41
ſionis eius Sara & Eſthaol, & Hir- D
ſemes, id eſt ciuitas ſolis. * Se- 42
lebin & Aialon & Iethela,* Elon 43
& Themna & Acron, * Elthece, 44
Gebbethon & Balaath, * & Iud 45
& Bane & Barac & Gethremmon:
* & Meiarcon & Arecon, cum 46
termino qui reſpicit Ioppen, * & 47
ipſo fine concluditur. Aſcende-
runtq. filij Dan, & pugnauerunt
contra Leſem, ceperuntq. eam:
& percuſſerunt eam in ore gladij,
& poſſederunt, & habitauerunt
in ea, vocantes nomen eius Le-
ſem Dan, ex nomine Dan patris
ſui. * Hæc eſt poſſeſſio tribus fi- 48
liorum Dan, per cognationes ſuas,
vrbes & viculi earum. * Cumq. 49
compleſſet ſorte diuidere Terram
ſingulis per tribus ſuas, dederunt
filij Iſrael poſſeſſionem Ioſue filio
Nun in medio ſui,* iuxta præcep- 50
tum Domini, vrbem quam poſtu-
lauit, Thamnath Saraa in monte
Ephraim: & ædificauit ciuitatem,
habitauitq. in ea. * Hæ ſunt poſ- 51
ſeſſiones, quas ſorte diuiſerunt
Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius
Nun, & principes familiarum, ac
tribuum filiorum Iſrael in Silo, co
ram Domino ad oſtiũ tabernacu-
li teſtimonij, partitiq. ſunt Terrã.

CAP. XX.

1 ET locutus eſt Dominus ad Io-
A ſue, dicens: Loquere filijs
2 Iſrael, & dic eis: * Separate vr-
bes fugitiuorum, ‖ de quibus lo- ‖ Num. 35. a. 9
cutus ſum ad vos per manum
3 Moyſi; * vt confugiat ad eas qui- Deut. 19. a. 2
cumque animam percuſſerit ne-
ſcius: & poſſit euadere iram pro-
4 ximi, qui vltor eſt ſanguinis:* cum
B ad vnam harum confugerit ciuita-
tum, ſtabit ante portam ciuitatis,
& loquetur ſenioribus vrbis il-
lius ea, quæ ſe comprobent inno-
centem: ſicq. ſuſcipient eum, &
dabunt ei locum ad habitandum.
5 * Cumq. vltor ſanguinis eum fue-
rit perſecutus, non tradent in ma-
nus eius: quia ignorans percuſſit
proximum eius, nec ante biduum,
triduumve eius probatur inimi-
6 cus. * Et habitabit in ciuitate
C illa, donec ſtet ante iudicium
cauſam reddens facti ſui, & mo-
riatur ſacerdos magnus, qui fuerit
in illo tempore: tunc reuertetur
homicida, & ingredietur ciuitatem
& domum ſuam de qua fugerat.
7 * Decreueruntq. Cedes in Galilæa
montis Nephthali, & Sichem in
monte Ephraim, & Cariatharbe,
ipſa eſt Hebron in monte Iuda.
8 * Et trans Iordanem contra Orien
D talem plagam Iericho, ‖ ſtatue- ‖ Deut. 5. g. 43
runt Boſor, quæ ſita eſt in cam-
peſtri ſolitudine de tribu Ruben, &
Ramoth in Galaad de tribu Gad,
& Gaulon in Baſan de tribu Ma-
9 naſſe. * Hæ ciuitates conſtitutæ
ſunt cunctis filijs Iſrael, & adue-
nis, qui habitabant inter eos: vt
fugeret ad eas qui animam neſcius
percuſſiſſet, & non moreretur
in manu proximi, effuſum ſan-
guinem vindicare cupientis, do-
nec ſtaret ante populum expoſitu-
rus cauſam ſuam.

CAP. XXI.

1 ACceſſeruntq. principes fami-
A liarum Leui ad Eleazarum
ſacerdotem, & Ioſue filium Nun,
& ad duces cognationum per ſin-

gulas tribus filiorum Israel: * lo- 2
cutiq. sunt ad eos in Silo Terræ
‖ Num. 35. a. 2 Chanaan, atque dixerunt: ‖ Do-
minus præcepit per manum Moy-
si, vt darentur nobis vrbes ad ha-
bitandum, & suburbana earum
ad alenda iumenta. * Dederuntq. 3
filij Israel de possessionibus suis
iuxta imperium Domini, ciui-
tates & suburbana earum. * E- 4
gressaq. est sors in familiam
Caath filiorum Aaron sacerdotis
de tribubus Iuda, & Simeon, &
Beniamin, ciuitates tredecim.
* Et reliquis filiorum Caath, id 5
est Leuitis, qui superfuerant de
tribubus Ephraim, & Dan, & di-
midia tribu Manasse, ciuitates de-
cem. * Porro filijs Gerson egressa 6
est sors, vt acciperent de tribubus
Issachar & Aser & Nephthali, di-
midiaq. tribu Manasse in Basan
ciuitates numero tredecim. * Et 7
filijs Merari per cognationes suas
de tribubus Ruben & Gad &
Zabulon vrbes duodecim. * De- 8
deruntq. filij Israel Leuitis ciui-
tates & suburbana earum, sicut
præcepit Dominus per manum
Moysi, singulis sorte tribuentes.
* De tribubus filiorum Iuda & 9
Simeon dedit Iosue ciuitates: B
‖ 1. Par. 6. a. 2 ‖ quarum ista sunt nomina, * fi- 10
lijs Aaron per familias Caath
Leuitici generis (prima enim
sors illis egressa est) * Cariathar- 11
be patris Enac, quæ vocatur He-
bron, in monte Iuda, & suburba-
‖ s. 14. d. 14 na eius per circuitum. * ‖ Agros 12
vero, & villas eius dederat Caleb
filio Iephone ad possidendum.
* Dedit ergo filijs Aaron sacerdo- 13
tis Hebron confugij ciuitatem, ac
suburbana eius: & Lobnam cum
suburbanis suis: * & Iether, & E- 14
stemo, * & Holon, & Dabir, * & 15
Ain, & Ieta, & Bethsames, cum 16
suburbanis suis: ciuitates nouem
de tribubus, vt dictum est, dua-
bus. * De tribu autem filiorum 17
Beniamin, Gabaon, & Gabae, * & 18
Anathoth & Almon, cum sub-
urbanis suis: ciuitates quattuor.
* Omnes simul ciuitates filiorum 19
Aaron sacerdotis, tredecim,
cum suburbanis suis. * Reliquis 20
vero per familias filiorum Caath
Leuitici generis hæc est data pos-
sessio. * De tribu Ephraim vrbes 21
confugij, Sichem cum suburbanis
suis in monte Ephraim, & Gazer
22 * & Cibsaim & Beth horon, cum
suburbanis suis, ciuitates quat-
23 tuor. * De tribu quoque Dan, El-
C theco, & Gabathon, * & Aialon
24 & Gethremmon, cum suburbanis
25 suis, ciuitates quattuor. * Porro
de dimidia tribu Manasse, Tha-
nach & Gethremmon, cum sub-
26 urbanis suis ciuitates duæ. * Om-
nes ciuitates decem, & suburbana
earum, datæ sunt filijs Caath infe-
27 rioris gradus. * Filijs quoque Ger-
son Leuitici generis dedit de di-
midia tribu Manasse confugij ci-
uitates, Gaulon in Basan, & Bos-
ram, cum suburbanis suis, ciuita-
28 tes duas. * Porro de tribu Issachar,
29 Cesion, & Dabereth, * & Iara-
moth, & Engannim, cum subur-
30 banis suis, ciuitates quattuor. * De
tribu autē Aser, Masal & Abdon,
31 * & Helcath, & Rohob, cum sub-
urbanis suis, ciuitates quattuor.
32 * De tribu quoque Nephthali ci-
uitates cōfugij, Cedes in Galilæa,
& Hammoth Dor, & Carthan,
cum suburbanis suis, ciuitates
33 tres. * Omnes vrbes familiarum
Gerson, tredecim, cum subur-
34 banis suis. * Filijs autem Merari
Leuitis inferioris gradus per fami-
lias suas data est de tribu Zabu-
35 lon, Iecnam & Cartha * & Dam-
na & Naalol, ciuitates quattuor
36 cum suburbanis suis. * De tribu
D Ruben vltra Iordanem contra Ie-
richo ciuitates refugij, Bosor in
solitudine, Misor & Iaser & Ieth-
son & Mephaath, ciuitates quat-
37 tuor cum suburbanis suis. * De
tribu Gad ciuitates confugij, Ra-
moth in Galaad, & Manaim &
Hesebon & Iazer, ciuitates quat-
38 tuor cum suburbanis suis. * Om-
nes vrbes filiorum Merari per fa-
milias & cognationes suas, duo-
39 decim. * Itaque ciuitates vni-
uersæ Leuitarum in medio posses-
sionis filiorum Israel fuerunt qua-
40 draginta octo * cum suburbanis
suis, singulæ per familias distri-
41 butæ. * Deditq Dominus Deus
Israeli omnem Terram, quam
traditurum se patribus eorum iu-
rauerat: & possederunt illam, at-
42 que habitauerūt in ea. * Dataq. est
ab eo pax in omnes per circuitum
nationes: nullusq. eis hostiū resi-
stere ausus est, sed cuncti in eorū
ditio-

ditionem redacti sunt. * Ne vnum 43
quidem verbum, quod illis præ-
stiturum se esse promiserat, irri-
tum fuit, sed rebus expleta sunt
omnia.

CAP. XXII.

1 EOdem tempore vocauit Iosue
A Rubenitas, & Gaditas, & di-
midiam tribum Manasse, * dixitq.
2 ad eos: Fecistis omnia quæ præce-
pit vobis Moyses famulus Domi-
ni: mihi quoque in omnibus obe-
distis, * nec reliquistis fratres ve-
3 stros longo tempore, vsque in præ-
sentem diem, custodientes impe-
rium Domini Dei vestri. * Quia
4 igitur dedit Dominus Deus vester
fratribus vestris quietem & pacē,
sicut pollicitus est: reuertimini, &
ite in tabernacula vestra, & in ter-
‖ Num. 32. f. 31. Sup. 13. b. 8 ram possessionis, ‖ quam tradidit
vobis Moyses famulus Domini
trans Iordanem: * ita dumtaxat, 5
vt custodiatis attente, & opere com
pleatis mandatum & legem quam
præcepit vobis Moyses famulus
Domini, vt diligatis Dominum
Deum vestrum, & ambuletis in
omnibus vijs eius, & obseruetis
mandata illius, adhæreatisq. ei, B
ac seruiatis in omni corde, &
in omni anima vestra. * Be- 6
nedixitq. eis Iosue, & dimisit
eos. Qui reuersi sunt in taberna-
cula sua. * Dimidiæ autem tribui 7
Manasse possessionem Moyses de-
derat in Basan: & idcirco mediæ,
quæ superfuit, dedit Iosue sortem
inter ceteros fratres suos trans Ior
danem ad Occidentalem plagam.
Cumq. dimitteret eos in taberna-
cula sua, & benedixisset eis, * di- 8
xit ad eos: In multa substantia at-
que diuitijs reuertimini ad sedes
vestras, cum argento & auro, ære
ac ferro, & veste multiplici: diuidi-
te prædam hostium cum fratribus
vestris. * Reuersiq. sunt, & abie- 9
runt filij Ruben, & filij Gad, & di-
midia tribus Manasse, a filijs If-
rael de Silo, quæ sita est in Cha-
naan, vt intrarent Galaad Terram
possessionis suæ, quam obtinue-
rant iuxta imperium Domini in
manu Moysi. * Cumq. venissent 10
ad tumulos Iordanis in Terram C
Chanaan, ædificauerunt iuxta
Iordanem altare infinitæ magnitu

11 dinis. * Quod cum audissent fi-
lij Israel, & ad eos certi nuncij
detulissent ædificasse filios Ru-
ben, & Gad, & dimidiæ tribus
Manasse altare in Terra Chanaan,
super Iordanis tumulos contra fi-
12 lios Israel: * conuenerunt omnes
in Silo, vt ascenderent, & dimica-
13 rent contra eos. * Et interim mi-
serunt ad illos in Terram Galaad
Phinees filium Eleazari sacerdo-
14 tis, * & decem principes cum eo,
singulos de singulis tribubus.
15 * Qui venerunt ad filios Ruben,
& Gad, & dimidiæ tribus Manas-
se in Terram Galaad, dixeruntq.
16 ad eos. * Hæc mandat omnis po-
pulus Domini: Quæ est ista trans-
gressio? Cur reliquistis Dominum
Deum Israel, ædificantes altare sa-
crilegum, & a cultu illius rece-
17 dentes? * An parum vobis est
D ‖ quod peccastis in Beelphegor, & ‖ Num. 25. a. 4
vsque in præsentem diem macula
huius sceleris in nobis permanet? Deut. 4. a. 3
multiq. de populo corruerunt.
18 * Et vos hodie reliquistis Dominū
& cras in vniuersum Israel ira eius
19 deſæuiet. * Quod si putatis im-
mundam esse terram possessionis
vestræ, transite ad Terram, in qua
tabernaculum Domini est, & ha-
bitate inter nos: tantum vt a Do-
mino, & a nostro consortio non
recedatis, ædificato altari præter
20 altare Domini Dei nostri. * ‖ Non- ‖ Sup. 7. a. 1
ne Achan filius Zare præterijt mā-
datum Domini, & super omnem
populum Israel ira eius incubuit?
Et ille erat vnus homo, atque vti-
nam solus perijsset in scelere suo.
21 * Responderuntq. filij Ruben &
E Gad, & dimidia tribus Manasse
22 principibus legationis Israel: * For-
tissimus Deus Dominus, Fortissi-
mus Deus Dominus, ipse nouit, &
Israel simul intelliget: si præuari-
cationis animo, hoc altare con-
struximus, non custodiat nos, sed
23 puniat nos in præsenti: * & si ea
mente fecimus vt holocausta, &
sacrificium, & pacificas victimas
super eo imponeremus, ipse quæ-
24 rat & iudicet: * & non ea magis
cogitatione atque tractatu, vt di-
ceremus: Cras dicent filij vestri
filijs nostris: Quid vobis & Do-
25 mino Deo Israel? * terminum
posuit Dominus inter nos & vos,
o filij Ruben, & filij Gad, Iorda-
nem

nem fluuium: & idcirco partem
non habetis in Domino. Et per
hanc occasionem auertent filij
vestri filios nostros a timore Do-
mini. Putauimus itaque melius,
* & diximus: Extruamus nobis 26
altare, non in holocausta, neque F
ad victimas offerendas, * sed 27
in testimonium inter nos & vos,
& sobolem nostram vestramq.
progeniem, vt seruiamus Domi-
no, & iuris nostri sit offerre &
holocausta, & victimas, & pacifi-
cas hostias: & nequaquam dicant
cras filij vestri filijs nostris: Non
est vobis pars in Domino.* Quod 28
si voluerint dicere, respondebunt
eis: Ecce altare Domini, quod
fecerunt patres nostri, non in
holocausta, neque in sacrificium,
sed in testimonium nostrum ac
vestrum. * Absit a nobis hoc 29
scelus vt recedamus a Domino,
& eius vestigia relinquamus ex-
tructo altari ad holocausta, &
sacrificia, & victimas offerendas,
præter altare Domini Dei nostri,
quod extructum est ante taber-
naculum eius. * Quibus auditis, 30
Phinees sacerdos, & principes le-
gationis Israel, qui erant cum eo,
placati sunt: & verba filiorum
Ruben, & Gad, & dimidiæ tri-
bus Manasse, libentissime susce- G
perunt. * Dixitq. Phinees filius 31
Eleazari sacerdos ad eos: Nunc
scimus quòd nobiscum sit Domi-
nus, quoniam alieni estis a præ-
uaricatione hac, & liberastis fi-
lios Israel de manu Domini.* Re- 32
uersusq. est cum principibus a fi-
lijs Ruben & Gad de Terra Ga-
laad, finium Chanaan ad filios
Israel, & retulit eis. * Placuitq. 33
sermo cunctis audientibus. Et
laudauerunt Deum filij Israel, &
nequaquam vltra dixerunt, vt
ascenderent contra eos, atque
pugnarent, & delerent Terram
possessionis eorum. * Vocaue- 34
runtq. filij Ruben, & filij Gad
altare, quod extruxerant Testimo-
nium nostrum, quòd Dominus ip-
se sit Deus.

CAP. XXIII.

EVoluto autem multo tempo- 1
re, postquam pacem dederat A
Dominus Israeli, subiectis in gy-
ro nationibus vniuersis, & Iosue
iam longæuo, & persenilis ætatis:
2 * vocauit Iosue omnem Israelem,
maioresq. natu, & principes ac
duces, & magistros, dixitq. ad
eos: Ego senui, & progressioris
3 ætatis sum: * vosq. cernitis om-
nia, quæ fecerit Dominus Deus
vester cunctis per circuitum na-
tionibus, quo modo pro vobis ip-
4 se pugnauerit: * & nunc quia vo-
bis sorte diuisit omnem Terram,
ab Orientali parte Iordanis vsque
ad mare magnum, multæq. adhuc
5 supersunt nationes: * Dominus
B Deus vester disperdet eas & aufe-
ret a facie vestra, & possidebitis
Terram, sicut vobis pollicitus est.
6 * tantum confortamini, & estote
soliciti, vt custodiatis cuncta quæ
scripta sunt in volumine legis
Moysi: & non declinetis ab eis
neque ad dexteram neque ad sini-
7 stram: * ne postquam intraueritis
ad Gentes, quæ inter vos futuræ
sunt, iuretis in nomine deorum
earum, & seruiatis eis, & adore-
8 tis illos: * sed adhæreatis Domi-
no Deo vestro: quod fecistis vs-
9 que in diem hanc. * Et tunc au-
feret Dominus Deus in conspectu
vestro gentes magnas & robustis-
C simas, & nullus vobis resistere po-
10 terit. * Vnus e vobis persequetur
hostium mille viros: quia Domi-
nus Deus vester pro vobis ipse
pugnabit, sicut pollicitus est.
11 * Hoc tantum diligentissime præ-
cauete, vt diligatis Dominum Deũ
12 vestrum.* Quod si volueritis gen-
tium harum, quæ inter vos habi-
tant, erroribus adhærere, & cum
eis miscere connubia, atque ami-
13 citias copulare:* iam nunc scitote
quòd Dominus Deus vester non
eas deleat ante faciem vestram,
sed sint vobis in foueam ac la-
queum, & offendiculum ex latere
vestro, & sudes in oculis vestris,
D donec vos auferat atque disperdat
de Terra hac optima, quam tradi-
14 dit vobis. * ‖ En ego hodie ingre- ‖3.Reg.2.a.
dior viam vniuersæ terræ, & toto 2
animo cognoscetis quod de om-
nibus verbis, quæ se Dominus
præstiturum vobis esse pollicitus
est, vnum nõ præterierit incassum.
15 * Sicut ergo impleuit opere quod
promisit, & prospera cuncta vene-
runt; sic adducet super vos quid-

quid malorum comminatus est,
donec vos auferat atque disperdat
de Terra hac optima, quam tradi-
dit vobis, * eo quod prætereritis 16
pactum Domini Dei vestri, quod
pepigit vobiscum, & seruieritis
dijs alienis, & adoraueritis eos:
cito atque velociter consurget in
vos furor Domini, & auferemi-
ni ab hac Terra optima, quam tra-
didit vobis.

CAP. XXIIII.

Congregauitq. Iosue omnes 1
tribus Israel in Sichem, & vo- A
cauit maiores natu, ac principes,
& iudices, & magistros: steteruntq.
in conspectu Domini: * & ad po- 2
pulum sic locutus est: Hæc dicit
Dominus Deus Israel: Trans flu-
uium habitauerunt patres vestri ab
initio, Thare pater Abraham, &
Nachor: seruieruntq. dijs alienis.
‖Gen. 11. d. 26 * ‖ Tuli ergo patrem vestrum 3
Abraham de Mesopotamiæ fini-
‖Gen. 21. a. 2 bus: & adduxi eum in Terram
Chanaan: multiplicauiq. semen
‖Gen. 25. d. 26 eius, * ‖ & dedi ei Isaac: ‖ Illiq. rur- 4
sum dedi Iacob & Esau. ‖ E qui-
‖Gen. 36. a. 8 bus, Esau dedi montem Seir ad
possidendum: ‖ Iacob vero, &
‖Gen. 46. a. 6 filij eius descenderunt in Ægyptũ.
* ‖ Misiq. Moysen & Aaron, & 5
‖Exo. 3. c. 10 & 12. f. 37 percussi Ægyptum multis signis B
atque portentis. * Eduxiq. vos & 6
patres vestros de Ægypto, & veni-
stis ad mare: persecutiq. sunt
Ægyptij patres vestros cum curri-
bus & equitatu, vsque ad Mare
rubrum. * Clamauerunt autem 7
‖Exo. 14. b. 9 ad Dominum filij Israel: ‖ qui po-
suit tenebras inter vos & Ægyp-
tios, & adduxit super eos mare, &
operuit eos. Viderunt oculi vestri
cuncta quæ in Ægypto fecerim,
& habitastis in solitudine multo
tempore: * & introduxi vos in Ter- 8
rã Amorrhæi, qui habitabat trans
‖Num. 21. e. 29 Iordanem. ‖ Cumq. pugnarent
contra vos, tradidi eos in manus
vestras, & possedistis Terram eo-
‖Nu. 22. a. 5 rũ, atque interfecistis eos. * ‖ Sur- 9
rexit autem Balac filius Sephor rex
Moab, & pugnauit contra Israe-
lem. Misitq. & vocauit Balaam
filium Beor, vt malediceret vobis: C
* & ego nolui audire eum, sed e- 10
contrario per illum benedixi vo-
bis, & liberaui vos de manu eius.

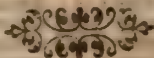
11 * ‖ Transistisq. Iordanem, & ve- ‖ 5. 3. d. 14 & 6. a. 1 & 11. a. 1
nistis ad Iericho. Pugnaueruntq.
cõtra vos viri ciuitatis eius, Amor-
rhæus, & Pherezæus, & Chana-
næus, & Hethæus, & Gergesæus,
& Heuæus, & Iebusæus: & tradidi
12 illos in manus vestras. * ‖ Misiq. ‖ 5. 11. d. 20 Exod. 23. f. 28
ante vos crabrones: & eieci eos de
locis suis, duos reges Amorrhæo-
rum, nõ in gladio nec in arcu tuo. Deu. 7. c. 20
13 * Dediq. vobis Terram, in qua
non laborastis, & vrbes quas non
ædificastis, vt habitaretis in eis:
vineas & olueta, quæ non plan-
14 tastis. * ‖ Nunc ergo timete Do- ‖ 1. Reg. 7. a. 3
minũ, & seruite ei perfecto corde
atque verissimo: & auferte deos, Tob. 14. c. 10
quibus seruierunt patres vestri in
D Mesopotamia & in Ægypto, ac ser-
15 uite Domino. * Sin autem ma-
lum vobis videtur vt Domino ser-
uiatis, optio vobis datur: eligite
hodie quod placet, cui seruire po-
tissimum debeatis, vtrum dijs, qui-
bus seruierunt patres vestri in Me-
sopotamia, an dijs Amorrhæorũ,
in quorum Terra habitatis: ego
autem & domus mea seruiemus
16 Domino. * Responditq. populus, &
ait: Absit a nobis vt relinquamus
Dominum, & seruiamus dijs alie-
17 nis. * Dominus Deus noster ipse
eduxit nos, & patres nostros de
terra Ægypti, de domo seruitutis:
fecitq. videntibus nobis signa in-
gentia, & custodiuit nos in omni
via, per quam ambulauimus, &
in cunctis populis, per quos tran-
18 siuimus. * Et eiecit vniuersas gen-
tes, Amorrhæum habitatorẽ Ter-
ræ, quam nos intrauimus. Seruie-
E mus igitur Domino, quia ipse est
19 Deus noster. * Dixitq. Iosue ad
populum: Non poteritis seruire
Domino: Deus enim sanctus, &
fortis æmulator est, nec ignoscet
sceleribus vestris atque peccatis.
20 * Si dimiseritis Dominum, & ser-
uieritis dijs alienis, conuertet se,
& affliget vos, atque subuertet
postquam vobis præstiterit bona.
21 * Dixitq. populus ad Iosue: Ne-
quaquam ita vt loqueris, erit, sed
22 Domino seruiemus. * Et Iosue ad
populum, Testes, inquit, vos estis
quia ipsi elegeritis vobis Dominũ
vt seruiatis ei. Responderuntque:
23 Testes. * Nunc ergo, ait, auferte
F deos alienos de medio vestri, & in-
clinate corda vestra ad Dominum

Deum

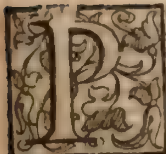
Deum Israel. * Dixitq. populus 24
ad Iosue: Domino Deo nostro
seruiemus, & obedientes erimus
præceptis eius. * Percussit ergo Io- 25
sue in die illo fœdus, & proposuit
populo præcepta atque iudicia in
Sichem. * Scripsit quoque omnia 26
verba hæc in volumine legis Do-
mini: & tulit lapidem pergrandẽ,
posuitq. eum subter quercum, quæ
erat in Sanctuario Domini: * & 27
dixit ad omnem populum: En la-
pis iste erit vobis in testimonium
quòd audierit omnia verba Domi-
ni, quæ locutus est vobis: ne for-
te postea negare velitis, & mentiri
Domino Deo vestro. * Dimisitq. 28
populum, singulos in possessio-
nem suam. * Et post hæc mor- 29
tuus est Iosue filius Nun seruus
Domini, centum & decem anno-
30 rum: * sepelieruntq. eum in fini-
G bus possessionis suæ in Thamnath-
sare, quę est sita in mõte Ephraim,
a Septẽtrionali parte montis Gaas.
31 * Seruiuitq. Israel Domino cun-
ctis diebus Iosue & seniorum, qui
longo vixerũt tempore post Iosue,
& qui nouerunt omnia opera Do-
32 mini quæ fecerat in Israel. * ‖ Os- ‖ Gen. 50. d.
sa quoque Ioseph, quæ tulerant 25
filij Israel de Ægypto, sepelierunt Exo. 13. d. 19
in Sichem, in parte agri, ‖ quem ‖ Gen. 33. d.
emerat Iacob a filijs Hemor patris 19
Sichem, centum nouellis ouibus,
& fuit in possessionem filiorum
33 Ioseph. * Eleazar quoque filius
Aaron mortuus est: & sepelierunt
eum in Gabaath Phinees filij eius,
quæ data est ei in mõte Ephraim.

LIBER IVDICVM,

HEBRAICE SOPHETIM.

CAPVT PRIMVM.

POST mortem 1
Iosue consu- A
luerunt filij
Israel Domi-
num, dicen-
tes: Quis a-
scendet ante
nos contra
Chananæum, & erit dux belli?
* Dixitq. Dominus: Iudas ascen- 2
det: ecce tradidi Terram in ma-
nus eius. * Et ait Iudas Simeoni 3
fratri suo: Ascende mecum in sor-
tem meam, & pugna contra Cha-
nanæum, vt & ego pergam tecum
in sortem tuam. Et abijt cum eo
Simeon. * Ascenditq. Iudas, & 4
tradidit Dominus Chananæum,
ac Pherezæum in manus eorum:
& percusserunt in Bezec decem
millia virorum. * Inueneruntq. 5
Adonibezec in Bezec, & pugna- B
uerunt contra eum, ac percusse-
runt Chananæum, & Pherezæum.
6 * Fugit autem Adonibezec: quem
persecuti comprehenderunt, cæsis
summitatibus manuũ eius ac pe-
7 dum. * Dixitq. Adonibezec: Sep-
tuaginta reges amputatis manuũ
ac pedum summitatibus collige-
bant sub mensa mea ciborum re-
liquias: sicut feci, ita reddidit mi-
hi Deus. Adduxeruntq. eum in
Ierusalem, & ibi mortuus est.
8 * Oppugnantes ergo filij Iuda Ie-
rusalem, ceperunt eam, & percus-
serunt in ore gladij, tradentes cun-
9 ctam incendio ciuitatem. * Et
postea descendentes pugnauerunt
contra Chananæum, qui habita-
bat in montanis, & ad meridiem,
10 & in campestribus. * ‖ Pergensq. ‖ Ios. 15. c. 13
C Iudas contra Chananæum, qui ha-
bitabat in Hebron, (cuius nomen
fuit antiquitus Cariath Arbe) per-
cussit Sesai, & Ahiman, & Thol-
mai:

mai: * atque inde profectus abijt 11
ad habitatores Dabir, cuius no-
men vetus erat Cariath Sepher, id
est, ciuitas litterarum. * Dixitq. 12
Caleb: Qui percusserit Cariath Se-
pher, & vastauerit eam, dabo ei
Axam filiam meam vxorem.
*Cumq. cepisset eam Othoniel fi- 13
lius Cenez frater Caleb minor, de-
dit ei Axam filiam suam coniu-
gem. * Quam pergentem in itine- 14
re monuit vir suus vt peteret a pa-
tre suo agrum. Quæ cum suspiras-
set sedens in asino, dixit ei Caleb:
Quid habes? * At illa respondit: 15
Da mihi benedictionem, quia ter- D
ram arentem dedisti mihi: da &
irriguam aquis. Dedit ergo ei Ca-
leb irriguum superius, & irriguum
inferius. * Filij autem Cinæi co- 16
gnati Moysi ascenderunt de ciui-
tate palmarum, cum filijs Iuda in
desertum sortis eius, quod est ad
meridiem Arad, & habitauerunt
cum eo. * Abijt autem Iudas cum 17
Simeone fratre suo; & percusse-
runt simul Chananæum qui habi-
tabat in Sephaath, & interfece-
runt eum. Vocatumq. est nomen
vrbis, Horma, id est, anathema.
* Cepitq. Iudas Gazam cum fini- 18
bus suis, & Ascalonem, atque Ac-
caron cum terminis suis. * Fuitq. 19
Dominus cum Iuda, & montana E
possedit: nec potuit delere habi-
tatores vallis, quia falcatis curri-
bus abundabant. * Dederũtq Ca- 20
|| Nu. 14. d. 24 leb Hebron, || sicut dixerat Moy-
ses, qui deleuit ex ea tres filios E-
Ios. 15. c. 14 nac. * Iebusæum autem habitato- 21
rem Ierusalem non deleuerunt fi-
lij Beniamin: habitauitq. Iebu-
sæus cum filijs Beniamin in Ieru-
salem, vsque in præsentem diem.
* Domus quoque Ioseph ascendit 22
in Bethel, fuitq. Dominus cum eis.
* Nam cum obsiderent vrbem, 23
quæ prius Luza vocabatur, * vide- 24
runt hominem egredientem de ci-
uitate, dixeruntq. ad eum: Osten-
de nobis introitum ciuitatis, & fa-
ciemus tecum misericordiam.
* Qui cum ostendisset eis, percus- 25
serunt vrbem in ore gladij: homi-
nem autem illum, & omnem co-
gnationem eius dimiserunt. * Qui 26
dimissus, abijt in Terrã Hethim, F
& ædificauit ibi ciuitatem, voca-
uitq. eam Luzam: quæ ita appel-
latur vsque in præsentem diem.

27 * Manasses quoque non deleuit
Bethsan, & Thanac cum viculis
suis, & habitatores Dor, & Ie-
blaam, & Mageddo cum viculis
suis, cœpitq. Chananæus habita-
28 re cum eis. * Postquam autem cõ-
fortatus est Israel, fecit eos tribu-
29 tarios, & delere noluit. * Ephraim
etiam nõ interfecit Chananæum,
qui habitabat in Gazer, sed habi-
30 tauit cum eo. * Zabulon nõ deleuit
habitatores Cetron, & Naalol: sed
habitauit Chananæus in medio
eius, factusq. est ei tributarius.
31 * Aser quoque non deleuit habi-
G tatores Accho, & Sidonis, Ahalab,
& Achazib, & Helba, & Aphec,
32 & Rohob: * habitauitq. in medio
Chananæi habitatoris illius terræ,
33 nec interfecit eum. * Nephthali
quoque non deleuit habitatores
Bethsames, & Bethanath: & ha-
bitauit inter Chananæum habita-
torem Terræ, fueruntq. ei Bethsa-
34 mitæ & Bethanitæ tributarij. * Ar-
ctauitq. Amorrhæus filios Dan in
monte, nec dedit eis locum vt ad
35 planiora descenderent: * habita-
uitq. in monte Hares, quod inter-
pretatur testaceo, in Aialon & Sa-
lebim. Et aggrauata est manus
domus Ioseph, factusq. est ei tri-
36 butarius. * Fuit autem terminus
Amorrhæi ab Ascensu Scorpionis,
petra, & superiora loca.

CAP. II.

1 ASceditq. Angelus Domini de
A Galgalis ad Locum flentium;
& ait: Eduxi vos de Ægypto, &
introduxi in Terram, pro qua iu-
raui patribus vestris: & pollicitus
sum vt non facerem irritum pa-
ctum meum vobiscum in sempi-
2 ternum: * ita duntaxat vt non
feriretis fœdus cum habitatoribus
Terræ huius, sed aras eorum sub-
uerteretis: & noluistis audire vo-
3 cem meã: cur hoc fecistis? * Quam
ob rem nolui delere eos a facie ve-
stra: vt habeatis hostes, & dij eo-
4 rum sint vobis in ruinam. * Cumq.
loqueretur Angelus Domini hæc
verba ad omnes filios Israel eleua-
uerunt ipsi vocem suam, & fleue-
5 runt. * Et vocatum est nomen lo-
B ci illius: Locus flentium, siue la-
crymarum: immolaueruntq. ibi
6 hostias Domino. * || Dimisit ergo || Ios. 24. g.

Iosue populum: & abierunt filij
Israel vnusquisque in possessionē
suam, ut obtinerent eam: * ser- 7
uieruntq. Domino cunctis diebus
eius, & seniorum, qui longo post
eum vixerunt tempore, & noue-
rant omnia opera Domini, quæ
fecerat cum Israel. * Mortuus est 8
autem Iosue filius Nun, famulus
Domini, centum & decem anno-
rum, * & sepelierunt eum in fini- 9
bus possessionis suæ in Thamnath-
sare in monte Ephraim, a Septen-
trionali plaga montis Gaas. * Om- 10
nisq. illa generatio congregata est
ad patres suos: & surrexerunt alij,
qui non nouerant Dominum, &
opera quæ fecerat cum Israel. * Fe- 11
ceruntq. filij Israel malum in con-
spectu Domini, & seruierunt Baa-
lim. * Ac dimiserunt Dominum 12
Deum patrum suorum, qui edu- C
xerat eos de Terra Ægypti: & se-
cuti sunt deos alienos, deosq. po-
pulorum, qui habitabant in cir-
cuitu eorum, & adorauerunt eos:
& ad iracundiam concitauerunt
Dominum, * dimittentes eum, & 13
seruientes Baal & Astaroth. * Ira- 14
tusq. Dominus contra Israel, tra-
didit eos in manus diripientium:
qui ceperunt eos, & vendiderunt
hostibus, qui habitabant per gy-
rum: nec potuerunt resistere ad-
uersarijs suis: * sed quocumque 15
pergere voluissent, manus Domi-
ni super eos erat, sicut locutus est,
& iurauit eis: & vehemēter afflicti
sunt. * Suscitauitq. Dominus iu- 16
dices, qui liberarent eos de vastan-
tium manibus: sed nec eos audire
voluerunt, * fornicantes cum dijs 17
alienis, & adorantes eos. Cito de-
seruerunt viam, per quam ingres-
si fuerant patres eorum: & audien
tes mandata Domini, omnia fece-
re contraria. * Cumq. Dominus 18
iudices suscitaret, in diebus eorum D
flectebatur misericordia, & audie-
bat afflictorum gemitus, & libe-
rabat eos de cæde vastantium.
* Postquam autem mortuus esset 19
iudex, reuertebantur, & multo fa-
ciebant peiora quàm fecerant pa-
tres eorum, sequentes deos alienos,
seruientes eis, & adorantes illos.
Non dimiserunt adinuentiones
suas, & viam durissimā, per quam
ambulare consueuerūt. * Iratusq. 20
est furor Domini in Israel, & ait:
Quia irritum fecit gens ista pactū
meum, quod pepigeram cum pa-
tribus eorum, & vocem meam au-
21 dire contempsit: * & ego non de-
lebo gentes, quas dimisit Iosue, &
22 mortuus est: * vt in ipsis experiar
Israel, vtrum custodiant viam Do-
mini, & ambulent in ea, sicut cu-
stodierunt patres eorum, an non.
23 * Dimisit ergo Dominus omnes
nationes has, & cito subuertere no
luit, nec tradidit in manus Iosue.

CAP. III.

1 HÆ sunt gentes, quas Domi-
A nus dereliquit, vt erudiret in
eis Israelem, & omnes, qui non
nouerant bella Chananæorum:
2 * Vt postea discerent filij eorum
certare cum hostibus, & habere
3 consuetudinem præliandi: * quin-
que satrapas Philisthinorum, om-
nemq. Chananæum, & Sidonium,
atque Heuæum, qui habitabat in
monte Libano, de mōte Baal Her-
mon vsque ad introitum Emath.
4 * Dimisitq. eos, vt in ipsis experire-
tur Israelem, vtrum audiret man-
data Domini quæ præceperat pa-
tribus eorum per manum Moysi,
5 an non. * Itaque filij Israel habita-
uerunt in medio Chananæi, & He-
thæi, & Amorrhæi, & Pherezæi,
6 & Heuæi, & Iebusæi: * & duxe-
runt vxores filias eorum, ipsiq. fi-
lias suas filijs eorum tradiderunt,
7 & seruierunt dijs eorum. * Fece-
runtq. malum in conspectu Do-
mini, & obliti sunt Dei sui, ser-
8 uientes Baalim & Astaroth. * Ira-
tusq. contra Israel Dominus, tra-
didit eos in manus Chusan Rasa-
thaim regis Mesopotamiæ, seruie-
9 runtq. ei octo annis. * Et clama-
B uerunt ad Dominum: qui suscita-
uit eis saluatorem, & liberauit eos,
Othoniel videlicet filium Cenez,
10 fratrem Caleb minorem: * fuitq.
in eo Spiritus Domini, & iudica-
uit Israel. Egressusq. est ad pugnā,
& tradidit Dominus in manus e-
ius Chusan Rasathaim regem Sy-
11 riæ, & oppressit eum. * Quieuitq.
terra quadraginta annis, & mor-
tuus est Othoniel filius Cenez.
12 * Addiderunt autem filij Israel fa-
cere malum in conspectu Domi-
ni: qui confortauit aduersum eos
Eglon regem Moab: quia fecerūt
malum

malum in conspectu eius.* Et co- 13
pulauit ei filios Ammon, & Ama-
lec: abijtq. & percussit Israel, at-
que possedit Vrbem palmarum.
*Seruieruntq. filij Israel Eglon re- 14
gi Moab decem & octo annis:* & 15
postea clamauerunt ad Dominũ:
qui suscitauit eis saluatorem voca-
bulo Aod, filium Gera, filij Ie-
mini, qui vtraque manu pro dex-
tera vtebatur. Miseruntq. filij Is-
rael per illum munera Eglon regi C
Moab.* Qui fecit sibi gladium 16
ancipitem, habentem in medio
capulum longitudinis palmæ ma-
nus, & accinctus est eo subter
sagum in dextro femore.* Obtu- 17
litq. munera Eglon regi Moab.
Erat autem Eglon crassus nimis.
*Cumq. obtulisset ei munera, 18
prosecutus est socios, qui cum
eo venerant.* Et reuersus de 19
Galgalis, vbi erant idola, dixit ad
Regem: Verbum secretum habeo
ad te o Rex. Et ille imperauit si-
lentium: egressisq. omnibus, qui
circa eum erant,* ingressus est 20
Aod ad eum: sedebat autem in
æstiuo cœnaculo solus, dixitque:
Verbum Dei habeo ad te. Qui
statim surrexit de throno.* Ex- 21
tenditq. Aod sinistram manum, &
tulit sicam de dextero femore suo,
infixitq. eam in ventre eius* tam 22
valide, vt capulus sequeretur fer-
rum in vulnere, ac pinguissimo
adipe stringeretur. Nec eduxit
gladium, sed ita vt percusserat, re-
liquit in corpore: statimq. per se-
creta naturæ alui stercora prorũ-
perunt.* Aod autem clausis di- 23
ligentissime ostijs cœnaculi, &
obfirmatis sera,* per posticum 24
egressus est. Seruiq. regis ingressi D
viderunt clausas fores cœnaculi,
atque dixerunt: Forsitan purgat
aluum in æstiuo cubiculo.* Ex- 25
pectantesq. diu donec erubesce-
rent, & videntes quòd nullus ape-
riret, tulerunt clauem: & aperien-
tes inuenerunt dominum suum
in terra iacentem mortuum* Aod 26
autem, dum illi turbarentur, ef-
fugit, & pertransijt Locum idolo-
rum, vnde reuersus fuerat. Ve-
nitq. in Seirath:* & statim inso- 27
nuit buccina in monte Ephraim:
descenderuntq. cum eo filij Israel,
ipso in fronte gradiente.* Qui 28
dixit ad eos: Sequimini me: tra-
didit enim Dominus inimicos no-
stros Moabitas in manus nostras.
Descenderuntq. post eum, & oc-
cupauerunt vada Iordanis quæ
transmittunt in Moab: & non
dimiserunt transire quemquam:
29 * sed percusserunt Moabitas in
tempore illo, circiter decem mil-
lia, omnes robustos & fortes vi-
ros. nullus eorum euadere potuit.
30 * Humiliatusq. est Moab in die
illo sub manu Israel: & quieuit
31 Terra octoginta annis.* Post hunc
fuit Samgar filius Anath, qui per-
cussit de Philisthijm sexcentos vi-
ros vomere: & ipse quoque defen-
dit Israel.

CAP. IIII.

1 *ADdideruntq. filij Israel facere
A malum in conspectu Domi-
2 ni post mortem Aod,* ‖ & tradi- ‖ 1.Reg.12.
dit illos Dominus in manus Iabin b. 9
regis Chanaan, qui regnauit in
Asor: habuitq. ducem exercitus
sui nomine Sisaram, ipse autem
habitabat in Haroseth gentium.
3 * Clamaueruntq. filij Israel ad
Dominum: nongentos enim ha-
bebat falcatos currus, & per vi-
ginti annos vehementer oppresse-
4 rat eos.* Erat autem Debbora
prophetis vxor Lapidoth, quæ iu-
dicabat populum in illo tempore.
5 * Et sedebat sub palma, quæ no-
mine illius vocabatur, inter Ra-
ma & Bethel in monte Ephraim:
ascendebantq. ad eam filij Israel
6 in omne iudicium.* Quæ misit
& vocauit Barac filium Abinoem
de Cedes Nephthali: dixitq. ad
B eũ: Præcepit tibi Dominus Deus
Israel, vade, & duc exercitum in
montem Thabor, tollesq. tecum
decem millia pugnatorum de fi-
lijs Nephthali, & de filijs Zabu-
7 lon:* ego autem adducam ad te
in loco torrentis Cison, Sisaram
principem exercitus Iabin, & cur-
rus eius, atque omnem multitu-
dinem, & tradam eos in manu
8 tua.* Dixitq. ad eam Barac: Si
venis mecum, vadam: si nolueris
9 venire mecum, non pergam.* Quæ
dixit ad eum: Ibo quidem tecum,
sed in hac vice victoria non repu-
tabitur tibi, quia in manu mulie-
ris tradetur Sisara. Surrexit itaque
Debbora, & perrexit cum Barac
in Ce-

in Cedes. * Qui, accitis Zabulon 10
& Nephthali, ascendit cum decem
millibus pugnatorum, habens
Debboram in comitatu suo.* Ha- 11
ber autem Cinæus recesserat quõ-
dam a ceteris Cinæis fratribus suis
filijs Hobab, cognati Moysi: &
tetenderat tabernacula vsque ad
vallem, quæ vocatur Sennim,
& erat iuxta Cedes. * Nuncia- 12
tumq est Sisaræ quòd ascendisset
Barac filius Abinoem, in montem
Thabor: * & congregauit non- 13
gentos falcatos currus, & omnem
exercitum de Haroseth gentium
ad torrentem Cison. * Dixitq. 14
Debbora ad Barac: Surge, hæc est
enim dies, in qua tradidit Domi- C
nus Sisaram in manus tuas: en ip-
se ductor est tuus. Descendit ita-
que Barac de monte Thabor, &
decem millia pugnatorum cum
*Ps. 82.c.10 eo. * ‖ Perterruitq. Dominus Si- 15
saram, & omnes currus eius, vni-
uersamq. multitudinem in ore
gladij ad conspectum Barac: in
tantum, vt Sisara de curru desi-
liens, pedibus fugeret, * & Barac 16
persequeretur fugientes currus, &
exercitum vsque ad Haroseth gen-
tium, & omnis hostium multitu-
do vsque ad internecionem cade-
ret. * Sisara autem fugiens per- 17
uenit ad tentorium Iahel vxoris
Haber Cinæi. Erat enim pax in-
ter Iabin regem Azor, & domum
Haber Cinæi. * Egressa igitur Ia- 18
hel in occursum Sisaræ, dixit ad
eum: Intra ad me domine mi:
intra, ne timeas. Qui ingressus
tabernaculum eius, & opertus ab
ea pallio, * dixit ad eam: Da mi- 19
hi, obsecro, paululum aquæ, quia
sitio valde. Quæ aperuit vtrem
lactis, & dedit ei bibere, & ope-
ruit illum. * Dixitq. Sisara ad eã: 20
Sta ante ostium tabernaculi: & D
cum venerit aliquis interrogans
te, & dicens: Numquid hic est
aliquis? Respondebis: Nullus est.
* Tulit itaque Iahel vxor Haber 21
clauum tabernaculi, assumens pa-
riter & malleum: & ingressa abs-
conditè, & cum silentio posuit
supra tempus capitis eius clauum,
percussumq. malleo defixit in ce-
rebrum vsque ad terram: qui so-
porem morti consocians defecit,
& mortuus est. * Et ecce Barac 22
sequens Sisaram veniebat: egres-
saq. Iahel in occursum eius, dixit
ei: Veni, & ostendam tibi virum,
quem quæris. Qui cum intrasset
ad eam, vidit Sisaram iacentem
mortuum, & clauum infixum
23 in tempore eius. * Humiliauit er-
go Deus in die illo Iabin regem
24 Chanaan coram filijs Israel: * qui
crescebant quotidie, & forti manu
opprimebant Iabin regem Cha-
naan, donec delerent eum.

CAP. V.

1 A CEcineruntq. Debbora & Ba-
rac filius Abinoem in illo die,
dicentes:
2 * Qui sponte obtulistis de Is-
rael animas vestras ad periculum,
benedicite Domino.
3 * Audite reges, auribus percipi-
te principes: Ego sum, ego sum
quæ Domino canam, psallam Do-
mino Deo Israel.
4 * Domine cum exires de Seir, &
transires per regiones Edom, terra
mota est, cæliq. ac nubes distilla-
uerunt aquis.
5 * Montes fluxerunt a facie Do-
mini, & Sinai a facie Domini Dei
Israel.
6 * In diebus Samgar filij Anath,
in diebus Iahel quieuerunt semi-
tæ: & qui ingrediebantur per
eas, ambulauerunt per calles de-
uios.
7 * Cessauerunt fortes in Israel,
& quieuerunt: donec surgeret Deb
bora, surgeret mater in Israel.
8 * Noua bella elegit Dominus,
& portas hostium ipse subuertit:
clypeus & hasta si apparuerint in
quadraginta millibus Israel.
9 * Cor meum diligit principes
B Israel: qui propria voluntate ob-
tulistis vos discrimini, benedicite
Domino.
10 * Qui ascenditis super nitentes
asinos, & sedetis in iudicio, & am-
bulatis in via, loquimini.
11 * Vbi collisi sunt currus, &
hostium suffocatus est exercitus,
ibi narrentur iustitiæ Domini &
clementia in fortes Israel: tunc
descendit populus Domini ad por
tas, & obtinuit principatum.
12 * Surge, surge Debbora, surge,
surge, & loquere canticum: surge
Barac, & apprehende captiuos tuos
fili Abinoem.

* Sal-

* Saluatæ sunt reliquiæ populi, 13
Dominus in fortibus dimicauit.
* Ex Ephraim deleuit eos in 14
Amalec, & post eum ex Beniamin
in populos tuos o Amalec: de
Machir principes descenderunt, &
de Zabulon qui exercitum duce-
rent ad bellandum.
* Duces Issachar fuere cum 15
Debbora, & Barac vestigia sunt
secuti, qui quasi in præceps ac
Barathrum se discrimini dedit: di-
uiso contra se Ruben, magnani-
morum reperta est contentio.
* Quare habitas inter duos ter- 16
minos, vt audias sibilos gregum? C
diuiso contra se Ruben, magnani-
morum reperta est contentio.
* Galaad trans Iordanem quie- 17
scebat, & Dan vacabat nauibus:
Aser habitabat in littore maris, &
in portubus morabatur.
* Zabulon vero & Nephthali 18
obtulerunt animas suas morti in
regione Merome.
* Venerunt reges & pugnaue- 19
runt, pugnauerunt reges Cha-
naan in Thanach iuxta aquas
Mageddo, & tamen nihil tulere
prædantes.
* De cælo dimicatum est contra 20
eos: stellæ manentes in ordine
& cursu suo, aduersus Sisaram pu-
gnauerunt.
* Torrens Cison traxit cadaue- 21
ra eorum, torrens Cadumim,
torrens Cison: conculca anima
mea robustos.
* Vngulæ equorum ceciderunt, 22
fugientibus impetu, & per præ-
ceps ruentibus fortissimis ho-
stium.
* Maledicite terræ Meroz, dixit 23
Angelus Domini: maledicite ha-
bitatoribus eius, quia non venerũt
ad auxilium Domini, in adiuto-
rium fortissimorum eius.
* Benedicta inter mulieres Ia- 24
hel vxor Haber Cinæi, & benedi- D
catur in tabernaculo suo.
* Aquam petenti lac dedit, & 25
in phiala principum obtulit bu-
tyrum.
* Sinistram manum misit ad 26
clauum, & dexteram ad fabrorum
malleos, percussitq. Sisaram quæ-
rens in capite vulneri locum, &
tempus valide perforans.
* Inter pedes eius ruit: defecit, 27
& mortuus est: voluebatur ante
pedes eius, & iacebat exanimis &
miserabilis.
28 * Per fenestram respiciens, vlu-
labat mater eius: & de cœnaculo
loquebatur: Cur moratur regredi
currus eius? quare tardauerunt pe-
des quadrigarum illius?
29 * Vna sapientior ceteris vxori-
bus eius, hæc socrui verba re-
spondit.
30 * Forsitan nunc diuidit spolia,
& pulcherrima feminarum eligi-
tur ei: vestes diuersorum colorum
Sisaræ traduntur in prædam, &
supellex varia ad ornanda colla
congeritur.
31 * Sic pereant omnes inimici tui
Domine: qui autem diligunt te,
sicut Sol in ortu suo splendet, ita
rutilent.
32 * Quieuitq. Terra per quadra-
ginta annos.

CAP. VI.

1 FEcerunt autem filij Israel ma-
A lum in conspectu Domini:
qui tradidit illos in manu Madian
2 septem annis, * & oppressi sunt
valde ab eis. Feceruntq. sibi an-
tra & speluncas in montibus, &
munitissima ad repugnandum lo-
3 ca. * Cumq. seuisset Israel, ascen-
debat Madian & Amalec, ceteriq.
4 Orientalium nationum: * & apud
eos figentes tentoria, sicut erant
in herbis cuncta vastabant vsque
ad introitum Gazæ: nihilq. om-
nino ad vitam pertinens relinque-
bant in Israel, non oues, non bo-
5 ues, non asinos. * Ipsi enim &
vniuersi greges eorum veniebant
cum tabernaculis suis, & instar
locustarum vniuersa complebant,
innumera multitudo hominum,
& camelorum, quidquid tetige-
6 rant deuastantes. * Humiliatusq.
est Israel valde in conspectu Ma-
7 dian. * Et clamauit ad Dominum
postulans auxilium contra Ma-
8 dianitas. * Qui misit ad eos vi-
B rum prophetam, & locutus est:
Hæc dicit Dominus Deus Israel:
Ego vos feci conscendere de Æ-
gypto, & eduxi vos de domo ser-
9 uitutis, * & liberaui de manu Æ-
gyptiorum, & omnium inimico-
rum, qui affligebant vos: eieciq.
eos ad introitum vestrum, & tra-
10 didi vobis Terram eorum. * Et
dixi:

dixi: Ego Dominus Deus vester,
ne timeatis deos Amorrhæorum,
in quorum terra habitatis. Et no-
luistis audire vocem meam. * Ve- 11
nit autem Angelus Domini, &
sedit sub quercu, quæ erat in E-
phra, & pertinebat ad Ioas patrem
familiæ Ezri. Cumq. Gedeon fi-
lius eius excuteret atque purgaret
frumenta in torculari, vt fugeret
Madian. * Apparuit ei Angelus 12
Domini, & ait: Dominus tecum C
virorum fortissime. * Dixitq. ei 13
Gedeon: Obsecro mi Domine, si
Dominus nobiscum est, cur ap-
prehenderunt nos hæc omnia? vbi
sunt mirabilia eius, quæ narraue-
runt patres nostri, atque dixerunt:
De Ægypto eduxit nos Dominus?
Nunc autem dereliquit nos Do-
minus & tradidit in manu Madiã.
* Respexitq. ad eum Dominus, & 14
‖ 1.Reg.12.c.11 ait: ‖ Vade in hac fortitudine tua,
& liberabis Israel de manu Ma-
dian: scito quòd miserim te.
* Qui respondens ait: Obsecro, mi 15
Domine, in quo liberabo Israel?
ecce familia mea infima est in Ma
nasse, & ego minimus in domo
patris mei. * Dixitq. ei Dominus: 16
Ego ero tecum: & percuties Ma-
dian quasi vnum virum. * Et ille, 17
Si inueni, inquit, gratiam coram
te, da mihi signum quòd tu sis
qui loqueris ad me. * Nec rece- 18
das hinc, donec reuertar ad te, D
portans sacrificium, & offerens ti-
bi. Qui respondit: Ego præstola-
bor aduentum tuum. * Ingressus 19
est itaque Gedeon, & coxit hœ-
dum, & de farinæ modio azymos
panes: carnesq. ponens in cani-
stro, & ius carnium mittens in
ollam, tulit omnia sub quercu, &
obtulit ei. * Cui dixit Angelus 20
Domini: Tolle carnes & azymos
panes, & pone supra petram illã,
& ius desuper funde. Cumq. fe-
cisset ita, * extendit Angelus Do- 21
mini summitatem virgæ, quam
tenebat in manu, & tetigit car-
nes & panes azymos: ascenditq.
ignis de petra, & carnes, azymosq.
panes consumpsit: Angelus autem
Domini euanuit ex oculis eius.
* Vidensq. Gedeon quod esset An 22
gelus Domini, ait: Heu mi Domi-
ne Deus: quia vidi Angelum Do-
mini facie ad faciem. * Dixitq. 23
ei Dominus: Pax tecum: ne ti-
24 meas, non morieris. * Ædifica-
E uit ergo ibi Gedeon altare Domi-
no, vocauitq. illud, Domini pax,
vsque in præsentem diem. Cumq.
adhuc esset in Ephra, quæ est fa-
25 miliæ Ezri, * nocte illa dixit Do-
minus ad eum: Tolle taurum pa-
tris tui, & alterum taurum anno-
rum septem, destruesq. aram Baal,
quæ est patris tui: & nemus, quod
26 circa aram est, succide: * & ædi-
ficabis altare Domino Deo tuo in
summitate petræ huius, super quã
ante sacrificium posuisti: tollesq.
taurum secundum, & offeres ho-
locaustum super struem lignorũ,
27 quæ de nemore succideris. * As-
sumptis ergo Gedeon decem viris
de seruis suis, fecit sicut præcepe-
rat ei Dominus. Timens autem
domum patris sui, & homines il-
lius ciuitatis, per diem noluit id
facere, sed omnia nocte comple-
28 uit. * Cumq. surrexissent viri op-
F pidi eius mane, viderunt destru-
ctam aram Baal, lucumq. succi-
sum, & taurum alterum imposi-
tum super altare, quod tunc ædi-
29 ficatum erat. * Dixeruntq. ad in-
uicem: Quis hoc fecit? Cumq.
perquirerent auctorem facti, di-
ctum est: Gedeon filius Ioas fe-
30 cit hæc omnia. * Et dixerunt ad
Ioas: Produc filium tuum huc, vt
moriatur: quia destruxit aram
31 Baal, & succidit nemus. * Qui-
bus ille respondit: Numquid vl-
tores estis Baal, vt pugnetis pro
eo? qui aduersarius est eius, mo-
riatur antequam lux crastina ve-
niat: si Deus est, vindicet se de
32 eo, qui suffodit aram eius. * Ex
illo die vocatus est Gedeon, Iero-
baal, eo quòd dixisset Ioas: Vlci-
scatur se de eo Baal, qui suffodit
33 aram eius. * Igitur omnis Ma-
dian, & Amalec, & Orientales
populi congregati sunt simul, &
transeuntes Iordanem, castrame-
34 tati sunt in valle Iezrael. * Spiri-
tus autem Domini induit Gedeon,
G qui clangens buccina conuocauit
domum Abiezer, vt sequeretur se.
35 * Misitq. nuncios in vniuersum
Manassen, qui & ipse secutus est
eum: & alios nuncios in Aser &
Zabulon & Nephthali, qui occur-
36 rerunt ei. * Dixitq. Gedeon ad
Deum: Si saluum facis per ma-
num meam Israel, sicut locutus
es,

es,* ponã hoc vellus lanæ in area : 37
si ros in solo vellere fuerit, & in
omni terra siccitas, sciam quod per
manum meam, sicut locutus es, li-
berabis Israel. * Factumq. est ita. 38
Et de nocte consurgens expresso
vellere, concham rore impleuit.
* Dixitq. rursus ad Deum : Ne ira- 39
scatur furor tuus contra me si ad-
huc semel tentauero, signum quæ-
rens in vellere. Oro vt solum vel-
lus siccum sit, & omnis terra rore
madens. * Fecitq. Deus nocte il- 40
la vt postulauerat : & fuit siccitas
in solo vellere, & ros in omni terra.

CAP. VII.

IGitur Ierobaal qui & Gedeon, 1
de nocte consurgens, & omnis A
populus cum eo, venit ad fontem
qui vocatur Harad. erant autem
castra Madian in valle ad Septen-
trionalem plagam collis excelsi.
* Dixitq. Dominus ad Gedeon : 2
Multus tecum est populus, nec tra-
detur Madian in manus eius : ne
glorietur contra me Israel, & di-
cat : Meis viribus liberatus sum.
* Loquere ad populum, & cunctis 3
‖ Deut. 20. b. 8 audientibus prædica : ‖Qui for-
midolosus & timidus est, reuerta-
1 Mac. 3. g. 56 tur. Recesseruntq. de monte Ga-
laad, & reuersi sunt. De populo
vigintiduo millia virorum, & tan-
tum decem millia remanserunt.
* Dixitq. Dominus ad Gedeon : 4
Adhuc populus multus est, duc B
eos ad aquas, & ibi probabo illos:
& de quo dixero tibi vt tecum va-
dat, ipse pergat : quem ire prohi-
buero, reuertatur. * Cumq. de- 5
scendisset populus ad aquas, dixit
Dominus ad Gedeon : Qui lingua
lambuerint aquas, sicut solent ca-
nes lambere, separabis eos seor-
sum : qui autem curuatis genibus
biberint, in altera parte erunt.
* Fuit itaque numerus eorum qui 6
manu ad os proijciente, lambue-
rant aquas, trecenti viri : omnis
autem reliqua multitudo flexo po-
plite biberat. * Et ait Dominus ad 7
Gedeon: In trecentis viris qui lam- C
buerant aquas, liberabo vos, &
tradam in manu tua Madian : om-
nis autem reliqua multitudo re-
uertatur in locum suum. * Sum- 8
ptis itaque pro numero cibarijs &
tubis, omnem reliquam multitu-
dinem abire præcepit ad taberna-
cula sua : & ipse cum trecentis vi-
ris se certamini dedit. Castra au-
tem Madian erant subter in valle.
9 * Eadem nocte dixit Dominus ad
eum : Surge, & descende in castra:
10 quia tradidi eos in manu tua.* Sin
autem solus ire formidas, descen-
11 dat tecum Phara puer tuus. * Et
cum audieris quid loquantur, tunc
confortabuntur manus tuæ, & se-
curior ad hostium castra descen-
des. Descendit ergo ipse & Phara
puer eius in partem castrorum, vbi
12 erant armatorum vigiliæ. * Ma-
D dian autem & Amalec, & omnes
Orientales populi fusi iacebant in
valle, vt locustarum multitudo :
cameli quoque innumerabiles e-
rant, sicut arena quæ iacet in lit-
13 tore maris. * Cumq. venisset Ge-
deon, narrabat aliquis somnium
proximo suo : & in hunc modum
referebat quod viderat : Vidi som-
nium, & videbatur mihi quasi sub-
cinericius panis ex hordeo volui,
& in castra Madian descendere :
cumq. peruenisset ad tabernacu-
lum, percussit illud, atque sub-
uertit, & terræ funditus coæqua-
14 uit. * Respondit is, cui loqueba-
tur : Non est hoc aliud, nisi gla-
dius Gedeonis filij Ioas viri Israe-
litæ : tradidit enim Dominus in
manus eius Madian, & omnia ca-
15 stra eius. * Cumq. audisset Ge-
E deon somnium, & interpretatio-
nem eius, adorauit : & reuersus est
ad castra Israel, & ait : Surgite,
tradidit enim Dominus in manus
16 nostras castra Madian.* Diuisitq.
trecentos viros in tres partes, &
dedit tubas in manibus eorum, la-
genasq. vacuas ac lampades in me-
17 dio lagenarum. * Et dixit ad eos :
Quod me facere videritis, hoc fa-
cite : ingrediar partem castrorum,
18 & quod fecero sectamini. * Quan-
do personuerit tuba in manu mea,
vos quoque per castrorum circui-
tum clangite, & conclamate, Do-
19 mino & Gedeoni. * Ingressusq.
F est Gedeon, & trecenti viri qui
erãt cum eo in partem castrorum,
incipientibus vigilijs noctis me-
diæ, & custodibus suscitatis, cœ-
perunt buccinis clangere, & com-
20 plodere inter se lagenas. * Cumq.
per gyrum castrorũ in tribus per-
sonarent locis, & hydrias confre-
gissent,

gissent, tenuérunt sinistris mani-
bus lampades, & dextris sonantes
tubas, clamaueruntque: Gladius
Domini & Gedeonis: * stãtes sin- 21
guli in loco suo per circuitum ca-
strorum hostilium. Omnia itaque
castra turbata sunt, & vociferan-
tes, vlulantesq. fugerunt: * & ni- 22
hilominus insistebant trecenti viri
|| Psal.82.c.10 buccinis personantes. || Immisitq.
Dominus gladium in omnibus ca-
stris, & mutua se cæde trunca-
bant, * fugientes vsque ad Beth- 23
setta, & crepidinem Abelmehu-
la in Tebbath. Conclamantes au- G
tẽ viri Israel de Nephthali, & Aser
& omni Manasse persequebantur
Madian. * Misitq. Gedeon nun- 24
cios in omnem mõtem Ephraim,
dicens: Descendite in occursum
Madian, & occupate aquas vsque
Bethbera atque Iordanem. Cla-
mauitq. omnis Ephraim, & præ-
occupauit aquas atque Iordanem
|| Psal.82.c.12 vsque Bethbera. * || Apprehen- 25
Isa.10.f.26 sosq. duos viros Madian, Oreb, &
Zeb, interfecit Oreb in Petra Oreb,
Zeb vero in Torculari Zeb. Et per-
secuti sunt Madian, capita Oreb
& Zeb portantes ad Gedeon trans
fluenta Iordanis.

CAP. VIII.

DIxeruntq. ad eũ viri Ephraim: 1
Quid est hoc quod facere A
voluisti, vt nos non vocares, cum
ad pugnam pergeres contra Ma-
dian? iurgantes fortiter, & pro-
pe vim inferentes. * Quibus ille 2
respondit: Quid enim tale facere
potui, quale vos fecistis? nonne
melior est racemus Ephraim, vin-
demijs Abiezer? * In manus ve- 3
stras Dominus tradidit principes
Madian, Oreb, & Zeb: quid tale
facere potui, quale vos fecistis?
Quod cum locutus esset, requie-
uit spiritus eorum, quo tumebant
contra eum. * Cumq. venisset 4
Gedeon ad Iordanem, transiuit
eum cum trecẽtis viris, qui secum
erant: & præ lassitudine, fugien-
tes persequi non poterant. * Di- 5
xitq. ad viros Soccoth: Date, ob- B
secro, panes populo, qui mecum
est, quia valde defecerunt: vt pos-
simus persequi Zebee, & Salma-
na reges Madian. * Responderunt 6
principes Soccoth: Forsitan pal-
mæ manuum Zebee & Salmana
in manu tua sunt, & idcirco postu-
las vt demus exercitui tuo panes.
7 * Quibus ille ait: Cum ergo tra-
diderit Dominus Zebee & Salma-
na in manus meas, conteram car-
nes vestras cum spinis, tribulisq.
8 deserti. * Et inde conscendens, ve-
nit in Phanuel: locutusq. est ad
viros loci illius similia. Cui & il-
li responderunt, sicut responde-
9 rant viri Soccoth. * Dixit itaque
& eis: Cum reuersus fuero victor
in pace, destruam turrim hanc.
10 * Zebee autem & Salmana requie-
C scebant cum omni exercitu suo.
Quindecim enim millia viri re-
manserant ex omnibus turmis O-
rientalium populorum, cæsis cen-
tum viginti millibus bellatorum
11 educentium gladium. * || Ascen- || Osee 10.d.
densq. Gedeon per viam eorũ, qui 14
in tabernaculis morabantur, ad
Orientalẽ partem Nobe, & Iegbaa,
percussit castra hostium, qui securi
erant, & nihil aduersi suspicaban-
12 tur. * Fugeruntq. Zebee & Sal-
mana, quos persequens Gedeon
comprehendit, turbato omni exer-
13 citu eorum. * Reuertensq. de bel-
14 lo ante solis ortum, * apprehendit
puerũ de viris Soccoth: interroga-
uitq. eum nomina principũ & se-
niorũ Soccoth, & descripsit septua-
15 ginta septem viros. * Venitq. ad
Soccoth, & dixit eis: En Zebee, &
Salmana super quibus exprobra-
stis mihi, dicentes: Forsitan ma-
nus Zebee & Salmana in manibus
tuis sunt, & idcirco postulas vt de-
D mus viris qui lassi sunt, & defece-
16 runt panes. * Tulit ergo seniores ci-
uitatis & spinas deserti ac tribulos,
& contriuit cum eis, atque com-
17 minuit viros Soccoth. * Turrim
quoque Phanuel subertit, occisis
18 habitatoribus ciuitatis. * Dixitq.
ad Zebee & Salmana: Quales fue-
runt viri, quos occidistis in Tha-
bor? Qui responderũt: Similes tui,
& vnus ex eis quasi filius regis.
19 * Quibus ille respõdit: Fratres mei
fuerunt, filij matris meæ. Viuit
Dominus, quia si seruassetis eos,
20 non vos occiderem. * Dixitq.
E Iether primogenito suo: Surge,
& interfice eos. Qui non eduxit
gladium: timebat enim, quia ad-
21 huc puer erat. * Dixeruntq. Ze-
bee & Salmana: Tu surge, &

irrue in nos: quia iuxta ætatem
robur est hominis. Surrexit Ge-
Psal. 82.c.12 deon, ‖ & interfecit Zebee & Sal-
mana: & tulit ornamenta ac bul-
las, quibus colla regalium came-
lorũ decorari solent. * Dixeruntq. 22
omnes viri Israel ad Gedeon: Do-
minare nostri tu, & filius tuus,
& filius filij tui: quia liberasti nos
de manu Madian. * Quibus ille 23
ait: Non dominabor vestri, nec
dominabitur in vos filius meus,
sed dominabitur vobis Dominus.
* Dixitq. ad eos: Vnam petitio- 24
nem postulo a vobis: Date mihi
inaures ex præda vestra. Inau-
res enim aureas Ismaelitæ habe-
re consueuerant. * Qui responde- 25
runt: Libentissime dabimus. Ex- F
pandentesq. super terram pallium,
proiecerunt in eo inaures de præ-
da: * & fuit pondus postulata- 26
rum inaurium, mille septingenti
auri sicli, absque ornamentis, &
monilibus, & veste purpurea, qui-
bus reges Madian vti soliti erant,
& præter torques aureas camelo-
rũ.* Fecitq ex eo Gedeon Ephod, 27
& posuit illud in ciuitate sua E-
phra. Fornicatusq. est omnis Is-
rael in eo, & factum est Gedeoni
& omni domui eius in ruinam.
* Humiliatus est autem Madian 28
coram filijs Israel, nec potuerunt
vltra ceruices eleuare: sed quieuit
terra per quadraginta annos, qui-
bus Gedeon præfuit. * Abijt ita- 29
que Ierobaal filius Ioas, & habi-
tauit in domo sua: * habuitq. sep- 30
tuaginta filios, qui egressi sunt de
femore eius: eo quòd plures ha-
beret vxores. * Concubina autem 31
illius, quam habebat in Sichem, G
genuit ei filium nomine Abime-
lech. * Mortuusq. est Gedeon fi- 32
lius Ioas in senectute bona, & se-
pultus est in sepulchro Ioas pa-
tris sui in Ephra de familia Ezri.
* Postquam autem mortuus est Ge- 33
deon, auersi sunt filij Israel, & for-
nicati sunt cum Baalim. Percusse-
runtq. cum Baal fœdus, ⌒vt esset
eis in deum: * nec recordati sunt 34
Domini Dei sui, qui eruit eos de
manibus inimicorum suorum om
nium per circuitum: * nec fece- 35
runt misericordiam cum domo Ie-
robaal Gedeon iuxta omnia bo-
na, quæ fecerat Israeli.

CAP. IX.

1 ABijt autem Abimelech filius
A ·Ierobaal in Sichem ad fra-
tres matris suæ, & locutus est ad
eos, & ad omnem cognationem
domus patris matris suæ, dicens:
2 * Loquimini ad omnes viros Si-
chem: Quid vobis est melius, vt
dominentur vestri septuaginta vi-
ri omnes filij Ierobaal, an vt do-
minetur vnus vir? simulq. consi-
derate quòd os vestrum, & caro
3 ⌒vestra sum. * Locutiq. sunt
fratres matris eius de eo ad om-
nes viros Sichem vniuersos sermo-
nes istos, & inclinauerunt cor eo-
rum post Abimelech, dicentes:
4 Frater noster est. * Dederuntq. il-
li septuaginta pondo argenti de
fano Baalberit. Qui conduxit sibi
ex eo viros inopes & vagos, secu-
5 tiq. sunt eum. * Et venit in do-
mum patris sui in Ephra, & occi-
dit fratres suos filios Ierobaal sep-
tuaginta viros, super lapidem
vnum: remansitq. Ioatham filius
Ierobaal minimus, & absconditus
6 est. * Congregati sunt autem om-
nes viri Sichem, & vniuersæ fa-
miliæ vrbis Mello: abieruntq. &
constituerunt regem Abimelech
iuxta quercum, quæ stabat in Si-
7 chem. * Quod cum nunciatum
B esset Ioatham, iuit, & stetit in ver-
tice montis Garizim: eleuataq.
voce, clamauit, & dixit: Audite
me viri Sichem, ita audiat vos
8 Deus. * Ierunt ligna, vt vngerent
super se regem: dixeruntq. oliuæ:
9 Impera nobis. * Quæ respondit:
Numquid possum deserere pin-
guedinem meam, qua & dij vtun-
tur, & homines, & venire vt in-
10 ter ligna promouear? * Dixerũtq.
ligna ad arborem ficum: Veni, &
11 super nos regnum accipe. * Quæ
respondit eis: Numquid possum
deserere dulcedinem meam, fru-
ctusq. suauissimos, & ire vt inter
12 cetera ligna promouear? * Locu-
taq. sunt ligna ad vitem: Veni, &
13 impera nobis. * Quæ respondit
eis: Numquid possum deserere vi-
num meum, quod lætificat Deum
& homines, & inter ligna cetera
14 promoueri? * Dixeruntq. omnia
ligna ad rhamnum: Veni, & im-
15 pera super nos. * Quæ respondit
eis: Si vere me regem vobis con-
stituitis,

stituitis, venite, & sub vmbra
mea requiescite: si autem non vul-
tis, egrediatur ignis de rhamno,
& deuoret cedros Libani. * Nunc 16
igitur, si recte, & absque pec- C
cato constituistis super vos regem
Abimelech, & bene egistis cum
Ierobaal, & cum domo eius, &
reddidistis vicem beneficijs eius,
qui pugnauit pro vobis, * & ani- 17
mam suam dedit periculis, vt
erueret vos de manu Madian, * qui 18
nunc surrexistis contra domum
patris mei, & interfecistis filios
eius septuaginta viros super vnum
lapidem, & constituistis regem
Abimelech filium ancillæ eius su-
per habitatores Sichem, eo quòd
frater vester sit: * si ergo recte, 19
& absque vitio egistis cum Iero-
baal, & domo eius, hodie læta-
mini in Abimelech, & ille læte-
tur in vobis. * Sin autem peruer- 20
se: egrediatur ignis ex eo, & con-
sumat habitatores Sichem, & op-
pidum Mello: egrediaturq. ignis
de viris Sichem, & de oppido Mel-
lo, & deuoret Abimelech. * Quæ 21
cum dixisset, fugit, & abijt in
Bera: habitauitq. ibi ob metum
Abimelech fratris sui. * Regnauit 22
itaque Abimelech super Israel tri-
bus annis. * Misitq. Dominus spi- 23
ritum pessimum inter Abimelech
& habitatores Sichem: qui cœpe-
runt eum detestari, * & scelus in- 24
terfectionis septuaginta filiorum
Ierobaal, & effusionem sangui-
nis eorum conferre in Abimelech
fratrem suum, & in ceteros Sichi-
morum principes, qui eum adiu-
uerant. * Posueruntq. insidias ad- 25
uersus eum in summitate mon- D
tium: & dum illius præstolaban-
tur aduentum, exercebant latro-
cinia, agentes prædas de præter-
euntibus. nunciatumq. est Abi-
melech. * Venit autem Gaal filius 26
Obed cum fratribus suis, & tran-
siuit in Sichimam. Ad cuius ad-
uētum erecti habitatores Sichem,
* egressi sunt in agros vastantes 27
vineas, vuasq. calcantes: & fa-
ctis cantantium choris, ingressi
sunt fanum dei sui, & inter epu-
las & pocula maledicebant Abi-
melech, * clamante Gaal filio 28
Obed: Quis est Abimelech, & quæ
est Sichem, vt seruiamus ei? num-
quid non est filius Ierobaal, &
constituit principem Zebul ser-
uum suum super viros Emor pa-
tris Sichem? Cur ergo seruiemus
29 ei? * vtinam daret aliquis popu-
lum istum sub manu mea, vt au-
ferrem de medio Abimelech. Di-
ctumq. est Abimelech: Congre-
ga exercitus multitudinem, & ve-
30 ni. * Zebul enim princeps ciuita-
tis auditis sermonibus Gaal filij
31 Obed, iratus est valde, * & misit
clam ad Abimelech nuncios, di-
cens: Ecce, Gaal filius Obed ve-
nit in Sichimam cum fratribus
E suis, & oppugnat aduersum te ci-
32 uitatem. * Surge itaque nocte
cum populo, qui tecum est, & la-
33 tita in agro: * & primo mane o-
riente sole, irrue super ciuitatem.
illo autem egrediente aduersum te
cum populo suo, fac ei quod po-
34 tueris. * Surrexit itaque Abime-
lech cum omni exercitu suo no-
cte, & tetendit insidias iuxta Si-
35 chimam in quattuor locis. * E-
gressusq. est Gaal filius Obed, &
stetit in introitu portæ ciuitatis.
Surrexit autem Abimelech, & om-
nis exercitus cum eo de insidia-
36 rum loco. * Cumq. vidisset popu-
lum Gaal, dixit ad Zebul: Ecce
de montibus multitudo descendit.
Cui ille respondit: Vmbras mon-
tium vides quasi capita hominum,
37 & hoc errore deciperis. * Rur-
sumq. Gaal ait: Ecce populus de
vmbilico terræ descendit, & vnus
cuneus venit per viam, quæ respi-
38 cit quercum. * Cui dixit Zebul:
Vbi est nunc os tuum, quo loque-
baris? Quis est Abimelech vt ser-
uiamus ei? Nonne hic populus
est, quem despiciebas? Egrede-
39 re, & pugna contra eum. * Abijt
ergo Gaal, spectante Sichimorum
populo, & pugnauit contra Abi-
40 melech, * qui persecutus est eum
fugientem, & in vrbem compu-
lit: cecideruntq. ex parte eius plu-
rimi, vsque ad portam ciuitatis:
41 * & Abimelech sedit in Ruma:
F Zebul autem, Gaal, & socios eius
expulit de vrbe, nec in ea passus
42 est commorari. * Sequenti ergo
die egressus est populus in campū.
Quod cum nunciatum esset Abi-
43 melech, * tulit exercitum suum,
& diuisit in tres turmas, tendens
insidias in agris. Vidensq. quòd
egrederetur populus de ciuitate,

surrexit, & irruit in eos * cum cu- 44
neo suo, oppugnans & obsidens
ciuitatem: duæ autem turmæ pa-
lätes per campum aduersarios per-
sequebantur. * Porro Abimelech 45
omni die illo oppugnabat vrbem:
quam cepit, interfectis habitato-
ribus eius, ipsaq. destructa, ita vt
sal in ea dispergeret. * Quod cum 46
audissent qui habitabant in turre
Sichimorum, ingressi sunt fanum
dei sui Berith, vbi fœdus cum eo
pepigerant, & ex eo locus nomen
acceperat, qui erat munitus val-
de. * Abimelech quoque audiens 47
viros turris Sichimorum pariter
conglobatos, * ascendit in mon- 48
tem Selmon cum omni populo
suo: & arrepta securi, præcidit
arboris ramum, impositumq. ferēs
humero, dixit ad socios: Quod
me videris facere, cito facite.
* Igitur certatim ramos de arbo- 49
ribus præcidentes, sequebantur G
ducem. Qui circumdantes præsi-
dium, succenderunt: atque ita fa-
ctum est, vt fumo & igne mille
homines necarentur, viri pariter
& mulieres, habitatorum turris Si-
chem. * Abimelech autem inde 50
proficiscens venit ad oppidū The-
bes, quod circumdans obsidebat
exercitu. * Erat autem turris ex- 51
celsa in media ciuitate, ad quam
confugerant simul viri ac mulie-
res, & omnes principes ciuitatis,
clausa firmissime ianua, & super
turris tectum stātes per propugna-
cula. * Accedensq. Abimelech 52
iuxta turrim, pugnabat fortiter:
& appropinquans ostio, ignem
‖ 2.Reg. 11. d. 21 supponere nitebatur: * ‖ & ecce 53
vna mulier fragmen molæ desu-
per iaciens, illisit capiti Abime-
lech, & confregit cerebrum eius.
‖ 1.Reg. 31. b. 4 1.Par. 10. a. 4 * ‖ Qui vocauit cito armigerum 54
suum, & ait ad eum: Euagina
gladium tuum, & percute me: ne
forte dicatur quod a femina inter-
fectus sim. Qui iussa perficiens,
interfecit eum. * Illoq. mortuo, 55
omnes qui cum eo erant de Israel,
reuersi sunt in sedes suas: * & red- 56
didit Deus malum, quod fecerat
Abimelech contra patrem suum,
interfectis septuaginta fratribus
suis. * Sichimitis quoque quod 57
operati erant, retributum est, &
venit super eos maledictio Ioa-
tham filij Ierobaal.

CAP. X.

1 A Post Abimelech surrexit dux in
Israel Thola filius Phua pa-
trui Abimelech, vir de Issachar,
qui habitauit in Samir montis E-
2 phraim: * & iudicauit Israelem
viginti & tribus annis, mortuusq.
3 est, ac sepultus in Samir. * Huic
successit Iair Galaadites, qui iudi-
cauit Israelem per viginti & duos
4 annos, * habens triginta filios se-
dentes super triginta pullos asina-
rum, & principes triginta ciuita-
tum, quæ ex nomine eius sunt ap-
pellatæ Hauoth Iair, id est, oppi-
B da Iair, vsque in præsentem diem
5 in Terra Galaad. * Mortuusq.
est Iair; ac sepultus in loco, cui
6 est vocabulum Camon. * Filij au-
tem Israel peccatis veteribus iun-
gentes noua, fecerunt malum in
conspectu Domini, & seruierunt
idolis, Baalim & Astaroth, & dijs
Syriæ ac Sidonis & Moab & filio-
rum Ammon & Philisthijm: di-
miseruntq. Dominum, & non co-
7 luerunt eum. * Contra quos Do-
C minus iratus, tradidit eos in ma-
nus Philisthijm & filiorum Am-
8 mon. * Afflictiq. sunt, & vehemen-
ter oppressi per annos decem & o-
cto, omnes qui habitabant trans
Iordanem in Terra Amorrhæi, qui
9 est in Galaad: * in tantum, vt filij
Ammon, Iordane transmisso, va-
starent Iudam & Beniamin & E-
phraim: afflictusq. est Israel ni-
10 mis. * Et clamantes ad Dominū,
dixerūt: Peccauimus tibi, quia de-
reliquimus Dominum Deum no-
11 strū, & seruiuimus Baalim. * Qui-
bus locutus est Dominus: Nūquid
non Ægyptij & Amorrhæi, filijq.
12 Ammon & Philisthijm, * Sidonij
quoque & Amalec & Chanaan
oppresserunt vos, & clamastis ad
13 me, & erui vos de manu eorū? * Et
tamen reliquistis me, & coluistis
deos alienos: idcirco non addam
14 vt vltra vos liberem: * ite, & inuo-
cate deos quos elegistis: ipsi vos
15 liberēt in tempore angustiæ. * Di-
D xeruntq. filij Israel ad Dominum:
Peccauimus, redde tu nobis quid-
quid tibi placet: tantum nunc li-
16 bera nos. * Quæ dicentes, om-
nia de finibus suis alienorum deo-
rum idola proiecerunt, & seruie-
runt Domino Deo: qui doluit su-

per

per miserijs eorum. * Itaque filij 17
Ammon conclamantes in Galaad
fixere tentoria: contra quos con-
gregati filij Israel, in Maspha ca-
strametati sunt. * Dixeruntq. prin 18
cipes Galaad singuli ad proximos
suos: Qui primus ex nobis contra
filios Ammon cœperit dimicare,
erit dux populi Galaad.

CAP. XI.

FVit illo tempore Iephte Galaa- 1
dites vir fortissimus atque pu- A
gnator, filius mulieris meretricis,
qui natus est de Galaad. * Habuit 2
autem Galaad vxorem, de qua
suscepit filios: qui postquam cre-
uerant, eiecerunt Iephte, dicen-
tes: Heres in domo patris nostri
esse non poteris, quia de altera
matre natus es. * Quos ille fu- 3
giens atque deuitans, habitauit in
Terra Tob: congregatiq. sunt ad
eum viri inopes, & latrocinantes,
& quasi principem sequebantur.
* In illis diebus pugnabant filij 4
Ammon contra Israel. * Quibus 5
acriter instantibus perrexerūt ma-
iores natu de Galaad, vt tollerent
in auxilium sui Iephte de Terra
Tob: * dixeruntq. ad eum: Veni & 6
esto princeps noster, & pugna con-
tra filios Ammon. * Quibus ille 7
‖ Gen. 26. f. 27 respondit: ‖ Nonne vos estis, qui B
odistis me, & eiecistis de domo pa-
tris mei, & nunc venistis ad me
necessitate compulsi? * Dixeruntq. 8
principes Galaad ad Iephte: Ob
hanc igitur causam nunc ad te ve-
nimus, vt proficiscaris nobiscum,
& pugnes contra filios Ammon,
sisq. dux omnium qui habitant in
Galaad. * Iephte quoque dixit eis: 9
Si vere venistis ad me, vt pugnem
pro vobis contra filios Ammon,
tradideritq. eos Dominus in ma-
nus meas, ego ero vester princeps?
* Qui responderunt ei: Dominus, 10
qui hæc audit, ipse mediator ac te-
stis est quòd nostra promissa fa-
ciemus. * Abijt itaque Iephte cum 11
principibus Galaad, fecitq. eum
omnis populus principem sui. Lo-
cutusq. est Iephte omnes sermo-
nes suos coram Domino in Mas-
pha. * Et misit nuncios ad regem 12
filiorum Ammon, qui ex persona
sua dicerent: Quid mihi & tibi
est, quia venisti contra me, vt va-
stares terram meam? * Quibus il- 13
C le respōdit: ‖ Quia tulit Israel ter- ‖ Nu. 21. c. 13
ram meam, quando ascendit de
Ægypto a finibus Arnon vsque Ia-
boc atque Iordanem: nunc ergo
14 cum pace redde mihi eam. * Per
quos rursum mandauit Iephte, &
imperauit eis vt dicerent regi Am-
15 mon: * Hæc dicit Iephte: Non
tulit Israel Terram Moab, nec Ter-
16 ram filiorū Ammon: * sed quan-
do de Ægypto conscenderunt, am-
bulauit per solitudinem vsque ad
Mare rubrum, & venit in Cades.
17 * ‖ Misitq. nuncios ad regem E- ‖ Nu. 20. c. 14
dom, dicens: Dimitte me vt tran-
seam per terram tuam. Qui noluit
acquiescere precibus eius. Misit
quoque ad regem Moab, qui & ip-
se transitum præbere contempsit.
18 Mansit itaque in Cades, * & cir-
cuiuit ex latere Terram Edom,
& Terram Moab: venitq. contra
Orientalem plagam Terræ Moab,
& castrametatus est trans Ar-
non: ‖ nec voluit intrare termi- ‖ Nu. 21. c. 13
D nos Moab: Arnon quippe confi-
19 nium est Terræ Moab. * Misit ita-
que Israel nuncios ad Sehon regem
Amorrhæorum, qui habitabat in
Hesebon, & dixerunt ei: Dimit-
te vt transeam per terram tuam
20 vsque ad fluuium. * Qui & ip-
se Israel verba despiciens, non di-
misit eum transire per terminos
suos: sed infinita multitudine con-
gregata egressus est contra eum in
21 Iasa, & fortiter resistebat. * Tra-
diditq. eum Dominus in manus
Israel cum omni exercitu suo, qui
percussit eum, & possedit omnem
Terram Amorrhæi habitatoris re-
22 gionis illius, * & vniuersos fines
eius de Arnon vsque Iaboc, & de
solitudine vsque ad Iordanem.
23 * Dominus ergo Deus Israel sub-
uertit Amorrhæum, pugnante con-
tra illum populo suo Israel, & tu
nunc vis possidere terram eius?
24 * Nonne ea quæ possidet Chamos
Deus tuus, tibi iure debentur?
Quæ autem Dominus Deus no-
ster victor obtinuit, in nostram
cedent possessionem: * ‖ nisi for- ‖ Nu. 22. a. 2
25 E te melior es Balac filio Sephor re-
ge Moab: aut docere potes, quòd
iurgatus sit contra Israel, & pu-
26 gnauerit contra eum, * quando
habitauit in Hesebon, & vicu-
lis eius, & in Aroer, & villis il-
lius, vel in cunctis ciuitatibus

iuxta Iordanem, per trecentos an-
nos. Quare tanto tempore nihil
super hac repetitione tentastis?
* Igitur non ego pecco in te, sed 27
tu contra me male agis, indicens
mihi bella non iusta. Iudicet Do-
minus arbiter huius diei inter Is-
rael, & inter filios Ammon.* No- 28
luitq. acquiescere rex filiorum
Ammon verbis Iephte, quæ per
nuncios mandauerat. * Factus est 29
ergo super Iephte Spiritus Domi-
ni, & circuiens Galaad, & Manas-
se, Maspha quoque Galaad,& in-
de trāsiens ad filios Ammon,* vo- 30
tum vouit Domino, dicens: Si F
tradideris filios Ammon in manus
meas, * quicumque primus fuerit 31
egressus de foribus domus meæ,
mihiq. occurrerit reuertenti cum
pace a filijs Ammon, eum holo-
caustum offeram Domino.* Tran- 32
siuitq. Iephte ad filios Ammon,
vt pugnaret contra eos: quos
tradidit Dominus in manus eius.
* Percussitq. ab Aroer vsque dum 33
venias in Mennith, viginti ciui-
tates, & vsque ad Abel, quæ est
vineis consita, plaga magna ni-
mis. humiliatiq. sunt filij Am-
mon a filijs Israel. * Reuertente 34
autem Iephte in Maspha domum
suam, occurrit ei vnigenita filia
sua cum tympanis & choris. non
enim habebat alios liberos. * Qua 35
visa, scidit vestimenta sua, & ait:
Heu me filia mea decepisti me, &
ipsa decepta es: aperui enim os
meum ad Dominum, & aliud fa-
cere non potero. * Cui illa respon 36
dit: Pater mi, si aperuisti os tuum G
ad Dominum, fac mihi quodcum-
que pollicitus es, concessa tibi vl-
tione atque victoria de hostibus
tuis.* Dixitq. ad patrem: Hoc so- 37
lum mihi præsta quod deprecor:
Dimitte me vt duobus mensibus
circumeam montes, & plangam
virginitatem meam cum sodali-
bus meis. * Cui ille respondit: 38
Vade. Et dimisit eam duobus
mensibus. Cumq; abijsset cum so-
cijs ac sodalibus suis, flebat virgi-
nitatem suam in montibus. * Ex- 39
pletisq. duobus mensibus, reuer-
sa est ad patrem suum, & fecit ei
sicut vouerat, quæ ignorabat vi-
rum. Exinde mos increbruit in
Israel, & consuetudo seruata est:
* vt post anni circulum conue- 40
niant in vnum filiæ Israel, & plan
gant filiam Iephte Galaaditæ di-
bus quattuor.

CAP. XII.

1 ECce autem in Ephraim orta
A est seditio. nam transeuntes
contra aquilonem, dixerunt ad
Iephte: Quare vadens ad pugnam
contra filios Ammon, vocare nos
noluisti, vt pergeremus tecum?
Igitur incendemus domum tuam.
2 * Quibus ille respondit: Discep-
tatio erat mihi & populo meo cō-
tra filios Ammon vehemens: vo-
cauiq. vos, vt præberetis mihi au-
3 xilium,& facere noluistis. * Quod
cernens posui animam meam in
manibus meis, transiuiq. ad filios
Ammon,& tradidit eos Dominus
in manus meas. Quid commerui,
vt aduersum me consurgatis in
4 prælium? * Vocatis itaque ad se
B cunctis viris Galaad, pugnabat cō-
tra Ephraim: percusseruntq. viri
Galaad Ephraim, quia dixerat:
Fugitiuus est Galaad de Ephraim,
& habitat in medio Ephraim &
5 Manasse. * Occupaueruntq. Ga-
laaditæ vada Iordanis, per quæ
Ephraim reuersurus erat. Cumq.
venisset ad ea de Ephraim nume-
ro, fugiens, atque dixisset: Ob-
secro vt me transire permittatis:
dicebant ei Galaaditæ: Numquid
Ephrathæus es? quo dicente: Non
6 sum: * interrogabant eum: Dic
C ergo Scibboleth, quod interpreta-
tur Spica. Qui respondebat, Sib-
boleth: eadem littera spicam ex-
primere non valens. Statimq. ap-
prehensum iugulabant in ipso Ior-
danis transitu. Et ceciderunt in il-
lo tempore de Ephraim quadra-
7 ginta duo millia. * Iudicauit ita-
que Iephte Galaadites Israel sex an
nis: & mortuus est, ac sepultus in
8 ciuitate sua Galaad. * Post hunc
iudicauit Israel Abesan de Beth-
9 lehem: * qui habuit triginta filios,
& totidem filias, quas emittens
D foras, maritis dedit, & eiusdem nu-
meri filijs suis accepit vxores, in-
troducens in domum suam. Qui
10 septē annis iudicauit Israel. * mor-
tuusq. est, ac sepultus in Beth-
11 lehem. * Cui successit Ahialon
Zabulonites: & iudicauit Israel
12 decem annis: * mortuusq. est,
ac se-

eo sepultus in Zabulon . * Post 13
hunc iudicauit Israel Abdon, filius
Illel Pharathonites : * qui habuit 14
quadraginta filios , & triginta ex
eis nepotes, ascendentes super sep-
tuaginta pullos asinarum, & iudi-
cauit Israel octo annis:*mortuusq. 15
est, ac sepultus in Pharathon terræ
Ephraim , in monte Amalec .

CAP. XIII.

S. 10. b. 6 RVrsumq. || filij Israel fecerunt 1
malum in conspectu Domi- A
ni : qui tradidit eos in manus Phi-
listhinorum quadraginta annis .
* Erat autem quidam vir de Saraa, 2
& de stirpe Dan , nomine Manue,
habens vxorem sterilem . * Cui 3
apparuit Angelus Domini , & di-
xit ad eam : Sterilis es & absque
|| 1. Reg. 1. liberis : || sed concipies & paries
c. 20 filium : * caue ergo ne bibas vi- 4
Gen.16.c.11 num ac siceram , nec immun-
Luc.1.c.31 dum quidquam comedas : * quia 5
Nu. 6.a.34 concipies, & paries filium , cuius
non tanget caput nouacula : erit
enim nazaræus Dei ab infantia
sua , & ex matris vtero , & ipse
incipiet liberare Israel de manu
Philisthinorum . * Quæ cum ve- 6
nisset ad maritum suum , dixit ei: B
Vir Dei venit ad me , habens vul-
tum angelicum , terribilis nimis .
Quem cum interrogassem , quis
esset, & vnde venisset, & quo no-
mine vocaretur, noluit mihi dice-
re :* sed hoc respondit : Ecce con- 7
cipies & paries filium : caue ne vi-
num bibas, nec siceram, & ne ali-
quo vescaris immundo : erit enim
puer nazaræus Dei ab infantia
sua , ex vtero matris suæ vsque ad
diem mortis suæ . * Orauit itaque 8
Manue Dominum , & ait : Obse-
cro Domine , vt vir Dei , quem
misisti , veniat iterum, & doceat
nos quid debeamus facere de pue-
ro , qui nasciturus est . * Exaudi- 9
uitq. Dominus deprecantem Ma-
nue , & apparuit rursum Angelus
Dei vxori eius sedẽti in agro. Ma-
nue autem maritus eius non erat
cum ea . Quæ cum vidisset Ange-
lum , * festinauit,& cucurrit ad vi- 10
rum suum : nunciauitq. ei, dicens:
Ecce apparuit mihi vir, quem ante
videram .* Qui surrexit,& secutus 11
est vxorem suam : veniensq. ad vi-
rum, dixit ei : Tu es qui locutus es
mulieri ? Et ille respondit : Ego
12 sum. * Cui Manue : Quando, in-
C quit , sermo tuus fuerit expletus ,
quid vis vt faciat puer ? aut a quo
13 se obseruare debebit ? * Dixitq.
Angelus Domini ad Manue : Ab
omnibus , quæ locutus sum vxori
14 tuæ , abstineat se : * quidquid ex
vinea nascitur , non comedat : vi-
num & siceram non bibat , nullo
vescatur immũdo: & quod ei præ-
cepi , impleat atque custodiat .
15 * Dixitq. Manue ad Angelum Do
mini: Obsecro te vt acquiescas pre-
cibus meis , & faciamus tibi hœ-
16 dum de capris. * Cui respõdit An-
gelus : Si me cogis , non comedam
panes tuos : si autem vis holocau-
stum facere , offer illud Domino.
Et nesciebat Manue quòd Ange-
17 lus Domini esset . * Dixitq. ad
eum : Quod est tibi nomen , vt, si
sermo tuus fuerit expletus , hono-
18 remus te ? * Cui ille respondit:
|| Cur quæris nomen meum, quod || Gen. 32. g.
19 est mirabile ? * Tulit itaque Ma- 29
nue hœdum de capris,& libamen-
D ta , & posuit super petram , offe-
rens Domino, qui facit mirabilia:
ipse autem & vxor eius intueban-
20 tur . * Cumq. ascenderet flamma
altaris in cælum , Angelus Do-
mini pariter in flamma ascendit.
Quod cum vidissent Manue &
vxor eius , proni ceciderunt in ter-
21 ram,*& vltra eis non apparuit An-
gelus Domini . Statimq. intellexit
Manue , Angelum Domini esse,
22 * & dixit ad vxorem suam : Mor-
te moriemur,quia vidimus Deum.
23 * Cui respondit mulier : Si Domi-
nus nos vellet occidere, de mani-
bus nostris holocaustum & liba-
menta non suscepisset, nec osten-
disset nobis hæc omnia , neque
ea , quæ sunt ventura , dixisset .
24 * Peperit itaque filium , & voca-
uit nomen eius Samson . Creuitq.
puer , & benedixit ei Dominus .
25 * Cœpitq. Spiritus Domini esse
cum eo in castris Dan inter Saraa
& Esthaol .

CAP. XIIII.

1 DEscẽdit ergo Samson in Tham
A nratha . vidensq. ibi mulie-
2 rem de filiabus Philisthijm,*ascen
dit, & nunciauit patri suo, & ma-
tri suæ, dicens : Vidi mulierem in

Thamnatha de filiabus Philisthi-
norum : quam quæso vt mihi ac-
cipiatis vxorem. * Cui dixerunt 3
pater & mater sua: Numquid non
est mulier in filiabus fratrum tuo-
rum , & in omni populo meo ,
quia vis accipere vxorem de Phili-
sthijm , qui incircumcisi sunt?
Dixitq. Samson ad patrem suum :
hanc mihi accipe: quia placuit ocu-
lis meis . * Parentes autem eius 4
nesciebant quod res a Domino fie-
ret,& quæreret occasionem contra B
Philisthijm . eo enim tempore
Philisthijm dominabantur Israeli.
* Descendit itaque Samson cum 5
patre suo & matre in Thamnatha.
Cumq. venissent ad vineas oppidi,
apparuit catulus leonis sæuus , &
rugiens , & occurrit ei . * Irruit 6
autē Spiritus Domini in Samson ,
& dilacerauit leonem , quasi hœ-
dum in frusta discerpens,nihil om
nino habens in manu : & hoc pa-
tri & matri noluit indicare . * De- 7
scenditq. & locutus est mulieri ,
quæ placuerat oculis eius . * Et 8
post aliquot dies reuertens vt ac-
ciperet eam , declinauit vt videret
cadauer leonis , & ecce examen
apum in ore leonis erat ac fauus
mellis . * Quem cum sumpsisset 9
in manibus, comedebat in via:ve-
niensq. ad patrem suum & ma-
trem, dedit eis partem , qui & ipsi
comederunt : nec tamen eis vo-
luit indicare quod mel de corpore
leonis assumpserat . * Descendit 10
itaque pater eius ad mulierem , & C
fecit filio suo Samson conuiuium.
sic enim iuuenes facere consueue-
rant . * Cum ergo ciues loci illius 11
vidissent eum, dederunt ei sodales
triginta vt essent cum eo. * Quibus 12
locutus est Samson: Proponam vo-
bis problema : quod si solueritis
mihi intra septem dies conuiuij ,
dabo vobis triginta sindones , &
totidem tunicas : * sin autem non 13
potueritis soluere,vos dabitis mihi
triginta sindones , & eiusdem nu-
meri tunicas.Qui responderunt ei:
Propone problema , vt audiamus .
* Dixitq. eis: De comedente exiuit 14
cibus. & de forti egressa est dulce-
do. nec potuerūt per tres dies pro-
positionem soluere . * Cumq. ad- 15
esset dies septimus , dixerunt ad
vxorem Samson : Blandire viro
tuo,& suade ei vt indicet tibi quid
significet problema . quod si face-
re nolueris, incendemus te,& do-
mum patris tui . an idcirco voca-
stis nos ad nuptias vt spoliaretis?
16 * Quæ fundebat apud Samson la-
D crymas, & querebatur dicens : O-
disti me , & non diligis : idcirco
problema , quod proposuisti filijs
populi mei , non vis mihi expone-
re . At ille respondit : Patri meo
& matri nolui dicere : & tibi in-
17 dicare potero? * Septem igitur die-
bus conuiuij flebat ante eum : tan-
demq. die septimo cum ei esset
molesta,exposuit . Quæ statim in-
18 dicauit ciuibus suis . * Et illi di-
xerūt ei die septimo ante solis oc-
cubitum : Quid dulcius melle , &
quid fortius leone ? Qui ait ad eos:
Si non arassetis in vitula mea,non
inuenissetis propositionē meam .
19 * Irruit itaque in eum Spiritus Do
mini, descenditq. Ascalonem , &
percussit ibi triginta viros . quorū
ablatas vestes dedit ijs,qui proble-
ma soluerant.Iratusq. nimis ascen
20 dit in domum patris sui : * vxor
autem eius accepit maritum vnū
de amicis eius & pronubis .

CAP. XV.

1 Post aliquantulum autem tem-
A poris, cum dies triticeæ messis
instarent , venit Samson , inuisere
volens vxorem suam , & attulit ei
hœdum de capris . Cumq. cubi-
culum eius solito vellet intrare ,
prohibuit eum pater illius,dicens:
2 * Putaui quod odisses eam,& ideo
tradidi illam amico tuo : sed ha-
bet sororē,quæ iunior & pulchrior
3 illa est, sit tibi pro ea vxor . * Cui
Samson respondit: Ab hac die non
erit culpa in me cōtra Philisthæos:
4 faciam enim vobis mala . * Per-
rexitq. & cepit trecentas vulpes ,
caudasq. earum iunxit ad caudas ,
5 & faces ligauit in medio : * quas
igne succendens,dimisit,vt huc il-
lucq. discurrerent . Quæ statim
perrexerunt in segetes Philisthi-
norum. Quibus succensis,& com-
portatæ iam fruges,& adhuc stan-
tes in stipula, concrematæ sunt,in
tantum,vt vineas quoque & oliue-
6 ta flamma consumeret . * Dixe-
B rūtq. Philisthijm :Quis fecit hanc
rem ? Quibus dictum est : Samson
gener Thamnathæi : quia tulit
vxorem

Vxorem eius, & alteri tradidit,
hæc operatus est. Ascenderuntq.
Philisthijm: & combusserunt tam
mulierem quàm patrem eius.
* Quibus ait Samson: Licet hæc 7
feceritis, tamen adhuc ex vobis
expetam vltionem, & tunc quies-
cam. * Percussitq. eos ingenti pla- 8
ga, ita vt stupentes suram femori
imponerent. Et descendens habi-
tauit in spelunca petræ Etam.
* Igitur ascendentes Philisthijm 9
in Terram Iuda castrametati sunt
in loco, qui postea vocatus est Le-
chi, id est, maxilla, vbi eorum
effusus est exercitus. * Dixeruntq. 10
ad eos de tribu Iuda: Cur ascen-
distis aduersum nos? Qui respon- C
derunt: Vt ligemus Samson, ve-
nimus, & reddamus ei quæ in
nos operatus est. * Descenderunt 11
ergo tria millia virorum de Iuda,
ad specum silicis Etam, dixeruntq.
ad Samson: Nescis quòd Phili-
sthijm imperent nobis? quare hoc
facere voluisti? Quibus ille ait:
Sicut fecerunt mihi, sic feci eis.
* Ligare, inquiunt, te venimus, 12
& tradere in manus Philisthino-
rum. Quibus Samson, Iurate,
ait, & spondete mihi quòd non
occidatis me. * Dixerunt: Non 13
te occidemus, sed vinctum trade-
mus. Ligaueruntq. eum duobus
nouis funibus, & tulerunt eum
de petra Etam.* Qui cum venisset 14
ad locum Maxillæ, & Philisthijm
vociferantes occurrissent ei, ir-
ruit Spiritus Domini in eum: &
sicut solent ad odorem ignis lina
consumi, ita vincula quibus liga-
tus erat, dissipata sunt & soluta.
* Inuentamq. maxillam, id est, 15
mandibulam asini, quæ iacebat, D
arripiens, interfecit in ea mille
viros, * & ait: In maxilla asini, 16
in mandibula pulli asinarum de-
leui eos, & percussi mille viros.
* Cumq. hæc verba canens com- 17
plesset, proiecit mandibulam de
manu, & vocauit nomen loci il-
lius Ramathlechi, quod interpre-
tatur eleuatio maxillæ.* Sitiensq. 18
valde, clamauit ad Dominum,
& ait: Tu dedisti in manu serui
tui salutem hanc maximam atque
victoriam: en siti morior, inci-
damq. in manus incircumcisorũ.
* Aperuit itaque Dominus mola- 19
rem dentem in maxilla asini, &
egressæ sunt ex eo aquæ. Quibus
haustis, refocillauit spiritum, &
vires recepit. Idcirco appellatum
est nomen loci illius, Fons inuo-
cantis de maxilla, vsque in præ-
20 sentem diem. * Iudicauitq. Is-
rael in diebus Philisthijm viginti
annis.

CAP. XVI.

1 ABijt quoque in Gazam, & vi-
A dit ibi mulierem meretricẽ,
2 ingressusq. est ad eam. * Quod
cum audissent Philisthijm, &
percrebruisset apud eos, intrasse
vrbem Samson, circumdederunt
eum, positis in porta ciuitatis cu-
stodibus: & ibi tota nocte cum
silentio præstolantes, vt facto ma-
3 ne exeuntem occiderent. * Dor-
miuit autem Samson vsque ad me-
dium noctis: & inde consurgens
apprehendit ambas portæ fores
cum postibus suis, & sera, imposi-
tasq. humeris suis portauit ad ver-
ticem montis, qui respicit Hebron.
4 * Post hæc amauit mulierem, quæ
habitabat in Valle Sorec, & voca-
5 batur Dalila. * Veneruntq. ad eam
principes Philisthinorum, atque
dixerunt: Decipe eum, & disce
ab illo, in quo habeat tantam
fortitudinem, & quo modo eum
superare valeamus, & vinctum
B affligere. quod si feceris, dabimus
tibi singuli mille & centum argen
6 teos. * Locuta est ergo Dalila ad
Samson: Dic mihi, obsecro, in
quo sit tua maxima fortitudo, &
quid sit quo ligatus erumpere ne-
7 queas? * Cui respondit Samson:
Si septem neruiceis funibus necdũ
siccis, & adhuc humentibus liga-
tus fuero, infirmus ero vt ceteri
8 homines. * Attuleruntq. ad eam
satrapæ Philisthinorum septem
funes, vt dixerat: quibus vinxit
9 eum, * latentibus apud se insidijs,
& in cubiculo finem rei expectan-
tibus, clamauitq. ad eum: Phili-
sthijm super te Samson. Qui ru-
pit vincula, quo modo si rumpat
quis filum de stuppæ tortum pu-
tamine, cum odorem ignis acce-
perit: & non est cognitum in quo
10 esset fortitudo eius. * Dixitq. ad
C eum Dalila: Ecce illusisti mihi, &
falsum locutus es: saltem nunc
indica mihi quo ligari debeas.
* Cui

* Cui ille respondit: Si ligatus 11
fuero nouis funibus, qui num-
quam fuerunt in opere, infirmus
ero, & aliorum hominum similis.
* Quibus rursum Dalila vinxit 12
eum, & clamauit: Philisthijm
super te Samson, in cubiculo insi-
dijs præparatis. Qui ita rupit vin-
cula quasi fila telarum. * Dixitq. 13
Dalila rursum ad eum: Vsquequo
decipis me, & falsum loqueris?
ostende quo vinciri debeas. Qui
respondit Samson: Si septem cri-
nes capitis mei cum licio plexue-
ris, & clauum his circumligatum
terræ fixeris, infirmus ero. * Quod 14
cum fecisset Dalila, dixit ad eum:
Philisthijm super te Samson. Qui
consurgens de somno extraxit cla-
uum cum crinibus & licio. * Di- 15
xitq. ad eum Dalila: Quo modo D
dicis quod amas me, cum animus
tuus non sit mecum? Per tres vi-
ces mentitus es mihi, & noluisti
dicere in quo sit maxima fortitu-
do tua. * Cumq. molesta esset 16
ei, & per multos dies iugiter ad-
hæreret, spatium ad quietem non
tribuens, defecit anima eius, &
ad mortem vsque lassata est. * Tūc 17
aperiens veritatem rei, dixit ad
eam: Ferrum numquam ascendit
super caput meū, quia nazaræus,
id est, consecratus Deo sum de
vtero matris meæ: si rasum fuerit
caput meum, recedet a me forti-
tudo mea, & deficiam, eroq. sicut
ceteri homines. * Vidensq. illa 18
quod confessus ei esset omnem
animum suum, misit ad principes
Philisthinorum ac mandauit: A-
scendite adhuc semel, quia nunc
mihi aperuit cor suum. Qui ascē-
derunt assumpta pecunia, quam E
promiserant. * At illa dormire 19
eum fecit super genua sua, & in
sinu suo reclinare caput. Vocauitq.
tonsorem, & rasit septem crines
eius, & cœpit abigere eum, & a
se repellere: statim enim ab eo
fortitudo discessit: * dixitque: 20
Philisthijm super te Samson. Qui
de somno consurgens, dixit in
animo suo: Egrediar sicut ante
feci, & me excutiam, nesciens
quod recessisset ab eo Dominus.
* Quem cum apprehendissent Phi- 21
listhijm, statim eruerunt oculos
eius, & duxerunt Gazam vinctum
catenis, & clausum in carcere
22 molere fecerunt. * Iamq. capilli
23 eius renasci cœperant, * & princi-
pes Philisthinorum conuenerunt
in vnum vt immolarent hostias
magnificas Dagon deo suo, & epu-
larentur, dicentes: Tradidit Deus
F noster inimicum nostrum Samson
24 in manus nostras. * Quod etiam
populus videns, laudabat deum
suum, eademq. dicebat: Tradidit
Deus noster aduersarium nostrum
in manus nostras, qui deleuit ter-
ram nostram, & occidit plurimos.
25 * Lætantesq per conuiuia, sumptis
iam epulis, præceperunt vt voca-
retur Samson, & ante eos luderet.
Qui adductus de carcere ludebat
ante eos, feceruntq. eum stare
26 inter duas columnas. * Qui dixit
puero regenti gressus suos: Dimit-
te me, vt tangam columnas, qui-
bus omnis imminet domus, &
recliner super eas, & paululum
27 requiescam. * Domus autem erat
plena virorum ac mulierum, &
erāt ibi omnes principes Philisthi-
norum, ac de tecto & solario
G circiter tria millia vtriusque sexus
28 spectantes ludentem Samson. * At
ille inuocato Domino ait: Domi-
ne Deus, memento mei, & red-
de mihi nunc fortitudinem pri-
stinam Deus meus, vt vlciscar
me de hostibus meis, & pro amis-
sione duorum luminum vnam
29 vltionem recipiam. * Et appre-
hendens ambas columnas, quibus
innitebatur domus, alteramq. ea-
rum dextera, & alteram læua te-
30 nens, * ait: Moriatur anima mea
cum Philisthijm. concussisq. for-
titer columnis, cecidit domus su-
per omnes principes, & ceteram
multitudinem, quæ ibi erat: mul-
toq. plures interfecit moriens,
31 quam ante viuus occiderat. * De-
scendentes autem fratres eius &
vniuersa cognatio tulerunt corpus
eius, & sepelierunt inter Saraa &
Esthaol in sepulchro patris sui
Manue: iudicauitq. Israel viginti
annis.

CAP. XVII.

1 FVit eo tempore vir quidam de
A monte Ephraim nomine Mi-
2 chas, * qui dixit matri suæ: Mille
& centum argenteos, quos sepa-
raueras tibi, & super quibus me
audiente

audiente iuraueras, ecce ego ha-
beo, & apud me sunt. Cui illa
respondit: Benedictus filius meus
Domino. * Reddidit ergo eos ma- 3
tri suæ, quæ dixerat ei: Conse-
craui & voui hoc argentum Do-
mino, vt de manu mea suscipiat B
filius meus, & faciat sculptile at-
que conflatile: & nunc trado illud
tibi. * Reddidit igitur eos matri 4
suæ: quæ tulit ducentos argenteos,
& dedit eos argentario, vt faceret
ex eis sculptile atque conflatile,
quod fuit in domo Michæ. * Qui 5
ædiculam quoque in ea Deo sepa-
rauit, & fecit ephod, & theraphim,
id est, vestem sacerdotalem, &
idola: impleuitq. vnius filiorum
suorum manum, & factus est ei
sacerdos. * In diebus illis non 6
erat rex in Israel, sed vnusquisque C
quod sibi rectum videbatur, hoc
faciebat. * Fuit quoque alter ado- 7
lescens de Bethlehē Iuda, ex cogna
tione eius: eratq. ipse Leuites, & ha
bitabat ibi. * Egressusq. de ciuitate 8
Bethlehem, peregrinari voluit vbi-
cumque sibi commodum reperis-
set. Cumq. venisset in montem
Ephraim, iter faciens, & declinas-
set parumper in domum Michæ,
* interrogatus est ab eo vnde ve- 9
nisset. Qui respondit: Leuita sum D
de Bethlehem Iuda, & vado vt ha-
bitem vbi potuero, & vtile mihi es-
se perspexero. * Dixitq. Michas: 10
Mane apud me, & esto mihi pa-
rens, ac sacerdos: daboq; tibi per
annos singulos decem argenteos,
ac vestem duplicem, & quæ ad vi-
ctum sunt necessaria. * Acquieuit, 11
& mansit apud hominem, fuitq;
illi quasi vnus de filiis. * Imple- 12
uitq; Michas manum eius, & ha-
buit puerum sacerdotem apud se.
* Nunc scio, dicens, quòd bene- 13
faciet mihi Deus habenti Leuitici
generis sacerdotem.

CAP. XVIII.

IN diebus illis non erat rex in 1
Israel, & tribus Dan quærebat A
possessionem sibi, vt habitaret in
ea: vsque ad illum enim diem in-
ter ceteras tribus sortem non acce-
perat. * Miserūt ergo filij Dan, stir- 2
pis, & familiæ suæ quinque viros
fortissimos de Saraa & Esthaol,
vt explorarent terram, & diligen-

ter inspicerent: dixeruntq. eis: Ite,
& considerate terrā. Qui cum per-
gentes venissent in montem E-
phraim, & intrassent domum Mi-
3 chæ, requieuerunt ibi: * & agno-
scentes vocem adolescentis Leui-
tæ, vtentesq. illius diuersorio, di-
xerunt ad eum: Quis te huc addu-
B xit? quid hic agis? quam ob cau-
4 sam huc venire voluisti? * Qui re-
spondit eis: Hæc, & hæc præstitit
mihi Michas, & me mercede
5 conduxit vt sim ei sacerdos. * Ro-
gauerunt autem eum vt consu-
leret Dominum, vt scire possent
an prospero itinere pergerent,
6 & res haberet effectum. * Qui re-
spondit eis: Ite in pace: Dominus
respicit viam vestram, & iter quo
7 pergitis. * Euntes igitur quinque
viri venerunt Lais: videruntq. po-
pulum habitantem in ea absque
vllo timore, iuxta consuetudinem
Sidoniorum, securum, & quie-
tum, nullo ei penitus resistente,
magnarumq. opum, & procul a
C Sidone atque a cūctis hominibus
8 separatum. * Reuersiq. ad fratres
suos in Saraa & Esthaol, & quid
egissent sciscitantibus responde-
9 runt: * Surgite, ascendamus ad
eos: vidimus enim terram valde
opulentam & vberem: nolite ne-
gligere, nolite cessare: eamus,
& possideamus eam, nullus erit
10 labor. * Intrabimus ad securos,
in regionem latissimam, tradetq;
nobis Dominus locum, in quo
nullius rei est penuria eorum, quæ
11 gignuntur in terra. * Profecti igi-
tur sunt de cognatione Dan, id est,
de Saraa & Esthaol sexcenti viri
12 accincti armis bellicis, * ascenden-
tesq. manserunt in Cariathiarim
Iudæ: qui locus ex eo tempore Ca-
strorum Dan, nomen accepit, &
13 est post tergum Cariathiarim. * In-
D de transierunt in montē Ephraim.
Cumq. venissent ad domum Mi-
14 chæ, * dixerunt quinque viri, qui
prius missi fuerant ad considerā-
dam terram Lais, ceteris fratri-
bus suis: Nostis, quod in do-
mibus istis sit ephod, & thera-
phim, & sculptile, atque confla-
tile: videte quid vobis placeat.
15 * Et cùm paululum declinassent,
ingressi sunt domum adolescentis
Leuitæ, qui erat in domo Michæ:
salutaueruntq. eum verbis pacifi-
cis.

cis. * Sexcenti autem viri ita vt 16
erant armati, stabant ante ostium.
* At illi, qui ingressi fuerant do- 17
mum iuuenis, sculptile, & ephod,
& theraphim, atque conflatile
tollere nitebantur, & sacerdos sta-
bat ante ostium, sexcentis viris E
fortissimis haud procul expectan-
tibus. * Tulerunt igitur qui intra- 18
uerant, sculptile, ephod, & ido-
la, atque conflatile. Quibus di-
xit sacerdos: Quid facitis? * Cui 19
responderunt: Tace, & pone digi-
tum super os tuum: veniq. nobis-
cum, vt habeamus te patrem, ac
sacerdotẽ. Quid tibi melius est, vt
sis sacerdos in domo vnius viri, an
in vna tribu & familia in Israel?
* Quod cum audisset, acquieuit 20
sermonibus eorum, & tulit ephod,
& idola, ac sculptile, & profectus
est cum eis. * Qui cum pergerent, 21
& ante se ire fecissent paruulos ac
iumenta, & omne quod erat pre-
tiosum, * & iam a domo Michæ 22
essent procul, viri qui habitabant
in ædibus Michæ conclamantes
secuti sunt, * & post tergũ clamare 23
cœperunt. Qui cum respexissent, di F
xerunt ad Micham: Quid tibi vis?
cur clamas? * Qui respondit: Deos 24
meos, quos mihi feci, tulistis, &
sacerdotem, & omnia quæ habeo,
& dicitis; Quid tibi est? * Dixe- 25
runtq. ei filij Dan: Caue ne vltra
loquaris ad nos, & veniant ad te
viri animo concitati, & ipse cum
omni domo tua pereas. * Et sic 26
cœpto itinere perrexerunt. Videns
autem Michas, quod fortiores se
essent, reuersus est in domum suã.
* Sexcenti autem viri tulerunt sa- 27
cerdotem, & quæ supra diximus:
veneruntq. in Lais ad populum
quiescentem atque securum, &
percusserunt eos in ore gladij: vr-
bemq. incendio tradiderunt * nul- 28
lo penitus ferente præsidium, eo
quod procul habitarent a Sidone, G
& cum nullo hominum haberent
quidquam societatis ac negotij.
Erat autem ciuitas sita in regione
Rohob: quam rursum extruentes
habitauerunt in ea, * vocato no- 29
mine ciuitatis Dan iuxta vocabu-
lũ patris sui, quẽ genuerat Israel,
quæ prius Lais dicebatur. * Posue- 30
runtq. sibi sculptile, & Ionathan
filium Gersam filij Moysi, ac filios
eius sacerdotes in tribu Dan, vsq;

31 ad diem captiuitatis suæ. * Man-
sitq. apud eos Idolum Michæ om
ni tempore, quo fuit domus Dei
in Silo. in diebus illis non erat rex
in Israel.

CAP. XIX.

1 FVit quidam vir Leuites habi-
A tans in latere mõtis Ephraim,
qui accepit vxorem de Bethlehem
2 Iuda: * quæ reliquit eum, & re-
uersa est in domum patris sui in
Bethlehem, mansitq. apud eum
3 quattuor mensibus. * Secutusq.
est eam vir suus, volens reconci-
liari ei, atque blandiri, & secum
reducere, habens in comitatu pue
rum, & duos asinos: quæ suscepit
eum, & introduxit in domum pa-
tris sui. Quod cum audisset socer
eius, eumq. vidisset, occurrit ei
4 lætus, * & amplexatus est homi-
nem. Mansitq. gener in domo so-
ceri tribus diebus, comedens cum
5 eo & bibens familiariter *. Die au-
tem quarto de nocte consurgens,
proficisci voluit. Quem tenuit so-
B cer, & ait ad eum: Gusta prius
pauxillum panis, & conforta sto-
6 machum, & sic proficisceris. * Se-
deruntq. simul, ac comederunt &
biberunt. Dixitq. pater puellæ
ad generum suum: Quæso te vt ho
die hic maneas, pariterq. lætemur.
7 * At ille consurgens, cœpit velle
proficisci. Et nihilominus obni-
xe eum socer tenuit, & apud se
8 fecit manere. * Mane autem fa-
cto, parabat Leuites iter. Cui so-
cer rursum: Oro te, inquit, vt pau-
lulum cibi capias, & assumptis vi-
ribus, donec increscat dies, postea
proficiscaris. Comederunt ergo
9 simul. * Surrexitq. adolescens, vt
pergeret cum vxore sua, & puero.
Cui rursum locutus est socer: Con
sidera quod dies ad occasum decli-
uior sit, & propinquat ad vespe-
rum: mane apud me etiam hodie,
& duc lætum diem, & cras profi-
C cisceris vt vadas in domum tuam.
10 * Noluit gener acquiescere sermo-
nibus eius: sed statim perrexit, &
venit contra Iebus, quæ altero no-
mine vocatur Ierusalẽ, ducẽs secum
duos asinos onustos, & concubinã.
11 * Iamq. erant iuxta Iebus, & dies
mutabatur in noctem: dixitq. puer
ad dominum suum: Veni, obse-
cro,

ста, declinemus ad vrbem Iebu-
sæorum, & maneamus in ea.* Cui 12
respondit dominus : Non ingre-
diar oppidum gentis alienæ, quæ
non est de filiis Israel, sed transibo
vsque Gabaa : * & cum illuc per- 13
uenero, manebimus in ea, aut cer-
te in vrbe Rama.* Transierunt er- 14
go Iebus, & cœptum carpebant
iter, occubuitq. eis sol iuxta Ga-
baa, quæ est in tribu Beniamin:
*diuerteruntq. ad eã, vt manerent 15
ibi. Quo cum intrassent, sede-
bant in platea ciuitatis, & nullus
eos recipere voluit hospitio *Et ec- 16
ce, apparuit homo senex, reuer-
tens de agro & de opere suo ve-
speri, qui & ipse de monte erat
Ephraim, & peregrinus habitabat
in Gabaa. homines autem regio-
nis illius erant filij Iemini. * Ele- 17
uatisq. oculis, vidit senex seden-
tem hominem cum sarcinulis suis
in platea ciuitatis : & dixit ad eũ :
Vnde venis ? & quò vadis ? * Qui 18
respondit ei : Profecti sumus de
Bethlehem Iuda, & pergimus ad
locum nostrum, qui est in latere
montis Ephraim, vnde ieramus
in Bethlehem : & nunc vadimus
ad domum Dei, nullusq. sub te-
ctum suum nos vult recipere,* ha- 19
bentes paleas, & fœnum in asino- E
rum pabulũ, & panem ac vinum
in meos, & ancillæ tuæ vsus, &
pueri, qui mecum est : nulla re in-
digemus, nisi hospitio. * Cui re- 20
spondit senex : Pax tecum sit, ego
præbebo omnia, quæ necessaria
sunt : tantum, quæso, ne in pla-
tea maneas. * Introduxitq. eum 21
in domum suam, & pabulum asi-
nis præbuit: ac postquam lauerunt
pedes suos, recepit eos in conui-
uium. * Illis epulantibus, & post 22
laborem itineris, cibo & potu re-
ficientibus corpora, venerunt viri
ciuitatis illius, filij Belial (id est,
absque iugo) & circumdantes do
mum senis, fores pulsare cœpe-
runt, clamantes ad dominum do-
mus, atque dicentes : || Educ vi-
rum, qui ingressus est domum
tuam, vt abutamur eo. * Egres- 23
susq. est ad eos senex, & ait : No- F
lite fratres, nolite facere malum
hoc : quia ingressus est homo ho-
spitium meum, & cessate ab hac
stultitia: * habeo filiam virginem, 24
& hic homo habet concubinam,

||Gen.19.b.5

educam eas ad vos. vt humilietis
eas, & vestram libidinem com-
pleatis : tantum, obsecro, ne sce-
lus hoc contra naturam operemini
25 in virum. * Nolebant acquiesce-
re sermonibus illius. quod cernẽs
homo, eduxit ad eos concubinam
suam, & eis tradidit illudendam :
qua cum tota nocte abusi essent,
26 dimiserunt eam mane. * At mu-
lier, recedentibus tenebris, venit
ad ostium domus, vbi manebat
27 dominus suus, & ibi corruit * Ma
ne facto, surrexit homo, & ape-
ruit ostium, vt cœptam expleret
viam : & ecce concubina eius ia-
cebat ante ostium sparsis in limi-
28 ne manibus. * Cui ille, putans
G eam quiescere, loquebatur: Sur-
ge, & ambulemus. Qua nihil re-
spondente, intelligens quod erat
mortua ; tulit eam, & imposuit
asino, reuersusq. est in domum
29 suam. * Quam cum esset ingres-
sus, arripuit gladium, & cadauer
vxoris cum ossibus suis in duode-
cim partes, ac frusta concidens,
misit in omnes terminos Israel.
30 * Quod cum vidissent singuli, con-
clamabant : Numquam res talis
facta est in Israel ex eo die, quo
ascenderunt patres nostri de Ægy-
pto, vsque in præsens tempus :
ferte sententiam, & in commune
decernite quid facto opus sit.

CAP. XX.

1 EGressi itaque sunt omnes filij
A Israel, & pariter congregati,
quasi vir vnus, || de Dan, vsque
Bersabee, & Terra Galaad ad Do-
2 minum in Maspha : * Omnesq.
anguli populorum, & cunctæ tri-
bus Israel in ecclesiam populi Dei
conuenerunt quadringenta millia
3 peditum pugnatorum. (* Nec la-
tuit filios Beniamin quòd ascendis-
sent filij Israel in Maspha.) Inter-
rogatusq. Leuita, maritus mulie-
ris interfectæ, quomodo tantum
4 scelus perpetratum esset, * respon-
dit: Veni in Gabaa Beniamin cum
5 vxore mea, illucq. diuerti : * &
ecce homines ciuitatis illius cir-
cumdederunt nocte domum, in
qua manebam, volentes me occi-
dere, & vxorem meam incredibi-
li furore libidinis vexantes, deni-
6 que mortua est. * Quam arreptam,
in fru-

||Osee 9.b.9

in frusta concidi, misiq. partes in
omnes terminos possessionis ve-
stræ: quia numquam tantum ne-
fas, & tam grande piaculum fa-
ctum est in Israel. * Adestis om- 7
nes filij Israel, decernite quid fa-
cere debeatis.* Stansq. omnis po- 8
pulus, quasi vnius hominis ser- B
mone respondit: Non recedemus
in tabernacula nostra, nec suam
quisquam intrabit domum: * sed 9
hoc contra Gabaa in commune
faciamus. * Decem viri eligantur 10
e centum ex omnibus tribubus
Israel, & centum de mille,& mil-
le de decem millibus, vt compor-
tent exercitui cibaria, & possimus
pugnare contra Gabaa Beniamin,
& reddere ei pro scelere, quod me-
retur. * Conuenitq. vniuersus 11
Israel ad ciuitatem, quasi homo
vnus eadem mente, vnoq. consi-
lio. * & miserunt nuncios ad om- 12
nem tribum Beniamin, qui dice-
rent: Cur tantum nefas in vobis
repertum est? * Tradite homines 13
de Gabaa, qui hoc flagitium per-
petrarunt, vt moriantur, & aufe-
ratur malum de Israel. Qui no-
luerunt fratrum suorum filiorum
Israel audire mandatum: * sed ex 14
cunctis vrbibus, quæ sortis suæ
erant, conuenerunt in Gabaa, vt
illis ferrent auxilium, & contra
vniuersum populum Israel dimi-
carent. * Inuentiq. sunt viginti- 15
quinque millia de Beniamin edu-
centium gladium, præter habita-
tores Gabaa, * qui septingenti 16
erant viri fortissimi, ita sinistra vt C
dextra prœliantes: & sic fundis la-
pides ad certum iacientes, vt ca-
pillum quoque possent percutere,
& nequaquam in alteram par-
tem ictus lapidis deferretur. * Vi- 17
rorum quoque Israel, absque fi-
liis Beniamin, inuenta sunt qua-
dringenta millia educentium gla-
dios, & paratorum ad pugnam.
* Qui surgentes venerunt in do- 18
mum Dei, hoc est, in Silo: con-
sulueruntq. Deum, atque dixe-
runt: Quis erit in exercitu nostro
princeps certaminis contra filios
Beniamin? Quibus respondit Do-
minus: Iudas sit dux vester. * Sta- 19
timq. filij Israel surgentes mane,
castrametati sunt iuxta Gabaa: * & 20
inde procedentes ad pugnam con-
tra Beniamin, vrbem oppugnare
21 cœperunt. * Egressiq. filij Benia-
min de Gabaa, occiderunt de fi-
liis Israel die illo viginti duo mil-
22 lia virorum. * Rursum filij Israel
& fortitudine, & numero confi-
dentes, in eodem loco, in quo
prius certauerant, aciem direxe-
23 runt,* ita tamen vt prius ascende-
D rent & flerent coram Domino vs-
que ad noctẽ: consulerentq. eum,
& dicerent: Debeo vltra procede-
re ad dimicandum contra filios
Beniamin fratres meos, an non?
Quibus ille respondit: Ascendite
24 ad eos, & inite certamen.* Cumq.
filij Israel altera die contra filios
Beniamin ad prœlium processis-
25 sent, * eruperunt filij Beniamin
de portis Gabaa: & occurrentes eis
tanta in illos cæde bacchati sunt,
vt decem & octo millia virorum
educentium gladium prosterne-
26 rent. * Quamobrem omnes filij
Israel venerunt in domum Dei, &
sedentes flebant coram Domino:
ieiunaueruntq. die illo vsque ad
vesperam, & obtulerunt ei holo-
causta, atque pacificas victimas,
27 *& super statu suo interrogauerũt.
Eo tempore ibi erat arca fœderis
28 Dei * & Phinees filius Eleazari fi-
lij Aaron præpositus domus. Con-
suluerunt igitur Dominum, atque
dixerunt: Exire vltra debemus ad
pugnam contra filios Beniamin
fratres nostros, an quiescere? Qui-
bus ait Dominus: Ascendite, cras
enim tradã eos in manus vestras.
29 * Posueruntq. filij Israel insidias
30 per circuitum vrbis Gabaa:* & ter-
tia vice, sicut semel, & bis contra
Beniamin exercitum produxe-
31 runt. * Sed & filij Beniamin
E audacter eruperunt de ciuitate,
& fugientes aduersarios longius
persecuti sunt, ita vt vulnerarent
ex eis sicut primo die & secundo,
& cæderent per duas semitas ver-
tentes terga, quarum vna fereba-
tur in Bethel, & altera in Gabaa,
atque prosternerent triginta circi-
32 ter viros: * putauerunt enim so-
lito eos more cedere. Qui fugam
arte simulantes inierunt cõsilium
vt abstraherent eos de ciuitate, &
quasi fugientes ad supradictas se-
33 mitas perducerent. * Omnes ita-
que filij Israel surgentes de sedi-
bus suis, tetenderunt aciem in lo-
co, qui vocatur Baalthamar. In-
sidiæ

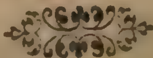
ſidiæ quoque, quæ circa vrbem
erant, paulatim ſe aperire cœpe-
runt, * & ab Occidentali vrbis 34
parte procedere. Sed & alia de-
cem millia virorum de vniuerſo
Iſrael, habitatores vrbis ad certa-
mina prouocabant. Ingrauatumq;
eſt bellum contra filios Beniamin:
& non intellexerunt quòd ex om-
ni parte illis inſtaret interitus.
* Percuſſitq. eos Dominus in con- 35
ſpectu filiorum Iſrael, & interfe-
cerũt ex eis in illo die viginti quin
que millia, & centum viros, om-
nes bellatores, & educentes gla-
dium. * Filij autem Beniamin 36
cum ſe inferiores eſſe vidiſſent, cœ F
perunt fugere. Quod cernentes
filij Iſrael, dederunt eis ad fugien-
dum locum, vt ad præparatas in-
ſidias deuenirẽt, quas iuxta vrbem
poſuerant. * Qui cum repente 37
de latibulis ſurrexiſſent, & Benia-
min terga cædentibus daret, in-
greſſi ſunt ciuitatem, & percuſſe-
runt eam in ore gladij. * Signum 38
autem dederãt filij Iſrael his, quos
in inſidiis collocauerant, vt poſt-
quam vrbem cepiſſent, ignem
accenderent: vt aſcendente in al-
tum fumo, captam vrbem demon-
ſtrarent. * Quod cum cernerent 39
filij Iſrael in ipſo certamine poſiti
(putauerunt enim filij Beniamin
eos fugere, & inſtantius perſeque-
bantur, cæſis de exercitu eorum
triginta viris.) * & viderent qua- 40
ſi columnam fumi de ciuitate con
ſcendere. Beniamin quoque aſpi-
ciens retro, cum captam cerneret
ciuitatem, & flammas in ſublime
ferri: * qui prius ſimulauerant fu- 41
gam, verſa facie fortius reſiſtebãt.
Quod cum vidiſſent filij Benia-
min, in fugam verſi ſunt, * & ad 42
viam deſerti ire cœperunt, illuc
quoque eos aduerſarij perſequen
tibus. ſed & hi, qui vrbem ſuccen-
derant, occurrerunt eis. * Atque 43
ita factum eſt, vt ex vtraque par- G
te ab hoſtibus cæderentur, nec
erat vlla requies morientium. Ce-
ciderunt, atque proſtrati ſunt ad
Orientalem plagam vrbis Gabaa.
* Fuerunt autem qui in eodem lo- 44
co interfecti ſunt, decem & octo
millia virorum, omnes robuſtiſſi-
mi pugnatores. * Quod cum vi- 45
diſſent, qui remanſerant de Benia
min, fugerunt in ſolitudinem: &
pergebant ad Petram, cuius voca-
bulum eſt Remmon. In illa quo-
que fuga palantes, & in diuerſa
tendentes, occiderunt quinque
millia virorum. Et cum vltra ten-
derent, perſecuti ſunt eos, & in-
terfecerunt etiam alia duo millia.
46 * Et ſic factum eſt, vt omnes qui
ceciderant de Beniamin in diuer-
ſis locis, eſſent vigintiquinque
millia, pugnatores ad bella prom-
47 ptiſſimi. * Remanſerunt itaque de
omni numero Beniamin, qui eua
dere, & fugere in ſolitudinem
potuerũt, ſexcenti viri: ſederuntq.
in Petra Remmon menſibus quat
48 tuor. * Regreſſi autem filij Iſrael,
omnes reliquias ciuitatis a viris vſ
que ad iumenta gladio percuſſe-
runt, cunctaſq. vrbes & vicu-
los Beniamin vorax flamma con-
ſumpſit.

CAP. XXI.

1 A IVrauerunt quoque filij Iſrael in
Maſpha, & dixerunt: Nullus
noſtrum dabit filiis Beniamin de
2 filiabus ſuis vxorem. * Veneruntq.
omnes ad domum Dei in Silo, &
in conſpectu eius ſedentes vſque
ad veſperam, leuauerunt vocem,
& magno vlulatu cœperunt flere,
3 dicentes: * Quare Domine Deus
Iſrael factum eſt hoc malum in
populo tuo, vt hodie vna tribus
4 auferretur ex nobis? * Altera au-
tem die diluculo conſurgentes, ex-
truxerunt altare: obtuleruntq. ibi
holocauſta, & pacificas victimas,
5 & dixerunt: * Quis non aſcendit
in exercitu Domini de vniuerſis
tribubus Iſrael? Grandi enim iu-
ramento ſe conſtrinxerant, cum
eſſent in Maſpha, interfici eos, qui
6 defuiſſent. * Ductiq. pœnitentia
B filij Iſrael ſuper fratre ſuo Benia-
min, cœperunt dicere: Ablata
7 eſt tribus vna de Iſrael, * vnde vxo
res accipient? omnes enim in com
mune iurauimus, non daturos nos
8 his filias noſtras. * Idcirco dixe-
runt: Quis eſt de vniuerſis tribu-
bus Iſrael, qui non aſcendit ad Do
minum in Maſpha? Et ecce inuen-
ti ſunt habitatores Iabes Galaad
9 in illo exercitu non fuiſſe. (* Eo
quoque tempore cũ eſſent in Si-
lo, nullus ex eis ibi repertus eſt.)
10 * Miſerunt itaque decem millia
viros

viros robustissimos, & præcepe-
runt eis: Ite, & percutite habita-
tores Iabes Galaad in ore gladij,
tam vxores, quam paruulos eo-
rum. * Et hoc erit quod obserua- 11
Num. 31. c. 17 re debebitis: Omne generis ma-
sculini, & mulieres, quæ cogno-
uerunt viros, interficite, virgines
autem reseruate. * Inuentæq. sunt 12
de Iabes Galaad quadringentæ vir-
gines, quæ nescierunt viri tho-
rum, & adduxerunt eas ad castra
in Silo, in Terram Chanaan. * Mi- 13
seruntq. nuncios ad filios Benia-
min, qui erant in Petra Remmon,
& præceperunt eis, vt eos susci-
perent in pace. * Veneruntq. fi- 14
lij Beniamin in illo tempore, & C
datæ sunt eis vxores de filiabus Ia
bes Galaad: alias autem non repe
rerunt, quas simili modo trade-
rent. * Vniuersusq. Israel valde 15
doluit, & egit pœnitentiam super
interfectione vnius tribus ex Is-
rael. * Dixeruntq. maiores natu: 16
Quid faciemus reliquis, qui non
acceperūt vxores? omnes in Benia-
min feminæ conciderunt, * & ma- 17
gna nobis cura, ingentiq. studio
prouidendum est, ne vna tribus
deleatur ex Israel. * Filias enim 18
nostras eis dare non possumus,
constricti iuramento & maledi-
ctione, qua diximus: Maledictus
qui dederit de filiabus suis vxo-
19 rem Beniamin. * Ceperuntq.
consilium, atque dixerunt: Ecce
sollemnitas Domini est in Silo
anniuersaria, quæ sita est ad Se-
ptentrionem vrbis Bethel, & ad
Orientalem plagam viæ, quæ de
D Bethel tendit ad Sichimam, & ad
20 Meridiem oppidi Lebona. * Præce-
peruntq. filiis Beniamin, atque
dixerunt: Ite, & latitate in vineis.
21 * Cumq. videritis filias Silo ad du
cendos choros ex more procedere,
exite repente de vineis, & rapite
ex eis singuli vxores singulas, &
pergite in Terram Beniamin.
22 * Cumq. venerint patres earum,
ac fratres, & aduersum vos queri
cœperint, atque iurgari, dicemus
eis: Miseremini eorum: non enim
rapuerunt eas iure bellantium
atque victorum, sed rogantibus
vt acciperent, non dedistis, & a
23 vestra parte peccatum est. * Fe-
ceruntq. filij Beniamin, vt sibi
fuerat imperatum: & iuxta nume
rum suum rapuerunt sibi de his,
quæ ducebant choros, vxores sin-
gulas: abieruntq in possessionem
suam ædificantes vrbes, & habi-
24 tantes in eis. * Filij quoque Israel
reuersi sunt per tribus, & fami-
lias in tabernacula sua. In diebus
illis non erat rex in Israel: sed
vnusquisque quod sibi rectum vi-
debatur, hoc faciebat.

LIBER RVTH.

CAPVT PRIMVM.

N diebus v- 1
nius iudicis, A
quando iudi-
ces præerant,
facta est fa-
mes in Ter-
ra. Abiitq.
homo de
Bethlehem Iuda, vt peregrinaretur
in regione Moabitide cum vxore
sua, ac duobus liberis. * ipse vo- 2
cabatur Elimelech, & vxor eius
Noëmi: & duo filij, alter Maha-
lon, & alter Chelion, Ephrathæi
de Bethlehem Iuda. Ingressiq. re-
gionem Moabitidem, moraban-
3 tur ibi. * Et mortuus est Elime-
lech, maritus Noëmi: remansitq.
4 ipsa cum filiis. * Qui acceperunt
vxores Moabitidas, quarum vna
vocabatur Orpha, altera vero
Ruth. Manseruntq. ibi decem
annis,

ànnis,* & ambo mortui sunt, Ma- 5
halon videlicet & Chelion : re-
mansitq. mulier orbata duobus li-
beris ac marito. * Et surrexit vt in 6
patriam pergeret cum vtraque nu-
ru sua de regione Moabitide : au-
dierat enim quòd respexisset Do-
minus populum suum, & dedisset B
eis escas.* Egressa est itaque de 7
loco peregrinationis suæ, cũ vtra-
que nuru : & iam in via reuerten-
di posita in terram Iuda,*dixit ad 8
eas : Ite in domum matris vestræ,
faciat vobiscum Dominus miseri-
cordiam, sicut fecistis cum mor-
tuis, & mecum.* Det vobis inue- 9
nire requiem in domibus virorũ,
quos sortituræ estis. Et osculata est
eas. Quæ eleuata voce flere cœpe-
runt, * & dicere : Tecum perge- 10
mus ad populum tuum. * Quibus 11
illa respondit : Reuertimini filiæ
meæ, cur venitis mecum? num vl-
tra habeo filios in vtero meo, vt
viros ex me sperare possitis? * Re- 12
uertimini filiæ meæ, & abite: iam
enim senectute confecta sum, nec
apta vinculo coniugali. etiam si
possem hac nocte concipere, & pa
rere filios,* si eos expectare velitis 13
donec crescant, & annos puber- C
tatis impleant, ante eritis vetulæ
quàm nubatis. Nolite, quæso, fi-
liæ meæ : quia vestra angustia ma
gis me premit, & egressa est ma-
nus Domini contra me.* Eleuata 14
igitur voce, rursum flere cœperũt,
Orpha osculata est socrum, ac re-
uersa est: Ruth adhæsit socrui suæ.
* cui dixit Noëmi : En reuersa est 15
cognata tua ad populũ suũ, & ad
deos suos, vade cum ea.* Quæ re- 16
spondit : Ne aduerseris mihi vt
relinquam te & abeam: quocum-
que enim perrexeris, pergam : &
vbi morata fueris, & ego pariter
morabor. populus tuus populus
meus, & Deus tuus Deus meus.
* Quæ te terram morientem susce- 17
perit, in ea moriar : ibiq. locum
accipiam sepulturæ. Hæc mihi fa-
ciat Dominus, & hæc addat, si non
sola mors me & te separauerit.*Vi 18
dens ergo Noëmi, quòd obstinato D
animo Ruth decreuisset secum
pergere, aduersari noluit, nec ad
suos vltra reditum persuadere :
* profectæq. sunt simul, & vene- 19
runt in Bethlehem. Quibus vr-
bem ingressis, velox apud cunctos
fama percrebruit: dicebantq. mu-
20 lieres : Hæc est illa Noëmi.*Qui-
bus ait : Ne vocetis me Noëmi (id
est, pulchram) sed vocate me Ma-
ra (id est, amaram) quia amari-
tudine valde repleuit me Omnipo
21 tens. * Egressa sum plena, & va-
cuam reduxit me Dominus. Cur
ergo vocatis me Noëmi, quam
Dominus humiliauit, & afflixit
22 Omnipotens? * Venit ergo Noë-
mi cũ Ruth Moabitide nuru sua,
de terra peregrinationis suæ: ac re-
uersa est in Bethlehem, quando
primum hordea metebantur.

CAP. II.

1 ERat autem vir Elimelech con
A sanguineus, homo potens, &
magnarum opum, nomine Booz.
2 * Dixitq. Ruth Moabitis ad socrũ
suam : Si iubes, vadam in agrum,
& colligam spicas, quæ fugerint
manus metentium, vbicumque
clementis in me patris familias re-
perero gratiam. Cui illa respon-
3 dit : Vade filia mea.* Abijt itaque
& colligebat spicas post terga me-
tentium. Accidit autem vt ager
ille haberet dominum nomine
Booz, qui erat de cognatione Eli-
4 melech.* Et ecce, ipse veniebat
de Bethlehem, dixitq. messoribus:
Dominus vobiscum. Qui respon-
derunt ei : Benedicat tibi Domi-
5 nus. * Dixitq. Booz iuueni, quĩ
messoribus præerat: Cuius est hæc
6 puella? * Cui respondit : Hæc est
B Moabitis, quæ venit cum Noëmi,
7 de regione Moabitide,* & rogauit
vt spicas colligeret remanentes,
sequens messorum vestigia : & de
mane vsque nunc stat in agro, &
ne ad momẽtum quidem domum
8 reuersa est.* Et ait Booz ad Ruth:
Audi filia, ne vadas in alterum
agrum ad colligendum, nec rece-
das ab hoc loco: sed iungere puel-
9 lis meis, * & vbi messuerint, se-
quere. Mandaui enim pueris meis,
vt nemo molestus sit tibi : sed etiã
si sitieris, vade ad sarcinulas, & bi
be aquas, de quibus & pueri bi-
10 bunt. * Quæ cadens in faciem
suam, & adorans super terram, di-
xit ad eum : Vnde mihi hoc, vt in-
uenirẽ gratiam ante oculos tuos,
& nosse me dignareris peregrinam
11 mulierem? * Cui ille respondit :

Nunciata sunt mihi omnia, quæ C
feceris socrui tuæ post mortem
viri tui: & quòd reliqueris parentes tuos, & terram in qua nata es,
& veneris ad populum, quem antea nesciebas. * Reddat tibi Do- 12
minus pro opere tuo, & plenam
mercedem recipias a Domino Deo
Israel, ad quem venisti,& sub cuius confugisti alas. *Quæ ait: In- 13
ueni gratiā apud oculos tuos domine mi,qui consolatus es me, &
locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ
non sum similis vnius puellarum
tuarum. * Dixitq. ad eam Booz: 14
Quando hora vescendi fuerit,veni
huc, & comede panem, & intinge
buccellam tuam in aceto. Sedit
itaque ad messorum latus, & congessit polentam sibi, comeditq. &
saturata est,& tulit reliquias.* At- 15
que inde surrexit, vt spicas ex more colligeret. Præcepit autem Booz
pueris suis, dicens: Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam: * & de vestris quoque 16
manipulis proijcite de industria,
& remanere permittite, vt absque
rubore colligat, & colligentem ne- D
mo corripiat. * Collegit ergo in 17
agro vsque ad vesperam: & quæ
collegerat virga cædens & excutiens, inuenit hordei quasi ephi
mensuram, id est, tres modios.
* Quos portans reuersa est in ciui- 18
tatem,& ostendit socrui suæ: insuper protulit, & dedit ei de reliquijs
cibi sui,quo saturata fuerat. * Di- 19
xitq. ei socrus sua: Vbi hodie collegisti,& vbi fecisti opus? sit benedictus qui misertus est tui. Indicauitq. ei apud quem fuisset opera:& nomen dixit viri,quòd Booz
vocaretur.*Cui respondit Noëmi: 20
Benedictus sit a Domino: quoniā
eandem gratiam,quam præbuerat
viuis, seruauit & mortuis. Rursumq. ait: Propinquus noster est
homo.* Et Ruth, Hoc quoque, 21
inquit, præcepit mihi, vt tamdiu
messoribus eius iungerer, donec
omnes segetes meterentur. * Cui 22
dixit socrus: Melius est,filia mea,
vt cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi. * Iuncta est ita- 23
que puellis Booz: & tamdiu cum
eis messuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

CAP. III.

1 POstquam autem reuersa est ad
A socrum suam,audiuit ab ea: 2
Filia mea, quæram tibi requiem,
& prouidebo vt bene sit tibi.
2 * Booz iste, cuius puellis in agro
iuncta es,propinquus noster est,&
hac nocte aream hordei ventilat.
3 * Lauare igitur, & vngere, & induere cultioribus vestimentis, &
descende in aream. non te videat
homo,donec esum potumq. finie-
4 rit. * Quando autem ierit ad dormiendum,nota locum in quo dormiat: veniesq. & discooperies pallium,quo operitur a parte pedum,
& proijcies te,& ibi iacebis: ipse
autem dicet tibi quid agere de-
5 beas. * Quæ respondit: Quidquid
6 præceperis, faciam. * Descenditq.
B in aream, & fecit omnia, quæ sibi
7 imperauerat socrus. * Cumq. comedisset Booz,& bibisset,& factus
esset hilarior, issetq. ad dormiendum iuxta aceruum manipulorū,
venit abscondite, & discooperto
pallio, a pedibus eius se proiecit.
8 *Et ecce,nocte iam media expauit
homo, & conturbatus est: viditq.
mulierem iacentem ad pedes suos,
9 * & ait illi: Quæ es? Illaq. respondit: Ego sum Ruth ancilla tua:
expande pallium tuum super famulam tuam,quia propinquus es.
10 * Et ille, Benedicta, inquit, es a
C Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia
non es secuta iuuenes pauperes,
11 siue diuites. * Noli ergo metuere,
sed quidquid dixeris mihi, faciam
tibi Scit enim omnis populus,qui
habitat intra portas vrbis meæ,
12 mulierem te esse virtutis. * Nec
abnuo me propinquum, sed est a-
13 lius me propinquior. * Quiesce
hac nocte:& facto mane, si te voluerit propinquitatis iure retinere,
bene res acta est: sin autem ille
noluerit, ego te absque vlla dubi-
D tatione suscipiam,viuit Dominus.
14 dormi vsque mane. * Dormiuit
itaque ad pedes eius,vsque ad noctis abscessum. Surrexit itaque
antequam homines se cognoscerent mutuo.& dixit Booz. Caue ne
quis nouerit quòd huc veneris.
15 * Et rursum, Expande,inquit, pallium tuum,quo operiris,& tene
vtraque manu. Qua extendente,&
tenen-

tenente, mensus est sex modios
hordei, & posuit super eam. Quæ
portans ingressa est ciuitatem,* & 16
venit ad socrum suam. Quæ dixit
ei: Quid egisti filia? Narrauitq. ei
omnia, quæ sibi fecisset homo.*Et 17
ait: Ecce sex modios hordei dedit
mihi, & ait: Nolo vacuam te reuer-
ti ad socrum tuam.* Dixitq. Noë- 18
mi: Expecta filia donec videamus
quem res exitum habeat. neque
enim cessabit homo nisi comple-
uerit quod locutus est.

CAP. IIII.

Ascendit ergo Booz ad portã, 1
& sedit ibi. Cumq. vidisset A
propinquum præterire, de quo
prius sermo habitus est, dixit ad
eum: Declina paulisper, & sede
hic: vocans eum nomine suo.
Qui diuertit, & sedit. * Tollens 2
autem Booz decem viros de se-
nioribus ciuitatis, dixit ad eos:
Sedete hic. *Quibus sedentibus, 3
locutus est ad propinquum: Par-
tem agri fratris nostri Elimelech
vendet Noëmi, quæ reuersa est
de regione Moabitide: * quod au- 4
dire te volui, & tibi dicere coram
cunctis sedentibus, & maioribus
natu de populo meo. Si vis possi-
dere iure propinquitatis: eme,
& posside. sin autem displicet ti-
bi, hoc ipsum indica mihi, vt
sciam quid facere debeam. nullus
enim est propinquus, excepto te,
qui prior es: & me, qui secundus
sum. At ille respondit: Ego agrum B
emam. * Cui dixit Booz: Quan- 5
do emeris agrum de manu mulie-
ris, Ruth quoque Moabitidem,
quæ vxor defuncti fuit, debes ac-
cipere: vt suscites nomen propin-
qui tui in hereditate sua. * Qui 6
respondit: Cedo iuri propinqui-
tatis: neque enim posteritatem
familiæ meæ delere debeo. tu meo
vtere priuilegio, quo me libenter
‖Deut. 25. b. 7 carere profiteor. * ‖ Hic autem 7
erat mos antiquitus in Israel inter
propinquos, vt si quando alter
alteri suo iuri cedebat: vt esset
firma concessio, soluebat homo
calceamentum suum, & dabat
proximo suo. hoc erat testimo-
nium cessionis in Israel. * Dixit 8
ergo propinquo suo Booz: Tolle
calceamentum tuum. Quod sta-
9 tim soluit de pede suo. * At ille
C maioribus natu, & vniuerso po-
pulo, Testes vos, inquit, estis ho-
die, quòd possederim omnia quæ
fuerunt Elimelech, & Chelion &
10 Mahalon, tradente Noëmi: * &
Ruth Moabitidem, vxorem Ma-
halon, in coniugium sumpserim,
vt suscitem nomen defuncti in he-
reditate sua, ne vocabulum eius
de familia sua ac fratribus & po-
pulo deleatur. Vos, inquam, hu-
11 ius rei testes estis. * Respondit
omnis populus, qui erat in porta,
& maiores natu: Nos testes su-
mus: faciat Dominus hanc mu-
lierem, quæ ingreditur domum
tuam, sicut Rachel, & Liam, quæ
ædificauerunt domum Israel: vt
sit exemplum virtutis in Ephra-
tha, & habeat celebre nomen in
12 Bethlehem: * fiatq domus tua,
sicut domus Phares, ‖ quem Tha- ‖Gen. 38. g. 29
mar peperit Iudæ, de semine
quod tibi dederit Dominus ex hac
13 puella. * Tulit itaque Booz Ruth,
D & accepit vxorem: ingressusq. est
ad eam, & dedit illi Dominus vt
14 conciperet, & pareret filium.* Di-
xeruntq. mulieres ad Noëmi: Be-
nedictus Dominus, qui non est
passus vt deficeret successor fami-
liæ tuæ, & vocaretur nomen eius
15 in Israel. * Et habeas qui conso-
letur animam tuam, & enutriat
senectutem. de nuru enim tua na-
tus est, quæ te diligit: & multo
tibi melior est, quàm si septem
16 haberes filios. * Susceptumq.
Noëmi puerum posuit in sinu suo,
& nutricis ac gerulæ fungebatur
17 officio. * Vicinæ autem mulieres
congratulantes ei, & dicentes:
Natus est filius Noëmi: vocaue-
runt nomen eius Obed: hic est pa-
18 ter Isai, patris Dauid. * Hæ sunt
generationes Phares: ‖ Phares ge-
19 nuit Esron, * Esron genuit Aram, ‖1. Par. 2. a. 4. & 4. a. 1 Mat. 1. a. 3
20 Aram genuit Aminadab, * Ami-
nadab genuit Nahasson, Nahasson
21 genuit Salmon, * Salmon ge-
nuit Booz, Booz genuit
22 Obed, * Obed ge-
nuit Isai, Isai
genuit Da
uid.

LIBER PRIMVS SAMVELIS,

Quem nos

PRIMVM REGVM

Dicimus.

CAPVT PRIMVM.

1 VIT vir vnus
A de Ramathaim sophim,
de monte Ephraim, &
nomen eius
Elcana, filius
Ieroham, filij Eliu, filij Thohu, filij Suph,
2 Ephrataeus: * & habuit duas vxores, nomen vni Anna, & nomen
secundae Phenenna. Fueruntq. Phenennae filij; Annae autem non erant liberi.
3 * Et ascendebat vir
ille de ciuitate sua statutis diebus,
vt adoraret, & sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filij Heli, Ophni &
4 Phinees, sacerdotes Domini. * Venit ergo dies, & immolauit Helcana, deditq. Phenennae vxori suae,
& cunctis filijs eius, & filiabus
5 partes: * Annae autem dedit partem vnam tristis, quia Annam diligebat. Dominus autem concluserat vuluam eius.
6 * Affligebat
quoque eam aemula eius, & vehementer angebat, in tantum, vt
exprobraret quod Dominus conclusisset vuluam eius:
7 * sicq. faciebat per singulos annos, cum
B redeunte tempore ascenderent ad
templum Domini: & sic prouocabat eam. porro illa flebat, &
8 non capiebat cibum. * Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur
fles? & quare non comedis? &
quam ob rem affligitur cor tuum?
numquid nō ego melior tibi sum,
9 quàm decem filij? * Surrexit autem Anna postquam comederat,
& biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente super Sellam ante po-
10 stes templi Domini, * cum esset
Anna amaro animo, orauit ad
11 Dominum, flens largiter, * & votum vouit, dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulae tuae, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillae
tuae, dederisq. seruae tuae sexum
virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitae eius, & nouacula non ascendet super caput e-
12 ius. * Factum est autem, cum illa multiplicaret preces coram
Domino vt Heli obseruaret os e-
13 ius. * Porro Anna loquebatur
in corde suo, tantumq. labia illius mouebantur, & vox penitus
non audiebatur. Aestimauit ergo
C eam Heli temulentam, * dixitq.
14 ei: Vsquequo ebria eris? digere
paulisper vinum, quo mades.
15 * Respondens Anna, nequaquam,
inquit, domine mi: nam mulier
infelix nimis ego sum, vinumq.
& omne quod inebriare potest,
non bibi, sed effudi animam
16 meam in conspectu Domini. * Ne
reputes ancillā tuam quasi vnam
de filiabus Belial: quia ex multitudi-

titudine doloris, & mœroris mei
locuta sum vsque in præsens.
* Tunc Heli ait ei: Vade in pace: 17
& Deus Israel det tibi petitionem
tuam, quam rogasti eum. * Et 18
illa dixit: Vtinam inueniat ancil-
la tua gratiam in oculis tuis. Et
abiit mulier in viam suam, &
comedit, vultusq. illius non sunt
amplius in diuersa mutati. * Et 19
surrexerunt mane, & adoraue-
runt coram Domino: reuersiq.
sunt, & venerunt in domum
suam Ramatha. Cognouit autem
Elcana Annam uxorem suam:
& recordatus est eius Dominus.
* Et factum est post circulum 20
dierum, concepit Anna, & pepe-
rit filium, vocauitq. nomen eius
Samuel: eo quod a Domino po-
stulasset eum. * Ascendit au- 21
tem vir eius Elcana, & omnis do- D
mus eius, vt immolaret Domino
hostiam sollemnem, & votum
suum, * & Anna non ascendit: 22
dixit enim viro suo: Non vadam,
donec ablactetur infans, & du-
cam eum, vt appareat ante con-
spectum Domini, & maneat ibi
iugiter. * Et ait ei Elcana vir 23
suus: Fac quod bonum tibi vi-
detur, & mane donec ablactes
eum: precorq. vt impleat Do-
minus verbum suum. Mansit er-
go mulier, & lactauit filium
suum, donec amoueret eum a la-
cte. * Et adduxit eum secum, 24
postquam ablactauerat, in vitulis
tribus, & tribus modijs farinæ,
& amphora vini, & adduxit eum
ad domum Domini in Silo. Puer
autem erat adhuc infantulus: * & 25
immolauerunt vitulum, & ob-
tulerunt puerum Heli. * Et ait 26
Anna: Obsecro mi domine,
viuit anima tua domine: ego
sum illa mulier, quæ steti coram
te hic orans Dominum. * Pro 27
puero isto oraui, & dedit mi-
hi Dominus petitionem meam,
quam postulaui eum. * Idcir- 28
co & ego commodaui eum Do-
mino cunctis diebus, quibus fue-
rit commodatus Domino. Et ado-
rauerunt ibi Dominum. Et ora-
uit Anna, & ait:

C A P. II.

Exultauit cor meum in Domi- 1
no, & exaltatum est cor- A
nu meum in Deo meo: dilata-
tum est os meum super inimicos
meos: quia lætata sum in saluta-
ri tuo.
2 * Non est sanctus, vt est Do-
minus: neque enim est alius ex-
tra te, & non est fortis sicut Deus
noster.
3 * Nolite multiplicare loqui su-
blimia, gloriantes: recedant ve-
tera de ore vestro: quia Deus
scientiarum, Dominus est, & ip-
si præparantur cogitationes.
4 * Arcus fortium superatus est,
& infirmi accincti sunt robore.
5 * Repleti prius, pro panibus
se locauerunt: & famelici satu-
rati sunt, donec sterilis peperit
plurimos: & quæ multos habebat
filios, infirmata est.
6 * || Dominus mortificat & ||Deut.32.f.
B viuificat, deducit ad inferos & 39
reducit. Tob.13.a.2
7 * Dominus pauperem facit & Sap.16.b.
ditat, humiliat & subleuat. 13
8 * Suscitat de puluere egenum,
& de stercore eleuat pauperem:
vt sedeat cum principibus, & so-
lium gloriæ teneat. Domini enim
sunt cardines terræ, & posuit su-
per eos orbem.
9 * Pedes sanctorum suorum ser-
uabit, & impij in tenebris conti-
cescent: quia non in fortitudine
sua roborabitur vir.
10 * Dominum formidabunt ad-
uersarij eius: & super ipsos in
cælis tonabit: Dominus iudica-
bit fines Terræ, & dabit impe-
rium regi suo, & sublimabit cor-
C nu Christi sui.
11 * Et abijt Elcana Ramatha,
in domum suam: puer autem erat
minister in conspectu Domini an-
te faciem Heli sacerdotis.
12 * Porro filij Heli, filij Belial,
nescientes Dominum, * neque
officium sacerdotum ad popu-
lum: sed quicumque immolas-
set victimam, veniebat puer
sacerdotis, dum coquerentur car-
nes, & habebat fuscinulam tri-
13 dentem in manu sua, * & mit-
tebat eam in lebetem, vel in
caldariam, aut in ollam, siue
in cacabum: & omne, quod
leuabat fuscinula, tollebat sacer-
dos sibi. sic faciebant vniuerso
14 Israeli venientium in Silo. * Etiam
antequam adolerent adipem, ve-

niebat puer sacerdotis, & dicebat
immolanti: Da mihi carnem, vt
coquam sacerdoti: non enim ac-
cipiam a te carnem coctam, sed D
crudam. * Dicebatq. illi immo- 16
lans: Incendatur primum iuxta
morem hodie adeps, & tolle tibi
quantumcumque desiderat anima
tua. Qui respondens aiebat ei:
Nequaquam: nunc enim dabis,
alioquin tollam vi. * Erat ergo 17
peccatum puerorum grande nimis
coram Domino: quia retrahebant
homines a sacrificio Domini. * Sa- 18
muel autem ministrabat ante fa-
ciem Domini, puer, accinctus
ephod lineo. * Et tunicam par- 19
uam faciebat ei mater sua, quam
afferebat statutis diebus, ascendēs
cum viro suo, vt immolaret ho-
stiam sollemnem. * Et benedixit 20
Heli Elcanæ, & vxori eius: di-
xitq. ei: Reddat tibi Dominus
semen de muliere hac, pro fœno-
re quod commodasti Domino. Et
abierunt in locum suum. * Visi- 21
tauit ergo Dominus Annam, & E
concepit, & peperit tres filios,
& duas filias: & magnificatus est
puer Samuel apud Dominum.
* Heli autem erat senex valde, & 22
audiuit omnia quæ faciebant filij
sui vniuerso Israeli: & quomodo
dormiebant cum mulieribus quæ
obseruabant ad ostium taberna-
culi: * & dixit eis: Quare facitis 23
res huiuscemodi, quas ego audio,
res pessimas, ab omni populo?
* Nolite filij mei: non enim est 24
bona fama, quam ego audio, vt
transgredi faciatis populum Do-
mini. * Si peccauerit vir in vi- 25
rum, placari ei potest Deus: si
autem in Dominum peccauerit
vir, quis orabit pro eo? & non
audierunt vocem patris sui: quia
voluit Dominus occidere eos.
* Puer autem Samuel proficiebat, 26
atque crescebat, & placebat tam F
Domino, quam hominibus. * Ve- 27
nit autem vir Dei ad Heli, & ait
ad eum: Hæc dicit Dominus:
Numquid non aperte reuelatus
sum domui patris tui, cum essent
in Ægypto in domo Pharaonis?
* Et elegi eum ex omnibus tribu- 28
bus Israel mihi in sacerdotem, vt
ascenderet ad altare meum, &
adoleret mihi incensum, & por-
taret Ephod coram me: & dedi
domui patris tui omnia de sacrifi-
29 ciis filiorum Israel. * Quare calce
abiecistis victimam meam, & mu-
nera mea quæ præcepi, vt offerren-
tur in templo: & magis honorasti
filios tuos, quàm me, vt comede-
retis primitias omnis sacrificij Is-
30 rael populi mei? * Propterea ait Do-
minus Deus Israel: Loquens locu- * 3. Reg. 2. c. 27
tus sum, vt domus tua, & domus
patris tui ministraret in conspectu
meo, vsque in sempiternum.
Nunc autem dicit Dominus: Ab-
sit hoc a me: sed quicumque glo-
rificauerit me, glorificabo eum:
qui autem contemnunt me, erunt
31 ignobiles. * Ecce dies veniunt:
G & præcidam brachium tuum, &
brachium domus patris tui, vt
32 non sit senex in domo tua. * Et
videbis æmulum tuum in templo,
in vniuersis prosperis Israel: &
non erit senex in domo tua om-
33 nibus diebus. * Verumtamen
non auferam penitus virum ex te
ab altari meo: sed vt deficiant
oculi tui, & tabescat anima tua:
& pars magna domus tuæ morie-
tur cum ad virilem ætatem vene-
34 rit. * Hoc autem erit tibi signum,
quod venturum est duobus filiis
tuis, Ophni & Phinees: In die
35 vno morientur ambo. * Et su-
scitabo mihi sacerdotem fidelem,
qui iuxta cor meum, & animam
meam faciet: & ædificabo ei do-
mum fidelem, & ambulabit co-
ram Christo meo cunctis diebus.
36 * Futurum est autem, vt quicum-
que remanserit in domo tua, ve-
niat vt oretur pro eo, & offerat
nummum argenteum, & tor-
tam panis, dicatque: Dimitte
me obsecro ad vnam partem sa-
cerdotalem, vt comedam buccel-
lam panis.

CAP. III.

1 A PVer autem Samuel ministra-
bat Domino coram Heli, &
sermo Domini erat pretiosus in
diebus illis, non erat visio mani-
2 festa. * Factum est ergo in die
quadam, Heli iacebat in loco suo,
& oculi eius caligauerant, nec
3 poterat videre: * lucerna Dei an-
tequam extingueretur, Samuel
dormiebat in templo Domini,
4 vbi erat arca Dei. * Et vocauit
Domi-

Dominus Samuel. Qui respon-
dens ait: Ecce ego. * Et cucurrit 5
ad Heli, & dixit: Ecce ego: voca-
sti enim me. Qui dixit: Non vo-
caui: reuertere, & dormi. Et
abiit, & dormiuit. * Et adiecit 6
Dominus rursum vocare Samue-
lem. Consurgensq. Samuel, abiit
ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia
vocasti me. Qui respondit: Non
vocaui te fili mi: reuertere, & dor- B
mi. * Porro Samuel necdum scie- 7
bat Dominum, neque reuelatus
fuerat ei sermo Domini. * Et ad- 8
iecit Dominus, & vocauit adhuc
Samuelem tertio. Qui consur-
gens abiit ad Heli, * & ait: Ecce 9
ego: quia vocasti me. Intellexit
ergo Heli quia Dominus vocaret
puerum: & ait ad Samuelem:
Vade, & dormi: & si deinceps vo-
cauerit te, dices: Loquere Domi-
ne, quia audit seruus tuus. Abiit
ergo Samuel, & dormiuit in loco
suo. * Et venit Dominus, & ste- 10
tit: & vocauit, sicut vocauerat se-
cundo, Samuel, Samuel. Et ait
Samuel: Loquere Domine, quia
audit seruus tuus. * Et dixit Do- 11
minus ad Samuelem: Ecce ego C
facio verbum in Israel: quod qui-
cumque audierit, tinnient ambæ
aures eius. * In die illa suscitabo 12
aduersum Heli omnia quæ locu-
tus sum super domum eius: inci-
piam, & complebo. * Prædixi 13
enim ei quòd iudicaturus essem
domum eius in æternum, pro-
pter iniquitatem, eo quòd noue-
rat indigne agere filios suos, &
non corripuerit eos. * Idcirco 14
iuraui domui Heli quòd non ex-
pietur iniquitas domus eius victi-
mis, & muneribus vsque in æter-
num. * Dormiuit autem Samuel 15
vsque mane, aperuitq. ostia do-
mus Domini. Et Samuel time-
bat indicare visionem Heli. * Vo- 16
cauit ergo Heli Samuelem, & di-
xit: Samuel fili mi? Qui respon-
dens, ait: Præsto sum. * Et in- 17
terrogauit eum: Quis est sermo, D
quem locutus est Dominus ad te?
oro te ne celaueris me. hæc fa-
ciat tibi Deus, & hæc addat, si
absconderis a me sermonem ex
omnibus verbis, quæ dicta sunt
tibi. * Indicauit itaque ei Samuel 18
vniuersos sermones, & non abs-
condit ab eo. Et ille respondit:
Dominus est: quod bonum est in
19 oculis suis faciat. * Creuit autem
Samuel, & Dominus erat cum
eo, & non cecidit ex omnibus
20 verbis eius in terram. * Et co-
gnouit vniuersus Israel a Dan, vs-
que Bersabee, quòd fidelis Sa-
muel propheta esset Domini.
21 * Et addidit Dominus vt appa-
reret in Silo, quoniam reuela-
tus fuerat Dominus Samueli in
Silo, iuxta verbum Domini. Et
euenit sermo Samuelis vniuerso
Israeli.

CAP. IIII.

1 ET factum est in diebus illis,
A conuenerunt Philisthijm in
pugnam: & egressus est Israel ob-
uiam Philisthijm in prœlium, &
castrametatus est iuxta Lapidem
adiutorij. Porro Philisthijm ve-
2 nerunt in Aphec, * & instruxerunt
aciem contra Israel. Inito autem
certamine, terga vertit Israel Phi-
listhæis: & cæsa sunt in illo cer-
tamine passim per agros, quasi
3 quattuor millia virorum. * Et re-
uersus est populus ad castra: di-
xeruntq. maiores natu de Israel:
Quare percussit nos Dominus ho-
die coram Philisthijm? Afferamus
ad nos de Silo arcã fœderis Domi-
ni, & veniat in medium nostri, vt
saluet nos de manu inimicorum
4 nostrorum. * Misit ergo populus
in Silo, & tulerunt inde arcam
fœderis Domini exercituum se-
dentis super Cherubim: erantq.
duo filij Heli cum arca fœderis
5 Dei, Ophni & Phinees. * Cumq.
venisset arca fœderis Domini in
castra, vociferatus est omnis Is-
rael clamore grandi, & personuit
6 terra. * Et audierunt Philisthijm
B vocem clamoris, dixeruntque:
Quænam est hæc vox clamoris ma-
gni in castris Hebræorum? Et co-
gnouerunt quòd arca Domini ve-
7 nisset in castra. * Timueruntq.
Philisthijm dicentes: Venit Deus
in castra. Et ingemuerunt, di-
8 centes: * Væ nobis: non enim
fuit tanta exultatio heri & nu-
diustertius: væ nobis. Quis nos
saluabit de manu Deorum subli-
mium istorum? hi sunt Dij, qui
percusserunt Ægyptum omni pla-
9 ga, in deserto. * Confortami-

ni, & estote viri, Philisthijm:
ne seruiatis Hebræis, sicut & il-
li seruierunt vobis: confortami-
ni, & bellate. * Pugnauerunt 10
ergo Philisthijm, & cæsus est
Israel, & fugit vnusquisque
in tabernaculum suum: & fa-
cta est plaga magna nimis: &
ceciderunt de Israel triginta mil-
lia peditum. * Et arca Dei 11
capta est: duo quoque filij He- C
li mortui sunt, Ophni & Phi-
nees. * Currens autem vir de 12
Beniamin ex acie, venit in Si-
lo in die illa, scissa veste, &
conspersus puluere caput. * Cumq. 13
ille venisset, Heli sedebat super
sellam contra viam spectans.
Erat enim cor eius pauens pro ar-
ca Dei. Vir autem ille postquam
ingressus est, nunciauit vrbi:
& vlulauit omnis ciuitas. * Et 14
audiuit Heli sonitum clamoris,
dixitque: Quis est hic sonitus
tumultus huius? At ille festina-
uit, & venit, & nunciauit He-
li. * Heli autem erat nonaginta 15
& octo annorum, & oculi eius
caligauerant, & videre non po-
terat. * Et dixit ad Heli: Ego 16
sum qui veni de prælio, & ego
qui de acie fugi hodie. Cui ille
ait: Quid actum est fili mi? * Re- 17
spondens autem ille, qui nuncia-
bat, Fugit, inquit, Israel coram
Philisthijm, & ruina magna fa-
cta est in populo: insuper, & duo
filij tui mortui sunt, Ophni &
Phinees: & arca Dei capta est. D
* Cumq. ille nominasset arcã Dei, 18
cecidit de sella retrorsum iuxta
ostium, & fractis ceruicibus mor-
tuus est. Senex enim erat vir
& grandæuus: & ipse iudicauit
Israel quadraginta annis. * Nu- 19
rus autem eius, vxor Phinees,
prægnans erat, vicinaq. partui:
& audito nuncio quòd capta esset
arca Dei, & mortuus esset socer
suus, & vir suus, incuruauit se
& peperit: irruerant enim in eam
dolores subiti. * In ipso autem 20
momento mortis eius, dixerunt
ei quæ stabant circa eam: Ne ti-
meas, quia filium peperisti. Quæ
non respondit eis, neque animad-
uertit. * Et vocauit puerum, Icha- 21
bod, dicens: Translata est gloria
de Israel, quia capta est arca Dei,
& pro socero suo & pro viro
22 suo; * & ait: Translata est
gloria ab Israel, eo quòd capta es-
set arca Dei.

CAP. V.

1 PHilisthijm autem tulerunt ar-
A cã Dei, & asportauerunt eam
a Lapide adiutorij in Azotum.
2 * Tuleruntq. Philisthijm arcam
Dei, & intulerunt eam in tem-
plum Dagon, & statuerunt eam
3 iuxta Dagon. * Cumq. surrexis-
sent diluculo Azotij altera die,
ecce Dagon iacebat pronus in ter-
ra ante arcam Domini: & tulerunt
Dagon, & restituerunt eum in
4 locum suum. * Rursumq. mane
die altera consurgentes, inuene-
runt Dagon iacẽtem super faciem
suam in terra coram arca Domi-
ni: caput autem Dagon, & duæ
B palmæ manuum eius abscissæ e-
5 rant super limen: * porro Dagon
solus truncus remanserat in loco
suo. Propter hanc causam non
calcant sacerdotes Dagon, & om-
nes qui ingrediuntur templum
eius, super limen Dagon in Azo-
to, vsque in hodiernum diem.
6 * Aggrauata est autem manus Do-
mini super Azotios, & demolitus
est eos: ‖ & percussit in secretiori ‖Psal. 77. 66.
parte natium Azotum, & fines
eius. Et ebullierunt villæ & agri
in medio regionis illius, & nati
sunt mures, & facta est confusio
7 mortis magnæ in ciuitate. * Viden-
tes autem viri Azotij huiuscemo-
di plagam, dixerunt: Non maneat
arca Dei Israel apud nos: quo-
niam dura est manus eius super
C nos, & super Dagon deum no-
8 strum*. Et mittentes congregaue-
runt omnes satrapas Philisthino-
rum ad se, & dixerunt: Quid fa-
ciemus de arca Dei Israel? Respon-
deruntq. Gethæi: Circumducatur
arca Dei Israel. Et circumduxerunt
9 arcam Dei Israel. * Illis autem cir-
cumducentibus eam, fiebat manus
Domini per singulas ciuitates in-
terfectionis magnæ nimis: & per-
cutiebat viros vniuscuiusque vr-
bis, a paruo vsque ad maiorem,
& computrescebant prominentes
extales eorum. Inieruntq. Gethæi
consilium, & fecerunt sibi sedes
10 pelliceas. * Miserunt ergo arcam
Dei in Accaron. Cumq. venisset

arca

arca Dei in Accaron, exclamaue-
D runt Accaronitæ, dicentes: Ad-
duxerunt ad nos arcam Dei Israel,
vt interficiat nos & populum no-
11 strum. * Miserunt itaque & con-
gregauerunt omnes satrapas Phili-
sthinorum: qui dixerunt: Dimit-
tite arcam Dei Israel, & reuerta-
tur in locum suum, & non interfi-
12 ciat nos cum populo nostro.* Fie-
bat enim pauor mortis in singulis
vrbibus, & grauissima valde ma-
nus Dei. viri quoque, qui mortui
non fuerant, percutiebantur in se-
cretiori parte natium: & ascende-
bat vlulatus vniuscuiusque ciuita-
tis in cælum.

CAP. VI.

1 Fvit ergo arca Domini in regio-
A ne Philisthinorũ septem men-
2 sibus. * Et vocauerunt Philisthijm
sacerdotes & diuinos, dicentes:
Quid faciemus de arca Domini?
indicate nobis quomodo remitta-
mus eam in locum suum. Qui di-
3 xerunt: * Si remittitis arcam Dei
Israel, nolite dimittere eam va-
cuam, sed quod debetis, reddite
ei pro peccato, & tunc curabimi-
ni: & scietis quare non recedat
4 manus eius a vobis. * Qui dixe-
runt: Quid est quod pro delicto
reddere debeamus ei? Responde-
5 runtq. illi: * Iuxta numerum pro-
uinciarum Philisthinorum quin-
que anos aureos facietis, & quin-
que mures aureos: quia plaga vna
fuit omnibus vobis, & satrapis ve-
stris. Facietisq. similitudines ano-
rum vestrorum, & similitudines
murium, qui demoliti sunt ter-
ram. & dabitis Deo Israel gloriam:
si forte releuet manum suam a vo-
B bis, & a dijs vestris, & a terra ve-
6 stra. * Quare aggrauatis corda ve-
stra, sicut aggrauauit Ægyptus, &
‖ Exo.12.e.31 Pharao cor suum? ‖ nonne post-
quam percussus est, tunc dimisit
7 eos, & abierunt? * Nunc ergo ar-
ripite & facite plaustrum nouum
vnum: & duas vaccas fœtas, qui-
bus non est impositum iugum,
iungite in plaustro, & recludite
8 vitulos earum domi. * Tolletisq.
arcam Domini, & ponetis in plau-
stro, & vasa aurea, quæ exoluistis
ei pro delicto, ponetis in capsel-
lam ad latus eius: & dimittite

9 eam vt vadat.* Et aspicietis: & si
quidem per viam finium suorum
ascenderit contra Bethsames, ipse
fecit nobis hoc malum grande:
sin autem, minime: sciemus quia
nequaquam manus eius tetigit
10 nos, sed casu accidit. * Fecerunt
ergo illi hoc modo: & tollentes
duas vaccas, quæ lactabant vitu-
los, iunxerunt ad plaustrum, vi-
tulosq. earum concluserunt domi.
11 * Et posuerunt arcam Dei super
C plaustrum, & capsellam, quæ ha-
bebat mures aureos & similitudi-
12 nes anorum. * Ibant autem in di-
rectum vaccæ per viam, quæ ducit
Bethsames, & itinere vno gradie-
bantur, pergentes & mugientes: &
non declinabãt neque ad dexteram
neque ad sinistram: sed & satrapæ
Philisthijm sequebantur vsque ad
13 terminos Bethsames.* Porro Beth-
samitæ metebant triticum in val-
le: & eleuantes oculos suos, vide-
runt arcam, & gauisi sunt cum vi-
14 dissent. * Et plaustrum venit in
agrum Iosue Bethsamitæ, & stetit
ibi. Erat autem ibi lapis magnus,
& conciderunt ligna plaustri, vac-
casq. imposuerunt super ea holo-
15 caustum Domino. * Leuitæ au-
tem deposuerunt arcam Dei, &
capsellam, quæ erat iuxta eam,
in qua erant vasa aurea, & posue-
runt super lapidem grandem. Viri
autem Bethsamitæ obtulerunt ho-
locausta, & immolauerunt victi-
16 mas in die illa Domino.* Et quin-
que satrapæ Philisthinorum vide-
runt, & reuersi sunt in Accaron
17 in die illa. * Hi sunt autem ani
D aurei, quos reddiderũt Philisthijm
pro delicto, Domino: Azotus
vnum, Gaza vnum, Ascalon
vnum, Geth vnũ, Accaron vnum:
18 * & mures aureos secundum nu-
merum vrbium Philisthijm, quin-
que prouinciarum, ab vrbe mu-
rata, vsque ad villam, quæ erat ab-
que muro, & vsque ad Abelma-
gnum, super quem posuerunt ar-
cam Domini, quæ erat vsque in il-
lum diem in agro Iosue Bethsami-
19 tis.* Percussit autem de viris Beth-
samitibus, eo quòd vidissent ar-
cam Domini: & percussit de po-
pulo septuaginta viros, & quin-
quaginta millia plebis. Luxitq.
populus, eo quòd Dominus per-
20 cussisset plebem plaga magna. * Et
dixe-

dixerũt viri Bethſamitæ:Quis po-
terit ſtare in conſpectu Domini Dei
ſancti huius ? & ad quem aſcendet
a nobis ? * Miſeruntq. nuncios 21
ad habitatores Cariathiarim, di-
centes: Reduxerunt Philiſthiim
arcam Domini, deſcendite, & re-
ducite eam ad vos.

CAP. VII.

VEnerunt ergo viri Cariathia- 1
rim, & reduxerunt arcam A
Domini, & intulerunt eam in do-
mum Abinadab in Gabaa: Elea-
zarum autem filium eius ſanctifi-
cauerunt, vt cuſtodiret arcam Do-
mini. * Et factum eſt, ex qua die 2
manſit arca Domini in Cariathia-
rim, multiplicati ſunt dies (erat
quippe iã annus vigeſimus) & re-
quieuit omnis domus Iſrael poſt
Dominum. * Ait autem Samuel 3
ad vniuerſam domum Iſrael, di-
cens: ‖ Si in toto corde veſtro re-
uertimini ad Dominum, auferte
deos alienos de medio veſtri, Baa-
lim & Aſtaroth:& præparate cor-
da veſtra Domino, & ſeruite ei ſo-
li, & eruet vos de manu Phili-
ſthijm. * Abſtulerunt ergo filij 4
Iſrael Baalim & Aſtaroth, & ſer- B
uierunt Domino ſoli. * Dixit au- 5
tem Samuel: Congregate vniuer-
ſum Iſrael in Maſphath, vt orem
pro vobis Dominum. * Et con- 6
uenerunt in Maſphath: hauſe-
runtq. aquam, & effuderunt in
conſpectu Domini, & ieiunaue-
runt in die illa, atque dixerunt
ibi: Peccauimus Domino. Iudi-
cauitq. Samuel filios Iſrael in Maſ
phath. * Et audierunt Philiſthijm 7
quod congregati eſſent filij Iſrael
in Maſphath, & aſcenderunt ſa-
trapæ Philiſthinorũ ad Iſrael. Quod
cum audiſſent filij Iſrael, timue-
runt a facie Philiſthinorum. * Di- 8
xeruntq. ad Samuelem: Ne ceſſes
pro nobis clamare ad Dominum
Deum noſtrum, vt ſaluet nos de C
manu Philiſthinorum. * Tulit au- 9
tem Samuel agnum lactentem v-
num, & obtulit illum holocau-
ſtum integrum Domino: & cla-
mauit Samuel ad Dominum pro
Iſrael, & exaudiuit eum Domi-
nus. * Factum eſt autem, cum 10
Samuel offerret holocauſtum, Phi-
liſthijm iniere prœlium contra

‖ Deut. 6. c. 13 Matt. 4. b. 12

Iſrael: intonuit autem Dominus
fragore magno in die illa ſuper
Philiſthijm, & exterruit eos, &
11 cæſi ſunt a facie Iſrael. * ‖ Egreſ- ‖ Eccli. 46. d. 28
ſiq. viri Iſrael de Maſphath perſe-
cuti ſunt Philiſthæos, & percuſſe-
runt eos vſque ad locum, qui erat
12 ſubter Bethchar. * Tulit autem
Samuel lapidem vnum, & poſuit
eum inter Maſphath & inter Sen:
D & vocauit nomen loci illius, La-
pis adiutorij. Dixitque:Hucuſque
13 auxiliatus eſt nobis Dominus.*Et
humiliati ſunt Philiſthijm, nec
appoſuerunt vltra vt venirent in
terminos Iſrael. Facta eſt itaque
manus Domini ſuper Philiſthæos,
14 cunctis diebus Samuelis.* Et red-
ditæ ſunt vrbes, quas tulerant Phi-
liſthijm ab Iſrael, Iſraeli, ab Ac-
caron vſque Geth, & terminos
ſuos: liberauitq. Iſrael de manu
Philiſthinorum, eratq. pax inter
15 Iſrael & Amorrhæum. * Iudica-
bat quoque Samuel Iſraelem cun-
16 ctis diebus vitæ ſuæ: * & ibat per
ſingulos annos circuiens Bethel
& Galgala & Maſphath, & iudi-
cabat Iſraelem in ſupradictis locis.
17 * Reuertebaturq. in Ramatha:
ibi enim erat domus eius, & ibi
iudicabat Iſraelem; ædificauit e-
tiam ibi altare Domino.

CAP. VIII.

1 FActum eſt autem cum ſenuiſ-
A ſet Samuel, poſuit filios ſuos
2 iudices Iſrael. * Fuitq. nomen
filij eius primogeniti Ioel: & no-
men ſecundi Abia, iudicum in
3 Berſabee. * Et non ambulaue-
runt filij illius in vijs eius:ſed de-
clinauerunt poſt auaritiam, acce-
peruntq. munera, & peruerterunt
4 iudicium. * Congregati ergo vni-
uerſi maiores natu Iſrael,venerunt
5 ad Samuelem in Ramatha. * Di-
xeruntq. ei: Ecce tu ſenuiſti,& fi-
lij tui non ambulant in vijs tuis:
‖ conſtitue nobis regem, vt iudi- ‖ Oſee 13. c. 10
cet nos, ſicut & vniuerſæ habent
6 nationes. * Diſplicuit ſermo in Act. 13. c. 21
oculis Samuelis, eo quod dixiſ-
B ſent: Da nobis regem, vt iudicet
nos. Et orauit Samuel ad Domi-
7 num. * Dixit autem Dominus
ad Samuelem: Audi vocem populi
in omnibus, quæ loquuntur tibi.
non enim te abiecerunt, ſed me,
ne re-

ne regnem super eos. * Iuxta om- 8
nia opera sua, quæ fecerunt a die
qua eduxi eos de Ægypto vsque
ad diem hanc: sicut dereliquerunt
me, & seruierunt dijs alienis, sic
faciunt etiam tibi. * Nunc ergo 9
vocem eorum audi: verumtamen
contestare eos, & prædic eis ius
regis, qui regnaturus est super eos.
* Dixit itaque Samuel omnia ver- 10
ba Domini ad populum, qui petie-
rat a se regem, * & ait: Hoc erit 11
ius regis, qui imperaturus est vo- C
bis: Filios vestros tollet, & ponet
in curribus suis, facietq. sibi equi-
tes & præcursores quadrigarum
suarum, * & constituet sibi tribu- 12
nos, & centuriones, & aratores
agrorum suorum, & messores se-
getum, & fabros armorum & cur
ruum suorum. * Filias quoque 13
vestras faciet sibi vnguentarias, &
focarias, & panificas. * Agros 14
quoque vestros, & vineas, & oli-
ueta optima tollet, & dabit seruis
suis. * Sed & segetes vestras, & vi- 15
nearum reditus addecimabit, vt
det eunuchis & famulis suis. * Ser- 16
uos etiam vestros, & ancillas, &
iuuenes optimos, & asinos aufe-
ret, & ponet in opere suo. * Gre- 17
ges quoque vestros addecimabit, D
vosq. eritis ei serui. * Et clamabi- 18
tis in die illa a facie regis vestri,
quem elegistis vobis: & non exau-
diet vos Dominus in die illa, quia
petistis vobis regem. * Noluit au- 19
tem populus audire vocem Samue
lis, sed dixerunt: Nequaquam:
rex enim erit super nos, * & eri- 20
mus nos quoque sicut omnes gen-
tes: & iudicabit nos rex noster, &
egredietur ante nos, & pugnabit
bella nostra pro nobis. * Et audi- 21
uit Samuel omnia verba populi, &
locutus est ea in auribus Domini.
* Dixit autē Dominus ad Samue- 22
lem: Audi vocem eorum, & con-
stitue super eos regem. Et ait Sa-
muel ad viros Israel: Vadat vnus-
quisque in ciuitatem suam.

CAP. IX.

ET erat vir de Beniamin nomi- 1
ne Cis, filius Abiel, filij Se- A
ror, filij Bechorath, filij Aphia,
filij viri Iemini, fortis robore.
* Et erat ei filius vocabulo Saul, 2
electus & bonus: & non erat vir
de filijs Israel melior illo. ab hu-
mero & sursum eminebat super
3 omnem populum. * Perierant au-
tem asinæ Cis patris Saul: & dixit
Cis ad Saul filium suum: Tolle te-
cum vnum de pueris, & cōsurgens
vade, & quære asinas. Qui cum
transissent per montem Ephraim,
4 * & per terram Salisa, & non in-
uenissent, transierunt etiam per
Terram Salim, & non erant: sed
& per Terram Iemini, & minime
5 repererunt. * Cum autem venis-
sent in Terram Suph, dixit Saul
ad puerum, qui erat cum eo: Ve-
ni & reuertamur, ne forte dimise-
rit pater meus asinas, & solicitus
6 sit pro nobis. * Qui ait ei: Ecce
vir Dei est in ciuitate hac, Vir no-
bilis: omne, quod loquitur, sine
ambiguitate venit. nunc ergo ea-
mus illuc, si forte indicet nobis de
via nostra, propter quam veni-
7 mus. * Dixitq. Saul ad puerum
B suum: Ecce ibimus: quid feremus
ad virum Dei? panis defecit in si-
tarcijs nostris: & sportulam non
habemus, vt demus homini Dei,
8 nec quidquam aliud. * Rursum
puer respondit Sauli, & ait: Ecce
inuenta est in manu mea quarta
pars stateris argenti, demus homi-
ni Dei, vt indicet nobis viam no-
9 stram. * (Olim in Israel sic loque-
batur vnusquisque vadens consu-
lere Deum: Venite, & eamus ad
Videntem. Qui enim Propheta
dicitur hodie, vocabatur olim Vi-
10 dens.) * Et dixit Saul ad puerum
suum. Optimus sermo tuus, Ve-
ni, eamus. Et ierunt in ciuitatem,
11 in qua erat vir Dei. * Cumq. ascen
derent cliuum ciuitatis, inuene-
runt puellas egredientes ad hau-
riendam aquam, & dixerunt eis:
12 Num hic est Videns? * Quæ re-
spondentes, dixerunt illis: Hic est:
ecce ante te, festina nunc: hodie
enim venit in ciuitatem, quia sa-
crificium est hodie populi in ex-
13 celso. * Ingredientes vrbem, sta-
tim inuenietis eum antequam
ascendat excelsum ad vescendum.
neque enim comesurus est popu-
lus donec ille veniat: quia ipse be
nedicit hostiæ, & deinceps come-
dunt qui vocati sunt. Nunc ergo
conscendite, quia hodie reperietis
14 eum. * Et ascenderunt in ciuita-
tem. Cumq. illi ambularent in
medio

medio vrbis, apparuit Samuel egre
diens obuiam eis, vt ascenderet in C
‖ Act.13.c. 21 excelsum. * ‖ Dominus autem re- 15
uelauerat auriculam Samuelis an-
te vnam diem quàm veniret Saul,
dicens: * Hac ipsa hora, quæ nunc 16
est, cras mittam virũ ad te de Ter-
ra Beniamin, & vnges eum du-
cem super populum meum Israel:
& saluabit populũ meum de manu
Philisthinorum: quia respexi po-
pulum meum, venit enim clamor
eorum ad me. * Cumq. aspexisset 17
Samuel Saulem, Dominus dixit
ei: Ecce, vir, quem dixeram ti-
bi, iste dominabitur populo meo.
* Accessit autem Saul ad Samue- 18
lem in medio portæ, & ait: Indi-
ca, oro, mihi, vbi est domus Vi-
dentis. * Et respõdit Samuel Sau- 19
li dicens: Ego sum Videns. ascen-
de ante me in excelsum, vt come-
datis mecum hodie, & dimittam
te mane: & omnia, quæ sunt in
corde tuo, indicabo tibi. * Et de 20
asinis, quas nudiustertius perdidi-
sti, ne solicitus sis, quia inuentæ
sunt. Et cuius erunt optima quæ-
que Israel? nonne tibi & omni do
mui patris tui? * Respondens au- 21
tem Saul, ait: Numquid non fi-
lius Iemini ego sum de minima
tribu Israel, & cognatio mea no-
uissima inter omnes familias de
tribu Beniamin? quare ergo locu-
tus es mihi sermonẽ istum? * As- 22
sumens itaque Samuel Saulem, & D
puerum eius, introduxit eos in tri-
clinium, & dedit eis locum in ca-
pite eorum, qui fuerant inuitati:
erãt enim quasi triginta viri. * Di- 23
xitq. Samuel coco: Da partem,
quam dedi tibi, & præcepi vt re-
poneres seorsum apud te. * Leua- 24
uit autem cocus armum, & posuit
ante Saul. Dixitq. Samuel: Ecce
quod remansit, pone ante te, &
comede: quia de industria serua-
tum est tibi, quando populum vo-
caui. Et comedit Saul cum Sa-
muele in die illa. * Et descende- 25
runt de excelso in oppidum, & lo-
cutus est cum Saule in solario: stra-
uitq. Saul in solario, & dormiuit.
* Cumq. mane surrexissent, & iam 26
elucesceret, vocauit Samuel Sau-
lem in solario, dicens: Surge, &
dimittam te. Et surrexit Saul:
egressiq. sunt ambo, ipse videlicet,
& Samuel. * Cumq. descenderent 27
in extremà parte ciuitatis, Samuel
dixit ad Saul: Dic puero vt antece-
dat nos, & transeat: tu autem
subsiste paulisper, vt indicem tibi
verbum Domini.

CAP. X.

1 Tulit ‖ autem Samuel lenticu- ‖ Act.13.c. 21
A lam olei, & effudit super ca-
put eius, & deosculatus est eum,
& ait: Ecce, vnxit te Dominus
super hereditatem suam in princi-
pem, & liberabis populum suum
de manibus inimicorum eius, qui
in circuitu eius sunt. Et hoc tibi
signum, quia vnxit te Deus in prin
2 cipem. * Cum abieris hodie a me,
inuenies duos viros iuxta sepul-
chrũ Rachel in finibus Beniamin,
in Meridie, dicentq. tibi: Inuen-
tæ sunt asinæ, ad quas ieras per-
quirẽdas: & intermissis pater tuus
asinis, solicitus est pro vobis, &
dicit: Quid faciam de filio meo?
3 * Cumq. abieris inde, & vltra tran-
sieris, & veneris ad quercum Tha-
bor, inuenient te ibi tres viri ascen-
dentes ad Deum in Bethel, vnus
portans tres hœdos, & alius tres
tortas panis, & alius portans la-
4 genam vini. * Cumq. te saluta-
uerint, dabunt tibi duos panes,
5 & accipies de manu eorum. * Post
hæc venies in collem Dei, vbi
est statio Philisthinorum: & cum
ingressus fueris ibi vrbem, obuium
habebis gregem prophetarum de-
scendentium de excelso, & ante
eos psalterium & tympanum, &
tibiam, & citharam, ipsosq. pro-
6 phetantes. * Et insiliet in te Spi-
B ritus Domini, & prophetabis cum
eis, & mutaberis in virum alium.
7 * Quãdo ergo euenerint signa hæc
omnia tibi, fac quæcumque inue-
nerit manus tua, quia Dominus
8 tecum est. * Et descendes ante me
in Galgala, (ego quippe descen-
dam ad te) vt offeras oblationem,
& immoles victimas pacificas:
septem diebus expectabis, donec
veniam ad te, & ostendam tibi
9 quid facias. * Itaque cum auertis-
set humerum suum vt abiret a Sa-
muele, immutauit ei Deus cor
aliud, & venerunt omnia signa
10 hæc in die illa. * Veneruntq. ad
prædictum collem & ecce cuneus
prophetarum obuius ei: & insiliuit
super

super eum Spiritus Domini, &
prophetauit in medio eorum.* Vi- 11
dentes autem omnes qui nouerāt
eum heri & nudiustertius, quod
esset cum prophetis, & propheta-
ret, dixerunt ad inuicem: Quæ-
nam res accidit filio Cis? num &
Saul inter prophetas? * Respon- 12
ditq. alius ad alterum, dicens: Et C
quis pater eorum? propterea ver-
sum est in prouerbium: ‖ Num & §J.19.d.24
Saul inter prophetas? * Cessauit 13
autem prophetare, & venit ad ex-
celsum. * Dixitq. patruus Saul ad 14
eum, & ad puerum eius: Quo abi-
stis? Qui responderunt: Quære-
re asinas: quas cum non reperis-
semus, venimus ad Samuelem.
* Et dixit ei patruus suus: Indica 15
mihi quid dixerit tibi Samuel.*Et 16
ait Saul ad patruum suum: Indi-
cauit nobis quia inuentæ essent
asinæ. De sermone autem regni
non indicauit ei quem locutus fue
rat ei Samuel.* Et conuocauit Sa- 17
muel populum ad Dominum in
Maspha: * & ait ad filios Israel: 18
Hæc dicit Dominus Deus Israel:
Ego eduxi Israel de Ægypto, &
erui vos de manu Ægyptiorum,
& de manu omnium regum qui
affligebant vos. * Vos autem ho- 19
die proiecistis Deum vestrum, qui
solus saluauit vos de vniuersis ma-
lis & tribulationibus vestris: &
dixistis: ‖ Nequaquam: sed regem §S.8.d.19
constitue super nos. Nunc ergo sta-
te coram Domino per tribus ve- D
stras, & per familias. * Et appli- 20
cuit Samuel omnes tribus Israel,
& cecidit sors tribus Beniamin.
* Et applicuit tribum Beniamin 21
& cognationes eius, & cecidit co-
gnatio Metri, & peruenit vsque ad
Saul filium Cis. Quæsierunt ergo
eum, & non est inuentus. * Et 22
consuluerunt post hæc Dominum
vtrumnam venturus esset illuc.
Responditq. Dominus: Ecce abs-
conditus est domi. * Cucurrerunt 23
itaque & tulerunt eum inde: ste-
titq. in medio populi, & altior fuit
vniuerso populo ab humero &
sursum. * Et ait Samuel ad om- 24
nem populum: Certe videtis quem
elegit Dominus, quoniam non sit
similis illi in omni populo. Et cla
mauit omnis populus, & ait: Vi-
uat rex. * Locutus est autem Sa- 25
muel ad populum legem regni, &
scripsit in libro, & reposuit coram
Domino: & dimisit Samuel om-
nem populum, singulos in domū
26 suam. * Sed & Saul abijt in domū
suam in Gabaa: & abijt cum eo
pars exercitus, quorum tetigerat
27 Deus corda. * Filij vero Belial di-
xerunt: Num saluare nos poterit
iste? Et despexerunt eum, & non
attulerunt ei munera: ille vero
dissimulabat se audire.

CAP. XI.

1 ET factum est quasi post men-
A sem, ascendit Naas Ammo-
nites, & pugnare cœpit aduersum
Iabes Galaad. Dixeruntq. omnes
viri Iabes ad Naas: Habeto nos
2 fœderatos, & seruiemus tibi. * Et
respondit ad eos Naas Ammoni-
tes: In hoc feriam vobiscum fœ-
dus, vt eruam omnium vestrum
oculos dextros, ponamq. vos op-
3 probrium in vniuerso Israel. * Et
dixerunt ad eum seniores Iabes:
Concede nobis septem dies, vt mit
tamus nuncios ad vniuersos ter-
minos Israel: & si non fuerit qui
defendat nos, egrediemur ad te.
4 * Venerunt ergo nuncij in Gabaa
B Saulis: & locuti sunt verba hæc,
audiente populo: & leuauit omnis
populus vocem suam, & fleuit.
5 * Et ecce Saul veniebat, sequens
boues de agro, & ait: Quid habet
populus quod plorat? Et narraue-
6 runt ei verba virorum Iabes. * Et
insiliuit Spiritus Domini in Saul,
cum audisset verba hæc, & iratus
7 est furor eius nimis. * Et assumēs
vtrumque bouem, concidit in fru-
sta, misitq. in omnes terminos Is-
rael per manum nunciorum, di-
C cens: Quicumque non exierit, &
secutus fuerit Saul & Samuel, sic
fiet bobus eius. Inuasit ergo ti-
mor Domini populum, & egressi
8 sunt quasi vir vnus. * Et recensuit
eos in Bezech: fueruntq. filiorum
Israel trecenta millia: virorum au-
9 tem Iuda triginta millia. * Et di-
xerunt nuncijs, qui venerant: Sic
dicetis viris, qui sunt in Iabes Ga-
laad: Cras erit vobis salus, cum
incaluerit sol. Venerunt ergo nun-
cij, & annunciauerunt viris Iabes:
10 qui lætati sunt. * Et dixerunt:
Mane exibimus ad vos: & facietis
nobis omne quod placuerit vobis.
* Et

* Et factum est, cum dies crasti- 11
nus venisset, constituit Saul popu- D
lum in tres partes: & ingressus est
media castra in vigilia matutina,
& percussit Ammon vsque dum
incalesceret dies: reliqui autem
dispersi sunt, ita vt non relinque-
rentur in eis duo pariter. * Et ait 12
‖ 1. 10. d. 27 populus ad Samuelem: ‖ Quis est
iste qui dixit: Saul num regnabit
super nos? Date viros, & interfi-
ciemus eos. * Et ait Saul: Non 13
occidetur quisquam in die hac,
quia hodie fecit Dominus salu-
tem in Israel. * Dixit autem Sa- 14
muel ad populum: Venite, & ea-
mus in Galgala, & innouemus ibi
regnum. * Et perrexit omnis po- 15
pulus in Galgala, & fecerunt ibi
regem Saul coram Domino in
Galgala, & immolauerunt ibi vi-
ctimas pacificas coram Domino.
Et lætatus est ibi Saul, & cuncti vi-
ri Israel nimis.

CAP. XII.

DIxit autem Samuel ad vniuer- 1
sum Israel: Ecce audiui vo- A
cem vestram iuxta omnia quæ lo-
cuti estis ad me, & constitui super
vos regem. * Et nunc rex gradi- 2
tur ante vos: ego autem senui, &
incanui: porro filij mei vobiscum
sunt: itaque conuersatus coram
vobis ab adolescentia mea vsque
ad hanc diem, ecce præsto sum.
‖ Eccli. 46. d. 22 * ‖ Loquimini de me coram Do- 3
mino, & coram Christo eius, vtrū
bouem cuiusquam tulerim, aut
asinum: si quempiam calumnia-
tus sum, si oppressi aliquem, si de
manu cuiusquam munus accepi:
& contemnam illud hodie, resti-
tuamq. vobis. * Et dixerunt: 4
Non es calumniatus nos, neque
oppressisti, neque tulisti de manu
alicuius quippiam. * Dixitq. ad 5
eos: Testis est Dominus aduer-
sum vos, & testis Christus eius
in die hac, quia non inueneri-
tis in manu mea quippiam. Et di-
xerunt: Testis. * Et ait Samuel 6
ad populum: Dominus qui fecit
Moysen & Aaron, & eduxit patres
nostros de Terra Ægypti. * Nunc 7
ergo state, vt iudicio contendam B
aduersum vos coram Domino de
omnibus misericordijs Domini,
quas fecit vobiscum, & cum pa-
8 tribus vestris: * ‖ quo modo Ia- ‖ Gen. 46. a.
cob ingressus est in Ægyptum, 5
& clamauerunt patres vestri ad
Dominum: & misit Dominus
Moysen & Aaron, & eduxit patres
vestros de Ægypto: & collocauit
9 eos in loco hoc. * Qui obliti sunt
Domini Dei sui, ‖ & tradidit eos ‖ Iudic. 4. a.
in manu Sisaræ magistri militiæ 2
Hasor, & in manu Philisthinorū,
& in manu regis Moab, & pugna-
10 uerunt aduersum eos. * Postea
autem clamauerunt ad Dominū,
& dixerunt: Peccauimus, quia
dereliquimus Dominum, & ser-
uiuimus Baalim & Astaroth: nunc
ergo erue nos de manu inimico-
rum nostrorum, & seruiemus ti-
11 bi. * ‖ Et misit Dominus Iero- ‖ Iudic. 6. c.
baal, & Badan, & Iephte, & Sa- 14
muel, & eruit vos de manu ini-
micorum vestrorum per circui-
tum, & habitastis confidenter.
12 * Videntes autem quòd Naas rex
C filiorum Ammon venisset aduer-
sum vos, dixistis mihi: ‖ Nequa- ‖ 1. 8. d. 19.
quam, sed rex imperabit nobis: & 10. c. 19
cum Dominus Deus vester regna-
13 ret in vobis. * Nunc ergo præsto
est rex vester, quem elegistis &
petistis: ecce dedit vobis Domi-
14 nus regem. * Si timueritis Do-
minum, & seruieritis ei, & audie-
ritis vocem eius, & non exaspe-
raueritis os Domini: eritis & vos
& rex qui imperat vobis, sequen-
tes Dominum Deum vestrum.
15 * si autem non audieritis vocem
Domini, sed exasperaueritis ser-
mones eius, erit manus Domini
super vos, & super patres vestros.
16 * Sed & nunc state, & videte rem
istam grandem quam facturus est
Dominus in conspectu vestro.
17 * Numquid non messis tritici est
hodie? inuocabo Dominum, &
dabit voces & pluuias: & scietis
& videbitis quia grande malum
feceritis vobis in conspectu Do-
mini, petentes super vos regem.
18 * Et clamauit Samuel ad Dominū,
D & dedit Dominus voces & pluuias
19 in illa die. * Et timuit omnis po-
pulus nimis Dominum & Samue-
lem, & dixit vniuersus populus ad
Samuelem: Ora pro seruis tuis ad
Dominum Deum tuum, vt non
moriamur. addidimus enim vni-
uersis peccatis nostris malum, vt
20 peteremus nobis regem. * Dixit

autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos fecistis vniuersum malum hoc: verumtamen nolite recedere a tergo Domini, sed seruite Domino in omni corde ve-
stro. * Et nolite declinare post va- 21
na, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt.
* Et non derelinquet Dominus po 22
pulum suum propter nomen suum magnum: quia iurauit Dominus
facere vos sibi populum. * Absit 23
autem a me hoc peccatum in Dominum, vt cessem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & re-
ctam. * Igitur timete Dominum, 24
& seruite ei in veritate, & ex toto corde vestro. vidistis enim magni-
fica quæ in vobis gesserit. * Quòd 25
si perseuerauerітis in malitia: & vos & rex vester pariter peribitis.

CAP. XIII.

Filius vnius anni erat Saul cum 1
regnare cœpisset, duobus au- A
tem annis regnauit super Israel * Et 2
elegit sibi Saul tria millia de Israel: & erant cum Saul duo millia in Machmas, & in monte Bethel: mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin. porro ceterum populum remisit vnumquemque in
tabernacula sua. * Et percussit Io- 3
nathas stationem Philisthinorum, quæ erat in Gabaa. Quod cum audissent Philisthijm, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Au-
diant Hebræi. * Et vniuersus Israel 4
audiuit huiuscemodi famam: Percussit Saul stationem Philisthinorum: & erexit se Israel aduersus Philisthijm. Clamauit ergo popu-
lus post Saul in Galgala. * Et Phi- 5
listhijm congregati sunt ad prœliandum contra Israel, triginta millia curruum, & sex millia equitum, & reliquum vulgus, sicut arena quæ est in littore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad Orientem
Bethauen. * Quod cū vidissent vi- 6
ri Israel se in arcto positos, (affli- B
ctus enim erat populus) absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris,
& in cisternis. * Hebræi autem 7
transierunt Iordanem in Terram Gad & Galaad. Cumq. adhuc esset Saul in Galgala, vniuersus popu
lus perterritus est, qui sequebatur
8 eum. * Et expectauit septem diebus iuxta placitum Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, di-
9 lapsusq. est populus ab eo. * Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum, & pacifica. Et obtulit ho-
10 locaustum. * Cumq. complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul
11 obuiam ei vt salutaret eum. * Locutusq. est ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi quòd populus dilaberetur a me, & tu non veneras iuxta placitos dies, porro Philisthijm congrega-
12 ti fuerant in Machmas, * dixi:
C Nunc descendent Philisthijm ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. Necessitate com-
13 pulsus, obtuli holocaustum. * Dixitq. Samuel ad Saul: Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum su-
14 per Israel in sempiternum, * sed nequaquam regnum tuum vltra consurget. ‖ Quæsiuit Dominus ‖ Act. 13. & 22
sibi virum iuxta cor suum: & præcepit ei Dominus vt esset dux super populum suum, eo quòd non seruaueris quæ præcepit Dominus.
15 * Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis in Gabaa Beniamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obuiam populo, qui expugnabāt eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Beniamin. Et recensuit Saul populum, qui inuenti fuerant cum eo, quasi sex-
16 centos viros. * Et Saul & Ionathas filius eius, populusq. qui inuentus fuerat cum eis, erat in Gabaa
D Beniamin: porro Philisthijm con-
17 sederant in Machmas. * Et egressi sunt ad prædandum de castris Philisthinorum tres cunei. Vnus cuneus pergebat cōtra viam Ephra
18 ad Terram Sual. * porro alius ingrediebatur per viam Beth horon. tertius autē verterat se ad iter termini imminentis valli Seboim
19 contra desertum. * Porro faber ferrarius non inueniebatur in omni Terra Israel. cauerant enim Philisthijm, ne forte facerent Hebræi
20 gladium aut lanceam. * Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthijm, vt exacueret vnusquisque
vome-

vomerem suum, & ligonem &
securim & sarculum. * Retusæ 21
itaque erant acies vomerum, &
ligonum, & tridentum, & secu-
rium, vsque ad stimulum corri-
gendum. * Cumq. venisset dies 22
prœlij, non est inuentus ensis &
lancea in manu totius populi, qui
erat cum Saule & Ionatha, excep-
to Saul & Ionatha filio eius. * E- 23
gressa est autem statio Philist-
hijm, vt transcenderet in Ma-
chmas.

CAP. XIIII.

ET accidit quadam die vt di- 1
ceret Ionathas filius Saul ad A
adolescentem armigerum suum:
Veni, & transeamus ad stationem
Philisthinorum, quæ est trans lo-
cum illum. Patri autem suo hoc
ipsum non indicauit. * Porro Saul 2
morabatur in extrema parte Ga-
baa sub malogranato, quæ erat
in Magron: & erat populus cum
eo quasi sexcentorum virorum.
* Et Achias filius Achitob fratris 3
‖ 1. 4.d.21 Ichabod filij Phinees, ‖ qui ortus
fuerat ex Heli sacerdote Domini
in Silo, portabat ephod. Sed &
populus ignorabat quo isset Iona-
thas. * Erant autem inter ascen- 4
sus, per quos nitebatur Ionathas
transire ad stationem Philisthino-
rum, eminentes petræ ex vtraque
parte, & quasi in modum dentiū
scopuli hinc & inde prærupti, no-
men vni Boses, & nomen alteri
Sene: * vnus scopulus prominens 5
ad Aquilonem ex aduerso Mach-
mas, & alter ad Meridiem contra
Gabaa. * Dixit autem Ionathas 6
ad adolescentem armigerum suū: B
Veni, transeamus ad stationem
incircumcisorum horum, si forte
faciat Dominus pro nobis: quia
non est Domino difficile saluare
vel in multis, vel in paucis. * Di- 7
xitq. ei armiger suus: Fac omnia,
quæ placent animo tuo: perge
quo cupis, & ero tecum vbicum-
que volueris. * Et ait Ionathas: 8
Ecce nos transimus ad viros istos.
Cumq. apparuerimus eis, * si ta- 9
liter locuti fuerint ad nos, mane-
te donec veniamus ad vos: stemus
in loco nostro, nec ascendamus
ad eos. * Si autem dixerint: A- 10
scendite ad nos: ascendamus, quia
tradidit eos Dominus in manibus
nostris, hoc erit nobis signum.
11 * Apparuit igitur vterque stationi
Philisthinorum: dixeruntq. Phi-
listhijm: En Hebræi egrediuntur
de cauernis, in quibus abscondi-
12 ti fuerant. * Et locuti sunt viri
de statione ad Ionatham, & ad
armigerum eius, dixeruntque:
Ascendite ad nos, & ostendemus
vobis rem. Et ait Ionathas ad ar-
migerum suum: Ascendamus, se- ‖ 1. Mach. 4. d. 30
quere me: ‖ tradidit enim Domi-
13 nus eos in manus Israel. * Ascen-
dit autem Ionathas manibus &
pedibus reptans, & armiger eius
post eum. Itaque alij cadebant
C ante Ionatham, alios armiger eius
14 interficiebat sequens eum. * Et
facta est plaga prima, qua percussit
Ionathas & armiger eius, quasi
viginti virorum in media parte
iugeri, quam par boum in die
15 arare consueuit. * Et factum est
miraculum in castris, per agros:
sed & omnis populus stationis eo-
rum, qui ierant ad prædandum,
obstupuit, & conturbata est terra:
& accidit quasi miraculum a Deo.
16 * Et respexerūt speculatores Saul,
qui erant in Gabaa Beniamin, &
ecce multitudo prostrata, & huc
17 illucq. diffugiens. * Et ait Saul
populo, qui erat cum eo: Requi-
rite, & videte quis abierit ex no-
bis. Cumq. requisissent, reper-
tum est non adesse Ionatham, &
18 armigerum eius. * Et ait Saul ad
Achiam: Applica arcam Dei.
(Erat enim ibi arca Dei in die
19 illa cum filijs Israel.) * Cumq. lo-
queretur Saul ad sacerdotem, tu-
multus magnus exortus est in ca-
stris Philisthinorum: crescebatq.
paulatim, & clarius resonabat.
Et ait Saul ad sacerdotem: Con-
20 trahe manum tuam. * Concla-
mauit ergo Saul, & omnis popu-
lus, qui erat cum eo, & venerunt
vsque ad locum certaminis: & ec-
ce versus fuerat gladius vniuscu-
iusque ad proximum suum, &
21 cædes magna nimis. * Sed & He-
D bræi qui fuerant cum Philisthijm
heri & nudiustertius, ascende-
rantq. cum eis in castris, reuersi
sunt vt essent cum Israel, qui erant
22 cum Saul & Ionatha. * Omnes
quoque Israelitæ, qui se abscon-
derant in monte Ephraim, au-
dientes

dicentes quòd fugissent Phili-
sthæi, sociauerunt se cum suis
in prælio. Et erant cum Saul,
quasi decem millia virorum. * Et 23
saluauit Dominus in die illa Is-
rael. pugna autem peruenit vs-
que ad Bethauen. * Et viri Israel 24
sociati sunt sibi in die illa: adiu-
rauit autem Saul populum, di-
cens: Maledictus vir, qui come-
derit panem vsque ad vesperam,
donec vlciscar de inimicis meis.
Et non manducauit vniuersus po-
pulus panem: * omnesq. terræ vul- 25
gus venit in saltum, in quo erat
mel super faciem agri. * Ingressus 26
est itaque populus saltum, & ap-
paruit fluens mel, nullusq. ap-
plicuit manum ad os suum. ti-
mebat enim populus iuramen-
tum. * Porro Ionathas non au- 27
dierat cum adiuraret pater eius po
pulum: extenditq. summitatem
virgæ, quam habebat in manu,
& intinxit in fauum mellis: &
conuertit manum suam ad os suũ,
& illuminati sunt oculi eius.* Re- 28
spondensq. vnus de populo, ait:
Iureiurando constrinxit pater tuus
populum, dicens: Maledictus
vir, qui comederit panem ho-
die. (defecerat autem populus.)
* Dixitq. Ionathas: Turbauit pa- 29
ter meus terram: vidistis ipsi E
quia illuminati sunt oculi mei,
eo quòd gustauerim paululum
de melle isto: * quanto magis si 30
comedisset populus de præda ini-
micorum suorum, quam repe-
rit? nonne maior plaga facta fuis-
set in Philisthijm? * Percusse- 31
runt ergo in die illa Philisthæos
a Machmis vsque in Aialon. De-
fatigatus est autem populus ni-
mis: * & versus ad prædam tulit 32
oues, & boues, & vitulos, & ma-
ctauerunt in terra: comeditq. po-
pulus cum sanguine. * Nun- 33
ciauerunt autem Sauli dicentes
quòd populus peccasset Domino,
comedens cum sanguine. Qui ait:
Præuaricati estis: voluite ad
me iam nunc saxum grande.
* Et dixit Saul: Dispergimini in 34
vulgus, & dicite eis vt adducat ad
me vnusquisque bouem suum &
arietem occidite super istud, &
vescimini, & non peccabitis Do-
mino comedentes cum sanguine.
Adduxit itaque omnis populus
vnusquisque bouem in manu sua
vsque ad noctem: & occiderunt
35 ibi. * Ædificauit autem Saul alta-
re Domino; tuncq. primum cœpit
36 ædificare altare Domino. * Et di-
xit Saul: Irruamus super Phili-
sthæos nocte, & vastemus eos vs-
quedum illucescat mane, nec re-
F linquamus ex eis virum. Dixitq.
populus: Omne quod bonum vi-
detur in oculis tuis, fac. Et ait
sacerdos: Accedamus huc ad
37 Deum. * Et consuluit Saul Do-
minum: Num persequar Phili-
sthijm? si trades eos in manus Is-
rael? Et non respondit ei in die il-
38 la. * Dixitq. Saul: Applicate huc
vniuersos angulos populi: & sci-
tote, & videte per quem acciderit
39 peccatum hoc hodie. * Viuit Do-
minus saluator, Israel, quia si
per Ionathan filium meum fa-
ctum est, absque retractatione
morietur. Ad quod nullus con-
40 tradixit ei de omni populo: * Et
ait ad vniuersum Israel: Separa-
mini vos in partem vnam, & ego
cum Ionatha filio meo ero in par-
te altera. Responditq. populus ad
Saul: Quod bonum videtur in
41 oculis tuis, fac. * Et dixit Saul
ad Dominum Deum Israel: Do-
mine Deus Israel da indicium:
quid est quòd non responderis
seruo tuo hodie? Si in me, aut in
Ionatha filio meo est iniquitas
hæc, da ostensionem: aut si hæc
iniquitas est in populo tuo, da
sanctitatem. Et deprehensus est
Ionathas & Saul, populus au-
42 tem exiuit. * Et ait Saul: Mittite
sortem inter me, & inter Iona-
than filium meum. Et captus est
43 Ionathas. * Dixit autem Saul ad
Ionathan: Indica mihi quid fe-
ceris. Et indicauit ei Ionathas, &
ait: Gustans gustaui in summita-
te virgæ, quæ erat in manu mea,
paululum mellis, & ecce ego
44 morior. * Et ait Saul: Hæc faciat
mihi Deus, & hæc addat, quia
45 morte morieris Ionatha. * Di-
G xitq. populus ad Saul: Ergone
Ionathas morietur, qui fecit salu-
tem hanc magnam in Israel? hoc
nefas est: viuit Dominus, si ce-
ciderit capillus de capite eius in
terram, quia cum Deo operatus
est hodie. Liberauit ergo populus
46 Ionathan, vt non moreretur. * Re-

cessitq. Saul, nec persecutus est
Philisthijm: porro Philisthijm
abierunt in loca sua. * Et Saul, 47
confirmato regno super Israel,
pugnabat per circuitum aduer-
sum omnes inimicos eius, con-
tra Moab, & filios Ammon, &
Edom, & reges Soba, & Phili-
sthæos: & quocumque se verte-
rat, superabat. * Congregatoq. 48
exercitu, percussit Amalec, & eruit
Israel de manu vastatorum eius.
* Fuerunt autem filij Saul, Iona- 49
thas & Iessui, & Melchisua: & no-
mina duarum filiarum eius, no-
men primogenitæ Merob, & no-
men minoris Michol. * Et nomen 50
vxoris Saul, Achinoam filia Achi-
maas: & nomen principis militiæ
eius Abner, filius Ner, patruelis
Saul. * Porro Cis fuit pater Saul, 51
& Ner pater Abner, filius Abiel.
* Erat autem bellum potens ad- 52
uersum Philisthæos omnibus die-
bus Saul. Nam quemcumque
viderat Saul virum fortem, &
aptum ad prælium, sociabat eum
sibi.

CAP. XV.

ET dixit Samuel ad Saul: Me 1
misit Dominus, vt vngerem A
te in regem super populum eius
Israel: nunc ergo audi vocem
Domini: * Hæc dicit Dominus 2
exercituum: Recensui quæcum-
que fecit Amalec Israeli ‖ quo-
‖ Exo.17.c.8 modo restitit ei in via cum ascen-
deret de Ægypto. * Nunc ergo 3
vade, & percute Amalec, & de-
molire vniuersa eius: non par-
cas ei, & non concupiscas ex re-
bus ipsius aliquid: sed interfice
a viro vsque ad mulierem, & par-
uulum atque lactentem, bouem
& ouem, camelum & asinum.
* Præcepit itaque Saul populo, & 4
recensuit eos quasi agnos: ducenta
millia peditum, & decem millia
virorum Iuda. * Cumq. venis- 5
set Saul vsque ad ciuitatem Ama- B
lec, tetendit insidias in torren-
te. * Dixitq. Saul Cinæo: Abite, 6
recedite, atque descendite ab
Amalec: ne forte inuoluam te
cum eo. tu enim fecisti miseri-
cordiam cum omnibus filijs Is-
rael, cum ascenderent de Ægy-
pto. Et recessit Cinæus de medio
Amalec. * Percussitq. Saul Ama- 7
lec ab Heuila, donec venias ad
Sur, quæ est e regione Ægypti.
8 * Et apprehendit Agag regem A-
malec viuum: omne autem vulgus
9 interfecit in ore gladij. * Et pe-
percit Saul, & populus Agag, &
optimis gregibus ouium & armen
torum, & vestibus & arietibus,
& vniuersis, quæ pulchra erant,
nec voluerunt disperdere ea: quid-
quid vero vile fuit & reprobum,
10 hoc demoliti sunt. * Factum est
autem verbum Domini ad Sa-
11 muel, dicens: * Pœnitet me
C quod constituerim Saul regem:
quia dereliquit me, & verba mea
opere non impleuit. Cōtristatusq.
est Samuel, & clamauit ad Do-
12 minum tota nocte. * Cumq. de
nocte surrexisset Samuel, vt iret
ad Saul mane, nunciatum est Sa-
mueli, eo quod venisset Saul in
Carmelum, & erexisset sibi for-
nicem triumphalem, & reuersus
transisset, descendissetq. in Gal-
gala. Venit ergo Samuel ad Saul,
& Saul offerebat holocaustum Do
mino de initijs prædarum, quæ at-
13 tulerat ex Amalec. * Et cum ve-
nisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul:
Benedictus tu Domino, impleui
14 verbum Domini. * Dixitq. Sa-
D muel: Et quæ est hæc vox gregū,
quæ resonat in auribus meis, & ar-
mentorum, quam ego audio?
15 * Et ait Saul: De Amalec adduxe-
runt ea: pepercit enim populus
melioribus ouibus & armentis vt
immolarentur Domino Deo tuo,
16 reliqua vero occidimus. * Ait au-
tem Samuel ad Saul: Sine me, &
indicabo tibi quæ locutus sit Do-
minus ad me nocte. Dixitq. ei:
17 Loquere. * Et ait Samuel: Nonne
cum paruulus esses in oculis tuis,
caput in tribubus Israel factus es?
vnxitq. te Dominus in regem su-
18 per Israel, * & misit te Dominus
in viam, & ait: Vade, & interfice
peccatores Amalec, & pugnabis
contra eos vsque ad internecionē
19 eorum. * Quare ergo non audisti
vocem Domini: sed versus ad præ-
dam es, & fecisti malum in oculis
20 Domini? * Et ait Saul ad Samue-
E lem: Immo audiui vocem Domi-
ni, & ambulaui in via per quam
misit me Dominus, & adduxi A-
gag regem Amalec, & Amalec in-
21 terfeci. * Tulit autem de præda
popu-

populus oues & boues, primitias
eorum quæ cæsa sunt, vt immo-
let Domino Deo suo in Galgalis.
‖ Eccl. 4. d. 17 * Et ait Samuel: ‖ Numquid vult 22
Dominus holocausta & victimas,
Osee.6.b. 6 & non potius vt obediatur voci
Mat.9.b.13 Domini? MELIOR est enim
& 12. a. 7 obedientia quàm victimæ: & au-
scultare magis quàm offerre adi-
pem arietum. * quoniam quasi 23
peccatum ariolandi est, repugna-
re: & quasi scelus idololatriæ,
nolle acquiescere. Pro eo ergo
quòd abiecisti sermonem Domi-
ni, abiecit te Dominus ne sis rex.
* Dixitq. Saul ad Samuelem: Pec- 24
caui, quia præuaricatus sum ser-
monem Domini, & verba tua, ti-
mens populum, & obediens voci
eorum. * Sed nunc porta, quæ- 25
so, peccatum meum, & reuerte- F
re mecum, vt adorem Dominum.
* Et ait Samuel ad Saul: Non re- 26
uertar tecum, quia proiecisti ser-
monem Domini, & proiecit te
Dominus ne sis rex super Israel.
* Et conuersus est Samuel vt abi- 27
ret: ille autem apprehendit sum-
mitatem pallij eius, quæ & scissa
est. * Et ait ad eum Samuel: ‖ Sci- 28
‖ 28.c.17 dit Dominus regnum Israel a te
hodie, & tradidit illud proximo
tuo meliori te. * Porro Triumpha- 29
tor in Israel non parcet, & pœni-
tudine non flectetur: neque enim
homo est vt agat pœnitentiam.
* At ille ait: Peccaui: sed nunc 30
honora me coram senioribus po-
puli mei, & coram Israel, & reuer-
tere mecum, vt adorem Dominum
Deum tuum. * Reuersus ergo Sa- 31
muel secutus est Saulem: & ado- G
rauit Saul Dominum. * Dixitq. Sa- 32
muel: Adducite ad me Agag re-
gem Amalec. Et oblatus est ei A-
gag pinguissimus, & tremens. Et
dixit Agag: Siccine separat amara
mors? * Et ait Samuel: Sicut fecit 33
absque liberis mulieres gladius
tuus, sic absque liberis erit inter
mulieres mater tua. Et in frusta
concidit eum Samuel coram Do-
mino in Galgalis. * Abijt autẽ Sa- 34
muel in Ramatha: Saul vero ascen
dit in domum suam in Gabaa. * Et 35
non vidit Samuel vltra Saul vsque
ad diem mortis suæ: verumtamen
lugebat Samuel Saulem, quoniam
Dominum pœnitebat quod cõsti-
tuisset eum regem super Israel.

CAP. XVI.

1 A Dixitq. Dominus ad Samue-
lem: Vsquequo tu luges Saul,
cum ego proiecerim eum ne re-
gnet super Israel? imple cornu
tuum oleo, & veni, vt mittam
te ad Isai Bethlehemitem: pro-
uidi enim in filijs eius mihi re-
2 gem. * Et ait Samuel: Quo modo
vadam? audiet enim Saul, & in-
terficiet me. Et ait Dominus: Vi-
tulum de armento tolles in manu
tua, & dices: Ad immolandum
3 Domino veni. * Et vocabis Isai
ad victimam, & ego ostendam
tibi quid facias, & vnges quem-
4 cumque monstrauero tibi. * Fecit
ergo Samuel, sicut locutus est ei
Dominus. Venitq. in Bethlehem,
& admirati sunt seniores ciuitatis,
occurrentes ei, dixeruntque:
Pacificusne est ingressus tuus?
5 * Et ait: Pacificus: ad immolan-
B dum Domino veni, sanctificami-
ni, & venite mecum vt immolem.
Sãctificauit ergo Isai & filios eius,
& vocauit eos ad sacrificium.
6 * Cumq. ingressi essent, vidit
Eliab, & ait: Num coram Domi-
7 no est Christus eius? * Et dixit
Dominus ad Samuelem: Ne re-
spicias vultum eius, neque altitu-
dinem staturæ eius: quoniam ab-
ieci eum, nec iuxta intuitum ho-
minis ego iudico: homo enim vi-
det ea quæ parent, ‖ Dominus au- ‖ Ps.7.c.10
8 tem intuetur cor. * Et vocauit Isai
Abinadab, & adduxit eum co-
ram Samuele. Qui dixit: Nec
9 hunc elegit Dominus. * Addu-
xit autem Isai Samma, de quo
ait: Etiam hunc non elegit Do-
10 minus. * Adduxit itaque Isai se-
ptem filios suos coram Samuele:
& ait Samuel ad Isai: Non ele-
11 git Dominus ex istis. * Dixitq.
C Samuel ad Isai: Numquid iam cõ-
pleti sunt filij? Qui respondit: Ad-
huc reliquus est paruulus, & pascit
oues. Et ait Samuel ad Isai: Mitte,
& adduce eum: nec enim discumbe-
mus prius quàm huc ille veniat.
12 * Misit ergo, & adduxit eum.
Erat autem rufus, & pulcher a-
spectu, decoraq. facie. & ait Do-
minus: Surge, vnge eum, ipse est
13 enim. * Tulit ergo Samuel cornu
olei, & vnxit eum in medio fra-
trum eius: & ‖ directus est Spiritus ‖ 1.Reg.7.b 8

Ps.77.g.76. Domini a die illa in Dauid, &
88.c.21 deinceps: surgensq. Samuel abijt
Act.7.f.46. in Ramatha. * Spiritus autem Do 14
& 13.c.36 mini recessit a Saul & exagitabat
eum spiritus nequam, a Domi-
no. * Dixeruntq. serui Saul ad 15
eum: Ecce spiritus Dei malus ex-
agitat te. * Iubeat dominus no- 16
ster, & serui tui, qui coram te sunt,
quærent hominem scientem psal-
lere cithara, vt quando arripue-
rit te spiritus Domini malus, psal-
lat manu sua, & leuius feras. * Et 17
ait Saul ad seruos suos: Prouide-
te ergo mihi aliquem bene psal-
lentem, & adducite eum ad me.
* Et respondens vnus de pueris, 18
ait: Ecce vidi filium Isai Bethle- D
hemitem scientem psallere, & for-
tissimum robore, & virum bellico-
sum, & prudentem in verbis, &
virum pulchrum: & Dominus est
cum eo. * Misit ergo Saul nuncios 19
ad Isai, dicens: Mitte ad me Da-
uid filium tuũ, qui est in pascuis.
* Tulit itaque Isai asinum ple- 20
num panibus, & lagenam vini, &
hœdum de capris vnum, & misit
per manum Dauid filij sui Sauli.
* Et venit Dauid ad Saul, & ste- 21
tit coram eo: at ille dilexit eum
nimis, & factus est eius armiger.
* Misitq. Saul ad Isai, dicens: Stet 22
Dauid in conspectu meo: inue-
nit enim gratiam in oculis meis.
* Igitur quandocumque spiritus 23
Domini malus arripiebat Saul, Da
uid tollebat citharam, & percutie-
bat manu sua, & refocillabatur
Saul, & leuius habebat. recedebat
enim ab eo spiritus malus.

CAP. XVII.

Congregantes autem Phili- 1
sthijm agmina sua in prælium, A
conuenerunt in Socho Iudæ: &
castrametati sunt inter Socho &
Azeca in finibus Dommim.
* Porro Saul & filij Israel congre- 2
gati venerunt in Vallem terebin-
thi, & direxerunt aciem ad pu-
gnandum contra Philisthijm.
* Et Philisthijm stabant super 3
montem ex parte hac, & Israel
stabat supra montem ex altera
parte: vallisq. erat inter eos. * Et 4
egressus est vir spurius de castris
Philisthinorum nomine Goliath,
de Geth, altitudinis sex cubito-
5 rum & palmi: * & cassis ærea
super caput eius, & lorica squa-
mata induebatur. porro pondus
loricæ eius, quinque millia siclo-
6 rum æris erat: * & ocreas æreas
habebat in cruribus: & clypeus
7 æreus tegebat humeros eius. * ha-
stile autem hastæ eius erat quasi
liciatorium texentium. ipsum au-
tem ferrum hastæ eius sexcentos
siclos habebat ferri: & armiger
8 eius antecedebat eum. * Stansq.
clamabat aduersum phalangas Is-
rael, & dicebat eis: Quare venistis
parati ad prælium? Numquid ego
non sum Philisthæus, & vos ser-
ui Saul? Eligite ex vobis virum,
B & descendat ad singulare certa-
9 men. * si quiuerit pugnare me-
cum, & percusserit me, erimus
vobis serui: si autem ego præua-
luero, & percussero eum, vos ser-
10 ui eritis, & seruietis nobis. * Et
aiebat Philisthæus: Ego expro-
braui agminibus Israel hodie:
Date mihi virum, & ineat mecum
11 singulare certamen. * Audiens au-
tem Saul, & omnes Israelitæ ser-
mones Philisthæi huiuscemodi,
stupebant, & metuebant nimis.
12 * Dauid autem erat filius viri
Ephrathæi, de quo ‖ supra dictum ‖ 1.16.a.1
est, de Bethlehem Iuda, cui no-
men erat Isai, qui habebat octo fi-
lios, & erat vir in diebus Saul se-
nex, & grandæuus inter viros.
13 * Abierunt autem tres filij eius
maiores post Saul in prælium: &
nomina trium filiorum eius, qui
perrexerunt ad bellum, Eliab pri-
mogenitus, & secũdus Abinadab,
14 tertiusq. Samma. * Dauid autem
erat minimus. Tribus ergo maio-
15 ribus secutis Saulem, * abijt Da-
uid, & reuersus est a Saul, vt pasce-
ret gregem patris sui in Bethle-
16 hẽ. * Procedebat vero Philisthæus
mane & vespere, & stabat qua-
17 draginta diebus. * Dixit autem
Isai ad Dauid filium suum: Ac-
cipe fratribus tuis ephi polentæ,
& decem panes istos, & curre
18 in castra ad fratres tuos, * & de-
C cem formellas casei has deferes
ad tribunum: & fratres tuos vi-
sitabis, si recte agant: & cum qui-
19 bus ordinati sunt, disce. * Saul
autem, & illi, & omnes filij Is-
rael, in Valle terebinthi pugnabãt
20 aduersum Philisthijm. * Surrexit
itaque

Itaque Dauid mane, & commen-
dauit gregem custodi: & onustus
abijt, sicut præceperat ei Isai.
Et venit ad locum Magala, &
ad exercitum, qui egressus ad
pugnam vociferatus erat in cer-
tamine. * Direxerat enim aciem 21
Israel, sed & Philisthijm ex ad-
uerso fuerant præparati. * De- 22
relinquens ergo Dauid vasa, quæ
attulerat, sub manu custodis ad
sarcinas, cucurrit ad locum cer-
taminis, & interrogabat si omnia
recte agerentur erga fratres suos.
* Cumq. adhuc ille loqueretur 23
eis, apparuit vir ille spurius
ascendens, Goliath nomine,
Philisthæus, de Geth, de castris
Philisthinorum: & loquente eo
hæc eadem verba audiuit Dauid.
* Omnes autem Israelitæ, cum 24
vidissent virum, fugerunt a fa-
cie eius, timentes eum valde. 25
* Et dixit vnus quispiam de Is-
rael: Num vidistis virum hunc,
qui ascendit? ad exprobrandum
enim Israeli ascendit. Virum D
ergo, qui percusserit eum, di-
tabit rex diuitijs magnis, & fi-
liam suam dabit ei, & domum
patris eius faciet absque tributo
in Israel. * Et ait Dauid ad vi- 26
ros, qui stabant secum, dicens:
Quid dabitur viro, qui percusse-
rit Philisthæum hunc, & tule-
rit opprobrium de Israel? quis
enim est hic Philisthæus incir-
cumcisus, qui exprobrauit acies
Dei viuentis? * Referebat autem 27
ei populus eundem sermonem,
dicens: Hæc dabuntur viro, qui
percusserit eum. * Quod cum 28
audisset Eliab frater eius maior,
loquente eo cum alijs, iratus est
contra Dauid, & ait: Quare
venisti, & quare dereliquisti
pauculas oues illas in deserto? e-
go noui superbiam tuam, & ne-
quitiam cordis tui: quia vt vi-
deres prælium, descendisti.* Et 29
dixit Dauid: Quid feci? num-
quid non verbum est? * Et de- 30
clinauit paululum ab eo ad alium:
dixitq. eundem sermonem. Et
respondit ei populus verbum sicut
prius. * Audita sunt autem ver- 31
ba, quæ locutus est Dauid, &
annunciata in conspectu Saul.
* Ad quem cum fuisset adductus, 32
locutus est ei: Non concidat cor
cuiusquam in eo: ego seruus tuus
vadam, & pugnabo aduersus
33 Philisthæum. * Et ait Saul ad
Dauid: Non vales resistere Phi-
listhæo isti, nec pugnare aduer-
sus eum: quia puer es, hic au-
tem vir bellator est ab adolescen-
34 tia sua. * Dixitq. Dauid ad Saul:
E ‖ Pascebat seruus tuus patris sui ‖ Eccli. 47.
gregem, & veniebat leo, vel a. 3
vrsus, & tollebat arietem de me-
35 dio gregis: * & persequebar eos,
& percutiebam, eruebamq. de
ore eorum: & illi consurgebant
aduersum me, & apprehendebam
mentum eorum, & suffocabam,
36 interficiebamq. eos. * Nam &
leonem, & vrsum interfeci ego
seruus tuus: erit igitur & Phili-
sthæus hic incircumcisus, quasi
vnus ex eis. Nunc vadam, & au-
feram opprobrium populi: quo-
niam quis est iste Philisthæus in-
circumcisus, qui ausus est maledi-
37 cere exercitui Dei viuentis? * Et
ait Dauid: Dominus qui eripuit
me de manu leonis, & de manu
vrsi, ipse me liberabit de manu
Philisthæi huius. Dixit autem
Saul ad Dauid: Vade, & Dominus
38 tecum sit. * Et induit Saul Dauid
vestimentis suis, & imposuit ga-
leam æream super caput eius, &
39 vestiuit eum lorica. * Accin-
ctus ergo Dauid gladio eius super
vestem suam, cœpit tentare si ar-
matus posset incedere: non enim
habebat consuetudinem. Dixitq.
Dauid ad Saul: Non possum sic
incedere, quia non vsum habeo.
40 Et deposuit ea, * & tulit baculum
suum, quem semper habebat in
manibus: & elegit sibi quinque
limpidissimos lapides de torrente,
& misit eos in peram pastoralem,
quam habebat secum, & fundam
manu tulit: & processit aduersum
41 Philisthæum. * Ibat autem Phi-
F listhæus incedens, & appropin-
quans aduersum Dauid, & armi-
42 ger eius ante eum. * Cumq. inspe-
xisset Philisthæus, & vidisset Da-
uid, despexit eum. Erat enim ado-
lescens: rufus, & pulcher aspectu.
43 * Et dixit Philisthæus ad Dauid:
Numquid ego canis sum, quòd tu
venis ad me cum baculo? Et ma-
ledixit Philisthæus Dauid in dijs
44 suis: * dixitq. ad Dauid: Veni ad
me, & dabo carnes tuas volatilibus

cæli & bestijs terræ. * Dixit au- 45
tem Dauid ad Philisthæum: Tu
venis ad me cum gladio, & hasta,
& clypeo: ego autem venio ad te
in nomine Domini exercituum,
Dei agminum Israel, quibus ex-
probrasti * hodie, & dabit te Do 46
minus in manu mea, & percutiam
te, & auferam caput tuum a te:
& dabo cadauera castrorum Phi-
listhijm hodie volatilibus cæli, &
bestijs terræ: vt sciat omnis terra
quia est Deus in Israel. * Et no- 47
uerit vniuersa ecclesia hæc, quia
non in gladio, nec in hasta saluat
Dominus: ipsius enim est bellum,
& tradet vos in manus nostras.
* Cũ ergo surrexisset Philisthæus, 48
& veniret, & appropinquaret cõ-
tra Dauid, festinauit Dauid, &
cucurrit ad pugnam ex aduerso
Philisthæi. * Et misit manum 49
suam in peram, tulitq. vnum la- G
pidem, & funda iecit, & circum-
ducens percussit Philisthæum in
fronte: & infixus est lapis in fron-
te eius, & cecidit in faciem suam
‖ Eccli. 4. a. 4 super terram. * ‖ Præualuitq. Da- 50
uid aduersum Philisthæum in fun
1. Mach. 4. d. 30 da & lapide, percussumq. Phili-
sthæum interfecit. Cumq. gla-
dium non haberet in manu Da-
uid, * cucurrit, & stetit super 51
Philisthæum, & tulit gladium
eius, & eduxit eum de vagina
sua: & interfecit eum, præciditq.
caput eius. Videntes autem Phi-
listhijm, quòd mortuus esset for-
tissimus eorum, fugerunt. * Et 52
consurgentes viri Israel & Iuda
vociferati sunt, & persecuti sunt
Philisthæos vsquedum venirent in
vallem, & vsque ad portas Acca-
ron, cecideruntq. vulnerati de
Philisthijm in via Saraim, & vsque
ad Geth, & vsque ad Accaron.
* Et reuertentes filij Israel postquã 53
persecuti fuerant Philisthæos, in-
uaserunt castra eorum. * Assu- 54
mens autem Dauid caput Phili-
sthæi, attulit illud in Ierusalem:
arma vero eius posuit in taberna-
culo suo. * Eo autem tempore, 55
quo viderat Saul Dauid egredien-
tem contra Philisthæum, ait ad
Abner principem militiæ: De qua
stirpe descendit hic adolescens,
Abner? Dixitq. Abner: Viuit anima
tua, rex, si noui. * Et ait rex: Inter- 56
roga tu, cuius filius sit iste puer.
57 * Cumque regressus esset Dauid,
percusso Philisthæo, tulit eum
Abner, & introduxit coram Sau-
le, caput Philisthæi habentem in
58 manu. * Et ait ad eum Saul: De
qua progenie es o adolescens? Di-
xitq. Dauid: Filius serui tui Isai
Bethlehemitæ ego sum.

CAP. XVIII.

1 ET factum est cum complesset
A loqui ad Saul: anima Iona-
thæ conglutinata est animæ Da-
uid, & dilexit eum Ionathas qua-
2 si animam suam. * Tulitq. eum
Saul in die illa, & non concessit
ei vt reuerteretur in domum pa-
3 tris sui. * Inierunt autem Dauid
& Ionathas fœdus: diligebat enim
4 eum quasi animam suam. * Nam
expoliauit se Ionathas tunica, qua
erat indutus, & dedit eam Dauid,
& reliqua vestimenta sua vsque
ad gladium & arcum suum, &
5 vsque ad balteum. * Egrediebatur
B quoque Dauid ad omnia quæcũ-
que misisset eum Saul, & pruden-
ter se agebat: posuitq. eum Saul
super viros belli, & acceptus erat
in oculis vniuersi populi, maxi-
meq. in conspectu famulorum
6 Saul. * Porro cum reuerteretur
percusso Philisthæo Dauid, egres-
sæ sunt mulieres de vniuersis v r-
bibus Israel, cantantes, chorosq.
ducentes in occursum Saul regis,
in tympanis lætitiæ, & in sistris.
7 * Et præcinebant mulieres luden-
tes, atque dicentes: ‖ Percussit ‖ Eccli. 47. a. 7
Saul mille, & Dauid decem mil-
8 lia. * Iratus est autem Saul ni-
mis, & displicuit in oculis eius
C sermo iste: dixitque: Dederunt
Dauid decem millia, & mihi mil-
le dederunt: quid ei superest, nisi
9 solum regnum? * Non rectis ergo
oculis Saul aspiciebat Dauid a die
10 illa, & deinceps. * Post diem
autem alteram, inuasit spiritus
Dei malus Saul, & prophetabat in
medio domus suæ: Dauid autem
psallebat manu sua, sicut per sin-
gulos dies. tenebatq. Saul lan-
11 ceam, * & misit eam, putans quòd
configere posset Dauid cum parie-
te: & declinauit Dauid a facie
12 eius secundò. * Et timuit Saul
Dauid, eo quòd Dominus esset
13 cum eo, & a se recessisset. * Amo-
uit

uit ergo eum Saul a se, & fecit eum D
tribunum super mille viros: & e-
grediebatur, & intrabat in con-
spectu populi. * In omnibus quo- 14
que vijs suis Dauid prudenter age-
bat, & Dominus erat cum eo.
* Vidit itaque Saul quòd prudens 15
esset nimis, & cœpit cauere eum.
* Omnis autem Israel & Iuda dili- 16
gebat Dauid: ipse enim ingredie-
batur & egrediebatur ante eos.
* Dixitq. Saul ad Dauid: Ecce fi- 17
lia mea maior Merob, ipsam
dabo tibi vxorem: tantummodo
esto vir fortis, & præliare bella
Domini. Saul autem reputabat,
dicens: Non sit manus mea in
eum, sed sit super eum manus
Philisthinorum. * Ait autem 18
Dauid ad Saul: Quis ego sum, E
aut quæ est vita mea, aut cogna-
tio patris mei in Israel, vt fiam
gener regis? * Factum est autem 19
tempus cum deberet dari Merob
filia Saul Dauid, data est Hadrieli
Molathitæ vxor. * Dilexit autem 20
Dauid Michol filia Saul altera.
Et nunciatum est Saul, & placuit
ei. * Dixitq. Saul: Dabo eam 21
illi, vt fiat ei in scandalum, & sit
super eum manus Philisthinorum.
Dixitq. Saul ad Dauid: In duabus
rebus gener meus eris hodie.* Et 22
mandauit Saul seruis suis: Loqui-
mini ad Dauid clam me, dicen-
tes: Ecce places regi, & omnes
serui eius diligunt te. Nunc ergo
esto gener regis. * Et locuti sunt 23
serui Saul in auribus Dauid om- F
nia verba hæc. Et ait Dauid: Num
parum videtur vobis, generum es-
se regis? Ego autem sum vir pau-
per & tenuis. * Et renunciaue- 24
runt serui Saul, dicentes: Huiusce-
modi verba locutus est Dauid.* Di 25
xit autẽ Saul: Sic loquimini ad Da-
uid: Nõ habet rex spõsalia necesse,
nisi tantum cẽtum præputia Phili-
sthinorum, vt fiat vltio de inimicis
regis. Porro Saul cogitabat tradere
Dauid in manus Philisthinorum.
* Cumq. renunciassent serui eius 26
Dauid verba, quæ dixerat Saul,
placuit sermo in oculis Dauid, vt
fieret gener regis. * Et post pau- 27
cos dies surgens Dauid, abijt cum G
viris, qui sub eo erant. Et per-
cussit ex Philisthijm ducentos vi-
ros, & attulit eorum præputia,
& annumerauit ea regi, vt esset
gener eius. Dedit itaque Saul ei
28 Michol filiam suam vxorem. * Et
vidit Saul, & intellexit quòd Do-
minus esset cum Dauid. Michol
autem filia Saul diligebat eum.
29 * Et Saul magis cœpit timere Da-
uid: factusq. est Saul inimicus Da-
30 uid cunctis diebus. * Et egressi
sunt principes Philisthinorum,
a principio autem egressionis eo-
rum, prudentius se gerebat Da-
uid quam omnes serui Saul, &
celebre factum est nomen eius
nimis.

CAP. XIX.

1 Locutus est autem Saul ad Io-
A nathan filium suum, & ad
omnes seruos suos, vt occiderent
Dauid. Porro Ionathas filius Saul
2 diligebat Dauid valde. * Et indi-
cauit Ionathas Dauid, dicens:
Quærit Saul pater meus occidere
te: quapropter obserua te, quæso,
mane, & manebis clam, & abs-
3 conderis. * Ego autem egrediens
stabo iuxta patrem meum, in agro
vbicumque fueris: & ego loquar
de te ad patrem meum: & quod-
cumque videro, nunciabo tibi.
4 * Locutus est ergo Ionathas de
Dauid bona ad Saul patrem suum:
dixitq. ad eum: Ne pecces rex in
seruum tuum Dauid, quia non
peccauit tibi, & opera eius bona
5 sunt tibi valde. * Et posuit ani-
mam suam in manu sua, & per-
cussit Philisthæum, & fecit Domi-
nus salutem magnam vniuerso
Israeli: vidisti, & lætatus es. Qua-
re ergo peccas in sanguine inno-
xio, interficiens Dauid, qui est
6 absque culpa? * Quod cum au-
B disset Saul, placatus voce Ionathæ,
iurauit: Viuit Dominus, quia non
7 occidetur. * Vocauit itaque Io-
nathas Dauid, & indicauit ei om-
nia verba hæc: & introduxit Io-
nathas Dauid ad Saul, & fuit ante
eum, sicut fuerat heri & nudius-
8 tertius. * Motum est autem rur-
sum bellum: & egressus Dauid,
pugnauit aduersum Philisthijm:
percussitq. eos plaga magna, &
9 fugerunt a facie eius. * Et factus
est spiritus Domini malus in Saul.
sedebat autem in domo sua, & te-
nebat lanceam: porro Dauid psal-
10 lebat manu sua. * Nisusq. est Saul

configere Dauid lancea in pariete,
& declinauit Dauid a facie Saul:
lancea autem casso vulnere perla-
ta est in parietem, & Dauid fugit,
& saluatus est nocte illa. * Misit 11
ergo Saul satellites suos in domum
Dauid, vt custodirent eum, &
interficeretur mane. Quod cum
annunciasset Dauid Michol vxor
sua, dicens: Nisi saluaueris te
nocte hac, cras morieris: * depo- 12
suit eum per fenestram. porro il-
le abijt & aufugit, atque saluatus
est. * Tulit autem Michol statuā, 13
& posuit eam super lectum, & C
pellem pilosam caprarum posuit
ad caput eius, & operuit eam ve-
stimentis. * Misit autem Saul ap- 14
paritores, qui raperent Dauid: &
responsum est quod ægrotaret.
* Rursumq. misit Saul nuncios vt 15
viderent Dauid, dicens: Afferte
eum ad me in lecto, vt occidatur.
* Cumq. venissent nuncij, inuen- 16
tum est simulacrum super lectum,
& pellis caprarum ad caput eius.
* Dixitq. Saul ad Michol: Quare 17
sic illusisti mihi, & dimisisti ini-
micum meum vt fugeret? Et re-
spondit Michol ad Saul: Quia ip-
se locutus est mihi: Dimitte me,
alioquin interficiam te. * Dauid 18
autem fugiens, saluatus est, & ve-
nit ad Samuel in Ramatha, & nun
ciauit ei omnia quæ fecerat sibi
Saul: & abierunt ipse & Samuel,
& morati sunt in Naioth. * Nun- 19
ciatum est autem Sauli a dicenti-
bus: Ecce Dauid in Naioth in Ra-
matha. * Misit ergo Saul lícto- 20
res, vt raperent Dauid: qui cum D
vidissent cuneum prophetarum
vaticinantium, & Samuelem stan-
tem super eos, factus est etiam
Spiritus Domini in illis, & pro-
phetare cœperunt etiam ipsi.
* Quod cum nunciatum esset Sau- 21
li, misit & alios nuncios: prophe-
tauerunt autem & illi. Et rursum
misit Saul tertios nuncios: qui &
ipsi prophetauerunt. Et iratus ira-
cundia Saul, * abijt etiam ipse in 22
Ramatha, & venit vsque ad ci-
sternam magnam, quæ est in So-
cho, & interrogauit, & dixit: In
quo loco sunt Samuel & Dauid?
Dictumq. est ei: Ecce in Naioth
sunt in Ramatha. * Et abijt in 23
Naioth in Ramatha, & factus est
etiam super eum Spiritus Domini,
& ambulabat ingrediens, & pro-
phetabat vsquedum veniret in
24 Naioth in Ramatha. * Et expo-
liauit etiam ipse se vestimentis
suis, & prophetauit cum ceteris
coram Samuele, & cecidit nudus
tota die illa & nocte. Vnde & exi-
uit prouerbium: ‖ Num & Saul ‖ 1.10.c.12
inter prophetas?

CAP. XX.

1 FVgit autem Dauid de Naioth,
A quæ est in Ramatha, ve-
niensq. locutus est coram Ionathas
Quid feci? quæ est iniquitas mea,
& quod peccatum meum in pa-
trem tuum, quia quærit animam
2 meam? * Qui dixit ei: Absit, non
morieris: neque enim faciet pater
meus quidquam grande vel par-
uum, nisi prius indicauerit mihi:
hunc ergo celauit me pater meus
sermonem tantummodo? nequa-
3 quam erit istud. * Et iurauit rur-
sum Dauidi. Et ille ait: Scit pro-
fecto pater tuus quia inueni gra-
tiam in oculis tuis, & dicet: Ne-
sciat hoc Ionathas, ne forte tri-
stetur. Quinimmo viuit Domi-
nus, & viuit anima tua, quia vno
tantum (vt ita dicam) gradu, ego
4 morsq. diuidimur. * Et ait Io-
nathas ad Dauid: Quodcumque
dixerit mihi anima tua, faciam
5 tibi. * Dixit autem Dauid ad Io-
nathan: Ecce calendæ sunt crasti-
no, & ego ex more sedere soleo
iuxta regem ad vescendum: di-
mitte ergo me vt abscōdar in agro
6 vsque ad vesperam diei tertiæ. * Si
B respiciēs requisierit me pater tuus,
respondebis ei: Rogauit me Da-
uid, vt iret celeriter in Bethlehem
ciuitatem suam: quia victimæ sol-
lemnes ibi sunt vniuersis contri-
7 bulibus suis. * Si dixerit, Bene:
pax erit seruo tuo. si autem fuerit
iratus, scito quia completa est ma-
8 litia eius. * Fac ergo misericor-
diam in seruum tuum: quia fœ-
dus Domini me famulum tuum
tecum inire fecisti. si autem est
iniquitas aliqua in me, tu me in-
terfice, & ad patrem tuum ne in-
troducas me. * Et ait Ionathas:
9 Absit hoc a te: neque enim non
potest, vt si certe cognouero com-
pletam esse patris mei malitiam
contra te, non annunciem tibi.
* Re-

*Responditq. Dauid ad Ionathan: 10
Quis renunciabit mihi, si quid
forte responderit tibi pater tuus
dure de me? * Et ait Ionathas ad 11
Dauid: Veni, & egrediamur foras C
in agrum. Cumq. exissent ambo
in agrum, * ait Ionathas ad Da- 12
uid: Domine Deus Israel, si inue-
stigauero sententiam patris mei
crastino vel perendie: & aliquid
boni fuerit super Dauid, & non
statim misero ad te, & notum
tibi fecero, * hæc faciat Dominus 13
Ionathæ, & hæc addat. Si autem
persceuerauerit patris mei malitia
aduersum te, reuelabo aurem
tuam, & dimittam te, vt vadas
in pace, & sit Dominus tecum,
sicut fuit cum patre meo. * Et si 14
vixero, facies mihi misericordiam
Domini: si vero mortuus fuero,
* nō auferes misericordiam tuam 15
a domo mea vsque in sempiternū,
quando eradicauerit Dominus ini
micos Dauid, vnumquemque de
terra: auferat Ionathan de domo
sua, & requirat Dominus de ma-
nu inimicorum Dauid. * Pepigit 16
ergo Ionathas foedus cum domo
Dauid: & requisiuit Dominus de D
manu inimicorum Dauid. * Et 17
addidit Ionathas deierare Dauid,
eo quòd diligeret illum: sicut e-
nim animam suam, ita diligebat
eum. * Dixitq. ad eum Ionathas: 18
Cras calendæ sunt, & requireris:
* requiretur enim sellio tua vsque 19
perendie. Descendes ergo festi-
nus, & venies in locum vbi celan-
dus es in die qua operari licet, &
sedebis iuxta lapidem, cui nomen
est Ezel. * Et ego tres sagittas 20
mittam iuxta eum, & iaciam qua-
si exercens me ad signum. * Mit- 21
tam quoque & puerum, dicens ei:
Vade, & affer mihi sagittas. * Si 22
dixero puero: Ecce sagittæ intra
te sunt, tolle eas: tu veni ad me,
quia pax tibi est, & nihil est ma-
li, viuit Dominus. Si autem sic
locutus fuero puero: Ecce sagittæ
vltra te sunt: vade in pace, quia
dimisit te Dominus. * De verbo 23
autem quod locuti sumus ego &
tu, sit Dominus inter me & te
vsque in sempiternum. * Abscon- 24
ditus est ergo Dauid in agro, &
venerunt calendæ, & sedit rex ad E
comedendum panem. * Cumq. 25
sedisset rex super cathedram suam
(secundum consuetudinem) quæ
erat iuxta parietem, surrexit Io-
nathas, & sedit Abner ex latere
Saul, vacuusq. apparuit locus Da-
26 uid. * Et nō est locutus Saul quid-
quam in die illa: cogitabat enim
quòd forte euenisset ei, vt nō esset
27 mundus, nec purificatus. * Cumq.
illuxisset dies secūda post calēdas,
rursus apparuit vacuus locus Da-
uid. Dixitq. Saul ad Ionathan fi-
lium suum: Cur non venit filius
Isai nec heri, nec hodie ad ve-
28 scendum? * Responditq. Iona-
thas Sauli: Rogauit me obnixe,
29 vt iret in Bethlehem, * & ait:
Dimitte me, quoniam sacrificium
sollemne est in ciuitate, vnus de
fratribus meis accersiuit me: nunc
ergo si inueni gratiam in oculis
tuis, vadam cito, & videbo fratres
meos. Ob hanc causam non venit
30 ad mensam regis. * Iratus autem
F Saul aduersum Ionathan, dixit ei:
Fili mulieris virum vltro rapien-
tis, numquid ignoro quia diligis
filium Isai in confusionem tuam,
& in confusionem ignominiosæ
31 matris tuæ? * Omnibus enim
diebus, quibus filius Isai vixerit
super terram, non stabilieris tu,
neque regnum tuum. Itaque iam
nunc mitte, & adduc eum ad me:
32 quia filius mortis est. * Respon-
dens autem Ionathas Sauli patri
suo, ait: Quare morietur? quid
33 fecit? * Et arripuit Saul lanceam
vt percuteret eum. Et intellexit
Ionathas quòd definitum esset a
patre suo, vt interficeret Dauid.
34 * Surrexit ergo Ionathas a mensa
in ira furoris, & non comedit in
die calendarum secunda panem.
Contristatus est enim super Da-
uid, eo quod confudisset eum pa-
35 ter suus. * Cumq. illuxisset ma-
ne, venit Ionathas in agrum iux-
ta placitum Dauid, & puer par-
36 uulus cum eo, * & ait ad puerum
G suum: Vade, & affer mihi sagit-
tas, quas ego iacio. Cumq. puer
cucurrisset, iecit aliam sagittam
37 trans puerum. * Venit itaque
puer ad locum iaculi, quod mise-
rat Ionathas: & clamauit Ionathas
post tergum pueri, & ait: Ecce
38 ibi est sagitta porro vltra te. * Cla-
mauitq. iterum Ionathas post ter-
gum pueri, dicens: Festina velo-
citer, ne steteris. Collegit autem
puer

puer Ionathæ sagittas, & attulit ad
dominum suum: * & quid agere- 39
tur, penitus ignorabat: tantum-
modo enim Ionathas & Dauid rē
nouerant. * Dedit ergo Ionathas 40
arma sua puero, & dixit ei: Vade,
& defer in ciuitatem. * Cumq. 41
abijsset puer, surrexit Dauid de
loco, qui vergebat ad Austrum,
& cadens pronus in terram, ado-
rauit tertio: & osculantes se alter-
utrum, fleuerunt pariter, Dauid
autem amplius. * Dixit ergo Io- 42
nathas ad Dauid: Vade in pace:
quæcumque iurauimus ambo in
nomine Domini, dicentes: Do-
minus sit inter me & te, & inter
semen meum & semen tuum vs-
que in sempiternum. * Et surrexit 43
Dauid, & abijt: sed & Ionathas in-
gressus est ciuitatem.

CAP. XXI.

VEnit autem Dauid in Nobe 1
ad Achimelech sacerdotem: A
& obstupuit Achimelech, eo quod
venisset Dauid. Et dixit ei: Qua-
re tu solus, & nullus est tecum?
* Et ait Dauid ad Achimelech sa- 2
cerdotem: Rex præcepit mihi ser-
monem, & dixit: Nemo sciat rē,
propter quam missus es a me, &
cuiusmodi præcepta tibi dederim:
nam & pueris condixi in illum &
illum locum. * Nunc ergo si quid 3
habes ad manum, vel quinque
panes, da mihi, aut quidquid in-
ueneris. * Et respondens sacerdos 4
ad Dauid, ait illi: Non habeo lai-
cos panes ad manum, sed tantum
panem sanctum: si mundi sunt
pueri, maxime a mulieribus? * Et 5
respondit Dauid sacerdoti, & dixit B
ei: Equidem, si de mulieribus
agitur: continuimus nos ab heri
& nudiustertius, quando egredie-
bamur, & fuerunt vasa puerorum
sancta. porro via hæc polluta est,
sed & ipsa hodie sanctificabitur in
‖ Matt. 12. a. 3 vasis. * ‖ Dedit ergo ei sacerdos 6
sanctificatum panem. neque
enim erat ibi panis, nisi tantum
panes propositionis, qui sublati
fuerant a facie Domini, vt pone-
rentur panes calidi. * Erat autem 7
ibi vir quidam de seruis Saul, in
die illa, intus in tabernaculo Do-
mini: & nomen eius Doeg Idu-
mæus, potentissimus pastorum
8 Saul. * Dixit autem Dauid ad
C Achimelech: Si habes hic ad ma-
num hastam, aut gladium? quia
gladium meum, & arma mea
non tuli mecum. sermo enim re-
9 gis vrgebat. * Et dixit sacerdos:
Ecce hic gladius Goliath Phili-
sthæi, quem percussisti in Valle
terebinthi, est inuolutus pallio post
ephod: si istum vis tollere, tolle.
neque enim hic est alius absque
eo. Et ait Dauid: Non est huic
10 alter similis, da mihi eum. * Sur-
rexit itaque Dauid, & fugit in die
illa a facie Saul: & venit ad Achis
11 regem Geth: * dixeruntq. serui
Achis ad eum cum vidissent Da-
D uid: Numquid non iste est Dauid
rex terræ? nonne huic cantabant
per choros, dicentes: ‖ Percussit ‖ 7. 18. b. 7
Saul mille, & Dauid decem mil- Eccli. 47. a. 7
12 lia? * Posuit autem Dauid sermo-
nes istos in corde suo, & extimuit
valde a facie Achis regis Geth.
13 * Et immutauit os suum coram
eis, & collabebatur inter manus
eorum: & impingebat in ostia
portæ, defluebantq. saliuæ eius in
14 barbam. * Et ait Achis ad seruos
suos: Vidistis hominem insanum:
15 quare adduxistis eum ad me? * An
desunt nobis furiosi, quod intro-
duxistis istum, vt fureret me præ-
sente? hiccine ingredietur domum
meam?

CAP. XXII.

1 ABijt ergo Dauid inde, & fu-
A git in speluncam Odollam.
Quod cum audissent fratres eius,
& omnis domus patris eius, de-
2 scenderunt ad eum illuc. * Et cō-
uenerunt ad eum omnes, qui e-
rant in angustia constituti, & op-
pressi ære alieno, & amaro animo:
& factus est eorum princeps, fue-
runtq. cum eo quasi quadringen-
3 ti viri. * Et profectus est Dauid
inde in Maspha, quæ est Moab:
& dixit ad regem Moab: Maneat,
oro, pater meus & mater mea vo-
biscum, donec sciam quid faciat
4 mihi Deus. * Et reliquit eos an-
te faciem regis Moab: manse-
runtq. apud eum cunctis diebus,
quibus Dauid fuit in præsidio.
5 * Dixitq. Gad propheta ad Dauid:
Noli manere in præsidio, profici-
scere, & vade in Terram Iuda.
Et

Et profectus est Dauid, & venit
in saltum Haret. * Et audiuit Saul 6
quòd apparuisset Dauid, & viri
qui erant cum eo. Saul autem
cum maneret in Gabaa, & esset in
nemore, quod est in Rama, ha-
stam manu tenens, cunctiq. serui
eius circumstarent eum, * ait ad 7
seruos suos qui assistebant ei: Au- B
dite nunc filij Iemini: numquid
omnibus vobis dabit filius Isai
agros & vineas, & vniuersos vos
faciet tribunos, & centuriones:
* quoniam coniurastis omnes ad- 8
uersum me, & non est qui mihi
renunciet, maxime cum & filius
meus fœdus inierit cum filio Isai?
Non est qui vicem meam doleat
ex vobis, nec qui annunciet mi-
hi: eo quòd suscitauerit filius
meus seruum meum aduersum
me, insidiantem mihi vsque ho-
die. * Respondens autem Doeg 9
Idumæus, qui assistebat, & erat
primus inter seruos Saul, Vidi, in-
quit, filium Isai in Nobe apud A-
chimelech filium Achitob sacer-
dotem. * Qui consuluit pro eo 10
Dominum, & cibaria dedit ei:
sed & gladium Goliath Philisthæi
dedit illi. * Misit ergo rex ad ac- 11
cersendum Achimelech sacerdotẽ
filium Achitob, & omnem do-
mum patris eius, sacerdotum, qui
erant in Nobe, qui vniuersi ve-
nerunt ad regem. * Et ait Saul ad 12
Achimelech: Audi fili Achitob. C
Qui respondit: Præsto sum Domi-
ne. * Dixitq. ad eum Saul: Qua- 13
re coniurastis aduersum me, tu &
filius Isai, & dedisti ei panes &
gladium, & consuluisti pro eo
Deum, vt consurgeret aduersum
me, insidiator vsque hodie per-
manens? * Respondensq. Achi- 14
melech regi, ait: Et quis in om-
nibus seruis tuis, sicut Dauid fide-
lis, & gener regis, & pergens ad
imperium tuum, & gloriosus in
domo tua? * Num hodie cœpi pro 15
eo consulere Deum? absit hoc a
me: ne suspicetur rex aduersus
seruum suum rem huiuscemodi,
in vniuersa domo patris mei: non
enim sciuit seruus tuus quidquam
super hoc negotio, vel modicum
vel grande. * Dixitq. rex: Morte 16
morieris Achimelech, tu, & om-
nis domus patris tui. * Et ait rex 17
emissarijs, qui circumstabant eũ:
Conuertimini, & interficite sa-
cerdotes Domini: nam manus eo-
D rum cum Dauid est: scientes quòd
fugisset, & non indicauerunt mi-
hi. Noluerunt autem serui regis
extendere manus suas in sacerdo-
18 tes Domini. * Et ait rex ad Doeg:
Conuertere tu, & irrue in sacerdo-
tes. Conuersusq. Doeg Idumæus,
irruit in sacerdotes, & trucidauit
in die illa octogintaquinque vi-
19 ros vestitos ephod lineo. * Nobe
autem ciuitatem sacerdotum per-
cussit in ore gladij, viros & mu-
lieres, & paruulos, & lactentes,
bouemq & asinum, & ouem in
20 ore gladij. * Euadens autem vnus
filius Achimelech, filij Achitob,
cuius nomen erat Abiathar, fugit
21 ad Dauid, * & annunciauit ei
quòd occidisset Saul sacerdotes
22 Domini. * Et ait Dauid ad Abia-
thar: Sciebam in die illa, quòd
cum ibi esset Doeg Idumæus, pro-
culdubio annunciaret Sauli: ego
sum reus omnium animarum pa-
23 tris tui. * Mane mecum, ne ti-
meas: si quis quæsierit animam
meam, quæret & animam tuam,
mecumq. seruaberis.

CAP. XXIII.

1 ET annunciauerunt Dauid, di-
A centes: Ecce Philisthijm op-
pugnant Ceilam, & diripiunt a-
2 reas. * Consuluit ergo Dauid Do-
minum, dicens: Num vadam, &
percutiam Philisthæos istos? Et
ait Dominus ad Dauid: Vade, &
percuties Philisthæos, & Ceilam
3 saluabis. * Et dixerunt viri, qui
erant cum Dauid, ad eum: Ecce
nos hic in Iudæa consistentes ti-
memus: quanto magis si ierimus
in Ceilam aduersum agmina Phi-
4 listhinorum? * Rursum ergo Da-
uid consuluit Dominum. Qui
respondens, ait ei: Surge, & vade
in Ceilam: ego enim tradam Phi-
5 listhæos in manu tua. * Abijt er-
go Dauid, & viri eius in Ceilã, &
pugnauit aduersum Philisthæos,
& abegit iumenta eorum, & per-
cussit eos plaga magna: & saluauit
6 Dauid habitatores Ceilæ. * Porro
eo tempore, quo fugiebat Abia-
thar filius Achimelech ad Dauid
in Ceilam, ephod secum habens
7 descenderat. * Nunciatum est

autem Sauli quòd venisset Dauid
in Ceilam: & ait Saul: Tradidit B
eum Deus in manus meas, con-
clususq. est introgressus vrbem, in
qua portæ & seræ sunt. * Et præ- 8
cepit Saul omni populo vt ad pu-
gnam descenderet in Ceilam: &
obsideret Dauid, & viros eius.
* Quod cum Dauid rescisset quia 9
præpararet ei Saul clam malum,
dixit ad Abiathar sacerdotem: Ap-
plica ephod. * Et ait Dauid: Do- 10
mine Deus Israel, audiuit famam
seruus tuus, quòd disponat Saul
venire in Ceilam, vt euertat vr-
bem propter me: * Si tradent me 11
viri Ceilæ in manus eius? & si de-
scendet Saul, sicut audiuit seruus
tuus? Domine Deus Israel indica
seruo tuo. Et ait Dominus: De-
scendet. * Dixitq. Dauid: Si tra- 12
dent me viri Ceilæ, & viros qui
sunt mecum, in manus Saul? Et
dixit Dominus: Tradent. * Sur- 13
rexit ergo Dauid & viri eius quasi
sexcenti, & egressi de Ceila, huc
atque illuc vagabantur incerti:
nunciatumq. est Sauli quòd fugis-
set Dauid de Ceila, & saluatus es-
set: quam ob rem dissimulauit
exire. * Morabatur autem Dauid 14
in deserto in locis firmissimis, mā-
sitq. in monte solitudinis Ziph, in
monte opaco: quærebat eum ta-
men Saul cunctis diebus: & non
tradidit eum Deus in manus eius.
* Et vidit Dauid quòd egressus es- 15
set Saul vt quæreret animam eius. C
Porro Dauid erat in deserto Ziph
in silua. * Et surrexit Ionathas fi- 16
lius Saul, & abijt ad Dauid in sil-
uam, & confortauit manus eius
in Deo: dixitq. ei: * Ne timeas: 17
neque enim inueniet te manus
Saul patris mei, & tu regnabis su-
per Israel, & ego ero tibi secun-
dus, sed & Saul pater meus scit
hoc. * Percussit ergo vterque fœ- 18
dus coram Domino: mansitq. Da-
uid in silua: Ionathas autem re-
‖ I.26.a.1 uersus est in domum suam. * ‖ A- 19
scenderunt autem Ziphæi ad Saul
in Gabaa, dicentes: Nonne ecce
Dauid latitat apud nos in locis tu-
tissimis siluæ, in Colle Hachila,
quæ est ad dexterā deserti? * Nunc 20
ergo, sicut desiderauit anima tua
vt descenderes, descende: nostrum
autem erit vt tradamus eum in
manus regis. * Dixitq. Saul: Be- 21
nedicti vos a Domino, quia do-
22 luistis vicem meam. * Abite ergo,
oro, & diligentius præparate, &
curiosius agite, & considerate lo-
D cum vbi sit pes eius, vel quis vi-
derit eum ibi, recogitat enim de
23 me, quòd callide insidier ei. * Cō-
siderate & videte omnia latibula
eius, in quibus absconditur: &
reuertimini ad me ad rem certā,
vt vadam vobiscum. quòd si etiam
in terram se abstruserit, perscru-
tabor eum in cunctis millibus Iu-
24 da. * At illi surgentes abierunt in
Ziph ante Saul: Dauid autem &
viri eius erant in deserto Maon, in
campestribus ad dexteram Iesi-
25 mon. * Iuit ergo Saul & socij eius
ad quærendum eum: & nuncia-
tum est Dauid, statimq. descen-
dit ad petram, & versabatur in de-
serto Maon. quod cum audisset
Saul, persecutus est Dauid in de-
26 serto Maon. * Et ibat Saul ad la-
tus montis ex parte vna: Dauid au-
tem & viri eius erant in latere
montis ex parte altera: porro Da-
uid desperabat se posse euadere a
facie Saul: itaque Saul, & viri eius
in modum coronæ cingebant Da-
uid, & viros eius, vt caperent
27 eos. * Et nuncius venit ad Saul,
dicens: Festina, & veni, quoniam
infuderunt se Philisthijm super
28 terram. * Reuersus est ergo Saul
desistens persequi Dauid, & per-
rexit in occursum Philisthinorum.
propter hoc vocauerunt locum il-
lum, Petram diuidentem.

CAP. XXIIII.

1 ASCENDIT ergo Dauid inde: &
A habitauit in locis tutissimis
2 Engaddi. * Cumq. reuersus esset
Saul, postquam persecutus est Phi-
listhæos, nunciauerunt ei, dicen-
tes: Ecce, Dauid in deserto est
3 Engaddi. * Assumens ergo Saul
tria millia electorum virorum ex
omni Israel, perrexit ad inuesti-
gandum Dauid & viros eius, etiam
super abruptissimas petras, quæ
4 solis ibicibus peruiæ sunt. * Et
venit ad caulas ouium, quæ se
offerebant vianti. eratq. ibi spe-
lunca, quam ingressus est Saul, vt
purgaret ventrem: porro Dauid &
viri eius in interiore parte spelun-
5 cæ latebant. * Et dixerunt serui

Dauid ad eum: Ecce dies, de qua
locutus est Dominus ad te: Ego
tradam tibi inimicum tuum, vt
facias ei sicut placuerit in oculis
tuis. Surrexit ergo Dauid, & præ-
cidit oram chlamydis Saul silēter. B
* Post hæc percussit cor suum Da- 6
uid, eo quòd abscidisset oram chla
mydis Saul. * Dixitq. ad viros suos: 7
Propitius sit mihi Dominus, ne
faciam hanc rem domino meo,
christo Domini, vt mittam ma-
num meam in eum, quia christus
Domini est. * Et confregit Dauid 8
viros suos sermonibus, & non per-
misit eos vt consurgerent in Saul:
porro Saul exurgens de spelunca,
pergebat cœpto itinere. * Surrexit 9
autē & Dauid post eum: & egres-
sus de spelūca, clamauit post tergū
Saul, dicens: Domine mi rex. Et
respexit Saul post se: & inclinans
se Dauid pronus in terram, ado-
rauit, * dixitq. ad Saul: Quare 10
audis verba hominum loquētium,
Dauid quærit malum aduersum
te? * Ecce hodie viderunt oculi 11
tui quòd tradiderit te Dominus in
manu mea in spelunca: & cogita-
ui vt occiderem te, sed pepercit ti- C
bi oculus meus. dixi enim: Non
extendam manum meam in do-
minum meum, quia christus Do-
mini est. * Quin potius pater mi, 12
vide, & cognosce oram chlamy-
dis tuæ in manu mea: quoniam
cum præscinderem summitatem
chlamydis tuæ, nolui extendere
manum meam in te. animaduer-
te, & vide, quoniam non est in
manu mea malum, neque iniqui-
tas, neque peccaui in te: tu au-
tem insidiaris animæ meæ vt aufe-
ras eam. * Iudicet Dominus in- 13
ter me & te, & vlciscatur me Do-
minus ex te: manus autem mea
non sit in te. * Sicut & in prouer- 14
bio antiquo dicitur: AB IMPIIS
egredietur impietas: manus ergo
mea non sit in te. * Quem perse- 15
queris, rex Israel? quem persequе-
ris? canem mortuum persequeris,
& pulicem vnum. * Sit Dominus 16
iudex, & iudicet inter me & te:
& videat, & iudicet causam meā,
& eruat me de manu tua. * Cum 17
autem complesset Dauid loquens
sermones huiuscemodi ad Saul,
dixit Saul: Numquid vox hæc tua
est fili mi Dauid? Et leuauit Saul D
18 vocem suam, & fleuit: * dixitq.
ad Dauid: Iustior tu es quàm ego:
tu enim tribuisti mihi bona: ego
19 autem reddidi tibi mala. * Et tu
indicasti hodie quæ feceris mihi
bona: quomodo tradiderit me
Dominus in manum tuam, & non
20 occideris me. * Quis enim cum
inuenerit inimicum suum, dimit-
tet eum in via bona? Sed Domi-
nus reddat tibi vicissitudinē hanc
pro eo quod hodie operatus es in
21 me. * Et nunc quia scio quod
certissime regnaturus sis, & habi-
turus in manu tua regnum Israel:
22 * iura mihi in Domino, ne deleas
semen meum post me, neque au-
feras nomen meum de domo pa-
23 tris mei. * Et iurauit Dauid Sau-
li. Abijt ergo Saul in domum
suam: & Dauid, & viri eius ascen-
derunt ad tutiora loca.

CAP. XXV.

1 MOrtuus ‖ est autem Samuel, ‖ Eccli. 46. d. 23.
A & congregatus est vniuersus ‖ j. 28. a. 3
Israel, & planxerunt eum, & sepe-
lierunt eum in domo sua in Ra-
matha. Consurgensq. Dauid de-
2 scendit in desertū Pharan. * Erat
autem vir quispiam in solitudine
Maon, & possessio eius in Carme-
lo, & homo ille magnus nimis:
erantq. ei oues tria millia, & mil-
le capræ: & accidit vt tonderetur
3 grex eius in Carmelo. * Nomen
autem viri illius erat Nabal: &
nomen vxoris eius Abigail. eratq.
mulier illa prudentissima & spe-
ciosa: porro vir eius durus, &
pessimus, & malitiosus: erat au-
4 tem de genere Caleb. * Cum er-
go audisset Dauid in deserto quòd
tonderet Nabal gregem suum,
5 * misit decem iuuenes, & dixit eis:
Ascendite in Carmelum, & venie-
B tis ad Nabal, & salutabitis eum ex
6 nomine meo pacifice. * Et dice-
tis: Sit fratribus meis, & tibi pax,
& domui tuæ pax, & omnibus,
7 quæcumque habes, sit pax. * Au-
diui quod tonderent pastores tui,
qui erant nobiscum in deserto:
numquam eis molesti fuimus, nec
aliquando defuit quidquam eis de
grege, omni tempore quo fuerunt
8 nobiscum in Carmelo. * Interro-
ga pueros tuos, & indicabunt ti-
bi. Nunc ergo inueniant pueri tui
gratiam

gratiam in oculis tuis: in die enim
bona venimus. quodcumque in-
uenerit manus tua, da seruis tuis,
& filio tuo Dauid.* Cumq. venis- 9
sent pueri Dauid, locuti sunt ad
Nabal omnia verba hæc ex nomi-
ne Dauid: & siluerunt.* Respon 10
dens autem Nabal pueris Dauid,
ait: Quis est Dauid? & quis est fi-
lius Isai? hodie increuerunt serui
qui fugiunt dominos suos.* Tol- 11
lam ergo panes meos, & aquas
meas, & carnes pecorum, quæ oc-
cidi tonsoribus meis, & dabo vi-
ris quos nescio vnde sint? * Re- 12
gressi sunt itaque pueri Dauid per
viam suam, & reuersi venerunt, &
nunciauerunt ei omnia verba quæ
dixerat. * Tunc ait Dauid pueris 13
suis: Accingatur vnusquisque gla- C
dio suo. Et accincti sunt singuli
gladijs suis, accinctusq. est & Da-
uid ense suo: & secuti sunt Dauid
quasi quadringenti viri: porro du-
centi remanserunt ad sarcinas.
* Abigail autem vxori Nabal nun 14
ciauit vnus de pueris suis, dicens:
Ecce Dauid misit nuncios de deser
to, vt benedicerent domino no-
stro: & auersatus est eos.* homi- 15
nes isti, boni satis fuerunt nobis,
& non molesti: nec quidquam ali-
quando perijt omni tempore, quo
fuimus conuersati cum eis in de-
serto:* pro muro erant nobis tam 16
in nocte quam in die, omnibus
diebus quibus pauimus apud eos
greges. * Quam ob rem conside- 17
ra, & recogita quid facias: quo-
niam completa est malitia aduer-
sum virum tuum, & aduersum do-
mum tuam, & ipse est filius Belial,
ita vt nemo possit ei loqui. * Fe- 18
stinauit igitur Abigail, & tulit du-
centos panes, & duos vtres vini, &
quinque arietes coctos, & quinque
sata polentæ, & centum ligaturas
vuæ passæ, & ducentas massas ca-
ricarum, & posuit super asinos: D
* dixitq. pueris suis: Præcedite 19
me: ecce, ego post tergum sequar
vos: viro autem suo Nabal non
indicauit. *Cum ergo ascendisset 20
asinum, & descenderet ad radices
montis, Dauid & viri eius descen-
debant in occursum eius: quibus
& illa occurrit.* Et ait Dauid: Ve- 21
re frustra seruaui omnia quæ hu-
ius erant in deserto, & non perijt
quidquam de cunctis quæ ad eum

pertinebant: & reddidit mihi ma-
22 lum pro bono.* Hæc faciat Deus
inimicis Dauid, & hæc addat, si
reliquero de omnibus quæ ad ip-
sum pertinent vsque mane, min-
23 gentem ad parietem. * Cum au-
tem vidisset Abigail Dauid, festi-
nauit, & descendit de asino, &
procidit coram Dauid super facië
suam, & adorauit super terram,
24 * & cecidit ad pedes eius, & dixit:
In me sit, domine mi, hæc ini-
quitas: loquatur, obsecro, ancilla
tua in auribus tuis: & audi verba
25 famulæ tuæ.* Ne ponat, oro, do-
minus meus rex cor suum super
virum istum iniquum Nabal: quo-
niam secundum nomen suum stul
tus est, & stultitia est cum eo: ego
autem ancilla tua non vidi pueros
tuos, domine mi, quos misisti.
26 *Nunc ergo domine mi, viuit Do-
E minus, & viuit anima tua, qui
prohibuit te ne venires in sangui-
nem, & saluauit manum tuam ti-
bi: & nunc fiant sicut Nabal ini-
mici tui, & qui quærunt domino
27 meo malum. * Quapropter susci-
pe benedictionem hanc, quam at-
tulit ancilla tua tibi domino meo:
& da pueris qui sequuntur te do-
28 minum meum. * Aufer iniquita-
tem famulæ tuæ: faciens enim fa-
ciet Dominus tibi domino meo
domum fidelem, quia prælia Do-
mini, domine mi, tu præliaris:
malitia ergo non inueniatur in te
29 omnibus diebus vitæ tuæ. * Si e-
nim surrexerit aliquando homo
persequens te, & quærens ani-
mam tuam, erit anima domini
mei custodita quasi in fasciculo vi-
uentium, apud Dominum Deum
tuum: porro inimicorum tuorum
anima rotabitur, quasi in impetu
30 & circulo fundæ. * Cum ergo fe-
cerit Dominus tibi domino meo
omnia quæ locutus est bona de te,
& constituerit te ducem super Is-
31 rael, * non erit tibi hoc in singul-
tum, & in scrupulum cordis do-
mino meo, quod effuderis sangui-
nem innoxium, aut ipse te vltus
fueris: & cum benefecerit Domi-
nus domino meo, recordaberis
32 ancillæ tuæ.*Et ait Dauid ad Abi-
F gail: Benedictus Dominus Deus
Israel, qui misit hodie te in occur-
sum meum, & benedictum elo-
33 quium tuum, * & benedicta tu,

quæ prohibuisti me hodie ne irem
ad sanguinem, & vlciscerer me
manu mea. * Alioquin viuit Do- 34
minus Deus Israel qui prohibuit
me ne malum facerem tibi: nisi
cito venisses in occursum mihi, nõ
remansisset Nabal vsque ad lucem
matutinam, mingẽs ad parietem.
* Suscepit ergo Dauid de manu 35
eius omnia quæ attulerat ei, di-
xitq. ei: Vade pacifice in domum
tuam, ecce audiui vocem tuam, &
honoraui faciem tuam. * Venit 36
autem Abigail ad Nabal: & ecce
erat ei conuiuium in domo eius,
quasi conuiuium regis, & cor Na-
bal iucundum: erat enim ebrius
nimis: & non indicauit ei verbum
pusillum aut grande vsque mane. G
* Diluculo autem cum digessisset 37
vinum Nabal, indicauit ei vxor
sua verba hæc, & emortuum est
cor eius intrinsecus, & factus est
quasi lapis. * Cumq. pertransissent 38
decem dies, percussit Dominus
Nabal, & mortuus est. * Quod 39
cum audisset Dauid mortuum Na
bal, ait: Benedictus Dominus, qui
iudicauit causam opprobrij mei
de manu Nabal, & seruum suum
custodiuit a malo, & malitiam
Nabal reddidit Dominus in caput
eius. Misit ergo Dauid, & locutus
est ad Abigail, vt sumeret eam si-
bi in vxorem. * Et venerunt pue- 40
ri Dauid ad Abigail in Carmelũ,
& locuti sunt ad eam, dicentes:
Dauid misit nos ad te, vt accipiat
te sibi in vxorem. * Quæ consur- 41
gens adorauit prona in terram, &
ait: Ecce famula tua sit in ancil-
lam, vt lauet pedes seruorum do-
mini mei. * Et festinauit, & sur- 42
rexit Abigail, & ascendit super
asinum, & quinque puellæ ierunt
cum ea, pedissequæ eius, & se-
cuta est nuncios Dauid: & fa-
cta est illi vxor. * Sed & Achinoam 43
accepit Dauid de Iezrael: & fuit
vtraque vxor eius. * Saul autem 44
dedit Michol filiam suam vxorem
Dauid Phalti, filio Lais, qui erat
de Gallim.

CAP. XXVI.

s. 23. c. 19 ET ª venerunt Ziphæi ad Saul in 1
Gabaa, dicentes: Ecce, Da- A
uid absconditus est in colle Hachi-
la, quæ est ex aduerso solitudinis.
2 * Et surrexit Saul, & descendit in
desertum Ziph, & cum eo tria mil-
lia virorũ de electis Israel, vt quæ-
3 reret Dauid in deserto Ziph. * Et
castrametatus est Saul in Gabaa
Hachila, quæ erat ex aduerso so-
litudinis in via: Dauid autem ha-
bitabat in deserto. Videns autem
quòd venisset Saul post se in deser-
4 tũ, * misit exploratores, & didicit
5 quod illuc venisset certissime. * Et
surrexit Dauid clam, & venit ad
locum vbi erat Saul: cumq. vidis-
set locum, in quo dormiebat Saul,
& Abner filius Ner, princeps mi-
litiæ eius, & Saulem dormientem
in tentorio, & reliquum vulgus
6 per circuitum eius, * ait Dauid ad
Achimelech Hethæum, & Abisai
filium Saruiæ, fratrem Ioab, di-
cens: Quis descendet mecum ad
Saul in castra? Dixitq. Abisai: Ego
7 descendam tecum. * Venerunt er-
go Dauid, & Abisai ad populum
nocte, & inuenerunt Saul iacen-
tem & dormientem in tentorio, &
hastam fixã in terra ad caput eius:
B Abner autem & populũ dormien-
8 tes in circuitu eius. * Dixitq. Abi-
sai ad Dauid: Conclusit Deus ini-
micũ tuum hodie in manus tuas:
nunc ergo perfodiam eum lancea
in terra, semel, & secundo opus
9 non erit. * Et dixit Dauid ad Abi-
sai: Ne interficias eum: quis enim
extendet manum suam in christũ
10 Domini, & innocens erit? * Et
dixit Dauid: Viuit Dominus, quia
nisi Dominus percusserit eum, aut
dies eius venerit vt moriatur, aut
in prælium descendens perierit:
11 * propitius sit mihi Dominus ne
extendam manũ meam in christũ
Domini. nunc igitur tolle hastam,
quæ est ad caput eius, & scyphum
12 aquæ, & abeamus. * Tulit igitur
Dauid hastam, & scyphum aquæ,
qui erat ad caput Saul, & abierũt:
& non erat quisquam, qui vide-
ret, & intelligeret, & euigilaret,
sed omnes dormiebant, quia sopor
13 Domini irruerat super eos. * Cũq.
transisset Dauid ex aduerso, & ste-
tisset in vertice montis de longe,
& esset grande interuallum inter
14 eos, * clamauit Dauid ad popu-
lum, & ad Abner filium Ner, di-
cens: Nonne respondebis Abner?
Et respondens Abner, ait: Quis
C es tu, qui clamas, & inquietas re-
gem?

gem? * Et ait Dauid ad Abner: 15
Numquid non vir tu es? & quis
alius similis tui in Israel? quare
ergo non custodisti dominũ tuum
regem? ingressus est enim vnus de
turba vt interficeret regem, domi-
num tuum.* Non est bonum hoc, 16
quod fecisti: viuit Dominus, quo-
niam filij mortis estis vos, qui non
custodistis dominum vestrum,
christum Domini. nunc ergo vi-
de vbi sit hasta regis, & vbi sit scy-
phus aquæ, qui erat ad caput eius.
* Cognouit autem Saul vocem 17
Dauid, & dixit: Numquid vox
hæc tua, fili mi Dauid? Et ait Da-
uid: Vox mea, domine mi rex.
* Et ait: Quam ob causam do- 18
minus meus persequitur seruum
suum? Quid feci? aut quod est
malum in manu mea? * Nunc er- 19
go audi, oro, domine mi rex, ver-
ba serui tui: Si Dominus incitat
te aduersum me, odoretur sacrifi-
cium: si autem filij hominum,
maledicti sunt in conspectu Do-
mini: qui eiecerunt me hodie, vt
non habitem in hereditate Domi-
ni, dicentes: Vade, serui dijs alie- D
nis. * Et nunc non effundatur san 20
guis meus in terram coram Do-
mino: quia egressus est rex Israel
⌒vt quærat pulicem vnum, sicut
persequitur perdix in montibus.
* Et ait Saul: Peccaui, reuertere 21
fili mi Dauid: nequaquam enim
⌒vltra tibi malefaciam, eo quod
pretiosa fuerit anima mea in ocu-
lis tuis hodie: apparet enim quòd
stulte egerim, & ignorauerim mul
ta nimis. * Et respondens Dauid, 22
ait: Ecce hasta regis: transeat vnus
de pueris regis, & tollat eam.* Do 23
minus autem retribuet vnicuique
secundum iustitiam suam, & fi-
dem: tradidit enim te Dominus
hodie in manum meam, & nolui
extendere manum meam in chri-
stum Domini. * Et sicut magni- 24
ficata est anima tua hodie in ocu-
lis meis, sic magnificetur anima
mea in oculis Domini, & liberet
me de omni angustia. * Ait ergo 25
Saul ad Dauid: Benedictus tu fili
mi Dauid: & quidem faciens fa-
cies, & potens poteris. Abijt au-
tem Dauid in viam suam, & Saul
reuersus est in locum suum.

CAP. XXVII.

1 A ET ait Dauid in corde suo: Ali-
quando incidam vna die in
manus Saul: nonne melius est vt
fugiam, & saluer in Terra Phili-
sthinorum, vt desperet Saul, ces-
setq. me quærere in cunctis fini-
bus Israel? fugiam ergo manus
2 eius. * Et surrexit Dauid, & abijt
ipse, & sexcenti viri cum eo, ad
Achis filium Maoch regem Geth.
3 * Et habitauit Dauid cum Achis
in Geth, ipse & viri eius; ⌒vir &
domus eius; & Dauid, & duæ
vxores eius, Achinoam Iezraheli-
tis, & Abigail vxor Nabal Carme-
4 li. * Et nunciatum est Sauli quòd
B fugisset Dauid in Geth, & non ad-
5 didit vltra quærere eum. * Dixit
autem Dauid ad Achis: Si inueni
gratiam in oculis tuis, detur mihi
locus in vna vrbium regionis hu-
ius, vt habitem ibi: cur enim ma-
net seruus tuus in ciuitate regis te-
6 cum? * Dedit itaque ei Achis in
die illa Siceleg: propter quam cau-
sam facta est Siceleg regum Iuda,
7 vsque in diem hanc.* Fuit autem
numerus dierum, quibus habita-
uit Dauid in regione Philisthino-
8 rum, quattuor mensium. * Et
C ascendit Dauid, & viri eius, & age-
bant prædas de Gessuri, & de Ger-
zi, & de Amalecitis: hi enim pa-
gi habitabantur in terra antiqui-
tus, euntibus Sur vsque ad Terram
9 Ægypti. * Et percutiebat Dauid
omnem terram, nec relinquebat
viuentem virum & mulierem: tol-
lensq. oues, & boues, & asinos,
& camelos, & vestes, reuerteba-
10 tur, & veniebat ad Achis. * Di-
cebat autem ei Achis: in quem
D irruisti hodie? Respondebat Da-
uid: Contra meridiem Iudæ, &
contra meridiem Ierameel, & con-
11 tra meridiem Ceni.* Virum & mu-
lierem non viuificabat Dauid, nec
adducebat in Geth, dicens: Ne for-
te loquantur aduersum nos: Hæc
fecit Dauid: & hoc erat decretum
illi omnibus diebus quibus habi-
tauit in regione Philisthinorum.
12 * Credidit ergo Achis Dauid, di-
cens: Multa mala operatus est con-
tra populum suum Israel: erit igi-
tur mihi seruus sempiternus.

CAP. XXVIII.

1 FActum est autem in diebus il-
A lis, congregauerũt Philisthijm
agmina sua, vt præpararentur ad
bellum contra Israel: dixitq. Achis
ad Dauid: Sciens nunc scito, quo-
niam mecum egredieris in castris
2 tu, & viri tui. * Dixitq. Dauid
ad Achis: Nunc scies quæ factu-
rus est seruus tuus. Et ait Achis
ad Dauid: Et ego custodem capi-
tis mei ponam te cunctis diebus.
3 * ‖ Samuel autem mortuus est, ‖ 1.25.a.1 Eccli.46.d.23
planxitq. eum omnis Israel, & se-
pelierunt eum in Ramatha vrbe
sua. Et Saul abstulit magos, &
4 hariolos de terra. * Congregatiq.
sunt Philisthijm, & venerunt, &
castrametati sunt in Sunam: con-
gregauit autem & Saul vniuersum
5 Israel, & venit in Gelboe. * Et
vidit Saul castra Philisthijm, & ti-
muit, & expauit cor eius nimis.
6 * Consuluitq. Dominum, & non
B respondit ei neque per somnia,
neque per sacerdotes, neque per
7 prophetas. * Dixitq. Saul seruis
suis: Quærite mihi mulierem ha-
bentem ‖ pythonem, & vadam ad ‖ Leuit. 20. d. 27 Deut.18.b.11 Act.16.c.16
eam, & sciscitabor per illam. Et
dixerunt serui eius ad eum: Est
mulier pythonem habens in En-
8 dor.* Mutauit ergo habitũ suum:
vestitusq. est alijs vestimentis, &
abijt ipse, & duo viri cum eo, ve-
neruntq. ad mulierem nocte, &
ait illi: Diuina mihi in pythone,
& suscita mihi quem dixero tibi.
9 * Et ait mulier ad eum: Ecce, tu
nosti quanta fecerit Saul, & quo
modo eraserit magos & hariolos
de terra: quare ergo insidiaris ani-
10 mæ meæ, vt occidar? * Et iura-
uit ei Saul in Domino, dicens: Vi-
uit Dominus, quia non eueniet
tibi quidquam mali propter hanc
11 rem. * Dixitq. ei mulier: Quem
suscitabo tibi? Qui ait: Samue-
12 lem mihi suscita. * Cum autem
vidisset mulier Samuelẽ, exclama-
uit voce magna, & dixit ad Saul:
Quare imposuisti mihi? Tu es e-
13 nim Saul. * Dixitq. ei rex: Noli
timere: quid vidisti? Et ait mu-
lier ad Saul: Deos vidi ascendentes
14 de terra. * Dixitq. ei: Qualis est
forma eius? Quæ ait: Vir senex
C ascendit, & ipse amictus est pallio.
intellexit Saul quòd Samuel esset,
& inclinauit se super faciem suam
15 in terra, & adorauit.* Dixit autem
Samuel ad Saul: ‖ Quare inquieta- ‖ Eccli. 46. d. 23.
sti me vt suscitarer? Et ait Saul:
Coarctor nimis: siquidem Phili-
sthijm pugnant aduersum me, &
Deus recessit a me, & exaudire me
noluit neque in manu propheta-
rũ, neque per somnia: vocaui ergo
te, vt ostenderes mihi quid faciam.
16 * Et ait Samuel: Quid interrogas
me, cum Dominus recesserit a te,
& transierit ad æmulum tuum?
17 * Faciet enim tibi Dominus sicut
locutus est in manu mea, & scin-
det regnum tuum de manu tua, &
dabit illud proximo tuo Dauid:
18 * quia non obedisti voci Domini,
neque fecisti iram furoris eius in
Amalec. idcirco quod pateris, fe-
19 cit tibi Dominus hodie. * Et dabit
D Dominus etiam Israel tecũ in ma-
nus Philisthijm: cras autem tu &
filij tui mecum eritis: sed & castra
Israel tradet Dominus in manus
20 Philisthijm. * Statimq. Saul ceci-
dit porrectus in terram: extimue-
rat enim verba Samuelis, & robur
non erat in eo, quia non comede-
rat panem tota die illa. * Ingressa
21 est itaque mulier illa ad Saul, (con-
turbatus enim erat valde) dixitq.
ad eum: Ecce obediuit ancilla tua
voci tuæ, & posui animam meam
in manu mea: & audiui sermones
tuos, quos locutus es ad me.
22 *Nunc igitur audi & tu vocem an-
cillæ tuæ, & ponam coram te buc-
cellam panis, vt comedens conua-
lescas, & possis iter agere. * Qui
23 renuit, & ait: Non comedam.
Coëgerunt autem eum serui sui &
mulier, & tandem audita voce eo-
rum surrexit de terra, & sedit su-
24 per lectum. * Mulier autem illa
habebat vitulum pascualem in do
mo, & festinauit, & occidit eum:
tollensq. farinam, miscuit eam,
25 & coxit azyma, * & posuit ante
Saul & ante seruos eius. Qui cum
comedissent, surrexerunt, & am-
bulauerunt per totam noctem illã.

CAP. XXIX.

1 COngregata sunt ergo Phili-
A sthijm vniuersa agmina in
Aphec: sed & Israel castrametatus
est super fontem, qui erat in Iez-
2 rahel. * Et satrapæ quidem Phili-

sthijm incedebant in centurijs &
millibus: Dauid autem & viri eius
erant in nouissimo agmine cum
Achis.* Dixeruntq. principes Phi- 3
listhijm ad Achis: Quid sibi vo-
lunt Hebræi isti? Et ait Achis ad
principes Philisthijm: Num igno-
ratis Dauid, qui fuit seruus Saul
regis Israel, & est apud me multis
diebus, vel annis, & non inueni
in eo quidquam ex die qua trans-
fugit ad me, vsque ad diem hanc?
|| 1.Par. 12. d. 19 *|| Irati sunt autem aduersus eum 4
principes Philisthijm, & dixerunt B
ei: Reuertatur vir iste, & sedeat
in loco suo, in quo constituisti
eum, & non descendat nobiscum
in prælium, ne fiat nobis aduer-
sarius, cum præliari cœperimus:
quomodo enim aliter poterit pla-
care dominum suum, nisi in ca-
pitibus nostris? * Nonne iste est 5
Dauid, cui cantabant in choris, di-
centes: Percussit Saul in millibus
suis, & Dauid in decem millibus
suis?* Vocauit ergo Achis Dauid, 6
& ait ei: Viuit Dominus, quia re- C
ctus es tu, & bonus in conspectu
meo: & exitus tuus, & introitus
tuus mecum est in castris: & non
inueni in te quidquam mali ex die
qua venisti ad me, vsque in diem
hanc: sed satrapis non places.*Re- 7
uertere ergo, & vade in pace, &
non offendas oculos satraparum
Philisthijm. * Dixitq. Dauid ad 8
Achis: Quid enim feci, & quid
inuenisti in me seruo tuo a die
qua fui in conspectu tuo vsque in
diem hanc, vt non veniam, & pu- D
gnem cōtra inimicos domini mei
regis?* Respondens autem Achis, 9
locutus est ad Dauid: Scio quia
bonus es tu in oculis meis, sicut
Angelus Dei: sed principes Phili-
sthinorum dixerunt: Non ascen-
det nobiscum in prælium. * Igitur 10
consurge mane tu, & serui domi-
ni tui, qui venerunt tecum: &
cum de nocte surrexeritis, & cœ-
perit dilucescere, pergite. * Sur- 11
rexit itaque de nocte Dauid ipse
& viri eius, ⌒ vt proficiscerentur
mane, & reuerterentur ad Ter-
ram Philisthijm: Philisthijm au-
tem ascenderunt in Iezrahel.

CAP. XXX.

|| 1.Par. 12. d. 20 CVmq.|| venissent Dauid & vi- 1
ri eius in Siceleg die tertia, A
Amalecitæ impetum fecerant ex
parte australi in Siceleg, & per-
cusserant Siceleg, & succenderant
2 eam igni. * Et captiuas duxerant
mulieres ex ea, a minimo vsque
ad magnum: & non interfecerant
quemquam, sed secum duxerant,
3 & pergebant itinere suo. * Cum
ergo venissent Dauid & viri eius
ad ciuitatem, & inuenissent eam
succensam igni, & vxores suas, &
filios suos, & filias ductas esse
4 captiuas, * leuauerunt Dauid &
populus qui erat cum eo voces
suas, & planxerunt donec defice-
5 rent in eis lacrymæ. * Siquidem &
B duæ vxores Dauid captiuæ ductæ
fuerant, Achinoam Iezrahelites,
& Abigail vxor Nabal Carmeli.
6 * Et contristatus est Dauid valde:
volebat enim eum populus lapida-
re, quia amara erat anima vniuſ-
cuiusque viri super filijs suis, &
filiabus: confortatus est autem
7 Dauid in Domino Deo suo. * Et
ait ad Abiathar sacerdotem filium
Achimelech: Applica ad me e-
phod. Et applicauit Abiathar e-
8 phod ad Dauid,* & consuluit Da-
uid Dominum, dicens: Persequar
latrunculos hos, & comprehen-
dam eos, an non? Dixitq. ei Do-
minus: Persequere: absque du-
bio enim comprehēdes eos, & ex-
9 cuties prædam. * Abijt ergo Da-
uid ipse, & sexcenti viri qui erant
cum eo, & ⌒venerunt vsque ad
C Torrentem Besor: & lassi quidam
10 substiterunt. * Persecutus est au-
tem Dauid ipse, & quadringenti
viri: substiterant enim ducenti, qui
lassi transire non poterant Torren
11 tem Besor.* Et inuenerunt virum
Ægyptium in agro, & adduxerunt
eum ad Dauid: dederuntq. ei pa-
nem vt comederet, & biberet
12 aquam, * sed & fragmen massæ
caricarum, & duas ligaturas vuæ
passæ. Quæ cum comedisset, re-
uersus est spiritus eius, & refocil-
latus est: non enim comederat pa-
nem, neque biberat aquam, tribus
13 diebus & tribus noctibus. * Di-
xit itaque ei Dauid: Cuius es tu?
vel vnde & quo pergis? Qui ait:
D Puer Ægyptius ego sum, seruus vi-
ri Amalecitæ: dereliquit autem
me dominus meus, quia ægrotare
14 cœpi nudiustertius. * Siquidem
nos erupimus ad australem pla-
gam

gam Cerethi, & contra Iudam, &
ad Meridiem Caleb,& Siceleg suc-
cendimus igni.* Dixitq. ei Dauid: 15
Potes me ducere ad cuneum istũ?
Qui ait: Iura mihi per Deũ,quod
non occidas me, & non tradas me
in manus domini mei, & ego du-
cam te ad cuneum istum. Et iu-
rauit ei Dauid.* Qui cum duxisset 16
eum, ecce illi discumbebant super
faciem vniuersæ terræ comedentes
& bibentes, & quasi festum cele-
brantes diem,pro cuncta præda,&
spolijs quæ ceperant de Terra Phi-
listhijm,& de Terra Iuda.* Et per- 17
cussit eos Dauid a vespere vsque E
ad vesperam alterius diei, & non
euasit ex eis quisquam, nisi qua-
dringenti viri adolescentes, qui
ascenderant camelos, & fugerant.
* Eruit ergo Dauid omnia, quæ 18
tulerant Amalecitæ,& duas vxores
suas eruit.* Nec defuit quidquam 19
a paruo vsque ad magnum, tam
de filiis quàm de filiabus, & de
spolijs, & quæcumque rapuerant
omnia reduxit Dauid. * Et tulit 20
vniuersos greges & armenta,& mi-
nauit ante faciem suam: dixe-
rũtque: Hæc est præda Dauid.* Ve- 21
nit autem Dauid ad ducentos vi-
ros, qui lassi substiterant, nec se-
qui potuerant Dauid, & residere
eos iusserat in Torrente Besor: qui
egressi sunt obuiam Dauid, & po- F
pulo qui erat cum eo. Accedens
autem Dauid ad populum, saluta-
uit eos pacifice. * Respondensq. 22
omnis vir pessimus, & iniquus de
viris, qui ierant cum Dauid,dixit:
Quia non venerunt nobiscum,
nõ dabimus eis quidquam de præ-
da, quam eruimus: sed sufficiat
vnicuique vxor sua & filij: quos
cum acceperint, recedant. * Di- 23
xit autem Dauid: Non sic facietis
fratres mei de his, quæ tradidit no
bis Dominus, & custodiuit nos, &
dedit latrunculos, qui eruperant
aduersum nos, in manus nostras:
* nec audiet vos quisquam super 24
sermone hoc. æqua enim pars erit
descendentis ad prælium,& rema-
nentis ad sarcinas, & similiter di- G
uident. * Et factum est hoc ex die 25
illa, & deinceps constitutum &
præfinitum, & quasi lex in Israel
vsque in diem hanc. * Venit ergo 26
Dauid in Siceleg,& misit dona de
præda senioribus Iuda proximis
suis,dicens: Accipite benedictio-
nem de præda hostium Domini:
27 * His,qui erant in Bethel,& qui in
Ramoth ad Meridiem, & qui in
28 Iether, * & qui in Aroër,& qui in
Sephamoth, & qui in Esthamo,
29 * & qui in Rachal, & qui in vrbi-
bus Ierameel, & qui in vrbibus
30 Ceni,* & qui in Arama, & qui in
31 lacu Asan, & qui in Athach, * &
qui in Hebron, & reliquis qui e-
rant in his locis, in quibus com-
moratus fuerat Dauid ipse, & vi-
ri eius.

CAP. XXXI.

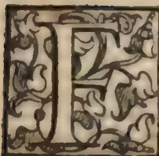
1 PHilisthijm autem pugnabant
A aduersum Israel: & fugerunt
viri Israel ante faciem Philisthijm,
& ceciderunt interfecti in monte
2 Gelboe. * ‖ Irrueruntq. Phili- ‖ 1.Par. 10.
sthijm in Saul, & in filios eius, & a. 1
percusserunt Ionathan, & Abina-
3 dab, & Melchisua filios Saul,* to-
tumq. pondus prælij versum est
in Saul: & consecuti sunt eum vi-
ri sagittarij, & vulneratus est ve-
4 hementer a sagittarijs. * ‖ Dixitq. ‖ 1.Par. 10.
Saul ad armigerum suum: Euagi- b. 4
na gladium tuum, & percute me:
ne forte veniant incircumcisi isti,
& interficiant me, illudentes mi-
B hi. Et noluit armiger eius: fuerat
enim nimio terrore perterritus. ar-
ripuit itaque Saul gladium, & ir-
5 ruit super eum. * Quod cum vi-
disset armiger eius,videlicet quòd
mortuus esset Saul, irruit etiam
ipse super gladium suum, & mor-
6 tuus est cum eo. * Mortuus est er-
go Saul, & tres filij eius, & armi-
ger illius, & vniuersi viri eius in
7 die illa pariter. * Videntes autem
C viri Israel,qui erãt trans vallem,&
trans Iordanem,quòd fugissent vi-
ri Israelitæ, & quod mortuus esset
Saul,& filij eius, reliquerunt ciui-
tates suas,& fugerunt: veneruntq.
Philisthijm, & habitauerunt ibi.
8 * Facta autem die altera, vene-
runt Philisthijm, vt spoliarent in-
terfectos, & inuenerũt Saul & tres
filios eius iacentes in monte Gel-
9 boe. * Et præciderũt caput Saul,&
spoliauerunt eum armis: & mise-
runt in Terram Philisthinorũ per
circuitum, vt annunciaretur in
templo idolorum, & in populis.
10 * Et posuerũt arma eius in templo

Astaroth, corpus vero eius suspen-
derunt in muro Bethsan.* || Quod 11
cum audissent habitatores Iabes
Galaad, quæcumque fecerant Phi-
listhijm Saul, * surrexerunt om- 12
nes viri fortissimi, & ambula-
uerunt tota nocte, & tulerunt
cadauer Saul, & cadauera filio-
rum eius de muro Bethsan: ve-
neruntq. Iabes Galaad, & com-
13 busserunt ea ibi: * & tulerunt os-
sa eorum, & sepelierunt in ne-
more Iabes, & ieiunauerunt sep-
tem diebus.

LIBER SECVNDVS SAMVELIS, Quem nos SECVNDVM REGVM Dicimus.

CAPVT PRIMVM.

FACTVM est 1
autem, post- A
quam mor-
tuus est Saul,
vt Dauid re-
uerteretur a
cæde Ama-
lec, & mane-
ret in Siceleg duos dies. * In die 2
autẽ tertia apparuit homo veniens
de castris Saul veste conscissa, &
puluere conspersus caput. & vt ve-
nit ad Dauid, cecidit super faciem
suam, & adorauit. * Dixitq. ad 3
eum Dauid: Vnde venis? Qui ait
ad eum: De castris Israel fugi.
* Et dixit ad eum Dauid: Quod 4
est verbum quod factum est? in-
dica mihi. Qui ait: Fugit popu-
lus ex prælio, & multi corruen-
tes e populo mortui sunt: sed &
Saul & Ionathas filius eius inter-
ierunt. * Dixitq. Dauid ad ado- 5
lescentem, qui nunciabat ei:
Vnde scis quia mortuus est Saul,
& Ionathas filius eius? * Et ait 6
adolescens, qui nunciabat ei: Ca-
su veni in montem Gelboe, &
Saul incumbebat super hastam
suam: porro currus & equites
7 appropinquabant ei, * & conuer-
B sus post tergum suum, vidensq.
me vocauit. Cui cum respondis-
8 sem: Adsum: * dixit mihi: Quis-
nam es tu? Et aio ad eum: Ama-
9 lecites ego sum. * Et locutus est
mihi: Sta super me, & interfice
me: quoniam tenent me angu-
stiæ, & adhuc tota anima mea in
10 me est. * Stansq. super eum, oc-
cidi illum: sciebam enim quod vi-
uere non poterat post ruinam:
& tuli diadema quod erat in ca-
pite eius, & armillam de brachio
illius, & attuli ad te dominum
11 meum huc. * Apprehendens au-
tem Dauid vestimenta sua scidit,
12 omnesq. viri, qui erant cum eo, * &
planxerunt, & fleuerunt, & ieiu-
nauerunt vsque ad vesperam super
Saul, & super Ionathan filium
eius, & super populum Domini, &
super

super domum Israel, eo quòd corruissent gladio. * Dixitq Dauid ad 13
iuuenem qui nunciauerat ei: Vnde es tu? Qui respondit: Filius
hominis aduenæ Amalecitæ ego
sum. * Et ait ad eum Dauid: 14
‖ Quare non timuisti mittere manum C
tuam vt occideres christum
Domini? * Vocansq. Dauid vnum 15
de pueris suis, ait: Accedens irrue in eum. Qui percussit illum,
& mortuus est. * Et ait ad eum 16
Dauid: Sanguis tuus super caput
tuum: os enim tuum locutum est
aduersum te, dicens: Ego interfeci christum Domini. * Planxit 17
autem Dauid planctum huiuscemodi super Saul, & super Ionathan filium eius, (* & præcepit vt 18
docerent filios Iuda arcum, sicut
scriptum est in Libro iustorum.)
Et ait: Considera Israel pro his,
qui mortui sunt super excelsa tua
vulnerati. * Inclyti, Israel, super 19
montes tuos interfecti sunt: quo
modo ceciderunt fortes? * Nolite 20
annunciare in Geth, neque annun D
cietis in compitis Ascalonis: ne
forte lætentur filiæ Philisthijm, ne
exultent filiæ incircumcisorum.
* Montes Gelboe, nec ros, nec plu- 21
uia veniant super vos, neque sint
agri primitiarum: quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus
Saul, quasi non esset vnctus oleo.
* A sanguine interfectorum, ab 22
adipe fortium, sagitta Ionathæ
numquam rediјt retrorsum. & gladius Saul non est reuersus inanis.
* Saul & Ionathas amabiles, & 23
decori in vita sua, in morte quoque non sunt diuisi: aquilis velociores, leonibus fortiores. * Filiæ 24
Israel super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in delicijs, qui præbebat ornamenta aurea cultui vestro. * Quo modo ceciderunt for- 25
tes in prælio? Ionathas in excelsis
tuis occisus est? * Doleo super te 26
frater mi Ionatha decore nimis, &
amabilis super amorem mulierũ.
Sicut mater vnicum amat filium
suum, ita ego te diligebam. * Quo 27
modo ceciderunt robusti, & perierunt arma bellica?

‖ Ps. 104. b. 15

CAP. II.

IGitur post hæc consuluit Dauid 1
Dominum, dicens: Num ascen A
dam in vnam de ciuitatibus Iuda?
Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitq. Dauid: Quo ascendam? Et respondit ei: In Hebron.
2 * Ascendit ergo Dauid, & duæ
vxores eius, Achinoam Iezrahelites, & Abigail vxor Nabal Car-
3 meli: * sed & viros, qui erant cum
eo, duxit Dauid singulos cum domo sua: & manserunt in oppidis
4 Hebron. * ‖ Veneruntq. viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret super domum Iuda. Et
nunciatum est Dauid, quod viri
5 Iabes Galaad sepelissẽt Saul. * Misit ergo Dauid nuncios ad viros Iabes Galaad, dixitq. ad eos: Benedicti vos Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino ve-
6 stro Saul, & sepelistis eum. * Et
B nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem: sed & ego reddam gratiam,
eo quòd fecistis verbum istud.
7 * Confortentur manus vestræ, &
estote filij fortitudinis: licet enim
mortuus sit dominus vester Saul,
tamen me vnxit domus Iuda in
8 regem sibi. * Abner autem filius
Ner princeps exercitus Saul tulit
Isboseth filium Saul, & circum-
9 duxit eum per castra, * regemq.
constituit super Galaad, & super
Gessuri, & super Iezrahel, & super
Ephraim, & super Beniamin, &
10 super Israel vniuersum. * Quadraginta annorum erat Isboseth
filius Saul cum regnare cœpisset
super Israel, & duobus annis re-
C gnauit: sola autem domus Iuda
11 sequebatur Dauid. * Et fuit numerus dierum, quos commoratus est
Dauid, imperans in Hebron super
domum Iuda, septem annorum,
12 & sex mensium. * Egressusq. est
Abner filius Ner, & pueri Isboseth
filij Saul de castris in Gabaon.
13 * Porro Ioab filius Saruiæ, & pueri
Dauid egressi sunt, & occurrerunt
eis iuxta piscinam Gabaon. Et cum
in vnum conuenissent, e regione
sederunt: hi ex vna parte piscinæ,
14 & illi ex altera. * Dixitq. Abner
ad Ioab: Surgant pueri, & ludant coram nobis. Et respondit
15 Ioab: Surgant. * Surrexerunt ergo, & transierunt numero duodecim de Beniamin, ex parte Is-
D boseth filij Saul, & duodecim de
16 pueris Dauid. * Apprehẽsoq. vnusquisque capite cõparis sui, defixit

‖ 1. Mach. 2. f. 57

gladium in latus contrarij, & ceciderunt simul: vocatumq. est
nomen loci illius: Ager robustorum, in Gabaon. * Et ortum est 17
bellum durum satis in die illa: fugatusq. est Abner, & viri Israel a
pueris Dauid. * Erant autem ibi 18
tres filij Saruiæ, Ioab, & Abisai,
& Asael: porro Asael cursor velocissimus fuit, quasi vnus de capreis, quæ morãtur in siluis.* Per- 19
sequebatur autem Asael Abner, & non declinauit ad dexteram neque ad sinistram omittẽs persequi Abner. * Respexit itaque Abner post 20
tergũ suum, & ait: Tune es Asael? Qui respondit: Ego sum. * Di- 21
xitq. ei Abner: Vade ad dextram, E
siue ad sinistram, & apprehende vnum de adolescentibus, & tolle tibi spolia eius. Noluit autem Asael omittere quin vrgeret eum. * Rursumq. locutus est Ab- 22
ner ad Asael: recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, & leuare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum. * Qui audire contempsit, 23
& noluit declinare: percussit ergo eum Abner auersa hasta in inguine, & transfodit, & mortuus est in eodem loco: omnesq. qui transibant per locum illum, in quo ceciderat Asael, & mortuus erat, subsistebant. * Persequen- 24
tibus autem Ioab, & Abisai fu- F
gientem Abner, sol occubuit: & venerunt vsque ad Collem aquæductus, qui est ex aduerso vallis itineris deserti in Gabaon.* Con- 25
gregatiq. sunt filij Beniamin ad Abner: & conglobati in vnum cuneum, steterunt in summitate tumuli vnius. * Et exclama- 26
uit Abner ad Ioab, & ait: Num vsque ad internecionem tuus mucro desæuiet? an ignoras quod periculosa sit desperatio? vsquequo non dicis populo vt omittat persequi fratres suos? * & ait Io- 27
ab: Viuit Dominus, si locutus fuisses, mane recessisset populus persequens fratrem suum. * In- 28
sonuit ergo Ioab buccina, & ste- G
tit omnis exercitus, nec persecuti sunt vltra Israel, neque iniere certamen. * Abner autem & viri e- 29
ius abierunt per campestria, tota nocte illa: & transierunt Iordanem, & lustrata omni Beth ho-
30 ron, venerunt ad castra. * Porro
Ioab reuersus, omisso Abner, congregauit omnem populum: & defuerunt de pueris Dauid decem & nouem viri, excepto Asaele.
31 * Serui autem Dauid percusserunt de Beniamin, & de viris, qui erant cum Abner trecentos sexaginta,
32 qui & mortui sunt. * Tuleruntq. Asael, & sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Bethlehem: & ambulauerunt tota nocte Ioab & viri qui erant cum eo, & in ipso crepusculo peruenerunt in Hebron.

CAP. III.

1 A FActa est ergo longa concertatio inter domum Saul, & inter domum Dauid: Dauid proficiscens, & semper seipso robustior, domus autem Saul decre-
2 scens quotidie. * ‖ Natiq. sunt ‖1. Par. 3. a.
filij Dauid in Hebron: fuitq. primogenitus eius Amnon de Achi-
3 noam Iezrahelitide. * Et post eum Cheleab de Abigail vxore Nabal Carmeli: porro tertius Absalom filius Maacha filiæ Tholmai
4 regis Gessur. * Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quin-
5 tus Saphathia, filius Abital. * Sextus quoque Iethraam de Egla vxore Dauid. hi nati sunt Dauid in
6 Hebron. * Cum ergo esset prælium inter domum Saul & domum Dauid, Abner filius Ner
7 regebat domum Saul. * Fuerat
B autem Sauli concubina nomine Respha, filia Aia. Dixitq. Is-
8 boseth ad Abner: * Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isboseth, ait: Numquid caput canis ego sum aduersum Iudam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui, & super fratres & proximos eius, & non tradidi te in manus Dauid, & tu requisisti in me quod argue-
9 res pro muliere hodie? * Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, nisi quomodo iurauit Dominus Dauid, sic faciam cum eo,
10 * Vt transferatur regnum de domo Saul, & eleuetur thronus Dauid super Israel, & super Iudam,
11 a Dan vsque Bersabee. * Et non potuit respondere ei quidquam, quia

quia metuebat illum. * Misit er- 12
go Abner nuncios ad Dauid pro
se dicentes: Cuius est terra? Et vt
loquerentur: Fac mecum amici-
tias, & erit manus mea tecum,
& reducam ad te vniuersum Is-
rael. * Qui ait: Optime: ego fa- 13
ciam tecum amicitias: sed vnam C
rem peto a te, dicens: Non vide-
bis faciem meam antequam ad-
duxeris Michol filiam Saul: & sic
venies, & videbis me. * Misit 14
autem Dauid nuncios ad Isbo-
b 1.Reg.18. b.27 seth filium Saul, dicens: || Red-
de vxorem meam Michol, quam
despondi mihi centum præputijs
Philisthijm. * Misit ergo Isbo- 15
seth, & tulit eam a viro suo Phal-
tiel, filio Lais. * Sequebaturq. 16
eam vir suus, plorans vsque Ba-
hurim: & dixit ad eum Abner:
Vade, & reuertere. Qui reuersus est.
* Sermonem quoque intulit Ab- 17
ner ad seniores Israel, dicens: Tam
heri quàm nudiustertius quære-
batis Dauid vt regnaret super vos.
* Nunc ergo facite: quoniam Do- 18
minus locutus est ad Dauid, di-
cens: In manu serui mei Dauid
saluabo populum meum Israel de
manu Philisthijm, & omnium ini- D
micorum eius. * Locutus est au- 19
tem Abner etiam ad Beniamin.
Et abijt vt loqueretur ad Dauid in
Hebron omnia quæ placuerant Is-
raeli, & vniuerso Beniamin. * Ve- 20
nitq. ad Dauid in Hebron cum vi-
ginti viris: & fecit Dauid Abner,
& viris eius qui venerant cum eo,
conuiuium. * Et dixit Abner ad 21
Dauid: Surgam, vt congregem
ad te dominum meum regem
omnem Israel, & ineam tecum
fœdus, & imperes omnibus, sicut
desiderat anima tua. Cum ergo
deduxisset Dauid Abner, & ille
isset in pace, * statim pueri Da- 22
uid, & Ioab venerunt, cæsis la-
tronibus, cum præda magna ni-
mis: Abner autem non erat cum
Dauid in Hebron, quia iam di-
miserat eum, & profectus fuerat
in pace. * Et Ioab, & omnis exer- 23
citus, qui erat cum eo, postea ve-
nerunt: nunciatum est itaque Io-
b 3. Reg. 2. a. 5 ab a narrantibus: || Venit Abner fi-
lius Ner ad regem, & dimisit eum, E
& abijt in pace. * Et ingressus est 24
Ioab ad regem, & ait: Quid feci-
sti? Ecce venit Abner ad te: qua-
re dimisisti eum, & abijt & reces-
25 sit? * ignoras Abner filium Ner,
quoniam ad hoc venit ad te vt de-
ciperet te, & sciret exitum tuum,
& introitum tuum, & nosset om-
26 nia quæ agis? * Egressus itaque
Ioab a Dauid, misit nuncios post
Abner, & reduxit eum a cisterna
27 Sira, ignorante Dauid. * Cumq.
redijsset Abner in Hebron, seor-
sum adduxit eum Ioab ad mediũ
portæ, vt loqueretur ei, in dolo:
& percussit illum ibi in inguine,
& mortuus est in vltionem san-
28 guinis Asael fratris eius. * Quod
cum audisset Dauid rem iam ge-
stam, ait: Mundus ego sum, &
regnum meum apud Dominum
vsque in sempiternum a sanguine
29 Abner filij Ner, * & veniat super
caput Ioab, & super omnem do-
F mum patris eius: nec deficiat de
domo Ioab fluxum seminis susti-
nens, & leprosus, & tenens fu-
sum, & cadens gladio, & indigens
30 pane. * Igitur Ioab & Abisai fra-
ter eius interfecerunt Abner, eo
quod occidisset Asael fratrem eo-
31 rum in Gabaon in prælio. * Dixit
autem Dauid ad Ioab, & ad om-
nem populum, qui erat cum eo:
Scindite vestimenta vestra, & ac-
cingimini saccis, & plangite ante
exequias Abner. porro rex Dauid
32 sequebatur feretrum. * Cumq.
sepelissent Abner in Hebron, le-
uauit rex Dauid vocem suam, &
fleuit super tumulũ Abner: fleuit
33 autem & omnis populus. * Plan-
G gensq. rex & lugẽs Abner, ait: Ne-
quaquam vt mori solent ignaui,
34 mortuus est Abner. * Manus tuæ
ligatæ non sunt, & pedes tui non
sunt compedibus aggrauati: sed
sicut solent cadere coram filijs ini-
quitatis, sic corruisti. Cõgeminãsq.
omnis populus fleuit super eum.
35 * Cumq. venisset vniuersa multi-
tudo cibum capere cum Dauid,
clara adhuc die iurauit Dauid, di-
cens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc
addat, si ante occasum solis gusta-
uero panem vel aliud quidquam.
36 * Omnisq. populus audiuit, & pla-
cuerunt eis cuncta quæ fecit rex in
37 cõspectu totius populi. * & cogno-
uit omne vulgus, & vniuersus Is-
rael in die illa quoniam non actũ
fuisset a rege vt occideretur Ab-
38 ner filius Ner. * Dixit quoque

rex ad seruos suos: Num ignoratis quoniam princeps & maximus
cecidit hodie in Israel? * Ego au- 39
tem adhuc delicatus, & vnctus rex: porro viri isti filij Saruiæ duri sunt mihi: retribuat Dominus facienti malum iuxta malitiam suam.

CAP. IIII.

AVdiuit autem Isboseth filius 1
Saul quòd cecidisset Abner A
in Hebron: & dissolutæ sunt manus eius, omnisq; Israel perturbatus est. * Duo autem viri prin- 2
cipes latronum erant filio Saul, nomen vni Baana, & nomen alteri Rechab, filij Remmon Berothitæ de filijs Beniamin: siquidem & Beroth reputata est in Beniamin. * & fugerunt Berothitæ 3
in Gethaim, fueruntq. ibi aduenæ vsque ad tempus illud. * Erat 4
autem Ionathæ filio Saul filius de- B
bilis pedibus: quinquennis enim fuit, quando venit nuncius de Saul & Ionatha ex Iezrahel. tollens itaque eum nutrix sua, fugit: cumq. festinaret vt fugeret, cecidit, & claudus effectus est: habuitq. vocabulum Miphiboseth.
* Venientes igitur filij Remmon 5
Berothitæ, Rechab & Baana, ingressi sunt feruente die domum Isboseth: qui dormiebat super stratum suum meridie. Et ostiaria domus purgans triticum, ob-
dormiuit. * Ingressi sunt autem 6
domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine Rechab & Baana frater
eius, & fugerunt. * Cum autem 7
ingressi fuissent domum, ille dor- C
miebat super lectum suum in conclaui, & percutientes interfecerunt eum: sublatoq. capite eius, abierunt per viam deserti tota
nocte, * & attulerunt caput Is- 8
boseth ad Dauid in Hebron: dixeruntq. ad regem: Ecce caput Isboseth filij Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam: & dedit Dominus domino meo regi vltionem hodie de Saul, & de semine
eius. * Respondens autem Dauid 9
Rechab, & Baana fratri eius, filijs Remmon Berothitæ, dixit ad eos: Viuit Dominus, qui eruit animã
‖ 1.1.b.14 meam de omni angustia, * ‖ quo- 10
D niam eum, qui annunciauerat mihi, & dixerat: Mortuus est Saul: qui putabat se prospera nunciare, tenui, & occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem
11 dare pro nuncio. * Quanto magis nunc cum homines impij interfecerunt virum innoxium in domo sua, super lectum suum, non quæram sanguinem eius de manu vestra, & auferam vos de
12 terra? * Præcepit itaque Dauid pueris suis, & interfecerunt eos: præcidentesq; manus & pedes eorum, suspenderunt eos super piscinam in Hebron: caput autem Isboseth tulerunt, & sepelierunt in sepulchro Abner in Hebron.

CAP. V.

1 ET venerunt vniuersæ tribus
A Israel ad Dauid in Hebron,
dicentes: ‖ Ecce nos, os tuum, ‖ 1.Par.11.
2 & caro tua sumus. * Sed & heri & a.1
nudiustertius cum esset Saul rex super nos, tu eras educens & reducens Israel: dixit autem Dominus ad te: Tu pasces populum meum Israel, & tu eris dux super
3 Israel. * Venerunt quoque & seniores Israel ad regem in Hebron, & percussit cum eis rex Dauid fœdus in Hebron coram Domino: vnxeruntq. Dauid in regem super
4 Israel. * Filius triginta annorum erat Dauid, cum regnare cœpisset, ‖ & quadraginta annis re- ‖ 3.Reg.2.
5 gnauit. * In Hebron regnauit su- b.11
per Iudam septẽ annis & sex mensibus: in Ierusalem autem regnauit triginta tribus annis super om-
6 nem Israel & Iudam. * Et abijt rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Ierusalem, ad Iebusæum habitatorem terræ: dictumq. est Dauid ab eis: Nõ ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos di-
B centes: Non ingredietur Dauid
7 huc. * Cepit autem Dauid arcem
8 Sion, hæc est ciuitas Dauid. * Proposuerat enim Dauid in die illa præmium, qui percussisset Iebusæum, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cæcos & claudos odientes animam Dauid. idcirco dicitur in prouerbio: Cæcus & claudus non intrabunt in tem-
9 plum. * Habitauit autem Dauid in arce, & vocauit eam, Ciuitatem

tem Dauid: & ædificauit per gy-
rum a Mello & intrinsecus. * Et 10
ingrediebatur proficiens atque
succrescens, & Dominus Deus
‖ 1.Par. 14. a. 1 exercituum erat cum eo. * ‖ Mi- 11
sit quoque Hiram rex Tyri nun-
cios ad Dauid, & ligna cedrina,
& artifices lignorum, artificesq.
lapidum ad parietes: & ædifica-
uerunt domum Dauid. * Et co- 12
gnouit Dauid quoniam confirmas-
set eum Dominus regem super Is-
rael, & quoniam exaltasset regnũ
eius super populum suum Israel. C
‖ 1.Par.3.a.1 * ‖ Accepit ergo Dauid adhuc con- 13
cubinas & vxores de Ierusalem,
postquam venerat de Hebron: na-
tiq. sunt Dauid & alij filij & filiæ:
* & hæc nomina eorum, qui nati 14
sunt ei in Ierusalem, Samua, &
Sobab, & Nathan, & Salomon,
* & Iebahar, & Elisua, & Nepheg, 15
* & Iaphia, & Elisama, & Elioda, 16
& Eliphaleth. * Audierunt ergo 17
Philisthijm quòd vnxissent Dauid
in regem super Israel: & ascende-
runt vniuersi vt quærerent Dauid:
quod cum audisset Dauid, descen-
‖ 1. Par. 14. b. 10 dit in præsidium. * ‖ Philisthijm 18
autem venientes diffusi sunt in
Valle Raphaim. * & consuluit 19
Dauid Dominum, dicens: Si ascẽ-
dam ad Philisthijm? & si dabis
eos in manu mea? Et dixit Do-
minus ad Dauid: Ascende, quia
tradens dabo Philisthijm in manu
‖ Isai.28.b.21 tua. * ‖ Venit ergo Dauid in Baal 20
Pharasim, & percussit eos ibi, & D
dixit: Diuisit Dominus inimicos
meos coram me, sicut diuiduntur
aquæ: Propterea vocatum est no-
men loci illius, Baal Pharasim.
* Et reliquerunt ibi sculptilia sua: 21
quæ tulit Dauid, & viri eius. * Et 22
addiderunt adhuc Philisthijm vt
ascenderent, & diffusi sunt in Val-
le Raphaim. * Consuluit autem 23
Dauid Dominum: Si ascendam
contra Philisthæos, & tradas eos
in manus meas? Qui respondit:
Non ascendas contra eos, sed gyra
post tergum eorum, & venies ad
eos ex aduerso pyrorum. * Et cum 24
audieris sonitum gradientis in ca-
cumine pyrorum, tunc inibis præ-
lium: quia tunc egredietur Do-
minus ante faciem tuam, vt per-
cutiat castra Philisthijm. * Fecit 25
itaque Dauid sicut præceperat ei
Dominus, & percussit Philisthijm
de Gabaa, vsque dum venias
Gezer.

CAP. VI.

1 A Congregauit autem rursum
Dauid omnes electos ex Israel
2 triginta millia. * ‖ Surrexitq. Da- ‖ 1.Par. 13. b. 5
uid, & abijt, & vniuersus popu-
lus, qui erat cum eo de viris Iu-
da, vt adducerent arcam Dei, su-
per quam inuocatum est nomen
Domini exercituum, sedentis in
3 cherubim super eam. * Et impo-
suerunt arcam Dei super plaustrũ
nouum: tuleruntq. eam de domo
Abinadab, qui erat in Gabaa:
Oza autem, & Ahio filij Abina-
dab, minabant plaustrum nouũ.
4 * ‖ Cumq. tulissent eam de domo ‖ 1.Reg. 7. a. 1
Abinadab, qui erat in Gabaa, cu-
stodiens arcam Dei, Ahio præce-
5 debat arcam. * Dauid autem, &
omnis Israel ludebant coram Do-
mino in omnibus lignis fabrefa-
ctis, & citharis & lyris & tympa-
6 nis & sistris & cymbalis. * Post-
quam autem venerunt ad Aream
Nachon, extendit Oza manum
ad arcam Dei, & tenuit eam:
quoniam calcitrabant boues, &
7 declinauerunt eam. * Iratusq. est
B indignatione Dominus contra
Ozam, & percussit eum super te-
meritate: qui mortuus est ibi iux-
8 ta arcam Dei. * ‖ Contristatus est ‖ 1.Par. 13. b. 11
autem Dauid eo quod percussis-
set Dominus Ozam, & vocatum
est nomen loci illius: Percussio
9 Ozæ vsque in diem hanc. * Et
extimuit Dauid Dominum in die
illa, dicens: Quo modo ingre-
10 dietur ad me arca Domini? * Et
noluit diuertere ad se arcam Do-
mini in ciuitatem Dauid: sed di-
uertit eam in domum Obededom
11 Gethæi. * Et habitauit arca
Domini in domo Obededom
Gethæi tribus mensibus: & bene-
dixit Dominus Obededom, & om-
12 nem domum eius. * ‖ Nuncia- ‖ 1.Par.15. d. 25
tumq. est regi Dauid quòd bene-
dixisset Dominus Obededom,
& omnia eius propter arcam Dei.
Abijt ergo Dauid, & adduxit ar-
cam Dei de domo Obededom in
ciuitatem Dauid cum gaudio: &
erant cum Dauid septem chori,
13 & victima vituli. * Cumq. tran- ‖ 1. Par.15. d. 26
scendissent qui portabant arcam
Domi-

Domini sex passus, immolabat C
bouem & arietem, * & Dauid sal- 14
tabat totis viribus ante Dominũ.
porro Dauid erat accinctus ephod
lineo. * Et Dauid, & omnis do- 15
mus Israel ducebant arcam testa-
menti Domini, in iubilo, & in
clangore buccinæ. * Cumq. in- 16
trasset arca Domini in ciuitatem
Dauid, Michol filia Saul prospi-
ciens per fenestram, vidit regem
Dauid subsilientem, atque saltan-
tem coram Domino: & despexit
eum in corde suo. * Et introdu- 17
xerunt arcam Domini, & impo-
suerunt eam in loco suo in medio
tabernaculi, quod tetenderat ei
Dauid: & obtulit Dauid holo-
causta, & pacifica coram Domi-
no. * Cumq. complesset offerens 18
holocausta & pacifica, benedixit
populo in nomine Domini exer-
cituum. * Et partitus est vniuersæ 19
multitudini Israel tam viro quàm
mulieri singulis collyridam panis
vnam, & assaturam bubulæ carnis D
vnam, & similam frixam oleo:
& abijt omnis populus, vnusquis-
que in domum suam. * Reuer- 20
susq. est Dauid vt benediceret do-
mui suæ: & egressa Michol filia
Saul in occursum Dauid, ait:
Quàm gloriosus fuit hodie rex Is-
rael discooperiens se ante ancillas
seruorum suorum, & nudatus est,
quasi si nudetur vnus de scurris.
* Dixitq. Dauid ad Michol: An- 21
te Dominum, qui elegit me po-
tius quàm patrem tuum, & quàm
omnem domum eius, & præcepit
mihi vt essem dux super populum
Domini in Israel, * & ludam, & 22
vilior fiam plus quàm factus sum:
& ero humilis in oculis meis: &
cum ancillis, de quibus locuta es,
gloriosior apparebo. * Igitur Mi- 23
chol filiæ Saul non est natus filius
vsque in diem mortis suæ.

CAP. VII.

FActum est autem cum sedisset 1
rex in domo sua, & Dominus A
dedisset ei requiem vndique ab
vniuersis inimicis suis, * dixit ad 2
|| 1. Par. 17. a. 1 Nathan prophetam: || Videsne
quod ego habitem in domo cedri-
na, & arca Dei posita sit in medio
pellium? * Dixitq. Nathan ad re- 3
gem: Omne quod est in corde
tuo, vade fac: quia Dominus te-
4 cum est. * Factum est autem in
illa nocte: & ecce sermo Domini
5 ad Nathan, dicens: * Vade, & lo-
quere ad seruum meum Dauid:
Hæc dicit Dominus: Numquid
tu ædificabis mihi domum ad ha-
6 bitandum? * Neque enim habi-
taui in domo ex die illa, qua edu-
xi filios Israel de Terra Ægypti,
vsque in diem hanc: sed ambula-
bam in tabernaculo, & in tento-
7 rio. * Per cuncta loca, quæ transi-
ui cum omnibus filijs Israel, num-
quid loquens locutus sum ad vnũ
de tribubus Israel, cui præcepi,
vt pasceret populum meum Israel,
dicens: Quare non ædificastis mi-
8 hi domum cedrinam? * Et nunc
hæc dices seruo meo Dauid: Hæc
B dicit Dominus exercituum: || Ego || 1̄6. 1. Reg.
tuli te de pascuis sequentem gre- b. 11
ges, vt esses dux super populum Ps. 77. g. 76
9 meum Israel: * & fui tecum in
omnibus vbicumque ambulasti,
& interfeci vniuersos inimicos
tuos a facie tua: feciq. tibi nomen
grande, iuxta nomen magnorum,
10 qui sunt in terra. * Et ponam
locum populo meo Israel, & plan-
tabo eum, & habitabit sub eo, &
non turbabitur amplius: nec ad-
dent filij iniquitatis vt affligant eũ
11 sicut prius, * ex die qua constitui
iudices super populum meum Is-
rael: & requiem dabo tibi ab om-
nibus inimicis tuis. prædicitq. ti-
bi Dominus, quod domum faciat
12 tibi Dominus. * || Cumq. com- || 3. Reg. 8.
pleti fuerint dies tui, & dormieris b. 19
cum patribus tuis, suscitabo se-
men tuum post te, quod egredie-
tur de vtero tuo, & firmabo regnũ
13 eius. * || ipse ædificabit domum || 3. Reg. 5.
nomini meo, & stabiliam thro- a. 5
num regni eius vsque in sempiter-
14 num. * || Ego ero ei in patrem, || 1. Par. 22.
& ipse erit mihi in filium: qui si c. 10
inique aliquid gesserit, arguam
eum in virga virorum, & in plagis
15 filiorum hominum. * || Miseri- || Ps. 88. a.
cordiam autem meam non aufe- 33
ram ab eo, sicut abstuli a Saul,
16 quem amoui a facie mea. * Et fi-
C delis erit domus tua, & regnum
tuum vsque in æternum ante fa-
ciem tuam, & || thronus tuus erit || Heb. 1. b.
17 firmus iugiter. * Secundum om- 8
nia verba hæc, & iuxta vniuer-
sam visionem istam, sic locutus est

Nathan

Nathan ad Dauid. * Ingressus est 18
autem rex Dauid, & sedit coram
Domino, & dixit: Quis ego sum
Domine Deus, & quæ domus
mea, quia adduxisti me huc usque?
* Sed & hoc parum visum est in 19
conspectu tuo Domine Deus, nisi
loquereris etiam de domo serui
tui in longinquum: ista est enim
lex Adam, Domine Deus. * Quid 20
ergo addere poterit adhuc Dauid,
vt loquatur ad te? tu enim scis ser-
uum tuum Domine Deus. * Pro- 21
pter verbum tuum, & secundum
cor tuum fecisti omnia magnalia
hæc, ita vt notum faceres seruo
tuo. * Idcirco magnificatus es 22
Domine Deus, quia non est simi-
lis tui, neque est Deus extra te,
in omnibus quæ audiuimus auri-
bus nostris. * Quæ est autem, 23
vt populus tuus Israel, gens in ter-
ra, propter quam iuit Deus, vt
redimeret eam sibi in populum,
& poneret sibi nomen, faceretq. D
eis magnalia, & horribilia super
terram, a facie populi tui, quem
redemisti tibi ex Ægypto, gentem,
& deum eius. * Firmasti enim ti- 24
bi populum tuum Israel in popu-
lum sempiternum: & tu Domine
Deus factus est eis in Deũ. * Nunc 25
ergo Domine Deus verbum, quod
locutus es super seruum tuum,
& super domum eius, suscita in
sempiternum: & fac sicut locutus
es, * vt magnificetur nomen tuũ 26
vsque in sempiternum, atque
dicatur: Dominus exercituum,
Deus super Israel. Et domus ser-
ui tui Dauid erit stabilita coram
Domino, * quia tu Domine exer- 27
cituum Deus Israel reuelasti au-
rem serui tui, dicens: Domum
ædificabo tibi: propterea inuenit
seruus tuus cor suum vt oraret te
oratione hac. * Nunc ergo Do- 28
mine Deus, tu es Deus, & verba
tua erunt vera: locutus es enim
ad seruum tuum bona hæc. * In- 29
cipe ergo, & benedic domui serui
tui, vt sit in sempiternum coram
te: quia tu Domine Deus locutus
es, & benedictione tua benedi-
cetur domus serui tui in sempi-
ternum.

CAP. VIII.

FActum est autem post hæc per- 1
cussit Dauid Philisthijm, & A
humiliauit eos, & tulit Dauid 1.Par.18. a.1
Frenum tributi de manu Phili-
2 sthijm. * Et percussit Moab, &
mensus est eos funiculo, coæquans
terræ: mensus est autem duos fu-
niculos, vnum ad occidendum,
& vnum ad viuificandum: fa-
ctusq. est Moab Dauid seruiẽs sub
3 tributo. * Et percussit Dauid Adar-
ezer filium Rohob regem Soba,
quando profectus est vt domina-
retur super flumen Euphraten.
4 * Et captis Dauid ex parte eius
B mille septingentis equitibus, &
viginti millibus peditum, subner-
uauit omnes iugales curruum:
dereliquit autem ex eis centum
5 currus. * Venit quoque Syria Da-
masci, vt præsidium ferret Adar-
ezer regi Soba: & percussit Dauid
de Syria viginti duo millia viro-
6 rum. * Et posuit Dauid præsidiũ
in Syria Damasci: factaq. est Syria
Dauid seruiens sub tributo: serua-
uitq. Dominus Dauid in omnibus
7 ad quæcumque profectus est. * Et
tulit Dauid arma aurea, quæ ha-
bebant serui Adarezer, & detulit
8 ea in Ierusalem. * Et de Bete, &
de Beroth ciuitatibus Adarezer
tulit rex Dauid æs multum nimis.
9 * Audiuit autem Thou rex Emath,
quod percussisset Dauid omne ro-
10 bur Adarezer, * & misit Thou Io-
ram filium suum ad regem Da-
uid, vt salutaret eum congratu-
lans, & gratias ageret: eo quod
C expugnasset Adarezer, & percussis-
set eum. Hostis quippe erat Thou
Adarezer, & in manu eius erant
vasa aurea, & vasa argentea, &
11 vasa ærea: * quæ & ipsa sanctifica-
uit rex Dauid Domino cum ar-
gento & auro, quæ sanctificaue-
rat de vniuersis gentibus, quas
12 subegerat * de Syria, & Moab, &
filijs Ammon, & Philisthijm, &
Amalec, & de manubijs Adarezer
13 filij Rohob regis Soba. * Fecit
quoque sibi Dauid nomen cum
reuerteretur capta Syria in Valle
D Salinarum, cæsis decem & octo
14 millibus: * & posuit in Idumæa
custodes, statuitq. præsidium: &
facta est vniuersa Idumæa seruiens
Dauid. & seruauit Dominus Da-
uid in omnibus ad quæcumque
15 profectus est. * Et regnauit Da-
uid super omnem Israel: faciebat
quoque Dauid iudicium & iusti-
tiam

tiam omni populo suo. * Ioab 16
autem filius Saruiæ erat super exer-
citum: porro Iosaphat filius Ahi-
lud erat à commentarijs: * & Sa- 17
doc filius Achitob, & Achimelech
filius Abiathar, erant sacerdotes:
& Saraias, scriba: * Banaias au- 18
tem filius Ioiadæ super cerethi &
phelethi: filij autem Dauid sacer-
dotes erant.

CAP. IX.

ET dixit Dauid: Putasne est 1
aliquis qui remanserit de A
domo Saul, vt faciam cum eo mi-
sericordiam propter Ionathan?
* Erat autem de domo Saul, seruus 2
nomine Siba: quem cum vocasset
rex ad se, dixit ei: Tune es Siba?
Et ille respondit: Ego sum seruus
tuus. * Et ait rex: Numquid su- 3
perest aliquis de domo Saul, vt fa-
ciam cum eo misericordiam Dei?
Dixitq. Siba regi: Superest filius
Ionathæ, debilis pedibus. * Vbi, 4
inquit, est? Et Siba ad regem, B
Ecce, ait, in domo est Machir filij
Ammiel in Lodabar. * Misit er- 5
go rex Dauid, & tulit eum de do-
mo Machir filij Ammiel de Lo-
dabar. * Cum autem venisset 6
Miphiboseth filius Ionathæ filij
Saul ad Dauid, corruit in faciem
suam, & adorauit. Dixitq. Da-
uid: Miphiboseth? Qui respondit:
Adsum seruus tuus. * Et ait ei 7
Dauid: Ne timeas, quia faciens
faciam in te misericordiam pro-
pter Ionathan patrem tuum, & re-
stituam tibi omnes agros Saul pa-
tris tui, & tu comedes panem in C
mensa mea semper. * Qui ado- 8
rans eum, dixit: Quis ego sum
seruus tuus, quoniam respexisti
super canem mortuum similem
mei? * Vocauit itaque rex Sibam 9
puerum Saul, & dixit ei: Omnia
quæcumque fuerunt Saul, & vni-
uersam domum eius, dedi filio
domini tui. * Operare igitur ei 10
terram tu, & filij tui, & serui tui: D
& inferes filio domini tui cibos vt
alatur: Miphiboseth autẽ filius do-
mini tui comedet semper panem
super mensam meã. Erant autem
Sibæ quindecim filij, & viginti
serui. * Dixitq. Siba ad regem: 11
Sicut iussisti domine mi rex seruo
suo, sic faciet seruus tuus: & Mi-
phiboseth comedet super men-
sam meam, quasi vnus de
12 filijs regis. * Habebat autem Mi-
phiboseth filium paruulum no-
mine Micha: omnis vero cogna-
tio domus Sibæ seruiebat Miphi-
13 boseth. * Porro Miphiboseth ha-
bitabat in Ierusalem: quia de
mensa regis iugiter vescebatur: &
erat claudus vtroque pede.

CAP. X.

1 FActum est autem post hæc, vt
A moreretur rex filiorum Am-
mon, & regnauit Hanon filius eius
2 pro eo. * Dixitq. Dauid: || Faciam || 1. Par. 19. a. 2
misericordiam cum Hanon filio
Naas, sicut fecit pater eius mecum
misericordiam. Misit ergo Dauid,
consolans eum per seruos suos su-
per patris interitu. Cum autem
venissent serui Dauid in terram
3 filiorum Ammon, * dixerunt
principes filiorum Ammon ad Ha-
non dominum suum: Putas quòd
propter honorem patris tui mise-
rit Dauid ad te consolatores, &
non ideo vt inuestigaret, & explo-
raret ciuitatem, & euerteret eam,
misit Dauid seruos suos ad te?
4 * Tulit itaque Hanon seruos Da-
uid, rasitq. dimidiam partem
barbæ eorum, & præscidit vestes
B eorum medias vsque ad nates, &
5 dimisit eos. * Quod cum nuncia-
tũ esset Dauid, misit in occursum
eorum: erant enim viri confusi
turpiter valde, & mandauit eis Da-
uid: Manete in Iericho, donec
crescat barba vestra, & tunc re-
6 uertimini. * Videntes autem filij
Ammon quod iniuriam fecissent
Dauid, miserunt, & conduxerunt
mercede Syrum Rohob, & Syrum
Soba, viginti millia peditum, &
a rege Maacha mille viros, & ab
Istob duodecim millia virorum.
7 * Quod cum audisset Dauid, misit
Ioab & omnem exercitum bella-
8 torum. * Egressi sunt ergo filij
Ammon, & direxerunt aciem an-
te ipsum introitum portæ: Syrus
autem Soba, & Rohob, & Istob,
& Maacha seorsum erant in cam-
9 po. * Videns igitur Ioab quod
præparatum esset aduersum se
prælium, & ex aduerso & post
tergum, elegit ex omnibus electis
Israel, & instruxit aciem contra

Syrum:

Syrum: * reliquam autem partem 10
populi tradidit Abisai fratri suo, C
qui direxit aciem aduersus filios
Ammon. * Et ait Ioab: Si præ- 11
ualuerint aduersum me Syri, eris
mihi in adiutorium: si autem filij
Ammon præualuerint aduersum
te, auxiliabor tibi. * Esto ⌒vir 12
fortis, & pugnemus pro populo
nostro, & ciuitate Dei nostri: Do-
minus autem faciet quod bonum
est in conspectu suo. * Iniit ita- 13
que Ioab & populus qui erat cum
eo, certamen contra Syros: qui
statim fugerunt a facie eius. * Fi- 14
lij autem Ammon videntes quia
fugissent Syri, fugerunt & ipsi a
facie Abisai, & ingressi sunt ciui-
tatem: reuersusq. est Ioab a filijs
Ammon, & venit Ierusalem.
* Videntes igitur Syri quoniam 15
corruissent coram Israel, congre- D
gati sunt pariter. * Misitq. Adar- 16
ezer, & eduxit Syros, qui erant
trans fluuium, & adduxit eorum
exercitum: Sobach autem, magi-
ster militiæ Adarezer, erat prin-
ceps eorum. * Quod cum nun- 17
ciatum esset Dauid, contraxit om-
nem Israelem, & transiuit Iorda-
nem, venitq. in Helam: & dire-
xerunt aciem Syri ex aduerso Da-
uid, & pugnauerunt contra eum.
* Fugeruntq. Syri a facie Israel, & 18
occidit Dauid de Syris septingen-
tos currus, & quadraginta millia
equitum: & Sobach principem
militiæ percussit: qui statim mor-
tuus est. * Videntes autem ⌒vni- 19
uersi reges, qui erant in præsidio
Adarezer, se victos esse ab Israel,
expauerunt & fugerunt quinqua-
ginta & octo millia coram Israel.
Et fecerunt pacem cum Israel: &
seruierunt eis, timueruntq. Syri
auxilium præbere vltra filijs Am-
mon.

CAP. XI.

‖ 1.Par.20. a.1

FActum est autem, ‖ vertente 1
anno, eo tempore quo solent A
reges ad bella procedere, misit
Dauid Ioab, & seruos suos cum
eo, & vniuersum Israel, & ⌒va-
stauerunt filios Ammon, & obse-
derunt Rabba: Dauid autem re-
mansit in Ierusalem. * Dum hæc 2
agerentur, accidit vt surgeret Da-
uid de strato suo post meridiem,
& deambularet in solario domus
regiæ: viditq. mulierem se la-
uantem, ex aduerso super sola-
rium suum: erat autem mulier
3 pulchra valde. * Misit ergo rex,
& requisiuit quæ esset mulier.
Nunciatumq. est ei quod ipsa es-
set Bethsabee filia Eliam, ⌒vxor
4 Vriæ Hethæi. * Missis itaque Da-
uid nuncijs, tulit eam. quæ cum
ingressa esset ad illum, dormiuit
cum ea: ‖ statimq. sanctificata est ‖ Leu.15.d.
5 ab immunditia sua: * & reuersa 18
est in domum suam concepto fœ-
tu. Mittensq. nunciauit Dauid,
6 & ait: Concepi. * Misit autem
Dauid ad Ioab, dicens: Mitte
ad me Vriam Hethæum. Misitq.
7 Ioab Vriam ad Dauid. * Et venit
Vrias ad Dauid. Quæsiuitq. Da-
uid quam recte ageret Ioab, & po-
B pulus, & quomodo administrare-
8 tur bellum. * & dixit Dauid ad
Vriam: Vade in domum tuam,
& laua pedes tuos. Et egressus est
Vrias de domo regis, secutusq. est
9 eum cibus regius. * Dormiuit
autem Vrias ante portam domus
regiæ cum alijs seruis domini sui,
& non descēdit ad domum suam.
10 * Nunciatumq. est Dauid a dicen-
tibus: Non iuit Vrias in domum
suam. Et ait Dauid ad Vriam:
Numquid non de via venisti? qua-
re non descendisti in domum
11 tuam? * Et ait Vrias ad Dauid:
Arca Dei & Israel & Iuda habi-
tant in papilionibus, & dominus
meus Ioab, & serui domini mei
super faciem terræ manent: & ego
ingrediar domum meam, vt co-
medam & bibam, & dormiam
cum vxore mea? per salutem tuā,
& per salutem animæ tuæ non
12 faciam rem hanc. * Ait ergo Da-
uid ad Vriam: Mane hic etiam
hodie, & cras dimittam te. Mansit
Vrias in Ierusalem in die illa &
13 altera: * & vocauit eum Dauid vt
comederet coram se & biberet, &
inebriauit eum: qui egressus ve-
spere, dormiuit in strato suo cum
C seruis domini sui, & in domum
14 suam non descendit. * Factum
est ergo mane, & scripsit Dauid
epistolam ad Ioab: misitq. per
15 manum Vriæ, * scribens in epi-
stola: Ponite Vriam ex aduerso
belli, vbi fortissimum est prœliū:
& derelinquite eum, vt percussus
intereat.

intereat. * Igitur cum Ioab obsi- 16
deret vrbem, posuit Vriam in lo-
co vbi sciebat viros esse fortissi-
mos. * Egressiq. viri de ciuitate, 17
bellabant aduersum Ioab, & ceci-
derunt de populo seruorum Da-
uid, & mortuus est etiam Vrias
Hethæus. * Misit itaque Ioab, & 18
nunciauit Dauid omnia verba
prælij: * præcepitq. nuncio, di- 19
cens: Cum compleueris vniuer-
sos sermones belli ad regem, * si 20
eum videris indignari, & dixerit:
Quare accessistis ad murum, vt
præliaremini? an ignorabatis quòd
multa desuper ex muro tela mit-
tantur? * Quis percussit Abime- 21
|| Iud.9.g.11 lech filium Ierobaal? || nonne
mulier misit super eum fragmen
molæ de muro, & interfecit eum
in Thebes? quare iuxta murum
accessistis? dices: Etiam seruus
tuus Vrias Hethæus occubuit. D
* Abijt ergo nuncius, & venit, & 22
narrauit Dauid omnia quæ ei præ-
ceperat Ioab. * Et dixit nuncius 23
ad Dauid: Præualuerunt aduer-
sum nos viri, & egressi sunt ad
nos in agrum: nos autem facto
impetu persecuti eos sumus vsque
ad portam ciuitatis. * Et direxe- 24
rũt iacula sagittarij ad seruos tuos
ex muro desuper: mortuiq. sunt
de seruis regis, quinetiam seruus
tuus Vrias Hethæus mortuus est.
* Et dixit Dauid ad nuncium: Hæc 25
dices Ioab: Non te frangat ista
res: varius enim euentus est belli,
nunc hunc, & nunc illum consu-
mit gladius: conforta bellatores
tuos aduersus vrbem, vt destruas
eam, & exhortare eos. * Audiuit 26
autem vxor Vriæ, quòd mortuus
esset Vrias vir suus, & planxit eũ.
* Transacto autem luctu misit Da- 27
uid, & introduxit eam in domum
suam, & facta est ei vxor, pepe-
ritq. ei filium: & displicuit ver-
bum hoc, quod fecerat Dauid, co-
ram Domino.

CAP. XII.

Misit ergo Dominus Nathan 1
ad Dauid: qui cum venisset A
ad eum, dixit ei: Duo viri erant
in ciuitate vna, vnus diues, & al-
ter pauper. * Diues habebat oues, 2
& boues plurimos valde. * Pau- 3
per autem nihil habebat omnino,
præter ouem vnam paruulam, quã
emerat, & nutrierat, & quæ creue-
rat apud eum cum filijs eius simul,
de pane illius comedens, & de cali-
ce eius bibens, & in sinu illius dor-
4 miens: eratq. illi sicut filia. * Cum
autem peregrinus quidam venisset
ad diuitem, parcens ille sumere
de ouibus & de bobus suis, vt
exhiberet conuiuium peregrino
illi, qui venerat ad se, tulit ouem
viri pauperis, & præparauit cibos
5 homini qui venerat ad se. * Ira-
B tus autem indignatione Dauid ad-
uersus hominem illum nimis, di-
xit ad Nathan: Viuit Dominus,
quoniam filius mortis est vir qui
6 fecit hoc. * || Ouem reddet in qua- || Exo.22.a.
druplum, eo quòd fecerit verbum 1
7 istud, & non pepercerit. * Dixit
autem Nathan ad Dauid: Tu es
ille vir. Hæc dicit Dominus Deus
Israel: Ego vnxi te in regem super
Israel, & ego erui te de manu Saul,
8 * & dedi tibi domum domini tui,
& vxores domini tui in sinu tuo,
dediq. tibi domum Israel & Iuda:
& si parua sunt ista, adijciam tibi
9 multo maiora. * Quare ergo con-
C tempsisti verbum Domini vt fa-
ceres malum in conspectu meo?
Vriam Hethæum percussisti gla-
dio, & vxorem illius accepisti in
vxorem tibi, & interfecisti eum
10 gladio filiorum Ammon. * Quam
ob rem non recedet gladius de
domo tua vsque in sempiternum,
eo quòd despexeris me, & tuleris
vxorem Vriæ Hethæi, vt esset vxor
11 tua. * Itaque hæc dicit Dominus:
Ecce, ego suscitabo super te ma-
lum de domo tua, & tollam vxo-
res tuas in oculis tuis, & || dabo || J.16.d.22
proximo tuo, & dormiet cum
vxoribus tuis in oculis Solis hu-
12 ius. * Tu enim fecisti absconditè:
ego autem faciam verbum istud in
conspectu omnis Israel, & in con-
13 spectu Solis. * Et dixit Dauid ad
Nathan: Peccaui Domino. Di-
xitq. Nathan ad Dauid: || Domi- || Eccli.47.b.
A nus quoque transtulit peccatum 13
14 tuum: non morieris. * Verumta-
men, quoniam blasphemare feci-
sti inimicos Domini, propter ver-
D bum hoc, filius, qui natus est ti-
15 bi, morte morietur. * Et reuer-
sus est Nathan in domum suam.
Percussit quoque Dominus paruu-
lum, quem pepererat vxor Vriæ

Dauid, & desperatus est. * Depre- 16
catusq. est Dauid Dominum pro
paruulo : & ieiunauit Dauid ieiu-
nio, & ingressus seorsum, iacuit
super terram. * Venerunt autem 17
seniores domus eius, cogentes eum
vt surgeret de terra : qui noluit,
nec comedit cum eis cibum.* Ac- 18
cidit autem die septima vt morere-
tur infans : timueruntq. serui Da-
uid nunciare ei quòd mortuus es-
set paruulus. dixerunt enim : Ecce
cum paruulus adhuc viueret, lo-
quebamur ad eum, & non audie-
bat vocem nostram : quanto ma-
gis si dixerimus, Mortuus est puer,
se affliget? * Cum ergo Dauid vi- 19
disset seruos suos mussitantes, in- E
tellexit quòd mortuus esset infan-
tulus: dixitq. ad seruos suos: Num
mortuus est puer? Qui responde-
runt ei : Mortuus est. * Surrexit 20
ergo Dauid de terra : & lotus vn-
ctusq. est : cumq. mutasset veste,
ingressus est domum Domini : &
adorauit, & venit in domum suã,
petiuitq. vt ponerent ei panem,
& comedit. * Dixerunt autem 21
ei serui sui : Quis est sermo, quem
fecisti? propter infantem, cum
adhuc viueret, ieiunasti & flebas:
mortuo autem puero, surrexisti,
& comedisti panem. * Qui ait : 22
Propter infantem, dum adhuc vi- F
ueret, ieiunaui & fleui : dicebam
enim: Quis scit si forte donet eum
mihi Dominus, & viuat infans?
* Nunc autem quia mortuus est, 23
quare ieiunem? Numquid potero
reuocare eum amplius? ego vadam
dam magis ad eum : ille vero non
reuertetur ad me. * Et consolatus 24
est Dauid Bethsabee vxorem suã,
ingressusq. ad eam, dormiuit cum
ea : quæ genuit filium, & vocauit
nomen eius Salomon, & Domi-
nus dilexit eum. * Misitq. in ma- 25
nu Nathan prophetæ, & vocauit
nomen eius, Amabilis Domino,
eo quòd diligeret eum Dominus.
a 1. Par. 20. a. 1 * a Igitur pugnabat Ioab contra 26
Rabbath filiorum Ammon, & ex-
pugnabat vrbem regiam. * Mi- 27
sitq. Ioab nuncios ad Dauid, di-
cens : Dimicaui aduersum Rab-
bath, & capienda est Vrbs aqua- G
rum. * Nunc igitur congrega re- 28
liquam partem populi, & obside
ciuitatem, & cape eam : ne, cum
a me vastata fuerit vrbs, nomini
29 meo ascribatur victoria. * Con-
gregauit itaque Dauid omnem po-
pulum, & profectus est aduersum
Rabbath : cumq. dimicasset, ce-
30 pit eam. * Et tulit diadema regis
eorum de capite eius, pondo au-
ri talentum, habens gemmas pre-
tiosissimas, & impositum est su-
per caput Dauid. Sed & prædam
ciuitatis asportauit multam valde:
31 * populum quoque eius addu-
cens serrauit, & circumegit super
eos ferrata carpenta : diuisitq. cul-
tris, & traduxit in typo laterum :
sic fecit vniuersis ciuitatibus filio-
rum Ammon : & reuersus est Da-
uid, & omnis exercitus in Ieru-
salem.

CAP. XIII.

1 FActum est autem post hæc, vt
A Absalom filij Dauid sororem
speciosissimam, vocabulo Tha-
mar, adamaret Amnon filius Da-
2 uid, * & deperiret eam valde, ita
vt propter amorem eius ægrota-
ret : quia cum esset virgo, difficile
ei videbatur vt quippiam inhone-
3 ste ageret cum ea. * Erat autem
Amnon amicus, nomine Ionadab
filius Semmaa fratris Dauid, vir
4 prudens valde. * Qui dixit ad
eum : Quare sic attenuaris macie
fili regis per singulos dies? cur nõ
indicas mihi? Dixitq. ei Amnon:
Thamar sororem fratris mei Absa-
5 lom amo. * Cui respondit Iona-
dab : Cuba super lectum tuum,
& languorem simula : cumq. ve-
nerit pater tuus vt visitet te, dic
ei : Veniat, oro, Thamar soror
mea, vt det mihi cibum, & faciat
pulmentum, vt comedam de ma-
6 nu eius. * Accubuit itaque Am-
B non, & quasi ægrotare cœpit:
cumq. venisset rex ad visitandum
eum, ait Amnon ad regem : Ve-
niat, obsecro, Thamar soror mea,
vt faciat in oculis meis duas sor-
bitiunculas, & cibum capiam de
7 manu eius. * Misit ergo Dauid ad
Thamar domum, dicens : Veni in
domum Amnon fratris tui, & fac
8 ei pulmentum. * Venitq. Thamar
in domum Amnon fratris sui: ille
autem iacebat : quæ tollens fari-
nam commiscuit: & liquefaciens,
in oculis eius coxit sorbitiunculas.
9 * Tollensq. quod coxerat, effudit,
& po-

& posuit coram eo, & noluit co-
medere: dixitq. Amnon: Eijcite
vniuersos a me. Cumq. eiecissent
omnes, * dixit Amnon ad Tha- 10
mar: Infer cibum in conclaue,
vt vescar de manu tua. Tulit ergo
Thamar sorbitiunculas, quas fece-
rat, & intulit ad Amnon fratrem C
suum in conclaue. * Cumq. ob- 11
tulisset ei cibum, apprehendit eã,
& ait: Veni, cuba mecum soror
mea. * Quæ respondit ei: Noli 12
frater mi, noli opprimere me,
neque enim hoc fas est in Israel:
noli facere stultitiam hanc. * Ego 13
enim ferre non potero opprobriũ
meum, & tu eris quasi vnus de
insipientibus in Israel: quin po-
tius loquere ad regem, & non ne-
gabit me tibi. * Noluit autem 14
acquiescere precibus eius, sed præ-
ualens viribus oppressit eam, &
cubauit cum ea. * Et exosam eam 15
habuit Amnon odio magno ni-
mis: ita vt maius esset odium,
quo oderat eam, amore quo ante
dilexerat. Dixitq. ei Amnon:
Surge, & vade. * Quæ respondit 16
ei: Maius est hoc malum, quod
nunc agis aduersum me, quàm
quod ante fecisti, expellens me.
Et noluit audire eam: * sed voca- 17
to puero, qui ministrabat ei, di-
xit: Eijce hanc a me foras, & clau- D
de ostium post eam. * Quæ in- 18
duta erat talari tunica: huiusce-
modi enim filiæ regis virgines ve-
stibus vtebantur. Eiecit itaque
eam minister illius foras: clausitq.
fores post eam. * Quæ aspergens 19
cinerem capiti suo, scissa talari
tunica, impositisq. manibus su-
per caput suum, ibat ingrediens,
& clamans. * Dixit autem ei Ab- 20
salom frater suus: Numquid Am-
non frater tuus concubuit tecum?
sed nunc soror tace, frater tuus
est: neque affligas cor tuum pro
hac re. Mansit itaque Thamar cõ-
tabescens in domo Absalom fra-
tris sui. * Cum autem audisset 21
rex Dauid verba hæc, contristatus
est valde, & noluit contristare
spiritum Amnon filij sui, quoniã
diligebat eum, quia primogenitus
erat ei. * Porro non est locutus 22
Absalom ad Amnon nec malum, E
nec bonum: oderat enim Absa-
lom Amnon, eo quod violasset
Thamar sororem suam. * Factum 23
est autem post tempus biennij, vt
tonderentur oues Absalom in
Baalhasor, quæ est iuxta Ephraim:
& vocauit Absalom omnes filios
24 regis, * venitq. ad regem, & ait
ad eum: Ecce tondentur oues ser-
ui tui: veniat, oro, rex cum ser-
25 uis suis ad seruum suum. * Di-
xitq. rex ad Absalom: Noli fili
mi, noli rogare vt veniamus om-
nes, & grauemus te. Cum autem
cogeret eum, & noluisset ire, be-
26 nedixit ei. * Et ait Absalom: Si
non vis venire, veniat, obsecro,
nobiscum saltem Amnon frater
meus. Dixitq. ad eum rex: Non
27 est necesse vt vadat tecum. * Coe-
git itaque Absalom eum, & dimi-
sit cum eo Amnon & vniuersos fi-
lios regis. Feceratq. Absalom
conuiuium quasi conuiuium re-
28 gis. * Præceperat autem Absalom
F pueris suis, dicens: Obseruate cum
temulentus fuerit Amnon vino, &
dixero vobis: Percutite eum, &
interficite, nolite timere: ego enim
sum qui præcipio vobis: robora-
29 mini, & estote viri fortes. * Fe-
cerunt ergo pueri Absalom aduer-
sum Amnon, sicut præceperat eis
Absalom. Surgentesq. omnes fi-
lij regis ascenderunt singuli mulas
30 suas, & fugerunt. * Cumq. ad-
huc pergerent in itinere, fama
peruenit ad Dauid, dicens: Per-
cussit Absalom omnes filios regis,
& nõ remansit ex eis saltem vnus.
31 * Surrexit itaque rex, & scidit ve-
stimenta sua: & cecidit super ter-
ram, & omnes serui illius, qui as-
sistebant ei, sciderunt vestimenta
32 sua. * Respondens autem Iona-
dab filius Semmaa fratris Dauid,
dixit: Ne æstimet dominus meus
rex, quod omnes pueri filij regis
occisi sint: Amnon solus mortuus
est, quoniam in ore Absalom
erat positus ex die qua oppressit
33 Thamar sororem eius. * Nunc er-
go ne ponat dominus meus rex
super cor suum verbum istud, di-
cens: Omnes filij regis occisi sunt:
G quoniam Amnon solus mortuus
34 est. * Fugit autem Absalom: &
eleuauit puer speculator oculos
suos, & aspexit: & ecce populus
multus veniebat per iter deuium
35 ex latere montis. * Dixit autem
Ionadab ad regem: Ecce filij re-
gis adsunt: iuxta verbum serui tui

sic

sic factum est. * Cumq. cessasset 36
loqui, apparuerunt & filij regis:
& intrantes leuauerunt vocem
suam, & fleuerunt: sed & rex &
omnes serui eius fleuerunt plora-
tu magno nimis. * Porro Absa- 37
lom fugiens, abijt ad Tholomai
filium Ammiud regem Gessur.
Luxit ergo Dauid filium suum
cunctis diebus. * Absalom autem 38
cum fugisset, & venisset in Ges-
sur, fuit ibi tribus annis. * Cessa- 39
uitq. rex Dauid persequi Absa-
lom, eo quod consolatus esset su-
per Amnon interitu.

CAP. XIIII.

INtelligens autem Ioab filius 1
Saruiæ, quod cor regis versum A
esset ad Absalom, * misit The- 2
cuam, & tulit inde mulierem sa-
pientem: dixitq. ad eam: Lugere
te simula, & induere veste lugu-
bri, & ne vngaris oleo, vt sis qua-
si mulier iam plurimo tempore
lugens mortuum: * & ingredie- 3
ris ad regem, & loqueris ad eum
sermones huiuscemodi. Posuit
autem Ioab verba in ore eius.
* Itaque cum ingressa fuisset mu- 4
lier Thecuitis ad regem, cecidit
coram eo super terram, & adora-
uit, & dixit: Serua me rex. * Et 5
ait ad eam rex: Quid causæ ha-
bes? Quæ respondit: Heu, mu-
lier vidua ego sum: mortuus est
enim vir meus. * Et ancillæ tuæ 6
erant duo filij: qui rixati sunt B
aduersum se in agro, nullusq. e-
rat, qui eos prohibere posset: &
percussit alter alterum, & interfe-
cit eum. * Et ecce consurgens vni- 7
uersa cognatio aduersum ancillam
tuam, dicit: Trade eum, qui per-
cussit fratrem suum, vt occida-
mus eum pro anima fratris sui,
quem interfecit, & deleamus he-
redem: & quærunt extinguere scin
tillam meam, quæ relicta est, vt
non supersit viro meo nomen, &
reliquiæ super terram. * Et ait rex 8
ad mulierem: Vade in domum
tuam, & ego iubebo pro te.
* Dixitq. mulier Thecuitis ad re- 9
gem: In me, domine mi rex, sit
iniquitas, & in domum patris
mei: rex autem & thronus eius sit
innocens. * Et ait rex: Qui con- 10
tradixerit tibi, adduc eum ad me,
& vltra non addet vt tangat te.
11 * Quæ ait: Recordetur rex Domi-
C ni Dei sui, vt non multiplicentur
proximi sanguinis ad vlciscendū,
& nequaquam interficiant filium
meum. Qui ait: Viuit Dominus,
quia non cadet de capillis filij tui
12 super terram. * Dixit ergo mu-
lier: Loquatur ancilla tua ad do-
minum meum regem verbum. Et
13 ait: Loquere. * Dixitq. mulier:
Quare cogitasti huiuscemodi rem
contra populum Dei, & locu-
tus est rex verbum istud vt pec-
cet, & non reducat eiectum
14 suum? * Omnes morimur, & qua-
si aquæ dilabimur in terram, quæ
non reuertuntur: || nec vult De- || Eze. 18. g.
us perire animam, sed retractat co- 32. & 33. c.
gitans ne penitus pereat qui abie- 11
15 ctus est. * Num igitur veni, vt lo-
quar ad dominum meum regem
verbum hoc, præsente populo. Et
D dixit ancilla tua: Loquar ad re-
gem, si quo modo faciat rex ver-
16 bum ancillæ suæ. * Et audiuit rex,
vt liberaret ancillam suam de
manu omnium, qui volebant de
hereditate Dei delere me, & fi-
17 lium meum simul. * Dicat ergo
ancilla tua, vt fiat verbum Domi-
ni mei regis sicut sacrificium. Si-
cut enim Angelus Dei, sic est do-
minus meus rex, vt nec benedi-
ctione, nec maledictione mouea-
tur: vnde & Dominus Deus tuus
18 est tecum. * Et respondens rex, di-
xit ad mulierem: Ne abscondas
a me verbum, quod te interrogo.
Dixitq. ei mulier: Loquere do-
19 mine mi rex. * Et ait rex: Num-
quid manus Ioab tecum est in om-
nibus istis? Respondit mulier,
& ait: Per salutem animæ tuæ,
domine mi rex, nec ad sinistram,
E nec ad dexteram est ex omnibus
his, quæ locutus est dominus
meus rex: seruus enim tuus Ioab,
ipse præcepit mihi, & ipse posuit
in os ancillæ tuæ omnia verba
20 hæc. * Vt verterem figuram ser-
monis huius, seruus tuus Ioab præ-
cepit istud: tu autem domine mi
rex, sapiens es, sicut habet sapien-
tiam Angelus Dei, vt intelligas
21 omnia super terram. * Et ait
rex ad Ioab: Ecce placatus feci
verbum tuum: vade ergo, & reuo-
22 ca puerum Absalom. * Cadensq.
Ioab super faciem suam in ter-

ram, adorauit, & benedixit regi:
& dixit Ioab: Hodie intellexit
seruus tuus, quia inueni gratiam
in oculis tuis, domine mi rex:
fecisti enim sermonem serui tui.
* Surrexit ergo Ioab & abijt in 23
Gessur, & adduxit Absalom in F
Ierusalem. * Dixit autem rex: 24
Reuertatur in domum suam, &
faciem meam non videat. Reuer-
sus est itaque Absalom in domum
suam, & faciem regis non vidit.
* Porro sicut Absalom, vir non 25
erat pulcher in omni Israel, & de-
corus nimis: a vestigio pedis vs-
que ad verticem non erat in eo vl-
la macula. * Et quando tondebat 26
capillum (semel autem in anno
tondebatur, quia grauabat eum
cæsaries) ponderabat capillos ca-
pitis sui ducentis siclis, pondere
publico. * Nati sunt autem Absa- 27
lom filij tres: & filia vna nomine
Thamar, elegantis formæ. * Man- 28
sitq. Absalom in Ierusalem duo-
bus annis, & faciem regis non vi-
dit. * Misit itaque ad Ioab, vt mit- 29
teret eum ad regem: qui noluit ve-
nire ad eum. Cumq. secundo mi-
sisset, & ille noluisset venire ad eũ,
* dixit seruis suis: Scitis agrum 30
Ioab iuxta agrum meum, haben- G
tem messem hordei: ite igitur, &
succendite eum igni. Succenderunt
ergo serui Absalom segetem igni.
Et venientes serui Ioab, scissis ve-
stibus suis, dixerunt: Succende-
runt serui Absalom partem agri
igni. * Surrexitq. Ioab, & venit ad 31
Absalom in domum eius, & dixit:
Quare succenderunt serui tui se-
getem meam igni? * Et respondit 32
Absalom ad Ioab: Misi ad te ob-
secrans vt venires ad me, & mit-
terem te ad regem, & diceres ei:
Quare veni de Gessur? melius mi-
hi erat ibi esse: obsecro ergo vt vi-
deam faciem regis: quòd si me-
mor est iniquitatis meæ, interficiat
me. * Ingressus itaque Ioab ad re- 33
gem, nunciauit ei omnia: vocatusq. est Absalom, & intrauit ad regem, & adorauit super faciem terræ coram eo: osculatusq. est rex Absalom.

CAP. XV.

IGitur post hæc fecit sibi Absa- 1
lom currus, & equites, & quin- A
quaginta viros, qui præcederent
2 eum. * Et mane consurgens Ab-
salom, stabat iuxta introitum por-
tæ, & omnem virum, qui habebat
negotium vt veniret ad regis iu-
dicium, vocabat Absalom ad se,
& dicebat: De qua ciuitate es tu?
Qui respondens aiebat: Ex vna
tribu Israel ego sum seruus tuus.
3 * Respondebatq. ei Absalom: Vi-
dentur mihi sermones tui boni &
iusti. Sed non est qui te audiat
constitutus a rege. dicebatq. Absa-
4 lom: * Quis me constituat iudi-
cem super terram, vt ad me ve-
niant omnes, qui habent negotiũ,
5 & iuste iudicem? * Sed & cum
B accederet ad eum homo vt saluta-
ret illum, extendebat manum
suam, & apprehendens, osculaba-
6 tur eum. * Faciebatq. hoc omni
Israel venienti ad iudicium, vt au-
diretur a rege, & solicitabat corda
7 virorum Israel. * Post quadraginta
autem annos, dixit Absalom ad
regem Dauid: Vadam, & reddam
vota mea quæ voui Domino in
8 Hebron. * Vouens enim vouit ser-
uus tuus, cum esset in Gessur Sy-
riæ, dicens: Si reduxerit me Domi-
nus in Ierusalem, sacrificabo Do-
9 mino. * Dixitq. ei rex Dauid: Va-
de in pace. Et surrexit, & abijt in
10 Hebron. * Misit autem Absalom
exploratores in vniuersas tribus Is-
rael, dicens: Statim vt audieritis
clangorem buccinæ, dicite: Re-
11 gnauit Absalom in Hebron.* Por-
ro cum Absalom ierunt ducenti vi-
ri de Ierusalem vocati, euntes sim-
plici corde, & causam penitus
12 ignorantes.* Accersiuit quoque
C Absalom Achitophel Gilonitem
consiliarium Dauid, de ciuitate sua
Gilo. Cumq. immolaret victimas,
facta est coniuratio valida, popu-
lusq. concurrens augebatur cum
13 Absalom. * Venit igitur nuncius
ad Dauid, dicens: Toto corde
vniuersus Israel sequitur Absa-
14 lom.* Et ait Dauid seruis suis, qui
erant cum eo in Ierusalem: Surgi-
te, fugiamus: neque enim erit no-
bis effugium a facie Absalom: fe-
stinate egredi, ne forte veniens oc-
cupet nos, & impellat super nos
ruinam, & percutiat ciuitatem
15 in ore gladij. * Dixeruntq. serui
regis ad eum: omnia quæcum-
que præceperit dominus noster
rex,

rex*, libenter exequemur serui
tui. * Egressus est ergo rex, & vni- 16
uersa domus eius pedibus suis: &
dereliquit rex decem mulieres cō-
cubinas ad custodiendam domū.
* Egressusq. rex & omnis Israel 17
pedibus suis, stetit procul a do- D
mo: * & vniuersi serui eius ambu- 18
labant iuxta eum, & legiones Ce-
rethi, & Phelethi, & omnes Ge-
thæi, pugnatores validi, sexcenti
viri qui secuti eum fuerant de
Geth pedites, præcedebant regem.
* Dixit autem rex ad Ethai Ge- 19
thæum: Cur venis nobiscum? re-
uertere, & habita cum rege, quia
peregrinus es, & egressus es de lo-
co tuo. * Heri venisti, & hodie 20
compelleris nobiscum egredi? ego
autem vadam quò iturus sum:
reuertere, & reduc tecum fratres
tuos, & Dominus faciet tecum
misericordiam, & veritatem, quia
ostendisti gratiam & fidem. * Et 21
respondit Ethai regi, dicens: Vi-
uit Dominus, & viuit dominus
meus rex: quoniā in quocumque
loco fueris domine mi rex, siue
in morte, siue in vita, ibi erit ser-
uus tuus. * Et ait Dauid Ethai: 22
Veni, & transi. Et transiuit Ethai E
Gethæus, & omnes viri, qui cum
eo erant, & reliqua multitudo.
* Omnesq. flebant voce magna, & 23
vniuersus populus transibat: rex
quoque transgrediebatur Torren-
tem Cedron, & cunctus populus
incedebat contra viam, quæ respi-
cit ad desertum. * Venit autem & 24
Sadoc sacerdos, & vniuersi Leuitæ
cum eo, portantes arcam fœderis
Dei, & deposuerunt arcam Dei: &
ascendit Abiathar, donec expletus
esset omnis populus, qui egressus
fuerat de ciuitate. * Et dixit 25
rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei
in vrbem: si inuenero gratiam in
oculis Domini, reducet me, &
ostendet mihi eam, & tabernacu-
lum suum. * Si autem dixerit mi- 26
hi: Non places: præsto sum, fa- F
ciat quod bonum est coram se.
* Et dixit rex ad Sadoc sacerdo- 27
tem: O videns reuertere in ciui-
tatem in pace: & Achimaas filius
tuus, & Ionathas filius Abiathar
duo filij vestri, sint vobiscum.
* Ecce ego abscondar in campe- 28
stribus deserti, donec veniat sermo
a vobis indicans mihi. * Reporta- 29
uerunt ergo Sadoc, & Abiathar ar-
cam Dei in Ierusalem: & manse-
30 runt ibi. * Porro Dauid ascende-
bat Cliuum oliuarum, scandens
& flens, nudis pedibus incedens, &
operto capite, sed & omnis popu-
lus, qui erat cum eo, operto ca-
31 pite ascendebat plorans. * Nun-
ciatum est autem Dauid quòd &
Achitophel esset in coniuratione
cum Absalom, dixitq. Dauid: In-
fatua, quæso, Domine consilium
32 Achitophel. * Cumq. ascenderet
Dauid summitatem mōtis, in quo
G adoraturus erat Dominum, ecce
occurrit ei Chusai Arachites, scissa
33 veste, & terra pleno capite. * Et
dixit ei Dauid: Si veneris mecum,
34 eris mihi oneri: * si autem in ci-
uitatem reuertaris, & dixeris Ab-
salom: Seruus tuus sum, rex: sicut
fui seruus patris tui, sic ero seruus
tuus: dissipabis consilium Achi-
35 tophel. * Habes autem tecum
Sadoc, & Abiathar sacerdotes: &
omne verbum quodcumque au-
dieris de domo regis, indicabis
Sadoc, & Abiathar sacerdotibus.
36 * Sunt autem cum eis duo filij
eorum Achimaas filius Sadoc, &
Ionathas filius Abiathar: & mit-
tetis per eos ad me omne verbum
37 quod audieritis. * Veniente ergo
Chusai amico Dauid in ciuita-
tem, Absalom quoque ingressus
est Ierusalem.

CAP. XVI.

1 CVmq. Dauid transisset paulu-
A lum montis verticem, appa-
ruit Siba puer Miphiboseth in oc-
cursum eius, cum duobus asinis,
qui onerati erant ducentis pani-
bus, & centum alligaturis uuæ
passæ, & centum massis palatha-
2 rum, & vtre vini. * Et dixit rex
Sibæ. Quid sibi volunt hæc? Re-
sponditq. Siba: Asini, domesti-
cis regis vt sedeant: panes & pa-
lathæ ad vescendum pueris tuis:
vinum autem vt bibat siquis defe-
3 cerit in deserto. * Et ait rex: Vbi
est filius domini tui? ‖ Respon- ‖ J.19.c.17
ditq. Siba regi: Remansit in Ie-
rusalem, dicens: Hodie restituet
mihi domus Israel regnum patris
4 mei. * Et ait rex Sibæ: Tua sint
omnia quæ fuerunt Miphiboseth.
Dixitq. Siba: Oro vt inueniam

gratiam coram te, domine mi
rex. * Venit ergo rex Dauid vs- 5
que Bahurim: & ecce egredieba-
tur inde vir de cognatione domus
Saul, nomine Semei, filius Gera,
|| 3. Reg. 2. b. 8 procedebatq. egrediens, & || ma-
ledicebat, * mittebatq. lapides 6
contra Dauid, & contra vniuer- B
sos seruos regis Dauid: omnis
autem populus, & vniuersi bel-
latores a dextro, & a sinistro la-
tere regis incedebant. * Ita au- 7
tem loquebatur Semei cum male-
diceret regi: Egredere, egredere
vir sanguinum, & vir Belial.* Red- 8
didit tibi Dominus vniuersum san
guinem domus Saul: quoniam
inuasisti regnum pro eo, & dedit
Dominus regnum in manu Ab-
salom filij tui, & ecce premunt
te mala tua, quoniam vir sangui-
num es. * Dixit autem Abisai fi- 9
lius Saruiæ, regi: Quare maledi-
cit canis hic mortuus domino
meo regi? vadam, & amputabo ca-
put eius. * Et ait rex: Quid mihi 10
& vobis est filij Saruiæ? dimitti-
te eum, vt maledicat: Dominus
enim præcepit ei vt malediceret
Dauid: & quis est qui audeat di-
cere, quare sic fecerit? * Et ait 11
rex Abisai, & vniuersis seruis suis: C
Ecce filius meus, qui egressus est
de vtero meo, quærit animam
meam: quanto magis nunc fi-
lius Iemini? dimittite eum vt
maledicat iuxta præceptum Do-
mini: * si forte respiciat Domi- 12
nus afflictionem meam, & red-
dat mihi Dominus bonum pro
maledictione hac hodierna.* Am- 13
bulabat itaque Dauid & socij
eius per viam cum eo. Semei au-
tem per iugum montis ex latere,
contra illum gradiebatur, male-
dicens, & mittens lapides aduer-
sum eum, terramq. spargens.
* Venit itaque rex, & vniuersus 14
populus cum eo lassus, & refocil-
lati sunt ibi. * Absalom autem 15
& omnis populus eius ingressi
sunt Ierusalem, sed & Achitophel
cum eo. * Cum autem venisset 16
Chusai Arachites amicus Dauid
ad Absalom, locutus est ad eum:
Salue rex, salue rex. * Ad quem 17
Absalom, Hæc est, inquit, gra- D
tia tua ad amicum tuum? qua-
re non iuisti cum amico tuo?
* Responditq. Chusai ad Absa- 18
lom: Nequaquam: quia illius e-
ro, quem elegit Dominus, & om-
nis hic populus, & vniuersus If-
19 rael, & cum eo manebo.* Sed vt &
hoc inferam, cui ego seruiturus
sum? nonne filio regis? sicut parui
20 patri tuo, ita parebo & tibi. * Di-
xit autē Absalom ad Achitophel:
Inite consilium quid agere debea-
21 mus. * Et ait Achitophel ad Ab-
salom: Ingredere ad concubinas
patris tui, quas dimisit ad custo-
diendam domum: vt cum audierit
omnis Israel quod fœdaueris pa-
trem tuum, roborentur tecum
22 manus eorum. * || Tetenderunt || S. 12. c. 11
ergo Absalom tabernaculum in
solario, ingressusq. est ad concu-
binas patris sui coram vniuerso
23 Israel. * Consilium autem Achi-
tophel, quod dabat in diebus il-
lis, quasi siquis consuleret Deum:
sic erat omne consilium Achito-
phel, & cum esset cum Dauid, &
cum esset cum Absalom.

CAP. XVII.

1 A DIxit ergo Achitophel ad Ab-
salom: Eligam mihi duode-
cim millia virorum, & consur-
gens persequar Dauid hac nocte.
2 * Et irruens super eum (quippe
qui lassus est, & solutis manibus)
percutiam eum: cumq. fugerit om
nis populus, qui cum eo est, per-
3 cutiam regem desolatum. * Et re-
ducam vniuersum populum, quo-
modo vnus homo reuerti solet: v-
num enim virum tu quæris: & om
4 nis populus erit in pace. * Placuitq.
sermo eius Absalom, & cunctis
5 maioribus natu Israel. * Ait au-
tem Absalom: Vocate Chusai Ara-
chiten, & audiamus quid etiam
6 ipse dicat. * Cumq. venisset Chu-
B sai ad Absalom, ait Absalom ad
eum: Huiuscemodi sermonem lo-
cutus est Achitophel: facere debe-
mus an non? quod das consilium?
7 * Et dixit Chusai ad Absalom:
Non est bonum consilium, quod
8 dedit Achitophel hac vice. * Et
rursum intulit Chusai: Tu nosti
patrem tuum, & viros, qui cum
eo sunt, esse fortissimos & amaro
animo, veluti si vrsa raptis catulis
in saltu sæuiat: sed & pater tuus
vir bellator est, nec morabitur cū
9 populo. * Forsitan nunc latitat
in fo-

in foueis, aut in vno, quo voluerit, loco: & cum ceciderit vnus
quilibet in principio, audiet quicumque audierit, & dicet: Fa-
cta est plaga in populo qui sequebatur Absalom. * Et for- 10
C tissimus quisque, cuius cor est
quasi leonis, pauore soluetur:
scit enim omnis populus Israel
fortem esse patrem tuum, & robu-
stos omnes qui cum eo sunt.* Sed 11
hoc mihi videtur rectum esse
consilium: Congregetur ad te
vniuersus Israel, a Dan vsque Bersabee, quasi arena maris innume-
rabilis: & tu eris in medio eorum.
* Et irruemus super eum in quo- 12
cumque loco inuentus fuerit: &
operiemus eum, sicut cadere solet
ros super terram: & non relinque-
mus de viris, qui cum eo sunt, ne
vnum quidem. * Quod si vrbem 13
aliquam fuerit ingressus, circum-
dabit omnis Israel ciuitati illi fu-
nes, & trahemus eam in torrentē,
vt non reperiatur ne calculus qui-
dem ex ea. * Dixitq. Absalom, & 14
D omnes viri Israel: Melius est con-
silium Chusai Arachitæ, consilio
Achitophel: Domini autem nutu
dissipatum est consilium Achito-
phel vtile, vt induceret Dominus
super Absalom malum. * Et ait 15
Chusai Sadoc, & Abiathar sacer-
dotibus: Hoc & hoc modo consi-
lium dedit Achitophel Absalom,
& senioribus Israel: & ego tale &
tale dedi consilium. * Nunc ergo 16
mittite cito, & nunciate Dauid, di-
centes: Ne moreris nocte hac in
campestribus deserti, sed absque
dilatione transgredere: ne forte
absorbeatur rex, & omnis populus
qui cum eo est. * Ionathas autem 17
E & Achimaas stabant iuxta Fon-
tem rogel: abijt ancilla & nuncia-
uit eis: & illi profecti sunt, vt re-
ferrent ad regem Dauid nuncium:
non enim poterant videri, aut in-
troire ciuitatem. * Vidit autem 18
eos quidam puer, & indicauit Ab-
salom: illi vero concito gradu in-
gressi sunt domum cuiusdam vi-
ri in Bahurim, qui habebat pu-
teum in vestibulo suo, & descen-
derunt in eum. * Tulit autem 19
mulier, & expandit velamen su-
per os putei, quasi siccans ptisa-
nas: & sic latuit res. * Cumq. ve- 20
nissent serui Absalom in domum,
ad mulierem dixerunt: Vbi est
Achimaas & Ionathas? Et respon-
dit eis mulier: Transierunt festi-
nanter, gustata paululum aqua. At
hi qui quærebant, cum non repe-
rissent, reuersi sunt in Ierusalem.
21 F * Cumq. abijssent, ascenderunt
illi de puteo, & pergentes nun-
ciauerunt regi Dauid, & dixerunt:
Surgite, & transite cito fluuium:
quoniam huiuscemodi dedit con-
silium contra vos Achitophel.
22 * Surrexit ergo Dauid, & omnis
populus qui cum eo erat, & tran-
sierunt Iordanem, donec diluce-
sceret: & ne vnus quidem residuus
fuit, qui non transisset fluuium.
23 * Porro Achitophel videns quòd
non fuisset factum consilium
suum, strauit asinum suum, sur-
rexitq. & abijt in domum suam
& in ciuitatem suam: & disposi-
ta domo sua, suspendio interijt,
& sepultus est in sepulchro patris
24 sui. * Dauid autem venit in Ca-
stra, & Absalom transiuit Ior-
G danem, ipse & omnes viri Israel
25 cum eo. * Amasam vero consti-
tuit Absalom pro Ioab super e-
xercitum: Amasa autem erat fi-
lius viri, qui vocabatur Ietra de
Iesraeli, qui ingressus est ad Abi-
gail filiam Naas, sororem Sar-
26 uiæ, quæ fuit mater Ioab. * Et ca-
stramentatus est Israel cum Absa-
27 lom in Terra Galaad. * Cumq.
venisset Dauid in Castra, Sobi fi-
lius Naas de Rabbath filiorum
Ammon, & Machir filius Ammi-
hel de Lodabar, & Berzellai Ga-
28 laadites de Rogelim, * obtulerunt
ei stratoria, & tapetia, & vasa fi-
ctilia, frumentum, & hordeum,
& farinam, & polentam, & fa-
bam, & lentem, & frixum cicer,
29 * & mel, & butyrum, oues, &
pingues vitulos. dederuntq. Da-
uid, & populo, qui cum eo erat,
ad vescendum: suspicati enim
sunt, populum fame, & siti fati-
gari in deserto.

CAP. XVIII.

1 A IGitur considerato Dauid popu-
lo suo constituit super eos tri-
2 bunos & centuriones, * & dedit
populi tertiam partem sub ma-
nu Ioab, & tertiā partem sub ma-
nu Abisai filij Saruiæ fratris Ioab,

& tertiam partē sub manu Ethai,
qui erat de Geth, dixitq. rex ad
populum: Egrediar & ego vo-
biscum. * Et respondit populus: 3
Non exibis: siue enim fugerimus,
non magnopere ad eos de nobis
pertinebit: siue media pars ceci-
derit e nobis, non satis curabunt:
quia tu vnus pro decem milli-
bus computaris: melius est igi-
tur vt sis nobis in vrbe præsidio.
* Ad quos rex ait: Quod vobis 4
videtur rectum, hoc faciam.
Stetit ergo rex iuxta portam:
egrediebaturq. populus per tur-
mas suas centeni, & milleni. * Et 5
præcepit rex Ioab, & Abisai, & B
Ethai, dicens: Seruate mihi pue-
rum Absalom. Et omnis popu-
lus audiebat præcipientem regem
cunctis principibus pro Absalom.
* Itaque egressus est populus in 6
campum contra Israel, & factum
est prælium in saltu Ephraim.
* Et cæsus est ibi populus Israel 7
ab exercitu Dauid, factaq. est pla-
ga magna in die illa, viginti mil-
lium. * Fuit autem ibi prælium 8
dispersum super faciem omnis ter-
ræ, & multo plures erant, quos
saltus consumpserat de populo,
quam hi, quos vorauerat gladius
in die illa. * Accidit autem vt 9
occurreret Absalom seruis Dauid,
sedens mulo: cumq. ingressus fuis-
set mulus subter condensam quer-
cum & magnam, adhæsit caput
eius quercui: & illo suspenso in-
ter cælum & terram, mulus, cui
insederat, pertransiuit. * Vidit 10
autem hoc quispiam, & nuncia-
uit Ioab, dicens: Vidi Absalom
pendere de quercu. * Et ait Ioab 11
viro, qui nunciauerat ei: Si vidi- C
sti, quare non confodisti eum cum
terra, & ego dedissem tibi decem
argenti siclos, & vnum balteum?
* Qui dixit ad Ioab: Si appende- 12
res in manibus meis mille argen-
teos, nequaquam mitterem ma-
num meam in filium regis; au-
dientibus enim nobis præcepit
rex tibi, & Abisai, & Ethai, di-
cens: Custodite mihi puerum Ab-
salom. * Sed & si fecissem contra 13
animam meam audacter, nequa-
quam hoc regem latere potuisset,
& tu stares ex aduerso? * Et ait 14
Ioab: Non sicut tu vis, sed aggre-
diar eum coram te. Tulit ergo tres

lanceas in manu sua, & infixit eas
in corde Absalom: cumq. adhuc
15 palpitaret hærens in quercu, * cu-
D currerunt decem iuuenes armige-
ri Ioab, & percutientes interfece-
16 runt eum. * Cecinit autem Ioab
buccina, & retinuit populum, ne
persequeretur fugientem Israel, vo-
17 lens parcere multitudini. * Et tu-
lerunt Absalom, & proiecerunt eū
in saltu, in foueam grandem, &
comportauerunt super eum aceruū
lapidum magnum nimis: omnis
autem Israel fugit in tabernacula
18 sua. * Porro Absalom erexerat si-
bi, cum adhuc viueret, titulum qui
est in Valle regis: dixerat enim:
Non habeo filium, & hoc erit mo-
numentum nominis mei. Voca-
uitq. titulum nomine suo, & ap-
pellatur Manus Absalom, vsque
19 ad hanc diem. * Achimaas autem
filius Sadoc, ait: Curram, & nun-
ciabo regi, quia iudicium fecerit ei
Dominus de manu inimicorum
20 eius. * Ad quem Ioab dixit: Non
eris nuncius in hac die, sed nun-
ciabis in alia: hodie nolo te nun-
E ciare, filius enim regis est mor-
21 tuus. * Et ait Ioab Chusi: Vade, &
nuncia regi quæ vidisti. Adorauit
22 Chusi Ioab, & cucurrit. * Rursus
autem Achimaas filius Sadoc di-
xit ad Ioab: Quid impedit si etiam
ego curram post Chusi? Dixitq. ei
Ioab: Quid vis currere fili mi? non
23 eris boni nuncij baiulus. * Qui re-
spondit: Quid enim si cucurrero?
Et ait ei: Curre. Currens ergo A-
chimaas per viam compendij, trā-
24 siuit Chusi. * Dauid autem sede-
bat inter duas portas: speculator
vero, qui erat in fastigio portæ su-
per murum, eleuans oculos, vidit
25 hominem currentem solum. * Et
exclamans indicauit regi: dixitq.
rex: Si solus est, bonus est nuncius
in ore eius. Properante autem illo,
26 & accedente propius, * vidit spe-
F culator hominem alterum curren-
tem, & vociferans in culmine, ait:
Apparet mihi alter homo currens
solus. Dixitq. rex: Et ille bonus
27 est nuncius. * Speculator autem,
Contemplor, ait, cursum prioris,
quasi cursum Achimaas filij Sa-
doc. Et ait rex: Vir bonus est: &
nuncium portans bonum, venit.
28 * Clamans autem Achimaas, dixit
ad regem: Salue rex. Et adorans

regem coram eo pronus in terrã,
ait: Benedictus Dominus Deus
tuus, qui conclusit homines qui G
leuauerunt manus suas contra do-
minum meum regem. * Et ait rex: 29
Estne pax puero Absalom? Dixitq.
Achimaas: Vidi tumultũ magnũ,
cum mitteret Ioab seruus tuus, o
rex, me seruum tuum: nescio a-
liud. * Ad quem rex: Transi, ait, 30
& sta hic. Cumq. ille transisset, &
staret, * apparuit Chusi: & ve- 31
niens ait: Bonum apporto nun-
cium, domine mi rex: iudicauit
enim pro te Dominus hodie de
manu omnium qui surrexerunt
contra te. * Dixit autem rex 32
ad Chusi: Estne pax puero Absa-
lom? Cui respondens Chusi, Fiant,
inquit, sicut puer, inimici domi-
ni mei regis, & vniuersi qui con-
surgunt aduersus eum in malum.
* Contristatus itaque rex, ascen- 33
dit cœnaculum portæ, & fleuit.
‖ J. 19. 2. 4 Et sic loquebatur, vadens: ‖ Fili
mi Absalom, Absalom fili mi:
quis mihi tribuat vt ego moriar
pro te, Absalom fili mi, fili mi Ab-
salom?

CAP. XIX.

1 NVnciatum est autẽ Ioab quòd
A tex fleret & lugeret filium
suum: * & versa est victoria in 2
luctum in die illa omni populo:
audiuit enim populus in die illa
dici: Dolet rex super filio suo.
* Et declinauit populus in die 3
illa ingredi ciuitatem, quomodo
declinare solet populus versus &
fugiens de prælio. * Porro rex 4
operuit caput suum, & clamabat
voce magna: Fili mi Absalom,
Absalom fili mi, fili mi. * In- 5
gressus ergo Ioab ad regem in do-
mum, dixit: Confudisti hodie
vultus omnium seruorum tuo-
rum, qui saluam fecerunt animam
tuam, & animam filiorum tuo-
rum, & filiarum tuarum, & ani-
mam vxorum tuarum, & animam
concubinarum tuarum. * Di- 6
ligis odientes te, & odio habes
diligentes te: & ostendisti hodie
quia non curas de ducibus tuis,
& de seruis tuis: & vere cognoui
modo, quia si Absalom viueret,
& omnes nos occubuissemus, tunc B
placeret tibi. * Nunc igitur sur- 7
ge, & procede, & alloquens sa-
tisfac seruis tuis: iuro enim tibi
per Dominum, quod si non ex-
ieris, ne vnus quidem remansu-
rus sit tecum nocte hac: & peius
erit hoc tibi, quàm omnia ma-
la, quæ venerunt super te ab ado-
lescentia tua vsque in præsens.
8 * Surrexit ergo rex & sedit in por-
ta: & omni populo nunciatum
est quod rex sederet in porta:
venitq. vniuersa multitudo co-
ram rege: Israel autem fugit in
9 tabernacula sua. * Omnis quo-
que populus certabat in cunctis
tribubus Israel, dicens: Rex li-
berauit nos de manu inimicorum
nostrorum, ipse saluauit nos de
manu Philisthinorum: & nunc
fugit de terra propter Absalom.
10 * Absalom autem, quem vnxi-
mus super nos, mortuus est in
bello: vsquequo siletis, & non
11 reducitis regem? * Rex vero Da-
uid misit ad Sadoc, & Abiathar
sacerdotes, dicens: Loquimini
ad maiores natu Iuda, dicentes:
C Cur venitis nouissimi ad reducen-
dum regem in domum suam?
(Sermo autem omnis Israel per-
uenerat ad regem in domo eius.)
12 * Fratres mei vos, os meum, &
caro mea vos, quare nouissimi
13 reducitis regem? * Et Amasæ di-
cite: Nonne os meum, & caro
mea es? Hæc faciat mihi Deus,
& hæc addat, si non magister
militiæ fueris coram me omni
14 tempore pro Ioab. * Et inclina-
uit cor omnium virorum Iuda,
quasi viri vnius: miseruntq. ad
regem, dicentes: Reuertere tu,
15 & omnes serui tui. * Et reuer-
sus est rex: & venit vsque ad Ior-
danem, & omnis Iuda venit vs-
que in Galgalam vt occurreret
regi, & traduceret eum Iorda-
16 nem. * ‖ Festinauit autem Semei ‖ 3. Reg. 2. b. 8
filius Gera filij Iemini de Bahu-
rim, & descendit cum viris Iuda
17 in occursum regis Dauid * cum
mille viris de Beniamin, & Siba
puer de domo Saul: & quinde-
cim filij eius, ac viginti serui e-
D rant cum eo: & irrumpentes Ior-
18 danem, ante regem * transierunt
vada, vt traducerent domum re-
gis, & facerent iuxta iussionem
eius: Semei autem filius Gera pro-
stratus corã rege, cũ iam transisset

Iordanem, * dixit ad eum: Ne 19
reputes mihi domine mi iniquita-
tem, neque memineris iniuriarum
serui tui in die qua egressus es do-
mine mi rex de Ierusalem, ne-
que ponas rex in corde tuo. * A- 20
gnosco enim seruus tuus peccatum
meum: & idcirco hodie primus
veni de omni domo Ioseph, de-
scendiq. in occursum domini mei
regis. * Respondens vero Abisai 21
filius Saruiæ, dixit: Numquid pro
his verbis non occidetur Semei,
quia maledixit christo Domini?
* Et ait Dauid: Quid mihi, & vo- 22
bis filij Saruiæ? cur efficimini mi-
hi hodie in satan? ergone hodie
interficietur vir in Israel? an igno-
ro hodie me factum regem super
Israel? * Et ait rex Semei: Non 23
morieris. Iurauitq. ei. * Miphi- 24
boseth quoque filius Saul descen- E
dit in occursum regis illotis pedi-
bus, & intonsa barba: vestesq.
suas non lauerat a die qua egressus
fuerat rex, vsque ad diem reuer-
sionis eius in pace. * Cumq. Ie- 25
rusalem occurrisset regi, dixit ei
rex: Quare non venisti mecum
Miphiboseth? * Et respondens ait: 26
Domine mi rex, seruus meus con-
tempsit me: dixiq. ei ego famu-
lus tuus vt sterneret mihi asinum,
& ascendens abirem cum rege:
claudus enim sum seruus tuus.
‖ s.16.a.3 *‖ Insuper & accusauit me seruũ 27
tuum ad te dominum meum re-
gem: tu autem domine mi rex,
sicut angelus Dei es, fac quod pla-
citum est tibi. * Neque enim 28
fuit domus patris mei, nisi morti
obnoxia domino meo regi: tu au-
tem posuisti me seruum tuum in-
ter conuiuas mensæ tuæ: quid ergo
habeo iustæ querelæ? aut quid pos-
sum vltra vociferari ad regem?
* Ait ergo ei rex: Quid vltra lo- 29
queris? fixum est quod locutus
sum: tu, & Siba diuidite posses-
siones. * Responditq. Miphibo- 30
seth regi: Etiam cuncta accipiat,
postquam reuersus est dominus
meus rex pacifice in domum suã.
* Berzellai quoque Galaadites, de- 31
scendens de Rogelim, traduxit re- F
gem Iordanem, paratus etiam
vltra fluuium prosequi eum.
‖ 3. Reg. 2. b. 7 * ‖ Erat autem Berzellai Galaadi- 32
tes senex valde, id est octogena-
rius, & ipse præbuit alimenta re-
gi, cum moraretur in Castris: fuit
33 quippe vir diues nimis. * Dixit
itaque rex ad Berzellai: Veni me-
cum, vt requiescas securus mecum
34 in Ierusalem. * Et ait Berzellai ad
regem: Quot sunt dies annorum
vitæ meæ, vt ascendam cum rege ‖ s.17.g.27
35 in Ierusalem? * ‖ Octogenarius
sum hodie: numquid vigent sen-
sus mei ad discernendum suaue,
aut amarum? aut delectare potest
seruum tuum cibus & potus? vel
audire possum vltra vocem canto-
rum, atque cantatricum? quare
seruus tuus sit oneri domino meo
36 regi? * Paululum procedam fa-
mulus tuus ab Iordane tecum:
non indigeo hac vicissitudine,
37 * sed obsecro vt reuertar seruus
tuus, & moriar in ciuitate mea,
& sepeliar iuxta sepulchrum patris
mei, & matris meæ. Est autem
seruus tuus Chamaam, ipse vadat
tecum, domine mi rex, & fac ei
quidquid tibi bonum videtur.
38 * Dixit itaque ei rex: Mecum
G transeat Chamaam, & ego faciam
ei quidquid tibi placuerit, & om-
ne, quod petieris a me, impetra-
39 bis. * Cumq. transisset vniuersus
populus & rex Iordanem, oscula-
tus est rex Berzellai, & benedixit
ei: & ille reuersus est in locum
40 suum. * Transiuit ergo rex in
Galgalam, & Chamaam cum eo.
omnis autem populus Iuda tradu-
xerat regem, & media tantum
pars affuerat de populo Israel.
41 * Itaque omnes viri Israel con-
currentes ad regem dixerunt ei:
Quare te furati sunt fratres nostri
viri Iuda, & traduxerunt regem
& domum eius Iordanem, om-
42 nesq. viros Dauid cum eo? * Et
respondit omnis vir Iuda ad viros
Israel: Quia mihi propior est rex:
cur irasceris super hac re? num-
quid comedimus aliquid ex rege,
43 aut munera nobis data sunt? * Et
respondit vir Israel ad viros Iuda,
& ait: Decem partibus maior
ego sum apud regem, magisq. ad
me pertinet Dauid quàm ad te:
cur fecisti mihi iniuriam, & non
mihi nunciatum est priori, vt re-
ducerem regem meum? Durius
autem responderunt viri Iuda vi-
ris Israel.

CAP.

CAP. XX.

ACcidit quoque vt ibi esset vir 1
Belial, nomine Seba, filius A
Bochri, vir Iemineus : & cecinit
buccina, & ait: Non est nobis pars
in Dauid, neque hereditas in filio
Isai : reuertere in tabernacula tua
Israel. * Et separatus est omnis 2
Israel a Dauid, secutusq. est Seba
filium Bochri : viri autem Iuda
adhæserunt regi suo a Iordane
vsque Ierusalem. * Cumq. venis- 3
set rex in domum suam in Ierusa-
lem, tulit decem mulieres concu-
binas, quas dereliquerat ad custo-
diendam domum, & tradidit eas
in custodiam, alimenta eis præ-
bens: & non est ingressus ad eas,
sed erant clausæ vsque in diem
mortis suæ in viduitate viuentes.
* Dixit autem rex Amasæ: Con- B
uoca mihi omnes viros Iuda in 4
diem tertium, & tu adesto præ-
sens.* Abijt ergo Amasa vt con- 5
uocaret Iudam, & moratus est ex-
tra placitum quod ei constituerat
rex. * Ait autem Dauid ad Abi- 6
sai: Nunc magis afflicturus est
nos Seba filius Bochri quàm Ab-
salom: tolle igitur seruos domini
tui, & persequere eum, ne forte
inueniat ciuitates munitas, & ef-
fugiat nos. * Egressi sunt ergo 7
cum eo viri Ioab, Cerethi quo- C
que & Phelethi: & omnes robusti
exierunt de Ierusalem ad perse-
quendum Seba filium Bochri.
* Cumq. illi essent iuxta lapidem 8
grãdem, qui est in Gabaon, Ama-
sa veniens occurrit eis. Porro Ioab
vestitus erat tunica stricta ad men-
suram habitus sui, & desuper ac-
cinctus gladio dependente vsque
ad ilia, in vagina, qui fabricatus
leui motu egredi poterat, & percu-
tere.* Dixit itaque Ioab ad Ama- 9
|| 3. Reg. 2. a. 5 sam: Salue mi frater. || Et tenuit
manu dextera mentum Amasæ,
quasi osculans eum.* Porro Ama- 10
sa non obseruauit gladium, quem
habebat Ioab, qui percussit eum
in latere, & effudit intestina eius
in terram, nec secundum vulnus
apposuit, & mortuus est. Ioab au-
tem, & Abisai frater eius persecu- 11
ti sunt Seba filium Bochri. * In- D
terea quidam viri, cum stetissent
iuxta cadauer Amasæ, de socijs
Ioab, dixerunt: Ecce qui esse vo-
12 luit pro Ioab comes Dauid.* Ama-
sa autem conspersus sanguine, ia-
cebat in media via. Vidit hoc qui-
dam vir quòd subsisteret omnis
populus ad videndum eum, &
amouit Amasam de via in agrum,
operuitq. eum vestimento, ne
subsisterent transeuntes propter
13 eum. * Amoto ergo illo de via,
transibat omnis vir sequens Ioab
ad persequendum Seba filium Bo-
14 chri. * Porro ille transierat per
omnes tribus Israel in Abelam, &
Bethmaacha: omnesq. viri electi
15 congregati fuerant ad eum. * Ve-
E nerunt itaque & oppugnabant eũ
in Abela, & in Bethmaacha, &
circumdederunt munitionibus ci-
uitatem, & obsessa est vrbs: om-
nis autem turba, quæ erat cum
Ioab, moliebatur destruere mu-
16 ros. * Et exclamauit mulier sa-
piens de ciuitate: Audite, audite,
F dicite Ioab: Appropinqua huc, &
17 loquar tecum. * Qui cum acces-
sisset ad eam, ait illi: Tu es Ioab?
Et ille respondit: Ego. Ad quem
sic locuta est: Audi sermones an-
cillæ tuæ. Qui respondit: Audio.
18 * Rursumq. illa, Sermo, inquit,
dicebatur in veteri prouerbio: Qui
interrogant, interrogent in Abela:
19 & sic perficiebant. * Nonne ego
sum quæ respondeo veritatem in
Israel, & tu quæris subuertere ci-
uitatem, & euertere matrem in
Israel? Quare præcipitas heredi-
20 tatem Domini? * Respondensq.
Ioab, ait: Absit, absit hoc a me:
non præcipito, neque demolior.
21 * Non sic se habet res, sed homo
de monte Ephraim Seba, filius Bo
chri cognomine, leuauit manum
G suam contra regem Dauid: tradite
illum solum, & recedemus a ciui-
tate. Et ait mulier ad Ioab: Ecce
caput eius mittetur ad te per mu-
22 rum. * Ingressa est ergo ad om-
nem populum, & locuta est eis
sapienter: qui abscissum caput Se-
ba filij Bochri proiecerũt ad Ioab;
& ille cecinit tuba, & recesserunt
ab vrbe, vnusquisque in taberna-
cula sua: Ioab autem reuersus est
23 Ierusalem ad regem. * || Fuit ergo || S. 8. d. 16
Ioab super omnem exercitum Is-
rael: Banaias autem filius Ioiadæ
super Cerethæos & Phelethæos.
24 * Aduram vero super tributa: por-
ro Iosaphat filius Ahilud, a com-
men-

mentarijs. * Siua autem, scriba: 25
Sadoc vero & Abiathar, sacerdo-
tes. * Ira autem Iairites erat sa- 26
cerdos Dauid.

CAP. XXI.

FActa est quoque fames in die- 1
bus Dauid tribus annis iugi- A
ter: & consuluit Dauid oraculum
Domini. Dixitq. Dominus: Prop-
ter Saul, & domum eius sangui-
num, quia occidit Gabaonitas.
* Vocatis ergo Gabaonitis rex, di- 2
xit ad eos. (Porro Gabaonitæ
non erant de filijs Israel, sed reli-
‖ Ios. 9. c. 16 quiæ Amorrhæorum: ‖ filij quip-
pe Israel iurauerant eis, & voluit
Saul percutere eos zelo, quasi pro
filijs Israel & Iuda.) * Dixit ergo 3
Dauid ad Gabaonitas: Quid fa-
ciam vobis? & quod erit vestri
piaculum, vt benedicatis heredi-
tati Domini? * Dixeruntq. ei Ga- 4
baonitæ: Non est nobis super ar-
gento & auro quæstio, sed contra
Saul, & contra domum eius: ne-
que volumus vt interficiatur ho-
mo de Israel. Ad quos rex ait:
Quid ergo vultis vt faciam vobis?
* Qui dixerunt regi: Virum, qui 5
attriuit nos & oppressit inique,
ita delere debemus, vt ne vnus
quidem residuus sit de stirpe eius
in cunctis finibus Israel. * Dentur 6
nobis septem viri de filijs eius, vt B
crucifigamus eos Domino in Ga-
baa Saul, quondam electi Domi-
‖ 1 Reg. 18. a. 3 ni. Et ait rex: Ego dabo. * ‖ Pe- 7
percitq. rex Miphiboseth filio Io-
nathæ filij Saul, propter iusiuran-
dum Domini, quod fuerat inter
Dauid & inter Ionathan filium
Saul. * Tulit itaque rex duos fi- 8
lios Respha filiæ Aia, quos pepe-
rit Sauli, Armoni, & Miphibo-
seth: & quinque filios Michol fi-
liæ Saul, quos genuerat Hadrieli
filio Berzellai, qui fuit de Mola-
thi; * & dedit eos in manus Ga- 9
baonitarum: qui crucifixerunt eos
in monte coram Domino: & ce-
ciderunt hi septem simul occisi in
diebus messis primis, incipiente
messione hordei. * Tollens au- 10
tem Respha filia Aia, cilicium
substrauit sibi supra petram ab
initio messis, donec stillaret aqua
super eos de cælo: & non dimisit
aues lacerare eos per diem, neque
11 bestias per noctem. * Et nunciata
C sunt Dauid quæ fecerat Respha,
12 filia Aia, concubina Saul. * Et
abijt Dauid, & tulit ossa Saul, &
ossa Ionathæ filij eius a viris Iabes
Galaad, ‖ qui furati fuerant ea de ‖ 1. Reg. 31. c. 12
platea Bethsan, in qua suspende-
rant eos Philisthijm cum interfe-
13 cissent Saul in Gelboe: * & aspor-
tauit inde ossa Saul, & ossa Iona-
thæ filij eius: & colligentes ossa
14 eorum, qui affixi fuerant, * se-
pelierunt ea cum ossibus Saul &
Ionathæ filij eius in Terra Benia-
min, in latere, in sepulchro Cis
patris eius: feceruntq. omnia, quæ
præceperat rex, & repropitiatus est
15 Deus terræ post hæc. * Factum
est autem rursum prælium Phili-
sthinorum aduersum Israel, & de-
scendit Dauid, & serui eius cum
eo, & pugnabant contra Phili-
sthijm. Deficiente autem Dauid,
16 * Iesbibenob, qui fuit de genere
arapha, ‖ cuius ferrum hastæ tre- ‖ 1. Reg. 17. a. 7
centas vncias appendebat, & ac-
cinctus erat ense nouo, nisus est
17 percutere Dauid. * Præsidioq. ei
fuit Abisai filius Saruiæ, & percus-
sum Philisthæum interfecit. Tunc
iurauerunt viri Dauid, dicentes:
Iam non egredieris nobiscum in
bellum, ne extinguas lucernam
18 Israel. * ‖ Secundum quoque bel- ‖ 1. Par. 20. c. 4
D lũ fuit in Gob contra Philisthæos:
tunc percussit Sobochai de Husati,
Saph de stirpe arapha de genere
19 gigantum. * Tertium quoque
fuit bellum in Gob contra Phili-
sthæos, in quo percussit Adeoda-
tus filius Saltus polymitarius Beth-
lehemites Goliath Gethæum, cu-
ius hastile hastæ erat quasi licia-
20 torium texentium. * Quartum
bellum fuit in Geth; in quo vir
fuit excelsus, qui senos in mani-
bus pedibusq. habebat digitos,
id est viginti quattuor, & erat de
21 origine arapha. * Et blasphema-
uit Israel: percussit autem eum
Ionathan filius Samaa fratris Da-
22 uid. * Hi quattuor nati sunt de
arapha in Geth, & ceciderunt in
manu Dauid, & seruorum eius.

CAP. XXII.

1 LOcutus est autem Dauid Do-
A mino verba carminis huius,
in die qua liberauit eum Dominus
de

de manu omnium inimicorum
suorum, & de manu Saul. * & ait: 2
‖Ps.17.a.3 ‖ Dominus petra mea, & robur
meum, & saluator meus.
* Deus fortis meus sperabo in 3
eum: scutum meum, & cornu salutis
meæ: eleuator meus, & refugium
meum: saluator meus, de
iniquitate liberabis me.
‖Ps.17.a.3 ‖ * Laudabilem inuocabo Do- 4
minum: & ab inimicis meis sal-
uus ero.
* Quia circumdederunt me con- 5
tritiones mortis: torrentes Belial
terruerunt me.
* Funes inferni circumdederũt 6
me: præuenerũt me laquei mortis.
* In tribulatione mea inuocabo 7
Dominum, & ad Deum meum
clamabo: & exaudiet de templo
suo vocem meam, & clamor meus
veniet ad aures eius.
* Commota est & contremuit 8
terra: fundamenta montium con-
cussa sunt, & conquassata, quo-
niam iratus est eis.
* Ascendit fumus de naribus e- 9
ius, & ignis de ore eius vorabit:
carbones succensi sunt ab eo.
* Inclinauit cælos, & descendit: 10
& caligo sub pedibus eius.
* Et ascendit super cherubim, 11
& volauit: & lapsus est super pen-
nas venti. B
* Posuit tenebras in circuitu suo 12
latibulum: cribrans aquas de nu-
bibus cælorum.
* Præ fulgore in conspectu eius, 13
succensi sunt carbones ignis.
* Tonabit de cælo Dominus: & 14
excelsus dabit vocem suam.
* Misit sagittas & dissipauit eos: 15
fulgur, & consumpsit eos.
* Et apparuerũt effusiones ma- 16
ris, & reuelata sunt fundamenta
orbis ab increpatione Domini, ab
inspiratione spiritus furoris eius.
* Misit de excelso, & assumpsit 17
me: & extraxit me de aquis multis.
* Liberauit me ab inimico meo 18
potentissimo, & ab his qui ode-
rant me: quoniam robustiores me
erant.
* Præuenit me in die afflictio- 19
nis meæ, & factus est Dominus
firmamentum meum.
* Et eduxit me in latitudinem: 20
liberauit me, quia complacui ei.
* Retribuet mihi Dominus se- 21
cundum iustitiam meam: & se-
cundũ munditiam manuum mea-
rum reddet mihi.
22 * Quia custodiui vias Domini,
& non egi impie, a Deo meo.
23 * Omnia enim iudicia eius in
conspectu meo: & præcepta eius
non amoui a me.
24 * Et ero perfectus cum eo: & cu-
C stodiam me ab iniquitate mea.
25 * Et restituet mihi Dominus se-
cundum iustitiam meam: & secun
dum munditiam manuum mea-
rum, in cõspectu oculorum suorũ.
26 * Cum sancto sanctus eris: &
cum robusto perfectus.
27 * Cum electo electus eris: &
cum peruerso peruerteris.
28 * Et populum pauperem sal-
uum facies: oculisq. tuis excel-
sos humiliabis.
29 * Quia tu lucerna mea Domi-
ne: & tu Domine illuminabis te-
nebras meas.
30 * In te enim curram accinctus:
in Deo meo transiliam murum.
31 * Deus, immaculata via eius, e-
loquium Domini igne examina-
tum: scutum est omnium speran-
tium in se.
32 * Quis est Deus præter Domi-
num: & quis fortis præter Deum
nostrum?
33 * Deus qui accinxit me fortitu-
dine: & complanauit perfectam
viam meam.
34 * Coæquans pedes meos ceruis,
& super excelsa mea statuens me.
35 * ‖ Docens manus meas ad præ-
lium, & componens quasi arcum ‖Ps.143.a.1
æreum brachia mea.
36 * Dedisti mihi clypeum salutis
D tuæ: & mansuetudo tua multipli-
cauit me.
37 * Dilatabis gressus meos subtus
me: & non deficient tali mei.
38 * Persequar inimicos meos, &
conteram: & non conuertar do-
nec consumam eos.
39 * Consumam eos & confringã,
vt non consurgant: cadent sub
pedibus meis.
40 * Accinxisti me fortitudine ad
prælium: incuruasti resistentes
mihi subtus me.
41 * Inimicos meos dedisti mihi
dorsum: odientes me, & disper-
dam eos.
42 * Clamabũt, & non erit qui sal-
uet, ad Dominum, & non exau-
diet eos.
* De-

* Delebo eos vt puluerem terræ: 43
quasi lutum platearum commi-
nuam eos atque confringam.
* Saluabis me a contradictioni- 44
bus populi mei: custodies me in
caput Gentium: populus, quem
ignoro, seruiet mihi.
* Filij alieni resistent mihi, au- 45
ditu auris obedient mihi.
* Filij alieni defluxerunt, & con- 46
trahentur in angustijs suis.
* Viuit Dominus, & benedictus 47
Deus meus: & exaltabitur Deus
fortis salutis meæ.
* Deus qui das vindictas mihi, 48
& deijcis populos sub me.
* Qui educis me ab inimicis 49
meis, & a resistētibus mihi eleuas
‖Ps. 17. d. 52 me: ‖ a viro iniquo liberabis me:
‖ Rom. 15. b. 9 *‖ Propterea confitebor tibi Do 50
mine in gentibus: & nomini tuo
cantabo.
* Magnificans salutes regis sui, 51
& faciens misericordiam christo
suo Dauid, & semini eius in sem-
piternum.

CAP. XXIII.

HÆc autem sunt verba Dauid 1
nouissima. Dixit Dauid fi- A
lius Isai: Dixit vir, cui constitu-
tū est de Christo Dei Iacob, egre-
gius psaltes Israel: * Spiritus Do- 2
mini locutus est per me, & sermo
eius per linguam meam. * Dixit 3
Deus Israel mihi, locutus est For-
tis Israel, Dominator hominum,
iustus dominator in timore Dei.
* Sicut lux auroræ, oriente sole, 4
mane absque nubibus rutilat, &
sicut pluuijs germinat herba de ter
ra. * Nec tanta est domus mea 5
apud Deum, vt pactum æternum
iniret mecum firmum in omnibus
atque munitum. Cuncta enim sa-
lus mea, & omnis voluntas: nec
est quidquam ex ea quod non ger-
minet. * Præuaricatores autem 6
quasi spinæ euellentur vniuersi:
quæ non tolluntur manibus. * Et 7
si quis tangere voluerit eas, arma-
bitur ferro & ligno lāceato, igneq.
succensæ comburentur, vsque ad
‖ 1. Par. 11. b. 10 nihilum. * ‖ Hæc nomina fortium 8
Dauid. Sedens in cathedra sapien-
tissimus princeps inter tres, ipse est
quasi tenerrimus ligni vermiculus,
qui octingentos interfecit impetu
vno. * Post hunc, Eleazar filius 9
patrui eius Ahohites inter tres for
B tes, qui erant cum Dauid quando
exprobrauerunt Philisthijm, &
congregati sunt illuc in prælium.
10 * Cumq. ascendissent viri Israel,
ipse stetit & percussit Philisthæos
donec deficeret manus eius, & obri
gesceret cum gladio: fecitq. Do-
minus salutem magnam in die il-
la: & populus, qui fugerat, reuer-
sus est ad cæsorum spolia detrahen
11 da. * Et post hunc, Semma filius
Age de Arari. & congregati sunt
Philisthijm in statione: erat quip-
pe ibi ager lente plenus. Cumq. fu-
gisset populus a facie Philisthijm,
12 * stetit ille in medio agri, & tuitus
est eum, percussitq. Philisthæos:
& fecit Dominus salutem magnā.
13 * Necnon & ante descenderāt tres
qui erant principes inter triginta,
& venerant tempore messis ad Da-
uid in speluncam Odollam: castra
autem Philisthinorum erant posi-
14 ta in Valle gigantum. * Et Dauid
erat in præsidio: porro statio Phi-
listhinorū tunc erat in Bethlehem.
15 * Desiderauit ergo Dauid, & ait:
O si quis mihi daret potum aquæ
C de cisterna, quæ est in Bethlehem
16 iuxta portam! * Irruperunt ergo
tres fortes castra Philisthinorum,
& hauserunt aquam de cisterna
Bethlehem, quę erat iuxta portam,
& attulerunt ad Dauid: at ille no-
luit bibere, sed libauit eam Do-
17 mino, * dicens: Propitius sit mihi
Dominus, ne faciam hoc: num
sanguinem hominum istorum,
qui profecti sunt, & animarum
periculum bibam? Noluit er-
go bibere. hæc fecerunt tres ro-
18 bustissimi. * Abisai quoque fra-
ter Ioab filius Saruiæ, princeps
erat de tribus: ipse est qui leua-
uit hastam suam contra trecen-
tos, quos interfecit, nominatus in
19 tribus, * & inter tres nobilior, e-
ratq. eorum princeps, sed vsque ad
20 tres primos non peruenerat. * Et
Banaias filius Ioiadæ viri fortissi-
mi, magnorum operum, de Cab-
seel: ipse percussit duos leones
Moab, & ipse descendit, & percus-
sit leonē in media cisterna in die-
21 bus niuis. * Ipse quoque interfe-
cit virum Ægyptium, virum di-
gnum spectaculo, habentem in
manu hastam: itaque cum descen
disset ad eum in virga, vt extorsit

hastam

hastam de manu Ægyptij, & in-
terfecit eum hasta sua. * hæc fe- 22
cit Banaias filius Ioiadæ. * Et ip- 23
se nominatus inter tres robustos, D
qui erant inter triginta nobiliores:
verumtamen vsque ad tres non
peruenerat: fecitq. eum sibi Da-
uid auricularium, a secreto. * Asael 24
frater Ioab inter triginta, Elehanan
filius patrui eius de Bethlehem,
* Semma de Harodi, Elica de Ha- 25
rodi, * Heles de Phalti, Hira fi- 26
lius Acces de Thecua, * Abiezer 27
de Anathoth, Mobonnai de Hu-
sati, * Selmon Ahohites, Maha- 28
rai Netophathites, * Heled filius 29
Baana, & ipse Netophathites, Ithai
filius Ribai de Gabaath filiorum
Beniamin, * Banaia Pharathoni- 30
tes, Heddai de Torrente Gaas,
* Abialbon Arbathites, Azma- 31
ueth de Beromi, * Eliaba de Sala- 32
boni. Filij Iassen, Ionathan, * Sem- 33
ma de Orori, Aiam filius Sarar
Arorites, * Eliphelet filius Asbai 34
filij Machati, Eliam filius Achi-
tophel Gilonites*, Hesrai de Car- 35
melo, Pharai de Arbi, * Igaal fi- 36
lius Nathan de Soba, Bonni de
Gadi, * Selec de Ammoni, Na- 37
harai Berothites armiger Ioab filij
Saruiæ, * Ira Iethrites, Gareb & 38
ipse Iethrites, * Vrias Hethæus. 39
Omnes triginta septem.

CAP. XXIIII.

‖ 1. Par. 21. a. 1
ET ‖ addidit furor Domini ira- 1
sci contra Israel, commouitq. A
Dauid in eis dicentem: Vade, nu-
mera Israel & Iudam. * Dixitq. 2
rex ad Ioab principem exercitus
sui: Perambula omnes tribus Is-
rael a Dan vsque Bersabee, & nu-
merate populum, vt sciam nume-
rum eius. * Dixitq. Ioab regi: Ad- 3
augeat Dominus Deus tuus ad po-
pulum tuum, quantus nunc est,
iterumq. centuplicet in conspectu
domini mei regis: sed quid sibi
dominus meus rex vult in re hu-
iuscemodi? * Obtinuit autem ser- 4
mo regis verba Ioab, & principum
exercitus: egressusq. est Ioab, &
principes militum a facie regis, vt
numerarēt populū Israel. * Cumq. 5
pertransissent Iordanem, venerunt
in Aroër ad dexteram vrbis, quæ
est in Valle Gad: * & per Iazer 6
transierunt in Galaad, & in ter-
ram inferiorem Hodsi, & venerunt
in Dan siluestria. Circumeuntesq.
7 iuxta Sidonem, * transierunt pro-
pe mœnia Tyri, & omnem terram
Heuæi & Chananæi, veneruntq.
8 ad meridiem Iuda in Bersabee: * &
B lustrata vniuersa terra, affuerunt
post nouem menses & viginti dies
9 in Ierusalem. * Dedit ergo Ioab
numerum descriptionis populi re-
gi, & inuenta sunt de Israel octin-
genta millia virorum fortium, qui
educerent gladium: & de Iuda
quingenta millia pugnatorum.
10 * Percussit autem cor Dauid eum,
postquam numeratus est populus:
& dixit Dauid ad Dominum: Pec
caui valde in hoc facto: sed precor
Domine, vt transferas iniquita-
tem serui tui, quia stulte egi ni-
11 mis. * Surrexit itaque Dauid ma-
ne, & sermo Domini factus est ad
Gad prophetam & Videntem Da-
12 uid, dicens: * Vade, & loquere ad
Dauid: Hæc dicit Dominus: Triū
tibi datur optio, elige vnum quod
volueris ex his, vt faciam tibi.
13 * Cumq. venisset Gad ad Dauid,
nunciauit ei, dicens: Aut septem
annis veniet tibi fames in terra
tua: aut tribus mēsibus fugies ad-
uersarios tuos, & illi te persequē-
tur: aut certe tribus diebus erit pe
C stilentia in terra tua. Nunc ergo
delibera, & vide quem respōdeam
14 ei, qui me misit, sermonem. * Di-
xit autem Dauid ad Gad: Coarctor
nimis: ‖ sed melius est vt incidam ‖ 1. Par. 21. b. 13
in manus Domini (multæ enim
misericordiæ eius sunt) quàm in Dan. 13. c. 23
15 manus hominum. * Immisitq.
Dominus pestilentiam in Israel,
de mane vsque ad tempus consti-
tutum, & mortui sunt ex populo a
Dan vsque ad Bersabee septuagin-
16 ta millia virorum. * Cumq. ex-
tendisset manum suam Angelus
Domini super Ierusalem vt disper-
deret eam, misertus est Dominus
super afflictione, & ait Angelo
percutienti populum: Sufficit:
nunc contine manū tuam. erat au-
tem Angelus Domini iuxta aream
17 Areuna Iebusæi. * Dixitq. Dauid
ad Dominum cum vidisset Ange-
lum cædētem populum: Ego sum
qui peccaui, ego inique egi: isti
qui oues sunt, quid fecerunt? ver-
tatur, obsecro, manus tua contra
me, & contra domum patris mei.
18 * Venit autem Gad ad Dauid in
die

die illa, & dixit ei: Aſcende, & D
conſtitue altare Domino in area
Areuna Iebuſæi.* Et aſcendit Da- 19
uid iuxta ſermonem Gad, quem
præceperat ei Dominus.* Conſpi- 20
ciensq. Areuna, animaduertit re-
gem & ſeruos eius tranſire ad ſe:
* & egreſſus adorauit regem pro- 21
no vultu in terram, & ait: Quid
cauſæ eſt vt veniat dominus meus
rex ad ſeruum ſuum? Cui Dauid
ait: Vt emam a te aream, & ædi-
ficem altare Domino, & ceſſet in-
terfectio quæ graſſatur in populo.
* Et ait Areuna ad Dauid: Acci- 22
piat, & offerat dominus meus rex,
ſicut placet ei: habes boues in ho-
locauſtum, & plauſtrum, & iuga
23 boum in vſum lignorum. * Om-
nia dedit Areuna rex regi: dixitq.
Areuna ad regem: Dominus Deus
24 tuus ſuſcipiat votum tuum. * Cui
reſpondens rex, ait: Nequaquam
vt vis, ſed emam pretio a te, &
non offeram Domino Deo meo
holocauſta gratuita. Emit ergo
Dauid aream, & boues, argenti ſi-
25 clis quinquaginta: * & ædificauit
ibi Dauid altare Domino, & ob-
tulit holocauſta & pacifica: & pro-
pitiatus eſt Dominus terræ, & co-
hibita eſt plaga ab Iſrael.

LIBER
REGVM TERTIVS,
Secundum Hebræos
PRIMVS MALACHIM.

CAPVT PRIMVM.

ET rex Dauid 1
ſenuerat, ha- A
bebatq. æta-
tis plurimos
dies: cumq.
operiretur ve
ſtibus, non ca
leſiebat.* Di- 2
xerũt ergo ei ſerui ſui: Quæramus
domino noſtro regi adoleſcentulã
virginem, & ſtet coram rege, & fo-
ueat eum, dormiatq. in ſinu ſuo, &
calefaciat dominum noſtrũ regem.
* Quæſierunt igitur adoleſcentulã 3
ſpecioſam in omnibus finibus Iſ-
rael, & inuenerũt Abiſag Sunami-
tidem, & adduxerunt eam ad re-
gem.* Erat autem puella pulchra 4
nimis, dormiebatq. cum rege, &
miniſtrabat ei, rex vero non cogno
uit eam. * Adonias autem filius 5
Haggith eleuabatur, dicens: Ego
regnabo. Fecitq. ſibi currus &
equites, & quinquaginta viros,
6 qui currerent ante eum. * Nec
corripuit eum pater ſuus aliquan-
do, dicens: Quare hoc feciſti? Erat
B autem & ipſe pulcher valde, ſecun
7 dus natu poſt Abſalom.* Et ſermo
ei cum Ioab filio Saruiæ, & cum
Abiathar ſacerdote, qui adiuua-
8 bant partes Adoniæ.* Sadoc vero
ſacerdos, & Banaias filius Ioiadæ,
& Nathan propheta, & Semei &
Rei, & robur exercitus Dauid non
9 erat cum Adonia. * Immolatis
ergo Adonias arietibus & vitulis,
& vniuerſis pinguibus iuxta La-
pidem zoheleth, qui erat vicinus
Fonti rogel, vocauit vniuerſos fra-
tres ſuos filios regis, & omnes viros
10 Iuda ſeruos regis.* Nathan autem
pro-

Prophetam, & Banaiam, & robu-
stos quosque, & Salomonem fra-
trem suum non vocauit. * Dixit 11
itaque Nathan ad Bethsabee ma-
trem Salomonis: Num audisti,
quòd regnauerit Adonias filius
Haggith, & dominus noster Da-
uid hoc ignorat? * Nunc ergo ve- 12
ni, accipe consilium a me, & sal-
ua animam tuam, filijq. tui Salo-
monis. * Vade, & ingredere ad 13
regem Dauid, & dic ei: Nonne
tu domine mi rex iurasti mihi an-
cillæ tuæ, dicens: Salomon filius
tuus regnabit post me, & ipse se-
debit in solio meo? quare ergo re-
gnat Adonias? * Et adhuc ibi te 14
loquente cum rege, ego veniam
post te, & complebo sermones
tuos. * Ingressa est itaque Beth- 15
sabee ad regem in cubiculum: rex C
autem senuerat nimis, & Abisag
Sunamitis ministrabat ei. * incli- 16
nauit se Bethsabee, & adorauit re-
gem. Ad quam rex, Quid tibi,
inquit, vis? * Quæ respondens, 17
ait: Domine mi, tu iurasti per
Dominum Deum tuum ancillæ
tuæ, Salomon filius tuus regnabit
post me, & ipse sedebit in solio
meo. * Et ecce nunc Adonias re- 18
gnat, te, domine mi rex, igno-
rante. * Mactauit boues, & pin- 19
guia quæque, & arietes plurimos,
& vocauit omnes filios regis, Abia
thar quoque sacerdotem, & Ioab
principem militiæ: Salomonem
autem seruum tuum non vocauit.
* Verumtamen domine mi rex, in 20
te oculi respiciunt totius Israel, vt
indices eis, quis sedere debeat in
solio tuo domine mi rex post te.
* Eritq. cum dormierit dominus 21
meus rex cum patribus suis, eri-
mus ego & filius meus Salomon
peccatores. * Adhuc illa loquen- 22
te cum rege, Nathan propheta
venit. * Et nunciauerunt regi, di- 23
centes: Adest Nathan propheta.
Cumq. introisset in conspectu re-
gis, & adorasset eum pronus in
terram, * dixit Nathan: Domine 24
mi rex, tu dixisti: Adonias regnet D
post me, & ipse sedeat super thro-
num meum? * Quia descendit ho- 25
die, & immolauit boues, & pin-
guia, & arietes plurimos, & voca-
uit vniuersos filios regis & princi-
pes exercitus, Abiathar quoque
sacerdotem: illisq. vescentibus, &
bibentibus coram eo, & dicenti-
26 bus: Viuat rex Adonias: * Me
seruum tuum, & Sadoc sacerdo-
tem, & Banaiam filium Ioiadæ, &
Salomonem famulum tuum non
27 vocauit. * Numquid a domino
meo rege exiuit hoc verbum, &
mihi non indicasti seruo tuo quis
sessurus esset super thronum do-
28 mini mei regis post eum? * Et re-
spondit rex Dauid, dicens: Voca-
te ad me Bethsabee. Quæ cum
fuisset ingressa coram rege, & ste-
29 tisset ante eum, * iurauit rex, &
ait: Viuit Dominus, qui eruit ani-
mam meam de omni angustia.
30 * quia sicut iuraui tibi per Domi-
num Deum Israel, dicens: Salo-
mon filius tuus regnabit post me,
& ipse sedebit super solium meum
31 pro me: sic faciam hodie. * Sum-
E missoq. Bethsabee in terram vul-
tu, adorauit regem, dicens: Vi-
uat dominus meus Dauid in æter-
32 num. * Dixit quoque rex Dauid:
Vocate mihi Sadoc sacerdotem,
& Nathan prophetam, & Bana-
iam filium Ioiadæ. Qui cum in-
33 gressi fuissent coram rege, * dixit
ad eos: Tollite vobiscum seruos
domini vestri, & imponite Salo-
monem filium meum super mulã
meam: & ducite eum in Gihon.
34 *& vngat eum ibi Sadoc sacerdos,
& Nathan propheta in regem su-
per Israel: & canetis buccina, at-
que dicetis: Viuat rex Salomon.
35 * Et ascendetis post eum, & ve-
niet, & sedebit super solium
meum, & ipse regnabit pro me:
illiq. præcipiam vt sit dux super
36 Israel, & super Iudam. * Et re-
spondit Banaias filius Ioiadæ, regi,
dicens: Amen: sic loquatur Do-
minus Deus domini mei regis.
37 * Quomodo fuit Dominus cum
domino meo rege, sic sit cum
Salomone, & sublimius faciat so-
lium eius a solio domini mei re-
38 gis Dauid. * Descendit ergo Sadoc
sacerdos, & Nathan propheta, &
Banaias filius Ioiadæ, & Cerethi,
& Phelethi: & imposuerunt Salo-
monem super mulam regis Da-
uid, & adduxerunt eum in Gihon.
39 * Sumpsitq. Sadoc sacerdos cornu
olei de tabernaculo, & vnxit Sa-
lomonem: & cecinerunt buccina,
& dixit omnis populus: Viuat rex
40 Salomon. * Et ascendit vniuersa
mul-

multitudo post eum, & populus F
canentium tibijs, & lætantium
gaudio magno, & insonuit terra
a clamore eorum. * Audiuit au- 41
tem Adonias, & omnes, qui in-
uitati fuerant ab eo, iamq. con-
uiuium finitum erat: sed & Ioab,
audita voce tubæ, ait: Quid sibi
vult clamor ciuitatis tumultuan-
tis? * Adhuc illo loquente, Iona- 42
thas filius Abiathar sacerdotis ve-
nit: cui dixit Adonias: Ingrede-
re, quia vir fortis es, & bona nun-
cians. * Responditq. Ionathas 43
Adoniæ: Nequaquam: Dominus
enim noster rex Dauid regem con
stituit Salomonem: * misitq. cum 44
eo Sadoc sacerdotem, & Nathan
prophetam, & Banaiam filium
Ioiadæ, & Cerethi, & Phelethi,
& imposuerunt eum super mu-
lam regis. * Vnxeruntq. eum 45
Sadoc sacerdos, & Nathan pro-
pheta regem in Gihon: & ascen-
derunt inde lætantes, & insonuit
ciuitas: hæc est vox, quam audi-
stis. * Sed & Salomon sedet super 46
solium regni. * Et ingressi serui 47
regis benedixerunt domino nostro G
regi Dauid, dicentes: Amplificet
Deus nomen Salomonis super no-
men tuum, & magnificet thro-
num eius super thronum tuum.
Et adorauit rex in lectulo suo: * & 48
locutus est: Benedictus Dominus
Deus Israel, qui dedit hodie se-
dentem in solio meo, videntibus
oculis meis. * Territi sunt ergo, 49
& surrexerunt omnes, qui inuita-
ti fuerant ab Adonia, & iuit vnus-
quisque in viam suam. * Adonias 50
autem timens Salomonem, surre-
xit, & abijt, tenuitq. cornu alta-
ris. * Et nunciauerunt Salomoni, 51
dicentes: Ecce Adonias timens
regem Salomonem, tenuit cornu
altaris, dicens: Iuret mihi rex Sa-
lomon hodie, quod non interfi-
ciat seruum suum gladio. * Di- 52
xitq. Salomon: Si fuerit vir bo-
nus, non cadet ne vnus quidē ca-
pillus eius in terram: sin autē ma-
lum inuentum fuerit in eo, mo-
rietur. * Misit ergo rex Salomon, 53
& eduxit eum ab altari: & ingres-
sus adorauit regem Salomonem:
dixitq. ei Salomon: Vade in do-
mum tuam.

CAP. II.

1 Appropinquauerunt autem
A dies Dauid vt moreretur,
præcepitq. Salomoni filio suo, di-
2 cens: * Ego ingredior viam vni-
uersæ terræ: confortare, & esto
3 vir. * Et obserua custodias Do-
mini Dei tui, vt ambules in vijs
eius, vt custodias ceremonias eius,
& præcepta eius, & iudicia, & te-
stimonia, ‖ sicut scriptum est in ‖ Deu. 17. d.
lege Moysi: vt intelligas vniuersa 16
quæ facis, & quocumque te ver-
4 teris: * vt confirmet Dominus
sermones suos, quos locutus est
de me, dicens: Si custodierint fi-
lij tui vias suas, & ambulauerint
coram me in veritate, in omni
corde suo, & in omni anima sua,
non auferetur tibi vir de solio Is-
5 rael. * Tu quoque nosti quæ fe-
cerit mihi Ioab filius Saruiæ, quæ
fecerit duobus principibus exerci-
tus Israel, ‖ Abner filio Ner, & ‖ 2. Reg. 3. e.
‖ Amasæ filio Iether: quos occi- 27
B dit, & effudit sanguinem belli in ‖ 2. Reg. 20.
pace, & posuit cruorem prælij in c. 10
balteo suo, qui erat circa lum-
bos eius, & in calceamento suo,
6 quod erat in pedibus eius. * Fa-
cies ergo iuxta sapientiam tuam,
& non deduces canitiem eius pa-
7 cifice ad inferos. * Sed & filijs
Berzellai Galaaditis reddes gra-
tiam, eruntq. comedentes in men
sa tua: ‖ occurrerunt enim mihi ‖ 2. Reg. 19
quando fugiebam a facie Absalom f. 31
8 fratris tui. * ‖ Habes quoque apud ‖ 2. Reg. 16.
te Semei filium Gera filij Iemini b. 5. & 19.
de Bahurim, qui maledixit mihi d. 19
maledictione pessima, quando ibā
ad Castra: sed quia descendit mi-
hi in occursum cum transirem
Iordanem, & iuraui ei per Domi-
num, dicens: Non te interficiam
9 gladio: * tu noli pati eum esse in-
noxium. Vir autem sapiens es, vt
scias quæ facies ei, deducesq. ca-
nos eius cum sanguine ad inferos.
10 * ‖ Dormiuit igitur Dauid cū pa- ‖ Act. 2. c.
tribus suis, & sepultus est in ciuita 29
11 te Dauid. * Dies autem, quibus re- 1. Par. 29. f.
gnauit Dauid super Israel, quadra- 27
ginta anni sunt: in Hebron regna-
uit septem annis: in Ierusalem, tri-
12 ginta tribus. * Salomon autē sedit
super thronum Dauid patris sui,
& firmatum est regnum eius ni-
13 mis. * Et ingressus est Adonias fi-
lius

lius Haggith ad Bethsabee matrem C
Salomonis . Quæ dixit ei : Paci-
ficusne est ingressus tuus? Qui re-
spondit : Pacificus . * Addiditque: 14
Sermo mihi est ad te . Cui ait :
Loquere . Et ille : * Tu, in- 15
quit, nosti, quia meum erat re-
gnum, & me præposuerat omnis
Israel sibi in regem : sed transla-
tum est regnum, & factum est
fratris mei : a Domino enim con-
stitutum est ei . * Nunc ergo pe- 16
titionem vnam precor a te; ne
confundas faciem meam . Quæ
dixit ad eum : Loquere . * Et ille 17
ait : Precor vt dicas Salomoni regi
(neque enim negare tibi quid-
quam potest) vt det mihi Abisag
Sunamitidem vxorem . * Et ait 18
Bethsabee : Bene, ego loquar pro
te regi.* Venit ergo Bethsabee ad 19
regem Salomonem, vt loqueretur
ei pro Adonia : & surrexit rex in
occursum eius, adorauitq. eam,
& sedit super thronum suum : po-
situsq. est thronus matri regis, quæ D
sedit ad dexteram eius . * Dixitq. 20
ei : Petitionem vnam paruulam
ego deprecor a te, ne confundas
faciem meam . Et dixit ei rex :
Pete mater mea : neque enim fas
est vt auertam faciem tuam .
*Quæ ait : Detur Abisag Sunami- 21
tis Adoniæ fratri tuo vxor . *Re- 22
sponditq. rex Salomon, & dixit
matri suæ : Quare postulas Abi-
sag Sunamitidem Adoniæ? po-
stula ei & regnum : ipse est enim
frater meus maior me, & habet
Abiathar sacerdotem, & Ioab
filium Saruiæ . * Iurauit itaque 23
rex Salomon per Dominum, di-
cens : Hæc faciat mihi Deus, &
hæc addat, quia contra animam
suam locutus est Adonias verbum
hoc . * Et nunc viuit Dominus, 24
qui firmauit me, & colloca-
uit me super solium Dauid patris
mei, & qui fecit mihi domum,
sicut locutus est, quia hodie oc-
cidetur Adonias . * Misitq. rex 25
Salomon per manum Banaiæ fi-
lij Ioiadæ, qui interfecit eum,
& mortuus est . * Abiathar quo- 26
que sacerdoti dixit rex : Vade in
Anathoth ad agrum tuum, equi-
dem vir mortis es : sed hodie te
non interficiam, quia portasti ar- E
cam Domini Dei coram Dauid
patre meo, & sustinuisti laborem
in omnibus, in quibus laborauit
27 pater meus . * Eiecit ergo Salo-
mon Abiathar, vt non esset sacer-
dos Domini, ‖ vt impleretur ser- ‖ 1.Reg.2.f.
mo Domini, quem locutus est su- 31
28 per domum Heli in Silo . * Venit
autem nūcius ad Ioab, quòd Ioab
declinasset post Adoniam, & post
Salomonem non declinasset : fu-
git ergo Ioab in tabernaculum Do
mini, & apprehendit cornu alta-
29 ris . * Nunciatumq. est regi Salo-
moni quòd fugisset Ioab in taber-
naculum Domini, & esset iuxta
altare : misitq. Salomon Banaiam
filium Ioiadæ, dicens : Vade, in-
30 terfice eum .* Et venit Banaias ad
tabernaculum Domini, & dixit
ei : Hæc dicit rex : Egredere . Qui
ait : Non egrediar, sed hic mo-
riar . Renunciauit Banaias regi ser
monem, dicens : Hæc locutus est
31 Ioab, & hæc respondit mihi . * Di-
xitq. ei rex : Fac sicut locutus est :
& interfice eum, & sepeli, & amo-
uebis sanguinem innocentem,
qui effusus est a Ioab, a me, & a
32 domo patris mei . * Et reddet Do-
minus sanguinem eius super ca-
put eius quia interfecit duos viros
iustos, melioresq. se : & occidit
F eos gladio, patre meo Dauid igno-
rante, ‖ Abner filium Ner princi- ‖ 2.Reg.3.e.
pem militiæ Israel, & ‖ Amasam 27
filium Iether principem exercitus ‖ 2.Reg.20.
33 Iuda : * & reuertetur sanguis illo- c. 9
rum in caput Ioab, & in caput se-
minis eius in sempiternum . Da-
uid autem & semini eius, & do-
mui, & throno illius sit pax vsque
34 in æternum a Domino.* Ascendit
itaque Banaias filius Ioiadæ, & ag-
gressus eum interfecit : sepultusq.
35 est in domo sua in deserto . * Et
constituit rex Banaiam filium Io-
iadæ pro eo super exercitum, & Sa-
doc sacerdotem posuit pro Abia-
36 thar . * Misit quoque rex, & voca-
uit Semei, dixitq. ei : Ædifica tibi
domū in Ierusalem, & habita ibi :
& non egredieris inde huc atque
37 illuc.*Quacūque autem die egres-
sus fueris, & transieris Torrentem
Cedron, scito te interficiendū: san-
guis tuus erit super caput tuum .
38 * Dixitq. Semei regi : Bonus ser-
mo . sicut locutus est dominus
G meus rex, sic faciet seruus tuus. Ha
bitauit itaque Semei in Ierusalem
39 diebus multis.* Factum est autem

post annos tres vt fugerēt serui Se-
mei ad Achis filium Maacha re-
gem Geth: nunciatumq. est Semei
40 quòd serui eius issent in Geth.* Et
surrexit Semei, & strauit asinum
suum: iuitq. ad Achis in Geth ad
requirendum seruos suos, & ad-
41 duxit eos de Geth. * Nunciatum
est autem Salomoni quod isset Se-
mei in Geth de Ierusalem, & re-
42 dijsset. * Et mittens vocauit eum,
dixitq. illi: Nonne testificatus
sum tibi per Dominum, & prædi-
xi tibi: Quacumque die egressus,
ieris huc & illuc, scito te esse mo-
riturum? Et respondisti mihi:
43 Bonus sermo, quem audiui.*Qua-
re ergo non custodisti iusiuran-
dum Domini, & præceptum quod
44 præceperam tibi? * Dixitq. rex ad
Semei: Tu nosti omne malum,
cuius tibi conscium est cor tuum,
quod fecisti Dauid patri meo: red-
didit Dominus malitiam tuam
45 in caput tuum. * Et rex Salo-
mon benedictus, & thronus Da-
uid erit stabilis coram Domino vs-
46 que in sempiternum. * Iussit ita-
que rex Banaiæ filio Ioiadæ: qui
egressus, percussit eum, & mor-
tuus est.

CAP. III.

2.Par.1.a.1
1 Confirmatum est igitur regnū
A in manu Salomonis, & affi-
nitate coniunctus est Pharaoni re-
gi Ægypti: accepit namque fi-
liam eius, & adduxit in ciuita-
tem Dauid, donec compleret ædi-
ficans domum suam, & domum
Domini, & murum Ierusalem
2 per circuitum. * Attamen popu-
lus immolabat in excelsis: non e-
nim ædificatum erat templum no
mini Domini vsque in diem il-
3 lum. * Dilexit autem Salomon
Dominum, ambulans in præ-
ceptis Dauid patris sui, excepto
quòd in excelsis immolabat, &
4 accendebat thymiama. * Abijt
itaque in Gabaon, vt immola-
ret ibi: illud quippe erat excelsum
maximum: mille hostias in holo-
caustum obtulit Salomon super al
5 tare illud in Gabaon. * Appa-
ruit autem Dominus Salomoni
per somnium nocte, dicens: Po-
6 stula quod vis vt dem tibi. * Et
ait Salomon: Tu fecisti cum ser-
uo tuo Dauid patre meo miseri-
cordiam magnam, sicut ambula-
uit in conspectu tuo in veritate,
& iustitia, & recto corde tecum:
custodisti ei misericordiam tuam
grandem, & dedisti ei filium se-
dentem super thronum eius, sicut
7 est hodie. * Et nunc Domine
B Deus, tu regnare fecisti seruum
tuum pro Dauid patre meo: ego
autem sum puer paruulus, & igno-
rans egressum, & introitū meum.
8 * Et seruus tuus in medio est po-
puli, quem elegisti, populi infi-
niti, qui numerari & supputari
non potest præ multitudine.
9 * ‖ Dabis ergo seruo tuo cor doci- ‖ 2.Par.1.c.
le, vt populum tuum iudicare 10
possit, & discernere inter bonum
& malum. quis enim poterit iu-
dicare populum istum, populum
10 tuum hunc multum? * Placuit
ergo sermo coram Domino, quòd
Salomon postulasset huiuscemo-
11 di rem. * Et dixit Dominus Sa-
lomoni: Quia postulasti verbum
hoc, & non petisti tibi dies mul-
tos, nec diuitias, aut animas ini-
micorum tuorum, sed postulasti
tibi sapientiam ad discernendum
12 iudicium: * ecce feci tibi secun-
dum sermones tuos, & dedi tibi
cor sapiens & intelligens, in tan-
tum vt nullus ante te similis tui
fuerit, nec post te surrecturus sit,
13 * ‖ Sed & hæc, quæ non postula- ‖ Sap.7.b.11
C sti, dedi tibi: diuitias scilicet, & Mat.6.d.29
gloriam, vt nemo fuerit similis
tui in regibus cunctis retro die-
14 bus. * Si autem ambulaueris in
vijs meis, & custodieris præcepta
mea, & mandata mea, sicut am-
bulauit pater tuus, longos faciam
15 dies tuos. * Igitur euigilauit Sa-
lomon, & intellexit quòd esset
somnium: cumq. venisset Ieru-
salem, stetit coram arca fœderis
Domini, & obtulit holocausta,
& fecit victimas pacificas, & gran-
de conuiuium vniuersis famulis
16 suis. * Tunc venerunt duæ mulie-
res meretrices ad regem, stete-
17 runtq. coram eo, * quarum vna
ait: Obsecro, mi domine: ego
& mulier hæc habitabamus in do-
mo vna, & peperi apud eam in cu-
18 biculo. * Tertia autem die post-
quam ego peperi, peperit & hæc:
& eramus simul, nullusq. alius
nobiscum in domo, exceptis nobis

duabus.

duabus. * Mortuus est autem fi- 19
lius mulieris huius nocte. dor-
miens quippe oppressit eum. * Et 20
consurgens intempestæ noctis si-
lentio, tulit filium meum de la-
tere meo ancillæ tuæ dormientis,
& collocauit in sinu suo: suum
autem filium, qui erat mortuus,
posuit in sinu meo. * Cumq. sur- 21
rexissem mane vt darem lac filio
meo, apparuit mortuus: quem D
diligentius intuens clara luce, de-
prehendi non esse meum quem
genueram. * Responditq. altera 22
mulier: Non est ita vt dicis, sed
filius tuus mortuus est, meus au-
tem viuit. Econtrario illa dicebat:
Mentiris: filius quippe meus vi-
uit, & filius tuus mortuus est. At-
que in hunc modum contende-
bant coram rege. * Tunc rex ait: 23
Hæc dicit, Filius meus viuit, & fi-
lius tuus mortuus est. Et ista re-
spondit, Non, sed filius tuus mor-
tuus est, meus autem viuit. * Di- 24
xit ergo rex: Afferte mihi gladiũ.
Cumq. attulissent gladium coram
rege, * Diuidite, inquit, infan 25
tem viuum in duas partes, & da-
te dimidiam partem vni, & dimi-
diam partem alteri. * Dixit au- 26
tem mulier, cuius filius erat viuus,
ad regem: (commota sunt quip-
pe viscera eius super filio suo) Ob-
secro domine, date illi infantem
viuum, & nolite interficere eum.
Econtrario illa dicebat: Nec mi-
hi, nec tibi sit, sed diuidatur.
* Respondit rex, & ait: Date huic 27
infantem viuum, & non occi-
datur: hæc est enim mater eius.
* Audiuit itaque omnis Israel iu- 28
dicium quod iudicasset rex, & ti-
muerunt regem, videntes sapien-
tiam Dei esse in eo ad faciendum
iudicium.

CAP. IIII.

ERat autem rex Salomon re- 1
gnans super omnem Israel: A
* & hi principes quos habebat: 2
Azarias filius Sadoc sacerdotis:
* Elihoreph, & Ahia filij Sisa scri- 3
bæ: Iosaphat filius Ahilud a com-
mentarijs: * Banaias filius Ioiadæ 4
super exercitum: Sadoc autem, &
Abiathar sacerdotes. * Azarias fi- 5
lius Nathan super eos qui assiste-
bant regi: Zabud filius Nathan sa-
6 cerdos, amicus regis: * & Ahisar
præpositus domus: & Adoniram
7 filius Abda super tributa. * Ha-
bebat autem Salomon duodecim
præfectos super omnem Israel, qui
præbebant annonam regi & do-
mui eius: per singulos enim men-
ses in anno, singuli necessaria mi-
8 nistrabant. * Et hæc nomina eo-
rum: Benhur, in monte Ephraim.
9 * Bendecar, in Macces, & in Sale-
bim, & in Bethsames, & in Elon, &
10 in Bethanan. * Benhesed in Aru-
bot: ipsius erat Socho, & omnis
11 terra Epher. * Benabinadab, cu-
B ius omnis Nephath Dor, Tapheth
filiam Salomonis habebat vxo-
12 rem. * Bana filius Ahilud rege-
bat Thanac & Mageddo, & vniuer-
sam Bethsan, quæ est iuxta Sar-
thana subter Iezrahel, a Bethsan
vsque Abelmehula e regione Iec-
13 maan. * Bengaber in Ramoth Ga
laad: habebat Auothiair filij Ma-
nasse in Galaad, ipse præerat in
omni regione Argob, quæ est in
Basan, sexaginta ciuitatibus ma-
gnis atque muratis, quæ habebant
14 seras æreas. * Ahinadab filius Ad-
15 do præerat in Manaim. * Achi-
maas in Nephthali: sed & ipse ha
bebat Basemath filiam Salomonis
16 in coniugio. * Baana filius Husi,
17 in Aser, & in Baloth. * Iosaphat
18 filius Pharuë, in Issachar. * Se-
19 mei filius Ela, in Beniamin. * Ga-
ber filius Vri, in terra Galaad, in
terra Sehon regis Amorrhæi & Og
regis Basan, super omnia quæ e-
20 rant in illa terra. * Iuda & Israel
C innumerabiles, sicut arena maris
in multitudine: comedentes, &
21 bibentes, atque lætantes. * ‖ Sa- ‖ Eccl.47.c.
lomon autem erat in ditione sua, 16
habens omnia regna a flumine
terræ Philisthijm vsque ad termi-
num Ægypti: offerentium sibi mu
nera, & seruientium ei cunctis die-
22 bus vitæ eius. * Erat autem cibus
Salomonis per dies singulos tri-
ginta cori similæ, & sexaginta co-
23 ri farinæ, * decem boues pingues,
& viginti boues pascuales, & cen-
tum arietes, excepta venatione
ceruorum, caprearum, atque
bubalorum, & auium altilium.
24 * Ipse enim obtinebat omnem re-
gionem, quæ erat trans flumen,
a Thaphsa vsque ad Gazan, & cun-
ctos reges illarum regionum: &

habebat pacem ex omni parte in
circuitu . * Habitabatq. Iuda , & 25
Israel absque timore vllo, vnusquis
que sub vite sua, & sub ficu sua, a
Dan vsque Bersabee cunctis die-
‖ 2.Par 9. f. bus Salomonis. * ‖ Et habebat Sa- 26
25 lomon quadraginta millia præse-
pia equorum currilium, & duode-
cim millia equestrium . * Nutrie- 27
bantq. eos supradicti regis præfe- D
cti : sed & necessaria mensæ regis
Salomonis cum ingenti cura præ-
bebant in tempore suo . * Hor- 28
deum quoque, & paleas equorum,
& iumentorum deferebant in lo-
cum vbi erat rex , iuxta constitu-
tum sibi . * Dedit quoque Deus 29
sapientiam Salomoni & pruden-
tiam multam nimis , & latitudinē
cordis quasi arenam, quæ est in lit-
tore maris.* Et præcedebat sapien 30
tia Salomonis sapiētiam omnium
‖ Eccl.47.c. Orientalium & Ægyptiorum,* ‖ & 31
26 erat sapientior cunctis homini-
bus: sapientior Ethan Ezrahita,
& Heman, & Chalcol, & Dorda
filijs Mahol : & erat nominatus in
vniuersis gentibus per circuitum .
* Locutus est quoque Salomon 32
tria millia parabolas : & fuerunt
carmina eius quinque & mille .
* Et disputauit super lignis a cedro, 33
quæ est in Libano, vsque ad hys-
sopum , quæ egreditur de pariete :
& disseruit de iumentis , & volu-
cribus , & reptilibus , & piscibus .
* Et veniebant de cunctis populis 34
ad audiendam sapientiam Salomo
nis, & ab vniuersis regibus terræ,
qui audiebant sapientiam eius.

CAP. V.

MIsit quoque Hiram rex Tyri 1
seruos suos ad Salomonem : A
audiuit enim quod ipsum vnxis-
sent regem pro patre eius : quia a-
micus fuerat Hiram Dauid omni
tempore. * Misit autem Salomon 2
ad Hiram , dicens : * Tu scis vo- 3
lūtatem Dauid patris mei, & quia
non potuerit ædificare domum no
mini Domini Dei sui propter bel-
la imminentia per circuitum , do-
nec daret Dominus eos sub vesti-
gio pedum eius. * Nunc autem re- 4
quiē Dedit Dominus Deus meus
mihi per circuitum : & non est
satan , neque occursus malus.
5 * ‖ Quamobrem cogito ædificarē
templū nomini Domini Dei mei,
sicut locutus est Dominus Dauid
patri meo , dicens : Filius tuus ,
quem dabo pro te super solium
B tuum, ipse ædificabit domum no-
6 mini meo.* Præcipe igitur vt præ-
cidant mihi serui tui cedros de
Libano, & serui mei sint cum ser-
uis tuis : mercedem autem seruo-
rum tuorum dabo tibi quamcum-
que petieris : scis enim quomo-
do non est in populo meo vir qui
nouerit ligna cædere sicut Sidonij.
7 * Cum ergo audisset Hiram ver-
ba Salomonis , lætatus est valde ,
& ait : Benedictus Dominus Deus
hodie , qui dedit Dauid filium sa-
piētissimum super populum hunc
8 plurimum . * Et misit Hiram ad
Salomonem, dicens : Audiui quæ-
cumque mandasti mihi : ego fa-
ciam omnem voluntatem tuam in
9 lignis cedrinis & abiegnis . * Ser-
C ui mei deponent ea de Libano ad
mare : & ego componam ea in ra-
tibus in mari vsque ad locum ,
quem significaueris mihi ; & ap-
plicabo ea ibi, & tu tolles ea : præ-
bebisq. necessaria mihi , vt detur
10 cibus domui meæ . * Itaque Hi-
ram dabat Salomoni ligna cedri-
na , & ligna abiegna , iuxta om-
11 nem voluntatem eius . * Salomon
autem præbebat Hiram coros tri-
tici , viginti millia , in cibum do-
mui eius , & viginti coros purissi-
mi olei : hæc tribuebat Salomon
12 Hiram per singulos annos. * ‖ De- ‖ 2. Reg. 7.
dit quoque Dominus sapientiam b. 13
Salomoni , sicut locutus est ei : 1.Par.22.c.
& erat pax inter Hiram & Salomo 10
nem , & percusserunt ambo fœ-
13 dus * Elegitq. rex Salomon ope-
D rarios de omni Israel , & erat in-
dictio triginta millia virorum.
14 * Mittebatq. eos in Libanum, de-
cem millia per menses singulos vi-
cissim, ita vt duobus mensibus es-
sent in domibus suis:& Adoniram
erat super huiuscemodi indictio-
15 ne . * Fueruntq. Salomoni septua-
ginta millia eorum qui onera por-
tabant, & octoginta millia latomo-
16 rum in monte : * absque præposi-
tis qui præerant singulis operibus,
numero trium millium, & trecen-
torum præcipiētium populo & his
17 qui faciebant opus . * Præcepitq.
rex , vt tollerent lapides grandes ,

lapides pretiosos in fundamentum
templi, & quadrarent eos: * quos 18
dolauerunt cæmentarij Salomo-
nis, & cæmentarij Hiram: porro
Giblij præparauerunt ligna & la-
pides ad ædificandam domum.

CAP. VI.

2.Par. 3.a.1 FActum est ergo quadringente- 1
simo & octogesimo anno e- A
gressionis filiorum Israel de Ter-
ra Ægypti, in anno quarto, mense
Zio, (ipse est mensis secundus) re-
gni Salomonis super Israel, ædifi-
cari cœpit domus Domino. * Do- 2
mus autem, quam ædificabat rex
Salomon Domino, habebat sexa-
ginta cubitos in longitudine, & vi-
ginti cubitos in latitudine, & tri-
ginta cubitos in altitudine. * Et 3
porticus erat ante templum viginti
cubitorũ longitudinis, iuxta men-
suram latitudinis templi: & habe-
bat decem cubitos latitudinis an-
te faciem templi. * Fecitq. in tem 4
plo fenestras obliquas. * Et ædifi- 5
cauit super parietẽ templi tabulata
per gyrũ, in parietibus domus per
circuitum templi & oraculi, & fe-
cit latera in circuitu. * Tabulatum, 6
quod subter erat, quinque cubitos
habebat latitudinis, & medium ta
bulatum sex cubitorum latitudi-
nis; & tertium tabulatum septem
habens cubitos latitudinis. Trabes
autem posuit in domo per circui-
tum forinsecus, vt non hærerent
muris templi. * Domus autem 7
cum ædificaretur, de lapidibus do-
latis atque perfectis ædificata est:
& malleus, & securis, & omne fer-
ramentum non sunt audita in do-
mo cum ædificaretur. * Ostium 8
lateris medij in parte erat domus B
dextræ: & per cochleã ascendebant
in medium cœnaculum, & a me-
dio in tertium. * Et ædificauit do 9
mum, & consummauit eam: texit
quoque domum laquearibus ce-
drinis. * Et ædificauit tabulatum 10
super omnem domum quinque cu
bitis altitudinis, & operuit domũ
lignis cedrinis. * Et factus est ser- 11
mo Domini ad Salomonem, di-
cens: * Domus hæc, quam ædifi- 12
cas, si ambulaueris in præceptis
meis, & iudicia mea feceris, & cu-
stodieris omnia mandata mea, gra
diens per ea: firmabo sermonem
meum tibi, quem locutus sum ad
13 Dauid patrem tuũ. * ‖ Et habitabo ‖ 2.Reg. 7.
in medio filiorũ Israel, & non de- c. 17
relinquam populum meum Israel. 1.Par.22.b.
14 * Igitur ædificauit Salomon do- 9
15 mum, & consummauit eam. * Et
ædificauit parietes domus intrin-
secus, tabulatis cedrinis, a pauimen
to domus vsque ad summitatem
parietum, & vsque ad laquearia,
operuit lignis cedrinis intrinsecus:
& texit pauimentum domus ta-
16 bulis abiegnis. * Ædificauitq. vi-
ginti cubitorum ad posteriorem
partem templi tabulata cedrina, a
pauimento vsque ad superiora: &
fecit interiorem domum oraculi
17 in sanctum Sanctorum. * Porro
quadraginta cubitorum erat ip-
sum templum pro foribus oraculi.
18 * Et cedro omnis domus intrin-
C secus vestiebatur, habens tornatu-
ras, & iuncturas suas fabrefactas
& cælaturas eminentes: omnia
cedrinis tabulis vestiebantur: nec
omnino lapis apparere poterat in
19 pariete. * Oraculum autem in
medio domus, in interiori parte fe
cerat, vt poneret ibi arcam fœde-
20 ris Domini. * Porro oraculum ha-
bebat viginti cubitos longitudinis,
& viginti cubitos latitudinis, & vi-
ginti cubitos altitudinis: & ope-
ruit illud atque vestiuit auro pu-
rissimo. sed & altare vestiuit cedro.
21 * Domum quoque ante oraculum
operuit auro purissimo, & affixit
22 laminas clauis aureis. * Nihilq.
erat in templo quod non auro te-
geretur: sed & totum altare oracu
23 li texit auro. * Et fecit in oraculo
duos cherubim de lignis oliuarũ,
24 decem cubitorũ altitudinis. * Quin
que cubitorum ala cherub vna, &
quinque cubitorum ala cherub al-
tera: id est, decem cubitos haben-
tes, a summitate alæ vnius vsque
25 ad alæ alterius summitatem. * De-
cem quoque cubitorum erat che-
rub secundus: in mensura pari,
& opus vnum erat in duobus che-
26 rubim, * id est, altitudinem
habebat vnus cherub decem cu-
bitorum, & similiter cherub se-
27 cundus. * Posuitq. cherubim in
D medio templi interioris: extende-
bant autem alas suas cherubim,
& tangebat ala vna parietem, &
ala cherub secundi tangebat pa-
rietem alterum: alæ autem alteræ

in media parte templi se inuicem
contingebāt. * Texit quoque che- 28
rubim auro. * Et omnes parietes 29
templi per circuitum sculpsit va-
rijs cælaturis & torno: & fecit in
eis cherubim, & palmas, & pictu-
ras varias, quasi prominentes de
pariete, & egredientes. * Sed & 30
pauimentum domus texit auro in-
trinsecus & extrinsecus. * Et in in- 31
gressu oraculi fecit ostiola de li-
gnis oliuarum, postesq. angulo-
rum quinque. * Et duo ostia de 32
lignis oliuarum: & sculpsit in eis
picturam cherubim, & palmarum
species, & anaglypha valde promi-
nentia: & texit ea auro: & ope-
ruit tam cherubim quàm palmas,
& cetera, auro. * Fecitq. in in- 33
troitu templi postes de lignis oli-
uarum quadrangulatos: * & duo 34
ostia de lignis abiegnis altrinse-
cus: & vtrumque ostium duplex
erat, & se inuicem tenens aperie-
batur. * Et sculpsit cherubim, & 35
palmas, & cælaturas valde eminen
tes: operuitq. omnia laminis au-
reis opere quadro ad regulam. * Et 36
ædificauit atriū interius tribus or-
dinibus lapidum politorum, &
vno ordine lignorum cedri. * An- 37
no quarto fundata est domus Do-
mini in mense Zio: * & in anno 38
vndecimo, mense Bul (ipse est
mensis octauus) perfecta est do-
mus in omni opere suo, & in vni-
uersis vtensilibus suis: ædificauitq.
eam annis septem.

CAP. VII.

DOmum autem suam ædifica- 1
‖ 3. 9. b. 10 uit Salomon ‖ tredecim an- A
nis, & ad perfectum vsque perdu-
xit. * Ædificauit quoque domum 2
saltus Libani centum cubitorum
longitudinis, & quinquaginta cu-
bitorum latitudinis, & triginta cu-
bitorum altitudinis: & quattuor
deambulacra inter columnas ce-
drinas: ligna quippe cedrina exci-
derat in columnas. * Et tabulatis 3
cedrinis vestiuit totam cameram,
quæ quadragintaquinque colum-
nis sustentabatur. Vnus autem or-
do habebat columnas quindecim
* contra se inuicem positas, * & e 4
regione se respicientes, æquali spa- 5
tio inter columnas, & super co-
lumnas quadrangulata ligna in
6 cunctis æqualia. * Et porticum
columnarum fecit quinquaginta
cubitorum longitudinis, & trigin-
ta cubitorum latitudinis: & alte-
ram porticum in facie maioris por
ticus: & columnas, & epistylia
7 super columnas. * Porticum quo-
que solij, in qua tribunal est, fe-
cit: & texit lignis cedrinis a paui-
8 mento vsque ad summitatem. * Et
domuncula, in qua sedebatur ad
iudicandum, erat in media por-
ticu, simili opere. Domum quo-
que fecit filiæ Pharaonis (‖ quam ‖ 3. 3. a. 3
vxorem duxerat Salomon) tali
opere, quali & hanc porticum.
9 * Omnia lapidibus pretiosis, qui
B ad normam quandam atque men-
suram tam intrinsecus quàm ex-
trinsecus serrati erant: a funda-
mento vsque ad summitatem pa-
rietum, & extrinsecus vsque ad
10 atrium maius. * Fundamenta au-
tem de lapidibus pretiosis, lapidi-
bus magnis decem siue octo cubi-
11 torum. * Et desuper lapides pre-
tiosi æqualis mensuræ secti erant,
12 similiterq. de cedro. * Et atrium
maius rotundum trium ordinum
de lapidibus sectis, & vnius ordi-
nis de dolata cedro: necnon & in
atrio domus Domini interiori, &
13 in porticu domus. * Misit quoque
rex Salomon, & tulit Hiram de
14 Tyro, * filium mulieris viduæ de
tribu Nephthali, patre Tyrio, ar-
tificem ærarium, & plenum sa-
pientia, & intelligentia, & do-
ctrina ad faciendum omne opus
ex ære. Qui cum venisset ad re-
gem Salomonem, fecit omne opus
15 eius. * Et finxit duas columnas
æreas, decem & octo cubitorum
altitudinis columnam vnam: ‖ & ‖ Iere. 52. e.
linea duodecim cubitorū ambie- 21
16 bat columnam vtramque. * Duo
C quoque capitella fecit, quæ pone-
rentur super capita columnarum,
fusilia ex ære: quinque cubito-
rum altitudinis capitellum vnum,
& quinque cubitorum altitudinis
17 capitellum alterum: * & quasi in
modum retis, & catenarum sibi
inuicem miro opere contextarum.
Vtrumque capitellum columna-
rum fusile erat: septena versuum
retiacula in capitello vno, & sep-
tena retiacula in capitello altero.
18 * Et perfecit columnas, & duos
ordines per circuitum retiaculo-
rum

rum singulorum, vt tegerent capi-
tella, quæ erant super summita-
tem, malogranatorum: eodem mo
do fecit & capitello secundo.* Ca- 19
pitella autem, quæ erant super ca-
pita columnarum, quasi opere lilij
fabricata erãt in porticu quattuor
cubitorum. * Et rursum alia ca- 20
pitella in summitate columnarum
desuper iuxta mensuram colum-
næ contra retiacula: malograna-
torum autem ducenti ordines erãt
in circuitu capitelli secundi. * Et 21
statuit duas columnas in porticu
templi: cumq. statuisset colum-
nam dexteram, vocauit eam no-
mine Iachin: similiter erexit co-
lumnam secundam: & vocauit no
men eius Booz. * Et super capita 22
columnarum opus in modum li-
lij posuit: perfectumq. est opus D
‖ 2.Par.4.a. columnarum. * ‖ Fecit quoque 23
mare fusile decem cubitorum a la-
bio vsque ad labium, rotundum in
circuitu: quinque cubitorum alti-
tudo eius, & resticula triginta
cubitorum cingebat illud per cir-
cuitum. * Et sculptura subter la- 24
bium circuibat illud decem cubi-
tis ambiens mare: duo ordines
sculpturarum striatarum erant fu-
siles. * Et stabat super duodecim 25
boues, e quibus tres respiciebant
ad Aquilonem, & tres ad Occi-
dentem, & tres ad Meridiem, &
tres ad Orientem, & mare super
eos desuper erat: quorum poste-
riora vniuersa intrinsecus latita-
bant. * Grossitudo autem luteris, 26
trium vnciarum erat: labiumq.
eius, quasi labium calicis, & fo-
lium repandi lilij: duo millia ba-
tos capiebat. * Et fecit decem ba 27
ses æneas, quattuor cubitorum lon
gitudinis bases singulas, & quat-
tuor cubitorũ latitudinis, & trium
cubitorum altitudinis. * Et ipsum 28
opus basium, interrasile erat: &
sculpturæ inter iuncturas. * Et in- 29
ter coronulas & plectas, leones &
boues & cherubim: & in iunctu-
ris similiter desuper: & subter leo-
nes, & boues quasi lora ex ære de-
pendentia. * Et quattuor rotæ per 30
bases singulas, & axes ærei: & per
quattuor partes quasi humeruli
subter luterem fusiles, contra se in-
uicem respectantes. * Os quoque 31
luteris intrinsecus erat in capitis E
summitate: & quod forinsecus
apparebat, vnius cubiti erat totum
rotundum, pariterq. habebat vnũ
cubitum & dimidium: in angulis
autem columnarum variæ cælatu-
ræ erant: & media intercolumnia,
32 quadrata non rotunda.* Quattuor
quoque rotæ, quæ per quattuor
angulos basis erant, cohærebant
sibi subter basim: vna rota habe-
bat altitudinis cubitum & semis.
33 * Tales autem rotæ erant quales
solẽt in curru fieri: & axes earum,
& radij, & canthi, & modioli, om-
34 nia fusilia. * Nam & humeruli il-
li quattuor per singulos angulos
basis vnius, ex ipsa basi fusiles &
35 coniuncti erant. * In summitate
autem basis erat quædam rotundi-
tas dimidij cubiti, ita fabrefacta,
vt luter desuper posset imponi, ha-
bens cælaturas suas, variasq. scul-
36 pturas ex semetipsa. * Sculpsit
F quoque in tabulatis illis, quæ erãt
ex ære, & in angulis, cherubim,
& leones, & palmas, quasi in si-
militudinem hominis stantis, vt
non cælata, sed apposita per cir-
37 cuitum viderentur.* In hunc mo-
dum fecit decem bases, fusura vna,
& mensura, sculpturaq. consimili.
38 *Fecit quoque decẽ luteres æneos:
quadraginta batos capiebat luter
vnus, eratq. quattuor cubitorum:
singulos quoque luteres per singu
39 las, id est, decem bases, posuit.* Et
cõstituit decem bases, quinque ad
dexteram partem templi, & quin-
que ad sinistram: mare autem po-
suit ad dexteram partem templi
40 contra Orientem ad Meridiem.
* Fecit ergo Hiram lebetes, & scu-
tras, & hamulas, & perfecit omne
41 opus regis Salomonis in templo
Domini. * Columnas duas, & fu-
niculos capitellorum super capitel
la columnarum duos: & retiacula
duo, vt operirent duos funiculos,
qui erant super capita columnarũ.
42 * Et malogranata quadringẽta in
duobus retiaculis: duos versus ma-
logranatorum in retiaculis singu-
lis, ad operiendos funiculos capi-
tellorum, qui erant super capita
43 columnarum.* Et bases decem, &
44 luteres decem super bases. * Et
mare vnum, & boues duodecim
45 subter mare. * Et lebetes, & scu-
G tras, & hamulas. omnia vasa, quæ
fecit Hiram regi Salomoni in do-
mo Domini, de aurichalco erant.

*In campestri regione Iordanis fu- 46
dit ea rex in argillosa terra, inter
Socoth & Sarthan. * Et posuit 47
Salomon omnia vasa: propter mul
titudinem autem nimiam non e-
rat pondus æris.* Fecitq. Salomon 48
omnia vasa in domo Domini: al-
tare aureum, & mensam, super
quam ponerentur panes proposi-
tionis, auream: * & candelabra 49
aurea, quinque ad dexteram, &
quinque ad sinistram contra ora-
culum ex auro puro: & quasi lilij
flores, & lucernas desuper aureas:
& forcipes aureos, * & hydrias, & 50
fuscinulas, & phialas, & morta-
riola, & thuribula, de auro puris-
simo: & cardines ostiorum domus
interioris Sancti sanctorum, &
ostiorum domus templi, ex auro
‖2.Par.5.a.1 erant. * ‖ Et perfecit omne opus 51
quod faciebat Salomon in domo
Domini, & intulit quæ sanctifica-
uerat Dauid pater suus, argentum
& aurum, & vasa, reposuitq. in
thesauris domus Domini.

CAP. VIII.

‖2.Par.5.a.2 TVnc ‖ congregati sunt omnes 1
maiores natu Israel cum prin A
cipibus tribuum, & duces fami-
liarum filiorum Israel ad regem
Salomonem in Ierusalem: vt
deferrent arcam fœderis Domini,
de ciuitate Dauid, id est, de Sion.
* Conuenitq. ad regem Salomo- 2
nem vniuersus Israel in mense
Ethanim, in sollemni die, ip-
se est mensis septimus. * Vene- 3
runtq. cuncti senes de Israel, & tu-
lerunt arcam sacerdotes, * & por- 4
tauerunt arcam Domini, & taber-
naculum fœderis, & omnia vasa
Sanctuarij, quæ erant in taberna-
culo: & ferebant ea sacerdotes &
Leuitæ. * Rex autem Salomon, 5
& omnis multitudo Israel, quæ
conuenerat ad eum, gradiebatur
cum illo ante arcam, & immola-
bant oues & boues absque æsti-
matione & numero. * Et intule- 6
runt sacerdotes arcam fœderis Do
mini in locum suum, in oracu-
lum templi, in Sanctum sancto-
rum subter alas cherubim. * Si- 7
quidem cherubim expandebant a-
las super locum arcæ, & protege-
bant arcam, & vectes eius desu-
per. * Cumque eminerent vectes, 8
& apparerent summitates eorum
foris Sanctuarium ante oraculum,
non apparebant vltra extrinsecus,
qui & fuerunt ibi vsque in præ-
9 sentem diem. * In arca autem
non erat aliud ‖ nisi duæ tabulæ ‖Exo.34.d.27
lapideæ, quas posuerat in ea Moy-
ses in Horeb, quando pepigit Do- Heb.9.a.4
minus fœdus cum filijs Israel,
cum egrederentur de Terra Ægyp-
10 ti. * Factum est autem, cum exis-
sent sacerdotes de Sanctuario, ne-
B bula impleuit domum Domini,
11 * & non poterant sacerdotes sta-
re & ministrare propter nebu-
lam: impleuerat enim gloria Do-
12 mini domum Domini. * Tunc
ait Salomon: ‖ Dominus dixit vt ‖2.Par.6.a.1
13 habitaret in nebula. * Ædifi-
cans ædificaui domum in habi-
taculum tuum, firmissimum so-
14 lium tuum in sempiternum.* Con-
uertitq. rex faciem suam, & be-
nedixit omni ecclesiæ Israel: om-
nis enim ecclesia Israel stabat.
15 * Et ait Salomon: Benedictus
Dominus Deus Israel, qui locu-
tus est ore suo ad Dauid patrem
meum, & in manibus eius per-
16 fecit, dicens: * A die, qua edu-
xi populum meum Israel de Ægyp
to, non elegi ciuitatem de vni-
uersis tribubus Israel, vt ædifi-
caretur domus, & esset nomen
meum ibi: sed elegi Dauid vt es-
set super populum meum Israel.
17 * ‖ Voluitq. Dauid pater meus ‖2.Reg.7.a.5
ædificare domum nomini Domi-
18 ni Dei Israel: * & ait Dominus
ad Dauid patrem meum: Quod
cogitasti in corde tuo ædificare
domum nomini meo, bene feci-
sti, hoc ipsum mente tractans.
19 * Veruntamen tu non ædificabis
mihi domum, sed filius tuus, qui
egredietur de renibus tuis, ipse
ædificabit domum nomini meo.
20 * Confirmauit Dominus sermo-
nem suum, quem locutus est:
stetiq. pro Dauid patre meo, &
sedi super thronum Israel, sicut
locutus est Dominus: & ædifica-
ui domum nomini Domini Dei
21 Israel. * Et constitui ibi locum
arcæ, in qua fœdus Domini est,
quod percussit cum patribus no-
stris, quando egressi sunt de Ter-
22 ra Ægypti. * Stetit autem Salo-
mon ante altare Domini in con-
C spectu ecclesiæ Israel, & expan-
dit

dit manus suas in cælum, * & 23
ait: Domine Deus Israel, non est
similis tui Deus in cælo desuper,
& super terram deorsum: qui cu-
stodis pactum & misericordiam
seruis tuis, qui ambulant co-
ram te in toto corde suo. * Qui 24
custodisti seruo tuo Dauid patri
meo quæ locutus es ei: ore locu-
tus es, & manibus perfecisti, vt
hæc dies probat. * Nunc igitur 25
Domine Deus Israel, conserua
famulo tuo Dauid patri meo quæ
‖2.Reg.7. b.12 locutus es ei, dicens: ‖ Non aufe-
retur de te vir coram me, qui se-
deat super thronum Israel: ita ta-
men si custodierint filij tui viam
suam, vt ambulent coram me
sicut tu ambulasti in conspectu
meo. * Et nunc Domine Deus Is- 26
rael firmentur verba tua, quæ lo-
cutus es seruo tuo Dauid patri
meo. * Ergone putandum est 27
quòd vere Deus habitet super ter-
ram? si enim cælum, & cæli cæ-
lorum te capere non possunt, quan
to magis domus hæc, quam ædi-
ficaui? * Sed respice ad orationem 28
serui tui, & ad preces eius Domi-
ne Deus meus: audi hymnum &
orationem, quam seruus tuus orat
coram te hodie: * Vt sint oculi 29
tui aperti super domum hanc no-
cte ac die: super domum, de qua
‖ Deut. 12. b. 11 dixisti: ‖ Erit nomen meum ibi: vt
exaudias orationem, quam orat in
loco isto ad te seruus tuus. * Vt 30
exaudias deprecationem serui tui
& populi tui Israel, quodcumque
orauerint in loco isto, & exaudies
in loco habitaculi tui in cælo, &
cum exaudieris, propitius eris. * Si 31
peccauerit homo in proximum D
suum, & habuerit aliquod iura-
mentum, quo teneatur astrictus;
& venerit propter iuramentum
coram altari tuo in domum tuam,
* tu exaudies in cælo: & facies, 32
& iudicabis seruos tuos, condem-
nans impium, & reddens viam
suam super caput eius, iustificásq;
iustum, & retribuens ei secun-
dum iustitiam suam. * Si fuge- 33
rit populus tuus Israel inimicos
suos (quia peccaturus est tibi) &
agentes pœnitentiam, & confi-
tentes nomini tuo, venerint, &
orauerint, & deprecati te fuerint
in domo hac; * exaudi in cælo, & 34
dimitte peccatũ populi tui Israel,

& reduces eos in terram, quam
35 dedisti patribus eorum. * Si clau-
sum fuerit cælum, & non pluerit
propter peccata eorum, & orantes
in loco isto, pœnitentiam egerint
nomini tuo, & a peccatis suis con-
uersi fuerint propter afflictionem
36 suam: * exaudi eos in cælo, &
dimitte peccata seruorum tuorum,
& populi tui Israel: & ostende eis
viam bonam per quam ambulent,
& da pluuiam super terram tuam,
quam dedisti populo tuo in pos-
37 sessionem. * Fames si oborta fue-
rit in terra, aut pestilentia, aut
corruptus aer, aut ærugo, aut lo-
custa, vel rubigo, & afflixerit eum
inimicus eius portas obsidens, om
nis plaga, vniuersa infirmitas,
38 * cuncta deuotatio, & impreca-
tio, quæ acciderit omni homini
de populo tuo Israel: si quis co-
gnouerit plagam cordis sui, & ex-
pãderit manus suas in domo hac,
39 * tu exaudies in cælo in loco ha-
bitationis tuæ, & repropitiaberis,
& facies vt des vnicuique secun-
dum omnes vias suas, sicut vide-
E ris cor eius (quia tu nosti solus cor
40 omnium filiorum hominum) * vt
timeant te cunctis diebus, quibus
viuunt super faciem terræ, quam
41 dedisti patribus nostris. * Insuper
& alienigena, qui non est de po-
pulo tuo Israel, cum venerit de
terra longinqua propter nomen
tuum (audietur enim nomen tuum
magnum, & manus tua fortis, &
42 brachium tuum * extentum vbi-
que) cum venerit ergo, & oraue-
43 rit in hoc loco, * tu exaudies in
cælo, in firmamento habitaculi tui
& facies omnia, pro quibus inuo-
cauerit te alienigena: vt discãt vni-
uersi populi terrarum nomen tuũ
timere, sicut populus tuus Israel
& probent quia nomen tuum in-
uocatum est super domum hanc,
44 quam ædificaui. * Si egressus fue-
rit populus tuus ad bellum contra
inimicos suos, per viam, quocum
que miseris eos, orabunt te con-
tra viam ciuitatis, quam elegisti,
& contra domum, quam ædifi-
45 caui nomini tuo, * & exaudies in
cælo orationes eorum, & preces ‖2.Par.6.g.
eorum, & facies iudicium eorum. 36
46 * Quòd si peccauerint tibi (‖ non 1.Ioan.1.d.
est enim homo qui non peccet) 8
& iratus tradideris eos inimicis Eccles.7.c.
suis, 21

suis,& captiui ducti fuerint in terram inimicorum longe vel prope,
* & egerint pœnitentiam in corde 47
suo in loco captiuitatis, & conuersi deprecati te fuerint in captiuitate sua, dicentes: Peccauimus, inique egimus, impie gessimus: * & 48
reuersi fuerint ad te in vniuerso corde suo, & tota anima sua in terra inimicorum suorum, ad quã captiui ducti fuerint: & orauerint F
te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & ciuitatis quam elegisti, & templi quod ædificaui nomini tuo: * exaudies 49
in cælo, in firmamento solij tui orationes eorum, & preces eorũ,
& facies iudicium eorum: * & 50
propitiaberis populo tuo qui peccauit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus præuaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis, qui eos captiuos habuerint, vt misereantur eis. * Po- 51
pulus enim tuus est, & hereditas tua, quos eduxisti de Terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ. * Vt 52
sint oculi tui aperti ad deprecationem serui tui, & populi tui Israel, & exaudias eos in vniuersis pro quibus inuocauerint te.* Tu enim 53
separasti eos tibi in hereditatem de vniuersis populis terræ, sicut locutus es per Moysen seruum tuum, quando eduxisti patres nostros de Ægypto Domine Deus.
* Factum est autem, cum com- 54
plesset Salomon orans Dominum omnem orationem, & deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: vtrumque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum.
* Stetit ergo, & benedixit omni 55
ecclesiæ Israel voce magna, dicens:
* Benedictus Dominus, qui dedit 56
requiem populo suo Israel, iuxta omnia quæ locutus est: non cecidit ne vnus quidem sermo ex omnibus bonis, quæ locutus est per Moysen seruum suum. * Sit Do- 57
minus Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque proijciens. * Sed inclinet corda nostra 58
ad se, vt ambulemus in vniuersis vijs eius, & custodiamus mandata eius, & ceremonias eius, & iudicia quæcumque mandauit patribus nostris. * Et sint sermones 59
G mei isti, quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die ac nocte, vt faciat iudicium seruo suo, & populo suo Israel per singulos
60 dies: * vt sciant omnes populi terræ, quia Dominus ipse est Deus, & non est vltra absque eo. * Sit
61 quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, vt ambulemus in decretis eius, & custodiamus mandata eius, sicut & ho-
62 die.* Igitur rex,& omnis Israel cũ eo, immolabant victimas coram
63 Domino. * Mactauitq. Salomon hostias pacificas, quas immolauit Domino, boum viginti duo millia, & ouium centum viginti millia: & dedicauerunt templum
64 Domini rex, & filij Israel. * In die illa sanctificauit rex medium atrij, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocaustum ibi, & sacrificium,& adipem pacificorum: quoniam altare æreum, quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocaustum, & sacrificium, & adipem pacificorum.
65 * Fecit ergo Salomon in tempore illo festiuitatem celebrem, & omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath vsque ad Riuum Ægypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus & septem diebus, id est, quattuorde-
66 cim diebus. * Et in die octaua dimisit populos: qui benedicentes regi, profecti sunt in tabernacula sua lætantes, & alacri corde super omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Dauid seruo suo, & Israel populo suo.

CAP. IX.

1 A FActum est autem cum perfecisset Salomon ædificium domus Domini, & ædificium regis, & omne quod optauerat & volue-
2 rat facere, * apparuit ei Dominus secundo ‖ sicut apparuerat ei in ‖ 2.Par.7.c.
3 Gabaon. * Dixitq. Dominus ad 11
eum: Exaudiui orationem tuam 5.3.2.5
& deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: sanctificaui domum hanc, quam ædificasti, vt ponerem nomen meum ibi in sempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.

*Tu

* Tu quoque si ambulaueris co- 4
ram me, sicut ambulauit pater
tuus, in simplicitate cordis, & in
æquitate: & feceris omnia, quæ
præcepi tibi, & legitima mea &
‖2. Reg. 7. iudicia mea seruaueris, * ‖ ponam 5
b.12.c.16 thronum regni tui super Israel in
sempiternum, sicut locutus sum
Dauid patri tuo, dicens: Non au-
feretur vir de genere tuo de solio
Israel. * Si autem auersione auer- 6
si fueritis vos & filij vestri, non
sequentes me, nec custodientes
mandata mea, & ceremonias
meas, quas proposui vobis, sed
abieritis & colueritis deos alienos,
& adoraueritis eos: * auferam If-
rael de superficie terræ, quam 7
dedi eis: & templum, quod san- B
ctificaui nomini meo, proijciam a
conspectu meo, eritq. Israel in
prouerbium, & in fabulam cun-
ctis populis. * Et domus hæc erit 8
in exemplum: omnis, qui transie-
rit per eam, stupebit, & sibilabit,
‖Deu.29.d. & dicet: ‖ Quare fecit Dominus
24 sic terræ huic, & domui huic?
Ier.22.c.8 * Et respondebunt: Quia dereli- 9
querunt Dominum Deum suum,
qui eduxit patres eorum de Terra
Ægypti, & secuti sunt deos alie-
nos, & adorauerunt eos, & colue-
runt eos: idcirco induxit Domi-
nus super eos omne malum hoc.
‖2.Par.8.a. * ‖ Expletis autem annis viginti 10
1 postquam ædificauerat Salomon
duas domos, id est domum Do-
mini, & domum regis, * (Hiram 11
rege Tyri præbente Salomoni li-
gna cedrina & abiegna, & aurum
iuxta omne quod opus habuerat)
tunc dedit Salomon Hiram vigin-
ti oppida in Terra Galilææ. * Et 12
egressus est Hiram de Tyro, vt vi-
deret oppida, quæ dederat ei Sa-
lomon, & non placuerunt ei, * & 13
ait: Hæccine sunt ciuitates, quas C
dedisti mihi, frater? Et appella-
uit eas Terram chabul, vsque in
diem hanc. * Misit quoque Hi- 14
ram ad regem Salomonem cen-
tum viginti talenta auri. * Hæc 15
est summa expensarum, quam
obtulit rex Salomon ad ædifican-
dam domum Domini & domum
suam, & Mello, & murum Ieru-
salem, & Heser, & Mageddo, &
Gazer. * Pharao rex Ægypti ascen- 16
dit, & cepit Gazer, succenditq.
eam igni: & Chananæum, qui
habitabat in ciuitate, interfecit, &
dedit eam in dotem filiæ suæ vxo-
17 ri Salomonis. * Ædificauit ergo
Salomon Gazer, & Bethoron in-
18 feriorem, * & Baalath, & Palmi-
19 ram in Terra solitudinis. * Et om-
nes vicos, qui ad se pertinebant,
& erant absque muro, muniuit,
& ciuitates curruum & ciuitates
equitum, & quodcumque ei pla-
cuit vt ædificaret in Ierusalem, &
in Libano, & in omni terra pote-
20 statis suæ. * Vniuersum populum,
qui remanserat de Amorrhæis, &
Hethæis, & Pherezæis, & Heuæis,
& Iebusæis, qui non sunt de filijs
21 Israel: * horum filios, qui reman-
serant in terra, quos scilicet non
potuerant filij Israel exterminare:
fecit Salomon tributarios, vsque
22 in diem hanc. * De filijs autem
D Israel non constituit Salomon ser-
uire quemquam, sed erant viri
bellatores, & ministri eius, &
principes, & duces, & præfecti
23 curruum & equorum. * Erant au-
tem principes super omnia opera
Salomonis præpositi quingenti
quinquaginta, qui habebant sub-
iectum populum, & statutis
24 operibus imperabant. * ‖ Filia ‖2.Par.8.b.
autem Pharaonis ascendit de ci- 11
uitate Dauid in domum suam, quã
ædificauerat ei Salomon: tunc ædi-
25 ficauit Mello. * Offerebat quo-
que Salomon tribus vicibus per
annos singulos holocausta, & pa-
cificas victimas super altare, quod
ædificauerat Domino, & adolebat
thymiama coram Domino: perfe-
26 ctumq. est templum. * Classem
quoque fecit rex Salomon in A-
siongaber, quæ est iuxta Ailath in
littore Maris rubri, in Terra Idu-
27 mææ. * Misitq. Hiram in classe
illa seruos suos viros nauticos &
gnaros maris, cum seruis Salomo-
28 nis. * Qui cum venissent in Ophir,
sumptum inde aurum quadringen
torum viginti talentorum, detule-
runt ad regem Salomonem.

CAP. X.

1 SEd ‖ & Regina Saba, audita ‖2.Par.9.a.
A fama Salomonis in nomine 1
Domini, venit tentare eum in Matt.12.d.
2 ænigmatibus. * Et ingressa Ieru- 42
salem multo cũ comitatu, & diui- Luc.11.d.
tijs, camelis portantibus aroma- 31
ta, & aurum infinitum nimis, &
gem-

gemmas pretiosas, venit ad regem
Salomonem, & locuta est ei vni-
uersa quæ habebat in corde suo.
* Et docuit eam Salomon omnia 3
verba, quæ proposuerat: non
fuit sermo, qui regem posset la-
tere, & non responderet ei. * Vi- 4
dens autem regina Saba omnem
sapientiam Salomonis, & domū,
quam ædificauerat,* & cibos men 5
sæ eius, & habitacula seruorum,
& ordines ministrantium, vestesq.
eorum, & pincernas, & holocau-
sta, quæ offerebat in domo Domi-
ni: non habebat vltra spiritum.
* dixitq. ad regem: Verus est ser- 6
mo, quem audiui in terra mea
* super sermonibus tuis, & super 7
sapientia tua: & non credebam
narrantibus mihi, donec ipsa ve-
ni, & vidi oculis meis, & probaui B
quòd media pars mihi nunciata
non fuerit: maior est sapientia &
opera tua, quam rumor, quem
audiui. * Beati viri tui, & beati 8
serui tui, qui stant coram te sem-
per, & audiunt sapientiam tuam.
* Sit Dominus Deus tuus benedi- 9
ctus, cui complacuisti, & posuit
te super thronum Israel, eo quòd
dilexerit Dominus Israel in sem-
piternum, & constituit te regem,
vt faceres iudicium & iustitiam.
* Dedit ergo regi centum viginti 10
talenta auri, & aromata multa
nimis, & gemmas pretiosas: non
sunt allata vltra aromata tam mul-
ta, quàm ea quæ dedit regina Saba
‖ 2.Par.9.c. regi Salomoni. (* Sed & ‖ classis 11
10 Hiram, quæ portabat aurum de
Ophir, attulit ex Ophir ligna thy-
ina multa nimis, & gemmas pre-
tiosas. * Fecitq. rex de lignis thy- 12
inis fulcra domus Domini, & do-
mus regiæ, & citharas lyrasq. can-
toribus: non sunt allata huiusce-
modi ligna thyina, neque visa
vsque in præsentem diem.) * Rex 13
autem Salomon dedit reginæ Saba
omnia quæ voluit, & petiuit ab
eo: exceptis his, quæ vltro obtu-
lerat ei munere regio. Quæ re-
uersa est, & abijt in terram suam
cum seruis suis. * Erat autem 14
pondus auri, quod afferebatur Sa-
lomoni per annos singulos, sex-
centorum sexaginta sex talento- C
rum auri: * excepto eo, quod af- 15
ferebant viri, qui super vectigalia
erant, & negotiatores, vniuersiq.
scruta vendentes, & omnes reges
16 Arabiæ, ducesq. terræ. * Fecit
quoque rex Salomon ducenta scu-
ta de auro purissimo, sexcentos
auri siclos dedit in laminas scuti
17 vnius. * Et trecentas peltas ex au-
ro probato: trecentæ minæ auri
vnam peltam vestiebant: posuitq.
eas rex in domo saltus Libani.
18 * Fecit etiam rex Salomon thro-
num de ebore grandem: & vesti-
19 uit eum auro fuluo nimis, * qui
habebat sex gradus: & summitas
throni rotunda erat in parte poste-
riori: & duæ manus hinc atque
inde tenentes sedile: & duo leo-
nes stabant iuxta manus singulas.
20 * Et duodecim leunculi stantes
super sex gradus hinc atque inde:
non est factum tale opus in vni-
21 uersis regnis. * Sed & omnia va-
sa, quibus potabat rex Salomon,
erant aurea: & vniuersa supellex
domus saltus Libani de auro pu-
rissimo: non erat argentum, nec
alicuius pretij putabatur in diebus
22 Salomonis, * quia classis regis per
D mare cum classe Hiram semel per
tres annos ibat in Tharsis, defe-
rens inde aurum, & argentum,
& dentes elephantorum, & si-
23 mias, & pauos. * Magnificatus
est ergo rex Salomon super omnes
reges terræ diuitijs, & sapientia.
24 * Et vniuersa terra desiderabat vul
tum Salomonis, vt audiret sapien-
tiam eius, quam dederat Deus in
25 corde eius. * Et singuli defere-
bant ei munera, vasa argentea &
aurea, vestes & arma bellica, aro-
mata quoque, & equos & mulos
26 per annos singulos. * ‖ Congre- ‖ 2.Par.1.a.
gauitq. Salomon currus & equi- 14
tes, & facti sunt ei mille quadrin-
genti currus, & duodecim millia
equitum: & disposuit eos per ci-
uitates munitas, & cum rege in
27 Ierusalem. * Fecitq. vt tanta es-
set abundantia argenti in Ierusa-
lem, quanta & lapidum: & cedro-
rum præbuit multitudinem quasi
sycomoros, quæ nascuntur in cā-
28 pestribus. * Et educebantur equi
Salomoni de Ægypto, & de Coa.
Negotiatores enim regis emebant
de Coa, & statuto pretio perduce-
29 bant. * Egrediebatur autem qua-
driga ex Ægypto sexcentis siclis
argenti, & equus centum quin-
quaginta. Atque in hunc modum
cuncti

cunċti reges Hetthæorum & Syriæ
equos venundabant.

CAP. XI.

‖Deu.17.d.17 REx autem Salomon ‖adama- 1
uit mulieres alienigenas mul- A
Eccl. 47. c. 21 tas, filiam quoque Pharaonis, &
Moabitidas, & Ammonitidas,
Idumæas, & Sidonias, & Hetthæas:
* de gentibus, super quibus dixit 2
‖Exo.34.b.16 Dominus filijs Israel: ‖ Non in-
grediemini ad eas, neque de illis
ingredientur ad vestras: certissime
enim auertent corda vestra vt se-
quamini deos earum. His itaque
copulatus est Salomon ardentissi-
mo amore. * Fueruntq. ei vxo- 3
res quasi reginæ septingentæ, &
concubinæ trecentæ: & auerterunt
mulieres cor eius. * Cumq. iam 4
esset senex, deprauatum est cor
eius per mulieres, ⌒vt sequeretur
deos alienos: nec erat cor eius
perfectum cum Domino Deo suo,
sicut cor Dauid patris eius. * Sed 5
colebat Salomon Astarthen deam
Sidoniorum, & Moloc idolum
Ammonitarum. * Fecitq. Salo- 6
mon quod non placuerat coram
Domino, & non adimpleuit ⌒vt
sequeretur Dominum, sicut Da- B
uid pater eius. * Tunc ædificauit 7
Salomon fanum Chamos, idolo
Moab, in monte qui est contra
Ierusalem, & Moloch idolo filio-
rum Ammon. * Atque in hunc 8
modum fecit vniuersis ⌒vxoribus
suis alienigenis, quæ adolebant
thura, & immolabant dijs suis.
* Igitur iratus est Dominus Salo- 9
‖3.9.a.6 moni, quòd auersa esset mens eius
a Domino Deo Israel, qui ‖ appa-
ruerat ei secundo, * & præceperat 10
de verbo hoc ne sequeretur deos
alienos, & non custodiuit quæ
mandauit ei Dominus. * Dixit 11
itaque Dominus Salomoni: Quia
habuisti hoc apud te, & non cu-
stodisti pactum meum, & præce-
pta mea, quæ mandaui tibi, dis-
rumpens scindam regnum tuum,
‖3.12.d.15 & dabo illud seruo tuo. * ‖ Ve- 12
rumtamen in diebus tuis non fa- C
ciam propter Dauid patrem tuũ:
de manu filij tui scindam illud,
* nec totum regnum auferam, sed 13
tribum vnam dabo filio tuo pro-
pter Dauid seruum meum, & Ie-
rusalem quam elegi, * Suscitauit 14
autem Dominus aduersarium Sa-
lomoni Adad Idumæum de semi-
15 ne regio, qui erat in Edom. * ‖ Cũ ‖2. Reg. 8. d. 14
enim esset Dauid in Idumæa, &
ascendisset Ioab princeps militiæ
ad sepeliendum eos, qui fuerant
interfecti, & occidisset omne ma-
16 sculinum in Idumæa (* sex enim
mensibus ibi moratus est Ioab, &
omnis Israel, donec interimeret
omne masculinum in Idumæa.)
17 * fugit Adad ipse, & viri Idumæi
de seruis patris eius cum eo, ⌒vt
ingrederetur Ægyptum: erat au-
18 tem Adad puer paruulus. * Cũq.
surrexissent de Madian, venerunt
in Pharan, tuleruntq. secum viros
de Pharan, & introierunt Ægy-
ptum ad Pharaonem regem Ægy-
pti: qui dedit ei domum, & cibos
constituit, & terram delegauit.
19 * Et inuenit Adad gratiam coram
D Pharaone valde, in tantum vt da-
ret ei vxorem, sororem vxoris suæ
20 germanam Taphnes reginæ. * Ge-
nuitq. ei soror Taphnes Genubath
filium, & nutriuit eum Taphnes
in domo Pharaonis: eratq. Genu-
bath habitans apud Pharaonem
21 cum filijs eius. * Cumq. audisset
Adad in Ægypto, dormisse Dauid
cum patribus suis, & mortuum
esse Ioab principem militiæ, dixit
Pharaoni: Dimitte me, vt vadam
22 in terram meam. * Dixitq. ei
Pharao: Qua enim te apud me
indiges, vt quæras ire ad terram
tuam? At ille respondit: Nulla:
sed obsecro te vt dimittas me.
23 * Suscitauit quoque ei Deus ad-
uersarium Razon filium Eliada,
qui fugerat Adarezer regem Soba
24 dominum suum: * & congregauit
E contra eum viros, & factus est
princeps latronum cum interfice-
ret eos Dauid: abieruntq. Dama-
scum, & habitauerunt ibi, & con-
stituerunt eum regem in Dama-
25 sco, * eratq. aduersarius Israeli
cunctis diebus Salomonis: & hoc
est malum Adad, & odium con-
tra Israel, regnauitq. in Syria.
26 * Ieroboam quoque filius Na- ‖2. Par. 13. a. 6
bath, Ephrathæus, de Sareda,
seruus Salomonis, cuius mater
erat nomine Sarua, mulier vidua:
leuauit manum contra regem.
27 * Et hæc est causa rebellionis ad-
uersus eum, quia Salomon ædifi-
cauit Mello, & coæquauit voragi-
nem

nem ciuitatis Dauid patris sui.
* Erat autem Ieroboam vir fortis 28
& potens: vidensq. Salomon ado-
lescentem bonæ indolis & indu-
strium, constituerat eum præfe-
ctum super tributa vniuersæ do-
‖ 2. Par. 10. d. 15 mus Ioseph. * ‖ Factum est igitur 29
in tempore illo, vt Ieroboam egre-
deretur de Ierusalem, & inueniret
eum Ahias Silonites propheta in
via, opertus pallio nouo: erant
autem duo tantum in agro. * Ap- 30
prehēdensq. Ahias pallium suum
nouum, quo coopertus erat, scidit
in duodecim partes. * Et ait ad 31
Ieroboam: Tolle tibi decem scis- F
suras: hæc enim dicit Dominus
Deus Israel: Ecce ego scindam re-
gnum de manu Salomonis, & da-
bo tibi decem tribus. * Porro vna 32
tribus remanebit ei propter seruū
meum Dauid, & Ierusalem ciui-
tatem, quam elegi ex omnibus
tribubus Israel: * eo quòd dereli- 33
querit me, & adorauit Astarthen
deam Sidoniorum, & Chamos
deum Moab, & Moloc deum fi-
liorum Ammon: & non ambula-
uerit in vijs meis, vt faceret iusti-
tiam coram me, & præcepta mea,
& iudicia sicut Dauid pater eius.
* Nec auferam omne regnum de 34
manu eius, sed ducem ponam eū
cunctis diebus vitæ suæ, propter
Dauid seruum meum, quem ele-
gi, qui custodiuit mandata mea &
præcepta mea. * Auferam autem 35
regnum de manu filij eius, & da-
bo tibi decem tribus: * filio au- 36
tem eius dabo tribum vnam, vt
remaneat lucerna Dauid seruo
meo cunctis diebus coram me in
Ierusalem ciuitate, quam elegi vt G
esset nomen meum ibi. * Te au- 37
tem assumam, & regnabis super
omnia, quæ desiderat anima tua,
erisq. rex super Israel. * Si igitur 38
audieris omnia, quæ præcepero ti-
bi, & ambulaueris in vijs meis, &
feceris quod rectum est coram me,
custodiens mandata mea & præ-
cepta mea, sicut fecit Dauid ser-
uus meus: ero tecum, & ædificabo
tibi domum fidelem, quomodo
ædificaui Dauid domum, & tra-
dam tibi Israel: * & affligam se- 39
men Dauid super hoc, verumta-
men non cunctis diebus. * Voluit 40
ergo Salomon interficere Ieroboā:
qui surrexit, & aufugit in Ægy-
ptum ad Sesac regem Ægypti, &
fuit in Ægypto vsque ad mortem
41 Salomonis. * Reliquum autem
verborum Salomonis, & omnia
quæ fecit, & sapientia eius: ecce
vniuersa scripta sunt in Libro ver-
42 borum dierum Salomonis. * Dies
autem, quos regnauit Salomon in
Ierusalem super omnem Israel,
43 quadraginta anni sunt. * Dormi-
uitq. Salomon cum patribus suis,
& sepultus est in Ciuitate Dauid
patris sui, regnauitq. Roboam fi-
lius eius pro eo.

CAP. XII.

1 A Venit autem Roboam in Si-
chem: illuc enim congrega- ‖ 2. Par. 10. a. 1
tus erat omnis Israel ad consti-
2 tuendum eum regem. * At verò
Ieroboam filius Nabat, cum ad-
huc esset in Ægypto profugus a fa-
cie regis Salomonis, audita mor-
te eius, reuersus est de Ægypto.
3 * Miseruntq. & vocauerunt eum:
venit ergo Ieroboam, & omnis
multitudo Israel, & locuti sunt ad
4 Roboam, dicentes: * Pater tuus
durissimum iugum imposuit no-
bis: tu itaque nunc imminue pau-
lulum de imperio patris tui duris-
simo, & de iugo grauissimo, quod
imposuit nobis, & seruiemus ti-
5 bi. * Qui ait eis: Ite vsque ad
B tertium diem, & reuertimini ad
6 me. Cumq. abijsset populus, * inijt
consilium rex Roboam cum se-
nioribus, qui assistebant coram
Salomone patre eius, cum adhuc
viueret, & ait: Quod datis mihi
consilium, vt respondeam populo
7 huic? * Qui dixerunt ei: Si hodie
obedieris populo huic, & seruie-
ris, & petitioni eorum cesseris, lo-
cutusq. fueris ad eos verba lenia,
erunt tibi serui cunctis diebus.
8 * Qui dereliquit cōsilium senum,
quod dederant ei, & adhibuit a-
dolescentes, qui nutriti fuerant
9 cum eo, & assistebant illi, * di-
xitq. ad eos: Quod mihi datis cō-
silium, vt respondeā populo huic,
qui dixerunt mihi: Leuius fac iu-
gum quod imposuit pater tuus su-
10 per nos? * Et dixerunt ei iuuenes
C qui nutriti fuerant cum eo: Sic lo-
queris populo huic, qui locuti sunt
ad te, dicentes: Pater tuus aggra-
uauit iugum nostrum, tu releua
nos. Sic loqueris ad eos: Mini-
mus

mus digitus meus grossior est dor-
so patris mei. * Et nunc pater 11
meus posuit super vos iugum gra-
ue, ego autem addam super iu-
gum vestrum: pater meus cecidit
vos flagellis, ego autem cædam
vos scorpionibus. * Venit ergo Ie- 12
roboam, & omnis populus ad Ro-
boam die tertia, sicut locutus fue-
rat rex, dicens: Reuertimini ad
me die tertia. * Respondítq. rex 13
populo dura, derelicto consilio se-
niorum, quod ei dederant, * & 14
locutus est eis secundum consiliũ
iuuenum, dicens: Pater meus ag-
grauauit iugum vestrum, ego au-
tem addã iugo vestro: pater meus
cecidit vos flagellis, ego autem D
cædam vos scorpionibus. * Et 15
non acquieuit rex populo: quo-
niam auersatus fuerat eum Domi-
nus, vt suscitaret verbum suum,
‖3.11.f.31 ‖ quod locutus fuerat in manu
Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboam fi-
lium Nabat. * Videns itaque po- 16
pulus quod noluisset eos audire
rex, respondit ei dicens: Quæ no-
bis pars in Dauid? vel quæ here-
ditas in filio Isai? Vade in taber-
nacula tua Israel, nunc vide domũ
tuam Dauid. Et abijt Israel in ta-
bernacula sua. * Super filios autẽ 17
Israel, quicumque habitabant in
ciuitatibus Iuda, regnauit Ro-
boam. * Misit ergo rex Roboam 18
Aduram, qui erat super tributa:
& lapidauit eum omnis Israel, &
mortuus est. Porro rex Roboam E
festinus ascendit currum, & fugit
in Ierusalem: * recessitq. Israel a 19
domo Dauid, vsque in præsentem
diem. * Factum est autem cum 20
audisset omnis Israel, quòd re-
uersus esset Ieroboam, miserunt,
& vocauerunt eum congregato cœ-
tu, & constituerunt eum regem
super omnem Israel, nec secutus
est quisquam domum Dauid præ-
ter tribum Iuda solam. * Venit 21
autem Roboam Ierusalem, &
congregauit vniuersam domum
Iuda, & tribum Beniamin, cen-
tum octoginta millia electorum
virorum bellatorum, vt pugnarent
contra domum Israel, & reduce-
rent regnum Roboam filio Salo-
‖2.Par.11.a.2 monis. * ‖ Factus est autem ser- 22
mo Domini ad Semeiam virum
Dei, dicens: * Loquere ad Ro- 23
boam filium Salomonis regem F
Iuda, & ad omnem domum Iu-
da, & Beniamin, & reliquos de
24 populo, dicens: * Hæc dicit Do-
minus: Non ascendetis, neque
bellabitis contra fratres vestros fi-
lios Israel: reuertatur vir in domũ
suam, a me enim factum est ver-
bum hoc. Audierunt sermonem
Domini, & reuersi sunt de itinere
sicut eis præceperat Dominus.
25 * Ædificauit autem Ieroboam Si-
chem in monte Ephraim, & ha-
bitauit ibi: & egressus inde ædifi-
26 cauit Phanuel. * Dixitq. Ieroboã
in corde suo: Nunc reuertetur re-
27 gnum ad domum Dauid, * si a-
scenderit populus iste vt faciat sa-
crificia in domo Domini in Ieru-
salem: & conuertetur cor populi
huius ad dominum suum Roboã
regem Iuda, interficientq. me, ‖Tob.1.a.5
28 & reuertentur ad eum. * ‖ Et ex-
cogitato consilio fecit duos vitu-
los aureos, & dixit eis: Nolite
G vltra ascendere in Ierusalem: ‖Exo.32.b.8
‖ Ecce dij tui Israel, qui te edu-
29 xerunt de Terra Ægypti. * Po-
suitq. vnum in Bethel, & alterum
30 in Dan: * & factum est verbum
hoc in peccatum: ibat enim po-
pulus ad adorandum vitulum vs-
31 que in Dan. * Et fecit fana in ex- ‖2.Par.11.c.15
celsis, & ‖ sacerdotes de extremis
populi, qui non erant de filijs Le-
32 ui. * Constituitq. diem sollem-
nem in mense octauo, quintade-
cima die mensis, in similitudinem
sollemnitatis, quæ celebrabatur in
Iuda. Et ascendens altare, simili-
ter fecit in Bethel, vt immolaret
vitulis, quos fabricatus fuerat:
constituitq. in Bethel sacerdotes
33 excelsorum, quæ fecerat. * Et
ascendit super altare quod extru-
xerat in Bethel, quintadecima die
mensis octaui, quem finxerat de
corde suo: & fecit sollemnitatem
filijs Israel, & ascendit super alta-
re, vt adoleret incensum.

CAP. XIII.

1 ET ecce vir Dei venit de Iuda
A in sermone Domini in Be-
thel, Ieroboam stante super alta-
2 re, & thus iaciente. * Et exclama-
uit contra altare in sermone Do-
mini, & ait: Altare, altare, hæc
dicit Dominus: ‖ Ecce filius na- ‖4.Reg.23.d.17
scetur domui Dauid, Iosias no-
mine, & immolabit super te sa-
cerdo-

cerdotes excelsorum, qui nunc in
te thura succendunt, & ossa ho-
minum super te incendet. * De- 3
ditq. in illa die signum, dicens:
Hoc erit signum quod locutus est
Dominus: Ecce altare scindetur,
& effundetur cinis qui in eo est.
* Cumq. audisset rex sermonem 4
hominis Dei, quem inclamauerat
contra altare in Bethel, extendit
manum suam de altari, dicens:
Apprehendite eum. Et exaruit B
manus eius, quam extenderat cō-
tra eum: nec valuit retrahere eam
ad se. * Altare quoque scissum 5
est, & effusus est cinis de altari,
iuxta signum quod prædixerat vir
Dei in sermone Domini. * Et ait 6
rex ad virum Dei: Deprecare fa-
ciem Domini Dei tui, & ora pro
me, vt restituatur manus mea mi-
hi. Orauitq. vir Dei faciem Do-
mini, & reuersa est manus regis
ad eum, & facta est sicut prius
fuerat. * Locutus est autem rex 7
ad virum Dei: Veni mecum do-
mum vt prandeas, & dabo tibi
munera. * Responditq. vir Dei 8
ad regem: Si dederis mihi mediā
partem domus tuæ, non veniam
tecum, nec comedam panem,
neque bibam aquam in loco isto:
* sic enim mandatum est mihi in 9
sermone Domini præcipientis: C
Non comedes panem, neque bi-
bes aquam, nec reuerteris per
viam, qua venisti. * Abijt ergo 10
per aliam viam, & non est reuer-
sus per iter, quo venerat in Bethel.
* Prophetes autem quidam senex 11
habitabat in Bethel, ad quem ve-
nerunt filij sui, & narrauerunt ei
omnia opera, quæ fecerat vir Dei
illa die in Bethel: & verba quæ lo-
cutus fuerat ad regem, narraue-
runt patri suo. * Et dixit eis pa- 12
ter eorum: Per quam viam abijt?
Ostenderunt ei filij sui viam, per
quam abierat vir Dei, qui venerat
de Iuda. * Et ait filijs suis: Ster- 13
nite mihi asinum. Qui cum stra
uissent, ascendit, * & abijt post 14
virum Dei, & inuenit eum se-
dentem subtus terebinthum: &
ait illi: Tune es vir Dei qui veni-
sti de Iuda? Respondit ille: Ego D
sum. * Dixitq. ad eum: Veni me- 15
cum domum, vt comedas panem.
* Qui ait: Non possum reuerti, 16
neque venire tecum, nec come-
dam panem, neque bibam aquam
17 in loco isto: * quia locutus est
Dominus ad me in sermone Do-
mini, dicens: Non comedes pa-
nem, & non bibes aquam ibi, nec
reuerteris per viam, qua ieris.
18 * Qui ait illi: Et ego propheta sum
similis tui: & angelus locutus est
mihi in sermone Domini, dicens:
Reduc eum tecum in domum
tuam, vt comedat panem, & bibat
19 aquam. Fefellit eum, * & redu-
xit secum: comedit ergo panem in
domo eius, & bibit aquam.
20 * Cumq. sederent ad mensam, fa-
E ctus est sermo Domini ad prophe-
21 tam, qui reduxerat eum. * Et
exclamauit ad virum Dei, qui ve-
nerat de Iuda, dicens: Hæc dicit
Dominus: Quia non obediens
fuisti ori Domini, & non custodi-
sti mandatum, quod præcepit tibi
22 Dominus Deus tuus, * & reuer-
sus es, & comedisti panem, & bi-
bisti aquam in loco in quo præce-
pit tibi ne comederes panem, ne-
que biberes aquam, non inferetur
cadauer tuum in sepulchrum pa-
23 trum tuorum. * Cumq. come-
disset & bibisset, strauit asinum
suum prophetæ, quem reduxe-
24 rat. * Qui cum abijsset, inuenit
eum leo in via, & occidit, & erat
cadauer eius proiectum in itinere:
asinus autem stabat iuxta illum,
25 & leo stabat iuxta cadauer. * Et
ecce, viri transeuntes viderunt ca-
dauer proiectum in via, & leonem
stantem iuxta cadauer. Et vene-
runt & diuulgauerunt in ciuitate,
in qua prophetes ille senex habita-
26 bat. * Quod cum audisset prophe-
F ta ille, qui reduxerat eum de
via, ait: Vir Dei est, qui inobe-
diens fuit ori Domini, & tradidit
eum Dominus leoni, & confregit
eum, & occidit iuxta verbum Do-
27 mini, quod locutus est ei. * Di-
xitq. ad filios suos: Sternite mihi
28 asinum. Qui cum strauissent, * &
ille abijsset, inuenit cadauer eius
proiectum in via, & asinum &
leonem stantes iuxta cadauer: non
comedit leo de cadauere, nec læsit
29 asinum. * Tulit ergo prophetes
cadauer viri Dei, & posuit illud
super asinum, & reuersus intulit in
ciuitatem prophetæ senis vt plan-
30 geret eum. * Et posuit cadauer
eius in sepulchro suo: & planxe-
runt

sunt eum: Heu heu mi frater.
* Cumq. planxissent eum, dixit 31
ad filios suos: Cum mortuus fue- G
ro, sepelite me in sepulchro, in quo
vir Dei sepultus est: iuxta ossa
eius ponite ossa mea. * Profecto 32
enim veniet sermo, quem præ-
dixit in sermone Domini contra
altare quod est in Bethel, & con-
tra omnia fana excelsorum, quæ
sunt in vrbibus Samariæ. * Post 33
verba hæc non est reuersus Iero-
boam de via sua pessima, sed e
contrario fecit de nouissimis po-
puli sacerdotes excelsorum: qui-
cumque volebat, implebat ma-
num suam, & fiebat sacerdos ex-
celsorum. * Et propter hanc cau- 34
sam peccauit domus Ieroboam, &
euersa est, & deleta de superficie
terræ.

CAP. XIIII.

IN tempore illo ægrotauit Abia 1
filius Ieroboam. * Dixitq. Ie- 2
roboam vxori suæ: Surge, & A
commuta habitum, ne cognosca-
tis quòd sis vxor Ieroboam: &
vade in Silo, vbi est Ahias prophe-
‖ 3.11.f.31 ta, ‖ qui locutus est mihi, quòd re-
gnaturus essem super populum
hunc. * Tolle quoque in manu 3
tua decem panes, & crustulam,
& vas mellis, & vade ad illum:
ipse enim indicabit tibi quid euen-
turum sit puero huic. * Fecit vt 4
dixerat, vxor Ieroboam: & con-
surgens abijt in Silo, & venit in
domum Ahiæ: at ille non poterat
videre, quia caligauerant oculi
eius præ senectute. * Dixit autem 5
Dominus ad Ahiam: Ecce vxor B
Ieroboam ingreditur vt consulat
te super filio suo qui ægrotat. hæc
& hæc loqueris ei. Cum ergo il-
la intraret, & dissimularet se esse
quæ erat, * audiuit Ahias soni- 6
tum pedum eius introeuntis per
ostium, & ait: Ingredere vxor Ie-
roboam: quare aliam te esse simu-
las? ego autem missus sum ad te
durus nuncius. * Vade, & dic Ie- 7
roboã: Hæc dicit Dominus Deus
Israel: Quia exaltaui te de me-
dio populi, & dedi te ducem su-
per populum meum Israel: * & 8
scidi regnum domus Dauid, & de-
di illud tibi, & non fuisti sicut
seruus meus Dauid, qui custodiuit
mandata mea, & secutus est me in
C toto corde suo, faciens quod placi-
9 tum esset in conspectu meo: * sed
operatus es mala super omnes, qui
fuerunt ante te, & fecisti tibi deos
alienos & conflatiles, vt me ad ira-
cundiam prouocares, me autem
10 proiecisti post corpus tuum: * id-
circo ecce ego inducam mala su-
per domum Ieroboam, & ‖ percu- ‖ 3.15.f.29
tiam de Ieroboam mingentem ad
parietem, & clausum, & nouissimũ
in Israel: & mundabo reliquias do-
mus Ieroboam, sicut mundari so-
11 let fimus vsque ad purum. * Qui
mortui fuerint de Ieroboam in ci-
uitate, comedent eos canes: qui
autem mortui fuerint in agro, vo-
rabunt eos aues cæli: quia Domi-
12 nus locutus est. * Tu igitur sur-
ge, & vade in domum tuam: & in
ipso introitu pedum tuorum in vr-
13 bem, morietur puer, * & planget
D eum omnis Israel, & sepeliet: iste
enim solus inferetur de Ieroboam
in sepulchrum, quia inuentus est
super eo sermo bonus a Domino
Deo Israel, in domo Ieroboam.
14 * Constituet autem sibi Dominus
regem super Israel, qui percutiet
domum Ieroboam in hac die, &
15 in hoc tempore: * & percutiet
Dominus Deus Israel, sicut mo-
ueri solet arundo in aqua: & euel-
let Israel de terra bona hac, quam
dedit patribus eorum, & ventila-
bit eos trans Flumen: quia fece-
runt sibi lucos, vt irritarent Do-
16 minum. * Et tradet Dominus Is-
rael propter peccata Ieroboam, qui
peccauit, & peccare fecit Israel.
17 * Surrexit itaque vxor Ieroboam,
& abijt, & venit in Thersa:
cumq. illa ingrederetur limen do-
18 mus, puer mortuus est, * & sepe-
lierunt eum. Et planxit eum om-
nis Israel iuxta sermonem Domi-
ni, quem locutus est in manu serui
19 sui Ahiæ prophetæ. * Reliqua au-
E tem verborum Ieroboam, quomo-
do pugnauerit, & quomodo re-
gnauerit, ecce scripta sunt in Li-
bro verborum dierum regum Is-
20 rael. * Dies autem, quibus regna-
uit Ieroboam, viginti duo anni
sunt: & dormiuit cum patribus
suis: regnauitq. Nadab filius eius
21 pro eo. * ‖ Porro Roboam filius ‖ 2.Par. 12.
Salomonis regnauit in Iuda. Qua- c. 13
draginta & vnius anni erat Ro-

boam, cum regnare cœpisset:
decem & septem annos regnauit
in Ierusalem ciuitate, quam ele-
git Dominus ut poneret nomen
suum ibi, ex omnibus tribubus
Israel. Nomen autem matris eius F
Naama Ammanitis. * Et fecit Iu- 22
das malum coram Domino, & ir-
ritauerunt eum super omnibus,
quæ fecerant patres eorum in pec-
catis suis, quæ peccauerunt. * Æ- 23
dificauerunt enim & ipsi sibi aras,
& statuas, & lucos super omnem
collem excelsum, & subter om-
nem arborem frondosam: * sed 24
& effeminati fuerunt in terra, fe-
ceruntq. omnes abominationes
gentium, quas attriuit Dominus
ante faciem filiorum Israel. * In 25
quinto autem anno regni Roboã,
ascendit Sesac rex Ægypti in Ie-
rusalem, * & tulit thesauros do- 26
mus Domini, & thesauros regios,
& uniuersa diripuit: scuta quo-
que aurea, quæ fecerat Salomon:
‖ 3. 10. c. 16 * ‖ pro quibus fecit rex Roboam 27
scuta ærea, & tradidit ea in ma- G
num ducum scutariorum, & eo-
rum qui excubabant ante ostium
domus regis. * Cumq. ingrede- 28
retur rex in domum Domini, por-
tabant ea qui præeundi habebant
officium: & postea reportabant
ad armamentarium scutariorum.
* Reliqua autem sermonum Ro- 29
boam, & omnia quæ fecit, ecce
scripta sunt in Libro sermonum
dierum regum Iuda. * Fuitq. 30
bellum inter Roboam & Iero-
boam cunctis diebus. * Dormi- 31
uitq. Roboam cum patribus suis,
& sepultus est cum eis in ciuitate
Dauid: nomen autem matris eius
Naama Ammanitis: & regnauit
Abiam filius eius pro eo.

CAP. XV.

IGitur in octauo decimo anno 1
regni Ieroboam filij Nabat, A
regnauit Abiam super Iudam.
* Tribus annis regnauit in Ieru- 2
‖ 2. Par. 13. a. 2 salem: ‖ nomen matris eius Maa-
cha filia Abessalom. * Ambula- 3
uitq. in omnibus peccatis patris
sui, quæ fecerat ante eum: nec
erat cor eius perfectum cum
Domino Deo suo, sicut cor Da-
uid patris eius. * Sed propter 4
Dauid dedit ei Dominus Deus
suus lucernam in Ierusalem, ut
suscitaret filium eius post eum,
5 & statueret Ierusalem: * eo quod
B fecisset Dauid rectum in oculis
Domini, & non declinasset ab
omnibus, quæ præceperat ei cun-
ctis diebus vitæ suæ, ‖ excepto ‖ 2. Reg. 11. a. 4
6 sermone Vriæ Hethæi. * Atta-
men bellum fuit inter Roboam,
& Ieroboam omni tempore vitæ
7 eius. * Reliqua autem sermo-
num Abiam, & omnia quæ fe-
cit, nonne hæc ‖ scripta sunt in ‖ 2. Par. 13. a. 1
Libro verborum dierum regum
Iuda? Fuitq. prælium inter A-
8 biam & inter Ieroboam. * Et
dormiuit Abiam cum patribus
suis, & sepelierunt eum in ciui-
tate Dauid: ‖ regnauitq. Asa filius ‖ 2. Par. 14. a. 1
9 eius pro eo. * In anno ergo vi-
gesimo Ieroboam regis Israel re-
10 gnauit Asa rex Iuda, * & qua-
draginta & uno anno regnauit in
Ierusalem. Nomen matris eius
11 Maacha, filia Abessalom. * Et fe-
cit Asa rectum ante conspectum
Domini, sicut Dauid pater eius:
12 * & abstulit effeminatos de terra,
C purgauitq. uniuersas sordes idolo-
rum, quæ fecerant patres eius.
13 * Insuper & Maacham matrem
suam amouit, ne esset princeps in
sacris Priapi, & in luco eius, quem
consecrauerat: subuertitq. specum
eius, & confregit simulachrum
turpissimum, & combussit in
14 Torrente Cedron: * excelsa au-
tem non abstulit. Verumtamen
cor Asa perfectum erat cum Do-
15 mino cunctis diebus suis: * & in-
tulit ea, quæ sanctificauerat pa-
ter suus, & vouerat, in domum
Domini, argentum & aurum, &
16 vasa. * Bellum autem erat inter
Asa, & Baasa regem Israel cun-
17 ctis diebus eorum. * ‖ Ascendit ‖ 2. Par. 16. a. 1
quoque Baasa rex Israel in Iu-
dam, & ædificauit Rama, ut non
posset quispiam egredi vel ingredi
18 de parte Asa regis Iuda. * Tol-
lens itaque Asa omne argentum,
& aurum, quod remanserat in
thesauris domus Domini, & in
thesauris domus regiæ, & dedit il-
D lud in manus seruorum suorum:
& misit ad Benadad filium Tabre-
mon filij Hezion, regem Syriæ,
qui habitabat in Damasco, dicens:
19 * Fœdus est inter me & te, & in-
ter patrem meum & patrem tuũ:
ideo

ideo misi tibi munera, argentum
& aurum: & peto vt venias, & ir-
ritum facias fœdus, quod habes
cum Baasa rege Israel, & recedat
a me. * Acquiescens Benadad 20
regi Asa, misit principes exerci-
tus sui in ciuitates Israel, & per-
cusserunt Ahion, & Dan, & Abel-
domum Maacha, & vniuersam
Cenneroth, omnem scilicet Ter-
ram Nephthali. * Quod cum au- 21
disset Baasa, intermisit ædificare
Rama, & reuersus est in Thersa.
* Rex autem Asa nuncium misit 22
in omnem Iudam dicens: Nemo E
sit excusatus. & tulerunt lapides
de Rama, & ligna eius, quibus æ-
dificauerat Baasa, & extruxit de
eis rex Asa Gabaa Beniamin, &
Maspha. * Reliqua autem om- 23
nium sermonum Asa, & vniuersæ
fortitudines eius, & cuncta quæ
fecit, & ciuitates, quas extru-
xit, nonne hæc scripta sunt in
Libro verborum dierum regum
Iuda? Verumtamen in tempore
senectutis suæ doluit pedes. * Et 24
dormiuit cum patribus suis, &
sepultus est cum eis in Ciuitate
|| 2.Par.17.a.1 Dauid patris sui. || Regnauitq.
Iosaphat filius eius pro eo. * Na- 25
dab vero filius Ieroboam regna- F
uit super Israel anno secundo Asa
regis Iuda: regnauitq. super Is-
rael duobus annis. * Et fecit quod 26
malum est in conspectu Domini,
& ambulauit in vijs patris sui, &
in peccatis eius, quibus peccare
fecit Israel. * Insidiatus est autem 27
ei Baasa filius Ahiæ de domo Is-
sachar, & percussit eum in Geb-
bethon, quæ est vrbs Philisthi-
norum: siquidem Nadab & om-
nis Israel obsidebant Gebbethon.
* Interfecit ergo illum Baasa in 28
anno tertio Asa regis Iuda, & re-
gnauit pro eo. * Cumq. regnas- 29
|| ī.22.f.21 set, || percussit omnem domum
Ieroboam: non dimisit ne vnam
quidem animam de semine eius,
donec deleret eum iuxta verbum
|| s̄.14.c.10 Domini, || quod locutus fuerat in
manu serui sui Ahiæ Silonitis,
* propter peccata Ieroboam, quæ 30
peccauerat, & quibus peccare fe- G
cerat Israel: & propter delictum,
quo irritauerat Dominum Deum
Israel. * Reliqua autem sermonum 31
Nadab, & omnia quæ operatus
est, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro verborum dierum regum Is-
32 rael? * Fuitq. bellum inter Asa, &
Baasa regem Israel cunctis diebus
33 eorum. * Anno tertio Asa regis Iu
da regnauit Baasa filius Ahiæ, su-
per omnem Israel in Thersa vigin-
34 tiquattuor annis. * Et fecit ma-
lum coram Domino, ambulauitq.
in via Ieroboã, & in peccatis eius,
quibus peccare fecit Israel.

CAP. XVI.

1 Factus est autem sermo Do-
A mini ad Iehu filium Hanani
2 contra Baasa, dicens: * Pro eo
quod exaltaui te de puluere, &
posui te ducem super populum
meum Israel, tu autem ambulasti
in via Ieroboam, & peccare fecisti
populum meum Israel, vt me irri-
3 tares in peccatis eorum: * ecce,
ego demetam posteriora Baasa,
& posteriora domus eius: & fa-
ciam domum tuam sicut domum
4 Ieroboam filij Nabat. * || Qui || s̄.15.g.29
mortuus fuerit de Baasa in ciuita-
te, comedent eum canes: & qui
mortuus fuerit ex eo in regione,
comedent eum volucres cæli.
5 * || Reliqua autem sermonum || 2.Par.16.a.1
B Baasa, & quæcumque fecit, &
prælia eius, nonne hæc scripta
sunt in Libro verborum dierum
6 regum Israel? * Dormiuit ergo
Baasa cum patribus suis, sepul-
tusq. est in Thersa: & regnauit
7 Ela filius eius pro eo. * Cum au-
tem in manu Iehu filij Hanani
prophetæ verbum Domini factum
esset contra Baasa, & contra do-
mum eius, & contra omne ma-
lum, quod fecerat coram Domi-
no, ad irritandum eum in operi-
bus manuum suarum, vt fieret si-
cut domus Ieroboam: ob hanc
causam occidit eum, hoc est, Iehu
8 filium Hanani, prophetam. * An-
no vigesimo sexto Asa regis Iuda,
regnauit Ela filius Baasa super Is-
9 srael in Thersa duobus annis. * Et
rebellauit contra eum seruus suus
Zambri, dux mediæ partis equi-
tum: erat autem Ela in Thersa
bibens, & temulentus in domo
10 Arsa præfecti Thersa. * || Irruens || 4.Reg.9.f.31
C ergo Zambri, percussit, & occidit
eum anno vigesimo septimo Asa
regis Iuda, & regnauit pro eo.
11 * Cumq. regnasset, & sedisset su-

per solium eius, percussit omnem
domum Baasa, & non dereliquit
ex ea mingentem ad parietem,
& propinquos & amicos eius.
* Deleuitq. Zambri omnem do- 12
mum Baasa, iuxta verbum Domi-
ni, quod locutus fuerat ad Baasa
in manu Iehu prophetæ,* propter 13
vniuersa peccata Baasa, & pecca-
ta Ela filij eius, qui peccauerunt,
& peccare fecerunt Israel prouo-
cantes Dominum Deum Israel in
vanitatibus suis. * Reliqua au- 14
tem sermonum Ela, & omnia D
quæ fecit, nonne hæc scripta sunt
in Libro verborum dierum regum
Israel? * Anno vigesimo septimo 15
Asa regis Iuda, regnauit Zambri
septem diebus in Thersa: porro
exercitus obsidebat Gebbethon
vrbem Philisthinorum.* Cumq. 16
audisset rebelasse Zambri, & occi-
disse regem, fecit sibi regem om-
nis Israel Amri, qui erat prin-
ceps militiæ super Israel in die il-
la in castris. * Ascendit ergo Am- 17
ri, & omnis Israel cum eo de
Gebbethon, & obsidebant Ther-
sa. * Videns autem Zambri quod 18
expugnanda esset ciuitas, ingressus
est palatium, & succendit se cum
domo regia: & mortuus est * in 19
peccatis suis, quæ peccauerat fa-
ciens malum coram Domino, &
ambulans in via Ieroboam, & in
peccato eius, quo fecit peccare Is-
rael. * Reliqua autem sermonum 20
Zambri, & insidiarum eius, & ty- E
rannidis, nonne hæc scripta sunt
in Libro verborum dierum regum
Israel? * Tunc diuisus est populus 21
Israel in duas partes: media pars
populi sequebatur Thebni filium
Gineth, vt constitueret eum re-
gem: & media pars Amri. * Præ- 22
ualuit autem populus, qui erat
cum Amri, populo qui sequeba-
tur Thebni filium Gineth: mor-
tuusq est Thebni, & regnauit
Amri. * Anno trigesimo primo 23
Asa regis Iuda regnauit Amri su-
per Israel, duodecim annis: in
Thersa regnauit sex annis: * E- 24
mitq. montem Samariæ a Somer
duobus talentis argenti: & ædifi-
cauit eum, & vocauit nomen ciui-
tatis, quam extruxerat, nomine Se-
mer domini montis, Samariam.
*Fecit autem Amri malum in cō- 25
spectu Domini, & operatus est ne- F
quiter super omnes, qui fuerunt
26 ante eum. * Ambulauitq. in omni
via Ieroboam filij Nabat, & in pec
catis eius quibus peccare fecerat
Israel: vt irritaret Dominum Deū
27 Israel in vanitatibus suis. * Reli-
qua autem sermonum Amri, &
prælia eius, quæ gessit, nonne hæc
scripta sunt in Libro verborū die-
28 rum regum Israel? * Dormiuitq.
Amri cum patribus suis, & sepul-
tus est in Samaria: regnauitq. A-
29 chab filius eius pro eo.* Achab ve-
ro filius Amri regnauit super Israel
anno trigesimo octauo Asa regis
Iuda. Et regnauit Achab filius
Amri super Israel in Samaria vi-
30 ginti & duobus annis. * Et fecit
G Achab filius Amri malum in con-
spectu Domini super omnes, qui
31 fuerunt ante eum. * Nec suffecit
ei vt ambularet in peccatis Iero-
boam filij Nabat: insuper duxit
vxorem Iezabel filiam Ethbaal re-
gis Sidoniorum. Et abijt, & serui-
uit Baal, & adorauit eum.
32 * Et posuit aram Baal in tem-
plo Baal, quod ædificauerat in
33 Samaria, * & plantauit lu-
cum: & addidit Achab in ope-
re suo, irritans Dominum Deum
Israel, super omnes reges Israel,
34 qui fuerunt ante eum. * || In ||Iosu.6.d.26
diebus eius ædificauit Hiel de
Bethel, Iericho: in Abiram
primitiuo suo fundauit eam, & in
Segub nouissimo suo posuit por-
tas eius: iuxta verbum Domini,
quod locutus fuerat in manu Io-
sue filij Nun.

CAP. XVII.

1 ET dixit Elias Thesbites de Eccl.48.a.1
A habitatoribus Galaad ad A- Iac.5.d.17
chab: Viuit Dominus Deus Is-
rael, in cuius conspectu sto,
si erit annis his ros & pluuia,
nisi iuxta oris mei verba.
2 * Et factum est verbum Do-
3 mini ad eum, dicens: * Re-
cede hinc, & vade contra
Orientem, & abscondere in Tor-
rente carith, qui est contra Ior-
4 danem, * & ibi de torrente bi-
bes: coruisq. præcepi vt pascant
5 te ibi. * Abijt ergo, & fecit iux-
ta verbum Domini: cumq. abijs-
set, sedit in Torrente carith, qui
est con-

est contra Iordanem.* Corui quo- 6
que deferebant ei panem & car-
nes mane, similiter panem & car-
nes vesperi, & bibebat de torren-
te. * Post dies autem siccatus est 7
torrens: non enim pluerat super
terram. * Factus est ergo sermo 8
Domini ad eum, dicens: * Sur- B
ge, & vade in Sarephta Sidonio- 9
rum, & manebis ibi: præcepi e-
nim ibi mulieri viduæ vt pascat te.
‖ Luc. 4. d. 26 * ‖ Surrexit, & abijt in Sarephta. 10
Cumq. venisset ad portam ciui-
tatis, apparuit ei mulier vidua
colligens ligna, & vocauit eam,
dixitq. ei: Da mihi paululum a-
quæ in vase, vt bibam. * Cumq. 11
illa pergeret vt afferret, clamauit
post tergum eius, dicens: Affer
mihi, obsecro, & buccellam panis
in manu tua. * Quæ respondit: 12
Viuit Dominus Deus tuus, quia
non habeo panem, nisi quantum
pugillus capere potest farinæ in hy
dria, & paululum olei in lecytho:
en colligo duo ligna vt ingrediar
& faciam illum mihi & filio meo,
vt comedamus, & moriamur.
* Ad quam Elias ait: Noli time- 13
re, sed vade, & fac sicut dixisti: C
verumtamen mihi primum fac de
ipsa farinula subcineritium panem
paruulum, & affer ad me: tibi
autem & filio tuo facies postea.
* Hæc autem dicit Dominus Deus 14
Israel: Hydria farinæ non defi-
ciet, nec lecythus olei minuetur
vsque ad diem, in qua Dominus
daturus est pluuiam super faciem
terræ. * Quæ abijt, & fecit iuxta 15
verbum Eliæ: & comedit ipse, &
illa, & domus eius: & ex illa die
* hydria farinæ non defecit, & le- 16
cythus olei non est imminutus,
iuxta verbum Domini, quod locu-
tus fuerat in manu Eliæ. * Fa- 17
ctum est autem post hæc, ægrota-
uit filius mulieris matrisfamilias,
& erat languor fortissimus ita vt
non remaneret in eo halitus.
* Dixit ergo ad Eliam: Quid mi- 18
hi & tibi vir Dei? ingressus es
ad me, vt rememorarentur iniqui-
tates meæ, & interficeres filium D
meum? * Et ait ad eam Elias: Da 19
mihi filium tuum. Tulitq. eum
de sinu eius, & portauit in cœna-
culum vbi ipse manebat, & posuit
super lectulum suum. * Et clama- 20
uit ad Dominum, & dixit: Domi-
ne Deus meus, etiam ne viduam,
apud quam ego vtcumque susten-
tor, afflixisti vt interficeres filium
21 eius? * Et expandit se, atque
mensus est super puerum tribus vi
cibus, & clamauit ad Dominum,
& ait: Domine Deus meus, reuer-
tatur obsecro anima pueri huius
22 in viscera eius.* Et exaudiuit Do-
minus vocem Eliæ: & reuersa est
anima pueri intra eum, & reui-
23 xit. * Tulitq. Elias puerum, &
deposuit eum de cœnaculo in in-
feriorem domum, & tradidit ma-
tri suæ, & ait illi: En viuit filius
24 tuus. * Dixitq. mulier ad Eliam:
Nunc, in isto cognoui quoniam
vir Dei es tu, & verbum Domini
in ore tuo verum est.

CAP. XVIII.

1 A POst dies multos factum est ver-
bum Domini ad Eliam, in
anno tertio dicens: Vade, & osten-
de te Achab, vt dem pluuiam
2 super faciem terræ. * Iuit ergo
Elias, vt ostenderet se Achab:
erat autem fames vehemens in
3 Samaria. * Vocauitq. Achab Ab-
diam dispensatorem domus suæ:
Abdias autem timebat Dominum
4 valde. * Nam cum interfice-
ret Iezabel prophetas Domini, tu-
lit ille centum prophetas, & abs-
condit eos quinquagenos & quin-
quagenos in speluncis, & pauit
5 eos pane & aqua. * Dixit ergo
Achab ad Abdiam: Vade in ter-
ram ad vniuersos fontes aquarum,
& in cunctas valles, si forte pos-
simus inuenire herbam, & salua-
re equos & mulos, & non peni-
6 tus iumenta intereant. * Diui-
B seruntq. sibi regiones, vt circui-
rent eas: Achab ibat per viam
vnam, & Abdias per viam al-
7 teram seorsum. * Cumq. esset
Abdias in via, Elias occurrit ei:
qui cum cognouisset eum, ceci-
dit super faciem suam, & ait:
Num tu es, domine mi, Elias?
8 * Cui ille respondit: Ego. Va-
de, & dic domino tuo: Adest
9 Elias. * Et ille, Quid peccaui,
inquit, quoniam tradis me ser-
uum tuum in manu Achab, vt
10 interficiat me? * Viuit Do-
minus Deus tuus, quia non est

gens aut regnum, quò non mi-
ferit dominus meus te requirens:
& respondentibus cunctis: Non
est hic: adiurauit regna singula
& gentes, eo quòd minime repe-
rireris. * Et nunc tu dicis mihi: 11
Vade, & dic domino tuo: Adest
Elias. * Cumq. recessero a te, 12
Spiritus Domini asportabit te in
locum, quem ego ignoro: & in-
gressus nunciabo Achab, & non
inueniens te, interficiet me: ser-
uus autem tuus timet Dominum
ab infantia sua. * Numquid non 13
indicatum est tibi domino meo,
quid fecerim cum interficeret Ie-
zabel prophetas Domini, quòd C
absconderim de prophetis Domi-
ni centum viros, quinquagenos
& quinquagenos in speluncis, &
pauerim eos pane & aqua? * Et 14
nunc tu dicis: Vade, & dic do-
mino tuo: Adest Elias: vt inter-
ficiat me? * Et dixit Elias: Viuit 15
Dominus exercituum, ante cuius
vultum sto, quia hodie apparebo
ei. * Abijt ergo Abdias in occur- 16
sum Achab, & indicauit ei: ve-
nitq. Achab in occursum Eliæ.
* Et cum vidisset eum, ait: Tune 17
es ille, qui conturbas Israel? * Et 18
ille ait: Non ego turbaui Israel,
sed tu, & domus patris tui, qui de-
reliquistis mandata Domini, &
secuti estis Baalim. * Verumta- 19
men nunc mitte, & congrega ad
me vniuersum Israel in monte
Carmeli, & prophetas Baal qua-
dringentos quinquaginta, prophe-
tasq. lucorum quadringentos, qui
comedunt de mensa Iezabel.* Mi- 20
sit Achab ad omnes filios Israel,
& congregauit prophetas in mon-
te Carmeli. * Accedens autem
Elias ad omnem populum, ait: 21
Vsquequo claudicatis in duas par- D
tes? si Dominus est Deus, sequi-
mini eum: si autem Baal, sequi-
mini illum. Et non respondit ei
populus verbum. * Et ait rursus 22
Elias ad populum: Ego remansi
propheta Domini solus: prophe-
tæ autem Baal quadringenti &
quinquaginta viri sunt. * Den- 23
tur nobis duo boues, & illi eli-
gant sibi bouem vnum, & in fru-
sta cædentes ponant super ligna,
ignem autem non supponant: &
ego faciam bouem alterum, & im-
ponam super ligna, ignem autem
24 non supponam. * Inuocate nomi-
na deorum vestrorum, & ego in-
uocabo nomen Domini mei: &
Deus qui exaudierit per ignem, ip-
se sit Deus. Respondens omnis po
25 pulus ait: Optima propositio.* Di-
xit ergo Elias prophetis Baal: Eli-
gite vobis bouem vnum, & facite
primi, quia vos plures estis: & in-
uocate nomina deorum vestro-
E rum, ignemq. non supponatis.
26 * Qui cum tulissent bouem, quem
dederat eis, fecerunt: & inuoca-
bant nomen Baal de mane vsque
ad meridiem, dicentes: Baal exau-
di nos. Et non erat vox, nec qui
responderet: transiliebantq. alta-
27 re quod fecerant. * Cumq. esset
iam meridies, illudebat illis Elias,
dicens: Clamate voce maiore:
Deus enim est, & forsitan loqui-
tur, aut in diuersorio est, aut in
itinere, aut certe dormit, vt exci-
28 tetur. * Clamabant ergo voce ma-
gna, & incidebant se iuxta ritum
suum cultris & lanceolis, donec
29 perfunderentur sanguine. * Post-
quam autem transijt meridies, &
illis prophetantibus venerat tem-
pus, quo sacrificium offerri soles,
nec audiebatur vox, nec aliquis
respondebat, nec attendebat oran-
30 tes: * dixit Elias omni populo:
Venite ad me. Et accedente ad se
populo, curauit altare Domini,
31 quod destructum fuerat. * Et tu-
lit duodecim lapides iuxta nume-
rum tribuum filiorum Iacob, ad
quem factus est sermo Domini,
dicens: || Israel erit nomen tuum. || Gen. 32. E.
32 * Et ædificauit de lapidibus altare 28
in nomine Domini: fecitq. aquæ-
F ductum, quasi per duas aratiuncu-
33 las in circuitu altaris, * & compo-
suit ligna: diuisitq. per membra
34 bouem, & posuit super ligna,* &
ait: Implete quattuor hydrias a-
qua, & fundite super holocau-
stum, & super ligna. Rursumq.
dixit: Etiam secundo hoc facite.
Qui cum fecissent secundo, ait:
Etiam tertiò idipsum facite. Fe-
35 ceruntq. tertiò, * & currebant a-
quæ circum altare, & fossa aquæ-
36 ductus repleta est. * Cumq. iam
tempus esset vt offerretur holo-
caustum, accedens Elias propheta,
ait: Domine Deus Abraham, &
Isaac, & Israel, ostende hodie quia
tu es Deus Israel, & ego seruus
tuus,

tuus, & iuxta præceptum tuum fe-
ci omnia verba hæc. * Exaudi me 37
Domine, exaudi me: vt discat po-
pulus iste, quia tu es Dominus
Deus, & tu conuertisti cor eorum
iterum. * Cecidit autem ignis Do- 38
mini, & vorauit holocaustum, &
ligna, & lapides, puluerem quo-
que, & aquam, quæ erat in aquæ-
ductu lambens. * Quod cum vi- 39
disset omnis populus, cecidit in fa-
ciem suam, & ait: Dominus ipse
est Deus, Dominus ipse est Deus.
* Dixitq. Elias ad eos: Apprehen- 40
dite prophetas Baal, & ne vnus G
quidem effugiat ex eis. Quos cum
apprehendissent, duxit eos Elias
ad Torrentem cison, & interfecit
eos ibi. * Et ait Elias ad Achab: 41
Ascende, comede, & bibe: quia so-
nus multæ pluuiæ est. * Ascendit 42
Achab vt comederet & biberet:
Elias autem ascendit in verticem
Carmeli, & pronus in terram po-
suit faciem suam inter genua sua,
* & dixit ad puerum suum: Ascen 43
de, & prospice contra mare. Qui
cum ascendisset, & contemplatus
esset, ait: Non est quidquam.
Et rursum ait illi: Reuertere se-
ptem vicibus. * In septima autem 44
vice, Ecce nubecula parua quasi
vestigium hominis ascendebat de
mari. Qui ait: Ascende, & dic
Achab: Iunge currum tuum &
descende, ne occupet te pluuia.
* Cumq. se verteret huc atque 45
illuc, ecce cæli contenebrati sunt,
& nubes, & ventus, & facta est
pluuia grandis. Ascendens ita-
que Achab abijt in Iezrahel: * & 46
manus Domini facta est super E-
liam, accinctisq. lumbis curre-
bat ante Achab, donec veniret
in Iezrahel.

CAP. XIX.

NVnciauit autem Achab Ieza- 1
bel omnia quæ fecerat Elias, A
& quo modo occidisset vniuersos
prophetas gladio. * Misitq. Ie- 2
zabel nuncium ad Eliam, dicens:
Hæc mihi faciant dij, & hæc ad-
dant, nisi hac hora cras posue-
ro animam tuam sicut animam
vnius ex illis. * Timuit ergo E- 3
lias, & surgens abijt quocumque
eum ferebat voluntas: venitq. in
Bersabee Iuda, & dimisit ibi pue-
4 rum suum, * & perrexit in de-
sertum, viam vnius diei. Cumq.
venisset, & sederet subter vnam
iuniperum, petiuit animæ suæ vt
moreretur. & ait: Sufficit mihi
Domine, tolle animam meam:
neque enim melior sum, quàm
5 patres mei. * Proiecitq. se, &
obdormiuit in vmbra iuniperi:
& ecce Angelus Domini tetigit
eum, & dixit illi: Surge, & co-
6 mede. * Respexit, & ecce ad
B caput suum subcinericius panis,
& vas aquæ: comedit ergo, &
bibit, & rursum obdormiuit.
7 * Reuersusq. est Angelus Domi-
ni secundo, & tetigit eum, dixitq.
illi: Surge, comede: grandis enim
8 tibi restat via. * Qui cum surre-
xisset, comedit & bibit, & ambu-
lauit in fortitudine cibi illius qua-
draginta diebus, & quadraginta
noctibus, vsque ad montem Dei
9 Horeb. * Cumq. venisset illuc,
mansit in spelunca: & ecce sermo
Domini ad eum, dixitq. illi: Quid
10 hic agis Elia? * At ille respondit:
Zelo zelatus sum pro Domino
Deo exercituum, quia dereliquerunt
pactum tuum filij Israel: al-
taria tua destruxerunt, prophetas
tuos occiderunt gladio, derelictus
sum ego solus, & quærunt ani-
11 mam meam vt auferant eam. * Et
C ait ei: Egredere, & sta in monte
coram Domino: & ecce Dominus
transit, & spiritus grandis & fortis
subuertens montes, & conterens
petras ante Dominum: non in spi-
ritu Dominus, post spiritum com-
motio: non in commotione Do-
12 minus, * & post commotionem
ignis: non in igne Dominus, &
post ignem sibilus auræ tenuis.
13 * Quod cum audisset Elias, ope-
ruit vultum suum pallio, & egres-
sus stetit in ostio speluncæ, & ec-
ce vox ad eum dicens: Quid hic
14 agis Elia? * Et ille respondit: Ze-
lo zelatus sum pro Domino Deo
exercituum: ‖ quia dereliquerunt ‖ Rom. 11.
pactum tuum filij Israel: altaria a. 3
tua destruxerunt, prophetas tuos
occiderunt gladio, derelictus sum
ego solus, & quærũt animam meã
15 vt auferant eam. * Et ait Dominus
ad eum: Vade, & reuertere in viam
tuam per desertum in Damascum:
cumq. perueneris illuc, vnges

Hazael regem super Syriam, * & 16
Iehu filium Namsi vnges regem
super Israel: Eliseum autem fi-
lium Saphat, qui est de Abel-
meula, vnges prophetam pro te. D
‖ 4. Reg. 9. a. 1 * ‖ Et erit, quicumque fugerit gla- 17
dium Hazael, occidet eum Ie-
hu: & quicumque fugerit gla-
dium Iehu, interficiet eum Eli-
‖ Rom. 11. a. 4 seus. * ‖ Et derelinquam mihi in 18
Israel septem millia virorum, quo-
rum genua non sunt incuruata an-
te Baal, & omne os, quod non
adorauit eum osculans manus.
* Profectus ergo inde Elias, repe- 19
rit Eliseum filium Saphat, aran-
tem in duodecim iugis boum. &
ipse in duodecim iugis boum aran
tibus vnus erat: cumq. venisset
Elias ad eum, misit pallium suum
super illum. * Qui statim relictis 20
bobus cucurrit post Eliam, & ait:
Osculer, oro, patrem meum, &
matrem meam, & sic sequar te.
Dixitq. ei: Vade, & reuertere:
quod enim meum erat, feci tibi.
* Reuersus autem ab eo, tulit par 21
boum, & mactauit illud, & in ara-
tro boum coxit carnes, & dedit po
pulo, & comederunt: consurgensq.
abijt, & secutus est Eliam, & mi-
nistrabat ei.

CAP. XX.

Porro Benadad rex Syriæ, con- 1
gregauit omnem exercitum A
suum, & triginta duos reges se-
cum, & equos, & currus: & a-
scendens pugnabat contra Sama-
riam, & obsidebat eam. * Mit- 2
tensq. nuncios ad Achab regem
Israel in ciuitatem, * ait: Hæc 3
dicit Benadad: Argentum tuum,
& aurum tuum meum est: & vxo-
res tuæ, & filij tui optimi, mei
sunt. * Respondítq. rex Israel: 4
Iuxta verbum tuum, domine mi
rex, tuus sum ego, & omnia mea.
* Reuertentesq. nuncij, dixerunt: 5
Hæc dicit Benadad, qui misit nos
ad te: Argentum tuum, & au-
rum tuum, & vxores tuas, & filios
tuos dabis mihi. * Cras igitur 6
hac eadem hora mittam seruos
meos ad te, & scrutabuntur do-
mum tuam, & domum seruorum
tuorum: & omne, quod eis pla-
cuerit, ponent in manibus suis,
& auferent. * Vocauit autem rex 7
Israel omnes seniores terræ, &
ait: Animaduertite, & videte,
quoniam insidietur nobis. misit
enim ad me pro vxoribus meis, &
B filijs, & pro argento & auro:
8 & non abnui. * Dixeruntq. om-
nes maiores natu, & vniuersus
populus ad eum: Non audias,
9 neque acquiescas illi. * Respondit
itaque nuncijs Benadad: Dicite
domino meo regi: Omnia pro-
pter quæ misisti ad me seruum
tuum in initio, faciam: hanc au-
tem rem facere non possum.
10 * Reuersiq. nuncij retulerunt ei.
Qui remisit, & ait: Hæc faciant
mihi dij, & hæc addant, si suffe-
cerit puluis Samariæ pugillis om-
11 nis populi, qui sequitur me. * Et
respondens rex Israel, ait: Dicite
ei: Ne glorietur accinctus æque
12 vt discinctus. * Factum est au-
tem, cum audisset Benadad ver-
bum istud, bibebat ipse & reges in
vmbraculis, & ait seruis suis: Cir-
cumdate ciuitatem. Et circum-
13 dederunt eam. * Et ecce prophe-
ta vnus accedens ad Achab regem
Israel, ait ei: Hæc dicit Dominus:
Certe vidisti omnem multitudi-
nem hanc nimiam? ecce, ego tra-
dam eam in manu tua hodie:
vt scias, quia ego sum Dominus.
14 * Et ait Achab: Per quem? Di-
xitq. ei: Hæc dicit Dominus: Per
C pedissequos principum prouincia-
rum. Et ait: Quis incipiet præ-
15 liari? Et ille dixit: Tu. * Recen-
suit ergo pueros principum pro-
uinciarum, & reperit numerum
ducentorum triginta duorum: &
recensuit post eos populum, om-
nes filios Israel, septem millia.
16 * & egressi sunt meridie. Bena-
dad autem bibebat temulentus in
vmbraculo suo, & reges triginta
duo cum eo, qui ad auxilium eius
17 venerant. * Egressi sunt autem
pueri principum prouinciarum in
prima fronte. Misit itaque Bena-
dad. Qui nunciauerunt ei, dicen-
tes: Viri egressi sunt de Samaria.
18 * Et ille ait: Siue pro pace ve-
niunt, apprehendite eos viuos: si-
ue vt prælientur, viuos eos capi-
19 te. * Egressi sunt ergo pueri prin-
D cipum prouinciarum, ac reliquus
20 exercitus sequebatur: * & percus-
sit vnusquisque virum, qui contra
se veniebat: fugeruntq. Syri, &
perse-

perſecutus eſt eos Iſrael. Fugit
quoque Benadad rex Syriæ in e-
quo cum equitibus ſuis. * Nec- 21
non egreſſus rex Iſrael percuſſit e-
quos & currus,& percuſſit Syriam
plaga magna. * (Accedens autem 22
propheta ad regem Iſrael, dixit
ei: Vade, & confortare, & ſcito,
& vide quid facias: ſequenti e-
nim anno rex Syriæ aſcendet con-
tra te.) * Serui vero regis Syriæ 23
dixerunt ei: Dij montium ſunt
dij eorum,ideo ſuperauerunt nos:
ſed melius eſt vt pugnemus con-
tra eos in campeſtribus, & obtine-
bimus eos. * Tu ergo verbum 24
hoc fac: Amoue reges ſingulos
ab exercitu tuo, & pone princi-
pes pro eis: * & inſtaura nume- 25
rum militum, qui ceciderunt de
tuis, & equos ſecundum equos
priſtinos, & currus ſecundum
currus, quos ante habuiſti: &
pugnabimus contra eos in cam-
peſtribus, & videbis quod obti-
nebimus eos. Credidit conſilio
eorum, & fecit ita. * Igitur poſt- 26
quam annus tranſierat, recenſuit E
Benadad Syros, & aſcendit in A-
phec vt pugnaret contra Iſrael.
* Porro filij Iſrael recenſiti ſunt, 27
& acceptis cibarijs profecti ex
aduerſo, caſtraq. metati ſunt con-
tra eos, quaſi duo parui greges
caprarum: Syri autem repleue-
runt terram. (* Et accedens vnus 28
vir Dei, dixit ad regem Iſrael:
Hæc dicit Dominus: Quia dixe-
runt Syri: Deus montium eſt Do-
minus, & non eſt Deus Vallium:
dabo omnem multitudinem hanc
grandem in manu tua, & ſcietis
quia ego ſum Dominus.) * Diri- 29
gebantq. ſeptem diebus ex aduer-
ſo hi, atque illi acies, ſeptima
autem die commiſſum eſt bellum:
percuſſeruntq. filij Iſrael de Syris
centum millia peditum in die
vna. * Fugerunt autem qui re- 30
manſerant in Aphec, in ciuita-
tem: & cecidit murus ſuper viginti
ſeptem millia hominum, qui re-
manſerant. Porro Benadad fu-
giens ingreſſus eſt ciuitatem, in
cubiculum quod erat intra cubi-
culum. * dixeruntq. ei ſerui ſui: 31
Ecce, audiuimus quòd [illegible] do-
mus Iſrael clementes ſi[illegible] pona-
mus itaque ſaccos in lu[illegible]is no-
ſtris, & funiculos in capitibus no-
ſtris, & egrediamur ad regem
F Iſrael: forſitan ſaluabit animas
32 noſtras. * Accinxerunt ſaccis
lumbos ſuos, & poſuerunt funicu-
los in capitibus ſuis, veneruntq.
ad regem Iſrael, & dixerunt ei:
Seruus tuus Benadad dicit: Viuat,
oro te, anima mea. Et ille ait:
Si adhuc viuit, frater meus eſt.
33 * Quod acceperunt viri pro omi-
ne: & feſtinantes rapuerunt ver-
bum ex ore eius, atque dixerunt:
Frater tuus Benadad. Et dixit eis:
Ite,& adducite eum ad me. Egreſ-
ſus eſt ergo ad eum Benadad, &
leuauit eum in currum ſuum.
34 * Qui dixit ei: Ciuitates,quas tu-
lit pater meus a patre tuo, red-
dam: & plateas fac tibi in Dama-
ſco, ſicut fecit pater meus in Sa-
maria, & ego fœderatus recedam
a te. Pepigit ergo fœdus, & di-
35 miſit eum. * Tunc vir quidam
de filijs prophetarum dixit ad ſo-
cium ſuum in ſermone Domini:
Percute me. At ille noluit percu-
36 tere. * Cui ait: Quia noluiſti au-
dire vocem Domini, ecce recedes
a me, & percutiet te leo. Cumq.
paululum receſſiſſet ab eo,inuenit
37 eum leo, atque percuſſit. * Sed
G & alterum inueniens virum, di-
xit ad eum: Percute me. Qui per-
38 cuſſit eum, & vulnerauit. * Abijt
ergo propheta, & occurrit regi in
via,& mutauit aſperſione pulueris
39 os & oculos ſuos. * Cumq. rex
tranſiſſet, clamauit ad regem, &
ait: Seruus tuus egreſſus eſt ad
prœliandum cominus: cumq. fu-
giſſet vir vnus, adduxit eum qui-
dam ad me, & ait: Cuſtodi virum
iſtum: qui ſi lapſus fuerit,erit ani-
ma tua pro anima eius, aut ta-
40 lentum argenti appendes. * Dum
autem ego turbatus huc illucq.
me verterem, ſubito non compa-
ruit. Et ait rex Iſrael ad eum:
Hoc eſt iudicium tuum,quod ipſe
41 decreuiſti. * At ille ſtatim abſter-
ſit puluerem de facie ſua, & co-
gnouit eum rex Iſrael, quod eſſet
42 de prophetis. * Qui ait ad eum:
Hæc dicit Dominus: ‖ Quia dimi- ‖ J.22.f.32
ſiſti virum dignum morte de ma-
nu tua, erit anima tua pro anima
eius, & populus tuus pro populo
43 eius. * Reuerſus eſt igitur rex Iſrael
in domum ſuã, audire contemnẽs,
& furibundus venit in Samariam.

CAP.

CAP. XXI.

POst verba autem hæc, tempo- 1
re illo vinea erat Naboth Iez- A
rahelitæ,qui erat in Iezrahel,iuxta
palatium Achab regis Samariæ.
* Locutus est ergo Achab ad Na- 2
both, dicens: Da mihi vineam
tuam,vt faciam mihi hortum ole-
rum, quia vicina est, & prope do-
mum meam, daboq. tibi pro ea
vineam meliorem: aut si commo-
dius tibi putas, argenti pretium,
quanto digna est. * Cui respondit 3
Naboth: Propitius sit mihi Domi-
nus, ne dem hereditatem patrum
meorum tibi.* Venit ergo Achab 4
in domum suam indignans, &
frendens super verbo, quod locu-
tus fuerat ad eum Naboth Iez-
rahelites, dicens: Non dabo tibi B
hereditatem patrum meorum. Et
proijciens se in lectulum suum,
auertit faciem suam ad parietem,
& non comedit panem. * Ingres- 5
sa est autem ad eum Iezabel vxor
sua, dixitq. ei: Quid est hoc, vnde
anima tua contristata est? & qua-
re non comedis panem? * Qui re- 6
spondit ei: Locutus sum Naboth
Iezrahelitæ, & dixi ei: Da mihi
vineam tuam, accepta pecunia:
aut,si tibi placet,dabo tibi vineam
meliorem pro ea. Et ille ait: Non
dabo tibi vineam meam. * Dixit 7
ergo ad eum Iezabel vxor eius:
Grandis auctoritatis es, & bene
regis regnum Israel. Surge, & co-
mede panem,& æquo animo esto,
ego dabo tibi vineã Naboth Iez- C
rahelitæ. * Scripsit itaque litteras 8
ex nomine Achab, & signauit eas
annulo eius, & misit ad maiores
natu, & optimates, qui erant in
ciuitate eius, & habitabant cum
Naboth. * Litterarum autem hæc 9
erat sententia: Prædicate ieiuniũ,
& sedere facite Naboth inter pri-
mos populi, * & submittite duos 10
viros filios Belial contra eum, &
falsum testimonium dicant: Bene-
dixit Deum & regem: & educite
eum, & lapidate, sicq. moriatur.
* Fecerunt ergo ciues eius maiores 11
natu & optimates,qui habitabant
cum eo in vrbe, sicut præceperat
eis Iezabel, & sicut scriptum erat
in litteris quas miserat ad eos:
* prædicauerunt ieiunium,& sede- 12
re fecerunt Naboth inter primos D
13 populi. * Et adductis duobus viris
filijs diaboli, fecerunt eos sedere
contra eum: at illi, scilicet vt viri
diabolici, dixerunt contra eum
testimonium coram multitudine:
Benedixit Naboth Deũ & regem:
quam ob rem eduxerunt eum ex-
tra ciuitatem, & lapidibus inter-
14 fecerunt. * Miseruntq. ad Iezabel,
dicentes: Lapidatus est Naboth,
15 & Mortuus est. * Factum est au-
tem, cum audisset Iezabel lapida-
tum Naboth, & mortuum,locuta
est ad Achab: Surge, & posside
vineam Naboth Iezrahelitæ, qui
noluit tibi acquiescere, & dare
eam accepta pecunia: non enim
viuit Naboth, sed mortuus est.
16 *Quod cum audisset Achab, mor-
tuum videlicet Naboth, surrexit,
& descendebat in vineam Naboth
Iezrahelitæ, vt possideret eam.
17 * Factus est igitur sermo Domini
18 ad Eliam Thesbiten,dicens:* Sur-
E ge, & descẽde in occursum Achab
regis Israel, qui est in Samaria:
ecce ad vineam Naboth descẽdit,
19 vt possideat eam: * & loqueris ad
eum,dicens: Hæc dicit Dominus:
Occidisti,insuper & possedisti. Et
post hæc addes: Hæc dicit Domi-
nus: ‖ In loco hoc, in quo linxe- ‖ ĩ.22.f.38
runt canes sanguinem Naboth,
lambẽt quoque sanguinem tuum.
20 * Et ait Achab ad Eliam: Num
inuenisti me inimicum tibi? Qui
dixit: Inueni, eo quod venunda-
tus sis, vt faceres malum in con-
21 spectu Domini.* ‖ Ecce ego indu- ‖ 4. Reg. 9.
cam super te malum, & demetam b. 8
posteriora tua, & interficiam de
Achab mingentem ad parietem,
& clausum & vltimum in Israel.
22 *Et dabo domum tuam sicut ‖ do- ‖ ĩ.15.f.29
F mum Ieroboam filij Nabat, & si-
cut domum ‖ Baasa filij Ahia: ‖ ĩ.16.a.3
quia egisti, vt me ad iracundiam
prouocares, & peccare fecisti Is-
23 rael. * ‖ Sed & de Iezabel locutus ‖ 4. Reg. 9.
est Dominus, dicens: Canes co- g. 36
medent Iezabel in agro Iezrahel.
24 *Si mortuus fuerit Achab in ciui-
tate, comedent eum canes: si au-
tem mortuus fuerit in agro, come-
25 dent eum volucres cæli. * Igitur
non fuit alter talis sicut Achab,
qui venundatus est vt faceret ma-
lum in conspectu Domini: conci-
tauit enim eum Iezabel vxor sua,
26 * & abominabilis factus est, in

tantum

tantum vt sequeretur idola, quæ
fecerant Amorrhæi, quos con-
sumpsit Dominus a facie filiorum
Israel.*Itaque cum audisset Achab 27
sermones istos, scidit vestimenta
sua, & operuit cilicio carnem suã,
ieiunauitq. & dormiuit in sacco,
& ambulauit demisso capite. * Et 28
factus est sermo Domini ad Eliam
Thesbiten, dicens: * Nonne vidi- 29
sti humiliatum Achab coram me?
quia igitur humiliatus est mei cau
sa, non inducam malum in diebus
‖ 4. Reg. 9. f. 26 eius, sed ‖ in diebus filij sui infe-
ram malum domui eius.

CAP. XXII.

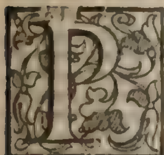
2. Par. 18. a. 1 TRansierũt igitur tres anni abs- 1
que bello inter Syriam & Is- A
rael. * In anno autem tertio, de- 2
scẽdit Iosaphat rex Iuda ad regem
Israel. (* Dixitq. rex Israel ad ser- 3
uos suos: Ignoratis quod nostra
sit Ramoth Galaad, & negligimus
tollere eam de manu regis Syriæ?)
*Et ait ad Iosaphat: Veniesne me- 4
cum ad præliandũ in Ramoth Ga-
laad? *Dixitq. Iosaphat ad regem 5
Israel: Sicut ego sum, ita & tu: po
pulus meus, & populus tuus vnum
sunt: & equites mei, equites tui.
Dixitq. Iosaphat ad regem Israel:
Quære, oro te, hodie sermonẽ Do-
mini.*Congregauit ergo rex Israel 6
prophetas, quadringentos circiter
viros, & ait ad eos: Ire debeo in
Ramoth Galaad ad bellandum, an
quiescere? Qui responderunt:
Ascende, & dabit eam Dominus
in manu regis. * Dixit autem Io- 7
saphat: Non est hic propheta Do-
mini quispiam, vt interrogemus
per eum? * Et ait rex Israel ad Io- 8
saphat: Remansit vir vnus, per B
quem possumus interrogare Do-
minum: sed ego odi eum, quia
non prophetat mihi bonum, sed
malum, Michæas filius Iemla.
Cui Iosaphat ait: Ne loquaris ita
rex. * Vocauit ergo rex Israel eu- 9
nuchum quendam, & dixit ei: Fe-
stina adducere Michæam filium
Iemla. * Rex autem Israel, & Io- 10
saphat rex Iuda sedebãt vnusquis-
que in solio suo vestiti cultu re-
gio, in area iuxta ostium portæ
Samariæ, & vniuersi prophetæ pro-
phetabant in conspectu eorum.
* Fecit quoque sibi Sedecias filius 11
Chanaana cornua ferrea, & ait:
Hæc dicit Dominus: His ventila-
bis Syriam, donec deleas eam.
12 *Omnesq. prophetæ similiter pro-
phetabant, dicentes: Ascende in
Ramoth Galaad, & vade prospe-
re, & tradet Dominus in manus
13 regis. * Nuncius vero, qui ierat
vt vocaret Michæam, locutus est
ad eum, dicens: Ecce sermones
prophetarum ore vno regi bona
prædicant: sit ergo sermo tuus si-
milis eorum, & loquere bona.
14 * Cui Michæas ait: Viuit Domi-
nus, quia quodcumque dixerit
15 mihi Dominus, hoc loquar. * Ve-
nit itaque ad regem, & ait illi rex:
Michæa, ire debemus in Ramoth
C Galaad ad præliandum, an cessa-
re? Cui ille respondit: Ascende,
& vade prospere, & tradet eam
16 Dominus in manus regis. * Dixit
autem rex ad eum: Iterum atque
iterum adiuro te, vt non loquaris
mihi nisi quod verum est, in no-
17 mine Domini. * Et ille ait: Vidi
cunctũ Israel dispersum in monti-
bus, quasi oues non habentes pa-
storem. & ait Dominus: Non ha-
bent isti dominum: reuertatur
vnusquisque in domum suam in
18 pace. (* Dixit ergo rex Israel ad
Iosaphat: Numquid non dixi ti-
bi, quia non prophetat mihi bo-
19 num, sed semper malum?) * Ille
vero addens, ait: Propterea audi
sermonem Domini: Vidi Domi-
num sedẽtem super solium suum,
& omnem exercitum cæli assisten-
20 tem ei a dextris & a sinistris: * &
ait Dominus: Quis decipiet Achab
regem Israel, vt ascendat, & cadat
in Ramoth Galaad? Et dixit vnus
verba huiuscemodi, & alius aliter.
21 * Egressus est autem spiritus, &
stetit coram Domino, & ait: Ego
decipiam illum. Cui locutus est
22 Dominus: In quo? * Et ille ait:
Egrediar, & ero spiritus mendax in
D ore omnium prophetarum eius.
Et dixit Dominus: Decipies, &
præualebis: egredere, & fac ita.
23 * Nunc igitur ecce dedit Dominus
spiritum mendacij in ore omnium
prophetarum tuorũ, qui hic sunt,
& Dominus locutus est contra te
24 malum. * Accessit autem Sedecias
filius Chanaana, & percussit Mi-
chæam in maxillam, & dixit: Me-
ne ergo dimisit Spiritus Domini,
& lo-

& locutus est tibi ? * Et ait Mi- 25
chæas : Visurus es in die illa, quan
do ingredieris cubiculum, intra
cubiculum vt abscondaris . * Et 26
ait rex Israel : Tollite Michæam, &
maneat Apud Amon principem
ciuitatis, & àpud Ioas filium Ame-
lech, * & dicite eis : Hæc dicit rex: 27
Mittite virum istum in carcerem,
& sustentate eum pane tribulatio-
nis, & aqua angustiæ, donec re-
uertar in pace.* Dixitq. Michæas: 28
Si reuersus fueris in pace, non est
locutus in me Dominus . Et ait :
Audite populi omnes. * Ascendit 29
itaque rex Israel, & Iosaphat rex
Iuda in Ramoth Galaad . * Dixit 30
itaque rex Israel ad Iosaphat : Su-
me arma, & ingredere prælium,
& induere vestibus tuis . porro
rex Israel mutauit habitum suum,
& ingressus est bellum . * Rex au- 31
tem Syriæ præceperat principibus E
curruum triginta duobus, dicens:
Non pugnabitis contra minorem,
& maiorem quempiam, nisi con-
tra regem Israel, solum . * Cum 32
ergo vidissent principes curruum
Iosaphat, suspicati sunt quòd ip-
se esset rex Israel, & impetu facto
pugnabant contra eum : & excla-
mauit Iosaphat . * Intellexeruntq. 33
principes curruum quòd non esset
rex Israel, & cessauerunt ab eo .
* Vir autem quidam tetendit ar- 34
cum, in incertum sagittam diri-
gens, & casu percussit regem Israel
inter pulmonem & stomachum.
At ille dixit aurigæ suo : Verte ma-
num tuam, & eijce me de exerci-
tu, quia grauiter vulneratus sum .
* Commissum est ergo prælium 35
in die illa, & rex Israel stabat in
curru suo contra Syros, & mortuus
est vespere: fluebat autem sanguis
plagæ in sinum currus, * & præ- 36
co insonuit in vniuerso exercitu
antequam sol occumberet, di-
cens : Vnusquisque reuertatur in
ciuitatem, & in terram suam.
* Mortuus est autem rex, & perla- 37
tus est in Samariam : sepelieruntq.
‖ S.21.e.19 regem in Samaria, * & ‖ lauerunt 38
currum eius in piscina Samariæ, F
& linxerũt canes sanguinem eius,
& habenas lauerunt, iuxta verbum
Domini quod locutus fuerat. * Re- 39
liqua autem sermonum Achab, &
vniuersa quæ fecit, & domus
eburnea, quam ædificauit, cun-
ctarumq. vrbium, quas extruxit,
nonne hæc scripta sunt in Libro
sermonum dierum regum Israel ?
40 * Dormiuit ergo Achab cum pa-
tribus suis, & regnauit Ochozias
41 filius eius pro eo . * Iosaphat vero
filius Asa regnare cœperat super
Iudam anno quarto Achab regis
42 Israel . * Triginta quinque anno-
rum erat cum regnare cœpisset, &
vigintiquinque annis regnauit in
Ierusalem : nomen matris eius
43 Azuba filia Salai . * Et ambulauit
in omni via Asa patris sui, & non
declinauit ex ea : fecitq. quod re-
ctum erat in conspectu Domini .
44 * Verumtamen excelsa non abstu-
lit : adhuc enim populus sacrifica-
bat, & adolebat incensum in ex-
45 celsis . * Pacemq. habuit Iosaphat
46 cum rege Israel . * Reliqua autem
G verborum Iosaphat, & opera eius,
quæ gessit, & prælia, nonne hæc
scripta sunt in Libro verborum
47 dierum regum Iuda ? * Sed & re-
liquias effeminatorum, qui reman
serant in diebus Asa patris eius,
48 abstulit de terra . * Nec erat tunc
49 rex constitutus in Edom . * Rex
vero Iosaphat fecerat classes in
mari, quæ nauigarent in Ophir
propter aurum : & ire non potue-
runt, quia cõfractæ sunt in Asion-
50 gaber . * Tunc ait Ochozias filius
Achab ad Iosaphat : Vadant serui
mei cum seruis tuis in nauibus. Et
51 noluit Iosaphat . * Dormiuitq. Io-
saphat cum patribus suis, & se-
pultus est cum eis in Ciuitate Da-
uid patris sui : regnauitq. Ioram
52 filius eius pro eo . * Ochozias au-
tem filius Achab regnare cœperat
super Israel in Samaria, anno sep-
timodecimo Iosaphat regis Iuda,
regnauitq. super Israel duobus an-
53 nis . * Et fecit malum in conspe-
ctu Domini, & ambulauit in via
patris sui & matris suæ, & in via
Ieroboam filij Nabat, qui pecca-
54 re fecit Israel . * Seruiuit quoque
Baal, & adorauit eum, & irri-
tauit Dominum Deum
Israel, iuxta omnia
quæ fecerat pa
ter eius .

LIBER

LIBER REGVM QVARTVS, Secundum Hebræos MALACHIM SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

RAEVARI- 1
CATVS est A
autem Moab
in Israel, post-
quã mortuus
est Achab.
* Ceciditque 2
Ochozias per
cancellos cœnaculi sui, quod ha-
bebat in Samaria, & ægrotauit:
misitq. nuncios, dicens ad eos:
Ite, consulite Beelzebub deum Ac-
caron, vtrum viuere queam de in-
firmitate mea hac. * Angelus au- 3
tem Domini locutus est ad Eliam
Thesbiten, dicens: Surge, & ascen-
de in occursum nunciorum regis
Samariæ, & dices ad eos: Num-
quid non est Deus in Israel, vt
eatis ad consulendum Beelzebub
deum Accaron? * Quam ob rem 4
hæc dicit Dominus: De lectulo,
super quem ascendisti, non descen
des, sed morte morieris. Et abijt
Elias. * Reuersiq. sunt nuncij ad 5
Ochoziam. Qui dixit eis: Quare B
reuersi estis? * At illi responde- 6
runt ei: Vir occurrit nobis, & di-
xit ad nos: Ite, & reuertimini ad
regem, qui misit vos, & dicetis ei:
Hæc dicit Dominus: Numquid,
quia non erat Deus in Israel, mit-
tis vt consulatur Beelzebub deus
Accaron? Idcirco de lectulo, su-
per quem ascendisti, non descen-
des, sed morte morieris. * Qui 7
dixit eis: Cuius figuræ & habitus
est vir ille, qui occurrit vobis, &
locutus est verba hæc? * At illi di- 8
xerunt: Vir pilosus, & zona pel-
licea accinctus renibus. Qui ait:
Elias Thesbites est. * Misitq. ad 9
eum quinquagenariũ principem,
& quinquaginta qui erant sub eo.
Qui ascendit ad eum: sedentiq. in
vertice montis, ait: Homo Dei,
10 rex præcepit vt descendas. * Re-
C spondensq. Elias, dixit quinqua-
genario: Si homo Dei sum, de-
scendat ignis de cælo, & deuoret
te, & quinquaginta tuos. Descen
dit itaque ignis de cælo, & deuo-
rauit eum, & quinquaginta qui
11 erant cum eo. * Rursumq. misit
ad eum principem quinquagena-
rium alterum, & quinquaginta
cum eo. Qui locutus est illi: Ho-
mo Dei, hæc dicit rex: Festina,
12 descende. * Respondens Elias ait:
Si homo Dei ego sum, descendat
ignis de cælo, & deuoret te, &
quinquaginta tuos. Descendit er-
go ignis de cælo, & deuorauit il-
13 lum, & quinquaginta eius. * Ite-
rum misit principem quinquage-
narium tertium, & quinquaginta
qui erant cum eo. Qui cum venis-
set, curuauit genua contra Eliam,
& precatus est eum, & ait: Ho-
mo Dei, noli despicere animam
meam, & animas seruorum tuorũ
14 qui mecum sunt. * Ecce descendit
ignis de cælo, & deuorauit duos
principes quinquagenarios pri-
mos, & quinquagenos, qui cum
D eis erant: sed nunc obsecro vt mi-
15 sereatis animæ meæ. * Locutus est
autem Angelus Domini ad Eliam,
dicens: Descende cum eo, ne ti-
meas. Surrexit igitur, & descendit
16 cum eo ad regem, * & locutus
est ei: Hæc dicit Dominus: Quia
misisti nuncios ad consulendum
Beelzebub deum Accaron, quasi
non esset Deus in Israel, a quo
posses interrogare sermonem, ideo
de lectulo, super quem ascendisti,
nõ descendes, sed morte morieris.

* Mor-

17 * Mortuus est ergo iuxta sermo-
nem Domini, quem locutus est
Elias, & regnauit Ioram frater eius
pro eo, annô secundo Ioram filij
Iosaphat regis Iudæ: non enim
18 habebat filium. * Reliqua autem
verborum Ochoziæ, quæ operatus
est, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro sermonũ dierum regũ Israel?

CAP. II.

1 FActum est autem, cum leua-
A re vellet Dominus Eliam per
turbinem in cælum, ibant Elias &
Eliseus de Galgalis.* Dixitq. Elias
2 ad Eliseum: Sede hic, quia Domi-
nus misit me vsque in Bethel. Cui
ait Eliseus: Viuit Dominus, & vi-
uit anima tua, quia non derelin-
quam te. Cumq. descendissent
3 Bethel, * egressi sunt filij prophe-
tarum, qui erant in Bethel, ad Eli-
seum, & dixerunt ei: Numquid
nosti, quia hodie Dominus tollet
dominum tuum a te? Qui respon
4 dit: Et ego noui: silete. * Dixit
autem Elias ad Eliseum: Sede hic,
quia Dominus misit me in Ieri-
cho. Et ille ait: Viuit Dominus,
& viuit anima tua, quia non de-
relinquam te. Cumq. venissent
5 Iericho, * accesserunt filij prophe-
tarum, qui erant in Iericho, ad
Eliseum, & dixerunt ei: Num-
quid nosti quia Dominus hodie
tollet dominum tuum a te? Et ait:
6 Et ego noui: silete.* Dixit autem
B ei Elias: Sede hic, quia Dominus
misit me vsque ad Iordanem. Qui
ait: Viuit Dominus, & viuit ani-
ma tua, quia non derelinquam te.
7 Ierunt igitur ambo pariter, * &
quinquaginta viri de filijs prophe-
tarum secuti sunt eos, qui & ste-
terunt econtra, longe: illi autem
ambo stabant super Iordanem.
8 * Tulitq. Elias pallium suum, &
inuoluit illud, & percussit aquas,
quæ diuisæ sunt in vtramque par-
tem, & transierunt ambo per sic-
9 cum. * Cumq. transissent, Elias
dixit ad Eliseum: Postula quod
vis vt faciam tibi, antequam tol-
lar a te. Dixitq. Eliseus: Obsecro
vt fiat in me duplex spiritus tuus.
10 * Qui respondit: Rem difficilem
postulasti: attamen si videris me,
quando tollar a te, erit tibi
quod petisti: si autem non vide-

11 ris, non erit. * Cumq. pergerent,
& incedentes sermocinarentur, ec-
ce currus igneus, & equi ignei di-
uiserunt vtrumque: & ‖ ascendit ‖ 1. Mach.
12 Elias per turbinẽ in cælum. * Eli- 2. c. 58.
C seus autem videbat, & clamabat: Eccl. 48. b.
Pater mi, pater mi, currus Israel, 13
& auriga eius. Et non vidit eum
amplius: apprehenditq. vestimen
ta sua, & scidit illa in duas par-
13 tes. * Et leuauit pallium Eliæ,
quod ceciderat ei: reuersusq. ste-
14 tit super ripam Iordanis, * & pal-
lio Eliæ, quod ceciderat ei, per-
cussit aquas, & non sunt diuisæ.
& dixit: Vbi est Deus Eliæ etiam
nunc? Percussitq. aquas, & diui-
sæ sunt huc, atque illuc, & tran-
15 sijt Eliseus. * Videntes autem fi-
lij prophetarum, qui erant in Ie-
richo econtra, dixerunt: Requie-
uit spiritus Eliæ super Eliseum.
Et venientes in occursum eius,
adorauerunt eum proni in terram,
16 * dixeruntq. illi: Ecce, cum ser-
uis tuis sunt quinquaginta viri for
tes, qui possunt ire, & quærere
dominum tuum, ne forte tulerit
eum Spiritus Domini, & proiece-
rit eum in vnum montium, aut in
vnam vallium. Qui ait: Nolite
17 mittere. * Coegeruntq. eum, do-
nec acquiesceret, & diceret: Mit-
tite. Et miserunt quinquaginta
viros: qui cum quæsissent tribus
18 diebus, non inuenerunt. * Et re-
D uersi sunt ad eum: at ille habita-
bat in Iericho, & dixit eis: Num-
quid non dixi vobis: Nolite mit-
19 tere? * Dixerunt quoque viri ciui-
tatis ad Eliseum: Ecce habitatio
ciuitatis huius optima est, sicut tu
ipse domine perspicis: sed aquæ
20 pessimæ sunt, & terra sterilis.* At
ille ait: Afferte mihi vas nouum,
& mittite in illud sal. Quod cum
21 attulissent, * egressus ad fontem
aquarum, misit in illum sal, &
ait: Hæc dicit Dominus: Sanaui
aquas has, & non erit vltra in eis
22 mors, neque sterilitas. * Sanatæ
sunt ergo aquæ vsque in diem hãc,
iuxta verbum Elisei, quod locutus
23 est. * Ascendit autem inde in Be-
thel: cumq. ascenderet per viam,
pueri parui egressi sunt de ciuita-
te, & illudebant ei, dicentes:
Ascende calue, ascende calue.
24 * Qui cum respexisset, vidit eos, &
maledixit eis in nomine Domini:
egressi-

egressiq. sunt duo vrsi de saltu, &
lacerauerunt ex eis quadraginta
duos pueros. * Abijt autem inde 25
in montem Carmeli, & inde re-
uersus est in Samariam.

CAP. III.

IOram vero filius Achab regna- 1
uit super Israel in Samaria an- A
no decimo octauo Iosaphat regis
Iudæ. Regnauitq. duodecim an-
nis. * Et fecit malum coram Do- 2
mino, sed non sicut pater suus &
mater: tulit enim statuas Baal,
quas fecerat pater eius.* Verum- 3
tamen in peccatis Ieroboam filij
Nabat, qui peccare fecit Israel,
adhæsit, nec recessit ab eis. * Por- 4
ro Mesa rex Moab, nutriebat pe-
cora multa, & soluebat regi Israel
centum millia agnorum, & centũ
millia arietũ cum velleribus suis.
* Cumq. mortuus fuisset Achab, 5
præuaricatus est fœdus, quod ha-
bebat cum rege Israel. * Egressus 6
est igitur rex Ioram in die illa de
Samaria, & recensuit vniuersum
Israel.* Misitq. ad Iosaphat regem 7
Iuda, dicens: Rex Moab recessit
a me, veni mecum contra eum ad
prælium. Qui respondit: Ascen-
dam: qui meus est, tuus est: po-
pulus meus, populus tuus: & equi
mei, equi tui. * Dixitque: Per 8
quam viam ascendemus? At ille
respondit: Per desertum Idumææ.
* Perrexerunt igitur rex Israel, & 9
rex Iuda, & rex Edom, & circuie- B
runt per viam septem dierum, nec
erat aqua exercitui, & iumentis,
quæ sequebantur eos. * Dixitq. 10
rex Israel: Heu heu heu, congre-
gauit nos Dominus tres reges, vt
traderet in manus Moab. * Et ait 11
Iosaphat: Est ne hic propheta Do
mini, vt deprecemur Dominum
per eum? Et respondit vnus de ser
uis regis Israel: Est hic Eliseus fi-
lius Saphat, qui fundebat aquam
super manus Eliæ. * Et ait Iosa- 12
phat: Est apud eum sermo Domi-
ni. Descenditq. ad eum rex Israel,
& Iosaphat rex Iuda, & rex Edom.
* Dixit autem Eliseus ad regem 13
Israel: Quid mihi & tibi est? va-
de ad prophetas patris tui, & ma-
tris tuæ. Et ait illi rex Israel: Qua-
re congregauit Dominus tres re-
ges hos, vt traderet eos in manus
14 Moab? * Dixitq ad eum Eliseus:
Viuit Dominus exercituum, in cu-
ius conspectu sto, quòd si non vul-
tum Iosaphat regis Iudæ erubesce-
rem, non attendissem quidem te,
15 nec respexissem.* Nunc autem ad-
C ducite mihi psaltem. Cumq. ca-
neret psaltes, facta est super eum
16 manus Domini, & ait: * Hæc di-
cit Dominus: Facite alueum tor-
17 rentis huius fossas, & fossas. * Hæc
enim dicit Dominus: Non vide-
bitis ventum, neque pluuiam: &
alueus iste replebitur aquis, & bi-
betis vos, & familiæ vestræ, &
18 iumenta vestra. * Parumq. est hoc
in conspectu Domini: insuper tra-
det etiam Moab in manus vestras.
19 * Et percutietis omnem ciuitatem
munitam, & omnem vrbem ele-
ctam, & vniuersum lignum fru-
ctiferum succidetis, cunctosq fon-
tes aquarum obturabitis, & om-
nem agrum egregium operietis la-
20 pidibus.* Factum est igitur mane,
quando sacrificium offerri solet,
& ecce, aquæ veniebant per viam
Edom, & repleta est terra aquis.
21 * Vniuersi autem Moabitæ audien
tes quòd ascendissent reges vt pu-
gnarent aduersum eos, conuoca-
uerunt omnes qui accincti erant
balteo desuper, & steterunt in ter-
22 minis. * Primoq. mane surgentes,
& orto iam sole ex aduerso aqua-
rum, viderunt Moabitæ econtra
aquas rubras quasi sanguinem,
23 * dixeruntque: Sanguis gladij est:
D pugnauerũt reges contra se, & cæsi
sunt mutuo: nunc perge ad præ-
24 dam Moab.* Perrexeruntq. in ca-
stra Israel: porro consurgens Is-
rael, percussit Moab: at illi fuge-
runt coram eis. Venerunt igitur
qui vicerant, & percusserũt Moab,
25 *& ciuitates destruxerunt: & om-
nem agrum optimum, mittentes
singuli lapides, repleuerunt: &
vniuersos fontes aquarum obtura-
uerunt: & omnia ligna fructifera
succiderunt, ita vt muri tantum
fictiles remanerent: & circumda-
ta est ciuitas a fundibularijs, &
26 magna ex parte percussa.* Quod
cum vidisset rex Moab, præualuis-
se scilicet hostes, tulit secum sep-
tingentos viros educentes gladiũ,
vt irrumperent ad regem Edom:
27 & non potuerunt. * Arripiensq.
filium suum primogenitum, qui
regna-

regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum : & facta est indignatio magna in Israel , statimq. recesserunt ab eo , & reuersi sunt in terram suam.

CAP. IIII.

MVlier autem quædam de 1
vxoribus prophetarum cla- A
mabat ad Eliseum , dicens : Ser-
uus tuus vir meus mortuus est, &
tu nosti quia seruus tuus fuit ti-
mens Dominum : & ecce creditor
venit vt tollat duos filios meos ad
seruiendum sibi . * Cui dixit Eli- 2
seus : Quid vis vt faciam tibi ? Dic
mihi , quid habes in domo tua ?
At illa respondit : Non habeo an-
cilla tua quidquam in domo mea,
nisi parum olei , quo vngar. * Cui 3
ait : Vade , pete mutuo ab omni-
bus vicinis tuis vasa vacua non
pauca . * Et ingredere, & claude 4
ostium tuum , cum intrinsecus
fueris tu, & filij tui : & mitte inde
in omnia vasa hæc : & cum plena
fuerint, tolles . * Iuit itaque mu- 5
lier , & clausit ostium super se ,
& super filios suos : illi offerebant
vasa , & illa infundebat. * Cumq. 6
plena fuissent vasa, dixit ad filium
suum : Affer mihi adhuc vas.
Et ille respondit: Non habeo. Ste-
titq. oleum . * Venit autem illa , 7
& indicauit homini Dei . Et ille , B
Vade, inquit, vende oleum , &
redde creditori tuo : tu autem , &
filij tui viuite de reliquo . * Facta 8
est autem quædam dies, & transi-
bat Eliseus per Sunam :erat autem
ibi mulier magna , quæ tenuit eũ
vt comederet panem : cumq. fre-
quenter inde transiret , diuertebat
ad eam vt comederet panem .
* Quæ dixit ad virum suum: Ani- 9
maduerto quòd vir Dei sanctus
est iste , qui transit per nos fre-
quenter . * Faciamus ergo ei cœ- 10
naculum paruum , & ponamus ei
in eo lectulum , & mensam , &
sellam, & candelabrum, vt cum
venerit ad nos, maneat ibi . * Fa- 11
cta est ergo dies quædam, & ve-
niens diuertit in cœnaculum , &
requieuit ibi . * Dixitq. ad Giezi 12
puerum suum : Voca Sunamiti-
dem istam . Qui cum vocasset eã,
& illa stetisset coram eo , * dixit 13
ad puerum suum : Loquere ad
eam : Ecce , sedulè in omnibus
ministrasti nobis , quid vis vt fa-
ciam tibi ? numquid habes nego-
tium, & vis vt loquar regi , siue
C principi militiæ ? Quæ respondit :
14 In medio populi mei habito. * Et
ait : Quid ergo vult vt faciam ei ?
Dixitq. Giezi : Ne quæras: filium
enim non habet, & vir eius senex
15 est . * Præcepit itaque vt vocaret
eam : quæ cum vocata fuisset, &
16 stetisset ante ostium , * dixit ad
eam : In tempore isto , & in hac
eadem hora , si vita comes fuerit,
habebis in vtero filium . At illa
respondit : Noli quæso domine
mi , vir Dei , noli mentiri ancillæ
17 tuæ . * Et concepit mulier, & pe-
perit filium in tempore , & in ho-
ra eadem , qua dixerat Eliseus .
18 * Creuit autem puer . Et cum es-
set quædam dies , & egressus isset
19 ad patrem suum, ad messores,* ait
patri suo : Caput meum doleo, ca-
put meum doleo. At ille dixit pue-
ro : Tolle, & duc eum ad matrem
20 suam . * Qui cum tulisset , & du-
D xisset eum ad matrem suam , po-
suit eum illa super genua sua vs-
que ad meridiem , & mortuus est.
21 * Ascendit autem , & collocauit
eum super lectulum hominis Dei,
22 & clausit ostium : & egressa, * vo-
cauit virum suum, & ait: Mitte
mecum, obsecro, vnum de pueris,
& asinam , vt excurram vsque ad
23 hominem Dei , & reuertar. * Qui
ait illi: Quam ob causam vadis ad
eum? hodie non sunt Calendæ, ne-
que Sabbatum . Quæ respondit :
24 Vadam : * Strauitq. asinam, &
præcepit puero : Mina, & propera;
ne mihi moram facias in eundo :
& hoc age quod præcipio tibi .
25 * Profecta est igitur , & venit ad
virum Dei in montem Carmeli :
cumq. vidisset eam vir Dei econ-
tra , ait ad Giezi puerum suum :
26 Ecce Sunamitis illa . * Vade ergo
in occursum eius, & dic ei : Recte-
ne agitur circa te, & circa virum
tuum , & circa filium tuum? Quæ
27 respondit : Recte . * Cumq. ve-
nisset ad virum Dei in montem ,
apprehendit pedes eius : & accessit
Giezi vt amoueret eam . Et ait
E homo Dei : Dimitte illam: anima
enim eius in amaritudine est , &
Dominus celauit a me, & non in-
28 dicauit mihi.* Quæ dixit illi : Nũ-

quid

quid petiui filium a Domino meo?
numquid non dixi tibi: Ne illu-
das me? * Et ille ait ad Giezi: 29
Accinge lumbos tuos, & tolle ba-
culum meum in manu tua, & va-
de. Si occurrerit tibi homo, non
salutes eum: & si salutauerit te
quispiam, non respondeas illi: &
pones baculum meum super faciẽ
pueri. * Porro mater pueri ait: 30
Viuit Dominus, & viuit anima
tua, non dimittam te. Surrexit
ergo, & secutus est eam. * Giezi 31
autem præcesserat ante eos, & po-
suerat baculum super faciem pue-
ri, & non erat vox, neque sensus:
reuersusq. est in occursum eius, &
nunciauit ei, dicens: Non surrexit
puer. * Ingressus est ergo Eliseus 32
domum, & ecce puer mortuus ia-
cebat in lectulo eius: * ingressusq. 33
clausit ostium super se, & super
puerum: & orauit ad Dominum.
* Et ascendit, & incubuit super 34
puerum: posuitq. os suum super F
os eius, & oculos suos super ocu-
los eius, & manus suas super ma-
nus eius: & incuruauit se super
eum, & calefacta est caro pueri.
* At ille reuersus, deambulauit in 35
domo, semel huc atque illuc: &
ascẽdit, & incubuit super eum:
& oscitauit puer septies, aperuitq.
oculos. * At ille vocauit Giezi, & 36
dixit ei: Voca Sunamitidem hanc.
Quæ vocata, ingressa est ad eum.
Qui ait: Tolle filium tuum. * Ve- 37
nit illa, & corruit ad pedes eius,
& adorauit super terram: tulitq.
filium suum, & egressa est, * & 38
Eliseus reuersus est in Galgala.
Erat autem fames in terra, & fi-
lij prophetarum habitabant co-
ram eo. dixitq. vni de pueris suis:
Pone ollam grandem, & coque
pulmentum filijs prophetarum.
* Et egressus est vnus in agrum vt 39
colligeret herbas agrestes: inue- G
nitq. quasi vitem siluestrem, &
collegit ex ea colocynthidas agri,
& impleuit pallium suum, & re-
uersus concidit in ollam pulmen-
ti: nesciebat enim quid esset.
* Infuderunt ergo socijs, vt come- 40
derent: cumq. gustassent de co-
ctione, clamauerunt, dicẽtes: Mors
in olla vir Dei. Et non potuerunt
comedere. * At ille, Afferte, inquit, 41
farinam. Cumq. tulissent, misit in
ollam, & ait: Infunde turbæ, vt co-
medant. Et non fuit amplius quid-
42 quam amaritudinis in olla. * Vir
autem quidam venit de Baalsalisa
deferens viro Dei panes primitia-
rum, viginti panes hordeaceos, &
frumentum nouum in pera sua. At
ille dixit: Da populo, vt comedat.
43 * Responditq. ei minister eius:
Quantum est hoc, vt apponam
centum viris? Rursum ille ait: Da
populo, vt comedat: hæc enim di-
cit Dominus: Comedent, & su-
44 pererit. * Posuit itaque coram eis:
qui comederunt, & superfuit iux-
ta verbum Domini.

CAP. V.

1 A NAaman princeps militiæ re-
gis Syriæ, erat vir magnus
apud dominum suum, & honora-
tus: per illum enim dedit Dominus
salutem Syriæ: erat autem vir for-
2 tis & diues, sed leprosus. * Por-
ro de Syria egressi fuerant latrun-
culi, & captiuam duxerunt de
Terra Israel puellam paruulam,
quæ erat in obsequio vxoris Naa-
3 man, * quæ ait ad dominam suã:
Vtinam fuisset dominus meus ad
prophetam, qui est in Samaria:
profecto curasset eum a lepra,
4 quam habet. * Ingressus est ita-
que Naaman ad dominum suum,
& nunciauit ei, dicens: Sic & sic
locuta est puella de Terra Israel.
5 * Dixitq. ei rex Syriæ: Vade, &
B mittam litteras ad regem Israel.
Qui cum profectus esset, & tulis-
set secum decem talenta argenti,
& sex millia aureos, & decem
6 mutatoria vestimentorum, * de-
tulit litteras ad regem Israel, in
hæc verba: Cum acceperis epi-
stolam hanc, scito quòd miserim
ad te Naaman seruum meum,
7 vt cures eum a lepra sua. * Cumq.
legisset rex Israel litteras, scidit
vestimenta sua, & ait: Numquid
Deus ego sum, vt occidere pos-
sim, & viuificare, quia iste misit
ad me, vt curem hominem a le-
pra sua? animaduertite, & vide-
te quòd occasiones quærat aduer-
8 sum me. * Quod cum audisset
Eliseus vir Dei, scidisse videlicet
C regem Israel vestimenta sua, mi-
sit ad eum, dicens: Quare scidi-
sti vestimenta tua? veniat ad me,
& sciat esse prophetam in Israel.

9 * Venit ergo Naaman cum equis,
& curribus, & stetit ad ostium
10 domus Elisei: * misitq; ad eum
Eliseus nuncium, dicens: Vade,
& lauare septies in Iordane, & re-
cipiet sanitatem caro tua, atque
11 mundaberis. * Iratus Naaman
recedebat, dicens: Putabam quod
egrederetur ad me, & stans inuo-
caret nomen Domini Dei sui, &
tangeret manu sua locum lepræ,
12 & curaret me. * Numquid non
meliores sunt Abana, & Pharphar
fluuij Damasci omnibus aquis Is-
rael, vt lauer in eis, & munder?
D Cum ergo vertisset se, & abiret
13 indignans, * accesserunt ad eum
serui sui, & locuti sunt ei: Pater,
& si rem grandē dixisset tibi pro-
pheta, certe facere debueras: quan-
to magis quia nunc dixit tibi:
‖ Luc. 4. e. 27 14 Lauare, & mundaberis? * ‖ De-
scendit, & lauit in Iordane septies
iuxta sermonem viri Dei, & resti-
tuta est caro eius, sicut caro pueri
15 paruuli, & mundatus est. * Reuer-
susq. ad virum Dei cum vniuerso
comitatu suo, venit, & stetit co-
ram eo, & ait: Vere scio quòd non
sit alius Deus in vniuersa terra,
nisi tantum in Israel. Obsecro
itaque vt accipias benedictionem
16 a seruo tuo. * At ille respondit:
E Viuit Dominus, ante quem sto,
quia non accipiam. Cumq. vim
faceret, penitus non acquieuit.
17 * Dixitq. Naaman: Vt vis: sed,
obsecro, concede mihi seruo tuo
vt tollam onus duorum burdonū
de terra: non enim faciet vltra ser-
uus tuus holocaustum, aut victi-
mam dijs alienis, nisi Domino.
18 * Hoc autem solum est, de quo
depreceris Dominum pro seruo
tuo, quando ingredietur dominus
meus templum Remmon, vt ado-
ret: & illo innitente super manum
meam, si adorauero in tēplo Rem-
mon, adorante eo in eodem loco,
vt ignoscat mihi Dominus seruo
19 tuo pro hac re. * Qui dixit ei:
Vade in pace. Abijt ergo ab eo
20 electo terræ tēpore. * Dixitq. Gie-
F zi puer viri Dei: Pepercit dominus
meus Naaman Syro isti, vt non ac-
ciperet ab eo quæ attulit: viuit Do
minus, quia curram post eum, &
21 accipiam ab eo aliquid. * Et secu-
tus est Giezi post tergū Naaman:
quem cum vidisset ille currentem
ad se, desilijt de curru in occursum
eius, & ait: Rectene sunt omnia?
22 * Et ille ait: Recte. dominus meus
misit me ad te, dicens: Modo ve-
nerunt ad me duo adolescentes de
monte Ephraim, ex filijs prophe-
tarum: da eis talentum argenti, &
23 vestes mutatorias duplices. * Di-
xitq. Naaman: Melius est vt acci-
pias duo talenta. Et coēgit eum,
ligauitq. duo talenta argenti in
duobus saccis, & duplicia vesti-
menta, & imposuit duobus pueris
suis, qui & portauerunt coram
24 eo. * Cumq. venisset iam vesperi,
G tulit de manu eorum, & reposuit
in domo, dimisitq. viros, & abie-
25 runt. * Ipse autem ingressus, stetit
coram domino suo. Et dixit Eli-
seus: Vnde venis Giezi? Qui re-
spondit: Non iuit seruus tuus quo-
26 quam. * At ille ait: Nonne cor
meum in præsenti erat, quando
reuersus est homo de curru suo in
occursum tui? Nunc igitur acce-
pisti argentum, & accepisti vestes
vt emas olueta, & vineas, & oues,
27 & boues, & seruos, & ancillas. * Sed
& lepra Naaman adhærebit tibi,
& semini tuo, vsque in sempiter-
num. Et egressus est ab eo lepro-
sus quasi nix.

CAP. VI.

1 DIxerunt autem filij prophe-
A tarum ad Eliseum: Ecce lo-
cus, in quo habitamus coram te,
2 angustus est nobis. * Eamus vs-
que ad Iordanem, & tollant singu-
li de silua materias singulas, vt
ædificemus nobis ibi locum ad
3 habitandum. Qui dixit: Ite. * Et
ait vnus ex illis: Veni ergo & tu
cum seruis tuis. Respondit: Ego
4 veniam. * Et abijt cum eis. Cumq.
venissent ad Iordanem, cædebant
5 ligna. * Accidit autem, vt cum
vnus materiam succidisset, cade-
ret ferrum securis in aquam: ex-
clamauitq. ille, & ait: Heu heu
heu domine mi, & hoc ipsum
6 mutuo acceperam. * Dixit autem
B homo Dei: Vbi cecidit? At ille
monstrauit ei locum. præcidit er-
go lignum, & misit illuc: nata-
7 uitq ferrum, * & ait: Tolle.
Qui extendit manum, & tulit il-
8 lud. * Rex autem Syriæ pugnabat
contra Israel, consiliumq. inijt cū
seruis

seruis suis, dicens : In loco illo, &
illo ponamus insidias . * Misit 9
itaque vir Dei ad regem Israel, di-
cens : Caue ne transeas in locum
illum: quia ibi Syri in insidijs sunt.
* Misit itaque rex Israel ad locũ, 10
quem dixerat ei vir Dei, & præ-
occupauit eum, & obseruauit se
ibi non semel neque bis. * Con- 11
turbatumq. est cor regis Syriæ pro
hac re: & conuocatis seruis suis,
ait : Quare non indicatis mihi
quis proditor mei sit apud regem
Israel? * Dixitq. vnus seruorum 12
eius : Nequaquam domine mi C
rex, sed Eliseus propheta, qui est
in Israel, indicat regi Israel omnia
verba quæcumque locutus fueris
in conclaui tuo. * Dixitq. eis: Ite, 13
& videte vbi sit : vt mittam, & ca-
piam eum. Annunciaueruntq. ei,
dicentes : Ecce in Dothan. * Mi- 14
sit ergo illuc equos & currus, & ro-
bur exercitus: qui cum venissent
nocte, circumdederunt ciuitatem.
* Consurgens autem diluculo mi- 15
nister viri Dei, egressus, vidit exer
citũ in circuitu ciuitatis, & equos
& currus : nunciauitq. ei, dicens:
Heu heu heu domine mi, quid fa-
ciemus? * At ille respondit : Noli 16
timere: plures enim nobiscum
sunt, quam cum illis. * Cumq. 17
orasset Eliseus, ait: Domine, aperi D
oculos huius, vt videat. Et ape-
ruit Dominus oculos pueri, & vi-
dit: & ecce mons plenus equorum,
& curruum igneorum, in circuitu
Elisei. * Hostes vero descenderunt 18
ad eum : porro Eliseus orauit ad
Dominum, dicens : Percute, ob-
secro, gentem hanc cæcitate.
Percussitq. eos Dominus, ne
viderent, iuxta verbum Elisei.
* Dixit autem ad eos Eliseus: Nõ 19
est hæc via, neque ista est ciuitas:
sequimini me, & ostendam vobis
virum, quem quæritis. Duxit er-
go eos in Samariam: * cumq. in- 20
gressi fuissent in Samariam, dixit
Eliseus: Domine aperi oculos isto-
rum, vt videant. Aperuitq. Do-
minus oculos eorum, & viderunt
se esse in medio Samariæ. * Di- 21
xitq. rex Israel ad Eliseum, cum
vidisset eos : Numquid percutiam
eos, pater mi? * At ille ait : Non 22
percuties : neque enim cepisti eos E
gladio, & arcu tuo, vt percutias:
sed pone panem, & aquam co-
ram eis, vt comedant, & bibant,
& vadant ad dominum suum.
23 * Appositaq. est eis ciborum ma-
gna præparatio, & comederunt,
& biberunt, & dimisit eos, abie-
runtq. ad dominum suum, & vl-
tra non venerunt latrones Syriæ in
24 Terram Israel. * Factum est au-
tem post hæc, congregauit Bena-
dad rex Syriæ, vniuersum exerci-
tum suum, & ascendit, & obside-
25 bat Samariam. * Factaq. est fa-
mes magna in Samaria : & tan-
diu obsessa est, donec venundare-
tur caput asini octoginta argen-
teis, & quarta pars cabi stercoris
columbarum quinque argenteis.
26 * Cumq. rex Israel transiret per
F murum, mulier quædam exclama-
uit ad eum, dicens : Salua me
27 domine mi rex. * Qui ait : Non
te saluat Dominus : vnde te pos-
sum saluare? de area, vel de tor-
culari? Dixitq. ad eam rex: Quid
28 tibi vis? Quæ respondit : * Mulier
ista dixit mihi : Da filium tuum,
vt comedamus eum hodie, & fi-
lium meum comedemus cras.
29 * Coximus ergo filium meum, &
comedimus. Dixiq. ei die altera:
Da filium tuum, vt comedamus
eum. Quæ abscondit filium suum.
30 * Quod cum audisset rex, scidit
vestimenta sua, & transibat per
murum. Viditq. omnis populus
cilicium, quo vestitus erat ad car-
31 nem intrinsecus. * Et ait rex:
G Hæc mihi faciat Deus, & hæc ad-
dat, si steterit caput Elisei filij Sa-
32 phat super ipsum hodie. * Eliseus
autem sedebat in domo sua, & se-
nes sedebant cum eo. Præmisit
itaque virum : & antequam veni-
ret nuncius ille, dixit ad senes:
Numquid scitis quòd miserit fi-
lius homicidæ hic, vt præcidatur
caput meum? videte ergo, cum
venerit nuncius, claudite ostium,
& non sinatis eum introire: ecce
enim sonitus pedum domini eius
33 post eum est.* Adhuc illo loquen-
te eis, apparuit nuncius, qui venie-
bat ad eum. Et ait : Ecce, tantum
malum a Domino est : quid am-
plius expectabo a Domino?

CAP. VII.

1 DIxit autem Eliseus : Audite
A verbum Domini : Hæc dicit

 Domi-

Dominus: In tempore hoc cras
modius similæ vno statere erit, &
duo modij hordei statere vno, in
2 porta Samariæ. * Respondens
vnus de ducibus, super cuius ma-
num rex incumbebat, homini
Dei, ait: Si Dominus fecerit e-
tiam cataractas in cælo, numquid
poterit esse quod loqueris? Qui
ait: Videbis oculis tuis, & inde
non comedes. * Quattuor ergo vi- 3
ri erant leprosi iuxta introitum
portæ: qui dixerunt ad inuicem:
Quid hic esse volumus donec mo-
riamur? * siue ingredi voluerimus 4
ciuitatem, fame moriemur: siue
manserimus hic, moriendum no-
bis est: venite ergo, & transfu- B
giamus ad castra Syriæ. si peper-
cerint nobis, viuemus: si autem
occidere voluerint, nihilominus
moriemur. * Surrexerunt ergo ve- 5
speri, vt venirent ad castra Syriæ.
Cumq. venissent ad principium
castrorum Syriæ, nullum ibidem
repererunt. * Siquidem Dominus 6
sonitum audiri fecerat in castris
Syriæ, curruum, & equorum, &
exercitus plurimi: dixeruntq. ad
inuicem: Ecce mercede condu-
xit aduersum nos rex Israel reges
Hethæorum, & Ægyptiorum,
& venerunt super nos. * Surre- 7
xerunt ergo, & fugerunt in tene-
bris, & dereliquerunt tentoria
sua, & equos & asinos in castris,
fugeruntq. animas tantum suas
saluare cupientes. * Igitur cum 8
venissent leprosi illi ad principiũ
castrorum, ingressi sunt vnum
tabernaculum, & comederunt &
biberunt: tuleruntq. inde argen-
tum, & aurum, & vestes, &
abierunt, & absconderunt: & rur-
sum reuersi sunt ad aliud taberna-
culum, & inde similiter auferen-
tes absconderunt. * Dixeruntq. 9
ad inuicem: Non recte facimus: C
hæc enim dies boni nuncij est. Si
tacuerimus, & noluerimus nun-
ciare vsque mane, sceleris argue-
mur: venite, eamus, & nunciemus
in aula regis. * Cumq. venissent 10
ad portam ciuitatis, narrauerunt
eis, dicentes: Iuimus ad castra
Syriæ, & nullum ibidem reperi-
mus hominem, nisi equos, & a-
sinos alligatos, & fixa tentoria.
* Ierunt ergo portarij, & nuncia- 11
uerunt in palatio regis intrinse-

12 cus. * Qui surrexit nocte, & ait ad
seruos suos: Dico vobis quid fece-
rint nobis Syri: Sciunt quia fame
laboramus, & idcirco egressi sunt
de castris, & latitant in agris, di-
centes: Cum egressi fuerint de ci-
uitate, capiemus eos viuos, & tunc
13 ciuitatem ingredi poterimus. * Re-
spondit autem vnus seruorum eius
Tollamus quinque equos, qui re-
manserunt in vrbe (quia ipsi tan-
tum sunt in vniuersa multitudine
Israel, alij enim consumpti sunt)
& mittentes, explorare poterimus.
14 * Adduxerunt ergo duos equos,
misitq. rex in castra Syrorum,
15 dicens: Ite, & videte. * Qui ab-
D ierunt post eos vsque ad Iordanẽ:
ecce autem omnis via plena erat
vestibus, & vasis, quæ proiecerant
Syri cum turbarentur: reuersiq.
16 nuncij indicauerunt regi. * Et e-
gressus populus diripuit castra Sy-
riæ: factusq. est modius similæ
statere vno, & duo modij hordei
statere vno, iuxta verbum Domi-
17 ni. * Porro rex ducem illum, in
cuius manu incumbebat, consti-
tuit ad portam: quem conculcauit
turba in introitu portæ, & mor-
tuus est, iuxta quod locutus fuerat
vir Dei, quando descenderat rex ad
18 eum. * Factumq. est secundum
sermonem viri Dei, quem dixe-
rat regi, quando ait: Duo modij
hordei statere vno erunt, & mo-
dius similæ statere vno, hoc eo-
dem tempore cras in porta Sama-
19 riæ: * quando responderat dux il-
le viro Dei, & dixerat: Etiamsi
Dominus fecerit cataractas in cæ-
lo, numquid poterit fieri quod lo-
queris? Et dixit ei: Videbis ocu-
20 lis tuis, & inde non comedes. * E-
uenit ergo ei sicut prædictum fue-
rat, & conculcauit eum populus
in porta, & mortuus est.

CAP. VIII.

1 ELiseus autem locutus est ad ‖ S.4.f.35
A mulierem, ‖ cuius viuere fe-
cerat filium, dicens: Surge, vade
tu & domus tua, & peregrinare
vbicumque repereris: vocá-
uit enim Dominus famem, &
veniet super terram septem an-
2 nis. * Quæ surrexit, & fecit
iuxta verbum hominis Dei: & va-
dens cum domo sua, peregrinata
est in

est in Terra Philisthijm diebus
multis. * Cumq. finiti essent an- 3
ni septem, reuersa est mulier de
Terra Philisthijm: & egressa est vt
interpellaret regem pro domo sua,
& pro agris suis. * Rex autem 4
loquebatur cum Giezi puero viri
Dei, dicens: Narra mihi omnia
magnalia quæ fecit Eliseus.
* Cumq. ille narraret regi quo 5
modo mortuum suscitasset, ap- B
paruit mulier, cuius viuificauerat
filium, clamans ad regem pro do-
mo sua, & pro agris suis. Dixitq.
Giezi: Domine mi rex, hæc est
mulier, & hic est filius eius, quem
suscitauit Eliseus. * Et interroga- 6
uit rex mulierem: quæ narrauit ei.
Deditq. ei rex eunuchum vnum,
dicens: Restitue ei omnia quæ sua
sunt, & vniuersos reditus agrorum
a die, qua reliquit terram vsque
ad præsens. * Venit quoque Eli- 7
seus Damascum, & Benadad rex
Syriæ ægrotabat: nunciaueruntq.
ei, dicentes: Venit vir Dei huc.
* Et ait rex ad Hazael: Tolle te- 8
cum munera, & vade in occursum
viri Dei, & consule Dominum C
per eum, dicens: Si euadere po-
tero de infirmitate mea hac? * Iuit 9
igitur Hazael in occursum eius,
habens secum munera, & omnia
bona Damasci, onera quadragin-
ta camelorum. Cumq. stetisset
coram eo, ait: Filius tuus Benadad
rex Syriæ misit me ad te, dicens:
Si sanari potero de infirmitate
mea hac? * Dixitq. ei Eliseus: 10
Vade, dic ei: Sanaberis: porro o-
stendit mihi Dominus quia mor-
te morietur. * Stetitq. cum eo, & 11
conturbatus est vsque ad suffusio-
nem vultus: fleuitq. vir Dei. * Cui 12
Hazael ait: Quare dominus meus D
flet? At ille dixit: Quia scio quæ
facturus sis filijs Israel mala. Ciui-
tates eorum munitas igne succen-
des, & iuuenes eorum interficies
gladio, & paruulos eorum elides,
& prægnantes diuides. * Dixitq. 13
Hazael: Quid enim sum seruus
tuus canis, vt faciam rem istam
magnam? Et ait Eliseus: Osten-
dit mihi Dominus te regem Syriæ
fore. * Qui cum recessisset ab Eli- 14
seo, venit ad dominum suum.
Qui ait ei: Quid dixit tibi Eliseus?
At ille respondit: Dixit mihi: Re-
cipies sanitatem. * Cumq. venisset 15
dies altera, tulit stragulum, & in-
fudit aquam, & expandit super
faciem eius: quo mortuo, regna-
16 uit Hazael pro eo. * Anno quinto
Ioram filij Achab regis Israel, &
Iosaphat regis Iuda, regnauit Io-
17 rã filius Iosaphat rex Iuda. * || Tri- || 2. Par. 21.
ginta duorum annorum erat cum b. 5
regnare cœpisset, & octo annis re-
18 gnauit in Ierusalem. * Ambula-
E uitq. in vijs regum Israel, sicut am
bulauerat domus Achab: filia e-
nim Achab erat vxor eius: & fecit
quod malum est in conspectu Do-
19 mini. * || Noluit autem Dominus || 2. Reg. 7.
disperdere Iudam, propter Dauid c. 16
seruum suum, sicut promiserat ei,
vt daret illi lucernam, & filijs eius
20 cunctis diebus. * || In diebus eius || 2. Par. 21.
recessit Edom, ne esset sub Iuda, & b. 8
21 constituit sibi regem. * Venitq.
F Ioram Seira, & omnes currus cum
eo: & surrexit nocte, percussitq.
Idumæos, qui eum circumdede-
rant, & principes curruum, popu-
lus autem fugit in tabernacula
22 sua. * Recessit ergo Edom ne es-
set sub Iuda, vsque ad diem hanc.
Tunc recessit & Lobna in tempore
23 illo. * Reliqua autem sermonum
Ioram, & vniuersa quæ fecit, non-
ne hæc scripta sunt in Libro ver-
24 borum dierum regum Iuda? * Et
dormiuit Ioram cũ patribus suis,
sepultusq. est cum eis in Ciuitate
Dauid, & regnauit Ochozias filius
25 eius pro eo. * || Anno duodecimo || 2. Par. 22.
Ioram filij Achab regis Israel re- a. 1
gnauit Ochozias filius Ioram regis
26 Iudæ. * Viginti duorum annorum
G erat Ochozias cum regnare cœpis-
set, & vno anno regnauit in Ieru-
salem: nomen matris eius Athalia
27 filia Amri regis Israel. * Et ambu-
lauit in vijs domus Achab: & fecit
quod malum est coram Domino,
sicut domus Achab: gener enim
28 domus Achab fuit. * Abijt quo-
que cum Ioram filio Achab, ad
prœliandum contra Hazael regem
Syriæ in Ramoth Galaad, & vul-
29 nerauerunt Syri Ioram: * qui re-
uersus est vt curaretur in Iezrahel:
quia vulnerauerant eum Syri in
Ramoth prœliantem contra Ha-
zael regem Syriæ. Porro Ochozias
filius Ioram rex Iuda, descendit
inuisere Ioram filium Achab in
Iezrahel, quia ægrotabat ibi.

CAP. IX.

ELiseus autem prophetes ᷉vo- 1
cauit vnum de filijs prophe- A
tarum, & ait illi: Accinge lum-
bos tuos, & tolle lenticulam olei
hanc in manu tua, & vade in Ra-
‖ 3.Reg.19. d. 16 moth Galaad. * ‖ Cumq. veneris 2
illuc, videbis Iehu filium Iosaphat
filij Namsi: & ingressus suscitabis
eum de medio fratrum suorum,
& introduces in interius cubicu-
lum. * Tenensq. lenticulam olei, 3
fundes super caput eius, & dices:
Hæc dicit Dominus: Vnxi te regẽ
super Israel. Aperiesq. ostium, &
fugies, & non ibi subsistes. * Abijt 4
ergo adolescens puer prophetæ in
Ramoth Galaad, * & ingressus est 5
illuc: ecce autem principes exer-
citus sedebant, & ait: Verbum
mihi ad te o princeps. Dixitq. Ie-
hu: Ad quem ex omnibus nobis?
At ille dixit: Ad te o princeps.
* Et surrexit & ingressus est cubi- 6
culum: at ille fudit oleum super
caput eius, & ait: Hæc dicit Do- B
minus Deus Israel: Vnxi te regem
super populum Domini Israel, * & 7
percuties domum Achab domini
tui, & vlciscar sanguinem seruo-
rum meorum prophetarum, & san
guinem omnium seruorum Do-
mini de manu Iezabel. * ‖ Per- 8
‖ 3.Reg.21. c. 20 damq. omnem domum Achab: &
interficiam de Achab mingentem
ad parietem, & clausum, & no-
uissimum in Israel. * Et dabo do- 9
‖ 3.Reg.15. f. 29 mum Achab, sicut ‖ domum Ie-
roboam filij Nabat, & sicut do-
‖ 3.Reg.16. a. 3 mum ‖ Baasa filij Ahia. * Iezabel 10
quoque comedent canes in agro
Iezrahel, nec erit qui sepeliat eã.
Aperuitq. ostium, & fugit. * Ie- 11
hu autem egressus est ad seruos
domini sui: qui dixerunt ei: Re-
ctene sunt omnia? quid venit in-
sanus iste ad te? Qui ait eis: No-
stis hominem, & quid locutus sit.
* At illi responderunt: Falsum 12
est, sed magis narra nobis. Qui C
ait eis: Hæc & hæc locutus est mi-
hi, & ait: Hæc dicit Dominus:
Vnxi te regem super Israel. * Festi- 13
nauerunt itaque, & vnusquisque
tollens pallium suum posuerunt
sub pedibus eius, in similitudi-
nem tribunalis, & cecinerunt tu-
ba, atque dixerunt: Regnauit
Iehu. * Coniurauit ergo Iehu fi- 14
lius Iosaphat filij Namsi contra
Ioram: ‖ porro Ioram obsederat ‖ 4.8. g. 28
Ramoth Galaad, ipse, & omnis
Israel contra Hazael regem Syriæ:
15 * & reuersus fuerat vt curaretur in
Iezrahel propter vulnera, quia
percusserant eum Syri, prælliantem
contra Hazael regem Syriæ: Di-
xitq. Iehu: Si placet vobis, nemo
egrediatur profugus de ciuitate,
ne vadat, & nunciet in Iezrahel:
16 * Et ascendit, & profectus est in
Iezrahel: Ioram enim ægrotabat
ibi, & Ochozias rex Iuda descen-
17 derat ad visitandum Ioram. * Igi-
D tur speculator, qui stabat super
turrim Iezrahel, vidit globum Ie-
hu venientis, & ait: Video ego
globum. Dixitq. Ioram: Tolle
currum, & mitte in occursum eo-
rum, & dicat vadens: Rectene
18 sunt omnia? * Abijt ergo, qui
ascenderat currum, in occursum
eius, & ait: Hæc dicit rex: Pacata
ne sunt omnia? Dixitq. Iehu:
Quid tibi & paci? transi, & seque-
re me. Nunciauit quoque specu-
lator, dicens: Venit nuncius ad
19 eos, & non reuertitur. * Misit
etiam currum equorum secundũ:
venitq. ad eos, & ait: Hæc dicit
rex: Numquid pax est? Et ait Ie-
hu: Quid tibi & paci? transi, &
20 sequere me. * Nunciauit autem
speculator, dicens: Venit vsque
E ad eos, & non reuertitur: est au-
tem incessus quasi incessus Iehu fi-
lij Namsi, præceps enim graditur.
21 * Et ait Ioram: Iunge currum.
Iunxeruntq. currum eius, & egres-
sus est Ioram rex Israel, & Ocho-
zias rex Iuda, singuli in curribus
suis, egressiq. sunt in occursum
Iehu, & inuenerunt eum in agro
22 Naboth Iezrahelitæ. * Cumq. vi-
disset Ioram Iehu, dixit: Pax est
Iehu? At ille respondit: Quæ pax?
adhuc fornicationes Iezabel ma-
tris tuæ, & veneficia eius multa
23 vigent. * Conuertit autem Ioram
manum suam, & fugiens ait ad
Ochoziam: Insidiæ Ochozia.
24 * Porro Iehu tetendit arcum ma-
nu, & percussit Ioram inter scapu-
las: & egressa est sagitta per cor
eius, statimq. corruit in curru suo.
25 * Dixitq. Iehu ad Badacer ducem:
Tolle, proijce eum in agro Naboth
Iezrahelitæ: memini enim quan-
do ego & tu sedentes in curru se-
queba-

quebamur Achab patrem huius,
quòd Dominus onus hoc leuaue-
‖ 3.Reg. 21. f. 22 rit super eum, dicens: * ‖ Si non 26
pro sanguine Naboth, & pro san- F
guine filiorum eius, quem vidi
heri, ait Dominus, reddam tibi
in agro isto, dicit Dominus. Nunc
ergo tolle, & proijce eum in agrum
iuxta verbum Domini.* Ochozias 27
autem rex Iuda videns hoc, fugit
per viam domus horti: persecu-
tusq. est eum Iehu, & ait: Etiam
hunc percutite in curru suo. Et
percusserunt eum in ascensu Ga-
uer, qui est iuxta Ieblaam: qui fu-
git in Mageddo, & mortuus est
ibi. * Et imposuerunt eum serui 28
eius super currum suum, & tule-
runt in Ierusalem: sepelieruntq.
eum in sepulchro cum patribus
suis in Ciuitate Dauid. * Anno 29
vndecimo Ioram filij Achab, re-
gnauit Ochozias super Iudam,
* venitq. Iehu in Iezrahel. Porro 30
Iezabel introitu eius audito, de-
pinxit oculos suos stibio, & orna-
uit caput suum, & respexit per fe-
nestram * ingredientem Iehu per 31
‖ 3.Reg. 16. e. 10 portam, & ait: ‖ Numquid pax po-
test esse Zambri, qui interfecit do-
minum suum? * Leuauitq. Iehu 32
faciem suam ad fenestram, & ait: G
Quæ est ista? & inclinauerunt se
ad eum duo, vel tres eunuchi.* At 33
ille dixit eis: Præcipitate eam
deorsum. & præcipitauerunt eam,
aspersusq. est sanguine paries, &
equorum vngulæ conculcauerunt
eam. * Cumq. introgressus esset, 34
vt comederet, biberetque, ait: Ite,
& videte maledictam illam, & se-
pelite eam: quia filia regis est.
* Cumq. issent vt sepelirent eam, 35
non inuenerunt nisi caluariam, &
pedes, & summas manus. * Re- 36
uersiq. nunciauerunt ei. Et ait Ie-
‖ 3.Reg. 21. f. 23 hu: ‖ Sermo Domini est, quem
locutus est per seruum suum Eliã
Thesbiten, dicens: In agro Iezra-
hel comedent canes carnes Ieza-
bel, * & erunt carnes Iezabel, sicut 37
stercus super faciem terræ in agro
Iezrahel, ita vt prætereuntes dicãt:
Hæccine est illa Iezabel?

CAP. X.

Erant autem Achab septuagin- 1
ta filij in Samaria: scripsit er- A
go Iehu litteras, & misit in Sama-
riam, ad optimates ciuitatis, &
ad maiores natu, & ad nutritios
2 Achab, dicens: * Statim vt acce-
peritis litteras has, qui habetis fi-
lios domini vestri, & currus, &
equos, & ciuitates firmas, & ar-
3 ma, * eligite meliorem, & eum
qui vobis placuerit de filijs domi-
ni vestri, & eum ponite super so-
lium patris sui, & pugnate pro do-
4 mo domini vestri. * Timuerunt
illi vehementer, & dixerunt: Ecce
duo reges non potuerunt stare co-
ram eo, & quo modo nos valebi-
5 mus resistere? * Miserunt ergo
præpositi domus, & præfecti ciui-
tatis, & maiores natu, & nutritij,
ad Iehu, dicentes: Serui tui su-
mus, quæcumque iusseris facie-
mus, nec constituemus nobis re-
gem: quæcumque tibi placent,
6 fac. * Rescripsit autem eis litte-
B ras secundo, dicens: Si mei estis,
& obeditis mihi, tollite capita fi-
liorum domini vestri, & venite ad
me hac eadem hora cras in Iezra-
hel. Porro filij regis, septuaginta
viri apud optimates ciuitatis nu-
7 triebantur. * Cumq. venissent lit-
teræ ad eos, tulerunt filios regis, &
occiderunt septuaginta viros, &
posuerunt capita eorum in cophi-
nis, & miserunt ad eum in Iez-
8 rahel. * Venit autem nuncius, &
indicauit ei, dicens: Attulerunt
capita filiorum regis. Qui respon-
dit: Ponite ea ad duos aceruos iux-
ta introitum portæ vsque mane.
9 * Cumq. diluxisset, egressus est,
& stans dixit ad omnem populũ:
Iusti estis: si ego coniuraui contra
dominum meum, & interfeci eũ,
10 quis percussit omnes hos? * ‖ Vi- ‖ 3.Reg. 21. g. 29
dete ergo nunc quoniam non ce-
cidit de sermonibus Domini in
terram, quos locutus est Domi-
nus super domum Achab, & Do-
C minus fecit quod locutus est in
11 manu serui sui Eliæ. * Percussit
igitur Iehu omnes, qui reliqui e-
rant de domo Achab in Iezrahel,
& vniuersos optimates eius, & no-
tos, & sacerdotes, donec non re-
12 manerent ex eo reliquiæ. * Et
surrexit, & venit in Samariam:
cumq. venisset ad Cameram pa-
13 storum in via, * inuenit fratres
Ochoziæ regis Iuda, dixitq. ad
eos: Quinam estis vos? Qui re-
sponderunt: Fratres Ochoziæ su-

mus, & descendimus ad salutandos filios regis, & filios reginæ.
14 * Qui ait: Comprehendite eos viuos. Quos cum comprehendissent viuos, iugulauerunt eos in cisterna iuxta Cameram, quadraginta duos viros, & non reliquit
15 ex eis quemquam. * Cumq. abijsset inde, inuenit Ionadab filium Rechab in occursum sibi, & benedixit ei. Et ait ad eum: Numquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille leuauit eum ad se
16 in currum: * dixitq. ad eum: Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Et impositum in curru
17 suo * duxit in Samariam. Et percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria vsque ad vnum, iuxta verbum Domini,
18 quod locutus est per Eliam. * Congregauit ergo Iehu omnem populum, & dixit ad eos: || Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius. || 3.Reg.16.c.31
19 * Nunc igitur omnes prophetas Baal, & vniuersos seruos eius, & cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me: nullus sit qui non veniat, sacrificium enim grāde est mihi Baal: quicumque defuerit, non viuet. Porro Iehu faciebat hoc insidiose, vt disperderet
E
20 cultores Baal. * Et dixit: Sanctificate diem sollemnem Baal. Voca-
21 uitq. * & misit in vniuersos terminos Israel, & venerunt cuncti serui Baal: non fuit residuus ne vnus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal: & repleta est domus Baal, a summo
22 vsque ad summum. * Dixitq. his, qui erant super vestes: Proferte vestimenta vniuersis seruis Baal.
23 Et protulerunt eis vestes. * Ingressusq. Iehu, & Ionadab filius Rechab templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, & videte, ne quis forte vobiscum sit de seruis Domini, sed vt sint serui Baal
24 soli. * Ingressi sunt igitur vt facerent victimas & holocausta: Iehu autē præparauerat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicūque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, anima eius erit pro anima
25 illius. * Factum est autem, cum
F completum esset holocaustum, præcepit Iehu militibus & ducibus suis: Ingredimini, & percutite eos, nullus euadat. Percusseruntq. eos in ore gladij, & proiecerunt milites & duces: & ierunt in ciuitatem
26 templi Baal, * & protulerunt sta-
27 tuam de fano Baal, & combusserunt, * & comminuerunt eam. Destruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas vsque
28 in diem hanc. * Deleuit itaque
29 Iehu Baal de Israel: * Verumtamen a peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erāt in Bethel, & in Dan.
30 * Dixit autem Dominus ad Iehu: Quia studiose egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab: || filij || 4.15.c.12
tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Is-
31 rael. * Porro Iehu non custodiuit
G vt ambularet in lege Domini Dei Israel in toto corde suo: non enim recessit a peccatis Ieroboam, qui
32 peccare fecerat Israel. * In diebus illis cœpit Dominus tædere super Israel: percussitq. eos Hazael in
33 vniuersis finibus Israel, * a Iordane contra Orientalem plagam, omnem Terram Galaad, & Gad, & Ruben, & Manasse, ab Aroer, quæ est super Torrentem Arnon, & Ga-
34 laad, & Basan. * Reliqua autem verborum Iehu, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum
35 dierum regum Israel? * Et dormiuit Iehu cum patribus suis, sepelieruntq. eum in Samaria: & regnauit Ioachaz filius eius pro eo.
36 * Dies autem, quos regnauit Iehu super Israel, viginti & octo anni sunt, in Samaria.

CAP. XI.

1 A ATHALIA vero mater Ochoziæ, videns mortuum filium suū, surrexit, & interfecit omne semen || 2. Par 22.d.10
2 regium. * Tollens autem Iosaba filia regis Ioram, soror Ochoziæ, Ioas filium Ochoziæ, furata est eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, & nutricem eius de triclinio: & abscondit eum a facie Athaliæ vt non interficeretur.

retur. * Eratq. cum ea sex annis 3
clam in domo Domini: porro A-
thalia regnauit super terram.
B 2.Par. 23. a. 1 *|| Anno autem septimo misit Io- 4
iada, & assumens centuriones, &
milites introduxit ad se in tem-
plum Domini, pepigitq. cum eis
fœdus: & adiurans eos in domo
Domini, ostendit eis filium regis:
* & præcepit illis, dicens: Iste est 5
sermo, quem facere debetis: * Ter- 6
tia pars vestrum introeat sabbato, B
& obseruet excubias domus regis.
Tertia autem pars sit ad portam
Sur: & tertia pars sit ad portam,
quæ est post habitaculum scuta-
riorum: & custodietis excubias
domus Messa. * Duæ vero partes 7
e vobis, omnes egredientes sabba-
to, custodiant excubias domus
Domini circa regem. * Et valla- 8
bitis eum, habentes arma in ma-
nibus vestris: si quis autem ingres-
sus fuerit septum templi, interfi-
ciatur: eritisq. cum rege introeun-
te & egrediente. * Et fecerunt cen- 9
turiones iuxta omnia, quæ præce-
perat eis Ioiada sacerdos: & assu-
mentes singuli viros suos, qui in-
grediebantur sabbatum, cum his
qui egrediebãtur sabbato, venerũt
ad Ioiadam sacerdotem. * Qui de- 10
dit eis hastas, & arma regis Dauid,
quæ erant in domo Domini. * Et 11
steterunt singuli habentes arma C
in manu sua a parte templi dexte-
ra, vsque ad partem sinistram alta-
ris, & ædis, circum regem. * Pro- 12
duxitq. filium regis, & posuit su-
per eum diadema, & testimoniũ:
feceruntq. eum regem, & vnxe-
runt: & plaudentes manu, dixe-
runt: Viuat rex. * Audiuit autem 13
Athalia vocem populi currentis:
& ingressa ad turbas in templum
Domini, * vidit regem stantem 14
super tribunal iuxta morem, &
cantores, & tubas prope eum, om-
nemq. populum terræ lætantem,
& canentem tubis: & scidit vesti-
menta sua, clamauitque: Coniu-
ratio, coniuratio. * Præcepit au- 15
tem Ioiada centurionibus, qui
erant super exercitum, & ait eis:
Educite eam extra septa templi,
& quicumque eam secutus fue-
rit, feriatur gladio. Dixerat e-
nim sacerdos: Non occidatur in
templo Domini. * Imposueruntq. 16
ei manus, & impegerunt eam

per viam introitus equorum,
iuxta palatium, & interfecta est
17 ibi. * Pepigit ergo Ioiada fœdus
D inter Dominum, & inter regem,
& inter populum, vt esset po-
pulus Domini, & inter regem
18 & populum. * Ingressusq. est om-
nis populus terræ templum Baal,
& destruxerunt aras eius, & ima-
gines contriuerunt valide: Ma-
than quoque sacerdotem Baal oc-
ciderunt coram altari. Et posuit
sacerdos custodias in domo Do-
19 mini. * Tulitq. centuriones, &
Cerethi & Phelethi legiones, &
omnem populum terræ, deduxe-
runtq. regem de domo Domini:
& venerunt per viam portæ scuta-
riorum in palatium, & sedit super
20 thronum regum. * Lætatusq. est
omnis populus terræ, & ciuitas cõ-
quieuit: Athalia autem occisa est
21 gladio in domo regis. * Septemq.
annorum erat Ioas, cum regnare
cœpisset.

CAP. XII.

1 ANno septimo Iehu regnauit
A Ioas: & quadraginta annis
regnauit in Ierusalem. nomen ma-
2 tris eius Sebia de Bersabee. * Fe-
citq. Ioas rectum coram Domino
cunctis diebus, quibus docuit eũ
3 Ioiada sacerdos. * Verumtamen
excelsa non abstulit: adhuc enim
populus immolabat, & adolebat
4 in excelsis incensum. * Dixitq.
Ioas ad sacerdotes: Omnem pe-
cuniam sanctorum, quæ illata
fuerit in templum Domini a præ-
tereuntibus, quæ offertur pro pre-
tio animæ, & quam sponte & ar-
bitrio cordis sui inferunt in tem-
5 plum Domini: * accipiant illam
sacerdotes iuxta ordinem suum,
& instaurent sartatecta domus,
siquid necessarium viderint in-
6 stauratione. * Igitur vsque ad vi-
gesimum tertium annũ regis Ioas,
non instaurauerunt sacerdotes sar-
7 tatecta tẽpli. * Vocauitq. rex Ioas
B Ioiadam pontificem & sacerdotes,
dicens eis: Quare sartatecta non
instauratis templi? nolite ergo am-
plius accipere pecuniam iuxta or-
dinem vestrum, sed ad instaura-
8 tionem templi reddite eam * Pro-
hibitiq. sunt sacerdotes vltra ac-
cipere pecuniam a populo, & in-
9 staurare sartatecta domus. * Et
tulit

tulit Ioiada pontifex gazophyla-
cium vnum, aperuitq. foramen
desuper, & posuit illud iuxta alta-
re ad dexteram ingredientium do-
mum Domini, mittebantq. in eo
sacerdotes, qui custódiebant ostia,
omnem pecuniam, quæ deferebatur
tur ad templum Domini. * Cúq. 10
viderent nimiam pecuniam esse
in gazophylacio, ascendebat scri-
ba regis,& pontifex, effundebātq.
& numerabant pecuniam, quæ
inueniebatur in domo Domini:
* & dabant eam iuxta numerum 11
atque mensuram in manu eorū, C
qui præerant cæmentarijs domus
Domini: qui impendebant eam
in fabris lignorum, & in cæmen-
tarijs ijs, qui operabantur in do-
mo Domini, * & sartatecta facie- 12
bant: & in ijs, qui cædebant sa-
xa, & vt emerent ligna,& lapides,
qui excidebantur, ita vt implere-
tur instauratio domus Domini in
vniuersis, quæ indigebant expen-
sa ad muniendam domum. * Ve- 13
rumtamen non fiebant ex eadem
pecunia hydriæ templi Domini,
& fuscinulæ,& thuribula,& tubæ,
& omne vas aureum & argenteū
de pecunia, quæ inferebatur in
templum Domini. * ijs enim, 14
qui faciebant opus, dabatur vt in-
stauraretur templum Domini:* & 15
non fiebat ratio ijs hominibus,
qui accipiebant pecuniam vt di-
stribuerent eam artificibus, sed in
fide tractabant eam. * Pecuniam 16
vero pro delicto, & pecuniam pro
peccatis non inferebant in templū
Domini, quia sacerdotum erat.
* Tunc ascendit Hazael rex Syriæ, 17
& pugnabat contra Geth, cepitq. D
eam: & direxit faciem suam vt
ascenderet in Ierusalem. * Quam 18
ob rem tulit Ioas rex Iuda omnia
sanctificata, quæ consecrauerant
Iosaphat, & Ioram, & Ochozias
patres eius reges Iuda, & quæ ip-
se obtulerat: & vniuersum argen-
tum, quod inueniri potuit in the-
sauris templi Domini, & in pala-
tio regis: misitq Hazaeli regi Sy-
riæ,& recessit ab Ierusalem. * Re- 19
liqua autem sermonum Ioas, &
vniuersa quæ fecit,nonne hæc scri-
pta sunt in Libro verborum die-
rum regum Iuda? * Surrexerunt 20
autem serui eius, & coniurauerunt
inter se, percusseruntq. Ioas in
Domo Mello in descensu Sella.
21 * Iosachar namque filius Semaath,
& Iozabad filius Somer serui e-
ius, percusserunt eum, & mor-
tuus est: & sepelierunt eum cum
patribus suis in Ciuitate Dauid,
regnauitq. Amasias filius eius
pro eo.

CAP. XIII.

1 ANno vigesimo tertio Ioas filij
A Ochoziæ regis Iuda, regna-
uit Ioachaz filius Iehu super Is-
rael in Samaria decem & septem
2 annis. * Et fecit malum coram
Domino, secutusq. est peccata Ie-
roboam filij Nabat, qui peccare
fecit Israel, & non declinauit ab
3 eis. * Iratusq. est furor Domini
contra Israel, & tradidit eos in
manu Hazael regis Syriæ, & in
manu Benadad filij Hazael cunctis
4 diebus. * Deprecatus est autem
Ioachaz faciem Domini, & audi-
uit eum Dominus: vidit enim an-
gustiam Israel,quia attriuerat eos
5 rex Syriæ: * & dedit Dominus sal-
uatorem Israeli, & liberatus est de
manu regis Syriæ: habitaueruntq.
filij Israel in tabernaculis suis sicut
6 heri & nudiustertius. * Verum-
B tamen non recesserunt a peccatis
domus Ieroboam, qui peccare
fecit Israel, sed in ipsis ambulaue-
runt: siquidem & lucus permansit
7 in Samaria. * Et non sunt dereli-
cti Ioachaz de populo nisi quin-
quaginta equites, & decem cur-
rus, & decem millia peditum:
interfecerat enim eos rex Syriæ, &
redegerat quasi puluerem in tritu-
8 ra areæ. * Reliqua autem sermo-
num Ioachaz, & vniuersa quæ fe-
cit, & fortitudo eius, nonne hæc
scripta sunt in Libro sermonum
9 dierum regum Israel? * Dormi-
uitq. Ioachaz cum patribus suis,
& sepelierunt eum in Samaria: re-
gnauitq. Ioas filius eius pro eo.
10 * Anno trigesimo septimo Ioas
regis Iuda regnauit Ioas filius Ioa-
chaz super Israel in Samaria sede-
11 cim annis, * & fecit quod malum
est in conspectu Domini: non de-
clinauit ab omnibus peccatis Ie-
roboam filij Nabat, qui peccare
fecit Israel,sed in ipsis ambulauit.
12 * Reliqua autem sermonum Ioas,
& vniuersa quæ fecit, & fortitudo
eius,

eius, quo modo pugnauerit contra
Amasiam regem Iuda, nonne
hæc scripta sunt in Libro sermo-
num dierum regum Israel? * Et 13
dormiuit Ioas cum patribus suis:
Ieroboam autem sedit super so-
lium eius. Porro Ioas sepultus est
in Samaria cum regibus Israel.
* Eliseus autem ægrotabat infir- 14
mitate, qua & mortuus est: de- C
scenditq. ad eum Ioas rex Israel,
& flebat coram eo, dicebatque:
Pater mi, pater mi, currus Israel &
auriga eius. * Et ait illi Eliseus: 15
Affer arcum, & sagittas. Cumq.
attulisset ad eum arcum, & sagit-
tas, * dixit ad regem Israel: Pone 16
manum tuam super arcum. Et
cum posuisset ille manum suam,
superposuit Eliseus manus suas
manibus regis, * & ait: Aperi fe- 17
nestram orientalem. Cumq. ape-
ruisset, dixit Eliseus: Iace sagit-
tam. Et iecit. Et ait Eliseus: Sa-
gitta salutis Domini, & sagitta
salutis contra Syriam: percutiesq.
Syriam in Aphec, donec consu-
mas eam. * Et ait: Tolle sagittas. 18
Qui cum tulisset, rursum dixit ei:
Percute iaculo terram. Et cum
percussisset tribus vicibus, & ste-
tisset, * iratus est vir Dei contra 19
eum, & ait: Si percussisses quin-
quies, aut sexies, siue septies, per-
cussisses Syriam vsque ad consum-
ptionem: nunc autem tribus vi-
cibus percuties eam. * Mortuus 20
est ergo Eliseus, & sepelierunt D
eum. Latrunculi autem de Moab
venerunt in terram in ipso anno.
‖ Eccl. 48. b. 14 * ‖ Quidam autem sepelientes ho- 21
minem, viderunt latrunculos, &
proiecerunt cadauer in sepulchro
Elisei. Quod cum tetigisset ossa
Elisei, reuixit homo, & stetit su-
per pedes suos. * Igitur Hazael 22
rex Syriæ afflixit Israel cunctis die-
bus Ioachaz: * & misertus est Do- 23
minus eorum, & reuersus est ad
eos propter pactum suum, quod
habebat cum Abraham, & Isaac,
& Iacob: & noluit disperdere
eos, neque proiicere penitus vsque
in præsens tempus. * Mortuus est 24
autem Hazael rex Syriæ, & regna-
uit Benadad filius eius pro eo.
* Porro Ioas filius Ioachaz tulit 25
vrbes de manu Benadad filij Ha-
zael, quas tulerat de manu Ioa-
chaz patris sui iure prælij, tribus
vicibus percussit eum Ioas, & red-
didit ciuitates Israel.

CAP. XIIII.

1 IN anno secundo Ioas filij Ioa-
A chaz regis Israel regnauit Ama- ‖ 2. Par. 25. a. 1
2 sias filius Ioas regis Iuda. * ‖ Vi-
ginti quinque annorum erat cum
regnare cœpisset: viginti autem
& nouem annis regnauit in Ieru-
salem, nomen matris eius Ioadan
3 de Ierusalem. * Et fecit rectum
coram Domino, verumtamen non
vt Dauid pater eius. Iuxta omnia,
quæ fecit Ioas pater suus, fecit:
4 * nisi hoc tantum quòd excelsa
non abstulit: adhuc enim popu-
lus immolabat, & adolebat incen-
5 sum in excelsis. * Cumq. obti-
B nuisset regnum, percussit seruos
suos, qui interfecerant regem pa-
6 trem suum: * filios autem eorum,
qui occiderant, non occidit, iuxta
quod scriptum est in libro legis
Moysi, sicut præcepit Dominus,
dicens: ‖ Non morientur patres ‖ Deu. 24. e.
pro filijs, neque filij morientur 16
pro patribus: sed vnusquisque in Ezec. 18. e.
7 peccato suo morietur. * Ipse per- 20
cussit Edom in Valle Salinarum
decem millia, & apprehendit pe-
tram in prælio, vocauitq. nomen
eius Iectehel vsque in præsentem
8 diem. * Tunc misit Amasias nun-
cios ad Ioas filium Ioachaz, filij
Iehu regis Israel, dicens: Veni, &
9 videamus nos. * Remisitq. Ioas
C rex Israel ad Amasiam regem Iu-
da, dicens: Carduus Libani misit
ad cedrum, quæ est in Libano, di-
cens: Da filiam tuam filio meo
vxorem. Transieruntq. bestiæ sal-
tus, quæ sunt in Libano, & con-
10 culcauerunt carduum. * Percutiens
inualuisti super Edom, & suble-
uauit te cor tuum: contentus esto
gloria, & sede in domo tua: qua-
re prouocas malum, vt cadas tu &
11 Iudas tecum? * Et non acquieuit
Amasias: Ascenditq. Ioas rex Is-
rael, & viderunt se, ipse & Ama-
sias rex Iuda in Bethsames oppi-
12 do Iudæ. * Percussusq. est Iuda
coram Israel, & fugerunt vnus-
13 quisque in tabernacula sua. * A-
masiam vero regem Iuda filium
Ioas filij Ochoziæ cepit Ioas rex
Israel in Bethsames, & adduxit eũ
in Ierusalem: & interrupit murum
Ierusa-

Ierusalem, a porta Ephraim vsque
ad portam anguli, quadringentis
cubitis. * Tulitq. omne aurum, 14
& argentum, & vniuersa vasa, quæ
inuenta sunt in domo Domini, &
in thesauris regis, & obsides, & re-
uersus est in Samariam. * Reli- 15
qua autem verborum Ioas quæ fe-
cit, & fortitudo eius qua pugna-
uit contra Amasiam regem Iuda,
nonne hæc scripta sunt in Libro
sermonum dierum regum Israel?
* Dormiuitq. Ioas cum patribus 16
suis, & sepultus est in Samaria cũ E
regibus Israel: & regnauit Iero-
boam filius eius pro eo. * Vixit 17
autem Amasias, filius Ioas, rex
Iuda, postquam mortuus est Ioas
filius Ioachaz regis Israel quinde-
cim annis. * Reliqua autem ser- 18
monum Amasiæ, nonne hæc scri-
pta sunt in Libro sermonum die-
rum regum Iuda? * Factaq. est 19
contra eum coniuratio in Ierusa-
lem: at ille fugit in Lachis. Mi-
seruntq. post eum in Lachis, &
interfecerunt eum ibi. * Et aspor- 20
tauerunt in equis, sepultusq. est in
Ierusalẽ cum patribus suis in ciui-
‖ 2.Par.26.a.1 tate Dauid. * ‖ Tulit autẽ vniuersus 21
populus Iudæ Azariam annos na- F
tũ sedecim, & constituerunt eum
regẽ pro patre eius Amasia. * Ipse 22
ædificauit Ælath, & restituit eam
Iudæ postquam dormiuit rex cum
patribus suis. * Anno quintode- 23
cimo Amasiæ filij Ioas regis Iuda,
regnauit Ieroboam filius Ioas re-
gis Israel in Samaria, quadraginta
& vno anno: * & fecit quod ma- 24
lum est coram Domino. Non re-
cessit ab omnibus peccatis Iero-
boam filij Nabat, qui peccare fe-
cit Israel. * Ipse restituit terminos 25
Israel ab introitu Emath, vsque
ad Mare solitudinis, iuxta sermo-
nem Domini Dei Israel, quem lo- G
‖ Ion.1.a.1 cutus est per seruum suum ‖ Ionã
filium Amathi prophetam, qui e-
rat de Geth, quæ est in Opher.
* Vidit enim Dominus afflictionẽ 26
Israel amaram nimis, & quòd cõ-
sumpti essent vsque ad clausos car-
cere, & extremos, & non esset qui
auxiliaretur Israeli. * Nec locu- 27
tus est Dominus vt deleret nomen
Israel de sub cælo, sed saluauit eos
in manu Ieroboam filij Ioas. * Re- 28
liqua autem sermonum Ieroboã,
& vniuersa quæ fecit, & fortitudo
eius, qua præliatus est, & quomo-
do restituit Damascum, & Emath
Iudæ in Israel, nonne hæc scripta
sunt in Libro sermonum dierum
29 regum Israel? * Dormiuitq. Iero-
boam cum patribus suis regibus
Israel, & regnauit Zacharias filius
eius pro eo.

CAP. XV.

1 ANno vigesimo septimo Iero-
A boam regis Israel regnauit A-
zarias filius Amasiæ regis Iuda.
2 * Sedecim annorum erat cum re-
gnare cœpisset, & quinquaginta
duobus annis regnauit in Ierusa-
lem: nomen matris eius Iechelia
3 de Ierusalem. * Fecitq. quod erat
placitum coram Domino, iuxta
omnia quæ fecit Amasias pater e-
4 ius. * Verumtamen excelsa non est
demolitus: adhuc populus sacrifi-
cabat, & adolebat incensum in
5 excelsis. * ‖ Percussit autem Do- ‖ 2.Par.26.
minus regem, & fuit leprosus vs- d.21
que in diem mortis suæ, & habita-
bat in domo libera seorsum: Ioa-
than vero filius regis gubernabat
palatium, & iudicabat populum
6 terræ. * Reliqua autem sermonum
B Azariæ, & vniuersa quæ fecit, nõ-
ne hæc scripta sunt in Libro ver-
7 borum dierum regum Iuda? * Et
dormiuit Azarias cum patribus
suis: sepelieruntq. eum cum ma-
ioribus suis in ciuitate Dauid, &
regnauit Ioathan filius eius pro
8 eo. * Anno trigesimo octauo A-
zariæ regis Iuda, regnauit Zacha-
rias filius Ieroboam super Israel in
9 Samaria sex mensibus: * & fecit
quod malum est coram Domino,
sicut fecerant patres eius: non re-
cessit a peccatis Ieroboam filij Na-
10 bat, qui peccare fecit Israel. * Cõ-
iurauit autem contra eum Sellum
filius Iabes: percussitq. eum pa-
lam, & interfecit, regnauitq. pro
11 eo. * Reliqua autem verborum
Zachariæ, nonne hæc scripta sunt
in Libro sermonum dierum regũ
12 Israel? * ‖ Iste est sermo Domini, ‖ S̃.10.f.30
C quem locutus est ad Iehu, dicens:
Filij tui vsque ad quartam genera-
tionem sedebunt super thronum
13 Israel. Factumq. est ita. * Sellum
filius Iabes regnauit trigesimo no-
no anno Azariæ regis Iudæ: regna-
uit autem vno mense in Samaria:
* Et

* Et ascendit Manahem filius Ga- 14
di de Thersa: venitq. in Samariã,
& percussit Sellum filium Iabes in
Samaria, & interfecit eum, re-
gnauitq. pro eo. * Reliqua au- 15
tem verborum Sellum, & coniu-
ratio eius, per quam tetendit insi-
dias, nonne hæc scripta sunt in Li-
bro sermonum dierum regum If-
rael? * Tunc percussit Manahem 16
Thapsam, & omnes qui erant in
ea, & terminos eius de Thersa. no-
luerant enim aperire ei: & inter-
fecit omnes prægnantes eius, &
scidit eas. * Anno trigesimo nono 17
Azariæ regis Iuda regnauit Mana- D
hem filius Gadi super Israel decem
annis in Samaria. * Fecitq. quod 18
erat malum coram Domino: non
recessit a peccatis Ieroboam filij
Nabat, qui peccare fecit Israel
cunctis diebus eius. * Veniebat 19
Phul rex Assyriorum in terram,
& dabat Manahem Phul mille ta-
lenta argenti, vt esset ei in auxi-
lium, & firmaret regnum eius.
* Indixitq. Manahem argentum 20
super Israel cunctis potentibus &
diuitibus, vt daret regi Assyriorũ
quinquaginta siclos argenti per
singulos: reuersusq; est rex Assy-
riorum, & non est moratus in
terra. * Reliqua autem sermonum 21
Manahem, & vniuersa quæ fecit,
nonne hæc scripta sunt in Libro
sermonum dierum regum Israel?
* Et dormiuit Manahem cum pa- 22
tribus suis: regnauitq Phaceia fi- E
lius eius pro eo. * Anno quin- 23
quagesimo Azariæ regis Iuda re-
gnauit Phaceia filius Manahem
super Israel in Samaria biennio:
* & fecit quod erat malum coram 24
Domino: non recessit a peccatis
Ieroboam filij Nabat, qui pecca-
re fecit Israel. * Coniurauit au- 25
tem aduersus eum Phacee filius
Romeliæ, dux eius, & percussit
eum in Samaria in turre domus
regiæ iuxta Argob, & iuxta Arie,
& cum eo quinquaginta viros
de filijs Galaaditarum, & inter-
fecit eum, regnauitq. pro eo.
* Reliqua autem sermonum Pha- 26
ceia, & vniuersa quæ fecit, nonne
hæc scripta sunt in Libro sermonũ
dierum regum Israel? * Anno quin 27
quagesimo secundo Azariæ regis F
Iuda regnauit Phacee filius Ro-
meliæ super Israel in Samaria vi-
28 ginti annis. * Et fecit quod erat
malum coram Domino: non reces-
sit a peccatis Ieroboam filij Na-
29 bat, qui peccare fecit Israel. * In
diebus Phacee regis Israel venit
Theglathphalasar rex Assur, & ce-
pit Aion, & Abel Domum, Maa-
cha & Ianoe, & Cedes, & A-
sor, & Galaad, & Galilæam,
& vniuersam Terram Nephthali:
30 & transtulit eos in Assyrios. * Cõ-
iurauit autem, & tetendit insidias
Osee filius Ela contra Phacee fi-
lium Romeliæ, & percussit eum,
& interfecit: regnauitq. pro eo vi-
gesimo anno Ioatham filij Oziæ.
31 * Reliqua autem sermonum Pha-
cee, & vniuersa quæ fecit, non-
ne hæc scripta sunt in Libro ser-
monum dierum regum Israel?
32 * ‖ Anno secundo Phacee, filij ‖ 2. Par. 27. a. 1
Romeliæ regis Israel, regnauit
Ioatham filius Oziæ regis Iuda.
33 * Viginti quinque annorum erat
G cum regnare cœpisset, & sede-
cim annis regnauit in Ierusalem:
nomen matris eius Ierusa, filia
34 Sadoc. * Fecitq. quod erat pla-
citum coram Domino: iuxta om-
nia, quæ fecerat Ozias pater suus,
35 operatus est. * Verumtamen ex-
celsa non abstulit: adhuc popu-
lus immolabat, & adolebat in-
censum in excelsis: ipse ædifi-
cauit portam domus Domini su-
36 blimissimam. * Reliqua autem
sermonum Ioatham, & vniuersa
quæ fecit, nonne hæc scripta
sunt in Libro verborum dierum
37 regum Iuda? * In diebus illis
cœpit Dominus mittere in Iudam
Rasin regem Syriæ, & Phacee
38 filium Romeliæ. * Et dormiuit
Ioatham cum patribus suis, sepul-
tusq. est cum eis in Ciuitate Da-
uid patris sui, & regnauit Achaz
filius eius pro eo.

CAP. XVI.

1 ANno decimo septimo Phacee
A filij Romeliæ regnauit Achaz
2 filius Ioatham regis Iuda. * ‖ Vi- ‖ 2. Par. 28. a. 1
ginti annorum erat Achaz cum
regnare cœpisset, & sedecim annis
regnauit in Ierusalem: non fecit
quod erat placitum in conspectu
Domini Dei sui, sicut Dauid pater
3 eius. * sed ambulauit in via regum
Israel; insuper & filiũ suum conse-
crauit,

cerauit, transferens per ignem se-
cundum idola Gentium: quæ dis-
sipauit Dominus coram filijs Is-
rael. * Immolabat quoque victi- 4
mas, & adolebat incensum in ex-
celsis, & in collibus, & sub om-
‖ Isa. 7. a. 1 ni ligno frondoso. * ‖ Tunc ascen-
dit Rasin rex Syriæ, & Phacee fi- 5
lius Romeliæ rex Israel in Ieru-
salem ad præliandum: cumq.
obsiderent Achaz, non valuerunt
superare eum. * In tempore il- 6
lo restituit Rasin rex Syriæ, Ailam B
Syriæ, & eiecit Iudæos de Aila:
& Idumæi venerunt in Ailam,
& habitauerunt ibi vsque in diem
hanc. * Misit autem Achaz nun- 7
cios ad Theglathphalasar regem
Assyriorum, dicens: Seruus tuus,
& filius tuus ego sum: ascende, &
saluum me fac de manu regis Sy-
riæ, & de manu regis Israel, qui
consurrexerunt aduersum me * Et 8
cum collegisset argentum & aurũ,
quod inueniri potuit in domo Do
mini, & in thesauris regis, misit
regi Assyriorum munera. * Qui 9
& acquieuit voluntati eius: ascen
dit enim rex Assyriorũ in Dama-
scum, & vastauit eam: & transtu-
lit habitatores eius Cyrenen, Ra-
sin autem interfecit. * Perrexitq. 10
rex Achaz in occursum Theglath-
phalasar regi Assyriorũ in Dama-
scum. cumq. vidisset altare Dama-
sci, misit rex Achaz ad Vriam sa-
cerdotem exemplar eius, & simi-
litudinem iuxta omne opus eius.
* Extruxitq. Vrias sacerdos altare 11
iuxta omnia, quæ præceperat rex C
Achaz, de Damasco, ita fecit sa-
cerdos Vrias, donec veniret rex
Achaz de Damasco. * Cumq ve- 12
nisset rex de Damasco, vidit alta-
re, & veneratus est illud: ascen-
ditq. & immolauit holocausta, &
sacrificium suum, * & libauit liba- 13
mina, & fudit sanguinem pacifi-
corum, quæ obtulerat super altare.
*Porro altare æreum, quod erat co 14
ram Domino, transtulit de facie
templi, & de loco altaris, & de lo-
co templi Domini: posuitq. illud
ex latere altaris ad Aquilonem.
*Præcepit quoque rex Achaz Vriæ 15
sacerdoti, dicens: Super altare ma-
ius offer holocaustum matutinũ,
& sacrificium vespertinum, & ho-
locaustum regis, & sacrificium D
eius, & holocaustum vniuersi populi
terræ, & sacrificia eorum, & liba-
mina eorum: & omnem sangui-
nem holocausti, & vniuersum san
guinem victimæ super illud effun-
des: altare vero æreum erit para-
16 tum ad voluntatem meam. * Fe-
cit igitur Vrias sacerdos iuxta om-
nia, quæ præceperat rex Achaz.
17 * Tulit autem rex Achaz cælatas
bases, & luterem, qui erat desu-
per: & mare deposuit de bobus
æreis, qui sustentabant illud, &
posuit super pauimentum stratum
18 lapide. * Musach quoque sabbati,
quod ædificauerat in templo: &
ingressum regis exterius conuertit
in templũ Domini propter regem
19 Assyriorum. * Reliqua autem ver-
borum Achaz, quæ fecit, nonne
hæc scripta sunt in Libro sermonũ
20 dierum regum Iuda? * Dormi-
uitq. Achaz cum patribus suis, &
sepultus est cum eis in Ciuitate
Dauid, & regnauit Ezechias filius
eius pro eo.

CAP. XVII.

1 ANno duodecimo Achaz regis
A Iuda, regnauit Osee filius Ela
in Samaria super Israel nouem
2 annis. * Fecitq. malum coram Do
mino: sed non sicut reges Israel,
3 qui ante eum fuerant. * ‖ Contra ‖ J.18.b.9
hunc ascendit Salmanasar rex As- Tob.1.a.2
syriorum, & factus est ei Osee ser-
4 uus, reddebatq. illi tributa.* Cũq.
deprehendisset rex Assyriorum
Osee, quod rebellare nitens misis-
set nuncios ad Sua regem Ægypti,
ne præstaret tributa regi Assyrio-
rũ sicut singulis annis solitus erat,
obsedit eum, & vinctum misit in
5 carcerem. * Peruagatusq. est om-
nem terram: & ascendens Sama-
riam, obsedit eam tribus annis.
6 * ‖ Anno autem nono Osee, cepit ‖ J.18.b.10
rex Assyriorũ Samariam, & transtu
lit Israel in Assyrios: posuitq. eos
in Hala, & in Habor iuxta fluuium
Gozan, in ciuitatibus Medorum.
7 * Factum est enim, cum peccas-
sent filij Israel Domino Deo suo,
qui eduxerat eos de Terra Ægypti,
B de manu Pharaonis regis Ægypti,
8 coluerunt deos alienos. * Et am-
bulauerunt iuxta ritum Gentium,
quas consumpserat Dominus in
conspectu filiorum Israel, & re-
gum Israel: quia similiter fecerãt.
* Et

9 *Et offenderunt filij Israel verbis
nō rectis Dominum Deum suum:
& ædificauerūt sibi excelsa in cun
ctis vrbibus suis a Turre custodum
vsque ad Ciuitatem munitam.
10 * Feceruntq. sibi statuas, & lucos
in omni colle sublimi, & subter
11 omne lignum nemorosum: * &
adolebant ibi incensum super aras
in morem Gentium, quas transtu-
lerat Dominus a facie eorum: fe-
ceruntq. verba pessima irritantes
12 Dominum. * & coluerunt immun
ditias, de quibus præcepit eis Do-
minus ne facerent verbum hoc.
13 * Et testificatus est Dominus in Is-
rael & in Iuda per manum omniū
Prophetarum & Videntium, di-
‖ Ier.25.25 cens: ‖ Reuertimini a vijs vestris
pessimis, & custodite præcepta C
mea, & ceremonias iuxta omnem
legem, quam præcepi patribus ve-
stris: & sicut misi ad vos in manu
seruorum meorum Prophetarum.
14 * Qui non audierunt, sed indura
uerunt ceruicē suam iuxta ceruicē
patrū suorum, qui noluerunt obe-
15 dire Domino Deo suo. * Et abiece-
rūt legitima eius, & pactum, quod
pepigit cum patribus eorum, &
testificationes, quibus contestatus
est eos: secutiq. sunt vanitates, &
vane egerunt: & secuti sunt Gen-
tes, quæ erant per circuitum eo-
rum, super quibus præceperat Do-
minus eis vt non facerent sicut &
16 illæ faciebant. * Et dereliquerunt
omnia præcepta Domini Dei sui:
feceruntq. sibi conflatiles duos vi-
tulos, & lucos, & adorauerunt vni-
uersam militiā cæli: seruieruntq.
17 Baal, * & consecrauerūt filios suos,
& filias suas per ignem: & diuina-
tionibus inseruiebant, & augurijs:
& tradiderunt se vt facerent ma-
lum coram Domino, vt irritarent
18 eum. * Iratusq. est Dominus ve-
hementer Israeli, & abstulit eos a
conspectu suo, & non remansit ni-
19 si tribus Iuda tantummodo. * Sed
nec ipse Iuda custodiuit mandata
Domini Dei sui: verum ambula-
uit in erroribus Israel, quos opera-
20 tus fuerat. * Proiecitq. Dominus
omne semen Israel, & afflixit eos, D
& tradidit eos in manu diripien-
tium, donec proijceret eos a facie
21 ‖ 3.Reg.12.c.19 sua: * ‖ ex eo iam tempore, quo
scissus est Israel a domo Dauid, &
constituerūt sibi regem Ieroboam
filium Nabat: separauit enim Ie-
roboam Israel a Domino, & pec-
care eos fecit peccatum magnum.
22 * Et ambulauerunt filij Israel in
vniuersis peccatis Ieroboam quæ
fecerat: & non recesserunt ab eis,
23 * ‖ vsque quo Dominus auferret ‖ Ier.25.b.9
Israel a facie sua, sicut locutus fue-
rat in manu omnium seruorum
suorum Prophetarum: trāslatusq.
est Israel de terra sua in Assyrios,
24 vsque in diem hanc. * Adduxit
autem rex Assyriorum de Babylo-
ne, & de Cutha, & de Auah, &
de Emath, & de Sepharuaim: &
collocauit eos in ciuitatibus Sa-
mariæ pro filijs Israel: qui posse-
derunt Samariam, & habitauerunt
25 in vrbibus eius. * Cumq. ibi ha-
bitare cœpissent, non timebant
Dominum: & immisit in eos Do-
minus leones, qui interficiebant
26 eos. * Nunciatumq. est regi Assy-
E riorum, & dictum: Gentes, quas
transtulisti, & habitare fecisti in
ciuitatibus Samariæ, ignorant le-
gitima Dei terræ: & immisit in
eos Dominus leones, & ecce in-
terficiunt eos, eo quòd ignorent
27 ritum Dei terræ. * Præcepit autem
rex Assyriorum, dicens: Ducite il-
luc vnum de sacerdotibus, quos
inde captiuos adduxistis, & vadat,
& habitet cum eis: & doceat eos
28 legitima Dei terræ. * Igitur cum
venisset vnus de sacerdotibus his,
qui captiui ducti fuerant de Sama-
ria, habitauit in Bethel, & doce-
bat eos quomodo colerent Domi-
29 num. * Et vnaquæque Gens fa-
bricata est deum suū: posueruntq.
eos in fanis excelsis, quæ fecerant
Samaritæ, Gens & Gens in vrbi-
30 bus suis, in quibus habitabat. * Vi-
ri enim Babylonij fecerunt So-
chothbenoth: viri autem Chutæi
fecerunt Nergel: & viri de Emath
31 fecerunt Asima. * Porro Heuæi fe-
cerunt Nebagaz & Tharthac. Hi
F autem, qui erant de Sepharuaim,
comburebāt filios suos igni, Adra-
melech & Anamelech dijs Sephar-
32 uaim, * & nihilominus colebant
Dominum. Fecerunt autem sibi
de nouissimis sacerdotes excelso-
rum, & ponebant eos in fanis su-
33 blimibus. * Et cum Dominum co-
lerent, dijs quoque suis seruiebant
iuxta consuetudinem Gentium,
de quibus translati fuerant Sama-
riam:

riam : * vsque in præsentem diem 34
morem sequuntur antiquum: non
timent Dominum , neque custo-
diunt ceremonias eius , iudicia, & G
legem , & mandatum , quod præ-
|| Gen.32.f.28 ceperat Dominus filijs Iacob, || quē
cognominauit Israel : * & percus- 35
serat cum eis pactum , & manda-
uerat eis , dicens : Nolite timere
deos alienos , & non adoretis eos,
neque colatis eos , & non immo-
letis eis : * Sed Dominum Deum 36
vestrum , qui eduxit vos de Terra
Ægypti in fortitudine magna , &
in brachio extento, ipsum timete,
& illum adorate,& ipsi immolate.
* Ceremonias quoque,& iudicia, 37
& legem,& mandatū, quod scrip-
sit vobis,custodite vt faciatis cun-
ctis diebus : & non timeatis deos
alienos . * Et pactum , quod per- 38
cussit vobiscum ; nolite obliuisci :
nec colatis deos alienos, * sed Do- 39
minum Deum vestrum timete, &
ipse eruet vos de manu omnium
inimicorum vestrorum . * Illi ve- 40
ro non audierunt, sed iuxta con-
suetudinem suam pristinam per-
petrabant . * Fuerunt igitur Gen- 41
tes istæ timentes quidem Domi-
num , sed nihilominus & idolis
suis seruientes : nam & filij eorū,
& nepotes , sicut fecerunt patres
sui , ita faciunt vsque in præsen-
tem diem .

CAP. XVIII.

|| 2.Par.28.d.27.& 29.a.1
ANno || tertio Osee filij Ela re- 1
gis Israel , regnauit Ezechias A
filius Achaz regis Iuda . * Vigin- 2
tiquinque annorum erat, cum re-
gnare cœpisset : & vigintinouem
annis regnauit in Ierusalem : no-
men matris eius Abi filia Zacha-
riæ * Fecitq. quod erat bonum co- 3
ram Domino , iuxta omnia quæ
fecerat Dauid pater eius.* Ipse dis- 4
sipauit excelsa & contriuit statuas,
& succidit lucos , confregitq. ser-
|| Nu.21.c.9 pentem æneum , || quem fecerat
Moyses : siquidem vsque ad illud
tempus filij Israel adolebant ei in-
censum : vocauitq. nomen eius
Nohestan . * In Domino Deo Is- 5
rael sperauit:itaque post eum non
fuit similis ei de cunctis regibus
Iuda , sed neque in his , qui ante
eum fuerunt : * & adhæsit Domi 6
no, & non recessit a vestigijs eius, B
fecitq. mandata eius, quæ præce-
7 perat Dominus Moysi . * Vnde &
erat Dominus cum eo , & in cun-
ctis, ad quæ procedebat, sapienter
se agebat.Rebellauit quoque con-
tra regem Assyriorum, & non ser-
8 uiuit ei . * Ipse percussit Phili-
sthæos vsque ad Gazam,& omnes
terminos eorum , a Turre custodū
vsque ad Ciuitatem munitam.
9 * || Anno quarto regis Ezechiæ, qui || S.17.a.6 Tob.1.a.2
erat annus septimus Osee filij Ela
regis Israel , ascendit Salmanasar
rex Assyriorum in Samariam , &
10 oppugnauit eam , * & cepit. Nam
post annos tres , anno sexto Eze-
chiæ , id est nono anno Osee regis
11 Israel,capta est Samaria :* & tran-
stulit rex Assyriorum Israel in As-
syrios , collocauitq. eos in Hala,&
in Habor fluuijs Gozan in ciuita-
12 tibus Medorum : * quia non au-
dierunt vocem Domini Dei sui ,
C sed prætergressi sunt pactum eius:
omnia, quæ præceperat Moyses ser
uus Domini,non audierunt,neque
13 fecerunt. * || Anno quartodecimo || 2.Par.32.a.1
regis Ezechiæ, ascendit Sennache- Isa.36.a.1
rib rex Assyriorum ad vniuersas Eccl.48.c.20
ciuitates Iuda munitas : & cepit
14 eas.* Tunc misit Ezechias rex Iu-
da nuncios ad regem Assyriorum
in Lachis , dicens : Peccaui , rece-
de a me : & omne,quod imposue-
ris mihi , feram . Indixit itaque
rex Assyriorum Ezechiæ regi Iu-
dæ trecenta talenta argenti, & tri-
15 ginta talenta auri .* Deditq. Eze-
chias omne argentum quod reper-
tum fuerat in domo Domini,& in
16 thesauris regis . * In tempore illo
confregit Ezechias valuas templi
Domini , & laminas auri,quas ip-
se affixerat , & dedit eas regi Assy-
17 riorum . * Misit autem rex Assy-
riorum Tharthan , & Rabsaris, &
Rabsacen de Lachis ad regem Eze
D chiam cum manu valida Ierusalē :
qui cum ascendissent, venerunt
Ierusalem, & steterūt iuxta aquæ-
ductum piscinæ superioris, quæ est
18 in via Agri fullonis.* Vocauerūtq.
regem : egressus est autem ad eos
Eliacim filius Helciæ præpositus do
mus , & Sobna scriba, & Ioahe fi-
19 lius Asaph a commentarijs . * Di-
xitq. ad eos Rabsaces: Loquimini
Ezechiæ : Hæc dicit rex magnus ,
rex Assyriorum :Quæ est ista fidu-
20 cia , qua niteris ? * Forsitan initi
consi-

consilium, vt præpares te ad prælium. In quo confidis, vt audeas
rebellare? * an speras in baculo 21
arundineo atque confracto Ægypto, super quem, si incubuerit
homo, comminutus ingredietur
manum eius, & perforabit eam?
sic est Pharao rex Ægypti omnibus, qui confidunt in se. * Quòd 22
si dixeritis mihi: In Domino Deo E
nostro habemus fiduciam: nonne iste est, cuius abstulit Ezechias
excelsa & altaria: & præcepit Iudæ & Ierusalem: Ante altare hoc
adorabitis in Ierusalem? * Nunc 23
igitur transite ad dominum meũ
regem Assyriorum, & dabo vobis duo millia equorum, & videte an habere valeatis ascensores
eorum. * Et quo modo potestis 24
resistere ante vnum satrapam de
seruis domini mei minimis? An
fiduciam habes in Ægypto propter currus & equites? * Num- 25
quid sine Domini voluntate ascendi ad locum istum, vt demolirer
eum? Dominus dixit mihi: Ascende ad terram hanc, & demolire
eam. * Dixerunt autem Eliacim 26
filius Helciæ, & Sobna, & Ioahe
Rabsaci: Precamur vt loquaris
nobis seruis tuis Syriace: siquidẽ
intelligimus hanc linguam: & nõ
loquaris nobis Iudaice, audiente
populo, qui est super murum.
* Responditq. eis Rabsaces, di- 27
cens: Numquid ad dominum F
tuum, & ad te misit me dominus
meus, vt loquerer sermones hos,
& non potius ad viros, qui sedent super murum, vt comedant
stercora sua, & bibant vrinam
suam vobiscum? * Stetit itaque 28
Rabsaces, & exclamauit voce
magna Iudaice, & ait: Audite
verba regis magni, regis Assyriorum. * Hæc dicit rex: Non vos 29
seducat Ezechias: non enim poterit eruere vos de manu mea.
* Neque fiduciam vobis tribuat 30
super Dominum, dicens: Eruens
liberabit nos Dominus, & non
tradetur ciuitas hæc in manu regis Assyriorum. * Nolite audire 31
Ezechiam. Hæc enim dicit rex
Assyriorum: Facite mecum quod
vobis est vtile, & egredimini ad
me: & comedet vnusquisque de
vinea sua, & de ficu sua: &
bibetis aquas de cisternis vestris,
32 * donec veniam, & transferam
vos in terram, quæ similis est terræ vestræ, in terram fructiferam,
G
& fertilem vini, terram panis &
vinearum, terram oliuarum,
& olei ac mellis, & viuetis, &
non moriemini. Nolite audire
Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos.
33 * Numquid liberauerunt dij Gentium terram suam de manu regis
34 Assyriorum? * Vbi est Deus Emath, & Arphad? vbi est Deus
Sepharuaim, Ana, & Aua? numquid liberauerunt Samariam de
35 manu mea? * Quinam illi sunt
in vniuersis dijs terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu
mea vt possit eruere Dominus Ie-
36 rusalem de manu mea? * Tacuit
itaque populus, & non respondit
ei quidquam: siquidem præceptum regis acceperant vt non re-
37 sponderent ei. * Venitq. Eliacim
filius Helciæ, præpositus domus,
& Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph a commentarijs ad Ezechiam
scissis vestibus, & nunciauerunt ei
verba Rabsacis.

CAP. XIX.

1 QVæ cum audisset Ezechias Isai. 37. a. 2
A rex, scidit vestimenta sua,
& opertus est sacco, ingressusq.
2 est domum Domini. * Et misit
Eliacim præpositum domus, &
Sobnam scribam, & senes de sacerdotibus opertos saccis, ad Isaiam prophetam filium Amos.
3 * Qui dixerunt: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & increpationis, & blasphemiæ dies iste:
venerunt filij vsque ad partum, &
4 vires non habet parturiens. * Si
forte audiat Dominus Deus tuus
vniuersa verba Rabsacis, quem
misit rex Assyriorũ dominus suus,
vt exprobraret Deum viuentem,
& argueret verbis, quæ audiuit
Dominus Deus tuus: & fac orationem pro reliquijs, quæ repertæ sunt.
5 * Venerunt ergo serui re-
6 gis Ezechiæ ad Isaiam. * Dixitq.
B eis Isaias: Hæc dicetis domino vestro: Hæc dicit Dominus: Noli
timere a facie sermonum, quos
audisti, quibus blasphemauerunt
pueri regis Assyriorum me.
7 * Ecce, ego immittam ei spiritum,

tum, & audiet nuncium, & reuer-
tetur in terram suam, & deijciam
eum gladio in terra sua. * Re- 8
uersus est ergo Rabsaces, & in-
uenit regem Assyriorũ expugnan-
tem Lobnam. Audierat enim
quòd recessisset de Lachis. * Cũq. 9
audisset de Tharaca rege Æthio-
piæ, dicentes: Ecce, egressus est vt
pugnet aduersum te: & iret con-
tra eum, misit nuncios ad Eze-
chiam, dicens: * Hæc dicite Eze- 10
chiæ regi Iuda: Non te seducat
Deus tuus, in quo habes fiduciã:
neque dicas: Non tradetur Ieru-
salem in manus regis Assyrio-
rum. * Tu enim ipse audisti quæ 11
fecerunt reges Assyriorum vni- C
uersis terris, quo modo vastaue-
runt eas: num ergo solus pote-
ris liberari? * Numquid libera- 12
uerunt dij Gentium singulos,
quos vastauerunt patres mei, Go-
zan videlicet, & Haram, & Re-
seph, & filios Eden, qui erant in
Thelassar? * Vbi est rex Emath, & 13
rex Arphad, & rex ciuitatis Se-
pharuaim, Ana, & Aua? * Itaque 14
cum accepisset Ezechias litteras de
manu nunciorum, & legisset eas,
ascendit in domum Domini, &
expandit eas coram Domino, * & 15
orauit in conspectu eius, dicens:
Domine Deus Israel, qui sedes su-
per cherubim, tu es Deus solus
regum omnium terræ: tu fecisti
cælum & terram. * Inclina au- 16
rem tuam, & audi: aperi Domine
oculos tuos, & vide: audi omnia D
verba Sennacherib, qui misit vt
exprobraret nobis Deum viuen-
tem. * Vere Domine dissipaue- 17
runt Reges Assyriorum Gentes, &
terras omnium. * Et miserunt 18
deos eorum in ignem: non enim
erant dij, sed opera manuum ho-
minum ex ligno & lapide, & per-
diderunt eos. * Nunc igitur Do- 19
mine Deus noster, saluos nos fac
de manu eius, vt sciant omnia re-
gna terræ, quia tu es Dominus
Deus solus. * Misit autem Isaias fi- 20
lius Amos ad Ezechiam, dicens:
Hæc dicit Dominus Deus Israel:
Quæ deprecatus es me super Sen-
nacherib rege Assyriorum, audiui.
* Iste est sermo, quem locutus est 21
Dominus de eo: Spreuit te, &
subsannauit te virgo filia Sion:
post tergum tuum caput mouit, fi-

22 lia Ierusalem. * Cui exprobrasti, &
E quem blasphemasti? contra quem
exaltasti vocem tuam, & eleuasti
in excelsum oculos tuos? contra
23 sanctum Israel. * Per manum
seruorum tuorum exprobrasti Do
mino, & dixisti: In multitudine
curruum meorum ascendi excel-
sa montium in summitate Liba-
ni, & succidi sublimes cedros
eius, & electas abietes illius. Et
ingressus sum vsque ad terminos
24 eius, & saltum carmeli eius * ego
succidi. Et bibi aquas alienas, &
siccaui vestigijs pedum meorum
25 omnes aquas clausas. * Numquid
non audisti quid ab initio fece-
rim? Ex diebus antiquis plasmaui
illud, & nunc adduxi: eruntq.
in ruinam collium pugnantium
26 ciuitates munitæ. * Et qui sedent
in eis, humiles manu, contre-
muerunt & confusi sunt, facti
sunt velut fœnum agri, & virens
herba tectorum, quæ arefacta est
antequam veniret ad maturitatẽ.
27 * Habitaculum tuum, & egres-
F sum tuum, & introitum tuum,
& viam tuam ego præsciui, & fu-
28 rorem tuum contra me. * Insa-
nisti in me, & superbia tua a-
scendit in aures meas: ponam
itaque circulum in naribus tuis,
& camum in labijs tuis, & redu-
cam te in viam, per quam veni-
29 sti. * Tibi autem Ezechia hoc e-
rit signum: Comede hoc anno
quæ repereris: in secundo autem
anno, quæ sponte nascuntur: por-
ro in tertio anno seminate & me-
tite: plantate vineas, & comedite
30 fructum earum. * Et quodcum-
que reliquum fuerit de domo Iu-
da, mittet radicem deorsum, &
31 faciet fructum sursum. * De
Ierusalem quippe egredientur re-
liquiæ, & quod saluetur de mon-
te Sion: zelus Domini exercituum
32 faciet hoc. * Quam ob rem hæc
dicit Dominus de rege Assyrio-
G rum: Non ingredietur vrbem
hanc, nec mittet in eam sagittam,
nec occupabit eam clypeus, nec
33 circumdabit eam munitio. * Per
viam, qua venit, reuertetur: & ci-
uitatem hanc non ingredietur, di-
34 cit Dominus. * Protegamq. vrbẽ
hanc, & saluabo eam propter me,
& propter Dauid seruum meum.
35 * || Factum est igitur in nocte illa, || Tob. 1. d. 21
venit

Eccle.48.d.23 venit Angelus Domini, & percussit
in castris Assyriorum cętum octo-
Isa.37.g.36 gintaquinque millia. Cumq. dilu
1.Machab. culo surrexisset, vidit omnia cor-
7.f.41 pora mortuorum: & recedēs abijt,
2.Machab. * & reuersus est Sennacherib rex 36
8.d.19 Assyriorum, & mansit in Niniue.
|| Tob. 1. d. 24 * || Cumq. adoraret in tēplo Nes- 37
roch deum suum, Adramelech &
Sarasar filij eius percusserunt eum
gladio, fugeruntq. in terram Ar-
meniorum, & regnauit Asarhad-
don filius eius pro eo.

CAP. XX.

2.Par.32.f.29 IN diebus illis ægrotauit Eze- 1
chias vsque ad mortem: & ve- A
Isa.38.a.1 nit ad eum Isaias filius Amos, pro-
pheta, dixitq. ei: Hæc dicit Do-
minus Deus: Præcipe domui tuæ:
moriens enim tu, & non viues.
* Qui conuertit faciem suam ad 2
parietem, & orauit Dominum,
dicens: * Obsecro Domine, me- 3
mento quæso quomodo ambula-
uerim coram te in veritate, &
in corde perfecto, & quod placi-
tum est coram te, fecerim. Fle-
uit itaque Ezechias fletu magno.
* Et antequam egrederetur Isa- 4
ias mediam partem atrij, factus
est sermo Domini ad eum, di-
cens: * Reuertere, & dic Ezechiæ 5
duci populi mei: Hæc dicit Domi-
nus Deus Dauid patris tui: Audiui
orationem tuam, & vidi lacrymas
tuas: & ecce sanaui te, die tertio
ascendes templum Domini. * Et 6
addam diebus tuis quindecim an- B
nos: sed & de manu regis Assy-
riorum liberabo te, & ciuitatem
hanc, & protegam vrbem istam
propter me, & propter Dauid ser-
uum meum. * Dixitq. Isaias: Af- 7
ferte massam ficorum. Quam
cum attulissent, & posuissent su-
per vlcus eius, curatus est. * Di- 8
xerat autem Ezechias ad Isaiam:
Quod erit signum, quia Domi-
nus me sanabit, & quia ascensu-
rus sum die tertia templum Do-
mini? * Cui ait Isaias: Hoc erit 9
signum a Domino, quòd factu-
rus sit Dominus sermonem, quem
locutus est: Vis vt ascendat vmbra
decem lineis, an vt reuertatur toti-
dem gradibus? * Et ait Ezechias: 10
Facile est, vmbram crescere decem
lineis: nec hoc volo vt fiat, sed vt
reuertatur retrorsum decem gra-
11 dibus. * Inuocauit itaque Isaias
propheta Dominum, & reduxit
vmbram per lineas, quibus iam
C descenderat in horologio Achaz,
12 retrorsum decem gradibus. * || In || Isa.39.a.1
tempore illo misit Berodach Bala-
dan, filius Baladan, rex Babylo-
niorum litteras & munera ad Eze-
chiam: audierat enim quòd ægro-
13 tasset Ezechias. * Lætatus est au-
tem in aduentu eorum Ezechias,
& ostendit eis domum aroma-
tum, & aurum & argentum, &
pigmenta varia, vnguenta quo-
que, & domum vasorum suorum,
& omnia quæ habere poterat in
thesauris suis. Non fuit quod non
monstraret eis Ezechias in domo
sua, & in omni potestate sua.
14 * Venit autem Isaias propheta ad
regem Ezechiam, dixitq. ei: Quid
dixerunt viri isti? aut vnde vene-
runt ad te? Cui ait Ezechias:
De terra longinqua venerunt ad
15 me de Babylone. * At ille respon-
dit: Quid viderunt in domo tua?
Ait Ezechias: Omnia quæcum-
que sunt in domo mea, viderunt:
D nihil est quod nón monstrauerim
16 eis in thesauris meis. * Dixit ita-
que Isaias Ezechiæ: Audi sermo-
17 nem Domini: * Ecce dies ve-
nient, & auferentur omnia, quæ
sunt in domo tua, & quæ condi-
derunt patres tui vsque in diem
hanc, in Babylonem: non rema-
nebit quidquam, ait Dominus.
18 * Sed & de filijs tuis qui egredien
tur ex te, quos generabis, tollen-
tur, & erunt eunuchi in palatio
19 regis Babylonis. * Dixit Ezechias
ad Isaiam: Bonus sermo Domi-
ni, quem locutus es: sit pax & ve-
20 ritas in diebus meis. * Reliqua au-
tem sermonum Ezechiæ, & omnis
fortitudo eius, & quomodo fecerit
piscinam, & aquæductum, & in-
troduxerit aquas in ciuitatem,
nonne hæc scripta sunt in Libro
sermonum dierum regum Iuda?
21 * Dormiuitq. Ezechias cum patri-
bus suis, & regnauit Manasses fi-
lius eius pro eo.

CAP. XXI.

1 DVodecim annorum erat Ma- 2.Par.33.a.1
A nasses cum regnare cœpisset,
& quinquaginta quinque annis

regnauit in Ierusalem: nomen ma-
tris eius Haphsiba. * Fecitq. ma- 2
lum in conspectu Domini, iuxta
idola Gentium, quas deleuit Do-
minus a facie filiorum Israel.
2.Par.33.a.3 * || Conuersusq. est, & ædificauit 3
excelsa, quæ dissipauerat Ezechias
pater eius: & erexit aras Baal, &
fecit lucos sicut fecerat Achab rex
Israel, & adorauit omnem mili-
tiam cæli, & coluit eam. * Ex- 4
struxitq. aras in domo Domini, de
|| 2.Reg.7.b.10 qua dixit Dominus: || In Ierusa-
lem ponam nomen meum. * Et 5
extruxit altaria vniuersæ militiæ
cæli in duobus atrijs templi Do-
mini. * Et traduxit filium suum 6
per ignem: & ariolatus est, & ob-
seruauit auguria, & fecit pytho-
nes, & aruspices multiplicauit, vt
faceret malum coram Domino, &
irritaret eum. * Posuit quoque 7
idolum luci, quem fecerat in tem- B
|| 2.Reg.7.d.10 plo Domini, || super quod locu-
tus est Dominus ad Dauid, || &
|| 3.Reg.8.b.16.&9.a.3 ad Salomonem filium eius: In
templo hoc, & in Ierusalem,
quam elegi de cunctis tribubus
Israel, ponam nomen meum in
sempiternum. * Et vltra non fa- 8
ciam commoueri pedem Israel de
terra, quam dedi patribus eorum:
si tamen custodierint opere om-
nia quæ præcepi eis, & vniuersam
legem, quam mandauit eis seruus
meus Moyses. * Illi vero non au- 9
dierũt: sed seducti sunt a Manasse,
vt facerent malum super Gen-
tes, quas contriuit Dominus a fa-
cie filiorum Israel. * Locutusq. est 10
Dominus in manu seruorum suo-
|| Iere.15.a.4 rum Prophetarum, dicens: * || Quia 11
fecit Manasses rex Iuda abomina-
tiones istas pessimas, super om-
nia quæ fecerunt Amorrhæi ante
eum, & peccare fecit etiam Iudam
in immunditijs suis: * propterea 12
hæc dicit Dominus Deus Israel: C
Ecce ego inducam mala super Ie-
rusalem & Iudam: vt quicum-
que audierit, tinniant ambæ au-
res eius. * Et extendam super Ie- 13
rusalem funiculum Samariæ, &
pondus domus Achab: & delebo
Ierusalem, sicut deleri solent ta-
bulæ: & delens vertam, & du-
cam crebrius stylum super faciem
eius. * Dimittam vero reliquias 14
hereditatis meæ, & tradam eas in
manus inimicorum eius: eruntq.
in vastitatem, & in rapinam cun-
15 ctis aduersarijs suis: * eo quod fe-
cerint malum coram me, & per-
seuerauerint irritantes me, ex die
qua egressi sunt patres eorum ex
Ægypto, vsque ad hanc diem.
16 * Insuper & sanguinem innoxium
fudit Manasses multum nimis,
donec impleret Ierusalem vsque
ad os: absque peccatis suis, qui-
bus peccare fecit Iudam, vt face-
17 ret malum coram Domino. * Re-
liqua autem sermonum Manasse,
& vniuersa quæ fecit, & peccatum
eius, quod peccauit, nonne hæc
scripta sunt in Libro sermonum
18 dierum regum Iuda? * Dormi-
uitq. Manasses cum patribus suis,
& sepultus est in horto domus
suæ, in horto Oza: & regnauit
19 Amon filius eius pro eo. * Vigin-
D ti duorum annorum erat Amon
cum regnare cœpisset: duobus
quoque annis regnauit in Ierusa-
lem. nomen matris eius Messa-
20 lemeth filia Harus de Ieteba. * Fe-
citq. malum in conspectu Domi-
ni, sicut fecerat Manasses pater
21 eius. * Et ambulauit in omni
via, per quam ambulauerat pater
eius: seruiuitq. immunditijs, qui-
bus seruierat pater eius, & ado-
22 rauit eas, * & dereliquit Domi-
num Deum patrum suorum, & nõ
23 ambulauit in via Domini. * Te-
tenderuntq. ei insidias serui sui,
& interfecerunt regem in domo
24 sua. * Percussit autem populus
terræ omnes, qui coniurauerant
contra regem Amon: & consti-
tuerunt sibi regem Iosiam filium
25 eius pro eo. * Reliqua autem ser-
monum Amon quæ fecit, nonne
hæc scripta sunt in Libro sermo-
26 num dierum regum Iuda? * Sepe-
lieruntq. eum in sepulchro suo, in
horto Oza: & regnauit Iosias fi-
lius eius pro eo.

CAP. XXII.

1 OCto annorum erat Iosias cũ 2.Par.34.a.
A regnare cœpisset, triginta 1
& vno anno regnauit in Ierusa-
lem: nomen matris eius Idida,
2 filia Hadaia de Besecath. * Fe-
citq. quod placitum erat coram
Domino, & ambulauit per omnes
vias Dauid patris sui: non declina-
uit ad dexteram, siue ad sinistram.

* Anno

3 * Anno autem octauo decimo re-
gis Iosiæ, misit rex Saphan filium
Aslia, filij Messulam scribam
templi Domini, dicens ei: * Va- 4
de ad Helciam sacerdotem ma-
gnum, vt confletur pecunia, quæ
illata est in templum Domini,
quam collegerunt ianitores tem-
pli a populo, * deturq. fabris per 5
præpositos domus Domini: qui &
distribuant eam his qui operantur
in templo Domini, ad instauran-
da sartatecta templi: * tignarijs 6
videlicet & cæmentarijs, & ijs, qui B
interrupta componunt: & vt eman
tur ligna, & lapides de lapicidinis
ad instaurandum templum Domi-
ni. * Verumtamen non suppute- 7
tur eis argentum quod accipiunt,
sed in potestate habeant, & in fi-
de. * Dixit autem Helcias ponti- 8
fex ad Saphan scribam: Librum
Legis reperi in domo Domini: de-
ditq. Helcias volumen Saphan, qui
& legit illud. * Venit quoque 9
Saphan scriba ad regem, & renun-
ciauit ei quod præceperat, & ait:
Conflauerunt serui tui pecuniam,
quæ reperta est in domo Domini:
& dederunt vt distribueretur fa-
bris a præfectis operum templi Do
mini. * Narrauit quoque Saphan 10
scriba regi, dicens: Librum dedit
mihi Helcias sacerdos. Quem
cum legisset Saphan coram rege,
* & audisset rex verba Libri Legis 11
Domini, scidit vestimenta sua.
* Et præcepit Helciæ sacerdoti, & 12
Ahicam filio Saphan, & Achobor
filio Micha, & Saphan scribæ, &
Asaiæ seruo regis, dicens: * Ite 13
& consulite Dominum super me, C
& super populo, & super omni Iu-
da, de verbis voluminis istius, quod
inuentum est: magna enim ira
Domini succensa est contra nos:
quia non audierunt patres nostri
verba Libri huius, vt facerent om-
ne quod scriptum est nobis. * Ie- 14
runt itaque Helcias sacerdos, &
Ahicam, & Achobor, & Saphan,
& Asaia ad Holdam propheti-
dem vxorem Sellum filij Thecuæ,
filij Araas custodis vestium, quæ
habitabat in Ierusalem in Secun-
da: locutiq. sunt ad eam. * Et 15
illa respondit eis: Hæc dicit Do-
minus Deus Israel: Dicite viro,
qui misit vos ad me: * Hæc 16
dicit Dominus: Ecce, ego ad- D
ducam mala super locum istum,
& super habitatores eius, omnia
verba Legis quæ legit rex Iuda:
17 * quia dereliquerunt me, & sacri-
ficauerunt dijs alienis, irritantes
me in cunctis operibus manuum
suarum: & succendetur indigna-
tio mea in loco hoc, & non ex-
18 tinguetur. * Regi autem Iuda,
qui misit vos vt consuleretis Do-
minum, sic dicetis: Hæc dicit
Dominus Deus Israel: Pro eo
quod audisti verba voluminis,
19 * & perterritum est cor tuum, &
humiliatus es coram Domino, au-
ditis sermonibus contra locum
istum, & habitatores eius, quod
videlicet fierent in stuporem
& in maledictum: & scidisti ve-
stimenta tua, & fleuisti coram
me, & ego audiui, ait Domi-
20 nus: * idcirco colligam te ad pa-
tres tuos, & colligeris ad sepul-
chrum tuum in pace, vt non vi-
deant oculi tui omnia mala quæ
inducturus sum super locum
istum.

CAP. XXIII.

1 ET renunciauerunt regi quod ‖ 2. Par. 34 f. 29
A dixerat. Qui misit: & con-
gregati sunt ad eum omnes senes
2 Iuda & Ierusalem. * Ascenditq.
rex templum Domini, & omnes
viri Iuda, vniuersiq. qui habi-
tabant in Ierusalem cum eo sa-
cerdotes & prophetæ, & omnis
populus a paruo vsque ad magnū:
legitq. cunctis audientibus om-
nia verba libri fœderis, qui in-
3 uentus est in domo Domini.* Ste-
titq. rex super gradum: & fœdus
percussit coram Domino, vt am-
bularent post Dominum, & custo-
dirent præcepta eius, & testimo-
nia, & ceremonias in omni corde,
& in tota anima, & suscitarent
verba fœderis huius, quæ scripta
erant in libro illo: acquieuitq. po-
4 pulus pacto.* Et præcepit rex Hel-
ciæ pontifici, & sacerdotibus se-
B cundi ordinis, & ianitoribus,
‖ vt proijcerent de templo Do- ‖ Eccl. 49. a. 2
mini omnia vasa, quæ facta fuerāt
Baal, & in luco, & vniuersæ militiæ
cæli: & combussit ea foris Ierusa-
lem in Conualle cedron, & tulit
5 puluerem eorum in Bethel. * Et
deleuit aruspices, quos posuerant
reges Iuda ad sacrificandum

in excelsis per ciuitates Iuda, & in
circuitu Ierusalem: & eos, qui
adolebant incensum Baal, & Soli,
& Lunæ, & duodecim signis, &
omni militiæ cæli. * Et efferri fe-
6 cit lucum de domo Domini foras
Ierusalem in Conualle cedron, &
combussit eum ibi, & redegit in
puluerem, & proiecit super sepul-
chra vulgi. * Destruxit quoque
7 ædiculas effeminatorum, quæ erãt
in domo Domini, pro quibus mu-
lieres texebant quasi domunculas
luci. * Congregauitq. omnes sa-
8 cerdotes de ciuitatibus Iuda: &
contaminauit excelsa, vbi sacrifi-
cabant sacerdotes de Gabaa vsque
Bersabee: & destruxit aras porta-
C rum in introitu ostij Iosue princi-
pis ciuitatis, quod erat ad sinistrã
portæ ciuitatis. * Verumtamen
9 non ascendebant sacerdotes excel-
sorum ad altare Domini in Ierusa-
lem: sed tantum comedebant azy-
ma in medio fratrum suorum.
*Contaminauit quoque Topheth,
10 quod est in Conualle filij Ennom:
vt nemo consecraret filium suum
aut filiam per ignem, Moloch.
* Abstulit quoque equos, quos
11 dederant reges Iuda, Soli, in introi
tu templi Domini iuxta exedram
Nathanmelech eunuchi, qui erat
in Pharurim: currus autem Solis
combussit igni.* Altaria quoque,
12 quæ erant super tecta cœnaculi
Achaz, quæ fecerant reges Iuda,
& altaria quæ fecerat Manasses in
duobus atrijs templi Domini, de-
struxit rex: & cucurrit inde, & di-
spersit cinerem eorum in Torren-
tem cedron. * Excelsa quoque,
13 quæ erant in Ierusalem ad dexte-
ram partem Montis offensionis,
|| quæ ædificauerat Salomon rex
|| 3.Reg.11. b.7
Israel Astaroth idolo Sidoniorum,
& Chamos offensioni Moab, &
Melchom abominationi filiorum
Ammon, polluit rex. * Et con-
14 triuit statuas, & succidit lucos:
repleuitq. loca eorum ossibus mor
tuorum. * || Insuper & altare,
|| 3.Reg.13. c.32
15 quod erat in Bethel, & excelsum,
quod fecerat Ieroboam filius Na-
bat, qui peccare fecit Israel: & al-
D tare illud, & excelsum destruxit,
atque combussit, & comminuit
in puluerem, succenditq. etiam
lucum. * Et conuersus Iosias, vi-
16 dit ibi sepulchra, quæ erant in
monte: misitq. & tulit ossa de
sepulchris, & combussit ea super
altare, & polluit illud iuxta ver-
bum Domini, quod locutus est
vir Dei, qui prædixerat verba hæc.
17 * || Et ait: Quis est titulus ille,
|| 2.Par.35. a.1
quem video? Responderuntq. ei
ciues vrbis illius: Sepulchrum
est hominis Dei, qui venit de Iu-
da, & prædixit verba hæc, quæ fe-
18 cisti super altare Bethel. * Et ait:
Dimittite eum, nemo commo-
ueat ossa eius. Et intacta manse-
runt ossa illius cum ossibus pro-
phetæ, qui venerat de Samaria.
19 * Insuper & omnia fana excelso-
rum, quæ erant in ciuitatibus Sa-
mariæ, quæ fecerant reges Israel
ad irritandum Dominum, abstu-
lit Iosias: & fecit eis secundum
omnia opera, quæ fecerat in Be-
20 thel. * Et occidit vniuersos sacer-
dotes excelsorum, qui erant ibi su-
per altaria: & combussit ossa hu-
mana super ea: reuersusq. est Ie-
21 rusalem. * || Et præcepit omni po-
|| 3.Reg.13. a.1
E pulo, dicens: Facite Phase Do-
mino Deo vestro, secundum quod
scriptum est in libro fœderis hu-
22 ius. * Nec enim factum est Pha-
se tale a diebus iudicum, qui iu-
dicauerunt Israel, & omnium
dierum regum Israel, & regum
23 Iuda, * sicut in octauo decimo an-
no regis Iosiæ factum est Phase
24 istud Domino in Ierusalem. * Sed
& pythones, & ariolos, & figuras
idolorum, & immunditias, & a-
bominationes, quæ fuerant in ter-
ra Iuda & Ierusalem, abstulit Io-
sias: vt statueret verba legis, quæ
scripta sunt in Libro, quem inue-
nit Helcias sacerdos in templo Do
25 mini. * Similis illi non fuit ante
eum rex, qui reuerteretur ad Do-
minum in omni corde suo, & in
tota anima sua, & in vniuersa
virtute sua iuxta omnem legem
F Moysi: neque post eum surrexit
26 similis illi. * Verumtamen non
est auersus Dominus ab ira furoris
sui magni, quo iratus est furor
eius contra Iudam: propter irrita-
tiones, quibus prouocauerat eum
27 Manasses. * || Dixit itaque Do-
|| J.24.a.2
minus: Etiam Iudam auferam a
facie mea, sicut abstuli Israel: &
proijciam ciuitatem hanc, quam
elegi Ierusalem, & domum, de
qua dixi: Erit nomen meum ibi.
* Reli-

‖ 2.Par. 35. c. 2 ‖ 2.Par. 36. a. 1

*Reliqua autem sermonum Io- 28
siæ, & vniuersa quæ fecit, nonne
hæc scripta sunt in Libro verborũ
dierum regum Iuda? *‖ In diebus 29
eius ascendit Pharao Nechao rex
Ægypti, contra regem Assyriorũ
ad flumen Euphratem: & abijt
Iosias rex in occursum eius: & oc-
cisus est in Mageddo, cum vidis-
set eum. * Et portauerunt eum 30
serui sui mortuum de Mageddo:
& pertulerunt in Ierusalem, & se-
pelierunt eum in sepulchro suo.
Tulitq. populus terræ Ioachaz fi-
lium Iosiæ: & vnxerunt eum, &
constituerunt eum regem pro pa-
tre suo. * ‖Viginti trium anno- 31
rum erat Ioachaz cum regnare
cœpisset, & tribus mensibus re-
gnauit in Ierusalem: nomen ma-
tris eius Amital, filia Ieremiæ, de
Lobna. * Et fecit malum coram 32
Domino, iuxta omnia quæ fece- G
rant patres eius. * Vinxitq. eum 33
Pharao Nechao in Rebla, quæ est
in terra Emath, ne regnaret in
Ierusalem: & imposuit mulctam
terræ centum talentis argenti, &
talento auri. * Regemq. consti- 34
tuit Pharao Nechao Eliacim filiũ
Iosiæ pro Iosia patre eius: vertitq.
nomen eius Ioakim. porro Ioa-
chaz tulit, & duxit in Ægyptum,
& mortuus est ibi. * Argentum 35
autem, & aurum dedit Ioakim
Pharaoni cum indixisset terræ per
singulos, vt conferretur iuxta præ-
ceptum Pharaonis: & vnumquem-
que iuxta vires suas exegit, tam
argentum quàm aurum de popu-
lo terræ: vt daret Pharaoni Ne-
chao. * Vigintiquinque annorum 36
erat Ioakim cum regnare cœpis-
set: & vndecim annis regnauit in
Ierusalem: nomen matris eius Ze-
bida filia Phadaia de Ruma. * Et 37
fecit malum coram Domino iux-
ta omnia, quæ fecerant patres
eius.

CAP. XXIIII.

IN diebus eius ascendit Nabu- 1
chodonosor rex Babylonis, & A
factus est ei Ioakim seruus tribus
annis: & rursum rebellauit contra
eum. * Immisitq. ei Dominus la- 2
trunculos Chaldæorum, & latrun-
culos Syriæ, & latrunculos Moab,
& latrunculos filiorum Ammon:
& immisit eos in Iudam, vt disper-
derent eum, ‖ iuxta verbum Do- ‖ S.23.f.27
mini, quod locutus fuerat per ser-
3 uos suos prophetas. * Factum est
autem hoc per verbum Domini
contra Iudam, vt auferret eum
coram se propter peccata Manasse
4 vniuersa quæ fecit, * & propter
sanguinem innoxium, quem ef-
fudit, & impleuit Ierusalem cruo-
re innocentium: & ob hanc rem
5 noluit Dominus propitiari. * Re-
B liqua autem sermonum Ioakim,
& vniuersa quæ fecit, nonne hæc
scripta sunt in Libro sermonum
dierum regum Iuda? Et dormiuit
6 Ioakim cum patribus suis: * & re-
gnauit Ioachin filius eius pro eo.
7 *Et vltra non addidit rex Ægypti,
vt egrederetur de terra sua: tulerat
enim rex Babylonis a riuo Ægyp-
ti vsque ad fluuium Euphratem,
omnia quæ fuerant regis Ægypti.
8 * Decem & octo annorum erat
Ioachin cum regnare cœpisset, &
tribus mensibus regnauit in Ieru-
salem: nomen matris eius Nohe-
sta filia Elnathan de Ierusalem.
9 * Et fecit malum coram Domino,
iuxta omnia quæ fecerat pater
10 eius. * ‖ In tempore illo ascende- ‖Dan. 1.a.1
runt serui Nabuchodonosor regis
Babylonis in Ierusalem, & circum-
11 data est vrbs munitionibus. * Ve-
C nitq. Nabuchodonosor rex Baby-
lonis ad ciuitatem cum seruis suis
12 vt oppugnarent eam. * Egressusq.
est Ioachin rex Iuda ad regem Ba-
bylonis, ipse & mater eius, & ser-
ui eius, & principes eius, & eu-
nuchi eius: & suscepit eum rex
Babylonis anno octauo regni sui.
13 * Et protulit inde omnes thesau-
ros domus Domini, & thesauros
domus regiæ: & concidit vniuer-
sa vasa aurea, quæ fecerat Salomon
rex Israel in templo Domini iuxta
14 verbum Domini. * Et transtulit
omnem Ierusalem, & vniuersos
principes, & omnes fortes exerci-
tus, decem millia, in captiuitatẽ:
& omnem artificem & clusorem:
nihilq. relictum est, exceptis pau-
15 peribus populi terræ. * ‖ Trans- ‖ 2.Par. 36.
D tulit quoque Ioachin in Babylo- b. 10
nem, & matrem regis, & vxores Ezech. 2.a.
regis, & eunuchos eius: & iudices 6.& 11.b.4
terræ duxit in captiuitatem de
16 Ierusalem in Babylonem. * Et
omnes viros robustos, septem

millia, & artifices, & clusores mil-
le, omnes viros fortes & bellato-
res: duxitq. eos rex Babylonis ca-
‖ Ier.37.a.1. & 52.a.1 ptiuos in Babylonem. * ‖ Et con- 17
stituit Matthaniam patruum eius
pro eo: imposuitq. nomen ei Se-
deciam. * Vigesimum & primum 18
annum ætatis habebat Sedecias cũ
regnare cœpisset, & vndecim an-
nis regnauit in Ierusalem: nomen
matris eius erat Amital, filia Iere-
miæ de Lobna. * Et fecit malum 19
coram Domino, iuxta omnia quæ
fecerat Ioakim. * Irascebatur e- 20
nim Dominus contra Ierusalem,
& contra Iudam, donec proijceret
eos a facie sua: recessitq. Sedecias
à rege Babylonis.

CAP. XXV.

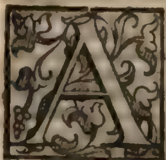
Ier.39.a.4. & 52.a.4
FActum est autem anno nono 1
regni eius, mense decimo, de- A
cima die mensis, venit Nabucho-
donosor rex Babylonis, ipse & om-
nis exercitus eius in Ierusalem,
& circumdederunt eam: & extru-
xerunt in circuitu eius munitio-
nes. * Et clausa est ciuitas atque 2
vallata vsque ad vndecimum an-
num regis Sedeciæ, * nona die 3
mensis: præualuitq. fames in ci-
uitate, nec erat panis populo ter-
ræ. * Et interrupta est ciuitas: & 4
omnes viri bellatores nocte fuge-
runt per viam portæ, quæ est in-
ter duplicem murum ad hortum B
regis (porro Chaldæi obsidebant
in circuitu ciuitatem) fugit ita-
que Sedecias per viam, quæ ducit
ad campestria solitudinis.* Et per- 5
secutus est exercitus Chaldæorum
regem, comprehenditq. eum in
planitie Iericho: & omnes bella-
tores, qui erant cum eo, dispersi
sunt, & reliquerunt eum. * Ap- 6
prehensum ergo regem duxerunt
ad regem Babylonis in Reblatha:
qui locutus est cum eo iudicium.
* Filios autem Sedeciæ occidit co- 7
ram eo, & oculos eius effodit, vin-
xitq. eum catenis, & adduxit in
Babylonem. * Mense quinto, se- 8
ptima die mensis, ipse est annus
nonus decimus regis Babylonis:
venit Nabuzardan princeps exer-
citus, seruus regis Babylonis, in
‖ Ps.73.a.7 Ierusalem. * ‖ Et succendit domũ 9
Domini, & domum regis: & do-
mos Ierusalem, omnemq. domũ
10 combussit igni. * Et muros Ieru-
C salem in circuitu destruxit omnis
exercitus Chaldæorum, qui erat
11 cum principe militum. * Reliquã
autem populi partem, quæ reman-
serat in ciuitate, & perfugas, qui
transfugerant ad regem Babylo-
nis, & reliquum vulgus transtu-
lit Nabuzardan princeps militiæ.
12 * Et de pauperibus terræ reliquit
13 vinitores & agricolas. * ‖ Colum- ‖ Ier.27.d.19
nas autem æreas, quæ erant in tẽ-
plo Domini, & bases, & mare
æreum, quod erat in domo Domi-
ni, confregerunt Chaldæi, & tran-
stulerunt æs omne in Babylonem.
14 * Ollas quoque æreas, & trullas, &
tridentes, & scyphos, & mortario-
la, & omnia vasa ærea, in quibus
15 ministrabant, tulerunt. * Necnon
D & thuribula, & phialas: quæ au-
rea, aurea: & quæ argentea, argen-
16 tea, tulit princeps militiæ, * id est,
columnas duas, mare vnum, &
bases quas fecerat Salomon in tẽ-
plo Domini: non erat pondus æris
17 omnium vasorum. * ‖ Decem & ‖ 3.Reg.7.b.15
octo cubitos altitudinis habebat Ier.52.c.17
columna vna: & capitellum æreũ 1.Par.3.d.15
super se altitudinis trium cubito-
rum: & retiaculum, & malogra-
nata super capitellum columnæ,
omnia ærea: similem & columna
18 secunda habebat ornatum.* Tulit
quoque princeps militiæ Saraiam
sacerdotem primum, & Sophoniã
sacerdotem secundum, & tres ia-
19 nitores. * Et de ciuitate eunuchũ
vnum, qui erat præfectus super bel-
latores viros: & quinque viros de
his, qui steterant coram rege, quos
E reperit in ciuitate: & Sopher prin-
cipem exercitus, qui probabat ty-
rones de populo terræ: & sexagin-
ta viros e vulgo, qui inuenti fue-
20 rant in ciuitate. * Quos tollens
Nabuzardan princeps militum,
duxit ad regem Babylonis in Re-
21 blatha. * Percussitq. eos rex Ba-
bylonis, & interfecit eos in Re-
blatha in terra Emath: & transla-
22 tus est Iuda de terra sua. * Popu-
lo autem, qui relictus erat in Ter-
ra Iuda, quẽ dimiserat Nabucho-
donosor rex Babylonis, præfecit
Godoliam filium Ahicam filij Sa-
23 phan. * Quod cum audissent om-
nes duces militum, ipsi & viri qui
F erant cum eis, videlicet quòd cõ-
stituisset rex Babylonis Godoliã
vone-

venerunt ad Godoliam in Maspha,
Ismahel filius Nathaniæ, & Iohanan filius Caree, & Saraia filius
Thanehumeth Netophathites, &
Iezonias filius Maachati, ipsi &
24 socij eorum. * Iurauitq. Godolias ipsis & socijs eorum, dicens:
Nolite timere seruire Chaldæis &
manere in terra,& seruite regi Babylonis, & bene erit vobis. * Fa-
25 ctum est autem in mense septimo,
venit Ismahel filius Nathaniæ, filij
Elisama de semine regio,& decem
viri cum eo: percusseruntq. Godoliam, qui & mortuus est: sed
& Iudæos & Chaldæos, qui erant
cum eo in Maspha. * Consur-
26 gensq. omnis populus a paruo vsque ad magnum, & principes militum venerunt in Ægyptum ti-
27 mentes Chaldæos. * Factum est
vero in anno trigesimo septimo
transmigrationis Ioachin regis Iu-
G da, mense duodecimo, vigesima
septima die mensis: subleuauit
Euilmerodach rex Babylonis, anno, quo regnare cœperat, caput
Ioachin regis Iuda de carcere.
28 * Et locutus est ei benigne: & posuit thronum eius super thronum
regum, qui erant cum eo in Ba-
29 bylone. * Et mutauit vestes eius,
quas habuerat in carcere,& comedebat panem semper in conspectu
30 eius cunctis diebus vitæ suæ.* Annonam quoque constituit ei sine
intermissione, quæ & dabatur ei
a rege per singulos dies omnibus
diebus vitæ suæ.

LIBER PRIMVS PARALIPOMENON, Hebraice DIBRE HAIAMIM.

CAPVT PRIMVM.

Gen. 2. b. 15. 4. d. 23. 5. b. 10

1 ADAM, Seth,
2 Enos, * Cainan, Malaleel, Iared, * He-
3 noc, Mathu-
A sale, Lamech,
4 * Noe, Sem, Cham, & Iapheth. * Filij Iapheth: Gomer,
5 & Magog, & Madai, & Iauan,
Thubal, Mosoch, Thiras. * Porro
6 filij Gomer: Ascenez, & Riphath,
& Thogorma. * Filij autem Ia-
7 uan: Elisa & Tharsis, Cethim &
Dodanim. * Filij Cham: Chus,
8 & Mesraim, & Phut, & Chanaan.
* Filij autem Chus: Saba, & He-
9 uila, Sabatha, & Regma, & Sabathacha. Porro filij Regma: Saba,
& Dadan. * Chus autem genuit
10 ‖ Nemrod: iste cœpit esse potens
in terra. * Mesraim vero genuit
11 Ludim, & Anamim, & Laabim,
12 & Nephtuim, * Phetrusim quoque, & Casluim: de quibus egressi sunt Philisthijm, & Caphtorim.
13 * Chanaan vero genuit Sidonem
B primogenitum suum, Hethæum
14 quoque, * & Iebusæum, & Amor-
15 rhæum, & Gergelæum, * Heuæumq. & Aracæum, & Sinæum.
16 * Aradium quoque, & Samaræū,
17 & Hamathæum. * Filij ‖ Sem: ‖Gen. 10. d. 22. 11. b. 10
Ælam, & Assur, & Arphaxad, &
Lud, & Aram, & Hus, & Hul, &
18 Gether, & Mosoch. * Arphaxad
autem genuit Sale, qui & ipse ge-
19 nuit Heber. * Porro Heber nati
sunt duo filij, nomen vni Phaleg,
quia in diebus eius diuisa est terra; & nomen fratris eius Iectan.
20 * Iectan autem genuit Elmodad,
& Sa-

‖Gen. 10. b. 8

& Saleph, & Aſarmoth, & Iare,
* Aduram quoque, & Huzal, & 21
Decla, * Hebal etiam, & Abima- 22
el, & Saba, necnon * & Ophir, & 23
Heuila, & Iobab. omnes iſti filij
Iectan: * Sem, Arphaxad, Sale, 24
* Heber, Phaleg, Ragau, * Serug, 25
Nachor, Thare, * Abram, iſte eſt 26
‖Gen.11.d. 26 Abraham. * Filij ‖ autem Abra- 27
ham, Iſaac & Iſmahel. * Et hæ ge- 28
nerationes eorum. Primogenitus 29
‖Gen.25.b 12 ‖ Iſmahelis, Nabaioth, & Cedar,
& Adbeel, & Mabſam, * & Maſ- 30
ma, & Duma, Maſſa, Hadad, &
Thema, * Ietur, Naphis, Cedma, 31
hi ſunt filij Iſmahelis. * Filij au- 32
C tem Ceturæ concubinæ Abraham,
quos genuit: Zamran, Iecſan, Ma-
dan, Madian, Ieſboc, & Sue.
Porro filij Iecſan: Saba, & Da-
dan. Filij autem Dadan: Aſſurim,
& Latuſſim, & Laomim. * Filij 33
‖Gen.25.a. 3 ‖ autem Madian: Epha, & Epher,
& Henoc, & Abida, & Eldaa. om-
‖Gen.25.c. 18 nes hi, filij Ceturæ. * Genuit ‖ au- 34
tem Abraham Iſaac: cuius fuerunt
‖Gen.36.b 11 filij Eſau, & Iſrael. * Filij ‖ Eſau: 35
Eliphaz, Rahuel, Iehus, Ihelom, &
Core. * Filij Eliphaz: Theman, 36
Omar, Sephi, Gathan, Cenez,
Thamna, Amalec. * Filij Rahuel: 37
Nahath, Zara, Samma, Meza. * Fi- 38
lij Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Ana,
Diſon, Eſer, Diſan. * Filij Lotan: 39
Hori, Homam. Soror autem Lo-
tan fuit Thamna. * Filij Sobal: 40
Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi
& Onam. Filii Sebeon: Aia & A-
na. Filij Ana: Diſon. * Filij Di- 41
ſon: Hamram, & Eſeban & Ieth-
ran & Charan. * Filij Eſer: Ba- 42
laan, & Zauan, & Iacan. Filij Di-
ſan: Hus & Aran. * Iſti ſunt reges, 43
D qui imperauerunt in Terra Edom
antequam eſſet rex ſuper filios Iſ-
rael: Bale filius Beor: & nomen ci-
uitatis eius, Denaba. * Mortuus 44
eſt autem Bale, & regnauit pro eo
Iobab filius Zare de Boſra. * Cũq. 45
& Iobab fuiſſet mortuus, regna-
uit pro eo Huſam de Terra The-
manorum. * Obijt quoque & 46
Huſam, & regnauit pro eo Adad
filius Badad, qui Percuſſit Madian
in Terra Moab: & nomen ciuita-
tis eius Auit. * Cumq & Adad 47
fuiſſet mortuus, regnauit pro eo
Semla de Maſreca. * Sed & Semla 48
mortuus eſt, & regnauit pro eo
Saul de Rohoboth, quæ iuxta am-

49 nem ſita eſt. * Mortuo quoque &
Saul, regnauit pro eo Balanan fi-
50 lius Achobor. * Sed & hic mortuus
eſt, & regnauit pro eo Adad: cu-
ius vrbis nomen fuit Phau, & ap-
pellata eſt vxor eius Meetabel filia
51 Matred filiæ Mezaab. * Adad au-
tem mortuo, duces pro regibus
in Edom eſſe cœperunt: dux
Thamna, dux Alua, dux Ietheth,
52 * dux Oolibama, dux Ela, dux
53 Phinon, * dux Cenez, dux The-
54 man, dux Mabſar, * dux Magdiel,
dux Hiram. hi duces Edom.

CAP. II.

1 Filij autem Iſrael: Ruben, Si- Gen. 29. b.
A meon, Leui, Iuda, Iſſachar, & 32. 30.a. 5.
2 Zabulon, * Dan, Ioſeph, Benia- 35.c. d
min, Nephthali, Gad, & Aſer.
3 * Filij ‖ Iuda: Her, Onan, & Sela. ‖Gen.38.a.
hi tres nati ſunt ei de filia Sue 3.46.b.12
Chananitide. Fuit autem Her pri- J.4.a.1
mogenitus Iuda, malus coram Matt.1.a.3
4 Domino, & occidit eum. * Thamar
autem nurus eius peperit ei Pha-
res & Zara. omnes ergo filij Iu-
5 da, quinque. * Filij autem Pha-
6 res: Heſron & Hamul. * Filij quo-
que Zaræ: Zamri, & Ethan, & E-
man, Chalchal quoque, & Dara, ſi-
7 mul quinque. * Filij ‖ Charmi: ‖ Ioſ.7.a.1
Achar, qui turbauit Iſrael, & pec-
8 cauit in furto anathematis. * Filij
9 Ethan: Azarias. * Filij ‖ autem ‖ Ruth.4.d.
Heſron qui nati ſunt ei: Ierameel, 19
10 & Ram, & Calubi. * Porro Ram
B genuit Aminadab. Aminadab au-
tem genuit Nahaſſon, principem
11 filiorum Iuda. * Nahaſſon quo-
que genuit Salma, de quo ortus eſt
12 Booz. * Booz vero genuit Obed,
13 qui & ipſe genuit Iſai. * ‖ Iſai ‖1.Reg.16.
autem genuit primogenitum E- b.10. 17.b.
liab, ſecundum Abinadab, tertium 12
14 Simmaa, * quartum Nathanael,
15 quintum Raddai, * ſextum Aſom,
16 ſeptimum Dauid. * quorum ſo-
C rores fuerunt Saruia, & Abigail.
Filij Saruiæ: Abiſai, Ioab, &
17 Aſael, tres. * Abigail autem ge-
nuit Amaſa, cuius pater fuit Ie-
18 ther Iſmahelites. * Caleb vero fi-
lius Heſron accepit vxorem nomi-
ne Azuba, de qua genuit Ierioth:
fueruntq. filij eius Iaſer, & So-
19 bab, & Ardon. * Cumq. mortua
fuiſſet Azuba, accepit vxorem Ca-
leb, Ephrata: quæ peperit ei Hur.

* Porro

*Porro Hur genuit Vri: & Vri ge- 20
nuit Bezeleel.* Post hæc ingressus 21
est Hesron ad filiam Machir patris
Galaad, & accepit eam, cum esset
annorum sexaginta: quæ peperit
ei Segub. * Sed & Segub genuit 22
Iair, & possedit viginti tres ciuita-
tes in Terra Galaad.* Cepitq. Ges- 23
sur, & Aram oppida Iair, & Ca-
nath, & viculos eius sexaginta ci-
uitatum. omnes isti, filij Machir
patris Galaad.* Cum autem mor- 24
tuus esset Hesron, ingressus est Ca- D
leb ad Ephratha. Habuit quoque
Hesron vxorem Abia, quæ pepe-
rit ei Ashur patrem Thecuæ.* Na- 25
ti sunt autem filij Ierameel pri-
mogeniti Hesron, Ram primoge-
nitus eius, & Buna, & Aram, &
Asom, & Achia. * Duxit quoque 26
vxorem alteram Ierameel, nomine
Atara, quæ fuit mater Onam.
* Sed & filij Ram primogeniti Ie- 27
rameel, fuerunt Moos, Iamin, &
Achar. * Onam autem habuit fi- 28
lios Semei, & Iada. Filij autem
Semei: Nadab, & Abisur. * No- 29
men vero vxoris Abisur, Abihail,
quæ peperit ei Ahobban, & Mo-
lid. * Filij autem Nadab fuerunt 30
Saled, & Apphaim. Mortuus est
autem Saled absque liberis. * Fi- 31
lius vero Apphaim, Iesi: qui Iesi
genuit Sesan. Porro Sesan genuit
Oholai. * Filij autem Iada fratris 32
Semei: Iether, & Ionathan. Sed E
& Iether mortuus est absque libe-
ris. * Porro Ionathan genuit Pha- 33
leth, & Ziza. Isti fuerunt filij Ie-
rameel.* Sesan autem non habuit 34
filios, sed filias: & seruum Ægyp-
tium nomine Ieraa. * Deditq. ei 35
filiā suam vxorem: quæ peperit ei
Ethei.*Ethei autē genuit Nathan, 36
& Nathan genuit Zabad.* Zabad 37
quoque genuit Ophlal, & Ophlal
genuit Obed,*Obed genuit Iehu, 38
Iehu genuit Azariam, * Azarias 39
genuit Helles, & Helles genuit
Elasa,* Elasa genuit Sisamoi, Si- 40
samoi genuit Sellum, * Sellum 41
genit Icamiam, Icamia autem ge- F
nuit Elisama. * Filij autem Caleb 42
fratris Ierameel: Mesa primoge-
nitus eius, ipse est pater Ziph: &
filij Maresa patris Hebron. * Por- 43
ro filij Hebron, Core, & Taphua,
& Recem, & Samma. * Samma 44
autem genuit Raham, patrem Ier-
caam, & Recem genuit Sammai.
45 * Filius Sammai, Maon: & Maon
46 pater Bethsur. * Epha autem con-
cubina Caleb peperit Haran, &
Mosa, & Gezez. Porro Haran ge-
47 nuit Gezez. * Filij autem Iahad-
dai, Regom, & Ioathan, & Gesan,
& Phalet, & Epha, & Saaph.
48 * Concubina Caleb Maacha, pe-
49 perit Saber, & Tharana. * Genuit
autem Saaph pater Madmena, Sue
patrem Machbena, & patrem Ga-
baa. Filia vero Caleb, fuit Achsa.
50 * Hi erant filij Caleb, filij Hur pri-
G mogeniti Ephratha, Sobal pater
51 Cariathiarim.* Salma pater Beth-
lehem, Hariph pater Bethgader.
52 * Fuerunt autem filij Sobal patris
Cariathiarim, Qui videbat dimi-
53 dium requietionum. * Et de co-
gnatione Cariathiarim, Iethrei,
& Aphuthei, & Semathei, & Ma-
serei. Ex his egressi sunt Saraitæ,
54 & Esthaolitæ. * Filij Salma, Beth-
lehem, & Netophathi, Coronæ
domus Ioab, & Dimidium requie-
55 tionis Sarai. * Cognationes quo-
que scribarum habitantium in Ia-
bes, canentes atque Resonantes,
& in tabernaculis commorantes.
Hi sunt Cinæi, qui venerunt de
Calore patris domus Rechab.

CAP. III.

1 DAuid vero hos habuit filios, 2.Reg. 3.a.
A qui ei nati sunt in Hebron; 2
primogenitum Amnon ex Achi-
noam Iezrahelitide, secundū Da-
2 niel de Abigail Carmelitide,* ter-
tium Absalom filium Maacha fi-
liæ Tholmai regis Gessur, quartum
3 Adoniam filium Aggith, * quin-
tum Saphatiam ex Abital, sextum
Iethraham de Egla vxore sua.
4 * Sex ergo nati sunt ei in Hebron,
vbi regnauit septem annis & sex
mēsibus. Triginta autem & tribus
5 annis regnauit in Ierusalem.*‖Por ‖ 2. Reg. 5.
B ro in Ierusalem nati sunt ei filij c. 14
Simmaa, & Sobab, & Nathan, &
Salomon, quattuor de Bethsabee
6 filia Ammiel,* Iebaar quoque &
7 Elisama, * & Eliphaleth, & Noge,
8 & Nepheg, & Iaphia, * necnon
Elisama, & Eliada, & Elipheleth,
9 nouem: * omnes hi, filij Dauid
absque filijs concubinarum: ha-
10 bueruntq. sororem Thamar. * Fi-
lius autem Salomonis, Roboam:
cuius Abia filius genuit Asa. De
hoc

hoc quoque natus est Iosaphat,
* pater Ioram: qui Ioram genuit 11
Ochoziam, ex quo ortus est Ioas:
* & huius Amasias filius genuit 12
Azariam. Porro Azariæ filius Ioa-
than * procreauit Achaz patrem 13
Ezechiæ, de quo natus est Manas- C
ses.* Sed & Manasses genuit Amon 14
patrem Iosiæ. * Filij autem Iosiæ 15
fuerunt, primogenitus Iohanan,
secundus Ioakim, tertius Sedecias,
|| Matt. 1.b. 11 quartus Sellum. * || De Ioakim 16
natus est Iechonias, & Sedecias.
* Filij Iechoniæ fuerunt, Asir, Sa- 17
lathiel, * Melchiram, Phadaia, 18
Senneser & Iecemia, Sama, & Na-
dabia. * De Phadaia orti sunt Zo- 19
robabel & Semei. Zorobabel ge-
nuit Mosollam, Hananiam, & Sa-
lomith sororem eorum:* Hasaban 20
quoque, & Ohol, & Barachian,
& Hasadian, Iosabhesed, quinque.
* Filius autem Hananiæ, Phaltias 21
pater Ieseiæ, cuius filius Raphaia. D
huius quoque filius, Arnan, de
quo natus est Obdia, cuius filius
fuit Sechenias. * Filius Secheniæ, 22
Semeia: cuius filij Hattus, & Ie-
gaal, & Baria, & Naaria, & Saphat,
sex numero. * Filius Naariæ, E- 23
lioenai, & Ezechias, & Ezricam,
tres. * Filij Elioenai, Oduia, & 24
Eliasub, & Pheleia, & Accub, &
Iohanan, & Dalaia, & Anani,
septem.

CAP. IIII.

S.2.a.4 Gen. 38.a. 3.46.b.12

1 Filij Iuda: Phares, Hesron, &
Charmi, & Hur, & Sobal.* Ra- 2
ia vero filius Sobal genuit Iahath, A
de quo nati sunt Ahumai, & Laad.
hæ cognationes Sarathi. * Ista 3
quoque stirps Etam: Iezrahel, &
Iesema, & Iedebos. Nomen quo-
que sororis eorum, Asalelphuni.
* Phanuel autem pater Gedor, & 4
Ezer pater Hosa. isti sunt filij Hur
primogeniti Ephratha patris Beth-
lehem.* Assur vero patri Thecuæ 5
erant duæ vxores, Halaa, & Naa-
ra. * Peperit autem ei Naara, Oo- 6
zam, & Hepher, & Themani, &
Ahasthari. isti sunt filij Naara.
* Porro filij Halaa, Sereth, Isaar, 7
& Ethnan. * Cos autem genuit B
Anob, & Soboba, & cognationem 8
Aharehel filij Arum.* Fuit autem 9
Iabes inclytus præ fratribus suis, &
mater eius vocauit nomen illius
Iabes, dicens: Quia peperi eum
10 in dolore. * Inuocauit vero Iabes
Deum Israel, dicens: Si benedi-
cens benedixeris mihi, & dilata-
ueris terminos meos, & fuerit ma-
nus tua mecum, & feceris me a
malitia non opprimi. Et præstitit
11 Deus quæ precatus est. * Caleb
autē frater Sua genuit Mahir, qui
12 fuit pater Esthon. * Porro Esthon
genuit Bethrapha, & Phesse, &
Tehinna patrē vrbis Naas: hi sunt
13 viri Recha.* Filij autem Cenez, O-
C thoniel, & Saraia. Porro filij Otho-
14 niel, Hathath, & Maonathi.* Mao-
nathi genuit Ophra, Saraia autem
genuit Ioab patrem Vallis artificū:
15 ibi quippe artifices erant. * Filij
vero Caleb filij Iephone, Hir, &
Ela, & Naham. Filij quoque Ela:
16 Cenez. * Filij quoque Ialeleel:
Ziph, & Zipha, Thiria, & Asrael.
17 * Et filij Ezra, Iether, & Mered,
& Epher, & Ialon, genuitq. Ma-
riam, & Sammai, & Iesba patrem
18 Esthamo. * Vxor quoque eius
Iudaia, peperit Iared patrem Ge-
dor, & Heber patrem Socho, &
Icuthiel patrem Zanoe. hi au-
tem filij Bethiæ filiæ Pharaonis,
19 quam accepit Mered. * Et filij
D vxoris Odaiæ sororis Naham pa-
tris Ceila, Garmi, & Estha-
20 mo, qui fuit de Machathi. * Filij
quoque Simon, Amnon, & Rin-
na filius Hanan, & Thilon. Et fi-
lij Iesi, Zoheta, & Benzoheth.
21 * Filij || Sela, filij Iuda: Her pater || Gen. 38.a. 5
Lecha, & Laada pater Maresa, &
cognationes domus operantium
22 byssum in Domo iuramenti. * Et
qui stare fecit Solem, viriq. Men-
dacij, & Securus, & Incendens,
qui principes fuerunt in Moab, &
qui reuersi sunt in Lahem. hæc au-
23 tem verba vetera. * Hi sunt figuli
habitantes in Plantationibus, & in
Sepibus, apud regem in operibus
24 eius, commoratiq. sunt ibi. * Fi-
lij || Simeon: Namuel & Iamin, || Gen. 46.b. 12
25 Iarib, Zara, Saul. * Sellum filius
26 eius, Mapsam filius eius. * Filij
E Masma: Hamuel filius eius, Za-
27 chur filius eius, Semei filius.* Fi-
lij Semei sedecim, & filiæ sex: fra-
tres autem eius non habuerunt fi-
lios multos, & vniuersa cognatio
non potuit adæquare summam fi-
28 liorum Iuda. * Habitauerunt au-
tem in Bersabee, & Molada, &

Hasarsuhal, * & in Bala, & in 29
Asom, & in Tholad, * & in Ba- 30
thuel, & in Horma, & in Siceleg,
* & in Bethmarchaboth,& in Ha- 31
sarsusim,& in Bethberai,& in Saa-
rim. hæ ciuitates eorum vsque ad
regem Dauid. * Villæ quoque eo- 32
rum: Etam, & Aen, Remmon,&
Thochen, & Asan, ciuitates quin-
que. * Et vniuersi viculi eorum 33
per circuitum ciuitatum istarum F
vsque ad Baal. hæc est habitatio
eorum,& sedium distributio.* Mo 34
sobab quoque & Iemlech, & Iosa
filius Amasiæ, * & Ioel, & Iehu 35
filius Iosabiæ filij Saraiç filij Asiel,
* & Elioenai, & Iacoba,& Isuha- 36
ia, & Asaia, & Adiel, & Ismiel,
& Banaia, * Ziza quoque filius 37
Sephei filij Allon filij Idaia filij
Semri filij Samaia. * Isti sunt no- 38
minati principes in cognationibus
suis, & in domo affinitatum sua-
rum multiplicati sunt vehemẽter.
* Et profecti sunt vt ingrederen- 39
tur in Gador vsque ad Orientem
vallis, & vt quærerent pascua gre-
gibus suis.* Inueneruntq. pascuas 40
vberes, & valde bonas, & terram G
latissimam & quietam & fertilem,
in qua ante habitauerant de stirpe
Cham. * Hi ergo venerunt, quos 41
supra descripsimus nominatim, in
diebus Ezechiæ regis Iuda: & per-
cusserunt tabernacula eorum, &
habitatores qui inuenti fuerãt ibi,
& deleuerunt eos vsque in præsen
tem diem: habitaueruntq pro eis,
quoniam vberrimas pascuas ibi-
dem repererunt.* De filijs quoque 42
Simeon abierunt in montem Seir
viri quingenti, habentes principes
Phalthiam & Naariam & Rapha-
iam & Oziel filios Iesi: * & per- 43
cusserũt reliquias, quæ euadere po-
tuerant, Amalecitarũ,& habitaue-
runt ibi pro eis vsque ad diẽ hanc.

CAP. V.

Gen. 35. d. 24. 49. a. 4

Filij quoque Ruben primoge- 1
niti Israel (ipse quippe fuit pri A
mogenitus eius: sed cum violasset
thorum patris sui, data sunt pri-
mogenita eius filijs Ioseph filij Is-
rael, & non est ille reputatus in
primogenitum. * Porro Iudas, qui 2
erat fortissimus inter fratres suos,
de stirpe eius principes germinati
sunt: primogenita autem reputata
3 sunt Ioseph.) * filij ‖ ergo Ruben ‖Gen.46.b 9
primogeniti Israel: Enoch,& Phal
4 lu, Esron,& Carmi.* Filij Ioel: Sa- Exo.6.c.14
maia filius eius, Gog filius eius, Se- Nu.26.a.5
5 mei filius eius,* Micha filius eius,
Reia filius eius, Baal filius eius,
6 *Beera filius eius, quem captiuum
duxit Thelgathphalnasar rex Assy-
riorũ,& fuit princeps in tribu Ru-
7 ben. * Fratres autem eius, & vni-
uersa cognatio eius, quãdo nume-
rabantur per familias suas, habue-
runt principes Iehiel, & Zacha-
8 riam. * Porro Bala filius Azaz,
B filij Samma, filij Ioel, ipse habi-
tauit in Aroer vsque ad Nebo, &
9 Beelmeon. * Contra orientalem
quoque plagam habitauit vsque
ad introitum eremi,& flumen Eu-
phraten. Multum quippe iumen-
torum numerum possidebant in
10 Terra Galaad. * In diebus autem
Saul præliati sunt contra Agareos,
& interfecerunt illos, habitaue-
runtq. pro eis in tabernaculis eo-
rum, in omni plaga, quæ respi-
11 cit ad Orientem Galaad.* Filij ve-
ro Gad e regione eorum habitaue-
runt in Terra Basan vsque Selcha:
12 * Ioel in capite, & Saphan secun-
dus: Ianai autem,& Saphat in Ba-
13 san. * Fratres vero eorum secun-
dum domos cognationum suarũ,
Michaël, & Mosollam, & Sebe,
& Iorai, & Iachan, & Zie, & He-
14 ber, septem. * Hi filij Abihail,
filij Huri, filij Iara, filij Galaad,
filij Michaël, filij Iesesi, filij Ied-
15 do, filij Buz. * Fratres quoque fi-
lij Abdiel, filij Guni, princeps do
16 mus in familijs suis. * Et habita-
uerunt in Galaad, & in Basan, &
in viculis eius, & in cunctis sub-
urbanis Saron, vsque ad terminos.
17 * Omnes hi, numerati sunt in die-
C bus Ioathan regis Iuda, & in die-
18 bus Ieroboam regis Israel. * Filij
Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus
Manasse viri bellatores, scuta por-
tantes,& gladios, & tendentes ar-
cum, eruditiq. ad prælia quadra-
gintaquattuor millia, & septingen
ti sexaginta procedentes ad pu-
19 gnam. * Dimicauerunt contra
Agareos: Ituræi vero, & Naphis,
20 & Nodab * præbuerunt eis auxi-
lium. Traditiq. sunt in manus
eorum Agarei,& vniuersi, qui fue-
rant cum eis, quia Deum inuoca-
uerunt cum præliarentur: & exau-
diuit

diuit eos ; eo quòd credidissent in
eum. * Ceperuntq. omnia quæ 21
possederant, camelorum quinqua-
ginta millia, & ouium ducenta
quinquaginta millia, & asinos duo
millia, & animas hominum cen-
tum millia. * Vulnerati autem 22
multi corruerunt : fuit enim bel- D
lum Domini. Habitaueruntq. pro
eis vsque ad transmigrationem.
*Filij quoque dimidiæ tribus Ma- 23
nasse possederunt terram a finibus
Basan vsque Baal, Hermon, & Sa-
nir, & montem Hermon, ingens
quippe numerus erat. * Et hi fue- 24
runt principes domus cognationis
eorum, Epher, & Iesi, & Eliel, &
Ezriel, & Ieremia, & Odoia, & Ie-
diel viri fortissimi & potentes, &
nominati duces in familijs suis.
* Reliquerunt autem Deum pa- 25
trum suorum, & fornicati sunt
post deos populorum terræ, quos
abstulit Deus coram eis. * & su- 26
scitauit Deus Israel spiritum Phul
regis Assyriorum, & spiritũ Thel-
gatphalnasar regis Assur: & trans-
tulit Ruben, & Gad, & dimidiam
tribum Manasse, & adduxit eos in
Lahela, & in Habor, & Ara, & flu-
uium Gozan, vsque ad diem hanc.

CAP. VI.

*Gen.46.b. 11 Filij Leui : Gerson, Caath, & 1
Merari. * Filij Caath : Am- 2
1.23.b.6 ram, Isaar, Hebron, & Oziel.* Fi- 3
lij Amram: Aaron, Moyses, & Ma- A
ria : Filij Aaron : Nadab & Abiu,
Eleazar, & Ithamar. * Eleazar ge- 4
nuit Phinees, & Phinees genuit
Abisue, * Abisue vero genuit Boc- 5
ci, & Bocci genuit Ozi. * Ozi ge- 6
nuit Zaraiam, & Zaraias genuit
Meraioth. * Porro Meraioth ge- 7
nuit Amariam, & Amarias genuit
Achitob. * Achitob genuit Sadoc, 8
& Sadoc genuit Achimaas, *Achi- 9
maas genuit Azariam, Azarias ge
nuit Iohanan, * Iohanan genuit 10
Azariam. Ipse est qui sacerdotio
functus est in domo, quam ædifi-
cauit Salomon in Ierusalem.
* Genuit autem Azarias Ama- 11
riam, & Amarias genuit Achitob,
* Achitob genuit Sadoc, & Sa- 12
doc genuit Sellum, * Sellum ge- 13
nuit Helciam, & Helcias genuit
Azariam, * Azarias genuit Sara- 14
iam, & Saraias genuit Iosedec. B

15 * Porro Iosedec egressus est, quan-
do transtulit Dominus Iudam, &
Ierusalem per manus Nabucho-
16 donosor. * Filij ‖ ergo Leui : Ger- ‖Exo. 6. c. 17
17 son, Caath, & Merari. * Et hæc
nomina filiorum Gerson : Lobni,
18 & Semei. * Filij Caath : Amram,
19 & Isaar, & Hebron, & Oziel. * Fi-
lij Merari : Moholi & Musi. Hæ
autem cognationes Leui secundũ
20 familias eorum. *Gersom, Lob-
ni filius eius, Iahath filius eius,
21 Zamma filius eius, * Ioah filius
eius, Addo filius eius, Zara filius
22 eius, Iethrai filius eius. * Filij
Caath, Aminadab filius eius, Co-
23 re filius eius, Asir filius eius, * El-
cana filius eius, Abiasaph filius
24 eius, Asir filius eius.* Thahath fi-
lius eius, Vriel filius eius, Ozias fi-
25 lius eius, Saul filius eius. * Filij
26 Elcana, Amasai & Achimoth * &
Elcana : Filij Elcana : Sophai fi-
27 lius eius, Nahath filius eius, * E-
liab filius eius, Ieroham filius eius,
28 Elcana filius eius. * Filij Samuel
primogenitus Vasseni, & Abia.
29 *Filij autem Merari, Moholi: Lob-
C ni filius eius, Semei filius eius,
30 Oza filius eius, * Sammaa filius
eius, Haggia filius eius, Asaia fi-
31 lius eius. * Isti sunt, quos consti-
tuit Dauid super cantores domus
Domini, ex quo collocata est ar-
32 ca : * & ministrabant coram ta-
bernaculo testimonij, canẽtes do-
nec ædificaret Salomon domum
Domini in Ierusalem: stabant au-
tem iuxta ordinem suum in mini-
33 sterio. * Hi vero sunt, qui assiste-
bãt cum filijs suis, de filijs Caath,
Heman cantor filius Ioel, filij Sa-
34 muel, *filij Elcana, filij Ierohã, filij
35 Eliel, filij Thohu, *filij Suph, filij El
36 cana, filij Mahath, filij Amasai, *fi-
lij Elcana, filij Iohel, filij Azariæ,
37 filij Sophoniæ, * filij Thahath, fi-
lij Asir, filij Abiasaph, filij Core,
38 * filij Isaar, filij Caath, filij Leui,
39 filij Israel. * Et frater eius Asaph,
qui stabat a dextris eius, Asaph fi-
40 lius Barachiæ, filij Samaa, * filij
Michaël, filij Basaiæ, filij Mel-
41 chiæ, * filij Athanai, filij Zara,
42 filij Adaia, * filij Ethan, filij Zam-
43 ma, filij Semei, * filij Ieth, filij
44 Gersom, filij Leui. * Filij autem
D Merari fratres eorũ, ad sinistram,
Ethan filius Cusi, filij Abdi, filij
45 Maloch, * filij Hasabiæ, filij Ama-
siæ,

ſiæ, filij Helciæ, * filij Amaſai, fi- 46
lij Boni, filij Somer, * filij Moho- 47
li, filij Muſi, filij Merari, filij Le-
ui. * Fratres quoque eorum Leui- 48
tæ, qui ordinati ſunt in cunctum
miniſteriū tabernaculi domus Do
mini. * Aaron vero, & filij eius 49
adolebant incenſum ſuper altare
holocauſti, & ſuper altare thymia-
matis, in omne opus Sancti ſancto-
rum: & vt precarentur pro Iſrael
iuxta omnia, quę præceperat Moy-
ſes ſeruus Dei. * Hi ſunt autem 50
filij Aaron: Eleazar filius eius, Phi-
nees filius eius, Abiſue filius eius,
* Bocci filius eius, Ozi filius eius, 51
Zarahia filius eius, * Meraioth fi- 52
lius eius, Amarias filius eius, A-
chitob filius eius, * Sadoc filius 53
eius, Achimaas filius eius. * Et hæc 54
habitacula eorum per vicos atque
confinia, filiorum ſcilicet Aaron,
iuxta cognationes Caathitarum:
ipſis enim ſorte contigerant. * De- 55
derunt igitur eis Hebron in terra E
|| Ioſ. 21. b. 10 Iuda, & ſuburbana eius per circui-
tum: * || agros autem ciuitatis, & 56
villas, Caleb filio Iephone. * Por- 57
ro filijs Aaron dederunt ciuitates
ad confugiendū Hebron, & Lob-
na, & ſuburbana eius, * Iether quo- 58
que, & Eſthemo cum ſuburbanis
ſuis, ſed & Helon, & Dabir cum
ſuburbanis ſuis, * Aſan quoque, 59
& Bethſemes & ſuburbana earum.
* De tribu autem Beniamin, Ga- 60
bee & ſuburbana eius, & Almath
cum ſuburbanis ſuis, Anathoth
quoque cum ſuburbanis ſuis. om-
nes ciuitates, tredecim, per cogna-
tiones ſuas. * Filijs autem Caath 61
reſiduis de cognatione ſua dede-
runt ex dimidia tribu Manaſſe in
poſſeſſionem vrbes decem. * Por- 62
ro filijs Gerſom per cognationes
ſuas de tribu Iſſachar, & de tribu
Aſer, & de tribu Nephthali, & de
tribu Manaſſe in Baſan, vrbes tre-
decim. * Filijs autem Merari per 63
cognationes ſuas de tribu Ruben,
& de tribu Gad, & de tribu Za-
bulon, dederūt ſorte ciuitates duo-
decim. * Dederunt quoque filij 64
Iſrael Leuitis ciuitates, & ſubur- F
bana earum: * dederuntq. per ſor 65
tem, ex tribu filiorum Iuda, & ex
tribu filiorum Simeon, & ex tribu
filiorum Beniamin vrbes has, quas
vocauerunt nominibus ſuis, * & 66
his, qui erant de cognatione filio-
rum Caath, || fueruntq. ciuitates in || Ioſ. 21. b.
terminis eorum de tribu Ephraim. 10
67 * Dederunt ergo eis vrbes ad con-
fugiendum, Sichem cum ſuburba-
nis ſuis in monte Ephraim, & Ga-
68 zer cum ſuburbanis ſuis, * Iec-
maam quoque cum ſuburbanis
69 ſuis, & Bethoron ſimiliter, * nec-
nō & Helon cum ſuburbanis ſuis,
& Gethremmon in eundem mo-
70 dum. * Porro ex dimidia tribu
Manaſſe, Aner & ſuburbana eius,
Balaam & ſuburbana eius: his vi-
delicet, qui de cognatione filiorū
71 Caath reliqui erant. * Filijs autem
Gerſom de cognatione dimidiæ
tribus Manaſſe Gaulon in Baſan,
& ſuburbana eius, & Aſtharoth
72 cum ſuburbanis ſuis. * De tribu
G Iſſachar, Cedes & ſuburbana eius,
& Dabereth cum ſuburbanis ſuis,
73 * Ramoth quoque & ſuburbana
eius, & Anem cum ſuburbanis
74 ſuis. * De tribu vero Aſer: Maſal
cum ſuburbanis ſuis, & Abdon ſi-
75 militer, * Hucac quoque & ſubur-
bana eius, & Rohob cum ſubur-
76 banis ſuis. * Porro de tribu Neph-
thali, Cedes in Galilæa & ſubur-
bana eius, Hamon cum ſuburba-
nis ſuis, & Cariathaim, & ſubur-
77 bana eius. * Filijs autem Merari
reſiduis: de tribu Zabulon, Rem-
mono & ſuburbana eius, & Tha-
78 bor cum ſuburbanis ſuis: * trans
Iordanem quoque ex aduerſo Ie-
richo contra Orientem Iordanis,
de tribu Ruben, Boſor in ſolitudi-
ne cum ſuburbanis ſuis, & Iaſſa
79 cum ſuburbanis ſuis, * Cademoth
quoque & ſuburbana eius, & Me-
80 phaat cum ſuburbanis ſuis. * Nec-
non & de tribu Gad, Ramoth in
Galaad & ſuburbana eius, & Ma-
81 naim cum ſuburbanis ſuis, * ſed
& Heſebon cum ſuburbanis ſuis,
& Iezer cum ſuburbanis ſuis.

CAP. VII.

1 Porro filij Iſſachar: Thola, & || Gen. 46. b.
A Phua, Iaſub, & Simeron, quat- 13
2 tuor. * Filij Thola: Ozi & Ra-
phaia, & Ieriel, & Iemai, & Ieb-
ſem, & Samuel, principes per do-
mos cognationum ſuarum. De
ſtirpe Thola viri fortiſſimi nume-
rati ſunt in diebus Dauid, viginti
3 duo millia ſexcenti. * Filij Ozi:
Izrahia, de quo nati ſunt Michaël,
& Oba-

& Obadia, & Ioel, & Iesia, quin-
que omnes principes.* Cumq. eis 4
per familias, & populos suos, ac-
cincti ad prælium, viri fortissimi,
triginta sex millia: multas enim
habuerunt vxores, & filios.* Fra- 5
tres quoque eorum per omnem B
cognationem Issachar robustissi-
mi ad pugnandum, octoginta sep-
tem millia numerati sunt. * Fi- 6
lij || Beniamin: Bela, & Bechor, & ||Gen. 46. c. 21
Iadihel, tres.* Filij Bela: Esbon, & 7
Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Vrai,
quinque principes familiarum,
& ad pugnandum robustissimi: nu
merus autem eorum, viginti duo
millia & triginta quattuor.* Por- 8
ro filij Bechor: Zamira, & Ioas,
& Eliezer, & Elioenai, & Amri,
& Ierimoth, & Abia, & Ana-
thoth, & Almath: omnes hi, filij
Bechor. * Numerati sunt autem 9
per familias suas principes cogna-
tionum suarum ad bella fortissi-
mi, viginti millia & ducenti.* Por 10
rò filij Iadihel: Balan. Filij autem C
Balan: Iehus, & Beniamin, & Aod,
& Chanana, & Zethan, & Thar-
sis, & Ahisahar.* omnes hi filij 11
Iadihel, principes cognationum
suarum, viri fortissimi, decem &
septem millia, & ducenti ad præ-
lium procedentes.* Sepham quo- 12
que, & Hapham filij Hir: & Hasim
filij Aher.* Filij autem Nephtha- 13
li: Iasiel, & Guni, & Ieser, & Sel-
lum, filij Bala.* Porro filius Ma- 14
nasse, Esriel: concubinaq. eius Syra
peperit Machir patrē Galaad.* Ma- 15
chir autē accepit vxores filijs suis
Happhim, & Saphan: & habuit
sororem nomine Maacha: nomen
autem secundi, Salphaad, nataq.
sunt Salphaad filiæ.* & peperit 16
Maacha vxor Machir filium, voca- D
uitq. nomen eius Phares: porro
nomen fratris eius, Sares: & filij
eius, Vlam, & Recen.* Filius au- 17
tem Vlam, Badan. hi sunt filij Ga-
laad, filij Machir, filij Manasse.* So 18
ror autem eius Regina peperit Vi-
rū decorū, & Abiezer, & Mohola.
* Erant autem filij Semida, Ahin, 19
& Sechem, & Leci, & Aniam.
* Filij autem Ephraim: Suthala, 20
Bared filius eius, Thahath filius
eius, Elada filius eius, Thahath fi-
lius eius, huius filius Zabad, * & 21
huius filius Suthala, & huius filius E
Ezer & Elad: occiderunt autē eos
viri Geth indigenæ, quia descende-
rant vt inuaderent possessiones eo-
22 rum. * Luxit igitur Ephraim pa-
ter eorum multis diebus, & vene-
runt fratres eius vt consolarentur
23 eum. * Ingressusq. est ad vxorem
suam: quæ concepit, & peperit fi-
lium, & vocauit nomen eius Be-
ria, eo quod in malis domus eius
24 ortus esset: * filia autem eius fuit
Sara, quæ ædificauit Bethoron in-
feriorem & superiorem, & Ozen-
25 sara. * Porro filius eius Rapha,
& Reseph, & Thale, de quo natus
26 est Thaan, * qui genuit Laadan:
huius quoque filius Ammiud, qui
27 genuit Elisama,* de quo ortus est
28 Nun, qui habuit filiū Iosue.* Pos-
F sessio autem eorum & habitatio,
Bethel cum filiabus suis, & contra
orientem Noran ac Occidentalem
plagam Gazer & filiæ eius, Sichem
quoque cum filiabus suis, vsque
29 ad Aza cum filiabus eius. * Iuxta
filios quoque Manasse Bethsan &
filias eius, Thanach & filias eius,
Mageddo & filias eius: Dor &
filias eius: in his habitauerunt fi-
30 lij Ioseph, filij Israel.* Filij || Aser: ||Gen. 46. b. 17
Iemna, & Iesua, & Iessui, & Baria,
31 & Sara soror eorum. * Filij au-
tem Baria: Heber, & Melchiel:
32 ipse est pater Barsaith.* Heber au-
tem genuit Iephlat, & Somer, &
Hotham, & Suaa sororem eorum.
33 * Filij Iephlat: Phosech, & Cha-
G maal, & Asoth: hi filij Iephlat.
34 * Porro filij Somer: Ahi, & Roa-
35 ga, & Haba, & Aram. * Filij
autem Helem fratris eius: Supha,
36 & Iemna, & Selles, & Amal.* Fi-
lij Supha: Sue, Harnapher, &
37 Sual, & Beri, & Iamra, * Bosor,
& Hod, & Samma, & Salusa, &
38 Iethran, & Bera. * Filij Iether:
39 Iephone, & Phaspha, & Ara.* Fi-
lij autem Olla: Aree, & Haniel, &
40 Resia. * Omnes hi filij Aser, prin
cipes cognationū, electi atque for-
tissimi duces ducum: numerus au-
tem eorum ætatis, quæ apta esset
ad bellum, viginti sex millia.

CAP. VIII.

1 Beniamin autem genuit Bale Gen. 46. c. 21
A primogenitum suum, Asbel
2 secūdum, Ahara tertium,* Nohaa s. 7. b. 6
quartum, & Rapha quintum.
3 * Fueruntq. filij Bale: Addar, &
Gera,

Gera, & Abiud,* Abisue quoque 4
& Naaman, & Ahoe,* sed & Ge- 5
ra, & Sephuphan, & Huran.* Hi 6
sunt filij Ahod, principes cogna-
tionum habitantium in Gabaa,
qui translati sunt in Manahath.
* Naaman autem, & Achia, & Ge- 7
ra ipse trāstulit eos, & genuit Oza,
& Ahiud.* Porro Saharaim genuit 8
in regione Moab, postquam di-
misit Husim & Bara vxores suas.
* Genuit autem de Hodes vxore 9
sua Iobab, & Sebia, & Mosa, &
Molchom, * Iehus quoque, & Se- 10
chia, & Marma. hi sunt filij eius
principes in familijs suis. * Mehu- 11
sim vero genuit Abitob, & El-
phaal. * Porro filij Elphaal: He- 12
ber, & Misaam, & Samad: hic ædi- B
ficauit Ono, & Lod, & filias eius.
* Baria autem, & Sama principes 13
cognationum habitātium in Aia-
lon: hi fugauerunt habitatores
Geth. * Et Ahio, & Sesac, & Ie- 14
rimoth, * & Zabadia, & Arod, 15
& Heder, * Michael quoque, & 16
Iespha, & Ioha filij Baria. * Et 17
Zabadia, & Mosollam, & Hezeci,
& Heber, * & Iesamari, & Iezlia, & 18
Iobab filij Elphaal, * & Iacim, & 19
Zechri, & Zabdi, * & Elioenai, 20
& Selethai, & Eliel, * & Adaia, 21
& Baraia, & Samarath filij Semei.
* Et Iespham, & Heber, & Eliel, 22
* & Abdon, & Zechri, & Hanan, 23
* & Hanania, & Ælam, & Ana- 24
thothia, * & Iephdaia, & Phanuel 25
filij Sesac. * & Samsari, & Soho- 26
ria, & Otholia, * & Iersia, & Elia, 27
& Zechri, filij Ieroham. * hi pa- 28
triarchæ, & cognationū principes, C
qui habitauerunt in Ierusalem.
|| J.9.f.35 * in ||Gabaon autem habitauerunt 29
Abigabaon, & nomen vxoris eius
Maacha: * filiusq. eius primoge- 30
nitus Abdon, & Sur, & Cis, &
Baal, & Nadab. * Gedor quoque, 31
& Ahio, & Zacher, & Macelloth:
* & Macelloth genuit Samaa: ha- 32
bitaueruntq. ex aduerso fratrum
suorū in Ierusalem cum fratribus
|| 1.Reg.24.g.51 suis. * || Ner autem genuit Cis, & 33
J.9.g.39 Cis genuit Saul. Porro Saul genuit
Ionathan, & Melchisua, & Abina-
dab, & Esbaal. * Filius autem Io- 34
nathan, Meribbaal: & Meribbaal
genuit Micha. * Filij Micha, Phi- 35
thō, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.
* & Ahaz genuit Ioada: & Ioada 36
genuit Alamath, & Azmoth, & D
Zamri: porro Zamri genuit Mo-
37 sa, * & Mosa genuit Banaa, cu-
ius filius fuit Rapha, de quo ortus
38 est Elasa, qui genuit Asel. * Por-
ro Asel sex filij fuerunt his nomi-
nibus, Ezricam, Bocru, Ismahel,
Saria, Obdia, & Hanan: omnes
39 hi filij Asel. * Filij autem Esec
fratris eius, Vlam primogenitus,
& Iehus secundus, & Eliphalet ter-
40 tius. * Fueruntq. filij Vlam viri
robustissimi, & magno robore ten-
dentes arcum: & multos haben-
tes filios ac nepotes, vsque ad cen-
tum quinquaginta. Omnes hi,
filij Beniamin.

CAP. IX.

1 VNiuersus ergo Israel dinume-
A ratus est: & summa eorum
scripta est in Libro regum Israel,
& Iuda: translatiq. sunt in Baby-
lonem propter delictum suum.
2 * Qui autem habitauerunt primi
in possessionibus, & in vrbibus
suis: Israel, & Sacerdotes, & Le-
3 uitæ, & Nathinæi. * Commorati
sunt in Ierusalem de filijs Iuda, &
de filijs Beniamin, de filijs quo-
4 que Ephraim, & Manasse. * Othei
filius Ammiud, filij Amri, filij
Omrai, filij Bonni, de filijs Phares
5 filij Iuda. * Et de Siloni: Asaia pri-
6 mogenitus, & filij eius. * De filijs
autem Zara: Iehuel, & fratres eo-
7 rum, sexcenti nonaginta. * Porro
B de filijs Beniamin: Salo filius Mo-
8 sollam, filij Oduia, filij Asana: * &
Iobania filius Ieroham: & Ela fi-
lius Ozi, filij Mochori: & Mosol-
lam filius Saphatiæ, filij Rahuel,
9 filij Iebaniæ, * & fratres eorum per
familias suas, nongenti quinqua-
ginta sex. Omnes hi, principes co-
gnationum per domos patrum
10 suorum. * De sacerdotibus autem:
11 Iedaia, Ioiarib, & Iachin: * A-
zarias quoque filius Helciæ, filij
Mosollam, filij Sadoc, filij Mara-
ioth, filij Achitob, pontifex domus
12 Dei. * Porro Adaias filius Iero-
ham, filij Phassur, filij Melchiæ:
& Maasai filius Adiel, filij Iezra,
filij Mosollam, filij Mosollamith,
13 filij Emmer. * fratres quoque eo-
C rum principes per familias suas,
mille septingenti sexaginta, fortis-
simi robore ad faciendū opus mi-
14 nisterij in domo Dei. * De Leuitis

autem : Semeia filius Hassub filij
Ezricam, filij Hasebia de filijs Mo-
rari. * Bacbacar quoque carpen- 15
tarius, & Galal, & Mathania filius
Micha, filij Zechri, filij Asaph: * & 16
Obdia filius Semeiæ, filij Galal, fi-
lij Idithun: & Barachia filius Asa,
filij Elcana, qui habitauit in atrijs
Netophati. * Ianitores autem: Sel- 17
lum, & Accub, & Telmon, & Ahi-
man: & frater eorum Sellum prin
ceps, * vsque ad illud tempus, in 18
porta regis ad orientem, obserua-
bant per vices suas de filijs Leui.
* Sellū vero filius Core filij Abia- 19
saph, filij Core, cum fratribus suis, D
& domo patris sui, hi sunt Cori-
tæ super opera ministerij, custodes
vestibulorum tabernaculi : & fa-
miliæ eorum per vices castrorum
Domini custodientes introitum.
* Phinees autem filius Eleazari, 20
erat dux eorum coram Domino.
* Porro Zacharias filius Mosolla- 21
mia, ianitor portæ tabernaculi te-
stimonij. * Omnes hi electi in o- 22
stiarios per portas, ducenti duo-
decim : & descripti in villis pro-
prijs : quos constituerunt Dauid,
& Samuel Vidēs, in fide sua, * tam 23
ipsos, quàm filios eorum in ostijs
domus Domini, & in tabernacu-
lo vicibus suis. * Per quattuor ven- 24
tos erant ostiarij : id est ad Orien-
tem, & ad Occidētem, & ad Aqui-
lonem, & ad Austrum. * Fratres 25
autem eorum in viculis moraban-
tur, & veniebant in sabbatis suis
de tempore vsque ad tempus. * His 26
quattuor Leuitis creditus erat om E
nis numerus ianitorum, & erant
super exedras, & thesauros domus
Domini. * per gyrum quoque tem 27
pli Domini morabantur in custo-
dijs suis : vt cum tempus fuisset,
ipsi mane aperirent fores. * De 28
horum genere erant & super vasa
ministerij : ad numerum enim &
inferebantur vasa, & efferebantur.
* De ipsis & qui credita habebant 29
vtensilia sanctuarij, præerant si-
milæ, & vino, & oleo, & thuri, &
aromatibus. * Filij autem sacer- 30
dotum vnguenta ex aromatibus
conficiebant. * Et Mathathias Le- 31
uites primogenitus Sellum Cori-
tæ, præfectus erat eorum, quæ in
sartagine frigebantur. * Porro de 32
filijs Caath fratribus eorum, super F
panes erant propositionis, vt sem-
per nouos per singula sabbata præ-
33 pararent. * Hi sunt principes can-
torum per familias Leuitarum,
qui in exedris morabantur, vt die
ac nocte iugiter suo ministerio de-
34 seruirent. * Capita Leuitarum,
per familias suas principes, man-
35 serunt in Ierusalem. * In ‖ Gabaon ‖ s.8.c.29
autem commorati sunt pater Ga-
baon Iehiel, & nomen vxoris eius
36 Maacha. * Filius primogenitus
eius Abdon, & Sur, & Cis, & Baal,
37 & Ner, & Nadab, * Gedor quo-
que, & Ahio, & Zacharias, &
38 Macelloth. * Porro Macelloth ge-
G nuit Samaan : isti habitauerunt e
regione fratrum suorum in Ieru-
39 salem, cum fratribus suis. * ‖ Ner ‖ s.8.c.33
autem genuit Cis : & Cis genuit
Saul : & Saul genuit Ionathan, &
Melchisua, & Abinadab, & Es-
40 baal. * Filius autē Ionathan, Me-
ribbaal : & Meribbaal genuit Mi-
41 cha. * Porro filij Micha, Phithon,
& Melech, & Tharaa, & Ahaz.
42 * Ahaz autem genuit Iara, & Iara
genuit Alamath, & Azmoth, &
Zamri. Zamri autem genuit Mo-
43 sa. * Mosa vero genuit Banaa : cu-
ius filius Raphaia, genuit Elasa : de
44 quo ortus est Asel. * Porro Asel
sex filios habuit his nominibus,
Ezricam, Bocru, Ismahel, Saria,
Obdia, Hanan. hi sunt filij Asel.

CAP. X.

1 PHilisthijm autem pugnabant 1.Reg. 31. a. 1
A contra Israel, fugeruntq. viri
Israel Palæsthinos, & ceciderunt
vulnerati in monte Gelboe.
2 * Cumq. appropinquassent Phili-
sthæi persequentes Saul, & filios
eius, percusserūt Ionathan, & Abi-
nadab, & Melchisua filios Saul.
3 * Et aggrauatum est prælium con-
tra Saul, inueneruntq. eum sagit-
4 tarij, & vulnerauerunt iaculis. * Et
B dixit Saul ad armigerum suum :
Euagina gladium tuum, & interfi-
ce me : ne forte veniāt incircum-
cisi isti, & illudant mihi. Noluit
autem armiger eius hoc facere, ti-
more perterritus : arripuit ergo
5 Saul ensem, & irruit in eū. * Quod
cum vidisset armiger eius, videlicet
mortuum esse Saul, irruit etiam
ipse in gladium suum, & mortuus
6 est. * Interijt ergo Saul, & tres fi-
lij eius, & omnis domus illius pa-

riter concidit. * Quod cum vidis- 7
sent viri Israel, qui habitabant in C
campestribus, fugerunt: & Saul ac
filijs eius mortuis, dereliquerunt
vrbes suas, & huc illucq. dispersi
sunt: veneruntq. Philisthijm, &
habitauerunt in eis. * Die igitur 8
altero detrahentes Philisthijm spo-
lia cæsorum, inuenerunt Saul, &
filios eius iacentes in monte Gel-
boe. * Cumq. spoliassent eum, & 9
amputassent caput, armisq. nudas-
sent, miserunt in terram suam, vt
circumferretur, & ostenderetur
idolorum templis, & populis: * ar- 10
ma autem eius consecrauerunt in
fano dei sui, & caput affixerunt
in templo Dagon. * Hoc cum au- 11
dissent viri Iabes Galaad, omnia
scilicet quæ Philisthijm fecerant
super Saul, * consurrexerunt sin- 12
guli virorum fortium, & tulerunt D
cadauera Saul & filiorum eius: at-
tuleruntq. ea in Iabes, & sepelie-
runt ossa eorum subter quercum,
quæ erat in Iabes & ieiunauerunt
septem diebus. * Mortuus est er- 13
go Saul propter iniquitates suas,
‖ 1.Reg.15. a. 3 — eo quod præuaricatus sit ‖ manda-
tum Domini quod præceperat, &
Exod.17.d. 14 — non custodierit illud: ‖ sed insu-
per etiam pythonissam consulue-
‖ 1.Reg.28. b. 8 — rit, * nec sperauerit in Domino: 14
propter quod interfecit eum, &
transtulit regnum eius ad Dauid
filium Isai.

CAP. XI.

2. Reg. 5. a. 1 — Congregatus est igitur omnis 1
Israel ad Dauid in Hebron, A
dicens: Os tuum sumus, & caro
tua. * Heri quoque, & nudiuster- 2
tius cum adhuc regnaret Saul, tu
eras qui educebas, & introduce-
bas Israel: tibi enim dixit Domi-
nus Deus tuus: Tu pasces popu-
lum meum Israel, & tu eris prin-
ceps super eum. * Venerunt ergo 3
omnes maiores natu Israel ad re-
gem in Hebron, & inijt Dauid
cum eis fœdus coram Domino:
vnxeruntq. eum regem super Is-
rael, iuxta sermonem Domini,
quē locutus est in manu Samuel. B
* Abijt quoque Dauid, & omnis 4
Israel in Ierusalem. hæc est Iebus,
vbi erant Iebusæi habitatores ter-
ræ. * Dixeruntq. qui habitabant 5
in Iebus ad Dauid: Non ingredie-
ris huc. Porro Dauid cepit arcem
6 Sion, quæ est Ciuitas Dauid, * di-
xitque: Omnis qui percusserit Ie-
busæum in primis, erit princeps &
dux. Ascendit igitur primus Ioab
filius Saruiæ, & factus est prin-
7 ceps. * Habitauit autem Dauid in
arce, & idcirco appellata est Ciui-
8 tas Dauid. * Ædificauitq. vrbem
in circuitu a Mello vsque ad gyrū,
Ioab autem reliqua vrbis extru-
9 xit. * Proficiebatq. Dauid vadens
& crescens, & Dominus exerci-
10 tuum erat cum eo. * ‖ Hi principes — ‖ 2.Reg.23. a. 8
C virorum fortium Dauid, qui adiu-
uerunt eum vt rex fieret super om
nem Israel iuxta verbum Domi-
11 ni, quod locutus est ad Israel. * Et
iste numerus robustorum Dauid:
Iesbaam filius Hachamoni prin-
ceps inter triginta: iste leuauit
hastam suam super trecentos vul-
12 neratos vna vice. * Et post eum
Eleazar filius patrui eius Ahohi-
13 tes, qui erat inter tres potētes. * Iste
fuit cum Dauid in Phesdomim,
quando Philisthijm cōgregati sunt
ad locum illum in prælium: & e-
rat ager regionis illius plenus hor-
deo, fugeratq. populus a facie
14 Philisthinorum. * Hi steterunt in
medio agri, & defenderunt eum:
cumq. percussissent Philisthæos,
dedit Dominus salutem magnam
15 populo suo. * Descenderunt au-
tem tres de triginta principibus
D ad petram, in qua erat Dauid, ad
speluncam Odollam, quando Phi-
listhijm fuerant castrametati in
16 Valle raphaim. * ‖ Porro Dauid — ‖ 2.Reg.23. b. 14
erat in Præsidio, & statio Phili-
17 sthinorum in Bethlehem. * De-
siderauit igitur Dauid, & dixit:
O si quis daret mihi aquam de ci-
sterna Bethlehem, quæ est in por-
18 ta. * Tres ergo isti per media ca-
stra Philisthinorum perrexerunt,
& hauserunt aquam de cisterna
Bethlehem, quæ erat in porta, &
attulerunt ad Dauid vt biberet:
qui noluit, sed magis libauit illam
19 Domino, * dicens: Absit vt in con-
spectu Dei mei hoc faciam, & san
guinem istorum virorum bibam:
quia in periculo animarum sua-
rum attulerunt mihi aquam. Et ob
hanc causam noluit bibere. hæc
20 fecerunt tres robustissimi. * Abisai
quoque frater Ioab ipse erat prin-
ceps trium, & ipse leuauit hastam

suam contra trecentos vulneratos,
& ipse erat inter tres nominatissi-
mus, * & inter tres secundos in- 21
clytus, & princeps eorum: verum-
tamen vsque ad tres primos non
peruenerat. * Banaias filius Ioia- 22
de viri robustissimi, qui multa ope-
ra perpetrarat, de Cabseel: ipse
percussit duos ariel Moab: & ipse
descendit, & interfecit leonem in
media cisterna tempore niuis. * Et 23
ipse percussit virum Ægyptium,
cuius statura erat quinque cubito-
rum, & habebat lanceam vt licia-
torium texentium: descendit igi-
tur ad eum cum virga, & rapuit
hastam, quam tenebat manu. &
interfecit eum hasta sua. * Hæc 24
fecit Banaias filius Ioiadæ, qui e- F
rat inter tres robustos nominatissi
mus, * inter triginta primus, ve- 25
rumtamen ad tres vsque non per-
uenerat: posuit autem eum Da-
uid ad auriculam suam. * Porro 26
fortissimi viri in exercitu, Asahel
frater Ioab, & Elchanan filius pa-
trui eius de Bethlehem, * Sam- 27
moth Arorites, Helles Phalonites,
* Ira filius Acces Thecuites, Abie- 28
zer Anathothites, * Sobbochai 29
Husathites, Ilai Ahohites, * Ma- 30
harai Netophathites, Heled filius
Baana Netophathites, * Ethai fi- 31
lius Ribai de Gabaath filiorum
Beniamin, Banaia Pharatonites,
* Hurai de Torrente Gaas, Abiel 32
Arbathites, Azmoth Bauramites,
Eliaba Salabonites. * Filij Assem 33
Gezonites, Ionathan filius Sage G
Ararites, * Ahiam filius Sachar 34
Ararites, * Eliphal filius Vr, * He- 35
pher Mecherathites, Ahia Phelo- 36
nites, * Hesro Carmelites, Naa- 37
rai filius Asbai, * Ioel frater Na- 38
than, Mibahar filius Agarai. * Se- 39
lec Ammonites, Naarai Berothi-
tes armiger Ioab filij Saruiæ. * Ira 40
Iethræus, Gareb Iethræus, * Vrias 41
Hethæus, Zabad filius Oholi,
* Adina filius Siza Rubenites prin 42
ceps Rubenitarum, & cum eo tri-
ginta: * Hanan filius Maacha, 43
& Iosaphat Mathanites, * Ozia 44
Astarothites, Samma, & Iehiel fi-
lij Hotham Arorites, * Iedihel fi- 45
lius Samri, & Ioha frater eius Tho-
saites, * Eliel Mahumites, & Ie- 46
ribai, & Iosaia filij Elnaem, &
Iethma Moabites, Eliel, & Obed,
& Iasiel de Masobia.

CAP. XII.

1 A HI quoque venerunt ad Dauid
in Siceleg, cum adhuc fuge-
ret Saul filium Cis, qui erant for-
2 tissimi & egregij pugnatores, * ten
dentes arcum, & vtraque manu
fundis saxa iacientes, & dirigen-
tes sagittas: de fratribus Saul ex
3 Beniamin. * Princeps Ahiezer, &
Ioas filij Samaa Gabaathites, &
Iaziel, & Phallet filij Azmoth, &
Baracha, & Iehu Anathotites.
4 * Samaias quoque Gabaonites for
tissimus inter triginta & super tri-
ginta. Ieremias, & Iehezìel, & Io-
hanan, & Iezabad Gaderothites.
5 * & Eluzai & Ierimuth, & Baalia,
& Samaria, & Saphatia Haruphi-
6 tes. * Elcana, & Iesia, & Azareel,
B & Ioezer, & Iesbaam de Carehim:
7 * Ioela quoque, & Zabadia filij
8 Ieroham de Gedor. * Sed & de
Gaddi transfugerunt ad Dauid, cũ
lateret in deserto, viri robustissi-
mi, & pugnatores optimi, tenen-
tes clypeum & hastam: facies eo-
rum quasi facies leonis, & veloces
9 quasi capreæ in montibus: * Ezer
princeps, Obdias secundus, Eliab
10 tertius, * Masmana quartus, Iere-
11 mias quintus, * Ethi sextus, Eliel
12 septimus, * Iohanan octauus, El-
13 zebad nonus, * Ieremias decimus,
14 Machbanai vndecimus. * hi de fi-
lijs Gad principes exercitus: no-
uissimus centum militibus præerat,
15 & maximus, mille. * Isti sunt qui
transierunt Iordanem mense pri-
mo, quando inundare consueuit
super ripas suas: & omnes fugaue
runt qui morabantur in vallibus
ad orientalem plagam & occiden-
16 talem. * Venerunt autem & de
C Beniamin, & de Iuda ad præsidiũ,
17 in quo morabatur Dauid. * Egres-
susq. est Dauid obuiam eis, & ait:
Si pacifice venistis ad me vt auxi-
liemini mihi, cor meum iungatur
vobis: si autem insidiamini mihi
pro aduersarijs meis, cum ego ini-
quitatem in manibus non ha-
beam, videat Deus patrum nostro-
18 rum, & iudicet. * Spiritus vero in-
duit Amasai principem inter tri-
ginta, & ait: Tui sumus o Da-
uid, & tecum fili Isai: pax, pax
tibi, & pax adiutoribus tuis. te
enim adiuuat Deus tuus. Susce-
pit ergo eos Dauid, & constituit
prin-

principes turmæ.* Porro de Ma- 19
nasse transfugerūt ad Dauid, quan
do veniebat cum Philisthijm ad-
uersus Saul, vt pugnaret: & non
‖1.Reg.29.b.4 dimicauit cum eis. ‖ quia inito
consilio remiserunt eum princi-
pes Philisthinorum, dicentes: Pe-
riculo capitis nostri reuertetur ad D
dominum suum Saul. * Quando 20
igitur reuersus est in Siceleg, trāſ-
fugerunt ad eum de Manasse, Ed-
nas, & Iozabad, & Iedihel, & Mi-
chael, & Ednas, & Iozabad, &
Eliu, & Salathi, principes mil-
lium in Manasse. * hi præbuerunt 21
auxilium Dauid aduersus latrun-
culos: omnes enim erant viri for-
tissimi, & facti sunt principes in
exercitu.* Sed & per singulos dies 22
veniebant ad Dauid ad auxilian-
dum ei, vsque dum fieret grandis
numerus, quasi exercitus Dei.* Iste 23
quoque est numerus principum
exercitus, qui venerunt ad Dauid,
cum esset in Hebron, vt transfer-
rent regnum Saul ad eum, iuxta
verbum Domini. * Filij Iuda por 24
tantes clypeum & hastam, sex
millia octingenti expediti ad præ-
lium. * De filijs Simeon virorum 25
fortissimorum ad pugnandum,
septem millia centum. * De filijs 26
Leui, quattuor millia sexcenti.
* Ioiada quoque princeps de stirpe 27
Aaron, & cum eo tria millia sep- E
tingenti. * Sadoc etiam puer egre- 28
giæ indolis, & domus patris eius,
principes viginti duo. * De filijs 29
autem Beniamin fratribus Saul,
tria millia: magna enim pars eo-
rum adhuc sequebatur domū Saul.
* Porro de filijs Ephraim viginti 30
millia octingenti, fortissimi robo-
re, viri nominati in cognationibus
suis.* Et ex dimidia tribu Manas- 31
se, decem & octo millia, singu-
li per nomina sua venerūt vt con-
stituerent regem Dauid. * De fi- 32
lijs quoque Issachar viri eruditi, F
qui nouerant singula tempora
ad præcipiendum quid facere de-
beret Israel, principes ducenti:
omnis autem reliqua tribus eo-
rum consilium sequebatur.* Por- 33
ro de Zabulon qui egrediebantur
ad prælium, & stabant in acie in-
structi armis bellicis, quinqua-
ginta millia venerūt in auxilium,
nō in corde duplici.* Et de Neph- 34
thali, principes mille: & cum eis
instructi clypeo & hasta, triginta
35 & septem millia. * De Dan etiam
præparati ad prælium, viginti octo
36 millia sexcenti. * Et de Aser egre-
dientes ad pugnam, & in acie pro-
uocantes, quadraginta millia.
37 * Trans Iordanem autem de filijs
Ruben, & de Gad, & dimidia
parte tribus Manasse instructi ar-
mis bellicis, centum viginti mil-
38 lia. * Omnes isti viri bellatores
G expediti ad pugnādum, corde per-
fecto venerunt in Hebron, vt con-
stituerent regem Dauid super vni-
uersum Israel: sed & omnes reli-
qui ex Israel vno corde erant, vt
39 rex fieret Dauid. * Fueruntq. ibi
apud Dauid tribus diebus come-
dentes & bibentes. præparaue-
40 rant enim eis fratres sui. * Sed &
qui iuxta eos erant, vsque ad Is-
sachar, & Zabulon, & Nephtha-
li, afferebant panes in asinis, &
camelis, & mulis, & bobus ad
vescendum: farinam, palathas,
vuam passam, vinum, oleum, bo-
ues, arietes ad omnem copiam.
gaudium quippe erat in Israel.

CAP. XIII.

1 INijt autem consilium Dauid
A cum tribunis, & cēturionibus,
2 & vniuersis principibus, * & ait
ad omnem cœtum Israel: Si pla-
cet vobis: & a Domino Deo no-
stro egreditur sermo, quē loquor:
mittamus ad fratres nostros reli-
quos in vniuersas regiones Israel,
& ad Sacerdotes, & Leuitas, qui
habitant in suburbanis vrbiū, vt
3 congregentur ad nos,* & reduca-
mus arcam Dei nostri ad nos: non
enim requisiuimus eam in diebus
4 Saul. * Et respondit vniuersa mul
B titudo vt ita fieret: placuerat enim
5 sermo omni populo.* Cōgregauit
ergo Dauid cunctum Israel a Sihor
Ægypti, vsque dum ingrediaris E-
math, ‖ vt adduceret arcam Dei de ‖2.Reg.6.
6 Cariathiarim. * Et ascēdit Dauid, a.1
& omnis vir Israel ad collem Ca-
riathiarim, qui est in Iuda, vt affer-
ret inde arcā Domini Dei sedentis
super cherubim, vbi inuocatū est
7 nomen eius.* Imposueruntq. arcā
Dei super plaustrum nouū, de do-
mo Abinadab: Oza autem, & fra-
8 ter eius minabant plaustrum.* Por
ro Dauid, & vniuersus Israel lude-

bant coram Deo omni virtute in
canticis, & in citharis, & psalterijs,
& tympanis, & cymbalis, & tubis.
* Cum autem peruenissent ad A- 9
ream Chidon, tetendit Oza manũ
suam, vt sustentaret arcam: bos
quippe lasciuiens paululum incli-
nauerat eam. * Iratus est itaque 10
Dominus contra Ozam, & percus-
sit eum, eo quod tetigisset arcam:
& mortuus est ibi coram Domi-
no. * Contristatusq. est Dauid, eo 11
quòd diuisisset Dominus Ozam: D
vocauitq. locum illum: Diuisio
Ozæ vsque in præsentem diem.
* Et timuit Deum tunc temporis, 12
dicens: Quo modo possum ad me
introducere arcam Dei? * Et ob 13
hanc causam non adduxit eam ad
se, hoc est, in Ciuitatem Dauid,
sed auertit in domum Obededom
Gethæi. * Mansit ergo arca Dei in 14
domo Obededom tribus mensi-
bus: & benedixit Dominus domui
eius, & omnibus quæ habebat.

CAP. XIIII.

2.Reg.5.b.11

MIsit quoque Hiram rex Tyri 1
nuncios ad Dauid, & ligna A
cedrina, & artifices parietum, li-
gnorumque: vt ædificarent ei do-
mum. * Cognouitq. Dauid quòd 2
confirmasset eum Dominus in re-
gem super Israel, & subleuatum
esset regnum suum super populum
‖ 2.Reg.5.c.13 eius Israel. * ‖ Accepit quoque 3
Dauid alias vxores in Ierusalem:
genuitq. filios, & filias. * Et hæc 4
nomina eorum, qui nati sunt ei B
in Ierusalem: Samua, & Sobad,
Nathan, & Salomon, * Iebahar, 5
& Elisua, & Eliphalet, * Noga 6
quoque, & Napheg, & Iaphia,
* Elisama, & Baaliada, & Eli- 7
‖ 2.Reg.5.c.17 phalet. * ‖ Audientes autem Phi- 8
listhijm eo quòd vnctus esset Da-
uid in regem super vniuersum Is-
rael, ascenderunt omnes vt quæ-
rerent eum: quod cum audisset
Dauid, egressus est obuiam eis.
* Porro Philisthijm venientes, dif- 9
fusi sunt in Valle Raphaim. * Con- 10
suluitq. Dauid Dominum, dicens: C
Si ascendam ad Philisthæos, & si
trades eos in manu mea? Et di-
xit ei Dominus: Ascende, & tra-
dam eos in manu tua. * Cumq. il- 11
li ascendissent in Baalpharasim,
percussit eos ibi Dauid, & dixit:
Diuisit Deus inimicos meos per
manum meam, sicut diuiduntur
aquæ: & idcirco vocatum est no-
12 men illius loci Baalpharasim. * De-
reliqueruntq. ibi deos suos, quos
13 Dauid iussit exuri. * Alia etiam vi-
ce Philisthijm irruerunt, & diffusi
14 sunt in valle. * Consuluitq. rur-
D sum Dauid Deũ, & dixit ei Deus:
Non ascendas post eos, recede ab
eis, & venies contra illos ex aduer-
15 so pyrorum. * Cumq. audieris so-
nitum gradientis in cacumine py-
rorum, tunc egredieris ad bellum.
Egressus est enim Deus ante te, vt
16 percutiat castra Philisthijm. * Fe-
cit ergo Dauid sicut præceperat ei
Deus, & percussit castra Philisthi-
norum, de Gabaon vsque Gaze-
17 ra. * Diuulgatumq. est nomen
Dauid in vniuersis regionibus, &
Dominus dedit pauorem eius su-
per omnes gentes.

CAP. XV.

1 FEcit quoque sibi domos in Ci-
A uitate Dauid: & ædificauit lo-
cum arcæ Dei, tetenditq. ei taber-
2 naculum. * Tunc dixit Dauid: il-
licitũ est vt a quocumque portetur
arca Dei nisi a Leuitis, quos ele-
git Dominus ad portandum eam,
& ad ministrandum sibi vsque in
3 æternum. * Congregauitq. vni-
uersum Israel in Ierusalem, vt af-
ferretur arca Dei in locum suum,
4 quem præparauerat ei. * necnon
5 & filios Aaron, & Leuitas. * De fi-
lijs Caath, Vriel princeps fuit, &
6 fratres eius centum viginti. * De
filijs Merari, Asaia princeps: &
7 fratres eius ducenti viginti. * De
filijs Gersom, Ioel princeps; & fra-
8 tres eius centum triginta. * De
filijs Elisaphan, Semeias princeps,
9 & fratres eius ducenti. * De fi-
lijs Hebron, Eliel princeps; &
10 fratres eius octoginta. * De filijs
Oziel, Aminadab princeps; & fra-
11 tres eius centum duodecim. * Vo-
B cauitq. Dauid Sadoc, & Abiathar
Sacerdotes, & Leuitas, Vriel, Asa-
iam, Ioel, Semeiam, Eliel, & Ami-
12 nadab: * & dixit ad eos: Vos qui
estis principes familiarum Leuiti-
carum, sanctificamini cum fratri-
bus vestris, & afferte arcam Domi-
ni Dei Israel ad locũ, qui ei præpa-
13 ratus est: * ‖ ne vt a principio, quia ‖ 1.13.d.10

non eratis præsentes, percussit nos
Dominus; sic & nunc fiat, illici-
tum quid nobis agentibus. * San- 14
ctificati sunt ergo Sacerdotes, &
Leuitæ, vt portarent arcam Do-
‖Num.4.b.15 mini Dei Israel. * ‖ Et tulerunt 15
filij Leui arcam Dei, sicut præce-
perat Moyses iuxta verbum Do-
mini humeris suis in vectibus.
* Dixitq. Dauid principibus Leui- 16
tarum, vt constituerent de fratri-
bus suis cantores in organis musi-
corum, nablis videlicet, & lyris, &
cymbalis, vt resonaret in excelsis
sonitus lætitiæ. * Constitueruntq. 17
Leuitas: Heman filium Ioel, &
de fratribus eius Asaph filium Ba-
rachiæ: de filijs vero Merari, fra-
tribus eorum: Ethan filium Ca-
saiæ. * Et cum eis fratres eorum: 18
in secundo ordine, Zachariam,
& Ben, & Iaziel, & Semiramoth,
& Iahiel, & Ani, Eliab, & Bana-
iam, & Maasiam, & Mathathiam,
& Eliphalu, & Maceniā, & Obed- C
edom, & Iehiel, ianitores. * Por- 19
ro cantores, Heman, Asaph, &
Ethan; in cymbalis æneis concre-
pantes. * Zacharias autem, & 20
Oziel, & Semiramoth, & Iahiel,
& Ani, & Eliab, & Maasias, & Ba-
naias in nablis arcana cantabant.
* Porro Mathathias, & Eliphalu, 21
& Macenias, & Obededom, & Ie-
hiel, & Ozaziu, in citharis pro
octaua canebāt epinicion. * Cho- 22
nenias autem princeps Leuitarū,
prophetiæ præerat, ad præcinen-
dam melodiam: erat quippe val-
de sapiens. * Et Barachias, & El- 23
cana: ianitores arcæ. * Porro Se- 24
benias, & Iosaphat, & Nathanael,
& Amasai, & Zacharias, & Bana-
ias, & Eliezer sacerdotes, clange-
bant tubis corā arca Dei: & Obed-
edom, & Iehias erant ianitores
‖2.Reg.6.c.12 arcæ. * ‖ Igitur Dauid & omnes 25
maiores natu Israel, & tribuni ie- D
runt ad deportandam arcam fœ-
deris Domini de domo Obede-
dom cum lætitia. * Cumq. adiu- 26
uisset Deus Leuitas, qui porta-
bant arcam fœderis Domini, im-
molabantur septem tauri, & sep-
tem arietes. * Porro Dauid erat 27
indutus stola byssina, & vniuersi
Leuitæ qui portabant arcam, can-
toresq. & Chonenias princeps
prophetiæ inter cantores: Dauid
autem etiam indutus erat ephod
28 lineo. * Vniuersusq. Israel dedu-
cebant arcam fœderis Domini in
iubilo, & sonitu buccinæ, & tu-
bis, & cymbalis, & nablis, & ci-
29 tharis concrepantes. * Cumq.
peruenisset arca fœderis Domini
vsque ad Ciuitatem Dauid, Mi-
chol filia Saul prospiciens per fe-
nestram, vidit regem Dauid saltan-
tem atque ludentem, & despexit
eum in corde suo.

CAP. XVI.

1 ATtulerunt igitur arcam Dei, 2.Reg.6.c.17
A & constituerunt eam in me-
dio tabernaculi, quod tetenderat
ei Dauid: & obtulerunt holocau-
2 sta, & pacifica coram Deo. * Cūq.
complesset Dauid offerens holo-
causta, & pacifica, benedixit po-
3 pulo in nomine Domini. * Et
diuisit vniuersis per singulos, a vi-
ro vsque ad mulierem tortam pa-
nis, & partem assæ carnis buba-
4 læ, & frixam oleo similam. * Cō-
stituitq. coram arca Domini de
Leuitis, qui ministrarent, & recor-
darentur operum eius, & glorifi-
carent, atque laudarent Dominum
5 Deum Israel: * Asaph principem,
& secundum eius Zachariam:
Porro Iahiel, & Semiramoth, &
Iehiel, & Mathathiam, & Eliab,
& Banaiam, & Obededom: Iehiel
super organa psalterij, & lyras:
Asaph autem vt cymbalis perso-
6 naret; * Banaiam vero, & Iaziel
sacerdotes, canere tuba iugiter co-
7 ram arca fœderis Domini. * In il-
lo die fecit Dauid principem ad
confitendum Domino Asaph, &
fratres eius.
8 * ‖ Confitemini Domino, & in- ‖Ps.104.a.1
uocate nomen eius: notas facite Isai.12.b.4
in populis adinuentiones eius.
9 * Cantate ei, & psallite ei: &
narrate omnia mirabilia eius.
10 * Laudate nomen sanctum
eius: lætetur cor quærentium Do-
minum.
11 * Quærite Dominum, & vir-
B tutem eius: quærite faciem eius
semper.
12 * Recordamini mirabilium eius
quæ fecit: signorum illius, & iudi-
ciorum oris eius.
13 * Semen Israel serui eius: filij
Iacob electi eius.
14 * Ipse Dominus Deus noster:

in vniuersa terra iudicia eius.
* Recordamini in sempiternum 15
pacti eius: sermonis, quem præcepit in mille generationes.
* Quem pepigit cum Abraham: & iuramenti illius cum Isaac. 16
* Et constituit illud Iacob in 17
præceptum: & Israel in pactum sempiternum,
* Dicens: Tibi dabo Terram 18
Chanaan, funiculum hereditatis vestræ.
* Cum essent pauci numero, 19
parui & coloni eius.
* Et transierunt de gente in gen 20
tem, & de regno ad populum alterum.
* Non dimisit quemquam ca- 21
lumniari eos, sed increpauit pro eis reges.
* Nolite tangere christos meos: 22
& in prophetis meis nolite ma- C
lignari.
Psal. 95. 2 * Cantate Domino omnis ter- 23
ra, annunciate ex die in diem salutare eius.
* Narrate in gentibus gloriam 24
eius: in cunctis populis mirabilia eius.
* Quia magnus Dominus, & 25
laudabilis nimis: & horribilis super omnes deos.
* Omnes enim dij populorum, 26
idola: Dominus autem cælos fecit.
* Confessio & magnificentia 27
coram eo: fortitudo & gaudium in loco eius.
* Afferte Domino familiæ po- 28
pulorum: afferte Domino gloriam & imperium.
* Date Domino gloriam, nomi- 29
ni eius, leuate sacrificium, & venite in conspectu eius: & adorate Dominum in decore sancto.
* Commoueatur a facie eius 30
omnis terra: ipse enim fundauit orbem immobilem.
* Lætentur cæli, & exultet ter- 31
ra: & dicant in nationibus, Dominus regnauit.
* Tonet mare, & plenitudo eius: 32
exultent agri, & omnia quæ in eis sunt.
* Tunc laudabunt ligna saltus 33
coram Domino: quia venit iudicare terram.
* Confitemini Domino, quo- 34
niam bonus: quoniam in æternum misericordia eius.
35 * Et dicite: Salua nos Deus sal-
D uator noster; & congrega nos, & erue de gentibus, vt confiteamur nomini sancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.
36 * Benedictus Dominus Deus Israel ab æterno vsque in æternum: & dicat omnis populus: Amen, & hymnum Domino.
37 * Reliquit itaque ibi coram arca fœderis Domini Asaph, & fratres eius vt ministrarent in conspectu arcæ iugiter per singulos
38 dies, & vices suas. * Porro Obededom, & fratres eius sexaginta octo; & Obededom filiũ Idithun,
39 & Hosa constituit ianitores. * Sadoc autem sacerdotem, & fratres eius sacerdotes, coram tabernaculo Domini in excelso, quod erat in
40 Gabaon, * vt offerrent holocausta Domino super altare holocautomatis iugiter, mane & vespere, iuxta omnia quæ scripta sunt in lege Domini, quam præcepit Is-
41 raeli. * Et post eum Heman, & Idithun, & reliquos electos, vnumquemque vocabulo suo ad confitendum Domino: Quoniam in
42 æternum misericordia eius. * Heman quoque, & Idithun canentes tuba, & quatientes cymbala, & omnia musicorum organa ad canendum Deo; filios autem Idi-
43 thun fecit esse portarios. * Reuersusq. est omnis populus in domũ suam: & Dauid, vt benediceret etiam domui suæ.

CAP. XVII.

1 CVm autem habitaret Dauid in 2.Reg.7.1.
A domo sua, dixit ad Nathan 2
prophetam: Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem fœde-
2 ris Domini sub pellibus est. * Et ait Nathan ad Dauid: Omnia, quæ in corde tuo sunt, fac: Deus e-
3 nim tecum est. * Igitur nocte illa factus est sermo Dei ad Nathan,
4 dicens: * Vade, & loquere Dauid seruo meo: Hæc dicit Dominus: Non ædificabis tu mihi domum
5 ad habitandum. * Neque enim mansi in domo ex eo tempore, quo eduxi Israel, vsque ad diem hanc: sed fui semper mutans lo-
6 ca tabernaculi, & in tẽtorio * manens cum omni Israel, Numquid locu-

locutus sum saltem vni Iudicum
Israel, quibus praeceperam, vt
pascerent populum meum, & di-
xi: Quare non aedificastis mihi
domum cedrinam? * Nunc ita- 7
que sic loqueris ad seruum meum
Dauid: Haec dicit Dominus exer-
cituum: Ego tuli te, cum in pa-
scuis sequereris gregem, vt esses
dux populi mei Israel. * Et fui 8
tecum quocumque perrexisti: & B
interfeci omnes inimicos tuos co-
ram te, feciq. tibi nomen quasi
vnius magnorum, qui celebrantur
in terra. * Et dedi locum populo 9
meo Israel: plantabitur, & habi-
tabit in eo, & vltra non commo-
uebitur: nec filij iniquitatis atte-
rent eos, sicut a principio, * ex 10
diebus quibus dedi iudices populo
meo Israel, & humiliaui vniuersos
inimicos tuos. Annuncio ergo ti-
bi, quòd aedificaturus sit tibi Do-
minus domum. * Cumq. imple- 11
ueris dies tuos vt vadas ad patres
tuos, suscitabo semen tuum post
te, quod erit de filijs tuis: & sta-
biliam regnum eius. * Ipse aedi- 12
ficabit mihi domum, & firmabo
solium eius vsque in aeternum.
* Ego ero ei in patrem, & ipse 13
erit mihi in filium: & misericor-
diam meam non auferam ab eo,
sicut abstuli ab eo, qui ante te
fuit. * Et statuam eum in domo 14
mea, & in regno meo vsque in
sempiternum: & thronus eius erit C
firmissimus in perpetuum. * Iux- 15
ta omnia verba haec, & iuxta vni-
uersam visionem istam, sic locu-
tus est Nathan ad Dauid. * Cũq. 16
venisset rex Dauid, & sedisset co-
ram Domino, dixit: Quis ego
sum Domine Deus, & quae do-
mus mea, vt praestares mihi talia?
* Sed & hoc parum visum est in 17
conspectu tuo, ideoq. locutus es
super domum serui tui etiam in
futurum: & fecisti me spectabilem
super omnes homines Domine
Deus. * Quid vltra addere potest 18
Dauid, cum ita glorificaueris ser-
uum tuum, & cognoueris eum?
* Domine propter famulum tuum 19
iuxta cor tuum fecisti omnem ma-
gnificentiam hanc, & nota esse
voluisti vniuersa magnalia. * Do- 20
mine, non est similis tui: & non
est alius Deus absque te, ex omni-
bus, quos audiuimus auribus no-

21 stris. * Quis enim est alius, vt
populus tuus Israel, gens vna in
D terra, ad quam perrexit Deus, vt
liberaret, & faceret populum sibi,
& magnitudine sua atque terrori-
bus, eijceret nationes a facie eius,
22 quem de Aegypto liberarat? * Et
posuisti populum tuum Israel tibi
in populum vsque in aeternum, &
Domine factus es Deus eius.
23 * Nunc igitur Domine, sermo,
quem locutus es famulo tuo, & su-
per domum eius, confirmetur in
perpetuum, & fac sicut locutus
24 es. * Permaneatq. & magnifice-
tur nomen tuum vsque in sempi-
ternum: & dicatur: Dominus
exercituum Deus Israel, & domus
Dauid serui eius permanẽs coram
25 eo. * Tu enim Domine Deus
meus reuelasti auriculã serui tui,
vt aedificares ei domum: & idcir-
co inuenit seruus tuus fiduciam,
26 vt oret coram te. * Nunc ergo
Domine tu es Deus: & locutus
es ad seruum tuum tanta benefi-
27 cia. * Et coepisti benedicere do-
mui serui tui, vt sit semper co-
ram te: te enim Domine bene-
dicente, benedicta erit in perpe-
tuum.

CAP. XVIII.

1 FActum est autem post haec, vt 2.Reg.8.a.1
A percuteret Dauid Philisthijm,
& humiliaret eos, & tolleret
Geth, & filias eius de manu Phi-
2 listhijm, * percuteretq. Moab, &
fierent Moabitae serui Dauid, offe-
3 rentes ei munera. * Eo tempore
percussit Dauid etiam Adarezer
regem Soba regionis Hemath,
quando perrexit vt dilataret im-
perium suum vsque ad flumen Eu
4 phraten. * Cepit ergo Dauid mil-
le quadrigas eius, & septem millia
equitum, ac viginti millia viro-
rum peditum, subneruauitq. om-
nes equos curruum, exceptis cen-
tum quadrigis, quas reseruauit si-
5 bi. * Superuenit autem & Syrus
Damascenus, vt auxilium praebe-
ret Adarezer regi Soba: sed & hu-
B ius percussit Dauid vigintiduo
6 millia virorum. * Et posuit mili-
tes in Damasco, vt Syria quoque
seruiret sibi, & offerret munera.
Adiuuitq. eum Dominus in cun-
7 ctis, ad quae perrexerat. * Tulit
quo-

quoque Dauid pharetras aureas,
quas habuerant serui Adarezer,
& attulit eas in Ierusalem. * Nec- 8
non de Thebath, & Chun vrbibus
Adarezer æris plurimum, de quo
fecit Salomon mare æneum, &
columnas, & vasa ænea. * Quod 9
cum audisset Thou rex Hemath, C
percussisse videlicet Dauid omnem
exercitum Adarezer regis Soba,
* misit Adoram filium suum ad 10
regem Dauid, vt postularet ab eo
pacem, & congratularetur ei quòd
percussisset, & expugnasset Adar-
ezer: aduersarius quippe erat
Thou Adarezer. * Sed & omnia 11
vasa aurea, & argentea, & ænea
consecrauit Dauid rex Domino,
cum argento & auro, quod tule-
rat ex vniuersis gentibus, tam de
Idumæa, & Moab, & filijs Am-
mon, quàm de Philisthijm & A-
malec. * Abisai vero filius Saruiæ 12
percussit Edom in Valle Salina- D
rum, decem & octo millia: * & 13
constituit in Edom præsidium, vt
seruiret Idumæa Dauid: saluauitq.
Dominus Dauid in cunctis, ad quæ
perrexerat. * Regnauit ergo Da- 14
uid super vniuersum Israel, & fa-
ciebat iudicium atque iustitiam
cuncto populo suo. * Porro Ioab 15
filius Saruiæ erat super exercitũ,
& Iosaphat filius Ahilud a com-
mentarijs. * Sadoc autem filius 16
Achitob, & Ahimelec, filius A-
biathar, sacerdotes: & Susa, scri-
ba. * Banaias quoque filius Ioia- 17
dæ super legiones Cerethi, & Phe-
lethi: porro filij Dauid, primi ad
manum regis.

CAP. XIX.

2. Reg. 10. a 1

Accidit autem vt moreretur 1
Naas rex filiorum Ammon, A
& regnaret filius eius pro eo.* Di- 2
xitq. Dauid: Faciam misericordiã
cum Hanon filio Naas: præstitit
enim mihi pater eius gratiam.
Misitq. Dauid nuncios ad conso-
landum eum super morte patris
sui. Qui cum peruenissent in ter-
ram filiorum Ammon, vt conso-
larentur Hanon, * dixerunt prin- 3
cipes filiorum Ammon ad Hanon:
Tu forsitan putas, quòd Dauid
honoris causa in patrem tuum
miserit qui consolentur te: nec
animaduertis quòd vt explorent,
& inuestigent, & scrutentur ter-
ram tuam, venerint ad te serui
4 eius. * Igitur Hanon pueros Da-
B uid decaluauit, & rasit, & præci-
dit tunicas eorum a natibus vsque
5 ad pedes, & dimisit eos. * Qui
cum abijssent, & hoc mandassent
Dauid, misit in occursum eorum
(grandem enim contumeliam
sustinuerant) & præcepit vt mane-
rent in Iericho, donec cresceret
barba eorum, & tunc reuerterẽtur.
6 * Videntes autem filij Ammon,
quòd iniuriam fecissent Dauid, tã
Hanon, quàm reliquus populus,
miserunt mille talenta argenti, vt
conducerent sibi de Mesopotamia,
& de Syria Maacha, & de Soba
7 currus & equites. * Conduxe-
runtq. triginta duo millia curruũ,
& regem Maacha cum populo e-
ius. Qui cum venissent, castrame-
tati sunt e regione Medaba. Filij
quoque Ammon congregati de
C vrbibus suis, venerunt ad bellum.
8 * Quod cum audisset Dauid, misit
Ioab, & omnem exercitum viro-
9 rum fortium: * egressiq. filij Am-
mon, direxerunt aciem iuxta por-
tam ciuitatis: reges autem, qui ad
auxilium eius venerant, separatim
10 in agro steterunt. * Igitur Ioab
intelligens bellum ex aduerso, &
post tergum contra se fieri, elegit
viros fortissimos de vniuerso Is-
rael, & perrexit contra Syrum.
11 * Reliquam autem partem populi
dedit sub manu Abisai fratris sui;
& perrexerunt contra filios Am-
12 mon. * Dixitque: Si vicerit me
Syrus, auxilio eris mihi: si autem
superauerint te filij Ammon, ero
13 tibi in præsidium. * Confortare,
& agamus viriliter pro populo no-
stro, & pro vrbibus Dei nostri:
Dominus autem quod in conspe-
14 ctu suo bonum est, faciet. * Perre-
D xit ergo Ioab, & populus qui cum
eo erat, contra Syrum ad prælium:
15 & fugauit eos. * Porro filij Am-
mon videntes quòd fugisset Syrus,
ipsi quoque fugerunt Abisai fra-
trem eius, & ingressi sunt ciuita-
tem: reuersusq. est etiam Ioab in
16 Ierusalem. * Videns autem Sy-
rus quòd cecidisset coram Israel;
misit nuncios, & adduxit Syrum,
qui erat trans fluuium: Sophach
autem princeps militiæ Adarezer,
17 erat dux eorum. * Quod cum

nuncia-

nunciatum esset Dauid, congregauit vniuersum Israel, & transiuit Iordanem, irruitq. in eos, & direxit ex aduerso aciem, illis con-
18 tra pugnantibus. * Fugit autem
Syrus Israel: & interfecit Dauid de Syris septem millia curruum, & quadraginta millia peditum, & Sophach exercitus principē. * Vi- 19
dentes autem serui Adarezer se ab Israel esse superatos, transfugerunt ad Dauid, & seruierunt ei: noluitq. vltra Syria auxilium præbere filijs Ammon.

CAP. XX.

2.Reg.10.b 7.& 11.a.1

Factum est autem post anni cir- 1
culum, eo tempore, quo so- A
lent reges ad bella procedere, congregauit Ioab exercitum, & robur militiæ, & vastauit terram filiorum Ammon; perrexitq. & obsedit Rabba: porro Dauid manebat in Ierusalem, quando Ioab percussit Rabba, & destruxit eā.
* Tulit autem Dauid coronam 2
Melchom de capite eius, & inue- B
nit in ea auri pondo talentum, & pretiosissimas gemmas, fecitq. sibi inde diadema: manubias quoque vrbis plurimas tulit: * popu- 3
lum autem, qui erat in ea, eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta transire, ita vt dissecarentur, & contererentur: sic fecit Dauid cunctis vrbibus filiorum Ammon: & reuersus est cum omni populo suo in Ieru-
2.Reg.21.d.18 salem. * ‖ Post hæc initum est 4
bellum in Gazer aduersum Phili- C
sthæos: in quo percussit Sobochai Husathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliauit eos.* Aliud 5
quoque bellum gestum est aduersus Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethlehemites fratrem Goliath Gethæi, cuius hastæ lignum erat quasi liciatorium texentium. * Sed & aliud 6
bellum accidit in Geth, in quo D
fuit homo longissimus, senos habens digitos, id est, simul viginti quattuor: qui & ipse de Rapha fuerat stirpe generatus. * Hic blas- 7
phemauit Israel: & percussit eum Ionathan filius Samaa fratris Dauid. Hi sunt filij Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu Dauid & seruorum eius.

CAP. XXI.

1 Consurrexit autem Satan con- 2.Reg.24.a
A tra Israel: & concitauit Da- 1
2 uid vt numeraret Israel. * Dixitq. J.27.c.24
Dauid ad Ioab, & ad principes populi: Ite, & numerate Israel a Bersabee vsque Dan: & afferte
3 mihi numerum vt sciam. * Respónditq. Ioab: Augeat Dominus populum suum centuplum, quàm sunt: nonne domine mi rex, omnes serui tui sunt? quare hoc quærit dominus meus, quod in pecca-
4 tum reputetur Israeli? * Sed sermo regis magis præualuit: egressusq. est Ioab, & circuiuit vniuersum Israel; & reuersus est Ierusa-
5 lem: * Deditq. Dauidi numerum eorum, quos circuierat: & inuentus est omnis numerus Israel, mille millia & centum millia virorū educentium gladium: de Iuda autem quadringenta septuaginta
6 millia bellatorum. * Nam Leui, & Beniamin non numerauit: eo quòd Ioab inuitus exequeretur re-
7 gis imperium. * Displicuit autem Deo quod iussum erat; & percus-
8 sit Israel. * Dixitq. Dauid ad Deum: Peccaui nimis vt hoc facerem: obsecro aufer iniquitatem
9 serui tui, quia insipienter egi.* Et
B locutus est Dominus ad Gad Vi-
10 dentem Dauidis, dicens: * Vade, & loquere ad Dauid, & dic ei: Hæc dicit Dominus: Trium tibi optionem do; vnum, quod volueris, elige, & faciam tibi.
11 * Cumq. venisset Gad ad Dauid, dixit ei: Hæc dicit Dominus: Eli-
12 ge quod volueris: * aut tribus annis famem: aut tribus mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorum non posse euadere: aut tribus diebus gladium Domini, & pestilentiam versari in terra, & angelum Domini interficere in vniuersis finibus Israel: nunc igitur vide quid respondeam ei, qui mi-
13 sit me. * Et dixit Dauid ad Gad: Ex omni parte me angustiæ premunt: sed melius mihi est, vt incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes eius,
14 quàm in manus hominum. * Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel: & ceciderunt de Israel se-
15 ptuaginta millia virorum. * Misit quoque angelum in Ierusalem, vt percu-

percuteret eam: cumq. percutere-
tur, vidit Dominus, & misertus
est super magnitudine mali: &
imperauit angelo, qui percutie-
bat: Sufficit, iam cesset manus
tua. Porro angelus Domini stabat C
iuxta aream Ornan Iebusæi.* Le- 16
uansq. Dauid oculos suos, vidit
angelum Domini stantem inter
cælum & terram, & euaginatum
gladium in manu eius, & versum
contra Ierusalem: & ceciderunt
tam ipse, quàm maiores natu ve-
stiti cilicijs, proni in terram.
* Dixitq Dauid ad Deum: Non- 17
ne ego sum, qui iussi vt numera-
retur populus? Ego, qui peccaui:
ego, qui malum feci: iste grex
quid commeruit? Domine Deus
meus vertatur obsecro manus tua
in me, & in domum patris mei:
populus autem tuus non percutia-
tur. * Angelus autem Domini 18
præcepit Gad vt diceret Dauidi vt
ascenderet, extrueretq. altare
Domino Deo in area Ornan Iebu-
sæi.* Ascendit ergo Dauid iuxta 19
sermonem Gad, quem locutus ei
fuerat ex nomine Domini.* Por- 20
ro Ornan cum suspexisset, & vi-
disset angelum, quattuorq. filij
eius cum eo, absconderunt se:
nam eo tempore terebat in area
triticum. * Igitur cum veniret 21
Dauid ad Ornan, conspexit eum
Ornan, & processit ei obuiam de
area, & adorauit eum pronus in
terram. * Dixitq. ei Dauid: Da 22
mihi locum areæ tuæ, vt ædificem
in ea altare Domino: ita vt quan-
tum valet argenti accipias,& cesset
plaga a populo. * Dixit autem 23
Ornan ad Dauid: Tolle,& faciat D
dominus meus rex quodcumque
ei placet: sed & boues do in ho-
locaustum, & tribulas in ligna,&
triticum in sacrificium: Omnia
libens præbebo. * Dixitq. ei rex 24
Dauid: Nequaquam ita fiet, sed
argentum dabo quantum valet:
neque enim tibi auferre debeo, &
sic offerre Domino holocausta gra-
tuita. * Dedit ergo Dauid Ornan 25
pro loco siclos auri iustissimi pon-
‖ 2.Par.3.a.1 deris sexcentos. * ‖ Et ædificauit 26
ibi altare Domino: obtulitq. ho-
locausta, & pacifica, & inuocauit
Dominum, & exaudiuit eum in
igne de cælo super altare holocau-
sti. * Præcepitq. Dominus An- 27
gelo: & conuertit gladium suum
28 in vaginam. * Protinus ergo Da-
uid, videns quòd exaudisset eum
Dominus in area Ornan Iebusæi,
29 immolauit ibi victimas. * Taber-
naculum autem Domini, ‖ quod ‖ Exo.36.a.8
fecerat Moyses in deserto, & alta-
re holocaustorum, ea tempestate
30 erat in excelso Gabaon. * Et non
præualuit Dauid ire ad altare vt
ibi obsecraret Deum: nimio enim
fuerat in timore perterritus, videns
gladium Angeli Domini.

CAP. XXII.

1 A Dixitq. Dauid: Hæc est domus
Dei, & hoc altare in holo-
2 caustum Israel. * Et præcepit vt
congregarentur omnes proselyti
de Terra Israel, & constituit ex
eis latomos ad cædendos lapides
& poliendos, vt ædificaretur do-
3 mus Dei. * Ferrum quoque plu-
rimum ad clauos ianuarum, & ad
commissuras atque iuncturas præ-
parauit Dauid: & æris pondus in-
4 numerabile. * Ligna quoque ce-
drina non poterant æstimari, quæ
Sidonij, & Tyrij deportauerant ad
5 Dauid. * Et dixit Dauid: Salo-
mon filius meus puer paruulus est
& delicatus: domus autem, quam
ædificari volo Domino, talis esse
debet vt in cunctis regionibus no-
minetur: præparabo ergo ei neces-
saria. Et ob hanc causam ante
mortem suam omnes præparauit
6 impensas. * Vocauitq. Salomonẽ
B filium suum: & præcepit ei vt
ædificaret domum Domino Deo
7 Israel. * Dixitq. Dauid ad Salo-
monem: Fili mi, voluntatis meæ
fuit vt ædificarem domum nomi-
8 ni Domini Dei mei, * sed factus
est sermo Domini ad me, dicens:
Multum sanguinem effudisti, &
plurima bella bellasti: non poteris
ædificare domum nomini meo,
tanto effuso sanguine coram me:
9 * filius, qui nascetur tibi, erit vir
quietissimus: faciam enim eum
requiescere ab omnibus inimicis
suis per circuitum:& ob hanc cau-
sam Pacificus vocabitur: & pacem
& otium dabo in Israel cunctis
10 diebus eius. * ‖ Ipse ædificabit ‖ 2.Reg.7.
domum nomini meo, & ipse erit b.13
mihi in filium, & ego ero illi in Heb.1.a.5
patrem: firmaboq. solium regni 3.Reg.5.a.
eius 5

eius super Israel in æternum. C
11 * Nunc ergo fili mi, sit Dominus
tecum, & prosperare, & ædifica
domum Domino Deo tuo, sicut
12 locutus est de te. * Det quoque
tibi Dominus prudentiam & sen-
sum, vt regere possis Israel, & cu-
stodire legem Domini Dei tui.
13 * Tunc enim proficere poteris, si
custodieris mandata, & iudicia,
quæ præcepit Dominus Moysi vt
doceret Israel: confortare & virili-
ter age, ne timeas, neque paueas.
14 * Ecce ego in paupertate mea præ-
paraui impensas domus Domini,
auri talenta centū millia, & argen-
ti mille millia talentorum: æris
vero, & ferri non est pondus, vin-
citur enim numerus magnitudine:
ligna & lapides præparaui ad vni-
15 uersa impendia. * Habes quoque
plurimos artifices, latomos, & cæ- D
mentarios, artificesq. lignorum,
& omnium artium ad faciendum
16 opus prudentissimos, * in auro &
argento & ære & ferro, cuius non
est numerus. Surge igitur, & fac,
17 & erit Dominus tecum. * Præce-
pit quoque Dauid cunctis princi-
pibus Israel, vt adiuuarent Salo-
18 monem filium suum. * Cernitis,
inquiens, quòd Dominus Deus
vester vobiscum sit, & dederit vo-
bis requiem per circuitum, & tra-
diderit omnes inimicos vestros in
manus vestras, & subiecta sit ter-
ra coram Domino, & coram po-
19 pulo eius. * Præbete igitur corda
vestra & animas vestras, vt quæ-
ratis Dominum Deum vestrum:
& consurgite, & ædificate san-
ctuarium Domino Deo, vt intro-
ducatur arca fœderis Domini, &
vasa Domino consecrata, in do-
mum, quæ ædificatur nomini Do-
mini.

CAP. XXIII.

1 IGitur Dauid senex & plenus
dierum, regem constituit Sa- A
lomonem filium suum super Is-
2 rael. * Et congregauit omnes prin-
cipes Israel, & Sacerdotes atque
3 Leuitas. * Numeratiq. sunt Le-
uitæ a triginta annis, & supra: &
inuenta sunt triginta octo millia
4 virorum. * Ex his electi sunt, &
distributi in ministerium domus
Domini viginti quattuor millia:
præpositorum autem & iudicum
5 sex millia. * Porro quattuor mil-
lia ianitores: & totidem psaltæ ca-
nentes Domino in organis, quæ
6 fecerat ad canendum. * ‖ Et di- ‖ 1. 6. a. 1
stribuit eos Dauid per vices filio-
rum Leui, Gerson videlicet, &
7 Caath, & Merari. * Filij Ger-
8 son: Leedan, & Semei: * Filij
Leedan princeps Iahiel, & Ze-
9 than, & Ioel, tres. * Filij Semei:
B Salomith, & Hosiel, & Aran, tres:
isti principes familiarum Leedan.
10 * Porro filij Semei, Leheth, & Zi-
za, & Iaus, & Baria: isti filij Se-
11 mei, quattuor. * Erat autem Le-
heth prior, Ziza secundus: porro
Iaus & Baria non habuerunt plu-
rimos filios, & idcirco in vna fa-
milia, vnaq. domo computati
12 sunt. * Filij Caath: Amram, &
Isaar, Hebron, & Oziel, quattuor.
13 * ‖ Filij Amram, Aaron, & Moy- ‖ 1. 6. a. 1
ses. ‖ Separatusq. est Aaron vt mi- ‖ Heb. 5. b. 6
nistraret in Sancto sanctorum, ipse
& filij eius in sempiternum, & a-
doleret incensum Domino secun-
dum ritum suum, ac benediceret
14 nomini eius in perpetuum. * Moy
si quoque hominis Dei filij annu-
15 merati sunt in tribu Leui. * Filij
16 ‖ Moysi: Gersom, & Eliezer. * Fi- ‖ Exod. 2. d.
17 lij Gersom: Subuel primus. * Fue- 22. & 18. a.
runt autem filij Eliezer: Rohobia 3
primus: & non erant Eliezer filij
alij. Porro filij Rohobia multipli-
18 cati sunt nimis. * Filij Isaar: Sa-
19 lomith primus. * Filij Hebron:
C Ieriau primus, Amarias secundus,
Iahaziel tertius, Iecmaam quar-
20 tus. * Filij Oziel: Micha primus,
21 Iesia secundus. * Filij Merari:
Moholi, & Musi. Filij Moholi:
22 Eleazar, & Cis. * Mortuus est au-
tem Eleazar, & non habuit filios,
sed filias: acceperuntq. eas filij Cis
23 fratres earum. * Filij Musi: Mo-
holi, & Eder, & Ierimoth, tres.
24 * Hi filij Leui in cognationibus,
& familijs suis, principes per vi-
ces, & numerum capitum singu-
lorum, qui faciebant opera mini-
sterij domus Domini a viginti an-
25 nis, & supra. * Dixit enim Da-
uid: Requiem dedit Dominus
Deus Israel populo suo, & habi-
tationem Ierusalem vsque in æter-
26 num. * Nec erit officij Leuitarum
vt vltra portent tabernaculum, &
omnia vasa eius ad ministrādum.
* Iuxta

* De filijs Asaph: Zacchur, & Io- 2
seph, & Nathania, & Asarela, fi-
lij Asaph: sub manu Asaph pro-
phetantis iuxta regem. * Porro 3
Idithun: filij Idithun, Godolias,
Sori, Ieseias, & Hasabias, & Ma-
thathias, sex, sub manu patris sui
Idithun, qui in cithara propheta-
bat super confitentes & laudantes
Dominum. * Heman quoque: fi- 4
lij Heman, Bocciau, Mathaniau, B
Oziel, Subuel, & Ierimoth, Hana-
nias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, &
Romemthiezer, & Iesbacassa, Mel-
lothi, Othir, Mahazioth: * omnes 5
isti filij Heman Videntis regis in
sermonibus Dei, vt exaltaret cor-
nu: deditq. Deus Heman filios
quattuordecim, & filias tres. * Vni- 6
uersi sub manu patris sui ad can-
tandum in templo Domini distri-
buti erant, in cymbalis, & psalte-
rijs, & citharis, in ministeria do-
mus Domini iuxta regem: Asaph
videlicet, & Idithun, & Heman.
* Fuit autem numerus eorum 7
cum fratribus suis, qui erudie-
bant canticum Domini, cuncti
doctores, ducenti octogintaocto.
* Miseruntq. sortes per vices suas, 8
ex æquo tam maior quàm minor,
doctus pariter & indoctus. * E- 9
gressaq. est sors prima Ioseph, qui C
erat de Asaph. Secunda Godoliæ,
ipsi & filijs eius, & fratribus eius
duodecim. * Tertia Zachur, filijs 10
& fratribus eius duodecim.
* Quarta Isari, filijs & fratribus 11
eius duodecim. * Quinta Natha- 12
niæ, filijs & fratribus eius duode-
cim. * Sexta Bocciau, filijs & fra- 13
tribus eius duodecim. * Septima 14
Isreela, filijs & fratribus eius duo-
decim. * Octaua Iesaiæ, filijs & 15
fratribus eius duodecim. * No- 16
na Mathaniæ, filijs & fratribus
eius duodecim. * Decima Seme- 17
iæ, filijs & fratribus eius duode- D
cim. * Vndecima Azareel, filijs & 18
fratribus eius duodecim. * Duo- 19
decima Hasabiæ, filijs & fratribus
eius duodecim. * Tertiadecima 20
Subael, filijs & fratribus eius duo-
decim. * Quartadecima Matha- 21
thiæ, filijs & fratribus eius duode-
cim. * Quintadecima Ierimoth, fi- 22
lijs & fratribus eius duodecim.
* Sextadecima Hananiæ, filijs & 23
fratribus eius duodecim. * Septi- 24
madecima Iesbacassæ, filijs & fra-
25 tribus eius duodecim. * Octauade-
cima Hanani, filijs & fratribus eius
26 duodecim. * Nonadecima Mello-
thi, filijs & fratribus eius duode-
27 cim. * Vigesima Eliatha, filijs &
28 fratribus eius duodecim. * Vigesi-
maprima Othir, filijs & fratribus
29 eius duodecim. * Vigesimasecun-
da Geddelthi, filijs & fratribus
30 eius duodecim. * Vigesimatertia
Mahazioth, filijs & fratribus eius
31 duodecim. * Vigesimaquarta Ro-
memthiezer, filijs & fratribus e-
ius duodecim.

CAP. XXVI.

1 Diuisiones autem ianitorum: &
A de Coritis Meselemia, filius
2 Core, de filijs Asaph. * Filij Me-
selemiæ: Zacharias primogenitus,
Iadihel secundus, Zabadias ter-
3 tius, Iathanael quartus, * Ælam
quintus, Iohanan sextus, Elioe-
4 nai septimus. * Filij autem Obed-
edom: Semeias primogenitus,
Iozabad secundus, Ioaha tertius,
Sachar quartus, Nathanael quin-
5 tus, * Ammiel sextus, Issachar
septimus, Phollathi octauus: quia
6 benedixit illi Dominus. * Se-
mei autem filio eius nati sunt fi-
lij, præfecti familiarum suarum:
7 erant enim viri fortissimi. * Filij
ergo Semeiæ: Othni, & Raphael,
& Obed, Elzabad, fratres eius vi-
ri fortissimi: Eliu quoque, & Sa-
8 machias. * Omnes hi, de filijs
Obededom: ipsi, & filij, & fra-
tres eorum fortissimi ad mini-
strandum, sexaginta duo de Obed-
9 edom. * Porro Meselemiæ filij,
& fratres eorum robustissimi, de-
10 cem & octo. * De Hosa autem,
B id est de filijs Merari: Semri prin-
ceps (non enim habuerat primo-
genitum, & idcirco posuerat eum
11 pater eius in principem) * Helcias
secundus, Tabelias tertius, Za-
charias quartus. omnes hi filij, &
12 fratres Hosa, tredecim. * Hi di-
uisi sunt in ianitores, vt semper
principes custodiarum, sicut &
fratres eorum ministrarent in do-
13 mo Domini. * Missæ sunt ergo
sortes ex æquo, & paruis, & ma-
gnis, per familias suas in vnam-
14 quamque portarum. * Cecidit er-
go sors Orientalis, Selemiæ. Porro
Zachariæ filio eius, viro pruden-
tissimo, & erudito, sortito obtigit
plaga

plaga Septentrionalis. * Obede- 15
dom vero & filijs eius ad Austrum:
in qua parte domus erat seniorum
concilium. * Sephim, & Hosa ad 16
Occidentem, iuxta portam, quæ
ducit ad viam ascensionis: custo-
dia contra custodiam. * Ad Orien 17
tem vero Leuitæ sex:& ad Aquilo-
nem quattuor per diem: atque ad
Meridiē similiter in die quattuor:
& vbi erat concilium bini & bini.
* In cellulis quoque ianitorum ad 18
Occidentem quattuor in via, bi- C
niq. per cellulas. * Hæ sunt diui- 19
siones ianitorum filiorum Core,
& Merari. * Porro Achias erat su- 20
per thesauros domus Dei, & vasa
sanctorum. * Filij Ledan, filij Ger 21
sonni: de Ledan principes fami-
liarum, Ledan, & Gersonni, Ie-
hieli. * Filii Iehieli: Zathan, & 22
Ioel fratres eius super thesauros
domus Domini, * Amramitis, & 23
Isaaritis, & Hebronitis, & Ozihe-
litis. * Subael autem filius Ger- 24
som, filij Moysi, præpositus the-
sauris. * Fratres quoque eius Elie- 25
zer, cuius filius Rahabia, & huius
filius Isaias, & huius filius Ioram,
huius quoque filius Zechri. & hu
ius filius Selemith. * Ipse Sele- 26
mith, & fratres eius super thesau-
ros sanctorum, quæ sanctificauit
Dauid rex, & principes familia-
rum, & tribuni, & centuriones, &
duces exercitus * de bellis, & ma- 27
nubijs præliorum, quæ consecra- D
uerant ad instaurationem, & su-
pellectilem templi Domini.* Hæc 28
autem vniuersa sanctificauit Sa-
muel Videns, & Saul filius Cis, &
Abner filius Ner, & Ioab filius
Saruiæ: omnes, qui sanctificaue-
rant ea per manum Selemith, &
fratrum eius. * Isaaritis vero præ- 29
erat Chonenias, & filij eius ad ope-
ra forinsecus super Israel ad docen
dum & iudicandum eos. * Porro 30
de Hebronitis Hasabias, & fratres
eius viri fortissimi, mille septin-
genti præerant Israeli trans Iorda-
nem contra Occidentem, in cun-
ctis operibus Domini, & in mini-
sterium regis.* Hebronitarum au- 31
tem princeps fuit Ieria secundum
familias & cognationes eorum.
Quadragesimo anno regni Dauid
recensiti sunt, & inuenti sunt viri
fortissimi in Iazer Galaad, * fra- 32
tresq. eius robustioris ætatis, duo
millia septingenti principes fami-
liarum. Præposuit autem eos Da-
uid rex Rubenitis, & Gadditis, &
dimidiæ tribui Manasse, in omne
ministerium Dei, & regis.

CAP. XXVII.

1 FIlij autem Israel secundum nu
A merum suum, principes fami-
liarū, tribuni, & cēturiones, & præ-
fecti, qui ministrabāt regi iuxta tur
mas suas, ingrediētes, & egrediētes
per singulos mēses in anno, viginti
quattuor millibus singuli præerāt.
2 * Primæ turmæ in primo mense
Iesboam præerat filius Zabdiel, &
sub eo vigintiquattuor millia.
3 * De filijs Phares, princeps cuncto-
rum principum in exercitu mense
4 primo. * Secundi mensis habebat
turmam Dudia Ahohites, post se
alter nomine Macelloth, qui rege-
bat partem exercitus viginti quat-
5 tuor millium. * Dux quoque tur-
mæ tertiæ in mense tertio, erat Ba-
naias filius Ioiadæ sacerdos: & in
diuisione sua viginti quattuor mil
6 lia. * Ipse est Banaias fortissimus
B inter triginta, & super triginta.
præerat autem turmæ ipsius Ami-
7 zabad filius eius. * Quartus, men-
se quarto, Asahel frater Ioab, &
Zabadias filius eius post eum: &
in turma eius viginti quattuor mil
8 lia. * Quintus, mense quinto, prin
ceps Samaoth Iezerites: & in tur-
ma eius vigintiquattuor millia.
9 * Sextus, mense sexto, Hira filius
Acces Thecuites: & in turma eius
10 vigintiquattuor millia. * Septi-
mus, mense septimo, Helles Phal-
lonites de filijs Ephraim: & in tur
ma eius vigintiquattuor millia.
11 * Octauus, mense octauo, Sobo-
chai Husathites de stirpe Zarahi:
& in turma eius vigintiquattuor
12 millia. * Nonus, mense nono,
Abiezer Anathothites de filijs Ie-
mini: & in turma eius vigintiquat
13 tuor millia. * Decimus, mense
decimo, Marai, & ipse Netopha-
thites de stirpe Zarai: & in turma
14 eius vigintiquattuor millia. * Vn-
decimus, mēse vndecimo, Banaias
Pharathonites de filijs Ephraim:
& in turma eius vigintiquattuor
15 millia.* Duodecimus, mense duo-
decimo, Holdai Netophathites, de
stirpe Gothoniel: & in turma eius
vigin-

vigintiquattuor millia. * Por- 16
ro tribubus præerant Israel, Ru- C
benitis, dux Eliezer filius Ze-
chri: Simeonitis, dux Saphatias
filius Maacha: * Leuitis, Hasa- 17
bias filius Camuel: Aaronitis,
Sadoc: * Iuda, Eliu, frater Da- 18
uid: Issachar, Amri filius Mi-
chael. * Zabulonitis, Iesmaias 19
filius Abdiæ: Nephthalitibus, Ie-
rimoth filius Ozriel: * filijs Eph- 20
raim, Osee filius Ozaziu: dimi-
diæ tribui Manasse, Ioel filius
Phadaiæ: * & dimidiæ tribui Ma- 21
nasse in Galaad, Iaddo filius Za-
chariæ: Beniamin autem, Iasiel
filius Abner. * Dan vero, Ezri- 22
hel filius Ieroham: hi principes fi-
liorum Israel. * Noluit autem 23
Dauid numerare eos a viginti an-
nis inferius: quia dixerat Domi-
nus vt multiplicaret Israel quasi
a.2 stellas cæli. * || Ioab filius Saruiæ 24
cœperat numerare, nec comple-
uit: quia super hoc ira irruerat in
Israel: & idcirco numerus eorum,
qui fuerant recensiti, non est re-
latus in fastos regis Dauid. * Su- 25
per thesauros autem regis fuit D
Azmoth filius Adiel. his autem
thesauris, qui erant in vrbibus,
& in vicis, & in turribus, præsi-
debat Ionathan filius Oziæ. * O- 26
peri autem rustico, & agricolis,
qui exercebant terram, præerat
Ezri filius Chelub: * vinearumq. 27
cultoribus, Semeias Romathites:
cellis autem vinarijs, Zabdias A-
phonites. * Nam super olueta 28
& ficeta, quæ erant in campestri-
bus, Balanam Gederites: super
apothecas autem olei, Ioas. * Por- 29
ro armentis, quæ pascebantur in
Saron, præpositus fuit Setrai Sa-
ronites: & super boues in vallibus
Saphat filius Adli: * super came- 30
los vero, Vbil Ismahelites: & su-
per asinos, Iadias Meronathites.
* super oues quoque Iaziz Aga- 31
reus. omnes hi, principes substan-
tiæ regis Dauid. * Ionathan au 32
tem patruus Dauid, consiliarius,
vir prudens & litteratus: Ipse &
Iahiel filius Hachamoni erāt cum
filijs regis. * Achitophel etiam 33
consiliarius regis, & Chusai Ara-
chites amicus regis. * Post Achi- 34
tophel fuit Ioiada filius Banaiæ, &
Abiathar. Princeps autem exerci-
tus regis erat Ioab.

CAP. XXVIII.

1 CONuocauit igitur Dauid om-
A nes principes Israel, duces
tribuum, & præpositos turmarū,
qui ministrabant regi: tribunos
quoque & centuriones, & qui
præerant substantiæ & possessio-
nibus regis, filiosq. suos cum
eunuchis, & potentes, & robu-
stissimos quosque in exercitu Ie-
2 rusalem. * Cumq. surrexisset rex,
& stetisset, ait: Audite me fra-
tres mei, & populus meus: Co-
gitaui vt ædificarem domum,
in qua requiesceret arca fœderis
Domini, & scabellum pedum
Dei nostri: & ad ædificandum,
3 omnia præparaui. * Deus autem
dixit mihi: || Non ædificabis do- || 2. Reg. 7.
mum nomini meo, eo quòd sis b. 13
vir bellator, & sanguinem fu-
4 deris. * Sed elegit Dominus Deus
Israel me de vniuersa domo pa-
tris mei, vt essem rex super Is-
rael in sempiternum: de Iuda e-
nim elegit principes: porro de
domo Iuda, domum patris mei:
& de filijs patris mei, placuit
ei vt me eligeret regem super cun-
5 ctum Israel. * || Sed & de filijs || Sap. 9. b. 7
B meis (filios enim mihi multos
dedit Dominus) elegit Salomo-
nem filium meum, vt sederet in
throno regni Domini super Is-
6 rael, * dixitq. mihi: Salomon
filius tuus ædificabit domum
meam, & atria mea: ipsum enim
elegi mihi in filium, & ego ero
7 ei in patrem. * Et firmabo re-
gnum eius vsque in æternum, si
perseuerauerit facere præcepta
mea, & iudicia, sicut & hodie.
8 * Nunc ergo coram vniuerso cœ-
tu Israel audiente Deo nostro,
custodite, & perquirite cuncta
mandata Domini Dei nostri: vt
possideatis Terram bonam, & re-
linquatis eam filijs vestris post
9 vos vsque in sempiternum. * Tu
autem Salomon fili mi, scito
Deum patris tui, & seruito ei
corde perfecto, & animo volun-
tario: || omnia enim corda scru- || Ps. 7. b. 10
tatur Dominus, & vniuersas
mentium cogitationes intelligit.
Si quæsieris eum, inuenies: si au-
tem dereliqueris eum, proijciet
10 te in æternum. * Nunc ergo
quia elegit te Dominus vt ædifi-

cares domum Sanctuarij, con-
fortare, & perfice. * Dedit au- 11
tem Dauid Salomoni filio suo de- C
scriptionem porticus, & templi,
& cellariorum, & cœnaculi, &
cubiculorum in adytis, & domus
propitiationis, * necnon & om- 12
nium quæ cogitauerat atriorum,
& exedrarum per circuitum in
thesauros domus Domini, & in
thesauros sanctorum, * diuisio- 13
numq. Sacerdotalium & Leuiti-
carum, in omnia opera domus
Domini, & in vniuersa vasa mi-
nisterij templi Domini. * Au- 14
rum in pondere per singula vasa
ministerij. Argenti quoque pon-
dus pro vasorum & operum di-
uersitate. * Sed & in candela- 15
bra aurea, & ad lucernas eorum,
aurum pro mensura vniuscuius-
que candelabri & lucernarum.
Similiter & in candelabra argen-
tea, & in lucernas eorum, pro di-
uersitate mensuræ, pondus argen-
ti tradidit. * Aurum quoque 16
dedit in mensas propositionis pro
diuersitate mensarum: similiter
& argentum in alias mensas ar-
genteas. * Ad fuscinulas quo- 17
que, & phialas, & thuribula ex D
auro purissimo, & leunculos au-
reos pro qualitate mensuræ pon-
dus distribuit in leunculum, &
leunculum. Similiter & in leo-
nes argenteos diuersum argen-
ti pondus separauit. * Altari au- 18
tem, in quo adoletur incensum,
aurum purissimum dedit: vt ex
ipso fieret similitudo quadrigæ
cherubim extendentium alas, &
velantium arcam fœderis Domi-
ni. * Omnia, inquit, venerunt 19
scripta manu Domini ad me, vt
intelligerem vniuersa opera exẽ-
plaris. * Dixit quoque Dauid Sa- 20
lomoni filio suo: Viriliter age,
& confortare, & fac: ne timeas,
& ne paueas: Dominus enim
Deus meus tecum erit, & non
dimittet te, nec derelinquet do-
nec perficias omne opus mini-
sterij domus Domini. * Ecce 21
diuisiones Sacerdotum & Leuita-
rum, in omne ministerium do-
mus Domini assistunt tibi, & pa-
rati sunt, & nouerunt tam prin-
cipes quam populus facere omnia
præcepta tua.

CAP. XXIX.

1 A LOcutusq. est Dauid rex ad
omnem ecclesiam: Salomo-
nem filium meum vnum elegit
Deus, adhuc puerum & tenel-
lum: opus namque grande est,
neque enim homini præparatur
2 habitatio, sed Deo. * Ego autem
totis viribus meis præparaui im-
pensas domus Dei mei. Aurum
ad vasa aurea, & argentum in
argentea, æs in ænea, ferrum in
ferrea, ligna ad lignea: & lapides
onychinos, & quasi stibinos, &
diuersorum colorum, omnemq.
pretiosum lapidem, & marmor
3 Parium abundantissime: * & su-
per hæc, quæ obtuli in domum
Dei mei de peculio meo aurum
& argentum, do in templum
Dei mei, exceptis his, quæ præ-
4 paraui in ædem sanctam. * Tria
millia talenta auri de auro Ophir:
& septem millia talentorum ar-
B genti probatissimi ad deaurandos
5 parietes templi. * Et, vbicum-
que opus est aurum de auro, &
vbicumque opus est argentum
de argento, opera fiant per ma-
nus artificum: & si quis sponte
offert, impleat manum suam
hodie, & offerat quod voluerit
6 Domino. * Polliciti sunt itaque
principes familiarum, & proce-
res tribuum Israel, tribuni quo-
que, & centuriones, & principes
7 possessionum regis. * Dederuntq.
in opera domus Dei auri talenta
quinque millia, & solidos decem
millia: argenti talenta decem
millia, & æris talenta decem &
octo millia: ferri quoque centum
8 millia talentorum. * Et apud
C quemcumque inuenti sunt lapi-
des, dederunt in thesauros domus
Domini, per manum Iahiel Ger-
9 sonitis. * Lætatusq. est populus,
cum vota sponte promitterent:
quia corde toto offerebant ea
Domino: sed & Dauid rex læta-
10 tus est gaudio magno. * Et be-
nedixit Domino coram vniuersa
multitudine, & ait: Benedictus
es Domine Deus Israel patris no-
11 stri ab æterno in æternum. * Tua
est Domine magnificentia, & po-
tentia, & gloria, atque victoria:
& tibi laus: cuncta enim quæ in
cælo sunt, & in terra, tua sunt:

tuum Domine regnum, & tu es
super omnes principes. * Tuæ di- 12
uitiæ, & tua est gloria: tu do-
minaris omnium, in manu tua
virtus & potentia: in manu tua
magnitudo, & imperium omniũ.
* Nunc igitur Deus noster confi- 13
temur tibi, & laudamus nomen D
tuum inclytum. * Quis ego, & 14
quis populus meus, vt possimus
hæc tibi vniuersa promittere?
tua sunt omnia: & quæ de ma-
nu tua accepimus dedimus tibi.
* Peregrini enim sumus coram 15
te, & aduenæ, sicut omnes pa-
|| Sap.2.b.5 tres nostri. || Dies nostri quasi vm-
bra super terram, & nulla est
mora. * Domine Deus noster, 16
omnis hæc copia, quam paraui-
mus vt ædificaretur domus nomi-
ni sancto tuo, de manu tua est,
& tua sunt omnia. * Scio Deus 17
meus quòd probes corda, & sim-
plicitatem diligas, vnde & ego
in simplicitate cordis mei lætus
obtuli vniuersa hæc: & populum
tuum, qui hic repertus est, vidi
cum ingenti gaudio tibi offerre E
donaria. * Domine Deus Abra- 18
ham, & Isaac, & Israel patrum
nostrorum, custodi in æternum
hanc voluntatem cordis eorum,
& semper in venerationem tui
mens ista permaneat. * Salomo- 19
ni quoque filio meo da cor per-
fectum, vt custodiat mandata
tua, testimonia tua, & ceremo-
nias tuas, & faciat vniuersa: &
ædificet ædem, cuius impensas
paraui. * Præcepit autem Dauid 20
vniuersæ ecclesiæ: Benedicite
Domino Deo nostro. Et bene-
dixit omnis ecclesia Domino Deo
patrum suorum: & inclinauerunt
se, & adorauerunt Deum, &
deinde regem. * Immolaue- 21
F runtq; victimas Domino: & ob-
tulerunt holocausta die sequenti,
tauros mille, arietes mille, agnos
mille cum libaminibus suis, &
vniuerso ritu abundantissime in
22 omnem Israel. * Et comederunt, &
biberunt coram Domino in die
illo cum grandi lætitia. || Et vn- || 3.Reg.1.c.34
xerunt secundo Salomonem fi-
lium Dauid. Vnxerunt autem
eum Domino in principem, &
23 Sadoc in pontificem. * Seditq; Sa-
lomon super solium Domini in
regem pro Dauid patre suo, &
cunctis placuit: & paruit illi om-
24 nis Israel. * Sed & vniuersi prin-
cipes, & potentes, & cuncti fi-
lij regis Dauid dederunt manum,
& subiecti fuerunt Salomoni re-
25 gi. * Magnificauit ergo Domi-
G nus Salomonem super omnem Is-
rael: & dedit illi gloriam regni,
qualem nullus habuit ante eum
26 rex Israel. * Igitur Dauid filius
Isai regnauit super vniuersum Is-
27 rael. * Et dies, quibus regnauit
super Israel, fuerunt quadraginta
anni: in Hebron regnauit septem
annis, & in Ierusalem annis tri-
28 gintatribus. * Et mortuus est in
senectute bona, plenus dierum,
& diuitijs, & gloria. & regnauit
29 Salomon filius eius pro eo. * || Ge- || 3.Reg.2.c.11
sta autem Dauid regis priora, &
nouissima scripta sunt in Libro
Samuelis Videntis, & in Libro
Nathan prophetæ, atque in volu-
30 mine Gad Videntis: * Vniuersiq;
regni eius, & fortitudinis,
& temporum, quæ tran-
sierunt sub eo, siue
in Israel, si-
ue in
cunctis regnis
terrarum.

* * *

LIBER SECVNDVS

PARALIPOMENON,

Hebraice

DIBRE HAIAMIM.

CAPVT PRIMVM.

3.Reg.33.a. 1 ONFORTA- 1
TVS est er- A
go Salomon
filius Dauid
in regno suo,
& Dominus
Deus eius e-
rat cum eo,
& magnificauit eum in excelsum.
* Præcepitq. Salomon vniuerso Is- 2
raeli, tribunis, & centurionibus,
& ducibus, & iudicibus omnis
Israel, & principibus familiarum:
* & abijt cum vniuersa multitu- 3
dine in Excelsum Gabaon, vbi
erat tabernaculum fœderis Dei,
quod fecit Moyses famulus Dei
in solitudine. * Arcam autem 4
Dei adduxerat Dauid de Cariath- B
iarim in locum, quem præparaue-
rat ei, & vbi fixerat illi taberna-
culum, hoc est, in Ierusalem.
|| Exo.38.a. 8 * Altare quoque æneum, || quod 5
fabricatus fuerat Beseleel filius
Vri filij Hur, ibi erat coram taber-
naculo Domini: quod & requisi-
uit Salomon, & omnis ecclesia.
* Ascenditq. Salomon ad altare 6
æneum, coram tabernaculo fœde-
ris Domini, & obtulit in eo mille
hostias. * Ecce autem in ipsa no- 7
cte apparuit ei Deus, dicens: Po-
stula quod vis, vt dem tibi. * Di- 8
xitq. Salomon Deo: Tu fecisti cũ
Dauid patre meo misericordiam
magnam: & constituisti me re-
gem pro eo. * Nunc ergo Domi- 9
ne Deus impleatur sermo tuus, C
quem pollicitus es Dauid patri
meo: tu enim me fecisti regem
super populum tuum multum,
qui tam innumerabilis est, quàm
|| Sap. 9. b. 10 puluis terræ. * || Da mihi sapien- 10
tiam & intelligentiam, vt ingre-
diar & egrediar coram populo tuo:
quis enim potest hunc populum
tuum digne, qui tam grandis
11 est, iudicare? * Dixit autem
Deus ad Salomonem: Quia hoc
magis placuit cordi tuo, & non
postulasti diuitias, & substantiam,
& gloriam, neque animas eorum
qui te oderant, sed nec dies vitæ
plurimos: petisti autem sapien-
tiam & scientiam, vt iudicare
possis populum meum, super
12 quem constitui te regem. * Sa-
D pientia & scientia data sunt tibi:
diuitias autem & substantiam
& gloriam dabo tibi, ita vt nul-
lus in regibus nec ante te nec post
13 te fuerit similis tui. * || Venit er- || 3.Reg.10. d. 26
go Salomon ab Excelso Gabaon
in Ierusalem coram tabernaculo
fœderis, & regnauit super Is-
14 rael. * Congregauitq. sibi cur-
rus & equites, & facti sunt ei
mille quadringenti currus, &
duodecim millia equitum: & fe-
cit eos esse in vrbibus quadriga-
rum, & cum rege in Ierusalem.
15 * Præbuitq. rex argentum & au-
rum in Ierusalem quasi lapides,
& cedros quasi sycomoros, quæ
nascuntur in campestribus multi-
16 tudine magna. * Adducebantur
autem ei equi de Ægypto, & de
Coa a negotiatoribus regis, qui
17 ibant, & emebant pretio, * qua-
drigam equorum sexcentis argen-
teis, & equum centum quinqua-
ginta: similiter de vniuersis regnis
Hethæorum, & a regibus Syriæ
emptio celebrabatur.

CAP. II.

DEcreuit autem Salomon ædi- 1
ficare domum nomini Do- A
mini, & palatium sibi. * Et nume- 2
rauit septuaginta millia virorum
portantium humeris, & octoginta
millia qui cæderent lapides in
montibus, præpositosq. eorum
|| 3.Reg.5. a.2. tria millia sexcentos. * || Misit 3
quoque ad Hiram regem Tyri, di-
cens: Sicut egisti cum Dauid pa-
tre meo, & misisti ei ligna cedri-
na vt ædificaret sibi domum, in
qua & habitauit: * sic fac mecum 4
vt ædificem domum nomini Do-
mini Dei mei, vt consecrem eam
ad adolendum incensum coram
illo, & fumiganda aromata, & ad
propositionem panum sempiter-
nam, & ad holocautomata ma-
ne, & vespere, sabbatis quoque,
& neomenijs, & sollemnitatibus
Domini Dei nostri in sempiter-
num, quæ mandata sunt Israeli.
* Domus enim, quam ædificare 5
cupio, magna est: magnus est e- B
nim Deus noster super omnes
deos. * Quis ergo poterit præua- 6
lere, vt ædificet ei dignam domũ?
si cælum, & cæli cælorum capere
eum nequeunt: quantus ego sum,
vt possim ædificare ei domum?
sed ad hoc tantum, vt adoleatur
incensum coram illo. * Mitte 7
ergo mihi virum eruditum, qui
nouerit operari in auro, & argen-
to, ære, & ferro, purpura, coccino,
& hyacintho, & qui sciat sculpere
cælaturas cum his artificibus, quos
mecum habeo in Iudæa, & Ierusa-
lem, quos præparauit Dauid pater
meus. * Sed & ligna cedrina mitte 8
mihi, & arceuthina, & pinea de
Libano: scio enim quod serui tui
nouerint cædere ligna de Libano,
& erunt serui mei cum seruis tuis,
* vt parentur mihi ligna plurima. 9
Domus enim, quam cupio ædifi- C
care, magna est nimis, & inclyta.
* Præterea operarijs, qui cæsuri 10
sunt ligna, seruis tuis dabo in ci-
baria tritici coros viginti millia,
& hordei coros totidem, & vini
viginti millia metretas, olei quo-
que sata viginti millia. * Dixit 11
autem Hiram rex Tyri per litte-
ras, quas miserat Salomoni: Quia
dilexit Dominus populum suum,
idcirco te regnare fecit super eũ.
12 * Et addidit, dicens: Benedictus
Dominus Deus Israel, qui fecit
cælum & terram, qui dedit Da-
uid regi filium sapientem & eru-
ditum & sensatum atque pruden-
tem, vt ædificaret domum Do-
13 mino, & palatium sibi. * Misi
ergo tibi virum prudentem &
scientissimum Hiram, patrem
14 meum, * filium mulieris de fi-
liabus Dan, cuius pater fuit Ty-
rius, qui nouit operari in auro,
& argento, ære, & ferro, & mar-
D more, & lignis, in purpura quo-
que, & hyacintho, & bysso, &
coccino: & qui scit cælare om-
nem sculpturam, & adinuenire
prudenter quodcumque in opere
necessarium est cum artificibus
tuis, & cum artificibus domini
15 mei Dauid patris tui. * Triticum
ergo, & hordeum, & oleum, &
vinum, quæ pollicitus es domine
16 mi, mitte seruis tuis. * Nos au-
tem cædemus ligna de Libano,
quot necessaria habueris, & ap-
plicabimus ea ratibus per mare
in Ioppe: tuum autem erit trans-
17 ferre ea in Ierusalem. * Numera-
uit igitur Salomon omnes viros
proselytos, qui erant in terra Is-
rael, post dinumerationem, quam
dinumerauit Dauid pater eius, &
inuenti sunt centum quinquagin-
ta millia, & tria millia sexcenti.
18 * Fecitq. ex eis septuaginta mil-
lia, qui humeris onera portarent,
& octoginta millia, qui lapides in
montibus cæderent: tria autem
millia & sexcentos præpositos o-
perum populi.

CAP. III.

1 ET cœpit Salomon ædificare 3.Reg.6.a.1
A domum Domini in Ierusa-
lem in monte Moria, qui demon-
stratus fuerat Dauid patri eius, in
loco, quem parauerat Dauid in || 2.Reg.24. d.25 1.Par.21.d.26
2 || area Ornan Iebusæi. * Cœpit au-
tem ædificare mense secundo,
3 anno quarto regni sui. * Et hæc
sunt fundamenta, quæ iecit Sa-
lomon, vt ædificaret domum Dei,
longitudinis cubitos in mensura
prima sexaginta, latitudinis cubi-
4 tos viginti. * Porticum vero ante
frontem, quæ tendebatur in lon-
gum iuxta mensuram latitudinis
domus, cubitorum viginti: porro

altitudo centum viginti cubito- B
rum erat : & deaurauit eam in-
trinsecus auro mundissimo .
* Domum quoque maiorem texit 5
tabulis ligneis abiegnis, & laminas
auri obrizi affixit per totum: scul-
psitq. in ea palmas, & quasi cate-
nulas se inuicem complectentes.
* Strauit quoque pauimentum 6
templi pretiosissimo marmore, de-
core multo. * Porro aurum erat 7
probatissimum, de cuius laminis
texit domum, & trabes eius, & po-
stes, & parietes, & ostia: & cælauit
cherubim in parietibus. * Fecit 8
quoque domum Sancti sanctorũ :
longitudinem iuxta latitudinem
domus cubitorum viginti : & la-
titudinem similiter viginti cubi-
torum : & laminis aureis texit
eam , quasi talentis sexcentis.
* Sed & clauos fecit aureos, ita 9
vt singuli claui siclos quinquage- C
nos appenderent : cænacula quo-
que texit auro. * Fecit etiam in 10
domo Sancti sanctorum cherubim
duos, opere statuario : & texit eos
auro. * Alæ cherubim viginti cu- 11
bitis extendebantur, ita vt vna ala
haberet cubitos quinque & tan-
geret parietem domus : & altera
quinque cubitos habens, alam
tangeret alterius cherub. * Simi- 12
liter cherub alterius ala, quinque
habebat cubitos, & tangebat pa-
rietem : & ala eius altera quinque
cubitorum, alam cherub alterius
contingebat. * Igitur alæ vtrius- 13
que cherubim expansæ erant, & D
extendebantur per cubitos vigin-
ti : ipsi autem stabant erectis pe-
dibus, & facies eorum erant ver-
|| Mat. 27. f. 51 sæ ad exteriorem domum. * || Fe- 14
cit quoque velum ex hyacintho,
purpura, cocco, & bysso : & in-
|| Iere. 52. f. 20 texuit ei cherubim. * || Ante fo- 15
res etiam templi duas columnas,
quæ triginta & quinque cubitos
habebant altitudinis : porro ca-
pita earum, quinque cubitorum.
* Necnon & quasi catenulas in 16
oraculo, & superposuit eas capi-
tibus columnarum : malograna-
ta etiam centum, quæ catenulis
interposuit. * Ipsas quoque co- 17
lumnas posuit in vestibulo tem-
pli, vnam a dextris, & alteram a
sinistris : eam, quæ a dextris erat,
vocauit Iachin : & quæ ad læuam,
Booz.

CAP. IIII.

1 A FEcit quoque altare æneum
viginti cubitorum longitudi-
nis, & viginti cubitorum latitu-
dinis, & decem cubitorum alti-
2 tudinis. * || Mare etiam fusile de- || 3. Reg. 7. d. 23
cem cubitis a labio vsque ad la-
bium, rotundum per circuitum:
quinque cubitos habebat altitudi-
nis, & funiculus triginta cubito-
3 rum ambiebat gyrum eius. * Si-
militudo quoque boum erat sub-
ter illud, & decem cubitis quæ-
dam extrinsecus cælaturæ, quasi
duobus versibus aluum maris cir-
cuibant. Boues autem erant fusi-
4 les : * & ipsum Mare super duo-
decim boues impositum erat,
quorum tres respiciebant ad A-
quilonem, & alij tres ad Occi-
dentem: porro tres alij Meridiem,
B & tres qui reliqui erant, Orien-
tem, habentes mare superpositũ :
posteriora autem boum erant in-
5 trinsecus sub mari. * Porro vasti-
tas eius habebat mensuram pal-
mi, & labium illius erat quasi la-
bium calicis, vel repandi lilij: ca-
piebatq. tria millia metretas.
6 * Fecit quoque conchas decem :
& posuit quinque a dextris, &
quinque a sinistris, vt lauarent in
eis omnia, quæ in holocaustum
oblaturi erant : porro in mari sa-
7 cerdotes lauabantur. * Fecit au-
tem & candelabra aurea decem
secundum speciem, qua iussa
erant fieri : & posuit ea in tem-
plo, quinque a dextris, & quin-
8 que a sinistris. * Necnon & men-
sas decem : & posuit eas in tem-
plo, quinque a dextris, & quin-
que a sinistris : phialas quoque
9 aureas centum. * Fecit etiam
C atrium sacerdotum, & basilicam
grandem : & ostia in basilica, quæ
10 texit ære. * Porro mare posuit
in latere dextro contra Orientem
11 ad Meridiem. * Fecit autem Hi-
ram lebetes, & creagras, & phia-
las : & compleuit omne opus re-
12 gis in domo Dei : * hoc est, co-
lumnas duas, & epistylia, & ca-
pita, & quasi quædam retiacu-
la, quæ capita tegerent super e-
13 pistylia. * Malogranata quoque
quadringenta, & retiacula duo
ita vt bini ordines malogranato-
rum singulis retiaculis iungeren-
tur,

tur, quæ protegerent epistylia,
& capita columnarum. * Bases 14
etiam fecit, & conchas, quas su-
perposuit basibus: * mare vnum, 15
boues quoque duodecim sub ma-
ri. * Et lebetes, & creagras, & phia- 16
las. Omnia vasa fecit Salomoni
Hiram pater eius in domo Domi-
ni ex ære mundissimo. * In regio- 17
ne Iordanis fudit ea rex in argillo- D
sa terra inter Sochot, & Saredatha.
* Erat autem multitudo vasorum 18
innumerabilis, ita vt ignoraretur
pondus æris. * Fecitq. Salomon 19
omnia vasa domus Dei, & altare
aureum, & mensas, & super eas pa-
nes propositionis: * candelabra 20
quoque cum lucernis suis vt luce-
rent ante oraculum iuxta ritum
ex auro purissimo: * & florentia 21
quædam, & lucernas, & forcipes
aureos: omnia de auro mundissi-
mo facta sunt. * Thymiateria quo- 22
que, & thuribula, & phialas, &
mortariola ex auro purissimo. Et
ostia cælauit templi interioris, id
est, in Sancta sanctorum: & ostia
templi forinsecus aurea. Sicq. cō-
pletum est omne opus, quod fecit
Salomon in domo Domini.

CAP. V.

3.Reg.7.g. 51. & c.8.a. 1

INtulit igitur Salomon omnia, 1
quæ vouerat Dauid pater suus, A
argentum, & aurum, & vniuersa
vasa posuit in thesauris domus
Dei. * Post quæ congregauit ma- 2
iores natu Israel, & cunctos prin-
cipes tribuum, & capita familia-
rum de filijs Israel in Ierusalem,
vt adducerent arcam fœderis Do-
mini de Ciuitate Dauid, quæ est
Sion. * Venerunt itaque ad re- 3
gem omnes viri Israel in die sol-
lemni mensis septimi. * Cumq. 4
venissent cuncti seniorum Israel,
portauerunt Leuitæ arcam, * & 5
intulerunt eam, & omnem para-
turam tabernaculi. Porro vasa
sanctuarij, quæ erant in taberna-
culo, portauerunt Sacerdotes cum B
Leuitis. * Rex autem Salomon, 6
& vniuersus cœtus Israel, & om-
nes, qui fuerant congregati ante
arcam, immolabant arietes, & bo-
ues absque vllo numero: tanta
enim erat multitudo victimarum.
* Et intulerunt Sacerdotes arcam 7
fœderis Domini in locum suum,
id est, ad oraculum templi, in
Sancta sanctorum subter alas che-
8 rubim: * ita vt cherubim expan-
derent alas suas super locum, in
quo posita erat arca, & ipsam ar-
cam tegerent cum vectibus suis.
9 * Vectium autem, quibus porta-
batur arca, quia paululum longio-
res erant, capita parebant ante
C oraculum: si vero quis paululum
fuisset extrinsecus, eos videre non
poterat. Fuit itaque arca ibi vsque
10 in præsentem diem. * Nihilq. e-
rat aliud in arca, nisi duæ tabulæ,
quas posuerat Moyses in Horeb,
quando legem dedit Dominus fi-
lijs Israel egredientibus ex Ægy-
11 pto. * Egressis autem Sacerdotibus
de sanctuario (omnes enim Sa-
cerdotes, qui ibi potuerant inue-
niri, sanctificati sunt: nec adhuc
in illo tempore vices, & mini-
steriorum ordo inter eos diuisus
12 erat) * tam Leuitæ quàm canto-
res, id est, & qui sub Asaph erant,
& qui sub Eman, & qui sub Idi-
thun, filij, & fratres eorum vesti-
D ti byssinis, cymbalis, & psalterijs,
& citharis concrepabant, stantes
ad Orientalem plagam altaris, &
cum eis Sacerdotes centum vi-
13 ginti canentes tubis. * Igitur
cunctis pariter, & tubis, & voce,
& cymbalis, & organis, & diuer-
si generis musicorum concinenti-
bus, & vocem in sublime tollen-
tibus; longe sonitus audiebatur,
ita vt cum Dominum laudare cœ-
pissent & dicere: Confitemini
Domino quoniam bonus, quo-
niam in æternum misericordia
eius; impleretur domus Dei nu-
14 be, * nec possent Sacerdotes stare
& ministrare propter caliginem.
Compleuerat enim gloria Domini
domum Dei.

CAP. VI.

1 TVnc Salomon ait: Dominus 3.Reg.8.b. 12
A pollicitus est vt habitaret in
2 caligine: * ego autem ædificaui
domum nomini eius, vt habita-
3 ret ibi in perpetuum. * Et con-
uertit rex faciem suam, & be-
nedixit vniuersæ multitudini Is-
rael (nā omnis turba stabat inten-
4 ta) & ait: * Benedictus Dominus
Deus Israel, qui quod locutus est
Dauid patri meo, opere compleuit,

dicens: * A die, qua eduxi popu- 5
lum meum de Terra Ægypti, non
elegi ciuitatem de cũctis tribubus
Israel, vt ædificaretur in ea domus B
nomini meo: neque elegi quem-
quam alium virum, vt esset dux in
populo meo Israel, * sed elegi Ie- 6
rusalem, ⁀vt sit nomen meum in
ea, & elegi Dauid, vt constitue-
rem eum super populum meum
Israel. * Cumq. fuisset voluntatis 7
Dauid patris mei, vt ædificaret do-
mum nomini Domini Dei Israel,
*dixit Dominus ad eum: Quia hęc 8
fuit voluntas tua, vt ædificares do-
mum nomini meo, bene quidem
fecisti huiuscemodi habere volun-
tatem: * sed non tu ædificabis do- 9
mum, verum filius tuus, qui egre-
dietur de lumbis tuis, ipse ædifica-
bit domum nomini meo. * Com- 10
pleuit ergo Dominus sermonem
suum, quem locutus fuerat: &
ego surrexi pro Dauid patre meo,
& sedi super thronum Israel, sicut
locutus est Dominus: & ædificaui
domum nomini Domini Dei Is-
rael. * Et posui in ea arcam, in 11
qua est pactum Domini, quod pe-
pigit cum filijs Israel. * Stetit er- 12
go coram altari Domini ex aduer
so vniuersæ multitudinis Israel, &
extendit manus suas. * Siquidem 13
fecerat Salomon basim æneam, &
posuerat eam in medio basilicæ,
habentem quinque cubitos lon-
gitudinis, & quinque cubitos la-
titudinis, & tres cubitos altitudi-
nis: stetitq. super eam: & dein-
ceps flexis genibus contra vniuer-
sam multitudinem Israel, & pal- C
‖2.Mach.2. b. 8 mis in cælum leuatis, * ait: ‖ Do- 14
mine Deus Israel, non est similis
tui Deus in cælo & in terra: qui
custodis pactum & misericordiam
cum seruis tuis, qui ambulant co-
ram te in toto corde suo: * Qui 15
præstitisti seruo tuo Dauid patri
meo quæcumque locutus fueras
ei: & quæ ore promiseras, opere
complesti, sicut & præsens tem-
pus probat. * Nunc ergo Domi- 16
ne Deus Israel, imple seruo tuo
patri meo Dauid quæcumque lo-
cutus es, dicens: Non deficiet ex
te vir coram me, qui sedeat super
thronum Israel: ita tamen si cu-
stodierint filij tui vias suas, & am-
bulauerint in lege mea, sicut & tu
ambulasti coram me. * Et nunc 17
Domine Deus Israel, firmetur ser-
mo tuus, quem locutus es seruo
18 tuo Dauid. * Ergone credibile est
⁀vt habitet Deus cum hominibus
super terram? Si cælum & cæli cæ-
lorum non te capiunt, quanto ma-
gis domus ista, quam ædificaui?
19 * Sed ad hoc tantum facta est, vt
respicias orationem serui tui, &
obsecrationem eius Domine Deus
meus: & audias preces, quas fun-
20 dit famulus tuus coram te: * ⁀vt
D aperias oculos tuos super domum
istam diebus ac noctibus, super lo-
cum, in quo pollicitus es vt inuo-
21 caretur nomen tuum, * & exau-
dires orationem, quam seruus tuus
orat in eo: & exaudias preces fa-
muli tui, & populi tui Israel. Qui-
cũque orauerit in loco isto, exaudi
de habitaculo tuo, id est, de cælis,
22 & propitiare. * Si peccauerit quis-
piam in proximum suum, & iura-
re contra eum paratus venerit, seq.
maledicto constrinxerit coram al-
23 tari in domo ista: * tu audies de
cælo, & facies iudicium seruorum
tuorum, ita vt reddas iniquo viam
suam in caput proprium, & vlci-
scaris iustum, retribuens ei secun-
24 dum iustitiam suam. * Si supera-
tus fuerit populus tuus Israel ab
inimicis (peccabunt enim tibi) &
conuersi egerint pœnitentiam, &
obsecrauerint nomen tuum, & fue-
25 rint deprecati in loco isto, * tu
exaudies de cælo, & propitiare pec
cato populi tui Israel, & reduc eos
in terram, quam dedisti eis, & pa-
26 tribus eorum. * Si clauso cælo,
E pluuia non fluxerit propter pecca-
ta populi, & deprecati te fuerint in
loco isto, & confessi nomini tuo,
& cõuersi a peccatis suis, cum eos
27 afflixeris, * exaudi de cælo Do-
mine, & dimitte peccata seruis
tuis & populi tui Israel, & doce
eos ⁀viam bonam, per quam in-
grediantur: & da pluuiam terræ,
quam dedisti populo tuo ad possi-
28 dendum. * ‖ Fames si orta fuerit ‖ 3.3.b.8
in terra & pestilentia, ærugo, &
aurugo, & locusta, & bruchus, &
hostes, vastatis regionibus, portas
obsederint ciuitatis, omnisq. pla-
29 ga & infirmitas presserit: * si quis
de populo tuo Israel fuerit depre-
catus, cognoscens plagam & infir-
mitatem suã, & expanderit manus
30 suas in domo hac, * tu exaudies de
cælo,

cælo, de sublimi scilicet habitacu-
lo tuo, & propitiare, & redde vni-
cuique secundum vias suas, quas
nosti eum habere in corde suo: (tu
enim solus nosti corda filiorũ ho-
minum.) * vt timeant te, & am- 31
bulent in vijs tuis cunctis diebus, F
quibus viuunt super faciem ter-
ræ, quam dedisti patribus nostris.
* Externum quoque, qui non est 32
de populo tuo Israel, si venerit de
terra longinqua, propter nomen
tuum magnum, & propter manũ
tuam robustam, & brachiũ tuum
extentum, & adorauerit in loco
isto, * tu exaudies de cælo firmis- 33
simo habitaculo tuo, & facies cun-
cta, pro quibus inuocauerit te il-
le peregrinus: vt sciant omnes po-
puli terræ nomen tuum, & timeãt
te sicut populus tuus Israel. & co-
gnoscant, quia nomen tuum in-
uocatum est super domum hanc,
quam ædificaui. * Si egressus fue- 34
rit populus tuus ad bellum contra
aduersarios suos per viam in qua
miseris eos, adorabunt te contra
viam, in qua ciuitas hæc est, quam
elegisti, & domus, quam ædifica-
ui nomini tuo: * tu exaudies de 35
cælo preces eorum, & obsecratio-
nem, & vlciscaris. * Si autem pec- 36
|| 3.Reg.8.e. 46 Eccl.7.c.21 1.Ioan.1.d. 8 cauerint tibi (|| neque enim est ho-
mo, qui non peccet) & iratus fue-
ris eis, & tradideris hostibus, &
captiuos duxerint eos in terram
longinquam, vel certe quæ iuxta
est; * & conuersi in corde suo in 37
terra, ad quam captiui ducti fue- G
rant, egerint pœnitentiam, & de-
precati te fuerint in terra captiui-
tatis suæ, dicentes: Peccauimus,
inique fecimus, iniuste egimus:
* & reuersi fuerint ad te in toto 38
corde suo, & in tota anima sua,
in terra captiuitatis suæ, ad quam
ducti sunt, adorabunt te contra
viam terræ suæ, quam dedisti pa-
tribus eorum, & vrbis, quam ele-
gisti, & domus, quam ædificaui
nomini tuo: * tu exaudies de cæ- 39
lo, hoc est, de firmo habitaculo
tuo preces eorum, & facias iudi-
ciũ, & dimittas populo tuo, quam-
uis peccatori: * tu es enim Deus 40
|| Psal.131.c.8 meus: || aperiantur, quæso, oculi
tui, & aures tuæ intentæ sint ad
orationem, quæ fit in loco isto.
* Nunc igitur consurge Domine 41
Deus in requiem tuam, tu & arca
fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui Do-
mine Deus induantur salutem, &
42 sancti tui lætentur in bonis. * Do-
mine Deus ne auerteris faciem
christi tui: memento misericor-
diarum Dauid serui tui.

CAP. VII.

1 A CVmq. cõplesset Salomon fun-
dens preces, ignis descendit
de cælo, & deuorauit holocausta
& victimas: & maiestas Domini
2 impleuit domum. * || Nec pote- || 2.Mach.2.c.10
rant sacerdotes ingredi templum
Domini, eo quòd implesset ma-
iestas Domini templum Domini.
3 * Sed & omnes filij Israel videbãt
descendentem ignem, & gloriam
Domini super domum: & corruen-
tes proni in terram super pauimen-
tum stratum lapide, adorauerunt,
& laudauerunt Dominum: Quo-
niam bonus, quoniam in sæculum
4 misericordia eius. * Rex autem,
& omnis populus immolabant vi-
5 ctimas coram Domino. * || Ma- || 3.Reg.8.g.63
ctauit igitur rex Salomon hostias,
boum vigintiduo millia, arietum
centum viginti millia: & dedica-
uit domum Dei rex, & vniuersus
6 populus. * Sacerdotes autem sta-
B bant in officijs suis: & Leuitæ in
organis carminum Domini, quæ
fecit Dauid rex ad laudandum Do-
minum: Quoniam in æternum
misericordia eius, hymnos Dauid
canentes per manus suas: porro
Sacerdotes canebant tubis ante
7 eos, cunctusq. Israel stabat. * San-
ctificauit quoque Salomon mediũ
atrij ante templum Domini: ob-
tulerat enim ibi holocausta & adi-
pes pacificorum: quia altare æneũ,
quod fecerat, non poterat sustine-
re holocausta & sacrificia & adi-
8 pes. * Fecit ergo Salomon sollem-
nitatem in tempore illo septem
diebus, & omnis Israel cum eo,
ecclesia magna valde, ab introitu
Emath vsque ad Torrentem Ægy-
9 pti. * Fecitq. die octauo collectam,
eo quòd dedicasset altare septem
diebus, & sollemnitatem celebras-
10 set diebus septem. * Igitur in die
vigesimotertio mensis septimi di-
misit populos ad tabernacula sua,
lætantes atque gaudentes super bo-
no, quod fecerat Dominus Dauidi,
& Salomoni, & Israeli populo suo.
11 * || Compleuitq. Salomon domum || 3.Reg.9.a.1
Domi-

Domini, & domum regis, & om-
nia quæ disposuerat in corde suo,
vt faceret in domo Domini, & in
domo sua, & prosperatus est.* Ap- 12
paruit autem ei Dominus nocte, C
& ait: Audiui orationem tuam, &
elegi locum istum mihi in domũ
sacrificij. * Si clausero cælum, & 13
pluuia non fluxerit, & mandaue-
ro & præcepero locustæ, vt deuo-
ret terram, & misero pestilentiam
in populum meum: * conuersus 14
autem populus meus, super quos
inuocatum est nomen meum, de-
precatus me fuerit, & exquisierit
faciem meam, & egerit pœniten-
tiam a vijs suis pessimis: & ego
exaudiam de cælo, & propitius ero
peccatis eorum, & sanabo terram
eorum.* Oculi quoque mei erunt 15
aperti, & aures meæ erectæ ad ora-
tionem eius, qui in loco isto ora-
uerit. * Elegi enim, & sanctificaui 16
locum istum, vt sit nomen meum
ibi in sempiternum, & permaneãt
oculi mei, & cor meum ibi cunctis
diebus. * Tu quoque si ambulaue- 17
ris coram me, sicut ambulauit Da- D
uid pater tuus, & feceris iuxta om-
nia, quæ præcepi tibi, & iustitias
meas iudiciaq. seruaueris: * susci- 18
tabo thronum regni tui, sicut pol-
licitus sum Dauid patri tuo, dicẽs:
Non auferetur de stirpe tua vir,
qui sit princeps in Israel. * Si au- 19
tem auersi fueritis, & dereliquc-
ritis iustitias meas, & præcepta
mea, quæ proposui vobis, & abeun-
tes seruieritis dijs alienis, & ado-
raueritis eos, * euellam vos de ter- 20
ra mea, quam dedi vobis: & do-
mum hanc, quam sanctificaui no-
mini meo, proijciam a facie mea,
& tradam eam in parabolam, & in
exemplum cunctis populis. * Et 21
domus ista erit in prouerbiũ vni-
uersis transeuntibus, & dicent stu-
pentes: Quare fecit Dominus sic
terræ huic, & domui huic? * Re- 22
spondebuntque: Quia dereliquc-
runt Dominum Deum patrum
suorum, qui eduxit eos de Terra
Ægypti, & apprehenderunt deos
alienos, & adorauerunt eos, & co-
luerunt: idcirco venerunt super
eos vniuersa hæc mala.

CAP. VIII.

3.Reg.9.b.
Expletis autem viginti annis, 1
postquam ædificauit Salomon A
domum Domini & domum suam:
2 * ciuitates, quas dederat Hiram
Salomoni, ædificauit, & habitare
3 ibi fecit filios Israel. * Abijt quo-
que in Emath Suba, & obtinuit
4 eam. * Et ædificauit Palmiram
in deserto, & alias ciuitates muni-
5 tissimas ædificauit in Emath. * Ex-
truxitq. Bethoron superiorem, &
Bethoron inferiorẽ, ciuitates mu-
ratas habentes portas & vectes &
6 seras: * Balaath etiam & omnes
vrbes firmissimas, quæ fuerunt Sa-
lomonis, cunctasq. vrbes quadri-
garum, & vrbes equitum. omnia,
quæcumque voluit Salomon atque
disposuit, ædificauit in Ierusalem
B & in Libano, & in vniuersa terra
7 potestatis suæ. * Omnem populũ,
qui derelictus fuerat de Hethæis,
& Ammorrhæis, & Pherezæis, &
Heuæis, & Iebusæis, qui non erant
8 de stirpe Israel, * de filijs eorum,
& de posteris, quos non interfece-
rant filij Israel, subiugauit Salo-
mon in tributarios, vsque in diem
9 hanc. * Porro de filijs Israel non
posuit vt seruirent operibus regis:
ipsi enim erant viri bellatores, &
duces primi, & principes quadri-
10 garum & equitum eius. * Omnes
autem principes exercitus regis Sa-
lomonis fuerũt ducenti quinqua-
ginta, qui erudiebant populum.
11 * Filiam vero Pharaonis transtulit
de Ciuitate Dauid in domũ, quam
ædificauerat ei. Dixit enim rex:
Non habitabit vxor mea in domo
Dauid regis Israel, eo quòd san-
ctificata sit: quia ingressa est in
12 eam arca Domini. * Tunc obtulit
C Salomon holocausta Domino su-
per altare Domini, quod extruxe-
13 rat ante porticum, * vt per singu-
los dies offerretur in eo iuxta præ-
ceptum Moysi in sabbatis & in ca-
lendis, & in festis diebus, ter per
annum, id est, in sollemnitate azy-
morum, & in sollemnitate hebdo-
madarum, & in sollemnitate taber-
14 naculorum. * Et constituit iuxta
dispositionem Dauid patris sui of-
ficia Sacerdotũ in ministerijs suis:
& Leuitas in ordine suo, vt lauda-
rent, & ministrarent coram Sacer-
dotibus iuxta ritũ vniuscuiusque
diei: & ianitores in diuisionibus
suis per portam & portam: sic e-
nim præceperat Dauid homo Dei.
15 * Nec prætergressi sunt de manda-
tis

gis regis tam Sacerdotes, quàm D
Leuitæ ex omnibus, quæ præcepe-
rat, & in custodijs thesaurorum.
* Omnes impensas præparatas ha- 16
buit Salomon ex eo die, quo fun-
dauit domum Domini usque in
diem, quo perfecit eam. * Tunc 17
abijt Salomon in Asiongaber, &
in Ailath ad oram Maris rubri,
quæ est in Terra Edom. * Misit 18
autem ei Hiram per manus seruo-
rum suorum naues, & nautas gna-
ros maris, & abierunt cum seruis
Salomonis in Ophir, tuleruntq;
inde quadringenta quinquaginta
talenta auri, & attulerunt ad re-
gem Salomonem.

CAP. IX.

3. Reg. 10. a. 1 Regina quoque Saba, cum au- 1
disset famam Salomonis, ve- A
Matt. 12. d. 42 nit vt tentaret eum in ænigmati-
bus in Ierusalem, cum magnis opi-
Luc. 1. d. 31 bus & camelis, qui portabant aro-
mata, & auri plurimũ, gemmasq.
pretiosas. Cumq. venisset ad Salo-
monem, locuta est ei quæcumque
erant in corde suo. * Et exposuit 2
ei Salomon omnia quæ proposue-
rat: nec quidquam fuit, quod non
perspicuum ei fecerit. * Quæ post- 3
quam vidit, sapientiam scilicet Sa-
lomonis, & domum quam ædifi-
cauerat, * necnon & cibaria men- 4
sæ eius, & habitacula seruorum,
& officia ministrorum eius, & ve-
stimenta eorum, pincernas quo-
que & vestes eorum, & victimas
quas immolabat in domo Domi-
ni: non erat præ stupore vltra in ea
spiritus. * Dixitq. ad regem: Ve- 5
rus est sermo, quem audieram in B
terra mea de virtutibus & sapien-
tia tua. * Non credebam narranti- 6
bus donec ipsa venissem, & vidis-
sent oculi mei, & probassem vix
medietatem sapientiæ tuæ mihi
fuisse narratam: vicisti famam vir-
tutibus tuis. * Beati viri tui, & bea- 7
ti serui tui, qui assistunt coram te
omni tempore, & audiunt sapien-
tiam tuam. * Sit Dominus Deus 8
tuus benedictus, qui voluit te or-
dinare super thronũ suum, regem
Domini Dei tui. Quia diligit Deus
Israel, & vult seruare eum in æter-
num, idcirco posuit te super eum
regem vt facias iudicia atque iu-
stitiam. * Dedit autem regi cen- 9
tum viginti talenta auri, & aroma-
ta multa nimis, & gemmas pretio-
sissimas: non fuerunt aromata
C talia vt hæc, quæ dedit regina Saba
10 regi Salomoni. * Sed & serui Hi-
ram cum seruis Salomonis attule-
runt aurũ de Ophir, & ligna thyi-
11 na, & gemmas pretiosissimas: * de
quibus fecit rex, de lignis scilicet
thyinis, gradus in domo Domini,
& in domo regia, citharas quoque,
& psalteria cãtoribus: numquam
visa sunt in Terra Iudã ligna talia.
12 * Rex autem Salomon dedit regi-
næ Saba cuncta quæ voluit, & quæ
postulauit, & multo plura quàm
attulerat ad eum: quæ reuersa,
abijt in terram suam cum seruis
13 suis. * Erat autem pondus auri,
quod afferebatur Salomoni per sin
gulos annos, sexcenta sexaginta
14 sex talenta auri: * excepta ea sum-
D ma, quam legati diuersarum gen-
tium, & negotiatores afferre con-
sueuerant, omnesq. reges Arabiæ,
& satrapæ terrarum, qui compor-
tabant aurum, & argentum Salo-
15 moni. * Fecit igitur rex Salomon
ducentas hastas aureas de summa
sexcentorum aureorum, qui in sin
16 gulis hastis expendebantur: * tre-
centa quoque scuta aurea trecen-
torum aureorum, quibus tegeban-
tur singula scuta: posuitq. ea rex
in armamentario, quod erat con-
17 situm nemore. * Fecit quoque rex
solium eburneum grande, & vesti-
18 nit illud auro mundissimo. * Sex
E quoque gradus, quibus ascende-
batur ad solium, & scabellum au-
reum, & brachiola duo altrinse-
cus, & duos leones stantes iuxta
19 brachiola, * sed & alios duodecim
leunculos stantes super sex gradus
ex vtraque parte: non fuit tale so-
20 lium in vniuersis regnis. * Omnia
quoque vasa conuiuij regis erant
aurea, & vasa domus saltus Liba-
ni ex auro purissimo. Argentum
enim in diebus illis pro nihilo re-
21 putabatur. * Siquidem naues re-
gis ibant in Tharsis cum seruis
Hiram, semel in annis tribus: &
deferebant inde aurum & argen-
tum, & ebur, & simias, & pauos.
22 * Magnificatus est igitur Salomon
super omnes reges terræ præ diui-
23 tijs & gloria. * Omnesq. reges ter-
F rarum desiderabant videre faciem
Salomonis, vt audirent sapiẽtiam,
quam

quam dederat Deus in corde eius:
* & deferebant ei munera, vasa ar- 24
gentea, & aurea, & vestes, & arma,
& aromata, equos, & mulos, per
singulos annos. * Habuit quoque 25
Salomon quadraginta millia equo
rum in stabulis, & curruum, equi-
túq. duodecim millia, constituitq.
eos in vrbibus quadrigarum, & vbi
erat rex in Ierusalem. * Exercuit 26
etiam potestatem super cunctos re-
ges a flumine Euphrate vsque ad
terram Philisthinorum, & vsque
ad terminos Ægypti. * Tantamq. 27
copiam præbuit argenti in Ierusa- G
lem quasi lapidum: & cedrorum
tantam multitudinem velut syco-
mororum, quæ gignuntur in cam-
pestribus. * Adducebantur autem 28
ei equi de Ægypto, cunctisq. re-
gionibus. * Reliqua autem ope- 29
rum Salomonis priorum & nouis-
simorum scripta sunt in verbis Na
than Prophetæ, & in libris Ahiæ
Silonitis, in visione quoque Addo
Videntis, contra Ieroboam filium
Nabat. * Regnauit autem Salo- 30
mon in Ierusalem super omnem
Israel quadraginta annis. * Dor- 31
miuitq. cum patribus suis, & sepe-
lierunt eum in Ciuitate Dauid: re-
gnauitq. Roboã filius eius pro eo.

CAP. X.

3.Reg 12.a. 1

PRofectus est autẽ Roboam in 1
Sichem: illuc enim cunctus A
Israel conuenerat vt constituerent
eum regem. * Quod cum audisset 2
Ieroboam filius Nabat, qui erat in
Ægypto (fugerat quippe illuc an-
te Salomonẽ) statim reuersus est.
* Vocaueruntq. eum, & venit cum 3
vniuerso Israel, & locuti sunt ad
Roboam, dicentes: * Pater tuus 4
durissimo iugo nos pressit, tu le-
uiora impera patre tuo, qui nobis
imposuit grauem seruitutem, &
paululum de onere subleua, vt ser-
uiamus tibi. * Qui ait: Post tres 5
dies reuertimini ad me. Cumq.
abijsset populus, * inijt consilium 6
cum senibus, qui steterant coram B
patre eius Salomone dum adhuc
viueret, dicens: Quid datis consi-
lij vt respondeam populo? * Qui 7
dixerunt ei: Si placueris populo
huic, & leniueris eos verbis cle-
mentibus, seruient tibi omni tem
pore. * At ille reliquit consilium 8
senum, & cum iuuenibus tractare
cœpit, qui cum eo nutriti fuerant,
9 & erant in comitatu illius. * Di-
xitq. ad eos: Quid vobis videtur?
vel respondere quid debeo popu-
lo huic, qui dixit mihi: Subleua
iugum quod imposuit nobis pater
10 tuus? * At illi responderunt vt iu-
uenes, & nutriti cum eo in deli-
cijs, atque dixerunt: Sic loqueris
C populo, qui dixit tibi: Pater tuus
aggrauauit iugum nostrũ, tu sub-
leua: & sic respondebis ei: Mini-
mus digitus meus grossior est lum
11 bis patris mei. * Pater meus im-
posuit vobis graue iugum, & ego
maius pondus apponã: pater meus
cecidit vos flagellis, ego vero cæ-
12 dam vos scorpionibus. * Venit er-
go Ieroboam, & vniuersus popu-
lus ad Roboam die tertio, sicut
13 præceperat eis. * Responditq. rex
14 dura, derelicto cõsilio seniorũ: * lo-
cutusq. est iuxta iuuenum volunta-
tem: Pater meus graue vobis impo
suit iugum, quod ego grauius fa-
ciam: pater meus cecidit vos fla-
gellis, ego vero cædam vos scor-
15 pionibus. * Et non acquieuit po-
D puli precibus: erat enim volunta-
tis Dei vt compleretur sermo eius,
‖ quem locutus fuerat per manum ‖3.Reg.11. e.29
Ahiæ Silonitis ad Ieroboam filiũ
16 Nabat. * Populus autem vniuer-
sus rege duriora dicente, sic locu-
tus est ad eum: Non est nobis pars
in Dauid, neque hereditas in filio
Isai. Reuertere in tabernacula tua
Israel, tu autem pasce domũ tuam
Dauid. Et abijt Israel in taberna-
17 cula sua. * Super filios autem Is-
rael, qui habitabant in ciuitatibus
18 Iuda, regnauit Roboam. * Misitq.
rex Roboam Aduram, qui præerat
tributis, & lapidauerunt eum filij
Israel, & mortuus est: porro rex
Roboam currum festinauit ascen-
19 dere, & fugit in Ierusalem. * Re-
cessitq. Israel a domo Dauid, vs-
que ad diem hanc.

CAP. XI.

1 A VEnit autem Roboam in Ieru- 3.Reg.12.e.21
salem, & conuocauit vniuer-
sam domum Iuda & Beniamin,
centum octoginta millia electorum
atque bellantium, vt dimicaret
contra Israel, & conuerteret ad se
2 regnum suum. * Factusq. est ser-
mo

mo Domini ad Semeiam hominē
Dei, dicens: * Loquere ad Ro- 3
boam filium Salomonis regem Iu-
da, & ad vniuersum Israel, qui est
in Iuda & Beniamin: * Hæc dicit 4
Dominus: Non ascendetis, neque
pugnabitis contra fratres vestros:
reuertatur vnusquisque in domum
suam, quia mea hoc gestum est vo B
luntate. Qui cum audissent sermo-
nem Domini, reuersi sunt, nec
perrexerunt contra Ieroboam.
* Habitauit autem Roboam in Ie- 5
rusalem, & ædificauit ciuitates mu
ratas in Iuda. * Extruxitq. Beth- 6
lehem, & Etam, & Thecue, * Beth- 7
sur quoque, & Socho, & Odollā,
* necnon & Geth, & Maresa, & 8
Ziph, * sed & Aduram, & Lachis, 9
& Azeca, * Saraa quoque, & Aia- 10
lon, & Hebron, quæ erant in Iuda
& Beniamin, ciuitates munitissi-
mas. * Cumq. clausisset eas mu- 11
ris, posuit in eis principes, cibo- C
rumq. horrea, hoc est, olei, & vini.
* Sed & in singulis vrbibus fecit 12
armamentarium scutorum & ha-
starum, firmauitq. eas summa di-
ligentia, & imperauit super Iudā,
& Beniamin. * Sacerdotes autem 13
& Leuitæ, qui erant in vniuerso Is-
rael, venerunt ad eum de cunctis
sedibus suis, * relinquentes sub- 14
urbana, & possessiones suas, & tran
seuntes ad Iudam, & Ierusalem:
eo quòd abiecisset eos Ieroboam,
& posteri eius, ne sacerdotio Do-
mini fungerentur. * Qui consti- 15
tuit sibi sacerdotes excelsorum, &
dæmoniorum, vitulorumq. quos
fecerat. * Sed & de cunctis tribu- 16
bus Israel, quicumque dederant
cor suum vt quærerent Dominum
Deum Israel, venerunt in Ierusa-
lem ad immolādum victimas suas
coram Domino Deo patrum suo-
rum. * Et roborauerunt regnum 17
Iuda, & confirmauerunt Roboam D
filium Salomonis per tres annos:
ambulauerunt enim in vijs Dauid
& Salomonis, annis tantum tri-
bus. * Duxit autem Roboam vxo- 18
rem Mahalath, filiam Ierimoth,
filij Dauid: Abihail quoque filiam
Eliab filij Isai, * quæ peperit ei fi- 19
lios Iehus, & Somoriam, & Zoom.
* Post hanc quoque accepit Maa- 20
cha filiam Absalom, quæ peperit
ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Sa-
lomith. * Amauit autem Roboam 21
Maacha filiam Absalom super om
nes vxores suas, & concubinas:
nam vxores decem & octo duxe-
rat, concubinas autem sexaginta:
& genuit viginti octo filios, & se-
22 xaginta filias. * Constituit vero in
capite, Abiam filium Maacha du-
cem super omnes fratres suos: ip-
sum enim regem facere cogitabat,
23 * quia sapientior fuit, & potentior
super omnes filios eius, & in cun-
ctis finibus Iuda, & Beniamin, &
in vniuersis ciuitatibus muratis:
præbuitq. eis escas plurimas, &
multas petiuit vxores.

CAP. XII.

1 CVmq. roboratum fuisset re-
A gnum Roboam & conforta-
tum, dereliquit legem Domini, &
2 omnis Israel cum eo. * Anno au-
tem quinto regni Roboam, ascen-
dit Sesac rex Ægypti in Ierusalem
3 (quia peccauerant Domino) * cum
mille ducentis curribus, & sexagin
ta millibus equitum: nec erat nu-
merus vulgi quod venerat cum eo
ex Ægypto, Libyes scilicet, & Tro-
4 glodytæ, & Æthiopes. * Cepitq.
ciuitates munitissimas in Iuda, &
5 venit vsque in Ierusalem. * Seme-
ias autem propheta ingressus est
ad Roboam, & principes Iuda,
qui congregati fuerant in Ierusa-
lem, fugientes Sesac, dixitq. ad
eos: Hæc dicit Dominus: Vos re-
B liquistis me, & ego reliqui vos in
6 manu Sesac. * Consternatiq. prin
cipes Israel & rex dixerunt: Iustus
7 est Dominus. * Cumq. vidisset
Dominus, quòd humiliati essent,
factus est sermo Domini ad Se-
meiam, dicens: Quia humiliati
sunt, non disperdam eos, daboq.
eis pauxillum auxilij, & non stil-
labit furor meus super Ierusalem
8 per manum Sesac. * Verumtamen
seruient ei, vt sciant distantiam
seruitutis meæ, & seruitutis regni
9 terrarum. * Recessit itaque Sesac
rex Ægypti ab Ierusalem, sublatis
thesauris domus Domini, & do-
mus regis, omniaq. secum tulit, &
clypeos aureos, quos fecerat Salo-
10 mon, * pro quibus fecit rex æneos,
C & tradidit illos principibus scuta-
riorum, qui custodiebant vestibu-
11 lum palatij. * Cumq. introiret rex
domum Domini, veniebant scu-
tarij,

tarij, & tollebant eos, iterumq. re-
ferebant eos ad armamentarium
suum. * Verumtamen quia humi- 12
liati sunt, auersa est ab eis ira Do-
mini, nec deleti sunt penitus: si-
quidem & in Iuda inuenta sunt
‖ 3.Reg.15. f.21 opera bona. * ‖ Confortatus est 13
ergo rex Roboam in Ierusalem,
atque regnauit: quadraginta au-
tem & vnius anni erat cum regna-
re cœpisset, & decem & septem
annis regnauit in Ierusalem, vrbe, D
quam elegit Dominus, vt confir-
maret nomen suum ibi, de cun-
ctis tribubus Israel: nomen autem
matris eius Naama Ammanitis.
* Fecit autem malum, & non præ- 14
parauit cor suum vt quæreret Do-
minum. * Opera vero Roboam 15
prima & nouissima scripta sunt in
Libris Semeiæ prophetæ, & Addo
Videntis, & diligenter exposita:
pugnaueruntq. aduersum se Ro-
boam, & Ieroboam cunctis die-
bus. * Et dormiuit Roboam cum 16
patribus suis, sepultusq. est in Ci-
uitate Dauid. Et regnauit Abia
filius eius pro eo.

CAP. XIII.

‖ 3.Reg.15. a.1 ANno octauodecimo regis Ie- 1
roboam, regnauit Abia super A
Iudam. * Tribus annis regnauit in 2
Ierusalem, nomenq. matris eius
Michaia, filia Vriel de Gabaa: &
erat bellum inter Abiam & Iero-
‖ 3.Reg.15. a.7 boam. * ‖ Cumq. iniisset Abia cer- 3
tamen, & haberet bellicosissimos
viros, & electorum quadringenta
millia: Ieroboam instruxit econ-
tra aciem octingenta millia viro-
rum, qui & ipsi electi erant, & ad
bella fortissimi. * Stetit ergo Abia 4
super montem Semeron, qui erat
in Ephraim, & ait: Audi Iero-
boam, & omnis Israel. * Num 5
ignoratis quòd Dominus Deus Is-
rael dederit regnum Dauid super
Israel in sempiternum, ipsi & filijs
eius in pactum salis? * Et surre- 6
xit Ieroboam filius Nabat, seruus
‖ 3.Reg.11. a.26 Salomonis filij Dauid: ‖ & rebel-
lauit contra dominũ suum. * Con- 7
gregatiq. sunt ad eum viri vanissi- B
mi, & filij Belial: & præualuerunt
cõtra Roboam filium Salomonis:
porro Roboam erat rudis, & cor-
de pauido, nec potuit resistere eis.
* Nunc ergo vos dicitis quòd resi- 8
stere possitis regno Domini, quod
possidet per filios Dauid, habe-
tisq. grandem populi multitudi-
nem, atque vitulos aureos, quos
9 fecit vobis Ieroboam in deos. * ‖ Et ‖ 3.Reg.12. g.31
eiecistis Sacerdotes Domini, filios
Aaron, atque Leuitas: & fecistis
vobis Sacerdotes sicut omnes po-
puli terrarum: quicumque vene-
rit, & initiauerit manum suam in
tauro de bobus, & in arietibus sep-
tem, fit sacerdos eorum, qui non
10 sunt dij. * Noster autem Domi-
nus, Deus est, quem non relinqui-
mus, Sacerdotesq. ministrant Do-
mino de filijs Aaron, & Leuitæ
11 sunt in ordine suo: * Holocausta
quoque offerunt Domino per sin-
gulos dies mane & vespere, & thy-
miama iuxta legis præcepta con-
fectum, & proponuntur panes in
C mensa mundissima, estq. apud nos
candelabrum aureum, & lucernæ
eius, vt accendãtur semper ad ves-
peram: nos quippe custodimus
præcepta Domini Dei nostri, quẽ
12 vos reliquistis. * Ergo in exercitu
nostro dux Deus est, & Sacerdotes
eius, qui clangunt tubis, & reso-
nant contra vos: filij Israel nolite
pugnare contra Dominum Deum
patrum vestrorum, quia non vo-
13 bis expedit. * Hæc illo loquente,
Ieroboam retro moliebatur insi-
dias. Cumq. ex aduerso hostium
staret, ignorantem Iudam suo am-
14 biebat exercitu. * Respiciensq.
Iudas vidit instare bellum ex ad-
uerso & post tergum, & clama-
uit ad Dominum: ac Sacerdotes
15 tubis canere cœperunt. * Om-
nesq. viri Iuda vociferati sunt: &
ecce illis clamantibus, perterruit
Deus Ieroboam, & omnem Israel
qui stabat ex aduerso Abia & Iu-
16 da. * Fugeruntq. filij Israel Iu-
dam, & tradidit eos Deus in ma-
17 nu eorum. * Percussit ergo eos
D Abia, & populus eius plaga ma-
gna: & corruerunt vulnerati ex Is-
rael quingenta millia virorum for-
18 tium. * Humiliatiq. sunt filij Is-
rael in tempore illo, & vehemen-
tissime cõfortati filij Iuda eo quod
sperassent in Domino Deo patrũ
19 suorum. * Persecutus est autem
Abia fugientem Ieroboam, & ce-
pit ciuitates eius, Bethel & filias
eius, & Iesana cum filiabus suis,
Ephron quoque & filias eius:
20 * nec valuit vltra resistere Iero-
boam

boäm in diebus Abia : quem per-
cussit Dominus, & mortuus est.
* Igitur Abia, confortato imperio 21
suo, accepit vxores quattuorde-
cim : procreauitq. viginti duos fi-
lios, & sedecim filias. * Reliqua 22
autem sermonum Abia, viarumq.
& operum eius, scripta sunt di-
ligentissime in Libro Addo Pro-
phetæ.

CAP. XIIII.

3.Reg. 15. b. 8 Dormiuit autem Abia cum pa 1
tribus suis, & sepelierunt A
eum in Ciuitate Dauid : regna-
uitq. Asa filius eius pro eo, in cu-
ius diebus quieuit terra annis de-
cem. * Fecit autem Asa quod bo- 2
num & placitum erat in conspe-
ctu Dei sui, & subuertit altaria
peregrini cultus, & excelsa, * & 3
confregit statuas, lucosq. succi-
dit : * & præcepit Iudæ vt quæreret 4
Dominum Deum patrum suorũ,
& faceret legem, & vniuersa man-
data : * & abstulit de cunctis vr- 5
bibus Iuda aras, & fana, & regna-
uit in pace. * Ædificauit quo- 6
que vrbes munitas in Iuda, quia
quietus erat, & nulla temporibus
eius bella surrexerant, pacem Do-
mino largiente. * Dixit autem 7
Iudæ : Ædificemus ciuitates istas, B
& vallemus muris, & roboremus
turribus, & portis, & seris, do-
nec a bellis quieta sunt omnia,
eo quod quæsierimus Dominum
Deum patrum nostrorum, & de-
derit nobis pacem per gyrum.
Ædificauerunt igitur, & nullum
in extruendo impedimentum fuit.
* Habuit autem Asa in exerci- 8
tu suo portantium scuta & hastas
de Iuda trecenta millia, de Benia-
min vero scutariorum & sagitta-
riorum ducenta octoginta millia,
omnes isti viri fortissimi. * Egres- 9
sus est autem contra eos Zara Æ-
thiops cum exercitu suo, decies
centena millia, & curribus trecen- C
tis : & venit vsque Maresa. * Por- 10
ro Asa perrexit obuiam ei, & in-
struxit aciem ad bellum in Valle
Sephata, quæ est iuxta Maresa : * & 11
inuocauit Dominum Deum, &
‖ 3.Reg.14. a. 6 ait : ‖ Domine non est apud te vl-
la distantia vtrum in paucis auxi-
lieris, an in pluribus : adiuua nos
Domine Deus noster : in te enim, D
& in tuo nomine habentes fidu-
ciam venimus contra hanc multi-
tudinem. Domine, Deus noster
tu es, non præualeat contra te ho-
12 mo. * Exterruit itaque Dominus
Æthiopes coram Asa & Iuda : fu-
13 geruntq. Æthiopes. * Et persecu-
tus est eos Asa, & populus, qui
cum eo erat, vsque Gerara : & rue-
runt Æthiopes vsque ad interne-
cionem, quia Domino cædente
cõtriti sunt, & exercitu illius præ-
liante. Tulerunt ergo spolia mul-
14 ta, * & percusserunt ciuitates om
nes per circuitum Geraræ : gran-
dis quippe cunctos terror inuase-
rat : & diripuerunt vrbes, & mul-
15 tam prædam asportauerunt. * Sed
& caulas ouium destruentes, tu-
lerunt pecorum infinitam multi-
tudinem, & camelorum : reuer-
siq. sunt in Ierusalem.

CAP. XV.

1 Azarias autem filius Oded, fa-
2 cto in se spiritu Dei, * egres-
A sus est in occursum Asa, & dixit
ei : Audite me Asa, & omnis Iu-
da & Beniamin : Dominus vobis-
cum, quia fuistis cum eo. Si quæ-
sieritis eum, inuenietis : si autem
dereliqueritis eum, derelinquet
3 vos. * Transibunt autem multi
dies in Israel absque Deo vero, &
absque sacerdote doctore, & abs-
4 que lege. * Cumq. reuersi fuerint
in angustia sua ad Dominũ Deum
Israel, & quæsierint eum, repe-
5 rient eum. * In tempore illo non
erit pax egredienti & ingredien-
ti, sed terrores vndique in cunctis
6 habitatoribus terrarum : * pu-
B gnabit enim gens contra gentem,
& ciuitas contra ciuitatem, quia
Dominus conturbabit eos in om-
7 ni angustia. * Vos ergo confor-
tamini, & non dissoluantur ma-
nus vestræ : erit enim merces ope-
8 ri vestro. * Quod cum audisset Asa
verba scilicet, & prophetiam Aza-
riæ filij Oded prophetæ, confor-
tatus est, & abstulit idola de om-
ni terra Iuda, & de Beniamin, &
ex vrbibus, quas ceperat, mon-
tis Ephraim, & dedicauit altare
Domini quod erat ante porticum
9 Domini. * Congregauitq. vni-
uersum Iudam & Beniamin, & ad-
uenas cum eis de Ephraim, &
de

de Manasse, & de Simeon: plures
enim ad eum confugerant ex If-
rael, videntes quòd Dominus C
Deus illius esset cum eo.* Cumq. 10
venissent in Ierusalem mense ter-
tio, anno decimoquinto regni A-
sa, * immolauerunt Domino in 11
die illa de manubijs, & præda,
quam adduxerant, boues septin-
gentos, & arietes septem millia.
* Et intrauit ex more ad corrobo- 12
randum fœdus vt quærerent Do-
minum Deum patrum suorum in
toto corde, & in tota anima sua.
* Si quis autem, inquit, non quæ- 13
sierit Dominum Deum Israel, mo-
riatur, a minimo vsque ad ma-
ximum, a viro vsque ad mulie-
rem. * Iurauerúntq. Domino vo- 14
ce magna in iubilo, & in clango-
re tubæ, & in sonitu buccinarum
* omnes qui erant in Iuda cum 15
execratione: in omni enim corde
suo iurauerunt, & in tota volun- D
tate quæsierunt eum, & inuene-
runt: præstititq. eis Dominus re-
quiem per circuitum. * Sed & 16
Maacham matrem Asa regis ex
augusto deposuit imperio, eo
quòd fecisset in luco simulacrum
Priapi: quod omne contriuit, &
in frusta comminuens combussit
in Torrente cedron:* Excelsa au- 17
tem derelicta sunt in Israel: atta-
men cor Asa erat perfectum cun-
ctis diebus eius. * Eaq. quæ vo- 18
uerat pater suus, & ipse, intulit in
domum Domini, argentum, &
aurum, vasorumq. diuersam su-
pellectilem. * Bellum vero non 19
fuit vsque ad trigesimum quintũ
annum regni Asa.

CAP. XVI.

ANno autem trigesimo sexto 1
regni eius, ascendit Baasa A
rex Israel in Iudam, & muro cir-
cumdabat Rama, vt nullus tutè
posset egredi & ingredi de regno
Asa. * Protulit ergo Asa argen- 2
tum & aurum de thesauris domus
Domini, & de thesauris regis,
misitq. ad Benadad regem Syriæ,
qui habitabat in Damasco, di-
cens: * Fœdus inter me & te est, 3
pater quoque meus & pater tuus
habuere concordiam: quam ob
rem misi tibi argentum & aurum,
vt rupto fœdere, quod habes cum
Baasa rege Israel, facias eum a me
4 recedere. * Quo comperto, Be-
B nadad misit principes exercituum
suorum ad vrbes Israel: qui per-
cusserunt Ahion, & Dan, & Abel-
maim, & vniuersas vrbes Neph-
5 thali muratas. * Quod cum au-
disset Baasa desijt ædificare Ra-
ma, & intermisit opus suum.
6 * Porro Asa rex assumpsit vniuer-
sum Iudam, & tulerunt lapides
de Rama, & ligna quæ ædifica-
tioni præparauerat Baasa, ædifi-
cauitq. ex eis Gabaa, & Maspha.
7 * In tempore illo venit Hanani
propheta ad Asa regem Iuda, &
dixit ei: Quia habuisti fiduciam
in rege Syriæ, & non in Domino
C Deo tuo, idcirco euasit Syriæ re-
8 gis exercitus de manu tua. * a Nõ- a 1.14.c.9
ne Æthiopes, & Lybies multo
plures erant quadrigis, & equiti-
bus, & multitudine nimia: quos,
cum Domino credidisses, tradi-
9 dit in manu tua? * Oculi enim
Domini contemplantur vniuer-
sam terram, & præbent fortitudi-
nem his, qui corde perfecto cre-
dunt in eum. Stulte igitur egisti,
& propter hoc ex præsenti tempo-
re aduersum te bella consurgent.
10 *Iratusq. Asa aduersus Videntem,
iussit eum mitti in neruum: val-
de quippe super hoc fuerat indi-
gnatus: & interfecit de populo in
11 tempore illo plurimos. * Opera
autem Asa prima & nouissima
scripta sunt in Libro regum Iuda
12 & Israel. * Ægrotauit etiam Asa
D anno trigesimo nono regni sui, do-
lore pedum vehementissimo, &
nec in infirmitate sua quæsiuit
Dominum, sed magis in medico-
13 rum arte confisus est. * Dormi-
uitq. cum patribus suis: & mor-
tuus est anno quadragesimo pri-
14 mo regni sui. * Et sepelierunt
eum in sepulchro suo quod fode-
rat sibi in Ciuitate Dauid: posue-
runtq. eum super lectum suum
plenum aromatibus & vnguen-
tis meretricijs, quæ erant pig-
mentariorum arte confecta, &
combusserunt super eum ambi-
tione nimia.

CAP. XVII.

1 REgnauit autem Iosaphat fi-
A lius eius pro eo, & inualuit
2 contra Israel. * Constituitq. mi-
litum

istum numeros in cunctis vrbibus
Iuda, quæ erant vallatæ muris.
Præsidiaq. disposuit in terra Iu-
da, & in ciuitatibus Ephraim,
quas ceperat Asa pater eius. * Et 3
fuit Dominus cum Iosaphath,
quia ambulauit in vijs Dauid pa-
tris sui primis: & non sperauit in
Baalim, * sed in Deo patris sui, & 4
perrexit in præceptis illius & non
iuxta peccata Israel. * Confirma- 5
uitq. Dominus regnum in manu
eius, & dedit omnis Iuda munera
Iosaphat: factæq. sunt ei infinitæ
diuitiæ, & multa gloria. * Cumq. 6
sumpsisset cor eius audaciam pro- B
pter vias Domini, etiam excelsa &
lucos de Iuda abstulit. * Tertio 7
autem anno regni sui misit de
principibus suis Benhail, & Ob-
diam, & Zachariam, & Natha-
nael, & Michæam vt docerent in
ciuitatibus Iuda: * & cum eis Le- 8
uitas Semeiam, & Nathaniam, &
Zabadiam, Asael quoque, & Se-
miramoth & Ionathan, Adoniãq.
& Thobiam, & Thobadoniam
Leuitas, & cum eis Elisama, &
Ioran Sacerdotes, * docebantq. 9
populum in Iuda, habentes librum
legis Domini, & circuibant cun-
ctas vrbes Iuda, atque erudiebant
populum. * Itaque factus est pa- 10
uor Domini super omnia regna C
terrarum, quæ erant per gyrum
Iuda, nec audebant bellare contra
Iosaphat. * Sed & Philisthæi Iosa- 11
phat munera deferebant, & vecti-
gal argenti, Arabes quoque addu-
cebant pecora, arietum septem
millia septingenta, & hircorum
totidem. * Creuit ergo Iosaphat, 12
& magnificatus est vsque in subli-
me: atque ædificauit in Iuda do-
mos ad instar turrium, vrbesq.
muratas. * Et multa opera parauit 13
in vrbibus Iuda: viri quoque bel-
latores, & robusti erant in Ierusa-
lem, * quorum iste numerus per 14
domos atque familias singulorũ:
In Iuda principes exercitus, Ednas
dux, & cum eo robustissimi viri D
trecenta millia. * Post hunc Ioha- 15
nan princeps, & cum eo ducenta
octoginta millia. * Post istum 16
quoque Amasias filius Zechri,
consecratus Domino, & cum
eo ducenta millia virorum for-
tium. * Hunc sequebatur robu- 17
stus ad prælia Eliada, & cum eo
tenentium arcum & clypeum du-
18 centa millia. * Post istum etiam
Iozabad, & cum eo centum octo-
ginta millia expeditorum militũ.
19 * Hi omnes erant ad manum re-
gis, exceptis alijs, quos posue-
rat in vrbibus muratis, in vniuer-
so Iuda.

CAP. XVIII.

1 FVit ergo Iosaphat diues & in-
A clytus multum, & affinitate
2 coniunctus est Achab. * Descen-
ditq. post annos ad eum in Sama-
riam: ad cuius aduentum macta-
uit Achab arietes, & boues pluri-
mos ipsi, & populo qui venerat
cum eo: persuasitq. illi vt ascen-
3 deret in Ramoth Galaad. * Di-
xitq. Achab rex Israel ad Iosaphat
regem Iuda: Veni mecum in Ra-
moth Galaad. Cui ille respondit:
Vt ego, & tu: sicut populus tuus,
sic & populus meus: tecumq. eri-
4 mus in bello. * Dixitq. Iosaphat
ad regem Israel: Consule obsecro
impræsentiarum sermonẽ Domi-
5 ni. * Congregauit igitur rex Is-
B rael prophetarum quadringentos
viros, & dixit ad eos: In Ramoth
Galaad ad bellandum ire debemus
an quiescere? At illi, Ascende,
inquiunt, & tradet Deus in manu
6 regis. * Dixitq. Iosaphat: Num-
quid non est hic prophetes Domi-
ni, vt ab illo etiam requiramus?
7 * Et ait rex Israel ad Iosaphat: Est
vir vnus, a quo possumus quærere
Domini voluntatem: sed ego odi
eum, quia non prophetat mihi bo-
num, sed malum omni tempore:
est autem Michæas filius Iemla.
Dixitq. Iosaphat: Ne loquaris rex
8 hoc modo. * Vocauit ergo rex Is-
rael vnum de eunuchis, & dixit ei:
Voca cito Michæam filium Iem-
9 la. * Porro rex Israel, & Iosaphat
rex Iuda vterque sedebant in solio
C suo, vestiti cultu regio: sedebant
autem in area iuxta portam Sama-
riæ, omnesq. prophetæ vaticina-
10 bantur coram eis. * Sedecias vero
filius Chanaana fecit sibi cornua
ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus:
His ventilabis Syriam, donec con-
11 teras eam. * Omnesq. prophetæ si-
militer prophetabant, atque dice-
bant: Ascende in Ramoth Galaad,
& prosperaberis, & tradet eos Do-

minus in manu regis. * Nuncius 12
autem, qui ierat ad vocandum
Michæam, ait illi: En verba omnium prophetarum vno ore bona regi annunciant: quæso ergo te vt & sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisq. prospera.* Cui re- 13
spondit Michæas: Viuit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Deus meus, hoc loquar.* Venit er- 14
go ad regē. Cui rex ait: Michæa, D
ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite: cuncta enim prospera euenient, & tradentur hostes in manus vestras.
* Dixitq. rex: Iterum, atque 15
iterum te adiuro, vt mihi non loquaris, nisi quod verum est in nomine Domini. * At ille ait: Vi- 16
di vniuersum Israel dispersum in montibus, sicut oues absque pastore: & dixit Dominus: Non habēt isti dominos: reuertatur vnusquisque in domum suam in pace.
* Et ait rex Israel ad Iosaphat: 17
Nonne dixi tibi, quòd non prophetaret iste mihi quidquam boni, sed ea, quæ mala sunt? * At 18
ille, Idcirco, ait, audite verbum Domini: Vidi Dominum sedentē in solio suo, & omnem exercitum cæli assistentem ei a dextris & a sinistris.* Et dixit Dominus: Quis 19
decipiet Achab regem Israel vt ascendat & corruat in Ramoth Ga- E
laad? Cumq. diceret vnus hoc modo, & alter alio: * processit spiri- 20
tus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus, In quo, inquit, decipies?
* At ille respondit: Egrediar, & 21
ero spiritus mendax in ore omniū prophetarum eius. Dixitq. Dominus: Decipies, & præualebis: egredere, & fac ita. * Nunc igitur, ecce 22
Dominus dedit spiritum mendacij in ore omnium prophetarum tuorum, & Dominus locutus est de te mala * Accessit autem Sede- 23
cias filius Chanaana, & percussit Michææ maxillam, & ait: Per quā viam transiuit Spiritus Domini a me, vt loqueretur tibi? * Dixitq. 24
Michæas: Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo vt abscondaris.
* Præcepit autem rex Israel, dicēs: 25
Tollite Michæam, & ducite eum F
ad Amon principem ciuitatis, &
26 ad Ioas filium Amelech. * Et dicetis: Hæc dicit rex: Mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicum, & aquæ pauxillum, donec
27 reuertar in pace. * Dixitq. Michæas: Si reuersus fueris in pace, non est locutus Dominus in me.
28 Et ait: Audite omnes populi.* Igitur ascenderunt rex Israel, & Iosaphat rex Iuda in Ramoth Galaad.
29 * Dixitq. rex Israel ad Iosaphat: Mutabo habitum, & sic ad pugnā vadam, tu autem induere vestibus tuis. Mutatoq. rex Israel habitu,
30 venit ad bellum. * Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicens: Ne pugnetis con-
G tra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regem Is-
31 rael. * Itaque cum vidissent principes equitatus Iosaphat, dixerunt: Rex Israel est iste. Et circumdederunt eum dimicantes: at ille clamauit ad Dominum, & auxiliatus est ei, atque auertit eos ab il-
32 lo. * Cum enim vidissent duces equitatus, quòd non esset rex Is-
33 rael, reliquerunt eum. * Accidit autem vt vnus e populo sagittam in incertum iaceret, & percuteret regem Israel inter ceruicem & scapulas, at ille aurigæ suo ait: Conuerte manum tuam, & educ me
34 de acie, quia vulneratus sum. * Et finita est pugna in die illo: porro rex Israel stabat in curru suo contra Syros vsque ad vesperam, & mortuus est occidente sole.

CAP. XIX.

1 REuersus est autem Iosaphat
A rex Iuda in domum suam
2 pacifice in Ierusalem.* Cui occurrit Iehu filius Hanani Videns, & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominū amicitia iungeris, & idcirco iram
3 quidem Domini merebaris: * sed bona opera inuenta sunt in te, eo quòd abstuleris lucos de terra Iuda, & præparaueris cor tuum vt requireres Dominum Deum pa-
4 trum tuorum.* Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem: rursumq. e-
B gressus est ad populum de Bersabee vsque ad montem Ephraim, & reuocauit eos ad Dominum Deū
5 patrum suorum.* Constituitq. iudices terræ in cunctis ciuitatibus

Iuda

Iuda munitis per singula loca,* & 6
præcipiens iudicibus, Videte, ait,
quid faciatis: non enim hominis
exercetis iudicium, sed Domini: &
quodcumque iudicaueritis, in vos
redundabit. * Sit timor Domini 7
vobiscum, & cum diligentia cun-
cta facite: non est enim apud Do-
minum Deum nostrum iniquitas,
‖ Deu.10.d. ‖ nec personarum acceptio, nec
17 cupido munerum. * In Ierusalem 8
Rom. 2. b. quoque constituit Iosaphat Leui- C
12 tas, & Sacerdotes, & Principes fa-
Gal.2.b.6 miliarum ex Israel, vt iudicium
Ephe.6.b.9 & causam Domini iudicarent ha-
Coloss.3.d. bitatoribus eius. * Præcepitq. eis, 9
25 dicens: Sic agetis in timore Do-
Act. 10. d. mini fideliter & corde perfecto.
34 * Omnem causam, quæ venerit 10
1.Pet.1.c.17 ad vos fratrum vestrorum, qui ha-
Sap.6.b.8 bitant in vrbibus suis inter cogna-
Eccl. 35. b. tionem & cognationem, vbicum-
16 que quæstio est de lege, de man- D
dato, de ceremonijs, de iustifica-
tionibus: ostendite eis, vt non
peccent in Dominum, & ne ve-
niat ira super vos & super fratres
vestros: sic ergo agentes non pec-
cabitis. * Amarias autem sacerdos 11
& pontifex vester, in his, quæ ad
Deum pertinent, præsidebit: porro
Zabadias filius Ismahel, qui est
dux in domo Iuda, super ea opera
erit, quæ ad regis officium per-
tinent: habetisq. magistros Leui-
tas coram vobis, confortamini, &
agite diligenter, & erit Dominus
vobiscum in bonis.

CAP. XX.

Post hæc congregati sunt filij 1
Moab, & filij Ammon, & cum A
eis de Ammonitis ad Iosaphat vt
pugnarent contra eum. * Ve- 2
neruntq. nuncij, & indicauerunt
Iosaphat, dicentes: Venit contra
te multitudo magna de his locis,
quæ trans mare sunt, & de Syria,
& ecce consistunt in Asasontha
mar, quæ est Engaddi. * Iosaphat 3
autem timore perterritus, totum
se contulit ad rogandum Domi-
num, & prædicauit ieiunium vni-
uerso Iuda. * Congregatusq. est 4
Iudas ad deprecandum Dominū:
sed & omnes de vrbibus suis ve-
nerunt ad obsecrandum eum.
* Cumq. stetisset Iosaphat in me- 5
dio cœtu Iuda, & Ierusalem,
in domo Domini ante atrium
6 nouum, ait: * Domine Deus pa-
trum nostrorum, tu es Deus in cæ-
B lo, & dominaris cunctis regnis
Gentium, in manu tua est fortitu-
do & potentia, nec quisquam ti-
7 bi potest resistere.* Nōne tu Deus
noster interfecisti omnes habita-
tores terræ huius coram populo
tuo Israel, & dedisti eam semini
Abraham amici tui in sempiter-
8 num? * Habitaueruntq. in ea,
& extruxerunt in illa sanctuariū
9 nomini tuo, dicentes: * Si irrue-
rint super nos mala, gladius iu-
dicij, pestilentia, & fames, sta-
bimus coram domo hac in con-
spectu tuo, in qua inuocatum est
nomen tuum: & clamabimus ad
te in tribulationibus nostris, &
10 exaudies, saluosq. facies. * Nunc
igitur ecce filij Ammon, & Moab,
& mons Seir, ‖ per quos non cō- ‖ Deu.2.a.1
cessisti Israel vt transirent quando
egrediebantur de Ægypto, sed
declinauerunt ab eis, & non in-
11 terfecerunt illos: * econtrario a-
gunt, & nituntur eijcere nos de
possessione, quam tradidisti nobis.
12 * Deus noster, ergo non iudicabis
eos? In nobis quidem non est tan-
ta fortitudo, vt possimus huic
multitudini resistere, quæ irruit
super nos. Sed cum ignoremus
quid agere debeamus, hoc solum
habemus residui, vt oculos nostros
13 dirigamus ad te. * Omnis vero Iu-
C da stabat coram Domino cum
paruulis, & vxoribus, & liberis
14 suis. * Erat autem Iahaziel filius
Zachariæ, filij Banaiæ, filij Iehiel,
filij Mathaniæ, Leuites de filijs A-
saph, super quē factus est Spiritus
15 Domini in medio turbæ, * & ait:
Attendite omnis Iuda, & qui ha-
bitatis Ierusalē, & tu rex Iosaphat:
Hæc dicit Dominus vobis: Nolite
timere, nec paueatis hanc multi-
tudinem: non est enim vestra pu-
16 gna, sed Dei. * Cras descendetis
contra eos: ascēsuri enim sunt per
cliuum nomine Sis, & inuenietis
illos in summitate torrētis, qui est
17 contra solitudinem Ieruel * Non
eritis vos qui dimicabitis, sed tan-
tummodo confidenter state, & vi-
debitis auxiliū Domini super vos,
o Iuda, & Ierusalem: nolite timere,
nec paueatis: cras egrediemini cō-
tra eos, & Dominus erit vobiscū.

18 * Iosaphat ergo, & Iuda, & omnes
habitatores Ierusalem ceciderunt
proni in terram coram Domino, &
19 adorauerunt eum. * Porro Leuitæ
de filijs Caath, & de filijs Core
laudabāt Dominum Deum Israel
20 voce magna, in excelsum.* Cumq.
mane surrexissent, egressi sunt per
desertum Thecue: profectisq. eis,
stans Iosaphat in medio eorum, di-
xit: Audite me viri Iuda, & omnes
habitatores Ierusalem: credite in
Domino Deo vestro, & securi eri-
tis: credite prophetis eius, & cun-
21 cta euenient prospera. * Deditq.
consilium populo, & statuit can-
tores Domini, vt laudarent eum
in turmis suis, & antecederēt exer-
citum, ac voce consona dicerent:
‖Ps. 135. a 1 ‖ Confitemini Domino, quoniam
in æternum misericordia eius.
22 * Cumq. cœpissent laudes canere,
E vertit Dominus insidias eorum in
semetipsos, filiorum scilicet Am-
mon, & Moab, & montis Seir, qui
egressi fuerant vt pugnarent con-
23 tra Iudam, & percussi sunt. * Nā-
que filij Ammon, & Moab con-
surrexerunt aduersum habitatores
montis Seir, vt interficerent & de-
lerent eos: cumq. hoc opere per-
petrassent, etiā in semetipsos ver-
si, mutuis concidere vulneribus.
24 * Porro Iuda cum venisset ad spe-
culam, quæ respicit solitudinem,
vidit procul omnem late regionē
plenā cadaueribus, nec superesse
quēquam, qui necē potuisset eua-
25 dere.* Venit ergo Iosaphat, & om-
nis populus cum eo ad detrahen-
da spolia mortuorum: inuene-
runtq. inter cadauera variam su-
pellectilem, vestes quoque, & vasa
pretiosissima, & diripuerunt ita vt
omnia portare non possent, nec
per tres dies spolia auferre præ
26 prædæ magnitudine.* Die autem
F quarto congregati sunt in Valle
benedictionis: etenim quoniam
ibi benedixerant Domino, voca-
uerunt locum illum Vallis benedi-
ctionis vsque in præsentem diem.
27 * Reuersusq. est omnis vir Iuda,
& habitatores Ierusalem, & Iosa-
phat ante eos in Ierusalem cum
lætitia magna, eo quod dedisset
eis Dominus gaudium de inimi-
28 cis suis. * Ingressiq. sunt in Ie-
rusalem cum psalterijs, & citha-
ris, & tubis in domum Domini.

29 * Irruit autem pauor Domini su-
per vniuersa regna terrarum cum
audissent quod pugnasset Domi-
30 nus contra inimicos Israel.* Quie-
uitq. regnum Iosaphat, & præbuit
ei Deus pacem per circuitum.
31 * Regnauit igitur Iosaphat super
G Iudam, & erat triginta quinque
annorum cum regnare cœpisset:
viginti autem & quinque annis
regnauit in Ierusalem, & nomen
32 matris eius Azuba filia Selahi.* Et
ambulauit in via patris sui Asa,
nec declinauit ab ea, faciens quæ
33 placita erant coram Domino.* Ve-
rumtamen excelsa non abstulit, &
adhuc populus non direxerat cor
suum ad Dominum Deum pa-
34 trum suorum. * Reliqua autem
gestorum Iosaphat priorum &
nouissimorum scripta sunt in ver-
bis Iehu filij Hanani, quæ diges-
35 sit in Libros regum Israel. * Post
hæc inijt amicitias Iosaphat rex Iu-
da cum Ochozia rege Israel, cuius
36 opera fuerunt impijssima. * Et
particeps fuit vt facerent naues,
quæ irent in Tharsis: feceruntq.
37 classem in Asiongaber. * Prophe-
tauit autem Eliezer filius Dodau
de Maresa ad Iosaphat, dicens:
Quia habuisti fœdus cum Ocho-
zia, percussit Dominus opera tua,
contritæq. sunt naues, nec potue-
runt ire in Tharsis.

CAP. XXI.

1 A DOrmiuit autem Iosaphat cum 3. Reg. 22. g 51
patribus suis, & sepultus est
cum eis in Ciuitate Dauid: re-
gnauitq. Ioram filius eius pro
2 eo. * Qui habuit fratres filios Io-
saphat; Azariam, & Iahiel, &
Zachariam, & Azariam, & Mi-
chael, & Saphatiam, omnes hi, fi-
3 lij Iosaphat regis Iuda. * Deditq.
eis pater suus multa munera ar-
genti, & auri, & pensitationes,
cum ciuitatibus munitissimis in
Iuda: regnum autem tradidit Io-
ram, eo quod esset primogenitus.
4 * Surrexit ergo Ioram super re-
gnum patris sui: cumq. se confir-
masset, occidit omnes fratres suos
gladio, & quosdam de principibus
5 Israel. * Trigintaduorum anno-
B rum erat Ioram cum regnare cœ-
pisset: & octo annis regnauit in
6 Ierusalem. * Ambulauitq. in vijs
regum

regum Israel, sicut egerat domus
Achab: filia quippe Achab erat
vxor eius, & fecit malum in con-
spectu Domini. * Noluit autem 7
Dominus disperdere domum Da-
uid propter pactum, quod inierat
cum eo: & quia promiserat vt da-
ret ei lucernam, & filijs eius om-
ni tempore. * In diebus illis re- 8
bellauit Edom, ne esset subditus
Iudæ, & constituit sibi regem.
* Cumq. transisset Ioram cum 9
principibus suis, & cuncto equi-
tatu, qui erat secum, surrexit no-
cte, & percussit Edom qui se cir-
cumdederat, & omnes duces equi-
tatus eius. * Attamen rebellauit 10
Edom, ne esset sub ditione Iuda
vsque ad hanc diem: eo tempore
& Lobna recessit ne esset sub ma-
nu illius. Dereliquerat enim Do-
minum Deum patrum suorum:
* insuper & excelsa fabricatus est 11
in vrbibus Iuda, & fornicari fecit C
habitatores Ierusalem, & præuari-
cari Iudam. * Allatæ sunt autem 12
ei litteræ ab Elia propheta, in qui-
bus scriptum erat: Hæc dicit Do-
minus Deus Dauid patris tui:
Quoniam non ambulasti in vijs
Iosaphat patris tui, & in vijs Asa
regis Iuda, * sed incessisti per iter 13
regum Israel, & fornicari fecisti
Iudam, & habitatores Ierusalem,
imitatus fornicationem domus
Achab, insuper & fratres tuos do-
mum patris tui, meliores te occi-
disti: * ecce Dominus percutiet te 14
plaga magna cum populo tuo, &
filijs, & vxoribus tuis, vniuersaq.
substantia tua. * tu autem ægro- 15
tabis pessimo languore vteri tui,
donec egrediantur vitalia tua pau-
latim per singulos dies. * Suscita- 16
uit ergo Dominus contra Ioram
spiritum Philisthinorum, & Ara-
bum, qui confines sunt Æthiopi-
bus. * & ascenderunt in Terram 17
Iuda, & vastauerunt eam, diripue- D
runtq. cunctam substantiam, quæ
inuenta est in domo regis, insuper
& filios eius, & vxores: nec re-
mansit ei filius, nisi Ioachaz, qui
minimus natu erat. * Et super 18
hæc omnia percussit eum Domi-
nus alui languore insanabili.
* Cumq. diei succederet dies, & 19
temporum spatia voluerentur,
duorum annorum expletus est cir-
culus: & sic longa consumptus ta-
be, ita vt egereret etiam viscera
sua, languore pariter, & vita ca-
ruit. Mortuusq. est in infirmita-
te pessima, & non fecit ei populus
secundum morem combustionis,
exequias, sicut fecerat maioribus
20 eius. * Trigintaduorum annorum
fuit, cum regnare cœpisset, & octo
annis regnauit in Ierusalem. Am-
bulauitq. non recte, & sepelie-
runt eum in Ciuitate Dauid: ve-
rumtamen non in sepulchro re-
gum.

CAP. XXII.

1 Constituerunt autem habitato- 4.Reg. 8.f. 24
A res Ierusalem Ochoziam fi-
lium eius minimum, regem pro
eo: omnes enim maiores natu,
qui ante eum fuerant, interfece-
rant latrones Arabum, qui irrue-
rant in castra: regnauitq. Ochozias
2 filius Ioram regis Iuda. * Qua-
draginta duorum annorum erat
Ochozias cum regnare cœpisset,
& vno anno regnauit in Ierusa-
lem, & nomen matris eius Atha-
3 lia filia Amri. * Sed & ipse in-
B gressus est per vias domus Achab:
mater enim eius impulit eum vt
4 impie ageret. * Fecit igitur ma-
lum in conspectu Domini, sicut
domus Achab: ipsi enim fuerunt
ei consiliarij post mortem patris
5 sui, in interitum eius. * Ambu-
lauitq. in consilijs eorum. Et
perrexit cum Ioram filio Achab
rege Israel, in bellum contra Ha-
zael regem Syriæ in Ramoth Ga-
laad: vulneraueruntq. Syri Ioram.
6 * Qui reuersus est vt curaretur in
C Iezrahel: multas enim plagas ac-
ceperat in supradicto certamine.
Igitur Ochozias filius Ioram rex
Iuda, descendit vt inuiseret Ioram
filium Achab in Iezrahel ægrotan
7 tem. * Voluntatis quippe fuit
Dei aduersus Ochoziam, vt veni-
ret ad Ioram: & cum venisset, &
egrederetur cum eo aduersum Ie-
hu filium Namsi, quem vnxit
Dominus vt deleret domũ Achab.
8 * Cum ergo euerteret Iehu domũ
Achab, inuenit principes Iuda, &
filios fratrum Ochoziæ, qui mi-
nistrabant ei, & interfecit illos.
9 * Ipsum quoque perquirens Ocho-
ziam, comprehendit latitantem
in Samaria: adductumq. ad se,

occidit, & sepelierunt eum: eo
quod esset filius Iosaphat, qui D
quæsierat Dominum in toto cor-
de suo. nec erat vltra spes aliqua
vt de stirpe quis regnaret Ocho-
4.Reg.11. a.1 ziæ. *|| siquidem Athalia mater 10
eius videns quod mortuus esset fi-
lius suus, surrexit, & interfecit
omnem stirpem regiam domus
Ioram. * Porro Iosabeth filia re- 11
gis tulit Ioas filium Ochoziæ, &
furata est eum de medio filiorum
regis, cum interficerentur: abs-
conditq. eum cum nutrice sua in
cubiculo lectulorum: Iosabeth au-
tem, quæ absconderat eum, erat
filia regis Ioram, vxor Ioiadæ pon-
tificis, soror Ochoziæ, & idcirco
Athalia non interfecit eum.* Fuit 12
ergo cum eis in domo Dei abscon-
ditus sex annis, quibus regnauit
Athalia super terram.

CAP. XXIII.

4.Reg.11. a.4
ANno autem septimo confor- 1
tatus Ioiada, assumpsit cen- A
turiones, Azariam videlicet filiũ
Ieroham, & Ismahel filium Ioha-
nan, Azariam quoque filium
Obed, & Maasiam filium Adaiæ,
& Elisaphat filium Zechri: & iniit
cum eis fœdus.* Qui circumeun- 2
tes Iudam, congregauerunt Leui-
tas de cunctis vrbibus Iuda, &
principes familiarum Israel, vene-
runtq. in Ierusalem. * Iniit ergo 3
omnis multitudo pactum in do-
mo Dei cum rege: dixitq. ad eos
Ioiada: Ecce filius regis regnabit,
sicut locutus est Dominus super
filios Dauid. * Iste est ergo sermo 4
quem facietis: * Tertia pars ve- 5
strum qui veniunt ad Sabbatum,
Sacerdotum, & Leuitarum, & ia-
nitorum erit in portis: tertia vero
pars ad domum regis: & tertia ad
portam, quæ appellatur Funda-
menti: omne vero reliquum vul-
gus sit in atriis domus Domini.
* Nec quispiam alius ingrediatur 6
domum Domini, nisi Sacerdotes,
& qui ministrant de Leuitis: ipsi B
tantummodo ingrediantur, quia
sanctificati sunt: & omne reliquũ
vulgus obseruet custodias Domi-
ni. * Leuitæ autem circumdent 7
regem, habentes singuli arma sua:
(& si quis alius ingressus fuerit
templum, interficiatur) sintq. cũ
regẽ & intrante & egrediente.
8 * Fecerunt ergo Leuitæ, & vni-
uersus Iuda iuxta omnia, quæ
præceperat Ioiada pontifex: & as-
sumpserunt singuli viros qui sub
se erant, & veniebant per ordinẽ
sabbati, cum his qui impleuerant
sabbatum, & egressuri erant. si-
quidem Ioiada pontifex non di-
miserat abire turmas, quæ sibi per
singulas hebdomadas succedere
9 consueuerant.* Deditq. Ioiada
sacerdos centurionibus lanceas,
clypeosq. & peltas regis Dauid,
quas consecrauerat in domo Do-
10 mini. * Constituitq. omnẽ popu-
lum tenentium pugiones a parte
templi dextra, vsque ad partem
templi sinistram, coram altari, &
11 templo, per circuitum regis. * Et
C eduxerunt filium regis, & impo-
suerunt ei diadema, & testimo-
nium, dederuntq. in manu eius
tenendam legem, & constituerunt
eum regem: vnxit quoque illum
Ioiada pontifex, & filii eius: im-
precatiq. sunt ei, atque dixerunt:
12 Viuat rex. * Quod cum audisset
Athalia, vocem scilicet currentiũ
atque laudantium regem, ingressa
est ad populum in templum Do-
13 mini. * Cumq. vidisset regem
stantem super gradum in introitu,
& principes, turmasq. circa eum,
omnemq. populum terræ gauden-
tem, atque clangentem tubis, &
diuersi generis organis concinen-
tem, vocemq. laudantium, scidit
vestimenta sua, & ait: Insidiæ,
14 insidiæ. * Egressus autem Ioiada
pontifex ad centuriones, & princi-
pes exercitus, dixit eis: Educite
illam extra septa templi, & interfi-
ciatur foris gladio. Præcepitq. sa-
cerdos ne occideretur in domo
15 Domini, * Et imposuerunt ceruı-
cibus eius manus: cumq. intrasset
portam equorum domus regis, in-
16 terfecerunt eam ibi. * Pepigit au-
tem Ioiada fœdus inter se, vniuer-
sumq. populum, & regem, vt esset
17 populus Domini. * Itaque ingres-
D sus est omnis populus domum
Baal, & destruxerunt eam: & alta-
ria ac simulacra illius confrege-
runt: Mathan quoque sacerdotem
18 Baal interfecerunt ante aras.* Cõ-
stituit autem Ioiada præpositos in
domo Domini, sub manibus Sa-
cerdotum, & Leuitarum, quos di-
stribuit

ſtribuit Dauid in domo Domini:
vt offerrent holocauſta Domino,
ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi,in
gaudio & canticis, iuxta diſpoſi-
tionem Dauid. * Conſtituit quo- 19
que ianitores in portis domus Do-
mini, vt non ingrederetur eam
immundus in omni re. * Aſſum- 20
pſitq. centuriones, & fortiſſimos
viros ac principes populi, & om-
ne vulgus terræ,& fecerunt deſcen
dere regem de domo Domini, & 21
introire per medium portæ ſupe-
rioris in domum regis, & colloca-
uerunt eum in ſolio regali. * Læ-
tatusq. eſt omnis populus terræ,
& vrbs quieuit: porro Athalia in-
terfecta eſt gladio.

CAP. XXIIII.

4.Reg.11.d 21. & c.12. a.1

SEptem annorum erat Ioas cum 1
regnare cœpiſſet: & quadra- A
ginta annis regnauit in Ieruſalem,
nomen matris eius Sebia de Berſa-
bee.* Fecitq. quod bonum eſt co- 2
ram Domino cunctis diebus Ioia-
dæ ſacerdotis. * Accepit autem 3
ei Ioiada vxores duas,e quibus ge-
nuit filios & filias. * Poſt quæ pla- 4
cuit Ioas vt inſtauraret domum
Domini. * Congregauitq. Sacer- 5
dotes, & Leuitas, & dixit eis: E-
gredimini ad ciuitates Iuda, &
colligite de vniuerſo Iſrael pecu
niam ad ſartatecta templi Dei ve-
ſtri, per ſingulos annos, feſtina-
tóq. hoc facite: porro Leuitæ ege- B
re negligentius. * Vocauitq. rex 6
Ioiadam principem, & dixit ei:
Quare tibi non fuit curæ, vt coge-
res Leuitas inferre de Iuda & de
Ieruſalem pecuniam, quæ conſti-
tuta eſt a Moyſe ſeruo Domini, vt
inferret eam omnis multitudo Iſ-
rael in tabernaculum teſtimonij?
* Athalia enim impiiſſima, & filij 7
eius deſtruxerunt domum Dei, &
de vniuerſis, quæ ſanctificata fue-
rant in templo Domini, ornaue-
runt fanum Baalim. * Præcepit 8
ergo rex, & fecerunt arcam: po-
ſueruntq. eam iuxta portam do-
mus Domini forinſecus.* Et præ-
dicatum eſt in Iuda & Ieruſalem 9
vt deferrent ſinguli pretium Do-
‖ Exo.30.b. 12 mino, ‖ quod conſtituit Moyſes
ſeruus Dei ſuper omnem Iſrael in C
deſerto. * Lætatiq. ſunt cuncti 10
principes, & omnis populus: &
ingreſſi contulerunt in arcam
Domini, atque miſerunt ita vt
11 impleretur. * Cumq. tempus eſ-
ſet vt deferrent arcam coram rege
per manus Leuitarum (videbant
enim multam pecuniam) ingre-
diebatur ſcriba regis, & quem
primus ſacerdos conſtituerat: ef-
fundebantq. pecuniam quæ erat
in arca: porro arcam reportabant
ad locum ſuum: ſicq. faciebant
per ſingulos dies,& congregata eſt
12 infinita pecunia. * Quam dede-
runt rex & Ioiada his, qui præe-
rant operibus domus Domini: at
illi conducebant ex ea cæſores la-
D pidum, & artifices operum ſingu-
lorum vt inſtaurarent domum
Domini: fabros quoque ferri &
æris, vt quod cadere cœperat,ful-
13 ciretur. * Egeruntq. hi qui ope-
rabantur induſtriè,& obducebatur
parietum cicatrix per manus eo-
rum,ac ſuſcitauerunt domum Do-
mini in ſtatum priſtinum, & fir-
14 miter eam ſtare fecerunt.* Cumq.
compleſſent omnia opera, detule-
runt coram rege, & Ioiada reli-
quam partem pecuniæ: de qua fa-
cta ſunt vaſa templi in miniſteriū,
& ad holocauſta, phialæ quoque,
& cetera vaſa aurea & argentea:
& offerebantur holocauſta in do-
mo Domini iugiter cunctis diebus
15 Ioiadæ. * Senuit autem Ioiada
E plenus dierum,& mortuus eſt cum
eſſet centum triginta annorum.
16 * ſepelieruntq. eum in ciuitate
Dauid cum regibus, eo quod fe-
ciſſet bonum cum Iſrael, & cum
17 domo eius. * Poſtquam autem
obijt Ioiada, ingreſſi ſunt princi-
pes Iuda,& adorauerunt regem,
qui delinitus obſequijs eorum, ac-
18 quieuit eis. * Et dereliquerunt tē-
plum Domini Dei patrum ſuorū,
ſeruieruntq. lucis & ſculptilibus,
& facta eſt ira contra Iudam,& Ie-
ruſalem propter hoc peccatum.
19 * Mittebatq. eis prophetas vt re-
uerterentur ad Dominum, quos
proteſtantes,illi audire nolebant.
20 * Spiritus itaque Dei induit Za-
chariā filium Ioiadæ ſacerdotē, &
ſtetit in conſpectu populi, & dixit
eis: Hæc dicit Dominus Deus:
F Quare tranſgredimini præceptum
Domini,quod vobis non proderit,
& dereliquiſtis Dominū vt derelin
21 queret vos? * Qui congregati ad-

uersus eum, miserunt lapides iuxta
regis imperiũ in atrio domus Do-
mini. * Et non est recordatus Ioas 22
rex misericordiæ, quam fecerat Io-
|| Matt. 23. d. 35 iada pater illius secum, || sed inter-
fecit filium eius. Qui cum morere-
tur, ait: Videat Dominus, & requi-
rat. * Cumq. euolutus esset annus, 23
ascendit contra eum exercitus Sy-
riæ: venitq. in Iudam & Ierusalẽ,
& interfecit cunctos principes po-
puli, atque vniuersam prædam mi-
serunt regi in Damascum. * Et 24
certe cũ permodicus venisset nu-
merus Syrorum, tradidit Domi-
nus in manibus eorum infinitam G
multitudinem, eo quod dereliquis-
sent Dominum Deum patrũ suo-
rum: in Ioas quoque ignominio-
sa exercuere iudicia. * Et abeuntes 25
dimiserunt eũ in languoribus ma-
gnis: surrexerunt autem contra
eum serui sui in vltionem sangui-
nis filij Ioiadæ sacerdotis, & occi-
derunt eum in lectulo suo, & mor-
tuus est: sepelierunt q. eum in Ci-
uitate Dauid, sed nõ in sepulchris
regum. * Insidiati vero sunt ei Za 26
bad filius Semmaath Ammaniti-
dis, & Iozabad filius Semarith
Moabitidis. * Porro filij eius, ac 27
summa pecuniæ, quę adunata fue-
rat sub eo, & instauratio domus
Dei scripta sunt diligentius in Li-
bro regum: regnauit autem Ama-
sias filius eius pro eo.

CAP. XXV.

4.Reg.14.a 2 Vigintiquinque annorum erat 1
Amasias cum regnare cœpis- A
set, & vigintinouem annis regna-
uit in Ierusalem, nomen matris
eius Ioaden de Ierusalẽ. * Fecitq. 2
bonum in conspectu Domini: ve-
rumtamen non in corde perfecto.
* Cumq. roboratum sibi videret 3
imperium, iugulauit seruos, qui
occiderant regem patrem suum,
* sed filios eorum non interfecit 4
sicut scriptum est in Libro legis
Moysi, vbi præcepit Dominus, di-
|| Deut. 24. c. 16 cens: || Non occidentur patres pro
filijs, neque filij pro patribus suis,
4. Reg. 14. b. 6 sed vnusquisque in suo peccato
morietur. * Congregauit igitur A- 5
Ezec. 18. c. 20 masias Iudam, & constituit eos per
familias, tribunosq. & centurio-
nes in vniuerso Iuda, & Benia- B
min: & recensuit a viginti annis
supra, inuenitq. trecenta millia
iuuenum, qui egrederentur ad pu-
gnam, & tenerent hastam & cly-
6 peum: * Mercede quoque condu-
xit de Israel centum millia robu-
storum, centum talentis argenti.
7 * Venit autem homo Dei ad illũ,
& ait: O rex, ne egrediatur te-
cum exercitus Israel: non est enim
Dominus cum Israel, & cunctis
8 filijs Ephraim: * quòd si putas in
robore exercitus bella consistere,
superari te faciet Deus ab hosti-
bus: Dei quippe est & adiuuare,
9 & in fugam conuertere. * Dixitq.
C Amasias ad hominem Dei: Quid
ergo fiet de centum talentis, quæ
dedi militibus Israel? Et respon-
dit ei homo Dei: Habet Domi-
nus vnde tibi dare possit multo
10 his plura. * Separauit itaque
Amasias exercitum, qui venerat
ad eum ex Ephraim, vt reuerte-
retur in locum suum: at illi con-
tra Iudam vehementer irati, re-
uersi sunt in regionem suam.
11 * Porro Amasias confidenter edu-
xit populum suum, & abijt in
Vallem salinarum, percussitq. fi-
12 lios Seir decem millia. * Et alia
decem millia virorum ceperunt
filij Iuda, & adduxerunt ad præ-
ruptum cuiusdam petræ, præcipi-
tauerunt q. eos de summo in præ-
13 ceps, qui vniuersi crepuerunt. * At
D ille exercitus, quem remiserat A-
masias ne secum iret ad prælium,
diffusus est in ciuitatibus Iuda a
Samaria vsque ad Bethoron, & in-
terfectis tribus millibus, diripuit
14 prædam magnam. * Amasias ve-
ro post cædem Idumæorum, &
allatos deos filiorum Seir, statuit
illos in deos sibi, & adorabat eos,
15 & illis adolebat incensum. * Quã
ob rem iratus Dominus contra
Amasiam misit ad illum prophe-
tam, qui diceret ei: Cur adorasti
E deos, qui non liberauerunt popu-
16 lum suum de manu tua? * Cumq.
hæc ille loqueretur, respondit ei:
Num consiliarius regis es? quiesce
ne interficiam te. Discedensq. pro-
pheta, Scio, inquit, quòd cogitaue-
rit Deus occidere te, quia fecisti
hoc malum, & insuper nõ acquie-
17 uisti consilio meo. * Igitur Ama-
sias rex Iuda inito pessimo consi-
lio, misit ad Ioas filium Ioachaz fi-
lij Iehu, regem Israel, dicens: Veni,

idea-

videamus nos mutuo. * At ille 18
remisit nuncios, dicens: Carduus,
qui est in Libano, misit ad cedrũ
Libani, dicens: Da filiam tuam
filio meo vxorem: & ecce bestiæ,
quæ erant in silua Libani, tran-
sierunt, & conculcauerunt car-
duum. * Dixisti: Percussi Edom, 19
& idcirco erigitur cor tuum in su- F
perbiam: sede in domo tua, cur
malum aduersum te prouocas, vt
cadas & tu, & Iuda tecum? * No- 20
luit audire Amasias, eo quod Do-
mini esset voluntas vt traderetur
in manus hostium propter deos
Edom. * Ascendit igitur Ioas rex 21
Israel, & mutuos sibi præbuere
conspectus: Amasias autem rex
Iuda erat in Bethsames Iuda:
* corruitq. Iuda coram Israel, & 22
fugit in tabernacula sua. * Por- 23
ro Amasiam regem Iuda, filium
Ioas filij Ioachaz, cepit Ioas rex
Israel in Bethsames, & adduxit
in Ierusalem: destruxitq. murum
eius a porta Ephraim vsque ad
portam anguli quadringentis cu- G
bitis. * Omne quoque aurum, 24
& argentum, & vniuersa vasa,
quæ repererat in domo Dei, &
apud Obededom in thesauris e-
tiam domus regiæ, necnon & fi-
lios obsidum reduxit in Sama-
riam. * Vixit autem Amasias fi- 25
lius Ioas rex Iuda, postquam
mortuus est Ioas filius Ioachaz
rex Israel, quindecim annis. * Re- 26
liqua autem sermonum Amasiæ
priorum & nouissimorum scripta
sunt in Libro regum Iuda & Is-
rael. * Qui postquam recessit a 27
Domino, tetenderunt ei insidias
in Ierusalem. Cumq. fugisset in
Lachis, miserunt, & interfecerunt
eum ibi. * Reportantesq. super 28
equos, sepelierunt eum cum patri-
bus suis in Ciuitate Dauid.

CAP. XXVI.

4.Reg.14.c 21

OMnis autem populus Iuda fi- 1
lium eius Oziam annorum A
sedecim, constituit regẽ pro Ama-
sia patre suo. * Ipse ædificauit Ai- 2
lath, & restituit eam ditioni Iuda,
postquam dormiuit rex cum pa-
tribus suis. * Sedecim annorum 3
erat Ozias cum regnare cœpisset,
& quinquagintaduobus annis re-
gnauit in Ierusalem, nomẽ matris
4 eius Iechelia de Ierusalem. * Fe-
citq. quod erat rectum in oculis
Domini iuxta omnia, quæ fecerat
5 Amasias pater eius. * Et exquisi-
uit Dominum in diebus Zachariæ
intelligentis & videntis Deum:
cumq. requireret Dominum, dire-
6 xit eum in omnibus. * Denique
egressus est, & pugnauit cõtra Phi-
listhijm, & destruxit murũ Geth,
& murum Iabniæ, murumq. Azo-
ti: ædificauit quoque oppida in
7 Azoto, & in Philisthijm. * Et a-
diuuit eũ Deus contra Philisthijm,
& contra Arabes, qui habitabant
in Gurbaal, & contra Ammoni-
8 tas. * Appendebantq. Ammonitæ
B munera Oziæ: & diuulgatum est
nomen eius vsque ad introitum
Ægypti propter crebras victorias.
9 * Ædificauitq. Ozias turres in Ie-
rusalem super portam anguli, &
super portam vallis, & reliquas in
eodem muri latere, firmauitq.
10 eas. * Extruxit etiam turres in so-
litudine, & effodit cisternas
plurimas, eo quod haberet mul-
ta pecora tam in campestribus,
quam in eremi vastitate: vineas
quoque habuit & vinitores in
montibus, & in carmelo: erat
quippe homo agriculturæ dedi-
11 tus. * Fuit autem exercitus bel-
latorum eius, qui procedebant ad
prælia sub manu Iehiel scribæ,
Maasiæq. doctoris, & sub manu
Hananiæ, qui erat de ducibus re-
12 gis. * Omnisq. numerus princi-
pum per familias virorum fortiũ,
duorum millium sexcentorum.
13 * Et sub eis vniuersus exercitus tre-
centorum & septem millium quin-
gentorum: qui erant apti ad bella,
& pro rege contra aduersarios di-
14 micabant. * Præparauit quoque
C eis Ozias, id est, cuncto exerci-
tui, clypeos, & hastas, & galeas,
& loricas, arcusq. & fundas ad ia-
15 ciendos lapides. * Et fecit in Ie-
rusalem diuersi generis machinas,
quas in turribus collocauit, & in
angulis murorum vt mitterent sa-
gittas, & saxa grandia: egres-
sumq. est nomen eius procul, eo
quod auxiliaretur ei Dominus, &
16 corroborasset illum. * Sed cum
roboratus esset, eleuatum est cor
eius in interitum suum, & negle-
xit Dominum Deum suũ: ingres-
susq. templum Domini, adolere
voluit

voluit incensum super altare thy-
miamatis.* Statimq. ingressus post 17
eum Azarias sacerdos, & cum eo
Sacerdotes Domini octoginta, viri
fortissimi, * restiterunt regi, atque 18
dixerunt: Non est tui officij Ozia
vt adoleas incensum Domino, sed
Sacerdotum, hoc est, filiorum
Aaron, qui consecrati sunt ad hu-
iuscemodi ministerium: egredere
de sanctuario, ne contempseris:
quia non reputabitur tibi in glo-
riam hoc a Domino Deo. * Ira- 19
tusq. Ozias, tenens in manu thu- D
ribulum vt adoleret incensum,
minabatur Sacerdotibus. Statimq.
orta est lepra in fronte eius coram
Sacerdotibus, in domo Domini
super altare thymiamatis. * Cúq. 20
respexisset eum Azarias pontifex,
& omnes reliqui Sacerdotes, vi-
derunt lepram in fronte eius, &
festinato expulerunt eum. Sed &
ipse perterritus, accelerauit egre-
di, eo quod sensisset illico plagam
‖ 4.Reg.15. a. 5 Domini. * ‖ Fuit igitur Ozias rex 21
leprosus vsque ad diē mortis suæ,
& habitauit in domo separata ple
nus lepra, ob quam eiectus fuerat
de domo Domini. Porro Ioatham
filius eius rexit domum regis, &
iudicabat populum terræ. * Reli- 22
qua autem sermonum Oziæ prio-
rum & nouissimorū scripsit Isaias 23
filius Amos, propheta. * Dormi-
uitq. Ozias cum patribus suis, &
sepelierunt eum in agro regalium
sepulchrorum, eo quod esset le-
prosus: regnauitq. Ioatham filius
eius pro eo.

CAP. XXVII.

4. Reg. 15. g. 32
Vigintiquinque annorum erat 1
Ioatham cum regnare cœpis- A
set, & sedecim annis regnauit in
Ierusalem: nomen matris eius Ie-
rusa filia Sadoc. * Fecitq. quod re- 2
ctū erat coram Domino: iuxta om
nia quæ fecerat Ozias pater suus,
excepto quod non est ingressus
templum Domini, & adhuc popu-
lus delinquebat. * Ipse ædificauit 3
portam domus Domini excelsam, B
& in muro Ophel multa constru-
xit. * Vrbes quoque ædificauit in 4
montibus Iuda, & in saltibus ca-
stella, & turres. * Ipse pugnauit 5
contra regem filiorum Ammon,
& vicit eos, dederuntq. ei filij Am-
C mon in tempore illo centum talen
ta argenti, & decem millia corus
tritici, ac totidem coros hordei:
hæc ei præbuerūt filij Ammon in
6 anno secundo & tertio. * Corro-
boratusq. est Ioatham eo quòd di-
rexisset vias suas coram Domino
7 Deo suo. * Reliqua autem sermo-
num Ioatham, & omnes pugnæ
eius, & opera, scripta sunt in Li-
8 bro regum Israel & Iuda. * Vigin-
D tiquinque annorum erat cum re-
gnare cœpisset, & sedecim annis
9 regnauit in Ierusalem. * Dormi-
uitq. Ioatham cum patribus suis,
& sepelierunt eum in Ciuitate
Dauid: & regnauit Achaz filius
eius pro eo.

CAP. XXVIII.

4. Reg. 16. a. 2
1 A Viginti annorum erat Achaz
cum regnare cœpisset: & se-
decim annis regnauit in Ierusalē:
non fecit rectum in conspectu Do
2 mini sicut Dauid pater eius: * sed
ambulauit in vijs regum Israel, in-
3 super & statuas fudit Baalim.* Ip-
se est, qui adoleuit incensum in
Vallebenennom, & lustrauit filios
suos in igne iuxta ritum gentium,
quas interfecit Dominus in aduen
4 tu filiorum Israel. * Sacrificabat
quoque, & thymiama succende-
bat in excelsis, & in collibus, & sub
5 omni ligno frondoso.* Tradiditq.
eum Dominus Deus eius in manu
regis Syriæ, qui percussit eum, ma-
gnamq. prædam cepit de eius im-
perio, & adduxit in Damascum:
manibus quoque regis Israel tra-
ditus est, & percussus plaga gran-
6 di. * Occiditq. Phacee, filius Ro-
meliæ, de Iuda centum viginti mil
lia in die vno, omnes viros bella-
tores: eo quod reliquissent Domi-
7 num Deum patrum suorum.* Eo-
dem tempore occidit Zechri, vir
potens ex Ephraim, Maasiam fi-
lium regis, & Ezricam ducem do-
mus eius, Elcanam quoque secun-
8 dum a rege. * Ceperuntq. filij Is-
rael de fratribus suis ducenta mil-
lia mulierum, puerorum, & puel-
larum, & infinitam prædam: per-
9 tuleruntq. eam in Samariam.* Ea
B tempestate erat ibi propheta Do-
mini, nomine Oded: qui egressus
obuiam exercitui venienti in Sa-
mariam, dixit eis: Ecce iratus Do-
minus

minus Deus patrum vestrorũ con-
tra Iuda, tradidit eos in manibus
vestris, & occidistis eos atrociter,
ita vt ad cælum pertingeret vestra
crudelitas. * Insuper filios Iuda, 10
& Ierusalem vultis vobis subijcere
in seruos & ancillas. quod nequa-
quam facto opus est: peccastis e-
nim super hoc Domino Deo ve-
stro. * Sed audite consiliũ meum, 11
& reducite captiuos, quos adduxi-
stis de fratribus vestris, quia ma-
gnus furor Domini imminet vo-
bis. * Steterunt itaque viri de prin 12
cipibus filiorum Ephraim, Aza-
rias filius Iohanan, Barachias fi-
lius Mosollamoth, Ezechias filius
Sellum,& Amasa filius Adali, con-
tra eos, qui veniebant de prælio,
* & dixerunt eis: Non introduce- 13
tis huc captiuos, ne peccemus Do-
mino. Quare vultis adijcere super
peccata nostra, & vetera cumula-
re delicta? grande quippe pecca-
tum est,& ira furoris Domini im-
minet super Israel.* Dimiseruntq. 14
viri bellatores prædam, & vniuer-
sa quæ ceperãt coram principibus,
& omni multitudine.* Steteruntq. 15
viri, quos supra memorauimus,& C
apprehendẽtes captiuos, omnesq.
qui nudi erant, vestierunt de spo-
lijs: cumq. vestissent eos, & cal-
ceassent, & refecissent cibo ac po-
tu, vnxissentq. propter laborem,
& adhibuissent eis curam: qui-
cumque ambulare non poterant,
& erant imbecillo corpore, impo-
suerunt eos iumentis, & adduxe-
runt Iericho Ciuitatem palmarum
ad fratres eorũ, ipsiq. reuersi sunt
in Samariam.* Tempore illo misit 16
rex Achaz ad regem Assyriorum,
postulans auxilium. * Veneruntq. 17
Idumæi, & percusserunt multos
ex Iuda, & ceperunt prædam ma-
gnam. * Philisthijm quoque dif- 18
fusi sunt per vrbes campestres, &
ad Meridiem Iuda: ceperuntq.
Bethsames, & Aialon, & Gade-
roth, Socho quoque,& Thamnan,
& Gamzo, cum viculis suis,& ha-
bitauerunt in eis. * Humiliauerat 19
enim Dominus Iudam propter A-
chaz regem Iuda, eo quod nudas-
set eum auxilio, & contemptui ha
buisset Dominum. * Adduxitq. 20
cõtra eum Thelgathphalnasar re- D
gem Assyriorum, qui & afflixit
eum, & nullo resistente vastauit.

21 * Igitur Achaz spoliata domo Do-
mini, & domo regum, ac princi-
pum, dedit regi Assyriorum mu-
nera, & tamen nihil ei profuit.
22 * Insuper & tempore angustiæ suæ
auxit contemptum in Dominum,
23 ipse per se rex Achaz, * immola-
uit dijs Damasci victimas percus-
soribus suis, & dixit: Dij regum
Syriæ auxiliantur eis, quos ego pla
cabo hostijs,& aderunt mihi, cum
econtrario ipsi fuerint ruinæ ei, &
24 vniuerso Israel. * Direptis itaque
Achaz omnibus vasis domus Dei,
atque confractis, clausit ianuas
templi Dei, & fecit sibi altaria in
25 vniuersis angulis Ierusalem. * In
omnibus quoque vrbibus Iuda ex-
truxit aras ad cremãdum thus, at-
que ad iracundiam prouocauit Do
minum Deum patrum suorum.
26 * Reliqua autem sermonum eius,
& omnium operum suorum prio-
rum & nouissimorum scripta sunt
27 in Libro regũ Iuda & Israel.* Dor
miuitq. Achaz cum patribus suis,
& sepelierunt eum in ciuitatẽ Ie-
rusalẽ: neque enim receperũt eum
in sepulchra regum Israel. Regna-
uitq. Ezechias filius eius pro eo.

CAP. XXIX.

1 A IGitur Ezechias regnare cœpit, 4. Reg. 18.
cum vigintiquinque esset an- a. 1
norum,& vigintinouem annis re-
gnauit in Ierusalem: nomen ma-
2 tris eius Abia, filia Zachariæ.* Fe-
citq. quod erat placitum in con-
spectu Domini iuxta omnia quæ
3 fecerat Dauid pater eius.* Ipse an-
no, & mense primo regni sui aper-
ruit valuas domus Domini, & in-
4 staurauit eas. * adduxitq. Sacer-
dotes atque Leuitas, & congrega-
uit eos in plateam Orientalem.
5 * Dixitq. ad eos: Audite me Le-
uitæ, & sanctificamini, mundate
domum Domini Dei patrum ve-
strorũ,& auferte omnem immun-
6 ditiam de sanctuario. * Peccaue-
runt patres nostri, & fecerunt ma-
lum in conspectu Domini Dei no-
stri, derelinquentes eum: auerte-
runt facies suas a tabernaculo Do-
mini, & præbuerunt dorsum.
7 B * Clauserunt ostia, quæ erant in
porticu, & extinxerunt lucernas,
incensumq. non adoleuerunt, &
holocausta non obtulerunt in san-
ctuario

ctuario Deo Israel. * Concitatus 8
est itaque furor Domini super Iu-
dam & Ierusalem, tradiditq. eos
in commotionem, & in interitũ,
& in sibilum, sicut ipsi cernitis
oculis vestris. * En, corruerunt 9
patres nostri gladijs, filij nostri,&
filiæ nostræ, & coniuges captiuæ
ductæ sunt propter hoc scelus.
* Nunc ergo placet mihi vt inea- 10
mus fœdus cum Domino Deo Is-
rael, & auertet a nobis furorem
iræ suæ. * Filij mei nolite negli- 11
gere: vos elegit Dominus vt stetis
coram eo, & ministretis illi, cola-
tisq. eum, & cremetis ei incen-
sum. * Surrexerunt ergo Leuitæ: 12
Mahath filius Amasai, & Ioel fi-
lius Azariæ de filijs Caath: Porro
de filijs Merari, Cis filius Abdi, C
& Azarias filius Ialaleel. De filijs
autem Gersom, Ioah filius Zem-
ma, & Eden filius Ioah. * At ve- 13
ro de filijs Elisaphan, Samri, &
Iahiel. De filijs quoque Asaph,
Zacharias, & Mathanias: * Nec- 14
non de filijs Heman, Iahiel, & Se-
mei: Sed & de filijs Idithun, Se-
meias, & Oziel. * Congregaue- 15
runtq. fratres suos, & sanctificati
sunt,& ingressi sunt iuxta manda-
tum regis & imperium Domini,
vt expiarent domum Dei. * Sacer 16
dotes quoque ingressi templum
Domini vt sanctificarent illud,ex-
tulerunt omnem immunditiam,
quam intro repererant in vestibu-
lo domus Domini, quam tulerunt
Leuitæ, & asportauerunt ad Tor-
rentem cedron foras. * Cœperunt 17
autem prima die mẽsis primi mun D
dare,& in die octauo eiusdem men
sis ingressi sunt porticũ templi Do
mini, expiaueruntq. templũ die-
bus octo, & in die sextadecima
mensis eiusdem, quod cœperant
impleuerunt. * Ingressi quoque 18
sunt ad Ezechiam regem, & dixe-
runt ei: Sanctificauimus omnem
domum Domini, & altare holo-
causti,vasaq. eius, necnon & men
sam propositionis cum omnibus
vasis suis, * cunctamq. templi su- 19
pellectilem, quam polluerat rex
Achaz in regno suo, postquam
præuaricatus est: & ecce exposita
sunt omnia coram altare Domini.
*Consurgensq. diluculo Ezechias 20
rex, adunauit omnes principes ci-
uitatis,& ascendit in domum Do-
21 mini: * obtuleruntq. simul tau-
ros septem, & arietes septem,
agnos septem, & hircos septem
pro peccato, pro regno, pro san-
ctuario, pro Iuda,dixitq. sacerdo-
tibus filijs Aaron vt offerrent su-
22 per altare Domini.* Mactauerunt
E igitur tauros, & susceperunt san-
guinem Sacerdotes,& fuderunt il-
lum super altare,mactauerunt etiã
arietes, & illorum sanguinem su-
per altare fuderunt, immolaue-
runtq. agnos, & fuderunt super
23 altare sanguinem.* Applicuerunt
hircos pro peccato coram rege, &
vniuersa multitudine, imposue-
24 runtq. manus suas super eos: * &
immolauerunt illos Sacerdotes,&
asperserunt sanguinem eorum co-
ram altare pro piaculo vniuersi Is-
raelis:pro omni quippe Israel præ-
ceperat rex vt holocaustum fieret
25 & pro peccato. * Constituit quo-
que Leuitas in domo Domini cum
cymbalis, & psalterijs, & citharis
secundũ dispositionem Dauid re-
F gis, & Gad Videntis, & Nathan
prophetæ :siquidem Domini præ-
ceptum fuit per manum prophe-
26 tarum eius. * Steteruntq. Leuitæ
tenentes organa Dauid, & Sacer-
27 dotes tubas. * Et iussit Ezechias
vt offerrent holocausta super alta-
re: cumq. offerrentur holocausta,
cœperunt laudes canere Domino,
& clangere tubis, atque in diuer-
sis organis, quæ Dauid rex Israel
28 præparauerat, concrepare. * Om-
ni autem turba adorante, canto-
res, & ij, qui tenebãt tubas, erant
in officio suo donec compleretur
29 holocaustum. * Cumq. finita es-
set oblatio, incuruatus est rex, &
omnes qui erant cum eo, & ado-
30 rauerunt. * Præcepitq. Ezechias,
& principes Leuitis vt laudarent
Dominum sermonibus Dauid, &
Asaph Videntis: qui laudauerunt
eum magna lætitia, & incuruato
31 genu adorauerunt.* Ezechias au-
G tem etiam hæc addidit: Implestis
manus vestras Domino, accedite,
& offerte victimas, & laudes in do
mo Domini. Obtulit ergo vniuer
sa multitudo hostias, & laudes, &
32 holocausta mente deuota. * Por-
ro numerus holocaustorum, quæ
obtulit multitudo, hic fuit, Tau-
ros septuaginta, arietes centum,
33 agnos ducentos. * Sanctificaue-
runtq.

runtq. Domino boues sexcentos,
& oues tria millia. * Sacerdotes 34
vero pauci erant, nec poterant suf-
ficere vt pelles holocaustorum de-
traherent: vnde & Leuitæ fratres
eorum adiuuerunt eos, donec im-
pleretur opus, & sanctificarentur
antistites: Leuitæ quippe facilio-
ri ritu sanctificantur, quàm Sacer-
dotes. * Fuerunt ergo holocausta 35
plurima, adipes pacificorum, &
libamina holocaustorum: & com
pletus est cultus domus Domini.
* Lætatusq. est Ezechias, & om- 36
nis populus eo quòd ministerium
Domini esset expletum. De repen-
te quippe hoc fieri placuerat.

CAP. XXX.

Misit quoque Ezechias ad om- 1
nem Israel & Iudam: scrip- A
sitq. epistolas ad Ephraim & Ma-
nassen vt venirent ad domum Do
mini in Ierusalem, & facerẽt Pha-
se Domino Deo Israel. * Inito er- 2
go consilio regis & principum, &
vniuersi cœtus Ierusalem, decre-
uerunt, vt facerent Phase mense
secundo. * Non enim potuerant 3
facere in tempore suo, quia sacer-
dotes, qui possent sufficere, san-
ctificati non fuerant, & populus
nondum cõgregatus fuerat in Ie-
rusalem. * Placuitq. sermo regi, 4
& omni multitudini. * Et decre- 5
uerũt vt mitterent nuncios in vni-
uersum Israel de Bersabee vsque
Dan vt venirent, & facerent Pha-
se Domino Deo Israel in Ierusa-
lem: multi enim non fecerant si-
cut lege præscriptum est. * Perre- 6
xeruntq. cursores cum epistolis ex
regis imperio, & principum eius,
in vniuersum Israel & Iudam iux-
ta id, quod rex iusserat, prædican-
tes: Filij Israel reuertimini ad Do
minum Deum Abraham, & Isaac,
& Israel: & reuertetur ad reliquias,
quæ effugerunt manum regis As-
syriorum. * Nolite fieri sicut pa- 7
tres vestri, & fratres qui recesse- B
runt a Domino Deo patrum suo-
rum, qui tradidit eos in interitum,
vt ipsi cernitis. * Nolite indurare 8
ceruices vestras, sicut patres vestri:
tradite manus Domino, & venite
ad sanctuarium eius, quod sancti-
ficauit in æternum: seruite Do-
mino Deo patrum vestrorum, &
auertetur a vobis ira furoris eius:
9 * Si enim vos reuersi fueritis ad
Dominum: fratres vestri, & filij
habebunt misericordiam coram
dominis suis, qui illos duxerunt
captiuos, & reuertentur in terram
hanc: pius enim & clemens est Do
minus Deus vester, & non auer-
tet faciem suam a vobis, si reuersi
10 fueritis ad eum. * Igitur cursores
pergebant velociter de ciuitate in
ciuitatem per terram Ephraim,
& Manasse vsque ad Zabulon, il-
lis irridentibus & subsannantibus
11 eos. * Attamen quidam viri ex
Aser, & Manasse, & Zabulon ac-
quiescentes consilio, venerunt Ie-
12 rusalem. * In Iuda vero facta est
manus Domini vt daret eis cor
vnum, vt facerent iuxta præceptũ
regis, & principum verbum Do-
13 mini. * Congregatiq. sunt in Ie-
rusalem populi multi vt facerent
sollemnitatem azymorũ, in mense
14 secundo: * & surgentes destruxe-
C rũt altaria quæ erant in Ierusalem,
atque vniuersa, in quibus, idolis
adolebatur incensum, subuerten-
tes, proiecerunt in Torrentem ce-
15 dron. * Immolauerunt autem Pha-
se quartadecima die mensis secun
di. Sacerdotes quoque, atque Le-
uitæ tandem sanctificati obtulerũt
16 holocausta in domo Domini: * Ste
teruntq. in ordine suo iuxta dispo-
sitionem, & legem Moysi homi-
nis Dei: Sacerdotes vero suscipie-
bant effundendum sanguinem de
17 manibus Leuitarum, * eo quòd
multa turba sanctificata non esset:
& idcirco immolarẽt Leuitæ Pha-
se his, qui non occurrerant sancti-
18 ficari Domino. * Magna etiã pars
populi de Ephraim, & Manasse, &
Issachar, & Zabulon, quæ sancti-
ficata non fuerat, comedit Phase,
non iuxta quod scriptum est: &
orauit pro eis Ezechias, dicens: Do
19 minus bonus propitiabitur * cun-
ctis, qui in toto corde requirunt
Dominum Deum patrum suorũ:
& non imputabit eis quod minus
20 sanctificati sunt. * Quem exaudi-
uit Dominus, & placatus est po-
21 pulo. * Feceruntq. filij Israel, qui
inuenti sunt in Ierusalem, sollem-
nitatem azymorum septem diebus
in lætitia magna, laudantes Do-
D minum per singulos dies: Leuitæ
quoque, & Sacerdotes per organa,
quæ

quæ suo officio congruebant. * Et 22
locutus est Ezechias ad cor omnium Leuitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino: & comederunt septem diebus sollemnitatis, immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorũ.
* Placuitq. vniuersæ multitudini 23
vt celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio. * Ezechias enim rex 24
Iuda præbuerat multitudini mille tauros, & septem millia ouium: principes vero dederãt populo tauros mille, & oues decem millia: sanctificata est ergo sacerdotũ plurima multitudo. * Et hilaritate 25
perfusa omnis turba Iuda tam Sacerdotum & Leuitarũ, quàm vniuersæ frequentiæ, quæ venerat ex Israel; proselytorum quoque de Terra Israel, & habitantium in Iuda. * Factaq. est grandis celebritas 26
in Ierusalem, qualis a diebus Salomonis filij Dauid regis Israel in ea vrbe non fuerat. * Surrexerunt 27
autem Sacerdotes atque Leuitæ benedicentes populo: & exaudita est vox eorum: peruenitq. oratio in habitaculum sanctum cæli.

CAP. XXXI.

CVmq. hæc fuissent rite cele- 1
brata, egressus est omnis Is- A
rael, qui inuẽtus fuerat in vrbibus Iuda, & fregerunt simulacra, succideruntq. lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerũt, non solũ de vniuerso Iuda & Beniamin, sed & de Ephraim quoque & Manasse, donec penitus euerterent: reuersiq. sunt omnes filij Israel in possessiones & ciuitates suas. * Eze- 2
chias autem constituit turmas Sacerdotales, & Leuiticas per diuisiones suas, vnumquemque in officio proprio, tam Sacerdotum videlicet quàm Leuitarum ad holocausta, & pacifica vt ministrarent & confiterentur, canerentq. in portis castrorum Domini. * Pars autem 3
regis erat, vt de propria eius substantia offerretur holocaustum, mane semper & vespere. Sabbatis quoque, & Calendis, & sollemnitatibus ceteris, sicut scriptum est in lege Moysi. * Præcepit etiam 4
populo habitantium Ierusalem vt
darent partes Sacerdotibus, & Leuitis, vt possent vacare legi Domi-
5 ni. * Quod cum percrebruisset
B in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filij Israel frumenti, vini, & olei, mellis quoque: & omnium, quæ gignit hu-
6 mus, decimas obtulerunt. * Sed & filij Israel & Iuda, qui habitabant in vrbibus Iuda, obtulerunt decimas boum & ouium, decimasq. sanctorum, quæ vouerant Domino Deo suo: atque vniuersa portantes, fecerunt aceruos plurimos.
7 * Mense tertio cœperunt aceruorum iacere fundamenta, & mense
8 septimo cõpleuerunt eos. * Cumq. ingressi fuissent Ezechias, & principes eius, viderunt aceruos, & benedixerunt Domino ac populo
9 Israel. * Interrogauitq. Ezechias Sacerdotes, & Leuitas cur ita ia-
10 cerent aceruí. * Respondit illi Azarias Sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & saturati sumus,
C & remanserunt plurima, eo quod benedixerit Dominus populo suo: reliquiarum autem copia est ista,
11 quam cernis. * Præcepit igitur Ezechias vt præpararent horrea in domo Domini. Quod cum fe-
12 cissent, * intulerũt tam primitias, quàm decimas, & quæcumque vouerant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Leuita, & Semei frater eius, secun-
13 dus, * post quem Iahiel, & Azarias, & Nahath, & Asael, & Ierimoth, Iozabad quoque, & Eliel, & Iesmachias, & Mahath, & Banaias, præpositi sub manibus Choneniæ, & Semei fratris eius, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ pontificis domus Dei, ad quos
14 omnia pertinebant. * Core vero filius Iemna Leuites & ianitor Orientalis portæ, præpositus erat ijs, quæ sponte offerebantur Domino, primitijsq. & consecratis
15 in Sancta sanctorum. * Et sub cura eius Eden, & Beniamin, Iesue, & Semeias, Amarias quoque, & Sechenias in ciuitatibus Sacerdotum vt fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque
16 maioribus: * exceptis maribus ab
D annis tribus & supra, cunctis qui ingrediebãtur templum Domini,

& quid-

& quidquid per singulos dies con-
ducebat in ministerio, atque obser
uationibus iuxta diuisiones suas,
* Sacerdotibus per familias, & Le- 17
uitis a vigesimo anno & supra,
per ordines & turmas suas, * vni- 18
uersæq. multitudini tam vxori-
bus, quàm liberis eorum vtrius-
que sexus, fideliter cibi de his,
quæ sanctificata fuerant, præbe-
bantur. * Sed & filiorum Aaron 19
per agros, & suburbana vrbium
singularum dispositi erant viri, qui
partes distribuerent vniuerso sexui
masculino de Sacerdotibus, & Le
uitis. * Fecit ergo Ezechias vni- 20
uersa quæ diximus in omni Iuda:
operatusq. est bonum & rectum,
& verum coram Domino Deo suo
* in vniuersa cultura ministerij do 21
mus Domini, iuxta legem & ce-
remonias, volens requirere Deum
suum in toto corde suo: fecitq. &
prosperatus est.

CAP. XXXII.

4. Reg. 18. c. 13
Isa. 36. a. 1
Eccl. 48. c. 20

Post quæ & huiuscemodi veri- 1
tatem, venit Sennacherib rex A
Assyriorum, & ingressus Iudam,
obsedit ciuitates munitas, volens
eas capere. * Quod cum vidis- 2
set Ezechias, venisse scilicet Sen-
nacherib, & totum belli impe-
tum verti contra Ierusalem, * ini- 3
to cum principibus consilio, vi-
risq. fortissimis vt obturarent ca-
pita fontium, qui erant extra vr-
bem: & hoc omnium decernen-
te sententia, * congregauit plu- 4
rimam multitudinem, & obtura-
uerunt cunctos fontes, & riuum,
qui fluebat in medio terræ, dicen-
tes: Ne veniant reges Assyriorum,
& inueniant aquarum abundan-
tiam. * Ædificauit quoque, agens 5
industriè, omnem murum, qui
fuerat dissipatus, & extruxit tur-
res desuper, & forinsecus alterum
murum: instaurauitq. Mello in
Ciuitate Dauid, & fecit vniuersi
generis armaturam & clypeos:
* constituitq. principes bellato- 6
rum in exercitu: & conuocauit B
vniuersos in platea portæ ciuita-
tis, ac locutus est ad cor eorum di-
cens: * Viriliter agite, & confor- 7
tamini: nolite timere, nec pauea-
tis regem Assyriorum, & vniuer-
sam multitudinem, quæ est cum
eo: multo enim plures nobiscum
8 sunt, quàm cum illo. * Cum illo
enim est brachium carneum: no-
biscum Dominus Deus noster, qui
auxiliator est noster, pugnatq. pro
nobis. Confortatusq. est populus
huiuscemodi verbis Ezechiæ regis
9 Iuda. * Quæ postquam gesta sunt,
misit Sennacherib rex Assyriorum
seruos suos in Ierusalem (ipse
enim cum vniuerso exercitu obsi-
debat Lachis) ad Ezechiam regem
C Iuda, & ad omnem populum, qui
10 erat in vrbe, dicens: * Hæc dicit
Sennacherib rex Assyriorum: In
quo habentes fiduciam sedetis ob-
11 sessi in Ierusalem? * Num Eze-
chias decipit vos, vt tradat mor-
ti in fame & siti, affirmans quòd
Dominus Deus vester liberet vos
12 de manu regis Assyriorũ? * Num-
quid non iste est Ezechias, qui de-
struxit excelsa illius, & altaria,
& præcepit Iuda & Ierusalem, di-
cens: Coram altari vno adorabi-
tis, & in ipso comburetis incen-
13 sum? * An ignoratis quæ ego fe-
cerim, & patres mei cunctis ter-
rarum populis? numquid præua-
luerunt dij gentium, omniumq.
terrarum liberare regionem suam
14 de manu mea? * Quis est de vni-
uersis dijs gentium, quas vastaue-
rũt patres mei, qui potuerit erue-
re populum suum de manu mea,
vt possit etiam Deus vester erue-
15 re vos de hac manu? * Non vos
D ergo decipiat Ezechias, nec vana
persuasione deludat, neque cre-
datis ei. Si enim nullus potuit
deus cunctarum gentium atque
regnorum liberare populum suum
de manu mea, & de manu patrum
meorum, consequenter nec Deus
vester poterit eruere vos de manu
16 mea. * Sed & alia multa locuti
sunt serui eius contra Dominum
Deum, & contra Ezechiam ser-
17 uum eius. * epistolas quoque
scripsit plenas blasphemiæ in Do-
minum Deum Israel, & locutus
est aduersus eum: Sicut dij gen-
tium ceterarum non potuerunt li-
berare populum suum de manu
mea, sic & Deus Ezechiæ erue-
re non poterit populum suum de
18 manu ista. * Insuper & clamore
magno, lingua Iudaica contra
populum, qui sedebat in mu-
ris Ierusalem, personabat, vt
terreret eos, & caperet ciuita-
tem.

tem.* Locutusq. est contra Deum 19
Ierusalem, sicut aduersum deos E
populorum terræ, opera manuum
hominum. * Orauerunt igitur 20
Ezechias rex, & Isaias filius Amos
prophetes, aduersum hanc blas-
phemiam, ac vociferati sunt vsque
|| Tob. 1. d. 21 in cælum. * || Et misit Dominus 21
angelum, qui percussit omnem
virum robustum, & bellatorem,
& principem exercitus regis Assy-
riorum: Reuersusq. est cum igno-
minia in terram suam. Cumq. in-
gressus esset domum Dei sui, filij
qui egressi fuerant de vtero eius,
interfecerunt eum gladio. * Sal 22
uauitq. Dominus Ezechiam &
habitatores Ierusalem de manu
Sennacherib regis Assyriorum,
& de manu omnium, & præstitit
eis quietem per circuitum.* Mul- 23
ti etiam deferebant hostias, & sa-
crificia Domino in Ierusalem, &
munera Ezechiæ regi Iuda: qui
exaltatus est post hæc coram cun- F
|| 4. Reg. 20. a. 1 ctis gentibus. * || In diebus illis 24
ægrotauit Ezechias vsque ad mor-
Isai. 38. a. 1 tem, & orauit Dominum: exau-
diuitq. eum, & dedit ei signum.
* Sed non iuxta beneficia, quæ 25
acceperat, retribuit, quia eleua-
tum est cor eius: & facta est con-
tra eum ira, & contra Iudam &
Ierusalem. * Humiliatusq. est po- 26
stea eo quod exaltatum fuisset cor
eius, tam ipse, quam habitatores
Ierusalem: & idcirco non venit su-
per eos ira Domini in diebus Eze-
chiæ. * Fuit autem Ezechias di- 27
ues, & inclytus valde, & thesau-
ros sibi plurimos congregauit ar-
genti & auri & lapidis pretiosi, a-
romatum, & armorum vniuersi
generis, & vasorum magni pretij.
* Apothecas quoque frumenti, vi- 28
ni, & olei, & præsepia omnium
iumentorum, caulasq. pecorum,
* & vrbes ædificauit sibi: habe- 29
bat quippe greges ouium, & ar-
mentorũ innumerabiles, eo quod
dedisset ei Dominus substantiam
multã nimis. * Ipse est Ezechias, 30
qui obturauit superiorem fontem G
aquarum Gihon, & auertit eas
subter ad Occidentem Vrbis Da-
uid: in omnibus operibus suis fe-
cit prospere quæ voluit. * Atta- 31
men in legatione principum Ba-
bylonis, qui missi fuerant ad eum,
vt interrogarent de portento, quod
acciderat super terram, dereliquit
eum Deus vt tentaretur, & nota
fierent omnia, quæ erant in cor-
32 de eius. * Reliqua autem sermo-
num Ezechiæ, & misericordiarum
eius scripta sunt in visione Isaiæ
filij Amos prophetæ, & in libro
33 regum Iuda & Israel. * Dormi-
uitq. Ezechias cum patribus suis,
& sepelierunt eum super sepulchra
filiorum Dauid: & celebrauit eius
exequias vniuersus Iuda, & omnes
habitatores Ierusalem: regnauitq.
Manasses filius eius pro eo.

CAP. XXXIII.

1 A DVodecim annorum erat Ma- 4. Reg. 21. a. 1
nasses cum regnare cœpisset,
& quinquaginta quinque annis re-
2 gnauit in Ierusalem.* Fecit autem
malum coram Domino iuxta abo-
minationes gentium, quas sub-
uertit Dominus coram filijs Is-
3 rael:* & conuersus instaurauit ex-
celsa, quæ demolitus fuerat Eze-
chias pater eius: construxitq. aras
Baalim, & fecit lucos, & adorauit
omnem militiam cæli, & coluit
4 eam. * Ædificauit quoque alta-
ria in domo Domini, de qua di-
xerat Dominus: || In Ierusalem || 2. Reg. 7. b
erit nomen meum in æternum. 10
5 * Ædificauit autem ea cuncto e-
xercitui cæli in duobus atrijs do-
6 mus Domini. * Transireq. fecit
filios suos per ignem in Vallebe-
nennom: obseruabat somnia, se-
ctabatur auguria, maleficis arti-
bus inseruiebat, habebat secum
magos, & incantatores: multaq.
mala operatus est coram Domino
7 vt irritaret eum. * Sculptile quo-
B que, & conflatile signum posuit
in domo Dei, || de qua locutus est || 3. Reg. 8.
Deus ad Dauid, & ad Salomonem b. 17
filium eius, dicens: In domo hac
& in Ierusalem, quam elegi de
cunctis tribubus Israel, ponam
nomen meum in sempiternum.
8 * Et moueri non faciam pedem
Israel de terra, quam tradidi pa-
tribus eorum: ita dumtaxat si cu-
stodierint facere quæ præcepi eis,
cunctamq. legem, & ceremonias,
atque iudicia per manum Moysi.
9 * Igitur Manasses seduxit Iudam,
& habitatores Ierusalem vt face-
rent malum super omnes gentes,
quas subuerterat Dominus a facie
filio-

filiorum Israel.* Locutusq. est Do- 10
minus ad eum, & ad populũ illius,
& attendere noluerunt. * Idcirco 11
superinduxit eis principes exerci-
tus regis Assyriorum: ceperuntq.
Manassen, & vinctũ catenis, atque
compedibus duxerunt in Babylo-
nem. * Qui postquam coangusta- 12
tus est, orauit Dominum Deum
suum: & egit pœnitentiã valde co-
ram Deo patrum suorum.* Depre- 13
catusq. est eum, & obsecrauit in- C
tẽte & exaudiuit orationem eius,
reduxitq. eum Ierusalem in regnũ
suum, & cognouit Manasses quod
Dominus ipse esset Deus. * Post 14
hæc ædificauit murum extra ciui-
tatem Dauid ad Occidentẽ Gihon
in conualle, ab introitu portæ pi-
sciũ per circuitũ vsque ad Ophel,
& exaltauit illũ vehementer: con-
stituitq principes exercitus in cun
ctis ciuitatibus Iuda munitis: * & 15
abstulit deos alienos, & simulacrũ
de domo Domini: aras quoque,
quas fecerat in monte domus Do-
mini, & in Ierusalem, & proiecit
omnia extra vrbem. * Porro in- 16
staurauit altare Domini, & immo-
lauit super illud victimas, & paci-
fica, & laudem: præcepitq. Iudæ vt
seruiret Domino Deo Israel.* At- 17
tamen adhuc populus immolabat
in excelsis Domino Deo suo.* Re- 18
liqua autem gestorum Manasse: &
obsecratio eius ad Deũ suum: ver-
ba quoque Videntium, qui loque-
bãtur ad eum in nomine Domini
Dei Israel, continentur in sermo-
nibus regum Israel.* Oratio quo- 19
que eius & exauditio, & cuncta D
peccata, atque contemptus, loca
etiam, in quibus ædificauit excel-
sa, & fecit lucos, & statuas antequã
ageret pœnitentiam, scripta sunt
in sermonibus Hozai.* Dormiuit 20
ergo Manasses cum patribus suis,
& sepelierũt eum in domo sua: re-
gnauitq. pro eo filius eius Amon.
*Vigintiduorũ annorũ erat Amon 21
cum regnare cœpisset, & duobus
annis regnauit in Ierusalem.* Fe- 22
citq. malum in cõspectu Domini,
sicut fecerat Manasses pater eius:
& cũctis idolis, quæ Manasses fue-
rat fabricatus, immolauit atque
seruiuit.* Et non est reueritus fa- 23
ciem Domini, sicut reueritus est
Manasses pater eius: & multo ma-
iora deliquit. * Cumq. coniuras- 24
sent aduersus eum serui sui, inter-
25 fecerũt eum in domo sua.* Porro
reliqua populi multitudo, cæsis ijs,
qui Amon percusserant, constituit
regem Iosiam filium eius pro eo.

CAP. XXXIIII.

1 Octo annorum erat Iosias cum 4. Reg. 22.
A regnare cœpisset, & triginta a. 1
& vno anno regnauit in Ierusalẽ.
2 *Fecitq. quod erat rectum in con-
spectu Domini, & ambulauit in
vijs Dauid patris sui: non declina-
uit neque ad dextrã, neque ad si-
3 nistram.* Octauo autem anno re-
gni sui, cum adhuc esset puer, cœ-
pit quærere Deũ patris sui Dauid:
& duodecimo anno postquam re-
gnare cœperat, mundauit Iudam
& Ierusalem ab excelsis, & lucis,
4 simulacrisq. & sculptilibus.* De-
struxeruntq. corã eo aras Baalim:
& simulacra, quæ superposita fue-
rant, demoliti sunt: lucos etiam,
& sculptilia succidit atque cõmi-
nuit: & super tumulos eorum, qui
eis immolare consueuerant, frag-
5 menta dispersit. * Ossa præterea
B sacerdotum combussit in altaribus
idolorum, mundauitq. Iudam &
6 Ierusalem.* Sed & in vrbibus Ma-
nasse, & Ephraim, & Simeon, vs-
que Nephthali cuncta subuertit.
7 * Cumq. altaria dissipasset, & lu-
cos, & sculptilia cõtriuisset in fru-
sta, cunctaq. delubra demolitus
esset de vniuersa Terra Israel, re-
8 uersus est in Ierusalẽ.* Igitur an-
no octauodecimo regni sui, mun-
data iam terra, & templo Domini,
misit Saphan filiũ Eseliæ, & Maa-
siam principem ciuitatis, & Ioha
filium Ioachaz a commentarijs, vt
instaurarent domum Domini Dei
9 sui.* Qui venerũt ad Helciam Sa-
cerdotem magnũ: acceptamq. ab
eo pecuniam, quæ illata fuerat in
C domum Domini, & quam congre-
gauerant Leuitæ, & ianitores de
Manasse, & Ephraim, & vniuersis
reliquijs Israel, ab omni quoque
Iuda, & Beniamin, & habitatori-
10 bus Ierusalem, *tradiderũt in ma-
nibus eorum, qui præerant opera-
rijs in domo Domini vt instaura-
rent templum, & infirma quæque
11 sarcirent. * At illi dederunt eam
artificibus, & cæmentarijs vt eme-
rent lapides de lapicidinis, & ligna

ad cōmiſſuras ædificij, & ad con-
tignationem domorum, quas de-
ſtruxerant reges Iuda . * Qui fide- 12
liter cuncta faciebant . Erant au-
tem præpoſiti operantium, Iahath
& Abdias de filijs Merari , Zacha-
rias & Moſollam de filijs Caath ,
qui vrgebant opus : omnes Leui-
tæ ſcientes organis canere . * Su- 13
per eos vero , qui ad diuerſos vſus
onera portabant , erant ſcribæ , &
magiſtri de Leuitis ianitores .
* Cumq. efferrent pecuniam, quæ 14
illata fuerat in templum Domini, D
reperit Helcias Sacerdos Librum
legis Domini per manum Moyſi .
* Et ait ad Saphan ſcribam : Li- 15
brum legis inueni in domo Domi-
ni : Et tradidit ei . * At ille intu- 16
lit volumen ad regem , & nuncia-
uit ei dicens : Omnia, quæ dediſti
in manu ſeruorum tuorum , ecce
complentur . * Argentum , quod 17
repertum eſt in domo Domini ,
conflauerunt : datumq. eſt præfe-
ctis artificum, & diuerſa opera fa-
bricantium . * Præterea tradidit 18
mihi Helcias ſacerdos hunc librū.
Quem cum rege præſente recitaſ-
ſet , * audiſſetq. ille verba legis , 19
ſcidit veſtimenta ſua : * & præce- 20
pit Helciæ , & Ahicam filio Sa-
phan , & Abdon filio Micha , Sa-
phan quoque ſcribæ , & Aſaæ ſer- E
uo regis, dicens : * Ite , & orate 21
Dominum pro me,& pro reliquijs
Iſrael , & Iuda, ſuper vniuerſis ſer-
monibus Libri iſtius, qui repertus
eſt : magnus enim furor Domini
ſtillauit ſuper nos , eo quòd non
cuſtodierint patres noſtri verba
Domini vt facerent omnia , quæ
ſcripta ſunt in iſto volumine .
* Abijt ergo Helcias, & hi qui ſi- 22
mul a rege miſſi fuerant , ad Ol-
dam prophetidem,vxorem Sellum
filij Thecuath, filij Haſra cuſtodis
veſtium: quæ habitabat in Ieru-
ſalem in Secunda : & locuti ſunt
ei verba , quæ ſupra narrauimus .
* At illa reſpondit eis : Hæc dicit 23
Dominus Deus Iſrael : Dicite vi-
ro, qui miſit vos ad me : * Hæc 24
dicit Dominus:Ecce ego inducam
mala ſuper locum iſtum , & ſuper
habitatores eius , cunctaq. male-
dicta , quæ ſcripta ſunt in Libro
hoc , quem legerunt coram rege
Iuda . * Quia dereliquerunt me, 25
& ſacrificauerunt dijs alienis , vt F
me ad iracundiam prouocarent in
cunctis operibus manuum ſuarū ,
idcirco ſtillabit furor meus ſuper
locum iſtum , & non extinguetur.
26 * Ad regem autem Iuda , qui mi-
ſit vos pro Domino deprecando ,
ſic loquimini : Hæc dicit Domi-
nus Deus Iſrael : Quoniam audiſti
27 verba voluminis , * atque emolli-
tum eſt cor tuum , & humiliatus
es in conſpectu Dei ſuper his,quæ
dicta ſunt contra locum hunc , &
habitatores Ieruſalem, reueritusq.
faciem meam , ſcidiſti veſtimenta
tua , & fleuiſti coram me : ego
quoque exaudiui te , dicit Domi-
28 nus . * Iam enim colligam te ad
patres tuos , & inferetis in ſepul-
chrum tuum in pace : nec vide-
bunt oculi tui omne malum,quod
ego inducturus ſum ſuper locum
iſtum , & ſuper habitatores eius .
‖ Retulerunt itaque regi cuncta ‖4.Reg.23.
29 quæ dixerat . * At ille conuocatis a. 1
vniuerſis maioribus natu Iuda &
30 Ieruſalem, * aſcendit in domum
G Domini,vnàq. omnes viri Iuda &
habitatores Ieruſalem , Sacerdo-
tes & Leuitæ , & cunctus populus
a minimo vſque ad maximum .
Quibus audientibus in domo Do
mini, legit rex omnia verba volu-
31 minis : * & ſtans in tribunali ſuo,
percuſſit fœdus coram Domino
vt ambularet poſt eum , & cuſto-
diret præcepta , & teſtimonia, &
iuſtificationes eius in toto corde
ſuo,& in tota anima ſua,faceretq.
quæ ſcripta ſunt in volumine illo,
32 quod legerat .* Adiurauit quoque
ſuper hoc omnes, qui reperti fue-
rant in Ieruſalem , & Beniamin :
& fecerunt habitatores Ieruſalem
iuxta pactum Domini Dei patrum
33 ſuorum . * Abſtulit ergo Ioſias
cunctas abominationes de vniuer
ſis regionibus filiorum Iſrael : &
fecit omnes , qui reſidui erant in
Iſrael , ſeruire Domino Deo ſuo .
Cunctis diebus eius non receſſe-
rūt a Domino Deo patrū ſuorum.

CAP. XXXV.

1 A FEcit autem Ioſias in Ieruſalem 4. Reg. 23.
Phaſe Domino , quod immo- c. 21
latum eſt quartadecima die men-
2 ſis primi : * & conſtituit Sacerdo-
tes in officijs ſuis , hortatusq. eſt
eos vt miniſtrarent in domo Do-
mini.

mini. * Leuitis quoque, ad quo- 3
rum eruditionem omnis Israel san
ctificabatur Domino, locutus est:
Ponite arcam in sanctuario tem-
pli, quod ædificauit Salomon filius
Dauid rex Israel, nequaquã enim
eam vltra portabitis: nunc autem
ministrate Domino Deo vestro, &
populo eius Israel. * Et præparate 4
vos per domos, & cognationes
vestras in diuisionibus singulo-
rum, sicut præcepit Dauid rex Is-
rael, & descripsit Salomon filius
eius. * Et ministrate in sanctua- 5
rio per familias turmasq. Leuiti-
cas, * & sanctificati immolate Pha- 6
se: fratres etiam vestros, vt pos-
sint iuxta verba, quæ locutus est
Dominus in manu Moysi facere,
præparate. * Dedit præterea Io- 7
sias omni populo, qui ibi fuerat
inuentus in sollemnitate Phase,
agnos & hœdos de gregibus, & re-
liqui pecoris triginta millia, boum
quoque tria millia. hæc de regis
vniuersa substantia. * Duces quo- 8
que eius, sponte quod vouerant,
obtulerunt, tam populo, quàm Sa-
cerdotibus & Leuitis. Porro Hel-
cias, & Zacharias, & Iahiel prin- B
cipes domus Domini, dederunt
sacerdotibus ad faciendum Phase
pecora commixtim duo millia sex-
centa, & boues trecentos. * Cho- 9
nenias autem, & Semeias, etiam
Nathanael fratres eius, necnon
Hasabias, & Iehiel, & Iozabad
principes Leuitarum, dederunt ce-
teris Leuitis ad celebrandum Pha-
se quinque millia pecorum, & bo-
ues quingentos. * Præparatumq. 10
est ministerium, & steterunt Sa-
cerdotes in officio suo: Leuitæ
quoque in turmis, iuxta regis im-
perium. * Et immolatum est Pha- 11
se: asperseruntq. Sacerdotes ma-
nu sua sanguinem, & Leuitæ de-
traxerunt pelles holocaustorum:
* & separauerunt ea vt darent per 12
domos & familias singulorum, &
offerrentur Domino, sicut scrip-
tum est in Libro Moysi: de bobus
quoque fecerunt similiter. * Et 13
assauerunt Phase super ignem, iux-
ta quod in lege scriptum est: pa-
cificas vero hostias coxerunt in le-
betibus, & cacabis, & ollis, & fe-
stinatò distribuerunt vniuersæ ple-
bi: * sibi autem, & Sacerdotibus 14
postea parauerunt; nam in obla-
tione holocaustorum & adipum
vsque ad noctem Sacerdotes fue-
runt occupati: vnde Leuitæ sibi,
C & Sacerdotibus filijs Aaron para-
15 uerunt nouissimis. * Porro canto-
res filij Asaph stabant in ordine
suo, iuxta præceptum Dauid, &
Asaph, & Heman, & Idithun pro-
phetarum regis: Ianitores vero
per portas singulas obseruabant,
ita vt nec puncto quidem disce-
derent a ministerio: quam ob rem
& fratres eorum Leuitæ paraue-
16 runt eis cibos. * Omnis igitur cul-
tura Domini rite completa est in
die illa vt facerent Phase, & of-
ferrent holocausta super altare Do
mini, iuxta præceptum regis Io-
17 siæ. * Feceruntq. filij Israel, qui
reperti fuerant ibi, Phase in tem-
pore illo, & sollemnitatem azy-
18 morum septem diebus. * Non fuit
Phase simile huic in Israel a die-
bus Samuelis prophetæ: sed nec
quisquam de cũctis regibus Israel
fecit Phase sicut Iosias, Sacerdoti-
bus, & Leuitis, & omni Iudæ, &
Israel qui repertus fuerat, & habi-
19 tantibus in Ierusalem. * Octauo-
decimo anno regni Iosiæ hoc Pha-
20 se celebratum est. * ‖ Postquam ‖ 4.Reg.23.
instaurauerat Iosias templũ, ascen- f.29
dit Nechao rex Ægypti ad pugnan
dum in Charcamis iuxta Euphra-
ten: & processit in occursum eius
21 Iosias. * At ille, missis ad eum
D nuncijs, ait: Quid mihi & tibi est
rex Iuda? non aduersum te hodie
venio, sed contra aliam pugno do-
mum, ad quam me Deus festina-
tò ire præcepit: desine aduersum
Deum facere, qui mecum est, ne
22 interficiat te. * Noluit Iosias reuer-
ti, sed præparauit contra eum bel-
lum, nec acquieuit sermonibus
Nechao ex ore Dei: ‖ verum per- ‖ Zach. 12.
rexit vt dimicaret in campo Ma- d. 11
23 geddo. * Ibiq. vulneratus a sagit-
tarijs, dixit pueris suis: Educite
me de prælio, quia oppido vulne-
24 ratus sum. * Qui transtulerunt
eum de curru in alterum currum,
qui sequebatur eum more regio,
& asportauerunt eum in Ierusalẽ,
mortuusq. est, & sepultus in mau-
soleo patrum suorum: & vniuer-
sus Iuda & Ierusalem luxerunt
25 eum. * Ieremias maxime: cuius
omnes cantores atque cantatrices,
vsque in præsentem diem lamen-

Cc 2 tatio-

tationes super Iosiam replicant, &
quasi lex obtinuit in Israel: Ecce
scriptum fertur in lamentationi-
bus. * Reliqua autem sermonum 26
Iosiæ & misericordiarum eius: quę
lege præcepta sunt Domini: * o- 27
pera quoque illius prima & nouis-
sima, scripta sunt in Libro regum
Iuda & Israel.

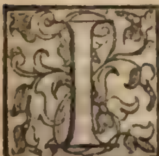
CAP. XXXVI.

4. Reg. 23. f. 30
TVlit ergo populus terræ Ioa- 1
chaz filium Iosiæ, & consti- A
tuit regem pro patre suo in Ierusa-
lem. * Vigintitrium annorũ erat 2
Ioachaz, cum regnare cœpisset, &
tribus mensibus regnauit in Ieru-
salem. * Amouit autem eum rex 3
Ægypti cum venisset in Ierusalẽ,
& condemnauit terram centum
talentis argenti, & talento auri.
|| Matt. 1. b. 14 * Cõstituitq. pro eo regem, || Elia- 4
kim fratrem eius, super Iudam &
Ierusalem: & vertit nomen eius
Ioakim: ipsum vero Ioachaz tu-
lit secum, & abduxit in Ægyptum.
* Vigintiquinque annorum erat 5
Ioakim cum regnare cœpisset, &
vndecim annis regnauit in Ierusa-
lem: fecitq. malum coram Domi-
no Deo suo. * Contra hunc ascen 6
dit Nabuchodonosor rex Chal- B
dæorum, & vinctum catenis duxit
in Babylonem. * Ad quam & va- 7
sa Domini transtulit, & posuit ea
in templo suo. * Reliqua autem 8
verborum Ioakim, & abomina-
tionum eius, quas operatus est, &
quæ inuenta sunt in eo, continen-
tur in Libro regum Iuda & Israel.
Regnauit autem Ioachin filius e-
ius pro eo. * Octo annorum erat 9
Ioachin cum regnare cœpisset, &
tribus mensibus, ac decem diebus
regnauit in Ierusalem, fecitq. ma-
lũ in conspectu Domini. * Cumq. 10
anni circulus volueretur, misit Na-
buchodonosor rex, qui adduxerũt
eum in Babylonem, asportatis si-
mul pretiosissimis vasis domus Do
|| 4. Reg. 24. d. 15 mini: || Regem vero constituit Se-
deciam patruum eius super Iudam
Ier. 37. a. 1 & Ierusalem. * Viginti & vnius 11
anni erat Sedecias cum regnare
cœpisset, & vndecim annis regna-
uit in Ierusalem. * Fecitq. malum 12
in oculis Domini Dei sui, nec eru- C
buit faciem Ieremiæ prophetæ, lo-
quentis ad se ex ore Domini. * A 13
rege quoque Nabuchodonosor re-
cessit, qui adiurauerat eum per
Deum: & indurauit ceruicem suã
& cor vt non reuerteretur ad Do-
14 minum Deum Israel. * Sed &
vniuersi principes sacerdotum,
& populus, præuaricati sunt ini-
que iuxta vniuersas abominatio-
nes Gentium, & polluerunt do-
mum Domini, quam sanctifica-
15 uerat sibi in Ierusalem. * Mitte-
bat autem Dominus Deus patrum
suorum ad illos per manum nun-
ciorum suorum de nocte consur-
gens, & quotidie commonens: eo
quòd parceret populo & habita-
16 culo suo. * At illi subsannabant
nuncios Dei, & paruipendebant
sermones eius, illudebantq. pro-
phetis, donec ascenderet furor Do
mini in populum eius, & esset nul
17 la curatio. * Adduxit enim super
eos regem Chaldæorum, & inter-
fecit iuuenes eorum gladio in do-
mo sanctuarij sui, non est miser-
tus adolescentis, & virginis, & se-
nis, nec decrepiti quidem, sed om
18 nes tradidit in manibus eius. * Vni-
D uersaq. vasa domus Domini tam
maiora, quàm minora, & thesau-
ros templi, & regis, & principum
19 transtulit in Babylonem. * Incen-
derunt hostes domum Dei, destru-
xeruntq. murum Ierusalem, vni-
uersas turres combusserunt, &
quidquid pretiosum fuerat, demo-
20 liti sunt. * Siquis euaserat gladiũ,
ductus in Babylonem seruiuit re-
gi & filijs eius, donec imperaret
21 rex Persarum, * & compleretur
sermo Domini ex ore Ieremiæ, &
celebraret terra sabbata sua: cun-
ctis enim diebus desolationis egit
sabbatum vsque dum compleren-
22 tur septuaginta anni. * || Anno au- || Ier. 25. c. 12
tem primo Cyri regis Persarum ad & 29. c. 11
explendum sermonem Domini, 1. Esd. 1. a. 1
quem locutus fuerat per os Iere- & 6. a. 3
miæ, suscitauit Dominus spiritum
Cyri regis Persarũ: qui iussit præ-
dicari in vniuerso regno suo, etiã
23 per scripturam, dicens: * Hæc di-
cit Cyrus rex Persarum: Omnia
regna terræ dedit mihi Dominus
Deus cæli, & ipse præcepit mihi
vt ædificarem ei domum in Ieru-
salem, quæ est in Iudæa: quis ex
vobis est in omni populo eius? sit
Dominus Deus suus cum eo, &
ascendat.

LIBER PRIMVS ESDRAE.

CAPVT PRIMVM.

Ier.25.c.12 & 29.c.10 2.Par.36.d.21

N anno pri- 1
mo Cyri re- A
gis Persarum
vt complere-
tur verbū Do
mini ex ore
Ieremiæ, su-
scitauit Do-
minus spiritum Cyri regis Persa-
rum : & traduxit vocem in omni
regno suo, etiam per scripturam,
dicens : * Hæc dicit Cyrus rex Per- 2
sarum : Omnia regna terræ dedit B
mihi Dominus Deus cæli, & ipse
præcepit mihi vt ædificarem ei do
mum in Ierusalem, quæ est in Iu-
dæa. * Quis est in vobis de vni- 3
uerso populo eius? Sit Deus illius
cum ipso. Ascendat in Ierusalem,
quæ est in Iudæa, & ædificet do-
mum Domini Dei Israel, ipse est
Deus qui est in Ierusalem. * Et 4
omnes reliqui in cunctis locis vbi-
cumque habitant, adiuuent eum
viri de loco suo argento & auro,
& substantia, & pecoribus, excep-
to quod voluntarie offerunt tem-
plo Dei, quod est in Ierusalem.
* Et surrexerunt principes patrum 5
de Iuda, & Beniamin, & Sacerdo- C
tes, & Leuitæ, & omnis, cuius
Deus suscitauit spiritum, vt ascen-
derent ad ædificandum templum
Domini, quod erat in Ierusalem.
* Vniuersiq; qui erant in circuitu, 6
adiuuerunt manus eorum in vasis
argenteis & aureis, in substantia
& iumentis, in supellectili, excep-
tis his, quæ sponte obtulerāt. * Rex 7
quoque Cyrus protulit vasa tem-
pli Domini, quæ tulerat Nabu-
chodonosor de Ierusalem, & po-
suerat ea in templo Dei sui. * Pro- 8
tulit autem ea Cyrus rex Persarum D
per manum Mithridatis filij Ga-
zabar, & annumerauit ea Sassa-
basar principi Iuda. * Et hic est 9
numerus eorum: Phialæ aureæ tri-
ginta, phialæ argenteæ mille, cul-
tri vigintinouem, scyphi aurei tri-
10 ginta, * scyphi argentei secundi
quadringenti decē: vasa alia mille.
11 * Omnia vasa aurea & argentea
quinque millia quadringenta:
vniuersa tulit Sassabasar cum his,
qui ascendebāt de transmigratio-
ne Babylonis in Ierusalem.

CAP. II.

1 HI sunt autem prouinciæ filij, 2.Esdr.7.b.6
A qui ascenderunt de captiui-
tate, quam transtulerat Nabucho-
donosor rex Babylonis in Babylo-
nem, & reuersi sunt in Ierusalem
& Iudam, vnusquisque in ciuita-
2 tem suam. * Qui venerunt cum
Zorobabel, Iosue, Nehemia, Sa-
raia, Rahelaia, Mardochai, Bel-
san, Mesphar, Beguai, Rehum,
Baana. Numerus virorum populi
3 Israel: * Filij Pharos duo millia cen
4 tum septuagintaduo. * Filij Sepha-
5 tia, trecenti septuagintaduo. * Fi-
lij Area, septingenti septuaginta-
6 quinque. * Filij Phahath Moab,
filiorum Iosue: Ioab duo millia
7 octingēti duodecim. * Filij Ælam
mille ducenti quinquagintaquat-
8 tuor. * Filij Zethua, nongēti qua-
9 dragintaquinque. * Filij Zachai,
10 septingenti sexaginta. * Filij Ba-
11 ni, sexcenti quadragintaduo. * Fi-
12 lij Bebai, sexcenti vigintitres. * Fi-
lij Azgad, mille ducenti viginti
13 duo. * Filij Adonicam, sexcenti
14 sexagintasex. * Filij Beguai, duo
15 millia quinquagintasex. * Filij
Adin, quadringenti quinquagin-
16 taquattuor. * Filij Ather, qui erant
17 ex Ezechia, nonagintaocto. * Filij
18 Besai, trecenti vigintitres. * Filij
19 Iora, centum duodecim. * Filij
20 Hasum, ducenti vigintitres. * Filij
21 Gebbar, nonagintaquinque. * Fi-
B lij Bethlehem, centum vigintitres.
22 * Viri Netupha, quinquagintasex.
23 * Viri Anathoth, centum viginti-
24 octo. * Filij Azmaueth, quadragin-

taduo. * Filij Cariathiarim, Ce- 25
phira, & Beroth, septingenti qua-
dragintatres. * Filij Rama & Ga- 26
baa, sexcenti vigintiunus. * Viri 27
Machmas, centu vigintiduo. * Viri 28
Bethel & Hai, ducenti vigintitres.
* Filij Nebo, quinquagintaduo. 29
* Filij Megbis, centum quinqua- 30
gintasex. * Filij Ælam alterius, 31
mille ducenti quinquagintaquat-
tuor. * Filij Harim, trecenti vigin 32
ti. * Filij Lod Hadid, & Ono, se- 33
ptingenti vigintiquinque. * Filij 34
Iericho, trecenti quadragintaquin
que. * Filij Senaa, tria millia sex- 35
centi triginta. * Sacerdotes: Filij 36
Iadaia in domo Iosue, nongenti
septuagintatres. * Filij Emmer, 37
mille quinquagintaduo. * Filij 38
Pheshur, mille ducenti quadragin
ta septem. * Filij Harim, mille de- 39
cem & septem. * Leuitæ: Filij Io- 40
sue & Cedmihel filiorum Oduiæ
septuagintaquattuor. * Cantores: 41
Filij Asaph, centum vigintiocto.
* Filij Ianitorum: filij Sellum, fi- 42
lij Ater, filij Telmon, filij Accub,
filij Hatita, filij Sobai: vniuersi C
centum trigintanouem. * Nathi- 43
næi: filij Siha, filij Hasupha, filij
Tabbaoth, * filij Ceros, filij Siaa, 44
filij Phadon, * filij Lebana, filij 45
Hagaba, filij Accub, * filij Hagab, 46
filij Semlai, filij Hanā, * filij Gad- 47
del, filij Gaher, filij Raaia, * filij 48
Rasin, filij Necoda, filij Gazam, * fi- 49
lij Aza, filij Phasea, filij Besee, * fi- 50
lij Asena, filij Munim, filij Nephu-
sim, * filij Bacbuc, filij Hacupha, 51
filij Harhur, * filij Besluth, filij 52
Mahida, filij Harsa, * filij Bercos, 53
filij Sisara, filij Thema, * filij Nasia, 54
filij Hatipha, * filij seruorum Salo- 55
monis, filij Sotai, filij Sophereth,
filij Pharuda, * filij Iala, filij Der- 56
con, filij Geddel, * filij Saphatia, 57
filij Hatil, filij Phochereth, qui
erant de Asebaim, filij Ami. * om- 58
nes Nathinæi, & filij seruorum Sa-
lomonis, trecenti nonagintaduo.
* Et hi qui ascenderunt de Thel- 59
mala, Thelharsa, Cherub, & Adon,
& Emer: & non potuerunt indi-
care domum patrum suorū & se-
men suum, vtrum ex Israel essent.
* Filij Dalaia, filij Tobia, & filij 60
Necoda, sexcēti quinquagintaduo.
* Et de filijs Sacerdotum: Filij Ho- 61
bia, filij Accos, filij Berzellai, qui
accepit de filiabus Berzellai Ga- D
laaditis, vxorem, & vocatus est no-
62 mine eorum: * hi quæsierūt scrip-
turam genealogiæ suæ, & non in-
uenerunt, & eiecti sunt de sacer-
63 dotio. * Et dixit Athersatha eis vt
non comederēt de Sancto sancto-
rum, donec surgeret sacerdos do-
64 ctus atque perfectus. * Omnis mul
titudo quasi vnus, quadragintaduo
65 millia trecenti sexaginta: * excep-
tis seruis eorum, & ancillis, qui
erant septem millia trecenti trigin
taseptem: & in ipsis cantores, at-
66 que cantatrices ducenti. * Equi
eorum septingenti trigintasex, mu
li eorum, ducēti quadragintaquin-
67 que, * cameli eorum, quadringen-
ti trigintaquinque, asini eorum,
68 sex millia septingenti viginti * Et
de principibus patrum, cum ingre-
derentur templum Domini, quod
est in Ierusalem, sponte obtule-
runt in domū Dei ad extruendam
69 eam in loco suo, * Secundum vi-
res suas dederunt impensas operis,
auri solidos sexaginta millia &
mille, argenti mnas quinque mil-
lia, & vestes sacerdotales centum.
70 * Habitauerunt ergo Sacerdotes,
& Leuitæ, & de populo, & canto-
res, & ianitores, & Nathinæi in
vrbibus suis, vniuersusq. Israel
in ciuitatibus suis.

CAP. III.

1 IAmq venerat mensis septimus,
A & erant filij Israel in ciuitati-
bus suis: congregatus est ergo po-
pulus quasi vir vnus in Ierusalem.
2 * Et surrexit Iosue filius Iosedec,
& fratres eius sacerdotes, & Zoro-
babel filius Salathiel, & fratres e-
ius, & ædificauerunt altare Dei Is-
rael vt offerrent in eo holocauto-
mata, sicut scriptum est in lege
3 Moysi viri Dei: * Collocauerunt
autem altare Dei super bases suas
deterrētibus eos per circuitum po-
pulis terrarum, & obtulerunt super
illud holocaustum Domino mane
4 & vespere: * Feceruntq. sollemni-
tatem tabernaculorū, sicut scriptū
est, & holocaustum diebus singulis
per ordinem secundum præceptum
5 opus diei in die suo. * Et post hæc
B holocaustum iuge, tam in Calen-
dis quàm in vniuersis sollemnita-
tibus Domini, quæ erant consecra-
tæ, & in omnibus in quibus vltro

offe-

offerebatur munus Domino. * A 6
primo die mensis septimi cœpe-
runt offerre holocaustum Domi-
no: porro templum Dei nondum
fundatum erat. * Dederunt au- 7
tem pecunias latomis & cæmen-
tarijs: cibum quoque, & potum,
& oleum Sidonijs, Tyrijsq. vt de-
ferrent ligna cedrina de Libano ad
mare Ioppe, iuxta quod præcepe-
rat Cyrus rex Persarum eis. * An- 8
no autem secundo aduentus eo-
rum ad templum Dei in Ierusalē C
mense secundo, cœperunt Zoro-
babel filius Salathiel, & Iosue
filius Iosedec, & reliqui de fratri-
bus eorum Sacerdotes, & Leuitæ,
& omnes qui venerant de captiui-
tate in Ierusalem, & constituerunt
Leuitas a viginti annis & supra,
vt vrgerent opus Domini. * Ste- 9
titq. Iosue & filij eius, & fratres
eius, Cedmihel, & filij eius, & fi-
lij Iuda, quasi vir vnus, vt insta-
rent super eos qui faciebant opus
in templo Dei: filij Henadad, &
filii eorum, & fratres eorum Le-
uitæ. * Fundato igitur a cæmen- 10
tarijs templo Domini, steterunt
sacerdotes in ornatu suo cum tu-
bis: & Leuitæ filij Asaph in cym-
balis, vt laudarent Deum per
manus Dauid regis Israel. * Et 11
concinebant in hymnis, & con-
fessione Domino: Quoniam bo- D
nus, quoniam in æternum mise-
ricordia eius super Israel. Omnis
quoque populus vociferabatur
clamore magno in laudando Do-
minum, eo quòd fundatum esset
templum Domini. * plurimi etiā 12
de Sacerdotibus & Leuitis, & prin
cipes patrum, & seniores, qui vi-
derant templum prius cum funda-
tum esset, & hoc templum in ocu-
lis eorum, flebant voce magna:
& multi vociferantes in lætitia, e-
leuabant vocem. * Nec poterat 13
quisquam agnoscere vocem cla-
moris lætantium, & vocem fletus
populi: commixtim enim popu-
lus vociferabatur clamore magno,
& vox audiebatur procul.

CAP. IIII.

AVdierunt autem hostes Iudæ, 1
& Beniamin, quia filij cap- A
tiuitatis ædificarent templum Do-
mino Deo Israel: * & accedentes 2
ad Zorobabel, & ad principes pa-
trum dixerunt eis: Ædificemus
vobiscum, quia ita vt vos, quæri-
mus Deum vestrum: ecce nos im-
molauimus victimas a diebus A-
sor Haddan regis Assur, qui ad-
3 duxit nos huc. * Et dixit eis Zo-
robabel, & Iosue, & reliqui prin-
cipes patrum Israel: Non est vo-
bis & nobis vt ædificemus domū
Deo nostro, sed nosipsi soli ædifi-
cabimus Domino Deo nostro, si-
cut præcepit nobis Cyrus rex Per-
4 sarum. * Factum est igitur vt po-
pulus terræ impediret manus po-
puli Iudæ, & turbaret eos in ædi-
5 ficando. * Conduxerunt autem
aduersus eos consiliatores, vt de-
struerent consilium eorum omni-
bus diebus Cyri regis Persarum,
& vsque ad regnum Darij regis
6 Persarum. * In regno autem As-
sueri, in principio regni eius, scri-
pserunt accusationem aduersus
habitatores Iudæ & Ierusalem.
7 * Et in diebus Artaxerxis scripsit
B Beselam Mithridates, & Thabeel,
& reliqui, qui erant in consilio
eorum, ad Artaxerxem regem
Persarum: epistola autem accusa-
tionis scripta erat Syriace, & lege-
8 batur sermone Syro. * Reum Be-
elteem, & Samsai scriba scripse-
runt epistolam vnam de Ierusalē
Artaxerxi regi, huiuscemodi:
9 * Reum Beelteem, & Samsai scri-
ba, & reliqui consiliatores eorum,
Dinæi, & Apharsathachæi, Ter-
phalæi, Apharsæi, Erchuæi, Ba-
bylonij, Susanechæi, Dieui, &
10 Ælamitæ, * & ceteri de Gentibus,
quas transtulit Asenaphar magnus
& gloriosus: & habitare eas fecit
in ciuitatibus Samariæ, & in re-
liquis regionibus trans Flumen in
11 pace: (* Hoc est exemplar episto-
læ, quam miserunt ad eum) Ar-
taxerxi regi, serui tui, viri qui
sunt trans Fluuium, salutem di-
12 cunt. * Notum sit regi, quia Iu-
dæi, qui ascenderunt a te ad nos,
venerunt in Ierusalem ciuitatem
rebellem & pessimam, quam ædi-
ficant extruentes muros eius, &
13 parietes componentes. * Nunc
C igitur notum sit regi, quia si ci-
uitas illa ædificata fuerit, & muri
eius instaurati, tributum, & vecti-
gal, & annuos reditus non dabunt,
& vsque ad reges hæc noxa perue-
niet.

niet. * Nos autem memores sa- 14
lis, quod in palatio comedimus,
& quia læsiones regis videre nefas
ducimus, idcirco misimus & nun-
ciauimus regi, * vt recenseas in 15
libris historiarum patrum tuorũ,
& inuenies scriptum in commen-
tarijs: & scies quoniam vrbs illa,
vrbs rebellis est, & nocens regi-
bus & prouincijs, & bella conci-
tantur in ea ex diebus antiquis:
quam ob rem & ciuitas ipsa de-
structa est. * Nunciamus nos re- 16
gi, quoniam si ciuitas illa ædifica-
ta fuerit, & muri ipsius instaura-
ti, possessionem trans Fluuium
non habebis. * Verbum misit 17
rex ad Reum Beelteem, & Sam-
sai scribam, & ad reliquos, qui e-
rant in consilio eorum habitatores
Samariæ, & ceteris trans Fluuiũ,
salutem dicens & pacem. * Ac- 18
cusatio, quam misistis ad nos,
manifeste lecta est coram me.
* & a me præceptum est: & recen- 19
suerunt, inueneruntq. quoniam D
ciuitas illa a diebus antiquis ad-
uersum reges rebellat, & seditio-
nes, & prælia concitantur in ea:
* nam & reges fortissimi fuerunt 20
in Ierusalem, qui & dominati sunt
omni regioni, quæ trans Fluuium
est: tributum quoque & vectigal,
& reditus accipiebant. * Nunc er- 21
go audite sententiam: Prohibea-
tis viros illos vt vrbs illa non ædifi-
cetur, donec si forte a me iussum
fuerit.* Videte ne negligenter hoc 22
impleatis, & paulatim crescat ma-
lum contra reges. * Itaque exem- 23
plum edicti Artaxerxis regis le-
ctum est coram Reum Beelteem,
& Samsai scriba, & consiliarijs
eorum: & abierunt festini in Ieru-
salem ad Iudæos, & prohibuerunt
eos in brachio & robore. * Tunc 24
intermissum est opus domus Do-
mini in Ierusalem, & non fiebat
vsque ad annum secundum regni
Darij regis Persarum.

CAP. V.

PRophetauerunt autem Aggæus 1
Propheta, & Zacharias filius A
Addo prophetantes ad Iudæos,
qui erant in Iudæa & Ierusalem,
in nomine Dei Israel. * Tunc 2
surrexerunt Zorobabel filius Sala-
thiel, & Iosue filius Iosedec, &
cœperunt ædificare templum Dei
in Ierusalem, & cum eis prophetæ
3 Dei adiuuantes eos. * In ipso autẽ
tempore venit ad eos Thathanai,
qui erat dux trãs Flumen, & Sthar-
buzanai, & consiliarij eorum:
sicq. dixerunt eis: Quis dedit vo-
bis consilium vt domum hanc ædi-
ficaretis, & muros eius instaura-
4 retis?* Ad quod respondimus eis,
quæ essent nomina hominum au-
5 ctorum ædificationis illius.* Ocu-
lus autem Dei eorum factus est
super senes Iudæorum, & non po-
tuerunt inhibere eos. Placuitq. vt
res ad Darium referretur, & tunc
satisfacerent aduersus accusationẽ
6 illam. * Exemplar epistolæ, quam
B misit Thathanai dux regionis trãs
Flumen, & Stharbuzanai, & cõ-
siliatores eius Arphasachæi, qui
erant trans Flumen, ad Darium
7 regem. * Sermo, quem miserant
ei, sic scriptus erat: Dario regi
8 pax omnis. * Notum sit regi, isse
nos ad Iudæam prouinciam, ad
domum Dei magni, quæ ædifi-
catur lapide impolito, & ligna
ponuntur in parietibus: opusq.
illud diligenter extruitur, & cre-
9 scit in manibus eorum. * Interro-
gauimus ergo senes illos, & ita
diximus eis: Quis dedit vobis po-
testatem vt domum hanc ædifica-
retis, & muros hos instauraretis?
10 * Sed & nomina eorum quæsiui-
C mus ab eis, vt nunciaremus tibi:
scripsimusq. nomina eorum viro-
rum, qui sunt principes in eis.
11 * Huiuscemodi autem sermonem
responderunt nobis, dicentes: Nos
sumus serui Dei cæli & terræ, &
ædificamus templum, quod erat
extructum ante hos annos mul-
tos, quodq. rex Israel magnus ædi-
12 ficauerat, & extruxerat. * Post-
quam autem ad iracundiam pro-
uocauerunt patres nostri Deum
cæli, tradidit eos in manus Nabu-
chodonosor regis Babylonis Chal-
dæi, domum quoque hanc de-
struxit, & populum eius transtu-
13 lit in Babylonem. * Anno autem
primo Cyri regis Babylonis, Cy-
rus rex proposuit edictum vt do-
14 mus Dei hæc ædificaretur. * Nam
D & vasa templi Dei aurea & argen-
tea, quæ Nabuchodonosor tulerat
de templo, quod erat in Ierusa-
lem, & asportauerat ea in templũ
Babylo-

Babylonis, protulit Cyrus rex de
templo Babylonis, & data sunt
Sassabasar vocabulo, quem &
15 principem constituit, * dixitq. ei:
Hæc vasa tolle, & vade, & pone ea
in templo, quod est in Ierusalem,
& domus Dei ædificetur in loco
16 suo. * Tunc itaque Sassabasar il-
le venit & posuit fundamenta
templi Dei in Ierusalem, & ex eo
tempore vsque nunc ædificatur, &
17 necdum completum est. * Nunc
ergo, si videtur regi bonum, re-
censeat in bibliotheca regis, quæ
est in Babylone, vtrumnam a Cy-
ro rege iussum fuerit vt ædificare-
tur domus Dei in Ierusalem, &
voluntatem regis super hac re
mittat ad nos.

CAP. VI.

1 A TVnc Darius rex præcepit: &
recensuerunt in bibliotheca
librorũ, qui erant repositi in Ba-
2 bylone, * & inuentum est in Ec-
batanis, quod est castrum in Me-
dena prouincia volumen vnum,
talisq. scriptus erat in eo commen
3 tarius: * Anno primo Cyri regis:
Cyrus rex decreuit vt domus Dei
ædificaretur, quæ est in Ierusalem,
in loco vbi immolent hostias, &
vt ponant fundamenta supportan-
tia altitudinem cubitorum sexa-
ginta, & latitudinem cubitorum
4 sexaginta, * ordines de lapidibus
impolitis tres, & sic ordines de
lignis nouis: sumptus autem de
5 domo regis dabuntur. * Sed &
vasa templi Dei aurea & argentea,
quæ Nabuchodonosor tulerat de
templo Ierusalem, & attulerat ea
in Babylonem, reddantur, & re-
ferantur in templum in Ierusalem
in locum suum, quæ & posita
6 sunt in templo Dei. * Nunc ergo
Thathanai dux regionis, quæ est
trans Flumen, Stharbuzanai, &
consiliarij vestri Apharsachæi, qui
estis trans Flumen, procul recedi-
7 te ab illis, * & dimittite fieri tem-
B plum Dei illud a duce Iudæorum,
& a senioribus eorum, vt domum
Dei illam ædificent in loco suo.
8 * Sed & a me præceptum est quid
oporteat fieri a presbyteris Iudæo-
rum illis vt ædificetur domus Dei,
scilicet vt de arca regis, id est, de
tributis, quæ dantur de regione

trans Flumen, studiose sumptus
dentur viris illis ne impediatur
9 opus. * Quod si necesse fuerit, &
vitulos, & agnos, & hœdos in
holocaustum Deo cæli, frumen-
tum, sal, vinum, & oleum, se-
cundum ritum Sacerdotum, qui
sunt in Ierusalem, detur eis per
singulos dies, ne sit in aliquo que-
10 rimonia. * Et offerant oblationes
Deo cæli, orentq. pro vita regis, &
11 filiorum eius. * A me ergo posi-
tum est decretum: Vt omnis ho-
mo, qui hanc mutauerit iussionẽ,
tollatur lignum de domo ipsius, &
erigatur, & configatur in eo, do-
12 mus autẽ eius publicetur. * Deus
C autem, qui habitare fecit nomen
suum ibi, dissipet omnia regna, &
populum qui extenderit manum
suam vt repugnet, & dissipet do-
mum Dei illam, quæ est in Ieru-
salem. Ego Darius statui decre-
tum, quod studiose impleri volo.
13 * Igitur Thathanai dux regionis
trans Flumen, & Stharbuzanai, &
consiliarij eius, secundum quod
præceperat Darius rex, sic diligen-
14 ter executi sunt. * Seniores au-
tem Iudæorum ædificabant, &
prosperabantur iuxta prophetiam
Aggæi prophetæ, & Zachariæ filij
Addo: & ædificauerunt & con-
struxerunt iubente Deo Israel, &
iubente Cyro, & Dario, & Arta-
15 xerxe regibus Persarum: * & com-
pleuerunt domum Dei istam, vs-
que ad diem tertium mensis Adar,
qui est annus sextus regni Darij
16 regis. * Fecerunt autem filij Is-
rael Sacerdotes & Leuitæ, & reli-
qui filiorum transmigrationis, de-
dicationem Domus Dei in gau-
17 dio. * Et obtulerunt in dedicatio-
D nem domus Dei, vitulos centum,
arietes ducentos, agnos quadrin-
gentos, hircos caprarum pro pec-
cato totius Israel duodecim, iuxta
18 numerum tribuum Israel. * Et
statuerunt Sacerdotes in ordinibus
suis, & Leuitas in vicibus suis su-
per opera Dei in Ierusalem, || sicut ||Num.3.b.
19 scriptum est in libro Moysi. * Fe- 6. & 8.b.9
cerunt autem filij Israel transmi-
grationis, Pascha, quartadecima
20 die mensis primi. * Purificati e-
nim fuerant Sacerdotes & Leuitæ
quasi vnus: omnes mundi ad im-
molandum pascha vniuersis filijs
transmigrationis, & fratribus suis
Sacer-

Sacerdotibus, & sibi. * Et comederunt filij Israel, qui reuersi fuerant de transmigratione, & omnes qui se separauerant a coinquinatione Gentium terræ ad eos, vt quærerent Dominum Deum Israel. * Et fecerunt sollemnitatem azymorum septem diebus in lætitia, quoniam lætificauerat eos Dominus, & conuerterat cor regis Assur ad eos, vt adiuuaret manus eorum in opere domus Domini Dei Israel. 21
22

CAP. VII.

1 POst hæc autem verba in regno
A Artaxerxis regis Persarum,
Esdras filius Saraiæ, filij Azariæ,
2 filij Helciæ, * filij Sellum, filij
3 Sadoc, filij Achitob, * filij Amariæ, filij Azariæ, filij Maraioth,
4 * filij Zarahiæ, filij Ozi, filij Bocci,
5 * filij Abisue, filij Phinees, filij Eleazar, filij Aaron sacerdotis
6 ab initio. * Ipse Esdras ascendit de Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam Dominus Deus dedit Israel: & dedit ei rex secundum manum Domini Dei eius super eum, omnem petitionem eius. * Et ascenderunt de
7 filijs Israel, & de filijs Sacerdotũ, & de filijs Leuitarum, & de cantoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ierusalem anno septimo Artaxerxis regis. * Et venerunt in Ierusalem mense quinto,
8 ipse est annus septimus regis.
9 * Quia in primo die mensis primi cœpit ascendere de Babylone, & in primo die mensis quinti venit in Ierusalem, iuxta manum Dei sui bonam super se. * Esdras e-
10 nim parauit cor suum, vt inuestigaret legem Domini, & faceret & doceret in Israel præceptum & iudicium. * Hoc est autem exem-
11 plar epistolæ edicti, quod dedit
B rex Artaxerxes Esdræ sacerdoti, scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domini, & ceremonijs eius in Israel. * Artaxerxes rex
12 regum Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cæli doctissimo, salutem.
13 * A me decretum est, vt cuicumque placuerit in regno meo de populo Israel, & de Sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Ierusalem, tecum vadat. * A facie
14 enim regis, & septem consiliatorum eius missus es, vt visites Iudæam & Ierusalem in lege Dei tui,
15 quæ est in manu tua: * & vt feras argentum & aurum quod rex, & consiliatores eius sponte obtulerunt Deo Israel, cuius in Ierusa-
16 lem tabernaculum est. * Et omne argentum & aurum quodcumque inueneris in vniuersa prouincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus quæ sponte obtulerint domui Dei sui,
17 quæ est in Ierusalem, * libere ac-
C cipe, & studiose eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos & sacrificia & libamina eorum, & offer ea super altare templi Dei ve-
18 stri, quod est in Ierusalem. * Sed & si quid tibi, & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro vt faciatis, iuxta voluntatem
19 Dei vestri facite. * Vasa quoque, quæ dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspe-
20 ctu Dei in Ierusalem. * Sed & cetera, quibus opus fuerit in domũ Dei tui, quantumcumque necesse est vt expendas, dabitur de thesau-
21 ro, & de fisco regis, * & a me Ego Artaxerxes rex, statui atque decreui omnibus custodibus arcæ publicæ, qui sunt trans Flumen, vt quodcumque petierit a vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei
22 cæli, absque mora detis * vsque ad argenti talenta centum, & vsque ad frumenti coros centum, & vsque ad vini batos centum, & vsque ad batos olei centum, sal
23 vero absque mensura. * Omne,
D quod ad ritum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli: ne forte irascatur contra regnum regis, & filiorum eius.
24 * Vobis quoque notum facimus de vniuersis Sacerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Nathinæis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.
25 * Tu autem Esdra secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue iudices & præsides vt iudicent omni populo, qui est trans Flumen, his videlicet qui nouerunt legem Dei tui, sed &
26 imperitos docete libere. * Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, iudiciũ

erit

erit de eo siue in mortem, siue in
exilium, siue in condemnationem
substantiæ eius, vel certe in car-
cerem. * Benedictus Dominus 27
Deus patrum nostrorum, qui de-
dit hoc in corde regis vt glorifica-
ret domum Domini, quæ est in
Ierusalem, * & in me inclinauit 28
misericordiam suam coram rege
& consiliatoribus eius, & vniuer-
sis principibus regis potentibus:
& ego confortatus manu Domini
Dei mei, quæ erat in me, con-
gregaui de Israel principes qui a-
scenderent mecum.

CAP. VIII.

HI sunt ergo principes fami- 1
liarum, & genealogia eo- A
rum, qui ascenderunt mecum in
regno Artaxerxis regis de Babylo-
ne. * De filijs Phinees, Gersom. 2
De filijs Ithamar, Daniel. De
filijs Dauid, Hattus. * De filijs 3
Secheniæ, filijs Pharos, Zacha-
rias: & cum eo numerati sunt vi-
ri centum quinquaginta. * De 4
filijs Phahath Moab, Elioenai fi-
lius Zarehe, & cum eo ducenti vi-
ri. * De filijs Secheniæ, filius E- 5
zechiel, & cum eo trecenti viri.
* De filijs Adan, Abed filius Io- 6
nathan, & cum eo quinquaginta
viri. * De filijs Alam, Isaias fi- 7
lius Athaliæ, & cum eo septuagin-
ta viri. * De filijs Saphatiæ, Ze- 8
bedia filius Michael, & cum eo
octoginta viri. * De filijs Ioab, 9
Obedia filius Iahiel, & cum eo B
ducenti decem & octo viri. * De 10
filijs Selomith, filius Iosphiæ, &
cum eo centum sexaginta viri.
* De filijs Bebai, Zacharias filius 11
Bebai, & cum eo vigintiocto vi-
ri. * De filijs Azgad, Iohanan fi- 12
lius Eccetan, & cum eo centum
& decem viri. * De filijs Adoni- 13
cam, qui erant nouissimi: & hæc
nomina eorum: Elipheleth, & Ie-
hiel, & Samaias, & cum eis sexa-
ginta viri. * De filijs Begui, Vthai 14
& Zachur, & cum eis septuaginta
viri. * Congregaui autem eos ad 15
fluuium, qui decurrit ad Ahaua,
& mansimus ibi tribus diebus:
quæsiuiq. in populo & in sacerdo-
tibus de filijs Leui, & non inueni
ibi. * Itaq. misi Eliezer, & Ariel, 16
& Semeiam, & Elnathan, & Ia- C
rib, & alterum Elnathan, & Na-
than, & Zachariam, & Mosollam
principes: & Ioiarib, & Elnathan
17 sapientes. * Et misi eos ad Eddo,
qui est primus in Chasphiæ loco,
& posui in ore eorum verba, quæ
loquerentur ad Eddo, & fratres
eius Nathinæos in loco Chasphiæ
vt adducerent nobis ministros do-
18 mus Dei nostri. * Et adduxerunt
nobis per manum Dei nostri bo-
nam super nos, virum doctissimũ
de filijs Moholi filij Leui filij Is-
rael, & Sarabiam & filios eius &
19 fratres eius decem & octo, * &
D Hasabiam, & cum eo Isaiam de
filijs Merari, fratresq. eius, & fi-
20 lios eius viginti: * & de Nathi-
næis, quos dederat Dauid & prin-
cipes ad ministeria Leuitarum,
Nathinæos ducentos viginti: om-
nes hi suis nominibus vocaban-
21 tur. * Et prædicaui ibi ieiunium
iuxta fluuium Ahaua vt affligere-
mur coram Domino Deo nostro,
& peteremus ab eo viam rectam
nobis & filijs nostris, vniuersæq.
22 substantiæ nostræ. * Erubui enim
petere a rege auxilium & equites,
qui defenderent nos ab inimico in
via: quia dixeramus regi: Manus
Dei nostri est super omnes, qui
quærunt eum in bonitate: & im-
perium eius & fortitudo eius, &
furor super omnes, qui derelin-
23 quunt eum. * Ieiunauimus au-
E tem, & rogauimus Deum nostrum
per hoc: & euenit nobis prospe-
24 re. * Et separaui de principibus
Sacerdotum duodecim, Sarabiam,
& Hasabiam, & cum eis de fra-
25 tribus eorum decem. * appendiq.
eis argentum & aurum, & vasa
consecrata domus Dei nostri, quæ
obtulerat rex & consiliatores eius,
& principes eius, vniuersusq. Is-
rael eorum, qui inuenti fuerant:
26 * & appendi in manibus eorum
argenti talenta sexcenta quinqua-
ginta, & vasa argentea centum,
27 auri centum talenta: * & crateres
F aureos viginti, qui habebant so-
lidos millenos, & vasa æris fulgen-
tis optimi duo, pulchra, vt aurũ.
28 * Et dixi eis: Vos sancti Domini,
& vasa sancta, & argentum & au-
rum, quod sponte oblatũ est Do-
mino Deo patrum nostrorum:
29 * vigilate & custodite, donec ap-
pendatis coram principibus Sa-
cerdo-

cerdotum, & Leuitarum, & duci-
bus familiarum Israel in Ierusa-
lem, in thesaurum domus Domi-
ni. * Susceperunt autem Sacerdo- 30
tes & Leuitæ pondus argenti, &
auri, & vasorum vt deferrent Ie-
rusalem in domum Dei nostri.
* Promouimus ergo a flumine 31
Ahaua duodecimo die mensis pri-
mi vt pergeremus Ierusalem: &
manus Dei nostri fuit super nos,
& liberauit nos de manu inimici
& insidiatoris in via.* Et venimus 32
Ierusalem, & mansimus ibi tribus
diebus. * Die autem quarta ap- 33
pensum est argentum, & aurum, G
& vasa in domo Dei nostri per
manum Meremoth filij Vriæ Sa-
cerdotis, & cum eo Eleazar filius
Phinees, cumq. eis Iozabed filius
Iosue, & Noadaia filius Bennoi Le
uitæ, * iuxta numerum & pondus 34
omnium: descriptumq. est omne
pondus in tempore illo. * Sed & 35
qui venerant de captiuitate filij
transmigrationis, obtulerunt ho-
locautomata Deo Israel, vitulos
duodecim pro omni populo Is-
rael, arietes nonaginta sex, agnos
septuaginta septem, hircos pro
peccato, duodecim: omnia in
holocaustum Domino. * Dede- 36
runt autem edicta regis satrapis,
qui erant de conspectu regis &
ducibus trans Flumen, & eleua-
uerunt populum & domum Dei.

CAP. IX.

Postquam autem hæc completa 1
sunt, accesserunt ad me prin- A
cipes, dicentes: Non est separa-
tus populus Israel, Sacerdotes &
Leuitæ a populis terrarum, & abo-
minationibus eorum Chananæi
videlicet, & Hethæi, & Pherezæi,
& Iebusæi, & Ammonitarum, &
Moabitarum, & Ægyptiorum,
& Amorrhæorum: * tulerunt e- 2
nim de filiabus eorum sibi & filijs
suis, & commiscuerunt semen
sanctum cum populis terrarum:
manus etiam principum & magi-
stratuum fuit in trãsgressione hac
prima. * Cumq. audissem sermo- 3
nem istum, scidi pallium meum
& tunicam, & euelli capillos ca-
pitis mei & barbæ, & sedi mœ-
rens. * Conuenerunt autem ad 4
me omnes, qui timebant verbum
Dei Israel, pro transgressione eo-
rum, qui de captiuitate venerant,
B & ego sedebam tristis vsque ad sa-
5 crificium vespertinum: * & in sa-
crificio vespertino surrexi de affli-
ctione mea, & scisso pallio & tu-
nica, curuaui genua mea, & ex-
pandi manus meas ad Dominum
6 Deum meum, * & dixi: Deus
meus confundor & erubesco leua-
re faciem meam ad te: quoniam
iniquitates nostræ multiplicatæ
sunt super caput nostrum, & de-
licta nostra creuerunt vsque ad
7 cælum * a diebus patrum nostro-
rum: sed & nos ipsi peccauimus
grauiter vsque ad diem hanc, & in
iniquitatibus nostris traditi sumus
ipsi, & reges nostri, & Sacerdotes
nostri in manũ regũ terrarũ, & in
gladiũ, & in captiuitatem, & in ra-
pinã, & in confusionẽ vultus, sicut
8 & die hac. * Et nunc quasi parum
& ad momentum facta est depre-
C catio nostra apud Dominum Deũ
nostrum, vt dimitterentur nobis
reliquiæ, & daretur nobis paxillus
in loco sancto eius, & illuminaret
oculos nostros Deus noster, & da-
ret nobis vitam modicam in serui-
9 tute nostra, * quia serui sumus, &
in seruitute nostra non dereliquit
nos Deus noster, sed inclinauit su-
per nos misericordiam coram re-
ge Persarum, vt daret nobis vitam,
& sublimaret domum Dei nostri,
& extrueret solitudines eius, &
daret nobis sepem in Iuda & Ie-
10 rusalem. * Et nunc quid dicemus
Deus noster post hæc? quia dere-
11 liquimus mandata tua, * quæ præ-
cepisti in manu seruorum tuorum
prophetarum, dicens: ‖ Terra, ‖Deu. 7.a.3
ad quam vos ingredimini vt possi-
deatis eam, terra immunda est
iuxta immunditiam populorum,
ceterarumq. terrarum, abomina-
tionibus eorum qui repleuerunt
eam ab ore vsque ad os in coin-
12 quinatione sua. * Nunc ergo fi-
D lias vestras ne detis filijs eorum,
& filias eorum ne accipiatis filijs
vestris, & non quæratis pacem
eorum, & prosperitatem eorum
vsque in æternum: vt conforte-
mini, & comedatis quæ bona sunt
terræ, & heredes habeatis filios
13 vestros vsque in sæculum. * Et
post omnia quæ venerunt super
nos in operibus nostris pessimis,
& in delicto nostro magno, quia

tu

tu Deus noster liberasti nos de
iniquitate nostra, & dedisti nobis
salutem sicut est hodie, * vt non 14
conuerteremur, & irrita facere-
mus mandata tua, neque matri-
monia iungeremus cum populis
abominationum istarum. Num-
quid iratus es nobis vsque ad con-
summationem ne dimitteres no-
bis reliquias ad salutem? * Do- 15
mine Deus Israel iustus es tu:
quoniam derelicti sumus, qui sal-
uaremur sicut die hac. Ecce co-
ram te sumus in delicto nostro,
non enim stari potest coram te
super hoc.

CAP. X.

Sic ergo orante Esdra, & im- 1
plorante eo, & flente, & iacen- A
te ante templum Dei, collectus est
ad eum de Israel cœtus grandis ni-
mis virorum & mulierum & pue-
rorum, & fleuit populus fletu
multo. * Et respondit Sechenias 2
filius Iehiel de filijs Ælam, &
dixit Esdræ: Nos præuaricati su-
mus in Deum nostrum, & duxi-
mus vxores alienigenas de populis
terræ: & nunc, si est pœnitentia
in Israel super hoc, * percutiamus 3
fœdus cum Domino Deo nostro,
vt proijciamus vniuersas vxores,
& eos qui de his nati sunt iuxta
voluntatem Domini, & eorum
qui timent præceptum Domini
Dei nostri: secundum legem fiat.
* Surge, tuum est decernere, nosq. 4
erimus tecum: confortare, & fac.
* Surrexit ergo Esdras, & adiura- 5
uit principes Sacerdotum & Leui-
tarum, & omnem Israel vt face-
rent secundum verbum hoc, &
iurauerunt. * Et surrexit Esdras 6
ante domum Dei, & abijt ad cu-
biculum Iohanan filij Eliasib, &
ingressus est illuc, panem non co-
medit, & aquam non bibit: luge-
bat enim transgressionem eorum,
qui venerant de captiuitate. * & 7
missa est vox in Iuda & in Ierusa- B
lem omnibus filijs transmigratio-
nis, vt congregarentur in Ierusa-
lem: * & omnis qui non venerit 8
in tribus diebus iuxta consilium
principum & seniorum, auferetur
vniuersa substantia eius, & ipse
abijcietur de cœtu transmigratio-
nis. * Conuenerunt igitur omnes 9
viri Iuda, & Beniamin in Ierusa-
lem tribus diebus, ipse est mensis
nonus, vigesimo die mensis: &
sedit omnis populus in platea do-
mus Dei, trementes pro peccato,
10 & pluuijs. * Et surrexit Esdras
sacerdos, & dixit ad eos: Vos trās-
gressi estis, & duxistis vxores alie-
nigenas vt adderetis super delictū
11 Israel. * Et nunc date confessio-
nem Domino Deo patrum vestro-
rum, & facite placitum eius, &
separamini a populis terræ, & ab
12 vxoribus alienigenis. * Et respon-
dit vniuersa multitudo, dixitq.
voce magna: Iuxta verbum tuum
13 ad nos, sic fiat. * Veruntamen
quia populus multus est, & tem-
pus pluuiæ, & non sustinemus sta-
re foris, & opus non est diei vnius
vel duorum (vehementer quippe
14 peccauimus in sermone isto)* cō-
stituantur principes in vniuersa
multitudine: & omnes in ciuita-
tibus nostris qui duxerunt vxores
C alienigenas veniant in temporibus
statutis, & cum his seniores per
ciuitatem & ciuitatem, & iudices
eius donec auertatur ira Dei no-
stri a nobis super peccato hoc.
15 * Igitur Ionathan filius Azahel, &
Iaasia filius Thecue steterunt su-
per hoc, & Mesollam & Sebethai
16 Leuites adiuuerunt eos: * Fece-
runtq. sic filij transmigrationis.
Et abierunt Esdras Sacerdos, & vi-
ri principes familiarum in domos
patrum suorum, & omnes per no-
mina sua, & sederunt in die pri-
mo mensis decimi vt quærerent
17 rem. * Et consummati sunt om-
nes viri, qui duxerant vxores alie-
nigenas, vsque ad diē primā men-
18 sis primi. * Et inuēti sunt de filijs
sacerdotum qui duxerāt vxores a-
lienigenas. De filijs Iosue filij Iose-
dec, & fratres eius, Maasia, &
19 Eliezer, & Iarib, & Godolia. * Et
dederunt manus suas vt eijcerent
vxores suas, & pro delicto suo a-
20 rietem de ouibus offerrent. * Et
de filijs Emmer, Hanani, & Ze-
21 bedia. * Et de filijs Harim, Maa-
sia, & Elia, & Semeia, & Iehiel,
22 & Ozias. * Et de filijs Phehur,
Elioenai, Maasia, Ismael, Na-
23 thanael, Iozabed, & Elasa. * Et de
filijs Leuitarū, Iozabed, & Semei,
D & Celaia, ipse est Calita, Phataia,
24 Iuda, & Eliezer. * Et de cantori-
bus, Eliasib. Et de ianitoribus,
25 Sellum, & Telem, & Vri. * Et

ex Israel, de filijs Pharos, Remeia,
& Iezia, & Melchia, & Miamin,
& Eliezer, & Melchia, & Banea.
* Et de filijs Ælam, Mathania, 26
Zacharias, & Iehiel, & Abdi, &
Ierimoth, & Elia. * Et de filijs 27
Zethua, Elioenai, Eliasib, Ma-
thania, & Ierimuth, & Zabad, &
Aziza. * Et de filijs Bebai, Ioha- 28
nan, Hanania, Zabbai, Athalai.
* Et de filijs Bani, Mosollam, & 29
Melluch, & Adaia, Iasub, & Saal,
& Ramoth. * Et de filijs Phahath 30
Moab, Edna, & Chalal, Bana-
ias, & Maasias, Mathanias, Bese-
leel, Bennui, & Manasse. * Et 31
de filijs Herem, Eliezer, Iosue,
Melchias, Semeias, Simeon, * Ben- 32
33 iamin, Maloch, Samarias. * Et
de filijs Hasom, Mathanai, Ma-
thatha, Zabad, Eliphelet, Iermai,
34 Manasse, Semei. * De filijs Bani,
35 Maaddi, Amram, & Vel, * Baneas,
36 & Badaias, Cheliau, * Vania, Ma-
37 rimuth, & Eliasib, * Mathanias,
38 Mathanai, & Iasi, * & Bani, &
39 Bennui, Semei, * & Salmias, &
40 Nathan, & Adaias, * & Mechne-
41 debai, Sisai, Sarai, * Ezrel, & Se-
42 lemiau, Semeria, * Sellum, Ama-
43 ria, Ioseph. * De filijs Nebo, Ie-
hiel, Mathathias, Zabad, Zabi-
na, Ieddu, & Ioel, & Banaia.
44 * Omnes hi acceperant vxores alie-
nigenas, & fuerunt ex eis mulie-
res, quæ pepererant filios.

LIBER NEHEMIAE, Qui & ESDRAE SECVNDVS DICITVR.

CAPVT PRIMVM.

ERBA Nehe- 1
miæ filij Hel- A
chiæ. Et fa-
ctũ est in mẽ-
se Casleu, an-
no vigesimo,
& ego erã in
Susis castro.
* Et venit Hanani vnus de fratri- 2
bus meis, ipse & viri ex Iuda: &
interrogaui eos de Iudæis, qui re-
manserant, & supererant de ca-
ptiuitate, & Ierusalem. * Et di- 3
xerunt mihi: Qui remanserunt, B
& relicti sunt de captiuitate ibi in
prouincia, in afflictione magna
sunt, & in opprobrio: & murus
Ierusalem dissipatus est, & portæ
eius cõbustæ sunt igni. * Cumq; 4
audissem verba huiuscemodi, se-
di, & fleui, & luxi diebus multis:
ieiunabam, & orabam ante fa-
5 ciem Dei cæli. * Et dixi: ‖ Quæ- ‖Dan. 9. a. 4
so Domine Deus cæli fortis, ma-
gne atque terribilis, qui custodis
pactum & misericordiam cum his
qui te diligunt, & custodiunt mã-
6 data tua: * fiant aures tuæ auscul-
tantes, & oculi tui aperti vt audias
orationem serui tui, quam ego
C oro coram te hodie nocte & die
pro filijs Israel seruis tuis: & con-
fiteor pro peccatis filiorum Israel,
quibus peccauerunt tibi: ego, &
domus patris mei peccauimus.
7 * vanitate seducti sumus, & non
custodiuimus mandatum tuum,
& ceremonias, & iudicia quæ præ-
8 cepisti Moysi famulo tuo. * Me-
mento verbi, quod mãdasti Moy-
si ser-

si seruo tuo, dicens: Cum trans-
gressi fueritis, ego dispergam vos
in populos: * & si reuertamini ad 9
me, & custodiatis præcepta mea, D
& faciatis ea; etiamsi abducti fue-
ritis ad extrema cæli, inde congre-
gabo vos, & reducam in locum,
quem elegi vt habitaret nomen
meum ibi. * Et ipsi serui tui, & 10
populus tuus: quos redemisti in
fortitudine tua magna, & in ma-
nu tua valida. * Obsecro Domi- 11
ne, sit auris tua attendens ad o-
rationem serui tui, & ad ora-
tionem seruorum tuorum, qui
volunt timere nomen tuum: &
dirige seruum tuum hodie, & da
ei misericordiam ante virum
hunc. ego enim eram pincerna
regis.

CAP. II.

FActum est autem in mense 1
Nisan, anno vigesimo Arta- A
xerxis regis: & vinum erat ante
eum, & leuaui vinum, & dedi re-
gi: & eram quasi languidus ante
faciem eius. * Dixitq. mihi rex: 2
Quare vultus tuus tristis est, cum
te ægrotum non videam? non est
hoc frustra, sed malũ nescio quod
in corde tuo est. Et timui valde,
ac nimis: * & dixi regi: Rex in 3
æternum viue: quare non mœ-
reat vultus meus, quia ciuitas do-
mus sepulchrorum patris mei de-
serta est, & portæ eius combustæ
sunt igni? * Et ait mihi rex: Pro 4
qua re postulas? Et oraui Deum
cæli, * & dixi ad regem: Si vide- 5
tur regi bonum, & si placet seruus
tuus ante faciem tuam, vt mittas
me in Iudæam ad ciuitatem sepul
chri patris mei, & ædificabo eam.
* Dixitq. mihi rex, & regina quæ 6
sedebat iuxta eum: Vsque ad quod B
tempus erit iter tuum, & quando
reuerteris? Et placuit ante vultum
regis, & misit me: & constitui ei
tempus. * Et dixi regi: Si regi 7
videtur bonum, epistolas det mi-
hi ad duces regionis trans Flu-
men, vt traducant me, donec ve-
niam in Iudæam: *& epistolam 8
ad Asaph custodem saltus regis, vt
det mihi ligna, vt tegere possim
portas turris domus, & muros ci-
uitatis, & domum, quam ingres-
sus fuero. Et dedit mihi rex iux-
ta manum Dei mei bonam me-
9 cum. * Et veni ad duces regionis
trans Flumen, dediq. eis episto-
las regis. Miserat autem rex me-
cum principes militum, & equi-
10 tes. * Et audierunt Sanaballat
Horonites, & Tobias seruus Am-
manites: & contristati sunt affli-
ctione magna, quod venisset ho-
C mo, qui quæreret prosperitatem
11 filiorum Israel. * Et veni Ierusa-
lem, & eram ibi tribus diebus,
12 * & surrexi nocte ego, & viri pau-
ci mecum, & non indicaui cuiquã
quid Deus dedisset in corde meo
vt facerem in Ierusalem, & iu-
mentum non erat mecum, nisi a-
13 nimal, cui sedebam. * Et egressus
sum per portam vallis nocte, &
ante fontem draconis, & ad por-
tam stercoris, & considerabam
murum Ierusalem dissipatum, &
14 portas eius consumptas igni. * Et
transiui ad portam fontis, & ad
aquæductum regis, & non erat lo-
cus iumento, cui sedebam, vt
15 transiret. * Et ascendi per torren-
tem nocte, & considerabam mu-
rum, & reuersus veni ad portam
16 vallis, & redij. * Magistratus au-
tem nesciebant quò abijssem, aut
quid ego facerem: sed & Iudæis
& sacerdotibus, & optimatibus,
& magistratibus, & reliquis qui
faciebant opus, vsque ad id loci
17 nihil indicaueram. * Et dixi eis:
Vos nostis afflictionem in qua su-
mus; quia Ierusalem deserta est,
& portæ eius consumptæ sunt
igni: venite, & ædificemus mu-
ros Ierusalem, & non simus vltra
18 opprobrium. * Et indicaui eis
D manum Dei mei, quod esset bo-
na mecum, & verba regis, quæ
locutus esset mihi, & aio: Surga-
mus, & ædificemus. Et confor-
tatæ sunt manus eorum in bono.
19 * Audierunt autẽ Sanaballat Ho-
ronites, & Tobias seruus Amma-
nites, & Gosem Arabs, & subsan-
nauerunt nos, & despexerunt,
dixeruntque: Quæ est hæc res,
quam facitis? numquid contra re-
20 gem vos rebellatis? * Et reddidi
eis sermonem, dixiq. ad eos:
Deus cæli ipse nos iuuat, & nos
serui eius sumus: surgamus &
ædificemus: vobis autem non est
pars, & iustitia, & memoria in
Ierusalem.

CAP. III.

ET surrexit Eliasib sacerdos 1
magnus, & fratres eius sa- A
cerdotes, & ædificauerunt portam
gregis: ipsi sanctificauerunt eam,
& statuerunt valuas eius, & vsque
ad turrim centum cubitorum san-
ctificauerunt eam, vsque ad tur-
rim Hananeel. * Et iuxta eum 2
ædificauerunt viri Iericho: & iux-
ta eum ædificauit Zachur filius
Amri. * Portam autem piscium 3
ædificauerunt filij Asnaa: ipsi te-
xerunt eam, & statuerunt valuas
eius, & seras, & vectes. Et iuxta
eos ædificauit Marimuth filius V-
riæ, filij Accus. * Et iuxta eum 4
ædificauit Mosollam filius Bara- B
chiæ, filij Mesezebel: & iuxta eos
ædificauit Sadoc filius Baana.
*Et iuxta eos ædificauerunt The- 5
cueni: optimates autem eorum
non supposuerunt colla sua in o-
pere Domini sui. * Et portam 6
veterem ædificauerunt Ioiada fi-
lius Phasea, & Mosollam filius
Besodia: ipsi texerunt eam, & sta-
tuerunt valuas eius, & seras, &
vectes: * Et iuxta eos ædificaue- 7
runt Meltias Gabaonites, & Ia-
don Meronathites, viri de Ga-
baon, & Maspha, pro duce qui
erat in regione trans Flumen. * Et 8
iuxta eum ædificauit Eziel filius
Araia aurifex: & iuxta eum ædi-
ficauit Ananias filius pigmentarij:
& dimiserunt Ierusalem vsque ad
murum plateæ latioris. * Et iuxta 9
eũ ædificauit Raphaia filius Hur, C
princeps vici Ierusalem. * Et iux- 10
ta eum ædificauit Iedaia filius Ha-
romaph contra domum suam: &
iuxta eum ædificauit Hattus filius
Haseboniæ.* Mediam partem vici 11
ædificauit Melchias filius Herem,
& Hasub filius Phahath Moab,
& turrim furnorum. * Et iuxta 12
eum ædificauit Sellum filius Alo-
hes princeps mediæ partis vici Ie-
rusalem, ipse & filiæ eius. * Et 13
portam vallis ædificauit Hanun, &
habitatores Zanoe: ipsi ædificaue-
runt eam, & statuerũt valuas eius,
& seras, & vectes, & mille cubitos
in muro vsque ad portam sterqui-
linij. * Et portã sterquilinij ædifi- 14
cauit Melchias filius Rechab, prin- D
ceps vici Bethacharan: ipse ædifica
uit eã, & statuit valuas eius, & se-
15 ras, & vectes.* Et portã fontis ædi-
ficauit Sellun filius Cholhoza, prin
ceps pagi Maspha: ipse ædificauit
eã, & texit, & statuit valuas eius, &
seras, & vectes, & muros piscinæ
Siloe in hortum regis, & vsque ad
gradus, qui descendunt de Ciuita-
16 te Dauid. * Post eum ædificauit
Nehemias filius Azboc princeps
dimidiæ partis vici Bethsur vsque
contra sepulchrum Dauid & vsque
ad piscinam, quæ grandi opere cõ-
structa est, & vsque ad domum
17 fortium.* Post eum ædificauerunt
Leuitæ, Rehum filius Benni: post
eum ædificauit Hasebias princeps
dimidiæ partis vici Ceilæ in vico
18 suo. * Post eum ædificauerunt fra-
tres eorum Bauai filius Enadad,
princeps dimidiæ partis Ceilæ.
19 * Et ædificauit iuxta eum Azer fi-
E lius Iosue, princeps Maspha men-
suram secundam, contra ascensum
20 firmissimi anguli. * Post eum in
monte ædificauit Baruch filius Za-
chai mensuram secundam, ab an-
gulo vsque ad portam domus Elia-
21 sib sacerdotis magni. * Post eum
ædificauit Merimuth filius Vriæ
filij Haccus, mensuram secundã, a
porta domus Eliasib, donec ex-
22 tenderetur domus Eliasib. * Et
post eum ædificauerunt sacerdotes
viri de campestribus Iordanis.
23 * Post eum ædificauit Beniamin
& Hasub contra domum suam:
& post eum ædificauit Azarias fi-
lius Maasiæ filij Ananiæ contra
24 domum suam.* Post eum ædifica-
F uit Bennui filius Henadad mensu-
ram secundam, a domo Azariæ
vsque ad flexuram, & vsque ad an-
25 gulum. * Phalel filius Ozi contra
flexuram & turrim, quæ eminet
de domo regis excelsa, id est, in a-
trio carceris: post eum Phadaia fi-
26 lius Pharos. * Nathinæi autem ha-
bitabant in Ophel vsque contra
portam aquarum ad Orientem, &
27 turrim, quæ prominebat. * Post
eum ædificauerunt Thecueni men
suram secundam e regione, a turre
magna & eminente vsque ad mu-
28 rum templi. * Sursum autem a
porta equorum ædificauerunt sa-
cerdotes, vnusquisque contra do-
29 mum suam.* Post eos ædificauit
G Sadoc filius Emmer contra domũ
suam. Et post eũ ædificauit Sema-
ia filius Secheniæ, custos portæ
Orien-

Orientalis. * Post eum ædificauit 30
Hanania filius Selemiæ, & Hanun
filius Seleph sextus, mensuram
secundam: post eum ædificauit
Mosollam filius Barachiæ, contra
gazophylacium suum. Post eum
ædificauit Melchias filius aurificis
vsque ad domum Nathinæorum,
& scruta vendentium contra por-
tam iudicialem, & vsque ad cœ-
naculum anguli. * Et inter cœ- 31
naculum anguli in porta gregis æ-
dificauerunt aurifices & negotia-
tores.

CAP. IIII.

FActum est autem, cum audisset 1
Sanaballat quòd ædificare- A
mus murum, iratus est valde:
& motus nimis subsannauit Iu-
dæos, *& dixit coram fratribus 2
suis, & frequentia Samaritanorũ:
Quid Iudæi faciunt imbecilles?
Num dimittent eos gentes? Num
sacrificabunt, & complebunt in
vna die? Numquid ædificare po-
terunt lapides de aceruis pulueris,
qui combusti sunt? * Sed & To- 3
bias Ammanites proximus eius,
ait: Ædificent: si ascenderit vul-
pes, transiliet murum eorum lapi-
deum. * Audi Deus noster, quia 4
facti sumus despectui: conuerte
opprobrium super caput eorum,
& da eos in despectionem in terra
captiuitatis. * Ne operias iniqui- 5
tatem eorum, & peccatum eorum
coram facie tua non deleatur, quia
irriserunt ædificantes. * Itaque 6
ædificauimus murum, & coniun- B
ximus totum vsque ad partem di-
midiam: & prouocatum est cor
populi ad operandum. * Factum 7
est autem, cum audisset Sanabal-
lat, & Tobias, & Arabes, & Am-
manitæ, & Azotij, quòd obducta
esset cicatrix muri Ierusalem, &
quòd cœpissent interrupta conclu-
di, irati sunt nimis. * Et congre- 8
gati sunt omnes pariter vt venirẽt,
& pugnarent contra Ierusalem, &
molirentur insidias.* Et orauimus 9
Deum nostrum, & posuimus cu-
stodes super murum die ac nocte
contra eos. * Dixit autem Iudas: 10
Debilitata est fortitudo portantis,
& humus nimia est, & nos non
poterimus ædificare murum. * Et 11
dixerunt hostes nostri: Nesciant, C
& ignorent donec veniamus in
medium eorum, & interficiamus
12 eos, & cessare faciamus opus.* Fa-
ctum est autem venientibus Iu-
dæis, qui habitabant iuxta eos, &
dicentibus nobis per decem vices
ex omnibus locis quibus venerant
13 ad nos, * statui in loco post murũ
per circuitum populum in ordinẽ
cum gladijs suis, & lanceis, & ar-
14 cubus. * Et perspexi atque surre-
xi: & aio ad optimates & magi-
stratus, & ad reliquam partem
vulgi: Nolite timere a facie eo-
rum. Domini magni & terribilis
mementote, & pugnate pro fratri-
bus vestris, filijs vestris, & filiabus
vestris, & vxoribus vestris, & do-
15 mibus vestris. * Factum est autẽ,
cum audissent inimici nostri nun-
ciatum esse nobis, dissipauit Deus
consilium eorum. Et reuersi sumus
omnes ad muros, vnusquisque ad
16 opus suum. * Et factum est a die
illa, media pars iuuenum eorum
faciebat opus, & media parata erat
ad bellum, & lanceæ, & scuta, &
arcus, & loricæ, & principes post
17 eos in omni domo Iuda * ædifi-
cantium in muro, & portantium
onera, & imponentium: vna ma-
D nu sua faciebat opus, & altera te-
18 nebat gladium: * ædificantium
enim vnusquisque gladio erat ac-
cinctus renes. Et ædificabant, &
19 clangebant buccina iuxta me.* Et
dixi ad optimates, & ad magistra-
tus, & ad reliquam partem vulgi:
Opus grande est & latum, & nos
separati sumus in muro procul al-
20 ter ab altero:* in loco quocumque
audieritis clangorem tubæ, illuc
concurrite ad nos: Deus noster pu-
21 gnabit pro nobis. * Et nosipsi fa-
ciamus opus: & media pars nostrũ
teneat lanceas ab ascensu auroræ
22 donec egrediantur astra.* In tem-
pore quoque illo dixi populo: V-
nusquisque cum puero suo ma-
neat in medio Ierusalem, & sint
nobis vices per noctem, & diem,
23 ad operandum. * Ego autẽ & fra-
tres mei, & pueri mei, & custodes,
qui erant post me, non deponeba-
mus vestimenta nostra: vnusquis-
que tantum nudabatur ad baptis-
mum.

CAP. V.

1 ET factus est clamor populi, &
A vxorum eius magnus aduersus

sus fratres suos Iudæos. * Et erant 2
qui dicerent: Filij nostri, & filiæ
nostræ multæ sunt nimis: accipia-
mus pro pretio eorum frumen-
tum, & comedamus, & viua-
mus. * Et erant qui dicerent: A- 3
gros nostros, & vineas, & domos
nostras opponamus, & accipia-
mus frumentum in fame. * Et 4
alij dicebant: Mutuo sumamus pe-
cunias in tributa regis, demusq.
agros nostros & vineas: * & nunc 5
sicut carnes fratrum nostrorum,
sic carnes nostræ sunt: & sicut fi-
lij eorum, ita & filij nostri. ecce
nos subiugamus filios nostros, &
filias nostras in seruitutem, & de
filiabus nostris sunt famulæ, nec
habemus vnde possint redimi, &
agros nostros & vineas nostras a-
lij possident. * Et iratus sum ni- 6
mis cum audissem clamorem eo- B
rum secundum verba hæc: * co- 7
gitauitq. cor meum mecum: &
increpaui optimates & magistra-
tus, & dixi eis: Vsurasne singuli
a fratribus vestris exigitis? Et cō-
gregaui aduersum eos concionem
magnam, * & dixi eis: Nos, vt 8
scitis, redemimus fratres nostros
Iudæos, qui venditi fuerant gen-
tibus secundum possibilitatem
nostram: & vos igitur vendetis
fratres vestros, & redimemus eos?
Et siluerunt, nec inuenerunt quid
responderent. * Dixiq. ad eos: 9
Non est bona res, quam facitis:
quare non in timore Dei nostri
ambulatis, ne exprobretur nobis
a gentibus inimicis nostris? * Et 10
ego, & fratres mei, & pueri mei
commodauimus plurimis pecuniā
& frumentum: non repetamus in
commune istud, æs alienum con-
cedamus, quod debetur nobis.
* Reddite eis hodie agros suos, & 11
vineas suas, & oliueta sua, & do-
mos suas: quin potius & centesi-
mā pecuniæ, frumēti, vini & olei,
quam exigere soletis ab eis, date
pro illis.* Et dixerunt: Reddemus, 12
& ab eis nihil quæremus: sicq. fa- C
ciemus vt loqueris. Et vocaui Sa-
cerdotes, & adiuraui eos, vt face-
rent iuxta quod dixeram. * Insu- 13
per excussi sinum meum, & dixi:
Sic excutiat Deus omnem virum,
qui non cōpleuerit verbum istud,
de domo sua, & de laboribus suis:
sic excutiatur, & vacuus fiat. Et di-
xit vniuersa multitudo: Amen. Et
laudauerunt Deum. Fecit ergo po-
14 pulus sicut erat dictum. * A die
autem illa, qua præceperat rex mi-
hi vt essem dux in terra Iuda, ab
anno vigesimo vsque ad annum
trigesimum secundum Artaxerxis
regis per annos duodecim, ego &
fratres mei annonas, quæ ducibus
15 debebantur, nō comedimus.* Du-
ces autem primi, qui fuerant ante
me, grauauerunt populum, & ac-
ceperunt ab eis in pane, & vino,
& pecunia quotidie siclos quadra-
ginta: sed & ministri eorum de-
presserunt populum. Ego autem
nō feci ita propter timorem Dei:
16 * quin potius in opere muri ædifi-
D caui, & agrum non emi, & omnes
pueri mei congregati ad opus e-
17 rant. * Iudæi quoque & magistra-
tus centum quinquaginta viri, &
qui veniebant ad nos de gentibus,
quæ in circuitu nostro sunt, in
18 mensa mea erant.* Parabatur au-
tem mihi per dies singulos bos
vnus, arietes sex electi, exceptis
volatilibus, & inter dies decem
vina diuersa, & alia multa tribue-
bam: insuper & annonas ducatus
mei non quæsiui: valde enim atte-
19 nuatus erat populus. * Memento
mei Deus meus in bonum secun-
dū omnia, quæ feci populo huic.

CAP. VI.

1 FActum est autem, cum audisset
A Sanaballat, & Tobias, & Gos-
sem Arabs, & ceteri inimici no-
stri, quod ædificassem ego murū,
& non esset in ipso residua inter-
ruptio (vsque ad tempus autem
illud valuas nō posueram in por-
2 tis) * miserunt Sanaballat, &
Gossem ad me, dicentes: Veni, &
percutiamus fœdus pariter in vi-
culis in Campo Ono. Ipsi autem
cogitabant vt facerent mihi ma-
3 lum. * Misi ergo ad eos nuncios,
dicens: Opus grande ego facio, &
non possum descendere: ne forte
negligatur cum venero, & descen-
4 dero ad vos. * Miserunt autem
ad me secundum verbum hoc
per quattuor vices: & respondi
eis iuxta sermonem priorem.
5 * Et misit ad me Sanaballat iux-
ta verbum prius quinta vice pue-
B rum suum, & epistolam habebat
in ma-

in manu sua scriptam hoc modo:
* IN GENTIBVS auditum 6
est, & Gossem dixit, quod tu &
Iudæi cogitetis rebellare, & pro-
pterea ædifices murum, & leua-
re te velis super eos regem: pro-
pter quam causam * & prophetas 7
posueris, qui prædicent de te in
Ierusalem, dicentes: Rex in Iu-
dæa est. Auditurus est rex verba
hæc: idcirco nunc veni, vt inea-
mus consilium pariter. * Et mi- 8
si ad eos, dicens: Non est factum
secundum verba hæc, quæ tu lo-
queris: de corde enim tuo tu cō-
ponis hæc. * Omnes enim hi ter- 9
rebant nos, cogitantes quod cef-
farent manus nostræ ab opere,
& quiesceremus. Quā ob causam
magis confortaui manus meas:
* & ingressus sum domum Sema- 10
iæ filij Dalaiæ filij Metabeel se- C
creto. Qui ait: Tractemus nobis-
cum in domo Dei in medio tem-
pli, & claudamus portas ædis:
quia venturi sunt vt interficiant
te, & nocte venturi sunt ad occi-
dendum te. * Et dixi: Num quis- 11
quam similis mei fugit? & quis
vt ego ingredietur templum, & vi-
net? non ingrediar. * Et intellexi 12
quòd Deus non misisset eum, sed
quasi vaticinans locutus esset ad
me, & Tobias, & Sanaballat con-
duxissent eum. * acceperat enim 13
pretium, vt territus facerē, & pec-
carem, & haberent malum, quod
exprobrarent mihi. * Memento 14
mei Domine pro Tobia & Sana-
ballat, iuxta opera eorum talia:
sed & Noadiæ prophetæ, & cete-
rorum prophetarum, qui terre-
bant me. * Completus est autem 15
murus vigesimoquinto die mensis D
Elul, quinquaginta duobus die-
bus. * Factum est ergo cum audis- 16
sent omnes inimici nostri, vt ti-
merent vniuersæ gentes, quæ erant
in circuitu nostro, & conciderent
intra semetipsos, & scirent quod
a Deo factum esset opus hoc. * Sed 17
& in diebus illis multæ optima-
tum Iudæorum epistolæ mittebantur
ad Tobiam, & a Tobia venie-
bant ad eos. * Multi enim erant 18
in Iudæa habentes iuramentum
eius, quia gener erat Secheniæ
filij Area, & Iohanan filius eius
acceperat filiā Mosollam filij Ba-
rachiæ: * sed & laudabant eum 19
coram me, & verba mea nuncia-
bant ei: & Tobias mittebat episto-
las vt terreret me.

CAP. VII.

1 POstquam autem ædificatus est Eccl. 49. d.
A murus, & posui valuas, & re- 15
censui ianitores, & cantores, &
2 Leuitas: * præcepi Hanani fratri
meo, & Hananiæ principi domus
de Ierusalem (ipse enim quasi vir
verax & timens Deum plus cete-
3 ris videbatur) * & dixi eis: Non
aperiantur portæ Ierusalem vsque
ad calorem solis. Cumq. adhuc
assisterent, clausæ portæ sunt, &
oppilatæ: & posui custodes de
habitatoribus Ierusalem, singulos
per vices suas, & vnumquemque
4 contra domum suam. * Ciuitas
autem erat lata nimis & grandis,
& populus paruus in medio eius,
& non erant domus ædificatæ.
5 * Deus autem dedit in corde meo,
& congregaui optimates, & magi-
stratus, & vulgus, vt recenserem
B eos: & inueni librum census eo-
rum, qui ascenderant primum, &
6 inuētum est scriptum in eo. * ‖Isti ‖ 1. Esd. 2. a
filij prouinciæ, qui ascenderunt 1
de captiuitate migrantium, quos
transtulerat Nabuchodonosor rex
Babylonis, & reuersi sunt in Ieru-
salem, & in Iudæam, vnusquisque
7 in ciuitatem suam. * Qui vene-
runt cum Zorobabel, Iosue, Nehe-
mias, Azarias, Raamias, Nahama-
ni, Mardochæus, Belsam, Mespha-
rath, Begoai, Nahum, Baana.
Numerus virorum populi Israel:
8 * Filij Pharos, duo millia centum
9 septuaginta duo: * Filij Saphatia,
10 trecenti septuaginta duo: * Filij
Area, sexcenti quinquaginta duo:
11 * Filij Phahathmoab filiorum Io-
sue & Ioab, duo millia octingenti
12 decem & octo: * Filij Ælam, mil-
C le ducenti quinquagintaquattuor:
13 * Filij Zethua, octingenti quadra-
14 gintaquinque: * Filij Zachai, sep-
15 tingenti sexaginta: * Filij Bannui,
16 sexcenti quadragintaocto: * Filij
17 Bebai, sexcenti vigintiocto: * Filij
Azgad, duo millia trecenti viginti-
18 duo: * Filij Adonicam, sexcenti
19 sexagintaseptem: * Filij Beguai,
20 duo millia sexagintaseptem: * Filij
Adin, sexcenti quinquagintaquin-
21 que: * Filij Ater, filij Hezeciæ, no-

nagintaocto:* Filij Hasem, trecen- 22
ti vigintiocto:* Filij Besai, trecenti 23
vigintiquattuor:* Filij Hareph, cē- 24
tum duodecim:* Filij Gabaon, no- 25
nagintaquinque: * Filij Bethlehē, 26
& Netupha, centum octogintao-
cto. * Viri Anathoth, centum vi- 27
gintiocto. * Viri Bethazmoth, 28
quadragintaduo.* Viri Cariathia- 29
rim, Cephira, & Beroth, septingen-
ti quadragintatres. * Viri Rama & 10
Geba, sexcenti vigintiunus. * Viri 31
Machmas, cētum vigintiduo.* Vi- 32
ri Bethel & Hai, centum viginti- D
tres.* Viri Nebo alterius, quinqua- 33
gintaduo. * Viri Ælam alterius, 34
mille ducenti quinquagintaquat-
tuor.* Filij Harem, trecenti vigin- 35
ti. * Filij Iericho, trecenti quadra- 36
gintaquinque.* Filij Lod Hadid & 37
Ono, septingenti vigintiunus.
* Filij Senaa, tria millia nongenti 38
triginta. * Sacerdotes: Filij Idaia 39
in domo Iosue, nongenti septua-
gintatres. * Filij Emmer, mille 40
quinquagintaduo.* Filij Phashur, 41
mille ducenti quadragintaseptem.
* Filij Arem, mille decem & sep- 42
tem. Leuitæ: * Filij Iosue & Ced- 43
mihel filiorum * Oduiæ, septua- 44
gintaquattuor. Cantores: * Filij 45
Asaph, centum quadragintaocto.
* Ianitores: Filij Sellum, filij Ater, 46
filij Telmon, filij Accub, filij Hati-
ta, filij Sobai: centum trigintao- E
cto.* Nathinæi: Filij Soha, filij A- 47
supha, filij Tebbaoth, * filij Seros, 48
filij Siaa, filij Phadon, filij Leba
na, filij Agaba, filij Selmai, * filij 49
Hanan, filij Geddel, filij Gaher,
* filij Raaia, filij Rasin, filij Ne- 50
coda, * filij Gesem, filij Aza, filij 51
Phasea, * filij Besai, filij Munim, 52
filij Nephussim, * filij Bacbuc, fi- 53
lij Hacupha, filij Harhur, * filij 54
Besloth, filij Maida, filij Harsa,
* filij Bercos, filij Sisara, filij Te- 55
ma,* filij Nasia, filij Hatipha,* fi- 56
lij seruorum Salomonis, filij So- 57
thai, filij Sophereth, filij Pharida,
* filij Iahala, filij Darcon, filij Ied- 58
del, * filij Saphatia, filij Hatil, filij 59
Phochereth, qui erat ortus ex Sa-
baim, filio Amon. * Omnes Na- 60
thinæi, & filij seruorū Salomonis,
trecenti nonagintaduo. * Hi sunt 61
autē, qui ascenderunt de Thelme-
la, Thelharsa, Cherub, Addon, &
Emmer: & nō potuerunt indicare
domū patrum suorum, & semen

62 suū, vtrum ex Israel essent. * Filij
Dalaia, filij Tobia, filij Necoda,
63 sexcenti quadragintaduo. * Et de
F Sacerdotibus, filij Habia, filij Ac-
cos, filij Berzellai, qui accepit de
filiabus Berzellai Galaaditis vxo-
rē: & vocatus est nomine eorum.
64 * Hi quæsierunt scripturam suā in
censu, & non inuenerunt: & electi
65 sunt de sacerdotio. * Dixitq. A-
thersatha eis vt non manducarent
de Sanctis sanctorum, donec staret
66 Sacerdos doctus & eruditus.* Om-
nis multitudo quasi vir vnus qua-
dragintaduo millia trecenti sexa-
67 ginta, * absque seruis & ancillis
eorum, qui erant septē millia tre-
centi trigintaseptem, & inter eos
cantores, & cantatrices, ducenti
68 quadragintaquinque. * Equi eo-
rum, septingenti trigintasex: muli
eorum, ducenti quadragintaquin-
69 que: * cameli eorum, quadringen-
ti trigintaquinque: asini, sex millia
septingenti viginti.

Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit, exin Nehemiæ historia texitur.

70 * Nonnulli autē de principibus fa-
G miliarū dederunt in opus. Ather-
satha dedit in thesaurū auri drach-
mas mille, phialas quinquaginta,
tunicas sacerdotales quingētas tri-
71 ginta. * Et de principibus fami-
liarū dederunt in thesaurū operis
auri drachmas viginti millia, & ar-
72 gēti mnas duo millia ducētas.* Et
quod dedit reliquus populus, auri
drachmas viginti millia, & argenti
mnas duo millia, & tunicas sacer-
73 dotales sexagintaseptem. * Habi-
tauerunt autē Sacerdotes, & Leui-
tæ, & ianitores, & cantores, & re-
liquum vulgus, & Nathinæi, & om
nis Israel in ciuitatibus suis.

CAP. VIII.

1 ET venerat mēsis septimus: filij
A autē Israel erant in ciuitatibus
suis. Congregatusq. est omnis po-
pulus quasi vir vnus ad plateam,
quæ est ante portā aquarum: & di-
xerunt Esdræ scribæ vt afferret Li-
brum legis Moysi, quam præce-
2 perat Dominus Israeli. * Attulit
ergo Esdras sacerdos legem coram
multitudine virorum & mulie-
rum, cunctisq. qui poterant intel-
ligere, in die prima mensis septi-
3 mi.* Et legit in eo aperte in platea
quæ

quæ erat ante portam aquarum,
de mane vsque ad mediam diem,
in conspectu virorum & mulierũ,
& sapientium: & aures omnis po-
4 puli erant erectæ ad Librum.* Ste-
tit autem Esdras scriba super gra-
B dum ligneum, quem fecerat ad
loquendum: & steterunt iuxta eũ
Mathathias, & Semeia, & Ania, &
Vria, & Helcia, & Maasia, ad dex-
teram eius: & ad sinistram, Pha-
daia, Misael, & Melchia, & Hasum,
& Hasbadana, Zacharia, & Mosol-
5 lam. * Et aperuit Esdras Librum
coram omni populo: super vni-
uersum quippe populum emine-
bat: & cum aperuisset eum, stetit
6 omnis populus. * Et benedixit Es-
dras Domino Deo magno: & re-
spondit omnis populus: Amen,
Amen: eleuans manus suas. & in-
curuati sunt, & adorauerunt Deũ,
7 proni in terram. * Porro Iosue,
& Bani, & Serebia, Iamin, Accub,
Septhai, Odia, Maasia, Celita,
Azarias, Iozabed, Hanan, Phalaia,
Leuitæ, silentium faciebant in
populo ad audiendam legem: po-
pulus autem stabat in gradu suo.
8 * Et legerunt in Libro legis Dei
distincte, & aperte ad intelligen-
dum: & intellexerunt cum lege-
9 retur. * Dixit autem Nehemias
C (ipse est Athersatha) & Esdras sa-
cerdos & scriba, & Leuitæ inter-
pretantes vniuerso populo: Dies
sanctificatus est Domino Deo no-
stro, nolite lugere, & nolite flere.
Flebat enim omnis populus cũ au-
10 diret verba legis. * Et dixit eis: Ite,
comedite pinguia, & bibite mul-
sum, & mittite partes his, qui non
præparauerunt sibi: quia sanctus
dies Domini est, & nolite contri-
stari: gaudium etenim Domini est
11 fortitudo nostra. * Leuitæ autem
silentium faciebant in omni popu-
lo, dicentes: Tacete, quia dies san-
12 ctus est, & nolite dolere. * Abijt
itaque omnis populus vt comede-
ret & biberet, & mitteret partes, &
faceret lætitiam magnam: quia in-
tellexerant verba, quæ docuerat
13 eos. * Et in die secundo congre-
gati sunt principes familiarum
vniuersi populi, Sacerdotes & Le-
uitæ ad Esdram scribam, vt inter-
14 pretaretur eis verba Legis. * Et in-
uenerunt scriptum in Lege præce-
pisse Dominũ in manu Moysi vt
habitẽt filij Israel in tabernaculis,
in die sollemni, mense septimo:
15 * & vt prædicent, & diuulgent vo-
D cem in vniuersis vrbibus suis, &
in Ierusalem, dicentes: Egredimi-
ni in montem, & afferte frondes
oliuæ, & frondes ligni pulcherri-
mi, frondes myrti, & ramos pal-
marum, & frondes ligni nemorosi
vt fiant tabernacula, sicut scrip-
16 tum est. * Et egressus est populus,
& attulerunt. Feceruntq. sibi ta-
bernacula vnusquisque in domate
suo, & in atrijs suis, & in atrijs
domus Dei, & in platea portæ
aquarum. & in platea portæ Eph-
17 raim. * Fecit ergo vniuersa eccle-
sia eorum, qui redierant de capti-
uitate, tabernacula, & habitaue-
runt in tabernaculis: non enim
fecerant a diebus Iosue filij Nun
taliter filij Israel vsque ad diem
illum. Et fuit lætitia magna nimis.
18 * Legit autem in Libro legis Dei
per dies singulos, a die primo vs-
que ad diem nouissimum. & fece-
rũt sollemnitatem septem diebus,
& in die octauo collectam iuxta
ritum.

CAP. IX.

1 IN die autem vigesimoquarto
A mensis huius conuenerunt filij
Israel in ieiunio & in saccis, & hu-
2 mus super eos. * Et separatum
est semen filiorum Israel ab omni
filio alienigena: & steterunt, &
confitebantur peccata sua, & ini-
3 quitates patrum suorum. * Et cõ-
surrexerunt ad standum: & lege-
runt in volumine Legis Domini
Dei sui, quater in die, & quater
confitebantur, & adorabant Do-
4 minum Deum suum. * Surrexe-
runt autem super gradum Leuita-
rum Iosue, & Bani, & Cedmihel,
Sabania, Bonni, Sarebias, Bani,
& Chanani: & clamauerunt voce
magna ad Dominum Deum suũ.
5 * Et dixerunt Leuitæ Iosue. &
Cedmihel, Bonni, Hasebnia, Sere-
bia, Odaia, Sebnia, Phathahia:
Surgite, benedicite Domino Deo
vestro ab æterno vsque in æternũ:
& benedicant nomini gloriæ tuæ
excelso in omni benedictione &
6 laude. * Tu ipse, Domine, solus,
B tu fecisti cælum, & cælum cælo-
rum, & omnem exercitum eorũ:
terram, & vniuersa quæ in ea sunt

maria, & omnia quæ in eis sunt:
& tu viuificas omnia hæc, & exer-
citus cæli te adorat.* Tu ipse, Do- 7
mine Deus, qui elegisti Abram,
||Gen.11.d.31 & || eduxisti eum de igne Chal-
dæorum, & posuisti nomen eius
Abraham. * Et inuenisti cor eius 8
fidele coram te: & percussisti cum
eo fœdus vt dares ei Terram Cha-
nanæi, Hethæi, & Amorrhæi, &
Pherezæi, & Iebusæi, & Gergesæi,
vt dares semini eius: & implesti
verba tua, quoniam iustus es.* Et 9
vidisti afflictionem patrum no-
strorum in Ægypto: clamoremq.
eorum audisti super Mare rubrũ.
* Et dedisti signa atque portenta 10
in Pharaone, & in vniuersis seruis
eius, & in omni populo terræ il-
lius: cognouisti enim quia super-
be egerant contra eos: & fecisti
tibi nomen, sicut & in hac die.
* Et mare diuisisti ante eos, & 11
transierunt per medium maris in
sicco: persecutores autem eorum
proiecisti in profundum, quasi la-
pidem in aquas validas. * Et in 12
columna nubis ductor eorum fui- C
sti per diem, & in columna ignis
per noctem, vt appareret eis via,
per quam ingrediebantur. * Ad 13
montem quoque Sinai descendi-
sti, & locutus es cum eis de cælo,
& dedisti eis iudicia recta, & le-
gem veritatis, ceremonias, & præ-
cepta bona: * & sabbatum san- 14
ctificatum tuum ostendisti eis,
& mandata, & ceremonias, & le-
gem præcepisti eis in manu Moy-
si serui tui. * Panem quoque de 15
cælo dedisti eis in fame eorum,
& aquam de petra eduxisti eis si-
tientibus, & dixisti eis vt ingre-
derentur & possiderent terram,
super quam leuasti manum tuam
vt traderes eis. * Ipsi vero & pa- 16
tres nostri superbe egerunt, & in-
durauerunt ceruices suas, & non
audierunt mandata tua. * Et no- 17
luerunt audire, & non sunt recor-
dati mirabilium tuorum quæ fe-
ceras eis. Et indurauerunt ceruı-
ces suas, & dederunt caput vt con- D
uerterentur ad seruitutem suam,
quasi per contentionẽ. Tu autem
Deus propitius, clemens, & miseri-
cors, longanimis, & multæ misera-
tionis nõ dereliquisti eos,* & qui- 18
dẽ cum fecissent sibi vitulum con-
flatilem, & dixissent: Iste est Deus
tuus, qui eduxit te de Ægypto: fe-
ceruntq. blasphemias magnas.
19 * Tu autem in misericordijs tuis
multis nõ dimisisti eos in deserto:
columna nubis non recessit ab eis
per diem vt duceret eos in viam,
& columna ignis per noctem vt
ostenderet eis iter per quod ingre-
20 derentur. * Et spiritum tuum bo-
num dedisti qui doceret eos, &
manna tuum non prohibuisti ab
ore eorum, & aquam dedisti eis in
21 siti. * Quadraginta annis pauisti
eos in deserto, nihilq. eis defuit: ve-
stimenta eorum non inueterauе-
runt, & pedes eorum non sunt at-
22 triti. * Et dedisti eis regna, & po-
pulos, & partitus es eis sortes: &
possederunt terram Sehon, & ter-
ram regis Hesebon, & terram Og
23 regis Basan. * Et multiplicasti fi-
lios eorum sicut stellas cæli, & ad-
duxisti eos ad terram, de qua di-
xeras patribus eorum vt ingrede-
24 rentur & possiderent. * Et vene-
E runt filij, & possederunt terram,
& humiliasti coram eis habitato-
res terræ Chananæos, & dedisti eos
in manu eorum & reges eorum &
populos terræ vt facerent eis sicut
25 placebat illis. * Cœperunt itaque
vrbes munitas & humum pinguẽ,
& possederunt domos plenas cun-
ctis bonis: cisternas ab alijs fabri-
catas, vineas, & oliueta, & ligna
pomifera multa: & comederunt,
& saturati sunt, & impinguati
sunt, & abundauerunt delicijs in
26 bonitate tua magna. * Prouoca-
uerunt autem te ad iracundiam,
& recesserunt a te, & proiecerunt
legem tuam post terga sua: &
prophetas tuos occiderunt, qui
contestabantur eos vt reuerteren-
tur ad te: feceruntq. blasphemias
27 grandes. * Et dedisti eos in ma-
nu hostium suorum, & afflixe-
runt eos. Et in tempore tribula-
tionis suæ clamauerunt ad te, &
tu de cælo audisti, & secundum
miserationes tuas multas dedisti
eis saluatores, qui saluarent eos
de manu hostium suorum.
28 * Cumq. requieuissent, reuersi
F sunt vt facerent malum in conspe-
ctu tuo: & dereliquisti eos in
manu inimicorum suorum, &
possederunt eos. Conuersiq. sunt,
& clamauerunt ad te: tu autem
de cælo exaudisti, & liberasti eos

in misericordijs tuis, multis tem-
poribus. * Et contestatus es eos 29
vt reuerterentur ad Legem tuam.
Ipsi vero superbe egerunt, & non
audierunt mandata tua, & in iu-
dicijs tuis peccauerunt, quæ fa-
ciet homo, & viuet in eis: & de-
derunt humerum recedentem, &
ceruicem suam indurauerunt, nec
audierunt. * Et protraxisti super 30
eos annos multos, & contestatus
es eos in spiritu tuo per manum
prophetarum tuorum: & non au-
dierunt, & tradidisti eos in manu
populorum terrarum. * In mise- 31
ricordijs autem tuis plurimis non
fecisti eos in consumptionem, nec
dereliquisti eos: quoniam Deus
miserationum, & clemens es tu.
* Nunc itaque Deus noster ma- 32
gne, fortis, & terribilis, custodiens
pactum & misericordiam, ne a-
uertas a facie tua omnem labo-
rem, qui inuenit nos, reges no-
stros, & principes nostros, & sa- G
cerdotes nostros, & prophetas no-
stros, & patres nostros, & omnem
populum tuum a diebus regis As-
sur vsque in diem hanc. * Et tu 33
iustus es in omnibus, quæ vene-
runt super nos: quia veritatem fe-
cisti, nos autem impie egimus.
* Reges nostri, principes nostri, 34
sacerdotes nostri, & patres nostri
non fecerunt legem tuam, & non
attenderunt mandata tua, & te-
stimonia tua quæ testificatus es in
eis. * Et ipsi in regnis suis, & in 35
bonitate tua multa, quam dederas
eis, & in terra latissima & pingui,
quam tradideras in conspectu eo-
rum, non seruierunt tibi, nec
reuersi sunt a studijs suis pessi-
mis. * Ecce nosipsi hodie serui 36
sumus: & terra, quam dedisti pa-
tribus nostris vt comederent pa-
nem eius, & quæ bona sunt eius,
& nosipsi serui sumus in ea.
* Et fruges eius multiplicantur re- 37
gibus, quos posuisti super nos
propter peccata nostra, & corpo-
ribus nostris dominantur, & iu-
mentis nostris secundum volun-
tatem suam, & in tribulatione
magna sumus. * Super omnibus 38
ergo his nosipsi percutimus fœ-
dus, & scribimus, & signant prin-
cipes nostri, Leuitæ nostri, & Sa-
cerdotes nostri.

CAP. X.

1 Signatores autem fuerunt, Ne-
A hemias, Athersatha filius Ha-
2 chelai, & Sedecias, * Saraias,
3 Azarias, Ieremias, * Pheshur, A-
4 marias, Melchias, * Hattus, Se-
5 benia, Melluch, * Harem, Me-
6 rimuth, Obdias, * Daniel, Gen-
7 thon, Baruch, * Mosollam, A-
8 bia, Miamin, * Maazia, Belgai,
9 Semeia: hi sacerdotes. * Porro
Leuitæ, Iosue filius Azaniæ, Ben-
nui de filijs Henadad, Cedmihel,
10 * & fratres eorum, Sebenia, Oda-
11 ia, Celita, Phalaia, Hanan, * Mi-
12 cha, Rohob, Hasebia, * Zachur,
13 Serebia, Sabania, * Odaia, Ba-
ni, Baninu.
14 * Capita populi, Pharos, Pha-
15 hathmoab, Aelam, Zethu, Bani,
16 * Bonni, Azgad, Bebai, * Ado-
17 nia, Begoai, Adin, * Ater, He-
18 zecia, Azur, * Odaia, Hasum,
19 Besai, * Hareph, Anathoth, Ne-
20 bai, * Megphias, Mosollam, Ha-
21 zir, * Mesizabel, Sadoc, Ieddua,
B * Pheltia, Hanan, Anaia, * Osee,
22 Hanania, Hasub, * Alohes, Pha-
23 lea, Sobec, * Rehum, Hasebna,
24 Maasia, * Echaia, Hanan, Anan,
25 * Melluch, Haran, Baana: * &
26 reliqui de populo, Sacerdotes, Le-
27 uitæ, ianitores, & cantores, Na-
28 thinæi, & omnes qui se separaue-
runt de populis terrarum ad le-
gem Dei, vxores eorum, filij eo-
29 rum, & filiæ eorum, * omnes qui
poterant sapere spondentes pro
fratribus suis, optimates eorum,
& qui veniebant ad pollicendum,
& iurandum vt ambularent in le-
ge Dei, quam dederat in manu
Moysi serui Dei, vt facerent & cu-
stodirent vniuersa mandata Do-
mini Dei nostri, & iudicia eius &
30 ceremonias eius, * & vt non dare-
mus filias nostras populo terræ, &
filias eorum non acciperemus filijs
31 nostris. * Populi quoque terræ, qui
important venalia, & omnia ad
vsum, per diem sabbati vt vendãt,
non accipiemus ab eis in sabbato
& in die sanctificato. Et dimitte-
mus annum septimum, & exactio-
32 nem vniuersæ manus. * Et statue-
C mus super nos præcepta, vt demus
tertiam partem sicli per annum ad
33 opus domus Dei nostri, * ad panes
propositionis, & ad sacrificium

sempiternum,& in holocaustum
sempiternum in sabbatis,in calen-
dis,in sollemnitatibus,& in sancti-
ficatis,& pro peccato: vt exoretur
pro Israel, & in omnem vsum do-
mus Dei nostri. * Sortes ergo mi- 34
simus super oblationem lignorum
inter Sacerdotes,& Leuitas,& po-
pulum,vt inferrentur in domum
Dei nostri per domos patrum no-
strorum, per tempora, a tempo-
ribus anni vsque ad annum: vt ar-
derent super altare Domini Dei
nostri, sicut scriptum est in lege
Moysi: * & vt afferremus primo- 35
genita terræ nostræ, & primitiua
vniuersi fructus omnis ligni, ab
anno in annum, in domo Domi-
ni. * & primitiua filiorum nostro- 36
rum,& pecorum nostrorum, sicut
scriptum est in lege, & primitiua D
boum nostrorum, & ouium no-
strarum, vt offerrentur in domo
Dei nostri, Sacerdotibus qui mi-
nistrant in domo Dei nostri: * & 37
primitias ciborum nostrorum,
& libaminum nostrorum, &
poma omnis ligni, vindemiæ
quoque & olei afferemus Sacer-
dotibus ad gazophylacium Dei
nostri, & decimam partem terræ
nostræ Leuitis. Ipsi Leuitæ deci-
mas accipient ex omnibus ciuita-
tibus operum nostrorum. * Erit 38
autem Sacerdos filius Aaron cum
Leuitis in decimis Leuitarum, &
Leuitæ offerent decimam partem
decimæ suæ in domo Dei nostri,
ad gazophylacium in domum the-
sauri. * Ad gazophylacium enim 39
deportabunt filij Israel, & filij Le-
ui primitias frumenti, vini, &
olei: & ibi erunt vasa sanctificata,
& Sacerdotes, & cantores,& iani-
tores, & ministri, & non dimitte-
mus domum Dei nostri.

CAP. XI.

HAbitauerunt autem princi- 1
pes populi in Ierusalem: A
reliqua vero plebs misit sortem,
vt tollerent vnam partem de
decem qui habituri essent in Ie-
rusalem ciuitate sancta, nouem
vero partes in ciuitatibus. * Be- 2
nedixit autem populus omnibus
viris qui se sponte obtulerant
vt habitarent in Ierusalem. * Hi 3
sunt itaque principes prouinciæ
qui habitauerunt in Ierusalem,
& in ciuitatibus Iuda. Habita-
uit autem vnusquisque in posses-
sione sua, in vrbibus suis, Is-
rael, Sacerdotes, Leuitæ, Nathi-
næi, & filij seruorum Salomo-
4 nis. * Et in Ierusalem habitaue-
runt de filijs Iuda, & de filijs
Beniamin: de filijs Iuda, Atha-
ias filius Aziam, filij Zachariæ,
filij Amariæ, filij Saphatiæ, filij
5 Malaleel: de filijs Phares, * Maa-
sia filius Baruch, filius Cholho-
za, filius Hazia, filius Adaia, fi-
lius Ioiarib, filius Zachariæ, filius
6 Silonitis: * omnes hi filij Phares,
qui habitauerunt in Ierusalem,
quadringenti sexaginta octo viri
7 fortes. * Hi sunt autem filij Ben-
B iamin: Sellum filius Mosollam,
filius Ioed, filius Phadaia, filius
Colaia, filius Masia, filius Etheel,
8 filius Isaia, * & post eum Gebbai,
9 Sellai, nongenti vigintiocto, * &
Ioel filius Zechri præpositus eo-
rum, & Iudas filius Senua super
10 ciuitatem secundus. * Et de Sa-
cerdotibus, Idaia filius Ioarib,
11 Iachin,* Saraia filius Helciæ,filius
Mosollam, filius Sadoc, filius Me-
raioth, filius Achitob princeps
12 domus Dei, * & fratres eorum
facientes opera templi: octingen-
ti vigintiduo. Et Adaia filius Ie-
roham, filius Phelelia, filius Am-
si, filius Zachariæ, filius Pheshur,
13 filius Melchiæ, * & fratres eius
principes patrum: ducenti qua-
dragintaduo. Et Amassai filius
Azreel, filius Ahazi, filius Mosol-
14 lamoth, filius Emmer, * & fra-
tres eorum potentes nimis: cen-
tum vigintiocto, & præpositus eo-
rum Zabdiel filius potentium.
15 * Et de Leuitis Semeia filius Ha-
sub, filius Azaricam, filius Hasa-
16 bia,filius Boni,* & Sabathai & Io-
C zabed, super omnia opera, quæ e-
rãt forinsecus in domo Dei,a prin-
17 cipibus Leuitarum.* Et Mathania
filius Micha, filius Zebedei, filius
Asaph princeps ad laudandum, &
ad confitendum in oratione, &
Becbecia secundus de fratribus e-
ius, & Abda filius Samua, filius
18 Galal,filius Idithum: * omnes Le-
uitæ in ciuitate sancta ducenti o-
19 ctogintaquattuor. * Et ianitores,
Accub,Telmon, & fratres eorum,
qui custodiebant ostia:cẽtum sep-
20 tuaginta duo.* Et reliqui ex Israel
Sacer-

Sacerdotes & Leuitæ in vniuersis
ciuitatibus Iuda, vnusquisque in
possessione sua.* Et Nathinæi, qui 21
habitabant in Ophel, & Siaha, &
Gaspha de Nathinæis. * Et episco- 22
pus Leuitarum in Ierusalem, Azzi
filius Bani, filius Hasabiæ, filius
Mathaniæ, filius Michæ. De filijs
Asaph, cantores in ministerio do-
mus Dei.* Præceptum quippe re- 23
gis super eos erat, & ordo in can-
toribus per dies singulos,* & Pha- 24
thahia filius Mesezebel, de filijs D
Zara filij Iuda in manu regis, iuxta
omne verbum populi, * & in do- 25
mibus per omnes regiones eorũ.
De filijs Iuda habitauerunt in Ca-
riatharbe & in filiabus eius: & in
Dibon, & in filiabus eius: & in
Cabseel, & in viculis eius,* & in 26
Iesue, & in Molada, & in Beth-
phaleth, * in Hasersual, & in Ber- 27
sabee, & in filiabus eius, * & in 28
Siceleg, & in Mochona, & in fi-
liabus eius, * & in Remmon, & 29
in Saraa, & in Ierimuth, * Zanoa, 30
Odollam, & in villis earum, La-
chis & regionibus eius, & Azeca,
& filiabus eius. Et manserunt in
Bersabee vsque ad vallem Ennom.
* Filij autem Beniamin, a Geba, 31
Mechmas, & Hai, & Bethel & fi-
liabus eius: * Anathoth, Nob, 32
Anania, * Asor, Rama, Gethaim, 33
* Hadid, Seboim, & Neballat, Lod 34
* & Ono valle artificũ.* Et de Le- 35
uitis portiones Iudæ & Beniamin. 36

CAP. XII.

HI sunt autem Sacerdotes & 1
Leuitæ, qui ascenderũt cum A
Zorobabel filio Salathiel, & Iosue:
Saraia, Ieremias, Esdras, * Ama- 2
ria, Melluch, Hattus, * Sebenias, 3
Rheum, Merimuth, * Addo, Gen- 4
thon, Abia, * Miamin, Madia, 5
Belga, * Semeia, & Ioiarib, Idaia, 6
Sellum, Amoc, Helcias, * Idaia. 7
Isti principes Sacerdotum, & fra-
tres eorum in diebus Iosue. * Por- 8
ro Leuitæ, Iesua, Bennui, Ced-
mihel, Sarebia, Iuda, Mathanias,
super hymnos ipsi & fratres eorũ:
* & Becbecia atque Hanni, & fra- 9
tres eorum vnusquisque in officio
suo.* Iosue autem genuit Ioacim, 10
& Ioacim genuit Eliasib, & Elia-
sib genuit Ioiada, * & Ioiada ge- 11
nuit Ionathan, & Ionathan genuit
12 Ieddoa. * In diebus autem Ioa-
cim erant Sacerdotes & principes
familiarum: Saraiæ, Maraia: Iere-
13 miæ, Hanania:* Esdræ, Mosollam:
14 Amariæ, Iohanan:* Milicho, Iona-
15 than, Sebeniæ, Ioseph: * Haram,
16 Edna: Maraioth, Helci: * Adaiæ,
Zachariá, Genthon, Mosollam:
17 * Abiæ, Zechri, Miamin & Moa-
18 diæ, Phelti: * Belgæ, Sammua:
19 Semaiæ, Ionathan, * Ioiarib, Ma-
20 thanai: Iodaiæ, Azzi: * Sellai,
21 Celai: Amoc, Heber: * Helciæ,
22 Hasebia: Idaiæ, Nathanael. * Le-
B uitæ in diebus Eliasib, & Ioiada,
& Iohanan, & Ieddoa scripti prin-
cipes familiarum, & Sacerdotes in
23 regno Darij Persæ.* Filij Leui prin
cipes familiarum, scripti in Libro
verborum dierũ, & vsque ad dies
24 Ionathan, filij Eliasib. * Et prin-
cipes Leuitarum, Hasebia, Sere-
bia, & Iosue filius Cedmihel: &
fratres eorum per vices suas, vt
laudarent & confiterentur iuxta
præceptum Dauid viri Dei, & ob-
25 seruarent æque per ordinem.*Ma-
thania, & Becbecia, Obedia, Mo-
sollam, Telmon, Accub custodes
portarum & vestibulorũ ante por-
26 tas. * Hi in diebus Ioacim filij Io-
sue, filij Iosedec, & in diebus Ne-
hemiæ ducis, & Esdræ sacerdotis
27 scribæq. * In dedicatione autem
muri Ierusalem requisierunt Leui-
tas de omnibus locis suis vt addu-
cerent eos in Ierusalem, & face-
rent dedicationem & lætitiam in
actione gratiarum, & cantico, &
in cymbalis, psalterijs, & citharis.
28 * Congregati sunt autem filij can-
torum de campestribus circa Ieru-
salem, & de villis Nethuphati,
29 * & de domo Galgal, & de regio-
nibus Geba & Azmaueth: quo-
niam villas ædificauerunt sibi can
30 tores in circuitu Ierusalem. * Et
C mundati sunt Sacerdotes & Leui-
tæ, & mundauerunt populum,
31 & portas, & murum. * Ascende-
re autem feci principes Iuda super
murũ, & statui duos magnos cho-
ros laudantium. Et ierunt ad dex-
teram super murũ ad portam ster-
32 quilinij. * Et iuit post eos Osaias,
33 & media pars principum Iuda,* &
Azarias, Esdras, & Mosollam, Iu-
das, & Beniamin, & Semeia, &
34 Ieremias.* Et de filijs sacerdotum
in tubis, Zacharias filius Iona-
than,

than, filius Semeiæ, filius Matha-
niæ, filius Michaiæ, filius Zechur,
filius Asaph, * & fratres eius Se- 35
meia, & Azareel, Malalai, Gala-
lai, Maai, Nathanael, & Iudas, &
Hanani, in vasis cantici Dauid vi-
ri Dei: & Esdras scriba ante eos in
porta Fontis.* Et contra eos ascen 36
derunt in gradibus ciuitatis Dauid
in ascensu muri super domum Da-
uid, & vsque ad portam Aquarum
ad Orientem. * Et chorus secun- 37
dus gratias referẽtium ibat ex ad-
uerso, & ego post eum, & media
pars populi super murum & super
turrim furnorum, & vsque ad mu-
rum latissimum,* & super portam 38
Ephraim, & super portam anti-
quam, & super portam piscium &
turrim Hananeel, & turrim E-
math, & vsque ad portam gregis:
& steterũt in porta custodiæ,* ste 39
teruntq. duo chori laudantium in
domo Dei, & ego, & dimidia pars
magistratuum mecum. * Et Sa- 40
cerdotes, Eliachim, Maasia, Mia- D
min, Michea, Elioenai, Zacharia,
Hanania in tubis,* & Maasia, & Se- 41
meia, & Eleazar, & Azzi, & Ioha-
nan, & Melchia, & Aelam, & Ezer.
Et clare cecinerunt cantores, &
Iezraia præpositus: * & immola- 42
uerũt in die illa victimas magnas,
& lætati sunt: Deus enim lætifi-
cauerat eos lætitia magna: sed &
vxores eorũ & liberi gauisi sunt,
& audita est lætitia Ierusalẽ procul.
* Recensuerunt quoque in die il- 43
la viros super gazophylacia thesau
ri ad libamina, & ad primitias, &
ad decimas, vt introferrent per eos
principes ciuitatis in decore gra-
tiarum actionis, Sacerdotes & Le-
uitas: quia lætificatus est Iuda in
Sacerdotibus & Leuitis astantibus.
* Et custodierunt obseruationem 44
Dei sui, & obseruationem expia-
tionis, & cantores, & ianitores
iuxta præceptum Dauid, & Salo-
monis filij eius, * quia in diebus 45
Dauid & Asaph ab exordio erant
principes constituti cantorum in
carmine laudantium, & confiten-
tium Deo. * Et omnis Israel, in 46
diebus Zorobabel, & in diebus
Nehemiæ dabãt partes cantoribus
& ianitoribus per dies singulos, &
sanctificabant Leuitas, & Leuitæ
sanctificabant filios Aaron.

CAP. XIII.

1 IN die autem illo lectum est in Deu.23.a.3
A volumine Moysi audiente
populo: & inuentum est scriptum
in eo, quod non debeant introire
Ammonites & Moabites in eccle-
2 siam Dei vsque in æternum: * eo
quòd non occurrerint filijs Israel
cum pane & aqua: & conduxerint
aduersum eos Balaam, ad maledi-
cendum eis: & conuertit Deus no
ster maledictionem in benedictio-
3 nem. * Factum est autem, cum
audissent legem, separauerunt om
4 nem alienigenam ab Israel. * Et
super hoc erat Eliasib sacerdos,
qui fuerat præpositus in gazophy-
lacio domus Dei nostri, & proxi-
5 mus Tobiæ. * Fecit ergo sibi ga-
zophylacium grande, & ibi erant
ante eum reponentes munera, &
thus, & vasa, & decimam frumen
ti, vini, & olei, partes Leuitarum,
& cantorum, & ianitorum, & pri-
6 mitias sacerdotales. * In omnibus
autem his non fui in Ierusalem,
quia anno trigesimo secundo Ar-
taxerxis regis Babylonis veni ad
regem, & in fine dierum rogaui
7 regem. * Et veni in Ierusalem, &
intellexi malũ, quod fecerat Elia-
sib Tobiæ vt faceret ei thesaurum
8 in vestibulis domus Dei. * Et ma-
B lum mihi visum est valde. Et pro-
ieci vasa domus Tobiæ foras de
9 gazophylacio: * præcepiq. & emun
dauerunt gazophylacia: & retuli
ibi vasa domus Dei, sacrificium,
10 & thus. * Et cognoui quòd par-
tes Leuitarum non fuissent datæ:
& fugisset vnusquisque in regionẽ
suam de Leuitis, & cantoribus, &
11 de his, qui ministrabant: * & egi
causam aduersus magistratus, &
dixi: Quare dereliquimus domum
Dei? Et congregaui eos, & feci
12 stare in stationibus suis. * Et om-
nis Iuda apportabat decimam fru-
13 menti, vini, & olei in horrea. * Et
constituimus super horrea Sele-
miam Sacerdotem, & Sadoc scri-
bam, & Phadaiam de Leuitis, &
iuxta eos Hanan filium Zachur, fi-
lium Mathaniæ: quoniam fideles
comprobati sunt, & ipsis creditæ
14 sunt partes fratrum suorum. * Me-
mento mei Deus meus pro hoc, &
ne deleas miserationes meas, quas
feci in domo Dei mei, & in cere-
15 monijs eius. * In diebus illis vidi

in Iuda calcantes torcularia in sab
bato, portantes aceruos, & one-
rantes super asinos vinū, & vuas,
& ficus, & omne onus, & inferen
tes in Ierusalem die sabbati. Et
contestatus sum vt in die qua ven
dere liceret, venderent. * Et Tyrij 16
habitauerunt in ea inferentes pi- C
sces, & omnia venalia: & vende-
bant in sabbatis filijs Iuda in Ie-
rusalem: * & obiurgaui optimates 17
Iuda, & dixi eis: Quæ est hæc res
mala, quam vos facitis & profa-
natis diem Sabbati? * Numquid 18
non hæc fecerunt patres nostri, &
adduxit Deus noster super nos om
ne malum hoc, & super ciuitatem
hanc? Et vos additis iracundiam
super Israel violando Sabbatum.
* Factum est autem, cum quieuis- 19
sent portæ Ierusalem in die Sab-
bati, dixi: & clauserunt ianuas, &
præcepi vt non aperirēt eas vsque
post Sabbatum: & de pueris meis
constitui super portas vt nullus in-
ferret onus in die Sabbati. * Et 20
manserunt negotiatores, & ven-
dentes vniuersa venalia foris Ieru-
salem semel & bis. * Et contesta- 21
tus sum eos, & dixi eis: Quare
manetis ex aduerso muri? si secun
dò hoc feceritis, manum mittam
in vos. Itaque ex tempore illo non
venerunt in Sabbato. * Dixi quo- 22
que Leuitis vt mundarentur, & ve D
nirent ad custodiendas portas, &
sanctificandam diem Sabbati: &
pro hoc ergo memento mei Deus
meus, & parce mihi secundū mul-
titudinem miserationum tuarum.
23 * Sed & in diebus illis vidi Iudæos
ducētes vxores Azotidas, Ammo-
24 nitidas, & Moabitidas. * Et filij
eorum ex media parte loqueban-
tur Azotice, & nesciebant loqui
Iudaice, & loquebantur iuxta lin-
25 guam populi, & populi. * Et ob-
iurgaui eos, & maledixi. Et cecidi
ex eis viros, & decaluaui eos, & ad-
iuraui in Deo, vt non darent filias
suas filijs eorum, & non acciperēt
de filiabus eorum filijs suis, & si-
26 bimetipsis, dicens: * ‖ Numquid ‖ 3. Reg. 8.
non in huiuscemodi re peccauit b. 7
Salomon rex Israel? & certe in gen
tibus multis non erat rex similis
ei, & dilectus Deo suo erat, & po-
suit eum Deus regem super om-
nem Israel: ‖ & ipsum ergo duxe- ‖ 3. Reg. 11.
runt ad peccatum mulieres alieni- a. 1
27 genæ. * Numquid & nos inobe-
dientes faciemus omne malum
grāde hoc vt præuaricemur in Deo
nostro, & ducamus vxores peregri-
28 nas? * De filijs autem Ioiada filij
Eliasib sacerdotis magni, gener
erat Sanaballat Horonites, quem
29 fugaui a me. * Recordare Domi-
ne Deus meus aduersum eos, qui
polluunt sacerdotium, iusq. Sacer-
30 dotale & Leuiticum. * Igitur mun
daui eos ab omnibus alienigenis,
& constitui ordines Sacerdotum &
Leuitarum, vnumquemque in mi-
31 nisterio suo: * & in oblatione li-
gnorum in temporibus cōstitutis,
& in primitiuis: memento mei
Deus meus in bonum. Amen.

LIBER TOBIAE.

CAPVT PRIMVM.

OBIAS ex 1
tribu, & ciui- A
tate Nephtha
li (quæ est in
superioribus
Galilææ supra
Naasson, post
viam, quæ du
cit ad Occidentem, in sinistro ha-
‖ 4. Reg. 17. bens ciuitatem Sephet) * ‖ cum 2
a. 3, & 18. b. 9 captus esset in diebus Salmanasar
regis Assyriorum, in captiuitate
tamen positus, viam veritatis non
3 deseruit, * ita vt omnia, quæ ha-
bere poterat, quotidie concaptiuis
fratribus, qui erant ex eius genere,
4 impertiret. * Cumq. esset iunior
omnibus in tribu Nephthali, nihil
tamen puerile gessit in opere. * De-
5 nique cum irent omnes ad vitulos
aureos, ‖ quos Ieroboam fecerat ‖ 3. Reg. 12.
rex Israel, hic solus fugiebat con- f. 28
sortia

fortia omnium, * sed pergebat in 6
Ierusalem ad templum Domini, & B
ibi adorabat Dominum Deum Is-
rael, omnia primitiua sua, & de-
cimas suas fideliter offerens, * ita 7
vt in tertio anno proselytis & ad-
uenis ministraret omnem decima-
tionem. * Hæc & his similia secun 8
dum legem Dei puerulus obserua-
bat. * Cum vero factus esset vir, 9
accepit vxorem Annam de tribu
sua, genuitq. ex ea filium, nomen
suum imponens ei, * quem ab in- 10
fantia timere Deum docuit, & ab-
stinere ab omni peccato. * Igitur, 11
cum per captiuitatem deuenisset
cum vxore sua, & filio in ciuitatē
Niniuen cū omni tribu sua, (* cum 12
omnes ederent ex cibis Gentiliū)
iste custodiuit animam suam, &
numquam contaminatus est in
escis eorum. * Et quoniam me- 13
mor fuit Domini in toto corde C
suo, dedit illi Deus gratiam in con-
spectu Salmanasar regis, * & dedit 14
illi potestatem quòcumque vellet
ire, habens libertatem quæcum-
que facere voluisset. * Pergebat 15
ergo ad omnes, qui erant in capti-
uitate, & monita salutis dabat eis.
*Cum autem venisset in Rages ci- 16
uitatem Medorum, & ex his, qui-
bus honoratus fuerat a rege, ha-
buisset decem talenta argenti: * & 17
cum in multa turba generis sui
Gabelū egentem videret, qui erat
ex tribu eius, sub chirographo de-
dit illi memoratum pondus argen
ti. * Post multum vero temporis, 18
mortuo Salmanasar rege, cum re-
gnaret Sennacherib filius eius pro
eo, & filios Israel exosos haberet
in conspectu suo: * Tobias quo- 19
tidie pergebat per omnem cogna-
tionem suam, & consolabatur eos,
diuidebatq. vnicuique, prout po-
terat, de facultatibus suis: * esu- 20
rientes alebat, nudisq. vestimenta D
præbebat, & mortuis atque occi-
sis sepulturam solicitus exhibebat.
|| 4.Reg.19. *|| Denique cum reuersus esset rex 21
g.35 Sennacherib fugiens a Iudæa pla-
Eccl.48.d. gam, quam circa eum fecerat Deus
24 propter blasphemiam suam, & ira-
tus multos occideret ex filijs Is-
rael, Tobias sepeliebat corpora eo-
rum. * At vbi nunciatum est regi, 22
iussit eum occidi, & tulit omnem
substantiam eius. * Tobias vero 23
cum filio suo, & cum vxore fu-
giens, nudus latuit, quia multi di-
24 ligebant eum. * || Post dies vero || Isa.37.g
quadragintaquinque occiderūt re- 38
25 gem filij ipsius, * & reuersus est 2.Mac.8.e
Tobias in domum suam, omnisq. 19
facultas eius restituta est ei. 2.Par.32.e
21

CAP. II.

1 POsthæc vero, cum esset dies fe-
A stus Domini, & factum esset
prandium bonū in domo Tobiæ,
2 * dixit filio suo: Vade, & adduc
aliquos de tribu nostra, timentes
Deum, vt epulentur nobiscum.
3 * Cumq. abijsset, reuersus nuncia-
uit ei, vnum ex filijs Israel iugula-
tum iacere in platea. Statimq. exi-
liens de accubitu suo, relinquens
prandiū, ieiunus peruenit ad cor-
4 pus: * tollensq. illud portauit ad
domum suam occulte, vt dum sol
occubuisset, caute sepeliret eum.
5 * Cumq. occultasset corpus, man-
ducauit panem cum luctu & tre-
6 more, * memorans illum sermo-
B nem, quem dixit Dominus || per || Amos 8.
Amos prophetam: Dies festi vestri c.10
cōuertentur in lamentationem & 1.Mac.1.d.
7 luctum. * Cum vero sol occubuis- 14
8 set, abijt, & sepeliuit eum. * Ar-
guebant autem eum omnes pro-
ximi eius, dicentes: Iam huius rei
causa interfici iussus es, & vix ef-
fugisti mortis imperium, & ite-
9 rum sepelis mortuos? * || Sed To- || S.1.d.23
bias plus timens Deum, quàm re-
gem, rapiebat corpora occisorum,
& occultabat in domo sua, & me-
10 dijs noctibus sepeliebat ea. * Con-
tigit autem vt quadam die fati-
gatus a sepultura, veniens in do-
mum suam, iactasset se iuxta pa-
11 rietem, & obdormisset, * & ex ni-
do hirundinum dormienti illi ca-
lida stercora inciderent super ocu-
12 los eius, fieretq. cæcus. * Hanc
autem tentationem ideo permisit
Dominus euenire illi, vt posteris
daretur exemplum patientiæ eius,
13 sicut & sancti Iob. * Nam cum ab
C infantia sua semper Deum timue-
rit, & mandata eius custodierit,
non est contristatus contra Deum
quod plaga cæcitatis euenerit ei,
14 * sed immobilis in Dei timore
permansit, agens gratias Deo om-
15 nibus diebus vitæ suæ. * Nam si-
cut beato Iob insultabant reges,
ita isti parētes & cognati eius irri-
debant

debant vitam eius, dicentes:* Vbi 16
est spes tua, pro qua eleemosynas,
& sepulturas faciebas? * Tobias 17
vero increpabat eos, dicens: Noli-
te ita loqui: * quoniam filij san- 18
ctorum sumus, & vitam illam ex-
pectamus, quam Deus daturus est
his, qui fidem suam numquam mu-
tant ab eo. * Anna vero vxor eius 19
ibat ad opus textrinum quotidie, D
& de labore manuum suarum vi-
ctum, quem consequi poterat, de-
ferebat. * Vnde factum est, vt hœ- 20
dum caprarum accipiens detulisset
domi: * Cuius cum vocem balan- 21
‖ Deut. 22. a. 1 tis vir eius audisset, dixit: ‖ Vide-
te, ne forte furtiuus sit, reddite
eum dominis suis, quia non licet
nobis aut edere ex furto aliquid,
‖ Iob 2. c. 9 aut contingere. * ‖ Ad hæc vxor 22
eius irata respondit: Manifeste va-
na facta est spes tua, & eleemo-
synæ tuæ modo apparuerunt. * At- 23
que his, & alijs huiuscemodi ver-
bis exprobrabat ei.

CAP. III.

TVnc Tobias ingemuit, & cœ- 1
pit orare cum lacrymis, * di- 2
cens: Iustus es Domine, & om- A
nia iudicia tua iusta sunt, & om-
nes viæ tuæ, misericordia, & ve-
ritas, & iudicium. * Et nunc Do- 3
mine memor esto mei, & ne vin-
dictã sumas de peccatis meis, ne-
que reminiscaris delicta mea, vel
‖ Deut. 28. c. 13 parentum meorum. * ‖ Quoniam 4
non obediuimus præceptis tuis,
ideo traditi sumus in direptionẽ,
& captiuitatẽ, & mortem, & in fa-
bulam, & in improperiũ omnibus
nationibus, in quibus dispersisti
nos. * Et nunc Domine magna iu- 5
dicia tua, quia non egimus secun-
dum præcepta tua, & non ambula-
uimus synceriter coram te. * Et 6
nunc Domine secundum volunta-
tẽ tuam fac mecum, & præcipe in
pace recipi spiritum meum: expe-
dit enim mihi mori magis quam B
viuere. * Eadem itaque die conti- 7
git vt Sara filia Raguelis in Rages
ciuitate Medorum, & ipsa audiret
improperiũ ab vna ex ancillis pa-
tris sui, * quoniam tradita fuerat 8
septem viris, & dæmonium no-
mine Asmodæus occiderat eos,
mox vt ingressi fuissent ad eam.
*Ergo cum pro culpa sua increpa- 9
ret puellam, respondit ei, dicens:
Amplius ex te non videamus filiũ,
aut filiam super terram, interfe-
10 ctrix virorum tuorum. * Numquid
& occidere me vis, sicut iam occi-
disti septem viros? Ad hanc vocem
perrexit in superius cubiculum do-
mus suæ: & tribus diebus, & tri-
bus noctibus non manducauit, ne-
11 que bibit: * sed in oratione per-
sistẽs cum lacrymis deprecabatur
Deum, vt ab isto improperio li-
12 beraret eam. * Factum est autem
die tertia, dum compleret oratio-
13 nem, benedicens Dominum, * di-
C xit: Benedictum est nomen tuum
Deus patrum nostrorum: qui cum
iratus fueris, misericordiã facies,
& in tempore tribulationis pecca-
ta dimittis his, qui inuocant te.
14 * Ad te Domine faciem meã con-
uerto, ad te oculos meos dirigo.
15 * Peto Domine vt de vinculo im-
properij huius absoluas me, aut
certe desuper terram eripias me.
16 * Tu scis Domine, quia numquam
concupiui virum, & mundam ser-
uaui animã meam ab omni con-
17 cupiscentia. * Numquam cum lu-
dentibus miscui me: neque cum
his, qui in leuitate ambulant, par-
18 ticipem me præbui. * Virum au-
tem cum timore tuo, non cum li-
19 bidine mea cõsensi suscipere. * Et,
aut ego indigna fui illis, aut illi
forsitan me non fuerũt digni: quia
forsitan viro alij conseruasti me.
20 * Non est enim in hominis pote-
21 state consilium tuum. * Hoc au-
D tem pro certo habet omnis, qui te
colit, quod vita eius, si in proba-
tione fuerit, coronabitur: si au-
tem in tribulatione fuerit, libera-
bitur: & si in correptione fuerit, ad
misericordiã tuam venire licebit.
22 * Non enim delectaris in perditio-
nibus nostris: quia post tempesta-
tem, tranquillum facis: & post
lacrymationem & fletum, exulta-
23 tionem infundis. * Sit nomen tuũ
Deus Israel benedictum in sæcula.
24 * In illo tempore exauditæ sunt
preces amborum in conspectu glo-
25 riæ summi Dei: * & missus est An-
gelus Domini sanctus Raphael, vt
curaret eos ambos, quorum vno
tempore sunt orationes in conspe-
ctu Domini recitatæ.

CAP. IIII.

IGitur cum Tobias putaret ora- 1
A tionem suam exaudiri vt mori
potuisset, vocauit ad se Tobiam
|| Eccl. 7. c. 29 filiū suum, * dixitq. ei : || Audi fi- 2
li mi verba oris mei,& ea in corde
tuo, quasi fundamētum construe.
* Cum acceperit Deus animam 3
|| Exo 20.b. 12 meam, corpus meum sepeli : || &
honorem habebis matri tuæ om-
nibus diebus vitæ eius : * memor 4
enim esse debes, quæ & quanta pe-
ricula passa sit propter te in vtero
suo.* Cum autem & ipsa comple- 5
uerit tempus vitæ suæ, sepelias eā B
circa me. * Omnibus autē diebus 6
vitæ tuæ in mente habeto Deum:
& caue ne aliquando peccato con-
sentias, & prætermittas præcepta
|| Luc.14.c. 13 Domini Dei nostri. * || Ex substan 7
Prou.3.b.9 tia tua fac eleemosynam, & noli
Eccle.4.a.1 auertere faciem tuam ab vllo pau-
& 14.b.13 pere : ita enim fiet vt nec a te auer
Eccli.35.a. 4 tatur facies Domini. * Quo modo 8
potueris, ita esto misericors. * Si 9
multum tibi fuerit, abundanter
tribue : si exiguū tibi fuerit, etiam
exiguum libenter impertiri stude.
*Præmium enim bonum tibi the- 10
|| Eccle.29. c.15 saurizas in die necessitatis.* ||quo- 11
niam eleemosyna ab omni pecca-
to, & a morte liberat, & non pa-
tietur animam ire in tenebras.*Fi- 12
ducia magna erit corā summo Deo C
eleemosyna omnibus facientibus
|| 1.Thes.4. a.3 eam. * || Attende tibi fili mi ab 13
omni fornicatione, & præter vxo-
rem tuam numquam patiaris cri-
men scire. * Superbiam num- 14
quam in tuo sensu, aut in tuo ver-
|| Gen.3.a.5 bo dominari permittas : || in ipsa
|| Leu.19.c. 13 enim initium sumpsit omnis per-
ditio. * || Quicumque tibi aliquid 15
Deut.24.c. 14 operatus fuerit, statim ei merce-
dem restitue, & merces mercena-
Matt. 7. b. 12 rij tui apud te omnino non rema-
neat. * || Quod ab alio oderis fie- 16
|| Luc. 6. d. 31 ri tibi, vide ne tu aliquando alte-
ri facias. * || Panē tuum cum esu- 17
|| Luc.14.c. 24 rientibus & egenis comede, & de
vestimentis tuis nudos tege. * Pa- 18
nem tuum, & vinum tuum super
sepulturam iusti constitue, & noli
ex eo manducare, & bibere cum D
peccatoribus. * consilium semper 19
a sapiente perquire. * Omni tem- 20
pore benedic Deum : & pete ab
eo, vt vias tuas dirigat, & omnia
consilia tua in ipso permaneant.
21 * Indico etiam tibi fili mi dedisse
me decem talenta argenti, dum
adhuc infantulus esses, Gabelo, in
Rages ciuitate Medorum, & chi-
rographum eius apud me habeo:
22 * & ideo perquire quo modo ad
eum peruenias, & recipias ab eo
supra memoratum pondus argen-
ti, & restituas ei chirographum
23 suum. * Noli timere fili mi : pau-
perem quidem vitam gerimus, sed
|| multa bona habebimus si timue- || Rom.8.d.
rimus Deum, & recesserimus ab 17
omni peccato, & fecerimus bene.

CAP. V.

1 TVnc respondit Tobias patri
A suo, & dixit : Omnia quæ-
cumque præcepisti mihi faciam
2 pater. * Quomodo autem pecu-
niam hanc requiram, ignoro. ille
me nescit, & ego eum ignoro :
quod signum dabo ei ? Sed neque
viam, per quam pergatur illuc,
3 aliquando cognoui. * Tunc pater
suus respondit illi, & dixit : Chi-
rographum quidem illius penes
me habeo : quod dum illi osten-
4 deris, statim restituet. * Sed per-
ge nunc, & inquire tibi aliquem
fidelem virum, qui eat tecum sal-
ua mercede sua : vt, dum adhuc
5 viuo, recipias eam. * Tunc egres-
sus Tobias, inuenit iuuenem splen
didum, stantem præcinctum, &
quasi paratum ad ambulandum.
6 * Et ignorans quod Angelus Dei
B esset, salutauit eum, & dixit : Vn-
7 de te habemus bone iuuenis ? * At
ille respondit : Ex filijs Israel. Et
Tobias dixit ei : Nosti viam, quæ
ducit in regionem Medorum ?
8 * Cui respondit : Noui : & omnia
itinera eius frequenter ambulaui,
& mansi apud Gabelum fratrem
nostrum : qui moratur in Rages
ciuitate Medorum, quæ posita est
9 in monte Ecbatanis. * Cui Tobias
ait: Sustine me obsecro, donec hæc
10 ipsa nunciem patri meo. * Tunc
ingressus Tobias, indicauit vniuer
sa hæc patri suo. Super quæ admi-
ratus pater, rogauit vt introiret ad
11 eum. * Ingressus itaque salutauit
eum, & dixit : Gaudium tibi sit
12 semper. * Et ait Tobias : Quale
gaudium mihi erit, qui in tenebris
sedeo, & lumen cæli non video ?
13 *Cui ait iuuenis: Forti animo esto,
in pro-

In proximo est vt a Deo cureris.
* Dixit itaque illi Tobias: Num- 14
quid poteris perducere filium meũ C
ad Gabelum in Rages ciuitatẽ Me-
dorum? & cum redieris, restituam
tibi mercedem tuam. * Et dixit ei 15
Angelus: Ego ducam, & reducam
eum ad te.* Cui Tobias respondit: 16
Rogo te, indica mihi, de qua do-
mo, aut de qua tribu es tu? * Cui 17
Raphael angelus dixit: Genus quę-
ris mercenarij, an ipsum mercena-
rium, qui cum filio tuo eat? * Sed 18
ne forte solicitum te reddam, ego
sum Azarias Ananiæ magni filius.
* Et Tobias respondit: Ex magno 19
genere es tu. Sed peto ne irascaris
quòd voluerim cognoscere genus
tuum. * Dixit autem illi Angelus: 20
Ego sanum ducam, & sanum tibi
reducam filium tuum. * Respon- 21
dens autem Tobias, ait: Bene am- D
buletis, & sit Deus in itinere ve-
stro, & Angelus eius comitetur vo-
biscum. * Tunc paratis omnibus, 22
quæ erant in via portanda, fecit
Tobias vale patri suo & matri suæ,
& ambulauerunt ambo simul.
‖ J. 10. a. 4 * ‖ Cumq profecti essent, cœpit 23
mater eius flere, & dicere: Bacu-
lum senectutis nostræ tulisti, &
transmisisti a nobis. * Numquam 24
fuisset ipsa pecunia, pro qua misi-
sti eum. * Sufficiebat enim nobis 25
paupertas nostra, vt diuitias com-
putaremus hoc, quod videbamus
filium nostrum. * Dixitq ei To- 26
bias: Noli flere, saluus perueniet
filius noster, & saluus reuertetur
ad nos, & oculi tui videbunt il-
lum. * Credo enim quod Angelus 27
Dei bonus comitetur ei, & bene
disponat omnia, quæ circa eum
geruntur, ita vt cum gaudio re-
uertatur ad nos. * Ad hanc vo- 28
cem cessauit mater eius flere,
& tacuit.

CAP. VI.

PRofectus est autem Tobias, & 1
canis sequutus est eum, & man A
sit prima mansione iuxta fluuium
Tigris. * Et exiuit vt lauaret pe- 2
des suos, & ecce piscis immanis
exiuit ad deuorandũ eum.* Quem 3
expauescens Tobias clamauit vo-
ce magna, dicens: Domine, inua-
dit me. * Et dixit ei Angelus: 4
Apprehende branchiam eius, &
trahe eum ad te. Quod cum fe-
cisset, attraxit eum in siccum, &
palpitare cœpit ante pedes eius.
5 * Tunc dixit ei Angelus: Exente-
ra hunc piscem, & cor eius, &
fel, & iecur repone tibi: sunt enim
hæc necessaria ad medicamenta
6 vtiliter.* Quod cum fecisset, assa-
uit carnes eius, & secum tulerunt
in via: cetera salierunt, quæ suffi-
cerent eis, quousque peruenirent
in Rages ciuitatem Medorum.
7 * Tunc interrogauit Tobias An-
B gelum, & dixit ei: Obsecro te Aza-
ria frater, vt dicas mihi quod re-
medium habebunt ista, quæ de
8 pisce seruare iussisti? * Et respon
dens Angelus, dixit ei: Cordis eius
particulam si super carbones po-
nas, fumus eius extricat omne ge-
nus dæmoniorum siue a viro, siue
a muliere, ita vt vltra non accedat
9 ad eos. * Et fel valet ad vngendos
oculos, in quibus fuerit albugo, &
10 sanabuntur. * Et dixit ei Tobias:
11 Vbi vis vt maneamus? * Respon-
densq. Angelus, ait: Est hic Ra-
guel nomine, vir propinquus de
tribu tua, & hic habet filiam no-
mine Saram, sed neque masculũ,
neque feminã vllam habet aliam
12 præter eam. * ‖ Tibi debetur om- ‖ Num. 27.
nis substantia eius, & oportet eam a. 8 & 36. a.
13 te accipere coniugem. * Pete ergo 8
eam a patre eius, & dabit tibi eam
14 in vxorem. * Tunc respondit To-
C bias, & dixit: Audio quia tradita
est septem viris, & mortui sunt:
sed & hoc audiui, quia dæmonium
15 occidit illos.* Timeo ergo, ne for-
te & mihi hæc eueniant: & cum
sim vnicus parentibus meis, depo-
nam senectutem illorum cum tri-
16 stitia ad inferos. * Tunc angelus
Raphael dixit ei: Audi me, & osten
dam tibi qui sunt, quibus præua-
17 lere potest dæmonium. * Hi nam-
que qui coniugium ita suscipiunt,
vt Deum a se, & a sua mente ex-
cludant, & suæ libidini ita vacent,
sicut equus & mulus, quibus non
est intellectus: habet potestatem
18 dæmonium super eos.* Tu autem
D cum acceperis eam, ingressus cu-
biculum, per tres dies continens
esto ab ea, & nihil aliud, nisi ora-
19 tionibus vacabis cum ea. * Ipsa
autem nocte, incẽso iecore piscis,
20 fugabitur dæmonium. * Secunda
vero nocte in copulatione sancto-
rum

tuum patriarcharũ admitteris.* Ter 21
tia autem nocte, benedictionem
consequens, vt filij ex vobis pro-
creentur incolumes. * Transacta 22
autem tertia nocte, accipies virgi-
nem cum timore Domini, amore
filiorum magis quàm libidine du-
ctus, vt in semine Abrahæ bene-
dictionem in filijs consequaris.

CAP. VII.

INgressi sunt autem ad Rague- 1
lem,& suscepit eos Raguel cum A
gaudio. * Intuensq. Tobiam Ra- 2
guel, dixit Annæ vxori suæ: Quam
similis est iuuenis iste consobrino
meo! * Et cum hæc dixisset, ait: 3
Vnde estis iuuenes fratres nostri?
At illi dixerunt: Ex tribu Neph-
thali sumus, ex captiuitate Nini-
ue. * Dixitq. illis Raguel: Nostis 4
Tobiam fratrem meum? Qui di-
xerunt: Nouimus. * Cumq. mul- 5
ta bona loqueretur de eo, dixit
Angelus ad Raguelem: Tobias,
de quo interrogas, pater istius est.
* Et misit se Raguel,& cum lacry- 6
mis osculatus est eum, & plorans B
supra collum eius, * dixit: Bene- 7
dictio sit tibi fili mi, quia boni &
optimi viri filius es. * Et Anna 8
vxor eius,& Sara ipsorum filia la-
crymatæ sunt. * Postquam autem 9
locuti sunt, præcepit Raguel occi-
di arietem, & parari conuiuium.
Cumq. hortaretur eos discumbere
ad prandium, * Tobias dixit: Hic 10
ego hodie non manducabo neque
bibam, nisi prius petitionẽ meam
confirmes, & promittas mihi dare
Saram filiam tuam. * Quo audito 11
verbo Raguel, expauit, sciens
quid euenerit illis septem viris,
qui ingressi sunt ad eam: & timo-
re cœpit ne forte & huic similiter
contingeret: & cum nutaret, &
nõ daret petenti vllum responsum, C
* dixit ei Angelus: Noli timere 12
dare eam isti, quoniã huic timen-
ti Deum debetur coniux filia tua:
propterea alius non potuit habere
illam. * Tunc dixit Raguel: Non 13
dubito quòd Deus preces & lacry-
mas meas in conspectu suo admi-
serit. * Et credo quoniam ideo fe- 14
cit vos venire ad me, vt ista con-
‖Num. 26. b. 6 iungeretur cognationi suæ ‖ secun
dum legem Moysi: & nunc noli
dubium gerere quòd tibi eam tra-
15 dam. * Et apprehendens dexteram
filiæ suæ, dextræ Tobiæ tradidit,
dicens: Deus Abraham, & Deus
D Isaac,& Deus Iacob vobiscum sit,
& ipse coniungat vos, impleatq.
16 benedictionem suam in vobis.* Et
accepta charta, fecerunt conscrip-
17 tionẽ coniugij. * Et post hæc epu-
lati sunt, benedicentes Deum.
18 * Vocauitq. Raguel ad se Annam
vxorem suam, & præcepit ei vt
præpararet alterum cubiculum.
19 * Et introduxit illuc Saram filiam
20 suam, & lacrymata est. * Dixitq.
ei: Forti animo esto filia mea:
Dominus cæli det tibi gaudium
pro tædio quod perpessa es.

CAP. VIII.

1 POstquam vero cœnauerunt,
A introduxerunt iuuenẽ ad eam.
2 * Recordatus itaque Tobias ser-
monum Angeli, protulit de cassi-
dili suo partem iecoris, posuitq.
3 eam super carbones viuos.* Tunc
Raphael Angelus apprehendit dæ-
monium, & religauit illud in de-
4 serto superioris Ægypti. * Tunc
hortatus est virginem Tobias, di-
xitq. ei: Sara, exurge, & deprece-
mur Deum hodie,& cras,& secun
dum cras: quia his tribus noctibus
Deo iungimur: tertia autem tran
B sacta nocte, in nostro erimus con-
5 iugio. * filij quippe sanctorum
sumus, & non possumus ita con-
iungi sicut gentes, quæ ignorant
6 Deum. * Surgentes autem pariter,
instanter orabant ambo simul, vt
7 sanitas daretur eis. * Dixitq. To-
bias: Domine Deus patrum no-
strorum, benedicant te cæli & ter-
ræ, mareq. & fontes, & flumina
& omnes creaturæ tuæ, quæ in eis
8 sunt. * ‖ Tu fecisti Adam de limo ‖Gen. 2. b. 7
terræ, dedistiq. ei adiutorium He-
9 uam. * Et nunc Domine tu scis,
quia non luxuriæ causa accipio so-
rorem meam coniugem, sed sola
posteritatis dilectione, in qua be-
nedicatur nomen tuum in sæcula
10 sæculorum. * Dixit quoque Sara:
Miserere nobis Domine, miserere
nobis,& consenescamus ambo pa-
11 riter sani. * Et factum est circa
pullorum cantum, accersiri iussit
Raguel seruos suos, & abierunt
cum eo pariter vt foderent sepul-
12 chrum. * Dicebat enim: Ne forte

simili modo euenerit ei, quo & C
ceteris illis septem viris, qui sunt
ingressi ad eam. * Cumq. parasſ- 13
ſent foſſam, reuerſus Raguel ad
vxorem ſuam, dixit ei: * Mitte 14
vnam ex ancillis tuis, & videat ſi
mortuus eſt, vt ſepeliam eum an-
tequam illuceſcat dies. * At illa 15
miſit vnam ex ancillis ſuis. Quæ
ingreſſa cubiculū, reperit eos ſal-
uos & incolumes, ſecum pariter
dormientes. * Et reuerſa, nuncia- 16
uit bonum nuncium: & benedi-
xerunt Dominum, Raguel videli-
cet & Anna vxor eius, * & dixerūt: 17
Benedicimus te Domine Deus Iſ-
rael, quia non contigit quemad-
modū putabamus. * Feciſti enim 18
nobiſcum miſericordiam tuam,
& excluſiſti a nobis inimicū per-
ſequentem nos. * Miſertus es au- 19
tem duobus vnicis. Fac eos Domi- D
ne plenius benedicere te: & ſacri-
ficium tibi laudis tuæ & ſuæ ſani-
tatis offerre, vt cognoſcat vniuer-
ſitas gentium, quia tu es Deus ſo-
lus in vniuerſa terra. * Statimq. 20
præcepit ſeruis ſuis Raguel, vt re-
plerent foſſam, quam fecerant
priuſquam eluceſceret. * Vxori 21
autem ſuæ dixit vt inſtrueret con-
uiuium, & præpararet omnia, quæ
in cibos erant iter agentibus ne-
ceſſaria. * Duas quoque pingues 22
vaccas, & quattuor arietes occidi
fecit, & parari epulas omnibus vi-
cinis ſuis, cunctiſq. amicis. * Et 23
adiurauit Raguel Tobiam, vt duas
hebdomadas moraretur apud ſe.
* De omnibus autem, quæ poſſi- 24
debat Raguel, dimidiam partem
dedit Tobiæ, & fecit ſcripturam,
vt pars dimidia, quæ ſupererat
poſt obitum eorum, Tobiæ domi-
nio deueniret.

CAP. IX.

TVnc vocauit Tobias Angelum 1
ad ſe, quem quidem hominē A
exiſtimabat, dixitq. ei: Azaria
frater, peto vt auſcultes verba
mea: * Si meipſum tradam tibi 2
ſeruum, non ero condignus pro-
uidentiæ tuæ. * Tamen obſecro 3
te vt aſſumas tibi animalia ſiue
ſeruitia, & vadas ad Gabelum in
Rages ciuitatem Medorum: red-
daſq. ei chirographum ſuum, &
recipias ab eo pecuniam, & roges
4 eū venire ad nuptias meas. * Scis
B enim ipſe quoniam numerat pater
meus dies: & ſi tardauero vna die
5 plus, contriſtatur anima eius. * Et
certe vides quo modo adiurauit
me Raguel, cuius adiuramentum
6 ſpernere non poſſum. * Tunc Ra-
phael aſſumens quattuor ex ſeruis
Raguelis, & duos camelos, in Ra-
ges ciuitatem Medorum perrexit:
& inueniens Gabelum, reddidit ei
chirographum ſuum, & recepit ab
7 eo omnem pecuniam. * Indica-
C uitq. ei de Tobia filio Tobiæ, om-
nia quæ geſta ſunt: fecitq. eum
8 ſecum venire ad nuptias. * Cumq.
ingreſſus eſſet domum Raguelis,
inuenit Tobiam diſcumbentem:
& exiliens, oſculati ſunt ſe inui-
cem: & fleuit Gabelus, benedi-
9 xitq. Deum, * & dixit: Benedicat
te Deus Iſrael, quia filius es opti-
mi viri, & iuſti, & timentis Deū,
10 & eleemoſynas facientis: * & di-
D catur benedictio ſuper vxorem
tuam, & ſuper parentes veſtros:
11 * & videatis filios veſtros, & filios
filiorum veſtrorum, vſque in ter-
tiam & quartam generationem:
& ſit ſemen veſtrum benedictum
a Deo Iſrael, qui regnat in ſæcula
12 ſæculorum. * Cumq. omnes dixiſ-
ſent, Amen, acceſſerunt ad conui-
uium: ſed & cum timore Domi-
ni nuptiarum conuiuium exerce-
bant.

CAP. X.

1 CVm vero moras faceret To-
A bias, cauſa nuptiarum, ſolici-
tus erat pater eius Tobias dicens:
Putas quare moratur filius meus,
2 aut quare detentus eſt ibi? * Pu-
taſne Gabelus mortuus eſt, & ne-
3 mo reddet illi pecuniam? * Cœpit
autem contriſtari nimis ipſe &
Anna vxor eius cum eo: & cœpe-
runt ambo ſimul flere: eo quod
die ſtatuto minime reuerteretur
4 filius eorum ad eos. * Flebat igi-
tur mater eius irremediabilibus
lacrymis, atque dicebat: Heu heu
me fili mi, vt quid te miſimus pe-
regrinari, lumen oculorū noſtro-
rum, baculum ſenectutis noſtræ,
B ſolatium vitæ noſtræ, ſpem poſte-
5 ritatis noſtræ? * Omnia ſimul in
te vno habentes, te non debuimus
6 dimittere a nobis. * Cui dicebat

Tobias : Tace, & noli turbari, sa-
nus est filius noster : satis fidelis
est vir ille, cum quo misimus eum.
* Illa autem nullo modo consola- 7
ri poterat, sed quotidie exiliens
circumspiciebat, & circuibat vias
omnes, per quas spes remeandi vi-
debatur, vt procul videret eum, si
fieri posset, venientem. * At vero 8
Raguel dicebat ad generum suũ : C
Mane hic, & ego mittam nunciũ
salutis de te ad Tobiam patrem
tuum. * Cui Tobias ait : Ego no- 9
ui quia pater meus & mater mea
modo dies computant, & crucia-
tur spiritus eorum in ipsis. * Cũq. 10
verbis multis rogaret Raguel To-
biam, & ille eum nulla ratione
vellet audire, tradidit ei Saram, &
dimidiam partem omnis substan-
tiæ suæ in pueris, in puellis, in pe-
cudibus, in camelis, & in vaccis,
& in pecunia multa : & saluum
atque gaudentem dimisit eum a
se, * dicens: Angelus Domini san- 11
ctus sit in itinere vestro, perdu- D
catq. vos incolumes, & inueniatis
omnia recte circa parentes vestros,
& videant oculi mei filios vestros
priusquam moriar.* Et apprehen- 12
dentes parentes filiam suam, oscu-
lati sunt eam, & dimiserunt ire :
* monentes eam honorare soce- 13
ros, diligere maritum, regere fa-
miliam, gubernare domum, &
seipsam irreprehensibilem exhi-
bere.

CAP. XI.

Cumq. reuerterentur, peruene- 1
runt ad Charan, quæ est in A
medio itinere contra Niniuen, vn-
decimo die. * Dixitq. Angelus: 2
Tobias frater, scis quemadmodũ
reliquisti patrem tuum. * Si pla- 3
cet itaque tibi, præcedamus, &
lento gradu sequantur iter nostrũ
familiæ, simul cum coniuge tua,
& cum animalibus. * Cumq. hoc 4
placuisset vt irent, dixit Raphael
ad Tobiam : Tolle tecum ex felle
piscis : erit enim necessarium. Tu-
lit itaque Tobias ex felle illo, &
abierunt. * Anna autem sedebat 5
secus viam, quotidie in supercilio
montis, vnde respicere poterat de
longinquo. * Et dum ex eodem 6
loco specularetur aduentum eius, B
vidit a longe, & illico agnouit ve-
nientem filium suum : currensq.
nunciauit viro suo, dicens: Ecce
7 venit filius tuus. * Dixitq. Ra-
phael ad Tobiam : At vbi introie-
ris domum tuam, statim adora Do-
minum Deum tuum: & gratias a-
gens ei, accede ad patrem tuum, &
8 osculare eum. * Statimq. lini su-
per oculos eius ex felle isto piscis,
quod portas tecum. scias enim
quoniam mox aperientur oculi e-
ius, & videbit pater tuus lumen
cæli, & in aspectu tuo gaudebit.
9 * Tunc præcucurrit canis, qui si-
C mul fuerat in via : & quasi nũcius
adueniens, blandimento suæ cau-
10 dæ gaudebat. * Et consurgens cæ-
cus pater eius, cœpit offendens pe-
dibus currere : & data manu pue-
11 ro, occurrit obuiam filio suo. * Et
suscipiens osculatus est eum cum
vxore sua, & cœperunt ambo flere
12 præ gaudio. * Cumq. adorassent
Deum, & gratias egissent, conse-
13 derunt. * Tunc sumens Tobias de
felle piscis, liniuit oculos patris
14 sui. * Et sustinuit quasi dimidiam
fere horam : & cœpit albugo ex
oculis eius, quasi membrana oui,
15 egredi. * Quam apprehendens
Tobias traxit ab oculis eius, sta-
16 timq. visum recepit. * Et glorifi-
cabant Deum, ipse videlicet, &
vxor eius, & omnes qui sciebant
17 eum. * Dicebatq. Tobias : Bene-
D dico te Domine Deus Israel, quia
tu castigasti me, & tu saluasti me:
& ecce ego video Tobiam filium
18 meum. * Ingressa est etiam post
septem dies Sara vxor filij eius, &
omnis familia sana, & pecora, &
cameli, & pecunia multa vxoris:
sed & illa pecunia, quam recepe-
19 rat a Gabelo : * & narrauit paren-
tibus suis omnia beneficia Dei,
quæ fecisset circa eum per homi-
20 nem, qui eum duxerat. * Vene-
runtq. Achior & Nabath conso-
brini Tobiæ, gaudentes ad Tobiã,
& congratulantes ei de omnibus
bonis, quæ circa illum ostenderat
21 Deus. * Et per septem dies epu-
lantes, omnes cum gaudio ma-
gno gauisi sunt.

CAP. XII.

1 Tunc vocauit ad se Tobias fi-
A lium suum, dixitq. ei : Quid
possumus dare viro isti sancto, qui

venit tecum? * Respondens To- 2
bias, dixit patri suo: Pater, quam
mercedem dabimus ei? aut quid
dignum poterit esse beneficijs e-
ius? * Me duxit & reduxit sanum, 3
pecuniam a Gabelo ipse recepit,
vxorem ipse me habere fecit, &
dæmonium ab ea ipse cōpescuit,
gaudium parentibus eius fecit,
meipsum a deuoratione piscis eri-
puit, te quoque videre fecit lu-
men cæli, & bonis omnibus per
eum repleti sumus. Quid illi ad
hæc poterimus dignum dare?
* Sed peto te pater mi, vt roges 4
eum, si forte dignabitur medie- B
tatem de omnibus, quæ allata
sunt, sibi assumere. * Et vocantes 5
eum, pater scilicet, & filius, tule-
runt eum in partem: & rogare
cœperunt vt dignaretur dimidiā
partem omnium, quæ attulerant,
acceptam habere. * Tunc dixit 6
eis occulte: Benedicite Deum
cæli, & coram omnibus viuenti-
bus confitemini ei, quia fecit vo-
biscum misericordiam suam. * Et- 7
enim sacramentum regis abscon-
dere bonum est: opera autem
Dei reuelare & confiteri honori-
ficum est. * Bona est oratio cum 8
ieiunio, & eleemosyna magis
quàm thesauros auri recondere:
* quoniam eleemosyna a morte 9
liberat, & ipsa est, quæ purgat
peccata, & facit inuenire miseri-
cordiam & vitam æternam. * Qui 10
autem faciunt peccatum, & ini- C
quitatem, hostes sunt animæ suæ.
* Manifesto ergo vobis veritatem, 11
& non abscondam a vobis occul
tum sermonem. * Quando ora 12
bas cum lacrymis, & sepeliebas
mortuos, & derelinquebas pran-
dium tuum, & mortuos abscon-
debas per diem in domo tua, &
nocte sepeliebas eos, ego obtuli
orationem tuam Domino. * Et 13
quia acceptus eras Deo, necesse
fuit vt tentatio probaret te. * Et 14
nunc misit me Dominus vt cura-
rem te, & Saram vxorem filij tui
a dæmonio liberarem. * Ego e- 15
nim sum Raphael Angelus, vnus
ex septem, qui astamus ante Do-
minum. * Cumq. hæc audissent, 16
turbati sunt, & trementes ceci de-
runt super terram in faciem suā.
* Dixitq. eis Angelus: Pax vobis, 17
nolite timere. * Etenim cum es- 18
D sem vobiscum, per voluntatem
Dei eram: ipsum benedicite, &
19 cantate illi. * Videbar quidem
vobiscum manducare, & bibere:
sed ego cibo inuisibili, & potu,
qui ab hominibus videri non po-
20 test, vtor. * Tempus est ergo vt
reuertar ad eum, qui me misit:
vos autem benedicite Deum, &
narrate omnia mirabilia eius.
21 * Et cum hæc dixisset, ab aspe-
ctu eorum ablatus est, & vltra
22 eum videre non potuerunt. * Tūc
prostrati per horas tres in faciem,
benedixerunt Deum: & exurgen-
tes narrauerunt omnia mirabi-
lia eius.

CAP. XIII.

1 APeriens autem Tobias senior
A os suum, benedixit Domi-
num, & dixit: Magnus es Domi-
ne in æternum, & in omnia sæ-
2 cula regnum tuum: * || quoniam || Deu. 32. f.
tu flagellas, & saluas: deducis ad 39
inferos, & reducis: & non est qui 1. Reg. 2. a.
3 effugiat manum tuam. * Confi- 6
temini Domino filij Israel, & in Sap. 16. a 13
conspectu gentium laudate eum:
4 * quoniam ideo dispersit vos in-
ter gentes, quæ ignorant eum,
vt vos enarretis mirabilia eius, &
faciatis scire eos, quia non est
alius Deus omnipotens præter eū.
5 * Ipse castigauit nos propter ini-
quitates nostras: & ipse saluabit
nos propter misericordiam suam.
6 * Aspicite ergo quæ fecit nobis-
B cum, & cum timore & tremore
confitemini illi: regemq. sæculo-
rum exaltate in operibus vestris.
7 * Ego autem in terra captiuitatis
meæ confitebor illi: quoniam
ostendit maiestatem suam in gen-
8 tem peccatricem. * Conuertimi-
ni itaque peccatores, & facite
iustitiam coram Deo, credentes
quòd faciat vobiscum misericor-
9 diam suam. * Ego autem, & ani-
10 ma mea in eo lætabimur. * Be-
nedicite Dominum omnes electi
eius: agite dies lætitiæ, & con-
11 fitemini illi. * Ierusalem ciuitas
Dei, castigauit te Dominus in
12 operibus manuum tuarum. * Cō-
C fitere Domino in bonis tuis, &
benedic Deum sæculorum vt re-
ædificet in te tabernaculum suū,
& reuocet ad te omnes captiuos,

& gaudeas in omnia sæcula sæcu-
lorum.* Luce splendida fulgebis: 13
& omnes fines terræ adorabunt
‖ Isa. 60. a. 5 te. *‖ Nationes ex longinquo ad 14
te venient: & munera deferentes,
adorabunt in te Dominum, &
terram tuam in sanctificationem
habebunt. * Nomen enim ma- 15
gnum inuocabunt in te. * Ma- 16
ledicti erunt qui contempserint
te: & condemnati erunt omnes
qui blasphemauerint te: benedi-
ctiq; erunt qui ædificauerint te.
*Tu autem lætaberis in filijs tuis, 17
quoniam omnes benedicentur, & D
congregabuntur ad Dominum.
* Beati omnes qui diligunt te, & 18
qui gaudent super pace tua. * A- 19
nima mea benedic Dominum,
quoniam liberauit Ierusalem ci-
uitatem suam a cunctis tribula-
tionibus eius, Dominus Deus no-
ster. * Beatus ero si fuerint reli- 20
quiæ seminis mei ad videndam
‖ Apo. 21. c. 18 claritatem Ierusalem. * ‖ Portæ 21
Ierusalem ex sapphiro & smarag-
do ædificabuntur: & ex lapide
pretioso omnis circuitus murorũ
eius. * Ex lapide candido & mun- 22
do omnes plateæ eius sternentur:
& per vicos eius alleluia cantabi-
tur. * Benedictus Dominus, qui 23
exaltauit eam, & sit regnum eius
in sæcula sæculorum super eam.
Amen.

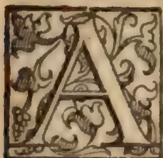
CAP. XIIII.

ET cõsummati sunt sermones 1
Tobiæ. Et postquam illu- A
minatus est Tobias, vixit annis
quadragintaduobus, & vidit filios
nepotum suorum. * Completis 2
itaque annis centum duobus, se-
pultus est honorifice in Niniue.
* Quinquaginta namque & sex 3
annorum lumen oculorum ami-
sit, sexagenarius vero recepit.
* Reliquum vero vitæ suæ in gau- 4
dio fuit, & cum bono profectu ti-
moris Dei perrexit in pace. * In 5
hora autem mortis suæ vocauit
ad se Tobiam filium suum, & se-
ptem iuuenes filios eius nepotes
6 suos, dixitq; eis: * Prope erit in-
teritus Niniue: non enim excidit
B verbum Domini: & ‖ fratres no- ‖ 1. Esd. 3. b. 8
stri, qui dispersi sunt a terra Israel,
7 reuertentur ad eam. * Omnis au-
tem deserta terra eius replebitur,
& domus Dei, quæ in ea incensa
est, iterum reædificabitur: ibiq;
reuertentur omnes timentes Deũ,
8 * & relinquent gentes idola sua,
& venient in Ierusalem, & inhabi-
9 tabunt in ea, * & gaudebunt in ea
omnes reges terræ, adorantes re-
10 gem Israel.* Audite ergo filij mei
patrem vestrum: Seruite Domino
in veritate, & inquirite vt faciatis
11 quæ placita sunt illi: * & filijs ve-
C stris mandate vt faciant iustitias
& eleemosynas, vt sint memores
Dei, & benedicant eum in omni
tempore in veritate, & in tota vir-
12 tute sua. * Nunc ergo filij audite
me, & nolite manere hic: sed qua-
cumque die sepelieritis matrem
vestrã circa me in vno sepulchro,
ex eo dirigite gressus vestros vt
13 exeatis hinc: * video enim quia
14 iniquitas eius finem dabit ei.* Fa-
D ctum est autem post obitum ma-
tris suæ, Tobias abscessit ex Nini-
ue cum vxore sua, & filijs, & fi-
liorum filijs, & reuersus est ad so-
15 ceros suos. * inuenitq; eos inco-
lumes in senectute bona: & curam
eorum gessit, & ipse clausit ocu-
los eorum: & omnem heredita-
tem domus Raguelis ipse perce-
pit: viditq; quintam generationẽ,
16 filios filiorum suorum. * Et com-
pletis annis nonagintanouem in
timore Domini, cum gaudio se-
17 pelierunt eum. * Omnis autem
cognatio eius, & omnis genera-
tio eius in bona vita, & in sancta
conuersatione permansit, ita vt
accepti essent tam Deo, quàm ho-
minibus, & cunctis habitantibus
in terra.

LIBER IVDITH.

CAPVT PRIMVM.

RPHAXAD 1
itaque, rex A
Medorum,
subiugauerat
multas gen-
tes imperio
suo, & ipse
ædificauit ci-
uitatem potentissimam, quam ap-
pellauit Ecbatanis, * ex lapidibus 2
quadratis & sectis: fecit muros
eius in latitudinem cubitorũ sep-
tuaginta, & in altitudinem cubi-
torum triginta, turres vero eius
posuit in altitudinem cubitorum
centum. * Per quadrum vero ea- 3
rum latus vtrumque vicenorum B
pedum spatio tendebatur, posuitq.
portas eius in altitudinem turriũ:
*& gloriabatur quasi potens in po 4
tentia exercitus sui, & in gloria
quadrigarum suarum. * Anno 5
igitur duodecimo regni sui: Na-
buchodonosor rex Assyriorum,
qui regnabat in Niniue ciuitate
magna, pugnauit contra Arpha-
xad, & obtinuit eum * in campo 6
magno, qui appellatur Ragau, cir- C
ca Euphraten, & Tigrin, & Iada-
son in campo Erioch regis Elico-
rum. * Tunc exaltatum est regnũ 7
Nabuchodonosor, & cor eius ele-
uatum est: & misit ad omnes, qui
habitabant in Cilicia, & Dama-
sco, & Libano, * & ad gentes quæ 8
sunt in Carmelo, & Cedar, & in-
habitantes Galilæã in campo ma-
gno Esdrelon, * & ad omnes qui 9
erant in Samaria, & trans flumen D
Iordanem vsque ad Ierusalem, &
omnem terrã Iesse quousque per-
ueniatur ad terminos Æthiopiæ.
* Ad hos omnes misit nuncios Na 10
buchodonosor rex Assyriorum:
*qui omnes vno animo contradi- 11
xerunt, & remiserunt eos vacuos,
& sine honore abiecerunt. * Tunc 12
indignatus Nabuchodonosor rex
aduersus omnem terram illam,
iurauit per thronum & regnum
suum quòd defenderet se de om-
nibus regionibus his.

CAP. II.

1 ANno tertiodecimo Nabucho-
A donosor regis, vigesima &
secunda die mensis primi, factum
est verbum in domo Nabuchodo-
nosor regis Assyriorum vt defen-
2 deret se. * Vocauitq. omnes ma-
iores natu, omnesq. duces, & bel-
latores suos, & habuit cum eis
3 mysterium consilij sui: * dixitq.
cogitationem suam in eo esse, vt
omnem terram suo subiugaret im
4 perio. * Quod dictum cum pla-
cuisset omnibus, vocauit Nabu-
chodonosor rex Holofernem prin
5 cipem militiæ suæ, * & dixit ei:
Egredere aduersus omne regnum
Occidentis, & contra eos præci-
pue, qui contempserunt imperium
6 meum. * Non parcet oculus tuus
B vlli regno, omnemq. vrbem mu-
7 nitam subiugabis mihi. * Tunc
Holofernes vocauit duces, & ma-
gistratus virtutis Assyriorum:
& dinumerauit viros in expeditio-
nem, sicut præcepit ei rex, cen-
tum viginti millia peditum pu-
gnatorum, & equitum sagittario-
8 rum duodecim millia. * Omnemq.
expeditionem suam fecit præire
in multitudine innumerabilium
camelorum, cum his quæ exerci-
tibus sufficerent copiose, boum
quoque armenta, gregesq. ouium,
9 quorum non erat numerus. * Fru-
mentum ex omni Syria in transi-
10 tu suo parari constituit. * Aurum
C vero, & argentum de domo regis
11 assumpsit multum nimis. * Et
profectus est ipse, & omnis exer-
citus cum quadrigis, & equitibus,
& sagittarijs, qui cooperuerunt fa
12 ciem terræ, sicut locustæ. * Cumq.
pertransisset fines Assyriorum, ve-
nit ad magnos montes Ange, qui
sunt a sinistro Ciliciæ, ascenditq.
omnia castella eorum, & obtinuit
13 omnem munitionem. * Effregit
autem ciuitatem opinatissimam
Melothi, prædauitq. omnes filios
Tharsis, & filios Ismael, qui erant

contra faciem deserti, & ad au-
strum terræ Cellon. * Et transiuit 14
Euphraten, & venit in Mesopota- D
miam: & fregit omnes ciuitates
excelsas, quæ erant ibi, a torren-
te Mambre vsquequo perueniatur
ad mare: * & occupauit terminos 15
eius, a Cilicia vsque ad fines Ia-
pheth, qui sunt ad austrum. * Ab- 16
duxitq. omnes filios Madian, &
prædauit omnem locupletationem
eorum, omnesq. resistentes sibi
occidit in ore gladij. * Et post hæc 17
descendit in campos Damasci in
diebus messis, & succendit omnia
sata, omnesq. arbores, & vineas
fecit incidi: * & cecidit timor 18
illius super omnes inhabitantes
terram.

CAP. III.

TVnc miserũt legatos suos vni- 1
uersarum vrbium, ac prouin- A
ciarum reges ac principes, Syriæ
scilicet Mesopotamiæ, & Syriæ
Sobal, & Libyæ, atque Ciliciæ,
qui venientes ad Holofernem,
dixerunt: * Desinat indignatio 2
tua circa nos: Melius est enim vt
viuentes seruiamus Nabuchodo-
nosor regi magno, & subditi si-
mus tibi, quàm morientes cum
interitu nostro ipsi seruitutis no-
stræ damna patiamur. * Omnis 3
ciuitas nostra, omnisq. possessio, B
omnes montes, & colles, & cam-
pi, & armenta boum, gregesq.
ouium, & caprarum, equorumq.
& camelorum, & vniuersæ facul-
tates nostræ, atque familiæ in cõ-
spectu tuo sunt: * sint omnia no- 4
stra sub lege tua. * Nos, & filij 5
nostri, serui tui sumus. * Veni no- 6
bis pacificus dominus, & vtere
seruitio nostro, sicut placuerit ti-
bi. * Tunc descendit de montibus 7
cum equitibus in virtute magna,
& obtinuit omnem ciuitatem, &
omnem inhabitantem terram.
* De vniuersis autem vrbibus as- 8
sumpsit sibi auxiliarios viros for- C
tes, & electos ad bellum. * Tan- 9
tusq. metus prouincijs illis incu-
buit, vt vniuersarum vrbium ha-
bitatores principes, & honorati si-
mul cum populis exirent obuiam
venienti, * excipientes eum cum 10
coronis, & lampadibus, ducentes
choros in tympanis, & tibijs. * Nec 11
ista tamen facientes, ferocitatem
eius pectoris mitigare potuerunt:
12 * nam & ciuitates eorum destru-
13 xit, & lucos eorum excidit. * præ-
D ceperat enim illi Nabuchodono-
sor rex, vt omnes deos terræ exter-
minaret, videlicet vt ipse solus di-
ceretur Deus ab his nationibus,
quæ potuissent Holofernis poten-
14 tia subiugari. * Pertransiens au-
tem Syriam Sobal, & omnẽ Apa-
meam, omnẽq. Mesopotamiam,
venit ad Idumæos in terram Ga-
15 baa, * accepitq. ciuitates eorum,
& sedit ibi per triginta dies, in
quibus diebus adunari præcepit
vniuersum exercitum virtutis suæ.

CAP. IIII.

1 TVnc audientes hæc filij Israel,
A qui habitabãt in Terra Iuda,
2 timuerunt valde a facie eius. * Tre-
mor, & horror inuasit sensus eo-
rum, ne hoc faceret Ierusalem &
templo Domini, quod fecerat ce-
teris ciuitatibus & templis earum.
3 * Et miserunt in omnem Sama-
riam per circuitũ vsque Iericho,
& præoccupauerunt omnes verti-
4 ces montium: * & muris circum-
dederunt vicos suos, & congrega-
uerunt frumenta in præparatio-
5 nem pugnæ. * Sacerdos etiam E-
liachim scripsit ad vniuersos, qui
B erant cõtra Esdrelon, quæ est con-
tra faciem campi magni iuxta Do-
thain, & vniuersos, per quos viæ
6 transitus esse poterat, * vt obtine-
rent ascensus montium, per quos
via esse poterat ad Ierusalem,
& illic custodirent vbi angustum
7 iter esse poterat inter montes. * Et
fecerũt filij Israel secundum quod
constituerat eis sacerdos Domini
8 Eliachim. * Et clamauit omnis
populus ad Dominum instantia
magna, & humiliauerunt animas
suas in ieiunijs, & orationibus,
9 ipsi & mulieres eorum. * Et in-
duerunt se Sacerdotes cilicijs, &
infantes prostrauerunt contra fa-
ciem templi Domini, & altare Do
10 mini operuerunt cilicio: * & cla-
C mauerunt ad Dominum Deum
Israel vnanimiter ne darentur in
prædam infantes eorum, & vxores
eorum in diuisionem, & ciuitates
eorum in exterminium, & sancta
eorum in pollutionem, & fierent
11 opprobrium Gentibus. * Tunc
Eliachim, sacerdos Domini ma-
gnus,

gnus, circuiuit omnem Israel, al-
locutusq. est eos,* dicens: Scitote 12
quoniam exaudiet Dominus pre-
ces vestras, si manentes perman-
seritis in ieiunijs, & orationibus
‖ Exo.17.d. 12 in conspectu Domini.* ‖ Memo- 13
res estote Moysi serui Domini, qui
Amalec confidentem in virtute
sua, & in potentia sua, & in exerci-
tu suo, & in clypeis suis, & in cur- D
ribus suis, & in equitibus suis, nō
ferro pugnando, sed precibus san-
ctis orando deiecit:* sic erunt vni- 14
uersi hostes Israel: si perseuerae-
ritis in hoc opere, quod cœpistis.
* Ad hanc igitur exhortationem 15
eius deprecantes Dominum, per-
manebant in conspectu Domini,
* ita vt etiam hi, qui offerebant 16
Domino holocausta, præcincti cili-
cijs offerrent sacrificia Domino, &
erat cinis super capita eorum.
* Et ex toto corde suo omnes ora- 17
bant Deum, vt visitaret populum
suum Israel.

CAP. V.

NVnciatumq. est Holoferni 1
principi militiæ Assyriorum, A
quod filij Israel præpararent se ad
resistendum, ac montium itinera
conclusissent, * & furore nimio 2
exarsit in iracundia magna, vo-
cauitq. omnes principes Moab &
duces Ammon, * & dixit eis: Di- 3
cite mihi quis sit populus iste,
qui montana obsidet: aut quæ, &
quales, & quantæ sint ciuitates eo-
rū: quæ etiā sit virtus eorum, aut
quæ sit multitudo eorum: vel quis
rex militiæ illorū: * & quare præ 4
omnibus, qui habitant in Oriēte,
isti contempserunt nos, & nō exie-
runt obuiā nobis vt susciperēt nos
cū pace? * Tunc Achior dux om- 5
niū filiorum Ammon respondēs,
ait: Si digneris audire domine mi,
dicā veritatē in conspectu tuo de
populo isto, qui in montanis habi-
tat, & non egredietur verbum fal-
sum ex ore meo. * Populus iste ex 6
‖ Gen.11.d. progenie Chaldæorū est.* ‖ hic pri- 7
31 mum in Mesopotamia habitauit, B
quoniā noluerūt sequi deos patrū
suorū, qui erāt in Terra Chaldæo-
rū. * Delerētes itaque ceremonias 8
patrū suorum, quæ in multitudine
deorū erant, * vnum Deū cæli co- 9
‖ Gen.12.a. luerūt, ‖ qui & præcepit eis vt exi-
a rent inde, & habitarēt in Charan.
Cūq. operuisset omnē terram fa-
mes, ‖ descenderunt in Ægyptū, il- ‖ Gen.46.a
licq. per quadringentos annos sic 2
multiplicati sunt, vt dinumerari
10 eorū nō posset exercitus. * Cumq.
grauaret eos rex Ægypti, atque in
ædificationibus vrbiū suarū in lu-
to & latere subiugasset eos, clama-
uerūt ad Dominū suū, & percussit
totā Terram Ægypti plagis varijs.
11 * ‖ Cūq. eiecissent eos Ægyptij a ‖ Exo.14.a.
se, & cessasset plaga ab eis, & iterū 1
eos vellent capere, & ad suū serui-
12 tium reuocare, * ‖ fugientibus his ‖ Exo.14.g.
Deus cæli mare aperuit, ita vt hinc 29
inde aquæ quasi murus solidaren-
tur, & isti pede sicco fundū maris
13 perambulādo transirent. * In quo
loco dum innumerabilis exercitus
Ægyptiorū eos persequeretur, ita
aquis coopertus est, vt nō remane-
ret vel vnus, qui factū posteris nū-
14 ciaret. * Egressi vero mare rubrū,
deserta Sina mōtis occupauerūt, in
quibus numquam homo habitare
potuit, vel filius hominis requie-
15 uit. * Illic fontes amari obdulcati
C sunt eis ad bibendum, & per annos
quadraginta annonā de cælo con-
16 secuti sunt. * Vbicumque ingressi
sunt sine arcu & sagitta, & absque
scuto & gladio, Deus eorū pugna-
17 uit pro eis, & vicit. * Et nō fuit qui
insultaret populo isti, nisi quando
recessit a cultu Domini Dei sui.
18 * Quotiescūque autē præter ipsum
Deū suum, alterum coluerunt, dati
sunt in prædā, & in gladium, & in
19 opprobriū.* Quotiescumque autē
pœnituerunt se recessisse a cultura
Dei sui, dedit eis Deus cæli virtutē
20 resistendi.* Denique Chananæum
regē, & Iebusæum, & Pherezæū, &
Hethæū, & Heuæū, & Amorrhæū,
& omnes potētes in Hesebon pro-
strauerunt, & terras eorū, & ciui-
21 tates eorū ipsi possederunt:* & vs-
que dū non peccarent in cōspectu
Dei sui, erant cū illis bona: Deus
22 enim illorum odit iniquitatē.* Nā
& ante hos annos cū recessissent a
via, quā dederat illis Deus, vt am-
bularēt in ea, exterminati sūt præ-
lijs a multis nationibus, & plurimi
eorum captiui abducti sunt in ter-
23 ram non suam. * Nuper autem
D reuersi ad Dominum Deum suū,
ex dispersione qua dispersi fuerāt,
adunati sunt, & ascenderunt mon-
tana hæc omnia, & iterum possi-

dent Ierusalem, vbi sunt sancta
eorum. * Nunc ergo mi domine 24
perquire si est aliqua iniquitas eo-
rum in conspectu Dei eorum: a-
scendamus ad illos, quoniam
tradens tradet illos Deus eorum
tibi, & subiugati erunt sub iugo
potentiæ tuæ. * Si vero non est 25
offensio populi huius coram Deo
suo, non poterimus resistere illis:
quoniam Deus eorum defendet il-
los: & erimus in opprobrium vni-
uersæ terræ. * Et factum est, cum 26
cessasset loqui Achior verba hæc,
irati sunt omnes magnates Holo-
fernis, & cogitabant interficere
eum, dicentes ad alterutrum:
* Quis est iste, qui filios Israel pos- 27
se dicat resistere regi Nabuchodo-
nosor, & exercitibus eius, homi-
nes inermes, & sine virtute, & si-
ne peritia artis pugnæ? * Vt ergo 28
agnoscat Achior quoniam fallit
nos, ascendamus in montana: &
cum capti fuerint potētes eorum,
tunc cum eisdem gladio transuer-
berabitur: * vt sciat omnis gens 29
quoniam Nabuchodonosor deus
terræ est, & præter ipsum alius
non est.

CAP. VI.

FActum est autem cum cessas- 1
sent loqui, indignatus Ho- A
lofernes vehementer, dixit ad A-
chior: * Quoniam prophetasti 2
nobis dicens, quòd gens Israel de-
fendatur a Deo suo, vt ostendam
tibi quoniam non est Deus, nisi
Nabuchodonosor: * cum percus- 3
serimus eos omnes, sicut homi-
nem vnum, tunc & ipse cum illis
Assyriorum gladio interibis, &
omnis Israel tecum perditione di-
speriet: * & probabis quoniam 4
Nabuchodonosor dominus sit vni-
uersæ terræ: tuncq. gladius mili-
tiæ meæ transiet per latera tua, &
confixus cades inter vulneratos Is-
rael, & non respirabis vltra, do-
nec extermineris cum illis.* Por- 5
ro autem si prophetiam tuam ve-
ram existimas, non concidat vul-
tus tuus, & pallor, qui faciem tuam
obtinet, abscedat a te, si verba
mea hæc putas impleri non posse.
* Vt autem noueris quia simul cū 6
illis hæc experieris, ecce ex hac B
hora illorum populo sociaberis,
vt, dum dignas mei gladij pœnas
exceperint, ipse simul vltioni sub-
7 iaceas. * Tunc Holofernes præce-
pit seruis suis vt comprehenderēt
Achior, & perducerent eum in Be-
thuliam, & traderent eum in ma-
8 nus filiorum Israel. * Et accipien-
tes eum serui Holofernis, profecti
sunt per campestria: sed cum ap-
propinquassent ad montana, exie-
9 runt contra eos fundibularij. * Il-
li autem diuertentes a latere mon-
tis, ligauerunt Achior ad arborem
manibus & pedibus, & sic vin-
ctum restibus dimiserunt eum,
& reuersi sunt ad dominum suū.
10 * Porro filij Israel descendentes de
Bethulia, venerunt ad eum: Quē
soluentes duxerūt ad Bethuliam,
C atque in medium populi illum
statuentes, percunctati sunt quid
rerum esset quod illum vinctum
11 Assyrij reliquissent. * In diebus
illis erant illic principes, Ozias
filius Micha de tribu Simeon, &
12 Charmi, qui & Gothoniel. * In
medio itaque seniorum, & in cō-
spectu omnium, Achior dixit om-
nia quæ locutus ipse fuerat ab
Holoferne interrogatus: & qua-
liter populus Holofernis voluisset
propter hoc verbum interficere
13 eum, * & quemadmodum ipse
Holofernes iratus iusserit eum Is-
raelitis hac de causa tradi: vt,
dum vicerit filios Israel, tunc &
ipsum Achior diuersis iubeat in-
terire supplicijs, propter hoc quòd
dixisset: Deus cæli defensor eo- ‖ 8.5.b.12
14 rum est. * ‖ Cumq. Achior vni-
uersa hæc exposuisset, omnis po-
pulus cecidit in faciem, adorantes
Dominum, & communi lamenta-
tione & fletu vnanimes preces
15 suas Domino effuderunt, * dicen-
tes: Domine Deus cæli & terræ,
D intuere superbiam eorum, & re-
spice ad nostram humilitatem, &
faciem sanctorum tuorum atten-
de, & ostende quoniam non de-
relinquis præsumentes de te: &
præsumentes de se, & de sua vir-
16 tute gloriantes, humilias. * Finito
itaque fletu, & per totam diem
oratione populorum completa,
17 consolati sunt Achior, * dicentes:
Deus patrum nostrorum, cuius tu
virtutem prædicasti, ipse tibi hanc
dabit vicissitudinem, vt eorum
18 magis tu interitum videas. * Cum
vero Dominus Deus noster dede-
ris

xit hanc libertatem seruis suis, sit
& tecum Deus in medio nostri: vt
sicut placuerit tibi, ita cum tuis
omnibus conuerseris nobiscum‿.
* Tunc Ozias, finito consilio, 19
suscepit eum in domum suam, &
fecit ei cœnam magnam. * Et vo- 20
catis omnibus presbyteris, simul
expleto ieiunio refecerunt.* Postea 21
vero conuocatus est omnis popu-
lus, & per totam noctem intra ec-
clesiam orauerunt petentes auxi-
lium a Deo Israel.

CAP. VII.

HOlofernes autem altera die‿ 1
præcepit exercitibus suis vt A
ascenderent contra Bethuliam‿.
* Erant autem pedites bellatorum 2
centum viginti millia, & equites
⌒viginti duo millia, præter præ-
parationes virorum illorum, quos
occupauerat captiuitas, & abducti
fuerant de prouincijs & ⌒vrbibus
vniuersæ iuuentutis. * Omnes pa- 3
rauerūt se pariter ad pugnam con-
tra filios Israel, & ⌒venerunt per
crepidinem montis vsque ad api-
cem, qui respicit super Dothain, a
loco qui dicitur Belma vsque ad
Chelmon, qui est contra Esdrelon.
* Filij autem Israel vt ⌒viderunt 4
multitudinem illorum, prostraue-
runt se super terram, mittentes ci-
nerem super capita sua, vnanimes
orantes vt Deus Israel misericor-
diam suam ostenderet super popu-
lum suum. * Et assumentes arma 5
sua bellica, sederunt per loca, quæ
ad angusti itineris tramitem diri-
gunt inter montosa, & erant cu-
stodientes ea tota die & nocte‿.
* Porro Holofernes, dum circuit 6
per gyrum, reperit quòd fons, qui B
influebat, aquæductum illorum‿
a parte australi extra ciuitatem di-
rigeret: & incidi præcepit aquæ-
ductum illorum. * Erant tamen 7
non longe a muris fontes, ex qui-
bus furtim videbantur haurire‿
aquam ad refocillandum potius
quàm ad potandum. * Sed filij 8
Ammon, & Moab accesserunt ad
Holofernem, dicentes: Filij Is-
rael non in lancea, nec in sagitta
confidunt, sed montes defendunt
illos, & muniunt illos colles in
præcipitio constituti. * Vt ergo 9
sine congressione pugnæ possis su-
perare eos, pone custodes fontiū,
vt non hauriant aquam ex eis, &
sine gladio interficies eos, vel cer-
te fatigati tradēt ciuitatem suam,
quam putant in mōtibus positam
10 superari non posse. * Et placue-
runt verba hæc coram Holoferne,
& coram satellitibus eius, & con-
stituit per gyrum centenarios per
11 singulos fontes. * Cumq. ista cu-
C stodia per dies ⌒viginti fuisset ex-
pleta, defecerunt cisternæ, & col-
lectiones aquarum omnibus habi-
tantibus Bethuliam, ita vt non es-
set intra ciuitatem vnde satiaren-
tur vel vna die, quoniam ad men-
suram dabatur populis aqua quo-
12 tidie. * Tunc ad Oziam congre-
gati omnes viri, feminæque, iu-
uenes, & paruuli, omnes simul
13 ⌒vna voce * dixerunt: ‖ Iudicet ‖ Exod. 5. d.
Deus inter nos & te, quoniam‿ 21
fecisti in nos mala, nolens loqui
pacifice cum Assyrijs, & propter
hoc vendidit nos Deus in manibus
14 eorum. * Et ideo non est qui ad-
iuuet, cum prosternamur ante‿
oculos eorum in siti, & perditio-
15 ne magna. * Et nunc congregate
vniuersos, qui in ciuitate sunt, vt
sponte tradamus nos omnes po-
16 pulo Holofernis. * Melius est e-
nim vt captiui benedicamus Do-
minum, viuentes, quam moria-
mur, & simus opprobrium omni
carni, cum viderimus vxores no-
stras, & infantes nostros mori an-
17 te oculos nostros. * Contestamur
D hodie cælum & terram, & Deum
patrum nostrorum, qui vlciscitur
nos secundum peccata nostra, vt
iam tradatis ciuitatem in manu
militiæ Holofernis, & sit finis no-
ster breuis in ore gladij, qui lon-
18 gior efficitur in ariditate sitis. * Et
cum hæc dixissent, factus est fle-
tus & vlulatus magnus in ecclesia
ab omnibus, & per multas horas
vna voce clamauerunt ad Deum,
19 dicentes: * ‖ Peccauimus cum pa- ‖ Ps. 105. a.
tribus nostris, iniuste egimus, ini- 6
20 quitatem fecimus. * Tu, quia
pius es, miserere nostri, aut in tuo
flagello ⌒vindica iniquitates no-
stras, & noli tradere confitentes
21 te populo, qui ignorat te, * ⌒vt
non dicant inter Gentes: Vbi est
22 Deus eorum? * Et cum fatigati
his clamoribus, & his fletibus
23 lassati siluissent, * exurgens Ozias
infusus lacrymis, dixit: Æquo
animo estote fratres, & hos quin-
que

que dies expectemus a Domino
misericordiam. * Forsitan enim 24
indignationem suam abscindet,
& dabit gloriam nomini suo.* Si 25
autem transactis quinque diebus
non venerit adiutorium, faciemus
hæc verba, quæ locuti estis.

CAP. VIII.

ET factum est, cum audisset 1
hæc verba Iudith vidua, quæ A
erat filia Merari, filij Idox, filij
Ioseph, filij Oziæ, filij Elai, filij
Iamnor, filij Gedeon, filij Ra-
phaim, filij Achitob, filij Mel-
chiæ, filij Enan, filij Nathaniæ,
filij Salathiel, filij Simeon, filij
Ruben: * & vir eius fuit Manas- 2
ses, qui mortuus est in diebus
messis hordeaceæ: * instabat enim 3
super alligantes manipulos in cā-
po, & venit æstus super caput eius,
& mortuus est in Bethulia ciuita-
te sua, & sepultus est illic cum pa-
tribus suis. * Erat autem Iudith 4
relicta eius vidua iam annis tri-
bus, & mensibus sex. * Et in su- 5
perioribus domus suæ fecit sibi se-
cretum cubiculum, in quo cum
puellis suis clausa morabatur, * & 6
habens super lumbos suos ciliciū,
ieiunabat omnibus diebus vitæ
suæ, præter sabbata, & neome-
nias, & festa domus Israel. * Erat 7
autem eleganti aspectu nimis, cui
vir suus reliquerat diuitias mul-
tas, & familiam copiosam, ac pos-
sessiones armentis boum, & gregi-
bus ouium plenas. * Et erat hæc 8
in omnibus famosissima, quoniā
timebat Dominum valde, nec e-
rat qui loqueretur de illa verbum
malum. * Hæc itaque cum audis- 9
set quoniam Ozias promisisset
quod transacto quinto die trade-
ret ciuitatem, misit ad presbyte-
ros Chabri, & Charmi. * Et ve- 10
nerunt ad illam, & dixit illis: B
Quod est hoc verbum, in quo cō-
sensit Ozias, vt tradat ciuitatem
Assyrijs si intra quinque dies non
venerit vobis adiutorium? * Et qui 11
estis vos, qui tentatis Dominum?
* Non est iste sermo, qui miseri- 12
cordiam prouocet, sed potius qui
iram excitet, & furorem accen-
dat. * Posuistis vos tempus mise- 13
rationis Domini, & in arbitrium
vestrum, diem constituistis ei.
14 * Sed quia patiens Dominus est, in
hoc ipso pœniteamus, & indulgen-
tiam eius fusis lacrymis postule-
15 mus: * non enim quasi homo, sic
Deus comminabitur, neque sicut
filius hominis ad iracundiam in-
16 flammabitur. * Et ideo humilie-
mus illi animas nostras, & in spi-
ritu constituti humiliato, seruien-
17 tes illi, * dicamus flentes Domi-
no, vt secundum voluntatem suā
sic faciat nobiscum misericordiā
suam: vt sicut conturbatum est
cor nostrum in superbia eorum,
ita etiam de nostra humilitate
18 gloriemur: * quoniam non sumus
secuti peccata patrum nostrorum,
qui dereliquerunt Deum suum,
19 & adorauerunt deos alienos, * pro
quo scelere dati sunt in gladium,
& in rapinam, & in confusionem
inimicis suis: nos autem alterum
Deum nescimus præter ipsum.
20 * Expectemus humiles consola-
C tionem eius, & exquiret sanguinē
nostrum de afflictionibus inimi-
corum nostrorum, & humiliabit
omnes Gentes, quæcumque in-
surgunt contra nos, & faciet illas
sine honore Dominus Deus no-
21 ster. * Et nunc fratres, quoniam
vos estis presbyteri in populo
Dei, & ex vobis pendet anima
illorum, ad eloquium vestrum
corda eorum erigite, vt memores
sint, quia tentati sunt patres no-
stri vt probarentur, si vere cole-
22 rent Deum suum. * || Memores || Gen.22.a.
esse debent, quomodo pater no- 1
ster Abraam tentatus est, & per
multas tribulationes probatus,
23 Dei amicus effectus est. * Sic
Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & om-
nes qui placuerunt Deo, per mul-
tas tribulationes transierunt fide-
24 les. * Illi autem, qui tentationes
non susceperunt cum timore Do-
mini, & impatientiam suam &
improperium murmurationis suæ
contra Dominum protulerunt,
25 * || exterminati sunt ab extermi || 1.Cor.10.
natore, & a serpentibus perierūt. b. 9
26 * Et nos ergo non vlciscamur nos
27 pro his, quæ patimur, * sed re-
D putantes peccatis nostris hæc ipsa
supplicia minora esse flagella Do-
mini, quibus quasi serui corripi-
mur ad emendationem, & non ad
perditionem nostram euenisse cre-
28 damus. * Et dixerunt illi Ozias,
& pres-

& presbyteri: Omnia, quæ locuta
es, vera sunt, & non est in ser-
monibus tuis vlla reprehensio.
* Nunc ergo ora pro nobis, quo- 29
niam mulier sancta es, & timens
Deum. * Et dixit illis Iudith: Si- 30
cut quod potui loqui, Dei esse
cognoscitis: * ita quod facere 31
disposui, probate si ex Deo est, &
orate vt firmum faciat Deus con-
silium meum. * Stabitis vos ad 32
portam nocte ista, & ego exeam
cum abra mea: & orate, vt sicut
dixistis, in diebus quinque respi-
ciat Dominus populum suum Is-
rael. * Vos autem nolo vt scru- 33
temini actum meum, & vsque
dum renunciem vobis, nihil aliud
fiat, nisi oratio pro me ad Domi-
num Deum nostrum. * Et dixit 34
ad eam Ozias princeps Iuda: Va-
de in pace, & Dominus sit tecum
in vltionem inimicorum nostrorũ.
Et reuertentes abierunt.

CAP. IX.

QVibus abscedentibus, Iudith 1
ingressa est oratorium suũ: A
& induens se cilicio, posuit cine-
rem super caput suum: & proster-
nens se Domino, clamabat ad
Dominum, dicens: * Domine 2
* Gen.34.d 29 Deus patris mei Simeon, || qui de-
disti illi gladium in defensionem
alienigenarum, qui violatores ex-
titerunt in coinquinatione sua, &
denudauerunt femur virginis in
confusionem: * & dedisti mulie- 3
res illorum in prædam, & filias il-
lorum in captiuitatem: & omnem
prædam in diuisionem seruis tuis,
qui zelauerunt zelum tuum: sub-
ueni quæso te Domine Deus
meus mihi viduæ. * Tu enim fe- 4
cisti priora, & illa post illa cogita- B
sti: & hoc factum est quod ipse
voluisti. * Omnes enim viæ tuæ 5
paratæ sunt, & tua iudicia in tua
|| Exo.14.b. 9 prouidentia posuisti. * || Respice 6
castra Assyriorum nunc, sicut tunc
castra Ægyptiorum videre digna-
tus es, quando post seruos tuos
armati currebant, confidentes in
quadrigis, & in equitatu suo, &
in multitudine bellatorum. * Sed 7
aspexisti super castra eorum, &
tenebræ fatigauerunt eos. * Te- 8
nuit pedes eorum abyssus, & aquæ
operuerunt eos. * Sic fiant & isti, 9
C Domine, qui confidunt in multi-
tudine sua, & in curribus suis, &
in contis, & in scutis, & in sagit-
tis suis, & in lanceis gloriantur,
10 * & nesciunt quia tu ipse es Deus
noster, qui conteris bella ab ini-
tio, & Dominus nomen est tibi.
11 * Erige brachium tuum sicut ab
initio, & allide virtutem illorum
in virtute tua: cadat virtus eorum
in iracundia tua, qui promittunt
se violare sancta tua, & polluere
tabernaculum nominis tui, & de-
ijcere gladio suo cornu altaris tui.
12 * Fac Domine, vt gladio proprio
13 eius superbia amputetur: * capia-
tur laqueo oculorum suorum in
me, & percuties eũ ex labijs cha-
14 ritatis meæ. * Da mihi in animo
constantiam, vt contemnam il-
lum: & virtutem, vt euertam il-
15 lum. * || Erit enim hoc memoria- || Iud. 4. d.
D le nominis tui, cum manus femi- 21. & 5. d.
16 næ deiecerit eum. * Non enim 26
in multitudine est virtus tua Do-
mine, neque in equorum viribus
voluntas tua est, nec superbi ab
initio placuerunt tibi: sed humi-
lium & mansuetorum semper tibi
17 placuit deprecatio. * Deus cælo-
rum, creator aquarum, & Domi-
nus totius creaturæ, exaudi me
miseram deprecantem, & de tua
18 misericordia præsumentem. * Me-
mento Domine testamenti tui, &
da verbum in ore meo, & in cor-
de meo consilium corrobora, vt
domus tua in sanctificatione tua
19 permaneat: * & omnes Gentes a-
gnoscant quia tu es Deus, & non
est alius præter te.

CAP. X.

1 FActum est autem, cum cessas-
A set clamare ad Dominum,
surrexit de loco, in quo iacuerat
2 prostrata ad Dominum. * Voca-
uitq. abram suam, & descendens
in domum suam, abstulit a se
cilicium, & exuit se vestimentis
3 viduitatis suæ, * & lauit corpus
suum, & vnxit se myro optimo,
& discriminauit crinem capitis
sui, & imposuit mitram super ca-
put suum, & induit se vestimen-
tis iucunditatis suæ, induitq. san-
dalia pedibus suis, assumpsitq.
dextraliola, & lilia, & inaures, &
annulos, & omnibus ornamentis
suis

suis ornauit se. * Cui etiam Do- 4
minus contulit splendorem: quo-
niam omnis ista compositio non
ex libidine, sed ex virtute pende-
bat: & ideo Dominus hanc in il-
lam pulchritudinem ampliauit, vt
incomparabili decore omnium
oculis appareret. * Imposuit ita- 5
que abræ suæ ascoperam vini, & B
vas olei, & polentam, & pala-
thas, & panes, & caseum, & pro-
fecta est. * Cumq. venissent ad 6
portam ciuitatis, inuenerunt ex-
pectantem Oziam & presbyteros
ciuitatis. * Qui cum vidissent eã, 7
stupentes mirati sunt nimis pul-
chritudinem eius. * Nihil tamen 8
interrogantes eam, dimiserunt
transire, dicentes: Deus patrum
nostrorum det tibi gratiam, &
omne consilium tui cordis sua vir-
tute corroboret, vt glorietur su-
per te Ierusalem, & sit nomen tuũ
in numero sanctorum & iustorũ.
* Et dixerunt hi qui illic erant, 9
omnes vna voce: Fiat, fiat. * Iu- 10
dith vero orans Dominum, transi-
uit per portas ipsa & abra eius.
* Factum est autem, cum descen- 11
deret montem, circa ortum diei,
occurrerunt ei exploratores Assy-
riorum, & tenuerunt eam, dicen-
tes: Vnde venis? aut quo vadis? C
* Quæ respondit: Filia sum He- 12
bræorum, ideo ego fugi a facie
eorum, quoniam futurum agno-
ui, quod dentur vobis in deprę-
dationem, pro eo quòd contem-
nentes vos, noluerunt vltro trade-
re seipsos vt inuenirent misericor-
diam in conspectu vestro. * Hac 13
de causa cogitaui mecum, dicens:
Vadam ad faciem principis Holo-
fernis, vt indicem illi secreta il-
lorum, & ostendam illi quo adi-
tu possit obtinere eos, ita vt non
cadat vir vnus de exercitu eius.
* Et cum audissent viri illi verba 14
eius, considerabant faciem eius,
& erat in oculis eorũ stupor, quo-
niam pulchritudinem eius mira-
bantur nimis. * Et dixerunt ad 15
eam: Conseruasti animam tuam
eo quòd tale reperisti consilium,
vt descenderes ad dominum no-
strum. * Hoc autem scias, quo- 16
niam cum steteris in conspectu e- D
ius, bene tibi faciet, & eris gra-
tissima in corde eius. Duxeruntq.
illam ad tabernaculum Holofer-
17 nis, annunciantes eam. * Cumq.
intrasset ante faciem eius, statim
captus est in suis oculis Holofer-
18 nes. * Dixeruntq ad eum satel-
lites eius: Quis contemnat popu-
lum Hebræorum, qui tam deco-
ras mulieres habent, vt non pro
his merito pugnare contra eos de-
19 beamus? * Videns itaque Iudith
Holofernem sedentem in cono-
pæo, quod erat ex purpura, & au-
ro, & smaragdo, & lapidibus pre-
20 tiosis intextum: * & cum in faciẽ
eius intendisset, adorauit eũ, pro-
sternens se super terram. Et ele-
uauerunt eam serui Holofernis,
iubente domino suo.

CAP. XI.

1 TVnc Holofernes dixit ei: Æ-
A quo animo esto, & noli pa-
uere in corde tuo: quoniam ego
numquam nocui viro, qui voluit
seruire Nabuchodonosor regi.
2 * Populus autem tuus, si non cõ-
temptisset me, non leuassem lan-
3 ceam meam super eum. * Nunc
autem dic mihi, qua ex causa re-
cessisti ab illis, & placuit tibi vt
4 venires ad nos? * Et dixit illi Iu-
dith: Sume verba ancillæ tuæ, quo-
niã si secutus fueris verba ancillæ
tuæ, perfectã rem faciet Dominus
5 tecum. * Viuit enim Nabuchodo-
nosor rex terræ, & viuit virtus
eius, quæ est in te ad correptio-
nem omnium animarum erran-
tium: quoniam non solum homi-
nes seruiunt illi per te, sed & be-
6 stiæ agri obtemperant illi. * Nun-
B ciatur enim animi tui industria
vniuersis gentibus, & indicatum
est omni sæculo, quoniam tu so-
lus bonus, & potens es in omni
regno eius, & disciplina tua om-
nibus prouinciis prædicatur..
7 * a Nec hoc latet, quod locutus a S. 5. a. 5
8 est Achior, nec illud ignoratur,
quod ei iusseris euenire. * Con-
stat enim, Deum nostrum sic pec-
catis offensum, vt mandauerit per
prophetas suos ad populum, quod
9 tradat eum pro peccatis suis. * Et
quoniam sciunt se offendisse Deũ
suum filij Israel, tremor tuus su-
10 per ipsos est. * Insuper etiam fa-
mes inualit eos, & ab ariditate
aquæ iam inter mortuos compu-
11 tantur. * Denique hoc ordinant,
vt interficiant pecora sua, & bi-
bant

bant sanguinem eorum: * & san- 12
cta Domini Dei sui quæ præcepit C
Deus non contingi, in frumento,
vino, & oleo, hæc cogitauerunt
impendere, & volunt consumere
quæ nec manibus deberent con-
tingere: ergo quoniam hæc fa-
ciunt, certum est quòd in perdi-
tionem dabuntur. * Quod ego 13
ancilla tua cognoscens, fugi ab il-
lis, & misit me Dominus hæc ip-
sa nunciare tibi. * Ego enim an- 14
cilla tua Deum colo, etiam nunc
apud te: & exiet ancilla tua, &
orabo Deum, * & dicet mihi quã- 15
do eis reddat peccatum suum, &
veniens nunciabo tibi, ita vt e-
go adducam te per mediam Ieru-
salem, & habebis omnem popu-
lum Israel, sicut oues, quibus non
est pastor, & non latrabit vel vnus D
canis contra te: * quoniam hæc 16
mihi dicta sunt per prouidentiam
Dei. * Et quoniam iratus est il- 17
lis Deus, hæc ipsa missa sum nun-
ciare tibi. * Placuerunt autem 18
omnia verba hæc coram Holofer-
ne, & coram pueris eius, & mira-
bantur sapientiam eius, & dice-
bant alter ad alterum: * Non est 19
talis mulier super terram in aspe-
ctu, in pulchritudine, & in sensu
verborum. * Et dixit ad illam 20
Holofernes: Benefecit Deus, qui
misit te ante populum, vt des il-
lum tu in manibus nostris: * & 21
quoniam bona est promissio tua,
si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit
& Deus meus, & tu in domo Na-
buchodonosor magna eris, & no-
men tuum nominabitur in vni-
uersa terra.

CAP. XII.

Tunc iussit eam introire vbi 1
repositi erant thesauri eius, A
& iussit illic manere eam, & con-
stituit quid daretur illi de conui-
uio suo. * Cui respondit Iudith, 2
& dixit: Nunc non potero man-
ducare ex his, quæ mihi præcipis
tribui, ne veniat super me offen-
sio: ex his autem, quæ mihi de-
tuli, manducabo. * Cui Holofer- 3
nes ait: Si defecerint tibi ista, quæ
tecum detulisti, quid faciemus ti-
bi? * Et dixit Iudith: Viuit ani- 4
ma tua domine meus, quoniam
non expendet omnia hæc ancilla
tua, donec faciat Deus in manu
mea hæc, quæ cogitaui. Et in-
B duxerunt illam serui eius in taber-
5 naculum, quod præceperat. * Et
petijt dum introiret, vt daretur ei
copia nocte & ante lucem egrediē-
di foras ad orationem, & depre-
6 candi Dominum. * Et præcepit
cubicularijs suis vt sicut placeret
illi, exiret & introiret ad adoran-
dum Deum suum, per triduum:
7 * & exibat noctibus in vallem Be-
thuliæ, & baptizabat se in fonte
8 aquæ. * Et vt ascendebat, orabat
Dominum Deum Israel, vt diri-
geret viam eius ad liberationem
9 populi sui. * Et introiens, mun-
da manebat in tabernaculo vsque
C dum acciperet escam suam in ve-
10 spere. * Et factum est, in quarto
die Holofernes fecit cœnam ser-
uis suis. & dixit ad Vagao eunu-
chum suum: Vade, & suade He-
bræam illam vt sponte consentiat
11 habitare mecum. * Fœdum est
enim apud Assyrios, si femina
irrideat virum agendo vt immu-
12 nis ab eo transeat. * Tunc in-
troiuit Vagao ad Iudith, & dixit:
Non vereatur bona puella introi-
re ad dominum meum, vt hono-
rificetur ante faciem eius, vt man-
D ducet cum eo, & bibat vinum in
13 iucunditate. * Cui Iudith respon-
dit: Quæ ego sum, vt contradi-
14 cam domino meo? * Omne quod
erit ante oculos eius bonum &
optimum faciam. Quidquid au-
tem illi placuerit, hoc mihi erit
optimum omnibus diebus vitæ
15 meæ. * Et surrexit, & ornauit se
vestimento suo, & ingressa stetit
16 ante faciem eius. * Cor autem
Holofernis concussum est: erat
enim ardens in concupiscentia
17 eius. * Et dixit ad eam Holofer-
nes: Bibe nunc, & accumbe in
iucunditate, quoniam inuenisti
18 gratiam coram me. * Et dixit Iu-
dith: Bibam domine, quoniam
magnificata est anima mea hodie
19 præ omnibus diebus meis. * Et
accepit, & manducauit, & bibit
coram ipso ea, quæ parauerat illi
20 ancilla eius. * Et iucundus factus
est Holofernes ad eam, bibitq; vi-
num multum nimis, quantum
numquam biberat in vita sua.

CAP.

CAP. XIII.

VT autem sero factum est, fe- 1
stinauerunt serui illius ad ho- A
spitia sua, & conclusit Vagao ostia
cubiculi, & abijt. * erant autem 2
omnes fatigati a vino: * eratq. 3
Iudith sola in cubiculo. * Porro 4
Holofernes iacebat in lecto, nimia
ebrietate sopitus. * Dixitq. Iudith 5
puellæ suæ vt staret foris ante cu-
biculum, & obseruaret. * Ste- 6
titq. Iudith ante lectum, orans cũ
lacrymis, & labiorum motu in si-
lentio, * dicens: Confirma me 7
Domine Deus Israel, & respice in
hac hora ad opera manuum mea-
rum, vt, sicut promisisti, Ierusa-
lem ciuitatem tuam erigas: & hoc
quod credens per te posse fieri co-
gitaui, perficiam. * Et cum hæc 8
dixisset, accessit ad columnam,
quæ erat ad caput lectuli eius, &
pugionem eius, qui in ea ligatus
pendebat, exoluit. * Cumq. eua- 9
ginasset illum, apprehendit comã
capitis eius, & ait: Confirma me
Domine Deus in hac hora. * & 10
percussit bis in ceruicem eius, &
abscidit caput eius, & abstulit co-
nopœum eius a columnis, & euo-
luit corpus eius truncum. * Et 11
post pusillum exiuit, & tradidit
caput Holofernis ancillæ suæ, &
iussit vt mitteret illud in peram
suam. * Et exierunt duæ, secun- 12
dum consuetudinem suam, quasi B
ad orationem, & transierunt ca-
stra, & gyrantes vallem, venerunt
ad portam ciuitatis. * Et dixit Iu- 13
dith a longe custodibus murorũ:
Aperite portas, quoniam nobiscũ
est Deus, qui fecit virtutem in Is-
rael. * Et factum est, cum audis- 14
sent viri vocem eius, vocauerunt
presbyteros ciuitatis. * Et concur- 15
rerunt ad eam omnes, a minimo
vsque ad maximum: quoniam
sperabant eam iam non esse ven-
turam. * Et accendentes lumina- 16
ria congyrauerunt circa eam vni-
uersi: illa autem ascendens in e-
minentiorem locum, iussit fieri
silentium. Cumq. omnes tacuis-
sent, * dixit Iudith: Laudate Do- 17
minum Deum nostrum, qui non
deseruit sperantes in se: * & in me 18
ancilla sua adimpleuit misericor-
diam suam, quam promisit do-
mui Israel: & interfecit in manu
mea hostem populi sui hac nocte.
19 * Et proferens de pera caput Ho-
lofernis, ostendit illis, dicens: Ec-
ce caput Holofernis principis mi-
litiæ Assyriorum, & ecce cono-
pœum illius, in quo recumbebat
in ebrietate sua, vbi per manum
feminæ percussit illum Dominus
20 Deus noster. * Viuit autem ipse
C Dominus, quoniam custodiuit me
Angelus eius & hinc euntem, &
ibi commorantem, & inde huc
reuertentem, & non permisit me
Dominus ancillam suam coinqui-
nari, sed sine pollutione peccati
reuocauit me vobis gaudentem in
victoria sua, in euasione mea, &
21 in liberatione vestra. * ‖ Confite- ‖ Ps. 105. a. 1. & 106. a. 1
mini illi omnes, quoniam bo-
nus, quoniam in sæculum miseri-
22 cordia eius. * Vniuersi autem
adorantes Dominum, dixerunt ad
eam: Benedixit te Dominus in
virtute sua, quia per te ad nihilum
23 redegit inimicos nostros. * Porro
Ozias princeps populi Israel, dixit
ad eam: Benedicta es tu filia a
Domino Deo excelso præ omni-
24 bus mulieribus super terram. * Be-
nedictus Dominus, qui creauit cæ-
lum & terram, qui te direxit in
vulnera capitis principis inimico-
25 rum nostrorum: * quia hodie no-
D men tuum ita magnificauit, vt
non recedat laus tua de ore homi-
num, qui memores fuerint virtu-
tis Domini in æternum, pro qui-
bus nõ pepercisti animæ tuæ pro-
pter angustias & tribulationem
generis tui, sed subuenisti ruinæ
26 ante conspectum Dei nostri. * Et
dixit omnis populus: Fiat, fiat.
27 * Porro Achior vocatus venit, &
dixit ei Iudith: Deus Israel, cui
tu testimonium dedisti quòd vlci-
scatur se de inimicis suis, ipse ca-
put omnium incredulorum incidit
28 hac nocte in manu mea. * Et vt
probes, quia ita est, ecce caput
Holofernis, qui in contemptu su-
perbiæ suæ Deum Israel contem-
psit, & tibi interitum minabatur,
dicens: Cum captus fuerit popu-
lus Israel, gladio perforari præci-
29 piam latera tua. * Videns autem
Achior caput Holofernis, angu-
stiatus præ pauore, cecidit in fa-
ciem suam super terram, & æstua-
30 uit anima eius. * Postea verò
quàm resumpto spiritu recreatus
est,

est, procidit ad pedes eius, & adorauit eam, & dixit: * Benedicta
31 tu a Deo tuo in omni tabernaculo Iacob, quoniam in omni gente, quæ audient nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israel.

CAP. XIIII.

1 A Dixit autem Iudith ad omnem populum: Audite me fratres, suspendite caput hoc super
2 muros nostros: * Et erit, cum exierit Sol, accipiat vnusquisque arma sua, & exite cum impetu, non vt descendatis deorsum, sed
3 quasi impetum facientes. * Tunc exploratores necesse erit vt fugiat ad principem suum excitandum
4 ad pugnam. * Cumq. duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & inuenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor.
5 B * Cumq. cognoueritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus
6 vestris. * Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputij sui, & appositus est ad populum Israel, & omnis successio generis eius vsque in hodiernum
7 diem. * Mox autem vt ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitq. vnusquisque vir arma sua, & egressi sunt cum grandi strepitu & vlula-
8 tu. * Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cu-
9 currerunt. * Porro hi, qui in tabernaculo erant, venientes, & ante ingressum cubiculi perstrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, vt non ab
C excitantibus, sed a sonantibus Ho-
10 lofernes euigilaret. * Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrando a-
11 perire. * Sed cum venissent eius duces ac tribuni, & vniuersi maiores exercitus regis Assyriorum,
12 dixerunt cubicularijs: * Intrate, & excitate illum, quoniam egressi mures de cauernis suis, ausi sunt
13 prouocare nos ad prælium. * Tunc ingressus Vagao cubiculum eius, stetit ante cortinam, & plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Iudith dormire.
14 D * Sed cum nullum motum iacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, & eleuans eam, vidensq. cadauer absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum iacere super terram, exclamauit voce magna cum fletu, & scidit vestimenta sua.
15 * Et ingressus tabernaculum Iudith, non inuenit eam, & exilijt
16 foras ad populum, * & dixit: Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor; ecce enim Holofernes iacet in terra, & caput eius non est in illo.
17 * Quod cum audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, & intolerabilis timor & tremor cecidit super eos, & turbati sunt animi eorum
18 valde. * Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAP. XV.

1 A Cvmq. omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis, & solo tremore & metu agitati, fugæ
2 præsidium sumunt, * ita vt nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, euadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audiebant, fugientes per vias camporum & semitas col-
3 lium. * Videntes itaque filij Israel fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntq. clangentes tubis,
4 B & vlulantes post ipsos. * Et quoniam Assyrij non adunati, in fugam ibant præcipites: filij autem Israel vno agmine persequentes, debilitabant omnes, quos inueni-
5 re potuissent. * Misit itaque Ozias nuncios per omnes ciuitates & re-
6 giones Israel. * Omnis itaque regio, omnisq. vrbs electam iuuentutem armatam misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladij, quousque peruenirent ad ex-
7 tremitatem finium suorum. * Reliqui autem, qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam, quam fugientes Assyrij reliquerant, abstulerunt,
8 C & onustati sunt valde. * Hi vero, qui victores reuersi sunt ad Bethuliam,

liam, omnia quæ erant illorum
attulerunt secum, ita vt non esset
numerus in pecoribus, & iumen-
tis, & vniuersis mobilibus eorũ,
vt a minimo vsque ad maximum
omnes diuites fierent de præda-
tionibus eorum. * Ioachim autē 9
summus pontifex de Ierusalem
venit in Bethuliam cum vniuersis
presbyteris suis vt videret Iudith.
* Quæ cum exisset ad illum, bene- 10
dixerunt eam omnes vna voce,
dicentes: Tu gloria Ierusalem,
tu lætitia Israel, tu honorificentia
populi nostri: * quia fecisti virili- 11
ter, & confortatum est cor tuum,
eo quod castitatem amaueris, &
post virum tuum, alterum nescie-
ris: ideo & manus Domini con-
fortauit te, & ideo eris benedicta D
in æternum. * Et dixit omnis po- 12
pulus: Fiat, fiat. * Per dies autem 13
triginta, vix collecta sunt spolia
Assyriorum a populo Israel.* Por- 14
ro autem vniuersa, quæ Holofer-
nis peculiaria fuisse probata sunt,
dederunt Iudith in auro, & argen-
to, & vestibus, & gemmis, & om-
ni supellectili, & tradita sunt om-
nia illi a populo. * Et omnes po- 15
puli gaudebant cum mulieribus,
& virginibus, & iuuenibus, in or-
ganis, & citharis.

CAP. XVI.

TVnc cantauit canticum hoc 1
Domino Iudith, dicens: A
* Incipite Domino in tympa- 2
nis, cantate Domino in cymbalis,
modulamini illi psalmum no-
uum, exaltate, & inuocate nomen
eius.
* Dominus conterens bella, 3
Dominus nomen est illi.
* Qui posuit castra sua in me- 4
dio populi sui, vt eriperet nos de
manu omnium inimicorum no-
strorum.
* Venit Assur ex montibus ab 5
Aquilone in multitudine fortitu-
dinis suæ: cuius multitudo obtu-
rauit torrentes, & equi eorum co-
operuerunt valles.
* Dixit se incensurũ fines meos, 6
& iuuenes meos occisurum gla-
dio, infantes meos dare in præ-
dam, & virgines in captiuitatem.
* Dominus autem omnipotens 7
nocuit eum, & tradidit eum
in manus feminæ, & confodit
eum.
8 * Non enim cecidit potens eo-
B rum a iuuenibus, nec filij Titan
percusserunt eum, nec excelsi gi-
gantes opposuerunt se illi, sed Iu-
dith filia Merari in specie faciei
suæ dissoluit eum.
9 * Exuit enim se vestimento vi-
duitatis, & induit se vestimento
lætitiæ in exultatione filiorum Is-
rael.
10 * Vnxit faciem suam vnguento,
& colligauit cincinnos suos mi-
tra, accepit stolam nouam ad de-
cipiendum illum.
11 * Sandalia eius rapuerunt ocu-
los eius, pulchritudo eius capti-
uam fecit animam eius, ampu-
tauit pugione ceruicem eius.
12 * Horruerunt Persæ constantiā
eius, & Medi audaciam eius.
13 * Tunc vlulauerunt castra Assy-
riorum, quando apparuerunt hu-
miles mei, arescentes in siti.
14 * Filij puellarum compunxe-
runt eos, & sicut pueros fugientes
occiderunt eos: perierunt in præ-
lio a facie Domini Dei mei.
15 * Hymnum cantemus Domino,
hymnum nouum cantemus Deo
nostro.
16 * Adonai Domine magnus es
C tu, & præclarus in virtute tua, &
quem superare nemo potest.
17 * Tibi seruiat omnis creatura
tua: ‖ quia dixisti, & facta sunt: ‖Gen. 1.
misisti spiritum tuum, & creata Ps. 32. b. 9
sunt, & non est qui resistat voci
tuæ.
18 * Montes a fundamentis mo-
uebuntur cum aquis: petræ, si-
cut cera, liquescent ante faciem
tuam.
19 * Qui autem timent te, magni
erunt apud te per omnia.
20 * Væ genti insurgenti super ge-
nus meum: Dominus enim omni-
potens vindicabit in eis, in die iu-
dicij visitabit illos.
21 * Dabit enim ignem, & ver-
mes in carnes eorum, vt vran-
tur, & sentiant vsque in sempi-
ternum.
22 * Et factum est post hæc, om-
nis populus post victoriam venit
in Ierusalem adorare Dominum:
& mox vt purificati sunt, obtule-
runt omnes holocausta, & vota,
23 & repromissiones suas. * Porro
Iudith

Iudith vniuersa vasa bellica Ho-
lofernis, quæ dedit illi populus,
& conopæum, quod ipsa sustu-
lerat de cubili ipsius, obtulit in D
anathema obliuionis. * Erat au- 24
tem populus iucundus secundum
faciem sanctorum, & per tres mé-
ses gaudium huius victoriæ cele-
bratum est cum Iudith. * Post 25
dies autem illos vnusquisque re-
dijt in domum suam, & Iudith
magna facta est in Bethulia, &
præclarior erat vniuersæ terræ Is-
rael. * Erat etiam virtuti castitas 26
adiuncta, ita vt non cognosceret
virum omnibus diebus vitæ suæ,
ex quo defunctus est Manasses vir
27 eius. * Erat autem diebus festis
procedens cum magna gloria.
28 * Mansit autem in domo viri sui
annos centum quinque, & dimi-
sit abram suam liberam, & defun-
cta est ac sepulta cum viro suo in
29 Bethulia. * Luxitq. illam omnis
30 populus diebus septem. * In om-
ni autem spatio vitæ eius non fuit
qui perturbaret Israel, & post
31 mortem eius annis multis. * Dies
autem victoriæ huius festiuitatis,
ab Hebræis in numero sanctorum
dierum accipitur, & colitur a Iu-
dæis ex illo tempore vsque in præ-
sentem diem.

LIBER ESTHER.

CAPVT PRIMVM.

N diebus As- 1
sueri, qui re- A
gnauit ab In-
dia vsque Æ-
thiopiam su-
per centum
viginti septé
prouincias:
* quando sedit in solio regni sui, 2
Susan ciuitas regni eius exordium
fuit. * Tertio igitur anno imperij 3
sui fecit grande conuiuium cun-
ctis principibus, & pueris suis,
fortissimis Persarum, & Medorum
inclytis, & præfectis prouinciarũ
coram se, * vt ostenderet diuitias 4
gloriæ regni sui, ac magnitudinẽ,
atque iactantiam potentiæ suæ,
multo tempore, centum videlicet
& octoginta diebus. * Cumq. im- 5
plerentur dies conuiuij, inuitauit
omnem populum, qui inuentus
est in Susan, a maximo vsque ad
minimum: & iussit septem die-
bus conuiuium præparari in ve-
stibulo horti, & nemoris, quod
regio cultu & manu consitum e-
rat. * Et pendebant ex omni par- 6
te tentoria aërij coloris & carba- B
sini ac hyacinthini, sustentata fu-
nibus byssinis, atque purpureis,
qui eburneis circulis inserti erant,
& columnis marmoreis fulciebã-
tur. Lectuli quoque aurei & ar-
gentei, super pauimentum sma-
ragdino & pario stratum lapide,
dispositi erant: quod mira varieta-
7 te pictura decorabat. * Bibebant
autem qui inuitati erant, aureis
poculis, & alijs atque alijs vasis
cibi inferebantur. Vinum quo-
que, vt magnificentia regia di-
gnum erat, abundans, & præci-
8 puum ponebatur. * Nec erat qui
nolentes cogeret ad bibendum,
sed sicut rex statuerat, præponens
mensis singulos de principibus
suis vt sumeret vnusquisque quod
9 vellet. * Vasthi quoque regina
fecit conuiuium feminarũ in pa-
latio, vbi rex Assuerus manere
10 consueuerat. * Itaque die septi-
mo, cum rex esset hilarior, & post
C nimiã potationem incaluisset me-
ro, præcepit Mauman, & Baza-
tha, & Harbona, & Bagatha, &
Abgatha & Zethar, & Charchas,
septem eunuchis, qui in conspectu
11 eius ministrabant, * vt introduce-
rent reginam Vasthi coram rege,
posito super caput eius diademã-
te, vt ostenderet cunctis populis
& principibus pulchritudinem il-
lius: erat enim pulchra valde.

* Quæ renuit, & ad regis impe- 12
rium, quod per eunuchos manda-
uerat, venire contempsit. Vnde ira-
tus rex, & nimio furore succensus,
* interrogauit sapientes, qui ex 13
more regio semper ei aderant, &
illorum faciebat cuncta consilio,
scientium leges, ac iura maiorum:
(* erant autem primi & proximi, 14
Charsena, & Sethar, & Admatha,
& Tharsis, & Mares, & Marsana, &
Mamuchan, septé duces Persarum,
atque Medorũ, qui videbant faciẽ
regis, & primi post eum residere
soliti erant)* cui sententiæ Vasthi 15
regina subiaceret, quæ Assueri re-
gis imperium, quod per eunuchos
mandauerat, facere noluisset.* Re- 16
spõditq. Mamuchan, audiente re-
ge, atque principibus, Non solum
regẽ læsit regina Vasthi, sed & om-
nes populos, & principes, qui sunt
in cunctis prouincijs regis Assue-
ri. * Egredietur enim sermo regi- 17
næ ad omnes mulieres, vt contem- D
nant viros suos, & dicant: Rex As-
suerus iussit vt regina Vasthi intra-
ret ad eum, & illa noluit. * Atque 18
hoc exemplo omnes principum
coniuges Persarũ atque Medorũ,
paruipendent imperia maritorum:
vnde regis iusta est indignatio.* Si 19
tibi placet, egrediatur edictum a
facie tua, & scribatur iuxta legem
Persarũ atque Medorum, quam
præteriri illicitum est, vt nequaquã
vltra Vasthi ingrediatur ad regem,
sed regnum illius, altera, quæ me-
lior est illa, accipiat. * Et hoc in 20
omne (quod latissimum est) pro-
uinciarum tuarũ diuulgetur impe-
rium, & cunctæ vxores tam maio-
rum, quam minorum deferãt ma-
ritis suis honorem. * placuit con- 21
silium eius regi, & principibus: fe-
citq. rex iuxta consilium Mamu-
chan, * & misit epistolas ad vni- 22
uersas prouincias regni sui, vt
quæque gens audire & legere po-
terat, diuersis linguis & litteris, es-
se viros principes ac maiores in
domibus suis: & hoc per cunctos
populos diuulgari.

C A P. I I.

His ita gestis, postquam regis 1
Assueri indignatio deferbue- A
rat, recordatus est Vasthi, & quæ
fecisset, vel quæ passa esset: * di- 2
xeruntq. pueri regis, ac ministri
eius: Quærantur regi puellæ virgi-
3 nes ac speciosæ, * & mittantur qui
considerent per vniuersas prouin-
cias puellas speciosas & virgines:
& adducant eas ad ciuitatem Su-
san, & tradant eas in domũ femi-
narũ sub manu Egei eunuchi, qui
est præpositus & custos mulierum
regiarũ: & accipiant mundũ mu-
liebrem, & cetera ad vsus necessa-
4 ria. * Et quæcumque inter omnes
oculis regis placuerit, ipsa regnet
pro Vasthi. Placuit sermo regi: &
ita, vt suggesserant, iussit fieri.
5 * Erat vir Iudæus in Susan ciuita-
te, vocabulo Mardochæus filius
Iair, filij Semei, filij Cis, de stirpe
6 Iemini, * ‖ qui translatus fuerat de ‖ 4.Reg.24.
Ierusalem eo tempore, quo Iecho- d.15
niam regem Iuda Nabuchodono- J.11.b.4
7 sor rex Babylonis trãstulerat, * qui
fuit nutritius filiæ fratris sui Edis-
sæ, quæ altero nomine vocabatur
Esther: & vtrumque parentem
amiserat: pulchra nimis, & decora
facie. Mortuisq. patre eius ac ma-
tre, Mardochæus sibi eam adopta-
8 uit in filiã. * Cumq. percrebruis-
B set regis imperium, & iuxta man-
datum illius multæ pulchræ virgi-
nes adducerentur Susan, & Egeo
traderentur Eunucho, Esther quo-
que inter ceteras puellas ei tradita
est, vt seruaretur in numero femi-
9 narum. * Quæ placuit ei, & inue-
nit gratiam in conspectu illius. Et
præcepit eunucho, vt acceleraret
mundum muliebrẽ, & traderet ei
partes suas, & septem puellas spe-
ciosissimas de domo regis, & tam
ipsam, quàm pedisequas eius or-
10 naret atque excoleret. * Quæ no-
luit indicare ei populum & patriã
suam: Mardochæus enim præcepe-
rat ei, vt de hac re omnino retice-
11 ret: * qui deambulabat quotidie
ante vestibulum domus, in qua
electæ virgines seruabantur, curã
agens salutis Esther, & scire vo-
12 lens quid ei accideret. * Cum au-
tem venisset tempus singularum
per ordinem puellarum, vt intra-
rent ad regem, expletis omnibus,
quæ ad cultum muliebrem perti-
nebant, mensis duodecimus ver-
tebatur: ita dumtaxat, vt sex men-
sibus oleo vngerentur myrrhino, &
alijs sex quibusdam pigmentis &
13 aromatibus vterentur. * Ingre-
C dientesq. ad regem, quidquid po-
stulas-

ſtulaſſent ad ornatum pertinens,
accipiebant: & vt eis placuerat,
compoſitæ de triclinio feminarũ
ad regis cubiculum tranſibãt. * Et 14
quæ intrauerat veſpere, egrediebatur
mane, atque inde in ſecundas
ædes deducebatur, quæ ſub manu
Suſagazi eunuchi erant, qui concubinis
regis præſidebat: nec habebat
poteſtatem ad regem vltra
redeundi, niſi voluiſſet rex, & eam
venire iuſſiſſet ex nomine. * Euo- 15
luto autem tempore per ordinem,
inſtabat dies, quo Eſther filia Abihail
fratris Mardochæi, quam ſibi
adoptauerat in filiam, deberet intrare
ad regem. Quæ non quæſiuit
muliebrem cultum, ſed quæcumque
voluit Egeus eunuchus
cuſtos virginum, hæc ei ad ornatum
dedit. Erat enim formoſa
valde, & incredibili pulchritudine,
omnium oculis gratioſa & amabilis
videbatur. * Ducta eſt itaque 16
ad cubiculum regis Aſſueri menſe
decimo, qui vocatur Tebeth, ſeptimo
anno regni eius. * Et adama- 17
uit eam rex plus quam omnes
mulieres, habuitq. gratiam & miſericordiam
coram eo ſuper omnes
mulieres, & poſuit diadema
regni in capite eius, fecitq. eam
regnare in loco Vaſthi. * Et iuſſit 18
conuiuium præparari permagnifi- D
cum cunctis principibus, & ſeruis
ſuis pro coniunctione, & nuptijs
Eſther. Et dedit requiem vniuerſis
prouincijs, ac dona largitus eſt
iuxta magnificentiam principalẽ.
* Cumq. ſecundo quærerentur vir- 19
gines & congregarentur, Mardochæus
manebat ad ianuam regis:
* necdum prodiderat Eſther pa- 20
triam, & populum ſuum, iuxta
mandatum eius. Quidquid enim
ille præcipiebat, obſeruabat Eſther:
& ita cuncta faciebat vt eo
tempore ſolita erat, quo eam paruulam
nutriebat. * Eo igitur tem- 21
pore, quo Mardochæus ad regis
ianuam morabatur, irati ſunt Bagathan,
& Thares duo eunuchi regis,
qui ianitores erant, & in primo
palatij limine præſidebant: volueruntq.
inſurgere in regem, &
occidere eum. * Quod Mardochæũ 22
non latuit, ſtatimq. nunciauit reginæ
Eſther: & illa regi ex nomine
Mardochæi, qui ad ſe rem detulerat.
* Quæſitum eſt, & inuen- 23
tum: & appenſus eſt vterque eorum
in patibulo. Mandatumq. eſt
hiſtorijs, & annalibus traditum
coram rege.

CAP. III.

1 POſt hæc rex Aſſuerus exaltauit
A Aman filium Amadathi, qui
erat de ſtirpe Agag: & poſuit ſolium
eius ſuper omnes principes,
2 quos habebat. * Cunctiq. ſerui regis,
qui in foribus palatij verſabantur,
flectebant genua, & adorabant
Aman: ſic enim præceperat
eis imperator. ſolus Mardochæus
non flectebat genu, neque adora-
3 bat eum. * Cui dixerunt pueri regis,
qui ad fores palatij præſidebant:
Cur præter ceteros non ob-
4 ſeruas mandatum regis? * Cumq.
hoc crebrius dicerent, & ille nollet
audire, nunciauerunt Aman,
ſcire cupientes vtrum perſeueraret
in ſententia: dixerat enim eis ſe
5 eſſe Iudæum. * Quod cum audiſſet
Aman, & experimento probaſſet
quod Mardochæus non flecteret
ſibi genu, nec ſe adoraret, iratus
6 eſt valde, * & pro nihilo duxit in
B vnum Mardochæum mittere manus
ſuas: audierat enim quod eſſet
gentis Iudææ. magiſq. voluit
omnem Iudæorum, qui erant in
regno Aſſueri, perdere nationem.
7 * Menſe primo (cuius vocabulum
eſt Niſan) anno duodecimo regni
Aſſueri, miſſa eſt ſors in vrnam,
quæ Hebraice dicitur phur, coram
Aman, quo die & quo menſe gens
Iudæorum deberet interfici: & exiuit
menſis duodecimus, qui voca-
8 tur Adar. * Dixitq. Aman regi
Aſſuero: Eſt populus per omnes
prouincias regni tui diſperſus, & a
ſe mutuo ſeparatus, nouis vtens
legibus & ceremonijs, inſuper &
C regis ſcita contemnens. Et optime
noſti quod non expediat regno
tuo vt inſoleſcat per licentiam.
9 * ſi tibi placet, decerne, vt pereat,
& decem millia talentorum appen-
10 dam arcarijs gazæ tuæ. * Tulit ergo
rex annulum, quo vtebatur, de
manu ſua, & dedit eum Aman filio
Amadathi de progenie Agag,
11 hoſti Iudæorum, * dixitq. ad eum:
Argentum, quod tu polliceris, tuũ
ſit. de populo age quod tibi pla-
12 cet. * Vocatiq. ſunt ſcribæ regis

mense primo Nisan, tertiadeci-
ma die eiusdem mensis: & scrip-
tum est, vt iusserat Aman, ad om-
nes satrapas regis, & iudices pro-
uinciarum, diuersarumq. gentiũ,
D vt quæque gens legere poterat, &
audire pro varietate linguarum
ex nomine regis Assueri: & litte-
13 ræ signatæ ipsius annulo, * missæ
sunt per cursores regis ad vniuer-
sas prouincias vt occiderent atque
delerent omnes Iudæos, a puero
vsque ad senem, paruulos, & mu-
lieres, vno die, hoc est tertiodeci-
mo mensis duodecimi, qui voca-
tur Adar, & bona eorum diripe-
14 rent. * Summa autem epistola-
rum hæc fuit, vt omnes prouinciæ
scirent, & pararent se ad prædictã
15 diem. * Festinabant cursores, qui
missi erant, regis imperium ex-
plere. Statimq. in Susan pependit
edictum, rege & Aman celebrante
conuiuium, & cunctis Iudæis, qui
in vrbe erant, flentibus.

CAP. IIII.

1 A QVæ cum audisset Mardo-
chæus, scidit vestimenta
sua, & indutus est sacco,
spargens cinerem capiti: & in pla-
tea mediæ ciuitatis voce magna
clamabat, ostendens amaritudinẽ
2 animi sui, * & hoc eiulatu vsque
ad fores palatij gradiens. Non e-
nim erat licitum indutum sacco
3 aulam regis intrare. * In omni-
bus quoque prouincijs, oppidis,
ac locis, ad quæ crudele regis dog-
ma peruenerat, planctus ingens
erat apud Iudæos, ieiunium, vlu-
latus, & fletus, sacco & cinere mul-
4 tis pro strato vtentibus. * Ingres-
sæ autem sunt puellæ Esther &
eunuchi, nunciaueruntq. ei. Quod
audiens consternata est: & vestem
misit, vt ablato sacco, induerent
5 eum: quam accipere noluit.* Ac-
B citoq. Athach eunucho, quem
rex ministrum ei dederat, præce-
pit ei vt iret ad Mardochæum, &
disceret ab eo cur hoc faceret.
6 * Egressusq. Athach, iuit ad Mar-
dochæum stantem in platea ciui-
7 tatis, ante ostium palatij: * qui in-
dicauit ei omnia, quæ acciderant,
quo modo Aman promisisset, vt
in thesauros regis pro Iudæorum
8 nece inferret argentum. * exem-

plar quoque edicti, quod pendebat
in Susan, dedit ei, vt reginæ osten-
deret, & moneret eam, vt intra-
C ret ad regem, & deprecaretur eum
9 pro populo suo. * Regressus A-
thach, nũciauit Esther omnia, quæ
10 Mardochæus dixerat. * Quæ re-
spondit ei, & iussit vt diceret
11 Mardochæo: * Omnes serui re-
gis, & cunctæ, quæ sub ditione
eius sunt, norunt prouinciæ, quòd
siue vir, siue mulier non voca-
tus, interius atrium regis intra-
uerit, absque vlla cunctatione
statim interficiatur: nisi forte
rex auream virgam ad eum teten-
derit pro signo clementiæ, atque
ita possit viuere. Ego igitur quo
modo ad regem intrare potero,
quæ triginta iam diebus non sum
12 vocata ad eum? * Quod cum
13 audisset Mardochæus, * rursum
D mandauit Esther, dicens: Ne
putes quod animam tuam tantum
liberes, quia in domo regis es
14 præ cunctis Iudæis: * si enim nunc
silueris, per aliam occasionem
liberabuntur Iudæi: & tu, & do-
mus patris tui peribitis. Et quis
nouit vtrum idcirco ad regnum
veneris, vt in tali tempore para-
15 reris? * Rursumq. Esther hæc
Mardochæo verba mandauit:
16 * Vade & congrega omnes Iudæos,
quos in Susan reperetis, & orate
pro me. Non comedatis, & non
bibatis tribus diebus, & tribus
noctibus: & ego cum ancillis meis
similiter ieiunabo, & tunc ingre-
diar ad regem contra legem fa-
ciens, non vocata, tradensq. me
17 morti & periculo. * Iuit itaque
Mardochæus, & fecit omnia, quæ
ei Esther præceperat.

CAP. V.

1 A DIe autem tertio induta est Es-
ther regalibus vestimentis, &
stetit in atrio domus regiæ, quod
erat interius, contra basilicam
regis: at ille sedebat super solium
suum in consistorio palatij contra
2 ostium domus. * Cumq. vidisset
Esther reginam stantem, placuit
oculis eius, & extendit contra eam
virgam aureã, quam tenebat ma-
nu: Quæ accedens, osculata est
3 summitatem virgæ eius. * Dixitq.
ad eam rex: Quid vis Esther regi-
na? quæ est petitio tua? etiã si di-
midi am

midiam partem regni petieris, da-
bitur tibi. * At illa respondit: Si 4
regi placet, obsecro vt venias ad B
me hodie, & Aman tecum ad con-
uiuium, quod paraui. * Statimq. 5
rex, Vocate, inquit, cito Aman vt
Esther obediat voluntati. Vene-
runt itaque Rex & Aman ad con-
uiuium, quod eis regina paraue-
rat. * Dixitq. ei rex, postquam vi- 6
num biberat abundanter: Quid
petis vt detur tibi? & pro qua re
postulas? etiam si dimidiam par-
tem regni mei petieris, impetra-
bis. * Cui respondit Esther: Peti- 7
tio mea, & preces sunt istæ: *Si in- 8
ueni in conspectu regis gratiam, C
& si regi placet vt det mihi quod
postulo, & meam impleat petitio-
nem: veniat rex & Aman ad con-
uiuium quod paraui eis, & cras a-
periam regi voluntatem meam.
* Egressus est itaque illo die A- 9
man lætus & alacer. Cumq. vidis-
set Mardochæum sedentem ante
fores palatij, & non solum non as-
surrexisse sibi, sed nec motum qui-
dem de loco sessionis suę, indigna-
tus est valde: * & dissimulata ira, 10
reuersus in domum suam, conuo-
cauit ad se amicos suos, & Zares
vxorem suam: * & exposuit illis 11
magnitudinem diuitiarum suarũ,
filiorumq. turbam, & quanta eũ
gloria super omnes principes &
seruos suos rex eleuasset. * Et post 12
hæc ait: Regina quoque Esther D
nullum alium vocauit ad conui-
uium cum rege, præter me: apud
quam etiam cras cum rege pran-
surus sum. * Et cum hæc omnia 13
habeam, nihil me habere puto,
quamdiu video Mardochæum
Iudæum sedentem ante fores re-
gias. * Responderuntq. ei Zares 14
vxor eius, & ceteri amici: Iube pa-
rari excelsam trabem, habentem
altitudinis quinquaginta cubitos,
& dic mane regi vt appendatur su-
per eam Mardochæus, & sic ibis
cũ rege lætus ad conuiuium. Pla-
cuit ei consilium, & iussit excel-
sam parari crucem.

CAP. VI.

NOctem illam duxit rex in- 1
somnem, iussitq. sibi afferri A
historias & annales priorum tem-
porum. Quæ cum illo præsente
legerentur, * ventum est ad illum 2
locum vbi scriptum erat quo mo-
do nunciasset Mardochæus insi-
dias Bagathan, & Thares eunu-
chorum, regem Assuerum iugula-
3 re cupientium. * Quod cum au-
disset rex, ait: Quid pro hac fide
honoris ac præmij Mardochæus
consecutus est? Dixerunt ei serui
illius ac ministri: Nihil omnino
4 mercedis accepit. * Statimq. rex,
B Quis est, inquit, in atrio? Aman
quippe interius atrium domus re-
giæ intrauerat, vt suggereret regi,
& iuberet Mardochæum affigi pa-
tibulo, quod ei fuerat preparatum.
5 *Responderunt pueri: Aman stat
in atrio. Dixitq. rex: Ingredia-
6 tur. * Cumq. esset ingressus, ait
illi: Quid debet fieri viro, quem
rex honorare desiderat? Cogitans
autem in corde suo Aman, & re-
putans quòd nullum alium rex,
7 nisi se, vellet honorare, * respon-
dit: Homo, quem rex honorare
8 cupit, * debet indui vestibus re-
C gijs, & imponi super equum, qui
de sella regis est, & accipere regiũ
9 diadema super caput suum, * & pri-
mus de regijs principibus, ac ty-
rannis teneat equum eius, & per
plateam ciuitatis incedẽs clamet,
& dicat: Sic honorabitur, quem-
cumque voluerit rex honorare.
10 * Dixitq. ei rex: Festina, & sum-
pta stola & equo, fac, vt locutus
es, Mardochæo Iudæo, qui sedet
ante fores palatij. Caue ne quid-
quam de his, quæ locutus es, præ-
11 termittas. * Tulit itaque Aman
stolam & equũ, indutumq. Mar-
dochæum in platea ciuitatis, &
impositum equo præcedebat, at-
que clamabat: Hoc honore con-
dignus est, quemcumque rex vo-
12 luerit honorare. * Reuersusq. est
D Mardochæus ad ianuam palatij:
& Aman festinauit ire in domum
suam, lugens & operto capite:
13 * narrauitq. Zares vxori suæ, & a-
micis omnia quæ euenissent sibi.
Cui responderunt sapientes, quos
habebat in consilio, & vxor eius:
Si de semine Iudæorum est Mar-
dochæus, ante quem cadere cœpi-
sti, non poteris ei resistere, sed ca-
14 des in conspectu eius. * Adhuc il-
lis loquentibus, venerunt eunuchi
regis, & cito eum ad conuiuium,
quod regina parauerat, pergere
compulerunt.

CAP. VII.

INtrauit itaque rex & Aman, vt 1
biberent cum regina. * Dixitq. 2
ei rex etiam secunda die, postquã A
vino incaluerat: Quæ est petitio
tua Esther vt detur tibi? & quid
vis fieri? etiam si dimidiam par-
tem regni mei petieris, impetra-
bis. * Ad quem illa respondit: Si 3
inueni gratiã in oculis tuis o rex,
& si tibi placet, dona mihi ani-
mam meam pro qua rogo, & po-
pulum meum pro quo obsecro.
* Traditi enim sumus ego & po- 4
pulus meus, vt conteramur, iu- B
gulemur, & pereamus. Atque
vtinam in seruos & famulas ven-
deremur: esset tolerabile malum,
& gemens tacerem: nunc autem
hostis noster est, cuius crudelitas
redundat in regem. * Respon- 5
densq. rex Assuerus ait: Quis est
iste, & cuius potentiæ, vt hæc
audeat facere? * Dixitq. Esther: 6
Hostis & inimicus noster pessimus
iste est Aman. Quod ille audiens,
illico obstupuit, vultum regis ac
reginæ ferre non sustinens. * Rex 7
autem iratus surrexit, & de lo- C
co conuiuij intrauit in hortum ar-
boribus consitum. Aman quoque
surrexit vt rogaret Esther reginam
pro anima sua, intellexit enim a
rege sibi paratum malum. * Qui 8
cum reuersus esset de horto ne-
moribus consito, & intrasset con-
uiuij locum, reperit Aman super
lectulum corruisse, in quo iacebat
Esther, & ait: Etiam reginam vult
opprimere, me præsente, in domo D
mea. Necdum verbum de ore
regis exierat, & statim operuerunt
faciem eius. * Dixitq. Harbona, 9
vnus de eunuchis, qui stabant in
ministerio regis: En lignũ, quod
parauerat Mardochæo, qui locutus
est pro rege, stat in domo Aman,
habens altitudinis quinquaginta
cubitos. Cui dixit rex: Appendite
eum in eo. * Suspensus est itaque 10
Aman in patibulo quod parauerat
Mardochæo: & regis ira quieuit.

CAP. VIII.

DIe illo dedit rex Assuerus E- 1
sther reginæ domum Aman A
aduersarij Iudæorum, & Mardo-
chæus ingressus est ante faciem
regis. Confessa est enim ei E-
sther quòd esset patruus suus.
2 * Tulitq. rex annulum, quem ab
Aman recipi iusserat, & tradidit
Mardochæo. Esther autem con-
stituit Mardochæum super domũ
3 suam. * Nec his contenta, pro-
cidit ad pedes regis, fleuitq. &
locuta ad eum orauit vt malitiam
Aman Agagitæ, & machinatio-
nes eius pessimas, quas excogita-
uerat contra Iudæos, iuberet irri-
4 tas fieri. * At ille ex more scep-
trum aureum protendit manu,
quo signum clementiæ monstra-
batur: illaq. consurgens stetit an-
5 te eum, * & ait: Si placet regi, &
si inueni gratiam in oculis eius,
& deprecatio mea non ei videtur
B esse contraria, obsecro, vt nouis
epistolis, veteres Aman litteræ,
insidiatoris & hostis Iudæorum,
quibus eos in cunctis regis pro-
uincijs perire præceperat, corri-
6 gantur. * Quo modo enim pote-
ro sustinere necem & interfectio-
7 nem populi mei? * Responditq.
rex Assuerus Esther reginæ, &
Mardochæo Iudæo: Domũ Aman
concessi Esther, & ipsum iussi af-
figi cruci, quia ausus est manum
8 mittere in Iudæos. * Scribite ergo
Iudæis, sicut vobis placet, regis
nomine, signantes litteras annulo
meo. Hæc enim consuetudo erat,
vt epistolis, quæ ex regis nomine
mittebantur, & illius annulo si-
gnatæ erant, nemo auderet con-
9 tradicere. * Accitisq. scribis &
librarijs regis (erat autem tempus
tertij mensis, qui appellatur Si-
ban) vigesima & tertia die illius
scriptæ sunt epistolæ, vt Mardo-
chæus voluerat, ad Iudæos, & ad
principes, procuratoresq. & iudi-
ces, qui centum vigintiseptem
prouincijs ab India vsque ad Æ-
C thiopiam præsidebant: prouinciæ
atque prouinciæ, populo & popu-
lo iuxta linguas & litteras suas,
& Iudæis, prout legere poterant,
10 & audire. * Ipsæq. epistolæ, quæ
regis nomine mittebantur, annu-
lo ipsius obsignatæ sunt, & missæ
per veredarios: qui per omnes
prouincias discurrentes, veteres
litteras nouis nuncijs præuenirẽt.
11 * Quibus imperauit rex, vt con-
uenirent Iudæos per singulas ci-
uitates, & in vnum præciperent
congregari vt starent pro anima-
bus

bus suis, & omnes inimicos suos
cum coniugibus ac liberis & vni-
uersis domibus, interficerent at-
que delerent, & spolia eorum di-
riperent. * Et constituta est per 12
omnes prouincias vna vltionis
dies, id est tertiadecima mensis
duodecimi Adar. * Summaq. e- 13
pistolæ hæc fuit, vt in omnibus
terris ac populis, qui regis Assue-
ri subiacebant imperio, notum
fieret, paratos esse Iudæos ad ca-
piendam vindictam de hostibus
suis. * Egressiq. sunt veredarij 14
celeres nuncia perferentes, & edi- D
ctum regis pependit in Susan.
* Mardochæus autem de palatio, 15
& de conspectu regis egrediens,
fulgebat vestibus regijs, hyacin-
thinis videlicet & aërijs, coronã
auream portans in capite, & ami-
ctus serico pallio atque purpureo.
* Omnisq. ciuitas exultauit, atque 16
lætata est. Iudæis autem noua
lux oriri visa est, gaudium, honor,
& tripudium. * Apud omnes po- 17
pulos, vrbes, atque prouincias,
quocumque regis iussa veniebant,
mira exultatio, epulæ atque con-
uiuia, & festus dies: in tantum
vt plures alterius gentis & sectæ
eorum religioni & ceremonijs
iungerentur. * Grandis enim cun- 18
ctos Iudaici nominis terror in-
uaserat.

CAP. IX.

IGitur duodecimi mensis, quem 1
Adar vocari ante iam diximus, A
tertiadecima die, quando cunctis
Iudæis interfectio parabatur, &
hostes eorum inhiabant sanguini,
versa vice Iudæi superiores esse
cœperunt, & se de aduersarijs
vindicare. * Congregatiq. sunt 2
per singulas ciuitates, oppida, &
loca vt extenderent manum con-
tra inimicos, & persecutores suos.
Nullusq. ausus est resistere, eo
quod omnes populos magnitudi-
nis eorum formido penetrarat.
* Nam & prouinciarum iudices, 3
& duces, & procuratores, omnisq.
dignitas, quæ singulis locis ac o-
peribus præerat, extollebant Iu-
dæos timore Mardochæi: * quem 4
principem esse palatij, & plurimũ
posse cognouerant: fama quoque B
nominis eius crescebat quotidie,
& per cunctorum ora volitabat.
5 * Itaque percusserunt Iudæi ini-
micos suos plaga magna, & occi-
derunt eos, reddentes eis quod
6 sibi parauerant facere: * in tan-
tum vt etiam in Susan quingen-
tos viros interficerent, extra decẽ
filios Aman Agagitæ hostis Iu-
dæorum: quorum ista sunt nomi-
7 na: * Pharsandatha, & Delphon,
8 & Esphatha, * & Phoratha, &
9 Adalia, & Aridatha, * & Pherme-
sta & Arisai, & Aridai, & Ieza-
10 tha. * Quos cum occidissent,
prædas de substantijs eorum tan-
11 gere noluerunt. * Statimq. nu-
merus eorum, qui occisi erant in
12 Susan, ad regem relatus est. * Qui
dixit reginæ: In vrbe Susan inter-
fecerunt Iudæi quingentos viros,
& alios decem filios Aman: quan-
tam putas eos exercere cædem in
vniuersis prouincijs? Quid vltra
postulas, & quid vis vt fieri iu-
13 beam? * Cui illa respondit: Si
C regi placet, detur potestas Iudæis,
vt sicut fecerunt hodie in Susan,
sic & cras faciant, & decem filij
Aman in patibulis suspendantur.
14 * Præcepitq. rex vt ita fieret. Sta-
timq. in Susan pependit edictum,
& decem filij Aman suspensi sunt.
15 * Congregatis Iudæis quartadeci-
ma die mensis Adar, interfecti
sunt in Susan trecenti viri: nec eo-
rum ab illis direpta substantia est.
16 * Sed & per omnes prouincias,
quæ ditioni regis subiacebant, pro
animabus suis steterunt Iudæi,
interfectis hostibus ac persecuto-
ribus suis: in tantum vt septua-
gintaquinque millia occisorum
implerentur, & nullus de substan-
tijs eorum quidquam continge-
17 ret. * Dies autem tertiusdecimus
mensis Adar primus apud omnes
interfectionis fuit, & quartadeci-
D ma die cædere desierunt. Quem
constituerunt esse sollemnem, vt
in eo omni tempore deinceps va-
carent epulis, gaudio atque con-
18 uiuijs. * At hi, qui in vrbe Susan
cædem exercuerant, tertiodecimo
& quartodecimo die eiusdem mẽ-
sis in cæde versati sunt: quinto-
decimo autem die percutere desie-
runt. Et idcirco eundem diem
constituerunt sollemnem epula-
19 rum atque lætitiæ. * Hi vero Iu-
dæi, qui in oppidis non muratis

ac villis morabantur, quartumde-
cimum diem mensis Adar conui-
uiorum & gaudij decreuerunt, ita
vt exultent in eo, & mittant sibi
mutuo partes epularum & cibo-
rum. * Scripsit itaque Mardo- 20
chæus omnia hæc, & litteris com-
prehensa misit ad Iudæos, qui in
omnibus regis prouincijs mora-
bantur, tā in vicino positis, quam
procul, * vt quartamdecimam & 21
quintamdecimam diem mensis
Adar pro festis susciperent, & re-
uertente semper anno sollemni E
celebrarent honore: * quia in ip- 22
sis diebus se vlti sunt Iudæi de ini-
micis suis, & luctus atque tristi-
tia in hilaritatem gaudiumq. con-
uersa sunt, essentq. dies isti epu-
larum atque lætitiæ, & mitterent
sibi inuicem ciborum partes, &
pauperibus munuscula largiren-
tur. * Susceperuntq. Iudæi in sol- 23
lemnem ritum cuncta quæ eo tē-
pore facere cœperant, & quæ Mar-
dochæus litteris facienda manda-
uerat. * Aman enim, filius Ama- 24
dathi stirpis Agag, hostis & aduer-
sarius Iudæorum, cogitauit con-
tra eos malum, vt occideret illos,
atque deleret: & misit phur, quod
nostra lingua vertitur in sortem.
* Et postea ingressa est Esther ad 25
regem, obsecrans vt conatus eius, F
litteris regis irriti fierent: & ma-
lum, quod contra Iudæos cogita-
uerat, reuerteretur in caput eius.
Denique & ipsum & filios eius af-
fixerunt cruci, * atque ex illo tem- 26
pore dies isti appellati sunt phu-
rim, id est sortium: eo quòd phur,
id est sors, in vrnam missa fuerit.
Et cuncta, quæ gesta sunt, episto-
læ, id est libri huius volumine
continentur: * quæq. sustinue- 27
runt, & quæ deinceps immutata
sunt, susceperunt Iudæi super se
& semen suum, & super cunctos,
qui religioni eorum voluerunt co-
pulari, ÷ vt nulli liceat duos hos
dies absque sollemnitate transige-
re: quos scriptura testatur, & cer-
ta expetunt tempora, annis sibi iu-
giter succedentibus. * Isti sunt 28
dies, quos nulla vnquam delebit
obliuio: & per singulas generatio-
nes cunctæ in toto orbe prouinciæ
celebrabunt: nec est vlla ciuitas, G
in qua dies phurim, id est sortiū,
non obseruentur a Iudæis, & ab
eorum progenie, quæ his ceremo-
29 nijs obligata est. * Scripseruntq.
Esther regina filia Abihail, & Mar-
dochæus Iudæus etiam secundam
epistolam, ÷ vt omni studio dies
ista sollemnis sanciretur in poste-
30 rum. * & miserunt ad omnes Iu-
dæos, qui in centum viginti sep-
tem prouincijs regis Assueri ver-
sabantur, vt haberent pacem, &
31 susciperent veritatem, * obseruan-
tes Dies sortium, & suo tempore
cum gaudio celebrarent: sicut cō-
stituerant Mardochæus & Esther,
& illi obseruanda susceperunt a
se, & a semine suo ieiunia, & cla-
32 mores, & Sortium dies, * & om-
nia, quæ libri huius, qui voca-
tur Esther, historia continentur.

CAP. X.

1 REx vero Assuerus omnem ter-
A ram, & cunctas maris insu-
2 las fecit tributarias: * cuius forti-
tudo & imperium, & dignitas at-
que sublimitas, qua exaltauit
Mardochæum, scripta sunt in li-
bris Medorum, atque Persarum:
3 * & quomodo Mardochæus Iudai-
ci generis secundus a rege Assuero
fuerit: & magnus apud Iudæos &
acceptabilis plebi fratrum suorū,
quærens bona populo suo, & lo-
quens ea, quæ ad pacem seminis
sui pertinerent.

B *Quæ habentur in Hebræo, plena
fide expressi. Hæc autem, quæ se-
quuntur, scripta reperi in editione
vulgata, quæ Græcorum lingua
& litteris continentur: & inte-
rim post finem libri hoc capitulum
ferebatur: quod iuxta consuetudi-
nem nostram obelo, id est veru
prænotauimus.*

4 * Dixitq. Mardochæus: A Deo fa-
5 cta sunt ista. * Recordatus sum
somnij, quod videram, hæc ea-
dem significantis: nec eorū quid-
6 quam irritum fuit. * Paruus fons,
qui creuit in fluuium, & in lucē,
solemq. conuersus est, & in aquas
plurimas redundauit: Esther est,
quam rex accepit vxorem, & vo-
7 luit esse reginam. * Duo autem
dracones: ego sum, & Aman.
8 * Gentes, quæ conuenerant: hi
C sunt, qui conati sunt delere no-
9 men Iudæorum. * Gens autem
mea: Israel est, quæ clamauit ad
Domi-

Dominum, & saluum fecit Do-
minus populum suum: liberauitq.
nos ab omnibus malis, & fecit si-
gna magna atque portenta inter
Gentes: * & duas sortes esse præ- 10
cepit, vnam Populi Dei, & alte-
ram cunctarum Gentium. * Ve- 11
nitq. vtraque sors in statutum ex D
illo iam tempore diem corã Deo
vniuersis gentibus: * & recorda- 12
tus est Dominus populi sui, ac
misertus est hereditatis suæ. * Et 13
obseruabuntur dies isti in mense
Adar quartadecima, & quintade-
cima die eiusdem mensis, cum
omni studio, & gaudio in vnum
cœtum populi congregati, in cun-
ctas deinceps generationes popu-
li Israel.

CAP. XI.

ANno quarto regnantibus Pto- 1
lemæo, & Cleopatra, attule- A
runt Dosithæus, qui se Sacerdotẽ,
& Leuitici generis ferebat, & Pto-
lemæus filius eius hanc epistolam
phurim, quam dixerunt interpre-
tatum esse Lysimachum Ptolemæi
filium in Ierusalem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud vllum fertur interpretum.

* Anno secundo, regnante Arta- 2
xerxe maximo, prima die mensis B
Nisan, vidit somniũ Mardochæus
filius Iairi, filij Semei, filij Cis,
de tribu Beniamin: * homo Iu- 3
dæus, qui habitabat in vrbe Su-
sis, vir magnus, & inter primos
‖4. Reg. 24. d. 15 aulæ regiæ. * ‖ Erat autem de eo 4
numero captiuorum, quos tran-
‡.2.a.6 stulerat Nabuchodonosor rex Ba-
bylonis de Ierusalem cum Iechonia
rege Iuda: * & hoc eius somnium 5
fuit: Apparuerunt voces, & tumul-
tus, & tonitrua, & terræmotus, & C
conturbatio super terram: * & ec- 6
ce duo dracones magni, paratiq.
contra se in prælium. * Ad quo- 7
rum clamorem cunctæ concitatæ
sunt nationes, vt pugnarent con-
tra gentem iustorum. * Fuitq. 8
dies illa tenebrarum & discrimi-
nis, tribulationis & angustiæ, &
ingens formido super terram.
* Conturbataq. est gens iustorum 9
timentium mala sua, & præpara-
ta ad mortem. * Clamaueruntq. 10
D ad Deum: & illis vociferantibus,
fons paruus creuit in fluuium
maximum, & in aquas plurimas
11 redundauit. * Lux & sol ortus
est, & humiles exaltati sunt, &
12 deuorauerunt inclytos. * Quod
cum vidisset Mardochæus, & sur-
rexisset de strato, cogitabat quid
Deus facere vellet: & fixum habe-
bat in animo, scire cupiens quid
significaret somnium.

CAP. XII.

1 MOrabatur autem eo tempore ‡.2.d.21. &
A in aula regis cum Bagatha 6.a.2
& Thara eunuchis regis, qui ia-
2 nitores erant palatij. * Cumq.
B intellexisset cogitationes eorum,
& curas diligentius peruidisset, di-
dicit quod conarentur in regem
Artaxerxem manus mittere, &
3 nunciauit super eo regi. * Qui
de vtroque, habita quæstione,
confessos iussit duci ad mortem.
4 * Rex autem quod gestum erat,
C scripsit in commentarijs: sed &
Mardochæus rei memoriam litte-
5 ris tradidit. * Præcepitq. ei rex, vt
in aula palatij moraretur, datis ei
6 pro delatione muneribus. * Aman
D vero filius Amadathi bugæus erat
gloriosissimus coram rege, & vo-
luit nocere Mardochæo, & populo
eius pro duobus eunuchis regis,
qui fuerant interfecti.

Hucusque proœmium.

Quæ sequuntur, in eo loco posita erant, vbi scriptum est in volumine,

Et diripuerunt bona, vel substantias eorum.

Quæ in sola vulgata editione reperimus.

Epistolæ autẽ hoc exemplar fuit.

CAP. XIII.

1 REx maximus Artaxerxes ab
A India vsque Æthiopiam cen-
tum vigintiseptem prouinciarum
principibus, & ducibus, qui eius
imperio subiecti sunt, salutem.
2 * Cum plurimis gentibus impera-
rem, & vniuersum orbem meæ di-
tioni subiugassem, volui nequa-
quam abuti potentiæ magnitudi-
ne, sed clementia & lenitate gu-
bernare subiectos, vt absque vllo
terrore vitam silentio transigen-
tes,

tes, optata cunctis mortalibus pa-
ce fruerentur. * Quærente autem 3
me a consiliarijs meis quomodo
posset hoc impleri, vnus qui sa-
pientia & fide ceteros præcellebat,
& erat post regẽ secundus, Aman
nomine, * indicauit mihi in toto 4
orbe terrarum populum esse di- B
spersum, qui nouis vteretur legi-
bus, & contra omnium Gentium
consuetudinem faciens, Regum
iussa contemneret, & vniuersarũ
concordiam nationum sua dissen-
sione violaret. * Quod cum didi- 5
cissemus, videntes vnam gentem
rebellem aduersus omne hominũ
genus peruersis vti legibus, no-
strisq. iussionibus contraire, &
turbare subiectarum nobis prouin
ciarum pacem atque concordiam,
*iussimus vt quoscumque Aman, 6
qui omnibus prouincijs præposi-
tus est, & secundus a rege, & quẽ
patris loco colimus, monstraue-
rit, cum coniugibus ac liberis de-
leantur ab inimicis suis, nullusq.
eorum misereatur quartadecima
die duodecimi mensis Adar anni
præsentis: * vt nefarij homines 7
vno die ad inferos descendentes, C
reddant imperio nostro pacem,
quam turbauerant.

Huc usque exemplar epistolæ.

Quæ sequuntur, post eum locum scripta reperi, vbi legitur,

Pergensq. Mardochæus, fecit om-
nia, quæ ei mandauerat Esther.

Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

* Mardochæus autem deprecatus 8
est Dominum, memor omnium
operum eius, * & dixit: Domine 9
Domine rex omnipotens, in di-
tione enim tua cuncta sunt posi-
ta, & non est qui possit tuæ resi-
stere voluntati, si decreueris salua-
re Israel. * Tu fecisti cælum & 10
terram, & quidquid cæli ambitu
continetur. * Dominus omnium 11
es, nec est qui resistat maiestati
tuæ. * Cuncta nosti, & scis quia 12
non pro superbia & contumelia, D
& aliqua gloriæ cupiditate fece-
rim hoc, vt non adorarem Aman
superbissimum, * (Libenter enim 13
pro salute Israel etiam vestigia
pedum eius deosculari paratus es-
sem,) * sed timui ne honorem 14
Dei mei transferrem ad hominẽ,
& ne quemquam adorarem, ex-
15 cepto Deo meo. * Et nunc Do-
mine rex Deus Abraham miserere
populi tui, quia volunt nos ini-
mici nostri perdere, & hereditatẽ
16 tuam delere. * Ne despicias par-
tem tuam, quam redemisti tibi de
17 Ægypto. * Exaudi deprecationẽ
meam, & propitius esto sorti &
funiculo tuo, & conuerte luctum
nostrum in gaudium, vt viuentes
laudemus nomen tuum Domine,
& ne claudas ora te canentium.
18 * Omnis quoque Israel pari men-
te & obsecratione clamauit ad Do
minum, eo quod eis certa mors
impenderet.

CAP. XIIII.

1 Esther quoque regina confugit
A ad Dominum, pauens peri-
2 culum, quod imminebat. * Cũq.
deposuisset vestes regias, fletibus
& luctui apta indumenta susce-
pit, & pro vnguentis varijs, cine-
re & stercore impleuit caput, &
corpus suum humiliauit ieiunijs:
omniaq. loca, in quibus antea
lætari consueuerat, crinium lace-
3 ratione compleuit. * Et depreca-
batur Dominum Deum Israel, di-
cens: Domine mi, qui rex noster
es solus, adiuua me solitariam, &
cuius præter te nullus est auxilia-
4 tor alius. * Periculum meum in
5 manibus meis est. * ‖ Audiui a ‖ Deu. 4. c. 8
patre meo quòd tu Domine tulis-
B ses Israel de cunctis Gentibus, &
patres nostros ex omnibus retro
maioribus suis, vt possideres he-
reditatem sempiternam, fecistiq.
6 eis sicut locutus es. * Peccauimus
in conspectu tuo, & idcirco tra-
didisti nos in manus inimicorum
7 nostrorum: * coluimus enim deos
8 eorum. Iustus es Domine: * &
nunc non eis sufficit, quòd duris-
sima nos opprimunt seruitute,
sed robur manuum suarum, ido-
9 lorum potentiæ deputantes, * vo-
lunt tua mutare promissa, & de-
lere hereditatem tuam, & claude-
re ora laudantium te, atque extin
guere gloriam templi & altaris
10 tui, * vt aperiant ora Gentium,
& laudent idolorum fortitudinẽ,
& prædicent carnalem regem in
11 sempiternum. * Ne tradas Domi-
ne sceptrum tuum his, qui non
sunt,

ſunt, ne rideant ad ruinam no-
ſtram : ſed conuerte conſilium
eorum ſuper eos, & eum, qui in C
nos cœpit ſæuire, diſperde. * Me- 12
mento Domine, & oſtende te no-
bis in tempore tribulationis no-
ſtræ, & da mihi fiduciam Domi-
ne rex deorum, & vniuerſæ pote-
ſtatis : * tribue ſermonem com- 13
poſitum in ore meo in conſpectu
leonis, & transfer cor illius in o-
dium hoſtis noſtri, vt & ipſe pe-
reat, & ceteri, qui ei conſentiunt.
* Nos autem libera manu tua, & 14
adiuua me, nullum aliud auxiliũ
habentem, niſi te, Domine, qui
habes omnium ſcientiam, * & 15
noſti quia oderim gloriã iniquo-
rum, & deteſter cubile incircum-
ciſorum, & omnis alienigenæ.
* Tu ſcis neceſſitatem meam, 16
quòd abominer ſignum ſuperbiæ D
& gloriæ meæ, quod eſt ſuper ca-
put meum in diebus oſtentationis
meæ, & deteſter illud quaſi pan-
num menſtruatæ, & non portem
in diebus ſilentij mei, * & quòd 17
non comederim in menſa Aman,
nec mihi placuerit conuiuium
regis, & non biberim vinum li-
baminum : * & numquam lætata 18
ſit ancilla tua, ex quo huc transla-
ta ſum vſque in præſentem diem,
niſi in te Domine Deus Abrahã.
* Deus fortis ſuper omnes, exau- 19
di vocem eorum, qui nullam a-
liam ſpem habent, & libera nos de
manu iniquorum, & erue me a ti-
more meo.

CAP. XV.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

ET mandauit ei (haud dubium 1
quin eſſet Mardochæus) vt A
ingrederetur ad regem, & roga-
ret pro populo ſuo & pro patria
ſua. * Memorare (inquit) die- 2
rum humilitatis tuæ, quomodo
nutrita ſis in manu mea, quia A-
man ſecundus a rege locutus eſt
contra nos in mortem: * & tu in- 3
uoca Dominũ, & loquere regi pro
nobis, & libera nos de morte.

Necnon & iſta quæ ſubdita ſunt.

* Die autem tertio depoſuit ve- 4
ſtimenta ornatus ſui, & circum-
5 data eſt gloria ſua. * Cumq. re-
B gio fulgeret habitu, & inuocaſſet
omnium rectorem & ſaluatorem
Deum, aſſumpſit duas famulas,
6 * & ſuper vnam quidem innite-
batur, quaſi præ delicijs & nimia
teneritudine corpus ſuum ferre
7 non ſuſtinens : * altera autem fa-
mularum ſequebatur dominam,
defluentia in humum indumenta
8 ſuſtentans. * Ipſa autem roſeo
colore vultum perfuſa, & gratis ac
nitentibus oculis triſtem celabat
animum, & nimio timore con-
9 tractum. * Ingreſſa igitur cuncta
per ordinem oſtia, ſtetit contra
regem, vbi ille reſidebat ſuper ſo-
lium regni ſui, indutus veſtibus
regijs, auroq. fulgens, & pretioſis
lapidibus, eratq. terribilis aſpe-
10 ctu. * Cumq. eleuaſſet faciem,
C & ardentibus oculis furorem pe-
ctoris indicaſſet, regina corruit, &
in pallorem colore mutato, laſ-
ſum ſuper ancillulam reclinauit
11 caput. * Conuertitq. Deus ſpiri-
tum regis in manſuetudinem, &
feſtinus ac metuens exiliuit de ſo-
lio, & ſuſtentans eam vlnis ſuis,
donec rediret ad ſe, his verbis
12 blandiebatur : * Quid habes Eſt-
her? Ego ſum frater tuus, noli
13 metuere. * Non morieris : non
enim pro te, ſed pro omnibus hæc
14 lex conſtituta eſt. * Accede igi-
15 tur, & tange ſceptrum. * Cumq.
D illa reticeret, tulit auream virgã,
& poſuit ſuper collum eius, & o-
ſculatus eſt eam, & ait : Cur mi-
16 hi non loqueris? * Quæ reſpon-
dit : Vidi te domine quaſi Ange-
lum Dei, & conturbatum eſt cor
meum præ timore gloriæ tuæ.
17 * Valde enim mirabilis es domi-
ne, & facies tua plena eſt gratia-
18 rum. * Cumq. loqueretur, rur-
ſus corruit, & pene exanimata eſt.
19 * Rex autem turbabatur, & omnes
miniſtri eius conſolabantur eam.

CAP. XVI.

Exemplar epiſtolæ regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni ſui prouincias miſit: quod & ipſum in Hebraico volumine non habetur.

1 REx magnus Artaxerxes ab In- ‖ 3.11.a.2
A dia vſque Æthiopiam cen-
tum

tum vigintiseptem prouinciarum
ducibus ac principibus, qui no-
stræ iussioni obediunt, salutem
dicit. * Multi bonitate principū 2
& honore, qui in eos collatus est,
abusi sunt in superbiam: * & non 3
solum subiectos regibus nituntur
opprimere, sed datam sibi glo-
riam non ferentes, in ipsos, qui
dederunt, moliuntur insidias.
* Nec contenti sunt gratias non 4
agere beneficijs, & humanitatis
in se iura violare, sed Dei quoque
cuncta cernentis arbitrantur se
posse fugere sententiam. * Et in 5
tantum vesaniæ proruperunt, vt
eos, qui credita sibi officia dili-
genter obseruant, & ita cuncta
agunt vt omnium laude digni sint,
mendaciorum cuniculis conentur
subuertere, * dum aures principū 6
simplices, & ex sua natura alios B
æstimantes, callida fraude deci-
piunt. * Quæ res & ex veteribus 7
probatur historijs, & ex his, quæ
geruntur quotidie, quo modo ma-
lis quorumdā suggestionibus re-
gum studia deprauentur. * Vnde 8
prouidendum est paci omnium
prouinciarum. * Nec putare de- 9
betis, si diuersa iubeamus, ex ani-
mi nostri venire leuitate, sed pro
qualitate & necessitate temporū,
vt reipublicæ poscit vtilitas, ferre
sententiam. * Et vt manifestius 10
Est. 3. a. 1 quod dicimus, intelligatis, " A-
man filius Amadathi, & animo
& gente Macedo, alienusq. a Per-
sarum sanguine, & pietatem no-
stram sua crudelitate commacu-
lans, peregrinus a nobis susceptus
est: * & tantam in se expertus hu- 11
manitatem, vt pater noster voca-
retur, & adoraretur ab omnibus
post regem secundus: * qui in tan- 12
tum arrogantiæ tumorem subla-
tus est, vt regno priuare nos nite-
retur & spiritu. * Nam Mardo- 13
chæum, cuius fide & beneficijs vi-

C uimus, & consortem regni nostri
Esther cum omni gente sua nouis
quibusdam atque inauditis ma-
14 chinis expetiuit in mortem: * hoc
cogitans vt illis interfectis, insi-
diaretur nostræ solitudini, & re-
gnum Persarum transferret in Ma-
15 cedonas. * Nos autem a pessimo
mortalium Iudæos neci destina-
tos, in nulla penitus culpa reperi-
mus, sed econtrario iustis vtentes
16 legibus, * & filios altissimi & ma-
ximi, semperq. viuentis Dei, cu-
ius beneficio & patribus nostris
& nobis regnum est traditum, &
17 vsque hodie custoditur. * Vnde
eas litteras, quas sub nomine no-
stro ille direxerat, sciatis esse irri-
18 tas. * Pro quo scelere ante por-
tas huius vrbis, id est, Susan, &
ipse qui machinatus est, & omnis
cognatio eius pendet in patibulis:
non nobis, sed Deo reddente ei
19 quod meruit.* Hoc autem edictū,
D quod nunc mittimus, in cunctis
vrbibus proponatur, vt liceat Iu-
20 dæis vti legibus suis. * Quibus de-
betis esse adminiculo, vt eos, qui
se ad necem eorū parauerant, pos-
sint interficere tertiadecima die
mensis duodecimi, qui vocatur A-
21 dar.* hanc enim diem, Deus om-
nipotens, mœroris & luctus, eis
22 vertit in gaudium. * Vnde & vos
inter ceteros festos dies, hanc ha-
betote diem, & celebrate eam
cum omni lætitia, vt & in poste-
23 rum cognoscatur, * omnes, qui
fideliter Persis obediunt, dignam
pro fide recipere mercedem: qui
autem insidiantur regno eorum,
24 perire pro scelere. * Omnis au-
tem prouincia & ciuitas, quæ no-
luerit sollemnitatis huius esse par-
ticeps, gladio & igne pereat, & sic
deleatur, vt non solum homini-
bus, sed etiam bestijs inuia sit in
sempiternum, pro exemplo con-
temptus, & inobedientiæ.

LIBER IOB.

CAPVT PRIMVM.

IR erat in Ter- 1
ra Hus, nomi- A
ne Iob, & erat
vir ille sim-
plex, & rectus,
ac timẽs Deũ,
& recedens a
malo:* Natiq. 2
sunt ei septem filij, & tres filiæ.
* Et fuit possessio eius septem 3
millia ouium, & tria millia came-
lorum, quingenta quoque iuga
boum, & quingentæ asinæ, ac fa-
milia multa nimis: eratq. vir ille
magnus inter omnes Orientales.
* Et ibant filij eius, & faciebant 4
conuiuium per domos, vnusquis-
que in die suo. Et mittentes vo-
cabant tres sorores suas vt come-
derent & biberẽt cum eis. * Cũq. 5
in orbem transissent dies conui-
uij, mittebat ad eos Iob, & san-
ctificabat illos, consurgensq. di-
luculo offerebat holocausta pro
singulis. Dicebat enim: Ne for-
te peccauerint filij mei, & bene-
dixerint Deo in cordibus suis. Sic
faciebat Iob cũctis diebus.* Qua- 6
dam autem die cum venissent filij B
Dei vt assisterent coram Domino,
affuit inter eos etiam Satan.* Cui 7
dixit Dominus: Vnde venis? Qui
respondens, ait: Circuiui terram,
& perambulaui eam. * Dixitq. 8
Dominus ad eum: Numquid cõ-
siderasti seruum meum Iob, quòd
non sit ei similis in terra, homo
simplex, & rectus ac timens Deũ,
& recedens a malo? * Cui respon- 9
dens Satan, ait: Numquid Iob
frustra timet Deum? * nonne tu 10
vallasti eum, ac domum eius, vni-
uersamq. substantiam per circui-
tum, operibus manuum eius be-
nedixisti, & possessio eius creuit
in terra? * Sed extende paululum 11
manum tuam, & tange cuncta
quæ possidet nisi in faciem bene-
dixerit tibi.* Dixit ergo Dominus 12
ad Satan: Ecce, vniuersa quæ ha- C
bet, in manu tua sunt: tantum in
eum ne extendas manum tuam.
Egressusq. est Satan a facie Do-
13 mini. * Cum autem quadam die
filij & filiæ eius comederent &
biberent vinum in domo fratris
14 sui primogeniti. * nuncius venit
ad Iob, qui diceret: Boues arabãt,
& asinæ pascebantur iuxta eos,
15 * & irruerunt Sabæi, tuleruntq.
omnia, & pueros percusserunt gla-
dio, & euasi ego solus vt nuncia-
16 rem tibi. * Cumq. adhuc ille
loqueretur, venit alter, & dixit:
Ignis Dei cecidit e cælo. & tactas
oues puerosq. consumpsit, & effu-
gi ego solus vt nunciarem tibi.
17 * Sed & illo adhuc loquente, venit
alius, & dixit: Chaldæi fecerunt
tres turmas, & inuaserunt came-
D los, & tulerunt eos, necnon &
pueros percusserunt gladio, & ego
18 fugi solus vt nunciarem tibi.* Ad-
huc loquebatur ille, & ecce alius
intrauit, & dixit: Filijs tuis & fi-
liabus vescentibus & bibentibus
vinum in domo fratris sui pri-
19 mogeniti, * repente ventus vehe-
mens irruit a regione deserti, &
concussit quattuor angulos do-
mus, quæ corruens oppressit libe-
ros tuos & mortui sunt, & effugi
20 ego solus vt nunciarem tibi.* Tunc
surrexit Iob, & scidit vestimenta
sua, & tonso capite corruens in
21 terram, adorauit, * & dixit: Nu-
dus egressus sum de vtero matris
meæ, & nudus reuertar illuc: Do-
minus dedit, Dominus abstulit:
sicut Domino placuit, ita factum
est: sit nomen Domini benedi-
22 ctum.*‖ In omnibus his non pec- ‖ Eccli. 5. a 14
cauit Iob labijs suis, neque stul- 1. Tim. 6. b 7
tum quid contra Deũ locutus est.

CAP. II.

1 FActum est autem cum quadã
A die venissent filij Dei, & sta-
rẽt coram Domino, venisset quo-
que Satan inter eos, & staret in
2 conspectu eius,* vt diceret Domi-
nus ad Satan: Vnde venis? Qui
respondens ait: Circuiui terram,
& peram-

& perambulaui eam. * Et dixit 3
Dominus ad Satan: Numquid cō-
siderasti seruum meum Iob, quòd
non sit ei similis in terra, vir
simplex & rectus, ac timens Deū,
& recedens a malo, & adhuc reti-
nens innocentiam? Tu autem
commouisti me aduersus eum,
vt affligerem eum frustra. * Cui 4
respondens Satan, ait: Pellem B
pro pelle, & cuncta quæ habet
homo, dabit pro anima sua: * a- 5
lioquin mitte manum tuam, &
tange os eius & carnem, & tunc
videbis quod in faciem benedicat
tibi. * Dixit ergo Dominus ad 6
Satan: Ecce in manu tua est, ve-
rumtamen animam illius serua.
* Egressus igitur Satan a facie 7
Domini, percussit Iob vlcere pes-
simo, a planta pedis vsque ad ver-
ticem eius: * qui testa saniem ra- 8
debat, sedens in sterquilinio.* Di 9
xit autem illi vxor sua: Adhuc tu C
permanes in simplicitate tua? be-
nedic Deo & morere. * Qui ait 10
ad illam: Quasi vna de stultis
mulieribus locuta es. si bona su-
scepimus de manu Dei, mala qua-
re non suscipiamus? in omnibus
his non peccauit Iob labijs suis.
* Igitur audientes tres amici Iob 11
omne malum, quod accidisset ei,
venerunt singuli de loco suo, Eli-
phaz Themanites, & Baldad Su-
hites, & Sophar Naamathites.
Condixerant enim, vt pariter ve-
nientes visitarent eum, & conso-
larentur. * Cumq. eleuassent pro- 12
cul oculos suos, non cognouerunt D
eum, & exclamantes plorauerunt,
scissisq. vestibus sparserunt pulue-
rem super caput suum in cælum.
* Et sederunt cum eo in terra se- 13
ptem diebus & septem noctibus,
& nemo loquebatur ei verbum:
videbant enim dolorem esse ve-
hementem.

CAP. III.

POst hæc aperuit Iob os suum, 1
& maledixit diei suo, * & lo- 2
cutus est. A
‖ Ier. 20. d. 14 *‖ Pereat dies in qua natus sum, 3
& nox in qua dictum est: Conce-
ptus est homo.
* Dies ille vertatur in tenebras, 4
non requirat eum Deus desuper, &
non illustretur lumine.
5 * Obscurent eum tenebræ, &
vmbra mortis, occupet eum cali-
go, & inuoluatur amaritudine.
6 * Noctem illam tenebrosus turbo
B possideat, non computetur in die-
bus anni, nec numeretur in men-
sibus:
7 * Sit nox illa solitaria, nec lau-
de digna:
8 * Maledicant ei qui maledicunt
diei, qui parati sunt suscitare Le-
uiathan:
9 * Obtenebrentur stellæ caligine
eius: expectet lucem & non vi-
deat, nec ortum surgentis au-
roræ:
10 * Quia non conclusit ostia ven-
tris, qui portauit me, nec abstulit
11 mala ab oculis meis. * Quare
non in vulua mortuus sum, egres-
sus ex vtero non statim perij?
12 * Quare exceptus genibus? cur
13 lactatus vberibus? * Nunc enim
dormiens silerem, & somno meo
requiescerem:
14 * Cum regibus & consulibus
C terræ, qui ædificant sibi solitu-
dines:
15 * Aut cum principibus, qui
possident aurum, & replent do-
mos suas argento:
16 * Aut sicut abortiuum abscon-
ditum non subsisterem, vel qui
concepti non viderunt lucem.
17 * Ibi impij cessauerunt a tu-
multu, & ibi requieuerunt fessi
robore.
18 * Et quondam vincti pariter si-
ne molestia, non audierunt vo-
cem exactoris.
19 * Paruus & magnus ibi sunt, &
20 seruus liber a domino suo. * Qua-
D re misero data est lux, & vita his,
qui in amaritudine animæ sunt?
21 * qui expectant mortem, & non
venit, quasi effodientes the-
saurum:
22 * Gaudentq. vehementer cum
inuenerint sepulchrum.
23 * Viro cuius abscōdita est via, &
circumdedit eum Deus tenebris?
24 * Antequam comedam suspiro:
& tamquam inundantes aquæ, sic
rugitus meus:
25 * Quia timor, quem timebam,
euenit mihi: & quod verebar ac-
cidit.
26 * Nonne dissimulaui? nonne si-
lui? nonne quieui? & venit super
me indignatio.

CAP.

CAP. IIII.

1 Respondens autē Eliphaz The-
A manites, dixit:
2 * Si cœperimus loqui tibi, for-
sitan moleste accipies, sed con-
ceptum sermonem tenere quis
poterit?
3 * Ecce docuisti multos, & ma-
nus lassas roborasti:
4 * Vacillantes confirmauerunt
sermones tui, & genua trementia
confortasti:
5 * Nunc autem venit super te
B plaga, & defecisti: tetigit te, &
conturbatus es.
6 * Vbi est timor tuus, fortitudo
tua, patientia tua, & perfectio
viarum tuarum?
7 * Recordare obsecro te, quis
vnquam innocens perijt? aut
quando recti deleti sunt?
8 * Quin potius vidi eos, qui ope-
rantur iniquitatem, & seminant
dolores, & metunt eos,
9 * Flante Deo perisse, & spiritu
iræ eius esse consumptos:
10 * Rugitus leonis, & vox leænæ,
& dentes catulorum leonum con-
triti sunt.
11 * Tigris perijt, eo quòd non
C haberet prædam, & catuli leonis
dissipati sunt.
12 * Porro ad me dictum est verbū
absconditum, & quasi furtiue
suscepit auris mea venas susurri
eius.
13 * In horrore visionis nocturnæ,
quando solet sopor occupare ho-
mines,
14 * Pauor tenuit me, & tremor,
& omnia ossa mea perterrita
sunt:
15 * Et cum spiritus me præsente
transiret, inhorruerunt pili carnis
meæ.
16 * Stetit quidam, cuius non a-
gnoscebam vultum, imago coram
oculis meis, & vocem quasi auræ
lenis audiui.
|| J. 25. a. 4 — 17 * || Numquid homo, Dei com-
D paratione iustificabitur, aut fa-
ctore suo purior erit vir?
|| J. 15. b. 15 / 2. Pet. 2. a. 4 — 18 * || Ecce qui seruiunt ei, nō sunt
stabiles, & in angelis suis reperit
prauitatem:
19 * Quanto magis hi qui habitāt
domos luteas, qui terrenum ha-
bent fundamentum, consumentur
velut a tinea?

20 * De mane vsque ad vesperam
succidentur: & quia nullus intel-
ligit, in æternum peribunt.
21 * Qui autem reliqui fuerint, au-
ferentur ex eis: morientur, & non
in sapientia.

CAP. V.

1 Voca ergo, si est qui tibi respō-
A deat, & ad aliquem sancto-
rum conuertere.
2 * Vere stultum interficit ira-
cundia, & paruulum occidit in-
uidia.
3 * Ego vidi stultum firma radi-
ce, & maledixi pulchritudini eius
statim.
4 * Longe fient filij eius a salute,
& conterentur in porta, & non e-
rit qui eruat.
5 * Cuius messem famelicus co-
medet, & ipsum rapiet armatus,
& bibent sitientes diuitias eius.
6 * Nihil in terra sine causa fit, & de
humo non oritur dolor.
7 * Homo nascitur ad laborem, &
B auis ad volatum.
8 * Quam ob rem ego depreca-
bor Dominum, & ad Deum ponā
eloquium meum:
9 * Qui facit magna & inscruta-
bilia & mirabilia absque numero:
10 * Qui dat pluuiam super fa-
ciem terræ, & irrigat aquis vni-
uersa:
11 * Qui ponit humiles in subli-
me, & mœrentes erigit sospitate:
12 * Qui dissipat cogitationes mali-
gnorum, ne possint implere ma-
nus eorum quod cœperant:
13 * || Qui apprehendit sapientes in — || 1. Cor. 3.
C astutia eorum, & consilium pra- — d. 19
uorum dissipat:
14 * Per diem incurrent tenebras,
& quasi in nocte sic palpabunt in
meridie.
15 * Porro saluum faciet egenum a
gladio oris eorum, & de manu
violenti pauperem.
16 * Et erit egeno spes, iniquitas
autem contrahet os suum.
17 * Beatus homo, qui corripitur a
Deo: increpationem ergo Domini
ne reprobes:
18 * Quia ipse vulnerat, & me-
detur: percutit, & manus eius sa-
nabunt.
19 * In sex tribulationibus libera-
bit te, & in septima non tanget te
malum.

* In

20 * In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij.

21 * A flagello linguæ abscondè-
ris, & non timebis calamitatem
D cum venerit.

22 * In vastitate, & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis.

23 * Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi.

24 * Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam, non peccabis.

25 * Scies quoque quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua quasi herba terræ.

26 * Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo.

27 * Ecce, hoc, vt inuestigauimus, ita est: quod auditum, mente pertracta.

CAP. VI.

1 Respondens autem Iob, di-
A xit:

2 * Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas, quam patior, in statera.

3 * Quasi arena maris hæc grauior appareret: vnde & verba mea dolore sunt plena:

4 * Quia sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militant contra me.

5 * Numquid rugiet onager cum habuerit herbam? aut mugiet bos cum ante præsepe plenum steterit?

6 * Aut poterit comedi insulsum,
B quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?

7 * Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.

8 * Quis det vt veniat petitio mea: & quod expecto, tribuat mihi Deus?

9 * Et qui cœpit, ipse me conterat: soluat manum suam, & succidat me?

10 * Et hæc mihi sit consolatio vt affligens me dolore, non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.

11 * Quæ est enim fortitudo mea vt sustineam? aut quis finis meus, vt patienter agam?

12 * Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.

13 * Ecce, non est auxilium mihi
C in me, & necessarij quoque mei recesserunt a me.

14 * Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.

15 * Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in conuallibus.

16 * Qui timent pruinam, irruet super eos nix.

17 * Tempore, quo fuerint dissipati, peribunt: & vt incaluerit, soluentur de loco suo.

18 * Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt.

19 * Considerate semitas Thema, itinera Saba, & expectate paulisper.

20 * Confusi sunt, quia speraui: venerunt quoque vsque ad me, & pudore cooperti sunt.

21 * Nunc venistis: & modo videntes plagam meam timetis.

22 * Numquid dixi: Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi?

23 * Vel, Liberate me de manu
D hostis, & de manu robustorum eruite me?

24 * Docete me, & ego tacebo: & siquid forte ignoraui, instruite me.

25 * Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit qui possit arguere me?

26 * Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.

27 * Super pupillum irruitis, & subuertere nitimini amicum vestrum.

28 * Verumtamen quod cœpistis explete: præbete aurem, & videte an mentiar.

29 * Respondete obsecro absque contentione: & loquentes id quod iustum est, iudicate.

30 * Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

CAP. VII.

1 Militia est vita hominis su-
A per terram: & sicut dies mer-

mercenarij, dies eius.
* Sicut seruus desiderat vmbrā, 2
& sicut mercenarius præstolatur
finem operis sui:
* Sic & ego habui menses va- 3
cuos, & noctes laboriosas enume-
raui mihi.
* Si dormiero, dicam: Quando 4
consurgam? & rursum expectabo
vesperam, & replebor doloribus
vsque ad tenebras.
* Induta est caro mea putredi- 5
ne & sordibus pulueris, cutis mea
aruit, & contracta est.
* Dies mei velocius transierunt 6
quam a texente tela succiditur, & B
consumpti sunt absque vlla spe.
* Memento quia ventus est vi- 7
ta mea, & non reuertetur oculus
meus vt videat bona.
* Nec aspiciet me visus homi- 8
nis: oculi tui in me, & non sub-
sistam.
* Sicut consumitur nubes, & 9
pertransit: sic qui descenderit ad
inferos, non ascendet.
* Nec reuertetur vltra in domū 10
suam, neque cognoscet eum am-
plius locus eius.
* Quapropter & ego non par- 11
cam ori meo, loquar in tribula- C
tione spiritus mei: confabulabor
cum amaritudine animæ meæ.
* Numquid mare ego sum, 12
aut cetus, quia circumdedisti me
carcere?
* Si dixero: Consolabitur me 13
lectulus meus, & releuabor lo-
quens mecum in strato meo:
* Terrebis me per somnia, & 14
per visiones horrore concuties.
* Quam ob rem elegit suspen- 15
dium anima mea, & mortem ossa
mea.
* Desperaui, nequaquam vltra 16
iam viuam: parce mihi, nihil e- D
nim sunt dies mei.
* Quid est homo, quia magni- 17
ficas eum? aut quid apponis erga
eum cor tuum?
* Visitas eum diluculo, & subi- 18
to probas illum.
* Vsquequo non parcis mihi, 19
nec dimittis me vt glutiam sali-
uam meam?
* Peccaui, quid faciam tibi o 20
custos hominum? quare posuisti
me contrarium tibi, & factus sum
mihimetipsi grauis?
* Cur non tollis peccatum 21
meum, & quare non aufers ini-
quitatem meam? ecce, nunc in
puluere dormiam: & si mane me
quæsieris, non subsistam.

CAP. VIII.

1 A RESpondens autem Baldad Su-
hites, dixit:
2 * Vsquequo loquèris talia, & spi-
ritus multiplex sermones oris tui?
3 * Numquid Deus supplantat
iudicium? aut Omnipotens sub-
uertit quod iustum est?
4 * Etiam si filij tui peccauerunt
ei, & dimisit eos in manu iniqui-
tatis suæ:
5 * Tu tamen si diluculo consur-
rexeris ad Deum, & Omnipoten-
tem fueris deprecatus:
6 B * Si mundus & rectus incesse-
ris, statim euigilabit ad te, & pa-
catum reddet habitaculum iusti-
tiæ tuæ:
7 * In tantum, vt si priora tua
fuerint parua, & nouissima tua
multiplicentur nimis.
8 * Interroga enim generationē
pristinam, & diligenter inuestiga
patrum memoriam:
9 * ‖ (Hesterni quippe sumus, & ‖Ps 143.a.4
ignoramus quoniam sicut vmbra J.14.a.2
dies nostri sunt super terram.)
10 * Et ipsi docebunt te: loquen-
tur tibi, & de corde suo proferent
eloquia.
11 C * Numquid viuere potest scir-
pus absque humore? aut crescere
carectum sine aqua?
12 * Cum adhuc sit in flore, nec
carpatur manu, ante omnes her-
bas arescit:
13 * Sic viæ omnium, qui obliui-
scuntur Deum, & spes hypocritæ
peribit:
14 * Non ei placebit vecordia sua,
& sicut tela aranearum fiducia
eius.
15 * Innitetur super domum suā,
& non stabit: fulciet eam, & non
consurget:
16 * Humectus videtur antequam
veniat Sol, & in ortu suo germen
eius egredietur.
17 D * Super aceruum petrarum ra-
dices eius densabuntur, & inter
lapides commorabitur.
18 * Si absorbuerit eum de loco
suo, negabit eum, & dicet: Non
noui te.
19 * Hæc est enim lætitia viæ eius,

vt rursum de terra alij germinen-
tur.
* Deus non proijciet simplicem, 20
nec porriget manum malignis:
* Donec impleatur risu os tuũ, 21
& labia tua iubilo.
* Qui oderunt te, induentur 22
confusione: & tabernaculum im-
piorum non subsistet.

CAP. IX.

ET respondens Iob, ait: 1
* Vere scio quòd ita sit, & 2
quòd non iustificetur homo com- A
positus Deo.
* Si voluerit contendere cum 3
eo, non poterit ei respondere
vnum pro mille.
* Sapiens corde est, & fortis 4
robore: quis restitit ei, & pacem
habuit?
* Qui transtulit montes, & ne- 5
scierunt hi quos subuertit in furo-
re suo.
* Qui commouet terram de lo- 6
co suo, & columnæ eius concu-
tiuntur.
* Qui præcipit Soli, & non ori- 7
tur: & stellas claudit quasi sub si-
gnaculo:
* Qui extendit cælos solus, & 8
graditur super fluctus maris.
* Qui facit Arcturum, & Orio- 9
na, & Hyadas, & interiora austri.
* Qui facit magna, & incompre- 10
hensibilia, & mirabilia, quorum B
non est numerus.
* Si venerit ad me, non videbo 11
eum: si abierit, non intelligam.
* Si repente interroget, quis re- 12
spondebit ei? vel quis dicere po-
terit: Cur ita facis?
* Deus, cuius iræ nemo resistere 13
potest, & sub quo curuantur qui
portant orbem.
* Quantus ergo sum ego, vt re- 14
spõdeam ei, & loquar verbis meis
cum eo?
* Qui etiam si habuero quip- 15
piam iustum, non respondebo, sed
meum iudicem deprecabor.
* Et cum inuocantem exaudie- 16
rit me, non credo quod audierit
vocem meam.
* In turbine enim conteret me, 17
& multiplicabit vulnera mea etiã
sine causa.
* Non concedit requiescere spi- 18
ritum meum, & implet me amari-
tudinibus.

19 * Si fortitudo quæritur, robustis-
C simus est: si æquitas iudicij, nemo
audet pro me testimoniũ dicere.
20 * Si iustificare me voluero, os
meum condemnabit me: si inno-
centem ostendero, prauum me
comprobabit.
21 * Etiam si simplex fuero, hoc ip-
sum ignorabit anima mea, & tæ-
debit me vitæ meæ.
22 * Vnum est quod locutus sum,
& innocentem & impium ipse
consumit.
23 * Si flagellat, occidat semel, &
non de pœnis innocentum rideat.
24 * Terra data est in manus impij,
vultum iudicum eius operit. quòd
si non ille est, quis ergo est?
25 * Dies mei velociores fuerunt
cursore: fugerunt, & non vide-
runt bonum.
26 * Pertransierunt quasi naues
poma portantes, sicut aquila vo-
lans ad escam.
27 * Cum dixero: Nequaquam
D ita loquar: commuto faciem
meam, & dolore torqueor.
28 * Verebar omnia opera mea,
sciens quòd non parceres delin-
29 quenti. * Si autem & sic impius
sum, quare frustra laboraui?
30 * Si lotus fuero quasi aquis ni-
uis, & fulserint velut mundissimæ
manus meæ:
31 * Tamen sordibus intinges me,
& abominabuntur me vestimenta
mea.
32 * Neque enim viro qui similis
mei est, respondebo: nec qui mecũ
in iudicio ex æquo possit audiri.
33 * Non est qui vtrumque valeat
arguere, & ponere manum suam
in ambobus.
34 * Auferat a me virgam suam, &
pauor eius non me terreat.
35 * Loquar, & non timebo eum:
neque enim possum metuens re-
spondere.

CAP. X.

1 TÆdet animam meam vitæ
A meæ, dimittam aduersum me
eloquium meum, loquar in ama-
ritudine animæ meæ.
2 * Dicam Deo: Noli me con-
demnare: indica mihi cur me ita
iudices.
3 * Numquid bonum tibi vide-
tur, si calumnieris me, & oppri-
mas me opus manuum tuarum, &

consilium impiorum adiuues?
* Numquid oculi carnei tibi 4
sunt: aut sicut videt homo, & tu
videbis?
* Numquid sicut dies hominis 5
dies tui, & anni tui sicut humana B
sunt tempora,
* Vt quæras iniquitatẽ meam, 6
& peccatum meum scruteris?
* Et scias quia nihil impium 7
fecerim, cum sit nemo qui de ma-
nu tua possit eruere.
* Manus tuæ fecerunt me, & 8
plasmauerunt me totum in circui-
tu: & sic repente præcipitas me?
* Memento quæso quòd sicut lu- 9
tum feceris me, & in puluerem
reduces me.* Nõne sicut lac mul- 10
sisti me, & sicut caseum me coa-
gulasti? * Pelle & carnibus vesti- 11
sti me: ossibus & neruis compe-
gisti me:
* Vitam & misericordiam tri- 12
buisti mihi, & visitatio tua custo- C
diuit spiritum meum.
* Licet hæc celes in corde tuo, 13
tamen scio quia vniuersorum me-
mineris.
* Si peccaui, & ad horam pepe- 14
cisti mihi: cur ab iniquitate mea
mundum me esse non pateris?
* Et si impius fuero, væ mihi est: 15
& si iustus, non leuabo caput, sa-
turatus afflictione & miseria.
* Et propter superbiam quasi 16
leænam capies me, reuersusq; mi-
rabiliter me crucias.
* Instauras testes tuos contra 17
me, & multiplicas iram tuam ad-
uersum me, & pœnæ militant in
me.
* Quare de vulua eduxisti me? 18
qui vtinam consumptus essem, ne D
oculus me videret.
* Fuissem quasi non essem, de 19
vtero translatus ad tumulum.
* Numquid non paucitas dierũ 20
meorum finietur breui? dimitte
ergo me, vt plangam paululum
dolorem meum:
* Antequam vadam & non re- 21
uertar, ad terram tenebrosam, &
opertam mortis caligine:
* Terram miseriæ & tenebrarũ, 22
vbi vmbra mortis, & nullus ordo,
sed sempiternus horror inhabitat.

CAP. XI.

RESpondens autẽ Sophar Naa- 1
mathites, dixit: A
2 * Numquid qui multa loqui-
tur, non & audiet? aut vir verbo-
sus iustificabitur?
3 * Tibi soli tacebunt homines?
& cum ceteros irriseris, a nullo
confutaberis?
4 * Dixisti enim: Purus est sermo
meus, & mundus sum in conspe-
ctu tuo.
5 * Atque vtinã Deus loqueretur
tecum, & aperiret labia sua tibi,
6 * Vt ostenderet tibi secreta sa-
B pientiæ, & quòd multiplex esset
lex eius, & intelligeres quod mul-
to minora exigaris ab eo, quàm
meretur iniquitas tua.
7 * Forsitan vestigia Dei compre-
hendes, & vsque ad perfectum
Omnipotentem reperies?
8 * Excelsior cælo est, & quid fa-
cies? profundior inferno, & vnde
cognosces?
9 * Longior terra mensura eius, &
10 latior mari. * Si subuerterit om-
nia, vel in vnum coarctauerit, quis
contradicet ei?
11 * Ipse enim nouit hominum
C vanitatem, & videns iniquitatem,
nonne considerat?
12 * Vir vanus in superbiam erigi-
tur, & tamquam pullum onagri se
liberum natum putat.
13 * Tu autem firmasti cor tuum,
& expandisti ad eum manus tuas.
14 * Si iniquitatẽ, quæ est in manu
tua, abstuleris a te, & nõ manserit
in tabernaculo tuo iniustitia:
15 * Tunc leuare poteris faciem
tuam absque macula, & eris sta-
bilis, & non timebis.
16 * Miseriæ quoque obliuisceris,
D & quasi aquarum quæ præterie-
runt recordaberis.
17 * Et quasi meridianus fulgor
consurget tibi ad vesperam: &
cum te consumptum putaueris,
orieris vt lucifer.
18 * Et habebis fiduciam, proposita
tibi spe, & defossus securus dor-
mies.
19 * Requiesces, & non erit qui te
exterreat: & deprecabuntur fa-
ciem tuam plurimi.
20 * ‖Oculi autem impiorum defi- ‖ Leuit.26.
cient, & effugiũ peribit ab eis, & a. 5
spes illorum abominatio animæ.

CAP. XII.

1 RESpondens autem Iob, dixit:
2 * Ergo vos estis soli homi-

 nes,

nes, & vobiscũ morietur sapientia? A
‖ J.10.a.2 * ‖ Et mihi est cor sicut & vo- 3
bis, nec inferior vestri sum: quis
enim hæc, quæ nostis, ignorat?
‖ Prou.14.2.a * ‖ Qui deridetur ab amico suo 4
sicut ego, inuocabit Deum & ex-
audiet eum: deridetur enim iusti
simplicitas.
* Lampas contempta apud co- 5
gitationes diuitum, parata ad
tempus statutum.
* Abundant tabernacula prædo- 6
num, & audacter prouocant Deũ,
cum ipse dederit omnia in manus
eorum.
* Nimirum interroga iumenta, 7
& docebunt te: & volatilia cæli, & B
indicabunt tibi.
* Loquere terræ, & respondebit 8
tibi: & narrabunt pisces maris.
* Quis ignorat quod omnia hæc 9
manus Domini fecerit?
* In cuius manu anima omnis 10
viuentis, & spiritus vniuersæ car-
nis hominis.
‖ J.34.a.5 * ‖ Nõne auris verba dijudicat, 11
& fauces comedentis, saporem?
* In antiquis est sapientia & in 12
multo tempore prudentia.
* Apud ipsũ est sapientia & for- 13
titudo, ipse habet cõsilium, & in-
telligentiam.
‖ Isai.22.f.22 * ‖ Si destruxerit, nemo est qui 14
ædificet: si incluserit hominem, C
Apo.3.b.7 nullus est qui aperiat.
* Si continuerit aquas, omnia 15
siccabuntur: & si emiserit eas,
subuertent terram.
* Apud ipsum est fortitudo & 16
sapientia: ipse nouit & decipien-
tem, & eum qui decipitur.
* Adducit consiliarios in stultũ 17
finem, & iudices in stuporem.
* Balteum regum dissoluit, & 18
præcingit fune renes eorum.
* Ducit sacerdotes inglorios, & 19
optimates supplantat:
* Commutans labium veraciũ, 20
& doctrinam senum auferens. D
* Effundit despectionem super 21
principes, eos, qui oppressi fuerant,
releuans.
* Qui reuelat profunda de te- 22
nebris, & producit in lucem vm-
bram mortis.
* Qui multiplicat gentes & per- 23
dit eas, & subuersas in integrum
restituit.
* Qui immutat cor principum 24
populi terræ, & decipit eos vt
25 frustra incedant per inuium: * Pal-
pabunt quasi in tenebris, & non
in luce, & errare eos faciet qua-
si ebrios.

CAP. XIII.

1 A Ecce omnia hæc vidit oculus
meus, & audiuit auris mea, &
intellexi singula.
2 * Secundum scientiam vestram
& ego noui: nec inferior ve-
stri sum.
3 * Sed tamen ad Omnipotentẽ
loquar, & disputare cũ Deo cupio:
4 * Prius vos ostendens fabricato-
res mendacij, & cultores peruer-
sorum dogmatum.
5 * Atque vtinam taceretis, vt pu-
taremini esse sapientes.
6 * Audite ergo correptionem
B meam, & iudicium labiorũ meo-
rum attendite.
7 * Numquid Deus indiget vestro
mendacio, vt pro illo loquamini
dolos?
8 * Numquid faciem eius accipi-
tis, & pro Deo iudicare nitimini?
9 * Aut placebit ei quem celare ni-
hil potest? aut decipietur vt ho-
mo, vestris fraudulentijs?
10 * Ipse vos arguet, quoniam in
abscondito faciem eius accipitis.
11 * Statim vt se commouerit, tur-
babit vos, & terror eius irruet su-
per vos.
12 * Memoria vestra comparabi-
tur cineri, & redigentur in lutum
ceruices vestræ.
13 * Tacete paulisper vt loquar
quodcumque mihi mens suggesse-
14 rit. * Quare lacero carnes meas
C dentibus meis, & animam meam
porto in manibus meis?
15 * Etiam si occiderit me, in ip-
so sperabo: verumtamẽ vias meas
16 in conspectu eius arguam. * Et
ipse erit saluator meus: non enim
veniet in conspectu eius omnis
17 hypocrita. * Audite sermonem
meum, & ænigmata percipite au-
ribus vestris.
18 * Si fuero iudicatus, scio quòd
iustus inueniar.
19 * Quis est qui iudicetur mecũ?
veniat: quare tacens consumor?
20 * Duo tantum ne facias mihi, &
tunc a facie tua non abscondar:
21 * Manum tuam longe fac a me,
& formido tua non me terreat.
22 * Voca me, & ego respondebo
tibi:

tibi : aut certe loquar, & tu re-
ſponde mihi.
* Quantas habeo iniquitates & 23
peccata, ſcelera mea & delicta o- D
ſtende mihi.
* Cur faciem tuam abſcondis, 24
& arbitraris me inimicum tuum?
* Contra folium, quod vento 25
rapitur, oſtendis potentiam
tuam, & ſtipulam ſiccam perſe-
queris:
* Scribis enim contra me ama- 26
ritudines, & conſumere me vis
peccatis adoleſcentiæ meæ.
* Poſuiſti in neruo pedem 27
meum, & obſeruaſti omnes ſe-
mitas meas, & veſtigia pedum
meorum conſideraſti:
*Qui quaſi putredo conſumen- 28
dus ſum, & quaſi veſtimentum,
quod comeditur a tinea.

CAP XIIII.

‖ S̄.8.b.9 HOmo natus de muliere, 1
breui viuens tempore, re- A
Pſ.143.a.4 pletur multis miſerijs. * ‖ Qui 2
quaſi flos egreditur & conteritur,
& fugit velut vmbra, & numquam
in eodem ſtatu permanet.
* Et dignum ducis ſuper hu- 3
iuſcemodi aperire oculos tuos, &
‖ Pſ.50.a.4 adducere eum tecum in iudiciũ?
* ‖ Quis poteſt facere mundum 4
de immundo conceptum ſemine?
nonne tu qui ſolus es?
* Breues dies hominis ſunt, nu- 5
merus menſium eius apud te eſt:
conſtituiſti terminos eius, qui præ-
teriri non poterunt.
* Recede paululum ab eo, vt 6
quieſcat, donec optata veniat, ſicut B
mercenarij dies eius.
* Lignum habet ſpem: ſi præci- 7
ſum fuerit, rurſum vireſcit, & ra-
mi eius pullulant.
* Si ſenuerit in terra radix eius, 8
& in puluere emortuus fuerit trũ-
cus illius,
* Ad odorem aquæ germinabit, 9
& faciet comam quaſi cum pri-
mum plantatum eſt:
*Homo vero cum mortuus fue- 10
rit, & nudatus atque conſumptus,
vbi quæſo eſt?
* Quomodo ſi recedant aquæ 11
de mari, & fluuius vacuefactus
areſcat:
* Sic homo cum dormierit, non 12
reſurget, donec atteratur cælum, C
non euigilabit, nec conſurget de
ſomno ſuo.
13 * Quis mihi hoc tribuat, vt in
inferno protegas me, & abſcon-
das me, donec pertranſeat furor
tuus, & conſtituas mihi tempus,
in quo recorderis mei?
14 * Putaſne mortuus homo rur-
ſum viuat? cunctis diebus, quibus
nunc milito, expecto donec veniat
immutatio mea.
15 * Vocabis me, & ego reſponde-
bo tibi: operi manuum tuarum
porriges dexteram. ‖ Pro.5.d.21
16 * ‖ Tu quidem greſſus meos di-
numeraſti, ſed parce peccatis
meis.
17 * Signaſti quaſi in ſacculo de-
D licta mea, ſed curaſti iniquitatem
meam.
18 *Mons cadens defluit, & ſaxum
transfertur de loco ſuo.
19 * Lapides excauant aquæ, &
alluuione paulatim terra conſu-
mitur: & hominem ergo ſimili-
ter perdes.
20 * Roboraſti eum paululum vt
in perpetuum tranſiret: immuta-
bis faciem eius, & emittes eum.
21 * Siue nobiles fuerint filij eius,
ſiue ignobiles, non intelliget.
22 * Attamen caro eius dum viuet
dolebit, & anima illius ſuper ſe-
metipſo lugebit.

CAP. XV.

1 REſpondens autem Eliphaz
A Themanites, dixit:
2 * Numquid ſapiens reſponde-
bit quaſi in ventum loquens,
& implebit ardore ſtomachum
ſuum?
3 * Arguis verbis eum, qui non
eſt æqualis tibi, & loqueris quod
tibi non expedit.
4 * Quantum in te eſt, euacuaſti
timorem, & tuliſti preces coram
Deo.
5 * Docuit enim iniquitas tua os
tuum, & imitaris linguam blaſ-
phemantium.
6 * Condemnabit te os tuum, &
non ego: & labia tua reſponde-
bunt tibi.
7 * Numquid primus homo tu
natus es, & ante colles formatus?
8 * Numquid conſilium Dei au-
diſti, & inferior te erit eius ſa-
pientia?
9 * Quid noſti quod ignoremus?
quid intelligis quod neſciamus?

|| Eccli. 18. b. 8 * || Et senes, & antiqui sunt in 10
nobis multo vetustiores quam pa- B
tres tui.
* Numquid grande est vt con- 11
soletur te Deus? sed verba tua pra-
ua hoc prohibent.
* Quid te eleuat cor tuum, & 12
quasi magna cogitans, attonitos
habes oculos?
* Quid tumet contra Deum 13
spiritus tuus, vt proferas de ore
tuo huiuscemodi sermones?
* Quid est homo, vt immacula- 14
tus sit, & vt iustus appareat natus
de muliere?
|| S. 4. d. 18 * || Ecce inter sanctos eius nemo 15
immutabilis, & cæli non sunt mu-
di in conspectu eius.
* Quanto magis abominabilis 16
& inutilis homo, qui bibit quasi
aquam iniquitatem?
* Ostendam tibi, audi me: quod 17
vidi narrabo tibi. C
* Sapientes confitentur, & non 18
abscondunt patres suos.
* Quibus solis data est terra, & 19
non transiuit alienus per eos.
* Cunctis diebus suis impius 20
superbit, & numerus annorum
incertus est tyrannidis eius.
* Sonitus terroris semper in au- 21
ribus illius: & cum pax sit, ille
semper insidias suspicatur.
* Non credit quod reuerti pos- 22
sit de tenebris ad lucem, circum-
spectans vndique gladium.
* Cum se mouerit ad quæren- 23
dum panem, nouit quòd paratus
sit in manu eius tenebrarum dies.
* Terrebit eum tribulatio, & 24
angustia vallabit eum, sicut regē,
qui præparatur ad prælium.
* Tetendit enim aduersus Deū 25
manum suam, & contra Omnipo-
tentem roboratus est.
* Cucurrit aduersus eum ere- 26
cto collo, & pingui ceruice ar-
matus est.
* Operuit faciem eius crassitu- 27
do, & de lateribus eius aruina de- D
pendet.
* Habitauit in ciuitatibus deso- 28
latis, & in domibus desertis, quæ
in tumulos sunt redactæ.
* Non ditabitur, nec perseue- 29
rabit substantia eius, nec mittet in
terra radicem suam.
* Non recedet de tenebris: ra- 30
mos eius arefaciet flamma, & au-
feretur spiritu oris sui.
31 * Non credet frustra errore de-
ceptus, quod aliquo pretio redi-
mendus sit.
32 * Antequam dies eius implean-
tur, peribit: & manus eius are-
scent.
33 * Lædetur quasi vinea in primo
flore botrus eius, & quasi oliua
proijciens florem suum.
34 * Congregatio enim hypocritæ
sterilis, & ignis deuorabit taber-
nacula eorum, qui munera liben-
ter accipiunt.
35 * || Concepit dolorem, & pepe- || Isa. 59. a. 4
rit iniquitatem, & vterus eius præ- Psal. 7. d. 15
parat dolos.

CAP. XVI.

1 Respondens autem Iob, di-
A xit:
2 * Audiui frequenter talia, con-
solatores onerosi omnes vos e-
stis.
3 * Numquid habebunt finem
verba ventosa? aut aliquid tibi
4 molestum est si loquaris? * Po-
teram & ego similia vestri loqui:
atque vtinam esset anima vestra
pro anima mea:
5 * Consolarer & ego vos sermo-
nibus, & mouerem caput meum
super vos:
6 * Roborarem vos ore meo: &
mouerem labia mea, quasi par-
cens vobis.
7 * Sed quid agam? Si locutus
B fuero, non quiescet dolor meus:
& si tacuero, non recedet a me.
8 * Nunc autem oppressit me do-
lor meus, & in nihilum redacti
sunt omnes artus mei.
9 * Rugæ meæ testimonium di-
cunt contra me, & suscitatur fal-
siloquus aduersus faciem meam
contradicens mihi.
10 * Collegit furorem suum in
me, & comminans mihi, infre-
muit contra me dentibus suis: ho-
stis meus terribilibus oculis me
intuitus est.
11 * Aperuerunt super me ora sua,
C & exprobrantes percusserunt ma-
xillam meam, satiati sunt pœnis
meis.
12 * Conclusit me Deus apud ini-
quum, & manibus impiorum me
tradidit.
13 * Ego ille quondam opulen-
tus repente contritus sum: te-

nuit

nuit ceruicem meam , confregit
me , & posuit me sibi quasi in si-
gnum .
* Circumdedit me lanceis suis, 14
conuulnerauit lumbos meos, non
pepercit , & effudit in terra visce-
ra mea .
* Concidit me vulnere super 15
vulnus , irruit in me quasi gigas.
* Saccum consui super cutem 16
meam , & operui cinere carnem
meam .
* Facies mea intumuit a fletu , 17
& palpebræ meæ caligauerunt .
* Hæc passus sum absque ini- 18
quitate manus meæ, cum haberem D
mundas ad Deum preces .
* Terra ne operias sanguinem 19
meum , neque inueniat in te locũ
latendi clamor meus .
* Ecce enim in cælo testis meus, 20
& conscius meus in excelsis .
* Verbosi amici mei : ad Deum 21
stillat oculus meus.
* Atque vtinam sic iudicaretur 22
vir cum Deo , quomodo iudi-
catur filius hominis cum collega
suo .
* Ecce enim breues anni trans- 23
eunt, & semitam , per quam non
reuertar, ambulo .

C A P. X V I I.

Spiritus meus attenuabitur, dies 1
mei breuiabuntur , & solum A
mihi superest sepulchrum .
* Non peccaui, & in amaritudi- 2
nibus moratur oculus meus .
* Libera me Domine , & pone 3
me iuxta te , & cuiusuis manus
pugnet contra me .
* Cor eorum longe fecisti a di- 4
sciplina , propterea non exalta-
buntur .
* Prædam pollicetur socijs , & 5
oculi filiorum eius deficient . B
* Posuit me quasi in prouer- 6
bium vulgi , & exemplum sum
coram eis .
* Caligauit ab indignatione 7
oculus meus, & mẽbra mea quasi
in nihilum redacta sunt .
* Stupebunt iusti super hoc , & 8
innocens contra hypocritam su- C
scitabitur .
* Et tenebit iustus viam suam , 9
& mundis manibus addet fortitu-
dinem .
* Igitur omnes vos conuertimi- 10
ni, & venite, & non inueniam in
vobis vllum sapientem .
11 * Dies mei transierunt , cogita-
tiones meæ dissipatæ sunt, torquẽ-
tes cor meum :
12 * Noctem verterunt in diem ,
& rursum post tenebras spero lu-
cem .
13 * Si sustinuero, infernus domus
D mea est , & in tenebris straui le-
ctulum meum .
14 * Putredini dixi : Pater meus
es , mater mea , & soror mea, ver-
mibus .
15 * Vbi est ergo nunc præstolatio
mea , & patientiam meam quis
considerat ?
16 * In profundissimum infernum
descendent omnia mea : putasne
saltem ibi erit requies mihi ?

C A P. X V I I I.

1 Respondens autem Baldad Su-
A hites, dixit :
2 * Vsque ad quem finem verba
iactabitis ? intelligite prius , & sic
loquamur .
3 * Quare reputati sumus vt iu-
menta , & sorduimus coram vo-
bis ?
4 * Qui perdis animam tuam in
furore tuo, numquid propter te
derelinquetur terra, & transferen-
tur rupes de loco suo ?
5 * Nonne lux impij extingue-
tur , nec splendebit flamma ignis
eius ?
6 * Lux obtenebrescet in taber-
B naculo illius, & lucerna, quæ super
eum est, extinguetur .
7 * Arctabuntur gressus virtutis
eius , & præcipitabit eum consi-
lium suum .
8 * Immisit enim in rete pedes
suos , & in maculis eius ambulat.
9 * Tenebitur planta illius la-
queo , & exardescet contra eum
sitis .
10 * Abscondita est in terra pedi-
ca eius , & decipula illius super
semitam .
11 * Vndique terrebunt eum for-
C midines , & inuoluent pedes
eius .
12 * Attenuetur fame robur eius ,
& inedia inuadat costas illius .
13 * Deuoret pulchritudinem cutis
eius , consumat brachia illius pri-
mogenita mors .

* Auellatur de tabernaculo suo 14
fiducia eius, & calcet super eum,
quasi rex, interitus. * Habitent 15
in tabernaculo illius socij eius, qui
non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur.
* Deorsum radices eius siccen- 16
tur, sursum autem atteratur mes- D
sis eius.
‖ Prou.2.d. 22 * ‖ Memoria illius pereat de 17
terra, & non celebretur nomen
eius in plateis.
* Expellet eum de luce in tene- 18
bras, & de orbe transferet eum.
* Non erit semen eius, neque pro- 19
genies in populo suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.
* In die eius stupebunt nouissi- 20
mi, & primos inuadet horror.
* Hæc sunt ergo tabernacula 21
iniqui, & iste locus eius, qui ignorat Deum.

CAP. XIX.

RESpondens autem Iob, di- 1
xit: A
* Vsquequo affligitis animam 2
meam, & atteritis me sermonibus?
* En, decies confunditis me, 3
& non erubescitis opprimentes
me.
* Nempe, etsi ignoraui, mecum 4
erit ignorantia mea.
* At vos contra me erigi- 5
mini, & arguitis me opprobrijs
meis.
* Saltem nunc intelligite quia 6
Deus non æquo iudicio afflixerit
me, & flagellis suis me cinxerit.
* Ecce clamabo vim patiens, & 7
nemo audiet: vociferabor, & non
est qui iudicet.
* Semitam meam circumsep- 8
sit, & transire non possum, & in B
calle meo tenebras posuit.
* Spoliauit me gloria mea, & 9
abstulit coronam de capite meo.
* Destruxit me vndique, & pe- 10
reo, & quasi euulsæ arbori abstulit
spem meam.
* Iratus est contra me furor 11
eius, & sic me habuit quasi hostem suum.
* Simul venerunt latrones eius, 12
& fecerunt sibi viam per me, &
obsederunt in gyro tabernaculum
meum.
* Fratres meos longe fecit a 13
me, & noti mei quasi alieni recesserunt a me.
14 * Dereliquerunt me propinqui
mei: & qui me nouerant, obliti
sunt mei.
15 * Inquilini domus meæ, & an-
C cillæ meæ sicut alienum habuerunt me, & quasi peregrinus fui in
oculis eorum.
16 * Seruum meum vocaui, &
non respondit, ore proprio deprecabar illum.
17 * Halitum meũ exhorruit vxor
mea, & orabam filios vteri mei.
18 * Stulti quoque despiciebant
me, & cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.
19 * Abominati sunt me quondã
consiliarij mei: & quem maxime
diligebam, auersatus est me.
20 * Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia circa
dentes meos.
21 * Miseremini mei, miseremini
mei, saltem vos amici mei, quia
manus Domini tetigit me.
22 * Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?
23 * Quis mihi tribuat vt scriban-
D tur sermones mei? quis mihi det
24 vt exarentur in libro * stylo ferreo,
& plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice?
25 * Scio enim quòd Redemptor
meus viuit, & in nouissimo die
de terra surrecturus sum:
26 * Et rursum circumdabor pelle
mea, & in carne mea videbo
Deum meum.
27 * Quem visurus sum ego ipse,
& oculi mei conspecturi sunt, &
non alius: reposita est hæc spes
mea in sinu meo.
28 * Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, & radicem verbi
inueniamus contra eum?
29 * Fugite ergo a facie gladij,
quoniam vltor iniquitatum gladius est: & scitote esse iudicium.

CAP. XX.

1 RESpondens autẽ Sophar Naa-
A mathites, dixit:
2 * Idcirco cogitationes meæ variæ succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.
3 * Doctrinam, qua me arguis,
audiam,

audiam, & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.
* Hoc scio a principio, ex quo 4
positus est homo super terram,
* Quod laus impiorum breuis 5
sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.
* Si ascenderit vsque ad cælum 6
superbia eius, & caput eius nubes tetigerit:
* Quasi sterquilinium in fine 7
perdetur: & qui eum viderant, dicent: Vbi est?
* Velut somnium auolans non 8
inuenietur, transiet sicut visio no- B
cturna.
* Oculus, qui eum viderat, non 9
videbit, neque vltra intuebitur eum locus suus.
* Filij eius atterentur egestate, 10
& manus illius reddent ei dolorem suum.
* Ossa eius implebuntur vitijs 11
adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.
* Cum enim dulce fuerit in ore 12
eius malum, abscondet illud sub lingua sua.
* Parcet illi, & non derelinquet 13
illud, & celabit in gutture suo.
* Panis eius in vtero illius ver- 14
tetur in fel aspidum intrinsecus.
* Diuitias, quas deuorauit, euo- 15
met, & de ventre illius extrahet eas Deus.
* Caput aspidum suget, & 16
occidet eum lingua viperæ.
* (Non videat riuulos fluminis, 17
torrentes mellis, & butyri.) C
* Luet quæ fecit omnia, nec ta- 18
men consumetur: iuxta multitudinem adinuentionum suarum, sic & sustinebit.
* Quoniam confringens nuda- 19
uit pauperes: domum rapuit, & non ædificauit eam.
‖ Eccl. 5. c. 9 * ‖ Nec est satiatus venter eius: 20
& cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.
* Non remansit de cibo eius, & 21
propterea nihil permanebit de bonis eius.
* Cum satiatus fuerit, arctabi- 22
tur, æstuabit, & omnis dolor irruet super eum.
* Vtinam impleatur venter 23
eius, vt emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.
* Fugiet arma ferrea, & irruet 24

D in arcum æreum.
25 * Eductus, & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua: vadent, & venient super eum horribiles.
26 * Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius: deuorabit eum ignis, qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo.
27 * Reuelabunt cæli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum.
28 * Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.
29 * Hæc est pars hominis impij a Deo, & hereditas verborum eius a Domino.

CAP. XXI.

1 A RESpondens autem Iob, dixit:
2 * Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam.
3 * Sustinete me, & ego loquar, & post mea, si videbitur, verba ridete.
4 * Numquid contra hominem disputatio mea est, vt merito non debeam contristari?
5 * Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro:
6 * Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, & concutit carnem meam tremor.
7 * ‖ Quare ergo impij viuunt, sublenati sunt, confortatiq. diuitijs? ‖ Ier. 12. a. 1 Abac. 1. a. 3
8 * Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conspectu eorum.
9 B * Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.
10 * Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, & non est priuata fœtu suo.
11 * Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus.
12 * Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi.
13 * Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.
14 * Qui dixerunt Deo: Recede a nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.

* ‖ Quis

‖ Mala. 3. d. 14

* ‖ Quis est Omnipotens, vt 15
seruiamus ei? & quid nobis prodest si orauerimus illum?
* Verumtamen quia non sunt 16
in manu eorum bona sua; consilium impiorum longe sit a me.
* Quoties lucerna impiorum 17
extinguetur, & superueniet eis C
inundatio, & dolores diuidet furoris sui?
* Erunt sicut paleæ ante faciem 18
venti, & sicut fauilla, quam turbo dispergit.
* Deus seruabit filijs illius do- 19
lorem patris: & cum reddiderit, tunc sciet.
* Videbunt oculi eius interfe- 20
ctionem suam, & de furore Omnipotentis bibet.
* Quid enim ad eum pertinet 21
de domo sua post se? & si numerus mensium eius dimidietur?
* Numquid Deũ docebit quis- 22
piam scientiam, qui excelsos iudicat?
* Iste moritur robustus & sa- 23
nus, diues & felix. * Viscera eius 24
plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur:
* Alius vero moritur in amari- 25
tudine animæ absque vllis opibus:
* Et tamen simul in puluere 26
dormient, & vermes operient D
eos.
* Certe noui cogitationes ve- 27
stras, & sententias contra me iniquas.
* Dicitis enim: Vbi est domus 28
principis? & vbi tabernacula impiorum?
* Interrogate quemlibet de via- 29
toribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis.
* Quia in diem perditionis ser- 30
uatur malus, & ad diem furoris ducetur.
* Quis arguet coram eo viam 31
eius? & quæ fecit, quis reddet illi?
* Ipse ad sepulchra ducetur, 32
& in congerie mortuorum vigilabit.
* Dulcis fuit glareis Cocyti, & 33
post se omnem hominem trahet, & ante se innumerabiles.
* Quomodo igitur consola- 34
mini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

CAP. XXII.

1 Respondens autem Eliphaz
A Themanites, dixit:
2 * Numquid Deo potest comparari homo, etiam cum perfectæ fuerit scientiæ?
3 * Quid prodest Deo si iustus fueris? aut quid ei confers si immaculata fuerit via tua?
4 * Numquid timens arguet te, & veniet tecum in iudicium,
5 * Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?
6 * Abstulisti enim pignus fratrũ tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.
7 * Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.
8 * In fortitudine brachij tui pos-
B sidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.
9 * Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.
10 * Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.
11 * Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri?
12 * An non cogitas quòd Deus excelsior cælo sit, & super stellarũ verticem sublimetur?
13 * Et dicis: Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat.
14 * Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat.
15 * Numquid semitam sæculorũ custodire cupis, quam calcauerunt viri iniqui?
16 * Qui sublati sunt ante tempus
C suum, & fluuius subuertit fundamentum eorum:
17 * Qui dicebant Deo: Recede a nobis: & quasi nihil posset facere Omnipotens, æstimabant eum:
18 * Cum ille impleset domos eorum bonis, quorum sententia procul sit a me.
19 * ‖ Videbunt iusti, & lætabuntur, & innocens subsannabit eos.
20 * Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis?
21 * Acquiesce igitur ei, & habeto pacem;

‖ Psal. 106. d. 42

pacem; & per hæc habebis fructus
optimos.
* Suscipe ex ore illius legem, 22
& pone sermones eius in corde
tuo.
* Si reuersus fueris ad Omni- 23
potentem, ædificaberis, & longe D
facies iniquitatem a tabernacu-
lo tuo.
* Dabit pro terra silicem, & pro 24
silice torrentes aureos.
* Eritq. Omnipotens contra 25
hostes tuos, & argentum coacer-
uabitur tibi.
* Tunc super Omnipotentem 26
delicijs afflues, & eleuabis ad Deũ
faciem tuam.
* Rogabis eum, & exaudiet te, 27
& vota tua reddes.
* Decernes rem, & veniet ti- 28
bi, & in vijs tuis splendebit lu-
men.
‖ Pro. 29. d. 23 * ‖ Qui enim humiliatus fuerit, 29
erit in gloria: & qui inclinauerit
oculos, ipse saluabitur.
* Saluabitur innocens, salua- 30
bitur autem in munditia manuũ
suarum.

CAP. XXIII.

Respondens autem Iob, ait: 1
* Nunc quoque in amari- 2
tudine est sermo meus, & manus A
plagæ meæ aggrauata est super ge-
mitum meum.
* Quis mihi tribuat vt cogno- 3
scam & inueniam illum, & veniã
vsque ad solium eius?
* Ponam coram eo iudicium, 4
& os meum replebo increpatio-
nibus.
* Vt sciam verba, quæ mihi re- 5
spondeat, & intelligam quid lo- B
quatur mihi.
* Nolo multa fortitudine con- 6
tendat mecum, nec magnitudinis
suæ mole me premat.
* Proponat æquitatem contra 7
me, & perueniat ad victoriam iu-
dicium meum:
* Si ad Orientem iero, non ap- 8
paret: si ad Occidentem, non in-
telligam eum.
* Si ad sinistram, quid agam? 9
non apprehendam eum: si me C
vertam ad dexteram, non videbo
illum.
* Ipse vero scit viam meam, 10
& probauit me quasi aurum,
quod per ignem transit:
11 * Vestigia eius secutus est pes
meus, viam eius custodiui, & non
declinaui ex ea.
12 * A mandatis labiorum eius nõ
recessi, & in sinu meo abscondi
verba oris eius.
13 * Ipse enim solus est, & nemo
D auertere potest cogitationẽ eius:
& anima eius quodcumque vo-
luit, hoc fecit.
14 * Cum expleuerit in me volun-
tatem suam, & alia multa similia
præsto sunt ei.
15 * Et idcirco a facie eius turba-
tus sum, & considerans eum, ti-
more sollicitor.
16 * Deus molliuit cor meum,
& Omnipotens conturbauit me.
17 * Non enim perij propter im-
minentes tenebras, nec faciem
meam operuit caligo.

CAP. XXIIII.

1 Ab Omnipotente non sunt abs-
A condita tempora: qui autem
nouerunt eum, ignorant dies il-
lius.
2 * Alij terminos transtulerunt,
diripuerunt greges, & pauerunt
eos.
3 * Asinum pupillorum abege-
runt, & abstulerunt pro pignore
bouem viduæ.
4 * Subuerterunt pauperum viã,
& oppresserunt pariter mansuetos
terræ.
5 * Alij quasi onagri in deserto e-
grediuntur ad opus suum: vigi-
lantes ad prædam, præparant pa-
nem liberis.
6 * Agrum non suum demetunt,
B & vineam eius, quem vi oppresse-
rint, vindemiant.
7 * Nudos dimittunt homines,
indumenta tollentes, quibus non
est operimentum in frigore:
8 * Quos imbres montium rigãt,
& non habentes velamen, ample-
xantur lapides.
9 * Vim fecerunt deprædantes
pupillos, & vulgum pauperem
spoliauerunt.
10 * Nudis & incedentibus absque
vestitu, & esurientibus tulerunt
spicas.
11 * Inter aceruos eorum meridia-
ti sunt, qui calcatis torcularibus
sitiunt.

* De

* De ciuitatibus fecerunt viros 12
gemere, & anima vulneratorum C
clamauit, & Deus inultum abire
non patitur.
* Ipsi fuerunt rebelles lumini, 13
nescierunt vias eius, nec reuersi
sunt per semitas eius.
* Mane primo consurgit ho- 14
micida, interfecit egenum &
pauperem: per noctem vero erit
quasi fur.
* Oculus adulteri obseruat ca- 15
liginem, dicens: Non me vi-
debit oculus: & operiet vultum
suum.
* Perfodit in tenebris domos, si- 16
cut in die condixerant sibi, &
ignorauerunt lucem.
* Si subito apparuerit aurora, 17
arbitrantur vmbram mortis: &
sic in tenebris quasi in luce am-
bulant.
* Leuis est super faciem aquæ: 18
maledicta sit pars eius in terra, nec
ambulet per viam vinearum.
* Ad nimium calorem transeat 19
ab aquis niuium, & vsque ad in- D
feros peccatum illius.
* Obliuiscatur eius misericor- 20
dia: dulcedo illius vermes: non
sit in recordatione, sed conteratur
quasi lignum infructuosum.
* Pauit enim sterilem, quæ non 21
parit, & viduæ bene non fecit.
* Detraxit fortes in fortitudine 22
sua: & cum steterit, non credet
vitæ suæ.
‖ Apoc. 2. f. 21 * ‖ Dedit ei Deus locum pœni- 23
tentiæ, & ille abutitur eo in su-
perbiam: oculi autem eius sunt in
vijs illius.
* Eleuati sunt ad modicum, & 24
non subsistent, & humiliabuntur
sicut omnia, & auferentur, &
sicut summitates spicarum conte-
rentur.
* Quod si non est ita, quis me 25
potest arguere esse mentitum, &
ponere ante Deum verba mea?

CAP. XXV.

Respondens autem Baldad Su- 1
hites, dixit:
* Potestas & terror apud eum 2
est, qui facit concordiam in sub-
limibus suis.
* Numquid est numerus mili- 3
tum eius? & super quem non sur-
get lumen illius?
4 * Numquid iustificari potest ho-
mo comparatus Deo, aut apparere
mundus natus de muliere?
5 * Ecce luna etiam non splen-
det, & stellæ non sunt mundæ in
conspectu eius:
6 * Quanto magis homo putre-
do, & filius hominis vermis?

CAP. XXVI.

1 Respondens autem Iob, dixit:
2 * Cuius adiutor es? num-
A quid imbecillis? & sustentas bra-
chium eius, qui non est fortis?
3 * Cui dedisti consilium? forsi-
B tan illi, qui non habet sapientiã,
& prudentiam tuam ostendisti
plurimam.
4 * Quem docere voluisti? nonne
eum, qui fecit spiramentum?
5 * Ecce gigantes gemunt sub a-
quis, & qui habitant cum eis.
6 * Nudus est infernus coram il-
lo, & nullum est operimentum
perditioni.
7 * Qui extendit Aquilonem su-
C per vacuum, & appendit terram
super nihilum.
8 * Qui ligat aquas in nubibus
suis, vt non erumpant pariter
deorsum.
9 * Qui tenet vultum solij sui,
& expandit super illud nebulam
suam.
10 * Terminum circumdedit a-
quis, vsque dum finiantur lux &
tenebræ.
11 * Columnæ cæli contremiscũt,
D & pauent ad nutum eius.
12 * In fortitudine illius repente
maria congregata sunt, & pruden-
tia eius percussit superbum.
13 * Spiritus eius ornauit cælos: &
obstetricante manu eius, eductus
est coluber tortuosus.
14 * Ecce, hæc ex parte dicta sunt
viarum eius: & cum vix paruam
stillam sermonis eius audierimus,
quis poterit tonitruum magnitu-
dinis illius intueri?

CAP. XXVII.

1 Addidit quoque Iob, assu-
A mens parabolam suam, &
dixit:
2 * Viuit Deus, qui abstulit iu-
dicium meum, & Omnipotens,
qui ad amaritudinem adduxit a-
nimam

animam meam.
3 * Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis,
4 * Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.
5 * Absit a me vt iustos vos esse iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.
6 * Iustificationem meam, quam
B cœpi tenere, non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.
7 * Sit vt impius inimicus meus: & aduersarius meus, quasi iniquus.
8 * Quæ est enim spes hypocritæ si auare rapiat, & non liberet Deus animam eius?
9 * Numquid Deus audiet clamorem eius cum venerit super eum angustia?
10 * Aut poterit in Omnipotente delectari, & inuocare Deum omni tempore?
11 * Docebo vos per manum Dei quæ Omnipotens habeat, nec abscondam.
12 * Ecce, vos omnes nostis, &
C quid sine causa vana loquimini?
13 * Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient.
14 * Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane.
15 * Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt.
16 * Si comportauerit quasi terram argentum, & sicut lutum præparauerit vestimenta:
17 * Præparabit quidem, sed iustus vestietur illis: & argentum innocens diuidet.
18 * Ædificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit vmbraculum.
19 * || Diues cum dormierit, nihil
D secũ auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet.
|| Psal.48.d.18
20 * Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.
21 * Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo.
22 * Et mittet super eum, & non parcet: de manu eius fugiens fugiet.
23 * Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum eius.

CAP. XXVIII.

1
A HAbet argentum, venarum suarum principia: & auro locus est, in quo conflatur.
2 * Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore, in æs vertitur.
3 * Tempus posuit tenebris, & vniuersorum finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis, & vmbram mortis.
4 * Diuidit torrens a populo peregrinante, eos, quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios.
5 * Terra, de qua oriebatur panis in loco suo, igni subuersa est.
6 * Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum.
7 * Semitam ignorauit auis, nec intuitus est eam oculus vulturis.
8 * Non calcauerunt eam filij in-
B stitorum, nec pertransiuit per eam leæna.
9 * Ad silicem extendit manum suam, subuertit a radicibus montes.
10 * In petris riuos excidit, & omne pretiosum vidit oculus eius.
11 * Profunda quoque fluuiorum scrutatus est, & abscondita in lucem produxit.
12 * Sapientia vero vbi inuenitur? & quis est locus intelligentiæ?
13 * Nescit homo pretium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentium.
14 * Abyssus dicit: Non est in
C me: & mare loquitur: Non est mecum.
15 * || Non dabitur aurum obrizũ pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius.
|| Sap.7.a.9
16 * Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro.
17 * Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri.
18 * Excelsa & eminentia non memorabuntur comparatione eius: trahitur autem sapientia de occultis.
19 * Non adæquabitur ei topazius

de

de Æthiopiæ, nec tincturæ mun-
dissimæ componetur.
* Vnde ergo sapientia venit? & 20
quis est locus intelligentiæ?
* Abscondita est ab oculis om- 21
nium viuentium, volucres quoque D
cæli latet.
* Perditio & mors dixerunt: 22
Auribus nostris audiuimus fa-
mam eius.
* Deus intelligit viam eius, & 23
ipse nouit locum illius.
* Ipse enim fines mundi intue- 24
tur: & omnia, quæ sub cælo sunt,
respicit.
* Qui fecit ventis pondus, & 25
aquas appendit in mensura.
* Quando ponebat pluuijs le- 26
gem, & viam procellis sonanti-
bus:
* Tunc vidit illam, & enar- 27
rauit, & præparauit, & inuesti-
gauit.
* Et dixit homini: Ecce timor 28
Domini, ipsa est sapientia: & re-
cedere a malo, intelligentia.

CAP. XXIX.

ADdidit quoque Iob, assu- 1
mens parabolam suam, & A
dixit:
* Quis mihi tribuat, vt sim 2
iuxta menses pristinos secundum
dies, quibus Deus custodiebat
me?
* Quando splendebat lucerna 3
eius super caput meum, & ad
lumen eius ambulabam in tene-
bris?
* Sicut fui in diebus adolescen- 4
tiæ meæ, quando secreto Deus e-
rat in tabernaculo meo?
* Quando erat Omnipotens 5
mecum: & in circuitu meo pue-
ri mei?
* Quando lauabam pedes meos 6
butyro, & petra fundebat mihi ri-
uos olei?
* Quando procedebam ad por- 7
tam ciuitatis, & in platea parabant B
cathedram mihi?
* Videbant me iuuenes, & ab- 8
scondebantur: & senes assurgen-
tes stabant.
* Principes cessabant loqui, & 9
digitum superponebant ori suo.
* Vocem suam cohibebant du- 10
ces, & lingua eorum gutturi suo
adhærebat.
11 * Auris audiēs beatificabat me,
& oculus videns testimonium
reddebat mihi.
12 * Eo quòd liberassem pauperē
vociferantem, & pupillum, cui nō
esset adiutor.
13 * Benedictio perituri super me
C veniebat, & cor viduæ consola-
tus sum.
14 * Iustitia indutus sum: & vesti-
ui me, sicut vestimento & diade-
mate, iudicio meo.
15 * Oculus fui cæco, & pes clau-
do.
16 * Pater eram pauperum: & cau-
sam quam nesciebam, diligentis-
sime inuestigabam.
17 * Conterebam molas iniqui, &
de dentibus illius auferebam
prædam.
18 * Dicebamque: In nidulo meo
moriar, & sicut palma multipli-
cabo dies.
19 * Radix mea aperta est secus
aquas, & ros morabitur in messio-
ne mea.
20 * Gloria mea semper innouabi-
D tur, & arcus meus in manu mea
instaurabitur.
21 * Qui me audiebant, expecta-
bant sententiam, & intenti tace-
bant ad consilium meum.
22 * Verbis meis addere nihil au-
debant, & super illos stillabat elo-
quium meum.
23 * Expectabant me sicut plu-
uiam, & os suum aperiebant qua-
si ad imbrem serotinum.
24 * Si quando ridebam ad eos, nō
credebant, & lux vultus mei non
cadebat in terram.
25 * Si voluissem ire ad eos, sede-
bam primus: cumq. sederem
quasi rex, circumstante exercitu,
eram tamen mœrentium conso-
lator.

CAP. XXX.

1 NVnc autem derident me iu-
A niores tempore, quorum nō
dignabar patres ponere cum cani-
bus gregis mei:
2 * Quorum virtus manuū mihi
erat pro nihilo, & vita ipsa puta-
bantur indigni.
3 * Egestate, & fame steriles, qui
rodebant in solitudine, squallen-
tes calamitate, & miseria.
4 * Et mandebant herbas, & ar-
borum

borum cortices,& radix iunipero-
rum erat cibus eorum .
* Qui de conuallibus ista ra- 5
pientes , cum singula reperissent,
ad ea cum clamore currebant .
* In desertis habitabant torren- 6
tium, & in cauernis terræ , vel su-
per glaream .
* Qui inter huiuscemodi læta- 7
bantur ; & esse sub sentibus deli- B
cias computabant .
* Filij stultorum , & ignobi- 8
lium , & in terra penitus non pa-
rentes .
* Nunc in eorum canticum 9
versus sum , & factus sum eis in
prouerbium .
* Abominantur me , & longe 10
fugiunt a me , & faciem meam
conspuere non verentur .
*Pharetram enim suam aperuit, 11
& afflixit me,& frenum posuit in
os meum .
* Ad dexteram orientis cala- 12
mitates meæ illico surrexerunt :
pedes meos subuerterunt , & op-
presserunt quasi fluctibus semitis
suis .
* Dissipauerunt itinera mea , 13
insidiati sunt mihi , & præua-
luerunt , & non fuit qui ferret au-
xilium .
* Quasi rupto muro, & aperta 14
ianua irruerunt super me , & ad C
meas miserias deuoluti sunt .
* Redactus sum in nihilum: ab- 15
stulisti quasi ventus desiderium
meum : & velut nubes pertransijt
salus mea .
* Nunc autem in memetipso 16
marcescit anima mea, & possident
me dies afflictionis .
* Nocte os meum perforatur 17
doloribus : & qui me comedunt ,
non dormiunt .
* In multitudine eorum con- 18
sumitur vestimentum meum , &
quasi capitio tunicæ succinxerunt
me .
* Comparatus sum luto,& assi- 19
milatus sum fauillæ & cineri .
* Clamo ad te , & non exaudis 20
me: sto,& non respicis me.
* Mutatus es mihi in crude- 21
lem, & in duritia manus tuæ ad-
uersaris mihi .
* Eleuasti me , & quasi super 22
ventum ponens elisisti me va-
lide .
* Scio quia morti trades me , 23
D vbi constituta est domus omni vi-
uenti .
24 * Verumtamen non ad con-
sumptionem eorum emittis ma-
num tuam: & si corruerint, ipse
saluabis .
25 * Flebam quondam super eo,
qui afflictus erat, & compatieba-
tur anima mea pauperi .
26 * Expectabam bona, & vene-
runt mihi mala : præstolabar lu-
cem, & eruperunt tenebræ .
27 * Interiora mea efferbuerunt
absque vlla requie , præuenerunt
me dies afflictionis .
28 * Mœrens incedebam , sine
furore , consurgens , in turba cla-
mabam .
29 * Frater fui draconum, & socius
struthionum .
30 * Cutis mea denigrata est super
me, & ossa mea aruerunt præ cau-
mate .
31 * Versa est in luctum cithara
mea,& organum meum in vocem
flentium.

CAP. XXXI.

1 PEpigi fœdus cum oculis meis
A vt ne cogitarem quidem de
virgine .
2 * Quam enim partem haberet
in me Deus desuper , & heredita-
tem Omnipotens de excelsis ?
3 * Numquid non perditio est
iniquo , & alienatio operantibus
iniustitiam ?
4 * Nonne ipse considerat vias
meas, & cunctos gressus meos di-
numerat ?
5 * Si ambulaui in vanitate,& fe-
stinauit in dolo pes meus :
6 * Appendat me in statera iusta,
& sciat Deus simplicitatem meã .
7 * Si declinauit gressus meus de
via, & si secutum est oculos meos
cor meum,& si manibus meis ad-
hæsit macula :
8 * Seram , & alius comedat : &
progenies mea eradicetur .
9 * Si deceptum est cor meum
super muliere,& si ad ostium ami-
ci mei insidiatus sum :
10 * Scortum alterius sit vxor
B mea , & super illam incuruentur
alij .
11 * Hoc enim nefas est,& iniqui-
tas maxima .
12 * Ignis est vsque ad perditionẽ
deuo-

deuorans, & omnia eradicans ge-
nimina.
* Si contempsi subire iudicium 13
cum seruo meo, & ancilla mea, cũ
disceptarent aduersum me.
* Quid enim faciam cum sur- 14
rexerit ad iudicandum Deus? &
cum quæsierit, quid respondebo
illi?
* Numquid non in vtero fecit 15
me qui & illum operatus est: &
formauit me in vulua vnus?
*Si negaui, quod volebant, pau 16
peribus, & oculos viduæ expecta-
re feci:
* Si comedi buccellam meam 17
solus, & non comedit pupillus
ex ea:
* (Quia ab infantia mea cre- 18
uit mecum miseratio: & de
vtero matris meæ egressa est
mecum.)
* Si despexi pereuntẽ, eo quòd 19
non habuerit indumentum, &
absque operimento pauperem:
* Si non benedixerunt mihi la- 20
tera eius, & de velleribus ouium C
mearum calefactus est:
* Si leuaui super pupillum ma- 21
num meam, etiam cum viderem
me in porta superiorem:
* Humerus meus a iunctura sua 22
cadat, & brachium meum cũ suis
ossibus confringatur.
* Semper enim quasi tumentes 23
super me fluctus timui Deum, &
pondus eius ferre non potui.
* Si putaui aurum robur meũ, 24
& obrizo dixi: Fiducia mea.
*Si lætatus sum super multis di- 25
uitijs meis, & quia plurima repe-
rit manus mea.
* Si vidi solem cum fulgeret, & 26
lunam incedentem clare:
* Et lætatum est in abscondito 27
cor meum, & osculatus sum ma-
num meam ore meo.
* Quæ est iniquitas maxima, 28
& negatio contra Deum altissi-
mum.
* Si gauisus sum ad ruinam 29
eius, qui me oderat, & exultaui
quod inuenisset eum malum.
* Non enim dedi ad peccandũ 30
guttur meum, vt expeterem male- D
dicens animam eius.
* Si non dixerunt viri taberna- 31
culi mei: Quis det de carnibus eius
vt saturemur?
* Foris non mansit peregrinus, 32
ostium meum viatori patuit.
33 * Si abscondi quasi homo pec-
catum meũ, & celaui in sinu meo
iniquitatem meam.
34 * Si expaui ad multitudinem
nimiam, & despectio propinquo-
rum terruit me: & non magis ta-
cui, nec egressus sum ostium.
35 * Quis mihi tribuat auditorem,
vt desiderium meum audiat Om-
nipotens: & librum scribat ipse
qui iudicat.
36 * Vt in humero meo portem il-
lum, & circumdem illum quasi co-
ronam mihi?
37 * Per singulos gradus meos pro-
nunciabo illum, & quasi principi
offeram eum.
38 * Si aduersum me terra mea
clamat, & cum ipsa sulci eius
deflent:
39 * Si fructus eius comedi absque
pecunia, & animam agricolarum
eius afflixi:
40 * Pro frumento oriatur mihi
tribulus, & pro hordeo spina.

Finita sunt verba Iob.

CAP. XXXII.

1 A OMiserunt autem tres viri isti
respondere Iob, eo quod iu-
stus sibi videretur.
2 * Et iratus, indignatusq. est E-
liu filius Barachel Buzites, de co-
gnatione Ram: iratus est autem
aduersum Iob, eo quod iustum se
esse diceret coram Deo.
3 * Porro aduersum amicos eius
indignatus est, eo quòd non inue-
nissent responsionem rationabilẽ,
sed tantummodo condemnassent
Iob.
4 * Igitur Eliu expectauit Iob lo-
quentem: eo quod seniores essent
qui loquebantur.
5 *Cum autem vidisset quòd tres
B respondere non potuissent, iratus
est vehementer.
6 * Respondensq. Eliu filius Ba-
rachel Buzites, dixit:
Iunior sum tempore, vos autem
antiquiores, idcirco demisso capi-
te, veritus sum vobis indicare
meam sententiam.
7 * Sperabam enim quòd ætas
prolixior loqueretur, & anno-
rum multitudo doceret sapien-
tiam.
8 * Sed, vt video, Spiritus est in
homi-

hominibus, & inspiratio Omni-
potentis dat intelligentiam.
* Non sunt longæui sapientes, 9
nec senes intelligunt iudicium.
* Ideo dicam: Audite me, o- 10
stendam vobis etiam ego meam
sapientiam. C
* Expectaui enim sermones ve- 11
stros, audiui prudẽtiã vestram, do-
nec disceptaremini sermonibus:
* Et donec putabam vos ali- 12
quid dicere, considerabam: sed,
vt video, non est qui possit argue-
re Iob, & respondere ex vobis ser-
monibus eius.
* Ne forte dicatis: Inuenimus 13
sapientiam, Deus proiecit eum,
non homo.
* Nihil locutus est mihi, & ego 14
non secundum sermones vestros
respondebo illi.
* Extimuerunt, nec respõderũt 15
vltra, abstuleruntq. a se eloquia.
* Quoniam igitur expectaui, & 16
non sunt locuti: steterunt, nec vl- D
tra responderunt:
* Respondebo & ego partem 17
meam, & ostendam scientiam
meam.
* Plenus sũ enim sermonibus, 18
& coarctat me spiritus vteri mei.
* En venter meus quasi mustũ 19
absque spiraculo, quod lagunculas
nouas disrumpit.
* Loquar, & respirabo paululũ: 20
aperiã labia mea & respondebo.
* Non accipiam personam viri, 21
& Deum homini non æquabo.
* Nescio enim quamdiu subsi- 22
stam, etsi post modicum tollat me
Factor meus.

CAP. XXXIII.

AVdi igitur Iob eloquia mea, 1
& omnes sermones meos A
ausculta.
* Ecce aperui os meum, loqua- 2
tur lingua mea in faucibus meis.
* Simplici corde meo sermones 3
mei, & sententiam puram labia
mea loquentur.
* Spiritus Dei fecit me, & spira- 4
culũ Omnipotẽtis viuificauit me.
* Si potes, respõde mihi, & ad- 5
uersus faciem meam consiste.
* Ecce, & me sicut & te fecit 6
Deus, & de eodem luto ego quo-
que formatus sum.
* Veruntamen miraculum 7
meum non te terreat, & eloquen-
tia mea non sit tibi grauis.
8 * Dixisti ergo in auribus meis,
& vocem verborum tuorum au-
diui:
9 * Mundus sum ego, & absque
B delicto: immaculatus, & non est
iniquitas in me.
10 * Quia querelas in me reperit,
ideo arbitratus est me inimicum
sibi,
11 * Posuit in neruo pedes meos,
custodiuit omnes semitas meas.
12 * Hoc est ergo, in quo non es
iustificatus: respondebo tibi, quia
maior sit Deus homine.
13 * Aduersus eũ contendis quòd
non ad omnia verba responderit
tibi?
14 * Semel loquitur Deus, & se-
cundo id ipsum non repetit.
15 * Per somnium in visione no-
cturna, quando irruit sopor super
homines, & dormiunt in lectulo:
16 * Tunc aperit aures virorum, &
C erudiens eos instruit disciplina,
17 * Vt auertat hominem ab his,
quæ facit, & liberet eum de su-
perbia:
18 * Eruens animam eius a corru-
ptione: & vitam illius, vt non
transeat in gladium.
19 * Increpat quoque per dolorem
in lectulo, & omnia ossa eius mar-
cescere facit.
20 * Abominabilis ei fit in vita
sua panis, & animæ illius cibus
ante desiderabilis.
21 * Tabescet caro eius, & ossa,
quæ tecta fuerant, nudabuntur.
22 * Appropinquauit corruptioni
anima eius, & vita illius morti-
feris.
23 * Si fuerit pro eo Angelus lo-
quens, vnus de millibus, vt an-
nunciet hominis æquitatem:
24 * Miserebitur eius, & dicet: Li-
bera eũ, vt non descendat in corru
ptionẽ: inueni in quo ei propitier.
25 * Consumpta est caro eius a
supplicijs, reuertatur ad dies ado-
lescentiæ suæ.
26 * Deprecabitur Deum, & pla-
D cabilis ei erit: & videbit faciem
eius in iubilo, & reddet homini
iustitiam suam.
27 * Respiciet homines, & dicet:
Peccaui, & vere deliqui, & vt erã
dignus, non recepi.
28 * Liberauit animam suam ne

pergeret in interitum, sed viuens lucem videret.

29 * Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.

30 * Vt reuocet animas eorum a corruptione, & illuminet luce viuentium.

31 * Attende Iob, & audi me: & tace, dum ego loquor.

32 * Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere: volo enim, te apparere iustum.

33 * Quod si non habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam.

CAP. XXXIIII.

1 A PRonũcians itaque Eliu, etiam hæc locutus est:

2 * Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me:

3 * || Auris enim verba probat, & guttur escas gustu dijudicat. (Sup. 12. b. 11)

4 * Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius.

5 * Quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meũ.

6 * In iudicando enim me, mendacium est: violenta sagitta mea absque vllo peccato.

7 * Quis est vir vt est Iob, qui bibit subsannationẽ quasi aquam:

8 * Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impijs?

9 * Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.

10 * Ideo viri cordati audite me, absit a Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.

11 B * Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum restituet eis.

12 * Vere enim Deus non cõdemnabit frustra, nec Omnipotens subuertet iudicium.

13 * Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est?

14 * Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet.

15 * Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur.

16 * Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquij mei.

17 * Numquid qui non amat iudicium, sanari potest? & quomodo tu eum, qui iustus est, in tantum condemnas?

18 * Qui dicit regi, apostata: qui vocat duces impios:

19 * || Qui non accipit personas principum: nec cognouit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem: opus enim manuum eius sunt vniuersi. (|| Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 16. Ro. 2. b. 11 Gal. 2. b. 6 Ephes. 6. b. 9. Col. 3. d. 25 Act. 10. e. 34 1. Pet. 1. e. 17)

20 * Subito morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt, & auferent violentum absque manu.

21 C * Oculi enim eius super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.

22 * Non sunt tenebræ, & non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.

23 * Neque enim vltra in hominis potestate est, vt veniat ad Deum in iudicium.

24 * Conteret multos, & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.

25 * Nouit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem, & conterentur.

26 * Quasi impios percussit eos in loco videntium.

27 * Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt:

28 * Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.

29 D * Ipso enim concedẽte pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eum & super gentes & super omnes homines?

30 * Qui regnare facit hominem hypocritã propter peccata populi.

31 * Quia ergo ego locutus sum ad Deũ, te quoque nõ prohibebo.

32 * Si erraui, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, vltra non addam.

33 * Numquid a te Deus expetit eam, quia displicuit tibi? tu enim cœpisti loqui, & non ego: quod si quid nosti melius, loquere.

34 * Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.

35 * Iob autem stulte locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.

36 * Pater mi, probetur Iob vsque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.

* Quia

* Quia addit super peccata sua 37
blasphemiam, inter nos interim
constringatur: & tunc ad iudicium
prouocet sermonibus suis Deum.

CAP. XXXV.

IGitur Eliu hæc rursum locutus 1
est:
* Numquid æqua tibi videtur 2
tua cogitatio, vt diceres: Iustior A
sum Deo?
* Dixisti enim: Non tibi placet 3
quod rectum est: vel quid tibi
proderit, si ego peccauero?
* Itaque ego respondebo ser- 4
monibus tuis, & amicis tuis te-
cum.
* Suspice cælum & intuere, & 5
contemplare æthera quòd altior
te sit.
* Si peccaueris, quid ei nocebis? 6
& si multiplicatæ fuerint iniquita-
tes tuæ, quid facies contra eum?
* Porro si iuste egeris, quid do- 7
nabis ei, aut quid de manu tua
accipiet?
* Homini, qui similis tui est, 8
nocebit impietas tua: & filium
hominis adiuuabit iustitia tua.
* Propter multitudinem calum 9
niatorum clamabunt: & eiulabunt
propter vim brachij tyrannorum.
* Et non dixit: Vbi est Deus, 10
qui fecit me, qui dedit carmina
in nocte?
* Qui docet nos super iumenta 11
terræ, & super volucres cæli eru-
dit nos.
* Ibi clamabunt, & non exau- 12
diet, propter superbiam malo-
rum.
* Non ergo frustra audiet Deus, 13
& Omnipotens causas singulorum
intuebitur.
* Etiam cum dixeris: Non con- 14
siderat: iudicare coram illo, &
expecta eum.
* Nunc enim non infert furo- 15
rem suum, nec vlciscitur scelus
valde.
* Ergo Iob frustra aperit os suũ, 16
& absque scientia verba multi-
plicat.

CAP. XXXVI.

ADdens quoque Eliu, hæc lo- 1
cutus est: A
* Sustine me paululum, & in- 2
dicabo tibi: adhuc enim habeo
quod pro Deo loquar.
3 * Repetam scientiam meam a
principio, & operatorem meu
probabo iustum.
4 * Vere enim absque mendacio
sermones mei, & perfecta scien-
tia probabitur tibi.
5 * Deus potentes non abijcit,
cum & ipse sit potens.
6 * Sed non saluat impios, & iu-
dicium pauperibus tribuit.
7 * Non auferet a iusto oculos
suos, & reges in solio collocat in
perpetuum, & illi eriguntur.
8 * Et si fuerint in catenis, & vin-
B ciantur funibus paupertatis.
9 * Indicabit eis opera eorum, &
scelera eorum, quia violenti fue-
runt.
10 * Reuelabit quoque aurem eo-
rum, vt corripiat: & loquetur, vt
reuertantur ab iniquitate.
11 * Si audierint & obseruauerint,
complebunt dies suos in bono, &
annos suos in gloria:
12 * Si autem non audierint, trã-
sibunt per gladium, & consumen-
tur in stultitia.
13 * Simulatores & callidi prouo-
cant iram Dei, neque clamabunt
cum vincti fuerint.
14 * Morietur in tempestate anima
eorum, & vita eorum inter effe-
minatos.
15 * Eripiet de angustia sua pau-
perem, & reuelabit in tribula-
tione aurem eius.
16 * Igitur saluabit te de ore angu-
C sto latissime, & non habente fun-
damentum subter se: requies au-
tem mensæ tuæ erit plena pingue-
dine.
17 * Causa tua quasi impij iudica-
ta est, causam iudiciumq. reci-
pies.
18 * Non te ergo superet ira, vt
aliquem opprimas: nec multitu-
do donorum inclinet te.
19 * Depone magnitudinem tuam
absque tribulatione, & omnes ro-
bustos fortitudine.
20 * Ne protrahas noctem, vt ascẽ-
dant populi pro eis.
21 * Caue ne declines ad iniquita-
tem: hanc enim cœpisti sequi post
miseriam.
22 * Ecce, Deus excelsus in forti-
tudine sua, & nullus ei similis in
legislatoribus.

* Quis poterit scrutari vias 23
eius? aut quis potest ei dicere:
Operatus es iniquitatem?
* Memento quod ignores opus 24
eius, de quo cecinerunt viri. D
* Omnes homines vident eum, 25
vnusquisque intuetur procul.
* Ecce, Deus magnus vincens 26
scientiam nostram: numerus annorum eius inæstimabilis.
* Qui aufert stillas pluuiæ, & 27
effundit imbres ad instar gurgitũ.
* Qui de nubibus fluunt, quæ 28
prætexunt cuncta desuper.
* Si voluerit extendere nubes 29
quasi tentorium suum.
* Et fulgurare lumine suo desu 30
per, cardines quoque maris operiet.
* Per hæc enim iudicat popu 31
los, & dat escam multis mortalibus.
* In manibus abscondit lucem, 32
& præcipit ei vt rursus adueniat.
* Annunciat de ea amico suo, 33
quod possessio eius sit, & ad eam
possit ascendere.

CAP. XXXVII.

SVper hoc expauit cor meum, 1
& emotum est de loco suo. A
* Audite auditionem in terrore 2
vocis eius, & sonum de ore illius
procedentem.
* Subter omnes cælos ipse con- 3
siderat, & lumen illius super terminos terræ.
* Post eum rugiet sonitus, tona- 4
bit voce magnitudinis suæ, &
non inuestigabitur, cum audita
fuerit vox eius.
* Tonabit Deus in voce sua mi- 5
rabiliter, qui facit magna & inscrutabilia.
* Qui præcipit niui vt descendat 6
in terram, & hiemis pluuijs, & B
imbri fortitudinis suæ.
* Qui in manu omnium homi- 7
num signat, vt nouerint singuli
opera sua.
* Ingredietur bestia latibulum, 8
& in antro suo morabitur.
* Ab interioribus egredietur 9
tempestas, & ab Arcturo frigus.
* Flante Deo concrescit gelu, & 10
rursum latissimæ funduntur aquę.
* Frumentum desiderat nubes, 11
& nubes spargunt lumen suum.
* Quæ lustrant per circuitum, 12
quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum:
13 * Siue in vna tribu, siue in ter-
C ra sua, siue in quocumque loco
misericordiæ suæ eas iusserit inueniri.
14 * Ausculta hæc Iob: sta, & considera mirabilia Dei.
15 * Numquid scis quando præcepetit Deus pluuijs, vt ostenderent
lucem nubium eius?
16 * Numquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?
17 * Nonne vestimenta tua calida
sunt, cum perflata fuerit terra
Austro?
18 * Tu forsitan cum eo fabricatus
es cælos, qui solidissimi quasi ære
fusi sunt.
19 * Ostende nobis quid dicamus
D illi: nos quippe inuoluimur tenebris.
20 * Quis narrabit ei quæ loquor?
etiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.
21 * At nunc non vident lucem:
subito aer cogetur in nubes, &
ventus transiens fugabit eas.
22 * Ab Aquilone aurum venit,
& ad Deum formidolosa laudatio.
23 * Digne eum inuenire non possumus: magnus fortitudine, &
iudicio, & iustitia & enarrari non
potest.
24 * Ideo timebunt eum viri, &
non audebunt cõtemplari omnes,
qui sibi videntur esse sapientes.

CAP. XXXVIII.

1 REspondens autem Dominus
A Iob de turbine, dixit:
2 * Quis est iste inuoluens senten
tias sermonibus imperitis?
3 * Accinge sicut vir lumbos tuos:
interrogabo te, & responde mihi.
4 * Vbi eras quando ponebam
fundamenta terræ? indica mihi si
habes intelligentiam.
5 * Quis posuit mensuras eius, si
nosti? vel quis tetendit super eam
lineam?
6 * Super quo bases illius solidatæ
sunt? aut quis demisit lapidem
angularem eius,
7 * Cum me laudarẽt simul astra
matu-

matutina, & iubilarent omnes filij Dei ?
* Quis conclusit ostijs mare, 8
quando erumpebat quasi de vulua procedens :
* Cum ponerem nubem vesti- 9
mentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem ?
* Circumdedi illud terminis 10
meis, & posui vectem, & ostia ;
* Et dixi : Vsque huc venies, & 11
non procedes amplius, & hic cōfringes tumentes fluctus tuos.
* Numquid post ortum tuum 12
præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum ?
* Et tenuisti concutiens extre- 13
ma terræ, & excussisti impios ex ea ?
* Restituetur vt lutum signacu- 14
lum, & stabit sicut vestimentum:
* Auferetur ab impijs lux sua, 15
& brachium excelsum confringetur.
* Numquid ingressus es profun 16
da maris, & in nouissimis abyssi deambulasti ?
* Numquid apertæ sunt tibi 17
portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti ?
* Numquid considerasti latitu- 18
dinem terræ ? indica mihi, si nosti, omnia,
* In qua via lux habitet, & tene- 19
brarum quis locus sit :
* Vt ducas vnumquodque ad 20
terminos suos, & intelligas semitas domus eius.
* Sciebas tunc quòd nasciturus 21
esses? & numerum dierum tuorum C
nouerас ?
* Numquid ingressus es the- 22
sauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti ?
* Quæ præparaui in tempus ho- 23
stis, in diem pugnæ & belli ?
* Per quam viam spargitur lux, 24
diuiditur æstus super terram ?
* Quis dedit vehementissimo 25
imbri cursum, & viam sonantis tonitrui,
* Vt plueret super terram abs- 26
que homine in deserto, vbi nullus mortalium commoratur,
* Vt impleret inuiam & deso- 27
latam, & produceret herbas virentes ?
* Quis est pluuiæ pater? vel quis 28
genuit stillas roris ?

29 * De cuius vtero egressa est
glacies ? & gelu de cælo quis genuit ?
30 *In similitudinem lapidis aquæ
D durantur, & superficies abyssi constringitur.
31 * Numquid coniungere vale-
bis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare ?
32 * Numquid producis Luciferū
in tempore suo, & Vesperum super filios terræ consurgere facis ?
33 * Numquid nosti ordinem cæli,
& pones rationem eius in terra ?
34 * Numquid eleuabis in nebula
vocem tuam, & impetus aquarum operiet te ?
35 * Numquid mittes fulgura, &
ibunt, & reuertentia dicent tibi : Adsumus ?
36 * Quis posuit in visceribus ho-
minis sapientiam ? vel quis dedit gallo intelligentiam ?
37 *Quis enarrabit cælorum ratio-
nem, & concentum cæli quis dormire faciet ?
38 * Quando fundebatur puluis in
terra, & glebæ compingebantur?
39 * Numquid capies leænæ præ-
dam, & animam catulorum eius implebis,
40 *Quando cubant in antris, & in
specubus insidiantur?
41 * ‖ Quis præparat coruo escam ‖ Ps. 146. b. 9
suam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes, eo quòd non habeant cibos ?

CAP. XXXIX.

1 NVmquid nosti tempus partus
A ibicum in petris, vel parturientes ceruas obseruasti ?
2 * Dinumerasti menses concep-
tus earum, & scisti tempus partus earum ?
3 * Incuruantur ad fœtum, & pa-
riunt, & rugitus emittunt.
4 * Separantur filij earum, & per-
gunt ad pastum : egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.
5 * Quis dimisit onagrum libe-
rum, & vincula eius quis soluit ?
6 * Cui dedi in solitudine do-
mum, & tabernacula eius in terra salsuginis.
7 * Contemnit multitudinem
B ciuitatis, clamorem exactoris non audit.
8 * Circumspicit montes pascuæ

suæ, & virentia quæque perquirit.
9 * Numquid volet rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum?
10 * Numquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te?
11 * Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?
12 * Numquid credes illi quòd sementem reddat tibi, & aream tuã congreget?
13 * Penna struthionis similis est pennis herodij, & accipitris.
14 * Quando derelinquit oua sua in terra, tu forsitan in puluere calefacies ea?
15 *Obliuiscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.
16 C * Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra laborauit nullo timore cogente.
17 * Priuauit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.
18 * Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum & ascensorem eius.
19 * Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum?
20 *Numquid suscitabis eum quasi locustas? gloria narium eius terror.
21 * Terram vngula fodit, exultat audacter: in occursum pergit armatis.
22 * Contemnit pauorem, nec cedit gladio.
23 *Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.
24 *Feruens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem.
25 * Vbi audierit buccinam, dicit: Vah, procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & vlulatũ exercitus.
26 D * Numquid per sapientiam tuã plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum?
27 * Numquid ad præceptum tuũ eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?
28 * In petris manet, & in prærupptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus.
29 * Inde contemplatur escam, & de longe oculi eius prospiciunt.
30 * Pulli eius lambent sanguinẽ: & vbicumque cadauer fuerit, statim adest.
31 * Et adiecit Dominus, & locutus est ad Iob:
32 * Numquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit? vtique qui arguit Deum, debet respondere ei.
33 * Respondens autem Iob Domino, dixit:
34 * Qui leuiter locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum.
35 * Vnum locutus sum, quod vtinam non dixissem: & alterum, quibus vltra non addam.

CAP. XL.

1 A RESpondens autem Dominus Iob de turbine, dixit:
2 * Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te: & indica mihi.
3 * Numquid irritum facies iudicium meum: & condemnabis me, vt tu iustificeris?
4 * Et si habes brachium sicut Deus, & si voce simili tonas?
5 * Circumda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere vestibus.
6 * Disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia.
7 B * Respice cunctos superbos, & confunde eos, & contere impios in loco suo.
8 * Absconde eos in puluere simul, & facies eorum demerge in foueam:
9 * Et ego confitebor quòd saluare te possit dextera tua.
10 * Ecce, Behemoth, quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet:
11 * Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius.
12 * Stringit caudam suam quasi cedrum, nerui testiculorum eius perplexi sunt.
13 * Ossa eius velut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ.
14 C * Ipse est principium viarum Dei, qui fecit eum, applicabit gla-

gladium eius.
* Huic montes herbas ferunt: 15
omnes bestiæ agri ludent ibi.
* Sub vmbra dormit in secreto 16
calami, & in locis humentibus.
* Protegunt vmbræ vmbram 17
eius, circumdabunt eum salices
torrentis.
* Ecce, absorbebit fluuium, 18
& non mirabitur: & habet fiduciam
quòd influat Iordanis in os
eius.
* In oculis eius quasi hamo ca- 19
piet eum, & in sudibus perfora-
bit nares eius.
* An extrahere poteris leuia- 20
than hamo, & fune ligabis lin-
guam eius?
* Numquid pones circulum in 21
naribus eius, aut armilla perfora- D
bis maxillam eius?
* Numquid multiplicabit ad 22
te preces, aut loquetur tibi mol-
lia?
*Numquid feriet tecũ pactum, 23
& accipies eum seruum sempi-
ternum?
*Numquid illudes ei quasi aui, 24
aut ligabis eum ancillis tuis?
* Concident eum amici, diui- 25
dent illum negotiatores?
* Numquid implebis sagenas 26
pelle eius, & gurgustium piscium
capite illius?
* Pone super eum manum tuã: 27
memento belli, nec vltra addas
loqui.
* Ecce, spes eius frustrabitur 28
eum, & videntibus cunctis præci-
pitabitur.

CAP. XLI.

NOn quasi crudelis suscitabo 1
eum: quis enim resistere po- A
test vultui meo?
* Quis ante dedit mihi, vt red- 2
dam ei? omnia quæ sub cælo sunt,
mea sunt.
* Non parcam ei, & verbis po- 3
tentibus, & ad deprecãdum com-
positis.
* Quis reuelabit faciem indu- 4
menti eius? & in medium oris eius
quis intrabit?
* Portas vultus eius quis ape- 5
riet? per gyrum dentium eius for-
mido.
* Corpus illius quasi scuta fusi- 6
lia, compactum squamis se pre-
mentibus.
7 * Vna vni coniungitur, & ne
B spiraculum quidem incedit per
eas:
8 * Vna alteri adhærebit, & tenen-
tes se nequaquam separabuntur.
9 * Sternutatio eius splendor
ignis, & oculi eius, vt palpebræ
diluculi.
10 * De ore eius lampades proce-
dunt, sicut tedæ ignis accensæ.
11 * De naribus eius procedit fu-
mus, sicut ollæ succensæ atque
feruentis.
12 * Halitus eius prunas ardere
facit, & flamma de ore eius egre-
ditur.
13 * In collo eius morabitur for-
titudo, & faciem eius præcedit e-
gestas.
14 * Membra carnium eius cohæ-
C rentia sibi: mittet contra eum
fulmina, & ad locum alium non
ferentur.
15 * Cor eius indurabitur tamquã
lapis, & stringetur quasi mallea-
toris incus.
16 * Cum sublatus fuerit, time-
bunt angeli, & territi purgabun-
tur.
17 * Cũ apprehenderit eũ gladius,
subsistere non poterit neque ha-
sta, neque thorax:
18 * Reputabit enim quasi paleas
ferrum, & quasi lignum putri-
dum, æs.
19 * Non fugabit eum vir sagitta-
rius, in stipulam versi sunt ei la-
pides fundæ.
20 * Quasi stipulam æstimabit
D malleum, & deridebit vibrantem
hastam.
21 * Sub ipso erunt radij solis, &
sternet sibi aurum quasi lutum.
22 * Feruescere faciet quasi ollam
profundum mare, & ponet quasi
cum vnguenta bulliunt.
23 * Post eum lucebit semita, æsti-
mabit abyssum quasi senescentẽ.
24 * Non est super terram pote-
stas, quæ comparetur ei, qui factus
est vt nullum timeret.
25 * Omne sublime videt, ipse
est rex super vniuersos filios su-
perbiæ.

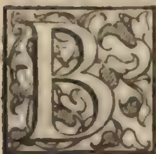
CAP. XLII.

1 REspondens autem Iob Domi-
A no, dixit:

* Scio quia omnia potes,& nul- 2
la te latet cogitatio.
* Quis est iste, qui celat consiliũ 3
absque scientia? ideo insipienter
locutus sum, & quæ vltra modum
excederent scientiam meam.
* Audi, & ego loquar: interro- 4
gabo te, & responde mihi.
* Auditu auris audiui te, nunc 5
autem oculus meus videt te.
* Idcirco ipse me reprehendo, 6
& ago pœnitentiam in fauilla &
cinere.
* Postquam autem locutus est 7
Dominus verba hæc ad Iob, dixit B
ad Eliphaz Themanitem: Iratus
est furor meus in te, & in duos
amicos tuos, quoniam non estis
locuti coram me rectum, sicut ser-
uus meus Iob.
* Sumite ergo vobis septem tau 8
ros, & septem arietes, & ite ad
seruum meum Iob, & offerte
holocaustum pro vobis? Iob autẽ
seruus meus orabit pro vobis: fa-
ciem eius suscipiam vt non vobis
imputetur stultitia: neque enim
locuti estis ad me recta, sicut ser-
uus meus Iob.
* Abierunt ergo Eliphaz The- 9
manites, & Baldad Suhites, & So-
phar Naamathites, & fecerunt si-
cut locutus fuerat Dominus ad
eos, & suscepit Dominus faciem
Iob.
* Dominus quoque conuersus 10
C est ad pœnitentiam Iob, cum ora-
ret ille pro amicis suis. Et addidit
Dominus omnia quæcumque fue-
rant Iob, duplicia.
11 * Venerunt autem ad eum om-
nes fratres sui, & vniuersæ sorores
suæ, & cuncti qui nouerant eum
prius, & comederunt cum eo pa-
nem in domo eius: & mouerunt
super eum caput, & consolati sunt
eum super omni malo quod intu-
lerat Dominus super eum: Et de-
derunt ei vnusquisque ouem
vnam, & inaurem auream vnam.
12 * Dominus autem benedixit no
D uissimis Iob magis quam princi-
pio eius. Et facta sunt ei quat-
tuordecim millia ouium, & sex
millia camelorum, & mille iuga
boum, & mille asinæ.
13 * Et fuerunt ei septem filij, &
tres filiæ.
14 * Et vocauit nomen vnius Diẽ,
& nomen secundæ Cassiam, & no-
men tertiæ Cornustibij.
15 * Non sunt autem inuentæ mu-
lieres speciosæ sicut filiæ Iob in
vniuersa terra: deditq. eis pa-
ter suus hereditatem inter fratres
earum.
16 * Vixit autem Iob post hæc, cen-
tum quadraginta annis, & vidit
filios suos, & filios filiorum suo-
rum vsque ad quartam generatio-
nem, & mortuus est senex, & ple-
nus dierum.

LIBER PSALMORVM.

Psal. I.

EATVS vir, 1 A
qui non abijt
in cõsilio im-
piorum, & in
via peccato-
rum non ste-
tit, & in ca-
thedra pesti-
lentiæ non sedit:
|| Iosu. 1.b.8 *|| Sed in lege Domini voluntas 2
eius, & in lege eius meditabitur
die ac nocte.
3 *|| Et erit tamquam lignum, || Ier.17.b.8
quod plantatum est secus decursus
aquarum, quod fructum suum
dabit in tempore suo:
Et folium eius non defluet: &
omnia quæcumque faciet, prospe-
rabuntur.
4 * Non sic impij, non sic: sed
tamquam puluis, quem proijcit
ventus a facie terræ.
5 * Ideo non resurgent impij in
iudicio: neque peccatores in con-
cilio iustorum.
6 * Quoniam nouit Dominus
viam

viam iustorum: & iter impiorum peribit.

Psal. II.

Act.4.e.25

1 A QVare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

2 *Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius.

3 *Dirumpamus vincula eorum: & proiiciamus a nobis iugum ipsorum.

4 B *Qui habitat in cælis irridebit eos: & Dominus subsannabit eos.

5 *Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos.

6 *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, prædicans præceptum eius.

|| Act.13.e 33 Heb.1.b.5. & 5.b.5

7 *|| Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

8 *Postula a me, & dabo tibi Gẽtes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.

9 *Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos.

|| Apo.2.g. 27. & 19.c. 15

10 *|| Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.

11 *Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.

12 *Apprehendite disciplinam nequando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.

13 *Cum exarserit in breui ira eius, beati omnes, qui confidunt in eo.

1 Psalmus Dauid, Cum fugeret a facie Absalom filij sui. 2. *Reg.*15. 14. III.

2 A DOmine quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me.

3 *Multi dicunt animæ meæ: Nõ est salus ipsi in Deo eius.

4 *Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.

5 *Voce mea ad Dominum clamaui: & exaudiuit me de monte sancto suo.

6 *Ego dormiui, & soporatus sum: & exurrexi; quia Dominus suscepit me.

7 *Non timebo millia populi circumdantis me: exurge Domine, saluum me fac Deus meus.

8 *Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa: dentes peccatorum contriuisti.

9 *Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

1 In finem in carminibus, Psalmus Dauid. IIII.

2 A CVm inuocarem exaudiuit me Deus iustitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi.

*Miserere mei, & exaudi orationem meam.

3 *Filij hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?

4 *Et scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suum: Dominus exaudiet me cum clamauero ad eum.

|| Ephe.4.f. 26

5 *|| Irascimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

6 *Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino. multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?

7 B *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: dedisti lætitiã in corde meo.

8 *A fructu frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt.

9 *In pace in idipsum dormiam, & requiescam;

10 *Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.

1 In finem pro ea, quæ hereditatem consequitur, Psalmus Dauid. V.

2 A VErba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum.

3 *Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.

4 *Quoniam ad te orabo: Domine mane exaudies vocem meam.

5 *Mane astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

6 *Neque habitabit iuxta te malignus: neque permanebunt iniusti ante oculos tuos.

* Odisti

* Odisti omnes, qui operantur 7
iniquitatem: perdes omnes, qui B
loquuntur mendacium.
Virum sanguinum & dolosum
abominabitur Dominus: * ego 8
autem in multitudine misericor-
diæ tuæ.
Introibo in domum tuam: ado-
rabo ad templum sanctum tuum
in timore tuo.
* Domine deduc me in iustitia 9
tua: propter inimicos meos dirige C
in conspectu tuo viam meam.
* Quoniam non est in ore eo- 10
rum veritas: cor eorum va-
num est.
|| J.13.a.5 Ro.3.b.13.
* || Sepulchrum patens est gut- 11
tur eorum, linguis suis dolose a-
gebant, iudica illos Deus.
Decidant a cogitationibus suis,
secundum multitudinem impieta-
tum eorum expelle eos, quoniam
irritauerunt te Domine.
* Et lætentur omnes, qui spe- 12
rant in te, in æternum exultabunt:
& habitabis in eis.
Et gloriabuntur in te omnes,
qui diligunt nomen tuum, * quo- 13
niam tu benedices iusto.
Domine, vt scuto bonæ vo-
luntatis tuæ coronasti nos.

In finem in carminibus, Psalmus 1
Dauid, pro octaua. VI.

Domine, ne in furore tuo ar- 2
guas me, neque in ira tua A
corripias me.
* Miserere mei Domine quo- 3
niam infirmus sum: sana me Do-
mine quoniam conturbata sunt
ossa mea.
* Et anima mea turbata est val- 4
de: sed tu Domine vsquequo?
* Conuertere Domine, & eripe 5
animam meam: saluum me fac B
propter misericordiam tuam.
* Quoniam non est in morte 6
qui memor sit tui: in inferno autẽ
quis confitebitur tibi?
* Laboraui in gemitu meo, la- 7
uabo per singulas noctes lectum
meum: lacrymis meis stratum
meum rigabo.
* Turbatus est a furore oculus 8
meus: inueteraui inter omnes ini-
micos meos.
|| Matt.7.d.23. & 25.d.41. Luc.13.f.27
*|| Discedite a me omnes qui o- 9
peramini iniquitatẽ: quoniã exau-
diuit Dominus vocẽ fletus mei.

10 * Exaudiuit Dominus depreca-
tionem meam, Dominus oratio-
nem meam suscepit.
11 * Erubescant, & conturbentur
vehementer omnes inimici mei:
conuertantur & erubescant valde
velociter.

1 Psalmus Dauid, quem cantauit
Domino pro verbis Chusi filij
Iemini. (2.Reg.16.) VII.

2 Domine Deus meus in te
A speraui: saluum me fac ex
omnibus persequentibus me, & li-
bera me.
3 * Nequando rapiat vt leo ani-
mam meam, dum non est qui re-
dimat, neque qui saluum faciat.
4 * Domine Deus meus si feci
istud, si est iniquitas in manibus
meis:
5 * Si reddidi retribuentibus mi-
hi mala, decidam merito ab ini-
micis meis inanis.
6 * Persequatur inimicus animam
meam, & comprehendat, & con-
culcet in terra vitam meam, &
gloriam meam in puluerem de-
ducat.
7 * Exurge Domine in ira tua: &
exaltare in finibus inimicorum
meorum.
8 * Et exurge Domine Deus meus
in præcepto quod mandasti: * &
synagoga populorum circumda-
bit te.
Et propter hanc in altum regre-
9 dere: * Dominus iudicat populos.
B Iudica me Domine secundum
iustitiam meam, & secundum in-
nocentiam meam super me.
10 * Consumetur nequitia pecca-
torum, & diriges iustum, || scrutans
corda & renes Deus.
|| 1.Par.28.b.9. Ier.11.d.20 & 17.b.10. & 20.c.12.
11 Iustum * adiutorium meum a
Domino, qui saluos facit rectos
corde.
12 * Deus iudex iustus, fortis, &
patiens: numquid irascitur per
A singulos dies?
13 * Nisi conuersi fueritis, gladium
suum vibrabit: arcum suum teten-
dit, & parauit illum.
14 * Et in eo parauit vasa mortis,
sagittas suas ardentibus effecit.
15 * || Ecce parturijt iniustitiam,
concepit dolorem, & peperit ini-
quitatem.
|| Isa.59.a.4 Iob 15.d.35
16 * Lacum aperuit, & effodit
eum:

eũm : & incidit in foueam, quam
fecit.
* Conuertetur dolor eius in ca- 17
put eius: & in verticem ipsius ini-
quitas eius descendet.
* Confitebor Domino secundũ 18
iustitiam eius: & psallam nomi-
ni Domini altissimi.

In finem pro torcularibus, Psal- 1
mus Dauid. VIII.

Domine Dominus noster, 2
quàm admirabile est nomen A
tuum in vniuersa terra!
Quoniam eleuata est magnifi-
centia tua, super cælos.
* Ex ore infantium & lactentiũ 3
perfecisti laudem propter inimi-
cos tuos, vt destruas inimicum &
vltorem.
* Quoniam videbo cælos tuos, 4
opera digitorum tuorum: lunam
& stellas, quæ tu fundasti.
* Quid est homo, quòd memor 5
es eius? aut filius hominis, quo-
niam visitas eum?
‖ Heb. 2. a. 7
* ‖ Minuisti eum paulominus 6
ab angelis, gloria & honore coro-
nasti eum: * & constituisti eum 7
super opera manuum tuarum. B
‖ Gen. 1. d. 28. 1. Cor. 15. d. 26.
* ‖ Omnia subiecisti sub pedi- 8
bus eius, oues & boues vniuersas:
insuper & pecora campi.
* Volucres cæli, & pisces maris, 9
qui perambulant semitas maris.
* Domine Dominus noster, 10
quàm admirabile est nomen tuum
in vniuersa terra!

In finem pro occultis filij, Psalmus 1
Dauid. IX.

Confitebor tibi Domine in to- 2
to corde meo: narrabo omnia A
mirabilia tua.
* Lætabor & exultabo in te: 3
psallam nomini tuo Altissime.
* In conuertendo inimicum 4
meum retrorsum: infirmabuntur,
& peribunt a facie tua.
* Quoniam fecisti iudicium 5
meum & causam meam: sedisti
super thronum qui iudicas iusti-
tiam.
* Increpasti Gentes, & perijt im- 6
pius: nomen eorum delesti in æter-
num & in sæculum sæculi.
* Inimici defecerũt frameæ in fi- 7
nẽ: & ciuitates eorum destruxisti.

Perijt memoria eorum cum so-
8 nitu: * & Dominus in æternum
permanet.
9 Parauit in iudicio thronum
B suum: * & ipse iudicabit orbem
terræ in æquitate, iudicabit popu-
los in iustitia.
10 * Et factus est Dominus refu-
gium pauperi: adiutor in oppor-
tunitatibus, in tribulatione.
11 * Et sperent in te qui nouerunt
nomen tuum: quoniam non de-
reliquisti quærentes te Domine.
12 * Psallite Domino, qui habitat
in Sion: annunciate inter Gentes
studia eius:
13 * Quoniam requirens sangui-
C nem eorum recordatus est: non
est oblitus clamorem pauperum.
14 * Miserere mei Domine: vide
humilitatem meam de inimicis
meis.
15 * Qui exaltas me de portis mor-
tis, vt annunciem omnes lauda-
tiones tuas in portis filiæ Sion.
16 * Exultabo in salutari tuo: infi-
xæ sunt Gentes in interitu, quem
fecerunt.
In laqueo isto, quem abscon-
derunt, comprehensus est pes eo-
rum.
17 * Cognoscetur Dominus iudi-
cia faciens: in operibus manuum
suarum cõprehensus est peccator.
18 * Conuertantur peccatores in
infernum, omnes Gentes quæ ob-
liuiscuntur Deum.
19 * Quoniam non in finem obli-
uio erit pauperis: patientia pau-
perum non peribit in finem.
20 * Exurge Domine, non confor-
tetur homo: iudicentur Gentes in
conspectu tuo:
21 * Constitue Domine legislato-
rem super eos: vt sciant Gentes
quoniam homines sunt.

Psal. X. secundum Hebr.

1 * Vt quid Domine recessisti lon-
A ge, despicis in opportunitatibus,
in tribulatione?
2 * Dum superbit impius, incen-
ditur pauper: comprehenduntur
in consilijs quibus cogitant.
3 * Quoniam laudatur peccator
in desiderijs animæ suæ: & ini-
quus benedicitur.
4 * Exacerbauit Dominum pecca-
tor, secundum multitudinem iræ
suæ non quæret.
5 * Non est Deus in conspectu
eius:

3 * Vsquequo exaltabitur inimi-
4 cus meus super me? * respice,
& exaudi me Domine Deus meus.
Illumina oculos meos ne vm-
5 quam obdormiam in morte: * ne
quando dicat inimicus meus: Præ-
ualui aduersus eum.
Qui tribulant me, exultabunt si
6 motus fuero: * ego autem in mi-
sericordia tua speraui.
Exultabit cor meum in salutari
tuo: cantabo Domino qui bona
tribuit mihi: & psallam nomini
Domini altissimi.

In finem, Psalmus Dauid XIII. 1

A Dixit insipiens in corde suo:
Non est Deus.
Corrupti sunt, & abominabi-
les facti sunt in studijs suis: non
est qui faciat bonum, non est vs-
que ad vnum.
2 * Dominus de cælo prospexit su-
per filios hominum, vt videat si
est intelligens, aut requirens Deū.
3 * Omnes declinauerunt, simul
inutiles facti sunt: non est qui fa-
ciat bonum, non est vsque ad
vnum.
Sepulchrum patens est guttur
eorum, linguis suis dolose age-
bant, venenum aspidum sub la-
bijs eorum.
Quorum os maledictione &
amaritudine plenum est: veloces
pedes eorum ad effundendum san-
guinem.
Contritio & infelicitas in vijs
eorum, & viam pacis non cogno-
uerunt: non est timor Dei ante
oculos eorum.
4 *Nonne cognoscent omnes qui
operantur iniquitatem, qui deuo-
rant plebem meam sicut escam
panis?
5 *Dominum non inuocauerunt,
illic trepidauerunt timore, vbi nō
erat timor.
6 * Quoniam Dominus in gene-
ratione iusta est, consilium inopis
confudistis: quoniam Dominus
spes eius est.
7 * Quis dabit ex Sion saluta-
re Israel? cum auerterit Domi-
nus captiuitatem plebis suæ,
exultabit Iacob, & lætabitur Is-
rael.

1 Psalmus Dauid. XIIII.

A Domine quis habitabit in ta-
bernaculo tuo? aut quis re-
quiescet in monte sancto tuo?
2 * Qui ingreditur sine macula, &
operatur iustitiam:
3 *Qui loquitur veritatem in cor-
de suo, qui non egit dolum in
lingua sua:
Nec fecit proximo suo malum,
& opprobrium non accepit aduer-
sus proximos suos.
4 * Ad nihilum deductus est in
B conspectu eius malignus: timen-
tes autem Dominum glorificat:
Qui iurat proximo suo, & non
5 decipit, * qui pecuniam suam
non dedit ad vsuram, & munera
super innocentem non accepit:
Qui facit hæc, non mouebitur
in æternum.

1 Tituli inscriptio ipsi Dauid.
XV.

A Conserua me Domine, quo-
2 niam speraui in te. * Dixi
Domino: Deus meus es tu, quo-
niam bonorum meorum non e-
ges.
3 * Sanctis, qui sunt in terra eius,
mirificauit omnes voluntates
meas in eis.
4 * Multiplicatæ sunt infirmita-
tes eorum: postea accelerauerunt.
Non congregabo conuenticula
eorum de sanguinibus: nec me-
mor ero nominum eorum per la-
bia mea.
5 * Dominus pars hereditatis
meæ, & calicis mei: tu es qui
restitues hereditatem meā mihi.
6 * Funes ceciderunt mihi in præ-
claris: etenim hereditas mea præ-
clara est mihi.
7 * Benedicam Dominum, qui
B tribuit mihi intellectum: insuper
& vsque ad noctem increpuerunt
me renes mei.
8 * ‖ Prouidebam Dominum in ‖ Act. 2. d.
conspectu meo semper: quoniam 25
a dextris est mihi, ne commo-
uear.
9 * Propter hoc lætatum est cor
meum, & exultauit lingua mea:
insuper & caro mea requiescet in
spe.
10 * ‖ Quoniam non derelinques ‖ Act. 2. d.
animam meam in inferno: nec 31. & 13. e.
dabis 35

dabis sanctum tuum videre cor-
ruptionem.
Notas mihi fecisti vias vitæ, ad-
implebis me lætitia cum vultu
tuo: delectationes in dextera tua
vsque in finem.

Oratio Dauid. XVI. 1

Exaudi Domine iustitiam A
meam: intende deprecatio-
nem meam.
Auribus percipe orationem
meam, non in labijs dolosis.
* De vultu tuo iudicium meum 2
prodeat: oculi tui videant æqui-
tates.
*Probasti cor meum, & visitasti 3
nocte: igne me examinasti, & non
est inuenta in me iniquitas.
* Vt non loquatur os meum 4
opera hominum: propter verba
labiorum tuorum ego custodiui
vias duras.
* Perfice gressus meos in semi- 5
tis tuis: vt non moueantur vesti- B
gia mea.
* Ego clamaui, quoniam exau- 6
disti me Deus: inclina aurem tuã
mihi, & exaudi verba mea.
* Mirifica misericordias tuas, 7
qui saluos facis sperantes in te.
* A resistentibus dexteræ tuæ 8
custodi me, vt pupillam oculi.
Sub vmbra alarum tuarum pro-
tege me: * a facie impiorum qui 9
me afflixerunt.
Inimici mei animam meam C
circumdederunt, * adipem suum 10
concluserunt: os eorum locutum
est superbiam.
* Proijcientes me nunc circum- 11
dederunt me: oculos suos statue-
runt declinare in terram.
* Susceperunt me sicut leo pa- 12
ratus ad prædam: & sicut catulus
leonis habitans in abditis.
* Exurge Domine, præueni eũ, 13
& supplanta eum: eripe animam
meam ab impio, frameam tuam
* ab inimicis manus tuæ. 14
Domine a paucis de terra diui-
de eos in vita eorum: de abscondi-
tis tuis adimpletus est venter eorũ.
Saturati sunt filijs: & dimiserũt
reliquias suas paruulis suis.
* Ego autem in iustitia appare- 15
bo conspectui tuo: satiabor cum
apparuerit gloria tua.

1 *In finem puero Domini Dauid, qui lo-
cutus est Domino verba cantici hu-
ius, in die, qua eripuit eum Domi-
nus de manu omnium inimicorum
eius, & de manu Saul, & dixit:
(2. Reg. 22. 2.)* XVII.

2 Diligam te Domine fortitudo
mea.
3 *Dominus firmamentum meũ,
A & refugium meum, & liberator
meus.
|| Deus meus adiutor meus, & || Heb. 2. c.
sperabo in eum. 13
Protector meus, & cornu salutis
meæ, & susceptor meus.
4 * Laudans inuocabo Dominũ:
& ab inimicis meis saluus ero.
5 * Circumdederunt me dolores
mortis: & torrentes iniquitatis
conturbauerunt me.
6 * Dolores inferni circumdede-
runt me: præoccupauerunt me
laquei mortis.
7 * In tribulatione mea inuocaui
Dominum, & ad Deum meum
clamaui:
Et exaudiuit de templo sancto
suo vocem meam: & clamor meus
in conspectu eius, introiuit in
aures eius.
8 * Commota est, & contremuit
terra: fundamenta montium con-
turbata sunt, & commota sunt,
quoniam iratus est eis.
9 * Ascendit fumus in ira eius: &
ignis a facie eius exarsit: carbones
succensi sunt ab eo.
10 * Inclinauit cælos, & descendit:
& caligo sub pedibus eius.
11 * Et ascendit super cherubim,
& volauit: volauit super pennas
ventorum.
12 * Et posuit tenebras latibulum
B suum, in circuitu eius tabernacu-
lum eius: tenebrosa aqua in nubi-
bus aëris.
13 * Præ fulgore in conspectu eius
nubes transierunt, grando & car-
bones ignis.
14 * Et intonuit de cælo Dominus,
& Altissimus dedit vocem suam:
grando & carbones ignis.
15 * Et misit sagittas suas, & dissi-
pauit eos: fulgura multiplicauit,
& conturbauit eos.
16 * Et apparuerunt fontes aqua-
rum, & reuelata sunt fundamenta
orbis terrarum:
Ab increpatione tua Domine,
ab in-

ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
* Misit de summo, & accepit 17
me: & assumpsit me de aquis
multis.
* Eripuit me de inimicis meis 18
fortissimis, & ab his qui oderunt
me: quoniam confortati sunt su-
per me.
* Præuenerunt me in die affli- 19
ctionis meæ: & factus est Domi-
nus protector meus.
* Et eduxit me in latitudinē: sal- 20
uum me fecit, quoniā voluit me.
* Et retribuet mihi Dominus 21
secundum iustitiam meam, & se-
cundum puritatem manuū mea-
rum retribuet mihi:
* Quia custodiui vias Domini, 22
nec impie gessi a Deo meo.
* Quoniam omnia iudicia eius 23
in conspectu meo: & iustitias eius
non repuli a me.
* Et ero immaculatus cū eo: & 24
obseruabo me ab iniquitate mea. C
* Et retribuet mihi Dominus se- 25
cundum iustitiam meam: & secun
dum puritatem manuum mearum
in conspectu oculorum eius.
* Cum sancto sanctus eris, & cū 26
viro innocente innocens eris:
* Et cum electo electus eris: & 27
cum peruerso peruerteris.
* Quoniam tu populum humi- 28
lem saluum facies: & oculos su-
perborum humiliabis.
* Quoniam tu illuminas lucer- 29
nam meam Domine: Deus meus
illumina tenebras meas.
* Quoniam in te eripiar a ten- 30
tatione, & in Deo meo transgre-
diar murum,
* Deus meus impolluta via 31
eius: eloquia Domini igne exa-
minata: protector est omnium
sperantium in se.
* Quoniam quis Deus præter 32
Dominum? aut quis Deus præter
Deum nostrum?
* Deus qui præcinxit me vir- 33
tute: & posuit immaculatam
viam meam.
‖ 2.Reg.22. e. 34. 35 * ‖ Qui perfecit pedes meos 34
tamquam ceruorum, & super ex-
celsa statuens me.
* Qui docet manus meas ad 35
prælium: & posuisti, vt arcum
æreum, brachia mea.
* Et dedisti mihi protectionem 36
salutis tuæ: & dextera tua susce-
pit me:
Et disciplina tua correxit me
in finem: & disciplina tua ipsa
me docebit.
37 * Dilatasti gressus meos subtus
D me: & non sunt infirmata vesti-
gia mea:
38 * Persequar inimicos meos, &
comprehendam illos: & non con-
uertar donec deficiant.
39 * Confringam illos, nec poterūt
stare: cadent subtus pedes meos.
40 * Et præcinxisti me virtute ad
bellum: & supplantasti insurgen-
tes in me subtus me.
41 * Et inimicos meos dedisti mihi
dorsū, & odientes me disperdidisti.
42 * Clamauerunt, nec erat qui
saluos faceret, ad Dominum: nec
exaudiuit eos.
43 * Et comminuam eos, vt pulue-
rem ante faciem venti: vt lutum
platearum delebo eos.
44 * Eripies me de contradictioni-
bus populi: constitues me in ca-
put Gentium.
45 * Populus, quem non cognoui,
seruiuit mihi: in auditu auris obe-
diuit mihi.
46 * Filij alieni mentiti sunt mihi,
filij alieni inueterati sunt, & clau-
dicauerunt a semitis suis.
47 * Viuit Dominus, & benedi-
ctus Deus meus, & exaltetur Deus
salutis meæ.
48 * Deus qui das vindictas mihi,
& subdis populos sub me, libe-
rator meus de inimicis meis ira-
cundis.
49 * Et ab insurgētibus in me exal
tabis me: a viro iniquo eripies me.
50 * ‖ Propterea confitebor tibi in ‖ 2.Reg.22.
nationibus Domine: & nomini d. 50
tuo psalmum dicam, Ro.15.b. 9
51 * Magnificans salutes regis eius,
& faciens misericordiam christo
suo Dauid, & semini eius vsque
in sæculum.

1 In finem, Psalmus Dauid.
XVIII.

2 CÆli enarrant gloriam Dei, &
A opera manuum eius annun-
ciat firmamentum.
3 * Dies diei eructat verbum, &
nox nocti indicat scientiam.
4 * Non sunt loquelæ, neque ser-
mones, quorum non audiantur
voces eorum.
5 * ‖ In omnem terram exiuit so- ‖ Ro.10.d.
nus 18

nus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.

6 * In sole posuit tabernaculum suum: ‖ & ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo:

‖ Luc. 24. g. 46.

B Exultauit vt gigas ad currendam viam, * a summo cælo egres-
7 sio eius:

Et occursus eius vsque ad summum eius: nec est qui se abscondat a calore eius.

8 * Lex Domini immaculata conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis.

9 * Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum; illuminans oculos.

10 * Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi: iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa.

11 * Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum: & dulciora super mel & fauum.

12 * Etenim seruus tuus custodit
C ea, in custodiendis illis retributio multa.

13 * Delicta quis intelligit? ab oc-
14 cultis meis munda me: * & ab alienis parce seruo tuo,

Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero: & emundabor a delicto maximo.

15 * Et erunt vt complaceant eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

Domine adiutor meus, & redemptor meus.

1 In finem, Psalmus Dauid. XIX.

2 EXaudiat te Dominus in die
A tribulationis: protegat te nomen Dei Iacob.

3 * Mittat tibi auxilium de sancto: & de Sion tueatur te.

4 * Memor sit omnis sacrificij tui: & holocaustum tuum pingue fiat.

5 * Tribuat tibi secundum cor tuum: & omne consilium tuum confirmet.

6 * Lætabimur in salutari tuo: &
B in nomine Dei nostri magnificabimur.

7 * Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognoui quoniam saluum fecit Dominus CHRISTVM suum.

Exaudiet illum de cælo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ eius.

8 * Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus.

9 * Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.

10 * Domine saluum fac regem: & exaudi nos in die, qua inuocauerimus te.

1 In finem, Psalmus Dauid. XX.

2 DOmine in virtute tua lætabi-
A tur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer.

3 * Desiderium cordis eius tribuisti ei: & voluntate labiorum eius non fraudasti eum.

4 * Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.

5 * Vitam petijt a te: & tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, & in sæculum sæculi.

6 * Magna est gloria eius in salu-
B tari tuo: gloriam & magnum decorem impones super eum.

7 * Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum sæculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

8 * Quoniam rex sperat in Domino: & in misericordia Altissimi non commouebitur.

9 * Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt.

10 * Pones eos vt clibanum ignis
C in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.

11 * Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum a filijs hominum.

12 * Quoniam declinauerunt in te mala; cogitauerunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.

13 * Quoniam pones eos dorsum: in reliquijs tuis præparabis vultum eorum.

14 * Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas.

1 In finem pro susceptione matutina, Psalmus Dauid. XXI.

2 DEus Deus meus respice in
A me: quare me dereliquisti? longe

Matt. 27. c 45.

Mat. 15. d. longe a salute mea verba deli-
34 ctorum meorum.
* Deus meus clamabo per diẽ, 3
& non exaudies: & nocte, & non
ad insipientiam mihi.
* Tu autem in sancto habitas, 4
Laus Israel.
* In te sperauerũt patres nostri: 5
sperauerunt, & liberasti eos.
* Ad te clamauerunt, & salui 6
facti sunt: in te sperauerunt, & nõ
sunt confusi.
* Ego autem sum vermis, & nõ 7
homo: opprobrium hominum, &
abiectio plebis.
‖ Mat. 27. d. * ‖ Omnes videntes me, derise- 8
39 runt me: locuti sunt labijs, & mo-
Mar. 15. c. uerunt caput.
29 * ‖ Sperauit in Domino, eripiat 9
‖ Mat. 27. e. eum: saluum faciat eum, quo-
43 niam vult eum.
* Quoniam tu es, qui extraxisti 10
me de ventre: spes mea ab vberi- B
bus matris meæ.
* In te proiectus sum ex vtero: 11
de ventre matris meæ Deus meus
es tu, * ne discesseris a me: 12
Quoniam tribulatio proxima
est: quoniam non est qui adiuuet.
* Circũdederunt me vituli mul- 13
ti: tauri pingues obsederunt me.
* Aperuerunt super me os suũ, 14
sicut leo rapiens & rugiens.
* Sicut aqua effusus sum: & di- 15
spersa sunt omnia ossa mea.
Factum est cor meum tam-
quam cera liquescens in medio
ventris mei.
* Aruit tamquam testa virtus 16
mea, & lingua mea adhæsit fauci-
bus meis: & in puluerem mortis
deduxisti me.
* Quoniam circumdederunt me 17
canes multi: concilium malignan- C
tium obsedit me.
‖ Mat. 27. d. ‖ Foderunt manus meas & pe-
35 des meos: * dinumerauerunt om 18
nia ossa mea.
Ipsi vero considerauerunt & in-
‖ Ioa. 19. d. spexerunt me: * ‖ diuiserunt sibi 19
23 vestimenta mea, & super vestem
meam miserunt sortem.
* Tu autem Domine ne elonga- 20
ueris auxilium tuum a me: ad de-
fensionem meam conspice.
* Erue a framea Deus animam 21
meam: & de manu canis vnicam
meam:
* Salua me ex ore leonis: & 22
a cornibus vnicornium humili-
tatem meam.
23 * ‖ Narrabo nomen tuum fra- ‖ Heb. 2. c.
tribus meis: in medio ecclesiæ 12
laudabo te.
24 * Qui timetis Dominum lauda-
te eum: vniuersum semen Iacob
glorificate eum:
25 * Timeat eum omne semen Is-
rael: quoniam non spreuit, neque
despexit deprecationem pauperis:
Nec auertit faciem suam a
me: & cum clamarem ad eum
exaudiuit me.
26 * Apud te laus mea in ecclesia
D magna: vota mea reddam in con-
spectu timentium eum.
27 * Edent pauperes, & satura-
buntur: & laudabunt Dominum
qui requirunt eum: viuent corda
eorum in sæculum sæculi.
28 * Reminiscẽtur & cõuertentur
ad Dominum vniuersi fines terræ:
Et adorabunt in conspectu eius
vniuersæ familiæ Gentium.
29 * Quoniam Domini est regnũ:
& ipse dominabitur Gentium.
30 * Manducauerunt & adoraue-
runt omnes pingues terræ: in cõ-
spectu eius cadent omnes qui de-
scendunt in terram.
31 * Et anima mea illi viuet: & se-
men meum seruiet ipsi.
32 * Annunciabitur Domino gene
ratio ventura: & annunciabunt
cæli iustitiam eius populo qui na-
scetur, quem fecit Dominus.

1 Psalmus Dauid. XXII.

A Dominus regit me, & nihil mi- Isa. 40. b. 11
2 hi deerit: * in loco pascuæ Ier. 23. a. 5
ibi me collocauit. Ezec. 34. c.
Super aquam refectionis educa 11. e. 23
3 uit me: * animam meã conuertit. 1. Pet. 2. d.
Deduxit me super semitas iusti- 25. & 5. a. 3
tiæ, propter nomen suum.
4 * Nam, & si ambulauero in me-
B dio vmbræ mortis, non timebo
mala: quoniam tu mecum es.
Virga tua, & baculus tuus: ipsa
me consolata sunt.
5 * Parasti in conspectu meo mẽ-
sam, aduersus eos, qui tribulant
me.
Impinguasti in oleo caput meũ:
& calix meus inebrians quam
præclarus est!
6 * Et misericordia tua subseque-
tur me omnibus diebus vitæ meæ:
Et vt inhabitem in domo Do-
mini, in longitudinem dierum.

Prima sabbati, Psalmus Dauid. 1
XXIII.

1.Cor.10.f. 26 DOmini est terra, & plenitudo A
eius: orbis terrarum, & vni-
Ps.49.b. 12 uersi, qui habitant in eo.
* Quia ipse super maria funda- 2
uit eum: & super flumina præ-
parauit eum.
* Quis ascendet in montem 3
Domini? aut quis stabit in loco
sancto eius?
* Innocens manibus & mundo 4
corde, qui non accepit in vano a-
nimam suam, nec iurauit in dolo
proximo suo.
* Hic accipiet benedictionem 5
a Domino: & misericordiam a B
Deo salutari suo.
* Hæc est generatio quærentium 6
eũ, quærentium faciẽ Dei Iacob.
* Attollite portas principes ve- 7
stras, & eleuamini portæ æterna-
les: & introibit rex gloriæ.
* Quis est iste rex gloriæ? Do- 8
minus fortis & potens: Dominus
potens in prælio.
* Attollite portas principes ve- 9
stras, & eleuamini portæ æterna-
les: & introibit rex gloriæ.
* Quis est iste rex gloriæ? Domi 10
nus virtutum ipse est rex gloriæ.

In finem, Psalmus Dauid. 1
XXIIII.

AD te Domine leuaui animam A
meam:
* Deus meus in te confido, non 2
erubescam:
* Neque irrideant me inimici 3
mei: etenim vniuersi, qui susti-
nent te, non confundentur.
* Confundantur omnes iniqua 4
agentes superuacue.
Vias tuas Domine demonstra
mihi: & semitas tuas edoce me.
* Dirige me in veritate tua, & 5
doce me: quia tu es Deus saluator
meus, & te sustinui tota die.
* Reminiscere miserationum 6
tuarum Domine, & misericordia-
rum tuarum, quæ a sæculo sunt.
* Delicta iuuentutis meæ, & 7
ignorantias meas ne memineris. B
Secundum misericordiam tuam
memento mei tu: propter boni-
tatem tuam Domine.
* Dulcis & rectus Dominus: 8
propter hoc legem dabit delin-
quentibus in via.

9 * Diriget mansuetos in iudicio:
docebit mites vias suas.
10 * Vniuersæ viæ Domini, miseri-
cordia & veritas, requirentibus te-
stamẽtum eius & testimonia eius.
11 * Propter nomen tuum Domi-
C ne propitiaberis peccato meo: mul
tum est enim.
12 * Quis est homo qui timet Do-
minum? legem statuit ei in via,
quam elegit.
13 * Anima eius in bonis demo-
rabitur: & semen eius hereditabit
terram.
14 * Firmamentum est Dominus
timentibus eum: & testamentum
ipsius vt manifestetur illis.
15 * Oculi mei semper ad Domi-
num: quoniam ipse euellet de la-
queo pedes meos.
16 * Respice in me, & miserere
mei: quia vnicus & pauper sũ ego.
17 * Tribulationes cordis mei mul
D tiplicatæ sunt: de necessitatibus
meis erue me.
18 * Vide humilitatem meam, &
laborem meum: & dimitte vni-
uersa delicta mea.
19 * Respice inimicos meos quo-
niam multiplicati sunt, & ‖ odio ‖Ioan.15.d
iniquo oderunt me. 26
20 * Custodi animam meam, & e-
rue me: non erubescam quoniam
speraui in te.
21 * Innocentes & recti adhæse-
runt mihi: quia sustinui te.
22 * Libera Deus Israel, ex omni-
bus tribulationibus suis.

1 In finem, Psalmus Dauid.
XXV.

A IVdica me Domine, quoniam
ego in innocentia mea ingres-
sus sum: & in Domino sperans
non infirmabor.
2 * Proba me Domine, & tẽta me:
vre renes meos & cor meum.
3 * Quoniam misericordia tua
ante oculos meos est: & compla-
cui in veritate tua.
4 * Non sedi cum concilio vani-
B tatis: & cum iniqua gerentibus
non introibo.
5 * Odiui ecclesiam malignantiũ:
& cum impijs non sedebo.
6 * Lauabo inter innocentes ma-
nus meas: & circumdabo altare
tuum Domine:
7 * Vt audiam vocem laudis, &

enarrem vniuersa mirabilia tua .
* Domine dilexi decorem do- 8
mus tuæ , & locum habitationis
gloriæ tuæ .
* Ne perdas cum impijs Deus 9
animam meam , & cum viris C
sanguinum vitam meam :
* In quorum manibus iniqui- 10
tates sunt : dextera eorum reple-
ta est muneribus .
* Ego autem in innocentia 11
mea ingressus sum: redime me,
& miserere mei .
* Pes meus stetit in directo : in 12
ecclesijs benedicam te Domine .

Psalmus Dauid priusquam lini- 1
retur . XXVI.

Dominus illuminatio mea,& A
salus mea, quem timebo ?
Dominus protector vitæ meæ ,
a quo trepidabo ?
* Dum appropiant super me 2
nocentes , vt edant carnes meas :
Qui tribulant me inimici mei ,
ipsi infirmati sunt & ceciderunt .
* Si consistant aduersum me 3
castra, non timebit cor meum .
Si exurgat aduersum me præ- B
lium, in hoc ego sperabo.
* Vnam petij a Domino , hanc 4
requiram , vt inhabitem in domo
Domini omnibus diebus vitæ
meæ :
Vt videam voluptatem Domi-
ni , & visitem templum eius .
* Quoniam abscōdit me in ta- 5
bernaculo suo : in die malorum
protexit me in abscondito taber-
naculi sui .
* In petra exaltauit me:& nunc 6
exaltauit caput meum super ini-
micos meos .
Circuiui,& immolaui in taber- C
naculo eius hostiā vociferationis:
cantabo,& psalmū dicā Domino .
* Exaudi Domine vocē meam, 7
qua clamaui ad te: miserere mei,
& exaudi me .
* Tibi dixit cor meum, exqui- 8
siuit te facies mea: faciem tuam
Domine requiram .
* Ne auertas faciem tuam a me: 9
ne declines in ira a seruo tuo .
Adiutor meus esto : ne derelin-
quas me, neque despicias me
Deus salutaris meus .
* Quoniam pater meus,& ma- 10
ter mea dereliquerunt me: Domi-
nus autem assumpsit me.

11 * Legem pone mihi Domine in
D via tua: & dirige me in semitam
rectam propter inimicos meos .
12 * Ne tradideris me in animas
tribulantium me: quoniam insur-
rexerunt in me testes iniqui , &
mentita est iniquitas sibi .
13 * Credo videre bona Domini
in terra viuentium .
14 * Expecta Dominum , viriliter
age : & confortetur cor tuum , &
sustine Dominum .

Psalmus ipsi Dauid . XXVII.

1 Ad te Domine clamabo, Deus
A meus ne sileas a me: ne quā-
do taceas a me, & assimilabor de-
scendentibus in lacum .
2 * Exaudi Domine vocem depre
cationis meæ dum oro ad tē: dum
extollo manus meas ad templum
sanctum tuum .
3 * Ne simul trahas me cum pec-
catoribus : & cum operātibus ini-
quitatem ne perdas me :
Qui loquuntur pacem cum
proximo suo , mala autem in cor-
dibus eorum .
4 * Da illis secundum opera eo-
rum , & secundum nequitiam ad-
inuentionum ipsorum .
Secundum opera manuum eo-
rum tribue illis: redde retributio-
nem eorum ipsis .
5 * Quoniam non intellexerunt
B opera Domini , & in opera mā-
nuum eius destrues illos , & non
ædificabis eos .
6 * Benedictus Dominus : quo-
niam exaudiuit vocem depreca-
tionis meæ .
7 * Dominus adiutor meus , &
protector meus : in ipso sperauit
cor meum, & adiutus sum .
Et refloruit caro mea:& ex vo-
luntate mea confitebor ei .
8 * Dominus fortitudo plebis
suæ : & protector saluationum
Christi sui est .
9 * Saluum fac populum tuum
Domine , & benedic hereditati
tuæ : & rege eos, & extolle illos
vsque in æternum .

Psalmus Dauid ,
1 In consummatione tabernaculi .
XXVIII.

A Afferte Domino filij Dei : af-
ferte Domino filios arietum.

2 * Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius: adorate Dominum in atrio sancto eius.
3 * Vox Domini super aquas,
B Deus maiestatis intonuit: Dominus super aquas multas.
4 * Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.
5 * Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani:
6 * Et comminuet eas tamquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius vnicornium.
7 * Vox Domini intercidentis
8 flammam ignis: * Vox Domini concutientis desertum: & commouebit Dominus desertū Cades.
9 * Vox Domini præparantis cer-
C uos, & reuelabit condensa: & in templo eius omnes dicent gloriā.
10 * Dominus diluuium inhabitare facit: & sedebit Dominus rex in æternum.
11 * Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.

1 Psalmus Cantici
In dedicatione domus Dauid.
XXIX.

2 EXaltabo te Domine quoniam
A suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.
3 * Domine Deus meus clamaui ad te, & sanasti me.
4 * Domine eduxisti ab inferno animam meam: saluasti me a descendentibus in lacum.
5 * Psallite Domino sancti eius:
B & confitemini memoriæ sanctitatis eius.
6 * Quoniam ira in indignatione eius: & vita in voluntate eius.
Ad vesperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.
7 * Ego autem dixi in abundantia mea: Non mouebor in æternū.
8 * Domine in voluntate tua,
C præstitisti decori meo virtutem.
Auertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus.
9 * Ad te Domine clamabo: & ad Deum meum deprecabor.
10 * Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?
Numquid confitebitur tibi puluis, aut annunciabit veritatem tuam?
11 * Audiuit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adiutor meus.
12 * Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: conscidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia:
13 * Vt cantet tibi gloria mea; & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

1 In finem, Psalmus Dauid pro extasi. XXX.

2 IN te Domine speraui non con-
A fundar in æternum: in iustitia tua libera me.
3 * Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem: & in domum refugij, vt saluum me facias.
4 * Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.
5 * Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.
6 * ‖ In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis. ‖ Luc. 23. f. 46
7 * Odisti obseruantes vanitates, superuacue.
Ego autem in Domino spera-
8 ui: * exultabo, & lætabor in misericordia tua.
Quoniam respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam.
9 * Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.
10 * Miserere mei Domine quo-
B niam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus:
11 * Quoniam defecit in dolore vita mea: & anni mei in gemitibus.
Infirmata est in paupertate virtus mea: & ossa mea cōturbata sūt.
12 * Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium & vicinis meis valde: & timor notis meis.
C Qui videbant me, foras fugerunt
13 a me: * obliuioni datus sum, tamquam mortuus a corde.
Factus sum tamquā vas perditum:

rum: * quoniam audiui vitupe- 14
rationem multorum commoran-
tium in circuitu:
In eo dum conuenirent simul
aduersum me, accipere animam
meam consiliati sunt.
* Ego autem in te speraui Do- 15
mine: dixi: Deus meus es tu:
* in manibus tuis sortes meæ. 16
Eripe me de manu inimico-
rum meorum, & a persequentibus
me.
* Illustra faciem tuam super 17
seruum tuum, saluum me fac in
misericordia tua: * Domine non 18
confundar, quoniam inuocaui te.
Erubescant impij, & deducan-
tur in infernum: * muta fiant la- 19
bia dolosa.
Quæ loquuntur aduersus iu-
stum iniquitatem, in superbia, &
in abusione.
* Quàm magna multitudo dul- 20
cedinis tuæ Domine, quam abs- D
condisti timentibus te.
Perfecisti eis, qui sperant in te,
in conspectu filiorum hominum.
* Abscondes eos in abscondito 21
faciei tuæ a conturbatione homi-
num.
Proteges eos in tabernaculo tuo
a contradictione linguarum.
* Benedictus Dominus: quo- 22
niam mirificauit misericordiam
suam mihi in ciuitate munita.
* Ego autem dixi in excessu 23
mentis meæ: Proiectus sum a fa-
cie oculorum tuorum.
Ideo exaudisti vocem orationis
meæ, dum clamarem ad te.
* Diligite Dominũ omnes san- 24
cti eius: quoniam veritatem re-
quiret Dominus, & retribuet a-
bundanter facientibus superbiã.
* Viriliter agite, & confortetur 25
cor vestrum, omnes qui speratis in
Domino.

Ipsi Dauid intellectus. XXXI.

Rom.4.a.7 BEati, quorum remissæ sunt ini- 1
quitates: & quorum tecta A
sunt peccata.
* Beatus vir, cui non imputauit 2
Dominus peccatum, nec est in
spiritu eius dolus.
* Quoniam tacui, inueteraue- 3
runt ossa mea, dum clamarem
tota die.
* Quoniam die ac nocte graua- 4
ta est super me manus tua: conuer-
sus sum in ærumna mea, dum cõ-
figitur spina.
5 * Delictum meum cognitum
B tibi feci: & iniustitiam meam non
abscondi.
‖ Dixi: Confitebor aduersum ‖ Isai.65.d.
me iniustitiam meam Domino: 24
& tu remisisti impietatem pec-
cati mei.
6 * Pro hac orabit ad te omnis
sanctus, in tempore opportuno.
Verumtamen in diluuio aqua-
rum multarum, ad eum non ap-
proximabunt.
7 * Tu es refugium meum a tri-
C bulatione, quæ circumdedit me:
exultatio mea erue me a circum-
dantibus me.
8 * Intellectum tibi dabo, & in-
struam te in via hac, qua gra-
dieris: firmabo super te oculos
meos.
9 * Nolite fieri sicut equus & mu-
D lus, quibus non est intellectus.
In camo & fræno maxillas eo-
rum constringe, qui non approxi-
mant ad te.
10 * Multa flagella peccatoris, spe-
rantem autem in Domino mise-
ricordia circumdabit.
11 * Lætamini in Domino & exul-
tate iusti, & gloriamini omnes
recti corde.

Psalmus Dauid. XXXII.

1 EXultate iusti in Domino: rectos
A decet collaudatio.
2 * Confitemini Domino in ci-
thara: in psalterio decem chorda-
rum psallite illi.
3 * Cantate ei canticum nouum:
bene psallite ei in vociferatione.
4 * Quia rectum est verbum Do-
mini, & omnia opera eius in fi-
de.
5 * Diligit misericordiam & iu-
dicium: misericordia Domini ple-
na est terra.
6 * Verbo Domini cæli firmati
B sunt: & spiritu oris eius omnis vir
tus eorum.
7 * Congregans sicut in vtre
aquas maris: ponens in thesauris
abyssos.
8 * Timeat Dominum omnis ter-
ra: ab eo autem commoueantur
omnes inhabitantes orbem.
9 * ‖ Quoniam ipse dixit, & fa- ‖ Iudith 16.
cta sunt: ipse mandauit, & crea- c. 17

ta sunt.
* Dominus dissipat consilia 10
gentium: reprobat autem cogita-
tiones populorum, & reprobat
consilia principum.
* Consilium autem Domini in 11
æternum manet: cogitationes C
cordis eius in generatione & ge-
nerationem.
* Beata gens, cuius est Domi- 12
nus, Deus eius: populus, quem e-
legit in hereditatem sibi.
* De cælo respexit Dominus: vi- 13
dit omnes filios hominum.
* De præparato habitaculo suo 14
respexit super omnes, qui habi-
tant terram.
* Qui finxit sigillatim corda eo- 15
rum: qui intelligit omnia opera
eorum.
* Non saluatur rex per multam 16
virtutem: & gigas non saluabitur
in multitudine virtutis suæ.
* Fallax equus ad salutem: in 17
abundantia autem virtutis suæ nō D
saluabitur.
* Ecce oculi Domini super me- 18
tuentes eum: & in eis, qui sperant
super misericordia eius.
* Vt eruat a morte animas eo- 19
rum: & alat eos in fame.
* Anima nostra sustinet Domi- 20
num: quoniam adiutor & prote-
ctor noster est.
* Quia in eo lætabitur cor no- 21
strum: & in nomine sancto eius
sperauimus.
* Fiat misericordia tua Domine 22
super nos: quemadmodum spera-
uimus in te.

Dauidi, cum immutauit vultum 1
suum coram Achimelech, &
dimisit eum, & abijt.
(1. Reg. 21. d.)
XXXIII.

Benedicam Dominum in om- 2
ni tempore: semper laus eius A
in ore meo.
* In Domino laudabitur anima 3
mea: audiant mansueti, & læ-
tentur.
* Magnificate Dominum me- 4
cum: & exaltemus nomen eius in
idipsum.
* Exquisiui Dominum, & exau- 5
diuit me: & ex omnibus tribula-
tionibus meis eripuit me.
* Accedite ad eum, & illumi- 6
namini: & facies vestræ non con-
fundentur.
7 * Iste pauper clamauit, & Do-
B minus exaudiuit eum: & de om-
nibus tribulationibus eius salua-
uit eum.
8 * Immittet angelus Domini in
circuitu timentium eum: & eri-
piet eos.
9 * Gustate, & videte quoniam
suauis est Dominus: beatus vir,
qui sperat in eo.
10 * Timete Dominum omnes san-
cti eius: quoniam non est inopia
timentibus eum.
11 *‖ Diuites eguerunt & esurie- ‖Luc.1.f.53
C runt: inquirentes autem Dominū
non minuentur omni bono.
12 * Venite filij, audite me: timo-
rem Domini docebo vos.
13 *‖ Quis est homo qui vult vitā: ‖1.Pet.3.b.
diligit dies videre bonos? 10
14 * Prohibe linguam tuam a ma-
lo: & labia tua ne loquantur
dolum.
15 * Diuerte a malo, & fac bo-
num: inquire pacem, & perseque-
re eam.
16 * Oculi Domini super iustos: &
aures eius in preces eorum.
17 *‖ Vultus autem Domini super ‖Eccli.15.
D facientes mala: vt perdat de terra d.21
memoriam eorum. Heb.4.c.13
18 * Clamauerunt iusti, & Domi-
nus exaudiuit eos: & ex omnibus
tribulationibus eorum liberauit
eos.
19 * Iuxta est Dominus ijs, qui tri-
bulato sunt corde: & humiles spi-
ritu saluabit.
20 * Multæ tribulationes iustorū:
& de omnibus his liberabit eos
Dominus.
21 * Custodit Dominus omnia os-
sa eorum: vnum ex his non con-
teretur.
22 * Mors peccatorum pessima: &
qui oderunt iustum delinquent.
23 * Redimet Dominus animas ser-
uorum suorum: & non delinquent
omnes qui sperant in eo.

1 Ipsi Dauid. XXXIIII.

A Iudica Domine nocentes me:
expugna impugnantes me.
2 * Apprehende arma & scutum:
& exurge in adiutorium mihi.
3 * Effunde frameam, & conclu-
de aduersus eos, qui persequuntur
me.

meæ: dic animæ meæ: Salus tua ego sum.
4 * Confundantur & reuereantur, quærentes animam meam.
Auertantur retrorsum, & confundantur cogitantes mihi mala.
5 * Fiant tamquam puluis ante faciem venti: & angelus Domini coarctans eos.
6 * Fiat via illorum tenebræ & lubricum: & angelus Domini persequens eos. B
7 * Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: superuacue exprobrauerunt animam meam.
8 * Veniat illi laqueus, quem ignorat: & captio, quam abscondit, apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipsum.
9 * Anima autem mea exultabit in Domino: & delectabitur super salutari suo.
10 * Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?
Eripiens inopem de manu fortiorum eius: egenum & pauperem a diripientibus eum.
11 * Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.
12 * Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.
13 * Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio. C
Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur.
14 * Quasi proximum, & quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.
15 * Et aduersum me lætati sunt, & conuenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoraui.
16 * Dissipati sunt, nec compuncti, tentauerunt me, subsannauerunt me subsannatione: frenduerunt super me dentibus suis.
17 * Domine quando respicies? restitue animam meam a malignitate eorum, a leonibus vnicam meam.
18 * Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo graui laudabo te.
19 * Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi inique: ‖ qui oderunt me gratis & annuunt oculis.
‖ Ioan. 15. d. 25
20 * Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.
21 * Et dilatauerunt super me os suum: dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.
22 * Vidisti Domine, ne sileas: Domine ne discedas a me.
23 * Exurge & intende iudicio meo: Deus meus & Dominus meus in causam meam. D
24 * Iudica me secundum iustitiam tuam Domine Deus meus, & non supergaudeant mihi.
25 * Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animæ nostræ: nec dicant: Deuorauimus eum.
26 * Erubescant & reuereantur simul, qui gratulantur malis meis.
Induantur confusione & reuerentia qui magna loquuntur super me.
27 * Exultent & lætentur qui volunt iustitiam meam: & dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem serui eius.
28 * Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam.

1 In finem, Seruo Domini ipsi Dauid. XXXV.

2 A Dixit iniustus vt delinquat in semetipso: non est timor Dei ante oculos eius.
3 * ‖ Quoniam dolose egit in conspectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium. ‖ R. 13. a. 3
4 * Verba oris eius iniquitas, & dolus: noluit intelligere vt bene ageret.
5 * Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit.
6 * Domine in cælo misericordia tua: & veritas tua vsque ad nubes.
7 * Iustitia tua sicut montes Dei: iudicia tua abyssus multa. B
Homines, & iumenta saluabis Domine: quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.
8 B Filij autem hominum, in tegmine alarum tuarum sperabunt.
9 * Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

* Quoniam apud te est fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen. 10

* Prætende misericordiam tuam scientibus te, & iustitiam tuam his, qui recto sunt corde. 11

* Nō veniat mihi pes superbiæ: & manus peccatoris non moueat me. 12

* Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec potuerunt stare. 13

Psalmus ipsi Dauid. XXXVI. 1

NOli æmulari in malignantibus: neque zelaueris facientes iniquitatem. A

* Quoniam tamquam fœnum velociter arescent: & quemadmodum olera herbarum cito decident. 2

* Spera in Domino, & fac bonitatem: & inhabita terram, & pasceris in diuitijs eius. 3

* Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui. 4

* Reuela Domino viam tuam, & spera in eo: & ipse faciet. 5

* Et educet quasi lumen iustitiā 6
tuam: & iudicium tuum tamquā
meridiem: * subditus esto Domi- 7
no, & ora eum.

Noli æmulari in eo, qui prosperatur in via sua: in homine faciente iniustitias.

* Desine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris. 8

* Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: sustinentes autem Dominum, ipsi hereditabunt terram. 9

* Et adhuc pusillum, & non erit peccator: & quæres locum eius, & non inuenies. 10

‖ Mat.5.a.4 * ‖ Mansueti autem hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. 11 B

* Obseruabit peccator iustum: & stridebit super eum dentibus suis. 12

* Dominus autem irridebit eū: quoniam prospicit quod veniet dies eius. 13

* Gladium euaginauerunt peccatores: intenderunt arcum suū, 14

Vt deijciant pauperem & inopem: vt trucident rectos corde.

* Gladius eorum intret in corda 15
ipsorum: & arcus eorum confringatur.

16 * Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas.

17 * Quoniam brachia peccatorū conterentur: confirmat autem iustos Dominus.

18 * Nouit Dominus dies immaculatorum: & hereditas eorum in æternum erit.

19 * Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis sa-
20 turabuntur: * quia peccatores pe-
C ribunt.

Inimici vero Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati: deficientes, quemadmodum fumus deficient.

21 * Mutuabitur peccator, & non soluet: iustus autem miseretur & tribuet.

22 * Quia benedicentes ei hereditabunt terram: maledicentes autem ei disperibunt.

23 * Apud Dominum gressus hominis dirigentur: & viam eius volet.

24 * Cum ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.

25 * Iunior fui, etenim senui: & nō vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.

26 * Tota die miseretur & commodat: & semen illius in benedictione erit.

27 * Declina a malo, & fac bonum: & inhabita in sæculum sæculi.

28 * Quia Dominus amat iudicium, & non derelinquet sanctos suos: in æternum conseruabuntur.

Iniusti punientur: & semen impiorum peribit.

29 * Iusti autem hereditabunt ter-
D ram: & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.

30 * ‖ Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. ‖ Pro.31.d.26

31 * ‖ Lex Dei eius in corde ipsius: & non supplantabuntur gressus eius. ‖ Isai.51.c.7

32 * Considerat peccator iustum: & quærit mortificare eum.

33 * Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius: nec damnabit eum cum iudicabitur illi.

34 * Expecta Dominum, & custodi

di viam eius: & exaltabit te vt
hereditate capias terram: cum pe-
rierint peccatores videbis.
* Vidi impium superexaltatum, 35
& eleuatum sicut cedros Libani.
* Et transiui, & ecce non erat: 36
& quæsiui eum, & non est inuen-
tus locus eius.
* Custodi innocentiam, & vide 37
æquitatem: quoniam sunt reliquiæ
homini pacifico.
* Iniusti autem disperibunt si- 38
mul: reliquiæ impiorum interi-
bunt.
* Salus autem iustorum a Do- 39
mino: & protector eorum in tem-
pore tribulationis.
* Et adiuuabit eos Dominus, & 40
liberabit eos: & eruet eos a pec-
catoribus, & saluabit eos: quia
sperauerunt in eo.

Psalmus Dauid, in rememora- 1
tionem de sabbato.
XXXVII.

* Psal. 6. a. 1

DOmine ne in furore tuo ar- 2
guas me, neque in ira tua A
corripias me.
* Quoniam sagittæ tuæ infixæ 3
sunt mihi: & confirmasti super
me manum tuam.
* Non est sanitas in carne mea 4
a facie iræ tuæ: non est pax ossi-
bus meis a facie peccatorum meo-
rum.
* Quoniam iniquitates meæ su- 5
pergressæ sunt caput meum: &
sicut onus graue grauatæ sunt su-
per me.
* Putruerunt & corruptæ sunt 6
cicatrices meæ, a facie insipien-
tiæ meæ.
* Miser factus sum, & curuatus 7
sum vsque in finem: tota die con-
tristatus ingrediebar.
* Quoniam lumbi mei impleti 8
sunt illusionibus: & non est sani- B
tas in carne mea.
* Afflictus sum, & humiliatus 9
sum nimis: rugiebam a gemitu
cordis mei.
* Domine, ante te omne desi- 10
derium meum: & gemitus meus
a te non est absconditus.
* Cor meum conturbatum est, 11
dereliquit me virtus mea: & lu-
men oculorum meorum, & ipsum
non est mecum.
* Amici mei, & proximi mei 12
C aduersum me appropinquauerunt,
& steterunt.
Et qui iuxta me erant, de longe
13 steterunt: * & vim faciebant qui
quærebant animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi,
locuti sunt vanitates: & dolos tota
die meditabantur.
14 * Ego autem tamquam surdus
non audiebam: & sicut mutus nō
aperiens os suum.
15 * Et factus sum sicut homo non
audiens: & non habens in ore suo
redargutiones.
16 * Quoniam in te Domine spe-
raui: tu exaudies me Domine
Deus meus.
17 * Quia dixi: Nequando super-
gaudeant mihi inimici mei: & dū
commouentur pedes mei, super me
magna locuti sunt.
18 * Quoniam ego in flagella pa-
D ratus sum: & dolor meus in con-
spectu meo semper.
19 * Quoniam iniquitatem meam
annunciabo: & cogitabo pro pec-
cato meo.
20 * Inimici autem mei viuunt, &
confirmati sunt super me: &
multiplicati sunt qui oderunt me
inique.
21 * Qui retribuunt mala pro bo-
nis, detrahebant mihi: quoniam
sequebar bonitatem.
22 * Ne derelinquas me Domine
Deus meus: ne discesseris a me.
23 * Intende in adiutorium meum,
Domine Deus salutis meæ.

1 In finem, ipsi Idithun, Canticum
Dauid. XXXVIII.

2 DIxi: Custodiam vias meas:
A vt non delinquam in lingua
mea.
Posui ori meo custodiam, cum
consisteret peccator aduersum
me.
3 * Obmutui, & humiliatus sum,
& silui a bonis: & dolor meus re-
nouatus est.
4 * Concaluit cor meum intra
me: & in meditatione mea exar-
descet ignis.
5 * Locutus sum in lingua mea:
B Notum fac mihi Domine finem
meum,
Et numerum dierum meorum
quis est: vt sciam quid desit mihi.
6 * Ecce mensurabiles posuisti
dies

dies meos: & substantia mea tam-
quam nihilum ante te.
Verumtamen vniuersa vanitas,
omnis homo viuens.
7 * Verumtamen in imagine per-
transit homo: sed & frustra con-
turbatur.
Thesaurizat: & ignorat cui con-
gregabit ea.
8 * Et nunc quæ est expectatio
mea? nonne Dominus? & sub-
stantia mea apud te est.
9 * Ab omnibus iniquitatibus
meis erue me: opprobrium insi-
pienti dedisti me.
10 * Obmutui, & non aperui os
11 meum, quoniam tu fecisti: * amo-
ue a me plagas tuas.
12 * A fortitudine manus tuæ ego
C defeci in increpationibus: pro-
pter iniquitatem corripuisti ho-
minem.
Et tabescere fecisti sicut araneã
animam eius: verumtamen vane
conturbatur omnis homo.
13 * Exaudi orationem meam Do-
mine, & deprecationem meam:
auribus percipe lacrymas meas.
Ne sileas: quoniam aduena ego
sum apud te, & peregrinus, sicut
omnes patres mei.
14 * Remitte mihi, vt refrigerer
prius quam abeam, & amplius
non ero.

1 In finem, Psalmus ipsi Dauid.
XXXIX.

2 EXpectans expectaui Dominũ,
A & intendit mihi.
3 * Et exaudiuit preces meas: &
eduxit me de lacu miseriæ, & de
luto fæcis.
Et statuit super petram pedes
meos: & direxit gressus meos.
4 * Et immisit in os meum can-
ticum nouum, carmen Deo no-
stro.
Videbunt multi & timebunt: &
sperabunt in Domino.
5 * Beatus vir, cuius est nomen
Domini spes eius: & non respe-
xit in vanitates & insanias falsas.
6 * Multa fecisti tu Domine
Deus meus mirabilia tua: & cogi-
tationibus tuis non est qui similis
sit tibi.
Annunciaui & locutus sum:
multiplicati sunt super nume-
rum.

7 * || Sacrificium & oblationẽ no- || Heb. 10. b.
B luisti: aures autem perfecisti mihi. 5.
Holocaustũ & pro peccato non
8 postulasti: * tunc dixi: Ecce ve-
nio.
In capite libri scriptum est de
9 me * vt facerẽ voluntatem tuam:
Deus meus volui, & legem tuam
in medio cordis mei.
10 * Annunciaui iustitiam tuam in
ecclesia magna, ecce labia mea nõ
prohibebo: Domine tu scisti.
11 * Iustitiam tuam non abscondi
in corde meo: veritatem tuam &
salutare tuum dixi.
C Non abscondi misericordiam
tuam, & veritatem tuam a conci-
lio multo.
12 * Tu autem Domine ne longe
facias miserationes tuas a me:
misericordia tua & veritas tua sem-
per susceperunt me.
13 * Quoniam circumdederũt me
mala, quorum non est numerus:
comprehenderũt me iniquitates
meæ, & non potui vt viderem.
Multiplicatæ sunt super capillos
capitis mei: & cor meum dereli-
quit me.
14 * Complaceat tibi Domine vt
eruas me: || Domine, ad adiuuan- || Ps. 69. a. 2
dum me respice.
15 * || Confundantur & reuereantur || Ps. 34. a. 4.
D simul, qui quærunt animã meam,
vt auferant eam.
Conuertantur retrorsum, & re-
uereantur qui volunt mihi mala.
16 * Ferant confestim cõfusionem
suam, qui dicunt mihi: Euge,
euge.
17 * Exultent & lætentur super te
omnes quærentes te: & dicant
semper: Magnificetur Dominus:
qui diligunt salutare tuum.
18 * Ego autem mendicus sum, &
pauper: Dominus solicitus est mei.
Adiutor meus, & protector me-
us tu es: Deus meus ne tardaue-
ris.

1 In finem, Psalmus ipsi Dauid. XL.

2 BEatus qui intelligit super ege-
A num, & pauperem: in die
mala liberabit eum Dominus.
3 * Dominus conseruet eum, &
viuificet eum, & beatum faciat
eum in terra: & non tradat eum
in animam inimicorum eius.
4 * Dominus opem ferat illi super
lectum

lectum doloris eius: vniuersum
stratum eius versasti in infirmitate
eius.
* Ego dixi: Domine miserere 5
mei: sana animam meam, quia
peccaui tibi.
* Inimici mei dixerunt mala 6
mihi: Quando morietur, & peri-
bit nomen eius?
* Et si ingrediebatur vt videret, 7
vana loquebatur, cor eius congre- B
gauit iniquitatem sibi.
Egrediebatur foras, & loqueba-
tur * in idipsum. 8
Aduersum me susurrabant om-
nes inimici mei: aduersum me
cogitabant mala mihi.
* Verbum iniquum constitue- 9
runt aduersum me: Numquid qui
dormit non adijciet vt resurgat?
* Etenim homo pacis meæ, in 10
quo speraui: qui edebat panes
meos, magnificauit super me sup-
plantationem.
* Tu autem Domine miserere 11
mei, & resuscita me: & retribuam C
eis.
*Act.1.c.16 * In hoc cognoui quoniam vo- 12
luisti me: quoniam non gaudebit
inimicus meus super me.
* Me autẽ propter innocentiam 13
suscepisti: & confirmasti me in
conspectu tuo in æternum.
* Benedictus Dominus Deus 14
Israel a sæculo, & vsque in sæcu-
lum: fiat, fiat.

In finem, 1
Intellectus filijs Core. XLI.

QVemadmodum desiderat cer 2
uus ad fontes aquarum: ita A
desiderat anima mea ad te Deus.
* Sitiuit anima mea ad Deum 3
fortem viuum: quando veniam &
apparebo ante faciem Dei?
* Fuerunt mihi lacrymæ meæ 4
panes die ac nocte: dum dicitur
mihi quotidie: Vbi est Deus tuus?
* Hæc recordatus sum, & effudi 5
in me animam meam: quoniam B
transibo in locum tabernaculi ad-
mirabilis, vsque ad domum Dei:
In voce exultationis, & confes-
sionis: sonus epulantis.
* Quare tristis es anima mea? & 6
quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc
cõfitebor illi: salutare vultus mei,
& Deus meus. 7

Ad meipsum anima mea con-
turbata est: propterea memor ero
tui de terra Iordanis, & Hermo-
nijm a monte mi dico.
8 * Abyssus abyssum inuocat, in
voce cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua, & fluctus
tui super me transierunt.
9 * In die mandauit Dominus
C misericordiam suam: & nocte
canticum eius.
Apud me oratio Deo vitæ meæ,
10 * dicam Deo: Susceptor meus es,
Quare oblitus es mei? & qua-
re contristatus incedo, dum affli-
git me inimicus?
11 * Dum confringuntur ossa mea,
exprobrauerunt mihi qui tribulãt
me inimici mei:
Dum dicunt mihi per singulos
12 dies: Vbi est Deus tuus? * quare
tristis es anima mea? & quare
conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc
confitebor illi: salutare vultus
mei, & Deus meus.

1 Psalmus Dauid. XLII.

A IVdica me Deus, & discerne
causam meam de gente non
sancta, ab homine iniquo, & do-
loso erue me.
2 * Quia tu es Deus fortitudo
mea: quare me repulisti? & qua-
re tristis incedo, dum affligit me
inimicus?
3 * Emitte lucem tuam & verita-
tem tuam: ipsa me deduxerunt,
& adduxerunt in montem san-
ctum tuum, & in tabernacula
tua.
4 * Et introibo ad altare Dei: ad
B Deum, qui lætificat iuuentutem
meam.
Confitebor tibi in cithara Deus
5 Deus meus: * quare tristis es ani-
ma mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc
confitebor illi: salutare vultus
mei, & Deus meus.

1 In finem, Filijs Core ad intelle-
ctum. XLIII.

2 DEus auribus nostris audiui-
A mus: patres nostri annuncia-
uerunt nobis.
Opus, quod operatus es in die-
bus eorũ: & in diebus antiquis.
* Manus

2 * Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos: afflixisti populos, & expulisti eos:
4 * Nec enim in gladio suo posse-derunt terram, & brachium eorum non saluauit eos:
Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniam complacuisti in eis.
5 * Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui mandas salutes Iacob.
6 * In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.
B
7 * Non enim in arcu meo sperabo: & gladius meus non saluabit me.
8 * Saluasti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos confudisti.
9 * In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in sæculum.
10 * Nunc autem repulisti & confudisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris.
11 * Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros: & qui oderunt nos, diripiebant sibi.
12 * Dedisti nos tamquam oues escarum: & in gentibus dispersisti nos.
13 * Vendidisti populum tuum sine pretio: & non fuit multitudo in commutationibus eorum.
14 * Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem & derisum his, qui sunt in circuitu nostro.
15 * Posuisti nos in similitudinem Gentibus: commotionem capitis in populis.
C
16 * Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.
17 * A voce exprobrantis, & obloquentis: à facie inimici, & persequentis.
18 * Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te: & inique non egimus in testamento tuo.
19 * Et non recessit retro cor nostrum: & declinasti semitas nostras a via tua:
20 * Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis.
21 * Si obliti sumus nomen Dei nostri, & si expandimus manus
D
nostras ad deum alienum:
22 * Nonne Deus requiret ista? ipse enim nouit abscondita cordis? ‖ Quoniam propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis.

‖ Rom. 8. g. 36

23 * Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem.
24 * Quare faciem tuam auertis, obliuisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ?
25 * Quoniam humiliata est in puluere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster.
26 * Exurge Domine, adiuua nos: & redime nos propter nomen tuum.

1 In finem, pro ijs, qui commutabuntur, filijs Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto. XLIIII.

2 Eructauit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.
A
Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.
3 * Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.
4 * Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime,
5 * Specie tua & pulchritudine tua intende, prospere procede, & regna,
B
Propter veritatem & mansuetudinem, & iustitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.
6 * Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.
7 * ‖ Sedes tua Deus in sæculum sæculi: virga directionis virga regni tui.

‖ Heb. 1. b. 8

8 * Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.
9 * Mirrha, & gutta, & casia a
C
vestimentis tuis, a domibus eburneis: ex quibus delectauerunt te
10 * filiæ regum in honore tuo.
Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato: circumdata varietate.
11 * Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere

popu-

populum tuum, & domum patris tui.
12 * Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.
13 * Et filiæ Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur: omnes D
diuites plebis.
14 * Omnis gloria eius filiæ regis
15 ab intus, in fimbrijs aureis * circumamicta varietatibus.
Adducentur regi virgines post eam: proximæ eius afferentur tibi.
16 * Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.
17 * Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram.
18 * Memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem.
Propterea populi confitebuntur tibi in æternum: & in sæculum sæculi.

1 In finem, filijs Core pro arcanis, Psalmus XLV.

2 Deus noster refugium, & vir-
A tus: adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis.
3 * Propterea non timebimus dũ turbabitur terra: & transferentur montes in cor maris.
4 * Sonuerunt, & turbatæ sunt aquæ eorum: conturbati sunt mõtes in fortitudine eius.
5 * Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.
6 * Deus, in medio eius, non cõ-
B mouebitur: adiuuabit eam Deus mane diluculo.
7 * Conturbatæ sunt gentes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra.
8 * Dominus virtutum nobiscũ: susceptor noster Deus Iacob.
9 * Venite, & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super ter-
10 ram: * auferens bella vsque ad finem terræ.
Arcum conteret, & confringet arma: & scuta comburet igni:
11 * Vacate, & videte quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12 * Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

1 In finem, pro filijs Core Psalmus XLVI.

2 Omnes Gentes plaudite mani-
A bus: iubilate Deo in voce exultationis.
3 * Quoniam Dominus excelsus, terribilis: Rex magnus super omnem terram.
4 * Subiecit populos nobis: & gẽtes sub pedibus nostris.
5 * Elegit nobis hereditatem suam: speciem Iacob, quam dilexit.
6 * ‖ Ascendit Deus in iubilo: & Dominus in voce tubæ. ‖ 2. Reg. 6. c. 15
7 * Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite.
8 * Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.
9 * Regnabit Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam.
10 * Principes populorum congregati sunt cum Deo Abrahã: quoniam dij fortes terræ, vehementer eleuati sunt.

1 Psalmus Cantici filijs Core secunda sabbati. XLVII.

2 Magnus Dominus, & lauda-
A bilis nimis in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius.
3 * Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas Regis magni.
4 * Deus in domibus eius cognoscetur, cum suscipiet eam.
5 * Quoniam ecce reges terræ congregati sunt: conuenerunt in vnum.
6 * Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt:
7 * tremor apprehendit eos.
8 Ibi dolores vt parturientis, * in spiritu vehementi conteres naues Tharsis.
9 * Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in
B ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum.
10 * Suscepimus Deus misericordiã tuam, in medio templi tui.
11 * Secundum nomen tuum Deus, sic & laus tua in fines terræ:

terræ : iustitia plena est dextera
tua.
* Lætetur mons Sion, & exul- 12
tent filiæ Iudæ, propter iudicia
tua Domine.
* Circumdate Sion, & com- 13
plectimini eam : narrate in turri-
bus eius.
* Ponite corda vestra in virtute 14
eius : & distribuite domos eius, vt
enarretis in progenie altera.
* Quoniam hic est Deus, Deus 15
noster in æternum, & in sæcu-
lum sæculi : ipse reget nos in sæ-
cula.

In finem, filijs Core Psalmus. 1
XLVIII.

Audite hæc omnes Gentes: au- 2
ribus percipite omnes, qui A
habitatis orbem:
* Quiq; terrigenæ, & filij ho- 3
minum : simul in vnum diues &
pauper.
* Os meum loquetur sapien- 4
tiam : & meditatio cordis mei
prudentiam.
||Ps.77.a.2 Matt.13.c.35
* || Inclinabo in parabolam au- 5
rem meam : aperiam in psalterio
propositionem meam.
* Cur timebo in die mala? 6
iniquitas calcanei mei circumda-
bit me:
* Qui confidunt in virtute sua : 7
& in multitudine diuitiarum sua-
rum gloriantur.
* Frater non redimit, redimet 8
homo : non dabit Deo placatio-
nem suam.
* Et pretium redemptionis ani- 9
mæ suæ : & laborabit in æternũ, B
* & viuet adhuc in finem. 10
* Non videbit interitum, cum 11
viderit sapientes morientes: simul
insipiens, & stultus peribunt.
Et relinquent alienis diuitias
suas:* & sepulchra eorum domus 12
illorum in æternum.
Tabernacula eorũ in progenie,
& progenie: vocauerunt nomina
sua in terris suis.
* Et homo, cum in honore es- 13
set, non intellexit: comparatus est C
iumentis insipientibus, & similis
factus est illis.
* Hæc via illorum scandalum 14
ipsis : & postea in ore suo com-
placebunt.
* Sicut oues in inferno positi 15
sunt : mors depascet eos.
Et dominabuntur eorum iusti
in matutino : & auxilium eorum
veterascet in inferno a gloria
eorum.
16 * Verumtamen Deus redimet
animam meam de manu inferi,
cum acceperit me.
17 * Ne timueris cum diues fa-
D ctus fuerit homo : & cum mul-
tiplicata fuerit gloria domus eius.
18 * Quoniam cum interierit, non
sumet omnia: neque descendet cũ
eo gloria eius.
19 * Quia anima eius in vita ipsius
benedicetur : confitebitur tibi cũ
benefeceris ei.
20 * Introibit vsque in progenies
patrum suorum: & vsque in æter-
num non videbit lumen.
21 * Homo, cum in honore esset,
non intellexit : comparatus est iu-
mentis insipientibus, & similis
factus est illis.

1 Psalmus Asaph. XLIX.

A Deus deorum Dominus locu-
tus est: & vocauit terram,
A solis ortu vsque ad occasum:
2 * ex Sion species decoris eius.
3 * Deus manifeste veniet: Deus
noster & non silebit.
Ignis in conspectu eius exarde-
scet : & in circuitu eius tempestas
valida.
4 * Aduocabit cælum desursum:
& terram discernere populum
suum.
5 * Congregate illi sanctos eius:
B qui ordinant testamentum eius
super sacrificia.
6 * Et annunciabunt cæli iustitiam
eius : quoniam Deus iudex est.
7 * Audi populus meus, & lo-
quar : Israel, & testificabor tibi:
Deus Deus tuus ego sum.
8 * Non in sacrificijs tuis arguam
te : holocausta autem tua in con-
spectu meo sunt semper.
9 * Non accipiam de domo tua
vitulos : neque de gregibus tuis
hircos.
10 * Quoniam meæ sunt omnes
feræ siluarum, iumenta in monti-
bus & boues.
11 * Cognoui omnia volatilia
cæli : & pulchritudo agri mecum
est.
12 * Si esuriero, non dicam tibi:
meus

meus est enim orbis terræ, & ple- C
nitudo eius.
13 * Numquid manducabo carnes
taurorum? aut sanguinem hirco
rum potabo?
14 * Immola Deo sacrificium lau-
dis: & redde Altissimo vota tua.
15 * Et inuoca me in die tribu-
lationis: eruam te, & honorifi
cabis me.
16 * Peccatori autem dixit Deus:
Quare tu enarras iustitias meas,
& assumis testamentum meum
per os tuum?
17 * Tu vero odisti disciplinam:
& proiecisti sermones meos re-
trorsum:
18 * Si videbas furem, currebas cũ
eo: & cum adulteris portionem D
tuam ponebas.
19 * Os tuum abundauit malitia;
& lingua tua concinnabat dolos.
20 * Sedens aduersus fratrem tuũ
loquebaris, & aduersus filium ma
21 tris tuæ ponebas scandalum:* hæc
fecisti, & tacui.
Existimasti inique quòd ero tui
similis: arguam te, & statuam cõ-
tra faciem tuam.
22 * Intelligite hæc qui obliuisci-
mini Deum: nequando rapiat, &
non sit qui eripiat.
23 * Sacrificium laudis honorifica
bit me: & illic iter, quo ostendam
illi salutare Dei.

1 In finem, Psalmus Dauid,
2 * Cum venit ad eum Nathan
Propheta, quando intra-
uit ad Bethsabee.
(2. Reg. 12.) L.

3 MIserere mei Deus, secundum
magnam misericordiam A
tuam.
Et secundum multitudinem
miserationum tuarum, dele ini-
quitatem meam.
4 * Amplius laua me ab iniqui-
tate mea; & a peccato meo mun-
da me.
5 * Quoniam iniquitatem meam
ego cognosco: & peccatum meum
contra me est semper.
6 * Tibi soli peccaui, & malum
coram te feci: ‖ vt iustificeris in
sermonibus tuis, & vincas cum
iudicaris.
7 * Ecce enim in iniquitatibus
8 conceptus sum: & in peccatis

‖ Rom. 3. a. 4

concepit me mater mea.
8 * Ecce enim veritatem dilexisti:
incerta, & occulta sapientiæ tuæ
manifestasti mihi.
9 * ‖ Asperges me hyssopo, & mũ-
dabor: lauabis me, & super ni-
uem dealbabor.
10 * Auditui meo dabis gaudium
& lætitiam: & exultabunt ossa
humiliata.
11 * Auerte faciem tuam a pecca-
C tis meis: & omnes iniquitates
meas dele.
12 * Cor mundum crea in me
Deus: & spiritum rectum innoua
in visceribus meis.
13 * Ne proijcias me a facie tua: &
spiritum sanctum tuum ne aufe-
ras a me.
14 * Redde mihi lætitiam saluta-
ris tui: & spiritu principali con-
firma me.
15 * Docebo iniquos vias tuas: &
impij ad te conuertentur.
16 * Libera me de sanguinibus
Deus, Deus salutis meæ: & exul-
tabit lingua mea iustitiam tuam.
17 * Domine, labia mea aperies:
D & os meum annunciabit laudem
tuam.
18 * Quoniam si voluisses sacrifi-
cium, dedissem vtique: holocau-
stis non delectaberis.
19 * Sacrificium Deo spiritus con-
tribulatus: cor contritum, & hu-
miliatum Deus non despicies.
20 * Benigne fac Domine in bona
voluntate tua Sion: vt ædificentur
muri Ierusalem.
21 * Tunc acceptabis sacrificium
iustitiæ, oblationes, & holocau-
sta: tunc imponent super altare
tuum vitulos.

‖ Leuit. 14. Num. 19.

1 In finem, Intellectus Dauid,
2 * Cum venit Doeg Idumæus, &
nunciauit Sauli: Venit Dauid
in domum Achimelech.
(1. Reg. 22. 9.) LI.

3 QVid gloriaris in malitia, qui
A potens es in iniquitate?
4 * Tota die iniustitiam cogitã-
uit lingua tua: sicut nouacula a-
cuta fecisti dolum.
5 * Dilexisti malitiam super be-
nignitatem: iniquitatem magis
quàm loqui æquitatem.
6 * Dilexisti omnia verba præci-
pitationis, lingua dolosa.
* Pro-

* Propterea Deus destruet te 7
in finem, euellet te, & emigra- B
bit te de tabernaculo tuo: & radi-
cem tuam de terra viuentium.
* Videbunt iusti, & timebunt, 8
& super eum ridebunt, & dicent:
* ecce homo, qui non posuit Deũ 9
adiutorem suum:
Sed sperauit in multitudine di-
uitiarum suarum: & præualuit in
vanitate sua.
* Ego autem, sicut oliua fructi- 10
fera in domo Dei, speraui in mise-
ricordia Dei in æternum: & in sæ-
culum sæculi.
* Confitebor tibi in sæculum 11
quia fecisti: & expectabo nomen
tuum, quoniam bonum est in cõ-
spectu sanctorum tuorum.

In finem, 1
Pro Maeleth intelligentiæ Dauid,
LII.

DIxit insipiens in corde suo: A
Non est Deus.
* Corrupti sunt, & abominabi- 2
les facti sunt in iniquitatibus: non
est qui faciat bonum.
‖ Psal.13.a.1 * ‖ Deus de cælo prospexit su- 3
per filios hominum: vt videat
si est intelligens, aut requirens
Deum.
‖ Rom.3.b.12 * ‖ Omnes declinauerunt, si- 4
mul inutiles facti sunt: non est
qui faciat bonum, non est vsque
ad vnum.
* Nonne scient omnes qui ope- 5
rantur iniquitatem, qui deuorant B
plebem meam vt cibum panis?
* Deum non inuocauerunt: il- 6
lic trepidauerunt timore, vbi non
erat timor.
Quoniam Deus dissipauit ossa
eorum qui hominibus placent:
confusi sunt, quoniam Deus spre-
uit eos.
* Quis dabit ex Sion salutare 7
Israel? cum conuerterit Deus ca-
ptiuitatem plebis suæ, exultabit
Iacob, & lætabitur Israel.

In finem, 1
In carminibus intellectus Dauid,
* Cum venissent Ziphæi, & 2
dixissent ad Saul: Nonne
Dauid absconditus
est apud nos?
(1.Reg.23.19.& 26.1.) LIII.

DEus in nomine tuo saluum 3
me fac: & in virtute tua A
iudica me.
4 * Deus exaudi orationem
meam: auribus percipe verba oris
mei.
5 *Quoniam alieni insurrexerunt
aduersum me, & fortes quæsie-
runt animam meam: & non pro-
posuerunt Deum ante conspe-
ctum suum.
6 * Ecce enim Deus adiuuat me:
B & Dominus susceptor est animæ
meæ.
7 * Auerte mala inimicis meis: &
in veritate tua disperde illos.
8 * Voluntarie sacrificabo tibi, &
confitebor nomini tuo Domine:
quoniam bonum est:
9 * Quoniam ex omni tribula-
tione eripuisti me: & super ini-
micos meos despexit oculus meus.

1 In finem, In carminibus intelle-
ctus Dauid. LIIII.

2 EXaudi Deus orationem meã,
A & ne despexeris deprecatio-
3 nem meam: * intende mihi, &
exaudi me.
Contristatus sum in exercita-
tione mea: & conturbatus sum
4 * a voce inimici, & a tribulatio-
ne peccatoris.
Quoniam declinauerunt in me
iniquitates: & in ira molesti erant
mihi.
5 * Cor meum conturbatum est
in me: & formido mortis cecidit
super me.
6 * Timor & tremor venerunt
super me: & contexerunt me te-
nebræ:
7 * Et dixi: Quis dabit mihi pen-
B nas sicut columbæ, & volabo, &
requiescam?
8 * Ecce elongaui fugiens: & mã-
si in solitudine.
9 * Expectabam eum, qui saluum
me fecit a pusillanimitate spiritus,
& tempestate.
10 * Præcipita Domine, diuide
linguas eorum: quoniam vidi ini-
quitatem, & contradictionem in
ciuitate.
11 *Die ac nocte circumdabit eam
super muros eius iniquitas: &
12 labor in medio eius, * & iniu-
stitia.
Et non defecit de plateis eius
vsura, & dolus.
13 * Quoniam si inimicus meus
male-

maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique.
C Et ſi is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet: abſcondiſſem me forſitan ab eo.
14 * Tu vero homo vnanimis: dux meus, & notus meus:
15 * Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum conſenſu.
16 * Veniat mors ſuper illos: & deſcendant in infernum viuentes:
Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum: in medio eorum.
17 * Ego autem ad Deum clamaui: & Dominus ſaluabit me.
18 * Veſpere, & mane, & meridie narrabo & annunciabo: & exaudiet vocem meam.
19 * Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.
20 * Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui eſt ante ſæcula.
D Non enim eſt illis commutatio, & non timuerunt Deum: *
21 extendit manum ſuam in retribuendo.
Contaminauerũt teſtamentum eius, *
22 diuiſi ſunt ab ira vultus eius: & appropinquauit cor illius: Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum: & ipſi ſunt iacula.

ǁ Matt. 6. d. 25. Luc. 12. c. 22. 1. Pet. 5. b. 7.

23 * ǁ Iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet: non dabit in æternum fluctuationem iuſto.
24 * Tu vero Deus deduces eos, in puteum interitus.
Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos: ego autem ſperabo in te Domine.

In finem,
1 Pro populo, qui a Sanctis longe factus eſt, Dauid in tituli inſcriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth.
(1. *Reg.* 21. 12.) LV.

2 Miſerere mei Deus, quoniam
A conculcauit me homo: tota die impugnans tribulauit me.
3 * Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduerſum me.
4 * Ab altitudine diei timebo: ego vero in te ſperabo.
5 * In Deo laudabo ſermones meos, in Deo ſperaui: non timebo quid faciat mihi caro.
6 * Tota die verba mea execrabantur: aduerſum me omnes cogitationes eorum, in malum.
7 * Inhabitabunt & abſcondent:
B ipſi calcaneum meum obſeruabunt.
Sicut ſuſtinuerunt animam
8 meam, * pro nihilo ſaluos facies illos: in ira populos confringes.
9 Deus, * vitam meam annunciaui tibi: poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo,
10 Sicut & in promiſſione tua: * tunc conuertentur inimici mei retrorſum:
In quacunque die inuocauero te: ecce cognoui quoniam Deus meus es.
11 * In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo ſermonem: in Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi homo.
12 * In me ſunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationes tibi.
13 * Quoniam eripuiſti animam meam de morte, & pedes meos de lapſu: vt placeam coram Deo in lumine viuentium.

In finem,
1 Ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptionem, cum fugeret a facie Saul in ſpeluncam.
(1. *Reg.* 22. 1. & 24. 4.) LVI.

2 Miſerere mei Deus, miſerere
A mei: quoniam in te confidit anima mea.
Et in vmbra alarum tuarum ſperabo, donec tranſeat iniquitas.
3 * Clamabo ad Deũ altiſſimum: Deum qui benefecit mihi.
4 * Miſit de cælo, & liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.
Miſit Deus miſericordiam
5 ſuam, & veritatem ſuam, * & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus.
Filij hominum dentes eorum arma & ſagittæ: & lingua eorum gladius acutus.
6 * Exaltare ſuper cælos Deus:
B & in omnem terram gloria tua.
7 * Laqueum parauerunt pedibus meis: & incuruauerunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foueam : & inciderunt in eam .

8 * Paratum cor meum Deus, paratum cor meum : cantabo, & psalmum dicam .

9 * Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara : exurgam diluculo .

10 * Confitebor tibi in populis Domine : & psalmum dicam tibi in gentibus :

11 * Quoniam magnificata est vsque ad cælos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua .

12 * Exaltare super cælos Deus : & super omnem terram gloria tua .

In finem,

1 Ne disperdas, Dauid in tituli inscriptionem. LVII.

2 A SI vere vtique iustitiam loquimini : recta iudicate filij hominum .

3 * Etenim in corde iniquitates operamini : in terra iniustitias manus vestræ concinnant .

4 * Alienati sunt peccatores a vulua, errauerunt ab vtero : locuti sunt falsa .

5 * Furor illis secundum similitudinem serpentis : sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas,

6 * Quæ non exaudiet vocem incantantium : & venefici incantantis sapienter .

7 B * Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum : molas leonum confringet Dominus .

8 * Ad nihilum deuenient tamquam aqua decurrens : intendit arcum suum donec infirmentur .

9 * Sicut cera, quæ fluit, auferentur : supercecidit ignis, & non viderunt solem .

10 * Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum : sicut viuentes, sic in ira absorbet eos .

11 * Lætabitur iustus cum viderit vindictam : manus suas lauabit in sanguine peccatoris .

12 * Et dicet homo : Si vtique est fructus iusto : vtique est Deus iudicans eos in terra .

In finem,

1 Ne disperdas, Dauid in tituli inscriptionem, quando misit Saul, & custodiuit domum eius, vt eum interficeret. (1. Reg. 19. 11.) LVIII.

2 A ERipe me de inimicis meis Deus meus : & ab insurgentibus in me libera me .

3 * Eripe me de operantibus iniquitatem : & de viris sanguinum salua me .

4 * Quia ecce ceperunt animam meam : irruerunt in me fortes .

5 * Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine : sine iniquitate cucurri, & direxi .

6 B * Exurge in occursum meum, & vide : & tu Domine Deus virtutum, Deus Israel,

Intende ad visitandas omnes gentes : non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem .

7 * Conuertentur ad vesperam : & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem .

8 * Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labijs eorum : quoniam quis audiuit ?

9 * Et tu Domine deridebis eos : ad nihilum deduces omnes gentes .

10 * Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor
11 meus es : * Deus meus misericordia eius præueniet me .

12 C * Deus ostendet mihi super inimicos meos, ne occidas eos : nequando obliuiscantur populi mei .

Disperge illos in virtute tua : & depone eos protector meus Domine :

13 * Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum : & comprehendantur in superbia sua .

Et de execratione & mendacio
14 annunciabuntur * in consummatione : in ira consummationis, & non erunt .

Et scient quia Deus dominabitur Iacob : & finium terræ .

15 * Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes : & circuibunt ciuitatem .

16 * Ipsi dispergentur ad manducandum : si vero non fuerint saturati, & murmurabunt .

17 * Ego autem cantabo fortitudinem tuam : & exultabo mane misericordiam tuam .

Quia factus es susceptor meus,

&

& refugium meum, in die tribula-
tionis meæ.
* Adiutor meus tibi psallam, 18
quia Deus susceptor meus es: Deus
meus misericordia mea.

In finem,
Pro his, qui immutabuntur, in ti- 1
tuli inscriptionem ipsi Dauid in
doctrinam, * cum succendit 2
Mesopotamiam Syriæ, & So-
bal, & conuertit Ioab, & per-
cussit Idumæam in valle Salina
rum duodecim millia. (*2. Reg.*
8. 1. & 10. 7, & 1. Par. 18. 1.)
LIX.

DEus repulisti nos, & destru- 3
xisti nos: iratus es, & miser- A
tus es nobis.
* Commouisti terram, & con- 4
turbasti eam: sana contritiones
eius, quia commota est.
* Ostendisti populo tuo dura: 5
potasti nos vino compunctionis. B
* Dedisti metuentibus te signi- 6
ficationem: vt fugiant a facie ar-
cus:
Vt liberentur dilecti tui: * sal- 7
uũ fac dextera tua, & exaudi me.
* Deus locutus est in sancto 8
suo: Lætabor, & partibor Sichi-
mam: & conuallem tabernacu-
lorum metibor.
* Meus est Galaad, & meus est 9
Manasses: & Ephraim fortitudo
capitis mei.
Iuda rex meus: * Moab olla spei 10
meæ.
In Idumæam extendam calcea-
mentum meum: mihi alienigenæ
subditi sunt.
* Quis deducet me in ciuitatẽ 11
munitam? quis deducet me vsque C
in Idumæam?
* Nonne tu Deus, qui repulisti 12
nos: & non egredieris Deus in
virtutibus nostris?
* Da nobis auxilium de tribula 13
tione: quia vana salus hominis.
* In Deo faciemus virtutem: 14
& ipse ad nihilum deducet tribu-
lantes nos.

In finem,
In hymnis Dauid. LX. 1

EXaudi Deus deprecationem 2
meam: intende orationi meę. A
* A finibus terræ ad te clama- 3
ui: dum anxiaretur cor meum, in
petra exaltasti me.
4 Deduxisti me, * quia factus es
spes mea: turris fortitudinis a
facie inimici.
5 * Inhabitabo in tabernaculo
tuo in sæcula: protegar in vela-
mento alarum tuarum.
6 * Quoniam tu Deus meus exau
B disti orationem meam: dedisti
hereditatem timentibus nomen
tuum.
7 * Dies super dies regis adijcies:
annos eius vsque in diem genera-
tionis & generationis.
8 * Permanet in æternum in con-
spectu Dei: misericordiam & ve-
ritatem eius quis requiret?
9 * Sic psalmum dicam nomini
tuo in sæculum sæculi: vt reddam
vota mea de die in diem.

In finem,
1 Pro Idithun, Psalmus Dauid.
LXI.

2 NOnne Deo subiecta erit ani-
A ma mea? ab ipso enim salu
tare meum.
3 * Nam & ipse Deus meus, & sa
lutaris meus: susceptor meus, nõ
mouebor amplius.
4 * Quousque irruitis in hominẽ?
interficitis vniuersi vos: tamquã
parieti inclinato & maceriæ de-
pulsæ?
5 * Verumtamen pretium meum
cogitauerunt repellere, cucurri in
siti: ore suo benedicebant, &
corde suo maledicebant.
6 * Verumtamen Deo subiecta
esto anima mea: quoniam ab ip-
so patientia mea.
7 * Quia ipse Deus meus, & sal-
uator meus: adiutor meus non
B emigrabo.
8 * In Deo salutare meum, & glo
ria mea: Deus auxilij mei, & spes
mea in Deo est.
9 * Sperate in eo omnis congre-
gatio populi, effundite coram il-
lo corda vestra: Deus adiutor no-
ster in æternum.
10 * Verumtamen vani filij homi-
num, mendaces filij hominum in
stateris: vt decipiant ipsi de vani-
tate in idipsum.
11 * Nolite sperare in iniquitate,
& rapinas nolite cõcupiscere: diui
tiæ si affluãt, nolite cor apponere.

* Semel locutus est Deus, duo 12
hæc audiui, quia potestas Dei est,
* & tibi Domine misericordia: 13
‖ quia tu reddes vnicuique iuxta
opera sua.

‖ Mat. 16. d. 27 Rom. 2. b. 6 1. Cor. 3. b. 8 Gal. 6. b. 5

Psalmus Dauid, 1
Cum esset in deserto Idumææ.
(1. Reg. 22. 5.) LXII.

DEus Deus meus ad te de luce 2
vigilo. A
Sitiuit in te anima mea, quàm
multipliciter tibi caro mea.
* In terra deserta, & inuia, & 3
inaquosa: sic in sancto apparui tibi,
vt viderem virtutem tuam, &
gloriam tuam.
* Quoniam melior est miseri- 4
cordia tua super vitas: labia mea
laudabunt te.
* Sic benedicam te in vita mea: 5
& in nomine tuo leuabo manus B
meas.
* Sicut adipe & pinguedine 6
repleatur anima mea: & labijs
exultationis laudabit os meum.
* Si memor fui tui super stra- 7
tum meum, in matutinis medi-
tabor in te: * quia fuisti adiutor 8
meus. C
Et in velamēto alarum tuarum
exultabo, * adhæsit anima mea 9
post te: me suscepit dextera tua.
* Ipsi vero in vanum quæsierūt 10
animam meam, introibunt in in-
feriora terræ: * tradentur in ma- 11
nus gladij, partes vulpium erunt.
* Rex vero lætabitur in Deo, 12
laudabuntur omnes qui iurant in
eo: quia obstructum est os loquē-
tium iniqua.

In finem,
Psalmus Dauid. LXIII. 1

EXaudi Deus orationem meam 2
cum deprecor: a timore ini- A
mici eripe animam meam.
* Protexisti me a conuentu ma- 3
lignantium: a multitudine ope-
rantium iniquitatem.
* Quia exacuerunt vt gladium 4
linguas suas: intenderunt arcum
rem amaram, * vt sagittent in oc- 5
cultis immaculatum.
* Subito sagittabunt eum, & nō 6
timebunt: firmauerunt sibi ser-
monem nequam.
Narrauerunt vt absconderent la-
queos: dixerunt: Quis videbit eos?
7 * Scrutati sunt iniquitates: de-
B fecerunt scrutantes scrutinio.
Accedet homo ad cor altum:
8 * & exaltabitur Deus.
Sagittæ paruulorum factæ sunt
9 plagæ eorum: * & infirmatæ sunt
contra eos linguæ eorum.
Cōturbati sunt omnes qui vide-
10 bant eos: * & timuit omnis homo.
Et annunciauerunt opera Dei:
& facta eius intellexerunt.
11 * Lætabitur iustus in Domino,
& sperabit in eo, & laudabuntur
omnes recti corde.

In finem, Psalmus Dauid,
1 Canticum Hieremiæ, & Ezechie-
lis populo transmigrationis,
cum inciperent exire.
LXIIII.

2 TE decet hymnus Deus in
A Sion: & tibi reddetur votum
in Ierusalem.
3 * Exaudi orationem meam: ad
te omnis caro veniet.
4 * Verba iniquorum præualue-
runt super nos: & impietatibus
nostris tu propitiaberis.
5 * Beatus, quem elegisti, & as-
sūpsisti: inhabitabit in atrijs tuis.
Replebimur in bonis domus
tuæ: sanctum est templum tuum,
6 * mirabile in æquitate.
B Exaudi nos Deus salutaris no-
ster, spes omnium finium terræ, &
in mari longe.
7 * Præparans montes in virtute
8 tua, accinctus potentia: * qui
conturbas profundum maris so-
num fluctuum eius.
9 Turbabuntur gentes, * & time-
bunt qui habitant terminos a si-
gnis tuis: exitus matutini & ve-
spere delectabis.
10 * Visitasti terrā & inebriasti eā:
multiplicasti locupletare eam.
Flumen Dei repletum est aquis,
parasti cibum illorum: quoniam
ita est præparatio eius.
11 * Riuos eius inebria, multiplica
genimina eius: in stillicidijs eius
lætabitur germinans.
12 * Benedices coronæ anni beni-
gnitatis tuæ: & campi tui reple-
buntur vbertate.
13 * Pinguescent speciosa deserti: &
exultatione colles accingentur.
14 * Induti sunt arietes ouium, &
valles

valles abundabunt frumento: cla-
mabunt, etenim hymnum dicent.

In finem,
Canticum Psalmi resurrectionis. 1
L X V.

IVbilate Deo omnis terra,* psal- 2
mum dicite nomini eius: date A
gloriam laudi eius.
* Dicite Deo quàm terribilia 3
sunt opera tua Domine! in multi-
tudine virtutis tuæ mentientur ti-
bi inimici tui.
* Omnis terra adoret te, & psal- 4
lat tibi: psalmum dicat nomini
tuo.
* Venite, & videte opera Dei: 5
terribilis in consilijs super filios
hominum.
* Qui conuertit mare in aridã, 6
in flumine pertransibunt pede:
ibi lætabimur in ipso.
* Qui dominatur in virtute sua 7
in æternum, oculi eius super gentes B
respiciunt: qui exasperant non
exaltentur in semetipsis.
* Benedicite Gentes Deum no- 8
strum: & auditam facite vocem
laudis eius,
* Qui posuit animam meam 9
ad vitam: & non dedit in commo-
tionem pedes meos.
* Quoniam probasti nos Deus: 10
igne nos examinasti, sicut exami-
natur argentum.
* Induxisti nos in laqueum, po- 11
suisti tribulationes in dorso no-
stro: * imposuisti homines super 12
capita nostra. C
Transiuimus per ignem & a-
quam: & eduxisti nos in refrige-
rium.
* Introibo in domum tuam in 13
holocaustis: reddam tibi vota mea,
* quæ distinxerunt labia mea. 14
Et locutum est os meum, in tri-
bulatione mea.
* Holocausta medullata offerã 15
tibi cum incenso arietum: offeram
tibi boues cum hircis.
* Venite, audite, & narrabo, om 16
nes qui timetis Deum, quanta fe- D
cit animæ meæ.
* Ad ipsum ore meo clamaui, & 17
exaltaui sub lingua mea.
* Iniquitatem si aspexi in corde 18
meo, non exaudiet Dominus.
* Propterea exaudiuit Deus, & 19
attendit voci deprecationis meæ.
20 * Benedictus Deus, qui non a-
mouit orationem meam, & mise-
ricordiam suam a me.

In finem,
1 In hymnis, Psalmus Cantici Da-
uid. L X V I.

2 DEus misereatur nostri, & be-
A nedicat nobis: illuminet vul-
tum suum super nos, & miserea-
tur nostri.
3 * Vt cognoscamus in terra viam
tuam: in omnibus gentibus salu-
tare tuum.
4 * Confiteãtur tibi populi Deus:
confiteantur tibi populi omnes.
5 * Lætentur & exultent gentes:
quoniã iudicas populos in æqui-
tate, & gentes in terra dirigis.
6 * Cõfiteantur tibi populi Deus:
confiteantur tibi populi omnes:
7 * terra dedit fructum suum.
Benedicat nos Deus, Deus no-
8 ster, * benedicat nos Deus: & me-
tuant eum omnes fines terræ.

In finem,
1 Psalmus Cantici ipsi Dauid.
L X V I I.

2 EXurgat Deus, & dissipentur ini
A mici eius, & fugiant qui ode-
runt eum, a facie eius.
3 * Sicut deficit fumus, deficiant:
sicut fluit cera a facie ignis, sic pe-
reant peccatores a facie Dei.
4 * Et iusti epulentur, & exultent
in conspectu Dei: & delectentur
in lætitia.
5 * Cantate Deo, psalmum dicite
nomini eius: iter facite ei, qui a-
scendit super occasum: Dominus
nomen illi.
Exultate in conspectu eius, tur-
6 babuntur a facie eius, * patris or-
phanorum, & iudicis viduarum.
7 Deus in loco sancto suo: * Deus
qui inhabitare facit vnius moris
in domo:
Qui educit vinctos in fortitudi-
ne, similiter eos, qui exasperant,
qui habitant in sepulchris.
8 * Deus cum egredereris in con-
spectu populi tui, cum pertransi-
res in deserto:
9 * Terra mota est, etenim cæli
distillauerunt a facie Dei Sinai, a
facie Dei Israel.
10 * Pluuiam voluntariam segrega-

bis Deus hereditati tuæ : & infir- B
mata est, tu vero perfecisti eam.
* Animalia tua habitabunt in 11
ea : parasti in dulcedine tua pau-
peri, Deus.
* Dominus dabit verbum euan 12
gelizantibus, virtute multa.
* Rex virtutum dilecti dilecti : 13
& speciei domus diuidere spo-
lia.
* Si dormiatis inter medios cle- 14
ros, pennæ columbæ deargenta-
tæ, & posteriora dorsi eius in pal-
lore auri.
* Dum discernit cælestis reges 15
super eam, niue dealbabuntur in
Selmon : * mons Dei, mons pin- 16
guis.
Mons coagulatus, mons pin-
guis: * vt quid suspicamini mon- 17
tes coagulatos?
Mons, in quo beneplacitum
est Deo habitare in eo : etenim
Dominus habitabit in finem.
* Currus Dei decem millibus 18
multiplex, millia lætantium: Do-
minus in eis in Sina in sancto.
* Ascendisti in altum, cepisti 19
captiuitatem : accepisti dona in C
hominibus :
Etenim non credentes, inhabi-
tare Dominum Deum.
* Benedictus Dominus die 20
quotidie : prosperum iter faciet
nobis Deus salutarium nostro-
rum.
* Deus noster, Deus saluos fa- 21
ciendi : & Domini Domini exitus
mortis.
* Verumtamen Deus confrin- 22
get capita inimicorum suorum :
verticem capilli perambulantium
in delictis suis.
* Dixit Dominus : Ex Basan 23
conuertam, conuertam in pro-
fundum maris :
* Vt intingatur pes tuus in san- 24
guine : lingua canum tuorum ex
inimicis, ab ipso.
*Viderunt ingressus tuos Deus, 25
ingressus Dei mei : regis mei qui
est in sancto.
* Præuenerunt principes con- 26
iuncti psallentibus, in medio iu-
uencularum tympanistriarum.
* In ecclesijs benedicite Deo 27
Domino, de fontibus Israel.
* Ibi Beniamin adolescentulus, 28
in mentis excessu. D
Principes Iuda, duces eorum :
principes Zabulon, principes
Nephthali.
29 * Manda Deus virtuti tuæ: con-
firma hoc Deus, quod operatus es
in nobis.
30 * A templo tuo in Ierusalem,
tibi offerent reges munera.
31 * Increpa feras arundinis, con-
gregatio taurorum in vaccis popu
lorum: vt excludant eos, qui pro-
bati sunt argento.
Dissipa gentes, quæ bella vo-
32 lunt : * venient legati ex Ægypto :
Æthiopia præueniet manus eius
Deo.
33 * Regna terræ, cantate Deo:
psallite Domino : psallite Deo,
34 * qui ascendit super cælum cæli,
ad Orientem.
Ecce dabit voci suæ vocem vir-
35 tutis, * date gloriam Deo super
Israel, magnificentia eius, & vir-
tus eius in nubibus.
36 * Mirabilis Deus in sanctis suis,
Deus Israel ipse dabit virtutem, &
fortitudinem plebi suæ, benedi-
ctus Deus.

1 In finem, pro ijs, qui commu-
tabuntur, Dauid. LXVIII.

2 SAluum me fac Deus : quoniam
A intrauerunt aquæ vsque ad a-
nimam meam.
3 * Infixus sum in limo profundi:
& non est substantia.
Veni in altitudinem maris : &
tempestas demersit me.
4 * Laboraui clamans, raucæ fa-
ctæ sunt fauces meæ : defecerunt
oculi mei, dum spero in Deum
meum.
5 * Multiplicati sunt super capil-
los capitis mei, qui oderunt me
gratis.
Confortati sunt qui persecuti
sunt me inimici mei iniuste: quæ
non rapui, tunc exoluebam.
6 * Deus tu scis insipientiam
meam : & delicta mea a te non
sunt abscondita.
7 *Non erubescant in me qui ex-
pectant te Domine, Domine vir-
tutum.
Non confundantur super me
qui quærunt te, Deus Israel.
8 * Quoniam propter te sustinui
B opprobrium : operuit confusio fa-
ciem meam.
9 * Extraneus factus sum fratri-
bus

bus meis, & peregrinus filijs ma-
tris meæ.
* Quoniam zelus domus tuæ 10
|| Ioa.2.d.17 comedit me: & || opprobria ex-
Rom.15.a.3 probrantium tibi, ceciderunt su-
per me.
* Et operui in ieiunio animam 11
meam: & factum est in oppro-
brium mihi.
* Et posui vestimentum meum 12
cilicium: & factus sum illis in
parabolam.
* Aduersum me loquebantur 13
qui sedebant in porta: & in me
psallebant qui bibebant vinum.
* Ego vero orationem meam 14
ad te Domine: tempus benepla-
citi Deus.
In multitudine misericordiæ
tuæ exaudi me, in veritate salutis
tuæ:
* Eripe me de luto, vt non infi- 15
gar: libera me ab ijs, qui oderunt
me, & de profundis aquarum.
* Non me demergat tempestas 16
aquæ, neque absorbeat me pro-
fundum: neque vrgeat super me
puteus os suum.
* Exaudi me Domine, quoniam 17
benigna est misericordia tua: se-
cundum multitudinem miseratio-
num tuarum respice in me.
* Et ne auertas faciem tuam a 18
puero tuo: quoniam tribulor, ve-
lociter exaudi me.
* Intende animæ meæ, & libe- 19
ra eam: propter inimicos meos e- C
ripe me.
* Tu scis improperium meum, 20
& confusionem meam, & reue-
rentiam meam.
* In conspectu tuo sunt omnes 21
qui tribulant me, improperium
expectauit cor meum, & miseriā.
Et sustinui, qui simul contrista-
retur, & non fuit: & qui conso-
laretur, & non inueni.
|| Mat.27.f.48 * || Et dederunt in escam meam 22
fel: & in siti mea potauerunt me
aceto.
* Fiat mensa eorum coram ipsis 23
in laqueum, & in retributiones,
& in scandalum.
* Obscurentur oculi eorum ne 24
videant: & dorsum eorum semper
incurua.
* Effunde super eos iram tuam: 25
& furor iræ tuæ comprehendat
eos.
|| Act.1.d.20 * || Fiat habitatio eorum deser- 26
ta: & in tabernaculis eorum non
sit qui inhabitet.
27 * Quoniam quem tu percussi-
sti, persecuti sunt: & super do-
lorem vulnerum meorum addi-
derunt.
28 * Appone iniquitatem super
D iniquitatem eorum: & non intrent
in iustitiam tuam.
29 * Deleantur de Libro viuentiū:
& cum iustis non scribantur.
30 * Ego sum pauper & dolens: sa-
lus tua Deus suscepit me.
31 * Laudabo nomen Dei cum
cantico: & magnificabo eum in
laude:
32 * Et placebit Deo super vitu-
lum nouellum: cornua producen-
tem & vngulas.
33 * Videant pauperes & lætentur:
quærite Deum, & viuet anima
vestra:
34 * Quoniam exaudiuit pauperes
Dominus: & vinctos suos non
despexit.
35 * Laudent illum cæli & terra,
mare, & omnia reptilia in eis.
36 * Quoniam Deus saluam faciet
Sion: & ædificabuntur ciuitates
Iuda.
Et inhabitabunt ibi, & heredi-
tate acquirent eam.
37 * Et semen seruorum eius pos-
sidebit eam, & qui diligunt no-
men eius, habitabunt in ea.

1 In finem, Psalmus David,
In rememorationem, quòd sal-
uum fecerit eum Dominus.
LXIX.

2 DEus in adiutorium meum
A intende: Domine ad adiu-
uandum me festina.
3 * Confundantur, & reuerean-
tur, qui quærunt animam meam:
4 * Auertantur retrorsum, & e-
rubescant, qui volunt mihi mala:
Auertantur statim erubescen-
tes, qui dicunt mihi: Euge, euge.
5 * Exultent & lætentur in te
omnes qui quærunt te, & dicant
semper: Magnificetur Dominus:
qui diligunt salutare tuum.
6 * Ego vero egenus, & pauper
sum: Deus adiuua me.
Adiutor meus, & liberator meus
es tu: Domine ne moreris.

Psalmus Dauid, 1
Filiorum Ionadab, & priorum captiuorum.
LXX.

IN te Domine speraui, non A
confundar in æternum: * in 2
iustitia tua libera me, & eripe
me.
Inclina ad me aurem tuam, &
salua me.
* Esto mihi in Deum protecto- 3
rem, & in locum munitum: vt
saluum me facias,
Quoniam firmamentum meũ,
& refugium meum es tu.
* Deus meus eripe me de manu 4
peccatoris, & de manu contra le-
gem agentis & iniqui:
* Quoniam tu es patientia mea 5
Domine: Domine spes mea a iu-
uentute mea.
* In te confirmatus sum ex vte- 6
ro: de ventre matris meæ tu es pro- B
tector meus:
In te cantatio mea semper:
* tamquam prodigiũ factus sum 7
multis: & tu adiutor fortis.
* Repleatur os meum laude, 8
vt cantem gloriam tuam: tota die
magnitudinem tuam.
* Ne proijcias me in tempore 9
senectutis: cum defecerit virtus
mea, ne derelinquas me.
* Quia dixerunt inimici mei 10
mihi: & qui custodiebant animã
meam, consilium fecerunt in
vnum,
* Dicentes: Deus dereliquit eũ, 11
persequimini, & comprehendite
eum: quia non est qui eripiat.
* Deus ne elongeris a me: Deus 12
meus in auxilium meum respice.
* Confundantur, & deficiant 13
detrahentes animæ meæ: operian- C
tur confusione, & pudore qui quæ-
runt mala mihi.
* Ego autem semper sperabo: 14
& adijciam super omnem laudem
tuam.
* Os meum annunciabit iu- 15
stitiam tuam: tota die salutare
tuum.
Quoniam non cognoui littera-
turam, * introibo in potentias 16
Domini: Domine memorabor iu-
stitiæ tuæ solius.
* Deus docuisti me a iuuentute 17
mea: & vsque nunc pronunciabo
mirabilia tua.

18 * Et vsque in senectam & se-
nium: Deus ne derelinquas me,
Donec annunciem brachium
tuum generationi omni, quæ ven-
tura est:
19 Potentiam tuam, * & iustitiam
D tuam Deus vsque in altissima,
quæ fecisti magnalia: Deus quis
similis tibi?
20 * Quantas ostendisti mihi tri-
bulationes multas, & malas: &
conuersus viuificasti me: & de
abyssis terræ iterum reduxisti me:
21 * Multiplicasti magnificentiam
tuam: & conuersus consolatus
es me.
22 * Nam & ego confitebor tibi
in vasis psalmi veritatem tuam:
Deus psallam tibi in cithara, san-
ctus Israel.
23 * Exultabunt labia mea cum
cantauero tibi: & anima mea,
quam redemisti.
24 * Sed & lingua mea tota die
meditabitur iustitiam tuam: cum
confusi & reueriti fuerint qui
quærunt mala mihi.

1 Psalmus,
In Salomonem. LXXI.

2 DEus iudicium tuum regi da:
A & iustitiam tuam filio regis:
Iudicare populum tuum in iu-
stitia, & pauperes tuos in iudicio.
3 * Suscipiant montes pacem po-
pulo: & colles iustitiam.
4 * Iudicabit pauperes populi, &
saluos faciet filios pauperum: &
humiliabit calumniatorem.
5 * Et permanebit cum Sole, &
ante Lunam, in generatione &
generationem.
6 * Descendet sicut pluuia in vel-
B lus: & sicut stillicidia stillantia su-
per terram.
7 * Orietur in diebus eius iustitia,
& abundantia pacis: donec aufe-
ratur luna.
8 * Et dominabitur a mari vsque
ad mare: & a flumine vsque ad
terminos orbis terrarum.
9 * Coram illo procident Æthio-
pes: & inimici eius terram lin-
gent.
10 * Reges Tharsis, & insulæ mu-
nera offerent: reges Arabum, &
Saba dona adducent:
11 * Et adorabunt eũ omnes reges
C terræ: omnes gentes seruient ei:

* Quia

* Quia liberabit pauperem a po 12
tente: & pauperem, cui non erat
adiutor.
* Parcet pauperi & inopi: & a- 13
nimas pauperum saluas faciet.
* Ex vsuris & iniquitate redi- 14
met animas eorum: & honorabi-
le nomen eorum coram illo.
* Et viuet, & dabitur ei de 15
auro Arabiæ, & adorabunt de
ipso semper: tota die benedi-
cent ei.
* Et erit firmamentum in ter- 16
ra in summis montium, superex- D
tolletur super Libanum fructus e-
ius: & florebunt de ciuitate sicut
fœnum terræ.
* Sit nomen eius benedictum 17
in sæcula: ante Solem permanet
nomen eius.
Et benedicentur in ipso omnes
tribus terræ: omnes gentes magni-
ficabunt eum.
* Benedictus Dominus Deus Is- 18
rael, qui facit mirabilia solus:
* Et benedictum nomen maie- 19
statis eius in æternum: & replebi-
tur maiestate eius omnis terra:
fiat, fiat.
* Defecerunt laudes Dauid filij 20
Iesse.

Psalmus Asaph. LXXII. 1

QVàm bonus Israel Deus his, A
qui recto sunt corde!
* Mei autem pene moti sunt 2
pedes: pene effusi sunt gressus
mei.
* Quia zelaui super iniquos, pa- 3
cem peccatorum videns.
* Quia non est respectus morti 4
eorum: & firmamentum in plaga
eorum.
* In labore hominum nō sunt, 5
& cum hominibus non flagella-
buntur:
* Ideo tenuit eos superbia, o- 6
perti sunt iniquitate & impieta- B
te sua.
* Prodijt quasi ex adipe iniqui- 7
tas eorum: transierunt in affectum
cordis.
* Cogitauerunt, & locuti sunt 8
nequitiam: iniquitatem in excel-
so locuti sunt.
* Posuerunt in cælum os suum: 9
& lingua eorum transiuit in terra.
* Ideo cōuertetur populus meus 10
hic: & dies pleni inuenientur in eis.

11 * Et dixerunt: Quomodo scit
Deus, & si est scientia in ex-
celso?
12 * Ecce ipsi peccatores, & abun-
dantes in sæculo, obtinuerunt
diuitias.
13 * Et dixi: Ergo sine causa iusti-
ficaui cor meum, & laui inter in-
nocentes manus meas:
14 * Et fui flagellatus tota die, &
castigatio mea in matutinis.
15 * Si dicebam: Narrabo sic: ecce
nationem filiorum tuorum re-
C probaui.
16 * Existimabam vt cognoscerem
hoc, labor est ante me:
17 * Donec intrem in Sanctuarium
Dei: & intelligam in nouissimis
eorum.
18 * Verumtamen propter dolos
posuisti eis: deiecisti eos dum al-
leuarentur.
19 * Quomodo facti sunt in deso-
lationem, subito defecerunt: pe-
rierunt propter iniquitatem suam.
20 * Velut somnium surgentium
Domine, in ciuitate tua imaginem
ipsorum ad nihilum rediges.
21 * Quia inflammatum est cor
meum, & renes mei commutati
22 sunt: * & ego ad nihilum redactus
sum, & nesciui.
23 * Vt iumentum factus sum apud
te: & ego semper tecum.
24 * Tenuisti manum dexteram
D meam: & in voluntate tua de-
duxisti me, & cum gloria susce-
pisti me.
25 * Quid enim mihi est in cælo? &
a te quid volui super terram?
26 * Defecit caro mea, & cor meū:
Deus cordis mei, & pars mea Deus
in æternum.
27 * Quia ecce, qui elongant se a
te, peribunt: perdidisti omnes, qui
fornicantur abs te.
28 * Mihi autem adhærere Deo bo
num est: ponere in Domino Deo
spem meam:
Vt annunciem omnes prædica-
tiones tuas, in portis filiæ Sion.

1 Intellectus Asaph. LXXIII.

A VT quid Deus repulisti in finē:
iratus est furor tuus super o-
ues pascuæ tuæ?
2 * Memor esto congregationis
tuæ, quam possedisti ab initio.
Redemisti virgam heredita-
tis

tis tuæ : mons Sion, in quo habi-
taſti in eo.
* Leua manus tuas in ſuperbias 3
eorum in finem: quanta maligna-
tus eſt inimicus in ſancto !
* Et gloriati ſunt qui oderunt 4
te : in medio ſollemnitatis tuæ .
Poſuerunt ſigna ſua, ſigna : * & 5
non cognouerunt ſicut in exitu
ſuper ſummum .
Quaſi in ſilua lignorum ſecuri-
bus * exciderunt ianuas eius in id- 6
ipſum : in ſecuri, & aſcia deiece-
runt eam .
‖ 4. Reg. 25. c. 9 * ‖ Incenderunt igni Sanctuariũ 7
tuum : in terra polluerunt taber-
naculum nominis tui .
* Dixerunt in corde ſuo cogna- 8
tio eorum ſimul : quieſcere facia- B
mus omnes dies feſtos Dei a terra.
* Signa noſtra non vidimus , iã 9
non eſt propheta : & nos non co-
gnoſcet amplius .
* Vſquequo Deus improperabit 10
inimicus : irritat aduerſarius no-
men tuum in finem ?
*Vt quid auertis manum tuam, 11
& dexteram tuam, de medio ſinu
tuo in finem ?
‖ Luc. 1. g. 70 * ‖ Deus autem rex noſter ante 12
ſæcula : operatus eſt ſalutem in
medio terræ .
* Tu confirmaſti in virtute tua 13
mare : contribulaſti capita draco- C
num in aquis .
* Tu confregiſti capita draco- 14
nis: dediſti eum eſcam populis
Æthiopum .
* Tu dirupiſti fontes, & torren- 15
tes : tu ſiccaſti fluuios Ethan .
* Tuus eſt dies , & tua eſt nox : 16
tu fabricatus es auroram & ſo-
lem .
* Tu feciſti omnes terminos 17
terræ : æſtatem & ver tu plaſma-
ſti ea .
* Memor eſto huius , inimicus 18
improperauit Domino:& populus
inſipiens incitauit nomen tuum.
* Ne tradas beſtijs animas con- 19
fitentes tibi , & animas pauperum D
tuorum ne obliuiſcaris in finem.
* Reſpice in teſtamentum tuũ : 20
quia repleti ſunt , qui obſcurati
ſunt terræ domibus iniquitatum .
* Ne auertatur humilis factus 21
confuſus : pauper & inops lauda-
bunt nomen tuum .
* Exurge Deus , iudica cauſam 22
tuam : memor eſto improperio-
rum tuorum , eorum quæ ab inſi-
piente ſunt tota die.
23 * Ne obliuiſcaris voces ini-
micorum tuorum : ſuperbia eo-
rum , qui te oderunt , aſcendit
ſemper.

1 In finem , Ne corrumpas,
Pſalmus Cantici Aſaph.
LXXIIII.

2 A CONfitebimur tibi Deus: con-
fitebimur , & inuocabimus
nomen tuum .
3 Narrabimus mirabilia tua: * cũ
accepero tempus , ego iuſtitias iu-
dicabo .
4 * Liquefacta eſt terra, & omnes
qui habitant in ea: ego confirma-
ui columnas eius .
5 * Dixi iniquis: Nolite inique
agere : & delinquentibus: Nolite
exaltare cornu :
6 * Nolite extollere in altum cor-
nu veſtrum: nolite loqui aduerſus
Deum iniquitatem .
7 * Quia neque ab Oriente , ne-
B que ab Occidente , neque a deſer-
8 tis montibus: * quoniam Deus
iudex eſt .
Hunc humiliat , & hunc exal-
9 tat : * quia calix in manu Domini
vini meri plenus miſto .
Et inclinauit ex hoc in hoc: ve-
rumtamen fæx eius non eſt exi-
nanita : bibent omnes peccatores
terræ .
10 * Ego autem annunciabo in ſæ-
culum : cantabo Deo Iacob .
11 * Et omnia cornua peccatorum
confringam: & exaltabuntur cor-
nua iuſti .

1 In finem , in Laudibus ,
Pſalmus Aſaph ,
Canticum ad Aſſyrios .
LXXV.

2 A NOtus in Iudæa Deus: in Iſrael
magnum nomen eius .
3 * Et factus eſt in pace locus e-
ius : & habitatio eius in Sion.
4 * Ibi confregit potentias ar-
cuum , ſcutum , gladium , & bel-
lum .
5 * Illuminans tu mirabiliter a
6 montibus æternis : * turbati ſunt
B omnes inſipientes corde .
Dormierunt ſomnum ſuum :
& nihil inuenerunt omnes viri
diui-

diuitiarum in manibus suis.
* Ab increpatione tua Deus Ia- 7
cob dormitauerunt qui ascende-
runt equos.
* Tu terribilis es, & quis resistet 8
tibi? ex tunc ira tua.
* De cælo auditum fecisti iudi- 9
cium: terra tremuit & quieuit,
* Cum exurgeret in iudicium 10
Deus, vt saluos faceret omnes mā-
suetos terræ.
* Quoniam cogitatio hominis 11
confitebitur tibi: & reliquiæ co-
gitationis diem festum agent tibi.
* Vouete, & reddite Domino 12
Deo vestro: omnes qui in circuitu
eius affertis munera.
Terribili * & ei qui aufert spi- 13
ritum principum, terribili apud re-
ges terræ.

In finem, pro Idithun, 1
Psalmus Asaph, LXXVI.

VOce mea ad Dominum cla- 2
mauit: voce mea ad Deum, & A
intendit mihi.
* In die tribulationis meæ Deū 3
exquisiui, manibus meis nocte
contra eum: & non sum deceptus.
Renuit consolari anima mea,
* memor fui Dei, & delectatus 4
sum, & exercitatus sum: & defe-
cit spiritus meus.
* Anticipauerunt vigilias oculi 5
mei: turbatus sum, & non sum
locutus.
* Cogitaui dies antiquos: & an- 6
nos æternos in mente habui.
* Et meditatus sum nocte cum 7
corde meo, & exercitabar, & sco- B
pebam spiritum meum.
* Numquid in æternum proij- 8
ciet Deus: aut non apponet vt
complacitior sit adhuc?
* Aut in finem misericordiam 9
suam abscindet, a generatione in
generationem?
* Aut obliuiscetur misereri 10
Deus? aut continebit in ira sua
misericordias suas?
* Et dixi nunc cœpi: hæc muta- 11
tio dexteræ Excelsi.
* Memor fui operum Domini: 12
quia memor ero ab initio mirabi- C
lium tuorum,
* Et meditabor in omnibus o- 13
peribus tuis: & in adinuentioni-
bus tuis exercebor.
* Deus in sancto via tua: quis 14
Deus magnus sicut Deus noster?
15 * tu es Deus qui facis mirabilia.
Notam fecisti in populis virtu-
16 tem tuam: * redemisti in brachio
tuo populum tuum, filios Iacob,
& Ioseph.
17 * Viderunt te aquæ Deus, vide-
D runt te aquæ: & timuerunt, &
turbati sunt abyssi.
18 * Multitudo sonitus aquarum:
vocem dederunt nubes.
Etenim sagittæ tuæ transeunt:
19 * vox tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ or
bi terræ: commota est & contre-
muit terra.
20 * In mari via tua, & semitæ tuæ
in aquis multis: & vestigia tua
non cognoscentur.
21 * || Deduxisti sicut oues popu- || Exo. 14. e. 19
lum tuum, in manu Moysi &
Aaron.

1 Intellectus Asaph. LXXVII.

A ATtendite popule meus legem
meam: inclinate aurem ve-
stram in verba oris mei.
2 * Aperiam in parabolis os meū:
loquar propositiones ab initio.
3 * Quanta audiuimus & cogno-
uimus ea: & patres nostri narra-
uerunt nobis.
4 * Non sunt occultata a filijs eo-
rum, in generatione altera.
Narrantes laudes Domini, &
virtutes eius, & mirabilia eius
quæ fecit.
5 * Et suscitauit testimonium
in Iacob: & legem posuit in Is-
rael.
Quanta mandauit patribus no-
6 stris nota facere ea filijs suis: * vt
cognoscat generatio altera.
Filij qui nascentur, & exurgent,
& narrabunt filijs suis,
7 *Vt ponant in Deo spem suam,
& non obliuiscantur operum Dei:
& mandata eius exquirant.
8 * Ne fiant sicut patres eorum:
generatio praua & exasperans.
Generatio, quæ non direxit cor
suum: & non est creditus cū Deo
spiritus eius.
9 * Filij Ephrem intendentes &
B mittentes arcum: conuersi sunt in
die belli.
10 * Non custodierunt testamen-
tum Dei: & in lege eius noluerunt
ambulare.

* Et

* Et obliti sunt benefactorum 11
eius, & mirabilium eius quæ o-
stendit eis.
* Coram patribus eorum fecit 12
mirabilia in terra Ægypti, in cam
po Taneos.
‖ Exo.14.c. * ‖ Interrupit mare, & perdu- 13
21 xit eos: & statuit aquas quasi in
utre.
* Et deduxit eos in nube diei: 14
& tota nocte in illuminatione
ignis.
‖ Exo.17.b. * ‖ Interrupit petram in eremo: 15
6 & adaquauit eos velut in abysso
Ps.104.d.38 multa.
* Et eduxit aquam de petra: 16
& deduxit tamquam flumina
aquas.
* Et apposuerunt adhuc pecca- 17
re ei: in iram excitauerunt Excel-
sum in inaquoso.
* Et tentauerunt Deum in cor- 18
dibus suis: vt peterent escas ani-
mabus suis.
* Et male locuti sunt de Deo: 19
dixerunt: Numquid poterit Deus C
parare mensam in deserto?
* Quoniam percussit petram, 20
& fluxerunt aquæ, & torrentes
inundauerunt.
Numquid & panem poterit
dare, aut parare mensam popu-
lo suo?
‖ Num. 11. * ‖ Ideo audiuit Dominus, & 21
a. 1 distulit: & ignis accensus est in
Iacob, & ira ascendit in Israel:
*Quia non crediderunt in Deo, 22
nec sperauerunt in salutari eius:
* Et mãdauit nubibus desuper, 23
& ianuas cæli aperuit.
‖ Exo.16.a. *‖ Et pluit illis manna ad man- 24
4 ducandum, & panem cæli de-
dit eis.
‖ Num. 11. * ‖ Panem angelorum mandu- 25
b 7 cauit homo: cibaria misit eis in
Ioan.6.d.31 abundantia.
1.Cor.10.a. *‖ Transtulit Austrum de cæ- 26
3 lo: & induxit in virtute sua Afri-
‖ Num. 11. cum.
g.31 * Et pluit super eos sicut puluc- 27
rem carnes: & sicut arenam ma-
ris volatilia pennata.
* Et ceciderunt in medio ca- 28
strorum eorum: circa tabernacu-
la eorum.
* Et manducauerunt & satura- 29
ti sunt nimis, & desiderium eo- D
rum attulit eis: * non sunt frau- 30
dati a desiderio suo.
‖ Num. 11. ‖ Adhuc escæ eorum erant in o-
g 33

31 re ipsorum * & ira Dei ascendit
super eos.
Et occidit pingues eorum, & e-
lectos Israel impediuit.
32 * In omnibus his peccauerunt
adhuc: & non crediderunt in mi-
rabilibus eius.
33 * Et defecerunt in vanitate dies
eorum: & anni eorum cum fe-
stinatione.
34 *Cum occideret eos, quærebant
eum: & reuertebantur, & dilucu-
lo veniebant ad eum.
35 * Et rememorati sunt quia
Deus adiutor est eorum: & Deus
excelsus redemptor eorum est.
36 * Et dilexerunt eum in ore suo,
& lingua sua mentiti sunt ei:
37 * Cor autem eorum non erat
rectum cum eo: nec fideles habiti
sunt in testamento eius.
38 * Ipse autem est misericors, &
propitius fiet peccatis eorum: &
non disperdet eos.
Et abundauit vt auerteret iram
suam: & non accendit omnem
iram suam:
39 * Et recordatus est quia caro
sunt: spiritus vadens, & non re-
diens.
40 * Quoties exacerbauerunt eum
in deserto, in iram concitauerunt
eum in inaquoso?
41 * Et conuersi sunt, & tentaue-
runt Deum: & sanctum Israel ex-
acerbauerunt.
42 * Non sunt recordati manus e-
ius, die qua redemit eos de manu
tribulantis,
43 * Sicut posuit in Ægypto signa
E sua, & prodigia sua in campo
Taneos.
44 * ‖ Et conuertit in sanguinem ‖ Exo. 7. d.
flumina eorum, & imbres eorum, 20
ne biberent.
45 * ‖ Misit in eos cœnomyiam, & ‖ Exo.8.a.6
comedit eos: & ranam, & disper- f. 24
didit eos.
46 * ‖ Et dedit ærugini fructus eo- ‖ Exo.10.c.
rum: & labores eorum locustæ. 15
47 * ‖ Et occidit in grandine vi- ‖ Exod.9.f.
neas eorum: & moros eorum in 25
pruina.
48 * Et tradidit grandini iumen-
ta eorum: & possessionem eorum
igni.
49 * Misit in eos iram indignatio-
nis suæ: indignationem, & iram,
& tribulationem: immissiones per
angelos malos.

* Viam

* Viam fecit semitæ iræ suæ, 50
non pepercit a morte animabus F
eorum: & iumenta eorum in mor-
te conclusit.
‖ Exo.12.d.29 * ‖ Et percussit omne primoge- 51
nitum in terra Ægypti: primitias
omnis laboris eorum in taberna-
culis Cham.
* Et abstulit sicut oues popu- 52
lum suum: & perduxit eos tam-
quam gregem in deserto.
‖ Exo.14.c.27 * ‖ Et deduxit eos in spe, & non 53
timuerunt: & inimicos eorum
operuit mare.
* Et induxit eos in montem 54
sanctificationis suæ, montem, quẽ
acquisiuit dextera eius.
‖ Iosu.13.b.8 ‖ Et eiecit a facie eorum Gen-
tes: & sorte diuisit eis terram in
funiculo distributionis.
* Et habitare fecit in taberna- 55
culis eorum tribus Israel.
* Et tentauerunt, & exacerba- 56
uerunt Deum excelsum: & testi-
monia eius non custodierunt.
* Et auerterunt se, & non ser- 57
uauerunt pactum: quemadmodũ
patres eorum, conuersi sunt in ar-
cum prauum.
* In iram concitauerunt eum in 58
collibus suis: & in sculptilibus
suis ad æmulationem eum prouo-
cauerunt.
* Audiuit Deus, & spreuit: & 59
ad nihilum redegit valde Israel. G
‖ 1.Reg 4.a.2 * ‖ Et repulit tabernaculum Si- 60
lo, tabernaculum suum, vbi ha-
Iere.7.b.12 bitauit in hominibus.
* Et tradidit in captiuitatem 61
virtutem eorum: & pulchritu-
dinem eorum in manus inimici.
* Et conclusit in gladio popu- 62
lum suum: & hereditatem suam
spreuit.
* Iuuenes eorum comedit ignis: 63
& virgines eorum non sunt la-
mentatæ.
* Sacerdotes eorum in gladio 64
ceciderunt: & viduæ eorum non
plorabantur.
* Et excitatus est tamquam 65
dormiens Dominus, tamquam
potens crapulatus a vino.
* Et percussit inimicos suos in 66
posteriora: opprobrium sempiter-
num dedit illis.
* Et repulit tabernaculum Io- 67
seph: & tribum Ephraim non
elegit:
* Sed elegit tribum Iuda, mon- 68
tem Sion quem dilexit.
69 * Et ædificauit sicut vnicornium
sanctificium suum in terra, quam
fundauit in sæcula.
70 * Et elegit Dauid seruum suũ,
& sustulit eum de gregibus ouiũ:
de post fœtantes accepit eum,
71 * Pascere Iacob seruum suum,
& Israel hereditatem suam:
72 * Et pauit eos in innocentia cor-
dis sui: & in intellectibus manuũ
suarum deduxit eos.

1 Psalmus Asaph. LXXVIII.

A DEus venerunt Gentes in here-
ditatem tuam, polluerunt
templum sanctum tuum: posue-
runt Ierusalem in pomorum cu-
stodiam.
2 * Posuerunt morticina seruo-
rum tuorum, esca volatilibus cæ-
li: carnes sanctorum tuorum be-
stijs terræ.
3 * Effuderunt sanguinem eorũ
tamquam aquam in circuitu Ieru
salem: & non erat qui sepeliret.
4 * Facti sumus opprobrium vi-
B cinis nostris: subsannatio & illu-
sio his, qui in circuitu nostro
sunt.
5 * Vsquequo Domine irasceris
in finem: accendetur velut ignis
zelus tuus?
6 * ‖ Effunde iram tuam in Gen- ‖ Ier.10.d.25
tes, quæ te non nouerunt: & in
regna, quæ nomen tuum non in-
uocauerunt:
7 * Quia comederunt Iacob: &
locum eius desolauerunt.
8 * ‖ Ne memineris iniquitatum ‖ Isa.64.c.9
C nostrarum antiquarum, cito anti-
cipent nos misericordiæ tuæ: quia
pauperes facti sumus nimis.
9 * Adiuua nos Deus salutaris
noster: & propter gloriam nomi-
nis tui Domine libera nos: & pro-
pitius esto peccatis nostris, propter
nomen tuum:
10 * Ne forte dicant in Gentibus:
Vbi est Deus eorum? & innote-
scat in nationibus coram oculis
nostris.
Vltio sanguinis seruorum tuo-
11 rum, qui effusus est: * introeat in
D conspectu tuo gemitus compedi-
torum.
Secundum magnitudinem bra-
chij tui, posside filios mortifica-
torum.

* Et

12 * Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improperiũ ipsorum, quod exprobrauerunt tibi Domine.
13 * Nos autem populus tuus, & oues pascuæ tuæ, confitebimur tibi in sæculum:
In generationem & generationem annunciabimus laudem tuam.

1 In finem, Pro ijs, qui commutabuntur, testimonium Asaph. Psalmus. LXXIX.

2 QVi regis Israel, intende: qui deducis velut ouem Ioseph.
A
Qui sedes super cherubim, manifestare * coram Ephraim, Beniamin, & Manasse.
3
Excita potentiam tuam, & veni, vt saluos facias nos.
4 * Deus conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.
5 * Domine Deus virtutum, quousque irasceris super orationem serui tui?
6 * Cibabis nos pane lacrymarũ: & potum dabis nobis in lacrymis
B
in mensura?
7 * Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subsannauerunt nos.
8 * Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam: & salui erimus.
9 * Vineam de Ægypto transtulisti: eiecisti Gentes, & plantasti eam.
10 * Dux itineris fuisti in conspectu eius: plantasti radices eius, & C
impleuit terram.
11 * Operuit montes vmbra eius: & arbusta eius cedros Dei.
12 * Extendit palmites suos vsque ad mare: & vsque ad flumen propagines eius.
13 * Vt quid destruxisti maceriam eius: & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam?
14 * Exterminauit eam aper de silua: & singularis ferus depastus est eam.
15 * Deus virtutum conuertere: respice de cælo, & vide, & visita vineam istam.
16 * Et perfice eam, quam plantauit dextera tua: & super filium D
hominis, quem confirmasti tibi.
17 * Incensa igni, & suffossa ab increpatione vultus tui peribunt.
18 * Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ: & super filium hominis, quem confirmasti tibi.
19 * Et non discedimus a te, viuificabis nos: & nomen tuum inuocabimus.
20 * Domine Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuã, & salui erimus.

In finem,
1 Pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph. LXXX.

2 EXultate Deo adiutori nostro:
A iubilate Deo Iacob.
3 * Sumite psalmum, & date tympanum: psalterium iucundum cum cithara.
4 * Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die sollemnitatis vestræ:
5 * Quia præceptum in Israel est: & iudicium Deo Iacob.
6 * ‖ Testimonium in Ioseph posuit illud, cum exiret de Terra ‖ Gen. 41. f.
Ægypti: linguam, quam non nouerat, audiuit. 29
7 * Diuertit ab oneribus dorsum
B eius: manus eius in cophino seruierunt.
8 * In tribulatione inuocasti me, & liberaui te: exaudiui te in abscondito tempestatis: ‖ probaui te ‖ Exo. 17. b.
apud aquam contradictionis. 5
9 * ‖ Audi populus meus, & contestabor te: Israel si audieris me, ‖ Exo. 20. a. 2
10 * non erit in te deus recens, neque adorabis deum alienum.
11 *Ego enim sum Dominus Deus
C tuus, qui eduxi te de terra Ægypti: dilata os tuum, & implebo illud.
12 * Et non audiuit populus meus vocem meam: & Israel non intendit mihi.
13 * ‖ Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis. ‖ Act. 14. c. 16
14 *‖ Si populus meus audisset me: ‖ Baruc. 3. b.
Israel si in vijs meis ambulasset: 13
15 * Pro nihilo forsitan inimicos
D eorum humiliassem: & super tribulantes eos misissem manum meam.
16 * Inimici Domini mentiti sunt ei: &

ei: & erit tempus eorum in sæcula.
17 * Et cibauit eos ex adipe frumenti: & de petra, melle saturauit eos.

1 Psalmus Asaph. LXXXI.

A DEus stetit in synagoga deorum: in medio autem deos diiudicat.
2 * Vsquequo iudicatis iniquitatem: & facies peccatorum sumitis?
3 * Iudicate egeno, & pupillo: humilem, & pauperem iustificate.
‖ Pro.24.a.11 4 * ‖ Eripite pauperem: & egenũ de manu peccatoris liberate.
5 * Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant: mo-
B uebuntur omnia fundamenta terræ.
‖ Ioan.10.g.34 6 * ‖ Ego dixi: Dij estis, & filij excelsi omnes.
7 * Vos autem sicut homines moriemini: & sicut vnus de principibus cadetis.
8 * Surge Deus, iudica terram: quoniam tu hereditabis in omnibus Gentibus.

1 Canticum Psalmi Asaph. LXXXII.

2 DEus, quis similis erit tibi? ne
A taceas, neque compescaris Deus:
3 * Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & qui oderunt te, extulerunt caput.
4 * Super populum tuum malignauerunt consilium: & cogitauerunt aduersus sanctos tuos.
5 * Dixerunt: Venite, & disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israel vltra.
6 * Quoniam cogitauerunt vna-
B nimiter: simul aduersum te testa-
7 mentum disposuerunt, * tabernacula Idumæorum & Ismahelitæ:
8 Moab, & Agareni, * Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.
9 * Etenim Assur venit cum illis: facti sunt in adiutorium filijs Lot.
‖ Iud.7.f.22 10 * Fac illis sicut Madian, ‖ &
Iud.4.d.15 Sisaræ: sicut Iabin in torrente Cisson.

11 * Disperierunt in Endor: facti sunt vt stercus terræ.
12 * ‖ Pone principes eorum sicut ‖ Iud.7.g.
C Oreb, & Zeb, & Zebee, & Sal- 25
mana:
13 Omnes principes eorum: * qui dixerunt: Hereditate possideamus Sanctuarium Dei.
14 * Deus meus pone illos vt rotam: & sicut stipulam ante faciem venti.
15 * Sicut ignis, qui comburit siluam: & sicut flamma comburens montes:
16 * Ita persequeris illos in tempestate tua: & in ira tua turbabis eos.
17 * Imple facies eorum ignomi-
D nia: & quærent nomen tuum, Domine.
18 * Erubescant, & conturbentur in sæculum sæculi: & confundantur, & pereant.
19 * Et cognoscant quia nomen tibi Dominus: tu solus Altissimus in omni terra.

In finem,
1 Pro torcularibus filijs Core,
Psalmus. LXXXIII.

2 QVam dilecta tabernacula tua
3 Domine virtutum: * concu-
A piscit, & deficit anima mea in atria Domini.
Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.
4 * Etenim passer inuenit sibi domum: & turtur nidum sibi, vbi ponat pullos suos.
B Altaria tua Domine virtutum: rex meus, & Deus meus.
5 * Beati, qui habitant in domo tua Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te.
6 * Beatus vir, cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo
7 disposuit, * in valle lacrymarum in loco, quem posuit.
8 * Etenim benedictionem dabit
C legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.
9 * Domine Deus virtutum exaudi orationem meam: auribus percipe Deus Iacob.
10 * Protector noster aspice Deus: & respice in faciem Christi tui:
11 * Quia melior est dies vna in a-
D trijs tuis super millia.

Elegi

Elegi abiectus esse in domo Dei
mei : magis quàm habitare in ta-
bernaculis peccatorum.
* Quia misericordiam, & veri- 12
tatem diligit Deus : gratiam, &
gloriam dabit Dominus.
* Non priuabit bonis eos, qui 13
ambulant in innocentia : Domi-
ne virtutum, beatus homo, qui
sperat in te.

In finem, Filijs Core, Psalmus. 1
LXXXIIII.

BEnedixisti Domine terram 2
tuam : auertisti captiuitatem A
Iacob.
* Remisisti iniquitatem plebis 3
tuæ : operuisti omnia peccata eo-
rum.
* Mitigasti omnem iram tuam: 4
auertisti ab ira indignationis tuæ.
* Conuerte nos Deus salutaris 5
noster: & auerte irã tuam a nobis,
* Numquid in æternũ irasceris 6
nobis? aut extendes iram tuam a B
generatione in generationem?
* Deus tu conuersus viuificabis 7
nos: & plebs tua lætabitur in te.
* Ostende nobis Domine mise- 8
ricordiam tuam: & salutare tuum
da nobis.
* Audiam quid loquatur in me 9
Dominus Deus : quoniam loque- C
tur pacem in plebem suam.
Et super sanctos suos: & in eos,
qui conuertuntur ad cor.
* Verumtamen prope timentes 10
eum salutare ipsius : vt inhabitet
gloria in terra nostra.
* Misericordia, & veritas ob- 11
uiauerunt sibi : iustitia, & pax o-
sculatæ sunt.
* Veritas de terra orta est:& iu- 12
stitia de cælo prospexit.
* Etenim Dominus dabit beni- 13
gnitatem : & terra nostra dabit D
fructum suum.
* Iustitia ante eum ambulabit: 14
& ponet in via gressus suos.

Oratio ipsi Dauid. LXXXV.

INclina Domine aurem tuam,& 1
exaudi me : quoniam inops, & A
pauper sum ego.
* Custodi animam meam,quo- 2
niam sanctus sum: saluum fac ser-
uum tuum, Deus meus, speran-
tem in te.

3 * Miserere mei Domine, quo-
4 niam ad te clamaui tota die: * læ-
tifica animam serui tui, quoniam
ad te Domine animam meam
leuaui.
5 * || Quoniam tu Domine sua- ||Ioel. 2. c.
uis, & mitis : & multæ misericor- 13
diæ omnibus inuocantibus te.
6 * Auribus percipe Domine ora-
B tionem meam : & intende voci
deprecationis meæ.
7 * In die tribulationis meæ cla-
maui ad te : quia exaudisti me.
8 * Non est similis tui in dijs Do-
mine: & non est secundum ope-
ra tua.
9 * Omnes gentes quascumque
fecisti, venient, & adorabunt co-
ram te Domine : & glorificabunt
nomen tuum.
10 * Quoniam magnus es tu,& fa-
C ciens mirabilia : tu es Deus solus.
11 * Deduc me Domine in via tua,
& ingrediar in veritate tua :
lætetur cor meum vt timeat no-
men tuum.
12 *Confitebor tibi Domine Deus
meus in toto corde meo,& glorifi-
cabo nomen tuum in æternum :
13 * Quia misericordia tua magna
est super me : & eruisti animam
meam ex inferno inferiori.
14 * Deus, iniqui insurrexerũt su-
D per me,& synagoga potentiũ quæ-
sierunt animam meã: & non pro-
posuerunt te in conspectu suo.
15 * Et tu Domine Deus misera-
tor & misericors,patiens,& multæ
misericordiæ, & verax,
16 * Respice in me, & miserere
mei, da imperiũ tuum puero tuo &
& saluum fac filium ancillæ tuæ.
17 * Fac mecum signum in bo-
num, vt videant qui oderunt me,
& confundantur: quoniam tu Do-
mine adiuuisti me, & consolatus
es me.

1 Filijs Core, Psalmus Cantici.
LXXXVI.

A FVndamenta eius in montibus
2 sanctis : * diligit Dominus
portas Sion super omnia taberna-
cula Iacob.
3 * Gloriosa dicta sunt de te, ci-
uitas Dei.
4 * Memor ero Rahab, & Baby-
lonis scientium me.
B Ecce alienigenæ, & Tyrus, &
popu-

populus Æthiopum, hi fuerunt
illic.
* Numquid Sion dicet: Homo, 5
& homo natus est in ea: & ipse
fundabit eam Altissimus?
* Dominus narrabit in scriptu- 6
ris populorum, & principum: ho-
rum, qui fuerunt in ea.
* Sicut lætantium omnium ha- 7
bitatio est in te.

Canticum Psalmi,
Filijs Core, in finem, pro Mahe- 1
leth ad respondendum, intel
lectus Eman Ezrahitæ.
LXXXVII.

DOmine Deus salutis meæ: in 2
die clamaui, & nocte co- A
ram te.
* Intret in conspectu tuo oratio 3
mea: inclina aurem tuam ad pre-
cem meam:
* Quia repleta est malis anima 4
mea: & vita mea inferno appro-
pinquauit.
* Æstimatus sum cum descen- 5
dentibus in lacum: factus sum si-
cut homo sine adiutorio, * inter 6
mortuos liber.
Sicut vulnerati dormientes in
sepulchris, quorũ non es memor
amplius: & ipsi de manu tua re-
pulsi sunt.
* Posuerũt me in lacu inferiori: 7
in tenebrosis, & in vmbra mortis. B
* Super me confirmatus est fu- 8
ror tuus: & omnes fluctus tuos in-
duxisti super me.
* Longe fecisti notos meos a 9
me: posuerunt me abominatio-
nem sibi.
Traditus sum, & non egredie-
bar: * oculi mei languerunt præ 10
inopia.
Clamaui ad te Domine tota
die: expandi ad te manus meas.
* Numquid mortuis facies mi- 11
rabilia: aut medici suscitabunt, & C
confitebuntur tibi?
* Numquid narrabit aliquis in 12
sepulchro misericordiam tuam, &
veritatem tuam in perditione?
* Numquid cognoscentur in te- 13
nebris mirabilia tua: & iustitia
tua in terra obliuionis?
* Et ego ad te Domine clamaui: 14
& mane oratio mea præueniet te.
* Vt quid Domine repellis ora-
tionem meam: auertis faciem 15
tuam a me?
16 * Pauper sum ego, & in labori-
D bus a iuuentute mea: exaltatus au-
tẽ, humiliatus sum & cõturbatus.
17 * In me transierunt iræ tuæ: &
terrores tui conturbauerunt me.
18 * Circumdederunt me sicut a-
qua tota die: circumdederunt me
simul.
19 * Elongasti a me amicum, &
proximum: & notos meos a mi-
seria.

1 Intellectus Ethan Ezrahitæ.
LXXXVIII.

2 MIsericordias Domini in æter
A num cantabo.
In generationem & generatio-
nem annunciabo veritatem tuam
in ore meo.
3 * Quoniam dixisti: In æter-
num misericordia ædificabitur in
cælis: præparabitur veritas tua in
eis.
4 * Disposui testamentum electis
meis, ‖ iuraui Dauid seruo meo: ‖ 2. Reg. 7.
5 * vsque in æternum præparabo se- c. 12
men tuum.
Et ædificabo in generationem,
& generationem sedem tuam.
6 * Confitebuntur cæli mirabilia
tua Domine: etenim veritatem
tuam in ecclesia sanctorum.
7 * Quoniam quis in nubibus æ-
B quabitur Domino: similis erit Deo
in filijs Dei?
8 * Deus, qui glorificatur in consi
lio sanctorum: magnus & terribi-
lis super omnes qui in circuitu e-
ius sunt.
9 * Domine Deus virtutum quis
similis tibi? potens es Domine, &
veritas tua in circuitu tuo.
10 * Tu dominaris potestati maris:
motum autem fluctuum eius tu
mitigas.
11 * Tu humiliasti sicut vulnera-
tum, superbum: in brachio virtutis
tuæ dispersisti inimicos tuos.
12 * ‖ Tui sunt cæli, & tua est ter- ‖ Gen. 1. a. 1
ra, orbem terræ & plenitudinem
13 eius tu fundasti: * aquilonem, &
C mare tu creasti.
Thabor & Hermon in nomine
14 tuo exultabunt: * tuum brachium
cum potentia.
Firmetur manus tua, & exalte-
15 tur dextera tua: * iustitia & iudi-
cium præparatio sedis tuæ.

Misericordia & veritas præcedēt
faciem tuam : * beatus populus , 16
qui scit iubilationem.
Domine , in lumine vultus tui
ambulabunt , * & in nomine tuo 17
exultabunt tota die : & in iustitia
tua exaltabuntur.
* Quoniam gloria virtutis eorū 18
tu es: & in beneplacito tuo exalta-
bitur cornu nostrum.
* Quia Domini est assumptio no 19
stra: & sancti Israel regis nostri.
*Tunc locutus es in visione san 20
ctis tuis , & dixisti : Posui adiuto-
rium in potente : & exaltaui ele-
ctum de plebe mea .
‖ 1.Reg.16. a.1.c.12 Act. 13.d. 22
* ‖ Inueni Dauid seruū meum : 21
oleo sancto meo vnxi eum .
*Manus enim mea auxiliabitur 22
ei : & brachium meum conforta- D
bit eum .
*Nihil proficiet inimicus in eo, 23
& filius iniquitatis non apponet
nocere ei .
* Et concidam a facie ipsius ini 24
micos eius: & odientes eum in fu-
gam conuertam.
* Et veritas mea , & misericor- 25
dia mea cum ipso : & in nomine
meo exaltabitur cornu eius.
*Et ponam in mari manū eius : 26
& in fluminibus dexteram eius .
*Ipse inuocabit me: Pater meus 27
es tu: Deus meus, & susceptor sa-
lutis meæ :
* Et ego primogenitum ponam 28
illum excelsum præ regibus terræ.
* In æternum seruabo illi mise- 29
ricordiam meam: & testamentum
meum fidele ipsi .
* Et ponam in sæculum sæculi 30
semen eius: & thronum eius sicut E
dies cæli .
* Si autem dereliquerint filij 31
eius legem meam ; & in iudiciis
meis non ambulauerint :
*Si iustitias meas profanauerint: 32
& mādata mea non custodierint :
* Visitabo in virga iniquitates 33
eorum : & in verberibus peccata
eorum.
* Misericordiam autem meam 34
non dispergam ab eo : neque no-
cebo in veritate mea:
* Neque profanabo testamentū 35
meum : & quæ procedunt de la-
bijs meis non faciam irrita.
* Semel iuraui in sancto meo, si 36
Dauid mentiar : * semen eius in 37
æternum manebit.

38 * Et thronus eius sicut Sol in
F cōspectu meo, ‖ & sicut Luna per- ‖ 2. Reg.7. d.16
fecta in æternum : & testis in cæ-
lo fidelis.
39 * Tu vero repulisti & despexisti:
distulisti Christum tuum .
40 * Euertisti testamentum serui
tui : profanasti in terra Sanctua-
rium eius .
41 * Destruxisti omnes sepes eius :
posuisti firmamentum eius formi-
dinem.
42 * Diripuerunt eum omnes tran
seuntes viam : factus est oppro-
brium vicinis suis .
43 * Exaltasti dexteram deprimen-
tium eum : lætificasti omnes ini-
micos eius.
44 * Auertisti adiutorium gladij e-
G ius: & nō es auxiliatus ei in bello.
45 * Destruxisti eum ab emunda-
tione : & sedem eius in terram col
lisisti .
46 * Minorasti dies temporis eius:
perfudisti eum confusione .
47 * Vsquequo Domine auertis in
finē: exardescet sicut ignis ira tua?
48 * Memorare quæ mea substan-
tia : numquid enim vane consti-
tuisti omnes filios hominum?
49 * Quis est homo , qui viuet, &
non videbit mortem : eruet ani-
mam suam de manu inferi ?
50 * Vbi sunt misericordiæ tuæ an-
tiquæ Domine, ‖ sicut iurasti Da- ‖ 2. Reg. 7. c.11
uid in veritate tua ?
51 * Memor esto Domine oppro-
brij seruorum tuorum (quod con-
tinui in sinu meo) multarum gen
tium.
52 *Quod exprobrauerunt inimici
tui Domine, quod exprobrauerūt
commutationem Christi tui.
53 * Benedictus Dominus in æter-
num : fiat, fiat .

Oratio Moysi hominis Dei ;
LXXXIX.

1 A Domine , refugium factus es
nobis : a generatione in ge-
nerationem .
2 * Priusquam montes fierent ,
aut formaretur terra , & orbis : a
sæculo & vsque in sæculum tu es
Deus .
3 *Ne auertas hominem in humi
litatem : & dixisti : Conuertimini
filij hominum .
4 * Quoniam mille anni ante
oculos

oculos tuos, tamquam dies hesterna, quæ præteriit,
5 Et custodia in nocte,* quæ pro nihilo habentur, eorum anni erũt.
6 * Mane sicut herba transeat, mane
B floreat, & transeat: vespere decidat, induret, & arescat.
7 * Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.
8 * Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.
9 * Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus.
Anni nostri sicut aranea meditabuntur: * ‖ dies annorum no-
‖Eccli.18.a.8 C strorũ in ipsis, septuaginta anni.
Si autem in potentatibus octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor.
Quoniam superuenit mansuetudo: & corripiemur.
11 * Quis nouit potestatẽ iræ tuæ:
12 & præ timore tuo iram tuam * dinumerare?
Dexteram tuam sic notam fac: & eruditos corde in sapientia.
13 * Conuertere Domine vsquequo? & deprecabilis esto super seruos tuos.
14 * Repleti sumus mane miseri-
D cordia tua: & exultauimus, & delectati sumus omnibus diebus nostris.
15 * Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti: annis, quibus vidimus mala.
16 * Respice in seruos tuos, & in opera tua: & dirige filios eorum.
17 * Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

Laus Cantici Dauid.
X C.

1 QVi habitat in adiutorio Altis-
A simi, in protectione Dei cæli commorabitur.
2 * Dicet Domino: Susceptor meus es tu, & refugium meum: Deus meus sperabo in eum.
3 * Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium, & a verbo aspero.
4 * Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub pennis eius sperabis.
5 * Scuto circumdabit te veritas
B eius: non timebis a timore nocturno,
6 * A sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris: ab incursu, & dæmonio meridiano.
7 * Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.
8 * Verumtamen oculis tuis considerabis: & retributionem peccatorum videbis.
9 * Quoniam tu es Domine spes
C mea: Altissimum posuisti refugium tuum.
10 * Non accedet ad te malum: & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
11 * ‖ Quoniam angelis suis mãdauit de te: vt custodiant te in omnibus vijs tuis. ‖Mat.4.a.6 Luc.4.b.10
12 * In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
13 * Super aspidem, & basiliscum
D ambulabis: & conculcabis leonem & draconem.
14 * Quoniam in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.
15 * Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum & glorificabo eum.
16 * Longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

Psalmus Cantici,
1 In die sabbati. XCI.

2 BOnum est confiteri Domino:
A & psallere nomini tuo Altissime.
3 * Ad annunciandum mane misericordiam tuam: & veritatem tuam per noctem.
4 * In decachordo psalterio: cum cantico, in cithara.
5 * Quia delectasti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.
6 * Quàm magnificata sunt ope-
B ra tua Domine! nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ:
7 * Vir insipiens non cognoscet: & stultus non intelliget hæc.
8 * Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnũ: & apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem:

Vt intereant in sæculum sæculi:
*tu autem Altissimus in æternum 9
Domine.
*Quoniam ecce inimici tui Do 10
mine, quoniam ecce inimici tui
peribunt: & dispergentur omnes,
qui operantur iniquitatem.
*Et exaltabitur sicut vnicornis 11
cornu meum: & senectus mea in C
misericordia vberi.
*Et despexit oculus meus inimi 12
cos meos: & in insurgentibus in
me malignantibus audiet auris
mea.
*Iustus, vt palma florebit: sicut 13
cedrus Libani multiplicabitur.
*Plantati in domo Domini, in 14
atrijs domus Dei nostri florebunt.
*Adhuc multiplicabuntur in 15
senecta vberi: & bene patientes e-
runt, *vt annuncient: 16
Quoniã rectus Dominus Deus
noster: & non est iniquitas in eo.

Laus Cantici ipsi Dauid in die an-
te sabbatum, quando fun-
data est terra.
XCII.

Dominus regnauit, decorem 1
indutus est: indutus est Do- A
minus fortitudinem, & præcin-
xit se.
Etenim firmauit orbem terræ,
qui non commouebitur.
*Parata sedes tua ex tunc: a sæ- 2
culo tu es.
*Eleuauerunt flumina Domi- 3
ne: eleuauerunt flumina vocem
suam.
Eleuauerũt flumina fluctus suos,
*a vocibus aquarum multarum. 4
Mirabiles elationes maris, mira B
bilis in altis Dominus.
*Testimonia tua credibilia fa- 5
cta sunt nimis: domum tuam de-
cet sanctitudo Domine in longitu
dinem dierum.

Psalmus ipsi Dauid,
Quarta sabbati. XCIII.

Deus vltionũ Dominus: Deus 1
vltionum libere egit. A
*Exaltare qui iudicas terram: 2
redde retributionem superbis.
*Vsquequo peccatores Domi- 3
ne: vsquequo peccatores gloria-
buntur:
*Effabuntur, & loquentur ini- 4
quitatem: loquentur omnes, qui
operantur iniustitiam?
5 *Populum tuum Domine humi
liauerunt: & hereditatem tuam ve
xauerunt.
6 *Viduam, & aduenam interfe-
cerunt: & pupillos occiderunt.
7 *Et dixerunt: Non videbit Do-
B minus, nec intelliget Deus Iacob.
8 *Intelligite insipientes in popu
lo: & stulti aliquando sapite.
9 *Qui plantauit aurem, non au
diet? aut qui finxit oculum, non
considerat?
10 *Qui corripit gentes, non ar-
guet: qui docet hominem scien-
tiam?
11 *Dominus scit cogitationes ho
minum, quoniam vanæ sunt.
12 *Beatus homo, quem tu erudie
ris Domine: & de lege tua docue-
ris eum.
13 *Vt mitiges ei a diebus ma-
C lis: donec fodiatur peccatori fo-
uea.
14 *Quia non repellet Dominus
plebem suã: & hereditatem suam
non derelinquet.
15 *Quoadusque iustitia conuerta
tur in iudicium: & qui iuxta illam
omnes qui recto sunt corde.
16 *Quis consurget mihi aduer-
sus malignantes? aut quis stabit
mecum aduersus operantes ini-
quitatem?
17 *Nisi quia Dominus adiuuit
me: paulominus habitasset in in-
ferno anima mea.
18 *Si dicebam: Motus est pes
D meus: misericordia tua Domine
adiuuabat me.
19 *Secundum multitudinem do-
lorum meorum in corde meo: con
solationes tuæ lætificauerunt ani-
mam meam.
20 *Numquid adhæret tibi sedes
iniquitatis: qui fingis laborem in
præcepto?
21 *Captabunt in animam iusti:
& sanguinem innocentem con-
demnabunt.
22 *Et factus est mihi Dominus
in refugium: & Deus meus in ad-
iutorium spei meæ.
23 *Et reddet illis iniquitatem ip-
sorum: & in malitia eorum disper
det eos: disperdet illos Dominus
Deus noster.

Laus

Laus Cantici ipsi Dauid.
XCIIII.

VEnite, exultemus Domino: 1
iubilemus Deo salutari no- A
stro:
* Præoccupemus faciem eius in 2
confessione: & in psalmis iubile-
mus ei.
* Quoniam Deus magnus Do- 3
minus: & rex magnus super om-
nes deos.
* Quia in manu eius sunt om- 4
nes fines terræ: & altitudines mon
tium ipsius sunt.
* Quoniam ipsius est mare, & 5
ipse fecit illud: & siccam manus
eius formauerunt.
* Venite adoremus, & procida- 6
mus: & ploremus ante Dominum,
qui fecit nos.
* Quia ipse est Dominus Deus 7
noster: & nos populus pascuæ e- B
ius, & oues manus eius.
‖Heb.3.b.7 * ‖ Hodie si vocem eius audie- 8
ritis, nolite obdurare corda vestra;
* Sicut in irritatione secundum 9
diem tentationis in deserto: vbi
tentauerunt me patres vestri, pro-
bauerunt me, & viderunt opera
mea.
‖ Num.14.f.34 * ‖ Quadraginta annis offensus 10
fui generationi illi, & dixi: Sem-
per hi errant corde.
* Et isti non cognouerunt vias 11
‖Heb.4.a.3 meas: ‖ vt iuraui in ira mea: Si in-
troibunt in requiem meam.

Canticum ipsi Dauid,
Quando domus ædificabatur post
captiuitatem. (1.*Par.*15.)
XCV.

CAntate Domino canticum no 1 A
uum: cantate Domino om-
nis terra.
* Cantate Domino, & benedi- 2
cite nomini eius: annunciate de
die in diem salutare eius.
* Annunciate inter Gentes glo 3
riam eius, in omnibus populis mi-
rabilia eius.
* Quoniam magnus Dominus, 4
& laudabilis nimis: terribilis est
super omnes deos.
* Quoniam omnes dij Gentium 5
dæmonia: Dominus autem cælos
fecit.
* Confessio, & pulchritudo in 6
conspectu eius: sanctimonia, B
& magnificentia in sanctificatio-
ne eius.
7 * Afferte Domino patriæ gen-
tium, afferte Domino gloriam &
8 honorem: * afferte Domino glo-
riam nomini eius.
Tollite hostias, & introite in
9 atria eius: * adorate Dominum in
atrio sancto eius.
Commoueatur a facie eius vni-
10 uersa terra: * dicite in Gentibus
C quia Dominus regnauit.
Etenim correxit orbem terræ
qui non commouebitur: iudica-
bit populos in æquitate.
11 * Lætentur cæli, & exultet ter-
ra, commoueatur mare, & plenitu
12 do eius: * gaudebunt campi, &
omnia, quæ in eis sunt.
Tunc exultabunt omnia ligna
13 siluarum * a facie Domini, quia
venit: quoniam venit iudicare
terram.
Iudicabit orbem terræ in æqui-
tate, & populos in veritate sua.

1 Huic Dauid,
Quando terra eius restituta est.
XCVI.

A DOminus regnauit, exultet ter-
ra: lætentur insulæ multæ.
2 * Nubes, & caligo in circuitu
eius: iustitia, & iudicium correctio
3 sedis eius.
* Ignis ante ipsum præcedet, &
inflammabit in circuitu inimicos
eius.
4 * Illuxerunt fulgura eius orbi
B terræ: vidit, & commota est terra.
5 * Montes, sicut cera fluxerunt a
facie Domini: a facie Domini om
nis terra.
6 * Annunciauerunt cæli iusti-
tiam eius: & viderunt omnes po-
puli gloriam eius.
7 * ‖ Confundantur omnes, qui ‖ Exo. 20.a.4
adorant sculptilia: & qui glorian-
tur in simulachris suis. Leuit. 26.a.1
‖ Adorate eum omnes angeli e- Deut.5.a.8
8 ius: * audiuit, & lætata est Sion. ‖Heb.1.c.6
Et exultauerunt filiæ Iudæ, pro-
pter iudicia tua Domine:
9 * Quoniam tu Dominus altissi
mus super omnem terram: nimis
exaltatus es super omnes deos.
10 * ‖ Qui diligitis Dominum, odi ‖ Amos 5.d.15
te malum: custodit Dominus ani- Ro. 12.b.9
mas sanctorum suorum, de ma-
nu peccatoris liberabit eos.

*Lux orta est iusto, & rectis cor 11
de lætitia.
* Lætamini iusti in Domino: & 12
confitemini memoriæ sanctificationis eius.

Psalmus ipsi Dauid. XCVII. 1

Cantate Domino canticũ nouum: quia mirabilia fecit. A
Saluauit sibi dextera eius: &
brachium sanctum eius.
‖ Isa. 52. c. 10. & 63. b. 8 * ‖ Notum fecit Dominus salu 2
tare suum: in conspectu gentium
reuelauit iustitiam suam.
* Recordatus est misericordiæ 3
suæ, & veritatis suæ domui Israel.
Viderunt omnes termini terræ
salutare Dei nostri.
* Iubilate Deo omnis terra: can 4
tate, & exultate, & psallite. B
* Psallite Domino in cithara, in 5
cithara & voce psalmi: * in tubis 6
ductilibus, & voce tubæ corneæ.
Iubilate in conspectu regis Domini: * moueatur mare, & pleni 7
tudo eius: orbis terrarum, & qui
habitant in eo.
* Flumina plaudent manu, si- 8
mul montes exultabunt * a con- 9
spectu Domini: quoniam venit
iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate.

Psalmus ipsi Dauid. XCVIII. 1

Dominus regnauit, irascantur populi: qui sedet super A
cherubim, moueatur terra.
* Dominus in Sion magnus: & 2
excelsus super omnes populos.
* Confiteãtur nomini tuo ma- 3
gno: quoniam terribile, & san-
ctum est: * & honor regis iudi- 4
cium diligit.
Tu parasti directiones: iudiciũ
& iustitiam in Iacob tu fecisti.
* Exaltate Dominũ Deum no- 5
strum, & adorate scabellum pedũ
eius: quoniam sanctum est.
* Moyses, & Aaron in sacerdo- 6
tibus eius: & Samuel inter eos, B
qui inuocant nomen eius:
Inuocabant Dominum, & ipse
exaudiebat eos: * in columna nu 7
bis loquebatur ad eos.
Custodiebant testimonia eius,
& præceptum quod dedit illis.
* Domine Deus noster tu exau 8
diebas eos: Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum.
9 * Exaltate Dominum Deũ no-
strum, & adorate in monte san-
cto eius: quoniam sanctus Domi-
nus Deus noster.

1 Psalmus in confessione. XCIX.

2 A Iubilate Deo omnis terra: seruite Domino in lætitia.
Introite in conspectu eius, in
exultatione.
3 * Scitote quoniã Dominus ip-
se est Deus: ipse fecit nos, & non
ipsi nos:
Populus eius, & oues pascuæ
4 eius: * introite portas eius in cõ-
fessione, atria eius in hymnis: con
fitemini illi.
5 Laudate nomen eius: * quoniã
B suauis est Dominus, in æternum
misericordia eius, & vsque in ge-
nerationem & generationem ve-
ritas eius.

1 Psalmus ipsi Dauid. C.

A Misericordiam, & iudiciũ cantabo tibi Domine:
2 Psallam, * & intelligam in via
immaculata, quando venies ad
me.
Perambulabam in innocentia
cordis mei, in medio domus meæ.
3 * Non proponebam ante ocu-
los meos rem iniustam: facientes
præuaricationes odiui.
4 Non adhæsit mihi * cor prauũ:
declinantem a me malignum non
cognoscebam.
5 * Detrahentem secreto proxi-
B mo suo, hunc persequebar.
Superbo oculo, & insatiabili
corde, cum hoc non edebam.
6 * Oculi mei ad fideles terræ vt
sedeant mecum: ambulans in via
immaculata, hic mihi ministra-
bat.
7 * Non habitabit in medio do-
mus meæ qui facit superbiam: qui
loquitur iniqua, non direxit in cõ
spectu oculorum meorum.
8 * In matutino interficiebam
omnes peccatores terræ: vt dis-
perderem de ciuitate Domini om
nes operantes iniquitatem.

Oratio pauperis, 1
Cum anxius fuerit, & in conspe-
ctu Domini effuderit pre-
cem suam. C I.

DOmine exaudi orationem 2
meam: & clamor meus ad A
te veniat.
* Non auertas faciem tuam a 3
me: in quacumque die tribulor,
inclina ad me aurem tuam.
In quacumque die inuocauero
te, velociter exaudi me.
* Quia defecerunt sicut fumus 4
dies mei: & ossa mea sicut cre-
mium aruerunt.
* Percussus sum vt fœnum, & 5
aruit cor meum: quia oblitus sum
comedere panem meum.
* A voce gemitus mei adhæsit 6
os meum carni meæ.
* Similis factus sum pellicano 7
solitudinis: factus sum sicut ny-
cticorax in domicilio.
* Vigilaui, & factus sum sicut 8
passer solitarius in tecto. B
* Tota die exprobrabant mihi 9
inimici mei: & qui laudabant me
aduersum me iurabant.
* Quia cinerem tamquã panem 10
manducabam, & potum meum
cum fletu miscebam.
* A facie iræ & indignationis 11
tuæ: quia eleuans allisisti me.
* Dies mei sicut vmbra decli- 12
nauerunt: & ego sicut fœnũ arui.
* Tu autem Domine in æter- 13
num permanes: & memoriale
tuum in generationem & genera-
tionem.
* Tu exurgens misereberis Sion: 14
quia tempus miserendi eius, quia C
venit tempus.
* Quoniam placuerunt seruis 15
tuis lapides eius: & terræ eius mi-
serebuntur.
* Et timebunt Gentes nomen 16
tuum Domine, & omnes reges
terræ gloriam tuam.
* Quia ædificauit Dominus Sion: 17
& videbitur in gloria sua.
* Respexit in orationem humi- 18
lium: & non spreuit precem eorũ.
* Scribantur hæc in generatio- 19
ne altera: & populus, qui crea-
bitur, laudabit Dominum:
* Quia prospexit de excelso 20
sancto suo: Dominus de cælo in
terram aspexit:
* Vt audiret gemitus compedi- 21
torum: vt solueret filios interem-
ptorum:
22 * Vt annuncient in Sion nomen
D Domini: & laudem eius in Ieru-
salem.
23 * In conueniendo populos in
vnũ, & reges vt seruiant Domino.
24 * Respondit ei in via virtutis
suæ: Paucitatem dierum meorum
nuncia mihi.
25 * Ne reuoces me in dimidio die-
rum meorum: in generationem
& generationem anni tui.
26 * Initio tu Domine terram fun-
dasti: & opera manuum tuarum
sunt cæli.
27 * Ipsi peribunt, tu autem per-
manes: & omnes sicut vestimen-
tum veterascent.
Et sicut opertorium mutabis
28 eos, & mutabuntur: * tu autem
idem ipse es, & anni tui non de-
ficient.
29 * Filij seruorum tuorum habi-
tabunt: & semen eorum in sæcu-
lum dirigetur.

1 Ipsi Dauid. C II.

A BEnedic anima mea Domino:
& omnia, quæ intra me sunt,
nomini sancto eius:
2 * Benedic anima mea Domi-
no: & noli obliuisci omnes re-
tributiones eius:
3 * Qui propitiatur omnibus ini-
quitatibus tuis: qui sanat omnes
infirmitates tuas.
4 * Qui redimit de interitu vitam
tuam: qui coronat te in miseri-
cordia & miserationibus.
5 * Qui replet in bonis deside-
rium tuum: renouabitur vt aquilæ
iuuentus tua:
6 * Faciens misericordias Domi-
B nus: & iudicium omnibus iniu-
riam patientibus.
7 * Notas fecit vias suas Moysi,
filijs Israel voluntates suas.
8 * ‖ Miserator, & misericors Do- ‖Nu. 14. f.
minus: longanimis, & multum 18.
misericors.
9 * Non in perpetuum irascetur:
neque in æternũ comminabitur.
10 * Non secundum peccata nostra
fecit nobis: neque secundum ini-
quitates nostras retribuit nobis.
11 * Quoniam secundum altitudi-
nem cæli a terra: corroborauit mi-
sericordiam suã super timentes se.

* Quantum distat Ortus ab occidente: longe fecit a nobis iniquitates nostras. 12
* Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se: 13
* Quoniam ipse cognouit figmentum nostrum. 14
Recordatus est quoniam puluis sumus: * homo, sicut fœnum 15
dies eius, tamquam flos agri sic efflorebit.
* Quoniam spiritus pertransibit 16
in illo, & non subsistet: & non cognoscet amplius locum suum.
* Misericordia autem Domini 17
ab æterno, & vsque in æternum super timentes eum.
Et iustitia illius in filios filiorum, * his qui seruant testamen 18
tum eius:
Et memores sunt mandatorum D
ipsius, ad faciendum ea.
* Dominus in cælo parauit se- 19
dem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.
* Benedicite Domino omnes an 20
geli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius.
* Benedicite Domino omnes vir 21
tutes eius: ministri eius, qui facitis voluntatem eius.
* Benedicite Domino omnia 22
opera eius: in omni loco dominationis eius, benedic anima mea Domino.

Ipsi Dauid. CIII. 1

BEnedic anima mea Domino: A
Domine Deus meus magnificatus es vehementer.
Confessionem, & decorem induisti: * amictus lumine sicut ve- 2
stimento:
Extendens cælum sicut pellem:
* qui tegis aquis superiora eius. 3
Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas super pennas ventorum.
* ‖ Qui facis angelos tuos, spiri- 4
tus: & ministros tuos ignem vrentem.
‖Heb. 1. 6. 7.
* Qui fundasti terram super sta- 5
bilitatem suam: non inclinabitur in sæculum sæculi.
* Abyssus, sicut vestimentum, 6
amictus eius: super montes stabunt aquæ.
* Ab increpatione tua fugient: a 7
voce tonitrui tui formidabunt.

8 * Ascendunt montes: & descendunt campi in locum, quem fundasti eis.
9 * Terminum posuisti, quem
B non transgredientur: neque conuertentur operire terram.
10 * Qui emittis fontes in conuallibus: inter medium montium pertransibunt aquæ.
11 * Potabunt omnes bestiæ agri: expectabunt onagri in siti sua.
12 * Super ea volucres cæli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.
13 * Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra:
14 * Producens fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum:
15 Vt educas panem de terra: * &
vinum lætificet cor hominis:
Vt exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.
16 * Saturabuntur ligna campi, &
17 cedri Libani, quas plantauit: * illic
passeres nidificabunt.
Herodij domus dux est eorum:
18 * montes excelsi ceruis: petra refugium herinacijs.
19 * Fecit lunam in tempora: sol
C cognouit occasum suum.
20 * Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ.
21 * Catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant a Deo escam sibi.
22 * Ortus est sol, & congregati sunt: & in cubilibus suis collocabuntur.
23 * Exibit homo ad opus suum: & ad operationem suam vsque ad vesperum.
24 * Quàm magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.
25 * Hoc mare magnum, & spatiosum manibus: illic reptilia, quorum non est numerus.
Animalia pusilla cum magnis:
26 * illic naues pertransibunt.
Draco iste, quem formasti ad il-
27 ludendum ei: * omnia a te ex-
D pectant vt des illis escam in tempore.
28 * Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.
29 * Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum,

rum,& deficient,& in puluerem
suum reuertentur.
* Emittes spiritum tuum, & 30
creabuntur: & renouabis faciem
terræ.
* Sit gloria Domini in sæculũ: 31
lætabitur Dominus in operibus
suis:
* Qui respicit terram, & facit 32
eam tremere: qui tangit montes,
& fumigant.
‖ J. 145. a. 2. * ‖ Cantabo Domino in vita 33
mea: psallam Deo meo quàmdiu
sum.
* Iucundum sit ei eloquium 34
meum: ego vero delectabor in Do-
mino.
* Deficiant peccatores a terra,& 35
iniqui ita vt non sint: benedic a-
nima mea Domino.

Alleluia (1.Par.16.8) CIIII.

1.Par.16.a.8. Isa.12.a.4. Confitemini Domino, & inuo 1
cate nomen eius: annunciate A
inter Gentes opera eius.
* Cantate ei, & psallite ei: nar- 2
rate omnia mirabilia eius.
* Laudamini in nomine sancto 3
eius: lætetur cor quærentium Do
minum.
* Quærite Dominum,& confir- 4
mamini: quærite faciem eius sem-
per.
* Mementote mirabilium eius, 5
quæ fecit: prodigia eius, & iudi-
cia oris eius.
* Semen Abraham, serui eius: 6
filij Iacob electi eius.
* Ipse Dominus Deus noster: in 7
vniuersa terra iudicia eius.
* Memor fuit in sæculum testa- 8
menti sui: verbi, quod manda-
uit in mille generationes:
‖ Gen. 22. c.16. * ‖ Quod disposuit ad Abrahã: 9
& iuramenti sui ad Isaac:
* Et statuit illud Iacob in præ- 10
ceptum: & Israel in testamentum
æternum:
* Dicens: Tibi dabo Terrã Cha- 11
naan, funiculũ hæreditatis vestræ.
* Cum essent numero breui, 12
paucissimi,& incolæ eius:
* Et pertransierunt de gente in 13
gentem, & de regno ad populum B
alterum.
* Non reliquit hominem nocere 14
eis: & corripuit pro eis reges.
‖ 1. Paral. 16.d.22. * ‖ Nolite tangere christos meos: 15
& in prophetis meis nolite mali-
gnari.

16 * Et vocauit famem super ter- 2.Reg.1.e.
ram: & omne firmamentum panis 14.
contriuit.
17 * Misit ante eos ‖ virum: in ser- ‖Gen.37.f.
uum venundatus est Ioseph. 36.
18 * ‖ Humiliauerunt in compedi- ‖ Gen. 39.
bus pedes eius, ferrum pertransijt d.20.
19 animam eius,* donec veniret ver-
bum eius.
Eloquium Domini inflamma-
20 uit eum: * ‖ misit rex, & soluit ‖ Gen.41.c.
eum; princeps populorum, & di- 14.
misit eum.
21 * Constituit eum dominum do
mus suæ: & principem omnis
possessionis suæ:
22 * Vt erudiret principes eius si-
cut semetipsum: & senes eius
prudentiam doceret.
23 * ‖ Et intrauit Israel in Ægy- ‖Gen. 46.a.
C ptum: & Iacob accola fuit in 6.
Terra Cham.
24 * ‖ Et auxit populum suum ve- ‖Exo.1. b.7
hementer: & firmauit eum super Act.7.b.17
inimicos eius.
25 * Conuertit cor eorum vt odi-
rent populum eius: & dolum fa-
cerent in seruos eius.
26 * ‖ Misit Moysen seruũ suum: ‖Exo. 3.b.
Aaron, quem elegit ipsum. 10. & 4. d.
27 * ‖ Posuit in eis verba signorum 29.
suorum, & prodigiorum in Ter- ‖Exo. 7, a.
ra Cham. 10.
28 * ‖ Misit tenebras,& obscurauit: ‖Exo.10.f.
& nõ exacerbauit sermones suos. 21.
29 * ‖ Conuertit aquas eorum in ‖Exo. 7. d.
sanguinem: & occidit pisces eo- 20.
rum.
30 * ‖ Edidit terra eorum ranas in ‖Exo. 8. b.
penetralibus regum ipsorum. 6.
31 * ‖ Dixit,& venit cœnomyia: & ‖ Exo. 8. 8.
cinifes in omnibus finibus eorũ. & 9.
32 * Posuit pluuias eorum grandi-
nem: ignem comburentem in
terra ipsorum.
33 * Et percussit vineas eorum, &
ficulneas eorum: & contriuit li-
gnum finium eorum.
34 * ‖ Dixit,& venit locusta,& bru- ‖ Exo. 10.c
D chus, cuius non erat numerus: 12.
35 * Et comedit omne fœnum in
terra eorum: & comedit omnem
fructum terræ eorum.
36 * ‖ Et percussit omne primoge- ‖Exo.12.d.
nitum in terra eorum: primitias 29.
omnis laboris eorum.
37 * ‖ Et eduxit eos cum argento ‖Exo.13.d.
& auro: & non erat in tribubus 21.
eorum infirmus.
38 * Læta ta est Ægyptus in profe-
ctione

ctione eorum: quia incubuit timor eorum super eos.
‖Psal.77.b. 14. 1.Cor.10.a 1. 39 * ‖ Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem.
‖Exo.16.c. 13. 40 * ‖ Petierunt, & venit coturnix: & pane cæli saturauit eos.
‖Nu.20.c. 11. 41 * ‖ Dirupit petram, & fluxerūt aquæ: abierunt in sicco flumina;
‖Gen.17.a. 7. 42 * ‖ Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum.
43 * Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia.
44 * Et dedit illis regiones Gentium: & labores populorum possederunt:
45 * Vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.

Alleluia (*Iudith.13.21.*) C V.

1 A Confitemini Domino quoniā bonus: quoniam in sæculum misericordia eius.
‖Iudith 13. c.21. Eccli.43.d. 35. 2 * ‖ Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?
3 * Beati, qui custodiunt iudiciū, & faciunt iustitiam in omni tempore.
4 * Memento nostri Domine in beneplacito populi tui: visita nos in salutari tuo:
5 * Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ: vt lauderis cum hereditate tua.
‖Iudith.7.d 19. 6 * ‖ Peccauimus cum patribus nostris: iniuste egimus, iniquitatem fecimus.
7 * Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerūt memores multitudinis misericordiæ tuæ.
B Et irritauerunt ascendentes in mare, Mare rubrum.
8 * Et saluauit eos propter nomen suum: vt notam faceret potentiam suam.
‖Exo.14.c. 21. 9 * ‖ Et increpuit Mare rubrum, & exiccatum est: & deduxit eos in abyssis sicut in deserto.
10 * Et saluauit eos de manu odientium: & redemit eos de manu inimici.
‖Exo.14.g. 27. 11 * ‖ Et operuit aqua tribulantes eos: vnus ex eis non remansit.
12 * Et crediderunt verbis eius: & laudauerunt laudem eius.
13 * Cito fecerūt, obliti sunt operum eius: & non sustinuerunt consilium eius.
14 C * ‖ Et concupierunt concupiscentiam in deserto: & tentauerunt Deum in inaquoso. ‖Exo.17.a. 2.
15 * ‖ Et dedit eis petitionem ipsorum: & misit saturitatem in animas eorum. ‖Nu.11.g. 31.
16 * Et irritauerunt Moysen in castris: Aaron sanctum Domini.
17 * ‖ Aperta est terra, & deglutiuit Dathan: & operuit super cōgregationem Abiron. ‖Nu.16.e. 32.
18 * Et exarsit ignis in synagoga eorum: flamma combussit peccatores.
19 * ‖ Et fecerunt vitulum in Horeb: & adorauerunt sculptile. ‖Exo.32.a. 4.
20 * Et mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.
21 * Obliti sunt Deum, qui saluauit eos qui fecit magnalia in Æ-
22 gypto, * mirabilia in Terra Cham: terribilia in mari rubro.
23 D * ‖ Et dixit vt disperderet eos: si non Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius: Exo.32.c. 10.
Vt auerteret iram eius ne disper-
24 deret eos: * & pro nihilo habuerūt terram desiderabilem:
Non crediderunt verbo eius,
25 * & murmurauerunt in tabernaculis suis: non exaudierunt vocem Domini.
26 * ‖ Et eleuauit manum suam super eos: vt prosterneret eos in deserto: ‖Nu.14.e. 32.
27 * Et vt deijceret semen eorum in nationibus: & dispergeret eos in regionibus.
28 E * Et initiati sunt Beelphegor: & comederunt sacrificia mortuorum.
29 * Et irritauerunt eum in adinuentionibus suis: & multiplicata est in eis ruina.
30 * ‖ Et stetit Phinees, & placauit: & cessauit quassatio. ‖Nu.25.b. 7.
31 * Et reputatum est ei in iustitiam, in generationem & generationem vsque in sempiternum.
32 * ‖ Et irritauerunt eū ad Aquas contradictionis: & vexatus est ‖Nu.20.a. 10.
33 Moyses propter eos: * quia exacerbauerunt spiritum eius.
34 Et distinxit in labijs suis: * non dispe-

disperdiderunt gentes, quas dixit
Dominus illis.
* Et commisti sunt inter gen 35
tes, & didicerunt opera eorum: * & 36
seruierunt sculptilibus eorum: &
factum est illis in scandalum.
* Et immolauerunt filios suos, 37
& filias suas dæmonijs.
* Et effuderunt sanguinem in- 38
nocentem: sanguinem filiorum F
suorum & filiarum suarum, quas
sacrificauerunt sculptilibus Cha-
naan.
Et infecta est terra in sanguini-
bus, * & contaminata est in ope- 39
ribus eorum: & fornicati sunt in
adinuentionibus suis.
* Et iratus est furore Dominus 40
in populum suum: & abominatus
est hereditatem suam.
* Et tradidit eos in manus gen- 41
tium: & dominati sunt eorum qui
oderunt eos.
* Et tribulauerunt eos inimici 42
eorum, & humiliati sunt sub ma-
nibus eorum: * sæpe liberauit eos. 43
Ipsi autem exacerbauerunt eum
in consilio suo: & humiliati sunt
in iniquitatibus suis.
* Et vidit cum tribularentur: & 44
audiuit orationem eorum.
‖ Deut. 30. a. 1. * ‖ Et memor fuit testamẽti sui: 45
& pœnituit eum secundum mul- G
titudinem misericordiæ suæ.
* Et dedit eos in misericordias 46
in conspectu omnium qui cepe-
rant eos.
* Saluos nos fac Domine Deus 47
noster: & congrega nos de Natio-
nibus:
Vt confiteamur nomini sancto
tuo: & gloriemur in laude tua.
* Benedictus Dominus Deus Is- 48
rael a sæculo & vsque in sæculum:
& dicet omnis populus: Fiat, fiat.

Alleluia. (*Judith.* 13. 21.) CVI.

1 COnfitemini Domino quoniã
bonus: quoniam in sæculum A
misericordia eius.
2 * Dicant qui redempti sunt a
Domino, quos redemit de manu
inimici: & de regionibus congre-
gauit eos:
3 * A solis ortu, & occasu: ab
aquilone, & mari.
4 * Errauerunt in solitudine in
inaquoso: viam ciuitatis habita-
culi non inuenerunt,

5 * Esurientes, & sitientes: anima
eorum in ipsis defecit.
6 * Et clamauerunt ad Dominum
cum tribularentur: & de necessita-
tibus eorum eripuit eos.
7 * Et deduxit eos in viam re-
ctam: vt irent in ciuitatem habi-
tationis.
8 * Confiteantur Domino mise-
ricordiæ eius: & mirabilia eius fi-
lijs hominum.
9 * Quia satiauit animam inanẽ:
& animam esurientem satiauit bo-
nis.
10 * Sedentes in tenebris, & vm-
bra mortis: vinctos in mendici-
tate, & ferro.
11 * Quia exacerbauerunt eloquia
Dei: & consilium Altissimi irri-
tauerunt.
12 * Et humiliatum est in labori-
bus cor eorum: infirmati sunt, nec
fuit qui adiuuaret.
13 * Et clamauerunt ad Dominum
B cum tribularentur: & de necessita-
tibus eorum liberauit eos.
14 * Et eduxit eos de tenebris, &
vmbra mortis: & vincula eorum
disrupit.
15 * Confiteantur Domino mise-
ricordiæ eius: & mirabilia eius fi-
lijs hominum.
16 * Quia contriuit portas æreas:
& vectes ferreos confregit.
17 * Suscepit eos de via iniquita-
tis eorum: propter iniustitias enim
suas humiliati sunt.
18 * Omnem escam abominata est
anima eorum: & appropinquaue-
runt vsque ad portas mortis.
19 * Et clamauerunt ad Dominum
cum tribularentur: & de necessi-
tatibus eorum liberauit eos.
20 * Misit verbum suum, & sana-
uit eos: & eripuit eos de interi-
tionibus eorum.
21 * Confiteantur Domino miseri-
C cordiæ eius: & mirabilia eius fi-
lijs hominum.
22 * Et sacrificent sacrificium lau-
dis: & annuncient opera eius in
exultatione.
23 * Qui descendunt mare in na-
uibus, facientes operationem in
aquis multis.
24 * Ipsi viderunt opera Domini,
& mirabilia eius in profundo.
25 * Dixit, & stetit spiritus procel-
læ: & exaltati sunt fluctus eius.
26 * Ascendunt vsque ad cælos, &
descen-

descendunt vsque ad abyssos : ani-
ma eorum in malis tabescebat .
* Turbati sunt, & moti sunt si- 27
cut ebrius: & omnis sapientia eo-
rum deuorata est .
*Et clamauerunt ad Dominum 28
cum tribularentur , & de necessi-
tatibus eorum eduxit eos .
* Et statuit procellam eius in 29
auram : & siluerunt fluctus eius .
* Et lætati sunt quia siluerunt : 30
& deduxit eos in portum volunta-
tis eorum .
* Confiteantur Domino mise- 31
ricordiæ eius : & mirabilia eius fi-
lijs hominum .
* Et exaltent eum in ecclesia 32
plebis : & in cathedra seniorum
laudent eum .
* Posuit flumina in desertum : 33
& exitus aquarum in sitim .
* Terram fructiferam in salsu- 34
ginem , a malitia inhabitantium D
in ea .
* Posuit desertum in stagna 35
aquarum : & terram sine aqua in
exitus aquarum .
* Et collocauit illic esurientes : 36
& constituerunt ciuitatem habi-
tationis .
*Et seminauerũt agros,& plan- 37
tauerunt vineas : & fecerunt fru-
ctum natiuitatis .
* Et benedixit eis , & multipli- 38
cati sunt nimis : & iumenta eorum
non minorauit .
* Et pauci facti sunt : & vexati 39
sunt a tribulatione malorum , &
dolore .
* Effusa est contemptio super 40
principes : & errare fecit eos in
inuio , & non in via .
* Et adiuuit pauperem de ino- 41
pia : & posuit sicut oues familias .
‖ Nu.22. c. 19. * ‖ Videbunt recti , & lætabun- 42
tur : & omnis iniquitas oppilabit
os suum .
*Quis sapiens & custodiet hæc? 43
& intelliget misericordias Domi-
ni ?

Canticum Psalmi ipsi Dauid . 1
(*Sup.*56.8.) C V I I.

PAratum cor meum Deus , pa- 2
ratum cor meum: cantabo, & A
psallam in gloria mea .
* Exurge gloria mea , exurge 3
psalterium, & cithara : exurgam
diluculo .
* Confitebor tibi in populis Do- 4
mine : & psallam tibi in nationi-
bus .
5 * Quia magna est super cælos
misericordia tua : & vsque ad nu-
bes veritas tua :
6 * Exaltare super cælos Deus,
& super omnem terram gloria
7 tua:*vt liberentur dilecti tui .
Saluum fac dextera tua,& exau-
8 di me : * Deus locutus est in san-
B cto suo :
Exultabo , & diuidam Sichi-
mam , & conuallem tabernacu-
lorum dimetiar .
9 * Meus est Galaad , & meus est
Manasses : & Ephraim susceptio
capitis mei .
10 Iuda rex meus: * Moab lebes
spei meæ .
In Idumæam extendam calcea-
mentum meum : mihi alienigenæ
amici facti sunt .
11 *Quis deducet me in ciuitatem
munitam ? quis deducet me vsque
in Idumæam ?
12 * Nonne tu Deus , qui repulisti
nos & non exibis Deus in virtu-
tibus nostris ?
13 * Da nobis auxilium de tribu-
latione: quia vana salus hominis .
14 * In Deo faciemus virtutem :
& ipse ad nihilum deducet inimi-
cos nostros .

1 In finem , Psalmus Dauid .
C V I I I.

2 DEus laudem meam ne tacue-
A ris : quia os peccatoris, & os
dolosi super me apertum est .
3 * Locuti sunt aduersum me lin
gua dolosa , & sermonibus odij
circumdederunt me : & expugna-
uerunt me gratis .
4 * Pro eo vt me diligerent , de-
trahebant mihi : ego autem ora-
bam .
5 * Et posuerunt aduersum me
mala pro bonis : & odium pro di-
lectione mea .
6 * Constitue super eum pecca-
torem : & diabolus stet a dextris
eius .
7 *Cum iudicatur, exeat condem-
natus . & oratio eius fiat in pec-
catum .
8 * Fiant dies eius pauci : & epi-
scopatum eius accipiat alter .
9 * Fiant filij eius orphani : & v-
xor eius vidua .

* Nu-

* Nutantes transferantur filij 10
eius, & mendicent: & eijciantur B
de habitationibus suis.
*Scrutetur fœnerator omnem 11
substantiam eius: & diripiant alieni labores eius.
* Non sit illi adiutor: nec sit qui 12
misereatur pupillis eius.
* Fiant nati eius in interitum: 13
in generatione vna deleatur nomen eius.
* In memoriam redeat iniqui- 14
tas patrum eius in conspectu Domini: & peccatum matris eius non deleatur.
* Fiant contra Dominum sem- 15
per, & dispereat de terra memoria eorum: * pro eo quòd non 16
est recordatus facere misericordiam.
* Et persecutus est hominem 17
inopem, & mendicum, & compunctum corde mortificare.
* Et dilexit maledictionem, & 18
veniet ei: & noluit benedictio- C
nem, & elongabitur ab eo.
Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius; & sicut oleũ in ossibus eius.
*Fiat ei sicut vestimentum, quo 19
operitur: & sicut zona, qua semper præcingitur.
* Hoc opus eorum, qui detra- 20
hunt mihi apud Dominum: & qui loquuntur mala aduersus animam meam.
* Et tu Domine, Domine, fac 21
mecum propter nomen tuum: quia suauis est misericordia tua.
Libera me* quia egenus, & pau- 22
per ego sum: & cor meum conturbatum est intra me.
* Sicut vmbra cum declinat, 23
ablatus sum: & excussus sum sicut locustæ.
* Genua mea infirmata sunt a 24
ieiunio: & caro mea immutata est propter oleum.
* Et ego factus sum opprobriũ 25
illis: viderunt me, & mouerunt D
capita sua.
* Adiuua me Domine Deus 26
meus: saluum me fac secundum misericordiam tuam.
* Et sciant quia manus tua 27
hæc: & tu Domine fecisti eam.
* Maledicent illi, & tu benedi- 28
ces: qui insurgunt in me, confundantur: seruus autem tuus lætabitur.
29 * Induantur qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur sicut diploide confusione sua.
30 * Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum.
31 * Quia astitit a dextris pauperis, vt saluam faceret a persequentibus animam meam.

1 Psalmus Dauid. CIX.

A Dixit Dominus Domino meo: Matth. 22.
Sede a dextris meis: d.42.
‖ Donec ponam inimicos tuos, ‖1. Cor. 15.
scabellum pedum tuorum. d. 25.
2 * Virgam virtutis tuæ emittet Hebr. 1. d.
Dominus ex Sion: dominare in 13. & 10. c.
medio inimicorum tuorum. 13.
3 * Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum: ex vtero ante luciferum genui te.
4 * ‖ Iurauit Dominus, & non ‖ Heb. 5. b.
pœnitebit eum: Tu es sacerdos 6 & 7. c. 17
B in æternum secundum ordinem Ioan. 12. e.
Melchisedech. 34.
5 * Dominus a dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges.
6 * Iudicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.
7 * De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

Alleluia. CX.

1 Confitebor tibi Domine in to-
A to corde meo: in consilio iustorum, & congregatione.
2 * Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates eius.
3 * Confessio & magnificentia opus eius: & iustitia eius manet in sæculum sæculi.
4 * Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator
5 Dominus: * escam dedit timentibus se.
Memor erit in sæculum testa-
6 menti sui: * virtutem operum suorum annunciabit populo suo:
7 * Vt det illis hereditatem gen-
D tium: opera manuum eius veritas, & iudicium.
8 * Fidelia omnia mandata eius: confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate & æquitate.
9 * Redemptionem misit populo suo:

suo : mandauit in æternum testa-
mentum suum.
Sanctum, & terribile nomen
‖Prou. 1. a. 7. & 9. c. 17. Eccli. 1. b. c. 16. eius : * ‖ initium sapientiæ timor 10
Domini.
Intellectus bonus omnibus fa-
cientibus eum : laudatio eius ma-
net in sæculum sæculi.

Alleluia, Reuersionis Aggæi,
& Zachariæ. CXI.

BEatus vir, qui timet Domi- 1
num : in mandatis eius vo- A
let nimis.
* Potens in terra erit semen 2
eius : generatio rectorum benedi-
cetur.
* Gloria, & diuitiæ in domo 3
eius : & iustitia eius manet in sæ-
culum sæculi.
* Exortum est in tenebris lumē 4
rectis : misericors, & miserator,
& iustus.
* Iucundus homo qui misere- 5
tur & commodat, disponet sermo- B
nes suos in iudicio: * quia in æter- 6
num non commouebitur.
* In memoria æterna erit iustus: 7
ab auditione mala non timebit.
Paratum cor eius sperare in Do-
mino, * confirmatum est cor eius: 8
non commouebitur donec despi-
ciat inimicos suos.
* Dispersit, dedit pauperibus: 9
iustitia eius manet in sæculum sæ-
culi, cornu eius exaltabitur in glo-
ria.
* Peccator videbit, & irascetur, 10
dentibus suis fremet & tabescet :
desiderium peccatorum peribit.

Alleluia. CXII.

LAudate pueri Dominum: lau- 1
date nomen Domini. A
* Sit nomen Domini benedi-
ctum, ex hoc nunc, & vsque in 2
sæculum.
* A solis ortu vsque ad occa- 3
sum, laudabile nomen Domini.
‖Mal. 1. c. 11. * ‖ Excelsus super omnes gen- 4
tes Dominus, & super cælos glo-
ria eius.
* Quis sicut Dominus Deus no 5
ster, qui in altis habitat, * & hu- 6
milia respicit in cælo & in terra?
* Suscitans a terra inopem, & 7
de stercore erigens pauperem; B
* Vt collocet eum cum princi- 8
pibus, cū principibus populi sui.
9 * Qui habitare facit sterilem in
domo, matrem filiorū lætantem.

Alleluia. CXIII.

1 IN exitu Israel de Ægypto, do- Exo. 13. a. 3
A mus Iacob de populo barbaro:
2 * Facta est Iudæa sanctificatio
eius, Israel potestas eius.
3 * Mare vidit, & fugit : Iordanis
conuersus est retrorsum.
4 * Montes exultauerunt vt arie-
tes: & colles sicut agni ouium.
5 * Quid est tibi mare quod fugi-
sti : & tu Iordanis, quia conuersus
es retrorsum?
6 * Montes exultastis sicut arie-
tes, & colles sicut agni ouium.
7 * A facie Domini mota est ter-
ra, a facie Dei Iacob.
8 * Qui conuertit petram in sta-
gna aquarum, & rupem in fontes
aquarum.
1 * NON NOBIS DOMI-
B NE, NON NOBIS: sed no-
mini tuo da gloriam.
2 * Super misericordia tua, & ve-
ritate tua : nequando dicant Gen-
tes: Vbi est Deus eorum?
3 * Deus autem noster in cælo :
omnia quæcunque voluit, fecit.
4 * ‖Simulachra gentium argen- ‖ I. 134. c.
tum, & aurum, opera manuum 15.
hominum.
5 * ‖ Os habent, & non loquen- ‖ Sap. 15. d.
tur : oculos habent, & non vide- 15.
bunt.
6 * Aures habent, & non au-
dient : nares habent, & non odo-
rabunt.
7 * Manus habent, & non pal-
pabunt : pedes habent, & non
ambulabunt : non clamabunt in
gutture suo.
8 * Similes illis fiant qui faciunt
ea: & omnes qui confidunt in eis.
9 * Domus Israel sperauit in Do-
C mino : adiutor eorum & prote-
ctor eorum est.
10 * Domus Aaron sperauit in Do
mino: adiutor eorum & protector
eorum est.
11 * Qui timent Dominum, spera-
uerunt in Domino : adiutor eo-
rum & protector eorum est.
12 * Dominus memor fuit nostri:
& benedixit nobis :
Benedixit domui Israel. benedi-
xit domui Aaron.

* Benedixit omnibus, qui ti- 13
ment Dominum, pusillis cum
maioribus.
* Adijciat Dominus super vos: 14
super vos, & super filios vestros.
* Benedicti vos a Domino, qui 15
fecit cælum, & terram. D
* Cælum cæli Domino: terram 16
autem dedit filijs hominum.
‖Baruc.2.d 17. *‖Non mortui laudabunt te Do 17
mine: neque omnes, qui descen-
dunt in infernum.
* Sed nos qui viuimus, benedi- 18
cimus Domino, ex hoc nunc &
vsque in sæculum.

Alleluia. CXIIII.

Dilexi, quoniam exaudiet Do- 1
minus vocẽ orationis meæ. A
*Quia inclinauit aurem suam 2
mihi: & in diebus meis inuocabo.
* Circumdederunt me dolores 3
mortis: & pericula inferni inue-
nerunt me.
Tribulationem & dolorem in-
ueni: * & nomen Domini inuo- 4
caui.
O Domine libera animam
meam: * misericors Dominus, & 5
iustus, & Deus noster miseretur. B
* Custodiens paruulos Domi- 6
nus: humiliatus sum, & libera-
uit me.
* Conuertere anima mea in re- 7
quiem tuam: quia Dominus be-
nefecit tibi.
* Quia eripuit animam meam 8
de morte: oculos meos a lacry-
mis, pedes meos a lapsu.
*Placebo Domino in regione 9
viuorum.

Alleluia. CXV.

1.Cor.4.c.13. Credidi, propter quod locu- 10
tus sum: ego autem humi- A
Rom.3.a.4 liatus sum nimis.
* Ego dixi in excessu meo: Om- 11
nis homo mendax.
*Quid retribuam Domino, pro 12
omnibus, quæ retribuit mihi?
* Calicem salutaris accipiam: 13
& nomen Domini inuocabo.
* Vota mea Domino reddam 14
coram omni populo eius: * pre- 15
tiosa in conspectu Domini mors
Sanctorum eius:
* O Domine quia ego seruus 16
B tuus: ego seruus tuus, & filius an-
cillæ tuæ.
17 Dirupisti vincula mea: *tibi sa-
crificabo hostiam laudis, & no-
men Domini inuocabo.
18 * Vota mea Domino reddam
in conspectu omnis populi eius:
19 * in atrijs domus Domini, in me-
dio tui Ierusalem.

Alleluia. CXVI.

1 Laudate Dominum omnes Rom.15.c.11.
Gentes: laudate eum omnes
populi:
2 * Quoniam confirmata est su-
per nos misericordia eius: * ‖ & ve ‖Ioã.12.e.34.
ritas Domini manet in æternum.

Alleluia. CXVII.

1 Confitemini Domino quoniã
A bonus: quoniam in sæculum
misericordia eius.
2 * Dicat nunc Israel quoniam
bonus: quoniam in sæculum mi-
sericordia eius.
3 * Dicat nunc domus Aaron:
quoniam in sæculum misericor-
dia eius.
4 * Dicant nunc qui timent Do-
minum: quoniam in sæculum
misericordia eius.
5 * De tribulatione inuocaui Do-
minum: & exaudiuit me in lati-
tudine Dominus.
6 *Dominus mihi adiutor: non
timebo quid faciat mihi homo.
7 *‖ Dominus mihi adiutor: & e- ‖Heb.13.b.6.
go despiciam inimicos meos.
8 * Bonum est confidere in Do-
B mino, quam confidere in homi-
ne:
9 *Bonum est sperare in Domi-
no, quàm sperare in principibus.
10 *Omnes gentes circuierũt me:
& in nomine Domini quia vltus
sum in eos.
11 * Circumdantes circumdede-
runt me: & in nomine Domini
quia vltus sum in eos.
12 *Circumdederũt me sicut apes,
& exarserunt sicut ignis in spinis:
& in nomine Domini quia vltus
sum in eos.
13 * Impulsus euersus sum vt ca-
derem: & Dominus suscepit me.
14 *‖ Fortitudo mea, & laus mea ‖Exod.15.a.2.
C Dominus: & factus est mihi in sa-
lutem.

* Vox

* Vox exultationis, & salutis in 15
tabernaculis iustorum.
* Dextera Domini fecit virtu- 16
tẽ: dextera Domini exaltauit me,
dextera Domini fecit virtutem.
*Non moriar, sed viuam: & nar- 17
rabo opera Domini.
* Castigans castigauit me Do- 18
minus: & morti non tradidit me.
* Aperite mihi portas iustitiæ, 19
ingressus in eas confitebor Domi-
no: *hæc porta Domini, iusti in- 20
trabunt in eam.
* Confitebor tibi quoniã exau- 21
disti me: & factus es mihi in sa-
lutem.
‖ Matt.21.a. 42. Luc.20. c. 17. Act.4 b.11. Rom 9.g. 33 1 Pet.2.a.7 Isa.28 d.16
* ‖ Lapidem, quem reproba- 22
uerunt ædificantes: hic factus est
in caput anguli.
* A Domino factum est istud: 23
& est mirabile in oculis nostris.
* Hæc est dies, quem fecit Do- 24
minus: exultemus, & lætemur D
in ea.
* O Domine saluum me fac, o 25
Domine bene prosperare: * bene- 26
dictus qui venit in nomine Do-
mini.
Benediximus vobis de domo
Domini: * Deus Dominus, & il- 27
luxit nobis.
Constituite diem sollemnem
in condensis, vsque ad cornu
altaris.
* Deus meus es tu, & confite- 28
bor tibi: Deus meus es tu, & exal-
tabo te.
Confitebor tibi quoniam exau-
disti me: & factus es mihi in sa-
lutem.
* Confitemini Domino quo- 29
niam bonus: quoniam in sæculum
misericordia eius.

Alleluia. CXVIII.

ALEPH.

BEati immaculati in via: qui 1
ambulant in lege Domini. A
*Beati, qui scrutantur testimo- 2
nia eius: in toto corde exquirunt
eum.
* Non enim qui operantur ini- 3
quitatem, in vijs eius ambula-
uerunt.
*Tu mandasti mandata tua cu- 4
stodiri nimis.
* Vtinam dirigantur viæ meæ, 5
ad custodiendas iustificationes
tuas.
* Tunc non confundar, cum 6
perspexero in omnibus mandatis
tuis.
7 *Confitebor tibi in directione
cordis: in eo quod didici iudicia
iustitiæ tuæ.
8 * Iustificationes tuas custodiã:
non me derelinquas vsquequa-
que.

BETH.

9 * In quo corrigit adolescentior
B viam suam? in custodiendo ser-
mones tuos.
10 * In toto corde meo exquisiui
te: ne repellas me a mandatis tuis.
11 * In corde meo abscondi elo-
quia tua: vt non peccem tibi.
12 * Benedictus es Domine: doce
me iustificationes tuas.
13 * In labijs meis, pronunciaui
omnia iudicia oris tui.
14 * In via testimoniorum tuorũ
delectatus sum, sicut in omnibus
diuitijs.
15 * In mandatis tuis exercebor:
& considerabo vias tuas.
16 *In iustificationibus tuis medi-
tabor: non obliuiscar sermones
tuos.

GIMEL.

17 * Retribue seruo tuo, viuifica
C me: & custodiam sermones tuos.
18 *Reuela oculos meos: & consi-
derabo mirabilia de lege tua.
19 * Incola ego sum in terra: non
abscondas a me mandata tua.
20 * Concupiuit anima mea desi-
derare iustificationes tuas, in om-
ni tempore.
21 * Increpasti superbos: maledicti
qui declinant a mandatis tuis.
22 * Aufer a me opprobrium, &
contemptum: quia testimonia
tua exquisiui.
23 * Etenim sederunt principes, &
aduersum me loquebantur: seruus
autem tuus exercebatur in iustifi-
cationibus tuis.
24 * Nam & testimonia tua medi-
tatio mea est: & consilium meum
iustificationes tuæ.

DALETH.

25 * Adhæsit pauimento anima
D mea: viuifica me secundum ver-
bum tuum.
26 *Vias meas enunciaui, & exau-
disti me: doce me iustificationes
tuas.
27 *Viam iustificationum tuarum
instrue me: & exercebor in mi-
rabilibus tuis.

* Doc-

* Dormitauit anima mea præ 28
tædio: confirma me in verbis tuis.
* Viam iniquitatis amoue a 29
me: & de lege tua miserere mei.
* Viam veritatis elegi: iudicia 30
tua non sum oblitus.
* Adhæsi testimonijs tuis Do- 31
mine: noli me confundere.
*Viam mandatorum tuorum 32
cucurri, cum dilatasti cor meum.

H E.

* Legem pone mihi Domine 33
viam iustificationum tuarum: E
& exquiram eam semper.
* Da mihi intellectum, & scru- 34
tabor legem tuam: & custodiam
illam in toto corde meo.
* Deduc me in semitā manda- 35
torum tuorum: quia ipsam volui.
*Inclina cor meum in testimo- 36
nia tua: & non in auaritiam.
* Auerte oculos meos ne vi- 37
deant vanitatem: in via tua vi-
uifica me.
*Statue seruo tuo eloquium 38
tuum, in timore tuo.
* Amputa opprobrium meum, 39
quod suspicatus sum: quia iudicia
tua iucunda.
*Ecce concupiui mandata tua: 40
in æquitate tua viuifica me.

V A V.

*Et veniat super me misericor- 41
dia tua Domine: salutare tuum F
secundum eloquium tuum.
* Et respondebo exprobranti- 42
bus mihi verbum: quia speraui in
sermonibus tuis.
* Et ne auferas de ore meo ver- 43
bum veritatis vsquequaque: quia
in iudicijs tuis supersperaui.
* Et custodiam legem tuam 44
semper: in sæculum & in sæcu-
lum sæculi.
*Et ambulabam in latitudine: 45
quia mandata tua exquisiui.
* Et loquebar de testimonijs 46
tuis in conspectu regum: & non
confundebar.
* Et meditabar in mandatis 47
tuis, quæ dilexi.
*Et leuaui manus meas ad mā- 48
data tua, quæ dilexi: & exercebar
in iustificationibus tuis.

Z A I N.

* Memor esto verbi tui seruo 49
tuo, in quo mihi spem dedisti. G
* Hæc me consolata est in hu- 50
militate mea: quia eloquiū tuum
viuificauit me.

51 * Superbi inique agebāt vsque-
quaque: a lege autem tua non de-
clinaui.
52 * Memor fui iudiciorum tuo-
rum a sæculo Domine: & conso-
latus sum.
53 * Defectio tenuit me, pro pec-
catoribus derelinquentibus legem
tuam.
54 * Cantabiles mihi erant iustifi-
cationes tuæ, in loco peregrinatio-
nis meæ.
55 * Memor fui nocte nominis
tui Domine: & custodiui legem
tuam.
56 * Hæc facta est mihi: quia iusti-
ficationes tuas exquisiui.

H E T H.

57 * Portio mea Domine, dixi cu-
H stodire legem tuam.
58 * Deprecatus sum faciē tuam
in toto corde meo: miserere mei
secundum eloquium tuum.
59 *Cogitaui vias meas: & cōuerti
pedes meos in testimonia tua.
60 * Paratus sum, & non sum tur-
batus: vt custodiam mandata tua.
61 * Funes peccatorum circum-
plexi sunt me: & legem tuam non
sum oblitus.
62 * Media nocte surgebam ad
confitendum tibi, super iudicia
iustificationis tuæ.
63 *Particeps ego sum omnium
timentium te: & custodientium
mandata tua.
64 * Misericordia tua Domine
plena est terra: iustificationes tuas
doce me.

T E T H.

65 * Bonitatem fecisti cum seruo
I tuo Domine, secundum verbum
tuum.
66 * Bonitatem, & disciplinam,
& scientiam doce me: quia man-
datis tuis credidi.
67 * Priusquam humiliarer ego
deliqui: propterea eloquium
tuum custodiui.
68 * Bonus es tu: & in bonitate
tua doce me iustificationes tuas.
69 * Multiplicata est super me ini-
quitas superborum: ego autem
in toto corde meo scrutabor man-
data tua.
70 *Coagulatum est sicut lac cor
eorum: ego vero legem tuam me-
ditatus sum.
71 * Bonum mihi quia humiliasti
me: vt discam iustificationes tuas.

* Bonum mihi lex oris tui, su- 72
per millia auri, & argenti.

IOD.

* Manus tuæ fecerunt me, & 73
plasmauerunt me: da mihi intelle- K
ctum, & discam mandata tua.
*Qui timent te videbunt me, 74
& lætabuntur: quia in verba tua
supersperaui.
* Cognoui Domine quia æqui- 75
tas iudicia tua: & in veritate tua
humiliasti me.
* Fiat misericordia tua vt con- 76
soletur me, secundum eloquium
tuum seruo tuo.
* Veniant mihi miserationes 77
tuæ, & viuam: quia lex tua medi-
tatio mea est.
* Confundantur superbi, quia 78
iniuste iniquitatem fecerunt in
me: ego autem exercebor in man-
datis tuis.
* Conuertantur mihi timentes 79
te: & qui nouerunt testimonia
tua.
* Fiat cor meum immaculatum 80
in iustificationibus tuis, vt non
confundar.

CAPH.

* Defecit in salutare tuum ani- 81
ma mea: & in verbum tuum super- L
speraui.
* Defecerunt oculi mei in elo- 82
quium tuum, dicentes: Quando
consolaberis me?
* Quia factus sum sicut vter in 83
pruina: iustificationes tuas non
sum oblitus.
* Quot sunt dies serui tui: quã- 84
do facies de persequentibus me
iudicium?
* Narrauerunt mihi iniqui fa- 85
bulationes: sed non vt lex tua.
* Omnia mandata tua veritas: 86
inique persecuti sunt me, adiuua
me.
* Paulominus consummauerũt 87
me in terra: ego autem non dere-
liqui mandata tua.
* Secundum misericordiam 88
tuam viuifica me: & custodiam te-
stimonia oris tui.

LAMED.

*In æternum Domine, verbum 89
tuum permanet in cælo. M
* In generationem & genera- 90
tionem veritas tua: fundasti ter-
ram, & permanet.
* Ordinatione tua perseuerat 91
dies: quoniam omnia seruiũt tibi.

92 *Nisi quod lex tua meditatio
mea est: tunc forte perijssem in hu-
militate mea.
93 * In æternum non obliuiscar
iustificationes tuas: quia in ipsis
viuificasti me.
94 *Tuus sum ego, saluum me fac:
quoniam iustificationes tuas ex-
quisiui.
95 * Me expectauerunt peccatores
vt perderent me: testimonia tua
intellexi.
96 *Omnis consummationis vidi
finem: latũ mandatum tuũ nimis.

MEM.

97 * Quomodo dilexi legem tuam
Domine? tota die meditatio
N mea est.
98 * Super inimicos meos pruden-
tem me fecisti mandato tuo: quia
in æternum mihi est.
99 * Super omnes docentes me in-
tellexi: quia testimonia tua medi-
tatio mea est.
100 * Super senes intellexi: quia
mandata tua quæsiui.
101 * Ab omni via mala prohibui pe-
des meos: vt custodiam verba tua.
102 *A iudicijs tuis non declinaui:
quia tu legem posuisti mihi.
103 * Quàm dulcia faucibus meis
eloquia tua, super mel ori meo!
104 * A mandatis tuis intellexi: pro-
pterea odiui omnem viam iniqui-
tatis.

NVN.

105 * Lucerna pedibus meis ver-
O bũ tuum, & lumen semitis meis.
106 * Iuraui, & statui custodire iu-
dicia iustitiæ tuæ.
107 *Humiliatus sum vsquequaque
Domine: viuifica me secundum
verbum tuum.
108 * Voluntaria oris mei benepla-
cita fac Domine: & iudicia tua
doce me.
109 * Anima mea in manibus meis
semper: & legem tuam non sum
oblitus.
110 *Posuerunt peccatores laqueum
mihi: & de mandatis tuis non er-
raui.
111 * Hereditate acquisiui testimo-
nia tua in æternum: quia exulta-
tio cordis mei sunt.
112 * Inclinaui cor meum ad faciẽ-
das iustificationes tuas in æter-
num, propter retributionem.

SAMECH.

113 * Iniquos odio habui: & legem
tuam

tuam dilexi. P
* Adiutor, & susceptor meus es 114
tu: & in verbum tuum superspe-
raui.
* Declinate a me maligni: & 115
scrutabor mandata Dei mei.
* Suscipe me secundum elo- 116
quium tuum, & viuam: & non
confundas me ab expectatione
mea.
* Adiuua me, & saluus ero: & 117
meditabor in iustificationibus
tuis semper.
* Spreuisti omnes discedentes 118
a iudicijs tuis: quia iniusta cogi-
tatio eorum.
* Præuaricantes reputaui om- 119
nes peccatores terræ: ideo dilexi
testimonia tua.
* Confige timore tuo carnes 120
meas: a iudicijs enim tuis timui.

A I N.

*Feci iudicium & iustitiã: non 121
tradas me calumniantibus me. Q
*Suscipe seruum tuũ in bonum: 122
non calumnientur me superbi.
*Oculi mei defecerunt in salu- 123
tare tuum: & in eloquium iusti-
tiæ tuæ.
*Fac cum seruo tuo secundum 124
misericordiam tuam: & iustifica-
tiones tuas doce me.
* Seruus tuus sum ego: da mihi 125
intellectum, vt sciam testimonia
tua.
* Tempus faciendi Domine: 126
dissipauerunt legem tuam.
* Ideo dilexi mandata tua, su- 127
per aurum & topazion.
* Propterea ad omnia mandata 128
tua dirigebar: omnem viam ini-
quam odio habui.

P H E.

*Mirabilia testimonia tua: ideo 129
scrutata est ea anima mea. R
*Declaratio sermonum tuorum 130
illuminat: & intellectum dat par-
uulis.
* Os meum aperui, & attraxi 131
spiritum: quia mandata tua desi-
derabam.
*Aspice in me, & miserere mei, 132
secundum iudicium diligentium
nomen tuum.
*Gressus meos dirige secundum 133
eloquium tuum: & non domine-
tur mei omnis iniustitia.
*Redime me a calumnijs homi 134
num: vt custodiam mandata tua.
* Faciem tuam illumina super 135

seruum tuum: & doce me iusti-
ficationes tuas.
136 * Exitus aquarum deduxerunt
oculi mei: quia non custodierunt
legem tuam.

S A D E.

137 * Iustus es Domine: & rectum
S iudicium tuum.
138 * Mandasti iustitiam testimo-
nia tua: & veritatem tuam nimis.
139 *Tabescere me fecit zelus meus:
quia obliti sunt verba tua inimici
mei.
140 * Ignitum eloquium tuum ve-
hementer: & seruus tuus dilexit
illud.
141 * Adolescentulus sum ego, &
contemptus: iustificationes tuas
non sum oblitus.
142 * Iustitia tua, iustitia in æter-
num: & lex tua veritas.
143 *Tribulatio, & angustia inue-
nerunt me: mandata tua medita-
tio mea est.
144 * Æquitas testimonia tua in
æternum: intellectum da mihi,
& viuam.

C O P H.

145 * Clamaui in toto corde meo,
T exaudi me Domine: iustificatio-
nes tuas requiram.
146 *Clamaui ad te, saluum me
fac: vt custodiam mandata tua.
147 * Præueni in maturitate, &
clamaui: quia in verba tua su-
persperaui.
148 * Præuenerunt oculi mei ad te
diluculo: vt meditarer eloquia
tua.
149 *Vocem meam audi secundum
misericordiam tuam Domine: &
secundum iudicium tuum viuifi-
ca me.
150 *Appropinquauerunt persequẽ-
tes me iniquitati: a lege autem tua
longe facti sunt.
151 * Prope es tu Domine: & om-
nes viæ tuæ veritas.
152 *Initio cognoui de testimonijs
tuis: quia in æternum fundasti ea.

R E S.

153 *Vide humilitatem meam, &
V eripe me: quia legem tuam non
sum oblitus.
154 * Iudica iudicium meum, & re-
dime me: propter eloquium tuum
viuifica me.
155 * Longe a peccatoribus salus:
quia iustificationes tuas non ex-
quisierunt.

* Misericordiæ tuæ multæ Do- 156
mine: secundum iudicium tuum
viuifica me.
* Multi qui persequuntur me, 157
& tribulant me: a testimonijs tuis
non declinaui.
* Vidi præuaricantes, & tabe- 158
scebam: quia eloquia tua non cu-
stodierunt.
* Vide quoniam mandata tua 159
dilexi Domine: in misericordia
tua viuifica me.
* Principium verborũ tuorum, 160
veritas: in æternum omnia iudi-
cia iustitiæ tuæ.

SIN.

* Principes persecuti sunt me 161
gratis: & a verbis tuis formidauit X
cor meum.
* Lætabor ego super eloquia 162
tua: sicut qui inuenit spolia
multa.
* Iniquitatẽ odio habui, & abo- 163
minatus sum: legem autem tuam
dilexi.
* Septies in die laudem dixi ti- 164
bi, super iudicia iustitiæ tuæ.
* Pax multa diligentibus legem 165
tuam: & non est illis scandalum.
* Expectabam salutare tuum Do 166
mine: & mandata tua dilexi.
* Custodiuit anima mea testi- 167
monia tua: & dilexit ea vehe-
menter.
* Seruaui mandata tua, & testi- 168
monia tua: quia omnes viæ meæ
in conspectu tuo.

TAV.

* Appropinquet deprecatio mea 169
in conspectu tuo Domine: iuxta Y
eloquium tuum da mihi intelle-
ctum.
* Intret postulatio mea in con- 170
spectu tuo: secundum eloquium
tuum eripe me.
* Eructabunt labia mea hym- 171
num, cum docueris me iustifica-
tiones tuas.
* Pronunciabit lingua mea elo- 172
quium tuum: quia omnia manda-
ta tua æquitas.
* Fiat manus tua vt saluet me: 173
quoniam mandata tua elegi.
* Concupiui salutare tuum Do 174
mine: & lex tua meditatio mea est.
* Viuet anima mea, & laudabit 175
te: & iudicia tua adiuuabunt me.
* Erraui, sicut ouis, quæ perijt: 176
quære seruum tuum, quia manda-
ta tua non sum oblitus.

1 Canticum graduum.

CXIX.

A AD Dominum cum tribularer
clamaui: & exaudiuit me.
2 * Domine libera animam meã
a labijs iniquis, & a lingua do-
losa.
3 * Quid detur tibi, aut quid ap-
ponatur tibi ad linguam dolosam?
4 * Sagittæ potentis acutæ, cum
carbonibus desolatoriis.
5 * Heu mihi, quia incolatus
B meus prolongatus est: habitaui
6 cum habitantibus Cedar: * mul-
tum incola fuit anima mea.
7 * Cum his, qui oderunt pacem,
eram pacificus: cum loquebar illis,
impugnabant me gratis.

Canticum graduum.

CXX.

1 LEuaui oculos meos in mon- 2.Par.20.c
A tes, vnde veniet auxiliũ mihi. 17.
2 * Auxilium meum a Domino,
qui fecit cælum & terram.
3 * Non det in commotionem pe-
dem tuum: neque dormitet qui cu
stodit te.
4 * Ecce non dormitabit, neque
dormiet, qui custodit Israel.
5 * Dominus custodit te, Domi-
B nus protectio tua, super manum
dexteram tuam.
6 * Per diem sol non vret te: ne-
que luna per noctem.
7 * Dominus custodit te ab omni
malo: custodiat animam tuam Do
minus.
8 * Dominus custodiat introitum
tuum, & exitum tuum: ex hoc
nunc, & vsque in sæculum.

1 Canticum graduum.

CXXI.

A LÆtatus sum in his, quæ dicta
sunt mihi: In domum Domi
ni ibimus.
2 * Stantes erant pedes nostri, in
atriis tuis Ierusalem.
3 * Ierusalem, quæ ædificatur vt
ciuitas: cuius participatio eius in
idipsum.
4 * Illuc enim ascenderunt tri-
bus, tribus Domini: testimo-
nium Israel ad confitendum nomi
ni Domini.
5 * Quia illic sederunt sedes in iu-
dicio,

dicio, sedes super domum Dauid.
6 B * Rogate quæ ad pacem sunt Ie
rusalem: & abundantia diligenti-
bus te:
7 *Fiat pax in virtute tua: & abun
dantia in turribus tuis.
8 * Propter fratres meos, & pro-
ximos meos, loquebar pacem
de te:
9 * Propter domum Domini Dei
nostri, quæsiui bona tibi.

Canticum graduum. CXXII.

1 A AD te leuaui oculos meos, qui
habitas in cælis.
2 * Ecce sicut oculi seruorum, in
manibus dominorum suorum,
Sicut oculi ancillæ in manibus
dominæ suæ: ita oculi nostri ad
Dominum Deum nostrum donec
misereatur nostri.
3 * Miserere nostri Domine, mise
rere nostri: quia multum repleti
sumus despectione:
4 * Quia multum repleta est ani-
ma nostra: opprobrium abundan-
tibus, & despectio superbis.

1 Canticum graduum. CXXIII.

A NIsi quia Dominus erat in no
2 bis, dicat nunc Israel: * nisi
quia Dominus erat in nobis,
Cum exurgerent homines in
3 nos, * forte viuos deglutissent
nos:
Cum irasceretur furor eorum
4 in nos, * forsitan aqua absorbuis-
set nos.
5 * Torrentem pertransiuit ani-
ma nostra: forsitan pertransisset
anima nostra aquam intolerabilẽ.
6 B * Benedictus Dominus qui non
dedit nos, in captionem dentibus
eorum.
7 * Anima nostra sicut passer ere-
pta est de laqueo venantium: La-
queus contritus est, & nos libera-
ti sumus.
8 * Adiutorium nostrum in nomi
ne Domini, qui fecit cælum &
terram.

1 Canticum graduum. CXXIIII.

A QVi confidunt in Domino, si-
cut mons Sion: non com-
mouebitur in æternum,
2 qui habitat * in Ierusalem.
Montes in circuitu eius: & Do-
minus in circuitu populi sui, ex
hoc nunc & vsque in sæculum.
3 * Quia non relinquet Dominus
virgã peccatorum super sortem iu
storum: vt non extendant iusti ad
iniquitatem manus suas.
4 * Benefac Domine bonis, &
rectis corde.
5 * Declinantes autem in obliga-
tiones, adducet Dominus cum
operantibus iniquitatem: pax su-
per Israel.

1 Canticum graduum. CXXV.

A IN conuertendo Dominus capti
uitatem Sion: facti sumus sicut
consolati:
2 * Tunc repletum est gaudio os
nostrum: & lingua nostra exulta-
tione.
Tunc dicent inter gentes: Ma-
gnificauit Dominus facere cũ eis.
3 * Magnificauit Dominus face-
re nobiscum: facti sumus lætãtes.
4 * Conuerte Domine captiuita-
tem nostram, sicut torrens in
Austro.
5 * Qui seminant in lacrymis, in
exultatione metent.
6 * Euntes ibant & flebant, mit-
tentes semina sua.
Venientes autem venient cum
exultatione, portantes manipulos
suos.

1 Canticum graduum Salomonis.
CXXVI.

A NIsi Dominus ædificauerit do
mum, in vanum laboraue-
runt qui ædificant eam.
Nisi Dominus custodierit ciuita
tem, frustra vigilat qui custodit
eam.
2 * Vanum est vobis ante lucem
surgere: surgite postquam sederi-
tis, qui manducatis panem do-
loris.
Cum dederit dilectis suis som-
3 num: * ecce hereditas Domini fi-
lij: merces, fructus ventris.
4 * Sicut sagittæ in manu poten-
tis: ita filij excussorum.
5 * Beatus vir qui impleuit desi-
derium suum ex ipsis: non confun
detur cum loquetur inimicis suis
in porta.

Canticum graduum. 1
CXXVII.

Beati omnes, qui timent Do- A
minum, qui ambulant in vijs
eius.
* Labores manuum tuarum 2
quia manducabis: beatus es, & be-
ne tibi erit.
* Vxor tua sicut vitis abundans, 3
in lateribus domus tuæ.
Filij tui sicut nouellæ oliuarũ, B
in circuitu mensæ tuæ.
* Ecce sic benedicetur homo, 4
qui timet Dominum.
* Benedicat tibi Dominus ex 5
Sion: & videas bona Ierusalem
omnibus diebus vitæ tuæ.
* Et videas filios filiorum tuo- 6
rum, pacem super Israel.

Canticum graduum. 1
CXXVIII.

Sæpe expugnauerunt me a iu- A
uentute mea, dicat nũc Israel.
* Sæpe expugnauerunt me a iu- 2
uentute mea: etenim non potue-
runt mihi.
* Supra dorsum meum fabrica- 3
uerunt peccatores: prolongauerũt
iniquitatem suam.
* Dominus iustus concidit cer- 4
uices peccatorum: * confundan- 5
tur, & conuertantur retrorsum om
nes, qui oderunt Sion.
* Fiant sicut fœnum tectorum: 6
quod priusquã euellatur, exaruit: B
* De quo non impleuit manum 7
suam qui metit, & sinum suum
qui manipulos colligit.
* Et non dixerunt qui præte- 8
ribant: Benedictio Domini super
vos: benediximus vobis in nomi-
ne Domini.

Canticum graduum. 1
CXXIX.

De profundis clamaui ad te A
Domine: * Domine exaudi 2
vocem meam.
Fiant aures tuæ intendentes, in
vocem deprecationis meæ.
* Si iniquitates obseruaueris Do- 3
mine: Domine quis sustinebit?
* Quia apud te propitiatio est: 4
& propter legem tuam sustinui te
Domine.
Sustinuit anima mea in verbo
5 eius: * sperauit anima mea in Do-
mino.
6 * A custodia matutina vsque
ad noctem: speret Israel in Do-
mino.
7 * Quia apud Dominum miseri-
cordia: & copiosa apud eum re-
demptio.
8 * Et ipse redimet Israel, ex om-
nibus iniquitatibus eius.

1 Canticum graduum Dauid.
CXXX.

Domine non est exaltatum cor
meum: neque elati sunt ocu-
li mei.
Neque ambulaui in magnis: ne-
que in mirabilibus super me.
2 * Si non humiliter sentiebam:
sed exaltaui animam meam:
Sicut ablactatus est super matre
sua, ita retributio in anima mea.
3 * Speret Israel in Domino, ex
hoc nunc & vsque in sæculum.

1 Canticum graduum.
CXXXI.

A Memento Domine Dauid, & 2 Reg. 7.
omnis mansuetudinis eius:
2 * Sicut iurauit Domino, votum
vouit Deo Iacob:
3 * Si introiero in tabernaculum
domus meæ, si ascendero in le-
ctum strati mei:
4 * Si dedero somnũ oculis meis,
& palpebris meis dormitatio-
nem:
5 * Et requiem temporibus meis:
donec inueniam locum Domino,
tabernaculum Deo Iacob.
6 * Ecce audiuimus eam in Ephra
ta: inuenimus eam in campis
siluæ.
7 * Introibimus in tabernaculum
B eius: adorabimus in loco, vbi ste-
terunt pedes eius.
8 * ‖ Surge Domine in requiem ‖ 2. Par. 6. g.
tuã, tu & arca sanctificationis tuæ. 41
9 * Sacerdotes tui induantur iu-
stitiam: & sancti tui exultent.
10 * Propter Dauid seruum tuum,
C non auertas faciem Christi tui.
11 * Iurauit Dominus Dauid veri-
tatem, & non frustrabitur eam: ‖ de ‖ 2. Reg. 7.
fructu ventris tui ponam super se- c. 12
dem tuam. Luc. 1. e. 55
12 * Si custodierint filij tui testa- Act. 2. e. 30
mentum meum, & testimonia
mea

mea hæc, quæ docebo eos:
Et filij eorum vsque in sæculum,
sedebunt super sedem tuam.
13 * Quoniam elegit Dominus
D Sion: elegit eam in habitationem
sibi.
14 * Hæc requies mea in sæculum
sæculi: hic habitabo quoniam
elegi eam.
15 * Viduam eius benedicens be-
nedicam: pauperes eius saturabo
panibus.
16 * Sacerdotes eius induam salu-
tari: & sancti eius exultatione
exultabunt.
‖ Luc. 1. g. 69. Mala. 3. a. 1
17 * ‖ Illuc producā cornu Dauid,
parani lucernam Christo meo.
18 * Inimicos eius induam confu-
sione: super ipsum autem efflore-
bit sanctificatio mea.

1 Canticum graduum Dauid.
CXXXII.

Ecce quàm bonum, & quàm
iucundum habitare fratres in
vnum:
2 * Sicut vnguentum in capite,
quod descendit in barbam, bar-
bam Aaron,
Quod descendit in oram vesti-
3 mēti eius: * sicut ros Hermon, qui
descendit in montem Sion.
Quoniam illic mandauit Do-
minus benedictionem, & vitam
vsque in sæculum.

1 Canticum graduum.
CXXXIII.

Ecce nunc benedicite Do-
minum, omnes serui Do-
mini:
Qui statis in domo Domini, in
atrijs domus Dei nostri,
2 * In noctibus extollite manus
vestras in sancta, & benedici-
te Dominum.
3 * Benedicat te Dominus ex Sion,
qui fecit cælum & terram.

1 Alleluia. CXXXIIII.

A Laudate nomen Domini, lau-
date serui Dominum.
2 * Qui statis in domo Domini,
in atrijs domus Dei nostri.
3 * Laudate Dominum, quia bo-
nus Dominus: psallite nomini
eius, quoniam suaue.

4 * Quoniam Iacob elegit sibi
Dominus Israel in possessionem
sibi.
5 * Quia ego cognoui quòd ma-
gnus est Dominus, & Deus no-
ster præ omnibus dijs.
6 * Omnia quæcumque voluit,
B Dominus fecit in cælo, in terra,
in mari, & in omnibus abyssis.
7 * ‖ Educens nubes ab extremo
terræ: fulgura in pluuiam fecit. ‖ Ier. 10. c. 13.
Qui producit ventos de thesau-
8 ris suis: * ‖ qui percussit primo- ‖ Exo. 12. d. 29.
genita Ægypti ab homine vsque
ad pecus.
9 * Et misit signa, & prodigia in
medio tui Ægypte: in Pharaonē,
& in omnes seruos eius.
10 * ‖ Qui percussit gentes multas: ‖ Iosu. 12. a. 1. c. 7.
& occidit reges fortes: ‖ Nu. 21. e. 24. g. 33.
11 * ‖ Sehon regem Amorrhæorū,
& Og regem Basan, & omnia re-
gna Chanaan.
12 * Et dedit terram eorum here-
ditatem, hereditatem Israel popu-
lo suo.
13 * Domine nomen tuum in æ-
C ternum: Domine memoriale
tuum in generatione & genera-
tionem.
14 * Quia iudicabit Dominus po-
pulum suum: & in seruis suis de-
precabitur.
15 * ‖ Simulachra Gentium argen- ‖ s. 113. a. 4
tum, & aurum, opera manuum
hominum.
16 * ‖ Os habent, & non loquen- ‖ Sap. 15. d. 15.
tur: oculos habent, & non vide-
bunt.
17 * Aures habent, & non audiēt:
D neque enim est spiritus in ore
ipsorum.
18 * Similes illis fiant qui faciunt
ea: & omnes, qui confidunt in eis.
19 * Domus Israel benedicite Do-
mino: domus Aaron benedicite
Domino.
20 * Domus Leui benedicite Do-
mino: qui timetis Dominum, be-
nedicite Domino.
21 * Benedictus Dominus ex Sion,
qui habitat in Ierusalem.

1 Alleluia. CXXXV.

A Confitemini Domino quo-
niam bonus: quoniam in æ-
ternum misericordia eius.
2 * Confitemini Deo deorum:
quoniam in æternum misericor-
dia eius.

* Confitemini Domino domi- 3
norum : quoniam in æternum
misericordia eius .
* Qui facit mirabilia magna 4
solus : quoniam in æternum mi-
sericordia eius.
|| Gen.1.a.1 * || Qui fecit cælos in intelle- 5
ctu: quoniam in æternum mise-
ricordia eius .
* Qui firmauit terram super a- 6
quas : quoniam in æternum mi-
sericordia eius .
*Qui fecit luminaria magna : 7
quoniam in æternum misericor-
dia eius .
*Solem in potestatem diei: quo- 8
niam in æternũ misericordia eius. B
* Lunam , & stellas in potesta- 9
tem noctis: quoniam in æternum
misericordia eius :
|| Exo. 12.d 29. * || Qui percussit Ægyptũ cum 10
primogenitis eorum : quoniam in
æternum misericordia eius .
|| Exo.13.d 17. * || Qui eduxit Israel de medio 11
eorum: quoniam in æternum mi-
sericordia eius .
* In manu potenti , & brachio 12
excelso : quoniam in æternum
misericordia eius .
* Qui diuisit Mare rubrum in 13
diuisiones : quoniam in æternum
misericordia eius.
* Et eduxit Israel per medium 14
eius : quoniam in æternum mise-
ricordia eius .
|| Exo. 14 g 28. * || Et excussit Pharaonem , & 15
virtutem eius in Mari rubro : C
quoniam in æternum misericor-
dia eius .
* Qui traduxit populum suum 16
per desertum : quoniam in æter-
num misericordia eius .
* Qui percussit reges magnos : 17
quoniam in æternum misericor-
dia eius .
|| Nu. 21.c. 24. * || Et occidit reges fortes: quo- 18
niam in æternum misericordia
eius .
* Sehon regem Amorrhæorum: 19
quoniam in æternum misericor-
dia eius .
|| Nu.21.g. 33. * || Et Og regem Basan: quo- 20
niam in æternũ misericordia eius.
|| Iosu.13.a.7 * || Et dedit terram eorum here- 21
ditatem: quoniam in æternum mi-
sericordia eius .
*Hereditatem Israel seruo suo : 22
quoniam in æternum misericor- D
dia eius .
* Quia in humilitate nostra 23
memor fuit nostri: quoniam in æ-
ternum misericordia eius .
24 * Et redemit nos ab inimicis
nostris: quoniam in æternum mi-
sericordia eius .
25 * Qui dat escam omni carni :
quoniam in æternum misericor-
dia eius .
26 *Confitemini Deo cæli: quoniam
in æternum misericordia eius .
Confitemini Domino domino-
rum : quoniam in æternum mi-
sericordia eius .

Psalmus Dauid, Hieremiæ.
CXXXVI.

1 A SVper flumina Babylonis , illic
sedimus & fleuimus : cum re-
cordaremur Sion :
2 * In salicibus in medio eius,
suspendimus organa nostra.
3 * Quia illic interrogauerunt
nos , qui captiuos duxerunt nos ,
verba cantionum :
Et qui abduxerunt nos : Hym-
nũ cantate nobis de canticis Sion.
4 *Quomodo cantabimus canti-
cum Domini in terra aliena ?
5 *Si oblitus fuero tui Ierusalem,
obliuioni detur dextera mea.
6 * Adhæreat lingua mea fauci-
B bus meis, si non meminero tui:
Si non proposuero Ierusalem ,
in principio lætitiæ meæ .
7 *Memor esto Domine filiorum
Edom, in die Ierusalem :
Qui dicunt : Exinanite , exi-
nanite vsque ad fundamentum
in ea .
8 * Filia Babylonis misera : bea-
tus , qui retribuet tibi retribu-
tionem tuam , quam retribuisti
nobis .
9 * Beatus, qui tenebit , & allidet
paruulos tuos ad petram .

1 Ipsi Dauid. CXXXVII.

A COnfitebor tibi Domine in to
to corde meo : quoniam au-
disti verba oris mei .
In conspectu angelorum psal-
2 lam tibi: *adorabo ad templum
sanctum tuum , & confitebor no-
mini tuo .
Super misericordia tua, & ve-
ritate tua : quoniam magnificasti
super omne , nomen sanctum
tuum .
3 * In quacunque die inuocauero
te,

te,exaudi me: multiplicabis in a-
nima mea virtutem.
* Confiteantur tibi Domine 4
omnes reges terræ: quia audierunt
omnia verba oris tui:
* Et cantent in vijs Domini: 5
quoniã magna est gloria Domini. B
* Quoniam excelsus Dominus, 6
& humilia respicit: & alta a lon-
ge cognoscit.
* Si ambulauero in medio tri- 7
bulationis, viuificabis me: & super
iram inimicorum meorum exten-
disti manum tuam, & saluum me
fecit dextera tua.
* Dominus retribuet pro me: 8
Domine misericordia tua in sæ-
culum: opera manuum tuarum
ne despicias.

In finem, Psalmus Dauid. 1

CXXXVIII.

DOmine probasti me, & co- A
gnouisti me: * tu cognoui- 2
sti sessionem meam, & resurre-
ctionem meam.
*Intellexisti cogitationes meas 3
de longe: semitam meam, & funi-
culum meum inuestigasti.
*Et omnes vias meas præuidisti: 4
quia nõ est sermo in lingua mea.
* Ecce Domine tu cognouisti 5
omnia nouissima, & antiqua: tu
formasti me, & posuisti super me
manum tuam.
* Mirabilis facta est scientia 6
tua ex me: confortata est, & non
potero ad eam.
* Quo ibo a spiritu tuo? & quo 7
a facie tua fugiam?
‖ Amos 9. a.2.
* ‖ Si ascendero in cælum, tu il- 8
lic es: si descendero in infernum, B
ades.
* Si sumpsero pennas meas di- 9
luculo, & habitauero in extremis
maris:
* Etenim illuc manus tua dedu 10
cet me: & tenebit me dextera tua.
*Et dixi: Forsitan tenebræ con- 11
culcabunt me: & nox illuminatio
mea in delicijs meis.
* Quia tenebræ non obscura- 12
buntur a te, & nox sicut dies il-
luminabitur: sicut tenebræ eius,
ita & lumen eius.
*Quia tu possedisti renes meos: 13
suscepisti me de vtero matris C
meæ.
* Confitebor tibi quia terribi- 14
liter magnificatus es: mirabilia
opera tua, & anima mea cogno-
scit nimis.
15 * Nõ est occultatum os meum
a te, quod fecisti in occulto: & sub
stantia mea in inferioribus terræ.
16 * Imperfectum meum viderunt
oculi tui, & in libro tuo omnes
scribentur: dies formabuntur, &
nemo in eis.
17 * Mihi autem nimis honorifi-
cati sunt amici tui, Deus: ni-
mis confortatus est principatus
eorum.
18 *Dinumerabo eos, & super are-
nam multiplicabuntur: exurrexi,
& adhuc sum tecum.
19 *Si occideris Deus peccatores:
D viri sanguinum declinate a me:
20 *Quia dicitis in cogitatione:
accipient in vanitate ciuitates
tuas.
21 * Nonne qui oderunt te Domi-
ne, oderam: & super inimicos tuos
tabescebam?
22 * Perfecto odio oderam illos:
& inimici facti sunt mihi.
23 * Proba me Deus, & scito cor
meum: interroga me, & cogno-
sce semitas meas.
24 * Et vide, si via iniquita-
tis in me est: & deduc me in via
æterna.

1 In finem, Psalmus Dauid.

CXXXIX.

2 ERipe me Domine ab homi-
A ne malo: a viro iniquo e-
ripe me.
3 * Qui cogitauerunt iniquitates
in corde: tota die constituebant
prælia.
4 * ‖ Acuerunt linguas suas sicut ‖ Ps. 5. c. 11.
serpentis: venenum aspidum Rom. 3. b.
sub labijs eorum. 13.
5 * Custodi me Domine de ma-
nu peccatoris: & ab hominibus
iniquis eripe me.
Qui cogitauerunt supplantare
6 gressus meos: * absconderunt su-
perbi laqueum mihi:
Et funes extenderunt in la-
queum: iuxta iter scandalum po-
suerunt mihi.
7 * Dixi Domino: Deus meus es
tu: exaudi Domine vocem depre-
cationis meæ.
8 * Domine, Domine virtus salu-
B tis meæ: obumbrasti super caput
meum in die belli:

* Ne

9 * Ne tradas me Domine a desiderio meo peccatori: cogitauerunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltentur.
10 * Caput circuitus eorum: labor labiorum ipsorum operiet eos.
11 * Cadent super eos carbones, in ignem deijcies eos: in miserijs non subsistent.
12 * Vir linguosus non dirigetur in terra: virum iniustum mala capient in interitu.
13 * Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis: & vindictam pauperum.
14 * Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

1 Psalmus Dauid. CXL.

A Domine clamaui ad te, exaudi me: intende voci meæ, cum clamauero ad te.
2 * Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.
3 * Pone Domine custodiam ori meo: & ostium circumstantiæ labijs meis.
4 * Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.
Cum hominibus operantibus iniquitatem: & non communicabo cum electis eorum.
5 * Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.
B Quoniam adhuc & oratio mea
6 in beneplacitis eorum: * absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum.
Audient verba mea quoniam
7 potuerunt: * sicut crassitudo terræ erupta est super terram.
Dissipata sunt ossa nostra secus
8 infernum: * quia ad te Domine, Domine oculi mei: in te speraui, non auferas animam meam.
9 * Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi: & a scandalis operantium iniquitatem.
10 * Cadent in retiaculo eius peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

1 Intellectus Dauid,
Cum esset in spelunca, oratio. (1. Reg. 24.) CXLI.

2 Voce mea ad Dominum clamaui: voce mea ad Dominum deprecatus sum: ‖3.76.a.1.
A
3 * Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio.
4 * In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognouisti semitas meas.
In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.
5 *Considerabam ad dexteram,
B & videbam: & non erat qui cognosceret me.
Perijt fuga a me, & non est qui requirat animam meam.
6 * Clamaui ad te Domine, dixi: Tu es spes mea, portio mea in terra viuentium.
7 * Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.
Libera me a persequentibus me: quia confortati sunt super me.
8 * Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi.

1 Psalmus Dauid,
Quando persequebatur eum Absalom filius eius. (2. Reg. 17.)
CXLII.

A Domine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua: exaudi me in tua iustitia.
2 * Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.
3 * Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliauit in terra vitam meam.
Collocauit me in obscuris sicut
4 mortuos sæculi: * & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.
5 * Memor fui dierum antiquo-
B rum, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.
6 *Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi:

* Ve-

* Velociter exaudi me Domine: 7
defecit spiritus meus.
Non auertas faciem tuam a me:
& similis ero descendentibus in
lacum.
* Auditam fac mihi mane mi- 8
sericordiam tuam: quia in te
speraui.
Notam fac mihi viam, in qua C
ambulem: quia ad te leuaui ani-
mam meam.
* Eripe me de inimicis meis Do 9
mine, ad te confugi: * doce me fa- 10
cere voluntatem tuam, quia Deus
meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me
in terram rectam: * propter nomen 11
tuum Domine viuificabis me, in
æquitate tua.
Educes de tribulatione animam
meam: * & in misericordia tua di- 12
sperdes inimicos meos.
Et perdes omnes, qui tribulant
animam meam: quoniam ego ser-
uus tuus sum.

Psalmus Dauid
Aduersus Goliath. CXLIII. 1

BEnedictus Dominus Deus me- A
us, qui docet manus meas ad
prælium, & digitos meos ad
bellum.
* Misericordia mea, & refugiũ 2
meum: susceptor meus, & libera-
tor meus:
Protector meus, & in ipso spe-
raui: qui subdit populum meum
sub me.
* Domine quid est homo, quia 3
innotuisti ei? aut filius hominis, B
quia reputas eum?
* Homo vanitati similis fa- 4
||Iob.8.b.9. & 14.a.2. ctus est: || dies eius sicut vmbra
prætereunt.
* Domine inclina cælos tuos, & 5
descende: tange montes, & fumi-
gabunt.
* Fulgura coruscationem, & 6
dissipabis eos: emitte sagittas tuas,
& conturbabis eos:
* Emitte manum tuam de alto, 7
eripe me, & libera me de aquis
multis: de manu filiorum alieno-
rum.
* Quorum os locutum est vani- 8
tatem: & dextera eorum, dextera C
iniquitatis.
* Deus canticum nouum can- 9
tabo tibi: in psalterio, deca-
chordo psallam tibi.
10 * Qui das salutem regibus: qui
redemisti Dauid seruum tuum de
11 gladio maligno: * eripe me.
Et erue me de manu filiorum
alienorum, quorum os locutum
est vanitatem: & dextera eorum,
dextera iniquitatis:
12 * Quorum filij, sicut nouellæ
plantationes in iuuentute sua.
Filiæ eorum compositæ: circum-
ornatæ vt similitudo templi.
13 * Promptuaria eorum plena,
D eructantia ex hoc in illud.
Oues eorum fœtosæ, abundan-
14 tes in egressibus suis: * boues eo-
rum crassæ.
Non est ruina maceriæ, neque
transitus: neque clamor in pla-
teis eorum.
15 * Beatum dixerunt populum,
cui hæc sunt: beatus populus,
cuius Dominus Deus eius.

1 Laudatio ipsi Dauid.
CXLIIII.

A EXaltabo te Deus meus rex: &
benedicam nomini tuo in sæ-
culum, & in sæculum sæculi.
2 * Per singulos dies benedicam
tibi: & laudabo nomen tuum in
sæculum, & in sæculum sæculi.
3 * Magnus Dominus & laudabi-
lis nimis: & magnitudinis eius
non est finis.
4 * Generatio & generatio lauda-
bit opera tua: & potentiam tuam
pronunciabunt.
5 * Magnificentiam gloriæ san-
ctitatis tuæ loquentur: & mirabi-
lia tua narrabunt.
6 * Et virtutem terribilium tuo-
B rum dicent: & magnitudinem
tuam narrabunt.
7 * Memoriam abundantiæ sua-
uitatis tuæ eructabunt: & iustitia
tua exultabunt.
8 * Miserator & misericors Do-
minus: patiens, & multum mi-
sericors.
9 * Suauis Dominus vniuersis:
& miserationes eius super omnia
opera eius.
10 * Confiteantur tibi Domine
omnia opera tua: & sancti tui be-
nedicant tibi.
11 * Gloriam regni tui dicent: &
potentiam tuam loquentur:
12 * Vt notam faciant filijs homi-
num

num potentiam tuam: & gloriam magnificentiæ regni tui.
* Regnum tuum regnum omnium sæculorum: & dominatio 13
tua in omni generatione & generationem.
Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.
* Alleuat Dominus omnes, qui 14
corruunt: & erigit omnes elisos.
* Oculi omnium in te sperant 15
Domine: & tu das escam illorum in tempore opportuno.
* Aperis tu manum tuã: & im- 16
ples omne animal benedictione.
* Iustus Dominus in omnibus 17
vijs suis: & sanctus in omnibus o- D
peribus suis.
* Prope est Dominus omnibus 18
inuocantibus eum: omnibus inuocantibus eum in veritate.
* Voluntatem timentium se fa- 19
ciet, & deprecationẽ eorum exaudiet: & saluos faciet eos.
* Custodit Dominus omnes di- 20
ligentes se: & omnes peccatores disperdet.
* Laudationem Domini loque- 21
tur os meum: & benedicat omnis caro nomini sancto eius in sæculum, & in sæculum sæculi.

Alleluia, Aggæi, & Zachariæ. 1
CXLV.

Psal. 118. & 144.
LAuda anima mea Dominum, 2
laudabo Dominum in vita A
mea: psallam Deo meo quamdiu fuero.
Nolite cõfidere in principibus:
* in filijs hominũ, in quibus non 3
est salus.
* Exibit spiritus eius, & reuer- 4
tetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.
Act. 14. c. 15
Apoc. 14. b 7
* Beatus, cuius Deus Iacob ad- 5
iutor eius, spes eius in Domino
Deo ipsius: * qui fecit cælum & 6
terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt.
* Qui custodit veritatem in sæ- 7
culum, facit iudicium iniuriam B
patientibus: dat escam esurientibus.
Dominus soluit compeditos:
* Dominus illuminat cæcos. 8
Dominus erigit elisos, Dominus diligit iustos.

9 * Dominus custodit aduenas, pupillum, & viduam suscipiet: & vias peccatorum disperdet.
10 * Regnabit Dominus in sæcula Deus tuus Sion, in generationem & generationem.

1 Alleluia. CXLVI.

A LAudate Dominum quoniam bonus est psalmus: Deo nostro sit iucunda, decoraq. laudatio.
2 * Ædificans Ierusalem Dominus: dispersiones Israelis congregabit.
3 * Qui sanat contritos corde: & alligat contritiones eorum.
4 * Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nomina vocat.
5 * Magnus Dominus noster, & magna virtus eius: & sapientiæ eius non est numerus.
6 * Suscipiens mansuetos Dominus: humilians autem peccatores vsque ad terram.
7 * Præcinite Domino in confes-
B sione: psallite Deo nostro in cithara.
8 * Qui operit cælum nubibus: & parat terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fœnum: & herbam seruituti hominum.
9 * Qui dat iumentis escam ipsorum: & pullis coruorum inuocantibus eum.
10 * Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibijs viri beneplacitum erit ei.
11 * Beneplacitum est Domino super timentes eum: & in eis, qui sperant super misericordia eius.

Alleluia. CXLVII.

12
A LAuda Ierusalem Dominum: lauda Deum tuum Sion.
13 * Quoniam confortauit seras portarum tuarum: benedixit filijs tuis in te.
14 * Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti satiat te.
15 * Qui emittit eloquium suum terræ: velociter currit sermo eius.
16 * Qui dat niuem sicut lanam:
B nebulam sicut cinerem spargit.
17 * Mittit crystallum suam sicut buccellas: ante faciem frigoris eius quis sustinebit?

* Emit-

18 * Emittet verbum suum, & liquefaciet ea: flabit spiritus eius, & fluent aquæ.
19 * Qui annunciat verbū suum Iacob: iustitias, & iudicia sua Israel.
20 * Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit eis. Alleluia.

1 Alleluia. CXLVIII.

A LAudate Dominum de cælis: laudate eum in excelsis.
2 * Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius.
3 * Laudate eum sol & luna: laudate eum omnes stellæ, & lumen.
* Dan. 3. c. 59. 60. 4 * || Laudate eum cæli cælorum: & aquæ omnes, quæ super cælos
5 sunt, * laudent nomen Domini.
Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.
6 * Statuit ea in æternum, & in
B sæculum sæculi: præceptum posuit, & non præteribit.
7 * Laudate Dominum de terra, dracones, & omnes abyssi.
8 * Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum: quæ faciunt verbum eius:
9 * Montes, & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri.
10 * Bestiæ, & vniuersa pecora: serpentes, & volucres pennatæ:
11 * Reges terræ, & omnes populi: principes, & omnes iudices terræ.
12 * Iuuenes, & virgines: senes cum iunioribus laudent nomen
13 Domini: * quia exaltatum est nomen eius solius.
14 * Confessio eius super cælum, & terram: & exaltauit cornu populi sui.
Hymnus omnibus sanctis eius: filijs Israel, populo appropinquanti sibi. Alleluia.

1 Alleluia. CXLIX.

A CAntate Domino canticum nouum: laus eius in ecclesia sanctorum.
2 * Lætetur Israel in eo, qui fecit eum: & filij Sion exultent in rege suo.
3 * Laudent nomen eius in choro: in tympano, & psalterio psallant ei:
4 * Quia beneplacitum est Domino in populo suo: & exaltabit mansuetos in salutem.
5 * Exultabunt sancti in gloria: lætabuntur in cubilibus suis.
6 * Exaltationes Dei in gutture
B eorum: & gladij ancipites in manibus eorum:
7 * Ad faciendam vindictam in nationibus: increpationes in populis.
8 * Ad alligandos reges eorum in compedibus: & nobiles eorum in manicis ferreis.
9 * Vt faciant in eis iudicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis eius. Alleluia.

1 Alleluia. CL.

A LAudate Dominum in sanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius.
2 * Laudate eū in virtutibus eius: laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius.
3 * Laudate eum in sono tubæ: lau
B date eum in psalterio, & cithara.
4 * Laudate eum in tympano, & choro: laudate eum in chordis, & organo.
5 * Laudate eum in cymbalis benesonantibus: laudate eum in
6 cymbalis iubilationis: * omnis spiritus laudet Dominum. Alleluia.

LIBER

LIBER PROVERBIORVM,

Quem HEBRAEI MISLE APPELLANT.

CAPVT PRIMVM.

ARABOLAE 1
Salomonis, fi- A
lij Dauid, re-
gis Israel.
* Ad sciẽdam 2
sapiẽtiam, &
disciplinam :
* ad intelli- 3
genda verba prudentiæ : & susci-
piendam eruditionem doctrinæ,
iustitiam, & iudicium, & æquita-
tem : * vt detur paruulis astutia, 4
adolescenti scientia, & intelle-
ctus. * Audiens sapiens, sapien- 5
tior erit : & intelligens, guber-
nacula possidebit. * Animaduer- 6
tet parabolam, & interpretatio-
nem, verba sapientum, & ænig-
* Ps.110.d. 10. Eccli. 1. b. 16. mata eorũ. * || Timor Domini prin- 7
cipium sapientiæ. Sapientiam, at-
que doctrinam stulti despiciunt.
* Audi, fili mi, disciplinam pa- 8
tris tui, & ne dimittas legem ma-
tris tuæ: * vt addatur gratia capi- 9
ti tuo, & torques collo tuo. * Fili 10
mi, si te lactauerint peccatores, ne
acquiescas eis. * Si dixerint : Veni 11
nobiscum, insidiemur sanguini,
abscondamus tendiculas contra
insontem frustra : * deglutiamus 12
eum sicut infernus viuentem, & B
integrum quasi descendentem in
lacum. * Omnem pretiosam sub- 13
stantiam reperiemus, implebimus
domos nostras spolijs. * Sortem 14
mitte nobiscum, marsupium v-
num sit omnium nostrum. * Fili 15
mi, ne ambules cum eis, prohibe
pedem tuum a semitis eorum.
* Isa.59.b.7 * || Pedes enim illorum ad malum 16
currunt, & festinant vt effundant
sanguinem. * Frustra autem ia- 17
citur rete ante oculos pennato-
18 rum. * Ipsi quoque contra san-
guinem suum insidiantur, & mo-
liuntur fraudes cõtra animas suas.
19 * Sic semitæ omnis auari, animas
20 possidentium rapiunt. * Sapientia
C foris prædicat, in plateis dat vo-
21 cem suam : * in capite turbarum
clamitat, in foribus portarum vr-
bis profert verba sua, dicens :
22 * Vsquequo paruuli diligitis in-
fantiam, & stulti ea, quæ sibi
sunt noxia, cupient, & impruden-
23 tes odibunt scientiam ? * || Con- || Isa.65.b. 12. & 66.a. 4.
uertimini ad correptionẽ meam :
en proferam vobis spiritũ meum,
& ostendam vobis verba mea. Ier.7.c.13.
24 * Quia vocaui, & renuistis : exten-
di manum meam, & non fuit qui
25 aspiceret. * Despexistis omne con-
silium meum, & increpationes
26 meas neglexistis. * Ego quoque
in interitu vestro ridebo, & sub-
sannabo, cum vobis id, quod time
27 batis, aduenerit. * Cum irruerit re-
D pẽtina calamitas, & interitus quasi
si tempestas ingruerit: quando ve-
nerit super vos tribulatio, & an-
28 gustia: * Tunc inuocabunt me, &
non exaudiam: mane consurgent,
29 & non inuenient me : * eo quod
exosam habuerint disciplinam,
& timorem Domini non suscepe-
30 rint, * nec acquieuerint consilio
meo, & detraxerint vniuersæ cor-
31 reptioni meæ. * Comedent igitur
fructus viæ suæ, suisq. consilijs
32 saturabuntur. * Auersio paruu-
lorum interficiet eos, & prospe-
33 ritas stultorum perdet illos. * Qui
autem me audierit, absque terro-
re requiescet, & abundantia
perfruetur, timore malorum sub-
lato.

CAP.

CAP. II.

FIli mi, ſi ſuſceperis ſermones 1
meos, & mandata mea ab- A
ſconderis penes te, * vt audiat ſa- 2
pientiam auris tua: inclina cor tuũ
ad cognoſcendam prudentiam.
* Si enim ſapientiam inuocaue- 3
ris, & inclinaueris cor tuum pru-
dentię: * ſi quæſieris eam quaſi pe- 4
cuniam, & ſicut theſauros effo-
deris illam: * tunc intelliges timo- 5
rem Domini, & ſcientiam Dei in-
uenies: * quia Dominus dat ſapiẽ- 6
tiam: & ex ore eius prudentia, &
ſcientia. * Cuſtodiet rectorum ſa- 7
lutem, & proteget gradientes ſim-
pliciter, * ſeruãs ſemitas iuſtitiæ, & 8
vias ſanctorũ cuſtodiens. * Tunc B
intelliges iuſtitiam, & iudicium, 9
& æquitatem, & omnem ſemitam
bonam. * Si intrauerit ſapientia 10
cor tuum, & ſcientia animæ tuæ
placuerit: * conſilium cuſtodiet 11
te, & prudentia ſeruabit te, * vt e- 12
ruaris a via mala, & ab homine, C
qui peruerſa loquitur: * qui relin 13
quunt iter rectum, & ambulant
per vias tenebroſas: * qui lætantur 14
cum malefecerint, & exultant in
rebus peſſimis: * quorum viæ per- 15
uerſæ ſunt, & infames greſſus eo-
rum. * Vt eruaris a muliere alie- 16
na, & ab extranea, quæ mollit ſer-
mones ſuos, * & relinquit ducem 17
pubertatis ſuæ, * & pacti Dei ſui 18
oblita eſt. inclinata eſt enim ad D
mortem domus eius, & ad inferos
ſemitæ ipſius. * omnes, qui ingre- 19
diuntur ad eam, non reuertentur,
nec apprehendent ſemitas vitæ.
* Vt ambules in via bona: & cal- 20
les iuſtorum cuſtodias. * Qui enim 21
recti ſunt, habitabunt in terra, &
ſimplices permanebunt in ea.
* ‖ impij vero de terra perdentur: 22
& qui inique agunt, auferentur
ex ea.

‖ Iob 18. d. 17.

CAP. III.

FIli mi, ne obliuiſcaris legis 1
meæ, & præcepta mea cor tuũ A
cuſtodiat. * longitudinem enim 2
dierum, & annos vitæ, & pacem
apponent tibi. * Miſericordia, & 3
veritas te non deſerant, circun-
da eas gutturi tuo, & deſcribe in
tabulis cordis tui: * & inuenies gra 4
tiam, & diſciplinam bonam co-
5 ram Deo & hominibus. * Habe fi-
duciam in Domino ex toto corde
tuo, & ne innitaris prudẽtiæ tuæ.
6 * In omnibus vijs tuis cogita il-
lum, & ipſe diriget greſſus tuos.
7 * ‖ Ne ſis ſapiens apud temetip- ‖ Ro. 12. d. 16.
ſum: time Deum, & recede a ma-
8 lo: * ſanitas quippe erit vmbilico
B tuo, & irrigatio oſſium tuorum.
9 * ‖ Honora Dominum de tua ſub- ‖ Tob. 4. b. 7.
ſtantia, & de primitijs omnium
10 frugum tuarum da ei: * & imple- Luc. 14. c. 13
buntur horrea tua ſaturitate, & vi-
no torcularia tua redundabunt.
11 * ‖ Diſciplinam Domini, fili mi, ‖ Heb. 12. b 5.
ne abijcias: nec deficias cũ ab eo
12 corriperis: * quem enim diligit Do Apoc. 3. d. 19.
minus, corripit: & quaſi pater in fi
13 lio complacet ſibi. * Beatus homo,
qui inuenit ſapientiam, & qui af-
14 fluit prudentia: * melior eſt acqui-
ſitio eius negotiatione argenti, &
auri primi & puriſſimi fructus
15 eius: * pretioſior eſt cunctis opi-
bus: & omnia, quæ deſiderantur,
16 huic non valent comparari. * Lon-
gitudo dierum in dextera eius, &
in ſiniſtra illius diuitiæ, & glo-
17 ria. * Viæ eius viæ pulchræ, & om-
18 nes ſemitæ illius pacificæ. * Lignũ
C vitæ eſt his, qui apprehenderint
eam: & qui tenuerit eam, beatus.
19 * Dominus ſapientia fundauit ter-
ram, ſtabiliuit cælos prudentia.
20 * Sapientia illius eruperunt abyſ-
21 ſi, & nubes rore concreſcunt. * Fi-
li mi, ne effluant hæc ab oculis
tuis: Cuſtodi legem atque conſi-
22 lium: * & erit vita animæ tuæ, &
23 gratia faucibus tuis. * tunc ambu-
labis fiducialiter in via tua, & pes
24 tuus non impinget: * ſi dormieris,
non timebis: quieſces, & ſuauis e-
25 rit ſomnus tuus. * ne paueas re-
pentino terrore, & irruentes tibi
26 potentias impiorum. * Dominus
D enim erit in latere tuo, & cuſto-
27 diet pedem tuum ne capiaris. * No
li prohibere benefacere eum, qui
poteſt: ſi vales, & ipſe benefac:
28 * Ne dicas amico tuo: Vade, & re-
uertere: cras dabo tibi: cum ſta-
29 tim poſſis dare. * Ne moliaris ami-
co tuo malum, cum ille in te ha-
30 beat fiduciam. * Ne contendas ad-
uerſus hominem fruſtra, cum ipſe
31 tibi nihil mali fecerit. * ‖ Ne æmu- ‖ Pſ. 36. a. 1
leris hominem iniuſtum, nec imi-
32 teris vias eius: * quia abominatio
Do-

Domini est omnis illusor, & cum
simplicibus sermocinatio eius.
*Egestas a Domino in domo im- 33
pij: habitacula autem iustorum be
nedicentur. *Ipse deludet illuso- 34
res, & mansuetis dabit gratiam.
*Gloriam sapientes possidebunt: 35
stultorum exaltatio, ignominia.

CAP. IIII.

AVdite filij disciplinam pa- 1
tris, & attendite vt sciatis A
prudentiam. *Donum bonum tri- 2
buam vobis, legem meam ne de-
relinquatis. *Nam & ego filius fui 3
patris mei, tenellus, & vnigenitus
corã matre mea: *& docebat me, 4
atque dicebat: Suscipiat verba
mea cor tuum, custodi præcepta
mea, & viues. *Posside sapientiam, 5
posside prudentiam: ne obliuisca-
ris, neque declines a verbis oris
mei. *Ne dimittas eam, & custo- 6
diet te: dilige eam, & conseruabit
te. *Principium sapientiæ, posside 7
sapientiam, & in omni possessione B
tua acquire prudentiam: *arripe 8
illam, & exaltabit te: glorificabe-
ris ab ea, cum eam fueris ample-
xatus. *dabit capiti tuo augmenta 9
gratiarum, & corona inclyta pro-
teget te. *Audi fili mi, & suscipe 10
verba mea, vt multiplicentur ti-
bi anni vitæ. *Viam sapientiæ mon 11
strabo tibi, ducam te per semitas
æquitatis: *quas cum ingressus fue 12
ris, non arctabuntur gressus tui, &
currens non habebis offendiculũ.
*Tene disciplinam, ne dimittas 13
eam: custodi illam, quia ipsa est vi
ta tua, *Ne delecteris in semitis 14
impiorum, nec tibi placeat malo-
rum via. *Fuge ab ea, nec transeas 15
per illam: declina, & desere eam. C
*non enim dormiunt nisi malefe- 16
cerint: & rapitur somnus ab eis
nisi supplantauerint. *comedunt 17
panem impietatis, & vinum ini-
quitatis bibunt. *Iustorum au- 18
tem semita, quasi lux splendens,
procedit & crescit vsque ad per-
fectam diem. *Via impiorum te- 19
nebrosa: nesciunt vbi corruant.
*Fili mi, ausculta sermones meos, 20
& ad eloquia mea inclina aurem
tuam. *ne recedant ab oculis tuis, 21
custodi ea in medio cordis tui: *vi 22
ta enim sunt inuenientibus ea, &
vniuersæ carni sanitas. *Omni 23
D custodia serua cor tuum, quia ex
24 ipso vita procedit. *Remoue a te
os prauum, & detrahentia labia
25 sint procul a te. *Oculi tui re-
cta videant, & palpebræ tuæ præ-
26 cedant gressus tuos. *Dirige semi-
tam pedibus tuis, & omnes viæ
27 tuæ stabilientur. *Ne declines ad
dexteram, neque ad sinistram: a-
uerte pedem tuum a malo. vias e-
nim, quæ a dextris sunt, nouit Do
minus: peruersæ vero sunt quæ a
sinistris sunt. Ipse autem rectos fa
ciet cursus tuos, itinera autem tua
in pace producet.

CAP. V.

1 FIli mi, attende ad sapientiam
A meam, & prudentiæ meæ in-
2 clina aurem tuã, *vt custodias co-
gitationes, & disciplinam labia
tua conseruent. Ne attendas falla-
3 ciæ mulieris. *fauus enim distil-
lans labia meretricis, & nitidius
4 oleo guttur eius. *nouissima au-
tem illius amara quasi absynthiũ,
5 & acuta quasi gladius biceps. *Pe-
B des eius descendunt in mortem,
& ad inferos gressus illius pene-
6 trant. *Per semitam vitæ non am-
bulant, vagi sunt gressus eius, &
7 inuestigabiles. *Nunc ergo fili mi
audi me, & ne recedas a verbis
8 oris mei. *Longe fac ab ea viam
tuam, & ne appropinques foribus
9 domus eius. *Ne des alienis ho-
norem tuum, & annos tuos cru-
10 deli. *ne forte impleantur extra-
nei viribus tuis, & labores tui sint
11 in domo aliena, *& gemas in no-
C nissimis, quando consumpseris
carnes tuas & corpus tuum, & di-
12 cas; *Cur detestatus sum disci-
plinam, & increpationibus non
13 acquieuit cor meum, *nec audiui
vocem docentium me, & magi-
stris non inclinaui aurem meam?
14 *Pene fui in omni malo, in medio
15 ecclesiæ & synagogæ. *Bibe aquã
de cisterna tua, & fluenta putei tui:
16 *Deriuentur fontes tui foras, &
17 in plateis aquas tuas diuide. *Ha-
beto eas solus, nec sint alieni par-
18 ticipes tui. *Sit vena tua benedi-
D cta, & lætare cum muliere adole-
19 scentiæ tuæ: *ceruа charissima,
& gratissimus hinnulus. vbera
eius inebrient te in omni tempo-
re, in amore eius delectare iugi-
ter.

ter .* Quare seduceris fili mi ab a- 20
liena , & foueris in sinu alterius ?
‖Iob. 31.a. 4 * ‖ Respicit Dominus vias homi- 21
nis, & omnes gressus eius conside
‖Iob. 34.c. 21 rat.* ‖ Iniquitates suæ capiunt im 22
pium , & funibus peccatorũ suo-
rum constringitur. * Ipse morie- 23
tur, quia non habuit disciplinam,
& in multitudine stultitiæ suę de-
cipietur .

CAP. VI.

Fili mi, si spoponderis pro ami 1
co tuo , defixisti apud extra- A
neum manum tuam,* illaqueatus 2
es verbis oris tui , & captus pro-
prijs sermonibus.* Fac ergo quod 3
dico fili mi,& temetipsum libera:
quia incidisti in manum proximi
tui. Discurre, festina, suscita amicũ
tuum:*ne dederis somnum oculis 4
tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.
* Eruere quasi damula de manu , 5
& quasi auis de manu aucupis.
* Vade ad formicam o piger , & 6
considera vias eius , & disce sa-
pientiam : * quæ cum non ha- 7
beat ducem , nec præceptorem,
nec principem , * parat in æsta- 8
te cibum sibi , & congregat in
‖ J.24.d 33 messe quod comedat .* ‖ Vsque- 9
quo piger dormies ? quando con-
surges a somno tuo ? * Paululum 10
dormies , paululum dormitabis, B
paululum conseres manus vt
dormias : * & veniet tibi qua- 11
si viator, egestas, & pauperies
quasi vir armatus . Si vero impi-
ger fueris , veniet vt fons messis
tua, & egestas longe fugiet a te.
* Homo apostata, vir inutilis, gra- 12
ditur ore peruerso , * annuit ocu- 13
lis, terit pede, digito loquitur,*pra 14
uo corde machinatur malum , &
omni tempore iurgia seminat.
* huic extemplo veniet perditio 15
sua, & subito conteretur, nec ha-
bebit vltra medicinam.* Sex sunt, 16
quæ odit Dominus , & septimum
detestatur anima eius : * Oculos 17
sublimes . linguam mendacem,
manus effundentes innoxium san
guinem,* cor machinans cogita- 18
tiones pessimas, pedes veloces ad C
currendum in malum ,* proferen 19
tem mendacia testem fallacem,
& eum , qui seminat inter fratres
discordias. *Conserua fili mi præ- 20
cepta patris tui, & ne dimittas le-
21 gem matris tuæ.*Liga ea in corde
tuo iugiter,& circũda gutturi tuo.
22 *Cum ambulaueris, gradiãtur te-
cum:cum dormieris,custodiãt te ,
23 & euigilãs loquere cum eis.*quia
mandatum lucerna est, & lex
lux, & via vitæ increpatio disci-
24 plinæ : *vt custodiant te a mulie-
re mala, & a blanda lingua extra-
25 neæ . * Non concupiscat pulchri-
tudinem eius cor tuum , nec ca-
26 piaris nutibus illius : * pretium
enim scorti vix est vnius panis: mu
lier autem viri pretiosam animam
27 capit . * Numquid potest homo
D abscondere ignem in sinu suo, vt
vestimenta illius non ardeant ?
28 * aut ambulare super prunas , vt
non comburantur plantæ eius ?
29 * sic qui ingreditur ad mulierem
proximi sui , nõ erit mundus cum
30 tetigerit eam . * Non grandis est
culpa, cum quis furatus fuerit : fu-
tur enim , vt esurientem im-
31 pleat animã:*deprehẽsus quoque
reddet septuplum, & omnem sub-
32 stantiam domus suæ tradet. *Qui
autem adulter est , propter cordis
inopiam perdet animam suam :
33 *turpitudinem & ignominiã con-
gregat sibi , & opprobrium illius
34 non delebitur . * quia zelus & fu-
ror viri non parcet in die vindi-
35 ctæ , * nec acquiescet cuiusquam
precibus, nec suscipiet pro redem
ptione dona plurima.

CAP. VII.

1 Fili mi, custodi sermones meos,
A & præcepta mea reconde tibi.
2 Fili * serua mandata mea , & vi-
ues : & legem meam quasi pu-
3 pillam oculi tui : *liga eam in di-
gitis tuis , scribe illam in tabulis
4 cordis tui . * Dic sapientiæ , soror
mea es : & prudentiam voca ami-
5 cam tuam, * vt custodiat te a mu-
liere extranea , & ab aliena, quæ
6 verba sua dulcia facit . * De fene-
stra enim domus meæ per cancel-
7 los prospexi , * & video paruulos,
considero vecordem iuuenem,
8 *qui transit per plateam iuxta an-
B gulum , & prope viam domus il-
9 lius , graditur* in obscuro, adue-
sperascẽte die, in noctis tenebris ,
10 & caligine . * Et ecce occurrit il-
li mulier ornatu meretricio , præ-
parata ad capiendas animas:garru

la & vaga,*quietis impatiens, nec 11
valens in domo consistere pedibus
suis, * nunc foris, nunc in pla- 12
teis,nunc iuxta angulos insidians.
*Apprehēsumq. deosculatur iuue 13
nem, & procaci vultu blanditur,
dicens: * Victimas pro salute vo- 14
ui, hodie reddidi vota mea. *id- C
circo egressa sum in occursum 15
tuum, desiderans te videre, & re-
peri. * Intexui funibus lectu- 16
lum meum, straui tapetibus pi-
ctis ex Ægypto. * aspersi cubile 17
meum myrrha, & aloe, & cinna-
momo. * Veni,inebriemur vbe- 18
ribus, & fruamur cupitis ample-
xibus, donec illucescat dies. * nō 19
est enim vir in domo sua,abijt via
longissima. * sacculum pecuniæ 20
secum tulit: in die plenæ lunæ re-
uersurus est in domum suam.
* Irretiuit eū multis sermonibus, 21
& blanditijs labiorum protraxit
illum. * Statim eam sequitur qua 22
si bos ductus ad victimā, & quasi D
agnus lasciuiens,&ignorans quod
ad vincula stultus trahatur, * do- 23
nec transfigat sagitta iecur eius:
velut si auis festinet ad laqueū, &
nescit quòd de periculo animæ il-
lius agitur. * Nunc ergo fili mi, 24
audi me, & attende verbis oris
mei. * Ne abstrahatur in vijs il- 25
lius mens tua:neque decipiaris se-
mitis eius. * multos enim vul- 26
neratos deiecit, & fortissimi qui-
que interfecti sunt ab ea. * Viæ in- 27
feri domus eius,penetrantes in in-
teriora mortis.

CAP. VIII.

NVmquid non sapientia clami 1
tat,& prudentia dat vocem A
suam? * In summis, excelsisq. 2
verticibus supra viam, in medijs
semitis stans, * iuxta portas ciui- 3
tatis in ipsis foribus loquitur, di-
cens: * O viri,ad vos clamito, & 4
vox mea ad filios hominum. *In- 5
telligite paruuli astutiam, & insi-
pientes animaduertite. * Audite, 6
quoniam de rebus magnis locutu-
ra sum: & aperientur labia mea,vt
recta prædicent.*Veritatem medi- 7
tabitur guttur meū, & labia mea
detestabuntur impium. * Iusti 8
sunt omnes sermones mei, non
est in eis prauum quid, neque
peruersum. *recti sunt intelligen- 9
tibus,& æqui inuenientibus scien
10 tiam. * Accipite disciplinam meā,
B & non pecuniam: doctrinam
11 magis,quàm aurum eligite. * Me-
lior est enim sapientia cunctis pre
tiosissimis: & omne desiderabile
12 ei non potest comparari. * Ego
sapientia habito in consilio, &
eruditis intersum cogitationibus.
13 * Timor Domini odit malum: ar-
rogantiam, & superbiam, &
viam prauam, & os bilingue
14 detestor. * Meum est consilium,
& æquitas, mea est prudentia,
15 mea est fortitudo. * per me re-
ges regnant, & legum conditores
16 iusta decernunt: * Per me princi-
pes imperant, & potentes decer-
17 nunt iustitiam. * Ego diligentes
me diligo: & qui mane vigilant
18 ad me,inuenient me. * Mecum
sunt diuitiæ, & gloria, opes su-
19 perbæ, & iustitia. * Melior est
C enim fructus meus auro, & lapide
pretioso, & genimina mea argen-
20 to electo. * In vijs iustitiæ ambu-
lo, in medio semitarum iudicij,
21 * vt ditem diligentes me, & the-
22 sauros eorum repleam.*Dominus
possedit me in initio viarum sua-
rum, antequam quidquam face-
23 ret a principio.* Ab æterno ordina
ta sum, & ex antiquis antequam
24 terra fieret. * Nondum erāt abyssi,
& ego iam concepta eram: nec-
dum fontes aquarum eruperant:
25 * necdum montes graui mole con
stiterant: ante colles ego partu-
26 riebar: * adhuc terram non fece-
rat, & flumina, & cardines or-
27 bis terræ. * Quando præparabat
D cælos, aderam: quando certa le-
ge, & gyro vallabat abyssos:
28 *quando æthera firmabat sursum,
& librabat fontes aquarū:*quādo
circumdabat mari terminū suum,
& legem ponebat aquis, ne
29 transirent fines suos:*quando ap-
pendebat fundamenta terræ.
30 * Cum eo eram cuncta compo-
nens: & delectabar per singulos
dies, ludens coram eo omni tem-
31 pore;* ludēs in orbe terrarū:& de-
liciæ meæ esse,cum filijs hominū.
32 *Nunc ergo filij audite me: Beati,
33 qui custodiunt vias meas.*Audite
disciplinam, & estote sapientes,
34 & nolite abijcere eam. * Beatus
homo qui audit me,& qui vigi-
lat ad fores meas quotidie, & ob-
35 seruat ad postes ostij mei. * Qui
me

me inuenerit, inueniet vitã, & hau
riet salutem a Domino : *qui au- 36
tem in me peccauerit, lædet ani-
mam suam. Omnes, qui me ode-
runt, diligunt mortem.

CAP. IX.

SApientia ædificauit sibi do- 1
mum, excidit columnas se- A
ptem.* Immolauit victimas suas, 2
miscuit vinum, & proposuit men
sam suam. * Misit ancillas suas vt 3
vocarent ad arcem, & ad mœnia
ciuitatis: * Si quis est paruulus, 4
veniat ad me. Et insipientibus lo-
cuta est:*Venite, comedite panem 5
meum, & bibite vinum quod mi B
scui vobis .* Relinquite infantiã, 6
& viuite,& ambulate per vias pru
dentiæ. * Qui erudit derisorem, 7
ipse iniuriam sibi facit: & qui ar-
guit impium, sibi maculam gene-
rat. * Noli arguere derisorem, ne 8
oderit te. Argue sapientem, & di-
liget te. * Da sapienti occasionẽ, 9
& addetur ei sapientia. Doce iu- C
||3.1.a 7 stum,& festinabit accipere.* ||Prin 10
Ps.110.d.10 cipium sapientiæ timor Domini :
Eccl.1.b.16 & scientia sanctorum, prudentia.
* Per me enim multiplicabuntur 11
dies tui, & addẽtur tibi anni vitæ.
* Si sapiens fueris, tibimetipsi e- 12
ris:si autem illusor, solus portabis
malum. * Mulier stulta & clamo 13
sa, plenaq. illecebris, & nihil om D
nino sciens, * sedit in foribus do- 14
mus suæ super sellam in excelso
vrbis loco, * vt vocaret transeun- 15
tes per viam, & pergentes itinere
suo: * Qui est paruulus, declinet 16
ad me. Et vecordi locuta est: *A- 17
quæ furtiuæ dulciores sunt, & pa-
nis absconditus suauior. *Et igno 18
rauit quòd ibi sint gigantes, &
in profundis inferni conuiuæ e-
ius.

Parabolæ Salomonis.

CAP. X.

FIlius sapiens lætificat patrem: 1
filius vero stultus mœstitia A
est matris suæ.
* Nil proderũt thesauri impieta 2
tis:iustitia vero liberabit a morte.
* Non affliget Dominus fame 3
animam iusti, & insidias impio-
rum subuertet.

4 * Egestatem operata est manus
remissa:manus autem fortium di-
uitias parat.
Qui nititur mendaciis, hic pa-
scit ventos: idem autem ipse se-
quitur aues volantes.
5 * Qui congregat in messe, filius
sapiens est:qui autem stertit æsta
te, filius confusionis.
6 * Benedictio Domini super ca-
put iusti:os autem impiorum ope
rit iniquitas.
7 * Memoria iusti cum laudibus:
B & nomen impiorum putrescet.
8 * Sapiens corde præcepta susci-
pit:stultus cæditur labiis.
9 * Qui ambulat simpliciter, am-
bulat confidenter:qui autẽ depra-
uat vias suas, manifestus erit.
10 * || Qui annuit oculo, dabit do- ||Eccl.27.c.
lorem: & stultus labijs verbera- 25
bitur.
11 * Vena vitæ, os iusti: & os im-
piorum operit iniquitatem.
12 * Odium suscitat rixas: ||& vni- ||1.Pet.4.b.
uersa delicta operit charitas. 8
13 * In labiis sapientis inuenitur 2. Cor. 13.
sapientia: & virga in dorso eius b.4
qui indiget corde.
14 * Sapientes abscondunt scien-
tiam: os autem stulti confusioni
proximum est.
15 * Substantia diuitis, vrbs forti-
C tudinis eius:pauor pauperum, ege-
stas eorum.
16 * Opus iusti ad vitam: fructus
autem impij ad peccatum.
17 * Via vitæ, custodienti discipli-
nam:qui autem increpationes re-
linquit, errat.
18 * Abscondunt odium labia mẽ-
dacia: qui profert contumeliam,
insipiens est.
19 * In multiloquio non deerit pec
catum: qui autem moderatur la-
bia sua prudentissimus est.
20 * Argentum electum, lingua iu
sti: cor autem impiorum pro ni-
hilo.
21 * Labia iusti erudiũt plurimos:
qui autem indocti sunt, in cordis
egestate morientur.
22 * Benedictio Domini diuites
facit, nec sociabitur eis afflictio.
23 * Quasi per risum stultus ope-
D ratur scelus:sapientia autem est vi
ro prudentia.
24 * Quod timet impius, veniet su
per eum: desiderium suum iustis
dabitur.

* Quaſi tempeſtas tranſiēs non 25
erit impius : iuſtus autem quaſi
fundamentum ſempiternum .
* Sicut acetum dentibus,& fu- 26
mus oculis,ſic piger his,qui miſe-
runt eum .
* Timor Domini apponet dies: 27
& anni impiorum breuiabun-
tur .
* Expectatio iuſtorum lætitia : 28
ſpes autem impiorum peribit .
* Fortitudo ſimplicis via Domi 29
ni : & pauor his,qui operantur ma
lum.
* Iuſtus in æternum non com- 30
mouebitur:impij autem non ha-
bitabunt ſuper terram.
* Os iuſti parturiet ſapientiam: 31
lingua prauorum peribit.
* Labia iuſti conſiderant placi- 32
ta:& os impiorum peruerſa .

CAP. XI.

Statera doloſa, abominatio eſt 1
apud Dominum : & pondus A
æquum,voluntas eius .
* Vbi fuerit ſuperbia , ibi erit 2
& contumelia : vbi autem eſt hu-
militas, ibi & ſapientia .
* Simplicitas iuſtorum diriget 3
eos : & ſupplantatio peruerſorum
vaſtabit illos .
* Non proderunt diuitiæ in die 4
vltionis:iuſtitia autem liberabit a
morte .
* Iuſtitia ſimplicis diriget viam 5
eius: & in impietate ſua corruet
impius .
*Iuſtitia rectorum liberabit eos: 6
& in inſidijs ſuis capientur ini-
qui .
* Mortuo homine impio, nulla 7
erit vltra ſpes : & expectatio ſoli-
citorum peribit .
* Iuſtus de anguſtia liberatus 8
eſt:& tradetur impius pro eo .
*Simulator ore decipit amicum 9
ſuum : iuſti autem liberabuntur B
ſcientia .
*In bonis iuſtorum exultabit ci 10
uitas : & in perditione impiorum
erit laudatio.
* Benedictione iuſtorum exalta 11
bitur ciuitas : & ore impiorum
ſubuertetur .
* Qui deſpicit amicum ſuum, 12
indigens corde eſt: vir autem pru-
dens tacebit.
* Qui ambulat fraudulenter,re- 13
uelat arcana:qui autem fidelis eſt
animi,celat amici commiſſum.
14 *Vbi non eſt gubernator,popu-
lus corruet:ſalus autem, vbi multa
conſilia .
15 * Affligetur malo,qui fidem fa-
cit pro extraneo : qui autem cauet
laqueos, ſecurus erit.
16 * Mulier gratioſa inueniet glo-
riam:& robuſti habebūt diuitias.
17 * Benefacit animæ ſuæ vir mi-
C ſericors : qui autem crudelis eſt ,
etiam propinquos abijcit .
18 *Impius facit opus inſtabile:
ſeminanti autem iuſtitiam mer-
ces fidelis.
19 *Clementia præparat vitam:&
ſectatio malorum mortem.
20 * Abominabile Domino cor
D prauum : & voluntas eius in ijs,
qui ſimpliciter ambulant .
21 *Manus in manu non erit inno
cens malus : ſemen autem iuſto-
rum ſaluabitur .
22 * Circulus aureus in naribus
ſuis,mulier pulchra & fatua .
23 * Deſideriū iuſtorum omne bo
num eſt : præſtolatio impiorum
furor .
24 *Alij diuidunt propria,& ditio-
res fiunt:alij rapiunt non ſua , &
ſemper in egeſtate ſunt .
25 * Anima, quæ benedicit,impin-
guabitur : & qui inebriat , ipſe
quoque inebriabitur.
26 * Qui abſcondit frumenta,ma-
ledicetur in populis:benedictio au
tem ſuper caput vendentium .
27 * Bene conſurgit diluculo qui
quærit bona : qui autem inueſti-
gator malorum eſt , opprimetur
ab eis .
28 * Qui confidit in diuitiis ſuis,
corruet : iuſti autem quaſi virens
folium germinabunt.
29 *Qui conturbat domum ſuam,
poſſidebit ventos : & qui ſtultus
eſt,ſeruiet ſapienti.
30 * Fructus iuſti lignum vitæ : &
qui ſuſcipit animas , ſapiens eſt .
31 * Si iuſtus in terra recipit, quan 1. Pet. 4. d.
to magis impius & peccator ? 18

CAP. XII.

1 Qui diligit diſciplinam , dili-
A git ſcientiam: qui autem
odit increpationes, inſi-
piens eſt.
2 * Qui bonus eſt , hauriet gra-
tiam

tiam a Domino: qui autem confidit in cogitationibus suis, impie agit.

3 *Non roborabitur homo ex impietate: & radix iustorum non commouebitur.

4 *Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus eius, quæ confusione res dignas gerit.

5 *Cogitationes iustorum, iudicia: & consilia impiorum fraudulenta.

6 *Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos.

7 *Verte impios, & non erunt: domus autem iustorum permanebit. B

8 *Doctrina sua noscetur vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.

|| Eccli. 10. d. 30

9 *|| Melior est pauper & sufficiēs sibi, quam gloriosus & indigens pane.

10 *Nouit iustus iumentorũ suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.

|| Eccli. 20. d. 30

11 *|| Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.

Qui suauis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.

12 *Desiderium impij munimentum est pessimorum: radix autem iustorum proficiet.

13 *Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem iustus de angustia.

14 *De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis, & iuxta opera manuum suarum retribuetur ei. C

15 *Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia.

16 *Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.

17 *Qui quod nouit loquitur, index iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.

18 *Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ: lingua autem sapientium sanitas est.

19 *Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacij.

20 *Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.

21 *Non cõtristabit iustum quidquid ei acciderit: impij autem replebuntur malo.

22 *Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.
D

23 *Homo versutus celat scientiã: & cor insipientium prouocat stultitiam.

24 *Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet.

25 *Mœror in corde viri humiliabit illum, & sermone bono lætificabitur.

26 *Qui negligit damnũ propter amicum, iustus est: iter autem impiorum decipiet eos.

27 *Non inueniet fraudulentus lucrum: & substantia hominis erit auri pretium.

28 *In semita iustitiæ, vita: iter autem deuium ducit ad mortem.

CAP. XIII.

1 A Filius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit cum arguitur.

2 *De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem præuaricatorum iniqua.

3 *Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

4 *Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.

5 *Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.

6 *Iustitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.

7 *Est quasi diues cum nihil habeat: & est quasi pauper, cum in
B multis diuitiis sit.

8 *Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ: qui autem pauper est, increpationem non sustinet.

9 *Lux iustorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.

10 *Inter superbos semper iurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.

*Substantia festinata minuetur: 11
quæ autem paulatim colligitur ma
nu, multiplicabitur.
*Spes, quæ differtur, affligit 12
animam: lignum vitæ desiderium
veniens.
*Qui detrahit alicui rei, ipse 13
se in futurum obligat: qui autem C
timet præceptum, in pace versa-
bitur.
Animæ dolosæ errant in pecca-
tis: iusti autem misericordes sunt,
& miserantur.
*Lex sapientis fons vitæ, vt de- 14
clinet a ruina mortis.
*Doctrina bona dabit gratiam: 15
in itinere contemptorum vorago.
*Astutus omnia agit cum con- 16
silio: qui autem fatuus est, aperit
stultitiam.
*Nuncius impij cadet in ma- 17
lum: legatus autem fidelis,
sanitas.
*Egestas, & ignominia ei, qui 18
deserit disciplinam: qui autem ac-
quiescit arguenti, glorificabitur.
*Desiderium si compleatur, de- 19
lectat animam: detestantur stulti D
eos, qui fugiunt mala.
*Qui cum sapientibus gradi- 20
tur, sapiens erit: amicus stultorum
similis efficietur.
*Peccatores persequitur ma- 21
lum: & iustis retribuentur bona.
*Bonus relinquit heredes filios, 22
& nepotes: & custoditur iusto sub
stantia peccatoris.
*Multi cibi in noualibus pa- 23
trum: & alijs congregantur abs-
que iudicio.
*Qui parcit virgæ, odit filium 24
suum: qui autem diligit illum, in-
stanter erudit.
*Iustus comedit, & replet ani- 25
mam suam: venter autem impio-
rum insaturabilis.

CAP. XIIII.

Iob.12.2.4 Sapiens mulier ædificat domũ 1
suam: insipiens extructã quo- A
que manibus destruet.
*Ambulans recto itinere, & 2
timens Deum, despicitur ab eo,
qui infami graditur via.
*In ore stulti virga superbiæ: 3
labia autem sapientium custo-
diunt eos.
*Vbi non sunt boues, præsepe 4
vacuum est: vbi autem plurimæ
segetes, ibi manifesta est fortitu-
do bouis.
5 *Testis fidelis non mentitur:
profert autem mendacium dolo-
sus testis.
6 *Quærit derisor sapientiam,
& non inuenit: doctrina pruden-
tium facilis.
7 *Vade contra virum stultum,
& nescit labia prudentiæ.
8 *Sapientia callidi est intellige-
re viam suam: & imprudentia stul
torum errans.
9 *Stultus illudet peccatum, &
inter iustos morabitur gratia.
10 *Cor quod nouit amaritudinẽ
B animæ suæ, in gaudio eius non mi
scebitur extraneus.
11 *Domus impiorum delebitur:
tabernacula vero iustorum ger-
minabunt.
12 *Est via, quæ videtur homini
iusta: nouissima autem eius dedu-
cunt ad mortem.
13 *Risus dolore miscebitur, &
extrema gaudij luctus occupat.
14 *Vijs suis replebitur stultus, &
super eum erit vir bonus.
15 *Innocens credit omni verbo:
astutus considerat gressus suos.
Filio doloso nihil erit boni: ser-
uo autem sapienti prosperi erunt
actus, & dirigetur via eius.
16 *Sapiens timet, & declinat a
malo: stultus transilit, & confidit.
17 *Impatiens operabitur stulti-
C tiam: & vir versutus odiosus est.
18 *Possidebunt paruuli stulti-
tiam, & expectabunt astuti scien-
tiam.
19 *Iacebunt mali ante bonos: &
impij ante portas iustorum.
20 *Etiam proximo suo pauper
odiosus erit: amici vero diuitum
multi.
21 *Qui despicit proximũ suum,
peccat: qui autem miseretur pau-
peris, beatus erit.
Qui credit in Domino, mise-
ricordiam diligit.
22 *Errant qui operantur malum:
misericordia & veritas præparant
bona.
23 *In omni opere erit abundan-
tia: vbi autem verba sunt plurima,
ibi frequenter egestas.
24 *Corona sapientium, diuitiæ
eorum: fatuitas stultorum, im-
prudentia.
25 *Liberat animas testis fidelis:
& pro-

& profert mendacia versipellis.
* In timore Domini fiducia for- 26
titudinis, & filijs eius erit spes.
* Timor Domini fons vitæ, vt 27
declinent a ruina mortis. D
* In multitudine populi digni- 28
tas regis: & in paucitate plebis
ignominia principis.
* Qui patiens est, multa guber- 29
natur prudentia: qui autem impa-
tiens est, exaltat stultitiam suam.
* Vita carnium, sanitas cor- 30
dis: putredo ossium, inuidia.
‖ J.17.a.5. * ‖ Qui calumniatur egentem, 31
exprobrat factori eius: honorat
autem eum, qui miseretur pau-
peris.
* In malitia sua expelletur im- 32
pius: sperat autem iustus in mor-
te sua.
* In corde prudentis requiescit 33
sapientia, & indoctos quosque
erudiet.
* Iustitia eleuat gentem: mise- 34
ros autem facit populos pecca-
tum.
* Acceptus est regi minister in- 35
telligens: iracundiam eius inutilis
sustinebit.

CAP. XV.

J.25.c.15. RESponsio mollis frangit iram: 1
sermo durus suscitat furo- A
rem.
* Lingua sapientiũ ornat scien- 2
tiam: os fatuorum ebullit stulti-
tiam.
* In omni loco oculi Domini 3
contemplantur bonos & malos.
* Lingua placabilis, lignum vi- 4
tæ: quæ autem immoderata est,
conteret spiritum.
* Stultus irridet disciplinam pa- 5
tris sui: qui autem custodit incre-
pationes, astutior fiet.
In abundanti iustitia virtus ma-
xima est: cogitationes autem im-
piorum eradicabuntur.
* Domus iusti plurima fortitu- 6
do: & in fructibus impij contur-
batio.
* Labia sapientium dissemina- 7
bunt scientiam: cor stultorum dis- B
simile erit.
‖ Eccli. 34. c.21. * ‖ Victimæ impiorum abomi- 8
nabiles Domino: vota iustorum
placabilia.
* Abominatio est Domino via 9
impij: qui sequitur iustitiam, dili-
gitur ab eo.

10 * Doctrina mala deserenti viam
vitæ: qui increpationes odit,
morietur.
11 * Infernus, & perditio coram
Domino: quanto magis corda fi-
liorum hominum?
12 * Non amat pestilens eum, qui
se corripit: nec ad sapientes gra-
ditur.
13 * ‖ Cor gaudens exhilarat fa- ‖ J.17.d.22.
ciem: in mœrore animi deijcitur
spiritus.
14 * Cor sapientis quærit doctri-
nam: & os stultorum pascitur im-
peritia.
15 * Omnes dies pauperis, mali:
secura mens quasi iuge conuiuiũ.
16 * Melius est parum cum timo-
re Domini, quàm thesauri ma-
gni & insatiabiles.
17 * Melius est vocari ad olera cum
C charitate: quàm ad vitulum sagi-
natum cum odio.
18 * Vir iracundus prouocat rixas:
qui patiens est, mitigat suscitatas.
19 * Iter pigrorum quasi sepes spi-
narum: via iustorum absque of-
fendiculo.
20 * Filius sapiens lætificat patrẽ:
& stultus homo despicit matrem
suam.
21 * Stultitia gaudium stulto: &
vir prudens dirigit gressus suos.
22 * Dissipantur cogitationes vbi
non est consilium: vbi vero sunt
plures consiliarij, confirmantur.
23 * Lætatur homo in sententia
oris sui: & sermo opportunus est
optimus.
24 * Semita vitæ super eruditum,
vt declinet de inferno nouissimo.
25 * Domum superborum demo-
D lietur Dominus: & firmos faciet
terminos viduæ.
26 * Abominatio Domini cogita-
tiones malæ: & purus sermo pul-
cherrimus firmabitur ab eo.
27 * Conturbat domum suam qui
sectatur auaritiam: qui autem
odit munera, viuet.
‖ Per misericordiam & fidem ‖ J.16.a.6.
purgantur peccata: per timorem
autem Domini declinat omnis a
malo.
28 * Mens iusti meditatur obe-
dientiam: os impiorum redundat
malis.
29 * Longe est Dominus ab im-
pijs: & orationes iustorum exau-
diet.

* Lux oculorum lætificat ani- 30
mam: fama bona impinguat ossa.
* Auris, quæ audit increpatio- 31
nes vitæ, in medio sapientium
commorabitur.
* Qui abijcit disciplinam, de- 32
spicit animam suam: qui autem
acquiescit increpationibus, posses-
sor est cordis.
* Timor Domini, disciplina sa- 33
pientiæ: & gloriam præcedit hu-
militas.

CAP. XVI.

HOminis est animam præpa- 1
rare: & Domini gubernare A
linguam.
* Omnes viæ hominis patent o- 2
culis eius: spirituum ponderator
est Dominus.
* Reuela Domino opera tua, & 3
dirigentur cogitationes tuæ.
* Vniuersa propter semetipsum 4
operatus est Dominus: impium
quoque ad diem malum.
* Abominatio Domini est om- 5
nis arrogans: etiam si manus ad
manum fuerit, non est innocens.
Initium viæ bonæ, facere iusti-
tiam: accepta est autem apud
Deum magis, quàm immolare
hostias.
‖ S.15.d.27 *‖ Misericordia & veritate re- 6
dimitur iniquitas: & in timore
Domini declinatur a malo.
* Cum placuerint Domino viæ 7
hominis, inimicos quoque eius cō
uertet ad pacem.
* Melius est parum cum iusti- 8
tia, quàm multi fructus cum B
iniquitate.
* Cor hominis disponit viam 9
suam: sed Domini est dirigere
gressus eius.
* Diuinatio in labijs regis, in 10
iudicio non errabit os eius.
* Pondus & statera iudicia Do- 11
mini sunt: & opera eius omnes la
pides sacculi.
* Abominabiles regi qui agunt 12
impie: quoniam iustitia firmatur
solium.
* Voluntas regum labia iusta: 13
qui recta loquitur, diligetur:
* Indignatio regis, nuncij mor- 14
tis: & vir sapiens placabit eam.
* In hilaritate vultus regis, vita: 15
& clementia eius quasi imber se-
rotinus.

16 * Posside sapientiam, quia auro
C melior est & acquire prudentiam,
quia pretiosior est argento.
17 * Semita iustorum declinat ma
la: custos animæ suæ seruat viam
suam.
18 * Contritionem præcedit super
bia: & ante ruinam exaltatur
spiritus.
19 * Melius est humiliari cum mi-
tibus, quàm diuidere spolia cum
superbis.
20 * Eruditus in verbo reperiet bo-
na: & qui sperat in Domino, bea-
tus est.
21 * Qui sapiens est corde, appel-
labitur prudens: & qui dulcis elo-
quio, maiora percipiet.
22 * Fons vitæ eruditio possiden-
tis: doctrina stultorum, fatuitas.
23 * Cor sapientis erudiet os eius:
& labijs eius addet gratiam.
24 * Fauus mellis, composita ver-
ba: dulcedo animæ, sanitas os-
sium.
25 * Est via quæ videtur homini
D recta: & nouissima eius ducunt
ad mortem.
26 * Anima laborantis laborat si-
bi, quia compulit eum os suum:
27 * Vir impius fodit malum, &
in labijs eius ignis ardescit.
28 *Homo peruersus suscitat lites:
& verbosus separat principes.
29 * Vir iniquus lactat amicum
suum: & ducit eum per viam non
bonam.
30 * Qui attonitis oculis cogitat
praua, mordens labia sua perficit
malum.
31 * Corona dignitatis senectus,
quæ in vijs iustitiæ reperietur.
32 * Melior est patiens viro forti:
& qui dominatur animo suo, ex-
pugnatore vrbium.
33 * Sortes mittuntur in sinum,
sed a Domino temperantur.

CAP. XVII.

1 MElior est buccella sicca cum
A gaudio, quàm domus plena
victimis cum iurgio.
2 *‖ Seruus sapiens dominabitur ‖ Eccli.10.d
filijs stultis, & inter fratres heredi- 28.
tatem diuidet.
3 * Sicut igne probatur argentū,
& aurum camino: ita corda pro-
bat Dominus.
4 * Malus obedit linguæ iniquæ
& fal-

& fallax obtemperat labijs mendacibus.

‖ S.14.d.31 5 * ‖ Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.

6 * Corona senum filij filiorum: & gloria filiorum patres eorum.

7 * Non decent stultum verba composita: nec principem labium mentiens.

8 * Gemma gratissima, expectatio præstolantis: quocumque se B vertit, prudenter intelligit.

9 * Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos.

10 * Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum.

11 * Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12 * Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti in stultitia sua.

‖ Rom. 12. d.17. 1.Pet.3.b.9 1. Thessal. 5.d.15. 13 * ‖ Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.

14 * Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, iudicium deserit.

‖ Isa.5.c.23 15 * ‖ Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum. C

16 * Quid prodest stulto habere diuitias, cum sapientiam emere non possit?

Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui euitat discere, incidet in mala.

17 * Omni tempore diligit qui amicus est: & frater in angustijs comprobatur.

18 * Stultus homo plaudet manibus cum spoponderit pro amico suo.

19 * Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui exaltat ostium, quærit ruinam.

20 * Qui peruersi cordis est, non inueniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum. D

21 * Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo lætabitur.

‖ S.15.b.13 22 * ‖ Animus gaudens ætatem floridam facit: spiritus tristis exiccat ossa.

23 * Munera de sinu impius accipit, vt peruertat semitas iudicij.

24 * ‖ In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terræ. ‖ Eccle.2.c.14. & 8.a.1

25 * Ira patris, filius stultus: & dolor matris quæ genuit eum.

26 * Non est bonum, damnum inferre iusto: nec percutere principem, qui recta iudicat.

27 * ‖ Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est: & pretiosi spiritus vir eruditus. ‖ Iac.1.c.19

28 * Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: & si compresserit labia sua, intelligens.

CAP. XVIII.

1 A Occasiones quærit qui vult recedere ab amico: omni tempore erit exprobrabilis.

2 * Non recipit stultus verba prudentiæ: nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius.

3 * Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eũ ignominia & opprobrium.

4 * Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons sapientiæ.

5 * Accipere personam impij non est bonum, vt declines a veritate iudicij.

6 B * Labia stulti miscent se rixis: & os eius iurgia prouocat.

7 * Os stulti contritio eius: & labia ipsius, ruina animæ eius.

8 * Verba bilinguis, quasi simplicia: & ipsa perueniunt vsque ad interiora ventris.

* Pigrum deijcit timor: animæ autem effeminatorum esurient.

9 * Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10 * Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsum currit iustus, & exaltabitur.

11 * Substantia diuitis, vrbs roboris eius, & quasi murus validus circumdans eum. ‖ Dan.3.g. 15.

12 * Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.

13 * ‖ Qui prius respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. ‖ Eccli. 11. a. 8.

14 C * Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum vero

ad

ad irascendum facilem quis pote-
rit sustinere ?
* Cor prudens possidebit scien- 15
tiam : & auris sapientium quærit
doctrinam .
* Donum hominis dilatat viam 16
eius , & ante principes spatium
ei facit .
* Iustus, prior est accusator sui: 17
venit amicus eius , & inuestiga-
bit eum .
* Contradictiones comprimit 18
sors , & inter potentes quoque
diiudicat.
* Frater, qui adiuuatur a fratre, 19
quasi ciuitas firma: & iudicia qua-
si vectes vrbium .
* De fructu oris viri replebitur 20
venter eius: & genimina labiorum D
ipsius saturabunt eum .
* Mors, & vita in manu lin- 21
guæ : qui diligunt eam , come-
dent fructus eius .
* Qui inuenit mulierem bonã , 22
inuenit bonum: & hauriet iucun-
ditatem a Domino .
Qui expellit mulierem bonã ,
expellit bonum : qui autem tenet
adulteram , stultus est & impius .
* Cum obsecrationibus loque- 23
tur pauper : & diues effabitur ri-
gide .
*Vir amabilis ad societatem , 24
magis amicus erit, quàm frater.

CAP. XIX.

Melior est pauper, qui ambu- 1
lat in simplicitate sua , quã A
diues torquens labia sua , & in-
sipiens .
* Vbi non est scientia animæ , 2
non est bonum: & qui festinus est
pedibus, offendet .
* Stultitia hominis supplantat 3
gressus eius: & contra Deum fer-
uet animo suo .
* Diuitiæ addunt amicos plu- 4
rimos : a paupere autem & hi ,
‖ Dan. 3. g. 61. quos habuit, separantur.
* ‖ Testis falsus non erit impu- 5
nitus : & qui mendacia loquitur,
non effugiet .
* Multi colunt personam poten- 6
tis, & amici sunt dona tribuentis.
* Fratres hominis pauperis ode- 7
runt eum; insuper & amici procul
recesserunt ab eo .
* Qui tantum verba sectatur, 8
nihil habebit ; qui autem posses- B
sor est mentis , diligit animam
suam, & custos prudentiæ inueniet
bona .
9 * Falsus testis non erit impuni-
tus : & qui loquitur mendacia ,
peribit .
10 * Non decent stultum deliciæ :
nec seruum dominari principibus.
11 * Doctrina viri per patientiam
noscitur : & gloria eius est iniqua
prætergredi .
12 * Sicut fremitus leonis , ita &
regis ira : & sicut ros super herbã ,
ita & hilaritas eius .
13 * Dolor patris, filius stultus : &
tecta iugiter perstillantia, litigiosa
mulier.
14 * Domus , & diuitiæ dantur a
parentibus: a Domino autem pro-
prie vxor prudens .
15 C * Pigredo immittit soporem, &
anima dissoluta esuriet .
16 * Qui custodit mandatum, cu-
stodit animam suam: qui autem
negligit viam suam , mortifi-
cabitur .
17 * Fœneratur Domino qui mi-
seretur pauperis: & vicissitudinem
suam reddet ei .
18 * Erudi filium tuum, ne despe-
res: ad interfectionem autem eius
ne ponas animam tuam .
19 * Qui impatiens est , sustinebit
damnum : & cum rapuerit , aliud
apponet .
20 * Audi consilium, & suscipe di-
sciplinam, vt sis sapiens in nouis-
simis tuis .
21 D * Multæ cogitationes in corde
viri : voluntas autem Domini per-
manebit .
22 * Homo indigens misericors
est : & melior est pauper quàm
vir mendax .
23 * Timor Domini ad vitam : &
in plenitudine cõmorabitur , abs-
que visitatione pessima .
24 * Abscondit piger manũ suam
sub ascella , nec ad os suum appli-
cat eam .
25 * ‖ Pestilente flagellato stultus ‖ J. 21. b. 18
sapientior erit : si autem corri-
pueris sapientem , intelliget di-
sciplinam .
26 * Qui affligit patrem , & fu-
gat matrem , ignominiosus est &
infelix .
27 * Non cesses fili audire do-
ctrinam , nec ignores sermones
scientiæ .

* Te-

* Testis iniquus deridet iudi- 28
cium: & os impiorum deuorat
iniquitatem.
* Parata sunt derisoribus iudi- 29
cia: & mallei percutientes stulto-
rum corporibus.

CAP. XX.

LVxuriosa res, vinum, & tumul- 1
tuosa ebrietas: quicumque A
his delectatur, non erit sapiens.
*Sicut rugitus leonis, ita & ter- 2
ror regis: qui prouocat eum, pec-
cat in animam suam.
* Honor est homini, qui sepa- 3
rat se a contentionibus: omnes
autem stulti miscentur contume-
lijs.
* Propter frigus piger arare no- 4
luit: mendicabit ergo æstate, &
non dabitur illi.
* Sicut aqua profunda, sic con- 5
silium in corde viri: sed homo sa-
piens exhauriet illud.
* Multi homines misericordes 6
vocantur: virum autem fidelem
quis inueniet?
* Iustus, qui ambulat in simpli- 7
citate sua, beatos post se filios de-
relinquet.
* Rex, qui sedet in solio iudi- 8
cij, dissipat omne malum intuitu B
suo.
|| 2.Ioan.1.a.8. * || Quis potest dicere: Mun- 9
dum est cor meum, purus sum a
peccato?
3.Reg.8.e.46. 2.Par.6.g.36. * || Pondus & pondus, mensura 10
& mensura: vtrumque abomina-
bile est apud Deum.
* Ex studijs suis intelligitur 11
puer, si munda & recta sint ope-
ra eius.
* Aurem audientem, & oculum 12
videntem, Dominus fecit vtrum-
que.
* Noli diligere somnum, ne te 13
egestas opprimat: aperi oculos
tuos, & saturare panibus.
* Malum est, malum est, dicit 14
omnis emptor: & cum recesserit, C
tunc gloriabitur.
* Est aurum, & multitudo gem- 15
marum: & vas pretiosum labia
scientiæ.
|| ſ.27.c.13 * || Tolle vestimentum eius, qui 16
fideiussor extitit alieni, & pro ex-
traneis aufer pignus ab eo.
* Suauis est homini panis men- 17
dacij: & postea implebitur os eius
calculo.
18 * Cogitationes consilijs robo-
rantur: & gubernaculis tractanda
sunt bella.
19 *Ei, qui reuelat mysteria, & am
bulat fraudulenter, & dilatat labia
sua, ne commiscearis.
20 * || Qui maledicit patri suo, & || Exo.21.c.16. Leuit.20.b.9. Matt.15.a.4.
matri, extinguetur lucerna eius in
medijs tenebris.
21 * Hereditas, ad quam festinatur
in principio, in nouissimo bene-
dictione carebit.
22 * || Ne dicas: Reddam malum: || Rom.12.d.17. 1.Pet.3.b.9 1.Thessal.5 d.15.
D expecta Dominum, & liberabit te.
23 * Abominatio est apud Domi-
num pondus & pondus: statera do
losa non est bona.
24 * A Domino diriguntur gressus
viri: quis autem hominum intelli-
gere potest viam suam?
25 * Ruina est homini deuorare
sanctos, & post vota retractare.
26 * Dissipat impios rex sapiens, &
incuruat super eos fornicem.
27 * Lucerna Domini spiraculum
hominis, quæ inuestigat omnia se
creta ventris.
28 * Misericordia, & veritas custo-
diunt regem, & roboratur clemen
tia thronus eius.
29 * Exultatio iuuenum, fortitu-
do eorum: & dignitas senum
canities.
30 * Liuor vulneris absterget ma-
la: & plagæ in secretioribus
ventris.

CAP. XXI.

1 A SIcut diuisiones aquarum, ita
cor regis in manu Domini:
quocumque voluerit, inclinabit
illud.
2 * Omnis via viri recta sibi vide-
tur: appendit autem corda Do-
minus.
3 * Facere misericordiam & iu-
dicium, magis placet Domino,
quàm victimæ.
4 * Exaltatio oculorum est dilata-
tio cordis: lucerna impiorum
peccatum.
5 * Cogitationes robusti semper
in abundantia: omnis autem pi-
ger semper in egestate est.
6 * Qui congregat thesauros lin-
gua mendacij, vanus & excors est,
& impingetur ad laqueos mortis.
* Ra-

7 * Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.
8 * Peruersa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus eius.
9 * Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa, & in domo communi. B
10 * Anima impij desiderat malũ, non miserebitur proximo suo.
11 * Mulctato pestilente sapientior erit paruulus: & si sectetur sapientem, sumet scientiam.
12 * Excogitat iustus de domo impij, vt detrahat impios a malo.
13 * Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.
14 * Munus absconditum extinguit iras: & donum in sinu indignationem maximam.
15 * Gaudium iusto est facere iudicium: & pauor operantibus iniquitatem. C
16 * Vir, qui errauerit a via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.
17 * Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.
18 * Pro iusto datur impius: & pro rectis iniquus.
‖ Eccli. 25 c. 22. ‖ 25. d. 24
19 * ‖ Melius est habitare in terra deserta, quàm cum muliere rixosa & iracunda.
20 * Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti: & imprudens homo dissipabit illud.
21 * Qui sequitur iustitiam & misericordiam, inueniet vitam, iustitiam, & gloriam.
22 * Ciuitatem fortium ascendit sapiens, & destruxit robur fiduciæ eius.
23 * Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustijs animam suam. D
24 * Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.
25 * Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quidquam manus eius operari:
26 * tota die concupiscit & desiderat: qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit.
27 * Hostiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.
28 * Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.
29 * Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.
30 * Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.
31 * Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

CAP. XXII.

1 A Melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: super argentum & aurum, gratia bona. Eccli. 7. a. 8
2 * Diues, & pauper obuiauerunt sibi: vtriusque operator est Dominus.
3 * Callidus vidit malum, & abscondit se; innocens pertransijt, & afflictus est damno.
4 * Finis modestiæ timor Domini, diuitiæ & gloria & vita.
5 * Arma & gladij in via peruersi: custos autem animæ suæ longe recedit ab eis.
6 * Prouerbium est: Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.
7 * Diues pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, seruus est fœnerantis.
8 * Qui seminat iniquitatem, metet mala, & virga iræ suæ consummabitur.
9 B * ‖ Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi. ‖ Eccli. 31. c. 28
Victoriam & honorem acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium.
10 * Eijce derisorem, & exibit cum eo iurgium, cessabuntq. causæ & contumeliæ.
11 * Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.
12 * Oculi Domini custodiunt scientiam; & supplantantur verba iniqui.
13 * Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.
14 * Fouea profunda, os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam.
15 C * Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam.
16 * Qui calumniatur pauperem, vt augeat diuitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.

* In-

* Inclina aurem tuam, & audi 17
verba sapientium: appone autem
cor ad doctrinam meam.* quæ pul 18
chra erit tibi, cum seruaueris eam
in ventre tuo, & redundabit in la-
bijs tuis:
* Vt sit in Domino fiducia tua, 19
vnde & ostendi eam tibi hodie.
* Ecce descripsi eam tibi tripli- 20
citer, in cogitationibus & scientia:
* vt ostenderem tibi firmitatem, 21
& eloquia veritatis, respondere ex
his illis, qui miserunt te.
* Non facias violentiam paupe- 22
ri, quia pauper est: neque conteras D
egenum in porta: * quia iudicabit 23
Dominus causam eius, & configet
eos, qui confixerunt animam eius.
* Noli esse amicus homini ira- 24
cundo, neque ambules cum viro
furioso: * ne forte discas semitas 25
eius, & sumas scandalũ animę tuæ.
* Noli esse cum his, qui defigũt 26
manus suas, & qui vades se offe-
runt pro debitis: * si enim non 27
habes vnde restituas, quid cau-
sæ est vt tollat operimentum de
cubili tuo?
* Ne transgrediaris terminos an 28
tiquos, quos posuerunt patres tui.
* Vidisti virum velocem in ope- 29
re suo? coram regibus stabit, nec
erit ante ignobiles.

CAP. XXIII.

QVando sederis vt comedas cũ 1
principe, diligenter attende A
quæ apposita sunt ante
faciem tuam: * & statue cultrum 2
in gutture tuo, si tamen habes in
potestate animam tuam, * ne desi- 3
deres de cibis eius, in quo est panis
mendacij.
* Noli laborare vt diteris: sed 4
prudentiæ tuæ pone modum.
* Ne erigas oculos tuos ad opes, 5
quas non potes habere: quia fa-
cient sibi pennas quasi aquilæ, &
volabunt in cælum.
* Ne comedas cum homine in- 6
uido, & ne desideres cibos eius: * 7
quoniam in similitudinem arioli,
& coniectoris, æstimat quod igno-
rat.
Comede & bibe, dicet tibi: &
mens eius non est tecum.
* Cibos, quos comederas, euo- 8
mes: & perdes pulchros sermones
tuos.
* In auribus insipientium ne lo 9
quaris: quia despicient doctrinam
eloquij tui.
10 * Ne attingas paruulorum ter-
B minos: & agrum pupillorum ne
introeas:
11 * Propinquus enim illorum for-
tis est: & ipse iudicabit contra te
causam illorum.
12 * Ingrediatur ad doctrinam cor
tuum: & aures tuæ ad verba
scientiæ.
13 * ‖ Noli subtrahere a puero di- ‖s.13.d.24
sciplinam: si enim percusseris eum Eccli.30.a.
virga, non morietur. 1
14 * Tu virga percuties eum: &
animam eius de inferno liberabis.
15 * Fili mi, si sapiens fuerit ani-
mus tuus, gaudebit tecum cor
16 meum: * & exultabunt renes mei,
cum locuta fuerint rectũ labia tua.
17 * ‖ Non æmuletur cor tuum ‖j.24.a.1
peccatores: sed in timore Domini
18 esto tota die: * quia habebis spem
in nouissimo, & præstolatio tua
non auferetur.
19 * Audi fili mi, & esto sapiens:
& dirige in via animum tuum.
20 * Noli esse in conuiuijs potato-
C rum, nec in comessationibus
eorum, qui carnes ad vescendum
21 conferunt: * quia vacantes poti-
bus, & dantes symbola consu-
mentur, & vestietur pannis dor-
mitatio.
22 * Audi patrem tuum, qui genuit
te: & ne contemnas cum senuerit
mater tua.
23 * Veritatem eme, & noli ven-
dere sapientiam, & doctrinam, &
intelligentiam.
24 * Exultat gaudio pater iusti:
qui sapientem genuit, lætabitur
in eo.
25 * Gaudeat pater tuus, & mater
tua, & exultet quæ genuit te.
26 * Præbe fili mi cor tuum mihi:
& oculi tui vias meas custodiant.
27 * Fouea enim profunda est me-
retrix: & puteus angustus, aliena.
28 * Insidiatur in via quasi latro,
& quos incautos viderit, inter-
ficiet.
29 * Cui væ? cuius patri væ? cui
D rixæ? cui foueæ? cui sine causa vul-
nera? cui suffusio oculorum?
30 * Nonne his, qui commoran-
tur in vino, & student calicibus e-
potandis?
31 * Ne intuearis vinum quando
flauescit, cum splenduerit in vi-
tro

tro color eius: ingreditur blande,
*sed in nouissimo mordebit vt co 32
luber, & sicut regulus venena
diffundet.
*Oculi tui videbunt extraneas, 33
& cor tuum loquetur peruersa.
*Et eris sicut dormiens in me- 34
dio mari, & quasi sopitus guber-
nator, amisso clauo: * & dices: 35
Verberauerunt me, sed non dolui:
traxerunt me, & ego non sensi:
quando euigilabo, & rursus vina
reperiam?

CAP. XXIIII.

§.23.d.17 NE æmuleris viros malos, nec 1
desideres esse cum eis: *quia 2
rapinas meditatur mens eorum, & A
fraudes labia eorum loquuntur.
*Sapientia ædificabitur domus, 3
& prudentia roborabitur.
*In doctrina replebuntur cella- 4
ria, vniuersa substantia pretiosa &
pulcherrima.
*Vir sapiens, fortis est: & vir 5
doctus, robustus & validus.
*Quia cum dispositione initur 6
bellum: & erit salus vbi multa con
silia sunt.
*Excelsa stulto sapientia, in 7
porta non aperiet os suum.
*Qui cogitat mala facere, stul- 8
tus vocabitur.
*Cogitatio stulti peccatum est: 9
& abominatio hominū detractor.
*Si desperaueris lassus in die an 10
gustiæ: imminuetur fortitudo tua.
|| Ps.81.a.4 *|| Erue eos, qui ducuntur ad 11
mortem: & qui trahuntur ad inte-
ritum liberare ne cesses.
*Si dixeris: Vires non suppetūt: 12
qui inspector est cordis, ipse intel- B
ligit, & seruatorem animæ tuæ ni-
hil fallit, redde tq. homini iuxta
opera sua.
*Comede, fili mi, mel, quia bo- 13
num est, & fauum dulcissimum
gutturi tuo:
*Sic & doctrina sapientiæ ani- 14
mæ tuæ: quam cum inueneris,
habebis in nouissimis spem, &
spes tua non peribit.
*Ne insidieris, & quæras im- 15
pietatem in domo iusti, neque va-
stes requiem eius.
*Septies enim cadet iustus, & 16
resurget: impij autem corruent
in malum.
*Cum ceciderit inimicus tuus, 17
ne gaudeas, & in ruina eius ne

18 exultet cor tuum: * ne forte vi-
C deat Dominus, & displiceat ei, &
auferat ab eo iram suam.
19 *Ne contendas cum pessimis,
20 nec æmuleris impios: * quoniam
non habent futurorum spem ma-
li, & lucerna impiorū extinguetur.
21 *Time Dominum, fili mi, &
regem: & cum detractoribus non
22 commiscearis: *quoniam repente
consurget perditio eorum: & rui-
nam vtriusque quis nouit?
23 *Hæc quoque sapientibus: ||Co- || Leuit.19.d.15. Deut.1.c.17.& 16.d.19. Eccli.42.a.1
gnoscere personam in iudicio non
est bonum.
24 *Qui dicunt impio: Iustus es:
maledicent eis populi, & detesta-
buntur eos tribus.
25 *Qui arguunt eū, laudabuntur:
& super ipsos veniet benedictio.
26 *Labia deosculabitur, qui recta
verba respondet.
27 *Præpara foris opus tuum, &
diligenter exerce agrum tuum: vt
postea ædifices domum tuam.
28 *Ne sis testis frustra contra pro-
D ximum tuum: nec lactes quem-
quam labijs tuis.
29 *|| Ne dicas: quomodo fecit mi- || §.20.d.22
hi, sic faciam ei: reddam vnicuique
secundum opus suum.
30 *Per agrum hominis pigri tran-
31 siui, & per vineam viri stulti: * &
ecce totum repleuerant vrticæ, &
operuerant superficiē eius spinæ,
& maceria lapidum destructa erat.
32 *Quod cum vidissem, posui in
corde meo, & exemplo didici di-
sciplinam.
33 *Parum, inquam, dormies, mo-
dicum dormitabis, pauxillum ma-
34 nus conseres, vt quiescas: * & ve-
niet tibi quasi cursor egestas, &
mendicitas quasi vir armatus.

CAP. XXV.

1 HÆ quoque parabolæ Salo-
A monis, quas transtulerunt vi-
ri Ezechiæ regis Iuda.
2 *Gloria Dei est celare verbum,
& gloria regum inuestigare ser-
monem.
3 *Cælum sursum, & terra deor-
sum, & cor regum inscrutabile.
4 *Aufer rubiginem de argento,
& egredietur vas purissimum:
5 *Aufer impietatem de vultu
regis, & firmabitur iustitia thro-
nus eius.
6 *Ne gloriosus appareas coram
rege,

rege, & in loco magnorum ne
steteris.
* Melius est enim vt dicatur ti- 7
bi: Ascende huc; quàm vt humilie-
ris coram principe.
*Quæ viderunt oculi tui, ne pro 8
feras in iurgio cito: ne postea e- B
mendare non possis, cum dehone-
staueris amicum tuum.
* Causam tuam tracta cum ami 9
co tuo, & secretum extraneo ne re
ueles: *ne forte insultet tibi cum 10
audierit, & exprobrare non cesset.
Gratia & amicitia liberãt: quas
tibi serua, ne exprobrabilis fias.
* Mala aurea in lectis argenteis, 11
qui loquitur verbũ in tẽpore suo.
* Inauris aurea, & margaritũ 12
fulgens, qui arguit sapientem, &
aurem obedientem.
* Sicut frigus niuis in die mes- 13
sis, ita legatus fidelis ei, qui mi-
sit eum, animam ipsius requie-
scere facit.
*Nubes, & ventus, & pluuiæ nõ 14
sequentes, vir gloriosus, & promis-
sa non complens.
‖ S.15.a.1 *‖ Patientia lenietur princeps, 15
& lingua mollis confringet duri- C
tiam.
* Mel inuenisti, comede quod 16
sufficit tibi, ne forte satiatus euo-
mas illud.
* Subtrahe pedem tuum de do- 17
mo proximi tui, ne quando sa-
tiatus oderit te.
* Iaculum, & gladius, & sagit- 18
ta acuta, homo qui loquitur con-
tra proximum suum falsum testi-
monium.
* Dens putridus, & pes lassus, 19
qui sperat super infideli in die an-
gustiæ, *& amittit pallium in die 20
frigoris.
Acetum in nitro, qui cantat car
mina cordi pessimo.
Sicut tinea vestimento, & vér-
mis ligno: ita tristitia viri no-
cet cordi.
*‖ Si esurierit inimicus tuus, 21
‖ Ro.12.b.20. ciba illum: si sitierit, da ei D
aquam bibere: * prunas enim 22
congregabis super caput eius, &
Dominus reddet tibi.
* Ventus aquilo dissipat plu- 23
uias, & facies tristis linguam de-
trahentem.
‖ S.21.b.9 *‖ Melius est sedere in angulo 24
domatis, quàm cum muliere liti-
giosa, & in domo communi.

25 * Aqua frigida animæ sitienti,
& nuncius bonus de terra lon-
ginqua.
26 *Fons turbatus pede, & vena
corrupta, iustus cadens coram
impio.
27 * Sicut qui mel multum come-
dit, non est ei bonum: ‖ sic qui scru ‖ Eccli.3.d.22.
tator est maiestatis, opprimetur a
gloria.
28 * Sicut vrbs patens & absque
murorum ambitu, ita vir, qui non
potest in loquendo cohibere spiri-
tum suum.

CAP. XXVI.

1 QVomodo nix in æstate, &
A pluuiæ in messe: sic inde-
cens est stulto gloria.
2 *Sicut auis ad alia transuolans,
& passer quò libet vadens: sic ma-
ledictum frustra prolatum in quẽ-
piam superueniet.
3 * Flagellum equo, & camus a-
sino, & virga in dorso impruden-
tium.
4 * Ne respondeas stulto iuxta
stultitiã suã, ne efficiaris ei similis.
5 * Responde stulto iuxta stul-
titiam suam, ne sibi sapiens es-
se videatur.
6 * Claudus pedibus, & iniquita-
tem bibens, qui mittit verba per
nuncium stultum.
7 * Quomodo pulchras frustra ha
B bet claudus tibias: sic indecens est
in ore stultorum parabola.
8 * Sicut qui mittit lapidem in
aceruum Mercurij: ita qui tribuit
insipienti honorem.
9 * Quomodo si spina nascatur in
manu temulenti: sic parabola in
ore stultorum.
10 * Iudicium determinat causas:
& qui imponit stulto silentium,
iras mitigat.
11 *‖ Sicut canis, qui reuertitur ad ‖ 2.Pet.2.d.22.
vomitum suum, sic imprudẽs, qui
iterat stultitiam suam.
12 *Vidisti hominem sapientem
sibi videri? magis illo spem habe-
bit insipiens.
13 * Dicit piger: Leo est in via, &
14 leæna in itineribus: * sicut ostium
vertitur in cardine suo, ita piger in
lectulo suo.
15 *‖ Abscondit piger manum sub ‖ S.19.d.24
C ascella sua, & laborat si ad os suũ
eam conuerterit.
16 * Sapientior sibi piger videtur
septem

septē viris loquentibus sententias.
* Sicut qui apprehendit auribus 17
canem, sic qui transit impatiens,
& commiscetur rixæ alterius.
* Sicut noxius est qui mittit sa- 18
gittas,& lanceas in mortem: * ita 19
vir, qui fraudulenter nocet amico
suo: & cum fuerit deprehensus,
dicit: Ludens feci.
* Cum defecerint ligna, extin- 20
guetur ignis: & susurrone subtra-
cto, iurgia conquiescent.
* Sicut carbones ad prunas, & 21
|| S.15.c.18 ligna ad ignem, || sic homo iracun-
dus suscitat rixas.
* Verba susurronis quasi sim- 22
plicia, & ipsa perueniunt ad inti- D
ma ventris.
* Quomodo si argento sordido 23
ornare velis vas fictile, sic labia
tumentia cūpessimo corde sociata.
* Labijs suis intelligitur inimi- 24
cus, cū in corde tractauerit dolos.
*Quando submiserit vocem 25
suam, ne credideris ei: quoniam
septē nequitię sunt in corde illius.
* Qui operit odium fraudulen- 26
ter, reuelabitur malitia eius in
concilio.
* Qui fodit foueam, incidet in 27
eam: & qui voluit lapidem, reuer-
tetur ad eum.
* Lingua fallax non amat veri- 28
tatem: & os lubricum opera-
tur ruinas.

CAP. XXVII.

NE glorieris in crastinum, 1
ignorans quid superuentu- A
ra pariat dies.
*Laudet te alienus,& nō os tuū: 2
extraneus,& non labia tua.
|| Eccl.22.b 17 *|| Graue est saxum,& onerosa 3
arena: sed ira stulti vtroque gra-
uior.
* Ira non habet misericordiam, 4
nec erumpens furor: & impetum
concitati ferre quis poterit?
* Melior est manifesta corre- 5
ptio, quàm amor absconditus.
* Meliora sunt vulnera diligen- 6
tis, quàm fraudulenta oscula o-
dientis.
|| Iob 6.b.7 * || Anima saturata calcabit fa- 7
uum: & anima esuriens etiam a-
marum pro dulci sumet.
*Sicut auis transmigrans de 8
nido suo, sic vir qui derelinquit B
locum suum.
* Vnguento & varijs odoribus 9
delectatur cor: & bonis amici con-
silijs anima dulcoratur.
10 * Amicum tuum, & amicum
patris tui ne dimiseris: & domum
fratris tui ne ingrediaris in die
afflictionis tuæ.
Melior est vicinus iuxta, quàm
frater procul.
11 *Stude sapientiæ fili mi,& læti-
fica cor meum, vt possis exprobrā-
ti respondere sermonem.
12 * Astutus videns malum, ab-
C sconditus est: paruuli transeuntes
sustinuerunt dispendia.
13 * || Tolle vestimentum eius, qui || S.20.c.16
spopondit pro extraneo: & pro
alienis, aufer ei pignus.
14 * Qui benedicit proximo suo
voce grandi, de nocte consurgens
maledicenti similis erit.
15 * || Tecta perstillantia in die fri- || S.19.b.13
goris, & litigiosa mulier compa-
16 rantur: * qui retinet eam, quasi
qui ventum teneat,& oleum dex-
teræ suæ vocabit.
17 * Ferrum ferro exacuitur,& ho-
mo exacuit faciem amici sui.
18 * Qui seruat ficum, comedet fru-
ctus eius: & qui custos est domi-
ni sui, glorificabitur.
19 * Quomodo in aquis resplen-
dent vultus prospicientium, sic
corda hominum manifesta sunt
prudentibus.
20 * || Infernus & perditio num- || Eccli. 14.
quam implentur: similiter & ocu- b.10
li hominum insatiabiles:
21 * || Quomodo probatur in con- || S.17.a.3
flatorio argentum,& in fornace
aurum: sic probatur homo ore lau-
dantis.
D Cor iniqui inquirit mala, cor
autem rectum inquirit scientiam.
22 *Si contuderis stultū in pila quasi
ptisanas feriente desuper pilo,
non auferetur ab eo stultitia eius.
23 * Diligenter agnosce vultum pe-
coris tui, tuosq. greges considera:
24 *Non enim habebis iugiter po-
testatē: sed corona tribuetur in ge-
nerationem & generationem.
25 *Aperta sunt prata, & apparue-
runt herbæ virentes, & collecta
sunt fœna de montibus.
26 * || Agni ad vestimentum tuū: || 1.Tim.6.
& hœdi, ad agri pretium. b.8
27 * Sufficiat tibi lac caprarum
in cibos tuos, & in necessaria
domus tuæ: & ad victum ancillis
tuis.

CAP. XXVIII.

FVgit impius, nemine persequē- 1
te: iustus autem quasi leo con A
fidens, absque terrore erit.
* Propter peccata terræ multi 2
principes eius: & propter hominis
sapientiā, & horum scientiam quę
dicuntur, vita ducis longior erit.
* Vir pauper calumnians paupe 3
‖ s̄.3.b.11 res, similis est imbri vehementi, in
quo paratur fames.
* Qui derelinquunt legem, lau- 4
dant impium: qui custodiunt, suc-
cenduntur contra eum.
* Viri mali non cogitant iudi- 5
ciū: qui autem inquirunt Domi-
num, animaduertunt omnia.
‖ s̄.19.a.1 * ‖ Melior est pauper ambulans 6
in simplicitate sua, quàm diues in
prauis itineribus.
* Qui custodit legem, filius sa- 7
piens est: qui autē commessatores B
pascit, confundit patrem suum.
* Qui coaceruat diuitias vsuris 8
& fœnore, liberali in pauperes con
gregat eas.
* Qui declinat aures suas ne au- 9
diat legem, oratio eius erit execra-
bilis.
* Qui decipit iustos in via ma- 10
la, in interitu suo corruet: & sim-
plices possidebunt bona eius.
* Sapiens sibi videtur vir diues: 11
pauper autem prudens scrutabi-
tur eum.
* In exultatione iustorum multa 12
gloria est: regnantibus impijs rui-
næ hominum.
* Qui abscondit scelera sua, nō 13
dirigetur: qui autem confessus fue
rit, & reliquerit ea, misericordiā
consequetur.
* Beatus homo, qui semper est 14
pauidus: qui vero mentis est durę,
corruęt in malum.
* Leo rugiens, & vrsus esuriens, 15
princeps impius super populum
pauperem.
* Dux indigens prudentia, mul- 16
tos opprimet per calumniam: qui C
autem odit auaritiam, longi
fient dies eius.
* Hominem, qui calumniatur a- 17
nimæ sanguinem, si vsque ad la-
cum fugerit, nemo sustinet.
* Qui ambulat simpliciter, sal- 18
uus erit: qui peruersis graditur
vijs, concidet semel.
‖ s̄.12.b.11 * ‖ Qui operatur terram suam, sa 19
tiabitur panibus: qui autem secta-
tur otium, replebitur egestate. Eccli.20.d.
20 * Vir fidelis multum laudabitur: 30
‖ qui autem festinat ditari, non e- ‖ s̄.13.b.11.
rit innocens. & 20.c.21
21 * Qui cognoscit in iudicio faciē,
non benefacit: iste & pro buccella
panis deserit veritatem.
22 * Vir, qui festinat ditari, & alijs
D inuidet, ignorat quòd egestas su-
peruenict ei.
23 * Qui corripit hominem, gra-
tiam postea inueniet apud eum
magis quàm ille, qui per linguæ
blandimenta decipit.
24 * Qui subtrahit aliquid a patre
suo, & a matre: & dicit hoc non
esse peccatum, particeps homi-
cidæ est.
25 * Qui se iactat, & dilatat, iurgia
concitat: qui vero sperat in Domi-
no, sanabitur.
26 * Qui confidit in corde suo, stul
tus est: qui autem graditur sapien-
ter, ipse saluabitur.
27 * Qui dat pauperi, non indige-
bit: qui despicit deprecantem, su-
stinebit penuriam.
28 * Cum surrexerint impij, abscon
dentur homines: cū illi perierint,
multiplicabuntur iusti.

CAP. XXIX.

1 VIro, qui corripientem dura
A ceruice contemnit, repenti-
nus ei superueniet interitus: &
eum sanitas non sequetur.
2 * In multiplicatione iustorū læ-
tabitur vulgus: cum impij sumpse
rint principatum, gemet populus.
3 * Vir, qui amat sapientiam, læti- ‖ Luc.15.c.
ficat patrem suum: ‖ qui autem nu 13
trit scorta, perdet substantiam.
4 * Rex iustus erigit terram, vir
auarus destruet eam.
5 * Homo, qui blandis, fictisq. ser
monibus loquitur amico suo, rete
expandit gressibus eius.
6 * Peccantem virum iniquum in
uoluet laqueus: & iustus laudabit
atque gaudebit.
7 * Nouit iustus causam pauperū:
B impius ignorat scientiam.
8 * Homines pestilentes dissipant
ciuitatem: sapientes vero auertunt
furorem.
9 * Vir sapiens, si cum stulto con-
tenderit, siue irascatur, siue rideat,
non inueniet requiem.
10 * Viri sanguinū oderūt simplicē:
iusti autē quærunt animam eius.

*Totum spiritum suum profert 11
stultus: sapiens differt, & reseruat
in posterum.
*Princeps, qui libenter audit 12
verba mendacij, omnes ministros
habet impios.
*Pauper, & creditor obuiaue- 13
runt sibi: vtriusque illuminator est
Dominus.
*Rex, qui iudicat in veritate 14
pauperes, thronus eius in æternum
firmabitur.
*Virga atque correptio tribuit 15
sapientiam: puer autem, qui di- C
mittitur voluntati suæ, confundit
matrem suam.
*In multiplicatione impiorum 16
multiplicabuntur scelera: & iusti
ruinas eorum videbunt.
*Erudi filium tuū, & refrigera- 17
bit te, & dabit delicias animæ tuæ.
*Cum prophetia defecerit, dis- 18
sipabitur populus: qui vero custo-
dit legem, beatus est.
*Seruus verbis non potest eru- 19
diri: quia quod dicis intelligit, &
respondere contemnit.
*Vidisti hominem velocem ad 20
loquendum? stultitia magis speran
da est, quàm illius correptio.
*Qui delicate a pueritia nutrit 21
seruum suum, postea sentiet eum
contumacem.
*Vir iracundus prouocat rixas: 22
& qui ad indignandū facilis est, e- D
rit ad peccandum procliuior.
‖Iob 22.d.29 *‖Superbum sequitur humili- 23
tas: & humilem spiritu suscipiet
gloria.
*Qui cum fure participat, odit 24
animam suam: adiurantem au-
dit, & non indicat.
*Qui timet hominem, cito cor- 25
ruet: qui sperat in Domino, sub-
leuabitur.
*Multi requirunt faciem prin- 26
cipis: & iudicium a Domino e-
greditur singulorum.
*Abominantur iusti virum im 27
pium: & abominantur impij eos,
qui in recta sunt via.
Verbum custodiens filius, extra
perditionem erit.

CAP. XXX.

VErba Cōgregantis filij Vomē 1
tis. Visio, quā locutus est vir, A
cū quo est Deus, & qui Deo secum
morante confortatus, ait:
*Stultissimus sum virorū, & sa- 2
pientia hominum non est mecū.
3 *Non didici sapientiam, & non
noui scientiam sanctorum.
4 *Quis ascendit in cælum atque
descendit? quis continuit spiritum
in manibus suis? quis colligauit a-
quas quasi in vestimento? quis su
scitauit omnes terminos terræ?
quod nomen est eius, & quod no-
men filij eius, si nosti?
5 *‖Omnis sermo Dei ignitus, cly ‖Ps.18.c.31
6 peus est sperātibus in se: *‖ne ad- ‖Deut.4.a.
das quidquam verbis illius, & ar- 2 & 12.d.
guaris, inueniarisq. mendax. 32
7 *Duo rogaui te, ne deneges mi-
B hi antequam moriar.
8 *Vanitatem, & verba mendacia
longe fac a me.
Mendicitatem, & diuitias ne de
deris mihi: tribue tantum victui
9 meo necessaria: *ne forte satiatus
illiciar ad negandum, & dicam:
Quis est Dominus? aut egestate
compulsus furer, & periurem no-
men Dei mei.
10 *Ne accuses seruum ad domi-
num suum, ne forte maledicat ti-
bi, & corruas.
11 *Generatio, quæ patri suo maledi
cit, & quæ matri suæ nō benedicit.
12 *Generatio, quæ sibi munda
videtur, & tamen non est lota a sor
dibus suis.
13 *Generatio, cuius excelsi sunt
oculi, & palpebræ eius in alta sur-
rectæ.
14 *Generatio, quæ pro dētibus gla
dios habet, & commandit molari-
bus suis, vt comedat inopes de ter-
ra, & pauperes ex hominibus.
15 *Sanguisugæ duæ sunt filiæ, di
centes: Affer, Affer.
C Tria sunt insaturabilia, & quar-
tū, quod numquam dicit: Sufficit.
16 *Infernus, & os vuluæ, & terra,
quæ non satiatur aqua: ignis vero
numquam dicit: Sufficit.
17 *Oculū, qui subsannat patrē, &
qui despicit partum matris suæ, ef-
fodiant eum corui de torrentibus,
& comedant eum filij aquilæ.
18 *Tria sunt difficilia mihi, &
quartum penitus ignoro:
19 *Viam aquilæ in cælo, viam
colubri super petram, viam nauis
in medio mari, & viam viri in a-
dolescentia.
20 *Talis est & via mulieris adulte
ræ, quæ comedit, & tergens os suū
dicit: Non sum operata malum.

*Per

*Per tria mouetur terra,& quar 21
tum non potest sustinere :
* Per seruum cum regnauerit : 22
per stultum cum saturatus fuerit
cibo: * per odiosam mulierem cũ 23
in matrimonio fuerit assumpta :
& per ancillam cum fuerit heres
dominæ suæ.
*Quattuor sunt minima terræ,& 24
ipsa sunt sapientiora sapientibus. D
*Formicæ,populus infirmus, qui 25
præparat in messe cibum sibi:*le- 26
pusculus,plebs inualida,qui collo-
cat in petra cubile suum : *regem 27
locusta non habet,& egreditur v-
niuersa per turmas suas : * stellio 28
manibus nititur,& moratur in æ-
dibus regis.
*Tria sunt,quæ bene gradiũtur, 29
& quartum,quod incedit feliciter:
*Leo fortissimus bestiarum , ad 30
nullius pauebit occursum : *gal- 31
lus succinctus lumbos:& aries:nec
est rex,qui resistat ei.
* Est qui stultus apparuit post- 32
quam eleuatus est in sublime: si
enim intellexisset, ori suo impo-
suisset manum.
*Qui autem fortiter premit v- 33
bera ad eliciendũ lac, exprimit bu
tyrum : & qui vehementer emun-
git,elicit sanguinem:& qui prouo
cat iras, producit discordias.

CAP. XXXI.

VErba Lamuelis regis. Visio, 1
qua erudiuit eum mater sua. A
* Quid dilecte mi, quid dilecte 2
uteri mei, quid dilecte votorum
meorum?
* Ne dederis mulieribus substã- 3
tiam tuam, & diuitias tuas ad
delendos reges.
*Noli regibus,o Lamuel, noli 4
regibus dare vinum: quia nullum
secretum est vbi regnat ebrietas.
*& ne forte bibant,& obliuiscan- 5
tur iudiciorum,& mutent causam
filiorum pauperis.
* Date siceram mœrentibus, & vi 6
nũ his,qui amaro sunt animo:*bi 7
bãt,& obliuiscantur egestatis suæ,
& doloris sui non recordentur am
plius.
* Aperi os tuum muto,& cau- 8
sis omnium filiorum qui pertran-
seunt:*aperi os tuum,decerne 9
quod iustum est,& iudica inopem
& pauperem.

10 *Mulierem fortem quis inue-
B niet? procul, & de vltimis fini-
bus pretium eius.
11 * Confidit in ea cor viri sui, &
spolijs non indigebit.
12 * Reddet ei bonum, & non ma
lum,omnibus diebus vitæ suæ.
13 * Quæsiuit lanam & linum,
& operata est consilio manuum
suarum.
14 * Facta est quasi nauis instito-
ris, de lõge portans panem suum.
15 * Et de nocte surrexit, deditq;
prædam domesticis suis, & cibaria
ancillis suis.
16 *Considerauit agrum, & emit
eum: de fructu manuum suarum
plantauit vineam.
17 * Accinxit fortitudine lumbos
suos,& roborauit brachiũ suum.
18 *Gustauit, & vidit quia bona
est negotiatio eius: non extingue-
tur in nocte lucerna eius.
19 *Manum suam misit ad fortia,
C & digiti eius apprehenderunt fu-
sum.
20 * Manum suam aperuit inopi,
& palmas suas extendit ad pau-
perem.
21 * Non timebit domui suæ a
frigoribus niuis: omnes enim
domestici eius vestiti sunt du-
plicibus.
22 * Stragulatam vestem fecit si-
bi: byssus, & purpura indumen-
tum eius.
23 * Nobilis in portis vir eius,
quando sederit cum senatoribus
terræ.
24 * Sindonem fecit,& vendidit,&
D cingulum tradidit Chananæo.
25 * Fortitudo & decor indumen-
tum eius, & ridebit in die nouis-
simo.
26 * Os suum aperuit sapientiæ,&
lex clementiæ in lingua eius.
27 * Considerauit semitas domus
suæ,& panem otiosa nõ comedit.
28 * Surrexerunt filij eius, & bea-
tissimam prædicauerunt: vir eius,
& laudauit eam.
29 *Multæ filiæ congregauerũt di-
uitias:tu supergressa es vniuersas.
30 * Fallax gratia, & vana est pul-
chritudo: mulier timens Domi-
num ipsa laudabitur.
31 * Date ei de fructu manuum
suarum: & laudent eam in portis
opera eius.

ECCLESIASTES,

Qui ab Hebræis

COHELETH APPELLATVR.

CAPVT PRIMVM.

VERBA Ec- 1
clesiastæ, filij A
Dauid, regis
Ierusalē.* Va- 2
nitas vanita-
tum, dixit Ec-
clesiastes: va-
nitas vanita-
tum, & omnia vanitas. *Quid ha- 3
bet amplius homo de vniuerso la-
bore suo, quo laborat sub sole?
* Generatio præterit, & generatio 4
aduenit: terra autem in æternum
stat. * Oritur sol, & occidit, & ad 5
locum suum reuertitur: ibiq. rena- B
scens, *gyrat per Meridiem, & fle- 6
ctitur ad Aquilonem: lustrans vni-
uersa in circuitu pergit spiritus, &
in circulos suos reuertitur. * Om- 7
nia flumina intrant in mare, &
mare non redundat: ad locū, vnde
exeunt flumina, reuertūtur vt ite-
rum fluant. * Cunctæ res diffici- 8
les: non potest eas homo explicare
sermone. Non saturatur oculus vi-
su, nec auris auditu impletur.
* Quid est quod fuit? ipsum quod 9
futurum est. Quid est quod fa-
ctum est? ipsum quod facien-
dum est. * Nihil sub sole no- 10
uum, nec valet quisquam dicere: C
Ecce hoc recens est: iam enim præ-
cessit in sæculis, quæ fuerunt ante
nos.* Non est priorum memoria: 11
sed nec eorum quidem, quæ po-
stea futura sunt, erit recordatio
apud eos, qui futuri sunt in no-
uissimo. * Ego Ecclesiastes fui 12
rex Israel in Ierusalem, & pro-
posui in animo meo quærere &
inuestigare sapienter de omni-
bus, quæ fiunt sub sole. *Hanc 13
occupationē pessimam dedit Deus
filijs hominum, vt occuparen-
tur in ea. * Vidi cuncta, quæ 14
fiunt sub sole, & ecce vniuer- D
sa vanitas, & afflictio spiritus.
15 * Peruersi difficile corriguntur,
& stultorum infinitus est nu-
16 merus. * Locutus sum in corde
meo, dicens: Ecce magnus ef-
fectus sum, & præcessi om-
nes sapientia, qui fuerunt ante
me in Ierusalem: & mens mea
contemplata est multa sapienter,
17 & didici. * Dediq. cor meum
vt scirem prudentiam, atque
doctrinam, erroresq. & stulti-
tiam: & agnoui quod in his quo-
que esset labor, & afflictio spiri-
18 tus, *eo quod in multa sapientia
multa sit indignatio: & qui addit
scientiam, addit & laborem.

CAP. II.

1 DIxi ego in corde meo: Va-
A dam, & affluam delicijs, &
fruar bonis. Et vidi quod hoc
2 quoque esset vanitas. * Risum re-
putaui errorem: & gaudio dixi:
3 Quid frustra deciperis? *Cogitaui
in corde meo abstrahere a vino
carnem meam, vt animum meū
transferrem ad sapientiam, de-
uitaremq. stultitiam, donec vi-
derem quid esset vtile filijs homi-
num: quo facto opus est sub sole
4 numero dierum vitæ suæ. * Ma-
gnificaui opera mea, ædificaui
mihi domos, & plantaui vineas,
5 *feci hortos, & pomaria, & conse-
6 ui ea cuncti generis arboribus,* &
extruxi mihi piscinas aquarum,
vt irrigarem siluam lignorū ger-
7 minantium, * possedi seruos &
B ancillas, multamq. familiam ha-
bui: armenta quoque, & magnos
ouium greges vltra omnes qui
8 fuerūt ante me in Ierusalem: *coa-
ceruaui mihi argentum, & aurū,
& substantias regum, ac prouin-
cia-

ciarum: feci mihi cantores, & cã-
tatrices, & delicias filiorum homi-
num, scyphos, & vrceos in mini-
sterio ad vina fundẽda: * & super- 9
gressus sum opibus omnes, qui an-
te me fuerunt in Ierusalem: sapien
tia quoque perseuerauit mecum.
* Et omnia, quæ desiderauerunt 10
oculi mei, non negaui eis: nec pro-
hibui cor meum quin omni vo-
luptate frueretur, & oblectaret se
in his, quæ præparaueram: & hanc
ratus sum partem meam, si vterer
labore meo. * Cumq. me con- 11
uertissem ad vniuersa opera, quæ C
fecerant manus meæ, & ad labo-
res, in quibus frustra sudaueram,
vidi in omnibus vanitatem & af-
flictionem animi, & nihil perma-
nere sub sole. * Transiui ad con- 12
templandam sapientiam, erroresq.
& stultitiam (quid est, inquam,
homo, vt sequi possit regem Facto
rem suum?) * & vidi quod tantum 13
præcederet sapientia stultitiam,
quantum differt lux a tenebris.
‖ Ĩ.8.a.1 Prou.17.d.24 * ‖ Sapientis oculi in capite eius: 14
stultus in tenebris ambulat: & di-
dici quod vnus vtriusque esset in-
teritus. * Et dixi in corde meo: 15
Si vnus & stulti & meus occasus
erit, quid mihi prodest quòd ma-
iorem sapientiæ dedi operam? Lo-
cutusq. cum mente mea, animad-
uerti quòd hoc quoque esset va-
nitas. * Non enim erit memoria 16
sapientis similiter vt stulti in per-
petuum, & futura tempora obli-
uione cuncta pariter operient: mo-
ritur doctus similiter vt indoctus.
* Et idcirco tæduit me vitæ meæ 17
videntem mala vniuersa esse sub D
sole, & cuncta vanitatem & affli-
ctionem spiritus. * Rursus dete- 18
status sum omnem industriam
meam, qua sub sole stu-
diosissime laboraui, habiturus he
redem post me, * quem ignoro, v- 19
trum sapiens an stultus futurus
sit, & dominabitur in laboribus
meis, quibus desudaui & solicitus
fui. & est quidquam tam vanum?
* Vnde cessaui, renunciauitq. cor 20
meum vltra laborare sub sole.
* Nam cum alius laboret in sa- 21
piẽtia, & doctrina, & solicitudine,
homini otióso quæsita dimittit:
& hoc ergo, vanitas, & magnum
malum. * Quid enim proderit ho 22
mini de vniuerso labore suo, & af-
flictione spiritus, qua sub sole cru-
23 ciatus est? * Cuncti dies eius do-
loribus & ærumnis pleni sunt, nec
per noctem mente requiescit: &
24 hoc nonne vanitas est? * Nonne
melius est comedere & bibere, &
ostendere animæ suæ bona de la-
boribus suis? & hoc de manu Dei
25 est. * Quis ita deuorabit, & deli-
26 cijs affluet vt ego? * Homini bono
in conspectu suo dedit Deus sa-
pientiam, & scientiam, & lætitiã:
peccatori autem dedit afflictionẽ,
& curam superfluam, vt addat, &
congreget, & tradat ei qui placuit
Deo: sed & hoc vanitas est, & cas-
sa solicitudo mentis.

CAP. III.

1 A OMnia tempus habent, & suis
spatijs transeunt vniuersa
sub cælo.
2 * Tempus nascendi, & tempus
moriendi.
Tempus plantandi, & tempus e-
uellendi quod plantatum est.
3 * Tempus occidendi, & tempus
sanandi:
Tempus destruendi, & tempus
ædificandi.
4 * Tempus flendi, & tempus ri-
dendi.
Tempus plangendi, & tempus
saltandi.
5 * Tempus spargendi lapides, &
tempus colligendi.
Tempus amplexandi, & tempus
longe fieri ab amplexibus.
6 * Tempus acquirendi, & tem-
B pus perdendi.
Tempus custodiendi, & tempus
abijciendi.
7 * Tempus scindendi, & tempus
consuendi.
Tempus tacendi, & tempus lo-
quendi.
8 * Tempus dilectionis, & tem-
pus odij.
Tempus belli, & tempus pacis.
9 * Quid habet amplius homo de
labore suo?
10 * Vidi afflictionem, quam dedit
Deus filijs hominum, vt distendan
11 tur in ea. * Cuncta fecit bona in
tempore suo, & mundum tradidit
disputationi eorum, vt non inue-
niat homo opus, quod operatus
est Deus ab initio vsque ad finem.
12 * Et cognoui quod non esset me-

lius nisi lætari, & facere bene in
vita sua. *Omnis enim homo, qui 13
comedit & bibit, & videt bonum C
de labore suo, hoc donum Dei est.
* Didici quod omnia opera, quæ 14
fecit Deus, perseuerent in perpetuum;
non possumus eis quidquã
addere, nec auferre, quæ fecit Deus
vt timeatur. * Quod factum est, 15
ipsum permanet: quæ futura sunt,
iam fuerunt: & Deus instaurat
quod abijt. *Vidi sub sole in loco 16
iudicij impietatem, & in loco iustitiæ
iniquitatem.* Et dixi in cor 17
de meo: Iustum, & impium iudicabit
Deus, & tempus omnis rei tũc
erit.*Dixi in corde filijs hominũ, 18
vt probaret eos Deus, & ostenderet
similes esse bestijs. *Idcirco v- 19
nus interitus est hominis, & iumẽ D
torum, & æqua vtriusque conditio:
sicut moritur homo, sic & illa
moriuntur: similiter spirant omnia,
& nihil habet homo iumento
amplius: cuncta subiacent vanitati,*
& omnia pergunt ad vnũ locũ: 20
de terra facta sunt, & in terram pariter
reuertuntur. * Quis nouit si 21
spiritus filiorum Adam ascendat
sursum, & si spiritus iumentorum
descendat deorsum? * Et depre- 22
hendi nihil esse melius quàm lætari
hominem in opere suo, & hãc
esse partem illius. Quis enim eum
adducet, vt post se futura cognoscat?

CAP. IIII.

Verti me ad alia, & vidi calum 1
nias, quæ sub sole geruntur, A
& lacrymas innocentium, & neminem
consolatorem: nec posse resistere
eorum violentiæ, cunctorum
auxilio destitutos.*Et laudaui ma 2
gis mortuos, quàm viuentes: * & 3
feliciorem vtroque iudicaui, qui
necdum natus est, nec vidit mala
quæ sub sole fiunt. *Rursum con- 4
templatus sum omnes labores hominum,
& industrias animaduerti
patere inuidiæ proximi: & in
hoc ergo vanitas, & cura superflua
est. * Stultus complicat manus 5
suas, & comedit carnes suas, dicẽs:
* Melior est pugillus cum requie, 6
quàm plena vtraque manus cum B
labore, & afflictione animi.
* Considerans reperi & aliam va 7
nitatem sub sole: * vnus est, & 8
secundum non habet, non filium,
non fratrem, & tamen laborare
non cessat, nec satiantur oculi eius
diuitijs: nec recogitat, dicens: Cui
laboro, & fraudo animam meam
bonis? in hoc quoque vanitas
9 est, & afflictio pessima. * Melius
est ergo duos esse simul, quam vnum:
habent enim emolumentum
10 societatis suæ: * si vnus ceciderit,
C ab altero fulcietur. Væ soli:
quia cum ceciderit, non habet sub
11 leuantem se. * Et si dormierint
duo, fouebũtur mutuo: vnus quo-
12 modo calefiet? * Et si quispiam
præualuerit contra vnum, duo resistunt
ei: funiculus triplex difficile
13 le rumpitur. *Melior est puer pau
per & sapiens, rege sene & stulto,
qui nescit præuidere in posterum.
14 * Quod de carcere, catenisq. interdum
quis egrediatur ad regnum:
& alius natus in regno, inopia cõ
15 sumatur. *Vidi cunctos viuentes,
D qui ambulant sub sole cum adolescente
secundo, qui consurget
16 pro eo.*Infinitus numerus est populi
omnium, qui fuerunt ante
eum: & qui postea futuri sunt, non
lætabuntur in eo. sed & hoc, vani-
17 tas & afflictio spiritus. * Custodi
pedem tuum ingrediens domum
Dei, & appropinqua vt audias.
‖ Multo enim melior est obedientia, ‖ 1. Reg. 15. c. 22
quàm stultorum victimæ, qui
nesciunt quid faciunt mali. Osee. 6. c. 6

CAP. V.

1 A Ne temere quid loquaris, neque
cor tuum sit velox ad
proferendum sermonem coram
Deo. Deus enim in cælo, & tu super
terram: idcirco sint pauci ser-
2 mones tui. *Multas curas sequuntur
somnia, & in multis sermoni-
3 bus inuenietur stultitia. *Si quid
vouisti Deo, ne moreris reddere:
displicet enim ei infidelis &
stulta promissio. sed quodcumque
4 voueris, redde: *multoq. me-
B lius est non vouere, quàm post
votum promissa non reddere.
5 * Ne dederis os tuum vt peccare
facias carnem tuam: neque dicas
coram angelo: Non est prouidentia:
ne forte iratus Deus contra
sermones tuos, dissipet cuncta
6 opera manuum tuarum. * Vbi

multa sunt somnia, plurimæ sunt
vanitates, & sermones innume-
ri: tu vero Deum time. * Si vide- 7
ris calumnias egenorum, & vio-
lenta iudicia, & subuerti iustitiam
in prouincia, non mireris super
hoc negotio: quia excelso excel-
sior est alius, & super hos quo-
que eminentiores sunt alij, * & 8
insuper vniuersæ terræ rex impe-
rat seruienti. * Auarus non imple- 9
bitur pecunia: & qui amat diui- C
tias, fructum non capiet ex eis: &
hoc ergo vanitas. * Vbi multæ 10
sunt opes, multi & qui comedunt
eas. Et quid prodest possessori, nisi
quod cernit diuitias oculis suis?
* Dulcis est somnus operanti, siue 11
parum, siue multum comedat:
saturitas autem diuitis non sinit
*Iob. 20. c. 20 eum dormire. * || Est & alia infirmi 12
tas pessima, quam vidi sub sole:
diuitiæ conseruatæ in malum do-
mini sui. * Pereunt enim in af- 13
flictione pessima: generauit filiũ,
|| Iob. 1 d. 21 1. Tim. 6. b. 7 qui in summa egestate erit. * || Si- 14
cut egressus est nudus de vtero ma
tris suæ, sic reuertetur, & nihil au-
feret secum de labore suo. * Mi- 15
serabilis prorsus infirmitas: quo
modo venit, sic reuertetur. Quid D
ergo prodest ei quod laborauit in
ventum? * Cunctis diebus vitæ 16
suæ comedit in tenebris & in cu-
ris multis, & in ærumna atque
tristitia. * Hoc itaque visum est 17
mihi bonum vt comedat quis, &
bibat, & fruatur lætitia ex labo-
re suo, quo laborauit ipse sub sole
numero dierum vitæ suæ, quos de
dit ei Deus, & hæc est pars illius.
* Et omni homini, cui dedit Deus 18
diuitias, atque substantiam, pote-
statemq. ei tribuit vt comedat ex
eis, & fruatur parte sua, & lætetur
de labore suo: hoc est donum Dei.
* Non enim satis recordabitur die 19
rum vitæ suæ, eo quod Deus oc-
cupet delicijs cor eius.

CAP. VI.

Est & aliud malum, quod vi- 1
di sub sole, & quidem A
frequens apud homines: * Vir, 2
cui dedit Deus diuitias, & sub-
stantiam, & honorem, & nihil
deest animæ suæ ex omnibus, quæ
desiderat: nec tribuit ei potesta-
tem Deus vt comedat ex eo, sed
homo extraneus vorabit illud. hoc
vanitas, & miseria magna est.
3 * Si genuerit quispiam centum
B liberos, & vixerit multos annos,
& plures dies ætatis habuerit, & a-
nima illius non vtatur bonis sub-
stantiæ suæ, sepulturaq. careat: de
hoc ego pronũcio quod melior il-
4 lo sit abortiuus. * Frustra enim
venit, & pergit ad tenebras, &
obliuione delebitur nomen eius.
5 * Non vidit solem, neque co-
C gnouit distantiam boni & mali:
6 * etiam si duobus millibus annis
vixerit, & non fuerit perfruitus
bonis: nonne ad vnum locum
7 properant omnia? * Omnis labor
hominis in ore eius: sed anima
8 eius non implebitur. * Quid habet
amplius sapiens a stulto? & quid
pauper nisi vt pergat illuc, vbi
9 est vita? * Melius est videre
D quod cupias, quàm desiderare
quod nescias. sed & hoc vanitas
10 est, & præsumptio spiritus. * Qui
futurus est, iam vocatum est no-
men eius: & scitur quòd homo sit,
& non possit contra fortiorem se
11 in iudicio contendere. * Verba sunt
plurima, multamq. in disputando
habentia vanitatem.

CAP. VII.

1 QVid necesse est homini ma-
A iora se quærere, cum igno-
ret quid conducat sibi in
vita sua numero dierum peregri-
nationis suæ, & tempore, quod
velut vmbra præterit? Aut quis ei
poterit indicare quid post eum fu-
2 turum sub sole sit? * || Melius est || Prou. 22. a. 1
nomen bonum, quàm vnguenta
pretiosa: & dies mortis die natiui-
3 tatis. * Melius est ire ad domum lu
ctus, quàm ad domum conuiuij:
in illa enim finis cunctorum ad-
monetur hominum, & viuens co-
4 gitat quid futurum sit. * Melior
est ira risu: quia per tristitiam
vultus, corrigitur animus delin-
5 quentis. * Cor sapientium vbi tri-
stitia est, & cor stultorum vbi læ-
6 titia. * Melius est a sapiente corri-
pi, quàm stultorum adulatione
7 decipi. * quia sicut sonitus spinarũ
ardentium sub olla, sic risus stulti:
8 sed & hoc vanitas. * Calumnia cõ-
turbat sapientem, & perdet robur
9 cordis illius. * Melior est finis

orationis, quàm principiũ. Melior B
est patiens arrogante.*Ne sis velox ad irascendum: quia ita in si- 10
nu stulti requiescit. * Ne dicas: 11
Quid putas causæ est quòd priora tẽpora meliora fuere quàm nunc
sunt? stulta enim est huiuscemodi
interrogatio. *Vtilior est sapientia 12
cum diuitijs. & magis prodest videntibus solem. *Sicut enim pro- 13
tegit sapientia, sic protegit pecunia. hoc autem plus habet eruditio
& sapientia, quod vitam tribuunt
possessori suo. *Considera opera 14
Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.*In die bona 15
fruere bonis. & malam diem præcaue sicut enim hanc, sic & illam
fecit Deus, vt non inueniat homo
contra eum iustas querimonias.
* Hæc quoque vidi in diebus va- 16
nitatis meæ: Iustus perit in iustitia sua, & impius multo viuit
tempore in malitia sua.
* Noli esse iustus multum: neque 17
plus sapias quàm necesse est, ne obstupescas.
*Ne impie agas multum: & no- 18
li esse stultus, ne moriaris in tem- C
pore non tuo.
* Bonum est te sustentare iustũ, 19
sed & ab illo ne subtrahas manũ
tuam: quia qui timet Deum, nihil
negligit.*Sapientia confortauit sa 20
pientem super decem principes ciuitatis.* ‖ Non est enim homo iu- 21
stus in terra, qui faciat bonum, &
non peccet *Sed & cunctis sermo 22
nibus, qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne forte audias ser-
uum tuum maledicẽtem tibi. *scit 23
enim conscientia tua, quia & tu
crebro maledixisti alijs. *Cuncta 24
tentaui in sapientia. Dixi: Sapiens
efficiar: & ipsa longius recessit a
me*multo magis quàm erat: & al- 25
ta profunditas, quis inueniet eam?
*Lustraui vniuersa animo meo, vt 26
scirem, & considerarem, & quære- D
rem sapientiam, & rationem: &
vt cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium:
*& inueni amariorem morte mu- 27
lierem, quæ laqueus venatorum
est, & sagena cor eius, vincula sunt
manus illius. qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator
est, capietur ab illa. * Ecce hoc 28
inueni, dixit Ecclesiastes, vnum &
alterum, vt inuenirem rationem,

3. Reg. 8. e 46. 2. Par. 6. g. 36 Prou. 20. b. 9 1. Io. 1. c. 8.

29 *quam adhuc quærit anima mea,
& non inueni. Virum de mille vnum reperi, mulierem ex omni
30 bus non inueni. * Solummodo
hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis
talis vt sapiens est? & quis cognouit solutionem verbi?

CAP VIII.

1 Sapientia hominis lucet in vul- 5. 2. c. 14
A tu eius, & potentissimus faciẽ
2 illius commutabit. * Ego os regis obseruo, & præcepta iuramẽ-
3 ti Dei. * Ne festines recedere a facie eius, neque permaneas in ope-
re malo: quia omne, quod voluerit, faciet: * & sermo illius pote-
4 state plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis?
5 * Qui custodit præceptum, non
experietur quidquam mali. Tempus & responsionem cor sapientis
6 intelligit. *Omni negotio tempus
est, & opportunitas, & multa ho-
7 minis afflictio: *quia ignorat præ-
B terita, & futura nullo scire potest
8 nuncio. *Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec
habet potestatem in die mortis,
nec sinitur quiescere ingruente
bello, neque saluabit impietas im-
9 pium. * Omnia hæc consideraui,
& dedi cor meum in cunctis operibus, quæ fiunt sub sole. Interdum
dominatur homo homini in ma-
10 lum suum. *Vidi impios sepultos:
qui etiam cũ adhuc viuerent, in lo
co sancto erant, & laudabantur in
ciuitate quasi iustorum operum.
11 sed & hoc vanitas est.* Etenim
C quia non profertur cito cõtra malos sentẽtia, absque timore vllo filij hominum perpetrant mala.
12 *Attamen peccator ex eo quòd cẽties facit malũ, & per patientiam
sustentatur, ego cognoui quòd erit bonũ timentibus Deum, qui ve
13 rentur faciem eius. *Non sit bonũ
impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi vmbra transeant
qui non timent faciem Domini.
14 * Est & alia vanitas, quæ fit super
terram. sunt iusti, quibus mala
proueniũt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impij, qui ita
securi sunt, quasi iustorũ facta ha-
D beant. sed & hoc vanissimum iudico.

dico. * Laudaui igitur lætitiam 15
quod non esset homini bonum
sub sole, nisi quod comederet, &
biberet, atque gauderet: & hoc so-
lum secum auferret de labore suo
in diebus vitæ suæ, quos dedit ei
Deus sub sole. * Et apposui cor 16
meum vt scirem sapientiam, &
intelligerẽ distentionem, quæ ver-
satur in terra: est homo, qui diebus
& noctibus somnum non capit
oculis. * Et intellexi quòd om- 17
nium operum Dei nullam pos-
sit homo inuenire rationem eorũ,
quæ fiunt sub sole: & quanto plus
laborauerit ad quærendum, tanto
minus inueniat: etiam si dixerit sa
piens se nosse, nõ poterit reperire.

CAP. IX.

OMnia hæc tractaui in corde 1
meo, vt curiose intelligerem: A
Sunt iusti atque sapientes, & ope-
ra eorum in manu Dei: & tamen
nescit homo vtrũ amore, an odio
dignus sit: * sed omnia in futurũ 2
seruantur incerta, eo quod vniuer
sa æque eueniant iusto & impio,
bono & malo, mundo & immun-
do, immolanti victimas, & sacrifi-
cia contemnenti. sicut bonus, sic
& peccator: vt periurus, ita & ille
qui verum deierat. * Hoc est pes 3
simum inter omnia, quæ sub sole
fiunt, quia eadẽ cunctis eueniunt.
vnde & corda filiorum hominum
implentur malitia, & contemptu
in vita sua, & post hæc ad inferos B
deducentur. * Nemo est qui sem- 4
per viuat, & qui huius rei habeat
fiduciam: melior est canis viuus
leone mortuo. * Viuentes enim 5
sciunt se esse morituros, mortui
vero nihil nouerunt amplius, nec
habent vltra mercedem: quia obli
uioni tradita est memoria eorum.
* Amor quoque, & odium, & in- 6
uidiæ simul perierunt, nec habent
partem in hoc sæculo, & in opere,
quod sub sole geritur. * Vade er- 7
go & comede in lætitia panem C
tuum, & bibe cum gaudio vinum
tuum: quia Deo placent opera
tua. * Omni tempore sint vesti- 8
menta tua candida, & oleum de
capite tuo non deficiat. * Perfruere 9
vita cum vxore, quam diligis, cun-
ctis diebus vitæ instabilitatis tuæ,
qui dati sunt tibi sub sole omni
tempore vanitatis tuæ: hæc est e-
nim pars in vita, & in labore tuo,
10 quo laboras sub sole. * Quodcum
que facere potest manus tua, instã
ter operare: quia nec opus, nec ra-
tio, nec sapientia, nec scientia erũt
apud inferos, quo tu properas.
11 * Verti me ad aliud, & vidi sub so-
le, nec velocium esse cursum, nec
fortium bellum, nec sapientium
panem, nec doctorũ diuitias, nec
artificum gratiam: sed tempus, ca-
12 sumque in omnibus. * Nescit ho-
mo finem suum: sed sicut pisces
capiuntur hamo, & sicut aues la-
queo comprehenduntur, sic ca-
piuntur homines in tempore ma-
lo, cum eis extemplo superuene-
13 rit. * Hanc quoque sub sole vidi
sapiẽtiam, & probaui maximam:
14 * Ciuitas parua, & pauci in ea vi-
D ri: venit contra eam rex magnus,
& vallauit eam, extruxitq. muni-
tiones per gyrum, & perfecta est
15 obsidio. * Inuentusq. est in ea vir
pauper, & sapiens, & liberauit vr-
bem per sapientiam suam, & nul-
lus deinceps recordatus est homi-
16 nis illius pauperis. * Et dicebam
ego, meliorem esse sapientiam
fortitudine: quomodo ergo sapien
tia pauperis contempta est, & ver-
17 ba eius non sunt audita? * Verba
sapientium audiuntur in silentio
plus quam clamor principis inter
18 stultos. * Melior est sapientia,
quam arma bellica: & qui in vno
peccauerit, multa bona perdet.

CAP. X.

1 MVscæ morientes perdũt sua-
A uitatem vnguenti. Pretio-
sior est sapientia & gloria, parua
2 & ad tempus stultitia. * Cor sa-
pientis in dextera eius, & cor stulti
3 in sinistra illius. * Sed & in via
stultus ambulans, cum ipse insi-
piens sit, omnes stultos æstimat.
4 * Si spiritus potestatem habentis
ascenderit super te, locum tuum
ne dimiseris: quia curatio faciet
5 cessare peccata maxima. * Est ma-
lum quod vidi sub sole, quasi per
errorem egrediens a facie princi-
6 pis: * positum stultum in dignita-
te sublimi, & diuites sedere deor- || Pro.26.d.
7 sum. * Vidi seruos in equis: & 27
B principes ambulãtes super terram Eccli.27.d.
8 quasi seruos. * || Qui fodit foueam, 29
incidet

incidet in eam: & qui dissipat se-
pem, mordebit eum coluber.* Qui 9
transfert lapides, affligetur in eis:
& qui scindit ligna, vulnerabitur
ab eis.* Si retusum fuerit ferrum, 10
& hoc non vt prius, sed hebeta-
tum fuerit, multo labore exacue-
tur, & post industriam sequetur C
sapientia. * Si mordeat serpens 11
in silentio, nihil eo minus habet
qui occulte detrahit. * Verba oris 12
sapientis gratia: & labia insipien-
tis præcipitabunt eum: * Initium 13
verborum eius stultitia, & nouissi-
mum oris illius error pessimus.
*Stultus verba multiplicat. Igno- 14
rat homo quid ante se fuerit: &
quid post se futurum sit, quis ei po
terit indicare? *Labor stultorum 15
affliget eos, qui nesciunt in vrbē
pergere.* Væ tibi terra, cuius rex 16
puer est, & cuius principes mane
comedunt. * Beata terra, cuius rex 17
nobilis est, & cuius principes ve D
scuntur in tempore suo ad reficiē-
dum, & non ad luxuriam.* In pi- 18
gritijs humiliabitur contignatio,
& in infirmitate manuum perstil-
labit domus. * In risum faciunt 19
panem, & vinum vt epulentur
viuentes: & pecuniæ obediunt
omnia. * In cogitatione tua regi 20
ne detrahas, & in secreto cubicu-
li tui ne maledixeris diuiti: quia &
aues cæli portabunt vocem tuam,
& qui habet pennas annunciabit
sententiam.

CAP. XI.

Mitte panem tuum super tran 1
seuntes aquas: quia post tem A
pora multa inuenies illum. * Da 2
partem septem, necnon & octo:
quia ignoras quid futurum sit ma
li super terram. *Si repletæ fuerint 3
nubes, imbrem super terram effun
dent. Si ceciderit lignum ad Au-
strum, aut ad Aquilonem, in quo-
cumque loco ceciderit, ibi erit.
* Qui obseruat ventum, non se- 4
minat: & qui considerat nubes,
numquam metet. * Quomodo 5
ignoras quæ sit via spiritus, & B
qua ratione compingantur ossa in
ventre prægnantis; sic nescis opera
Dei, qui fabricator est omnium.
*Mane semina semen tuum, & ve 6
spere ne cesset manus tua: quia ne-
scis quid magis oriatur, hoc aut il
lud: & si vtrumque simul, melius
7 erit. * Dulce lumen, & delectabi-
8 le est oculis videre solem.* Si an-
C nis multis vixerit homo, & in his
omnibus lætatus fuerit, meminis-
se debet tenebrosi temporis, &
dierum multorum: qui cum ve-
nerint, vanitatis arguentur præte-
9 rita. * Lætare ergo iuuenis in a-
dolescentia tua, & in bono sit
D cor tuum in diebus iuuētutis tuæ,
& ambula in viis cordis tui, &
in intuitu oculorum tuorum: &
scito quod pro omnibus his addu
10 cet te Deus in iudicium. * Aufer
iram a corde tuo, & amoue mali-
tiam a carne tua. Adolescentia e-
nim & voluptas vana sunt.

CAP. XII.

1 Memento Creatoris tui in die-
A bus iuuentutis tuæ, antequā
veniat tempus afflictionis, &
appropinquent anni, de quibus di
2 cas: Non mihi placent, * antequā
tenebrescat sol, & lumen, & luna,
& stellæ, & reuertantur nubes post
3 pluuiam: *quando commouebun
tur custodes domus, & nutabunt
B viri fortissimi, & otiosæ erunt
molentes in minuto numero, &
tenebrescent videntes per forami-
4 na:* & claudent ostia in platea,
in humilitate vocis molentis, &
consurgent ad vocem volucris, &
obsurdescent omnes filiæ carmi-
5 nis. * Excelsa quoque timebunt,
& formidabunt in via, florebit
amygdalus, impinguabitur locu-
sta, & dissipabitur capparis: quo-
niam ibit homo in domum æter-
nitatis suæ, & circuibunt in platea
6 plangentes.* Antequam rumpa-
tur funiculus argenteus, & recur-
rat vitta aurea, & conteratur hy-
dria super fontem, & confringa-
7 tur rota super cisternam,* & reuer
C tatur puluis in terram suam vnde
erat, & spiritus redeat ad Deum,
8 qui dedit illum.* Vanitas vanita-
tum, dixit Ecclesiastes, & omnia
9 vanitas. * Cumq. esset sapien-
tissimus Ecclesiastes, docuit popu
lum, & enarrauit quæ fecerat: &
inuestigans composuit parabolas
10 multas. * Quæsiuit verba vtilia,
D & conscripsit sermones rectissi-
11 mos, ac veritate plenos.* Verba
sapientium sicut stimuli, & quasi

claui in altum defixi, quæ per ma-
gistrorum cōsilium data sunt a pa
store vno. * His amplius fili mi ne 12
requiras. Faciēdi plures libros nul-
lus est finis: frequensq. medita-
tio, carnis afflictio est. * Finem 13
loquēdi pariter omnes audiamus.
Deū time, & mandata eius obser-
14 ua: hoc est enim omnis homo: * &
cuncta, quæ fiunt, adducet Deus
in iudicium pro omni errato, siue
bonum, siue malum illud sit.

CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS,

Quod Hebraice dicitur Sir Hasirim.

CAPVT PRIMVM.

SCVLETVR 1
me osculo o- A
ris sui: quia
meliora sunt
vbera tua vi-
no, *fragrātia 2
vnguentis op-
timis. Oleum
effusum nomen tuum: ideo ado-
lescentulæ dilexerunt te. *Trahe 3
me: post te curremus in odorem
vnguentorum tuorum. * Intro- 4
duxit me rex in cellaria sua: exul-
tabimus & lætabimur in te, me- B
mores vberum tuorum super vi-
num: recti diligunt te. * Nigra 5
sum, sed formosa, filiæ Ierusalem,
sicut tabernacula Cedar, sicut pel-
les Salomonis. * Nolite me consi- 6
derare quod fusca sim, quia deco-
lorauit me sol: filij matris meæ pu
gnauerunt contra me, posuerunt
me custodem in vineis: vineam
meam non custodiui.* Indica mi- 7
hi, quem diligit anima mea, vbi
pascas, vbi cubes in meridie, ne
vagari incipiam post greges so-
dalium tuorum. * Si ignoras te 8
o pulcherrima inter mulieres, e-
gredere, & abi post vestigia gregū,
& pasce hœdos tuos iuxta taber-
nacula pastorum.* Equitatui meo 9
in curribus Pharaonis assimilaui C
te amica mea.* Pulchræ sunt genæ 10
tuæ sicut turturis: collum tuum
11 sicut monilia. *Murenulas aureas
faciemus tibi, vermiculatas argen-
12 to. * Dum esset rex in accubitu
suo, nardus mea dedit odorem
13 suum. * Fasciculus myrrhæ dile-
ctus meus mihi, inter vbera mea
14 commorabitur. * Botrus cypri di-
lectus meus mihi, in vineis Engad
15 di. * Ecce tu pulchra es amica
D mea, ecce tu pulchra es, oculi tui
16 columbarum. * Ecce tu pulcher
es dilecte mi, & decorus. Lectulus
17 noster floridus: * tigna domorum
nostrarum cedrina, laquearia no-
stra cypressina.

CAP. II.

1 Ego flos campi, & lilium con-
2 uallium. * Sicut lilium inter
A spinas, sic amica mea inter filias.
3 * Sicut malus inter ligna silua-
rum, sic dilectus meus inter fi-
lios. Sub vmbra illius, quem
desideraueram, sedi: & fructus eius
4 dulcis gutturi meo. * Introduxit
me in cellam vinariam, ordinauit
5 in me charitatem. * Fulcite me
floribus, stipate me malis: quia a-
6 more langueo. * Læua eius sub
B capite meo, & dextera illius am-
7 plexabitur me. * Adiuro vos filiæ
Ierusalē per capreas, ceruosq. cam
porum

porum, ne suscitetis, neque euigi-
lare faciatis dilectam, quoadusque
ipsa velit. * Vox dilecti mei, ecce 8
iste venit saliens in montibus,
transiliens colles: * similis est di- 9
lectus meus capreæ, hinnuloq. cer
uorum. en ipse stat post parietem
nostrum respiciens per fenestras,
prospiciens per cancellos. * En di- 10
lectus meus loquitur mihi: Surge, C
propera amica mea, columba
mea, formosa mea, & veni. * Iam 11
enim hiems transijt, imber abijt,
& recessit. * Flores apparuerunt 12
in terra nostra, tempus putatio-
nis aduenit: vox turturis audita
est in terra nostra: * ficus protu- 13
lit grossos suos: vineæ florentes
dederunt odorem suum. Surge,
amica mea, speciosa mea, & veni:
* columba mea in foraminibus 14
petræ, in cauerna maceriæ, osten- D
de mihi faciem tuam, sonet vox
tua in auribus meis: vox enim
tua dulcis, & facies tua decora.
* Capite nobis vulpes paruulas, 15
quæ demoliuntur vineas: nam
vinea nostra floruit. * Dilectus 16
meus mihi, & ego illi, qui pasci-
tur inter lilia * donec aspiret dies, 17
& inclinentur vmbræ. Reuerte-
re: similis esto, dilecte mi, capreæ,
hinnuloq. ceruorum super mon-
tes Bether.

CAP. III.

IN lectulo meo per noctes quæ- 1
siui quem diligit anima mea: A
quæsiui illum, & non inueni. * Sur 2
gam, & circuibo ciuitatem: per vi-
cos & plateas quæram quem dili-
git anima mea: quæsiui illum, &
non inueni. * Inuenerunt me vi- 3
giles, qui custodiunt ciuitatem: B
Num quem diligit anima mea, vi-
distis? * Paululum cum pertran- 4
sissem eos, inueni quem diligit a-
nima mea: tenui eum: nec dimit-
tam donec introducam illum
in domum matris meæ, & in cu-
biculum genitricis meæ. * Adiu- 5
ro vos filiæ Ierusalem per capreas,
ceruosq. camporum, ne suscitetis,
neque euigilare faciatis dilectam C
donec ipsa velit. * Quæ est ista, 6
quæ ascendit per desertum sicut
virgula fumi ex aromatibus myr-
rhæ, & thuris, & vniuersi pulueris
pigmentarij? * En lectulum Salo- 7
monis sexaginta fortes ambiunt
8 ex fortissimis Israel: * omnes te-
nentes gladios, & ad bella doctis-
simi: vniuscuiusque ensis super
femur suum propter timores no-
9 cturnos. * Ferculum fecit sibi rex
D Salomon de lignis Libani: * colum
10 nas eius fecit argenteas, reclinato-
rium aureum, ascensum purpu-
reum: media charitate constrauit
11 propter filias Ierusalem: * Egredi-
mini & videte filiæ Sion regem Sa
lomonem in diademate, quo co-
ronauit illum mater sua in die de-
sponsationis illius, & in die læti-
tiæ cordis eius.

CAP. IIII.

1 QVàm pulchra es amica mea,
A quàm pulchra es! Oculi tui
columbarum, absque eo,
quod intrinsecus latet. Capilli tui
sicut greges caprarum, quæ ascen-
2 derunt de monte Galaad. * Dentes
tui sicut greges tonsarum, quæ a-
scenderunt de lauacro, omnes ge-
mellis fœtibus, & sterilis non est
3 inter eas. * Sicut vitta coccinea, la-
B bia tua: & eloquium tuum, dulce.
Sicut fragmen mali punici, ita ge-
næ tuæ, absque eo, quod intrinse-
4 cus latet. * Sicut turris Dauid col-
lum tuum, quæ ædificata est cum
propugnaculis: mille clypei pen-
dent ex ea, omnis armatura fortiũ.
5 * Duo vbera tua, sicut duo hinnu-
li capreæ gemelli, qui pascũtur in
6 lilijs, * donec aspiret dies, & incli-
nentur vmbræ, vadam ad montem
7 myrrhæ, & ad collem thuris. * To-
ta pulchra es amica mea, & macu-
8 la non est in te. * Veni de Libano
C sponsa mea, veni de Libano, veni:
coronaberis de capite Amana, de
vertice Sanit & Hermon, de cubi-
libus leonum, de montibus pardo
9 rum. * Vulnerasti cor meum soror
mea sponsa, vulnerasti cor meũ in
vno oculorũ tuorum, & in vno cri
10 ne colli tui. * Quàm pulchræ sunt
mãmæ tuæ soror mea sponsa! pul-
chriora sunt vbera tua vino, & o-
dor vnguentorum tuorum super
11 omnia aromata. * Fauus distillans
labia tua sponsa, mel & lac sub
lingua tua: & odor vestimento-
12 rum tuorũ sicut odor thuris. * Hor
tus conclusus soror mea sponsa,
hortus conclusus, fons signatus.
* Emis-

* Emissiones tuæ paradisus ma- 13
lorum punicorum cum pomorum D
fructibus. Cypri cum nardo, *nar- 14
dus & crocus, fistula & cinnamo-
mum cum vniuersis lignis Liba-
ni, myrrha & aloe cum omnibus
primis vnguentis. * Fons horto- 15
rum: puteus aquarum viuentium,
quæ fluunt impetu de Libano.
* Surge Aquilo, & veni Auster, 16
perfla hortum meum, & fluant
aromata illius.

CAP. V.

VEniat dilectus meus in hor- 1
tum suum, & comedat fru- A
ctum pomorum suorum. Veni in
hortum meum soror mea sponsa,
messui myrrham meam cum aro-
matibus meis: comedi fauū cum
melle meo, bibi vinum meum
cum lacte meo: comedite amici, &
bibite, & inebriamini charissimi.
* Ego dormio, & cor meum vigi- 2
lat: vox dilecti mei pulsantis: Ape- B
ri mihi soror mea, amica mea, co-
lumba mea, immaculata mea:
quia caput meum plenum est ro-
re, & cincinni mei guttis noctiū.
* Expoliaui me tunica mea, quo- 3
modo induar illa? laui pedes
meos, quomodo inquinabo illos?
* Dilectus meus misit manum 4
suā per foramen, & venter meus
intremuit ad tactum eius. * Surre- 5
xi, vt aperirem dilecto meo: ma-
nus meæ stillauerunt myrrham,
& digiti mei pleni myrrha proba-
tissima. * Pessulum ostij mei aperui 6
dilecto meo: at ille declinauerat,
atque trāsierat. Anima mea lique-
facta est, vt locutus est: quæsiui, &
non inueni illum: vocaui, & non
respondit mihi. * Inuenerunt me 7
custodes qui circumeunt ciuita- C
tem: percusserunt me, & vulnera-
uerunt me: tulerunt palliū meum
mihi custodes murorum. * Adiu- 8
ro vos filiæ Ierusalem, si inuene-
ritis dilectum meum, vt nuncietis
ei quia amore langueo. * Qualis 9
est dilectus tuus ex dilecto, o pul-
cherrima mulierum? qualis est di-
lectus tuus ex dilecto, quia sic ad-
iurasti nos? * Dilectus meus can- 10
didus & rubicundus, electus ex
millibus. * Caput eius aurum 11
optimum: Comæ eius sicut elatæ
palmarum, nigræ quasi coruus.

12 * Oculi eius sicut columbæ super
riuulos aquarum, quæ lacte sunt
lotæ, & resident iuxta fluenta ple-
13 nissima. * Genæ illius sicut areolæ
aromatum consitæ a pigmētariis.
Labia eius lilia distillantia myr-
14 rham primam. * Manus illius tor-
D natiles aureæ, plenæ hyacinthis.
Venter eius eburneus, distinctus
15 sapphiris. * Crura illius columnæ
marmoreæ, quæ fundatæ sunt su-
per bases aureas. Species eius vt
16 Libani, electus vt cedri. * Guttur
illius suauissimum, & totus desi-
derabilis: talis est dilectus meus,
& ipse est amicus meus, filiæ Ie-
17 rusalem. * Quo abiit dilectus tuus
o pulcherrima mulierum? quo de-
clinauit dilectus tuus, & quære-
mus eum tecum.

CAP. VI.

1 DIlectus meus descendit in
A hortum suum ad areolam
aromatum, vt pascatur in hortis,
2 & lilia colligat. * Ego dilecto meo,
& dilectus meus mihi, qui pasci-
3 tur inter lilia. * Pulchra es amica
mea, suauis, & decora sicut Ieru-
salem: terribilis vt castrorum acies
4 ordinata. * Auerte oculos tuos a
B me, quia ipsi me auolare fecerunt.
Capilli tui sicut grex caprarum,
5 quæ apparuerunt de Galaad. * Den
tes tui sicut grex ouiū, quæ ascen-
derunt de lauacro, omnes gemel-
lis fœtibus, & sterilis non est in
6 eis. * Sicut cortex mali punici, sic
genæ tuæ absque occultis tuis.
7 * Sexaginta sūt reginæ, & octo-
ginta concubinæ, & adolescentu-
8 larum non est numerus. * Vna est
C columba mea, perfecta mea, vna
est matris suæ, electa genitrici
suæ. Viderunt eam filiæ, & beatis-
simam prædicauerunt: reginæ &
concubinæ, & laudauerunt eam.
9 * Quæ est ista, quæ progreditur
quasi aurora consurgens, pulchra
vt luna, electa vt sol, terribilis vt
10 castrorum acies ordinata? * Descen
D di in hortum nucum, vt viderem
poma conuallium, & inspicerem
si floruisset vinea, & germinassent
11 mala punica. * Nesciui: anima
mea conturbauit me propter qua-
12 drigas Aminadab. * Reuertere,
reuertere Sulamitis: reuertere re-
uertere, vt intueamur te.

CAP.

CAP. VII.

Quid videbis in Sulamite, 1
nisi choros castrorum?
Quàm pulchri sunt gres A
sus tui in calceamentis, filia prin-
cipis! Iuncturæ femorum tuo-
rum, sicut monilia, quæ fabri-
cata sunt manu artificis. * Vm- 2
bilicus tuus crater tornatilis, num
quam indigens poculis. Venter
tuus sicut aceruus tritici, vallatus B
lilijs. * Duo vbera tua, sicut duo 3
hinnuli gemelli capreæ. *Collum 4
tuum sicut turris eburnea. Oculi
tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ
sunt in porta filiæ multitudinis.
Nasus tuus sicut turris Libani, quę
respicit contra Damascum. * Ca- 5
put tuum vt Carmelus: & comæ
capitis tui, sicut purpura regis
vincta canalibus. * Quàm pul- 6
chra es, & quàm decora charissi-
ma, in delitijs! *Statura tua assimi- 7
lata est palmæ, & vbera tua bo-
tris.* Dixi: Ascendam in pal- 8
mam, & apprehendam fructus C
eius: & erunt vbera tua sicut botri
vineæ: & odor oris tui sicut ma-
lorum. * Guttur tuum sicut vi- 9
num optimum, dignum dilecto D
meo ad potandum, labijsq. & den
tibus illius ad ruminandum.
* Ego dilecto meo, & ad me con 10
uersio eius. * Veni dilecte mi, 11
egrediamur in agrum, commore-
mur in villis. * Mane surgamus 12
ad vineas, videamus si floruit vi-
nea, si flores fructus parturiunt,
si floruerunt mala punica: ibi da-
bo tibi vbera mea. * Mandrago- 13
ræ dederunt odorem. In portis no-
stris omnia poma: noua & vetera,
dilecte mi, seruaui tibi.

CAP. VIII.

Quis mihi det te fratrem meũ 1
sugẽtem vbera matris meæ, A
vt inueniam te foris, & deosculer
te, & iam me nemo despiciat?
2 * Apprehendam te, & ducam in
domum matris meæ: ibi me doce-
bis, & dabo tibi poculum ex vino
condito, & mustum malorum gra-
3 natorum meorum.*Læua eius sub
capite meo, & dextera illius ample
4 xabitur me.* Adiuro vos filiæ Ieru
salem, ne suscitetis, neque euigila-
re faciatis dilectam donec ipsa ve-
5 lit.*Quæ est ista, quæ ascendit de
deserto, delicijs affluens, innixa
B super dilectum suum? Sub arbore
malo suscitaui te: ibi corrupta est
mater tua, ibi violata est genitrix
6 tua.*Pone me vt signaculum su-
per cor tuum, vt signaculum su-
per brachium tuum: quia fortis
est vt mors dilectio. dura sicut in-
fernus æmulatio, lampades eius lã
pades ignis atque flammarum.
7 *Aquæ multæ non potuerunt ex-
C tinguere charitatem, nec flumina
obruent illam: si dederit homo
omnem substantiam domus suæ
pro dilectione, quasi nihil despi-
8 ciet eam. * Soror nostra parua,
& vbera non habet. quid facie-
mus sorori nostræ in die quando
9 alloquenda est? * Si murus est,
ædificemus super eum propugna-
cula argentea: si ostium est,
compingamus illud tabulis ce-
10 drinis. * Ego murus: & vbera
D mea sicut turris, ex quo facta sum
coram eo quasi pacem reperiens.
11 *Vinea fuit pacifico in ea, quæ ha
bet populos: tradidit eam custodi-
bus, vir affert pro fructu eius mil-
12 le argenteos. *Vinea mea coram
me est. Mille tui pacifici, & ducen
ti his, qui custodiunt fructus eius.
13 *Quæ habitas in hortis, amici au-
scultant: fac me audire vocem tuã.
14 * Fuge dilecte mi, & assimilare
capreæ, hinnuloq. ceruorum su-
per montes aromatum.

LIBER SAPIENTIAE.

CAPVT PRIMVM.

Iligite 1 ‖iustitiam, qui iudicatis terram. ‖Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum. * quoniam 2 inuenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidẽ habent in illum: *peruersæ enim 3 cogitationes separant a Deo: probata autem virtus corripit insipiẽtes, *quoniam in maleuolam ani- 4 mam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. * Spiritus enim sanctus di- 5 sciplinæ effugiet fictum, & aufe- ret se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur a superueniente iniquitate. * ‖ Be- 6 nignus est enim spiritus sapientiæ, & non liberabit maledicum a labijs suis: ‖ quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius auditor. * ‖ Quoniam spiritus 7 Domini repleuit orbem terrarum: & hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis. * Propter 8 hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illũ corripiens iudicium. * In cogitatio- 9 nibus enim impij interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius. * Quo- 10 niam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur. * Custodite ergo 11 vos a murmuratione, quæ nihil prodest, & a detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam. * Nolite zelare mortem in erro- 12 re vitæ vestræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuũ

13 vestrarum. * ‖ Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in
14 perditione viuorum. * Creauit
D enim,vt essent omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminij, nec inferorum re-
15 gnum in terra. * Iustitia enim
16 perpetua est, & immortalis. * Impij autem manibus & verbis accersierunt illam: & æstimantes illam amicam, defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

A ‖ 3. Reg. 3. a. 9
‖ Isa. 56. a. 1
‖ 2. Par. 15. a. 2
B
‖ Gal. 5. e. 22
‖ Ier. 17. b. 10
‖ Isai. 6. a. 3
C
‖ Ezec. 18. g. 32. & 33. c. 11

CAP. II.

1 Dixerunt enim cogitantes apud se non recte: ‖Exiguũ,
A & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & nõ est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus
2 sit reuersus ab inferis: * quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tamquam non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris: & sermo scintilla ad commouendum cor nostrum:
3 * qua extincta, cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tamquam mollis aer, & transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est a radijs solis, & a
4 calore illius aggrauata: * & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam ha-
5 bebit operum nostrorum. * ‖ Vm-
B bræ enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri: quoniam consignata est, &
6 nemo reuertitur. * ‖ Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tamquam in iuuen
7 tute celeriter. * Vino pretioso, & vnguentis nos impleamus: & non
8 prætereat nos flos temporis. * Coronemus nos rosis, antequam

‖ Iob 7. a. 1. & 14. a. 1
1. Cor. 15. d. 32
‖ 1. Par. 29. d. 15
‖ Isai. 22. b. 13. & 56. d. 12

marcescant: nullum pratum sit,
quod non pertranseat luxuria no-
stra. *Nemo nostrũ exors sit luxu- 9
riæ nostræ: vbique relinquamus si-
gna lætitiæ: quoniam hæc est pars
nostra, & hæc est sors.* Opprima- 10
mus pauperem iustum, & non
parcamus viduæ, nec veterani re-
uereamur canos multi temporis.
* Sit autem fortitudo nostra lex 11
iustitiæ: quod enim infirmum est,
inutile inuenitur. *Circumuenia- 12
mus ergo iustum, quoniam inu-
tilis est nobis, & contrarius est o- C
peribus nostris, & improperat no
bis peccata legis, & diffamat in
nos peccata disciplinæ nostræ.
‖Mat.27.e.42 * ‖ Promittit se scientiam Dei ha- 13
bere, & filium Dei se nominat.
‖Ioan.7.a.7 * ‖ Factus est nobis in traductio- 14
nem cogitationum nostrarum.
* Grauis est nobis etiam ad viden 15
dum, quoniam dissimilis est alijs
vita illius, & immutatæ sunt viæ
eius.* Tamquam nugaces æstima- 16
ti sumus ab illo, & abstinet se a
vijs nostris tamquam ab immun-
ditijs, & præfert nouissima iusto-
rum, & gloriatur patrem se ha-
bere Deum. * Videamus ergo 17
si sermones illius veri sint, & ten- D
temus quæ ventura sunt illi, &
sciemus quæ erunt nouissima il-
‖Psal.21.a.9 lius. * ‖ Si enim est verus filius 18
Dei, suscipiet illum, & liberabit
Iet.11.d.19 eum de manibus contrariorum.
* Contumelia & tormento inter- 19
rogemus eum, vt sciamus reueren
tiam eius, & probemus patientiã
illius. * Morte turpissima cõdem- 20
nemus eum: erit enim ei respectus
ex sermonibus illius. *Hæc cogita 21
uerunt, & errauerunt: excæcauit e-
nim illos malitia eorum. * Et ne- 22
scierunt sacramenta Dei, neque
mercedem sperauerunt iustitiæ,
nec iudicauerunt honorem ani-
‖Gen.1.d.27.&.2.b.7.&.5.a.1 marum sanctarum. * ‖ Quoniam 23
Deus creauit hominem inextermi
nabilem, & ad imaginem simili-
‖Eccli.17.a.1 tudinis suæ fecit illum.* ‖ Inuidia 24
autem diaboli mors introiuit in
Gen.3.a.1 orbem terrarum: *imitãtur autem 25
illum qui sunt ex parte illius.

CAP. III.

Deut.33.a.3 / J.5.a.4 IVstorum autem animæ in ma- 1
nu Dei sunt, & non tanget il- A
los tormentum mortis. * Visi sunt 2
oculis insipientium mori: & æsti-
mata est afflictio exitus illorum:
3 * & quod a nobis est iter, extermi-
4 nium: illi autem sunt in pace. *Et
si coram hominibus tormenta
passi sunt, spes illorum immorta-
5 litate plena est. * In paucis vexa-
ti, in multis bene disponentur:
quoniam Deus tentauit eos, & in-
6 uenit illos dignos se. * Tamquam
aurum in fornace probauit illos,
& quasi holocausti hostiam acce-
pit illos, & in tempore erit respe-
7 ctus illorum. * Fulgebunt iu-
B sti, & tamquam scintillæ in arun-
8 dineto discurrent. * ‖ Iudicabunt ‖ Mat.13.f.43
nationes, & dominabuntur popu-
lis, & regnabit Dominus illorum 1.Cor.6.a.2
9 in perpetuum. *Qui confidunt in
illo, intelligent veritatem: & fide-
les in dilectione acquiescent illi:
quoniam donum & pax est electis
10 eius. * Impij autem secundum
quæ cogitauerunt, correptionem
habebunt: qui neglexerunt iustũ,
11 & a Domino recesserunt.* Sapien
tiam enim, & disciplinam qui
abijcit, infelix est: & vacua est spes
illorum, & labores sine fructu, &
12 inutilia opera eorum. * Mulie-
C res eorum insensatæ sunt, & ne-
13 quissimi filij eorum. * Maledicta
creatura eorum, quoniam felix est
sterilis: & incoinquinata, quæ ne-
sciuit thorum in delicto, habebit
fructũ in respectione animarum
14 sanctarum: * ‖& spado, qui non o- ‖Isa.56.a.4
peratus est per manus suas iniqui-
D tatem, nec cogitauit aduersus Deũ
nequissima: dabitur enim illi fidei
donum electum, & sors in templo
15 Dei acceptissima. * Bonorũ enim
laborum gloriosus est fructus, &
quæ non concidat radix sapiẽtiæ.
16 * Filij autem adulterorũ in incon-
summatione erunt, & ab iniquo
17 thoro semen exterminabitur. *Et
si quidem longæ vitæ erunt, in ni
hilum computabuntur, & sine ho-
nore erit nouissima senectus illo-
18 rum.* Et si celerius defuncti fue-
rint, non habebunt spem, nec in
19 die agnitionis allocutionem.*Na-
tionis enim iniquæ diræ sunt con-
summationes.

CAP. IIII.

1 A O Quàm pulchra est casta gene
ratio cum claritate: immor-
talis

talis est enim memoria illius :
quoniam & apud Deum nota est,
& apud homines .* Cum præsens 2
est, imitantur illam : & deside-
rant eam cum se eduxerit, & in
perpetuum coronata triumphat
incoinquinatorum certaminum
præmium vincens. *Multigena au- 3
tem impiorum multitudo non e-
rit vtilis, & spuria vitulamina non
dabunt radices altas, nec stabile
|| Ier.17.b.4 firmamentum collocabunt. * || Et 4
Matth.7.c. si in ramis in tempore germinaue B
27 rint, infirmiter posita, a vēto com-
mouebuntur, & a nimietate ven-
torum eradicabuntur .* Confrin- 5
gentur enim rami inconsumma-
ti, & fructus illorum inutiles, &
acerbi ad manducandum, & ad
nihilum apti. *Ex iniquis enim 6
somnis filij, qui nascuntur, testes
sunt nequitiæ aduersus parentes
in interrogatione sua. *Iustus au- 7
tem si morte præoccupatus fuerit,
in refrigerio erit. *Senectus enim 8
venerabilis est non diuturna, ne-
que annorum numero computa-
ta: cani autem sunt sensus homi-
nis, * & ætas senectutis vita im- 9
|| Heb.11.a. 5 maculata. * || Placens Deo factus 10
est dilectus, & viuens inter pecca- C
tores translatus est .* raptus est ne 11
malitia mutaret intellectum eius,
aut ne fictio deciperet animam
illius. *Fascinatio enim nugacita- 12
tis obscurat bona, & inconstantia
concupiscentiæ trāsuertit sensum
sine malitia. * Consummatus in 13
breui expleuit tempora multa :
*placita enim erat Deo anima il- 14
lius : propter hoc properauit edu-
cere illum de medio iniquitatum:
populi autem videntes, & non
intelligentes, nec ponētes in præ-
cordiis talia : * quoniam gratia 15
Dei, & misericordia est in sanctos D
eius, & respectus in electos il-
lius. * Condemnat autem iustus 16
mortuus viuos impios, & iuuen-
tus celerius consummata, longam
vitam iniusti. *Videbunt enim fi- 17
nem sapientis, & non intelligent
quid cogitauerit de illo Deus, &
quare munierit illum Dominus.
* Videbunt & contemnent eum : 18
illos autem Dominus irridebit.
* & erūt post hæc decidentes sine 19
honore, & in contumelia in-
ter mortuos in perpetuum : quo-
niam disrumpet illos inflatos sine
voce, & commouebit illos a fun-
damentis & vsque ad supremum
desolabuntur: & erunt gementes,
20 & memoria illorum peribit. *Ve-
nient in cogitatione peccatorum
suorum timidi, & traducent illos
ex aduerso iniquitates ipsorum.

CAP. V.

1 A TVnc stabunt iusti in magna
constantia aduersus eos, qui
se angustiauerunt, & qui abstu-
2 lerunt labores eorum. * Videntes
turbabuntur timore horribili, &
mirabuntur in subitatione inspe-
3 ratæ salutis, * dicentes intra se,
pœnitentiam agentes, & præ an-
gustia spiritus gementes : Hi sunt,
quos habuimus aliquando in de-
risum, & in similitudinem impro-
4 perij. * || Nos insensati vitam il- || s.3.a.2
lorum æstimabamus insaniam, &
5 finem illorum sine honore: * ec-
ce quomodo computati sunt inter
filios Dei, & inter sanctos sors
6 illorum est. * Ergo errauimus a
via veritatis, & iustitiæ lumen
non luxit nobis, & Sol intelligen-
7 tiæ non est ortus nobis. * Lassati
sumus in via iniquitatis & perdi-
tionis, & ambulauimus vias diffi-
ciles, viam autem Domini igno-
8 rauimus? * Quid nobis profuit
superbia? aut diuitiarum iactan-
9 tia quid contulit nobis? * || Trans- || 1. Par.29.
ierunt omnia illa tamquam vm- c.15
bra, & tamquam nuncius percur- s.2.a.5
10 rens, * & tamquam nauis, quæ || Prou.30.
pertransit fluctuantem aquam: cu- c.19
ius, cum præterierit, non est ve-
stigium inuenire, neque semitam
11 carinæ illius in fluctibus : * aut
B tamquam auis, quæ transuolat in
aëre, cuius nullum inuenitur argu-
mentum itineris, sed tantum so-
nitus alarum verberans leuem ven-
tum : & scindens per vim itineris
aerem : commotis alis transuola-
uit, & post hoc nullum signum
12 inuenitur itineris illius : * aut
tamquam sagitta emissa in locum
destinatum, diuisus aër conti-
nuo in se reclusus est, vt ignora-
13 retur transitus illius: * sic & nos
nati continuo desiuimus esse : &
virtutis quidem nullum signum
valuimus ostendere : in mali-
gnitate autem nostra consumpti
14 sumus. * Talia dixerunt in in-

‖ Pro. 10. d. ferno hi, qui peccauerunt:*‖quo- 15
28. & 11. a niam spes impij tamquam lanu- C
7 go est, quæ a vento tollitur: &
Psal. 1. b. 5 tamquam spuma gracilis, quæ a
procella dispergitur: & tamquam
fumus, qui a vento diffusus est:
& tamquam memoria hospitis v-
nius diei prætereuntis. * Iusti au- 16
tem in perpetuum viuent, & apud
Dominum est merces eorum, &
cogitatio illorum apud Altissimũ.
*Ideo accipient regnum decoris, 17
& diadema speciei de manu Do-
mini: quoniam dextera sua teget
‖ Psal. 17. eos, & brachio sancto suo defen-
Eph. 6. b. 13 det illos.*‖Accipiet armaturam ze 18
lus illius, & armabit creaturam
ad vltionem inimicorum.*Induet 19
pro thorace iustitiam, & accipiet
pro galea iudicium certum. * Su- 20
met scutum inexpugnabile æqui-
tatem: *acuet autem duram iram 21
in lanceam, & pugnabit cum illo D
orbis terrarum contra insensatos.
* Ibunt directe emissiones fulgu- 22
rum, & tamquam a bene curua-
to arcu nubium exterminabũtur,
& ad certum locum insilient. *Et 23
a petrosa ira plenæ mittẽtur gran-
dines, excandescet in illos aqua
maris, & flumina concurrent du-
riter. * Contra illos stabit spiri- 24
tus virtutis, & tamquam turbo
venti diuidet illos: & ad eremum
perducet omnem terram iniqui-
tas illorum, & malignitas euertet
sedes potentium.

CAP. VI.

Eccles. 9. d. MElior est sapientia quàm vi- 1
18 res: & vir prudens quàm A
fortis.* Audite ergo reges, & in- 2
telligite, discite iudices finium
terræ.* Præbete aures vos, qui con 3
tinetis multitudines, & placetis
vobis in turbis nationum:*‖quo- 4
‖ Ro. 13. a. 1 niam data est a Domino potestas
vobis, & virtus ab Altissimo, qui
interrogabit opera vestra, & co-
gitationes scrutabitur: *quoniam 5
cum essetis ministri regni illius,
non recte iudicastis, nec custodi-
stis legem iustitiæ, neque secun-
dum voluntatem Dei ambulastis.
* Horrende & cito apparebit vo- 6
bis: quoniam iudicium durissi-
mum his, qui præsunt, fiet.
* Exiguo enim conceditur miseri- 7
cordia: potentes autem poten- B

8 ter tormenta patientur. *‖Non ‖ Deut. 10.
enim subtrahet personam cuius- d. 17
quam Deus, nec verebitur magni- 2. Par. 19. b.
tudinem cuiusquam: quoniam 7
pusillum & magnum ipse fecit, Eccli. 35. b.
& æqualiter cura est illi de om- 16
9 nibus. * Fortioribus autem for- Ro. 2. b. 11
10 tior instat cruciatio. * Ad vos Gal. 2. b. 6
ergo reges sunt hi sermones mei, Eph. 6. b. 9
vt discatis sapientiam, & non ex- Colos. 3. d.
11 cidatis. * Qui enim custodierint 25
iusta iuste, iustificabuntur: & qui Act. 10. c.
didicerint ista, inuenient quid re- 34
12 spondeant. * Concupiscite ergo 1. Pet. 1. c. 17.
sermones meos, diligite illos, &
13 habebitis disciplinam. * Clara
C est, & quæ numquam marce-
scit sapientia, & facile videtur ab
his qui diligunt eam, & inueni-
tur ab his qui quærunt illam.
14 * Præoccupat qui se concupi-
scunt, vt illis se prior ostendat.
15 * Qui de luce vigilauerit ad il-
lam, non laborabit: assidentem
enim illam foribus suis inueniet.
16 * Cogitare ergo de illa, sensus
est consummatus: & qui vigi-
lauerit propter illam, cito secu-
17 rus erit. * Quoniam dignos se
ipsa circuit quærens, & in viis
ostendit se illis hilariter, & in om-
ni prouidentia occurrit illis.
18 * Initium enim illius verissima
est disciplinæ concupiscentia.
19 * Cura ergo disciplinæ, dilectio
est: & dilectio, custodia legum
illius est: custoditio autem le-
gum, consummatio incorruptio-
20 nis est: * incorruptio autem facit
21 esse proximum Deo. * Concupi-
D scentia itaque sapientiæ deducit
22 ad regnum perpetuum. * Si ergo
delectamini sedibus, & sceptris
o reges populi, diligite sapien-
tiam, vt in perpetuum regnetis.
23 * diligite lumen sapientiæ omnes
24 qui præestis populis.*quid est au
tẽ sapientia, & quemadmodũ facta
sit, referam: & non abscondam
a vobis sacramenta Dei, sed ab
initio natiuitatis inuestigabo, &
ponam in lucem scientiam illius,
25 & non præteribo veritatem: *ne-
que cum inuidia tabescente iter
habebo: quoniam talis homo
non erit particeps sapientiæ.
26 * Multitudo autem sapientium
sanitas est orbis terrarum: &
rex sapiens stabilimentum popu-
27 li est. * Ergo accipite disciplinam

per sermones meos, & proderit vobis.

CAP. VII.

SVm quidem & ego mortalis 1
homo, similis omnibus, & ex A
genere terreni illius, qui prior factus est, & in ventre matris figuratus sum caro, * decem men- 2
|| Iob 10. b. 10 sium tempore || coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conueniente. * Et ego natus acce- 3
pi communem aerem, & in similiter factam decidi terram, & primam vocem similem omnibus emisi plorans.* in inuolu- 4
mentis nutritus sum, & curis magnis. * Nemo enim ex regibus 5
aliud habuit natiuitatis initium.
|| Iob 1. c. 21 1. Tim. 6. *|| Vnus ergo introitus est omnibus 6
ad vitã, & similis exitus. * Propter 7
hoc optaui, & datus est mihi sensus: & inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ:* & præposui il- 8
lam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione il
|| Iob 28. c. 15 Prou. 8. b. 11 lius: * || nec comparaui illi lapidẽ 9
pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius, arena est exigua, & tãquam lutum æstimabitur argentum in cõspectu illius.
* Super salutem & speciem dilexi 10
illam, & proposui pro luce habere B
illã: quoniã inextinguibile est lu-
|| 3. Reg. 3. b. 13 Mat. 6. d. 33 men illius: * || Venerunt autem 11
mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, * & lætatus sum in 12
omnibus: quoniam antecedebat me ista sapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater est. * Quam sine fictione didici, 13
& sine inuidia communico, & honestatem illius non abscondo.
* Infinitus enim thesaurus est ho- 14
minibus: quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei, propter disciplinæ dona commendati. * Mihi autem dedit Deus 15
dicere ex sententia, & præsumere digna horum, quæ mihi dantur: quoniam ipse sapientiæ dux est, & sapientium emendator: * in 16
manu enim illius & nos, & sermones nostri, & omnis sapientia, & operum scientia & disciplina.* Ipse enim dedit mihi ho- 17
rum, quæ sunt, scientiam veram:

vt sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum,
18 * initium, & consummationem,
C & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & com
19 mutationes temporum, * anni cursus, & stellarum dispositio-
20 nes, * naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicum,
21 * & quæcumque sunt absconsa, & improuisa, didici: omnium enim artifex docuit me sapientia:
22 * est enim in illa spiritus intelligẽtiæ, sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum, acutus, quem nihil ve-
23 tat, benefaciens, * humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui capiat omnes spiritus: intelligibilis, mundus,
24 subtilis. * Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem vbique propter suam
25 munditiam. * Vapor est enim
D virtutis Dei, & emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera: & ideo nihil inquinatum
26 in eam incurrit. * || candor est e- || Heb. 1. a. 3
nim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & ima-
27 go bonitatis illius. * Et cum sit vna omnia potest: & in se permanens, omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & prophetas con
28 stituit. * Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapien-
29 tia inhabitat.* Est enim hæc speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum, luci com-
30 parata inuenitur prior. * Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

CAP. VIII.

1 ATtingit ergo a fine vsque ad
A finem fortiter, & disponit
2 omnia suauiter.* Hanc amaui, & exquisiui a iuuẽtute mea, & quæsiui sponsam mihi eam assumere, & amator factus sum formæ il-
3 lius.* Generositatem illius glorificat, contubernium habens Dei: sed & omnium Dominus dilexit
4 illam. * doctrix enim est discipli-

næ Dei, & electrix operum illius.
5 * Et si diuitiæ appetuntur in vita,
quid sapientia locupletius, quæ
6 operatur omnia? * Si autem sen-
sus operatur: quis horum, quæ
sunt, magis quàm illa est artifex?
7 * Et si iustitiam quis diligit: labo-
B res huius magnas habēt virtutes:
sobrietatem enim, & prudentiam
docet, & iustitiam, & virtutem,
quibus vtilius nihil est in vita ho-
8 minibus. * Et si multitudinem
scientiæ desiderat quis, scit præte-
rita, & de futuris æstimat: scit
versutias sermonum, & dissolu-
tiones argumentorum: signa &
monstra scit antequam fiant, &
euentus temporum & sæculorum.
9 * Proposui ergo hanc adducere
mihi ad conuiuendum: sciens
quoniam mecum communicabit
de bonis, & erit allocutio cogita-
10 tionis & tædij mei. * Habebo
propter hanc claritatem ad tur-
bas, & honorem apud seniores
11 iuuenis: * & acutus inueniar in
C iudicio, & in conspectu poten-
tium admirabilis ero, & facies
12 principum mirabuntur me: * ta-
centem me sustinebunt, & loquen
tem me respicient, & sermoci-
nante me plura, manus ori suo im
13 ponent. * Præterea habebo per
hanc, immortalitatem: & memo-
riam æternam his, qui post me
14 futuri sunt, relinquam. * Dispo-
nam populos: & nationes mihi
15 erunt subditæ. * Timebunt me
audientes reges horrendi: in mul-
titudine videbor bonus, & in bel-
16 lo fortis. * Intrans in domum
meam, conquiescam cum illa:
non enim habet amaritudinem
conuersatio illius, nec tædium
conuictus illius, sed lætitiam &
17 gaudium. * Hæc cogitans apud
D me, & commemorans in corde
meo: quoniam immortalitas est
18 in cogitatione sapientiæ, * & in
amicitia illius delectatio bona, &
in operibus manuum illius hone-
stas sine defectione, & in certa-
mine loquelæ illius sapientia, &
præclaritas in communicatione
sermonum ipsius: circuibam
quærens, vt mihi illam assume-
19 rem. * Puer autem eram ingenio-
sus, & sortitus sum animam bo-
20 nam. * Et cum essem magis bo-
nus, veni ad corpus incoinquina-
21 tum. * Et vt scivi quoniam ali-
ter non possem esse continens, nisi
Deus det, & hoc ipsum erat sapiē-
tia, scire cuius esset hoc donum:
adij Dominum, & deprecatus sum
illum, & dixi ex totis præcor-
diis meis.

CAP. IX.

1 DEus patrum meorum, & Do- 3. Reg. 3. b.
A mine misericordiæ, qui fe- 9
2 cisti omnia verbo tuo, * & sapien-
tia tua constituisti hominem, vt
dominaretur creaturæ, quæ a te
3 facta est, * vt disponat orbem ter-
rarum in æquitate & iustitia, & in
directione cordis iudiciū iudicet:
4 * da mihi sedium tuarum assistricē
sapientiam, & noli me reprobare
5 a pueris tuis: * ‖ quoniam seruus ‖ Ps. 115. b.
tuus sū ego, & filius ancillæ tuæ, 16
homo infirmus, & exigui tem-
B poris, & minor ad intellectum iu-
6 dicij & legum. * Nam & si quis
erit consummatus inter filios ho-
minum, si ab illo abfuerit sapien
tia tua, in nihilum computabitur.
7 * ‖ Tu elegisti me regem populo ‖ 1. Par. 28.
tuo, & iudicem filiorum tuorum, b. 4. 5
8 & filiarum: * & dixisti me ædifica- 2. Par. 1. b. 9
re templum in monte sancto tuo,
& in ciuitate habitationis tuæ al-
tare, similitudinē tabernaculi san-
cti tui, quod præparasti ab initio:
9 * ‖ & tecum sapientia tua, quæ no- ‖ Prou. 8. c.
C uit opera tua, quæ & affuit tunc 22. d 27
cum orbem terrarum faceres, & Ioan. 1. a. 1
sciebat quid esset placitum oculis
tuis, & quid directū in præceptis
10 tuis. * Mitte illam de cælis sanctis
tuis, & a sede magnitudinis tuæ,
vt mecum sit & mecum laboret,
vt sciam quid acceptum sit apud
11 te: * scit enim illa omnia, & in-
telligit, & deducet me in operi-
bus meis sobrie, & custodiet me
12 in sua potentia. * Et erunt acce-
pta opera mea, & disponam popu
lum tuum iuste, & ero dignus
13 sedium patris mei. * ‖ Quis enim ‖ Isa. 40. d.
hominum poterit scire consilium 13
14 Dei? aut quis poterit cogitare Ro. 11. d. 34
D quid velit Deus? * Cogitationes 1. Cor. 2. d.
enim mortalium timidæ, & incer 16
15 tæ prouidentiæ nostræ. * Corpus
enim, quod corrumpitur, aggra-
uat animam, & terrena inhabita-
tio deprimit sensum multa cogitā
16 tem. * Et difficile æstimamus, quæ
in terra

in terra sunt: & quæ in prospectu
sunt, inuenimus cum labore.
Quæ autem in cælis sunt quis in-
uestigabit? * Sensum autem tuum 18
quis sciet, nisi tu dederis sapien-
tiam, & miseris spiritum sanctum
tuum de altissimis: * & sic corre- 19
ctæ sint semitæ eorum, qui sunt
in terris, & quæ tibi placent didi-
cerint homines? * Nam per sa- 20
pientiam sanati sunt quicumque
placuerunt tibi Domine a prin-
cipio.

CAP. X.

Gen.1.d.27 HÆc illum, qui primus forma- 1
tus est a Deo pater orbis ter- A
‖Gen.2.b.7 rarum, cum solus esset creatus, cu-
stodiuit, * ‖ & eduxit illum a deli- 2
cto suo, & dedit illi virtutem con-
‖Gen.4.b.8 tinendi omnia. * ‖ Ab hac vt re- 3
cessit iniustus in ira sua, per iram
‖Gen.7.b.6 homicidij fraterni deperijt. * ‖ Pro- 4
pter quem, cum aqua deleret ter-
ram, sanauit iterum sapientia,
per contemptibile lignum iustum
‖Gen.11.a.2 gubernans. * ‖ Hæc & in consensu 5
nequitiæ cum se nationes contu-
lissent, sciuit iustum, & conserua-
uit sine querela Deo, & in filij mi-
sericordia fortem custodiuit.
‖Gen.19.c.17 * ‖ Hæc iustum a pereuntibus im- 6
pijs liberauit fugientem, descen- B
dente igne in pentapolim: * qui- 7
bus in testimonium nequitiæ fu-
migabunda constat deserta terra,
& incerto tempore fructus haben-
tes arbores, & incredibilis animæ
memoria stans figmentum salis.
* Sapientiam enim prætereuntes, 8
non tantum in hoc lapsi sunt vt
ignorarent bona, sed & insipientiæ
suæ reliquerunt hominibus me-
moriam, vt in his, quæ peccaue-
runt, nec latere potuissent. * Sa- 9
pientia autem hos, qui se obser-
‖Gen.28.a.5.b.10 uant, a doloribus liberauit. * ‖ Hæc 10
profugum iræ fratris iustum de-
duxit per vias rectas, & ostendit
illi regnum Dei, & dedit illi scien-
tiam sanctorum: honestauit illum
in laboribus, & compleuit labo-
res illius. * In fraude circumue- 11
nientium illum affuit illi, & hone-
stum fecit illum. * Custodiuit il- 12
lum ab inimicis, & a seductoribus C
tutauit illum, & certamen forte
dedit illi vt vinceret, & sciret quo-
niam omnium potentior est sa-
13 pientia. * ‖ Hæc venditum iustum ‖Gen.37.f.26
non dereliquit, sed a peccatoribus
liberauit eum: descenditq. cum
14 illo in foueam, * ‖ & in vinculis ‖Act.7.b.9
non dereliquit illum, donec affer- Gen.41.f.40
ret illi sceptrum regni, & poten-
tiam aduersus eos, qui eum depri-
mebant: & mendaces ostendit, qui
maculauerunt illum, & dedit illi
15 claritatem æternam. * ‖ Hæc po- ‖Exod.1.b.11
pulum iustum, & semen sine que-
rela liberauit a nationibus, quæ il-
16 lum deprimebant. * Intrauit in
animam serui Dei, & stetit contra re-
ges horrendos in portentis & si-
17 gnis. * Et reddidit iustis merce-
dem laborum suorum, & deduxit
D illos in via mirabili: & fuit illis in
velamento diei, & in luce stella-
18 rum per noctem: * ‖ transtulit il- ‖Exo.14.e.22
los per Mare rubrum, & transue-
19 xit illos per aquam nimiam. * Ini- Ps.77.b.14
micos autem illorum demersit in
mare, & ab altitudine inferorum
eduxit illos. ‖ Ideo iusti tulerunt ‖Exo.12.e.35
20 spolia impiorum, * ‖ & decanta- ‖Exo.15.a.1
uerunt Domine nomen sanctum
tuum, & victricem manum tuam
21 laudauerunt pariter: * quoniam sa-
pientia aperuit os mutorum, &
linguas infantium fecit disertas.

CAP. XI.

1 DIrexit opera eorum in mani- Exo.16.a.1
2 bus prophetæ sancti. * Iter
A fecerunt per deserta, quæ non ha-
bitabantur: & in locis desertis fi-
3 xerunt casas. * ‖ Steterunt contra ‖Exo.17.c.12
hostes, & de inimicis se vindica-
4 uerunt. * ‖ Sitierunt, & inuocaue- ‖Nu.20.b.11
runt te, & data est illis aqua de
petra altissima, & requies sitis de
5 lapide duro. * Per quæ enim pœ-
nas passi sunt inimici illorum, a
defectione potus sui, & in eis, cum
abundarent filij Israel, lætati sunt;
6 * per hæc, cum illis deessent, bene
7 cum illis actum est. * Nam pro
fonte quidem sempiterni flumi-
nis, humanum sanguinem dedi-
8 sti iniustis. * Qui cum minueren-
tur in traductione infantium oc-
cisorum, dedisti illis abundantem
9 aquam insperate, * ostendens per
sitim, quæ tunc fuit, quemadmo-
dum tuos exaltares, & aduersa-
10 rios illorum necares. * Cum e-
nim tentati sunt, & quidem cum
misericordia disciplinam accipien-

tes, scierunt quemadmodum cum
ira iudicati impij tormenta pate-
rentur. * Hos quidem tamquam 11
pater monens probasti: illos au-
tem tamquam durus rex interro-
gans condemnasti. * Absentes e- 12
nim & præsentes similiter torque-
bantur. * Duplex enim illos acce- 13
perat tædium, & gemitus cum me-
moria præteritorum. * Cum enim 14
audirent per sua tormenta bene
secum agi, commemorati sunt
Dominum, admirantes in finem
exitus. * Quem enim in exposi- 15
tione praua proiectũ deriserunt, in
finem euentus mirati sunt: non si-
militer iustis sitientes. * Pro cogi- 16
tationibus autem insensatis ini- C
|| J.12.e.24 quitatis illorum, || quod quidam
errantes colebant mutos serpẽtes,
& bestias superuacuas, immisisti
illis multitudinem mutorum ani-
malium in vindictam: * vt scirent 17
quia per quæ peccat quis, per hæc
|| Leu.26.d. & torquetur. * || Non enim im- 18
22 possibilis erat omnipotens manus
J.16.a.1 tua, quæ creauit orbem terrarum
Ier.8.c.17 ex materia inuisa, immittere illis
multitudinem vrsorum, aut au-
daces leones, * aut noui generis 19
ira plenas ignotas bestias, aut va-
porem ignium spirantes, aut fu-
mi odorem proferẽtes, aut horren-
das ab oculis scintillas emittentes:
*quarum nõ solum læsura poterat 20
illos exterminare, sed & aspectus
per timorem occidere. * Sed & 21
sine his vno spiritu poterant occi-
di persecutionem passi ab ipsis fa-
ctis suis, & dispersi per spiritum
virtutis tuæ: sed omnia in mensu- D
ra, & numero, & pondere dispo-
suisti. * Multum enim valere, tibi 22
soli supererat semper: & virtuti
brachij tui quis resistet? * Quo- 23
niam tamquam momentum sta-
teræ, sic est ante te orbis terrarum,
& tamquam gutta roris anteluca-
ni, quæ descendit in terram. * Sed 24
misereris omnium, quia omnia
potes, & dissimulas peccata homi-
num propter pœnitentiam. * Di- 25
ligis enim omnia quæ sunt, & ni-
hil odisti eorum quæ fecisti: nec
enim odiens aliquid constituisti,
aut fecisti. * Quomodo autem 26
posset aliquid permanere, nisi tu
voluisses? aut quod a te voca-
tum non esset, conseruaretur?
* Parcis autem omnibus: quo- 27
niam tua sunt Domine, qui amas
animas.

CAP. XII.

1 O Quàm bonus, & suauis est
A Domine spiritus tuus in om-
2 nibus! * Ideoq. eos, qui exerrant,
partibus corripis: & de quibus
peccant, admones & alloqueris:
vt relicta malitia, credant in te
3 Domine. * || Illos enim antiquos ||Deu.9.a.5
inhabitatores terræ sanctæ tuæ, 12.d.29.18.
4 quos exhorruisti, * quoniã odibi- b.12
lia opera tibi faciebant per me-
dicamina, & sacrificia iniusta,
5 * & filiorum suorum necatores
sine misericordia, & comesto-
res viscerum hominum, & de-
uoratores sanguinis a medio sa-
6 cramento tuo, * & auctores pa-
rentes animarum inauxiliatarum
perdere voluisti per manus paren-
7 tum nostrorum, * vt dignam per-
ciperent peregrinationem puero-
rum Dei, quæ tibi omnium cha-
8 rior est terra. * Sed & his tam-
quam hominibus pepercisti, & mi-
sisti antecessores exercitus tui ve-
spas, vt illos paulatim extermina-
9 rent. * Non quia impotens eras in
B bello subiicere impios iustis, aut
bestiis sæuis, aut verbo duro simul
10 exterminare: * || sed partibus ||Exo.23.d.
iudicans dabás locum pœnitẽtiæ, 30
non ignorans, quoniam nequam Deut.7.d.
est natio eorum, & naturalis ma- 22
litia ipsorum, & quoniam non po-
terat mutari cogitatio illorum in
11 perpetuum: * Semen enim erat
maledictum ab initio: nec timens
aliquem, veniam dabas peccatis
12 illorum. * Quis enim dicet tibi:
Quid fecisti? aut quis stabit con-
tra iudicium tuum? aut quis in
conspectu tuo veniet vindex ini-
quorum hominum? aut quis tibi
imputabit, si perierint nationes,
13 quas tu fecisti? * Non enim est
alius Deus quam tu, || cui cura ||1.Pet.5.b.
est de omnibus, vt ostendas quo- 7
niam non iniuste iudicas iudiciũ.
14 * Neque rex, neque tyrannus in
conspectu tuo inquirent de his,
15 quos perdidisti. * Cum ergo sis iu-
stus, iuste omnia disponis: ipsum
quoque, qui non debet puniri,
condemnare, exterum æstimas a
16 tua virtute. * Virtus enim tua iu-
C stitiæ initium est: & ob hoc
quòd

quòd omnium Dominus es, om-
nibus te parcere facis. * Virtutem 17
enim ostendis tu, qui non crede-
ris esse in virtute consummatus,
& horum, qui te nesciunt, auda-
ciam traducis. * Tu autem domi- 18
nator virtutis, cum tranquillitate
iudicas, & cum magna reueren-
tia disponis nos: subest enim tibi,
cum volueris, posse. * Docuisti au- 19
tem populum tuum per talia ope-
ra, quoniam oportet iustum esse
& humanum, & bonæ spei fecisti
filios tuos: quoniam iudicans das
locum in peccatis pœnitentiæ. *Si 20
enim inimicos seruorum tuorum,
& debitos morti, cum tanta cru-
ciasti attentione, dans tempus &
locum, per quæ possent mutari a
malitia; * cum quanta diligentia 21
iudicasti filios tuos, quorum pa-
rentibus iuramenta & conuen-
tiones dedisti bonarum promis-
sionum? * Cum ergo das nobis 22
disciplinam, inimicos nostros mul- D
tipliciter flagellas, vt bonitatem
tuam cogitemus iudicantes: &
cum de nobis iudicatur, speremus
misericordiam tuam. * Vnde & il- 23
lis, qui in vita sua insensate & in-
iuste vixerunt, per hæc, quæ colue-
runt, dedisti summa tormenta.
|| S. 11.c.24 * || Etenim in erroris via diutius 24
Ro.1.c.23 errauerunt, deos æstimantes hæc,
quæ in animalibus sunt superua-
cua, infantium insensatorum mo-
re viuentes. * Propter hoc tam- 25
quam pueris insensatis iudicium
in derisum dedisti. * Qui autem 26
ludibriis, & increpationibus non
sunt correcti, dignum Dei iudi-
cium experti sunt. * In quibus 27
enim patientes indignabantur, per
hæc quos putabant deos, in ipsis
cum exterminarentur videntes, il-
lum, quem olim negabant se nos-
se, verum Deum agnouerunt: pro-
pter quod & finis condemnatio-
nis eorum venit super illos.

CAP. XIII.

Ro.1.b.18 VAni autem sunt omnes homi- 1
nes, in quibus nō subest scien- A
tia Dei: & de his, quæ videntur
bona, non potuerunt intelligere
eum, qui est, neque operibus at-
tendentes agnouerunt quis esset
|| Deut.4.c. artifex: * || sed aut ignem, aut spi- 2
13.17.a.3 ritum, aut citatum aërem, aut gy-
rum stellarum, aut nimiā aquam,
aut solem & lunam, rectores or-
bis terrarum deos putauerunt.
3 * Quorum si specie delectati, deos
putauerunt: sciant quanto his do-
minator eorum speciosior est.
speciei enim generator hæc om-
4 nia constituit. * Aut si virtutem,
& opera eorum mirati sunt, intel-
ligant ab illis, quoniam qui hæc
5 fecit, fortior est illis: * a magnitu-
dine enim speciei, & creaturæ co-
gnoscibiliter poterit creator horū
6 videri. * sed tamen adhuc in his
B minor est querela. Et hi enim
fortasse errant, Deum quærentes,
7 & volentes inuenire. * || Ete- || Ro.1.c.21
nim cum in operibus illius cōuer-
sentur, inquirunt: & persuasum
habent quoniam bona sunt quæ
8 videntur. * Iterum autem nec his
9 debet ignosci. * Si enim tantū po-
tuerunt scire, vt possent æstimare
sæculum: quomodo huius Domi-
10 num non facilius inuenerūt? * In-
felices autem sunt, & inter mor-
tuos spes illorum est, qui appel-
lauerunt deos opera manuum ho-
minum, aurum & argentum, ar-
tis inuentionem, & similitudines
animalium, aut lapidem inutilem
11 opus manus antiquæ. * || Aut si- || Isa.44.b.9
C quis artifex faber de silua lignum Ier.10.a.3
rectum secuerit, & huius docte era-
dat omnem corticem, & arte sua
vsus, diligenter fabricet vas vtile
12 in conuersationē vitæ, * reliquiis
autem eius operis, ad præparatio-
13 nem escæ abutatur: * & reliquum
horum, quod ad nullos vsus facit,
lignum curuum, & verticibus ple-
num, sculpat diligenter per va-
cuitatem suam, & per scientiam
suæ artis figuret illud, & assimilet
14 illud imagini hominis, * aut ali-
cui ex animalibus illud comparet,
perliniens rubrica, & rubicundum
faciens fuco colorem illius, & om-
nem maculam, quæ in illo est,
15 perliniens: * & faciat ei dignam
D habitationem, & in pariete ponēs
16 illud, & confirmans ferro, * ne
forte cadat, prospiciens illi, sciens
quoniam non potest adiuuare se:
imago enim est, & opus est illi
17 adiutorium. * Et de substantia
sua, & de filiis suis, & de nuptiis
votum faciens inquirit. Non eru-
bescit loqui cum illo, qui sine ani-
18 ma est: * & pro sanitate quidem

infirmum deprecatur, & pro vita
rogat mortuum, & in adiutorium
inutilem inuocat: * & pro itinere 19
petit ab eo, qui ambulare non po-
test: & de acquirendo, & de ope-
rando, & de omnium rerum euen-
tu petit ab eo, qui in omnibus est
inutilis.

CAP. XIIII.

ITerum alius nauigare cogitans, 1
& per feros fluctus iter facere A
incipiens, ligno portante se, fragi-
lius lignum inuocat. * Illud enim 2
cupiditas acquirendi excogitauit,
& artifex sapientia fabricauit sua.
* Tua autem, Pater, prouidentia 3
|| Exo.14.d.22 gubernat: || quoniam dedisti &
in mari viam, & inter fluctus se-
mitam firmissimam, * ostendens 4
quoniam potens es ex omnibus
saluare, etiam si sine arte aliquis
adeat mare. * Sed vt non essent 5
vacua sapientiæ tuæ opera: pro-
pter hoc etiam & exiguo ligno
credunt homines animas suas, &
transeuntes mare per ratem libe-
|| Genes.6.b.4. 7.b.7. rati sunt: * || sed & ab initio cum 6
perirent superbi gigantes, spes or-
bis terrarum ad ratem cōfugiens,
remisit sæculo semen natiuitatis,
quæ manu tua erat gubernata.
* Benedictum est enim lignum, 7
|| Psal.113. Baruc.6.a.8. per quod fit iustitia. * || Per ma- 8
nus autem quod fit idolum, ma-
ledictum est & ipsum, & qui fe-
cit illud: quia ille quidem ope-
ratus est: illud autem cum esset
fragile, deus cognominatus est.
* Similiter autem odio sunt Deo 9
impius, & impietas eius. * Ete- 10
nim quod factum est, cum illo,
qui fecit, tormenta patietur. * Pro- 11
pter hoc & in idolis nationum B
non erit respectus: quoniam crea-
turæ Dei in odium factæ sunt, &
in tentationem animabus homi-
num, & in muscipulam pedibus
insipientium. * Initium enim 12
fornicationis est exquisitio idolo-
rum: & adinuentio illorum cor-
ruptio vitæ est. * neque enim e- 13
rant ab initio, neque erunt in per-
petuum. * Superuacuitas enim ho 14
minum hæc aduenit in orbem ter-
rarum: & ideo breuis illorum fi-
nis est inuentus. * Acerbo enim 15
luctu dolens pater, cito sibi rapti
filij fecit imaginem: & illum, qui
tunc quasi homo mortuus fuerat,
nunc tamquam deum colere cœ-
pit, & constituit inter seruos suos
16 sacra & sacrificia. * Deinde inter-
ueniente tempore, conualescente
iniqua consuetudine, hic error
tamquam lex custoditus est, &
tyrannorum imperio colebantur
17 figmenta. * Et hos, quos in pa-
lam homines honorare non pote-
rant propter hoc quod longe es-
sent, e longinquo figura eorum
allata, euidentem imaginem re-
gis, quem honorare volebant, fe-
cerunt: vt illum, qui aberat, tam-
quam præsentem colerent sua so-
18 licitudine. * Prouexit autem ad
horum culturam & hos, qui igno-
rabant, artificis eximia diligentia.
19 * Ille enim volens placere illi, qui
se assumpsit, elaborauit arte sua,
vt similitudinem in melius figu-
20 raret. * Multitudo autem homi-
C num abducta per speciem operis,
eum, qui ante tempus tamquam
homo honoratus fuerat, nunc deū
21 æstimauerunt. * Et hæc fuit vitæ
humanæ deceptio: quoniam aut
affectui, aut regibus deseruientes
homines, incommunicabile no-
men lapidibus & lignis imposue-
22 runt. * Et non suffecerat errasse
eos circa Dei scientiam, sed & in
magno viuentes inscientiæ bello,
tot & tam magna mala pacem ap-
23 pellant. * || Aut enim filios suos || Deu.18.b.10. Ier.7.a.6.
sacrificantes, aut obscura sacrifi-
cia facientes, aut insaniæ plenas
24 vigilias habentes, * neque vitam,
neque nuptias mundas iam custo-
diunt, sed alius alium per inui-
diam occidit, aut adulterans con-
25 tristat: * & omnia commista sunt,
D sanguis, homicidium, furtum &
fictio, corruptio & infidelitas, tur-
batio & periurium, tumultus bo-
26 norum, * Dei immemoratio, ani-
marum inquinatio, natiuitatis im-
mutatio, nuptiarum inconstan-
tia, inordinatio mœchiæ & im-
27 pudicitiæ. * Infandorum enim
idolorum cultura, omnis mali cau
28 sa est, & initium & finis. * Aut
enim dum lætantur, insaniunt:
aut certe vaticinantur falsa, aut
viuunt iniuste, aut peierant cito.
29 * Dum enim confidunt in idolis,
quæ sine anima sunt, male iu-
30 rantes noceri se non sperant. * V-
traque ergo illis euenient digne,
quo-

quoniam male senserunt de Deo,
attendentes idolis, & iurauerunt
iniuste, in dolo contemnentes iu-
stitiam. * Non enim iuratorum 31
virtus, sed peccantium pœna per-
ambulat semper iniustorum præ-
uaricationem.

CAP. XV.

TV autem Deus noster, suauis 1
& verus es, patiens, & in mi- A
sericordia disponens omnia. * Ete- 2
nim si peccauerimus, tui sumus,
scientes magnitudinem tuam: &
si non peccauerimus, scimus quo-
niam apud te sumus computati.
* Nosse enim te, consummata iu- 3
stitia est: & scire iustitiam, & vir-
tutem tuam, radix est immortali-
tatis. * Non enim in errorem 4
induxit nos hominum malæ artis
excogitatio, nec vmbra picturæ
labor sine fructu, effigies scul-
pta per varios colores, * cuius 5
aspectus insensato dat cōcupiscen-
tiam, & diligit mortuæ imaginis
effigiem sine anima. * Malorum 6
amatores, digni sunt qui spem
habeant in talibus, & qui faciunt
illos, & qui diligunt, & qui co-
||Ro.9.d.21 lunt. * || Sed & figulus mollem 7
terram premens laboriose fingit B
ad vsus nostros vnumquodque
vas, & de eodem luto fingit quæ
munda sunt in vsum vasa, & si-
militer quæ his sunt contraria:
horum autem vasorum quis sit v-
sus, iudex est figulus. * Et cum 8
labore vano deum fingit de eo-
dem luto: ille qui paulo ante de
terra factus fuerat, & post pusil-
lum reducit se vnde acceptus est,
repetitus animæ debitum quam
habebat. * Sed cura est illi, non 9
quia laboraturus est, nec quoniam
breuis illi vita est, sed concerta-
tur aurificibus & argentarijs: sed
& ærarios imitatur, & gloriam
præfert, quoniam res superuacuas
fingit. * Cinis est enim cor eius, 10
& terra superuacua spes illius, & C
luto vilior vita eius: * quoniam 11
ignorauit qui se finxit, & qui in-
spirauit illi animam, quæ opera-
tur, & qui insufflauit ei spiritum
vitalem. * Sed & æstimauerunt 12
lusum esse vitam nostram, & con-
uersationem vitæ compositam ad
lucrum, & oportere vndecumque

13 etiam ex malo acquirere. * Hic
enim scit se super omnes delin-
quere, qui ex terræ materia fra-
gilia vasa, & sculptilia fingit.
14 * Omnes enim insipientes, & in-
felices supra modum animæ su-
perbi, sunt inimici populi tui, &
15 imperantes illi: * quoniam om-
nia idola nationum deos æstima-
uerunt, || quibus neque oculorum ||Ps.113.b.
vsus est ad videndum, neque na- 4. & 134.c.
res ad percipiendum spiritum, 13.
neque aures ad audiendum, ne-
que digiti manuum ad tractan-
D dum, sed & pedes eorum pigri ad
16 ambulandum. * homo enim fe-
cit illos: & qui spiritum mutua-
tus est, is finxit illos. Nemo e-
nim sibi similem homo poterit
17 Deum fingere. * Cum enim
sit mortalis, mortuum fingit ma-
nibus iniquis. Melior enim est
ipse his, quos colit, quia ipse
quidem vixit, cum esset mortalis,
18 illi autem numquam. * Sed &
animalia miserrima colunt: in-
sensata enim comparata his, illis
19 sunt deteriora. * Sed nec aspe-
ctu aliquis ex his animalibus bo-
na potest conspicere. Effugerunt
autem Dei laudem, & benedictio-
nem eius.

CAP. XVI.

1 PRopter hæc, & per his simi-
A lia passi sunt digne tormen-
ta, & per multitudinem bestia-
2 rum exterminati sunt. * Pro qui-
bus tormentis bene disposuisti po
pulum tuum, || quibus dedisti con- ||Nu.11.g.
cupiscentiam delectamenti sui no- 31.
uum saporem, escam parans eis
3 ortygometram: * vt illi quidem
concupiscentes escam propter ea,
quæ illis ostensa & missa sunt, e-
tiam a necessaria concupiscentia
auerterentur. Hi autem in breui
inopes facti, nouam gustauerunt
4 escam. * Oportebat enim illis si-
ne excusatione quidem superue-
nire interitum exercentibus tyran
nidem: his autem tantum osten-
dere quemadmodum inimici eo-
5 rum exterminabantur. * || Etenim ||Nu.21.b.6
cum illis superuenit sæua bestiarū
ira, morsibus peruersorum colu-
6 brorum exterminabantur. * Sed
nō in perpetuum ira tua perman-
sit,

sit, sed ad correptionem in breui
turbati sunt, lignum habentes sa-
lutis ad commemorationem man
dati legis tuæ. *Qui enim conuer- 7
sus est, non per hoc, quod vide- B
bat, sanabatur, sed per te omnium
saluatorem: * in hoc autem osten 8
disti inimicis nostris, quia tu es,
|| Exo. 10. a. qui liberas ab omni malo. * || Illos 9
4. & 8. f. 24 enim locustarum, & muscarum
Apoc. 9. b. occiderunt morsus, & non est in-
7 uenta sanitas animæ illorum: quia
digni erant ab huiusmodi exter-
minari. * Filios autem tuos, nec 10
draconum venenatorum vicerunt
dentes: misericordia enim tua ad-
ueniens sanabat illos. * In me- 11
moria enim sermonum tuorum
examinabantur, & velociter salua-
bantur, ne in altam incidētes obli-
uionem, non possent tuo vti ad-
iutorio. * Etenim neque herba, 12
neque malagma sanauit eos, sed
tuus, Domine, sermo, qui sanat
|| Deu. 32. f. omnia. * || Tu es enim, Domine, 13
39 qui vitæ & mortis habes potesta-
1. Reg. 2. a. tem, & deducis ad portas mortis,
6 & reducis: * homo autem occi- 14
Tob. 13. a. 2 dit quidem per malitiam, & cum
exierit spiritus, non reuertetur,
nec reuocabit animam quæ rece- C
pta est: * sed tuam manum effu- 15
|| Exo. 9. c. gere impossibile est. * || Negantes 16
23 enim te nosse impij, per fortitu-
dinem brachij tui flagellati sunt:
nouis aquis, & grandinibus, &
pluuiis persecutionē passi, & per
ignem consumpti. * Quod enim 17
mirabile erat, in aqua, quæ omnia
extinguit, plus ignis valebat: vin-
dex est enim orbis iustorum.
*Quodam enim tempore, man- 18
suetabatur ignis, ne combureren-
tur quæ ad impios missa erant ani
malia: sed vt ipsi videntes scirent,
quoniam Dei iudicio patiuntur
persecutionem. * Et quodam 19
tempore in aqua supra virtutem
ignis, exardescebat vndique, vt
iniquæ terræ nationem extermi-
|| Exo. 16. c. naret. * || Pro quibus angelorum 20
14 esca nutriuisti populum tuum, &
Nu. 11. b. 7 paratum panem de cælo præstitisti
Ps. 77. c. 25 illis sine labore, omne delectamen
Ioã. 6. d. 31 tum in se habentem, & omnis sa-
poris suauitatem. * Substantia 21
enim tua dulcedinē tuam, quam
in filios habes, ostendebat: & de-
seruiens vniuscuiusque voluntati,
ad quod quisque volebat, conuer-

22 tebatur. * || Nix autem & glacies || Exo. 9. c.
D sustinebant vim ignis, & non ta- 23
bescebant: vt scirent, quoniam
fructus inimicorū exterminabat
ignis ardens in grandine & plu-
23 uia coruscans. *Hic autem iterum
vt nutrirentur iusti, etiam suæ
24 virtutis oblitus est. * Creatura
enim tibi Factori deseruiens, exar-
descit in tormentum aduersus in-
iustos: & lenior fit ad benefacien-
dum pro his, qui in te confidunt.
25 * Propter hoc & tunc in omnia
transfigurata omnium nutrici gra
tiæ tuæ deseruiebat, ad volunta-
tem eorum, qui a te desiderabant:
26 * vt scirent filij tui, quos dilexi-
sti Domine, || quoniam non na- || Deu. 8. a. 3
tiuitatis fructus pascunt homines, Matt. 4. a. 4
sed sermo tuus hos, qui in te cre-
27 diderint, conseruat. * Quod enim
ab igne non poterat exterminari,
statim ab exiguo radio solis calefa
28 ctum tabescebat: * vt notū omni-
bus esset, quoniam oportet præ-
uenire solem ad benedictionem
tuam, & ad ortum lucis te adora-
29 re. * Ingrati enim spes tam-
quam hybernalis glacies tabescet,
& disperiet tamquam aqua su-
peruacua.

CAP. XVII.

1 A Magna sunt enim iudicia tua
Domine, & inenarrabilia ver
ba tua: propter hoc indisciplina-
2 tæ animæ errauerunt. * || Dum || Exo. 10. f.
enim persuasum habent iniqui 23
posse dominari nationi sanctæ: vin
culis tenebrarum & longæ noctis
compediti, inclusi sub tectis, fu-
gitiui perpetuæ prouidentiæ iacue
3 runt. * Et dum putant se latere in
obscuris peccatis, tenebroso obli-
uionis velamento dispersi sunt, pa
uentes horrende, & cum admira-
4 tione nimia perturbati. * Neque
enim quæ continebat illos spelun
ca, sine timore custodiebat: quo-
niam sonitus descendens pertur-
babat illos, & personæ tristes illis
apparentes pauorem illis præsta-
5 bant. * Et ignis quidem nulla vis
poterat illis lumen præbere, nec si-
derū limpidæ flammæ illuminare
poterant illā noctem horrendam.
6 * || Apparebat autem illis subita- || Exo. 7. d.
B neus ignis, timore plenus: & ti- 22. & 8. b. 7
more perculsi illius, quæ non vi-

deba-

debatur, faciei, æstimabant dete-
riora esse quæ videbantur: * & 7
magicæ artis appositi erant deri-
sus, & sapientiæ gloriæ correptio
cum contumelia. * Illi enim qui 8
promittebant timores & perturba
tiones expellere se ab anima lan-
guente, hi cum derisu pleni timo-
re languebant. * Nam etsi nihil 9
illos ex monstris perturbabat: tran
situ animalium & serpentium si-
billatione commoti, tremebundi
peribant: & aerem, quem nulla
ratione quis effugere posset, negan
tes se videre. * Cum sit enim ti- 10
mida nequitia, dat testimonium C
condemnationis: semper enim
præsumit sæua, perturbata conscië
tia. * Nihil enim est timor nisi 11
proditio cogitationis auxiliorum.
* Et dum ab intus minor est expe- 12
ctatio, maiorem cõputat in scien-
tiam eius causæ, de qua tormen-
tum præstat. * Illi autem qui im- 13
potentem vere noctem, & ab in-
fimis, & ab altissimis inferis su-
peruenientem, eundem somnum
dormientes, * aliquando mon- 14
strorum exagitabantur timore,
aliquando animæ deficiebant tra-
ductione: subitaneus enim illis &
inspiratus timor superuenerat.
* Deinde si quisquam ex illis deci 15
disset, custodiebatur in carcere si-
ne ferro reclusus. * Si enim rusti- 16
cus quis erat, aut pastor, aut agri D
laborum operarius præoccupatus
esset, ineffugibilem sustinebat ne-
cessitatem. * Vna enim catena
tenebrarum omnes erant colliga- 17
ti. Siue spiritus sibilans, aut in-
ter spissos arborum ramos auium
sonus suauis, aut vis aquæ decur-
rentis nimium, * aut sonus validus 18
præcipitatarum petrarum, aut lu-
dentium animalium cursus inui-
sus, aut mugientium valida be-
stiarum vox, aut resonans de altis-
simis montibus Echo: deficientes
faciebant illos præ timore. * Om- 19
nis enim orbis terrarum limpido
illuminabatur lumine, & non im
peditis operibus cõtinebatur. * So- 20
lis autem illis superposita erat gra
uis nox, imago tenebrarum, quæ
superuentura illis erat. Ipsi ergo si-
bi erant grauiores tenebris.

CAP. XVIII.

1 A Sanctis autẽ tuis maxima erat ‖Exo. 10. f. 23
lux, & horum quidem vocem
audiebant, sed figuram non vide-
bant. Et quia non & ipsi eadem
2 passi erant, magnificabant te: * &
qui ante læsi erant, quia non læde
bantur, gratias agebant: & vt es-
set differentia, donum petebant.
3 * ‖ Propter quod ignis ardentem ‖Exo. 14. e. 24
columnam ducẽ habuerunt igno-
tæ viæ, & solem sine læsura boni Ps. 77. b. 14 & 104. d. 39
4 hospitij præstitisti. * Digni qui-
dem illi carere luce, & pati carce-
rem tenebrarum, qui inclusos cu-
stodiebant filios tuos, per quos
incipiebat incorruptum legis lu-
5 men sæculo dari. * ‖ Cum cogi- ‖ Exo. 1. c. 16. & 2. a. 3
tarẽt iustorum occidere infantes:
& vno exposito filio, & liberato,
in traductionem illorum multitu
dinem filiorum abstulisti, & ‖ pa- ‖ Exo. 14. f. 27
riter illos perdidisti in aqua vali-
6 da. * Illa enim nox ante cognita
B est a patribus nostris, vt vere scien
tes quibus iuramentis crediderũt,
7 animæquiores essent. * Suscepta
est autẽ a populo tuo sanitas qui-
dem iustorum, iniustorum autem
8 exterminatio. * Sicut enim læsisti
aduersarios: sic & nos prouocans
9 magnificasti. * Absconse enim
sacrificabant iusti pueri bonorũ,
& iustitiæ legem in concordia di-
sposuerunt: similiter & bona &
mala recepturos iustos, patrum
10 iam decantantes laudes. * Resona-
bat autem inconueniens inimico-
rum vox, & flebilis audiebatur
planctus ploratorum infantium.
11 * ‖ Simili autem pœna seruus cum ‖ Exo. 12. d. 30
domino afflictus est, & popularis
12 homo regi similia passus. * Simi-
liter ergo omnes vno nomine
mortis mortuos habebant innu-
merabiles. Nec enim ad sepelien-
dum viui sufficiebant: quoniam
vno momento, quæ erat præcla-
rior natio illorum, exterminata
13 est. * De omnibus enim non cre-
dentes propter veneficia, tunc ve-
ro primum cũ fuit exterminium
primogenitorum, spoponderunt
14 populum Dei esse. * Cum enim
C quietum silentium contineret om
nia, & nox in suo cursu medium
15 iter haberet, * omnipotens sermo
tuus de cælo a regalibus sedibus,
durus debellator in mediam exter

minij terram prosiliuit, * gladius 16
acutus insimulatum imperium
tuum portans, & stans repleuit om
nia morte, & vsque ad cælum at-
tingebat stans in terra. * Tunc con 17
tinuo visus somniorum malorum
turbauerunt illos, & timores su-
peruenerũt insperati. * Et alius ali- 18
bi proiectus semiuiuus, propter
quam moriebatur, causam demon
strabat mortis. * Visiones enim, 19
quæ illos turbauerunt, hæc præ-
monebant, ne inscij, quare mala
patiebantur, perirent. * Tetigit au 20
tem tunc & iustos tentatio mor-
tis, & commotio in eremo facta
est multitudinis: sed non diu per-
||Num. 16. mansit ira tua. * || Properans enim 21
homo sine querela deprecari pro D
populis, proferens seruitutis suæ
scutum, orationem & per incen-
sum deprecationem allegans, resti
tit iræ, & finem imposuit necessi-
tati, ostendens quoniam tuus est
famulus. * Vicit autem turbas, 22
non in virtute corporis, nec arma-
turæ potentia, sed verbo illum,
qui se vexabat, subiecit, iuramen
ta parentum, & testamẽtum com-
memorans. * Cum enim iam 23
aceruatim cecidissent super alteru
trum mortui, interstitit, & ampu
tauit impetum, & diuisit illam,
||Exo. 28. b. 6 quæ ad viuos ducebat viam. * || In 24
veste enim poderis, quam habe-
bat, totus erat orbis terrarum: &
parentum magnalia in quattuor
ordinibus lapidum erant sculpta,
& magnificentia tua in diadema-
te capitis illius sculpta erat. * His 25
autem cessit qui exterminabat, &
hæc extimuit. erat enim sola ten-
tatio iræ sufficiens.

CAP. XIX.

IMpiis autem vsque in nouissi- 1
mum sine misericordia ira su- A
peruenit. Præsciebat enim & futu
ra illorum: * quoniam cum ipsi 2
permisissent vt se educerent, &
cum magna solicitudine præmisis-
sent illos, consequebãtur illos pœ-
||Exo. 14. a. 5 nitentia acti. * || Adhuc enim in- 3
ter manus habentes luctum, &
deplorantes ad monumenta mor-
tuorum, aliam sibi assumpserunt
cogitationem inscientiæ: & quos
rogantes proiecerant, hos tam-
quam fugitiuos persequebantur:

4 * ducebat enim illos ad hunc finẽ
digna necessitas: & horum, quæ
acciderant, commemorationem
amittebant, vt quæ deerant tor-
5 mentis, repleret punitio: * & popu
lus quidem tuus mirabiliter tran-
siret, illi autem nouam mortem
6 inuenirent. * Omnis enim creatu-
B ra ad suũ genus ab initio refigura
batur, deseruiens tuis præceptis, vt
7 pueri tui custodirẽtur illæsi. * Nã
nubes castra eorum obumbrabat,
& ex aqua, quæ ante erat, terra ari
da apparuit, & in mari rubro via
sine impedimento, & campus ger
8 minans de profundo nimio: * per
quem omnis natio transiuit, quæ
tegebatur tua manu, videntes tua
9 mirabilia & monstra. * Tamquam
enim equi depauerunt escam,
& tamquam agni exultauerunt,
magnificantes te Domine, qui li-
10 berasti illos. * Memores enim erãt
adhuc eorum, quæ in incolatu il-
lorum facta fuerant, quemadmo-
dum pro natione animalium edu
xit terra muscas, & pro piscibus
eructauit fluuius multitudinẽ ra-
11 narum. * || Nouissime autem vi- ||Exo. 16. c.
derunt nouam creaturam auium, 13
cum adducti concupiscentia postu Num. 11. g.
12 lauerunt escas epulationis. * In 31
C allocutione enim desiderij, ascen-
dit illis de mari ortygometra: &
vexationes peccatoribus superue-
nerunt, non sine illis, quæ ante
facta erant, argumentis per vim
fulminum: iuste enim patieban-
13 tur secundum suas nequitias. * Ete
nim detestabiliorem inhospitali-
tatem instituerunt: alij quidem
ignotos non recipiebant aduenas,
alij autem bonos hospites in ser-
14 uitutem redigebant. * Et non so-
lum hæc, sed & alius quidam re-
spectus illorum erat: quoniam
15 inuiti recipiebant extraneos. * Qui
autem cum lætitia receperũt hos,
qui eisdẽ vsi erant iustitiis, sæuis-
16 simis afflixerunt doloribus. * Per-
D cussi sunt autem cæcitate: sicut illi
in foribus iusti, cũ subitaneis coo-
perti essent tenebris, vnusquisque
17 transitum ostij sui quærebat. * In
se enim elementa dum conuer-
tuntur, sicut in organo qualitatis
sonus immutatur, & omnia suum
sonum custodiunt: vnde æstima-
18 ri ex ipso visu certo potest. * Agre-
stia enim in aquatica cõuertebãtur:

tur:

tur: & quæcumque erant natan-
tia, in terram transibant. *Ignis in 19
aqua valebat supra suã virtutem,
& aqua extinguentis naturæ obli-
uiscebatur. *Flammæ econtra- 20
rio, corruptibilium animalium
non vexauerunt carnes coambu-
lantium, nec dissoluebant illam,
quæ facile dissoluebatur sicut gla-
cies, bonam escam. In omnibus
enim magnificasti populũ tuum
Domine, & honorasti, & non de-
spexisti, in omni tempore, & in
omni loco assistens eis.

IN ECCLESIASTICVM IESV FILII SIRACH PROLOGVS.

VLTORVM nobis, & magnorum per legem, & prophetas, aliosque, qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrinæ & sapientiæ causa: quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & dicentes & scribentes doctissimos fieri. Auus meus Iesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horũ, quæ ad doctrinam, & sapientiam pertinent: vt desiderantes discere, & illorum periti facti, magis magisq. attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori studio lectionẽ facere, & veniam habere in illis, in quibus videmur sequẽtes imaginem sapiẽtiæ deficere in verborum compositione. Nam deficiũt verba Hebraica, quando fuerint trãslata ad alteram linguam. Non autem solum hæc, sed & ipsa lex, & prophetæ, cæteraq. aliorum librorum, non paruam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octauo & trigesimo anno temporibus Ptolemæi Euergetis regis, postquam perueni in Ægyptum: & cum multum temporis ibi fuissem, inueni ibi libros relictos, non paruæ, neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum, & necessarium putaui & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis ad illa, quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volunt animum intendere, & discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundum legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICVS.

CAPVT PRIMVM.

‖ 3. Reg. 3. b.9. & 4.e. 29

MNIS sapiē 1
tia a Domi- A
no Deo est,
& cum illo
fuit semper,
& est ante
æuum:* Are- 2
nam maris,
& pluuiæ guttas, & dies sæculi
quis dinumerauit? Altitudinem
cæli, & latitudinem terræ, & pro-
fundum abyssi quis dimensus est?
* Sapientiam Dei præcedentem 3
omnia quis inuestigauit?* Prior 4
omnium creata est sapientia, &
intellectus prudentiæ ab æuo.
* Fons sapientiæ verbum Dei in 5
excelsis, & ingressus illius manda-
ta æterna. * Radix sapientiæ cui 6
reuelata est, & astutias illius quis
agnouit? * Disciplina sapientiæ 7
cui reuelata est, & manifestata?
& multiplicationem ingressus il-
lius quis intellexit? * Vnus est al- 8
tissimus Creator omnipotens, &
Rex potēs, & metuēdus nimis, se-
dens super thronū illius & domi-
nans Deus. * Ipse creauit illam 9
in Spiritu sancto, & vidit, & dinu- B
merauit, & mensus est. * Et effu- 10
dit illam super omnia opera sua,
& super omnem carnem secundū
datum suum, & præbuit illam
diligentibus se. * Timor Domini 11
gloria, & gloriatio, & lætitia, & co
rona exultationis. * Timor Do- 12
mini delectabit cor, & dabit læti-
tiam, & gaudium, & longitudi-
nem dierum. * Timenti Domi- 13
num bene erit in extremis, & in
die defunctionis suæ benedicetur.
*Dilectio Dei honorabilis sapien- 14
tia. * Quibus autem apparuerit 15
in visu, diligunt eam in visione,
& in agnitione magnalium suo-
rum. * ‖ Initium sapientiæ, ti- 16
mor Domini, & cum fidelibus in C
vulua concreatus est, cum electis
feminis graditur, & cum iustis &
fidelibus agnoscitur. * Timor 17
Domini, scientiæ religiositas.
* Religiositas custodiet & iustifi- 18
cabit cor, iucunditatem atque

‖ Prou.1.a.7 Ps. 110. d. 10

19 gaudium dabit.* Timenti Domi-
num bene erit, & in diebus con-
summationis illius benedicetur.
20 *Plenitudo sapientiæ est timere
Deum, & plenitudo a fructibus
21 illius. *Omnem domum illius im
plebit a generationibus, & rece-
22 ptacula a thesauris illius. * Coro-
na sapientiæ, timor Domini, re-
plens pacem, & salutis fructum:
23 * & vidit, & dinumerauit eam:
vtraque autem sunt dona Dei.
24 * Scientiam, & intellectum pru-
dentiæ sapientia compartietur: &
gloriam tenentium se, exaltat.
25 * Radix sapientiæ est timere Do-
minum: & rami illius longæui.
26 * In thesauris sapientiæ intelle-
ctus, & scientiæ religiositas: exe-
cratio autem peccatoribus sapien
27 tia. * Timor Domini expellit pec-
28 catum: * nam qui sine timore
est, non poterit iustificari: iracun-
dia enim animositatis illius, sub-
29 uersio illius est. * Vsque in tem-
pus sustinebit patiens, & postea
30 redditio iucunditatis. * Bonus sen
D sus vsque in tempus abscondet
verba illius, & labia multorum
31 enarrabunt sensum illius. * In
thesauris sapientiæ significatio di-
32 sciplinæ: * execratio autem pec-
33 catori, cultura Dei. * Fili concu-
piscens sapientiam, conserua
iustitiam, & Deus præbebit illam
34 tibi. * Sapientia enim & discipli-
na timor Domini: & quod bene-
35 placitum est illi, * fides, & man-
suetudo, & adimplebit thesauros
36 illius. * Ne sis incredibilis timori
Domini: & ne accesseris ad illum
37 duplici corde. * Ne fueris hypo-
crita in conspectu hominum, &
non scandalizeris in labiis tuis.
38 * Attende in illis, ne forte cadas,
& adducas animæ tuæ inhonora-
39 tionem, * & reuelet Deus abscōsa
tua, & in medio synagogæ elidat
40 te: * quoniam accessisti maligne
ad Dominum, & cor tuum ple-
num est dolo & fallacia.

CAP.

CAP. II.

Matt.4.a.1 Fili accedens ad seruitutem 1
2.Tim.3.c. Dei, sta in iustitia, & timore, A
12 & præpara animam tuam ad tenta-
tionem.* Deprime cor tuum, & 2
sustine: inclina aurem tuam, &
suscipe verba intellectus: & ne
festines in tempore obductionis.
* Sustine sustentationes Dei: con- 3
iungere Deo, & sustine, vt crescat
in nouissimo vita tua. * Omne, 4
quod tibi applicitum fuerit, acci-
pe: & in dolore sustine, & in hu-
militate tua patientiam habe:
‖ Sap.3.a.6 *‖ quoniam in igne probatur au- 5
rum & argentum, homines vero
receptibiles in camino humilia-
tionis. * Crede Deo, & recupera- 6
bit te: & dirige viam tuam, & spe- B
ra in illum. Serua timorem illius,
& in illo veterasce. * Metuentes 7
Dominum sustinete misericordiã
eius: & non deflectatis ab illo ne
cadatis. * Qui timetis Dominum, 8
credite illi: & nõ euacuabitur mer-
ces vestra. * Qui timetis Do- 9
minum, sperate in illum: & in ob-
lectationem veniet vobis mise-
ricordia. * Qui timetis Dominum 10
diligite illum, & illuminabuntur
corda vestra. * Respicite filij na- 11
tiones hominum: & scitote quia
nullus sperauit in Domino, & con-
‖ Psal. 30.a.1 fusus est. * ‖ Quis enim permansit 12
in mandatis eius, & derelictus est?
aut quis inuocauit eũ, & despexit
illum? * Quoniam pius & miseri- 13
cors est Deus, & remittet in die C
tribulationis peccata: & protector
est omnibus exquirentibus se in
veritate. * Væ duplici corde, & la- 14
biis scelestis, & manibus malefa-
‖ 3.Reg.18. cientibus, & peccatori ‖ terram
d ingredienti duabus viis. * Væ disso- 15
lutis corde, qui non credunt Deo:
& ideo non protegentur ab eo.
* Væ his, qui perdiderunt sustinen- 16
tiã, & qui dereliquerũt vias rectas,
& diuerterunt in vias prauas. * Et 17
quid facient, cum inspicere cœ-
perit Dominus? * Qui timent Do- 18
minum, non erunt incredibiles
‖ Io.14.c.23 verbo illius: & ‖ qui diligunt illũ,
conseruabunt viam illius. * Qui 19
timent Dominum, inquirent quæ D
beneplacita sunt ei: & qui diligũt
eum, replebuntur lege ipsius. * Qui 20
timent Dominum, præparabunt
corda sua, & in conspectu illius
21 sanctificabunt animas suas. * Qui
timent Dominũ, custodiunt man-
data illius, & patientiam habebũt
22 vsque ad inspectionem illius, * di-
centes: Si pœnitentiam non ege-
rimus, incidemus in manus Domi-
ni, & non in manus hominum.
23 * Secundum enim magnitudinem
ipsius, sic & misericordia illius
cum ipso est.

CAP. III.

1 Filij sapientiæ, ecclesia iustorũ:
A & natio illorum, obedientia &
2 dilectio. * Iudicium patris audite
filij, & sic facite, vt salui sitis.
3 * Deus enim honorauit patrem in
filiis: & iudicium matris exqui-
4 rens, firmauit in filios. * Qui di-
ligit Deum, exorabit pro peccatis,
& continebit se ab illis, & in ora-
5 tione dierum exaudietur. * Et si-
cut qui thesaurizat, ita & qui ho-
6 norificat matrem suam. * Qui ho-
norat patrem suum, iucundabitur
in filiis, & in die orationis suæ
7 exaudietur. * Qui honorat pa-
B trem suum, vita viuet longiore:
& qui obedit patri, refrigerabit
8 matrem. * Qui timet Dominum,
honorat parentes, & quasi domi-
nis seruiet his, qui se genuerunt.
9 * ‖ In opere & sermone, & omni pa- ‖ Exo.20.c.
10 tientia honora patrem tuum, * vt 12
superueniat tibi benedictio ab eo, Deu.5.b.16
& benedictio illius in nouissimo Matth.15.a.
11 maneat. * Benedictio patris firmat 4
domos filiorum: maledictio au- Mar.7.b.10
tem matris eradicat fundamenta. Eph.6.a.2
12 * Ne glorieris in cõtumelia patris Gen. 27.d.
tui: non enim est tibi gloria, eius 27.& 49.a.
13 confusio. * gloria enim hominis 2
ex honore patris sui, & dedecus fi-
14 lij pater sine honore. * Fili suscipe
senectam patris tui, & non con-
15 tristes eum in vita illius: * & si
defecerit sensu, veniam da, &
ne spernas eum in virtute tua:
eleemosyna enim patris non erit
16 in obliuione. * Nam pro peccato
17 matris restituetur tibi bonum, * &
in iustitia ædificabitur tibi, & in
C die tribulationis commemorabi-
tur tui: & sicut in sereno glacies
18 soluentur peccata tua. * Quàm ma-
læ famæ est, qui derelinquit pa-
trem: & est maledictus a Deo, qui
19 exasperat matrem. * Fili in mãsue-
tudine

tudine opera tua perfice, & super
Phil. 2. a. 3 hominũ gloriã diligeris. *‖Quan- 20
to magnus es, humilia te in om-
nibus, & coram Deo inuenies gra-
tiam: *quoniam magna potentia 21
Dei solius, & ab hominibus hono
‖Pro. 25. d. 28 ratur. *‖Altiora te ne quæsieris, & 22
fortiora te ne scrutatus fueris: sed
quæ præcepit tibi Deus, illa cogi-
ta semper, & in pluribus operibus
eius ne fueris curiosus. *Non est 23
enim tibi necessarium ea, quæ ab-
scondita sunt, videre oculis tuis.
*In superuacuis rebus noli scruta- 24
ri multipliciter, & in pluribus ope
ribus eius non eris curiosus. *Plu- 25
rima enim super sensum hominũ
ostensa sunt tibi. *Multos quo- 26
que supplãtauit suspicio illorum,
& in vanitate detinuit sensus illo-
rum. *Cor durum habebit male 27
in nouissimo: & qui amat pericu- D
lum, in illo peribit. *Cor ingre- 28
diens duas vias, non habebit suc-
cessus, & prauus corde in illis scan
dalizabitur. *Cor nequam grauা- 29
bitur in doloribus, & peccator
adiiciet ad peccandum. *Synago- 30
gæ superborum non erit sanitas:
frutex enim peccati radicabitur
in illis, & non intelligetur. *Cor 31
sapientis intelligitur in sapientia,
& auris bona audiet cũ omni con
cupiscentia sapientiam. *Sapiens 32
cor, & intelligibile abstinebit se a
peccatis, & in operibus iustitiæ suc
‖Dan. 4. e. 24 cessus habebit. *‖Ignem ardẽtem 33
extinguit aqua, & eleemosyna re-
sistit peccatis: *& Deus prospe- 34
ctor est eius, qui reddit gratiam:
meminit eius in posterum, & in
tempore casus sui inueniet fir-
mamentum.

CAP. IIII.

Tob. 4. b. 7 Fili eleemosynam pauperis ne 1
defraudes, & oculos tuos ne A
transuertas a paupere. *Animam 2
esurientem ne despexeris: & non
exasperes pauperẽ in inopia sua.
*Cor inopis ne afflixeris, & non 3
protrahas datum angustianti. *Ro 4
gationem cõtribulati ne abiicias:
& non auertas faciem tuam ab e-
geno. *Ab inope ne auertas ocu- 5
los tuos propter iram: & non re-
linquas quærentibus tibi retro ma
ledicere: *maledicentis enim tibi 6
in amaritudine animæ exaudie-
tur deprecatio illius: exaudiet au-
7 tem eum, qui fecit illum. *Con-
gregationi pauperum affabilem
te facito, & presbytero humilia
animam tuam, & magnato humi
8 lia caput tuum. *Declina pauperi
B sine tristitia aurem tuam, & redde
debitum tuum, & responde illi pa
9 cifica in mansuetudine. *Libera
eum, qui iniuriam patitur de ma-
nu superbi: & non acide feras in
10 anima tua. *In iudicando esto pu-
pillis misericors vt pater, & pro vi-
11 ro matri illorum: *& eris tu velut
filius Altissimi obediens, & mise-
rebitur tui magis quam mater.
12 *Sapientia filiis suis vitam inspi-
rat, & suscipit inquirentes se, &
13 præibit in via iustitiæ. *& qui illã
diligit, diligit vitam: & qui vigi-
lauerint ad illam, complectentur
14 placorem eius. *Qui tenuerint il-
lam, vitam hereditabunt: & quo
15 introibit, benedicet Deus. *Qui
seruiunt ei, obsequentes erunt san
cto: & eos, qui diligunt illam, dili-
16 git Deus. *Qui audit illam, iudi-
cabit Gẽtes: & qui intuetur illam,
17 permanebit confidens. *Si credide
rit ei, hereditabit illam, & erunt
in confirmatione creaturæ illius.
18 *quoniam in tentatione ambulat
C cum eo, & in primis eligit eum.
19 *Timorem & metum, & proba-
tionem inducet super illum: & cru
ciabit illum in tribulatione doctri
næ suæ, donec tentet eum in cogi
tationibus suis, & credat animæ il
20 lius. *Et firmabit illum; & iter
adducet directum ad illum, & læ-
21 tificabit illum. *& denudabit ab-
scondita sua illi, & thesaurizabit su-
per illum sciẽtiam & intellectum
22 iustitiæ. *Si autem oberrauerit,
derelinquet eum, & tradet eum
23 in manus inimici sui. *Fili conser
24 ua tempus, & deuita a malo. *Pro
anima tua ne confundaris dicere
25 verum. *Est enim confusio addu-
26 cens peccatum, & est cõfusio addu
cens gloriam & gratiam. *Ne ac-
cipias faciem aduersus faciem
tuam, nec aduersus animam tuam
27 mendacium. *Ne reuerearis pro-
28 ximum tuum in casu suo: *nec
D retineas verbum in tempore salu-
tis. Non abscondas sapientiam
29 tuam in decore suo. *In lingua
enim sapientia dignoscitur: & sen-
sus, & scientia, & doctrina in ver-
bo sensati, & firmamentũ in ope-
ribus

ribus iuſtitiæ. * Non contradicas 30
verbo veritatis vllo modo, & de
mendacio ineruditionis tuæ con-
fundere. * Non confundaris con- 31
fiteri peccata tua, & ne ſubiicias
te omni homini pro peccato. * No 32
li reſiſtere contra faciem potentis,
nec coneris contra ictum fluuij.
* Pro iuſtitia agonizare pro anima 33
tua, & vſque ad mortem certa
pro iuſtitia, & Deus expugnabit
pro te inimicos tuos. * Noli cita- 34
tus eſſe in lingua tua: & inutilis,
& remiſſus in operibus tuis. * Noli 35
eſſe ſicut leo in domo tua, euer-
tens domeſticos tuos, & oppri-
mens ſubiectos tibi. * Non ſit por- 36
recta manus tua ad accipiendum,
& ad dandum collecta.

CAP. V.

NOli attendere ad poſſeſſiones 1
iniquas, & ne dixeris: Eſt mi A
hi ſufficiẽs vita: nihil enim prode-
rit in tempore vindictæ & obdu-
ctionis. * Ne ſequaris in forti- 2
tudine tua concupiſcentiam cor-
dis tui: * & ne dixeris: Quomo- 3
do potui? aut quis me ſubiiciet
propter facta mea? Deus enim
vindicans vindicabit. * Ne dixe- 4
ris: Peccaui, & quid mihi acci- B
dit triſte? Altiſſimus enim eſt pa-
tiens redditor. * De propitiato 5
peccato noli eſſe ſine metu, neque
adiicias peccatum ſuper peccatũ.
* Et ne dicas: Miſeratio Domini 6
magna eſt, multitudinis peccato
‖Pro.10.a.4 rum meorum miſerebitur. * ‖ Mi- 7
ſericordia enim, & ira ab illo cito
proximant, & in peccatores re-
ſpicit ira illius. * Non tardes con- 8
uerti ad Dominum, & ne diffe-
ras de die in diem. * ſubito enim 9
veniet ira illius, & in tẽpore vin-
‖Prou.11.d. dictæ diſperdet te. * ‖ Noli anxius 10
28 eſſe in diuitiis iniuſtis: non enim C
proderunt tibi in die obductionis
& vindictæ. * Non ventiles te in 11
omnem ventum, & non eas in
omnem viam. ſic enim omnis pec
cator probatur in duplici lingua.
* Eſto firmus in via Domini, & 12
in veritate ſenſus tui & ſcientia,
& proſequatur te verbum pacis, &
iuſtitiæ. * Eſto manſuetus ad au- 13
diendum verbum, vt intelligas:
& cum ſapientia proferas reſpon
ſum verum. * Si eſt tibi intel- 14

D lectus, reſponde proximo: ſin
autem, ſit manus tua ſuper os
tuum, ne capiaris in verbo indi-
15 ſciplinato, & confundaris. * Ho-
nor & gloria in ſermone ſenſati,
lingua vero imprudentis ſubuer
16 ſio eſt ipſius. * Non appelleris
ſuſurro, & lingua tua ne capiaris,
17 & confundaris. * Super furem
enim eſt confuſio & pœnitentia,
& denotatio peſſima ſuper bilin-
guem: ſuſurratori autem odium,
& inimicitia, & contumelia.
18 * Iuſtifica puſillum, & magnum
ſimiliter.

CAP. VI.

1 NOli fieri pro amico inimicus
A proximo: improperium
enim & contumeliam malus he-
reditabit, & omnis peccator inui-
2 dus & bilinguis. * ‖ Non te extol- ‖Ro. 12.c.
las in cogitatione animæ tuæ ve- 16
lut taurus: ne forte elidatur vir-
3 tus tua per ſtultitiam, * & folia
tua comedat, & fructus tuos per-
dat, & relinquaris velut lignum
4 aridum in eremo. * Anima enim
nequam diſperdet qui ſe habet, &
in gaudium inimicis dat illum, &
5 deducet in ſortem impiorũ. * Ver-
bum dulce multiplicat amicos, &
mitigat inimicos: & lingua eucha
6 ris in bono homine abũdat. * Mul-
ti pacifici ſint tibi, & conſiliarius
7 ſit tibi vnus de mille. * Si poſſides
amicum, in tentatione poſſide
8 eum, & ne facile credas ei. * Eſt
B enim amicus ſecundum tempus
ſuum, & non permanebit in die
9 tribulationis. * Et eſt amicus, qui
conuertitur ad inimicitiam: & eſt
amicus, qui odium & rixam, &
10 conuitia denudabit. * Eſt autem
amicus ſocius menſæ, & non per-
11 manebit in die neceſſitatis. * Ami-
cus ſi permanſerit fixus, erit ti-
bi quaſi coæqualis, & in domeſti-
12 cis tuis fiducialiter aget: * ſi humi-
liauerit ſe contra te, & a facie tua
abſconderit ſe, vnanimem habe-
13 bis amicitiam bonam. * Ab inimi
cis tuis ſeparare, & ab amicis tuis
14 attende. * Amicus fidelis, prote-
ctio fortis: qui autem inuenit illũ,
15 inuenit theſaurum. * Amico fide-
li nulla eſt comparatio, & non
eſt digna ponderatio auri & argen
ti contra bonitatem fidei illius.

* Amicus fidelis, medicamentum 16
vitæ & immortalitatis: & qui me-
tuunt Dominum, inuenient illum.
* Qui timet Deum, æque habebit 17
amicitiam bonam : quoniam se-
cundum illum erit amicus illius.
* Fili a iuuentute tua excipe doctri 18
nam, & vsque ad canos inuenies sa
pientiam. * Quasi is qui arat, & 19
seminat, accede ad eam, & susti-
ne bonos fructus illius. * in ope- 20
re enim ipsius exiguum laborabis, C
& cito edes de generationibus il-
lius. * Quàm aspera est nimium 21
sapientia indoctis hominibus, &
non permanebit in illa excors.
* Quasi lapidis virtus probatio erit 22
in illis, & nō demorabuntur proij
cere illam. * Sapientia enim do- 23
ctrinæ secundum nomen est eius,
& non est multis manifesta: qui-
bus autem cognita est, permanet
vsque ad conspectum Dei. * Au- 24
di fili, & accipe consilium intel-
lectus, & ne abiicias consilium
meum. * Iniice pedem tuum in 25
compedes illius, & in torques il-
lius collum tuum: * subiice hume 26
rum tuum, & porta illam, & ne
acedieris vinculis eius. * In omni 27
animo tuo accede ad illam, & in
omni virtute tua conserua vias
eius. * Inuestiga illam, & mani- 28
festabitur tibi, & continens factus
ne derelinquas eam: * in nouissi- 29
mis enim inuenies requiem in ea,
& conuertetur tibi in oblectatio-
nem. * Et erunt tibi compedes 30
eius in protectionem fortitudinis, D
& bases virtutis, & torques illius
in stolam gloriæ: * decor enim 31
vitæ est in illa, & vincula illius al-
ligatura salutaris. * Stolam glo- 32
riæ indues eam, & coronam gra-
tulationis superpones tibi. * Fili, 33
si attenderis mihi, disces: & si
accommodaueris animum tuum,
sapiens eris. * Si inclinaueris au- 34
rem tuam, excipies doctrinam:
& si dilexeris audire, sapiens eris.
‖ J.8.a.9 * ‖ In multitudine presbyterorum 35
prudentium sta, & sapientiæ illo-
rum ex corde coniungere, vt om-
nem narrationem Dei possis au-
dire, & prouerbia laudis non ef-
fugiant a te. * Et si videris 36
sensatum, euigila ad eum, & gra-
dus ostiorum illius exterat pes
‖ Ps.1.a.2 tuus. * ‖ Cogitatum tuum habe 37
in præceptis Dei, & in mandatis il
lius maxime assiduus esto: & ip-
se dabit tibi cor, & concupiscentia
sapientiæ dabitur tibi.

CAP. VII.

1 NOli facere mala, & non te
2 apprehendent. * Discede ab
A iniquo, & deficient mala abs te.
3 * Fili, non semines mala in sulcis
iniustitiæ, & non metes ea in
4 septuplum. * Noli quærere a do-
mino ducatum, neque a rege ca-
5 thedram honoris. * ‖ Non te iu- ‖ Ps.142.a.2
stifices ante Deum, quoniā agni- Eccl.7.c.17
tor cordis ipse est: & penes regem Iob 9.a.i.c.
6 noli velle videri sapiens. * Noli 20
quærere fieri iudex, nisi valeas Luc.18.b.11
virtute irrumpere iniquitates: ne
forte extimescas faciem potentis,
& ponas scandalum in æquitate
7 tua. * Non pecces in multitudinem
ciuitatis, nec te immittas in po-
8 pulum, * ‖ neque alliges duplicia J.12.a.8
peccata: nec enim in vno eris im-
9 munis. * Noli esse pusillanimis in
10 animo tuo: * exorare, & facere
11 eleemosynam ne despicias. * Ne
B dicas: In multitudine munerum
meorum respiciet Deus, & offe-
rente me Deo altissimo, munera
12 mea suscipiet. * Non irrideas ho-
minem in amaritudine animæ: ‖ est ‖ 1. Reg. 2.
enim qui humiliat & exaltat, cir- b.7
13 cumspector Deus. * Noli arare
mendaciū aduersus fratrem tuum:
neque in amicum similiter facias.
14 * Noli velle mentiri omne menda-
cium: assiduitas enim illius non
15 est bona. * Noli verbosus esse in
multitudine presbyterorum, & nō
iteres verbum in oratione tua.
16 * Non oderis laboriosa opera, &
rusticationem creatam ab Altissi-
17 mo. * Non te reputes in multitu-
18 dine indisciplinatorum. * Memen-
19 to iræ, quoniam non tardabit. * Hu
milia valde spiritum tuum: quo-
niam vindicta carnis impij, ignis
20 & vermis. * Noli præuaricari in
amicum pecuniam differentem,
neque fratrem charissimum auro
21 spreueris. * Noli discedere a mu-
C liere sensata, & bona, quam sorti-
tus es in timore Domini: gratia
enim verecundiæ illius super aurū.
22 * ‖ Non lædas seruū in veritate ope- ‖ Leui.19.c.
rantem, neque mercenarium dan- 13
23 tem animam suam. * Seruus sen-
satus sit tibi dilectus quasi anima
tua,

tua , non defraudes illum liberta-
te , neque inopem derelinquas il
lum .* Pecora tibi sunt? attende il- 24
lis : & si sunt vtilia, perseuerent a-
pud te . * Filij tibi sunt ? erudi il- 25
los , & curua illos a pueritia illo-
rum . * Filiæ tibi sunt ? serua cor 26
pus illarum, & non ostendas hila-
rem faciem tuam ad illas. * Tra 27
de filiam , & grande opus feceris ,
& homini sensato da illam .* Mu- 28
lier si est tibi secundum animam
tuam, non proiicias illam: & odi-
bili non credas te. In toto corde
|| Tob.4.a.3 tuo * || honora patrem tuum,& ge 29
mitus matris tuæ ne obliuiscaris :
*memento quoniam nisi per illos 30
natus non fuisses: & retribue illis, D
quomodo & illi tibi.*In tota ani- 31
ma tua time Dominum, & sacer-
dotes illius sanctifica . * In omni 32
virtute tua dilige eum qui te fecit:
& ministros eius ne derelinquas .
|| Deut.12.c. *|| Honora Deum ex tota anima 33
18 tua , & honorifica sacerdotes , &
propurga te cum brachiis.* Da il- 34
|| Leui.2.a.1 lis partem , || sicut mandatum est
Num.18.b. tibi , primitiarum & purgationis :
15 & de negligentia tua purga te cum
paucis. *Datum brachiorum tuo- 35
rum , & sacrificium sanctificatio-
nis offeres Domino, & initia san-
ctorum :* & pauperi porrige ma- 36
num tuam , vt perficiatur propi-
tiatio , & benedictio tua .* Gratia 37
dati in conspectu omnis viuentis,
& mortuo nō prohibeas gratiam.
* Non desis plorantibus in conso- 38
latione,& cum lugentibus ambu-
|| Ro.12.c.15 la . *|| Non te pigeat visitare infir- 39
Matt.25.d. mum : ex his enim in dilectione
36 firmaberis. *In omnibus operibus 40
tuis memorare nouissima tua , &
in æternum non peccabis .

CAP. VIII.

NOn litiges cum homine po- 1
tente, ne forte incidas in ma- A
|| Matt.15. nus illius.* || Non contendas cum 2
e.25 viro locuplete , ne forte contra te
|| J.31.a.6 constituat litem tibi . * || multos 3
enim perdidit aurum & argentum,
& vsque ad cor regum extendit, &
conuertit. * Non litiges cum ho- 4
mine linguato , & non strues in
ignem illius ligna . * Non com- 5
munices homini indocto, ne ma-
le de progenie tua loquatur .* Ne 6
despicias hominem auertentem
se a peccato , || neque improperes || Gal.6.a.1
ei . memento quoniam omnes in 2.Cor.2.b.
7 correptione sumus .* || Ne spernas 6
B hominem in sua senectute : ete- ||Leu.19.g.
8 nim ex nobis senescunt .* Noli 36
de mortuo inimico tuo gaudere :
sciens quoniam omnes morimur ,
& in gaudium nolumus venire .
9 *|| Ne despicias narrationem pres- ||J.6.d.34
byterorum sapientium , & in pro-
10 uerbiis eorum conuersare. *ab ip-
sis enim disces sapientiam , & do-
ctrinam intellectus,& seruire ma-
11 gnatis sine querela . * Non te præ-
tereat narratio seniorum : ipsi e-
nim didicerunt a patribus suis :
12 * quoniam ab ipsis disces intelle-
ctum , & in tempore necessitatis
13 dare responsum . * Non incendas
carbones peccatorum arguēs eos ,
& ne incendaris flamma ignis pec
14 catorum illorum .* Ne contra fa-
C ciem stes contumeliosi , ne sedeat
15 quasi insidiator ori tuo . * || Noli || J.29.a.4
fœnerari homini fortiori te:quod
si fœneraueris,quasi perditum ha-
16 be . * Non spondeas super virtu-
tem tuam : quod si spoponderis ,
17 quasi restituens cogita . * Non iu-
dices contra iudicem : quoniam
secundum quod iustum est iudi-
18 cat . * || Cum audace non eas in || Gen.4.b.8
via , ne forte grauet mala sua in
te : ipse enim secundum volunta-
tem suam vadit, & simul cum stul
19 titia illius peries . *|| Cum iracun- || Prou.22.d
D do non facies rixam , & cum au- 24
dace non eas in desertum : quo-
niam quasi nihil est ante illum
sanguis , & vbi non est adiuto-
20 rium , elidet te . * Cum fatuis
consilium non habeas : non enim
poterunt diligere nisi quæ eis pla-
21 cent . * Coram extraneo ne facias
consilium : nescis enim quid pa-
22 riet . * Non omni homini cor
tuum manifestes : ne forte inferat
tibi gratiam falsam , & conuitie-
tur tibi .

CAP. IX.

1 NOn zeles mulierem sinus
A tui , ne ostendat super te
2 malitiā doctrinæ nequam . * Non
des mulieri potestatē animæ tuæ ,
ne ingrediatur in virtutem tuam ,
3 & confundaris. *Ne respicias mu-
lierem multiuolam : ne forte
4 incidas in laqueos illius . * Cum

saltatrice ne assiduus sis, nec au-
dias illam, ne forte pereas in effi-
‖Gen.6.a.2 cacia illius. * ‖Virginem ne con- 5
spicias, ne forte scandalizeris in de-
‖Pro.5.a.2 core illius. * ‖Ne des fornicariis 6
animam tuam in ullo: ne perdas
te, & hereditatem tuam. * Noli 7
circumspicere in vicis ciuitatis,
nec oberraueris in plateis illius.
‖Mat.5.e. 28 * ‖Auerte faciem tuam a muliere 8
compta, & ne circumspicias spe-
Gen.34.c.2 ciem alienam. * propter speciem 9
2.Reg.11. a.4. & 13. a.1 mulieris multi perierunt: & ex
hoc concupiscentia quasi ignis exar B
descit. * Omnis mulier, quæ est 10
fornicaria, quasi stercus in via con
culcabitur. * Speciem mulieris a- 11
lienæ multi admirati, reprobi fa-
cti sunt, colloquium enim illius
quasi ignis exardescit. * Cum 12
aliena muliere ne sedeas omni-
no, nec accumbas cum ea super
cubitum: * & non altercetis cum 13
illa in vino, ne forte declinet cor
tuum in illam & sanguine tuo la-
baris in perditionem. * Ne dere- 14
linquas amicum antiquum: no- C
uus enim non erit similis illi. *Vi- 15
num nouum, amicus nouus: vete-
rascet, & cum suauitate bibes il-
‖Iud.9.a.4 2.Reg.15. a.10 lud. * ‖Non zeles gloriam, & 16
opes peccatoris: non enim scis
quæ futura sit illius subuersio.
* Non placeat tibi iniuria iniusto- 17
rum, sciens quoniam vsque ad in-
feros non placebit impius. * Lon- 18
ge abesto ab homine potestatem
habente occidendi, & non suspi-
caberis timorem mortis. * & si ac- 19
cesseris ad illum, noli aliquid cō-
mittere, ne forte auferat vitam
tuam. * Communionem mortis 20
scito: quoniam in medio laqueo- D
rum ingredieris, & super dolen-
tium arma ambulabis. * Secun- 21
dum virtutē tuam caue te a proxi
mo tuo, & cum sapientibus &
prudentibus tracta. * Viri iusti sint 22
tibi conuiuæ, & in timore Dei sit
tibi gloriatio, * & in sensu sit tibi 23
cogitatus Dei, & omnis enarratio
tua in præceptis Altissimi. * In ma 24
nu artificum opera laudabuntur,
& princeps populi in sapientia ser
monis sui, in sensu vero seniorum
verbum. * Terribilis est in ciui- 25
tate sua homo linguosus: & te-
merarius in verbo suo odibilis
erit.

CAP. X.

1 IVdex sapiens iudicabit popu-
A lum suum, & principatus sen-
2 sati stabilis erit. * ‖Secundum iu- ‖Prou.29. b.12
dicem populi, sic & ministri eius:
& qualis rector est ciuitatis, tales
3 & inhabitantes in ea. * ‖Rex in- ‖3.Reg.12. b.13
sipiens perdet populum suum: &
ciuitates inhabitabuntur per sen-
4 sum potentium. * In manu Dei
potestas terræ: & vtilem recto-
rem suscitabit in tempus super il-
5 lam. * In manu Dei prosperitas
hominis, & super faciem scribæ
6 imponet honorem suum. * Omnis
iniuriæ proximi ne memineris, ‖& ‖Leu.19.c. 17
nihil agas in operibus iniuriæ.
7 * Odibilis corā Deo est & homini-
bus superbia: & execrabilis omnis
8 iniquitas gentium. * ‖Regnum a ‖Dan.4.c. 14
gente in gentem transfertur pro-
pter iniustitias & iniurias, & con-
9 tumelias, & diuersos dolos. * Aua-
ro autem nihil est scelestius. Quid
10 superbit terra & cinis? * Nihil est
B iniquius quàm amare pecuniam.
hic enim & animam suam vena-
lem habet: quoniam in vita sua
11 proiecit intima sua. * Omnis po-
tentatus breuis vita. Languor pro-
12 lixior grauat medicum. * Breuem
languorem præcidit medicus: sic
& rex hodie est, & cras morietur.
13 * Cum enim morietur homo, he-
reditabit serpentes, & bestias, &
14 vermes. * Initium superbiæ ho-
15 minis, apostatare a Deo: * quo-
niam ab eo, qui fecit illum, re-
cessit cor eius, quoniam initium
omnis peccati est superbia: qui te-
nuerit illam, adimplebitur male-
dictis, & subuertet eum in finem.
16 * Propterea exhonorauit Domi-
C nus conuentus malorum, & de-
17 struxit eos vsque in finem. * Se-
des ducum superborum destruxit
Deus, & sedere fecit mites pro
18 eis. * Radices gentium superba-
rum arefecit Deus, & plantauit
19 humiles ex ipsis gentibus. * Ter-
ras gentium euertit Dominus, &
perdidit eas vsque ad fundamen-
20 tum. * arefecit ex ipsis, & disper-
didit eos, & cessare fecit memo-
21 riam eorum a terra. * Memoriam
superborum perdidit Deus, & reli-
quit memoriam humilium sensu.
22 * Non est creata hominibus super-
bia: neq; iracūdia nationi mulierū.

Semen

* Semen hominum honorabitur 23
hoc, quod timet Deum: semen au-
tē hoc exhonorabitur, quod præ-
terit mandata Domini. * In me- 24
dio fratrum rector illorum in ho
nore: & qui timent Dominum,
erunt in oculis illius. * Gloria di- 25
uitum, honoratorum, & paupe-
rum, timor Dei est: * noli despi- 26
cere hominem iustum pauperem,
& noli magnificare virum pecca-
torem diuitem. * Magnus, & iu- 27
dex, & potens est in honore: & D
non est maior illo, qui timet Deū.
‖Prou. 17. a.2 * ‖ Seruo sensato liberi seruient: 28
‖2.Reg.12. c.13 * & vir prudens & disciplinatus
non murmurabit correptus, & in-
sciius non honorabitur.* Noli ex- 29
tollere te in faciendo opere tuo, &
noli cunctari in tempore angustię.
‖Prou. 12. b.9 * ‖ Melior est qui operatur, & abū- 30
dat in omnibus, quàm qui gloria-
tur, & eget pane. * Fili in man- 31
suetudine serua animam tuam,
& da illi honorem secundum me-
ritum suum. * Peccantem in ani- 32
mam suam quis iustificabit? &
quis honorificabit exhonorantem
animam suam? * Pauper gloriatur 33
per disciplinam & timorem suum:
& est homo qui honorificatur
propter substantiam suam.* Qui 34
autem gloriatur in paupertate,
quanto magis in substantia? & qui
gloriatur in substantia, pauperta-
tem vereatur.

CAP. XI.

Gen.41.2.4 SApientia humiliati exaltabit 1
Dan. 6. a.3 caput illius, & in medio ma- A
Io.7.c.18 gnatorum consedere illum faciet.
* Non laudes virum in specie sua, 2
neque spernas hominem in visu
suo. * breuis in volatilibus est apis, 3
& initium dulcoris habet fructus
‖Act.12. d. 21.22 illius. * ‖ In vestitu ne glorieris vn- 4
quam, nec in die honoris tui ex-
tollaris: quoniam mirabilia ope-
ra Altissimi solius, & gloriosa, &
absconsa, & inuisa opera illius.
* Multi tyranni sederunt in thro- 5
no, & insuspicabilis portauit dia-
‖1.Reg.15. f.28 dema. * ‖ Multi potentes oppres- 6
si sunt valide, & gloriosi traditi
Esth.6.b.7 sunt in manus alterorum. * Prius- 7
quam interroges, ne vituperes
quemquam: & cum interrogaue-
‖Prou.18.c.13 ris, corripe iuste. * ‖ Priusquam 8
audias, ne respondeas verbum: &
in medio sermonum ne adiicias lo
9 qui. * De ea re, quæ te non mo-
B lestat, ne certeris: & in iudicio pec
10 cantium ne consistas. * Fili ne
in multis sint actus tui: & ‖ si diues ‖1. Tim.6. b.9
fueris, nō eris immunis a delicto.
si enim secutus fueris, non appre-
hendes: & non effugies, si præ-
11 cucurreris.* ‖ Est homo laborans, ‖Prou.10.c.22
& festinans, & dolens impius, &
12 tanto magis non abundabit.* Est Iob 42.c.10
homo marcidus egens recupera-
tione, plus deficiens virtute, &
13 abundans paupertate: * & oculus
Dei respexit illum in bono, & ere
xit eum ab humilitate ipsius, &
exaltauit caput eius: & mirati sunt
in illo multi, & honorauerunt
14 Deum. * ‖ Bona & mala, vita & ‖Iob 1.c.21
mors, paupertas & honestas a Deo
15 sunt. * Sapientia & disciplina, &
scientia legis apud Deum. Dile-
ctio, & viæ bonorum apud ipsum.
16 * Error & tenebræ peccatoribus
concreata sunt: qui autem exul-
tant in malis, consenescunt in ma
17 lo. * Datio Dei permanet iustis,
& profectus illius successus habe-
18 bit in æternum.* Est qui locuple-
C tatur parce agēdo, & hæc est pars
19 mercedis illius * in eo quod dicit:
‖Inueni requiem mihi, & nunc ‖Luc.12.c.19
manducabo de bonis meis solus:
& nescit quod tempus præteriet,
20 * & mors appropinquet, & relin-
quat omnia aliis, & morietur.
21 * Sta in testamento tuo, & in illo
colloquere, & in opere mandato-
22 rum tuorum veterasce. * Ne man
seris in operibus peccatorum. Con
fide autem in Deo, & mane in lo-
23 co tuo. * Facile est enim in oculis
Dei subito honestare pauperem.
24 * Benedictio Dei in mercedem iu-
sti festinat, & in hora veloci pro-
25 cessus illius fructificat. * Ne dicas:
Quid est mihi opus, & quæ erunt
26 mihi ex hoc bona? * Ne dicas: Suf-
ficiens mihi sum: & quid ex hoc
27 pessimabor? * ‖ In die bonorum ne ‖ I.18.d.25
immemor sis malorum: & in die
malorum ne immemor sis bono-
28 rum: * quoniā facile est corā Deo
in die obitus retribuere vnicuique
29 secundum vias suas. * Malitia ho-
D ræ obliuionem facit luxuriæ ma-
gnæ, & in fine hominis denuda-
30 tio operum illius.* Ante mortem
ne laudes hominem quemquam,
quoniā in filiis suis agnoscitur vir.

* Non omnem hominem inducas 31
in domum tuam : multæ enim
sunt insidiæ dolosi. * Sicut enim 32
eructant præcordia fœtentium,
& sicut perdix inducitur in ca-
ueam, & vt caprea in laqueum:
sic & cor superborũ, & sicut pro-
spector videns casum proximi sui.
* Bona enim in mala conuertens 33
insidiatur, & in electis imponet
maculã. * A scintilla vna augetur 34
ignis, & ab vno doloso augetur
sanguis: homo vero peccator san-
guini insidiatur. * Attende tibi 35
a pestifero, fabricat enim mala:
ne forte inducat super te subsan-
nationem in perpetuum. * Admit- 36
te ad te alienigenam & subuertet
te in turbine, & abalienabit te a
tuis propriis.

CAP. XII.

SI benefeceris, scito cui feceris, 1
& erit gratia in bonis tuis mul A
ta. * Benefac iusto, & inuenies 2
retributionem magnam: & si non
ab ipso, certe a Domino. * Non 3
est enim ei bene, qui assiduus est
in malis, & eleemosynas non dan
ti: quoniam & Altissimus odio ha
bet peccatores, & misertus est pœ-
||Gal.6.b.10 nitentibus. * || Da misericordi, 4
& ne suscipias peccatorem: & im
piis & peccatoribus reddet vindi-
ctam, custodiẽs eos in diem vindi-
ctæ. * Da bono, & non receperis 5
peccatorem. * Benefac humili, & 6
non dederis impio: prohibe panes
illi dari ne in ipsis potentior te sit:
* nam duplicia mala inuenies in 7
omnibus bonis, quæcumque fece- B
ris illi: quoniã & Altissimus odio
habet peccatores, & impiis reddet
vindictam. * Non agnoscetur in 8
bonis amicus, & non abscondetur
in malis inimicus. * In bonis vi- 9
ri, inimici illius in tristitia: & in
malitia illius, amicus agnitus est.
* Non credas inimico tuo in æter- 10
num: sicut enim æramentũ, æru-
ginat nequitia illius: * & si humi 11
liatus vadat curuus, adiice animũ
tuum, & custodi te ab illo. * Non 12
statuas illũ penes te, nec sedeat ad C
dexteram tuam, ne forte conuer-
sus in locum tuum, inquirat cathe
dram tuam: & in nouissimo agno-
scas verba mea, & in sermonibus
meis stimuleris. * Quis miserebi- 13
tur incantatori a serpente percus-
so, & omnibus, qui appropiant
bestiis? & sic qui comitatur cum
viro iniquo, & obuolutus est in
14 peccatis eius. * Vna hora tecum
permanebit: si autem declinaue-
15 ris, non supportabit. * || In labiis ||Ier.41.b.6
D suis indulcat inimicus, & in corde
suo insidiatur vt subuertat te in
16 foueam. * In oculis suis lacryma-
tur inimicus: & si inuenerit tem-
17 pus, non satiabitur sanguine: * &
si incurrerint tibi mala, inuenies
18 eum illic priorem. * In oculis suis
lacrymatur inimicus, & quasi ad-
19 iuuans suffodiet plantas tuas. * Ca
put suum mouebit, & plaudet ma
nu, & multa susurrans commuta-
bit vultum suum.

CAP. XIII.

1 QVi tetigerit picem, inquina-
A bitur ab ea: || & qui com- ||Deu.7.a.2
municauerit superbo, induet su-
2 perbiam. * Pondus super se tollet,
qui honestiori se communicat. Et
3 ditiori te ne socius fueris. * Quid
communicabit cacabus ad ollam?
quando enim se colliserint, con-
4 fringetur. * Diues iniuste egit, &
fremet: pauper autem læsus tace-
5 bit. * Si largitus fueris, assumet
te: & si non habueris, derelinquet
6 te. * Si habes, conuiuet tecum, &
euacuabit te, & ipse non dolebit
7 super te. * Si necessarius illi fueris,
supplantabit te, & subridens spem
dabit, narrans tibi bona, & dicet:
8 Quid opus est tibi? * Et confun-
det te in cibis suis, donec te exina
B niat bis, & ter: & in nouissimo de-
ridebit te: & postea videns derelin
quet te, & caput suum mouebit ad
9 te. * Humiliare Deo, & expecta
10 manus eius. * Attende ne sedu-
11 ctus in stultitiam humilieris. * No
li esse humilis in sapientia tua, ne
humiliatus in stultitiam seduca-
12 ris. * Aduocatus a potentiore di-
scede: ex hoc enim magis te aduo-
13 cabit. * Ne improbus sis, ne im-
pingaris: & ne longe sis ab eo, ne
14 eas in obliuionem. * Ne retineas
ex æquo loqui cum illo: nec cre-
das multis verbis illius. ex multa
enim loquela tentabit te, & subri-
dens interrogabit te de abscondi-
15 tis tuis. * Immitis animus illius
conseruabit verba tua: & non par-
cet

eet de malitia,& de vinculis *Ca- 16
ue tibi,& attende diligenter audi-
tui tuo : quoniam cũ subuersione
tua ambulas. * Audiens vero illa 17
quasi in somnis vide,& vigilabis.
* Omni vita tua dilige Deum, & 18
inuoca illum in salute tua. * Om- 19
ne animal diligit simile sibi:sic & C
omnis homo proximũ sibi. *Om- 20
nis caro ad similem sibi cõiunge-
tur, & omnis homo simili sui so-
‖2.Cor.6.c. 14 ciabitur. * ‖Si communicabit lu- 21
pus agno aliquando, sic peccator
iusto. * Quæ communicatio san- 22
cto homini ad canem? aut quæ
pars diuiti ad pauperem? * Vena- 23
tio leonis onager in eremo: sic &
pascua diuitum, sunt pauperes.
* Et sicut abominatio est superbo 24
humilitas: sic & execratio diuitis
pauper. * Diues commotus con- 25
firmatur ab amicis suis: humilis
autem cum ceciderit expelletur &
a notis. * Diuiti decepto multi 26
recuperatores: locutus est super- D
ba,& iustificauerunt illum. * hu- 27
milis deceptus est, insuper & ar-
guitur:locutus est sensate, & non
est datus ei locus. * Diues locu- 28
tus est, & omnes tacuerunt, &
verbũ illius vsque ad nubes perdu
cent. * Pauper locutus est, & di- 29
cunt: Quis est hic? & si offende-
rit, subuertent illum. * Bona est 30
substantia,cui non est peccatum
in conscientia: & nequissima pau
pertas in ore impij. * Cor homi- 31
nis immutat faciem illius, siue in
bona,siue in mala. * Vestigium 32
cordis boni, & faciem bonam dif
ficile inuenies, cum labore.

CAP. XIIII.

‖Iac.3.a.2 ‖Iac.1.9.c.16 Beatus vir, qui non est lapsus 1
verbo ex ore suo, & non est A
stimulatus in tristitia delicti. *Fe- 2
lix, qui non habuit animi sui tri-
stitiam, & non excidit a spe sua.
* Viro cupido & tenaci sine ra- 3
tione est substantia, & homini li-
uido ad quid aurum? * Qui acer- 4
uat ex animo suo iniuste, aliis con
gregat, & in bonis illius alius lu-
xuriabitur. * Qui sibi nequam 5
est, cui alij bonus erit? & non iu-
cundabitur in bonis suis. *Qui si- 6
bi inuidet, nihil est illo nequius,
& hæc redditio est malitiæ illius:
* & si bene fecerit, ignoranter,& 7
non volens facit: & in nouissimo
8 manifestat malitiam suam. * Ne-
quam est oculus liuidi,& auertens
faciem suã, & despiciens animam
9 suam. * Insatiabilis oculus cupi-
di in parte iniquitatis: non satia-
bitur donec consumat arefaciens
10 animam suam. * Oculus malus
B ad mala:& non satiabitur pane,
sed indigens, & in tristitia erit su-
11 per mensam suam.* Fili si habes,
benefac tecũ, & Deo dignas obla-
12 tiones offer. * Memor esto quo-
niam mors non tardat, & testa-
mentum inferorum quia demon-
stratum est tibi: testamentum
enim huius mundi morte morie-
13 tur.* ‖ Ante mortem benefac ami ‖ T.4.a.1
co tuo, & secundum vires tuas ex- Tob. 4.b.7
14 porrigens da pauperi. * Non de- Luc.16.b.9
fraudens a die bono, & particula
15 boni doni nõ te prætereat. *Non-
C ne aliis relinques dolores & labo-
16 res tuos in diuisione sortis? * Da,
& accipe,& iustifica animã tuam.
17 * Ante obitum tuum operare iu-
stitiam, : quoniam non est apud
18 inferos inuenire cibum. * ‖ Om- ‖Isa.40.b.7
nis caro sicut fœnum veterascet, Iac.1.b.10
& sicut folium fructificans in ar- 1.Pet.1.d.24
19 bore viridi. * Alia generantur,
& alia deiiciuntur: sic generatio
carnis & sanguinis, alia finitur,
20 & alia nascitur. *Omne opus cor-
ruptibile in fine deficiet:& qui il-
21 lud operatur,ibit cum illo.* Et om
ne opus electum iustificabitur, &
qui operatur illud, honorabitur in
22 illo. * ‖ Beatus vir, qui in sa- ‖ Psal.1.a.2
pientia morabitur, & qui in iusti-
tia sua meditabitur, & in sensu
cogitabit circumspectionem Dei.
23 * Qui excogitat vias illius in cor-
D de suo, & in absconditis suis in-
telligens, vadens post illam quasi
inuestigator, & in viis illius con-
24 sistens: * qui respicit per fenestras
illius, & in ianuis illius audiens:
25 * qui requiescit iuxta domum il-
lius, & in parietibus illius figens
palum statuet casulam suã ad ma-
nus illius, & requiescent in casu-
26 la illius bona per æuum: *statuet
filios suos sub tegmine illius, &
27 sub ramis eius morabitur.*prote-
getur sub tegmine illius a feruore,
& in gloria eius requiescet.

CAP. XV.

QVi timet Deum, faciet bona : 1
& qui continens est iustitiæ, A
apprehendet illam, * & obuiabit 2
illi quasi mater honorificata, &
quasi mulier a virginitate susci-
piet illum. * Cibabit illum pane 3
‖ Io.4.b.10 vitæ & intellectus,‖& aqua sapien
tiæ salutaris potabit illum : & fir-
mabitur in illo, & non flectetur :
*& continebit illum, & non con- 4
fundetur : & exaltabit illum apud
proximos suos, * & in medio 5
Ecclesiæ aperiet os eius, & adim-
plebit illum spiritu sapientiæ &
intellectus, & stola gloriæ ve-
stiet illum. * Iucunditatem, & 6
exultationem thesaurizabit super B
illum, & nomine æterno heredi-
tabit illum. * Homines stulti non 7
apprehendent illam, & homines
sensati obuiabunt illi, homines
stulti non videbunt eam : longe
enim abest a superbia & dolo.
* viri mendaces non erunt illius 8
memores : & viri veraces inue-
nientur in illa, & successum ha-
bebunt vsque ad inspectionem
Dei. * Non est speciosa laus in 9
ore peccatoris : * quoniam a Deo 10
profecta est sapientia. sapientiæ C
enim Dei astabit laus, & in ore fi-
deli abundabit, & dominator da-
bit eam illi.*Non dixeris:Per Deũ 11
abest : quæ enim odit ne feceris.
* Non dicas:Ille me implanauit: 12
non enim necessarij sunt ei homi-
nes impij. *Omne execramentum 13
erroris odit Dominus, & non erit
amabile timẽtibus eum.*Deus ab 14
initio constituit hominem, & reli-
quit illum in manu consilij sui.
*Adiecit mãdata & præcepta sua : 15
‖ Matt. 19. c. 17 *‖Si volueris mandata seruare,con 16
seruabunt te, & in perpetuum fi-
dem placitam facere.*Apposuit ti- 17
bi aquã & ignem:ad quod volue- D
‖ Ier.21.b.7 ris porrige manum tuam. * ‖ An- 18
te hominem vita & mors, bo-
num & malum:quod placuerit ei,
dabitur illi :*quoniã multa sapien 19
tia Dei,& fortis in potentia, vidẽs
‖ Ps.33.c.10 omnes sine intermissione.*‖Oculi 20
Heb.4.c.10 Domini ad timentes eum, & ipse
agnoscit omnem operã hominis.
* Nemini mandauit impie agere, 21
& nemini dedit spatiũ peccandi :
*non enim concupiscit multitudi- 22
nẽ filiorum infideliũ & inutiliũ.

CAP. XVI.

1 NE iucunderis in filiis impiis,
A si multiplicentur : nec oble-
cteris super ipsos,si non est timor
2 Dei in illis. * Non credas vitæ il-
lorum, & ne respexeris in labores
3 eorum. * Melior est enim vnus
timens Deum,quam mille filij im
4 pij. * Et vtile est mori sine fi-
liis, quam relinquere filios im-
5 pios. * Ab vno sensato inhabita-
bitur patria, tribus impiorum de-
6 seretur. * Multa talia vidit ocu-
lus meus, & fortiora horum audi-
7 uit auris mea. * ‖ In synagoga ‖ I.21.b.10
peccantium exardebit ignis, & in
gente incredibili exardescit ira.
8 * ‖ Non exorauerunt pro peccatis ‖ Gen.6.a.4
suis antiqui gigantes, qui destru-
cti sunt confidentes suæ virtuti :
9 * & non pepercit peregrinationi
Loth, & execratus est eos præ su-
10 perbia verbi illorum. * Non mi-
B sertus est illis, gentem totam per-
dens, & extollentem se in pecca-
11 tis suis. * ‖ Et sicut sexcenta mil- ‖ Num.14.
lia peditum, qui congregati sunt c.20.& 26.
in duritia cordis sui : & si vnus f. 51
fuisset ceruicatus, mirum si fuis-
12 set immunis.* misericordia enim
& ira est cum illo. Potens exora-
13 tio, & effundens iram : * secun-
dum misericordiam suam,sic cor-
reptio illius hominem secundum
14 opera sua iudicat. * Non effugiet
in rapina peccator, & nõ retarda-
bit sufferentia misericordiã facien
15 tis. *Omnis misericordia faciet lo
cum‖ vnicuique secundum meritũ ‖ Rom. 2.a.
operum suorum, & secundum in- 6
tellectum peregrinationis ipsius.
16 * Non dicas : A Deo abscondar,
C & ex summo quis mei memorabi
17 tur? *In populo magno non agno-
scar : quæ est enim anima mea in
18 tam immensa creatura?* Ecce cæ
lum, & cæli cælorum, abyssus, &
vniuersa terra, & quæ in eis sunt,
in conspectu illius commouebun
19 tur, * montes simul, & colles,&
fundamenta terræ : cum conspexe
rit illa Deus, tremore concutien-
20 tur. * Et in omnibus his insensa-
tum est cor:& omne cor intelligi-
21 tur ab illo : *& vias illius quis in-
telligit, & procellam, quam nec
22 oculus videbit hominis? * Nam
plurima illius opera sunt in abscõ-
sis : sed opera iustitiæ eius quis
enun-

enunciabit? aut quis sustinebit?
Longe enim est testamentū a qui-
busdam, & interrogatio omnium
in consummatione est. * Qui mi- 23
noratur corde, cogitat inania: & D
vir imprudens, & errans cogitat
stulta. * Audi me fili, & disce di- 24
sciplinā sensus, & in verbis meis
attende in corde tuo,* & dicam 25
in æquitate disciplinam, & scruta-
bor enarrare sapientiam: & in ver-
bis meis attende in corde tuo, &
dico in æquitate spiritus virtutes,
quas posuit Deus in opera sua ab
initio, & in veritate enuncio scien
tiam eius.* In iudicio Dei opera 26
eius ab initio, & ab institutione
ipsorum distinxit partes illorum,
& initia eorum in gentibus suis.
* Ornauit in æternum opera illo- 27
rum, nec esurierunt, nec labora-
uerunt, & non destiterunt ab ope-
ribus suis. * Vnusquisque proxi- 28
mum sibi non angustiabit vsque
in æternum. * Non sis incredibi- 29
lis verbo illius. * Post hæc Deus 30
in terram respexit, & impleuit il-
lam bonis suis. * Anima omnis 31
vitalis denunciauit ante faciem
ipsius, & in ipsam iterum reuer-
sio illorum.

CAP. XVII.

Gen.1.d.27
DEus creauit de terra hominē, 1
& secūdum imaginem suam A
fecit illum. * Et iterum conuertit 2
illum in ipsam, & secundum se ve-
stiuit illum virtute.* Numerum 3
dierum, & tempus dedit illi, &
dedit illi potestatem eorum, quæ
sunt super terram. * Posuit timo- 4
rem illius super omnem carnem,
‖Gen.2.b.7 & 5.a.1 & dominatus est bestiarum & vo-
latilium.* ‖ Creauit ex ipso adiu- 5
torium simile sibi: consilium, &
linguam, & oculos, & aures, & cor
dedit illis excogitandi: & discipli-
na intellectus repleuit illos. * Crea 6
uit illis scientiam spiritus, sensu
impleuit cor illorum, & mala, &
bona ostendit illis. * Posuit ocu- 7
lum suum super corda illorum
ostendere illis magnalia operum
suorum, * vt nomen sanctifica- 8
tionis collaudent: & gloriari in B
mirabilibus illius, vt magnalia
enarrent operum eius. * Addi- 9
dit illis disciplinam, & legem vitæ
hereditauit illos. * Testamentum 10
æternum constituit cum illis, &
iustitiam, & iudicia sua ostendit
11 illis. * Et magnalia honoris eius
vidit oculus illorum, & hono-
rem vocis audierunt aures illo-
rum, & dixit illis: Attendite ab
12 omni iniquo. * Et mandauit illis
13 vnicuique de proximo suo. * Viæ
illorum coram ipso sunt semper,
non sunt absconsæ ab oculis ip-
14 sius. * ‖ In vnamquamque gen- ‖Ro.13.a.1
15 tem præposuit rectorem: * & pars
16 Dei Israel facta est manifesta.* Et
C omnia opera illorum velut sol in
conspectu Dei: & oculi eius sine
intermissione inspicientes in viis
17 eorum. * Non sunt absconsa te-
stamēta per iniquitatem illorum,
& omnes iniquitates eorum in cō
18 spectu Dei. * ‖ Eleemosyna viri ‖J.29.b.16
quasi signaculum cum ipso, & gra
tiam hominis quasi pupillam con
19 seruabit: * ‖ & postea resurget, & ‖Matt. 25.
retribuet illis retributionem, vni- c. 35
cuique in caput ipsorum, & con-
uertet in interiores partes terræ.
20 * Pœnitentibus autem dedit viam
iustitiæ, & confirmauit deficien-
tes sustinere, & destinauit illis sor-
21 tem veritatis. * Conuertere
ad Dominum, & relinque pecca-
22 ta tua: * precare ante faciem Do-
mini, & minue offendicula.
23 * Reuertere ad Dominum, & auer-
tere ab iniustitia tua, & nimis odi-
24 to execrationem: * & cognosce
iustitias & iudicia Dei, & sta in
sorte propositionis, & orationis
25 altissimi Dei. * In partes vade sæ-
D culi sancti, ‖ cum viuis & dantibus ‖Psal.6.a.6
26 confessionē Deo. * Non demoreris Isa.38.d.19
in errore impiorū, ante mortē con
fitere. A mortuo quasi nihil, perit
27 confessio. * Confiteberis viuens,
viuus & sanus confiteberis, & lau-
dabis Deum, & gloriaberis in mi-
28 serationibus illius. * Quàm magna
misericordia Domini, & propitia-
tio illius conuertentibus ad se!
29 * Nec enim omnia possunt esse in
hominibus, quoniam non est im-
mortalis filius hominis, & in vani-
30 tate malitiæ placuerunt. * Quid
lucidius sole? & hic deficiet. Aut
quid nequius quàm quod excogi-
tauit caro & sanguis? & hoc ar-
30 guetur. * Virtutem altitudinis cæli
ipse conspicit: & omnes homines
terra & cinis.

CAP.

CAP. XVIII.

Gen.1.a.1 QVi viuit in æternum, creauit 1
omnia simul. Deus solus A
iustificabitur, & manet
inuictus rex in æternum. * Quis 2
sufficit enarrare opera illius?
* Quis enim inuestigabit magna- 3
lia eius? * Virtutem autem ma- 4
gnitudinis eius quis enunciabit?
aut quis adiiciet enarrare miseri-
cordiam eius? * Non est minue- 5
re, neque adiicere, nec est inueni-
re magnalia Dei.* Cum consum- 6
mauerit homo, tunc incipiet: &
cum quieuerit, aporiabitur.*Quid 7
est homo, & quæ est gratia illius?
& quid est bonũ, aut quid nequã
‖Psal.89.c.10 illius?* ‖ Numerus dierũ hominũ 8
vt multum centum anni: quasi
gutta aquæ maris deputati sunt:
& sicut calculus arenæ, sic exigui
anni in die æui.* Propter hoc pa- 9
tiens est Deus in illis, & effundit B
super eos misericordiam suam.
*Vidit præsumptionem cordis eo- 10
rum quoniam mala est, & cogno-
uit subuersionem illorum quoniã
nequam est. * Ideo adimpleuit 11
propitiationem suam in illis, &
ostendit eis viam æquitatis. *Mi- 12
seratio hominis circa proximum
suum: misericordia autem Dei su-
per omnem carnem. * Qui mise- 13
ricordiam habet, docet, & erudit
quasi pastor gregem suum.*Mise- 14
retur excipientis doctrinam mise-
rationis, & qui festinat in iudiciis
eius. * Fili in bonis non des que- 15
relam, & in omni dato non des
tristitiam verbi mali. * Nonne 16
ardorem refrigerabit ros? sic &
verbum melius quàm datum.
* Nonne ecce verbũ super datum 17
bonum? sed vtraque cum homine
iustificato. * Stultus acriter im- 18
properabit: & datus indisciplina- C
ti tabescere facit oculos. * Ante 19
iudicium para iustitiam tibi, &
antequam loquaris, disce.* Ante 20
languorem adhibe medicinam,
‖1.Cor.11.d.28 ‖& ante iudicium interroga te ip-
sum, & in conspectu Dei inuenies
propitiationem. * Ante languo- 21
rem humilia te, & in tempore in-
firmitatis ostende cõuersationem
‖Luc 18.a.1 1. Thess.5.d.17 tuam * ‖ Non impediaris orare 22
semper, & ne verearis vsque ad
mortem iustificari: quoniam mer-
ces Dei manet in æternum. *Ante 23
te orationem præpara animam
tuam: & noli esse quasi homo qui
24 tentat Deum.* ‖ Memento iræ in ‖S.7.b.18
die consummationis, & tempus
retributionis in conuersatione fa-
25 ciei. * ‖ Memento paupertatis in ‖S.11.c.27
tempore abundantiæ, & necessita
tũ paupertatis in die diuitiarum.
26 * A mane vsque ad vesperam im-
D mutabitur tempus, & hæc omnia
27 citata in oculis Dei. * Homo sa-
piens in omnibus metuet, & in
diebus delictorũ attendet ab iner-
28 tia. * Omnis astutus agnoscit sa-
pientiam, & inuenienti eam dabit
29 confessionem. * Sensati in verbis
& ipsi sapienter egerunt: & intel-
lexerunt veritatem & iustitiam,
& impluerunt prouerbia & iudi-
30 cia. * ‖ Post concupiscentias tuas ‖Ro 6.b.13 & 13.d.14
non eas, & a voluntate tua auerte-
31 re. * Si præstes animæ tuæ concu-
piscentias eius, faciet te in gau-
32 dium inimicis tuis. * Ne oblecte-
ris in turbis, nec in modicis: assi-
dua enim est commissio illorum.
33 * Ne fueris mediocris in conten-
tione ex fœnore, & est tibi nihil
in sacculo: eris enim inuidus vi-
tæ tuæ.

CAP. XIX.

1 OPerarius ebriosus nõ locuple-
A tabitur: & qui spernit modi-
2 ca, paulatim decidet. * ‖ Vinum ‖Gen.19.g.33
& mulieres apostatare faciunt sa-
3 pientes, & arguent sensatos: * & 3. Reg. 11.a.1
qui se iungit fornicariis, erit ne-
quam: putredo & vermes heredi-
tabunt illũ, & extolletur in exem-
plum maius, & tolletur de nume-
4 ro anima eius.* ‖ Qui credit cito, ‖Ios.22.c.12
leuis corde est, & minorabitur: &
qui delinquit in animam suam,
5 insuper habebitur. * Qui gaudet
iniquitate, denotabitur: & qui
odit correptionem, minuetur vi-
ta: & qui odit loquacitatem, ex-
6 tinguit malitiam. * Qui peccat
B in animam suam, pœnitebit: &
qui iucundatur in malitia, deno-
7 tabitur. * Ne iteres verbum ne-
quam & durum, & non minora-
8 beris. * Amico & inimico noli
narrare sensum tuum: & si est ti-
9 bi delictum, noli denudare. * Au-
diet enim te, & custodiet te, &
quasi defendens peccatum odiet
10 te, & sic aderit tibi semper.* Au-
disti verbum aduersus proximum
tuum?

tuum? commoriatur in te, fidens
quoniam non te dirumpet. *A fa- 11
cie verbi parturit fatuus, tam-
quam gemitus partus infantis.*Sa 12
gitta infixa femori carnis, sic ver-
*Leu. 19.d. 17 bum in corde stulti. * ‖ Corripe 13
amicum, ne forte non intellexe-
Matt. 18.d. 15 rit, & dicat: Non feci: aut si fece-
rit, ne iterum addat facere.* Cor- 14
Luc. 17.a.3 ripe proximum, ne forte non di-
xerit: & si dixerit, ne forte iteret.
* Corripe amicum: sæpe enim 15
fit commissio.* Et non omni ver- 16
bo credas. est qui labitur lin- C
*Iac. 3.a.2 gua, sed non ex animo. * ‖ Quis 17
est enim qui non deliquerit in lin
gua sua? Corripe proximum an-
tequam comminеris. * Et da lo- 18
cum timori Altissimi: quia om-
nis sapientia timor Dei, & in il-
la timere Deum, & in omni sa-
pientia dispositio legis. * Et non 19
est sapientia nequitiæ disciplina:
& non est cogitatus peccatorum
prudentia.* Est nequitia, & in ip- 20
sa execratio: & est insipiens qui
minuitur sapientia. * Melior est 21
homo, qui minuitur sapientia, &
deficiens sensu in timore, quàm
qui abundat sensu, & transgredi-
tur legem Altissimi. * Est solers 22
tia certa, & ipsa iniqua. * Et est 23
qui emittit verbum certum enar- D
rans veritatem. Est qui nequiter
humiliat se, & interiora eius ple-
na sunt dolo: * & est qui se ni- 24
mium submittit a multa humili-
tate: & est qui inclinat faciem
suam, & fingit se non videre quod
ignoratum est: * & si ab imbecil- 25
litate viriũ vetetur peccare, si inue
nerit tempus malefaciendi, male-
faciet. *Ex visu cognoscitur vir, & 26
ab occursu faciei cognoscitur sen-
satus.* Amictus corporis, & risus 27
dentiũ, & ingressus hominis enun
ciant de illo. * Est correptio men 28
dax in ira contumeliosi: & est iu-
dicium, quod non probatur esse
bonum: & est tacens, & ipse
est prudens.

CAP. XX.

QVàm bonũ est arguere, quàm 1
irasci, & confitentem in A
oratione non prohibere!
* Concupiscentia spadonis deuir- 2
ginauit iuuenculam: * sic qui fa- 3
cit per vim iudicium iniquum,

4 *Quàm bonum est correptum ma
nifestare pœnitentiam! sic enim
effugies voluntarium peccatum.
5 * Est tacens, qui inuenitur sapiẽs:
& est odibilis, qui procax est ad
6 loquendum. * Est tacens non ha-
bens sensum loquelæ: & est tacẽs
7 sciens tempus aptum.* Homo sa-
piens tacebit vsque ad tempus:
lasciuus autem, & imprudens non
8 seruabunt tempus. * Qui multis
B vtitur verbis, lædet animam suam:
& qui potestatem sibi sumit iniu-
9 ste, odietur. * Est processio in
malis viro indisciplinato, & est
10 inuentio in detrimentum. * Est
datum, quod non est vtile: & est
datum, cuius retributio duplex.
11 * Est propter gloriam minoratio:
& est qui ab humilitate leuabit ca
12 put. * Est qui multa redimat mo-
dico pretio, & restituens ea in
13 septuplum. * Sapiens in verbis
seipsum amabilem facit: gratiæ
autem fatuorum effundentur.
14 * Datus insipientis non erit vtilis
tibi: oculi enim illius septempli-
15 ces sunt. * exigua dabit, & multa
improperabit: & apertio oris il-
16 lius inflammatio est. * Hodie
fœneratur quis, & cras expetit:
17 odibilis est homo huiusmodi. *Fa
tuo non erit amicus, & non erit
18 gratia bonis illius.* qui enim edũt
C panem illius: falsæ linguæ sunt.
Quoties, & quanti irridebunt eũ?
19 * Neque enim quod habendum
erat, directo sensu distribuit: simi-
liter & quod non erat habendum.
20 * Lapsus falsæ linguæ, quasi qui
in pauimento cadens: sic casus ma
21 lorum festinanter veniet. * Ho-
mo acharis quasi fabula vana, in
ore indisciplinatorum assidua erit.
22 *Ex ore fatui reprobabitur parabo
la: non enim dicit illam in tem-
23 pore suo. * Est qui vetatur pecca-
re præ inopia, & in requie sua
24 stimulabitur. * Est qui perdet ani-
mam suam præ confusione, & ab
imprudenti persona perdet eam:
personæ autem acceptione perdet
25 se. * Est qui præ confusione pro-
mittit amico, & lucratus est eum
26 inimicum gratis.* Opprobrium
nequam in homine mendacium,
& in ore indisciplinatorum assi-
27 due erit. * Potior fur quam assi-
D duitas viri mendacis. perditionem
28 autem ambo hereditabunt. * Mo-

res hominum mendacium sine
honore: & confusio illorũ cum
ipsis sine intermissione. * Sapiens 29
in verbis producet seipsum, & ho-
mo prudens placebit magnatis.
* Qui operatur terram suam inal- 30
tabit aceruum frugum: & qui ope-
ratur iustitiam, ipse exaltabitur:
qui vero placet magnatis, effugiet
‖ Exo.23.a.8 iniquitatem. * ‖ Xenia & dona 31
excæcant oculos iudicum, & qua-
Deut. 16.d.19 si mutus in ore auertit correptio-
nes eorum. * Sapientia absconsa 32
J.41.c.18 & thesaurus inuisus: quæ vtilitas
in vtrisque? * Melior est qui ce- 33
lat insipiẽtiam suam, quàm homo
qui abscondit sapientiam suam.

CAP. XXI.

FIli peccasti? non adiicias ite- 1
rum: sed & de pristinis depre- A
care vt tibi dimittantur. * Quasi 2
a facie colubri fuge peccata: & si
accesseris ad illa, suscipient te.
* Dentes leonis, dentes eius, inter- 3
ficientes animas hominum. * Qua- 4
si romphæa bis acuta omnis ini-
quitas, plagæ illius non est sani-
tas. * Obiurgatio, & iniuriæ an- 5
nullabunt substantiam: & domus
quæ nimis locuples est, annullabi-
tur superbia: sic substantia superbi
eradicabitur. * Deprecatio paupe- 6
ris ex ore vsque ad aures eius per-
ueniet, & iudicium festinatò ad-
ueniet illi. * Qui odit correptio- 7
nem, vestigium est peccatoris: &
qui timet Deum, conuertetur ad
cor suum. * Notus a longe potens 8
lingua audaci: & sensatus scit la-
bi se ab ipso. * Qui ædificat do- 9
mum suã impendiis alienis, quasi B
qui colligit lapides suos in hye-
‖ J.16.a.7 me. * ‖ Stuppa collecta synagoga 10
peccantium, & consummatio il-
lorum flamma ignis. * Via pec- 11
cantium complanata lapidibus, &
in fine illorum inferi, & tenebræ,
& pœnæ. * Qui custodit iustitiam, 12
continebit sensum eius. * Con- 13
summatio timoris Dei, sapientia
& sensus. * Non erudietur, qui 14
non est sapiens in bono. * Est au- 15
tem sapientia, quæ abundat in ma
lo: & non est sensus vbi est ama-
ritudo. * Scientia sapientis tam- 16
quam inundatio abundabit, &
consilium illius sicut fons vitæ
permanet. * Cor fatui quasi vas 17
confractum, & omnem sapien-
18 tiam non tenebit. * Verbum sa-
C piens, quodcumque audierit scius
laudabit, & ad se adiiciet: audi-
uit luxuriosus, & displicebit illi,
& proiiciet illud post dorsum suũ.
19 * Narratio fatui quasi sarcina in
via. nam in labiis sensati inuenie-
20 tur gratia. * Os prudentis quæri-
tur in ecclesia, & verba illius cogi-
21 tabunt in cordibus suis. * Tãquam
domus exterminata, sic fatuo sa-
pientia: & scientia insensati ine-
22 narrabilia verba. * Compedes in
pedibus, stulto doctrina, & qua-
si vincula manuum super manum
23 dextram. * Fatuus in risu exaltat
D vocem suam: vir autem sapiens
24 vix tacite ridebit. * Ornamentum
aureum prudenti doctrina, & qua-
si brachiale in brachio dextro.
25 * Pes fatui facilis in domum pro-
ximi: & homo peritus confunde-
26 tur a persona potentis. * Stultus
a fenestra respiciet in domum: vir
27 autem eruditus foris stabit. * Stul-
titia hominis auscultare per ostiũ:
& prudens grauabitur cõtumelia.
28 * Labia imprudentium stulta nar-
rabunt: verba autem prudentium
29 statera ponderabuntur. * In ore
fatuorum cor illorum: & in cor-
30 de sapientium os illorum. * Dum
maledicit impius diabolum, male-
31 dicit ipse animam suam. * Susurro
coinquinabit animam suam, & in
omnibus odietur: & qui cum eo
manserit, odiosus erit: tacitus &
sensatus honorabitur.

CAP. XXII.

1 IN lapide luteo lapidatus est pi-
A ger, & omnes loquentur super
2 aspernationem illius. * De sterco-
re boum lapidatus est piger: & om
nis qui tetigerit eum, excutiet ma
3 nus. * Confusio patris est de filio
indisciplinato: filia autem in de-
4 minoratione fiet. * Filia prudens
hereditas viro suo. nam quæ con-
fundit, in contumeliam fit geni-
5 toris. * Patrem & virum confun-
dit audax, & ab impiis non mino-
rabitur: ab vtrisque autem inho-
6 norabitur. * Musica in luctu im-
portuna narratio: flagella, & do-
ctrina in omni tempore sapientia.
7 * Qui docet fatuum, quasi qui con
glutinat

glutinat testam. * Qui narrat ver- 8
bum non audienti, quasi qui exci-
tat dormientem de graui somno.
* Cum dormiente loquitur qui 9
enarrat stulto sapientiam: & in
fine narrationis dicit: Quis est hic?
‖ I. 38. b. 16 * ‖ Supra mortuum plora, defecit 10
enim lux eius: & supra fatuum
plora, defecit enim sensus. * Mo- 11
dicum plora supra mortuum, quo-
niam requieuit. * Nequissimi e- 12
nim nequissima vita super mortē
‖ Gen. 50. b. 10 fatui. * ‖ Luctus mortui septem 13
dies: fatui autem, & impij om-
nes dies vitæ illorum. * Cum stul- 14
to ne multum loquaris, & cum B
insensato ne abieris. * Serua te ab 15
illo, vt non molestiam habeas,
& non coinquinaberis peccato
illius. * Deflecte ab illo, & inue- 16
nies requiem; & non acediaberis
in stultitia illius. * Super plum- 17
bum quid grauabitur? & quod il-
li aliud nomen, quam fatuus?
‖ Pro. 27. a. 3 * ‖ Arenam, & salem, & massam 18
ferri facilius est ferre quam ho-
minem imprudentem, & fatuum,
& impium. * Lotamentū ligneum 19
colligatum in fundamento ædifi-
cij non dissoluetur: sic & cor con-
firmatum in cogitatione consilij.
* Cogitatus sensati in omni tem- 20
pore metu nō deprauabitur. * Sicut 21
pali in excelsis, & cæmenta sine C
impensa posita contra faciem ven
ti non permanebunt: sic & cor ti- 22
midum in cogitatione stulti con-
tra impetum timoris non resistet.
* Sicut cor trepidum in cogitatione 23
fatui, omni tempore non metuet,
sic & qui in præceptis Dei perma
net semper. * Pungens oculum de- 24
ducit lacrymas: & qui pungit cor
profert sensum. * Mittens lapidem 25
in volatilia, deiiciet illa: sic &
qui conuitiatur amico, dissoluit
amicitiam. * Ad amicum etsi pro- 26
duxeris gladium, non desperes: est
enim regressus. Ad amicum * si 27
aperueris os triste, non timeas:
est enim concordatio: excepto con-
uitio, & improperio, & superbia,
& mysterij reuelatione, & plaga
dolosa: in his omnibus effugiet
amicus. * Fidem posside cum ami- 28
co in paupertate illius, vt & in bo- D
nis illius læteris. * In tempore tri- 29
bulationis illius permane illi fide-
lis, vt & in hereditate illius cohe-
res sis. * Ante ignem camini va- 30
por, & fumus ignis inaltatur: sic
& ante sanguinem maledicta, &
31 contumeliæ, & minæ. * Amicum
salutare non confundar, a facie il-
lius non me abscondam: & si ma-
la mihi euenerint per illum, su-
32 stinebo. * Omnis qui audiet, ca-
33 uebit se ab eo. * ‖ Quis dabit ori ‖ Ps. 140. a. 3
meo custodiam, & super labia
mea signaculum certum, vt non
cadam ab ipsis, & lingua mea
perdat me?

CAP. XXIII.

1 DOmine pater, & dominator
A vitæ meæ ne derelinquas me
in consilio eorum: nec sinas me
2 cadere in illis. * Quis superponet
in cogitatu meo flagella, & in cor-
de meo doctrinam sapientiæ; vt
ignorationibus eorum non par-
cant mihi, & non appareant de-
3 licta eorum, * & ne adincrescant
ignorantiæ meæ, & multiplicen-
tur delicta mea, & peccata
mea abundent, & incidam in con
spectu aduersariorum meorum, &
gaudeat super me inimicus meus?
4 * Domine pater, & Deus vitæ
meæ, ne derelinquas me in cogi-
5 tatu illorum. * Extollentiam ocu-
lorum meorum ne dederis mihi,
& omne desiderium auerte a me.
6 * Aufer a me ventris concupiscen-
tias, & concubitus concupiscentiæ
ne apprehēdant me, & animæ irre
uerenti & infrunitæ ne tradas me.
7 * Doctrinam oris audite filij: &
qui custodierit illam, non periet
labiis, nec scandalizabitur in ope-
8 ribus nequissimis. * In vanitate
sua apprehenditur peccator, & su-
perbus & maledicus scandalizabi-
9 tur in illis. * ‖ Iurationi non as- ‖ Exo. 20. b. 7
B suescat os tuum, multi enim ca-
10 sus in illa. * Nominatio vero Dei Mat. 5. d. 33
non sit assidua in ore tuo, & no-
minibus Sanctorum non admi-
sceaaris: quoniam non eris immu-
11 nis ab eis. * Sicut enim seruus in-
terrogatus assidue, a liuore nō mi
nuitur: sic omnis iurans, & nomi-
nās, in toto a peccato non purga-
12 bitur. * Vir multum iurans imple-
bitur iniquitate, & non discedet a
13 domo illius plaga. * Et si frustrate-
rit, delictū illius super ipsum erit:
& si dissimulauerit, delinquit du-
14 pliciter: * & si in vacuū iurauerit,
non

non iustificabitur: replebitur enim
retributione domus illius.* Est & 15
alia loquela contraria morti, non
inueniatur in hereditate Iacob.
* Etenim à misericordibus omnia 16
hæc auferentur, & in delictis non
volutabuntur.* Indisciplinatæ lo 17
quelæ non assuescat os tuum: est
enim in illa verbum peccati.* Me- 18
mento patris & matris tuæ, in me-
dio enim magnatorum consistis:
* ne forte obliuiscatur te Deus in 19
conspectu illorum, & assiduitate
tua infatuatus, improperium pa-
tiaris, & maluisses non nasci, &
diem natiuitatis tuæ maledicas.
||2.Reg.16.b.7 * ||Homo assuetus in verbis impro 20
perij, in omnibus diebus suis non C
erudietur. * Duo genera abun- 21
dant in peccatis, & tertium addu-
cit iram, & perditionem.* Anima 22
calida quasi ignis ardens non ex-
tinguetur donec aliquid glutiat:
* & homo nequã in ore carnis suæ 23
non desinet donec incendat ignẽ.
* Homini fornicario omnis panis 24
dulcis, non fatigabitur transgre-
||Isa.29.c.15 diens vsque ad finem. * || Omnis 25
homo qui transgreditur lectum
suum, contemnens in animam
suam, & dicens: Quis me videt?
* tenebræ circumdant me, & pa- 26
rietes cooperiunt me, & nemo
circumspicit me: quem vereor?
delictorum meorum non memo-
rabitur Altissimus. *Et non intel- 27
ligit quoniam omnia videt ocu-
lus illius, quoniam expellit a se
timorem Dei huiusmodi hominis
timor, & oculi hominum timen-
tes illum: *& non cognouit quo- 28
niam oculi Domini multo plus lu
cidiores sunt super solem, circum-
spicientes omnes vias hominum,
& profundũ abyssi, & hominum
corda intuentes in absconditas par
tes. * Domino enim Deo ante- 29
quam crearẽtur, omnia sunt agni- D
ta: sic & post perfectũ respicit om-
nia. * Hic in plateis ciuitatis vin- 30
dicabitur, & quasi pullus equinus
fugabitur: & vbi non sperauit, ap-
prehendetur. *Et erit dedecus om- 31
nibus, eo quòd non intellexerit ti
||Leu.20.b.10 Deut.22.c.22 morem Domini. * || Sic & mulier 32
omnis relinquens virum suum,
& statuens hereditatem ex alieno
matrimonio: * primo enim in le- 33
ge Altissimi incredibilis fuit: se-
cundo in virum suum deliquit: ter
tio in adulterio fornicata est, & ex
34 alio viro filios statuit sibi. * Hæc
in ecclesiam adducetur, & in filios
35 eius respicietur. * Non tradent
filij eius radices, & rami eius non
36 dabunt fructum.* derelinquet in
maledictum memoriam eius, &
37 dedecus illius non delebitur. * Et
agnoscent qui derelicti sunt, quo-
niam nihil melius est quam ti-
mor Dei: & nihil dulcius, quam
respicere in mandatis Domini.
38 * Gloria magna est sequi Domi-
num: longitudo enim dierum as-
sumetur ab eo.

CAP. XXIIII.

1 A SApientia laudabit animã suã,
& in Deo honorabitur, & in
2 medio populi sui gloriabitur,* &
in ecclesiis Altissimi aperiet os
suum, & in conspectu virtutis il-
3 lius gloriabitur, * & in medio po-
puli sui exaltabitur, & in plenitu-
4 dine sancta admirabitur, * & in
multitudine electorum habebit
laudem, & inter benedictos bene-
5 dicetur, dicens: * Ego ex ore Al-
tissimi prodiui primogenita ante
6 omnem creaturam: * Ego feci in
cælis vt oriretur lumen indeficiẽs,
& sicut nebula texi omnem ter-
7 ram: *Ego in altissimis habitaui,
& thronus meus in columna nu-
8 bis. * Gyrum cæli circuiui sola,
& profundum abyssi penetraui, in
9 fluctibus maris ambulaui, * & in
omni terra steti: & in omni popu-
10 lo: * & in omni gente primatum
11 habui: * & omnium excellentium
& humilium corda virtute calca-
ui: & in his omnibus requiẽ quæ-
siui, & in hereditate Domini mo-
12 rabor. * Tunc præcepit, & dixit
mihi Creator omnium: & qui
creauit me, requieuit in taberna-
13 culo meo, * & dixit mihi: In Ia-
cob inhabita, & in Israel heredi-
tare, & in electis meis mitte radi-
14 ces. * || Ab initio, & ante sæcula ||Pro.8.c.8
B creata sum, & vsque ad futurum
sæculum non desinã, & in habita-
tione sancta corã ipso ministraui.
15 * Et sic in Siõ firmata sum, & in ci
uitate sãctificata similiter requie-
16 ui, & in Ierusalẽ potestas mea. *Et
radicaui in populo honorificato, &
in parte Dei mei hereditas illius,
& in plenitudine sanctorũ detẽtio
mea.

mea.* Quasi cedrus exaltata sũ in 17
Libano, & quasi cypressus in mõte
Sion:* quasi palma exaltata sum 18
in Cades, & quasi plantatio rosæ
in Iericho.* Quasi oliua speciosa 19
in campis, & quasi platanus exal
tata sum iuxta aquam in plateis.
* Sicut cinnamomũ, & balsamum 20
aromatizans odorem dedi: quasi
myrrha electa dedi suauitatem
odoris: * & quasi storax, & gal- 21
banus, & vngula, & gutta, & quasi
Libanus nõ incisus vaporaui ha-
bitationem meam, & quasi balsa-
mum non mistum odor meus.
* Ego quasi terebinthus extendi 22
ramos meos, & rami mei honoris
& gratiæ.* Ego quasi vitis fructi- 23
ficaui suauitatem odoris: & flores C
mei fructus honoris & honesta-
tis.* Ego mater pulchræ dilectio- 24
nis, & timoris, & agnitionis, &
sanctæ spei.* In me gratia omnis 25
viæ & veritatis, in me omnis spes
vitæ & virtutis.* Transite ad me 26
omnes qui concupiscitis me, & a
generationibus meis implemini:
* Spiritus enim meus super mel 27
dulcis, & hereditas mea super mel
& fauum.* Memoria mea in ge- 28
nerationes sæculorũ.* Qui edunt 29
me, adhuc esurient: & qui bibunt
me, adhuc sitient.* Qui audit me, 30
non confundetur: & qui operãtur
in me, non peccabunt.* Qui elu- 31
cidant me, vitam æternam habe-
bunt.* Hæc omnia liber vitæ, & 32
testamentum Altissimi, & agni-
tio veritatis.* Legem mandauit 33
Moyses in præceptis iustitiarum,
& hereditatem domui Iacob, &
Israel promissiones.* Posuit Da- 34
uid puero suo excitare regem ex
ipso fortissimum, & in throno ho-
noris sedentem in sempiternum.
‖ Ge. 21.b. 11 * ‖ Qui implet quasi Phison sa- 35
pientiam, & sicut Tigris in diebus
nouorum.* Qui adimplet quasi 36
‖ Iosu. 3.d.15 Euphrates sensum: ‖ qui multi-
plicat quasi Iordanis in tempore
messis.* Qui mittit disciplinam 37
sicut lucem, & assistens quasi Ge-
hon in die vindemiæ.* Qui per- 38
ficit primus scire ipsam, & infir-
mior non inuestigabit eam.* A 39
mari enim abundauit cogitatio D
eius, & consilium illius ab abysso
magna.* Ego sapientia effudi flu- 40
mina.* Ego quasi trames aquæ 41
immensæ de fluuio, ego quasi flu-
uij dioryx, & sicut aquæductus exi
42 ui de paradiso.* dixi: Rigabo
hortum meum plantationum, &
43 inebriabo prati mei fructum.* Et
ecce factus est mihi trames abun-
dans, & fluuius meus appropin-
44 quauit ad mare: * quoniam do-
ctrinam quasi antelucanum illu-
mino omnibus, & enarrabo illam
45 vsque ad longinquum.* Penetra-
bo omnes inferiores partes terræ,
& inspiciam omnes dormientes,
& illuminabo omnes sperantes in
46 Domino.* Adhuc doctrinam
quasi prophetiam effundam, & re-
linquam illam quærentibus sa-
pientiam, & non desinam in pro-
genies illorum vsque in æuum
47 sanctum.* ‖ Videte quoniam non
soli mihi laboraui, sed omnibus ‖ Inf. 33.c. 18
exquirentibus veritatem.

CAP. XXV.

1 IN tribus placitum est spiritui
A meo, quæ probata coram Deo,
2 & hominibus: * Concordia fra-
trum, & amor proximorum, & vir
& mulier bene sibi consentientes.
3 * Tres species odiuit anima mea,
& aggrauor valde animæ illorum:
4 * Pauperem superbum: diuitem
mendacem: senem fatuum & in-
5 sensatum.* Quæ in iuuentute tua
non congregasti, quomodo in se-
6 nectute tua inuenies?* Quàm spe-
ciosum canitiei iudicium, & pres-
byteris cognoscere consilium!
7 * Quàm speciosa veteranis sa-
pientia, & gloriosis intellectus, &
8 consilium!* Corona senum mul-
ta peritia, & gloria illorum timor
9 Dei.* Nouem insuspicabilia cor-
B dis magnificaui, & decimum di-
10 cam in lingua hominibus: * Ho-
mo, qui iucundatur in filijs, viuẽs
& videns subuersionem inimico-
11 rum suorum.* ‖ Beatus, qui ha- ‖ Inf. 26.a. 1
bitat cum muliere sensata, ‖ &
qui lingua sua non est lapsus, & Sup. 14.a.1. 19.c.16.
qui non seruiuit indignis se. ‖ Iac. 3.a.2.
12 * Beatus, qui inuenit amicum ve-
rum, & qui enarrat iustitiam au-
13 ri audienti.* Quàm magnus,
qui inuenit sapientiam & scien-
tiam! sed non est super timentem
14 Dominum.* timor Dei super om
15 nia se superposuit: * beatus homo,
cui donatum est habere timorem
Dei: qui tenet illum, cui assimila-
bitur

bitur? * Timor Dei initium dile- 16
ctionis eius: fidei autem initium
agglutinandum est ei. * Omnis 17
plaga tristitia cordis est: & omnis C
malitia, nequitia mulieris. * Et om 18
nem plagam, & non plagam vide-
bit cordis: * & omnem nequi- 19
tiam, & non nequitiam mulieris:
* & omnem obductum, & non 20
obductum odientium: * & om- 21
nem vindictam, & non vindictam
inimicorum. * Non est caput ne- 22
quius super caput colubri: * & 23
‖ Prou. 21. c. 19 non est ira super iram mulieris.
‖ Commorari leoni & draconi pla
cebit, quam habitare cum mulie-
re nequam. * Nequitia mulieris 24
immutat faciem eius: & obcæcat
vultum suum tamquam vrsus: &
quasi saccum ostendit. In medio
proximorum eius * ingemuit vir 25
eius, & audiens suspirauit modi-
cum. * Breuis omnis malitia su- 26
per malitiam mulieris, sors pecca-
torum cadat super illam. * Sicut 27
ascensus arenosus in pedibus ve- D
terani, sic mulier linguata homini
‖ Inf. 42. b. 2 quieto. * ‖ Ne respicias in mulieris 28
speciem, & nõ concupiscas mulie
rem in specie. * Mulieris ira, & 29
irreuerentia, & confusio magna.
* Mulier si primatum habeat, con 30
traria est viro suo. * Cor humile, 31
& facies tristis, & plaga cordis, mu
lier nequam. * Manus debiles, & 32
‖ Gen. 3. b. 6 genua dissoluta, mulier quæ non
beatificat virum suum. * ‖ A mu- 33
liere initium factum est peccati,
& per illam omnes morimur.
* Non des aquæ tuæ exitum, nec 34
modicum: nec mulieri nequam
veniam prodeundi. * Si non am- 35
bulauerit ad manum tuam, con-
fundet te in conspectu inimico-
rum. * A carnibus tuis abscinde 36
illam, ne semper te abutatur.

CAP. XXVI.

MVlieris bonæ beatus vir: nu- 1
merus enim annorum illius A
duplex. * Mulier fortis oblectat 2
virum suum, & annos vitæ illius
in pace implebit. * Pars bona, mu 3
lier bona, in parte timentium
Deum dabitur viro pro factis bo
nis: * diuitis autem, & pauperis 4
cor bonum in omni tempore vul-
tus illorum hilaris. * A tribus ti- 5
muit cor meum, & in quarto fa-
6 cies mea metuit: * Delaturam ciui
7 tatis: & collectionem populi: * ca
lumniã mendacẽ, super mortem,
8 omnia grauia: * dolor cordis & lu
9 ctus, mulier zelotypa. * In mulie-
re zelotypa flagellu linguæ, omni-
10 bus cõmunicans. * Sicut boũ iu-
B gum, quod mouetur, ita & mulier
nequã: qui tenet illã, quasi qui ap-
11 prehendit scorpionẽ. * Mulier e-
briosa ira magna: & cõtumelia, &
12 turpitudo illius non tegetur. * For-
nicatio mulieris in extollentia
oculorum, & in palpebris illius
13 agnoscetur. * ‖ In filia non auerten- ‖ Inf. 42. b. 11
te se, firma custodiam: ne inuenta
14 occasione vtatur se. * Ab omni ir-
reuerentia oculorum eius caue, &
15 ne mireris si te neglexerit. * sicut
viator sitiens, ad fontem os ape-
riet & ab omni aqua proxima bi-
bet, & contra omnem palum se-
debit, & contra omnem sagittam
aperiet pharetram donec deficiat.
16 * Gratia mulieris sedulæ delecta-
C bit virum suum, & ossa illius im-
17 pinguabit. * Disciplina illius da-
18 tum Dei est. * Mulier sensata &
tacita, non est immutatio eruditæ
19 animæ. * Gratia super gratiam
20 mulier sancta, & pudorata. * Om-
nis autem ponderatio non est di-
21 gna continentis animæ. * Sicut sol
oriens mundo in altissimis Dei,
sic mulieris bonæ species in orna-
22 mentum domus eius. * lucerna
splendens super candelabrum san
ctum, & species faciei super æta-
23 tem stabilem. * Columnæ aureæ
D super bases argenteas, & pedes fir-
mi super plantas stabilis mulieris.
24 * Fundamenta æterna supra pe-
tram solidam, & mandata Dei in
25 corde mulieris sanctæ. * In duo-
bus contristatum est cor meum,
& in tertio iracundia mihi adue-
26 nit: * Vir bellator deficiens per
inopiam: & vir sensatus contem-
27 ptus: * & qui transgreditur a iu-
stitia ad peccatum, Deus parauit
28 eum ad rompheam. * Duæ spe-
cies difficiles & periculosæ mi-
hi apparuerunt, difficile exuitur
negotians a negligentia: & non
iustificabitur caupo a peccatis la-
biorum.

CAP. XXVII.

1 PRopter inopiam multi delique
A runt: & qui quærit locupleta-

ri,

rí, auertit oculum suum. * Sicut 2
in medio compaginis lapidum pa-
lus figitur, sic & inter mediũ ven-
ditionis & emptionis angustiabi-
tur peccatum. * Conteretur cum 3
delinquente delictum. * Si non in 4
timore Domini tenueris te instan-
ter, cito subuertetur domus tua.
* Sicut in percussura cribri rema- 5
nebit puluis, sic aporia hominis in
cogitatu illius. * Vasa figuli pro- 6
bat fornax, & homines iustos ten-
tatio tribulationis. * Sicut rusti- 7
catio de ligno ostendit fructum
illius, sic verbum ex cogitatu cor-
dis hominis. * Ante sermonem 8
non laudes virum: hæc enim ten-
tatio est hominum. * Si sequaris 9
iustitiam, apprehendes illam: &
indues quasi poderem honoris, &
inhabitabis cum ea, & proteget
te in sempiternum, & in die agni-
tionis inuenies firmamẽtum. * Vo- 10
latilia ad sibi similia conueniunt: B
& veritas ad eos, qui operantur il-
lam, reuertetur. * Leo venationi 11
insidiatur semper: sic peccata ope-
rantibus iniquitates. * Homo san- 12
ctus in sapientia manet sicut sol:
nam stultus sicut luna mutatur.
* In medio insensatorum serua 13
verbum tempori: in medio au-
tem cogitantium assiduus esto.
* Narratio peccantium odiosa, & 14
risus illorum in deliciis peccati.
* Loquela multum iurans, horri- 15
pilationem capiti statuet: & irre-
uerentia ipsius obturatio aurium.
* Effusio sanguinis in rixa super- 16
borum: & maledictio illorum au-
ditus grauis. * Qui denudat ar- 17
cana amici, fidem perdit, & non C
inueniet amicum ad animum
suum. * Dilige proximum, & 18
coniungere fide cum illo. * Quòd 19
si denudaueris absconsa illius, non
persequeris post eum. * Sicut enim 20
homo, qui perdit amicum suum,
sic & qui perdit amicitiam proxi-
mi sui. * Et sicut qui dimittit auẽ 21
de manu sua, sic dereliquisti pro-
ximum tuum, & non eum capies.
* non illum sequaris, quoniam 22
longe abest: effugit enim quasi
caprea de laqueo: quoniam vul-
nerata est anima eius. * Vltra 23
eum non poteris colligare: & ma-
ledicti est concordatio: * denuda- 24
re autem amici mysteria, despera-
tio est animæ infelicis. * Annuens 25
oculo fabricat iniqua, & nemo
26 eum abiiciet: * in conspectu ocu-
D lorum tuorũ cõdulcabit os suum,
& super sermones tuos admirabi-
tur: nouissime autem peruertet os
suum, & in verbis tuis dabit
27 scandalum. * Multa odiui, &
non coæquaui ei, & Dominus
28 odiet illum. * Qui in altum mit-
tit lapidem, super caput eius ca-
det: & plaga dolosa dolosi diui-
29 det vulnera. * Et qui foueam
fodit, incidet in eam: & qui sta-
tuit lapidem proximo, offendet
in eo: & qui laqueum alij ponit,
30 peribit in illo. * Facienti nequis-
simum consilium, super ipsum de-
uoluetur, & non agnoscet vnde
31 adueniat illi. * Illusio, & impro-
perium superborum, & vindicta
32 sicut leo insidiabitur illi. * Laqueo
peribunt qui oblectantur casu iu-
storum: dolor autem consumet il-
33 los antequam moriantur. * Ira
& furor, vtraque execrabilia sunt,
& vir peccator continens erit il-
lorum.

CAP. XXVIII.

1 QVi vindicari vult, a Domino Deu. 32. e.
A inueniet vindictam, & 35
peccata illius seruans ser- Matth. 6. d.
2 uabit. * Relinque proximo tuo 14
nocenti te: & tunc deprecanti ti- Marc. 11. e.
3 bi peccata soluentur. * Homo 25
homini reseruat iram, & a Deo Ro. 12. d. 19
4 quærit medelam? * In hominem
similem sibi non habet misericor-
diam, & de peccatis suis depre-
5 catur? * Ipse cum caro sit, reser-
uat iram, & propitiationem petit
a Deo? quis exorabit pro delictis
6 illius? * Memento nouissimo-
7 rum, & desine inimicari: * ta-
bitudo enim, & mors imminent
8 in mandatis eius. * Memorare
timorem Dei, & non irascaris
9 proximo. * Memorare testamen-
tum Altissimi, & despice igno-
10 rantiam proximi. * Abstine te
11 a lite, & minues peccata: * ho-
B mo enim iracundus incendit li-
tem, & vir peccator turbabit a-
micos, & in medio pacem ha-
bentium immittet inimicitiam.
12 * Secundum enim ligna siluæ sic
ignis exardescit: & secundum vir-
tutem hominis, sic iracũdia illius
erit, & secundum substantiã suam

exaltabit iram suam .* Certamen 13
festinatum incendit ignem : & lis
festinans effundit sanguinem : &
lingua testificās adducit mortem .
* Si sufflaueris in scintillam, quasi 14
ignis exardebit : & si expueris super illam, extinguetur: vtraque
ex ore proficiscuntur .* Susurro & 15
bilinguis maledictus : multos enim turbabit pacem habentes .
*Lingua tertia multos commouit, 16
& dispersit illos de gente in gen- C
tem . * ciuitates muratas diuitum 17
destruxit, & domos magnatorum
effodit. * Virtutes populorum con 18
cidit, & gentes fortes dissoluit .
* Lingua tertia mulieres viratas 19
eiecit, & priuauit illas laboribus
suis.* qui respicit illam, non ha- 20
bebit requiem, nec habebit ami-
cum, in quo requiescat. * Flagel- 21
li plaga liuorem facit : plaga autē
linguæ comminuet ossa . * Multi 22
ceciderunt in ore gladij, sed non
sic quasi qui interierunt per lin-
guam suam . * Beatus qui tectus 23
est a lingua nequam, qui in ira-
cundiam illius non transiuit, &
qui non attraxit iugum illius, & in
vinculis eius non est ligatus: * iu- 24
gum enim illius, iugum ferreum
est : & vinculum illius, vinculum
æreum est .* Mors illius, mors ne- 25
quissima: & vtilis potius infernus
quàm illa . * Perseuerantia illius 26
non permanebit, sed obtinebit D
vias iniustorum: & in flamma sua
non comburet iustos . * Qui re- 27
linquunt Deum incident in illam,
& exardebit in illis, & non extin-
guetur, & immittetur in illos qua-
si leo, & quasi pardus lædet illos.
* Sepi aures tuas spinis, linguam 28
nequam noli audire, & ori tuo
facito ostia, & seras .* Aurum 29
tuum, & argentum tuum confla,
& verbis tuis facito stateram, &
frenos ori tuo rectos : * & atten- 30
de, ne forte labaris in lingua, &
cadas in conspectu inimicorum
insidiantium tibi, & sit casus tuus
insanabilis in mortem .

CAP. XXIX.

QVi facit misericordiam, fœ- 1
neratur proximo suo: & A
qui præualet manu, mandata seruat. * Fœnerare proximo 2
tuo in tempore necessitatis illius,
& iterum redde proximo in tem-
3 pore suo . * Confirma verbum, &
fideliter age cum illo : & in omni
tempore inuenies quod tibi neces-
4 sarium est. * Multi quasi inuen-
tionem æstimauerunt fœnus, &
præstiterunt molestiam his, qui se
5 adiuuerunt . * Donec accipiant,
osculantur manus dantis, & in
promissionibus humiliant vocem
6 suam : * & in tempore redditio-
nis postulabit tempus, & loque-
tur verba tædij & murmuratio-
7 num, & tempus causabitur : * si
autem potuerit reddere, aduersa-
bitur, solidi vix reddet dimidium,
& computabit illud quasi inuen-
8 tionem : * sin autem fraudabit il-
B lum pecunia sua, & possidebit il-
9 lum inimicum gratis : * & conui-
tia & maledicta reddet illi, & pro
honore & beneficio reddet illi con
10 tumeliam. * Multi non causa
nequitiæ non fœnerati sunt, sed
11 fraudari gratis timuerunt . * Ve-
rumtamen super humilem animo
fortior esto, & pro eleemosyna nō
12 trahas illum . * Propter manda-
tum assume pauperem: & propter
inopiam eius ne dimittas eum va-
13 cuum. * Perde pecuniam propter
fratrem & amicum tuum : & non
abscondas illam sub lapide in per-
14 ditionem.*‖Pone thesaurum tuum ‖ Tob 4.b.
in præceptis Altissimi, & proderit 10
15 tibi magis quàm aurum .* ‖ Con- ‖ s. 17.c.18
clude eleemosynam in corde pau-
16 peris, & hæc pro te exorabit ab
17 omni malo . * Super scutum po-
18 tentis, & super lanceam aduersus
C inimicum tuum pugnabit . * Vir
19 bonus fidem facit pro proximo
suo : & qui perdiderit confusio-
20 nem, derelinquet sibi . * Gratiam
fideiussoris ne obliuiscaris : dedit
21 enim pro te animam suam . * Re-
promissorem fugit peccator, & im
22 mundus. * Bona repromissoris si-
bi ascribit peccator : & ingratus
sensu derelinquet liberantem se.
23 * Vir repromittit de proximo suo:
& cum perdiderit reuerentiam,
24 derelinquetur ab eo.* Repromis-
sio nequissima multos perdidit di-
rigentes, & commouit illos quasi
25 fluctus maris . * Viros potentes
gyrans migrare fecit, & vagati
26 sunt in gentibus alienis . * Pecca-
tor transgrediens mandatum Do-
mini, incidet in promissionem
nequam ;

nequã: & qui conatur multa age-
re, incidet in iudicium.* Recupera 27
proximum secundum virtutem
‖ J.39.c.31 tuam, & attende tibi ne incidas.
* ‖ Initium vitæ hominis aqua & 28
panis, & vestimentum, & domus D
protegens turpitudinem. * Me- 29
lior est victus pauperis sub tegmi-
ne asserum, quàm epulæ splendi-
dæ in peregre sine domicilio.* Mi- 30
nimum pro magno placeat tibi,
& improperium peregrinationis
non audies. * Vita nequam ho- 31
spitandi de domo in domum: &
vbi hospitabitur, non fiduciali-
ter aget, nec aperiet os. * Ho- 32
spitabitur, & pascet, & potabit
ingratos, & ad hæc amara au-
diet. * Transi hospes, & orna 33
mensam: & quæ in manu habes,
ciba ceteros. * Exi a facie hono- 34
ris amicorum meorum: necessi-
tudine domus meæ hospitio mihi
factus est frater. * Grauia hæc ho- 35
mini habenti sensum: Correptio
domus, & improperium fœ-
neratoris.

CAP. XXX.

Prou.13.d.24.& 23.b.13 Qvi diligit filium suum, assi- 1
duat illi flagella, vt læ- A
tetur in nouissimo suo, &
non palpet proximorum ostia.
* Qui docet filium suum, lauda- 2
bitur in illo, & in medio domesti-
‖ Deu.6.a.7 corum in illo gloriabitur. * ‖ Qui 3
docet filium suum, in zelum mit-
tit inimicum, & in medio ami-
corum gloriabitur in illo. * Mor- 4
tuus est pater eius, & quasi
non est mortuus: similem enim
reliquit sibi post se. * In vita sua 5
vidit, & lætatus est in illo: in obi-
tu suo non est cōtristatus, nec con
fusus est corā inimicis.* Reliquit 6
enim defensorem domus contra
inimicos, & amicis reddentem
gratiam.* Pro animabus filiorum 7
colligabit vulnera sua, & super om
nem vocem turbabuntur viscera
eius. * Equus indomitus euadit 8
durus, & filius remissus euadet B
præceps.* Lacta filium, & pauen- 9
tem te faciet: lude cum eo, & con-
tristabit te. * Non corrideas illi: 10
ne doleas, & in nouissimo obstu-
pescent dentes tui. * Non des illi 11
potestatem in iuuentute, & ne de-
‖ S.7.c.25 spicias cogitatus illius. * ‖ Curua 12
ceruicem eius in iuuentute, & tun
de latera eius dum infans est, ne
forte induret, & non credat tibi,
13 & erit tibi dolor animæ. * Doce fi-
lium tuum, & operare in illo, ne
in turpitudinem illius offendas.
14 * Melior est pauper sanus, & for-
tis viribus, quàm diues imbecil-
15 lis & flagellatus malitia. * Salus
C animæ in sanctitate iustitiæ me-
lior est omni auro & argento: &
corpus validum quam census im-
16 mensus. * Nō est census super cen
sum salutis corporis: & non est ob-
lectamentum super cordis gau-
17 dium.* Melior est mors, quam
vita amara: & requies æterna
18 quam languor perseuerans.* Bo-
na abscondita in ore clauso, quasi
appositiones epularum circumpo- ‖ Dan.14.a.6
19 sitæ sepulchro.* ‖ Quid proderit
libatio idolo? nec enim mandu-
20 cabit, nec odorabit: * sic qui effu-
gatur a Domino, portans merce-
21 des iniquitatis: * videns oculis,
& ingemiscens, sicut spado com-
plectens virginem, & suspirans. ‖ Prou.12.d.25.& 15.b.13.& 17.d.22
22 * ‖ Tristitiam non des animæ tuæ,
D & non affligas temetipsum in con
23 silio tuo. * Iucunditas cordis hæc
est vita hominis, & thesaurus si-
ne defectione sanctitatis: & exul-
24 tatio viri est longæuitas. * Miserere
animæ tuæ placens Deo, & conti-
ne: congrega cor tuum in sancti-
tate eius, & tristitiam longe repel- ‖ 2.Cor.7.c.10
25 le a te. * ‖ Multos enim occidit
tristitia, & non est vtilitas in illa.
26 * Zelus & iracundia minuunt dies,
& ante tempus senectam adducet
27 cogitatus.* Splendidum cor, & bo-
num in epulis est: epulæ enim il-
lius diligenter fiunt.

CAP. XXXI.

1 Vigilia honestatis tabefaciet
A carnes, & cogitatus illius au-
2 feret somnū.* Cogitatus præscien-
tiæ auertit sensum, & infirmitas
3 grauis sobriam facit animam. * La-
borauit diues in congregatione
substantiæ, & in requie sua reple-
4 bitur bonis suis. * Laborauit pau-
per in diminutione victus, & in fi-
5 ne inops fit. * Qui aurum diligit,
non iustificabitur: & qui insequi-
tur consumptionem, replebitur
6 ex ea. * ‖ Multi dati sunt in auri ‖ S.8.a.3
casus, & facta est in specie ipsius

perditio illorum. * Lignum of- 7
fensionis est aurum sacrificantiũ:
væ illis, qui sectantur illud, &
omnis imprudẽs deperiet in illo.
* Beatus diues, qui inuentus est 8
sine macula: & qui post aurum
non abijt, nec sperauit in pecu-
nia, & thesauris. * Quis est hic, 9
& laudabimus eum? fecit enim
mirabilia in vita sua.* Qui pro- 10
batus est in illo, & perfectus est,
erit illi gloria æterna: qui potuit
transgredi, & non est transgressus:
facere mala, & non fecit: *ideo 11
stabilita sunt bona illius in Do- B
mino, & eleemosynas illius e-
narrabit omnis Ecclesia sancto-
rum. * Supra mensam magnã 12
sedisti? non aperias super illam
faucem tuam prior. * Non dicas 13
sic: Multa sunt, quæ super illam
sunt: * memento quoniam ma- 14
lus est oculus nequam. * Nequius 15
oculo quid creatum est? ideo ab
omni facie sua lacrymabitur cum
viderit, * ne extendas manum 16
tuam prior, & inuidia contami-
natus erubescas. * Ne compri- 17
maris in conuiuio. *Intellige quæ 18
sunt proximi tui ex teipso: * vte- 19
re quasi homo frugi his, quæ tibi
apponuntur: ne, cum manducas
multum, odio habearis. * Cessa 20
prior causa disciplinæ: & noli ni-
mius esse, ne forte offendas. *Et si 21
in medio multorũ sedisti, prior il- C
lis ne extendas manum tuam, nec
prior poscas bibere. *Quàm suffi- 22
ciens est homini erudito vinum
exiguum, & in dormiendo non
laborabis ab illo, & non senties
dolorem. * Vigilia, cholera, & 23
tortura viro infrunito: * somnus 24
sanitatis in homine parco. dor-
miet vsque mane, & anima il-
lius cum ipso delectabitur. * Et 25
si coactus fueris in edendo mul-
tum, surge e medio, euome: & re-
frigerabit te, & non adduces cor-
pori tuo infirmitatem. * Audi me 26
fili, & ne spernas me, & in nouis-
simo inuenies verba mea. * In 27
omnibus operibus tuis esto velox,
& omnis infirmitas non occurret
tibi.* Splendidum in panibus be- 28
nedicent labia multorũ, & testimo
nium veritatis illius fidele. * Ne- 29
quissimo in pane murmurabit ci-
uitas, & testimonium nequitiæ il-
lius verum est. * Diligentes in vi- 30

D no noli prouocare: ‖ multos enim ‖ Iudith. 3.
31 exterminauit vinum. * Ignis pro-
bat ferrum durum: sic vinum cor-
da superborum arguet in ebrie-
32 tate potatum. * Æqua vita homi-
nibus vinum in sobrietate: si bibas
33 illud moderate, eris sobrius. * Quæ
vita est ei, qui minuitur vino?
34 * Quid defraudat vitam? Mors.
35 * ‖ Vinum in iucunditatem creatũ ‖ Ps. 103.b. 15
est, & non in ebrietatem, ab ini-
36 tio. *Exultatio animæ & cordis vi Prou. 31.a.4
37 num moderate potatum. * Sa-
nitas est animæ & corpori sobrius
38 potus. * Vinum multum pota-
tum irritationem, & iram, & rui-
39 nas multas facit. * Amaritudo a-
40 nimę vinũ multũ potatũ. *Ebrie-
tatis animositas, imprudentis of-
fensio, minorans virtutem, & fa-
41 ciens vulnera. *In conuiuio vini
non arguas proximum: & non de-
spicias eum in iucunditate illius:
42 *verba improperij non dicas illi:
& non premas illum in repetẽdo.

CAP. XXXII.

1 Rectorem te posuerunt? noli
A extolli: esto in illis quasi vnus
2 ex ipsis. * Curam illorum habe,
& sic conside, & omni cura tua
3 explicita recumbe: *vt læteris pro-
pter illos, & ornamentum gratiæ
accipias coronam, & dignationẽ
4 consequaris corrogationis. * Lo-
quere maior natu: decet enim
5 te* primũ verbum diligenti scien-
tia, & non impedias musicam.
6 * Vbi auditus non est, non effun-
das sermonem, & importune noli
7 extolli in sapientia tua. * Gem-
mula carbunculi in ornamento au
ri, & comparatio musicorum in
8 conuiuio vini. * Sicut in fabri-
B catione auri signum est smaragdi,
sic numerus musicorum in iucun-
9 do & moderato vino. * Audi ta-
cens, & pro reuerentia accedet ti-
10 bi bona gratia. *Adolescens loque
11 re in tua causa vix. * Si bis inter-
rogatus fueris, habeat caput respõ
12 sum tuum. * In multis esto quasi
inscius, & audi tacens simul &
13 quærens. *In medio magnatorum
non præsumas: & vbi sunt se-
14 nes, non multum loquaris. * An-
te grandinem præibit corusca-
tio: & ante verecundiam præi-
bit gratia, & pro reuerentia ac-
cedes

cedet

cedet tibi bona gratia: * Et hora 15
surgendi non te trices: præcurre C
autem prior in domum tuam, &
illic auocare, & illic lude, * & age 16
conceptiones tuas, & non in de-
lictis, & verbo superbo. * Et su- 17
per his omnibus benedicito Do-
minum, qui fecit te, & inebrian-
tem te ab omnibus bonis suis.
*Qui timet Dominum, excipiet do 18
ctrinam eius: & qui vigilauerint
ad illum, inuenient benedictio-
nem. * Qui quærit legem, reple- 19
bitur ab ea: & qui insidiose agit,
scandalizabitur in ea. * Qui timēt 20
Dominum, inuenient iudicium
iustum, & iustitias quasi lumen
accendent. * Peccator homo vi- 21
tabit correptionem, & secundum D
voluntatem suam inueniet compa
rationem. * Vir consilii non di- 22
sperdet intelligentiam, alienus &
superbus non pertimescet timo-
rem: * etiam postquam fecit cum 23
eo sine consilio, & suis insectatio-
nibus arguetur. * Fili sine consi- 24
lio nihil facias, & post factū non
pœnitebis. * In via ruinæ non eas, 25
& non offendes in lapides: nec
credas te viæ laboriosæ, ne ponas
animæ tuæ scandalum: * & a fi- 26
liis tuis caue, & a domesticis tuis
attende. * In omni opere tuo cre- 27
de ex fide animæ tuæ: hoc est e-
nim conseruatio mandatorum.
* Qui credit Deo, attendit man- 28
datis: & qui confidit in illo, non
minorabitur.

CAP. XXXIII.

Timenti Dominum non occur 1
rent mala, sed in tentatione A
Deus filium conseruabit, & libe-
rabit a malis. * Sapiens non odit 2
mandata & iustitias, & non illide-
tur quasi in procella nauis. * Ho- 3
mo sensatus credit legi Dei, & lex
illi fidelis. * Qui interrogationem 4
manifestat, parabit verbum, & sic
deprecatus exaudietur, & conser-
uabit disciplinam, & tunc respon-
‖ 5.21.b.17 debit. * ‖ Præcordia fatui quasi rota 5
carri, & quasi axis versatilis cogi-
tatus illius. * Equus emissarius, 6
sic & amicus subsannator, sub om
ni suprasedente hinnit. * Quare 7
dies diem superat, & iterum dux
lucem, & annus annum a sole?
* A Domini scientia separati sunt, 8
facto sole, & præceptum custo-
9 diente. * Et immutauit tēpora, &
B dies festos ipsorum, & in illis
dies festos celebrauerunt ad ho-
10 ram. * Ex ipsis exaltauit & ma-
gnificauit Deus, & ex ipsis posuit
in numerum dierum. Et omnes
homines de solo, ‖ & ex terra, vn- ‖ Gen. 2.
11 de creatus est Adam. * In multitu-
dine disciplinæ Dominus separa-
uit eos, & immutauit vias eorum.
12 * Ex ipsis benedixit, & exaltauit:
& ex ipsis sanctificauit, & ad se ap
plicauit: & ex ipsis maledixit, &
humiliauit, & conuertit illos a se-
13 paratione ipsorum. * ‖ Quasi lu- ‖ Ro. 9. c. 11
tum figuli in manu ipsius, plasma-
14 re illud, & disponere. * Omnes
viæ eius secundum dispositionem
eius: sic homo in manu illius, qui
se fecit, & reddet illi secundum
15 iudicium suum. * Contra malum
bonum est, & contra mortem vi-
ta: sic & contra virum iustum pec
cator. Et sic intuere in omnia ope
ra Altissimi. Duo & duo, & vnum
16 cōtra vnū. * Et ego nouissimus eui-
gilaui, & quasi qui colligit acinos
17 post vindemiatores. * In benedictio
C ne Dei & ipse spe speraui: & quasi
qui vindemiat, repleui torcular.
18 * ‖ Respicite quoniam non mihi ‖ 5.24.d.47
soli laboraui, sed omnibus exqui-
19 rentibus disciplinam. * Audite
me magnates, & omnes populi,
& rectores Ecclesiæ auribus perci-
20 pite: * Filio & mulieri, fratri &
amico non des potestatem super
te in vita tua: & non dederis alii
possessionem tuam: ne forte pœ-
niteat te, & depreceris pro illis.
21 * Dū adhuc superes & aspiras, nō
22 immutabit te omnis caro. * Melius
est enim vt filii tui te rogēt, quam
te respicere in manus filiorū tuo-
23 rum. * In omnibus operibus tuis
24 præcellens esto. * Ne dederis ma-
culam in gloria tua. In die con-
summationis dierum vitæ tuæ, &
in tempore exitus tui distribue
25 hereditatem tuā. * Cibaria, & vir-
ga, & onus asino: panis, & disci-
26 plina, & opus seruo. * Operatur
D in disciplina, & quærit requie-
scere: laxa manus illi, & quærit
27 libertatem. * Iugum & lorum cur-
uant collum durum, & seruum
inclinant operationes assiduæ.
28 * Seruo maleuolo tortura & com-
pedes, mitte illum in operatio-

nem, ne vacet : * multam enim 29
malitiam docuit otiositas. * In 30
opera constitue eum: sic enim con
decet illum. Quod si non obaudie
rit, curua illum compedibus , &
non amplifices super omnem car-
nem: verum sine iudicio nihil fa-
|| S.7.c.23 cias graue. * || Si est tibi seruus fi- 31
delis, sit tibi quasi anima tua: qua-
si fratrē sic eum tracta : quoniam
in sanguine animæ comparasti il-
lum. * Si læseris eum iniuste , in fu 32
gam conuertetur. * & si extollens 33
discesserit : quem quæras , & in
qua via quæras illum, nescis.

CAP. XXXIIII.

VAna spes, & mendacium viro 1
insensato: & somnia extollūt A
imprudentes . * Quasi qui appre- 2
hendit vmbram , & persequitur
ventum : sic & qui attendit ad
visa mendacia. * hoc secundum 3
hoc visio somniorum: ante faciem
hominis similitudo hominis. * Ab 4
immundo quid mundabitur? & a
mendace quid verum dicetur ?
* Diuinatio erroris, & auguria 5
mendacia , & somnia malefacien-
tium, vanitas est. * Et sicut partu- 6
rientis, cor tuum phantasias pati-
tur. nisi ab Altissimo fuerit emis
sa visitatio , ne dederis in illis cor
tuum : * multos enim errare fece- 7
runt somnia, & exciderunt speran
tes in illis. * Sine mendacio con- 8
summabitur verbum legis, & sa-
pientia in ore fidelis complana-
bitur. * Qui non est tentatus, quid 9
scit? Vir in multis expertus, cogita- B
bit multa : & qui multa didicit,
enarrabit intellectū. * Qui non est 10
expertus, pauca recognoscit: qui
autem in multis factus est, multi-
plicat malitiam . * Qui tentatus 11
non est, qualia scit ? qui implana-
tus est, abundabit nequitia. * Mul 12
ta vidi errando , & plurimas ver-
borum consuetudines . * Aliquo- 13
ties vsque ad mortem periclitatus
sum horum causa , & liberatus
sum gratia Dei. * Spiritus timen- 14
tium Deum quæritur, & in respe-
ctu illius benedicetur. * Spes enim 15
illorum in saluantem illos, & ocu-
li Dei in diligentes se. * Qui timet 16
Dominum nihil trepidabit, & nō C
pauebit : quoniam ipse est spes
eius. * Timentis Dominum bea- 17
18 ta est anima eius . * Ad quem re-
spicit, & quis est fortitudo eius ?
19 * || Oculi Domini super timentes || Ps.33.d.18
eum , protector potentiæ , firma-
mētum virtutis, tegimen ardoris,
20 & vmbraculum meridiani , * de-
precatio offensionis , & adiutoriū
casus, exaltans animam, & illumi-
nans oculos , dans sanitatem , &
21 vitam & benedictionem . * || Im- || Prou. 21.
molantis ex iniquo oblatio est d.27
maculata , & nō sunt beneplacitæ
22 subsannationes iniustorum. * Do-
minus solus sustinentibus se in
23 via veritatis & iustitiæ . * || Dona || Prou. 15.
iniquorum non probat Altissi- b. 8
mus, nec respicit in oblationes ini
quorum : nec in multitudine sa-
crificiorum eorum propitiabitur
24 peccatis. * Qui offert sacrificium
D ex substātia pauperum, quasi qui
victimat filium in conspectu patris
25 sui . * Panis egentium vita paupe-
rum est : qui defraudat illum, ho-
26 mo sanguinis est . * Qui aufert
in sudore panem , quasi qui occi-
27 dit proximum suum. * Qui effun-
dit sanguinem , || & qui fraudem || Deu.24.c.
facit mercenario , fratres sunt . 14
28 * Vnus ædificās, & vnus destruēs: S.7.c.22
29 quid prodest illis nisi labor? * Vnus
orans, & vnus maledicens: cuius
30 vocem exaudiet Deus ? * Qui ba-
ptizatur a mortuo, & iterum tan-
git eum , quid proficit lauatio il-
31 lius ? * || sic homo qui ieiunat in || 2.Pet.2.d.
peccatis suis: & iterum eadem 21
faciens , quid proficit humi-
liando se ? orationem illius quis
exaudiet?

CAP. XXXV.

1 QVi conseruat legem , multi-
2 plicat oblationem. * || Sa || Ier.7. a.3
A crificium salutare est at-
tendere mandatis , & discedere ab
3 omni iniquitate. * Et propitiatio-
nem litare sacrificij super iniusti-
tias, & deprecatio pro peccatis, re-
4 cedere ab iniustitia . * Retribuet
gratiā qui offert similaginem : &
qui facit misericordiam, offert sa
5 crificiū. * Beneplacitum est Domi
no recedere ab iniquitate: & depre
catio pro peccatis recedere ab in-
6 iustitia. * || Non apparebis ante || Exo.23.b
conspectum Domini vacuus . 15.& 34.c
7 * Hæc enim omnia propter man- 22
8 datum Dei fiunt. * Oblatio iusti Deut.16.d.
im- 16

impinguat altare, & odor suauita-
tis est in conspectu Altissimi.* Sa 9
crificium iusti acceptum est, & B
memoriam eius non obliuiscetur
Dominus.* Bono animo gloriam 10
redde Deo: & non minuas primi-
‖ 2. Cor. 9. tias manuum tuarum. * ‖ In 11
b. 7 omni dato hilarem fac vultum
Tob. 4. b. 9 tuum, & in exultatione sanctifica
‖Leu. 22. c. decimas tuas.* ‖ Da Altissimo se- 12
28 cundum datum eius, & in bono
Deu. 15. d. oculo adinuentionem facito ma-
41 nuum tuarum: * quoniam Do- 13
minus retribuens est, & septies
‖Deu. 10. d. tantum reddet tibi.* ‖ Noli offer- 14
17 re munera praua, non enim susci-
2. Par. 19. c. piet illa. * Et noli inspicere sacri- 15
7 ficium iniustum, quoniam Domi-
Iob. 34. b. nus iudex est, & ‖ non est apud il-
19 lum gloria personæ. * Non acci- 16
Sap. 6. b. 8 piet Dominus personam in paupe C
Ro. 2. b. 11. rem, & deprecationem læsi exau-
‖Gal. 2. b. 6 diet. * Non despiciet preces pupil 17
Col. 3. d. 25 li: nec viduam, si effundat loque-
Act. 10. c. lam gemitus. * Nonne lacrymæ 18
34 viduæ ad maxillam descendunt,
1. Pet. 1. c. & exclamatio eius super deducen
17 tem eas? * A maxilla enim ascen- 19
dunt vsque ad cælum, & Domi-
nus exauditor non delectabitur in
illis.* Qui adorat Deum in oble- 20
ctatione, suscipietur, & deprecatio
illius vsque ad nubes propinqua-
bit.* Oratio humiliantis se, nubes 21
penetrabit: & donec propinquet
non consolabitur: & non disce-
det donec altissimus aspiciat. * Et 22
Dominus non elongabit, sed iudi D
cabit iustos, & faciet iudicium: &
Fortissimus non habebit in illis
patientiam vt cõtribulet dorsum
ipsorum: * & Gentibus reddet 23
vindictam donec tollat plenitudi
nem superborum: & sceptra ini-
quorum contribulet * donec red- 24
dat hominibus secundum actus
suos, & secundum opera Adæ, &
secundum præsumptionem illius,
* donec iudicet iudicium plebis 25
suæ, & oblectabit iustos misericor-
dia sua. * Speciosa misericordia 26
Dei, in tempore tribulationis,
quasi nubes pluuiæ in tempore
siccitatis.

CAP. XXXVI.

MIserere nostri Deus omnium, 1
& respice nos, & ostende no A
bis lucem miserationum tuarum:
2 * & immitte timorem tuum su-
per Gentes, quæ non exquisierũt
te, vt cognoscant quia non est
Deus nisi tu, & enarrent magna-
3 lia tua.* Alleua manum tuam su-
per Gentes alienas, vt videant po-
4 tentiam tuam. * Sicut enim in
conspectu eorum sanctificatus es
in nobis, sic in conspectu nostro
5 magnificaberis in eis, * vt cogno-
scant te, sicut & nos cognouimus
quoniam non est Deus præter te
6 Domine. * Innoua signa, & im-
7 muta mirabilia. * Glorifica ma-
8 num, & brachium dextrum.* Ex-
cita furorem, & effunde iram.
9 * Tolle aduersarium, & affige ini
10 micum. * Festina tempus, &
memento finis, vt enarrent mira-
11 bilia tua.* In ira flammæ deuore-
B tur qui saluatur: & qui pessimant
plebem tuam, inueniant perditio-
12 nem. * Contere caput principum
inimicorum, dicentium: Non est
13 alius præter nos. * Congrega om-
nes tribus Iacob: vt cognoscant
quia non est Deus nisi tu, & enar-
rent magnalia tua: & hereditabis
14 eos, sicut ab initio. * Miserere
plebi tuæ, super quam inuoca-
tum est nomen tuum: & Israel
‖ quẽ coæquasti primogenito tuo: ‖ Exo. 4. f.
15 * Miserere ciuitati sanctificationis 22
tuæ Ierusalẽ, ciuitati requiei tuæ.
16 * Reple Sion inenarrabilibus ver-
bis tuis, & gloria tua populum
17 tuum.* Da testimonium his, qui
C ab initio creaturæ tuæ sunt, & su-
scita prædicationes, quas locuti
sũt in nomine tuo prophetæ prio-
18 res. * Da mercedem sustinenti-
bus te, vt prophetæ tui fideles in-
ueniantur: & exaudi orationes ser
19 uorum tuorum* ‖ secundum bene- ‖ Nu. 6. d.
dictionem Aaron de populo tuo, 24
& dirige nos in viam iustitiæ, &
sciant omnes, qui habitant terrã,
quia tu es Deus conspector sæcu-
20 lorum. * Omnem escam mandu-
cabit venter, & est cibus cibo me-
21 lior.* Fauces contingunt cibum
feræ, & cor sensatum verba menda-
22 cia.* Cor prauum dabit tristitiam,
23 & homo peritus resistet illi. *Om-
D nem masculum excipiet mulier: &
24 est filia melior filia. *Species mu-
lieris exhilarat faciem viri sui, &
super omnem concupiscentiam
hominis superducit desiderium.
25 *Si est lingua curationis, est & mi-

tigationis & misericordiæ: non est
vir illius secundum filios homi-
num. * Qui possidet mulierem 26
bonam, inchoat possessionem:
adiutorium secundum illum est,
& columna vt requies. * Vbi non 27
est sepes, diripietur possessio: &
vbi non est mulier, ingemiscit
egens. * Quis credit ei, qui non 28
habet nidum, & deflectens vbi-
cumque obscurauerit, quasi suc-
cinctus latro exiliens de ciuitate
in ciuitatem?

CAP. XXXVII.

Omnis amicus dicet: Et ego 1
amicitiam copulaui; sed est A
amicus solo nomine amicus. Nõ-
ne tristitia inest vsque ad mortẽ?
* Sodalis autem & amicus ad ini- 2
micitiam conuertentur. * O præ- 3
sumptio nequissima, vnde creata
es cooperire aridam malitia, & do
lositate illius? * Sodalis amico 4
coniucũdatur in oblectationibus,
& in tempore tribulationis aduer-
sarius erit. * Sodalis amico con- 5
dolet causa ventris, & contra ho-
stem accipiet scutum. * Non o- 6
bliuiscaris amici tui in animo
tuo, & non immemor sis illius in
opibus tuis. * Noli consiliari cũ 7
eo, qui tibi insidiatur, & a zelan-
tibus te absconde consiliũ. * Om- 8
nis consiliarius prodit consilium,
sed est consiliarius in semetipso.
* A consiliario serua animã tuam. 9
prius scito quę sit illius necessitas: B
& ipse enim animo suo cogitabit:
* ne forte mittat sudem in terrã, 10
& dicat tibi: * Bona est via tua; 11
& stet econtrario videre quid tibi
eueniat. * Cũ viro irreligioso tra- 12
cta de sanctitate, & cum iniusto
de iustitia, & cum muliere de ea,
quæ æmulatur: cũ timido de bel-
lo: cum negotiatore de traiectio-
ne, cum emptore de venditione,
cum viro liuido de gratijs agen-
dis, * cũ impio de pietate, cum in- 13
honesto de honestate, cum opera-
rio agrario de omni opere, * cum 14
operario annuali de consum-
matione anni, cum seruo pigro de
multa operatione: non attẽdas his
in omni consilio. * Sed cum viro 15
sancto assiduus esto, quẽcumque
cognoueris obseruantem timorẽ
Dei, * cuius anima est secundum 16

C animam tuam: & qui, cum tituba
ueris in tenebris, condolebit tibi.
17 * Cor boni consilij statue tecum:
non est enim tibi aliud pluris illo.
18 * Anima viri sancti enunciat ali-
quando vera, quam septem circũ-
spectores sedentes in excelso ad
19 speculandum. * Et in his omnibus
deprecare Altissimũ, vt dirigat in
20 veritate viam tuam. * Ante omnia
opera verbum verax præcedat te,
& ante omnem actum consilium
21 stabile. * Verbum nequam immu-
tabit cor: ex quo partes quattuor
oriuntur, bonum & malum, vita
& mors: & dominatrix illorũ est
assidua lingua. Est vir astutus mul
torum eruditor, & animæ suæ in-
22 utilis est. * Vir peritus multos eru-
diuit, & animæ suæ suauis est.
23 * Qui sophistice loquitur, odibilis
24 est: in omni re defraudabitur. * nõ
est illi data a Domino gratia: om-
ni enim sapientia defraudatus est.
25 * Est sapiens animæ suæ sapiens:
D & fructus sensus illius laudabilis.
26 * Vir sapiens plebem suam erudit,
& fructus sensus illius fideles sũt.
27 * Vir sapiens implebitur benedi-
ctionibus, & videntes illum lau-
28 dabunt. * Vita viri in numero die-
rum: dies autem Israel innume-
29 rabiles sunt. * Sapiẽs in populo he
reditabit honorem, & nomen il-
30 lius erit viuens in æternum. * Fili
in vita tua tenta animam tuam:
& si fuerit nequam, non des illi
31 potestatem: * non enim omnia
omnibus expediunt, & non omni
32 animæ omne genus placet. * Noli
auidus esse in omni epulatione, &
non te effundas super omnem e-
33 scam: * in multis enim escis erit
infirmitas, & auiditas appropin-
34 quabit vsque ad choleram. * Pro-
pter crapulam multi obierunt:
qui autem abstinens est, adijciet
vitam.

CAP. XXXVIII.

1 A Honora medicum propter ne-
cessitatem: etenim illũ crea-
2 uit Altissimus. * A Deo est enim
omnis medela, & a rege accipiet
3 donationem. * Disciplina medici
exaltabit caput illius, & in conspe
ctu magnatorum collaudabitur.
4 * Altissimus creauit de terra me-
dicamenta, & vir prudens non
abhor-

||Exo.15.d. abhorrebit illa. *||Nonne a ligno 5
25 indulcata est aqua amara? *Ad a- 6
gnitionem hominum virtus illo-
rum, & dedit hominibus scientiã
Altissimus, honorari in mirabili-
bus suis.*In his curans mitigabit 7
dolorem, & vnguentarius faciet
pigmenta suauitatis, & vnctiones
conficiet sanitatis, & non consum
mabuntur opera eius. *Pax enim 8
||Isa.38.a.5 Dei super faciem terræ. *||Fili in 9
tua infirmitate ne despicias te ip-
sum, sed ora Dominum, & ipse
curabit te. *Auerte a delicto, & 10
dirige manus, & ab omni delicto
munda cor tuum. *Da suauita- 11
tem & memoriam similaginis, &
impingua oblationem, & da locũ
medico: *etenim illum Dominus 12
creauit: & non discedat a te, quia B
opera eius sunt necessaria. *Est e- 13
nim tempus quando in manus il-
lorum incurras: *ipsi vero Domi- 14
num deprecabuntur, vt dirigat re-
quiem eorum, & sanitatem, pro
pter conuersationem illorum.
*Qui delinquit in conspectu eius, 15
qui fecit eum, incidet in manus
medici. *Fili in mortuum pro- 16
duc lacrymas, & quasi dira passus
incipe plorare, & secundum iudi-
cium contege corpus illius, & non
despicias sepulturam illius. *Pro- 17
pter delaturam autem amarè fer
luctum illius vno die, & consola-
re propter tristitiam, *& fac lu- 18
ctum secundum meritum eius v-
no die, vel duobus propter detra-
||Pro.15.b. ctionem. *||A tristitia enim fe- 19
13.& 17.d. stinat mors, & cooperit virtutẽ,
22 & tristitia cordis flectit ceruicem.
*In abductione permanet tristi- 20
tia: & substantia inopis secundũ
cor eius. *Ne dederis in tristitia 21
cor tuũ, sed repelle eã a te: & me-
mento nouissimorum, *noli obli- 22
uisci: neque enim est conuersio, &
huic nihil proderis, & te ipsũ pes-
simabis. *Memor esto iudicij 23
mei: sic enim erit & tuum: mihi
||2.Reg.12. heri, & tibi hodie. *||In requie 24
c.21 mortui requiescere fac memoriã C
eius, & consolare illum in exitu
spiritus sui. *Sapientia scribæ in 25
tempore vacuitatis: & qui mino-
ratur actu, sapientiã percipiet: quia
sapientia replebitur *qui tenet a- 26
ratrum, & qui gloriatur in iaculo,
stimulo boues agitat, & conuersa-
tur in operibus eorum, & enarra-
27 tio eius in filijs taurorũ. *Cor suũ
dabit ad versandos sulcos, & vigi-
28 lia eius in sagina vaccarũ. *Sic om
nis faber & architectus, qui noctẽ
tãquam diem transigit, qui scul-
pit signacula sculptilia, & assidui-
tas eius variat picturam: cor suum
dabit in similitudinem picturæ,
29 & vigilia sua perficiet opus. *Sic
faber ferrarius sedens iuxta incu-
dem, & considerans opus ferri. Va-
por ignis vret carnes eius, & in ca
30 lore fornacis cõcertatur. *Vox mal
D lei innouat aurem eius, & contra
similitudinem vasis oculus eius.
31 *Cor suum dabit in consumma-
tionẽ operũ, & vigilia sua ornabit
32 in perfectionẽ. *Sic figulus sedens
ad opus suũ, conuertens pedibus
suis rotam, qui in solicitudine po-
situs est sẽper propter opus suum,
& in numero est omnis operatio
33 eius. *In brachio suo formabit lu-
tũ, & ante pedes suos curuabit vir-
34 tutem suam. *Cor suum dabit vt
consummet linitionem, & vigilia
35 sua mundabit fornacem. *Omnes
hi in manibus suis sperauerunt,
& vnusquisque in arte sua sapiẽs
36 est. *sine his omnibus non ædifi-
37 catur ciuitas. *Et nõ inhabitabũt,
nec inambulabunt, & in ecclesiam
38 non transilient. *Super sellam iu-
dicis non sedebunt, & testamen-
tum iudicij non intelligẽt, neque
palam facient disciplinam & iu-
dicium, & in parabolis non inue-
39 nientur: *sed creaturam æui con
firmabunt, & deprecatio illorum
in operatione artis, accommodan-
tes animam suam, & conquiren-
tes in lege Altissimi.

CAP. XXXIX.

1 SApientiam omniũ antiquorum
A exquiret sapiens, & in pro-
2 phetis vacabit. *Narrationem
virorum nominatorum conserua-
bit, & in versutias parabolarum si-
3 mul introibit. *Occulta prouer-
biorum exquiret, & in abscondi-
tis parabolarum conuersabitur.
4 *In medio magnatorũ ministra-
bit, & in conspectu præsidis appa-
5 rebit. *In terram alienigenarum
gentium pertransiet: bona enim
& mala in hominibus tentabit.
6 *Cor suum tradet ad vigilandum
diluculo ad Dominum, qui fe-
cit

cit illum, & in conspectu Altissi-
mi deprecabitur. * Aperiet os suũ 7
in oratione, & pro delictis suis de-
precabitur. * Si enim Dominus 8
magnus voluerit, spiritu intelligẽ-
tiæ replebit illum: * & ipse tam- 9
quam imbres mittet eloquia sa-
pientiæ suæ, & in oratione confi-
tebitur Domino: * & ipse diriget 10
consilium eius, & disciplinam, & B
in absconditis suis consiliabitur.
* Ipse palam faciet disciplinam 11
doctrinæ suæ, & in lege testamen-
ti Domini gloriabitur. * Collau- 12
dabũt multi sapientiã eius, & vsq;
in sæculũ non delebitur * Non re- 13
cedet memoria eius, & nomẽ eius
requiretur a generatione in gene
rationem. * Sapientiam eius 14
enarrabunt gentes, & laudẽ eius
enunciabit ecclesia. * Si perman- 15
serit, nomen derelinquet plus quã
mille: & si requieuerit, proderit,
illi. * Adhuc consiliabor, vt enar- 16
rem: vt furore enim repletus sũ.
* In voce dicit: Obaudite me diui 17
ni fructus, & quasi rosa plantata
super riuos aquarum fructificate.
* Quasi Libanus odorem suauita- 18
tis habete. * Florete flores, quasi 19
lilium, & date odorem, & fronde-
te in gratiam, & collaudate canti-
cum, & benedicite Dominum in
operibus suis. * Date nomini eius 20
magnificentiam, & confitemini
illi in voce labiorum vestrorum,
& in canticis labiorum, & citha-
ris, & sic dicetis in confessione:
|| Gen. 1.d. 31 * || Opera Domini vniuersa bona 21
|| Mar. 7.d. 37 valde. * || In verbo eius stetit 22
Gen. 3.a. 3 aqua sicut congeries: & in sermo- C
ne oris illius sicut exceptoria a-
quarum: * quoniam in præcepto 23
ipsius placor fit, & non est mino-
ratio in salute ipsius. * Opera 24
omnis carnis coram illo, & non
est quidquam absconditũ ab ocu-
lis eius. * A sæculo vsque in sæ- 25
culum respicit, & nihil est mira-
bile in conspectu eius. * Non est 26
dicere: Quid est hoc, aut quid est
istud? omnia enim in tempore
suo quærentur. * Benedictio il- 27
|| Gen. 7.d. 27 lius quasi fluuius inũdauit. * || quo 28
modo cataclysmus aridam ine-
briauit, sic ira ipsius gentes, quæ
non exquisierunt eum, heredita-
|| Exo. 14.e. 21 bit. * || Quomodo conuertit a- 29
quas in siccitatem, & siccata est
terra: & viæ illius vijs illorum di-
rectæ sunt: sic peccatoribus offen-
30 siones in ira eius. * Bona bonis
creata sunt ab initio, sic nequissi-
31 mis bona & mala * || Initium ne- || S.29.d.28
cessariæ rei vitæ hominum, aqua,
ignis, & ferrum, sal, lac, & panis si-
milagineus, & mel, & botrus vuæ,
32 & oleum, & vestimentum. * Hæc
D omnia sanctis in bona, sic & im-
pijs & peccatoribus in mala con-
33 uertentur. * Sunt spiritus, qui ad
vindictam creati sunt, & in furo-
re suo confirmauerunt tormenta
34 sua: * in tempore consummatio-
nis effundent virtutem: & furo-
rem eius, qui fecit illos, placa-
35 bunt. * Ignis, grando, fames, &
mors, omnia hæc ad vindictam
36 creata sunt: * bestiarum dentes,
& scorpij, & serpentes, & rom-
phæa vindicans in exterminium
37 impios. * In mandatis eius epu-
labuntur, & super terram in ne-
cessitatem præparabuntur, & in
temporibus suis non præterient
38 verbum. * Propterea ab initio
confirmatus sum, & consiliatus
sum, & cogitaui, & scripta dimisi.
39 * || Omnia opera Domini bona, || Gen. 1.d. 31
& omne opus hora sua submini-
40 strabit. * Non est dicere: Hoc
illo nequius est: omnia enim in
tempore suo comprobabuntur.
41 * Et nunc in omni corde & ore
collaudate, & benedicite no-
men Domini.

CAP. XL.

1 OCcupatio magna creata est
A omnibus hominibus, & iu-
gum graue super filios Adam, a
die exitus de ventre matris eorũ,
vsque in diem sepulturæ, in ma-
2 trem omnium. * Cogitationes
eorum, & timores cordis, adin-
uentio expectationis, & dies fi-
3 nitionis: * a residente super se-
dem gloriosam, vsque ad humilia-
4 tum in terra & cinere: * ab eo,
qui vtitur hyacintho, & portat co-
ronam, vsque ad eum, qui ope-
ritur lino crudo: furor, zelus, tu-
multus, fluctuatio, & timor mor-
tis, iracundia perseuerans, & con-
5 tentio, * & in tempore refectio-
nis in cubili somnus noctis im-
6 mutat scientiam eius. * Modicũ
tamquam nihil in requie, & ab
eo in somnis, quasi in die respe-
ctus.

ctus.* Cōturbatus eſt in viſu cor- 7
dis ſui, tamquam qui euaſerit in B
die belli. In tempore ſalutis ſuæ
exurrexit, & admirans ad nullum
timorem: * cum omni carne, ab 8
homine vſque ad pecus, & ſuper
‖ ſ.39.d.34 peccatores ſeptuplum. * ‖ Ad hæc 9
mors, ſanguis, contentio, & rom-
phæa, oppreſſiones, fames, & con-
tritio, & flagella: * ſuper iniquos 10
‖ Gen. 7.b. 10 creata ſunt hæc omnia, ‖ & propter
illos factus eſt cataclyſmus. *Om- 11
nia, quæ de terra ſunt, in terram
‖ Eccleſ. 1. b.7 conuertentur, ‖ & omnes aquæ in
mare reuertentur. *Omne munus, 12
& iniquitas delebitur, & fides in
ſæculum ſtabit.* Subſtantiæ iniu- 13
ſtorum ſicut fluuius ſiccabuntur,
& ſicut tonitruum magnum in plu
uia perſonabunt. * In aperiendo 14
manus ſuas lætabitur: ſic præuari-
catores in conſummatione tabe-
ſcent. * Nepotes impiorum non 15
multiplicabunt ramos, & radices C
immundæ ſuper cacumen petræ ſo
nant. *Super omnem aquam viri- 16
riditas, & ad oram fluminis ante
omne fœnum euelletur. * Gratia 17
ſicut paradiſus in benedictioni-
bus, & miſericordia in ſæculum
permanet. * Vita ſibi ſufficientis 18
operarij condulcabitur, & in ea in-
uenies theſaurum.* Filij, & ædifi- 19
catio ciuitatis cōfirmabit nomen,
& ſuper hæc mulier immaculata
computabitur. * Vinum & muſi- 20
ca lætificant cor: & ſuper vtraque
dilectio ſapientiæ.* Tibiæ, & pſal- 21
terium ſuauem faciūt melodiam,
& ſuper vtraque lingua ſuauis.
* Gratiam, & ſpeciem deſiderabit 22
oculus tuus, & ſuper hæc virides
ſationes. * Amicus, & ſodalis in 23
tempore conuenientes, & ſuper D
vtroſque mulier cum viro. * Fra- 24
tres in adiutorium in tempore tri-
bulationis, & ſuper eos miſericor-
dia liberabit.* Aurum & argen- 25
tum eſt conſtitutio pedum: & ſu-
per vtrumque conſilium benepla-
citum.* Facultates & virtutes exal 26
tant cor, & ſuper hæc timor Domi
ni. *Non eſt in timore Domini mi 27
noratio, & non eſt in eo inquire-
re adiutorium.*Timor Domini ſi- 28
cut paradiſus benedictionis, & ſu-
per omnem gloriam operuerunt il
lum. * Fili in tempore vitæ tuæ 29
ne indigeas: melius eſt enim mo-
ri, quam indigere. * Vir reſpiciens 30
in menſam alienam, non eſt vita
eius in cogitatione victus. alit e-
nim animam ſuam cibis alienis.
31 * Vir autem diſciplinatus, & eru-
32 ditus cuſtodiet ſe. * In ore impru-
dentis condulcabitur inopia, & in
ventre eius ignis ardebit.

CAP. XLI.

1 O Mors quàm amara eſt memo
A ria tua homini pacem haben
2 ti in ſubſtantiis ſuis: * viro quie-
to, & cuius viæ directæ ſunt in om
nibus, & adhuc valenti accipere
3 cibum! * O mors, bonum eſt iu-
dicium tuum homini indigenti, &
4 qui minoratur viribus, * defecto
ætate, & cui de omnibus cura eſt,
& incredibili, qui perdit patien-
5 tiam! * Noli metuere iudicium
mortis. Memento quæ ante te
fuerunt, & quæ superuentura
ſunt tibi: hoc iudicium a Domi-
6 no omni carni: * & quid ſuperue-
niet tibi in beneplacito Altiſſimi?
ſiue decem, ſiue centum, ſiue
7 mille anni. * Non eſt enim in in-
8 ferno accuſatio vitæ.* Filij abomi-
B nationum fiunt filij peccatorum,
& qui conuerſantur ſecus domos
9 impiorum.* Filiorum peccatorum
peribit hereditas, & cum ſemine
10 illorum aſſiduitas opprobrij. * De
patre impio quæruntur filij, quo-
niam propter illum ſunt in oppro-
11 brio. * Væ vobis viri impij, qui de-
reliquiſtis legē Domini Altiſſimi.
12 *Et ſi nati fueritis, in maledictio-
ne naſcemini: & ſi mortui fueritis,
in maledictione erit pars veſtra.
13 * ‖ Omnia, quæ de terra ſunt, in ‖ ſ.40 b.11
terram conuertentur: ſic impij a
14 maledicto in perditionem. * Lu-
ctus hominū in corpore ipſorum,
nomen autem impiorum delebi-
15 tur. * Curam habe de bono no-
mine: hoc enim magis permane-
bit tibi, quam mille theſauri pre-
16 tioſi, & magni. * Bonæ vitæ nu-
merus dierum: bonum autem no-
17 men permanebit in æuum. * Di-
ſciplinam in pace conſeruate filij.
‖ ſapientia enim abſcondita, &
theſaurus inuiſus, quæ vtilitas in
18 vtriſque? * Melior eſt homo, qui
abſcondit ſtultitiam ſuam, quam
homo, qui abſcondit ſapientiam
19 ſuam. * Veruntamen reueremini
in his, quæ procedunt de ore meo.
*Non

20 * Non est enim bonum omnem
reuerentiam obseruare: & non om
nia omnibus bene placent in fide.
21 * Erubescite a patre & a matre de
fornicatione: & a præsidente & a
22 potente de mendacio: * a principe
D & a iudice de delicto: a synagoga
23 & plebe de iniquitate: * a socio
& amica de iniustitia: & de loco,
24 in quo habitas, * de furto, de ve-
ritate Dei, & testamento: de di-
scubitu in panibus, & ab obfusca-
25 tione dati & accepti: * a salutan-
tibus de silentio: a respectu mu-
lieris fornicariæ: & ab auersione
26 vultus cognati. * Ne auertas fa-
ciem a proximo tuo, & ab aufe-
rendo partem, & non restituendo.
|| Matt. 5. c. 28 27 * || Ne respicias mulierem alieni
viri, & ne scruteris ancillam eius,
neque steteris ad lectum eius.
28 * Ab amicis de sermonibus im-
properij: & cum dederis, ne im-
properes.

CAP. XLII.

1 NOn duplices sermonem audi-
A tus de reuelatione sermonis
absconditi, & eris vere sine confu
sione, & inuenies gratiam in con-
spectu omnium hominum: ne
|| Leu. 19. c. 15 pro his omnibus confundaris, || &
Deu. 1. c. 17 ne accipias personã vt delinquas.
& 16. d. 19 2 * De lege Altissimi, & testamento,
Prou. 24. c. 23 & de iudicio iustificare impium,
Iac. 2. a. 1 3 * de verbo sociorum & viatorum,
& de datione hereditatis amicorũ,
4 * de æqualitate stateræ, & ponde-
rum, de acquisitione multorum
5 & paucorum, * de corruptione
emptionis, & negotiatorum, & de
multa disciplina filiorum, & ser-
6 uo pessimo latus sanguinare. * Su-
per mulierem nequam bonum est
7 signum. * Vbi manus multæ sunt,
claude, & quodcumque trades, nu
mera, & appende: datum vero, &
8 acceptum omne describe. * De di-
B sciplina insensati & fatui, & de
senioribus, qui iudicantur ab ado-
lescentibus: & eris eruditus in om-
nibus, & probabilis in conspectu
9 omnium viuorum. * Filia patris
abscondita est vigilia, & sollicitu-
do eius aufert somnum, ne forte
in adolescentia sua adulta efficia-
tur, & cum viro commorata odi-
10 bilis fiat: * nequando polluatur
in virginitate sua, & in paternis
suis grauida inueniatur: ne forte
cum viro commorata transgredia-
tur, aut certe sterilis efficiatur.
11 * Super filiam luxuriosam confir-
C ma custodiam: ne quando faciat
te in opprobrium venire inimicis,
a detractione in ciuitate, & obie-
ctione plebis, & confundat te in
12 multitudine populi. * Omni homi
ni noli intendere in specie: & in
medio mulierum noli commorari:
13 * de vestimentis enim procedit ti-
nea, & a muliere iniquitas viri.
14 * Melior est enim iniquitas viri,
quam mulier benefaciens, & mu-
lier confundens in opprobrium.
15 * Memor ero igitur operum Do-
mini, & quæ vidi annunciabo. In
sermonibus Domini opera eius.
16 * Sol illuminans per omnia respe
xit, & gloria Domini plenum est
17 opus eius. * Nonne Dominus fe-
cit sanctos enarrare omnia mira-
bilia sua, quæ confirmauit Do-
minus omnipotens stabiliri in glo
18 ria sua? * Abyssum, & cor homi-
D num inuestigauit: & in astutia
19 eorum excogitauit. * Cognouit
enim Dominus omnem sciẽtiam,
& inspexit in signum æui, annun-
cians quæ præterierunt, & quæ
superuentura sunt, reuelans ve-
20 stigia occultorum. * Non præte-
rit illum omnis cogitatus, & non
abscondit se ab eo vllus sermo.
21 * Magnalia sapientiæ suæ decora-
uit: qui est ante sæculum, & vsque
in sæculum, neque adiectum est;
22 * neque minuitur, & non eget ali-
23 cuius consilio. * Quàm deside ra-
bilia omnia opera eius, & tam-
quam scintilla, quæ est considera-
24 re! * Omnia hæc viuunt, & ma-
nent in sæculum, & in omni ne-
25 cessitate omnia obaudiũt ei. * Om-
nia duplicia, vnum contra vnum,
& non fecit quidquam deesse.
26 * Vniuscuiusque confirmauit bo-
na. Et quis satiabitur videns glo-
riam eius?

CAP. XLIII.

1 ALtitudinis firmamentum pul
A chritudo eius est, species cæli
2 in visione gloriæ. * Sol in aspectu
annuncians in exitu, vas admira-
3 bile opus excelsi. * In meridiano
exurit terram, & in conspectu ar-
doris eius quis poterit sustinere?
Forna-

fornacem custodiens in operibus
ardoris: * tripliciter sol exurens 4
montes, radios igneos exufflans,
& refulgens radijs suis obcæcat o-
culos. * Magnus Dominus qui 5
fecit illum, & in sermonibus
eius festinauit iter. * Et luna in 6
omnibus in tempore suo, osten-
sio temporis, & signum æui. * A 7
luna signum diei festi, luminare
quod minuitur in consummatio-
ne. * Mensis secundum nomen 8
eius est, crescens mirabiliter in cō
summatione. * Vas castrorum 9
in excelsis, in firmamento cæli
resplendens gloriose. * Spe- 10
cies cæli gloria stellarum, mun- B
dum illuminans in excelsis Do-
minus. * In verbis sancti sta- 11
bunt ad iudicium, & non defi-
cient in vigilijs suis. * Vide ar- 12
‖Ge 9.b.13 cum, & benedic eum, ‖qui fe-
cit illum: valde speciosus est in
splendore suo. * Gyrauit cælum 13
in circuitu gloriæ suæ, manus Ex-
celsi aperuerunt illum. * Im- 14
perio suo accelerauit niuem, &
accelerat coruscationes emittere
iudicij sui. * Propterea aperti sunt 15
thesauri, & euolauerunt nebulæ
sicut aues. * In magnitudine 16
sua posuit nubes, & confracti
sunt lapides grandinis. * In con- 17
spectu eius commouebuntur mō-
tes, & in voluntate eius aspi-
rabit Notus. * Vox tonitrui eius 18
verberabit terram, tempestas a-
quilonis, & congregatio spiritus:
* & sicut auis deponens ad seden- 19
dum, aspergit niuem, & sicut
locusta demergens descēsus eius.
* Pulchritudinem candoris eius 20
admirabitur oculus, & super im- C
brem eius expauescet cor. * Ge- 21
lu sicut salem effundet super ter-
ram: & dum gelauerit, fiet tam-
quam cacumina tribuli. * Fri- 22
gidus ventus aquilo flauit, &
gelauit crystallus ab aqua, su-
per omnem congregationem
aquarum requiescet, & sicut
lorica induet se aquis. * Et de- 23
uorabit montes, & exuret deser-
tum, & extinguet viride, sicut
igne. * Medicina omnium in festi- 24
natione nebulæ: & ros obuiās ab
ardore venienti humilem efficiet
eū. * In sermone eius siluit ventus, 25
& cogitatione sua placauit abys-
sum, & plantauit in illa Dominus
26 insulas. * Qui nauigant mare, enar
rent pericula eius: & audientes
27 auribus nostris admirabimur. * Il-
lic præclara opera, & mirabilia:
varia bestiarum genera, & om-
nium pecorum, & creatura bel-
28 luarum. * Propter ipsum confir-
D matus est itineris finis, & in ser-
mone eius composita sunt om-
29 nia. * Multa dicemus, & deficie-
mus in verbis: consummatio au-
tem sermonum, ipse est in omni-
30 bus. * Gloriantes ad quid valebi-
mus? ipse enim omnipotens su-
31 per omnia opera sua. * Terribi-
lis Dominus, & magnus vehemē-
ter, & mirabilis potentia ipsius.
32 * Glorificantes Dominum quan-
tumcumque potueritis, superua-
lebit enim adhuc, & admirabilis
33 magnificentia eius. * Benedicentes
Dominum, exaltate illum quantū
potestis: maior enim est omni lau
34 de. * Exaltantes eum replemini vir
tute. ne laboretis: non enim com-
35 prehendetis. * ‖Quis videbit eum,
& enarrabit? & quis magnificabit ‖Ps.105.a.2
36 eum sicut est ab initio? * Multa
abscondita sunt maiora his: pauca
enim vidimus operum eius. Om-
nia autem Dominus fecit, & pie
agentibus dedit sapientiam.

CAP. XLIIII.

1 Laudemus viros gloriosos, &
parētes nostros in generatiō-
2 ne sua. * Multam gloriam fecit
A Dominus magnificentia sua a sæ-
3 culo. * Dominātes in potestatibus
suis, homines magni virtute, &
prudentia sua præditi, nunciantes
in prophetis dignitatem prophe-
4 tarum, * & imperantes in præsenti
populo, & virtute prudentiæ
5 populis sanctissima verba. * In pe-
ritia sua requirentes modos mu-
sicos, & narrātes carmina scriptu-
6 rarum. * Homines diuites in virtu-
te, pulchritudinis studium ha-
bentes: pacificantes in domibus
7 suis. * Omnes isti in generationi-
bus gentis suæ gloriā adepti sunt,
& in diebus suis habentur in lau-
8 dibus. * Qui de illis nati sunt, re-
liquerunt nomen narrandi laudes
9 eorum: * & sunt quorum non
est memoria: perierunt quasi
qui nō fuerint: & nati sunt, quasi
non nati, & filij ipsorum cū ipsis.

* Sed

* Sed illi viri misericordiæ sunt, 10
quorum pietates non defuerunt :
*cum semine eorum permanēt bo 11
na,*hereditas sancta nepotes eo- 12
rum,& in testamentis stetit semē
eorum : *& filij eorum propter il- 13
los vsque in æternum manent:se-
men eorum & gloria eorum non
derelinquetur. *Corpora ipsorum 14
in pace sepulta sunt,& nomen eo
rum viuit in generationem &
generationem. *Sapientiam ipso- 15
rum narrēt populi,& laudem eo-
|| Gen.5.c. 22 Hebr.11.b. 5 rum nunciet ecclesia. * || Henoch 16
placuit Deo,& translatus est in pa C
radisum,vt det gentibus pœniten-
tiam.*Noe inuentus est perfectus, 17
iustus,& in tempore iracundiæ fa-
ctus est reconciliatio.*Ideo dimis- 18
|| Gen 6.b. 9.& 7.a.1 Hebr.11.b. 7 sum est reliquum terræ,cum factū
est diluuium. *||Testamenta sæcu- 19
li posita sunt apud illum, ne dele-
ri possit diluuio omnis caro. *||A- 20
|| Gen. 9.b. 9 braham magnus pater multitudi-
nis gentium, & non est inuentus
similis illi in gloria : qui conser-
uauit legem Excelsi, & fuit in te-
|| Gen.12.a. 2.& 15.a.5 Gen. 17.c. 10 Ge. 22.a.1. Gal.3.b.6 stamento cum illo. * || In carne e- 21
ius stare fecit testamentum,|| & in D
tentatione inuentus est fidelis .
* Ideo iureiurando dedit illi glo- 22
riam in gente sua , crescere illum
quasi terræ cumulum,*& vt stellas 23
exaltare semen eius, & hereditare
illos a mari vsque ad mare, & à
flumine vsque ad terminos terræ.
* Et in Isaac eodem modo fecit 24
propter Abraham patrem eius .
*Benedictionem omnium Gentiū 25
dedit illi Dominus, & testamentū
confirmauit super caput Iacob .
*Agnouit eum in benedictioni- 26
bus suis,& dedit illi hereditatem,
& diuisit illi partem in tribubus
duodecim.* Et conseruauit illi ho 27
mines misericordiæ , inuenientes
gratiam in oculis omnis carnis.

CAP. XLV.

Exo.11.a.3 Dilectus Deo, & hominibus 1
Moyses: cuius memoria in A
benedictione est. *Similem illum 2
fecit in gloria sanctorum , & ma-
gnificauit eū in timore inimico-
rum,& in verbis suis monstra pla-
|| Exo.6.7.8 cuit.*||Glorificauit illum in con- 3
spectu regum,*& iussit illi coram
populo suo,& ostendit illi gloriam
suam. * In fide & lenitate ipsius 4
sanctum fecit illum, & elegit eum
5 ex omni carne. * Audiuit enim
eum,& vocem ipsius, & induxit
6 illum in nubem.*Et dedit illi co-
ram præcepta,& legem vitæ & di-
sciplinæ,docere Iacob testamentū
7 suum,& iudicia sua Israel. * ||Ex- || Nu.18.a. 1.7
celsum fecit Aaron fratrem eius,
8 & similem sibi de tribu Leui: *sta
tuit ei testamentum æternum , &
dedit illi sacerdotium gentis : &
9 beatificauit illum in gloria,*& cir
cumcinxit eum zona gloriæ,& in-
duit eum stolam gloriæ , & coro-
10 nauit eum in vasis virtutis. *||Cir- || Exo.28.
B cumpedes,& femoralia, & hume-
rale posuit ei , & cinxit illum tin-
tinnabulis aureis plurimis in gy-
11 ro , * dare sonitum in incessu
suo, auditum facere sonitum in
templo in memoriam filijs gentis
12 suæ.*Stolam sanctam,auro,& hya
cintho,& purpura, opus textile ,
viri sapientis, iudicio & veritate
13 præditi: * torto cocco opus artifi-
cis , gemmis pretiosis figuratis in
ligatura auri , & opere lapidarij
sculptis in memoriam secundum
14 numerum tribuum Israel. *Coro-
na aurea super mitram eius expres
sa signo sanctitatis,& gloria hono
ris:opus virtutis, & desideria ocu-
15 lorum ornata.*Sic pulchra ante
ipsum non fuerunt talia vsque
16 ad originem . * Non est indu-
tus illa alienigena aliquis, sed tan
tum filij ipsius soli , & nepotes
17 eius per omne tempus. *Sacrificia
C ipsius consumpta sunt igne quo- || Leu.8.b. 12
18 tidie.*||Compleuit Moyses manus
eius, & vnxit illum oleo sancto.
19 *Factum est illi in testamentum
æternum, & semini eius sicut dies
cæli,fungi sacerdotio, & habere
laudem , & glorificare populum
20 suum in nomine eius. *Ipsum ele
git ab omni viuente, offerre sa-
crificium Deo , incensum , & bo-
num odorem in memoriam pla-
21 care pro populo suo: *& dedit illi
in præceptis suis potestatem,in te-
stamentis iudiciorum , docere
Iacob testimonia,& in lege sua lu
22 cem dare Israel. * || Quia contra || Num.16. a.1
illum steterunt alieni , & propter
inuidiam circumdederunt illum
homines in deserto, qui erāt cum
Dathan & Abiron , & congrega-
23 tio Core in iracundia. * Vidit Do-
minus Deus, & non placuit illi, &
con-

consumpti sunt in impetu iracun-
diæ.* Fecit illis monstra, & con- 24
sumpsit illos in flamma ignis. *Et 25
addidit Aaron gloriam, & dedit il-
li hereditatem, & primitias frugũ
terræ diuisit illi. * Panem ipsis in 26
primis parauit in satietatem: nam D
& sacrificia Domini edẽt, quę de-
dit illi, & semini eius. * Ceterũ in 27
terra gentes non hereditabit, &
pars non est illi in gente: ipse est
Num.25. b.7 1.Mac.2.f. 54 enim pars eius, & hereditas.‖Phi- 28
nees filius Eleazari tertius in glo-
ria est, imitando eum in timore
Domini: * & stare in reuerentia 29
gentis in bonitate & alacritate
animę suæ placuit Deo pro Israel.
*Ideo statuit illi testamentum pa- 30
cis, principem sanctorum & gen-
tis suæ, vt sit illi & semini eius
sacerdotij dignitas in æternum.
*Et testamentum Dauid regi filio 31
Iessæ de tribu Iuda, hereditas ipsi
& semini eius, vt daret sapientiã
in cor nostrum iudicare gentem
suam in iustitia, ne abolerentur
bona ipsorum, & gloriam ipso-
rum in gentem eorum æternam
fecit.

CAP. XLVI.

Fortis in bello Iesus Naue suc- 1
ceßor Moysi in prophetis, qui A
fuit magnus secundum nomẽ suũ,
* maximus in salutem electorum 2
Dei, expugnare insurgentes ho-
stes, vt consequeretur hereditatem
Israel. * Quam gloriam adeptus 3
est in tollendo manus suas, & ia-
ctando cõtra ciuitates romphæas?
*Quis ante illum sic restitit? Nam 4
hostes ipse Dominus perduxit.
‖Iosu. 10.c. 14 *‖An non in iracundia eius impe- 5
ditus est sol, & vna dies facta est
quasi duo? * Inuocauit Altissi- 6
mum potentem in oppugnando
inimicos vndique, & audiuit illum
magnus & sanctus Deus in saxis
grandinis virtutis valde fortis.
*Impetum fecit contra gentem ho 7
stilem, & in descensu perdidit con
trarios, *vt cognoscant Gentes po- 8
tentiam eius, quia contra Deum B
pugnare non est facile. Et secutus
‖Nu.14.a.6 est a tergo potentis: * ‖ & in die- 9
bus Moysi misericordiam fecit ip
se, & Caleb filius Iephone, stare
contra hostem, & prohibere gen-
tem a peccatis, & perfringere mur
mur malitiæ.* Et ipsi duo consti- 10
tuti, a periculo liberati sunt a nu-
mero sexcentorum millium pedi-
tum, inducere illos in hereditatẽ,
in terram, quæ manat lac & mel.
11 *Et dedit Dominus ipsi Caleb for
titudinem, & vsque in senectutem
permansit illi virtus, vt ascenderet
in excelsum terræ locum, & semẽ
12 ipsius obtinuit hereditatem: *vt
viderent omnes filij Israel quia bo
13 num est obsequi sancto Deo. *Et
C iudices singuli suo nomine, quo-
rum non est corruptum cor: qui
14 non auersi sunt a Domino, * vt
sit memoria illorũ in benedictio-
ne, & ossa eorum pullulent de loco
15 suo, *& nomen eorum permaneat
in æternum, permanens ad filios
illorum, sanctorum virorum glo-
16 ria. *Dilectus a Domino Deo suo
Samuel propheta Domini, renoua-
uit imperium, & vnxit principes
17 in gente sua. * In lege Domini
congregationem iudicauit, & vi-
dit Deus Iacob, & in fide sua pro-
18 batus est propheta. *Et cognitus
est in verbis suis fidelis, quia vidit
19 Deum lucis: *& inuocauit Domi-
D num omnipotentem, in oppugnã-
do hostes circumstantes vndique
20 in oblatione agni inuiolati. *Et in
tonuit de cælo Dominus, & in so-
nitu magno auditam fecit vocem
21 suam, *& contriuit principes Ty-
riorũ, & omnes duces Philisthijm:
22 *& ante tempus finis vitæ suæ &
sæculi, testimonium præbuit in
conspectu Domini, & Christi, pe-
cunias & vsque ad calceamenta
ab omni carne non accepit, & nõ
23 accusauit illum homo. * Et post
hoc dormiuit, & notum fecit regi,
& ostendit illi finem vitæ suæ, &
exaltauit vocem suam de terra
in prophetia delere impietatem
gentis.

CAP. XLVII.

1 Post hæc surrexit Nathan pro- 2.Reg.12.
2 pheta in diebus Dauid. * Et a.1
A quasi adeps separatus a carne, sic
3 Dauid a filijs Israel. *‖Cum leoni- ‖1.Reg.17.
bus lusit quasi cum agnis: & in d.34
vrsis similiter fecit sicut in agnis
4 ouium in iuuentute sua. *‖Num- ‖1.Reg.17.
quid non occidit gigantem, & ab- f.49
5 stulit opprobrium de gente? * In
tollendo manum, saxo fundæ de-
6 iecit exultationem Goliæ: *nam

inuo-

inuocauit Dominum omnipoten-
tem,& dedit in dextera eius tolle-
re hominem fortem in bello, &
‖1.Reg.18. b.7 exaltare cornu gentis suæ. *‖Sic in 7
decem millibus glorificauit eũ, &
laudauit eum in benedictionibus
Domini in offerendo illi coronã
gloriæ: *cõtriuit enim inimicos vn 8
dique, & extirpauit Philisthijm
cõtrarios vsque in hodiernũ diẽ:
contriuit cornu ipsorum vsque in
æternum. * In omni opere dedit 9
confessionem Sancto, & Excelso B
in verbo gloriæ. *De omni corde 10
suo laudauit Dominum,& dilexit
Deum,qui fecit illum: & dedit il-
li contra inimicos potentiam: *& 11
stare fecit cantores contra altare,
&in sono eorum dulces fecit mo-
dos. * Et dedit in celebrationibus 12
decus,& ornauit tempora vsque
ad consummationem vitæ,vt lau-
darent nomen sanctum Domini,
& amplificarent mane Dei sancti-
‖2.Reg. 12. d.13 tatem. * ‖ Dominus purgauit pec- 13
cata ipsius, & exaltauit in æternũ
cornu eius: & dedit illi testamen-
tum regni, & sedem gloriæ in Is-
rael. * Post ipsum surrexit filius 14
sensatus, & propter illum deiecit
omnem potentiam inimicorum.
‖3.Reg.3.a 1 * ‖ Salomon imperauit in diebus 15
pacis, cui subiecit Deus omnes
hostes, vt conderet domum in
nomine suo, & pararet sanctita-
tem in sempiternum: quemadmo-
dum eruditus es in iuuentute tua,
‖3.Reg. 4. d.31 *‖& impletus es,quasi flumen,sa- 16
pientia, & terram retexit anima
tua. * Et replesti in comparatio- 17 C
nibus ænigmata: ad insulas lon-
ge diuulgatum est nomen tuum,
& dilectus es in pace tua.*In can- 18
tilenis,& prouerbijs, & compara-
tionibus,& interpretationibus mi
ratæ sunt terræ, * & in nomine 19
Domini Dei, cui est cognomen,
‖3.Reg.10. c.27 Deus Israel.*‖Collegisti quasi au- 20
richalcum aurum, & vt plumbum
complesti argentum, *& inclina- 21
sti femora tua mulieribus: pote-
statem habuisti in corpore tuo,
*dedisti maculam in gloria tua, 22
& profanasti semen tuum induce-
re iracundiam ad liberos tuos, &
incitari stultitiam tuam, *vt face- 23
‖3.Reg. 12. c.16 res imperium bipartitum, ‖ & ex
Ephraim imperare imperium du-
rum. *Deus autem non derelin- 24
quet misericordiam suam,& non

D corrumpet, nec delebit opera sua,
neque perdet a stirpe nepotes ele-
cti sui: & semen eius, qui diligit
25 Dominum, non corrumpet.*De-
dit autem reliquum Iacob, & Da-
26 uid de ipsa stirpe. *Et finem ha-
buit Salomon cum patribus suis.
27 *Et dereliquit post se de semine
28 suo,gentis stultitiam, *‖& immi- ‖3.Reg.12. d.28
nutum a prudentia,Roboam, qui
29 auertit gentem consilio suo: * &
Ieroboam filium Nabat, qui pec-
care fecit Israel,& dedit viam pec
candi Ephraim, & plurima redun
30 dauerunt peccata ipsorum.*Valde
31 auerterunt illos a terra sua. * Et
quæsiuit omnes nequitias vsque
dum perueniret ad illos defensio,
& ab omnibus peccatis liberauit
eos.

CAP. XLVIII.

1 A ET surrexit Elias propheta, quasi ignis:& verbum ipsius 3.Reg. 17. a.1
2 quasi facula ardebat. * Qui in-
duxit in illos famem, & irri-
tantes illum inuidia sua pauci
facti sunt. non enim poterant su-
3 stinere præcepta Domini. *‖Verbo ‖3.Reg.18. 4. Reg.1
Domini continuit cælum,& deie-
4 cit de cælo ignem ter. *sic amplifi
catus est Elias in mirabilibus suis.
Et quis potest similiter sic gloria-
5 ri tibi? *‖Qui sustulisti mortuũ ‖3.Reg.17. c.22
ab inferis de sorte mortis in ver-
6 bo Domini Dei. * Qui deiecisti
reges ad perniciem, & confregi-
sti facile potentiam ipsorum, &
7 gloriosos de lecto suo.*Qui audis
in Sina iudicium, & in Horeb iu-
8 dicia defensionis. * Qui vngis re-
ges ad pœnitentiam, & prophetas
9 facis successores post te. *‖Qui re- ‖4. Reg.2. b.11
B ceptus es in turbine ignis,in curru
10 equorum igneorũ. * Qui scriptus Mal.4 a.6.
es in iudicijs temporum lenire
iracundiam Domini: conciliare
cor patris ad filium,& restituere
11 tribus Iacob. * Beati sunt, qui te
viderunt, & in amicitia tua de-
12 corati sunt.*nam nos vita viuimus
tantum,post mortem autem non
13 erit tale nomen nostrum. *‖Elias ‖4. Reg.2. c.11
quidem in turbine tectus est, &
in Eliseo completus est spiritus
eius: in diebus suis non pertimuit
principem, & potentia nemo vi-
14 cit illum. * nec superauit illum ‖4.Reg.13. d.21
verbum aliquod ‖ & mortuum
pro-

prophetauit corpus eius. * In vita 15
sua fecit monstra, & in morte mi-
rabilia operatus est. *In omnibus 16
istis non pœnituit populus,& non C
recesserunt a peccatis suis vsque
dum eiecti sunt de terra sua,& di-
spersi sunt in omnem terram: * & 17
relicta est gens perpauca, & prin-
ceps in domo Dauid. *Quidam ip- 18
sorum fecerũt quod placeret Deo:
alij autem multa commiserunt pec
cata. * Ezechias muniuit ciuita- 19
tem suam, & induxit in medium
ipsius aquam, & fodit ferro rupẽ,
& ædificauit ad aquam puteum.
‖4.Reg.18. d.13 * ‖In diebus ipsius ascendit Sena- 20
cherib, & misit Rabsacen, & su-
stulit manum suam contra illos,&
extulit manum suam in Sion, &
superbus factus est potentia sua.
* Tunc mota sunt corda, & ma- 21
nus ipsorum: & doluerunt quasi
parturientes mulieres. * Et inuo- 22
cauerunt Dominum misericordẽ, D
& expandentes manus suas, extu-
lerunt ad cælum: & sanctus Do-
minus Deus audiuit cito vocem
ipsorum. * Non est commemo- 23
ratus peccatorum illorum, neque
dedit illos inimicis suis, sed purga-
uit eos in manu Isaiæ sancti pro-
‖4.Reg.19. g.35 Tob.1.d.21 Isa.37.g.36 1.Mac 7.f. 41 2.Mac.8.c. 19 phetæ. * ‖ Deiecit castra Assy- 24
riorum, & contriuit illos Ange-
lus Domini. * nam fecit Ezechias 25
quod placuit Deo, & fortiter iuit
in via Dauid patris sui, quam man
dauit illi in Isaias propheta ma-
gnus, & fidelis in conspectu Dei.
‖4.Reg.20. a.1 Isa.38.a.1 * ‖In diebus ipsius retro redijt Sol, 26
& addidit regi vitam. * Spiritu ma 27
gno vidit vltima, & consolatus
est lugentes in Sion. Vsque in sem-
piternum * ostendit futura & ab- 28
scondita antequam euenirent.

CAP. XLIX.

4.Reg.22. a.1 MEmoria Iosiæ in compositio- 1
nem odoris facta opus pig- A
mentarij. * In omni ore quasi 2
mel indulcabitur eius memoria,
& vt musica in conuiuio vini.
* Ipse est directus diuinitus in pœ- 3
nitentiam gentis, & tulit abomi-
nationes impietatis. * Et guber- 4
nauit ad Dominum cor ipsius, &
in diebus peccatorum corrobora-
uit pietatem. * Præter Dauid, 5
& Ezechiam, & Iosiam, omnes
peccatum commiserunt: * nam 6
reliquerunt legem Altissimi reges
Iuda, & contempserunt timorem
7 Dei. * Dederunt enim regnum
B suum alijs, & gloriam suam alie-
8 nigenæ genti. * ‖ Incenderunt e- ‖4.Reg.25. b.9
lectam sanctitatis ciuitatem, &
desertas fecerunt vias ipsius in ma
9 nu Ieremiæ. * Nam male tracta-
uerunt illum, qui a ventre matris
consecratus est propheta, euerte-
re, & eruere, & perdere,& iterum
10 ædificare, & renouare.* ‖Eze- ‖Ezech. 1. a.4
chiel qui vidit conspectum glo-
riæ, quam ostendit illi in curru
11 Cherubim. * Nam commemora-
C tus est inimicorum in imbre, be-
nefacere illis, qui ostenderunt re-
12 ctas vias. * Et duodecim prophe-
tarum ossa pullulent de loco suo:
nam corroborauerunt Iacob,& re- ‖1 Esd.3.a. 2 Agg.1. & 2
13 demerunt se in fide virtutis.* ‖Quo
modo amplificemus Zorobabel?
nam & ipse quasi signum in dexte
14 ra manu, * sic & Iesum filium
Iosedec? qui in diebus suis ædifi-
cauerunt domum, & exaltauerũt
templum sanctum Domino, para-
tum in gloriam sempiternam.
15 * ‖ Et Nehemias in memoria mul- ‖Zach. 3.a. 1
D ti temporis,qui erexit nobis mu-
ros euersos, & stare fecit portas &
seras, qui erexit domos nostras.
16 * Nemo natus est in terra qualis
Henoch: nam & ipse receptus est
17 a terra. * ‖ Neque vt Ioseph, qui ‖Gen. 41.f. 40.42. a.3. 45. a. 5.50. d.20
natus est homo, princeps fratrum,
firmamentum gentis, rector fra-
18 trum, stabilimentum populi:* &
ossa ipsius visitata sunt,& post mor
19 tem prophetauerunt.* ‖Seth,& Sem ‖Gen. 4 Ge. 5. d.32
apud homines gloriã adepti sunt:
& super omnem animam in ori-
gine Adam.

CAP. L.

1 SImon Oniæ filius, sacerdos 1.Mach.12. a.6 2. Mach.3. & 4
A magnus, qui in vita sua
suffulsit domum, & in diebus
suis corroborauit templum.
2 * Templi etiam altitudo ab ipso
fundata est, duplex ædificatio &
3 excelsi parietes templi. * In die-
bus ipsius emanauerunt putei a-
quarum,& quasi mare adimple-
4 ti sunt supra modum. * Qui
curauit gentem suam, & libera-
5 uit eam a perditione.*Qui præ-
ualuit amplificare ciuitatem, qui

adeptus est gloriam in conuersa-
tione gentis: & ingressum do-
mus, & atrij amplificauit. *Qua- 6
si stella matutina in medio nebu-
læ, & quasi luna plena in diebus
suis lucet. * Et quasi Sol reful- 7
gens, sic ille effulsit in templo
Dei. * Quasi arcus refulgens in- 8
ter nebulas gloriæ, & quasi flos
rosarum in diebus vernis, &
quasi lilia quæ sunt in transitu a-
quæ, & quasi thus redolens in
diebus æstatis. * Quasi ignis ef- 9
fulgens, & thus ardens in igne.
* Quasi vas auri solidum, ornatũ 10
omni lapide pretioso. * Quasi o- 11
liua pullulans, & cypressus in al- B
titudinem se extollens, in accipien
do ipsum stolam gloriæ, & ve-
stiri eum in consummationem
virtutis. * In ascensu altaris san- 12
cti, gloriam dedit sanctitatis ami-
ctum. * In accipiendo autem 13
partes de manu sacerdotum, &
ipse stans iuxta aram. Et circa
illum corona fratrum: quasi plan
tatio cedri in monte Libano, * sic 14
circa illum steterunt quasi rami
palmæ, & omnes filij Aaron in
gloria sua. * Oblatio autem 15
Domini in manibus ipsorum, co-
ram omni synagoga Israel: &
consummatione fungens in ara,
amplificare oblationem excelsi
regis * porrexit manum suam 16
in libatione, & libauit de san-
guine vuæ. * Effudit in funda- 17
mento altaris odorem diuinum
excelso principi. * Tunc excla- 18
mauerunt filij Aaron, in tubis pro C
ductilibus sonuerunt, & auditam
fecerunt vocem magnam in
memoriam coram Deo. * Tunc 19
omnis populus simul properaue-
runt, & ceciderunt in faciem su-
per terram, adorare Dominum
Deum suum, & dare preces om-
nipotenti Deo excelso. * Et am- 20
plificauerunt psallentes in voci-
bus suis, & in magna domo au-
ctus est sonus suauitatis plenus.
* Et rogauit populus Dominum 21
excelsum in prece, vsquedum
perfectus est honor Domini, &
munus suum perfecerunt. * Tunc 22
descendens, manus suas extulit in
omnem congregationem filiorum
Israel dare gloriam Deo a labijs
suis, & in nomine ipsius gloria-
ri: * & iterauit orationem suam, vo 23
24 lens ostendere virtutem Dei. * Et
D nunc orate Deum omnium, qui
magna fecit in omni terra, qui
auxit dies nostros a ventre matris
nostræ, & fecit nobiscum secun-
25 dum suam misericordiam: * det
nobis iucunditatem cordis, & fie-
ri pacem in diebus nostris in Is-
26 rael per dies sempiternos: * cre-
dere Israel nobiscum esse Dei mi-
sericordiam, vt liberet nos in die-
27 bus suis. * Duas gentes odit ani-
ma mea: tertia autem non est
28 gens, quam oderim: * qui sedent
in monte Seir, & Philisthijm, &
stultus populus, qui habitat in Si-
29 chimis. * Doctrinam sapientiæ &
disciplinæ scripsit in codice isto
Iesus filius Sirach Ierosolymita,
qui renouauit sapientiam de cor-
30 de suo. * Beatus, qui in istis ver-
satur bonis: qui ponit illa in cor-
31 de suo, sapiens erit semper. * Si
enim hæc fecerit, ad omnia va-
lebit: quia lux Dei, vestigium
eius est.

CAP. LI.

1 ORatio Iesu filij Sirach: Confi-
tebor tibi Domine rex, &
A collaudabo te Deum saluatorem
2 meum. * Confitebor nomini
tuo: quoniam adiutor & prote-
3 ctor factus es mihi, * & liberasti
corpus meum a perditione, a la-
queo linguæ iniquæ, & a labijs o-
perantium mendacium, & in
conspectu astantium factus es mi
4 hi adiutor. * Et liberasti me secun-
dum multitudinem misericordiæ
nominis tui a rugientibus, præ-
5 paratis ad escam, * de manibus
quærentium animam meam, &
de portis tribulationum quæ cir-
6 cumdederũt me: * a pressura flam-
mæ, quæ circumdedit me, & in
medio ignis non sum æstuatus:
7 * de altitudine ventris inferi, &
a lingua coinquinata, & a ver-
bo mendacij, a rege iniquo,
8 & a lingua iniusta: * laudabit vs-
que ad mortem anima mea Do-
9 minum, * & vita mea appropin-
quans erat in inferno deorsum.
10 * Circumdederunt me vndique,
B & non erat qui adiuuaret. Respi-
ciens eram ad adiutorium homi-
11 nũ, & non erat. * Memoratus sum
misericordiæ tuæ Domine, &
ope-

operationis tuæ, quæ a sæculo sũt.
* quoniam eruis sustinentes te 12
Domine,& liberas eos de mani-
bus gentium.*Exaltasti super ter- 13
ram habitationem meam, & pro
morte defluente deprecatus sum.
*Inuocaui Dominum patrem Do 14
mini mei,vt non derelinquat me
in die tribulationis meæ, & in tẽ-
pore superborum sine adiutorio.
* Laudabo nomen tuum assidue, 15
& collaudabo illud in confessio-
ne, & exaudita est oratio mea.
*Et liberasti me de perditione, & 16
eripuisti me de tempore iniquo.
* Propterea confitebor,& laudem 17
dicam tibi, & benedicam nomi
ni Domini. * Cum adhuc iunior 18
essem,priusquam oberrarem,quę- C
siui sapientiam palam in oratione
mea.*Ante templum postulabam 19
pro illa,& vsque in nouissimis in-
quiram eam. Et effloruit tamquã
præcox vua, *lætatum est cor meũ 20
in ea. Ambulauit pes meus iter
rectum, a iuuentute mea inuesti-
gabam eam. *Inclinaui modice 21
aurem meam, & excepi illã.*Mul 22
tam inueni in meipso sapientiam,
& multum profeci in ea. * Danti 23
mihi sapientiam,dabo gloriam.
*Consiliatus sum enim vt facerẽ 24
illam: zelatus sum bonum,& nõ
confundar.*Colluctata est anima 25
mea in illa, & in faciendo eam
26 confirmatus sum. * Manus meas
extendi in altum, & insipientiam
27 eius luxi. * Animam meam dire-
xi ad illam,& in agnitione inue-
28 ni eam. * Possedi cum ipsa cor ab
initio: propter hoc non derelin-
29 quar. * Venter meus conturbatus
D est quærendo illam:propterea bo-
nam possidebo possessionem.
30 * Dedit mihi Dominus linguam
mercedem meam: & in ipsa lau-
31 dabo eum. *Appropiate ad me
indocti,& congregate vos in do-
32 mum disciplinæ.*quid adhuc re-
tardatis?& quid dicitis in his?ani-
mæ vestræ sitiunt vehementer.
33 *Aperui os meum, & locutus sũ:
Comparate vobis sine argento,
34 *& collum vestrum subijcite iu-
go, & suscipiat anima vestra di-
sciplinã: in proximo est enim in-
35 uenire eam. *Videte oculis vestris
quia modicum laboraui, & inue-
36 ni mihi multam requiem. * Assu-
[illegible]e disciplinam in multo nume-
ro argenti, & copiosum aurum
37 possidete in ea.*Lætetur anima ve-
stra in misericordia eius, & non
38 confundemini in laude ipsius.*O-
peramini opus vestrum ante tem-
pus,& dabit vobis mercedem ve-
stram in tempore suo.

PROPHETIA ISAIAE.

CAPVT PRIMVM.

VISIO Isaiæ 1 B
filij Amos, A
quam vidit
super Iudam
& Ierusalem
in diebus O-
ziæ, Ioathan,
Achaz, &
Ezechiæ regum Iuda.*Audite cę- 2
li,& auribus percipe terra quoniã
Dominus locutus est. Filios enu-
triui,& exaltaui: ipsi autẽ spreue-
runt me. *Cognouit bos possesso- 3
rẽ suum,& asinus præsepe Domi-
ni sui: Israel autẽ me non cogno-
uit,& populus meus non intelle-
xit. * Væ genti peccatrici, populo 4
graui iniquitate, semini ne-
quam, filijs sceleratis: dere-
liquerunt Dominum, blasphe-
mauerunt sanctum Israel,abalie-
5 nati sunt retrorsum. * Super
quo percutiam vos vltra, ad-
dentes præuaricationem? om-
ne caput languidum, & omne
6 cor mœrens. * A planta pedis
vsque ad verticem non est in eo
sanitas: vulnus, & liuor, &
plaga tumens,non est circumliga-
ta,nec curata medicamine, neque
7 fota oleo. * ‖ Terra vestra deser- ‖ 3.5.b.6.
ta, ciuitates vestræ succensæ
igni:regionem vestram corã vobis
alieni deuorant, & desolabitur si-

cut in vastitate hostili.* Et dereliu- 8
quetur filia Sion vt vmbraculum C
in vinea, & sicut tugurium in cu-
cumerario, & sicut ciuitas, quæ
‖ Rom. 9. f. vastatur. *‖ Nisi Dominus e- 9
29 xercituum reliquisset nobis semē,
‖ Gen. 19. c. ‖ quasi Sodoma fuissemus, & quasi
24 Gomorrha similes essemus. * Au- 10
dite verbum Domini principes So-
domorum, percipite auribus le-
gem Dei nostri populus Gomor-
‖ Ier. 6. e. 20 rhæ. *‖ Quo mihi multitudinem 11
Amos. 5. f. victimarum vestrarum, dicit
22 Dominus? plenus sum: holocau-
sta arietum, & adipem pinguium,
& sanguinem vitulorum, & agno-
rum, & hircorum nolui. * Cum 12
veniretis ante conspectum meum,
quis quæsiuit hæc de manibus ve-
stris, vt ambularetis in atrijs
meis? * ne offeratis vltra sacrifi- 13
cium frustra: incensum abomina- D
tio est mihi. Neomeniam, & sab-
batum, & festiuitates alias non
feram, iniqui sunt cœtus vestri:
* calendas vestras, & sollemnita- 14
tes vestras odiuit anima mea: fa-
cta sunt mihi molesta, laboraui
sustinens. * Et cum extenderitis 15
manus vestras, auertam oculos
meos a vobis: & cum multiplica-
ueritis orationem, non exaudiam:
‖ I. 59. a. 1 ‖ manus enim vestræ sanguine ple
‖ 1. Pet. 3. d. næ sunt. *‖ Lauamini, mundi 16
11 estote, auferte malum cogitatio-
num vestrarum ab oculis meis:
quiescite agere peruerse, * discite 17
benefacere: quærite iudicium, E
subuenite oppresso, iudicate pu-
pillo, defendite viduam.* Et ve- 18
nite, & arguite me, dicit Do-
minus: si fuerint peccata vestra
vt coccinum, quasi nix dealba-
buntur: & si fuerint rubra quasi
vermiculus, velut lana alba erunt.
* Si volueritis, & audieritis me, 19
bona terræ comedetis. * Quod si 20
nolueritis, & me ad iracundiam
prouocaueritis: gladius deuora-
bit vos, quia os Domini locutum
est. * Quomodo facta est mere- 21
trix ciuitas fidelis, plena iudicij?
iustitia habitauit in ea, nunc au-
tem homicidæ. * Argentum tuū 22
versum est in scoriam: vinum F
tuum mistum est aqua. * Prin- 23
cipes tui infideles, socij furum:
omnes diligunt munera, sequun-
‖ Ier. 5. g. 28 tur retributiones. ‖ Pupillo non
iudicant: & causa viduæ non
24 ingreditur ad illos. * Propter hoc
ait Dominus Deus exercituum
fortis Israel: Heu, consolabor
super hostibus meis, & vindica-
25 bor de inimicis meis. * Et con-
uertam manum meam ad te, &
excoquam ad purum scoriam tuā,
& auferam omne stannum tuum.
26 * Et restituam iudices tuos vt fue-
G runt prius, & consiliarios tuos si-
cut antiquitus: post hæc vocabe-
27 ris ciuitas iusti, vrbs fidelis. *Sion
in iudicio redimetur, & reducent
28 eam in iustitia: * & conteret scele-
stos, & peccatores simul: & qui
dereliquerunt Dominum, consu-
29 mentur. * Confundentur enim
ab idolis, quibus sacrificauerunt:
& erubescetis super hortis, quos
30 elegeratis, * cum fueritis velut
quercus defluentibus folijs, & ve-
31 lut hortus absque aqua. * Et erit
fortitudo vestra, vt fauilla stuppæ,
& opus vestrum quasi scintilla: &
succendetur vtrumque simul, &
non erit qui extinguat.

CAP. II.

1 VErbum, quod vidit Isaias, fi- Mic. 4. a. 1
lius Amos, super Iuda & Ie-
2 rusalem. * Et erit in nouissimis
A diebus præparatus mons domus
Domini in vertice montium,
& eleuabitur super colles, & fluent
3 ad eum omnes gentes. * Et ibunt
populi multi, & dicent: Venite
& ascendamus ad montem Do-
mini, & ad domum Dei Iacob,
& docebit nos vias suas, & ambu-
labimus in semitis eius: quia de
Sion exibit lex, & verbum Do-
4 mini de Ierusalem. * Et iudi-
B cabit Gentes, & arguet populos
multos: & conflabunt gladios
suos in vomeres, & lanceas suas in
falces: non leuabit gens contra
gentem gladium, nec exercebun-
5 tur vltra ad prælium.* Domus Ia-
cob venite, & ambulemus in lumi-
6 ne Domini.* Proiecisti enim popu
lum tuum, domum Iacob: quia
repleti sunt vt olim, & augures ha-
buerunt vt Philisthijm, & pueris
7 alienis adhæserunt. * Repleta est
terra argento & auro: & non est
8 finis thesaurorum eius: * & repleta
est terra eius equis: & innumerabi
les quadrigæ eius. Et repleta est ter

ræ eius idolis: opus manuum sua-
rum adorauerunt, quod fecerunt
digiti eorum. * Et incuruauit se 9
homo, & humiliatus est vir: ne
ergo dimittas eis. * Ingredere in 10
petram, & abscondere in fossa hu- C
mo a facie timoris Domini, & a
gloria maiestatis eius. * Oculi su- 11
blimes hominis humiliati sunt, &
incuruabitur altitudo virorum:
exaltabitur autem Dominus so-
lus in die illa. * Quia dies Do- 12
mini exercituum super omnem
superbum, & excelsum, & super
omnem arrogantem: & humilia-
bitur. * Et super omnes cedros Li- 13
bani sublimes, & erectas, & su-
per omnes quercus Basan. * Et su- 14
per omnes montes excelsos, &
super omnes colles eleuatos. * Et 15
super omnem turrim excelsam,
& super omnem murum muni-
tum, * & super omnes naues 16
Tharsis, & super omne, quod vi- D
su pulchrum est. * Et incuruabi- 17
tur sublimitas hominum, & hu-
miliabitur altitudo virorum, & e-
leuabitur Dominus solus in die
illa: * & idola penitus conteren- 18
‖ Osee 10. b. 8 tur: * ‖ & introibunt in spelun- 19
Luc. 23. d. 30 cas petrarum, & in voragines ter-
Apoc. 9. d. 17 ræ a facie formidinis Domini, &
a gloria maiestatis eius, cum sur-
rexerit percutere terram. * In die 20
illa proijciet homo idola argenti
sui, & simulachra auri sui, quæ fe-
cerat sibi vt adoraret, talpas, & ve-
spertiliones. * Et ingredietur scis- 21
suras petrarum, & in cauernas sa-
xorum a facie formidinis Domi-
ni, & a gloria maiestatis eius, cũ
surrexerit percutere terrã. * Quie- 22
scite ergo ab homine, cuius spiri-
tus in naribus eius est, quia excel-
sus reputatus est ipse.

CAP. III.

ECce enim dominator Domi- 1
nus exercituum auferet a Ie- A
rusalem, & a Iuda validum
& fortem, omne robur panis,
& omne robur aquæ: * fortem, 2
& virum bellatorem, iudicem,
& prophetam, & ariolum, &
senem: * Principem super quin- 3
quaginta, & honorabilem vul-
tu, & consiliarium, & sapien-
tem de architectis, & pruden-
4 tem eloquij mystici. * Et dabo
pueros principes eorum, & effe-
5 minati dominabuntur eis. * Et
irruet populus, vir ad virum, &
vnusquisque ad proximum
suum: tumultuabitur puer con-
tra senem, & ignobilis contra no-
6 bilem. * Apprehendet enim
B vir fratrem suum domesticum
patris sui: Vestimentum tibi est,
princeps esto noster, ruina autem
7 hæc sub manu tua. * Respon-
debit in die illa, dicens: Non
sum medicus, & in domo mea
non est panis, neque vestimen-
tum: nolite constituere me
8 principem populi. * Ruit enim
Ierusalem, & Iudas concidit:
quia lingua eorum & adinuen-
tiones eorum contra Dominum,
vt prouocarent oculos maiesta-
9 tis eius. * Agnitio vultus eorum
respondit eis: & peccatum
suum quasi Sodoma prædicaue-
runt, nec absconderunt: væ a-
nimæ eorum, quoniam reddita
10 sunt eis mala. * Dicite iusto
quoniam bene, quoniam fru-
ctum adinuentionum suarum
11 comedet. * Væ impio in malum:
retributio enim manuum eius
12 fiet ei. * populum meum exa-
C ctores sui spoliauerunt, & mu-
lieres dominatæ sunt eis. Popu-
le meus, qui te beatum dicunt,
ipsi te decipiunt, & viam gres-
13 suum tuorum dissipant. * Stat
ad iudicandum Dominus, & stat
14 ad iudicandos populos. * Do-
minus ad iudicium veniet cum
senibus populi sui, & princi-
pibus eius: vos enim depasti e-
stis vineam, & rapina paupe-
15 ris in domo vestra. * Quare
atteritis populum meum, &
facies pauperum commolitis,
dicit Dominus Deus exercituum?
16 * Et dixit Dominus: Pro eo quod
eleuatæ sunt filiæ Sion, & am-
bulauerunt extento collo, & nu-
tibus oculorum ibant, & plau-
debant, ambulabant pedibus
suis, & composito gradu ince-
17 debant. * Decaluabit Dominus
D verticem filiarum Sion, &
Dominus crinem earum nuda-
18 bit. * In die illa auferet Do-
minus ornamentum calceamen-
19 torum, & lunulas, * & torques,
& monilia, & armillas, & mitras,

*& discriminalia, & periscelidas, 20
& murenulas, & olfactoriola, &
inaures, *& annulos, & gemmas 21
in fronte pendentes, * & muta- 22
toria, & palliola, & linteamina,
& acus, * & specula, & sindones, 23
& vittas, & theristra. * Et erit 24
pro suaui odore fœtor, & pro zona
funiculus, & pro crispanti crine
caluitium, & pro fascia pectorali
cilicium. *Pulcherrimi quoque vi- 25
ri tui gladio cadent, & fortes tui
in prælio. *Et mœrebunt atque 26
lugebunt portæ eius, & desolata
in terra sedebit.

CAP. IIII.

ET apprehendent septem mu- 1
lieres virum vnum in die il- A
la, dicẽtes: Panem nostrum come-
demus, & vestimentis nostris ope-
riemur: tantummodo inuocetur
nomen tuum super nos, aufer op-
probrium nostrum. * In die illa 2
erit germen Domini in magnifi-
centia, & gloria, & fructus terræ
sublimis, & exultatio his, qui sal-
uati fuerint de Israel. *Et erit: Om- 3
nis qui relictus fuerit in Siõ, & re-
siduus in Ierusalẽ, sanctus vocabi-
tur omnis qui scriptus est in vita
in Ierusalem. * Si abluerit Domi- 4
nus sordes filiarum Sion, & san-
guinem Ierusalem lauerit de me-
dio eius in spiritu iudicij, & spiri-
tu ardoris. * Et creabit Dominus 5
super omnem locum Montis Siõ,
& vbi inuocatus est, nubem per
diem, & fumum & splendorem
ignis flammantis in nocte: super
omnem enim gloriam protectio.
* Et tabernaculum erit in vm- 6
braculum diei ab æstu, & in secu-
ritatem, & absconsionem a tur-
bine, & a pluuia.

CAP. V.

Ier.2.d.21. Mat.21.d. 33

CAntabo dilecto meo canticũ 1
patruelis mei vineæ suæ. Vi- A
nea facta est dilecto meo in cornu
filio olei. * Et sepiuit eam, & la- 2
pides elegit ex illa, & plantauit eã
electam, & ædificauit turrim in
medio eius, & torcular extruxit in
ea: & expectauit vt faceret vuas,
& fecit labruscas. * Nunc ergo 3
habitatores Ierusalem, & viri Iu-
da, iudicate inter me & vineam
4 meam. * Quid est quod debui
B vltra facere vineæ meæ, & non fe-
ci ei? an quod expectaui vt face-
5 ret vuas, & fecit labruscas? * Et
nunc ostendam vobis quid ego fa-
ciam vineæ meæ, auferam sepem
eius, & erit in direptionem: di-
ruam maceriam eius, & erit in con-
6 culcationem. * Et ponam eam
desertam: non putabitur: & non
fodietur: & ascẽdent vepres & spi-
næ: & nubibus mandabo ne pluãt
7 super eam imbrem. * Vinea enim
Domini exercituum domus Israel
est: & vir Iuda germen eius dele-
ctabile: & expectaui vt faceret iu-
dicium, & ecce iniquitas: & iusti-
8 tiam, & ecce clamor. * Væ qui
coniungitis domum ad domum,
& agrum agro copulatis vsque ad
terminum loci: numquid habita-
9 bitis vos soli in medio terræ? *In
C auribus meis sunt hæc, dicit Do-
minus exercituum. Nisi domus
multæ desertæ fuerint grandes, &
10 pulchræ absque habitatore. *De-
cem enim iugera vinearum faciẽt
lagunculam vnam, & triginta mo-
dij sementis facient modios tres.
11 * Væ qui consurgitis mane ad e-
brietatem sectandam, & potãdum
vsque ad vesperam, vt vino æstue-
12 tis. *Cithara, & lyra, & tympanũ,
& tibia, & vinum in conuiuijs ve-
stris: & opus Domini non respici-
tis, nec opera manuum eius consi-
13 deratis. * Propterea captiuus du-
ctus est populus meus, quia non
habuit scientiam, & nobiles eius
14 interierunt fame, & multitudo
D eius siti exaruit. * Propterea di-
latauit infernus animam suam,
& aperuit os suum absque vllo
termino: & descendent fortes eius,
& populus eius, & sublimes, glo-
15 riosiq. eius ad eum. * Et incurua-
bitur homo, & humiliabitur vir,
& oculi sublimium deprimentur.
16 * Et exaltabitur Dominus exerci-
tuum in iudicio, & Deus san-
ctus sanctificabitur in iustitia.
17 *Et pascentur agni iuxta ordinem
suum, & deserta in vbertatem ver-
18 sa aduenæ comedent. *Væ qui tra-
hitis iniquitatem in funiculis va-
nitatis, & quasi vinculum plaustri
19 peccatum. *Qui dicitis: Festinet,
& cito veniat opus eius, vt videa-
E mus: & appropiet, & veniat consi-
lium sancti Israel, & sciemus il-
lud.

lud. * Væ qui dicitis malum bo- 20
num, & bonum malum: ponen-
tes tenebras lucem, & lucem tene-
bras: ponentes amarum in dulce,
& dulce in amarum. ‖ * Væ qui 21
‖Prou.3.a.7 sapientes estis in oculis vestris, &
Rom.12.d. coram vobilmetipsis prudentes.
16 * Væ qui potentes estis ad biben- 22
dum vinum, & viri fortes ad mi-
scendam ebrietatem. * Qui iustifi- 23
catis impium pro muneribus, &
iustitiam iusti aufertis ab eo. * Pro- 24
pter hoc, sicut deuorat stipulam F
lingua ignis, & calor flammæ exu-
rit; sic radix eorum quasi fauilla
erit, & germen eorum vt puluis a-
scendet. Abiecerunt enim legem
Domini exercituum, & eloquium
sancti Israel blasphemauerunt.
* Ideo iratus est furor Domini in 25
populum suum, & extendit ma-
num suam super eum, & percussit
eum: & conturbati sunt montes, &
facta sunt morticina eorum quasi
stercus in medio platearum. In
his omnibus non est auersus furor
eius, sed adhuc manus eius exten-
ta. * Et eleuabit signum in na- 26
tionibus procul, & sibilabit ad
eum de finibus terræ: & ecce fe-
stinus velociter veniet. * Non est 27
deficiens, neque laborās in eo: nō G
dormitabit, neque dormiet, ne-
que soluetur cingulum renum
eius, nec rūpetur corigia calceamē-
ti eius. * Sagittę eius acutæ, & om- 28
nes arcus eius extenti. Vngulæ
equorum eius vt silex, & rotæ eius
quasi impetus tempestatis. * Rugi- 29
tus eius vt leonis, rugiet vt catuli
leonum: & frendet, & tenebit prę-
dā: & amplexabitur, & non erit
qui eruat. * Et sonabit super eum 30
in die illa sicut sonitus maris: aspi-
ciemus in terram, & ecce tenebræ
tribulationis, & lux obtenebrata
est in caligine eius.

CAP. VI.

IN anno, quo mortuus est rex 1
Ozias, vidi Dominum seden- A
tem super solium excelsum & ele-
uatum: & ea, quæ sub ipso erant,
replebant templum. * Seraphim 2
stabant super illud: sex alæ vni, &
sex alæ alteri: duabus velabant fa-
ciem eius, & duabus velabant pe-
des eius, & duabus volabant. * Et 3
clamabant alter ad alterum, & di- B
cebant: ‖ Sanctus, sanctus, san- ‖Apoc.4.b
ctus, Dominus Deus exercituum, 8
plena est omnis terra gloria eius.
4 * Et commota sunt superliminaria
cardinum a voce clamantis, & do-
5 mus repleta est fumo. * Et dixi: Vę
mihi, quia tacui, quia vir pollutus
labijs ego sum, & in medio popu-
li polluta labia habentis ego habi-
to, & regem Dominum exercituū
6 vidi oculis meis. * Et volauit ad
C me vnus de Seraphim, & in ma-
nu eius calculus, quem forcipe tu-
7 lerat de altari. * Et tetigit os meū
& dixit: Ecce tetigit hoc labia tua,
& auferetur iniquitas tua, & pec-
8 catum tuum mundabitur. * Et au-
diui vocem Domini dicentis: Quē
mittam? & quis ibit nobis? Et
9 dixi: Ecce ego, mitte me. * Et
dixit: Vade, & dices populo huic:
‖Audite audientes, & nolite intel- ‖Mat. 13.b.
ligere: & videte visionem, & nolite 14
10 cognoscere. * Excæca cor populi Mar.4.b.12
D huius, & aures eius aggraua: & o- Luc.8.b.10
culos eius claude: ne forte videat Io. 12. f.40
oculis suis, & auribus suis audiat, Act. 28. f.
& corde suo intelligat, & conuer- 26
11 tatur, & sanem eum. * Et dixi: Rom.11.b.
Vsquequo Domine? Et dixit: Do- 8
nec desolentur ciuitates absque
habitatore, & domus sine homi-
ne, & terra relinquetur deserta.
12 * Et longe faciet Dominus homi-
nes, & multiplicabitur quæ dere-
13 licta fuerat in medio terræ. * Et
adhuc in ea decimatio, & conuer-
tetur, & erit in ostensionem sicut
terebinthus, & sicut quercus, quæ
expādit ramos suos: semen sanctū
erit id, quod steterit in ea.

CAP. VII.

1 ET factū est in diebus Achaz 4. Reg. 16.
A filij Ioathan, filij Oziæ regis a.5
Iuda, ascendit Rasin rex Syriæ, &
Phacee filius Romeliæ rex Israel,
in Ierusalem, ad præliandum con-
tra eam: & non potuerunt debel-
2 lare eam. * Et nunciauerunt do-
mui Dauid, dicentes: Requieuit
Syria super Ephraim, & commotū
est cor eius, & cor populi eius, si-
cut mouentur ligna siluarum a fa-
3 cie venti. * Et dixit Dominus ad
Isaiam: Egredere in occursum
Achaz tu, & qui derelictus est Ia-
sub filius tuus, ad extremum a-
quæductus piscinæ superioris in

via Agri fullonis. * Et dices ad 4
eum : Vide vt sileas : noli timere ,
& cor tuum ne formidet a duabus
caudis titionum fumigantium
istorum in ira furoris Rasin regis
Syriæ, & filii Romeliæ: * eo quod 5
consilium inierit contra te Syria B
in malum Ephraim , & filius Ro-
meliæ,dicentes : * Ascendamus ad 6
Iudam,& suscitemus eum , & a-
uellamus eum ad nos,& ponamus
regem in medio eius filium Ta-
beel.* Hæc dicit Dominus Deus: 7
Non stabit,& non erit istud : * sed 8
caput Syriæ Damascus , & caput
Damasci Rasin:& adhuc sexagin-
ta & quinque anni , & desinet E-
phraim esse populus : * & caput 9
Ephraim Samaria, & caput Sama-
riæ filius Romeliæ . Si non credi-
deritis, non permanebitis . * Et 10
adiecit Dominus loqui ad Achaz,
dicens:* Pete tibi signum a Domi- 11
no Deo tuo in profundum infer-
ni , siue in excelsum supra . *Et 12
dixit Achaz : Non petam , & non
tentabo Dominum.* Et dixit: Au- 13
dite ergo domus Dauid:Numquid
parum vobis est,molestos esse ho-
minibus,quia molesti estis & Deo
meo? * Propter hoc dabit Domi- 14
‖ Mat. 1. d. 23. nus ipse vobis signum. ‖ Ecce vir- C
Luc. 1. c. 31. go concipiet , & pariet filium , &
vocabitur nomē eius Emmanuel.
*Butyrum,& mel comedet, vt sciat 15
reprobare malum , & eligere bo-
num . *Quia antequam sciat puer 16
reprobare malum , & eligere bo-
num,derelinquetur terra, quam
tu detestaris a facie duorum regū
suorum. * Adducet Dominus su- 17
per te, & super populum tuum , &
super domum patris tui dies , qui
non venerunt a diebus separatio-
nis Ephraim a Iuda cum rege As-
syriorum. * Et erit in die illa : Si- 18
bilabit Dominus muscæ , quæ est
in extremo fluminum Ægypti, &
api, quæ est in terra Assur, * & ve- 19
nient,& requiescent omnes in tor
rentibus vallium , & in cauernis
petrarum,& in omnibus frutetis,
& in vniuersis foraminibus . * In 20
die illa radet Dominus in nouacu D
la cōducta in his, qui trans flumē
sunt,in rege Assyriorum,caput &
pilos pedum , & barbam vni-
uersam . * Et erit in die illa : Nu 21
triet homo vaccam boum , &
duas oues , * & præ vbertate lactis 22
comedet butyrum : butyrum e-
nim & mel mãducabit omnis qui
23 relictus fuerit in medio terræ. * Et
erit in die illa : Omnis locus vbi
fuerint mille vites, mille argen-
teis,in spinas & in vepres erunt .
24 *Cum sagittis & arcu ingredien-
tur illuc : vepres enim & spinæ e-
25 runt in vniuersa terra.* Et omnes
montes, qui in sarculo sarrientur,
non veniet illuc terror spinarum
& veprium , & erit in pascua
bouis , & in conculcationem pe-
coris .

CAP. VIII.

1 A ET dixit Dominus ad me : Su-
me tibi librum grandem ,
& scribe in eo stylo hominis : Ve-
lociter spolia detrahe, cito præda-
2 re . * Et adhibui mihi testes fide-
les,Vriam sacerdotem , & Zacha-
3 riam filium Barachiæ :* & accessi
ad prophetissam,& concepit & pe
perit filium. Et dixit Dominus ad
me : Voca nomen eius , Accelera
spolia detrahere : Festina præda-
4 ri . * Quia antequam sciat puer
vocare patrem suum & matrem
suam , auferetur fortitudo Dama-
sci , & spolia Samariæ coram re-
5 ge Assyriorum . * Et adiecit Do-
minus loqui ad me adhuc,dicens:
6 * Pro eo quod abiecit populus iste
B aquas Siloe , quæ vadunt cum si-
lentio , & assumpsit magis Rasin,
7 & filium Romeliæ : * propter hoc
ecce Dominus adducet super eos
aquas fluminis fortes & multas ,
regem Assyriorum , & omnem
gloriam eius : & ascendet super
omnes riuos eius , & fluet super
8 vniuersas ripas eius , * & ibit per
Iudam , inundans , & transiens
vsque ad collum veniet . Et erit
extensio alarum eius,implens lati-
tudinem terræ tuæ o Emmanuel .
9 * Congregamini populi, & vinci-
mini,& audite vniuersę procul ter
ræ: confortamini & vincimini,ac-
10 cingite vos & vincimini : * inite
consilium , & dissipabitur :loqui-
mini verbum,& non fiet : quia no
11 biscū Deus . * Hæc enim ait Do-
C minus ad me : Sicut in manu forti
erudiuit me,ne irē in via populi hu
12 ius,dicens: * Non dicatis,coniura-
tio: omnia enim quæ loquitur po-
pulus iste,coniuratio est : & timo-
rem

rem eius ne timeatis, neque pa-
ueatis * Dominum exercituũ ipsũ 13
sanctificate: ipse pauor vester, &
ipse terror vester. * Et erit vobis in 14
‖ Luc. 2. e. 34 sanctificationem. ‖ In lapidem
autem offensionis, & in petram
Ro. 9. g 32 scandali duabus domibus Israel,
1. Pet. 2. b. 6 in laqueum & in ruinam habitan
tibus Ierusalem. * Et offendent ex 15
eis plurimi, & cadent, & conte-
rentur, & irretientur, & capientur.
* Liga testimonium, signa legem 16
in discipulis meis. * Et expectabo 17
Dominum, qui abscondit faciem D
suam a domo Iacob, & præstola-
bor eum. * Ecce ego, & pueri mei, 18
quos dedit mihi Dominus in si-
gnum, & in portentum Israel a
Domino exercituum, qui habitat
in monte Sion. * Et cum dixerint 19
ad vos: Quærite a pythonibus, &
a diuinis, qui strident in incanta-
tionibus suis: Numquid non po-
pulus a Deo suo requiret pro ui-
uis a mortuis? * Ad legem ma- 20
gis, & ad testimonium. Quòd si
non dixerint iuxta verbum hoc,
non erit eis matutina lux. * Et trã- 21
sibit per eam, corruet, & esuriet:
& cum esurierit, irascetur, & ma-
ledicet regi suo, & Deo suo, & su-
spiciet sursum. * Et ad terram in-
tuebitur, & ecce tribulatio, & te- 22
nebræ, dissolutio & angustia, & ca
ligo persequens, & non poterit
auolare de angustia sua.

CAP. IX.

PRimo tempore alleuiata est 1
Terra Zabulõ, & Terra Neph- A
thali, & nouissimo aggrauata est
via maris trans Iordanẽ Galilææ
gentium. * Populus qui ambula- 2
bat in tenebris, vidit lucem ma-
gnam: habitantibus in regione
vmbræ mortis, lux orta est eis.
* Multiplicasti gentem, & non 3
magnificasti lætitiam. Lætabun-
tur coram te, sicut qui lætantur
in messe, sicut exultant victores ca
pta præda, quando diuidunt spo-
lia. * Iugum enim oneris eius, & 4
virgam humeri eius, & sceptrum
‖ Iud. 7. f. 22 exactoris eius superasti ‖ sicut in
die Madian. * Quia omnis violen- 5
ta prædatio cum tumultu, & ve-
stimentum mistum sanguine, erit
in combustionem, & cibus ignis.
* PARVVLVS enim NATVS 6
B est nobis, & filius datus est no-
bis, & factus est principatus su-
per humerum eius: & vocabitur
nomen eius, Admirabilis, consi-
liarius, Deus, fortis, pater futuri
7 sæculi, princeps pacis. * Multipli-
cabitur eius imperium, & pacis nõ
erit finis: super solium Dauid, &
super regnum eius sedebit: ut con-
firmet illud, & corroboret in iudi-
cio & iustitia, amodo & vsque
in sempiternum: zelus Domini
8 exercituum faciet hoc. * Verbum
misit Dominus in Iacob, & ceci-
9 dit in Israel. * & sciet omnis po-
pulus Ephraim, & habitantes Sa-
mariam in superbia & magnitudi
10 ne cordis, dicentes: * Lateres ce-
ciderunt, sed quadris lapidibus æ-
dificabimus: sycomoros succide-
runt, sed cedros immutabimus.
11 * Et eleuabit Dominus hostes Ra-
sin super eum, & inimicos eius
12 in tumultum vertet: * Syriam
C ab Oriente, & Philisthiim ab Oc-
cidente: & deuorabunt Israel to-
to ore. In omnibus his non est a-
uersus furor eius, sed adhuc ma-
13 nus eius extenta: * & populus
non est reuersus ad percutientem
se, & Dominum exercituum non
14 inquisierunt. * Et disperdet Do-
minus ab Israel caput, & caudam,
incuruantem, & refrenantem
15 die vna. * Longæuus & honora-
bilis, ipse est caput: & propheta
docens mendacium ipse est cauda.
16 * Et erunt, qui beatificant popu-
lũ istum seducentes: & qui beati-
ficantur, præcipitati. * propter
17 hoc super adolescentulis eius non
D lætabitur Dominus: & pupillo-
rum eius, & viduarum non mise-
rebitur: quia omnis hypocrita est
& nequam, & vniuersum os locu-
tum est stultitiam. In omnibus
his non est auersus furor eius, sed
18 adhuc manus eius extenta. * Suc-
censa est enim quasi ignis impie-
tas, veprem & spinam vorabit: &
succendetur in densitate saltus,
& conuoluetur superbia fumi.
19 * In ira Domini exercituum con-
turbata est terra, & erit populus
quasi esca ignis: vir fratri suo
20 non parcet. * Et declinabit ad dex-
teram, & esuriet: & come-
det ad sinistram, & non saturabi-
tur: vnusquisque carnem brachij
sui vorabit: Manasses Ephraim,
&

& Ephraim Manassen, simul ipsi
contra Iudam. * In omnibus his 21
non est auersus furor eius, sed ad-
huc manus eius extenta:

CAP. X.

VÆ qui condunt leges iniquas: 1
& scribentes, iniustitiam scri A
pserunt: * vt opprimerent in iu- 2
dicio pauperes, & vim facerent
causæ humilium populi mei: vt
essent viduæ præda eorum, & pu-
pillos diriperent. *Quid facietis in 3
die visitationis, & calamitatis de
longe venientis? ad cuius confu-
gietis auxilium? & vbi derelinque-
tis gloriam vestram, * ne incurue- 4
mini sub vinculo, & cum interfe-
ctis cadatis? Super omnibus his
non est auersus furor eius, sed ad-
huc manus eius extenta. * Væ As- 5
sur, virga furoris mei & baculus
ipse est, in manu eorum indigna-
tio mea. * Ad gentem fallacem 6
mittam eum, & contra populum B
furoris mei mandabo illi, vt aufe-
rat spolia, & diripiat prædam. &
ponat illum in conculcationem
quasi lutum platearũ. *Ipse autem 7
non sic arbitrabitur, & cor eius nõ
ita existimabit: sed ad conteren-
dum erit cor eius, & ad interne-
cionem gentium non paucarum.
* Dicet enim: * Numquid non 8
principes mei simul reges sunt? nũ 9
quid non vt Charcamis, sic Ca-
lano: & vt Arphad, sic Emath?
numquid non vt Damascus, sic Sa
maria? * Quomodo inuenit ma- 10
nus mea regna idoli, sic & simula-
chra eorum de Ierusalem, & de
Samaria. * Numquid non sicut 11
feci Samariæ, & idolis eius, sic fa- C
ciam Ierusalẽ, & simulachris eius?
* Et erit: cum impleuerit Domi- 12
nus cuncta opera sua in monte
Sion, & in Ierusalem, visitabo su-
per fructum magnifici cordis regis
‖4.Reg.19.g.35 ‖Assur, & super gloriam altitudi-
J.37.g.36 nis oculorum eius. * Dixit enim: 13
In fortitudine manus meæ feci, &
in sapientia mea intellexi: & ab-
stuli terminos populorum, & prin
cipes eorum deprædatus sum, &
detraxi quasi potens in sublimi re-
sidentes. *Et inuenit quasi nidum 14
manus mea fortitudinem populo-
rum: & sicut colliguntur oua, quæ D
derelicta sunt, sic vniuersam ter-
ram ego congregaui: & non fuit
qui moueret pennam, & aperiret
15 os, & ganniret. * Numquid glo-
riabitur securis contra eum, qui
secat in ea? aut exaltabitur serra
contra eum, a quo trahitur? quo-
modo si eleuetur virga contra ele-
uantem se, & exaltetur baculus,
16 qui vtique lignum est. * Propter
hoc mittet dominator Dominus
exercituum in pinguibus eius te-
nuitatem: & subtus gloriam eius
succensa ardebit quasi combustio
17 ignis. *Et erit lumẽ Israel in igne,
& Sanctus eius in flamma: & suc-
cendetur, & deuorabitur spina
18 eius, & vepres in die vna.* Et glo
E ria saltus eius, & carmeli eius ab
anima vsque ad carnem consume-
19 tur, & erit terrore profugus*. Et
reliquiæ ligni saltus eius præ pau-
citate numerabuntur, & puer scri-
20 bet eos. *Et erit in die illa: nõ adii-
ciet residuũ Israel, & hi, qui fuge-
rint de domo Iacob, inniti super
eo, qui percutit eos: sed innitetur
super Dominũ sanctũ Israel in ve-
21 ritate.* Reliquiæ conuertẽtur, reli-
quiæ, inquam, Iacob ad Deum for-
22 tẽ.* ‖Si enim fuerit populus tuus ‖Ro.9.f.27
Israel quasi arena maris, reliquiæ J.11.c.11
conuertentur ex eo, consumma-
tio abbreuiata inũdabit iustitiam.
23 * Consummationem enim & ab-
F breuiationẽ Dominus Deus exer-
cituum faciet in medio omnis ter
24 ræ. * Propter hoc, hæc dicit Do-
minus Deus exercituum: Noli ti-
mere populus meus habitator Siõ,
ab Assur: in virga percutiet te, &
baculum suum leuabit super te
25 in via Ægypti. * Adhuc enim
paululum modicumq. & consum-
mabitur indignatio & furor meus
26 super scelus eorum. * ‖Et susci- ‖J.37.g.36
tabit super eum Dominus exerci-
tuum flagellum ‖ iuxta plagam ‖Iud. 7. g. 25
Madian in Petra Oreb, & virgam
suam super mare, & leuabit eam
27 in via Ægypti. * Et erit in die
G illa: Auferetur onus eius de hume-
ro tuo, & iugum eius de collo tuo,
& computrescet iugũ a facie olei.
28 * Veniet in Aiath, transibit in Ma
gron: apud Machmas commenda-
29 bit vasa sua. * Transierunt cur-
sim Gaba sedes nostra: obstupuit
30 Rama, Gabaath Saulis fugit. *Hin
ni voce tua filia Gallim, attende
31 Laisa, paupercula Anathoth. * Mi-
grauit

grauit Medemena: habitatores
Gabim confortamini. * Adhuc 32
dies est, vt in Nobe stetur: agita-
bit manum suam super montem
filiæ Sion, collem Ierusalem.* Ec- 33
ce dominator Dominus exercituũ
confringet lagunculam in terro-
re, & excelsi statura succidentur,
& sublimes humiliabuntur. * Et 34
subuertentur condensa saltus fer-
ro: & Libanus cum excelsis cadet.

CAP. XI.

Act. 13. d. 23
ET egredietur virga de radice 1
Iesse, & flos de radice eius a- A
scendet. * Et requiescet super eum 2
spiritus Domini: spiritus sapien-
tiæ, & intellectus, spiritus consi-
lij, & fortitudinis, spiritus scien-
tiæ, & pietatis, * & replebit eum 3
spiritus timoris Domini: non se-
cundum visionem oculorum iudi-
cabit, neque secundum auditum
aurium arguet: * sed iudicabit in 4
iustitia pauperes, & arguet in æ-
‖ 2. Thess. 2. c. 8 quitate pro mansuetis terræ: ‖ &
percutiet terram virga oris sui, &
spiritu labiorum suorum interfi-
ciet impium. * Et erit iustitia cin- 5
gulum lumborum eius: & fides cin
‖ Is. 65. d. 25 ctorium renum eius. * ‖ Habita- 6
bit lupus cũ agno: & pardus cum B
hœdo accubabit: vitulus & leo,
& ouis simul morabuntur, & puer
paruulus minabit eos. * Vitulus, 7
& vrsus pascentur: simul requie-
scent catuli eorum: & leo quasi
bos comedet paleas. * Et delecta- 8
bitur infans ab vbere super fora-
mine aspidis: & in cauerna regu-
li, qui ablactatus fuerit, manum
suam mittet. * Non nocebunt, & 9
non occident in vniuerso monte
sancto meo: quia repleta est terra
scientia Domini, sicut aquæ ma-
‖ Ro. 15. c. 12 ris operientes. * ‖ In die illa ra- 10
dix Iesse, qui stat in signum popu- C
lorum, ipsum gentes deprecabun-
tur, & erit sepulchrum eius glo-
riosum. * Et erit in die illa: Adii- 11
ciet Dominus secundo manum
suam ad possidendum residuum
populi sui, quod relinquetur ab
Assyriis, & ab Ægypto, & a Phe-
tros, & ab Æthiopia, & ab Ælã,
& a Sennaar, & ab Emath, & ab
insulis maris. * Et leuabit signum 12
in nationes, & congregabit profu-
gos Israel, & dispersos Iuda colli-
13 get a quattuor plagis terræ. * Et
D auferetur zelus Ephraim, & hostes
Iuda peribunt: Ephraim non æmu
labitur Iudam, & Iudas non pu-
14 gnabit contra Ephraim. * Et vola-
bunt in humeros Philisthiim per
mare simul prædabuntur filios O-
rientis: Idumæa & Moab præce-
ptum manus eorum, & filij Am-
15 mon obedientes erunt. * Et deso-
labit Dominus linguam maris Æ-
gypti, & leuabit manum suam su-
per flumen in fortitudine spiritus
sui: & percutiet eum in septem
riuis, ita vt transeant per eum cal-
16 ceati. * Et erit via residuo popu-
lo meo, qui relinquetur ab Assy-
rijs: sicut fuit Israeli in die illa,
qua ascendit de Terra Ægypti.

CAP. XII.

1 ET dices in die illa: Confite-
A bor tibi Domine, quoniam
iratus es mihi: conuersus est fu-
2 ror tuus, & consolatus es me. * Ec-
ce Deus saluator meus, fiducia-
liter agam, & non timebo: ‖ quia ‖ Exo. 15. a. 2
fortitudo mea, & laus mea Domi-
nus, & factus est mihi in salutem. Ps 117. c. 14
3 * Haurietis aquas in gaudio de
4 fontibus saluatoris: * & dicetis in
B die illa: Confitemini Domino, &
inuocate nomen eius: notas faci-
te in populis adinuentiones eius:
mementote quoniam excelsum
5 est nomen eius. * Cantate Domi-
no quoniam magnifice fecit: an-
nunciate hoc in vniuersa terra.
6 * Exulta, & lauda habitatio Sion:
quia magnus in medio tui sanctus
Israel.

CAP. XIII.

1 ONus Babylonis, quod vidit
2 Isaias filius Amos. * Super
A mõtem caliginosum leuate signũ,
exaltate vocem, leuate manum, &
3 ingrediantur portas duces. * Ego
mandaui sanctificatis meis, & vo-
caui fortes meos in ira mea, exul-
4 tantes in gloria mea. * Vox mul-
titudinis in montibus, quasi po-
pulorum frequentium: vox soni-
tus regum, gentium congrega-
tarum: Dominus exercituum præ-
5 cepit militiæ belli, * venientibus
de terra procul, a summitate cæ-
li: Dominus, & vasa furoris eius,

vt

vt disperdat omnem terram.
*Vlulate, quia prope est dies Do- 6
mini: quasi vastitas a Domino ve-
niet. * Propter hoc, omnes manus 7
dissoluentur, & omne cor hominis
contabescet, * & conteretur. Tor- 8
siones & dolores tenebunt, quasi B
parturiens, dolebunt vnusquisque
ad proximum suum stupebit, fa-
cies combustæ vultus eorum. *Ec- 9
ce dies Domini veniet, crudelis, &
indignationis plenus, & iræ, furo-
risq. ad ponendam terram in soli-
tudinem, & peccatores eius conte-
|| Ezec. 32. b.7 rendos de ea. * || Quoniam stellæ 10
cæli, & splendor earum non expan
Ioel 3.c.15 dent lumen suum: obtenebratus
Matt.24.c. 29 est sol in ortu suo, & luna non splē
debit in lumine suo. * Et visitabo 11
Mar. 13. c. 24 super orbis mala, & contra im-
pios iniquitatem eorum; & quie-
Luc. 21. e. 25 scere faciam superbiā infidelium,
& arrogantiam fortium humilia-
bo. * Pretiosior erit vir auro, & 12
homo mundo obrizo. *Super hoc 13
cælū turbabo: & mouebitur terra C
de loco suo propter indignationē
Domini exercituum, & propter
diē iræ furoris eius. * Et erit quasi 14
damula fugiens, & quasi ouis: &
non erit, qui congreget: vnusquis-
que ad populum suum conuerte-
tur, & singuli ad terram suam fu-
gient. * Omnis, qui inuentus fue- 15
|| Psal.136.b.9 rit, occidetur: & omnis, qui su-
peruenerit, cadet in gladio. * || In- 16
fantes eorum allidentur in oculis
eorum: diripientur domus eorum,
& vxores eorum violabuntur. *Ec 17
ce ego suscitabo super eos Medos,
qui argentum non quærant, nec
aurum velint: * sed sagittis paruu- 18
los interficient, & lactantibus vte- D
ris non miserebuntur, & super fi-
lios non parcet oculus eorū. *Et e- 19
|| Gen. 19. e. 24 rit Babylon illa gloriosa in regnis,
inclyta superbia Chaldæorum: || si-
cut subuertit Dominus Sodomam
& Gomorrham. * Non habitabi- 20
tur vsque in finem, & non funda-
bitur vsque ad generationem, &
generationem: nec ponet ibi ten-
toria Arabs, nec pastores requie-
scent ibi. * Sed requiescent ibi 21
bestiæ, & replebuntur domus eo-
rum draconibus: & habitabunt ibi
struthiones, & pilosi saltabunt ibi:
* & respondebunt ibi vlulæ in ædi- 22
bus eius, & sirenes in delubris vo-
luptatis.

CAP. XIIII.

1 A Prope est vt veniat tēpus eius,
& dies eius non elongabuntur.
Miserebitur enim Dominus Ia-
cob, & eliget adhuc de Israel, &
requiescere eos faciet super humū
suam: adiungetur aduena ad eos,
2 & adhærebit domui Iacob. * Et
tenebunt eos populi, & adducent
eos in locum suum: & possidebit
eos domus Israel super terram Do
mini in seruos, & ancillas: & erunt
capientes eos, qui se ceperant, &
3 subiicient exactores suos. * Et erit
in die illa: cum requiem dederit
tibi Deus a labore tuo, & a con-
cussione tua, & a seruitute dura,
4 qua ante seruisti: * sumes parabo-
lam istam contra regem Babylo-
nis, & dices: Quomodo cessauit
5 exactor, quieuit tributum? *Con-
triuit Dominus baculum impio-
6 rum, virgam dominantium, *cæ-
B dentem populos in indignatione,
plaga insanabili, subiicientem in
furore gentes, persequentem cru-
7 deliter. * Conquieuit & siluit om
nis terra, gauisa est & exultauit:
8 * abietes quoque lætatæ sunt su-
per te, & cedri Libani: ex quo
dormisti, non ascendet qui succi-
9 dat nos. * Infernus subter contur-
batus est in occursum aduentus
tui, suscitabit tibi gigantes. Om-
nes principes terræ surrexerunt de
soliis suis, omnes principes natio-
10 nū. *Vniuersi respondebunt, & di-
cent tibi: Et tu vulneratus es sicut
& nos, nostri similis effectus es.
11 * Detracta est ad inferos superbia
C tua, concidit cadauer tuum: sub-
ter te sternetur tinea, & operimen
12 tum tuum erunt vermes. * Quo-
modo cecidisti de cælo lucifer, qui
mane oriebaris? corruisti in ter-
13 ram, qui vulnerabas gentes? * qui
dicebas in corde tuo: In cælum
conscendam, super astra Dei exal-
tabo solium meū, sedebo in mon-
te testamenti, in lateribus Aqui-
14 lonis. * Ascendam super altitudi-
nem nubium, similis ero Altissi-
15 mo. * Verumtamen ad infernum
16 detraheris in profundū laci: * qui
te viderint, ad te inclinabūtur, teq.
prospicient: Numquid iste est vir,
qui conturbauit terram, qui con-
17 cussit regna, * qui posuit orbem
desertum, & vrbes eius destruxit,

vinctis

vinctis eius non aperuit carcerem?
*Omnes reges gentium vniuersi 18
dormierunt in gloria, vir in do-
mo sua. *Tu autem proiectus es 19
de sepulchro tuo, quasi stirps inu-
tilis pollutus, & obuolutus cũ his,
qui interfecti sunt gladio, & de-
scenderunt ad fundamenta laci,
quasi cadauer putridum. *Non 20
habebis consortium, neque cum
eis in sepultura: tu enim terram E
tuam disperdidisti, tu populum
tuum occidisti: non vocabitur in
æternum semen pessimorum.
*Præparate filios eius occisioni 21
in iniquitate patrum suorum: non
consurgent, nec hereditabunt ter-
ram, neque implebunt faciem or-
bis ciuitatum. *Et consurgam su- 22
per eos dicit Dominus exercituũ:
& perdam Babylonis nomen, &
reliquias, & germen & progeniẽ,
dicit Dominus. *Et ponam eam 23
in possessionem ericij, & in palu- F
des aquarum, & scopabo eam in
scopa terens dicit Dominus exerci
tuum. *Iurauit Dominus exer- 24
cituum, dicens: Si non, vt puta-
ui, ita erit: & quomodo mente
tractaui, *sic eueniet: Vt conte- 25
ram Assyrium in terra mea, & in
montibus meis conculcem eum:
& auferetur ab eis iugum eius, &
onus illius ab humero eorum tol-
letur. *Hoc consilium, quod co- 26
gitaui super omnẽ terram, & hæc
est manus extenta super vniuersas
gentes. *Dominus enim exerci- 27
tuum decreuit: & quis poterit in-
firmare? & manus eius extenta: &
quis auertet eam? *In anno, quo 28
mortuus est rex Achaz, factũ est
onus istud: *ne læteris Philisthæa 29
omnis tu, quoniam comminuta G
est virga percussoris tui: de radice
enim colubri egredietur regulus,
& semen eius absorbẽs volucrem.
*Et pascentur primogeniti pau- 30
perum, & pauperes fiducialiter re-
quiescent: & interire faciam in fa-
me radicem tuã, & reliquias tuas
interficiam. *Vlula porta, clama 31
ciuitas: prostrata est Philisthæa
omnis: ab Aquilone enim fumus
veniet, & non est, qui effugiet
agmen eius. *Et quid respondebi- 32
tur nunciis gentis? Quia Dominus
fundauit Sion, & in ipso sperabunt
pauperes populi eius.

CAP. XV.

1 A ONus Moab. Quia nocte vastata est Ar Moab, conticuit:
quia nocte vastatus est murus
2 Moab, conticuit. *Ascendit do-
mus, & Dibon ad excelsa in plan-
ctum super Nabo, & super Meda-
ba, Moab vlulauit: ‖ in cunctis ca ‖ Ier. 48. f. 37
pitibus eius caluitium, & omnis
3 barba radetur. *In triuiis eius ac- Ezec. 7. e. 18
cincti sunt sacco: super tecta eius,
& in plateis eius omnis vlulatus
4 descendit in fletum. *Clamabit
Hesebon, & Eleale, vsque Iasa
audita est vox eorum. super hoc
expediti Moab vlulabunt, anima
5 eius vlulabit sibi. *Cor meum ad
B Moab clamabit, vectes eius vsque
ad Segor vitulam conternantem:
per ascensum enim Luith flens a-
scendet, & in via Oronaim cla-
morem contritionis leuabunt.
6 *Aquæ enim Nemrim desertæ e-
runt, quia aruit herba, defecit ger
7 men, viror omnis interiit. *Secun
dum magnitudinem operis & visi-
tatio eorum: ad torrẽtem salicum
8 ducent eos. *Quoniam circuiuit
C clamor terminum Moab: vsque
ad Gallim vlulatus eius, & v s-
que ad Puteum Elim clamor eius.
9 *Quia aquæ Dibon repletæ sunt
sanguine: ponam enim super Di-
bon additamenta: his, qui fuge-
rint de Moab leonem, & reliquiis
terræ.

CAP. XVI.

1 A EMitte agnum Domine domi-
natorem terræ, de Petra deser
2 ti ad montem filiæ Sion. *Et erit:
Sicut auis fugiens, & pulli de nido
auolantes, sic erunt filiæ Moab in
3 transcensu Arnon. *Ini consi-
lium, coge concilium: pone quasi
noctem vmbram tuam in meri-
die: absconde fugientes, & vagos
4 ne prodas. *Habitabunt apud te
profugi mei: Moab esto latibulum
eorum a facie vastatoris: finitus est
enim puluis, consummatus est mi-
ser: defecit qui conculcabat terrã.
5 *Et præparabitur in misericordia
solium, & sedebit super illud in ve
ritate in tabernaculo Dauid, iudi-
cans & quærens iudicium, & ve-
lociter reddens quod iustum est. ‖ Ier. 48. e. 29
6 *‖ Audiuimus superbiam Moab,
super-

ſuperbus eſt valde : ſuperbia eius
& arrogantia eius, & indignatio
eius pluſquam fortitudo eius.* Id- 7
circo vlulabit Moab ad Moab, v-
niuerſus vlulabit: his qui lætantur
ſuper muros cocti lateris loquimi-
ni plagas ſuas. * Quoniam ſubur- 8
bana Heſebon deſerta ſunt, & vi- C
neam Sabama domini Gentium
exciderunt : flagella eius vſque ad
Iazer peruenerunt: errauerunt in
deſerto, propagines eius relictæ
ſunt, tranſierunt mare.* Super 9
hoc plorabo in fletu Iazer vineam
Sabama : inebriabo te lacryma
mea Heſebon, & Eleale: quoniam
ſuper vindemiam tuam, & ſuper
meſſem tuam vox calcantium ir-
ruit.* Et auferetur lætitia & exul- 10
tatio de Carmelo, & in vineis non
exultabit neque iubilabit. vinum
in torculari nō calcabit qui calca-
re conſueuerat: vocem calcātium
abſtuli. * Super hoc venter meus 11
ad Moab quaſi cithara ſonabit, & D
viſcera mea ad murum cocti la-
teris. * Et erit: cum apparuerit 12
quod laborauit Moab ſuper excel-
ſis ſuis, ingredietur ad ſancta ſua
vt obſecret, & non valebit.* Hoc 13
verbum, quod locutus eſt Domi-
nus ad Moab ex tunc: * & nunc 14
locutus eſt Dominus, dicens : In
tribus annis quaſi anni merce-
narij auferetur gloria Moab ſuper
omni populo multo, & relinque-
tur paruus, & modicus, nequa-
quam multus.

CAP. XVII.

ONus Damaſci. Ecce Dama- 1
ſcus deſinet eſſe ciuitas, & e- A
rit ſicut aceruus lapidum in ruina.
* Derelictæ ciuitates Aroer gregi- 2
bus erunt, & requieſcēt ibi, & non
erit, qui exterreat. * Et ceſſabit 3
adiutorium ab Ephraim, & regnū
a Damaſco: & reliquiæ Syriæ ſicut
gloria filiorum Iſrael erunt: dicit
Dominus exercituum. * Et erit 4
in die illa: attenuabitur gloria
Iacob, & pinguedo carnis eius
marceſcet. * Et erit ſicut congre- 5
gans in meſſe quod reſtiterit, & B
brachium eius ſpicas leget: & e-
rit ſicut quærens ſpicas in valle Ra-
phaim. * Et relinquetur in eo ſi- 6
cut racemus, & ſicut excuſſio o-
leæ duarum vel trium oliuarum in
ſummitate rami, ſiue quattuor
aut quinque in cacuminibus eius
fructus eius: dicit Dominus Deus
7 Iſrael. * In die illa inclinabitur
homo ad Factorem ſuum, & ocu-
li eius ad ſanctum Iſrael reſpiciēt:
8 * & non inclinabitur ad altaria,
quæ fecerunt manus eius: & quæ
operati ſunt digiti eius non reſpi-
9 ciet, lucos & delubra. * In die il-
C la erunt ciuitates fortitudinis eius
derelictæ ſicut aratra, & ſegetes
quæ derelictæ ſunt a facie filiorū
10 Iſrael, & eris deſerta.* Quia obli-
ta es Dei ſaluatoris tui, & fortis
adiutoris tui nō es recordata: pro-
pterea plantabis plantationem fi-
delem, & germen alienum ſemi-
11 nabis. * In die plantationis tuæ
labruſca, & mane ſemen tuum
florebit: ablata eſt meſſis in die
hereditatis, & dolebit grauiter.
12 *Væ multitudini populorum mul-
D torum, vt multitudo maris ſonan-
tis: & tumultus turbarum, ſicut
13 ſonitus aquarum multarum. *So-
nabunt populi ſicut ſonitus aqua-
rum inundantium, & increpabit
eum, & fugiet procul: & rapietur
ſicut puluis montium a facie ven-
ti, & ſicut turbo coram tempeſta-
14 te. * In tempore veſperæ, & ecce
turbatio: in matutino, & non
ſubſiſtet. hæc eſt pars eorum,
qui vaſtauerunt nos, & ſors diri-
pientium nos.

CAP. XVIII.

1 VÆ terræ cymbalo alarum, quæ
A eſt trans flumina Æthiopiæ,
2 * qui mittit in mare legatos, & in
vaſis papyri ſuper aquas. Ite ange-
li veloces ad gentem conuulſam,
& dilaceratam: ad populum terri-
bilem, poſt quem non eſt alius:
ad gentem expectantem & concul-
catam, cuius diripuerunt flumina
3 terram eius: * omnes habitato-
B res orbis, qui moramini in terra,
cum eleuatum fuerit ſignum in
montibus, videbitis, & clango-
4 rem tubæ audietis: * quia hæc di-
cit Dominus ad me: Quieſcam,
C & conſiderabo in loco meo ſicut
meridiana lux clara eſt, & ſicut nu-
5 bes roris in die meſſis.* Ante meſ-
ſem enim totus effloruit, & imma-
tura perfectio germinabit, & præ-
cidentur ramuſculi eius falcibus:
& quæ

& quæ derelicta fuerint, abscindē-
tur, & excutientur. * Et relinquen- 6
tur simul auibus montium, & be-
stiis terræ : & æstate perpetua erūt
super eum volucres, & omnes be-
stiæ terræ super illum hiemabunt.
* In tempore illo deferetur munus 7
Domino exercituum a populo di- D
uulso & dilacerato : a populo ter-
ribili, post quem non fuit alius,
a gente expectante, expectante
& conculcata, cuius diripuerunt
flumina terram eius, ad locum no-
minis Domini exercituum mon-
tem Sion.

CAP. XIX.

ONus Ægypti. Ecce Dominus 1
ascendet super nubem leuem, A
& ingredietur Ægyptum, & com-
mouebuntur simulachra Ægypti
a facie eius, & cor Ægypti tabe-
scet in medio eius. * Et concurre- 2
re faciam Ægyptios aduersus Æ-
gyptios : & pugnabit vir contra
fratrem suum, & vir contra ami-
cum suum, ciuitas aduersus ciui-
tatem, regnum aduersus regnum.
* Et dirumpetur spiritus Ægypti 3
in visceribus eius, & consilium eius
præcipitabo : & interrogabunt si-
mulachra sua, & diuinos suos, &
pythones, & ariolos. * Et tradam 4
Ægyptum in manu dominorum
crudelium, & rex fortis domina-
bitur eorum, ait Dominus Deus
exercituum. * Et arescet aqua de 5
mari, & fluuius desolabitur atque
siccabitur. * Et deficient flumina : 6
attenuabuntur, & siccabuntur riui B
aggerum. Calamus & iuncus mar-
cescet : * nudabitur alueus riui a 7
fonte suo, & omnis sementis irri-
gua siccabitur, arescet, & non erit.
* Et mœrebunt piscatores, & lu- 8
gebunt omnes mittentes in flumē
hamum, & expandentes rete su-
per faciem aquarum emarcescent.
* Confundentur qui operabantur 9
linum, pectentes, & texentes sub-
tilia. * Et erunt irrigua eius flac- 10
centia : omnes qui faciebant lacu-
nas ad capiendos pisces. * Stulti 11
principes Taneos, sapientes con-
siliarij Pharaonis dederunt consi-
lium insipiens : quomodo dicetis
Pharaoni : Filius sapientium ego,
filius regum antiquorum ? * Vbi 12
nunc sunt sapientes tui ? annun-
cient tibi, & indicent quid cogita-
uerit Dominus exercituum super
13 Ægyptum. * Stulti facti sunt prin-
cipes Taneos, emarcuerunt prin-
cipes Mempheos, deceperunt Æ-
gyptum, angulum populorū eius.
14 * Dominus miscuit in medio eius
C spiritum vertiginis : & errare fece-
runt Ægyptum in omni opere
suo, sicut errat ebrius & vomens.
15 * Et non erit Ægypto opus, quod
faciat caput & caudam incuruan-
16 tem, & refrenantem. * In die illa
erit Ægyptus quasi mulieres, &
stupebunt, & timebunt a facie cō-
motionis manus Domini exerci-
tuum, quam ipse mouebit super
17 eam. * Et erit Terra Iuda Ægy-
pto in pauorem: omnis, qui illius
fuerit recordatus, pauebit a facie
consilij Domini exercituum, quod
18 ipse cogitauit super eam. * In die
illa erunt quinque ciuitates in Ter-
ra Ægypti, loquentes lingua Cha-
naan, & iurantes per Dominum
exercituum : Ciuitas solis vocabi-
19 tur vna. * In die illa erit altare
Domini in medio Terræ Ægypti,
& titulus Domini iuxta terminum
20 eius * erit in signum, & in testi-
D monium Domino exercituum
in Terra Ægypti. Clamabūt enim
ad Dominum a facie tribulantis,
& mittet eis saluatorem & propu-
21 gnatorem, qui liberet eos. * Et co-
gnoscetur Dominus ab Ægypto,
& cognoscent Ægyptij Dominum
in die illa, & colent eum in ho-
stiis & in muneribus: & vota voue-
22 bunt Domino, & soluent. * Et per-
cutiet Dominus Ægyptum plaga,
& sanabit eam, & reuertentur ad
Dominum, & placabitur eis, & sa-
23 nabit eos. * In die illa erit via de
Ægypto in Assyrios, & intrabit
Assyrius Ægyptum, & Ægyptius
in Assyrios, & seruient Ægyptij
24 Assur. * In die illa erit Israel ter-
tius Ægypto & Assyrio : benedi-
25 ctio in medio terræ, * cui benedi-
xit Dominus exercituum, dicens:
Benedictus populus meus Ægy-
pti, & opus manuum mearum
Assyrio : hereditas autem mea
Israel.

CAP. XX.

1 IN anno, quo ingressus est
A Tharthan in Azotū cū misisset
eum

eum Sargon rex Assyriorum,& pu-
gnasset contra Azotum, & cepis-
set eam: * in tempore illo locutus 2
est Dominus in manu Isaiæ filij
Amos, dicens: Vade,& solue sac-
cum de lumbis tuis, & calceamen
ta tua tolle de pedibus tuis. Et fe-
cit sic vadens nudus, & discalcea-
tus. * Et dixit Dominus: Sicut 3
ambulauit seruus meus Isaias nu- B
dus, & discalceatus, trium annorū
signum & portentum erit super
Ægyptum, & super Æthiopiam,
* sic minabit rex Assyriorum ca- 4
ptiuitatem Ægypti, & transmi-
grationem Æthiopiæ, iuuenum
& senum, nudam & discalceatam,
discoopertis natibus ad ignomi-
niam Ægypti. * Et timebunt, & 5
confundētur ab Æthiopia spe sua,
& ab Ægypto gloria sua. * Et di- 6
cet habitator insulæ huius in die
illa: Ecce hæc erat spes nostra, ad
quos confugimus in auxilium, vt
liberarent nos a facie regis Assy-
riorum:& quo modo effugere po
terimus nos?

CAP. XXI.

1 A
ONus deserti maris. Sicut tur-
bines ab Aphrico veniunt,de
deserto venit, de terra horribili.
* Visio dura nunciata est mihi:qui 2
incredulus est, infideliter agit: &
qui depopulator est, vastat. Ascen
de Aelam, obside Mede:omnem
gemitum eius cessare feci. * Pro- 3
pterea repleti sunt lumbi mei do-
lore, angustia possedit me sicut
angustia parturientis: corrui cum
audirem, conturbatus sum cum
viderem. * Emarcuit cor meum, 4
tenebræ stupefecerunt me: Baby- B
lon dilecta mea posita est mihi in
miraculum. * Pone mensam, 5
contemplare in specula comeden-
tes & bibentes: surgite principes,
arripite clypeum. * Hæc enim 6
dixit mihi Dominus: Vade, & po-
ne speculatorem:& quodcumque
viderit, annunciet. * Et vidit 7
currum duorum equitum, ascen-
sorem asini, & ascensorem came-
li: & contemplatus est diligenter
multo intuitu. * Et clamauit leo: 8
Super speculam Domini ego sum,
‖Hab.2.a.1 stans iugiter per diem:‖& super cu
stodiam meam ego sum, stans to-
tis noctibus.*Ecce iste venit ascen 9
C sor vir bigæ equitum, & respon-
dit, & dixit: ‖Cecidit, cecidit Ba- ‖Ier.51.a.8
bylon, & omnia sculptilia deorum Apo.14.b.8
eius contrita sunt in terram.
10 * Tritura mea, & filij areæ meæ,
quæ audiui a Domino exercituum
Deo Israel, annunciaui vobis.
11 * Onus Duma ad me clamat ex
Seir: Custos quid de nocte?custos
12 quid de nocte? * Dixit custos:Ve-
nit mane & nox:si quæritis, quæ-
rite:conuertimini, venite.* O-
13 nus in Arabia. * In saltu ad ve-
speram dormietis, in semitis De-
14 danim.* Occurrentes sitienti fer-
te aquam, qui habitatis terram
Austri, cum panibus occurrite fu-
15 gienti. * A facie enim gladiorum
D fugerunt, a facie gladij imminen-
tis, a facie arcus extenti, a facie
16 grauis prælij: * quoniam hæc di-
cit Dominus ad me: Adhuc in v-
no anno, quasi in anno mercena-
rij,& auferetur omnis gloria Ce-
17 dar. * Et reliquiæ numeri sagit-
tariorum fortium de filiis Cedar
imminuentur: Dominus enim
Deus Israel locutus est.

CAP. XXII.

1 A ONus vallis visionis.Quidnam
quoque tibi est, quia ascen-
2 disti & tu omnis in tecta? *clamo-
ris plena, vrbs frequens, ciuitas
exultans: interfecti tui, non in-
terfecti gladio, nec mortui in bel-
3 lo. * Cuncti principes tui fugerūt
simul, dureq. ligati sunt: omnes,
qui inuenti sunt vincti sunt pari-
4 ter, procul fugerunt. * Propterea
B dixi: Recedite a me,amare flebo:
nolite incumbere, vt consolemini
me super vastitate filiæ populi
5 mei. * Dies enim interfectionis,
& conculcationis,& fletuum Do-
mino Deo exercituum in valle vi-
sionis scrutans murum,& magni-
6 ficus super montem. * Et Aelam
sumpsit pharetram, currum ho-
minis equitis, & parietem nuda-
7 uit clypeus. * Et erunt electæ val-
les tuæ plenæ quadrigarū, & equi-
8 tes ponent sedes suas in porta.*Et
reuelabitur operimentum Iudæ,
& videbis in die illa armamenta-
9 rium domus saltus. * Et scissuras
C ciuitatis Dauid videbitis, quia
multiplicatæ sunt: & congregastis
aquas piscinæ inferioris, * & do-

mos Ieruſalem numeraſtis, & de-
ſtruxiſtis domos ad muniendum
murum. * Et lacum feciſtis inter 11
duos muros ad aquam piſcinæ ve-
teris: & non ſuſpexiſtis ad eum,
qui fecerat eam, & operatorem
eius de longe non vidiſtis. * Et vo 12
cabit Dominus Deus exercituum
in die illa ad fletum, & ad plan-
ctum, ad caluitium, & ad cingu-
lum ſacci: * & ecce gaudium & 13
lætitia, occidere vitulos, & iugula- D
re arietes, comedere carnes, & bi-
‖Sap. 2. b. 6 bere vinum: ‖ Comedamus, & bi-
1. Cor. 15. bamus: cras enim moriemur. * Et 14
d. 32 reuelata eſt in auribus meis vox
Domini exercituum. Si dimitte-
tur iniquitas hæc vobis donec mo-
riamini, dicit Dominus Deus exer
cituum. * Hæc dicit Dominus 15
Deus exercituum: Vade, ingrede-
re ad eum, qui habitat in taberna-
culo, ad Sobnam præpoſitum tem
pli, & dices ad eum: * Quid tu 16
hic, aut quaſi quis hic? quia ex- E
cidiſti tibi hic ſepulchrum, exci-
diſti in excelſo memoriale diligen
ter, in petra tabernaculum tibi.
* Ecce Dominus aſportari te fa- 17
ciet, ſicut aſportatur gallus galli-
naceus, & quaſi amictum ſic ſub-
leuabit te. * Coronans coronabit 18
te tribulatione, quaſi pilam mit-
tet te in terram latam & ſpatio-
ſam: ibi morieris, & ibi erit cur-
rus gloriæ tuæ, ignominia domus
Domini tui. * Et expellam te 19
de ſtatione tua, & de miniſterio
tuo deponam te. * Et erit in die 20
illa: Vocabo ſeruum meum Elia- F
cim filium Helciæ, * & induam 21
illum tunica tua, & cingulo tuo
confortabo eum, & poteſtatem
tuam dabo in manu eius: & erit
quaſi pater habitantibus Ieruſa-
‖Apo. 3. b. 7 lem, & domui Iuda. * ‖ Et dabo 22
Iob 12. b. clauem domus Dauid ſuper hume
14 rum eius: & aperiet, & non erit
qui claudat: & claudet, & non
erit qui aperiat. * Et figam illum 23
paxillum in loco fideli, & erit in
ſolium gloriæ domui patris eius.
* Et ſuſpendent ſuper eum om- 24
nem gloriam domus patris eius, G
vaſorum diuerſa genera, omne
vas paruulum a vaſis craterarum
vſque ad omne vas muſicorum.
* In die illa dicit Dominus exerci- 25
tuum: Auferetur paxillus, qui fi-
xus fuerat in loco fideli: & fran-
getur, & cadet, & peribit quod
pependerat in eo, quia Dominus
locutus eſt.

CAP. XXIII.

1 ONus Tyri. Vlulate naues ma-
A ris: quia vaſtata eſt domus,
vnde venire conſueuerant: de Ter-
2 ra Cethim reuelatum eſt eis. * Ta-
cete qui habitatis in inſula: nego-
tiatores Sidonis transfretantes ma
3 re, repleuerunt te. * In aquis mul-
tis ſemen Nili, meſſis fluminis fru
ges eius: & facta eſt negotiatio
4 gentium. * Erubeſce Sidon: ait
enim mare: fortitudo maris di-
cens: Non parturiui, & non pe-
peri, & non enutriui iuuenes, nec
ad incremẽtum perduxi virgines.
5 * Cum auditum fuerit in Ægypto,
dolebunt cum audierint de Tyro:
6 * Tranſite maria, vlulate qui ha-
7 bitatis in inſula: * Numquid non
B veſtra hæc eſt, quæ gloriabatur a
diebus priſtinis in antiquitate ſua?
ducent eam pedes ſui longe ad pe-
8 regrinandum. * Quis cogitauit
hoc ſuper Tyrum quondam coro-
natam, cuius negotiatores princi-
pes, inſtitores eius incyti terræ?
9 * Dominus exercituum cogitauit
hoc, ‖ Vt detraheret ſuperbiam
omnis gloriæ, & ad ignominiam
deduceret vniuerſos inclytos ter-
10 ræ. * Tranſi terram tuam quaſi
flumen filia maris, non eſt cingu-
11 lum vltra tibi. * Manum ſuam
C extendit ſuper mare, conturbauit
regna: Dominus mandauit aduer-
ſus Chanaan, vt contereret fortes
12 eius, * & dixit: Non adiicies vl-
tra vt glorieris, calumniam ſuſti-
nẽs virgo filia Sidonis: in Cethim
conſurgens transfreta, ibi quoque
13 non erit requies tibi. * Ecce terra
Chaldæorum talis populus non
fuit, Aſſur fundauit eam: in ca-
ptiuitatem traduxerunt robuſtos
eius, ſuffoderunt domos eius,
14 poſuerunt eam in ruinam. * Vlu-
late naues maris, quia deuaſtata
15 eſt fortitudo veſtra. * Et erit in die
illa: In obliuione eris o Tyre ſe-
ptuaginta annis, ſicut dies regis
vnius: poſt ſeptuaginta autem an-
nos erit Tyro quaſi canticum me-
16 retricis. * Sume citharam, circui
ciuitatem meretrix obliuioni tra-
dita: bene cane, frequenta canticũ,

vt memoria tui sit.* Et erit post 17
septuaginta annos: Visitabit Dominus Tyrum, & reducet eã ad mercedes suas: & rursum fornicabitur cum vniuersis regnis terræ super
faciem terræ.* Et erunt negotia- 18
tiones eius, & mercedes eius sanctificatæ Domino: non condẽtur, neque reponentur: quia his, qui habitauerint coram Domino, erit negotiatio eius, vt manducent in saturitatem, & vestiantur vsque ad vetustatem.

CAP. XXIIII.

ECce Dominus dissipabit ter- 1
ram, & nudabit eam, & affli- A
get faciem eius, & disperget habitatores eius.* ‖ Et erit sicut popu- 2 ‖Osee.4.b.8
lus, sic sacerdos: & sicut seruus, sic dominus eius: sicut ancilla, sic domina eius: sicut emens, sic ille qui vendit: sicut fœnerator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui
repetit, sic qui debet. * Dissipa- 3
tione dissipabitur terra, & direptione prædabitur. Dominus enim
locutus est verbum hoc. * Lu- 4
xit, & defluxit terra, & infirmata est: defluxit orbis, infirmata est al
titudo populi terræ. * Et terra in- 5
fecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus
sempiternum. * Propter hoc ma- 6
ledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores eius: ideoq. insanient cultores eius, & relinquen
tur homines pauci. * Luxit vin- 7
demia, infirmata est vitis, inge- B
muerunt omnes qui lætabantur
corde. * Cessauit gaudium tym- 8
panorum, quieuit sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ.
*Cum cantico non bibent vinum: 9
amara erit potio bibẽtibus illam.
* Attrita est ciuitas vanitatis, clau- 10
sa est omnis domus nullo introeũ
te. * Clamor erit super vino in 11
plateis: deserta est omnis lætitia: translatum est gaudium terræ.
*Relicta est in vrbe solitudo, & 12
calamitas opprimet portas. *Quia 13
hæc erunt in medio terræ, in medio populorum: quomodo si paucæ oliuæ, quæ remanserunt, excutiantur ex olea: & racemi, cum fue
rit finita vindemia. * Hi leuabunt 14
vocem suam, atque laudabunt: cũ C
glorificatus fuerit Dominus, hin-
15 nient de mari. *Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum: in insulis maris nomen Domini Dei
16 Israel. * A finibus terræ laudes audiuimus, gloriam iusti. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, væ mihi: præuaricantes præuaricati sunt, & præuaricatione transgressorum præuaricati
17 sunt. * Formido, & fouea, & laqueus super te, qui habitator es
18 terræ. * Et erit: ‖ Qui fugerit a ‖Ier. 48.g.44
voce formidinis, cadet in foueam: & qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelsis apertæ sunt, & concutien-
19 tur fundamenta terræ. * Confra-
D ctione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotio-
20 ne commouebitur terra, * agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum vnius noctis: & grauabit eã iniquitas sua, & corruet, & non adiiciet
21 vt resurgat. * Et erit: In die illa visitabit Dominus super militiam cæli in excelso: & super reges ter-
22 ræ, qui sunt super terram. * Et congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: & post multos
23 dies visitabuntur. * Et erubescet luna, & confundetur sol, cum regnauerit Dominus exercituum in monte Sion, & in Ierusalem, & in conspectu senum suorum fue rit glorificatus.

CAP. XXV.

1 DOmine Deus meus es tu, exal
A tabo te, & confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, a-
2 men.* Quia posuisti ciuitatem in tumulum, vrbem fortem in ruinã, domum alienorum: vt non sit ciuitas, & in sempiternum non ædi-
3 ficetur. *Super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gentium robu
4 starum timebit te. *Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua: spes a turbine, vmbraculum ab æstu. spiritus enim robustorum quasi turbo
5 impellens parietem. * Sicut æstus
B in siti, tumultum alienorum humiliabis: & quasi calore sub nube torrente propaginem fortium mar

cescere

cescere facies. * Et faciet Domi- 6
nus exercituum omnibus populis
in monte hoc conuiuium pin-
guiũ, conuiuium vindemiæ, pin-
guium medullatorum, vindemiæ
defæcatæ. * Et præcipitabit in mõ- 7
te isto faciem vinculi colligati su- C
per omnes populos, & telã quam
orditus est super omnes nationes.
* Præcipitabit mortem in sempi- 8
ternum: & auferet Dominus Deus
lacrymam ab omni facie, & op-
probrium populi sui auferet de
vniuersa terra: quia Dominus lo-
cutus est. * Et dicet in die illa: 9
Ecce Deus noster iste, expectaui-
mus eum, & saluabit nos: iste
Dominus, sustinuimus eum, exul-
tabimus, & lætabimur in salutari
eius. * Quia requiescet manus Do 10
mini in monte isto: & triturabitur D
Moab sub eo, sicuti teruntur pa-
leæ in plaustro. * Et extendet ma 11
nus suas sub eo, sicut extendit na-
tans ad natandum: & humilia-
bit gloriam eius cum allisione
manuum eius. * Et munimenta 12
sublimium murorum tuorũ conci
dent, & humiliabuntur, & detra-
hentur in terrã vsque ad puluerẽ.

CAP. XXVI.

IN die illa cantabitur canticum 1
istud in terra Iuda: A
Vrbs fortitudinis nostræ Sion
saluator, ponetur in ea murus &
antemurale.
* Aperite portas, & ingredia- 2
tur gens iusta, custodiens verita-
tem.
* Vetus error abiit: seruabis pa- 3
cem: pacẽ, quia in te sperauimus.
* Sperastis in Domino in sæculis 4
æternis, in Domino Deo forti in
perpetuum.
* Quia incuruabit habitantes in 5
excelso, ciuitatem sublimem hu-
miliabit.
Humiliabit eam vsque ad ter-
ram, detrahet eam vsque ad pul-
uerem.
* Conculcabit eam pes, pedes pau 6
peris, gressus egenorum.
* Semita iusti recta est, rectus 7
callis iusti ad ambulandum. B
* Et in semita iudiciorum tuo- 8
rum Domine sustinuimus te: no-
men tuum, & memoriale tuum in
desiderio animæ.
9 * Anima mea desiderauit te in
nocte: sed & spiritu meo in præcor
diis meis de mane vigilabo ad te.
Cum feceris iudicia tua in ter-
ra, iustitiam discent habitatores
orbis.
10 * Misereamur impio, & non di-
scet iustitiam: in terra sanctorum
iniqua gessit, & non videbit glo-
riam Domini.
11 * Domine exaltetur manus tua,
& non videant: videant, & con-
fundantur zelãtes populi: & ignis
hostes tuos deuoret.
12 * Domine dabis pacem nobis:
C omnia enim opera nostra opera-
tus es nobis.
13 * Domine Deus noster, possede-
runt nos domini absque te, tantũ
in te recordemur nominis tui.
14 * Morientes non viuant, gigãtes
non resurgant: propterea visitasti
& contriuisti eos, & perdidisti om
nem memoriam eorum.
15 * Indulsisti gẽti Domine, indul
sisti genti: numquid glorifica-
tus es? elongasti omnes terminos
terræ.
16 * Domine in angustia requisie-
runt te, in tribulatione murmuris
doctrina tua eis.
17 * Sicut quæ concipit, cum appro
pinquauerit ad partum, dolens cla
mat in doloribus suis: sic facti su-
mus a facie tua Domine.
18 * Concepimus, & quasi parturi-
D uimus, & peperimus spiritum: salu
tes non fecimus in terra, ideo non
ceciderunt habitatores terræ.
19 * Viuent mortui tui, interfecti
mei resurgent: expergiscimini, &
laudate qui habitatis in puluere:
quia ros lucis ros tuus, & terram
gigantum detrahes in ruinam.
20 * Vade populus meus, intra in
cubicula tua, claude ostia tua super
te, abscondere modicum ad mo-
mentum, donec pertranseat indi-
gnatio.
21 * || Ecce enim Dominus egredie- || Mic. 1. a. 3
tur de loco suo, vt visitet iniquita-
tem habitatoris terræ contra eum:
& reuelabit terra sanguinẽ suum,
& non operiet vltra interfectos
suos.

CAP. XXVII.

1 IN die illa visitabit Dominus in
A gladio suo duro, & grandi, &

forti super Leuiathan serpentem
vectē, & super Leuiathan serpentē
tortuosum, & occidet cetum, qui
in mari est.* In die illa vinea me- 2
ri cantabit ei.* Ego Dominus, qui 3
seruo eā, repente propinabo ei: ne
forte visitetur contra eam, nocte &
die seruo eam. * Indignatio non 4
est mihi: quis dabit me spinam B
& veprem in prælio? gradiar su-
per eam, succendam eam pari-
ter? * An potius tenebit fortitu- 5
dinem meā, faciet pacem mihi,
pacem faciet mihi?* Qui ingre- 6
diuntur impetu ad Iacob, florebit
& germinabit Israel, & implebunt
faciem orbis semine. * Numquid 7
iuxta plagam percutientis se per-
cussit eum? aut sicut occidit inter-
fectos eius, sic occisus est? * In 8
mensura contra mensuram, cum
abiecta fuerit, iudicabis eam: me-
ditatus est in spiritu suo duro per
diem æstus. * Idcirco super hoc 9
dimittetur iniquitas domui Ia- C
cob: & iste omnis fructus vt aufe-
ratur peccatum eius, cum posue-
rit omnes lapides altaris sicut lapi-
des cineris allisos, non stabunt lu-
ci & delubra.* Ciuitas enim mu- 10
nita desolata erit, speciosa relin-
quetur, & dimittetur quasi deser-
tum: ibi pascetur vitulus, & ibi
accubabit, & consumet summi-
tates eius. * In siccitate messes 11
illius conterentur, mulieres ve- D
nientes, & docentes eam: non est
enim populus sapiens: propterea
non miserebitur eius, qui fecit
eum: & qui formauit eum non
parcet ei. * Et erit: In die illa 12
percutiet Dominus ab alueo flumi
nis vsque ad torrentem Ægypti,
& vos congregabimini vnus & v-
nus filij Israel. * Et erit: In die 13
illa clangetur in tuba magna, &
venient qui perditi fuerant de ter-
ra Assyriorum, & qui eiecti erant
in Terra Ægypti, & adorabunt Do
minum in monte sancto in Ie-
rusalem.

CAP. XXVIII.

VÆ coronæ superbiæ, ebrijs 1 A
Ephraim, & flori decidenti,
gloriæ exultationis eius, qui erant
in vertice vallis pinguissimæ, erran
tes a vino. * Ecce validus & for- 2
tis Dominus sicut impetus gran-
dinis: turbo confringens, sicut
impetus aquarum multarum inun
dantium, & emissarum super ter-
3 ram spatiosam.* Pedibus concul-
cabitur corona superbiæ ebriorum
4 Ephraim. * Et erit flos decidens
B gloriæ exultationis eius, qui est
super verticem vallis pinguium,
quasi temporaneum ante maturi-
tatem autumni: quod cum aspe-
xerit videns, statim vt manu te-
5 nuerit, deuorabit illud. * In die
illa erit Dominus exercituum co-
rona gloriæ, & sertum exultatio-
6 nis residuo populi sui: * & spiri-
tus iudicij sedenti super iudicium,
& fortitudo reuertentibus de bel-
7 lo ad portam. * Verum hi quo-
que præ vino nescierunt, & præ
ebrietate errauerunt: sacerdos, &
propheta nescierunt præ ebrieta-
te, absorpti sunt a vino, erraue-
runt in ebrietate, nescierunt vi-
dentem, ignorauerunt iudicium.
8 *Omnes enim mensæ repletæ sunt
vomitu sordiumque, ita vt non
9 esset vltra locus. * Quem docebit
C scientiam? & quem intelligere fa-
ciet auditum? ablactatos a lacte,
10 auulsos ab vberibus.* Quia man-
da remanda, manda remanda, ex-
pecta reexpecta, expecta reexpecta,
11 modicum ibi, modicum ibi.* ‖ In ‖ 1.Cor.14.
loquela enim labij, & lingua al- d.21
tera loquetur ad populum istum.
12 * Cui dixit: Hæc est requies mea,
reficite lassum, & hoc est meum re
13 frigeriū: & noluerunt audire. * Et
erit eis verbum Domini: Manda
remanda, manda remanda, expe-
cta reexpecta, expecta reexpecta,
modicum ibi, modicum ibi: vt va-
dant, & cadant retrorsum, & conte
rantur, & illaqueentur, & capian-
14 tur. * Propter hoc audite verbum
D Domini viri illusores, qui domi-
namini super populum meum,
15 qui est in Ierusalem. * Dixistis
enim: Percussimus fœdus cum
morte, & cum inferno fecimus
pactum. Flagellum inundans
cum transierit, non veniet su-
per nos: quia posuimus menda-
cium spem nostram, & mendacio ‖ Ps. 117. d.
16 protecti sumus. * Idcirco hæc di- 22
cit Dominus Deus: ‖ Ecce ego Matt. 21. d.
mittam in fundamentis Sion lapi- 42
dem, lapidem probatum, angula- Act. 4 b. 11
rem, pretiosum in fundamēto fun 1. Pet. 2 a. 6
datum. qui crediderit non festinet. Ro. 9. g. 33

* Et ponam in pondere iudicium, 17
& iustitiam in mensura: & sub-
uertet grando spem mendacij: &
protectionem aquæ inundabunt.
* Et delebitur fœdus vestrũ cum 18
morte, & pactum vestrum cum E
inferno non stabit: flagellum
inundans cum transierit, eritis ei
in conculcationem. * Quando- 19
cumque pertransierit, tollet vos:
quoniam mane diluculo pertran-
sibit in die & in nocte, & tantum-
modo sola vexatio intellectum da
bit auditui. * Coangustatum est e- 20
nim stratum, ita vt alter decidat:
& pallium breue vtrumque operi-
‖ 2.Reg.5. d.20 re non potest. * ‖ Sicut enim in 21
monte diuisionũ stabit Dominus: F
1.Par.14.a. 11 ‖ sicut in valle, quæ est in Ga-
baon, irascetur: vt faciat opus
‖ Iosu.10.c, 10 suum, alienum opus eius: vt ope-
retur opus suum, peregrinum est
opus eius ab eo. * Et nunc nolite 22
illudere, ne forte constringantur
vincula vestra. consummatio-
nem enim, & abbreuiationem au-
diui a Domino Deo exercituum
super vniuersam terram. * Auri- 23
bus percipite, & audite vocem
meam, attendite, & audite elo-
quium meum. * Numquid tota 24
die arabit arans vt serat, proscin-
det & sarriet humum suam? * Nõ 25
ne cum adæquauerit faciem eius,
seret gith, & cyminum sparget, &
ponet triticum per ordinem, & hor
deum, & milium, & viciam in fi-
nibus suis? * Et erudiet illum in 26
iudicio: Deus suus docebit illum.
* Non enim in serris triturabitur 27
gith, nec rota plaustri super cymi- G
num circuibit: sed in virga excu-
tietur gith & cyminum in baculo.
* Panis autem comminuetur: ve- 28
rum non in perpetuum triturans
triturabit illum, neque vexabit
eum rota plaustri, nec vngulis suis
comminuet eum. * Et hoc a Do- 29
mino Deo exercituum, exiuit, vt
mirabile faceret consilium, & ma-
gnificaret iustitiam.

CAP. XXIX.

VÆ Ariel, Ariel ciuitas, quam 1
expugnauit Dauid: additus A
est annus ad annum: sollemnita-
tes euolutæ sunt. * Et circumualla- 2
bo Ariel, & erit tristis, & mœrens,
& erit mihi quasi Ariel. * Et cir- 3
cumdabo quasi sphærã in circuitu
tuo, & iaciam contra te aggerem,
& munimenta ponam in obsidio-
4 nem tuam. * Humiliaberis, de
terra loqueris, & de humo audie-
tur eloquium tuum: & erit quasi
pythonis de terra vox tua, & de
humo eloquium tuum mussitabit.
5 * Et erit sicut puluis tenuis multi-
B tudo ventilantium te: & sicut fa-
uilla pertransiens multitudo eo-
rum, qui contra te præualuerunt:
6 * eritq; repente confestim. A Do-
mino exercituum visitabitur in
tonitruo, & commotione terræ,
& voce magna turbinis & tem-
pestatis, & flammæ ignis deuoran-
7 tis. * Et erit sicut somnium visio-
nis nocturnæ multitudo omnium
Gentium, quæ dimicauerunt con-
tra Ariel, & omnes qui militaue-
runt, & obsederunt, & præualue-
8 runt aduersus eam. * Et sicut som-
C niat esuriens, & comedit, cum
autem fuerit expergefactus, vacua
est anima eius: & sicut somniat
sitiens, & bibit, & postquam fue-
rit expergefactus, lassus adhuc si-
tit, & anima eius vacua est: sic erit
multitudo omnium Gentium,
quæ dimicauerunt contra montem
9 Sion. * Obstupescite, & admirami
ni, fluctuate, & vacillate: ine-
briamini, & non a vino: mouemi-
10 ni, & non ab ebrietate. * Quoniã
D miscuit vobis Dominus spiritum
soporis, claudet oculos vestros,
prophetas & principes vestros,
11 qui vident visiones, operiet. * Et
erit vobis visio omnium sicut ver-
ba libri signati, quem cum dede-
rint scienti litteras dicent: Lege
illum: & respondebit: Non pos-
12 sum, signatus est enim. * Et da-
bitur liber nescienti litteras, dice-
turq; ei: Lege: & respondebit:
13 Nescio litteras. * Et dixit Domi-
nus: ‖ Eo quòd appropinquat popu ‖ Matt.15.a.
lus iste ore suo, & labiis suis glori- 8
ficat me, cor autem eius longe est Mar.7.b. 6
a me, & timuerunt me mandato
14 hominum, & doctrinis: * Ideo ecce
ego addam vt admirationẽ faciam
populo huic miraculo grandi &
stupendo: ‖ peribit enim sapien- ‖ 1. Cor.1.
tia a sapientibus eius, & intelle- c.19
ctus prudentium eius abscõdetur.
15 * Væ qui profundi estis corde, vt a ‖ Abd.1.c.8
Domino abscondatis consilium:
quorum sunt in tenebris opera, &

dicunt: Quis videt nos, & quis
nouit nos? * Peruersa est hæc ve- 16
stra cogitatio: quasi si lutum con
tra figulum cogitet, & dicat opus
factori suo: Non fecisti me: &
figmentum dicat fictori suo: Non
intelligis. * Nonne adhuc in mo- 17
dico & in breui conuertetur Liba- F
nus in charmel, & charmel in sal-
tum reputabitur? * Et audient in 18
die illa surdi verba libri, & de te-
nebris, & caligine oculi cæcorum
videbunt. *Et addent mites in Do 19
mino lætitiã, & pauperes homines
in sancto Israel exultabunt: *quo- 20
niam defecit, qui præualebat, con
summatus est illusor, & succisi
sunt omnes qui vigilabant super
iniquitatem: * qui peccare facie 21
bant homines in verbo, & arguen G
tem in porta supplantabant, & de-
clinauerunt frustra a iusto. * Pro- 22
pter hoc hæc dicit Dominus ad do
mum Iacob, qui redemit Abrahã:
Non modo cõfundetur Iacob, nec
modo vultus eius erubescet: *sed 23
cum viderit filios suos, opera ma-
nuum mearum in medio sui san-
ctificantes nomen meum, & san-
ctificabunt sanctum Iacob, & Deũ
Israel prædicabunt, * & scient er- 24
rantes spiritu intellectum, & mus-
sitatores discent legem.

CAP. XXX.

VÆ filij desertores, dicit Do- 1
minus, vt faceretis consilium, A
& non ex me: & ordiremini telam,
& non per spiritum meum, vt ad-
deretis peccatum super peccatum:
* qui ambulatis vt descendatis in 2
Ægyptum, & os meum non inter-
rogastis, sperantes auxilium in for
titudine Pharaonis, & habentes
fiduciam in vmbra Ægypti. * Et 3
erit vobis fortitudo Pharaonis in
confusionem, & fiducia vmbræ
Ægypti in ignominiam. * Erant 4
enim in Tani principes tui, & nun
cij tui vsque ad Hanes peruene-
runt. * Omnes confusi sunt super 5
populo, qui eis prodesse non po-
tuit: non fuerunt in auxilium &
in aliquam vtilitatem, sed in con-
fusionem & in opprobrium. * O 6
nus iumentorum Austri. In terra
tribulationis & angustiæ leæna, & B
leo ex eis, vipera & regulus volans
portantes super humeros iumen-
torum diuitias suas, & super gib-
bum camelorũ thesauros suos ad
populum, qui eis prodesse non
7 poterit. * Ægyptus enim frustra
& vane auxiliabitur: ideo clama-
ui super hoc: Superbia tantum est,
8 quiesce. *Nunc ergo ingressus scri
be ei super buxum, & in libro di-
ligenter exara illud, & erit in die
nouissimo in testimonium vsque
9 in æternũ. * Populus enim ad ira-
cundiã prouocans est, & filij men
daces, filij nolentes audire legem
10 Dei. *Qui dicunt videntibus: Noli-
te videre: & aspicientibus: Nolite
aspicere nobis ea, quæ recta sunt:
loquimini nobis placentia, videte
11 nobis errores. * Auferte a me
C viam, declinate a me semitam, ces-
set a facie nostra sanctus Israel.
12 *Propterea hæc dicit sãctus Israel:
Pro eo quod reprobastis verbum
hoc, & sperastis in calumnia & in
tumultu, & innixi estis super eo:
13 * propterea erit vobis iniquitas
hæc sicut interruptio cadẽs, & re-
quisita in muro excelso, quoniam
subito dum non speratur, veniet
14 contritio eius. * Et comminue-
tur sicut conteritur lagena figuli
contritione perualida: & non in-
uenietur de fragmentis eius testa,
in qua portetur igniculus de
incendio, aut hauriatur parum a-
15 quæ de fouea. * Quia hæc dicit
Dominus Deus sanctus Israel: Si
reuertamini & quiescatis salui e-
ritis: in silentio, & in spe erit for
16 titudo vestra. Et noluistis: *& di-
D xistis: Nequaquam, sed ad equos
fugiemus: ideo fugietis. Et super
veloces ascendemus: ideo velocio-
res erunt, qui persequentur vos.
17 * Mille homines a facie terroris
vnius: & a facie terroris quin-
que fugietis, donec relinquamini
quasi malus nauis in vertice
montis, & quasi signum su-
18 per collem. * Propterea expectat
Dominus vt misereatur vestri: &
ideo exaltabitur parcens vobis:
quia Deus iudicij Dominus: beati
19 omnes, qui expectant eum. * Po-
pulus enim Sion habitabit in Ieru
salem: plorans nequaquam plora-
bis, miserans miserebitur tui: ad vo
cem clamoris tui statim vt audie-
20 rit, respondebit tibi. * Et dabit
E vobis Dominus panem arctum,
& aquam breuem: & non faciet
auola-

auolare a te vltra doctorem tuum:
& erunt oculi tui videntes præce-
ptorem tuum. * Et aures tuæ au- 21
dient verbum post tergum monen-
tis: Hæc est via, ambulate in ea:
& non declinetis neque ad dexte-
ram, neque ad sinistram. * Et 22
contaminabis laminas sculptilium
argenti tui, & vestimentum con-
flatilis auri tui, & disperges ea si-
cut immunditiam menstruatæ. E-
gredere dices ei: * Et dabitur plu- 23
uia semini tuo, vbicumque semi-
naueris in terra: & panis frugum
terræ erit vberrimus, & pinguis.
pascetur in possessione tua in die
illo agnus spatiose: * & tauri tui, 24
& pulli asinorum, qui operantur
terram, commistum migma come-
dent sicut in area ventilatum est.
* Et erunt super omnem montem 25
excelsum, & super omnẽ collem e- F
leuatum riui currentium aquarum
in die interfectionis multorũ cum
ceciderint turres. * Et erit lux lunæ 26
sicut lux solis, & lux solis erit se-
ptempliciter sicut lux septem die-
rum in die, qua alligauerit Domi-
nus vulnus populi sui, & percus-
suram plagæ eius sanauerit. * Ec- 27
ce nomen Domini venit de lon-
ginquo, ardens furor eius, & gra-
uis ad portandum: labia eius re-
pleta sunt indignatione, & lingua
eius quasi ignis deuorans. * Spiri- 28
tus eius velut torrens inundans vs-
que ad medium colli ad perdendas
gentes in nihilum, & frenum er-
roris, quod erat in maxillis popu-
lorum. * Canticum erit vobis sicut 29
nox sanctificatæ sollemnitatis, & G
lætitia cordis sicut qui pergit cum
tibia, vt intret in montem Domi-
ni ad fortem Israel. * Et auditam 30
faciet Dominus gloriam vocis suę,
& terrorem brachij sui ostendet in
comminatione furoris, & flamma
ignis deuorantis: allidet in turbi-
ne, & in lapide grandinis. * A 31
voce enim Domini pauebit Assur
virga percussus. * Et erit transitus 32
virgæ fundatus, quam requiescere
faciet Dominus super eum in tym-
panis & citharis: & in bellis præ-
cipuis expugnabit eos. * Præpara- 33
ta est enim ab heri Topheth, a rege
præparata, profunda, & dilatata.
Nutrimenta eius, ignis & ligna
multa: flatus Domini sicut torrens
sulphuris succendens eam.

CAP. XXXI.

1 VÆ qui descendunt in Ægy-
A ptum ad auxilium, in equis
sperantes, & habentes fiduciam
super quadrigis, quia multæ sunt:
& super equitibus, quia præualidi
nimis: & non sunt confisi super
sanctum Israel, & Dominum non
2 requisierunt. * Ipse autem sapiens
B adduxit malum, & verba sua non
abstulit: & consurget contra do-
mum pessimorum, & contra auxi-
lium operantium iniquitatem.
3 * Ægyptus, homo, & non Deus:
& equi eorum, caro, & non spiri-
tus: & Dominus inclinabit manũ
suam, & corruet auxiliator, & ca-
det cui præstatur auxilium, simul-
4 que omnes consumentur. * Quia
C hæc dicit Dominus ad me: Quo-
modo si rugiat leo, & catulus
leonis super prædam suam, & cum
occurrerit ei multitudo pastorum,
a voce eorum non formidabit, &
a multitudine eorum non pauebit:
sic descendet Dominus exercitu-
um vt prælietur super montem
5 Sion, & super collem eius. * Si-
cut aues volantes, sic proteget Do-
minus exercituum Ierusalem, pro-
tegens, & liberans, transiens &
6 saluans. * Conuertimini sicut in
profundum recesseratis filij Israel.
7 * In die enim illa abijciet vir
D idola argenti sui, & idola auri
sui, quæ fecerunt vobis manus
8 vestræ in peccatum. * Et cadet
Assur in gladio non viri, & gla-
dius non hominis vorabit eum,
& fugiet non a facie gladij: & iu-
9 uenes eius vectigales erunt: * &
fortitudo eius a terrore transibit,
& pauebunt fugientes principes
eius: dixit Dominus: cuius ignis
est in Sion, & caminus eius in Ie-
rusalem.

CAP. XXXII.

1 ECce in iustitia regnabit rex, &
A principes in iudicio præerunt.
2 * Et erit vir sicut qui absconditur a
vento, & celat se a tempestate, si-
cut riui aquarum in siti, & vm-
bra petræ prominentis in terra de-
3 serta. * Non caligabunt oculi vi-
dentium, & aures audientium di-
4 ligenter auscultabunt. * Et cor
stultorum intelliget scientiam, &

lingua balborum velociter loque-
tur & plane. * Non vocabitur vl- 5
tra is, qui insipiens est, princeps:
neque fraudulentus appellabitur
maior: * stultus enim fatua lo- 6
quetur, & cor eius faciet iniqui-
tatem, vt perficiat simulationem, B
& loquatur ad Dominum fraudu-
lenter, & vacuam faciat animam
esurientis, & potum sitienti aufe-
rat. * Fraudulenti vasa pessima 7
sunt: ipse enim cogitationes con-
cinnauit ad perdẽdos mites in ser-
mone mendaci, cum loqueretur
pauper iudicium. * Princeps verò 8
ea, quæ digna sunt principe, co-
gitabit, & ipse super duces stabit.
* Mulieres opulentæ surgite, 9
& audite vocem meam: filiæ con
fidentes percipite auribus eloquiũ
meum. * Post dies enim, & an- 10
nũ vos conturbabimini confiden- C
tes: consummata est enim vinde-
mia, collectio vltra non veniet.
* Obstupescite opulentæ, contur- 11
bamini confidentes: exuite vos, &
confundimini, accingite lumbos
vestros. * Super vbera plangi- 12
te, super regione desiderabili, su-
per vinea fertili. * Super hu- 13
mum populi mei spinæ & vepres
ascendent: quanto magis super
omnes domos gaudij ciuitatis e-
xultantis? * Domus enim dimis- 14
sa est, multitudo vrbis relicta est,
tenebræ & palpatio factæ sunt su-
per speluncas vsque in æternum.
Gaudium onagrorum pascua gre-
gum. * donec effundatur super nos 15
spiritus de excelso: & erit deser- D
tum in charmel, & charmel in sal-
tum reputabitur. * Et habitabit 16
in solitudine iudicium, & iusti-
tia in charmel sedebit. * Et erit 17
opus iustitiæ pax, & cultus iusti-
tiæ silentium & securitas vsque
in sempiternum. * Et sedebit po- 18
pulus meus in pulchritudine pa-
cis, & in tabernaculis fiduciæ,
& in requie opulenta. * Grando 19
autem in descensione saltus, &
humilitate humiliabitur ciuitas.
* Beati, qui seminatis super om- 20
nes aquas, immittentes pedem
bouis & asini.

CAP. XXXIII.

VÆ qui prædaris, nonne & ip- 1
se prædaberis? & qui spernis, A
nonne & ipse sperneris? cum con-
summaueris deprædationem, de-
prædaberis: cum fatigatus desie-
ris contemnere, contemneris.
2 * Domine miserere nostri: te enim
expectauimus: esto brachium no-
strum in mane, & salus nostra in
3 tempore tribulationis. * A voce
angeli fugerunt populi, & ab exal-
tatione tua dispersæ sunt gentes.
4 * Et congregabuntur spolia vestra
sicut colligitur bruchus, velut cum
5 fossæ plenæ fuerint de eo. * Ma-
gnificatus est Dominus, quoniam
habitauit in excelso: impleuit Siõ
6 iudicio, & iustitia. * Et erit fides
in temporibus tuis: diuitiæ salu-
tis sapientia & scientia: timor
Domini ipse est thesaurus eius.
7 * Ecce videntes clamabunt foris,
8 angeli pacis amare flebunt. * Dis-
B sipatæ sunt viæ, cessauit transiens
per semitam, irritum factum est
pactum, proiecit ciuitates, non
9 reputauit homines. * Luxit, &
elanguit terra: confusus est Liba-
nus, & obsorduit, & factus est
Saron sicut desertum, & concussa
10 est Basan, & Carmelus. * Nunc
consurgam, dicit Dominus: nunc
11 exaltabor, nunc subleuabor. * Con-
cipietis ardorẽ, parietis stipulam:
spiritus vester, vt ignis vorabit
12 vos. * Et erunt populi quasi de
incendio cinis, spinæ congregatæ
13 igni comburentur. * Audite qui
longe estis, quæ fecerim, & cogno-
scite vicini fortitudinem meam.
14 * Conterriti sunt in Sion peccato-
res, possedit tremor hypocritas.
quis poterit habitare de vobis cũ
igne deuorante? quis habitabit ex
vobis cum ardoribus sempiternis?
15 * || Qui ambulat in iustitiis, & lo- || Pſ. 14. a. 2
C quitur veritatem, qui proiicit aua-
ritiam ex calumnia, & excutit ma-
nus suas ab omni munere, qui ob-
turat aures suas, ne audiat sangui-
nem, & claudit oculos suos ne vi-
16 deat malum. * Iste in excelsis ha-
bitabit, munimẽta saxorum subli-
mitas eius: panis ei datus est, aquæ
17 eius fideles sunt. * Regem in deco-
re suo videbunt oculi eius, cernent
18 terrã de longe. * Cor tuum medi-
tabitur timorem: || vbi est littera- || 1. Cor. 1. c
tus? vbi legis verba ponderans? vbi 10
19 doctor paruulorum? * Populum im-
prudentem non videbis, populum
alti sermonis: ita vt non possis
intelli-

intelligere disertitudinem linguæ
eius, in quo nulla est sapientia.
* Respice Sion ciuitatem sollem- 20
nitatis nostræ: oculi tui videbunt D
Ierusalem, habitationē opulentā,
tabernaculū, quod nequaquam
transferri poterit: nec auferentur
claui eius in sempiternum, & om-
nes funiculi eius non rumpentur:
* quia solummodo ibi magnificus 21
est Dominus noster: locus fluuio-
rum riui latissimi & patentes: non
transibit per eum nauis remigum,
neque trieris magna transgredie-
tur eum. * Dominus enim iudex 22
noster, Dominus legifer noster,
Dominus rex noster: ipse salua-
bit nos. * Laxati sunt funiculi tui, 23
& non præualebunt: sic erit malus
tuus vt dilatare signum nō queas.
Tunc diuidentur spolia prædarum
multarum: claudi diripient rapi-
nam. * Nec dicet vicinus: Elan- 24
gui: populus qui habitat in ea, au-
feretur ab eo iniquitas.

CAP. XXXIIII.

ACcedite Gentes, & audite, 1
& populi attendite: audiat A
terra, & plenitudo eius, orbis,
& omne germen eius. * Quia indi- 2
gnatio Domini super omnes Gen-
tes, & furor super vniuersam mili-
tiam eorum: interfecit eos, & de-
dit eos in occisionem. * Interfe- 3
cti eorum proijcientur, & de ca-
daueribus eorum ascendet fœtor:
tabescent montes a sanguine eo-
rū. * Et tabescet omnis militia cœ- 4
lorum, & complicabuntur sicut li-
ber cæli: & omnis militia eorum
defluet sicut defluit folium de vi-
nea & de ficu. * Quoniam ine- 5
briatus est in cælo gladius meus:
ecce super Idumæam descendet, &
super populū interfectionis meæ
ad iudicium. * Gladius Domi- 6
ni repletus est sanguine, incrassa- B
tus est adipe, de sanguine agno-
rum, & hircorum, de sanguine
medullatorum arietum: victima
enim Domini in Bosra, & inter-
fectio magna in Terra Edom. 7
* Et descendent vnicornes cum
eis, & tauri cum potentibus: ine-
briabitur terra eorum sanguine,
& humus eorum adipe pinguium:
* quia dies vltionis Domini, an- 8
nus retributionum iudicij Sion.

9 * Et conuertentur torrentes eius
in picem, & humus eius in sul-
phur: & erit terra eius in picē ar-
10 dentē. * Nocte & die non extingue-
C tur, in sempiternum ascendet fu-
mus eius: a generatione in gene-
rationem desolabitur, in sæcula
sæculorum non erit transiens per
11 eam. * Et possidebunt illam ono-
crotalus, & ericius: ibis, & coruus
habitabunt in ea: & extendetur su-
per eam mensura, vt redigatur ad
nihilum, & perpendiculum in
12 desolationem. * Nobiles eius
non erunt ibi: regem potius inuo-
cabunt, & omnes principes eius e-
13 runt in nihilum. * Et orientur in
domibus eius spinæ, & vrticæ &
paliurus in munitionibus eius: &
erit cubile draconum, & pascua
14 struthionum. * Et occurrent dæmo-
D nia onocentauris, & pilosus clama-
bit alter ad alterum: ibi cubauit
lamia, & inuenit sibi requiem.
15 * Ibi habuit foueam ericius, &
enutriuit catulos, & circumfodit,
& fouit in vmbra eius: illuc con-
gregati sunt milui, alter ad alterū.
16 * Requirite diligenter in libro
Domini, & legite: vnum ex eis
non defuit, alter alterum nō quæ-
siuit: quia quod ex ore meo pro-
cedit, ille mandauit, & spiritus
17 eius ipse congregauit ea. * Et ipse
misit eis sortem, & manus eius di-
uisit eam illis in mensuram: vsque
in æternum possidebunt eam, in
generationem & generationem
habitabunt in ea.

CAP. XXXV.

1 LÆtabitur deserta & inuia, &
A exultabit solitudo, & flore-
2 bit quasi lilium. * Germinans
germinabit, & exultabit læta-
bunda & laudans: gloria Libani
data est ei: decor Carmeli, & sarō,
ipsi videbunt gloriam Domini, &
3 decorem Dei nostri. * Confor-
tate manus dissolutas, & genua
4 debilia roborate. * Dicite pusil-
lanimis: Confortamini, & nolite
timere: ecce Deus vester vltionem
adducet retributionis: Deus ipse
5 veniet, & saluabit vos. * Tunc ape-
rientur oculi cæcorum, & aures
6 surdorum patebunt. * Tunc sa-
liet sicut ceruus claudus, & aper-
ta erit lingua mutorū: quia scissæ

sunt in deserto aquæ, & torrentes
in solitudine. *Et quæ erat arida, 7
erit in stagnum, & sitiens in fon-
tes aquarum. In cubilibus, in qui-
bus prius dracones habitabant, o-
rietur viror calami & iunci. * Et 8
erit ibi semita & via, & via sancta
vocabitur: non transibit per eam
pollutus, & hæc erit vobis directa
via, ita vt stulti non errent per
eam. *Non erit ibi leo, & mala be- 9
stia non ascendet per eam, nec in- D
uenietur ibi: & ambulabunt qui
liberati fuerint. *Et redēpti a Do- 10
mino conuertentur, & venient in
Sion cum laude: & lætitia sempi-
terna super caput eorum: gaudium
& lætitiam obtinebunt, & fugiet
dolor & gemitus.

CAP. XXXVI.

4. Reg. 18. c. 13 2. Par. 32. a. 1

1 A ET factum est in quartodeci-
mo anno regis Ezechiæ, a-
scendit Sennacherib rex Assyrio-
rum super omnes ciuitates Iudæ
munitas, & cepit eas. * Et misit 2
rex Assyriorum Rabsacen de La-
chis in Ierusalem, ad regem Eze-
chiam in manu graui, & stetit in
aquæductu piscinæ superioris in
via Agri fullonis. *Et egressus est 3
ad eum Eliacim filius Helciæ, qui
erat super domum, & Sobna scri-
ba, & Ioahe filius Asaph a com-
mentarijs. *Et dixit ad eos Rabsa- 4
ces: dicite Ezechiæ: Hæc dicit rex
magnus, rex Assyriorum: Quæ est
ista fiducia, qua confidis? *aut quo 5
consilio vel fortitudine rebellare
disponis? super quem habes fi-
duciam, quia recessisti a me?
*Ecce cōfidis super baculum arun- 6
dineum confractum istum, super B
Ægyptum: cui si innixus fuerit
homo, intrabit in manum eius,
& perforabit eam: sic Pharao rex
Ægypti omnibus, qui confidunt
in eo. * Quod si responderis mi- 7
hi: in Domino Deo nostro confi-
dimus: nonne ipse est, cuius ab-
stulit Ezechias excelsa & altaria,
& dixit Iudæ & Ierusalem: Coram
altari isto adorabitis? * Et nunc 8
trade te domino meo regi Assy-
riorum, & dabo tibi duo millia
equorum, nec poteris ex te præ-
bere ascensores eorum. * Et quo- 9
modo sustinebis faciem iudicis v-
nius loci ex seruis domini mei mi-
noribus? Quòd si confidis in Æ-
gypto, in quadrigis, & in equiti-
10 bus: *& nunc numquid sine Do-
mino ascendi ad terram istam vt
disperderem eam? Dominus di-
xit ad me: Ascende super terram
11 istam, & disperde eam. * Et di-
C xit Eliacim, & Sobna, & Ioahe ad
Rabsacen: Loquere ad seruos tuos
Syra lingua: intelligimus enim:
ne loquaris ad nos Iudaice in au-
ribus populi, qui est super murū.
12 *Et dixit ad eos Rabsaces: Num-
quid ad dominum tuum & ad te
misit me dominus meus, vt loque-
rer omnia verba ista; & nō potius
ad viros, qui sedent in muro, vt
comedant stercora sua, & bibant
vrinam pedum suorum vobiscū?
13 * Et stetit Rabsaces, & clamauit
voce magna Iudaice, & dixit: Au-
dite verba regis magni, regis Assy-
14 riorum. *Hæc dicit rex: Non sedu-
cat vos Ezechias, quia non pote-
15 rit eruere vos. * Et non vobis tri-
buat fiduciam Ezechias super Do-
mino, dicēs: Eruens liberabit nos
Dominus, non dabitur ciuitas
ista in manu regis Assyriorum.
16 * Nolite audire Ezechiam: hæc e-
D nim dicit rex Assyriorum: Facite
mecum benedictionem, & egredi-
mini ad me, & comedite vnusquis-
que vineam suam, & vnusquisque
ficum suam: & bibite vnusquis-
17 que aquam cisternæ suæ, * donec
veniam, & tollam vos ad terram,
quæ est vt terra vestra, terram
18 frumenti & vini, terram panum
& vinearum. *Nec conturbet vos
Ezechias, dicens: Dominus libe-
rabit nos. Numquid liberauerunt
dij gentium vnusquisque terram
suam de manu regis Assyriorum?
19 *Vbi est deus Emath, & Arphad?
vbi est deus Sepharuaim? num-
quid liberauerunt Samariam de
20 manu mea? * Quis est ex omnibus
dijs terrarum istarum, qui eruerit
terram suam de manu mea, vt e-
ruat Dominus Ierusalem de manu
21 mea? *Et siluerunt, & non respō-
derunt ei verbum. Mandauerat e-
nim rex, dicens: Ne respondeatis
22 ei. *Et ingressus est Eliacim filius
Helciæ, qui erat super domum, &
Sobna scriba, & Ioahe filius A-
saph a commentarijs ad Ezechiā
scissis vestibus, & nunciauerunt
ei verba Rabsacis.

CAP.

CAP. XXXVII.

4.Reg.19.a. 1

ET factum est, cum audisset 1
rex Ezechias, scidit vestimen A
ta sua, & obuolutus est sacco, &
intrauit in domum Domini. * Et 2
misit Eliacim, qui erat super do-
mum, & Sobnam scribam, & se-
niores de sacerdotibus opertos
saccis ad Isaiam filiũ Amos pro-
phetam, * & dixerunt ad eum: Hæc 3
dicit Ezechias: Dies tribulatio-
nis, & correptionis, & blasphemię
dies hæc: quia venerunt filij vsque
ad partum, & virtus non est pariẽ-
di. * Si quo modo audiat Domi- 4
nus Deus tuus verba Rabsacis,
quem misit rex Assyriorum domi-
nus suus ad blasphemandum
Deum viuentem, & exprobrandũ
sermonibus, quos audiuit Domi-
nus Deus tuus: leua ergo oratio-
nem pro reliquijs, quæ repertæ B
sunt. * Et venerunt serui regis 5
Ezechiæ ad Isaiam. * & dixit ad 6
eos Isaias: Hæc dicetis Domino
vestro: Hæc dicit Dominus: Ne
timeas a facie verborum, quæ au-
disti, quibus blasphemauerũt pue-
ri regis Assyriorum me. * Ecce ego 7
dabo ei spiritum, & audiet nun-
cium, & reuertetur ad terram suã,
& corruere eum faciam gladio in
terra sua. * Reuersus est autem 8
Rabsaces, & inuenit regem As-
syriorum prælientem aduersus
Lobnam. Audierat enim quia
profectus esset de Lachis, * & audi 9
uit de Tharaca rege Æthiopiæ, di-
centes: Egressus est vt pugnet con
tra te. Quod cum audisset, misit
nuncios ad Ezechiam, dicens:
* Hæc dicetis Ezechiæ regi Iudæ, 10
loquentes: Non te decipiat Deus
tuus, in quo tu confidis, dicens:
Non dabitur Ierusalem in manu
regis Assyriorum. * Ecce tu audi 11
sti omnia, quæ fecerunt reges As- C
syriorum omnibus terris, quas
subuerterunt, & tu poteris libera-
ri? * Numquid eruerunt eos dii Gẽ 12
tium, quos subuerterũt patres mei
Gozam, & Haram, & Reseph, &
filios Eden, qui erant in Thalas-
sar? * Vbi est rex Emath, & rex 13
Arphad, & rex vrbis Sepharuaim,
Ana, & Aua? * Et tulit Ezechias 14
libros de manu nunciorum, & le-
git eos, & ascendit in domum Do
mini, & expandit eos Ezechias co
15 ram Domino. * Et orauit Ezechias
16 ad Dominum, dicens: * Domine
exercituum Deus Israel, qui sedes
super cherubim: tu es Deus solus
omnium regnorum terræ, tu feci-
17 sti cælum & terram. * Inclina Do-
D mine aurem tuam, & audi: aperi
Domine oculos tuos, & vide, &
audi omnia verba Sennacherib,
quæ misit ad blasphemandum
18 Deum viuentem. * Vere enim Do-
mine desertas fecerunt reges As-
syriorum terras, & regiones ea-
19 rum. * Et dederunt deos earum
igni: non enim erant dij, sed o-
pera manuum hominum, lignum
& lapis: & comminuerunt eos.
20 * Et nunc Domine Deus noster
salua nos de manu eius: & cogno-
scant omnia regna terræ, quia tu
21 es Dominus solus. * Et misit Isa-
ias filius Amos ad Ezechiam, di-
cens: Hæc dicit Dominus Deus
Israel: Pro quibus rogasti me de
Sennacherib rege Assyriorum:
22 * hoc est verbum, quod locutus
est Dominus super eum: Despe-
xit te, & subsannauit te virgo filia
Sion: post te caput mouit filia
23 Ierusalem. * Cui exprobrasti, &
quem blasphemasti, & super quem
exaltasti vocem, & leuasti altitu-
dinem oculorum tuorum? Ad san-
24 ctum Israel. * In manu seruorum
E tuorum exprobrasti Domino: &
dixisti: In multitudine quadri-
garum mearum ego ascendi alti-
tudinem montium, iuga Libani:
& succidam excelsa cedrorũ eius,
& electas abietes illius, & introi-
bo altitudinem summitatis eius,
25 saltum Carmeli eius. * Ego fodi
& bibi aquam, & exiccaui vesti-
gio pedis mei omnes riuos agge-
26 rum. * Numquid non audisti,
quæ olim fecerim ei? ex diebus
antiquis ego plasmaui illud: &
nunc adduxi: & factum est in e-
radicationem collium compugnã
tium, & ciuitatum munitarum.
27 * Habitatores earum breuiata ma-
nu contremuerunt, & confusi
sunt: facti sunt sicut fœnum a-
gri, & gramen pascuæ, & herba
tectorum, quæ exaruit antequam
28 maturesceret. * Habitationem
tuam, & egressum tuum, & introi-
tum tuum cognoui, & insaniam
29 tuam contra me. * Cum fureres
aduersum me, superbia tua ascen-
dit

dit in aures meas: ponam ergo
circulum in naribus tuis, & frenum in labijs tuis, & reducam te
in viam, per quam venisti. * Tibi 30
autem hoc erit signum: Comede
hoc anno quæ sponte nascuntur,
& in anno secundo pomis vescere:
in anno autē tertio seminate, &
metite, & plantate vineas, & comedite fructum earum. *Et mittet 31
id, quod saluatum fuerit de domo
Iuda, & quod reliquum est, radicē
deorsum, & faciet fructum sursū:
* quia de Ierusalem exibunt reli- 32
quiæ, & saluatio de monte Sion:
zelus Domini exercituum faciet
istud. *Propterea hæc dicit Domi- 33
nus de rege Assyriorum: Non in- G
trabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi sagittam, & non occupabit eam clypeus, & non mittet in
circuitu eius aggerem. *In via, qua 34
venit, per eam reuertetur, & ciuitatem hanc non ingredietur, dicit
Dominus: * & protegam ciuitatem 35
istam, vt saluem eam propter me,
& propter Dauid seruum meum.
* a Egressus est autē Angelus Do- 36
mini, & percussit in castris Assyriorum cētum octoginta quinque
millia. Et surrexerunt mane, & ecce omnes, cadauera mortuorum.
*Et egressus est, & abijt, & reuer- 37
sus est Sennacherib rex Assyriorum, & habitauit in Niniue. * Et 38
factum est, cum adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech, & Sarasar filij eius percusserunt eum gladio: fugeruntq. in
Terram Ararat, & regnauit Asarhaddon filius eius pro eo.

a 4.Reg.19.g.35 Tob.1.d.21 Eccli.48.d.24 1.Mac.7.f.4 2.Mac.8.c.19

CAP. XXXVIII.

4.Reg.20.a.1 2.Par.32.f.49

IN diebus illis ægrotauit Eze- 1 A
chias vsque ad mortē: & introiuit ad eū Isaias filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Dominus: Dispone domui tuæ, quia 2
morieris tu, & non viues. *Et conuertit Ezechias faciem suam ad
parietem, & orauit ad Dominum, 3
* & dixit: Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in
corde perfecto, & quod bonum 4
est in oculis tuis fecerim. Et
fleuit Ezechias fletu magno. *Et
factum est verbum Domini ad Isa- 5
iam, dicens: *Vade, & dic Ezechię:
Hæc dicit Dominus Deus Dauid
patris tui: Audiui orationem tuā,
& vidi lacrymas tuas: ecce ego ad-
6 ijciam super dies tuos quindecim
annos: * & de manu regis Assy-
7 riorum eruam te, & ciuitatem
B istam, & protegam eam. *Hoc autem tibi erit signum a Domino,
8 quia faciet Dominus verbum hoc,
quod locutus est: *Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum, per
quas descenderat in horologio
Achaz in sole, retrorsum decem
lineis. Et reuersus est sol decem
9 lineis per gradus, quos descenderat. *Scriptura Ezechiæ regis Iuda cum ægrotasset, & conualuisset
10 de infirmitate sua.
*Ego dixi: In dimidio dierum
meorum vadam ad portas inferi.
11 Quæsiui residuū annorum meorum. *dixi: Nō videbo Dominum
Deum in terra viuentium.
Non aspiciam hominem vltra,
12 & habitatorem quietis.
C *Generatio mea ablata est; &
conuoluta est a me, quasi tabernaculum pastorum:
Præcisa est velut a texente, vita
mea: dum adhuc ordirer, succidit
me: de mane vsque ad vesperam
13 finies me.
* Sperabam vsque ad mane,
quasi leo contriuit omnia ossa
mea:
14 De mane vsque ad vesperam
finies me: *sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor vt
columba:
Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in excelsum:
Domine vim patior, responde
15 pro me.
*Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerit?
Recogitabo tibi omnes annos
16 meos in amaritudine animę meę.
D * Domine si sic viuitur, & in talibus vita spiritus mei, corripies
me, & viuificabis me. * Ecce in pace amaritudo mea amarissima:
Tu autem eruisti animam meā
vt non periret, proiecisti post
tergum tuum omnia peccata
17 mea.
*Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te;
non expectabunt qui descendunt
in la-

In lacum, veritatem tuam.
* Viuens viuens ipse confitebi- 19
tur tibi, sicut & ego hodie: pa-
ter filijs notam faciet veritatem
tuam.
* Domine saluum me fac, & 20
psalmos nostros cantabimus cun-
ctis diebus vitæ nostræ in domo
Domini.
* Et iussit Isaias vt tollerẽt mas- 21
sam de ficis, & cataplasmarent su-
per vulnus, & sanaretur.
*Et dixit Ezechias: Quod erit 22
signum quia ascendam in domum
Domini?

CAP. XXXIX.

4.Reg. 20. c.12 IN tempore illo misit Merodach 1
Baladan filius Baladan Rex Ba A
bylonis, libros, & munera ad E-
zechiam: audierat enim quòd æ-
grotasset, & conualuisset. * Læ- 2
tatus est autem super eis Eze-
chias, & ostendit eis cellam aro-
matum, & argenti, & auri, & odo
ramentorũ, & vnguenti optimi, &
omnes apothecas supellectilis suę, B
& vniuersa quæ inuenta sunt in
thesauris eius. Non fuit verbum,
quod non ostenderet eis Ezechias
in domo sua, & in omni potesta-
te sua.*Introiuit autem Isaias pro 3
pheta ad Ezechiam regem, & di-
xit ei: Quid dixerunt viri isti, &
vnde venerunt ad te? Et dixit
Ezechias: De terra longinqua ve-
nerunt ad me de Babylone.* Et di- 4
xit: Quid viderunt in domo tua? C
Et dixit Ezechias: Omnia, quæ
in domo mea sunt, viderunt: non
fuit res, quam non ostenderim eis
in thesauris meis. * Et dixit Isa- 5
ias ad Ezechiam: Audi verbum
Domini exercituum. *Ecce dies 6
venient, & auferentur omnia, quę
in domo tua sunt, & quæ thesau-
rizauerũt patres tui vsque ad diem D
hanc, in Babylonem: non relinque-
tur quidquam, dicit Dominus.
*Et de filijs tuis, qui exibunt de te 7
quos genueris, tollent, & erunt
eunuchi in palatio regis Babylo-
nis. *Et dixit Ezechias ad Isaiam: 8
Bonum verbum Domini quod lo-
cutus est. Et dixit: Fiat tantum
pax, & veritas in diebus meis.

CAP. XL.

1 COnsolamini, consolamini po-
pule meus, dicit Deus vester.
2 * Loquimini ad cor Ierusalem, &
A aduocate eam: quoniam comple-
ta est malitia eius, dimissa est ini-
quitas illius: suscepit de manu Do-
mini duplicia pro omnibus pecca-
3 tis suis. * || Vox clamantis in de- || Mat.3.a.3
serto: Parate viam Domini, rectas Mar. 1.a.3
facite in solitudine semitas Dei no Luc.3. a.4
4 stri. * Omnis vallis exaltabitur, & Ioan. 1. c. 23
omnis mons, & collis humiliabi-
B tur, & erunt praua in directa, &
5 aspera in vias planas. * Et reue-
labitur gloria Domini, & videbit
omnis caro pariter quod os Domi-
6 ni locutum est. * Vox dicentis:
Clama. Et dixi: Quid clamabo?
|| Omnis caro fœnum, & omnis || Eccli.14. c.18
7 gloria eius quasi flos agri. * Ex-
siccatum est fœnum, & cecidit flos Iac.1. b 10
quia spiritus Domini sufflauit in 1.Pet.1.d. 24
eo. Vere fœnum est populus:
8 * exiccatum est fœnum, & cecidit
flos: Verbum autem Domini no-
9 stri manet in æternum. * Super
montem excelsum ascende tu, qui
euangelizas Sion: exalta in for-
titudine vocem tuam, qui euan-
gelizas Ierusalem: exalta, noli ti-
mere. Dic ciuitatibus Iuda: Ecce
10 Deus vester: * ecce Dominus
C Deus in fortitudine veniet, & bra-
chium eius dominabitur: ecce
merces eius cum eo, & opus illius
11 coram illo. * || Sicut pastor gregem || Ioan.10.b.11
suum pascet: in brachio suo con-
gregabit agnos, & in sinu suo le- Ezec. 34. f. 23 & 37. f. 24
12 uabit, fœtas ipse portabit. * Quis
mensus est pugillo aquas, & cęlos
palmo ponderauit? quis appendit
tribus digitis molem terrę, & libra-
uit in pondere montes, & colles
13 in statera? * || Quis adiuuit spiri- || Ro.11.d.34
tum Domini? aut quis consilia-
rius eius fuit, & ostendit illi? 1.Cor.2.d.16
14 * Cum quo iniit consilium, & in-
struxit eum, & docuit eum semi- Sap. 9. c.13
D tam iustitiæ, & erudiuit eum sci-
entiam, & viam prudentiæ osten-
15 dit illi? * Ecce Gentes quasi stilla
situlæ, & quasi momentum state-
ræ reputatæ sunt: ecce insulæ quasi
16 puluis exiguus.* Et Libanus nõ suf
ficiet ad succendendum, & anima-
lia eius non sufficient ad holocau
17 stũ.*Omnes gentes quasi nõ sint,
sic

sic sunt coram eo, & quasi nihi-
lum & inane reputatæ sunt ei.
‖ Act. 17. f. 29
* ‖ Cui ergo similem fecistis Deū? 18
aut quam imaginem ponetis ei? E
* Numquid sculptile conflauit fa- 19
ber? aut aurifex auro figurauit il-
lud, & laminis argenteis argen-
tarius? * Forte lignum, & impu- 20
tribile elegit: artifex sapiens quæ-
rit quomodo statuat simulachrū,
quod non moueatur. * Numquid 21
non scitis? numquid non audistis?
numquid non annunciatum est vo
bis ab initio? numquid non intel-
lexistis fundamēta terræ? * Qui se- 22
det super gyrum terræ, & habitato
res eius sunt quasi locustæ: qui ex-
tendit velut nihilum cælos, & ex-
pandit eos sicut tabernaculum
ad inhabitandum. * Qui dat secre- 23
torum scrutatores quasi non sint,
iudices terræ velut inane fecit: * & 24
quidem neque plantatus, neque F
satus, neque radicatus in terra trun
cus eorum: repente flauit in eos,
& aruerunt, & turbo quasi stipu-
lam auferet eos. * Et cui assimila- 25
stis me, & adæquastis, dicit san-
ctus? * Leuate in excelsum ocu- 26
los vestros, & videte quis creauit
hæc: qui educit in numero mili-
tiam eorum, & omnes ex nomine
vocat: præ multitudine fortitudinis
& roboris, virtutisq. eius, neque
vnum reliquum fuit. * Quare di- 27
cis Iacob, & loqueris Israel: Ab- G
scondita est via mea a Domino, &
a Deo meo iudicium meum tran-
siuit? * Numquid nescis, aut non 28
audisti? Deus sempiternus Domi-
nus, qui creauit terminos terræ: nō
deficiet, neque laborabit, nec est
inuestigatio sapientiæ eius. * Qui 29
dat lasso virtutem: & his, qui non
sunt, fortitudinem & robur multi-
plicat. * Deficient pueri, & labora- 30
bunt, & iuuenes in infirmitate ca-
dent. * Qui autem sperant in Do- 31
mino, mutabunt fortitudinem,
assument pennas sicut aquilæ, cur-
rent & non laborabunt, ambula-
bunt & non deficient.

CAP. XLI.

TAceant ad me insulæ, & Gen- 1
tes mutent fortitudinem: acce- A
dant, & tunc loquantur, simul ad
iudicium propinquemus. * Quis su 2
scitauit ab Oriente iustum, voca-
uit eum vt sequeretur se? dabit in
conspectu eius Gentes, & reges
obtinebit: dabit quasi puluerem
gladio eius, sicut stipulam vento
3 raptam arcui eius. * Persequetur
eos, transibit in pace, semita in
4 pedibus eius non apparebit. * Quis
hæc operatus est, & fecit, vocans
generationes ab exordio? Ego Do
minus, ‖ primus & nouissimus ego ‖ I. 44. a. 6 & 48. b. 12 Apoc. 1. d. 18. & 22. c. 13
5 sum. * Viderunt insulæ, & timue-
B runt, extrema terræ obstupuerunt,
appropinquauerunt, & accesserūt.
6 * Vnusquisque proximo suo auxi-
liabitur, & fratri suo dicet: Con-
7 fortare. * Confortauit faber æra-
rius percutiens malleo eum, qui
cudebat tunc temporis, dicēs: Glu-
tino bonum est: & confortauit eū
8 clauis, vt non moueretur. * Et tu
Israel serue meus, Iacob quem ele-
gi, semen Abraham amici mei:
9 * in quo apprehendi te ab extre-
mis terræ, & a longinquis eius vo-
caui te, & dixi tibi: Seruus meus
es tu, elegi te, & non abieci te.
10 * Ne timeas, quia ego tecum sum:
C ne declines, quia ego Deus tuus:
confortaui te, & auxiliatus sum ti-
bi, & suscepit te dextera iusti mei.
11 * Ecce confundentur & erubescēt
omnes, qui pugnant aduersum te:
erunt quasi non sint, & peribunt
12 viri, qui contradicunt tibi. * Quæ-
res eos, & non inuenies, viros re-
belles tuos: erunt quasi non sint:
& veluti consumptio homines bel
13 lantes aduersum te. * Quia ego
Dominus Deus tuus apprehendēs
manum tuam, dicensq. tibi: Ne
14 timeas, ego adiuui te. * Noli ti-
D mere vermis Iacob, qui mortui e-
stis ex Israel: ego auxiliatus sum
tibi, dicit Dominus: & redemptor
15 tuus sanctus Israel. * Ego posui te
quasi plaustrum triturans nouum,
habens rostra serrantia: triturabis
montes, & comminues: & colles
16 quasi puluerem pones. * Ventilabis
eos, & ventus tollet, & turbo di-
sperget eos: & tu exultabis in Do-
mino, in sancto Israel lætaberis.
17 * Egeni, & pauperes quærunt a-
quas, & non sunt: lingua eorum
siti aruit. Ego Dominus exaudiam
eos, Deus Israel non derelinquam
18 eos. * Aperiam in supinis collibus
flumina, & in medio camporum
fontes: ponam desertum in sta-
E gna aquarum, & terram inuiam
in

in riuos aquarum. * Dabo in soli- 19
tudinem cedrum, & spinam, &
myrtum, & lignum oliuæ: ponam
in deserto abietem, vlmum, &
buxum simul: * Vt videant, & 20
sciant, & recogitent, & intelligāt
pariter, quia manus Domini fecit
hoc, & sanctus Israel creauit illud.
* Prope facite iudicium vestrum, 21
dicit Dominus: afferte, si quid for-
te habetis, dixit rex Iacob. * Acce- 22
dant, & nunciēt nobis quæcumq; F
ventura sunt: priora quæ fuerūt nun
ciate: & ponemus cor nostrum, &
sciemus nouissima eorum, & quæ
ventura sunt indicate nobis. * An- 23
nunciate quæ ventura sunt in futu
rum, & sciemus quia dij estis vos.
bene quoque aut male, si potestis,
facite: & loquamur, & videamus
simul. * Ecce, vos estis ex nihilo, 24
& opus vestrum ex eo, quod non
est: abominatio est, qui elegit vos.
* Suscitaui ab Aquilone, & veniet 25
ab Ortu solis: vocabit nomen
meū, & adducet magistratus quasi
lutum, & velut plastes concul-
cans humum. * Quis annunciauit 26
ab exordio vt sciamus: & a princi G
pio vt dicamus: Iustus es? non
est neque annuncians, neque præ-
dicens, neque audiens sermones
vestros. * Primus ad Sion dicet: 27
Ecce adsunt, & Ierusalem euan-
gelistam dabo. * Et vidi, & non 28
erat, neque ex istis quisquam qui
iniret consilium, & interrogatus
responderet verbum. * Ecce om- 29
nes iniusti, & vana opera eo-
rum: ventus & inane simulachra
eorum.

CAP. XLII.

Matt. 12. b. 18

ECce seruus meus, suscipiam 1
eum: electus meus, compla- A
cuit sibi in illo anima mea: dedi
spiritum meum super eum, iudi-
cium Gentibus proferet. * Non cla 2
mabit, neque accipiet personam,
nec audietur vox eius foris. * Cala 3
mum quassatum non conteret, &
linum fumigans non extinguet: in
veritate educet iudicium. * Non 4
erit tristis, neque turbulentus, do-
nec ponat in terra iudicium: & le-
gem eius insulæ expectabunt.
* Hæc dicit Dominus Deus creans 5
cælos, & extendens eos: firmans
terram, & quæ germinant ex ea:
dans flatum populo, qui est super
eam, & spiritum calcantibus eam.
6 * Ego Dominus vocaui te in iu-
B stitia, & apprehendi manū tuā, &
seruaui te. ‖ Et dedi te in fœdus po ‖ I. 49. b. 8
7 puli, in lucem Gentium: * Vt a-
perires oculos cæcorum, & edu-
ceres de conclusione vinctum, de
domo carceris sedētes in tenebris.
8 * ‖ Ego Dominus, hoc est nomen ‖ I. 48. b. 11
meum: gloriam meam alteri non
dabo, & laudem meam sculptili-
9 bus. * Quæ prima fuerunt, ecce
venerunt: noua quoque ego an-
nuncio: antequam oriantur, au-
10 dita vobis faciam. * Cantate Do-
mino canticum nouum, laus eius
ab extremis terræ: qui descenditis
in mare, & plenitudo eius, insu-
11 læ, & habitatores earum. * Suble-
uetur desertum, & ciuitates eius:
in domibus habitabit Cedar: lau-
date habitatores Petræ, de verti-
12 ce montium clamabunt. * Ponent
Domino gloriam, & laudem eius
13 in insulis nunciabunt. * Dominus
sicut fortis egredietur, sicut vir
præliator suscitabit zelum: vocife-
rabitur, & clamabit: super inimi-
14 cos suos confortabitur. * Tacui
C semper, silui, patiens fui, sicut
parturiens loquar: dissipabo, & ab-
15 sorbebo simul. * Desertos faciam
montes, & colles, & omne gra-
men eorum exiccabo: & ponam
flumina in insulas, & stagna arefa
16 ciam. * Et ducam cæcos in viam,
quam nesciunt, & in semitis, quas
ignorauerunt, ambulare eos faciā:
ponam tenebras coram eis in lu-
cem, & praua in recta: hæc ver-
ba feci eis, & non dereliqui eos.
17 * Conuersi sunt retrorsum: con-
fundantur confusione qui confi-
dunt in sculptili, qui dicunt con-
18 flatili: Vos dij nostri. * Surdi audi-
te, & cæci intuemini ad vidēdum.
19 * Quis cæcus, nisi seruus meus?
& surdus, nisi ad quem nuncios
meos misi? quis cæcus, nisi qui
venundatus est? & quis cæcus, nisi
20 seruus Domini? * Qui vides mul-
ta, nonne custodies? qui apertas
21 habes aures, nonne audies? * Et
Dominus voluit vt sanctificaret
eum, & magnificaret legem, &
22 extolleret. * Ipse autem populus
D direptus, & vastatus: laqueus iu-
uenum omnes, & in domibus car-
cerum absconditi sunt: facti sunt
in ra-

in rapinam, nec est qui eruat: in di
reptionem, nec est qui dicat: Red-
de. * Quis est in vobis qui audiat 23
hoc, attendat & auscultet futura?
* Quis dedit in direptionem Ia- 24
cob, & Israel vastantibus? nonne
Dominus ipse, cui peccauimus?
Et noluerunt in viis eius ambula-
re, & non audierunt legem eius.
* Et effudit super eum indignatio- 25
nem furoris sui, & forte bellum,
& combussit eum in circuitu, &
non cognouit: & succendit eum,
& non intellexit.

CAP. XLIII.

ET nunc hæc dicit Dominus 1
creans te Iacob, & formans A
te Israel: Noli timere, quia redemi
te, & vocaui te nomine tuo: meus
es tu. * Cum transieris per aquas, 2
tecum ero, & flumina non ope-
rient te: cum ambulaueris in igne,
non combureris, & flamma non
ardebit in te: * Quia ego Domi- 3
nus Deus tuus sanctus Israel sal-
uator tuus, dedi propitiationem
tuam Ægyptum, Æthiopiam, &
Saba pro te. * Ex quo honorabi- 4
lis factus es in oculis meis, & glo-
riosus: ego dilexi te, & dabo ho-
mines pro te, & populos pro ani-
ma tua. * Noli timere, quia ego 5
tecum sum: ab Oriente adducam
semen tuum, & ab Occidente con
gregabo te. * Dicam Aquiloni: 6
Da: & Austro: Noli prohibere:
affer filios meos de longinquo,
& filias meas ab extremis terræ.
* Et omnem, qui inuocat nomen 7
meum, in gloriam meam creaui
eum, formaui eum, & feci eum.
* Educ foras populum cæcum, & 8
oculos habentem: surdum, & au-
res ei sunt. * Omnes gentes 9
congregatæ sunt simul, & col- B
lectę sunt tribus: quis in vobis an-
nunciet istud, & quæ prima sunt
audire nos faciet? dent testes eo-
rum, iustificentur, & audiant, &
dicant: Vere. * Vos testes mei, di- 10
cit Dominus, & seruus meus,
quem elegi: vt sciatis, & credatis
mihi, & intelligatis quia ego ipse
sum. Ante me non est formatus
Deus, & post me non erit. * ‖ Ego 11
sum, ego sum Dominus, & non
‖Ose.13.b.4 est absque me saluator. * ‖ Ego an- 12
nunciaui, & saluaui: auditum
feci, & non fuit in vobis alienus:
vos testes mei, dicit Dominus, &
13 ego Deus. * Et ab initio ego ipse,
& nō est qui de manu mea eruat:
operabor, & quis auertet illud?
14 * Hæc dicit Dominus redemptor
vester, sanctus Israel: Propter vos
misi in Babylonem, & detraxi ve-
ctes vniuersos, & Chaldæos in na-
15 uibus suis gloriantes. * Ego Do-
minus sanctus vester, creans Israel
16 rex vester. * Hæc dicit Dominus,
C qui dedit in mari viam, & in aquis
17 torrentibus semitam. * Qui edu-
xit quadrigam & equum: agmen
& robustum, simul obdormierunt,
nec resurgent: contriti sunt quasi
18 linum, & extincti sunt. * Ne me-
mineritis priorum, & antiqua ne
19 intueamini. * ‖ Ecce ego facio ‖2.Cor.5.d.17
noua, & nunc orientur, vtique Apo.21.b.5
cognoscetis ea: ponam in deserto
20 viam, & in inuio flumina. * Glo-
rificabit me bestia agri, draco-
nes & struthiones: quia dedi in de-
serto aquas, flumina in inuio, vt
darem potum populo meo, electo
21 meo. * Populum istum formaui
mihi, laudem meam narrabit.
22 * Non me inuocasti Iacob, nec
23 laborasti in me Israel. * Non obtu-
D listi mihi arietē holocausti tui, &
victimis tuis nō glorificasti me: nō
te seruire feci in oblatione, nec la-
24 borem tibi præbui in thure. * Non
emisti mihi argento calamum, &
adipe victimarum tuarum non ine-
briasti me. Verumtamen seruire
me fecisti in peccatis tuis, præbui-
sti mihi laborem in iniquitatibus
25 tuis. * Ego sum, ego sum ipse,
qui deleo iniquitates tuas propter
me, & peccatorum tuorum non
26 recordabor. * Reduc me in me-
moriam, & iudicemur simul: nar-
27 ra si quid habes vt iustificeris. * Pa-
ter tuus primus peccauit, & in-
terpretes tui præuaricati sunt in
28 me. * Et contaminaui principes
sanctos, dedi ad internecionem Ia
cob, & Israel in blasphemiam.

CAP. XLIIII.

1 ET nunc audi Iacob serue ‖ Ier. 30.b.
A meus, & Israel quem elegi: 10. & 46.
2 * Hæc dicit Dominus faciens & g.27
formans te, ab vtero auxiliator
tuus: noli timere serue meus Ia-
cob, & rectissime, quem elegi.

Effun-

*Effundam enim aquas super si- 3
tientem, & fluenta super aridam:
effundam spiritum meum super
semen tuum, & benedictionem
meam super stirpem tuam. * Et 4
germinabunt inter herbas quasi sa
lices iuxta præterfluentes aquas.
* Iste dicet: Domini ego sum: & 5
ille vocabit in nomine Iacob, &
hic scribet manu sua: Domino: &
in nomine Israel assimilabitur.
||S.41.b.4 *|| Hæc dicit Dominus rex Israel, 6
S.48.b.12 & redemptor eius Dominus exer-
Apo.1.d.18 cituum: Ego primus, & ego no-
& 22.c.13 uissimus, & absque me non est
Deus. * Quis similis mei? vocet, 7
& annunciet: & ordinem exponat
mihi, ex quo constitui populum
antiquum: ventura & quæ futu-
ra sunt annuncient eis. * Nolite 8
timere, neque conturbemini: ex
tunc audire te feci, & annũciaui:
vos estis testes mei. numquid est
Deus absque me, & formator,
quẽ ego nõ nouerim?* Plastæ ido- 9
li omnes nihil sunt, & amantissi- B
ma eorum non proderunt eis. ipsi
sunt testes eorum, quia non vi-
dent, neque intelligunt, vt confun-
dantur. * Quis formauit Deum, 10
& sculptile conflauit ad nihil vtile?
* Ecce omnes participes eius con- 11
fundentur: fabri enim sunt ex ho-
minibus: conuenient omnes, sta-
bunt & pauebunt, & confunden-
||Sap.13.c.11 tur simul. * || Faber ferrarius lima 12
operatus est: in prunis, & in mal-
leis formauit illud, & operatus est
in brachio fortitudinis suæ: esuriet
& deficiet, non bibet aquam,
& lassescet. * Artifex lignarius ex- 13
tendit normam, formauit illud
in runcina: fecit illud in angula-
ribus, & circino tornauit illud:
& fecit imaginem viri quasi spe-
ciosum hominem habitantem in
domo. * Succidit cedros, tulit 14
ilicem, & quercum, quæ steterat
inter ligna saltus: plantauit pinũ,
quam pluuia nutriuit. * Et facta 15
est hominibus in focum: sumpsit C
ex eis, & calefactus est: & succen-
dit, & coxit panes: de reliquo
autem operatus est Deum, & ado-
rauit: fecit sculptile, & curuatus
est ante illud. * Medium eius 16
combussit igni, & de medio eius
carnes comedit: coxit pulmentũ,
& saturatus est, & calefactus est,
& dixit: Vah, calefactus sum, vidi
17 focum. * Reliquum autem eius
deum fecit & sculptile sibi: curua-
tur ante illud, & adorat illud, &
obsecrat, dicens: Libera me, quia
18 Deus meus es tu. * Nescierunt,
neque intellexerunt: obliti enim
sunt ne videant oculi eorum, & ne
19 intelligant corde suo. * Non recogi-
tant in mente sua, neque cogno-
scunt, neque sentiunt, vt dicant:
Medietatem eius combussi igni, &
coxi super carbones eius panes: co-
xi carnes & comedi, & de reliquo
eius idolum faciam? ante trũcum
20 ligni procidam? * Pars eius cinis
D est: cor insipiens adorauit illud, &
non liberabit animam suam, ne-
que dicet: Fortè mendacium est
21 in dextera mea. * Memento ho-
rum Iacob, & Israel, quoniam
seruus meus es tu. formaui te,
seruus meus es tu Israel, ne obli-
22 uiscaris mei. * Deleui vt nubem
iniquitates tuas, & quasi nebu-
lam peccata tua: reuertere ad me,
23 quoniam redemi te. * Laudate
cæli, quoniam misericordiam fecit
Dominus: iubilate extrema terræ;
resonate montes laudationem, sal-
tus, & omne lignum eius: quo-
niam redemit Dominus Iacob, &
24 Israel gloriabitur. * Hæc dicit Do-
minus redemptor tuus, & forma-
tor tuus ex vtero: Ego sum Do-
minus faciens omnia, extendens
cælos solus, stabiliens terram, &
25 nullus mecum. * Irrita faciens si-
gna diuinorum, & ariolos in fu-
rorem vertens. Conuertens sapien-
tes retrorsum: & scientiam eorum
26 stultam faciens. * Suscitans ver-
bum serui sui, & consilium nun-
ciorum suorum complens. Qui di-
co Ierusalem: Habitaberis; & ci-
uitatibus Iuda: Ædificabimini, &
27 deserta eius suscitabo. * Qui di-
co profundo: Desolare, & flumi-
28 na tua arefaciam. * Qui dico Cy-
ro: Pastor meus es, & omnem vo-
luntatem meam complebis. Qui
dico Ierusalem: Ædificaberis; &
templo: Fundaberis.

CAP. XLV.

1 HÆc dicit Dominus christo
A meo Cyro, cuius apprehẽdi
dexterã, vt subiiciã ante faciẽ eius
Gentes, & dorsa regũ vertã, & ape-
riam corã eo ianuas; & portæ non

claudentur. * Ego ante te ibo: 2
& gloriosos terræ humiliabo: por-
tas æreas conteram, & vectes fer-
reos confringam. * Et dabo tibi 3
thesauros absconditos, & arcana
secretorum: vt scias quia ego Do-
minus, qui voco nomen tuum,
Deus Israel. * Propter seruum 4
meum Iacob, & Israel electum
meum, & vocaui te nomine tuo:
assimilaui te, & non cognouisti
me. * Ego Dominus, & non est 5
amplius: extra me non est Deus:
accinxi te, & non cognouisti me:
* Vt sciant hi, qui ab ortu solis, & 6
qui ab occidente, quoniam absq;
me non est: Ego Dominus, &
non est alter, * formans lucem, 7
& creans tenebras, faciens pacē,
& creans malum: ego Dominus
faciens omnia hæc. * Rorate cæli 8
desuper, & nubes pluant iustum: B
aperiatur terra, & germinet salua-
torem: & iustitia oriatur simul:
ego Dominus creaui eum. * Væ 9
qui contradicit fictori suo, testa
‖Rom. 9. d. 20 de samiis terræ: ‖ numquid dicet
lutum figulo suo: Quid facis, &
Ier. 18. a 6. opus tuum absque manibus est?
* Væ qui dicit patri: Quid gene- 10
ras? & mulieri: Quid parturis?
* Hæc dicit Dominus sanctus Is- 11
rael plastes eius: Ventura inter-
rogate me super filios meos, &
super opus manuum mearum
mandate mihi. * Ego feci terram, 12
& hominem super eam creaui e-
go: manus meæ tetenderunt cæ-
los, & omni militiæ eorum man-
daui. * Ego suscitaui eum ad iu- 13
stitiam, & omnes vias eius diri- C
gam: ipse ædificabit ciuitatem
meam, & captiuitatem meam
dimittet, non in pretio, neque in
muneribus, dicit Dominus Deus
exercituum. * Hæc dicit Domi- 14
nus: Labor Ægypti, & negotia-
tio Æthiopiæ, & Sabaim viri su-
blimes ad te transibunt, & tui e-
runt: Post te ambulabunt, vincti
manicis pergent: & te adorabunt,
teq. deprecabuntur: Tantum in
te est Deus, & non est absque te
Deus. * Vere tu es Deus abscon- 15
ditus, Deus Israel saluator. * Con- 16
fusi sunt, & erubuerunt omnes:
simul abierunt in confusionem
fabricatores errorum. * Israel sal- 17
uatus est in Domino salute æter-
na: non confundemini, & non
erubescetis vsq; in sæculū sæculi.
18 * Quia hæc dicit Dominus creās
cælos, ipse Deus formans terram,
& faciens eam, ipse plastes eius:
non in vanum creauit eam: vt ha-
bitaretur formauit eam. ego Do-
19 minus, & non est alius. * Non in
abscondito locutus sum in loco
terræ tenebroso: non dixi semini
Iacob: Frustra quærite me. ego
Dominus loquens iustitiam, annū-
20 cians recta. * Congregamini, &
venite, & accedite simul qui sal-
uati estis ex Gentibus: nescierunt
qui leuant lignum sculpturæ suæ,
& rogant Deum non saluantem.
21 * Annunciate, & venite, & consi-
D liamini simul: quis auditum fecit
hoc ab initio, ex tunc prædixit il-
lud? numquid non ego Dominus,
& non est vltra Deus absque me?
Deus iustus, & saluans non est
22 præter me. * Conuertimini ad
me, & salui eritis omnes fines ter-
ræ: quia ego Deus, & non est alius.
23 * In memetipso iuraui, egredie-
tur de ore meo iustitiæ verbum,
& non reuertetur: ‖ quia mihi ‖Ro. 14. b. 11
curuabitur omne genu, & iurabit Phil. 2. b. 10
24 omnis lingua. * Ergo in Domino,
dicet, meæ sunt iustitiæ & impe-
rium: ad eum venient, & con-
fundentur omnes qui repugnant
25 ei. * In Domino iustificabitur, &
laudabitur omne semen Israel.

CAP. XLVI.

1 Confractus est Bel, contritus
A est Nabo: facta sunt simula-
chra eorum bestiis & iumentis,
onera vestra graui pondere vsque
2 ad lassitudinem. * Contabuerunt,
& contrita sunt simul: non potue-
runt saluare portantem, & anima
3 eorum in captiuitatem ibit. * Au-
dite me domus Iacob, & omne
residuum domus Israel, qui por-
tamini a meo vtero, qui gestami-
4 ni a mea vulua. * Vsque ad sene-
B ctam ego ipse, & vsque ad canos
ego portabo: ego feci, & ego fe-
ram: ego portabo, & saluabo.
5 * Cui assimilastis me, & adæqua-
stis, & comparastis me, & feci-
6 stis similem? * Qui confertis au-
rum de sacculo, & argentū state-
ra ponderatis: conducentes aurifi-
cem, vt faciat deum: & procidūt,
& ado-

Bar. 6.b. & adorant. * || Portant illum in 7
25 humeris gestantes, & ponentes
in loco suo: & stabit, ac de
loco suo non mouebitur. sed &
cum clamauerint ad eum, non
audiet: de tribulatione non salua- C
bit eos. * Mementote istud, & 8
confundamini: redite præuarica-
tores ad cor. * Recordamini prio- 9
ris sæculi, quoniā ego sum Deus,
& non est vltra Deus, nec est si-
milis mei: * Annuncians ab exor 10
dio nouissimum, & ab initio quæ D
necdum facta sunt, dicens: Con-
silium meum stabit, & omnis vo-
luntas mea fiet: * Vocans ab O- 11
riente auem, & de terra longin-
qua virum voluntatis meæ. & lo-
cutus sum, & adducam illud: crea-
ui, & faciam illud. * Audite me 12
duro corde, qui longe estis a iusti-
tia. * Prope feci iustitiam meam, 13
non elongabitur, & salus mea non
morabitur. Dabo in Sion salu-
tem, & in Israel gloriam meam.

CAP. XLVII.

DEscende, sede in puluere vir- 1
go filia Babylon, sede in ter- A
ra: non est solium filiæ Chaldæo-
rum, quia vltra non vocaberis
mollis & tenera. * Tolle molam, 2
& mole farinam: denuda turpitu-
dinem tuam, discooperi hume-
rum, reuela crura, transi flumi-
Nah.3.b.5 na. * || Reuelabitur ignominia 3
tua, & videbitur opprobrium tuū:
vltionem capiam, & non resistet
mihi homo. * Redemptor noster, 4
Dominus exercituum nomen il-
lius, sanctus Israel. * Sede tacens, 5
& intra in tenebras filia Chaldæo-
rum: quia non vocaberis vltra do-
mina regnorum. * Iratus sum su- 6
per populum meum, contamina- B
ui hereditatem meam, & dedi eos
in manu tua: non posuisti eis mi-
sericordias: super senem aggraua-
sti iugum tuum valde. * Et dixisti: 7
In sempiternum ero domina:
non posuisti hæc super cor tuum,
neque recordata es nouissimi tui.
* Et nunc audi hæc delicata, & ha- 8
bitans confidenter, quæ dicis in C
Apoc. 18. corde tuo: || Ego sum, & non est
b.7 præter me amplius: non sedebo
vidua, & ignorabo sterilitatem.
I.51.f.19 * || Venient tibi duo hæc subito in 9
die vna, sterilitas & viduitas. vni-
uersa venerunt super te, propter
multitudinē maleficiorum tuorū
& propter duritiā incantatorum
10 tuorū vehementē. * Et fiduciam
habuisti in malitia tua, & dixisti:
Non est qui videat me. sapientia
tua & scientia tua hæc decepit te.
Et dixisti in corde tuo: Ego sum,
11 & præter me non est altera. * Ve-
D niet super te malum, & nescies
ortum eius: & irruet super te
calamitas, quam non poteris ex-
piare: veniet super te repente mi-
12 seria, quam nescies. * Sta cum
incantatoribus tuis, & cum mul-
titudine maleficiorum tuorum,
in quibus laborasti ab adolescen-
tia tua, si forte quid prosit tibi, aut
13 si possis fieri fortior. * Defecisti
in multitudine consiliorum tuo-
rum: stent, & saluent te augures
cæli, qui contemplabantur side-
ra, & supputabant menses, vt
ex eis annunciarent ventura tibi.
14 * Ecce facti sūt quasi stipula, ignis
combussit eos: non liberabunt
animam suam de manu flammæ:
non sunt prunæ, quibus calefiant,
nec focus, vt sedeant ad eum.
15 * Sic facta sunt tibi in quibuscum-
que laboraueras: negotiatores tui
ab adolescentia tua, vnusquisque
in via sua errauerunt: non est qui
saluet te.

CAP. XLVIII.

1 AVdite hæc domus Iacob, qui
A vocamini nomine Israel, &
de aquis Iuda existis, qui iuratis
in nomine Domini, & Dei Israel
recordamini non in veritate, ne-
2 que in iustitia. * De ciuitate e-
nim sancta vocati sunt, & super
Deum Israel constabiliti sunt: Do
minus exercituum nomen eius.
3 * Priora ex tunc annunciaui, & ex
ore meo exierunt, & audita feci
ea: repente operatus sum, & vene-
4 runt. * Sciui enim quia durus es
tu, & neruus ferreus ceruix tua,
5 & frons tua ærea. * Prædixi tibi
ex tunc: antequam venirent indi-
caui tibi, ne forte diceres: Idola
mea fecerunt hæc, & sculptilia
mea, & conflatilia mandauerunt
6 ista. * Quæ audisti, vide omnia:
B vos autem num annunciastis? Au-
dita feci tibi noua ex tunc, & con-
seruata sunt quæ nescis: nunc

creata sunt, & non ex tunc : &
ante diem, & non audisti ea, ne
forte dicas : Ecce ego cognoui ea.
* Neque audisti, neque cogno- 8
uisti, neque ex tunc aperta est au-
ris tua : scio enim quia præuari-
cans præuaricaberis, & transgres-
sorem ex vtero vocaui te. * Pro- 9
pter nomen meum longe faciam
furorem meum : & laude mea in-
frenabo te, ne intereas. * Ecce 10
excoxi te, sed nõ quasi argentum,
elegi te in camino paupertatis.
* Propter me, propter me faciam, 11
||Is.42.b.8 vt non blasphemer : || & gloriam
meam alteri non dabo. * Audi 12
me Iacob, & Israel quem ego vo-
||Is.41.b.4. & 44.a.6 co : || ego ipse, ego primus, &
ego nouissimus. * Manus quo- 13
que mea fundauit terram, & dex- C
tera mea mensa est cælos : ego
vocabo eos, & stabunt simul.
* Congregamini omnes vos, & au- 14
dite : quis de eis annũciauit hæc?
Dominus dilexit eum, faciet vo-
luntatem suam in Babylone, &
brachium suum in Chaldæis.
* Ego ego locutus sum, & voca- 15
ui eum : adduxi eum, & directa
est via eius. * Accedite ad me, 16
& audite hoc : non a principio
in abscondito locutus sum : ex
tempore antequam fieret, ibi e-
ram : & nunc Dominus Deus
misit me, & spiritus eius. * Hæc 17
dicit Dominus redemptor tuus
sanctus Israel : Ego Dominus
Deus tuus docens te vtilia, gu-
bernans te in via, qua ambu-
las. * Vtinam attendisses man- 18
data mea : facta fuisset sicut flu- D
men pax tua, & iustitia tua sicut
gurgites maris. * & fuisset quasi 19
arena semen tuum, & stirps vte-
ri tui vt lapilli eius non interis-
set, & non fuisset attritum no-
||Ier.32.a.6 men eius a facie mea. * || Egre- 20
dimini de Babylone, fugite
a Chaldæis, in voce exulta-
tionis annunciate : auditum fa-
cite hoc, & efferte illud vsque
||Exo.17.b.6 Nu.20.b.12 ad extrema terræ. Dicite : || Re-
demit Dominus seruum suum
Iacob. * Non sitierunt in de- 21
||Is.57.d.21 serto, cum educeret eos : || aquam
de petra produxit eis, & scidit pe-
tram, & fluxerunt aquæ. * Non 22
est pax impiis dicit Dominus.

CAP. XLIX.

1 AVdite insulæ, & attendite po-
A puli de longe : Dominus ab
vtero vocauit me, de ventre
matris meæ recordatus est nomi-
2 nis mei. * || Et posuit os meum ||Is.51.c.16
quasi gladium acutum : in vmbra
manus suæ protexit me, & posuit
me sicut sagittam electam : in pha-
3 retra sua abscondit me. * Et dixit
mihi : Seruus meus es tu Israel,
4 quia in te gloriabor. * Et ego di-
xi : In vacuum laboraui, sine
causa, & vane fortitudinem meam
consumpsi : ergo iudicium meum
cum Domino, & opus meum
5 cum Deo meo. * Et nunc dicit
Dominus, formans me ex vtero
seruum sibi, vt reducam Iacob ad
eum, & Israel non congregabitur:
B & glorificatus sum in oculis Do-
mini, & Deus meus factus est for-
6 titudo mea. * Et dixit : Parum est
vt sis mihi seruus ad suscitandas
tribus Iacob, & fæces Israel con-
uertendas. || Ecce dedi te in lucem ||Is.42.b.6
Gentium, vt sis salus mea vsque Act.13.g.47
7 ad extremum terræ. * Hæc dicit
Dominus redemptor Israel, san-
ctus eius, ad contemptibilem ani-
mam, ad abominatam gentem,
ad seruum dominorum : Reges vi-
debunt, & consurgent principes,
& adorabunt propter Dominum,
quia fidelis est, & sanctum Israel
8 qui elegit te. * || Hæc dicit Do- ||2.Cor.6.a.2
C minus : In tempore placito exau-
diui te, & in die salutis auxiliatus
sum tui : & seruaui te, & dedi te
in fœdus populi, vt suscitares ter-
ram, & possideres hereditates dissi
9 patas : * vt diceres his, qui vincti
sunt : Exite : & his qui in tenebris,
Reuelamini. Super vias pascentur,
& in omnibus planis pascua eorũ.
10 * || Non esurient, neque sitient, & ||Apoc.7.d.16
non percutiet eos æstus & sol :
quia miserator eorum reget eos,
& ad fontes aquarũ potabit eos.
11 * Et ponam omnes montes meos
in viam, & semitæ meæ exalta-
12 buntur. * Ecce isti de longe ve-
nient, & ecce illi ab Aquilone
& mari, & isti de terra australi.
13 * Laudate cæli, & exulta terra, iubi
late mõtes laudẽ : quia consolatus
est Dominus populũ suũ, & paupe
14 rum suorũ miserebitur. * Et dixit
Sion : Dereliquit me Dominus, &
Dominus

Dominus oblitus est mei.*Num- 15
quid obliuisci potest mulier infan
tem suum , vt non misereatur fi-
lio vteri sui ? & si illa oblita fue-
rit, ego tamen non obliuiscar tui.
* Ecce in manibus meis descripsi 16
te:muri tui coram oculis meis sem
per .* Venerunt structores tui:de- 17
|| Is.60. a.4 struentes te , & dissipantes a te
exibunt .* || Leua in circuitu ocu- 18
los tuos, & vide, omnes isti con- E
gregati sunt , venerunt tibi : viuo
ego, dicit Dominus, quia omni-
bus his velut ornamento vestieris,
& circumdabis tibi eos quasi spon
sa . * Quia deserta tua , & solitu- 19
dines tuæ , & terra ruinæ tuæ nūc
angusta erunt præ habitatoribus,
& longe fugabuntur, qui absor-
bebant te . * Adhuc dicent in au- 20
ribus tuis filij sterilitatis tuæ: An-
gustus est mihi locus, fac spatium
mihi , vt habitem . * Et dices in 21
corde tuo:Quis genuit mihi istos? F
ego sterilis , & non pariens, trans-
migrata , & captiua : & istos quis
enutriuit? ego destituta & sola :
& isti vbi erant ? * Hæc dicit Do- 22
minus Deus:Ecce leuabo ad Gen-
tes manum meam , & ad populos
exaltabo signum meum . Et affe-
rent filios tuos in vlnis, & filias
tuas super humeros portabūt. *Et 23
erunt reges nutritij tui , & reginæ
nutrices tuæ : vultu in terram
demisso adorabunt te , & pulue- G
rem pedum tuorum lingent . Et
scies quia ego Dominus, super
quo non confundentur qui expe-
ctant eum . * Numquid tolletur 24
a forti præda, aut quod captum
fuerit a robusto , saluum esse po-
terit ? * Quia hæc dicit Dominus: 25
Equidem, & captiuitas a forti tol-
letur:& quod ablatum fuerit a ro-
busto, saluabitur. Eos vero, qui iu-
dicauerunt te, ego iudicabo , &
filios tuos ego saluabo . * Et ciba- 26
bo hostes tuos carnibus suis: &
quasi musto , sanguine suo ine-
briabuntur : & sciet omnis caro ,
quia ego Dominus saluans te , &
redemptor tuus fortis Iacob.

CAP. L.

HÆc dicit Dominus : Quis est 1
hic liber repudij matris ve- A
stræ, quo dimisi eam? aut quis est
creditor meus, cui vendidi vos? ec-
ce in iniquitatibus vestris venditi
estis, & in sceleribus vestris dimi-
2 si matrem vestram . * Quia veni ,
& non erat vir: vocaui , & non
B erat qui audiret . || numquid ab- || Is.59. a.1
breuiata & paruula facta est ma-
nus mea , vt non possim redime-
re ? aut non est in me virtus ad li-
berandum ? Ecce in increpatione
mea desertum faciam mare, ponā
flumina in siccum: computrescent
pisces sine aqua , & morientur in
3 siti .* Induam cælos tenebris , &
saccum ponam operimentum eo-
4 rum . * Dominus dedit mihi lin-
guam eruditam vt sciam sustenta-
re eum , qui lassus est verbo : eri-
git mane, mane erigit mihi aurē ,
5 vt audiam quasi magistrum. *Do-
minus Deus aperuit mihi aurem ,
ego autem non contradico : re-
6 trorsum non abij . * || Corpus || Matt. 26.
C meum dedi percutientibus , & ge- g.67
nas meas vellentibus : faciem
meam non auerti ab increpanti-
7 bus, & conspuentibus in me.*Do-
minus Deus auxiliator meus, ideo
non sum confusus : ideo posui fa-
ciem meam, vt petram durissimā,
& scio quoniam non confundar .
8 * || Iuxta est qui iustificat me, quis
contradicet mihi ? stemus simul , || Ro.8.f.33.
quis est aduersarius meus? accedat
9 ad me . * Ecce Dominus Deus
auxiliator meus : quis est qui con-
demnet me? Ecce omnes quasi ve-
stimentum conterentur , tinea co-
10 medet eos .* Quis ex vobis timens
D Dominum , audiens vocem ser-
ui sui ? qui ambulauit in tene-
bris , & non est lumen ei , spe-
ret in nomine Domini , & inni-
11 tatur super Deum suum . * Ec-
ce vos omnes accendentes ignem
accincti flammis, ambulate in lu-
mine ignis vestri , & in flammis ,
quas succendistis : de manu mea
factum est hoc vobis, in dolori-
bus dormietis.

CAP. LI.

1 A AVdite me qui sequimini quod
iustum est , & quæritis Do-
minum : attendite ad petram vn-
de excisi estis , & ad cauernam la-
2 ci, de qua præcisi estis . * Atten-
dite ad Abraham patrem vestrum,
& ad Saram, quæ peperit vos: quia

vnum vocaui eum, & benedixi ei,
& multiplicaui eum. * Consola- 3
bitur ergo Dominus Sion, & con- B
solabitur omnes ruinas eius: & po
net desertum eius quasi delicias,
& solitudinem eius quasi hortum
Domini. Gaudium & lætitia inue
nietur in ea, gratiarum actio, &
vox laudis. * Attendite ad me po- 4
pule meus, & tribus mea me au-
dite: quia lex a me exiet, & iudi-
cium meum in lucem populorum
requiescet. * Prope est iustus meus, 5
egressus est saluator meus, & bra-
chia mea populos iudicabunt: me
insulæ expectabunt, & brachium
meum sustinebunt. * Leuate 6
in cælum oculos vestros, & videte
sub terra deorsum: quia cæli sicut
fumus liquescēt, & terra sicut ve-
stimentum atteretur, & habita-
tores eius sicut hæc interibunt:
Ps. 36.c.39 || Salus autem mea in sempiternū
erit, & iustitia mea non deficiet. C
* Audite me qui scitis iustum, po- 7
pulus meus lex mea in corde eo-
rum: nolite timere opprobrium
hominum, & blasphemias eorum
ne metuatis. * Sicut enim vesti- 8
mentum, sic comedet eos vermis:
& sicut lanam, sic deuorabit eos
tinea: Salus autem mea in sempi-
ternum erit, & iustitia mea in ge-
nerationes generationum.
* Consurge, consurge, induere 9
fortitudinem brachium Domini:
consurge sicut in diebus antiquis,
in generationibus sæculorū; Num
quid non tu percussisti superbum,
vulnerasti draconem?
Exo. 14.c. 21 * || Numquid non tu siccasti ma 10
re, aquam abyssi vehementis: qui D
posuisti profundum maris viam,
vt transirent liberati?
* Et nunc qui redempti sunt a 11
Domino, reuertentur, & venient
in Sion laudantes, & lætitia sem-
piterna super capita eorū, gaudiū
& lætitiam tenebunt, fugiet do-
lor & gemitus. * Ego, ego ipse con 12
solabor vos: quis tu vt timeres ab
homine mortali, & a filio homi-
nis, qui quasi fœnum ita arescet?
* Et oblitus es Domini factoris 13
tui, qui tetendit cælos, & funda- E
uit terram: & formidasti iugiter
tota die a facie furoris eius, qui
te tribulabat, & parauerat ad per-
dendum: vbi nunc est furor tribu-
lantis? * Cito veniet gradiens ad 14
aperiendum, & non interficiet se-
que ad internecionem, nec defi-
15 ciet panis eius. * Ego autē sum Do
minus Deus tuus, qui cōturbo ma
re, & intumescūt fluctus eius: Do || I. 49.a.2
16 minus exercituū nomē meū. * || Po-
F sui verba mea in ore tuo, & in vm
bra manus meæ protexi te, vt plan
tes cælos, & fundes terram: & di-
cas ad Sion: Populus meus es tu.
17 * Eleuare, eleuare, consurge Ie-
rusalem, quæ bibisti de manu Do-
mini calicem iræ eius: vsque ad
fundum calicis soporis bibisti, &
18 potasti vsque ad fæces. * Non est
qui sustentet eam ex omnibus fi-
lijs, quos genuit: & non est qui
apprehendat manum eius ex om- || I. 47.b.9
19 nibus filiis, quos enutriuit. * || Duo
sunt quæ occurrerunt tibi: quis
contristabitur super te? vastitas, &
contritio, & fames, & gladius,
20 quis consolabitur te? * Filij tui
G proiecti sunt, dormierunt in ca-
pite omnium viarum, sicut oryx
illaqueatus: pleni indignatione
Domini, increpatione Dei tui.
21 * Idcirco audi hoc paupercula, &
22 ebria non a vino. * Hæc dicit do-
minator tuus Dominus, & Deus
tuus, qui pugnabit pro populo
suo: Ecce tuli de manu tua cali-
cem soporis, fundum calicis indi-
gnationis meæ, non adiicies vt
23 bibas illum vltra. * Et ponam il-
lum in manu eorum, qui te humi
liauerunt, & dixerunt animæ tuæ:
Incuruare, vt transeamus: & po-
suisti vt terram corpus tuum, &
quasi viam transeuntibus.

CAP. LII.

1
A CONsurge, consurge, induere
fortitudine tua Sion, induere
vestimentis gloriæ tuæ Ierusalem
ciuitas sancti: quia non adiiciet
vltra vt pertranseat per te incircū-
2 cisus & immundus. * Excutere
de puluere, consurge; sede Ieru-
salem: solue vincula colli tui ca-
3 ptiua filia Sion. * Quia hæc dicit
Dominus: Gratis venundati estis,
& sine argento redimemini.
4 * Quia hæc dicit Dominus Deus:
B || In Ægyptum descendit populus || Ge. 46.a.6
meus in principio vt colonus esset
ibi: & Assur absque vlla causa ca-
5 lumniatus est eum. * Et num-
quid mihi est hic, dicit Domi-
num

nus, quoniam ablatus est popu-
lus meus gratis? Dominatores e-
ius inique agunt, dicit Dominus,
‖Ro.2.d.24 ‖ & iugiter tota die nomen meum
Iez.36.d.20 blasphematur.* Propter hoc sciet 6
populus meus nomen meum in
die illa: quia ego ipse qui loque-
‖Ro.10.c.15 bar, ecce adsum.* ‖ Quam pul- 7
chri super montes pedes annun-
Nah.1.d.15 ciantis & prædicantis pacem: an-
nunciantis bonum, prædicantis
salutem, dicentis Sion: Regnabit
Deus tuus.* Vox speculatorum 8
tuorum: leuauerunt vocem, simul C
laudabunt: quia oculo ad oculum
videbunt cum conuerterit Domi-
nus Sion.* Gaudete, & laudate 9
simul deserta Ierusalem: quia con
solatus est Dominus populum
suum, redemit Ierusalem.* Para- 10
uit Dominus brachium sanctum
suum in oculis omnium Gentiũ:
‖Ps.97.a.3 ‖ & videbunt omnes fines terræ
salutare Dei nostri.* Recedite, 11
‖2 Cor.6.d.17 recedite, exite inde, ‖ pollutum
nolite tangere: exite de medio e-
ius, mundamini qui fertis vasa
Domini.* Quoniam non in tu- 12
multu exibitis, nec in fuga prope- D
rabitis: præcedet enim vos Domi-
nus, & congregabit vos Deus Is-
rael.* Ecce intelliget seruus meus, 13
exaltabitur, & eleuabitur, & subli
mis erit valde.* Sicut obstupue- 14
runt super te multi, sic inglorius
erit inter viros aspectus eius, &
forma eius inter filios hominum.
* Iste asperget gentes multas, su- 15
per ipsum continebunt reges os
‖Rom.15.c.21 suum: ‖ quia quibus non est nar-
ratum de eo viderunt: & qui non
audierunt, contemplati sunt.

CAP. LIII.

Io.12.f.38 Quis credidit auditui nostro? & 1
Ro.10.d.16 brachiũ Domini cui re- A
uelatum est?* Et ascen- 2
det sicut virgultum coram eo, &
sicut radix de terra sitienti: non
est species ei, neque decor: & vi-
dimus eum, & non erat aspectus,
‖Mar.9.b.13 & desiderauimus eum: * ‖ De- 3
spectum, & nouissimum virorum,
virum dolorum, & scientem
infirmitatem: & quasi abscon-
ditus vultus eius & despectus, vn-
‖Matt.8.c.17 de nec reputauimus eum.* ‖ Ve- 4
re languores nostros ipse tulit, & B
dolores nostros ipse portauit; &
nos putauimus eum quasi lepro-
sum, & percussum a Deo & hu-
5 miliatum.* ‖ Ipse autem vulne- ‖1.Cor.15.a.3
ratus est propter iniquitates no-
stras, attritus est propter scelera
nostra: disciplina pacis nostræ su-
per eum, & liuore eius sanati su-
6 mus.* Omnes nos quasi oues er-
rauimus, vnusquisque in viam
suam declinauit: & posuit Domi-
nus in eo iniquitatem omnium
7 nostrum.* Oblatus est quia ipse
C voluit, & non aperuit os suum:
sicut ouis ad occisionem ducetur,
& quasi agnus coram tondente se
obmutescet, ‖ & non aperiet os ‖Mat.26.f.63
8 suum.* De angustia, & de iudi-
cio sublatus est: generationem Act.8.f.32
eius quis enarrabit? quia ab-
scissus est de terra viuentium:
propter scelus populi mei percussi
9 eum.* Et dabit impios pro sepul-
tura, & diuitem pro morte sua:
‖ eo quòd iniquitatem non fece- ‖1.Pet.2.d.22
rit, neque dolus fuerit in ore eius.
10 * Et Dominus voluit conterere 1.Ioã.3.a.5
eum in infirmitate: si posuerit
pro peccato animam suam, vide-
bit semen longæuum, & volun-
tas Domini in manu eius dirige-
11 tur.* Pro eo quòd laborauit ani-
D ma eius, videbit & saturabitur:
in scientia sua iustificabit ipse iu-
stus seruus meus multos, & ini-
12 quitates eorũ ipse portabit.* Ideo
dispertiam ei plurimos: & fortium
diuidet spolia, pro eo quòd tra-
didit in mortem animam suam,
‖ & cum sceleratis reputatus est: ‖Mar.15.e.28
& ipse peccata multorum tulit, & Luc.22.d.37
pro transgressoribus rogauit.

CAP. LIIII.

1 Lauda sterilis quæ non paris: Luc.23.d.29
A decanta laudem, & hinni quæ Gal.4.d.27
non pariebas: quoniam multi fi-
lij desertæ magis quàm eius, quæ
habet virum, dicit Dominus.
2 * Dilata locum tentorij tui, &
pelles tabernaculorum tuorum
extende, ne parcas: longos fac fu
niculos tuos, & clauos tuos con-
3 solida.* Ad dexteram enim,
B & ad læuam penetrabis: & semen
tuum Gentes hereditabit, & ci-
4 uitates desertas inhabitabit.* No-
li timere quia non confunderis,
neque erubesces: non enim te
pudebit, quia confusionis adole-

scentiæ tuæ obliuisceris, & op-
probrij viduitatis tuæ non recor-
daberis amplius.* Quia domina- 5
||Lu.1.e.52 bitur tui qui fecit te, || Dominus C
exercituum nomen eius:& redem
ptor tuus sanctus Israel, Deus om
nis terræ vocabitur. *Quia vt mu- 6
lierem derelictam & mœrentem
spiritu vocauit te Dominus, & v-
xorem ab adolescentia abiectam,
dixit Deus tuus. * Ad punctum 7
in modico dereliqui te, & in mise
rationibus magnis cõgregabo te.
* In momento indignationis ab- 8
scondi faciem meam parumper a D
te, & in misericordia sempiterna
misertus sum tui: dixit redem-
||Ge.9.b.15 ptor tuus Dominus. * || Sicut in 9
diebus Noe istud mihi est, cui iu-
raui ne inducerem aquas Noe vl-
tra supra terram: sic iuraui vt non
irascar tibi, & non increpem te.
* Montes enim commouebũtur, 10
& colles contremiscent: misericor E
dia autem mea non recedet a te,
& fœdus pacis meæ non mouebi-
tur : dixit miserator tuus Domi-
nus. *Paupercula tempestate con- 11
uulsa, absque vlla consolatione.
Ecce ego sternam per ordinem
lapides tuos, & fundabo te in
sapphiris, * & ponam iaspidem 12
propugnacula tua: & portas tuas F
in lapides sculptos, & omnes ter-
minos tuos in lapides desiderabi-
||Io.6.e.45 les. * || Vniuersos filios tuos do- 13
ctos a Domino: & multitudinem
pacis filiis tuis. * Et in iustitia 14
fundaberis: recede procul a calum
nia, quia non timebis: & a pauo-
re, quia non appropinquabit tibi.
* Ecce accola veniet, qui non erat 15
mecum, aduena quõdam tuus ad-
iungetur tibi. * Ecce ego creaui 16
fabrum sufflãtem in igne prunas, G
& proferentem vas in opus suum,
& ego creaui interfectorem ad di-
sperdendum. * Omne vas, quod 17
fictum est contra te, nõ dirigetur:
& omnem linguam resistentem
tibi in iudicio, iudicabis. Hæc est
hereditas seruorum Domini: &
iustitia eorum apud me, dicit Do-
minus.

CAP. LV.

Eccli.51.d.33 OMnes sitiẽtes venite ad aquas: 1
& qui non habetis argentũ, A
properate, emite, & comedite:
venite, emite absque argento, &
absque vlla commutatione vinum
2 & lac. * Quare appenditis argen-
tum non in panibus, & laborem
vestrum non in saturitate? Audi-
te audientes me, & comedite bo-
num, & delectabitur in crassitu-
3 dine anima vestra. * Inclinate
B aurem vestram, & venite ad me:
audite, & viuet anima vestra, &
feriam vobiscum pactum sempi-
ternum, || misericordias Dauid ||Act.13.e.34
4 fideles. * Ecce testem populis de-
di eum, ducem ac præceptorem
5 Gentibus. * Ecce gentem, quam
nesciebas, vocabis: & Gentes,
quæ te non cognouerunt, ad te
current propter Dominum Deum
tuum, & sanctum Israel, quia
6 glorificauit te. * Quærite Do-
minum, dum inueniri potest: in-
7 uocate eum, dum prope est. * De-
C relinquat impius viam suam, & vir
iniquus cogitationes suas, & reuer
tatur ad Dominum, & misere-
bitur eius, & ad Deum nostrum:
quoniam multus est ad ignoscen-
8 dum. * Non enim cogitationes
meæ cogitationes vestræ: neque
viæ vestræ, viæ meæ, dicit Domi-
9 nus. * Quia sicut exaltantur cæli
a terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ
a viis vestris, & cogitationes meæ
10 a cogitationibus vestris. * Et quo-
D modo descendit imber, & nix de
cælo, & illuc vltra non reuertitur,
sed inebriat terram, & infundit
eam, & germinare eam facit, &
dat semen serenti, & panem come
11 denti: * Sic erit verbum meum,
quod egredietur de ore meo: non
reuertetur ad me vacuum, sed fa-
ciet quæcumque volui, & prospe-
rabitur in his, ad quæ misi illud.
12 * Quia in lætitia egrediemini, &
in pace deducemini: montes &
colles cantabunt coram vobis lau-
dem, & omnia ligna regionis plau
13 dent manu. * Pro saliunca ascen-
det abies, & pro vrtica crescet
myrtus: & erit Dominus nomi-
natus in signum æternum, quod
non auferetur.

CAP. LVI.

1 A HÆc dicit Dominus: Custodi- Sap.1.a.1
te iudicium, & facite iusti-
tiam: quia iuxta est salus mea vt
veniat, & iustitia mea vt reue-
letur.

letur. * Beatus vir, qui facit hoc, 2
& filius hominis, qui apprehen-
det istud: custodiens sabbatum ne
polluat illud, custodiens manus
suas ne faciat omne malum. * Et 3
non dicat filius aduenæ, qui adhæ B
ret Domino, dicens: Separatione
diuidet me Dominus a populo
suo: Et non dicat Eunuchus: Ecce
ego lignum aridum. * Quia hæc 4
dicit Dominus Eunuchis: Qui cu
stodierint sabbata mea, & elege-
rint quæ ego volui, & tenuerint
fœdus meum: * Dabo eis in do- 5
mo mea, & in muris meis locum,
& nomen melius a filiis & filia-
bus: nomen sempiternum dabo
eis, quod non peribit. * Et filios 6
aduenæ, qui adhærent Domino, C
vt colant eum, & diligant nomen
eius, vt sint ei in seruos: omnem
custodientem sabbatum ne polluat
illud, & tenentem fœdus meum:
* Adducam eos in montem san- 7
ctum meum, & lætificabo eos in
domo orationis meæ: holocausta
eorum, & victimæ eorum place-
bunt mihi super altari meo: ‖ quia
domus mea domus orationis voca
bitur cunctis populis. * Ait Do- 8
minus Deus, qui congregat di-
spersos Israel: Adhuc congrega-
bo ad eũ congregatos eius. * Om- 9
nes bestiæ agri venite ad deuoran-
dum, vniuersæ bestiæ saltus. * Spe- 10
culatores eius cæci omnes, nescie- D
runt vniuersi: canes muti non va-
lentes latrare, videntes vana, dor-
mientes, & amantes somnia. * Et 11
canes impudentissimi nescierunt
saturitatem: ipsi pastores ignora-
uerunt intelligentiam: omnes in
viam suam declinauerunt, vnus-
quisque ad auaritiam suam a sum
mo vsque ad nouissimum. * Veni- 12
te, sumamus vinum, & implea-
mur ebrietate: & erit sicut hodie,
sic & cras, & multo amplius.

‖ Mat. 21. b. 13. Mar. 11. c. 17. Luc. 19. g. 46

CAP. LVII.

IVstus perit, & non est qui re- 1
cogitet in corde suo: & viri mi- A
sericordiæ colliguntur, quia non
est qui intelligat, a facie enim
malitiæ collectus est iustus. * Ve- 2
niat pax, requiescat in cubili suo
qui ambulauit in directione sua.
* Vos autem accedite huc filij au- 3
guratricis: semen adulteri, & for-
nicariæ. * Super quem lusistis? 4
super quem dilatastis os, & ieci-
stis linguam? numquid non vos
5 filij scelesti, semen mendax? * qui
consolamini in diis subter omne
lignum frondosum, immolantes
paruulos in torrentibus, subter
6 eminentes petras? * In partibus
torrentis pars tua, hæc est sors
tua: & ipsis effudisti libamen,
obtulisti sacrificium. numquid
7 super his non indignabor? * Su-
B per montem excelsum & subli-
mem posuisti cubile tuum, & il-
luc ascendisti vt immolares ho-
8 stias. * Et post ostium & retro
postem posuisti memoriale tuum:
quia iuxta me discooperuisti, &
suscepisti adulterum: dilatasti cu-
bile tuum, & pepigisti cum eis
fœdus: dilexisti stratum eorum
9 manu aperta. * Et ornasti te re-
gi vnguento, & multiplicasti pig-
menta tua. Misisti legatos tuos
procul, & humiliata es vsque
10 ad inferos. * In multitudine viæ
tuæ laborasti: non dixisti: Quie-
scam: vitam manus tuæ inueni-
11 sti, propterea non rogasti. * Pro
C quo solicita timuisti, quia men-
tita es, & mei non es recordata,
neque cogitasti in corde tuo? quia
ego tacens, & quasi non videns,
12 & mei oblita es. * Ego annun-
ciabo iustitiam tuam, & opera
13 tua non proderunt tibi. * Cum
clamaueris, liberent te congrega-
ti tui, & omnes eos auferet ven-
tus, tollet aura: Qui autem fidu-
ciam habet mei, hereditabit ter-
ram, & possidebit montem san-
14 ctum meum. * Et dicam: ‖ Viam
facite, præbete iter, declinate
de semita, auferte offendicula de
15 via populi mei. * Quia hæc dicit
Excelsus, & sublimis habitans
æternitatem: & sanctum nomen
eius in excelso & in sancto habi-
tans, & cum contrito & hu-
mili spiritu: vt viuificet spiri-
D tum humilium, & viuificet cor
16 contritorum. * Non enim in sem-
piternum litigabo, neque vsque
ad finem irascar: quia spiritus a
facie mea egredietur, & flatus ego
17 faciam. * Propter iniquitatem
auaritiæ eius iratus sum, & per-
cussi eum: abscondi a te faciem
meam, & indignatus sum: & abiit
18 vagus in via cordis sui. * Vias
eius vidi, & sanaui eum, & reduxi
eum,

‖ I. 62. d. 10.

eum, & reddidi consolationes ip-
si, & lugentibus eius. *Creaui 19
fructum labiorum pacem, pacem
ei, qui longe est, & qui prope, di-
xit Dominus, & sanaui eum.
*Impij autem quasi mare feruens 20
quod quiescere non potest, & re-
‖Sup. 48. d. 22 dundant fluctus eius in conculca-
tionem, & lutum. *‖Non est pax 21
impijs, dicit Dominus Deus.

CAP. LVIII.

Clama, ne cesses, quasi tuba 1 A
exalta vocem tuam, & annun
cia populo meo scelera eorum, &
domui Iacob peccata eorum. *Me 2
etenim de die in diem quaerunt, &
scire vias meas volunt: quasi gens
quae iustitiam fecerit, & iudicium
Dei sui non dereliquerit: rogant
me iudicia iustitiae: appropinqua-
re Deo volunt. *Quare ieiunaui- 3
mus, & non aspexisti: humilia-
uimus animas nostras, & nescisti?
Ecce in die ieiunij vestri inueni-
tur voluntas vestra, & omnes de-
bitores vestros repetitis. *Ecce 4
ad lites, & contentiones ieiunatis, B
& percutitis pugno impie. Nolite
ieiunare sicut vsque ad hanc diem,
vt audiatur in excelso clamor ve-
‖Zach. 7. b. 5 ster. *Nunquid tale est ieiunium, 5
quod elegi, per diem affligere
hominem animam suam? num-
quid contorquere quasi circulum
caput suum, & saccum, & cine-
rem sternere? numquid istud vo-
cabis ieiunium, & diem accepta-
bilẽ Domino? *Nõne hoc est ma- 6
gis ieiunium quod elegi? dissolue
colligationes impietatis, solue fas-
ciculos deprimentes, dimitte eos,
qui confracti sunt, liberos, & om-
‖Ezech. 18. b. 16 Mat. 25. c. 35 ne onus dirumpe. *‖Frange esu- 7
rienti panem tuum, & egenos, C
vagosq; induc in domum tuam:
cum videris nudum, operi eum,
& carnem tuam ne despexeris.
*Tunc erumpet quasi mane lumẽ 8
tuum, & sanitas tua citius orie-
tur, & anteibit faciem tuam iu-
stitia tua, & gloria Domini colli-
get te. *Tunc inuocabis, & Do- 9
minus exaudiet: clamabis, & di-
cet: Ecce adsum. si abstuleris de
medio tui catenam, & desieris ex-
tendere digitum, & loqui quod
non prodest. *Cum effuderis esu- 10
rienti animam tuam, & animam
afflictam repleueris, orietur in te-
nebris lux tua, & tenebrae tuae e-
11 D runt sicut meridies. *Et requiem
tibi dabit Dominus semper, & im-
plebit splendoribus animam tuã,
& ossa tua liberabit, & eris quasi
hortus irriguus & sicut fons aqua-
rum, cuius non deficient aquae. ‖Inf. 61. a. 4
12 *‖Et aedificabuntur in te deserta
saeculorum: fundamenta genera-
tionis & generationis suscitabis: &
vocaberis aedificator sepium, auer-
13 tens semitas in quietẽ. *Si auerte-
ris a sabbato pedem tuum, facere
voluntatẽ tuã in die sancto meo &
vocaueris sabbatũ delicatũ, & san-
ctum Domini gloriosum, & glo-
rificaueris eum dum nõ facis vias
tuas, & non inuenitur voluntas
tua, vt loquaris sermonem:
14 *Tunc delectaberis super Domi-
no, & sustollam te super altitudi-
nes terrae, & cibabo te hereditate
Iacob patris tui, os enim Domini
locutum est.

CAP. LIX.

1 A Ecce non est abbreuiata manus Num. 11. e. 23
Domini vt saluare nequeat, Sup. 50. a. 2
neque aggrauata est auris eius vt
2 non exaudiat: *Sed iniquitates ve-
strae diuiserunt inter vos, & Deum
vestrum, & peccata vestra abscon-
derunt faciem eius a vobis ne
3 exaudiret. *‖Manus enim vestrae ‖Sup. 1. d. 15
pollutae sunt sanguine, & digiti
vestri iniquitate: labia vestra lo-
cuta sunt mendacium, & lingua
4 vestra iniquitatem fatur. *Non
est qui inuocet iustitiam, neque
est qui iudicet vere: sed confidunt
in nihilo, & loquuntur vanitates:
‖conceperunt laborem, & pepe- ‖Iob. 15. d.
5 rerunt iniquitatem. *Oua aspi-
dum ruperunt, & telas araneae te-
xuerunt: qui comederit de ouis
eorum, morietur: & quod con-
fotum est, erumpet in regulum.
6 B *Telae eorum non erunt in vesti-
mentum, neque operientur ope-
ribus suis: opera eorum opera in-
utilia, & opus iniquitatis in ma-
7 nibus eorum. *‖Pedes eorum ad ‖Prou. 1. b. 16
malum currunt, & festinant vt
effundant sanguinem innocẽtem: Rom. 3. c. 15
cogitationes eorum cogitationes
inutiles: vastitas, & contritio in
8 vijs eorum. *Viam pacis nescie-
runt, & non est iudicium in gres-
sibus

ibus eorum . semitæ eorum incur
uatæ sunt eis : omnis qui calcat
in eis ignorat pacem . * Propter 9
hoc elongatum est iudicium a no-
bis, & non apprehendet nos iusti-
tia : expectauimus lucem, & ecce
tenebræ : splendorem, & in tene-
bris ambulauimus. * Palpauimus 10
sicut cæci parietem , & quasi abs-
que oculis attrectauimus: impe-
gimus meridie quasi in tenebris,
in caliginosis quasi mortui .* Ru- 11
giemus quasi vrsi omnes, & qua- C
si columbæ meditantes gememus.
expectauimus iudicium,& nō est:
salutem , & elongata est a nobis .
* Multiplicatæ sunt enim iniqui- 12
tates nostræ coram te , & peccata
nostra responderunt nobis . quia
scelera nostra nobiscum, & ini-
quitates nostras cognouimus ,
*peccare & mentiri contra Domi- 13
num : & auersi sumus ne iremus
post tergum Dei nostri , vt loque-
remur calumniam & transgressio-
nem : concepimus, & locuti su-
mus de corde verba mendacij. *Et 14
conuersum est retrorsum iudiciū ,
& iustitia longe stetit: quia corruit
in platea veritas , & æquitas non
potuit ingredi . * Et facta est veri- 15
tas in obliuionem : & qui recessit
a malo, prædæ patuit:& vidit Do-
minus, & malum apparuit in ocu
lis eius, quia non est iudicium .
*& vidit quia non est vir : & apo- 16
riatus est , quia non est qui occur- D
rat : & saluauit sibi brachium
suum , & iustitia eius ipsa confir-
‖Ephe. 6.c. 17 mauit eum.*‖ Indutus est iustitia 17
vt lorica , & galea salutis in capite
1.Thes.5.b. 8 eius : indutus est vestimentis vl-
tionis , & opertus est quasi pallio
zeli . * Sicut ad vindictam quasi 18
ad retributionem indignationis
hostibus suis , & vicissitudinem
inimicis suis : insulis vicē reddet.
* Et timebunt qui ab Occidente , 19
nomen Domini:& qui ab ortu so
lis , gloriam eius : cum venerit
quasi fluuius violentus , quem
‖Ro. 11.d. 26 spiritus Domini cogit : *‖ & ve- 20
nerit Sion Redemptor , & eis,qui
redeunt ab iniquitate in Iacob, di-
cit Dominus .* Hoc fœdus meum 21
cum eis, dicit Dominus : Spiri-
tus meus , qui est in te , & verba
mea , quæ posui in ore tuo , non
recedent de ore seminis tui , &
de ore seminis seminis tui , dicit
Dominus , amodo & vsque in
sempiternum .

CAP. LX.

1 SVrge illuminare Ierusalem :
quia venit lumen tuum, & glo
A ria Domini super te orta est.
2 *Quia ecce tenebræ operient ter-
ram , & caligo populos : super te
autem orietur Dominus , & glo-
3 ria eius in te videbitur . * Et am-
bulabunt Gentes in lumine tuo ,
& reges in splendore ortus tui .
4 * ‖ Leua in circuitu oculos tuos, ‖I. 49. e. 18
& vide : omnes isti congregati
sunt, venerunt tibi: filij tui de lon-
ge venient , & filiæ tuæ de latere
5 surgent . * Tunc videbis , & af-
flues, mirabitur,& dilatabitur cor
tuum quando conuersa fuerit ad
te multitudo maris, fortitudo Gen
6 tium venerit tibi : * Inundatio ca-
melorum operiet te , dromedarij
Madian & Epha : omnes de Saba
venient , aurum & thus deferen-
tes , & laudem Domino annun-
7 ciantes .* Omne pecus Cedar con
B gregabitur tibi , arietes Nabaioth
ministrabunt tibi : offerentur su-
per placabili altari meo, & domū
8 maiestatis meæ glorificabo .* Qui
sunt isti , qui vt nubes volant : &
quasi columbæ ad fenestras suas ?
9 * Me enim insulæ expectant , &
naues maris in principio vt addu-
cam filios tuos de longe: argētum
eorū, & aurum eorum cum eis no
mini Domini Dei tui , & sancto
10 Israel , quia glorificauit te . * Et
ædificabunt filij peregrinorum
muros tuos, & reges eorum mini-
strabunt tibi : in indignatione e-
nim mea percussi te : & in recon-
ciliatione mea misertus sum tui .
11 *‖ Et aperientur portæ tuæ iugi- ‖Apoc. 21. g. 25
ter : die ac nocte non claudentur,
vt afferatur ad te fortitudo Gen-
tium, & reges earum adducantur.
12 * Gens enim & regnum, quod nō
seruierit tibi , peribit : & Gentes
13 solitudine vastabuntur . * Gloria
Libani ad te veniet , abies & bu-
xus , & pinus simul ad ornandum
locum sanctificationis meæ , &
C locum pedum meorum glorifica-
14 bo. * Et venient ad te curui filij
eorum , qui humiliauerunt te , &
adorabūt vestigia pedum tuorum
omnes, qui detrahebant tibi , &
voca-

vocabunt te Ciuitatem Domini,
Sion sancti Israel. *Pro eo quod 15
fuisti derelicta, & odio habita, &
non erat qui per te transiret, po-
nam te in superbiam sæculorum,
gaudium in generationem & ge-
nerationem: *& suges lac Gentiũ, 16
& mammilla regum lactaberis: &
scies quia ego Dominus saluans
te, & redemptor tuus fortis Ia-
cob.*Pro ære afferam aurum, & 17
pro ferro afferam argentum: & D
pro lignis æs, & pro lapidibus fer-
rum: & ponam visitationem tuam
pacem, & præpositos tuos iustitiã.
*Non audietur vltra iniquitas in 18
terra tua, vastitas & contritio in
terminis tuis, & occupabit salus
muros tuos, & portas tuas lauda-
‖Apo.21.g.23.&22.a.5 tio.*‖Non erit tibi amplius sol ad 19
lucendum per diem, nec splendor
lunæ illuminabit te: sed erit tibi
Dominus in lucem sempiternam,
& Deus tuus in gloriam tuam.
*Non occidet vltra sol tuus, & 20
luna tua non minuetur: quia erit
tibi Dominus in lucem sempiter-
nam, & complebuntur dies luctus
tui. *Populus autem tuus omnes 21
iusti, in perpetuum hereditabunt
terram, germen plantationis meę,
opus manus meæ ad glorificandũ.
*Minimus erit in mille, & paruu- 22
lus in gentem fortissimam: ego
Dominus in tempore eius subito
faciam istud.

CAP. LXI.

Luc.4.c.11 SPiritus Domini super me, eo 1
quod vnxerit Dominus me: A
ad annunciandum mansuetis mi-
sit me, vt mederer contritis cor-
de, & prædicarem captiuis indul-
gentiam, & clausis apertionem:
* Vt prædicarem annum placabi- 2
lem Domino, & diem vltionis
‖Matt.5.a.5 Deo nostro: ‖vt consolarer om-
nes lugentes: *vt ponerem lugen- 3
tibus Sion: & darem eis coronam
pro cinere, oleum gaudij pro lu- B
ctu, pallium laudis pro spiritu
mœroris: & vocabuntur in ea for
tes iustitiæ, plantatio Domini ad
Ī.58.d.12 glorificandum. *‖Et ædificabunt 4
deserta a sæculo, & ruinas anti-
quas erigent, & instaurabunt ci-
uitates desertas, dissipatas in ge-
nerationem & generationem.
* Et stabunt alieni, & pascent pe- 5
cora vestra: & filij peregrinorum,
agricolæ & vinitores vestri erunt.
6 * Vos autem Sacerdotes Domini
vocabimini: Ministri Dei nostri,
dicetur vobis: Fortitudinem Gen-
tium comedetis, & in gloria ea-
7 rum superbietis. * Pro confusione
C vestra duplici, & rubore laudabũt
partem suam: propter hoc in terra
sua duplicia possidebunt, lætitia
8 sempiterna erit eis. * Quia ego
Dominus diligens iudicium, &
odio habens rapinam in holocau-
sto: & dabo opus eorum in veri-
tate, & fœdus perpetuum feriam
9 eis.*Et scient in Gentibus semen
eorum, & germen eorum in me-
dio populorum: omnes, qui vide-
rint eos, cognoscent illos, quia
isti sunt semen, cui benedixit Do-
10 minus.*Gaudens gaudebo in Do-
D mino, & exultabit anima mea in
Deo meo: quia induit me vestimẽ
tis salutis: & indumento iustitiæ
circumdedit me, quasi sponsum
decoratum corona, & quasi spon-
11 sam ornatam monilibus suis. *Si-
cut enim terra profert germẽ suũ,
& sicut hortus semen suum ger-
minat, sic Dominus Deus germi-
nabit iustitiam, & laudem coram
vniuersis Gentibus.

CAP. LXII.

1 PRopter Sion non tacebo, &
A propter Ierusalem non quie-
scam, donec egrediatur vt splẽdor
iustus eius, & saluator eius vt lam-
2 pas accendatur.*Et videbunt Gen
tes iustum tuum, & cuncti reges
inclytum tuum: & vocabitur ti-
bi nomen nouum, quod os Domi
3 ni nominabit.*Et eris corona glo
riæ in manu Domini, & diadema
4 regni in manu Dei tui.*Non voca
beris vltra Derelicta: & terra tua
B non vocabitur amplius Desolata:
sed vocaberis Voluntas mea in ea,
& terra tua inhabitata. quia com-
placuit Domino in te: & terra tua
5 inhabitabitur. * Habitabit enim
iuuenis cum virgine, & habitabũt
in te filij tui. Et gaudebit sponsus
super sponsam, & gaudebit super
6 te Deus tuus. * Super muros tuos
C Ierusalem constitui custodes, tota
die, & tota nocte in perpetuum
non tacebunt. Qui reminiscimini
7 Domini, ne taceatis, * & ne detis
silen-

silentium ei, donec stabiliat, & do
nec ponat Ierusalem laudem in
terra.* Iurauit Dominus in dex- 8
tera sua, & in brachio fortitudi-
nis suæ: Si dedero triticum tuum
vltra cibum inimicis tuis: & si bi-
berint filij alieni vinum tuum, in
quo laborasti.* Quia qui congre- 9
gant illud comedent, & laudabũt
Dominum: & qui comportant il-
lud, bibent in atriis sanctis meis.
* Transite, transite per portas, 10
Isa.57.d.15 || præparate viam populo, planum D
facite iter, eligite lapides, & ele-
Matt.21.a.5 uate signum ad populos: * || Ecce 11
Dominus auditum fecit in extre-
Zac.9.b.9 mis terræ, dicite filiæ Sion: Ecce
saluator tuus venit: ecce merces
eius cum eo, & opus eius coram
illo.* Et vocabunt eos, Populus 12
sanctus, redempti a Domino. Tu
autem vocaberis, Quæsita ciui-
tas, & non Derelicta.

CAP. LXIII.

Quis est iste, qui venit de Edõ, 1
tinctis vestibus de Bosra? A
iste formosus in stola sua,
gradiens in multitudine fortitudi
nis suæ. Ego qui loquor iustitiam,
& propugnator sum ad saluandũ.
*Quare ergo rubrum est indumẽ- 2
tum tuum, & vestimenta tua si-
cut calcantium in torculari? *Tor 3
cular calcaui solus, & de Genti-
bus non est vir mecum: calcaui
eos in furore meo, & conculcaui
eos in ira mea: & aspersus est san-
guis eorum super vestimenta mea,
& omnia indumenta mea inqui-
Apo.19.c.13 naui. * || Dies enim vltionis 4
in corde meo, annus redemptio-
nis meæ venit: * Circumspexi, & 5
non erat auxiliator: quæsiui, &
non fuit qui adiuuaret: & salua-
uit mihi brachium meum, & in-
dignatio mea ipsa auxiliata est
mihi. * Et conculcaui populos 6
in furore meo, & inebriaui eos in B
indignatione mea, & detraxi in
terram virtutem eorum.* Misera- 7
tionum Domini recordabor, lau-
dem Domini super omnibus, quæ
reddidit nobis Dominus, & super
multitudinem bonorum domui
Israel, quæ largitus est eis secun-
dũ indulgentiam suam, & secun-
dũ multitudinem misericordiarũ
suarum. * Et dixit: Verumtamen 8
populus meus est, filij non ne-
gantes: & factus est eis saluator.
9 *In omni tribulatione eorum non
C est tribulatus, & angelus faciei e-
ius saluauit eos: in dilectione sua,
& in indulgentia sua ipse redemit
eos, & portauit eos, & eleuauit
10 eos cunctis diebus sæculi.* Ipsi au
tem ad iracundiam prouocaue-
runt, & afflixerunt spiritum san-
cti eius: & conuersus est eis in ini-
11 micum, & ipse debellauit eos.* Et
recordatus est dierum sæculi Moy
si, & populi sui: || Vbi est qui edu-
xit eos de mari cũ pastoribus gre- Exo.14.e.29
gis sui? vbi est qui posuit in me-
12 dio eius spiritum sancti sui? *Qui
eduxit ad dexteram Moysen bra-
chio maiestatis suæ, qui scidit a-
quas ante eos, vt faceret sibi no-
13 men sempiternum: * Qui eduxit
eos per abyssos, quasi equum in
14 deserto non impingentem. * Quasi
animal in campo descendens, spi-
ritus Domini ductor eius fuit: sic
adduxisti populum tuum vt face-
15 res tibi nomen gloriæ. * || Atten- Deu.26.d.15
D de de cælo, & vide de habitaculo
sancto tuo, & gloriæ tuæ: vbi est Baruc.2.d.16
zelus tuus, & fortitudo tua, mul-
titudo viscerum tuorum, & mise-
rationum tuarum? super me con-
16 tinuerunt se.* Tu enim pater no-
ster, & Abraham nesciuit nos, &
Israel ignorauit nos: tu Domine
pater noster, redemptor noster, a
17 sæculo nomen tuum. * Quare er-
rare nos fecisti Domine de viis
tuis: indurasti cor nostrum ne ti-
meremus te? conuertere propter
seruos tuos tribus hereditatis tuæ.
18 * Quasi nihilum possederunt po-
pulum sanctum tuum: hostes no-
stri conculcauerunt sanctificatio-
19 nem tuam. * Facti sumus quasi
in principio, cum non dominare-
ris nostri, neque inuocaretur no-
men tuum super nos.

CAP. LXIIII.

1 Vtinam dirumperes cælos, &
A descenderes: a facie tua mon
2 tes defluerent. *Sicut exustio ignis
tabescerent, aquæ arderent igni,
vt notum fieret nomen tuum
inimicis tuis: a facie tua gentes
3 turbarentur. * Cum feceris mira-
bilia, nõ sustinebimus: descẽdisti,
& a

& a facie tua montes defluxerunt.
‖1.Cor.2.b.9 * ‖ A sæculo non audierunt, ne- 4
que auribus perceperunt: oculus
non vidit, Deus absque te, quæ
præparasti expectantibus te.* Oc- 5
curristi lætanti, & facienti iusti-
tiam: in viis tuis recordabuntur
tui: ecce tu iratus es, & peccaui-
mus: in ipsis fuimus semper, &
saluabimur. * Et facti sumus 6
vt immundus omnes nos,& quasi
pannus menstruatæ vniuersæ iu-
stitiæ nostræ: & cecidimus quasi
folium vniuersi,& iniquitates no-
stræ quasi ventus abstulerunt nos. C
*Non est qui inuocet nomen tuũ: 7
qui consurgat, & teneat te:abscon
disti faciem tuam a nobis, & alli-
sisti nos in manu iniquitatis no-
stræ. * Et nunc Domine, pater 8
noster es tu, nos vero lutum:& fi-
ctor noster tu, & opera manuum
‖Psl.78. b.9 tuarum omnes nos. * ‖ Ne ira- 9
scaris Domine satis, & ne vltra
memineris iniquitatis nostræ: ec-
ce respice, populus tuus omnes
nos. * Ciuitas sancti tui facta est 10
deserta, Sion deserta facta est, Ie- D
rusalem desolata est. * Domus 11
sanctificationis nostræ, & gloriæ
nostræ, vbi laudauerunt te patres
nostri, facta est in exustionem
ignis, & omnia desiderabilia no-
stra versa sunt in ruinas. * Num- 12
quid super his continebis te Do-
mine, tacebis, & affliges nos ve-
hementer?

CAP. LXV.

Ro.10.d.20 QVæsierunt me qui ante non 1
interrogabant, inuene- A
runt qui non quæsierunt
me. dixi: Ecce ego, ecce ego ad
Gentem, quæ non inuocabat no
men meum. * Expandi manus 2
meas tota die ad populum incre-
dulum, qui graditur in via non bo
na post cogitationes suas. * Po- 3
pulus qui ad iracundiam prouocat
me ante faciem meã semper: qui
immolant in hortis, & sacrificant
super lateres: * qui habitant in 4
sepulchris, & in delubris idolorũ
dormiunt: qui comedunt carnem
suillam, & ius profanum in vasis
eorum. * Qui dicunt: Recede 5
a me, non appropinques mihi,
quia immundus es: isti fumus e-
runt in furore meo, ignis ardens
6 tota die. * Ecce scriptum est co-
ram me: non tacebo, sed reddam
7 & retribuam in sinum eorum* ini
quitates vestras, & iniquitates pa-
trum vestrorum simul, dicit Do-
minus, qui sacrificauerunt super
montes, & super colles exprobra-
uerunt mihi, & remetiar opus eo-
8 rum primum in sinu eorum.*Hæc
dicit Dominus: Quomodo si in-
B ueniatur granum in botro, & di-
catur: Ne dissipes illud, quoniam
benedictio est: sic faciam propter
seruos meos, vt non disperdam
9 totum. * Et educam de Iacob se-
men, & de Iuda possidentem mon
tes meos: & hereditabunt eam
electi mei, & serui mei habitabũt
10 ibi. * Et erunt campestria in cau-
las gregum, & vallis Achor in cu-
bile armentorum populo meo qui
11 requisierunt me. *Et vos qui dere
liquistis Dominũ, qui obliti estis
montem sanctum meum, qui
ponitis Fortunæ mensam, & liba-
12 tis super eam. * Numerabo vos
in gladio, & omnes in cæde cor-
ruetis: ‖ pro eo quòd vocaui, & ‖ Prou. 1.c.
non respondistis: locutus sum & 24
non audistis: & faciebatis malum Ier.7.c,25
in oculis meis, & quæ nolui, ele- J.66. b. 4
13 gistis. * Propter hoc hæc dicit Do
minus Deus: Ecce serui mei co-
medent, & vos esurietis: ecce
serui mei bibent, & vos sitietis:
14 *Ecce serui mei lætabuntur, & vos
C confundemini: Ecce serui mei lau-
dabunt præ exultatione cordis, &
vos clamabitis præ dolore cordis,
& præ contritione spiritus vlula-
15 bitis. * Et dimittetis nomen ve-
strum in iuramentum electis meis:
& interficiet te Dominus Deus, &
seruos suos vocabit nomine alio.
16 * In quo qui benedictus est super
terram, benedicetur in Deo amẽ
& qui iurat in terra, iurabit in
Deo amen: quia obliuioni tradi-
tæ sunt angustiæ priores, & quia
absconditæ sunt ab oculis meis.
17 * ‖ Ecce enim ego creo cælos no- ‖ J.66.g.22
uos, & terram nouam: & non Apo.21.a.1
erunt in memoria priora, & non
18 ascendent super cor.* Sed gaudebi-
tis, & exultabitis vsque in sempi-
ternum in his, quæ ego creo: quia
ecce ego creo Ierusalem exultatio-
nem, & populum eius gaudium.
19 *Et exultabo in Ierusalem, &
gaudebo in populo meo: & non
audie-

audietur in eo vltra vox fletus & D
vox clamoris.* Non erit ibi am- 20
plius infans dierum, & senex qui
non impleat dies suos : quoniam
puer centum annorum morietur,
& peccator centum annorũ male-
dictus erit. * Et ædificabunt do- 21
mos, & habitabunt: & plantabunt
vineas, & comedent fructus ea-
rum. * Non ædificabunt, & a- 22
lius habitabit: non plantabunt, &
alius comedet : secundum enim
dies ligni, erunt dies populi mei,
& opera manuum eorum inuete-
rabunt : * electi mei non labora- 23
bunt frustra, neque generabunt in
conturbatione : quia semen bene-
dictorum Domini est, & nepotes
Ps. 31.b.5 eorum cum eis.* Eritq. antequã 24
S. 11.a.b clament, ego exaudiam: adhuc il-
lis loquentibus, ego audiam.* Lu 25
pus & agnus pascentur simul, leo
& bos comedent paleas: & serpen
ti puluis panis eius: non nocebũt,
neque occident in omni monte
sancto meo, dicit Dominus.

CAP. LXVI.

Act. 7. f. 49 HÆc dicit Dominus: Cælum 1
sedes mea, terra autem sca- A
bellum pedum meorum : quæ est
ista Domus, quam ædificabitis mi
hi? & quis est iste locus quietis
meæ?* Omnia hæc manus mea fe- 2
cit, & facta sunt vniuersa ista, di-
cit Dominus. ad quem autem re-
spiciam, nisi ad pauperculum, &
contritum spiritu, & trementem
sermones meos? * Qui immolat 3
bouem, quasi qui interficiat virũ :
qui mactat pecus, quasi qui exce-
rebret canẽ : qui offert oblationẽ,
quasi qui sanguinem suillum of- B
ferat: qui recordatur thuris, quasi
qui benedicat idolo. Hæc omnia
elegerunt in vijs suis, & in abomi
nationibus suis anima eorum de-
lectata est.* Vnde & ego eligam 4
illusiones eorum: & quæ timebãt,
Pr. 1. c. 24 adducam eis: || quia vocaui, & non
Ier. 7. c. 13 erat qui responderet: locutus sum,
s. 65. b. 12 & non audierunt: feceruntq. ma-
lum in oculis meis, & quæ nolui
elegerunt.* Audite verbum Domi 5
ni, qui tremitis ad verbum eius:
dixerunt fratres vestri odiẽtes vos,
& abijcientes propter nomen
meum: glorificetur Dominus, &
videbimus in lætitia vestra: ipsi
6 autem confundentur.* Vox popu-
C li de ciuitate, vox de templo, vox
Domini reddentis retributionem
7 inimicis suis.* Antequam parturi-
ret, peperit: antequam veniret par
tus eius, peperit masculum.
8 * Quis audiuit vmquam tale? &
quis vidit huic simile? nũquid par
turiet terra in die vna? aut parietur
gens simul, quia parturiuit & pe-
9 perit Sion filios suos? * Numquid
ego, qui alios parere facio, ipse
non pariam, dicit Dominus? si e-
go, qui generationem ceteris tri-
buo, sterilis ero, ait Dominus
10 Deus tuus? * Lætamini cum Ie-
rusalem, & exultate in ea omnes
qui diligitis eam: gaudete cum ea
gaudio vniuersi, qui lugetis super
11 eam * vt sugatis, & repleamini ab
D vbere consolationis eius : vt mul-
geatis, & delicijs affluatis ab om-
12 nimoda gloria eius. * Quia hæc di
cit Dominus: Ecce ego declinabo
super eam quasi fluuium pacis, &
quasi torrentem inundantem glo-
riam Gentium, quam sugetis: ad
vbera portabimini, & super ge-
13 nua blandientur vobis. * Quomo-
do si cui mater blandiatur, ita ego
consolabor vos, & in Ierusalem
14 consolabimini. * Videbitis, &
gaudebit cor vestrum, & ossa ve
stra quasi herba germinabunt, &
cognoscetur manus Domini ser-
uis eius, & indignabitur inimicis
15 suis. * Quia ecce Dominus in igne
E veniet, & quasi turbo quadrigæ e-
ius: reddere in indignatione fu-
rorem suum, & increpationem
16 suam in flamma ignis : * quia in
igne Dominus dijudicabit, & in
gladio suo ad omnem carnem, &
multiplicabuntur interfecti a Do-
17 mino, * qui sanctificabãtur, & mũ
dos se putabant in hortis post ia-
nuam intrinsecus, qui comedebãt
carnem suillam, & abominationẽ
& murem : simul consumentur,
18 dicit Dominus. * Ego autem ope-
F ra eorum, & cogitationes eorum:
venio vt congregem cum omni-
bus gentibus & linguis: & venient
19 & videbunt gloriam meam. * Et
ponam in eis signum, & mittã ex
eis, qui saluati fuerint, ad Gentes
in mare, in Africam, & Lydiam
tendentes sagittam : in Italiam &
Græciam, ad insulas longe, ad
eos, qui non audierunt de me,

& non

& non viderunt gloriam meam.
Et annunciabunt gloriam meam
Gentibus, * & adducent omnes 20
fratres vestros de cunctis Genti-
bus donum Domino in equis, &
in quadrigis, & in lecticis, & in
mulis, & in carrucis, ad montem
sanctum meum Ierusalem, dicit
Dominus, quomodo si inferant
filij Israel munus in vase mũdo in G
domum Domini. * Et assumam 21
ex eis in sacerdotes, & leuitas, di-
cit Dominus: * || Quia sicut cæli 22
|| Apoc. 21. a. 1
noui, & terra noua; quæ ego fa-
cio stare coram me, dicit Domi-
nus: sic stabit semen vestrum, &
23 nomen vestrum. * Et erit mensis
ex mense, & sabbatum ex sabba-
to: venient omnis caro vt adoret
coram facie mea dicit Dominus.
24 * Et egredientur, & videbunt ca-
dauera virorum, qui præuaricati
sunt in me: || vermis eorum non || Mar. 9. g. 44
morietur, & ignis eorum non ex-
tinguetur: & erunt vsque ad satie-
tatem visionis omni carni.

PROPHETIA IEREMIAE.

CAPVT PRIMVM.

ERBA Iere- 1
miæ filij Hel- A
ciæ, de sacer-
dotibus, qui
fuerũt in A-
nathoth, in
Terra Benia-
min. * Quod 2
factum est verbum Domini ad eũ
in diebus Iosiæ filij Amon regis
Iuda, in tertiodecimo anno regni
eius. * Et factum est in diebus Ioa- 3
kim filij Iosiæ regis Iuda vsque ad
consummationem vndecimi anni
Sedeciæ filij Iosiæ regis Iuda, vs-
que ad transmigrationem Ierusa-
lem in mense quinto. * Et factum 4
est verbum Domini ad me, dicẽs:
* Priusquam te formarem in vte- 5
ro, noui te: & antequam exires
de vulua, sanctificaui te, & pro- B
phetam in Gentibus dedi te. * Et 6
dixi, A, a, a, Domine Deus, ecce ne-
scio loqui, quia puer ego sum.
* Et dixit Dominus ad me: Noli 7
dicere: Puer sum: quoniam ad
omnia, quæ mittam te, ibis: & vni-
uersa quæcumque mandauero ti-
bi, loqueris. * Ne timeas a facie 8
eorum: quia tecum ego sum vt
eruam te, dicit Dominus. * Et mi- 9
sit Dominus manum suam, & te-
tigit os meum: & dixit Dominus
ad me: Ecce dedi verba mea in
ore tuo: * ecce constitui te hodie 10
|| J. 18. a. 7 super Gentes, & super regna || vt C
euellas, & destruas, & disperdas, &
dissipes, & ædifices, & plantes.
11 * Et factum est verbum Domini
ad me, dicens: Quid tu vides Ie-
remia? Et dixi: Virgam vigilan-
12 tem ego video. * Et dixit Domi-
A nus ad me: Bene vidisti: quia vi-
gilabo ego super verbo meo vt fa-
13 ciam illud. * Et factum est verbum
Domini secundo ad me, dicens:
Quid tu vides? Et dixi: Ollam suc-
censam ego video, & faciem eius
14 a facie Aquilonis. * Et dixit Do- || J. 4. b. 6
minus ad me: || Ab Aquilone pan-
detur malum super omnes habita-
15 tores terræ. * quia ecce ego con-
uocabo omnes cognationes re-
gnorum Aquilonis, ait Dominus:
& venient, & ponent vnusquis-
que solium suum in introitu por-
tarũ Ierusalẽ, & super omnes mu-
ros eius in circuitu, & super vni-
16 uersas vrbes Iuda. * Et loquar iu-
D dicia mea cum eis super omnem
malitiam eorum, qui dereliquerunt
me, & libauerunt diis alienis,
& adorauerunt opus manuum
17 suarum. * Tu ergo accinge lumbos
tuos, & surge, & loquere ad eos
omnia quæ ego præcipio tibi. Ne
formides a facie eorum: nec enim
timere te faciam vultum eorum.
18 * || Ego quippe dedi te hodie in ci- || J. 6. g. 27
uitatem munitã, & in columnam
ferream, & in murum æreum,
super omnem terram, regibus Iu-
da,

da, principibus eius, & sacerdo-
tibus, & populo terræ. * Et bel- 19
labunt aduersum te, & non præua-
lebunt: quia ego tecum sum, ait
Dominus, vt liberem te.

CAP. II.

ET factum est verbum Domi- 1
ni ad me, dicens: * Vade, & cla- 2
ma in auribus Ierusalem, dicens: A
Hæc dicit Dominus: Recordatus
sum tui, miserans adolescentiam
tuam, & charitatem desponsatio-
nis tuæ, quando secuta es me in
deserto, in terra, quæ non semi-
natur. * Sanctus Israel Domino, 3
primitiæ frugum eius: omnes, qui
deuorant eum, delinquunt: ma-
la venient super eos, dicit Domi-
nus. * Audite verbum Domini do- 4
mus Iacob, & omnes cognatio-
nes domus Israel: * hæc dicit Do- 5
*Mic. 6.a.3 minus: || Quid inuenerunt patres
vestri in me iniquitatis, quia elõ-
gauerunt a me, & ambulauerunt
post vanitatem, & vani facti sunt?
* Et non dixerunt: Vbi est Domi- 6
nus, qui ascendere nos fecit de Ter- B
ra Ægypti: qui traduxit nos per
desertum, per terram inhabitabi-
lem, & inuiam, per terram sitis,
& imaginem mortis, per terram,
in qua non ambulauit vir, ne-
que habitauit homo? * Et indu- 7
xi vos in terram Carmeli, vt
comederetis fructum eius, &
optima illius: & ingressi contami-
nastis terram meam, & heredita-
tem meam posuistis in abomina-
tionem. * Sacerdotes non dixe- 8
runt: Vbi est Dominus? & tenen-
tes legem nescierunt me, & pasto-
res præuaricati sunt in me: & pro-
phetæ prophetauerunt in Baal, &
idola secuti sunt. * Propterea ad- 9
huc iudicio cõtendam vobiscum,
ait Dominus, & cum filijs ve-
stris disceptabo. * Transite ad in- 10
sulas Cethim, & videte: & in C
Cedar mittite, & considerate
vehementer: & videte si factum
est huiuscemodi. * Si mutauit 11
gens deos suos, & certe ipsi non
sunt dij: populus vero meus mu-
tauit gloriam suam in idolum.
* Obstupescite cæli super hoc, & 12
portæ eius desolamini vehemen-
ter, dicit Dominus. * Duo enim 13
mala fecit populus meus: Me de-
reliquerunt fontem aquæ viuæ, &
foderunt sibi cisternas, cisternas
dissipatas, quæ cõtinere nõ valent
14 aquas. * Nũquid seruus est Israel,
aut vernaculus? quare ergo factus
15 est in prædam? * Super eum rugie-
runt leones, & dederunt vocem
suam, posuerunt terram eius in
solitudinem: ciuitates eius exustæ
sunt, & non est qui habitet in
16 eis. * Filij quoque Mempheos
D & Taphnes constuprauerunt te
17 vsque ad verticem. * Numquid
non istud factum est tibi, quia
dereliquisti Dominum Deum
tuum eo tempore, quo ducebat
18 te per viam? * Et nunc quid tibi
vis in via Ægypti, vt bibas aquam
turbidam? & quid tibi cum via
Assyriorum, vt bibas aquam flu-
19 minis? * Arguet te malitia tua,
& auersio tua increpabit te.
Scito, & vide quia malum & a-
marum est reliquisse te Dominum
Deum tuum, & non esse timorem
mei apud te, dicit Dominus Deus
20 exercituum. * A sæculo confre-
gisti iugum meum, rupisti vin-
cula mea, & dixisti: Non seruiam.
|| In omni enim colle sublimi, & ||Ier.3.b.6
sub omni ligno frondoso tu pro- Isa.5.a.1
21 sternebaris meretrix. * || Ego au- Matt. 21.d.
E tem plantaui te vineam electam, 33
omne semen verum: quomodo
ergo conuersa es mihi in prauum
22 vinea aliena? * Si laueris te ni-
tro, & multiplicaueris tibi her-
bam borith, maculata es in ini-
quitate tua coram me dicit Do-
23 minus Deus. * Quomodo dicis:
Non sum polluta, post Baalim
non ambulaui? vide vias tuas in
conualle, scito quid feceris: cur-
24 sor leuis explicãs vias suas * Ona-
ger assuetus in solitudine, in de-
siderio animæ suæ attraxit vẽtum
amoris sui: nullus auertet eam:
omnes, qui quærunt eam, non
deficient: in menstruis eius inue-
25 nient eam. * Prohibe pedem tuum
a nuditate, & guttur tuum a siti.
Et dixisti: Desperaui, nequaquam
faciam: adamaui quippe alienos,
26 & post eos ambulabo. * Quo-
F modo cõfunditur fur quando de-
prehenditur, sic confusi sunt do-
mus Israel, ipsi & reges eorũ prin-
cipes, & sacerdotes, & prophetæ
27 eorum, * dicẽtes ligno: Pater meus
es tu: & lapidi: Tu me genuisti.

‖Inf. 32. f. 33 ‖verterunt ad me tergum, & non
faciem, & in tempore afflictionis
suæ dicent: Surge, & libera nos.
* Vbi sunt dij tui, quos fecisti ti- 28
bi? surgant & liberent te in tem-
‖Inf. 11. c. 13 pore afflictionis tuæ: ‖secundum
numerum quippe ciuitatum tua-
rum erant dij tui Iuda. * Quid 29
vultis mecum iudicio contendere?
omnes dereliquistis me, dicit Do-
minus. * Frustra percussi filios ve- 30
stros, disciplinam non receperunt:
deuorauit gladius vester prophe-
tas vestros, quasi leo vastator * ge- 31
neratio vestra. Videte verbum
Domini: Numquid solitudo fa-
ctus sum Israeli, aut terra seroti-
na? quare ergo dixit populus
meus: Recessimus, non veniе-
mus vltra ad te? * Numquid obli 32
uiscetur virgo ornamenti sui, aut G
sponsa fasciæ pectoralis suæ? popu
lus vero meus oblitus est mei die-
bus innumeris. * Quid niteris bo- 33
nam ostẽdere viam tuam ad quæ-
rendam dilectionem, quæ insuper
& malitias tuas docuisti vias tuas,
* & in alis tuis inuentus est san- 34
guis animarum pauperum & inno
centum? non in fossis inueni eos,
sed in omnibus, quæ supra memo
raui. * Et dixisti: Absque peccato 35
& innocens ego sum: & propterea
auertatur furor tuus a me. Ecce
ego iudicio contendam tecum, eo
quod dixeris: Nõ peccaui. * Quàm 36
vilis facta es nimis, iterans vias
tuas, & ab Ægypto cõfunderis, si-
cut cõfusa es ab Assur. * Nã & ab 37
ista egredieris, & manus tuæ erunt
super caput tuum: quoniam obtri
uit Dominus confidentiam tuam,
& nihil habebis prosperum in ea.

CAP. III.

VVlgo dicitur: Si dimiserit vir 1
vxorem suam, & recedens A
ab eo, duxerit virum alterum:
nũquid reuertetur ad eam vltra?
numquid non polluta, & conta-
minata erit mulier illa? tu autem
fornicata es cum amatoribus mul
tis: tamen reuertere ad me, di-
cit Dominus, & ego suscipiam
te. * Leua oculos tuos in dire- 2
ctum, & vide vbi non prostrata
sis: in viis sedebas, expectans eos
quasi latro in solitudine: & pol-
luisti terram in fornicationibus

3 tuis, & in malitiis tuis. * Quam
ob rem prohibitæ sunt stillæ plu-
uiarum, & serotinus imber non
fuit: frons mulieris meretricis fa-
cta est tibi, noluisti erubescere.
4 * Ergo saltem amodo voca me:
Pater meus, dux virginitatis meæ
5 tu es: * Numquid irasceris in
B perpetuum, aut perseuerabis in fi-
nem? Ecce locuta es, & fecisti
6 mala, & potuisti. * Et dixit Do-
minus ad me in diebus Iosiæ re-
gis: ‖Numquid vidisti quæ fe- ‖Sup. 2. d. 20
cerit auersatrix Israel? abiit sibi-
met super omnem montem excel-
sum, & sub omni ligno frondoso,
7 & fornicata est ibi. * Et dixi, cum
fecisset hæc omnia: Ad me reuer-
tere: & non est reuersa. Et vi-
dit præuaricatrix soror eius Iuda,
8 * quia pro eo, quòd mœchata es-
set auersatrix Israel, dimisissem
eam, & dedissem ei libellum re-
pudij: & non timuit præuarica-
C trix Iuda soror eius, sed abiit, &
9 fornicata est etiam ipsa. * Et fa-
cilitate fornicationis suæ contami
nauit terram, & mœchata est
10 cum lapide & ligno. * Et in om-
nibus his non est reuersa ad me
præuaricatrix soror eius Iuda in
toto corde suo, sed in mendacio,
11 ait Dominus. * Et dixit Domi-
nus ad me: Iustificauit animam
suam auersatrix Israel, compara-
12 tione præuaricatricis Iudæ. * Va-
D de, & clama sermones istos con-
tra Aquilonem, & dices: Reuer-
tere auersatrix Israel, ait Domi-
nus, & non auertam faciem
meam a vobis: quia sanctus ego
sum, dicit Dominus, & non ira-
13 scar in perpetuum. * Verumta-
men scito iniquitatem tuam, quia
in Dominum Deum tuum præua
ricata es: & dispersisti vias tuas
alienis sub omni ligno frondoso,
& vocem meam non audisti, ait
14 Dominus. * Conuertimini filij
reuertentes, dicit Dominus: quia
ego vir vester: & assumam vos
vnum de ciuitate, & duos de co-
gnatione, & introducam vos in
15 Sion. * Et dabo vobis pastores
iuxta cor meum, & pascent vos
16 scientia & doctrina. * Cumq.
E multiplicati fueritis, & creueritis
in terra in diebus illis, ait Domi-
nus: non dicent vltra: Arca testa-
menti Domini: neque ascendet
super

super cor, neque recordabuntur
illius: nec visitabitur, nec fiet vl-
tra. * In tempore illo vocabunt 17
Ierusalem Solium Domini:& con-
gregabuntur ad eam omnes Gen-
tes in nomine Domini in Ierusa-
lem, & non ambulabunt post pra-
uitatem cordis sui pessimi. * In 18
diebus illis ibit domus Iuda ad do
mum Israel, & venient simul de
terra Aquilonis ad terram, quam
dedi patribus vestris. * Ego au- 19
tem dixi: Quomodo ponam te
in filios, & tribuam tibi terram
desiderabilem, hereditatem præ-
claram exercituum Gentium? Et
dixi: Patrem vocabis me, & post F
me ingredi non cessabis. * Sed 20
quomodo si contemnat mulier
amatorem suum, sic contempsit
me domus Israel, dicit Dominus.
* Vox in viis audita est, ploratus 21
& vlulatus filiorum Israel: quo-
niam iniquam fecerunt viã suam,
obliti sunt Domini Dei sui. *Con 22
uertimini filij reuertentes, & sa-
nabo auersiones vestras. Ecce
nos venimus ad te:tu enim es Do
minus Deus noster. * Vere 23
mendaces erant colles, & mul G
titudo montium: vere in Domi-
no Deo nostro salus Israel. *Con- 24
fusio comedit laborem patrum
nostrorum ab adolescentia nostra,
greges eorum, & armenta eorum,
filios eorum, & filias eorum.
* Dormiemus in confusione no- 25
stra, & operiet nos ignominia
nostra: quoniam Domino Deo
nostro peccauimus nos, & patres
nostri ab adolescentia nostra vs-
que ad diem hanc:& non audiui-
mus vocem Domini Dei nostri.

CAP. IIII.

SI reuerteris Israel, ait Domi- 1
nus, ad me conuertere: si ab- A
stuleris offendicula tua a facie
mea, non commoueberis. * Et 2
iurabis: Viuit Dominus in verita-
te, & in iudicio, & in iustitia: &
benedicent eum Gentes, ipsumq.
laudabunt. * Hæc enim dicit Do- 3
minus viro Iuda, & Ierusalem
‖ Nouate vobis nouale, & nolite ‖Osee 10.d. 12
serere super spinas: *circumcidi- 4
mini Domino, & auferte præpu-
tia cordium vestrorum viri Iuda,
& habitatores Ierusalem: ne for-
te egrediatur vt ignis indignatio
mea, & succendatur, & non sit
qui extinguat propter malitiam
cogitationum vestrarum. * An-
5 nunciate in Iuda, & in Ierusalem
B auditum facite: loquimini, &
canite tuba in terra: clamate
fortiter, & dicite: congregamini,
& ingrediamur ciuitates munitas,
6 *leuate signum in Sion. Confor-
tamini, nolite stare, ‖ quia ma-
lum ego adduco ab Aquilone, & ‖5.1.c.14
7 contritionem magnam * Ascen-
dit leo de cubili suo, & prædo
Gentium se leuauit: egressus est
de loco suo vt ponat terram tuam
in solitudinem: ciuitates tuæ va-
stabuntur, remanentes absque ha-
8 bitatore. * Super hoc accingite
C vos cilicijs, plangite & vlulate:
quia non est auersa ira furoris Do
9 mini a nobis. * Et erit in die illa,
dicit Dominus: Peribit cor regis,
& cor principum:& obstupescent
sacerdotes, & prophetæ conster-
10 nabuntur. * Et dixi: Heu, heu,
heu Domine Deus, ergone dece-
pisti populum istum & Ierusalem,
dicens: Pax erit vobis: & ecce
peruenit gladius vsque ad animã?
11 * In tempore illo dicetur populo
huic & Ierusalem: Ventus vrens
in viis, quæ sunt in deserto viæ
filiæ populi mei, non ad venti-
landum, & ad purgandum.
12 *Spiritus plenus ex his veniet mi-
hi: & nunc ego loquar iudicia
13 mea cum eis. * Ecce quasi nubes
D ascendet, & quasi tempestas cur-
rus eius:velociores aquilis equi il-
lius: væ nobis quoniam vastati
14 sumus. * Laua a malitia cor tuum
Ierusalem, vt salua fias: vsque-
quo morabuntur in te cogitatio-
15 nes noxiæ? *Vox enim annũcian-
tis a Dan, & notum facientis ido-
16 lum de monte Ephraim. * Dicite
gentibus: Ecce auditum est in Ie-
rusalem custodes venire de terra
longinqua, & dare super ciuitates
17 Iuda vocem suam. * Quasi cu-
stodes agrorum facti sunt super
eam in gyro: quia me ad iracun-
diam prouocauit, dicit Dominus.
18 * ‖ Viæ tuæ, & cogitationes tuæ
fecerunt hæc tibi:ista malitia tua, ‖Sap.1.b.5
quia amara, quia tetigit cor tuum. 5
19 * Ventrem meum, ventrem meum
E doleo, sensus cordis mei turbati
sunt in me:non tacebo, quoniam

Vocem buccinæ audiuit anima
mea, clamorem prælij. *Contritio 20
super contritionem vocata est, &
vastata est omnis terra: repente
vastata sunt tabernacula mea, subi
to pelles meæ. *Vsquequo videbo 21
fugientem, audiam vocem bucci
næ? *Quia stultus populus meus 22
me non cognouit: filij insipientes
sunt, & vecordes: sapientes sunt
vt faciant mala, bene autem face-
re nescierunt. *Aspexi terram, & 23
ecce vacua erat, & nihili: & cælos,
& non erat lux in eis. *Vidi mon- 24
tes, & ecce mouebantur: & om-
nes colles conturbati sunt. *Intui- 25
tus sum, & non erat homo: & om F
ne volatile cæli recessit. *Aspexi, 26
& ecce Carmelus desertus, & om-
nes vrbes eius destructæ sunt a fa-
cie Domini, & a facie iræ furoris
eius. *Hæc enim dicit Dominus: 27
Deserta erit omnis terra, sed tamē
consummationem non faciam.
*Lugebit terra, & mœrebunt cæ- 28
li desuper: eo quòd locutus sum,
cogitaui, & non pœnituit me, nec
auersus sum ab eo. *A voce equi- 29
tis, & mittentis sagittam fugit om G
nis ciuitas: ingressi sunt ardua, &
ascenderunt rupes: vniuersæ vrbes
derelictæ sunt, & non habitat in
eis homo. *Tu autem vastata quid 30
facies? cum vestieris te coccino,
cum ornata fueris monili aureo,
& pinxeris stibio oculos tuos, fru-
stra componeris: contempserunt
te amatores tui, animam tuam
quærent. *Vocem enim quasi par 31
turientis audiui, angustias vt puer-
peræ: Vox filiæ Sion intermorien-
tis, expandentisq. manus suas: væ
mihi, quia defecit anima mea
propter interfectos.

CAP. V.

Circuite vias Ierusalem, & aspi 1
cite, & considerate, & quærite A
in plateis eius, an inueniatis virū
facientem iudicium, & quæren-
tem fidem: & propitius ero ei.
*Quod si etiam Viuit Dominus 2
dixerint: & hoc falso iurabunt.
*Domine oculi tui respiciunt fi- 3
dem: percussisti eos, & non do-
luerunt: attriuisti eos, & renuerūt
accipere disciplinam: indurauer-
runt facies suas supra petram, &
noluerunt reuerti. *Ego autem di 4
xi: Forsitan pauperes sunt & stul-
ti, ignorantes viam Domini, iudi-
5 cium Dei sui. *Ibo igitur ad opti-
B mates, & loquar eis: ipsi enim co-
gnouerūt viam Domini, iudicium
Dei sui. & ecce magis hi simul cō-
fregerunt iugum, ruperunt vincu-
6 la. *Idcirco percussit eos leo de
silua, lupus ad vesperam vastauit
eos, pardus vigilans super ciuitates
eorum: omnis, qui egressus fue-
rit ex eis, capietur: quia multipli-
catæ sunt præuaricationes eorum,
confortatæ sunt auersiones eorū.
7 *Super quo propitius tibi esse po-
tero? filij tui dereliquerunt me,
& iurant in his, qui non sunt dij:
saturaui eos, & mœchati sunt, &
in domo meretricis luxuriabātur.
8 *Equi amatores, & emissarij fa-
cti sunt: ‖Vnusquisque ad vxorem ‖Ezec.22.c.12
9 proximi sui hinniebat. *Num-
C quid super his non visitabo, dicit
Dominus? & in gente tali non vl-
10 ciscetur anima mea? *Ascendite
muros eius, & dissipate, consum-
mationem autem nolite facere: et
auferte propagines eius, quia non
11 sunt Domini. *Præuaricatione
enim præuaricata est in me domus
Israel, & domus Iuda, ait Domi-
12 nus. *Negauerunt Dominum,
& dixerunt: Non est ipse: neque
veniet super nos malum: gladium
13 & famem non videbimus. *Pro-
phetæ fuerunt in ventum locuti,
& responsum non fuit in eis: hæc
14 ergo euenient illis. *Hæc dicit
Dominus Deus exercituum: Quia
locuti estis verbum istud: ecce ego
do verba mea in ore tuo in ignē,
& populū istum in ligna, & vora-
15 bit eos. *Ecce ego adducam super
D vos gentem de longinquo domus
Israel, ait Dominus: gentem ro-
bustam, gentem antiquam, gen-
tem, cuius ignorabis linguam,
16 nec intelliges quid loquatur. *Pha-
retra eius quasi sepulchrum pa-
17 tens, vniuersi fortes. *Et come-
det segetes tuas, & panem tuum:
deuorabit filios tuos, & filias tuas:
comedet gregem tuum, & armen-
ta tua: comedet vineam tuam &
ficum tuam: & conteret vrbes
munitas tuas, in quibus tu habes
18 fiduciam, gladio. *Verumtamen
in diebus illis, ait Dominus,
non faciam vos in consummatio-
19 nem. *‖Quòd si dixeritis: Qua- ‖Ier.16.b.10

re fe-

re fecit nobis Dominus Deus no-
ster hæc omnia? dices ad eos: Si-
cut dereliquistis me, & seruistis
Deo alieno in terra vestra, sic ser-
uietis alienis in terra non vestra.
* Annunciate hoc domui Iacob, 20
& auditum facite in Iuda, dicen-
tes: Audi popule stulte, qui non
habes cor: qui habentes oculos
non videtis: & aures, & non au-
ditis. * Me ergo non timebitis, 21
ait Dominus: & a facie mea non
dolebitis? * Qui posui arenam 22
terminum mari, præceptum sem-
piternum, quod non præteribit:
& commouebuntur, & non pote-
runt: & intumescent fluctus eius,
& non transibunt illud: * populo 23
autem huic factũ est cor incredu- F
lum, & exasperans, recesserunt &
abierunt. * Et non dixerunt in 24
corde suo: Metuamus Dominum
Deum nostrum, qui dat nobis plu
uiam temporaneam & serotinam
in tempore suo: plenitudinem an-
nuæ messis custodientem nobis.
* Iniquitates vestræ declinauerunt 25
hæc: & peccata vestra prohibue-
runt bonum a vobis: * Quia in- 26
uenti sunt in populo meo impij
insidiantes quasi aucupes, laqueos
ponentes, & pedicas ad capiendos
viros. * Sicut decipula plena 27
auibus, sic domus eorũ plenæ do-
lo: ideo magnificati sunt & dita-
ti. * Incrassati sunt & impinguati: 28
& præterierũt sermones meos pes- G
||Isa.1.f.23 sime. || Causam viduæ non iudi-
Zach.7.10 cauerunt, causam pupilli non di-
rexerunt, & iudicium pauperum
non iudicauerunt. * Numquid su- 29
per his non visitabo, dicit Domi-
nus? aut super gentem huiuscemo-
di non vlciscetur anima mea? * Stu- 30
por & mirabilia facta sunt in ter-
ra: * prophetæ prophetabant men- 31
dacium, & sacerdotes applaudebãt
manibus suis: & populus meus
dilexit talia: quid igitur fiet in no-
uissimo eius?

CAP. VI.

Confortamini filij Beniamin 1
in medio Ierusalẽ, & in The- A
cua clangite buccina, & super Be-
thacarem leuate vexillũ: quia ma-
lum visum est ab Aquilone, & cõ-
tritio magna. * Speciosæ & deli- 2
catę assimilaui filiã Sion. * Ad eam 3
venient pastores, & greges eo-
rum: fixerunt in ea tentoria in
circuitu: pascet vnusquisque eos,
4 qui sub manu sua sunt. * Sancti-
ficate super eam bellum: consur-
gite, & ascendamus in meridie:
væ nobis, quia declinauit dies,
quia longiores factæ sunt vmbræ
5 vesperi. * Surgite, & ascenda-
mus in nocte, & dissipemus do-
6 mos eius. * Quia hæc dicit Domi-
B nus exercituum: Cædite lignum
eius, & fundite circa Ierusalem
aggerem: hæc est ciuitas visitatio-
nis, omnis calumnia in medio e-
7 ius. * Sicut frigidam fecit cister-
na aquam suam, sic frigidam fecit
malitiam suam: iniquitas & vasti-
tas audietur in ea, coram me sem-
8 per infirmitas, & plaga. * Erudire
Ierusalem, ne forte recedat ani-
ma mea a te, ne forte ponam te
desertam terram inhabitabilem.
9 * Hæc dicit Dominus exercituum:
Vsque ad racemum colligent qua-
si in vinea reliquias Israel: conuer
te manum tuam quasi vindemia-
10 tor ad cartallum. * Cui loquar? &
C quem contestabor vt audiat? ecce
incircumcisæ aures eorum, & au-
dire non possunt: ecce verbum
Domini factum est eis in oppro-
brium: & non suscipient illud.
11 * Idcirco furore Domini plenus
sum, laboraui sustinens: effunde
super paruulum foris, & super con
cilium iuuenum simul: vir enim
cum muliere capietur, senex cum
12 pleno dierum. * Et transibunt
domus eorum ad alteros, agri &
vxores pariter: quia extendam
manum meam super habitantes
13 terram, dicit Dominus. * || A mi- ||Isa.56.d.11
nore quippe vsque ad maiorem I.8.d.10
omnes auaritiæ student: & a pro-
pheta vsque ad sacerdotem cuncti
14 faciunt dolum. * Et curabant
D contritionem filiæ populi mei cũ
ignominia dicentes: Pax, pax: &
15 non erat pax. * Confusi sunt,
quia abominationem fecerunt:
quin potius confusione non sunt
confusi, & erubescere nescierunt.
quam ob rem cadent inter ruen-
tes: in tempore visitationis suæ
16 corruent, dicit Dominus. * Hæc
dicit Dominus: State super vias,
& videte, & interrogate de se-
mitis antiquis, quæ sit via bona, ||Matt.11.d.
& ambulate in ea: || & inuenietis 29

refrigerium animabus vestris. Et
dixerunt: Non ambulabimus.
* Et constitui super vos specula- 17
tores. Audite vocem tubæ. Et di-
xerunt: Non audiemus. * Ideo 18
audite Gentes, & cognosce con- E
gregatio, quanta ego faciam eis.
* Audi terra: Ecce ego adducam 19
mala super populum istum, fru-
ctum cogitationum eius: quia
verba mea non audierunt, &
Isa.1.d.11 legem meam proiecerunt. * || Vt 20
quid mihi thus de Saba affertis, &
calamum suaue olentem de terra
longinqua? holocautomata vestra
non sunt accepta, & victimæ ve-
stræ non placuerunt mihi. * Pro- 21
pterea hæc dicit Dominus: Ecce F
ego dabo in populum istum rui-
nas, & ruent in eis patres & filij
simul, vicinus, & proximus peri-
bunt. * Hæc dicit Dominus: Ec- 22
ce populus venit de terra Aquilo-
nis, & gens magna consurget a
finibus terræ. * Sagittam & scu- 23
tum arripiet: crudelis est, & non
miserebitur. vox eius quasi mare
sonabit: & super equos ascendent,
præparati quasi vir ad prælium,
aduersum te filia Sion. * Audiui- 24
mus famam eius, dissolutæ sunt
manus nostræ: tribulatio apprehē-
dit nos, dolores vt parturientem.
* Nolite exire ad agros, & in via 25
ne ambuletis: quoniam gladius
inimici pauor in circuitu. * Filia 26
populi mei accingere cilicio, & G
conspergere cinere: luctum vnige-
niti fac tibi, planctum amarum,
quia repente veniet vastator su-
per nos. * Probatorem dedi te 27
in populo meo robustum: & scies,
& probabis viam eorum. * Om- 28
nes isti principes declinantes, am-
bulantes fraudulenter, æs & fer-
rum: vniuersi corrupti sunt. * De- 29
fecit sufflatorium, in igne consum-
ptum est plumbum: frustra con-
flauit conflator: malitiæ enim eo-
rum non sunt consumptæ. * Argen 30
tum reprobum vocate eos, quia
Dominus proiecit illos.

CAP. VII.

VErbum, quod factum est ad Ie 1
remiam a Domino, dicēs: * Sta 2
in porta domus Domini, & prædi- A
ca ibi verbum istud, & dic: Audi-
te verbum Domini omnis Iuda,
qui ingredimini per portas has, vt
3 adoretis Dominum. * Hæc dicit
Dominus exercituū Deus Israel:
|| Bonas facite vias vestras, & stu- ||J.26.d.13
dia vestra: & habitabo vobiscum
4 in loco isto. * Nolite confidere in
verbis mendacij, dicentes: Tem-
plum Domini, templum Domini,
5 templum Domini est. * Quoniam
si bene direxeritis vias vestras, &
studia vestra: si feceritis iudicium
inter virum & proximum eius,
6 * aduenæ, & pupillo, & viduæ non
B feceritis calumniam, nec sangui-
nem innocentem effuderitis in lo-
co hoc, & post deos alienos non
ambulaueritis in malū vobismet-
7 ipsis: * habitabo vobiscum in loco
isto: in terra, quam dedi patribus
vestris a sæculo & vsque in sæcu-
8 lum. * Ecce vos confiditis vobis
in sermonibus mendacij, qui non
9 proderunt vobis: * furari, occi-
dere, adulterari, iurare mendaci-
ter, libare Baalim, & ire post deos
10 alienos, quos ignoratis. * Et ve-
nistis & stetistis coram me in do-
mo hac, in qua inuocatum est no-
men meum, & dixistis: Liberati
sumus eo quòd fecerimus omnes
11 abominationes istas. * || Numquid ||Mat.21.b.
ergo spelunca latronum facta est 13
domus ista, in qua inuocatum est Mar.11.c.
nomen meum in oculis vestris? 17
ego, ego sum: ego vidi, dicit Do- Luc.19.g.
12 minus. * Ite ad locum meum in 46
Silo, vbi habitauit nomen meum
a principio: & videte quæ fece-
rim ei propter malitiā populi mei
13 Israel: * & nunc quia fecistis om-
C nia opera hæc, dicit Dominus: &
locutus sum ad vos mane consur-
gens, & loquens, & non audistis:
|| & vocaui vos, & non respondi- ||Pro.1.c.24
14 stis: * || Faciam domui huic, in qua Isa.65.b.12
inuocatum est nomen meum, & ||1.Reg.4.a.
in qua vos habetis fiduciam: & lo- 2.b.10
co, quē dedi vobis & patribus ve-
15 stris, sicut feci Silo. * Et proiiciam
vos a facie mea, sicut proieci om
nes fratres vestros, vniuersum se-
16 men Ephraim. * || Tu ergo noli ||J.14.b.11
orare pro populo hoc, nec assu-
mas pro eis laudem & orationem,
& non obsistas mihi: quia non
17 exaudiam te. * Nonne vides
D quid isti faciunt in ciuitatibus Iu-
18 da, & in plateis Ierusalem? * Filij
colligunt ligna, & patres succen-
dunt

dunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas reginæ cæli, & libent diis alienis, & me ad iracundiam prouocent.
19 * Numquid me ad iracundiam prouocant, dicit Dominus? nonne semetipsos in confusionem vultus sui?
20 * Ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce furor meus, & indignatio mea conflatur super locum istum, super viros, & super iumenta, & super lignum regionis, & super fruges terræ, & succendetur, & non extinguetur.
21 * Hæc dicit Dominus exer-
E cituum Deus Israel: Holocautomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes.
22 * Quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die, qua eduxi eos de Terra Ægypti, de verbo holocautomatum, & victimarum.
23 * Sed hoc verbum præcepi ei, dicens: Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via, quam mandaui vobis, vt bene sit vobis.
24 * Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt in voluntatibus, & in prauitate cordis sui mali: factiq. sunt retrorsum & non in ante,
25 * a die qua egressi sunt pa-
F tres eorum de Terra Ægypti, vsque ad diem hanc. Et misi ad vos omnes seruos meos prophetas per diem, consurgens diluculo, & mittens.
26 * Et non audierunt me, ||Ij.16.c.12 nec inclinauerunt aurem suam: sed indurauerunt ceruicem suam: ||& peius operati sunt, quàm patres eorum.
27 * Et loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te: & vocabis eos, & non respondebunt tibi.
28 * Et dices ad eos: Hæc est gens, quæ non audiuit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: periit fides, & ablata est de ore eorum.
29 * Tonde capillum tuum, & proijce, & sume in directum planctum: quia proiecit Dominus, & reliquit generationem furoris sui,
30 * quia fecerunt filij Iuda malum in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo, in qua inuocatum est nomen meum, vt polluerent eam:
31 * & ædificauerunt excelsa To-
G pheth, quæ est in valle filij Ennom: vt incenderent filios suos, & filias suas igni: quæ non præcepi, nec
32 cogitaui in corde meo. * Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius Topheth, & Vallis filij Ennom: sed Vallis interfectionis: & sepelient in To-
33 pheth, eo quòd non sit locus. * Et erit morticinum populi huius in cibos volucribus cæli, & bestiis
34 terræ, & non erit qui abigat. * ||Et quiescere faciam de vrbibus Iuda, & de plateis Ierusalem vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ: in desolationē enim erit terra. ||Ezec. 26.c 13

CAP. VIII.

1 IN illo tempore, ait Dominus:
A Eiicient ossa regum Iuda, & ossa principum eius, & ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa eorum, qui habitauerunt
2 Ierusalem, de sepulchris suis: * & expandent ea ad solem, & lunam, & omnem militiam cæli, quæ dilexerunt, & quibus seruierunt, & post quæ ambulauerunt, & quæ quæsierunt, & adorauerunt: non colligentur, & non sepelientur: in sterquilinium super faciem terræ
3 erunt. * Et eligent magis mortem quàm vitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in vniuersis locis, quæ derelicta sunt, ad quæ eieci eos, dicit
4 Dominus exercituum. * Et dices
B ad eos: Hæc dicit Dominus: Numquid qui cadit non resurget? & qui auersus est, non reuertetur?
5 * Quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa? Apprehenderunt menda-
6 cium, & noluerunt reuerti. * Attendi, & auscultaui: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? Omnes conuersi sunt ad cursum suū,
C quasi equus impetu vadēs ad præ-
7 lium. * Miluus in cælo cognouit tempus suum: turtur, & hirundo, & ciconia custodierūt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.
8 * Quomodo dicitis: Sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? vere mendacium operatus est
9 stylus mendax Scribarum. * Confusi

fusi sunt sapientes, perterriti & ca-
pti sunt: verbum enim Domini
proiecerunt, & sapientia nulla
Isa.56.d.11 est in eis. * ‖ Propterea dabo mu- 10
S.6.c.13 lieres eorum exteris, agros eorum D
heredibus: quia a minimo vsque
ad maximum omnes auaritiam
sequuntur: a propheta vsque ad
sacerdotem cuncti faciunt menda
cium. * Et sanabant contritio- 11
nem filiæ populi mei ad ignomi-
niam, dicentes: Pax, pax: cum
non esset pax.* Confusi sunt quia 12
abominationem fecerunt: quin-
imo confusione non sunt confusi,
& erubescere nescierunt: idcirco
cadent inter corruentes, in tem-
pore visitationis suæ corruent, di-
cit Dominus. * Congregans con- 13
gregabo eos, ait Dominus: non E
est vua in vitibus, & non sunt fi-
cus in ficulnea, folium defluxit:
& dedi eis quæ prætergressa sunt.
* Quare sedemus? conuenite, & 14
ingrediamur ciuitatem munitam,
& sileamus ibi: quia Dominus
Deus noster silere nos fecit, &
potum dedit nobis aquam fellis:
‖I.14.d.19 peccauimus enim Domino.*‖Ex- 15
pectauimus pacem, & non erat
bonum: tempus medelæ, & ec-
ce formido. * A Dan auditus est 16
fremitus equorum eius, a voce F
hinnituum pugnatorũ eius com-
mota est omnis terra. & venerunt,
& deuorauerunt terram, & pleni-
tudinem eius: vrbem & habita-
tores eius. * Quia ecce ego mit- 17
tam vobis serpentes regulos, qui-
bus non est incantatio: & mor-
debunt vos, ait Dominus.* do- 18
lor meus super dolorem, in me
cor meum mœrens. * Ecce vox 19
clamoris filiæ populi mei de ter-
ra longinqua: Numquid Domi- G
nus non est in Sion, aut rex eius
non est in ea? Quare ergo me ad
iracundiam concitauerunt in scul-
ptilibus suis, & in vanitatibus
alienis? * Transijt messis, finita 20
est æstas, & nos saluati non su-
mus.* Super contritione filiæ po- 21
puli mei contritus sum, & contri-
status, stupor obtinuit me.*Num- 22
quid resina non est in Galaad? aut
medicus non est ibi? quare igitur
non est obducta cicatrix filiæ po-
puli mei?

CAP. IX.

1 Quis dabit capiti meo aquam,
A & oculis meis fontem la-
crymarum? & plorabo die ac no-
cte interfectos filiæ populi mei.
2 * Quis dabit me in solitudine di-
uersorium viatorum, & derelinquã
populum meum, & recedam ab
eis? quia omnes adulteri sunt, cœ-
3 tus præuaricatorum. * Et exten-
derũt linguam suam quasi arcum
mendacij & non veritatis: confor-
tati sunt in terra, quia de malo
ad malum egressi sunt, & me non
cognouerunt, dicit Dominus.
4 * Vnusquisque se a proximo suo
B custodiat, & in omni fratre suo
non habeat fiduciam: quia om-
nis frater supplantans supplanta-
bit, & omnis amicus fraudulen-
5 ter incedet. * Et vir fratrem
suum deridebit, & veritatem non
loquentur: docuerunt enim lin-
guam suam loqui mendacium:
vt inique agerent, laborauerunt.
6 * Habitatio tua in medio doli: in
dolo renuerunt scire me, dicit
7 Dominus. * Propterea hæc dicit
Dominus exercituum: Ecce ego
conflabo, & probabo eos: quid
enim aliud faciam a facie filiæ ‖Ps.27.a.3
8 populi mei? * ‖ Sagitta vulne-
C rans lingua eorum, dolum locu-
ta est: in ore suo pacem cum ami
co suo loquitur, & occulte po-
9 nit ei insidias. * Numquid super
his non visitabo, dicit Dominus?
aut in gente huiusmodi non vlci-
10 scetur anima mea? * Super mon-
tes assumam fletum ac lamen-
tum, & super speciosa deserti
planctum: quoniam incensa
sunt, eo quod non sit vir pertran-
siens: & non audierunt vocem
possidentis: a volucre cæli vsque
ad pecora transmigrauerunt & re-
11 cesserunt. * Et dabo Ierusalem
in aceruos arenæ, & cubilia dra-
conum: & ciuitates Iuda dabo in
desolationem, eo quod non sit
12 habitator. * Quis est vir sapiens,
D qui intelligat hoc, & ad quem
verbum oris Domini fiat vt
annunciet istud, quare perierit
terra, & exusta sit quasi desertum,
eo quod non sit qui pertranseat?
13 * Et dixit Dominus: quia dereli-
querunt legem meam, quam
dedi eis, & non audierunt vo-
cem

cem meam, & non ambulauerunt
in ea: * & abierunt post prauita- 14
tem cordis sui, & post Baalim:
quod didicerunt a patribus suis.
*Idcirco hæc dicit Dominus exer- 15
||J.23.c.15 cituum Deus Israel: || Ecce ego E
cibabo populum istum absinthio,
& potum dabo eis aquam fellis.
*Et dispergã eos in Gẽtibus, quas 16
non nouerũt ipsi & patres eorũ:
& mittam post eos gladium, do-
nec consumantur. * Hæc dicit 17
Dominus exercituũ Deus Israel:
Contemplamini, & vocate lamen
tatrices & veniant: & ad eas, quæ
sapientes sunt, mittite, & pro-
perent: * festinent, & assumant 18
super nos lamentum: deducant
oculi nostri lacrymas, & palpe-
bræ nostræ defluant aquis.* Quia 19
vox lamentationis audita est de F
Sion: Quomodo vastati sumus
& confusi vehementer? quia de-
reliquimus terram, quoniam de-
iecta sunt tabernacula nostra.
* Audite ergo mulieres verbum 20
Domini: & assumant aures vestræ
sermonem oris eius: & docete
filias vestras lamentum: & vna-
quæque proximam suam plan-
ctum. * quia ascendit mors per 21
fenestras nostras, ingressa est do-
mos nostras, disperdere paruulos
deforis, iuuenes de plateis.* Lo- 22
quere: Hæc dicit Dominus: Et
cadet morticinum hominis qua-
si stercus super faciem regionis,
& quasi fœnum post tergum me-
tentis, & non est qui colligat.
||1.Cor.1.d.31 2.Cor.10.d.17 ||J.14.d.19 * Hæc dicit Dominus: || Non glo- 23
rietur sapiens in sapientia sua,
& non glorietur fortis in fortitu-
dine sua, & non glorietur diues G
in diuitiis suis: * sed in hoc glo- 24
rietur, qui gloriatur, scire & nos-
se me, quia ego sum Dominus, qui
facio misericordiam, & iudicium,
& iustitiam in terra: hæc enim
placent mihi, ait Dominus. *Ec- 25
ce dies veniunt, dicit Dominus:
& visitabo super omnem, qui cir-
cumcisum habet præputium, *su- 26
per Ægyptum, & super Iuda, &
super Edom, & super filios Am-
mon, & super Moab, & super
omnes, qui attonsi sunt in co-
mam, habitantes in deserto: quia
omnes gentes habent præputium,
omnis autem domus Israel incir-
cumcisi sunt corde.

CAP. X.

1 AVdite verbum, quod locutus
A est Dominus super vos do-
2 mus Israel.* Hæc dicit Dominus:
Iuxta vias Gentium nolite disce-
re: & a signis cæli nolite metue-
3 re, quæ timent Gentes: * quia
leges populorum vanæ sunt: quia
lignum de saltu præcidit opus ma- ||J.13.e.18 & 14.a.8
4 nus artificis in ascia. * || Argen-
to, & auro decorauit illud: clauis
& malleis compegit, vt non dis-
5 soluatur. * In similitudinem pal-
mæ fabricata sunt, & non loquen-
tur: portata tollentur, quia ince-
dere non valent. nolite ergo time-
re ea, quia nec male possunt fa-
6 cere, nec bene. * || Non est simi- ||Mic.7.d.18
lis tui Domine: magnus es tu, &
magnum nomen tuum in fortitu-
7 dine.* || Quis non timebit te o rex ||Apoc.15.b.4
Gentium? tuum est enim decus;
inter cunctos sapientes Gentium,
& in vniuersis regnis eorum nullus
8 est similis tui. * Pariter insipien-
tes & fatui probabuntur: doctri-
na vanitatis eorum lignum est.
9 * Argẽtum inuolutum de Tharsis
B affertur, & aurum de Ophaz: opus
artificis, & manus ærarij: hyacin-
thus & purpura indumentum eo-
rum. opus artificum vniuersa
10 hæc. * Dominus autem Deus ve-
rus est: ipse Deus viuens, & rex
sempiternus. ab indignatione eius
commouebitur terra: & non susti-
nebunt Gentes comminationem
11 eius. *Sic ergo dicetis eis: Dij, qui
cælos, & terram non fecerunt, pe-
reant de terra, & de his, quæ sub
12 cælo sunt. * || Qui facit terram in ||Gen.1.a.1 J.51.d.15
fortitudine sua, præparat orbem
in sapientia sua, & prudentia sua
13 extendit cælos.* Ad vocem suam
dat multitudinem aquarum in cæ
lo, & eleuat nebulas ab extremita ||Psal.134.b.7 J.51.b.16
tibus terræ: || fulgura in pluuiam
facit, & educit ventum de thesau-
14 ris suis.* Stultus factus est omnis
homo a scientia, confusus est arti-
C fex omnis in sculptili: quoniam
falsum est quod conflauit, & non
15 est spiritus in eis. * Vana sunt, &
opus risu dignũ: in tempore visita-
16 tionis suæ peribunt.* Non est his
similis pars Iacob: qui enim for-
mauit omnia, ipse est: & Israel
virga hereditatis eius: Dominus
exercituum nomen illi.*Cõgrega
de ter-

de terra confusionem tuam, quæ
habitas in obsidione. * quia hæc 18
dicit Dominus: Ecce ego longe
proiiciã habitatores terræ in hac
vice: & tribulabo eos ita vt in-
ueniantur. * Væ mihi super con- 19
tritione mea, pessima plaga mea.
Ego autem dixi: Plane hæc infir-
mitas mea est, & portabo illam.
* Tabernaculum meum vastatum 20
est, omnes funiculi mei dirupti D
sunt, filij mei exierunt a me, &
non subsistunt: non est qui exten
dat vltra tentorium meum, & eri-
gat pelles meas. * Quia stulte 21
egerunt pastores, & Dominum
non quæsierunt: propterea non
intellexerunt, & omnis grex eo-
rum dispersus est. * Vox auditio- 22
nis ecce venit, & commotio ma-
gna de terra Aquilonis: vt ponat
ciuitates Iuda solitudinem, & habi
taculum draconum. * Scio Domi- 23
ne quia non est hominis via eius:
nec viri est vt ambulet, & dirigat
‖Psal. 6.a.1 gressus suos. * ‖ Corripe me Domi 24
ne, verumtamen in iudicio: & non
in furore tuo, ne forte ad nihilum
‖Psal. 78.b.6 redigas me. * ‖ Effunde indigna- 25
tionem tuam super Gentes, quæ
non cognouerunt te, & super pro-
uincias, quæ nomen tuum non
inuocauerunt: quia comederunt
Iacob, & deuorauerunt eum, &
consumpserunt illum, & decus e-
ius dissipauerunt.

CAP. XI.

Verbum quod factũ est a Do- 1
mino ad Ieremiam, dicens: A
* Audite verba pacti huius, & lo- 2
quimini ad viros Iuda, & habita-
tores Ierusalem, * & dices ad eos: 3
Hæc dicit Dominus Deus Israel:
Maledictus vir, qui non audierit
verba pacti huius, * quod præce- 4
pi patribus vestris in die, qua edu-
xi eos de Terra Ægypti, de forna-
ce ferrea, dicens: Audite vocem
meam, & facite omnia, quæ præci
pio vobis, & eritis mihi in popu-
lum, & ego ero vobis in Deum:
* Vt suscitem iuramentum, quod 5
iuraui patribus vestris daturum
me eis terram fluentem lacte,
& melle, sicut est dies hæc. Et re-
spondi, & dixi: Amen Domine.
* Et dixit Dominus ad me: Vo- 6
ciferare omnia verba hæc in ciui-
tatibus Iuda, & foris Ierusalem,
dicens: Audite verba pacti huius,
7 & facite illa: * quia contestans
B contestatus sum patres vestros in
die, qua eduxi eos de Terra Ægy-
pti vsque ad diem hanc: mane
consurgens contestatus sum, & di
8 xi: Audite vocem meam: * & non
audierunt, nec inclinauerunt au-
rem suam: sed abierunt vnusquis-
que in prauitate cordis sui mali:
& induxi super eos omnia verba
pacti huius, quod præcepi, vt fa-
9 cerent, & non fecerunt. * Et di-
xit Dominus ad me: Inuenta est
coniuratio in viris Iuda, & in ha-
10 bitatoribus Ierusalem. * Reuersi
sunt ad iniquitates patrũ suorum
priores, qui noluerunt audire ver-
ba mea: & hi ergo abierunt post
deos alienos, vt seruirent eis: irri-
tum fecerunt domus Israel, & do-
mus Iuda pactum meum, quod
pepigi cum patribus eorum.
11 * Quam ob rem hæc dicit Domi-
nus: Ecce ego inducam super eos
mala, de quibus exire non pote-
runt, & clamabunt ad me, & non
12 exaudiam eos. * Et ibunt ciuita-
tes Iuda, & habitatores Ierusalẽ,
& clamabunt ad deos, quibus li-
bant, & non saluabunt eos in tem
13 pore afflictionis eorum. * ‖ Secun- ‖ S̄.2.f.28
C dum numerum enim ciuitatum
tuarum erant dij tui Iuda: & se-
cundum numerum viarum Ierusa
lem posuisti aras confusionis, aras
14 ad libandum Baalim. * ‖ Tu ergo ‖ S̄.7.c.16
noli orare pro populo hoc, & ne J̄.14.b.11
assumas pro eis laudem & oratio-
nem: quia non exaudiam in tem-
pore clamoris eorum ad me, in
15 tempore afflictionis eorum. * Quid
est, quòd dilectus meus in domo
mea fecit scelera multa? nũquid
carnes sanctæ auferent a te mali-
tias tuas, in quibus gloriata es?
16 * Oliuam vberem, pulchram, fru-
ctiferam, speciosam vocauit Do-
minus nomen tuum: ad vocem
loquelæ, grandis exarsit ignis in
ea, & combusta sunt fruteta eius.
17 * Et Dominus exercituum qui
plantauit te, locutus est super te
malum: pro malis domus Israel
& domus Iuda, quæ fecerunt
sibi ad irritandum me, liban-
18 tes Baalim. * Tu autem Do-
D mine demonstrasti mihi, & co-
gnoui: tunc ostendisti mihi stu-
dia

dia eorum. * Et ego quasi agnus 19
mansuetus, qui portatur ad victi-
mam: & non cognoui quia cogi-
tauerunt super me consilia, dicen-
tes: Mittamus lignum in panem
eius, & eradamus eum de terra
viuentium, & nomen eius non
Ij.17.b.10 memoretur amplius.* || Tu autem 20
& 20.c.12 Domine Sabaoth, qui iudicas iu-
ste, & probas renes & corda, videã
vltionem tuam ex eis: tibi enim
reuelaui causam meam. * Propte- 21
rea hæc dicit Dominus ad viros
Anathoth, qui quærunt animam
tuam, & dicunt: Non propheta-
bis in nomine Domini, & non
morieris in manibus nostris.
* Propterea hæc dicit Dominus e- 22
xercituum: Ecce ego visitabo su-
per eos: iuuenes morientur in gla-
dio, filij eorum, & filiæ eorum
morientur in fame. * Et reliquiæ 23
non erunt ex eis: inducam enim
malum super viros Anathoth, an-
num visitationis eorum.

CAP. XII.

IVstus quidem tu es Domine, 1
si disputem tecum: verumta- A
Iob 21. a. 7 men iusta loquar ad te: || Quare
via impiorum prosperatur: bene
Hab.1.a.13 est omnibus, qui præuaricantur,
& inique agunt? * Plantasti eos, 2
& radicem miserunt: proficiunt
& faciunt fructum: prope es tu
ori eorum, & longe a renibus eo-
rum. * Et tu Domine nosti me, 3
vidisti me, & probasti cor meum
tecum: congrega eos quasi gre-
gem ad victimam, & sanctifica A
eos in die occisionis. * Vsquequo 4
lugebit terra, & herba omnis re-
gionis siccabitur propter malitiã
habitantium in ea? consumptum
est animal, & volucre, quoniam
dixerunt: Non videbit nouissima
nostra.* Si cum peditibus currens 5
laborasti: quomodo contendere
poteris cum equis? cum autem in
terra pacis securus fueris, quid fa-
cies in superbia Iordanis? * Nam 6
& fratres tui, & domus patris tui, B
etiam ipsi pugnauerunt aduersum
te, & clamauerunt post te plena
voce: ne credas eis cum locuti
fuerint tibi bona. * Reliqui do- 7
mum meam, dimisi hereditatem
meam: dedi dilectam animam
meam in manus inimicorum eius.
8 * Facta est mihi hereditas mea
quasi leo in silua: dedit contra me
9 vocem, ideo odiui eam.* Num-
quid auis discolor hereditas mea
mihi? numquid auis tincta per
totum? venite, congregamini om-
nes bestiæ terræ, properate ad
10 C deuorandum. * Pastores multi
demoliti sunt vineam meam, con-
culcauerunt partem meam: dede-
runt portionem meam desiderabi
11 lem in desertum solitudinis. *Po-
suerunt eam in dissipationem, lu-
xitq; super me: desolatione deso-
lata est omnis terra: quia nullus
12 est, qui recogitet corde. * Super
omnes vias deserti venerunt va-
statores, quia gladius Domini de-
uorabit ab extremo terræ vsque
ad extremum eius: non est pax v-
13 D niuersæ carni. *Seminauerunt tri-
ticum, & spinas messuerunt: he-
reditatem acceperunt, & non eis
proderit: confundemini a fructi-
bus vestris, propter iram furoris
14 Domini. * Hæc dicit Dominus
aduersum omnes vicinos meos
pessimos, qui tangunt hereditatẽ,
quã distribui populo meo Israel:
Ecce ego euellam eos de terra sua,
& domum Iuda euellã de medio
15 eorum. * Et cum euulsero eos,
conuertar, & miserebor eorum:
& reducam eos, virum ad heredi-
16 tatem suam, & virum in terram
suam. * Et erit: si eruditi didice-
rint vias populi mei, vt iurent in
nomine meo: Viuit Dominus, si-
cut docuerunt populum meum
iurare in Baal: ædificabuntur in
17 medio populi mei. * Quod si non
audierint, euellam gentem illam
euulsione, & perditione, ait Do-
minus.

CAP. XIII.

1 A HÆc dicit Dominus ad me:
Vade, & posside tibi lumba-
re lineum, & pones illud super
lumbos tuos, & in aquã non infe-
2 res illud. * Et possedi lumbare
iuxta verbum Domini, & posui
3 circa lumbos meos. * Et factus
est sermo Domini ad me, secũdo,
4 dicens: *Tolle lumbare, quod pos-
sedisti, quod est circa lũbos tuos,
& surgens vade ad Euphraten, &
absconde ibi illud in foramine
5 petræ. * Et abij, & abscondi il-
lud

lud in Euphrate, ſicut præceperat
mihi Dominus. * Et factum eſt 6
poſt dies plurimos, dixit Dominus
ad me: Surge, vade ad Euphraten:
& tolle inde lumbare,
quod præcepi tibi vt abſconderes
illud ibi. * Et abij ad Euphraten, 7
& fodi, & tuli lumbare
de loco, vbi abſconderam illud:
& ecce computruerat lumbare
ita vt nulli vſui aptum eſſet. * Et 8
factum eſt verbũ Domini ad me, B
dicens: *Hæc dicit Dominus: Sic 9
putreſcere faciam ſuperbiam Iuda,
& ſuperbiam Ieruſalem multam.
* Populum iſtum peſſimum, 10
qui nolunt audire verba mea, &
ambulant in prauitate cordis ſui:
abieruntq. poſt deos alienos vt ſeruirent
eis, & adorarent eos: & erũt
ſicut lumbare iſtud, quod nulli
vſui aptum eſt. * Sicut enim 11
adhæret lumbare ad lumbos viri,
ſic agglutinaui mihi omnem domum
Iſrael, & omnem domum
Iuda, dicit Dominus: vt eſſent
mihi in populum, & in nomen,
& in laudem, & in gloriam: &
non audierunt. * Dices ergo ad 12
eos ſermonem iſtum: Hæc dicit
Dominus Deus Iſrael: Omnis laguncula
implebitur vino. Et dicent
ad te: Numquid ignoramus
quia omnis laguncula implebitur
vino? * Et dices ad eos: Hæc di- 13
cit Dominus: Ecce ego implebo
omnes habitatores terræ huius, &
reges, qui ſedent de ſtirpe Dauid
ſuper thronum eius, & ſacerdotes,
& prophetas, & omnes habitatores
Ieruſalem, ebrietate: * & di- 14
ſpergam eos virum a fratre ſuo, &
patres & filios pariter, ait Domi- C
nus: non parcam, & non concedam:
neque miſerebor, vt non
diſperdam eos. * Audite, & au- 15
ribus percipite. Nolite eleuari,
quia Dominus locutus eſt. * Date 16
Domino Deo veſtro gloriam antequam
contenebreſcat, & antequam
offendant pedes veſtri ad
montes caliginoſos: expectabitis
lucem, & ponet eam in vmbram
mortis, & in caliginem. * Quòd 17
ſi hoc non audieritis, in abſcondito
plorabit anima mea a facie
||1. Thren. 1. a. 2 ſuperbiæ: || plorans plorabit, &
deducet oculus meus lacrymam;
quia captus eſt grex Domini. * Dic 18
regi, & dominatrici: Humiliamini,
ſedete: quoniam deſcendit de
capite veſtro corona gloriæ veſtræ.
19 * Ciuitates Auſtri clauſæ ſunt, &
non eſt qui aperiat: tranſlata eſt
omnis Iuda tranſmigratione per-
20 fecta. * Leuate oculos veſtros, &
videte qui venitis ab Aquilone:
vbi eſt grex, qui datus eſt tibi, pe-
21 cus inclytum tuum? * Quid dices
D cum viſitauerit te? tu enim docui-
ſti eos aduerſum te, & erudiſti in
caput tuum: numquid non dolores
apprehendent te quaſi mulie-
22 rem parturientem? * Quòd ſi di-
xeris in corde tuo: Quare venerunt
mihi hæc? || Propter multitu- J. 30. c. 14
dinẽ iniquitatis tuæ reuelata ſunt
verecundiora tua, pollutæ ſunt
23 plantæ tuæ. * Si mutare poteſt
æthiops pellem ſuam, aut pardus
varietates ſuas: & vos poteritis
benefacere, cum didiceritis ma-
24 lum: * Et diſſeminabo eos quaſi
ſtipulam, quæ vento raptatur in
25 deſerto. * Hæc ſors tua, parsq;
menſuræ tuæ a me, dicit Dominus,
quia oblita es mei, & con-
26 fiſa es in mendacio. * vnde & ego
nudaui femora tua contra faciem
tuam, & apparuit ignominia tua,
27 * adulteria tua, & hinnitus tuus,
ſcelus fornicationis tuæ: ſuper colles
in agro vidi abominationes
tuas. Væ tibi Ieruſalem, non
mundaberis poſt me: vſquequo
adhuc?

CAP. XIIII.

1 QVod factum eſt verbum Do-
A mini ad Ieremiam de
2 ſermonibus ſiccitatis. * Lu-
xit Iudæa, & portæ eius corrue-
runt, & obſcuratæ ſunt in terra;
3 & clamor Ieruſalem aſcẽdit. * Ma-
iores miſerunt minores ſuos ad a-
quam: venerunt ad hauriendum,
non inuenerunt aquam, reporta-
uerunt vaſa ſua vacua: cõfuſi ſunt
& afflicti, & operuerunt capita
4 ſua. * Propter terræ vaſtitatem,
quia non venit pluuia in terram,
confuſi ſunt agricolæ, operuerunt
5 capita ſua. * Nam & cerua in a-
gro peperit, & reliquit, quia non
6 erat herba. * Et onagri ſteterunt
in rupibus, traxerunt ventum
quaſi dracones, defecerunt oculi
7 eorum, quia non erat herba. * Si
iniquitates noſtræ reſponderint
nobis:

nobis: Domine fac propter nomen
tuum, quoniam multæ sunt auer-
siones nostræ, tibi peccauimus.
8 *Expectatio Israel, saluator eius
B in tempore tribulationis: quare
quasi colonus futurus es in terra,
& quasi viator declinans ad ma-
nendum?* Quare futurus es velut 9
vir vagus, vt fortis qui non po-
test saluare? tu autem in nobis es
Domine, & nomen tuum inuoca-
tum est super nos, ne derelinquas
nos * Hæc dicit Dominus populo 10
huic, qui dilexit mouere pedes
suos, & non quieuit, & Domino
non placuit: Nunc recordabitur
iniquitatum eorum, & visitabit
peccata eorum. * Et dixit Domi- 11
‖ I.7.c.16 nus ad me: ‖ Noli orare pro popu-
lo isto in bonum. * Cum ieiuna- 12
uerint, non exaudiam preces eo-
rum: & si obtulerint holocauto-
mata, & victimas, non suscipiam
ea: quoniam gladio, & fame, &
peste consumam eos. * Et dixi, 13
A a a, Domine Deus: Prophetæ
‖ J.23.d.17 dicunt eis: ‖ Non videbitis gla-
dium, & fames non erit in vobis,
sed pacem veram dabit vobis in lo
co isto. * Et dixit Dominus ad 14
me: Falso prophetæ vaticinantur C
in nomine meo: non misi eos, &
non præcepi eis, neque locutus
sum ad eos: visionem mendacem,
& diuinationem, & fraudulētiam,
& seductionem cordis sui prophe-
tant vobis. * Idcirco hæc dicit 15
Dominus de prophetis, qui pro-
phetant in nomine meo, quos e-
go non misi, dicentes: Gladius,
& fames non erit in terra hac: In
gladio & fame consumentur pro-
phetæ illi. * Et populi, quibus 16
prophetant, erunt proiecti in viis
Ierusalem præ fame & gladio, &
non erit qui sepeliat eos; ipsi &
vxores eorum, filij & filiæ eorum,
& effundam super eos malum
suum. * Et dices ad eos verbum 17
‖ Thre.1.f.16.& 2.f.18 istud: ‖ Deducant oculi mei lacry-
mam per noctem & diem, & non
taceant: quoniam contritione
magna contrita est virgo filia po-
puli mei, plaga pessima vehemen-
ter. * Si egressus fuero ad agros, 18
ecce occisi gladio; & si introiero D
in ciuitatem, ecce attenuati fame.
Propheta quoque & sacerdos abie-
runt in terram, quam ignorabant.
* Numquid proiiciens abiecisti 19
Iudam? aut Sion abominata est a-
nima tua? quare ergo percussisti
nos, ita vt nulla sit sanitas? ‖ expe- ‖ I.8.e.15
ctauimus pacem, & non est bonū:
& tempus curationis, & ecce tur-
20 batio. * Cognouimus Domine
impietates nostras, iniquitates pa
trum nostrorum, quia peccauimus
21 tibi. * Ne des nos in opprobrium
propter nomen tuum, neque fa-
cias nobis contumeliam solij glo-
riæ tuæ: recordare, ne irritum fa-
cias fœdus tuum nobiscum.
22 * Numquid sunt in sculptilibus
Gentium qui pluant? aut cæli
possunt dare imbres? nonne tu
es Dominus Deus noster, quem
expectauimus? tu enim fecisti om
nia hæc.

CAP. XV.

1 ET dixit Dominus ad me: Si
A steterit Moyses, & Samuel co-
ram me, non est anima mea ad
populum istum: eiice illos a fa-
2 cie mea, & egrediantur. * Quod
si dixerint ad te: Quo egrediemur?
Dices ad eos: Hæc dicit Domi-
nus: ‖ Qui ad mortem, ad mor ‖ Zach.11.b.9
tem: & qui ad gladium, ad gla-
dium: & qui ad famem, ad fa-
mem: & qui ad captiuitatem, ad
3 captiuitatem. * Et visitabo super
eos quattuor species, dicit Domi-
nus: Gladium ad occisionem, &
canes ad lacerandum, & volatilia
cæli & bestias terræ ad deuoran-
4 dum & dissipandum. * & dabo
eos in feruorem vniuersis regnis
terræ: ‖ propter Manassem filium ‖ 4.Reg.21.a.18
Ezechiæ regis Iuda, super omni-
5 bus quæ fecit in Ierusalem. * Quis
enim miserebitur tui Ierusalem?
aut quis contristabitur pro te?
aut quis ibit ad rogandum pro pa-
6 ce tua? * Tu reliquisti me, dicit
Dominus, retrorsum abijsti: &
extēdam manum meam super te,
& interficiam te: laboraui ro-
7 gans. * Et dispergam eos venti-
B labro in portis terræ: interfeci, &
disperdidi populum meum, & ta-
men a viis suis non sunt reuersi.
8 * Multiplicatæ sunt mihi viduæ e-
ius super arenam maris: induxi
eis super matrem adolescentis va-
statorem meridie: misi super ci-
9 uitates repente terrorē. ‖ Infirma- ‖ 1.Reg.2.5
ta est quæ peperit septem, defecit
anima

‖Amos 8.c. 9 anima eius : ‖occidit ei sol, cum
adhuc esset dies : confusa est, &
erubuit : & residuos eius in gladiũ
dabo in conspectu inimicorum
eorum, ait Dominus. * Væ mi- 10
hi mater mea : quare genuisti me
virum rixæ, virum discordiæ in v-
niuersa terra ? non fœneraui, nec
fœnerauit mihi quisquam : om- C
nes maledicunt mihi. * Dicit Do- 11
minus: Si non reliquiæ tuæ in bo-
num, si non occurri tibi in tẽpore
afflictionis, & in tempore tribula-
tionis aduersus inimicũ. *Nũquid 12
fœderabitur ferrũ ferro ab Aqui-
lone, & æs ? * Diuitias tuas, & 13
thesauros tuos in direptionem
dabo gratis in omnibus peccatis
tuis, & in omnibus terminis
tuis. * Et adducam inimicos tuos 14
de terra, quam nescis : quia ignis
succensus est in furore meo, super
vos ardebit. * Tu scis Domine, 15
recordare mei, & visita me, &
tuere me ab his, qui persequun-
tur me, noli in patientia tua su-
scipere me: scito quoniam susti-
nui propter te opprobrium. 16
* Inuenti sunt sermones tui, & D
comedi eos, & factum est mihi
verbum tuum in gaudium, &
in lætitiam cordis mei : quoniam
inuocatum est nomen tuum super
me Domine Deus exercituum.
‖Psal. 1.a.1. & 25.a.4 *‖Non sedi in concilio ludentiũ, 17
& gloriatus sum a facie manus
tuæ : solus sedebam, quoniam
‖Jer. 30.c.15 comminatione replesti me. *‖Quare 18
factus est dolor meus perpetuus,
& plaga mea desperabilis renuit
curari ? facta est mihi quasi men-
dacium aquarum infidelium.
* Propter hoc hæc dicit Domi- 19
nus: Si conuerteris, conuertam
te, & ante faciem meam sta-
bis: & si separaueris pretiosum a
vili, quasi os meum eris : con-
uertentur ipsi ad te, & tu nõ con-
uerteris ad eos. * Et dabo te po- 20
pulo huic in murum æreum, for-
tem : & bellabunt aduersum te,
& non præualebunt : quia ego te-
cum sum, vt saluem te, & eruam
te, dicit Dominus. * Et liberabo 21
te de manu pessimorum, & redi-
mam te de manu fortium.

CAP. XVI.

ET factum est verbum Domini 1
ad me, dicens : * Non acci- 2
A pies vxorem, & non erunt tibi fi-
3 lij, & filiæ in loco isto. * Quia
hæc dicit Dominus super filios &
filias, qui generantur in loco isto,
& super matres eorum, quæ ge-
nuerunt eos: & super patres eorũ,
de quorum stirpe sunt nati in ter-
4 ra hac : * Mortibus ægrotationum
morientur : non plangentur, &
non sepelientur, in sterquilinium
super faciem terræ erunt : & gla-
dio, & fame consumentur : & erit
cadauer eorum in escam volatili-
5 bus cæli, & bestiis terræ. * Hæc
enim dicit Dominus: Ne ingredia-
ris domum conuiuij, neque va-
das ad plangendum, neque con-
soleris eos : quia abstuli pacem
meam a populo isto, dicit Domi-
nus, misericordiam & miseratio-
6 nes. * Et morientur grandes, &
parui in terra ista : non sepelien-
tur neque plangentur, & non se
incident, neque caluitium fiet pro
7 eis. * Et non frangent inter eos
B lugenti panem ad consolandum
super mortuo : & non dabunt eis
potum calicis ad consolandum su-
8 per patre suo & matre. * Et do-
mum conuiuij non ingrediaris, vt
sedeas cum eis, & comedas & bi-
9 bas : * quia hæc dicit Dominus
exercituum Deus Israel : Ecce ego
auferam de loco isto in oculis ve-
stris, & in diebus vestris vocem
gaudij, & vocem lætitiæ, vocem
10 sponsi, & vocem sponsæ. * Et cum
annũciaueris populo huic omnia
verba hæc, & dixerint tibi : Quare
locutus est Dominus super nos
omne malum grande istud ? quæ
iniquitas nostra ? & quod pecca-
tum nostrum, quod peccauimus
11 Domino Deo nostro ? * Dices ad
eos : Quia dereliquerunt me pa-
tres vestri, ait Dominus : & abie-
runt post deos alienos, & seruie-
runt eis, & adorauerunt eos: & me
dereliquerunt, & legem meam
12 non custodierunt. * Sed & vos
C peius operati estis, quàm patres
vestri : ecce enim ambulat vnus-
quisque post prauitatem cordis
13 sui mali, vt me non audiat. * Et
eiciam vos de terra hac in terrã,
quam ignoratis vos, & patres ve
stri : & seruietis ibi diis alienis die
ac nocte, qui non dabunt vobis
14 requiem. * Propterea ecce dies ve-
niunt dicit Dominus, & non dice-
tur

tur vltra: Viuit Dominus, qui edu-
xit filios Israel de Terra Ægypti,
* sed, Viuit Dominus, qui eduxit 15
filios Israel de Terra Aquilonis, &
de vniuersis terris, ad quas eieci
eos: & reducam eos in terram
suam, quam dedi patribus eorum.
* Ecce ego mittam piscatores mul- 16
tos dicit Dominus, & piscabun- D
tur eos: & post hæc mittam eis
multos venatores, & venabuntur
eos de omni monte, & de omni
colle, & de cauernis petrarum.
* Quia oculi mei super omnes 17
vias eorum: non sunt abscondi-
tæ a facie mea, & non fuit occul-
tata iniquitas eorũ ab oculis meis.
* Et reddam primum duplices ini- 18
quitates, & peccata eorum: quia
contaminauerunt terram meam
in morticinis idolorum suorum,
& abominationibus suis implene-
runt hereditatem meam. * Do- 19
mine fortitudo mea, & robur
meum, & refugium meum in die
tribulationis: ad te Gentes veniẽt
ab extremis terræ, & dicent: Vere
mendacium possederũt patres no-
stri, vanitatem, quæ eis non pro-
fuit. * Numquid faciet sibi homo 20
deos, & ipsi non sunt dij? * Idcir- 21
co ecce ego ostẽdam eis per vicem
hanc, ostendã eis manum meam,
& virtutem meam: & scient quia
nomen mihi Dominus.

CAP. XVII.

Peccatum Iuda scriptum est sty- 1
lo ferreo in vngue adamãtino, A
exaratum super latitudinem cor-
dis eorum, & in cornibus ararum
eorum. * Cum recordati fuerint 2
filij eorum ararum suarum, & lu-
corum suorum, lignorumq. fron-
dentium in montibus excelsis, * sa- 3
crificantes in agro: fortitudinem
tuam, & omnes thesauros tuos in
direptionem dabo, excelsa tua
propter peccata in vniuersis fini-
bus tuis. * Et relinqueris sola ab 4
hereditate tua, quam dedi tibi:
& seruire te faciam inimicis tuis
in terra, quam ignoras: quoniam
ignem succendisti in furore meo,
vsque in æternum ardebit. * Hæc 5
||Isa.30.a.1 dicit Dominus: || Maledictus ho-
mo, qui confidit in homine, &
ponit carnem brachium suum,
& a Domino recedit cor eius.
6 * || Erit enim quasi myricæ in de- ||Isa.31.a.1
serto, & non videbit cum venerit
bonum: sed habitabit in siccitate
in deserto, in terra salsuginis, &
7 inhabitabili. * Benedictus vir, qui
confidit in Domino, & erit Domi-
8 nus fiducia eius. * || Et erit quasi ||Ps.1.a.3
B lignum quod transplantatur super
aquas, quod ad humorem mittit
radices suas: & non timebit cum
venerit æstus. Et erit folium eius
viride, & in tempore siccitatis non
erit sollicitum, nec aliquando de-
9 sinet facere fructum. * Prauum
est cor omnium, & inscrutabile:
10 quis cognoscet illud? * Ego Do-
minus scrutans cor, & probans re-
nes: qui do vnicuique iuxta viam
suam, & iuxta fructum adinuen-
11 tionum suarum. * || Perdix fouit ||Apoc.2.f.
quæ non peperit: fecit diuitias, & 23
non in iudicio: in dimidio dierum Ps.7.c.10
suorum derelinquet eas, & in no- 1.Reg.16.
12 uissimo suo erit insipiens. * So- b.7
lium gloriæ altitudinis a princi-
pio locus sanctificationis nostræ:
13 * Expectatio Israel Domine: om-
nes, qui te derelinquunt, confun-
dentur: recedentes a te, in terra
scribentur: quoniam dereliquerũt
venã aquarum viuentium Domi-
14 num: * Sana me Domine, & sa-
C nabor: saluum me fac, & sal-
uus ero: quoniam laus mea tu es.
15 * Ecce ipsi dicunt ad me: Vbi est
16 verbum Domini? veniat. * Et ego
non sum turbatus, te pastorem
sequens: & diem hominis non de-
sideraui, tu scis. Quod egressum
est de labiis meis, rectum in con-
17 spectu tuo fuit. * Non sis tu mihi
formidini, spes mea tu in die affli-
18 ctionis. * Confundantur qui me
persequuntur, & non confundar
ego: paueant illi, & non paueam
ego: induc super eos diem affli-
ctionis, & duplici contritione con-
19 tere eos. * Hæc dicit Dominus
ad me: Vade, & sta in porta filio-
rum populi, per quam ingrediun-
tur reges Iuda, & egrediuntur, &
20 in cunctis portis Ierusalem: * &
dices ad eos: Audite verbum Do-
mini reges Iuda, & omnis Iuda,
cunctiq. habitatores Ierusalem,
qui ingredimini per portas istas.
21 * Hæc dicit Dominus: Custodite
animas vestras, & nolite portare
pondera in die sabbati: nec infera-
22 tis per portas Ierusalem. * Et no-

lite

lite eijcere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus
non facietis: sanctificate diem
sabbati, sicut præcepi patribus ve-
stris. * Et non audierunt, nec in- 23
clinauerunt aurem suam: sed indu
rauerunt ceruicem suam ne audi-
rent me, & ne acciperent discipli-
nam. * Et erit: Si audieritis me, 24
dicit Dominus, vt non inferatis
onera per portas ciuitatis huius in
die sabbati: & si sanctificaueritis
diem sabbati, ne faciatis in eo
omne opus: * Ingredientur per 25
portas ciuitatis huius reges & prin
cipes, sedentes super solium Da-
uid, & ascendentes in curribus, &
equis, ipsi & principes eorum,
viri Iuda, & habitatores Ierusa-
lem: & habitabitur ciuitas hæc
in sempiternum. * Et venient de 26
ciuitatibus Iuda, & de circuitu Ie-
rusalem, & de terra Beniamin, &
de campestribus, & de montuosis,
& ab Austro, portantes holocau-
stum, & victimam, & sacrificium,
& thus, & inferent oblationem in 27
domum Domini. * Si autem non
audieritis me vt sanctificetis diem
sabbati, & ne portetis onus, & ne
inferatis per portas Ierusalem in
die sabbati: succendam ignem
in portis eius, & deuorabit domos
Ierusalem, & non extinguetur.

CAP. XVIII.

1 VErbum, quod factum est ad
A Ieremiam a Domino, dicens:
2 * Surge, & descende in domum
figuli, & ibi audies verba mea.
3 * Et descendi in domum figuli, &
ecce ipse faciebat opus super rotã.
4 * Et dissipatum est vas, quod ip-
se faciebat e luto manibus suis:
conuersusq. fecit illud vas alterũ,
sicut placuerat in oculis eius vt fa
5 ceret. * Et factum est verbum Do-
6 mini ad me, dicens: * || Numquid || Isa.45.b.9 Ro.9.d.20
sicut figulus iste, non potero vo-
bis facere, domus Israel, ait Do-
minus? ecce sicut lutum in manu
figuli, sic vos in manu mea, do-
7 mus Israel. * Repente loquar ad-
uersum gentẽ & aduersus regnũ,
|| vt eradicem, & destruam, & di- || I.1.b.10
8 sperdam illud. * Si pœnitentiam
egerit gens illa a malo suo, quod
locutus sum aduersus eam: agam
& ego pœnitentiam super malo,
9 quod cogitaui vt facerem ei. * Et
subito loquar de gente & de re-
10 gno, vt ædificem, & plantem il-
B lud. * Si fecerit malum in oculis
meis, vt non audiat vocem meã:
pœnitentiam agam super bono,
quod locutus sum vt facerem ei.
11 * Nunc ergo dic viro Iuda, & ha-
bitatoribus Ierusalem, dicens: Hæc
dicit Dominus: || Ecce ego fingo || I.25.b.5 & 35.c.15
contra vos malum, & cogito con-
tra vos cogitationem: || reuertatur || Ion.3.d.8
vnusquisque a via sua mala, & di-
rigite vias vestras & studia ve-
12 stra. * Qui dixerunt: Desperaui-
mus: post cogitationes enim no-
stras ibimus, & vnusquisque pra-
uitatem cordis sui mali faciemus.
13 * Ideo hæc dicit Dominus: Inter-
rogate Gentes: Quis audiuit talia
horribilia, quæ fecit nimis virgo
14 Israel? * Numquid deficiet de pe-
C tra agri nix Libani? aut euelli pos-
sunt aquæ erumpentes frigidæ, &
15 defluentes? * Quia oblitus est mei
populus meus, frustra libantes,
& impingentes in vijs suis, in se-
mitis sæculi, vt ambularent per
16 eas in itinere non trito: * || vt fie- || I.19.c.8 & 49.c.13 & 50.c.13
ret terra eorum in desolationem,
& in sibilum sempiternum: om-
nis qui præterierit per eam obstu-
pescet, & mouebit caput suum.
17 * Sicut ventus vrens dispergam eos
coram inimico: dorsum, & non
faciem ostendam eis in die perdi-
18 tionis eorum. * Et dixerunt: Ve-
nite, & cogitemus contra Iere-
miam cogitationes: non enim
peribit lex a sacerdote, neque
consilium a sapiente, nec sermo
a propheta: venite, & percutia-
mus eum lingua, & non attenda-
mus ad vniuersos sermones eius.
19 * Attende Domine ad me, & au-
di vocem aduersariorũ meorum.
20 * Numquid redditur pro bono ma
D lũ, quia foderunt foueam animæ
meæ? Recordare quod steterim
in conspectu tuo, vt loquerer pro
eis bonũ, & auerterem indigna-
21 tionem tuam ab eis. * Propterea
da filios eorum in famem, & de-
duc eos in manus gladij: fiant v-
xores eorum absque liberis, & vi-
duæ: & viri earum interficiantur
morte: iuuenes eorum confodian-
22 tur gladio in prælio. * Audiatur
clamor de domibus eorum: addu-
ces

ces enim super eos latronẽ repente: quia foderunt foueam vt caperent me, & laqueos absconderunt
pedibus meis. * Tu autem Domi- 23
ne scis omne cõsilium eorum aduersum me in mortem: ne propitieris iniquitati eorũ, & peccatum eorum a facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tẽpore furoris tui abutere eis.

CAP. XIX.

HAec dicit Dominus: Vade, 1
A & accipe laguneulam figuli testeam a senioribus populi, & a
senioribus sacerdotũ: *Et egrede- 2
re ad vallem filij Ennom, quæ est iuxta introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi verba, quæ ego lo-
quar ad te. *Et dices: Audite ver- 3
bum Domini reges Iuda, & habitatores Ierusalem: hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam afflictionẽ super locum istum, ita vt omnis, qui audierit illam, tinniãt aures eius:
* eo quòd dereliquerint me, & a- 4
lienum fecerint locum istum: & libauerunt in eo dijs alienis, quos nescierunt ipsi, & patres eorum, & reges Iuda: & repleuerunt locũ
istum sanguine innocentum. * Et 5
B ædificauerunt excelsa Baalim ad comburẽdos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascen-
derunt in cor meum. * Propterea 6
ecce dies veniũt, dicit Dominus: & non vocabitur amplius locus iste, Tophet, & Vallis filij Ennom:
sed Vallis occisionis. * Et dissipa- 7
bo consilium Iuda, & Ierusalem in loco isto. & subuertam eos gladio in cõspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadauera eorum escam volatilibus cæli, & bestiis terræ.* ‖ Et ponam ciuitatem 8
hanc in stuporem, & in sibilum: omnis, qui præterierit per eam, obstupescet, & sibilabit super vni-
uersa plaga eius. * Et cibabo eos 9
C carnibus filiorum suorum, & carnibus filiarum suarũ: & vnusquisque carnem amici sui comedet in obsidione, & in angustia, in qua concludẽt eos inimici eorũ, & qui
quærunt animas eorum. *Et cõte- 10

‖ [?].18.c.16 [?].49.c.13. & 50.c.13

res laguneulam in oculis virorũ,
11 qui ibũt tecum. *Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum & ciuitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest vltra instaurari: & in Topheth sepelientur, eo quòd non sit alius locus ad
12 sepeliendum. * Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus eius: & ponã ciuitatem istã
13 sicut Thophet. * Et erunt domus
D Ierusalem, & domus regum Iuda sicut locus Thophet, immundæ: omnes domus, in quarum domatibus sacrificauerũt omni militiæ cæli, & libauerunt libamina dijs
14 alienis. * Venit autẽ Ieremias de Thopheth, quo miserat eum Dominus ad prophetandum, & stetit in atrio domus Domini, & dixit
15 ad omnem populum: *Hæc dicit Dominus exercituũ Deus Israel: Ecce ego inducã super ciuitatem hanc, & super omnes vrbes eius vniuersa mala, quæ locutus sum aduersum eam: quoniam indurauerunt ceruicem suam vt non audirent sermones meos.

CAP. XX.

1 ET audiuit Phassur filius Em-
A mer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Ieremiam prophetantem sermones
2 istos. * Et percussit Phassur Ieremiam prophetam, & misit eũ in neruũ, quod erat in porta Beniamin superiori, in domo Domini.
3 *Cumq. illuxisset in crastinũ, eduxit Phassur Ieremiam de neruo. & dixit ad eum Ieremias: Non Phassur vocauit Dominus nomen tuũ,
4 sed pauorem vndique. *Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pauorem, te & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum, & oculi tui videbũt: & omnem Iudã dabo in manum regis Babylonis: & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos
5 gladio.* Et dabo vniuersam sub-
B stantiam ciuitatis huius, & omnẽ laborem eius, omneq. pretium, & cunctos thesauros regũ Iuda dabo in manu inimicorum eorũ: & diripient eos, & tollent, & ducent
6 in Babylonem. * Tu autem Phas-

sur, & omnes habitatores domus
tuæ ibitis in captiuitatẽ: & in Ba-
bylonem venies, & ibi morieris,
ibiq. sepelieris tu, & omnes ami-
ci tui, quibus prophetasti menda-
cium. * Seduxisti me Domine, & 7
seductus sum: fortior me fuisti, &
inualuisti: factus sum in derisum
tota die, omnes subsannant me.
*Quia iam olim loquor, vocife- 8
rans iniquitatem, & vastitatem
clamito: & factus est mihi sermo
Domini in opprobrium, & in de-
risum tota die.* Et dixi: Non re- 9
cordabor eius, neque loquar vltra
in nomine illius: & factus est in
corde meo quasi ignis exæstuans,
claususq. in ossibus meis: & defe-
ci, ferre non sustinens. * Audiui 10
enim contumelias multorum, & C
terrorem in circuitu: Persequimi-
ni, & persequamur eum: ab om-
nibus viris, qui erant pacifici mei,
& custodientes latus meum: si
quo modo decipiatur, & præualea-
mus aduersus eum, & consequa-
mur vltionem ex eo. * Dominus 11
autem mecum est quasi bellator
fortis: idcirco, qui persequuntur
me, cadent, & infirmi erunt: con-
||Ier.23.g.40 fundentur vehementer, || quia nõ
intellexerunt opprobrium sempi-
ternum, quod numquam delebi-
tur. * Et tu Domine exercituum 12
||Ier.11.d.20 || probator iusti, qui vides renes
& 17.b.10 & cor: videam quæso vltionem
tuam ex eis: tibi enim reuelaui
causam meam. * Cantate Domi- 13
no, laudate Dominum: quia libe-
rauit animam pauperis de manu
||Iob 3.a.2 malorum. * || Maledicta dies, in 14
qua natus sum: dies, in qua pepe- D
rit me mater mea, non sit benedi-
cta. * Maledictus vir, qui annun- 15
ciauit patri meo, dicens: Natus est
tibi puer masculus: & quasi gau-
dium lætificauit eum.* Sit homo 16
ille, vt sunt ciuitates, quas sub-
uertit Dominus, & non pœnituit
eum: audiat clamorem mane, &
vlulatum in tempore meridiano:
* qui non me interfecit a vulua, 17
vt fieret mihi mater mea sepul-
chrum, & vulua eius conceptus
æternus. * Quare de vulua egres- 18
sus sum, vt viderẽ laborem & do-
lorem, & consumerentur in con-
fusione dies mei?

CAP. XXI.

1 A VErbum, quod factũ est ad Ie-
remiam a Domino, quando
misit ad eũ rex Sedecias Phassur fi-
lium Melchiæ, & Sophoniam fi-
lium Maasiæ sacerdotem, dicens:
2 * Interroga pro nobis Dominum,
quia Nabuchodonosor rex Baby-
lonis præliatur aduersum nos: si
forte faciat Dominus nobiscũ se-
cundũ omnia mirabilia sua, & re-
3 cedat a nobis. * Et dixit Ieremias
4 ad eos: Sic dicetis Sedeciæ: * Hæc
dicit Dominus Deus Israel: Ecce
ego conuertam vasa belli, quæ in
manibus vestris sunt, & quibus
vos pugnatis aduersum regẽ Baby
lonis, & Chaldæos, qui obsident
vos in circuitu murorum: & con-
gregabo ea in medio ciuitatis hu-
5 ius. * Et debellabo ego vos in ma
B nu extenta, & in brachio forti, &
in furore, & in indignatione, & in
6 ira grandi. *Et percutiam habita-
tores ciuitatis huius, homines &
bestiæ pestilentia magna morien-
7 tur.* Et post hæc ait Dominus: da
bo Sedeciam regem Iuda, & ser-
uos eius, & populum eius, & qui
derelicti sunt in ciuitate hac a pe-
ste & gladio, & fame, in manu Na
buchodonosor regis Babylonis, &
in manu inimicorum eorum, & in
manu quærentiũ animam eorum,
& percutiet eos in ore gladij, & nõ
flectetur, neque parcet, nec mise-
8 rebitur. *Et ad populum hunc di-
C ces: Hæc dicit Dominus: Ecce ego
do coram vobis viam vitæ, & viã
9 mortis. *||Qui habitauerit in vrbe ||Ier.38.a.2
hac, morietur gladio, & fame, &
peste: qui autem egressus fuerit,
& transfugerit ad Chaldæos, qui
obsident vos, viuet, & erit ei ani-
10 ma sua, quasi spoliũ. *Posuit enim
faciem meam super ciuitatẽ hanc
in malum, & non in bonũ, ait Do-
minus: in manu regis Babylonis
11 dabitur, & exuret eam igni. * Et
domui regis Iuda: Audite verbũ
12 Domini, *domus Dauid, hæc dicit
D Dominus: || Iudicate mane iudi- ||Ier.22.a.3
cium, & eruite vi oppressum de
manu calumniantis: ne forte egre-
diatur vt ignis indignatio mea, &
succendatur, & non sit qui extin-
guat propter malitiam studiorum
13 vestrorum.* Ecce ego ad te habi-
tatri-

ratricem vallis solidæ atque cam-
pestris, ait Dominus: qui dicitis:
Quis percutiet nos? & quis ingre-
dietur domos nostras? * Et visita- 14
bo super vos iuxta fructum stu-
diorum vestrorum, dicit Domi-
nus: & succendam ignem in saltu
eius: & deuorabit omnia in cir-
cuitu eius.

CAP. XXII.

HAec dicit Dominus: Descen- 1
de in domum regis Iuda, & A
loqueris ibi verbũ hoc,* & dices: 2
Audi verbum Domini rex Iuda,
qui sedes super solium Dauid: tu
& serui tui, & populus tuus, qui
ingredimini per portas istas.*Hæc 3
Ier.21.d.12 dicit Dominus: ‖Facite iudicium
& iustitiam, & liberate vi oppres-
sum de manu calumniatoris: &
aduenam,& pupillum,& viduam
nolite contristare, neque oppri-
matis inique:& sanguinem inno-
centem,ne effundatis in loco isto.
* Si enim facientes feceritis ver- 4
bum istud: ingredientur per por- B
tas domus huius reges sedẽtes de
genere Dauid super thronũ eius,
& ascẽdentes currus,& equos,ipsi
& serui,& populus eorũ. * Quod 5
si nõ audieritis verba hæc: in me-
metipso iuraui, dicit Dominus,
quia in solitudinem erit domus
hæc. *Quia hæc dicit Dominus su- 6
per domum regis Iuda:Galaad tu
mihi caput Libani:si non posuero
te solitudinem, vrbes inhabitabi-
les.* Et sanctificabo super te in- 7
terficientem virum & arma eius:
& succidẽt electas cedros tuas, &
præcipitabunt in ignem.* Et per- 8
transibunt gentes multæ per ciui- C
tatem hanc:& dicet vnusquisque
‖Deu.29.d.24 proximo suo: ‖Quare fecit Domi
nus sic ciuitati huic grãdi? *Et re- 9
3.Re.9.b.8 spondebunt: Eo quod derelique-
rint pactũ Domini Dei sui,& ado-
rauerint deos alienos, & seruie-
rint eis. * Nolite flere mortuum, 10
neque lugeatis super eum fletu:
plangite eum, qui egreditur, quia
non reuertetur vltra, nec videbit
terram natiuitatis suæ. *Quia hæc 11
dicit Dominus ad Sellum filium
Iosiæ regem Iuda, qui regnauit
pro Iosia patre suo, qui egressus
est de loco isto. Non reuertetur
12 huc amplius: * sed in loco, ad
quem transtuli eum, ibi morie-
tur, & terram istam non videbit
13 amplius. * Væ qui ædificat do-
D mum suam in iniustitia, & cœ-
nacula sua non in iudicio: ami-
cum suum opprimet frustra, &
mercedem eius non reddet ei.
14 * Qui dicit: Aedificabo mihi do-
mum latam, & cœnacula spatio-
sa: qui aperit sibi fenestras, & fa-
cit laquearia cedrina, pingitq; si-
15 nopide.* Nũquid regnabis, quo-
niam confers te cedro? pater tuus
numquid non comedit & bibit,&
fecit iudicium & iustitiam tunc
16 cum bene erat ei? *Iudicauit cau-
sam pauperis & egeni in bonum
suum: numquid non ideo quia
cognouit me, dicit Dominus?
17 * Tui vero oculi & cor ad auari-
tiam, & ad sanguinem innocentẽ
fundendum, & ad calumniam,
18 & ad cursum mali operis. * Pro-
E pterea hæc dicit Dominus ad Ioa-
kim filium Iosiæ regẽ Iuda: Non
plangent eum: Væ frater & væ so-
19 ror: non concrepabunt ei: Væ Do
mine, & væ inclyte. * Sepultu-
ra asini sepelietur, putrefactus &
proiectus extra portas Ierusalem.
20 * Ascende Libanum, & clama:
& in Basan da vocem tuam, &
clama ad transeuntes,quia contri-
21 ti sunt omnes amatores tui.* Lo-
cutus sum ad te in abundantia
tua: & dixisti: Non audiam: hæc
est via tua ab adolescentia tua,
quia non audisti vocem meam:
22 *Omnes pastores tuos pascet ven-
F tus, & amatores tui in captiuita-
tem ibunt: & tunc confunderis,
& erubesces ab omni malitia tua.
23 * Quæ sedes in Libano, & nidifi-
cas in cedris, quomodo conge-
muisti cum venissent tibi dolo-
res, quasi dolores parturientis!
24 * Viuo ego, dicit Dominus: quia
si fuerit Iechonias filius Ioakim
regis Iuda, annulus in manu dex-
tera mea, inde euellam eum.
25 *Et dabo te in manu quærentium
animam tuam, & in manu quo-
rum tu formidas faciem,& in ma-
nu Nabuchodonosor regis Baby-
lonis, & in manu Chaldæorum.
26 * Et mittam te, & matrem tuam,
G quæ genuit te, in terram alienam,
in qua nati non estis, ibiq; mo-

riemini : * & in terram, ad quam 27
ipsi leuant animam suam vt reuer
tantur illuc: non reuertentur.
* Nũquid vas fictile atque con- 28
tritum vir iste Iechonias? nũquid
vas absque omni voluptate? quare
abiecti sunt ipse & semen eius, &
proiecti in terram, quam ignora-
uerunt? * Terra, terra, terra, au- 29
di sermonem Domini. * Hæc di- 30
cit Dominus: Scribe virum istum
sterilem, virum, qui in diebus
suis non prosperabitur: nec enim
erit de semine eius vir, qui sedeat
super solium Dauid, & potesta-
tem habeat vltra in Iuda.

CAP. XXIII.

Ezech.13.a VAE pastoribus, qui disperdũt 1
3.& 34.a.2. & dilacerant gregem pascuæ A
meæ, dicit Dominus. * Ideo hæc 2
dicit Dominus Deus Israel ad pa-
stores, qui pascunt populũ meum:
Vos dispersistis gregem meum, &
eiecistis eos, & non visitastis eos:
ecce ego visitabo super vos mali-
tiam studiorum vestrorũ, ait Do-
minus. * Et ego congregabo reli- 3
quias gregis mei de omnibus ter-
ris, ad quas eiecero eos illuc: &
conuertam eos ad rura sua: & cre-
scent & multiplicabuntur. * Et 4
suscitabo super eos pastores, & pa-
scent eos: non formidabunt vltra,
& non pauebunt: & nullus quæ-
retur ex numero, dicit Dominus.
‖ Inf. 33. c. * ‖ Ecce dies veniunt, dicit Domi- 5
14. nus: & suscitabo Dauid germen
Isa.4.b.2.& iustum: & regnabit rex, & sapiens
40.c.11.45. erit: & faciet iudicium & iustitiã
b.8. in terra. * In diebus illis saluabi- 6
Ezec.34 b. tur Iuda, & Israel habitabit confi-
11. denter: & hoc est nomen, quod
Dan.9.g.24 vocabunt eum, Dominus iustus
Ioan.1.g.45 noster. * Propter hoc ecce dies ve 7
niunt, dicit Dominus, & non di- B
cent vltra: Viuit Dominus qui e-
duxit filios Israel de Terra Aegy-
‖ s.21.c.14. pti: * Sed: ‖ Viuit Dominus, qui 8
Deut.33.d. eduxit & adduxit semen domus
28. Israel de Terra Aquilonis, & de
cunctis terris, ad quas eieceram
eos illuc: & habitabunt in terra
sua. * Ad prophetas: Contritum 9
est cor meum in medio mei, con-
tremuerunt omnia ossa mea: fa-
ctus sum quasi vir ebrius, & quasi
homo madidus a vino a facie Do-
mini, & a facie verborum san-
10 ctorum eius. * Quia adulteris re-
pleta est terra, quia a facie ma-
ledictionis luxit terra, arefacta
sunt arua deserti: factus est cur-
sus eorum malus, & fortitudo eo-
11 rum dissimilis. * Propheta nam-
C que & sacerdos polluti sunt: & in
domo mea inueni malum eo-
12 rum, ait Dominus. * Idcirco via
eorum erit quasi lubricum in te-
nebris: impellentur enim, & cor-
ruent in ea: afferam enim super
eos mala, annum visitationis eo-
13 rum, ait Dominus. * Et in pro-
phetis Samariæ vidi fatuitatem:
prophetabant in Baal, & decipie-
14 bant populum meum Israel. * Et
in Prophetis Ierusalem vidi simi-
litudinem adulterantium, & iter
mendacij: & confortauerunt ma-
nus pessimorum vt non conuerte-
retur vnusquisque a malitia sua:
facti sunt mihi omnes vt Sodoma
& habitatores eius quasi Gomor-
15 rha. * Propterea hæc dicit Domi-
D nus exercituũ ad prophetas: ‖ Ec- ‖ s. 9. c. 15.
ce ego cibabo eos absinthio, & po
tabo eos felle: a prophetis enim
Ierusalẽ egressa est pollutio super
16 omnẽ terram. * Hæc dicit Domi-
nus exercituum: ‖ Nolite audire ‖ s 27.b.9.&
verba prophetarũ, qui prophetant 29.b.8.
vobis, & decipiunt vos: visionem
cordis sui loquuntur, non de ore
17 Domini. * Dicũt his, qui blasphe-
mant me: Locutus est Dominus:
‖ Pax erit vobis, & omni, qui am- ‖ s 5.c.12.&
bulat in prauitate cordis sui, dixe- 14.b.13.
runt: Non veniet super vos malũ.
18 * Quis enim affuit in consilio Do-
mini, & vidit & audiuit sermonẽ
eius? quis considerauit verbum il-
19 lius & audiuit? * Ecce turbo Do- ‖ s 30. c. 24.
minicæ indignationis egredietur,
& tempestas erumpens: super ca-
20 put impiorum veniet. * Non re-
E uertetur furor Domini vsq; dum
faciat, & vsque dum compleat
cogitationem cordis sui: in nouis-
simis diebus intelligetis cõsilium
21 eius. * Non mittebam prophetas,
& ipsi currebant: non loquebar
ad eos, & ipsi prophetabant.
22 * Si stetissent in consilio meo, &
nota fecissent verba mea popu-
lo meo, auertissem vtique eos a
via sua mala, & a cogitationibus
23 suis pessimis. * Putasne Deus è
vicino ego sum, dicit Dominus?

& non

& non Deus de longe? *Si occul- 24
tabitur vir in absconditis: & ego
non videbo eum, dicit Dominus?
numquid non cælum, & terram
ego impleo, dicit Dominus? *Au- 25
diui quæ dixerunt prophetæ, pro-
phetãtes in nomine meo menda-
cium, atque dicentes: Somniaui,
somniaui. *Vsquequo istud est in 26
corde prophetarum vaticinantium F
mendacium, & prophetantium
seductiones cordis sui? *Qui vo- 27
lunt facere vt obliuiscatur popu-
lus meus nominis mei propter
somnia eorum, quæ narrat vnus-
quisque ad proximum suum: si-
cut obliti sunt patres eorum nomi
nis mei propter Baal. *Prophe- 28
ta, qui habet somnium, narret
somnium: & qui habet sermonẽ
meum, loquatur sermonẽ meum
vere, quid paleis ad triticum, di-
cit Dominus? *Numquid non 29
verba mea sunt quasi ignis, dicit
Dominus: & quasi malleus cõte-
rens petram? *Propterea ecce ego 30
ad prophetas, ait Dominus, qui fu
rãtur verba mea vnusquisq. a pro-
ximo suo. *Ecce ego ad prophe- 31
tas, ait Dominus, qui assumunt
linguas suas, & aiunt: Dicit Do-
minus. *Ecce ego ad prophetas 32
somniantes mendacium, ait Do-
minus: qui narrauerunt ea, & se-
duxerunt populum meum in men
dacio suo, & in miraculis suis:
cum ego non misissem eos, nec
mandassem eis, qui nihil profue-
runt populo huic, dicit Dominus.
*Si igitur interrogauerit te popu- 33
lus iste, vel propheta, aut sacerdos,
dicẽs: Quod est onus Domini? di- G
ces ad eos: Vos estis onus. proij-
ciam quippe vos, dicit Dominus.
*Et propheta, & sacerdos, & po- 34
pulus qui dicit: Onus Domini: vi-
sitabo super virum illum, & super
domum eius. *Hæc dicetis vnus- 35
quisque ad proximum, & ad fra-
trem suum: Quid respondit Do-
minus? & quid locutus est Domi-
nus? *Et onus Domini vltra non 36
memorabitur: quia onus erit v-
nicuique sermo suus: & peruer-
tistis verba Dei viventis, Domini
exercituum Dei nostri. *Hæc di- 37
ces ad prophetam: Quid respon-
dit tibi Dominus? & quid locu-
tus est Dominus? *Si autem onus 38
Domini dixeritis: propter hoc hæc
dicit Dominus: Quia dixistis ser-
monem istum: Onus Domini: &
misi ad vos, dicens: Nolite dice-
39 re: Onus Domini: *Propterea
ecce ego tollam vos portans, &
derelinquam vos, & ciuitatem,
quam dedi vobis, & patribus ve-
40 stris a facie mea. *‖Et dabo vos in ‖Ĩ.20.c.11
opprobrium sempiternum, & in
ignominiam æternam, quæ num-
quam obliuione delebitur.

CAP. XXIIII.

1 OStendit mihi Dominus: & ec-
A ce duo calathi pleni ficis, po-
siti ante templum Domini, post-
quam transtulit Nabuchodono-
sor rex Babylonis Iechoniam fi-
lium Ioakim regem Iuda, & prin-
cipes eius, & fabrum, & incluso-
rem de Ierusalem, & adduxit eos
2 in Babylonem. *Calathus vnus
ficus bonas habebat nimis, vt so-
lent ficus esse primi temporis: &
calathus vnus ficus habebat ma-
las nimis, quæ comedi non pote-
3 rant, eo quòd essent malæ. *Et
B dixit Dominus ad me: Quid tu
vides Ieremia? Et dixi: Fi-
cus, ficus bonas, bonas valde: &
malas, malas valde: quæ come-
di non possunt, eo quòd sint ma-
4 læ. *Et factum est verbum Do-
5 mini ad me, dicens: *Hæc di-
cit Dominus Deus Israel: Sicut
ficus hæ bonæ: sic cognoscam
transmigrationem Iuda, quam
emisi de loco isto in Terram
6 Chaldæorum, in bonum. *Et
C ponam oculos meos super eos ad
placandum, & reducam eos in
terram hanc: & ædificabo eos,
& non destruam: & plantabo
7 eos, & non euellam. *Et dabo
eis cor, vt sciant me, quia ego
sum Dominus: ‖& erunt mihi in
populum, & ego ero eis in Deum: ‖Ĩ.31.d.33
quia reuertentur ad me in toto
8 corde suo. *‖Et sicut ficus pessi-
D mæ, quæ comedi non possunt, ‖J.29.d.17
eo quòd sint malæ: hæc dicit Do-
minus, sic dabo Sedeciam regem
Iuda, & principes eius, & reli-
quos de Ierusalem, qui remanse-
runt in vrbe hac, & qui habitant
9 in Terra Ægypti. *Et dabo eos
in vexationem, afflictionemq.
omnibus regnis terræ: in oppro-
brium, & in parabolam, & in pro-
uerbium, & in maledictionem in

vniuersis locis, ad quæ eieci eos.
* Et mittam in eis gladium, & fa- 10
mem, & pestem: donec cōsuman-
tur de terra, quam dedi eis, & pa-
tribus eorum.

CAP. XXV.

Verbum quod factum est ad 1
Ieremiam de omni populo Iu A
da in anno quarto Ioakim filij Io
siæ regis Iuda, (ipse est annus pri-
mus Nabuchodonosor regis Baby
lonis.) * Quod locutus est Iere- 2
mias propheta ad omnē populum
Iuda, & ad vniuersos habitatores
Ierusalem, dicens: * A tertiode- 3
cimo anno Iosiæ filij Ammon re-
gis Iuda vsque ad diem hanc; iste
tertius & vigesimus annus, factum
est verbum Domini ad me, & lo-
cutus sum ad vos de nocte cōsur-
gens & loquens: & non audistis.
* Et misit Dominus ad vos omnes 4
seruos suos prophetas, consurgens
diluculo, mittensq. & non audi-
stis, neque inclinastis aures ve-
stras, vt audiretis * cum diceret: 5
B 4 Reg. 17. ‖ Reuertimini vnusquisque a via
d. 13 sua mala, & a pessimis cogitatio-
F. 18. c. 11 nibus vestris: & habitabitis in ter-
J. 35. c. 15 ra, quam dedit Dominus vobis, &
patribus vestris a sæculo & vsque
in sæculum. * Et nolite ire post 6
deos alienos vt seruiatis eis, ado- B
retisq. eos: neque me ad iracun-
diam prouocetis in operibus ma-
nuum vestrarum, & non affligam
vos. * Et non audistis me, dicit 7
Dominus, vt me ad iracundiam
prouocaretis in operibus manuū
vestrarum in malum vestrum.
* Propterea hæc dicit Dominus e- 8
xercituum: Pro eo quòd non au-
distis verba mea: * ecce ego mit- 9
tam, & assumā vniuersas cogna-
tiones Aquilonis, ait Dominus:
& Nabuchodonosor regem Baby-
lonis seruum meum: & adducam
eos super terram istam, & super
habitatores eius, & super omnes
nationes quę in circuitu illius sūt:
& interficiam eos, & ponam eos
in stuporem, & in sibilum, & in
solitudines sempiternas. * Per- 10
‖ Dan. 9. a. 2 damq. ex eis vocem gaudij & vo C
J. 26. b 6 cem lætitiæ, vocem sponsi, & vo-
2 Par. 36. d. cem sponsæ, vocem molæ, & lu-
22 men lucernæ. * ‖ Et erit vniuersa 11
2 Esd 1. a. 1 terra hæc in solitudinem, & in

stuporem: & seruient omnes gen-
tes istæ regi Babylonis septua-
12 ginta annis. * Cumq. impleti fue-
rint septuaginta anni, visitabo
super regem Babylonis, & super
gentem illam, dicit Dominus, ini-
quitatem eorum, & super terram
Chaldæorum: & ponam illam in
13 solitudines sempiternas. * Et ad-
ducam super terram illam omnia
verba mea, quæ locutus sum con-
tra eam, omne quod scriptum est
in libro isto, quæcumque prophe-
tauit Ieremias aduersum omnes
14 gentes: * Quia seruierunt eis cum
essent gentes multæ, & reges ma-
gni: & reddam eis secundum ope-
ra eorum, & secundum facta ma-
15 nuum suarum. * Quia sic dicit Do
D minus exercituum Deus Israel: Su
me calicem vini furoris huius de
manu mea: & propinabis de illo
cunctis gentibus, ad quas ego mit
16 tam te. * Et bibent & turbabūtur,
& insanient a facie gladij, quem
17 ego mittam inter eos. * Et accepi
calicem de manu Domini, & pro-
pinaui cunctis gentibus, ad quas
18 misit me Dominus: * Ierusalem,
& ciuitatibus Iuda, & regibus e-
ius, & principibus eius: vt darem
eos in solitudinem, & in stuporē,
& in sibilum, & in maledictionē,
19 sicut est dies ista: * Pharaoni re-
gi Ægypti, & seruis eius, & prin-
cipibus eius, & omni populo eius,
20 * & vniuersis generaliter: cunctis
regibus terræ Ausitidis, & cunctis
regibus terræ Philisthijm, & Asca
loni, & Gazæ, & Accaron, & reli-
21 quijs Azoti, * & Idumææ, &
22 Moab, & filijs Ammon: * Et cun-
ctis regibus Tyri, & vniuersis re-
gibus Sidonis: & regibus terræ in-
23 sularum, qui sunt trans mare. * Et
Dedan, & Thema, & Buz, & vni-
uersis qui attonsi sunt in comam,
24 * Et cunctis regibus Arabię, & cū-
ctis regibus Occidentis, qui ha-
25 bitant in deserto, * Et cun-
E ctis regibus Zambri, & cunctis
regibus Elam, & cunctis regibus
26 Medorum: * cunctis quoque re-
gibus Aquilonis de prope & de
longe, vnicuique contra fratrem
suum: & omnibus regnis terræ,
quæ super faciem eius sunt: &
27 rex Sesach bibet post eos. * & di-
ces ad eos: Hæc dicit Dominus e-
xercituum Deus Israel: Bibite, &
ine-

inebriamini, & vomite: & cadite, neque surgatis a facie gladij, quē
ego mittam inter vos. * Cumq. 28
noluerint accipere calicem de ma- F
nu tua vt bibant, dices ad eos:
Hæc dicit Dominus exercituum:
¶1.Pet.4.d. 17 Bibentes bibetis: * ‖quia ecce 29
in ciuitate, in qua inuocatum est
nomen meum, ego incipiam af-
fligere, & vos quasi innocentes &
immunes eritis? non eritis immu-
nes: gladium enim ego voco su-
per omnes habitatores terræ, dicit
Dominus exercituum.* Et tu pro- 30
phetabis ad eos omnia verba hæc,
¶Ioel 3.d.16 Amos. 1.a. 2 & dices ad illos: ‖ Dominus de
excelso rugiet, & de habitaculo
sancto suo dabit vocem suam: ru-
giens rugiet super decorem suũ: ce
leuma quasi calcantiũ concinetur
aduersus omnes habitatores terræ.
*Peruenit sonitus vsq; ad extrema 31
terræ: quia iudiciũ Domino cum
gentibus: iudicatur ipse cum om-
ni carne, impios tradidi gladio, di-
cit Dominus. * Hæc dicit Domi- 32
nus exercituum: Ecce afflictio e-
gredietur de gente in gentem: &
turbo magnus egredietur a sum-
mitatibus terræ.* Et erunt interfe- 33
cti Domini in die illa a summo G
terræ vsque ad summum eius: non
plangentur, & non colligentur,
neque sepelientur: in sterquiliniũ
super faciē terræ iacebũt. * Vlulate 34
pastores, & clamate: & aspergite
vos cinere optimates gregis: quia
completi sunt dies vestri vt inter-
ficiamini: & dissipationes vestræ,
& cadetis quasi vasa pretiosa.* Et 35
peribit fuga a pastoribus, & sal-
uatio ab optimatibus gregis.* Vox 36
clamoris pastorũ, & vlulatus opti-
matum gregis: quia vastauit Do-
minus pascua eorum. * Et conti- 37
cuerunt arua pacis a facie iræ fu-
roris Domini. * Dereliquit qua- 38
si leo vmbraculum suum, quia fa-
cta est terra eorum in desolationē
a facie iræ columbæ, & a facie
iræ furoris Domini.

CAP. XXVI.

1 IN principio regni Ioakim filij
A Iosiæ regis Iuda, factum est ver
2 bum istud a Domino, dicēs: * Hæc
dicit Dominus: Sta in atrio do-
mus Domini, & loqueris ad om-
nes ciuitates Iuda, de quibus ve-
niũt vt adorent in domo Domini
vniuersos sermones, quos ego mā
daui tibi vt loquaris ad eos: noli
3 subtrahere verbum, * si forte au-
diant & cōuertantur vnusquisque
a via sua mala: & pœniteat me
mali quod cogito facere eis pro-
pter malitiam studiorum eorum.
4 * Et dices ad eos: Hæc dicit Do-
B minus: Si non audieritis me vt
ambuletis in lege mea, quam de-
5 di vobis * vt audiatis sermones ser
uorum meorum Prophetarum,
quos ego misi ad vos de nocte con
surgens, & dirigens, & non audi-
6 stis: * ‖ Dabo domum istam sicut ‖1.Reg.4.a. 2.b.10
Silo, & vrbem hanc dabo in ma-
ledictionem cunctis gentibus ter-
7 ræ. * Et audierunt sacerdotes, &
prophetæ, & omnis populus Ie-
remiam loquentem verba hæc in
8 domo Domini. * Cumq. com-
plesset Ieremias loquens omnia,
quæ præceperat ei Dominus vt lo
queretur ad vniuersum populum,
apprehenderunt eum sacerdotes,
& prophetæ, & omnis populus, di
9 cens: Morte moriatur.* Quare
C prophetauit in nomine Domini,
dicens: Sicut Silo erit domus hæc
& vrbs ista desolabitur, eo quod
non sit habitator? Et congre-
gatus est omnis populus aduersus
10 Ieremiam in domo Domini.* Et
audierunt principes Iuda verba
hæc: & ascenderunt de domo re-
gis in domum Domini, & sederũt
in introitu portæ domus Domini
11 nouæ. * Et locuti sunt sacerdotes
& prophetæ ad principes, & ad
omnem populum, dicentes: Iudi-
cium mortis est viro huic: quia
prophetauit aduersus ciuitatem
istam, sicut audistis auribus ve-
12 stris. * Et ait Ieremias ad omnes
D principes, & ad vniuersum popu-
lum, dicens: ‖ Dominus misit me ‖s.25.c.13
ut prophetarem ad domũ istam,
& ad ciuitatem hanc omnia verba
13 quæ audistis.* ‖ Nunc ergo bonas ‖s.7.a.1
facite vias vestras, & studia vestra,
& audite vocem Domini Dei ve-
stri: & pœnitebit Dominum ma-
li, quod locutus est aduersum vos.
14 * Ego autem ecce in manibus ve-
stris sum: facite mihi quod bonũ
15 & rectum est in oculis vestris: * Ve
E rumtamen scitote & cognoscite
quòd si occideritis me, sanguinē
innocentem tradetis contra vos-
metipsos, & contra ciuitatem

istam, & habitatores eius. in veritate enim misit me Dominus ad vos, vt loquerer in auribus vestris
omnia verba hæc. * Et dixerunt 16
principes & omnis populus ad sacerdotes & ad prophetas: Non est viro huic iudicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri lo-
cutus est ad nos.* Surrexerunt er- 17
go viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi,
loquentes: *Michæas de Morasthi 18
fuit propheta in diebus Ezechiæ
regis Iuda, & ait ad omnem po- F
pulum Iuda, dicens: Hæc dicit Do-
‖Mich. 3.d. 12 minus exercituum: ‖Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem in aceruum lapidum erit: & mōs domus
in excelsa siluarum. * Numquid 19
morte cōdemnauit eum Ezechias rex Iuda, & omnis Iuda? numquid non timuerunt Dominum, & deprecati sunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat aduersum eos? Itaque nos facimus malum grande
contra animas nostras *Fuit quo- 20
que vir prophetans in nomine Domini, Vrias filius Semei de Cariathiarim: & prophetauit aduersus ciuitatem istā, & aduersus terram hāc iuxta omnia verba Iere-
miæ. * Et audiuit rex Ioakim, & 21
omnes potentes, & principes eius G
verba hæc: & quæsiuit rex interficere eum. Et audiuit Vrias, & timuit, fugitq. & ingressus est Ægy
ptum. *Et misit rex Ioakim viros 22
in Ægyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cū eo in Ægy-
ptum.* Et eduxerunt Vriam de 23
Ægypto: & adduxerunt eum ad regem Ioakim, & percussit eum gladio: & proiecit cadauer eius
in sepulchris vulgi ignobilis. *Igi- 24
tur manus Ahicam filij Saphan fuit cum Ieremia, vt non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

CAP. XXVII.

IN principio regni Ioakim filij 1
Iosiæ regis Iuda, factum est ver A
bum istud ad Ieremiam a Domi-
no, dicens: * Hæc dicit Dominus 2
ad me: Fac tibi vincula, & catenas: & pones eas in collo tuo.*Et 3
mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorū
Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nunciorum, qui venerunt Ierusalem ad
4 Sedeciam regem Iuda. * Et præcipies eis vt ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituū Deus Israel: Hæc dicetis ad
5 dominos vestros: * Ego feci terram, & homines, & iumenta, quæ sunt super faciē terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui
6 placuit in oculis meis. * Et nunc
B itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis serui mei: insuper & bestias agri dedi ei vt seruiant illi.
7 * Et seruient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius: donec veniat tempus terræ eius & ipsius: & seruient ei gentes multæ, & re-
8 ges magni. *Gēs autem & regnū, quod non seruierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicumque non curuauerit collum suum sub iugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus: donec consumam eos in ma-
9 nu eius.* ‖ Vos ergo nolite audire ‖S.23.d.16 Ī.29.b.8
prophetas vestros, & diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos, qui dicūt vobis: Non seruietis
10 regi Babylonis. * Quia mēdacium prophetant vobis: vt longe vos faciant de terra vestra, & eijciant
11 vos & pereatis. * Porro gens, quæ subiecerit ceruicem suam, sub iugo regis Babylonis, & seruierit ei; dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: & colet eam, & ha-
12 bitabit in ea. * Et ad Sedeciam
C regem Iuda locutus sum secūdum omnia verba hæc, dicens: Subijcite colla vestra sub iugo regis Babylonis, & seruite ei, & populo eius,
13 & viuetis.* Quare moriemini tu & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dominus ad gentem, quæ seruire noluerit
14 regi Babylonis? *Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non seruietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur
15 vobis. * ‖Quia non misi eos, ait ‖S.14.c.14 & 23.d.21 Ī.29.b.9
Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter, vt eijciant vos & pereatis tā vos, quàm prophetæ qui vaticinantur vobis.
16 *Et ad sacerdotes, & ad populum istum

istum locutus sum, dicens:Hæc di
cit Dominus:Nolite audire verba
prophetarum vestrorum, qui pro-
phetant vobis, dicentes: Ecce va-
sa Domini reuertentur de Babylo-
ne nunc cito, mendacium enim
prophetant vobis. * Nolite ergo 17
audire eos, sed seruite regi Baby-
lonis, vt viuatis. quare datur hæc
ciuitas in solitudinem?* Et si pro- 18
phetæ sunt, & est verbum Domi-
ni in eis:occurrant Domino exer- D
cituum, vt non veniant vasa, quæ
derelicta fuerant in domo Domi-
ni, & in domo regis Iuda, & in
Ierusalem, in Babylonem. *Quia 19
hæc dicit Dominus exercituum
4.Reg.25. c.13 ‖ ad columnas, & ad mare, & ad
bases, & ad reliqua vasorum, quæ
remanserunt in ciuitate hac:*quæ 20
non tulit Nabuchodonosor rex Ba
bylonis, cum transferret Iechoniã
filium Ioakim regem Iuda de Ie-
rusalem in Babylonem, & omnes
optimates Iuda & Ierusalem.
* Quia hæc dicit Dominus exerci- 21
tuum Deus Israel ad vasa quæ de-
relicta sunt in domo Domini, &
in domo regis Iuda & Ierusalem:
* In Babylonem transferentur, & 22
ibi erunt vsque ad diem visitatio-
nis suæ, dicit Dominus, & afferri
faciam ea, & restitui in loco isto.

CAP. XXVIII.

ET factum est in anno illo, in 1
principio regni Sedeciæ regis A
Iuda, in anno quarto, in mense
quinto, dixit ad me Hananias fi-
lius Azur, propheta de Gabaon, in
domo Domini coram sacerdoti-
bus & omni populo, dicens:*Hæc 2
dicit Dominus exercituum Deus
Israel: Contriui iugum regis Ba-
bylonis.* Adhuc duo anni dierũ, 3
& ego referri faciam ad locũ istum
omnia vasa domus Domini, quæ
tulit Nabuchodonosor rex Babylo
nis de loco isto, & transtulit ea in
Babylonem.* Et Iechoniam filiũ 4
Ioakim regem Iuda, & omnem
transmigrationem Iuda, qui in-
gressi sunt in Babylonem, ego con
uertam ad locũ istũ, ait Dominus:
conterã enim iugum regis Baby-
lonis. * Et dixit Ieremias prophe- 5
ta ad Hananiam prophetã in ocu- B
lis sacerdotum, & in oculis omnis
populi, qui stabat in domo Do-
6 mini. * & ait Ieremias propheta:
Amen, sic faciat Dominus: susci-
tet Dominus verba tua, quæ pro-
phetasti: vt referantur vasa in do-
mum Domini, & omnis transmi-
gratio de Babylone ad locum istũ.
7 * Verumtamen audi verbum hoc,
quod ego loquor in auribus tuis,
& in auribus vniuersi populi:
8 * Prophetæ, qui fuerũt ante me &
ante te ab initio, & prophetauerũt
super terras multas, & super regna
magna de prælio, & de afflictione,
9 & de fame. *Propheta, qui vatici-
C natus est pacem: cum venerit ver-
bum eius, scietur propheta, quem
10 misit Dominus in veritate.* Et tu-
lit Hananias propheta catenam de
collo Ieremiæ prophetæ, & cõfre-
11 git eam.* Et ait Hananias in con-
spectu omnis populi, dicens: Hæc
dicit Dominus: Sic confringã iu-
gum Nabuchodonosor regis Baby
lonis post duos annos dierum de
12 collo omnium gentium.* Et abijt
Ieremias propheta in viam suam.
Et factũ est verbum Domini ad Ie
remiam, postquam confregit Ha-
nanias propheta catenam de collo
13 Ieremiæ prophetæ, dicens:* Vade,
& dices Hananiæ: Hæc dicit Do-
minus: Catenas ligneas contriui-
sti: & facies pro eis catenas fer-
14 reas. * Quia hæc dicit Domi-
nus exercituum Deus Israel: Iu-
D gum ferreum posui super collum
cunctarum Gentium istarum, vt
seruiãt Nabuchodonosor regi Ba-
bylonis, & seruient ei: insuper
15 & bestias terræ dedi ei. * Et dixit
Ieremias propheta ad Hananiam
prophetam: Audi Hanania: non
misit te Dominus, & tu confide-
re fecisti populum istum in men-
16 dacio. * Idcirco hæc dicit Domi-
nus:Ecce ego mittam te a facie ter
ræ: hoc anno morieris:aduersum
17 enim Dominum locutus es. * Et
mortuus est Hananias propheta
in anno illo, mense septimo.

CAP. XXIX.

1 ET hæc sunt verba libri, quem
A misit Ieremias propheta de
Ierusalem ad reliquias seniorum
transmigrationis, & ad sacerdotes,
& ad prophetas, & ad omnem po-
pulum, quẽ traduxerat Nabucho-
donosor de Ierusalem in Babylo-

nem:

nem: * postquam egressus est Ie- 2
conias rex, & domina, & eunuchi,
& principes Iuda, & Ierusalem, &
faber, & inclusor de Ierusalem:
* in manu Elasa filij Saphan, & 3
Gamariæ filij Helciæ, quos misit
Sedecias rex Iuda ad Nabuchodo-
nosor regem Babylonis in Baby-
lonem, dicens: * Hæc dicit Do- 4
minus exercituũ Deus Israel om-
ni transmigrationi, quam transtu-
li de Ierusalem in Babylonem:
* Ædificate domos, & habitate: 5
& plantate hortos, & comedite
fructum eorum. * Accipite vxo- 6
res, & generate filios & filias: & B
date filijs vestris vxores, & filias
vestras date viris, & pariant fi-
lios, & filias: & multiplicamini
ibi, & nolite esse pauci numero.
* Et quærite pacem ciuitatis, ad 7
quam transmigrare vos feci: &
orate pro ea ad Dominum: quia
in pace illius erit pax vobis. * Hæc 8
enim dicit Dominus exercituum
Ie. 14.c.13 & 23.d.16
Deus Israel: ‖ Non vos seducant
prophetæ vestri, qui sunt in me-
dio vestrum, & diuini vestri: & ne
attendatis ad somnia vestra, quæ
vos somniatis: * quia falso ipsi 9
prophetant vobis in nomine meo:
& non misi eos, dicit Dominus:
Ie.25.c.12 2.Par.36.d 21 1.Esd.1.a.1 Dan.9.a.2
* ‖ Quia hæc dicit Dominus: Cum 10
cœperint impleri in Babylone se- C
ptuaginta anni, visitabo vos: &
suscitabo super vos verbũ meum
bonum, vt reducam vos ad locum
istũ. * Ego enim scio cogitationes, 11
quas ego cogito super vos, ait Do-
minus, cogitationes pacis, & non
afflictionis, vt dem vobis finem
& patientiam. * Et inuocabitis 12
me, & ibitis: & orabitis me, & e-
go exaudiam vos. * Quæretis me, 13
& inuenietis: cum quæsieritis me
in toto corde vestro. * Et inue- 14
niar a vobis, ait Dominus: & redu-
cam captiuitatem vestram, & con-
gregabo vos de vniuersis gẽtibus, D
& de cunctis locis, ad quæ expuli
vos, dicit Dominus: & reuerti
vos faciam de loco, ad quẽ trans-
migrare vos feci. * Quia dixistis: 15
Suscitauit nobis Dominus Pro-
phetas in Babylone. * Quia hæc 16
dicit Dominus ad regem, qui se-
det super solium Dauid, & ad om-
nem populum habitatorem vrbis
huius, ad fratres vestros, qui non
sunt egressi vobiscum in transmi-
17 grationem. * Hæc dicit Dominus
exercituum: ‖ Ecce mittam in eos Ie.24.c.10
gladium, & famem, & pestem: &
ponã eos quasi ficus malas, quæ
comedi non possunt, eo quòd pes-
18 simæ sint. * Et persequar eos in
gladio, & in fame, & in pestilen-
tia: & dabo eos in vexationem v-
niuersis regnis terræ: in maledi-
ctionem, & in stuporem, & in si-
bilum, & in opprobrium cunctis
E Gentibus, ad quas ego eieci eos:
19 * eo quòd non audierint verba
mea, dicit Dominus: quæ misi
ad eos per seruos meos prophetas
de nocte consurgens, & mittens:
& non audistis, dicit Dominus.
20 * Vos ergo audite verbum Domini
omnis transmigratio, quam emisi
21 de Ierusalem in Babylonem. * Hæc
dicit Dominus exercituum Deus
Israel ad Achab filium Coliæ, &
ad Sedeciam filium Maasiæ, qui
prophetant vobis in nomine meo
mendaciter: Ecce ego tradam eos
in manus Nabuchodonosor regis
Babylonis: & percutiet eos in ocu-
22 lis vestris. * Et assumetur ex eis
maledictio omni transmigrationi
Iuda, quæ est in Babylone, dicen-
tium: Ponat te Dominus sicut Se-
deciam, & sicut Achab, quos fri-
23 xit rex Babylonis in igne: * pro
F eo quòd fecerint stultitiam in Is-
rael, & mœchati sunt in vxores
amicorũ suorũ, & locuti sunt ver-
bum in nomine meo mendaciter,
quod non mandaui eis: ego sum
24 iudex & testis, dicit Dominus. * Et
ad Semeian Nehelamiten dices:
25 * Hæc dicit Dominus exercituum,
Deus Israel: Pro eo quòd misisti
in nomine tuo libros ad omnem
populum, qui est in Ierusalem, &
ad Sophoniam filium Maasiæ sa-
cerdotem, & ad vniuersos sacer-
26 dotes, dicens: * Dominus dedit
te sacerdotem pro Ioiade sacerdo-
te, vt sis dux in domo Domini su-
per omnem virum arreptitium, &
prophetantem, vt mittas eum
27 in neruum, & in carcerem. * Et
nunc quare non increpasti Iere-
miam Anathothiten, qui prophe-
28 tat vobis? * Quia super hoc misit
in Babylonem ad nos, dicens: Lon-
G gũ est: ædificate domos, & habita-
te: & plãtate hortos, & comedite
29 fructus eorũ. * Legit ergo Sopho-
nias sacerdos librũ istũ in auribus
Iere-

Ieremiæ prophetæ. * Et factum 30
est verbum Domini ad Ieremiam,
dicens: * Mitte ad omnem trans- 31
migrationem, dicens: Hæc dicit
Dominus ad Semeian Nehelami-
ten: Pro eo quòd prophetauit vo-
bis Semeias, & ego non misi eum:
& fecit vos confidere in menda-
cio: * idcirco hæc dicit Dominus: 32
Ecce ego visitabo super Semeian
Nehelamiten, & super semē eius:
non erit ei vir sedens in medio po-
puli huius, & non videbit bonum,
quod ego faciam populo meo, ait
Dominus: quia præuaricationem
locutus est aduersus Dominum.

CAP. XXX.

HOc verbum, quod factum est 1
ad Ieremiam a Domino, di- A
cens: * Hæc dicit Dominus Deus 2
Israel, dicens: Scribe tibi omnia
verba, quæ locutus sum ad te,
in libro. * Ecce enim dies veniūt, 3
dicit Dominus: & conuertam con
uersionem populi mei Israel, & Iu
da, ait Dominus: & conuertam
eos ad terram, quam dedi patri-
bus eorum, & possidebunt eam. 4
* Et hæc verba, quæ locutus est
Dominus ad Israel, & ad Iudam:
* Quoniam hæc dicit Dominus: 5
Vocem terroris audiuimus: formi-
do, & non est pax. * Interrogate, 6
& videte si generat masculus: qua-
re ergo vidi omnis viri manum
super lumbum suum, quasi partu-
rientis, & conuersæ sunt vniuersæ
|| Ioel 2.a.2. facies in auruginem? * || Væ, quia 7
c.11. magna dies illa, nec est similis e-
Amos 5.c. ius: tempusq. tribulationis est Ia-
18 cob, & ex ipso saluabitur. * Et erit 8
Soph. 1.d. in die illa, ait Dominus exerci- B
15 tuum: conteram iugum eius de
collo tuo, & vincula eius dirum-
pam, & nō dominabuntur ei am-
plius alieni: * sed seruient Domino 9
Deo suo, & Dauid regi suo quem
|| Isa. 43.a.1 suscitabo eis. * || Tu ergo ne ti- 10
& 44.a.2 meas serue meus Iacob, ait Domi
Luc.1.g.70 nus, neque paueas Israel: quia
ecce ego saluabo te de terra lon-
ginqua, & semen tuum de terra
captiuitatis eorum: & reuertetur
Iacob, & quiescet, & cunctis af-
fluet bonis, & non erit quem for-
midet: * quoniam tecū ego sum, 11
ait Dominus, vt saluem te: faciam

enim consummationem in cūctis
Gentibus, in quibus dispersi te:
te autem non faciam in consum-
mationem: sed castigabo te in iu-
dicio, vt non videaris tibi inno-
12 xius. * Quia hæc dicit Dominus:
Insanabilis fractura tua, pessima
13 plaga tua. * Non est qui iudicet
C iudicium tuum ad alligandum:
curationum vtilitas non est tibi.
14 * Omnes amatores tui obliti sunt
tui, teq. non quærent: || plaga || S.23.d.19
enim inimici percussi te castiga-
tione crudeli: propter multitudi-
nem iniquitatis tuæ dura facta
15 sunt peccata tua. * Quid clamas
super contritione tua? insanabilis
est dolor tuus: propter multitudi-
nem iniquitatis tuæ, & propter
dura peccata tua feci hæc tibi.
16 * Propterea omnes qui comedunt
te, deuorabuntur: & vniuersi ho-
stes tui in captiuitatem ducentur:
& qui te vastant, vastabuntur, cun
ctosq. prædatores tuos dabo in
17 prædam. * Obducam enim cicatri-
cem tibi, & a vulneribus tuis sa-
nabo te, dicit Dominus. Quia eie-
ctam vocauerunt te Sion: Hæc est,
quæ non habebat requirentem.
18 * Hæc dicit Dominus: Ecce ego
conuertam conuersionem taber-
D naculorum Iacob, & tectis eius
miserebor, & ædificabitur ciuitas
in excelso suo, & templum iuxta
19 ordinem suum fundabitur. * Et
egredietur de eis laus, voxq. lu-
dentium: & multiplicabo eos, &
non minuentur: & glorificabo
20 eos, & non attenuabuntur. * Et
erunt filij eius sicut a principio, &
cœtus eius corā me permanebit:
& visitabo aduersum omnes qui
21 tribulant eum. * Et erit dux eius
ex eo: & princeps de medio eius
producetur: & applicabo eum, &
accedit ad me quis enim iste est,
qui applicet cor suum vt appropin
22 quet mihi, ait Dominus? * Et
eritis mihi in populum, & ego
23 ero vobis in Deum. * Ecce
turbo Domini, furor egrediens,
procella ruens in capite impio-
24 rum conquiescet. * Non auertet
iram indignationis Dominus, do-
nec faciat, & compleat cogita-
tionem cordis sui: in nouissimo
dierum intelligetis ea.

CAP.

CAP. XXXI.

IN tempore illo, dicit Dominus: 1
Ero Deus vniuersis cognatio- A
nibus Israel, & ipsi erũt mihi in po
pulum. *Hæc dicit Dominus: In- 2
uenit gratiam in deserto populus,
qui remanserat a gladio: vadet ad
requiem suam Israel. *Longe Do- 3
minus apparuit mihi. Et in chari-
tate perpetua dilexi te, ideo attra-
xi te, miserans. *Rursumq. ædifica 4
bo te. & ædificaberis virgo Israel:
adhuc ornaberis tympanis tuis, &
& egredieris in choro ludentium.
*Adhuc plantabis vineas in mon- 5
tibus Samariæ: plantabunt plan-
tantes, & donec tempus veniat, nõ
vindemiabunt: *quia erit dies, in 6
qua clamabunt custodes in mon-
‖Isa. 2.a.3. Mic.4 a.2 te Ephraim: ‖Surgite, & ascenda-
mus in Sion ad Dominum Deum
nostrum. *Quia hæc dicit Domi- 7
nus: Exultate in lætitia Iacob, &
hinnite contra caput Gentium:
personate, & canite, & dicite: Salua
Domine populum tuum reliquias
Israel. *Ecce ego adducam eos de 8
terra Aquilonis, & congregabo B
eos ab extremis terræ: inter quos
erunt cæcus & claudus, prægnans,
& pariens simul, cœtus magnus re
uertentium huc *In fletu venient 9
& in misericordia reducam eos:
& adducam eos per torrentes a-
quarum in via recta, & non im-
pingent in ea: quia factus sum
Israeli pater, & Ephraim primo-
genitus meus est. *Audite ver- 10
bum Domini Gentes, & annuncia
te in insulis, quæ procul sunt, &
dicite. Qui dispersit Israel, con-
gregabit eum: & custodiet eum
sicut pastor gregem suum. *Rede- 11
mit enim Dominus Iacob, & li-
berauit eum de manu potentioris.
*Et venient, & laudabunt in mõ- 12
te Sion: & confluent ad bona Do
mini super frumento, & vino, &
oleo, & fœtu pecorum & armen-
torum: eritq. anima eorum quasi
hortus irriguus, & vltra non esu-
rient. *Tunc lætabitur virgo 13
in choro, iuuenes & senes simul: C
& conuertam luctum eorum in
gaudium, & consolabor eos, &
lætificabo a dolore suo. *Et in- 14
ebriabo animam sacerdotum pin-
guedine: & populus meus bonis
meis adimplebitur, ait Dominus.

15 *Hæc dicit Dominus: ‖Vox in ex- ‖Mat. 2. d. 18
celso audita est lamentationis, lu-
ctus, & fletus Rachel plorantis fi-
lios suos, & nolentis consolari
16 super eis, quia non sunt. *Hæc di-
cit Dominus: Quiescat vox tua a
ploratu, & oculi tui a lacrymis:
quia est merces operi tuo, ait Do
minus: & reuertentur de terra ini-
17 mici. *Et est spes nouissimis tuis,
ait Dominus: & reuertentur filij
18 ad terminos suos. *Audiens audi-
ui Ephraim transmigrantem: Ca-
stigasti me, & eruditus sum, quasi
iuuenculus indomitus: conuerte
me, & conuertar: quia tu Dominus
19 Deus meus. *Postquam enim con
D uertisti me, egi pœnitentiam: &
postquam ostendisti mihi, percus-
si femur meum. Confusus sum, &
erubui, quoniam sustinui oppro-
20 brium adolescentiæ meæ. *Si filius
honorabilis mihi Ephraim, si
puer delicatus: quia ex quo locu-
tus sum de eo, adhuc recordabor
eius. Idcirco conturbata sunt visce-
ra mea super eum: miserans mise-
21 rebor eius, ait Dominus. *Statue
tibi speculam, pone tibi amaritu-
dines: dirige cor tuum in viam re-
ctam, in qua ambulasti: reuertere
virgo Israel, reuertere ad ciuita-
22 tes tuas istas. *Vsquequo delicijs
dissolueris filia vaga? quia creauit
Dominus nouum super terram.
FEMINA CIRCVMDABIT
23 VIRVM. *Hæc dicit Dominus
exercituum Deus Israel: Adhuc di
cent verbum istud in terra Iuda,
E & in vrbibus eius, cum conuer-
tero captiuitatem eorum: Benedi-
cat tibi Dominus pulchritudo iu-
24 stitiæ, mons sanctus: *& habita-
bunt in eo Iudas, & omnes ciui-
tates eius simul: agricolæ & minã-
25 tes greges. *Quia inebriaui animã
lassam, & omnem animam esu-
26 rientem saturaui. *Ideo quasi de
somno suscitatus sum: & vidi,
27 & somnus meus dulcis mihi. *Ec-
ce dies veniunt, dicit Dominus:
& seminabo domum Israel & do-
mum Iuda semine hominum, &
28 semine iumentorum. *Et sicut vi-
gilaui super eos vt euellerem,
& demolirer, & dissiparem, &
disperderem, & affligerem: sic vi-
gilabo super eos vt ædificem, &
29 plantem, ait Dominus. *In diebus
illis non dicent vltra: ‖Patres co-
mede-

medederunt vuam acerbam, & den
tes filiorum obstupuerunt. * Sed 30
vnusquisq; in iniquitate sua mo- F
rietur: omnis homo, qui comede-
rit vuam acerbam, obstupescent
‖Heb. 8. c. 8 dentes eius. * ‖ Ecce dies venient, 31
dicit Dominus: & feriam domui
Israel, & domui Iuda fœdus no-
uum: * non secundum pactum, 32
quod pepigi cum patribus eorum
in die, qua apprehendi manum
eorum, vt educerem eos de Ter-
ra Aegypti: pactum, quod irri-
tum fecerunt, & ego dominatus
sum eorum, dicit Dominus. * Sed 33
hoc erit pactũ, quod feriam cum
domo Israel: post dies illos dicit
‖Heb. 10. c. 16 Dominus: ‖ Dabo legem meam
in visceribus eorum, & in corde
eorum scribam eam: & ero eis in
Deum, & ipsi erunt mihi in po-
pulum. * Et non docebit vltra 34
vir proximum suum, & vir fra-
trem suum, dicens: Cognosce
Dominum: omnes enim cogno-
scent me a minimo eorum vsque
ad maximum, ait Dominus:
‖Act. 10. g. 43 ‖ quia propitiabor iniquitati eo-
rum, & peccati eorum non me-
morabor amplius. * Hæc dicit Do- 35
minus, qui dat solem in lumine G
diei, ordinem lunæ & stellarum
in lumine noctis: qui turbat ma-
re, & sonant fluctus eius, Domi-
nus exercituum nomen illi. * Si 36
defecerint leges istæ coram me, di
cit Dominus: tunc & semẽ Israel
deficiet, vt non sit gens coram me
cunctis diebus. * Hæc dicit Do- 37
minus: Si mensurari potuerint
cæli sursum, & inuestigari funda-
menta terræ deorsum: & ego abij-
ciã vniuersum semen Israel pro-
pter omnia quæ fecerunt, dicit
Dominus. * Ecce dies veniunt, 38
dicit Dominus: & ædificabitur ci-
uitas Domino a turre Hananeel
vsque ad portam anguli. * Et exi- 39
bit vltra norma mensuræ in con-
spectu eius super collem Gareb:
& circuibit Goatha, * & omnem 40
vallem cadauerum, & cineris, &
vniuersam regionem mortis, vs-
que ad torrentem Cedron, & vs-
que ad angulum portæ equorum
Orientalis, Sanctum Domini non
euelletur, & non destruetur vltra
in perpetuum.

CAP. XXXII.

1 A VErbum, quod factum est ad
Ieremiam a Domino in anno
decimo Sedeciæ regis Iuda: ipse
est annus decimus octauus Nabu
2 chodonosor. * Tunc exercitus re-
gis Babylonis obsidebat Ierusalẽ:
& Ieremias propheta erat clausus
in atrio carceris, qui erat in domo
3 regis Iuda. * Clauserat enim eum
Sedecias rex Iuda, dicens: Quare
vaticinaris, dicens: Hæc dicit Do-
minus: Ecce ego dabo ciuitatem
istam in manus regis Babylonis,
4 & capiet eam? * Et Sedecias rex
Iuda non effugiet de manu Chal-
dæorum: sed tradetur in manus
regis Babylonis: & loquetur os
eius cum ore illius: & oculi eius
5 oculos illius videbunt. * Et in Ba-
bylonem ducet Sedeciam: & ibi
erit donec visitem eum, ait Domi
nus. si autẽ dimicaueritis aduer-
sum Chaldæos, nihil prosperum
6 habebitis. * Et dixit Ieremias: Fa-
ctum est verbum Domini ad me
7 dicens: * Ecce Hanameel filius
B Sellum patruelis tuus veniet ad
te, dicens: Eme tibi agrũ meum,
qui est in Anathoth: tibi enim
competit ex propinquitate vt e-
8 mas. * Et venit ad me Hanameel
filius patrui mei secundum ver-
bum Domini ad vestibulum car-
ceris, & ait ad me: Posside agrum
meũ, qui est in Anathoth in terra
Beniamin. quia tibi competit he-
reditas, & tu propinquus es vt pos
sideas. Intellexi autem quòd ver-
9 bũ Domini esset. * Et emi agrum
ab Hanameel filio patrui mei, qui
est in Anathoth: & appẽdi ei argẽ-
tum septem stateres, & decem ar-
10 genteos. * Et scripsi in libro, & si-
gnaui, & adhibui testes: & appen-
11 di argentum in statera. * Et accepi
librum possessionis signatum, &
stipulationes, & rata, & signa fo-
12 rinsecus. * Et dedi librum posses-
sionis Baruch filio Neri filij Maa-
siæ in oculis Hanameel patruelis
mei, in oculis testium, qui scripti
erãt in libro emptionis, & in ocu-
lis omnium Iudæorum, qui sede-
13 bãt in atrio carceris. * Et præcepi
14 Baruch corã eis, dicens: * Hæc di-
C cit Dominus exercituũ Deus Is-
rael: Sume libros istos, librum

emptio-

emptionis hunc signatum; & li-
brum hunc, qui apertus est: & po
ne illos in vase fictili, vt perma-
nere possint diebus multis. * Hæc 15
enim dicit Dominus exercituum
Deus Israel: Adhuc possidebun-
tur domus, & agri, & vineæ in
terra ista. * Et oraui ad Dominũ, 16
postquam tradidi librum posses-
sionis Baruch filio Neri, dicens:
*Heu, heu, heu, Domine Deus: 17
ecce tu fecisti cælum & terram in
fortitudine tua magna, & in bra-
chio tuo extento: non erit tibi dif
||Exo.34.a.7 ficile omne verbum: * ||Qui facis 18
misericordiam in millibus, & red
dis iniquitatem patrum in sinum
filiorum eorum post eos. Fortissi-
me, magne, & potens, Dominus
exercituum nomen tibi. * Ma- 19
gnus consilio, & incomprehensi-
bilis cogitatu: cuius oculi aperti
sunt super omnes vias filiorum
Adam vt reddas vnicuique secun
dum vias suas, & secundum fru-
ctum adinuentionum eius.* Qui 20
posuisti signa, & portenta in Ter-
ra Aegypti vsque ad diem hanc,
& in Israel, & in hominibus, &
fecisti tibi nomẽ sicut est dies hæc.
* Et eduxisti populum tuũ Israel 21 D
de Terra Aegypti, in signis & in
portentis & in manu robusta, &
in brachio extento, & in terro-
re magno. * Et dedisti eis terram 22
hanc, quam iurasti patribus eo-
rum vt dares eis terram fluentem
lacte & melle.*Et ingressi sunt, & 23
possederunt eam: & non obedie-
rũt voci tuæ, & in lege tua nõ am
bulauerunt: omnia quæ mandasti
eis vt facerent, nõ fecerũt: & eue-
nerũt eis omnia mala hæc. *Ecce 24
munitiones extructæ sunt aduer-
sum ciuitatem vt capiatur: & vrbs
data est in manus Chaldæorum,
qui præliantur aduersus eam a fa
cie gladij, & famis, & pestilentiæ:
& quæcumque locutus es accide-
runt, vt tu ipse cernis. * Et tu di- 25
cis mihi Domine Deus: Eme agrũ
argẽto, & adhibe testes: cum vrbs
data sit in manus Chaldæorum?
* Et factum est verbum Domini 26
ad Ieremiam, dicens: * Ecce ego 27 E
Dominus Deus vniuersæ carnis:
numquid mihi difficile erit omne
verbum? *Propterea hæc dicit Do 28
minus: Ecce ego tradam ciuitatẽ
istam in manus Chaldæorum, &
in manus regis Babylonis, & ca-
29 pient eam. * Et venient Chaldæi
præliantes aduersum vrbem hãc,
& succendent eam igni, & combu
rent eam, & domos, in quarum
domatibus sacrificabant Baal, &
libabant dijs alienis libamina ad
30 irritandum me.* Erant enim filij
Israel, & filij Iuda iugiter facien-
tes malum in oculis meis ab ado-
lescentia sua: filij Israel qui vsque
nunc exacerbãt me in opere ma-
nuum suarum, dicit Dominus.
31 *Quia in furore, & in indignatio-
ne mea facta est mihi ciuitas hæc,
a die qua ædificauerunt eam, vs-
que ad diem istam, qua auferetur
32 de conspectu meo.* Propter ma-
F litiam filiorum Israel, & filiorum
Iuda, quam fecerunt ad iracundiã
me prouocãtes, ipsi & reges eorũ,
principes eorũ, & sacerdotes eorũ,
& prophetæ eorũ, viri Iuda & ha-
33 bitatores Ierusalem. * Et verte-
runt ad me terga & non facies: cũ
docerem eos diluculo, & erudirẽ,
& nollent audire vt acciperent di
34 sciplinam. * || Et posuerunt idola ||4.Reg.21.a.4
sua in domo, in qua inuocatum
est nomen meum, vt pollueret
35 eam. * Et ædificauerunt excelsa
Baal, quæ sunt in valle filij En-
non vt initiarent filios suos, & fi-
lias suas Moloch: quod non man-
daui eis, nec ascẽdit in cor meum
vt facerent abominationem hãc,
& in peccatum deducerent Iudã.
36 *Et nunc propter ista, hæc dicit
Dominus Deus Israel ad ciuitatẽ
hanc, de qua vos dicitis quòd tra-
detur in manus regis Babylonis
in gladio, & in fame, & in peste.
37 * Ecce ego cõgregabo eos de vni-
uersis terris, ad quas eieci eos in
furore meo, & in ira mea, & in
indignatione grandi: & reducam
eos ad locum istum, & habitare
38 eos faciam confidenter. *Et erunt
mihi in populum, & ego ero eis
39 in Deum. *Et dabo eis cor vnum,
G & viam vnam, vt timeant me vni-
uersis diebus: & bene sit eis, & fi-
40 lijs eorum post eos. * Et feriam
eis pactum sempiternum, & non
desinam eis benefacere: & timo-
rem meum dabo in corde eorum
41 vt non recedant a me. * Et læta-
bor super eis, cum bene eis fece-

ro : & plantabo eos in terra ista in
veritate in toto corde meo & in
tota anima mea. * Quia hæc di- 42
cit Dominus: Sicut adduxi super
populum istum omne malũ hoc
grande: sic adducã super eos om-
ne bonum, quod ego loquor ad
eos.*Et possidebuntur agri in ter- 43
ra ista : de qua vos dicitis quòd
deserta sit, eo quòd non remanse-
rit homo & iumentum, & data
sit in manus Chaldæorum.* Agri 44
ementur pecunia, & scribentur
in libro, & imprimetur signum,
& testis adhibebitur: in terra
Beniamin, & in circuitu Ierusa-
lẽ, in ciuitatibus Iuda, & in ciuita-
tibus montanis, & in ciuitatibus
cãpestribus, & in ciuitatibus, quæ
ad Austrum sunt: quia cõuertam
captiuitatem eorũ, ait Dominus.

CAP. XXXIII.

ET factum est verbum Domi- 1
ni ad Ieremiam secũdo, cum A
adhuc clausus esset in atrio carce-
ris, dicens: * Hæc dicit Dominus 2
qui facturus est, & formaturus il-
lud, & paraturus, Dominus no-
men eius. * Clama ad me, & 3
exaudiam te: & annunciabo tibi
grandia, & firma, quæ nescis.
* Quia hæc dicit Dominus Deus 4
Israel ad domos vrbis huius, &
ad domos regis Iuda, quæ destru-
ctæ sunt, & ad munitiones & ad
gladium * venientium vt dimicẽt 5
cum Chaldæis, & impleant eas ca
daueribus hominum, quos per-
cussi in furore meo & in indigna-
tione mea, abscondens faciem
meam a ciuitate hac propter om-
nem malitiam eorum.* Ecce ego 6
obducam eis cicatricem & sanita
tem, & curabo eos: & reuelabo
illis deprecationem pacis & veri-
tatis. * Et conuertam conuersio- 7
nem Iuda, & conuersionem Ieru-
salem: & ædificabo eos sicut a
principio. * Et emundabo illos ab 8
omni iniquitate sua, in qua pec-
cauerunt mihi, & propitius ero
cunctis iniquitatibus eorum, in
quibus deliquerunt mihi, & spre-
uerunt me. * Et erit mihi in no- 9
men, & in gaudium, & in laudem B
& in exultationem cunctis genti-
bus terræ, quæ audierint omnia
bona, quæ ego facturus sum eis:
& pauebunt, & turbabuntur in
vniuersis bonis, & in omni pace
10 quam ego faciam eis. * Hæc dicit
Dominus: Adhuc audietur in lo-
co isto (quem vos dicitis esse de-
sertum, eo quòd nõ sit homo nec
iumentum: in ciuitatibus Iuda,
& foris Ierusalem, quæ desola-
tæ sunt absque homine, & abs-
que habitatore, & absque peco-
11 re) * vox gaudij, & vox lætitiæ,
vox sponsi & vox sponsæ, vox di-
centium: Confitemini Domino
exercituum, quoniam bonus Do-
minus, quoniam in æternum mi-
sericordia eius: & portantium
vota in domum Domini: reducã
enim conuersionem terræ sicut a
12 principio, dicit Dominus. * Hæc
dicit Dominus exercituum: Ad-
huc erit in loco isto deserto absq;
homine, & absque iumento, &
in cunctis ciuitatibus eius, habita
culum pastorum accubantiũ gre-
13 gum. * In ciuitatibus montuosis,
C & in ciuitatibus campestribus, &
in ciuitatibus, quæ ad Austrum
sunt: & in terra Beniamin, & in
circuitu Ierusalem, & in ciuitati-
bus Iuda adhuc transibunt greges
ad manum numerantis, ait Domi
14 nus.* Ecce dies veniunt, dicit Do
minus: & suscitabo verbum bo-
num, quod locutus sum ad domũ
15 Israel, & ad domũ Iuda. * In die-
bus illis, & in tempore illo germĩ
nare faciam Dauid germen iusti-
tiæ: & faciet iudicium & iustitiã
16 in terra. * In diebus illis saluabi-
tur Iuda, & Ierusalem habitabit
confidenter: & hoc est nomen,
quod vocabunt eum, Dominus iu
17 stus noster. * Quia hæc dicit Do-
minus: Non interibit de Dauid
vir, qui sedeat super thronum do-
18 mus Israel. * Et de Sacerdotibus
& de Leuitis nõ interibit vir a fa-
cie mea, qui offerat holocautoma
ta, & incendat sacrificium, & cæ-
19 dat victimas omnibus diebus.* Et
factum est verbum Domini ad Ie
20 remiam, dicens: * Hæc dicit Do-
minus: Si irritum potest fieri pa-
ctum meum cum die, & pactum
meum cum nocte, vt non sit dies
21 & nox in tempore suo: * Et pactũ
D meum irritum esse poterit cũ Da-
uid seruo meo, vt non sit ex eo fi-
lius qui regnet in throno eius, &
Leui-

Leuitæ & Sacerdotes ministri
mei.* Sicuti enumerari non pos- 22
sunt stellæ cæli, & metiri arena
maris: sic multiplicabo semen
Dauid serui mei, & Leuitas mini
stros meos. * Et factũ est verbum 23
Domini ad Ieremiam, dicens:
* Numquid non vidisti quid po- 24
pulus hic locutus sit, dicens: Duæ
cognationes, quas elegerat Do-
minus, abiectæ sunt: & populum
meum despexerunt, eo quod non
sit vltra gens coram eis? * Hæc di- 25
cit Dominus: Si pactum meum
inter diem & noctem, & leges cæ
lo & terræ non posui: * equidem 26
& semen Iacob & Dauid serui
mei proijciam, vt non assumam
de semine eius principes seminis
Abraham, Isaac, & Iacob: redu-
cam enim conuersionem eorum,
& miserebor eis.

CAP. XXXIIII.

VErbum, quod factum est ad 1
Ieremiam a Domino, quan- A
do Nabuchodonosor rex Babylo-
nis, & omnis exercitus eius, vni-
uersaq. regna terræ, quæ erant sub
potestate manus eius, & omnes
populi bellabant contra Ierusalẽ,
& contra omnes vrbes eius, dicẽs:
* Hæc dicit Dominus Deus Israel: 2
Vade, & loquere ad Sedeciam re-
gem Iuda: & dices ad eum: Hæc
dicit Dominus: Ecce ego tradam
ciuitatem hanc in manus regis Ba
bylonis, & succendet eam igni,
* & tu non effugies de manu eius: 3
sed comprehensione capieris, &
in manu eius traderis: & oculi
tui oculos regis Babylonis vide-
bunt, & os eius cum ore tuo lo-
quetur, & Babylonem introibis.
* Attamen audi verbum Domini 4
Sedecia rex Iuda: Hæc dicit Do-
minus ad te: Non morieris in gla
dio, * sed in pace morieris, & 5
secundum combustiones patrum
tuorum regum priorum qui fue-
runt ante te, sic comburent te: &
væ Domine, plangẽt te: quia ver-
bum ego locutus sum, dicit Do-
minus. * Et locutus est Ieremias 6
propheta ad Sedeciam regem Iu- B
da vniuersa verba hæc in Ierusa-
lem. * Et exercitus regis Babylo- 7
nis pugnabat contra Ierusalem, &
contra omnes ciuitates Iuda, quæ
reliquæ erant contra Lachis, &
contra Azecha: hæ enim supere-
rant de ciuitatibus Iuda, vrbes
8 munitæ. * Verbum, quod factum
est ad Ieremiam a Domino, post-
quam percussit rex Sedecias fœ-
dus cum omni populo in Ierusa-
9 lem, prædicans: * Vt dimitteret
vnusquisque seruum suum, & v-
nusquisque ancillam suam, He-
bræum & Hebræam liberos: &
nequaquam dominarentur eis, id
10 est in Iudæo & fratre suo. * Au-
dierunt ergo omnes principes, &
vniuersus populus, qui inierant
pactũ vt dimitteret vnusquisque
seruum suum, & vnusquisque an-
cillam suam liberos, & vltra non
dominarentur eis: audierunt igi-
11 tur, & dimiserunt. * Et conuer-
C si sunt deinceps: & retraxerunt
seruos & ancillas suas, quos dimi
serant liberos, & subiugauerunt
12 in famulos & famulas.* Et factũ
est verbum Domini ad Ieremiam
13 a Domino, dicens: * Hæc dicit
Dominus Deus Israel: Ego per-
cussi fœdus cum patribus vestris
in die, qua eduxi eos de terra Ae-
gypti de domo seruitutis, dicens:
14 * ‖ Cum completi fuerint septem ‖Exo.21.a.
anni, dimittat vnusquisque fra- 2
trem suum Hebræum, qui vendi- Deut.15.c.
tus est ei, & seruiet tibi sex annis, 12
& dimittes eum a te liberum: &
non audierunt patres vestri me,
nec inclinauerunt aurem suam.
15 * Et conuersi estis vos hodie, &
fecistis quod rectum est in oculis
meis, vt prædicaretis libertatem
vnusquisque ad amicum suum:
& inistis pactũ in conspectu meo
in domo, in qua inuocatum est
16 nomen meum super eam. * Et re-
uersi estis, & commaculastis no-
men meum: & reduxistis vnus-
quisque seruum suum, & vnus-
quisque ancillam suam, quos di-
miseratis vt essent liberi & suæ po
testatis: & subiugastis eos vt sint
17 vobis serui, & ancillæ. * Prropte-
D rea hæc dicit Dominus: Vos non
audistis me, vt prædicaretis liber-
tatem vnusquisque fratri suo, &
vnusquisque amico suo: ecce ego
prædico vobis libertatem, ait Do-
minus ad gladium, ad pestem, &
ad famem: & dabo vos in commo
tionem

tionem cunctis regnis terræ. * Et 18
dabo viros, qui præuaricantur fœ
dus meum, & non obseruauerunt
verba fœderis, quibus assensi sunt
in conspectu meo, vitulum quem
conciderunt in duas partes, & tran
sierunt inter diuisiones eius. * Prin 19
cipes Iuda, & principes Ierusalē,
eunuchi & sacerdotes, & omnis
populus terræ, qui transierunt in-
ter diuisiones vituli: * Et dabo eos 20
in manus inimicorum suorum, &
in manus quærentium animā eo-
rum: & erit morticinum eorum in
escam volatilibus cæli, & bestijs
terræ. * Et Sedeciam regem Iuda, 21
& principes eius dabo in manus
inimicorum suorum, & in manus
quærentium animas eorum, & in
manus exercituum regis Babylo-
nis, qui recesserunt a vobis. * Ecce 22
ego præcipio dicit Dominus, & re-
ducam eos in ciuitatem hanc, &
præliabuntur aduersus eam, & ca
pient eam, & incendent igni: & ci
uitates Iuda dabo in solitudinem,
eo quòd non sit habitator.

CAP. XXXV.

VErbum, quod factum est ad Ie 1
remiam a Domino in diebus A
Ioakim filij Iosiæ regis Iuda, di-
cens: * Vade ad domum Recha- 2
bitarum: & loquere eis, & intro-
duces eos in domum Domini in
vnam exedram thesaurorum, &
dabis eis bibere vinū. * Et assum- 3
psi Iezoniam filium Ieremiæ filij
Habsaniæ, & fratres eius & omnes
filios eius, & vniuersam domum
Rechabitarum: * & introduxi eos 4
in domum Domini ad gazophyla
cium filiorū Hanan, filij Iegedeliæ
hominis Dei, quod erat iuxta ga-
zophylacium principum, super
thesaurum Maasiæ filij Sellū, qui
erat custos vestibuli. * Et posui co- 5
ram filijs domus Rechabitarum
scyphos plenos vino, & calices: &
dixi ad eos: Bibite vinum. * Qui 6
responderunt: Non bibemus vi- B
num: quia Ionadab filius Rechab
pater noster, præcepit nobis, di-
cens: Non bibetis vinum vos, &
filij vestri vsque in sempiternum:
* & domum nō ædificabitis, & se- 7
mentem nō seretis, & vineas non
plantabitis, nec habebitis: sed in
tabernaculis habitabitis cunctis
diebus vestris, vt viuatis diebus
multis super faciem terræ, in qua
8 vos peregrinamini. * Obediuimus
ergo voci Ionadab filij Rechab,
patris nostri, in omnibus, quæ præ-
cepit nobis, ita vt non biberemus
vinum cunctis diebus nostris nos,
& mulieres nostræ, filij, & filiæ no
9 stræ: * & non ædificaremus do-
mos ad habitandum: & vineam,
& agrum, & sementem nō habui-
10 mus: * sed habitauimus in taber-
naculis, & obedientes fuimus iu-
xta omnia, quæ præcepit nobis Io-
11 nadab pater noster. * Cum autem
ascendisset Nabuchodonosor rex
Babylonis ad terram nostram, di-
ximus: Venite, & ingrediamur
Ierusalem a facie exercitus Chal-
dæorum, & a facie exercitus Sy-
riæ: & mansimus in Ierusalem.
12 * Et factum est verbum Domini
13 ad Ieremiam, dicens: * Hæc dicit
C Dominus exercituū Deus Israel:
Vade, & dic viris Iuda, & habi-
tatoribus Ierusalem: Numquid
non recipietis disciplinam vt obe
diatis verbis meis, dicit Dominus?
14 * Præualuerūt sermones Ionadab
filij Rechab, quos præcepit filijs
suis vt non biberent vinum: &
non biberunt vsque ad diem hāc,
quia obedierunt præcepto patris
sui: ego autem locutus sum ad
vos, de mane consurgens & lo-
15 quens, & non obedistis mihi. * Mi-
siq. ad vos omnes seruos meos
prophetas, consurgens diluculo,
mittensq. & dicens: ‖ Conuerti- ‖ 5.18.b.18
mini vnusquisque a via sua pessi- & 25.b.5
ma, & bona facite studia vestra:
& nolite sequi deos alienos, ne-
que colatis eos: & habitabitis in
terra, quam dedi vobis & patri-
bus vestris: & non inclinastis au-
rem vestram, neque audistis me.
16 * Firmauerunt igitur filij Ionadab
D filij Rechab præceptum patris sui,
quod præceperat eis: populus au-
17 tem iste non obediuit mihi. * Id-
circo hæc dicit Dominus exerci-
tuum, Deus Israel: Ecce ego ad-
ducā super Iuda, & super omnes
habitatores Ierusalem vniuersam
afflictionem, quam locutus sum
aduersum illos, eo quòd locutus
sum ad illos, & non audierunt: vo
caui illos, & non responderunt

mihi. * Domui autem Rechabi- 18
tarum dixit Ieremias : Hæc dicit
Dominus exercituũ Deus Israel :
Pro eo quòd obedistis præcepto
Ionadab patris vestri, & custodi-
stis omnia mandata eius, & feci-
stis vniuersa quæ præcepit vobis :
* Propterea hæc dicit Dominus 19
exercituum Deus Israel: Non de-
ficiet vir de stirpe Ionadab filij
Rechab, stans in conspectu meo
cunctis diebus.

CAP. XXXVI.

ET factum est in anno quarto 1
Ioakim filij Iosiæ regis Iuda : A
factum est verbum hoc ad Iere-
miam a Domino, dicens : * Tol- 2
le volumen libri, & scribes in eo
omnia verba, quæ locutus sum
tibi aduersum Israel, & Iudam, &
aduersum omnes gentes : a die,
qua locutus sum ad te ex diebus
Iosiæ vsque ad diem hanc : * Si 3
forte audiente domo Iuda vniuer
sa mala, quæ ego cogito facere
eis, reuertatur vnusquisque a via
sua pessima : & propitius ero ini-
quitati, & peccato eorum.* Voca- 4
uit ergo Ieremias Baruch filium
Neriæ : & scripsit Baruch ex ore
Ieremiæ omnes sermones Domi-
ni, quos locutus est ad eum in vo-
lumine libri : * & præcepit Iere- 5
mias Baruch, dicens : Ego clausus
sum, nec valeo ingredi domum
Domini. * Ingredere ergo tu, & 6
lege de volumine, in quo scripsi- B
sti ex ore meo verba Domini au-
diẽte populo in domo Domini in
die ieiunij : insuper & audiente
vniuerso Iuda, qui veniunt de ci-
uitatibus suis, leges eis : * Si for- 7
te cadat oratio eorũ in conspectu
Domini, & reuertatur vnusquis-
que a via sua pessima : quoniam
magnus furor, & indignatio est,
quam locutus est Dominus aduer
sus populum hunc. * Et fecit Ba- 8
ruch filius Neriæ iuxta omnia,
quæ præceperat ei Ieremias pro-
pheta, legens ex volumine sermo-
nes Domini in domo Domini.
*Factum est autem in anno quin- 9
to Ioakim filij Iosiæ regis Iuda, in
mense nono: prædicauerunt ieiu-
nium in conspectu Domini omni
populo in Ierusalem, & vniuersæ
multitudini, quæ confluxerat de
10 ciuitatibus Iuda in Ierusalẽ. *Le-
C gitq. Baruch ex volumine sermo-
nes Ieremiæ in domo Domini in
gazophylacio Gamariæ filij Sa-
phã scribæ in vestibulo superiori,
in introitu portæ nouæ domus Do
11 mini audiẽte omni populo.*Cũq.
audisset Michæas filius Gamariæ
filij Saphan omnes sermones Do-
12 mini ex libro : * descendit in do-
mum regis ad gazophylacium scri
bæ: & ecce ibi omnes principes se-
debant: Elisama scriba, & Dalaias
filius Semeiæ, & Elnathan filius
Achobor, & Gamarias filius Sa-
phan, & Sedecias filius Hananiæ,
13 & vniuersi principes.* Et nuncia-
uit eis Michæas omnia verba, quæ
audiuit legente Baruch ex volu-
14 mine in auribus populi. * Mise-
runt itaque omnes principes ad
Baruch, Iudi filium Nathaniæ fi-
lij Selemiæ, filij Chusi, dicen-
tes : Volumen, ex quo legisti
audiente populo, sume in manu
tua, & veni. Tulit ergo Baruch
filius Neriæ volumen in manu
15 sua, & venit ad eos.* Et dixerunt
D ad eum : Sede, & lege hæc in auri-
bus nostris. Et legit Baruch in au-
16 ribus eorum. * Igitur cum audis-
sent omnia verba, obstupuerunt
vnusquisque ad proximũ suum,
& dixerunt ad Baruch : Nunciare
debemus regi omnes sermones
17 istos.* Et interrogauerunt eum, di-
cẽtes: Indica nobis quomodo scri-
psisti omnes sermones istos ex ore
18 eius. * Dixit autem eis Baruch :
Ex ore suo loquebatur quasi legẽs
ad me omnes sermones istos. &
ego scribebam in volumine atra-
19 mento.* Et dixerunt principes ad
Baruch: Vade, & abscondere tu
& Ieremias, & nemo sciat vbi si-
20 tis. * Et ingressi sunt ad regem in
atrium: porro volumen commen-
dauerunt in gazophylacio Elisa-
mæ scribæ : & nunciauerunt au-
21 diente rege omnes sermones. *Mi
E sitq. rex Iudi vt sumeret volumẽ :
qui tollens illud de gazophylacio
Elisamæ scribæ, legit audiente re-
ge, & vniuersis principibus, qui
22 stabant circa regem.* Rex autem
sedebat in domo hiemali in men-
se nono : & posita erat arula corã
23 eo plena prunis. *Cumq. legisset

Iudi

Iudi tres pagellas, vel quattuor,
scidit illud scalpello scribæ, & pro-
iecit in ignem, qui erat super aru-
lam, donec consumeretur omne
volumen igni, qui erat in arula.
* Et non timuerunt, neque scide- 24
runt vestimenta sua rex, & omnes
serui eius, qui audierunt vniuer-
sos sermones istos. * Verùtamen 25
Elnathan, & Dalaias, & Gama-
rias contradixerunt regi, ne com-
bureret librum: & non audiuit
eos. * Et præcepit rex Ieremiel 26
filio Amelech, & Saraiæ filio Ez- F
riel, & Selemiæ filio Abdeel vt
comprehenderēt Baruch scribam,
& Ieremiam, prophetam: abscon-
dit autem eos Dominus. * Et fa- 27
ctum est verbum Domini ad Ie-
remiam prophetam, postquam
combusserat rex volumen, & ser-
mones, quos scripserat Baruch ex
ore Ieremiæ, dicens: * Rursum tol- 28
le volumen aliud: & scribe in eo
omnes sermones priores, qui erāt
in primo volumine, quod cōbus-
sit Ioakim rex Iuda. * Et ad Ioa- 29
kim regem Iuda, dices: Hæc dicit
Dominus: Tu combussisti volu-
men illud, dicens: Quare scripsi-
sti in eo annuncians: Festinus ve-
niet rex Babylonis, & uastabit ter
ram hanc, & cessare faciet ex il-
la hominem, & iumentum? * Pro- 30
pterea hæc dicit Dominus contra G
Ioakim regem Iuda: Non erit ex
eo qui sedeat super soliū Dauid:
& cadauer eius proijcietur ad ęstū
per diem, & ad gelu per noctem.
* Et visitabo cōtra eum, & contra 31
semen eius, & contra seruos eius
iniquitates suas, & adducā super
eos, & super habitatores Ierusalē,
& super viros Iuda omne malū,
quod locutus sum ad eos, & non
audierunt. * Ieremias autem tu- 32
lit volumen aliud, & dedit illud
Baruch filio Nerię scribę: qui scri-
psit in eo ex ore Ieremiæ omnes
sermones libri, quem combusse-
rat Ioakim rex Iuda igni: & insu-
per additi sunt sermones multo
plures, quam antea fuerant.

CAP. XXXVII.

ET regnauit rex Sedecias filius 1
Iosiæ pro Iechonia filio Ioa- A
kim: quem constituit regem Na-
buchodonosor rex Babylonis in
2 Terra Iuda: * Et non obediuit ip-
se, & serui eius, & populus terræ
verbis Domini, quæ locutus est
3 in manu Ieremiæ prophetæ. * Et
misit rex Sedecias Iuchal filium
Selemiæ, & Sophoniam filium
Maasiæ sacerdotem ad Ieremiam
prophetam, dicens: Ora pro nobis
4 Dominum Deum nostrum. * Iere-
mias autem libere ambulabat in
medio populi: non enim miserāt
eum in custodiam carceris. Igitur
exercitus Pharaonis egressus est
de Aegypto: & audientes Chal-
dæi, qui obsidebant Ierusalem,
huiuscemodi nunciū, recesserunt
5 ab Ierusalem. * Et factum est ver-
bum Domini ad Ieremiam pro-
6 phetam, dicens: * Hæc dicit
B Dominus Deus Israel: Sic dicetis
regi Iuda, qui misit vos ad me in-
terrogādum: Ecce exercitus Pha-
raonis, qui egressus est vobis in au
xilium, reuertetur in terram suam
7 in Aegyptum. * & redient Chal-
dæi, & bellabūt contra ciuitatem
hanc: & capient eam, & succen-
8 dent eam igni. * Hæc dicit Domi-
nus: Nolite decipere animas ve-
stras, dicentes: Euntes abibunt,
& recedent a nobis Chaldæi, quia
9 non abibunt. * Sed & si percusse-
ritis omnē exercitū Chaldęorum,
qui præliantur aduersum vos, &
derelicti fuerint ex eis aliqui vul-
nerati: singuli de tentorio suo con
surgent, & incendent ciuitatem
10 hanc igni. * Ergo cum recessisset
exercitus Chaldæorum ab Ierusa-
lem propter exercitū Pharaonis,
11 * egressus est Ieremias de Ierusa-
lem vt iret in Terram Beniamin,
& diuideret ibi possessionem in
12 conspectu ciuiū. * Cumq. perue-
nisset ad portam Beniamin, erat
ibi custos portæ per vices nomine
Ierias, filius Selemiæ filij Hana-
niæ, & apprehendit Ieremiā pro-
phetā, dicens: Ad Chaldæos pro-
13 fugis. * Et respondit Ieremias:
C Falsum est, non fugio ad Chal-
dæos. Et non audiuit eū: sed com-
prehendit Ierias Ieremiam, & ad-
14 duxit eum ad principes. * Quam
ob rem irati principes contra Iere
miam, cæsum eum miserunt in
carcerem, qui erat in domo Iona-
than scribæ: ipse enim præpositus

erat super carcerem. * Itaque in- 15
gressus est Ieremias in domum la-
ci & in ergastulum: & sedit ibi
Ieremias diebus multis.* Mittens 16
autem Sedecias rex tulit eũ:& in- D
terrogauit eum in domo sua ab-
scondite,& dixit: Putasne est ser-
mo a Domino? Et dixit Ieremias:
est. Et ait: In manus regis Baby-
lonis traderis. * Et dixit Ieremias 17
ad regem Sedeciã: Quid peccaui
tibi, & seruis tuis, & populo tuo,
quia misisti me in domum carce-
ris?* Vbi sunt prophetæ vestri, qui 18
prophetabant vobis, & dicebant:
Non veniet rex Babylonis super
vos,& super terram hanc?* Nunc 19
ergo audi obsecro Domine mi
rex: Valeat deprecatio mea in con
spectu tuo: & ne me remittas in
domum Ionathan scribæ, ne mo-
riar ibi.* Præcepit ergo rex Sede- 20
cias vt traderetur Ieremias in ve-
stibulo carceris: & daretur ei tor-
ta panis quotidie, excepto pulmẽ-
to, donec consumerentur omnes
panes de ciuitate: & mansit Iere-
mias in vestibulo carceris.

CAP. XXXVIII.

AVdiuit autẽ Saphatias filius 1
Mathan, & Gedelias filius A
Phassur, & Iuchal filius Selemiæ,
& Phassur filius Melchiæ, sermo-
nes, quos Ieremias loquebatur ad
S.21.a.9 omnem populum,dicens:*Hæc di 2
cit Dominus: Quicumque man-
serit in ciuitate hac, morietur
gladio, & fame, & peste: qui au-
tem profugerit ad Chaldæos, vi-
uet, & erit anima eius sospes &
viuens. *Hæc dicit Dominus: Tra- 3
dendo tradetur ciuitas hæc in ma
nu exercitus regis Babylonis,& ca
piet eam. * Et dixerunt principes 4
regi: Rogamus vt occidatur ho- B
mo iste: de industria enim dissol-
uit manus virorum bellantium,
qui remanserunt in ciuitate hac,
& manus vniuersi populi, loquẽs
ad eos iuxta verba hæc: siquidem
homo iste non quærit pacem po-
pulo huic, sed malum. * Et dixit 5
rex Sedecias: Ecce ipse in mani-
bus vestris est: nec enim fas est re-
gem vobis quidquã negare.* Tu- 6
lerunt ergo Ieremiam,& proiece-
runt eum in lacum Melchiæ filij
Amelech, qui erat in vestibulo
carceris: & submiserunt Ieremiã
funibus in lacum, in quo nõ erat
aqua, sed lutum: descendit ita-
7 que Ieremias in cænum.* Audi-
uit autem Abdemelech Aethiops
vir eunuchus, qui erat in domo
regis quòd misissent Ieremiam in
lacum: porro rex sedebat in por-
8 ta Beniamin. *Et egressus est Ab-
demelech de domo regis,& locu-
9 tus est ad regem,dicẽs: *Domine
C mi rex,malefecerũt viri isti omnia
quæcumque perpetrarunt contra
Ieremiam prophetam, mittentes
eum in lacum vt moriatur ibi fa-
me, non sunt enim panes vltra in
10 ciuitate.*Præcepit itaque rex Ab-
demelech Aethiopi, dicens: Tol-
le tecum hinc triginta viros, & le-
ua Ieremiam prophetam de lacu
11 antequam moriatur.* Assumptis
ergo Abdemelech secum viris,
ingressus est domum regis, quæ
erat sub cellario: & tulit inde ve
teres pannos & antiqua, quæ com
putruerant, & submisit ea ad Ie-
remiam in lacum per funiculos.
12 * Dixitq. Abdemelech Aethiops
ad Ieremiam: Pone veteres pan-
nos,& hæc scissa & putrida sub cu
bitu manuũ tuarum: & super fu-
13 nes: fecit ergo Ieremias sic:*Et ex-
D traxerunt Ieremiam funibus, &
eduxerũt eum de lacu: mansit au-
tẽ Ieremias in vestibulo carceris.
14 *Et misit rex Sedecias, & tulit ad
se Ieremiam prophetã ad ostium
tertium, quod erat in domo Do-
mini: & dixit rex ad Ieremiam:
Interrogo ego te sermonem, ne
15 abscondas a me aliquid. * Dixit
autem Ieremias ad Sedeciam: Si
annunciauero tibi, numquid non
interficies me? & si consilium de-
16 dero tibi, non me audies. * Iu-
rauit ergo rex Sedecias Ieremiæ
clam, dicens: Viuit Dominus,
qui fecit nobis animam hanc,
si occidero te, & si tradidero
te in manus virorum istorum,
17 qui quærunt animam tuam. * Et
E dixit Ieremias ad Sedeciam: Hæc
dicit Dominus exercituum Deus
Israel: Si profectus exieris ad prin
cipes regis Babylonis, viuet ani-
ma tua: & ciuitas hæc nõ succen-
detur igni: & saluus eris tu, &
18 domus tua. * Si autem non exie-
ris ad principes regis Babylonis,
trade-

tradetur ciuitas hæc in manus
Chaldæorum, & succendent eam
igni: & tu non effugies de manu
eorum. * Et dixit rex Sedecias ad 19
Ieremiam: Solicitus sum propter
Iudæos, qui trāsfugerūt ad Chal-
dæos: ne forte tradar in manus
eorum,& illudant mihi. *Respon 20
dit autem Ieremias: Non te tra-
dent. audi quæso vocem Domini,
quam ego loquor ad te, & bene
tibi erit, & viuet anima tua.
* Quòd si nolueris egredi: iste est 21
sermo, quem ostendit mihi Do- F
minus: * Ecce omnes mulieres, 22
quæ remanserunt in domo regis
Iuda, educētur ad principes regis
Babylonis:& ipsę dicent:Seduxe-
runt te, & præualuerūt aduersum
te viri pacifici tui,demerserunt in
cœno,& in lubrico pedes tuos, &
recesserūt a te.* Et omnes vxores 23
tuæ, & filij tui educētur ad Chal-
dæos:& non effugies manus eorū,
sed in manu regis Babylonis ca-
pieris: & ciuitatem hanc combu-
ret igni. * Dixit ergo Sedecias ad 24
Ieremiā: Nullus sciat verba hæc,
& non morieris.*Si autem audie- 25
rint principes quia locutus sum G
tecum,& venerint ad te, & dixe-
rint tibi: Indica nobis quid locu-
tus sis cū rege,ne celes nos,& non
te interficiemus: & quid locutus
est tecum rex:*Dices ad eos:Pro- 26
straui ego preces meas coram re-
ge, ne me reduci iuberet in do-
mum Ionathan, & ibi morerer.
*Venerunt ergo omnes principes 27
ad Ieremiam, & interrogauerunt
eum: & locutus est eis iuxta om-
nia verba, quæ præceperat ei rex,
& cessauerunt ab eo: nihil enim
fuerat auditum. *Mansit vero Ie- 28
remias in vestibulo carceris vs-
que ad diem, quo capta est Ieru-
salem: & factum est vt caperetur
Ierusalem.

CAP. XXXIX.

4.Reg.25.a.1 Jer.52.a.4

ANno nono Sedeciæ regis Iu- 1
da, mense decimo,venit Na- A
buchodonosor rex Babylonis, &
omnis exercitus eius ad Ierusalē,
& obsidebant eam. * Vndecimo 2
autem anno Sedeciæ, mense quar
to, quinta mensis aperta est ciui-
tas.*Et ingressi sunt omnes princi 3
pes regis Babylonis,& sederunt in
porta media: Neregel, Serescr,
Semegarnabu, Sarsachim,Rabsa-
res, Neregel, Serescr,Rebmag, &
omnes reliqui principes regis Ba-
4 bylonis. * Cumque vidisset eos
Sedecias rex Iuda, & omnes viri
bellatores, fugerūt, & egressi sunt
nocte de ciuitate per viam horti
regis, & per portam, quæ erat in-
ter duos muros, & egressi sunt ad
5 viam deserti. *Persecutus est autē
B eos exercitus Chaldæorum:& cō-
prehenderūt Sedeciam in campo
solitudinis Ierichontinæ, & captū
adduxerunt ad Nabuchodonosor
regē Babylonis in Reblatha, quæ
est in Terra Emath: & locutus est
6 ad eum iudicia. * Et occidit rex
Babylonis filios Sedeciæ in Rebla
tha,in oculis eius:& omnes nobi-
les Iuda occidit rex Babylonis.
7 * Oculos quoque Sedeciæ eruit:
& vinxit eum compedibus vt du-
8 ceretur in Babylonem.* Domum
quoque regis,& domū vulgi, suc-
cenderūt Chaldæi igni,& murum
9 Ierusalem subuerterunt. *Et reli-
quias populi, qui remanserant in
ciuitate, & perfugas, qui transfu-
gerant ad eum, & superfluos vul-
gi,qui remanserant, transtulit Na-
buzardan magister militum in Ba
10 bylonē. * Et de plebe pauperum,
C qui nihil penitus habebant, dimi
sit Nabuzardan magister militum
in Terra Iuda:& dedit eis vineas,
11 & cisternas in die illa.* Præcepe-
rat autem Nabuchodonosor rex
Babylonis de Ieremia Nabuzar-
12 dan magistro militum,dicēs:*Tol
le illum, & pone super eum ocu-
los tuos, nihilq. ei mali facias:
13 sed vt voluerit, sic facias ei.* Mi-
sit ergo Nabuzardan princeps mi-
litiæ,& Nabusezban,& Rabsares,
& Neregel,& Serescr,& Rebmag,
& omnes optimates regis Baby-
14 lonis,*miserunt,& tulerunt Iere-
miam de vestibulo carceris, & tra
diderunt eum Godoliæ filio Ahi-
cam filij Saphan vt intraret in do-
15 mum,& habitaret in populo.*Ad
D Ieremiam autem factus fuerat ser
mo Domini cum clausus esset in
16 vestibulo carceris,dicens: * Vade,
& dic Abdemelech Aethiopi, di-
cens: Hæc dicit Dominus exerci-
tuum Deus Israel: Ecce Ego indu-

eã sermones meos super ciuitatẽ
hãc in malum, & non in bonum:
& erunt in cõspectu tuo in die il-
la. * Et liberabo te in die illa, 17
ait Dominus: & non traderis in
manus virorũ, quos tu formidas:
*Sed eruens liberabo te, & gladio 18
non cades: sed erit tibi anima tua
in salutem, quia in me habuisti
fiduciam, ait Dominus.

CAP. XL.

SErmo, qui factus est ad Iere- 1
miam a Domino, postquam di A
missus est a Nabuzardan magistro
militiæ de Rama, quando tulit eũ
vinctum catenis in medio omniũ,
qui migrabant de Ierusalem & Iu
da, & ducebantur in Babylonem.
* Tollens ergo princeps militiæ 2
Ieremiam, dixit ad eum: Domi-
nus Deus tuus locutus est malum
hoc super locum istum, *& addu- 3
xit: & fecit Dominus sicut locu-
tus est, quia peccastis Domino, &
non audistis vocem eius, & factus
est vobis sermo hic. * Nunc ergo 4
ecce solui te hodie de catenis, quę
sunt in manibus tuis: si placet ti-
bi vt venias mecum in Babylonẽ,
veni: & ponam oculos meos su-
per te: si autẽ displicet tibi venire
mecũ in Babylonem, reside: ecce
omnis terra in conspectu tuo est:
quod elegeris, & quò placuerit ti-
bi vt vadas, illuc perge. *Et mecũ 5
noli venire: sed habita apud Go- B
doliam filium Ahicã filij Saphan,
quem præposuit rex Babylonis ci
uitatibus Iuda: habita ergo cum
eo in medio populi: vel quocum-
que placuerit tibi vt vadas, vade.
Dedit quoque ei magister militiæ
cibaria, & munuscula, & dimisit
eum. * Venit autem Ieremias ad 6
Godoliam filium Ahicam in Ma-
sphath, & habitauit cũ eo in me-
dio populi, qui relictus fuerat in
terra. * Cumq. audissent omnes 7
principes exercitus, qui dispersi
fuerant per regiones, ipsi & socij
eorũ, quòd præfecisset rex Baby-
lonis Godoliam filium Ahicam
terræ, & quòd commendasset ei
viros, & mulieres, & paruulos,
& de pauperibus terræ, qui non
fuerant translati in Babylonem.
* Venerunt ad Godoliam in Ma- 8
sphath: & Ismahel filius Natha- C
niæ, & Iohanan, & Ionathan filij
Caree, & Sareas filius Thanehu-
meth, & filij Ophi, qui erant de
Netophathi, & Iezonias filius
9 Maachati, ipsi & viri eorum. *‖Et ‖4. Reg. 25.
iurauit eis Godolias filius Ahicã f. 14
filij Saphan, & comitibus eorum,
dicens: Nolite timere seruire
Chaldæis, habitate in terra, & ser-
uite regi Babylonis, & bene erit
10 vobis. * Ecce ego habito in Ma-
sphat vt respondeã præcepto Chal
dæorum, qui mittuntur ad nos:
vos autem colligite vindemiam,
& messem, & oleum, & condite
in vasis vestris, & manete in vrbi-
11 bus vestris, quas tenetis. * Sed &
omnes Iudæi, qui erant in Moab,
& in filijs Ammõ, & in Idumæa,
& in vniuersis regionibus, audito
quòd dedisset rex Babylonis reli-
quias in Iudæa, & quòd præpo-
suisset super eos Godoliã filium
12 Ahicã filij Saphan: * reuersi sunt,
D inquam, omnes Iudæi de vniuer-
sis locis, ad quæ profugerant, &
venerunt in Terram Iuda ad Go-
doliam in Masphath: & college-
runt vinum, & messem multam
13 nimis. * Iohanan autem filius Ca-
ree, & omnes principes exerci-
tus, qui dispersi fuerant in regio-
nibus, venerunt ad Godoliam in
14 Masphath. * Et dixerunt ei: Sci-
to quòd Baalis rex filiorum Am-
mon misit Ismahel filium Natha-
niæ percutere animam tuam. Et
non credidit eis Godolias filius
15 Ahicam. * Iohanan autem filius
Caree dixit ad Godoliam seorsum
in Masphath, loquens: Ibo, &
percutiam Ismahel filium Natha-
niæ nullo sciente, ne interficiat
animam tuam, & dissipentur om-
nes Iudæi, qui congregati sunt ad
16 te, & peribunt reliquiæ Iuda *Et
ait Godolias filius Ahicam ad Io-
hanan filium Caree: Noli facere
verbum hoc: falsum enim tu lo-
queris de Ismahel.

CAP. XLI.

1 ET factum est in mense septi-
A mo, venit Ismahel filius Na-
thaniæ, filij Elisama de semine
regali, & optimates regis, & de-
cem viri cum eo, ad Godoliam
filium Ahicam in Masphath: &
come-

comederunt ibi panes simul in
Masphath. * Surrexit autem Is- 2
mahel filius Nathaniæ, & decem
viri, qui cum eo erant, & percus-
serunt Godoliam filium Ahicam
filij Saphan gladio, & interfecerūt
eum, quem præfecerat rex Baby-
lonis terræ. * Omnes quoque Iu- 3
dæos, qui erant cum Godolia in
Masphath, & Chaldæos, qui reper
ti sunt ibi, & viros bellatores per-
cussit Ismahel. * Secundo autem 4
die postquam occiderat Godoliā,
nullo adhuc sciente, * venerūt vi- 5
ri de Sichem, & de Silo, & de Sa-
maria octoginta viri: rasi barba,
& scissis vestibus, & squallentes:
& munera, & thus habebant in
manu, vt offerrent in domo Do-
mini. * Egressus ergo Ismahel fi- 6
lius Nathaniæ in occursum eorū B
de Masphath, incedens & plorans
ibat: cum autem occurrisset eis,
dixit ad eos: Venite ad Godoliam
filium Ahicam. * Qui cum venis- 7
sent ad medium ciuitatis, interfe-
cit eos Ismahel filius Nathaniæ
circa mediū laci, ipse & viri, qui
erant cum eo. * Decem autem vi- 8
ri reperti sunt inter eos, qui dixe-
runt ad Ismahel: Noli occidere
nos: quia habemus thesauros in
agro, frumenti, & hordei, & olei,
& mellis. Et cessauit: & non in-
terfecit eos cum fratribus suis.
* Lacus autem, in quem proiece- 9
rat Ismahel omnia cadauera vi-
rorum, quos percussit propter Go
doliam, ipse est, quem fecit rex
Asa propter Baasa regem Israel:
ipsum repleuit Ismahel filius Na-
thaniæ occisis. * Et captiuas duxit 10
Ismahel omnes reliquias populi, C
qui erant in Masphath: filias re-
gis, & vniuersum populum, qui
remanserat in Masphath: quos cō-
mēdauerat Nabuzardan princeps
militiæ Godoliæ filio Ahicam. Et
cepit eos Ismahel filius Nathaniæ,
& abijt vt transiret ad filios Am-
mon. * Audiuit autem Iohanan 11
filius Caree, & omnes principes
bellatorum, qui erāt cum eo, om-
ne malum, quod fecerat Ismahel
filius Nathaniæ. * Et assumptis 12
vniuersis viris profecti sunt vt bel
larēt aduersum Ismahel filiū Na-
thaniæ, & inuenerunt eū ad aquas
multas, quæ sunt in Gabaon.

13 * Cumq. vidisset omnis populus,
qui erat cum Ismahel, Iohanan fi-
lium Caree, & vniuersos princi-
pes bellatorum, qui erāt cum eo,
14 lætati sunt. * Et reuersus est om-
D nis populus, quē ceperat Ismahel,
in Masphath: reuersusq. abijt ad
15 Iohanan filium Caree. * Ismahel
autem filius Nathaniæ fugit cum
octo viris à facie Iohanā, & abijt
16 ad filios Ammon. * Tulit ergo
Iohanan filius Caree, & omnes
principes bellatorum, qui erant
cum eo, vniuersas reliquias vulgi,
quas reduxerat ab Ismahel filio
Nathaniæ de Masphath, postquā
percussit Godoliam filium Ahicā:
fortes viros ad prælium, & mulie-
res, & pueros, & eunuchos, quos
17 reduxerat de Gabaon. * Et abie-
runt, & sederunt peregrinantes in
Chamaam, quæ est iuxta Bethle-
hem, vt pergerent, & introirent
18 Aegyptum * à facie Chaldæorum:
timebant enim eos, quia percus-
serat Ismahel filius Nathaniæ Go-
doliam filium Ahicam, quem
præposuerat rex Babylonis in Ter
ra Iuda.

CAP. XLII.

1 ET accesserunt omnes princi-
A pes bellatorū, & Iohanā filius
Caree, & Iezonias filius Osaiæ, &
reliquum vulgus a paruo vsque
2 ad magnum: * Dixeruntq. ad Ie-
remiam prophetam: Cadat ora-
tio nostra in conspectu tuo: & ora
pro nobis ad Dominum Deum
tuum pro vniuersis reliquijs istis,
quia derelicti sumus pauci de plu
ribus, sicut oculi tui nos intuen-
3 tur: * Et annunciet nobis Domi-
nus Deus tuus viam, per quam
pergamus, & verbum, quod fa-
4 ciamus. * Dixit autem ad eos Ie-
remias propheta: Audiui: ecce
ego oro ad Dominum Deum ve-
B strum secūdum verba vestra. om-
ne verbum, quodcumque respon
derit mihi, indicabo vobis: nec
5 celabo vos quidquam. * Et illi di-
xerunt ad Ieremiam: sit Dominus
inter nos testis veritatis, & fidei,
si non iuxta omne verbū, in quo
miserit te Dominus Deus tuus ad
6 nos, sic faciemus. * Siue bonum
est, siue malum, voci Domini Dei

nostri, ad quem mittimus te, obe-
diemus. vt bene sit nobis cum au-
dierimus vocem Domini Dei no-
stri. * Cum autem completi es- 7
sent decem dies, factum est ver- B
bum Domini ad Ieremiam. * Vo- 8
cauitq. Iohanan filium Caree, &
omnes principes bellatorum, qui
erant cum eo, & vniuersum po-
pulum a minimo vsque ad ma-
gnum. * Et dixit ad eos: Hæc di- 9
cit Dominus Deus Israel, ad quẽ
misistis me, vt prosternerem pre-
ces vestras in conspectu eius: * Si 10
quiescentes mãseritis in terra hac,
ædificabo vos, & non destruam;
plantabo, & non euellam: iam
enim placatus sum super malo
quod feci vobis. * Nolite timere 11
a facie regis Babylonis, quem vos
pauidi formidatis: nolite metue-
re eum, dicit Dominus: quia vo-
biscum sum ego, vt saluos vos fa-
ciam, & eruam de manu eius. * Et 12
dabo vobis misericordias, & mi-
serebor vestri, & habitare vos fa-
ciam in terra vestra: * Si autem 13
dixeritis vos: Non habitabimus C
in terra ista, nec audiemus vocem
Domini Dei nostri, * dicentes: Ne- 14
quaquam, sed ad Terram Aegy-
pti pergemus: vbi non videbimus
bellum, & clangorem tubæ non
audiemus, & famem non sustine-
bimus: & ibi habitabimus. * Pro- 15
pter hoc nunc audite verbum Do
mini reliquię Iuda: Hæc dicit Do-
minus exercituum, Deus Israel:
Si posueritis faciem vestrã vt in-
grediamini Aegyptum, & intra-
ueritis vt ibi habitetis: * gladius, 16
quem uos formidatis, ibi compre-
hendet vos in Terra Aegypti. &
fames, pro qua estis soliciti, adhę-
rebit vobis in Aegypto, & ibi mo-
riemini. * Omnesq. viri, qui po- 17
suerunt faciem suam vt ingrediã-
tur Aegyptum, vt habitent ibi:
morientur gladio, & fame, & pe-
ste: nullus de eis remanebit, nec
effugiet a facie mali, quod ego af-
feram super eos. * Quia hæc di- 18
cit Dominus exercituum, Deus D
Israel: Sicut conflatus est furor
meus, & indignatio mea super ha
bitatores Ierusalem: sic conflabi-
tur indignatio mea super vos, cũ
ingressi fueritis Aegyptum, & e-
ritis in iusiurandum, & in stupo-
rem, & in maledictum, & in op-
probrium: & nequaquam vltra
19 videbitis locum istum. * Verbum
Domini super vos reliquiæ Iuda:
Nolite intrare Aegyptum: scien-
tes scietis quia obtestatus sum
20 vos hodie, * quia decepistis ani-
mas uestras: vos enim misistis me
ad Dominum Deum nostrum, di-
centes: Ora pro nobis ad Domi-
num Deum nostrum, & iuxta om
nia quæcumque dixerit tibi Do-
minus Deus noster, sic annuncia
21 nobis, & faciemus. * Et annun-
ciaui vobis hodie, & non audi-
stis vocem Domini Dei vestri su-
per vniuersis, pro quibus misit me
22 ad vos. * Nunc ergo scientes scie-
tis quia gladio, & fame, & peste
moriemini in loco, ad quem vo-
luistis intrare vt habitaretis ibi.

CAP. XLIII.

1 FActum est autem, cum com-
A plesset Ieremias loquens ad
populum vniuersos sermones Do
mini Dei eorum, pro quibus mi-
serat eum Dominus Deus eorum
2 ad illos, omnia verba hæc: * dixit
Azarias filius Osaiæ, & Iohanan
filius Caree, & omnes viri super-
bi, dicentes ad Ieremiam: Menda-
cium tu loqueris: non misit te Do
minus Deus noster, dicens: Ne in-
grediamini Aegyptum vt habite-
3 tis illic. * Sed Baruch filius Neriæ
B incitat te aduersum nos, vt tradat
nos in manus Chaldæorum, vt in-
terficiat nos, & traduci faciat in
4 Babylonem. * Et non audiuit
Iohanan filius Caree, & omnes
principes bellatorum, & vniuer-
sus populus vocẽ Domini ut ma-
5 nerent in Terra Iuda. * Sed tollẽs
Iohanan filius Caree, & vniuersi
principes bellatorũ vniuersos re-
liquiarum Iuda, qui reuersi fue-
rant de cunctis Gentibus, ad quas
fuerant ante dispersi, vt habitarẽt
6 in Terra Iuda: * viros, & mulie-
res, & paruulos, & filias regis, &
omnem animam, quam reliquer-
rat Nabuzardan princeps militiæ
cum Godolia filio Ahicam filij
Saphan, & Ieremiam prophetam,
7 & Baruch filium Neriæ. * Et in-
C gressi sunt Terram Aegypti, quia
non obedierunt voci Domini: &
vene-

venerunt vſque ad Taphnis. * Et 8
factus eſt ſermo Domini ad Ieremiam in Taphnis, dicens: * Sume 9
lapides grandes in manu tua, & abſcondes eos in crypta, quæ eſt ſub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernẽtibus viris Iudæis: * Et dices ad 10
eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Ecce ego mittam, & aſſumam Nabuchodonoſor regẽ Babylonis ſeruum meũ: & ponam thronum eius ſuper lapides iſtos, quos abſcondi, & ſtatuet ſolium ſuum ſuper eos. * Ve- 11
niensq. percutiet Terram Aegypti: quos in mortem, in mortem: & quos in captiuitatem, in captiuitatem: & quos in gladium, in gladium. * Et ſuccendet ignem 12
in delubris deorum Aegypti, & D
comburet ea, & captiuos ducet illos: & amicietur Terra Aegypti, ſicut amicitur paſtor pallio ſuo: & egredietur inde in pace. * Et con- 13
teret ſtatuas domus Solis, quæ ſunt in Terra Aegypti: & delubra deorum Aegypti comburet igni.

CAP. XLIIII.

1 VErbum, quod factum eſt per
A Ieremiam ad omnes Iudæos, qui habitabant in Terra Aegypti, habitãtes in Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis, & in Terra Phatures, dicẽs: * Hæc dicit Domi- 2
nus exercituum Deus Iſrael: Vos vidiſtis omne malum iſtud, quod adduxi ſuper Ieruſalem, & ſuper omnes vrbes Iuda: & ecce deſertæ ſunt hodie, & non eſt in eis habitator: * Propter malitiam, quam 3
fecerunt vt me ad iracundiã prouocarent, & irent vt ſacrificarent, & colerent deos alienos, quos neſciebãt & illi, & vos, & patres veſtri. * Et miſi ad vos omnes ſeruos 4
meos prophetas de nocte conſurgens, mittensq. & dicens: Nolite facere verbum abominationis huiuſcemodi, quam odiui. * Et non 5
audierunt, nec inclinauerunt aurem ſuam, vt cõuerterentur a malis ſuis, & non ſacrificarent dijs alienis. * Et conflata eſt indigna- 6
tio mea & furor meus, & ſuccen- B
ſa eſt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ieruſalem: & verſæ ſunt in ſolitudinem & vaſtitatem ſe-
7 cundum diem hanc. * Et nunc hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Quare vos facitis malum grande hoc contra animas veſtras, vt intereat ex vobis vir, & mulier, paruulus & lactẽs de medio Iudæ, nec relinquatur vobis
8 quidquam reſiduum: * Prouocantes me in operibus manuum veſtrarum, ſacrificando dijs alienis in Terra Aegypti, in quam ingreſſi eſtis vt habitetis ibi: & diſpereatis, & ſitis in maledictionem, & in opprobriũ cunctis Gentibus
9 terræ? * Numquid obliti eſtis mala patrum veſtrorũ, & mala regũ Iuda, & mala vxorũ eius, & mala veſtra, & mala vxorum veſtrarũ, quę fecerunt in Terra Iuda, & in re-
10 gionibus Ieruſalem? * Non ſunt mundati vſque ad diem hanc: & non timuerunt, & non ambulauerunt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis,
11 & coram patribus veſtris. * Ideo
C hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: || Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum: || Amos 9. b. 4
12 & diſperdam omnem Iudam. * Et aſſumam reliquias Iudæ, qui poſuerunt facies ſuas vt ingrederentur Terram Aegypti, & habitarẽt ibi: & conſumẽtur omnes in Terra Aegypti: cadent in gladio, & in fame: & conſumentur a minimo vſque ad maximũ in gladio, & in fame morientur: & erunt in iuſiurandum, & in miraculum, & in maledictionem, & in oppro-
13 briũ. * Et viſitabo ſuper habitatores Terræ Aegypti, ſicut viſitaui ſuper Ieruſalẽ in gladio, & fame,
14 & peſte. * Et non erit qui effugiat,
D & ſit reſiduus de reliquijs Iudæorum, qui vadunt vt peregrinentur in Terra Aegypti: & reuertantur in Terram Iuda, ad quam ipſi eleuant animas ſuas vt reuertantur, & habitent ibi: non reuertentur, niſi qui fugerint. * Reſponde-
15 runt autem Ieremiæ omnes viri ſcientes quòd ſacrificarent vxores eorum dijs alienis: & vniuerſæ mulieres, quarum ſtabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in Terra Aegypti in
16 Phatures, dicentes: * Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine

ne Domini, non audiemus ex te:
*sed facientes faciemus omne ver 17
bum, quod egredietur de ore no-
stro, ut sacrificemus reginæ cæli, &
libemus ei libamina, sicut feci-
mus nos, & patres nostri, reges
nostri, & principes nostri in vrbi-
bus Iuda, & in plateis Ierusalem:
& saturati sumus panibus, & bene
nobis erat, malumq. nõ vidimus.
* Ex eo autem tempore, quo ces- 18
sauimus sacrificare reginæ cæli, &
libare ei libamina, indigemus om
nibus, & gladio, & fame consum-
pti sumus. * Quòd si nos sacrifi- 19
camus reginæ cæli, & libamus ei E
libamina: numquid sine viris no-
stris fecimus ei placẽtas ad colen-
dum eam, & libandum ei libami-
na? *Et dixit Ieremias ad omnem 20
populum aduersum viros, & ad-
uersum mulieres, & aduersum
vniuersam plebem, qui responde-
rant ei verbum, dicens: * Num- 21
quid non sacrificium, quod sacri-
ficastis in ciuitatibus Iuda, & in
plateis Ierusalem vos & patres ve
stri, reges vestri, & principes ve-
stri, & populus terræ, horum re-
cordatus est Dominus, & ascendit
super cor eius? * Et non poterat 22
Dominus vltra portare propter
malitiam studiorum vestrorum, &
propter abominationes, quas fe-
cistis, & facta est terra vestra in
desolationem, & in stuporem, &
in maledictum, eo quòd non sit
habitator, sicut est dies hæc. *Pro- 23
pterea quòd sacrificaueritis ido- F
lis, & peccaueritis Domino: & nõ
audieritis vocem Domini, & in
lege, & in præceptis, & in testi-
monijs eius non ambulaueritis:
idcirco euenerũt vobis mala hæc,
sicut est dies hæc. * Dixit autem 24
Ieremias ad omnem populum, &
ad vniuersas mulieres: Audite
verbum Domini omnis Iuda, qui
estis in Terra Aegypti: * Hæc in- 25
quit Dominus exercituum Deus
Israel, dicens: Vos, & vxores ve-
stræ locuti estis ore vestro, & ma-
nibus vestris implestis, dicentes:
Faciamus vota nostra, quæ voui-
mus, vt sacrificemus reginæ cæli,
& libemus ei libamina. implestis
vota vestra, & opere perpetrastis
ea. * Ideo audite verbum Domi- 26
ni omnis Iuda, qui habitatis in
Terra Aegypti: Ecce ego iuraui
in nomine meo magno, ait Domi-
nus: quia nequaquam vltra voca-
bitur nomen meum ex ore omnis
viri Iudæi, dicentis: Viuit Domi-
nus Deus in omni Terra Aegypti.
27 * Ecce ego vigilabo super eos in
G malum, & non in bonum: & con-
sumentur omnes viri Iuda, qui
sunt in Terra Aegypti, gladio, &
fame donec penitus cõsumantur.
28 * Et qui fugerint gladium, reuer-
tentur de Terra Aegypti in Terrã
Iuda viri pauci: & scient omnes
reliquiæ Iuda ingredientium Ter-
ram Aegypti, vt habitent ibi, cu-
ius sermo compleatur, meus, an
29 illorum. * Et hoc vobis signum,
ait Dominus, quòd visitem ego
super vos in loco isto: vt sciatis
quia vere complebũtur sermones
30 mei contra vos in malum. * Hæc
dicit Dominus: Ecce ego tradam
Pharaonem Ephree regem Aegy-
pti in manu inimicorum eius: &
in manu quærentium animam il-
lius: sicut tradidi Sedeciam regem
Iuda in manu Nabuchodonosor
regis Babylonis inimici sui, &
quærentis animam eius.

CAP. XLV.

1 A VErbum, quod locutus est Ie-
remias propheta ad Baruch fi-
lium Neriæ, cum scripsisset verba
hæc in libro ex ore Ieremiæ anno
quarto Ioakim filij Iosiæ regis Iu-
2 da, dicens: * Hæc dicit Dominus
3 Deus Israel ad te Baruch: * Dixi-
sti: Væ misero mihi, quoniam ad-
didit Dominus dolorem dolori
meo: laboraui in gemitu meo, &
4 requiem non inueni. * Hæc dicit
B Dominus: Sic dices ad eum: Ec-
ce quos ædificaui, ego destruo: &
quos plantaui, ego euello, & vni-
5 uersam terram hanc. * Et tu quæ-
ris tibi grandia? noli quærere: quia
ecce ego adducam malum super
omnem carnem, ait Dominus; &
dabo tibi animam tuam in salu-
tem in omnibus locis, ad quæ-
cumque perrexeris.

CAP. XLVI.

1 A QVod factum est verbum Do-
mini ad Ieremiam prophe-
tam

tam contra Gentes * ad Aegyptum 2
aduersum exercitum Pharaonis
Nechao regis Aegypti, qui erat
iuxta fluuium Euphratē in Char-
camis, quem percussit Nabucho-
donosor rex Babylonis, in quarto
anno Ioakim filij Iosię regis Iuda.
* Præparate scutum, & clypeum, 3
procedite ad bellum. * Iungite e- 4
quos, & ascendite equites: state
in galeis, polite lanceas, induite
vos loricis. * Quid igitur? vidi ip- 5
sos pauidos, & terga vertentes,
fortes eorum cęsos: fugerunt con-
citi, nec respexerunt. terror vndi-
que, ait Dominus. * Non fugiat 6
velox, nec saluari se putet fortis: B
Ad Aquilonem iuxta flumen Eu-
phraten victi sunt, & ruerunt.
* Quis est iste, qui quasi flumen a- 7
scendit: & veluti fluuiorum, in-
tumescunt gurgites eius? * Aegy- 8
ptus, fluminis instar ascendit: &
velut flumina mouebūtur fluctus
eius, & dicet: Ascendens operiam
terram: perdam ciuitatem, & ha-
bitatores eius. * Ascendite equos, 9
& exultate in curribus, & proce-
dant fortes, Aethiopia, & Libyes
tenentes scutum, & Lydij arri-
pientes, & iacientes sagittas. * Dies 10
autem ille Domini Dei exercituū C
dies vltionis, vt sumat vindictam
de inimicis suis: deuorabit gla-
dius, & saturabitur, & inebriabi-
tur sanguine eorum: victima e-
nim Domini Dei exercituum in
Terra Aquilonis, iuxta flumen
Euphraten. * Ascende in Galaad, 11
& tolle resinam virgo filia Aegy-
pti: frustra multiplicas medicami-
na, sanitas non erit tibi. * Audie- 12
runt Gentes ignominiam tuam, &
vlulatus tuus repleuit terrā: quia
fortis impegit in fortem, & ambo
pariter conciderunt. * Verbum 13
quod locutus est Dominus ad Ie
remiam prophetā, super eo quòd
venturus est Nabuchodonosor rex
Babylonis & percussurus Terram
Aegypti: * Annunciate Aegypto, & 14
auditum facite in Magdalo, & re- D
sonet in Memphis, & in Taphnis,
dicite: Sta, & præpara te: quia de-
uorabit gladius ea, quæ per circui-
tum tuum sunt. * Quare compu- 15
truit fortis tuus? non stetit: quoniā
Dominus subuertit eum. * Mul- 16
tiplicauit ruentes, ceciditq. vir ad

proximum suum: & dicent: Sur-
ge, & reuertamur ad populum no-
strum, & ad terram natiuitatis no-
17 stræ, a facie gladij columbæ. * Vo-
cate nomē Pharaonis regis Aegy-
pti, tumultum adduxit tempus.
18 * Viuo ego (inquit rex, Dominus
exercituum nomē eius) quoniam
sicut Thabor in montibus, & sicut
19 Carmelus in mari, veniet. * Vasa
trāsmigrationis fac tibi habitatrix
E filia Aegypti: quia Memphis in
solitudinem erit, & deseretur, &
20 inhabitabilis erit. * Vitula elegās
atque formosa Aegyptus stimula-
21 tor ab Aquilone veniet ei. * Mer-
cenarij quoque eius, qui versabā-
tur in medio eius, quasi vituli sa-
ginati versi sunt, & fugerūt simul,
nec stare potuerunt: quia dies in-
terfectionis eorū venit super eos,
22 tempus visitationis eorum. * Vox
eius quasi æris sonabit: quoniam
cum exercitu properabūt, & cum
securibus venient ei, quasi cædentes ligna. * Succiderunt saltum e-
23 tes ligna. * Succiderunt saltum e-
ius, ait Dominus, qui supputari
non potest: multiplicati sunt su-
per locustas, & non est eis nume-
24 rus. * Confusa est filia Aegypti,
& tradita in manu populi Aqui-
25 lonis. * Dixit Dominus exerci-
tuum Deus Israel: Ecce ego visi-
F tabo super tumultum Alexādriæ,
& super Pharaonem, & super Ae-
gyptum, & super deos eius, & su-
per reges eius, & super Pharaonē,
& super eos, qui confidunt in eo.
26 * Et dabo eos in manu quærен-
tium animam eorum, & in manu
Nabuchodonosor regis Babylonis,
& in manus seruorū eius: & post
hæc habitabitur sicut diebus pri-
27 stinis, ait Dominus. ‖ * Et tu ne ‖Isa.43.a.1
timeas serue meus Iacob, & ne & 44.a.2
paueas Israel: quia ecce ego sal-
uum te faciam de longinquo, &
G semen tuum de terra captiuitatis
tuæ: & reuertetur Iacob, & re-
quiescet, & prosperabitur: & non
28 erit, qui exterreat eum. * Et tu no-
li timere serue meus Iacob, ait Do
minus: quia tecum ego sum, quia
ego consumam cunctas Gentes,
ad quas eieci te: te vero non con-
sumam, sed castigabo te in iudi-
cio, nec quasi innocenti parcam
tibi.

CAP.

CAP. XLVII.

Quod factum est verbum Do- 1
mini ad Ieremiam pro- A
phetam contra Palæsthi-
nos, antequam percuteret Pharao
Gazá :*Hæc dicit Dominus:Ecce 2
aquæ ascendunt ab Aquilone, &
erunt quasi torrens inundans, &
operient terram,& plenitudinem
eius, vrbem & habitatores eius:
clamabunt homines, & vlulabũt
omnes habitatores terræ * a strepi 3
tu pompæ armorum, & bellato- B
rum eius, a commotione quadri-
garum eius, & multitudine rota-
rum illius. Non respexerunt pa-
tres filios manibus dissolutis* pro 4
aduentu diei, in quo vastabuntur C
omnes Philisthijm,& dissipabitur
Tyrus,& Sidon cum omnibus re-
liquis auxilijs suis. depopulatus
est enim Dominus Palæsthinos,
reliquias insulæ Cappadociæ.
* Venit caluitium super Gazam: 5
conticuit Ascalon, & reliquiæ
vallis earum, vsquequo concide-
ris? *O mucro Domini vsquequo 6
non quiesces? Ingredere in vagi- D
nam tuam, refrigerare, & sile.
*Quomodo quiescet cum Domi- 7
nus præceperit ei aduersus Asca-
lonem, & aduersus maritimas e-
ius regiones,ibiq. condixerit illi?

CAP. XLVIII.

Ad Moab hæc dicit Dominus 1
exercituum Deus Israel:Væ A
super Nabo,quoniam vastata est,
& confusa: capta est Cariathaim:
confusa est fortis, & tremuit.*Nõ 2
est vltra exultatio in Moab contra
Hesebon: cogitauerunt malum:
Venite, & disperdamus eam de
gente. ergo silens conticesces, se-
queturq. te gladius.*Vox clamo- 3
ris de Oronaim: vastitas, & con-
tritio magna.*Contrita est Moab: 4
annunciate clamorem paruulis
eius. * Per ascensum enim Luith 5
plorans ascendet in fletu: quoniã
in descensu Oronaim hostes vlu-
latum contritionis audierunt:*Fu 6
gite,saluate animas vestras:& eri-
tis quasi myricæ in deserto. *‖Pro 7 ‖Is. 37.a.6
eo enim quod habuisti fiduciam
in munitionibus tuis,& in thesau
ris tuis,tu quoque capieris:& ibit
Chamos in transmigrationem,sa-
cerdotes eius, & principes eius
8 simul. * Et veniet prædo ad om-
B nem vrbem, & vrbs nulla sal-
uabitur: & peribunt valles, &
dissipabuntur campestria: quo-
9 niam dixit Dominus: * Date
florem Moab, quia florens egre-
dietur: & ciuitates eius desertæ
10 erunt, & inhabitabiles. * Male-
dictus, qui facit opus Domini
fraudulenter: & maledictus, qui
prohibet gladium suum a sangui-
11 ne.* Fertilis fuit Moab ab adole-
scentia sua, & requieuit in fæci-
bus suis:nec transfusus est de va-
se in vas, & in transmigrationem
non abijt:idcirco permãsit gustus
eius in eo, & odor eius non est
12 immutatus. * Propterea ecce dies
veniunt, dicit Dominus: & mit-
tam ei ordinatores,& stratores la-
gunculårum, & sternent eum, &
vasa eius exhaurient, & laguncu-
13 las eorum collident.* Et confun-
detur Moab a Chamos, ‖sicut con ‖4.Reg.12.
fusa est domus Israel a Bethel, in g.16
14 qua habebat fiduciam. *Quomo-
C do dicitis: ‖ Fortes sumus, & viri ‖Isa.16.b.6
15 robusti ad præliandum? * Vastata
est Moab, & ciuitates illius succi-
derunt:& electi iuuenes eius de-
scenderunt in occisionem:ait rex,
Dominus exercituum nomen e-
16 ius. * Prope est interitus Moab
vt veniat: & malum eius veloci-
17 ter accurret nimis. *Consolamini
eum omnes, qui estis in circuitu
eius, & vniuersi,qui scitis nomen
eius, dicite: Quomodo confracta
est virga fortis,baculus gloriosus?
18 * Descende de gloria, & sede in
siti habitatio filiæ Dibon: quoniã
vastator Moab ascendet ad te,dis-
19 sipabit munitiones tuas. * In via
sta, & prospice habitatio Aroer:
interroga fugientem: & ei,qui e-
20 uasit, dic: Quid accidit? * Con-
fusus est Moab, quoniam victus
est:vlulate, & clamate,annuncia-
te in Arnon, quoniam vastata est
21 Moab. *Et iudicium venit ad ter-
ram campestrem: super Helon,&
22 super Iasa, & super Mephaath,* &
super Dibon,& super Nabo, & su
23 per domum Deblathaim,* & su-
D per Cariathaim, & super Bethga-
24 mul, & super Bethmaon, * & su-
per Carioth, & super Bosra:& su-
per

1.2.24. [illegible] per omnes ciuitates terræ Moab,
quæ longe, & quæ prope sunt.
* Abscissum est cornu Moab, & 25
brachium eius contritum est, ait
Dominus. * Inebriate eum, quo- 26
niam contra Dominum erectus
est: & allidet manũ Moab in vo-
mitu suo, & erit in derisum etiam
ipse: * fuit enim in derisum tibi 27
Israel: quasi inter fures reperisses
eum: propter verba ergo tua, quæ
aduersum illum locutus es, capti-
uus duceris. * Relinquite ciui- 28
tates, & habitate in petra habita-
tores Moab: & estote quasi co-
lumba nidificans in summo ore
foraminis. * Audiuimus superbiã 29
Moab, superbus est valde: subli-
mitatem eius, & arrogantiam, &
superbiam, & altitudinem cordis
eius. * Ego scio, ait Dominus, ia- 30
ctantiam eius: & quòd non sit iu- E
xta eã virtus eius, nec iuxta quod
poterat conata sit facere. * Ideo 31
super Moab eiulabo, & ad Moab
vniuersam clamabo, ad viros mu-
ri fictilis lamentantes. * De plan- 32
ctu Iazer plorabo tibi vinea Sa-
bama: propagines tuæ transierunt
mare, vsque ad mare Iazer perue-
nerunt: super messem tuam, &
vindemiam tuam prædo irruit.
‖ Isa. 16. c. 10 *‖ Ablata est lætitia, & exultatio 33
de Carmelo, & de Terra Moab, &
vinum de torcularibus sustuli: ne-
quaquam calcator vuæ solitum
celeuma cantabit. * De clamore 34
Hesebon vsque Eleale, & Iasa, de-
derunt vocem suam: à Segor vs-
que ad Oronaim vitula conternã-
te: aquæ quoque Nemrim pessi-
mæ erunt. * Et auferam de Moab, 35
ait Dominus, offerentem in ex- F
celsis, & sacrificantem dijs eius.
* Propterea cor meum ad Moab 36
quasi tibiæ resonabit, & cor meũ
ad viros muri fictilis dabit soni-
tum tibiarũ: quia plus fecit quàm
‖ Isa. 15. a. 2 potuit, idcirco perierũt. *‖ Omne 37
Ezec. 7. e. 18 enim caput caluitium, & omnis
barba rasa erit: in cunctis mani-
bus colligatio, & super omne dor
sum cilicium. * Super omnia te- 38
cta Moab, & in plateis eius omnis
planctus: quoniã contriui Moab
sicut vas inutile, ait Dominus.
* Quomodo victa est, & vlulaue- 39
runt? quomodo deiecit ceruicem
Moab, & cõfusus est? eritq; Moab
in derisum, & in exemplum om-
40 nibus in circuitu suo. * Hæc dicit
Dominus: Ecce quasi aquila vola-
bit, & extẽdet alas suas ad Moab.
41 * Capta est Carioth, & munitio-
G nes comprehensæ sunt: & erit cor
fortium Moab in die illa sicut cor
42 mulieris parturientis. * Et cessa-
bit Moab esse populus: quoniam
contra Dominum gloriatus est.
43 * Pauor, & fouea, & laqueus su-
per te o habitator Moab, dicit Do
44 minus. *‖ Qui fugerit a facie pa- ‖ Isa. 24. e. 18
uoris, cadet in foueam: & qui con
scenderit de fouea, capietur la-
queo: adducã enim super Moab
annum visitationis eorum, ait Do
45 minus. * In vmbra Hesebon stete-
runt de laqueo fugientes: quia
ignis egressus est de Hesebon, &
flamma de medio Seon: & deuo-
rabit partem Moab, & verticem
46 filiorũ tumultus. * Væ tibi Moab,
perijsti popule Chamos: quia cõ-
prehensi sunt filij tui, & filiæ tuæ
47 in captiuitatem. * Et conuertam
captiuitatem Moab in nouissimis
diebus, ait Dominus. Hucusque
iudicia Moab.

CAP. XLIX.

1 AD filios Ammon. Hæc dicit
A Dominus: Numquid non fi-
lij sunt Israel? aut heres non est
ei? Cur igitur hereditate possedit
Melchom, Gad: & populus eius
2 in vrbibus eius habitauit? * Ideo
ecce dies veniũt, dicit Dominus:
& auditum faciã super Rabbath
filiorum Ammon fremitum præ-
lij, & erit in tumulum dissipata,
filiæq. eius igni succendentur, &
possidebit Israel possessores suos,
3 ait Dominus. * Vlula Hesebon,
quoniam vastata est Hai. clamate
filiæ Rabbath, accingite vos cili-
cijs: plangite & circuite per sepes:
quoniam Melchom in trãsmigra-
tionem ducetur, sacerdotes eius,
4 & principes eius simul. * Quid glo
riaris in vallibus? defluxit val-
lis tua filia delicata, quæ confide-
bas in thesauris tuis, & dicebas:
5 Quis veniet ad me? * Ecce ego
B inducam super te terrorem, ait
Dominus Deus exercituum, ab
omnibus qui sunt in circuitu tuo:
& dispergemini singuli a conspe-
ctu

ctu vestro, nec erit qui congreget
fugientes. * Et post hæc reuerti fa- 6
ciam captiuos filiorum Ammon,
ait Dominus.* Ad Idumęā. Hæc di- 7
cit Dominus exercituum: Num-
quid nō vltra est sapientia in The-
man? Periit consilium a filiis, inu-
tilis facta est sapiētia eorum.* Fu- 8
gite, & terga vertite, descendite
in voraginem habitatores Dedan:
quoniam perditionem Esau ad-
duxi super eum, tēpus visitatio-
nis eius. * Si vindemiatores ve- 9
nissent super te, non reliquissent
racemū: si fures in nocte, rapuis-
sent quod sufficeret sibi.* Ego ve- 10
ro discooperui Esau, reuelaui ab-
scondita eius, & celari non pote-
rit: vastatum est semen eius, & fra
tres eius, & vicini eius, & non e-
rit. * Relinque pupillos tuos: ego 11
faciam eos viuere: & viduæ tuæ C
in me sperabunt. * Quia hæc di- 12
cit Dominus: Ecce quibus non e-
rat iudicium vt biberēt calicem,
bibentes bibent: & tu quasi inno-
cens relinqueris? non eris inno-
cens sed bibens bibes. * Quia per 13
memetipsum iuraui, dicit Domi-
nus, quod in solitudinē, & in op-
probrium, & in desertū, & in ma-
ledictionem erit Bosra: & omnes
ciuitates eius erunt in solitudines
‖Abd.1.a.1 sempiternas. * ‖ Auditum audiui 14
a Domino, & legatus ad Gentes
missus est: Congregamini, & ve-
nite contra eam, & consurgamus
in præliū: * Ecce enim paruulum 15
dedi te in Gentibus contemptibi-
lem inter homines. * Arrogantia 16
tua decepit te, & superbia cordis D
tui: qui habitas in cauernis petræ,
& apprehendere niteris altitudi-
‖Abd.1.a.4 nē collis. ‖ cum exaltaueris quasi
aquila nidum tuum, inde detra-
ham te, dicit Dominus. * Et erit 17
Idumæa deserta: omnis qui tran-
sibit per eam, stupebit & sibila-
‖Gen. 19.c. 20 bit super omnes plagas eius.* ‖ Si- 18
cut subuersa est Sodoma, & Go-
morrha, & vicinæ eius, ait Do-
minus: non habitabit ibi vir, &
non incolet eam filius hominis.
* Ecce quasi leo ascendet de su- 19
perbia Iordanis ad pulchritudinē
robustam: quia subito currere fa-
ciam eum ad illam: & quis erit
electus, quem præponam ei? quis
enim similis mei? & quis sustine-
bit me? ‖ & quis est iste pastor, qui ‖Iob 41.a.1
20 resistat vultui meo? * Propterea
audite consilium Domini, quod
iniit de Edom: & cogitationes e-
ius, quas cogitauit de habitato-
ribus Theman: Si non deiecerint
eos paruuli gregis, nisi dissipaue-
rint cum eis habitaculum eorum.
21 * A voce ruinæ eorum commota
est terra: clamor in Mari rubro au
22 ditus est vocis eius. * Ecce quasi
aquila ascēdet, & auolabit: & ex-
pandet alas suas super Bosran: &
E erit cor fortium Idumææ in die
illa, quasi cor mulieris parturien-
23 tis. * Ad Damascum: Confusa
est Emath, & Arphad: quia audi-
tum pessimum audierunt, turbati
sunt in mari: præ solicitudine
24 quiescere non potuit. * Dissoluta
est Damascus, versa est in fugam,
tremor apprehendit eam: angu-
stia, & dolores tenuerunt eam
25 quasi parturientem. * Quomodo
dereliquerunt ciuitatem laudabi-
26 lem, vrbem lætitiæ! * Ideo cadent
iuuenes eius in plateis eius: & om
nes viri prælii conticescent in die
illa, ait Dominus exercituum.
27 * Et succendam ignē in muro Da-
masci, & deuorabit mœnia Ben-
28 adad. * Ad Cedar, & ad regna A-
F sor, quæ percussit Nabuchodono-
sor rex Babylonis. Hæc dicit Do-
minus: Surgite, & ascendite ad
Cedar, & vastate filios Orientis.
29 * Tabernacula eorum, & greges
eorum capient: pelles eorum, &
omnia vasa eorū, & camelos eorū
tollent sibi, & vocabunt super eos
30 formidinem in circuitu. * Fugite,
abite vehementer, in voraginibus
sedete, qui habitatis Asor, ait Do-
minus: iniit enim contra vos Na-
buchodonosor rex Babylonis con
silium, & cogitauit aduersum vos
31 cogitationes. * Consurgite, & a-
scendite ad gentem quietam, &
habitantem confidenter, ait Do-
minus, non ostia, nec vectes eis:
32 soli habitant. * Et erunt cameli
eorum in direptionem, & multi-
tudo iumentorum in prædam, &
dispergam eos in omnem vētum,
qui sunt attonsi in comam: & ex
omni confinio eorum adducam
interitum super eos, ait Domi-
33 nus.* Et erit Asor in habitaculum
draconum, deserta vsque in æter-
num:

rum:non manebit ibi vir, nec in-
colet eam filius hominis.* Quod 34
factum est verbum Domini ad Ie G
remiam prophetam aduersus Ae-
lam in principio regni Sedeciæ
regis Iuda, dicens: * Hæc dicit 35
Dominus exercituum: Ecce ego
confringam arcũ Aelam, & sum-
mam fortitudinem eorum. * Et 36
inducam super Aelam quattuor
ventos a quattuor plagis cæli: &
ventilabo eos in omnes ventos
istos: & non erit gens, ad quam
non perueniant profugi Aelam.
* Et pauere faciam Aelam coram 37
inimicis suis, & in cõspectu quæ-
rentium animam eorum: & addu
cam super eos malum, iram furo-
ris mei, dicit Dominus: & mittam
post eos gladium donec consumã
eos. * Et ponam solium meum 38
in Aelam, & perdam inde reges
& principes, ait Dominus. * In 39
nouissimis autem diebus reuerti
faciam captiuos Aelam, dicit Do-
minus.

CAP. L.

VErbum, quod locutus est Do- 1
minus de Babylone, & de A
terra Chaldæorum in manu Iere-
miæ prophetæ. * Annũciate in Gẽ- 2
tibus, & auditum facite: leuate
signum, prædicate, & nolite cela-
re: dicite: Capta est Babylon, con-
fusus est Bel, victus est Merodach,
confusa sunt sculptilia eius, supe-
rata sunt idola eorum. * Quoniã 3
ascendit contra eam gẽs ab Aqui-
lone, quæ ponet terram eius in
solitudinem: & non erit qui ha-
bitet in ea ab homine vsq; ad pe-
cus: & moti sunt, & abierunt.
* In diebus illis, & in tempore il- 4
lo, ait Dominus: venient filij If-
rael, ipsi & filij Iuda simul: am-
bulantes & flentes properabunt,
& Dominum Deum suum quæ-
rent. * In Sion interrogabunt viã, 5
huc facies eorum. Venient, &
apponentur ad Dominum fœde-
re sempiterno, quod nulla obli-
uione delebitur. * Grex perditus 6
factus est populus meus: pastores
eorũ seduxerunt eos, feceruntq.
vagari in montibus: de monte in
collem transierunt, obliti sunt cu-
bilis sui. * Omnes, qui inuenerũt, 7
comederunt eos: & hostes eorum
dixerunt: Non peccauimus: pro
B eo quòd peccauerũt Domino de-
cori iustitiæ, & expectationi pa-
8 trum eorum Domino. * Rece-
dite de medio Babylonis, & de
terra Chaldæorum egredimini:
& estote quasi hœdi ante gregẽ.
9 * Quoniam ecce ego suscito, &
adducam in Babylonem congre-
gationem Gentium magnarum
de terra Aquilonis, & præparabũ-
tur aduersus eam, & inde capie-
tur: sagitta eius quasi viri fortis
interfectoris, non reuertetur va-
10 cua. * Et erit Chaldæa in præ-
dam: omnes vastantes eam reple-
11 buntur, ait Dominus. * Quoniam
exultatis, & magna loquimini, di
ripiẽtes hereditatem meam: quo-
niam effusi estis sicut vituli super
herbam, & mugistis sicut tauri.
12 * Confusa est mater vestra nimis,
& adæquata pulueri, quæ genuit
vos: ecce nouissima erit in Gen-
tibus, deserta, inuia, & arens.
13 * Ab ira Domini nõ habitabitur,
sed redigetur tota in solitudinẽ:
omnis, qui transibit per Babylo-
nem, stupebit, & sibilabit super
14 vniuersis plagis eius. * Præpara-
C mini contra Babylonem per cir-
cuitum omnes qui tẽditis arcum;
debellate eam, non parcatis iacu-
15 lis: quia Domino peccauit. * Cla-
mate aduersus eam, vbique dedit
manum, ceciderunt fundamenta
eius, destructi sũt muri eius, quo-
niam vltio Domini est: vltionẽ ac-
cipite de ea, sicut fecit, facite ei.
16 * Disperdite satorem de Babylo-
ne, & tenentem falcem in tempo-
re messis: a facie gladij columbæ
vnusquisque ad populum suum
conuertetur, & singuli ad terram
17 suam fugient. * Grex dispersus
Israel, leones eiecerunt eum: pri-
mus comedit eum rex Assur: iste
nouissimus exossauit eum Nabu-
18 chodonosor rex Babylonis. * Pro-
D pterea hæc dicit Dominus exerci-
tuum Deus Israel: Ecce ego visi-
tabo regem Babylonis, & terram
eius, sicut visitaui regem Assur:
19 * & reducam Israel ad habitacu-
lum suum: & pascetur Carmelũ,
& Basan, & in monte Ephraim, &
Galaad saturabitur anima eius.
20 * In diebus illis, & in tempore il-
lo, ait

lo, ait Dominus: quæretur iniqui-
tas Israel, & non erit: & peccatum
Iuda, & non inuenietur: quoniã
propitius ero eis, quos reliquero.
* Super terram dominantium a- 21
scende, & super habitatores eius
visita, dissipa, & interfice quæ post
eos sunt, ait Dominus: & fac iu-
xta omnia quæ præcepi tibi. * Vox 22
belli in terra, & contritio magna.
* Quomodo confractus est, & con 23
tritus malleus vniuersę terræ? quo
modo versa est in desertum Baby
lon in Gentibus? * Illaqueaui 24
te, & capta es Babylon, & nescie-
bas: inuenta es & apprehẽsa: quo-
niam Dominum prouocasti. * A- 25
peruit Dominus thesaurum suũ,
& protulit vasa iræ suæ: quoniam
opus est Domino Deo exercituũ
in terra Chaldæorum. * Venite 26
ad eam ab extremis finibus, ape- E
rite, vt exeant qui conculcent eã:
tollite de via lapides, & redigite
in aceruos, & interficite eam: nec
sit quidquam reliquum. * Dissi- 27
pate vniuersos fortes eius, descen
dant in occisionem: væ eis, quia
venit dies eorum, tempus visita-
tionis eorum. * Vox fugientium, 28
& eorum, qui euaserunt de terra
Babylonis, vt annuncient in Sion
vltionem Domini Dei nostri, vl-
tionem templi eius. * Annun- 29
ciate in Babylonem plurimis om
nibus, qui tendunt arcum: consi-
stite aduersus eum per gyrum, &
nullus euadat: reddite ei secun-
dum opus suũ: iuxta omnia quæ
fecit, facite illi: quia contra Do-
minum erecta est, aduersum san-
ctum Israel. * Idcirco cadent iuue 30
nes eius in plateis eius: & omnes
viri bellatores eius conticescent
in die illa, ait Dominus. * Ecce e- 31
go ad te superbe dicit Dominus
Deus exercituum: quia venit dies
tuus, tempus visitationis tuæ.
* Et cadet superbus, & corruet, 32
& non erit qui suscitet eum: &
succendã ignem in vrbibus eius,
& deuorabit omnia in circuitu e-
ius. * Hæc dicit Dominus exer- 33
cituum: Calumniam sustinent
filij Israel, & filij Iuda simul. om-
nes, qui ceperunt eos, tenent, no-
lunt dimittere eos. * Redemptor 34
eorum fortis, Dominus exerci-
tuum nomen eius, iudicio defen-
F det causam eorum, vt exterreat
terram, & commoueat habitato-
35 res Babylonis. * Gladius ad Chal-
dæos, ait Dominus, & ad habita-
tores Babylonis, & ad principes,
36 & ad sapientes eius. * Gladius
ad diuinos eius, qui stulti erunt,
gladius ad fortes illius, qui time-
37 bunt. * Gladius ad equos eius,
& ad currus eius, & ad omne vul-
gus, quod est in medio eius: &
erunt quasi mulieres: gladius ad
thesauros eius, qui diripientur.
38 * Siccitas super aquas eius erit, &
arescent: quia terra sculptilium
est, & in portentis gloriantur.
39 * propterea habitabunt dracones
cum faunis ficarijs: & habitabunt
in ea struthiones: & non inhabi-
tabitur vltra vsque in sempiter-
num, nec extruetur vsque ad ge-
nerationem, & generationem.
40 * ‖ Sicut subuertit Dominus So- ‖Gen.19.c.
domam, & Gomorrham, & vici- 24
nas eius, ait Dominus: non habi-
tabit ibi vir, & non incolet eam
41 filius hominis. * Ecce populus
G venit ab Aquilone, & gens ma-
gna, & reges multi consurgent a
42 finibus terræ. * Arcum & scutum
apprehẽdẽt: crudeles sunt, & im-
misericordes: vox eorũ quasi ma-
re sonabit, & super equos ascen-
dent: sicut vir paratus ad prælium
43 contra te filia Babylon. * Audi-
uit rex Babylonis famam eorum,
& dissolutæ sunt manus eius: an-
gustia apprehendit eum, dolor
44 quasi parturientem. * Ecce quasi
leo ascendet de superbia Iordanis
ad pulchritudinem robustã: quia
subito currere faciam eum ad il-
lam: & quis erit electus, quem
præponam ei? quis est enim simi-
lis mei? & quis sustinebit me?
‖ & quis est iste pastor, qui resi- ‖Iob 41.a.1
45 stat vultui meo? * Propterea au-
dite consiliũ Domini, quod men-
te cõcepit aduersum Babylonem:
& cogitationes eius, quas cogita-
uit super terram Chaldæorum, Ni
si detraxerint eos paruuli gregũ,
nisi dissipatum fuerit cum ipsis
46 habitaculum eorum. * A voce ca-
ptiuitatis Babylonis commota est
terra, & clamor inter Gentes au-
ditus est.

CAP. LI.

HAec dicit Dominus : Ecce 1
ego suscitabo super Babylo- A
nē & super habitatores eius , qui
cor suum leuauerunt contra me ,
quasi ventum pestilentem . * Et 2
mittam in Babylonem ventilato-
res , & ventilabunt eam , & de-
molientur terram eius : quoniam
venerunt super eam vndique in
die afflictionis eius . * Non ten- 3
dat qui tēdit arcum suum, & non
ascendat loricatus, nolite parcere
iuuenibus eius , interficite om-
nem militiam eius . * Et cadent 4
interfecti in terra Chaldæorum ,
& vulnerati in regionibus eius .
* Quoniam non fuit viduatus Is- 5
rael & Iuda a Deo suo Domino
exercituum : terra autem eorum
repleta est delicto a sancto Israel.
* Fugite de medio Babylonis , & 6
saluet vnusquisque animā suam :
nolite tacere super iniquitatem
eius : quoniam tempus vltionis
est a Domino , vicissitudinem ip-
se retribuet ei. *Calix aureus Ba- 7
bylon in manu Domini, inebriās
omnem terram : de vino eius bi-
berunt Gentes, & ideo commotæ
||Isa.21.c.9 Apo. 14.b. 8 sunt . * || Subito cecidit Babylon, 8
& contrita est:vlulate super eam,
tollite resinam ad dolorem eius,si
forte sanetur . * Curauimus Ba- 9
bylonem,& non est sanata : dere-
linquamus eam , & eamus vnus-
quisque in terram suam : quo
niam peruenit vsque ad cælos iu-
dicium eius , & eleuatum est vs-
que ad nubes . * Protulit Domi- 10
nus iustitias nostras : venite, & B
narremus in Sion opus Domini
Dei nostri . * Acuite sagittas, im- 11
plete pharetras : suscitauit Do-
minus spiritum regū Medorum :
& contra Babylonem mens eius
est vt perdat eam , quoniam vltio
Domini est, vltio templi sui .
* Super muros Babylonis leuate 12
signum, augete custodiam : leua-
te custodes , præparate insidias :
quia cogitauit Dominus , & fecit
quæcumque locutus est cōtra ha-
bitatores Babylonis .* Quæ habi- 13
tas super aquas multas , locuples
||Amos 6.c. 7 in thesauris : venit finis tuus pe-
dalis præcisionis tuæ . * || Iurauit 14
Dominus exercituū per animam
suam: Quoniam replebo te homi-
nibus quasi brucho , & super te
15 celeuma cantabitur . * Qui fe-
cit terram in fortitudine sua, præ-
parauit orbem in sapientia sua ,
& prudentia sua extendit cælos .
16 * Dante eo vocem , multiplican-
tur aquæ in cælo : qui leuat nu-
bes ab extremo terræ , fulgura in
pluuiam fecit : & produxit ven-
17 tum de thesauris suis . * Stultus
factus est omnis homo a scientia:
confusus est omnis conflator in
sculptili. quia mendax est confla-
tio eorum , nec est spiritus in eis.
18 * Vana sunt opera, & risu digna ,
in tempore visitationis suæ peri-
19 bunt . * Non sicut hæc pars Ia-
C cob : quia qui fecit omnia ipse
est , & Israel sceptrum heredita-
tis eius : Dominus exercituum
20 nomen eius . * Collidis tu mihi
vasa belli , & ego collidam in te
Gentes,& disperdam in te regna:
21 * & collidam in te equū,& equi-
tem eius : & collidam in te cur-
22 rum,& ascensorem eius :* & col-
lidam in te virum & mulierem :
& collidam in te senem & pue-
rum : & collidam in te iuuenem
23 & virginem : * & collidam in te
pastorem & gregem eius : & col-
lidam in te agricolam & iugales
eius : & collidam in te duces &
24 magistratus .* Et reddam Babylo-
ni,& cunctis habitatoribus Chal-
dææ omne malum suum , quod
fecerunt in Sion,in oculis vestris,
25 ait Dominus . * Ecce ego ad te
mons pestifer, ait Dominus , qui
corrumpis vniuersam terram : &
extendam manum meam super
te , & euoluam te de petris,& da-
bo te in montem combustionis .
26 * Et non tollent de te lapidem in
angulum , & lapidem in funda-
menta , sed perditus in æternum
27 eris , ait Dominus . * Leuate si-
gnum in terra : clangite buccina
in Gentibus , sanctificate super
eam Gentes : annunciate contra
illam regibus Ararat , Menni , &
Ascenez : numerate contra eam
Taphsar , adducite equum quasi
28 bruchum aculeatum . * Sanctifi-
cate contra eam Gētes, reges Me-
diæ, duces eius, & vniuersos ma-
gistratus eius , cunctamq. terram

potestatis eius.* Et commouebi- 29
tur terra, & conturbabitur: quia D
euigilabit contra Babylonem co-
gitatio Domini, vt ponat Terram
Babylonis desertam & inhabita-
bilem.*Cessauerunt fortes Baby- 30
lonis a prælio, habitauerunt in
præsidijs: deuoratum est robur
eorum, & facti sunt quasi mulie-
res: incēsa sunt tabernacula eius,
contriti sunt vectes eius. * Cur- 31
rens obuiam currenti veniet: &
nuncius obuius nuncianti: vt an-
nūciet regi Babylonis quia capta
est ciuitas eius a summo vsque
ad summum: * & vada præoccu- 32
pata sunt, & paludes incensæ sunt
igni, & viri bellatores conturba-
ti sunt. * Quia hæc dicit Domi- 33
nus exercituum, Deus Israel: Fi-
lia Babylonis quasi area, tempus
trituræ eius: adhuc modicum, &
veniet tempus messionis eius.
*Comedit me, deuorauit me Na- 34
buchodonosor rex Babylonis: red-
didit me quasi vas inane, absor-
buit me quasi draco, repleuit vē-
trem suum teneritudine mea, &
eiecit me. * Iniquitas aduersum 35
me, & caro mea super Babylonē,
dicit habitatio Sion: & sanguis
meus super habitatores Chaldææ,
dicit Ierusalem. * Propterea hæc 36
dicit Dominus: Ecce ego iudica-
bo causam tuā, & vlciscar vltio-
nem tuam, & desertum faciam
mare eius, & siccabo venam eius.
* Et erit Babylon in tumulos, ha- 37
bitatio draconum, stupor, & sibi-
lus, eo quòd non sit habitator.
* Simul vt leones rugient, excu- 38
tiēt comas veluti catuli leonum.
*In calore eorum ponā potus eo- 39
rum, & inebriabo eos, vt sopian-
tur, & dormiant somnum sempi-
ternum, & non consurgant, dicit
Dominus. * Deducam eos quasi 40
agnos ad victimā, & quasi arietes E
cum hœdis. *Quomodo capta est 41
Sesach, & comprehensa est incly-
ta vniuersæ terræ? quomodo fa-
cta est in stuporem Babylon inter
Gentes? * Ascendit super Baby- 42
lonē mare, multitudine fluctuum
eius operta est. * Factæ sunt ciui- 43
tates eius in stuporem, terra in-
habitabilis & deserta, terra in qua
nullus habitet, nec transeat per
eam filius hominis. * Et visitabo 44
super Bel in Babylone, & eijciam
quod absorbuerat de ore eius, &
non confluent ad eum vltra Gen-
tes, siquidem & murus Babylonis
45 corruet. * Egredimini de me-
dio eius populus meus: vt saluet
vnusquisque animam suā ab ira
46 furoris Domini. * Et ne forte mol-
lescat cor vestrū, & timeatis au-
ditum, qui audietur in terra & ve
niet in anno auditio, & post hūc
annū auditio: & iniquitas in ter-
ra, & dominator super dominato-
47 rem. *Propterea ecce dies veniūt,
& visitabo super sculptilia Baby-
lonis & omnis terra eius confun-
detur, & vniuersi interfecti eius
48 cadent in medio eius. *Et lauda-
bunt super Babylonem cæli, & ter
ra, & omnia quæ in eis sunt: quia
ab Aquilone veniēt ei prædones,
49 ait Dominus. * Et quomodo fe-
cit Babylon vt caderent occisi in
Israel: sic de Babylone cadēt occi-
50 si in vniuersa terra. * Qui fugistis
F gladiū, venite, nolite stare: recor-
damini procul Domini, & Ierusa
51 lē ascendat super cor vestrū. *Cō-
fusi sumus, quoniam audiuimus
opprobrium: operuit ignominia
facies nostras: quia venerunt alie-
ni super sanctificationem domus
52 Domini. *Propterea ecce dies ve-
niunt, ait Dominus: & visitabo
super sculptilia eius, & in omni
53 terra eius mugiet vulneratus. * Si
ascenderit Babylon in cælum, &
firmauerit in excelso robur suū:
a me venient vastatores eius, ait
54 Dominus. * Vox clamoris de Ba-
bylone, & contritio magna de Ter
55 ra Chaldæorum: * quoniam va-
stauit Dominus Babylonē, & per-
didit ex ea vocem magnam: &
sonabunt fluctus eorum quasi a-
quæ multæ: dedit sonitū vox eo-
56 rum: * Quia venit super eam, id
est super Babylonē prædo, & ap-
prehensi sunt fortes eius, & emar-
cuit arcus eorum, quia fortis vl-
tor Dominus reddens retribuet.
57 * Et inebriabo principes eius, & sa
pientes eius, & duces eius, & ma-
gistratus eius, & fortes eius: &
dormiēt somnum sempiternum,
& non expergiscentur, ait rex, Do-
minus exercituum nomen eius.
58 * Hæc dicit Dominus exercituū:
G Murus Babylonis ille latissimus
suffos-

ſuffoſſione ſuffodietur, & portæ
eius excelſæ igni comburentur, &
labores populorum ad nihilum,
& gentium in ignem erunt, & di-
ſperibunt. * Verbum, quod præ- 59
cepit Ieremias propheta, Saraiæ
filio Neriæ filij Maaliæ cum per-
geret cũ Sedecia rege in Babylo-
nem, in anno quarto regni eius:
Saraias autem erat princeps pro-
phetiæ.* Et ſcripſit Ieremias om- 60
ne malum, quod venturum erat
ſuper Babylonem in libro vno:
omnia verba hæc, quæ ſcripta
ſunt contra Babylonem. * Et dixit 61
Ieremias ad Saraiam: Cum vene-
ris in Babylonem, & videris, & le-
geris omnia verba hæc, * dices: 62
Domine tu locutus es contra lo-
cum iſtum vt diſperderes eum:
ne ſit qui in eo habitet ab homi-
ne vſque ad pecus, & vt ſit perpe-
tua ſolitudo. * Cumque comple- 63
ueris legere librum iſtum, ligabis
ad eum lapidem, & proijcies il-
lum in medium Euphraten: * & 64
dices: Sic ſubmergetur Babylon,
& non conſurget a facie afflictio-
nis, quam ego adduco ſuper eam,
& diſſoluetur. Huc uſque verba
Ieremiæ.

CAP. LII.

4. Reg. 24. FIlius viginti & vnius anni erat 1
d. 18 Sedecias cum regnare cœpiſ- A
2.Par.36.b. ſet: & vndecim annis regnauit
13 in Ieruſalem, & nomen matris
eius Amital, filia Ieremiæ de
Lobna. * Et fecit malum in ocu- 2
lis Domini, iuxta omnia quæ fe-
cerat Ioakim. * Quoniam furor 3
Domini erat in Ieruſalẽ & in Iu-
da vſquequo proijceret eos a fa-
cie ſua: & receſſit Sedecias a rege
Ier.39.a.1 Babylonis. * Factum eſt autem in 4
4. Reg. 25. anno nono regni eius in mẽſe de-
a.1 cimo decima mẽſis: Venit Nabu-
chodonoſor rex Babylonis, ipſe &
omnis exercitus eius aduerſus Ie-
ruſalẽ, & obſederunt eã, & ædifi-
cauerunt contra eã munitiones in
circuitu. * Et fuit ciuitas obſeſſa 5
vſque ad vndecimum annũ regis
Sedeciæ. * Menſe autẽ quarto, no- 6
na mẽſis obtinuit fames ciuitatẽ:
& nõ erant alimẽta populo terræ. B
* Et dirupta eſt ciuitas, & omnes 7
viri bellatores eius fugerũt, exie-
runtq. de ciuitate nocte per viam
portæ, quæ eſt inter duos muros
& ducit ad hortum regis (Chal-
dæis obſidentibus vrbẽ in gyro) &
abierunt per viam, quæ ducit in
8 eremum. * Perſecutus eſt autem
Chaldæorum exercitus regem: &
apprehenderunt Sedeciam in de-
ſerto, quod eſt iuxta Iericho: &
omnis comitatus eius diffugit ab
9 eo. * Cumq. comprehendiſſent
regem, adduxerunt eum ad re-
gem Babylonis in Reblatha, quæ
eſt in terra Emath: & locutus eſt
10 ad eũ iudicia. * Et iugulauit rex
Babylonis filios Sedeciæ in oculis
eius: ſed & omnes principes Iuda
11 occidit in Reblatha. * Et oculos
Sedeciæ eruit, & vinxit eum com
C pedibus, & adduxit eum rex Ba-
bylonis in Babylonem, & poſuit
eum in domo carceris vſque ad
12 diem mortis eius. * In menſe au-
tem quinto, decima menſis, ipſe
eſt annus nonuſdecimus Nabu-
chodonoſor regis Babylonis: ve-
nit Nabuzardã princeps militiæ,
qui ſtabat coram rege Babylonis
13 in Ieruſalem. * Et incendit do-
mum Domini, & domum regis
& omnes domos Ieruſalem, &
omnem domũ magnã igni com-
14 buſſit. * Et totum murũ Ieruſalem
per circuitum deſtruxit, cunctus
exercitus Chaldæorum, qui erat
15 cum magiſtro militiæ. * De paupe
ribus autem populi, & de reliquo
vulgò, quod remanſerat in ciuita
te, & de perfugis, qui transfugerãt
ad regem Babylonis, & ceteros de
multitudine, tranſtulit Nabuzar-
16 dan princeps militiæ. * De paupe-
ribus vero terræ reliquit Nabuzar
dan princeps militiæ vinitores, &
17 agricolas. * Colũnas quoq; æreas,
quæ erãt in domo Domini, & ba-
ſes, & mare æneũ, quod erat in do
mo Domini, confregerunt Chal-
dæi, & tulerũt omne æs eorũ in Ba
18 bylonem. * Et lebetes, & creagras,
D & pſalteria, & phialas, & morta-
riola, & omnia vaſa ærea, quæ in
miniſterio fuerant, tulerunt: &
19 * hydrias, & thymiamateria, &
vrceos, & pelues, & candelabra,
& mortaria, & cyathos: quotquot
aurea, aurea: & quotquot argen-
tea, argentea tulit magiſter mili-
20 tiæ: * & columnas duas, & mare
vnũ, & vitulos duodecim æreos,

qui erāt sub basibus, quas fecerat
rex Salomon in domo Domini:
non erat pōdus æris omnium ho-
rum vasorum.* De columnis au- 21
tem, decem & octo cubiti altitu-
dinis erāt in columna vna, & fu-
niculus duodecim cubitorū cir-
cuibat eam: porro grossitudo eius
quattuor digitorum, & intrinse-
cus caua erat. *Et capitella super 22
vtramque ærea: altitudo capitelli E
vnius quinque cubitorū: & retia-
cula, & malogranata super coronā
in circuitu, omnia ærea. Similiter
colūnæ secundæ, & malogranata.
* Et fuerunt malogranata nona- 23
gintasex dependentia: & omnia
malogranata centum, retiaculis
circumdabantur. * Et tulit magi- 24
ster militiæ Saraiam sacerdotem
primum, & Sophoniam sacerdo-
tem secundum: & tres custodes
vestibuli.* & de ciuitate tulit eu- 25
nuchum vnum, qui erat præposi-
tus super viros bellatores, & se-
ptem viros de his, qui videbant
faciem regis, qui inuenti sunt in
ciuitate: & scribam principem mi
litum, qui probabat tyrones: & F
sexaginta viros de populo terræ,
qui inuenti sunt in medio ciuita-
tis. * Tulit autem eos Nabuzar- 26
dā magister militiæ, & duxit eos
ad regem Babylonis in Reblatha.

27 * Et percussit eos rex Babylonis,
& interfecit eos in Reblatha in
terra Emath: & translatus est Iu-
28 da de terra sua. * Iste est populus,
quē transtulit Nabuchodonosor:
In anno septimo Iudæos tria mil-
29 lia & viginti tres: * In anno octa-
uodecimo Nabuchodonosor de
Ierusalem animas octingētas tri-
30 ginta duas: * In anno vigesimo-
tertio Nabuchodonosor, transtu-
lit Nabuzardan magister militiæ
animas Iudæorum septingentas
quadraginta quinque. omnes er-
go animæ, quattuor millia sexcen
31 tæ. * Et factum est in trigesimose-
G ptimo anno trāsmigrationis Ioa-
chin regis Iuda, duodecimo men
se, vigesimaquinta mensis, eleua-
uit Euilmerodach rex Babylonis
ipso anno regni sui, caput Ioachin
regis Iuda, & eduxit eum de do-
32 mo carceris.* Et locutus est cum
eo bona, & posuit thronum eius
super thronos regum, qui erant
33 post se in Babylone. * Et muta-
uit vestimenta carceris eius, & co-
medebat panē coram eo semper
34 cunctis diebus vitæ suæ: * & ciba-
ria eius, cibaria perpetua daban-
tur ei a rege Babylonis statuta per
singulos dies, vsque ad diem mor-
tis suæ cunctis diebus vitæ eius.

THRENI,

id est

LAMENTATIONES IEREMIAE PROPHETAE.

Et factum est, postquam in captiuitatem redactus est Israel, & Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ierusalem, & amaro animo suspirans, & eiulans, dixit.

CAPVT PRIMVM.

ALEPH.

1 QVOMODO sedet
A sola ciuitas plena
populo: facta est
quasi vidua domi
na Gentium: prin
ceps prouinciarū
facta est sub tributo.

BETH.

BETH.

Ier.23.a.1 * Plorans plorauit in nocte, & 2
lacrymæ eius in maxillis eius: non
est qui consoletur eam ex omnibus
charis eius: omnes amici eius
spreuerunt eam, & facti sunt ei
inimici.

GHIMEL.

* Migrauit Iudas propter affli- 3
ctionem, & multitudinem serui-
tutis: habitauit inter gentes, nec
inuenit requiem: omnes persecu-
tores eius apprehenderunt eam
inter angustias.

DALETH.

* Viæ Sion lugent eo quòd non 4
sint qui veniant ad sollemnitatē: B
omnes portæ eius destructæ: sacer-
dotes eius gementes: virgines
eius squalidæ, & ipsa oppressa
amaritudine.

HE.

* Facti sunt hostes eius in capi- 5
te, inimici eius locupletati sunt:
quia Dominus locutus est super
eam propter multitudinem ini-
quitatum eius: paruuli eius ducti
sunt in captiuitatem ante faciem
tribulantis.

VAV.

* Et egressus est a filia Sion om- 6
nis decor eius: facti sunt principes
eius velut arietes non inuenien-
tes pascua: & abierunt absque
fortitudine ante faciem subse-
quentis.

ZAIN.

* Recordata est Ierusalem die- 7
rum afflictionis suæ, & præuarica- C
tionis omnium desiderabilium
suorum, quæ habuerat a diebus
antiquis, cum caderet populus
eius in manu hostili, & non esset
auxiliator: viderunt eam hostes
& deriserunt sabbata eius.

HETH.

* Peccatum peccauit Ierusalem
propterea instabilis facta est: om- 8
nes, qui glorificabāt eam, spreue-
runt illam, quia viderunt ignomi-
niam eius: ipsa autem gemens
conuersa est retrorsum.

TETH.

* Sordes eius in pedibus eius,
nec recordata est finis sui: deposita 9
est vehementer, non habens con- D
solatorem: vide Domine afflictio-
nem meam, quoniam erectus est
inimicus.

IOD.

* Manum suam misit hostis ad
10 omnia desiderabilia eius: quia
vidit Gentes ingressas sanctuariū
suum de quibus præceperas ne
intrarent in ecclesiam tuam.

CAPH.

11 * Omnis populus eius gemens,
& quærens panem: dederunt pre-
tiosa quæque pro cibo ad refocil-
landam animam. vide Domine &
considera, quoniam facta sum
vilis.

LAMED.

12 * O vos omnes qui transitis per
viam, attendite, & videte si est
dolor sicut dolor meus: quoniam
vindemiauit me vt locutus est
Dominus in die iræ furoris sui.

MEM.

13 * De excelso misit ignem in os-
E sibus meis, & erudiuit me: expan-
dit rete pedibus meis, conuer-
tit me retrorsum, posuit me de-
solatam, tota die mœrore con-
fectam.

NVN.

14 * Vigilauit iugum iniquitatum
mearum: in manu eius conuolu-
tæ sunt & impositæ collo meo:
infirmata est virtus mea: dedit me
Dominus in manu, de qua non
potero surgere.

SAMECH.

15 * Abstulit omnes magnificos
meos Dominus de medio mei: vo-
cauit aduersum me tempus, vt
contereret electos meos: torcular
calcauit Dominus virgini filiæ
Iuda.

AIN.

16 * ‖ Idcirco ego plorans, & ocu- ‖Ier.14.c.17
F lus meus deducens aquas: quia
longe factus est a me consolator,
conuertens animam meam: facti
sunt filij mei perditi, quoniam
inualuit inimicus.

PHE.

17 * Expandit Sion manus suas,
non est qui consoletur eam: man-
dauit Dominus aduersum Iacob
in circuitu eius hostes eius: facta
est Ierusalem quasi polluta men-
struis inter eos.

SADE.

18 * Iustus est Dominus, quia os
eius ad iracundiā prouocaui. au-
dite obsecro vniuersi populi, &

videte dolorem meum : virgines
meæ, & iuuenes mei abierunt in
captiuitatem.

COPH.

*Vocaui amicos meos, & ipsi 19
deceperunt me : sacerdotes mei G
& senes mei in vrbe consumpti
sunt : quia quæsierunt cibum sibi
vt refocillarent animam suam.

RES.

*Vide Domine quoniam tribu- 20
lor : conturbatus est venter meus:
subuersum est cor meum in me-
metipsa, quoniam amaritudine
plena sum. foris interficit gla-
dius, & domi mors similis est.

SIN.

*Audierunt quia ingemisco 21
ego, & non est qui cõsoletur me :
omnes inimici mei audierunt ma
lum meum, lætati sunt, quoniam
tu fecisti: adduxisti diem consola-
tionis, & fient similes mei.

THAV.

*Ingrediatur omne malum eo- 22
rum coram te : & vindemia eos
sicut vindemiasti me propter om-
nes iniquitates meas : multi enim
gemitus mei, & cor meum mœ-
rens.

CAP. II.

ALEPH.

QVomodo obtexit caligine in 1
furore suo Dominus fi- A
liam Sion: proiecit de cæ-
lo in terram inclytam Israel, &
non est recordatus scabelli pedum
suorum in die furoris sui.

BETH.

*Præcipitauit Dominus, nec 2
pepercit, omnia speciosa Iacob :
destruxit in furore suo munitio-
nes virginis Iuda, & deiecit in ter
ram: polluit regnum, & principes
eius.

GHIMEL.

*Confregit in ira furoris sui 3
omne cornu Israel: auertit retror-
sum dexteram suam a facie inimi
ci : & succendit in Iacob quasi
ignem flammæ deuorãtis in gyro.

DALETH.

*Tetendit arcũ suum quasi ini- 4
micus, firmauit dexteram suam B
quasi hostis: & occidit omne, quod
pulchrum erat visu in tabernacu-
lo filiæ Sion, effudit quasi ignem
indignationem suam.

HE.

5 *Factus est Dominus velut ini-
micus : præcipitauit Israel, præci-
pitauit omnia mœnia eius : dissi-
pauit munitiones eius, & repleuit
in filia Iuda humiliatum & hu-
miliatam.

VAV.

6 *Et dissipauit quasi hortum tẽ-
toriũ suum, demolitus est taber-
naculum suum : obliuioni tradi-
dit Dominus in Sion festiuitatem,
& sabbatum : & in opprobrium,
& in indignationem furoris sui re-
gem, & sacerdotem.

ZAIN.

7 *Repulit Dominus altare suũ,
C maledixit sanctificationi suæ: tra-
didit in manu inimici muros tur-
rium eius: vocem dederunt in do-
mo Domini, sicut in die sollemni.

HETH.

8 *Cogitauit Dominus dissipare
murum filiæ Sion : tetendit funi-
culum suum, & non auertit ma-
num suam a perditione : luxitq.
antemurale, & murus pariter dis-
sipatus est.

TETH.

9 *Defixæ sunt in terra portæ e-
ius : perdidit, & contriuit vectes
eius: regem eius & principes eius
in Gentibus : non est lex, & pro-
phetæ eius non inuenerunt visio-
nem a Domino.

IOD.

10 *Sederunt in terra, conticue-
runt senes filiæ Sion : consperse-
runt cinere capita sua, accincti
sunt ciliciis, abiecerunt in terram
capita sua virgines Ierusalem.

CAPH.

11 *Defecerunt præ lacrymis ocu-
D li mei, conturbata sunt viscera
mea : effusum est in terra iecur
meum super contritione filiæ po-
puli mei, cum deficeret paruulus,
& lactens in plateis oppidi.

LAMED.

12 *Matribus suis dixerunt : Vbi
est triticum, & vinum? cum defi-
cerent quasi vulnerati in plateis
ciuitatis : cum exhalarent animas
suas in sinu matrum suarum.

MEM.

13 *Cui comparabo te? vel cui as-
similabo te filia Ierusalem? cui
exæquabo te, & cõsolabor te vir-
go filia

go filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

NVN.

14 *Prophetæ tui viderunt tibi falsa, & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, & eiectiones.

SAMECH.

15 *Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibilauerunt, & mouerũt caput suum super filiam Ierusalem: Haeccine est vrbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium vniuersæ terræ?

PHE.

16 F *Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilauerunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Deuorabimus: en ista est dies, quam expectabamus: inuenimus, vidimus.

AIN.

17 *‖Fecit Dominus quæ cogitauit, compleuit sermonem suum, quem præceperat a diebus antiquis: destruxit, & non pepercit, & lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorũ.

‖Leu. 26. b. 16 Deut. 28. b. 15 Ier. 14 c. 17

SADE.

18 *Clamauit cor eorum ad Dominũ super muros filiæ Sion. ‖Deduc quasi torrentem lacrimas per diem, & noctem: non des requiem tibi neque taceat pupilla oculi tui.

‖ 3. 1. f. 16

COPH.

19 *Consurge, lauda in nocte in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leua ad eum manus tuas pro anima paruulorum suorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

RES.

20 *Vide Domine, & considera quem vindemiaueris ita: ergone comedent mulieres fructũ suum, paruulos ad mensuram palmæ? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos, & propheta?

SIN.

21 *Iacuerunt in terra foris puer, & senex: virgines meæ, & iuuenes mei ceciderunt in gladio: interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

THAV.

22 *Vocasti quasi ad diem sollemnem, qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini qui effugeret, & relinqueretur: quos educaui, & enutriui, inimicus meus consumpsit eos.

CAP. III.

ALEPH.

1 A EGo vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.

ALEPH.

2 *Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

ALEPH.

3 *Tantum in me vertit, & conuertit manum suam tota die.

BETH.

4 *Vetustam fecit pellem meam & carnem meam, contriuit ossa mea.

BETH.

5 *Aedificauit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore.

BETH.

6 *In tenebrosis collocauit me, quasi mortuos sempiternos.

GHIMEL.

7 *Circumædificauit aduersum me, vt non egrediar: aggrauauit compedem meum.

GHIMEL.

8 *Sed & cum clamauero, & rogauero, exclusit orationẽ meam.

GHIMEL.

9 B *Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit.

DALETH.

10 *Vrsus insidians factus est mihi: leo in absconditis.

DALETH.

*Semitas meas subuertit, & cõfregit me: posuit me desolatam.

DALETH.

11 *Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.

HE.

12 *Misit in renibus meis filias pharetræ suæ.

HE.

13 *Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

HE.

14 *Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absynthio.

VAV.

* Et fregit ad numerum dentes 16
meos, cibauit me cinere.

VAV.

* Et repulsa est a pace anima 17
mea, oblitus sum bonorum.

VAV.

* Et dixi: Perijt finis meus, & 18
spes mea a Domino. C

ZAIN.

* Recordare paupertatis, & 19
transgressionis meæ, absynthij, &
fellis.

ZAIN.

* Memoria memor ero, & tabe- 20
scet in me anima mea.

ZAIN.

* Hæc recolens in corde meo, 21
ideo sperabo.

HETH.

* Misericordiæ Domini quia nō 22
sumus consumpti: quia non de-
fecerunt miserationes eius.

HETH.

* Noui diluculo, multa est fides 23
tua.

HETH.

* Pars mea Dominus, dixit ani- 24
ma mea: propterea expectabo eū.

TETH.

* Bonus est Dominus speran- 25
tibus in eū, animæ quærēti illum.

TETH.

* Bonum est præstolari cum si- 26
lentio salutare Dei.

TETH.

* Bonum est viro, cum porta- 27
uerit iugum ab adolescentia sua. D

IOD.

* Sedebit solitarius, & tacebit: 28
quia leuauit super se.

IOD.

* Ponet in puluere os suum, 29
si forte sit spes.

IOD.

* Dabit percutienti se maxil- 30
lam, saturabitur opprobrijs.

CAPH.

* Quia non repellet in sempi- 31
ternum Dominus.

CAPH.

* Quia si abiecit, & miserebitur 32
secundum multitudinem miseri-
cordiarum suarum.

CAPH.

* Non enim humiliauit ex cor- 33
de suo, & abiecit filios hominum.

LAMED.

* Vt contereret sub pedibus suis 34
omnes vinctos terræ.

LAMED.

35 * Vt declinaret iudicium viri
in conspectu vultus Altissimi.

LAMED.

36 * Vt perverteret hominem in
E iudicio suo, Dominus ignorauit.

MEM.

37 * || Quis est iste, qui dixit vt fie- ||Amos 3.b
ret, Domino non iubente? 6

MEM.

38 * Ex ore Altissimi non egredien-
tur nec mala nec bona?

MEM.

39 * Quid murmurauit homo vi-
uens, vir pro peccatis suis?

NVN.

40 * Scrutemur vias nostras, & quæ-
ramus, & reuertamur ad Dominū.

NVN.

41 * Leuemus corda nostra cum
manibus ad Dominum in cælos.

NVN.

42 * Nos inique egimus, & ad ira-
cundiam prouocauimus: idcirco
tu inexorabilis es.

SAMECH.

43 * Operuisti in furore, & percus-
sisti nos: occidisti, nec peper-
cisti.

SAMECH.

44 * Opposuisti nubem tibi, ne trā-
seat oratio.

SAMECH.

45 * Eradicationem, & abiectio-
F nem posuisti me in medio popu-
lorum.

PHE.

46 * Aperuerūt super nos os suum
omnes inimici.

PHE.

47 * Formido, & laqueus facta est
nobis vaticinatio, & contritio.

PHE.

48 * Diuisiones aquarum deduxit
oculus meus in contritione filiæ
populi mei.

AIN.

49 * Oculus meus afflictus est, nec
tacuit, eo quòd non esset requies.

AIN.

50 * Donec respiceret & videret
Dominus de cælis.

AIN.

51 * Oculus meus deprædatus est
animam meam in cunctis filiabus
vrbis meæ.

SADE.

52 * Venatione ceperunt me quasi
auem

auem inimici mei gratis.

SADE.

53 * Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.

SADE.

54 * Inundauerunt aquæ super caput meum: dixi: Perij.

COPH.

55 * Inuocaui nomen tuum Domine de lacu nouissimo.

COPH.

56 * Vocem meã audisti: ne auertas aurem tuam a singultu meo, G
& clamoribus.

COPH.

57 * Appropinquasti in die, quando inuocaui te: dixisti: Ne timeas.

RES.

58 * Iudicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.

RES.

59 * Vidisti Domine iniquitatem illorum aduersum me: iudica iudicium meum.

RES.

60 * Vidisti omnem furorem, vniuersas cogitationes eorum aduersum me.

SIN.

61 * Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum aduersum me:

SIN.

62 * Labia insurgentium mihi; & meditationes eorum aduersum me tota die.

SIN.

63 * Sessionem eorum, & resurrectionẽ eorum vide, ego sum psalmus eorum.

THAV.

64 * Reddes eis vicem Domine iuxta opera manuum suarum.

THAV.

65 * Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

THAV.

66 * Persequeris in furore, & conteres eos sub cælis Domine.

CAP. IIII.

ALEPH.

1 QVomodo obscuratum est aurum, mutatus est color
A optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum.

BETH.

2 * Filij Siõ inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli.

GHIMEL.

3 * Sed & lamiæ nudauerũt mãmam, lactauerunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.

DALETH.

4 * Adhæsit lingua lactẽtis ad palatum eius in siti: paruuli petierunt panem & non erat qui frangeret eis.

HE.

5 * Qui vescebantur voluptuose, interierunt in vijs qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.

VAV.

6 * Et maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, ‖ quæ subuersa est in mo- ‖Gen. 19. c.
mento, & non ceperunt in ea 24
manus.

ZAIN.

7 * Cãdidiores Nazarei eius niue, nitidiores lacte, rubicũdiores ebo-
B re antiquo, sapphiro pulchriores.

HETH.

8 * Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum.

TETH.

9 * Melius fuit occisis gladio, quàm interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti a sterilitate terræ.

IOD.

10 * Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos: facti sunt cibus earum in contritione filiæ populi mei.

CAPH.

11 * Compleuit Dominus furorẽ suum, effudit iram indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius.

LAMED.

12 * Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem.

MEM.

13 * Propter peccata prophetarum eius,

eius, & iniquitates sacerdotũ eius,
qui effuderunt in medio eius san-
guinem iustorum.

NVN.

* Errauerunt cæci in plateis, 14
polluti sunt in sanguine: cumq.
nõ possent, tenuerũt lacinias suas.

SAMECH.

* Recedite polluti, clamaue- 15
runt eis: recedite, abite, nolite
tangere: iurgati quippe sunt, &
commoti dixerunt inter Gentes:
Non addet vltra, vt habitet in eis.

PHE.

* Facies Domini diuisit eos, nõ 16
addet vt respiciat eos: facies sa-
cerdotum non erubuerunt, ne-
que senum miserti sunt.

AIN.

*Cum adhuc subsisteremus, de- 17
fecerunt oculi nostri ad auxilium
nostrum vanum, cum respicere-
mus attenti ad gentem, quæ sal-
uare non poterat.

SADE.

* Lubricauerunt vestigia no- 18
D stra in itinere platearum nostra-
rum, appropinquauit finis noster:
completi sunt dies nostri, quia ve-
nit finis noster.

COPH.

19 * Velociores fuerunt persecu-
tores nostri aquilis cæli: super
montes persecuti sunt nos, in de-
serto insidiati sunt nobis.

RES.

20 * Spiritus oris nostri Christus
Dominus captus est in peccatis
nostris: cui diximus: In vmbra
tua viuemus in Gentibus.

SIN.

21 * Gaude & lætare filia Edom,
quæ habitas in Terra Hus: ad te
quoque perueniet calix, inebria-
beris, atque nudaberis.

THAV.

22 * Completa est iniquitas tua
filia Sion, non addet vltra vt trans-
migret te: visitauit iniquitatem
tuam filia Edom, discooperuit
peccata tua.

ORATIO IEREMIAE PROPHETAE.

CAPVT PRIMVM.

ECORDARE 1
Domine quid A
acciderit no-
bis: intuere
& respice op-
probrium no
strum. * He- 2
reditas nostra
versa est ad alienos: domus no-
stræ ad extraneos. * Pupilli facti 3
sumus absque patre, matres nostrę
quasi viduæ. * Aquam nostram 4
pecunia bibimus: ligna nostra
pretio comparauimus. * Ceruici- 5
bus nostris minabamur, lassis non
dabatur requies. * Aegypto dedi- 6
mus manum, & Assyriis vt satu- B
raremur pane. * Patres nostri pec- 7
cauerunt, & non sunt: & nos ini-
quitates eorum portauimus. * Ser- 8
ui dominati sunt nostri: non fuit
9 qui redimeret de manu eorũ. * In
animabus nostris afferebamus pa-
nem nobis, a facie gladij in deser-
10 to. * Pellis nostra, quasi cliba-
nus exusta est a facie tempestatũ
11 famis. * Mulieres in Sion humi-
C liauerunt, & virgines in ciuitati-
12 bus Iuda. * Principes manu su-
spensi sunt: facies senum non eru-
13 buerunt. * Adolescentibus impu-
dice abusi sunt: & pueri in ligno
14 corruerunt. * Senes defecerunt
de portis: iuuenes de choro psal-
15 lentium. * Defecit gaudium cor-
dis nostri: versus est in luctũ cho-
16 rus noster. * Cecidit corona capi-
tis nostri: væ nobis, quia peccaui-
17 mus. * Propterea mœstum factum
est cor nostrum, ideo cõtenebrati
18 sunt oculi nostri. * Propter mon-
D tem Sion quia disperijt, vulpes
ambu-

ambulauerunt in eo. * Tu autem 19
Domine in æternum permanebis,
solium tuum in generationem &
generationem. * Quare in perpe- 20
tuum obliuisceris nostri? derelin-
ques nos in longitudine dierum?

21 * Conuerte nos Domine ad te, &
cōuertemur: innoua dies nostros,
22 sicut a principio. * Sed proijciens
repulisti nos, iratus es contra nos
vehementer.

PROPHETIA BARVCH.

CAPVT PRIMVM.

T hæc verba li- 1
bri, quæ scri- A
psit Baruch fi-
lius Neriæ, fi-
lij Maasiæ fi-
lij Sedeciæ, fi-
lij Sedei, fi-
lij Helciæ in
Babylonia, *in anno quinto, in se- 2
ptimo die mensis, in tempore
quo ceperunt Chaldæi Ierusalem,
& succenderunt eam igni. * Et 3
legit Baruch verba libri huius ad
aures Iechoniæ filij Ioakim regis
Iuda, & ad aures vniuersi populi
venientis ad librum, * & ad aures 4
potentium filiorum regum, & ad
aures presbyterorum, & ad aures
populi, a minimo vsque ad maxi-
mum eorum omnium habitan-
tium in Babylonia, ad flumen So-
di. * Qui audientes plorabant, & 5
ieiunabant, & orabant in conspe-
ctu Domini. * Et collegerunt pe- 6
cuniam secundum quod potuit B
vniuscuiusque manus, * & mise- 7
runt in Ierusalem ad Ioakim fi-
lium Helciæ, filij Salom sacerdo-
tem, & ad sacerdotes, & ad om-
nem populum, qui inuenti sunt
cum eo in Ierusalem: * cum ac- 8
ciperet vasa templi Domini, quæ
ablata fuerant de templo, reuoca-
re in Terrā Iuda decima die men
sis Siuan, vasa argentea, quæ fe-
cit Sedecias filius Iosiæ rex Iuda,
* posteaquam cepisset Nabucho- 9
donosor rex Babylonis Iechoniā,
& principes, & cunctos potentes,
& populum terræ ab Ierusalem,
& duxit eos vinctos in Babylonē.
* Et dixerunt: Ecce misimus ad 10
vos pecunias, de quibus emite
holocautomata, & thus, & faci-
te manna, & offerte pro peccato
11 ad aram Domini Dei nostri: * &
orate pro vita Nabuchodonosor
regis Babylonis, & pro vita Baltha
sar filij eius vt sint dies eorum si-
12 cut dies cæli super terram: * & vt
C det Dominus virtutem nobis, &
illuminet oculos nostros vt viua-
mus sub vmbra Nabuchodonosor
regis Babylonis, & sub vmbra
Balthasar filij eius, & seruiamus
eis multis diebus, & inueniamus
13 gratiam in conspectu eorum. * Et
pro nobisipsis orate ad Dominū
Deum nostrum: quia peccauimus
Domino Deo nostro, & non est a-
uersus furor eius a nobis vsque in
14 hunc diem. * Et legite librum
istum, quem misimus ad vos reci-
tari in templo Domini, in die sol-
15 lemni, & in die opportuno: * || & || Ī.2.b.6
dicetis: Domino Deo nostro iusti-
tia, nobis autem confusio faciei
nostræ: sicut est dies hæc omni Iu-
da, & habitantibus in Ierusa-
16 lem, * Regibus nostris, & prin-
cipibus nostris, & sacerdotibus
nostris, & prophetis nostris, & || Dan.9.a.5
17 patribus nostris. * || Peccauimus
ante Dominum Deum nostrum,
& non credidimus, diffidentes in
18 eum: * & non fuimus subiectibi-
D les illi, & non audiuimus vocem
Domini Dei nostri vt ambulare-
mus in mandatis eius, quæ dedit
19 nobis. * A die, qua eduxit patres
nostros de Terra Aegypti vsque
ad diem hanc, eramus incredibi-
les ad Dominum Deū nostrum:
& dissipati recessimus, ne audi-

|| Deut. 28. b. 13 remus vocem ipsius .* || Et adhæ- 20
serunt nobis multa mala , & ma-
ledictiones , quæ cõstituit Domi-
nus Moysi seruo suo : qui eduxit
patres nostros de Terra Aegypti ,
dare nobis terram fluentem lac &
mel,sicut hodierna die . * Et non 21
audiuimus vocem Domini Dei
nostri secundũ omnia verba pro-
phetarum, quos misit ad nos :* & 22
abiuimus vnusquisque in sensum
cordis nostri maligni,operari dijs
alienis , facientes mala ante ocu-
los Domini Dei nostri .

CAP. II.

PRopter quod statuit Dominus 1
Deus noster verbum suum , A
quod locutus est ad nos, & ad iu-
dices nostros, qui iudicauerunt
Israel , & ad reges nostros , & ad
principes nostros, & ad omnem
Israel, & Iuda : * vt adduceret 2
Dominus super nos mala magna
qua non sunt facta sub cælo,quẽ-
admodum facta sunt in Ierusa-
|| Deut. 28. f. 53 lem , || secundum quæ scripta
sunt in lege Moysi , * vt man- 3
ducaret homo carnes filij sui , &
carnes filiæ suæ. * Et dedit eos 4
sub manu regum omnium, qui
sunt in circuitu nostro in impro-
perium , & in desolationem in
omnibus populis, in quibus nos
dispersit Dominus . * Et facti su- 5
mus subtus,& nõ supra: quia pec-
cauimus Domino Deo nostro, nõ
|| S̄.1. c.15 obaudiendo voci ipsius . * ||Do- 6
mino Deo nostro iustitia : nobis B
autem, & patribus nostris cõfusio
faciei, sicut est dies hæc . * Quia 7
locutus est Dominus super nos
omnia mala hæc, quæ venerunt
super nos:* & nõ sumus deprecati 8
faciẽ Domini Dei nostri, vt reuer-
teremur vnusquisque nostrum a
vijs nostris pessimis . * Et vigi- 9
lauit Dominus in malis, & addu-
xit ea super nos : quia iustus est
Dominus in omnibus operibus
suis,quæ mandauit nobis:* & non 10
audiuimus vocem ipsius vt ire-
mus in præceptis Domini , quæ
|| Dan. 9.d. 15 dedit ante faciem nostram . * || Et 11
nunc Domine Deus Israel, qui C
eduxisti populum tuum de Terra
Aegypti in manu valida , & in si-
gnis , & in prodigijs , & in virtute
tua magna, & in brachio excelso,
& fecisti tibi nomen sicut est dies
12 iste. * Peccauimus, impie egimus,
inique gessimus Domine Deus no
ster , in omnibus iustitijs tuis.
13 * Auertatur ira tua a nobis : quia
derelicti sumus pauci inter gẽtes,
14 vbi dispersisti nos .* Exaudi Do-
mine preces nostras, & orationes
nostras, & educ nos propter te,
& da nobis inuenire gratiam ante
faciem eorũ,qui nos abduxerunt:
15 * vt sciat omnis terra quia tu es
Dominus Deus noster , & quia
nomẽ tuum inuocatum est super
16 Israel,& super genus ipsius.* || Re- || Deut. 26. d. 15
spice Domine de domo sãcta tua
in nos, & inclina aurem tuam, & Isa.61.d.15
17 exaudi nos. * || Aperi oculos tuos, || Isa.64. c.9
D & vide : || quia non mortui , qui || Ps.113.d. 17
sunt in inferno, quorũ spiritus ac-
ceptus est a visceribus suis, da-
bunt honorem,& iustificationem
18 Domino : * sed anima, quæ tristis
est super magnitudine mali , &
incedit curua , & infirma, & ocu-
li deficientes , & anima esuriens
dat tibi gloriam & iustitiam Do-
19 mino . * Quia non secundum iu-
stitias patrũ nostrorum nos fun-
dimus preces , & petimus mise-
ricordiam ante conspectum tuum
20 Domine Deus noster : * sed quia
misisti iram tuam, & furorẽ tuum
super nos, sicut locutus es in ma-
nu puerorum tuorum propheta-
21 rũ, dicens:* Sic dicit Dominus:In-
clinate humerum vestrum,& cer-
uicem vestram , & opera facite
regi Babylonis & sedebitis in ter-
ra , quam dedi patribus vestris .
22 *Quòd si non audieritis vocẽ Do-
mini Dei vestri operari regi Ba-
byloniæ:defectionem vestram fa-
ciam de ciuitatibus Iuda, & a fo-
23 ris Ierusalem , * & auferam a vo-
bis vocem iucunditatis, & vocem
gaudij, & vocem sponsi,& vocem
sponsæ , & erit omnis terra sine
vestigio, abinhabitantibus eam .
24 * & non audierunt vocem tuam ,
vt operarentur regi Babylonis:&
statuisti verba tua , quæ locutus
es in manibus puerorum tuorum
prophetarum , vt transferrentur
ossa regum nostrorum, & ossa pa-
25 trum nostrorum de loco suo . * &
ecce proiecta sunt in calore solis,
& in gelu noctis , & mortui sunt
in

in doloribus pessimis, in fame &
in gladio, & in emissione. * Et 26
posuisti templum, in quo inuoca- F
tum est nomen tuum in ipso, sicut
hæc dies, propter iniquitatem do-
mus Israel, & domus Iuda. * Et 27
fecisti in nobis Domine Deus no-
ster secundum omnem bonitatem
tuam, & secundum omnem mi-
serationem tuam illam magnam:
* sicut locutus es in manu pue- 28
ri tui Moysi in die, qua præce-
pisti eis scribere legem tuam
‖Leu.26.b. 14 Deu.28.b. 25 coram filijs Israel, * ‖ dicēs: Si non 29
audieritis vocem meam, multitu-
do hæc magna conuertetur in mi-
nimam inter Gentes, quo ego eos
dispergam: * quia scio quod 30
me non audiet populus. populus
est enim dura ceruice: & conuer-
tetur ad cor suum in terra captiui-
tatis suæ:* Et scient quia ego sum 31
Dominus Deus eorum, & dabo
eis cor, & intelligent aures, & au-
dient. Et laudabunt me in terra G
captiuitatis suæ, & memores erūt
nominis mei. * Et auertent se a 32
dorso suo duro, & a malignitati-
bus suis: quia reminiscentur viam
patrum suorū qui peccauerunt in
me. *Et reuocabo illos in terram, 33
quam iuraui patribus eorū Abra-
ham, Isaac, & Iacob, & domina-
buntur eis: & multiplicabo eos,
& non minorabuntur: * Et sta- 34
tuam illis testamentum alterum
sempiternū, vt sim illis in Deum,
& ipsi erunt mihi in populum: &
non mouebo amplius populum
meum, filios Israel a terra, quam
dedi illis.

CAP. III.

ET nunc Domine omnipotens, 1
Deus Israel, anima in angu- A
stijs, & spiritus anxius clamat ad
te: * audi Domine, & miserere, 2
quia Deus es misericors, & mise-
rere nostri: quia peccauimus ante
te. *Quia tu sedes in sempiternū, 3
& nos peribimus in æuum? * Do- 4
mine omnipotens, Deus Israel,
audi nūc orationem mortuorum
Israel, & filiorum ipsorum, qui
peccauerunt ante te, & non au-
dierunt vocem Domini Dei sui,
& agglutinata sunt nobis mala.
* Noli meminisse iniquitatū pa- 5
trum nostrorum, sed memento
manus tuę, & nominis tui in tem-
6 pore isto: * quia tu es Dominus
Deus noster, & laudabimus te
7 Domine: * quia propter hoc de-
disti timorem tuum in cordibus
nostris, & vt inuocemus nomen
tuum, & laudemus te in captiui-
tate nostra, quia conuertimur ab
iniquitate patrum nostrorum, qui
8 peccauerunt ante te. *Et ecce nos
in captiuitate nostra sumus ho-
B die, qua nos dispersisti in impro-
perium, & in maledictum, & in
peccatum, secundum omnes ini-
quitates patrum nostrorum, qui
recesserūt a te Domine Deus no-
9 ster.* Audi Israel mandata vitæ:
auribus percipe, vt scias pruden-
10 tiam. * Quid est Israel quòd in
terra inimicorum es? * inuetera-
11 sti in terra aliena, coinquinatus es
cum mortuis: deputatus es cum
descendentibus in infernum.
12 * Dereliquisti fontem sapientiæ.
13 * nam si in via Dei ambulasses,
habitasses vtique in pace sempi-
14 terna. * Disce vbi sit prudentia,
vbi sit virtus, vbi sit intellectus:
vt scias simul vbi sit longiturnitas
vitæ & victus, vbi sit lumen ocu-
15 lorum, & pax. * Quis inuenit lo-
cum eius? & quis intrauit in the-
16 sauros eius? * Vbi sunt principes
Gentium, & qui dominantur su-
per bestias, quæ sunt super terrā?
17 * qui in auibus cæli ludunt, *qui
18 argentum thesaurizāt, & aurum,
in quo confidunt homines, & non
est finis acquisitionis eorum? qui
argentum fabricant, & soliciti
sunt, nec est inuentio operum il-
19 lorum? * exterminati sunt, & ad
inferos descenderunt, & alij loco
20 eorum surrexerunt.* Iuuenes vi-
C derunt lumen, & habitauerunt
super terram: viam autem disci-
21 plinæ ignorauerunt, * neque in-
tellexerunt semitas eius, neque
filij eorum susceperunt eam, a fa-
22 cie ipsorum longe facta est: * non
est audita in Terra Chanaan, ne-
23 que visa est in Theman. * Filij
quoque Agar, qui exquirunt pru-
dentiam, quæ de terra est, nego-
tiatores Merrhę, & Theman, & fa-
bulatores, & exquisitores pruden-
tiæ & intelligentiæ: viam autem
sapientiæ nescierunt, neque com-
memo-

memorari sunt semitas eius. * O 24
Israel quàm magna est domus
Dei, & ingens locus possessionis e-
ius! *Magnus est, & nō habet finē: 25
excelsus & immēsus. * Ibi fuerūt 26
gigantes nominati isti, qui ab ini-
tio fuerunt, statura magna, scien-
tes bellum. * Non hos elegit Do- 27
minus, neque viā disciplinæ inue-
nerunt: propterea perierunt. * Et 28
quoniam non habuerunt sapien-
tiam, interierunt propter suam
insipientiam. * Quis ascendit in 29
cælum, & accepit eam, & eduxit D
eam de nubibus? * Quis transfre- 30
tauit mare, & inuenit illam? &
attulit illam super aurum electū?
*Non est qui possit scire vias eius, 31
neque qui exquirat semitas eius:
* sed qui scit vniuersa, nouit eam 32
& adinuenit eam prudentia sua:
qui præparauit terram in æterno
tempore, & repleuit eam pecu-
dibus, & quadrupedibus: * qui 33
emittit lumen, & vadit: & vocauit
illud & obedit illi in tremore.
* Stellę autem dederunt lumen 34
in custodijs suis, & lætatæ sunt:
* vocatæ sunt, & dixerunt: Adsu- 35
mus: & luxerunt ei cū iucundita-
te, qui fecit illas. * Hic est Deus 36
noster, & non æstimabitur alius
aduersus eū. * Hic adinuenit om- 37
nem viam disciplinæ, & tradidit
illam Iacob puero suo, & Israel
dilecto suo. * Post hæc in terris 38
visus est, & cum hominibus con-
uersatus est.

CAP. IIII.

HIc liber mandatorum Dei, & 1
lex, quæ est in æternum: om- A
nes, qui tenent eam, peruenient
ad vitam: qui autem derelique-
runt eam, in mortem. * Conuer- 2
tere Iacob, & apprehende eam,
ambula per viam ad splendorem
eius contra lumen eius. * Ne 3
tradas alteri gloriam tuam, & di-
gnitatem tuam gēti alienæ. * Beati 4
sumus Israel: quia quæ Deo pla-
cent, manifesta sunt nobis. * Ani- 5
mæquior esto populus Dei, me-
morabilis Israel: * venundati estis 6
Gentibus non in perditionem:
sed propter quod in ira ad iracun-
diam prouocastis Deum traditi
estis aduersarijs. * Exacerbastis 7

B enim eum, qui fecit vos, Deum
æternum, immolantes dæmonijs,
8 & non Deo. * Obliti enim estis
Deum, qui nutriuit vos, & con-
tristastis nutricem vestram Ierusa-
9 lem. * Vidit enim iracundiam a
Deo veniētem vobis, & dixit: Au-
dite confines Sion, adduxit enim
10 mihi Deus luctum magnum. * Vi-
di enim captiuitatem populi mei,
filiorum meorum, & filiarum,
quàm superdixit illis æternus.
11 * Nutriui enim illos cum iucun-
ditate: dimisi autem illos cum
12 fletu & luctu. * Nemo gaudeat
super me viduam, & desolatam:
a multis derelicta sum propter
peccata filiorum meorum, quia
13 declinauerunt a lege Dei. * Iu-
stitias autem ipsius nescierunt,
nec ambulauerunt per vias man-
datorum Dei, neque per semitas
veritatis eius cum iustitia ingressi
14 sunt. * Veniant confines Sion,
C & memorentur captiuitatem fi-
liorum & filiarum mearū, quam
15 superduxit illis æternus. * Addu-
xit enim super illos gentem de
longinquo, gentem improbam, &
16 alterius linguæ. * qui non sunt
reueriti senem: neque puerorum
miserti sunt, & abduxerunt di-
lectos viduæ, & a filijs vnicam de-
17 solauerunt. * Ego autem quid
18 possum adiuuare vos? * Qui enim
adduxit super vos mala, ipse vos
eripiet de manibus inimicorum
19 vestrorum. * Ambulate filij, am-
bulate: ego enim derelicta sum
20 sola. * Exui me stola pacis, indui
autem me sacco obsecrationis, &
D clamabo ad Altissimum in die-
21 bus meis. * Animæquiores estote
filij, clamate ad Dominum, & eri-
piet vos de manu principum ini-
22 micorum. * Ego enim speraui in
æternum salutem vestram: & ve-
nit mihi gaudium a sancto super
misericordia, quæ veniet vobis ab
23 æterno salutari nostro. * Emisi
enim vos cum luctu & ploratu:
reducet autem vos mihi Domi-
nus cum gaudio & iucunditate
24 in sempiternum. * Sicut enim
E viderunt vicinæ Sion captiuitatē
vestram a Deo, sic videbunt & in
celeritate salutem vestram a Deo,
quæ superueniet vobis cū hono-
25 re magno, & splēdore æterno. * Fi-
lij pa-

lij patienter sustinete iram, quæ
superuenit vobis: persecutus est
enim te inimicus tuus, sed cito vi-
debis perditionem ipsius: & su-
per ceruices ipsius ascendes. *De- 26
licati mei ambulauerũt vias aspe-
ras: ducti sunt enim vt grex dire-
ptus ab inimicis. * Animæquio- 27
res estote filij, & proclamate ad
Dominum: erit enim memoria
vestra ab eo, qui duxit vos.* Sicut 28
enim fuit sensus vester vt errare-
tis a Deo: decies tantum iterum
conuertentes requiretis eum.
* Qui enim induxit vobis mala, 29
ipse rursum adducet vobis sempi- F
ternam iucunditatem cum salute
vestra. *Animæquior esto Ierusa- 30
lem, exhortatur enim te, qui te
nominauit.* Nocentes peribunt, 31
qui te vexauerunt: & qui gratula-
ti sunt in tua ruina, punientur.
* ciuitates, quibus seruierunt filij 32
tui, punientur, & quæ accepit
filios tuos. * Sicut enim gauisa 33
est in tua ruina, & lætata est in ca-
su tuo, sic cõtristabitur in sua de-
solatione.* Et amputabitur exul- 34
tatio multitudinis eius, & gaudi-
moniũ eius erit in luctũ. * Ignis 35
enim superueniet ei ab æterno G
in longiturnis diebus, & habi-
tabitur a dæmonijs in multitu-
dine temporis.* Circumspice Ie- 36
rusalem ad Orientem, & vide iu-
cũditatem a Deo tibi venientem.
* Ecce enim veniunt filij tui, quos 37
dimisisti dispersos, veniunt colle-
cti ab Oriente vsque ad Occiden-
tem in verbo sancti gaudentes in
honorem Dei.

CAP. V.

EXue te Ierusalẽ stola luctus, 1
& vexationis tuæ: & indue te A
decore, & honore eius quæ a Deo
tibi est sempiternæ gloriæ. * Cir- 2
cumdabit te Deus diploide iusti-
tiæ, & imponet mitram capi-
ti honoris æterni. * Deus enim 3
ostendet splendorem suum in te
omni, qui sub cælo est. * Nomi- 4
nabitur enim tibi nomen tuum B
a Deo in sempiternum: Pax iu-
stitiæ, & honor pietatis. * Exur- 5
Is. 4. g. 36 ge Ierusalem, & sta in excelso: ‖ &
circumspice ad Orientem, & vide
collectos filios tuos ab Oriente
sole vsque ad Occidentem, in
verbo sancti gaudentes Dei me-
6 moria.* Exierunt enim abs te
C pedibus ducti ab inimicis: addu-
cet autem illos Dominus ad te
portatos in honore sicut filios re-
7 gni.* Constituit enim Deus hu-
miliare omnem montem excel-
sum, & rupes perennes, & conual-
les replere in æqualitatem terræ:
vt ambulet Israel diligẽter in ho-
8 norem Dei. * Obumbrauerunt
D autem & siluæ, & omne lignum
suauitatis Israel ex mandato Dei.
9 * Adducet enim Deus Israel cum
iucunditate in lumine maiestatis
suæ, cum misericordia, & iusti-
tia, quæ est ex ipso.

CAP. VI.

A EXemplar epistolæ, quam mi-
sit Ieremias ad abducendos
captiuos in Babyloniam a rege
Babyloniorum, vt annunciaret il-
lis secundum quòd præceptum
1 est illi a Deo.* ‖ PROPTER Ier. 25. b. 9
peccata, quę peccastis ante Deum,
abducemini in Babyloniã captiui
a Nabuchodonosor rege Babylo-
2 niorum.* Ingressi itaque in Baby-
lonem, eritis ibi annis plurimis,
& temporibus longis vsque ad ge-
nerationes septẽ: post hoc autem
3 educã vos inde cum pace.* ‖ Nũc
autẽ videbitis in Babylonia deos ‖ Isa. 44. b
aureos, & argenteos, & lapideos, 10
& ligneos in humeris portari,
4 ostentãtes metum Gentibus. * Vi-
dete ergo ne & vos similes ef-
ficiamini factis alienis, & metua-
tis, & metus vos capiat in ipsis.
5 * Visa itaque turba de retro, & ab
ante, adorantes dicite in cordibus
vestris: Te oportet adorari Domi-
6 ne. * Angelus enim meus vobis-
cum est: ipse autẽ exquiram ani-
7 mas vestras. * Nam lingua ipso-
rum polita a fabro, ipsa etiã inau-
rata, & inargentata falsa sunt, &
8 non possunt loqui. * Et sicut vir-
gini amanti ornamenta: ita acce-
9 pto auro fabricati sunt. * Coronas
certe aureas habent super capita
sua dij illorum: vnde subtrahunt
sacerdotes ab eis aurum, & argen-
tum, & erogant illud in semetj-
10 psos. * Dant autem & ex ipso
prostitutis, & meretrices ornant:
& iterum

& iterum cum receperint illud a
meretricibus, ornant deos suos.
* Hi autem nõ liberantur ab æru- 11
gine & tinea. *Opertis autem illis 12
veste purpurea, extergunt faciem B
ipsorum propter puluerẽ domus,
qui est plurimus inter eos. * Sce- 13
ptrum autẽ habet vt homo, sicut
iudex regionis, qui in se peccan-
tem non interficit. * Habet etiam 14
in manu gladium, & securim, se
autem de bello, & a latronibus
non liberat. Vnde vobis notum
sit quia non sunt dij. * Non ergo 15
timueritis eos. Sicut enim vas
hominis confractum inutile effi-
citur, tales sunt & dij illorum:
* Constitutis illis in domo, oculi 16
eorum pleni sunt puluere a pedi-
bus introeuntium. * Et sicut ali- 17
cui, qui regem offendit, circum-
septæ sunt ianuæ: aut sicut ad se-
pulchrum adductum mortuum,
ita tutantur sacerdotes ostia clau-
suris, & seris, ne a latronibus ex-
polientur. * Lucernas accendunt 18
illis, & quidem multas, ex qui-
bus nullam videre possunt: sunt
autem sicut trabes in domo.*Cor- 19
da vero eorum dicunt elingere
serpentes, qui de terra sunt, dum
comedunt eos, & vestimentum
ipsorum, & non sentiunt * Nigræ 20
fiunt facies eorum a fumo, qui in
domo fit. * Supra corpus eorum, 21
& supra caput eorum volant no-
ctuæ, & hirundines, & aues etiam
similiter & cattæ. * Vnde sciatis 22
quia non sunt dij. Ne ergo ti- C
mueritis eos. * Aurum etiam, 23
quod habent, ad speciem est. Ni-
si aliquis extersrit æruginem, non
fulgebunt: neque enim dum cõ-
‖Isai.46.b.6 flarentur, sentiebant. * ‖ Ex omni 24
pretio empta sunt in quibus spi-
ritus non inest ipsis. * Sine pedi- 25
bus in humeris portantur, osten-
tãtes ignobilitatem suam homini-
bus. Confundantur etiam qui
colunt ea.*Propterea si ceciderint 26
in terram, a semetipsis non con-
surgunt: neque si quis eum statue-
rit rectum per semetipsum stabit,
sed sicut mortuis munera eorum
illis apponentur. * Hostias illo- 27
rum vendunt sacerdotes ipsorum
& abutuntur: similiter & mulie-
res eorum decerpentes, neque in-
firmo, neque mendicanti aliquid
28 impertiunt, *de sacrificijs eorum
fœtæ, & menstruatæ contingunt.
Scientes itaque ex his quia non
29 sunt dij, ne timeatis eos. * Vnde
enim vocantur dij? Quia mulie-
res apponunt dijs argenteis, & au-
30 reis, & ligneis: * & in domibus
eorum sacerdotes sedent, haben-
tes tunicas scissas, & capita, &
barbam rasam, quorum capita
31 nuda sunt. * Rugiunt autem cla-
mantes contra deos suos, sicut in
32 cœna mortui. * Vestimenta eo-
D rum auferũt sacerdotes, & vestiũt
33 vxores suas, & filios suos. * Ne-
que si quid mali patiuntur ab ali-
quo, neque si quid boni, poterunt
retribuere: neque regem consti-
tuere possunt, neque auferre.
34 * Similiter neq; dare diuitias pos-
sunt, neque malum retribuere.
Si quis illis votum vouerit, & non
reddiderit; neque hoc requirunt.
35 *Hominem a morte non liberant,
neque infirmum a potentiori eri-
36 piunt. * Hominem cæcum ad vi-
sum non restituunt, de necessita-
37 te hominem non liberabunt. *Vi-
duæ non miserebuntur, neque
38 orphanis benefacient. * Lapidi-
bus de monte similes sunt dij il-
lorum, lignei, & lapidei, & au-
rei, & argentei. Qui autem co-
39 lunt ea, confundentur. * Quomo-
do ergo æstimandum est, aut di-
40 cendum, illos esse deos? * Adhuc
enim ipsis Chaldæis non honoran-
tibus ea: qui cum audierint mu-
tum nõ posse loqui offerunt illud
ad Bel, postulantes ab eo loqui:
41 * quasi possint sentire qui non ha-
bent motum, & ipsi cum intelle-
xerint, relinquẽt ea: sensum enim
42 non habent ipsi dij illorum. *Mu-
lieres autem circumdatæ funibus
in vijs sedent, succendentes ossa
43 oliuarum. * Cum autem aliqua
E ex ipsis attracta ab aliquo tran-
seũte dormierit cum eo, proximæ
suæ exprobrat quòd ea non sit di-
gna habita, sicut ipsa, neque funis
44 eius diruptus sit. * Omnia autem
quæ illis fiunt, falsa sunt. Quo-
modo æstimandum, aut dicẽdum
45 est, illos esse deos? * A fabris au-
tem, & ab aurificibus facta sunt.
Nihil aliud erunt, nisi id quod
46 volunt esse sacerdotes. * Artifi-
ces etiam ipsi, qui ea faciunt, non

sunt

sunt multi temporis. Numquid
ergo possunt ea, quę fabricata sunt
ab ipsis, esse dij? *Reliquerũt autẽ 47
falsa & opprobriũ postea futuris.
*Nam cum superuenerit illis prę- 48
lium, & mala; cogitant sacerdo-
tes apud se, vbi se abscondant
cum illis. * Quomodo ergo sen- 49
tiri debeant quoniam dij sunt, qui
nec de bello se liberant, neque
de malis se eripiunt? * Nam cum 50
sint lignea, inaurata, & inargen-
tata, scietur postea quia falsa sunt
ab vniuersis Gentibus, & regibus:
quæ manifesta sunt quia non sunt
dij, sed opera manuum homi-
num, & nullum Dei opus cum
illis. * Vnde ergo notum est, quia 51
non sunt dij, sed opera manuum
hominum, & nullum Dei opus
in ipsis est. * Regem regioni non 52
suscitant, neque pluuiam homi-
nibus dabunt. * Iudicium quo- 53
que non discernent, neque regio- F
nes liberabunt ab iniuria: quia
nihil possunt, sicut corniculæ in-
ter medium cæli, & terræ. * Ete- 54
nim cum inciderit ignis in do-
mum deorum ligneorum, argen-
teorum, & aureorum, sacerdo-
tes quidem ipsorum fugient, &
liberabuntur: ipsi vero sicut tra-
bes in medio comburentur. *Re- 55
gi autem, & bello non resistent.
Quomodo ergo æstimandum est,
aut recipiendum quia dij sunt?
* Non a furibus, neque a latroni- 56
bus se liberabunt dij lignei, & la-
pidei, & inaurati & inargentati,
quibus hi, qui fortiores sunt, *au- 57
rum, & argentum, & vestimen-
tum, quo operti sunt, auferent
illis, & abibunt, nec sibi auxi-
lium ferent. * Itaque melius est 58
esse regem ostentantem virtutem
suam: aut vas in domo vtile, in
quo gloriabitur, qui possidet il-
lud: vel ostium in domo, quod
custodit quæ in ipsa sunt, quàm
59 falsi dij. * Sol quidem, & luna,
ac sidera cum sint splendida, &
emissa ad vtilitates, obaudiunt.
60 * Similiter & fulgur cum appa-
ruerit, perspicuum est: id ipsum
autem & spiritus in omni regione
61 spirat. * Et nubes, quibus cum
imperatum fuerit a Deo peram-
bulare vniuersum orbem, perfi-
ciunt quod imperatum est eis.
62 * Ignis etiã missus desuper, vt cõ-
G sumat mõtes, & siluas, facit quod
præceptum est ei. Hæc autem ne-
que speciebus, neque virtutibus
63 vni eorum similia sunt. * Vnde
neque existimandum est, neque
dicendum, illos esse deos, quan-
do non possunt neque iudicium
iudicare, neque quidquam face-
64 re hominibus. * Scientes itaque
quia non sunt dij, ne ergo timue-
65 ritis eos. * Neque enim regibus
maledicent, neque benedicent.
66 * Signa etiam in cælo Gentibus
non ostendunt, neque vt sol luce-
bunt, neque illuminabunt vt lu-
67 na. * Bestiæ meliores sunt illis,
quæ possunt fugere sub tectum,
68 ac prodesse sibi. * Nullo itaque
modo nobis est manifestum quia
sunt dij: propter quod ne timea-
69 tis eos. * Nam sicut in cucume-
rario formido nihil custodit: ita
sunt dij illorum lignei, & argen-
70 tei, & inaurati. * Eodem modo
& in horto spina alba, supra quã
omnis auis sedet. Similiter & mor
tuo proiecto in tenebris similes
sunt dij illorum lignei, & inaura-
71 ti, & inargentati: * A purpura
quoque & murice, quæ supra il-
los tineant, scietis itaque quia
non sunt dij. Ipsi etiam postremo
comedũtur. & erunt opprobrium
72 in regione. * Melior est homo iu-
stus, qui non habet simulachra:
nam erit longe ab opprobrijs.

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPVT PRIMVM.

T factum est 1
in trigesimo A
anno, in quar
to, in quinta
mensis, cum
essem in me-
dio captiuo-
rum‖iuxta flu ‖ J.3.f.23 12.d.20
uium Chobar, aperti sunt cæli, &
vidi visiones Dei. * In quinta mē- 2
sis, ipse est annus quintus transmi
grationis regis Ioachin, * factum 3
est verbum Domini ad Ezechie-
lem filium Buzi sacerdotem in
terra Chaldæorum, secus flumen
Chobar: & facta est super eum
ibi manus Domini.* Et vidi, & 4
ecce ventus turbinis veniebat ab B
Aquilone: & nubes magna, &
ignis inuoluens, & splendor in
circuitu eius: & de medio eius
quasi species electri, id est de me-
dio ignis:* & in medio eius simi- 5
litudo quattuor animalium: &
hic aspectus eorum, similitudo
hominis in eis. * Quattuor facies 6
vni, & quattuor pennæ vni. *Pe- 7
des eorum pedes recti, & planta
pedis eorum quasi planta pedis
vituli, & scintillæ quasi aspectus
æris candentis.* Et manus homi- 8
nis sub pennis eorum in quattuor
partibus: & facies, & pennas per
quattuor partes habebant.* Iun- 9
ctæq. erant pennæ eorum alte- C
rius ad alterum. non reuerteban-
tur cum incederent: sed vnum-
quodque ante faciem suam gra-
diebatur. * Similitudo autem 10
vultus eorum: facies hominis, &
facies leonis a dextris ipsorum
quattuor: facies autem bouis, a
sinistris ipsorum quattuor, & fa-
cies aquilæ desuper ipsorū quat-
tuor. * Facies eorum, & pennæ 11
eorum extentæ desuper: duæ pen-
næ singulorum iungebantur, &
duæ tegebant corpora eorum:* & 12
vnumquodque eorum coram fa-
cie sua ambulabat: vbi erat im-
petus spiritus, illuc gradiebantur,
nec reuertebantur cum ambula-
13 rent. * Et similitudo animalium,
D aspectus eorum quasi carbonum
ignis ardentium, & quasi aspe-
ctus lampadarum. Hæc erat visio
discurrens in medio animalium,
splendor ignis, & de igne fulgur
14 egrediens. * Et animalia ibant,
& reuertebātur in similitudinem
15 fulguris coruscantis. * Cumq.
aspicerem animalia, apparuit
rota vna super terram iuxta ani-
malia, habens quattuor facies.
16 * & aspectus rotarum, & opus ea-
rum, quasi visio maris: & vna
similitudo ipsarum quattuor: &
aspectus earum & opera, quasi
17 sit rota in medio rotæ. * Per quat-
tuor partes earum euntes ibant
& non reuertebantur cum ambu-
18 larent. * Statura quoque erat ro-
E tis, & altitudo, & horribilis aspe-
ctus: & ‖ totum corpus oculis ‖ J.10.c.12
plenum in circuitu ipsarum quat-
19 tuor. * Cumq. ambularent ani-
malia, ambulabant pariter & ro-
tæ iuxta ea: & cum eleuarentur
animalia de terra, eleuabantur
20 simul & rotæ. * Quocumque
ibat spiritus, illuc eunte spiritu,
& rotæ pariter eleuabantur se-
quentes eum. Spiritus enim vi-
21 tæ erat in rotis. * Cum euntibus
ibant, & cum stantibus stabant:
& cum eleuatis a terra, pariter
eleuabantur & rotæ, sequentes
ea: quia spiritus vitæ erat in ro-
22 tis. * Et similitudo super capita
F animalium firmamenti, quasi a-
spectus crystalli horribilis, & ex-
tenti super capita eorum desuper.
23 * Sub firmamento autem pennæ
eorum rectæ alterius ad alterum:
vnumquodque duabus alis vela-
bat corpus suum, & alterum si-
24 militer velabatur. * Et audie-
bam sonum alarum, quasi sonum
aquarum multarum, quasi sonum
sublimis Dei: cum ambularent
quasi sonus erat multitudinis vt
sonus castrorum. cumq. starent,
dimittebantur pennæ eorum.
25 * Nam cum fieret vox super fir-
mamen-

G firmamentum, quod erat super ca-
put eorum, stabant, & submit-
26 tebant alas suas. * Et super fir-
mamentum, quod erat imminens
capiti eorum, quasi aspectus la-
pidis sapphiri similitudo throni:
& super similitudinem throni,
similitudo quasi aspectus homi-
27 nis desuper. * Et vidi quasi spe-
ciem electri, velut aspectum
ignis, intrinsecus eius per circui-
tum: a lumbis eius & desuper, &
a lumbis eius vsque deorsum, vi-
di quasi speciem ignis splenden-
28 tis in circuitu: * Velut aspectum
arcus cum fuerit in nube in die
pluuiæ. hic erat aspectus splen-
doris per gyrum.

CAP. II.

1 HAec visio similitudinis glo-
A riæ Domini. & vidi, & ce-
cidi in faciem meam, & audiui
vocem loquentis. Et dixit ad me:
Fili hominis sta super pedes tuos,
2 & loquar tecum. * Et ingressus
est in me spiritus postquam locu-
tus est mihi, & statuit me supra
pedes meos: & audiui loquen-
3 tem ad me, * & dicentem: Fili
B hominis, mitto ego te ad filios
Israel, ad Gentes apostatrices,
quæ recesserunt a me: ipsi & pa-
tres eorum præuaricati sunt pa-
ctum meum vsque ad diem hãc.
4 * Et filij dura facie, & indomabi-
li corde sunt, ad quos ego mitto
te: & dices ad eos: Hæc dicit Do-
5 minus Deus: * Si forte vel ipsi au-
diant, & si forte quiescant, quo-
niam domus exasperans est: &
sciẽt quia propheta fuerit in me-
6 dio eorum. * Tu ergo fili hominis
C ne timeas eos, neque sermones
eorum metuas: quoniam incre-
duli, & subuersores sunt tecum,
& cum scorpionibus habitas. ver-
ba eorum ne timeas, & vultus eo-
rũ ne formides, quia domus exa-
7 sperans est. * Loqueris ergo ver-
ba mea ad eos, si forte audiant, &
quiescant: quoniam irritatores
8 sunt. * Tu autem fili hominis au-
D di quæcumque loquor ad te: &
noli esse exasperans sicut domus
exasperatrix est: aperi os tuum &
comede quæcumque ego do tibi.
9 * Et vidi, & ecce manus missa ad
me, in qua erat inuolutus liber:
& expandit illum coram me, ‖ qui ‖Apo.5.a.1.
erat scriptus intus, & foris: & scri-
ptæ erant in eo lamentationes, &
carmen, & væ.

CAP. III.

1 ET dixit ad me: Fili hominis
A quodcumque inueneris co-
mede: comede volumen istud, &
vadens loquere ad filios Israel.
2 * Et aperui os meum, & cibauit
3 me volumine illo: * & dixit ad
me: Fili hominis venter tuus co-
medet, & viscera tua complebun-
tur volumine isto, quod ego do
tibi. ‖ Et comedi illud: & factum ‖Apo.10.d.
est in ore meo sicut mel dulce. 9.10
4 * Et dixit ad me: Fili hominis va-
de ad domum Israel, & loqueris
5 verba mea ad eos. * Non enim ad
populum profundi sermonis, &
ignotæ linguæ tu mitteris ad do-
6 mum Israel: * neque ad populos
multos profundi sermonis, &
ignotæ linguæ, quorum non pos-
sis audire sermones: & si ad illos
7 mittereris, ipsi audirent te. * Do-
mus autem Israel nolunt audire
te: quia nolunt audire me. om-
B nis quippe domus Israel attrita
8 fronte est, & duro corde. * Ecce
dedi faciem tuam valentiorem fa-
ciebus eorum, & frontem tuam
9 duriorem frontibus eorum. * Vt
adamantem, & vt silicem dedi fa-
ciem tuam: ne timeas eos, neque
metuas a facie eorum: quia do-
10 mus exasperans est. * Et dixit ad
me: Fili hominis omnes sermo-
nes meos, quos ego loquor ad te,
assume in corde tuo, & auribus
11 tuis audi: * Et vade ingredere ad
transmigrationem, ad filios po-
puli tui, & loqueris ad eos, &
dices eis: Hæc dicit Dominus
Deus. si forte audiant, & quie-
12 scant. * Et assumpsit me spiritus
C & audiui post me vocẽ commo-
tionis magnæ: Benedicta gloria
13 Domini de loco suo, * & vocem
alarum animalium percutiẽtium
alteram ad alteram, & vocem ro-
tarum sequentium animalia, &
vocem commotionis magnæ.
14 * Spiritus quoque leuauit me,
& assumpsit me: & abij amarus
in indignatione spiritus mei: ma-

nus enim Domini erat mecum,
confortans me. * Et veni ad trans- 15
migrationem, ad aceruum noua-
rum frugum, ad eos, qui habita-
bant iuxta flumen Chobar, & se-
di vbi illi sedebant: & mansi ibi
septem diebus mœrens in medio
eorum. * Cum autem pertransis- 16
sent septem dies, factum est ver-
‖ I. 33. b. 7
bum Domini ad me, dicens: * ‖ Fi- 17
li hominis speculatorē dedi te do
mui Israel: & audies de ore meo
verbum, & annunciabis eis ex
me. * Si dicente me ad impium: 18
Morte morieris: non annuncia-
ueris ei, neque locutus fueris vt
auertatur a via sua impia, & vi- E
uat: ipse impius in iniquitate
sua morietur, sanguinem autem
eius de manu tua requiram. * Si 19
autem tu annunciaueris impio,
& ille non fuerit conuersus ab im
pietate sua, & a via sua impia:
ipse quidem in iniquitate sua mo
rietur, tu autem animam tuam
liberasti. * Sed & si conuersus iu- 20
stus a iustitia sua fuerit, & fecerit
iniquitatem, ponam offendicu-
lum coram eo, ipse morietur,
quia non annunciasti ei: in pecca-
to suo morietur, & non erunt in
memoria iustitiæ eius, quas fecit:
sanguinē vero eius de manu tua
requiram. * Si autem tu annun- 21
ciaueris iusto vt non peccet iu- F
stus, & ille non peccauerit: vi-
uens viuet, quia annunciasti ei, &
tu animam tuam liberasti. * Et 22
facta est super me manus Domi-
ni, & dixit ad me: Surgens egre-
dere in campum, & ibi loquar te-
cum. * Et surgens, egressus sum 23
in campum: & ecce ibi gloria Do-
mini stabat quasi gloria, quam vi-
‖ S. 1. a. 3
di ‖ iuxta fluuium Chobar: & ce-
cidi in faciem meam. * Et ingres- 24
sus est in me spiritus, & statuit
me super pedes meos: & locutus
est mihi, & dixit ad me: Ingre- G
dere, & includere in medio do-
mus tuæ. * Et tu fili hominis, ec- 25
ce data sunt super te vincula, &
ligabunt te in eis: & non egredie-
ris de medio eorū. * Et linguam 26
tuam adhærere faciā palato tuo,
& eris mutus, nec quasi vir ob-
iurgans: quia domus exasperans
est. * Cum autem locutus fuero 27
tibi, aperiam os tuum, & dices
ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:
Qui audit, audiat, & qui quie-
scit quiescat: quia domus exaspe-
rans est.

CAP. IIII.

1 ET tu fili hominis sume tibi la-
A terem, & pones eum coram
te: & describes in eo ciuitatem Ie
2 rusalem. * Et ordinabis aduer-
sus eam obsidionem, & ædifica-
bis munitiones, & comportabis
aggerem, & dabis contra eam ca-
3 stra, & pones arietes in gyro. * Et
tu sume tibi sartaginem ferream,
& pones eam in murum ferreum
inter te, & inter ciuitatem: & ob-
firmabis faciem tuam ad eam, &
erit in obsidionem, & circumda-
bis eam: signum est domui Israel.
4 * Et tu dormies super latus tuum
sinistrum, & pones iniquitates
domus Israel super eo numero
dierum, quibus dormies super il-
lud, & assumes iniquitatem eo-
5 rum. * Ego autem dedi tibi an-
B nos iniquitatis eorum, numero
dierum trecentos & nonaginta
dies: & portabis iniquitatem do-
6 mus Israel. * Et cum compleue-
ris hæc, dormies super latus tuum
dexterum secundò: & ‖ assumes ‖ Num. 14. f. 34
iniquitatem domus Iuda quadra-
ginta diebus. diē pro anno, diem,
7 inquam, pro anno dedi tibi. * Et
ad obsidionem Ierusalem cōuer-
tes faciem tuam, & brachium
tuum erit extentum: & propheta-
8 bis aduersus eam. * Ecce circum-
dedi te vinculis: & non te cōuer-
tes a latere tuo in latus aliud, do-
nec compleas dies obsidionis tuæ.
9 * Et tu sume tibi frumentum, &
hordeum, & fabam, & lentem,
& milium, & viciam: & mittes
ea in vas vnum, & facies tibi pa-
nes numero dierum, quibus dor-
mies super latus tuum: trecentis
& nonaginta diebus comedes il-
10 lud. * Cibus autem tuus, quo
C vesceris, erit in pondere viginti
stateres in die: a tempore vsque
11 ad tempus comedes illud. * Et
aquam in mensura bibes, sextam
partem hin: a tempore vsque ad
12 tempus bibes illud. * Et quasi
subcinericium hordeaceū come-
des illud. & stercore, quod egre-
dietur

dietur de homine, operies illud
in oculis eorum. *Et dixit Domi- 13
‖Ose.9.a.3 nus: Sic comedent filij Israel ‖pa-
nem suum pollutum inter Gentes
ad quas eijciã eos.*Et dixi: A a a, 14
Domine Deus, ecce anima mea D
non est polluta, & morticinum &
laceratum a bestijs non comedi
ab infantia mea vsque nunc, & nõ
est ingressa in os meum omnis ca-
ro immunda. *Et dixit ad me: 15
Ecce dedi tibi fimum boum pro
stercoribus humanis: & facies pa-
nem tuum in eo. *Et dixit ad me: 16
‖J. 5.d.16. & 14.d.13 Fili hominis: Ecce ego conteram
baculum panis in Ierusalem: &
comedent panẽ in pondere, & in
solicitudine: & aquam in mensu-
ra, & in angustia bibent: *Vt de- 17
ficientibus pane & aqua, corruat
vnusquisque ad fratrem suum:
& contabescant in iniquitatibus
suis.

CAP. V.

ET tu fili hominis sume tibi 1
gladium acutum, radentem A
pilos: & assumes eum, & duces
per caput tuum, & per barbam
tuam: & assumes tibi stateram
ponderis, & diuides eos. *Ter- 2
tiam partem igni combures in
medio ciuitatis, iuxta comple-
tionem dierum obsidionis: & as-
sumes tertiam partem, & con-
cides gladio in circuitu eius: ter-
tiam vero aliam disperges in ven-
tum, & gladium nudabo post eos.
*Et sumes inde paruum nume- 3
rum: & ligabis eos in summitate
pallij tui. *Et ex eis rursum tol- 4
les, & proijcies eos in medio ignis
& cõbures eos igni: & ex eo egre-
dietur ignis in omnem domum
Israel. *Hæc dicit Dominus Deus: 5
Ista est Ierusalem, in medio Gen-
tiũ posui eam, & in circuitu eius
terras. *Et contempsit iudicia mea 6
vt plus esset impia quàm Gentes:
& præcepta mea vltra quàm terræ, B
quæ in circuitu eius sunt. Iudicia
enim ea proiecerunt, & in præ-
ceptis meis non ambulauerunt.
*Idcirco hæc dicit Dominus 7
Deus: Quia superastis Gentes, quæ
in circuitu vestro sunt, & in præ-
ceptis meis non ambulastis, & iu-
dicia mea non fecistis, & iuxta iu-
dicia Gentium, quæ in circuitu
8 vestro sunt, nõ estis operati; *Ideo
hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego ad te, & ipse ego faciam in
medio tui iudicia in oculis Gen-
9 tium. *Et faciam in te quod non
feci, & quibus similia vltra non
faciam propter omnes abomina-
10 tiones tuas. *Ideo patres come-
dent filios in medio tui, & filij
comedent patres suos, & faciam
in te iudicia, & ventilabo vniuer-
sas reliquias tuas in omnem ven-
11 tum. *Idcirco viuo ego, dicit Do-
C minus Deus: nisi pro eo quòd san-
ctum meum violasti in omnibus
offensionibus tuis, & in cunctis
abominationibus tuis: ego quo-
que confringam, & non parcet
oculus meus, & non miserebor.
12 *Tertia pars tui peste morietur, &
fame consumetur in medio tui:
& tertia pars tui in gladio cadet in
circuitu tuo: tertiam vero partem
tuam in omnem ventum disper-
gam, & gladium euaginabo post
13 eos. *Et complebo furorem meũ,
& requiescere faciam indignatio-
nem meã in eis, & consolabor: &
scient quia ego Dominus locutus
sum in zelo meo, cum impleuero
14 indignationem meam in eis. *Et
D dabo te in desertum, & in oppro-
brium Gentibus, quæ in circuitu
tuo sunt, in conspectu omnis præ-
15 tereuntis. *Et eris opprobrium,
& blasphemia, exemplum, & stu-
por in Gentibus, quæ in circuitu
tuo sunt, cum fecero in te iudicia
in furore, & in indignatione, & in
16 increpationibus iræ. *Ego Domi-
nus locutus sum: Quando misero
sagittas famis pessimas in eos: quæ
erunt mortiferæ, & quas mittam
vt disperdam vos: & famem con-
gregabo super vos, & ‖ conteram ‖S.4.d.16
17 in vobis baculum panis. *Et im- J.14.d.13
mittam in vos famem, & bestias
pessimas vsque ad internecio-
nem: & pestilentia, & sanguis
transibunt per te, & gladium in-
ducam super te. ego Dominus lo-
cutus sum.

CAP. VI.

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: *Fili hominis

pone faciem tuā ad mōtes Israel, A
& prophetabis ad eos, * & dices: 3
‖ J.36.a.2 ‖ Montes Israel audite verbum
Domini Dei: Hæc dicit Dominus
Deus montibus, & collibus, ru-
pibus, & vallibus: Ecce ego indu-
cam super vos gladium, & disper-
dam excelsa vestra, * & demoliar 4
aras vestras, & confringentur si-
mulachra vestra: & deijciam in-
terfectos vestros ante idola ve-
stra. * Et dabo cadauera filio- 5
rum Israel ante faciem simula-
chrorum vestrorum: & dispergam
ossa vestra circum aras vestras * in 6
omnibus habitationibus vestris. B
Vrbes desertæ erunt, & excelsa
demolientur, & dissipabuntur &
interibunt aræ vestræ, & confrin-
gentur: & cessabunt idola vestra,
& conterentur delubra vestra, &
delebuntur opera vestra. * Et ca- 7
det interfectus in medio vestri:
& scietis, quia ego sum Domi-
nus. * Et relinquam in vobis eos, 8
qui fugerint gladium in Gētibus;
cum dispersero vos in terris. * Et 9
recordabuntur mei liberati vestri C
in Gentibus, ad quas captiui du-
cti sunt: quia contriui cor eorum
fornicans, & recedens a me; &
oculos eorū fornicantes post ido-
la sua & displicebunt sibimet su-
per malis, quæ fecerūt in vniuer-
sis abominationibus suis. * Et sciēt 10
quia ego Dominus non frustra lo-
cutus sum vt facerem eis malum
hoc. * Hæc dicit Dominus Deus: 11
Percute manum tuam, & allide
pedem tuum, & dic: Heu, ad om-
nes abominationes malorum do-
mus Israel: quia gladio, fame, &
peste ruituri sunt. * Qui longe 12
est, peste morietur: qui autē pro-
pe, gladio corruet: & qui relictus
fuerit, & obsessus, fame morietur:
& complebo indignationē meam
in eis. * Et scietis quia ego Do- 13
minus, cum fuerint interfecti ve- D
stri in medio idolorum vestrorum
in circuitu ararum vestrarum, in
omni colle excelso, & in cunctis
summitatibus montium, & sub-
tus omne lignum nemorosum, &
subtus vniuersam quercum fron-
dosam, locum vbi accenderunt
thura redolentia vniuersis idolis
suis. * Et extendā manum meam 14
super eos: & faciam terram deso-
latam, & destitutam a deserto De-
blatha in omnibus habitationi-
bus eorum: & scient quia ego
Dominus.

CAP. VII.

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: * Et tu fili homi-
A nis, hæc dicit Dominus Deus ter-
ræ Israel: Finis venit, venit finis
3 super quattuor plagas terræ. * Nūc
finis super te, & immittam furo-
rem meum in te, & iudicabo te
iuxta vias tuas: & ponam contra
te omnes abominationes tuas.
4 * Et non parcet oculus meus su-
per te, & non miserebor: sed vias
tuas ponam super te, & abomina-
tiones tuæ in medio tui erunt: &
5 scietis quia ego Dominus. * Hæc
B dicit Dominus Deus: Afflictio
6 vna, afflictio ecce venit. * finis ve-
nit, venit finis, euigilauit aduer-
7 sum te: ecce venit. * Venit con-
tritio super te, qui habitas in ter-
ra: venit tempus, prope est dies
occisionis, & non gloriæ montiū.
8 * Nunc de propinquo effundam
iram meam super te, & comple-
bo furorem meum in te: & iudi-
cabo te iuxta vias tuas, & impo-
9 nam tibi omnia scelera tua: * Et
C non parcet oculus meus, nec mi-
serebor, sed vias tuas imponam
tibi, & abominationes tuæ in me-
dio tui erunt: & scietis quia ego
10 sum Dominus percutiens. * Ecce
dies, ecce venit: egressa est con-
tritio, floruit virga, germinauit
11 superbia: * Iniquitas surrexit in
virga impietatis: non ex eis, &
non ex populo, neque ex sonitu
eorum: & non erit requies in eis.
12 * Venit tempus, appropinquauit
dies: qui emit, non lætetur: & qui
vendit, non lugeat: quia ira su-
13 per omnem populum eius. * Quia
D qui vendit, ad id, quod vendidit,
nō reuertetur, & adhuc in viuen-
tibus vita eorum. visio enim ad
omnem multitudinem eius non
regredietur: & vir in iniquitate
14 vitæ suæ non confortabitur *. Ca-
nite tuba, præparentur omnes, &
non est, qui vadat ad prælium: ira
enim mea super vniuersum po-
15 pulum eius. * Gladius foris, & pe-
stis, & fames intrinsecus: qui in

agro

agro est, gladio morietur: & qui
in ciuitate, pestilentia, & fame
deuorabuntur. * Et saluabuntur 16
qui fugerint ex eis: & erunt in
montibus quasi columbæ conual-
lium omnes trepidi, vnusquisque
in iniquitate sua. * Omnes manus 17
dissoluētur, & omnia genua fluēt
‖Isa.15.a.1 aquis. * ‖ Et accingent se cilicijs,
Ier.48.f.37 & operiet eos formido, & in om- 18
Pro.11. a.4 ni facie confusio, & in vniuersis E
Soph. 1. d. 18 capitibus eorum caluitium. * Ar- 19
gentum eorum foras proijcietur,
Eccl. 5. c. 10. 13 & aurum eorū in sterquilinium
erit. Argentum eorum, & aurum
eorum non valebit liberare eos in
die furoris Domini. Animam
suam non saturabunt, & ventres
eorum non implebuntur: quia
scandalum iniquitatis eorum fa-
ctum est. * Et ornamentum mo- 20
nilium suorum in superbiam po- F
suerunt, & imagines abominatio-
num suarum, & simulachrorum
fecerunt ex eo: propter hoc dedi
eis illud in immunditiam: * & da- 21
bo illud in manus alienorum ad
diripiendum, & impijs terræ in
prædam, & contaminabunt illud.
* Et auertam faciem meam ab eis, 22
& violabunt arcanum meum: &
introibunt in illud emissarij, &
contaminabunt illud. * Fac con- 23
clusionem: quoniam terra plena
est iudicio sanguinum, & ciuitas
plena iniquitate. * Et adducam 24
pessimos de Gentibus, & posside- G
bunt domos eorum. & quiescere
faciam superbiam potentium, &
possidebunt sanctuaria eorum.
* Angustia superueniente, requi- 25
rent pacem, & non erit. * Con- 26
turbatio super conturbationem
veniet, & auditus super auditum:
& quærent visionem de prophe-
ta, & lex peribit a sacerdote, &
consilium a senioribus. * Rex lu- 27
gebit, & princeps induetur mœ-
rore, & manus populi terræ con-
turbabuntur. Secundum viam eo-
rum faciam eis, & secundum iu-
dicia eorum iudicabo eos: &
scient quia ego Dominus.

CAP. VIII.

ET factum est in anno sexto, in 1
sexto mense, in quinta men- A
sis: ego sedebam in domo mea,
& senes Iuda sedebāt coram me,
& cecidit ibi super me manus Do
2 mini Dei. * Et vidi, & ecce simi-
litudo quasi aspectus ignis: ab
aspectu lumborum eius, & deor-
sum, ignis: & a lumbis eius, &
sursum, quasi aspectus splendo-
3 ris, vt visio electri. * ‖ Et emissa ‖Dan. 14.f. 35
B similitudo manus apprehēdit me
in cincinno capitis mei: & eleua-
uit me Spiritus inter terram, &
cælum: & adduxit me in Ierusa-
lem in visione Dei, iuxta ostium
interius, quod respiciebat ad A-
quilonem, vbi erat statutum ido-
lum zeli ad prouocandam æmu-
4 lationem. * Et ecce ibi gloria Dei
Israel secundum visionem, quam
5 videram in campo. * Et dixit ad
C me: Fili hominis leua oculos tuos
ad viā Aquilonis. Et leuaui ocu-
los meos ad viam Aquilonis: &
ecce ab Aquilone portæ altaris
6 idolum zeli in ipso introitu. * Et
dixit ad me: Fili hominis, putas-
ne, vides tu, quid isti faciunt, abo-
minationes magnas, quas domus
Israel facit hic, vt procul recedā a
sanctuario meo? & adhuc conuer-
sus videbis abominationes maio-
7 res. * Et introduxit me ad ostium
atrij: & vidi, & ecce foramen
8 vnum in pariete. * Et dixit ad me:
D Fili hominis fode parietem. Et
cum fodissem parietem, apparuit
9 ostium vnum. * Et dixit ad me:
Ingredere, & vide abominatio-
nes pessimas, quas isti faciunt hic.
10 * Et ingressus vidi, & ecce omnis
similitudo reptilium, & anima-
lium, abominatio, & vniuersa
idola domus Israel depicta erant
in pariete in circuitu per totum.
11 * Et septuaginta viri de seniori-
E bus domus Israel, & Iezonias fi-
lius Saphan stabat in medio eo-
rum, stantium ante picturas: &
vnusquisque habebat thuribulum
in manu sua: & vapor nebulæ de
12 thure consurgebat. * Et dixit ad
me: Certe vides fili hominis quæ
seniores domus Israel faciunt in
tenebris, vnusquisque in abscon-
dito cubiculi sui: dicunt enim:
Non videt Dominus nos: dereli-
13 quit Dominus terram. * Et dixit
ad me: Adhuc conuersus vide-
bis abominationes maiores, quas
14 isti faciunt. * & introduxit me

per ostium portę domus Domini, F
quod respiciebat ad Aquilonem :
& ecce ibi mulieres sedebāt plan
gentes Adonidem . * Et dixit ad 15
me : Certe vidisti fili hominis:ad-
huc conuersus videbis abomina-
tiones maiores his .* Et introdu- 16
xit me in atrium domus Domini
interius : & ecce in ostio templi
Domini inter vestibulum & alta-
re, quasi vigintiquinque viri dor-
sa habentes contra templum Do-
mini , & facies ad Orientem : &
adorabant ad ortum Solis.*Et di- 17
xit ad me:Certe vidisti fili homi- G
nis:numquid leue est hoc domui
Iuda vt facerent abominationes
istas , quas fecerunt hic : quia re-
plentes terram iniquitate cōuersi
sunt ad irritandum me ? & ecce
applicant ramum ad nares suas .
* Ergo & ego faciam in furore : 18
non parcet oculus meus, nec mi-
serebor : & cum clamauerint ad
aures meas voce magna , non
exaudiam eos .

CAP. IX.

ET clamauit in auribus meis 1
voce magna, dicens : Appro- A
pinquauerunt visitationes vrbis,
& vnusquisque vas interfectionis
habet in manu sua . * Et ecce sex 2
viri veniebant de via portæ supe-
rioris, quæ respicit ad Aquilonē :
& vniuscuiusque vas interitus in
manu eius : vir quoque vnus in
medio eorum vestitus erat lineis,
& atramentarium scriptoris ad
renes eius : & ingressi sunt,& ste-
terunt iuxta altare æreum . * Et 3
gloria Domini Israel assumpta B
est de cherub,quæ erat super eum
ad limen domus : & vocauit vi-
rum , qui indutus erat lineis , &
atramentarium scriptoris habebat
in lumbis suis . * Et dixit Domi- 4
nus ad eum : Transi per mediam
ciuitatem in medio Ierusalem :
ᵇExo. 12.c. 7 Apo. 7.a.3 ᵇ & signa thau super frontes viro-
rum gementium , & dolentium
super cunctis abominationibus ,
quæ fiunt in medio eius . * Et il- 5
lis dixit , audiente me : Transite
per ciuitatem sequentes eum , &
percutite : non parcat oculus ve-
ster , neque misereamini.*Senem 6
adolescentulum, & virginē, par- C
uulum,& mulieres interficite vs-
que ad internecionem : omnem
autem , super quē videritis thau ,
ne occidatis , & a sanctuario meo
incipite . Cœperunt ergo a viris
senioribus, qui erant ante faciem
7 domus . * Et dixit ad eos : Con-
taminate domū , & implete atria
interfectis : egredimini. Et egres-
si sunt , & percutiebant eos , qui
8 erant in ciuitate . * Et cæde com-
pleta,remansi ego:ruiq. super fa-
ciem meam, & clamans aio:Heu,
heu , heu Domine Deus : ergone
disperdes omnes reliquias Israel ,
effundens furorem tuum super Ie
9 rusalem ? * Et dixit ad me : Ini-
D quitas domus Israel, & Iuda,ma-
gna est nimis valde, & repleta est
terra sanguinibus , & ciuitas re-
pleta est auersione:dixerūt enim :
Dereliquit Dominus terram , &
10 Dominus non videt . * Igitur &
meus non parcet oculus , neque
miserebor: viam eorum super ca-
11 put eorum reddam . * Et ecce vir,
qui erat indutus lineis, qui habe-
bat atramentarium in dorso suo ,
respondit verbum , dicens : Feci
sicut præcepisti mihi .

CAP. X.

1 ET vidi, & ecce in firmamen-
A to,quod erat super caput che-
rubim,quasi lapis sapphirus,qua-
si species similitudinis solij,appa-
2 ruit super ea. *Et dixit ad virum,
qui indutus erat lineis,& ait : In-
gredere in medio rotarum , quæ
sunt subtus cherubim , & imple
manum tuam prunis ignis , quæ
sunt inter cherubim, & effunde
super ciuitatem . Ingressusq. est
3 in conspectu meo:*cherubim au-
tem stabant a dextris domus cum
ingrederetur vir, & nubes imple-
4 uit atrium interius . * Et eleuata
est gloria Domini desuper cherub
ad limen domus:& repleta est do
mus nube,& atrium repletum est
5 splendore gloriæ Domini. *Et so-
nitus alarum cherubim audieba-
tur vsque ad atriū exterius , quasi
vox Dei omnipotentis loquentis.
6 * Cumq. præcepisset viro,qui in-
B dutus erat lineis , dicens : Sume
ignem de medio rotarum , quæ
sunt inter cherubim : ingressus il-
le stetit

le ſtetit iuxta rotam. * Et extendit 7
cherub manum de medio cheru-
bim ad ignẽ, qui erat inter cheru-
bim: & ſumpſit, & dedit in ma-
nus eius, qui indutus erat lineis:
qui accipiens egreſſus eſt. * Et ap- 8
paruit in cherubim ſimilitudo
manus hominis ſubtus pẽnas eo-
rum. * & vidi, & ecce quattuor 9
rotæ iuxta cherubim rota vna iu-
xta cherub vnum, & rota alia iu-
xta cherub vnum: ſpecies autem
rotarum erat quaſi viſio lapidis
cryſolithi. * & aſpectus earum ſi- 10
militudo vna quattuor: quaſi ſit
rota in medio rotæ. * Cumq. am- 11
bularent, in quattuor partes gra-
diebantur: & non reuerteban-
tur ambulantes, ſed ad locum,
ad quem ire declinabat, quæ
prima erat, ſequebantur & ce-
teræ, nec conuertebantur. * Et 12
omne corpus earum, & colla, & C
manus, & pennæ, & circuli plena
erant oculis, in circuitu quattuor
rotarum. * Et rotas iſtas vocauit 13
volubiles, audiente me. * Quat- 14
tuor autẽ facies habebat vnum:
facies vna, facies cherub: & facies
ſecunda, facies hominis: & in ter-
tio facies leonis: & in quarto fa-
cies aquilæ. * Et eleuata ſunt che- 15
rubim: ipſum eſt animal, quod
videram iuxta fluuium Chobar.
* Cumq. ambularent cherubim, 16
ibant pariter & rotæ iuxta ea: &
cum eleuarẽt cherubim alas ſuas
vt exaltarentur de terra, non reſi-
debãt rotæ, ſed & ipſæ iuxta erãt.
* Stantibus illis, ſtabant: & cum 17
eleuatis eleuabãtur. ſpiritus enim
vitæ erat in eis. * Et egreſſa eſt 18
gloria Domini a limine templi: D
& ſtetit ſuper cherubim. * Et ele- 19
uantia cherubim alas ſuas, exal-
tata ſunt a terra coram me, & illis
egredientibus, rotæ quoque ſub-
ſecutæ ſunt: & ſtetit in introitu
portæ domus Domini orientalis:
& gloria Dei Iſrael erat ſuper ea.
* Ipſum eſt animal, quod vidi 20
‖ 3.1.&.1
ſubter Deũ Iſrael ‖ iuxta fluuium
Chobar: & intellexi quia cheru-
bim eſſent. * Quattuor vultus vni, 21
& quattuor alæ vni: & ſimilitudo
manus hominis ſub alis eorum.
* Et ſimilitudo vultuum eorum, 22
ipſi vultus quos videram iuxta
fluuium Chobar, & intuitus eo-
rum, & impetus ſingulorum ante
faciem ſuam ingredi.

CAP. XI.

1 ET eleuauit me ſpiritus, & in-
A troduxit me ad portã domus
Domini orientalem, quæ reſpicit
ad ſolis ortum: & ecce in introi-
tu portæ vigintiquinque viri: &
vidi in medio eorum Iezoniam
filium Azur, & Pheltiam filium
2 Banaiæ, principes populi. * Di-
xitq. ad me: Fili hominis, hi ſunt
viri, qui cogitant iniquitatem, &
tractant conſilium peſſimum in
3 vrbe iſta, * dicentes: Nonne du-
dum ædificatæ ſunt domus? hæc
4 eſt lebes, nos autem carnes. * Id-
circo vaticinare de eis, vaticina-
5 re fili hominis. * Et irruit in me
ſpiritus Domini, & dixit ad me:
Loquere: Hæc dicit Dominus:
Sic locuti eſtis domus Iſrael, &
cogitationes cordis veſtri ego no-
6 ui. * Plurimos occidiſtis in vrbe
hac, & impleſtis vias eius interfe-
7 ctis. * Propterea hæc dicit Domi-
B nus Deus: Interfecti veſtri, quos
poſuiſtis in medio eius, hi ſunt
carnes, & hæc eſt lebes: & edu-
8 cam ⌒ vos de medio eius. * Gla-
dium metuiſtis, & gladium indu-
cã ſuper vos, ait Dominus Deus.
9 * Et eijciam vos de medio eius,
daboq. vos in manu hoſtium, &
10 faciam in vobis iudicia. * Gla-
dio cadetis: in finibus Iſrael iudi-
cabo vos, & ſcietis quia ego Do-
11 minus. * Hæc non erit vobis in
lebetem, & vos non eritis in me-
dio eius in carnes: in finibus Iſ-
12 rael iudicabo vos. * Et ſcietis quia
ego Dominus: quia in præceptis
meis non ambulaſtis, & iudicia
mea non feciſtis, ſed iuxta iudi-
cia Gentium, quæ in circuitu ve-
13 ſtro ſunt, eſtis operati. * Et fa-
ctum eſt, cum prophetarem Phel-
tias filius Banaiæ mortuus eſt: &
cecidi in faciem meam clamans
voce magna, & dixi: Heu, heu,
heu Domine Deus: conſumma-
tionem tu facis reliquiarum Iſ-
14 rael? * Et factum eſt verbum Do-
15 mini ad me, dicens: * Fili homi-
C nis, fratres tui, fratres tui, viri pro-
pinqui tui, & omnis domus Iſrael
vniuerſi, quibus dixerũt habitato-

res

tes Ierusalem: Longe recedite a
Domino, nobis data est terra in
possessionem. * Propterea hæc di- 16
cit Dominus Deus, quia longe
feci eos in Gentibus, & quia di-
spersi eos in terris: ero eis in sancti-
ficationem modicam in terris, ad
quas venerunt. *Propterea loque- 17
re: Hæc dicit Dominus Deus: Cō-
gregabo vos de populis, & aduna-
bo de terris, in quibus dispersi
estis, daboq; vobis humū Israel.
* Et ingredientur illuc, & aufe- 18
rent omnes offensiones cunctasq;
‖Ier.31.f.33 I.36.f.26 abominationes eius de illa. * ‖ Et 19
dabo eis cor vnum, & spiritum D
nouum tribuam in visceribus eo-
rum: & auferam cor lapideum de
carne eorum, & dabo eis cor car-
neum: * Vt in præceptis meis am- 20
bulent, & iudicia mea custodiant,
faciantq; ea: & sint mihi in po-
pulum, & ego sim eis in Deum.
* Quorum cor post offendicula & 21
abominationes suas ambulat, ho-
rum viam in capite suo ponam,
dicit Dominus Deus. * Et eleua- 22
uerunt cherubim alas suas, & ro-
tæ cum eis: & gloria Dei Israel
erat super ea. * Et ascendit gloria 23
Domini de medio ciuitatis, ste-
titq; super montem, qui est ad
Orientem vrbis. * & spiritus le- 24
uauit me, adduxitq; in Chaldæam
ad transmigrationem, in visione
in spiritu Dei: & sublata est a me
visio, quam videram. * Et locu- 25
tus sum ad transmigrationem om-
nia verba Domini, quæ ostende-
rat mihi.

CAP. XII.

ET factus est sermo Domini ad 1
me, dicens: * Fili hominis in 2
medio domus exasperantis tu ha- A
bitas: qui oculos habent ad vidē-
dum, & non vident: & aures ad
audiendum, & non audiunt: quia
domus exasperans est. *Tu ergo fi- 3
li hominis fac tibi vasa trāsmigra-
tionis, & transmigrabis per diem
coram eis: transmigrabis autem
de loco tuo ad locum alterum in
conspectu eorū, si forte aspiciant:
quia domus exasperans est. * Et 4
efferes foras vasa tua quasi vasa B
transmigrantis per diem in con
spectu eorum: tu autem egredie-
ris vespere coram eis, sicut egredi-
5 tur migrans. *Ante oculos eorum
perfode tibi parietem: & egredie-
6 ris per eum. *In conspectu eorum
in humeris portaberis, in caligine
efferreris: faciem tuam velabis, &
non videbis terram, quia porten-
7 tum dedi te domui Israel. * Feci
ergo sicut præceperat mihi Domi-
nus: vasa mea protuli quasi vasa
transmigrantis per diem: & vespe-
re perfodi mihi parietem manu &
in caligine egressus sum in hume-
C ris portatus in conspectu eorum.
8 * Et factus est sermo Domini ma-
9 ne ad me, dicens: * Fili hominis,
numquid non dixerunt ad te do-
mus Israel, domus exasperans:
10 Quid tu facis? * Dic ad eos: Hæc
dicit Dominus Deus: Super ducē
onus istud, qui est in Ierusalem,
& super omnem domum Israel,
11 quæ est in medio eorum. * Dic:
Ego portentum vestrum: quomo-
do feci, sic fiet illis. in transmi-
grationem, & in captiuitatem
12 ibunt. * Et dux qui est in medio
D eorum, in humeris portabitur in
caligine egredietur: parietem per-
fodient vt educant eum: facies
eius operietur vt non videat ocu-
13 lo terram. * ‖ Et extendam rete ‖ I.17.f.20
meum super eum, & capietur in
sagena mea: & adducam eum in
Babylonem in terram Chaldæorū:
& ipsam non videbit, ibiq; morie-
14 tur. * Et omnes, qui circa eum
sunt, præsidium eius, & agmina
eius dispergam in omnem vētum:
15 & gladiū euaginabo post eos. *Et
sciēt quia ego Dominus, quando
dispersero illos in Gētibus, & dis-
16 seminauero eos in terris. * Et re-
E linquā ex eis viros paucos a gla-
dio, & fame, & pestilentia: vt
enarrent omnia scelera eorum in
Gentibus, ad quas ingredientur:
17 & scient quia ego Dominus. * Et
factus est sermo Domini ad me
18 dicens: * Fili hominis panem tuū
in conturbatione comede: sed &
aquam tuam in festinatione, &
19 mærore bibe. * Et dices ad popu-
lum terræ: Hæc dicit Dominus
Deus ad eos, qui habitant in Ieru-
salem in terra Israel: Panem suū
in solicitudine comedent, & aquā
suam in desolatione bibent: vt de-
soletur terra a multitudine sua,

propter iniquitatem omniũ, qui
habitant in ea. * Et ciuitates, quæ 20
nunc habitantur, desolatæ erunt, F
terraq. deserta: & scietis quia ego
Dominus. * Et factus est sermo 21
Domini ad me, dicens: * Fili ho- 22
minis, quod est prouerbium istud
vobis in terra Israel? dicentium:
In longum differentur dies, & pe-
ribit omnis visio. * ideo dic ad eos: 23
Hæc dicit Dominus Deus: Quie-
scere faciam prouerbium istud,
neque vulgo dicetur vltra in Is-
rael: & loquere ad eos quòd ap-
propinquauerint dies, & sermo
omnis visionis. * Non enim erit 24
vltra omnis visio cassa neque diui
natio ambigua in medio filiorum
Israel. * Quia ego Dominus lo- 25
quar: & quodcumque locutus G
fuero verbum, fiet & non prolõ-
gabitur amplius: sed in diebus ve-
stris domus exasperãs loquar ver-
bum, & faciam illud, dicit Do-
minus Deus. * Et factus est sermo 26
Domini ad me, dicens: * Fili ho- 27
minis, ecce domus Israel dicen-
tium. Visio, quam hic videt, in
dies multos: & in tempora longa
iste prophetat. * Propterea dic ad 28
eos: Hæc dicit Dominus Deus:
Non prolongabitur vltra omnis
sermo meus: verbum, quod lo-
cutus fuero, complebitur, dicit
Dominus Deus.

CAP. XIII.

ET factus est sermo Domini ad 1
me, dicens: * Fili hominis, 2
vaticinare ad prophetas Israel, A
qui prophetant: & dices prophe-
tantibus de corde suo: Audite ver-
bum Domini. * Hæc dicit Domi- 3
nus Deus: ‖ Væ prophetis insipien-
tibus, qui sequuntur spiritũ suum,
& nihil vident. * Quasi vulpes in 4
desertis, prophetæ tui Israel erant.
* Non ascendistis ex aduerso, ne- 5
que opposuistis murum pro do-
mo Israel, vt staretis in prælio in
die Domini. * Vident vana, & 6
diuinant mendacium, dicentes:
Ait Dominus: cum Dominus non
miserit eos: & perseuerauerunt
confirmare sermonem. * numquid 7
non visionem cassam vidistis, &
diuinationem mendacem locuti
estis? & dicitis, ait Dominus: cum

‖ Ier. 23. a. 1
Inf. 14. c. 9
& 34. a. 2

8 ego non sim locutus. * Propterea
hæc dicit Dominus Deus: Quia
locuti estis vana, & vidistis men-
dacium: ideo ecce ego ad vos dicit
9 Dominus Deus: * Et erit manus
B mea super prophetas, qui vident
vana, & diuinant mendacium: in
consilio populi mei non erunt, &
in scriptura domus Israel nõ scri-
bentur, nec in terram Israel ingre-
dientur: & scietis quia ego Domi-
10 nus Deus: * Eo quòd deceperint
populum meum, dicentes: Pax,
& non est pax: & ipse ædificabat
parietem, illi autem liniebant eũ
11 luto absque paleis. * Dic ad eos,
qui liniunt absque temperatura,
quòd casurus sit: erit enim imber
inundans, & dabo lapides prægrã-
des desuper irruentes, & ventum
12 procellæ dissipantem. * Siquidem
ecce cecidit paries: numquid non
dicetur vobis: Vbi est litura, quam
13 linistis? * Propterea hæc dicit Do-
minus Deus: Et erumpere faciam
spiritum tempestatũ in indigna-
tione mea, & imber inundans in
furore meo erit: & lapides gran-
14 des in ira in consumptionem. * Et
C destruam parietem, quem linistis
absque temperamento: & adæ-
quabo eum terræ, & reuelabitur
fundamentum eius: & cadet, &
consumetur in medio eius: & scie-
15 tis quia ego sum Dominus. * Et
complebo indignationem meam
in pariete, & in his, qui liniunt eũ
absque temperamento, dicamque
vobis: Non est paries, & non sunt
16 qui liniunt eum. * Prophetę Israel,
qui prophetant ad Ierusalem, &
vident ei visionem pacis: & non
17 est pax, ait Dominus Deus. * Et
tu fili hominis, pone faciem tuam
contra filias populi tui, quæ pro-
phetant de corde suo: & vaticina-
18 re super eas, * & dic: Hæc dicit Do-
minus Deus: Væ quæ consuunt
puluillos sub omni cubito manus:
& faciunt ceruicalia sub capite
vniuersæ ætatis ad capiendas ani-
mas, & cum caperent animas po-
puli mei, viuificabant animas
19 eorum. * Et violabant me ad po-
pulum meum propter pugillum
hordei, & fragmen panis, vt in-
terficerent animas, quæ non mo-
D riuntur, & viuificarent animas,
quæ non viuunt, mentientes popu-
lo meo

lo meo credenti mendacijs. *Pro- 20
pter hoc hęc dicit Dominus Deus:
Ecce ego ad puluillos vestros,
quibus vos capitis animas volan-
tes: & dirumpam eos de brachijs
vestris. & dimittam animas, quas
vos capitis, animas ad volandum.
* Et dirumpam ceruicalia vestra, 21
& liberabo populum meum de
manu vestra, neque erunt vltra in
manibus vestris ad prædandum: &
scietis quia ego Dominus. * Pro 22
eo quòd mœrere fecistis cor iusti
mendaciter, quem ego non con-
tristaui: & confortastis manus im-
pij, vt non reuerteretur a via sua
mala, & viueret: * Propterea va- 23
na non videbitis, & diuinationes
non diuinabitis amplius, & eruam
populum meum de manu vestra:
& scietis quia ego Dominus.

CAP. XIIII.

ET venerunt ad me viri senio- 1
rum Israel, & sederunt coram A
me. * Et factus est sermo Domini 2
ad me, dicens: * Fili hominis, vi- 3
ri isti posuerũt immunditias suas
in cordibus suis, & scandalum
iniquitatis suæ statuerunt contra
faciem suam: numquid interroga-
tus respondebo eis? * Propter hoc 4
loquere eis, & dices ad eos: Hæc B
dicit Dominus Deus: Homo homo
de domo Israel, qui posuerit im-
mũditias suas in corde suo, & scã-
dalum iniquitatis suę statuerit cõ-
tra faciem suã, & venerit ad pro-
phetam interrogans per eum me:
ego Dominus respondebo ei in
multitudine immũditiarum sua-
rum: * vt capiatur domus Israel 5
in corde suo, quo recesserunt a
me in cunctis idolis suis. * Propte- 6
rea dic ad domum Israel: hæc di-
cit Dominus Deus: Conuertimi-
ni, & recedite ab idolis vestris,
& ab vniuersis contaminationi-
bus vestris, auertite facies ve-
stras. * Quia homo homo de 7
domo Israel, & de proselytis qui-
cumque aduena fuerit in Israel, si
alienatus fuerit a me, & posuerit
idola sua in corde suo, & scan-
dalum iniquitatis suæ statuerit
contra faciem suam, & venerit ad
prophetam vt interroget per eum
me: ego Dominus respondebo ei
8 per me. * Et ponam faciem meam
C super hominem illum, & faciam
eum in exemplum, & in prouer-
bium, & disperdam eum de me-
dio populi mei: & scietis quia
9 ego Dominus. * ‖ Et propheta cum ‖3.R.22.a.3
errauerit, & locutus fuerit verbũ:
ego Dominus decepi prophetam
illum: & extẽdam manum meam
super illum, & delebo eum de
10 medio populi mei Israel. * Et por-
tabunt iniquitatem suam: iuxta
iniquitatem interrogantis, sic ini-
11 quitas prophetæ erit: * vt non er-
ret vltra domus Israel a me, ne-
que polluatur in vniuersis præua-
ricationibus suis: sed sint mihi
in populum, & ego sim eis in
Deum, ait Dominus exercituum.
12 * Et factus est sermo Domini ad
13 me, dicens: * Fili hominis, terra
D cum peccauerit mihi, vt præuari-
cetur præuaricans, extendam
manum meam super eam, & ‖ cõ- ‖S.4.d.16
teram virgam panis eius: & im- &5.d.16
mittam in eam famem, & inter-
ficiam de ea hominem, & iumen-
14 tum. * Et si fuerint tres viri isti in
medio eius, Noe, Daniel, & Iob:
ipsi iustitia sua liberabunt ani-
mas suas, ait Dominus exerci-
15 tuum. * Quòd si & bestias pessi-
E mas induxero super terram vt va-
stem eam: & fuerit inuia, eo quòd
non sit pertransiens propter besti-
16 as. * Tres viri isti si fuerint in ea,
viuo ego, dicit Dominus Deus,
quia nec filios, nec filias libera-
bunt: sed ipsi soli liberabuntur,
17 terra autem desolabitur. * Vel si
gladium induxero super terram il-
lam, & dixero gladio: Transi per
terram: & interfecero de ea ho-
18 minem, & iumentum: * & tres
viri isti fuerint in medio eius:
viuo ego, dicit Dominus Deus, nõ
liberabunt filios, neque filias: sed
19 ipsi soli liberabuntur. * Si autem
F & pestilentiam immisero super
terram illam, & effudero indi-
gnationem meam super eam in
sanguine, vt auferam ex ea ho-
20 minem, & iumentum: * Et Noe,
& Daniel, & Iob fuerint in medio
eius: viuo ego, dicit Dominus
Deus, quia filium, & filiam non
liberabunt: sed ipsi iustitia sua li-
21 berabunt animas suas. * Quo-
niam hæc dicit Dominus Deus:
Quòd

Quòd & si quattuor iudicia mea
pessima, gladium, & famem, ac
bestias malas, & pestilentiam im-
misero in Ierusalē vt interficiam
de ea hominem, & pecus. * ta- 22
men relinquetur in ea saluatio e- G
ducentiū filios, & filias: ecce ipsi
ingredientur ad vos, & videbitis
viam eorum, & adinuentiones
eorum, & consolabimini super
malo, quod induxi in Ierusalem
in omnibus, quæ importaui super
eam. * Et consolabuntur vos, cum 23
videritis viam eorum, & adinuen-
tiones eorū: & cognoscetis quòd
non frustra fecerim omnia, quæ
feci in ea; ait Dominus Deus.

CAP. XV.

ET factus est sermo Domini ad 1
me, dicens: * Fili hominis, 2
quid fiet de ligno vitis ex omni- A
bus lignis nemorum, quæ sunt
inter ligna siluarum? * Numquid 3
tolletur de ea lignum, vt fiat opus
aut fabricabitur de ea paxillus, vt
dependeat in eo quodcūque vas?
* Ecce igni datum est in escam: 4
vtramque partem eius consum-
psit ignis, & medietas eius reda-
cta est in fauillam: numquid vtile
erit ad opus? * Etiam cum esset 5
integrum, nō erat aptum ad opus: B
quāto magis cū illud ignis deuo-
rauerit, & combusserit, nihil ex
eo fiet operis? * Propterea hæc di- 6
cit Dominus Deus: Quomodo li-
gnum vitis inter ligna siluarum,
quod dedi igni ad deuorandum,
sic tradam habitatores Ierusalem.
* Et ponam faciem meam in eos: 7
de igne egredientur, & ignis con-
sumet eos: & scietis quia ego
Dominus, cum posuero faciem
meam in eos, * & dedero terram 8
inuiam, & desolatam: eo quòd
præuaricatores extiterint, dicit
Dominus Deus.

CAP. XVI.

ET factus est sermo Domini ad 1
me, dicens: * Fili hominis no- 2
tas fac Ierusalem abominationes A
suas: * & dices: Hæc dicit Domi- 3
nus Deus Ierusalem: Radix tua,
& generatio tua de terra Chanaā:
pater tuus Amorrhæus, & mater
4 tua Cethæa. * Et quando nata es
in die ortus tui non est præcisus
vmbilicus tuus, & aqua non es lo-
ta in salutem, nec sale salita, nec
5 inuoluta pannis. * Non pepercit
super te oculus vt faceret tibi vnū
de his, misertus tui: sed proiecta
es super faciem terræ in abiectio-
ne animæ tuæ, in die qua nata es.
6 * Transiens autem per te, vidi te
conculcari in sanguine tuo. & dixi
tibi cum esses in sanguine tuo: Vi-
ue. dixi, inquam tibi: In san-
7 guine tuo viue. * Multipli-
catam quasi germen agri dedi te:
& multiplicata es, & grandis ef-
fecta, & ingressa es, & peruenisti
ad mundum muliebrem: vbera
tua intumuerūt, & pilus tuus ger-
minauit: & eras nuda, & confu-
8 sione plena. * Et transiui per te,
& vidi te: & ecce tempus tuum,
tempus amantium. & expandi a-
mictum meum super te, & ope-
rui ignominiam tuam. Et iuraui
tibi, & ingressus sum pactum te-
cum: ait Dominus Deus: & facta
9 es mihi. * Et laui te aqua, & emū-
daui sanguinem tuum ex te: &
10 vnxi te oleo. * Et vestiui te disco-
loribus, & calceaui te ianthino:
& cinxi te bysso, & indui te subti-
11 libus. * Et ornaui te ornamento,
B & dedi armillas in manibus tuis,
& torquem circa collum tuum.
12 * Et dedi inaurem super os tuum,
& circulos auribus tuis, & coronā
13 decoris in capite tuo. * Et ornata
es auro, & argento, & vestita es
bysso, & polymito, & multicolo-
ribus, similam, & mel, & oleum
comedisti, & decora facta es ve-
hementer nimis: & profecisti in
14 regnum. * Et egressum est nomen
tuum in Gentes propter speciem
tuam: quia perfecta eras in deco-
re meo, quem posueram super te,
15 dicit Dominus Deus. * Et habens
fiduciā in pulchritudine tua for-
nicata es in nomine tuo: & expo-
suisti fornicationem tuam omni
16 transeunti vt eius fieres. * Et su-
mens de vestimētis tuis fecisti ti-
bi excelsa hinc inde consuta: &
fornicata es super eis, sicut non est
17 factum, neque futurum est. * Et
tulisti vasa decoris tui de auro
meo, atque argento meo, quæ
dedi tibi: & fecisti tibi imagines
mascu-

masculinas, & fornicata es in eis.
* Et sumpsisti vestimẽta tua mul- 18
ticoloria, & operuisti illas: &
oleum meũ, & thymiama meum
posuisti coram eis. * Et panem 19
meum, quem dedi tibi, similam,
& oleum, & mel, quibus enu-
triui te, posuisti in conspectu eo-
rum in odorem suauitatis, & fa-
ctum est, ait Dominus Deus. * Et 20
tulisti filios tuos, & filias tuas, C
quas generasti mihi: & immola-
sti eis ad deuorandum. Numquid
parua est fornicatio tua? * Immo- 21
lasti filios meos, & dedisti illos
consecrans eis. * Et post omnes 22
abominationes tuas, & fornica-
tiones non es recordata dierum
adolescentiæ tuæ, quando eras nu-
da, & confusione plena concul-
cata in sanguine tuo. * Et accidit 23
post omnem malitiam tuam (væ,
væ, tibi ait Dominus Deus) * & 24
ædificasti tibi lupanar, & fecisti
tibi prostibulum in cunctis pla-
teis. * Ad omne caput viæ ædifi- 25
casti signum prostitutionis tuæ: &
abominabilem fecisti decorem
tuum: & diuisisti pedes tuos om-
ni transeunti, & multiplicasti for-
nicationes tuas. * Et fornicata es 26
cum filijs Aegypti vicinis tuis ma
gnarum carnium: & multiplicasti
fornicationem tuam ad irritandũ
me. * Ecce ego extendam manum 27
meam super te, & auferam iusti-
ficationem tuam: & dabo te in
animas odientium te filiarum Pa-
læstinarum, quæ erubescunt in
via tua scelerata. * Et fornicata es 28
in filijs Assyriorum, eo quòd nec-
dum fueris expleta: & postquam
fornicata es, nec sic es satiata. * & 29
multiplicasti fornicationem tuam
in Terra Chanaan cum Chaldæis:
& nec sic satiata es. * In quo mũ- 30
dabo cor tuũ, ait Dominus Deus;
cum facias omnia hæc opera mu-
lieris meretricis, & procacis?
* Quia fabricasti lupanar tuum in 31
capite omnis viæ, & excelsum tuũ D
fecisti in omni platea: nec facta
es quasi meretrix fastidio augens
pretium, * sed quasi mulier adul- 32
tera, quæ super virum suum in-
ducit alienos. * Omnibus mere- 33
tricibus dantur mercedes: tu autẽ
dedisti mercedes cunctis amato-
ribus tuis, & dona donabas eis vt
intrarent ad te vndique ad forni-
34 candum tecum. * Factumq. est in
te contra consuetudinem mulierũ
in fornicationibus tuis, & post te
non erit fornicatio: in eo enim
quòd dedisti mercedes, & merce-
des non accepisti, factum est in te
35 contrarium. * Propterea meretrix
36 audi verbum Domini. * Hæc dicit
Dominus Deus: Quia effusũ est æs
tuũ, & reuelata est ignominia tua
in fornicationibus tuis super ama-
tores tuos, & super idola abomi-
nationum tuarũ in sanguine filio-
37 rum tuorum quos dedisti eis * Ec-
ce ego congregabo omnes amato-
res tuos, quibus commista es, &
omnes, quos dilexisti cum vniuer-
sis, quos oderas: & congregabo
eos super te vndique & nudabo
ignominiam tuam coram eis, & vi-
debunt omnẽ turpitudinem tuã.
38 * ‖ Et iudicabo te iudicijs adulte- ‖ Inf. 23. b. 10
E rarum, & effundentium sangui-
nem: & dabo te in sanguinem fu-
39 roris & zeli. * Et dabo te in ma-
nus eorum, & destruent lupa-
nar tuum: & demolientur prosti-
bulum tuum: & denudabunt te
vestimentis tuis, & auferent vasa
decoris tui: & derelinquent te
nudam, plenamq. ignominia.
40 * & adducent super te multitudi-
nem, & lapidabunt te lapidibus, ‖ 4. Reg. 25. a. 9
41 & trucidabunt te gladijs suis. * ‖ Et
comburẽt domos tuas igni, & fa-
cient in te iudicia in oculis mu-
lierũ plurimarum: & desines for-
nicari, & mercedes vltra non da-
42 bis. * Et requiescet indignatio mea
in te: & auferetur zelus meus a
te, & quiescã nec irascar amplius.
43 * Eo quòd non fueris recordata
dierum adolescentiæ tuæ, & pro-
uocasti me in omnibus his: qua-
propter & ego vias tuas in capite
tuo dedi, ait Dominus Deus, &
non feci iuxta scelera tua in om-
44 nibus abominationibus tuis. * Ec-
ce omnis, qui dicit vulgo prouer-
bium, in te assumet illud, dicens:
45 Sicut mater, ita & filia eius. * Fi-
lia matris tuæ es tu, quæ proiecit
virum suum, & filios suos, & so-
ror sororũ tuarum es tu, quæ pro-
iecerunt viros suos, & filios suos:
mater vestra Cethæa, & pater ve-
46 ster Amorrhæus. * Et soror tua ma-
ior, Samaria, ipsa & filiæ eius, quæ
habi-

habitant ad sinistram tuam: soror
autem tua minor te, quæ habitat
a dextris tuis Sodoma, & filiæ e-
ius.* Sed nec in vijs earum am- 47
bulasti, neque secundum scelera F
earum fecisti pauxillum minus:
pene sceleratiora fecisti illis in
omnibus vijs tuis.* Viuo ego dicit 48
Dominus Deus, quia non fecit
Sodoma soror tua ipsa, & filiæ e-
ius, sicut fecisti tu, & filiæ tuæ.
Gen.19.c. 24 * a Ecce hæc fuit iniquitas So- 49
domæ sororis tuæ, superbia, satu-
ritas panis & abũdantia, & otium
ipsius & filiarum eius: & manum
egeno,& pauperi non porrigebãt.
* Et eleuatæ sunt,& fecerunt abo 50
minationes coram me: & abstuli
eas sicut vidisti. * Et Samaria di- 51
midium peccatorum tuorum non
peccauit: sed vicisti eas sceleri-
bus tuis, & iustificasti sorores
tuas in omnibus abominationibus
tuis, quas operata es. * Ergo & 52
tu porta confusionem tuam, quæ
vicisti sorores tuas peccatis tuis,
sceleratius agens ab eis: iustifica-
tæ sunt enim a te: ergo & tu con-
fundere, & porta ignominiam
tuam,quę iustificasti sorores tuas.
* Et conuertam restituens eas cõ- 53
uersione Sodomorum cum filia-
bus suis, & cõuersione Samariæ,
& filiarum eius & conuertam re-
uersionem tuam in medio earum,
* vt portes ignominiam tuam, 54
& confundaris in omnibus, quæ
fecisti consolans eas. * Et soror 55
tua Sodoma, & filiæ eius reuer- G
tentur ad antiquitatem suam: &
Samaria, & filiæ eius reuertentur
ad antiquitatem suam: & tu,& fi-
liæ tuæ reuertemini ad antiquita-
tem vestram. * Non fuit autem 56
Sodoma soror tua audita in ore
tuo, in die superbiæ tuæ, * ante- 57
quam reuelaretur malitia tua: si-
cut hoc tempore in opprobrium
filiarum Syriæ, & cunctarum in
circuitu tuo filiarum Palæstina-
rum, quæ ambiunt te per gyrum.
* scelus tuum, & ignominiam 58
tuam tu portasti, ait Dominus
Deus.* Quia hæc dicit Dominus 59
Deus: Et faciam tibi sicut despe-
xisti iuramentum, vt irritum fa-
ceres pactum: * & recordabor ego 60
pacti mei tecum in diebus adole-
scentiæ tuæ: & suscitabo tibi pa-
61 ctum sempiternum. * Et recor-
daberis viarum tuarum, & con-
funderis: cum receperis sorores
tuas te maiores cum minoribus
tuis: & dabo eas tibi in filias, sed
62 non ex pacto tuo. * Et suscitabo
ego pactum meum tecũ: & scies
63 quia ego Dominus, * vt recorde-
ris, & confundaris, & non sit ti-
bi vltra aperire os præ confusione
tua, cum placatus tibi fuero in
omnibus, quæ fecisti, ait Domi-
nus Deus.

CAP. XVII.

1 ET factum est verbum Domi-
2 ni ad me, dicens: * Fili ho-
A minis propone ænigma, & narra
3 parabolam ad domum Israel,* &
dices: Hæc dicit Dominus Deus:
Aquila grandis magnarũ alarum,
longo membrorum ductu, plena
plumis, & varietate, venit ad Li-
banum,& tulit medullam cedri.
4 *Summitatẽ frondium eius auul-
sit: & transportauit eam in Ter-
ram Chanaan, in vrbe negotiato-
5 rum posuit illam. * Et tulit de se-
mine terræ, & posuit illud in ter-
ra pro semine, vt firmaret radi-
cem super aquas multas: in super-
6 ficie posuit illud. * Cumq. ger-
B minasset, creuit in vineam latio-
rem humili statura, respicienti-
bus ramis eius ad eam: & radices
eius sub illa erant. facta est ergo
vinea, & fructificauit in palmi-
7 tes, & emisit propagines. * Et fa-
cta est aquila altera grandis ma-
C gnis alis, multisq. plumis: & ec-
ce vinea ista quasi mittens radi-
ces suas ad eam, palmites suos ex-
tendit ad illam, vt irrigaret eam
8 de areolis germinis sui. * In ter-
ra bona super aquas multas plan-
tata est: vt faciat frondes, & por-
tet fructum, vt sit in vineam gran
9 dem. * Dic: Hæc dicit Dominus
Deus: Ergone prosperabitur? non-
ne radices eius euellet, & fructus
eius distringet, & siccabit omnes
palmites germinis eius, & are-
scet: & non in brachio grandi, ne-
que in populo multo, vt euelle-
10 ret eam radicitus? * Ecce planta-
ta est: ergone prosperabitur? non-
ne cum tetigerit eam ventus vrẽs
siccabitur, & in areis germinis
sui

sui arescet? * Et factum est ver 11
bum Domini ad me, dicens:*Dic 12
ad domum exasperantē: Nescitis
quid ista significent? Dic:Ecce ve- D
nit rex Babylonis in Ierusalem:&
assumet regem, & principes eius,
& adducet eos ad semetipsum in
Babylonem. * Et tollet de semine 13
regni ferietq. cum eo fœdus & ab
eo accipiet iusiurandum. sed &
fortes terræ tollet. * vt sit regnum 14
humile, & non eleuetur, sed cu-
stodiat pactum eius, & seruet il-
lud. * Qui recedens ab eo mi- 15
sit nuncios ad Aegyptum vt daret
sibi equos, & populum multum.
Numquid prosperabitur, vel con-
sequetur salutem qui fecit hæc?&
qui dissoluit pactum, nūquid ef-
fugiet? *Viuo ego, dicit Dominus 16
Deus: quoniam in loco regis,qui E
constituit eum regem, cuius fecit
irritum iuramentum,& soluit pa-
ctum,quod habebat cū eo, in me-
dio Babylonis morietur. * Et non 17
in exercitu grandi, neque in po-
pulo multo faciet contra eū Pha-
rao prælium in iactu aggeris, & in
extructione vallorū vt interficiat
animas multas. * Spreuerat enim 18
iuramentum vt solueret fœdus, &
ecce dedit manum suam: & cum
omnia hæc fecerit, non effugiet.
* Propterea hæc dicit Dominus 19
Deus: Viuo ego, quoniam iura- F
mentum, quod spreuit, & fœdus,
quod præuaricatus est, ponam in
S̄. 12.d.13 caput eius. * Et expandam super 20
32.a.3 eum rete meum, & comprehēde-
tur in sagena mea: & adducam
eum in Babylonem, & iudicabo
eum ibi in præuaricatione, qua
despexit me. * Et omnes profugi 21
eius cum vniuerso agmine suo,
gladio cadent: residui autem in
omnem ventum dispergentur: &
scietis quia ego Dominus locutus
sum. * Hæc dicit Dominus Deus: 22
Et sumam ego de medulla cedri
sublimis, & ponam: de vertice
ramorum eius tenerum distringā,
& plantabo super montem excel-
sum & eminentem. * In monte 23
sublimi Israel plantabo illud, &
erumpet in germen, & faciet fru-
ctum, & erit in cedrum magnam:
& habitabūt sub ea omnes volu- G
cres, & vniuersum volatile sub
vmbra frondium eius nidificauit.

24 * Et scient omnia ligna regionis,
quia ego Dominus humiliaui li-
gnum sublime, & exaltaui lignū
humile: & siccaui lignum viride,
& frondere feci lignum aridum.
Ego Dominus locutus sum, &
feci.

CAP. XVIII.

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: * Quid est quod
A inter vos parabolā vertitis in pro-
uerbium istud in terra Israel, di-
centes: ||Patres comederunt vuam ||Ier.31.e.29
acerbam, & dentes filiorum ob-
3 stupescunt? * Viuo ego, dicit Do-
minus Deus, si erit vltra vobis pa-
rabola hæc in prouerbiū in Israel.
4 * Ecce omnes animæ, meæ sunt:
vt anima patris, ita & anima filij
mea est: anima, quæ peccauerit,
5 ipsa morietur. * Et vir si fuerit iu-
stus, & fecerit iudicium, & iusti-
6 tiam, * in montibus non comede-
B rit,& oculos suos non leuauerit ad
idola domus Israel: & vxorē pro-
ximi sui non violauerit,& ad mu-
lierem menstruatam non accesse-
7 rit:* & hominem non contristaue-
rit: pignus debitori reddiderit,
per vim nihil rapuerit: || panem ||Isa.58.b.7
suum esurienti dederit, & nudum Mat.25.c.
8 operuerit vestimento:*ad vsuram 35
non commodauerit, & amplius
non acceperit:ab iniquitate auer-
terit manum suam, & iudicium
verum fecerit inter virum & virū:
9 *in præceptis meis ambulauerit,&
iudicia mea custodierit vt faciat
veritatem: hic iustus est, vita vi-
10 uet, ait Dominus Deus. * Quòd
C si genuerit filium latronem ef-
fundentem sanguinem, & fecerit
11 vnū de istis: * & hæc quidem om-
nia non facientem,sed in monti-
bus comedentem, & vxorem pro-
12 ximi sui polluentē: * egenum, &
pauperē contristantē, rapientem
rapinas, pignus non reddentē, &
ad idola leuantem oculos suos, a-
13 bominationem facientem: * ad
vsuram dantem, & amplius acci-
pientem:numquid viuet? non vi-
uet. cum vniuersa hæc detestanda
fecerit, morte morietur, sanguis
14 eius in ipso erit. * Quòd si genue-
rit filiū,qui videns omnia peccata
patris sui, quæ fecit, timuerit, &

non

non fecerit simile eis: *super mõ- 15
tes non comederit, & oculos suos
non leuauerit ad idola domus Is-
rael, & vxorem proximi sui non
violauerit: *& virum non contri- 16
stauerit, pignus non retinuerit, &
rapinam non rapuerit, panem
suum esurienti dederit, & nudum
operuerit vestimento: *a paupe- 17
ris iniuria auerterit manũ suam,
vsuram & superabundantiam
non acceperit, iudicia mea fece-
rit, in præceptis meis ambulaue-
rit: hic non morietur in iniquita-
te patris sui, sed vita viuet. *Pa- 18
ter eius quia calumniatus est, &
vim fecit fratri, & malum opera-
tus est in medio populi sui, ecce
mortuus est in iniquitate sua.
*Et dicitis: Quare non portauit 19
filius iniquitatem patris? Videli-
cet, quia filius iudicium, & iusti-
tiam operatus est, omnia præce-
pta mea custodiuit, & fecit illa,
‖Deu.24.d.16 viuet vita. *‖Anima, quæ pec- 20
cauerit, ipsa morietur: filius non E
4. Reg. 14. b.6 portabit iniquitatem patris, & pa
ter non portabit iniquitatem filij:
2.Par.25.b.4 iustitia iusti super eum erit, &
impietas impij erit super eum.
*Si autem impius egerit pœni- 21
tẽtiam ab omnibus peccatis suis,
quæ operatus est, & custodierit
omnia præcepta mea, & fecerit
iudicium, & iustitiam: vita vi-
uet, & non morietur.* Omnium 22
iniquitatum eius, quas operatus
est, non recordabor: in iustitia
sua, quam operatus est, viuet.
‖Ps.29.a.4. Ī.33.c.11 *‖Numquid voluntatis meæ est 23
mors impij, dicit Dominus Deus,
& non vt conuertatur a vijs suis,
& viuat? *Si autem auerterit se 24
iustus a iustitia sua, & fecerit ini-
quitatem secundum omnes abo- F
minationes, quas operari solet
impius, numquid viuet? omnes
iustitiæ eius, quas fecerat, non re-
cordabuntur: in præuaricatione,
qua præuaricatus est, & in pecca-
to suo, quod peccauit, in ipsis mo-
rietur. *Et dixistis: Non est æqua 25
via Domini. Audite ergo domus
Israel: Numquid via mea non est
æqua, & non magis viæ vestræ
prauæ sunt? *Cum enim auerterit 26
se iustus a iustitia sua, & fecerit
iniquitatem, morietur in eis: in
iniustitia, quam operatus est, mo-
27 rietur. *Et cum auerterit se im-
pius ab impietate sua, quam ope-
ratus est, & fecerit iudicium, &
iustitiam: ipse animam suam vi-
28 uificabit. *Considerans enim,
& auertens se ab omnibus ini-
quitatibus suis, quas operatus est,
29 vita viuet, & non morietur. *Et
G dicunt filij Israel: Non est æqua
via Domini. Numquid viæ meæ
non sunt æquæ, domus Israel, &
30 non magis viæ vestræ prauæ? *Id-
circo vnumquemque iuxta vias
suas iudicabo domus Israel, ait
Dominus Deus. ‖Conuertimini, ‖Mat.3.a.2
& agite pœnitentiam ab omnibus
iniquitatibus vestris: & non erit
31 vobis in ruinã iniquitas. *Proij-
cite a vobis omnes præuaricatio-
nes vestras, in quibus præuarica-
ti estis, & facite vobis cor nouum,
& spiritum nouum: & quare
32 moriemini domus Israel? *‖Quia ‖Ī.23 Ī.33.c.11
nolo mortem morientis, dicit
Dominus Deus, reuertimini, &
viuite.

CAP. XIX.

1 ET tu assume planctum super
2 principes Israel, * & dices:
A Quare mater tua leæna inter leo-
nes cubauit, in medio leunculo-
3 rum enutriuit catulos suos? *Et
eduxit vnum de leunculis suis,
& leo factus est: & didicit ca-
pere prædam, hominemq. come-
4 dere. *Et audierunt de eo Gen-
tes, & non absque vulneribus
suis ceperunt eum: & adduxe-
runt eum in catenis in Terram
5 Aegypti. *Quæ cum vidisset
B quoniam infirmata est, & perijt
expectatio eius: tulit vnum de
leunculis suis, leonem consti-
6 tuit eum. *Qui incedebat inter
leones, & factus est leo: & didi-
cit prædam capere, & homines
7 deuorare. *Didicit viduas face-
re, & ciuitates eorum in deser-
tum adducere: & desolata est ter-
ra, & plenitudo eius a voce rugi-
8 tus illius. *Et conuenerunt ad-
uersus eum Gentes vndique de
prouincijs, & expanderunt super
eum rete suum, in vulneribus ea-
9 rum captus est. *Et miserunt eum
C in caueam, in catenis adduxerunt
eũ ad regem Babylonis: miserũtq.

eum in carcerem, ne audiretur
vox eius vltra super mōtes Israel.
10 * Mater tua quasi vinea in sangui-
ne tuo super aquam plantata est:
fructus eius, & frondes eius cre-
11 uerunt ex aquis multis. * Et fa-
D ctæ sunt ei virgæ solidæ in sceptra
dominantium, & exaltata est sta-
tura eius inter frondes: & vidit al-
titudinē suam in multitudine pal
12 mitum suorū. * Et euulsa est in ira,
‖Osee 13.d. 15 in terramque proiecta, ‖ & ven-
tus vrens siccauit fructum eius:
marcuerunt, & arefactæ sunt vir-
ga roboris eius: ignis comedit
13 eam. * Et nunc transplantata est
in desertum, in terra inuia, & si-
14 tienti. * Et egressus est ignis de
virga ramorum eius, qui fructum
eius comedit: & non fuit in ea
virga fortis, sceptrum domi-
nantium. Planctus est, & erit in
planctum.

CAP. XX.

1 ET factū est in anno septimo,
A in quinto, in decima mensis:
venerunt viri de senioribus Israel
vt interrogarent Dominum, &
2 sederunt coram me: * Et factus
est sermo Domini ad me, dicens:
3 * Fili hominis loquere senioribus
Israel, & dices ad eos: Hæc dicit
Dominus Deus: Numquid ad in-
terrogandum me vos venistis?
viuo ego, quia non respondebo
4 vobis, ait Dominus Deus. * Si iu-
dicas eos, si iudicas fili hominis,
abominationes patrum eorum
5 ostende eis. * Et dices ad eos: Hæc
dicit Dominus Deus: In die, qua
elegi Israel, & leuaui manum
meam pro stirpe domus Iacob, &
apparui eis in Terra Aegypti, &
leuaui manum meam pro eis, di-
cens: Ego Dominus Deus vester:
6 * in die illa leuaui manum meam
pro eis, vt educerem eos de Ter-
ra Aegypti, in Terram, quam
prouideram eis, fluentem lacte,
& melle: quæ est egregia inter
7 omnes terras. * Et dixi ad eos:
Vnusquisque offensiones oculo-
rum suorum abijciat, & in idolis
Aegypti nolite pollui: ego Domi-
8 nus Deus vester. * Et irritauerunt
B me, nolueruntq. me audire: vnus-
quisque abominationes oculorū
suorum non proiecit, nec idola
Aegypti reliquerunt: & dixi vt ef-
funderem indignationem meam
super eos, & implerem irā meam
in eis, in medio Terræ Aegypti.
9 * Et feci propter nomen meum,
vt non violaretur corā Gentibus,
in quarum medio erant, & inter
quas apparui eis vt educerem eos
10 de Terra Aegypti. * Eieci ergo eos
de Terra Aegypti, & eduxi eos in
11 desertum. * ‖ Et dedi eis præcepta ‖Leu. 18. B. 5
mea, & iudicia mea ostendi eis,
quæ faciens homo, viuet in eis. Ro. 10. a. 5
12 * ‖ Insuper & sabbata mea dedi ‖Exo. 20. b. 8. & 31. c. 13
eis, vt essent signum inter me &
eos, & scirent quia ego Dominus Deut. 5. b. 12
13 sanctificans eos. * Et irritauerunt
me domus Israel in deserto, in
præceptis meis nō ambulauerūt,
& iudicia mea proiecerunt, quæ
faciens homo viuet in eis: & sab-
bata mea violauerunt vehemen-
ter: dixi ergo vt effunderem furo-
rem meum super eos in deserto,
14 & consumerem eos. * Et feci pro-
pter nomen meum, ne violaretur
coram Gentibus, de quibus eieci
15 eos in conspectu earum. * Ego
C igitur leuaui manum meā super
eos in deserto, ne inducerem eos
in Terram, quam dedi eis fluētem
lacte, & melle, præcipuam terra-
16 rum omnium: * Quia iudicia mea
proiecerunt, & in præceptis meis
non ambulauerunt, & sabbata
mea violauerunt: post idola enim
17 cor eorum gradiebatur. * Et peper-
cit oculus meus super eos vt non
interficerem eos: nec consumpsi
18 eos in deserto. * Dixi autem ad
filios eorū in solitudine: In præ-
ceptis patrum vestrorum nolite
incedere, nec iudicia eorum cu-
stodiatis, nec in idolis eorum pol-
19 luamini: * Ego Dominus Deus
vester: in præceptis meis ambu-
late, iudicia mea custodite, & fa-
20 cite ea: * Et sabbata mea sanctifi-
cate vt sint signum inter me &
vos, & sciatis quia ego sum Do-
21 minus Deus vester. * Et exacer-
D. bauerunt me filij, in præceptis
meis non ambulauerunt: & iudi-
cia mea non custodierunt vt face-
rent ea: quæ cum fecerit homo,
viuet in eis: & sabbata mea viola-
uerunt: & comminatus sum vt ef-
funderem furorem meum super
eos,

eos, & implerem irã meam in eis
in deserto. * Auerti autẽ manum 22
meam, & feci propter nomen
meum, vt non violaretur coram
Gentibus, de quibus eieci eos in
oculis earum.*Iterum leuaui ma 23
num meã in eos in solitudine, vt
dispergerem illos in nationes, &
ventilarem in terras: *eo quòd iu- 24
dicia mea non fecissent,& præce-
pta mea reprobassent, & sabbata
mea violassent, & post idola pa-
trum suorum fuissent oculi eorũ.
*Ergo & ego dedi eis præcepta nõ 25
bona, & iudicia, in quibus non
viuent. *Et pollui eos in muneri- 26
bus suis cum offerrẽt omne,quod
aperit vuluã, propter delicta sua:
& sciẽt quia ego Dominus. *Quã 27
ob rem loquere ad domũ Israel,
fili hominis: & dices ad eos: Hæc
dicit Dominus Deus: Adhuc & in
hoc blasphemauerunt me patres
vestri, cum spreuissent me con-
temnentes:* & induxissem eos in 28
Terram, super quam leuaui ma- E
num meam vt darem eis: vide-
runt omnem collem excelsum, &
omne lignum nemorosum, & im-
molauerunt ibi victimas suas: &
dederunt ibi irritationẽ oblatio-
nis suæ, & posuerunt ibi odorem
suauitatis suæ, & libauerunt liba-
tiones suas.*Et dixi ad eos: Quid 29
est excelsum, ad quod vos ingre-
dimini? & ⌒vocatum est nomen
eius Excelsum vsque ad hanc diẽ.
* Propterea dic ad domum Israel: 30
Hæc dicit Dominus Deus: Certe
in via patrum vestrorum vos pol-
luimini, & post offendicula eo-
rum vos fornicamini:*& in obla- 31
tione donorum vestrorum, cum
traducitis filios vestros per ignẽ,
vos polluimini in omnibus idolis
vestris vsque hodie:& ego respon
debo vobis domus Israel? Viuo
ego,dicit Dominus Deus, quia nõ
respondebo vobis. * Neque cogi- 32
tatio mentis vestræ fiet, dicentiũ:
Erimus sicut Gentes, & sicut co-
gnationes terræ vt colamus ligna,
& lapides.*Viuo ego,dicit Domi- 33
nus Deus, quoniam in manu for-
ti, & in brachio extento, & in fu-
rore effuso regnabo super vos.*Et 34
educam vos de populis: & con-
gregabo vos de terris, in quibus
dispersi estis, in manu valida, &
in brachio extento, & in furore
35 effuso regnabo super vos.* Et ad-
ducam vos in desertum populo-
rum, & iudicabor vobiscũ ibi fa-
36 cie ad faciem.*Sicut iudicio con-
F tendi aduersum patres vestros in
deserto terræ Aegypti, sic iudica-
37 bo vos, dicit Dominus Deus. *Et
subjiciam vos sceptro meo, & in-
ducam vos in vinculis fœderis.
38 * Et eligam de vobis transgresso-
res, & impios, & de terra incola-
tus eorum educam eos, & in ter-
rã Israel non ingredientur:& scie-
39 tis quia ego Dominus. * Et vos
domus Israel, Hæc dicit Dominus
Deus: Singuli post idola vestra
ambulate, & seruite eis. Quòd si
& in hoc non audieritis me, & no
men meum sanctum pollueritis
vltra in muneribus vestris, & in
40 idolis vestris: * in monte sancto
meo, in monte excelso Israel, ait
Dominus Deus, ibi seruiet mihi
omnis domus Israel; omnes, in-
quam, in terra, in qua placebunt
mihi, & ibi quæram primitias ve-
stras, & initium decimarum ve-
strarum in omnibus sanctificatio-
41 nibus vestris. * In odorem suaui-
tatis suscipiam vos, cum eduxero
vos de populis, & congregauero
vos de terris,in quas dispersi estis,
& sanctificabor in vobis in oculis
42 nationum. * Et scietis quia ego
G Dominus, cum induxero vos ad
terram Israel, in Terram, pro qua
leuaui manum meam, vt darem
43 eam patribus vestris.*Et recorda-
bimini ibi viarum vestrarum, &
omnium scelerum vestrorũ, qui-
bus polluti estis in eis: & displi-
cebitis vobis in conspectu vestro
in omnibus malitijs vestris, quas
44 fecistis. * Et scietis quia ego Do-
minus, cum benefecero ⌒vobis
propter nomen meum, & non se-
cundum vias vestras malas,neque
secundum scelera vestra pessima
domus Israel, ait Dominus Deus.
45 * Et factus est sermo Domini ad
46 me, dicens: * Fili hominis pone
faciem tuam contra viam Austri,
& stilla ad Aphricum: & prophe-
47 ta ad saltum agri meridiani. * Et
dices saltui meridiano:Audi ver-
bum Domini: hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego succendam in te
ignem, & comburam in te omne

lignum viride, & omne lignum
aridum non extinguetur flamma
succensionis: & comburetur in
ea omnis facies ab Austro vsque
ad Aquilonem. * Et videbit vni 48
uersa caro, quia ego Dominus suc
cendi eam, nec extinguetur. *Et 49
dixi: A a a, Domine Deus: ipsi
dicunt de me: Numquid non per
parabolas loquitur iste?

CAP. XXI.

ET factus est sermo Domini ad 1
me, dicens: * Fili hominis 2
pone faciem tuam ad Ierusalem, A
& stilla ad sanctuaria, & prophe-
ta contra humum Israel: * Et di- 3
ces terræ Israel: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Ecce ego ad te, & eij-
ciam gladium meum de vagina
sua, & occidam in te iustum, &
impium. * Pro eo autem quòd 4
occidi in te iustum, & impium,
idcirco egredietur gladius meus
de vagina sua ad omnem carnem
ab Austro vsque ad Aquilonem:
*Vt sciat omnis caro quia ego Do 5
minus eduxi gladium meum de
vagina sua irreuocabilem. * Et tu 6
fili hominis ingemisce in contri-
tione lumborum, & in amaritu-
dinibus ingemisce corã eis. * Cũq. 7
dixerint ad te: Quare tu gemis? B
dices: Pro auditu: quia venit, &
tabescet omne cor, & dissoluen-
tur vniuersæ manus, & infirma-
bitur omnis spiritus, & per cun-
cta genua fluent aquæ: ecce ve-
nit, & fiet, ait Dominus Deus.
* Et factus est sermo Domini ad 8
me, dicens: * Fili hominis pro- 9
pheta, & dices: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Loquere: Gladius, gla-
dius exacutus est, & limatus. * Vt 10
cædat victimas, exacutus est: vt
splendeat, limatus est, qui moues
sceptrum filij mei, succidisti om-
ne lignum. * Et dedi eum ad le 11
uigandum vt teneatur manu: iste
exacutus est gladius, & iste lima-
tus est vt sit in manu interficien-
tis. * Clama, & vlula fili homi- 12
nis, quia hic factus est in populo C
meo, hic in cũctis ducibus Israel,
qui fugerant. gladio traditi sunt
cum populo meo: idcirco plaude
super fœmur; *quia probatus est: 13
& hoc, cum sceptrum subuerte-

rit, & non erit, dicit Dominus
14 Deus. * Tu ergo fili hominis pro-
pheta. & percute manu ad manũ,
& duplicetur gladius, ac triplice-
tur gladius interfectorum: hic est
gladius occisionis magnæ, qui ob-
15 stupescere eos facit, * & corde ta-
D bescere, & multiplicat ruinas. In
omnibus portis eorum dedi con-
turbationem gladij acuti, & li-
mati ad fulgendum, amicti ad
16 cædem. * Exacuere, vade ad de-
xteram, siue ad sinistram, quo-
cumque faciei tuæ est appetitus.
17 * Quin & ego plaudam manu ad
manum, & implebo indignatio-
nem meam, ego Dominus locu-
18 tus sum. * Et factus est sermo Do-
19 mini ad me, dicens: * Et tu fili
hominis pone tibi duas vias, vt
veniat gladius regis Babylonis: de
terra vna egredientur ambæ: &
manu capiet coniecturam, in ca-
20 pite viæ ciuitatis conijciet. * Viã
E pones vt veniat gladius ad Rab-
bath filiorum Ammon, & ad Iu-
dam in Ierusalẽ munitissimam.
21 * Stetit enim rex Babylonis in bi-
uio, in capite duarum viarum,
diuinationem quærens, commi-
scens sagittas: interrogauit idola,
22 exta consuluit. * Ad dexteram
eius facta est diuinatio super Ie-
rusalem, vt ponat arietes, vt ape-
riat os in cæde, vt eleuet vocem
in vlulatu, vt ponat arietes contra
portas, vt comportet aggerem, vt
23 ædificet munitiones. * Eritq. qua-
si consulens frustra oraculum in
oculis eorum, & sabbatorum
otium imitans: ipse autem recor-
dabitur iniquitatis ad capiẽdum.
24 * Idcirco hæc dicit Dominus
F Deus: Pro eo quòd recordati estis
iniquitatis vestræ, & reuelastis
præuaricationes vestras, & appa-
ruerũt peccata vestra in omnibus
cogitationibus vestris: pro eo, in-
quam, quòd recordati estis, manu
25 capiemini. * Tu autem profane,
impie dux Israel, cuius venit dies
in tempore iniquitatis præfinita:
26 * Hæc dicit Dominus Deus: Aufer
cidarim, tolle coronã: nonne hæc
est, quæ humilem sublevauit, &
27 sublimem humiliauit? * Iniqui-
tatem, iniquitatem, iniquitatem
ponam eam: & hoc nõ factum est
donec veniret cuius est iudicium,
& tra-

& tradam ei. * Et tu fili hominis 28
propheta, & dic: Hæc dicit Do- G
minus Deus ad filios Ammon, &
ad opprobrium eorum, & dices:
Mucro, mucro euaginate ad oc-
cidendum, limate vt interficias,
& fulgeas, * cum tibi viderentur 29
vana, & diuinarentur mendacia:
vt dareris super colla vulnerato-
rum impiorum, quorum venit
dies in tempore iniquitatis præfi-
nita. * Reuertere ad vaginam 30
tuam in loco, in quo creatus es,
in terra natiuitatis tuæ iudicabo
te, * & effundam super te indi- 31
gnationem meam: in igne furo-
ris mei sufflabo in te, daboq. te in
manus hominum insipientium,
& fabricantium interitum. * Igni 32
eris cibus, sanguis tuus erit in
medio terræ, obliuioni traderis:
quia ego Dominus locutus sum.

CAP. XXII.

ET factũ est verbũ Domini ad 1
me, dicẽs: * Et tu fili hominis 2
nonne iudicas, nonne iudicas ci- A
uitatem sanguinum? * & ostendes 3
ei omnes abominationes suas, &
dices: Hæc dicit Dominus Deus:
Ciuitas effundens sanguinem in
medio sui, vt veniat tempus eius:
& quę fecit idola contra semetip-
sam, vt pollueretur. * In sangui- 4
ne tuo, qui a te effusus est, deli-
quisti: & in idolis tuis, quæ feci-
sti, polluta es, & appropinquare
fecisti dies tuos, & adduxisti tem-
pus annorum tuorum: propterea
dedi te opprobrium Gentibus,
& irrisionẽ vniuersis terris. * Quæ 5
iuxta sunt, & quæ procul a te,
triumphabunt de te: sordida, no-
bilis, grandis interitu. * Ecce prin- 6
cipes Israel singuli in brachio suo
fuerũt in te ad effundendum san-
guinem. * Patrem, & matrem 7
contumelijs affecerunt in te, ad-
uenam calumniati sunt in medio
tui, pupillum & viduam contri- B
stauerũt apud te: * Sanctuaria mea 8
spreuisti, & sabbata mea pollui-
sti. * Viri detractores fuerunt in 9
te ad effundendum sanguinem, &
super montes comederunt in te.
scelus operati sunt in medio tui.
* Verecũdiora patris discooperue- 10
runt in te, immunditiam men-
11 struatæ humiliauerunt in te. * ‖Et ‖Ier. 5. c. 8
vnusquisque in vxorem proximi
sui operatus est abominationem,
& socer nurum suam polluit ne-
farie, frater sororem suam filiam
12 patris sui oppressit in te. * Mune-
C ra acceperunt apud te ad effun-
dendum sanguinem: vsuram, &
superabundantiam accepisti, &
auare proximos tuos calumnia-
baris: meiq. oblita es, ait Domi-
13 nus Deus. * Ecce complosi ma-
nus meas super auaritiam tuam,
quam fecisti, & super sangui-
nem, qui effusus est in medio tui.
14 * Numquid sustinebit cor tuum,
aut præualebunt manus tuæ in
diebus, quos ego faciam tibi? ego
Dominus locutus sum, & faciam.
15 * Et dispergam te in nationes, &
ventilabo te in terras, & deficere
faciam immunditiam tuam a te.
16 * Et possidebo te in conspectu
Gentium: & scies quia ego Do-
17 minus * Et factum est verbum
18 Domini ad me, dicens: * Fili ho-
D minis, versa est mihi domus Israel
in scoriam: omnes isti æs, & stan-
num, & ferrum, & plumbum in
medio fornacis: scoria argenti fa-
19 cti sunt. * Propterea hæc dicit Do-
minus Deus: Eo quòd versi estis
omnes in scoriam, propterea ecce
ego congregabo vos in medio Ie-
20 rusalem, * congregatione argen-
ti, & æris, & stanni, & ferri, &
plumbi in medio fornacis: vt suc-
cendam in ea ignem ad conflan-
dum. sic congregabo in furore
meo, & in ira mea, & requiescam:
21 & conflabo vos. * Et congregabo
E vos, & succendam vos in igne fu-
roris mei, & conflabimini in me-
22 dio eius. * Vt conflatur argentum
in medio fornacis, sic eritis in me-
dio eius: & scietis quia ego Do-
minus, cum effuderim indigna-
23 tionem meam super vos. * Et fa-
ctum est verbum Domini ad me,
24 dicens: * Fili hominis, dic ei: Tu
es terra immunda, & non com-
25 pluta in die furoris. * Coniura-
tio prophetarum in medio eius,
sicut leo rugiens, rapiensq. præ-
dam, animas deuorauerunt, opes
& pretium acceperunt, viduas e-
ius multiplicauerunt in medio il-
26 lius. * Sacerdotes eius contem-
F pserunt legem meã, & polluerunt

sanctuaria mea : inter sanctum &
profanum non habuerunt distan-
tiam : & inter pollutum & mun-
dum non intellexerunt : & a sab-
batis meis auerterũt oculos suos,
& coinquinabar in medio eorũ.
‖ Mich. 3. d. * Principes eius in medio illius, 27
11 quasi lupi rapientes prædam ad
Soph. 3. a. 3 effundendum sanguinem, & ad
perdendas animas, & auare ad se-
ctanda lucra. * Prophetæ autem 28
eius liniebant eos absque tempe- G
ramento, videntes vana, & diui-
nantes eis mendacium, dicentes :
Hæc dicit Dominus Deus, cum
Dominus non sit locutus. * Populi 29
terræ calũniabantur calumniam,
& rapiebant violenter : egenum,
& pauperem affligebant, & adue-
nam opprimebant calumnia abs-
que iudicio. * Et quæsiui de eis 30
virum, qui interponeret sepem,
& staret oppositus contra me pro
terra, ne dissiparem eam, & non
inueni. * Et effudi super eos indi- 31
gnationem meã, in igne iræ meæ
consumpsi eos : viam eorum in
caput eorum reddidi, ait Domi-
nus Deus.

CAP. XXIII.

ET factus est sermo Domini 1
ad me, dicens : * Fili homi- 2
nis, duæ mulieres filiæ matris v- A
nius fuerunt, * & fornicatæ sunt 3
in Aegypto, in adolescentia sua
fornicatæ sunt : ibi subacta sunt
vbera earum, & fractę sunt mam-
mæ pubertatis earum. * Nomina 4
autem earũ Oolla maior, & Ooli-
ba soror eius minor: & habui eas,
& pepererunt filios, & filias. Por-
ro earum nomina Samaria Oolla,
& Ierusalem Ooliba. * Fornicata 5
est igitur super me Oolla, & insa-
niuit in amatores suos, in Assyrios
propinquantes, * vestitos hyacin- 6
tho, principes, & magistratus, iu-
uenes cupidinis, vniuersos equi-
tes, ascensores equorum. * Et de- 7
dit fornicationes suas super eos
electos, filios Assyriorum vniuer-
sos : & in omnibus, in quos insa-
niuit, in immunditijs eorum pol-
luta est. * Insuper & fornicationes 8
suas, quas habuerat in Aegypto, B
non reliquit : nam & illi dormie-
runt cum ea in adolescentia eius,
& illi confregerunt vbera puber-
tatis eius, & effuderunt fornica-
9 tionem suam super eam. * Propte-
rea tradidi eã in manus amatorũ
suorum, in manus filiorum Assur,
super quorum insaniuit libidine.
10 * ‖ Ipsi discooperuerunt ignomi- ‖ Ez. 16. d. 38
niam eius, filios, & filias eius tu-
lerũt, & ipsam occiderunt gladio:
& factæ sunt famosæ mulieres, &
iudicia perpetrauerunt in ea.
11 * Quod cum vidisset soror eius
Ooliba, plusquam illa insaniuit
libidine : & fornicationem suam
super fornicationem sororis suæ
12 * ad filios Assyriorũ præbuit im-
pudenter, ducibus, & magistra-
tibus ad se venientibus indutis ve
ste varia, equitibus qui vectaban-
tur equis, & adolescentibus for-
13 ma cunctis egregia. * Et vidi
quòd polluta esset via vna amba-
14 rum. * Et auxit fornicationes suas:
C cumq. vidisset viros depictos in
pariete, imagines Chaldæorum
15 expressas coloribus, * & accinctos
balteis renes, & tiaras tinctas in
capitibus eorum, formam ducum
omnium, similitudinem filiorum
Babylonis, terræq. Chaldæorum,
16 in qua orti sunt, * insaniuit super
eos concupiscẽtia oculorum suo-
rum, & misit nuncios ad eos in
17 Chaldæam. * Cumq. venissent ad
eã filij Babylonis ad cubile mam-
marum, polluerunt eam stupris
suis, & polluta est ab eis, & satu-
18 rata est anima eius ab illis. * De-
nudauit quoque fornicationes
suas, & discooperuit ignominiã
suam : & recessit anima mea ab
ea, sicut recesserat anima mea a
19 sorore eius. * Multiplicauit enim
fornicationes suas, recordans dies
adolescentiæ suæ, quibus fornica-
20 ta est in Terra Aegypti. * Et insa-
D niuit libidine super concubitum
eorum, quorum carnes sunt vt car
nes asinorũ : & sicut fluxus equo-
21 rum fluxus eorum. * Et visitasti
scelus adolescentiæ tuæ, quando
subacta sunt in Aegypto vbera
tua, & confractæ sunt mammæ
22 pubertatis tuæ. * Propterea Ooli-
ba, hæc dicit Dominus Deus: Ec-
ce ego suscitabo omnes amatores
tuos contra te, de quibus satiata
est anima tua : & congregabo eos
23 aduersum te in circuitu, * Filios
Babylo-

Babylonis, & vniuersos Chal-
dæos, nobiles, tyrannosq. & prin-
cipes, omnes filios Assyriorum,
iuuenes forma egregia, duces, &
magistratus vniuersos, principes
principum, & nominatos ascenso
res equorum: * & venient super 24
te instructi curru, & rota, multi-
tudo populorũ: lorica, & clypeo,
& galea armabuntur contra te vn
dique: & dabo corã eis iudicium,
& iudicabunt te iudicijs suis.* Et 25
ponam zelum meum in te, quem
exercent tecum in furore: nasum
tuum, & aures tuas præcident: &
quæ remanserint, gladio conci-
dent: ipsi filios tuos, & filias tuas
capient, & nouissimum tuum de-
uorabitur igni. * Et denudabunt 26
te vestimentis tuis, & tollent va-
sa gloriæ tuæ.* Et requiescere fa- 27
ciam scelus tuum de te, & forni- E
cationem tuã de Terra Aegypti:
nec leuabis oculos tuos ad eos, &
Aegypti non recordaberis am-
plius. * Quia hæc dicit Dominus 28
Deus: Ecce ego tradam te in ma-
nus eorum, quos odisti, in manus,
de quibus satiata est anima tua.
* Et agent tecum in odio, & tol- 29
lent omnes labores tuos, & dimit-
tent te nudam, & ignominia ple-
nam, & reuelabitur ignominia
fornicationum tuarum, scelus
tuum, & fornicationes tuæ. *Fe- 30
cerunt hæc tibi quia fornicata es
post Gentes, inter quas polluta es
in idolis earum. * In via sororis 31
tuæ ambulasti, & dabo calicem
eius in manu tua.* Hæc dicit Do- 32
minus Deus: Calicem sororis tuæ
bibes profundum, & latum: eris
in derisum, & in subsannationẽ,
quæ est capacissima. * Ebrietate, 33
& dolore repleberis: calice mœro-
ris, & tristitiæ, calice sororis tuæ
Samariæ. * Et bibes illũ, & epo- 34
tabis vsque ad fæces, & fragmen-
ta eius deuorabis, & vbera tua la-
cerabis: quia ego locutus sum, ait
Dominus Deus. * Propterea hæc 35
dicit Dominus Deus: Quia obli-
ta es mei, & proiecisti me post
corpus tuũ, tu quoque porta sce-
lus tuum, & fornicationes tuas.
* Et ait Dominus ad me, dicens: 36
Fili hominis numquid iudicas F
Oollam, & Oolibam, & annun-
tias eis scelera earũ?* Quia adul- 37
teratæ sunt, & sanguis in manibus
earum, & cum idolis suis forni-
catæ sunt: insuper & filios suos,
quos genuerunt mihi, obtulerunt
38 eis ad deuorandum. * Sed & hoc
fecerunt mihi: Polluerunt san-
ctuarium meũ in die illa, & sab-
39 bata mea profanauerunt.* Cumq.
immolarẽt filios suos idolis suis,
& ingrederentur sanctuarium
meum in die illa vt polluerent il-
lud: etiam hæc fecerunt in medio
40 domus meæ. * Miserunt ad viros
venientes de longe, ad quos nun-
cium miserant: itaque ecce vene-
runt: quibus te lauisti, & circum-
linisti stibio oculos tuos, & orna-
41 ta es mundo muliebri.* Sedisti in
lecto pulcherrimo, & mẽsa ornata
est ante te: thymiama meũ, & vn-
42 guentũ meũ posuisti super eã. *Et
vox multitudinis exultantis erat
in ea: & in viris, qui de multitu-
dine hominum adducebantur, &
veniebant de deserto, posuerunt
armillas in manibus eorũ, & co-
ronas speciosas in capitibus eorũ.
43 * Et dixi ei, quæ attrita est in
G adulterijs: Nunc fornicabitur in
44 fornicatione sua etiam hæc. * Et
ingressi sunt ad eam quasi ad mu-
lierem meretricem: sic ingredie-
bantur ad Oollam, & Oolibam
45 mulieres nefarias. * Viri ergo iu-
sti sunt: hi iudicabunt eas iudicio
adulterarum, & iudicio effun-
dentium sanguinem: quia adul-
teræ sunt, & sanguis in manibus
46 earum. * Hæc enim dicit Domi-
nus Deus: Adduc ad eas multitu-
dinem, & trade eas in tumultum,
47 & in rapinam: * Et lapidentur la-
pidibus populorum, & confodiã-
tur gladijs eorum: filios, & filias
earum interficient, & domos ea-
48 rum igne succendent. * Et aufe-
ram scelus de terra, & discent om-
nes mulieres ne faciant secundum
49 scelus earum. * Et dabunt scelus
vestrum super vos, & peccata ido-
lorum vestrorum portabitis: &
scietis quia ego Dominus Deus.

CAP. XXIIII.

1 ET factum est verbũ Domini
A ad me in anno nono, in mense
decimo, decima die mensis, di-
2 cens: * Fili hominis scribe tibi
nomen diei huius, in qua confir-

matus est rex Babylonis aduer-
sum Ierusalem hodie. * Et dices 3
per prouerbium ad domum irri-
tatricem parabolam, & loque-
ris ad eos: Hæc dicit Dominus
Deus: Pone ollam: pone, in-
quam, & mitte in eam aquam.
*Congere frusta eius in eam, om- 4
nem partem bonam, femur &
armum, electa & ossibus plena.
* Pinguissimum pecus assume, 5
compone quoque strues ossium B
sub ea: efferbuit coctio eius, &
discocta sunt ossa illius in medio
eius. * Propterea hæc dicit Do- 6
minus Deus: Væ ciuitati sangui-
num, ollæ, cuius rubigo in ea est,
& rubigo eius non exiuit de
ea, per partes & per partes suas
eijce eam, non cecidit super eam
sors. * Sanguis enim eius in me- 7
dio eius est, super limpidissimam
petram effudit illum: non effudit
illum super terram vt possit ope-
riri puluere. *Vt superinducerem 8
indignationem meam, & vindi- C
cta vlciscerer: dedi sanguinem
eius super petram limpidissimam
ne operiretur. *Propterea hæc di- 9
cit Dominus Deus: ‖ Væ ciuitati
‖Nah.3.a.1 sanguinum, cuius ego grandem
Hab.2.c.12 faciam pyram. * Congere ossa, 10
quæ igne succendam: consumen-
tur carnes, & coquetur vniuersa
compositio, & ossa tabescent.
* Pone quoque eam super prunas 11
vacuam, vt incalescat, & liquefiat
æs eius, & cōfletur in medio eius
inquinamentum eius, & consu-
matur rubigo eius: * multo labo- 12
re sudatum est, & non exiuit de
ea nimia rubigo eius, neque per
ignem. * Immunditia tua execra- 13
bilis: quia mundare te volui, & D
non es mundata a sordibus tuis:
sed nec mundaberis prius, donec
quiescere faciam indignationem
meam in te. * Ego Dominus lo- 14
cutus sum: Veniet, & faciam:
non transeam, nec parcam, nec
placabor: iuxta vias tuas, & iux-
ta adinuētiones tuas iudicabo te,
dicit Dominus. * Et factum est 15
verbum Domini ad me, dicens:
* Fili hominis, ecce ego tollo a te 16
desiderabile oculorum tuorum in
plaga: & non planges, neque plo-
rabis, neque fluent lacrymæ tuæ.
* Ingemisce tacens, mortuorum 17
E luctum non facies: corona tua
circumligata sit tibi, & calcea-
menta tua erunt in pedibus tuis,
nec amictu ora velabis, nec cibos
18 lugentiū comedes. *Locutus sum
ergo ad populum manè, & mor-
tua est vxor mea vespere: feciq.
19 manè sicut præceperat mihi. *Et
dixit ad me populus: Quare non
indicas nobis quid ista significent
20 quæ tu facis? *Et dixi ad eos: Ser-
mo Domini factus est ad me, di-
21 cens: *Loquere domui Israel: Hæc
F dicit Dominus Deus: Ecce ego pol
luā sanctuarium meū, superbiam
imperij vestri, & desiderabile ocu
lorum vestrorum, & super quo
pauet anima vestra: filij vestri, &
filiæ vestræ, quas reliquistis, gla-
22 dio cadent. * Et facietis sicut feci:
Ora amictu non velabitis, & ci-
bos lugentium non comedetis.
23 * Coronas habebitis in capitibus
vestris, & calceamenta in pedi-
bus: non plangetis, neque flebi-
tis, sed tabescetis in iniquitatibus
vestris, & vnusquisque gemet ad
24 fratrem suum. * Eritq. Ezechiel
G vobis in portentum: iuxta omnia,
quæ fecit, facietis cum venerit
istud: & scietis, quia ego Domi-
25 nus Deus. * Et tu fili hominis ec-
ce in die, qua tollam ab eis forti-
tudinem eorum, & gaudium di-
gnitatis, & desiderium oculorum
eorum, super quo requiescūt ani-
mæ eorum, filios, & filias eorum:
26 * In die illa cum venerit fugiens
27 ad te, vt annunciet tibi: * In die,
inquam, illa aperietur os tuum
cum eo, qui fugit: & loqueris,
& non silebis vltra: erisq. eis in
portentum, & scietis, quia ego
Dominus.

CAP. XXV.

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: * Fili hominis
A pone faciem tuam contra filios
3 Ammon, & prophetabis de eis.
* Et dices filijs Ammon: Audite
verbū Domini Dei: Hæc dicit Do-
minus Deus: Pro eo quòd dixisti:
Euge, euge super sanctuarium
meum, quia pollutum est: & su-
per terram Israel, quoniam deso-
lata est: & super domum Iuda,
quoniam ducti sunt in captiuita-
4 tem: * Idcirco ego tradam te filijs
orien-

orientalibus in hereditatē, & col-
locabunt caulas suas in te, & po-
nent in te tentoria sua: ipsi come-
dent fruges tuas: & ipsi bibent lac
tuum. * Daboq. Rabbath in habi- 5
taculum camelorū, & filios Am- B
mon in cubile pecorum: & scie-
tis quia ego Dominus. * Quia hæc 6
dicit Dominus Deus: Pro eo quòd
plausisti manu, & percussisti pe-
de, & gauisa es ex toto affectu
super terrā Israel: * idcirco ecce 7
ego extendam manum meam su-
per te, & tradam te in direptio-
nem Gentium, & interficiam te
de populis, & perdam de terris, &
conteram: & scies quia ego Do-
minus. * Hæc dicit Dominus Deus: 8
Pro eo quòd dixerunt Moab, &
Seir: Ecce sicut omnes Gentes, do-
mus Iuda: * idcirco ecce ego ape- 9
riā humerū Moab, de ciuitatibus, C
de ciuitatibus, inquā eius, & de fi-
nibus eius inclytas terræ Bethiesi-
moth, & Beelmeō, & Cariathaim, 10
* filijs Oriētis cum filijs Ammon,
& dabo eā in hereditatē: vt non sit
vltra memoria filiorum Ammon
in Gentibus. * Et in Moab faciam 11
iudicia: & scient quia ego Domi-
nus. * Hæc dicit Dominus Deus: 12
Pro eo quòd fecit Idumæa vltionē
vt se vindicaret de filijs Iuda, pec-
cauitq. delinquens, & vindictam
expetiuit de eis; * idcirco hæc 13
dicit Dominus Deus: Extendam
manum meam super Idumæam,
& auferam de ea hominem, & iu-
mentum, & faciam eam desertam
ab Austro: & qui sunt in Dedan,
gladio cadent. * Et dabo vltionem 14
meam super Idumæam per ma- D
num populi mei Israel: & facient
in Edom iuxta irā meam, & furo-
rem meum: & scient vindictam
meam, dicit Dominus Deus * Hęc 15
dicit Dominus Deus: Pro eo quod
fecerunt Palæstini vindictam, &
vlti se sunt toto animo, interficiē-
tes, & implentes inimicitias ve-
teres * propterea hæc dicit Domi- 16
nus Deus: Ecce ego extendam
manum meam super Palæstinos,
& interficiam interfectores, & per
dam reliquias maritimæ regionis:
* faciamq. in eis vltiones magnas 17
arguens in furore: & scient quia
ego Dominus, cum dedero vindi-
ctam meam super eos.

CAP. XXVI.

1 ET factum est in vndecimo
A anno, prima mensis, factus est
2 sermo Domini ad me dicens: * Fi-
li hominis, pro eo quòd dixit Ty-
rus de Ierusalem: Euge confractæ
sunt portæ populorum, conuersa
est ad me: implebor, deserta est.
3 * Propterea hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego super te Tyre,
& ascendere faciam ad te gentes
multas, sicut ascendit mare flu-
4 ctuans. * Et dissipabūt muros Ty-
ri, & destruent turres eius: & ra-
dam puluerem eius de ea, & da-
bo eam in limpidissimā petram.
5 * Siccatio sagenarum erit in me-
dio maris, quia ego locutus sum,
ait Dominus Deus: & erit in dire-
6 ptionem Gentibus. * Filiæ quo-
que eius, quæ sunt in agro, gladio
interficientur: & scient quia ego
7 Dominus. * Quia hæc dicit Do-
minus Deus: Ecce ego adducam
ad Tyrum Nabuchodonosor regē
Babylonis ab Aquilone regem re-
gum, cum equis, & curribus, &
equitibus, & cœtu, populoque
8 magno. * Filias tuas, quæ sunt
B in agro gladio interficiet: & cir-
cumdabit te munitionibus, & cō-
portabit aggerem in gyro: & ele-
9 uabit contra te clypeum. * Et vi-
neas, & arietes temperabit in mu
ros tuos, & turres tuas destruet in
10 armatura sua. * Inundatione equo-
rū eius operiet te puluis eorū a so
nitu equitum, & rotarū, & curruū
mouebūtur muri tui, cūm ingres-
sus fuerit portas tuas quasi per
11 introitum vrbis dissipatæ. * Vn-
gulis equorum suorum conculca-
bit omnes plateas tuas. populum
tuum gladio cædet, & statuæ tuæ
12 nobiles in terram corruent. * Va-
stabunt opes tuas, diripient nego-
tiationes tuas, & destruent muros
tuos, & domos tuas præclaras sub-
uertent: & lapides tuos, & ligna
tua, & puluerem tuum in medio
13 aquarum ponent. * || Et quiescere ||Ier.7.g.34
C faciam multitudinem canticorum
tuorum, & sonitus cithararum
14 tuarum non audietur amplius. * Et
dabo te in limpidissimā petram,
siccatio sagenarum eris, nec ædi-
ficaberis vltra, quia ego locutus
sum,

sum, ait Dominus Deus. * Hæc 15
dicit Dominus Deus Tyro: Num-
quid non a sonitu ruinę tuę, & ge-
mitu interfectorum tuorum cum
occisi fuerint, in medio tui com-
mouebuntur insulæ? * Et descen- 16
dent de sedibus suis omnes prin-
cipes maris: & auferent exuuias
suas, & vestimenta sua varia abij-
cient, & induentur stupore: in ter-
ra sedebunt, & attoniti super re-
pentino casu tuo admirabuntur.
* Et assumentes super te lamentũ, 17
dicent tibi: Quomodo peristi, quæ
habitas in mari, vrbs inclyta, quæ
fuisti fortis in mari cũ habitatori-
bus tuis, quos formidabãt vniuer-
si?* Nunc stupebunt naues in die 18
pauoris tui: & turbabuntur insulæ D
in mari, eo quòd nullus egredia-
tur ex te. * Quia hæc dicit Domi- 19
nus Deus: Cũ dedero te vrbẽ de-
solatã sicut ciuitates, quæ non ha-
bitantur: & adduxero super te
abyssum, & operuerint te aquæ
multæ: * Et detraxero te cum his, 20
qui descendunt in lacum ad po-
pulum sempiternum, & colloca-
uero te in terra nouissima sicut so
litudines veteres cum his, qui de-
ducuntur in lacum, vt non habite-
ris: porro cum dedero gloriam
in terra viuentium, * in nihilum 21
redigam te, & non eris, & requi-
sita non inuenieris vltra in sem-
piternum, dicit Dominus Deus.

CAP. XXVII.

ET factum est verbum Domi- 1
ni ad me, dicens: * Tu ergo 2
fili hominis assume super Tyrum A
lamentum: * Et dices Tyro, quæ 3
habitat in introitu maris, negotia-
tioni populorum ad insulas mul-
tas: Hæc dicit Dominus Deus: O
Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris
ego sum, * & in corde maris sita. 4
Finitimi tui, qui te ædificauerunt,
impleuerunt decorem tuum: * a- 5
bietibus de Sanir extruxerunt te
cum omnibus tabulatis maris: ce-
drum de Libano tulerũt vt face-
rent tibi malum. * Quercus de 6
Basan dolauerunt in remos tuos:
& transtra tua fecerunt tibi ex
ebore Indico, & prætoriola de in-
sulis Italiæ. * Byssus varia de Æ- 7
B gypto texta est tibi in velum vt
poneretur in malo hyacinthus, &
purpura de insulis Elisa facta sũt
8 operimentum tuum. * Habitatores
Sidonis, & Aradij fuerunt remi-
ges tui: sapientes tui, Tyre, facti
9 sunt gubernatores tui. * Senes Gi-
blij, & prudentes eius habuerunt
nautas ad ministerium variæ su-
pellectilis tuæ: omnes naues ma-
ris, & nautæ earum fuerunt in
10 populo negotiationis tuæ. * Persæ,
& Lydij, & Lybies erãt in exerci-
tu tuo viri bellatores tui: clypeũ
& galeam suspenderunt in te pro
11 ornatu tuo. * Filij Aradij cum
exercitu tuo erant super muros
tuos in circuitu: sed & Pigmæi,
qui erant in turribus tuis: phare-
tras suas suspenderunt in muris
tuis per gyrum: ipsi compleuerunt
12 pulchritudinem tuam. * Charta-
C ginenses negotiatores tui, a mul-
titudine cunctarum diuitiarum,
argento, ferro, stanno, plumboq.
13 repleuerunt nundinas tuas. * Græ-
cia, Thubal, & Mosoch, ipsi in-
stitores tui: mancipia, & vasa
14 ærea aduexerunt populo tuo. * De
domo Thogorma, equos, & equi-
tes, & mulos adduxerunt ad fo-
15 rum tuum. * Fili Dedan negotia-
tores tui: insulæ multæ negotia-
tio manus tuæ: dentes eburneos,
& hebenninos commutauerunt in
16 pretio tuo. * Syrus negotiator tuus
propter multitudinem operum
tuorum, gemmam, & purpuram,
& scutulata, & byssum, & sericum
& chodchod proposuerũt in mer-
17 catu tuo. * Iuda & terra Israel ip-
D si institores tui in frumẽto primo,
balsamum, & mel, & oleum,
& resinam proposuerunt in nun-
18 dinis tuis. * Damascenus negotia-
tor tuus in multitudine operum
tuorum, in multitudine diuersa-
rum opum, in vino pingui, in la-
19 nis coloris optimi. * Dan, & Gręcia, & Mosel in nundinis tuis pro-
posuerunt ferrum fabrefactum:
stacte, & calamus in negotiatione
20 tua. * Dedan institores tui in ta-
21 petibus ad sedendum. * Arabia, &
vniuersi principes Cedar, ipsi ne-
gotiatores manus tuæ: cum agnis
& arietibus, & hœdis venerunt ad
22 te negotiatores tui. * Venditores
E Saba, & Reema, ipsi negotiatores
tui:

tui: cum vniuersis primis aromatibus, & lapide pretioso, & auro quod proposuerunt in mercatu tuo. *Haran, & Chene, & Eden 23
negotiatores tui: Saba, Assur, &
Chelmad venditores tui. *ipsi ne- 24
gotiatores tui multifariam inuolucris hyacinthi, & polymitorũ, gazarumq. pretiosarum, quæ obuolutæ, & astrictæ erant funibus: cedros quoque habebãt in negotiationibus tuis. * Naues maris, 25
principes tui in negotiatione tua: & repleta es, & glorificata nimis in corde maris: * In aquis multis 26
adduxerunt te remiges tui: ventus auster contriuit te in corde maris.
* Diuitiæ tuæ, & thesauri tui, & 27
multiplex instrumentum tuum, F
nautæ tui & gubernatores tui, qui tenebant supellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque bellatores tui, qui erant in te cum vniuersa multitudine tua, quæ est in medio tui: cadẽt in corde maris in die ruinæ tuæ. * A so- 28
nitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes: * Et 29
descendẽt de nauibus suis omnes, qui tenebant remum: nautæ, & vniuersi gubernatores maris in terra stabunt. * & eiulabunt super 30
te voce magna, & clamabunt amare: & superiacient puluerem capitibus suis, & cinere conspergentur. * Et radent super te caluitium 31
& accingentur cilicijs: & plorabũt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo. * Et assument 32
super te carmen lugubre, & plan- G
gent te: Quę est vt Tyrus quę obmutuit in medio maris? * Quæ in 33
exitu negotiationum tuarum de mari implesti populos multos in multitudine diuitiarum tuarum, & populorum tuorũ ditasti reges terræ. * Nunc contrita es a mari, in 34
profundis aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui ceciderunt. * Vniuer- 35
si habitatores insularũ obstupuerunt super te: & reges earum omnes tempestate perculsi mutauerunt vultus. * Negotiatores po- 36
pulorum sibilauerunt super te: ad nihilum deducta es, & non eris vsque in perpetuum.

CAP. XXVIII.

1 ET factus est sermo Domini
2 ad me, dicens: * Fili homi-
A nis, dic principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Eo quòd eleuatũ est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cum sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum quasi
3 cor Dei. * Ecce sapientior es tu Daniele: omne secretum non est
4 absconditum a te. * In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: & acquisisti aurum, &
5 argentum in thesauris tuis. * In
B multitudine sapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: & eleuatum est
6 cor tuum in robore tuo. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eo quod eleuatum est cor tuum qua
7 si cor Dei: * idcirco ecce ego adducam super te alienos robustissimos Gentium: & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent deco-
8 rem tuum. * Interficient, & detrahent te: & morieris in interi-
9 tu occisorum in corde maris. * Nũquid dicẽs loqueris: Deus ego sũ, coram interficientibus te: cum sis homo, & non Deus, in manu oc-
10 cidentium te? * Morte incircum-
C cisorũ morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum, ait
11 Dominus Deus. * Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis leua planctum super
12 regem Tyri: * & dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu signaculũ similitudinis, plenus sapientia, &
13 perfectus decore, * in delicijs paradisi Dei fuisti: omnis lapis pre-
D tiosus operimentum tuum: sardius, topatius, & iaspis, chrysolithus, & onyx, & berillus, sapphirus, & carbunculus, & smaragdus: aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qua condi-
14 tus es, præparata sunt. * Tu cherub extentus, & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambula-
15 sti. * Perfectus in vijs tuis a die conditionis tuæ, donec inuenta
16 est iniquitas in te. * In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt inte-

interiora tua iniquitate, & pecca-
ſti:& eieci te de mōte Dei, & per-
didi te o cherub protegēs, de me-
dio lapidum ignitorum. * Et ele- 17
uatum eſt cor tuū in decore tuo:
perdidiſti ſapientiam tuam in de- E
core tuo, in terram proieci te: an-
te faciem regum dedi te vt cer-
nerent te. * In multitudine ini- 18
quitatum tuarum, & iniquitate
negotiationis tuæ polluiſti ſancti-
ficationem tuam: producam er-
go ignem de medio tui, qui co-
medat te, & dabo te in cinerem
ſuper terram in cōſpectu omnium
videntium te. * Omnes, qui vide- 19
rint te in Gentibus, obſtupeſcent
ſuper te: nihili factus es, & non
eris in perpetuum. * Et factus eſt 20
ſermo Domini ad me, dicens:
* Fili hominis pone faciem tuam 21
contra Sidonem: & prophetabis
de ea, * & dices: Hæc dicit Do- 22
minus Deus: Ecce ego ad te Si- F
don, & glorificabor in medio tui:
& ſcient quia ego Dominus, cum
fecero in ea iudicia, & ſanctifica-
tus fuero in ea. * Et immittam ei 23
peſtilentiam, & ſanguinem in pla-
teis eius: & corruent interfecti in
medio eius gladio per circuitum:
& ſcient quia ego Dominus. * Et 24
non erit vltra domui Iſrael offen-
diculum amaritudinis, & ſpina do
lorem inferēs vndique per circui-
tum eorum, qui aduerſantur eis:
& ſciēt quia ego Dominus Deus.
* Hęc dicit Dominus Deus: Quan- 25
do congregauero domum Iſrael G
de populis in quibus diſperſi ſunt,
ſanctificabor in eis coram Genti-
bus: & habitabunt in terra ſua,
quam dedi ſeruo meo Iacob. * Et 26
habitabunt in ea ſecuri: & ædifi-
cabunt domos, & plantabunt vi-
neas, & habitabunt confidenter,
cum fecero iudicia in omnibus,
qui aduerſantur eis per circuitum
& ſcient quia ego Dominus Deus
eorum.

CAP. XXIX.

IN anno decimo, decimo menſe, 1
vndecima die menſis, factum A
eſt verbum Domini ad me, di-
cens: * Fili hominis pone faciem 2
tuam contra Pharaonem regem
Aegypti, & prophetabis de eo, &
3 de Aegypto vniuerſa: * Loque-
re, & dices: Hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego ad te Pharao rex
Aegypti, draco magne, qui cubas
in medio fluminum tuorum, &
dicis: Meus eſt fluuius, & ego fe-
4 ci memetipſum. * Et ponam fre-
num in maxillis tuis: & aggluti-
nabo piſces fluminum tuorū ſqua
mis tuis: & extraham te de medio
fluminum tuorum, & vniuerſi pi-
ſces tui ſquamis tuis adhærebunt.
5 * Et proijciam te in deſertum, &
B omnes piſces fluminis tui: ſuper
faciem terræ cades, non collige-
ris neque congregaberis: beſtijs
terræ, & volatilibus cæli dedi te
6 ad deuorandum. * Et ſcient om-
nes habitatores Aegypti quia ego
Dominus: ‖ pro eo quòd fuiſti ba ‖Iſa. 36.a.6
culus arundineus domui Iſrael.
7 * Quando apprehenderunt te ma-
nu, & cōfractus es, & laceraſti om
nem humerum eorum: & inni-
tentibus eis ſuper te, comminu-
tus es & diſſoluiſti omnes renes
8 eorum. * Propterea hæc dicit Do-
minus Deus: Ecce ego adducam
ſuper te gladiū: & interficiam de
9 te hominem, & iumentum. * Et
erit terra Aegypti in deſertum, &
in ſolitudinem: & ſcient quia ego
Dominus: pro eo quòd dixeris:
Fluuius meus eſt, & ego feci eū.
10 * Idcirco ecce ego ad te, & ad flu-
mina tua: daboq. Terram Aegypti
in ſolitudines, gladio diſſipatam
a turre Syenes, vſque ad terminos
11 Aethiopię. * Non pertranſibit eam
C pes hominis, neque pes iumenti
gradietur in ea: & non habitabi-
12 tur quadraginta annis. * Daboq.
Terram Aegypti deſertam in me-
dio terrarum deſertarum, & ciui-
tates eius in medio vrbium ſub-
uerſarum, & erunt deſolatæ qua-
draginta annis: & diſpergam Ae-
gyptios in nationes, & ventilabo
13 eos in terras. * Quia hæc dicit Do-
minus Deus: Poſt finem quadra-
ginta annorum congregabo Ae-
gyptum de populis, in quibus diſ-
14 perſi fuerant. * Et reducam ca-
ptiuitatem Aegypti, & collocabo
eos in terra Phatures, in terra na-
tiuitatis ſuæ: & erunt ibi in regnū
15 humile. * inter cetera regna erit
humillima, & non eleuabitur vl-
tra ſuper nationes, & imminuam

eos ne imperent Gentibus. * Ne- 16
que erunt vltra domui Israel in D
confidentia', docentes iniquita-
tem, vt fugiant, & sequantur eos:
& sciet quia ego Dominus Deus.
* Et factum est in vigesimo & se- 17
ptimo anno, in primo in vna mē-
sis: factum est verbum Domini ad
me, dicens: * Fili hominis Nabu- 18
chodonosor rex Babylonis seruire
fecit exercitum suum seruitute
magna aduersus Tyrum: omne
caput decaluatum, & omnis hu-
merus depilatus est: & merces non
est reddita ei, neq. exercitui eius
de Tyro pro seruitute, qua serui-
uit mihi aduersus eam. * Propte- 19
rea hęc dicit Dominus Deus: Ec-
ce ego dabo Nabuchodonosor re-
gem Babylonis in Terra Aegypti:
& accipiet multitudinem eius, &
deprædabitur manubias eius, &
diripiet spolia eius: & erit merces
exercitui illius, * & operi, quo 20
seruiuit aduersus eā: dedi ei Ter-
ram Aegypti, pro eo quòd labo-
rauerit mihi, ait Dominus Deus.
* In die illo pullulabit cornu do- 21
mui Israel, & tibi dabo apertum
os in medio eorum: & scient quia
ego Dominus.

CAP. XXX.

ET factum est verbum Domi- 1
ni ad me, dicens: * Fili homi- 2
nis propheta, & dic: Hæc dicit A
Dominus Deus: Vlulate, væ, væ
diei: * quia iuxta est dies, & appro 3
pinquat dies Domini: dies nubis,
tempus Gentium erit. * Et veniet 4
gladius in Aegyptum: & erit pa-
uor in Aethiopia, cum ceciderint
vulnerati in Aegypto, & ablata
fuerit multitudo illius, & destru-
cta fundamenta eius. * Aethiopia, 5
& Libya, & Lydi, & omne reliquū
vulgus, & Chub, & filij terræ fœ-
deris, cum eis gladio cadent. * Hęc 6
dicit Dominus Deus: Et corruent B
fulcientes Aegyptum, & destrue-
tur superbia imperij eius: a turre
Syenes gladio cadent in ea, ait Do
minus Deus exercituū. * & dissi- 7
pabuntur in medio terrarum de-
solatarum, & vrbes eius in medio
ciuitatum desertarum erunt. * Et 8
scient quia ego Dominus: cum
dedero ignem in Aegypto, & at-
triti fuerint omnes auxiliatores
9 eius. * In die illa egredientur nun-
cij a facie mea in trieribus ad cō-
terendam Aethiopię confidentiā,
& erit pauor in eis in die Aegy-
10 pti, quia absq. dubio veniet. * Hęc
C dicit Dominus Deus: cessare faciā
multitudinem Aegypti in manu
Nabuchodonosor regis Babylo-
11 nis. * Ipse & populus eius cum
eo fortissimi Gentium adducen-
tur ad disperdendam terram: &
euaginabunt gladios suos super
Aegyptum: & implebunt terram
12 interfectis. * Et faciam alueos flu-
minum aridos, & tradam terram
in manus pessimorum: & dissipa-
bo terram, & plenitudinem eius
manu alienorum, ego Domi-
13 nus locutus sum. * ‖Hæc dicit Do- ‖Zac.13.a.2
D minus Deus: Et disperdam simu-
lachra, & cessare faciam idola de
Memphis, & dux de terra Aegy-
pti non erit amplius: & dabo ter-
14 rorem in Terra Aegypti. * Et dis-
perdam terram Phathures, & da-
bo ignem in Taphnis, & faciam
15 iudicia in Alexandria. * Et effun-
dam indignationem meam super
Pelusium robur Aegypti, & in-
terficiam multitudinem Alexan-
16 driæ, * & dabo ignem in Aegy-
pto: quasi parturiens dolebit Pe-
lusium, & Alexandria erit dissi-
pata, & in Mēphis angustiæ quo-
17 tidianæ. * Iuuenes Heliopoleos,
E & Bubasti gladio cadent, & ipsæ
18 captiuæ ducentur. * Et in Taph-
nis nigrescet dies, cum contriue-
ro ibi sceptra Aegypti, & defece-
rit in ea superbia potentiæ eius:
ipsam nubes operiet: filiæ autem
eius in captiuitatem ducentur.
19 * Et iudicia faciam in Aegypto:
20 & scient quia ego Dominus. * Et
factum est in vndecimo anno, in
primo mense, in septima mensis,
factum est verbum Domini ad
21 me, dicens: * Fili hominis bra-
F chium Pharaonis regis Aegypti
confregi: & ecce non est obuo-
lutum vt restitueretur ei sanitas,
vt ligaretur pannis, & fasciaretur
linteolis, vt recepto robore pos-
22 set tenere gladium. * Propterea
hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego ad Pharaonem regem Aegy-
pti, & comminuam brachium
eius forte, sed confractum: & deij-
ciam

ciam gladium de manu eius: * & 23
diſpergam Aegyptum in Genti-
bus, & ventilabo eos in terris, * Et 24
confortabo brachia regis Babylo- G
nis, daboq. gladium meum in ma-
nu eius: & confringam brachia
Pharaonis, & gement gemitibus
interfecti coram facie eius. * Et 25
confortabo brachia regis Babylo-
nis, & brachia Pharaonis conci-
dent: & ſcient quia ego Dominus,
cum dedero gladium meum in
manu regis Babylonis, & exten-
derit eum ſuper terram Aegypti.
* Et diſpergam Aegyptum in na- 26
tiones, & ventilabo eos in terras,
& ſcient quia ego Dominus.

CAP. XXXI.

ET factum eſt in anno vndeci- 1
mo, tertio menſe, vna men- A
ſis, factum eſt verbum Domini ad
me, dicens: * Fili hominis dic Pha- 2
raoni regi Aegypti, & populo
eius: Cui ſimilis factus es in ma-
gnitudine tua? * Ecce Aſſur quaſi 3
cedrus in Libano, pulcher ramis,
& frondibus nemoroſus, excel-
ſusq. altitudine, & inter conden-
ſas frondes eleuatum eſt cacumen
eius. * Aquæ nutrierunt illum, 4
abyſſus exaltauit illum: flumina
eius manabant in circuitu radi-
cum eius, & riuos ſuos emiſit ad
vniuerſa ligna regionis. * Propte- 5
rea eleuata eſt altitudo eius ſu- B
per omnia ligna regionis: & mul-
tiplicata ſunt arbuſta eius, & ele-
uati ſunt rami eius præ aquis mul
tis. * Cumq. extendiſſet vmbram 6
ſuam, in ramis eius fecerũt nidos
omnia volatilia cæli, & ſub fron-
dibus eius genuerunt omnes be-
ſtiæ ſaltuum, & ſub vmbraculo il-
lius habitabat cœtus Gentiũ pluri
marum. * Eratq. pulcherrimus in 7
magnitudine ſua, & in dilatatio-
ne arbuſtorum ſuorum: erat enim
radix illius iuxta aquas multas.
* Cedri non fuerunt altiores illo 8
in paradiſo Dei, abietes non adę- C
quauerunt ſummitatem eius, &
platani non fuerunt æquæ frondi-
bus illius: omne lignum paradiſi
Dei non eſt aſſimilatũ illi, & pul-
chritudini eius. * Quoniam ſpe- 9
cioſum feci eum, & multis, con-
denſiſq. frondibus: & æmulata
ſunt eum omnia ligna voluptatis,
10 quæ erant in paradiſo Dei. * Pro-
D pterea hæc dicit Dominus Deus:
Pro eo quòd ſublimatus eſt in al-
titudine, & dedit ſummitatem
ſuam virẽtem atque condenſam,
& eleuatum eſt cor eius in altitu-
11 dine ſua: * Tradidi eum in manu
fortiſſimi Gentium, faciens faciet
ei: iuxta impietatem eius eieci
12 eum. * Et ſuccident eum alieni,
& crudeliſſimi nationum, & pro-
ijcient eum ſuper montes, & in
cunctis conuallibus corruẽt rami
eius, & confringẽtur arbuſta eius
in vniuerſis rupibus terræ: & re-
cedent de vmbraculo eius omnes
populi terræ, & relinquent eum.
13 * In ruina eius habitauerunt om-
E nia volatilia cæli, & in ramis eius
fuerunt vniuerſæ beſtiæ regionis.
14 * Quam ob rem non eleuabuntur
in altitudine ſua omnia ligna a-
quarum, nec ponẽt ſublimitatem
ſuam inter nemoroſa atque fron-
doſa, nec ſtabunt in ſublimitate
ſua omnia, quæ irrigantur aquis:
quia omnes traditi ſunt in mortẽ
ad terram vltimã in medio filio-
rum hominum ad eos, qui deſcẽ-
15 dunt in lacum. * Hæc dicit Do-
F minus Deus: In die quando de-
ſcendit ad inferos, induxi luctum
operui eũ abyſſo: & prohibui flu-
mina eius, & coercui aquas mul-
tas: contriſtatus eſt ſuper eũ Liba-
nus, & omnia ligna agri concuſſa
16 ſunt. * A ſonitu ruinæ eius com-
moui Gentes, cum deducerem eũ
ad infernum cum his qui deſcen-
debãt in lacum: & conſolata ſunt
in terra infima omnia ligna volu-
ptatis egregia, atque præclara in
Libano, vniuerſa quæ irrigaban-
17 tur aquis, * Nam & ipſi cum eo
G deſcendent in infernum ad inter-
fectos gladio: & brachium vniuſ-
cuiuſque ſedebit ſub vmbraculo
18 eius in medio nationum. * Cui aſ-
ſimilatus es o inclyte atque ſubli-
mis inter ligna voluptatis? Ecce
deductus es cum lignis volupta-
tis ad terram vltimam: in medio
incircumciſorum dormies, cum
eis, qui interfecti ſunt gladio, ip-
ſe eſt Pharao, & omnis multitudo
eius, dicit Dominus Deus.

CAP. XXXII.

ET factum est duodecimo an- 1
no, in mense duodecimo in A
vna mensis, factum est verbum
Domini ad me, dicens: * Fili ho- 2
minis assume lamentum super
Pharaonem regem Aegypti, & di-
ces ad eum: Leoni Gentium assi-
milatus es, & draconi, qui est in
mari: & ventilabas cornu in flu-
minibus tuis, & conturbabas a-
quas pedibus tuis, & conculcabas
flumina earum. * Propterea hæc 3
Ez.12.d.13. dicit Dominus Deus: Expandam
& 17.f.20 super te rete meum in multitu-
dine populorum multorum, &
extraham te in sagena mea. * Et 4
proijciam te in terram, super faciē
agri abijciā te: & habitare faciam
super te omnia volatilia cæli, &
saturabo de te bestias vniuersę ter
ræ. * Et dabo carnes tuas super 5
montes, & implebo colles tuos
sanie tua. * Et irrigabo terram fœ- 6
tore sanguinis tui super montes, B
|| Isa. 13. b. & valles implebuntur ex te. * ||Et 7
10 operiam, cum extinctus fueris,
Ioel 2.b.10 cælum, & nigrescere faciam stel-
& 3.c.15 las eius: solem nube tegam, & lu-
Matt. 24.c. na non dabit lumen suum. * Om- 8
29 nia luminaria cęli mœrere faciam
super te & dabo tenebras super
terram tuā, dicit Dominus Deus,
cum ceciderint vulnerati tui in
medio terræ, ait Dominus Deus.
* Et irritabo cor populorum mul- 9
torum cum induxero contritionē
tuam in Gentibus super terras,
quas nescis. * Et stupescere faciam 10
super te populos multos: & reges
eorum horrore nimio formidabūt
super te, cum volare cœperit gla-
dius meus super facies eorum: &
obstupescent repente singuli pro
anima sua in die ruinæ tuæ. * Quia 11
hæc dicit Dominus Deus: Gladius
regis Babylonis veniet tibi, * in 12
gladijs fortium deijciam multi- C
tudinem tuam: inexpugnabiles
omnes Gentes hæ: & vastabunt
superbiam Aegypti, & dissipabi-
tur multitudo eius. * Et perdam 13
omnia iumenta eius, quæ erant
super aquas plurimas & nō cōtur
babit eas pes hominis vltra, ne-
que vngula iumentorum turbabit
eas. * Tunc purissimas reddam 14
aquas eorum, & flumina eorum
quasi oleum adducam, ait Domi-
15 nus Deus. * Cum dedero terram
Aegypti desolatam: deseretur au-
tem terra a plenitudine sua, quan-
do percussero omnes habitatores
eius, & scient quia ego Dominus.
16 * Planctus est, & plangent eum:
D filiæ Gentium plangent eum:
super Aegyptum, & super mul-
titudinem eius plangent eum, ait
17 Dominus Deus. * Et factum est in
duodecimo anno, in quintadeci-
ma mensis, factum est verbum
18 Domini ad me, dicēs: * Fili homi-
nis cane lugubre super multitu-
dinem Aegypti: & detrahe eam ip
sam, & filias Gentiū robustarum
ad terram vltimam cum his, qui
19 descendunt in lacum. * Quo pul-
chrior es? descende & dormi cum
20 incircumcisis. * In medio inter-
fectorum gladio cadent: gladius
datus est, attraxerunt eam, & om-
21 nes populos eius. * Loquentur ei
potentissimi robustorum de me-
dio inferni, qui cum auxiliatori-
bus eius descenderunt, & dormie-
runt incircumcisi, interfecti gla-
22 dio. * Ibi Assur, & omnis multi-
E tudo eius in circuitu illius sepul-
chra eius: omnes interfecti, & qui
23 ceciderunt gladio. * Quorum da-
ta sunt sepulchra in nouissimis la-
ci: & facta est multitudo eius per
gyrum sepulchri eius: vniuersi in-
terfecti, cadentesq. gladio, qui
dederant quondam formidinem
24 in terra viuentium. * Ibi Aelam,
& omnis multitudo eius per gyrū
sepulchri sui: omnes hi interfecti,
ruentesq. gladio: qui descende-
runt incircumcisi ad terram vlti-
mam: qui posuerunt terrorem
suum in terra viuentium, & por-
tauerunt ignominiam suam cum
25 his qui descendunt in lacum. * In
F medio interfectorum posuerunt
cubile eius in vniuersis populis
eius: in circuitu eius sepulchrum
illius: omnes hi incircumcisi, in-
terfectiq. gladio. dederunt enim
terrorem suum in terra viuētium,
& portauerunt ignominiam suam
cum his qui descēdunt in lacum:
in medio interfectorum positi
26 sunt. * Ibi Mosoch, & Thubal, &
omnis multitudo eius. in circui-
tu eius sepulchra illius. Omnes
hi in-

hi incircumcisi, interfectiq. & cadentes gladio: quia dederunt formidinē suam in terra viuentium.
27 * Et non dormient cum fortibus, cadentibusq. & incircumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti
28 sunt in terra viuentium. * Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris, & dormies cum inter-
29 fectis gladio. * Ibi Idumæa, & re-
G ges eius & omnes duces eius, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cum incircumcisis dormierunt, & cum
30 his, qui descendūt in lacum. * Ibi principes Aquilonis omnes, & vniuersi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, pauentes, & in sua fortitudine cōfusi, qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio, & portauerunt confusionem suam cum his, qui de-
31 scendunt in lacū. * Vidit eos Pharao, & consolatus est super vniuersa multitudine sua, quæ interfecta est gladio, Pharao, & omnis exercitus eius, ait Dominus
32 Deus: * quia dedi terrorem meum in terra viuentium, & dormiuit in medio incircumcisorum cum interfectis gladio: Pharao & omnis multitudo eius: ait Dominus Deus.

CAP. XXXIII.

1 ET factum est verbum Domi-
2 ni ad me, dicens: * Fili ho-
A minis loquere ad filios populi tui & dices ad eos: Terra cum induxero super eam gladium, & tulerit populus terræ virum vnum de nouissimis suis, & constituerit eū
3 super se speculatorem: * & ille viderit gladium venientem super terram, & cecinerit buccina, &
4 annunciauerit populo: * Audiens autem, quisquis ille est, sonitum buccinæ, & non se obseruauerit veneritq. gladius, & tulerit eum: sanguis ipsius super caput eius
5 erit. * Sonum buccinæ audiuit, & non se obseruauit, sanguis eius in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam saluabit. * Quòd
6
B si speculator viderit gladium venientem, & nō insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritq. gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris
7 requiram. * ‖ Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annunciabis eis ex me. ‖ s. 3. d. 17
8 * Si me dicente ad impium: Impie morte morieris: non fueris locutus vt se custodiat impius a via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.
9 * Si autem annunciante te ad impium vt a vijs suis conuertatur, non fuerit conuersus a via sua: ipse in iniquitate sua morietur: por-
10 ro tu animam tuam liberasti. * Tu
C ergo fili hominis dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo viue-
11 re poterimus? * ‖ Dic ad eos: Viuo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius a via sua, & viuat. Cōuertimini, conuertimini a vijs vestris pessimis: & quare moriemi- ‖ s. 18. g. 24
12 ni domus Israel? * Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum in quacumque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit ab impietate sua: & iustus non poterit viuere in iustitia sua in
13 quacumque die peccauerit. * Etiam si dixero iusto quòd vita viuat, & confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem: omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua, quam operatus est, in
14 ipsa morietur. * Si autem dixero
D impio: Morte morieris: & egerit pœnitentiam a peccato suo, fe-
15 ceritq. iudicium & iustitiam, * & pignus restituerit ille impius, rapināq. reddiderit, in mādatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quidquā iniustum: vita viuet, & non mo-
16 rietur. * Omnia peccata eius, quæ peccauit non imputabuntur ei: iudicium, & iustitiam fecit,
17 vita viuet. * Et dixerunt filij populi

puli tui: Non est æqui ponderis
via Domini, & ipsorum via iniu-
sta est. * Cum enim recesserit iu- 18
stus a iustitia sua, feceritq. ini-
quitates, morietur in eis. * Et 19
cum recesserit impius ab impie-
tate sua, feceritq. iudicium, &
§ 3.18.g.25 iustitiam, viuet in eis. * ‖ Et di- 20
citis: Non est recta via Domini.
Vnumquemque iuxta vias suas
iudicabo de vobis, domus Israel.
* Et factum est in duodecimo an- 21
no, in decimo mense, in quinta E
mensis transmigrationis nostræ,
venit ad me qui fugerat de Ieru-
salem, dicens: Vastata est ciui-
tas. * Manus autem Domini fa- 22
cta fuerat ad me vespere, ante-
quam veniret qui fugerat: ape-
ruitq. os meum donec veniret ad
me mane, & aperto ore meo non
silui amplius. * Et factum est ver- 23
bum Domini ad me, dicens: * Fi- 24
li hominis, qui habitant in ruino-
sis his super humum Israel, lo-
quentes aiunt: Vnus erat Abra-
ham, & hereditate possedit ter-
ram: nos autem multi sumus;
nobis data est terra in possessio-
nem. * Idcirco dices ad eos: Hæc 25
dicit Dominus Deus: Qui in san- F
guine comeditis, & oculos ve-
stros leuatis ad immunditias ve-
stras, & sanguinē funditis: num-
quid terram hereditate posside-
bitis? * Stetistis in gladijs vestris, 26
fecistis abominationes, & vnus-
quisque vxorem proximi sui pol-
luit: & terram hereditate possi-
debitis? * Hæc dices ad eos: Sic 27
dicit Dominus Deus: Viuo ego,
quia qui in ruinosis habitant, gla-
dio cadent: & qui in agro est, be-
stijs tradetur ad deuorandum: qui
autē in præsidijs, & speluncis sunt,
peste morientur. * Et dabo terram 28
in solitudinem, & in desertum, &
deficiet superba fortitudo eius:
& desolabuntur montes Israel, eo
quòd nullus sit, qui per eos tran-
seat. * Et scient quia ego Domi- 29
nus, cum dedero terram eorum
desolatam, & desertam propter
vniuersas abominationes suas,
quas operati sunt. * Et tu fili ho- 30
minis: filij populi tui, qui lo- G
quuntur de te iuxta muros, & in
ostijs domorum, & dicunt vnus
ad alterum, vir ad proximum
suum loquentes: Venite, & au-
diamus quis sit sermo egrediens
31 a Domino. * Et veniunt ad te,
quasi si ingrediatur populus, &
sedent coram te populus meus:
& audiunt sermones tuos, & non
faciunt eos: quia in canticum
oris sui vertunt illos, & auari-
tiam suam sequitur cor eorum.
32 * Et es eis quasi carmen musicum,
quod suaui, dulciq. sono canitur:
& audiunt verba tua, & non fa-
33 ciunt ea. * Et cum venerit quod
prædictum est (ecce enim venit)
tunc scient quòd prophetes fue-
rit inter eos.

CAP. XXXIIII.

1 ET factum est verbum Domi-
2 ni ad me, dicens: * Fili homi-
A nis propheta de pastoribus Israel:
propheta, & dices pastoribus:
Hæc dicit Dominus Deus: ‖ Væ ‖ Ier.23.a.1
pastoribus Israel, qui pascebant 3.13.a.3
semetipsos: nonne greges a pasto-
3 ribus pascuntur? * Lac comede-
batis, & lanis operiebamini, &
quod crassum erat occidebatis:
gregem autem meum non pasce-
4 batis. * Quod infirmum fuit non
consolidastis, & quod ægrotum
non sanastis, quod confractum
est non alligastis, & quod abie-
ctum est non reduxistis, & quod
perierat non quæsistis: sed cum
austeritate imperabatis eis, &
5 cum potentia. * Et dispersæ sunt
oues meæ, eo quòd non esset pa-
stor: & factæ sunt in deuoratio-
nem omnium bestiarum agri, &
6 dispersæ sunt. * Errauerunt gre-
B ges mei in cunctis montibus, &
in vniuerso colle excelso: & super
omnem faciē terræ dispersi sunt
greges mei, & non erat qui requi-
reret, non erat, inquam, qui re-
7 quireret. * Propterea pastores au-
8 dite verbum Domini: * Viuo ego,
dicit Dominus Deus: quia pro
eo quòd facti sunt greges mei in
rapinam, & oues meæ in deuora-
tionem omnium bestiarum agri,
eo quòd non esset pastor (neque
enim quæsierūt pastores mei gre-
gem meum:) sed pascebant pasto-
res semetipsos, & greges meos nō
9 pascebant: * propterea pastores
10 audite verbum Domini: * Hæc di-

eit Dominus Deus: Ecce ego ipse C
super pastores requiram gregem
meum de manu eorum, & cessa-
re faciam eos vt vltra non pascant
gregem, nec pascant amplius pa-
stores semetipsos: & liberabo gre-
gem meum de ore eorum: & non
erit vltra eis in escam. *Quia hæc 11
dicit Dominus Deus: Ecce ego ip-
se requiram oues meas, & visita-
bo eas. * Sicut visitat pastor gre- 12
gem suum in die, quando fuerit
in medio ouium suarum dissipa-
tarum: sic visitabo oues meas, &
liberabo eas de omnibus locis, in
quibus dispersæ fuerāt in die nu-
bis, & caliginis. * Et educam eas 13
de populis, & congregabo eas de
terris, & inducam eas in terram
suam: & pascam eas in montibus D
Israel, in riuis, & in cunctis se-
dibus terræ. * In pascuis vberri- 14
mis pascam eas, & in montibus
excelsis Israel erūt pascua earum:
ibi requiescent in herbis virenti-
bus, & in pascuis pinguibus pa-
scentur super montes Israel.*Ego 15
pascam oues meas: & ego eas ac-
cubare faciam, dicit Dominus
Deus.* Quod perierat requiram, 16
& quod abiectum erat reducam,
& quod confractum fuerat alliga-
bo, & quod infirmum fuerat con-
solidabo, & quod pingue & forte
custodiam: & pascam illas in iu-
dicio. * Vos autem greges mei, 17
hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego iudico inter pecus & pecus,
arietum, & hircorum. * Nonne 18
satis vobis erat pascua bona depa-
sci? insuper & reliquias pascua-
rum vestrarum conculcastis pedi- E
bus vestris: & cum purissimam
aquam biberetis, reliquam pedi-
bus vestris turbabatis. * Et oues 19
meæ his, quæ conculcata pedibus
vestris fuerant, pascebantur: &
quæ pedes vestri turbauerant, hæc
bibebant. * Propterea hæc dicit 20
Dominus Deus ad vos: Ecce ego
ipse iudico inter pecus pingue, &
macilentum: * pro eo quòd late- 21
ribus, & humeris impingebatis, &
cornibus vestris ventilabatis om-
‖Io.1.g.45 nia infirma pecora, donec disper-
& 10.b.11 gerentur foras: * Saluabo gregem 22
Isa.40.c.15 meum, & non erit vltra in rapi-
Dan.9.g.24 nam, & iudicabo inter pecus &
Osee 3.b.5 pecus.* ‖ET SVSCITABO SV- 23
F PER EAS PASTOREM VNVM,
qui pascat eas, seruum meum
Dauid: ipse pascet eas, & ipse erit
24 eis in pastorem. * Ego autem Do-
minus ero eis in Deum: & seruus
meus Dauid princeps in medio
eorū: ego Dominus locutus sum.
25 * Et faciam cum eis pactum pa-
cis, & cessare faciam bestias pes-
simas de terra: & qui habitant in
deserto, securi dormient in salti-
26 bus. * Et ponam eos in circuitu
collis mei benedictionem: & de-
ducam imbrem in tempore suo:
27 pluuiæ benedictionis erunt. * Et
dabit lignum agri fructum suum,
G & terra dabit germen suum, & e-
runt in terra sua absque timore:
& scient quia ego Dominus, cum
contriuero catenas iugi eorum, &
eruero eos de manu imperantium
28 sibi.* Et non erunt vltra in rapinā
in Gentibus, neque bestiæ terræ
deuorabunt eos: sed habitabunt
confidenter absque vllo terrore.
29 *Et suscitabo eis germen nomina-
tum: & non erunt vltra imminu-
ti fame in terra neque portabunt
30 vltra opprobriū Gentiū.*Et scient
quia ego Dominus Deus eorum
cum eis, & ipsi populus meus do-
mus Israel: ait Dominus Deus.
31 * ‖ Vos autem greges mei, greges ‖Io.10.b.11
pascuæ meæ homines estis: & ego
Dominus Deus vester, dicit Do-
minus Deus.

CAP. XXXV.

1 ET factus est sermo Domini ad
2 me, dicens: * Fili hominis
A pone faciem tuam aduersum mō-
tem Seir, & prophetabis de eo, &
3 dices illi: * Hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego ad te mons Seir, &
extendam manum meam super
te, & dabo te desolatum atque
4 desertum. * Vrbes tuas demoliar,
& tu desertus eris: & scies quia
5 ego Dominus. * Eo quòd fueris
B inimicus sempiternus, & conclu-
seris filios Israel in manus gladij
in tempore afflictionis eorum,
in tempore iniquitatis extremæ.
6 * Propterea viuo ego dicit Domi-
nus Deus: quoniam sanguini tra-
dam te, & sanguis te persequetur:
& cum sanguinem oderis, sanguis
7 persequetur te.*Et dabo montem
Seir, desolatū atque desertum: &
aufe-

auferam de eo euntem, & redeũ-
tem: * Et implebo montes eius 8
occisorum suorum: in collibus
tuis, & in vallibus tuis, atque in
torrentibus interfecti gladio ca-
dent. * In solitudines sempiter- 9
nas tradam te, & ciuitates tuæ nõ C
habitabuntur: & scietis quia ego
Dominus Deus. * Eo quòd dixe- 10
ris: Duæ gentes, & duæ terræ meæ
erunt, & hereditate possidebo eas:
cum Dominus esset ibi: * Pro- 11
pterea viuo ego, dicit Dominus
Deus, quia faciam iuxta iram
tuam, & secundum zelum tuum,
quẽ fecisti odio habẽs eos: & no-
tus efficiar per eos cum te iudica-
uero. * Et scies quia ego Domi- 12
nus audiui vniuersa opprobria D
tua, quæ locutus es de montibus
Israel, dicens: Deserti nobis ad
deuorandum dati sunt. * Et insur- 13
rexistis super me ore vestro, & de-
rogastis aduersum me verba ve-
stra: ego audiui. * Hæc dicit Do- 14
minus Deus: Lætante vniuersa
terra in solitudinem te redigam.
* Sicuti gauisus es super heredita- 15
tem domus Israel, eo quòd fuerit
dissipata, sic faciam tibi: dissipa-
tus eris mons Seir, & Idumæa
omnis: & sciẽt quia ego Dominus.

CAP. XXXVI.

TV autem fili hominis prophe- 1
ta super montes Israel, & di- A
Ez. 6.a.3 ces: ‖ Montes Israel audite verbũ
Domini: * Hæc dicit Dominus 2
Deus: Eo quòd dixerit inimicus
de vobis: Euge, altitudines sem-
piternæ in hereditatem datæ sunt
nobis: * propterea vaticinare, & 3
dic: Hæc dicit Dominus Deus:
Pro eo quòd desolati estis, & cõ-
culcati per circuitum, & facti in
hereditatem reliquis Gentibus,
& ascendistis super labium lin-
guæ, & opprobrium populi: * pro- 4
pterea montes Israel audite ver-
bum Domini Dei: Hæc dicit Do-
minus Deus montibus, & colli-
bus, torrentibus vallibusq. & de-
sertis, parietinis, & vrbibus de-
relictis, quæ depopulatæ sunt, &
subsannatæ a reliquis Gentibus
per circuitum. * Propterea hæc 5
dicit Dominus Deus: Quoniam B
in igne zeli mei locutus sum de
reliquis Gentibus, & de Idumæa
vniuersa, quæ dederunt terram
meam sibi in hereditatem cum
gaudio, & toto corde, & ex ani-
mo: & eiecerunt eam vt vastarent.
6 * idcirco vaticinare super humum
Israel, & dices montibus, & col-
libus, iugis, & vallibus: Hæc di-
cit Dominus Deus: Ecce ego in
zelo meo, & in furore meo locu-
tus sum, eo quòd confusionem
7 gentium sustinueritis. * Idcirco
hæc dicit Dominus Deus: Ego le-
uaui manum meam vt Gentes,
quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ
8 confusionem suam portent. * Vos
autem montes Israel ramos ve-
stros germinetis, & fructum ve-
strũ afferatis populo meo Israel:
9 prope enim est vt veniat. * Quia
C ecce ego ad vos, & conuertar ad
vos, & arabimini, & accipie-
10 tis sementem. * Et multiplicabo
in vobis homines, omnemq. do-
mum Israel: & habitabuntur ci-
uitates, & ruinosa instaurabun-
11 tur. * Et replebo vos hominibus,
& iumentis & multiplicabuntur,
& crescent: & habitare vos faciam
sicut a principio, bonisq. donabo
maioribus, quàm habuistis ab ini-
tio: & scietis quia ego Dominus.
12 * Et adducam super vos homines
populum meum Israel, & here-
ditate possidebunt te: & eris eis
in hereditatem, & non addes vl-
13 tra vt absq. eis sis. * Hæc dicit Do-
minus Deus: Pro eo quòd dicunt
de vobis: Deuoratrix hominũ es,
14 & suffocans gentem tuam. * Pro-
pterea homines non comedes am-
plius & gentem tuam non necabis
15 vltra, ait Dominus Deus: * Nec
auditam faciam in te amplius cõ-
fusionem Gẽtium, & opprobrium
D populorum nequaquã portabis,
& gentem tuam non amittes am-
16 plius, ait Dominus Deus. * Et
factum est verbum Domini ad
17 me, dicens: * Fili hominis do-
mus Israel habitauerunt in humo
sua, & polluerunt eam in vijs suis
& in studijs suis iuxta immundi-
tiam menstruatæ facta est via
18 eorum coram me. * Et effudi in-
dignationem meam super eos pro
sanguine, quem fuderunt super
terrã, & in idolis suis polluerunt
19 eam. * Et dispersi eos in Gentes,

& ventilati sunt in terras: iuxta
vias eorum, & adinuentiones eo-
Isa. 52.b.5 rum iudicaui eos. * Et ingressi 20
Ro.2.d.24 sunt ad Gentes, ad quas introie-
runt, & polluerunt nomen san-
ctum meum, cum diceretur de
eis: Populus Domini iste est, &
de terra eius egressi sunt. * Et 21
peperci nomini sancto meo, quòd E
pollucrat domus Israel in Genti-
bus, ad quas ingressi sunt. * Id- 22
circo dices domui Israel: Hæc di-
cit Dominus Deus: Non propter
vos ego faciam, domus Israel, sed
propter nomen sanctum meum,
quod polluistis in Gentibus, ad
quas intrastis: * Et sanctificabo 23
nomē meum magnum, quod pol-
lutum est inter Gentes, quod pol-
luistis in medio earum: vt sciant
Gentes quia ego Dominus, ait
Dominus exercituum, cum san-
ctificatus fuero in vobis corā eis:
* Tollam quippe vos de Genti- 24
bus, & congregabo vos de vniuer-
sis terris, & adducam vos in ter-
ram vestram. * Et effundam su- 25
per vos aquam mundam, & mun-
dabimini ab omnibus inquinamē-
tis vestris, & ab vniuersis idolis
Hier.31.d.19 vestris mundabo vos. * Et dabo 26
vobis cor nouum, & spiritum
nouum ponam in medio vestri: &
auferam cor lapideum de carne
vestra, & dabo vobis cor car-
neū. * Et spiritum meum ponam 27
in medio vestri: & faciam vt in F
præceptis meis ambuletis, & iu-
dicia mea custodiatis & operemi-
ni. * Et habitabitis in terra, quam 28
dedi patribus vestris: & eritis mi-
hi in populū, & ego ero vobis in
Deū. * Et saluabo vos ex vniuer- 29
sis inquinamentis vestris: & vo-
cabo frumentum, & multiplicabo
illud, & non imponam vobis fa-
mem. * Et multiplicabo fructum 30
ligni, & genimina agri, vt nō por-
tetis vltra opprobrium famis in
Gentibus. * Et recordabimini via- 31
rum vestrarum pessimarum, stu-
diorumq. non bonorum: & displi-
cebunt vobis iniquitates vestræ, &
scelera vestra. * Non propter vos 32
ego faciam, ait Dominus Deus:
notum sit vobis: confundimini, &
erubescite super vijs vestris, do-
mus Israel. * Hæc dicit Dominus 33
Deus: In die qua mundauero vos G
ex omnibus iniquitatibus vestris,
& inhabitari fecero vrbes, & in-
34 staurauero ruinosa, * & terra de-
serta fuerit exculta, quæ quon-
dam erat desolata in oculis omnis
35 viatoris, * dicent: Terra illa in-
culta, facta est vt hortus volupta-
tis: & ciuitates desertæ, & desti-
tutæ atque suffossæ, munitæ sede-
36 runt. * Et scient Gentes quæcum-
que derelictæ fuerint in circuitu
vestro, quia ego Dominus ædifi-
caui dissipata, plantauiq. incul-
ta, ego Dominus locutus sim, &
37 fecerim. * Hæc dicit Dominus
Deus: Adhuc in hoc inuenient
me domus Israel, vt faciam eis:
Multiplicabo eos sicut gregem
38 hominum, * vt gregem sanctum,
vt gregem Ierusalem in sollemni-
tatibus eius: Sic erunt ciuitates
desertæ, plenæ gregibus homi-
num: & scient quia ego Dominus.

CAP. XXXVII.

1 A Facta est super me manus Do-
mini, & eduxit me in spiritu
Domini: & dimisit me in medio
2 campi, qui erat plenus ossibus: * Et
circumduxit me per ea in gyro:
erāt autem multa valde super fa-
ciem campi, siccaq. vehementer.
3 * Et dixit ad me: Fili hominis pu-
tasne viuent ossa ista? Et dixi: Do-
4 mine Deus, tu nosti. * Et dixit
ad me: Vaticinare de ossibus istis:
& dices eis: Ossa arida audite ver-
5 bum Domini. * Hæc dicit Domi-
nus Deus ossibus his: Ecce ego in-
tromittam in vos spiritum, & vi-
6 uetis. * Et dabo super vos neruos,
B & succrescere faciam super vos
carnes, & superextendam in vo-
bis cutem: & dabo vobis spiri-
tum, & viuetis, & scietis quia
7 ego Dominus. * Et prophetaui
sicut præceperat mihi: factus est
autem sonitus prophetante me,
& ecce commotio: & accesserunt
ossa ad ossa vnūquodque ad iun-
8 cturam suam. * Et vidi, & ecce
super ea nerui, & carnes ascende-
runt: & extenta est in eis cutis de-
super, & spiritum non habebant:
9 * Et dixit ad me: Vaticinare
ad spiritum, vaticinare fili homi-
nis, & dices ad spiritum: Hæc
dicit Dominus Deus: A quattuor
ven-

ventis veni spiritus, & insuffla
super interfectos istos, & reuiui-
scant. * Et prophetaui sicut præ- 10
ceperat mihi: & ingressus est in
ea spiritus,& vixerunt steteruntq.
super pedes suos exercitus grãdis
nimis valde. * Et dixit ad me:Fi- 11
li hominis, ossa hæc vniuersa do-
mus Israel est: ipsi dicunt: Arue-
runt ossa nostra, & perijt spes no
stra, & abscissi sumus. * Propte- 12
rea vaticinare, & dices ad eos: D
Hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego aperiam tumulos vestros, &
educam vos de sepulchris vestris
populus meus: & inducam vos
in terram Israel. * Et scietis quia 13
ego Dominus, cum aperuero se-
pulchra vestra, & eduxero vos de
tumulis vestris popule meus:
* Et dedero spiritum meũ in vo- 14
bis, & vixeritis, & requiescere
vos faciam super humũ vestram:
& scietis quia ego Dominus locu-
tus sum, & feci, ait Dominus
Deus. * Et factus est sermo Do- 15
mini ad me, dicens: *Et tu fili ho- 16
minis sume tibi lignum vnum:&
scribe super illud: Iudæ, & filio-
rum Israel sociorum eius:& tolle E
lignũ alterũ, & scribe super illud:
Ioseph ligno Ephraim, & cunctæ
domui Israel sociorumq. eius. *Et 17
adiunge illa, vnum ad alterum
tibi in lignum vnum: & erunt in
vnionem in manu tua. *Cum au- 18
tem dixerint ad te filij populi tui
loquentes: Nonne indicas nobis
quid in his tibi velis? * loqueris 19
ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego assumam lignum Io-
seph, quod est in manu Ephraim,
& tribus Israel,quæ sunt ei adiun-
ctæ:& dabo eas pariter cum ligno
Iuda,& faciam eas in lignum vnũ:
& erunt vnum in manu eius.
* Erunt autem ligna, super quæ 20
scripseris in manu tua, in oculis
eorum. * Et dices ad eos:Hæc di- 21
cit Dominus Deus: Ecce ego as-
sumam filios Israel de medio na- F
tionum, ad quas abierunt:& con-
gregabo eos vndique,& adducam
‖ Ioan. 10. b.16. eos ad humum suam.*‖Et faciam 22
eos in gentem vnam in terra in
montibus Israel, & rex vnus erit
omnibus imperans: & non erunt
vltra duæ gentes, nec diuidentur
amplius in duo regna. * Neque 23
polluentur vltra in idolis suis, &
abominationibus suis, & cun-
ctis iniquitatibus suis: & saluos
eos faciam de vniuersis sedibus in
quibus peccauerunt, & emunda-
bo eos: & erunt mihi populus,&
24 ego ero eis Deus. * ‖ Et seruus ‖ E.34.f.23
meus Dauid rex super eos, & pa- Ioan. 1. g.
G stor vnus erit omnium eorum:in 45
iudicijs meis ambulabũt, & man- Isa.40.c.11
data mea custodient, & facient Ier.23.a.5
25 ea.* Et habitabunt super terram, Dan. 9. g.
quam dedi seruo meo Iacob, in 24
qua habitauerunt patres vestri:&
habitabunt super eam ipsi, & filij
eorum, & filij filiorum eorum,
vsque in sempiternum: & Dauid
seruus meus princeps eorum in
26 perpetuum.* ‖ Et percutiam illis ‖ Io.12.e.34
fœdus pacis, pactũ sempiternum Psl. 109. b.4
erit eis: & fundabo eos, & mul- & 106. a. 2
tiplicabo, & dabo sanctificatio-
nem meam in medio eorum in
27 perpetuum. * Et erit tabernacu-
lum meum in eis:& ero eis Deus,
28 & ipsi erunt mihi populus. * Et
scient Gentes, quia ego Dominus
sanctificator Israel, cũ fuerit san-
ctificatio mea in medio eorum
in perpetuum.

CAP. XXXVIII.

1 ET factus est sermo Domini ad J.39.a.1
2 me, dicens:* Fili hominis po- Apo.20.c.8
A ne faciem tuam contra Gog, ter-
ram Magog, principem capitis
Mosoch, & Thubal: & vaticina-
3 re de eo, * & dices ad eum: Hæc
dicit Dominus Deus: Ecce ego
ad te Gog principem capitis Mo-
4 soch & Thubal, * & circumagam
te, & ponam frenum in maxillis
tuis: & educam te,& omnẽ exer-
citum tuum, equos & equites
vestitos loricis vniuersos, multi-
tudinem magnam, hastam & cly-
5 peum arripientium & gladium.
B * Persæ, Aethiopes, & Libyes
cum eis, omnes scutati & galea-
6 ti. * Gomer, & vniuersa agmina
eius, domus Thogorma, latera
Aquilonis,& totũ robur eius, po-
7 pulíq. multi tecum. * Præpara,&
instrue te,& omnẽ multitudinem
tuam,quæ coaceruata est ad te, &
8 esto eis in præceptum.* Post dies
multos visitaberis: in nouissimo
annorũ venies ad terrã,quę reuer-

sa est a gladio, & cōgregata est de
populis multis ad montes Israel,
qui fuerunt deserti iugiter: hæc
de populis educta est, & habi-
tabunt in ea confidenter vniuer-
si. * Ascendens autem quasi tem- 9
pestas venies, & quasi nubes, vt C
operias terram tu, & omnia agmi-
na tua, & populi multi tecum.
* Hæc dicit Dominus Deus: In die 10
illa ascendent sermones super cor
tuum, & cogitabis cogitationem
pessimam: * & dices: Ascendam 11
ad terram absque muro: veniam
ad quiescentes, habitantesq. se-
cure: hi omnes habitant sine mu-
ro, vectes, & portæ non sunt eis:
* Vt diripias spolia, & inuadas 12
prædam, vt inferas manum tuam
super eos, qui deserti fuerant, & D
postea restituti, & super populum
qui est congregatus ex Gētibus,
qui possidere cœpit, & esse habi-
tator vmbilici terræ. * Saba, & De- 13
dan, & negotiatores Tharsis, &
omnes leones eius dicent tibi:
Numquid ad sumenda spolia tu
venis? ecce ad diripiendam præ-
dam congregasti multitudinem
tuam, vt tollas argentū, & aurum,
& auferas supellectilem, atque
substantiam, & diripias manubias
infinitas. * Propterea vaticinare 14
fili hominis, & dices ad Gog: Hæc E
dicit Dominus Deus: Numquid
non in die illo, cum habitauerit
populus meus Israel confidenter,
scies? * Et venies de loco tuo a la- 15
teribus Aquilonis tu & populi
multi tecum ascensores equorum
vniuersi, cœtus magnus, & exer-
citus vehemens. * Et ascendes su- 16
per populum meum Israel quasi
nubes, vt operias terram. In no-
uissimis diebus eris, & adducam
te super terram meam: vt sciant
Gētes me, cum sanctificatus fue-
ro in te in oculis eorum, o Gog.
* Hæc dicit Dominus Deus: Tu 17
ergo ille es, de quo locutus sum F
in diebus antiquis in manu ser-
uorum meorum prophetarum Is-
rael, qui prophetauerunt in die-
bus illorum temporum, vt addu-
cerem te super eos. * Et erit in die 18
illa, in die aduentus Gog super
terram Israel, ait Dominus Deus,
ascendet indignatio mea in furo-
re meo. * Et in zelo meo, in igne 19
iræ meæ locutus sum. Quia in
die illa erit commotio magna su-
20 per terram Israel: * & ‖ commo- ‖Mat.24.c.
uebuntur a facie mea pisces ma- 29
ris, & volucres cæli, & bestiæ agri, Luc.21.c.
& omne reptile, quod mouetur 26
super humum, cunctiq. homines,
qui sunt super faciem terræ: &
subuertentur montes, & cadent
sepes, & omnis murus corruet in
21 terram. * Et conuocabo aduersus
eum in cunctis mōtibus meis gla-
G dium, ait Dominus Deus: gladius
vniuscuiusque in fratrem suum
22 dirigetur. * Et iudicabo eum pe-
ste, & sanguine, & imbre vehe-
menti, & lapidibus immensis:
ignem, & sulphur pluam super
eum, & super exercitum eius, &
super populos multos, qui sunt
23 cum eo. * Et magnificabor, &
sanctificabor: & notus ero in ocu-
lis multarum gentium, & scient
quia ego Dominus.

CAP. XXXIX.

1 TV autem fili hominis vatici-
A nare aduersum Gog, & dices:
Hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego super te Gog principem capi-
2 tis Mosoch & Thubal: * & circū-
agam te, & educam te, & ascen-
dere te faciam de lateribus Aqui-
lonis: & adducam te super mon-
3 tes Israel. * Et percutiam arcum
tuū in manu sinistra tua, & sagit-
tas tuas de manu dextera tua de-
4 ijciam. * Super montes Israel ca-
des tu, & omnia agmina tua, &
populi tui, qui sunt tecum: feris,
auibus, omniq. volatili, & bestijs
terræ dedi te ad deuorandum.
5 * Super faciem agri cades: quia
ego locutus sum, ait Dominus
6 Deus. * Et immittam ignem in
B Magog, & in his qui habitant in
insulis confidenter: & scient quia
7 ego Dominus. * Et nomē sanctum
meum notum faciā in medio po-
puli mei Israel, & non polluā no-
men sanctum meum amplius: &
scient Gentes, quia ego Dominus
8 sanctus Israel. * Ecce venit, & fa-
ctum est, ait Dominus Deus: hæc
9 est dies, de qua locutus sum. * Et
egredientur habitatores de ciui-
tatibus Israel, & succendent &
comburent arma, clypeum, & ha-
stas,

stas, arcum, & sagittas, & baculos manuum, & contos: & succendent ea igni septem annis.
* Et non portabũt ligna de regio- 10
C nibus, neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igni, & deprædabuntur eos, quibus prædæ fuerant, & diripient vastatores suos, ait Dominus 11
Deus. * Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israel: vallem viatorum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes: & sepelient ibi Gog, & omnem multitudinem eius, & vocabitur vallis multitudinis Gog. * Et sepe- 12
lient eos domus Israel, vt mundent terram septem mensibus.
* Sepeliet autem eum omnis po- 13
pulus terræ, & erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus.* Et viros iugiter 14
D constituent lustrantes terram, qui sepeliant, & requirant eos, qui remanserant super faciem terræ, vt emundent eam: post menses autem septem quærere incipient.
* Et circuibunt peragrãtes terram: 15
cumq. viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec sepeliant illud polinctores in valle multitudinis Gog.* Nomen au- 16
tem ciuitatis Amona, & mundabunt terram.* Tu ergo fili homi- 17
nis, hæc dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, & vniuersis auibus, cunctisq. bestijs agri: Con- E
uenite, properate, concurrite vndique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israel: vt comedatis carnem, & bibatis sanguinem.* Carnes fortium come- 18
detis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietum, & agnorum, & hircorum, taurorumq. & altilium, & pinguium omnium.
* Et comedetis adipem in saturi- 19
tatem, & bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quã ego immolabo vobis: * & saturabimi- 20
ni super mensam meam de equo, & equite forti, & de vniuersis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.* Et ponam gloriam meam 21
in Gentibus, & videbunt omnes gentes iudicium meum, quod fecerim, & manum meam, quam
22 posuerim super eos. * Et scient
F domus Israel quia ego Dominus Deus eorũ a die illa, & deinceps.
23 * Et scient Gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israel, eo quod dereliquerint me, & absconderim faciem meam ab eis: & tradiderim eos in manus hostium, & ceciderint in gladio
24 vniuersi. * Iuxta immunditiam eorũ, & scelus feci eis, & abscon-
25 di faciem meam ab illis. * Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captiuitatem Iacob, & miserebor omnis domus Israel: & assumam zelum pro no-
26 mine sancto meo.* Et portabunt confusionem suam, & omnẽ præ-
G uaricationem, qua præuaricati sunt in me, cum habitauerint in terra sua confidenter neminẽ for-
27 midantes: * & reduxero eos de populis, & congregauero de terris inimicorũ suorũ, & sanctificatus fuero in eis, in oculis gentium
28 plurimarũ. * ‖ Et scient, quia ego ‖ s.26.c.33
Dominus Deus eorum, eo quod transtulerim eos in nationes; & congregauerim eos super terram suã, & non dereliquerim quem-
29 quam ex eis ibi.* Et non abscondam vltra faciem meam ab eis, eo quòd effuderim spiritũ meum super omnem domum Israel, ait Dominus Deus.

CAP. XL.

1
A IN vigesimo quinto anno transmigrationis nostræ in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas: in ipsa hac die facta est super me manus Domini, & addu
2 xit me illuc. * In visionibus Dei adduxit me in terram Israel, & dimisit me super mõtem excelsum nimis: super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Au-
3 strum.* Et introduxit me illuc: & ecce vir, cuius erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu eius, & calamus mensuræ in manu eius: stabat autem in
4 porta. * Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia, quæ ego ostendam tibi: quia vt ostendan-

tur tibi adductus es huc : annun-
cia omnia , quæ tu vides , domui
Israel. *Et ecce murus forinsecus 5
in circuitu domus vndique, & in
manu viri calamus mensuræ sex
cubitorum , & palmo : & men-
sus est latitudinem ædificij cala-
mo vno , altitudinem quoque ca-
lamo vno . * Et venit ad portam, 6
quę respiciebat viam Orientalem ,
& ascendit per gradus eius : &
mensus est limen portæ calamo
vno latitudinem , id est , limen B
vnum calamo vno in latitudine :
* & thalamum vno calamo in 7
longum,& vno calamo in latum :
& inter thalamos , quinque cubi-
tos : * & limen portæ , iuxta ve- 8
stibulum portæ intrinsecus , cala-
mo vno . * Et mensus est vesti- 9
bulum portæ octo cubitorum , &
frontem eius duobus cubitis : ve-
stibulum autē portæ erat intrin-
secus . * Porro thalami portæ ad 10
viam Orientalem , tres hinc , &
tres inde : mensura vna trium ,
& mensura vna frōtium ex vtra-
que parte . * Et mensus est lati- 11
tudinem liminis portæ , decem
cubitorum : & longitudinem
portæ , tredecim cubitorum .* Et 12
marginem ante thalamos cubi-
ti vnius : & cubitus vnus finis
vtrinque : thalami autem , sex
cubitorum erāt hinc, & inde. *Et 13
mensus est portam a tecto thala-
mi , vsque ad tectum eius , lati-
titudinem vigintiquinque cubi-
torum : ostium contra ostium .
* Et fecit frontes per sexaginta 14
cubitos : & ad frontem atrium
portæ vndique per circuitum .
* Et ante faciem portæ , quæ per- 15
tingebat vsque ad faciem vestibu-
li portæ interioris , quinquaginta
cubitos . * Et fenestras obliquas 16
in thalamis , & in frontibus eo- C
rum , quæ erant intra portam vn-
dique per circuitum: similiter au-
tem erant & in vestibulis fene-
stræ per gyrum intrinsecus, & an-
te frontes pictura palmarum .* Et 17
eduxit me ad atrium exterius ,
& ecce gazophylacia & pauimen-
tum stratum lapide in atrio per
circuitum : triginta gazophylacia
in circuitu pauimenti . * Et paui- 18
mentum in fronte portarum se-
cundum longitudinem portarum

19 erat inferius . * Et mensus est la-
titudinem a facie portæ inferioris
vsque ad frontem atrij interioris
extrinsecus , centum cubitos ad
Orientem , & ad Aquilonem .
20 *Portam quoque,quæ respiciebat
viam Aquilonis atrij exterioris ,
mensus est tam in longitudine ,
21 quàm in latitudine . * Et thala-
mos eius tres hinc , & tres inde :
& frontem eius , & vestibulum
eius secundum mensuram portæ
prioris, quinquaginta cubitorum
longitudinem eius , & latitudi-
nem vigintiquinque cubitorum .
22 * Fenestræ autem eius , & vesti-
D bulum , & sculpturæ secundum
mensuram portæ , quæ respicie-
bat ad Orientem : & septem gra-
duum erat ascensus eius, & vesti-
23 bulum ante eam . * Et porta atrij
interioris contra portam Aquilo-
nis , & Orientalem : & mensus
est a porta vsque ad portam cen-
24 tum cubitos . * Et eduxit me ad
viam australem , & ecce porta ,
quæ respiciebat ad Austrum : &
mensus est frontem eius , & ve-
stibulum eius iuxta mensuras su-
25 periores . * Et fenestras eius , &
vestibula in circuitu , sicut fene-
stras ceteras : quinquaginta cubi-
torum longitudine , & latitudine
26 vigintiquinque cubitorum . * Et
in gradibus septem ascendebatur
ad eam : & vestibulum ante fo-
res eius : & cælatæ palmæ erant ,
vna hinc , & altera inde in fron-
27 te eius . * Et porta atrij interioris
in via australi: & mensus est a por
ta vsque ad portam in via austra-
28 li , centum cubitos . * Et intro-
duxit me in atrium interius ad
portam australem : & mensus
est portam iuxta mensuras supe-
29 riores . * Thalamum eius , &
frontem eius , & vestibulum eius
eisdem mensuris : & fenestras
eius , & vestibulum eius in cir-
cuitu quinquaginta cubitos lon-
gitudinis , & latitudinis viginti-
30 quinque cubitos. *Et vestibulum
E per gyrū longitudine vigintiquin-
que cubitorū , & latitudine quin-
31 que cubitorum . * Et vestibulum
eius ad atrium exterius , & pal-
mas eius in fronte : & octo gra-
dus erant , quibus ascendebatur
32 per eam . * Et introduxit me in

atrium interius per viam Orienta-
lem, & mensus est portam secun-
dum mensuras superiores. * Tha- 33
lamum eius, & frontem eius, &
vestibulũ eius sicut supra: & fene-
stras eius, & vestibula eius in cir-
cuitu, longitudine quinquaginta
cubitorum, & latitudine viginti-
quinque cubitorũ. * Et vestibulũ 34
eius, id est atrij exterioris: & pal-
mæ cælatæ in fronte eius hinc &
inde: & in octo gradibus ascen-
sus eius. * Et introduxit me ad 35
portam, quæ respiciebat ad Aqui-
lonem: & mensus est secundum
mensuras superiores. * Thalamum 36
eius, & frontem eius, & vestibu-
lum eius, & fenestras eius, per
circuitum, longitudine quinqua-
ginta cubitorũ, & latitudine vi-
gintiquinque cubitorũ. * Et vesti- 37
bulum eius respiciebat ad atrium
exterius: & cælatura palmarum
in fronte eius hinc & inde & in
octo gradibus ascensus eius. * Et 38
per singula gazophylacia ostium F
in frontibus portarum: ibi laua-
bant holocaustũ. * Et in vestibu- 39
lo portæ, duæ mensæ hinc, & duæ
mensæ inde: vt immoletur super
eas holocaustum, & pro peccato,
& pro delicto. * Et ad latus exte- 40
rius, quod ascẽdit ad ostium por-
tæ, quæ pergit ad Aquilonem,
duæ mensæ: & ad latus alterum
ante vestibulum portæ, duæ mẽsæ:
* Quattuor mensæ hinc, & quat- 41
tuor mensæ inde: per latera portæ
octo mensæ erant, super quas im-
molabant. * Quattuor autem mẽ- 42
sæ ad holocaustum, de lapidibus
quadris extructæ: longitudine cu-
biti vnius & dimidij: & latitudine
cubiti vnius & dimidij: & altitu-
dine cubiti vnius: super quas
ponant vasa in quibus immolatur
holocaustum, & victima. * Et la- 43
bia earum palmi vnius, reflexa
intrinsecus per circuitum: super
mensas autem carnes oblationis.
* Et extra portã interiorem gazo- 44
phylacia cantorum in atrio inte-
riori, quod erat in latere portæ re-
spicientis ad Aquilonem: & fa- G
cies eorum contra viã Australem,
vna ex latere portæ Orientalis,
quæ respiciebat ad viã Aquilo-
nis. * Et dixit ad me: Hoc est ga- 45
zophylacium quod respicit viam
Meridianam, sacerdotum erit, qui
46 excubãt in custodijs templi. * Por-
ro gazophylacium, quod respicit
ad viam Aquilonis, sacerdotum
erit, qui excubant ad ministerium
altaris. isti sunt filij Sadoc, qui
accedunt de filijs Leui ad Domi-
47 num vt ministrent ei. * Et mensus
est atrium longitudine centum
cubitorum, & latitudine centum
cubitorum per quadrum: & alta-
48 re ante faciem templi. * Et intro-
duxit me in vestibulum templi:
& mẽsus est vestibulum quinque
cubitis hinc, & quinque cubitis
inde: & latitudinem portæ trium
cubitorum hinc, & trium cubi-
49 torum inde. * Longitudinẽ autem
vestibuli viginti cubitorũ, & la-
titudinem vndecim cubitorum,
& octo gradibus ascendebatur ad
eam. Et columnæ erant in fronti-
bus: vna hinc, & altera inde.

CAP. XLI.

1 ET introduxit me in templũ &
A mensus est frõtes, sex cubitos
latitudinis hinc, & sex cubitos la-
titudinis inde, latitudinẽ taberna-
2 culi. * Et latitudo portæ, decẽ
cubitorum erat: & latera portæ,
quinque cubitis hinc, & quinque
cubitis inde: & mensus est longi-
tudinem eius quadraginta cubi-
torum, & latitudinem viginti cu-
3 bitorum. * Et ingressus intrin-
secus mensus est in fronte portæ
duos cubitos: & portam, sex cu-
bitorum: & latitudinem portæ,
4 septem cubitorum. * Et mensus
est longitudinem eius viginti cu-
bitorum, & latitudinem eius vi-
ginti cubitorum, ante faciem tẽ-
pli: & dixit ad me: Hoc est san-
5 ctum sanctorum. * Et mensus est
parietem domus sex cubitorum:
& latitudinẽ lateris quattuor cu-
bitorum vndique per circuitũ do-
6 mus. * Latera autẽ, latus ad latus,
bis triginta tria: & erãt eminẽtia,
quæ ingrederentur per parietem
domus, in lateribus per circuitũ,
vt continerent, & non attingerent
7 parietem templi. * Et platea erat
B in rotundum, ascendens sursum
per cochleam, & in cœnaculum
templi deferebat per gyrum: id-
circo latius erat templum in su-
perio-

perioribus: & sic de inferioribus
ascendebatur ad superiora in me-
dium. * Et vidi in domo altitu- 8
dinem per circuitum, fundata la-
tera ad mensuram calami sex cu-
bitorum spatio: * & latitudinem 9
per parietem lateris forinsecus
quinque cubitorum: & erat inte-
rior domus in lateribus domus.
* Et inter gazophylacia latitudi- 10
nem viginti cubitorum in circui-
tu domus vndique, * & ostium 11
lateris ad orationem: ostium vnũ
ad viã Aquilonis, & ostium vnum
ad viam Australem: & latitudi-
nem loci ad orationem, quinque
cubitorum in circuitu. * Et ædifi- 12
cium, quod erat separatum, ver-
sumq. ad viam respicientẽ ad ma-
re, latitudinis septuaginta cubi-
torum. paries autẽ ædificij quin-
que cubitorum latitudinis per cir-
cuitum: & longitudo eius nona-
ginta cubitorum. * Et mensus est 13
domus lõgitudinem, centum cu- C
bitorum: & quod separatum erat
ædificium, & parietes eius lon-
gitudinis cẽtum cubitorum. * La- 14
titudo autem ante faciem domus
& eius, quod erat separatum con-
tra Orientem, centum cubitorum.
* Et mensus est longitudinẽ ædi- 15
ficij contra faciem eius, quod erat
separatum ad dorsum: ethecas
ex vtraque parte centum cubito-
rum: & templum interius, & ve-
stibula atrij. * Limina, & fene- 16
stras obliquas, & ethecas in circui-
tu per tres partes, contra vnius-
cuiusque limen, stratumq. ligno
per gyrum in circuitu: terra autẽ
vsque ad fenestras, & fenestræ
clausæ super ostia. * Et vsque 17
ad domum interiorem, & forin-
secus per omnem parietem in cir-
cuitu intrinsecus, & forinsecus,
ad mensuram. * Et fabrefacta 18
cherubim & palmæ: & palma
inter cherub & cherub, duasq.
facies habebat cherub. * Faciem 19
hominis iuxta palmam ex hac
parte, & faciem leonis iuxta pal-
mam ex alia parte: expressam per
omnem domum in circuitu. * De 20
terra vsque ad superiora portæ, D
cherubim, & palmæ cælatæ erant
in pariete templi. * Limen qua- 21
drangulum, & facies sanctuarij,
aspectus contra aspectum. * Al- 22
taris lignei trium cubitorum alti-
tudo. & longitudo eius duorum
cubitorum: & anguli eius, & lon-
gitudo eius, & parietes eius lignei.
Et locutus est ad me: Hæc est mẽ-
23 sa coram Domino. * Et duo ostia
erant in templo, & in sanctuario.
24 * Et in duobus ostijs ex vtraque
parte bina erant ostiola, quæ in
se inuicem plicabantur: bina
enim ostia erant ex vtraque parte
25 ostiorum. * Et cælata erant in ip-
sis ostijs templi cherubim, &
sculpturæ palmarum, sicut in pa-
rietibus quoque expressæ erant:
quam ob rem & grossiora erant
ligna in vestibuli fronte forinse-
26 cus. * Super quę fenestræ obliquę,
& similitudo palmarum hinc at-
que inde in humerulis vestibuli:
secundum latera domus, latitu-
dinemq. parietum.

CAP. XLII.

1 A ET eduxit me in atrium exte-
rius per viam ducentem ad
Aquilonem, & introduxit me in
gazophylacium, quod erat contra
separatum ædificium, & contra
ædem vergentem ad Aquilonem.
2 * In facie longitudinis, centum
cubitos ostij Aquilonis: & latitu-
3 dinis quinquaginta cubitos, * con-
tra viginti cubitos atrij interioris,
& contra pauimentum stratum la-
pide atrij exterioris, vbi erat por-
4 ticus iuncta porticui triplici. * Et
ante gazophylacia deambulatio
decem cubitorum latitudinis, ad
interiora respiciens viæ cubiti
vnius. Et ostia eorum ad Aquilo-
5 nem. * Vbi erant gazophylacia
in superioribus humiliora: quia
supportabant porticus, quæ ex il-
lis eminebant de inferioribus, &
6 de medijs ædificij. * Tristega enim
B erant, & non habebant columnas,
sicut erant columnæ atriorũ: pro-
pterea eminebant de inferioribus
& de medijs a terra cubitis quin-
7 quaginta. * Et peribolus exterior
secundũ gazophylacia, quæ erant
in via atrij exterioris ante gazo-
phylacia: longitudo eius quin-
8 quaginta cubitorum. * Quia lon-
gitudo erat gazophylaciorũ atrij
exterioris, quinquaginta cubito-
rum: & longitudo ante faciem
templi

templi, centum cubitorũ. * Et erat 9
subter gazophylacia hæc introi-
tus ab Oriente ingredientiũ in ea
de atrio exteriori. * In latitudine 10
periboli atrij, quod erat contra
viam Orientalem, in faciem ædi-
ficij separati, & erant ante ædifi-
cium gazophylacia. * Et via ante 11
faciem eorum iuxta similitudinẽ C
gazophylaciorum, quæ erant in
via Aquilonis: secundum longi-
tudinem eorum, sic & latitudo
eorum: & omnis introitus eorũ,
& similitudines, & ostia eorum.
* secundum ostia gazophylacio- 12
rum, quæ erant in via respiciente
ad Notum: ostium in capite viæ:
quæ via erat ante vestibulum se-
paratum per viam Orientalem in-
gredientibus. * Et dixit ad me: 13
gazophylacia Aquilonis, & gazo-
phylacia Austri, quæ sunt ante æ-
dificium separatum: hæc sunt ga-
zophylacia sancta: in quibus ve-
scuntur sacerdotes, qui appropin-
quant ad Dominum in sancta san
ctorum: ibi ponent sancta sancto
rum, & oblationem pro peccato,
& pro delicto: locus enim sanctus
est. * Cum autem ingressi fuerint 14
sacerdotes, non egredientur de
sanctis in atrium exterius: & ibi
reponẽt vestimẽta sua, in quibus
ministrãt, quia sancta sunt: vestien
turq. vestimentis alijs, & sic pro-
cedent ad populum. * Cumq. cõ- 15
plesset mensuras domus interio- D
ris, eduxit me per viam portæ,
quæ respiciebat ad viam Orienta-
lem: & mensus est eam vndique
per circuitum. * Mensus est autem 16
contra ventum Orientalem cala-
mo mensuræ, quingẽtos calamos
in calamo mensuræ per circuitum.
* Et mensus est contra ventum 17
Aquilonis quingentos calamos in
calamo mensuræ per gyrũ. * Et ad 18
vẽtum Australẽ mensus est quin-
gentos calamos in calamo men-
suræ per circuitum. * Et ad ven- 19
tum Occidentalem mensus est
quingentos calamos in calamo
mensuræ. * Per quattuor ventos 20
mensus est murum eius vndique
per circuitum, lõgitudinem quin-
gentorum cubitorum, & latitudi-
nem quingentorum cubitorum
diuidentem inter sanctuarium &
vulgi locum.

CAP. XLIII.

1 ET duxit me ad portam, quæ
A respiciebat ad viam Orienta-
2 lem. * Et ecce gloria Dei Israel
ingrediebatur per viam Orienta-
lẽ: & vox erat ei quasi vox aqua-
rum multarum, & terra splen-
3 debat a maiestate eius. * ‖ Et vi- ‖ s.9.a.1
di visionem secundum speciem,
quam videram, quando venit vt
disperderet ciuitatem: & species
secundum aspectum, ‖ quem ‖ s.1.a.1.3
videram iuxta fluuium Chobar:
4 & cecidi super faciem meam. * Et
maiestas Domini ingressa est tẽ-
plum per viam portæ, quæ respi-
5 ciebat ad Orientem. * Et eleuauit
me spiritus, & introduxit me in
atrium interius: & ecce repleta
6 erat gloria Domini domus. * Et
audiui loquẽtem ad me de domo,
7 & vir qui stabat iuxta me, * dixit
B ad me: Fili hominis, locus solij
mei, & locus vestigiorum pedum
meorum, vbi habito in medio fi-
liorum Israel in æternum, & non
polluent vltra domus Israel nomẽ
sanctum meum, ipsi, & reges eo-
rum in fornicationibus suis, &
in ruinis regum suorum, & in ex-
8 celsis. * Qui fabricati sunt limen
suum iuxta limen meum, & po-
stes suos iuxta postes meos: &
murus erat inter me & eos: & pol-
luerunt nomen sanctum meum
in abominationibus, quas fecerũt:
propter quod comsumpsi eos in
9 ira mea. * Nunc ergo repellant
C procul fornicationẽ suam, & rui-
nas regum suorum a me: & habi-
10 tabo in medio eorũ semper. * Tu
autem fili hominis ostende do-
mui Israel templum, & confun-
dantur ab iniquitatibus suis, &
11 metiantur fabricam: * & erubes-
cant ex omnibus, quæ fecerunt:
Figuram domus, & fabricæ eius
exitus, & introitus, & omnem
descripitonem eius, & vniuersa
præcepta eius, cunctumq. ordinẽ
eius, & omnes leges eius ostende
eis, & scribes in oculis eorum:
vt custodiant omnes descriptio-
nes eius, & præcepta illius, & fa-
12 ciant ea. * Ista est lex domus in
summitate montis: Omnis finis
eius in circuitu, sanctum sancto-
rum

rum est: hæc est ergo lex domus.
*Istæ autem mēsuræ altaris in cu- 13
bito verissimo, qui habebat cubi- D
tū, & palmū: in sinu eius erat cu-
bitus & cubitus in latitudine; &
definitio eius vsque ad labium
eius,& in circuitu, palmus vnus.
hæc quoque erat fossa altaris. *Et 14
de sinu terræ vsque ad crepidinē
nouissimam duo cubiti, & latitu-
do cubiti vnius:& a crepidine mi-
nore vsque ad crepidinem maio-
rem quattuor cubiti, & latitudo
cubiti vnius. * Ipse autem Ariel 15
quattuor cubitorum: & ab Ariel
vsq. ad sursum, cornua quattuor.
* Et Ariel duodecim cubitorum 16
in longitudine per duodecim cu- E
bitos latitudinis:quadrangulatum
æquis lateribus.* Et crepido quat- 17
tuordecim cubitorū longitudinis
per quattuordecim cubitos lati-
tudinis in quattuor angulis eius:
& corona in circuitu eius dimidij
cubiti, & sinus eius vnius cubiti
per circuitum:gradus autem eius
versi ad Orientem. * Et dixit ad 18
me: Fili hominis, hæc dicit Do-
minus Deus: Hi sunt ritus altaris
in quacumque die fuerit fabri-
catum: vt offeratur super illud
holocaustum, & effundatur san-
guis. * Et dabis Sacerdotibus, & 19
Leuitis qui sunt de semine Sadoc F
qui accedunt ad me,ait Dominus
Deus, vt offerant mihi vitulum
de armento pro peccato. * Et as- 20
sumens de sanguine eius, pones
super quattuor cornua eius,& su-
per quattuor angulos crepidinis,
& super coronam in circuitu: &
mundabis illud & expiabis. * Et 21
tolles vitulum,qui oblatus fuerit
pro peccato: & combures eum
in separato loco domus extra san-
ctuarium.*Et in die secunda offe- 22
res hircum caprarum immacula-
tum pro peccato: & expiabunt
altare, sicut expiauerunt in vitu-
lo. * Cumq. compleueris expians 23
illud, offeres vitulum de armen- G
to immaculatum, & arietem de
grege immaculatum. * Et offeres 24
eos in conspectu Domini:& mit-
tent sacerdotes super eos sal, &
offerent eos holocaustum Domi-
no.*Septem diebus facies hircum 25
pro peccato quotidie: & vitulum
de armento, & arietem de peco-
26 ribus immaculatos offerent. * Se-
ptem diebus expiabunt altare, &
mundabunt illud: & implebunt
27 manum eius. * Expletis autem
diebus, in die octaua & vltra, fa-
cient sacerdotes super altare holo
causta vestra, & quæ pro pace of-
ferunt: & placatus ero vobis, ait
Dominus Deus.

CAP. XLIIII.

1 ET conuertit me ad viam por-
A tæ sanctuarij exterioris, quæ
respiciebat ad Orientem: & erat
2 clausa.*Et dixit Dominus ad me:
Porta hæc clausa erit:non aperie-
tur, & vir non transibit per eam:
quoniā Dominus Deus Israel in-
gressus est per eam, eritq. clausa
3 *principi. Princeps ipse sedebit in
ea, vt comedat panē coram Domi
no: per viā portæ vestibuli ingre-
dietur, & per viam eius egredie-
4 tur.*Et adduxit me per viam por-
B tę Aquilonis in cōspectu domus:
& vidi, & ecce impleuit gloria
Domini domum Domini, & ce-
5 cidi in faciem meam. * Et dixit
ad me Dominus: Fili hominis po
ne cor tuum, & vide oculis tuis,
& auribus tuis audi omnia, quæ
ego loquor ad te de vniuersis ce-
remonijs domus Domini, & de
cunctis legibus eius: & pones cor
tuum in vijs tēpli per omnes exi-
6 tus sanctuarij. * Et dices ad exa-
sperantem me domum Israel: Hæc
dicit Dominus Deus: Sufficiant
vobis omnia scelera vestra domus
7 Israel: * eo quòd inducitis filios
alienos incircumcisos corde, &
incircumcisos carne, vt sint in san-
ctuario meo, & polluant domum
meam:& offertis panes meos, adi-
pem & sanguinem: & dissoluitis
pactum meum in omnibus scele-
8 ribus vestris. * Et non seruastis
C præcepta sanctuarij mei:& posui-
stis custodes obseruationum mea-
rum in sanctuario meo vobisme-
9 tipsis. *Hæc dicit Dominus Deus:
Omnis alienigena incircumcisus
corde, & incircumcisus carne,
non ingredietur sanctuariū meum
omnis filius alienus qui est in me-
10 dio filiorum Israel. * Sed & Leui-
tæ, qui longe recesserunt a me
in errore filiorum Israel, & erra-
uerunt

uerunt a me post idola sua, &
portauerunt iniquitatem suam:
11 * erunt in sanctuario meo æditui,
& ianitores portarum domus, &
ministri domus: ipsi mactabunt
holocausta, & victimas populi:
& ipsi stabũt in conspectu eorum,
12 vt ministrent eis. * Pro eo quòd
ministrauerunt illis in conspectu
D idolorum suorum, & facti sunt
domui Israel in offendiculum ini-
quitatis: idcirco leuaui manum
meam super eos, ait Dominus
Deus, & portabunt iniquitatem
13 suam: * & non appropinquabunt
ad me vt sacerdotio fungãtur mi-
hi, neque accedent ad omne san-
ctuarium meum iuxta sancta san-
ctorum: sed portabunt confusio-
nem suam, & scelera sua quæ fe-
14 cerunt. * Et dabo eos ianitores
domus in omni ministerio eius, &
in vniuersis, quæ fient in ea.* Sa-
15 cerdotes autem & Leuitæ filij Sa-
doc, qui custodierunt ceremonias
sanctuarij mei cum errarent filij
E Israel a me, ipsi accedent ad me
vt ministrent mihi: & stabunt in
conspectu meo vt offerant mihi
adipem, & sanguinem, ait Do-
16 minus Deus. * Ipsi ingredientur
sanctuarium meum, & ipsi acce-
dẽt ad mensam meã vt ministrent
mihi, & custodiant ceremonias
17 meas. *Cumq. ingrediẽtur portas
atrij interioris, vestibus lineis in-
duentur: nec ascendet super eos
quidquam laneum, quando mi-
nistrant in portis atrij interioris &
18 intrinsecus. * Vittæ lineæ erunt in
capitibus eorum, & feminalia li-
nea erunt in lumbis eorum, & nõ
19 accingentur in sudore. * Cumq.
egredientur atriũ exterius ad po-
F pulum, exuent se vestimentis suis,
in quibus ministrauerant, & re-
ponent ea in gazophylacio san-
ctuarij, & vestient se vestimentis
alijs: & non sanctificabunt popu-
20 lum in vestibus suis. * Caput au-
tem suum non radent, neque co-
mam nutrient: sed tondentes at-
21 tondent capita sua. * Et vinum
non bibet omnis sacerdos quando
ᶠLeu.21.c.24 22 ingressurus est atriũ interius. * Et
viduam, & repudiatam non acci-
pient vxores, sed virgines de se-
mine domus Israel: sed & viduã,
quæ fuerit vidua a sacerdote, ac-

23 cipient. * Et populum meum do-
cebunt quid sit inter sanctum &
pollutum, & inter mundum &
24 immundum ostendent eis. * Et
cum fuerit controuersia, stabunt
in iudicijs meis, & iudicabunt le-
ges meas, & precepta mea in om-
nibus sollẽnitatibus meis custo-
dient, & Sabbata mea sanctifica-
25 bunt. * Et ad mortuum hominem
non ingredientur, ne polluantur,
G nisi ad patrem & matrem, & filiũ
& filiam, & fratrem & sororem,
quæ alterum virum nõ habuerit:
26 in quibus contaminabuntur. * Et
postquam fuerit emundatus, se-
27 ptem dies numerabuntur ei. * Et
in die introitus sui in sanctuarium
ad atriũ interius vt ministret mi-
hi in sanctuario, offeret pro pecca
28 to suo, ait Dominus Deus. * ǁNon ǁDeu.18.a.1
erit autẽ eis hereditas, ego heredi-
tas eorum: & possessionẽ non dabi Nu.18.c.20
tis eis in Israel, ego enim posses-
29 sio eorum.* Victimam & pro pec-
cato & pro delicto ipsi comedent:
& omne votum in Israel ipsorum
30 erit. * ǁ Et primitiua omnium ǁExo.32.d.29
primogenitorum, & omnia liba-
menta ex omnibus, quæ offerun-
tur, sacerdotum erunt: & primi-
tiua ciborum vestrorum dabitis
sacerdoti, vt reponant benedictio-
31 nem domui tuæ. * ǁ Omne morti- ǁLeu.22.b.8
cinum, & captum a bestia de aui-
bus & de pecoribus non comedẽt
sacerdotes.

CAP. XLV.

1 CVmq. cœperitis terram diui-
A dere sortitò, separate primi-
tias Domino, sanctificatum de ter-
ra, longitudine vigintiquinque
millia & latitudine decem mil-
lia: sanctificatum erit in omni ter-
2 mino eius per circuitum. * Et erit
ex omni parte sanctificatũ quin-
gentos per quingentos, quadrifa-
riam per circuitum: & quinqua-
ginta cubitis in suburbana eius
3 per gyrum. * Et a mensura ista
B mensurabis longitudinem vigin-
tiquinque millium, & latitudinẽ
decẽ millium, & in ipso erit tem-
4 plum, sanctumq. sanctorum. * Sã-
ctificatum de terra erit sacerdoti-
bus ministris sanctuarij, qui acce-
dunt ad ministerium Domini: &

erit eis locus in domos, & in san-
ctuarium sanctitatis. * Viginti- 5
quinque autem millia longitudi-
nis, & decem millia latitudinis
erunt Leuitis, qui ministrant do-
mui: ipsi possidebunt viginti ga-
zophylacia.* Et possessionem ci- 6
uitatis dabitis quinque millia la-
titudinis, & longitudinis viginti-
quinque millia secundum sepa-
rationem sanctuarij, omni domui
Israel. * Principi quoque hinc & 7
inde in separationem sanctuarij, C
& in possessionem ciuitatis, con-
tra faciem separationis sanctuarij,
& contra faciem possessionis vr-
bis: a latere Maris vsque ad Ma-
re, & a latere Orientis vsque ad
Orientem: Longitudinis autem
iuxta vnamquamque partẽ a ter-
mino Occidẽtali vsque ad termi-
num Orientalem. * De terra erit 8
ei possessio in Israel: & non de- D
populabuntur vltra principes po-
pulum meum: sed terram dabunt
domui Israel secũdum tribus eo-
rum.* Hæc dicit Dominus Deus: 9
Sufficiat vobis principes Israel:
iniquitatem & rapinas intermit-
tite, & iudicium & iustitiam fa-
cite, separate confinia vestra a po-
pulo meo, ait Dominus Deus.
* Statera iusta, & ephi iustum, & 10
batus iustus erit vobis.* Ephi, & 11
batus æqualia, & vnius mensuræ
erunt: vt capiat decimam par-
tem cori batus, & decimam par-
tem cori ephi: iuxta mensuram
cori erit æqua libratio eorum.
* || Siclus autem viginti obolos 12
habet. Porro viginti sicli, & vi-
gintiquinque sicli, & quinde-
cim sicli, mnam faciunt. * Et hæ 13
sunt primitiæ, quas tolletis: sex- E
tam partem ephi de coro frumen-
ti, & sextam partem ephi de co-
ro hordei. * Mensura quoque 14
olei, batus olei, decima pars co-
ri est: & decem bati corum fa-
ciunt: quia decem bati implent
corum. * Et arietem vnum de 15
grege ducentorum de his, quæ
nutriunt Israel in sacrificium, &
in holocaustum, & in pacifica,
ad expiandum pro eis, ait Domi-
nus Deus. * Omnis populus ter- 16
ræ tenebitur primitijs his princi-
pi in Israel. * Et super principem 17
erunt holocausta, & sacrificium, F

* Exo. 30. b. 13 Leui. 27. c. 25 Nu. 3. g. 47

& libamina in sollemnitatibus, &
in Calendis, & in Sabbatis, & in
vniuersis sollemnitatibus domus
Israel: ipse faciet pro peccato sa-
crificium, & holocaustum, & pa-
cifica ad expiandum pro domo
18 Israel.* Hæc dicit Dominus Deus:
In primo mense, vna mensis su-
mes vitulum de armento imma-
culatũ, & expiabis sanctuarium.
19 * Et tollet sacerdos de sanguine,
quod erit pro peccato, & ponet
in postibus domus, & in quat-
tuor angulis crepidinis altaris, &
in postibus portæ atrij interio-
20 ris. * Et sic facies in septima
mensis pro vnoquoque, qui igno-
rauit, & errore deceptus est, &
21 expiabis pro domo. * In primo
G mense, quartadecima die mensis
erit vobis paschæ sollemnitas: se-
ptem diebus azyma comeden-
22 tur. * Et faciet princeps in die
illa pro se, & pro vniuerso popu-
lo terræ, vitulum pro peccato.
23 * Et in septem dierum sollemni-
tate faciet holocaustum Domino
septem vitulos, & septem arietes
immaculatos quotidie septẽ die-
bus: & pro peccato hircum ca-
24 prarum quotidie. * Et sacrificium
ephi per vitulũ, & ephi per arie-
tem faciet: & olei hin per singu-
25 la ephi. * Septimo mense, quin-
tadecima die mensis in sollemni-
tate faciet sicut supra dicta sunt
per septem dies: tam pro peccato,
quàm pro holocausto, & in sacri-
ficio, & in oleo.

CAP. XLVI.

1 HAec dicit Dominus Deus:
A Porta atrij interioris, quæ
respicit ad Orientem, erit clausa
sex diebus, in quibus opus fit:
die autem Sabbati aperietur, sed
& in die Calendarum aperietur.
2 * Et intrabit princeps per viam
vestibuli portæ deforis, & stabit
in limine portæ: & facient sacer-
dotes holocaustum eius, & paci-
fica eius: & adorabit super limen
portæ, & egredietur: porta autem
nõ claudetur vsque ad vesperam.
3 * Et adorabit populus terræ ad
ostium portæ illius in Sabbatis, &
4 in Calendis coram Domino.*Ho-
B locaustum autẽ hoc offeret prin-

ceps Domino: in die Sabbati sex
agnos immaculatos, & arietem
immaculatum. * Et sacrificium 5
ephi per arietem: in agnis autem
sacrificium quod dederit manus
eius: & olei hin per singula ephi.
* In die autem Calendarum vitu- 6
lum de armento immaculatum:
& sex agni, & arietes immaculati
erunt. * Et ephi per vitulum, 7
ephi quoque per arietem faciet
sacrificium: de agnis autem, si-
cut inuenerit manus eius: & olei
hin per singula ephi. * Cumq. 8
ingressurus est princeps, per viam C
vestibuli portæ ingrediatur, & per
eandem viam exeat. * Et cum 9
intrabit populus terræ in conspe-
ctu Domini in sollemnitatibus:
qui ingreditur per portam Aqui-
lonis, vt adoret, egrediatur per
viam portæ Meridianæ: porro qui
ingreditur per viam portæ Meri-
dianæ, egrediatur per viam por-
tæ Aquilonis: non reuertetur per
viā portæ, per quam ingressus est,
sed e regione illius egredietur.
* Princeps autē in medio eorum 10
cum ingredientibus ingredietur,
& cum egredientibus egredietur.
* Et in nundinis, & in sollemni- 11
tatibus erit sacrificium ephi per D
vitulum, & ephi per arietem:
agnis autem erit sacrificium sicut
inuenerit manus eius: & olei hin
per singula ephi. * Cum autem 12
fecerit princeps spontaneum ho-
locaustum, aut pacifica volunta-
ria Domino: aperietur ei porta,
quæ respicit ad Orientem, & fa-
ciet holocaustum suum, & paci-
fica sua, sicut fieri solet in die sab-
bati: & egredietur, claudeturq.
porta postquam exierit. * Et agnū 13
eiusdem anni immaculatum fa-
ciet holocaustum quotidie Do-
mino: semper mane faciat illud.
* Et faciet sacrificium super eo 14
cata mane mane sextam partem E
ephi, & de oleo tertiam partem
hin, vt misceatur similæ: sacrifi-
cium Domino legitimum, iuge
atque perpetuū. * Faciet agnum, 15
& sacrificium, & oleum cata ma-
ne mane: holocaustum sempiter-
num. * Hæc dicit Dominus Deus. 16
Si dederit princeps donum alicui
de filijs suis: hereditas eius, fi-
liorum suorum erit, possidebunt
17 eam hereditarie. * Si autem de-
F derit legatum de hereditate sua
vni seruorum suorum, erit illius
vsque ad annum remissionis, &
reuertetur ad principem: heredi-
tas autem eius, filijs eius erit.
18 * Et nō accipiet princeps de here-
ditate populi per violentiam, &
de possessione eorum: sed de pos-
sessione sua hereditatem dabit fi-
lijs suis: vt non dispergatur po-
pulus meus vnusquisque a pos-
19 sessione sua. * Et introduxit me
per ingressum, qui erat ex la-
tere portæ, in Gazophylacia san-
ctuarij ad sacerdotes, quæ respi-
ciebant ad Aquilonem: & erat
ibi locus vergens ad Occiden-
20 tem. * Et dixit ad me: Iste
G est locus, vbi coquent sacerdotes
pro peccato, & pro delicto: vbi
coquent sacrificium, vt non ef-
ferant in atrium exterius, & san-
21 ctificetur populus. * Et eduxit
me in atrium exterius, & cir-
cumduxit me per quattuor angu-
los atrij: & ecce atriolum erat in
angulo atrij, atriola singula per
22 angulos atrij. * In quattuor an-
gulis atrij, atriola disposita qua-
draginta cubitorum per longum,
& triginta per latum: mensuræ
23 vnius quattuor erant. * Et pa-
ries per circuitum ambiēs, quat-
tuor atriola: & culinæ fabrica-
tæ erant subter porticus per gy-
24 rum. * Et dixit ad me: Hæc est
domus culinarum, in qua coquēt
ministri domus Domini victimas
populi.

CAP. XLVII.

1 ET conuertit me ad portā do-
A mus, & ecce aquæ egredie-
bantur subter limen domus ad
Orientem: facies enim domus re-
spiciebat ad Orientē: aquæ autem
descendebāt in latus templi dex-
2 trum ad Meridiē altaris. * Et edu-
xit me per viam portæ Aquilonis,
& cōuertit me ad viam foras por-
tam exteriorem, viam quæ respi-
ciebat ad Orientem: & ecce aquæ
3 redundantes a latere dextro. * Cū
egrederetur vir ad Orientem,
qui habebat funiculum in manu
sua, & mensus est mille cubi-
tos: & traduxit me per aquam
vsque

vſque ad talos. *Rurſumq. men- 4
ſus eſt mille, & traduxit me per
aquam vſque ad genua: *& men- 5
ſus eſt mille, & traduxit me per
aquam vſque ad renes. Et menſus
eſt mille, torrentem, quem non
potui pertranſire: quoniam intu-
muerant aquæ profundi torrẽtis,
qui non poteſt tranſuadari. * Et 6
dixit ad me: Certe vidiſti fili ho- B
minis. Et eduxit me, & conuer-
tit ad ripam torrentis. * Cumq. 7
me cõuertiſſem, ecce in ripa tor-
rentis ligna multa nimis ex vtra-
que parte. * Et ait ad me: Aquæ 8
iſtæ, quæ egrediuntur ad tumu-
los ſabuli Orientalis, & deſcen-
dunt ad plana deſerti, intrabunt
mare, & exibunt, & ſanabuntur
aquæ. * Et omnis anima viuens, 9
quæ ſerpit, quocumque venerit
torrens, viuet: & erunt piſces
multi ſatis poſtquam venerint il-
luc aquæ iſtæ, & ſanabuntur &
viuent omnia, ad quæ venerit tor-
rens. * Et ſtabunt ſuper illas pi- 10
ſcatores, ab Engaddi vſque ad
Engallim ſiccatio ſagenarum erit:
plurimæ ſpecies erunt piſcium
eius, ſicut piſces maris magni,
multitudinis nimiæ: * in littori- 11
bus autem eius, & in paluſtribus
non ſanabuntur, quia in ſalinas
dabuntur. * Et ſuper torrentem 12
orietur in ripis eius ex vtraque C
parte omne lignum pomiferum:
non defluet folium ex eo, &
non deficiet fructus eius: per ſin-
gulos menſes afferet primitiua,
quia aquæ eius de ſanctuario egre
dientur: & erunt fructus eius in
cibum, & folia eius ad medici-
nam. * Hæc dicit Dominus Deus: 13
Hic eſt terminus, in quo poſſide-
bitis terram in duodecim tribu-
bus Iſrael: quia Ioſeph duplicem
funiculum habet. * Poſſidebitis 14
autem eam ſinguli æque vt frater
ſuus, ſuper quam leuaui manum
meam vt darem patribus veſtris:
& cadet terra hæc vobis in poſſeſ-
ſionem. * Hic eſt autem terminus 15
terræ: ad plagam Septẽtrionalem
a mari magno via Hethalon, ve-
nientibus Sedada, * Emath, Bero- 16
tha, Sabarim, quæ eſt inter termi-
num Damaſci, & confiniũ Emath,
domus Thicon, quæ eſt iuxta ter-
minũ Auran. * Et erit terminus a 17
Mari vſque ad atrium Enon ter-
minus Damaſci, & ab Aquilone
ad Aquilonem terminus Emath,
18 plaga Septentrionalis. * Porro pla-
D ga Orientalis de medio Auran, &
de medio Damaſci, & de medio
Galaad, & de medio terræ Iſrael,
Iordanis diſterminans ad mare
Orientale, metiemini etiam pla-
19 gam Orientalem. * Plaga autem
auſtralis meridiana a Thamar vſ-
que ad aquas contradictionis Ca-
des: & torrens vſque ad mare ma-
gnum: & hæc eſt plaga ad Meri-
20 diem auſtralis. * Et plaga Maris,
mare magnum a confinio per di-
rectum, donec venias Emath: hæc
21 eſt plaga Maris. * Et diuidetis
terram iſtam vobis per tribus Iſ-
22 rael: * & mittetis eam in heredi-
tatem vobis, & aduenis, qui ac-
ceſſerint ad vos, qui genuerint fi-
lios in medio veſtrum: & erunt
vobis ſicut indigenę inter filios Iſ-
rael: vobiſcum diuidẽt poſſeſſio-
nem in medio tribuum Iſrael.
23 * In tribu autem quacumque
fuerit aduena, ibi dabitis poſſeſ-
ſionem illi, ait Dominus Deus.

CAP. XLVIII.

1 ET hæc nomina tribuum a fini-
A bus Aquilonis iuxta viã He-
thalon pergẽtibus Emath, atrium
Enan terminus Damaſci ad Aqui
lonem iuxta viam Emath. Et erit
ei plaga Oriẽtalis Mare, Dan vna.
2 * Et ſuper terminum Dan, a pla-
ga Oriẽtali vſque ad plagam Ma-
3 ris, Aſer vna: * & ſuper termi-
num Aſer, a plaga Orientali vſ-
que ad plagam Maris, Nephthali
4 vna. * Et ſuper terminum Neph-
thali, a plaga Orientali vſque ad
5 plagam Maris, Manaſſe vna. * Et
ſuper terminum Manaſſe, a pla-
ga Orientali vſque ad plagam Ma
6 ris, Ephraim vna. * Et ſuper ter-
minum Ephraim a plaga Orien-
tali vſque ad plagam Maris, Ru-
7 ben vna. * Et ſuper terminum
Ruben a plaga Oriẽtali vſque ad
8 plagam Maris, Iuda vna. * Et ſu-
per terminum Iuda a plaga Oriẽ-
tali vſque ad plagam Maris, erunt
primitiæ, quas ſeparabitis, vi-
gintiquinque millibus latitudi-
nis & longitudinis, ſicuti ſingulæ
partes

partes a plaga Orientali vsque ad
plagam Maris : & erit sanctuariũ
in medio eius.* Primitiæ, quas se- 9
parabitis Domino : longitudo vi-
gintiquinque millibus, & latitu-
do decem millibus. * Hæ autem 10
erunt primitiæ sanctuarij sacer- B
dotũ : ad Aquilonem longitudi-
nis vigintiquinque millia, & ad
Mare latitudinis decẽ millia, sed
& ad Orientem latitudinis decem
millia, & ad Meridiem longitu-
dinis vigintiquinque millia : &
erit sanctuarium Domini in me-
dio eius. * Sacerdotibus sanctua- 11
rium erit de filijs Sadoc, qui cu-
stodierunt ceremonias meas, &
non errauerunt cum errarent filij
Israel, sicut errauerunt & Leui-
tæ.* Et erunt eis primitiæ de pri- 12
mitijs terræ sanctum sanctorum,
iuxta terminum Leuitarum.*Sed 13
& Leuitis similiter iuxta fines sa-
cerdotum vigintiquinque millia
longitudinis, & latitudinis de-
cem millia. Omnis longitudo vi-
ginti & quinque millium, & la-
titudo decem millium. * Et non 14
venundabunt ex eo, neque mu-
tabunt, neque transferentur pri-
mitiæ terræ, quia sanctificatæ sunt
Domino. * Quinque millia au- 15
tem quæ supersunt in latitudine
per vigintiquinque millia, pro-
fana erunt vrbis in habitaculum,
& in suburbana : & erit ciuitas
in medio eius. * Et hæ mensu- 16
ræ eius : ad plagam Septentriona-
lem quingenta & quattuor mil-
lia : & ad plagam Meridianam,
quingenta & quattuor millia : &
ad plagam Orientalem, quingen-
ta & quattuor millia : & ad pla
gam Occidentalem, quingenta
& quattuor millia. * Erunt au- 17
tem suburbana ciuitatis ad Aqui- C
lonem ducenta quinquaginta, &
ad Meridiem ducenta quinqua-
ginta, & ad Orientem ducenta-
quinquaginta, & ad Mare ducen-
ta quinquaginta. * Quod au- 18
tem reliquum fuerit in longitu-
dine secũdum primitias sanctua-
rij, decem millia in Oriẽtem, &
decem millia in Occidentem,
erunt sicut primitiæ sanctuarij &
erunt fruges eius in panes his,
qui seruiunt ciuitati.* Seruientes 19
autem ciuitati, operabuntur ex
20 omnibus tribubus Israel. * Om-
nes primitiæ, vigintiquinque mil-
lium, per vigintiquinque millia
in quadrum, separabuntur in pri-
mitias sanctuarij, & in possessio-
21 nem ciuitatis. * Quod autem re-
liquum fuerit, principis erit ex
omni parte primitiarum sanctua-
rij, & possessionis ciuitatis e re-
gione vigintiquinque milliũ pri-
mitiarum vsque ad terminum
Orientalem : sed & ad Mare e re-
gione vigintiquinque milliũ vs-
que ad terminum maris, similiter
in partibus principis erit : & erunt
primitiæ sanctuarij, & sanctua-
22 rium templi in medio eius. * De
possessione autem Leuitarum,
& de possessione ciuitatis in me-
dio partium principis : erit inter
terminum Iuda, & inter terminũ
Beniamin, & ad principem per-
23 tinebit. * Et reliquis tribubus :
A plaga Orientali vsque ad pla-
gam Occidentalem, Beniamin
24 vna. * Et contra terminum Ben-
D iamin, a plaga Orientali vsque ad
plagam Occidentalem, Simeon
25 vna.* Et super terminum Simeo-
nis, a plaga Orientali vsque ad
plagam Occidentalem, Issachar
26 vna. * Et super terminum Issa-
char, a plaga Orientali vsque ad
plagam Occidentalem, Zabulon
27 vna. * Et super terminum Za-
bulon, a plaga Orientali vsque
28 ad plagam Maris, Gad vna. * Et
super terminum Gad, ad plagam
Austri in Meridie : & erit finis de
Thamar vsque ad aquas contra-
dictionis Cades, hereditas contra
29 mare magnum. * Hæc est terra,
quam mittetis in sortem tribubus
Israel : & hæ partitiones earum,
30 ait Dominus Deus.* Et hi egres-
sus ciuitatis : A plaga Septen-
trionali quingentos & quattuor
31 millia mensurabis. * Et portæ
ciuitatis ex nominibus tribuum
Israel, portæ tres a Septentrione,
porta Ruben vna, porta Iuda
32 vna, porta Leui vna. * Et ad
plagam Orientalem, quingen-
tos & quattuor millia : & por-
tæ tres, porta Ioseph vna, porta
Beniamin vna, porta Dan vna.
33 * Et ad plagam Meridianã, quin-
gentos & quattuor millia metie-
ris : & portæ tres, porta Simeonis

vna, porta Issachar vna, porta Za-
bulon vna. * Et ad plagam Occi- 34
dentalem, quingẽtos & quattuor
millia, & portæ eorum tres, por-
ta Gad vna, porta Aser vna, porta
35 Nephthali vna. * Per circuitum,
decẽ & octo millia: & nomen ci-
uitatis ex illa die, Dominus ibidẽ.

PROPHETIA DANIELIS.

CAPVT PRIMVM.

NNO tertio 1
regni Ioakim A
regis Iuda, ve-
nit Nabucho-
donosor rex
Babylonis in
Ierusalem, &
obsedit eam;
* & tradidit Dominus in manu 2
eius Ioakim regem Iuda, & par-
tem vasorũ domus Dei: & aspor-
tauit ea in terram Sennaar in do-
mum dei sui, & vasa intulit in
domum Thesauri dei sui. * Et ait 3
rex Asphenez præposito Eunu-
chorum vt introduceret de filijs
Israel, & de semine regio & ty-
rãnorum,* pueros, in quibus nul- 4
la esset macula, decoros forma,
& eruditos omni sapientia, cau-
tos scientia, & doctos discipli-
na, & qui possent stare in pala-
tio regis, vt doceret eos litteras,
& linguam Chaldæorum. * Et 5
constituit eis rex annonam per
singulos dies de cibis suis, & de
vino vnde bibebat ipse, vt enu-
triti tribus annis, postea starent
in conspectu regis. * Fuerunt er- 6
go inter eos de filijs Iuda, Da- B
niel, Ananias, Misael, & Aza-
rias. * Et imposuit eis præposi- 7
tus eunuchorum, nomina: Da-
nieli, Baltassar: Ananiæ, Sidrach:
Misaeli, Misach: & Azariæ, Ab-
denago. * Proposuit autem Da- 8
niel in corde suo ne pollueretur
de mensa regis, neque de vino
potus eius: & rogauit eunucho-
rum præpositum ne contamina-
retur. * Dedit autem Deus Da- 9
nieli gratiam & misericordiam in
conspectu principis eunuchorũ.
* Et ait princeps eunuchorum 10
ad Danielem: Timeo ego domi-
num meum regem, qui consti-
tuit vobis cibum & potum: qui
si viderit vultus vestros macilen-
tiores præ ceteris adolescentibus
coæuis vestris, condemnabitis ca-
11 put meum regi. * Et dixit Da-
C niel ad Malasar, quem consti-
tuerat princeps eunuchorum su-
per Danielem, Ananiam, Misae-
12 lem, & Azariam: * Tenta nos
obsecro seruos tuos diebus de-
cem, & dentur nobis legumina
ad vescendum, & aqua ad bi-
13 bendum:* & contemplare vultus
nostros, & vultus puerorum,
qui vescuntur cibo regio: & si-
cut videris, facies cum seruis tuis.
14 * Qui, audito sermone huiusce-
modi, tentauit eos diebus de-
15 cem. * Post dies autem decem
apparuerunt vultus eorum me-
liores, & corpulentiores præ om-
nibus pueris, qui vescebantur ci-
16 bo regio. * Porro Malasar tolle-
bat cibaria, & vinum potus eorũ:
17 dabatq. eis legumina. * Pueris
D autem his dedit Deus scientiam,
& disciplinam in omni libro, &
sapientia: Danieli autem intel-
ligentiam omnium visionum &
18 somniorum. * Completis itaque
diebus, post quos dixerat rex vt
introducerentur: introduxit eos
præpositus eunuchorum in con-
19 spectu Nabuchodonosor. * Cumq.
eis locutus fuisset rex, non sunt
inuenti tales de vniuersis, vt Da-
niel, Ananias, Misael, & Aza-
rias: & steterunt in conspectu Re-
20 gis. * Et omne verbum sapien-
tiæ & intellectus, quod sciscitatus
est ab eis Rex, inuenit in eis de-
cuplum super cunctos ariolos, &

magos, qui erãt in vniuerso regno
ȣ J. 6.g.28 eius. * ‖ Fuit autem Daniel vsque 21
ad annum primum Cyri regis.

CAP. II.

IN anno secundo regni Nabu- 1
chodonosor vidit Nabuchodo A
nosor somnium, & conterritus
est spiritus eius, & somnium eius
fugit ab eo. * Præcepit autem 2
rex, vt conuocarentur arioli, &
magi, & malefici, & Chaldæi:
vt indicarent regi somnia sua:
qui cum venissent, steterunt co-
ram rege. * Et dixit ad eos rex: 3
Vidi somnium: & mente con-
fusus ignoro quid viderim.* Re- 4
sponderuntq. Chaldæi regi Sy-
riace: Rex in sempiternum vi-
ue: dic somnium seruis tuis, &
interpretationem eius indicabi-
mus.* Et respondẽs rex ait Chal- 5
dæis: Sermo recessit a me: nisi
indicaueritis mihi somnium, &
coniecturam eius, peribitis vos,
& domus vestræ publicabuntur.
* Si autem somnium, & conie- 6
cturam eius narraueritis, præ-
mia, & dona, & honorem mul-
tum accipietis a me: somnium
igitur, & interpretationem eius
indicate mihi. * Responderunt 7
secundò, atque dixerunt: Rex B
somnium dicat seruis suis, & in-
terpretationẽ illius indicabimus.
* Respondit rex, & ait: Certe no- 8
ui quòd tempus redimitis, scien-
tes quòd recesserit a me sermo.
* Si ergo somnium non indicaue- 9
ritis mihi, vna est de vobis sen-
tentia, quòd interpretationem
quoque fallacem, & deceptione
plenam composueritis, vt loqua-
mini mihi donec tempus pertran-
seat. Somniũ itaque dicite mihi,
vt sciam quòd interpretationem
quoque eius veram loquamini.
*Respondentes ergo Chaldæi co- 10
ram rege, dixerunt: Non est ho-
mo super terram, qui sermonem
tuum, rex, possit implere: sed
neque regum quisquam magnus
& potens verbum huiuscemodi
sciscitatur ab omni ariolo, & ma-
go, & Chaldæo. * Sermo enim, 11
quem tu quæris, rex, grauis est:
nec reperietur quisquam, qui in-
dicet illum in conspectu regis:
exceptis dijs, quorũ non est cum
12 hominibus conuersatio. * Quo
audito, rex in furore, & in ira
magna præcepit vt perirent om-
13 nes sapientes Babylonis. * Et
egressa sententia, sapientes inter-
ficiebantur: quærebanturq. Da-
niel, & socij eius, vt perirent.
14 * Tunc Daniel requisiuit de le-
C ge, atque sententia ab Arioch
principe militiæ regis, qui egres-
sus fuerat ad interficiẽdos sapien-
15 tes Babylonis. * Et interrogauit
eum, qui a rege potestatem acce-
perat, quam ob causam tam cru-
delis sententia a facie regis esset
egressa. Cum ergo rem indicas-
16 set Arioch Danieli, * Daniel in-
gressus rogauit regem vt tempus
daret sibi ad solutionem indi-
17 candam regi. * Et ingressus est
domum suam, Ananiæq. & Mi-
saeli, & Azariæ socijs suis indi-
18 cauit negotium: * vt quærerent
misericordiam a facie Dei cæli
super sacramento isto, & non pe-
rirent Daniel, & socij eius cum
ceteris sapientibus Babylonis.
19 * Tunc Danieli mysterium per
visionem nocte reuelatum est: &
20 benedixit Daniel Deum cæli,* &
locutus ait: Sit nomen Domini
benedictum a sæculo & vsque in
sæculum: quia sapientia & for-
21 titudo eius sunt. * Et ipse mu-
tat tempora, & ætates: transfert
regna, atque constituit: dat sa-
pientiam sapientibus, & scien-
tiam intelligentibus disciplinam:
22 * Ipse reuelat profunda, & ab-
D scõdita, & nouit in tenebris con-
23 stituta: & lux cum eo est. * Tibi
Deus patrum nostrorum confi-
teor, teq. laudo: quia sapientiam,
& fortitudinem dedisti mihi: &
nunc ostendisti mihi quæ rogaui-
mus te, quia sermonem regis ape-
24 ruisti nobis.* Post hæc Daniel in-
gressus ad Arioch, quem consti-
tuerat rex vt perderet sapientes
Babylonis, sic ei locutus est: Sa-
pientes Babylonis ne perdas: in-
troduc me in conspectu regis, &
25 solutionem regi narrabo. * Tunc
Arioch festinus introduxit Da-
nielem ad regem, & dixit ei: In-
ueni hominem de filijs transmi-
grationis Iuda, qui solutionem
26 regi annunciet. * Respondit rex,

& dixit Danieli, cuius nomen
erat Baltassar: Putasne vere po-
tes mihi indicare somnium, quod
vidi, & interpretationem eius?
*Et respondens Daniel coram re- 27
ge, ait: Mysterium, quod rex in-
terrogat, sapientes, magi, ario-
li, & aruspices nequeunt indica-
re regi.* Sed est Deus in cælo re- 28
uelans mysteria, qui indicauit ti- E
bi rex Nabuchodonosor, quæ ventura
tura sunt in nouissimis tempori-
bus. Somnium tuum, & visiones
capitis tui in cubili tuo huiusce-
modi sunt: * Tu rex cogitare cœ- 29
pisti in strato tuo, quid esset futu-
rum post hæc: & qui reuelat my-
steria, ostendit tibi quæ ventura
sunt. * Mihi quoque non in sa- 30
pientia, quæ est in me plus quàm
in cunctis viuentibus, sacramen-
tum hoc reuelatum est: sed vt in-
terpretatio regi manifesta fieret,
& cogitationes mentis tuæ scires.
* Tu rex videbas, & ecce quasi 31
statua vna grandis: statua illa ma-
gna, & statura sublimis stabat cō-
tra te, & intuitus eius erat terri-
bilis * Huius statuæ caput ex au- 32
ro optimo erat, pectus autem &
brachia de argento, porro venter,
& femora ex ære.* tibiæ autē fer- 33
reæ, pedum quædam pars erat fer-
rea, quædam autem fictilis. * Vi- 34
debas ita, donec abscissus est lapis
de mōte sine manibus: & pcussit
statuam in pedibus eius ferreis, &
fictilibus, & cōminuit eos.* Tunc 35
contrita sunt pariter ferrum, te-
sta, æs, argentum, & aurum, &
redacta quasi in fauillam æstiuæ
areæ, quæ rapta sunt vento: nul-
lusq. locus inuentus est eis: lapis
autem, qui percusserat statuam,
factus est mons magnus, & im-
pleuit vniuersam terram.* hoc 36
est somnium: Interpretationem F
quoque eius dicemus coram te,
rex. * Tu rex regum es: & Deus 37
cæli, regnum, & fortitudinem, &
imperium, & gloriam dedit tibi:
* & omnia, in quibus habitāt fi- 38
lij hominum, & bestiæ agri: vo-
lucres quoque cæli dedit in ma-
nu tua, & sub ditione tua vni-
uersa constituit: tu es ergo caput
aureum. * Et post te consurget 39
regnum aliud minus te argen-
teum: & regnum tertium aliud
æreum, quod imperabit vniuer-
40 sæ terræ. * Et regnum quartum
erit velut ferrum. quomodo fer-
rum comminuit, & domat om-
nia, sic comminuet, & conteret
41 omnia hæc. * Porro quia vidisti
pedum, & digitorum partem te-
stæ figuli, & partem ferream:
regnum diuisum erit, quod ta-
men de plantario ferri orietur,
secundum quod vidisti ferrū mi-
42 stum testæ ex luto.* Et digitos pe-
dum ex parte ferreos, & ex par-
te fictiles: ex parte regnum erit
solidum, & ex parte contritum.
43 * Quod autem vidisti ferrum mi-
stum testæ ex luto, cōmiscebun-
tur quidem humano semine, sed
non adhærebunt sibi, sicuti fer-
44 rum misceri non potest testæ.* In
diebus autem regnorum illorum
suscitabit Deus cæli regnū, quod
in æternum non dissipabitur, &
regnum eius alteri populo non
tradetur: comminuet autem, &
consumet vniuersa regna hæc. &
45 ipsum stabit in æternum. * Se-
G cundum quòd vidisti, quòd de
monte abscissus est lapis sine ma-
nibus, & comminuit testam, &
ferrum, & æs, & argentum, & au-
rum, Deus magnus ostendit regi
quæ ventura sunt postea. & ve-
rum est somnium, & fidelis inter-
46 pretatio eius. * Tunc rex Nabu-
chodonosor cecidit in faciem suā,
& Danielem adorauit, & hostias,
& incensum præcepit vt sacrifica-
47 rent ei. * Loquens ergo rex, ait
Danieli: Vere Deus vester Deus
deorum est, & Dominus regū, &
reuelans mysteria: quoniā tu po-
tuisti aperire hoc sacramentum.
48 * Tunc rex Danielem in sublime
extulit, & munera multa, & ma-
gna dedit ei: & constituit eū prin-
cipē super omnes prouincias Ba-
bylonis: & præfectum magistra-
tuum super cunctos sapientes Ba-
49 bylonis.* Daniel autem postula-
uit a rege: & constituit super ope-
ra prouinciæ Babylonis, Sidrach,
Misach, & Abdenago: Ipse au-
tem Daniel erat in foribus regis.

CAP. III.

1 NAbuchodonosor rex fecit sta-
A tuam auream altitudine cu-
bitorum

bitorum sexaginta, latitudine cu-
bitorũ sex, & statuit eam in cam-
po Dura prouinciæ Babylonis.
2 * Itaque Nabuchodonosor rex
misit ad congregandos satrapas,
magistratus, & iudices, duces, &
tyrannos, & præfectos, omnesq.
principes regionũ, vt conuenirent
ad dedicationem statuæ, quam
erexerat Nabuchodonosor rex.
3 * Tunc congregati sunt satrapæ,
magistratus, & iudices, duces, &
tyranni, & optimates, qui erant in
potestatibus constituti, & vniuer-
si principes regionum vt conue-
nirent ad dedicationem statuæ,
quam erexerat Nabuchodonosor
rex. stabant autem in conspectu
statuæ, quam posuerat Nabucho-
4 donosor rex: * & præco clamabat
valenter: Vobis dicitur populis,
5 tribubus, & linguis: * In hora,
qua audieritis sonitum tubæ, &
fistulæ, & citharæ, sambucæ, &
psalterij, & symphoniæ, & vniuer-
si generis musicorum, cadentes
adorate statuam auream, quam
constituit Nabuchodonosor rex.
6 * Si quis autem non prostratus
adorauerit, eadem hora mittetur
7 in fornacem ignis ardentis. * Post
hæc igitur statim vt audierũt om-
nes populi sonitum tubæ, fistulæ,
& citharæ, sambucæ, & psalterij,
& symphoniæ, & omnis generis
musicorum: cadentes omnes po-
puli, tribus, & linguæ adoraue-
runt statuam auream, quam con-
stituerat Nabuchodonosor rex.
8 * Statimq. in ipso tempore acce-
dentes viri Chaldæi accusauerunt
9 Iudæos: * dixeruntq. Nabucho-
donosor regi: Rex in æternum
10 viue: * tu rex posuisti decretum,
vt omnis homo, qui audierit so-
nitum tubæ, fistulæ, & citharæ,
sambucæ, & psalterij, & sympho-
niæ, & vniuersi generis musico-
rum, prosternat se, & adoret sta-
11 tuam auream: * si quis autem non
procidens adorauerit, mittatur in
12 fornacem ignis ardentis. * Sunt
B ergo viri Iudæi, quos constitui-
sti super opera regionis Babylo-
nis, Sidrach, Misach, & Abdena-
go: viri isti contempserunt, rex,
decretum tuum: deos tuos non
colunt, & statuam auream, quam
13 erexisti, non adorant. * Tunc Na-
buchodonosor in furore, & in ira
præcepit vt adduceretur Sidrach,
Misach, & Abdenago: qui con-
festim adducti sunt in conspectu
14 regis. * Pronunciansq Nabucho-
donosor rex, ait eis: Verene Si-
drach, Misach, & Abdenago deos
meos non colitis, & statuam au-
ream, quam constitui, non adora-
15 tis? * Nunc ergo si estis parati,
quacumque hora audieritis soni-
tum tubæ, fistulæ, citharæ, sam-
bucæ, & psalterij, & symphoniæ,
omnisq. generis musicorum, pro-
sternite vos, & adorate statuam,
quam feci: quòd si non adora-
ueritis, eadem hora mittemini in
fornacem ignis ardentis: & quis
est Deus, qui eripiet vos de ma-
16 nu mea? * Respondentes Sidrach,
Misach, & Abdenago, dixerunt
regi Nabuchodonosor: Non opor-
tet nos de hac re respondere tibi.
17 * Ecce enim Deus noster, quem
colimus, potest eripere nos de ca-
mino ignis ardentis, & de mani-
18 bus tuis, o rex, liberare. * Quòd si
noluerit, notum sit tibi, rex, quia
deos tuos non colimus, & statuam
auream, quam erexisti, non ado-
19 ramus. * Tunc Nabuchodonosor
repletus est furore: & aspectus
faciei illius immutatus est super
Sidrach, Misach, & Abdenago,
& præcepit vt succenderetur for-
nax septuplum quàm succendi
20 consueuerat. * Et viris fortissi-
mis de exercitu suo iussit vt liga-
tis pedibus Sidrach, Misach, &
Abdenago mitterent eos in for-
21 nacem ignis ardentis. * Et con-
C festim viri illi vincti cum brac-
cis suis, & tiaris, & calceamen-
tis, & vestibus missi sunt in me-
dium fornacis ignis ardentis.
22 * nam iussio regis vrgebat: for-
nax autem succensa erat nimis.
Porro viros illos, qui miserant
Sidrach, Misach, & Abdenago,
23 interfecit flamma ignis. * Viri
autem hi tres, idest, Sidrach, Mi-
sach, & Abdenago, ceciderunt in
medio camino ignis ardentis, col-
ligati.

*Quæ sequuntur in Hebræis volu-
minibus non reperi.*

24 * Et ambulabant in medio flam-
mæ laudantes Deũ, & benedicen-
25 tes Domino. * Stans autẽ Azarias

orauit sic, aperiensq. os suum in
medio ignis, ait:
* Benedictus es Domine Deus 26
patrum nostrorum, & laudabile,
& gloriosum nomen tuum in sæcula:
*quia iustus es in omnibus, 27
quæ fecisti nobis, & vniuersa opera
tua vera, & viæ tuæ rectæ, &
omnia iudicia tua vera.* Iudicia 28
enim vera fecisti iuxta omnia,
quæ induxisti super nos, & super
ciuitatem sanctam patrũ nostrorum
Ierusalem: quia in veritate,
& in iudicio induxisti omnia hæc
propter peccata nostra.* Peccaui- 29
mus enim, & inique egimus recedentes
a te: & deliquimus in omnibus:
* & præcepta tua non au- 30
diuimus, nec obseruauimus, nec
fecimus sicut præceperas nobis vt
bene nobis esset. * omnia ergo, 31
quæ induxisti super nos, & vniuersa,
quæ fecisti nobis, in vero
iudicio fecisti: * & tradidisti nos 32
in manibus inimicorum nostrorum
iniquorum, & pessimorum,
præuaricatorumq. & regi iniusto,
& pessimo vltra omnem terram.
* Et nunc non possumus aperire 33
os: confusio, & opprobrium facti
sumus seruis tuis, & his, qui colunt
te. * Ne, quæsumus, tradas 34
D
nos in perpetuum propter nomen
tuum, & ne dissipes testamentum
tuum.* neque auferas misericor- 35
diam tuã a nobis propter Abrahã
dilectum tuum, & Isaac seruum
tuum, & Israel sanctum tuum:
*quibus locutus es pollicẽs quòd 36
multiplicares semen eorum sicut
stellas cæli, & sicut arenam, quæ
est in littore maris.*quia Domi- 37
ne imminuti sumus plus quàm
omnes gentes, sumusq. humiles
in vniuersa terra hodie propter
peccata nostra.* Et nõ est in tem- 38
pore hoc princeps, & dux, & propheta,
neque holocaustum, neque
sacrificium, neque oblatio,
neque incẽsum, neque locus primitiarum
coram te,* vt possimus 39
inuenire misericordiã tuam: sed
in animo contrito, & spiritu humilitatis
suscipiamur. * Sicut in 40
holocausto arietum, & taurorum,
& sicut in millibus agnorum pinguium:
sic fiat sacrificium nostrũ
in cõspectu tuo hodie, vt placeat
tibi: quoniam non est confusio
41 confidentibus in te.* Et nunc sequimur
te in toto corde, & timemus
te, & quærimus faciem tuã.
42 * Ne confundas nos: sed fac nobiscum
iuxta mansuetudinem
tuam, & secundum multitudinẽ
43 misericordiæ tuæ. * Et erue nos
in mirabilibus tuis, & da gloriam
44 nomini tuo Domine:* & confundantur
omnes, qui ostendunt seruis
tuis mala, confundantur in
omni potentia tua, & robur eorum
45 conteratur: * & sciant quia
tu es Dominus Deus solus, &
gloriosus super orbem terrarum.
46 * Et non cessabant qui miserant
eos ministri regis succendere fornacem,
naphtha, & stuppa, & pice,
47 & malleolis,* & effundebatur
flamma super fornacem cubitis
48 quadraginta nouem: * & erupit,
& incendit quos reperit iuxta fornacem
49 de Chaldæis. * Angelus
E autem Domini descendit cũ Azaria,
& socijs eius in fornacem: &
excussit flammam ignis de forna-
50 ce,* & fecit mediũ fornacis quasi
ventum roris flantem, & non tetigit
eos omnino ignis, neque contristauit,
nec quidquam molestiæ
intulit.
51 * Tunc hi tres quasi ex vno ore
laudabant, & glorificabant, & benedicebant
Deum in fornace, dicentes:
52 * Benedictus es Domine Deus
patrum nostrorũ: & laudabilis, &
gloriosus, & superexaltatus in sæcula.
& benedictum nomen gloriæ
tuæ sanctum: & laudabile, &
superexaltatum in omnibus sæculis.
53 * Benedictus es in templo sancto
gloriæ tuæ: & superlaudabilis,
& supergloriosus in sæcula.
54 * Benedictus es in throno regni
tui: & superlaudabilis, & superexaltatus
in sæcula.
55 * Benedictus es, qui intueris
abyssos, & sedes super cherubim:
& laudabilis, & superexaltatus in
sæcula.
56 * Benedictus es in firmamento
cæli. & laudabilis & gloriosus in
sæcula.
57 * Benedicite omnia opera Domini
Domino: laudate & superexaltate
eum in sæcula.
58 * Benedicite Angeli Domini
Domi-

Domino: laudate & superexalta-
te eum in sæcula.

b Psal. 148. a. 3

* b Benedicite cæli Domino: 59
laudate & superexaltate eum in
sæcula.
* Benedicite aquæ omnes, quæ 60
super cælos sunt, Domino: lauda-
te & superexaltate eũ in sæcula.
* Benedicite omnes virtutes Do 61
mini Domino: laudate & super-
exaltate eum in sæcula.
* Benedicite sol, & luna Domi- 62
no: laudate & superexaltate eum
in sæcula.
* Benedicite stellæ cæli Domi- 63
no: laudate & superexaltate eum
in sæcula.
* Benedicite omnis imber, & 64
ros Domino: laudate & super-
exaltate eum in sæcula.
* Benedicite omnes spiritus 65
Dei Domino: laudate & super-
exaltate eum in sæcula.
* Benedicite ignis, & æstus Do- 66
mino: laudate & superexaltate
eum in sæcula.
* Benedicite frigus, & æstus Do 67
mino: laudate & superexaltate
eum in sæcula.
* Benedicite rores, & pruina 68
Domino: laudate & superexalta-
te eum in sæcula.
* Benedicite gelu, & frigus Do- 69
mino: laudate & superexaltate
eum in sæcula.
* Benedicite glacies, & niues 70
Domino: laudate & superexalta-
te eum in sæcula.
* Benedicite noctes, & dies Do 71
mino: laudate & superexaltate F
eum in sæcula.
* Benedicite lux, & tenebræ Do 72
mino: laudate & superexaltate
eum in sæcula.
* Benedicite fulgura, & nubes 73
Domino: laudate & superexalta-
te eum in sæcula.
* Benedicat terra Dominum: 74
laudet, & superexaltet eum in
sæcula.
* Benedicite montes, & colles 75
Domino: laudate & superexalta-
te eum in sæcula.
* Benedicite vniuersa germi- 76
nantia in terra Domino: laudate
& superexaltate eum in sæcula.
* Benedicite fontes Domino: 77
laudate & superexaltate eum in
sæcula.

78 * Benedicite maria, & flumina
Domino: laudate & superexalta-
te eum in sæcula.
79 * Benedicite cete, & omnia,
quæ mouentur in aquis, Domi-
no: laudate & superexaltate eum
in sæcula.
80 * Benedicite omnes volucres
cæli Domino: laudate & super-
exaltate eum in sæcula.
81 * Benedicite omnes bestiæ, &
pecora Domino: laudate & su-
perexaltate eum in sæcula.
82 * Benedicite filij hominum Do
mino: laudate & superexaltate
eum in sæcula.
83 * Benedicat Israel Dominũ: lau-
det & superexaltet eũ in sæcula.
84 * Benedicite sacerdotes Domi-
ni Domino: laudate & superexal-
tate eum in sæcula.
85 * Benedicite serui Domini Do-
mino: laudate & superexaltate
eum in sæcula.
86 * Benedicite spiritus, & animæ
iustorum Domino: laudate & su-
perexaltate eum in sæcula.
87 * Benedicite sancti, & humiles
corde Domino: laudate & super-
exaltate eum in sæcula.
88 * Benedicite Anania, Azaria,
Misael Domino: laudate & su-
perexaltate eum in sæcula.
Quia eruit nos de inferno, &
saluos fecit de manu mortis, & li-
berauit nos de medio ardentis
flammæ, & de medio ignis eruit
nos.
89 * Confitemini Domino, quo-
niam bonus: quoniam in sæcu-
lum misericordia eius.
90 * Benedicite omnes religiosi
Domino Deo deorum: laudate &
confitemini ei, quia in omnia sæ-
cula misericordia eius.

Hucusque in Hebræo non habetur: & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91 * Tunc Nabuchodonosor rex
G obstupuit, & surrexit propere, &
ait optimatibus suis: Nonne tres
viros misimus in medium ignis
compeditos? Qui respondentes
92 regi, dixerunt: Vere rex. * Re-
spondit, & ait: Ecce ego video
quattuor viros solutos, & ambu-
lãtes in medio ignis, & nihil cor-
ruptionis in eis est, & species quar
93 ti similis filio Dei. * Tunc acces-

sit Nabuchodonosor ad ostiũ for-
nacis ignis ardẽtis,& ait: Sidrach,
Misach, & Abdenago serui Dei
excelsi, egredimini, & venite. Sta-
timq. egressi sunt Sidrach, Misach,
& Abdenago de medio ignis.* Et 94
congregati satrapæ, & magistra-
tus, & iudices, & potentes regis
contemplabãtur viros illos, quo-
niam nihil potestatis habuisset
ignis in corporibus eorum, & ca-
pillus capitis eorũ non esset adu-
stus, & sarabala eorum non fuis-
sent immutata, & odor ignis non
transisset per eos. * Et erumpens 95
Nabuchodonosor, ait: Benedi-
ctus Deus eorum, Sidrach videli-
cet, Misach, & Abdenago, qui
misit angelum suum, & eruit ser-
uos suos, qui crediderũt in eum:
& verbum regis immutauerunt,
& tradiderunt corpora sua ne ser-
uirent, & ne adorarent omnem
deum, excepto Deo suo. * A me 96
ergo positum est hoc decretum,
vt omnis populus, tribus, & lin-
gua, quæcumque locuta fuerit
blasphemiam contra Deum Si-
drach, Misach, & Abdenago, di-
spereat, & domus eius vastetur:
neque enim est alius Deus, qui
possit ita saluare. * Tunc rex pro- 97
mouit Sidrach, Misach, & Ab-
denago in prouincia Babylonis.
* NABVCHODONOSOR 98
rex, omnibus populis, gentibus,
& linguis, qui habitant in vni-
uersa terra, pax vobis multipli-
cetur. * Signa, & mirabilia fe- 99
cit apud me Deus excelsus. Pla-
cuit ergo mihi prædicare * signa 100
eius, quia magna sunt: & mirabi-
lia eius, quia fortia: & regnum
eius regnum sempiternum, &
‖ j. 4. g. 31 & 7. d. 14 ‖ potestas eius in generationem &
generationem.

CAP. IIII.

EGo Nabuchodonosor quietus 1
eram in domo mea, & florens A
in palatio meo: * somnium vidi, 2
quod perterruit me: & cogitatio-
nes meæ in strato meo, & visio-
nes capitis mei conturbauerunt
me. * Et per me propositum est 3
decretum vt introducerentur in
conspectu meo cuncti sapientes
Babylonis, & vt solutionẽ somnij
4 indicarent mihi. * Tunc ingredie-
bantur arioli, magi, Chaldæi, &
aruspices, & somnium narraui in
conspectu eorum: & solutionem
5 eius non indicauerunt mihi: * do-
nec collega ingressus est in con-
spectu meo Daniel, cui nomen
Baltassar secũdũ nomen Dei mei,
qui habet spiritum deorũ sancto-
rum in semetipso: & somnium
6 coram ipso locutus sum. * Baltas-
sar princeps ariolorum, quoniam
ego scio quòd spiritum sanctorũ
deorum habeas in te, & omne sa-
cramentum non est impossibile
tibi: visiones somniorum meorũ,
quas vidi, & solutionem earum
7 narra. * Visio capitis mei in cubili
B meo: Videbam, & ecce arbor in
medio terræ, & altitudo eius ni-
8 mia. * Magna arbor, & fortis: &
proceritas eius contingẽs cælum:
aspectus illius erat vsque ad ter-
9 minos vniuersæ terræ. * Folia eius
pulcherrima, & fructus eius ni-
mius: & esca vniuersorum in ea.
subter eam habitabant animalia,
& bestiæ, & in ramis eius conuer-
sabãtur volucres cæli: & ex ea ve-
10 scebatur omnis caro. * Videbam
in visione capitis mei super stratũ
meum, & ecce vigil, & sanctus de
11 cælo descendit. * Clamauit forti-
ter, & sic ait: Succidite arborem,
& præcidite ramos eius: excuti-
te folia eius, & dispergite fru-
ctus eius: fugiant bestiæ, quæ sub-
ter eam sunt, & volucres de ra-
12 mis eius. * Verumtamen germen
radicum eius in terra sinite, & al-
ligetur vinculo ferreo & æreo in
herbis, quæ foris sunt, & rore
cæli tingatur, & cum feris pars
13 eius in herba terræ. * Cor eius ab
C humano commutetur, & cor fe-
ræ detur ei: & septem tempora
14 mutentur super eum. * In sen-
tentia vigilum decretum est, &
sermo sanctorum, & petitio: do-
nec cognoscant viuẽtes quoniam
dominatur Excelsus in regno ho-
minum; & cuicumque voluerit,
dabit illud, & humillimum ho-
minem constituet super eum.
15 * Hoc somnium vidi ego Nabu-
chodonosor rex: tu ergo Baltas-
sar interpretationem narra festi-
nus: quia omnes sapientes regni
mei

mei non queunt solutionem edi-
cere mihi : tu autem potes, quia
spiritus deorum sanctorum in te
est . * Tunc Daniel, cuius no- 16
men Baltassar, cœpit intra semet-
ipsum tacitus cogitare quasi vna
hora:& cogitationes eius contur-
babant eum . Respondens autem
rex ait : Baltassar, somnium & in-
terpretatio eius non conturbent
te . Respondit Baltassar, & dixit :
Domine mi, somnium his, qui te
oderunt,& interpretatio eius ho-
stibus tuis sit . * Arborem, quam 17
vidisti sublimem, atque robustã, D
cuius altitudo pertingit ad cælũ,
& aspectus illius in omnẽ terram:
* & rami eius pulcherrimi,& fru- 18
ctus eius nimius,& esca omniũ in
ea, subter eam habitantes bestiæ
agri,& in ramis eius cõmorantes
aues cæli : * Tu es rex, qui magni- 19
ficatus es,& inualuisti: & magni-
tudo tua creuit,& peruenit vsque
ad cælum, & potestas tua in ter-
minos vniuersæ terræ . * Quòd 20
autem vidit rex vigilem, & san-
ctum descendere de cælo,& dice-
re : Succidite arborem, & dissipa-
te illam, attamen germen radi-
cum eius in terra dimittite, &
vinciatur ferro & ære in herbis
foris,& rore cæli conspergatur, &
cum feris sit pabulum eius, do-
nec septem tempora mutentur
super eum : * Hæc est interpreta- 21
tio sententiæ Altissimi, quæ per- E
uenit super dominum meum re-
gem :* Eijcient te ab hominibus, 22
& cum bestijs ferisq. erit habita-
|| J.5.f.21 tio tua, & || fœnum vt bos come-
des,& rore cæli infunderis : septẽ
quoque tempora mutabuntur su-
per te, donec scias quòd domine-
tur Excelsus super regnum homi-
num, & cuicumque voluerit, det
illud . * Quòd autem præcepit vt 23
relinqueretur germen radicum
eius, idest arboris : regnum tuum
tibi manebit postquam cognoue-
ris potestatem esse cælestem .
* Quam ob rem rex consilium 24
||Eccls.3.d.33 meũ placeat tibi, || & peccata tua
eleemosynis redime, & iniquita-
tes tuas misericordijs pauperum :
forsitan ignoscet delictis tuis.
* Omnia hæc venerunt super Na- 25
buchodonosor regem . * Post finẽ 26
mensium duodecim, in aula Ba-

27 bylonis deambulabat . * Respon-
F ditq. rex,& ait:Nonne hæc est Ba-
bylon magna, quam ego ædifica-
ui in domum regni,in robore for-
titudinis meæ,& in gloria decoris
28 mei ? * Cumq. sermo adhuc esset
in ore regis,vox de cælo ruit : Ti-
bi dicitur Nabuchodonosor rex :
29 Regnum tuum transibit a te, * &
ab hominibus eijcient te, & cum
bestijs & feris erit habitatio tua :
fœnum quasi bos comedes, & se-
ptem tempora mutabuntur su-
per te, donec scias quòd domine-
tur Excelsus in regno hominum,
& cuicumque voluerit, det illud.
30 * Eadem hora sermo completus
est super Nabuchodonosor, & ex
hominibus abiectus est, & fœ-
num vt bos comedit, & rore cæ-
li corpus eius infectum est : do-
nec capilli eius in similitudinem
aquilarum crescerent, & vngues
31 eius quasi auium . * Igitur post
finem dierum ego Nabuchodo-
G nosor oculos meos ad cælum le-
uaui, & sensus meus redditus est
mihi : & Altissimo benedixi, &
viuentem in sempiternum lauda-
ui, & glorificaui : || quia potestas || ?.3.g.100
eius potestas sempiterna, & re-
gnum eius in generationẽ & ge-
32 nerationem . * Et omnes habita-
tores terræ apud eum in nihilum
reputati sunt : iuxta voluntatem
enim suam facit tam in virtuti-
bus cæli quàm in habitatoribus
terræ : & non est qui resistat ma-
nui eius, & dicat ei : Quare feci-
33 sti? * In ipso tempore sensus meus
reuersus est ad me,& ad honorem
regni mei, decoremq. perueni : &
figura mea reuersa est ad me :
& optimates mei, & magistratus
mei requisierunt me, & in regno
meo restitutus sum : & magnifi-
centia amplior addita est mihi.
34 * Nunc igitur ego Nabuchodono-
sor laudo, & magnifico, & glori-
fico regem cæli: quia omnia ope-
ra eius vera, & viæ eius iudicia,
& gradientes in superbia potest
humiliare .

CAP. V.

1 BAltassar rex fecit grande con-
A uiuiũ optimatibus suis mil-
le :

le: & vnusquisque secundũ suam
bibebat ætatem. * Præcepit ergo 2
iam temulẽtus vt afferrentur va-
sa aurea & argentea, quæ aspor-
tauerat Nabuchodonosor pater
eius de templo, quod fuit in Ie-
rusalem, vt biberent in eis rex, &
optimates eius, vxoresq. eius, &
concubinæ.* Tũc allata sunt vasa 3
aurea, & argẽtea, quæ asportaue-
rat de tẽplo, quod fuerat in Ieru-
salẽ: & biberunt in eis rex, & opti-
mates eius, vxores & concubinæ
illius. * Bibebant vinum, & lau- 4
dabant deos suos aureos, & ar-
genteos, æreos, ferreos, ligneosq.
& lapideos. * In eadem hora ap- 5
paruerunt digiti, quasi manus ho-
minis scribentis contra candela-
brum in superficie parietis aulæ
regiæ: & rex aspiciebat articulos B
manus scribentis. * Tunc facies 6
regis commutata est, & cogitatio-
nes eius conturbabant eum: &
compages renum eius solueban-
tur, & genua eius ad se inuicem
collidebantur. * Exclamauit ita- 7
que rex fortiter vt introducerent
magos, Chaldæos, & aruspices.
Et proloquens rex ait sapiẽtibus
Babylonis: Quicumque legerit
scripturam hanc, & interpreta-
tionem eius manifestam mihi fe-
cerit purpura vestietur, & tor-
quem auream habebit in collo, &
tertius in regno meo erit. * Tunc 8
ingressi omnes sapiẽtes regis non
potuerunt nec scripturam legere,
nec interpretationẽ indicare regi.
* Vnde rex Baltassar satis contur- 9
batus est, & vultus illius immu-
tatus est. sed & optimates eius
turbabantur.* Regina autem pro 10
re, quæ acciderat regi, & optima- C
tibus eius, domum conuiuij in-
gressa est: & proloquens ait: Rex
in æternum viue: non te contur-
bent cogitationes tuæ, neque fa-
cies tua immutetur. * Est vir in 11
regno tuo, qui spiritum deorum
sanctorum habet in se: & in die-
bus patris tui scientia & sapientia
inuentæ sunt in eo: nam & rex
Nabuchodonosor pater tuus prin
cipem magorum, incantatorum,
Chaldæorum, & aruspicum con-
stituit eum, pater, inquam, tuus,
o rex: * quia spiritus amplior, & 12
prudentia, intelligentiaq. & in-
terpretatio somniorum, & osten-
sio secretorum, ac solutio ligato-
rum inuentæ sunt in eo, hoc est
in Daniele: cui rex posuit nomen
Baltassar. nunc itaque Daniel vo-
cetur, & interpretationem narra-
13 bit. * Igitur introductus est Da-
niel coram rege. Ad quem præ-
D fatus rex ait: Tu es Daniel de fi-
lijs captiuitatis Iudæ, quem ad-
duxit pater meus rex de Iudæa?
14 * Audiui de te quoniam spiritum
deorum habeas: & scientia, intel-
ligentiaq. ac sapientia ampliores
15 inuentæ sunt in te. * Et nunc in-
trogressi sunt in conspectu meo
sapientes magi, vt scripturã hanc
legerẽt, & interpretationem eius
indicarent mihi: & nequiuerunt
sensum huius sermonis edicere.
16 * Porro ego audiui de te, quòd
possis obscura interpretari, & li-
gata dissoluere: si ergo vales scri-
pturam legere, & interpretatio-
nem eius indicare mihi, purpura
vestieris, & torquem auream cir-
ca collum tuum habebis, & ter-
tius in regno meo princeps eris.
17 * Ad quæ respondens Daniel, ait
E coram rege: Munera tua sint ti-
bi, & dona domus tuæ alteri da:
scripturam autem legam tibi, rex,
& interpretationem eius osten-
18 dam tibi. * O rex, Deus altissi-
mus regnum, & magnificentiam,
gloriam, & honorem dedit Na-
19 buchodonosor patri tuo.* Et pro-
pter magnificentiam, quam de-
derat ei, vniuersi populi, tribus, &
linguæ tremebant, & metuebant
eum: quos volebat, interficiebat:
& quos volebat, percutiebat: &
quos volebat, exaltabat: & quos
20 volebat, humiliabat. * Quando
autem eleuatum est cor eius, &
spiritus illius obfirmatus est ad
superbiam, depositus est de solio
regni sui, & gloria eius ablata est:
21 * ‖ & a filijs hominum eiectus est, ‖ 3. 4. c. 22
sed & cor eius cum bestijs positũ
est, & cum onagris erat habitatio
F eius: fœnum quoque vt bos co-
medebat, & rore cæli corpus eius
infectum est, donec cognosceret
quòd potestatem haberet Altissi-
mus in regno hominũ: & quem-
cumque voluerit, suscitabit super
22 illud. * Tu quoque filius eius Bal-
tassar, non humiliasti cor tuum,

cum

tum scires hæc omnia: * sed ad- 23
uersum Dominatorē cæli eleua-
tus es: & vasa domus eius allata
sunt coram te: & tu, & optima-
tes tui, & vxores tuæ, & concu-
binæ tuæ vinum bibistis in eis:
deos quoque argēteos, & aureos,
& æreos, ferreos, ligneosq. & la-
pideos, qui non vident, neque au-
diunt, neque sentiunt, laudasti:
porro Deum, qui habet flatum
tuum in manu sua, & omnes vias
tuas, nō glorificasti. * Idcirco ab eo 24
missus est articulus manus, quæ
scripsit hoc, quod exaratum est.
* Hæc est autem scriptura, quæ di- 25
gesta est: MANE, THECEL, G
PHARES. * Et hæc est inter- 26
pretatio sermonis: MANE: nu-
merauit Deus regnum tuum, &
compleuit illud. * THECEL: 27
appensus es in statera, & inuen-
tus es minus habens. * PHA- 28
RES: diuisum est regnum tuum,
& datū est Medis, & Persis. * Tunc 29
iubente rege indutus est Daniel
purpura, & circumdata est tor-
ques aurea collo eius: & prædi-
catum est de eo quòd haberet po
testatē tertius in regno suo. * Ea- 30
dem nocte interfectus est Baltas-
sar rex Chaldæus. * Et Darius 31
Medus successit in regnum an-
nos natus sexagintaduos.

CAP. VI.

PLacuit Dario, & constituit su- 1
per regnum satrapas centum A
viginti vt essēt in toto regno suo.
* Et super eos principes tres, ex 2
quibus Daniel vnus erat: vt sa-
trapæ illis redderent rationem, &
rex non sustineret molestiam.
* Igitur Daniel superabat omnes 3
principes, & satrapas: quia spi-
ritus Dei amplior erat in illo.
* Porro rex cogitabat constituere 4
eum super omne regnum: vnde
principes, & satrapæ quærebant
occasionem vt inuenirent Danie-
li ex latere regis: nullamq. cau-
sam, & suspicionem reperire po-
tuerunt, eo quòd fidelis esset,
& omnis culpa, & suspicio non
inueniretur in eo. * Dixerunt er- 5
go viri illi: Non inueniemus Da- B
nieli huic aliquam occasionem,
nisi forte in lege Dei sui. * Tunc 6

principes, & satrapæ surripuerunt
regi, & sic locuti sunt ei: Dari rex
7 in æternū viue: * consilium inie-
runt omnes principes regni tui,
magistratus, & satrapæ, senatores
& iudices vt decretum imperato-
rium exeat, & edictum: Vt om-
nis, qui petierit aliquam petitio-
nem a quocumque deo, & homi-
ne vsque ad triginta dies, nisi a te
rex, mittatur in lacum leonum.
8 * Nunc itaque rex confirma sen-
tentiam, & scribe decretum: vt
non immutetur quod statutū est a
Medis & Persis, nec præuaricari
9 cuiquam liceat. * Porro rex Da-
C rius proposuit edictum, & statuit.
10 * Quod cum Daniel comperisset,
id est, constitutam legem, ingres-
sus est domum suam: & fenestris
apertis in cœnaculo suo contra
Ierusalem tribus temporibus in
die flectebat genua sua, & adora-
bat, cōfitebaturq. coram Deo suo
sicut & ante facere consueuerat.
11 * Viri ergo illi curiosius inquiren-
tes inuenerunt Danielem oran-
tem, & obsecrantem Deum suū.
12 * Et accedentes locuti sunt regi
super edicto: Rex numquid non
constituisti, vt omnis homo, qui
D rogaret quemquam de dijs, & ho-
minibus vsque ad dies triginta,
nisi te, rex, mitteretur in lacum
leonum? Ad quos respōdens rex,
ait: verus est sermo iuxta decre-
tum Medorum, atque Persarum,
13 quod præuaricari nō licet. * Tunc
respondentes dixerunt coram re-
ge: Daniel de filijs captiuitatis
Iuda, non curauit de lege tua, &
de edicto, quod constituisti: sed
tribus temporibus per diem orat
14 obsecratione sua. * Quod verbum
cum audisset rex, satis contrista-
tus est: & pro Daniele posuit cor
vt liberaret eum, & vsque ad occa-
sum solis laborabat vt erueret il-
15 lum. * Viri autem illi intelligen-
tes regem dixerunt ei: Scito rex,
quia lex Medorum, atque Persa-
rum est vt omne decretum, quod
constituerit rex, non liceat im-
16 mutari. * Tunc rex præcepit: &
E adduxerunt Danielem, & mise-
runt eum in lacum leonum. Di-
xitq. rex Danieli: Deus tuus, quē
colis semper, ipse liberabit te.
17 * Allatusq. est lapis vnus, & po-
situs

signatus est super os laci: quem obsignauit rex annulo suo, & annulo
optimatum suorum, ne quid fie-
ret contra Danielem. * Et abijt 18
rex in domum suam, & dormiuit
incœnatus, cibiq. non sunt allati
coram eo, insuper & somnus re-
cessit ab eo.* Tunc rex primo di- 19
luculo consurgens, festinus ad la-
cum leonum perrexit: * appro- 20
pinquansq. lacui, Danielem vo-
ce lacrymabili inclamauit, & af-
fatus est eum: Daniel serue Dei
viuentis, Deus tuus, cui tu seruis
semper, putasne valuit te libera-
re a leonibus? * Et Daniel regi 21
respondens ait: Rex in æternum F
|| 1.Mac.2.f.60 viue: * || Deus meus misit ange- 22
lum suum, & conclusit ora leo-
num, & non nocuerũt mihi: quia
coram eo iustitia inuenta est in
me: sed & coram te, rex, delictũ
non feci.* Tunc vehementer rex 23
gauisus est super eo, & Danielem
præcepit educi de lacu: eductusq.
est Daniel de lacu, & nulla læsio
inuenta est in eo, quia credidit
Deo suo. * Iubente autem rege, 24
adducti sunt viri illi, qui accusa-
uerant Danielem: & in lacũ leo-
nũ missi sunt, ipsi, & filij, & vxores
eorum: & non peruenerũt vsque
ad pauimentum laci, donec arri-
perent eos leones, & omnia ossa
eorum comminuerunt. * Tunc 25
Darius rex scripsit vniuersis po- G
pulis, tribubus, & linguis habi-
tantibus in vniuersa terra: PAX
vobis multiplicetur.* A me con- 26
stitutum est decretum, vt in vni-
uerso imperio, & regno meo tre-
miscant, & paueant Deum Da-
nielis. ipse est enim Deus viuens,
& æternus in sæcula: & regnum
eius non dissipabitur, & potestas
eius vsque in æternum. * Ipse li- 27
berator, atque saluator, faciens si-
gna, & mirabilia in cælo: & in ter-
ra: qui liberauit Danielem de la-
|| S.2.d.21 cu leonum. * || Porro Daniel per- 28
seuerauit vsque ad regnum Da-
rij, regnumq. Cyri Persæ.

CAP. VII.

ANno primo Baltassar regis Ba- 1
bylonis, Daniel somnium A
vidit: visio autem capitis eius in
cubili suo: & somnium scribens,
breui sermone comprehendit:
summatimq. perstringens, ait:
2 * Videbam in visione mea nocte,
& ecce quattuor vẽti cæli pugna-
3 bant in mari magno. * Et quat-
tuor bestiæ grandes ascendebant
4 de mari diuersæ inter se.* Prima
quasi leæna, & alas habebat aqui-
læ: aspiciebam donec euulsæ sunt
alæ eius, & sublata est de terra, &
super pedes quasi homo stetit, &
5 cor hominis datum est ei. * Et
B ecce bestia alia similis vrso in par
te stetit: & tres ordines erant in
ore eius, & in dentibus eius, & sic
dicebant ei: Surge, comede car-
6 nes plurimas. * Post hæc aspicie-
bam, & ecce alia quasi pardus, &
alas habebat quasi auis, quattuor
super se, & quattuor capita erant
in bestia, & potestas data est ei.
7 * Post hæc aspiciebam in visione
noctis, & ecce bestia quarta terri-
bilis, atque mirabilis, & fortis ni-
mis, dentes ferreos habebat ma-
gnos, comedens atque commi-
nuens, & reliqua pedibus suis
conculcans: dissimilis autem erat
ceteris bestijs, quas videram ante
eam, & habebat cornua decem.
8 * Considerabam cornua, & ecce
C cornu aliud paruulum ortum est
de medio eorum: & tria de cor-
nibus primis euulsa sunt a facie
eius: & ecce oculi, quasi oculi ho-
minis erant in cornu isto, & os lo-
9 quens ingentia.* Aspiciebam do-
nec throni positi sunt, & antiquus
dierum sedit: vestimentum eius
candidum quasi nix, & capilli ca-
pitis eius quasi lana munda: thro-
nus eius flammæ ignis: rotæ eius
10 ignis accensus.* || Fluuius igneus, || Apoc.5.d.11
rapidusq. egrediebatur a facie
eius. millia millium ministrabant
ei, & decies millies centena mil-
lia assistebant ei: iudicium sedit,
11 & libri aperti sunt.* Aspiciebam
D propter vocem sermonum gran-
dium, quos cornu illud loqueba-
tur: & vidi quoniam interfecta
esset bestia, & perisset corpus
eius, & traditum esset ad combu-
12 rendum igni: * aliarum quoque
bestiarum ablata esset potestas, &
tempora vitæ constituta essent eis
13 vsque ad tempus, & tẽpus.* Aspi-
ciebam ergo in visione noctis, &
ecce cũ nubibus cæli quasi filius
homi-

hominis veniebat, & vsque ad
antiquum dierum peruenit: & in
conspectu eius obtulerunt eum.
* Et dedit ei potestatem, & hono- 14
rem, & regnum: & omnes popu-
li, tribus, & linguæ ipsi seruient:
‖ Luc.1.c.33 Mich.4.c.7 ‖ potestas eius, potestas æterna,
quæ non auferetur: & regnum
eius, quod non corrumpetur.
[illegible].3.g.100 * Horruit spiritus meus, ego Da- 15
niel territus sum in his, & visio- E
nes capitis mei conturbauerunt
me. * Accessi ad vnum de assi- 16
stentibus, & veritatem quærebam
ab eo de omnibus his. Qui dixit
mihi interpretationem sermonũ,
& docuit me: * Hæ quattuor be- 17
stiæ magnæ: quattuor sunt regna,
quæ consurgent de terra. * Susci- 18
pient autem regnum sancti Dei
altissimi: & obtinebunt regnum
vsque in sæculum, & sæculum
sæculorum. * Post hoc volui di- 19
ligenter discere de bestia quarta,
quæ erat dissimilis valde ab om-
nibus, & terribilis nimis: den-
tes & vngues eius ferrei: come-
debat, & comminuebat, & reli-
qua pedibus suis conculcabat:
* & de cornibus decem, quæ ha- 20
bebat in capite: & de alio, quod
ortum fuerat, ante quod cecide-
rant tria cornua: & de cornu il-
lo, quod habebat oculos, & os
loquens grandia, & maius erat
ceteris. * Aspiciebam, & ecce 21
cornu illud faciebat bellum ad- F
uersus sanctos, & præualebat eis,
* donec venit antiquus dierũ, & 22
iudicium dedit sanctis Excelsi, &
tempus aduenit, & regnum ob-
tinuerunt sancti * Et sic ait: Be- 23
stia quarta, regnum quartum erit
in terra, quod maius erit omni-
bus regnis, & deuorabit vniuer-
sam terram, & conculcabit, &
comminuet eam. * Porro cornua 24
decem ipsius regni, decem reges
erunt: & alius consurget post eos,
& ipse potentior erit prioribus, &
tres reges humiliabit. * Et ser- 25
mones cõtra Excelsum loquetur, G
& sanctos Altissimi conteret: &
putabit quòd possit mutare tem-
pora, & leges, & tradentur in ma-
nu eius vsque ad tempus, & tem-
pora, & dimidium temporis. * Et 26
iudicium sedebit vt auferatur po-
tentia, & conteratur, & dispereat
27 vsque in finem. * Regnũ autem,
& potestas, & magnitudo regni,
quæ est subter omne cælum, de-
tur populo sanctorum Altissimi:
cuius regnum, regnum sempiter-
num est, & omnes reges seruient
28 ei, & obedient. * Hucusque finis
verbi. Ego Daniel multum cogi-
tationibus meis conturbabar, &
facies mea mutata est in me: ver-
bũ autẽ in corde meo conseruaui.

CAP. VIII.

1 ANno tertio regni Baltassar re-
A gis, visio apparuit mihi. Ego
Daniel post id, quod videram in
2 principio, * Vidi in visione mea,
cum essem in Susis castro, quod
est in Aelam regione: vidi au-
tem in visione esse me super por-
3 tam Vlai. * Et leuaui oculos
meos, & vidi: & ecce aries vnus
stabat ante paludem, habens cor-
nua excelsa, & vnum excelsius al-
tero atque succrescens. Postea
4 * vidi arietem cornibus ventilan-
tem contra Occidentem, & con-
tra Aquilonem, & contra Meri-
diem, & omnes bestiæ non pote-
rant resistere ei, neque liberari de
manu eius: fecitq; secundum vo-
luntatem suam, & magnificatus
5 est. * Et ego intelligebam: ecce
B autem hircus caprarum veniebat
ab Occidente super faciem totius
terræ, & non tangebat terram:
porro hircus habebat cornu insi-
6 gne inter oculos suos. * Et venit
vsque ad arietem illum cornu-
tum, quem videram stantem ante
portã, & cucurrit ad eum in im-
7 petu fortitudinis suæ. * Cumq.
appropinquasset prope arietem,
efferatus est in eum, & percussit
C arietem: & comminuit duo cor-
nua eius, & non poterat aries re-
sistere ei: cumq. eum misisset in
terram, cõculcauit, & nemo qui-
bat liberare arietẽ de manu eius.
8 * Hircus autem caprarum ma-
gnus factus est nimis: cumq. cre-
uisset, fractum est cornu magnũ,
& orta sunt quattuor cornua sub-
ter illud per quattuor ventos cæ-
9 li. * De vno autem ex eis egres-
sum est cornu vnum modicum:
& factum est grande cõtra Meri-
diem, & contra Orientẽ, & contra
forti-

fortitudinem.* Et magnificatum 10
est vsque ad fortitudinem cæli: &
deiecit de fortitudine, & de stel-
lis, & conculcauit eas.* Et vsque 11
ad principem fortitudinis magni- D
ficatum est: & ab eo tulit iuge sa-
crificiū, & deiecit locum sanctifi-
cationis eius.* Robur autem da- 12
tum est ei contra iuge sacrificium
propter peccata: & prosternetur
veritas in terra, & faciet, & pro-
sperabitur.* Et audiui vnum de 13
sanctis loquentem: & dixit vnus
sanctus alteri nescio cui loquen-
ti: Vsquequo visio, & iuge sa-
crificium, & peccatum desola-
tionis, quæ facta est: & sanctua-
rium, & fortitudo conculcabitur?
* Et dixit ei: Vsque ad vesperam 14
& mane, dies duo millia trecen-
ti: & mundabitur sanctuarium.
* Factum est autem cum vide- 15
rem ego Daniel visionē, & quæ- E
rerem intelligentiam: ecce stetit
in conspectu meo quasi species
viri.* Et audiui vocem viri in- 16
ter Vlai: & clamauit, & ait: Ga-
briel fac intelligere istum visio-
nem.* Et venit, & stetit iuxta vbi 17
ego stabam: cumq. venisset, pa-
uens corrui in faciem meam, &
ait ad me: Intellige fili hominis,
quoniam in tempore finis com-
plebitur visio.* Cumq. loquere- 18
tur ad me, collapsus sum pronus
in terram: & tetigit me, & statuit
me in gradu meo,* dixitq. mihi: 19
Ego ostendam tibi quæ futura F
sunt in nouissimo maledictionis:
quoniam habet tempus finem
suum.* Aries, quem vidisti ha- 20
bere cornua, rex Medorum est at-
que Persarum.* Porro hircus ca- 21
prarum, rex Græcorum est. &
cornu grande, quod erat inter
oculos eius, ipse est rex primus.
* Quòd autem fracto illo surrexe- 22
runt quattuor pro eo: quattuor
reges de gente eius consurgent,
sed non in fortitudine eius.* Et 23
post regnum eorum, cum creue-
rint iniquitates, cōsurget rex im-
pudens facie, & intelligens pro-
positiones.* & roborabitur for- 24
titudo eius, sed non in viribus
suis: & supra quàm credi potest,
vniuersa vastabit, & prosperabi-
tur, & faciet. Et interficiet robu-
stos, & populum sanctorum * se- 25
cundum voluntatem suam, & di-
G rigetur dolus in manu eius: & cor
suum magnificabit, & in copia
rerum omniū occidet plurimos:
& contra principem principum
consurget, & sine manu contere-
26 tur.* Et visio vespere & mane,
quæ dicta est, vera est: tu ergo vi-
sionem signa, quia post multos
27 dies erit.* Et ego Daniel langui,
& ægrotaui per dies: cumq. sur-
rexissem, faciebam opera regis, &
stupebam ad visionem, & non
erat qui interpretaretur.

CAP. IX.

1 IN anno primo Darij filij As-
A sueri de semine Medorum, qui
imperauit super regnum Chal-
2 dæorum:* Anno vno regni eius, ||Ier.25.c.11
ego Daniel intellexi in libris|| nu- &29.c.10
merum annorum, de quo factus
est sermo Domini ad Ieremiam
prophetam, vt complerentur de-
solationis Ierusalem septuagin-
3 ta anni.* Et posui faciem meam
ad Dominū Deum meum rogare
& deprecari in ieiunijs, sacco, &
4 cinere.* Et oraui Dominum
Deum meum, & confessus sum,
& dixi: || Obsecro Domine Deus ||2. Esd. 1.
magne & terribilis, custodiēs pa- b. 5
ctum, & misericordiam diligen-
tibus te, & custodiētibus manda-
5 ta tua.* || Peccauimus, iniquita- || Baruc. 1.
tem fecimus, impie egimus, & c. 17
recessimus: & declinauimus a
6 mandatis tuis, ac iudicijs.* Non
B obediuimus seruis tuis prophe-
tis, qui locuti sunt in nomine tuo
regibus nostris, principibus no-
stris, patribus nostris, omniq. po-
7 pulo terræ.* Tibi Domine iusti-
tia: nobis autem confusio faciei,
sicut est hodie viro Iuda, & habi-
tatoribus Ierusalē, & omni Israel,
his qui prope sunt, & his qui pro-
cul in vniuersis terris, ad quas eie-
cisti eos propter iniquitates eo-
rum, in quibus peccauerunt in te.
8 * Domine nobis confusio faciei,
regibus nostris, principibus no-
stris, & patribus nostris, qui pec-
9 cauerunt.* Tibi autem Domino
Deo nostro misericordia, & pro-
10 pitiatio, quia recessimus a te:* &
non audiuimus vocem Domini
Dei nostri vt ambularemus in le-
ge

gè eius, quam posuit nobis per
seruos suos prophetas.* Et omnis 11 C
Israel præuaricati sunt legem tuã,
& declinauerunt ne audirent vo-
cem tuam, & stillauit super nos
maledictio,& detestatio,quæ scri-
pta est in libro Moysi serui Dei;
quia peccauimus ei. * Et statuit 12
sermones suos, quos locutus est
super nos, & super principes no-
stros,qui iudicauerunt nos, vt su-
perinduceret in nos magnũ ma-
lum; quale numquam fuit sub
omni cælo,secundum quod factũ
§ Deut. 27. c. 14 est in Ierusalem. * || Sicut scri- 13
ptum est in lege Moysi,omne ma-
lum hoc venit super nos: & non
rogauimus faciem tuam Domi-
ne Deus noster, vt reuerteremur
ab iniquitatibus nostris, & cogi-
taremus veritatem tuam.* Et vi- 14
gilauit Dominus super malitiam, D
& adduxit eam super nos: iustus
Dominus Deus noster in omni-
bus operibus suis,quæ fecit: non
enim audiuimus vocem eius.
§ Baruc. 2. c. 11 * || Et nunc Domine Deus noster, 15
§ Exo. 15. c. 14 || qui eduxisti populum tuum de
Terra Aegypti in manu forti, &
fecisti tibi nomen secũdum diem
hanc: peccauimus, iniquitatem
fecimus. * Domine in omnem 16
iustitiam tuam: auertatur obse-
cro ira tua, & furor tuus a ciuita-
te tua Ierusalem, & monte san-
cto tuo. Propter peccata enim
nostra, & iniquitates patrum no-
strorum, Ierusalem, & populus
tuus in opprobrium sunt omni-
bus per circuitum nostrũ.* Nunc 17
ergo exaudi Deus noster oratio-
nem serui tui, & preces eius: & E
ostende faciem tuam super san-
ctuarium tuum, quod desertum
est propter temetipsum. * Incli- 18
na Deus meus aurem tuam, &
audi: aperi oculos tuos, & vide
desolationem nostram, & ciuita-
tem, super quam inuocatum est
nomen tuũ: neque enim in iusti-
ficationibus nostris prosternimus
preces ante faciem tuam, sed in
miserationibus tuis multis: * Ex- 19
audi Domine, placare Domine:
attende & fac: ne moreris pro-
pter temetipsum Deus meus: quia
nomen tuum inuocatum est su-
per ciuitatem, & super populum
tuum. * Cumq. adhuc loquerer, 20

F & orarem, & confiterer peccata
mea, & peccata populi mei Is-
rael,& prosternerem preces meas
in conspectu Dei mei, pro mon-
21 te sancto Dei mei: * Adhuc me
loquẽte in oratione, ecce vir Ga-
briel, quem videram in visione a
principio, cito volans tetigit me
in tempore sacrificij vespertini.
22 * Et docuit me, & locutus est
mihi, dixitque: Daniel nunc
egressus sum vt docerem te,& in-
23 telligeres. * Ab exordio precum
tuarum egressus est sermo: ego
autem veni vt indicarem tibi,
quia vir desideriorum es: tu ergo
animaduerte sermonem,& intel-
24 lige visionem. * || Septuaginta || Matt. 24. b. 15
hebdomades abbreuiatæ sunt su-
per populum tuum, & super vr- Ioan. 1. g. 45
bem sanctam tuam vt cõsumme-
tur præuaricatio, & finem acci-
piat peccatum, & deleatur ini-
quitas,& adducatur iustitia sem-
piterna,& impleatur visio,& pro-
phetia,& vngatur Sanctus sancto-
25 rum. * Scito ergo,& animaduer-
G te: Ab exitu sermonis, vt iterum
ædificetur Ierusalem, vsque ad
Christum ducem, hebdomades
septem, & hebdomades sexagin-
ta duæ erunt: & rursum ædifica-
bitur platea, & muri in angustia
26 temporum.* Et post hebdomades
sexaginta duas occidetur Chri-
stus: & non erit eius populus,qui
eum negaturus est. Et ciuitatem,
& sanctuarium dissipabit popu-
lus cum duce venturo: & finis
eius vastitas, & post finem bel-
27 li statuta desolatio. * Confirma-
bit autem pactum multis hebdo-
mada vna: & in dimidio heb-
domadis deficiet hostia & sacrifi-
cium: & erit in templo abomina-
tio desolationis: & vsque ad con-
summationem & finem perseue-
rabit desolatio.

CAP. X.

1 A ANno tertio Cyri regis Persa-
rum, verbum reuelatum est
Danieli cognomento Baltassar,
& verbum verum, & fortitudo
magna: intellexitq. sermonem:
intelligentia enim est opus in vi-
2 sione. * In diebus illis ego Da-
niel lugebam trium hebdomada-
rum

rum diebus, * panem desidera- 3
bilem non comedi, & caro & vi-
num non introierũt in os meum,
sed neque vnguento vnctus sum:
donec complerentur trium heb-
domadarum dies. * Die autem 4
vigesima & quarta mensis primi
eram iuxta fluuium magnum,
qui est Tigris. * Et leuaui ocu- 5
los meos, & vidi: & ecce vir vnus
vestitus lineis, & renes eius ac-
cincti auro obrizo: * & corpus 6
eius quasi chrysolithus, & facies
eius velut species fulguris, &
oculi eius vt lampas ardens: &
brachia eius, & quæ deorsum
sunt vsque ad pedes, quasi species
æris candentis: & vox sermonum
eius vt vox multitudinis. * Vi- 7
di autem ego Daniel solus visio- B
nem: porro viri, qui erant me-
cum, non viderunt: sed terror ni-
mius irruit super eos, & fugerunt
in absconditum. * Ego autem re- 8
lictus solus vidi visionem gran-
dem hanc: & non remansit in me
fortitudo, sed & species mea im-
mutata est in me, & emarcui, nec
habui quidquam virium. * Et 9
audiui vocem sermonum eius. &
audiens iacebam consternatus su-
per faciem meam, & vultus meus
hærebat terræ. * Et ecce manus te- 10
tigit me, & erexit me super genua
mea, & super articulos manuum
mearum. * Et dixit ad me: Da- 11
niel vir desideriorum, intellige
verba, quæ ego loquor ad te, &
sta in gradu tuo: nunc enim sum
missus ad te. Cumq. dixisset mihi
sermonem istum, steti tremens.
* Et ait ad me: Noli metuere Da- 12
niel: quia ex die primo, quo po- C
suisti cor tuum ad intelligendum
vt te affligeres in conspectu Dei
tui, exaudita sunt verba tua: &
ego veni propter sermones tuos.
* Princeps autem regni Persarum 13
restitit mihi viginti & vno die-
bus: & ecce Michael vnus de
principibus primis, venit in adiu-
torium meum, & ego remansi
ibi iuxta regem Persarum. * Ve- 14
ni autem vt docerem te quæ ven-
tura sunt populo tuo in nouissi-
mis diebus, quoniam adhuc visio
in dies. * Cumq. loqueretur mihi 15
huiuscemodi verbis, deieci vul-
tum meum ad terram, & tacui.
16 * Et ecce quasi similitudo filij
hominis tetigit labia mea: & ape-
riens os meum locutus sum, &
dixi ad eum, qui stabat contra
me: Domine mi, in visione tua
dissolutæ sunt compages meæ, &
17 nihil in me remansit virium. * Et
D quomodo poterit seruus Domi-
ni mei loqui cum Domino meo?
nihil enim in me remansit viriũ,
sed & halitus meus intercludi-
18 tur. * Rursum ergo tetigit me qua-
si visio hominis, & confortauit
19 me, * & dixit: Noli timere vir
desideriorum: pax tibi: confor-
tare, & esto robustus. Cumq. lo-
queretur mecum, conualui, &
dixi: Loquere Domine mi, quia
20 confortasti me. * Et ait: Num-
quid scis quare venerim ad te?
& nunc reuertar vt prælier ad-
uersum principem Persarũ. cum
ego egrederer, apparuit princeps
21 Græcorũ veniens. * Verumtamen
annunciabo tibi quod expressum
est in scriptura veritatis: & nemo
est adiutor meus in omnibus his,
nisi Michael princeps vester.

CAP. XI.

1 EGo autem ab anno primo Da-
A rij Medi stabam vt conforta-
2 retur, & roboraretur. * Et nunc
veritatem annunciabo tibi. Ec-
ce adhuc tres reges stabũt in Per-
side, & quartus ditabitur opibus
nimijs super omnes: & cum in-
ualuerit diuitijs suis, concitabit
omnes aduersum regnum Græ-
3 ciæ. * Surget vero rex fortis, &
dominabitur potestate multa: &
4 faciet quod placuerit ei. * Et cum
steterit, conteretur regnum eius,
& diuidetur in quattuor ventos
cæli: sed non in posteros eius, ne-
que secundum potentiam illius,
qua dominatus est. lacerabitur
enim regnum eius etiam in ex-
5 ternos, exceptis his. * Et con-
fortabitur rex Austri: & de prin-
cipibus eius præualebit super eũ,
& dominabitur ditione: multa
6 enim dominatio eius. * Et post
finem annorum fœderabuntur:
filiaq. regis Austri veniet ad re-
gem Aquilonis facere amicitiam,
& non obtinebit fortitudinem
brachij, nec stabit semen eius: &
trade-

tradetur ipsa, & qui adduxerunt
eam, adolescentes eius, & qui
confortabāt eam in temporibus.
* Et stabit de germine radicum 7
eius plantatio: & veniet cum e-
xercitu, & ingredietur prouinciā
regis Aquilonis: & abutetur eis,
& obtinebit. * Insuper & deos 8
eorum, & sculptilia, vasa quoque
pretiosa argenti, & auri captiua
ducet in Aegyptū: ipse præuale-
bit aduersus regē Aquilonis.* Et 9
intrabit in regnum rex Austri, &
reuertetur ad terram suam. *Filij 10
autem eius prouocabuntur, &
congregabunt multitudinē exer-
cituum plurimorum, & veniet
properans, & inundans: & reuer-
tetur, & concitabitur, & congre-
dietur cum robore eius.* Et pro- 11
uocatus rex Austri egredietur, &
pugnabit aduersus regem Aqui-
lonis, & præparabit multitudinē
nimiam, & dabitur multitudo in
manu eius. * Et capiet multitu- 12
dinem, & exaltabitur cor eius, C
& deijciet multa millia, sed non
præualebit. * Conuertetur enim 13
rex Aquilonis, & præparabit mul-
titudinem multo maiorem quàm
prius: & in fine temporum, anno-
rumq. veniet properās cum exer-
citu magno, & opibus nimijs.
‖ Isa. 19. e. 16 *‖ Et in temporibus illis multi 14
consurgent aduersus regem Au-
stri: filij quoque præuaricatorum
populi tui extollentur vt impleāt
visionem, & corruent. *Et veniet 15
rex Aquilonis, & comportabit
aggerem, & capiet vrbes munitis-
simas: & brachia Austri non susti-
nebūt, & consurgēt electi eius ad
resistendū, & non erit fortitudo.
* Et faciet veniens super eum iu- 16
xta placitum suum, & non erit
qui stet contra faciem eius. & sta-
bit in terra inclyta, & consume-
tur in manu eius. * Et ponet fa- 17
ciem suam, vt veniat ad tenen-
dum vniuersum regnum eius, &
recta faciet cum eo: & filiam fe-
minarum dabit ei, vt euertat il-
lud: & non stabit, nec illius erit.
* Et cōuertet faciem suam ad in- 18
sulas, & capiet multas: & cessare
faciet principem opprobrij sui, &
opprobrium eius conuertetur in
eum.* Et cōuertet faciem suā ad 19
imperiū terræ suæ, & impinget, & D
20 corruet, & non inuenietur. * Et
stabit in loco eius vilissimus, &
indignus decore regio: & in pau-
cis diebus conteretur, non in fu-
21 rore, nec in prælio. * Et stabit in
loco eius despectus, & non tri-
buetur ei honor regius: & veniet
clā, & obtinebit regnum in frau-
22 dulentia. * Et brachia pugnantis
expugnabūtur a facie eius, & con
terentur: insuper & dux fœderis.
23 *Et post amicitias, cum eo faciet
dolum, & ascendet, & superabit
24 in modico populo *Et abundan-
tes, & vberes vrbes ingredietur: &
faciet quæ non fecerunt patres e-
ius, & patres patrum eius: rapinas
& prædam, & diuitias eorum dis-
sipabit, & contra firmissimas co-
gitationes inibit: & hoc vsque ad
25 tempus. * Et concitabitur forti-
tudo eius, & cor eius aduersum
regē Austri in exercitu magno: &
rex Austri prouocabitur ad bel-
lum multis auxilijs, & fortibus
nimis: & non stabunt, quia inibūt
26 aduersus eum consilia. *Et come-
E dentes panem cum eo, conterent
illum, exercitusq. eius opprime-
tur: & cadent interfecti plurimi.
27 *Duorum quoque regum cor erit
vt malefaciant, & ad mensam
vnam mendacium loquentur, &
non proficient: quia adhuc finis
28 in aliud tempus. * Et reuertetur
in terram suam cum opibus mul-
tis: & cor eius aduersum testa-
mentum sanctum, & faciet,
& reuertetur in terram suam.
29 * Statuto tempore reuertetur, &
veniet ad Austrum: & non erit
30 priori simile nouissimum. * Et
veniēt super eum Trieres, & Ro-
mani: & percutietur, & reuerte-
tur, & indignabitur contra testa-
mentum sanctuarij, & faciet: re-
uerteturq. & cogitabit aduersum
eos, qui dereliquerunt testamen-
31 tum sanctuarij. * Et brachia ex
eo stabunt, & polluent sanctua-
rium fortitudinis, & auferent iu-
ge sacrificium: & dabunt abomi-
32 nationem in desolationem. * Et
F impij in testamentum simulabūt
fraudulenter: populus autem
sciens Deum suum, obtinebit, &
33 faciet.* Et docti in populo doce-
būt plurimos: & ruent in gladio,
& in flāma, & in captiuitate, & in

rapina dierum. * Cumq. corrue- 34
rint, subleuabuntur auxilio par-
uulo: & applicabuntur eis pluri-
mi fraudulenter. * Et de eruditis 35
ruent, vt conflentur, & eligantur,
& dealbentur vsque ad tempus
præfinitũ: quia adhuc aliud tem-
pus erit. * Et faciet iuxta volunta- 36
tem suam rex, & eleuabitur, &
magnificabitur aduersus omnem
deum: & aduersus Deum deo-
rum loquetur magnifica, & diri-
getur, donec compleatur iracun-
dia: perpetrata quippe est defini-
tio. * Et Deum patrum suorum 37
non reputabit: & erit in concupi-
scentijs feminarum, nec quem-
quam deorum curabit: quia ad-
uersum vniuersa consurget. * Deũ 38
autem Maozim in loco suo vene-
rabitur: & Deum, quem igno-
rauerunt patres eius, colet auro,
& argento, & lapide pretioso, re-
busq. pretiosis. * Et faciet vt mu- 39
niat Maozim cum Deo alieno, G
quem cognouit, & multiplicabit
gloriam, & dabit eis potestatem
in multis, & terram diuidet gra-
tuito. * Et in tempore præfinito 40
præliabitur aduersus eũ rex Au-
stri, & quasi tempestas veniet cõ-
tra illum rex Aquilonis in curri-
bus, & in equitibus, & in classe
magna, & ingredietur terras, &
conteret, & pertransiet. * Et in- 41
troibit in terram gloriosam, &
multæ corruent: hæ autem solæ
saluabũtur de manu eius, Edom,
& Moab, & principium filiorum
Ammon. * Et mittet manũ suam 42
in terras: & Terra Aegypti non
effugiet. * Et dominabitur thesau- 43
rorum auri, & argenti, & in om-
nibus pretiosis Aegypti: per Ly-
biam quoque, & Aethiopiam
transibit. * Et fama turbabit eum 44
ab Oriente & ab Aquilone: & ve-
niet in multitudine magna vt cõ-
terat & interficiat plurimos. * Et 45
figet tabernaculũ suum Apadno
inter maria, super montem incly-
tum & sanctum: & veniet vsque
ad summitatem eius, & nemo
auxiliabitur ei.

CAP. XII.

1 IN tempore autem illo consur-
A get Michael princeps magnus,
qui stat pro filijs populi tui & ve-
niet tempus quale non fuit ab
eo ex quo gentes esse cœperunt
vsque ad tempus illud. Et in tem-
pore illo saluabitur populus tuus,
omnis qui inuẽtus fuerit scriptus
2 in libro. * Et multi de his, qui
dormiunt in terræ puluere, eui-
gilabunt: ‖ alij in vitam æter- ‖Mat. 25. d. 46
nam, & alij in opprobrium vt vi-
3 deant semper. * Qui autem docti
fuerint, ‖ fulgebunt quasi splen- ‖Sap. 3. b. 7
dor firmamenti: & qui ad iusti-
tiam erudiunt multos, quasi stel-
4 læ in perpetuas æternitates. * Tu
B autem Daniel claude sermones,
& signa librum vsque ad tempus
statutum: plurimi pertransibunt,
5 & multiplex erit scientia. * Et
vidi ego Daniel, & ecce quasi duo
alij stabant: vnus hinc super ri-
pam fluminis, & alius inde ex
6 altera ripa fluminis. * Et dixi vi-
ro, qui erat indutus lineis, qui
stabat super aquas fluminis: Vs-
quequo finis horum mirabilium?
7 * Et audiui virum, qui indutus
C erat lineis, qui stabat super aquas
fluminis, ‖ cum eleuasset dexte- ‖Apoc. 10. a. 5
ram & sinistram suam in cælum,
& iurasset per viuentem in æter-
num, quia in tempus, & tempo-
ra, & dimidiũ temporis. Et cum
completa fuerit dispersio manus
populi sancti, complebuntur vni-
8 uersa hæc. * Et ego audiui, & non
intellexi. Et dixi: Domine mi,
9 quid erit post hæc? * Et ait: Va-
de Daniel, quia clausi sunt, si-
gnatiq. sermones vsque ad præfi-
10 nitum tempus. * Eligentur, &
D dealbabuntur, & quasi ignis pro-
babuntur multi: & impie agent
impij, neque intelligent omnes
impij, porro docti intelligent.
11 * Et a tempore cum ablatum fue-
rit iuge sacrificium, & posita fue-
rit abominatio in desolationem,
12 dies mille ducẽti nonaginta. * Bea
tus, qui expectat, & peruenit vs-
que ad dies mille trecentos tri-
13 gintaquinque. * Tu autem vade
ad præfinitum: & requiesces, &
stabis in sorte tua in finẽ dierum.

Hucusque Danielem in Hebræo Volumine legimus. Quæ sequuntur vsque ad finem libri, de Theodotionis editione translata sunt.

CAP.

CAP. XIII.

ET erat vir habitans in Baby- 1
lone, & nomen eius Ioakim: A
* Et accepit vxorem nomine Su- 2
ſannam, filiam Helciæ pulchram
nimis, & timentē Deum: *paren- 3
tes enim illius, cum eſſent iuſti,
erudierunt filiam ſuam ſecūdum
legē Moyſi.* Erat autem Ioakim 4
diues valde, & erat ei pomarium
vicinum domui ſuæ: & ad ipſum
confluebant Iudæi, eo quòd eſſet
honorabilior omnium.* Et con- 5
ſtituti ſunt de populo duo ſenes
iudices in illo anno: de quibus
locutus eſt Dominus: Quia egreſ-
ſa eſt iniquitas de Babylone a ſe-
nioribus iudicibus, qui videban-
tur regere populū.* Iſti frequen- 6
tabant domum Ioakim, & venie-
bant ad eos omnes, qui habebant
iudicia.* Cum autem populus re- 7
uertiſſet per meridiem, ingredie-
batur Suſanna, & deambulabat in
pomario viri ſui. * Et videbant 8
eam ſenes quotidie ingrediētem,
& deambulantem: & exarſerunt
in concupiſcentiam eius:* & euer 9
terunt ſenſum ſuum, & declina-
uerunt oculos ſuos vt non vide-
rent cælum, neque recordarentur
iudiciorū iuſtorum. * Erant ergo 10
ambo vulnerati amore eius, nec B
indicauerunt ſibi viciſſim dolorē
ſuū:* erubeſcebant enim indicare 11
ſibi concupiſcētiam ſuam, volen-
tes concūbere cum ea:* & obſer- 12
uabant quotidie ſolicitius videre
eam. Dixitq. alter ad alterum:
* Eamus domum, quia hora pran 13
dij eſt. Et egreſſi receſſerunt a ſe.
* Cumq. reuertiſſent, venerunt 14
in vnum: & ſciſcitantes ab inui-
cem cauſam, confeſſi ſunt concu-
piſcentiam ſuam: & tunc in com-
muni ſtatuerunt tempus, quando
eam poſſent inuenire ſolam. *Fa- 15
ctum eſt autem, cum obſeruarent
diem aptum, ingreſſa eſt aliquan-
do ſicut heri & nudiuſtertius cū
duabus ſolis puellis, voluitq. la-
uari in pomario: æſtus quippe e-
rat: * & non erat ibi quiſquam 16
præter duos ſenes abſconditos, &
contemplantes eam. * Dixit ergo 17
puellis: Afferte mihi oleum, &
ſmigmata, & oſtia pomarij clau
dite, vt lauer. * Et fecerunt ſicut 18
præceperat: clauſeruntq. oſtia
pomarij, & egreſſæ ſunt per poſti-
cum, vt afferrent, quæ iuſſerat.
neſciebantq. ſenes intus eſſe ab-
19 ſconditos. * Cum autem egreſ-
C ſæ eſſent puellæ, ſurrexerunt duo
ſenes, & accurrerunt ad eam,
20 & dixerunt: * Ecce oſtia poma-
rij clauſa ſunt, & nemo nos videt,
& nos in concupiſcentia tui ſu-
mus: quam ob rē aſſentire nobis,
21 & commiſcere nobiſcum.* quòd
ſi nolueris, dicemus contra te te-
ſtimonium, quòd fuerit tecum iu
uenis, & ob hanc cauſam emiſe-
22 ris puellas a te. *Ingemuit Suſan-
na, & ait: Anguſtiæ ſunt mihi vn-
dique: ſi enim hoc egero, mors
mihi eſt: ſi autem non egero, non
23 effugiam manus veſtras.*Sed me-
lius eſt mihi abſque opere incide-
re in manus veſtras, quàm pecca-
24 re in conſpectu Domini. * Et ex-
clamauit voce magna Suſanna:
exclamauerunt autem & ſenes
25 aduerſus eam. * Et cucurrit vnus
26 ad oſtia pomarij, & aperuit. * Cū
ergo audiſſent clamorem famuli
domus in pomario, irruerunt per
poſticum vt viderēt quidnam eſ-
27 ſet. *Poſtquam autem ſenes locu-
D ti ſunt, erubuerunt ſerui vehe-
menter: quia numquam dictus
fuerat ſermo huiuſcemodi de Su-
ſanna. Et facta eſt dies craſtina.
28 *Cumq. veniſſet populus ad Ioa-
kim virum eius, venerunt & duo
presbyteri pleni iniqua cogitatio-
ne aduerſus Suſannam vt interfi-
29 cerent eam. * Et dixerunt coram
populo: Mittite ad Suſannam fi-
liam Helciæ vxorem Ioakim. Et
30 ſtatim miſerunt. * Et venit cum
parentibus, & filijs, & vniuerſis
31 cognatis ſuis. * Porro Suſanna e-
rat delicata nimis, & pulchra ſpe-
32 cie. * At iniqui illi iuſſerūt vt di-
ſcooperiretur (erat enim cooper-
ta) vt vel ſic ſatiarētur decore eius.
33 *Flebant igitur ſui, & omnes qui
34 nouerant eam. * Conſurgentes
autem duo presbyteri in medio
populi, poſuerunt manus ſuas ſu-
35 per caput eius. * Quæ flens ſuſpe-
xit ad cælum: erat enim cor eius
36 fiduciam habens in Domino. * Et
dixerūt presbyteri: cum deambu-
laremus in pomario ſoli, ingreſſa
eſt hæc cū duabus puellis: & clau-

sit ostia pomarij, & dimisit a se
puellas. * Venitq. ad eam adole- 37
scens, qui erat absconditus, &
concubuit cum ea. * Porro nos 38
cum essemus in angulo pomarij,
videntes iniquitatem cucurrimus
ad eos, & vidimus eos pariter cō-
misceri. * Et illum quidem non 39
quiuimus comprehendere, quia
fortior nobis erat, & apertis ostijs
exiliuit: * hanc autem cum ap- 40
prehendissemus interrogauimus,
quisnam esset adolescēs & noluit
indicare nobis: huius rei testes E
sumus. * Credidit eis multitudo 41
quasi senibus & iudicibus populi
& condemnauerunt eam ad mor-
tē. * Exclamauit autem voce ma- 42
gna Susanna, & dixit: Deus æter
ne, qui absconditorum es cogni-
tor, qui nosti omnia antequam
fiant, * tu scis quoniam falsum 43
testimonium tulerunt contra me:
& ecce morior, cum nihil horum
fecerim, quæ isti malitiose com-
posuerunt aduersum me. * Exau- 44
diuit autem Dominus vocē eius.
* Cumq. duceretur ad mortem, 45
suscitauit Dominus spiritū sanctū
pueri iunioris, cuius nomen Da-
niel: * Et exclamauit voce magna: 46
Mundus ego sum a sanguine hu-
ius. * Et conuersus omnis popu- 47
lus ad eum, dixit: Quis est iste ser
mo, quem tu locutus es? * Qui 48
cum starent in medio eorum, ait:
Sic fatui filij Israel, non iudican-
tes, neque quòd verum est co-
gnoscentes, condemnastis filiam
Israel? * Reuertimini ad iudiciū, 49
quia falsum testimonium locuti
sunt aduersus eam. * Reuersus 50
est ergo populus cum festinatio- F
ne, & dixerunt ei senes: Veni, &
sede in medio nostrum, & indica
nobis: quia tibi Deus dedit hono-
rem senectutis. * Et dixit ad eos 51
Daniel: Separate illos ab inuicem
procul, & dijudicabo eos. * Cum 52
ergo diuisi essent alter ab altero,
vocauit vnum de eis, & dixit ad
eum: Inueterate dierum malorū
nunc venerunt peccata tua, quæ
operabaris prius: * iudicās iudicia 53
iniusta, innocentes opprimens, &
dimittens noxios, dicente Domi-
no: ‖ Innocentem & iustum non
‖ Exo. 23. 8.4 interficies. * Nunc ergo si vidi- 54
sti eam, dic sub qua arbore vide-
ris eos colloquentes sibi. Qui
55 ait: Sub schino. * Dixit autem
Daniel: Recte mentitus es in ca-
put tuū: Ecce enim angelus Dei
accepta sententia ab eo, scindet te
56 medium. * Et, amoto eo, iussit
venire alium, & dixit ei: Semen
Chanaan, & non Iuda, species de-
cepit te, & concupiscentia sub-
57 uertit cor tuum: * sic faciebatis
filiabus Israel, & illæ timentes lo
quebantur vobis: sed filia Iuda
non sustinuit iniquitatē vestram.
58 * Nunc ergo dic mihi, sub qua
arbore comprehenderis eos lo-
quentes sibi. Qui ait: Sub prino.
59 * Dixit autem ei Daniel: Recte
G mentitus es & tu in caput tuum:
manet enim angelus Domini,
gladium habens, vt secet te me-
60 dium, & interficiat vos. * Excla
mauit itaque omnis cœtus voce
magna, & benedixerunt Deum,
61 qui saluat sperantes in se. * Et cō-
surrexerunt aduersus duos pres-
byteros (conuicerat enim eos Da-
niel ex ore suo falsum dixisse te-
stimonium) feceruntq. eis sicut
male egerant aduersus proximū,
62 * ‖ vt facerent secundum legem
Moysi: & interfecerunt eos, & ‖ Deut. 9. d. 19
saluatus est sanguis innoxius in
63 die illa. * Helcias autem & vxor
eius laudauerunt Deum pro filia
sua Susanna cum Ioakim marito
eius, & cognatis omnibus, quia
non esset inuenta in ea res turpis.
64 * Daniel autem factus est magnus
in conspectu populi a die illa, &
65 deinceps. * Et rex Astyages ap-
positus est ad patres suos, & su-
scepit Cyrus Perses regnum eius.

CAP. XIIII.

1 ERat autem Daniel cōuiua re-
A gis & honoratus super omnes
2 amicos eius. * Erat quoque idolū
apud Babylonios nomine Bel: &
impendebantur in eo per dies
singulos similæ artabę duodecim,
& oues quadraginta, viniq. am-
3 phoræ sex. * Rex quoque cole-
bat eum, & ibat per singulos dies
adorare eum: porro Daniel adora-
bat Deum suum. Dixitq. ei rex:
4 Quare non adoras Bel? * Qui re-
spondēs, ait ei: Quia nō colo ido-
la manufacta, sed viuentē Deum,
qui creauit cælum, & terram, &
habet

habet potestatem omnis carnis.
* Et dixit rex ad eum: Non vide- 5
tur tibi esse Bel viuens Deus? An
non vides quanta comedat, &
bibat quotidie? * Et ait Daniel ar- 6
ridens: Ne erres rex. iste enim in- B
trinsecus luteus est, & forinsecus
æreus, neque comedit aliquando.
* Et iratus rex vocauit sacerdotes 7
eius, & ait eis: Nisi dixeritis mi-
hi, quis est qui comedat impen-
sas has, moriemini. * Si autem 8
ostenderitis, quoniam Bel come-
dat hæc, morietur Daniel, quia
blasphemauit in Bel. Et dixit Da-
niel regi: Fiat iuxta verbum tuũ.
* Erant autem sacerdotes Bel sep- 9
tuaginta, exceptis vxoribus, &
paruulis, & filijs. Et venit rex
cum Daniele in templum Bel. * Et 10
dixerunt sacerdotes Bel: Ecce nos
egredimur foras: & tu rex pone
escas, & vinum misce, & claude
ostium, & signa annulo tuo: * & 11
cum ingressus fueris mane, nisi C
inueneris omnia comesta a Bel,
morte moriemur, vel Daniel qui
mentitus est aduersum nos. * Cõ- 12
temnebant autem, quia fecerant
sub mensa absconditũ introitum,
& per illum ingrediebantur sem-
per, & deuorabant ea. * Factum 13
est igitur postquam egressi sunt
illi, rex posuit cibos ante Bel: præ-
cepit Daniel pueris suis, & attu-
lerunt cinerem, & cribrauit per
totum templum coram rege: &
egressi clauserunt ostium: & si-
gnantes annulo regis abierunt.
* Sacerdotes autem ingressi sunt 14
nocte iuxta consuetudinẽ suam,
& vxores, & filij eorum: & co-
mederunt omnia, & biberunt.
* Surrexit autem rex primo dilu- 15
culo, & Daniel cum eo. * Et ait 16
rex: Saluane sunt signacula, Da-
niel? Qui respondit: Salua, rex.
* Statimq. cum aperuisset ostium, 17
intuitus rex mensam, exclama- D
uit voce magna: Magnus es Bel,
& non est apud te dolus quisquã.
* Et risit Daniel, & tenuit regem 18
ne ingrederetur intro: & dixit:
Ecce pauimentum, animaduerte
cuius vestigia sint hæc. * Et dixit 19
rex: Video vestigia virorũ, & mu-
lierum, & infantium. Et iratus est
rex. * Tunc apprehendit sacerdo- 20
tes, & vxores, & filios eorum: &

ostenderunt ei abscondita ostio-
la, per quæ ingrediebantur, &
consumebãt quæ erãt super men-
21 sam. * Occidit ergo illos rex, &
tradidit Bel in potestatem Danie-
lis, qui subuertit eum, & tem-
22 plum eius. * Et erat draco magnus
in loco illo, & colebant eum Ba-
23 bylonij. * Et dixit rex Danieli:
Ecce nunc non potes dicere quia
iste non sit Deus viuens: adora
24 ergo eum. * Dixitq. Daniel: Do-
E minum Deum meum adoro: quia
ipse est Deus viuens: ille autem
25 non est Deus viuens. * Tu autem
rex da mihi potestatem, & inter-
ficiam draconem absque gladio,
26 & fuste. Et ait rex: Do tibi. * Tu-
lit ergo Daniel picem, & adipem,
& pilos, & coxit pariter: fecitq.
massas, & dedit in os draconis,
& diruptus est draco. Et dixit: Ec-
27 ce quem colebatis. * Quod cum
audissent Babylonij, indignati
sunt vehementer: & congregati
aduersum regem, dixerunt: Iu-
dæus factus est rex: Bel destru-
xit, draconem interfecit, & sa-
28 cerdotes occidit. * Et dixerunt
cum venissent ad regem: Trade
nobis Danielem, alioquin inter-
29 ficiemus te, & domum tuã. * Vidit
F ergo rex quòd irruerent in eum
vehementer: & necessitate com-
pulsus tradidit eis Danielem.
30 * Qui miserunt eum in lacum
leonum, & erat ibi diebus sex.
31 * Porro in lacu erant leones se-
ptem, & dabantur eis duo corpo-
ra quotidie, & duæ oues: & tunc
non data sunt eis, vt deuorarent
32 Danielem. * Erat autem Habacuc
propheta in Iudæa, & ipse coxerat
pulmentum, & intriuerat panes
in alueolo: & ibat in campum vt
33 ferret messoribus. * Dixitq. Ange-
lus Domini ad Habacuc: Fer prã-
dium, quod habes, in Babylonem
Danieli, qui est in lacu leonum.
34 * Et dixit Habacuc: Domine, Ba-
bylonem non vidi, & lacum ne-
35 scio. * ‖ Et apprehẽdit eũ Angelus ‖Ezec. 8. a. 3
G Domini in vertice eius, & porta-
uit eũ capillo capitis sui, posuitq.
eũ in Babylone supra lacũ in im-
36 petu spiritus sui. * Et clamauit Ha-
bacuc, dicẽs: Daniel serue Dei, tol
le prandiũ, quod misit tibi Deus.
37 * Et ait Daniel: Recordatus es mei

Deus & nō dereliquisti diligentes
te.*Surgēsq. Daniel comedit.Por 38
ro Angelus Domini restituit Ha-
bacuc confestim in loco suo.
* Venit ergo rex die septimo vt lu 39
geret Danielem: & venit ad la-
cum, & introspexit, & ecce Da-
niel sedens in medio leonum.*Et 40
exclamauit voce magna rex, di-
cens: Magnus es Domine Deus

Danielis. Et extraxit eum de la-
41 cu leonum.* Porro illos, qui per-
ditionis eius causa fuerant, intro-
misit in lacum, & deuorati sunt
42 in momento coram eo.*Tunc rex
ait: Paueant omnes habitantes in
vniuersa terra Deū Danielis: quia
ipse est Saluator faciens signa, &
mirabilia in terra: qui liberauit
Danielem de lacu leonum.

PROPHETIA OSEE.

CAPVT PRIMVM.

ERBVM Do- 1
mini, quod A
factum est ad
Osee filium
Beeri, in die-
bus Oziæ, Ioa-
than, Achaz,
Ezechiæ regū
Iuda, & in diebus Ieroboam filij
Ioas regis Israel. * Principium 2
loquendi Domino in Osee: & di- B
xit Dominus ad Osee: Vade, sume
tibi vxorem fornicationum, &
fac tibi filios fornicationum: quia
fornicās fornicabitur terra a Do-
mino. * Et abijt, & accepit Go- 3
mer filiam Debelaim: & conce-
pit, & peperit ei filium: * Et di- 4
xit Dominus ad eum: Voca no-
men eius Iezrahel, quoniam ad-
huc modicum, & visitabo san-
guinem Iezrahel super domum
Iehu, & quiescere faciam regnum
domus Israel. *Et in illa die con- 5
teram arcum Israel in valle Iez-
rahel. * Et concepit adhuc & pe- 6
perit filiam. Et dixit ei: Voca no-
men eius Absque misericordia:
quia nō addam vltra misereri do-
mui Israel, sed obliuione obliui-
scar eorum. * Et domui Iuda mi- 7
serebor, & saluabo eos in Domi- C
no Deo suo: & non saluabo eos
in arcu, & gladio, & in bello, & in
equis, & in equitibus. * Et abla- 8
ctauit eam, quæ erat Absque mi-
sericordia. Et concepit, & pepe-
rit filium. *Et dixit: Voca nomen 9
eius: Non populus meus: quia D

vos non populus meus, & ego
10 non ero vester. * Et erit numerus
filiorum Israel quasi arena ma-
ris, quæ sine mensura est, & non
numerabitur. ‖ Et erit in loco ‖Ro.9.c.26
vbi dicetur eis: Non populus
meus vos: dicetur eis: Filij Dei
11 viuentis.* Et congregabuntur fi-
lij Iuda, & filij Israel pariter: &
ponent sibimet caput vnum, &
ascendent de terra: quia magnus
dies Iezrahel.

CAP. II.

1 DIcite fratribus vestris Popu-
A lus meus: & sorori vestræ,
2 Misericordiam consecuta. * Iu-
dicate matrem vestram, iudicate:
quoniam ipsa non vxor mea, &
ego non vir eius. auferat forni-
cationes suas a facie sua, & adul-
teria sua de medio vberum suo-
3 rum. * Ne forte expoliem eam
nudam, & statuam eam secun-
dum diem natiuitatis suæ: & po-
nam eam quasi solitudinem, &
statuā eam velut terram inuiam,
4 & interficiam eam siti. * Et fi-
liorum illius non miserebor: quo-
niam filij fornicationum sunt.
5 *quia fornicata est mater eorum,
confusa est, quæ concepit eos:
quia dixit: Vadam post amato-
res meos, qui dant panes mihi, &
aquas meas, lanam meā, & linum
meum, oleum meum, & potum
6 meum.* Propter hoc ecce ego se-
piam viam tuam spinis, & sepiam
eam

eam maceria, & semitas suas non
inueniet.* Et sequetur amatores 7
suos, & non apprehendet eos: & B
quæret eos, & non inueniet, & di-
cet: Vadam, & reuertar ad virum
meum priorem: quia bene mihi
erat tunc magis quam nunc. * Et 8
hæc nesciuit, quia ego dedi ei
frumentum, & vinum, & oleum,
& argentum multiplicaui ei, &
aurum, quæ fecerunt Baal.* Idcir- 9
co conuertar, & sumam frumen-
tum meum in tempore suo, & vi-
num meum in tempore suo, & li-
berabo lanam meam, & linum
meum, quæ operiebant ignomi-
niam eius. *Et nūc reuelabo stul- 10
titiam eius in oculis amatorum
eius: & vir non eruet eam de ma-
nu mea: *& cessare faciam omne 11
gaudiū eius sollemnitatem eius,
neomeniam eius, sabbatum eius,
& omnia festa tempora eius.* Et 12
corrumpam vineam eius, & ficum C
eius: de quibus dixit: Mercedes
hæ, meæ sunt, quas dederunt mihi
amatores mei: & ponam eam in
saltum, & comedet eā bestia agri.
* Et visitabo super eam dies Baa- 13
lim, quibus accendebat incēsum,
& ornabatur in aure sua, & mo-
nili suo, & ibat post amatores
suos, & mei obliuiscebatur, dicit
Dominus.* Propter hoc, ecce ego 14
lactabo eam, & ducam eam in so-
litudinem: & loquar ad cor eius.
* Et dabo ei vinitores eius ex eo- 15
dem loco, & Vallem Achor ad a-
periendam spem: & canet ibi iux-
ta dies iuuētutis suæ, & iuxta dies
ascensionis suę de Terra Aegypti.
* Et erit in die illa, ait Dominus: 16
vocabit me: Vir meus: & non vo-
cabit me vltra, Baali.* Et auferam 17
nomina Baalim de ore eius, & nō
recordabitur vltra nominis eorū.
* Et percutiam cum eis fœdus in 18
die illa, cum bestia agri, & cum D
volucre cæli, & cum reptili terræ:
& arcum, & gladium, & bellum
conterā de terra: & dormire eos
faciam fiducialiter: *Et sponsabo 19
te mihi in sempiternum: & spon-
sabo te mihi in iustitia, & iudi-
cio, & in misericordia, & in mi-
serationibus. *Et sponsabo te mi- 20
hi in fide: & scies quia ego Do-
minus. *Et erit in die illa: Exau- 21
diam, dicit Dominus, exaudiam
cælos, & illi exaudient terram.
22 * Et terra exaudiet triticum, & vi-
num, & oleum: & hæc exaudient
23 Iezrahel. * Et seminabo eam mi-
hi in terra, & miserebor eius, quæ
24 fuit Absque misericordia.* ‖Et di- ‖Ro.9.e.25 1.Pe.1.b.10
cam non populo meo: Populus
meus es tu: & ipse dicet: Deus
meus es tu.

C A P. III.

1 ET dixit Dominus ad me: Ad-
A huc vade, & dilige mulierem
dilectam amico & adulteram: si-
cut diligit Dominus filios Israel,
& ipsi respiciunt ad deos alienos,
2 & diligunt vinacia vuarum. * Et
fodi eam mihi quindecim argen-
teis, & coro hordei, & dimidio
3 coro hordei. * Et dixi ad eam:
B Dies multos expectabis me, non
fornicaberis, & non eris viro: sed
4 & ego expectabo te. * quia dies
multos sedebunt filij Israel sine
rege, & sine principe, & sine sa-
crificio, & sine altari, & sine e-
5 phod, & sine theraphim. *‖& post ‖Eze.34.e.23
hæc reuertētur filij Israel, & quæ-
rent Dominum Deum suum, &
Dauid regem suum: & pauebunt
ad Dominum, & ad bonum eius
in nouissimo dierum.

C A P. IIII.

1 AVdite verbū Domini filij Is-
A rael, quia iudicium Domi-
no cum habitatoribus terræ: non
est enim veritas, & non est mise-
ricordia, & non est scientia Dei in
2 terra. * Maledictum, & menda-
cium, & homicidium, & furtum,
& adulterium inundauerunt, &
3 sanguis sanguinem tetigit.* Pro-
pter hoc lugebit terra, & infirma-
bitur omnis, qui habitat in ea, in
bestia agri, & in volucre cæli: sed
& pisces maris congregabuntur.
4 * Verumtamen vnusquisque non
iudicet: & non arguatur vir: po-
pulus enim tuus sicut hi, qui con-
5 tradicunt sacerdoti. * Et corrues
B hodie, & corruet etiam propheta
tecum: nocte tacere feci matrem
6 tuam. *Conticuit populus meus,
eo quòd non habuerit scientiam:
quia tu scientiam repulisti, repel-
lam te, ne sacerdotio fungaris mi-

hi: & oblita es legis Dei tui, obli-
uiscar filiorum tuorũ & ego. *Se- 7
cundum multitudinem eorum sic
peccauerũt mihi: gloriam eorum
in ignominiã commutabo. *Pec- 8
cata populi mei comedent, & ad
iniquitatem eorum subleuabunt
animas eorum. * Et erit sicut po- 9
pulus, sic sacerdos: & visitabo su-
per eum vias eius, & cogitationes
eius reddam ei. * Et comedent, & 10
non saturabuntur: fornicati sunt, C
& non cessauerunt: quoniã Do-
minum dereliquerunt in non cu-
stodiendo. *Fornicatio, & vinum, 11
& ebrietas auferunt cor. * Popu- 12
lus meus in ligno suo interroga-
uit, & baculus eius annunciauit
ei: spiritus enim fornicationũ de-
cepit eos, & fornicati sunt a Deo
suo. * Super capita montium sa- 13
crificabant, & super colles accen-
debant thymiama: subtus quer-
cum, & populũ, & terebinthum,
quia bona erat vmbra eius: ideo
fornicabuntur filię vestræ, & spon
sæ vestræ adulteræ erũt. *Non vi- 14
sitabo super filias vestras cum fue D
rint fornicatæ, & super sponsas ve
stras cũ adulterauerint: quoniam
ipsi cum meretricibus conuersa-
bantur, & cum effeminatis sacri-
ficabant, & populus non intelli-
gens vapulabit. * Si fornicaris tu 15
Israel, non delinquat saltem Iu-
da: & nolite ingredi in Galgala,
& ne ascenderitis in Bethauen,
neque iuraueritis: Viuit Domi-
nus. *Quoniam sicut vacca lasci- 16
uiens declinauit Israel: nunc pa-
scet eos Dominus, quasi agnum
in latitudine. * Particeps idolorũ 17
Ephraim, dimitte eũ. *Separatum 18
est conuiuium eorum, fornicatio-
ne fornicati sunt: dilexerunt af-
ferre ignominiam protectores e-
ius. * Ligauit eum spiritus in 19
alis suis, & confundentur a sa-
crificijs suis.

CAP. V.

AVdite hoc sacerdotes, & at- 1
tendite domus Israel, & do- A
mus regis auscultate: quia vobis
iudicium est, quoniam laqueus
facti estis speculationi, & rete ex-
pansum super Thabor * Et victi- 2
mas declinastis in profundum: &
3 ego eruditor omnium eorũ.*Ego
scio Ephraim, & Israel non est
absconditus a me: quia nunc for-
nicatus est Ephraim, contamina-
4 tus est Israel. * Non dabunt cogi-
B tationes suas vt reuertantur ad
Deum suum: quia spiritus forni-
cationum in medio eorum, & Do-
5 minum non cognouerunt. * Et
respondebit arrogantia Israel in
facie eius: & Israel, & Ephraim
ruent in iniquitate sua, ruet etiã
6 Iudas cum eis. * In gregibus suis,
& in armẽtis suis vadent ad quæ-
rendum Dominum, & non inue-
7 nient: ablatus est ab eis. *In Do-
minum præuaricati sunt, quia fi-
lios alienos genuerunt: nunc de-
uorabit eos mensis cum partibus
8 suis. *Clangite buccina in Gabaa,
C tuba in Rama: vlulate in Betha-
uen, post tergum tuũ Beniamin.
9 * Ephraim in desolatione erit in
die correptionis: in tribubus Is-
10 rael ostendi fidem. * Facti sunt
principes Iuda quasi assumentes
terminum: super eos effundam
11 quasi aquam iram meã. *Calum-
niam patiens est Ephraim, fractus
iudicio: quoniã cœpit abire post
12 sordes. * Et ego quasi tinea
Ephraim, & quasi putredo do-
13 mui Iuda. *Et vidit Ephraim lan-
D guorem suum, & Iuda vinculum
suum: & abijt Ephraim ad Assur,
& misit ad regẽ Vltorem: & ipse
nõ poterit sanare vos, nec soluere
14 poterit a vobis vinculum. * Quo-
niam ego quasi leæna Ephraim,
& quasi catulus leonis domui Iu-
da: ego ego capiam, & vadam,
15 tollam, & non est qui eruat. *Va-
dens reuertar ad locum meum:
donec deficiatis, & quæratis fa-
ciem meam.

CAP. VI.

1 IN tribulatione sua mane con-
A surgent ad me: Venite, & reuer-
2 tamur ad Dominum: * quia ipse
cepit, & sanabit nos: percutiet,
3 & curabit nos. * || Viuificabit nos || 1.Cor. 15 a.3.
B post duos dies: in die tertia susci-
tabit nos, & viuemus in conspe-
ctu eius. Sciemus, sequemurq;
vt cognoscamus Dominum: quasi
diluculũ præparatus est egressus
eius, & veniet quasi imber nobis
temporaneus, & serotinus terræ.

*Quid faciam tibi Ephraim? quid 4
faciã tibi Iuda? misericordia ve- C
stra quasi nubes matutina, & qua-
si ros mane pertransiens.* Propter 5
hoc dolaui in prophetis, occidi
eos in verbis oris mei: & iudicia
‖1.Reg.15.c.22 Eccls.4.d.17 Mat.9.b.13 & 12.a.7 tua quasi lux egredientur.*‖Quia 6
misericordiam volui, & non sa-
crificium, & scientiam Dei plus-
quàm holocausta. * Ipsi autem 7
sicut Adam transgressi sunt pactũ,
ibi præuaricati sũt in me.*Galaad 8
ciuitas operantium idolum, sup D
plantata sanguine.* Et quasi fau- 9
ces virorum latronum, particeps
sacerdotum, in via interficiẽtium
pergentes de Sichem: quia scelus
operati sunt.* In domo Israel vi- 10
di horrendum: ibi fornicationes
Ephraim: contaminatus est Israel.
* Sed & Iuda pone messem tibi, 11
cum conuertero captiuitatem po-
puli mei.

CAP. VII.

CVm sanare vellẽ Israel, reue- 1
lata est iniquitas Ephraim, & A
malitia Samariæ, quia operati sũt
mendacium: & fur ingressus est
spolians, latrunculus foris. * Et 2
ne forte dicant in cordibus suis
omnem malitiam eorũ me recor-
datum: nunc circumdederunt eos
adinuentiones suæ, coram facie
mea factæ sunt.* In malitia sua 3
lætificauerunt regem: & in men-
dacijs suis principes * Omnes a- 4
dulterantes, quasi clibanus suc-
census a coquente: quieuit paulu-
lum ciuitas a cõmistione fermen-
ti, donec fermentaretur totum.
* Dies regis nostri: cœperunt prin- 5
cipes furere a vino: extendit ma- B
num suam cũ illusoribus.* Quia 6
applicuerunt quasi clibanum cor
suum, cũ insidiaretur eis: tota no-
cte dormiuit coquens eos, mane
ipse succẽsus quasi ignis flammæ.
* Omnes calefacti sunt quasi cli- 7
banus, & deuorauerunt iudices
suos: omnes reges eorum ceciderunt:
non est qui clamet in eis ad
me. *Ephraim in populis ipse cõ- 8
miscebatur: Ephraim factus est
subcinericius panis, qui non re-
uersatur. * Comederunt alieni 9
robur eius, & ipse nesciuit: sed & C
cani effusi sunt in eo, & ipse igno-
10 rauit. * Et humiliabitur superbia
Israel in facie eius: nec reuersi sũt
ad Dominum Deũ suum, & non
quæsierunt eum in omnibus his.
11 * Et factus est Ephraim quasi co-
lumba seducta non habẽs cor: Ae-
gyptum inuocabant, ad Assyrios
12 abierunt. * Et cum profecti fue-
rint, expandam super eos rete
meum: quasi volucrem cæli de-
traham eos, cædam eos secundum
13 auditionem cœtus eorum. * Væ
D eis, quoniam recesserunt a me:
vastabũtur, quia præuaricati sunt
in me: & ego redemi eos: & ipsi
locuti sunt contra me mendacia.
14 * Et non clamauerunt ad me in
corde suo, sed vlulabant in cubi-
libus suis: super triticum & vinũ
ruminabant, recesserunt a me.
15 * Et ego erudiui eos, & conforta-
ui brachia eorum: & in me cogi-
16 tauerunt malitiam.*Reuersi sunt
vt essent absque iugo: facti sunt
quasi arcus dolosus: cadent in gla-
dio principes eorum, a furore lin-
guæ suæ. Ista subsannatio eorum
in Terra Aegypti.

CAP. VIII.

1 IN gutture tuo sit tuba quasi a-
A quila super domum Domini:
pro eo quòd trãsgressi sunt fœdus
meum, & legem meam præuari-
2 cati sunt.* Me inuocabunt: Deus
3 meus cognouimus te Israel.*Pro-
iecit Israel bonum, inimicus per-
4 sequetur eum. *Ipsi regnauerunt,
& non ex me: principes extiterunt
& non cognoui: argentum suum,
& aurum suum fecerunt sibi ido-
5 la, vt interirent: * proiectus est
B vitulus tuus Samaria, iratus est
furor meus in eos. Vsquequo non
6 poterunt emundari? *Quia ex Is-
rael & ipse est: artifex fecit illum,
& non est Deus: quoniam in ara-
nearum telas erit vitulus Sama-
7 riæ. *Quia vẽtum seminabunt, &
turbinem metent: culmus stans
non est in eo, germen non faciet
farinam: quod & si fecerit, alieni
8 comedent eam. * Deuoratus est
Israel: nunc factus est in nationi-
9 bus quasi vas immũdum. * Quia
C ipsi ascenderunt ad Assur, onager
solitarius sibi: Ephraim munera
10 dederũt amatoribus. *Sed & cum
mer-

mercede conduxerint nationes,
nunc congregabo eos : & quie-
scent paulisper ab onere regis, &
principum. * Quia multiplica- 11
uit Ephraim altaria ad peccandũ :
factæ sunt ei aræ in delictum.
* Scribam ei multiplices leges 12
meas, quæ velut alienæ compu-
tatæ sunt. * Hostias offerent, im- 13
molabunt carnes, & comedent, D
& Dominus non suscipiet eas :
nunc recordabitur iniquitatis eo-
rum, & visitabit peccata eorum:
ipsi in Aegyptum conuertentur.
* Et oblitus est Israel factoris sui, 14
& ædificauit delubra : & Iudas
multiplicauit vrbes munitas : &
mittam ignem in ciuitates eius,
& deuorabit ædes illius.

CAP. IX.

NOli lætari Israel, noli exul- 1
tare sicut populi : quia for- A
nicatus es a Deo tuo, dilexisti mer
cedem super omnes areas tritici.
* Area & torcular non pascet eos, 2
& vinum mentietur eis. * Non 3
habitabunt in terra Domini : re-
uersus est Ephraim in Aegyptum,
& in Assyrijs pollutum comedit.
* Non libabunt Domino vinum, 4
& non placebunt ei: sacrificia eo-
rum quasi panis lugentium. om-
nes qui comedent eum, contami-
nabuntur : quia panis eorum ani-
mæ ipsorum, non intrabit in do-
mum Domini. * Quid facietis in 5
die sollemni, in die festiuitatis B
Domini? * Ecce enim profecti 6
sunt a vastitate: Aegyptus congre-
gabit eos, Memphis sepeliet eos:
desiderabile argentum eorum vr-
tica hereditabit, lappa in taber-
naculis eorum. * Venerunt dies 7
visitationis, venerũt dies retribu-
tionis : scitote Israel stultum pro-
phetam, insanum virum spiritua-
lem, propter multitudinem ini-
quitatis tuæ, & multitudinem
amentiæ. * Speculator Ephraim cũ 8
Deo meo: propheta laqueus ruinæ
factus est super omnes vias eius,
‖ Iud.19 insania in domo Dei eius. * ‖ Pro- 9
funde peccauerunt, sicut in die- C
bus Gabaa : recordabitur iniqui-
tatis eorum, & visitabit peccata
eorum. * Quasi vuas in deserto 10
inueni Israel : quasi prima poma
ficulneæ in cacumine eius vidi
patres eorum: ipsi autem intraue-
runt ad Beelphegor, & abaliena-
ti sunt in confusionem, & facti
sunt abominabiles sicut ea, quæ
11 dilexerunt. * Ephraim quasi auis
auolauit, gloria eorum a partu, &
12 ab vtero, & a conceptu. * Quod
& si enutrierint filios suos, absque
liberis eos faciam in hominibus:
sed & væ eis cum recessero ab eis.
13 * Ephraim, vt vidi, Tyrus erat fun-
D data in pulchritudine: & Ephraim
educet ad interfectorem filios
14 suos. * Da eis Domine. Quid da-
bis eis? Da eis vuluam sine liberis,
15 & vbera arentia. * ‖ Omnes ne- ‖ 1.Reg.8
quitiæ eorum in Galgal, quia ibi
exosos habui eos : propter mali-
tiam adinuentionum eorum de
domo mea eijciam eos : non ad-
dam vt diligam eos, omnes prin-
16 cipes eorum recedentes. * Per-
cussus est Ephraim, radix eorum
exsiccata est: fructum nequaquã
facient. Quòd & si genuerint, in-
terficiam amantissima vteri eorũ.
17 * Abijciet eos Deus meus, quia
non audierunt eum : & erunt va-
gi in nationibus.

CAP. X.

1 VItis frondosa Israel, fructus
A adæquatus est ei : secundum
multitudinem fructus sui multi-
plicauit altaria, iuxta vbertatem
terræ suæ exuberauit simulachris.
2 * Diuisum est cor eorum, nunc
interibunt : ipse confringet simu-
lachra eorum, depopulabitur aras
3 eorum. * Quia nunc dicent: Non
est rex nobis: non enim timemus
Dominum : & rex quid faciet
4 nobis? * Loquimini verba visio-
B nis inutilis, & ferietis fœdus : &
germinabit quasi amaritudo iudi-
5 cium super sulcos agri. * Vaccas
Bethauen coluerunt habitatores
Samariæ: quia luxit super eũ popu
lus eius, & æditui eius super eum
exultauerunt in gloria eius, quia
6 migrauit ab eo. * Siquidem & ip-
se in Assur delatus est, munus re-
gi Vltori : confusio Ephraim ca-
piet, & confundetur Israel in
7 voluntate sua. * Transire fecit Sa-
maria regem suum quasi spumã
8 super faciem aquæ. * Et disper-
dentur

dentur excelsa idoli, peccatum C
Israel: lappa, & tribulus ascendet
super aras eorum: & dicent mon-
‖Isa.2.d.19 tibus: ‖Operite nos; & collibus:
Apo. 6. d. 16 Cadite super nos. *‖Ex diebus 9
Gabaa, peccauit Israel, ibi ste-
Luc.23.d.30 terunt: non comprehendet eos in
Gabaa prælium super filios ini-
Iud.20 quitatis. * Iuxta desiderium meũ 10
corripiam eos: congregabuntur
super eos populi, cum corripien-
tur propter duas iniquitates suas.
* Ephraim vitula docta diligere 11
trituram, & ego transiui super
pulchritudinem colli eius: ascen-
dam super Ephraim, arabit Iudas,
‖Ier.4.a.3 confringet sibi sulcos Iacob.*‖Se- 12
minate vobis in iustitia, & meti- D
te in ore misericordiæ, innouate
vobis nouale: tempus autem re-
quirendi Dominum, cum venerit
qui docebit vos iustitiam. * Ara- 13
stis impietatem, iniquitatem
messuistis, comedistis frugem mẽ-
dacij: quia confisus es in vijs tuis,
in multitudine fortium tuorum.
* Consurget tumultus in populo 14
tuo: & omnes munitiones tuæ va-
stabuntur, sicut vastatus est Sal-
‖Iud.7.c.11 mana a domo eius ‖qui iudicauit
Baal in die prælij, matre super fi-
lios allisa. * Sic fecit vobis Be- 15
thel, a facie malitiæ nequitiarum
vestrarum.

CAP. XI.

Sicut mane transijt, pertransijt 1
rex Israel. Quia puer Israel, A
‖Matt.2.c.15 & dilexi eum: & ‖ex Aegypto vo-
caui filium meum. * Vocauerunt 2
eos, sic abierunt a facie eorum:
Baalim immolabant, & simula-
chris sacrificabant. * Et ego qua- 3
si nutricius Ephraim, portabam
eos in brachijs meis: & nescierunt
quòd curarem eos. * In funiculis 4
Adã traham eos, in vinculis cha- B
ritatis: & ero eis quasi exaltans
iugum super maxillas eorum: &
declinaui ad eum vt vesceretur.
* Non reuertetur in Terram Ae- 5
gypti, & Assur ipse rex eius: quo-
niam noluerunt conuerti. * Cœ- 6
pit gladius in ciuitatibus eius, &
consumet electos eius, & come-
det capita eorum. * Et populus 7
meus pendebit ad reditum meũ:
iugum autem imponetur eis si-
8 mul, quod non auferetur. * Quo-
C modo dabo te Ephraim, protegam
te Israel? quomodo dabo te si-
cut Adama, ponam te, vt Seboim?
Conuersum est in me cor meum,
pariter conturbata est pœnitudo
9 mea. * Non faciam furorem iræ
meæ: non conuertar vt disperdam
Ephraim: quoniam Deus ego, &
non homo: in medio tui sanctus,
10 & non ingrediar ciuitatem. * Post
D Dominum ambulabunt, quasi leo
rugiet: quia ipse rugiet, & formi-
11 dabunt filij maris. * Et auolabunt
quasi auis ex Aegypto, & quasi
columba de Terra Assyriorum: &
collocabo eos in domibus suis, di-
12 cit Dominus. * Circumdedit me
in negatione Ephraim, & in dolo
domus Israel: Iudas autem testis
descendit cum Deo, & cum san-
ctis fidelis.

CAP. XII.

1 Ephraim pascit ventum, & se-
A quitur æstum: tota die men-
dacium, & vastitatem multiplicat:
& fœdus cum Assyrijs inijt, & o-
2 leum in Aegyptum ferebat. * Iu-
dicium ergo Domini cum Iuda, &
visitatio super Iacob: iuxta vias
eius, & iuxta adinuentiones eius
3 reddet ei. *‖ In vtero supplanta- ‖Gen.25.e.
uit fratrem suum: & in fortitudi- 25
ne sua directus est cum angelo. Gen. 32. f.
4 * Et inualuit ad angelum, & con- 36
B fortatus est: fleuit, & rogauit eum:
in Bethel inuenit eum, & ibi lo-
5 cutus est nobiscum. * Et Domi-
nus Deus exercituum, Dominus
6 memoriale eius. * Et tu ad Deum
tuum conuerteris: misericordiam
& iudicium custodi, & spera in
7 Deo tuo semper. * Chanaan, in
manu eius statera dolosa, calum-
8 niam dilexit. * Et dixit Ephraim:
C Veruntamen diues effectus sum,
inueni idolum mihi: omnes la-
bores mei non inueniẽt mihi ini-
9 quitatem, quam peccaui. * Et
ego Dominus Deus tuus ex Terra
Aegypti, adhuc sedere te faciam
in tabernaculis, sicut in diebus fe-
10 stiuitatis. * Et locutus sum super
prophetas, & ego visionem mul-
tiplicaui, & in manu propheta-
11 rum assimilatus sum. * Si Galaad
idolum, ergo frustra erant in Gal-

PROPHETIA IOEL.

CAPVT PRIMVM.

ERBVM Domini, quod fa 1 A
ctum est ad
Ioel filiũ Pha
tuel. * Audite 2
hoc senes, &
auribus per-
cipite omnes
habitatores terræ: si factũ est istud
in diebus vestris, aut in diebus
patrum vestrorum? * Super hoc 3
filijs vestris narrate, & filij vestri
filijs suis, & filij eorum generatio-
ni alteræ. * Residuum erucæ co- 4
medit locusta, & residuum locu-
custæ comedit bruchus, & resi-
duum bruchi comedit rubigo.
* Expergiscimini ebrij, & flete, 5
& vlulate omnes, qui bibitis vinũ
in dulcedine: quoniam perijt ab
ore vestro. * Gens enim ascendit 6
super terrã meam, fortis & innu- B
merabilis: dentes eius vt dentes
leonis: & molares eius vt catuli
leonis. * Posuit vineam meam 7
in desertum, & ficum meam de-
corticauit: nudans spoliauit eam,
& proiecit: albi facti sunt rami
eius. * Plange quasi virgo accin- 8
cta sacco super virum pubertatis
suæ. * Perijt sacrificium, & libatio 9
de domo Domini: luxerunt sacer-
dotes ministri Domini. * Depo- 10
pulata est regio, luxit humus: quo-
niam deuastatum est triticum, cõ-
fusum est vinum, elãguit oleum.
* Confusi sunt agricolæ, vlulaue- 11
runt vinitores super frumento, C
& hordeo, quia perijt messis agri.
* Vinea confusa est, & ficus elan- 12
guit: malogranatum, & palma, &
malum, & omnia ligna agri arue-
runt: quia confusum est gaudium
a filijs hominum. * Accingite 13
vos, & plangite sacerdotes, vlu-
late ministri altaris: ingredimini,
cubate in sacco ministri Dei mei:
quoniam interijt de domo Dei
† I.2.d.15 vestri sacrificiũ, & libatio. * †San- 14
ctificate ieiunium, vocate cœtum,
cõgregate senes, omnes habitato- D
res terræ in domum Dei vestri: &
15 clamate ad Dominum: * A a a
diei. Quia prope est dies Domi-
ni, & quasi vastitas a potente
16 veniet. * Numquid non coram
oculis vestris alimenta perierunt
de domo Dei nostri, lætitia, &
17 exultatio? * Computruerunt iu-
menta in stercore suo, demolita
sunt horrea, dissipatæ sunt apo-
thecæ: quoniam confusum est tri-
18 ticum. * Quid ingemuit animal,
mugierunt greges armenti? Quia
non est pascua eis: sed & greges
19 pecorum disperierunt. * Ad te
Domine clamabo: quia ignis co-
medit speciosa deserti, & flam-
ma succendit omnia ligna regio-
20 nis. * Sed & bestiæ agri, quasi area
sitiens imbrem, suspexerunt ad
te: quoniam exsiccati sunt fontes
aquarum, & ignis deuorauit spe-
ciosa deserti.

CAP. II.

1 A CAnite tuba in Sion, vlulate in
monte sancto meo, contur-
bentur omnes habitatores terræ:
Quia venit dies Domini, quia
2 prope est * dies tenebrarum, &
caliginis, dies nubis, & turbinis:
quasi mane expãsum super mon-
tes populus multus & fortis: si-
milis ei non fuit a principio, &
post eum non erit vsque in an-
nos generationis & generationis.
3 * Ante faciem eius ignis vorans,
& post eum exurẽs flamma, qua-
si hortus voluptatis terra coram
eo, & post eum solitudo deserti,
4 neque est qui effugiat eum. * Qua-
si aspectus equorum, aspectus eo-
rum: & quasi equites sic current.
5 * Sicut sonitus quadrigarum su-
B per capita montium exilient, si-
cut sonitus flammæ ignis deuo-
rãtis stipulam, velut populus for-
6 tis præparatus ad prælium. * A facie
eius cruciabuntur populi: omnes
7 vultus redigentur in ollam. * Si-
cut fortes current: quasi viri bel-
latores ascendent murum: viri in

vijs suis gradientur, & non decli-
nabunt a semitis suis. *Vnusquis- 8
que fratrem suum non coarctabit,
singuli in calle suo ambulabunt:
sed & per fenestras cadent, & non
demolientur. *Vrbem ingredien- 9
tur, in muro current domos: con-
scendent, per fenestras intrabunt
quasi fur. *A facie eius contre- 10
‖I.3.e.15 muit terra, moti sunt cæli: ‖ sol
Isai. 13. b. 10 & luna obtenebrati sunt & stellæ
retraxerunt splendorem suum.
Ezec. 32. b. 7 *Et Dominus dedit vocem suam 11
ante faciem exercitus sui: quia C
Mat. 13. e. 24 multa sunt nimis castra eius, quia
fortia & facientia verbum eius:
Luc. 21. e. 25 ‖ magnus enim dies Domini, &
terribilis valde: & quis sustinebit
‖Ier. 30. b. 7 eum? *Nunc ergo dicit Dominus: 12
Amos 5. e. 11 Conuertimini ad me in toto cor-
de vestro in ieiunio, & in fletu, &
Soph. 1. d. 15 in planctu. *Et scindite corda ve- 13
stra, & non vestimenta vestra, &
conuertimini ad Dominum Deū
‖Psal. 85. a. 5 vestrum: ‖ quia benignus & mi-
sericors est, patiens & multæ mi-
Ion. 3. c. 9 sericordiæ, & præstabilis super ma-
& 4. a. 2 litia. *Quis scit si conuertatur 14
& ignoscat, & relinquat post se
benedictionem, sacrificium, & li-
bamen Domino Deo vestro? *Ca- 15
‖I. 1. e. 14 nite tuba in Sion, ‖ Sanctificate
ieiunium, vocate cœtum, *Con- 16
gregate populum, sanctificate ec- D
clesiam, coadunate senes, congre-
gate paruulos, & sugentes vbera:
egrediatur sponsus de cubili suo,
& sponsa de thalamo suo. *In- 17
ter vestibulum & altare plorabūt
sacerdotes ministri Domini: & di-
cent: Parce Domine, parce popu-
lo tuo: & ne des hereditatem tuā
in opprobrium vt dominentur eis
nationes. Quare dicūt in populis:
Vbi est Deus eorum? *Zelatus est 18
Dominus terram suam, & peper-
cit populo suo: *Et respondit Do- 19
minus, & dixit populo suo: Ecce
ego mittam vobis frumentum, & E
vinum, & oleum, & replebimi-
ni eis: & non dabo vos vltra op-
probrium in Gentibus. *Et eum, 20
qui ab Aquilone est, procul fa-
ciam a vobis: & expellam eum in
terram inuiam, & desertam: faciē
eius contra mare Orientale, & ex-
tremū eius ad mare nouissimum:
& ascendet fœtor eius, & ascendet
putredo eius, quia superbe egit.

21 *Noli timere terra; exulta & læ-
tare: quoniā magnificauit Domi-
22 nus vt faceret. *Nolite timere ani-
malia regionis: quia germinaue-
runt speciosa deserti: quia lignum
attulit fructum suū, ficus, & vinea
23 dederunt virtutem suam. *Et fi-
lij Sion exultate, & lætamini in
Domino Deo vestro: quia dedit
vobis doctorē iustitiæ, & descen-
dere faciet ad vos imbrem matu-
tinum & serotinum sicut in prin-
24 cipio. *Et implebuntur areæ fru-
F mento & redundabunt torcularia
25 vino, & oleo. *Et reddam vobis
annos, quos comedit locusta, bru-
chus, & rubigo, & eruca: forti-
tudo mea magna, quam misi in
26 vos. *Et comedetis vescentes, &
saturabimini: & laudabitis nomē
Domini Dei vestri, qui fecit mi-
rabilia vobiscum: & non confun-
detur populus meus in sempiter-
27 num. *Et scietis quia in medio
Israel ego sum: Et ego Dominus
Deus vester, & non est amplius: &
non confundetur populus meus
28 in æternum. *Et erit post hæc:
G ‖ effundam spiritum meum super ‖Isai. 44. a. 3
omnē carnē: & prophetabunt filij
vestri, & filiæ vestræ: senes vestri Acto. 2. c. 17
somnia somniabunt, & iuuenes
29 vestri visiones videbūt. *Sed & su-
per seruos meos, & ancillas in
diebus illis effundam spiritum
30 meum. *Et dabo prodigia in
cælo, & in terra sanguinē, & ignē,
31 & vaporem fumi. *‖ Sol conuer- ‖I.2.b.10
tetur in tenebras, & luna in san- Matt. 24. e. 29
guinem: antequam veniat dies
Domini magnus, & horribilis. Luc. 21. e. 25
32 *Et erit: ‖ omnis qui inuocauerit
nomen Domini, saluus erit: quia ‖ Ro. 10. e. 13
in monte Sion, & in Ierusalem
erit saluatio, sicut dixit Dominus,
& in residuis, quos Dominus vo-
cauerit.

CAP. III.

1 A QVia ecce in diebus illis, &
in tempore illo cum con-
uertero captiuitatem Iu-
2 da, & Ierusalem: *Congregabo
omnes Gentes, & deducam eas
in vallem Iosaphat: & discepta-
bo cum eis ibi super populo meo,
3 & hereditate mea Israel, quos di-
sperserunt in nationibus, & ter-

ram

ram meam diuiserunt. * Et super 3
populum meum miserunt sortem
& posuerunt puerum in prostibu-
lo, & puellam vendiderunt pro vi-
no vt biberent. * Verum quid mi- 4
hi & vobis Tyrus, & Sidon, & om-
nis terminus Palæsthinorum? nũ-
quid vltionem vos reddetis mihi?
& si vlciscimini vos contra me,
cito velociter reddam vicissitudi-
nem vobis super caput vestrum.
* Argentum enim meum, & aurũ 5
tulistis; & desiderabilia mea, & B
pulcherrima intulistis in delubra
vestra. * Et filios Iuda, & filios 6
Ierusalẽ vendidistis filijs Græco-
rum, vt longe faceretis eos de fi-
nibus suis. * Ecce ego suscitabo 7
eos de loco, in quo vendidistis
eos: & conuertam retributionem
vestram in caput vestrum. * Et vẽ- 8
dam filios vestros, & filias vestras
in manibus filiorum Iuda, & ve-
nundabũt eos Sabæis genti longin
quæ, quia Dominus locutus est.
* Clamate hoc in Gentibus, san- 9
ctificate bellum, suscitate robu-
stos: accedant, ascendant omnes
viri bellatores. * Concidite ara- 10
tra vestra in gladios, & ligones C
vestros in lanceas. Infirmus di-
cat: Quia fortis ego sum. * Erum- 11
pite, & venite omnes gentes de
circuitu, & congregamini: ibi oc-
cumbere faciet Dominus robu-
stos tuos. * Consurgant, & ascẽ- 12
dant Gentes in vallem Iosaphat:
quia ibi sedebo vt iudicẽ omnes
13 gentes in circuitu. * ‖ Mittite fal- ‖Apo.14.d.15
ces, quoniam maturauit messis:
venite, & descẽdite, quia plenũ est
torcular, exuberãt torcularia: quia
multiplicata est malitia eorum.
14 * Populi populi in valle concisio-
nis: quia iuxta est dies Domini
15 in valle concisionis. * ‖ Sol & lu- ‖ 2. 2. b. 10
na obtenebrati sunt, & stellæ re- & 3.g.31
16 traxerunt splendorem suum. * ‖ Et ‖ Ier. 25. f.
Dominus de Sion rugiet, & de 30
Ierusalem dabit vocem suam: & Am.1.a.2
mouebuntur cæli, & terra & Do-
minus spes populi sui, & fortitu-
17 do filiorum Israel. * Et scietis quia
D ego Dominus Deus vester habitãs
in Sion monte sancto meo: & erit
Ierusalem sancta, & alieni non
18 transibunt per eam amplius. * ‖ Et ‖ Am. 9. d.
erit in die illa: stillabunt montes 13
dulcedinem, & colles fluent la-
cte: & per omnes riuos Iuda ibũt
aquæ: & fons de domo Domini
egredietur & irrigabit torrentem
19 spinarum. * Aegyptus in desola-
tionem erit, & Idumæa in deser-
tum perditionis pro eo quòd ini-
que egerint in filios Iuda, & ef-
fuderint sanguinem innocentem
20 in terra sua. * Et Iudæa in æternũ
habitabitur, & Ierusalem in ge-
21 nerationem & generationem. * Et
mundabo sanguinem eorum, quẽ
non mundaueram: & Dominus
commorabitur in Sion.

PROPHETIA AMOS.

CAPVT PRIMVM.

ERBA Amos, 1
qui fuit in pa- A
storibus de
Thecue: quæ
vidit super Is-
rael in diebus
Oziæ regis Iu-
da, & in die-
bus Ieroboam filij Ioas regis Is-
‖Zach.14.a.5 rael ‖ ante duos annos terræmotus.
* Et dixit: ‖ Dominus de Sion ru- 2
‖Ier.25.f.30 giet, & de Ierusalem dabit vocem
Ioel.3.c.16 suam: & luxerunt speciosa pasto-
rum, & exiccatus est vertex Car-
3 meli. * Hæc dicit Dominus: super
tribus sceleribus Damasci, & su-
per quattuor non conuertam eũ:
eo quòd triturauerint in plaustris
4 ferreis Galaad. * Et mittam ignem
in domum Azael, & deuorabit
5 domos Benadad. * Et conteram
B vectem Damasci: & disperdam
habitatorem de campo idoli, &
tenentem sceptrum de domo vo-
luptatis: & transferetur populus
Syriæ Cyrenen, dicit Dominus.

* Hæc

* Hæc dicit Dominus: super tri- 6
bus sceleribus Gazæ, & super
quattuor non conuertam eum: eo
quòd transtulerint captiuitatem
perfectam, vt concluderent eam
in Idumæa. * Et mittam ignem 7
in murum Gazæ, & deuorabit
ædes eius. * Et disperdam habita- 8
torem de Azoto, & tenentem sce- C
ptrum de Ascalone: & conuer-
tam manum meam super Accarõ,
& peribunt reliqui Philisthinorũ,
dicit Dominus Deus: * Hæc dicit 9
Dominus: Super tribus sceleribus
Tyri, & super quattuor non con-
uertam eum: eo quòd concluse-
rint captiuitatem perfectã in Idu-
mæa, & non sint recordati fœde-
ris fratrum. * Et mittam ignem 10
in murum Tyri, & deuorabit ædes
eius. * Hæc dicit Dominus: Su- 11
per tribus sceleribus Edom, & D
super quattuor non conuertam
eum: eo quòd persecutus sit in
gladio fratrem suum, & vio-
lauerit misericordiam eius, &
tenuerit vltra furorem suum, &
indignationem suam seruauerit
vsque in finem. * Mittam ignem 12
in Theman, & deuorabit ædes
Bosræ. * Hæc dicit Dominus su- 13
per tribus sceleribus filiorũ Am-
mon, & super quattuor non con-
uertam eum: eo quòd dissecue-
rit prægnantes Galaad ad dilatan-
dum terminum suum. * Et succẽ- 14
dam ignem in muro Rabba: & de
uorabit ædes eius in vlulatu in
die belli, & in turbine in die cõ-
motionis. * Et ibit Melchom in 15
captiuitatem, ipse, & principes
eius simul, dicit Dominus.

CAP. II.

1 HAec dicit Dominus: Super
A tribus sceleribus Moab, &
super quattuor nõ conuertam eũ:
eo quòd incẽderit ossa regis Idu-
mææ vsque ad cinerem. * Et mit- 2
tam ignem in Moab, & deuorabit
ædes Carioth: & morietur in so-
nitu Moab, in clangore tubæ: * & 3
disperdam iudicẽ de medio eius,
& omnes principes eius interficiã
cum eo, dicit Dominus. * Hæc 4
dicit Dominus: Super tribus sce-
leribus Iuda, & super quattuor nõ
conuertam eum: eo quòd abiece- B
rit legem Domini, & mandata
eius non custodierit: deceperunt
enim eos idola sua, post quæ abie-
5 rant patres eorum. * Et mittam
ignem in Iuda, & deuorabit ædes
6 Ierusalem. * Hæc dicit Dominus:
Super tribus sceleribus Israel, &
super quattuor nõ conuertã eum:
pro eo quòd vendiderit pro argen
to iustum, & pauperem pro cal-
7 ceamentis. * Qui conterunt su-
per puluerem terræ capita pau-
perum, & viam humilium decli-
nant: & filius ac pater eius ierunt
ad puellam, vt violarent nomẽ
8 sanctum meum. * Et super vesti-
C mentis pignoratis accubuerũt iu-
xta omne altare, & vinũ damnato-
9 rũ bibebãt in domo Dei sui. * ǁ Ego ǁNu. 21. e.
autem exterminaui Amorrhæum 24
a facie eorum: cuius altitudo ce- Deut. 2. f.
drorum altitudo eius, & fortis ip- 24
se quasi quercus: & contriui fru-
ctum eius desuper, & radices eius
10 subter. * ǁ Ego sum qui ascende- ǁExo. 14. e.
re vos feci de Terra Aegypti, & 21
duxi vos in deserto quadraginta Deut. 8. a. 2
annis vt possideretis Terram A-
11 morrhæi. * Et suscitaui de filijs
vestris in prophetas, & de iuue-
nibus vestris nazaræos: numquid
non ita est filij Israel dicit Domi-
12 nus? * Et propinabitis nazaræis
D vinum & prophetis mandabitis,
13 dicentes: Ne prophetetis. * Ecce
ego stridebo subter vos, sicut stri-
14 det plaustrum onustum fœno. * Et
peribit fuga a veloce, & fortis nõ
obtinebit virtutem suam, & ro-
bustus non saluabit animam suã.
15 * & tenens arcum non stabit, &
velox pedibus suis non saluabi-
tur, & ascensor equi non salua-
16 bit animam suam: * & robustus
corde inter fortes nudus fugiet in
illa die, dicit Dominus.

CAP. III.

1 AVdite verbum, quod locutus
A est Dominus super vos, filij
Israel: super omnem cognatio-
nem, quam eduxi de Terra Ae-
2 gypti, dicens: * Tantummodo vos
cognoui ex omnibus cognationi-
bus terræ: idcirco visitabo super
3 vos omnes iniquitates vestras. * nũ
quid ambulabunt duo pariter, ni-
4 si conuenerit eis? * Numquid ru-
giet

giet leo in saltu, nisi habuerit prædam? numquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? * numquid 5
cadet auis in laqueum terræ abs- B
que aucupe? numquid auferetur laqueus de terra antequam
quid ceperit? * Si clanget tuba 6
in ciuitate, & populus non expauescet? si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit? * Quia non facit Dominus 7
Deus verbum, nisi reuelauerit secretũ suum ad seruos suos prophetas. * Leo rugiet, quis non 8
timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit? * Au- 9
ditum facite in ædibus Azoti, & C
in ædibus Terræ Aegypti: & dicite: Congregamini super montes Samariæ, & videte insanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetralibus
eius. * Et nescierunt facere re- 10
ctum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem, & rapinas in
ædibus suis. * Propterea hæc di- 11
cit Dominus Deus: Tribulabitur, & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ. * Hæc dicit 12
Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut
extremum auriculæ: sic eruentur D
filij Israel, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, & in Damasci
grabato. * Audite, & contestami- 13
ni in domo Iacob, dicit Dominus
Deus exercituũ: * quia in die cum 14
visitare cœpero præuaricationes Israel, super eum visitabo, & super altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadẽt in ter-
ram. * Et percutiam domum hie- 15
malem cum domo æstiua: & peribũt domus eburneæ, & dissipabũtur ædes multæ, dicit Dominus.

CAP. IIII.

AVdite verbũ hoc vaccæ pin- 1
gues, quæ estis in monte A
Samariæ: quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dominis vestris:
Afferte, & bibemus. * Iurauit 2
Dominus Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis feruenti-

3 bus. * Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & proijciemini in Armon, dicit Domi-
4 nus. * Venite ad Bethel, & impie agite: ad Galgalam, & multiplicate præuaricationem: & afferte mane victimas vestras, tri-
5 bus diebus decimas vestras. * Et sacrificate de fermẽtato laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annunciate: sic enim voluistis filij Israel, dicit Dominus
6 Deus. * Vnde & ego dedi vo-
B bis stuporem dentium in cunctis vrbibus vestris, & indigentiam panum in omnibus locis vestris: & non estis reuersi ad me, dicit
7 Dominus. * Ego quoque prohibui a vobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent vsque ad messem: & plui super vnam ciuitatem, & super alteram ciuitatem non plui: pars vna compluta est; & pars, super quam non
8 plui, aruit. * Et venerunt duæ & tres ciuitates ad vnam ciuitatem vt biberent aquam, & non sunt satiatæ: & non redistis ad me,
9 dicit Dominus. * ‖ Percussi vos in ‖ Agg. 2. c.
C vento vrente, & in aurugine, multitudinem hortorum vestrorum, 18
& vinearum vestrarum: olíueta vestra, & ficeta vestra comedit eruca: & non redistis ad me, di-
10 cit Dominus. * Misi in vos mortem in via Aegypti, percussi in gladio iuuenes vestros vsque ad captiuitatem equorum vestrorũ: & ascendere feci putredinem castrorum vestrorũ in nares vestras: & non redistis ad me, dicit Do-
11 minus. * Subuerti vos, ‖ sicut sub- Gen. 19. e.
D uertit Deus Sodomam, & Gomor- 24
rham, & facti estis quasi torris raptus ab incendio: & non redistis
12 ad me, dicit Dominus. * Quapropter hæc faciam tibi Israel: postquam autem hæc fecero tibi præparare in occursum Dei tui
13 Israel. * Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuncians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulã, & gradiens super excelsa terræ: Dominus Deus exercituũ nomen eius.

CAP. V.

1
A AVdite verbũ istud, quod ego leuo super vos planctũ. Do-

mus Israel cecidit, & non adijciet
2 vt resurgat.* Virgo Israel proiecta
est in terram suam, nō est qui suscitet
3 eam. * Quia hæc dicit Dominus Deus: Vrbs, de qua egrediebantur
mille, relinquentur in ea centum: & de qua egrediebantur centum, relinquētur in ea decē
4 in domo Israel.* Quia hæc dicit Dominus domui Israel: Quærite
5 me, & viuetis.* Et nolite quærere
B Bethel, & in Galgalam nolite intrare, & in Bersabee non transibitis: quia Galgala captiua ducetur,
6 & Bethel erit inutilis.* Quęrite Dominū, & viuite: ne forte cōburatur vt ignis domus Ioseph, & deuorabit, & nō erit qui extinguat
7 Bethel.* Qui conuertitis in absinthiū iudicium, & iustitiā in terra
8 relinquitis.* Facientem Arcturū, & Orionem, & conuertentem in mane tenebras, & diem in noctē
‖ J. 9.b.6 mutantem: ‖ qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ: Dominus nomen est eius.
9 * Qui subridet vastitatē super ro-
C bustum, & depopulationem super
10 potentē affert.* Odio habuerunt corripientem in porta: & loquen-
11 tem perfecte abominati sunt.* Idcirco, pro eo quòd diripiebatis pauperem, & prædam electā tol-
‖ Soph. 1.c. 17 lebatis ab eo: ‖ domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plātabitis amantissimas, & non bibetis vinum ea-
12 rum.* Quia cognoui multa scelera vestra, & fortia peccata vestra: hostes iusti accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta:
13 * Ideo prudens in tempore illo
D tacebit, quia tempus malum est.
14 * Quærite bonū, & non malum, vt viuatis: & erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixi-
‖ Rom. 12. b. 9 15 stis.* ‖ Odite malum, & diligite bonum, & constituite in porta iu-
Ps. 96.b.10 diciū: si forte misereatur Dominus Deus exercituū reliquijs Io-
16 seph.* Propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum dominator, in omnibus plateis planctus: & in cunctis, quæ foris sunt, dicetur væ væ: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctū eos, qui
17 sciunt plangere.* Et in omnibus
E vineis erit planctus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus.
18 * ‖ Væ desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebræ, & non lux. ‖ Ier. 30.b.7 Ioel 2.c.11 Soph.1.c.15
19 * Quomodo si fugiat vir a facie leonis, & occurrat ei vrsus: & ingrediatur domū, & innitatur manu sua super parietē, & mordeat
20 eum coluber.* Numquid non tenebræ dies Domini, & non lux: & caligo, & non splendor in ea?
21 * ‖ Odi, & proieci festiuitates ve- ‖ Isa.1.d.11
F stras. & non capiam odorem cœ- Ier.6.e.20
tuum vestrorum.* Quòd si obtu- Mal.2.c.12
22 leritis mihi holocautomata, & munera vestra, non suscipiam: & vota pinguium vestrorum non re-
23 spiciam.* Aufer a me tumultum carminum tuorum: & cantica ly-
24 ræ tuæ non audiam.* Et reuelabitur quasi aqua iudicium, & iu-
25 stitia quasi torrens fortis.* ‖ Num- ‖ Act. 7. e. 42
quid hostias & sacrificium obtulistis mihi in deserto quadraginta
26 annis, domus Israel?* Et portastis tabernaculum Moloc vestro, & imaginem idolorum vestrorū, sidus Dei vestri, quæ fecistis vo-
27 bis.* Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus, Deus exercituum nomen eius.

CAP. VI.

1 VAe qui opulēti estis in Sion, Luc.6.d.24
A & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompatice do-
2 mum Israel.* Transite in Chalane, & videte, & ite inde in Emath magnam: & descendite in Geth Palæsthinorū, & ad optima quæque regna horum: si latior termi-
3 nus eorū termino vestro est.* Qui separati estis in diem malum: & appropinquatis solio iniquitatis.
4 * Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vi-
5 tulos de medio armenti.* Qui
B canitis ad vocem psalterij: sicut Dauid putauerunt se habere vasa
6 cantici.* Bibentes vinū in phialis, & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebantur super contri-
7 tione Ioseph.* Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantiū: & auferetur factio lasciuien-
8 tium.* ‖ Iurauit Dominus Deus in ‖ Ier.51.b.14
anima sua, dicit Dominus Deus
exer-

exercituum : Detestor ego superbiam Iacob,& domos eius odi,&
tradam ciuitatem cum habitatoribus suis. * Quòd si reliqui fue- 9
rint decem viri in domo vna, & C
ipsi morientur. * Et tollet eum 10
propinquus suus,& comburet eũ,
vt efferat ossa de domo: & dicet
ei,qui in penetralibus domus est:
Numquid adhuc est penes te?* Et 11
respondebit : Finis est. Et dicet
ei :Tace,& non recorderis nominis Domini. * Quia ecce Domi- 12
nus mandabit, & percutiet domũ
maiorem ruinis, & domum minorem scissionibus. * Numquid 13
currere queunt in petris equi,aut
arari potest in bubalis, quoniam
conuertistis in amaritudinem iudicium,& fructum iustitiæ in absinthium?* Qui lætamini in nihi- 14
lo : qui dicitis : Numquid non in
fortitudine nostra assumpsimus
nobis cornua? * Ecce enim susci- 15
tabo super vos domus Israel,dicit
Dominus Deus exercituum,gentem : & conteret vos ab introitu
Emath,vsque ad torrentē deserti.

CAP. VII.

HAec ostendit mihi Dominus 1
Deus : & ecce fictor locustæ A
in principio germinantium serotini imbris, & ecce serotinus post
tonsionem regis.* Et factum est: 2
cum cõsummasset comedere herbam terræ, dixi : Domine Deus
propitius esto, obsecro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est?
* Misertus est Dominus super 3
hoc:Nõ erit,dixit Dominus.*Hæc 4
ostendit mihi Dominus Deus :
& ecce vocabat iudiciũ ad ignem
Dominus Deus : & deuorauit
abyssum multam, & comedit simul partem. * Et dixi : Domine 5
Deus quiesce,obsecro:quis susci- B
tabit Iacob, quia paruulus est?
* Misertus est Dominus super 6
hoc : Sed & illud non erit, dixit
Dominus Deus. * Hæc ostendit 7
mihi Dominus:& ecce Dominus
stans super murum litum, & in
manu eius trulla cæmentarij.* Et 8
dixit Dominus ad me : Quid tu
vides Amos? Et dixi : Trullam
cæmentarij. Et dixit Dominus :
Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel : non adijciam vltra superinducere eum.
9 * Et demolientur excelsa idoli,&
sanctificationes Israel desolabuntur : & consurgam super domum
10 Ieroboam in gladio. * Et misit
C Amasias sacerdos Bethel ad Ieroboam regem Israel, dicens : Rebellauit cõtra te Amos in medio
domus Israel : non poterit terra sustinere vniuersos sermones
11 eius. * Hæc enim dicit Amos : In
gladio morietur Ieroboam,& Israel captiuus migrabit de terra
12 sua : * Et dixit Amasias ad Amos:
Qui vides, gradere, fuge in terram Iuda : & comede ibi panem,
13 & prophetabis ibi.* Et in Bethel
non adijcies vltra vt prophetes:
quia sanctificatio regis est,& domus regni est.
14 * Respónditq.
D Amos,& dixit ad Amasiam : Non
sum propheta, & non sum filius
prophetæ : sed armentarius ego
15 sum vellicans sycomoros. * Et
tulit me Dominus cum sequerer
gregem :& dixit Dominus ad me:
Vade propheta ad populum meũ
16 Israel.*Et nunc audi verbum Domini : Tu dicis : Non prophetabis
super Israel, & non stillabis super
17 domum idoli.* Propter hoc hæc
dicit Dominus : Vxor tua in ciuitate fornicabitur : & filij tui, &
filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur : & tu
in terra polluta morieris,& Israel
captiuus migrabit de terra sua.

CAP. VIII.

1 HAec ostendit mihi Dominus
A Deus : & ecce vncinus po-
2 morum. * Et dixit : Quid tu vides Amos? Et dixi Vncinum pomorũ. Et dixit Dominus ad me :
Venit finis super populum meũ
Israel : non adijciam vltra vt per-
3 transeam eum. * Et stridebunt
cardines templi in die illa, dicit
Dominus Deus : multi morientur : in omni loco proijcietur si-
4 lentium. * Audite hoc qui conteritis pauperem,& deficere faci-
5 tis egenos terræ,*dicentes:Quan-
B do transibit mensis, & venundabimus merces : & sabbatum, &
aperiemus frumentum: vt imminuamus mensuram,& augeamus

ſiclum, & ſupponamus ſtateras
doloſas,* vt poſſideamus in argẽ- 6
to egenos & pauperes pro calcea-
mentis, & quiſquilias frumenti
vendamus? * Iurauit Dominus 7
in ſuperbiã Iacob: Si oblitus fue-
ro vſque ad finem omnia opera
eorũ. * Numquid ſuper iſto non 8
commouebitur terra, & lugebit C
omnis habitator eius: & aſcendet
quaſi fluuius vniuerſus, & eijcie-
tur, & defluet quaſi riuus Aegy-
pti? * Et erit in die illa, dicit Do- 9
minus Deus: occidet ſol in me-
ridie, & tenebreſcere faciam ter-
‖Tob.2.b.6 ram in die luminis: * ‖ & cõuer- 10
1.Mac.1.e. tam feſtiuitates veſtras in luctũ,
41 & omnia cantica veſtra in plan-
ctum: & inducã ſuper omne dor-
ſum veſtrũ ſaccum, & ſuper om-
ne caput caluitiũ: & ponam eam
quaſi luctum vnigeniti, & nouiſ-
ſima eius quaſi diem amarum.
* Ecce dies veniunt, dicit Domi- 11
nus: & mittam famem in terram: D
non famem panis, neque ſitim
aquæ, ſed audiendi verbum Do-
mini. * Et cõmouebuntur a Ma- 12
ri vſque ad mare, & ab Aquilone
vſque ad Orientem: circuibunt
quærentes verbũ Domini, & non
inuenient. * In die illa deficient 13
virgines pulchræ, & adoleſcentes
in ſiti. * Qui iurant in delicto Sa- 14
mariæ, & dicunt: Viuit Deus tuus
Dan: & viuit via Berſabee, & ca-
dent, & non reſurgent vltra.

CAP. IX.

VIdi Dominum ſtantem ſuper 1
altare, & dixit: Percute car- A
dinem, & commoueantur ſuper-
liminaria: auaritia enim in capi-
te omnium, & nouiſſimũ eorum
in gladio interficiam: non erit fu-
ga eis. Fugient, & non ſaluabi-
‖Pſ.138.a. tur ex eis qui fugerit. * ‖ Si de- 2
8 ſcenderint vſque ad infernum,
inde manus mea educet eos: & ſi
aſcenderint vſque in cælum, inde
detraham eos. * Et ſi abſconditi 3
fuerint in vertice Carmeli, inde
ſcrutans auferam eos: & ſi cela-
uerint ſe ab oculis meis in pro-
fundo maris, ibi mãdabo ſerpen-
ti, & mordebit eos.* Et ſi abierint 4
in captiuitatem coram inimicis
ſuis, ibi mandabo gladio, & occi-
det eos: & ‖ ponam oculos meos ‖Ier.44.c.
ſuper eos in malum, & non in bo- 11
5 num. * Et Dominus Deus exerci-
B tuum, qui tangit terram, & tabe-
ſcet: & lugebunt omnes habitan-
tes in ea: & aſcẽdet ſicut riuus om-
nis, & defluet ſicut fluuius Aegy-
6 pti. * Qui ædificat in cælo aſcen-
ſionem ſuam, & faſciculum ſuum
ſuper terram fundauit: ‖ qui vo- ‖S. 5.c.8
cat aquas maris, & effundit eas ſu-
per faciẽ terræ, Dominus nomen
7 eius. * Numquid non vt filij Ae-
thiopũ vos eſtis mihi, filij Iſrael,
ait Dominus? numquid nõ Iſrael
aſcendere feci de Terra Aegypti:
& Palæſthinos de Cappadocia, &
8 Syros de Cyrene? * Ecce oculi
Domini Dei ſuper regnũ peccans,
& conteram illud a facie terræ:
verumtamen conterens non con-
C teram domum Iacob, dicit Do-
9 minus. * Ecce enim mandabo
ego, & concutiã in omnibus gen-
tibus domum Iſrael, ſicut concu-
titur triticũ in cribro: & non ca-
10 det lapillus ſuper terram. * In
gladio morientur omnes pecca-
tores populi mei: qui dicunt: Non
appropinquabit, & non veniet ſu-
11 per nos malum. * In die illa ‖ ſu- ‖Act.15.c.
ſcitabo tabernaculũ Dauid, quod 16
cecidit: & reædificabo aperturas
murorum eius, & ea, quæ corrue-
rant, inſtaurabo: & reædificabo
12 illud ſicut in diebus antiquis.* Vt
poſſideant reliquias Idumææ, &
omnes nationes, eo quòd inuoca-
tum ſit nomen meum ſuper eos:
13 dicit Dominus faciens hæc.* Ec-
D ce dies veniunt, dicit Dominus:
& comprehendet arator meſſo-
rem, & calcator vuæ mittentem
ſemen: ‖ & ſtillabunt montes dul- ‖Ioel 3.d.18
cedinem, & omnes colles culti
14 erunt. * Et conuertam captiui-
tatem populi mei Iſrael: & ædi-
ficabunt ciuitates deſertas, & in-
habitabunt: & plantabũt vineas,
& bibent vinum earum: & fa-
cient hortos, & comedent fructus
15 eorum. * Et plantabo eos ſuper
humum ſuam: & non euellam
eos vltra de terra ſua, quam
dedi eis, dicit Do-
minus Deus
tuus.

‖ Ier. 49. c. 14

ISIO Abdiæ. 1
Hæc dicit Domi- A
nus Deus ad E-
dom: Auditum
audiuimus a Do-
mino, & legatum
ad gentes misit: Surgite, & cõsur
gamus aduersus eum in prælium.
*Ecce paruulum dedi te in Gen- 2
tibus: contemptibilis tu es val-
de. * Superbia cordis tui extulit 3
te, habitantem in scissuris petra- B
rum, exaltantem solium tuum:
qui dicis in corde tuo: Quis de-
trahet me in terram? * Si exalta- 4
tus fueris vt aquila, & si inter si-
dera posueris nidum tuum: inde
detraham te, dicit Dominus.* Si 5
fures introissent ad te, si latrones
per noctem, quomodo conticuis-
ses? nonne furati essent sufficien-
tia sibi? si vindemiatores introis-
sent ad te, numquid saltem race-
mum reliquissent tibi?*Quomo- 6
do scrutati sunt Esau, inuestiga-
uerunt abscondita eius? * Vsque 7
ad terminum emiserunt te: om- C
nes viri fœderis tui illuserunt ti-
bi: inualuerunt aduersum te viri
pacis tuæ: qui comedunt tecum,
ponent insidias subter te: non est
prudentia in eo.*‖ Numquid non 8
in die illa, dicit Dominus, perdam
‖ Isa. 29. c. 14 sapientes de Idumæa, & pruden-
tiam de monte Esau? * Et time- 9
bunt fortes tui a Meridie, vt in-
tereat vir de monte Esau.* ‖ Pro- 10
pter interfectionem, & propter
‖ Gen 24. g. 42 iniquitatem in fratrem tuum Ia-
cob, operiet te confusio, & peri-
bis in æternum.* In die cum sta- 11
res aduersus eum, quando capie- D
bant alieni exercitum eius, & ex-
tranei ingrediebãtur portas eius,
& super Ierusalem mittebãt sor-
tem: tu quoque eras quasi vnus
ex eis. * Et non despicies in die 12
fratris tui, in die peregrinationis
eius: & non lætaberis super filios
Iuda in die perditionis eorum:
& non magnificabis os tuum in
13 die angustiæ; * Neque ingredie-
E ris portam populi mei in die rui-
næ eorum: neque despicies & tu
in malis eius in die vastitatis il-
lius: & non emitteris aduersus
exercitum eius in die vastitatis
14 illius. * Neque stabis in exitibus
vt interficias eos qui fugerint: &
non concludes reliquos eius in
15 die tribulationis.* Quoniam iux-
ta est dies Domini super omnes
gentes: sicut fecisti, fiet tibi: re-
tributionem tuam conuertet in
16 caput tuum. * Quomodo enim
bibistis super montem sanctum
F meum, bibent omnes Gentes iu-
giter: & bibent, & absorbebunt,
17 & erunt quasi non sint. * Et in
monte Sion erit saluatio, & erit
sanctus: & possidebit domus Ia-
18 cob eos qui se possederant. * Et
erit domus Iacob ignis, & do-
mus Ioseph flamma, & domus
Esau stipula: & succendentur in
eis, & deuorabunt eos: & non
erunt reliquiæ domus Esau, quia
19 Dominus locutus est. * Et here-
G ditabũt hi, qui ad Austrum sunt,
montem Esau, & qui in campe-
stribus Philisthijm: & posside-
bunt regionem Ephraim, & re-
gionem Samariæ: & Beniamin
20 possidebit Galaad. * Et transmi-
gratio exercitus huius filiorum
Israel, omnia loca Chananæo-
rum vsque ad Sareptam: & trans-
migratio Ierusalem, quæ in Bos-
phoro est, possidebit ciuitates Au-
21 stri. * Et ascendent saluatores in
montem Sion iudicare mon-
tem Esau: & erit
Domino re-
gnum.

PROPHETIA IONAE.

CAPVT PRIMVM.

T factum est 1
A verbum Domini ad Ionã
filium Amathi, dicens:
2 *Surge,& vade in Niniuen
ciuitatẽ grandem,& prædica in ea: quia ascendit malitia eius coram me. * Et 3
surrexit Ionas, vt fugeret in Tharsis a facie Domini,& descendit in
Ioppen, & inuenit nauem euntem in Tharsis: & dedit naulum
eius, & descendit in eam vt iret
cum eis in Tharsis a facie Domini. * Dominus autem misit ven- 4
B tum magnum in mare: & facta
est tempestas magna in mari, &
nauis periclitabatur conteri.* Et 5
timuerunt nautæ,& clamauerunt
viri ad deum suum: & miserunt
vasa, quæ erant in naui, in mare,
vt alleuiaretur ab eis: & Ionas
descendit ad interiora nauis, &
dormiebat sopore graui. * Et ac- 6
cessit ad eum gubernator, & dixit
ei: Quid tu sopore deprimeris?
surge, inuoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis,& non
pereamus. * Et dixit vir ad colle- 7
C gam suum: Venite, & mittamus
sortes, & sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes:
& cecidit sors super Ionam. * Et 8
dixerunt ad eum: Indica nobis
cuius causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quæ
terra tua?& quo vadis? vel ex quo
populo es tu? * Et dixit ad eos: 9
Hebræus ego sum, & Dominum
Deum cæli ego timeo, qui fecit
mare & aridam. * Et timuerunt 10
viri timore magno, & dixerũt ad
eum: Quid hoc fecisti? (Cognouerũt enim viri quòd a facie Domini fugeret, quia indicauerat
eis)* Et dixerunt ad eum: Quid 11
faciemus tibi, & cessabit mare a
nobis? quia mare ibat, & intumescebat. * Et dixit ad eos: Tol- 12
D lite me, & mittite in mare,& ces-
sabit mare a vobis: scio enim ego
quoniam propter me tempestas
13 hæc grandis venit super vos. * Et
remigabant viri vt reuerterentur
ad aridam, & non valebant: quia
mare ibat, & intumescebat super
14 eos. * Et clamauerunt ad Dominum,& dixerũt: Quæsumus Domine, ne pereamus in anima viri
istius, & ne des super nos sanguinem innocentẽ: quia tu Domine,
15 sicut voluisti, fecisti.* Et tulerunt
Ionam, & miserunt in mare: &
16 stetit mare a feruore suo. * Et timuerunt viri timore magno Dominum,& immolauerunt hostias
Domino, & vouerunt vota.

CAP. II.

1 ET præparauit Dominus pi-
A scem grandem vt deglutiret
Ionam: ‖ & erat Ionas in ventre ‖ Mat. 12. c. 40. & 16. a. 4
piscis tribus diebus, & tribus no- Luc. 11. d. 30
2 ctibus. * Et orauit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre
3 piscis. * Et dixit:
‖ Clamaui de tribulatione mea ‖ 1. Cor. 15. a. 4
ad Dominum, & exaudiuit me: Ps. 119. a. 2
de ventre inferi clamaui,& exaudisti vocem meam.
4 * Et proiecisti me in profundũ
B in corde maris,& flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, &
fluctus tui super me transierunt.
5 * Et ego dixi: Abiectus sum a
conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo templũ
sanctum tuum.
6 * ‖ Circumdederunt me aquæ ‖ Psal. 68. a. 2
vsque ad animam: abyssus vallauit me, pelagus operuit caput
meum.
7 * Ad extrema montiũ descendi: terræ vectes concluserunt me
C in æternum:& subleuabis de corruptione vitam meam, Domine
Deus meus.
8 *Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum:
vt veniat ad te oratio mea ad
templum sanctum tuum.

* Qui

*Qui custodiunt vanitates fru- 9
stra, misericordiam suam dere-
linquunt.
*Ego autem in voce laudis im- 10
molabo tibi: quæcumque voui,
reddam pro salute Domino.
* Et dixit Dominus pisci: & 11
euomuit Ionam in aridam.

CAP. III.

ET factum est verbum Domi- 1
ni ad Ionam secundò, dicens: A
* Surge, & vade in Niniuen ciui- 2
tatem magnam: & prædica in ea
prædicationem, quam ego lo-
quor ad te. * Et surrexit Ionas, 3
& abijt in Niniuen iuxta verbum
Domini: & Niniue erat ciuitas
magna itinere trium dierum. * Et 4
cœpit Ionas introire in ciuitatem B
itinere diei vnius: & clamauit,
& dixit: Adhuc quadraginta dies,
‖ Matt. 12. c. 41 Luc. 11. c. 32 & Niniue subuertetur. * ‖ Et cre- 5
diderunt viri Niniuitæ in Deum:
& prædicauerũt ieiunium, & ve-
stiti sunt saccis a maiore vsque ad
minorem. * Et peruenit verbum 6
ad regem Niniue: & surrexit de
solio suo, & abiecit vestimen-
tum suum a se, & indutus est sac-
co, & sedit in cinere. * Et cla- 7
mauit, & dixit in Niniue ex ore
regis & principum eius, dicens:
Homines, & iumenta, & boues,
& pecora non gustẽt quidquam:
nec pascantur, & aquam non bi-
bant. * Et operiantur saccis ho- 8
mines, & iumenta, & clament C
ad Dominum in fortitudine, &
conuertatur vir a via sua mala,
& ab iniquitate, quæ est in ma-
‖ Ier. 18. b. 11 Io. 2. c. 14 nibus eorum. * ‖ Quis scit si con- 9
uertatur, & ignoscat Deus: & re-
uertatur a furore iræ suæ, & non
peribimus? * Et vidit Deus ope- 10
ra eorum, quia conuersi sunt de
via sua mala: & misertus est Deus
super malitiam, quam locutus
fuerat vt faceret eis, & non fecit.

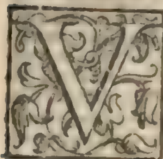
CAP. IIII.

1 ET afflictus est Ionas afflictio-
2 ne magna, & iratus est: * &
A orauit ad Dominũ, & dixit: Ob-
secro Domine, numquid non hoc
est verbum meum, cum adhuc
essem in terra mea? propter hoc
præoccupaui vt fugerẽ in Thar-
sis. ‖ scio enim quia tu Deus cle- ‖ Ps. 85. a. 5
mens, & misericors es, patiens, Ioel 2. c. 13
B & multæ miserationis, & igno-
3 scens super malitia. * Et nunc Do-
mine tolle quæso animam meam
a me: quia melior est mihi mors
4 quàm vita. * Et dixit Dominus:
5 Putasne bene irasceris tu? * Et
C egressus est Ionas de ciuitate, &
sedit contra Orientem ciuitatis:
& fecit sibimet vmbraculum ibi,
& sedebat subter illud in vmbra,
donec videret quid accideret ci-
6 uitati. * Et præparauit Dominus
Deus hederam, & ascendit super
caput Ionæ, vt esset vmbra super
caput eius, & protegeret eum:
laborauerat enim: & lætatus est
Ionas super hedera, lætitia ma-
7 gna. * Et parauit Deus vermem
ascensu diluculi in crastinum: &
percussit hederam, & exaruit.
8 * Et cum ortus fuisset sol, præce-
pit Dominus vento calido, &
vrenti: & percussit sol super ca-
put Ionæ, & æstuabat: & petiuit
animæ suæ vt moreretur, & dixit:
Melius est mihi mori, quàm vi-
9 uere. * Et dixit Dominus ad Io-
D nam: Putasne bene irasceris tu su-
per hedera? Et dixit: Bene ira-
10 scor ego vsque ad mortem. * Et
dixit Dominus: Tu doles super
hederam, in qua non laborasti,
neque fecisti vt cresceret. quæ
sub vna nocte nata est, & sub vna
11 nocte perijt. * Et ego non parcam
Niniue ciuitati magnæ, in qua
sunt plusquam centũ viginti mil-
lia hominum, qui nesciunt quid
sit inter dexteram & sinistram
suam, & iumenta multa?

PROPHETIA MICHÆÆ.

CAPVT PRIMVM.

ERBVM Do- 1
mini , quod A
factum est ad
Michæã Mo-
rasthiten , in
diebus Ioa-
than, Achaz,
& Ezechiæ re-
|| Isa. 26. d. gum Iuda : quod vidit super Sa-
21 mariam, & Ierusalem . * || Audite 2
populi omnes, & attẽdat terra, &
plenitudo eius : & sit Dominus
Deus vobis in testem, Dominus
|| Deut. 32. de templo sancto suo . * || Quia 3
Isa. 1. a. 2 ecce Dominus egredietur de loco
suo : & descendet , & calcabit su-
per excelsa terræ.* Et consumen- 4
tur montes subtus eum : & valles B
scindẽtur sicut cera a facie ignis,
& sicut aquæ, quæ decurrunt in
præceps. * In scelere Iacob omne 5
istud, & in peccatis domus Israel.
quod scelus Iacob ? nonne Sama-
ria ? & quæ excelsa Iudæ ? nonne
Ierusalem?* & ponam Samariam 6
quasi aceruum lapidum in agro
cum plãtatur vinea : & detraham
in vallem lapides eius , & funda-
menta eius reuelabo. * Et omnia 7
sculptilia eius concidẽtur, & om-
nes mercedes eius comburentur
igne, & omnia idola eius ponam
in perditionem : quia de merce-
dibus meretricis cõgregata sunt ,
& vsque ad mercedem meretricis
reuertẽtur .* Super hoc plangam, 8
& vlulabo : vadam spoliatus , & C
nudus : faciam planctum velut
draconum , & luctum quasi stru-
thionũ . * Quia desperata est pla- 9
ga eius , quia venit vsque ad Iu-
dam , tetigit portam populi mei
vsque ad Ierusalem . * In Geth 10
nolite annũciare, lacrymis ne plo-
retis , in domo Pulueris puluere
vos cõspergite .* Et transite vobis 11
habitatio Pulchra , confusa igno-
minia : non est egressa quæ habi-
tat in exitu: planctum Domus vi-
cina accipiet ex vobis , quæ stetit
12 sibimet . * Quia infirmata est in
bonum, quæ habitat in amaritu-
dinibus : quia descendit malum a
13 Domino in portam Ierusalẽ.* Tu-
D multus quadrigæ stuporis habi-
tanti Lachis : principium peccati
est filiæ Sion , quia in te inuenta
14 sunt scelera Israel.* Propterea da-
bit emissarios super hereditatem
Geth : domus Mendacij in dece-
15 ptionem regibus Israel . * Adhuc
hæredem adducam tibi quæ ha-
bitas in Maresa : vsque ad Odol-
16 lam veniet gloria Israel .* Decal-
uare, & tondere super filios deli-
ciarum tuarum: dilata caluitium
tuum sicut aquila : quoniam ca-
ptiui ducti sunt ex te .

CAP. II.

1 VAe qui cogitatis inutile , &
A operamini malũ in cubilibus
vestris : in luce matutina faciunt
illud , quoniam contra Deum est
2 manus eorum.* Et concupierunt
agros, & violenter tulerunt, & ra-
puerunt domos & calumniaban-
tur virum, & domum eius, virum,
3 & hereditatẽ eius . * Idcirco hæc
dicit Dominus : Ecce ego cogito
super familiam istam malum: vn-
de non auferetis colla vestra , &
nõ ambulabitis superbi, quoniam
4 tempus pessimum est.* In die illa
sumetur super vos parabola , &
cantabitur canticum cum suaui-
B tate , dicentium : Depopulatione
vastati sumus : pars populi mei
cõmutata est: quomodo recedet a
me, cum reuertatur, qui regiones
5 nostras diuidat ? * Propter hoc nõ
erit tibi mittens funiculum sortis
6 in cœtu Domini .* Ne loquamini
loquẽtes: Non stillabit super istos,
7 non comprehendet confusio. * Di-
cit domus Iacob : Numquid ab-
breuiatus est spiritus Domini, aut
tales sunt cogitationes eius? Non-
ne verba mea bona sunt cum eo,
8 qui recte graditur ? * Et ecõtrario
popu-

populus meus in aduersariũ con-
surrexit: desuper tunica pallium
sustulistis: & eos, qui transibant C
simpliciter, conuertistis in bel-
lum. * Mulieres populi mei eie- 9
cistis de domo deliciarum suarũ:
a paruulis earum tulistis laudem
meam in perpetuum. * Surgite, 10
& ite, quia non habetis hic re-
quiem: propter immunditiã eius
corrumpetur putredine pessima.
* Vtinam non essem vir habens 11
spiritum, & mendacium potius D
loquerer: stillabo tibi in vinum,
& in ebrietatẽ: & erit super quem
stillatur populus iste. * Congre- 12
gatione congregabo Iacob totum
te: in vnum conducam reliquias
Israel, pariter ponam illum qua-
si gregem in ouili, quasi pecus in
medio caularum, tumultuabun-
tur a multitudine hominum.
* Ascendet enim pandens iter an- 13
te eos: diuident, & transibũt por-
tam, & ingredientur per eam: &
transibit rex eorum coram eis, &
Dominus in capite eorum.

CAP. III.

ET dixi: Audite principes Ia- 1
cob, & duces domus Israel: A
Numquid non vestrum est scire
iudicium, * qui odio habetis bo- 2
num, & diligitis malum: qui vio-
lenter tollitis pelles eorum desu-
per eis, & carnem eorum desu-
per ossibus eorum? * Qui come- 3
derunt carnem populi mei, &
pellem eorum desuper excoria-
uerunt: & ossa eorum confrege-
runt, & conciderunt sicut in le-
bete, & quasi carnem in medio
ollæ. * Tunc clamabunt ad Do- 4
minum, & non exaudiet eos: & B
abscondet faciem suam ab eis in
tempore illo, sicut nequiter ege-
runt in adinuẽtionibus suis. * Hæc 5
dicit Dominus super prophetas,
qui seducunt populum meum:
qui mordent dẽtibus suis, & præ-
dicant pacem: & si quis non de-
derit in ore eorum quippiam,
sanctificant super eum prælium.
* Propterea nox vobis pro visio- 6
ne erit, & tenebræ vobis pro di-
uinatione: & occumbet sol su-
per prophetas, & obtenebrabi-
tur super eos dies. * Et confun- 7
dentur qui vident visiones, &
C confundentur diuini: & operient
omnes vultus suos, quia non est
8 responsum Dei. * Verumtamen
ego repletus sum fortitudine spi-
ritus Domini, iudicio, & virtu-
te: vt annunciem Iacob scelus
suum, & Israel peccatum suum.
9 * Audite hoc principes domus Ia-
cob, & iudices domus Israel: qui
abominamini iudicium, & om-
10 nia recta peruertitis. * Qui ædi-
D ficatis Sion in sanguinibus, & Ie-
11 rusalem in iniquitate. * || Prin- || Exo.22.f.27
cipes eius in muneribus iudica-
bant, & sacerdotes eius in mer- Soph.3.a.3
cede docebant, & prophetæ eius
in pecunia diuinabant: & super
Dominum requiescebant, dicen-
tes: Numquid non Dominus in
medio nostrum? non venient
12 super nos mala. * Propter hoc,
causa vestri, || Sion quasi ager ara- || Ier.26.f.18
bitur, & Ierusalem quasi aceruus
lapidum erit, & mons templi in
excelsa siluarum.

CAP. IIII.

1 ET erit: In nouissimo dierum || Isa.2.a.2
A erit mons domus Domini
præparatus in vertice montium,
& sublimis super colles: & fluent
2 ad eum populi. * Et propera-
bunt gentes multæ, & dicent:
Venite, ascendamus ad montem
Domini, & ad domum Dei Ia-
cob: & docebit nos de vijs suis,
& ibimus in semitis eius: quia
de Sion egredietur lex, & ver-
3 bum Domini de Ierusalem. * Et
iudicabit inter populos multos,
& corripiet gentes fortes vsque
B in longinquum: & concident
gladios suos in vomeres, & ha-
stas suas in ligones: non sumet
gens aduersus gentem gladium:
& non discent vltra belligerare.
4 * Et sedebit vir subtus vitem
suam, & subtus ficum suam,
& non erit qui deterreat: quia os
Domini exercituum locutum est.
5 * Quia omnes populi ambulabũt
vnusquisque in nomine Dei sui:
nos autem ambulabimus in no-
mine Domini Dei nostri in æter-
6 num & vltra. * In die illa, di-
cit Dominus, congregabo clau-
dicantem: & eam, quam eiece-
ram,

ram, colligam: & quam afflixe-
‖ Soph.3.d.19 ram: * ‖ Et ponam claudicantem 7
in reliquias: & eam, quæ labora-
Luc.1.c.33 uerat, in gentem robustam: ‖ &
‖ Dan.7.d.14 regnabit Dominus super eos in
mõte Sion, ex hoc nunc & vsque C
in æternum. * Et tu turris gregis 8
nebulosa filia Sion vsque ad te
veniet: & veniet potestas prima,
regnum filiæ Ierusalem. * Nunc 9
quare mœrore contraheris? num-
quid rex non est tibi, aut consi-
liarius tuus perijt, quia compre-
hendit te dolor sicut parturientẽ?
* Dole, & satage filia Sion quasi 10
parturiens: quia nunc egredieris
de ciuitate, & habitabis in regio-
ne, & venies vsque ad Babylonẽ,
ibi liberaberis: ibi redimet te Do-
minus de manu inimicorum tuo-
rum. * Et nunc congregatæ sunt 11
super te gentes multæ, quæ dicũt:
Lapidetur: & aspiciat in Sion
oculus noster. * Ipsi autem non 12
cognouerunt cogitationes Domi- D
ni, & non intellexerunt consiliũ
eius: quia congregauit eos quasi
fœnum areæ. * Surge, & tritura 13
filia Sion: quia cornu tuum po-
nam ferreum, & vngulas tuas po-
nam æreas: & comminues popu-
los multos, & interficies Domino
rapinas eorum, & fortitudinem
eorum Domino vniuersæ terræ.

CAP. V.

NVnc vastaberis filia latronis: 1
obsidionem posuerunt super A
nos, in virga percutient maxillam
‖ Mat.2.a.6 iudicis Israel. * ‖ ET TV BETH- 2
Ioan.7.f.42 LEHEM Ephrata paruulus es
in millibus Iuda. ex te mihi egre-
dietur qui sit dominator in Israel,
& egressus eius ab initio, a diebus
æternitatis. * Propter hoc dabit 3
eos vsque ad tempus, in quo par-
turiens pariet: & reliquiæ fratrũ
eius conuertentur ad filios Israel.
* Et stabit, & pascet in fortitudi- 4
ne Domini, in sublimitate nomi-
nis Domini Dei sui: & conuer-
tentur, quia nunc magnificabitur
vsque ad terminos terræ. * Et erit 5
iste pax: cum venerit Assyrius in
terram nostram, & quando calca- B
uerit in domibus nostris: & susci-
tabimus super eum septem pa-
stores, & octo primates homines.
6 * Et pascent terram Assur in gla-
dio, & terram Nemrod in lanceis
eius: & liberabit ab Assur cum
venerit in terram nostram, & cum
7 calcauerit in finibus nostris. * Et
erunt reliquiæ Iacob in medio
populorum multorum quasi ros
a Domino, & quasi stillæ super
herbam, quæ non expectat virũ,
& non præstolatur filios hominũ.
8 * Et erunt reliquiæ Iacob in Gen-
tibus in medio populorum mul-
C torum, quasi leo in iumentis sil-
uarum, & quasi catulus leonis in
gregibus pecorum: qui cum tran-
sierit, & conculcauerit, & cepe-
9 rit, non est qui eruat. * Exaltabi-
tur manus tua super hostes tuos,
& omnes inimici tui interibunt.
10 * Et erit in die illa, dicit Domi-
nus: Auferã equos tuos de medio
tui, & disperdam quadrigas tuas.
11 * Et perdam ciuitates terræ tuæ,
D & destruam omnes munitiones
tuas, & auferã maleficia de manu
tua, & diuinationes non erunt in
12 te. * Et perire faciam sculptilia
tua, & statuas tuas de medio tui:
& non adorabis vltra opera ma-
13 nuum tuarum. * Et euellam lu-
cos tuos de medio tui: & conte-
14 ram ciuitates tuas. * Et faciam in
furore & in indignatione vltionẽ
in omnibus gentibus, quæ non
audierunt.

CAP. VI.

1 AVdite quæ Dominus loqui-
A tur: Surge, contende iudicio
aduersum montes, & audiant col-
2 les vocem tuam. * Audiant mon-
tes iudiciũ Domini, & fortia fun-
damenta terræ: quia iudiciũ Do-
mini cũ populo suo, & cum Israel
3 dijudicabitur. * ‖ Popule meus ‖ Ier.2.a.4
quid feci tibi, aut quid molestus
4 fui tibi? responde mihi. * Quia
eduxi te de Terra Aegypti, & de
domo seruientium liberaui te: &
misi ante faciem tuam Moysen,
5 & Aaron, & Mariam? * ‖ Popule ‖ Nu.22. & 23
meus memento quæso quid cogi-
tauerit Balach rex Moab, & quid
B respõderit ei Balaam filius Beor,
de Setim vsque ad Galgalam,
vt cognosceres iustitias Domini.
6 * Quid dignum offeram Domi-
no? curuabo genu Deo excelso?
num-

numquid offeram ei holocauto-
mata, & vitulos anniculos? * Nū- 7
quid placari potest Dominus in
millibus arietum, aut in multis
millibus hircorū pinguium? num-
quid dabo primogenitum meum
pro scelere meo, fructum ventris
mei pro peccato animæ meæ?
* Indicabo tibi o homo quid sit 8
bonum, & quid Dominus requi-
rat a te: Vtique facere iudicium,
& diligere misericordiam, & soli-
citum ambulare cum Deo tuo.
* Vox Domini ad ciuitatem cla- 9
mat, & salus erit timentibus no- C
men tuum: Audite tribus, & quis
approbabit illud? * Adhuc ignis 10
in domo impij thesauri iniquita-
tis, & mensura minor iræ plena.
* Numquid iustificabo stateram 11
impiam, & sacculi pondera do-
losa? * In quibus diuites eius re- 12
pleti sunt iniquitate, & habitan-
tes in ea loquebantur mendaciū,
& lingua eorū fraudulenta in ore
eorum. * Et ego ergo cœpi per- 13
cutere te perditione super pecca-
tis tuis. * Tu comedes, & non sa- 14
turaberis: & humiliatio tua in D
medio tui: & apprehēdes, & non
saluabis: & quos saluaueris, in
|| Deut. 28. d. 38 Agg. 1. b. 6
gladium dabo. * || Tu seminabis, 15
& nō metes: tu calcabis oliuam,
& non vngeris oleo: & mustum,
& non bibes vinū. * Et custodi- 16
sti præcepta Amri, & omne opus
domus Achab: & ambulasti in
voluntatibus eorum, vt darem te
in perditionem, & habitantes in
ea in sibilum, & opprobrium po-
puli mei portabitis.

CAP. VII.

VAe mihi, quia factus sum si- 1
cut qui colligit in autumno A
racemos vindemiæ: non est bo-
trus ad comedendum, præcoquas
ficus desiderauit anima mea.
* Perijt sanctus de terra, & rectus 2
in hominibus non est: omnes in
sanguine insidiantur, vir fratrem
suum ad mortem venatur. * Ma- 3
lum manuum suarum dicunt bo-
num: princeps postulat, & iudex
in reddendo est: & magnus locu-
tus est desiderium animæ suæ, &
conturbauerunt eam. * Qui opti- 4
mus in eis est, quasi paliurus: &
qui rectus, quasi spina de sepe.
Dies speculationis tuæ, visitatio
tua venit: nunc erit vastitas eo-
5 rum. * Nolite credere amico: &
B nolite confidere in duce: ab ea,
quæ dormit in sinu tuo, custodi
6 claustra oris tui. * || Quia filius || Matt. 10. c. 21
contumeliam facit patri, & filia
cōsurgit aduersus matrem suam, || Matt. 10. d. 36
nurus aduersus socrum suam || &
inimici hominis domestici eius.
7 * Ego autem ad Dominum aspi-
ciam, expectabo Deum saluato-
rem meū: audiet me Deus meus.
8 * Ne læteris inimica mea super
me, quia cecidi: consurgam, cum
sedero in tenebris, Dominus lux
9 mea est. * Iram Domini portabo,
quoniam peccaui ei, donec cau-
sam meam iudicet, & faciat iudi-
cium meū: educet me in lucem,
10 videbo iustitiam eius. * Et aspi-
ciet inimica mea, & operietur
confusione, quæ dicit ad me. Vbi
est Dominus Deus tuus? Oculi
mei videbūt in eam: nunc erit in
cōculcationem vt lutum platea-
11 rum. * Dies, vt ædificentur ma-
ceriæ tuæ: in die illa lōge fiet lex.
12 * In die illa & vsque ad te veniet
C de Assur, & vsque ad ciuitates
munitas: & a ciuitatibus muni-
tis vsque ad flumen, & ad mare
de mari, & ad montem de mon-
13 te. * Et terra erit in desolationem
propter habitatores suos, & pro-
pter fructum cogitationum eorū.
14 * Pasce populum tuum in virga
tua, gregem hereditatis tuæ ha-
bitantes solos in saltu, in medio
Carmeli: pascentur Basan & Ga-
15 laad iuxta dies antiquos. * Secun-
dum dies egressionis tuæ de Ter-
ra Aegypti ostēdam ei mirabilia.
16 * Videbunt gentes, & confunden-
tur super omni fortitudine sua:
ponent manum super os, aures
17 eorū surdæ erunt. * Lingent pul-
D uerem sicut serpentes, velut re-
ptilia terræ perturbabūtur in ædi-
bus suis: Dominum Deum no-
strum formidabunt, & timebunt
18 te. * || Quis Deus similis tui, qui || Ier. 10. a. 6
aufers iniquitatem, & transis pec- Act. 10. g.
catum reliquiarū hereditatis tuæ? 45
nō immittet vltra furorem suum,
quoniam volens misericordiam
19 est. * Reuertetur, & miserebitur
nostri:

nostri: deponet iniquitates no-
stras, & projiciet in profundum
maris omnia peccata nostra.* Da- 20
bis veritatem Iacob, misericor-
diam Abraham: quæ iurasti pa-
tribus nostris a diebus antiquis.

PROPHETIA NAHUM.

CAPUT PRIMUM.

NUS Niniue: 1
Liber visionis A
Nahum El-
cesæi.* Deus 2
æmulator, &
vlciscens Do-
minus: vlci-
scens Domi-
nus, & habens furorem: vlciscens
Dominus in hostes suos, & irascēs
ipse inimicis suis.* Dominus pa- 3
tiens, & magnus fortitudine, &
mundans non faciet innocētem.
Dominus in tēpestate, & turbine
viæ eius, & nebulæ puluis pedum
eius.* Increpans mare, & exiccās 4
illud: & omnia flumina ad deser-
tum deducens. Infirmatus est Ba-
san, & Carmelus: & flos Liba-
ni elanguit.* Montes commoti 5
sunt ab eo, & colles desolati sunt: B
& contremuit terra a facie eius,
& orbis, & omnes habitantes in
eo.* Ante faciem indignationis 6
eius quis stabit? & quis resistet
in ira furoris eius? indignatio eius
effusa est vt ignis: & petræ disso-
lutæ sunt ab eo.* Bonus Domi- 7
nus, & confortans in die tribula-
tionis: & sciens sperantes in se.
* & in diluuio prætereunte, con- 8
summationem faciet loci eius: & C
inimicos eius persequentur tene-
bræ.* Quid cogitatis contra Do- 9
minum? consummationem ipse
faciet: non consurget duplex tri-
bulatio.* Quia sicut spinæ sein- 10
uicem complectuntur, sic conui-
uium eorum pariter potantium:
consumentur quasi stipula aridi-
tate plena.* Ex te exibit cogi- 11
tans contra Dominum malitiam:
mente pertractans præuaricatio-
nem.* Hæc dicit Dominus: Si 12
perfecti fuerint: & ita plures, sic D
quoque attondentur, & pertran-
sibit: afflixi te, & non affligam te
13 vltra.* Et nunc conteram vir-
gam eius de dorso tuo, & vincu-
14 la tua disrumpam.* Et præcipiet
super te Dominus, non semina-
bitur ex nomine tuo amplius: de
domo Dei tui interficiam sculpti-
le, & conflatile, ponam sepul-
chrum tuum, quia inhonoratus
15 es.* ‖ Ecce super montes pedes ‖Isa.52.b.7
euangelizantis, & annunciantis Rom.10.b.
pacem: celebra Iuda festiuitates 15
tuas, & redde vota tua: quia non
adijciet vltra vt pertranseat in te
Belial: vniuersus interijt.

CAP. II.

1 A Scendit qui dispergat coram
A te, qui custodiat obsidio-
nem: contemplare viam, confor-
ta lumbos, robora virtutem val-
2 de.* Quia reddidit Dominus su-
perbiam Iacob, sicut superbiam
Israel: quia vastatores dissipaue-
runt eos, & propagines eorum
3 corruperunt.* Clypeus fortium
eius ignitus, viri exercitus in coc-
cineis: igneæ habenæ currus in
die præparationis eius, & agita-
4 tores consopiti sunt.* In itineri-
B bus conturbati sunt: quadrigæ
collisæ sunt in plateis: aspectus
eorum quasi lampades, quasi ful-
5 gura discurrentia.* Recordabi-
tur fortium suorum, ruent in iti-
neribus suis: velociter ascendent
muros eius, & præparabitur vm-
6 braculum.* Portæ fluuiorum
apertæ sunt, & templum ad so-
7 lum dirutum.* Et miles capti-
uus abductus est: & ancillæ eius
minabantur gementes vt colum-
bæ, murmurantes in cordibus
suis.

suis. * Et Niniue quasi piscina 8
aquarum aquæ eius: ipsi vero fu- C
gerunt: state, state, & non est qui
reuertatur. * Diripite argentum, 9
diripite aurum: & non est finis
diuitiarum ex omnibus vasis de-
siderabilibus. * Dissipata est, & 10
scissa, & dilacerata: & cor tabe-
scens, & dissolutio geniculorum,
& defectio in cunctis renibus: &
facies omnium eorũ sicut nigre-
do ollæ. * Vbi est habitaculum 11
leonum, & pascua catulorũ leo-
num, ad quam iuit leo vt ingre- D
deretur illuc, catulus leonis, &
non est qui exterreat? * Leo ce- 12
pit sufficienter catulis suis, & ne-
cauit leænis suis: & impleuit præ-
da speluncas suas, & cubile suum
rapina. * Ecce ego ad te, dicit Do- 13
minus exercituum, & succendam
vsque ad fumum quadrigas tuas,
& leunculos tuos comedet gla-
dius: & exterminabo de terra præ-
dam tuam, & non audietur vltra
vox nunciorum tuorum.

CAP. III.

‖ Eze.24.b.9 Hab.2.c.12
VAe ciuitas sanguinum, vni- 1
uersa mendacij dilaceratio- A
ne plena: non recedet a te rapina.
* Vox flagelli, & vox impetus ro- 2
tæ, & equi frementis, & quadrigæ
feruentis, & equitis ascendentis:
* & micantis gladij, & fulguran- 3
tis hastæ, & multitudinis interfe-
ctæ, & grauis ruinæ: nec est finis
cadauerum, & corruent in corpo-
ribus suis. * Propter multitudi- 4
nem fornicationũ meretricis spe-
ciosæ, & gratæ, & habentis male-
ficia, quæ vendidit gentes in for-
nicationibus suis, & familias in
‖ Isa.47.a.3 maleficijs suis: * ‖ Ecce ego ad te, 5
dicit Dominus exercituum, & re- B
uelabo pudenda tua in facie tua,
& ostendam Gentibus nuditatem
tuam, & regnis ignominiã tuam.
* Et proijciam super te abomina- 6
tiones, & contumelijs te afficiam,
& ponam te in exemplum. * Et 7
erit: omnis, qui viderit te, resi-
liet a te, & dicet: Vastata est Ni-
niue: quis commouebit super te
caput? vnde quæram consolato-
rem tibi? * Numquid melior es 8
Alexandria populorum, quæ ha-
bitat in fluminibus? aquæ in cir-
cuitu eius: cuius diuitiæ, mare:
9 aquæ muri eius. * Aethiopia for-
titudo eius, & Aegyptus, & non
est finis: Aphrica, & Libyes fue-
10 runt in auxilio tuo. * Sed & ipsa
in transmigrationem ducta est in
captiuitatem: paruuli eius elisi
C sunt in capite omnium viarum,
& super inclytos eius miserunt
sortem, & omnes optimates eius
11 confixi sunt in compedibus. * Et
tu ergo inebriaberis, & eris de-
specta: & tu quæres auxilium ab
12 inimico. * Omnes munitiones
tuæ sicut ficus cum grossis suis: si
concussæ fuerint, cadent in os co-
13 medentis. * Ecce populus tuus
mulieres in medio tui: inimicis
tuis adapertione pandentur por-
tæ terræ tuæ, deuorabit ignis ve-
14 ctes tuos. * Aquam propter obsi-
dionem hauri tibi, extrue muni-
tiones tuas: intra in lutum, & cal-
15 ca, subigens tene laterem. * Ibi
comedet te ignis: peribis gladio,
deuorabit te vt bruchus: congre-
gare vt bruchus: multiplicare vt
16 locusta. * Plures fecisti negotia-
tiones tuas quàm stellæ sint cæli:
D bruchus expansus est, & auola-
17 uit. * Custodes tui quasi locustæ:
& paruuli tui quasi locustæ locu-
starum, quæ considunt in sepibus
in die frigoris: sol ortus est, &
auolauerunt, & non est cognitus
18 locus earum vbi fuerint. * Dor-
mitauerunt pastores tui, rex As-
sur: sepelientur principes tui: la-
titauit populus tuus in monti-
bus, & non est qui congreget.
19 * Non est obscura contritio tua,
pessima est plaga tua: omnes qui
audierunt auditionem tuam,
compresserunt manum su-
per te: quia super quem
non transijt mali-
tia tua sem-
per?

PROPHETIA HABACVC.

CAPVT PRIMVM.

NVS, quod 1
A vidit Habacuc propheta. * Vsque- 2
quo Domine clamabo, & nō exaudies? vociferabor
ad te vim patiens, & nō saluabis?
3 * Quare ostendisti mihi iniquitatem, & laborem, videre prædam,
& iniustitiam contra me? & factum est iudiciū, & contradictio
4 potentior. * Propter hoc lacerata est lex, & non peruenit vsque ad
finē iudicium: quia impius præualet aduersus iustum, propterea
egreditur iudicium peruersum.
5 * ‖ Aspicite in gentibus, & videte: admiramini, & obstupescite:
B quia opus factū est in diebus vestris, quod nemo credet cum narrabitur.
6 * Quia ecce ego suscitabo Chaldæos, gentem amaram, & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, vt possideat tabernacula non sua.
7 * Horribilis, & terribilis est: ex semetipsa iudicium, & onus eius egredietur.
8 * Leuiores pardis equi eius, & velociores lupis vespertinis; & dif-
C fundentur equites eius: equites namque eius de longe venient, volabūt quasi aquila festinans ad comedendum.
9 * Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus vrens: & congregabit quasi
10 arenam, captiuitatem. * Et ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet
11 eam. * Tunc mutabitur spiritus, & pertransibit; & corruet: hæc
12 est fortitudo eius dei sui. * Numquid non tu a principio Domine Deus meus, sancte meus, & non moriemur? Domine in iudicium
D posuisti eum: & fortem vt corriperes, fundasti eum.
13 * Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. quare respicis super iniqua agentes, & taces deuorante
14 impio iustiorem se? * Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptile non habens princi-
15 pem. * Totum in hamo subleuauit, traxit illud in sagena sua, & congregauit in rete suum. Super
16 hoc lætabitur & exultabit. * propterea immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis incrassata est pars eius, & cibus
17 eius electus. * Propter hoc ergo expandit sagenā suam, & semper interficere Gentes non parcet.

‖ Act. 13. f. 41

CAP. II.

1
A SVper custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem: & contemplabor, vt videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me.
2 * Et respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eum super tabulas: vt percurrat
3 qui legerit eum. * Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. si moram fecerit, expecta illum: quia ve-
4 niens veniet, & non tardabit. * Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso: ‖ iu-
5 stus autem in fide sua viuet. * Et
B quomodo vinum potantem decipit: sic erit vir superbus, & non decorabitur: qui dilatauit quasi infernus animam suam: & ipse quasi mors, & non adimpletur: & congregabit ad se omnes gentes, & coaceruabit ad se omnes
6 populos. * Numquid non omnes isti super eum parabolam sument, & loquelam ænigmatum eius: & dicetur: Væ ei, qui multiplicat non sua? vsquequo & aggrauat contra se densum lutum?
7 * Numquid non repente consurgent

‖ Io. 3. d. 36 Rom. 1. b. 17 Gal. 3. b. 11 Heb. 10. d. 38

gent qui mordeant te : & ſuſcita-
buntur lacerantes te, & eris in ra-
pinam eis ? * Quia tu ſpoliaſti 8
gentes multas , ſpoliabunt te
omnes, qui reliqui fuerint de po-
pulis propter ſanguinem homi-
nis & iniquitatem terræ ciuita-
tis, & omnium habitantium in
ea .* Væ qui congregat auaritiam 9
malam domui ſuæ, vt ſit in excel-
ſo nidus eius, & liberari ſe putat
de manu mali . * Cogitaſti con- 10
fuſionem domui tuæ , concidiſti C
populos multos, & peccauit ani-
ma tua . * Quia lapis de pariete 11
clamabit : & lignum , quod inter
iuncturas ædificiorũ eſt , reſpon-
debit . * ‖ Væ qui ædificat ciuita- 12
tem in ſanguinibus , & præparat
vrbem in iniquitate .* Numquid 13
non hæc ſunt a Domino exerci-
tuum ? Laborabunt enim populi
in multo igne: & gentes in vacuũ,
& deficient . * Quia replebitur 14
terra , vt cognoſcant gloriam Do-
mini , quaſi aquæ operientes ma-
re.* Væ qui potum dat amico ſuo 15
mittens fel ſuum , & inebrians vt
aſpiciat nuditatem eius . * Re- 16
pletus es ignominia pro gloria :
bibe tu quoque : & conſopire : D
circumdabit te calix dexteræ Do-
mini , & vomitus ignominiæ ſu-
per gloriam tuam . * Quia ini- 17
quitas Libani operiet te, & vaſti-
tas animalium deterrebit eos de
ſanguinibus hominum, & iniqui-
tate terræ , & ciuitatis, & om-
nium habitantium in ea . * Quid 18
prodeſt ſculptile , quia ſculpſit
illud fictor ſuus, conflatile , &
imaginem falſam ? quia ſpera-
uit in figmento fictor eius vt fa-
ceret ſimulachra muta . * Væ qui 19
dicit ligno : Expergiſcere : Sur-
ge, lapidi tacenti : numquid ipſe
doceret poterit ? Ecce iſte cooper-
tus eſt auro , & argento : & om-
nis ſpiritus non eſt in viſceribus
eius . * ‖ Dominus autem in 20
templo ſancto ſuo : ſi-
leat a facie eius
omnis ter-
ra .

‖ Eze.24.b.9
Nah.3.a.1

‖ Pſ.10.b.4

1 ORATIO
HABACVC
PROPHETAE
pro ignorantijs.

CAP. III.

2 DOMINE audiui auditio-
A nem tuam, & timui .
Domine opus tuum in medio
annorum viuifica illud .
In medio annorum notum fa-
cies : cum iratus fueris, miſeri-
cordiæ recordaberis .
3 *Deus ab Auſtro veniet, & ſan-
ctus de monte Pharan :
Operuit cælos gloria eius : &
laudis eius plena eſt terra.
4 *Splendor eius vt lux erit: cor-
nua in manibus eius :
Ibi abſcõdita eſt fortitudo eius:
5 * ante faciem eius ibit mors .
Et egredietur diabolus ante pe-
des eius .
6 * Stetit, & menſus eſt terram.
Aſpexit, & diſſoluit Gentes : &
contriti ſunt montes ſæculi .
Incuruati ſunt colles mundi, ab
itineribus æternitatis eius .
7 * Pro iniquitate vidi tentoria
B Aethiopiæ , turbabuntur pelles
terræ Madian .
8 * Numquid in fluminibus ira-
tus es Domine? aut in fluminibus
furor tuus ? vel in mari indigna-
tio tua .
Qui aſcendes ſuper equos tuos:
& quadrigæ tuæ ſaluatio .
9 * Suſcitans ſuſcitabis arcũ tuũ :
iuramẽta tribubusque locutus es:
10 Fluuios ſcindes terræ : * vide-
runt te, & doluerunt montes: gur-
ges aquarum tranſijt .
Dedit abyſſus vocem ſuam: al-
titudo manus ſuas leuauit .
11 * Sol, & luna ſteterunt in ha-
C bitaculo ſuo , in luce ſagittarum
tuarum , ibunt in ſplendore ful-
gurantis haſtæ tuæ .
12 * In fremitu conculcabis terrã:
in furore obſtupefacies Gentes .
13 * Egreſſus es in ſalutem populi
tui : in ſalutem cum Chriſto tuo :
Percuſſiſti caput de domo im-
pij: denudaſti fundamentum eius
vſque ad collum .

Male-

14 * Maledixisti sceptris eius, capiti bellatorum eius, venientibus vt turbo ad dispergendum me.
Exultatio eorum sicut eius, qui deuorat pauperem in abscondito.
15 * Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum. D
16 * Audiui, & conturbatus est venter meus: a voce contremuerunt labia mea.
Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat.
Vt requiescam in die tribulationis: vt ascendam ad populum accinctum nostrum.
17 * Ficus enim non florebit: & non erit germen in vineis.
Mentietur opus oliuæ: & arua non afferent cibum.
Abscindetur de ouili pecus: & nō erit armentum in præsepibus.
18 * Ego autē in Domino gaudebo: & exultabo in Deo Iesu meo.
19 * Deus Dominus fortitudo mea: & ponet pedes meos quasi ceruorum.
Et super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBVM Domini, quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filij Godoliæ, filij Amariæ, filij Ezeciæ, in diebus Iosiæ filij Amon regis
2 Iudæ. * Congregans congregabo omnia a facie terræ, dicit Domi-
3 nus: * congregans hominem, & pecus, congregans volatilia cæli, & pisces maris: & ruinæ impiorum erunt: & disperdam homines
4 a facie terræ, dicit Dominus. * Et extendam manū meam super Iudam, & super omnes habitantes Ierusalem: & disperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina
5 æditnorū cum sacerdotibus: * &
B eos, qui adorant super tecta militiam cæli, & adorant, & iurant in Domino, & iurant in Melchom.
6 * Et qui a uertuntur de post tergū Domini, & qui non quæsierunt Dominum, nec inuestigauerunt
7 eum. * Silete a facie Domini Dei: quia iuxta est dies Domini, quia præparauit Dominus hostiā, san-
8 ctificauit vocatos suos. * Et erit: in die hostiæ Domini visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes, qui induti sunt
9 veste peregrina: * & visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa: qui complent domū Domini Dei sui
10 iniquitate, & dolo. * Et erit in die
C illa, dicit Dominus, vox clamoris a porta pisciū, & vlulatus a Secūda, & contritio magna a collibus.
11 * Vlulate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt omnes inuoluti argen-
12 to. * Et erit in tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucernis: & visitabo super viros defixos in fæcibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet bene Dominus,
13 & non faciet male. * Et erit fortitudo eorū in direptionem, & domus eorum in desertum: & ‖ ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabūt vineas, & non ‖ Amos. c. 11
14 bibent vinum earum. * Iuxta est
D dies Domini magnus, iuxta est & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.
15 * ‖ Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarū & caliginis, dies nebulæ & turbinis, ‖ Ier. 30. a. 7 Ioel 2. c. 11 Amos. 5. c. 18
16 * dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas, & super angulos
17 excelsos. * Et tribulabo homines, & ambulabūt vt cæci, quia Domino peccauerūt; & effundetur sanguis eorum sicut humus, & cor-
18 pora eorum sicut stercora. * ‖ Sed ‖ Eze. 7. c. 18

& ar-

& argentum eorum, & aurum eo-
rum non poterit liberare eos in
|| 3.3.b.8 die iræ Domini: || in igne zeli eius
deuorabitur omnis terra, quia
consummationem cum festina-
tione faciet cunctis habitantibus
terram.

CAP. II.

Conuenite, congregamini gens 1
non amabilis: * Priusquam 2
pariat iussio quasi puluerem tran A
seuntem diem antequam veniat
super vos ira furoris Domini, an-
tequam veniat super vos dies in-
dignationis Domini. * Quærite 3
Dominum omnes mansueti ter-
ræ, qui iudicium eius estis opera-
ti: quærite iustum, quærite man-
suetũ: si quomodo abscondami-
ni in die furoris Domini. * Quia 4
Gaza destructa erit, & Ascalon in
desertum, Azotũ in meridie eij-
cient, & Accaron eradicabitur.
* Væ qui habitatis funiculũ ma- 5
ris, gens perditorum: verbũ Do- B
mini super vos Chanaã terra Phi-
listhinorum, & disperdam te, ita
vt non sit inhabitator. * Et erit 6
funiculus maris requies pastorũ,
& caulæ pecorum: * & erit funi- 7
culus eius, qui remanserit de
domo Iuda: ibi pascentur, in do-
mibus Ascalonis ad vesperam re-
quiescent: quia visitabit eos Do-
minus Deus eorũ, & auertet ca-
ptiuitatem eorum. * Audiui op- 8
probrium Moab, & blasphemias
filiorum Ammon, quæ exprobra- C
uerunt populo meo, & magnifi-
cati sunt super terminos eorum.
* Propterea viuo ego, dicit Domi- 9
nus exercituum Deus Israel, quia
Moab vt Sodoma erit, & filij
Ammon quasi Gomorrha, siccitas
spinarũ, & acerui salis, & desertũ
vsque in æternũ: reliquiæ populi
mei diripient eos, & residui gen-
tis meæ possidebunt illos. * Hoc 10
eis eueniet pro superbia sua: quia
blasphemauerunt, & magnificati
sunt super populũ Domini exer-
cituum. * Horribilis Dominus su- 11
per eos, & attenuabit omnes deos D
terræ: & adorabunt eum viri de
loco suo, omnes insulæ Gentium.
* Sed & vos Aethiopes interfecti 12
gladio meo eritis. * Et extẽdet ma 13
num suam super Aquilonem, &
perdet Assur: & ponet speciosam
in solitudinem, & in inuium, &
14 quasi desertũ. * || Et accubabunt in || Isa. 34. c.
medio eius greges, omnes bestiæ 11
Gentiũ: & onocrotalus, & ericius
in liminibus eius morabũtur: vox
cantãtis in fenestra, coruus in su-
perliminari, quoniam attenuabo
15 robur eius. * Hæc est ciuitas glo-
riosa habitans in confidentia: quæ
dicebat in corde suo: Ego sum, &
extra me non est alia amplius:
quomodo facta est in desertum
cubile bestiæ? omnis, qui transit
per eam, sibilabit, & mouebit
manum suam.

CAP. III.

1 Væ prouocatrix, & redem-
2 pta ciuitas, columba. * Non
A audiuit vocem, & nõ suscepit di-
sciplinã: in Domino non est con-
fisa, ad Deum suum non appro-
3 pinquauit. * || Principes eius in || Ezec. 22. f.
medio eius, quasi leones rugien- 27
tes: iudices eius lupi vespere, non Mich. 3. d.
4 relinquebant in mane. * Prophetæ 12
eius vesani, viri infideles: sacerdo-
tes eius polluerunt sanctum, in-
5 iuste egerunt contra legem. * Do-
minus iustus in medio eius non
faciet iniquitatem: mane mane
iudicium suum dabit in lucem,
& non abscondetur: nesciuit au-
6 tem iniquus confusionẽ. * Disper-
didi Gẽtes, & dissipati sunt angu-
li earum: desertas feci vias eorũ,
dum non est qui transeat: desola-
tæ sunt ciuitates eorum, non re-
manente viro, neque vllo habita-
7 tore. * Dixi: Attamen timebis me,
B suscipies disciplinam: & non pe-
ribit habitaculũ eius propter om-
nia, in quibus visitaui eam: ve-
rumtamen diluculo surgẽtes cor-
ruperũt omnes cogitationes suas.
8 * Quapropter expecta me, dicit
Dominus, in die resurrectionis
meæ in futurum, quia iudicium
meum, vt congregẽ Gentes, & col
ligã regna: & effundam super eos
indignationem meam, omnem
irã furoris mei: || in igne enim ze- || S. 1. d. 18.
li mei deuorabitur omnis terra.
9 * Quia tũc reddã populis labium
electum, vt inuocẽt omnes in no-
mine Domini, & seruiãt ei hume

ro vno. *Vltra flumina Æthiopiæ, 10
inde supplices mei, filij disperso-
rũ meorum deferẽt munus mihi.
* In die illa non confunderis su- 11
per cunctis adinuentionibus tuis,
quibus præuaricata es in me: quia
tunc auferam de medio tui ma- C
gniloquos superbiæ tuæ, & non
adijcies exaltari amplius in mon-
te sancto meo. * Et derelinquam 12
in medio tui populum pauperem
& egenum: & sperabunt in nomi-
ne Domini. * Reliquiæ Israel non 13
facient iniquitatem, nec loquen-
tur mendacium, & non inuenie-
tur in ore eorum lingua dolosa:
quoniam ipsi pascentur, & accu-
babunt, & non erit qui exterreat.
* Lauda filia Sion: iubila Israel: 14
lætare, & exulta in omni corde
filia Ierusalem. * Abstulit Do- 15
minus iudiciũ tuum, auertit ini-
micos tuos: rex Israel Dominus
in medio tui, non timebis malum
16 vltra. * In die illa dicetur Ierusa-
lem. Noli timere: Sion, non dis-
17 soluantur manus tuæ. * Domi-
nus Deus tuus in medio tui fortis
ipse saluabit: gaudebit super te
in lætitia, silebit in dilectione
sua, exultabit super te in laude.
18 * Nugas, quia lege recesserant,
D congregabo, quia ex te erant: vt
non vltra habeas super eis oppro-
19 brium. * Ecce ego interficiam
omnes, qui afflixerunt te in tem-
pore illo: & saluabo claudican-
tem: & eam, quæ eiecta fuerat
congregabo: & ponam eos in lau
dem, & in nomen, in omni ter-
20 ra confusionis eorum. * In tem-
pore illo, quo adducam vos: & in
tempore, quo congregabo vos: da-
bo enim vos in nomen, & in lau-
dem omnibus populis terræ, cum
conuertero captiuitatem vestram
coram oculis vestris, dicit Domi-
nus.

PROPHETIA AGGAEI.

CAPVT PRIMVM.

1.Esd.6.a.1.

N Anno se- 1
cundo Darij A
regis, in men-
se sexto, in
die vna men-
sis, factum
est verbũ Do-
mini in manu
Aggæi prophetæ ad Zorobabel fi-
lium Salathiel, ducem Iuda, &
ad Iesum, filium Iosedec, sacer-
dotem magnum, dicens: * Hæc ait 2
Dominus exercituum, dicens: Po-
pulus iste dicit: Nondum venit
tẽpus domus Domini ædificandæ.
* Et factum est verbum Domini 3
in manu Aggæi prophetæ, dicens:
* Numquid tempus vobis est vt 4
habitetis in domibus laqueatis, &
domus ista deserta? * Et nunc hæc 5
dicit Dominus exercituum: Po- B
‖Deu.28.d.38 nite corda vestra super vias ve-
stras. * ‖ Seminastis multum, & 6
Mich.6.c.15 intulistis parum: comedistis, &
non estis satiati: bibistis, & non
estis inebriati: operuistis vos, &
non estis calefacti: & qui mer-
cedes congregauit, misit eas in
7 sacculum pertusum. * Hæc dicit
Dominus exercituum: Ponite
corda vestra super vias vestras:
8 * Ascendite in montem, portate
ligna, & ædificate domum: &
acceptabilis mihi erit, & glori-
9 ficabor, dicit Dominus. * Re-
spexistis ad amplius, & ecce fa-
ctum est minus: & intulistis in do
C mum, & exufflaui illud: quam
ob causam, dicit Dominus exer-
cituum? quia domus mea deserta
est, & vos festinatis vnusquisque
10 in domum suam. * Propter hoc
super vos prohibiti sunt cæli ne
darent rorem, & terra prohibita
11 est ne daret germen suum: * &
vocaui siccitatem super terram,
& super montes, & super triticũ,
& super vinum, & super oleum,
& quæcumque profert humus, &
super homines, & super iumẽta &
super

super omnem laborem manuum.
* Et audiuit Zorobabel filius Sa- 12
lathiel, & Iesus filius Iosedec sa- D
cerdos magnus, & omnes reliquię
populi vocem Domini Dei sui, &
verba Aggæi prophetæ, sicut mi-
sit eum Dominus Deus eorum ad
eos: & timuit populus a facie
Domini. * Et dixit Aggæus nun- 13
cius Domini de nuncijs Domini,
populo dicens: Ego vobiscum
sum, dicit Dominus. * Et suscita- 14
uit Dominus spiritum Zorobabel
filij Salathiel, ducis Iuda, & spi-
ritum Iesu filij Iosedec sacerdotis
magni, & spiritum reliquorum
de omni populo: & ingressi sunt,
& faciebant opus in domo Do-
mini exercituum Dei sui.

CAP. II.

IN die vigesima & quarta men- 1
sis, in sexto mense, in anno A
secundo Darij regis. * In septi- 2
mo mense, vigesima & prima
mensis, factum est verbum Do-
mini in manu Aggæi prophetæ,
dicens: * Loquere ad Zorobabel 3
filium Salathiel ducem Iuda, &
ad Iesum filium Iosedec sacerdo-
tem magnum, & ad reliquos po-
puli, dicens: * Quis in vobis est 4
derelictus, qui vidit domum istã
in gloria sua prima? & quid vos
videtis hanc nunc? numquid non
ita est, quasi non sit in oculis ve-
stris? * Et nunc confortare Zoro- 5
babel, dicit Dominus: & confor-
tare Iesu filij Iosedec sacerdos
magne, & confortare omnis po-
pulus terræ, dicit Dominus exer-
cituum, & facite (quoniam ego
vobiscum sum, dicit Dominus
exercituum) * verbũ quod pepi- 6
gi vobiscum cũ egrederemini de
Terra Ægypti: & spiritus meus
erit in medio vestrum: nolite ti-
mere. * Quia hæc dicit Dominus 7
‖ Heb. 12. g. 26 exercituum: ‖ Adhuc vnum mo- B
dicum est, & ego commouebo
cælum, & terram, & mare, & a-
ridam. * Et mouebo omnes Gen- 8
tes: ET VENIET DESIDERA-
TVS cunctis Gentibus: & imple-
bo domum istam gloria, dicit
Dominus exercituum. * Meũ est 9
argentum, & meum est aurum,
10 dicit Dominus exercituum. * Ma-
gna erit gloria domus istius no-
uissimę plusquàm primę, dicit Do
minus exercituum: & in loco isto
dabo pacem, dicit Dominus exer-
11 cituum. * In vigesima & quarta
noni mensis in anno secundo Da-
rij regis, factum est verbum Do-
mini ad Aggæum prophetam, di-
12 cens: * Hæc dicit Dominus exerci-
tuum: Interroga sacerdotes le-
13 gem, dicens: * Si tulerit homo
carnẽ sanctificatam in ora vesti-
menti sui, & tetigerit de summi-
tate eius panẽ, aut pulmentum,
aut vinum, aut oleum, aut om-
nem cibum; numquid sanctifica-
bitur? Respondentes autem sa-
14 cerdotes, dixerunt: Non. * Et di-
C xit Aggæus: Si tetigerit pollutus
in anima ex omnibus his, num-
quid contaminabitur? Et respon-
derunt sacerdotes, & dixerũt:
15 Contaminabitur. * Et respondit
Aggæus, & dixit: Sic populus iste,
& sic gẽs ista ante faciem meam,
dicit Dominus, & sic omne opus
manuum eorum: & omnia quæ
obtulerunt ibi, contaminata erũt.
16 * Et nũc ponite corda vestra a die
hac & supra, antequam ponere-
tur lapis super lapidẽ in templo
17 Domini. * Cũ accederetis ad acer-
uum viginti modiorum, & fie-
rent decem: & intraretis ad tor-
cular, vt exprimeretis quinqua-
ginta lagenas, & fiebant viginti.
18 * ‖ Percussi vos vento vrente, & ‖ Amos 4. c.9
ærugine, & grandine omnia o-
pera manuum vestrarum: & non
fuit in vobis, qui reuerteretur ad
19 me, dicit Dominus. * Ponite
D corda vestra ex die ista, & in fu-
turum, a die vigesima & quarta
noni mensis: a die, qua funda-
menta iacta sunt templi Domini,
20 ponite super cor vestrum. * Num-
quid iam semen in germine est:
& adhuc, vinea, & ficus, & ma-
logranatum, & lignum oliuæ non
21 floruit? ex die ista benedicã. * Et
factum est verbũ Domini secũdo
ad Aggæum in vigesima & quar-
22 ta mensis, dicens: * Loquere ad
Zorobabel ducem Iuda, dicens:
Ego mouebo cælum pariter & ter
23 ram: * Et subuertam solium re-
gnorum, & conteram fortitudi-
nem regni Gentium, & subuer-

tam quadrigam, & ascensorem
eius: & descendent equi, & ascensores
eorum: vir in gladio
fratris sui. * In die illa, dicit 24
Dominus exercituum, assumam
te Zorobabel fili Salathiel serue
meus, dicit Dominus: & ponam
te quasi signaculum, quia te elegi,
dicit Dominus exercituum.

PROPHETIA ZACHARIAE.

CAPVT PRIMVM.

IN mense octauo in anno secundo 1
Darij regis, A
factũ est verbum Domini ad Zachariam, filium
Barachiæ filij Addo, prophetam,
dicẽs:* Iratus est Dominus super 2
patres vestros iracundia. * Et 3
dices ad eos: Hæc dicit Domi-
‖Mal.3.a.7 nus exercituum: ‖ Conuertimini
ad me, ait Dominus exercituum:
& conuertar ad vos, dicit Domi-
nus exercituum. * Ne sitis sicut 4
‖Isa.21.c.8 patres vestri, ‖ ad quos clamabant
31.c.6.& prophetæ priores, dicentes: Hæc
45.d.22 dicit Dominus exercituum: Con-
Ier.3.c.12 uertimini de vijs vestris malis, &
Ezec.18.g. de cogitationibus vestris pessimis:
30.& 20.a. & non audierunt, neque attende-
7.& 33.c. runt ad me, dicit Dominus.
31 *Patres vestri vbi sunt? & prophe- 5
Osee 14.a tæ numquid in sempiternum vi-
a uent? * Verumtamen verba mea, 6
Ioel 2.c.12 & legitima mea, quæ mandaui B
seruis meis prophetis, nũquid non
comprehenderunt patres vestros,
& conuersi sunt, & dixerunt: Si-
cut cogitauit Dominus exercituũ
facere nobis secundum vias no-
stras, & secundum adinuentio-
nes nostras fecit nobis. * In die 7
vigesima & quarta vndecimi mẽ-
sis Sabath, in anno secundo Da-
rij factum est verbum Domini ad
Zachariam filium Barachiæ, filij
Addo, prophetam, dicens: * Vi- 8
di per noctem, & ecce vir ascen-
dens super equum rufum, & ipse
stabat inter myrteta, quæ erant in
profundo: & post eum equi rufi,
varij, & albi. * Et dixi: Quid 9
sunt isti, Domine mi? & dixit ad
me Angelus, qui loquebatur in
me: Ego ostendam tibi quid sint
10 hæc. * Et respondit vir, qui sta-
bat inter myrteta, & dixit: Isti sũt,
quos misit Dominus vt perambu-
11 lent terram. * Et responderunt
C angelo Domini, qui stabat inter
myrteta, & dixerunt: Perambu-
lauimus terram, & ecce omnis
12 terra habitatur, & quiescit. * Et
respondit angelus Domini, & di-
xit: Domine exercituum vsque-
quo tu non misereberis Ierusalẽ,
& vrbium Iuda, quibus iratus es?
iste iam septuagesimus annus est.
13 * Et respondit Dominus angelo,
qui loquebatur in me verba bo-
14 na, verba consolatoria. * Et di-
xit ad me angelus, qui loqueba-
tur in me: Clama, dicens: Hæc
dicit Dominus exercituum: ‖ Ze- ‖I.8.a.2
latus sum Ierusalem, & Sion
15 zelo magno. * Et ira magna
ego irascor super gentes opulen-
tas: quia ego iratus sum parum,
ipsi vero adiuuerunt in malum.
16 * Propterea hæc dicit Dominus:
Reuertar ad Ierusalem in miseri-
D cordijs: & domus mea ædificabi-
tur in ea, ait Dominus exerci-
tuum: & perpendiculum exten-
17 detur super Ierusalem. * Adhuc
clama, dicens: Hæc dicit Domi-
nus exercituum: Adhuc affluent
ciuitates meæ bonis: & consola-
bitur adhuc Dominus Sion, & eli-
18 get adhuc Ierusalem. * Et leuaui
oculos meos, & vidi: & ecce quat-
19 tuor cornua. * Et dixi ad angelũ,
qui loquebatur in me: Quid
sunt hæc? & dixit ad me: Hæc
sunt cornua, quæ ventilauerunt
20 Iudã, & Israel, & Ierusalem. * Et
ostendit

ostendit mihi Dominus quattuor
21 fabros. * Et dixi : Quid isti ve-
niunt facere? Qui ait, dicens:
Hæc sunt cornua, quæ ventilaue-
runt Iudam per singulos viros, &
nemo eorũ leuauit caput suum:
& venerũt isti deterrere ea, vt de-
ijciant cornua gentium, quæ le-
uauerunt cornu super terram Iu-
da vt dispergerent eam.

CAP. II.

1 ET leuaui oculos meos, & vi-
A di:& ecce vir,& in manu eius
2 funiculus mensorum. * Et dixi:
Quò tu vadis? Et dixit ad me:
Vt metiar Ierusalem, & videam
quanta sit latitudo eius, & quan-
3 ta longitudo eius. * Et ecce ange-
lus, qui loquebatur in me, egre-
diebatur, & angelus alius egre-
4 diebatur in occursum eius. * Et
dixit ad eum: Curre, loquere ad
puerum istum, dicens: absque
B muro habitabitur Ierusalem præ
multitudine hominum, & iu-
5 mentorum in medio eius. * Et
ego ero ei, ait Dominus, murus
ignis in circuitu: & in gloria ero
6 in medio eius. * O, o fugite de
terra Aquilonis, dicit Dominus:
quoniam in quattuor ventos cæli
7 dispersi vos, dicit Dominus. * O
Sion, fuge quæ habitas apud fi-
8 liam Babylonis: * Quia hæc dicit
C Dominus exercituum: Post glo-
riam misit me ad gentes,quæ spo-
liauerunt vos: qui enim tetigerit
vos, tangit pupillam oculi mei:
9 * Quia ecce ego leuo manũ meã
super eos, & erunt prædæ his,qui
seruiebant sibi : & cognoscetis
quia Dominus exercituum misit
10 me. * Lauda,& lætare filia Sion:
quia ecce ego venio, & habitabo
11 in medio tui, ait Dominus. * Et
D applicabuntur Gentes multæ ad
Dominum in die illa, & erũt mi-
hi in populum, & habitabo in
medio tui:& scies quia Dominus
12 exercituum misit me ad te. * Et
possidebit Dominus Iudam par-
tem suam in terra sanctificata: &
13 eliget adhuc Ierusalem. * Sileat
omnis caro a facie Domini quia
consurrexit de habitaculo sancto
suo.

CAP. III.

1 ET ostendit mihi Dominus Ie-
A sum sacerdotem magnum
stantem coram angelo Domini:&
satan stabat a dextris eius vt ad-
2 uersaretur ei. * Et dixit Dominus
B ad satan: Increpet Dominus in
te satan: & increpet Dominus in
te, qui elegit Ierusalem: nũquid
non iste torris est erutus de igne?
3 * Et Iesus erat indutus vestibus
sordidis: & stabat ante faciem
4 angeli. * Qui respondit, & ait ad
eos, qui stabant coram se,dicens:
Auferte vestiměta sordida ab eo.
Et dixit ad eum: Ecce abstuli a
te iniquitatem tuam, & indui te
5 mutatorijs. * Et dixit: Ponite
cidarim mundã super caput eius.
C Et posuerunt cidarim mundam
super caput eius,& induerũt eum
vestibus: & angelus Domini sta-
6 bat. * Et contestabatur angelus
7 Domini Iesum,dicens: * Hæc di-
cit Dominus exercituum: Si in
vijs meis ambulaueris, & custo-
diam meam custodieris: tu quo-
que iudicabis domum meam, &
custodies atria mea, & dabo tibi
ambulantes de his, qui nunc hic
8 assistunt. * Audi Iesus sacerdos
magne tu, & amici tui,qui habi-
D tant coram te,quia viri portěden-
tes sunt. Ecce enim ego ‖ ADDV- ‖ Luc. 1. g. 78
CAM SERVVM MEVM
9 ORIENTEM. * Quia ecce lapis,
quem dedi coram Iesu: super la-
pidem vnum septem oculi sunt:
ecce ego cælabo sculpturam eius,
ait Dominus exercituum: & au-
feram iniquitatem terræ illius in
10 die vna. * In die illa, dicit Do-
minus exercituum, vocabit vir a-
micum suum subter vitem, &
subter ficum.

CAP. IIII.

1 ET reuersus est angelus, qui
A loquebatur in me, & suscita-
uit me, quasi virum, qui suscita-
2 tur de somno suo. * Et dixit ad
me: Quid tu vides? Et dixi: Vidi,
& ecce candelabrum aureum to-
tum, & lampas eius super caput
ipsius, & septě lucernæ eius super
illud: & septě infusoria lucernis,

quæ erant super caput eius. * Et 3
duæ oliuæ super illud: vna a de-
xtris lampadis, & vna a sinistris
eius. * Et respondi, & aio ad an- 4
gelum, qui loquebatur in me, di- B
cens: Quid sunt hæc, domine mi?
* Et respõdit angelus, qui loque- 5
batur in me, & dixit ad me: Num-
quid nescis quid sunt hæc? Et di-
xi: Non, domine mi.* Et respon- 6
dit, & ait ad me, dicens: Hoc est
verbum Domini ad Zorobabel,
dicens: Non in exercitu, nec in ro-
bore, sed in spiritu meo, dicit Do-
minus exercituum.*Quis tu mõs 7
magne coram Zorobabel? in pla- C
num: & educet lapidem prima-
rium, & exæquabit gratiam gra-
tiæ eius. * Et factum est verbum 8
Domini ad me, dicens: * Manus 9
Zorobabel fundauerunt domum
istam, & manus eius perficient
eam: & scietis quia Dominus exer
cituum misit me ad vos. * Quis 10
enim despexit dies paruos? & læ-
tabuntur, & videbunt lapidem
stanneum in manus Zorobabel.
Septem isti oculi sunt Domini,
qui discurrunt in vniuersam ter-
ram.* Et respondi, & dixi ad eũ: 11
Quid sunt duæ oliuæ istæ ad dex- D
teram candelabri, & ad sinistram
eius? *Et respondi secundo, & di- 12
xi ad eum: Quid sunt duæ spicæ
oliuarum, quæ sunt iuxta duo ro-
stra aurea, in quibus sunt suffuso-
ria ex auro? * Et ait ad me, di- 13
cens: Numquid nescis quid sunt
hæc? Et dixi: Non, Domine mi,
* Et dixit: Isti sunt duo filij olei, 14
qui assistunt dominatori vniuer-
sæ terræ.

CAP. V.

ET conuersus sum, & leuaui 1
oculos meos: & vidi, & ecce A
volumen volans.*Et dixit ad me: 2
Quid tu vides? Et dixi: Ego vi-
deo volumen volans: longitudo
eius viginti cubitorum, & latitu- 3
do eius decem cubitorum.*Et di- B
xit ad me: Hæc est maledictio,
quæ egreditur super faciem om-
nis terræ, quia omnis fur, sicut ibi
scriptum est, iudicabitur: & om-
nis iurans, ex hoc similiter iudi-
cabitur. * Educam illud, dicit 4
Dominus exercituum: & veniet
C ad domũ furis, & ad domum iu-
rantis in nomine meo mendaci-
ter: & cõmorabitur in medio do-
mus eius, & consumet eam, & li-
5 gna eius, & lapides eius.*Et egres-
sus est angelus, qui loquebatur in
me: & dixit ad me: Leua oculos
tuos, & vide quid est hoc, quod
6 egreditur.* Et dixi: Quidnam est?
Et ait: Hæc est amphora egrediẽs.
Et dixit: Hæc est oculus eorum in
7 vniuersa terra.*Et ecce talentum
plumbi portabatur, & ecce mu-
lier vna sedens in medio ampho-
8 ræ.*Et dixit: Hæc est impietas. Et
proiecit eam in medio amphoræ,
& misit massam plumbeam in os
9 eius. * Et leuaui oculos meos, &
D vidi: & ecce duæ mulieres egre-
dientes, & spiritus in alis earum,
& habebãt alas, quasi alas milui:
& leuauerunt amphorã inter ter-
10 ram, & cælum. * Et dixi ad ange-
lum, qui loquebatur in me: Quò
11 istæ deferunt amphoram?* Et di-
xit ad me: Vt ædificetur ei domus
in terra Sennaar, & stabiliatur, &
ponatur ibi super basem suam.

CAP. VI.

1 ET conuersus sum, & leuaui
A oculos meos, & vidi: & ecce
quattuor quadrigæ egrediẽtes de
medio duorum montium: & mon-
2 tes, mõtes ærei, * In quadriga pri-
ma equi rufi, & in quadriga secũ-
3 da equi nigri, * & in quadriga ter-
tia equi albi, & in quadriga quar-
4 ta equi varij, & fortes.* Et respon-
di, & dixi ad angelum, qui loque-
batur in me: Quid sunt hæc, do-
5 mine mi? *Et respondit angelus,
B & ait ad me: Isti sunt quattuor
venti cæli, qui egrediuntur vt stẽt
coram Dominatore omnis terræ.
6 *In qua erant equi nigri, egredie-
bantur in terram Aquilonis: & al-
bi egressi sunt post eos: & varij
egressi sunt ad terram Austri.
7 * Qui autem erant robustissimi,
exierunt, & quærebant ire, & di-
scurrere per omnem terram. Et
dixit: Ite, perambulate terram.
8 & perambulauerunt terram. * Et
vocauit me, & locutus est ad me,
dicens: Ecce qui egrediuntur in
terram Aquilonis, requiescere fe-
cerunt spiritum meum in terra

Aquilo-

Aquilonis. * Et factũ est verbum 9
Domini ad me, dicens: * Sume a 10
transmigratione ab Holdai, & a C
Tobia, & ab Idaia; & venies tu in
die illa, & intrabis domum Iosiæ
filij Sophoniæ, qui venerũt de Ba-
bylone. * Et sumes aurũ, & argen- 11
tum, & facies coronas, & pones in
capite Iesu filij Iosedec sacerdo-
tis magni, * & loqueris ad eum, di 12
cens: Hæc ait Dominus exercituũ,
‖Luc. 1. g. 78 dicens: ‖ECCE VIR ORIENS
NOMEN EIVS: & subter eum
orietur, & ædificabit templum
Domino. * Et ipse extruet tem- 13
plum Domino: & ipse portabit D
gloriam, & sedebit, & dominabi-
tur super solio suo: & erit sacer-
dos super solio suo, & consiliũ pa-
cis erit inter illos duos. * Et coro- 14
næ erunt Helẽ, & Tobiæ, & Idaiæ,
& Hem, filio Sophoniæ, memo-
riale in templo Domini. * Et qui 15
procul sunt, venient, & ædifica-
bunt in templo Domini: & scie-
tis quia Dominus exercituum mi
sit me ad vos. Erit autem hoc, si
auditu audieritis vocem Domini
Dei vestri.

CAP. VII.

ET factum est in anno quarto 1
Darij regis, factũ est verbum A
Domini ad Zachariam, in quarta
mensis noni, qui est Casleu. * Et 2
miserunt ad domum Dei Sarasar,
& Rogommelech, & viri qui erãt
cum eo ad deprecandam faciem
Domini: * vt dicerẽt sacerdotibus 3
domus Domini exercituum, &
prophetis loquentes: numquid
flendum est mihi in quinto men-
se, vel sanctificare me debeo, si-
cut iam feci multis annis? * Et 4
factum est verbum Domini exer- B
cituum ad me, dicens: * Loquere 5
ad omnem populum terræ, & ad
‖Isa. 58.a.5 sacerdotes, dicens: ‖Cum ieiuna-
retis, & plangeretis in quinto &
septimo per hos septuaginta an-
nos: numquid ieiunium ieiuna-
stis mihi? * & cum comedistis, & 6
bibistis, numquid non vobis co-
medistis, & vobismetipsis bibi-
stis? * Numquid non sunt verba, 7
quæ locutus est Dominus in ma- C
nu prophetarum priorum, cũ ad-
huc Ierusalem habitaretur, & es-
set opulenta, ipsa & vrbes in cir-
cuitu eius, & ad Austrum, & in
8 campestribus habitaretur? * Et fa-
ctum est verbum Domini ad Za-
9 chariam, dicens: * Hæc ait Do-
minus exercituum, dicens: Iudi-
cium verum iudicate, & miseri-
cordiam, & miserationes facite,
10 vnusquisque cum fratre suo. * ‖Et ‖Exo.22.d.22
viduã, & pupillum, & aduenam, Isa.1.f.23
& pauperem nolite calumniari: Ier.5.g.28
& malum vir fratri suo non cogi-
11 tet in corde suo. * Et noluerunt
attendere, & auerterunt scapu-
lam recedentem, & aures suas
aggrauauerunt ne audirent. * Et
12 cor suum posuerunt vt adaman-
tem ne audirent legem, & ver-
ba, quæ misit Dominus exerci-
tuum in spiritu suo per manum
prophetarum priorũ: & facta est
indignatio magna a Domino e-
13 xercituum. * Et factum est, sicut
D locutus est, & non audierunt: sic
clamabunt, & non exaudiam, di-
14 cit Dominus exercituum. * Et
dispersi eos per omnia regna, quæ
nesciunt: & terra desolata est ab
eis, eo quòd non esset transiens
& reuertens: & posuerunt terram
desiderabilem in desertum.

CAP. VIII.

1 ET factum est verbum Domi-
2 ni exercituum, dicens: * Hæc
A dicit Dominus exercituum: Zela-
tus sum Sion zelo magno, & in-
dignatione magna zelatus sum
3 eam. * Hæc dicit Dominus exer-
cituum: Reuersus sum ad Sion,
& habitabo in medio Ierusalem:
& vocabitur Ierusalem Ciuitas
veritatis, & Mons Domini exer-
4 cituum mons sanctificatus. * Hæc
dicit Dominus exercituum: Ad-
huc habitabunt senes, & anus in
plateis Ierusalem: & viri bacu-
lus in manu eius præ multitudine
5 dierum. * Et plateæ ciuitatis com-
plebuntur infantibus, & puellis
6 ludentibus in plateis eius. * Hæc
dicit Dominus exercituum: Si vi-
debitur difficile in oculis reli-
quiarum populi huius in diebus
illis, numquid in oculis meis dif-
ficile erit, dicit Dominus exerci-
7 tuum? * Hæc dicit Dominus exer-
cituum: Ecce ego saluabo popu-

lum meum de Terra Orientis, &
de terra Occasus solis. * Et addu- 8
cam eos, & habitabunt in medio B
Ierusalem, & erũt mihi in popu-
lum,& ego ero eis in Deum in ve-
ritate, & in iustitia. * Hæc dicit 9
Dominus exercituum : Confor-
tentur manus vestrę, qui auditis in
his diebus sermones istos per os
prophetarum in die, qua fundata
est domus Domini exercituũ, vt
templum ædificaretur. * Siqui- 10
dem ante dies illos merces homi-
num non erat, nec merces iumen-
torum erat, neque introeunti,
neque exeunti erat pax prę tribu-
latione:& dimisi omnes homines
✝ vnumquemque contra proxi-
mum suum. * Nunc autem non 11
juxta dies priores ego faciam re-
liquijs populi huius, dicit Domi
nus exercituum. * Sed semen pa- 12
cis erit: vinea dabit fructũ suum,
& terra dabit germen suum, &
cæli dabunt rorem suum: & pos-
sidere faciã reliquias populi hu-
ius vniuersa hæc. * Et erit sicut 13
eratis maledictio in gentibus, do- C
mus Iuda, & domus Israel: sic
saluabo vos, & eritis benedictio:
nolite timere, confortentur ma-
nus vestræ. * Quia hæc dicit Do- 14
minus exercituum: Sicut cogita-
ui vt affligerem vos cum ad iracũ-
diam prouocassent patres ✝ vestri
me, dicit Dominus, * & non 15
sum misertus: sic conuersus co-
gitaui in diebus istis vt benefa-
ciam domui Iuda, & Ierusalem:
Nolite timere. * Hæc sunt ergo 16
‖ Ephes. 4. f.25 verba quæ facietis: ‖ Loquimini
veritatem, vnusquisque cum pro-
ximo suo: veritatem, & iudicium
pacis iudicate in portis ✝ vestris,
* Et vnusquisque malum contra 17
amicum suũ ne cogitetis in cor-
dibus vestris: & iuramentũ men-
dax ne diligatis: omnia enim hæc
sunt, quæ odi, dicit Dominus. * Et 18
factum est verbum Domini exer-
cituum ad me, dicens: * Hæc dicit 19
Dominus exercituum: Ieiunium
quarti, & ieiunium quinti, & ie-
iunium septimi, & ieiunium de- D
cimi erit domui Iuda in gaudiũ,
& lætitiam, & in solemnitates
præclaras: veritatem tãtum, & pa-
cem diligite. * Hæc dicit Dominus 20
exercituũ: Vsquequo veniant po-
puli, & habitent in ciuitatibus
21 multis, * & vadant habitatores,
vnus ad alterum, dicẽtes: Eamus,
& deprecemur faciem Domini,
& quæramus Dominum exerci-
22 tuum: vadam etiam ego. * Et ve-
nient populi multi, & gentes ro-
bustæ ad quærendum Dominum
exercituũ in Ierusalem, & depre-
23 candam faciẽ Domini. * Hæc dicit
Dominus exercituũ: In diebus il-
lis, in quibus apprehendẽt decem
homines ex omnibus linguis Gẽ-
tium, & apprehendent fimbriam
viri Iudæi, dicentes: Ibimus vobi-
scum: audiuimus enim quoniam
Deus vobiscum est.

CAP. IX.

1 ONus verbi Domini in terra
A Hadrach, & Damasci requiei
eius, quia Domini est oculus
hominis, & omnium tribuum
2 Israel. * Emath quoque in ter-
minis eius, & Tyrus, & Sidon: as-
sumpserunt quippe sibi sapientiã
3 valde. * Et ædificauit Tyrus mu-
nitionem suã, & coaceruauit ar-
gentum quasi humum, & aurum
4 vt lutum platearum. * Ecce Do-
minus possidebit eam, & percu-
tiet in mari fortitudinem eius, &
5 hæc igni deuorabitur. * Videbit
Ascalõ, & timebit: & Gaza, & do-
lebit nimis: & Accaron, quoniam
cõfusa est spes eius: & peribit rex
de Gaza, & Ascalon non habita-
6 bitur. * Et sedebit separator in
B Azoto, & disperdam superbiam
7 Philisthinorum. * Et auferam
sanguinem eius de ore eius, &
abominationes eius de medio
dentiũ eius, & relinquetur etiam
ipse Deo nostro, & erit quasi dux
in Iuda, & Accaron quasi Iebu-
8 sæus. * Et circumdabo domum
meam ex his, qui militant mihi
euntes & reuertẽtes, & non tran-
sibit super eos vltra exactor: quia
9 nunc vidi in oculis meis. * ‖ Exul- ‖ Isa. 62. d. 11
ta satis filia Sion, iubila filia Ie- Mat.21.a.5
rusalem: ECCE REX TVVS
veniet tibi iustus, & saluator: ip-
se pauper & ascendens super asi-
nam, & super pullum filium asi-
10 næ. * Et disperdam quadrigam
ex Ephraim, & equum de Ierusa-
lem, & dissipabitur arcus belli,
& lo-

& loquetur pacem Gentibus, & C
potestas eius a mari vsque ad ma-
re, & a fluminibus vsque ad fines
terræ. * Tu quoque in sanguine 11
testamēti tui emisisti vinctos tuos
de lacu, in quo non est aqua.
.* Conuertimini ad munitionem 12
vincti spei, hodie quoque annun-
ciās duplicia reddam tibi. *Quo- 13
niam extendi mihi Iudam quasi
arcum, impleui Ephraim: & su-
scitabo filios tuos Sion super fi-
lios tuos Græcia: & ponam te
quasi gladium fortium. * Et Do- 14
minus Deus super eos videbitur, D
& exibit vt fulgur, iaculum eius
& Dominus Deus in tuba canet,
& vadet in turbine Austri. * Do- 15
minus exercituum proteget eos:
& deuorabunt, & subijcient lapi-
dibus fundæ: & bibentes inebria-
buntur quasi a vino & replebun-
tur vt phialæ, & quasi cornua al-
taris. * Et saluabit eos Dominus 16
Deus eorum in die illa, vt gregem
populi sui: quia lapides sancti e-
leuabuntur super terram eius.
* Quid enim bonum eius est, & 17
quid pulchrum eius, nisi frumen-
tum electorum, & vinum germi-
nans virgines?

CAP. X.

PEtite a Domino pluuiam in 1
tempore serotino, & Domi- A
nus faciet niues, & pluuiam im-
bris dabit eis singulis herbam in
agro. * Quia simulachra locuta 2
sunt inutile, & diuini viderunt
mendaciū, & somniatores locuti
sunt frustra: vane consolabantur:
idcirco abducti sunt quasi grex:
affligentur, quia non est eis pa-
stor. *Super pastores iratus est fu- 3
ror meus, & super hircos visita-
bo, quia visitauit Dominus exer- B
cituum gregem suum, domum
Iuda, & posuit eos quasi equum
gloriæ suæ in bello. * Ex ipso an- 4
gulus, ex ipso paxillus, ex ipso ar-
cus prælij, ex ipso egredietur om-
nis exactor simul * Et erunt qua- 5
si fortes conculcātes lutū viarum
in prælio: & bellabunt, quia Do-
minus cum eis: & confundentur
ascensores equorum. *Et confor- 6
tabo domū Iuda, & domū Ioseph
saluabo. & conuertam eos, quia
miserebor eorum: & erunt sicut
fuerunt quando non proieceram
eos: ego enim Dominus Deus eo-
7 rum, & exaudiam eos. * Et erunt
quasi fortes Ephraim, & lætabi-
C tur cor eorum quasi a vino: &
filij eorum videbunt, & lætabun-
tur, & exultabit cor eorum in
8 Domino. * Sibilabo eis, & con-
gregabo illos, quia redemi eos,
& multiplicabo eos sicut ante
9 fuerant multiplicati. * Et semi-
nabo eos in populis, & de longe
recordabūtur mei: & viuent cum
10 filijs suis, & reuertentur. * Et re-
D ducam eos de Terra Aegypti, &
de Assyrijs congregabo eos, & ad
Terram Galaad, & Libani addu-
cam eos, & non inuenietur eis
11 locus: * & transibit in maris fre-
to, & percutiet in mari fluctus, &
confundentur omnia profunda
fluminis, & humiliabitur super-
bia Assur, & sceptrum Aegypti
12 recedet.* Confortabo eos in Do-
mino, & in nomine eius ambu-
labunt, dicit Dominus.

CAP. XI.

1 APeri Libane portas tuas, &
A comedat ignis cedros tuas.
2 * Vlula abies, quia cecidit ce-
drus, quoniam magnifici vastati
sunt: vlulate quercus Basan, quo-
niam succisus est saltus munitus.
3 *Vox vlulatus pastorum, quia va-
stata est magnificētia eorum: vox
rugitus leonum, quoniam vastata
4 est superbia Iordanis.* Hæc dicit
Dominus Deus meus: Pasce pe-
5 cora occisionis, * quæ qui posse-
derant, occidebant, & non dole-
bant, & vendebant ea, dicentes:
Benedictus Dominus, diuites fa-
cti sumus: & pastores eorum non
6 parcebant eis.* Et ego non parcā
B vltra super habitantes terram, di-
cit Dominus: ecce ego tradam
homines vnumquemque in ma-
nu proximi sui, & in manu re-
gis sui: & concident terram, &
7 non eruam de manu eorū.*Et pa-
scā pecus occisionis propter hoc,
o pauperes gregis: & assumpsi mi-
hi duas virgas, vnā vocaui Deco-
rē, & alteram vocaui Funiculum:
8 & paui gregē.* Et succidi tres pa-
stores in mēse vno, & cōtracta est

anima

anima mea in eis : siquidem & anima eorum variauit in me.
* Et dixi : Non pascam vos, quod 9
moritur, moriatur; & quod succiditur, succidatur : & reliqui deuorent vnusquisque carnem proximi sui. * Et tuli virgam meam, 10
quæ vocabatur Decus, & abscidi eam vt irritum facerem fœdus C
meum, quod percussi cum omnibus populis. * Et in irritum de- 11
ductum est in die illa : & cognouerunt sic pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia verbum
Domini est. * Et dixi ad eos : Si 12
bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam : & si non,
*Matth.27.a.9 quiescite: ||Et appenderũt mercedem meam triginta argenteos.
* Et dixit Dominus ad me : Pro- 13
ijce illum ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos : & proieci illos in domum
Domini ad statuarium. * Et præ- 14
vidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus, vt dissoluerem germanitatem inter
Iudã, & Israel. * Et dixit Domi- 15
nus ad me: Adhuc sume tibi vasa D
pastoris stulti. * Quia ecce ego 16
suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit, & id quod stat non enutriet, & carnes pinguium comedet, & vngulas eorum dissol-
uet. * O pastor, & idolum, de- 17
relinquens gregem: gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius: brachium eius ariditate siccabitur, & oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur.

CAP. XII.

ONus verbi Domini super Is- 1
rael. Dicit Dominus exten- A
dens cælum, & fundans terram, & fingens spiritũ hominis in eo :
* Ecce ego ponam Ierusalem su- 2
perliminare crapulæ omnibus populis in circuitu : sed & Iuda erit in obsidione contra Ierusalem.
* Et erit: In die illa ponam Ierusa- 3
lem lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui leuabunt eam, concisione lacerabuntur: & colligetur aduersus eam omnia regna
4 terræ. * In die illa, dicit Domi-
B nus, percutiam omnem equum in stuporem, & ascensorem eius in amentiam : & super domum Iuda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum per-
5 cutiam cæcitate. * Et dicent duces Iuda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Ierusalem in Domino exercituum Deo eo-
6 rum.* In die illa ponam duces Iuda sicut caminũ ignis in lignis, & sicut faciem ignis in fœno : & deuorabunt ad dextram, & ad sinistram omnes populos in circuitu: & habitabitur Ierusalẽ rursus in
7 loco suo in Ierusalem. * Et saluabit Dominus tabernacula Iu-
C da, sicut in principio : vt non magnifice glorietur domus Dauid, & gloria habitantiũ Ierusalem con-
8 tra Iudam. * In die illa proteget Dominus habitatores Ierusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi Dauid : & domus Dauid quasi Dei, sicut angelus Do-
9 mini in conspectu eorum. * Et erit in die illa: quæram conterere omnes Gentes, quæ veniunt cõtra
10 Ierusalem. * Et effundam super domum Dauid, & super habitatores Ierusalem spiritum gratiæ, & precum, & aspicient ad me, ||Io.19.g.37
quem confixerunt : & plangent eum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, vt doleri solet in morte primo-
11 geniti. * In die illa magnus e-
D rit planctus in Ierusalem, ||sicut ||2.Par.35.d.22
planctus Adadremmon in campo
12 Mageddon. * Et planget terra : familiæ & familiæ seorsum : familiæ domus Dauid seorsum, &
13 mulieres eorum seorsum : * familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ domus Leui seorsum, & mulieres eorum seorsum : familiæ Semei seorsum, & mulieres eorum
14 seorsum. * Omnes familiæ reliquæ, familiæ, & familiæ seorsum, & mulieres eorum seorsum.

CAP. XIII.

1 IN die illa erit fons patens do-
A mui Dauid, & habitantibus Ierusalem in ablutionẽ peccatoris, & men-

|| Ezech. 30. d. 31 & menstruatæ. * || Et erit in die il- 2
la, dicit Dominus exercituum:
Disperdã nomina idolorũ de ter-
ra, & non memorabuntur vltra:
& pseudoprophetas, & spiritum
immundum auferam de terra.
* Et erit, cum prophetauerit quis- 3
piam vltra, dicent ei pater eius, B
& mater eius, qui genuerunt eũ:
Non viues: quia mendacium lo-
cutus es in nomine Domini. Et
configent eum pater eius, & ma-
ter eius, genitores eius, cum pro-
phetauerit. * Et erit: In die illa 4
confundentur prophetæ, vnusquis-
que ex visione sua cum propheta-
uerit: nec operientur pallio sac-
cino, vt mẽtiantur: sed dicet: * Nõ 5
sum propheta, homo agricola ego C
sum: quoniam Adam exemplum
meum ab adolescentia mea. * Et 6
dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ
in medio manuũ tuarum? Et di-
cet: His plagatus sum in domo
eorum, qui diligebant me. * Fra- 7
mea suscitare super pastorem
meum, & super virũ cohærentem
mihi, dicit Dominus exercituum:
|| Matt. 26. c. 32 || percute pastorem, & dispergen-
tur oues: & conuertam manum
Mar. 14. c. 18 meam ad paruulos. * Et erunt in 8
omni terra, dicit Dominus: par- D
tes duæ in ea dispergentur, & de-
ficient: & tertia pars relinque-
tur in ea. * Et ducam tertiam 9
partem per ignem, & vram eos
sicut vritur argentum: & proba-
bo eos sicut probatur aurum. Ip-
se vocabit nomen meum, & ego
exaudiam eum. Dicam, Populus
meus es; & ipse dicet: Dominus
Deus meus.

CAP. XIIII.

ECce venient dies Domini, & 1
diuidentur spolia tua in me- A
dio tui. * Et congregabo omnes 2
Gentes ad Ierusalem in prælium,
& capietur ciuitas, & vastabun-
tur domus, & mulieres violabũ-
tur: & egredietur media pars ci-
uitatis in captiuitatem, & reli-
quum populi nõ auferetur ex vr-
be. * Et egredietur Dominus, & 3
præliabitur contra Gentes illas,
sicut præliatus est in die certami-
nis. * Et stabunt pedes eius in 4
die illa super Montem oliuarum,
qui est contra Ierusalem ad Oriẽ-
tem: & scindetur Mons oliuarum
ex media parte sui ad Orientem,
& ad Occidentem prærupto gran-
di valde, & separabitur medium
montis ad Aquilonem, & mediũ
5 eius ad Meridiem. * Et fugietis
B ad vallem montium eorum, quo-
niam coniungetur vallis montiũ
vsque ad proximum: & fugietis
|| sicut fugistis a facie terræmotus || Amos 1.
in diebus Oziæ regis Iuda: & ve- a. 1
niet Dominus Deus meus, om-
6 nesque sancti cum eo. * Et erit
in die illa: Non erit lux, sed fri-
7 gus & gelu. * Et erit dies vna,
quæ nota est Domino, non dies
neque nox: & in tempore vesperi
8 erit lux. * Et erit in die illa: Exi-
bunt aquæ viuæ de Ierusalem:
medium earum ad mare Orienta-
le, & medium earum ad mare
nouissimum: in æstate & in hie-
9 me erunt. * Et erit Dominus Rex
super omnem terram: in die illa
erit Dominus vnus, & erit nomen
10 eius vnum. * Et reuertetur om-
nis terra vsque ad desertum, de
colle Remmon ad Austrum Ieru-
salem: & exaltabitur, & habita-
uit in loco suo a porta Beniamin
vsque ad locum portæ prioris, &
vsque ad portam angulorum: &
a turre Hananeel vsque ad torcu-
11 laria regis. * Et habitabunt in ea,
C & anathema non erit amplius: sed
12 sedebit Ierusalem secura. * Et
hæc erit plaga, qua percutiet Do-
minus omnes Gentes, quæ pu-
gnauerunt aduersus Ierusalem:
Tabescet caro vniuscuiusque stã-
tis super pedes suos, & oculi eius
contabescẽt in foraminibus suis,
& lingua eorum contabescet in
13 ore suo. * In die illa erit tumul-
tus Domini magnus in eis: & ap-
prehendet vir manum proximi
sui, & conseretur manus eius su-
14 per manum proximi sui. * Sed &
Iudas pugnauit aduersus Ierusa-
lem: & congregabuntur diuitiæ
omnium gentium in circuitu, au-
rum, & argentum, & vestes mul-
15 tæ satis. * Et sic erit ruina equi, &
muli, & cameli, & asini, & om-
nium iumentorum, quæ fuerint
in castris illis, sicut ruina hæc.
16 * Et omnes, qui reliqui fuerint de
vniuersis Gentibus, quæ venerunt
con-

contra Ierusalem, ascendēt ab an- D
no in annum, vt adorent Regem,
Dominum exercituum, & cele-
brent festiuitatem tabernaculorū.
* Et erit: Qui non ascenderit de 17
familijs terræ ad Ierusalem, vt
adoret Regem, Dominum exer-
cituum, non erit super eos imber.
* Quod & si familia Ægypti non 18
ascenderit, & non venerit: nec
super eos erit, sed erit ruina, qua
percutiet Dominus omnes Gen-
tes, quæ non ascenderint ad cele-
brandā festiuitatem tabernaculo-
rū. *Hoc erit peccatū Aegypti, & 19
hoc peccatum omniū Gentiū, quę
nō ascenderint ad celebrandā fe-
20 stiuitate tabernaculorum. *In die
illa erit quòd super frenum equi
est, sanctum Domino: & erunt
lebetes in domo Domini quasi
21 phialæ coram altari. *Et erit om-
nis lebes in Ierusalem, & in Iu-
da sanctificatus Domino exerci-
tuum: & venient omnes immo-
lantes, & sument ex eis, & co-
quent in eis: & non erit mercator
vltra in domo Domini exerci-
tuum in die illo.

PROPHETIA MALACHIAE.

CAPVT PRIMVM.

NVS verbi 1
Domini ad Is- A
rael in manu
Malachię. *Di- 2
lexi vos, di-
cit Dominus,
& dixistis: In
quo dilexisti
nos? Nonne frater erat Esau Ia-
‖ Ro.9.c.13 cob, dicit Dominus, & ‖ dilexi
Iacob, * Esau autem odio habui? 3
& posui montes eius in solitudi-
nem, & hereditatem eius in dra-
cones deserti. * Quòd si dixerit 4
Idumæa: Destructi sumus, sed
reuertentes ædificabimus quę de-
structa sunt: Hæc dicit Dominus
exercituum: Isti ædificabunt, &
ego destruam: & vocabuntur ter-
mini impietatis, & populus, cui B
iratus est Dominus vsque in ęter-
num. *Et oculi vestri videbunt: & 5
vos dicetis: Magnificetur Domi-
nus super terminum Israel. * Fi- 6
lius honorat patrem, & seruus
dominum suum: si ergo Pater ego
sum, vbi est honor meus? & si Do-
minus ego sum, vbi est timor
meus, dicit Dominus exercituū?
ad vos, o sacerdotes, qui despici-
tis nomen meum, & dixistis: In
quo despeximus nomē tuū? *Of- 7
fertis super altare meū panē, pol-
lutū, & dicitis: In quo polluimus
te? In eo quod dicitis: Mensa Do-
8 mini despecta est. * Si offeratis
cæcum ad immolandum, nonne
malū est? & si offeratis claudum,
C & languidum, nonne malum est?
offer illud duci tuo, si placuerit
ei, aut si susceperit faciem tuam,
9 dicit Dominus exercituum. * Et
nunc deprecamini vultum Dei vt
misereatur vestri (de manu enim
vestra factum est hoc) si quomo-
do suscipiat facies vestras, dicit
10 Dominus exercituum. * Quis est
in vobis, qui claudat ostia, & in-
cendat altare meum gratuito? non
est mihi voluntas in vobis, dicit
Dominus exercituum: & munus
11 nō suscipiā de manu vestra. * ‖ Ab
ortu enim solis vsque ad occa- ‖ Psal. 112.
sum, magnum est nomen meum a.3
in Gentibus, & in omni loco sa-
crificatur, & offertur nomini meo
oblatio munda: quia magnum est
12 nomen meum in Gentibus, dicit
Dominus exercituum. * Et vos
polluistis illud in eo, quod dici-
D tis: Mensa Domini contaminata
est: & quod superponitur, con-
temptibile est cum igne, qui il-
13 lud deuorat. * Et dixistis: Ecce
de labore, & exufflastis illud, di-
cit Dominus exercituum, & in-
tulistis de rapinis claudū, & lan-
guidū, & intulistis munus: num-
quid

quid suscipiam illud de manu
vestra, dicit Dominus? * Male- 14
dictus dolosus, qui habet in gre-
ge suo masculum, & votum fa-
ciens, immolat debile Domino:
quia rex magnus ego, dicit Do-
minus exercituum, & nomen
meum horribile in Gentibus.

CAP. II.

‖Leu.26.b.14 Deut.28.b.15

ET nunc ad vos mandatum 1
hoc, o sacerdotes. * ‖ Si 2
nolueritis audire, & si nolueri- A
tis ponere super cor vt detis glo-
riam nomini meo, ait Dominus
exercituum: mittam in vos ege-
statem, & maledicā benedictio-
nibus vestris, & maledicam illis:
quoniam non posuistis super cor.
* Ecce ego proijciam vobis bra- 3
chium, & dispergam super vul-
tum vestrum stercus sollemni-
tatum vestrarum, & assumet
vos secum. * Et scietis quia mi- 4
si ad vos mandatum istud, vt
esset pactum meum cum Leui, di
cit Dominus exercituum. * Pa- 5
ctum meum fuit cum eo vitæ &
pacis: & dedi ei timorem, &
timuit me, & a facie nominis
mei pauebat. * Lex veritatis fuit 6
in ore eius, & iniquitas non est
inuenta in labijs eius: in pace, & B
in æquitate ambulauit mecum,
& multos auertit ab iniquitate.
* Labia enim sacerdotis custo- 7
dient scientiam, & legem requi-
rēt ex ore eius: quia angelus Do-
mini exercituum est. * Vos au- 8
tem recessistis de via, & scandali-
zastis plurimos in lege: irritum
fecistis pactum Leui, dicit Do-
minus exercituum. * Propter 9
quod & ego dedi vos contempti-
biles, & humiles omnibus popu-
lis, sicut non seruastis vias meas,
& accepistis faciem in lege.

‖Matth.23.a.9 Ephe.4.a.5

* ‖ Numquid non pater vnus om- 10
nium nostrum? numquid non
Deus vnus creauit nos? quare
ergo despicit vnusquisque no-
strum fratrem suum, violans pa-
ctum patrum nostrorū? * Trans- 11
gressus est Iuda, & abominatio C
facta est in Israel, & in Ierusa-
lem: quia contaminauit Iudas
sanctificationem Domini, quam
dilexit, & habuit filiam dei alie-
12 ni. * Disperdet Dominus virum,
qui fecerit hoc, magistrum, &
discipulum de tabernaculis Ia-
cob, & offerentes munus Do-
13 mino exercituum. * Et hoc rur-
sum fecistis, operiebatis lacry-
mis altare Domini, fletu & mu-
gitu, ita vt non respiciā vltra
ad sacrificium, nec accipiam pla-
14 cabile quid de manu vestra. * Et
dixistis: Quam ob causam? quia
Dominus testificatus est inter te,
& vxorem pubertatis tuæ, quam
tu despexisti: & hæc particeps
15 tua, & vxor fœderis tui. * Non-
D ne vnus fecit, & residuum spiri-
tus eius est? Et quid vnus quæ-
rit, nisi semen Dei? Custodite
ergo spiritum vestrum, & vxo-
rem adolescentiæ tuæ noli despi-
16 cere. * Cum odio habueris, di-
mitte, dicit Dominus Deus Is-
rael: operiet autem iniquitas ve-
stimentum eius, dicit Dominus
exercituum: custodite spiritum
vestrum, & nolite despicere.
17 * Laborare fecistis Dominum
in sermonibus vestris, & dixistis:
In quo eum fecimus laborare?
in eo quòd dicitis: Omnis qui
facit malum, bonus est in con-
spectu Domini, & tales ei pla-
cent: aut certe vbi est Deus
iudicij?

CAP. III.

Matt.11.b.10 Mar.1.a.2 Luc.1.b.17 & 7.d.27

1 ECce ego mitto angelū meum,
A & præparabit viam ante fa-
ciem meam. Et statim veniet ad
templum suū Dominator, quem
vos quæritis, & angelus testamē-
ti, quem vos vultis. Ecce venit,
2 dicit Dominus exercituum: * &
quis poterit cogitare diem aduē-
tus eius, & quis stabit ad viden-
dum eum? Ipse enim quasi ignis
conflans, & quasi herba fullo-
3 num: * & sedebit conflans, &
emundans argentum, & purga-
bit filios Leui, & colabit eos
quasi aurum, & quasi argentum,
& erunt Domino offerentes sa-
4 crificia in iustitia. * Et placebit
Domino sacrificium Iuda, & Ie-
rusalem sicut dies sæculi, & si-
5 cut anni antiqui. * Et accedam
B ad vos in iudicio, & ero testis
velox maleficis, & adulteris, &
periuris,

periuris, & qui calumniatur mercedem mercenarij, viduas, &
pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit
Dominus exercituum. * Ego 6
enim Dominus, & non mutor,
& vos filij Iacob non estis consumpti. * A diebus enim patrum 7
vestrorum recessistis a legitimis
‖ Zac.1.a.3 meis, & non custodistis. ‖ Reuertimini ad me, & reuertar ad
vos, dicit Dominus exercituum.
Et dixistis: In quo reuertemur?
* Si affiget homo Deum, quia 8
vos configitis me? Et dixistis: In
quo configimus te? In decimis,
& in primitijs. * Et in penuria 9
vos maledicti estis, & me vos
configitis gens tota. * Inferte 10
omnem decimam in horreum, &
sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus: C
si non aperuero vobis cataractas
cæli, & effudero vobis benedictionem vsque ad abundantiam,
* & increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum 11
terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum. * Et beatos vos dicent 12
omnes Gentes: eritis enim vos
terra desiderabilis, dicit Dominus
‖ Io.21.b.14 nus exercituum. * ‖ Inualuerunt 13
super me verba vestra, dicit Dominus. * Et dixistis: quid locuti 14
sumus contra te? Dixistis: Vanus est, qui seruit Deo: & quod
emolumentum quia custodiuimus præcepta eius, & quia am- D
bulauimus tristes coram Domino
exercituum? * ergo nunc beatos 15
dicimus arrogantes: siquidem ædificati sunt facientes impietatem, & tentauerunt Deum, &
salui facti sunt. * Tunc locuti 16
sunt timentes Dominum, vnusquisque cum proximo suo. Et attendit Dominus, & audiuit, &
scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominum,
17 & cogitantibus nomen eius. * Et
erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die, qua ego facio, in
peculium: & parcam eis, sicut
parcit vir filio suo seruienti sibi.
18 * Et conuertemini, & videbitis
quid sit inter iustum, & impium:
& inter seruientem Deo, & non
seruientem ei.

CAP. IIII.

1 ECce enim dies veniet succensa quasi caminus: & erunt
A omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula; & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem, & germen.
2 * ‖ Et orietur vobis timentibus ‖ Luc.1.g.78
nomen meum Sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & egrediemini, & salietis sicut vituli de armento. * Et calcabitis impios,
3 B cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum in die, qua ego
facio, dicit Dominus exercituū.
4 * ‖ Mementote legis Moysi serui ‖ Exo.20.
mei, quam mandaui ei in Horeb ad omnem Israel præcepta, & Deu.4.5.6.
5 iudicia. * ‖ Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam ‖ Mat.17.b.10
veniat dies Domini magnus, & Mar.9.c.11
6 horribilis. * Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne forte veniam, & percutiam terram anathemate. Luc.1.b.17

LIBER PRIMVS MACHABÆORVM.

CAPVT PRIMVM.

T factum est, 1
postquā per- A
cussit Alexan-
der Philippi
Macedo, qui
primus regna-
uit in Græcia,
egressus de
terra Cethim, Darium regem Per-
sarum, & Medorum: * constituit 2
prælia multa, & obtinuit om-
nium munitiones, & interfecit
reges terræ, * Et pertransijt vsque 3
ad fines terræ: & accepit spolia
multitudinis Gentium: & siluit
terra in conspectu eius. * Et con- 4
gregauit virtutem, & exercitum
fortem nimis: & exaltatum est,
& eleuatum cor eius: * Et obti- 5
nuit regiones Gentium, & tyran-
nos: & facti sunt illi in tributum.
* Et post hæc decidit in lectum, 6
& cognouit quia moreretur. * Et 7
vocauit pueros suos nobiles, qui
secum erant nutriti a iuuentute:
& diuisit illis regnum suum, cum
adhuc viueret. * Et regnauit A- 8
lexander annis duodecim, & mor-
tuus est. * Et obtinuerunt pueri 9
eius regnum, vnusquisque in lo-
co suo: * & imposuerunt omnes 10
sibi diademata post mortem eius,
& filij eorum post eos annis mul- B
tis, & multiplicata sunt mala in
terra. * Et exijt ex eis radix pec- 11
catrix, Antiochus illustris, filius
Antiochi regis, qui fuerat Romæ
obses: & regnauit in anno centesi-
mo trigesimo septimo regni Græ-
corū. * In diebus illis exierunt ex 12
Israel filij iniqui, & suaserūt mul-
tis, dicentes: Eamus, & disponamus
mus testamentum cum Gentibus,
quæ circa nos sunt: quia ex quo
recessimus ab eis inuenerunt nos
multa mala. * Et bonus visus est 13
sermo in oculis eorum. * Et de- 14
stinauerunt aliqui de populo, &
abierunt ad regem: & dedit illis
potestatem vt facerent iustitiam
15 Gentium. * Et ædificauerunt gym-
nasium in Ierosolymis secundum
16 leges Nationum. * Et fecerunt si-
bi præputia, & recesserunt a te-
stamēto sancto, & iuncti sunt Na-
tionibus, & venundati sunt vt fa-
17 cerent malum. * Et paratum est
C regnum in conspectu Antiochi,
& cœpit regnare in terra Ægypti
18 vt regnaret super duo regna. * Et
intrauit in Ægyptum in multitu-
dine graui, in curribus, & ele-
phantis, & equitibus, & copiosa
19 nauiū multitudine: * & constituit
bellū aduersus Ptolemæū regem
Ægypti, & veritus est Ptolemæus
a facie eius, & fugit, & ceciderūt
20 vulnerati multi. * Et cōprehendit
ciuitates munitas in Terra Aegy-
pti: & accepit spolia Terræ Aegy-
21 pti. * Et cōuertit Antiochus, post-
quā percussit Aegyptū in centesi-
mo & quadragesimo tertio anno:
22 & ascēdit ad Israel, * & ascēdit Ie-
rosolymam in multitudine graui.
23 * Et intrauit in sanctificationem
cum superbia, & accepit altare
aureum, & candelabrum luminis,
& vniuersa vasa eius, & men-
sam propositionis, & libatoria, &
phialas, & mortariola aurea, &
velum, & coronas, & ornamen-
tum aureum quod in facie templi
24 erat: & comminuit omnia. * Et
D accepit argentum, & aurum, &
vasa concupiscibilia: & accepit
thesauros occultos, quos inue-
nit: & sublatis omnibus abijt in
25 terram suam. * Et fecit cædem
hominum, & locutus est in super-
26 bia magna. * Et factus est plan-
ctus magnus in Israel, & in omni
27 loco eorum: * & ingemuerunt
principes, & seniores: virgines,
& iu-

& iuuenes infirmati sunt & spe-
ciositas mulierum immutata est.
* Omnis maritus sumpsit lamen- 28
tum: & quæ sedebant in thoro
maritali, lugebant. * & commo- 29
ta est terra super habitantes in ea,
& vniuersa domus Iacob induit
confusionem. * Et post duos an- 30
nos dierum misit rex principem
tributorũ in ciuitates Iuda, & ve-
nit Ierusalem cum turba magna.
* Et locutus est ad eos verba paci- 31
fica in dolo: & crediderunt ei.
* Et irruit super ciuitatẽ repente, 32
& percussit eam plaga magna; &
perdidit populum multum ex Is-
rael. * Et accepit spolia ciuitatis: 33
& succendit eam igni, & destru-
xit domos eius, & muros eius in
circuitu: * & captiuas duxerunt 34
mulieres: & natos, & pecora pos-
sederunt. * Et ædificauerunt ci- 35
uitatem Dauid muro magno, &
firmo, & turribus firmis, & facta
est illis in arcem: * & posuerunt 36
illic gentem peccatricem viros E
iniquos & conualuerunt in ea. &
posuerũt arma & escas, & congre-
gauerũt spolia Ierusalem: * & re- 37
posuerunt illic: & facti sunt in
laqueum magnum. * Et factum 38
est hoc ad insidias sanctificationi,
& in diabolum malum in Israel:
* & effuderũt sanguinem innocẽ- 39
tem per circuitum sanctificatio-
nis, & contaminauerunt sancti-
ficationẽ. * Et fugerunt habitato- 40
res Ierusalẽ propter eos, & facta
est habitatio exterorum, & facta
est extera semini suo, & nati eius
reliquerunt eam. * Sanctificatio 41
eius desolata est sicut solitudo,
*Tob.2.a.6 Amos 8.b.10 ‖ dies festi eius conuersi sunt in
luctum, sabbata eius in oppro-
brium, honores eius in nihilum.
* Secundum gloriam eius multi- 42
plicata est ignominia eius: & su-
blimitas eius conuersa est in lu-
ctum. * Et scripsit rex Antiochus 43
omni regno suo vt esset omnis
populus, vnus: & relinqueret
vnusquisque legem suam. * Et 44
consenserunt omnes Gentes secũ-
dum verbum regis Antiochi: * & 45
multi ex Israel consenserunt ser-
uituti eius, & sacrificauerunt ido-
lis, & coinquinauerunt sabbatum.
* Et misit rex libros per manus 46
nunciorum in Ierusalem, & in F
omnes ciuitates Iuda: vt seque-
47 rentur leges Gentium terræ, * &
prohiberent holocausta, & sacri-
ficia, & placationes fieri in tẽplo
48 Dei, * & prohiberent celebrari
49 sabbatum, & dies sollemnes: * &
iussit coinquinari sancta, & san-
50 ctum populum Israel. * Et iussit
ædificari aras, & templa, & ido-
la, & immolari carnes suillas, &
51 pecora communia, * & relinque-
re filios suos incircũcisos, & coin-
quinari animas eorũ in omnibus
immundis, & abominationibus,
ita vt obliuiscerentur legem, &
immutarent omnes iustificatio-
52 nes Dei. * Et quicumque non fe-
cissem secundum verbum regis
53 Antiochi, morerentur. * Secun-
dũ omnia verba hæc scripsit om-
ni regno suo: & præposuit prin-
cipes populo, qui hæc fieri coge-
54 rẽt. * Et iusserũt ciuitatibus Iuda
55 sacrificare. * Et cõgregati sunt mul-
ti de populo ad eos, qui dereli-
querant legem Domini, & fe-
56 cerunt mala super terram. * & ef-
fugauerũt populum Israel in ab-
ditis, & in absconditis fugitiuo-
57 rum locis. * Die quintadecima
G mensis Casleu, quinto & quadra-
gesimo & centesimo anno ædifi-
cauit rex Antiochus abominandũ
idolum desolationis super altare
Dei, & per vniuersas ciuitates Iu-
da in circuitum ædificauerunt a-
58 ras: * & ante ianuas domorum, &
in plateis incẽdebant thura, & sa-
59 crificabant: * & libros legis Dei
combusserunt igni, scindentes
60 eos: * & apud quemcumque
inueniebãtur libri testamenti Do-
mini, & quicumque obseruabat
legem Domini, secundum edi-
61 ctum regis trucidabant eum. * In
virtute sua faciebant hæc populo
Israel, qui inueniebatur in omni
mense & mense in ciuitatibus.
62 * Et quinta & vigesima die men-
sis sacrificabant super aram, quæ
63 erat contra altare. * Et mulieres,
quæ circumcidebant filios suos
trucidabantur secundum iussum
64 regis Antiochi, * & suspende-
bant pueros a ceruicibus per vni-
uersas domos eorum: & eos, qui
circumciderant illos trucidabant.
65 * Et multi de populo Israel defi-
nierunt apud se, vt non mandu-
carent

carent immūda: & elegerunt ma-
gis mori, quàm cibis coinquina-
ri immundis: * & noluerunt in- 66
fringere legem Dei sanctam, &
trucidati sunt: * & facta est ira ma 67
gna super populum valde.

CAP. II.

1
IN diebus illis surrexit Matha- A
thias filius Ioannis, filij Si-
meonis, sacerdos ex filijs Ioarib
ab Ierusalē, & consedit in monte
Modin: * & habebat filios quin- 2
que, Ioannem, qui cognomina-
batur Gaddis: * & Simonem, qui 3
cognominabatur Thasi: * & Iudā, 4
qui vocabatur Machabæus: * & 5
Eleazarum, qui cognominaba-
tur Abaron: & Ionathan, qui co-
gnominabatur Apphus. * hi vide- 6
runt mala, quæ fiebant in popu-
lo Iuda, & in Ierusalem. * Et dixit 7
Mathathias: Væ mihi, vt quid na-
tus sum videre contritionem po-
puli mei, & contritionem ciui-
tatis sanctæ, & sedere illic, cum
datur in manibus inimicorū? * Sā- 8
cta in manu extraneorū facta sūt:
templum eius sicut homo ignobi
lis. * Vasa gloriæ eius captiua 9
abducta sunt: trucidati sunt senes
eius in plateis, & iuuenes eius ce-
ciderunt in gladio inimicorum.
* Quæ gēs nō hereditauit regnum 10
eius, & non obtinuit spolia eius?
* Omnis cōpositio eius ablata est. 11
Quæ erat libera, facta est ancilla.
* Et ecce sancta nostra, & pul- 12
chritudo nostra, & claritas no- B
stra desolata est, & coinquinaue-
runt ea Gentes. * Quò ergo no- 13
bis adhuc viuere? * Et scidit ve- 14
stimenta sua Mathathias, & filij
eius: & operuerunt se cilicijs,
& planxerunt valde. * Et vene- 15
runt illuc qui missi erant a rege
Antiocho, vt cogerent eos, qui
confugerant in ciuitatem Modin,
immolare, & accendere thura, &
a lege Dei discedere. * Et multi de 16
populo Israel cōsentientes acces-
serunt ad eos: sed Mathathias, &
filij eius constanter steterunt. * Et 17
respondentes qui missi erant ab
Antiocho, dixerunt Mathathiæ:
Princeps & clarissimus, & magnus
es in hac ciuitate, & ornatus fi-
lijs, & fratribus. * ergo accede 18
prior, & fac iussum regis, sicut fe-
cerunt omnes Gentes, & viri Iu-
da, & qui remāserunt in Ierusalē:
& eris tu, & filij tui inter amicos
regis, & amplificatus auro, & ar-
19 gento, & muneribus multis. * Et
respōdit Mathathias, & dixit ma-
gna voce: Et si omnes Gentes re-
gi Antiocho obediunt, vt disce-
dat vnusquisque a seruitute legis
patrum suorum, & consentiat
20 mandatis eius: * ego & filij mei,
& fratres mei obediemus legi pa-
21 trum nostrorum. * propitius sit
nobis Deus: non est nobis vtile
relinquere legem, & iustitias Dei:
22 * non audiemus verba regis An-
C tiochi, nec sacrificabimus trāsgre-
dientes legis nostræ mandata, vt
23 eamus altera via. * Et vt cessauit
loqui verba hæc, accessit quidā Iu-
dæus in omniū oculis sacrificare
idolis super aram in ciuitate Mo-
24 din, secundū iussum regis: * & vi-
dit Mathathias, & doluit, & cōtre
muerunt renes eius, & accensus
est furor eius secundum iudicium
legis, & insiliens trucidauit eum
25 super aram: * sed & virum, quem
rex Antiochus miserat, qui coge-
bat immolare, occidit in ipso tē-
26 pore, & aram destruxit, * & ze-
latus est legem, ‖ sicut fecit Phi- ‖ Num. 25. c. 13
27 nees Zamri filio Salomi. * Et ex-
clamauit Mathathias voce magna
in ciuitate, dicens: Omnis, qui
zelum habet legis statuens testa-
28 mentum, exeat post me. * Et fu-
git ipse, & filij eius in montes, &
reliquerunt quæcumque habe-
29 bant in ciuitate. * Tunc descen-
derūt multi quærentes iudicium,
30 & iustitiam, in desertum: * & se-
derunt ibi ipsi, & filij eorum, &
mulieres eorum, & pecora eo-
rum: quoniam inundauerunt su-
31 per eos mala. * Et renunciatum
D est viris regis, & exercitui, qui erat
in Ierusalem ciuitate Dauid, quo-
niam discessissent viri quidam,
qui dissipauerunt mandatum re-
gis in loca occulta in deserto, &
32 abijssent post illos multi. * Et
statim perrexerunt ad eos, &
constituerunt aduersus eos præ-
33 lium in die sabbatorum, * & di-
xerunt ad eos: Resistitis & nunc
adhuc? exite, & facite secun-
dum verbum regis Antiochi, &

viuetis. * Et dixerunt: Non exi- 34
bimus, neque faciemus verbum
regis, vt polluamus diem sabba-
torum. * Et concitauerunt aduer- 35
sus eos prælium. * Et non respon- 36
derunt eis, nec lapidem miserunt
in eos, nec oppilauerunt loca oc-
culta, * dicentes: Moriamur om- 37
nes in simplicitate nostra: & testes
erunt super nos cælum, & terra,
quod iniuste perditis nos. * Et 38
intulerunt illis bellum sabbatis:
& mortui sunt ipsi, & vxores eo-
rum, & filij eorum, & pecora
eorum vsque ad mille animas ho-
minum. * Et cognouit Matha- 39
thias, & amici eius, & luctum
habuerunt super eos valde. * Et 40
dixit vir proximo suo: si omnes
fecerimus sicut fratres nostri fe-
cerunt, & non pugnauerimus ad-
uersus gentes pro animabus no-
stris, & iustificationibus nostris:
nunc citius disperdent nos a ter-
ra. * Et cogitauerunt in die illa, 41
dicentes: Omnis homo, quicum- E
que venerit ad nos in bello die
sabbatorum, pugnemus aduersus
eum: & non moriemur omnes,
sicut mortui sunt fratres nostri in
occultis. * Tunc congregata est 42
ad eos synagoga Assidæorum
fortis viribus ex Israel, omnis vo-
luntarius in lege: * & omnes, qui 43
fugiebant a malis, additi sunt ad
eos, & facti sunt illis ad firma-
mentum. * Et collegerunt exer- 44
citum, & percusserunt peccato-
res in ira sua, & viros iniquos in
indignatione sua: & ceteri fuge-
runt ad nationes, vt euaderent.
* Et circuiuit Mathathias, & ami- 45
ci eius, & destruxerunt aras: * & 46
circumciderūt pueros incircum-
cisos quotquot inuenerunt in fi-
nibus Israel: & in fortitudine.
* Et persecuti sunt filios super- 47
biæ, & prosperatum est opus in
manibus eorum: * & obtinuerunt 48
legem de manibus gentium, & de
manibus regum: & non dederunt
cornu peccatori. * Et appropin- 49
quauerunt dies Mathathiæ mo- F
riendi, & dixit filijs suis: Nunc cō-
fortata est superbia, & castigatio,
& tempus euersionis, & ira indi-
gnationis. * Nunc ergo, o filij, 50
æmulatores estote legis, & date
animas vestras pro testamēto pa-
51 trum vestrorum, * & mementote
operum patrum, quæ fecerunt in
generationibus suis: & accipietis
gloriam magnam, & nomen æter-
52 num. * || Abraham nonne in ten- || Gen. 22.
tatione inuentus est fidelis, & re- a 2
53 putatum est ei ad iustitiam? * || Io- || Gen. 41.
seph in tempore angustiæ suæ cu- c. 40
stodiuit mandatum, & factus est
54 dominus Aegypti. * || Phinees pa- || Nu. 25. c.
ter noster, zelando zelum Dei, ac- 13
cepit testamentū sacerdotij æter- Eccl. 45. d.
55 ni. * || Iesus dū impleuit verbum, 28
56 factus est dux in Israel. * || Caleb, || Iof. 1. a. 2
dū testificatur in ecclesia, accepit || Nu. 14. b. 6
57 hereditatem. * || Dauid in sua mi- Iof. 14. d. 14
sericordia consecutus est sedem || 2. Reg. 2.
58 regni in sæcula. * || Elias, dum a. 4
G zelat zelum legis, receptus est || 4. Reg. 2.
59 in cælum. * || Ananias & Aza- d. 11
rias, & Misael credentes, libera- || Dan. 3. c.
60 ti sunt de flamma. * || Daniel in 16
sua simplicitate liberatus est de || Dan. 6. f.
61 ore leonum. * Et ita cogitate per 22
generationem, & generationem:
quia omnes, qui sperant in eum,
62 non infirmantur. * Et a verbis
viri peccatoris ne timueritis: quia
gloria eius stercus, & vermis est:
63 * hodie extollitur, & cras non in-
uenietur: quia conuersus est in
terram suam, & cogitatio eius
64 perijt. * Vos ergo filij conforta-
mini, & viriliter agite in lege,
65 quia in ipsa gloriosi eritis. * Et ec-
ce Simon frater vester, scio quòd
vir consilij est: ipsum audite sem-
66 per, & ipse erit vobis pater. * Et
Iudas Machabæus fortis viribus
a iuuentute sua, sit vobis princeps
militiæ, & ipse aget bellū populi.
67 * Et adducetis ad vos omnes fa-
ctores legis: & vindicate vindi-
68 ctam populi vestri. * Retribui-
te retributionem Gentibus, &
intendite in præceptum legis.
69 * Et benedixit eos, & appositus
70 est ad patres suos. * Et defun-
ctus est anno centesimo & qua-
dragesimo sexto: & sepultus est
a filijs suis in sepulchris patrum
suorum in Modin, & planxe-
runt eum omnis Israel planctu
magno.

CAP. III.

1 A ET surrexit Iudas, qui vocaba-
tur Machabæus filius eius pro
eo:

eo: * & adiuuabant eum omnes 2
fratres eius: & vniuersi, qui se
coniunxerant patri eius, & præ-
liabantur prælium Israel cum læ-
titia. * Et dilatauit gloriam po- 3
pulo suo, & induit se loricam si-
cut gigas, & succinxit se arma
bellica sua in prælijs, & prote-
gebat castra gladio suo. * Si- 4
milis factus est leoni in operibus
suis, & sicut catulus leonis rugiẽs
in venatione. * Et persecutus est 5
iniquos perscrutans eos: & qui
conturbabant populum suum,
eos succendit flammis: * & re- 6
pulsi sunt inimici eius præ timo-
re eius, & omnes operarij iniqui-
tatis conturbati sunt: & directa
est salus in manu eius. * Et exa- 7
cerbabat reges multos, & lætifi-
cabat Iacob in operibus suis, &
in sæculum memoria eius in be-
nedictione. * Et perambulauit 8
ciuitates Iuda, & perdidit impios
ex eis, & auertit irã ab Israel. * Et 9
nominatus est vsque ad nouissi-
mum terræ, & cõgregauit pereun-
tes. * Et congregauit Apollonius 10
Gẽtes, & a Samaria virtutẽ mul- B
tam, & magnam ad bellandum
contra Israel. * Et cognouit Iudas, 11
& exijt obuiam illi & percussit, &
occidit illum, & ceciderunt vul-
nerati multi, & reliqui fugerunt.
* & accepit spolia eorum: & gla- 12
dium Apollonij abstulit Iudas, &
erat pugnans in eo omnibus die-
bus. * Et audiuit Seron princeps 13
exercitus Syriæ, quòd congrega-
uit Iudas congregationem fide-
lium, & ecclesiam secum, * & ait: 14
Faciam mihi nomen, & glorifi-
cabor in regno, & debellabo Iu-
dam, & eos, qui cum ipso sunt,
qui spernebant verbum regis. * Et 15
præparauit se: & ascenderũt cum
eo castra impiorum fortes auxi-
liarij vt facerent vindictam in fi-
lios Israel. * Et appropinquauerũt 16
vsque ad Bethoron: & exiuit Iu-
das obuiam illi cum paucis. * Vt 17
autem viderunt exercitum ve- C
nientem sibi obuiam, dixerunt
Iudæ: Quomodo poterimus pau-
ci pugnare contra multitudinem
tantam, & tam fortem, & nos fa-
tigati sumus ieiunio hodie? * Et 18
ait Iudas: Facile est concludi mul
tos in manus paucorũ: & non est
differentia in conspectu Dei cæli
liberare in multis, & in paucis:
19 * quoniam non in multitudine
exercitus victoria belli, sed de
20 cælo fortitudo est. * Ipsi veniunt
ad nos in multitudine contuma-
ci, & superbia vt disperdant nos,
& vxores nostras, & filios nostros,
21 & vt spolient nos: * nos vero pu-
gnabimus pro animabus nostris,
22 & legibus nostris: * & ipse Domi-
nus conteret eos ante faciem no-
stram: vos autem ne timueritis
23 eos. * Vt cessauit autem loqui,
insiluit in eos subito: & contri-
tus est Seron, & exercitus eius in
24 conspectu ipsius: * & persecutus
est eum in descensu Bethoron vs-
que in campum, & ceciderunt ex
eis octingenti viri, reliqui autem
fugerunt in terram Philisthijm.
25 * Et cecidit timor Iudæ, ac fra-
trum eius, & formido super om-
nes gentes in circuitu eorum.
26 * & peruenit ad regem nomen e-
D ius, & de prælijs Iudæ narrabant
27 omnes gentes. * Vt audiuit au-
tẽ rex Antiochus sermones istos,
iratus est animo: & misit, & con-
gregauit exercitum vniuersi re-
28 gni sui, castra fortia valde: * &
aperuit ærarium suum, & dedit
stipendia exercitui in annum. &
mandauit illis vt essent parati ad
29 omnia. * Et vidit quòd defecit
pecunia de thesauris suis, & tri-
buta regionis modica propter dis
sensionem, & plagam, quam fe-
cit in terra, vt tolleret legitima
30 quæ erant a primis diebus: * &
timuit ne non haberet vt semel
& bis, in sumptus & donaria, quæ
dederat ante larga manu: & abũ-
dauerat super reges, qui ante eum
31 fuerant. * Et consternatus erat
animo valde, & cogitauit ire in
Persidem, & accipere tributa re-
gionum, & congregare argentum
32 multum. * Et reliquit Lysiam
hominem nobilem de genere re-
gali, super negotia regia, a flu-
mine Euphrate vsque ad flumen
33 Aegypti: * & vt nutriret Antio-
chum filium suum, donec redi-
34 ret. * Et tradidit ei medium exer-
citum, & elephantos: & manda-
uit ei de omnibus, quæ volebat,
& de inhabitantibus Iudæam, &
35 Ierusalem: * & vt mitteret ad eos

exercitum ad cõterendam, & ex-
tirpandam virtutem Israel, & re-
liquias Ierusalem, & auferendam
memoriam eorum de loco: * & 36
vt constitueret habitatores filios
alienigenas in omnibus finibus
eorum, & sorte distribueret ter-
rã eorum. * Et rex assumpsit par- 37
tem exercitus residui, & exiuit
ab Antiochia ciuitate regni sui
anno centesimo & quadragesimo
septimo: & transfretauit Euphra-
tem flumen, & perambulabat su-
periores regiones. * Et elegit Ly- 38
sias Ptolemæum filium Dorymi-
ni, & Nicanorem, & Gorgiam, vi-
ros potentes ex amicis regis: * & 39
misit cum eis quadraginta millia
virorum, & septem millia equi-
tum, vt venirent in terram Iuda,
& disperderent eam secundum
verbum regis. * Et processerunt 40
cum vniuersa virtute sua, & ve-
nerunt, & applicuerunt Emmaũ
in terra campestri. * Et audierunt 41
mercatores regionũ nomen eorũ:
& acceperunt argẽtum, & aurum
multum valde, & pueros: & ve-
nerunt in castra vt acciperent fi-
lios Israel in seruos, & additi sunt
ad eos exercitus Syriæ, & terræ
alienigenarum. * Et vidit Iudas, & 42
fratres eius, quia multiplicata F
sunt mala, & exercitus applicabãt
ad fines eorum: & cognouerunt
verba regis, quæ mandauit popu-
lo facere in interitum, & cõsum-
mationẽ: * & dixerunt vnusquis- 43
que ad proximum suũ: erigamus
deiectionem populi nostri, & pu-
gnemus pro populo nostro, & san
ctis nostris. * Et congregatus est 44
cõuentus vt essent parati in præ-
lium: & vt orarent, & peterẽt mi-
sericordiam, & miserationes. * Et 45
Ierusalem non habitabatur, sed
erat sicut desertum: non erat qui
ingrederetur & egrederetur de
natis eius: & sanctum concul-
cabatur: & filij alienigenarum e-
rãt in arce, ibi erat habitatio Gen-
tium: & ablata est voluptas a Ia-
cob, & defecit ibi tibia, & citha-
ra. * Et congregati sunt, & vene- 46
runt in Maspha cõtra Ierusalem:
quia locus orationis erat in Mas-
pha ante in Israel. * Et ieiunauerũt 47
illa die, & induerunt se cilicijs, &
cinerẽ imposuerunt capiti suo: &
48 disciderunt vestimẽta sua: * & ex-
panderunt libros legis, de quibus
scrutabantur Gentes similitudi-
nem simulachrorum suorum:
49 * & attulerunt ornamenta sacer-
G dotalia, & primitias, & decimas:
& suscitauerunt Nazaræos, qui
50 impleuerant dies: * & clamaue-
runt voce magna in cælum, dicen-
tes: Quid faciemus illis, & quò
51 eos ducemus? * & sancta tua con-
culcata sunt, & cõtaminata sunt,
& sacerdotes tui facti sũt in luctũ,
52 & in humilitatẽ. * & ecce Natio-
nes conuenerunt aduersum nos
vt nos disperdant: tu scis quæ co-
53 gitant in nos. * Quomodo pote-
rimus subsistere ante faciẽ eorũ,
54 nisi tu Deus adiuues nos? * Et tu-
bis exclamauerunt voce magna.
55 * Et post hæc constituit Iudas du-
ces populi, tribunos, & centu-
riones, & pentacontarchos, &
56 decuriones. * ‖ Et dixit his, qui ‖Deut.20.a
ædificabant domos, & sponsabant 5.6
vxores, & plantabãt vineas, & for- Iud.7.a.3
midolosis, vt redirent vnusquis-
que in domum suam secundum
57 legem. * Et mouerunt castra,
& collocauerunt ad Austrum
58 Emmaum. * Et ait Iudas: Accin-
gimini, & estote filij potentes, &
estote parati in mane, vt pugnetis
aduersus Nationes has, quæ con-
uenerunt aduersus nos disper-
59 dere nos, & sancta nostra: * quo-
niã melius est nos mori in bello,
quàm videre mala gentis nostræ,
60 & sanctorum. * Sicut autem fuerit
voluntas in cælo, sic fiat.

CAP. IIII.

1 ET assumpsit Gorgias quin-
A que millia virorum, & mil-
le equites electos: & mouerunt
2 castra nocte * vt applicarent ad ca-
stra Iudæorum, & percuterẽt eos
subito: & filij, qui erant ex arce,
3 erant illis duces. * Et audiuit Iu-
das, & surrexit ipse, & potentes
percutere virtutem exercituũ re-
4 gis, qui erant in Emmaum. * Ad-
huc enim dispersus erat exerci-
5 tus a castris. * Et venit Gorgias
in castra Iudæ noctu, & neminem
inuenit, & quærebat eos in mon-
tibus: quoniam dixit: Fugiunt
6 hi a nobis. * Et cum dies factus
esset, apparuit Iudas in campo
cum

cum tribus millibus virorum tã-
tum: qui tegumenta, & gladios nõ
habebant. * Et viderũt castra Gen- 7
tiũ valida, & loricatos, & equita-
tus in circuitu eorũ, & hi docti ad
prælium. * Et ait Iudas viris, qui 8
secum erant: Ne timueritis mul-
titudinem eorum, & impetũ eo-
*Exo.14.b. 9 rum ne formidetis. * ‖ Memento- 9
te qualiter salui facti sunt patres
nostri in mari rubro, cum seque-
retur eos Pharao cum exercitu
multo. * Et nunc clamemus in 10
cælum: & miserebitur nostri Do-
minus, & memor erit testamen-
ti patrum nostrorum, & conteret
exercitum istum ante faciem no-
stram hodie: * & scient omnes 11
gentes quia est qui redimat, & li-
beret Israel. * Et eleuauerunt 12
alienigenæ oculos suos, & vide- B
runt eos venientes ex aduerso.
* Et exierunt de castris in præliũ, 13
& tuba cecinerunt hi, qui erant
cum Iuda. * Et cõgressi sunt: & cõ- 14
tritæ sunt Gentes, & fugerunt in
campum. * Nouissimi autem om- 15
nes ceciderunt in gladio, & per-
secuti sunt eos vsque Gezeron, &
vsque in campos Idumææ, &
Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt
ex illis vsque ad tria millia viro-
rum. * Et reuersus est Iudas, & 16
exercitus eius, sequens eum. * Di- 17
xitq. ad populum: Non concupi-
scatis spolia: quia bellum contra
nos est, * & Gorgias & exercitus 18
eius prope nos in monte: sed sta-
te nunc contra inimicos nostros,
& expugnate eos, & sumetis po-
stea spolia securi. * Et adhuc lo- 19
quente Iuda hæc, ecce apparuit
pars quædam prospiciẽs de mon-
te. * Et vidit Gorgias, quòd in 20
fugam conuersi sunt sui, & suc-
cenderunt castra: fumus enim,
qui videbatur, declarabat quod
factum est. * Quibus illi conspe- 21
ctis timuerunt valde, aspicientes C
simul & Iudam, & exercitum in
campo paratum ad prælium. * Et 22
fugerunt omnes in campũ alie-
nigenarũ: * & Iudas reuersus est 23
ad spolia castrorum, & acceperũt
aurum multum, & argentum, &
hyacinthum, & purpuram mari-
nam, & opes magnas. * Et conuer- 24
si, hymnum canebant, & benedi-
cebãt Deum in cælum, quoniam
bonus est, quoniam in sæculum
25 misericordia eius. * Et facta est sa-
lus magna in Israel in die illa.
26 * Quicumque autem alienigena-
rum euaserunt, venerunt, & nun-
ciauerunt Lysiæ vniuersa, quæ ac-
27 ciderant. * Quibus ille auditis
consternatus animo deficiebat:
quòd nõ qualia voluit, talia con-
tigerunt in Israel, & qualia man-
28 dauit rex. * Et sequenti anno con-
gregauit Lysias virorum electo-
rum sexaginta millia, & equitum
quinque millia, vt debellaret eos.
29 * Et venerunt in Iudæam, & ca-
stra posuerunt in Bethoron, &
occurrit illis Iudas cum decem
30 millibus viris. * Et viderunt exer-
D citum fortem, & orauit, & dixit:
Benedictus es saluator Israel,
‖ qui contriuisti impetum poten- ‖1.Reg.17.f.50
tis in manu serui tui Dauid, ‖ &
tradidisti castra alienigenarum in ‖1.Reg.14.b.13
manu Ionathæ filij Saul, & armi-
31 geri eius. * Conclude exercitum
istum in manu populi tui Israel,
& confundantur in exercitu suo,
32 & equitibus. * Da illis formidi-
nem, & tabefac audaciam virtu-
tis eorum, & cõmoueantur con-
33 tritione sua. * Deijce illos gladio
diligentium te: & collaudent te
omnes, qui nouerunt nomen tuũ
34 in hymnis. * Et cõmiserunt præ-
lium: & ceciderunt de exercitu
Lysiæ quinque millia virorum.
35 * Videns autem Lysias fugã suo-
rum, & Iudæorum audaciam, &
quod parati sunt aut viuere, aut
mori fortiter, abijt Antiochiam,
& elegit milites, vt multiplicati
36 rursus venirent in Iudæam. * Di-
E xit autem Iudas, & fratres eius:
Ecce contriti sunt inimici nostri:
ascendamus nunc mundare san-
37 cta, & renouare. * Et congregatus
est omnis exercitus, & ascende-
38 runt in montẽ Sion. * Et viderunt
sanctificationem desertam, &
altare profanatum, & portas exu-
stas, & in atrijs virgulta nata, si-
cut in saltu, vel in montibus, &
39 pastophoria diruta. * Et scide-
runt vestimenta sua, & planxe-
runt planctu magno, & imposue-
runt cinerem super caput suum.
40 * & ceciderunt in faciẽ super ter-
ram, & exclamauerũt tubis signo-
rum, & clamauerunt in cælum.

* Tunc ordinauit Iudas viros vt 41
pugnarent aduersus eos, qui erant
in arce, donec emundarent san-
cta. * Et elegit sacerdotes sine 42
macula, voluntatem habentes in
lege Dei: * & mundauerunt san- 43
cta, & tulerunt lapides contami-
nationis in locum immundũ. * Et 44
cogitauit de altari holocaustorũ,
quod profanatum erat, quid de eo
faceret. * Et incidit illis consiliũ 45
bonum vt destruerent illud: ne
forte illis esset in opprobriũ, quia
contaminauerunt illud Gentes, &
demoliti sunt illud. * Et reposue- 46
runt lapides in monte domus in
loco apto, quoadusque veniret
propheta, & responderet de eis.
* Et acceperunt lapides integros 47
secundum legem, & ædificaue- F
runt altare nouum secundum il-
lud, quod fuit prius: * & ædifi- 48
cauerunt sancta, & quæ intra do-
mum erant intrinsecus: & ædem
& atria sanctificauerunt. * Et fe- 49
cerunt vasa sancta noua, & intu-
lerunt candelabrum, & altare
incensorum, & mensam in tem-
plum. * Et incensum posuerunt 50
super altare, & accenderunt lu-
cernas, quę super candelabrũ erãt,
& lucebant in templo. * Et posue- 51
runt super mensam panes, & ap-
penderunt vela, & consummaue-
runt omnia opera, quę fecerant.
* Et ante matutinum surrexerunt 52
quinta & vigesima die mensis no-
ni (hic est mensis Casleu) cente-
simi quadragesimi octaui anni: * & 53
obtulerunt sacrificium secundum
legem super altare holocaustorũ
nouum, quod fecerunt. * Secun- 54
dum tempus & secundum diem, G
in qua contaminauerũt illud Gẽ-
tes, in ipsa renouatum est in can-
ticis, & citharis, & cyniris, &
in cymbalis. * Et cecidit omnis 55
populus in faciem, & adoraue-
runt, & benedixerunt in cælum
eum, qui prosperauit eis. * Et 56
fecerunt dedicationẽ altaris die-
bus octo, & obtulerunt holocau-
sta cum lætitia, & sacrificium sa-
lutaris, & laudis. * Et ornauerũt 57
faciem templi coronis aureis, &
scutulis: & dedicauerunt portas
& pastophoria, & imposuerũt eis
ianuas. * Et facta est lætitia in po- 58
pulo magna valde, & auersum est
59 opprobrium Gentium. * ‖ Et sta- ‖ Io. 10. c. 22
tuit Iudas, & fratres eius, &
vniuersa ecclesia Israel vt agatur
dies dedicationis altaris in tem-
poribus suis ab anno in annum
per dies octo a quinta & vigesi-
ma die mensis Casleu, cum læti-
60 tia & gaudio. * Et ædificauerunt
in tempore illo montem Sion, &
per circuitum muros altos, & tur-
res firmas, nequando venirẽt Gẽ-
tes, & conculcarent eum sicut an-
61 tea fecerunt. * Et collocauit il-
lic exercitum vt seruarent eum, &
muniuit eum ad custodiendam
Bethsuram, vt haberet popu-
lus munitionem contra faciem
Idumææ.

CAP. V.

1 ET factum est, vt audierunt
A Gentes in circuitu quia ædi-
ficatum est altare, & sanctuarium
2 sicut prius, iratæ sunt valde: * &
cogitabant tollere genus Iacob,
qui erant inter eos, & cœperunt
occidere de populo, & persequi.
3 * Et debellabat Iudas filios Esau
in Idumæa, & eos qui erant in A-
crabathane: quia circumsedebant
Israelitas, & percussit eos plaga
4 magna. * Et recordatus est mali-
tiam filiorum Bean, qui erant po-
pulo in laqueum, & in scandalũ,
5 insidiantes ei in via. * Et conclusi
sũt ab eo in turribus: & applicuit
ad eos, & anathematizauit eos, &
incendit turres eorum igni cum
6 omnibus, qui in eis erant. * Et
transiuit ad filios Ammon, & in-
uenit manum fortem, & popu-
lum copiosum, & Timotheum
7 ducem ipsorum: * & commisit
cum eis prælia multa, & contriti
sunt in conspectu eorum, & per-
8 cussit eos: * & cepit Gazer ciuita-
tem, & filias eius, & reuersus est
9 in Iudæam. * Et congregatæ sunt
gentes, quæ sunt in Galaad ad-
uersus Israelitas, qui erant in fi-
nibus eorum vt tollerent eos: &
fugerunt in Datheman munitio-
10 nem, * & miserũt litteras ad Iudã,
& fratres eius, dicentes: Congre-
gatæ sunt aduersum nos gẽtes per
11 circuitum, vt nos auferãt: * & pa-
B rant venire, & occupare muni-
tionem, in quam confugimus: &

Timotheus est dux exercitus eo-
rum. * Nunc ergo veni, & eripe 12
nos de manibus eorum, quia ce-
cidit multitudo de nobis.* Et om- 13
nes fratres nostri, qui erant in lo-
cis Tubin, interfecti sunt: &
captiuas duxerunt vxores eorum,
& natos, & spolia, & peremerunt
illic fere mille viros. * Et adhuc 14
epistolæ legebantur, & ecce alij
nuncij venerunt de Galilæa con-
scissis tunicis, nunciantes secun-
dum verba hæc: * dicentes con- 15
uenisse aduersum se a Ptolemai-
da, & Tyro, & Sidone: & reple-
ta est omnis Galilæa alienigenis,
vt nos consumant. * Vt audiuit 16
autem Iudas, & populus sermo-
nes istos, conuenit ecclesia ma-
gna cogitare quid facerent fratri-
bus suis, qui in tribulatione erãt,
& expugnabantur ab eis. * Di- 17
xitq. Iudas Simoni fratri suo: Eli-
ge tibi viros, & vade, & libera
fratres tuos in Galilæa: ego au-
tem, & frater meus Ionathas ibi-
mus in Galaaditim. * Et reliquit 18
Iosephum filium Zachariæ, &
Azariam duces populi, cum resi-
duo exercitu in Iudæa ad custo-
diam: * & præcepit illis, dicens, 19
Præstote populo huic: & nolite
bellum committere aduersum
gentes, donec reuertamur. * Et 20
partiti sunt Simoni viri tria mil-
lia, vt iret in Galilæam: Iudæ
autem octo millia in Galaaditim.
* Et abijt Simon in Galilæam, 21
& commisit prælia multa cum C
gentibus: & contritæ sunt gentes
a facie eius, & persecutus est eos
vsque ad portam * Ptolemaidis: 22
& ceciderunt de gentibus fere
tria millia virorum, & accepit
spolia eorum, * & assumpsit eos, 23
qui erant in Galilæa, & in Arba-
tis cum vxoribus, & natis, & om-
nibus, quæ erant illis, & adduxit
in Iudæam cum lætitia magna.
* Et Iudas Machabæus, & Iona- 24
thas frater eius transierunt Iorda-
nem, & abierunt viam triũ die-
rum per desertum. * Et occurre- 25
runt eis Nabuthæi, & susceperunt
eos pacifice, & narrauerunt eis
omnia, quæ acciderant fratribus
eorum in Galaaditide, * & quia 26
multi ex eis comprehensi sunt in
Barasa, & Bosor, & in Alimis, &
in Casphor, & Mageth, & Car-
naim: hæ omnes ciuitates muni-
27 tæ, & magnæ. * Sed & in ceteris ci-
uitatibus Galaaditidis tenẽtur cõ
prehensi, & in crastinum consti-
tuerunt admouere exercitum ci-
uitatibus his, & comprehendere,
28 & tollere eos in vna die. * Et con-
uertit Iudas, & exercitus eius,
viam in desertum Bosor repente,
& occupauit ciuitatem, & occi-
dit omnem masculum in ore gla-
dij, & accepit omnia spolia eo-
29 rum, & succendit eam igni. * Et
surrexerunt inde nocte, & ibant
30 vsque ad munitionem. * Et fa-
D ctum est diluculo, cum eleuas-
sent oculos suos, ecce populus
multus cuius non erat numerus,
portantes scalas, & machinas vt
comprehenderent munitionem,
31 & expugnarent eos. * Et vidit Iu-
das quia cœpit bellum, & clamor
belli ascẽdit ad cælũ sicut tuba, &
32 clamor magnus de ciuitate: * &
dixit exercitui suo: Pugnate ho-
33 die pro fratribus vestris. * Et venit
tribus ordinibus post eos, & ex-
clamauerunt tubis, & clamaue-
34 rũt in oratione. * Et cognouerũt ca
stra Timothei quia Machabæus
est, & refugerunt a facie eius: &
percusserunt eos plaga magna. &
ceciderunt ex eis in die illa fere
35 octo millia virorum. * Et diuer-
tit Iudas in Maspha, & expugna-
uit, & cepit eam: & occidit om-
nem masculum eius, & sum-
psit spolia eius, & succendit eam
36 igni. * Inde perrexit, & cepit
Casbon, & Mageth, & Bosor, &
reliquas ciuitates Galaaditidis.
37 * Post hæc autem verba congrega-
uit Timotheus exercitum alium,
& castra posuit contra Raphon
38 trans torrentem. * Et misit Iu-
das speculari exercitum; & re-
nunciauerunt ei, dicentes: Quia
conuenerunt ad eum omnes gen-
tes, quæ in circuitu nostro sunt,
39 exercitus multus nimis: * & Ara-
bas conduxerunt in auxilium
sibi, & castra posuerunt trans
torrentem, parati ad te venire in
prælium. Et abijt Iudas obuiam
40 illis. * Et ait Timotheus princi-
E pibus exercitus sui: Cum appro-
pinquauerit Iudas, & exercitus
eius ad torrentem aquæ: si trãsie-

rit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit
aduersum nos. * si vero timuerit 41
transire, & posuerit castra extra
flumen, transfretemus ad eos, &
poterimus aduersus illum. * Vt 42
autem appropinquauit Iudas ad
torrentem aquæ, statuit scribas
populi secus torrentem, & mandauit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant
omnes in prælium. * Et transfre- 43
trauit ad illos prior, & omnis populus post eum: & contritæ sunt
omnes gentes a facie eorum, &
proiecerunt arma sua, & fugerunt ad fanum, quod erat in
Carnaim. * Et occupauit ipsam 44
ciuitatem, & fanum succendit
igni cum omnibus, qui erant in
ipso: & oppressa est Carnaim, &
non potuit sustinere contra faciem Iudæ. * Et congregauit Iu- 45
das vniuersos Israelitas, qui erant
in Galaaditide, a minimo vsque
ad maximum, & vxores eorum,
& natos, & exercitum magnum
valde vt venirent in terram Iuda.
* Et venerunt vsque Ephron: & 46
hæc ciuitas magna in ingressu
posita, munita valde, & non erat
declinare ab ea dextera, vel sinistra, sed per mediam iter erat.
* Et incluserunt se qui erant in 47
ciuitate, & obstruxerunt portas F
lapidibus: & misit ad eos Iudas
verbis pacificis, * dicens: Tran- 48
seamus per terram vestram, vt eamus in terram nostram: & nemo
vobis nocebit: tantum pedibus
transibimus. Et nolebant eis aperire. * Et præcepit Iudas prædi- 49
care in castris, vt applicarent
vnusquisque in quo erat loco.
* & applicuerunt se viri virtutis: 50
& oppugnauit ciuitatem illam
tota die, & tota nocte, & tradita
est ciuitas in manu eius: * & pe- 51
remerunt omnem masculum in
ore gladij, & eradicauit eam,
& accepit spolia eius, & transiuit per totã ciuitatẽ super interfectos. * Et transgressi sunt Ior- 52
danem in campo magno, contra
faciem Bethsan. * Et erat Iudas 53
congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viã,
donec venirent in terram Iuda:
* & ascẽderunt in montẽ Sion cũ 54
lętitia, & gaudio, & obtulerũt holocausta, quòd nemo ex eis cecidisset donec reuerterẽtur in pace.
55 * Et in diebus, quibus erat Iudas,
& Ionathas in terra Galaad, & Simon frater eius in Galilæa contra
56 faciẽ Ptolemaidis, * audiuit Iosephus Zachariæ filius, & Azarias princeps virtutis, res bene
gestas, & prælia quæ facta sunt,
57 * & dixit: Faciamus & ipsi nobis
nomen, & eamus pugnare aduersus gentes quæ in circuitu nostro
58 sunt. * Et præcepit his, qui erant
in exercitu suo, & abierunt Iamniam. * Et exiuit Gorgias de
59 niam. * Et exiuit Gorgias de
G ciuitate, & viri eius obuiam illis
60 in pugnam. * Et fugati sunt Iosephus, & Azarias vsque in fines Iudææ, & ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, &
facta est fuga magna in populo:
61 * quia non audierunt Iudã, & fratres eius, existimantes fortiter se
62 facturos. * Ipsi autẽ non erant de
semine virorum illorũ, per quos
63 salus facta est in Israel. * Et viri
Iuda magnificati sunt valde in
conspectu omnis Israel, & gentiũ
omnium vbi audiebatur nomen
64 eorum. * Et conuenerunt ad eos
65 fausta acclamantes. * Et exiuit
Iudas, & fratres eius, & expugnabant filios Esau in terra, quæ
ad Austrum est, & percussit Chebron & filias eius: & muros eius,
& turres succẽdit igni in circuitu.
66 * Et mouit castra vt iret in terrã alienigenarũ, & perambulabat Sa-
67 mariã. * In die illa ceciderunt sacerdotes in bello, dũ volũt fortiter
facere, dum sine consilio exeunt
68 in prælium. * Et declinauit Iudas
in Azotum in terrã alienigenarũ,
& diruit aras eorum, & sculptilia
deorum ipsorum succẽdit igni: &
cepit spolia ciuitatum, & reuersus est in terram Iuda.

CAP. VI.

1 A ET rex Antiochus perambulabat superiores regiones, &
audiuit esse ciuitatem Elymaidẽ
in Perside nobilissimam, & copio-
2 sam in argento, & auro, * templũq. in ea locuples valde, & illic
velamina aurea, & loricæ, & scuta
quæ reliquit Alexander Philippi
rex

rex Macedo, qui regnauit primus
in Græcia. * Et venit, & quære- 3
bat capere ciuitatem, & deprædа-
ri eam: & non potuit, quoniam
innotuit sermo his, qui erant in
ciuitate: * & insurrexerunt in 4
prælium, & fugit inde, & abijt
cum tristitia magna, & reuersus
est in Babyloniam. * Et venit 5
qui nũciaret ei in Perside, quia fu
gata sunt castra, quæ erant in ter-
ra Iuda: * & quia abijt Lysias cum 6
virtute forti in primis, & fugatus
est a facie Iudæorum, & inualue-
runt armis, & viribus, & spolijs
multis, quæ ceperunt de castris,
quæ exciderunt: * & quia dirue- 7
runt abominationem, quã ædifi-
cauerat super altare, quod erat in
Ierusalem, & sanctificationem,
sicut prius, circumdederũt muris
excelsis, sed & Bethsuram ciuita-
tem suam. * Et factũ est vt audi- 8
uit rex sermones istos, expauit, &
commotus est valde: & decidit
in lectum, & incidit in languo-
rem præ tristitia, quia non fa-
ctum est ei sicut cogitabat. * Et 9
erat illic per dies multos: quia re-
nouata est in eo tristitia magna,
& arbitratus est se mori. * Et vo- 10
cauit omnes amicos suos: & dixit B
illis: Recessit somnus ab oculis
meis, & concidi, & corrui cor-
de præ solicitudine: * & dixi in 11
corde meo: In quantam tribula-
tionem deueni, & in quos fluctus
tristitiæ, in qua nunc sum: qui
iucundus eram, & dilectus in
potestate mea! * Nũnc vero re- 12
miniscor malorum, quæ feci in
Ierusalem, vnde & abstuli omnia
spolia aurea, & argentea, quæ
erant in ea, & misi auferre habi-
tantes Iudææ sine causa. * Cogno- 13
ui ergo quia propterea inuene-
runt me mala ista: & ecce pereo
tristitia magna in terra aliena.
* Et vocauit Philippum, vnũ de 14
amicis suis, & præposuit eum su-
per vniuersum regnum suum:
* & dedit ei diadema, & stolam 15
suam, & annulum, vt adduce-
ret Antiochum filium suum, &
nutriret eum, & regnaret. * Et 16
mortuus est illic Antiochus rex
anno cẽtesimo quadragesimo no-
no. * Et cognouit Lysias, quoniam 17
mortuus est rex, & constituit re-
gnare Antiochum filium eius quẽ
nutriuit adolescentem: & voca-
18 uit nomen eius Eupator. * Et hi,
qui erant in arce, concluserant Is-
rael in circuitu sanctorũ: & quæ-
rebant eis mala semper, & firma-
19 mentum Gentium. * Et cogitauit
C Iudas disperdere eos: & conuo-
cauit vniuersum populum vt ob-
20 siderent eos. * Et conuenerunt si-
mul, & obsederunt eos anno cen-
tesimo quinquagesimo, & fece-
21 runt balistas, & machinas. * Et
exierunt quidam ex eis, qui ob-
sidebantur: & adiunxerunt se
22 illis aliqui impij ex Israel, * & a-
bierunt ad regem, & dixerunt:
Quousque non facis iudicium,
23 & vindicas fratres nostros? * Nos
decreuimus seruire patri tuo, &
ambulare in præceptis eius, &
24 obsequi edictis eius: * & filij po-
puli nostri propter hoc alienabãt
se a nobis, & quicumque inue-
niebantur ex nobis, interficie-
bantur, & hereditates nostræ di-
25 ripiebantur. * Et non ad nos tan-
tum extenderunt manum, sed &
26 in omnes fines nostros. * & ecce
applicuerunt hodie ad arcem Ie-
rusalem occupare eam, & muni-
tionem Bethsuram munierunt:
27 * & nisi præueneris eos velocius,
maiora, quàm hæc, facient, &
28 non poteris obtinere eos. * Et ira-
tus est rex, vt hæc audiuit: &
cõuocauit omnes amicos suos, &
principes exercitus sui, & eos, qui
29 super equites erant. * Sed & de re-
gnis alijs, & de insulis maritimis
venerunt ad eũ exercitus cõducti-
30 tij. * Et erat numerus exercitus
D eius, centum millia peditũ, & vi-
ginti millia equitum, & elephan-
ti trigintaduo, docti ad prælium.
31 * Et venerunt per Idumæam, &
applicuerunt ad Bethsuram, &
pugnauerunt dies multos, & fe-
cerunt machinas, & exierunt, &
succenderũt eas igni, & pugnaue-
32 rũt viriliter. * Et recessit Iudas ab
arce, & mouit castra ad Bethza-
33 charã contra castra regis. * Et sur-
rexit rex ante lucem, & cõcitauit
exercitus in impetũ contra viam
Bethzacharam: & comparauerunt
se exercitus in prælium, & tubis
34 cecinerunt: * & elephantis osten-
derunt sanguinem vuę & mori, ad

acuendos eos in prælium: * & di- 35
uiserunt bestias per legiones: &
astiterũt singulis elephantis mille
viri in loricis concatenatis, & ga-
leæ æreæ in capitibus eorum: &
quingẽti equites ordinati vnicui-
que bestiæ electi erant. * Hi ante 36
tempus vbicũque erat bestia, ibi
erant: & quocũque ibat, ibant, &
non discedebãt ab ea. * Sed & tur- 37
res ligneæ super eos firmæ prote-
gentes super singulas bestias: &
super eas machinæ: & super sin-
gulas viri virtutis triginta duo,
qui pugnabant desuper: & In-
dus magister bestiæ. * Et residuum 38
equitatum hinc & inde statuit in
duas partes, tubis exercitum com
mouere, & perurgere constipatos
in legionibus eius. * Et vt refulsit 39
sol in clypeos aureos, & æreos, re-
splenduerunt montes ab eis, &
resplenduerunt sicut lampades E
ignis. * Et distincta est pars exer- 40
citus regis per montes excelsos,
& alia per loca humilia: & ibant
caute & ordinate. * Et commo- 41
uebantur omnes inhabitãtes ter-
ram a voce multitudinis, & in-
cessu turbæ, & collisione armo-
rum: erat enim exercitus magnus
valde, & fortis. * Et appropia- 42
uit Iudas, & exercitus eius in
prælium: & ceciderunt de exer-
citu regis sexcenti viri. * Et vi- 43
dit Eleazar filius Saura vnam de
bestijs loricatam loricis regis: &
erat eminẽs super ceteras bestias.
& visum est ei quòd in ea esset
rex: * & dedit se vt liberaret po- 44
pulum suum, & acquireret sibi
nomen æternum. * Et cucurrit 45
ad eam audacter in medio legio-
nis interficiens a dextris, & a si-
nistris, & cadebant ab eo huc at-
que illuc. * Et iuit sub pedes ele- 46
phantis, & supposuit se ei, & oc-
cidit eum, & cecidit in terram
super ipsum, & mortuus est il-
lic. * Et videntes virtutem regis, 47
& impetum exercitus eius, diuer-
terunt se ab eis. * Castra autem 48
regis ascenderunt contra eos in F
Ierusalem, & applicuerunt ca-
stra regis ad Iudæam, & montem
Sion. * Et fecit pacem cum his, 49
qui erant in Bethsura: & exierunt
de ciuitate, quia non erant eis ibi
alimenta conclusis, quia sabbata
50 erant terræ. * Et comprehendit
rex Bethsuram: & constituit illic
51 custodiam seruare eam. * Et
conuertit castra ad locum sancti-
ficationis dies multos: & statuit
illic balistas, & machinas, & ignis
iacula, & tormenta ad lapides ia-
ctandos, & spicula, & scorpios
ad mittendas sagittas, & fundi-
52 bula. * Fecerunt autem & ipsi
machinas aduersus machinas eo-
rum, & pugnauerunt dies mul-
53 tos. * Escæ autem non erant in
ciuitate, eo quòd septimus annus
esset: & qui remãnserant in Iu-
dæa de Gentibus, consumpserant
reliquias eorum, quæ repositæ
54 fuerant. * Et remanserunt in san-
ctis viri pauci, quoniam obtinue-
rat eos fames: & dispersi sunt v-
55 nusquisque in locum suum. * Et
G audiuit Lysias quòd Philippus,
quem cõstituerat rex Antiochus,
cum adhuc viueret, vt nutriret
Antiochum filium suum, & re-
56 gnaret, * reuersus esset a Perside,
& Media, & exercitus qui abie-
rat cum ipso, & quia quærebat su
57 scipere regni negotia: * festinauit
ire, & dicere ad regem, & duces
exercitus: Deficimus quotidie,
& esca nobis modica est, & lo-
cus, quem obsidemus, est muni-
tus, & incumbit nobis ordinare
58 de regno. * Nunc itaque demus
dextras hominibus istis, & facia-
mus cum illis pacem, & cũ omni
59 gente eorum: * & constituamus
illis vt ambulent in legitimis suis
sicut prius. propter legitima enim
ipsorum, quæ despeximus, irati
sunt, & fecerunt omnia hæc.
60 * Et placuit sermo in conspectu
regis, & principum: & misit ad
eos pacem facere: & receperunt
61 illam. * Et iurauit illis rex, &
principes: & exierunt de muni-
62 tione. * Et intrauit rex montem
Sion, & vidit munitionem loci:
& rupit citius iuramentum, quod
iurauit: & mandauit destruere
63 murum in gyro. * Et discessit fe-
stinanter, & reuersus est Antio-
chiam, & inuenit Philippum do-
minantem ciuitati: & pugnauit
aduersus eum, & occupauit ci-
uitatem.

CAP. VII.

ANno centesimo quinquagesi- 1
mo primo exijt Demetrius A
Seleuci filius ab vrbe Roma, &
ascendit cum paucis viris in ciui-
tatem maritimam, & regnauit il-
lic. * Et factum est, vt ingressus 2
est domum regni patrũ suorum,
comprehendit exercitus Antio-
chum, & Lysiam, vt adducerent
eos ad eum. * Et res ei innotuit: 3
& ait: Nolite mihi ostendere fa-
ciem eorũ.* Et occidit eos exerci- 4
tus. Et sedit Demetrius super se-
dem regni sui:* & venerunt ad eũ 5
viri iniqui, & impij ex Israel: &
Alcimus dux eorum, qui volebat
fieri sacerdos. * & accusauerunt 6
populum apud regem, dicentes:
Perdidit Iudas, & fratres eius om
nes amicos tuos, & nos dispersit
de terra nostra.* Nunc ergo mit- 7
te virum, cui credis, vt eat, &
videat exterminium omne, quod
fecit nobis, & regionibus regis: &
puniat omnes amicos eius, & ad-
iutores eorum. * Et elegit rex ex 8
amicis suis Bacchidem, qui do- B
minabatur trans flumẽ magnum
in regno, & fidelem regi: & mi-
sit eũ, * vt videret exterminium, 9
quod fecit Iudas: sed & Alcimũ
impium cõstituit in sacerdotium,
& mandauit ei facere vltionem
in filios Israel. * Et surrexerunt, 10
& venerunt cum exercitu magno
in terram Iuda: & miserunt nun-
cios, & locuti sunt ad Iudam, &
ad fratres eius verbis pacificis in
dolo. * Et non intenderunt ser- 11
monibus eorum: viderunt enim
quia venerunt cum exercitu ma-
gno. * Et conuenerunt ad Alci- 12
mum, & Bacchidem congregatio
scribarũ requirere quæ iusta sunt:
* & primi, Assidæi, qui erant in 13
filijs Israel, & exquirebant ab eis
pacem. * Dixerunt enim: Ho- 14
mo sacerdos de semine Aarõ ve-
nit, non decipiet nos: * & locu- 15
tus est cum eis verba pacifica: &
iurauit illis, dicens: Non infere-
mus vobis malum, neque amicis
vestris. * Et crediderunt ei: Et cõ- 16
prehendit ex eis sexaginta viros, C
‖ Psal. 78.a. & occidit eos in vna die secundũ
1.2.3 verbũ, quod scriptum est: * ‖ Car 17
nes sanctorum tuorum, & san-
guinem ipsorum effuderũt in cir-
cuitu Ierusalem, & non erat qui
18 sepeliret. * Et incubuit timor, &
tremor in omnem populum: quia
dixerunt: Non est veritas, & iu-
diciũ in eis: transgressi sunt enim
constitutum, & iusiurandũ quod
19 iurauerunt. * Et mouit Bacchides
castra ab Ierusalem, & applicuit
in Bethzecha: & misit, & com-
prehendit multos ex eis, qui a se
effugerant, & quosdam de popu-
lo mactauit, & in puteum ma-
20 gnum proiecit. * Et commisit re-
gionem Alcimo, & reliquit cum
eo auxilium in adiutoriũ ipsi. Et
21 abijt Bacchides ad regem: * & sa-
tis agebat Alcimus pro principa-
22 tu sacerdotij sui. * & conuenerunt
ad eum omnes, qui perturbabant
populum suum, & obtinuerunt
terram Iuda, & fecerunt plagam
23 magnam in Israel. * Et vidit Iu-
das omnia mala quæ fecit Alci-
mus, & qui cum eo erant, filijs
Israel, multo plus quàm Gentes.
24 * & exijt in omnes fines Iudææ in
D circuitu, & fecit vindictã in viros
desertores, & cessauerunt vltra
25 exire in regionem. * Vidit autem
Alcimus quòd præualuit Iudas, &
qui cũ eo erant: & cognouit quia
non potest sustinere eos, & regres-
sus est ad regem, & accusauit eos
26 multis criminibus. * ‖ Et misit rex ‖ 2. Mach.
Nicanorem, vnum ex principi- 15.a.1
bus suis nobilioribus: qui erat
inimicitias exercens contra Is-
rael: & mandauit ei euertere po-
27 pulum * Et venit Nicanor in Ieru
salem cum exercitu magno, &
misit ad Iudam & ad fratres eius
28 verbis pacificis cũ dolo, * dicens:
Nõ sit pugna inter me & vos: ve-
niam cum viris paucis, vt videam
29 facies vestras cum pace. * Et venit
ad Iudam, & salutauerunt se in-
uicem pacifice, & hostes parati
30 erant rapere Iudam. * Et innotuit
sermo Iudæ quoniam cum dolo
E venerat ad eum: & conterritus est
ab eo, & amplius noluit videre
31 faciem eius. * Et cognouit Nica-
nor quoniam denudatum est con-
silium eius: & exiuit obuiàm Iu-
dæ in pugnam iuxta Capharsala-
32 ma. * Et ceciderunt de Nicano-
ris exercitu fere quinque millia
viri,

viri, & fugerunt in ciuitatem
Dauid. *Et post hæc verba ascen- 33
dit Nicanor in montem Sion: &
exierunt de sacerdotibus populi
salutare eum in pace, & demon-
strare ei holocautomata, quæ of-
ferebantur pro rege. * Et irri- 34
dens spreuit eos, & polluit: &
locutus est superbe, * & iurauit 35
cum ira, dicens: Nisi traditus
fuerit Iudas, & exercitus eius in
manus meas, continuo cum re-
gressus fuero in pace, succendam
domum istam. Et exijt cum ira
magna. * & intrauerunt sacer- 36
dotes, & steterunt ante faciem
altaris & templi: & flentes dixe-
runt: * Tu Domine elegisti do- 37
mum istam ad inuocandum no-
men tuum in ea, vt esset domus
orationis & obsecrationis populo
tuo. * fac vindictam in homine 38
isto, & exercitu eius, & cadant F
in gladio: memento blasphemias
eorum, & ne dederis eis vt per-
maneant. * Et exijt Nicanor ab 39
Ierusalem, & castra applicuit ad
Bethoron: & occurrit illi exerci-
tus Syriæ. * Et Iudas applicuit 40
in Adarsa cum tribus millibus
viris: & orauit Iudas, & dixit:
* ‖ Qui missi erant a rege Senna- 41
cherib, Domine, quia blasphe-
mauerunt te, exijt angelus, &
percussit ex eis centum octogin-
taquinque millia: * sic conte- 42
re exercitum istum in conspectu
nostro hodie: & sciant ceteri
quia male locutus est super san-
cta tua: & iudica illum secun-
dum malitiam illius. * Et com- 43
miserunt exercitus prælium ter- G
tiadecima die mensis Adar: &
contrita sunt castra Nicanoris, &
cecidit ipse primus in prælio.
* Vt autem vidit exercitus eius 44
quia cecidisset Nicanor, proiece-
runt arma sua, & fugerunt: * & 45
persecuti sunt eos viā vnius diei
ab Adazer vsquequo veniatur in
Gazara, & tubis cecinerunt post
eos cum significationibus: * & 46
exierunt de omnibus castellis Iu-
dææ in circuitu, & ventilabant
eos cornibus, & conuertebantur
iterum ad eos, & ceciderunt om-
nes gladio, & non est relictus ex
eis nec vnus. *Et acceperunt spo- 47
lia eorum in prædam; & caput

‖ 4 Reg. 19. g. 35
Tob. 1. d. 21
Eccli. 48. d. 25
‖ Isa. 37. g. 36
2. Mach. 8. e. 19

Nicanoris amputauerunt, & dex-
teram eius, quam extenderat su-
perbe, & attulerunt, & suspende-
48 runt cōtra Ierusalem. * Et lætatus
est populus valde, & egerūt diem
49 illam in lætitia magna. * Et con-
stituit agi omnibus annis diem
istam tertiadecima die mensis A-
50 dar. * Et siluit terra Iuda dies
paucos.

CAP. VIII.

1 A ET audiuit Iudas nomen Ro-
manorum, quia sunt poten-
tes viribus, & acquiescunt ad om-
nia, quæ postulantur ab eis: &
quicumque accesserunt ad eos,
statuerunt cum eis amicitias, &
2 quia sunt potentes viribus. * Et
audierunt prælia eorum, & virtu-
tes bonas, quas fecerunt in Gala-
tia, quia obtinuerūt eos, & duxe-
3 runt sub tributum: * & quanta
fecerunt in regione Hispaniæ, &
quod in potestatem redegerunt
metalla argenti & auri, quæ illic
sunt, & possederunt omnem lo-
cum consilio suo, & patientia:
4 *locaq. quæ longe erant valde ab
eis, & reges qui superuenerant
eis ab extremis terræ, contriue-
runt, & percusserunt eos plaga
magna: ceteri autem dant eis tri-
5 butum omnibus annis. * & Phi-
lippum & Persen Ceteorum re-
gem, & ceteros, qui aduersum eos
arma tulerant, contriuerunt in
6 bello, & obtinuerunt eos: * & An-
tiochum magnum regem Asiæ,
qui eis pugnam intulerat habens
centum viginti elephantos, & e-
quitatum, & currus, & exercitum
magnum valde, contritum ab eis.
7 * & quia ceperunt eum viuum,
& statuerunt ei vt daret ipse, &
qui regnarent post ipsum, tribu-
tum magnum, & daret obsides, &
8 constitutum, * & regionem In-
dorū, & Medos, & Lydos, de opti-
mis regionibus eorū: & acceptas
eas ab eis, dederunt Eumeni regi.
9 * & quia qui erant apud Hella-
dam, voluerūt ire, & tollere eos:
10 & innotuit sermo his, * & mise-
runt ad eos ducem vnum, & pu-
gnauerunt contra illos, & cecide-
runt ex eis multi, & captiuas du-
xerunt vxores eorum, & filios, &
diripuerunt eos, & terram eorum
posse-

possederunt, & destruxerunt muros eorum, & in seruitutem illos redegerunt vsque in hunc diē:
11 * & residua regna, & insulas, quæ aliquando restiterant illis, exterminauerunt, & in potestatem redegerunt.
12 * Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiem habebant, conseruauerunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ erant proxima, & quæ erant longe: quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos.
13 * quibus vero vellent auxilio esse vt regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabāt: & exaltati sunt valde.
14 * Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, vt magnificaretur in ea.
15 * Et quia curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecētos viginti consilium agentes semper de multitudine, vt quæ digna sunt, gerant:
16 * & cōmittunt vni homini magistratum suum per singulos annos dominari vniuersæ terræ suæ, & omnes obediunt vni, & non est inuidia, neque zelus inter eos.
17 * Et elegit Iudas Eupolemum, filium Ioannis, filij Iacob, & Iasonem, filium Eleazari, & misit eos Romam constituere cū illis amicitiam, & societatem:
18 * & vt auferrent ab eis iugum Græcorum, quia viderūt, quòd in seruitutem premerent regnum Israel.
19 * Et abierunt Romam viam multam valde, & introierunt curiam, &
20 dixerunt: * Iudas Machabæus, & fratres eius, & populus Iudæorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem, & pacem, & conscribere nos socios, & amicos
21 vestros. * Et placuit sermo in con-
22 spectu eorum. * Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Ierusalem, vt esset apud eos ibi memoriale pacis, & societatis.
23 * BENE SIT ROMANIS, & genti Iudæorum in mari, & in terra in æternum: gladiusq; & hostis procul sit ab eis.
24 * Quòd si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus socijs eorū in omni dominatione eorum:
25 * auxilium feret gēs Iudæorum, prout tempus dictauerit, corde pleno:
26 * & præliantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naues, sicut placuit Romanis: & custodient mandata eo-
27 rum, nihil ab eis accipientes. * Similiter autem & si genti Iudæorum prius acciderit bellum, adiuuabunt Romani ex animo, prout
28 eis tempus permiserit: * & adiuuantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naues, sicut placuit Romanis: & custodient man-
29 data eorum absque dolo. * secundum hęc verba constituerunt Ro-
30 mani populo Iudæorum. * Quòd si post hæc verba hi aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo: & quæcumque addiderint, vel
31 dempserint, rata erunt. * Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare grauasti iugum tuum super amicos nostros, & socios
32 Iudæos? * Si ergo iterum adierint nos, aduersum te faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAP. IX.

1 INterea vt audiuit Demetrius quia cecidit Nicanor, & exercitus eius in prelio, apposuit Bacchidem, & Alcimum rursum mittere in Iudæam, & dextrum
2 cornu cum illis. * Et abierunt viam, quæ ducit in Galgala, & castra posuerunt in Masaloth, quæ est in Arbellis: & occupauerunt eam, & peremerūt animas homi-
3 num multas. * In mense primo anni centesimi & quinquagesimi secundi applicuerunt exercitum
4 ad Ierusalem: * & surrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equitum.
5 * Et Iudas posuerat castra in Laisa, & tria millia viri electi cum
6 eo: * & viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, & timuerūt valde: & multi subtraxerūt se de castris, & nō remanserūt
7 ex eis nisi octingenti viri. * Et vidit Iudas quòd defluxit exercitus suus, & bellū perurgebat eū, & cōfractus est corde: quia nō habebat tempus congregandi eos, & dissolu-
8 tus est. * Et dixit his, qui residui erant: Surgamus, & eamus ad

aduer-

aduersarios nostros, si poterimus
pugnare aduersus eos. * Et auer- 9
tebant eum, dicentes: Non pote-
rimus, sed liberemus animas no-
stras modo, & reuertamur ad fra-
tres nostros, & tunc pugnabimus
aduersus eos: nos autem pauci
sumus. * Et ait Iudas: Absit istam 10
rem facere vt fugiamus ab eis: & B
si appropiauit tempus nostrum,
moriamur in virtute propter fra-
tres nostros, & non inferamus cri-
men gloriæ nostræ. * Et mouit 11
exercitus de castris, & steterunt
illis obuiam: & diuisi sunt equi-
tes in duas partes, & fundibula-
rij, & sagittarij præibant exerci-
tum, & primi certaminis omnes
potentes. * Bacchides autem erat 12
in dextro cornu, & proximauit
legio ex duabus partibus, & cla-
mabant tubis: * exclamauerunt 13
autem & hi, qui erant ex parte
Iudæ, etiam ipsi & commota est
terra a voce exercituum: & com-
missum est prælium a mane vsque
ad vesperã. * Et vidit Iudas, quòd 14
firmior est pars exercitus Bacchi-
dis in dextris, & conuenerunt cum
ipso omnes constantes corde: * & 15
contrita est dextera pars ab eis, &
persecutus est eos vsque ad mon-
tem Azoti. * Et qui in sinistro cor- 16
nu erant, viderunt quòd contritũ
est dextrum cornu, & secuti sunt
post Iudam, & eos, qui cum ipso
erant, a tergo: * & ingrauatum est 17
prælium, & ceciderunt vulnerati
multi ex his, & ex illis. * Et Iu- 18
das cecidit, & ceteri fugerunt. * Et 19
Ionathas, & Simõ tulerũt Iudam C
fratrem suum, & sepelierunt eum
in sepulchro patrum suorum in
ciuitate Modin. * Et fleuerũt eum 20
omnis populus Israel plãctu ma-
gno, & lugebant dies multos, * & 21
dixerunt: Quomodo cecidit po-
tens, qui saluum faciebat popu-
lum Israel! * Et cetera verba bel- 22
lorum Iudæ, & virtutum, quas fe-
cit, & magnitudinis eius, non sunt
descripta: multa enim erant val-
de. * Et factum est: post obitum 23
Iudæ emerserunt iniqui in omni-
bus finibus Israel, & exorti sunt
omnes, qui operabantur iniqui-
tatem. * In diebus illis facta est 24
fames magna valde, & tradi-
dit se Bacchidi omnis regio eo-
25 rum cum ipsis. * Et elegit Bac-
chides viros impios, & constituit
26 eos dominos regionis: * & exqui-
rebant, & perscrutabantur ami-
cos Iudæ, & adducebant eos ad
Bacchidẽ, & vindicabat in illos, &
27 illudebat. * Et facta est tribulatio
magna in Israel, qualis non fuit
ex die, qua non est visus prophe-
28 ta in Israel. * Et congregati sunt
omnes amici Iudæ, & dixerunt
29 Ionathæ: * Ex quo frater tuus Iu-
das defunctus est, vir similis ei nõ
est, qui exeat contra inimicos no-
stros, Bacchidem, & eos, qui ini-
30 mici sunt gentis nostræ. * Nunc
itaque te hodie elegimus esse pro
eo nobis in principem, & ducem
ad bellandum bellum nostrum.
31 * Et suscepit Ionathas tẽpore illo
principatum, & surrexit loco Iu-
32 dæ fratris sui. * Et cognouit Bac-
chides, & quærebat eum occide-
33 re. * Et cognouit Ionathas, & Si-
D mõ frater eius, & omnes, qui cum
eo erant: & fugerunt in desertum
Thecuæ, & cõsederunt ad aquam
34 lacus Asphar. * Et cognouit Bac-
chides, & die sabbatorũ venit ip-
se, & omnis exercitus eius trans
35 Iordanem. * Et Ionathas misit fra-
trem suum ducem populi, & ro-
gauit Nabuthæos amicos suos, vt
commodarẽt illis apparatũ suum,
36 qui erat copiosus. * Et exierunt
filij Iambri ex Madaba, & com-
prehenderunt Ioannem, & om-
nia, quæ habebat, & abierunt
37 habentes ea. * Post hæc verba, re-
nunciatum est Ionathæ, & Simo-
ni fratri eius, quia filij Iambri fa-
ciunt nuptias magnas, & ducunt
sponsam ex Madaba filiam vnius
de magnis principibus Chanaan
38 cum ambitione magna. * Et re-
cordati sunt sanguinis Ioãnis fra-
tris sui: & ascenderunt, & abscon-
derunt se sub tegumento montis.
39 * Et eleuauerunt oculos suos, &
viderunt: & ecce tumultus, &
apparatus multus: & sponsus pro-
cessit, & amici eius, & fratres eius
obuiã illis cum tympanis, & mu-
40 sicis, & armis multis. * Et surre-
xerunt ad eos ex insidijs, & occi-
derunt eos, & ceciderunt vulne-
rati multi, & residui fugerunt in
montes: & acceperũt omnia spo-
41 lia eorum: * & conuersæ sunt nu-

ptiæ in luctũ, & vox muſicorũ ip-
ſorũ in lamentum.*Et vindicaue- 42
runt vindictam ſanguinis fratris
ſui : & reuerſi ſunt ad ripam Ior-
danis. * Et audiuit Bacchides, 43
& venit die ſabbatorum vſque ad E
oram Iordanis in virtute magna.
* Et dixit ad ſuos Ionathas : Sur- 44
gamus, & pugnemus contra ini-
micos noſtros : non eſt enim ho-
die ſicut heri, & nudiuſtertius.
* ecce enim bellum ex aduerſo, 45
aqua vero Iordanis hinc & inde,
& ripæ, & paludes, & ſaltus: & nõ
2. Par.20. eſt locus diuertendi.* ‖Nunc ergo 46
a.3 clamate in cælum, vt liberemini
de manu inimicorum veſtrorũ. Et
commiſſum eſt bellum. * Et ex- 47
tendit Ionathas manum ſuã per-
cutere Bacchidem, & diuertit ab
eo retro : * & diſſilijt Ionathas, & 48
qui cum eo erant in Iordanem, &
tranſnatauerũt ad eos Iordanem :
* & ceciderũt de parte Bacchidis 49
die illa mille viri : & reuerſi ſunt
in Ieruſalem, * & ædificauerunt 50
ciuitates munitas in Iudæa, mu-
nitionem, quæ erat in Iericho,
& in Ammaum, & in Bethoron,
& in Bethel, & Thamnata, & Pha-
ra, & Thopo muris excelſis, &
portis, & ſeris. * & poſuit cuſto- 51
diam in eis, vt inimicitias exer-
cerẽt in Iſrael :* & muniuit ciui- 52
tatem Bethſuram, & Gazaram, &
arcem, & poſuit in eis auxilia, &
apparatum eſcarum : * & acce- 53
pit filios principum regionis ob-
ſides, & poſuit eos in arce in Ie-
ruſalem in cuſtodiam. * Et anno 54
centeſimo quinquageſimo tertio F
menſe ſecũdo, præcepit Alcimus
deſtrui muros domus ſanctę inte-
rioris, & deſtrui opera propheta-
rum : & cœpit deſtruere * in tem- 55
pore illo percuſſus eſt Alcimus: &
impedita ſunt opera illius, & oc-
cluſum eſt os eius, & diſſolutus
eſt paralyſi, nec vltra potuit loqui
verbum, & mandare de domo ſua.
* Et mortuus eſt Alcimus in tem- 56
pore illo cum tormento magno.
* Et vidit Bacchides quoniam 57
mortuus eſt Alcimus : & reuer-
ſus eſt ad regẽ, & ſiluit terra annis
duobus *Et cogitauerunt omnes 58
iniqui dicentes : Ecce Ionathas,
& qui cum eo ſunt, in ſilentio
habitant confidenter : nunc ergo
adducamus Bacchidem, & com-
prehendet eos omnes vna nocte.
59 * Et abierunt, & conſilium ei de-
60 derunt. * Et ſurrexit vt veniret
cum exercitu multo : & miſit oc-
culte epiſtolas ſocijs ſuis, qui erãt
in Iudęa: vt comprehenderent Io-
nathan, & eos, qui cum eo erant :
ſed non potuerunt, quia innotuit
61 eis conſilium eorũ.*Et apprehen-
dit de viris regionis, qui principes
erant malitiæ, quinquaginta viros
62 & occidit eos : * & receſſit Iona-
thas, & Simon, & qui cum eo erãt
in Bethbeſſen, quæ eſt in deſerto:
& extruxit diruta eius, & firma-
63 uerũt eã. * Et cognouit Bacchides,
G & congregauit vniuerſam multi-
tudinem ſuã: & his, qui de Iudæa
64 erant, denunciauit. * Et venit, &
caſtra poſuit deſuper Bethbeſſen:
& oppugnauit eã dies multos, &
65 fecit machinas. * Et reliquit Io-
nathas Simonem fratrem ſuum in
ciuitate, & exijt in regionem, &
66 venit cum numero, * & percuſ-
ſit Odaren, & fratres eius, & fi-
lios Phaſeron in tabernaculis ip-
ſorum, & cœpit cædere, & cre-
67 ſcere in virtutibus. * Simon vero,
& qui cum ipſo erant, exierũt de
ciuitate, & ſuccenderunt machi-
68 nas, * & pugnauerunt contra Bac-
chidem, & contritus eſt ab eis &
afflixerunt eum valde, quoniam
conſilium eius, & congreſſus eius
69 erat inanis. * Et iratus contra vi-
ros iniquos qui ei conſilium de-
derant vt veniret in regionem ip-
ſorum, multos ex eis occidit : ip-
ſe autem cogitauit cum reliquis
70 abire in regionem ſuam. * Et co-
gnouit Ionathas : & miſit ad eum
legatos componere pacem cum
ipſo, & reddere ei captiuitatem.
71 * Et libenter accepit, & fecit ſe-
cundum verba eius, & iurauit
ſe nihil facturum ei mali omni-
72 bus diebus vitæ eius. * Et red-
didit ei captiuitatem, quam prius
erat prædatus de terra Iuda: & cõ-
uerſus abijt in terrã ſuam, & non
appoſuit amplius venire in fines
73 eius : * Et ceſſauit gladius ex Iſ-
rael : & habitauit Ionathas in
Machmas, & cœpit Ionathas ibi
iudicare populum, & extermina-
uit impios ex Iſrael.

CAP.

CAP. X.

ET anno centesimo sexagesi- 1
mo ascendit Alexander An- A
tiochi filius, qui cognominatus
est Nobilis: & occupauit Ptole-
maidam: & receperunt eum, &
regnauit illic.*Et audiuit Deme- 2
trius rex, & congregauit exercitũ
copiosum valde, & exiuit ob-
uiam illi in prælium. * Et misit 3
Demetrius epistolam ad Ionathã
verbis pacificis, vt magnificaret
eum. * Dixit enim: Anticipemus 4
facere pacẽ cum eo, priusquam
faciat cum Alexandro aduersum
nos.*recordabitur enim omnium 5
malorum, quæ fecimus in eum,
& in fratrem eius, & in gentem
eius. * Et dedit ei potestatem 6
congregandi exercitum, & fabri-
ficare arma, & esse ipsum socium
eius. & obsides, qui erant in ar-
ce, iussit tradi ei. * Et venit Io- 7
nathas in Ierusalem, & legit epi-
stolas in auditu omnis populi, &
eorum, qui in arce erant.* Et ti- 8
muerunt timore magno, quo-
niam audierũt quòd dedit ei rex
potestatem congregandi exerci-
tum. *Et traditi sunt Ionathæ ob- 9
sides, & reddidit eos parentibus
suis: *& habitauit Ionathas in Ie- 10
rusalem, & cœpit ædificare, & in-
nouare ciuitatem. * Et dixit fa- 11
cientibus opera vt extruerẽt mu-
ros, & montem Sion in circuitu
lapidibus quadratis ad munitio-
nem: & ita fecerunt. * Et fuge- 12
runt alienigenæ, qui erant in mu-
nitionibus, quas Bacchides ædifi-
cauerat: * & reliquit vnusquis- 13
que locum suum, & abijt in ter-
ram suam: * tantum in Bethsu- 14
ra remanserunt aliqui ex his, qui
reliquerant legem, & præcepta
Dei. erat enim hæc eis ad refu-
gium. *Et audiuit Alexander rex 15
promissa, quæ promisit Deme- B
trius Ionathæ: & narrauerunt ei
prælia, & virtutes, quas ipse fe-
cit, & fratres eius, & labores,
quos laborauerunt. *& ait: Num- 16
quid inueniemus aliquem virum
talem? & nunc faciemus eum
amicum, & socium nostrum.* Et 17
scripsit epistolam, & misit ei se-
cundũ hæc verba, dicens: * REX 18
Alexander fratri Ionathæ salu-
19 tem. * Audiuimus de te quòd
vir potens sis viribus, & aptus es
20 vt sis amicus noster: * & nunc
constituimus te hodie summum
sacerdotem gentis tuæ, & vt ami-
cus voceris regis, (& misit ei pur-
puram, & coronam auream)
& quæ nostra sunt sentias nobi-
scum, & conserues amicitias ad
21 nos. * Et induit se Ionathas sto-
la sancta septimo mense, anno
centesimo sexagesimo in die so-
lemni scenopegiæ: & congrega-
uit exercitum, & fecit arma co-
22 piosa. * Et audiuit Demetrius
verba ista, & contristatus est ni-
23 mis, & ait: * Quid hoc fecimus,
quòd præoccupauit nos Alexan-
der apprehendere amicitiam Iu-
24 dæorum ad munimen sui? * Scri-
bam & ego illis verba deprecato-
ria, & dignitates, & dona: vt
25 sint mecum in adiutoriũ.* Et scri-
psit eis in hæc verba: Rex Deme-
trius genti Iudæorum salutem:
26 * Quoniam seruastis ad nos pa-
ctum, & mansistis in amicitia no-
stra, & non accessistis ad inimi-
cos nostros, audiuimus, & gauisi
27 sumus.* Et nunc perseuerate ad-
C huc conseruare ad nos fidem, &
retribuemus vobis bona pro his,
28 quæ fecistis nobiscum: * Et re-
mittemus vobis præstationes mul-
tas, & dabimus vobis donatio-
29 nes. * Et nunc absoluo vos, &
omnes Iudæos a tributis, & pre-
tia salis indulgeo, & coronas re-
30 mitto, & tertias seminis: * & di-
midiam partẽ fructus ligni, quod
est portionis meæ, relinquo vobis
ex hodierno die, & deinceps, ne
accipiatur a terra Iuda, & a tribus
ciuitatibus, quæ additæ sunt illi
ex Samaria, & Galilæa ex ho-
dierna die & in totum tempus:
31 * & Ierusalem sit sancta, & libe-
ra cum finibus suis: & decimæ &
32 tributa ipsius sint. * Remitto etiã
potestatem arcis, quæ est in Ieru-
salem: & do eã summo sacerdoti,
vt cõstituat in ea viros quoscum-
que ipse elegerit, qui custodiant
33 eam. * Et omnem animam Iu-
dæorũ, quæ captiua est a terra Iu-
da in omni regno meo, relinquo
liberã gratis, vt omnes a tributis
soluãtur, etiam pecorum suorum.

*Et omnes dies sollemnes, & sab- 34
bata, & neomeniæ, & dies decre-
ti, & tres dies ante diem sollem-
nẽ, & tres dies post diem sollem-
nem sint omnes immunitatis &
remissionis omnibus Iudæis, qui
sunt in regno meo: *& nemo ha- 35
bebit potestatem agere aliquid,
& mouere negotia aduersus ali-
quem illorum in omni causa.*Et 36
ascribantur ex Iudæis in exercitu
regis ad triginta millia virorũ: &
dabuntur illis copiæ vt oportet
omnibus exercitibus regis, & ex
eis ordinabuntur qui sint in mu-
nitionibus regis magni: * & ex 37
his constituentur super negotia
regni, quæ agũtur ex fide, & prin-
cipes sint ex eis, & ambulẽt in le-
gibus suis, sicut præcepit rex in
terra Iuda.* Et tres ciuitates, quæ 38
additæ sunt Iudææ ex regione Sa- D
mariæ, cum Iudæa reputentur: vt
sint sub vno, & non obediant alij
potestati, nisi summi sacerdotis.
*Ptolemaida, & cõfines eius, quas 39
dedi donum sanctis, qui sunt in
Ierusalem ad necessarios sum-
ptus sanctorum. * Et ego do sin- 40
gulis annis quindecim millia si-
clorum argenti de rationibus re-
gis, quæ me contingunt: * & om- 41
ne, quod reliquum fuerit, quod
non reddiderãt qui super negotia
erant annis prioribus, ex hoc da-
bunt in opera domus. * Et super 42
hæc quinque millia siclorum ar-
genti, quæ accipiebant de sancto-
rum ratione per singulos annos:
& hæc ad sacerdotes pertineant,
qui ministerio fungũtur.*Et qui- 43
cumque cõfugerint in templum,
quod est Ierosolymis, & in om-
nibus finibus eius, obnoxij regi
in omni negotio dimittantur, &
vniuersa, quæ sunt eis in regno
meo, libera habeant. * Et ad ædi- 44
ficanda vel restaurãda opera san-
ctorum, sumptus dabuntur de ra-
tione regis: * & ad extruẽdos mu- 45
ros Ierusalem, & communiendos
in circuitu, sumptus dabuntur de
ratione regis, & ad construendos
muros in Iudæa. * Vt audiuit 46
autem Ionathas, & populus ser-
‖ s̃. 7. b. 12. mones istos, ‖ non crediderunt
eis, nec receperunt eos: quia re-
cordati sunt malitiæ magnæ, quã
fecerat in Israel, & tribulauerat
47 eos valde. * Et complacuit eis
in Alexandrum, quia ipse fue-
rat eis princeps sermonum pa-
cis, & ipsi auxilium ferebant om-
48 nibus diebus. * Et congregauit
rex Alexander exercitum magnũ,
& admouit castra contra Deme-
49 trium.* Et commiserunt prælium
duo reges, & fugit exercitus De-
metrij, & insecutus est eum Ale-
50 xander, & incubuit super eos.*Et
inualuit prælium nimis, donec
occidit sol: & cecidit Demetrius
51 in die illa. * Et misit Alexander
E ad Ptolemæũ regem Aegypti le-
gatos secundum hæc verba, di-
52 cens: * QVONIAM regressus
sum in regnum meum, & sedi in
sede patrum meorum, & obtinui
principatum, & contriui Deme-
trium, & possedi regionem no-
53 stram,* & commisi pugnam cum
eo, & contritus est ipse, & ca-
stra eius a nobis, & sedimus in se-
54 de regni eius: * & nunc statua-
mus adinuicem amicitiam: & da
mihi filiam tuam vxorem, & ego
ero gener tuus, & dabo tibi do-
55 na, & ipsi digna te. * Et respon-
dit rex Ptolemæus, dicens: FE-
LIX dies, in qua reuersus es ad
terram patrum tuorum, & sedi-
56 sti in sede regni eorum. * Et
nunc faciam tibi quod scripsisti:
sed occurre mihi Ptolemaidam,
vt videamus inuicem nos, &
57 spondeã tibi sicut dixisti.* Et exi-
uit Ptolemæus de Aegypto, ipse
& Cleopatra filia eius, & venit
Ptolemaidam anno centesimo se-
58 xagesimo secundo.*Et occurrit ei
Alexander rex, & dedit ei Cleo-
patram filiam suam: & fecit nu-
ptias eius Ptolemaidæ, sicut re-
59 ges, in magna gloria. * Et scri-
psit rex Alexander Ionathæ, vt
60 veniret obuiam sibi. * Et abijt
cum gloria Ptolemaidam, & oc-
currit ibi duobus regibus, & de-
dit illis argentum multum, & au-
rũ, & dona: & inuenit gratiam in
61 conspectu eorũ.* Et conuenerunt
aduersus eum viri pestilentes ex
Israel, viri iniqui interpellantes
aduersus eum: & non intendit ad
62 eos rex.* Et iussit spoliari Iona-
than vestibus suis, & indui eum
purpura: & ita fecerunt. Et col-
locauit eum rex sedere secum.

* Dixitq. principibus suis: Exite 63
eum eo in medium ciuitatis, &
prædicate, vt nemo aduersus eum
interpellet de vllo negotio, nec
quisquam ei molestus sit de vlla
ratione. * Et factum est, vt vide- 64
runt qui interpellabant gloriam F
eius, quæ prædicabatur, & oper-
tum eum purpura, fugerunt om-
nes: * & magnificauit eum rex, 65
& scripsit eum inter primos ami-
cos, & posuit eum ducem, & par-
ticipem principatus. * Et reuer- 66
sus est Ionathas in Ierusalem cum
pace, & lætitia. * In anno cente- 67
simo sexagesimoquinto venit De-
metrius filius Demetrij a Creta
in terram patrum suorum. * Et 68
audiuit Alexander rex, & contri-
status est valde, & reuersus est
Antiochiam. * Et constituit De- 69
metrius rex Apollonium ducem,
qui præerat Cœlesyriæ: & con-
gregauit exercitum magnum, &
accessit ad Iamniam: & misit ad
Ionathan summum sacerdotem,
* dicēs: Tu solus resistis nobis: ego 70
autem factus sum in derisum, &
in opprobrium, propterea quia
tu potestatē aduersum nos exer-
ces in montibus. * Nunc ergo si 71
confidis in virtutibus tuis, descen-
de ad nos in campum, & compa-
remus illic inuicem: quia me-
cum est virtus bellorum. * Inter- 72
roga, & disce quis sum ego, & ce-
teri, qui auxilio sunt mihi, qui &
dicunt quia non potest stare pes
vester ante faciem nostram, quia
bis in fugam conuersi sunt patres
tui in terra sua: * & nunc quo- 73
modo poteris sustinere equita-
tum & exercitū tantum in cam-
po, vbi non est lapis, neque sa-
xum, neque locus fugiendi? * Vt 74
audiuit autem Ionathas sermo-
nes Apollonij, motus est ani-
mo: & elegit decem millia viro-
rum, & exijt ab Ierusalem, &
occurrit ei Simon frater eius in
adiutorium: * & applicuerunt ca- 75
stra in Ioppen, & exclusit eum a
ciuitate: quia custodia Apollonij
Ioppe erat, & oppugnauit eam.
* Et exterriti qui erant in ciuita- 76
te, aperuerunt ei, & obtinuit Io-
nathas Ioppen. * Et audiuit Apol- 77
lonius, & admouit tria millia G
equitum, & exercitum multum.

78 * Et abijt Azotum tamquam iter
faciens, & statim exijt in campū,
eo quòd haberet multitudinem
equitum, & confideret in eis. Et
insecutus est eum Ionathas in
Azotum, & commiserunt præ-
79 lium. * Et reliquit Apollonius in
castris mille equites post eos oc-
80 culte. * Et cognouit Ionathas
quoniam insidiæ sunt post se, &
circuierunt castra eius, & iece-
runt iacula in populum a mane
81 vsque ad vesperam. * Populus au-
tem stabat, sicut præceperat Iona-
thas: & laborauerunt equi eo-
82 rum. * Et eiecit Simon exerci-
tum suum, & commisit contra
legionem. equites enim fatigati
erant: & contriti sunt ab eo, &
83 fugerunt. * Et qui dispersi sunt
per campum, fugerunt in Azotū,
& intrauerunt in Bethdagon ido-
lum suum, vt ibi se liberarent.
84 * Et succendit Ionathas Azotum,
& ciuitates, quæ erant in circui-
tu eius, & accepit spolia eorum,
& templū Dagon: & omnes, qui
fugerunt in illud, succendit igni.
85 * Et fuerunt qui ceciderunt gla-
dio cum his, qui succensi sunt,
86 fere octo millia virorum. * Et
mouit inde Ionathas castra, &
applicuit ea Ascalonem: & exie-
runt de ciuitate obuiam illi in
87 magna gloria. * Et reuersus est
Ionathas in Ierusalem cum suis,
88 habentibus spolia multa. * Et fa-
ctum est: vt audiuit Alexander
rex sermones istos, addidit adhuc
89 glorificare Ionathan. * Et misit
ei fibulam auream, sicut consue-
tudo est dari cognatis regum. Et
dedit ei Accaron, & omnes fines
eius in possessionem.

CAP. XI.

1 A ET rex Aegypti congregauit
exercitum, sicut arena, quæ
est circa orā maris, & naues mul-
tas: & quærebat obtinere regnum
Alexandri dolo, & addere illud
2 regno suo. * Et exijt in Syriam
verbis pacificis, & aperiebant ei
ciuitates, & occurrebant ei: quia
mandauerat Alexander rex exi-
re ei obuiam, eo quòd socer suus
3 esset. * Cum autem introiret
ciuitatem Ptolemæus, ponebat
custo-

custodias militum in singulis ci-
uitatibus . * Et vt appropiauit 4
Azoto, ostenderunt ei templum
Dagon succensum igni, & Azo-
tum, & cetera eius demolita, &
corpora proiecta, & eorum, qui
cæsi erant in bello, tumulos quos
fecerant secus viam . * Et narra- 5
uerunt regi quia hæc fecit Iona-
thas, vt inuidiam facerent ei: &
tacuit rex . * Et occurrit Iona- 6
thas regi in Ioppen cum gloria,
& inuicem se salutauerunt, &
dormierunt illic . * Et abijt Io- 7
nathas cum rege vsque ad flu-
uium, qui vocatur Eleutherus:
& reuersus est in Ierusalem.
*Rex autem Ptolemæus obtinuit 8
dominium ciuitatum vsque Se-
leuciam maritimam, & cogita-
bat in Alexandrum consilia ma-
la. * Et misit legatos ad Deme- 9
trium, dicens: VENI, compo-
namus inter nos pactum, & dabo
tibi filiam meam, quam habet
Alexander, & regnabis in regno B
patris tui . * pœnitet enim me 10
quòd dederim illi filiam meam:
quæsiuit enim me occidere . * Et 11
vituperauit eum, propterea quòd
concupierat regnum eius.*Et ab- 12
stulit filiam suam, & dedit eam
Demetrio, & alienauit se ab Ale-
xandro, & manifestatæ sunt ini-
micitiæ eius . * Et intrauit Ptole- 13
mæus Antiochiam, & imposuit
duo diademata capiti suo, Aegy-
pti, & Asiæ .* Alexander autem 14
rex erat in Cilicia illis tempori-
bus: quia rebellabant qui erant
in locis illis.* Et audiuit Alexan- 15
der, & venit ad eum in bellum:&
produxit Ptolemæus rex exerci-
tum, & occurrit ei in manu vali-
da, & fugauit eum.* Et fugit Ale- 16
xander in Arabiam, vt ibi prote-
geretur: rex autem Ptolemæus
exaltatus est.*Et abstulit Zabdiel 17
Arabs caput Alexandri; & misit
Ptolemæo . * Et rex Ptolemæus 18
mortuus est in die tertia: & qui
erant in munitionibus, perierunt
ab his, qui erant intra castra .* Et 19
regnauit Demetrius anno cente-
simo sexagesimo septimo . * In 20
diebus illis congregauit Ionathas
eos, qui erant in Iudæa, vt expu-
gnarent arcem, quæ est in Ierusa-
lem: & fecerunt contra eam ma-

21 chinas multas .* Et abierunt qui-
dam qui oderant gentem suã viri
iniqui ad regem Demetrium, &
renunciauerunt ei quòd Ionathas
22 obsideret arcem . * Et vt audiuit,
iratus est: & statim venit ad Pto-
lemaidam, & scripsit Ionathæ ne
obsideret arcem, sed occurreret si-
23 bi ad colloquium festinato . * Vt
C audiuit autem Ionathas, iussit ob-
sidere: & elegit de senioribus Is-
rael, & de sacerdotibus, & dedit
24 se periculo . * Et accepit aurum,
& argentum, & vestem, & alia
xenia multa, & abijt ad regem
Ptolemaidam, & inuenit gratiam
25 in conspectu eius . * Et interpel-
labãt aduersus eum quidam ini-
26 qui ex gente sua .* Et fecit ei rex
sicut fecerant ei, qui ante eum
fuerant: & exaltauit eum in con-
spectu omnium amicorum suo-
27 rum, * & statuit ei principatum
sacerdotij, & quæcumque alia ha-
buit prius pretiosa, & fecit eum
28 principem amicorum.* Et postu-
lauit Ionathas a rege vt immu-
nem faceret Iudæam, & tres to-
parchias, & Samariam, & cõfines
eius: & promisit ei talenta tre-
29 centa .* Et consensit rex: & scri-
psit Ionathæ epistolas de his om-
nibus, hunc modum continentes:
30 * REX Demetrius fratri Ionathæ
salutem, & genti Iudæorum.
31 * Exemplum epistolæ, quam scri-
psimus Lastheni parenti nostro
de vobis, misimus ad vos vt sci-
32 retis: * Rex Demetrius Lastheni
33 parenti salutem . * Genti Iudæo-
rum amicis nostris, & conseruan-
tibus quæ iusta sunt apud nos, de-
creuimus benefacere propter be-
nignitatem ipsorum, quam erga
34 nos habent . * Statuimus ergo il-
D lis omnes fines Iudææ, & tres ci-
uitates, Lydan, & Ramathan, quæ
additæ sunt Iudææ ex Samaria, &
omnes confines earum sequestra-
ri omnibus sacrificantibus in Ie-
rosolymis pro his, quę ab eis prius
accipiebat rex per singulos an-
nos, & pro fructibus terræ, & po-
35 morum.* Et alia, quæ ad nos per-
tinebant decimarum, & tributo-
rum ex hoc tempore remittimus
eis: & areas salinarũ, & coronas,
36 quæ nobis deferebantur, * omnia
ipsis concedimus: & nihil horum

irritũ erit ex hoc, & in omne tempus. * Nunc ergo curate facere 37
horum exemplum, & detur Ionathæ, & ponatur in monte sancto,
in loco celebri.* Et videns Deme- 38
trius rex quòd siluit terra in conspectu suo, & nihil ei resistit, dimisit totum exercitum suum, vnumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab insulis Gentium: & inimici erant ei omnes exercitus
patrũ eius.* Tryphon autem erat 39
quidam partium Alexãdri prius: & vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, & iuit ad Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium
Alexandri: * & assidebat ei, vt 40
traderet eum ipsi, vt regnaret loco patris sui: & enũciauit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum eius aduersus illum.
Et mansit ibi diebus multis. * Et 41
misit Ionathas ad Demetrium re- E
gem, vt eijceret eos, qui in arce erant in Ierusalem, & qui in præsidijs erant: quia impugnabant
Israel. * Et misit Demetrius ad 42
Ionathan, dicens: Non hæc tantum faciam tibi, & genti tuæ, sed gloria illustrabo te, & gentem tuam cum fuerit opportunum.
* Nunc ergo rectè feceris, si mi- 43
seris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus.
* Et misit ei Ionathas tria millia 44
virorum fortium Antiochiam: & venerunt ad regem, & delectatus
est rex in aduentu eorum. * Et 45
conuenerunt qui erant de ciuitate, centum viginti millia virorũ, & volebant interficere regem.
* Et fugit rex in aulam: & occu- 46
pauerunt qui erant de ciuitate, itinera ciuitatis, & cœperunt pu-
gnare. * Et vocauit rex Iudæos in 47
auxilium, & conuenerunt omnes simul ad eũ, & dispersi sunt om-
nes per ciuitatem: * & occide- 48
runt in illa die centum millia hominum, & succenderunt ciuitatẽ, & ceperunt spolia multa in die
illa, & liberauerunt regem. * Et 49
viderunt qui erant de ciuitate, quòd obtinuissent Iudæi ciuitatem sicut volebant: & infirmati sunt mente sua, & clamauerunt ad regem cum precibus, dicẽtes:

50 * Da nobis dextras, & cessent Iudæi oppugnare nos, & ciuitatem.
51 * Et proiecerunt arma sua, & fe-
F cerunt pacem, & glorificati sunt Iudæi in conspectu regis, & in cõspectu omnium, qui erant in regno eius, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Ierusalem
52 habentes spolia multa.* Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: & siluit terra in conspectu eius.
53 * Et mẽtitus est omnia quæcumque dixit, & abalienauit se a Ionatha, & non retribuit ei secundum beneficia, quæ sibi tribue-
54 rat, & vexabat eum valde.* Post hæc autem reuersus est Tryphon, & Antiochus cum eo puer adolescens, & regnauit, & imposuit
55 sibi diadema.* Et congregati sunt ad eum omnes exercitus, quos disperserat Demetrius, & pugnauerunt contra eum: & fugit, &
56 terga vertit.* Et accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam:
57 * & scripsit Antiochus adolescens Ionathæ, dicens: Constituo tibi sacerdotium, & constituo te super quattuor ciuitates, vt sis de amicis
58 regis. * Et misit illi vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi in auro, & esse in purpura, & habere fibulam aureã:
59 * & Simonem fratrem eius constituit ducẽ a terminis Tyri vsque
60 ad fines Aegypti.* Et exijt Ionathas, & perambulabat trans flumen ciuitates: & congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Ascalonem, & occurrerunt ei honorifice de ci-
61 uitate.* Et abijt inde Gazam: & concluserunt se qui erant Gazæ: & obsedit eam, & succendit quæ erant in circuitu ciuitatis, & præ-
62 datus est ea.* Et rogauerũt Gazen-
G ses Ionathan, & dedit illis dexteram: & accepit filios eorum obsides, & misit illos in Ierusalem: & perambulauit regionẽ vsque Da-
63 mascum. * Et audiuit Ionathas quòd præuaricati sunt principes Demetrij in Cades, quæ est in Galilæa, cum exercitu multo, volentes eum remouere a negotio re-
64 gni: * & occurrit illis: fratrẽ autem suum Simonem reliquit in-
65 tra prouinciam.* Et applicuit Simon ad Bethsurã, & expugnabat eam

eam diebus multis, & conclusit
eos. * Et postulauerũt ab eo dex- 66
tras accipere, & dedit illis: & eie-
cit eos inde, & cepit ciuitatem, &
posuit in ea præsidium. * Et Io- 67
nathas, & castra eius applicuerũt
ad aquam Genesar, & ante lucem
vigilauerunt in campo Asor.* & 68
ecce castra alienigenarum occur-
rebant in campo, & tendebant ei
insidias in montibus: ipse autem
occurrit ex aduerso. * Insidiæ ve- 69
ro exurrexerunt de locis suis, &
commiserunt prælium. * Et fu- 70
gerunt qui erãt ex parte Ionathæ
omnes, & nemo relictus est ex
eis, nisi Mathathias filius Absolo-
mi, & Iudas filius Calphi, prin-
ceps militiæ exercitus. * Et scidit 71
Ionathas vestimenta sua, & posuit
terram in capite suo, & orauit.
* Et reuersus est Ionathas ad eos 72
in prælium, & conuertit eos in
fugam, & pugnauerunt. * Et vi- 73
derunt qui fugiebãt partis illius,
& reuersi sunt ad eum, & inse-
quebantur cum eo omnes vsque
Cades ad castra sua, & peruene-
runt vsque illuc. * & ceciderunt 74
de alienigenis in die illa tria mil-
lia virorum: & reuersus est Iona-
thas in Ierusalem.

CAP XII.

ET vidit Ionathas quia tempus 1
eum iuuat, elegit viros, & A
misit eos Romam statuere, & re-
nouare cum eis amicitiam:* & ad 2
Spartiatas, & ad alia loca misit
epistolas secundum eamdem for-
mam:* & abierunt Romam, & 3
intrauerunt curiam, & dixerunt:
Ionathas summus sacerdos, &
gens Iudæorum miserunt nos, vt
renouaremus amicitiam, & so-
cietatem secundum pristinum.
* Et dederunt illis epistolas ad 4
ipsos per loca, vt deducerent eos
in terram Iuda cum pace. * Et 5
hoc est exemplum epistolarum,
quas scripsit Ionathas Spartiatis:
* IONATHAS summus sacer- 6
dos, & seniores gentis, & sacerdo-
tes, & reliquus populus Iudæo-
rum Spartiatis fratribus salutem.
* Iampridem missæ erant episto- 7
læ ad Oniam summum sacerdo-
tem ab Ario, qui regnabat apud B
vos, quoniam estis fratres nostri,
sicut rescriptum continet, quod
8 subiectum est.* Et suscepit Onias
virum, qui missus fuerat, cum
honore: & accepit epistolas, in
quibus significabatur de societa-
9 te, & amicitia. * Nos, cum nullo
horũ indigeremus, habentes sola-
tio sanctos libros, qui sunt in ma-
10 nibus nostris, * maluimus mitte-
re ad vos renouare fraternitatem,
& amicitiam, ne forte alieni effi-
ciamur a vobis: multa enim tem-
pora transierunt, ex quo misistis
11 ad nos. * Nos ergo in omni tem-
pore sine intermissione in diebus
sollemnibus, & ceteris, quibus
oportet, memores sumus vestri in
sacrificijs, quæ offerimus, & in
obseruationibus, sicut fas est, &
12 decet meminisse fratrum. * Læ-
tamur itaque de gloria vestra.
13 *Nos autẽ circumdederunt mul-
tæ tribulationes, & multa prælia,
& impugnauerunt nos reges, qui
14 sunt in circuitu nostro. * Nolui-
mus ergo vobis molesti esse, ne-
que ceteris socijs, & amicis no-
15 stris in his prælijs. * habuimus
C enim de cælo auxilium, & libe-
rati sumus nos, & humiliati sunt
16 inimici nostri. * Elegimus itaque
Numenium Antiochi filium, &
Antipatrem Iasonis filium, & mi-
simus ad Romanos renouare cum
eis amicitiam, & societatem pri-
17 stinam.* Mandauimus itaque eis
vt veniant etiam ad vos, & salu-
tent vos: & reddant vobis episto-
las nostras de innouatione frater-
18 nitatis nostræ. * Et nunc benefa-
cietis respondentes nobis ad hæc.
19 * Et hoc est rescriptũ epistolarũ,
20 quod miserat Oniæ: * Arius, rex
Spartiatarum Oniæ sacerdoti ma-
21 gno salutem. * Inuentum est in
scriptura de Spartiatis, & Iudæis,
quoniã sunt fratres, & quòd sunt
22 de genere Abraham. * Et nunc
ex quo hæc cognouimus, benefa-
citis scribentes nobis de pace ve-
23 stra:* Sed & nos rescripsimus vo-
bis: Pecora nostra, & possessiones
nostræ, vestræ sunt: & vestræ, no-
stræ: mandauimus itaque hæc
24 nunciari vobis. * Et audiuit Io-
nathas quoniã regressi sunt prin-
cipes Demetrij cũ exercitu multo
supra quam prius, pugnare ad-

uersus eum. * & exijt ab Ieru- 25
salem, & occurrit eis in Amathi- D
tæ regione: non enim dederat eis
spatium vt ingrederentur regio-
nem eius. * Et misit speculatores 26
in castra eorum: & reuersi renun-
ciauerunt quòd constituunt su-
peruenire illis nocte. * Cum oc- 27
cidisset autem sol, præcepit Io-
nathas suis vigilare, & esse in ar-
mis paratos ad pugnam tota no-
cte, & posuit custodes per circui-
tum castrorum. * Et audierunt 28
aduersarij quòd paratus est Iona-
thas cum suis in bello: & timue-
runt, & formidauerunt in corde
suo: & accenderunt focos in ca-
stris suis. * Ionathas autem, & 29
qui cum eo erant, non cognoue-
runt vsque mane: videbant au-
tem luminaria ardentia, * & se- 30
cutus est eos Ionathas, & non cō-
prehendit eos: transierant enim
flumen Eleutherum. * Et diuer- 31
tit Ionathas ad Arabas, qui vocan- E
tur Zabadæi, & percussit eos, &
accepit spolia eorum. * Et iunxit, 32
& venit Damascum, & perambu-
labat omnem regionem illam.
* Simon autem exijt, & venit vs- 33
que ad Ascalonem, & ad proxi-
ma præsidia: & declinauit in Iop-
pen, & occupauit eam (* audiuit 34
enim quòd vellēt præsidium tra-
dere partibus Demetrij) & posuit
ibi custodes vt custodirent eam.
* Et reuersus est Ionathas, & con- 35
uocauit seniores populi, & cogi-
tauit cum eis ædificare præsidia
in Iudæa, * & ædificare muros in 36
Ierusalem, & exaltare altitudinē
magnam inter medium arcis &
ciuitatis, vt separaret eam a ciui-
tate, vt esset ipsa singulariter, &
neque emant, neque vendāt. * Et 37
conuenerunt, vt ædificarent ciui-
tatem: & cecidit murus, qui erat
super torrentem ab ortu solis, &
reparauit eum, qui vocatur Ca-
phetetha: * & Simon ædificauit 38
Adiada in Sephela, & muniuit
eam, & imposuit portas, & seras.
* Et cum cogitasset Tryphon re- 39
gnare Asiæ, & assumere diadema, F
& extendere manum in Antio-
chum regem: * timens ne forte 40
non permitteret eum Ionathas,
sed pugnaret aduersus eum, quæ-
rebat comprehendere eum, & oc-
cidere. Et exurgens abijt in Beth-
41 san. * Et exiuit Ionathas obuiam
illi cum quadraginta millibus vi-
rorum electorum in prælium, &
42 venit Bethsan. * Et vidit Tryphon
quia venit Ionathas cum exerci-
tu multo vt extenderet in eū ma-
43 nus, timuit. * & excepit eum cum
honore, & cōmendauit eum om-
nibus amicis suis, & dedit ei mu-
nera: & præcepit exercitibus suis
44 vt obedirent ei, sicut sibi. * Et di-
xit Ionathæ: Vt quid vexasti vni-
uersum populum, cum bellum
45 nobis non sit? * Et nunc remitte
eos in domos suas: elige autem
tibi viros paucos, qui tecum sint,
& veni mecum Ptolemaidam, &
tradam eam tibi, & reliqua præ-
sidia, & exercitum, & vniuersos
præpositos negotij, & conuersus
46 abibo: propterea enim veni. * Et
credidit ei, & fecit sicut dixit: &
dimisit exercitum, & abierunt in
47 terram Iuda. * retinuit autem se-
cum tria millia virorum: ex qui-
bus remisit in Galilæam duo mil-
lia, mille autem venerunt cum
48 eo. * Vt autem intrauit Ptole-
G maidam Ionathas, clauserūt por-
tas ciuitatis Ptolemenses: & com-
prehenderunt eum: & omnes, qui
cum eo intrauerant, gladio inter-
49 fecerūt. * Et misit Tryphon exer-
citum, & equites in Galilæam, &
in campum magnum vt perderēt
50 omnes socios Ionathæ. * At illi
cum cognouissent quia compre-
hensus est Ionathas, & perijt, &
omnes, qui cum eo erant, horta-
ti sunt semetipsos, & exierūt pa-
51 rati in prælium. * Et videntes hi,
qui insecuti fuerant, quia pro ani-
52 ma res est illis, reuersi sunt: * illi
autem venerunt omnes cum pace
in terram Iuda. Et planxerūt Io-
nathan, & eos, qui cum ipso erāt,
valde: & luxit Israel luctu ma-
53 gno. * Et quæsierunt omnes gen-
tes, quæ erant in circuitu eorum,
conterere eos. dixerunt enim:
54 * Non habent principem, & adiu-
uantem: nunc ergo expugnemus
illos, & tollamus de hominibus
memoriam eorum.

CAP. XIII.

1 ET audiuit Simon quòd con-
A gregauit Tryphon exercitum
copio-

copiosum vt veniret in terrã Iu-
da, & attereret eam. * Videns quia 2
in tremore populus est, & in ti-
more, ascendit Ierusalem & con-
gregauit populum:* & adhortans 3
dixit: Vos scitis quanta ego, &
fratres mei, & domus patris mei
fecimus pro legibus, & pro san-
ctis, prælia, & angustias quales
vidimus;* horum gratia perie- 4
runt fratres mei omnes propter
Israel, & relictus sum ego solus.
* Et nunc non mihi cõtingat par- 5
cere animæ meæ in omni tempo-
re tribulationis: non enim melior
sum fratribus meis. * Vindicabo 6
itaque gentem meam, & sancta,
natos quoque nostros, & vxores:
quia congregatæ sunt vniuersæ
gentes conterere nos inimicitiæ
gratia. * Et accensus est spiritus 7
populi simul vt audiuit sermones B
istos:* & responderunt voce ma- 8
gna dicentes: Tu es dux noster lo-
cò Iudæ, & Ionathæ fratris tui:
* pugna prælium nostrum: & om- 9
nia, quæcumque dixeris nobis,
faciemus.* Et congregans omnes 10
viros bellatores, accelerauit con-
summare vniuersos muros Ieru-
salem, & muniuit eam in gyro.
* Et misit Ionathan filium Absa- 11
lomi, & cum eo exercitum no-
uum in Ioppen, & eiectis his, qui
erant in ea, remansit illic ipse.
* Et mouit Tryphon a Ptolemai- 12
da cum exercitu multo, vt veni-
ret in terram Iuda, & Ionathas
cum eo in custodia. * Simon au- 13
tem applicuit in Addus cõtra fa-
ciem campi.* Et vt cognouit Try- 14
phon quia surrexit Simon loco
fratris sui Ionathæ: & quia com-
missurus esset cum eo prælium,
misit ad eum legatos, * dicens: 15
Pro argento, quod debebat frater
tuus Ionathas in ratione regis,
propter negotia, quæ habuit, de-
tinuimus eum. * Et nunc mitte 16
argenti talenta centum, & duos
filios eius obsides, vt non dimis-
sus fugiat a nobis, & remittemus
eum. * Et cognouit Simon quia 17
cum dolo loqueretur secum, ius- C
sit tamen dari argentum, & pue-
ros: ne inimicitiam magnam su-
meret ad populum Israel, dicen-
tem: * Quia non misit ei argen- 18
tum, & pueros, propterea periit.

19 * Et misit pueros, & centum ta-
lenta: & mentitus est, & non di-
20 misit Ionathan. * Et post hæc ve-
nit Tryphon intra regionem, vt
contereret eam: & gyrauerunt per
viam, quæ ducit Ador: & Simon,
& castra eius ambulabant in om-
nem locum quocumque ibant.
21 * Qui autem in arce erant, mise-
rũt ad Tryphonem legatos, vt fe-
stinaret venire per desertum, &
22 mitteret illis alimonias. * Et pa-
rauit Tryphon omnem equitatũ,
vt veniret illa nocte: erat autem
nix multa valde, & non venit in
23 Galaaditim. * Et cum appropin-
quasset Bascamam, occidit Iona-
24 than, & filios eius illic. * Et con-
uertit Tryphon, & abiit in terram
25 suam. * Et misit Simon, & acce-
D pit ossa Ionathæ fratris sui, & se-
peliuit ea in Modin ciuitate pa-
26 trum eius. * Et planxerunt eum
omnis Israel planctu magno, &
27 luxerunt eum dies multos. * Et
ædificauit Simon super sepulchrũ
patris sui & fratrum suorum ædi-
ficium altum visu, lapide polito
28 retro & ante. * Et statuit septem
pyramidas, vnam contra vnã pa-
tri & matri, & quattuor fratribus:
29 * & his circũposuit columnas ma-
gnas: & super columnas arma, ad
memoriam æternã: & iuxta arma
naues sculptas, quæ viderentur ab
30 omnibus nauigãtibus mare.* hoc
est sepulchrũ, quod fecit in Mo-
31 din, vsque in hunc diem. * Try-
phon autem cum faceret iter cum
Antiocho rege adolescente, dolo
32 occidit eum. * Et regnauit loco
eius, & imposuit sibi diadema
Asiæ, & fecit plagam magnam in
33 terra. * Et ædificauit Simon præ-
E sidia Iudææ, muniens ea turribus
excelsis, & muris magnis, & por-
tis, & seris: & posuit alimenta in
34 munitionibus. * Et elegit Simon
viros, & misit ad Demetrium re-
gem vt faceret remissionem re-
gioni: quia actus omnes Trypho-
nis per direptionem fuerãt gesti.
35 * Et Demetrius rex ad verba ista
respondit ei, & scripsit epistolam
36 talem: * REX Demetrius Simo-
ni summo sacerdoti, & amico re-
gum, & senioribus, & Genti Iu-
37 dæorum salutem. * Coronam au-
ream, & bahem, quam misistis,

suscepimus: & parati sumus fa-
cere vobiscum pacem magnam,
& scribere præpositis regis remit-
tere vobis quæ indulsimus.* Quæ- 38
cumque enim constituimus, vo-
bis cōstant. Munitiones, quas ædi-
ficastis vobis sint. * remittimus 39
quoque ignorantias, & peccata
vsque in hodiernum diem, & co-
ronam, quam debebatis: & siquid
aliud erat tributarium in Ierusa-
lem, iam non sit tributarium.
* Et siqui ex vobis apti sunt con- 40
scribi inter nostros, cōscribantur,
& sit inter nos pax. * Anno cen- 41
tesimo septuagesimo ablatum est
iugum Gentium ab Israel. * Et 42
cœpit populus Israel scribere in F
tabulis, & gestis publicis, anno
primo sub Simone summo sacer-
dote, magno duce, & principe Iu-
dæorum. * In diebus illis appli- 43
cuit Simon ad Gazam, & circum-
dedit eam castris, & fecit machi-
nas, & applicuit ad ciuitatem, &
percussit turrem vnam, & com-
prehendit eam. * Et eruperant 44
qui erant intra machinam in ci-
uitatem: & factus est motus ma-
gnus in ciuitate.* Et ascenderunt 45
qui erant in ciuitate cū vxoribus,
& filijs supra murum scissis tuni-
cis suis, & clamauerunt voce ma-
gna, postulātes a Simone dextras
sibi dari, * & dixerunt: Non no- 46
bis reddas secundum malitias no-
stras, sed secundum misericordias
tuas. * Et flexus Simon non de- 47
bellauit eos: eiecit tamen eos de
ciuitate, & mūdauit ædes, in qui- G
bus fuerant simulacra, & tunc in-
trauit in eam cum hymnis bene-
dicens Dominum: * & eiecta 48
ab ea omni immunditia, colloca-
uit in ea viros, qui legem facerēt:
& muniuit eam, & fecit sibi ha-
bitationem. * Qui autem erant 49
in arce Ierusalem, prohibebantur
egredi & ingredi regionem, &
emere, ac vendere: & esurierunt
valde, & multi ex eis fame perie-
runt, * & clamauerunt ad Simo- 50
nem vt dextras acciperent: & de-
dit illis: & eiecit eos inde, & mun-
dauit arcem a cōtaminationibus:
* & intrauerunt in eam tertia & 51
vigesima die secundi mensis, an-
no centesimo septuagesimo pri-
mo cum laude, & ramis palma-
rum, & cinyris, & cymbalis, &
nablis, & hymnis, & canticis, quia
contritus est inimicus magnus ex
52 Israel.* Et constituit vt omnibus
annis agerentur dies hi cum læti-
53 tia. * Et muniuit montem tem-
pli, qui erat secus arcem, & habi-
tauit ibi ipse, & qui cum eo erāt.
54 * Et vidit Simon Ioannem filium
suum, quòd fortis prælij vir esset:
& posuit eum ducem virtutū vni-
uersarū: & habitauit in Gazaris.

CAP. XIIII.

1 ANno centesimo septuagesimo
A secundo congregauit rex De-
metrius exercitum suum, & abijt
in Mediam ad contrahenda sibi
auxilia, vt expugnaret Trypho-
2 nē. * Et audiuit Arsaces rex Per-
sidis, & Mediæ, quia intrauit De-
metrius confines suos, & misit
vnū de principibus suis vt com-
prehenderet eum viuum, & ad-
3 duceret eum ad se. * Et abijt, &
percussit castra Demetrij: & com-
prehendit eum, & duxit eum ad
Arsacem, & posuit eum in custo-
4 diam. * Et siluit omnis terra Iu-
da omnibus diebus Simonis, &
quæsiuit bona genti suæ: & pla-
cuit illis potestas eius, & gloria
5 eius omnibus diebus. * Et cum
omni gloria sua accepit Ioppen in
portum, & fecit introitum in in-
6 sulis maris. * Et dilatauit fines
gentis suæ, & obtinuit regionem.
7 * Et congregauit captiuitatē mul-
tam, & dominatus est Gazaræ, &
Bethsuræ, & arci: & abstulit im-
munditias ex ea, & non erat qui
8 resisteret ei.* Et vnusquisque co-
B lebat terram suam cum pace: &
terra Iuda dabat fructus suos, &
ligna camporum fructum suum.
9 * Seniores in plateis sedebāt om-
nes, & de bonis terræ tractabant,
& iuuenes induebant se gloriam,
10 & stolas belli. * Et ciuitatibus
tribuebat alimonias, & constitue-
bat eas vt essent vasa munitionis
quoadusque nominatum est no-
men gloriæ eius vsque ad extre-
11 mum terræ. * Fecit pacem super
terram, & lætatus est Israel læti-
12 tia magna.* Et sedit vnusquisque
sub vite sua, & sub ficulnea sua:
13 & non erat qui eos terreret.* De-
fecit impugnans eos super terrā:

reges contriti sunt in diebus illis.
* Et confirmauit omnes humiles 14
populi sui, & legem exquisiuit,
& abstulit omnē iniquum & ma-
lum:* sancta glorificauit,& mul- 15
tiplicauit vasa sanctorum. * Et 16
auditū est Romæ quia defunctus
esset Ionathas: & vsque in Spar-
tiatas: & contristati sunt valde.
* Vt audierūt autem quòd Simon 17
frater eius factus esset summus sa
cerdos loco eius,& ipse obtineret
omnem regionem, & ciuitates in
ea; * scripserunt ad eum in tabu- 18
lis æreis, vt renouarent amicitias, C
& societatem quam fecerāt cum
Iuda, & cum Ionatha fratribus
eius. * Et lectæ sunt in conspectu 19
ecclesiæ in Ierusalē. Et hoc exem-
plum epistolarum, quas Spartia-
tæ miserunt: * SPARTIANO- 20
RVM principes, & ciuitates, Si-
moni Sacerdoti magno, & senio-
ribus, & sacerdotibus, & reliquo
populo Iudæorum, fratribus, sa-
lutem. * Legati, qui missi sunt 21
ad populum nostrum, nunciaue-
runt nobis de vestra gloria,& ho-
nore, ac lætitia: & gauisi sumus
in introitu eorum. * Et scripsi- 22
mus quæ ab eis erāt dicta in con-
cilijs populi, sic: Numenius An-
tiochi,& Antipater Iasonis filius,
legati Iudæorum,venerūt ad nos,
renouantes nobiscum amicitiam
pristinam. * Et placuit populo 23
excipere viros gloriose, & pone-
re exemplum sermonum eorum
in segregatis populi libris, vt sit
ad memoriam populo Spartiata-
rum. Exemplum autem horum
scripsimus Simoni magno sacer- D
doti. * Post hæc autem misit Si- 24
mon Numenium Romam, habē-
tem clypeum aureum magnum,
pondo mnarum mille,ad statuen-
dam cum eis societatem. Cum
autem audisset populus Roma-
nus * sermones istos, dixerunt: 25
Quam gratiarum actionem red-
demus Simoni,& filijs eius?* Re- 26
stituit enim ipse fratres suos, &
expugnauit inimicos Israel ab
eis, & statuerunt ei libertatem,&
descripserunt in tabulis æreis, &
posuerūt in titulis in monte Sion.
* Et hoc est exemplum scripturæ: 27
OCTAVA decima die mensis
Elul, anno centesimo septuagesi-

mo secundo, anno tertio sub Si-
mone sacerdote magno in Asara-
28 mel,* in conuentu magno sacer-
dotum, & populi, & principum
gentis, & seniorum regionis, no-
ta facta sunt hæc: Quoniam fre-
quēter facta sunt prælia in regio-
29 ne nostra.* Simon autem Matha-
E thiæ filius ex filijs Iarib,& fratres
eius dederunt se periculo, & re-
stiterunt aduersarijs gentis suæ, vt
starent sancta ipsorum, & lex: &
gloria magna glorificauerūt gen-
30 tem suam. * Et congregauit Io-
nathas gentem suam,& factus est
illis sacerdos magnus, & apposi-
31 tus est ad populum suum.* Et vo-
luerunt inimici eorum calcare,&
atterere regionem ipsorum,& ex-
tendere manus in sancta eorum.
32 * Tunc restitit Simon, & pugna-
uit pro gente sua, & erogauit pe-
cunias multas, & armauit viros
virtutis gentis suæ, & dedit illis
33 stipendia: * & muniuit ciuitates
Iudææ, & Bethsuram,quæ erat in
finibus Iudææ,vbi erant arma ho-
stium antea: & posuit illic præsi-
34 dium viros Iudæos. * Et Ioppen
muniuit, quæ erat ad mare: &
Gazaram,quæ est in finibus Azo-
ti, in qua hostes antea habitabāt,
& collocauit illic Iudæos:& quæ-
cumque apta erant ad correptio-
35 nem eorum, posuit in eis.* Et vi-
dit populus actum Simonis, &
gloriam, quam cogitabat facere
genti suæ, & posuerunt eum du-
cem suum, & principem sacerdo-
tū, eo quòd ipse fecerat hæc om-
nia, & iustitiam, & fidem, quam
conseruauit genti suæ,& exquisi-
F uit omni modo exaltare populū
36 suum.* Et in diebus eius prospe-
ratum est in manibus eius,vt tol-
lerentur gentes de regione ipso-
rum,& qui in ciuitate Dauid erāt
in Ierusalem in arce, de qua pro-
cedebant, & contaminabant om-
nia, quæ in circuitu sanctorum
sunt, & inferebant plagam ma-
37 gnam castitati: * & collocauit in
ea viros Iudæos ad tutamentum
regionis, & ciuitatis, & exaltauit
38 muros Ierusalem. * Et rex De-
metrius statuit illi summum sa-
39 cerdotium. * Secundum hæc fe-
cit eum amicum suum, & glori-
40 ficauit eum gloria magna. * Au-

diuit enim quòd appellati sunt
Iudæi a Romanis amici, & socij,
& fratres, & quia susceperunt le-
41 gatos Simonis gloriose : * & quia
Iudæi, & sacerdotes eorum con-
senserunt eum esse ducem suum,
& summum sacerdotem in æter-
num, donec surgat propheta fide-
42 lis : * & vt sit super eos dux, & vt
G cura esset illi pro sanctis, & vt cō-
stitueret præpositos super opera
eorum, & super regionem, & su-
43 per arma, & super præsidia : * &
cura sit illi de sanctis: & vt audia-
tur ab omnibus, & scribantur in
nomine eius omnes conscriptio-
nes in regione : & vt operiatur
44 purpura, & auro : * & ne liceat
vlli ex populo, & ex sacerdotibus
irritum facere aliquid horum, &
contradicere his, quæ ab eo di-
cuntur, aut conuocare conuētum
in regione sine ipso : & vestiri
45 purpura, & vti fibula aurea. * qui
autem fecerit extra hæc, aut irri-
tum fecerit aliquid horum, reus
46 erit. * Et complacuit omni popu-
lo statuere Simonem, & facere se-
47 cundum verba ista. * Et suscepit
Simon, & placuit ei vt summo sa-
cerdotio fungeretur, & esset dux,
& princeps gentis Iudæorum, &
sacerdotum, & præesset omnibus.
48 * Et scripturam istam dixerūt po-
nere in tabulis æreis, & ponere eas
in peribolo sanctorum in loco
49 celebri ; * exemplum autem eo-
rum ponere in ærario, vt habeat
Simon, & filij eius.

CAP. XV.

1 ET misit rex Antiochus filius
A Demetrij epistolas ab insulis
maris Simoni sacerdoti, & prin-
cipi gentis Iudæorum, & vniuer-
2 sæ genti : * & erant continentes
hunc modum : REX Antiochus
Simoni sacerdoti magno, & genti
3 Iudæorum salutem. * Quoniam
quidem pestilentes obtinuerunt
regnum patrum nostrorum, volo
autem vendicare regnum, & re-
stituere illud sicut erat antea : &
electam feci multitudinem exer-
4 citus, & feci naues bellicas. * Vo-
lo autem procedere per regionem,
vt vlciscar in eos, qui corruperūt
regionem nostram, & qui desola-
uerunt ciuitates multas in regno
5 meo. * Nunc ergo statuo tibi om-
nes oblationes, quas remiserunt
tibi ante me omnes reges, & quæ-
cumque alia dona remiserunt ti-
6 bi : * & permitto tibi facere per-
cussuram proprij numismatis in
7 regione tua : * Ierusalem autem
B sanctam esse, & liberam : & om-
nia arma, quæ fabricata sunt, &
præsidia, quæ construxisti, quæ te-
8 nes, maneant tibi. * Et omne de-
bitum regis : & quæ futura sunt
regi, ex hoc, & in totum tempus
9 remittuntur tibi. * Cum autem
obtinuerimus regnum nostrum,
glorificabimus te, & gentem tuā,
& templum gloria magna ita vt
manifestetur gloria vestra in vni-
10 uersa terra. * Anno centesimo se-
ptuagesimo quarto exijt Antio-
chus in terram patrum suorum,
& conuenerunt ad eum omnes
exercitus, ita vt pauci relicti es-
11 sent cum Tryphone. * Et insecu-
tus est eum Antiochus rex, & ve-
nit Doram fugiens per maritimā.
12 * sciebat enim quòd congregata
sunt mala in eum, & reliquit eū
13 exercitus. * & applicuit Antio-
C chus super Doram cum centum
viginti millibus virorum bellige-
ratorum, & octo millibus equi-
14 tum : * & circuiuit ciuitatem, &
naues a mari accesserunt : & ve-
xabant ciuitatem a terra, & mari,
& neminem sinebant ingredi, vel
15 egredi. * Venit autem Numenius,
& qui cum eo fuerant, ab vrbe
Roma, habētes epistolas regibus,
& regionibus scriptas, in quibus
16 continebantur hæc : * LVCIVS
consul Romanorū, Ptolemæo regi
17 salutem. * Legati Iudæorū vene-
runt ad nos amici nostri, renouan-
tes pristinam amicitiam, & socie-
tatē, missi a Simone principe Sa-
cerdotum, & populo Iudæorum.
18 * Attulerunt autem & clypeum
19 aureum mnarum mille. * Placuit
itaque nobis scribere regibus, &
regionibus, vt non inferant illis
mala, neque impugnent eos; &
ciuitates eorum, & regiones eo-
rum : & vt non ferant auxilium
20 pugnantibus aduersus eos. * Vi-
sum autem est nobis accipere ab
21 eis clypeum. * Siqui ergo pesti-
D lentes refugerūt de regione ipso-

rum

rum ad vos, tradite eos Simoni
principi sacerdotum, vt vindicet
in eos secundum legem suam.
* Hæc eadem scripta sunt Deme- 22
trio regi, & Attalo, & Ariarathi,
& Arsaci, * & in omnes regiones: 23
& Lampsaco, & Spartiatis, & in
Delum, & in Myndum, & in Si-
cyonem, & in Cariam, & in Sa-
mum, & in Pamphyliam, & in
Lyciam, & in Alicarnassum, & in
Coo, & in Siden, & in Aradon, &
in Rhodum, & in Phaselidem, &
in Gortynam, & Gnidum, & Cy-
prum, & Cyrenen. * Exemplum 24
autem eorum scripserunt Simoni
principi sacerdotum, & populo
Iudæorum. * Antiochus autem 25
rex applicuit castra in Doram se-
cundo, admouens ei semper ma-
nus, & machinas faciens: & con-
clusit Tryphonem, ne procederet.
* & misit ad eũ Simon duo millia 26
virorum electorum in auxilium, E
& argentum, & aurum, & vasa
copiosa: * & noluit ea accipere, 27
sed rupit omnia, quæ pactus est
cum eo antea, & alienauit se ab
eo. * Et misit ad eum Athenobiũ 28
vnum de amicis suis, vt tractaret
cum ipso, dicens: Vos tenetis Iop-
pen, & Gazaram, & arcem, quæ
est in Ierusalem, ciuitates regni
mei: * fines earum desolastis, & 29
fecistis plagam magnam in terra,
& dominati estis per loca multa
in regno meo. * Nunc ergo tradi- 30
te ciuitates, quas occupastis, &
tributa locorum, in quibus domi-
nati estis extra fines Iudææ. * sin 31
autem, date pro illis quingenta
talenta argẽti, & exterminij, quod
exterminastis, & tributorum ci-
uitatum alia talenta quingenta:
sin autem, veniemus, & expugna-
bimus vos. * Et venit Athenobius 32
amicus regis in Ierusalem, & vi- F
dit gloriam Simonis, & claritatẽ
in auro, & argento, & apparatum
copiosum: & obstupuit: & retu-
lit ei verba Regis. * Et respondit 33
ei Simon, & dixit ei: Neque alie-
nam terram sumpsimus, neque
aliena detinemus: sed heredita-
tem patrum nostrorũ, quæ iniuste
ab inimicis nostris aliquo tempo-
re possessa est. * Nos vero tempus 34
habentes, vindicamus hereditatẽ
patrum nostrorũ. * Nam de Iop- 35
pe, & Gazara quæ expostulas, ipsi
faciebant in populo plagam ma-
gnã, & in regione nostra: horum
damus talenta centum. Et non
respõdit ei Athenobius verbum.
36 * Reuersus autem cum ira ad re-
G gem, renunciauit ei verba ista, &
gloriam Simonis, & vniuersa, quæ
vidit, & iratus est rex ira magna.
37 * Tryphon autem fugit naui in
38 Orthosiada. * Et constituit rex
Cendebæum ducem maritimum,
& exercitum peditum & equitũ
39 dedit illi. * Et mandauit illi mo-
uere castra contra faciem Iudææ:
& mandauit ei ædificare Gedo-
rem, & obstruere portas ciuitatis,
& debellare populum. Rex au-
tem persequebatur Tryphonem.
40 * Et peruenit Cendebæus Iam-
niam, & cœpit irritare plebem, &
conculcare Iudæam, & captiuare
populũ, & interficere, & ædificare
41 Gedorem. * Et collocauit illic
equites, & exercitum: vt egressi
perambularent viam Iudææ, sicut
constituit ei rex.

C A P. X V I.

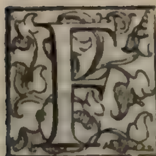
1 ET ascendit Ioannes de Gaza-
A ris, & nunciauit Simoni pa-
tri suo quæ fecit Cendebæus in
2 populo ipsorum. * Et vocauit Si-
mon duos filios seniores, Iudam,
& Ioannem, & ait illis: Ego, &
fratres mei, & domus patris mei
expugnauimus hostes Israel ab
adolescẽtia vsque in hunc diem:
& prosperatũ est in manibus nõ-
stris liberare Israel aliquoties.
3 * Nunc autem senui, sed estote lo-
co meo, & fratres mei, & egressi
pugnate pro gente nostra: auxi-
lium vero de cælo vobiscum sit.
4 * Et elegit de regione viginti mil-
lia virorum belligeratorum, &
equites; & profecti sunt ad Cen-
debæum: & dormierunt in Mo-
5 din. * Et surrexerunt mane, &
abierunt in campũ: & ecce exer-
citus copiosus in obuiam illis pe-
ditum, & equitum, & fluuius tor-
rens erat inter medium ipsorum.
6 * Et admouit castra contra faciem
B eorum ipse, & populus eius, & vi-
dit populũ trepidantem ad trans-
fretandum torrentem, & trans-
fretauit primus: & viderunt eum
7 viri, & transierunt post eum. * Et

diuisit

diuisit populū, & equites in me-
dio peditum : erat autem equita-
tus aduersariorū copiosus nimis.
* Et exclamauerunt sacris tubis, 8
& in fugam conuersus est Cende-
bæus, & castra eius:& ceciderunt
ex eis multi vulnerati : residui
autem in munitionem fugerunt.
* Tunc vulneratus est Iudas fra- 9
ter Ioannis : Ioannes autem inse-
cutus est eos,donec venit Cedro-
nem,quam ædificauit : * & fuge- 10
runt vsque ad turres,quæ erant in
agris Azoti, & succendit eas igni.
Et ceciderunt ex illis duo millia
virorū, & reuersus est in Iudæam
in pace. * & Ptolemæus filius 11
Abobi constitutus erat dux in cā-
po Iericho,& habebat argentum,
& aurum multum. * erat enim 12
gener summi sacerdotis.* Et exal- 13
tatum est cor eius, & volebat ob-
tinere regionem, & cogitabat do-
lum aduersus Simonem, & filios
eius, vt tolleret eos. * Simon au- 14
tem, perambulans ciuitates,quæ C
erant in regione Iudææ, & solici-
tudinem gerens earum, descendit
in Iericho ipse, & Mathathias fi-
lius eius, & Iudas, anno centesi-
mo septuagesimo septimo, mense
vndecimo : hic est mensis Sabath.
* Et suscepit eos filius Abobi in 15
munitiunculā,quæ vocatur Doch,
cum dolo,quam ædificauit :& fe-
cit eis conuiuium magnum, &
16 abscondit illic viros.*Et cum ine-
briatus esset Simon, & filij eius,
surrexit Ptolemæus cum suis, &
sumpserunt arma sua, & intraue-
runt in conuiuium,& occiderunt
eum, & duos filios eius,& quos-
17 dam pueros eius. * & fecit dece-
ptionem magnā in Israel, & red-
18 didit mala pro bonis. * Et scri-
psit hæc Ptolemæus, & misit regi
vt mitteret ei exercitum in auxi-
lium, & traderet ei regionem, &
19 ciuitates eorum, & tributa. * Et
misit alios in Gazaram tollere
Ioannem : & tribunis misit epi-
stolas, vt venirent ad se, & daret
eis argentum, & aurum,& dona.
20 * Et alios misit occupare Ierusa-
D lem,& montem templi.* Et præ-
21 currēs quidam, nunciauit Ioanni
in Gazara, quia perijt pater eius,
& fratres eius, & quia misit te
22 quoque interfici.* Vt audiuit au-
tem,vehemēter expauit : & com-
prehendit viros, qui venerāt per-
dere eum, & occidit eos : cogno-
uit enim quia quærebānt eū per-
23 dere.* Et cetera sermonum Ioan-
nis, & bellorum eius,& bonarum
virtutum, quibus fortiter gessit,
& ædificij murorum, quos extru-
24 xit,& rerum gestarum eius : * ec-
ce hæc scripta sunt in libro die-
rum sacerdotij eius,ex quo factus
est princeps sacerdotum post pa-
trem suum.

LIBER SECVNDVS MACHABÆORVM.

CAPVT PRIMVM.

RATRIBVS, 1 A
qui sunt per
Aegyptū, Iu-
dæis, salutem
dicūt fratres,
qui sunt in Ie-
rosolymis,Iu-
dæi, & qui in
regione Iudææ, & pacem bonam.
* Benefaciat vobis Deus, & me- 2
minerit testamenti sui, quod lo-
cutus est ad Abraham,& Isaac,&
Iacob seruorum suorū fidelium:
3 * & det vobis cor omnibus vt co-
latis eum,& faciatis eius volunta-
tē corde magno, & animo volēti.
4 * Adaperiat cor vestrum in lege
sua, & in præceptis suis, & faciat
5 pacem. * Exaudiat orationes ve-
stras, & reconcilietur vobis, nec
6 vos deserat in tempore malo.* Et
nunc hic sumus orantes pro vo-
7 bis. * Regnante Demetrio, anno
B centesimo sexagesimo nono, nos

Iudæi ſcripſimus vobis in tribu-
latione, & impetu, qui ſuperuenit
nobis in iſtis annis, ex quo receſ-
ſit Iaſon a ſancta terra, & a regno.
* Portam ſuccenderunt, & effu- 8
derunt ſanguinem innocentem:
& orauimus ad Dominum, &
exauditi ſumus, & obtulimus ſa-
crificium, & ſimilaginem, & ac-
cendimus lucernas, & propoſui-
mus panes. * Et nunc frequen- 9
tate dies ſcenopegiæ menſis Caſ-
leu. * Anno centeſimo octoge- 10
ſimo octauo, populus, qui eſt Ie- C
roſolymis, & in Iudæa, Senatusq.
& Iudas, Ariſtobolo magiſtro
Ptolemæi regis, qui eſt de gene-
re chriſtorum ſacerdotum, & his,
qui in Aegypto ſunt, Iudæis ſa-
lutem, & ſanitatem. * De ma- 11
gnis periculis a Deo liberati, ma-
gnifice gratias agimus ipſi, vt po-
te qui aduerſus talem regem di-
micauimus. * Ipſe enim ebulli- 12
re fecit de Perſide eos, qui pu-
gnauerunt contra nos, & ſanctam
ciuitatem. * Nam cum in Perſi- 13
de eſſet dux ipſe, & cum ipſo im-
menſus exercitus, cecidit in tem-
plo Naneæ, conſilio deceptus ſa-
cerdotum Naneæ. * etenim cum 14
ea habitaturus venit ad locum
Antiochus, & amici eius, & vt
acciperet pecunias multas dotis
nomine. * Cumq. propoſuiſſent 15
eas ſacerdotes Naneæ, & ipſe cum D
paucis ingreſſus eſſet intra ambi-
tum fani, clauſerunt templum,
* cum intraſſet Antiochus: aper- 16
toq. occulto aditu templi, mit-
tentes lapides percuſſerunt du-
cem, & eos qui cum eo erant, &
diuiſerunt membratim, & capi-
tibus amputatis foras proiecerũt.
* Per omnia benedictus Deus, 17
qui tradidit impios. * Facturi igi- 18
tur quinta & vigeſima die men-
ſis Caſleu purificationem templi,
neceſſarium duximus ſignificare
vobis: vt & vos quoque agatis
diem ſcenopegiæ, & diem ignis,
qui datus eſt quando Nehemias
ædificato templo & altari obtu-
lit ſacrificia. * Nam cum in Per- 19
ſidem ducerentur patres noſtri, E
ſacerdotes, qui tunc cultores Dei
erant, acceptum ignem de alta-
ri occulte abſconderunt in valle,
vbi erat puteus altus, & ſiccus,
& in eo contutati ſunt eum, ita vt
20 omnibus ignotus eſſet locus. * Cũ
autem præteriſſent anni multi, &
placuit Deo vt mitteretur Nehe-
mias a rege Perſidis: nepotes ſa-
cerdotum illorum, qui abſcon-
derant, miſit ad requirendum
ignem: & ſicũt narrauerunt no-
bis, non inuenerunt ignem, ſed
21 aquam craſſam. * Et iuſſit eos
haurire, & afferre ſibi: & ſacrifi-
cia, quæ impoſita erant, iuſſit
ſacerdos Nehemias aſpergi ipſa
aqua, & ligna, & quæ erant ſu-
22 perpoſita. * Vtq. hoc factum eſt,
& tempus affuit, quo ſol reful-
ſit, qui prius erat in nubilo, ac-
cenſus eſt ignis magnus, ita vt
23 omnes mirarentur. * Orationem
autem faciebant omnes ſacerdo-
tes, dum conſummaretur ſacri-
ficium, Ionatha inchoante, ce-
24 teris autem reſpondentibus. * Et
F Nehemiæ erat oratio hunc habẽs
modum: DOMINE Deus om-
nium creator, terribilis, & for-
tis, iuſtus, & miſericors, qui ſo-
25 lus es bonus rex, * ſolus præſtans,
ſolus iuſtus, & omnipotens, &
æternus, qui liberas Iſrael de om-
ni malo, qui feciſti patres ele-
26 ctos, & ſanctificaſti eos: * acci-
pe ſacrificium pro vniuerſo po-
pulo tuo Iſrael, & cuſtodi par-
27 tem tuam, & ſanctifica. * Con-
grega diſperſionem noſtram, li-
bera eos, qui ſeruiunt Gentibus,
& contemptos & abominatos re-
ſpice: vt ſciant Gentes quia tu
28 es Deus noſter. * Afflige oppri-
mentes nos, & contumeliam fa-
29 cientes in ſuperbia. * Conſti-
tue populum tuum in loco ſan-
30 cto tuo, || ſicut dixit Moyſes. * Sa- || Deut. 30.
G cerdotes autem pſallebant hym- a. 3. 5
nos, vſquequo conſumptum eſ- ȷ̃.2.d.18
31 ſet ſacrificiũ. * Cum autem con-
ſumptum eſſet ſacrificium, ex re-
ſidua aqua Nehemias iuſſit lapi-
32 des maiores perfundi. * Quod
vt factũ eſt, ex eis flamma accen-
ſa eſt: ſed ex lumine, quod re-
fulſit ab altari, conſumpta eſt.
33 * Vt vero manifeſtata eſt res, re-
nunciatum eſt regi Perſarũ quòd
in loco, in quo ignem abſconde-
rant hi, qui tranſlati fuerant, ſa-
cerdotes, aqua apparuit, de qua
Nehemias, & qui cum eo erant,
puri-

purificauerunt sacrificia. * Con- 34
siderans autem rex, & rem dili-
genter examinans, fecit ei tem-
plum, vt probaret quod factum
erat. * & cum probasset, sacerdo- 35
tibus donauit multa bona, & alia
atque alia munera, & accipiens
manu sua, tribuebat eis.* Appel- 36
lauit autem Nehemias hunc lo-
cum Nephthar, quod interpreta-
tur Purificatio. Vocatur autem
apud plures Nephi.

CAP. II.

INuenitur autem in descriptio- 1
nibus Ieremiæ prophetæ, quòd A
iussit eos ignẽ accipere qui trans-
migrabant: vt significatum est, &
vt mandauit transmigratis. * Et 2
dedit illis legem ne obliuisce-
rentur præcepta Domini, & vt
non exerrarent mentibus viden-
tes simulachra aurea, & argentea,
& ornamenta eorum. * Et alia 3
huiusmodi dicens, hortabatur ne
legem amouerent a corde suo.
* Erat autem in ipsa scriptura, 4
quomodo tabernaculum, & ar-
cam iussit propheta diuino respõ-
so ad se facto comitari secum, vs-
|| Deut. 34. a. 1 quequo exijt in montem, || in quo
Moyses ascendit, & vidit Dei he-
reditatem. * Et veniens ibi Iere- 5
mias inuenit locum speluncæ: & B
tabernaculum, & arcam, & alta-
re incensi intulit illuc, & ostium
obstruxit. * Et accesserunt qui- 6
dam simul, qui sequebantur, vt
notarent sibi locum: & non po-
tuerunt inuenire.* Vt autem co- 7
gnouit Ieremias, culpans illos,
dixit: Quòd ignotus erit locus,
donec congreget Deus congrega-
tionem populi, & propitius fiat:
* & tunc Dominus ostendet hæc, 8
& apparebit maiestas Domini, &
nubes erit, sicut & Moysi mani-
|| 3.Reg. 8. b.14 festabatur, & || sicut cum Salomon
petijt vt locus sanctificaretur ma-
2.Par.6. c. 14 gno Deo, manifestabat hæc.* Ma- 9
gnifice etenim sapientiam tracta-
bat: & vt sapientiam habens,
|| Leu.9. d. 24 || obtulit sacrificium dedicationis,
& consummationis templi. * Si- 10
cut & Moyses orabat ad Domi-
num, & descendit ignis de cælo, C
& consumpsit holocaustum, sic
|| 2.Par.7.a. 1 || & Salomon orauit, & descendit

ignis de cælo, & consumpsit ho-
11 locaustum.* Et dixit Moyses, || eo || Leu.10.d.
quòd nõ sit comestum quod erat 16. 17
12 pro peccato, cõsumptum est.* Si-
militer & Salomon octo diebus
13 celebrauit dedicationem.* Infe-
rebantur autem in descriptioni-
bus, & commentarijs Nehemiæ
hæc eadem: & vt construens bi-
bliothecam cõgregauit de regio-
nibus libros, & Prophetarum, &
Dauid, & epistolas Regum, & de
14 donarijs.* Similiter autem & Iu-
das ea, quæ deciderant per bel-
lum, quod nobis acciderat, con-
gregauit omnia, & sunt apud nos.
15 * Si ergo desideratis hæc, mittite
16 qui perferant vobis. * Acturi ita-
D que purificationẽ scripsimus vo-
bis: bene ergo facietis, si egeritis
17 hos dies. * Deus autem, qui libe-
rauit populum suum, & reddi-
dit hereditatem omnibus, & re-
gnum, & sacerdotium, & sancti-
18 ficationem, * || sicut promisit in || Deut. 30. a. 3. 5
lege, speramus quòd cito nostri
miserebitur, & congregabit de
19 sub cælo in locum sanctum.* Eri-
puit enim nos de magnis pericu-
20 lis, & locum purgauit. * De Iu-
da vero Machabæo, & fratribus
eius, & de templi magni purifica-
21 tione, & de aræ dedicatione:* sed
E & de prælijs, quæ pertinent ad
Antiochum Nobilem, & filium
22 eius Eupatorem: * & de illumi-
nationibus, quæ de cælo factæ
sunt ad eos, qui pro Iudæis forti-
ter fecerunt, ita vt vniuersam re-
gionem, cum pauci essent, vindi-
carent, & barbaram multitudi-
23 nem fugarent,* & famosissimum
in toto orbe templum recupera-
rent, & ciuitatem liberarent, &
leges, quæ abolitæ erant, restitue-
rentur, Domino cum omni tran-
quillitate propitio facto illis.
24 *Itemq. ab Iasone Cyrenęo quin-
que libris comprehensa tentaui-
mus nos vno volumine breuiare.
25 * Considerantes enim multitudi-
F nem librorum, & difficultatem
volentibus aggredi narrationes
historiarũ propter multitudinem
26 rerum, * curauimus volentibus
quidem legere, vt esset animi
oblectatio: studiosis vero, vt fa-
cilius possint memoriæ commen-
dare: omnibus autem legenti-
bus

bus vtilitas conferatur. * Et no- 27
bis quidem ipsis, qui hoc opus
breuiandi causa suscepimus, non
facilem laborem, immo vero ne-
gotium plenum vigiliarum, & su-
doris assumpsimus. * Sicut hi, 28
qui præparant cōuiuium, & quæ-
runt aliorum volūtati parere pro-
pter multorum gratiam, liben-
ter laborem sustinemus. * Veri- 29
tatem quidem de singulis aucto-
ribus concedentes, ipsi autem se-
cundum datam formam breuita-
ti studentes. * Sicut enim no- 30
uæ domus architecto de vniuersa G
structura curandum est: ei vero,
qui pingere curat, quæ apta sunt
ad ornatum, exquirenda sunt:
ita æstimandum est & in nobis.
* Etenim intellectum colligere, 31
& ordinare sermonem, & curio-
sius partes singulas quasque dis-
quirere, historiæ congruit aucto-
ri:* breuitatem vero dictionis se- 32
ctari, & executiones rerum vita-
re, breuianti concedendum est.
* Hinc ergo narrationem incipie- 33
mus: de præfatione tantum di-
xisse sufficiat. stultum etenim est
ante historiam effluere, in ipsa
autem historia succingi.

CAP. III.

IGitur cum sancta ciuitas habi- 1
taretur in omni pace, leges etiā A
adhuc optime custodirentur, pro-
pter Oniæ pontificis pietatem, &
animos odio habentes mala, *fie- 2
bat vt & ipsi reges, & principes
locum summo honore dignum
ducerent, & templum maximis
muneribus illustrarent: * ita vt 3
Seleucus Asiæ rex de redditibus
suis præstaret omnes sumptus ad
ministerium sacrificiorum perti-
nentes. * Simon autem de tribu 4
Beniamin prępositus templi con-
stitutus, contendebat, obsisten-
te sibi principe sacerdotum, ini-
quum aliquid in ciuitate moli-
ri.* Sed cum vincere Oniam non 5
posset, venit ad Apolloniū Thar-
seæ filium, qui eo tempore erat
dux Cœlesyriæ, & Phœnicis: * & 6
nuntiauit ei, pecunijs innume-
rabilibus plenum esse ærarium
Ierosolymis, & communes co-
pias immensas esse, quæ non per-
tinent ad rationem sacrificiorum:
esse autem possibile sub potesta-
7 te regis cadere vniuersa.* Cumq.
B retulisset ad regem Apollonius
de pecunijs, quæ delatæ erant,
ille accitum Heliodorum, qui erat
super negotia eius, misit cum
mandatis, vt prædictam pecu-
8 niam transportaret. * Statimq.
Heliodorus iter est aggressus, spe-
cie quidem quasi per Cœlesy-
riam, & Phœnicen ciuitates es-
set peragraturus, re vera autem
regis propositum perfecturus.
9 *Sed, cum venisset Ierosolymam,
& benigne a summo sacerdote in
ciuitate esset exceptus, narra-
uit de dato indicio pecuniarum:
&, cuius rei gratia adesset, ape-
ruit: interrogabat autem, si ve-
10 re hæc ita essent.* Tunc summus
sacerdos ostendit deposita esse
hæc, & victualia viduarum, &
11 pupillorum: * quædam vero es-
se Hircani Tobiæ viri valde emi-
nentis, in his, quæ detulerat im-
pius Simon: vniuersa autem ar-
genti talenta esse quadringenta,
12 & auri ducenta.* decipi vero eos,
qui credidissent loco, & templo,
quod per vniuersum mundum
honoratur, pro sui veneratione,
& sanctitate omnino impossibi-
13 le esse.* At ille pro his, quæ ha-
C bebat in mandatis a rege, dicebat
omni genere regi ea esse deferen-
14 da. * Constituta autem die in-
trabat de his Heliodorus ordina-
turus. Non modica vero per vni-
uersam ciuitatem erat trepida-
15 tio. * Sacerdotes autem ante al-
tare cum stolis sacerdotalibus ia-
ctauerunt se, & inuocabāt de cæ-
lo eum, qui depositis legem po-
suit, vt his, qui deposuerant ea,
16 salua custodiret. * Iam vero qui
videbat summi sacerdotis vultū,
mente vulnerabatur: facies enim,
& color immutatus declarabat in-
17 ternum animi dolorem. * cir-
cumfusa enim erat mœstitia quę-
dam viro, & horror corporis, per
quem manifestus aspicientibus
dolor cordis eius efficiebatur.
18 * Alij etiam gregatim de domi-
bus confluebant, publica suppli-
catione obsecrantes, pro eo quòd
in contemptum locus esset ven-
19 turus. * Accinctæq. mulieres ci-

licijs pectus, per plateas conflue- D
bant. sed & virgines, quæ conclu-
sæ erant, procurrebant ad Oniam,
aliæ autem ad muros, quædã ve-
ro per fenestras aspiciebant: *vni- 20
uersæ autem protendentes manus
in cælum, deprecabantur. * erat 21
enim misera commistæ multitu-
dinis, & magni sacerdotis in ago-
ne constituti expectatio. * Et hi 22
quidem inuocabant omnipoten-
tem Deum, vt credita sibi his, qui
crediderant, cum omni integri-
tate conseruarentur. * Heliodo- 23
rus autem, quod decreuerat, per-
ficiebat eodem loco ipse cum sa-
tellitibus circa ærarium præsens.
* Sed spiritus omnipotentis Dei 24
magnam fecit suæ ostẽsionis eui- E
dentiam, ita vt omnes, qui ausi
fuerãt parere ei, ruentes Dei vir-
tute, in dissolutionem, & formi-
dinem conuerterentur. * Appa- 25
ruit enim illis quidam equus ter-
ribilem habens sessorem, optimis
operimentis adornatus: isq. cum
impetu Heliodoro priores calces
elisit. qui autem ei sedebat, vide-
batur arma habere aurea. * Alij 26
etiam apparuerunt duo iuuenes
virtute decori, optimi gloria, spe-
ciosiq. amictu: qui circumstete-
runt eum, & ex vtraque parte fla-
gellabãt, sine intermissione mul-
tis plagis verberantes. * Subito 27
autem Heliodorus cõcidit in ter-
ram, eumq. multa caligine cir-
cumfusum rapuerunt, atque in
sella gestatoria positum eiecerũt.
* Et is, qui cum multis cursori- 28
bus, & satellitibus prædictum
ingressus est ærarium, portaba-
tur nullo sibi auxilium ferente,
manifesta Dei cognita virtute.
* & ille quidem per diuinam vir- 29
tutem iacebat mutus, atque om-
ni spe & salute priuatus. * Hi au- 30
tem Dominum benedicebãt, quia F
magnificabat locum suum: &
templum, quod paulo ante ti-
more ac tumultu erat plenum,
apparente omnipotente Domino,
gaudio & lætitia impletum est.
* Tunc vero ex amicis Heliodori 31
quidam rogabãt confestim Oniã,
vt inuocaret Altissimum, vt vi-
tam donaret ei, qui in supremo
spiritu erat constitutus. * Con- 32
siderans autem summus sacerdos
ne forte rex suspicaretur mali-
tiam aliquam ex Iudæis circa He-
liodorum consummatam, obtu-
lit pro salute viri hostiam saluta-
33 rem. * Cumq. summus sacerdos
exoraret, ijdem iuuenes eisdem
vestibus amicti, astantes Helio-
doro, dixerunt: Oniæ sacerdo-
ti gratias age: nam propter eum
34 Dominus tibi vitam donauit.* tu
autem a Deo flagellatus, nuncia
omnibus magnalia Dei, & pote-
statem. Et his dictis, non com-
35 paruerunt. * Heliodorus autem,
G hostia Deo oblata, & votis ma-
gnis promissis ei, qui viuere illi
concessit, & Oniæ gratias agens,
recepto exercitu, repedabat ad
36 regem. * Testabatur autem om-
nibus ea quæ sub oculis suis vi-
37 derat opera magni Dei. * Cum
autem rex interrogasset Heliodo-
rum, quis esset aptus adhuc se-
38 mel Ierosolymam mitti, ait: * Si
quem habes hostem, aut regni tui
insidiatorem, mitte illuc, & fla-
gellatum eum recipies, si tamen
euaserit: eo quòd in loco sit vere
39 Dei quædam virtus. * Nam ipse,
qui habet in cælis habitationem,
visitator, & adiutor est loci illius,
& venientes ad malefaciendum
40 percutit, ac perdit. * Igitur de
Heliodoro, & ærarij custodia ita
res se habet.

CAP. IIII.

1 Simon autem prædictus pecu-
A niarum, & patriæ delator, ma-
le loquebatur de Onia, tamquam
ipse Heliodorum instigasset ad
hæc, & ipse fuisset incentor ma-
2 lorum: * prouisoremq. ciuita-
tis, ac defensorem gentis suæ, &
æmulatorem legis Dei audebat
3 insidiatorem regni dicere. * Sed,
cum inimicitiæ in tantum proce-
derent, vt etiam per quosdam Si-
monis necessarios homicidia fie-
4 rent: * considerans Onias pericu-
lum contentionis, & Apollonium
insanire, vtpote ducẽ Cœlesyriæ,
& Phœnicis, ad augendam mali-
tiam Simonis, ad regem se contu-
5 lit, * non vt ciuium accusator, sed
communem vtilitatem apud se-
metipsum vniuersæ multitudi-
6 nis considerans. * Videbat enim
sine

fine regali prouidētia impossibi-
le esse pacem rebus dari, nec Si-
monem posse cessare a stultitia
sua. * Sed post Seleuci vitæ ex- 7
cessum, cum suscepisset regnum
Antiochus, qui Nobilis appella-
batur, ambiebat Iason frater Onię
summum sacerdotium: * adito 8
rege, promittens ei argenti talen-
ta trecenta sexaginta, & ex reddi-
tibus alijs talenta octoginta, * su- 9
per hæc promittebat & alia cen- B
tum quinquaginta, si potestati
eius concederetur gymnasium, &
ephebiam sibi constituere, & eos,
qui in Ierosolymis erant, Antio-
chenos scribere.* Quod cum rex 10
annuisset, & obtinuisset princi-
patum, statim ad gentilem ritum
contribules suos transferre cœpit:
* & amotis his, quæ humanita- 11
tis causa Iudæis a regibus fuerant
constituta, per Ioannem patrem
Eupolemi, qui apud Romanos
de amicitia, & societate functus
est legatione legitima, ciuium
iura destituens, praua instituta
sanciebat.* Etenim ausus est sub 12
ipsa arce gymnasium constituere,
& optimos quosque epheborum
in lupanaribus ponere. * Erat 13
autem hoc non initium, sed in-
crementum quoddam, & profe-
ctus gentilis, & alienigenæ con-
uersationis, propter impij, &
non sacerdotis Iasonis nefarium,
& inauditum scelus: * ita vt sacer- 14
dotes iam non circa altaris officia
dediti essent, sed contempto tem-
plo, & sacrificijs neglectis festi-
narent participes fieri palestræ, &
præbitionis eius iniustæ, & in
exercitijs disci. * & patrios qui- 15
dem honores nihil habētes, Græ- C
cas glorias optimas arbitrabātur:
* quarum gratia periculosa eos 16
contentio habebat, & eorum
instituta æmulabātur, ac per om-
nia his consimiles esse cupiebāt,
quos hostes, & peremptores ha-
buerant. * In leges enim diuinas 17
impie agere impune non cedit:
sed hoc tempus sequens declara-
bit.* Cum autem quinquennalis 18
agon Tyri celebraretur, & rex
præsens esset, misit * Iason faci- 19
norosus ab Ierosolymis viros pec
catores, portantes argēti didrach-
mas trecentas in sacrificium Her-
culis, quas postulauerunt hi, qui
asportauerāt, ne in sacrificijs ero-
garentur, quia non oporteret, sed
20 in alios sūptus eas deputari. * Sed
hæ oblatæ sunt quidem ab eo, qui
miserat, in sacrificium Herculis:
propter præsentes autem datæ sūt
in fabricam nauium triremium.
21 * Misso autem in Aegyptum Ap-
pollonio Mnesthei filio propter
primates Ptolemæi Philometoris
regis, cum cognouisset Antiochus
alienum se a negotijs regni effe-
ctum, proprijs vtilitatibus con-
sulens, profectus inde venit Iop-
22 pen, & inde Ierosolymam. * Et
D magnifice ab Iasone, & ciuitate
susceptus, cum facularum lumi-
nibus, & laudibus ingressus est. &
inde in Phœnicem exercitū con-
23 uertit. * Et post triennij tempus
misit Iason Menelaum supradi-
cti Simonis fratrē portantē pecu-
nias regi, & de negotijs necessa-
24 rijs responsa perlaturum. * At il-
le cōmendatus regi, cum magni-
ficasset faciem potestatis eius,
in semetipsum retorsit summum
sacerdotium, superponens Iasoni
25 talenta argenti trecenta. * Ac-
ceptisq. a rege mandatis, venit,
nihil quidem habēs dignū sacer-
dotio: animos vero crudelis tyran-
ni, & feræ beluæ iram gerens.
26 * Et Iason quidem, qui proprium
fratrem captiuauerat, ipse dece-
ptus profugus in Ammanitem
27 expulsus est regionem. * Mene-
laus autem principatum quidem
obtinuit: de pecunijs vero regi
promissis, nihil agebat, cum exa-
ctionem faceret Sostratus, qui
28 arci erat præpositus. * Nam ad
hunc exactio vectigalium perti-
nebat: quam ob causam vtrique
29 ad regem sunt euocati. * Et Me-
nelaus amotus est a sacerdotio,
succedente Lysimacho fratre suo:
Sostratus autem prælatus est Cy-
30 prijs. * Et cum hæc agerentur,
E contigit, Tharsenses, & Mallotas
seditionem mouere eo quod An-
tiochidi regis concubinę dono es-
31 sent dati. * Festinanter itaque rex
venit sedare illos, relicto suffe-
cto vno ex comitibus suis Andro
32 nico. * Ratus autē Menelaus ac-
cepisse se tempus opportunum
aurea quędā vasa e tēplo furatus

donauit Andronico, & alia ven-
diderat Tyri, & per vicinas ciui-
tates. * Quod cum certissime co- 33
gnouisset Onias, arguebat eum,
ipse in loco tuto se continẽs An-
tiochiæ secus Daphnem. * Vnde 34
Menelaus accedens ad Androni-
cum, rogabat vt Oniam interfi-
ceret. Qui cum venisset ad Oniã,
& datis dextris cum iureiurando
(quamuis esset ei suspectus) sua-
sisset de asylo procedere, statim eũ
peremit, non veritus iustitiam.
* Ob quam causam non solũ Iu- 35
dæi, sed aliæ quoque nationes in-
dignabantur, & moleste ferebant
de nece tanti viri iniusta. *Sed re- 36
gressum regem de Ciliciæ locis
adierunt Iudæi apud Antiochiã,
simul & Græci: conquerentes de
iniqua nece Oniæ * Contristatus 37
itaque animo Antiochus propter
Oniam, & flexus ad misericordiã,
lacrymas fudit, recordatus de-
functi sobrietatem, & modestiam.
* accensisq. animis Andronicum 38
purpura exutum, per totam ciui- F
tatem iubet circumduci: & in eo-
dem loco, in quo in Oniam im-
pietatem commiserat, sacrilegum
vita priuari, Domino illi condi-
gnam retribuente pœnam. * Mul- 39
tis autem sacrilegijs in templo a
Lysimacho cõmissis Menelai con-
silio, & diuulgata fama, con-
gregata est multitudo aduersum
Lysimachum multo iam auro ex-
portato. * Turbis autem insur- 40
gentibus, & animis ira repletis,
Lysimachus armatis fere tribus
millibus iniquis manibus, vti cœ-
pit, duce quodam tyranno, æta-
te pariter, & dementia proue-
cto. * Sed, vt intellexerunt cona- 41
tum Lysimachi, alij lapides, alij
fustes validos arripuere: quidam
vero cinerem in Lysimachum ie-
cere. * Et multi quidem vulne- 42
rati, quidam autem & prostrati, G
omnes vero in fugam conuersi
sunt: ipsum etiam sacrilegum
secus ærarium interfecerunt. * De 43
his ergo cœpit iudicium aduersus
Menelaum agitari. * Et cum 44
venisset rex Tyrum, ad ipsum ne-
gotium detulerunt missi tres viri
a senioribus. * Et cum superare- 45
tur Menelaus, promisit Ptolemæo
multas pecunias dare ad suaden-
46 dum regi. * Itaque Ptolemæus in
quodam atrio positum quasi re-
frigerandi gratia regem adijt, &
47 deduxit a sententia: * & Mene-
laum quidem vniuersæ malitiæ
reum criminibus absoluit: mise-
ros autem, qui, etiam si apud
Scythas causam dixissent, inno-
centes iudicarentur, hos morte
48 damnauit. * Cito ergo iniustam
pœnam dederunt, qui pro ciuita-
te & populo, & sacris vasis cau-
49 sam prosecuti sunt. * Quam ob
rem Tyrij quoque indignati, er-
ga sepulturam eorum liberalissi-
50 mi extiterunt. * Menelaus au-
tem, propter eorum, qui in po-
tentia erant, auaritiam, perma-
nebat in potestate, crescens in ma-
litia ad insidias ciuium.

CAP. V.

1 EOdem tẽpore Antiochus se-
A cundam profectionem para-
2 uit in Aegyptum. * Contigit au-
tem per vniuersam Ierosolymo-
rum ciuitatem videri diebus qua
draginta per aera equites discur-
rentes auratas stolas habentes, &
hastis, quasi cohortes, armatos,
3 * & cursus equorum per ordines
digestos, & congressiones fieri co-
minus, & scutorum motus, & ga-
leatorum multitudinem gladijs
districtis, & telorum iactus, & au-
reorum marmorum splendorem,
4 omnisq. generis loricarum *Qua
propter omnes rogabant in bonũ
5 monstra conuerti. * Sed cum fal-
sus rumor exisset, tamquam vita
excessisset Antiochus, assumptis
Iason non minus mille viris re-
pente aggressus est ciuitatem: &
ciuibus ad murum cõuolantibus
ad vltimum apprehensa ciuitate,
6 Menelaus fugit in arcem: *Iason
vero nõ parcebat in cæde ciuibus
suis, nec cogitabat prosperitatem
aduersum cognatos malũ esse ma-
ximum, arbitrans hostium & non
7 ciuium se trophæa capturum. *Et
B principatum quidẽ non obtinuit,
finem vero insidiarum suarũ con-
fusionem accepit, & profugus ite-
8 rum abijt in Ammaniten. *Ad vl-
timum in exitium sui conclusus
ab Areta Arabum tyranno fugiẽs
de ciuitate in ciuitatem, omni-
bus odiosus, vt refuga legum, &
execra-

execrabilis, vt patriæ & ciuium
hostis, in Aegyptum extrusus est:
9 * & qui multos de patria sua expulerat, peregre perijt, Lacedæ-
monas profectus, quasi pro co-
gnatione ibi refugium habitu-
10 rus: * & qui insepultos multos
abiecerat, ipse & illamentatus,
& insepultus abijcitur, sepultura
neque peregrina vsus, neque pa-
11 trio sepulchro participans. * His
itaque gestis, suspicatus est rex so-
cietatē deserturos Iudæos: & ob
hoc profectus ex Aegypto effera-
tis animis, ciuitatem quidem ar-
12 mis cepit. * Iussit autem militibus
interficere, nec parcere occursan-
tibus, & per domos ascendentes
13 trucidare. * Fiebant ergo cædes
iuuenum, ac seniorum, & mulie-
rum, & natorum exterminia, vir-
ginumq. & paruulorum neces.
14 * Erant autem toto triduo octo-
ginta millia interfecti, quadragin-
ta millia vincti, non minus autē
15 venundati. * Sed nec ista suffi-
C ciunt: ausus est etiam intrare tem-
plum vniuersa terra sanctius, Me-
nelao ductore, qui legum, &
16 patriæ fuit proditor: * & scelestis
manibus sumens sancta vasa, quæ
ab alijs regibus, & ciuitatibus
erant posita ad ornatum loci, &
gloriam, contrectabat indigne, &
17 contaminabat. * Ita alienatus
mente Antiochus, non conside-
rabat quod propter peccata habi-
tantium ciuitatem, modicum
Deus fuerat iratus: propter quod
& accidit circa locum despectio:
18 * alioquin nisi contigisset eos
multis peccatis esse inuolutos,
‖ sicut Heliodorus, qui missus est
a Seleuco rege ad expoliandum
ærarium, etiam hic statim aduе-
niens flagellatus, & repulsus vti-
19 que fuisset ab audacia. * Verum
non propter locum, gentem: sed
propter gentem, locum Deus ele-
20 git. * Ideoq. & ipse locus parti-
ceps factus est populi malorū. po-
stea autem fiet socius bonorum.
& qui derelictus in ira Dei omni-
potentis est, iterum in magni Do-
mini recōciliatione cum summa
21 gloria exaltabitur. * Igitur An-
D tiochus mille & octingentis abla-
tis de templo talentis, velociter
Antiochiam regressus est, existi-

‖ 2. 3. c. 25. 27

mans se præ superbia terram ad
nauigandum, pelagus vero ad iter
agendum deducturū propter men
22 tis elationem. * Reliquit autem
& præpositos ad affligendam gen-
tem: Ierosolymis quidem Phi-
lippum genere Phrygem, moribus
crudeliorem eo ipso, a quo con-
23 stitutus est. * in Garizim autē An-
dronicum, & Menelaum, qui
grauius quàm ceteri imminebant
24 ciuibus. * Cumq. appositus esset
cōtra Iudæos, misit odiosum prin-
cipem Appollonium cum exerci-
tu viginti & duobus millibus,
præcipiēs ei omnes perfectæ æta-
tis interficere, mulieres, ac iuue-
25 nes vendere. * Qui cū venisset Ie-
rosolymā, pacem simulans, quie-
uit vsque ad diem sanctum sab-
bati: & tunc feriatis Iudæis arma
26 capere suis præcepit. * Omnesq.
qui ad spectaculum processerant,
trucidauit: & ciuitatem cum ar-
matis discurrens, ingētem multi-
27 tudinem peremit. * Iudas autem
Machabæus, qui decimus fuerat,
secesserat in desertum locū, ibiq.
inter feras vitā in montibus cum
suis agebat: & fœni cibo vescen-
tes, demorabantur, ne participes
essent coinquinationis.

CAP. VI.

1 SEd non post multum tempo-
A ris misit rex senem quemdam
Antiochenum, qui compelleret
Iudæos vt se transferrent a patrijs
2 & Dei legibus: * contaminare
etiam quod in Ierosolymis erat
templum, & cognominare Iouis
Olympij & in Garizim, prout erāt
hi, qui locum inhabitabant, Iouis
3 hospitalis. * Pessima autem & vni-
uersis grauis erat malorum incur-
4 sio: * nam templum luxuria, & co-
messationibus Gentium erat ple-
num, & scortātium cum meretri-
cibus: sacratisq. ædibus mulieres
se vltro ingerebant, intro ferentes
5 ea, quæ non licebat. * Altare etiam
plenum erat illicitis, quæ legibus
6 prohibebantur. * Neque autē sab-
B bata custodiebantur, neque dies
sollemnes patrij seruabantur, nec
simpliciter Iudæum se esse quis-
7 quam confitebatur. * Ducebant-
tur autem cum amara necessitate
in die natalis regis ad sacrificia: &

& , cum Liberi sacra celebraren-
tur , cogebantur hedera coronati
Libero circuire . * Decretum au- 8
tem exijt in proximas Gentilium
ciuitates , suggerentibus Ptole-
mæis , vt pari modo & ipsi aduer-
sus Iudæos agerent , vt sacrifica-
rent : * eos autem , qui nollent 9
transire ad instituta Gentium, in-
terficerent : erat ergo videre mi-
seriam.* Duæ enim mulieres dela 10
tæ sunt natos suos circumcidisse :
quas , infantibus ad vbera suspē-
sis , cum publice per ciuitatem
circumduxissent , per muros præ-
cipitauerunt .* Alij vero, ad pro- 11
ximas coeuntes speluncas , & la C
tenter sabbati diem celebrantes ,
cum indicati essent Philippo, flā-
mis succensi sunt , eo quod vere-
bantur propter religionem & ob-
seruantiam , manu sibimet auxi-
lium ferre.*Obsecro autē eos,qui 12
hunc Librum lecturi sunt, ne ab-
horrescāt propter aduersos casus,
sed reputent, ea, quæ acciderunt,
non ad interitū , sed ad correptio-
nem esse generis nostri .* Etenim 13
multo tempore non sinere pecca-
toribus ex sentētia agere , sed sta-
tim vltiones adhibere, magni be-
neficij est indicium. *Non enim, 14
sicut in alijs nationibus,Dominus
patiēter expectat , vt eas,cum Iu-
dicij dies aduenerit,in plenitudi-
ne peccatorum puniat : *ita & in 15
nobis statuit , vt peccatis nostris
in finem deuolutis, ita demum
in nos vindicet . * Propter quod 16
numquam quidē a nobis miseri- D
cordiam suā amouet : corripiens
vero in aduersis populum suum
non derelinquit .* Sed hæc nobis 17
ad commonitionem legentiū di-
cta sint paucis . Iam autem ve-
niēdum est ad narrationem.*Igi- 18
tur Eleazarus vnus de primoribus
scribarum,vir ætate prouectus,&
vultu decorus, aperto ore hians
compellebatur carnem porcinam
manducare.* At ille gloriosissimā 19
mortem magis quàm odibilem
vitam complectens , voluntarie
præibat ad supplicium .* Intuens 20
autem , quemadmodū oporteret
accedere, patienter sustinens,de-
stinauit non admittere illicita
propter vitę amorem.*Hi autem, 21
qui astabant iniqua miseratione E

commoti , propter antiquam viri
amicitiam, tollentes eum secreto
rogabant afferri carnes , quibus
vesci ei licebat, vt simularetur
manducasse , sicut rex imperaue-
22 rat de sacrificij carnibus : *vt,hoc
facto, a morte liberaretur:& pro-
pter veterem viri amicitiam,hanc
in eo faciebant humanitatem .
23 * At ille cogitare cœpit ætatis ac
senectutis suæ eminentiam di-
gnam , & ingenitæ nobilitatis ca-
nitiem , atque a puero optimæ
conuersationis actus: & secūdum
sanctæ,& a Deo cōditæ legis con-
stituta , respondit cito, dicēs,præ-
24 mitti se velle in infernum. *Non
F enim ætati nostræ dignum est, in-
quit,fingere : vt multi adolescen-
tium , arbitrantes Eleazarum no-
naginta annorum transisse ad vi-
25 tam alienigenarum : *& ipsi pro-
pter meam simulationem,& pro-
pter modicum corruptibilis vitæ
tempus decipiantur , & per hoc
maculam , atque execrationem
26 meæ senectuti cōquiram .* Nam,
etsi in præsenti tempore suppli-
cijs hominum eripiar, sed ma-
num Omnipotentis nec viuus,
27 nec defunctus effugiam .* Quam
ob rem fortiter vita excedendo,
senectute quidem dignus appa-
28 rebo : * adolescentibus autem
exemplum forte relinquam , si
prompto animo, ac fortiter pro
grauissimis ac sāctissimis legibus
honesta morte perfungar . His di-
ctis, confestim ad supplicium
29 trahebatur . * Hi autem, qui eum
G ducebant, & paulo ante fuerant
mitiores, in iram conuersi sunt
propter sermones ab eo dictos ,
quos illi per arrogantiam prola-
30 tos arbitrabantur. *Sed, cum pla-
gis perimeretur, ingemuit , & di-
xit : Domine , qui habes sanctam
scientiam,manifeste tu scis,quia,
cum a morte possem liberari,du-
ros corporis sustineo dolores : se-
cundum animam vero propter ti-
morem tuum libēter hæc patior.
31 * Et iste quidem hoc modo vita
decessit , non solum iuuenibus ,
sed & vniuersæ genti memoriam
mortis suæ ad exemplum virtutis
& fortitudinis derelinquens .

CAP.

CAP. VII.

Contigit autem & septem fra- 1
tres vna cum matre sua ap- A
prehensos compelli a rege edere
contra fas carnes porcinas, flagris,
& taureis cruciatos. * Vnus au- 2
tem ex illis, qui erat primus, sic
ait: Quid quæris, & quid vis disce-
re a nobis? parati sumus mori,
magis, quàm patrias Dei leges
præuaricari. * Iratus itaque rex 3
iussit sartagines, & ollas æneas
succendi: quibus statim succen-
sis, * iussit, ei, qui prior fuerat 4
locutus, amputari linguam: &,
cute capitis abstracta, summas
quoque manus & pedes ei præ-
scindi, ceteris eius fratribus, &
matre inspicientibus. * Et cum 5
iam per omnia inutilis factus es- B
set, iussit ignem admoueri, & ad-
huc spirantē torreri in sartagine:
in qua cum diu cruciaretur, cete-
ri vna cum matre inuicem se hor-
tabantur mori fortiter, * dicen- 6
tes: Dominus Deus aspiciet veri-
tatem, & consolabitur in nobis,
||Deu.32.e.36 ||quemadmodum in protestatione
cātici declarauit Moyses: Et in ser
uis suis consolabitur. * Mortuo 7
itaque illo primo, hoc modo,
sequentem deducebant ad illu-
dendum: &, cute capitis eius cum
capillis abstracta, interrogabant,
si manducaret prius, quàm toto
corpore per membra singula pu-
niretur. * At ille, respondens pa- 8
tria voce, dixit: Non faciam. Pro-
pter quod & iste sequenti loco
primi tormenta suscepit: * & in 9
vltimo spiritu constitutus, sic ait:
Tu quidem scelestissime in præ-
senti vita nos perdis: sed Rex mū-
di defunctos nos pro suis legibus
in ęternę vitę resurrectione susci-
tabit. * Post hunc tertius illudi- 10
tur, & linguam postulatus cito
protulit, & manus constanter ex-
tendit: * & cum fiducia ait: E cæ- 11
lo ista possideo, sed propter Dei C
leges nunc hæc ipsa despicio,
quoniam ab ipso me ea receptu-
rum spero: * ita vt rex, & qui cum 12
ipso erant, mirarentur adolescen-
tis animum, quod tamquam ni-
hilum duceret cruciatus. * Et hoc 13
ita defuncto, quartum vexabant
similiter torquentes. * Et, cum 14
iam esset ad mortem, sic ait: Po-
tius est ab hominibus morti datos
spem expectare a Deo, iterum
ab ipso resuscitandos: tibi enim
resurrectio ad vitam non erit.
15 * Et cum admouissent quintum,
vexabant eum. At ille, respi-
16 ciens in eum, * dixit: Potesta-
tem inter homines habens, cum
sis corruptibilis, facis quod vis:
noli autem putare genus nostrum
17 a Deo esse derelictum. * Tu au-
D tem patienter sustine, & videbis
magnam potestatem ipsius, qua-
liter te, & semen tuum torque-
18 bit. * Post hunc ducebant sextum,
& is, mori incipiens, sic ait: No-
li frustra errare: nos enim prop-
ter nosmetipsos hæc patimur pec-
cantes in Deum nostrum, & di-
gna admiratione facta sunt in no-
19 bis: * tu autem ne existimes tibi
impune futurum, quod contra
20 Deum pugnare tentaueris. * Su-
pra modum autem mater mirabi-
lis, & bonorum memoria digna,
quæ pereuntes septem filios sub
vnius diei tempore conspiciens,
bono animo ferebat propter spē,
21 quam in Deum habebat: * sin-
gulos illorum hortabatur voce pa
tria fortiter repleta sapientia: &
femineæ cogitationi masculinum
22 animum inserens, * dixit ad
eos: Nescio qualiter in vtero meo
apparuistis: neque enim ego spi-
ritum & animam donaui vobis &
vitam, & singulorum mēbra non
23 ego ipsa compegi, * sed enim
mundi Creator, qui formauit
hominis natiuitatem, quique
omnium inuenit originem, &
spiritum vobis iterum cum mise-
ricordia reddet & vitam, sicut
nunc vosmetipsos despicitis pro-
24 pter leges eius. * Antiochus au-
E tem, contemni se arbitratus, si-
mul & exprobrantis voce despe-
cta, cum adhuc adolescentior su-
peresset, non solum verbis horta-
batur, sed & cum iuramento af-
firmabat se diuitem & beatū fa-
cturū, & trāslatū a patrijs legi-
bus amicū habiturū, & res neces-
25 sarias ei præbiturum. * Sed ad hęc
cum adolescens nequaquā incli-
naretur, vocauit rex matrē, & sua-
debat ei vt adolescēti fieret in sa-
26 lutem. * Cum autem multis eam

verbis esset hortatus promisit sua-
suram se filio suo. * Itaque in- 27
clinata ad illum, irridens crudelē
tyrannum, ait patria voce: Fili
mi, miserere mei, quæ te in vte-
ro nouem mensibus portaui, & lac
triennio dedi & alui, & in ætatem
istam perduxi. * Peto, nate, vt 28
aspicias ad cælum & terram, & F
ad omnia quæ in eis sunt: & in-
telligas, quia ex nihilo fecit illa
Deus, & hominum genus: * ita 29
fiet, vt nō timeas carnificē istum,
sed dignus fratribus tuis effectus
particeps, suscipe mortem, vt
in illa miseratione cum fratribus
tuis te recipiam. * Cum hæc 30
illa adhuc diceret, ait adolescens:
Quem sustinetis? non obedio præ-
cepto regis, sed præcepto legis,
quæ data est nobis per Moysen.
* Tu vero, qui inuentor omnis 31
malitiæ factus es in Hebræos non
effugies manum Dei. * Nos enim 32
pro peccatis nostris hæc patimur.
* Et si nobis propter increpatio- 33
nem, & correptionem Dominus
Deus noster modicum iratus est:
sed iterum reconciliabitur seruis
suis. * Tu autem, o sceleste, & 34
omnium hominum flagitiosissi-
me, noli frustra extolli vanis spe-
bus in seruos eius inflammatus.
* nondum enim omnipotentis 35
Dei, & omnia inspicientis, iudi-
cium effugisti. * Nam fratres mei, 36
modico nunc dolore sustentato,
sub testamento æternæ vitæ effe- G
cti sunt: tu vero iudicio Dei iu-
stas superbiæ tuæ pœnas exolues.
* Ego autem, sicut & fratres mei, 37
animam, & corpus meum trado
pro patrijs legibus: inuocās Deum
maturius genti nostræ propitium
fieri, teq. cum tormentis & ver-
beribus confiteri quòd ipse est
Deus solus. * In me vero & in 38
fratribus meis desinet omnipo-
tentis ira, quæ super omne ge-
nus nostrum iuste superducta
est. * Tunc rex accensus ira in 39
hunc super omnes crudelius de-
sæuit, indigne ferens se derisum.
* Et hic itaque mundus obijt per 40
omnia in Domino cōfidens. * No- 41
uissime autem post filios & ma-
ter consumpta est. * Igitur de sa- 42
crificijs, & de nimijs crudelitati-
bus satis dictum est.

CAP. VIII.

1 IVdas vero Machabæus, & qui
A cum illo erant, introibant la-
tenter in castella: & conuocan-
tes cognatos, & amicos, & eos,
qui permanserūt in Iudaismo, as-
sumentes, eduxerūt ad se sex mil-
2 lia virorum. * Et inuocabant Do-
minum, vt respiceret in populum,
qui ab omnibus calcabatur: & mi-
sereretur templo, quod contami-
3 nabatur ab impijs: * misereretur
etiā exterminio ciuitatis, quæ es-
set illico complananda, & vocem
sanguinis ad se clamātis audiret:
4 * memoraretur quoque iniquis-
simas mortes paruulorum inno-
centum, & blasphemias nomini
suo illatas, & indignaretur super
5 his. * At Machabæus, congregata
B multitudine, intolerabilis genti-
bus efficiebatur: ira enim Do-
mini in misericordiam conuersa
6 est: * Et superueniens castellis, &
ciuitatibus improuisus, succende-
bat eas: & opportuna loca occu-
pans, non paucas hostium strages
7 dabat: * maxime autem noctibus
ad huiuscemodi excursus fereba-
tur, & fama virtutis eius vbique
8 diffundebatur. * Videns autem
Philippus paulatim virum ad pro
fectum venire, ac frequentius res
ei cedere prospere, ad Ptolomæū
ducem Cœlesyriæ, & Phœnicis
scripsit vt auxilium ferret regis
9 negotijs. * At ille velociter mi-
sit Nicanorem Patrocli de primo-
ribus amicum, datis eis de permi-
stis gentibus, armatis non mi-
C nus viginti millibus, vt vniuer-
sum Iudæorum genus deleret, ad-
iuncto ei & Gorgia viro militari,
& in bellicis rebus experientissi-
10 mo. * Constituit autem Nicanor,
vt regi tributum, quod Romanis
erat dandum, duo millia talen-
torum de captiuitate Iudæorum
11 suppleret: * statimque ad mari-
timas ciuitates misit, conuocans
ad coemptionem Iudaicorum
mancipiorum promittens se no-
naginta mancipia talento distra-
cturum, non respiciens ad vindi-
ctam, quæ eum ab Omnipotente
12 esset consecutura. * Iudas autem
vbi comperit, indicauit his, qui

secum erant, Iudæis Nicanoris ad-
uentum.* Ex quibus quidam for- 13
midantes, & non credentes Dei
iustitiæ, in fugam vertebantur:
* alij vero si quid ei supererat vē- 14
debāt, simulq. Dominum depre-
cabantur vt eriperet eos ab impio
Nicanore, qui eos prius quàm co
minus veniret, vendiderat: * & si 15
non propter eos, propter testamē- D
tum tamen quod erat ad patres
eorum, & propter inuocationem
sancti & magnifici nominis eius
super ipsos. * Conuocatis autem 16
Machabæus septem millibus, qui
cum ipso erant, rogabat ne hosti-
bus reconciliarentur, neque me-
tuerent inique venientium aduer
sum se hostium multitudinem,
sed fortiter contenderent, * ante 17
oculos habentes contumeliam, E
quæ loco sancto ab his iniuste es-
set illata, itemq. & ludibrio ha-
bitæ ciuitatis iniuriam, adhuc e-
tiam veterum instituta conuulsa.
* Nam illi quidem armis confi- 18
dunt, ait, simul & audacia: nos au-
tem in omnipotente Domino, qui
potest & venientes aduersum
nos, & vniuersum mundum vno
nutu delere, confidimus. * Ad- 19
monuit autem eos & de auxilijs F
Dei, quæ facta sunt erga parentes:
||4.Reg.19. g.35 & || quòd sub Sennacherib, cen-
tum octoginta quinque millia
Tob.1.d.21 perierunt: * & de prælio, quod 20
Eccl.48.d. 24 eis aduersum Galatas fuit in Ba-
bylonia, vt omnes, vbi ad rem
1.Mac.7.f. 41 ventum est, Macedonibus socijs
hæsitantibus, ipsi sex millia soli
Isa.37.g.36 peremerunt centū viginti millia
propter auxilium illis datum de
cælo, & beneficia pro his plurima
consecuti sunt. * His verbis con- 21
stantes effecti sunt, & pro legibus,
& patria mori parati. * Constituit 22
itaque fratres suos duces vtrique
ordini, Simonem, & Iosephum,
& Ionathan, subiectis vnicuique
millenis & quingentenis. * Ad 23
hoc etiam ab Esdra lecto illis san-
cto libro, & dato signo adiutorij
Dei, in prima acie ipse dux com-
misit cum Nicanore. * Et facto 24
sibi adiutore Omnipotente, in-
terfecerunt super nouem millia
hominum: maiorem autem par-
tem exercitus Nicanoris vulne-
ribus debilem factam fugere cō-
25 pulerunt. * Pecunijs vero eorum,
F qui ad emptionem ipsorum ve-
nerant, sublatis, ipsos vsquequa-
26 que persecuti sunt, * sed reuer-
si sunt hora conclusi: nam erat
ante sabbatum: quam ob causam
non perseuerauerunt insequen-
27 tes. * Arma autem ipsorum, &
spolia congregantes, sabbatum a-
gebant: benedicentes Dominum,
qui liberauit eos in isto die,
misericordiæ initium stillans in
28 eos. * Post sabbatum vero debili-
bus, & orphanis, & viduis diui-
serunt spolia: & residua ipsi cum
29 suis habuere. * His itaque gestis,
& communiter ab omnibus fa-
cta obsecratione, misericordem
Dominum postulabant, vt in fi-
30 nē seruis suis reconciliaretur. * Et
ex his, qui cum Timotheo, &
Bacchide erant contra se conten-
dentes super viginti millia inter-
fecerunt, & munitiones excel-
sas obtinuerunt: & plures prædas
diuiserunt, æquam portionem
debilibus, pupillis, & viduis,
31 sed & senioribus facientes. * Et
cum arma eorum diligenter col-
legissent, omnia composuerunt
in locis opportunis, residua vero
spolia Ierosolymam detulerunt:
32 * & Philarchen, qui cum Timo-
theo erat, interfecerunt virum
scelestum, qui in multis Iudæos
33 afflixerat. * Et cum epinicia a-
gerent Ierosolymis, eum, qui sa-
cras ianuas incenderat, id est, Cal-
listhenem, cum in quoddam do-
micilium refugisset, incende-
runt, digna ei mercede pro impie-
34 tatibus suis reddita. * Facinoro-
sissimus autem Nicanor, qui mil-
le negotiantes ad Iudæorum ven-
35 ditionem adduxerat, * humilia-
tus auxilio Domini ab his, quos
nullos extimauerat, deposita
veste gloriæ per mediterranea fu-
giens, solus venit Antiochiam,
summam infelicitatem de interi-
36 tu sui exercitus consecutus. * Et
qui promiserat Romanis se tri-
butum restituere de captiuitate
Ierosolymorum, prædicabat nunc
protectorem Deū habere Iudæos,
& ob ipsum inuulnerabiles esse,
eo quòd sequerentur leges ab ip-
so constitutas.

CAP. IX.

EOdem tempore Antiochus 1
A inhoneste reuertebatur de
Perside.* Intrauerat enim in eã, 2
quæ dicitur Persepolis, & tentauit expoliare templum, & ciuitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: & ita contigit vt Antiochus post fugã turpiter rediret.
* Et cum venisset circa Ec- 3
batanam, recognouit quæ erga Nicanorem, & Timotheum gesta
sunt.* Elatus autẽ in ira, arbitra- 4
batur se iniuriam illorum, qui se fugauerant, posse in Iudæos retorquere: ideoq. iussit agitari currum suũ, sine intermissione agens iter, cælesti eum iudicio perurgente, eo quòd ita superbe locutus est se vẽturum Ierosolymam, & congeriem sepulchri Iudæo-
*2. Par. 16. c.9 rum eam facturum. * Sed qui 5
vniuersa cõspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili, & inuisibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipsum sermonem, apprehẽdit eum dolor dirus viscerum, & amara internorum tormenta:
* & quidem satis iuste, quippe 6
qui multis, & nouis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo a sua malitia ces-
saret. * Super hoc autem super- 7
bia repletus, ignem spirans animo in Iudæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & graui corporis collisione mem-
bra vexari. * Isq. qui sibi vide- 8
B batur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, & montium altitudines in statera appendere, nũc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso con-
testans: * ita vt de corpore impij 9
vermes scaturirent, ac viuentis in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fœtore exer-
citus grauaretur. * & qui paulo 10
ante sidera cæli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerãtiam fœtoris por-
tare.* Hinc igitur cœpit ex graui 11
superbia deductus ad agnitionẽ sui venire, diuina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus.
12 * & cum nec ipse iam fœtorem suum ferre posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo, & morta-
13 lem non paria Deo sentire *Orabat autem hic scelestus Dominũ, a quo non esset misericordiã con-
14 secuturus. * Et ciuitatẽ, ad quam festinans veniebat vt eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat
15 liberã reddere: * & Iudæos, quos
C nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed auibus ac feris diripiendos traditurum, & cum paruulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Atheniensibus
16 facturum pollicetur: * templum etiam sanctum, quod prius expoliauerat, optimis donis ornaturum, & sancta vasa multiplicaturum, & pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis
17 præstaturum: * super hæc, & Iudæum se futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, &
18 prędicaturum Dei potestatẽ. *Sed non cessantibus doloribus (superuenerat enim in eum iustum Dei iudicium) desperãs scripsit ad Iudæos in modum deprecationis epistolam hæc continentem:
19 *OPTIMIS ciuibus Iudæis plurimam salutem, & bene valere, & esse felices, rex & princeps
20 Antiochus. * Si bene valetis, & filij vestri, & ex sententia vobis cũcta sunt, maximas agimus gra-
21 tias. * Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benigne reuersus de Persidis locis, & infirmitate graui apprehensus, necessarium duxi pro communi
22 vtilitate curam habere: *non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infir-
23 mitatem. *Respiciens autẽ quod
D & pater meus, quibus tẽporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum: vt si quid contrarium accideret, aut difficile nunciaretur, scientes hi, qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta, non turbaren-
24 tur. * Ad hæc, considerans de proximo potentes quosque, & vicinos

eiuos temporibus insidiantes, &
euentum expectantes: designaui
filium meum Antiochum regem,
quem sæpe recurrens in superiora
regna multis vestrum commēda-
bam: & scripsi ad eum quæ sub-
iecta sunt. * Oro itaque vos, & 25
peto memores beneficiorum pu-
blice & priuatim, vt vnusquisque
conseruet fidē ad me & ad filium
meum.* Confido enim, eum mo- 26
deste & humane acturum, & se-
quentem propositum meum, &
communem vobis fore. * Igitur 27
homicida, & blasphemus pessime
percussus, & vt ipse alios tracta-
uerat, peregre in montibus mise-
rabili obitu vita functus est.
*Transferebat autem corpus Phi- 28
lippus collactaneus eius: qui me-
tuens filium Antiochi, ad Ptole-
mæum Philometorem in Aegy-
ptum abijt.

CAP. X.

MAchabæus autem, & qui cū 1
eo erant, Domino se prote- A
gente, templum quidem, & ciui-
tatem recepit: * aras autem, quas 2
alienigenæ per plateas extruxe-
rant, itemq. delubra demolitus
est. * & purgato templo, aliud 3
altare fecerunt: & de ignitis la-
pidibus igne concepto, sacrificia
obtulerunt post biennium, & in-
censum, & lucernas, & panes pro-
positionis posuerunt. * Quibus 4
gestis, rogabant Dominum pro-
strati in terram, ne amplius tali-
bus malis inciderent: sed &, si
quando peccassent, vt ab ipso mi-
tius corriperentur, & non barba-
ris, ac blasphemis hominibus tra-
derentur. * Qua die autem tem- 5
plum ab alienigenis pollutū fue-
rat, contigit eadem die purifica-
tionē fieri, vigesima quinta men-
sis, qui fuit Casleu. * Et cum læ- 6
titia diebus octo egerunt in mo-
dum tabernaculorum, recordan-
tes quòd ante modicum temporis B
diem sollemnē tabernaculorum
in montibus & in speluncis more
bestiarum egerāt.* Propter quod 7
Thyrsos, & ramos virides, & pal-
mas præferebant ei, qui prospera-
uit mundari locum suum. * Et 8
decreuerunt communi præcepto,
& decreto, vniuersæ genti Iudæo-
rū omnibus annis agere dies illos.
9 * Et Antiochi quidem, qui appel-
latus est Nobilis, vitæ excessus ita
10 se habuit. * Nunc autem de Eu-
patore Antiochi impij filio, quæ
gesta sunt narrabimus, breuian-
tes mala, quæ in bellis gesta sunt.
11 * Hic enim suscepto regno, con-
C stituit super negotia regni Ly-
siam quendam, Phœnicis, & Sy-
12 riæ militiæ principem. * Nam
Ptolemæus, qui dicebatur Ma-
cer, iusti tenax, erga Iudæos es-
se constituit, & præcipue pro-
pter iniquitatem, quæ facta
erat in eos, & pacifice agere cum
13 eis. * Sed ob hoc accusatus ab
amicis apud Eupatorem, cum
frequenter proditor audiret, eo
quod Cyprum creditam sibi a
Philometore deseruisset, & ad An
tiochum Nobilē translatus etiam
ab eo recessisset, veneno vitam
14 finiuit. * Gorgias autem cum es-
set dux locorum, assumptis ad-
uenis frequenter Iudæos debel-
15 labat. * Iudæi vero, qui tene-
bāt opportunas munitiones, fuga-
tos ab Ierosolymis suscipiebant,
16 & bellare tentabant. * Hi vero,
D qui erant cum Machabæo, per
orationes Dominum rogantes vt
esset sibi adiutor, impetum fe-
cerunt in munitiones Idumæo-
17 rum: * multaq. vi insistentes,
loca obtinuerunt, occurrentes in-
teremerunt, & omnes simul non
minus viginti millibus trucida-
18 uerunt. * Quidam autem cum
confugissent in duas turres valde
munitas, omnem apparatum ad
19 repugnandum habentes, * Ma-
chabæus ad eorum expugnatio-
nem, relicto Simone, & Iose-
pho, itēq. Zachæo: eisq. qui cum
ipsis erant satis multis, ipse ad eas,
quæ amplius perurgebant, pu-
20 gnas conuersus est. * Hi vero,
E qui cum Simone erant, cupidita-
te ducti, a quibusdam, qui in
turribus erant, suasi sunt pecu-
nia: & septuaginta millibus di-
drachmis acceptis, dimiserunt
21 quosdam effugere. * Cum autem
Machabæo nunciatum esset quod
factum est, principibus populi
cōgregatis, accusauit, quòd pecu-
nia fratres vēdidissent, aduersarijs
eorum

eorum dimissis. * Hos igitur pro- 22
ditores factos interfecit, & con-
festim duas turres occupauit.
* Armis autem, ac manibus om- 23
nia prospere agendo in duabus
munitionibus plus quàm viginti
millia peremit. * At Timotheus, 24
qui prius a Iudæis fuerat supera-
tus, conuocato exercitu peregri-
næ multitudinis, & congregato
equitatu Asiano, aduenit quasi
armis Iudæam capturus. * Macha- 25
bæus autem, & qui cum ipso erãt,
appropinquãte illo deprecaban-
tur Dominum, caput terra asper-
gentes, lumbosq. cilicijs præcin-
cti, * ad altaris crepidinem pro- 26
uoluti, vt sibi propitius, inimicis
autem eorum esset inimicus, &
aduersarijs aduersaretur, sicut lex
dicit. * Et ita post orationem, 27
sumptis armis, longius de ciuita-
te procedentes, & proximi hosti- F
bus effecti resederunt. * Primo 28
autem solis ortu vtrique commi-
serunt: illi quidem victoriæ, &
prosperitatis sponsorem cum vir-
tute Dominum habentes: illi au-
tem ducem belli animum habe-
bant. * Sed, cum vehemens pu- 29
gna esset, apparuerunt aduersa-
rijs de cęlo viri quinque in equis,
frenis aureis decori, ducatum Iu-
dæis præstantes: * ex quibus duo 30
Machabæum medium habentes,
armis suis circumseptum incolu-
mem conseruabãt: in aduersarios
autem tela & fulmina iaciebant,
ex quo & cæcitate confusi, & re-
pleti perturbatione cadebant.
* Interfecti sunt autẽ viginti mil- 31
lia quingenti, & equites sexcen-
ti. * Timotheus vero confugit in 32
Gazaram præsidium munitum,
cui præerat Chæreas. * Macha- 33
bæus autem, & qui cum eo erant G
lætantes obsederunt præsidium
diebus quattuor. * At hi, qui in- 34
tus erant, loci firmitate cõfisi, su-
pra modum maledicebant, & ser-
mones nefandos iactabant. * Sed 35
cum dies quinta illucesceret, vi-
ginti iuuenes ex his, qui cũ Ma-
chabæo erant, accensi animis pro-
pter blasphemiam, viriliter ac-
cesserunt ad murũ, & feroci ani-
mo incedentes ascendebant: * sed 36
& alij similiter ascendentes, tur-
res, portasq. succendere aggressi
sunt, atque ipsos maledicos vi-
37 uos concremare. * Per continuum
autem biduum præsidio vastato,
Timotheum occultantem se in
quodam repertum loco pereme-
runt: & fratrem illius Chæream,
38 & Apollophanẽ occiderũt. * Qui-
bus gestis, in hymnis, & confes-
sionibus benedicebãt Dominum,
qui magna fecit in Israel, & vi-
ctoriam dedit illis.

CAP. XI.

1 SEd paruo post tempore, Ly-
A sias procurator regis, & propin
quus, ac negotiorum præpositus,
grauiter ferens de his, quæ acci-
2 derant, * congregatis octoginta
millibus, & equitatu vniuerso,
veniebat aduersus Iudæos, existi-
mãs se ciuitatem quidem captam
Gẽtibus habitaculum facturum,
3 * templum vero in pecuniæ quæ-
stum, sicut cetera delubra Gen-
tium, habiturum, & per singulos
4 annos venale sacerdotium: * nus-
quam recogitãs Dei potestatem,
sed mente effrenatus in multitu-
dine peditũ, & in millibus equi-
tum, & in octoginta elephantis
5 confidebat. * Ingressus autem
B Iudæam, & appropians Bethsuræ,
quæ erat in angusto loco, ab Iero-
solyma interuallo quinque sta-
diorum, illud præsidium expu-
6 gnabat. * Vt autem Machabæus,
& qui cum eo erant, cognouerũt
expugnari præsidia, cum fletu &
lacrymis rogabant Dominum, &
omnis turba simul, vt bonum an-
gelum mitteret ad salutem Israel.
7 * Et ipse primus Machabæus,
sumptis armis, ceteros adhorta-
tus est simul secum periculũ subi
re, & ferre auxiliũ fratribus suis.
8 * Cumq. pariter prompto animo
procederẽt, Ierosolymis apparuit
præcedẽs eos eques in veste cãdi-
da, armis aureis hastam vibrans.
9 * Tunc omnes simul benedixerũt
misericordẽ Dominum, & conua-
luerũt animis: non solũ homines,
sed & bestias ferocissimas, & mu-
10 ros ferreos parati penetrare. * Ibãt
C igitur prompti de cælo habentes
adiutorem, & miserantem super
11 eos Dominum. * Leonum autem
more impetu irruentes in hostes,
pro-

proſtrauerũt ex eis vndecim mil-
lia peditum, & equitum mille
ſexcentos: * vniuerſos autem in 12
fugam verterunt, plures autem
ex eis vulnerati nudi euaſerunt.
Sed & ipſe Lyſias turpiter fugiẽs
euaſit. * Et quia non inſenſatus 13
erat, ſecum ipſe reputans, factam
erga ſe diminutionẽ, & intelligẽs
inuictos eſſe Hebræos, omnipo-
tentis Dei auxilio innitentes, mi-
ſit ad eos: * promiſitq; ſe conſen- 14
ſurum omnibus, quæ iuſta ſunt,
& regem compulſurum amicum
fieri. * Annuit autem Machabæus 15
precibus Lyſiæ, in omnibus vtili-
tati conſulens: & quæcumque
Machabæus ſcripſit Lyſiæ de Iu-
dæis, ea rex conceſſit. * Nam 16
erant ſcriptæ Iudæis epiſtolæ a
Lyſia quidem hunc modum con-
tinentes:

LYSIAS populo Iudæorum
ſalutem. * Ioannes, & Abeſalom. 17
qui miſſi fuerant a vobis, traden- D
tes ſcripta, poſtulabant vt ea, quæ
per illos ſignificabantur, imple-
rem. * Quæcumque igitur regi 18
potuerunt perferri, expoſui: &
quæ res permittebat, conceſſit,
* Si igitur in negotijs fidem con- 19
ſeruaueritis, & deinceps bonorũ
vobis cauſa eſſe tentabo. * De ce- 20
teris autẽ per ſingula verbo man-
daui & iſtis, & his, qui a me miſ-
ſi ſunt, colloqui vobiſcum. * Bene 21
valete. Anno centeſimo quadra-
geſimo octauo menſis Dioſcori, E
die vigeſima & quarta.

* Regis autem epiſtola iſta con- 22
tinebat: REX Antiochus Lyſiæ
fratri ſalutem. * Patre noſtro inter 23
deos tranſlato, nos volentes eos,
qui ſunt in regno noſtro ſine tu-
multu agere, & rebus ſuis adhi-
bere diligentiam, * audiuimus Iu- 24
dæos non conſenſiſſe patri meo vt
transferrentur ad ritum Græcorũ,
ſed tenere velle ſuum inſtitutũ,
ac propterea poſtulare a nobis cõ-
cedi ſibi legitima ſua. * Volentes 25
igitur hanc quoque gẽtem quietã
eſſe, ſtatuentes iudicauimus, tem-
plum reſtitui illis, vt agerent ſe-
cundum ſuorum maiorum con-
ſuetudinem. * Bene igitur fece- 26
ris, ſi miſeris ad eos, & dexteram
dederis: vt cognita noſtra volun-
tate, bono animo ſint, & vtilita-
tibus proprijs deſeruiant.
27 * Ad Iudæos vero regis epiſto-
F la talis erat:

REX Antiochus ſenatui Iu-
dæorum, & ceteris Iudæis ſalu-
28 tem. * Si valetis, ſic eſtis vt vo-
lumus: ſed & ipſi bene valemus.
29 * Adijt nos Menelaus, dicens vel-
le vos deſcendere ad veſtros, qui
30 ſunt apud nos. * His igitur, qui
commeant vſque ad diem trigeſi-
mum mẽſis Xanthici, damus dex-
31 tras ſecuritatis, * vt Iudæi vtan-
tur cibis, & legibus ſuis, ſicut &
prius: & nemo eorum vllo modo
moleſtiam patiatur de his, quæ
32 per ignorantiam geſta ſunt. * Mi-
ſimus autem & Menelaum, qui
33 vos alloquatur. * Valete. Anno
centeſimo quadrageſimo octauo,
Xanthici menſis quintadecima
die.

34 * Miſerunt autem etiam Ro-
mani epiſtolam ita ſe habentem:

QVINTVS Memmius, &
Titus Manilius legati Romano-
rum, populo Iudæorum ſalutem.
35 * De his, quæ Lyſias cognatus re-
gis conceſſit vobis, & nos conceſ-
36 ſimus. * De quibus autem ad re-
G gem iudicauit referendum, con-
feſtim aliquem mittite, diligen-
tius inter vos conferentes, vt de-
cernamus, ſicut congruit vobis:
nos enim Antiochiã accedimus.
37 * Ideoque feſtinate reſcribere, vt
nos quoque ſciamus cuius eſtis
38 voluntatis. * Bene valete. An-
no centeſimo quadrageſimo octa-
uo, quintadecima die menſis Xan
thici.

CAP. XII.

1 HIs factis pactionibus, Lyſias
A pergebat ad regem, Iudæi
autem agriculturę operam dabãt.
2 * Sed hi, qui reſederant, Timo-
theus, & Apollonius Gennæi fi-
lius, ſed & Hieronymus, & De-
mophon ſuper hos, & Nicanor
Cypriarches non ſinebant eos in
3 ſilentio agere, & quiete. * Ioppi-
tæ vero tale quoddam flagitium
perpetrarunt: rogauerunt Iudæos
cum quibus habitabant, aſcende-
re ſcaphas, quas parauerant, cum
vxoribus, & filijs, quaſi nullis
inimicitijs inter eos ſubiacenti-
bus.

bus. * Secundum commune ita- 4
que decretum ciuitatis, & ipsis
acquiescentibus, pacisq. causa
nihil suspectum habentibus cum
in altum processissent, submerse-
runt non minus ducẽtos. *Quam 5
crudelitatem Iudas in suæ genus
homines factam vt cognouit, præ-
cepit viris, qui erant cum ipso:
& inuocato iusto iudice Deo, * ve- 6
nit aduersus interfectores fratrũ,
& portum quidem noctu succẽ-
dit, scaphas exussit, eos autem,
qui ab igne refugerant, gladio pe-
remit. * Et cum hæc ita egisset, 7
discessit quasi iterum reuersurus, B
& vniuersos Ioppitas eradicatu-
rus. * Sed cum cognouisset & eos, 8
qui erant Iamniæ, velle pari mo-
do facere habitantibus secum Iu-
dæis, * Iamnitis quoque nocte 9
superuenit, & portum cum naui-
bus succendit: ita vt lumen ignis
appareret Ierosolymis a stadijs du
centis quadraginta. * Inde cum 10
iam abijssent nouẽ stadijs, & iter
facerent ad Timotheum, commi-
serunt cum eo Arabes quinque
millia viri, & equites quingenti.
* Cumq. pugna valida fieret, & 11
auxilio Dei prospere cessisset, re-
sidui Arabes victi, petebant a Iu-
da dextram sibi dari, promitten-
tes se pascua daturos, & in ceteris
profuturos. * Iudas autem, arbi- 12
tratus vere in multis eos vtiles,
promisit pacem: dextrisq. acce-
ptis discessere ad tabernacula sua.
* Aggressus est autem & ciuitatẽ 13
quandam firmã pontibus murisq. C
circumseptam, quæ a turbis ha-
bitabatur gẽtium promiscuarum,
cui nomen Casphin. * Hi vero, 14
qui intus erant, confidentes in sta
bilitate murorum, & apparatu
alimoniarum, remissius agebant,
maledictis lacessentes Iudam, &
blasphemantes, ac loquentes quæ
fas non est. * Machabæus autem, 15
inuocato magno mundi Principe,
‖ Iosu. 6. qui sine arietibus & machinis tẽ-
poribus Iesu præcipitauit Iericho,
irruit ferociter muris: * & capta 16
ciuitate per Domini voluntatem
innumerabiles cædes fecit, ita vt
adiacens stagnum stadiorum duo-
rum latitudinis, sanguine inter-
fectorum fluere videretur. * Inde 17
discesserunt stadia septingenta

quinquaginta, & venerũt in Cha-
raca ad eos qui dicuntur Tubia-
18 næi, Iudæos: * & Timotheum
quidem in illis locis non compre-
henderunt, nulloq. negotio per-
fecto regressus est, relicto in quo-
19 dã loco firmissimo præsidio. * Do-
sitheus autẽ, & Sosipater, qui erãt
duces cum Machabæo, pereme-
runt a Timotheo relictos in præsi-
20 dio, decem millia viros. * At Ma-
chabæus, ordinatis circum se sex
millibus, & constitutis per cohor-
tes, aduersus Timotheum proces-
sit, habentem secum centum vi-
ginti millia peditum, equitumq.
21 duo millia quingentos. * Cogni-
D to autem Iudæ aduentu, Timo-
theus præmisit mulieres, & filios,
& reliquum apparatum, in præ-
sidium, quod Carnion dicitur: erat
enim inexpugnabile, & accessu
difficile propter locorum angu-
22 stias. * Cumq. cohors Iudæ prima
apparuisset, timor hostibus incus-
sus est, ex præsentia Dei, qui vni-
uersa conspicit, & in fugam ver-
si sunt alius ab alio, ita vt magis a
suis deijcerentur, & gladiorum
suorum ictibus debilitarentur.
23 * Iudas autem vehementer insta-
bat puniens profanos, & prostra-
uit ex eis triginta millia virorum.
24 * Ipse vero Timotheus incidit
in partes Dosithei, & Sosipatris:
& multis precibus postulabat vt
viuus dimitteretur, eo quòd mul-
torum ex Iudæis parentes haberet
ac fratres, quos morte eius deci-
25 pi eueniret. * Et cum fidem dedis-
set restituturum se eos secundum
constitutum, illæsum eum dimi-
serunt propter fratrum salutem.
26 * Iudas autem egressus est ad Car
E nion, interfectis vigintiquinque
27 millibus. * Post horũ fugã, & ne-
cẽ, mouit exercitũ ad Ephron ci-
uitatẽ munitam, in qua multitu-
do diuersarum gentium habita-
bat: & robusti iuuenes pro mu-
ris consistentes fortiter repugna-
bant: in hac autem machinæ mul-
tæ, & telorum erat apparatus.
28 * Sed, cum Omnipotentem inuo-
cassent, qui potestate sua vires
hostium confringit, ceperunt ci-
uitatem: & ex eis, qui intus erãt,
vigintiquinque millia prostraue-
29 runt. * Inde ad ciuitatem Scyta-
rum

rum abierunt, quæ ab Ierosolymis
sexcentis stadijs aberat.*Cõtestanti- 30
bus autẽ his,qui apud Scythopolitas
erãt,Iudæis, quod benigne ab eis ha
berentur,etiã tẽporibus infelicitatis
quòd modeste secũ egerint: *gratias 31
agẽtes eis,& exhortati etiã de cetero F
erga genus suum benignos esse, ve-
nerunt Ierosolymã die sollemni se-
ptimanarum instante. *Et post Pen- 32
tecosten abierũt contra Gorgiã præ-
positum Idumææ.*Exiuit autẽ cum 33
peditibus tribus millibus,& equiti-
bus quadringentis.*Quibus cõgres- 34
sis,contigit paucos ruere Iudæorum.
*Dositheus vero quidã de Baceno- 35
ris eques, vir fortis,Gorgiã tenebat:
&, cũ vellet illũ capere viuũ, eques
quidam de Thracibus irruit in eum
humerumq. eius amputauit: atque
ita Gorgias effugit in Maresa. *At il 36
lis qui cum Esdrin erant, diutius pu
gnantibus & fatigatis,inuocauit Iu-
das Dominum adiutorem, & ducem
belli fieri. *incipiens voce patria, & 37
cum hymnis clamorẽ extollens, fu-
gã Gorgiæ militibus incussit.*Iudas 38
autẽ collecto exercitu venit in ciui-
tatem Odollam: &,cũ septima dies
superueniret, secundum consuetudi
nem purificati, in eodẽ loco sabbatũ
egerunt.*Et sequenti die venit cum 39
suis Iudas,vt corpora prostratorũ tol
leret,& cũ parentibus poneret in se-
pulchris paternis. *Inuenerunt autẽ 40
sub tunicis interfectorũ de donarijs G
idolorum,quæ apud Iamniã fuerũt,
Deut.7. d. 25 a quibus lex prohibet Iudæos: om-
nibus ergo manifestum factum est,
ob hanc causam eos corruisse.*Om- 41
nes itaque benedixerunt iustum iu-
dicium Domini, qui occulta fecerat
manifesta.* Atque ita ad preces cõ- 42
uersi,rogauerunt vt id,quod factum
erat,delictũ obliuioni traderetur. At
vero fortissimus Iudas hortabatur
populũ conseruare se sine peccato,
sub oculis videntes quæ facta sunt
pro peccatis eorũ,qui prostrati sunt.
*Et facta collatione,duodecim mil- 43
lia drachmas argenti misit Ierosoly-
mam offerri pro peccatis mortuorũ
sacrificiũ, bene & religiose de resur-
rectione cogitãs,(*nisi enim eos,qui 44
ceciderant,resurrecturos speraret,su
perfluum videretur, & vanum orare
pro mortuis) * & quia considerabat 45
quod hi, qui cũ pietate dormitionẽ
acceperant,optimam haberẽt reposi
46 tam gratiam.*Sancta ergo, & salu-
bris est cogitatio pro defunctis exo-
rare, vt a peccatis soluantur.

CAP. XIII.

1 ANno centesimo quadragesimo
A nono cognouit Iudas Antiochũ
Eupatorem venire cũ multitudine
2 aduersus Iudæã, *& cum eo Lysiam
procuratorẽ,& præpositum negotio-
rum, secum habentem peditum cen
tum decem millia, & equitũ quin-
que millia, & elephantos viginti
duos, currus cum falcibus trecentos.
3 * Commiscuit autem se illis & Me-
nelaus: & cum multa fallacia depre
cabatur Antiochum,non pro patriæ
salute,sed sperans se cõstitui in prin
4 cipatum.*Sed Rex regum suscitauit
animos Antiochi in peccatorem: &
suggerente Lysia hunc esse causam
omnium malorum, iussit(vt eis est
consuetudo) apprehensum in eodẽ
5 loco necari.* Erat autem in eodem
loco turris quinquaginta cubitorũ,
aggestũ vndique habens cineris: hæc
6 prospectũ habebat in præceps.*In-
de in cinerem deijci iussit sacrilegũ,
omnibus eum propellentibus ad in-
7 teritum. *Et tali lege præuaricatorẽ
legis cõtigit mori, nec terræ dari Me
8 nelaum. *Et quidẽ satis iuste: nam
C quia multa erga aram Dei delicta
commisit, cuius ignis, & cinis erat
sanctus: ipse in cineris morte dãna-
9 tus est.*Sed rex mẽte effrenatus ve-
niebat, nequiorem se patre suo Iu-
10 dæis ostensurus:* Quibus Iudas co-
gnitis,præcepit populo vt die ac no-
cte Dominum inuocarent, quo, si-
cut semper, & nunc adiuuaret eos:
11 *quippe qui lege & patria,sanctoq.
templo priuari vererentur: ac popu-
lum, qui nuper paululũ respirasset,
ne sineret blasphemis rursus natio-
12 nibus subdi.*Omnibus itaque simul
D id facientibus, & petentibus a Do-
mino misericordiam cum fletu, &
ieiunijs,per triduum continuũ pro-
stratis, hortatus est eos Iudas vt se
13 præpararent.* Ipse vero cum senio-
ribus cogitauit prius quàm rex ad-
moueret exercitum ad Iudæam, &
obtineret ciuitatem exire, & Domi-
ni iudicio committere exitum rei.
14 * Dãs itaque potestatem omniũ Deo
E mundi creatori, & exhortatus suos
vt fortiter dimicarent, & vsque ad
mortem pro legibus, templo, ciui-
tate

tate,patria, & ciuibus starent, circa
Modin exercitum cõstituit.*Et dato 15
signo suis Dei victoriæ, iuuenibus
fortissimis electis, nocte aggressus
aulam regiã, in castris interfecit vi-
ros quattuor millia, & maximũ ele-
phantorum cum his, qui superpositi
fuerant:*summoq. metu,ac pertur- 16
batione hostium castra replentes,re-
bus prospere gestis,abierũt.*Hoc au- 17
tẽ factum est die illucescente, adiu-
uante eũ Domini protectione.* Sed 18
rex, accepto gustu audaciæ Iudæo-
rũ, arte difficultatem locorũ tenta-
bat: * & Bethsuræ, quæ erat Iudæo- 19
rum præsidium munitum, castra ad- F
mouebat: sed fugabatur, impinge-
bat,minorabatur. * His autem, qui 20
intus erant, Iudas necessaria mitte-
bat.*Enunciauit autem mysteria ho 21
stibus Rhodocus quidã de Iudaico
exercitu,qui requisitus comprehen-
sus est, & conclusus.* Iterũ rex ser- 22
monem habuit ad eos, qui erant in
Bethsuris: dextram dedit: accepit:
abijt. * commisit cum Iuda,supera- 23
tus est.Vt autem cognouit rebellasse
Philippum Antiochiæ, qui relictus
erat super negotia, mente consterna G
tus Iudæos deprecans, subditusq.
eis, iurat de omnibus, quibus iustũ
visum est:& reconciliatus obtulit sa
crificium, honorauit templũ,& mu-
nera posuit:* Machabæũ amplexa- 24
tus est, & fecit eũ a Ptolemaide vsq;
ad Gerrenos ducem & principẽ.*Vt 25
autem venit Ptolemaidam, grauiter
ferebant Ptolemenses amicitiæ con-
uentionem, indignantes ne forte fœ
dus irrumperent.*Tunc ascendit Ly 26
sias tribunal, & exposuit rationem,
& populum sedauit, regressusq. est
Antiochiam:& hoc modo regis pro-
fectio, & reditus processit.

CAP. XIIII.

SED post triennij tempus cogno- 1
uit Iudas,& qui cum eo erãt,De- A
metrium Seleuci cũ multitudine va
lida, & nauibus, per portũ Tripolis
ascendisse ad loca opportuna,*& te- 2
nuisse regiones aduersus Antiochũ,
& ducem eius Lysiã. *Alcimus au- 3
tem quidam, qui summus sacerdos
fuerat, sed voluntarie coinquinatus
est tẽporibus commistionis, conside-
rans nullo modo sibi esse salutem,
neque accessum ad altare, *venit ad 4
regẽ Demetriũ centesimo quinqua-
gesimo anno, offerens ei coronã au-
ream,& palmam,super hæc & thal-
los, qui tẽpli esse videbantur.Et ipsa
5 quidem die siluit. * Tempus autem
opportunum dementiæ suæ nactus,
conuocatus a Demetrio ad consiliũ,
& interrogatus quibus rebus, & cõ-
6 silijs Iudæi niterentur, * respondit:
Ipsi, qui dicuntur Assidæi Iudæorũ,
quibus præest Iudas Machabæus,
bella nutriunt, & seditiones mouẽt,
7 nec patiuntur regnũ esse quietũ. *nã
& ego defraudatus parentum gloria
(dico autem summo sacerdotio)huc
8 veni: * primò quidem vtilitatibus
regis fidem seruans, secundo autem
etiã ciuibus consulens:nam illorum
B prauitate vniuersum genus nostrum
9 non minime vexatur. * Sed oro his
singulis o rex cognitis,& regioni, &
generi secũdum humanitatem tuam
10 peruulgatã omnibus prospice. * nã,
quamdiu superest Iudas,impossibile
11 est,pacẽ esse negotijs.*Talibus autẽ
ab hoc dictis,& ceteri amici,hostili-
ter se habẽtes aduersus Iudam, in-
12 flammauerunt Demetriũ.* Qui sta-
tim Nicanorem præpositum elephã-
13 torum ducem misit in Iudæã:*datis
mandatis vt ipsum quidem Iudam
caperet: eos vero,qui cum illo erãt,
dispergeret, & constitueret Alcimũ
maximi templi summum sacerdotẽ.
14 *Tunc gentes, quę de Iudæa fugerãt
Iudam,gregatim se Nicanori misce-
bãt,miserias,& clades Iudæorũ pro-
speritates rerum suarum existiman-
15 tes. *Audito itaque Iudæi Nicanoris
C aduentu, & conuentu nationũ,con-
spersi terra rogabant eum, qui po-
pulum suũ constituit, vt in æternum
custodiret,quiq. suã portionẽ signis
16 euidẽtibus protegit.*Imperante au-
tem duce,statim inde mouerũt con-
17 ueneruntq. ad castellũ Dessau.*Simõ
vero frater Iudæ commiserat cũ Ni-
canore:sed conterritus est repentino
18 aduentu aduersariorũ.* Nicanor ta-
men,audiẽs virtutem comitũ Iudæ,
& animi magnitudinem, quam pro
patrię certaminibus habebant, san-
guine iudicium facere metuebat.
19 *Quã ob rem præmisit Posidoniũ,&
Theodotium,& Matthiam, vt darẽt
20 dextras atque acciperent.* Et cum
diu de his consiliũ ageretur, & ipse
dux ad multitudinẽ retulisset, om-
niũ vna fuit sententia amicitijs an-
21 nuere, *Itaque diem constituerunt,

qua

qua secreto inter se agerēt: & singu-
lis sellæ prolatæ sūt,& positæ. *Præ- 22
cepit autē Iudas armatos esse locis
opportunis, ne forte ab hostibus re-
pente mali aliquid oriretur: & con-
gruū colloquium fecerunt. *Mora- 23
batur autē Nicanor Ierosolymis,ni- D
hilq. inique agebat, gregesq. turba-
rū, quæ congregatæ fuerant,dimisit.
* Habebat autē Iudam semper charū 24
ex animo, & erat viro inclinatus.
*Rogauitq. eum ducere vxorem, fi- 25
liosq. procreare.Nuptias fecit:quie-
te egit,cōmuniterq. viuebant.* Al- 26
cimus autē,videns charitatem illorū
adinuicem, & conuentiones, venit
ad Demetriū, & dicebat, Nicanorē
rebus alienis assentire, Iudamq. re-
gni insidiatorem successorē sibi desti
nasse.*Itaq; rex exasperatus,& pes- 27
simis huius criminationibus irrita-
tus,scripsit Nicanori, dicēs, grauiter
quidem se ferre de amicitiæ conuen
tione,iubere tamen Machabęum ci-
tius vinctum mittere Antiochiam.
*Quibus cognitis, Nicanor conster- 28
nabatur, & grauiter ferebat, si ea,
quæ conuenerant, irrita faceret, ni-
hil læsus a viro. * sed,quia regi resi- 29
stere non poterat,opportunitatē ob-
seruabat,qua præceptum perficeret.
*At Machabæus, vidēs secū austerius 30
agere Nicanorē, & consuetū occur-
sum ferocius exhibentē, intelligens
non ex bono esse austeritatem istā, E
paucis suorū congregatis, occultauit
se a Nicanore.* Quod cum ille co- 31
gnouit fortiter se a viro præuentum,
venit ad maximū & sanctissimū tē-
plum:& sacerdotibus solitas hostias
offerentibus,iussit sibi tradi virum.
*quibus cum iuramento dicentibus 32
nescire se vbi esset qui quærebatur,
extendēs manum ad templū, *iura- 33
uit,dicens: Nisi Iudā mihi vinctum
tradideritis, istud Dei fanū in plani-
tiem deducam,& altare effodiam,&
templū hoc Libero patri consecra-
bo.*Et his dictis abijt.Sacerdotes au 34
tem protendētes manus in cælū, in-
uocabant eū,qui semper propugna-
tor esset gentis ipsorū,hæc dicentes:
*Tu Domine vniuersorum,qui nul- 35
liùs indiges, voluisti templū habita-
tionis tuæ fieri in nobis. * Et nunc 36
sancte sanctorum omniū Domine, F
conserua in æternum impollutā do-
mum istā,quæ nuper mundata est.
* Razias autē quidam de senioribus 37
ab Ierosolymis delatus est Nicano-
ri, vir amator ciuitatis, & bene au-
diens: qui pro affectu pater Iudæo-
38 rū appellabatur. *Hic multis tempo
ribus continētiæ propositum tenuit
in Iudaismo,corpusq. & animā tra-
dere contentus pro perseuerantia.
39 * Volēs autem Nicanor manifestare
odiū,quod habebat in Iudæos,misit
milites quingentos,vt eum compre-
40 henderent. *putabat enim,si illum
decepisset,se cladem Iudæis maxi-
41 mam illaturum.* Turbis autem ir-
ruere in domū eius,& ianuā disrum
pere,atque ignem admouere cupiē-
tibus,cum iam comprehenderetur,
42 gladio se petijt; * eligens nobiliter
G mori potius,quàm subditus fieri pec
caroribus, & contra natales suos in-
43 dignis iniurijs agi.* Sed,cum per fe-
stinationem non certo ictu plagam
dedisset, & turbæ intra ostia irrūpe-
rent,recurrens audacter ad murum,
præcipitauit semetipsum viriliter in
44 turbas: * quibus velociter locū dā-
tibus casui eius, venit per mediam
45 ceruicem: *& cū adhuc spiraret,ac-
census animo,surrexit:& cū sanguis
eius magno fluxu deflueret, & gra-
uissimis vulneribus esset saucius,
46 cursu turbam pertransijt: * & stans
supra quandam petram præruptā,&
iam exanguis effectus,cōplexus inte
stina sua, vtrisque manibus proiecit
super turbas, inuocans dominatorē
vitæ ac spiritus,vt hæc illi iterū red-
deret:atque ita vita defunctus est.

CAP. XV.

1 NIcanor autem,vt comperit Iudā 1. Mac.
A esse in locis Samarię,cogitauit 7. d. 26
cum omni impetu die sabbati com-
2 mittere bellū. *Iudæis vero,qui illū
per necessitatem sequebantur,dicen
tibus:Ne ita ferociter,& barbare fe-
ceris, sed honorē tribue diei sancti-
ficationis,& honora eū,qui vniuersa
3 conspicit:* ille infelix interrogauit,
si est potens in cælo, qui imperauit
4 agi diē sabbatorum. *Et responden-
tibus illis, Est Dominus viuus ipse
in cælo potens,qui iussit agi septimā
5 diem.*At ille ait:Et ego potens sum
super terrā,qui impero sumi arma,
& negotia regis impleri. Tamen nō
6 obtinuit vt consilium perficeret.*Et
Nicanor quidem cū summa super-
bia erectus, cogitauerat cōmune tro
7 phæū statuere de Iuda.*Machabæus
autem

autē semper confidebat cū omni spe
auxiliū sibi a Deo affuturū.* & horta 8
batur suos ne formidarēt ad aduen- B
tū nationū, sed in mēte haberēt adiu
toria sibi facta de cælo, & nūc spera-
rēt ab Omnipotente sibi affuturā vi-
ctoriā .* Et allocutus eos de lege, & 9
prophetis, admonēs etiā certamina,
quæ fecerant prius, prōptiores cōsti-
tuit eos :* & ita animis corū erectis, 10
simul ostendebat Gentiū fallaciā, &
iuramentorū præuaricationē .* Sin- 11
gulos autē illorū armauit, nō clypei,
& hastæ munitione, sed sermonibus
optimis, & exhortationibus, exposi-
to digno fide somnio, per quod vni-
uersos lætificauit .* Erat autē huiu- 12
scemodi visus: Oniā, qui fuerat sum-
mus sacerdos, vi-ū bonū & benignū,
verecūdum visu, modestū moribus,
& eloquio decorum, & qui a puero
in virtutibus exercitatus sit, manus
protendentē, orare pro omni populo
Iudæorū :* Post hoc apparuisse & aliū 13
viru ętate, & gloria mirabilē, & ma- C
gni decoris habitudine circa illum :
*Respōdentē vero Oniā dixisse: Hic 14
est fratrū amator, & populi Israel: hic
est, qui multū orat pro populo, & v-
niuersa sācta ciuitate Ieremias pro-
pheta Dei.* Extendisse autē Ieremiā 15
dextrā, & dedisse Iudæ gladiū aureū,
dicentē :* Accipe sanctū gladiū mu 16
nus a Deo, in quo deijcies aduersa-
rios populi mei Israel . * Exhortati 17
itaq. Iudæ sermonibus bonis valde, D
de quibus extolli posset impetus, &
animi iuuenū cōfortari, statuerūt di
micare & cōfligere fortiter: vt virtus
de negotijs iudicaret, eo quod ciui-
tas sancta, & tēplū periclitarētur.* E- 18
rat enim pro vxoribus, & filijs, itēq.
pro fratribus, & cognatis minor soli-
citudo: maximus vero & primus pro
sanctitate timor erat templi. * sed & 19
eos, qui in ciuitate erāt, nō minima
solicitudo habebat pro his, qui con-
gressuri erāt.* Et, cū iā omnes spera- 20
rēt iudiciū futurū, hostesq. adessent,
atque exercitus esset ordinatus, be-
stiæ, equitesq. opportuno in loco cō-
positi, *cōsiderās Machabæus aduē- 21
tum multitudinis, & apparatū variū
armorū, & ferocitatē bestiarū, exten
dens manus in cælū, prodigia facien
tē Dominū inuocauit, qui non secun
dū armorū potentiam, sed prout ipsi
placet, dat dignis victoriā. *Dixit au 22
Is.8.e.19 tē inuocās hoc modo: Tu Domine, E

qui misisti angelū tuū sub Ezechia
rege Iuda, & interfecisti de castris Sē
nacherib centū octoginta quinque
23 millia :* & nūc dominator cælorum
mitte angelū tuū bonū ante nos in ti
more, & tremore magnitudinis bra-
24 chij tui,* vt metuāt qui cum blasphe
mia veniūt aduersus sanctū populū
25 tuū. Et hic quidē ita perorauit. * Ni-
canor autē, & qui cū ipso erant, cū tu
26 bis & canticis admouebāt.* Iudas ve
ro, & qui cū eo erant, inuocato Deo,
27 per orationes congressi sunt :* manu
quidē pugnātes, sed Dominū cordi-
bus orantes, prostrauerūt non minus
trigintaquinque millia, præsētia Dei
28 magnifice delectati.* Cūq. cessassēt,
F & cū gaudio redirēt, cognouerūt Ni
29 canorē ruisse cum armis suis. *Facto
itaq. clamore, & perturbatione exci
tata, patria voce omnipotentē Domi
30 nū benedicebant * Præcepit autē Iu-
das, qui per omnia corpore & animo
mori pro ciuibus paratus erat, caput
Nicanoris, & manū cū humero abscis
31 sam, Ierosolymā perferri . * Quo cū
peruēnisset, cōuocatis cōtribulibus,
& sacerdotibus ad altare, accersijt &
32 eos, qui in arce erāt.* Et ostenso ca-
pite Nicanoris, & manu nefaria, quā
extendens cōtra domum sanctā om
nipotentis Dei, magnifice gloriatus
33 est. * Linguā etiam impij Nicanoris
præcisam iussit particulatim auibus
dari: manū autē demētis contra tem
34 plū suspēdi .* Omnes igitur cæli be-
nedixerūt Dominū, dicentes: Benedi
ctus, qui locum suum incontamina-
35 tum seruauit. *Suspendit autem Ni-
G canoris caput in summa arce, vt eui-
dens esset, & manifestum signū au-
36 xilij Dei.* Itaque omnes communi
consilio decreuerūt nullo modo diē
istum absque celebritate præterire :
37 * habere autem celebritatem tertia-
decima die mensis Adar, quod dici-
tur voce Syriaca, pridie Mardochæi
38 diei.* Igitur his erga Nicanorem ge-
stis, & ex illis tēporibus ab Hebræis
ciuitate possessa, ego quoque in his
39 faciam finem sermonis. *Et si quidē
bene, & vt historiæ competit, hoc &
ipse velim : sin autem minus digne,
40 concedendum est mihi .* Sicut enim
vinum semper bibere, aut semper
aquam, contrarium est : alternis au-
tem vti, delectabile: ita legentibus si
semper exactus sit sermo, non erit
gratus. Hic ergo erit consummatus.

F I N I S.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

CAPVT PRIMVM.

LIBER generationis Iesu Christi filij ‖ Dauid, filij Abraham. 1
A
‖Luc.3.e.31
‖Gen.21.a.3 * ‖ Abraham genuit Isaac. ‖ Isaac autem 2
‖Gen.25.d.26 genuit Iacob.
‖Gen.29.d.35 ‖ Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius.
‖Gen.38.g.29 * ‖ Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar. 3
1.Par.2.a.5 ‖ Phares autem genuit Esron.
‖1.Par.2.a.5 Esron autem genuit Aram.
Ruth.4.d.18 * Aram autẽ genuit Aminadab. 4
‖Aminadab autẽ genuit Naasson.
‖Nu.7.b.12 Naasson autem genuit Salmon.
* Salmon autem genuit Booz de 5
‖1.Reg.16 Rahab.
Ruth.4.d.18 Booz autẽ genuit Obed ex Ruth.
Obed autem genuit Iesse.
‖2.Reg.12.f.24 ‖ Iesse autem genuit Dauid regẽ.
* ‖ Dauid autem rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Vriæ. 6
‖3.Reg.11.g.43 *‖Salomon autẽ genuit Roboam. 7
‖3.Reg.14. ‖ Roboam autem genuit Abiam. B
g.31 ‖ Abias autem genuit Asa.
‖3.Reg.15. * Asa autem genuit Iosaphat. 8
b.9 Iosaphat autem genuit Ioram.
‖2.Par.26. Ioram autem genuit Oziam.
d.23 * ‖ Ozias autem genuit Ioatham. 9
‖2.Par.27. ‖ Ioatham autem genuit Achaz.
d.9 Achaz autem genuit Ezechiam.
‖2.Par.28. * ‖ Ezechias autem genuit Manas- 10
d.27 sen.
‖2.Par.32. ‖ Manasses autem genuit Amon.
g.33 Amon autem genuit Iosiam.
‖2.Par.33. * ‖ Iosias autem genuit Iechoniã, 11
d.20.&25 & fratres eius in transmigratione
‖2.Par.36. Babylonis.
a.1.2. *Et post transmigrationẽ Babylo- 12
nis: Iechonias genuit Salathiel.
Salathiel autẽ genuit Zorobabel.
13 * Zorobabel autẽ genuit Abiud.
Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor.
14 * Azor autem genuit Sadoc.
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
15 * Eliud autem genuit Eleazar.
C Eleazar autem genuit Mathan.
Mathan autem genuit Iacob.
16 * Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.
17 * Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad Dauid, generationes quattuordecim: & a Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis, generationes quattuordecim: & a transmigratione Babylonis vsque ad Christum, generationes quattuordecim.
18 * Christi autem generatio sic erat: ‖ Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in vtero ‖Luc.7.a.27
19 habens de Spiritu sancto. * Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere: voluit
20 occulte dimittere eam * Hæc au-
D tem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariã coniugem tuam: quod enim in ea natum
21 est, de Spiritu sancto est. * pariet autem filium: & vocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluũ faciet populũ suũ a peccatis ‖Luc.1.c.31 Act.4.b.12
22 eorum. * Hoc autem totũ factum est, vt adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam

 dicen-

‖Isa.7.c.14 dicentem:* ‖ Ecce virgo in vtero 23
habebit, & pariet filium: & vo-
cabunt nomen eius Emmanuel,
quod est interpretatū Nobiscum
Deus. * Exurgens autem Ioseph 24
a somno, fecit sicut præcepit ei
angelus Domini, & accepit con-
iugē suam. * Et non cognoscebat 25
eam donec peperit Filium suum
primogenitum: & vocauit nomen
eius Iesum.

CAP. II.

Luc.2.a.7 CVm ergo natus esset Iesus in 1
Bethlehem Iuda in diebus A
Herodis regis, ecce Magi ab Oriē-
te venerunt Ierosolymam, * di- 2
centes: Vbi est qui natus est rex
Iudæorū? vidimus enim stellam
eius in oriente, & venimus ado-
rare eum. * Audiens autem He- 3
rodes rex, turbatus est, & omnis
Ierosolyma cum illo. * Et con- 4
gregans omnes principes sacerdo
tum, & Scribas populi, sciscitaba-
tur ab eis vbi Christus nascere-
tur. * At illi dixerūt ei: In Beth- 5
lehem Iudæ: Sic enim scriptum
‖Mic.5.a.2 est per Prophetam: *‖Et tu Beth- 6
Io.7.f.42 lehem terra Iuda, nequaquam
minima es in principibus Iuda:
ex te enim exiet dux, qui regat
populum meum Israel. * Tunc 7
Herodes clam vocatis Magis dili-
genter didicit ab eis tempus stel-
læ, quæ apparuit eis: * & mittens 8
illos in Bethlehem, dixit: Ite, &
interrogate diligenter de puero: B
& cum inueneritis, renūciate mi-
hi, vt & ego veniens adorē eum.
* Qui cum audissent regem, abie- 9
runt. & ecce stella, quam vide-
rant in oriente, antecedebat eos,
vsque dum veniens staret supra
vbi erat puer. * Videntes autem 10
stellam gauisi sunt gaudio magno
valde. * Et intrantes domum, in- 11
uenerunt puerum cum Maria ma
tre eius, & procidentes adoraue-
‖Ps.71.b.10 rūt eum. ‖ & apertis thesauris suis
obtulerunt ei munera, aurū, thus,
& myrrham. * Et responso acce- 12
pto in somnis ne redirent ad He-
rodem, per aliam viam reuersi
sunt in regionem suam. * Qui cum 13
recessissent, ecce angelus Domini
apparuit in somnis Ioseph, dicēs: C
Surge, & accipe puerū, & matrem
eius, & fuge in Aegyptum, & esto
ibi vsque dum dicam tibi. Futu-
rum est enim vt Herodes quærat
14 puerum ad perdendum eū. * Qui
consurgens accepit puerū, & ma-
trem eius nocte, & secessit in Ae-
15 gyptum *: & erat ibi vsque ad obi-
tū Herodis: vt adimpleretur quod
dictum est a Domino per Prophe-
tam dicentem: ‖ Ex Aegypto vo- ‖Osee 11.a.
16 caui Filium meum. * Tunc Hero- 2
des videns quoniā illusus esset a
Magis, iratus est valde, & mit-
tens occidit omnes pueros, qui e-
rant in Bethlehem, & in omnibus
finibus eius a bimatu & infra se-
cundum tempus, quod exquisie-
17 rat a Magis. * Tunc adimpletū est
quod dictum est per Ieremiam
18 prophetam dicentem: * ‖ Vox in ‖Ier.31.d.
D Rama audita est ploratus, & vlu- 15.
latus multus: Rachel plorans fi-
lios suos, & noluit consolari, quia
19 non sunt. * Defuncto autem He-
rode, ecce angelus Domini appa-
ruit in somnis Ioseph in Aegy-
20 pto, * dicens: Surge, & accipe
puerum, & matrem eius, & va-
de in terram Israel: defuncti sunt
enim, qui quærebant animam
21 pueri. * Qui consurgens, accepit
puerum, & matrem eius, & ve-
22 nit in terram Israel: * Audiens au-
tem quòd Archelaus regnaret in
Iudæa pro Herode patre suo, ti-
muit illò ire: & admonitus in
somnis, secessit in partes Galilææ.
23 * Et veniens habitauit in ciuitate,
quæ vocatur Nazareth: vt adim-
pleretur quod dictum est per Pro-
phetas: Quoniam Nazaræus vo-
cabitur.

CAP. III.

1 IN diebus autem illis venit Ioā-
A nes Baptista prædicans in deser-
2 to Iudææ, * & dicens: ‖ Pœniten- ‖Mar.1.a.4
tiam agite: appropinquauit enim Luc.3.a.3
3 regnum cælorum. * Hic est enim,
qui dictus est per Isaiam prophe-
tam dicentem: ‖ Vox clamantis ‖Isa.40.a.3
in deserto: Parate viam Domini:
4 rectas facite semitas eius. * Ipse
autem Ioannes habebat vestimē-
tum de pilis camelorum, & zo-
nam pelliceā circa lumbos suos:
esca autem eius erat locustæ, &
5 mel siluestre. * ‖ Tunc exibat ad ‖Mar.1.a.5
eū Ierosolyma, & omnis Iudæa, & Luc.3.a.4
omnis

omnis regio circa Iordanem; * & 6
baptizabantur ab eo in Iordane,
confitentes peccata sua. * Videns 7
autem multos Pharisæorum, & B
Sadducæorum venientes ad ba-
tismum suum, dixit eis: Progenies
viperarum, quis demonstrauit vo-
bis fugere a ventura ira? * Facite 8
ergo fructum dignum pœniten-
tiæ. * Et ne velitis dicere contra 9
‖ Ioan. 8. e. 39 vos: ‖ Patrem habemus Abraham.
Dico enim vobis quoniam potens
est Deus de lapidibus istis susci-
tare filios Abrahæ. * Iam enim 10
securis ad radicem arborū posita
est. Omnis ergo arbor, quæ non fa-
cit fructū bonum, excidetur, & in
‖ Mar. 1. a. 8 ignē mittetur. * ‖ Ego quidē bapti- 11
Luc. 3. d. 16 zo vos in aqua in pœnitentiā: qui
Ioan. 1. d. 26 autē post me venturus est, fortior C
me est, cuius non sum dignus cal-
Act. 1. b. 5 ceamēta portare: ipse vos baptiza
bit in Spiritu sancto, & igni. * Cu- 12
ius ventilabrum in manu sua: &
permūdabit aream suam: & con-
gregabit triticū suū in horreum,
paleas autē cōburet igni inextin-
‖ Mar. 1. b. 9 guibili. * Tunc venit Iesus a Ga- 13
Luc. 3. c. 21 lilæa in Iordanem ad Ioannem,
vt baptizaretur ab eo. * Ioannes 14
autem prohibebat eum, dicens: D
Ego a te debeo baptizari, & tu
venis ad me? * Respondens autem 15
Iesus, dixit ei: Sine modo: sic enim
decet nos implere omnem iusti-
tiam. Tunc dimisit eum. * Bap- 16
tizatus autem Iesus, confestim
ascendit de aqua. Et ecce aperti
sunt ei cæli: & vidit Spiritum Dei
descēdentem sicut columbam, &
‖ Luc. 9. e. 35 venientem super se. * ‖ Et ecce 17
vox de cælis dicens: Hic est Filius
2. Pet. 1. d. 17 meus dilectus, in quo mihi com-
placui.

CAP. IIII.

Mar. 1. b. 12 TVnc Iesus ductus est in deser- 1
Luc. 4. a. 1 tum a Spiritu, vt tentaretur A
a diabolo. * Et cū ieiunasset qua- 2
draginta diebus, & quadraginta
noctibus, postea esurijt. * Et ac- 3
cedens tentator dixit ei: Si filius
Dei es, dic vt lapides isti panes
fiant. * Qui respondens dixit: Scri- 4
‖ Deut. 8. a. 3 ptum est: ‖ Non in solo pane vi-
uit homo, sed in omni verbo,
quod procedit de ore Dei. * Tunc 5
assumpsit eum diabolus in san-
ctam ciuitatem, & statuit eum
6 super pinnaculum templi, * & di-
xit ei: Si Filius Dei es, mitte te
deorsum. Scriptum est enim:
‖ Quia angelis suis mandauit de ‖ Ps. 90. c. 11
te, & in manibus tollēt te, ne for-
te offendas ad lapidem pedem
7 tuum. * Ait illi Iesus: Rursum
scriptum est: ‖ Non tentabis Do- ‖ Deut. 6
8 minum Deum tuum. * Iterum
B assumpsit eum diabolus in mon-
tem excelsum valde: & ostendit
ei omnia regna mūdi, & gloriam
9 eorum, * & dixit ei: Hæc omnia ti-
bi dabo, si cadens adoraueris me.
10 * Tunc dicit ei Iesus: Vade Satana:
Scriptum est enim: ‖ Dominum ‖ Deut. 6. b. 13
Deum tuum adorabis, & illi soli
11 seruies. * Tunc reliquit eum dia-
bolus: & ecce angeli accesserunt,
12 & ministrabant ei. * Cum autem
audisset Iesus quòd Ioannes tra-
ditus esset: ‖ secessit in Galilæam: ‖ Mar. 1. c. 14
13 * & relicta ciuitate Nazareth, ve-
nit, & habitauit in Capharnaum Luc. 4. c. 14
maritima, in finibus Zabulon, & Io. 4. f. 43
14 Nephtalim: * vt adimpleretur
quod dictum est per Isaiam pro-
15 phetam: * ‖ Terra Zabulon, & terra ‖ Isa. 9. a. 1
Nephthalim, via maris trans Ior-
16 danem, Galilæa gentium: * popu-
C lus, qui sedebat in tenebris, vi-
dit lucem magnam: & sedentibus
in regione vmbræ mortis, lux or-
17 ta est eis. * ‖ Exinde cœpit Iesus ‖ Mar. 1. b. 15
prædicare, & dicere: Pœnitentiam
agite: appropinquauit enim re-
18 gnum cælorum. * Ambulans au-
tem Iesus iuxta mare Galilææ,
‖ vidit duos fratres, Simonem, ‖ Mar. 1. b. 16
qui vocatur Petrus, & Andream Luc. 5. a. 1.
fratrem eius, mittentes rete in
mare, (erant enim piscatores)
19 * & ait illis: Venite post me, &
faciam vos fieri piscatores homi-
20 num. * At illi continuo relictis
21 retibus secuti sunt eum. * Et pro-
cedens inde, vidit alios duos fra-
tres, Iacobum Zebedæi, & Ioan-
nem fratrem eius in naui cū Ze-
bedæo patre eorum, reficientes
22 retia sua: & vocauit eos. * Illi au-
tē statim relictis retibus & patre,
23 secuti sunt eum. * Et circuibat
D Iesus totam Galilæam, docens in
synagogis eorū, & prædicans euā-
gelium regni: & sanans omnem
languorem, & omnem infirmi-
24 tatem in populo. * Et abijt opi-

nio eius in totam Syriam, & ob-
tulerunt ei omnes male habētes,
varijs languoribus, & tormentis
comprehensos, & qui dæmonia
habebant, & lunaticos, & para-
‖Mar.3.a.7 lyticos, & curauit eos: *‖Et secu- 25
Luc.6.c.17 tę sunt eum turbæ multę de Gali-
læa, & Decapoli, & de Ierosoly-
mis, & de Iudæa, & de trans Ior-
danem.

CAP. V.

Videns autem Iesus turbas, 1
ascendit in montem, & cum A
sedisset, accesserunt ad eum di-
scipuli eius, *& aperiens os suum 2
Luc.6.d.20 docebat eos, dicens: *‖Beati pau- 3
peres spiritu: quoniam ipsorū est
‖Ps.36.a.11 regnum cælorum. *‖Beati mites: 4
quoniam ipsi possidebunt terrā.
* Beati qui lugent: quoniam ip- 5
‖Isa.61.a.3 si consolabuntur. *‖Beati, qui 6
esuriunt, & sitiunt iustitiam:
quoniam ipsi saturabuntur. *Bea- 7
ti misericordes: quoniam ipsi mi-
‖Ps.23.a.4 sericordiam consequentur. *‖Bea- 8
ti mundo corde: quoniam ipsi
Deum videbunt. * Beati pacifi- 9
ci: quoniam filij Dei vocabuntur.
‖1.Pet.2.d. *‖Beati, qui persecutionē patiun- 10
20. & 3.c. tur propter iustitiam: quoniam
14. & 4.d. ipsorum est regnum cælorū. *Bea- 11
14 ti estis cum maledixerint vobis,
& persecuti vos fuerint, & dixe-
rint omne malum aduersum vos
mentientes, propter me: *gaude- 12
te, & exultate, quoniam mer- B
ces vestra copiosa est in cælis. Sic
enim persecuti sunt prophetas,
qui fuerunt ante vos. * Vos estis 13
‖Mar.9.g. sal terræ. ‖Quòd si sal euanuerit,
50 in quo salietur? ad nihilum va-
Luc.14.g. let vltra, nisi vt mittatur foras, &
34 conculcetur ab hominibus. *Vos 14
estis lux mundi. Non potest ci-
uitas abscondi supra montem po-
‖Mar.4.c.21 sita. * ‖neque accendunt lucer- 15
Luc.8.c.16. nam, & ponunt eam sub modio,
& 11.e.33 sed super candelabrum vt luceat
‖1.Pet.2.c. omnibus, qui in domo sunt. *‖Sic 16
12 luceat lux vestra coram homini-
bus: vt videant opera vestra bona,
& glorificent patrem vestrum,
qui in cælis est. * Nolite putare 17
quoniā veni soluere legē, aut pro-
phetas: nō veni soluere, sed adim-
‖Luc.16.d. plere. *‖Amen quippe dico vobis, 18
17 donec transeat cælū & terra, iota C

vnum, aut vnus apex non præte-
ribit a lege, donec omnia fiant.
19 *‖Qui ergo soluerit vnum de mā- ‖Iac.2.b.
datis istis minimis, & docuerit sic 10
homines, minimus vocabitur in
regno cælorum: qui autem fecerit
& docuerit, hic magnus vocabitur
20 in regno cælorum. * Dico enim
vobis, quia nisi abundauerit iusti-
tia vestra‖ plus quàm Scribarum, ‖Luc.11.e.
& Pharisæorum, non intrabitis in 39
21 regnum cælorum. *Audistis quia
dictum est antiquis: ‖Nō occides: ‖Exo.20.c.
qui autem occiderit, reus erit iu- 13
22 dicio. * Ego autem dico vobis: Deut.5.b.
quia omnis, qui irascitur fratri 17
suo, reus erit iudicio. Qui autem
dixerit fratri suo, raca: reus erit
concilio. Qui autem dixerit, fa-
23 tue: reus erit gehennæ ignis. *Si
D ergo offers munus tuum ad altare
& ibi recordatus fueris quia fra-
ter tuus habet aliquid aduersum
24 te: *relinque ibi munus tuum
ante altare, & vade prius reconci-
liari fratri tuo. & tunc veniens of-
25 feres munus tuum. *‖Esto con- ‖Luc.12.g.
sentiens aduersario tuo cito dum 58
es in via cum eo: ne forte tradat
te aduersarius iudici, & iudex tra-
dat te ministro, & in carcerē mit-
26 taris. * Amen dico tibi, non exies
inde, donec reddas nouissimum
27 quadrantem. * Audistis quia di-
ctum est antiquis: ‖Non mœcha- ‖Exo.20.c.
28 beris. * Ego autem dico vobis: 14
quia omnis, qui viderit mulierem
ad concupiscendum eam, iā mœ-
29 chatus est eā in corde suo. * Quòd ‖Ī.18.b.9
E si oculus tuus dexter scandalizat Mar.9.g.47
te, erue eum, & proijce abs te: ex-
pedit enim tibi vt pereat vnum
membrorum tuorum, quàm totū
corpus tuum mittatur in gehen-
30 nā. * Et si dextra manus tua scan-
dalizat te, abscide eam, & proijce
abs te: expedit enim tibi vt pe-
reat vnum membrorum tuorum,
quam totum corpus tuum eat ‖Deut.24.
31 in gehennam. * Dictum est au- a.1
tem: ‖Quicumque dimiserit vxo- Ī.19.b.7
rem suam, det ei libellum re- Mar.14.a.4
32 pudij. * Ego autem dico vobis: Luc.16.d.
Quia omnis, qui dimiserit vxorē 18
suā, excepta fornicationis causa, 1.Co.7.b.10
facit eam mœchari: & qui dimis- ‖Leui.19.b.
33 sam duxerit, adulterat. * Iterum 11
audistis quia dictum est anti- Exo.20.b.7
quis: ‖Non periurabis: reddes autē Deu.5.b.11
Domino

Domino iuramenta tua. *Ego au- 34
tem dico vobis non iurare omni-
no, neque per cælum, quia thro-
nus Dei est: * neque per terram, 35
quia scabellum est pedum eius: F
neque per Ierosolymam, quia ci-
uitas est magni regis: * neque per 36
caput tuum iuraueris, quia non
potes vnum capillum album fa-
‖Iac.5.c.12 cere, aut nigrum. * ‖ Sit autem 37
sermo vester, est, est: non, nõ: quod
autem his abundantius est, a ma-
lo est. *Audistis quia dictum est: 38
‖Exo.21.d. ‖ Oculum pro oculo, & dentem
24 pro dente. * Ego autem dico vo- 39
Deut.19.d. bis, non resistere malo: sed si quis
21 te percusserit in dexteram maxil-
Leui.24.d. lam tuam, præbe illi & alteram:
20 * ‖ & ei, qui vult tecum iudicio 40
‖ Luc.6.d. contendere, & tunicam tuam tol-
29 lere, dimitte ei & pallium. * & 41
‖1.Cor.6.b qui cumque te angariauerit mille
7 passus, vade cum illo & alia duo.
‖Deu.15.b. * ‖ Qui petit a te, da ei: & volen- 42
7 ti mutuari a te, ne auertaris. *Au- 43
‖Leu.19.d. distis quia dictum est: ‖ Diliges G
18 proximum tuum, & odio habebis
inimicum tuum. * Ego autem 44
‖ Luc.6.d. dico vobis: ‖ Diligite inimicos
27 vestros, benefacite his, qui ode-
‖Ro.12.d. runt vos: & orate pro persequen-
20 tibus, & calumniantibus vos: *vt 45
Act.7.g.60 sitis filij Patris vestri, qui in cælis
Luc.23.e. est, qui solem suum oriri facit su-
34 per bonos, & malos, & pluit su-
per iustos & iniustos. * Si enim 46
diligitis eos, qui vos diligunt,
quam mercedem habebitis? non-
ne & publicani hoc faciunt? * Et 47
si salutaueritis fratres vestros tan-
tum, quid amplius facitis? non-
ne & ethnici hoc faciunt? *Estote 48
ergo vos perfecti, sicut & Pater ve
ster cælestis perfectus est.

CAP. VI.

ATtendite ne iustitiã vestram 1
faciatis coram hominibus, A
vt videamini ab eis: alioquin mer
cedem non habebitis apud Patrẽ
vestrum, qui in cælis est. * Cum 2
ergo facis eleemosynam, noli tu-
ba canere ante te, sicut hypocritæ
faciunt in synagogis, & in vicis,
vt honorificentur ab hominibus:
Amen dico vobis, receperũt mer-
cedem suam. * Te autem facien- 3
te eleemosynam, nesciat sinistra
4 tua quid faciat dextera tua: * vt
sit eleemosyna tua in abscondito,
& Pater tuus, qui videt in abscon
5 dito, reddet tibi. * Et cum oratis,
non eritis sicut hypocritæ, qui
amant in synagogis, & in angulis
platearum stantes orare, vt vi-
deantur ab hominibus: amen di-
co vobis, receperunt mercedem
6 suam. * Tu autem cum oraueris,
intra in cubiculum tuum, & clau-
so ostio, ora Patrem tuum in ab-
scondito: & Pater tuus qui videt
7 in abscondito, reddet tibi. *Oran-
B tes autem, nolite multum loqui,
sicut ethnici. putant enim, quòd
in multiloquio suo exaudiantur.
8 * Nolite ergo assimilari eis. scit
enim Pater vester, quid opus sit
vobis, antequam petatis eum.
9 * Sic ergo vos orabitis: ‖ Pater ‖Luc.11.a.2
noster, qui es in cælis: sanctifi-
10 cetur nomen tuum. * Adueniat
regnum tuum. Fiat voluntas tua,
11 sicut in cælo, & in terra. * Pa-
nem nostrum supersubstantialem
12 da nobis hodie. * Et dimitte no-
bis debita nostra, sicut & nos di-
13 mittimus debitoribus nostris. *Et
ne nos inducas in tentationem.
Sed libera nos a malo. Amen.
14 * ‖ Si enim dimiseritis hominibus ‖ J.18.d.33
peccata eorum: dimittet & vobis Mar.11.c.25
Pater vester cælestis delicta ve- Eccl.28.a.
15 stra. *Si autem non dimiseritis ho 3.4.5
minibus: nec Pater vester dimit-
16 tet vobis peccata vestra. * Cum
autem ieiunatis, nolite fieri sicut
hypocritæ tristes. exterminant
enim facies suas, vt appareant
hominibus ieiunantes. Amen di-
co vobis, quia receperunt mer-
17 cedem suam. * Tu autem, cum
ieiunas, vnge caput tuum, & fa-
18 ciem tuam laua, * ne videaris
hominibus ieiunans, sed Patri
tuo, qui est in abscondito: & Pa-
ter tuus, qui videt in abscondito,
19 reddet tibi. * Nolite thesauriza-
C re vobis thesauros in terra: vbi
ærugo, & tinea demolitur: & vbi
20 fures effodiunt, & furãtur. *‖ The- ‖Luc.12.e.
saurizate autem vobis thesauros 33
in cælo: vbi neque ærugo, ne- 1.Tim.6.d.
que tinea demolitur, & vbi fures 19
non effodiunt, nec furantur.
21 * Vbi enim est thesaurus tuus,
22 ibi est & cor tuũ. *‖ Lucerna cor- ‖Luc.11.e.
poris tui est oculus tuus. Si ocu- 34

lus tuus fuerit simplex : totum
corpus tuum lucidum erit. * Si 23
autem oculus tuus fuerit nequã :
totum corpus tuum tenebrosum
erit. Si ergo lumen, quod in te
est, tenebræ sunt : ipsæ tenebræ
‖Luc.16.c. quantæ erunt? * ‖ Nemo potest 24
13 duobus dominis seruire : aut e-
nim vnum odio habebit, & alte-
rum diliget : aut vnum sustine-
bit, & alterum contemnet. Non
potestis Deo seruire, & mam-
‖Luc.12.c. monæ. * ‖ Ideo dico vobis, ne 25
22 soliciti sitis animæ ⌒vestræ quid
1.Pet.5.b. manducetis, neque corpori ve-
7 stro quid induamini. Nonne
Ps.54.d.25 anima plus est quàm esca : & cor-
Phil.4.b.6 pus plus quàm vestimẽtum?*Re- 26
1.Tim.6.b. spicite volatilia cæli, quoniã non D
7 serunt, neque metũt, neque con-
gregant in horrea : & Pater vester
cælestis pascit illa. Nonne vos
magis pluris estis illis? * Quis 27
autem vestrũ cogitans potest adij
cere ad staturam suam cubitum
vnum? * Et de vestimento quid 28
soliciti estis? Considerate lilia
agri quomodo crescunt : non la-
borant, neque nent. * Dico au- 29
tem ⌒vobis, quoniam nec Salo-
mon in omni gloria sua cooper-
tus est sicut vnum ex istis. * Si 30
autem fœnum agri, quod hodie
est, & cras in clibanum mittitur,
Deus sic vestit : quanto magis
vos modicæ fidei?*Nolite ergo so 31
liciti esse, dicentes : Quid mandu-
cabimus, aut quid bibemus, aut
quo operiemur? * hæc enim om- 32
nia gentes inquirunt. Scit enim
Pater vester, quia his omnibus in-
digetis. * Quærite ergo primum 33
regnum Dei, & iustitiam eius : &
hæc omnia adijciẽtur vobis.*No- 34
lite ergo soliciti esse in crastinũ.
Crastinus enim dies solicitus erit
sibiipsi. sufficit diei malitia sua.

CAP. VII.

Luc.6.f.37 NOlite iudicare, vt non iudi- 1
Rom.2.a.1 cemini. * In quo enim iu- 2
dicio iudicaueritis, iudicabimi- A
‖Mar.4.c. ni : ‖& in qua mensura mensi fue-
24 ritis, remetietur vobis. * Quid 3
autem vides festucã in oculo fra-
tris tui : & trabem in oculo tuo
non vides? *Aut quomodo dicis 4
fratri tuo : Sine eijciam festucam
de oculo tuo : & ecce trabs est in
5 oculo tuo? * Hypocrita, eijce
primum trabem de oculo tuo,
& tunc videbis eijcere festucam
6 de oculo fratris tui. * Nolite
dare sanctũ canibus : neque mit-
tatis margaritas vestras ante por-
cos, ne forte conculcent eas pe-
dibus suis, & conuersi dirumpant
7 vos. * ‖ Petite, & dabitur vobis : ‖Inf.21.c.22
B quærite, & inuenietis : pulsate, Mar.11.c.
8 & aperietur vobis.*Omnis enim, 24
qui petit accipit:& qui quærit, in- Luc.11.b.9
9 uenit:& pulsanti aperietur. * Aut Io.14.b.13
quis est ex vobis homo, quem si Iac.1.a.6
petierit filius suus panem, num-
10 quid lapidem porriget ei? * Aut
si piscem petierit, numquid ser-
11 pentẽ porriget ei? *Si ergo vos cũ
sitis mali, nostis bona data dare
filijs vestris : quanto magis Pa-
ter vester, qui in cælis est, da-
12 bit bona petentibus se? * ‖Om- ‖Luc.6.e.31
nia ergo quæcumque vultis vt fa- Tob.4.c.
ciant vobis homines, & vos fa- 16
cite illis. Hæc est enim lex, &
13 Prophetæ. * ‖ Intrate per angu- ‖Luc.13.e.
stam portam : quia lata porta, & 24
spatiosa via est, quæ ducit ad
perditionem, & multi sunt qui
14 intrant per eam. * Quàm angu-
sta porta, & arcta via est, quæ
ducit ad vitam : & pauci sunt, qui
15 inueniunt eam! * ‖ Attendite a ‖Luc.6.g.
falsis prophetis, qui veniunt ad 44
vos in vestimentis ouium, intrin-
C secus autem sunt lupi rapaces.
16 * a fructibus eorum cognosce-
tis eos. Numquid colligunt de
spinis vuas, aut de tribulis ficus?
17 * Sic omnis arbor bona fructus
bonos facit : mala autem arbor
18 malos fructus facit.* Non potest
arbor bona malos fructus facere:
neque arbor mala bonos fructus
19 facere.* ‖ Omnis arbor, quæ non ‖Sup.3.10
facit fructum bonum excidetur,
20 & in ignem mittetur. * Igitur ex
fructibus eorum cognoscetis eos.
21 * ‖Non omnis, qui dicit mihi, Do- ‖Inf.25.a.11
mine, Domine, intrabit in re-
gnum cælorum : sed qui facit vo-
luntatem Patris mei, qui in cæ-
lis est, ipse intrabit in regnum
22 cælorum. * Multi dicent mihi in
illa die : Domine, Domine, nonne
in nomine tuo prophetauimus,
& ‖ in nomine tuo dæmonia eie- ‖Act.19.c.
cimus, & in nomine tuo virtu- 13
tes

tes multas fecimus? * Et tunc cō- 23
fitebor illis: Quia numquam no-
ui vos: discedite a me, qui ope-
‖Psal.6.c.9 ramini iniquitatem. * ‖ Omnis er- 24
J.25.d.41 go, qui audit verba mea hæc, & D
Luc.13.f. facit ea, assimilabitur viro sapien-
27. ti, qui ædificauit domum suam
Luc.6.g.48 supra petram, * & descendit plu- 25
Ro.2.c.13. uia, & venerunt flumina, & fla-
Iac.1.d.22. uerunt venti, & irruerunt in do-
mum illam, & non cecidit: fun-
data enim erat super petram. * Et 26
omnis, qui audit verba mea hæc,
& non facit ea, similis erit viro
stulto, qui ædificauit domum
suam super arenam: * & descen- 27
dit pluuia, & venerunt flumina,
& flauerunt venti, & irruerunt in
domum illam, & cecidit, & fuit
ruina illius magna. * Et factum 28
est: cum consummasset Iesus ver
ba hæc, admirabantur turbæ su-
‖Mar.1.c. per doctrina eius. * ‖ Erat enim 29
22. docens eos sicut potestatem ha-
Luc.4.c.32 bens, & non sicut Scribæ eorum,
& Pharisæi.

CAP. VIII.

CVm autem descendisset de 1
monte, sequutæ sunt eum A
‖Mar.1.d. turbæ multæ: * ‖ & ecce leprosus 2
40. veniens, adorabat eum, dicens:
Luc.5.c.12 Domine, si vis, potes me mun-
dare. * Et extendens Iesus ma- 3
num, tetigit eum, dicens: Vo-
lo. Mundare. Et confestim mun-
data est lepra eius. * Et ait illi 4
Iesus: Vide, nemini dixeris: sed
‖Leuit.14.a vade, ‖ ostende te sacerdoti, &
2. offer munus, quod præcepit Moy-
Luc.7.a.1. ses, in testimonium illis. * Cum 5
autem introisset Capharnaum, ac-
cessit ad eum Centurio, rogans
eum, * & dicens: Domine, puer 6
meus iacet in domo paralyticus,
& male torquetur. * Et ait illi 7
Iesus: Ego veniam, & curabo
eum. * Et respondens Centurio, 8
‖Luc.7.a.5. ait: ‖ Domine non sum dignus vt
intres sub tectum meum: sed tā-
tum dic verbo, & sanabitur puer
meus. * Nam & ego homo sum 9
sub potestate constitutus, habens B
sub me milites, & dico huic: Va-
de, & vadit: & alij, Veni, & ve-
nit: & seruo meo, Fac hoc, & fa-
cit. * Audiens autē Iesus miratus 10
est, & sequentibus se dixit: Amen
dico vobis, non inueni tantam
11 fidem in Israel. * Dico autem vo-
bis, quòd multi ‖ ab Oriente, & ‖Mal.1.c.
Occidente venient, & recumbent
cum Abraham, & Isaac, & Iacob
12 in regno cælorum: * filij autem
regni eijcientur in tenebras exte-
riores: ibi erit fletus, & stridor
13 dentium. * Et dixit Iesus Centu-
rioni: Vade, & sicut credidisti,
fiat tibi. Et sanatus est puer in il-
14 la hora. * Et cum venisset Iesus
in domum Petri, vidit socrum
eius iacentem, & febricitan-
15 tem: * & tetigit manum eius,
& dimisit eam febris, & surrexit,
16 & ministrabat eis. * ‖ Vespere au- ‖Mar.1.d.
tem facto, obtulerunt ei multos 32.
dæmonia habentes: & eijciebat
spiritus verbo: & omnes male ha-
17 bentes curauit: * vt adimpleretur
quod dictum est per ‖ Isaiā prophe ‖Isa.53.a.4.
tam, dicentem: Ipse infirmitates 1.Pet.2.d.
nostras accepit: & ægrotationes 24.
18 nostras portauit. * Videns au-
C tem Iesus turbas multas circum
19 se, iussit ire trans fretum. * Et
accedens vnus scriba, ait illi:
Magister, sequar te, quocum-
20 que ieris. * Et dicit ei Iesus: ‖ Vul- ‖Luc.9.g.
pes foueas habent, & volucres cæ- 54.
li nidos: filius autem hominis non
21 habet vbi caput reclinet. * Alius
autem de discipulis eius ait illi:
Domine permitte me primum
ire, & sepelire patrem meum.
22 * Iesus autem ait illi: Sequere
me, & dimitte mortuos sepelire
23 mortuos suos. * ‖ Et ascendente ‖Mar.4.d.
eo in nauiculam, secuti sunt eum 36.
24 discipuli eius: * & ecce motus Luc.8.d.22
magnus factus est in mari ita vt
nauicula operiretur fluctibus, ip-
25 se vero dormiebat. * Et accesse-
runt ad eum discipuli eius, & su-
scitauerunt eum, dicentes: Do-
26 mine, salua nos, perimus. * Et
dicit eis Iesus: Quid timidi estis,
modicæ fidei? Tunc surgens, im-
perauit ventis, & mari, & facta
27 est tranquillitas magna. * Porro
homines mirati sunt, dicentes:
Qualis est hic, quia venti & mare
28 obediunt ei? * ‖ Et cum venissent ‖Mar.5.a.2
D trans fretum in regionem Gerase- Luc.8.d.26
norum, occurrerunt ei duo habē-
tes dæmonia, de monumentis e-
xeuntes, sæui nimis, ita vt nemo
29 posset transire per viam illam. * Et

ecce clamauerunt, dicentes: Quid
nobis, & tibi, Iesu fili Dei? Ve-
nisti huc ante tempus torquere
||Mar.5.a.11 nos? * || Erat autem non longe ab 30
Luc.8.d.32 illis grex multorum porcorũ pa-
scens. * Dæmones autem rogabãt 31
eum, dicentes: Si eijcis nos hinc,
mitte nos in gregem porcorum.
* Et ait illis: Ite. At illi exeuntes 32
abierunt in porcos, & ecce impe-
tu abijt totus grex per præceps in
mare: & mortui sunt in aquis.
* Pastores autem fugerunt: & ve- 33
nientes in ciuitatem, nunciaue-
runt omnia, & de eis, qui dæmo-
nia habuerant. * Et ecce tota ciui- 34
||Mar.5.b. tas exijt obuiam Iesu: & || viso eo
17 rogabant, vt transiret a finibus
Luc.8.e.37 eorum.

CAP. IX.

Mar.2.a.3 ET ascendens in nauiculam, 1
Luc.5.d.18 trãsfretauit, & venit in ciui- A
tatem suam. * Et ecce offerebant 2
ei paralyticum iacentem in lecto.
Et videns Iesus fidem illorum, di
xit paralytico: Confide fili, re-
mittuntur tibi peccata tua. * Et 3
ecce quidam de Scribis dixerunt
intra se: Hic blasphemat. * Et 4
cum vidisset Iesus cogitationes
eorum, dixit: Vt quid cogitatis
mala in cordibus vestris? * Quid 5
est facilius dicere: Dimittuntur
tibi peccata tua: an dicere: Sur-
ge, & ambula? * Vt autem scia- 6
tis, quia Filius hominis habet po-
testatem in terra dimittendi pec-
cata, tunc ait paralytico: Surge,
tolle lectum tuum, & vade in do-
mum tuam. * Et surrexit, & abijt 7
in domum suam. * Videntes au- 8
tem turbæ timuerunt, & glorifi-
cauerunt Deum, qui dedit pote-
||Mar.2.b. statem talem hominibus. * || Et 9
14 cum transiret inde Iesus, vidit B
Luc.5.f.27 hominem sedentem in telonio,
Matthæum nomine. Et ait illi:
Sequere me. Et surgens, secutus
est eum. * Et factum est discum- 10
bente eo in domo, ecce multi pu-
blicani, & peccatores venientes
discumbebant cum Iesu, & di-
scipulis eius. * Et videntes Phari- 11
sæi, dicebant discipulis eius: Qua-
re cum publicanis, & peccatori-
bus manducat Magister vester?
* At Iesus audiens, ait: Non est 12
opus valentibus medicus, sed ma
13 le habentibus. * Euntes autem di-
scite quid est: || Misericordiã volo, ||Osee 6.c.6
& non sacrificium. Non enim ve- J.12.a.7
ni vocare iustos, || sed peccatores. ||1.Tim.1.
14 * Tunc accesserunt ad eum disci- c.27
puli Ioannis, dicentes: || Quare ||Mar.2.c.
nos, & Pharisæi ieiunamus fre- 18
quenter: discipuli autem tui non Luc.5.f.33
15 ieiunant? * Et ait illis Iesus: Num-
quid possunt filij sponsi lugere,
quamdiu cum illis est sponsus?
venient autem dies cum aufere-
tur ab eis sponsus: & tunc ieiu-
16 nabunt. * Nemo autem immit-
tit commissuram panni rudis in
vestimentum vetus: tollit enim
plenitudinem eius a vestimento,
17 & peior scissura fit. * Neque mit-
C tunt vinum nouum in vtres ve-
teres, alioquin rumpuntur vtres,
& vinum effunditur, & vtres pe-
reunt. Sed vinum nouum in v-
tres nouos mittunt, & ambo con-
18 seruantur. * || Hæc illo loquente ||Mar.5.b.
ad eos, ecce princeps vnus ac- 22
cessit, & adorabat eum, dicens: Luc.8.f.41
Domine, filia mea modo defun-
cta est: sed veni, impone ma-
num tuam super eam, & vi-
19 uet. * Et surgens Iesus sequeba-
20 tur eum, & discipuli eius. * || Et || Mar.5.c.
ecce mulier, quæ sanguinis flu- 24
xum patiebatur duodecim annis, Luc.8.f.43
accessit retro, & tetigit fimbriam
21 vestimenti eius. * Dicebat enim
intra se: Si tetigero tantum vesti-
22 mentum eius: salua ero. * At
Iesus conuersus, & videns eam,
dixit: Confide filia, fides tua te
saluam fecit. Et salua facta est
23 mulier ex illa hora. * Et cum
venisset Iesus in domũ principis,
& vidisset tibicines & turbam tu-
24 multuantem, dicebat: * Recedite,
non est enim mortua puella, sed
25 dormit. Et deridebant eum. * Et
D cum eiecta esset turba, intrauit:
& tenuit manum eius. Et surre-
26 xit puella. * Et exijt fama hæc
27 in vniuersam terram illam. * Et
transeunte inde Iesu, secuti sunt
eum duo cæci, clamantes, & dicẽ-
tes: Miserere nostri, Fili Dauid.
28 * Cum autem venisset domum,
accesserunt ad eum cæci. Et di-
cit eis Iesus: Creditis quia hoc
possum facere vobis? Dicunt ei:
29 Vtique, Domine. * Tunc teti-
git

git oculos eorum, dicens: Secun-
dum fidem vestram fiat vobis.* Et 30
aperti sunt oculi eorum: & com-
minatus est illis Iesus, dicens: Vi-
dete ne quis sciat. * Illi autem 31
exeuntes, diffamauerunt eum in
‖ J.12.b.22 tota terra illa. * Egressis autem 32
Luc. 11. b. 14 illis, ‖ ecce obtulerunt ei homi-
nem mutum, dæmonium haben-
tem. * Et eiecto dæmonio, lo- 33
cutus est mutus, & miratæ sunt
turbæ, dicentes: Numquam ap-
paruit sic in Israel. * Pharisæi au- 34
tem dicebant: In principe dæmo-
‖ Mar.6.c.6 niorum eijcit dæmones. * ‖ Et cir- 35
cuibat Iesus omnes ciuitates, &
castella, docẽs in synagogis eorũ,
& prædicans euangelium regni,
& curans omnem languorem,
& omnem infirmitatem. * Vi- 36
dens autem turbas, misertus est
eis: quia erant vexati, & iacen-
tes sicut oues non habentes pasto-
rem. * Tunc dicit discipulis suis: 37
Luc. 10. a. 2 ‖ Messis quidem multa, operarij
autem pauci. * Rogate ergo Do- 38
minum messis, vt mittat opera-
rios in messem suam.

CAP. X.

Mar.3.b.13 ET conuocatis duodecim di- 1
Luc.6.b.13 scipulis suis, dedit illis pote- A
& 9. a.1.& statem spirituum immundorum,
10. a. 1. vt eijcerent eos, & curarent om-
nem languorem, & omnem infir-
mitatem. * Duodecim autem 2
Apostolorum nomina sunt hæc.
Primus: Simon, qui dicitur Pe-
trus, & Andreas frater eius, * Ia- 3
cobus Zebedæi, & Ioannes fra-
ter eius, Philippus, & Bartho-
lomæus, Thomas, & Matthæus
publicanus, Iacobus Alphæi, &
Thaddæus, * Simon Chananæus, & 4
Iudas Iscariotes, qui & tradidit
eum. * Hos duodecim misit Iesus: 5
præcipiens eis, dicens: In viam
gentiũ ne abieritis, & in ciuitates
Samaritanorum ne intraueritis:
‖ Mar.6.a 8 * sed potius ite ‖ ad oues, quæ 6
Luc.9. a.3. perierunt domus Israel. * Euntes 7
& 10. a. 4. autem prædicate, dicentes: quia
Act. 13. g. appropinquauit regnũ cælorum.
46. * Infirmos curate, mortuos susci- 8
tate, leprosos mundate, dæmo-
nes eijcite: gratis accepistis, gra-
tis date. * Nolite possidere au- 9
rum, neque argentum, neque B
10 pecuniam in zonis vestris: * non
peram in via, neque duas tunicas,
neque calceamenta, neque vir-
gam: dignus enim est operarius
11 cibo suo. * In quamcumque au-
tem ciuitatem, aut castellum in-
traueritis interrogate, quis in ea
dignus sit: & ibi manete donec
12 exeatis. * Intrantes autem in do-
mum, salutate eam, dicentes:
13 Pax huic domui. * Et si quidem
fuerit domus illa digna, veniet
pax vestra super eam: si autem
non fuerit digna, pax vestra re-
14 uertetur ad vos. * Et quicumque
non receperit vos neque audierit
sermones vestros: exeuntes foras
de domo vel ciuitate, excutite
puluerem de pedibus vestris.
15 * Amen dico vobis: Tolerabilius
erit terræ Sodomorum, & Gomor-
rhæorum in die iudicij, quam illi
16 ciuitati. * ‖ Ecce ego mitto vos ‖ Luc.10.a.3
sicut oues in medio luporum.
Estote ergo prudentes sicut serpẽ-
tes & simplices sicut columbæ.
17 * Cauete autem ab hominibus.
‖ Tradent enim vos in concilijs, ‖ Luc. 12.b.
& in synagogis suis flagellabunt 11.
18 vos: * & ad præsides, & ad reges
ducemini propter me in testimo-
19 nium illis, & gẽtibus. * Cum autẽ
tradent vos, nolite cogitare quo-
modo, aut quid loquamini: da-
bitur enim vobis in illa hora, quid
20 loquamini. * nõ enim vos estis qui
loquimini, sed Spiritus Patris ve-
21 stri, qui loquitur in vobis. * Tradet
C autem frater fratrẽ in mortẽ, & pa
ter filiũ: & insurgent filij in paren-
22 tes & morte eos afficient: * & eri-
tis odio omnibus propter nomen
meum: qui autem perseuerauerit
vsque in finem, hic saluus erit.
23 * Cum autem persequentur vos
in ciuitate ista, fugite in aliam.
Amen dico vobis, non consum-
mabitis ciuitates Israel, donec ve-
24 niat Filius hominis. * ‖ Non est ‖ Luc. 6. f.
discipulus super magistrum, nec 40
seruus super dominum suum. Ioã.13.b.16
25 * sufficit discipulo, vt sit sicut ma- & 15.c. 20.
gister eius: & seruo, sicut domi-
nus eius. Si Patrem familias Beel-
zebub vocauerunt: quanto ma-
26 gis domesticos eius? * Ne ergo ti- ‖ Mar. 4. c.
mueritis eos: ‖ Nihil enim est o- 22.
pertum, quod non reuelabitur: & Luc.8.c.17
occultum, quod non scietur. & 12. a. 2.

Quod

* Quod dico vobis in tenebris, 27
dicite in lumine: & quod in aure
auditis prædicate super tecta. * Et 28
nolite timere eos, qui occidunt
corpus, animam autem non pos-
sunt occidere: sed potius timete
eum, qui potest & animam, &
‖ Act. 27. f. 35. corpus perdere in gehennã. * ‖ Nõ- 29
ne duo passeres asse væneunt: &
2. Reg. 14. c 11. vnus ex illis non cadet super ter-
ram sine Patre vestro? * Vestri au- 30
tem capilli capitis omnes nume-
rati sunt. * Nolite ergo timere: 31
multis passeribus meliores estis
‖ Mar. 8. d. 38. vos. * ‖ Omnis ergo, qui confi- 32
tebitur me coram hominibus, cõ-
Luc. 9 c. 26. fitebor & ego eum coram Patre
& 12. b. 8. meo, qui in cælis est: * qui autem 33
2. Tim. 2. b. 12. negauerit me coram hominibus,
negabo & ego eum coram Patre
meo, qui in cælis est. * Nolite 34
arbitrari quia pacem venerim D
mittere in terram: non veni pa-
‖ Luc. 12. f. 51 cem mittere, sed gladium. * ‖ ve- 35
ni enim separare ‖ hominem ad-
‖ Mic. 7. b. 6 uersus patrem suum, & filiam
aduersus matrem suam, & nu-
rum aduersus socrum suam: * & 36
inimici hominis, domestici eius.
‖ Luc. 14. f. 26. * ‖ Qui amat patrem, aut ma- 37
trem plus quàm me, non est me
dignus. & qui amat filium, aut
filiam super me, non est me di-
‖ Mar. 8. d. 34. gnus. * ‖ Et qui non accipit cru- 38
cem suam, & sequitur me, non
J. 16. d. 24. est me dignus. * Qui inuenit ani- 39
Luc. 9. c. 24 mam suam perdet illam: & qui
& 14. f. 26 ‖ perdiderit animam suam pro-
& 16. g. 33 pter me, inueniet eam. * Qui 40
‖ Ioan. 12. d. 26. recipit vos, me recipit: & qui
me recipit, recipit eum, qui me
misit. * Qui recipit prophetam 41
in nomine prophetæ, mercedem
prophetæ accipiet: & qui recipit
iustum in nomine iusti, merce-
‖ Luc. 10. c. 16. dem iusti accipiet. * ‖ Et quicum- 42
que potum dederit vni ex mini-
Ioã. 13. e. 20 mis istis calicem aquæ frigidæ
Mar. 9. f. 41 tantum in nomine discipuli: a-
men dico vobis, non perdet mer-
cedem suam.

CAP. XI.

ET factum est, cum consum- 1
masset Iesus, præcipiens duo- A
decim discipulis suis, transijt in-
de vt doceret, & prædicaret in
‖ Luc. 7. c. 18 ciuitatibus eorum. * ‖ Ioannes 2
autem cum audisset in vinculis
opera Christi, mittens duos de
3 discipulis suis, * ait illi: Tu es,
qui venturus es, an alium ex-
4 pectamus? * Et respondens Ie-
sus ait illis: Euntes renunciate
Ioanni quæ audistis, & vidistis.
5 * ‖ Cæci vident, claudi ambulant, ‖ Isa. 35. a. 5.
leprosi mundantur, surdi audiũt, & 61. a. 1.
mortui resurgunt, pauperes euan-
6 gelizantur: * & beatus est, qui
non fuerit scandalizatus in me.
7 * ‖ Illis autem abeuntibus, cœpit ‖ Luc. 7. c.
Iesus dicere ad turbas de Ioan- 24.
ne: Quid existis in desertum vi-
dere? arundinem vento agitatam?
8 * Sed quid existis videre? homi-
nem mollibus vestitum? Ecce
qui mollibus vestiuntur, in do-
9 mibus regum sunt. * Sed quid
B existis videre prophetam? Etiam
dico vobis, & plus quàm prophe-
10 tam. * Hic est enim, de quo scri-
ptum est: ‖ Ecce ego mitto ange- Mal. 3 a. b. 1
lum meum ante faciem tuam, Mar. 1. a. 2.
qui præparabit viam tuam an- Luc. 7. d. 27
11 te te. * Amen dico vobis, non
surrexit inter natos mulierum
maior Ioanne Baptista: qui au-
tem minor est in regno cælorum,
12 maior est illo. * A diebus autem
Ioannis Baptistæ vsque nunc, re-
gnum cælorum vim patitur, &
13 violenti rapiunt illud. * Omnes
enim prophetæ, & lex vsque ad
14 Ioannem prophetauerunt: * & si
vultis recipere, ‖ ipse est Elias, ‖ Mal. 4. b. 5
15 qui venturus est. * Qui habet au-
16 res audiendi, audiat. * Cui au-
C tem similem æstimabo generatio-
nem istam? Similis est pueris se-
dentibus in foro: qui claman-
17 tes coæqualibus * dicunt: Ceci-
nimus vobis, & non saltastis: la-
mentauimus, & non planxistis.
18 * Venit enim Ioannes neque mã-
ducans, neque bibens, & dicunt:
19 Dæmonium habet. * Venit Filius
hominis manducans, & bibens,
& dicunt: Ecce homo vorax, &
potator vini, publicanorum, &
20 peccatorum amicus. * Et iustifi-
cata est sapientia a filijs suis.
21 * Tunc cœpit exprobrare ciuita-
tibus, in quibus factæ sunt pluri-
mæ virtutes eius, quia non egis-
22 sent pœnitentiam. * ‖ Væ tibi ‖ Luc. 10. d.
Corozain, væ tibi Bethsaida: quia 13.
si in Tyro, & Sidone factæ essent
virtu-

virtutes, quæ factæ sunt in vobis,
olim in cilicio, & cinere pœni-
tentiam egissent. * Veruntamen 22
dico vobis Tyro, & Sidoni remis-
sius erit in die iudicij, quā vobis.
* Et tu Capharnaum, numquid 23
vsque in cælum exaltaberis? vs-
que in infernum descendes. quia,
si in Sodomis factæ fuissent virtu- D
tes, quæ factæ sunt in te, forte
mansissent vsque in hanc diem.
* Veruntamen dico vobis, quia 24
terræ Sodomorum remissius erit
in die iudicij, quàm tibi. * In 25
illo tempore respondens Iesus di-
xit: Confiteor tibi Pater, Domi-
ne cæli & terræ, quia abscondisti
hæc a sapientibus, & prudenti-
bus, & reuelasti ea paruulis. *Ita 26
Pater: quoniam sic fuit placitum
ante te.*Omnia mihi tradita sunt 27
||Ioā.6.e.46 a Patre meo. || Et nemo nouit Fi-
& 7.d.28.& lium, nisi Pater: neque Patrem
8.b. 19. & quis nouit, nisi Filius, & cui vo-
10.c.15 luerit Filius reuelare. * Venite 28
ad me omnes, qui laboratis, &
onerati estis, & ego reficiam vos.
||Ier.6.d.16 * || Tollite iugū meum super vos, 29
& discite a me, quia mitis sum,
& humilis corde: & inuenietis
||1.Io.5.a.3 requiem animabus vestris. *|| Iu- 30
gum enim meum suaue est, &
onus meum leue.

CAP. XII.

Marc. 2.d. 23
Luc.6. a.1
IN illo tempore abijt Iesus per 1
sata sabbato: discipuli autem A
eius esurientes cœperunt vellere
spicas, & manducare. * Pharisæi 2
autem videntes, dixerunt ei: Ec-
ce discipuli tui faciunt quod non
licet facere sabbatis.*At ille dixit 3
||1.Reg.21.a.4 eis: Non legistis|| quid fecerit Da-
uid, quando esurijt, & qui cum
eo erāt:*quomodo intrauit in do- 4
mum Dei, & panes propositio-
nis comedit, quos non licebat ei
edere, neque his, qui cum eo
||Nu.28.b 9 erant, || nisi solis sacerdotibus?
||Leu.24.b.8 * Aut non legistis in lege|| quia 5
sabbatis sacerdotes in tēplo sab-
batum violant, & sine crimine
sunt? * Dico autem vobis, quia 6
templo maior est hic. * Si autem 7
||Osee 6.c.6 sciretis quid est: || Misericordiam
volo, & non sacrificium: num-
quam condemnassetis innocen-
tes: * Dominus enim est Filius 8
9 hominis etiam sabbati.* Et cum
inde transisset, venit in synago-
10 gam eorum. * Et ecce homo ma-
num habens aridam, & interro-
gabant eum, dicentes: Si licet
sabbatis curare? vt accusarent
11 eum. * Ipse autem dixit illis:
|| Quis erit ex vobis homo, qui ||Mar.3.a.1
habeat ouem vnam, & si ceci de- Luc.6.a.6
rit hæc sabbatis in foueam, non- Deu.22.a.4
ne tenebit, & leuabit eam?
12 *Quanto magis melior est homo
oue? Itaque licet sabbatis be-
13 nefacere. * Tunc ait homini:
Extende manum tuam: Et exten-
dit, & restituta est sanitati sicut
14 altera. * Exeuntes autem Phari-
B sæi, consilium faciebant aduer-
sus eum, quomodo perderent
15 eum. * Iesus autem sciens re-
cessit inde: & secuti sunt eum
16 multi, & curauit eos omnes: *&
præcepit eis, ne manifestum eum
17 facerent. *Vt adimpleretur, quod
dictū est per Isaiam prophetam,
18 dicentem: * || Ecce puer meus, ||Isa.42.a.1
quem elegi, dilectus meus, in
quo bene cōplacuit animæ meæ.
Ponam spiritum meum super eū,
& iudicium Gentibus nunciabit.
19 * Non contendet, neque clama-
bit, neque audiet aliquis in pla-
20 teis vocem eius: * arundinem
quassatam non confringet, & li-
num fumigans non extinguet, do-
nec eijciat ad victoriā iudicium:
21 *& in nomine eius Gentes spera-
22 bunt. * Tunc oblatus est ei dæ-
monium habens, cæcus, & mu-
tus, & curauit eū ita vt loquere-
23 tur, & videret. *Et stupebant om-
nes turbæ, & dicebant: Numquid
24 hic est Filius Dauid? * || Pharisæi || Mar.3.c.
autē audientes, dixerunt: Hic non 22
eijcit dæmones nisi in Beelzebub Luc. 11.b.
25 principe dæmoniorum. * Iesus 14
autem sciēs cogitationes eorum, & 9 d.34
dixit eis: || Omne regnum diui- ||Luc.11.b.
sum contra se, desolabitur: & om- 17
nis ciuitas, vel domus diuisa con-
26 tra se, non stabit. * Et si satanas
satanam eijcit, aduersus se diui-
sus est: quomodo ergo stabit re-
27 gnum eius? *Et si ego in Beelze-
bub eijcio dæmones, filij vestri
in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices
28 vestri erunt. * Si autem ego in
spiritu Dei eijcio dæmones, igi-
tur peruenit in vos regnum Dei.

aut

* aut quomodo potest quisquam 29
intrare in domum fortis, & vasa
eius diripere, nisi prius alligaue-
rit fortem? & tunc domum illius
diripiet.* Qui non est mecū, con- 30
tra me est: & qui nō cōgregat me- C
|| Mar. 3. d. 28 cum, spargit.* || Ideo dico vobis: 31
Omne peccatum, & blasphemia
remittetur hominibus, spiritus
autem blasphemia non remitte-
tur. * Et quicumque dixerit ver- 32
bum contra Filium hominis, re-
mittetur ei: qui autem dixerit cō-
tra Spiritum sanctum, non remit-
tetur ei neque in hoc sæculo, ne-
que in futuro. * Aut facite arbo- 33
rem bonam, & fructum eius bo-
num: aut facite arborem malam,
& fructum eius malum: siquidem
ex fructu arbor agnoscitur. * Pro- 34
genies viperarum, quomodo po-
testis bona loqui, cum sitis mali?
|| Luc. 6. g. 45 ||ex abundantia enim cordis os lo-
quitur. * Bonus homo de bono 35
thesauro profert bona: & malus
homo de malo thesauro profert
mala. * Dico autem vobis quoniā 36
omne verbum otiosum quod lo-
cuti fuerint homines, reddent ra-
tionem de eo in die iudicij. * Ex 37
verbis enim tuis iustificaberis, &
ex verbis tuis cōdemnaberis. * tūc 38
responderunt ei quidam de Scri-
bis & Pharisæis dicentes: Magi-
ster, volumus a te signum videre.
|| j.16.a.4 Luc. 11. c. 29 1.Cor.1.d. 22 * Qui respondens, ait illis: ||Ge- 39
neratio mala, & adultera signum
quærit: & signum non dabitur ei,
nisi signum || Ionæ prophetæ. * Si- 40
|| Ion.2.a.2 cut enim fuit Ionas in ventre ceti
tribus diebus, & tribus noctibus;
sic erit Filius hominis in corde
terræ tribus diebus, & tribus no-
|| Ion.3. b.5 ctibus. * || Viri Niniuitæ surgent 41
in iudicio cum generatione ista, D
& condemnabunt eam: quia pœ-
nitentiam egerunt in prædicatio-
ne Ionæ. Et ecce plus quàm Ionas
hic. * Regina austri surget in iu- 42
dicio cum generatione ista, & cō-
|| 3.Reg. 10. a.1 2.Par.9.a.1 demnabit eam: ||quia venit a fini-
bus terræ audire sapientiam Sa-
lomonis, & ecce plus quàm Sa-
|| Luc.11.c. 24 lomon hic. * || Cum autem im- 43
mundus spiritus exierit ab homi-
ne, ambulat per loca arida, quæ-
rens requiē & non inuenit. * Tunc 44
dicit: Reuertar in domum meam,
vnde exiui. Et veniens inuenit

eam vacantem, scopis mundatā,
45 & ornatam. * Tunc vadit, & as-
sumit septem alios spiritus secum
nequiores se, & intrantes habi-
tant ibi: || & fiunt nouissima ho- || 2.Pet. 2.d. 20
minis illius peiora prioribus. Sic
erit & generationi huic pessimæ.
46 * || Adhuc eo loquente ad turbas, || Mar. 3. d. 31 Luc.8.c.20
ecce mater eius, & fratres stabant
47 foris, quærentes loqui ei. * Di-
xit autem ei quidam: Ecce mater
tua, & fratres tui foris stant quæ-
48 rentes te. * At ipse respondens di-
centi sibi, ait: Quæ est mater mea,
49 & qui sunt fratres mei? * Et ex-
tendens manū in discipulos suos,
dixit: Ecce mater mea, & fratres
50 mei. * Quicumque enim fecerit
voluntatem Patris mei, qui in cæ-
lis est: ipse meus frater, & soror,
& mater est.

CAP. XIII.

1 IN illo die exiens Iesus de do-
2 mo, sedebat secus mare. * || Et || Mar.4.a.1 Luc.8.a.4
A cōgregatæ sunt ad eū turbæ mul-
tę, ita vt in nauiculam ascendens
sederet: & omnis turba stabat in
3 littore, * & locutus est eis multa
in parabolis, dicens: Ecce exijt
4 qui seminat, seminare. * Et dum
seminat, quædam ceciderunt se-
cus viam, & venerunt volucres
5 cæli, & comederunt ea. * Alia
autem ceciderunt in petrosa vbi
non habebant terram multam: &
continuo exorta sunt, quia non
6 habebant altitudinem terræ. * So-
le autem orto æstuauerunt: &
quia non habebant radicē, arue-
7 runt. * Alia autem ceciderunt
in spinas: & creuerunt spinæ, &
8 suffocauerunt ea. * Alia autē ce-
ciderunt in terram bonam: & da-
bant fructum, aliud centesimum,
aliud sexagesimum, aliud trige-
9 simum. * Qui habet aures audiē-
10 di, audiat. * Et accedentes di-
B scipuli dixerunt ei: Quare in pa-
11 rabolis loqueris eis? * Qui respon-
dens, ait illis: Quia vobis datum
est nosse mysteria regni cælorum:
12 illis autem non est datum. * ||Qui || j.25.c.29
enim habet, dabitur ei, & abun-
dabit: qui autē non habet, & quod
13 habet auferetur ab eo. * Ideo in
parabolis loquor eis: quia || vi-
dentes non vident, & audientes
non

non audiunt, neque intelligunt.
* Et adimpletur in eis prophetia 14
||Isa.6.c.9 Isaiæ dicentis: || Auditu audietis,
Mar.4.b.14 & non intelligetis: & videntes vi-
Luc.8.b.10 debitis, & non videbitis.* Incras- 15
Io.12.f.40 satum est enim cor populi hu-
Act. 28. f. ius, & auribus grauiter audie-
26 runt, & oculos suos clauserunt:
Ro.11. b.8 ne quando videant oculis, &
Luc.8.b.11 auribus audiant, & corde intel-
ligant, & conuertantur, & sa-
nem eos. * Vestri autem beati o- 16
culi quia vident, & aures vestræ
||Luc.10.d. quia audiunt. * || Amen quip- 17
24 pe dico vobis, quia multi prophe- C
tæ, & iusti cupierunt videre, quæ
videtis, & non viderunt. & audire
quæ auditis, & non audierunt.
* Vos ergo audite parabolam 18
seminantis. * Omnis, qui audit 19
verbum regni, & non intelligit,
venit malus, & rapit quod semi-
natum est in corde eius: hic est
qui secus viã seminatus est.* Qui 20
autẽ super petrosa seminatus est,
hic est, qui verbum audit, & con-
tinuo cum gaudio accipit illud:
*non habet autem in se radicem, 21
sed est temporalis. facta autẽ tri-
bulatione & persecutione pro-
pter verbum, continuo scandali-
zatur.* Qui autem seminatus est 22
in spinis, hic est, qui verbum au-
dit, & solicitudo sæculi istius, &
fallacia diuitiarum suffocat ver-
bum, & sine fructu efficitur.*Qui 23
vero in terram bonam seminatus
est, hic est, qui audit verbum, &
intelligit, & fructum affert, & fa-
cit aliud quidem centesimum, a-
liud autem sexagesimum, aliud
||Mar. 4.c. vero trigesimum. *|| Aliam para- 24
26 bolam proposuit illis, dicens: Si-
mile factum est regnum cælorum
homini, qui seminauit bonum se-
men in agro suo. * cum autem 25
dormirent homines, venit inimi-
cus eius, & superseminauit ziza-
nia in medio tritici, & abijt.*Cũ 26
autem creuisset herba, & fructum D
fecisset, tunc apparuerunt, & zi-
zania. * Accedentes autem serui 27
patrisfamilias, dixerunt ei: Do-
mine, nonne bonum semen semi-
nasti in agro tuo? Vnde ergo ha-
bet zizania? * Et ait illis: Inimi- 28
cus homo hoc fecit: Serui autem
dixerunt ei, Vis, imus, & colligi-
mus ea? * Et ait: Non: ne forte 29

colligentes zizania, eradicetis si-
30 mul cum eis & triticum. * Sinite
vtraque crescere vsque ad mes-
sem, & in tempore messis dicam
messoribus: Colligite primum
zizania, & alligate ea in fascicu-
los ad comburendum, triticum
autem congregate in horreum
31 meum.*|| Aliam parabolam pro- ||Mar. 4. d.
posuit eis, dicens: Simile est re- 30
gnum cælorũ grano sinapis, quod Luc. 13. e.
accipiẽs homo seminauit in agro 18
32 suo: * quod minimum quidem
E est omnibus seminibus: cum au-
tem creuerit, maius est omnibus
oleribus, & fit arbor, ita vt volu-
cres cæli veniant, & habitent in
33 ramis eius. * Aliam parabolam
locutus est eis. || Simile est regnũ ||Luc. 13.e.
cælorum fermento, quod acce- 21
ptum mulier abscondit in farinæ
satis tribus, donec fermentatum
34 est totum. * Hæc omnia locutus
est Iesus in parabolis ad turbas:
& sine parabolis non loquebatur
35 eis:* vt impleretur quod dictum
erat per Prophetam dicentem:
|| Aperiam in parabolis os meum, ||Ps. 77.a. 2
eructabo abscondita a cõstitutio- Mar. 4. d.
36 ne mundi. * Tunc, dimissis tur- 32
bis, venit in domum: & accesse-
runt ad eum discipuli eius, dicen-
tes: Edissere nobis parabolam zi-
37 zaniorum agri. * Qui respondens
ait illis: Qui seminat bonum se-
38 men, est Filius hominis. * Ager
autem, est mundus. Bonum ve-
ro semen, hi sunt filij regni. Zi-
zania autem, filij sunt nequam.
39 * Inimicus autem qui seminauit
ea, est diabolus. || Messis vero, Apoc.14.c.
consummatio sæculi est. Messo- 15
40 res autem angeli sunt. * Sicut er-
go colliguntur zizania, & igni cõ-
buruntur: sic erit in consumma-
41 tione sæculi. *mittet Filius homi-
F nis angelos suos, & colligent de
regno eius omnia scãdala, & eos,
42 qui faciunt iniquitatem:* & mit-
tent eos in caminũ ignis. Ibi erit
43 fletus, & stridor dentium. *||Tunc ||Sap.3.b.7
iusti fulgebunt sicut sol in regno Dan.12.a.3
Patris eorũ. Qui habet aures au-
44 diẽdi, audiat.*Simile est regnum
cælorum thesauro abscondito in
agro: quem qui inuenit homo, ab-
scondit, & præ gaudio illius vadit
& vendit vniuersa quæ habet, &
45 emit agrũ illum. * Iterum simile
est

est regnum cælorum homini ne-
gotiatori quærenti bonas marga-
ritas. * Inuenta autem vna pre- 46
tiosa margarita, abijt, & vendi-
dit omnia quæ habuit, & emit eã.
* Iterum simile est regnum cælo- 47
rum sagenæ missæ in mare, & ex
omni genere piscium congregan-
ti. * Quam, cum impleta esset, 48
educentes, & secus littus seden-
tes, elegerũt bonos in vasa, malos
autem foras miserunt. * Sic erit in 49
consummatione sæculi: exibunt
angeli, & separabunt malos de
medio iustorum, * & mittent eos 50
in caminum ignis: ibi erit fletus,
& stridor dentium. * Intellexi- 51
stis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam. G
* Ait illis: Ideo omnis scriba do- 52
ctus in regno cælorum, similis est
homini patrifamilias, qui profert
de thesauro suo noua & vetera.
* Et factum est cum consummas- 53
set Iesus parabolas istas, trãsijt in-
de. * Et veniens in patriam 54
suã, docebat eos in synagogis eo-
rum, ita vt mirarentur, & dice-
rent: Vnde huic sapientia hæc,
|| Mar.6.a.1 & virtutes? * || Nonne hic est fa- 55
Luc.4.c.16 bri filius? Nonne mater eius dici-
Io.6.c.42 tur Maria, & fratres eius, Iaco-
bus, & Ioseph, & Simon, & Iu-
das: * & sorores eius, nonne om- 56
nes apud nos sunt? vnde ergo huic
omnia ista? * Et scandalizabantur 57
in eo. Iesus autem dixit eis: Non
est propheta sine honore nisi in
patria sua, & in domo sua. * Et 58
non fecit ibi virtutes multas pro-
pter incredulitatem illorum.

CAP. XIIII.

Mar.6.b.14 IN illo tempore audiuit Hero- 1
Luc.9.a.7 des tetrarcha famam Iesu: * & 2
ait pueris suis: Hic est Ioannes A
Baptista: ipse surrexit a mortuis,
& ideo virtutes operantur in eo.
|| Mar.6.c. * || Herodes enim tenuit Ioan- 3
17 nem, & alligauit eum: & posuit
Luc.3.d.19 in carcerem propter Herodiadem
vxorẽ fratris sui. * Dicebat enim 4
illi Ioannes: Non licet tibi habe-
re eam. * Et volens illum occide- 5
|| J.21.c.26 re, timuit populum: || quia sicut
prophetam eum habebant. * Die 6
autem natalis Herodis saltauit fi-
lia Herodiadis in medio, & pla-
cuit Herodi. * Vnde cum iura- 7
mẽto pollicitus est ei dare quod-
8 cumque postulasset ab eo. * At
illa præmonita a matre sua, Da
mihi, inquit, hic in disco caput
9 Ioannis Baptistæ. * Et contrista-
tus est rex: propter iuramentum
autem, & eos, qui pariter recum-
10 bebant, iussit dari. * Misitq. & de-
11 collauit Ioannem in carcere. * Et
allatum est caput eius in disco,
& datum est puellæ, & attulit ma-
12 tri suæ. * Et accedentes discipu-
B li eius, tulerunt corpus eius, &
sepelierunt illud: & venientes nũ-
13 ciauerunt Iesu. * || Quod cum au- || Luc.9.b.10
disset Iesus, secessit inde in naui- Mar.6.d.
cula, in locum desertum seorsum: 31
& cum audissent turbæ, secutæ Io.6.b.9
sunt eũ pedestres de ciuitatibus.
14 * Et exiens vidit turbam multam,
& misertus est eis, & curauit lan-
15 guidos eorum. * Vespere autem
facto, accesserunt ad eum disci-
puli eius dicentes: Desertus est
locus, & hora iam præterijt: di-
mitte turbas, vt euntes in castel-
16 la, emant sibi escas. * Iesus au-
tem dixit eis: Non habent necesse
17 ire: date illis vos manducare. * Re-
spõderunt ei: nõ habemus hic ni-
si quinque panes, & duos pisces.
18 * Qui ait eis: Afferte mihi illos
19 huc. * Et cum iussisset turbam di-
scumbere super fœnum, acceptis
quinque panibus, & duobus pi-
scibus, aspiciens in cælum bene-
dixit, & fregit, & dedit discipu-
lis panes, discipuli autem turbis.
20 * Et manducauerunt omnes, &
C saturati sunt. * Et tulerunt reli-
quias, duodecim cophinos frag-
21 mentorum plenos. * Manducan-
tium autem fuit numerus, quin-
que millia virorum, exceptis mu-
22 lieribus, & paruulis. * || Et statim || Mar.6.f.
compulit Iesus discipulos ascen- 45
dere in nauiculam, & præcedere Io.6.b.9
eum trans fretum, donec dimit-
23 teret turbas. * Et dimissa turba
|| ascendit in montem solus orare. || Io.6.b.15
Vespere autẽ facto solus erat ibi.
24 * nauicula autem in medio mari
iactabatur fluctibus: erat enim
25 contrarius ventus. * Quarta au-
tem vigilia noctis, venit ad eos
26 ambulans super mare. * Et viden-
tes eum super mare ambulantẽ,
turbati sunt, dicentes: Quia phan-
tasma est. Et præ timore clama-
27 uerunt. * Statimq. Iesus locutus
est eis,

est eis, dicens: Habete fiduciam:
ego sum, nolite timere. * Re- 28
spondens autem Petrus dixit: Do- D
mine, si tu es, iube me ad te
venire super aquas. * At ipse ait: 29
veni. Et descendens Petrus de
nauicula, ambulabat super aquã
vt veniret ad Iesum. * Videns ve- 30
ro ventum validum, timuit: &
cum cœpisset mergi, clamauit di-
cens: Domine, saluum me fac.
* Et continuo Iesus extendens 31
manum, apprehendit eum: &
ait illi: Modicæ fidei, quare du-
bitasti? * Et cum ascendissent 32
in nauiculam, cessauit ventus.
* Qui autem in nauicula erant, 33
venerunt, & adorauerunt eum,
‖Marc.6.g. 58 dicentes: Vere Filius Dei es. *‖Et 34
cum transfretassent, venerunt in
terram Genesar. * Et cum cogno- 35
uissent eum viri loci illius, mise-
runt in vniuersam regionem illã,
& obtulerunt ei omnes male ha-
bentes: * & rogabant eum vt vel 36
fimbriam vestimenti eius tange-
rent. Et quicumque tetigerunt,
salui facti sunt.

CAP. XV.

Mar.7.a.1 TVnc accesserunt ad eum ab 1
Ierosolymis Scribæ, & Pha- A
risæi, dicentes: * Quare discipu- 2
li tui transgrediuntur traditionem
seniorum? non enim lauant ma-
nus suas cum panem manducant.
* Ipse autem respondens ait illis: 3
Quare & vos transgredimini mã-
datum Dei propter traditionem
‖Exo.20.c. 12 vestram? Nam Deus dixit: *‖Ho- 4
nora patrem, & matrem. Et:
Deu.5.b.16 *‖Qui maledixerit patri, vel ma- 5
Eph.6.a.2 tri, morte moriatur. Vos autem
Exo.21.c. 16 dicitis: Quicumque dixerit patri,
vel matri, Munus quodcumque 6
Leu.20.b. 9 est ex me, tibi proderit: * & non
honorificabit patrem suum, aut
Prou.20.c. 20 matrem suam: & irritum fecistis
mandatum Dei propter traditio- 7
nem vestram. * Hypocritæ bene
prophetauit de vobis Isaias, dicẽs:
‖Isa.29.d. 13 *‖Populus hic labijs me honorat: 8
cor autem eorum longe est a me. B
Mar.7.a.6 * Sine causa autem colunt me, 9
docentes doctrinas, & mandata
hominum. * Et conuocatis ad se 10
turbis, dixit eis: Audite, & in-
telligite. * Non quod intrat in os, 11
coinquinat hominem: sed quod
procedit ex ore, hoc coinquinat
12 hominem. * Tunc accedentes di-
scipuli eius, dixerunt ei: Scis
quia Pharisæi audito verbo hoc,
13 scandalizati sunt? * At ille re-
spondens ait: ‖Omnis plantatio, ‖Io.15.a.2
quam non plantauit Pater meus
14 cælestis, eradicabitur. * Sinite
illos: ‖cæci sunt, & duces cæco ‖Luc.6.f. 39
rum. Cæcus autem si cæco duca-
tum præstet, ambo in foueam Mar.7.c.17
15 cadunt. * Respondens autem Pe-
trus dixit ei: Edissere nobis para-
16 bolam istam. * At ille dixit: Ad-
huc & vos sine intellectu estis?
17 * Nõ intelligitis quia omne, quod
in os intrat, in ventrem vadit, &
18 in secessum emittitur? * Quæ au-
C tem procedunt de ore, de corde
exeunt, & ea coinquinant homi-
19 nem: * de corde enim exeunt co-
gitationes malæ, homicidia, adul-
teria, fornicationes, furta, falsa
20 testimonia, blasphemiæ. * hæc sũt,
quæ coinquinant hominem. Non
lotis autem manibus manducare,
21 non coinquinant hominem. * Et
egressus inde Iesus secessit in par-
22 tes Tyri, & Sidonis. *‖Et ecce ‖Mar.7.c. 25
mulier Chananæa a finibus illis
egressa clamauit, dicens ei: Mi-
serere mei Domine Fili Dauid: fi-
lia mea male a dæmonio vexatur.
23 * Qui non respondit ei verbũ. Et
accedentes discipuli eius rogabãt
eum dicentes: Dimitte eam: quia
24 clamat post nos. * Ipse autem re-
spondens ait: Non sum missus ni-
si ‖ad oues, quæ perierunt domus ‖s.10.a.6
25 Israel. * At illa venit, & adora- Io.10.a.3
uit eum, dicens: Domine adiu-
26 ua me. * Qui respondens ait: Non
est bonum sumere panẽ filiorum,
27 & mittere canibus. * At illa dixit:
Etiam Domine: nã & catelli edũt
de micis, quæ cadunt de mensa
28 dominorum suorum. * Tunc re-
spondens Iesus, ait illi: O mulier,
magna est fides tua: fiat tibi sicut
vis. Et sanata est filia eius ex il-
29 la hora. * Et cum transisset inde
Iesus, venit secus Mare Galilææ:
& ascendens in montem, sedebat
30 ibi. *‖Et accesserunt ad eum tur- ‖Isa.35.b.5
D bæ multæ, habentes secum mu-
tos, cæcos, claudos, debiles, &
alios multos: & proiecerunt eos
31 ad pedes eius, & curauit eos: * ita
vt turbę mirarentur videntes mu-
tos lo-

tos loquentes, claudos ambulan-
tes, cæcos videntes : & magnifi-
|| Mar. 8.a.1 cabant Deum Israel. * || Iesus au- 32
tem, conuocatis discipulis suis,
dixit: Misereor turbæ, quia tri-
duo iam perseuerant mecum, &
non habent quod manducent, &
dimittere eos ieiunos nolo, ne de-
ficiant in via.* Et dicunt ei disci- 33
puli: Vnde ergo nobis in deserto
panes tantos, vt saturemus turbã
tantam? *Et ait illis Iesus: Quot 34
habetis panes? At illi dixerũt: Se-
ptem, & paucos pisciculos. * Et 35
præcepit turbæ, vt discumberent
super terram. * Et accipiens se- 36
ptem panes, & pisces, & gratias
agens, fregit, & dedit discipulis
suis, & discipuli dederunt popu- 37
lo. * Et comederunt omnes, &
saturati sunt. Et quod superfuit
de fragmentis, tulerunt septem
sportas plenas. *Erant autem qui 38
manducauerunt, quattuor mil-
lia hominum, extra paruulos, &
mulieres.*Et, dimissa turba, ascen 39
dit in nauiculam: & venit in fines
Magedan.

CAP. XVI.

Mar. 8.b.12 ET accesserunt ad eum Phari- 1
Luc. 12.g. sæi, & Sadducæi tentantes: & A
54 rogauerunt eum vt signum de cæ-
lo ostenderet eis. *At ille respon- 2
dens, ait illis: Facto vespere di-
citis: Serenum erit, rubicundum
est enim cælum. *Et mane: Hodie 3
tempestas, rutilat enim triste cæ-
lum. *Faciem ergo cæli diiudica- 4
re nostis: signa autẽ temporũ non
|| Sup. 12.g. 39 potestis scire? Generatio mala &
adultera signũ quærit, & signum
|| Ionæ 2. nõ dabitur ei, || nisi signũ Ionę pro-
phetæ. Et relictis illis, abijt. * Et 5
cum venissent discipuli eius trans
fretum, obliti sunt panes accipe-
|| Mar. 8.b. re.* Qui dixit illis: || Intuemini, 6
14 & cauete a fermento Pharisæorũ,
Luc. 12.a.1 & Sadducæorum.* At illi cogita- 7
bant intra se dicentes: Quia pa-
nes non accepimus. * Sciens au- 8
tem Iesus, dixit: Quid cogitatis
intra vos modicæ fidei, quia pa-
nes non habetis? * Nondum intel- 9
|| Sup. 14.c.17 ligitis, neque recordamini || quin- B
Io.6.b.9 que panum in quinque millia ho
minum, & quot cophinos sumpsi-
|| Sup. 15.d.34 stis? * neque || septem panum in 10
quattuor millia hominũ, & quot
11 sportas sumpsistis?* Quare nõ in-
telligitis, quia non de pane dixi
vobis: Cauete a fermento Phari-
12 sæorum, & Sadducæorum? *Tunc
intellexerunt quia non dixerit ca
uendum a fermento panum, sed
a doctrina Pharisæorum, & Sad-
13 ducæorum? * || Venit autem Ie- || Mar. 8.c.
sus in partes Cæsareæ Philippi: & 27
interrogabat discipulos suos, di- Luc. 9.c.18
cens: Quem dicunt homines esse
14 Filium hominis? * At illi dixe-
runt: Alij Ioannem Baptistam, alij
autem Eliam, alij vero Ieremiã,
15 aut vnum ex prophetis. *Dicit il-
C lis Iesus: Vos autem quem me es-
16 se dicitis? * Respondens Simon
Petrus dixit: || Tu es Christus, fi- Io.6.g.69
17 lius Dei viui. * Respondens au-
tem Iesus, dixit ei: Beatus es Si-
mon Bar Iona: quia caro & san-
guis non reuelauit tibi, sed Pater
18 meus, qui in cælis est. * || Et ego || Io.1.f.42
dico tibi, quia tu es Petrus, & su-
per hanc petram ædificabo eccle-
siam meam, & portæ inferi non
19 præualebunt aduersus eam. * || Et || Isa. 22.g.
tibi dabo claues regni cælorum. 24
Et quodcumque ligaueris super Io.20.e.23
terram, erit ligatum & in cælis: &
quodcumque solueris super ter-
ram, erit solutum, & in cælis.
20 * Tunc præcepit discipulis suis vt
nemini dicerẽt quia ipse esset Ie-
21 sus Christus. * Exinde cœpit Ie-
sus ostendere discipulis suis, quia
oporteret eum ire Ierosolymam,
& multa pati a senioribus, & Scri
bis, & principibus sacerdotum,
& occidi, & tertia die resurgere.
22 * Et assumens eum Petrus, cœpit
D increpare illum dicens: Absit a
te, Domine: non erit tibi hoc.
23 * Qui conuersus, dixit Petro: Va- || Mar. 8.d.
de post me satana, scandalum es 33
mihi: quia non sapis ea, quæ Dei
24 sunt, sed ea, quæ hominum. *Tũc
Iesus dixit discipulis suis. || Si || Sup. 10.d.38
quis vult post me venire abneget Luc. 9.g.
semetipsum, & tollat crucem 23. & 14.f.
25 suam, & sequatur me. *Qui enim 17. & 17.g.
voluerit animam suam saluam 33
facere, perdet eam. qui autẽ per- || Io.12.d.25
diderit animam suã propter me,
26 inueniet eam. * Quid enim pro-
dest homini, si mundum vniuer-
sum lucretur, animæ vero suæ
detrimẽtum patiatur? Aut quam
dabit

dabit homo commutationem pro
anima sua? * Filius enim homi- 27
nis venturus est in gloria Patris
|| Act.17.g. sui cum angelis suis: || & tunc
32 reddet vnicuique secundum ope-
Rom.2.a.6 ra eius. * Amen dico vobis, || sunt 28
|| Mar.9.a.1 quidam de hic stantibus, qui non
Luc.9.c.27 gustabunt mortem, donec vi-
deant Filium hominis venientem
in regno suo.

CAP. XVII.

Mar.9.a.2 ET post dies sex assumit Ie- 1
Luc.9.d.28 sus Petrum, & Iacobum, & A
Ioannem fratrem eius, & ducit
illos in montem excelsum seor-
sum: * & transfiguratus est ante 2
eos. Et resplenduit facies eius si-
cut sol: vestimenta autem eius fa-
cta sunt alba sicut nix. * Et ecce 3
apparuerunt illis Moyses, & Elias
cum eo loquentes. * Respondens 4
autem Petrus, dixit ad Iesum:
Domine, bonum est nos hic esse:
si vis, faciamus hic tria taberna-
cula, tibi vnum, Moysi vnum, &
Eliæ vnum. * Adhuc eo loquen- 5
te, ecce nubes lucida obumbra-
|| 2.Pet.1.d. uit eos. || Et ecce vox de nube,
17 dicens: Hic est Filius meus dile-
ſ. 3.d.17 ctus, in quo mihi bene compla-
cui: ipsum audite. * Et audien- 6
tes discipuli ceciderũt in faciem
suam, & timuerunt valde. * Et 7
accessit Iesus, & tetigit eos: di-
xitq. eis: Surgite, & nolite time-
re.* Leuantes autem oculos suos, 8
neminem viderunt, nisi solum Ie-
sum. * Et descendentibus illis de 9
monte, præcepit eis Iesus, dicens: B
Nemini dixeritis visionem, donec
Filius hominis a mortuis resur-
gat.* Et interrogauerunt eum di- 10
|| Mar 9. b. scipuli, dicentes: || Quid ergo
11 Scribæ dicunt quòd Eliam opor-
Mal. 4. b.5 teat primum venire? * At ille re- 11
spondens, ait eis: Elias quidem
venturus est, & restituet omnia.
|| ſ. 11.b.14 * dico autem vobis, || quia Elias 12
iam venit, & non cognouerunt
|| ſ.14.a.9 eum, || sed fecerũt in eo quæcum-
que voluerunt. Sic & Filius ho-
minis passurus est ab eis. * Tunc 13
intellexerunt discipuli, quia de
|| Mar.9. c. Ioanne Baptista dixisset eis.* || Et 14
17 cum venisset ad turbam, acces-
Luc.9.e.38 sit ad eum homo genibus prouo-
lutus ante eum, dicens: Domi-
ne, miserere filio meo, quia lu-
naticus est, & male patitur: nam
sæpe cadit in ignem, & crebro in
15 aquam. * & obtuli eum discipu-
lis tuis, & non potuerunt curare
16 eum.* Respondens autem Iesus,
ait: O generatio incredula, & per-
uersa, quousque ero vobiscum?
vsquequo patiar vos? Afferte huc
17 illum ad me. * Et increpauit il-
C lum Iesus, & exijt ab eo dæmo-
nium, & curatus est puer ex illa
18 hora.* Tunc accesserunt discipu-
li ad Iesum secreto, & dixerunt:
Quare nos non potuimus eijcere
19 illum? * Dixit illis Iesus: Pro-
pter incredulitatem vestram.
|| Amen quippe dico vobis, si ha- || Luc.17.b.
bueritis fidem, sicut granum sina- 6
pis, dicetis monti huic, Transi
hinc illuc, & transibit, & nihil
20 impossibile erit vobis. * Hoc au-
tẽ genus non eijcitur nisi per ora-
21 tionem, & ieiunium. * Conuer-
santibus autem eis in Galilæa, di-
xit illis Iesus: || Filius hominis || Mar.9. e.
tradẽdus est in manus hominum: 31
22 * & occident eum, & tertia die Luc.9.c.44
resurget. Et contristati sunt ve- ĵ. 20.c. 18
23 hementer. * Et cum venissent
D Capharnaum, accesserunt qui di-
drachma accipiebant, ad Petrum,
& dixerũt ei: Magister vester non
24 soluit didrachma? * Ait: Etiam.
Et cum intrasset in domum, præ-
uenit eum Iesus, dicens: Quid ti-
bi videtur Simon? Reges terræ a
quibus accipiunt tributum vel
censum? a filijs suis, an ab alie-
25 nis? * Et ille dixit: Ab alienis.
Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt
26 filij. * Vt autem non scandalize-
mus eos, vade ad mare, & mitte
hamum: & eum piscem, qui pri-
mus ascenderit, tolle: & aperto
ore eius, inuenies staterem: il-
lum sumens, da eis pro me, & te.

CAP. XVIII.

1 IN illa hora accesserunt disci- Mar.9.e.34
A puli ad Iesum, dicentes: Quis Luc.9.f.46
putas, maior est in regno cælo- ĵ.19.b.14
2 rum? * Et aduocans Iesus paruu- 1.Cor.14.d.
lum, statuit eum in medio eorũ, 20
3 * & dixit: Amen dico vobis, nisi
cõuersi fueritis, & efficiamini sicut
paruuli, non intrabitis in regnum
4 cælorum. * Quicumque ergo hu-
miliauerit se sicut paruulus iste,

hic est maior in regno cælorum.
* Et qui susceperit vnum paruu- 5
lum talem in nomine meo, me
‖ Mar.9.f. suscipit.* ‖ qui autem scandaliza- 6
42 uerit vnum de pusillis istis, qui in
Luc.17.a.1 me credunt, expedit ei vt suspen-
datur mola asinaria in collo eius,
& demergatur in profundum ma-
ris. * Væ mundo a scandalis. Ne- 7
cesse est enim vt veniant scanda-
la: verumtamen væ homini illi,
‖ s̄.5.c.30 per quem scandalum venit. * ‖ Si 8
Mar.9.g.43 autem manus tua, vel pes tuus
scandalizat te: abscide eum, &
proijce abs te: bonum tibi est ad
vitam ingredi debilem, vel clau-
dum, quàm duas manus, vel duos
pedes habentem mitti in ignem
æternum.* Et si oculus tuus scan- 9
dalizat te, erue eum, & proijce B
abs te: bonum tibi est cum vno
oculo in vitã intrare, quàm duos
oculos habentem mitti in gehen-
nam ignis. * Videte ne contem- 10
natis vnum ex his pusillis: dico
‖ Ps.33.a.8 enim vobis, ‖ quia angeli ‖ eorum
in cælis semper vident faciem pa-
‖ Luc.19.b. tris mei, qui in cælis est. * ‖ Ve- 11
10 nit enim Filius hominis saluare
Luc.15.a.4 quod perierat. * Quid vobis vi- 12
detur? si fuerint alicui centum
oues, & errauerit vna ex eis: non-
ne relinquit nonagintanouem in
montibus, & vadit quærere eam,
quæ errauit? * & si contigerit vt 13
inueniat eam: amen dico vobis,
quia gaudet super eã magis quàm
super nonagintanouem, quæ non
errauerunt. * Sic non est volun- 14
‖ Luc.17.a. tas ante Patrem vestrum, qui in
3 cælis est, vt pereat vnus de pusil-
Leu.19.d. lis istis. * ‖ Si autem peccauerit 15
17 in te frater tuus, vade, & corripe
Eccli.19.b. eum inter te, & ipsum solum. si
13 te audierit, lucratus eris fratrem
Iac.5.d.19 tuum.* si autem te non audierit, 16
adhibe tecum adhuc vnum, vel C
‖ Deu.19.b duos, ‖ vt in ore duorũ, vel trium
15 testium stet omne verbũ. * Quòd 17
2.Cor.13.a. si non audierit eos: dic ecclesiæ.
1 si autem ecclesiam non audierit:
Heb.10.e. sit tibi sicut ‖ ethnicus, & publi-
28 canus. * ‖ Amen dico vobis, quæ- 18
Ioã.8.c.17 cumque alligaueritis super ter-
‖ 2.Thess.3. ram, erũt ligata & in cælo: & quæ-
d.14 cumque solueritis super terram,
1.Cor.5.b.9 erunt soluta & in cælo. * Ite- 19
Ioan.20.c. rum dico vobis, quia si duo ex
23 vobis consenserint super terram,

de omni re quamcumque petie-
rint, fiet illis a Patre meo, qui in
20 cælis est.* Vbi enim sunt duo, vel
tres congregati in nomine meo,
21 ibi sum in medio eorum. * Tunc
accedens Petrus ad eum, dixit:
‖ Domine quoties peccabit in me Luc.17.a.4
frater meus, & dimittam ei? vsque
22 septies? *Dicit illi Iesus: Non di-
co tibi vsque septies: sed vsque
23 septuagies septies. * Ideo assimi-
latum est regnum cælorũ homi-
ni regi, qui voluit rationem po-
24 nere cum seruis suis.* Et cum cœ-
pisset rationẽ ponere, oblatus est
ei vnus, qui debebat ei decẽ mil-
25 lia talenta.* Cum autem non ha-
beret vnde redderet, iussit eum
dominus eius venundari, & vxo-
rem eius, & filios, & omnia, quæ
26 habebat, & reddi.* Procidens au-
D tem seruus ille, orabat eum, di-
cens: Patientiam habe in me, &
27 omnia reddam tibi.* Misertus au-
tem dominus serui illius, dimisit
28 eum, & debitũ dimisit ei.* Egres-
sus autem seruus ille inuenit vnũ
de conseruis suis, qui debebat ei
centum denarios: & tenens suf-
focabat eum, dicens: Redde quod
29 debes. * Et procidens conseruus
eius, rogabat eum, dicens: Patien-
tiam habe in me, & omnia red-
30 dam tibi.* Ille autem noluit: sed
abijt, & misit eum in carcerẽ do-
31 nec redderet debitum. * Viden-
tes autem conserui eius quæ fie-
bant, contristati sunt valde: & ve-
nerunt, & narrauerunt domino
suo omnia, quæ facta fuerant.
32 * Tunc vocauit illum dominus
suus: & ait illi: Serue nequam,
omne debitum dimisi tibi quo-
33 niam rogasti me: * nonne ergo
oportuit & te misereri conserui
tui, sicut & ego tui misertus sum?
34 * Et iratus dominus eius tradidit
eum tortoribus, quoadusque red-
35 deret vniuersum debitum.* Sic &
Pater meus cælestis faciet vobis, si
non remiseritis vnusquisque fra-
tri suo de cordibus vestris.

CAP. XIX.

1 A ET factum est, cum consum-
masset Iesus sermones istos, ‖ Mar.10.a.
migrauit a Galilæa, & ‖ venit in fi- 1
2 nes Iudææ trans Iordanem, * &
secutæ

secutæ sunt eum turbæ multæ, &
‖Mar.10.a. curauit eos ibi. * ‖ Et accesserunt 3
2 ad eum Pharisæi tentãtes eum, &
dicentes: Si licet homini dimitte-
re vxorem suam, quacumque ex
causa? * Qui respondens, ait eis: 4
‖Gen.1.d. Non legistis, quia ‖ qui fecit homi-
27 nem ab initio, masculũ, & feminã
‖Gen.2.d. fecit eos? & dixit: * ‖ Propter hoc 5
21 dimittet homo patrem, & matrẽ,
Ephes.5.g. & adhærebit vxori suæ, & erunt
31 duo in carne vna.* itaque iam nõ 6
1.Cor.6.d. sunt duo, sed vna caro. Quod ergo
16 Deus coniunxit, homo non sepa-
‖Deu.24.a. ret.* Dicũt illi? ‖ Quid ergo Moy- 7
1 ses mandauit dare libellum repu-
dij, & dimittere? * Ait illis: Quo- 8
niam Moyses ad duritiã cordis ve- B
stri permisit vobis dimittere vxo-
res vestras: ab initio autem non
‖S.5.e.32 fuit sic.* ‖ Dico autem vobis, quia 9
Mar.10.b. quicũque dimiserit vxorem suã,
11 nisi ob fornicationẽ, & aliam du-
Luc.16.d. xerit, mœchatur: & qui dimissam
18 duxerit, mœchatur.* Dicunt ei di- 10
1.Cor.7.b. scipuli eius: Si ita est causa homi-
18 nis cum vxore, non expedit nube-
re.* Qui dixit illis: Nõ omnes ca- 11
piunt verbũ istud, sed quibus da-
tum est.* Sunt enim eunuchi, qui 12
de matris vtero sic nati sunt: &
sunt eunuchi, qui facti sunt ab ho
minibus: & sunt eunuchi, qui se-
ipsos castrauerũt propter regnum
cælorum. Qui potest capere ca-
‖Mar.10.b. piat.* ‖ Tunc oblati sunt ei par- 13
13 uuli, vt manus eis imponeret, &
Luc.18.c.15 oraret. Discipuli autem increpa-
‖S.18.a.3 bant eos.* Iesus vero ait eis: ‖ Si- 14
nite paruulos, & nolite eos prohi-
bere ad me venire: taliũ est enim
regnum cælorum.* Et cum impo- 15
‖Mar.10.b. suisset eis manus, abijt inde.* ‖ Et 16
17 ecce vnus accedens, ait illi: Ma-
Luc.18.d. gister bone, quid boni faciam vt
18 habeam vitã æternam? * Qui di- 17
xit ei: Quid me interrogas de bo-
no? Vnus est bonus, Deus. Si au-
tem vis ad vitam ingredi, serua
mandata.* Dicit illi: Quæ? Iesus 18
‖Exo.20.c. autem dixit: ‖ Non homicidium C
13 facies: Non adulterabis: Non fa-
cies furtum: Non falsum testi-
monium dices: * Honora patrem 19
tuum, & matrem tuam, & diliges
proximum tuum sicut teipsum.
* Dicit illi adolescens: Omnia 20
hæc custodiui a iuuentute mea,
quid adhuc mihi deest? * Ait illi 21
Iesus: Si vis perfectus esse, vade,
vẽde quę habes, & da pauperibus,
& habebis thesaurum in cælo: &
22 veni, sequere me.* Cum audisset
autem adolescens verbum, abijt
tristis: erat enim habens multas
23 possessiones. * Iesus autem dixit
discipulis suis: Amen dico vobis,
quia diues difficile intrabit in re-
24 gnum cælorum.* Et iterum dico
vobis: Facilius est camelum per
foramen acus transire, quàm di-
uitem intrare in regnum cælorũ.
25 * Auditis autem his, discipuli mi-
D rabantur valde, dicentes: Quis er-
26 go poterit saluus esse? * Aspiciens
autem Iesus, dixit illis: Apud ho-
mines hoc impossibile est: apud
Deum autem omnia possibilia
27 sunt.* Tunc respondens Petrus,
dixit ei: Ecce nos reliquimus om-
nia, & secuti sumus te: quid er-
28 go erit nobis? * Iesus autem dixit
illis: Amen dico vobis, quòd vos,
qui secuti estis me, in regeneratio
ne cum sederit Filius hominis in
sede maiestatis suæ, sedebitis &
vos super sedes duodecim, iudi-
29 cãtes duodecim tribus Israel.* Et
omnis, qui reliquerit domum, vel
fratres, aut sorores, aut patrem,
aut matrem, aut vxorem, aut fi-
lios, aut agros propter nomen
meum, centuplum accipiet, & vi-
30 tam æternam possidebit. * ‖ Mul- ‖ I.20.b.16
ti autem erunt primi nouissimi, Mar.10.d.
& nouissimi primi. 31
Luc.13.f.
30.& 18.c

CAP. XX.

1 Simile est regnum cælorum ho-
A mini patrifamilias, qui exijt
primo mane conducere operarios
2 in vineam suam.* Conuentione
autem facta cum operarijs ex de-
nario diurno, misit eos in vineam
3 suam.* Et egressus circa horam
tertiam, vidit alios stantes in fo-
4 ro otiosos, * & dixit illis: Ite &
vos in vineam meam, & quod
5 iustum fuerit dabo vobis. * Illi
autem abierunt. Iterum autem
exijt circa sextam, & nonam ho-
6 ram: & fecit similiter. * Circa
vndecimam vero exijt, & inuenit
alios stantes, & dicit illis: Quid
7 hic statis tota die otiosi? * Dicunt
ei: Quia nemo nos conduxit. Di-
cit illis: Ite & vos in vineam meã.

* Cum sero autem factum esset, 8
dicit dominus vineæ procuratori
suo: Voca operarios, & redde il-
lis mercedem incipiens a nouissi-
mis vsque ad primos. * Cum ve- 9
nissent ergo qui circa vndecimam B
horam venerant, acceperunt sin-
gulos denarios. * Venientes au- 10
tem & primi, arbitrati sunt quòd
plus essent accepturi: acceperunt
autem & ipsi singulos denarios.
* Et accipientes murmurabãt ad- 11
uersus patremfamilias, * dicẽtes: 12
Hi nouissimi vna hora fecerunt,
& pares illos nobis fecisti, qui
portauimus pondus diei, & æstus.
* At ille respondens vni eorum, 13
dixit: Amice non facio tibi iniu-
riam: nonne ex denario conueni-
sti mecum? * Tolle quod tuum 14
est, & vade: volo autem & huic
nouissimo dare sicut & tibi. * Aut 15
non licet mihi quod volo, facere?
an oculus tuus nequam est, quia
‖ S.19.d.30 ego bonus sum? * ‖ Sic erunt no- 16
Mar. 10. d. uissimi primi, & primi nouissimi.
38 multi enim sunt vocati, pauci ve-
Luc.13.f.31 ro electi. * ‖ Et ascendens Iesus 17
Mar.10.d. Ierosolymam, assumpsit duode-
31 cim discipulos secreto, & ait illis:
Luc.18.e.31 * Ecce ascendimus Ierosolymam 18
& Filius hominis tradetur princi-
pibus sacerdotum, & Scribis, &
condemnabunt eum morte, * & 19
tradẽt eum Gentibus ad illuden- C
dum, & flagellandum, & crucifi-
gendum, & tertia die resurget.
‖ Mar.10.e. * ‖ Tunc accessit ad eum mater fi- 20
35. liorum Zebedæi cum filijs suis,
adorans & petens aliquid ab eo.
* Qui dixit ei: Quid vis? Ait il- 21
li: Dic vt sedeant hi duo filij mei,
vnus ad dexteram tuam, & vnus
ad sinistram in regno tuo. * Re- 22
spondens autem Iesus, dixit: Ne-
scitis quid petatis. Potestis bibe-
re calicem, quem ego bibiturus
sum? Dicunt ei: Possumus. * Ait 23
illis: Calicem quidem meum bi-
betis: sedere autem ad dexteram
meam vel sinistram nõ est meum
dare vobis, sed quibus paratum
‖ Mar.10.g. est a Patre meo. * ‖ Et audientes 24
41 decem, indignati sunt de duobus
‖ Luc.22.c. fratribus. * ‖ Iesus autem voca- 25
25 uit eos ad se, & ait: Scitis quia
principes gentiũ dominantur eo-
rum: & qui maiores sunt, pote-
statem exercent in eos. * Non ita 26
D erit inter vos: sed quicumque vo-
luerit inter vos maior fieri, sit ve-
27 ster minister: * & qui voluerit in-
ter vos primus esse, erit vester ser-
28 uus. * ‖ sicut Filius hominis nõ ve- ‖ Phil.2.a.7
nit ministrari, sed ministrare, &
dare animam suam, redemptio-
29 nem pro multis. * ‖ Et egredien- ‖ Mar.10.g.
tibus illis ab Iericho, secuta est 46.
30 eum turba multa, * & ecce duo Luc.18.f.
cæci sedentes secus viam, audie- 35.
runt, quia Iesus transiret: & cla-
mauerunt, dicentes: Domine mi-
31 serere nostri, Fili Dauid. * Turba
autem increpabat eos vt tacerent.
At illi magis clamabãt, dicentes:
Domine, miserere nostri, Fili Da-
32 uid. * Et stetit Iesus, & vocauit
eos, & ait: Quid vultis vt faciam
33 vobis? * Dicunt illi: Domine, vt
34 aperiantur oculi nostri. * Miser-
tus autem eorum Iesus, tetigit
oculos eorum. Et confestim vi-
derunt, & secuti sunt eum.

CAP. XXI.

1 ET cum appropinquassent Ie- Mar.11.a.1
A rosolymis, & venissent Beth- Luc.19.e.
phage ad Mõtem oliueti: tunc Ie- 29
2 sus misit duos discipulos, * dicẽs
eis: Ite in castellum, quod contra
vos est, & statim inuenietis asinã
alligatam, & pullum cum ea: sol-
3 uite, & adducite mihi: * & siquis
vobis aliquid dixerit, dicite quia
Dominus his opus habet: & con-
4 festim dimittet eos. * Hoc autem
totum factum est, vt adimplere-
tur quod dictum est per Prophe-
5 tam dicentẽ: * ‖ Dicite filiæ Sion: ‖ Isa.62.d.
Ecce rex tuus venit tibi mansue- 11
tus, sedens super asinam, & pul- Zach.9.b.9
6 lum filium subiugalis. * Euntes Ioan.12.b.
autẽ discipuli fecerunt sicut præ- 15
7 cepit illis Iesus. * Et adduxerunt
asinam, & pullum: & imposue-
runt super eos vestimenta sua, &
8 eũ desuper sedere fecerunt. * Plu-
rima autem turba strauerunt ve-
stimenta sua in via: alij autem cæ-
debãt ramos de arboribus, & ster-
9 nebant in via: * turbæ autem, quæ
præcedebant, & quæ sequeban-
tur: clamabant, dicentes: ‖ Ho- ‖ Ps.117.d.
sanna Filio Dauid: benedictus, 26
qui venit in nomine Domini: ho- Mar.11.b.9
10 sanna in altissimis. * Et cum in- Luc.19.g.
B trasset Ierosolymam, cõmota est 38
vniuersa ciuitas, dicens: Quis est
hic?

hic ? * Populi autem dicebant : 11
Hic est Iesus propheta a Naza-
Ioan.2.c.14 reth Galilææ. * || Et intrauit Iesus 12
in templum Dei,& eijciebat om-
nes vendẽtes, & ementes in tem-
plo, & mensas numulariorum,
& cathedras vendentium colum-
bas euertit: * & dicit eis:Scriptum 13
|| Deu.14.c. 25 est : || Domus mea domus oratio-
nis vocabitur : vos autem fecistis
Isa. 56. c.7 illam speluncam latronum . * Et 14
Ier.7. b.11 accesserunt ad eum cæci, & clau-
di in templo. & sanauit eos.* Vi- 15
dentes autem principes sacerdo-
tum, & Scribæ mirabilia, quæ fe-
cit, & pueros clamantes in tem-
plo, & dicentes: Hosanna filio
Dauid : indignati sunt, * & dixe- 16
runt ei : Audis quid isti dicunt ?
Iesus autem dixit eis · Vtique.
|| Ps.8.b.3 numquam legistis : || Quia ex ore
infantium,& lactentium perfeci-
sti laudem ? * Et relictis illis,abijt 17
foras extra Ciuitatem in Betha-
niam : ibiq. mansit . * Mane au- 18
tem reuertens in Ciuitatem, esu-
|| Mar.11.b. 13 rijt.* || Et videns fici arborẽ vnam 19
secus viam,venit ad eam : & nihil
inuenit in ea nisi folia tantum,&
ait illi : Numquam ex te fructus
nascatur in sempiternum. Et are-
|| Mar.11.c. 20 facta est continuo ficulnea . * || Et 20
videntes discipuli,mirati sunt,di-
centes : Quomodo cõtinuo aruit?
* Respondens autem Iesus,ait eis: 21
Amen dico vobis, si habueritis fi-
dem, & non hæsitaueritis,non so-
lum de ficulnea facietis , sed & si
monti huic dixeritis,Tolle, & ia-
|| s̃.7.a.7 cta te in mare , fiet . * || Et omnia 22
1.Io.3.d.22 quæcũque petieritis in oratione
credentes,accipietis.* Et cum ve- 23
nisset in templum, accesserunt ad
eum docentem , principes sacer-
dotum,& seniores populi, dicen-
|| Mar.11.d. 24 tes : || In qua potestate hæc facis ?
Et quis tibi dedit hanc potestatẽ?
Luc.20.a.2 * Respondens Iesus dixit eis : In- 24
terrogabo vos & ego vnũ sermo-
nem : quem si dixeritis mihi , &
ego vobis dicam in qua potestate
hæc facio . * Baptismus Ioannis 25
vnde erat ? e cælo , an ex homini- C
bus ? At illi cogitabant inter se,
dicentes : * Si dixerimus , e cælo, 26
dicet nobis: Quare ergo non cre-
didistis illi ? Si autem dixerimus,
ex hominibus, timemus turbam:
|| s̃. 14.a.5 || omnes enim habebant Ioannem
27 sicut prophetam. * Et responden-
tes Iesu, dixerunt : Nescimus. Ait
illis & ipse : Nec ego dico vobis
28 in qua potestate hæc facio.* Quid
autem vobis videtur ? Homo qui-
dam habebat duos filios. & acce-
dens ad primum, dixit : Fili, vade
29 hodie, operare in vinea mea .* Il-
le autem respondens , ait : Nolo.
Postea autem, pœnitentia motus,
30 abijt . * Accedens autem ad alte-
rum , dixit similiter . * At ille re-
spondens, ait : Eo,domine,& non
31 iuit.*quis ex duobus fecit volun-
tatem patris ? Dicunt ei : Primus.
Dicit illis Iesus : Amen dico vo-
bis,quia publicani, & meretrices
32 præcedent vos in regnũ Dei.* Ve-
nit enim ad vos Ioãnes in via iu-
stitiæ,& non credidistis ei . publi-
cani autem , & meretrices credi-
derunt ei : vos autem vidẽtes nec
pœnitentiam habuistis postea , vt
33 crederetis ei.* Aliam parabolam
D audite : || Homo erat paterfami- || Mar. 12.a. 1
lias, qui plantauit vineam , & se-
pem circumdedit ei,& fodit in ea Luc 20.b.9
torcular , & ædificauit turrim , & Isa. 5.a.6
locauit eam agricolis , & peregre Ier.2. d. 21
34 profectus est . * Cum autem tem-
pus fructuũ appropinquasset, mi-
sit seruos suos ad agricolas, vt ac-
35 ciperent fructus eius.* Et agrico-
læ, apprehensis seruis eius, alium
ceciderũt, alium occiderunt, aliũ
36 vero lapidauerunt . * Iterum mi-
sit alios seruos plures prioribus,&
37 fecerunt illis similiter . * Nouis-
sime autem misit ad eos filium
suum,dicens : Verebuntur filium
38 meum . * Agricolæ autem viden-
tes filium,dixerunt intra se : || Hic || s̃. 26 a.3
est heres,venite,occidamus eum, & 27.a.2
& habebimus hereditatem eius . Ioan.12. g. 53
39 * Et apprehensum eum eiecerunt
40 extra vineam,& occiderũt.* Cum
ergo venerit dominus vineę,quid
41 faciet agricolis illis ? * Aiunt illi:
Malos male perdet : & vineam
suam locabit alijs agricolis , qui
reddant ei fructum temporibus
42 suis. Dicit illis Iesus: Numquam
legistis in Scripturis || Lapidem , || Ps.117.d. 22
quem reprobauerunt ædifican-
tes,hic factus est in caput anguli ? Act.4.b.11
A Domino factum est istud,& est Rom.9. g. 33
43 mirabile in oculis nostris : * ideo
dico vobis , quia auferetur a vo- 1.Pet.2.a.7
bis regnum Dei , & dabitur genti

facienti fructus eius. * Et qui 44
ceciderit super lapidem istum,
confringetur: super quem vero
ceciderit, conteret eum.* Et cum 45
audissent principes sacerdotum,
& Pharisæi parabolas eius, cogno-
uerunt quòd de ipsis diceret. * Et 46
quærentes eum tenere, timuerunt
turbas: quoniam sicut prophe-
tam eum habebant.

CAP. XXII.

Luc. 14.d. 16 ET respondens Iesus, dixit ite- 1
rum in parabolis eis, dicens: A
Apoc. 19. b.9 *Simile factum est regnum cælo- 2
rũ homini regi, qui fecit nuptias
filio suo. * Et misit seruos suos 3
vocare inuitatos ad nuptias, &
nolebant venire. * Iterum misit 4
alios seruos, dicens: Dicite inui-
tatis: Ecce prandium meum pa-
raui, tauri mei, & altilia occisa
sunt, & omnia parata: venite ad
nuptias. * Illi autem neglexerũt: 5
& abierunt, alius in villam suam,
alius vero ad negotiationẽ suam:
* reliqui vero tenuerunt seruos 6
eius, & contumelijs affectos occi-
derunt. * Rex autem cum audis- 7
set, iratus est: & missis exercitibus
suis, perdidit homicidas illos, &
ciuitatem illorũ succendit. *Tunc 8
ait seruis suis: Nuptiæ quidem
paratæ sunt, sed qui inuitati erãt,
non fuerunt digni. * Ite ergo ad 9
exitus viarũ, & quoscumque in-
ueneritis, vocate ad nuptias.* Et 10
egressi serui eius in vias, congre- B
gauerunt omnes, quos inuenerũt,
malos & bonos: & impletæ sunt
nuptiæ discumbentium. * Intra- 11
uit autem rex vt videret discum-
bentes, & vidit ibi hominem non
vestitum veste nuptiali. * Et ait 12
illi: Amice, quomodo huc intra-
sti non habens vestem nuptialẽ?
At ille obmutuit.*Tunc dixit rex 13
‖ S.8.b. 12 ministris: ‖ Ligatis manibus, &
& 13.f.42 pedibus eius, mittite eum in te-
J. 25. c.30 nebras exteriores: ibi erit fletus,
& stridor dentium.* Multi enim 14
sunt vocati, pauci vero electi.
‖Mar.12.b. 13 *‖ Tunc abeuntes Pharisæi, con- 15
silium inierunt vt caperent eum
Luc. 20. d. 20 in sermone.* Et mittunt ei disci- 16
pulos suos cum Herodianis dicen
tes: Magister, scimus quia verax
es, & viam Dei in veritate doces,
& non est tibi cura de aliquo: non
enim respicis personam hominũ:
17 * dic ergo nobis quid tibi vide-
tur, licet censum dare Cæsari, an
18 non? * Cognita autem Iesus ne-
quitia eorum, ait: Quid me ten-
19 tatis hypocritæ? * ostendite mihi
numisma census. At illi obtule-
20 runt ei denarium.* Et ait illis Ie-
sus: Cuius est imago hæc, & su-
21 perscriptio? * Dicunt ei: Cæsaris.
Tunc ait illis: ‖ Reddite ergo quæ ‖ Rom. 13.
sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt c.7
22 Dei, Deo. * Et audientes mirati
23 sunt, & relicto eo abierunt. * In
C illo die accesserunt ad eum Sad-
ducæi, qui dicunt non esse resur-
rectionem: & interrogauerunt
24 eum, * dicentes: Magister, Moy-
ses dixit: ‖ Si quis mortuus fuerit ‖Mar.12.b.
non habens filium, vt ducat fra- 15
ter eius vxorem illius, & suscitet Luc. 20. d.
25 semen fratri suo. * Erant autem 28
apud nos septem fratres: & pri- Act.23.b.6
mus, vxore ducta, defunctus est: Deu.25.b 6
& non habens semen, reliquit
26 vxorem suam fratri suo. * Simi-
liter secundus, & tertius vsque ad
27 septimũ. * Nouissime autem om-
28 nium & mulier defuncta est.* In
resurrectione ergo cuius erit de
septem vxor? omnes enim habue-
29 runt eam. * Respondens autem
Iesus, ait illis: Erratis nescientes
Scripturas, neque virtutem Dei.
30 * In resurrectione enim neque
nubent, neque nubentur: sed erũt
31 sicut angeli Dei in cælo. * De re-
surrectione autem mortuorũ non
legistis quod dictum est a Deo di-
32 cente vobis: * ‖ Ego sum Deus ‖Exod.3.b.
D Abraham, & Deus Isaac, & Deus 6
Iacob? Non est Deus mortuorũ,
33 sed viuentiũ. * Et audientes tur-
bæ, mirabantur in doctrina eius.
34 *‖Pharisæi autem audientes quòd ‖Mar.12.c.
silẽtium imposuisset Sadducæis, 28
35 conuenerunt in vnum: * & in- Luc.10.c.
terrogauit eum vnus ex eis legis 27
36 doctor, tentans eum: * Magister,
quod est mandatum magnum in
37 Lege? * Ait illi Iesus: ‖ Diliges ‖Deu.6.a.5
Dominum Deum tuum ex toto
corde tuo, & in tota anima tua, &
38 in tota mente tua. * Hoc est ma- ‖Leu.19.d.
ximum, & primum mandatum. 18
38 * Secundũ autem simile est huic: Mar. 12. d.
‖ Diliges proximum tuum, sicut 31
40 teipsum. * In his duobus manda- Luc. 20. d.
tis 41

tis vniuerſa lex pẽdet, & prophe-
tæ. * Congregatis autem Phari- 41
ſæis, interrogauit eos Ieſus, * di- 42
cẽs: Quid vobis videtur de Chri-
ſto? cuius filius eſt? Dicunt ei:
Dauid. * Ait illis: Quomodo er- 43
go Dauid in ſpiritu vocat eũ Do-
‖Pſ.109.a.1 minum, dicens: * ‖ Dixit Domi- 44
nus Domino meo: ſede a dextris
meis, donec ponam inimicos tuos
ſcabellum pedum tuorum? * Si 45
ergo Dauid vocat eum Dominũ,
quomodo filius eius eſt? * & ne- 46
mo poterat ei reſpõdere verbum:
neque auſus fuit quiſquã ex illa
die eum amplius interrogare.

CAP. XXIII.

TVnc Ieſus locutus eſt ad tur- 1
bas, & ad diſcipulos ſuos, A
*dicens: Super cathedram Moyſi 2
‖2.Eſd.8.a.4 ſederũt ‖ Scribæ, & Phariſæi. * Om- 3
nia ergo quęcumque dixerint vo-
bis, ſeruate, & facite: ſecundum
opera vero eorum nolite facere:
‖ Luc.11.g. dicunt enim, & non faciũt. * ‖ Al- 4
46 ligant enim onera grauia, & im-
Act.15.e.10 portabilia, & imponunt in hume-
Deut.6.b.8 ros hominum: digito autem ſuo
Nu.15.d.38 nolunt ea mouere. * Omnia ve- 5
ro opera ſua faciunt vt videantur
‖Mar.12.d. ab hominibus: ‖ dilatant enim
38 phylacteria ſua, & magnificant
Luc.11.f. fimbrias. * Amant autem primos 6
43. & 20.g. recubitus in cœnis, & primas ca-
46 thedras in ſynagogis, * & ſaluta- 7
tiones in foro, & vocari ab homi-
‖ Iac.3.a.1 nibus Rabbi. * ‖ Vos autem no- 8
lite vocari Rabbi. vnus eſt enim
Magiſter veſter, omnes autem vos
‖Mal.1.b.6 fratres eſtis. * ‖ Et patrem nolite 9
vocare vobis ſuper terram: vnus
eſt enim Pater veſter, qui in cælis
eſt. * Nec vocemini magiſtri: quia 10
Magiſter veſter vnus eſt, Chri-
ſtus. * Qui maior eſt veſtrum, 11
‖ Luc.14.c. erit miniſter veſter. * ‖ Qui au- 12
11. & 18.c. tem ſe exaltauerit, humiliabitur: B
14 & qui ſe humiliauerit, exaltabi-
tur. * Væ autem vobis Scribæ, & 13
Phariſæi hypocritæ: quia claudi-
tis regnum cælorum ante homi-
nes. vos enim non intratis, nec in-
troeuntes ſinitis intrare. * Væ vo- 14
‖Mat.12.d. bis Scribæ & Phariſæi hypocritæ:
40 ‖ quia comeditis domos vidua-
Luc.20.g. rum, orationes longas orantes:
47 propter hoc amplius accipietis
15 iudicium. * Væ vobis Scribæ, &
Phariſæi hypocritæ: quia circui-
tis mare, & aridam, vt faciatis
vnum proſelytum: & cum fuerit
factus, facitis eum filium gehen-
16 næ duplo quàm vos. * Væ vobis
duces cæci, qui dicitis: Quicum-
que iurauerit per templum, nihil
eſt: qui autem iurauerit in auro
17 tẽpli, debet. * Stulti, & cæci: Quid
enim maius eſt, aurum, an tem-
18 plum, quod ſanctificat aurũ? * Et
quicũque iurauerit in altari, nihil
eſt: quicumque autem iurauerit
in dono, quod eſt ſuper illud, de-
19 bet. * Cæci: Quid enim maius eſt,
donũ, an altare, quod ſanctificat
20 donum? * Qui ergo iurat in alta-
C ri, iurat in eo, & in omnibus, quæ
21 ſuper illud ſunt. * & quicumque
iurauerit in templo, iurat in illo,
22 & in eo, qui habitat in ipſo: * &
qui iurat in cælo, iurat in throno
Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum.
23 * ‖ Væ vobis Scribæ, & Phariſæi ‖ Luc.11.f.
hypocritæ: qui decimatis men- 42
tham, & anethum, & cyminum,
& reliquiſtis quæ grauiora ſunt
legis, iudiciũ, & miſericordiam,
& fidem. hæc oportuit facere, &
24 illa non omittere. * Duces cæci,
excolãtes culicem, camelum au-
25 tem glutientes. * Væ vobis Scri-
bæ, & Phariſæi hypocritæ, quia
mundatis quod deforis eſt calicis,
& paropſidis: intus autem pleni
26 eſtis rapina, & immunditia. * Pha-
riſæe cæce, munda prius quod in-
tus eſt calicis, & paropſidis, vt fiat
id, quod deforis eſt, mundum.
27 * Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hy-
pocritæ: quia ſimiles eſtis ſepul-
chris dealbatis, quæ aforis parent
hominibus ſpecioſa, intus vero
plena ſunt oſſibus mortuorum, &
28 omni ſpurcitia. * ſic & vos aforis
quidem paretis hominibus iuſti:
intus autem pleni eſtis hypocriſi,
29 & iniquitate. * Væ vobis Scribæ,
& Phariſæi hypocritæ, qui ædifi-
catis ſepulchra prophetarum, &
ornatis monumenta iuſtorum,
30 * & dicitis: Si fuiſſemus in diebus
patrum noſtrorum, non eſſemus
ſocij eorum in ſanguine prophe-
31 tarum. * itaque teſtimonio eſtis
vobiſmetipſis, quia filij eſtis eo-
rum, qui prophetas occiderunt.
32 * Et vos implete menſuram pa-

‖ s̃. 3.b.7 trum vestrorum.* ‖ Serpentes ge- 33
nimina viperarum, quomodo fu- D
gietis a iudicio gehennæ? * Ideo 34
ecce ego mitto ad vos prophetas,
& sapientes, & scribas, & ex il-
lis occidetis, & crucifigetis, & ex
eis flagellabitis in synagogis ve-
stris, & persequemini de ciuitate
in ciuitatem: * vt veniat super 35
vos omnis sanguis iustus, qui ef-
‖Gen.4.b.8 fusus est super terram, ‖ a sangui-
Hebr.11.a.4 ne Abel iusti vsque ad sanguinē
‖ Zachariæ, filij Barachiæ, quem
‖ 2.Par. 24.f. 22 occidistis inter templum & alta-
re. * Amen dico vobis, venient 36
Luc. 13. g. 34 hæc omnia super generationem
istam.* Ierusalem Ierusalem, quæ 37
occidis prophetas, & lapidas eos,
qui ad te missi sunt, quoties volui
congregare filios tuos, quemad-
modum gallina congregat pul-
los suos sub alas, & noluisti? * Ec- 38
ce relinquetur vobis domus ve-
stra deserta. * Dico enim vobis, 39
non me videbitis amodo, donec
dicatis: Benedictus, qui venit in
nomine Domini.

CAP. XXIIII.

Mar.13.a.1 Luc.21.b.5 ET egressus Iesus de templo, 1
ibat. Et accesserunt discipuli A
eius, vt ostenderent ei ædificatio-
nes templi. * Ipse autem respon- 2
dēs dixit illis: Videtis hæc omnia?
Amen dico vobis, nō relinquetur
hic lapis super lapidem, qui non
‖Luc.19.g.44 destruatur. * ‖ Sedente autem eo 3
super Montem oliueti, accesserūt
‖Eph.5.b.6 ad eum discipuli secreto, dicētes:
Col.2.d.18 Dic nobis, quando hæc erunt? &
quod signum aduētus tui, & con-
‖Ioan.15.c.20.& 16.a.2 summationis sæculi?* ‖ Et respon- 4
dēs Iesus, dixit eis: Videte nequis
s̃. 10.c.17 vos seducat.* multi enim venient 5
Luc. 21. c. 22 in nomine meo, dicētes: Ego sum
Christus, & multos seducēt.* Au- 6
dituri enim estis prælia, & opinio-
nes præliorū. Videte ne turbemi-
ni. oportet enim hęc fieri, sed non-
dū est finis.* consurget enim gens 7
in gentem, & regnum in regnum,
& erunt pestilentiæ, & fames, &
terræmotus per loca. * hæc au- 8
tem omnia initia sunt dolorum.
‖Ioan.15.c.20.&16.a.2 *‖ Tunc tradent vos in tribulatio- 9
nem, & occident vos: & eritis
s̃.10.c.17 odio omnibus gentibus propter
Luc.21.c.12 nomen meū.* Et tunc scandaliza- 10

B buntur multi, & inuicem trader,
11 & odio habebunt inuicem. * Et
multi pseudoprophetæ surgent, &
12 seducent multos. * Et quoniam
abundauit iniquitas, refrigescet
13 charitas multorum. * qui autem
perseuerauerit vsque in finē, hic
14 saluus erit. * Et prædicabitur hoc
Euangeliū regni in vniuerso or-
be, in testimoniū omnibus genti-
bus: & tunc veniet cōsummatio.
15 * Cum ergo videritis abominatio-
nem desolationis, quæ dicta est ‖ a ‖Mar.13.b.14
Daniele propheta, stantem in lo-
co sancto, qui legit, intelligat: Luc.21.d.20
16 * tunc qui in Iudæa sunt, fugiant
17 ad montes: * & qui in tecto, non Dā.9.g.27
descendat tollere aliquid de do-
18 mo sua:* & qui in agro, non reuer
19 tatur tollere tunicam suam.* Væ
autem prægnantibus, & nutrien-
20 tibus in illis diebus. * Orate au-
tem vt non fiat fuga vestra in hie-
21 me, ‖ vel sabbato. * erit enim ‖Act.1.b.12
tunc tribulatio magna, qualis nō
fuit ab initio mundi vsque mo-
22 do, neque fiet. * Et nisi breuiati
fuissent dies illi, non fieret salua
omnis caro: sed propter electos
23 breuiabuntur dies illi.* ‖ Tunc si- ‖Mar.13.c.21
quis vobis dixerit: Ecce hic est
Christus, aut illic: nolite crede- Luc.17.c.23
24 re.* Surgent enim pseudochristi,
& pseudoprophetæ: & dabunt si-
gna magna, & prodigia, ita vt in
errorem inducātur (si fieri potest)
25 etiam electi. * Ecce prædixi vo-
26 bis. * Si ergo dixerint vobis, Ec-
ce in deserto est, nolite exire: ec-
ce in penetralibus, nolite crede-
27 re. * Sicut enim fulgur exit ab
Oriente, & paret vsque in Occi-
dentem: ita erit & aduentus Filij
28 hominis. * ‖ Vbicumque fuerit ‖ Luc.17.g.36
D corpus, illic congregabuntur &
29 aquilæ.* ‖ Statim autem post tri- ‖Mar.13.c.24
bulationem dierum illorum sol
obscurabitur, & luna nō dabit lu- Luc. 21. e.25
men suum, & stellæ cadent de cæ-
lo, & virtutes cælorum commo- Eze.32.b.7
30 uebuntur: * & tunc parebit signū Isa.13.b.10
Filij hominis in cælo: & tūc plan- Ioel 3.c.15
gent omnes tribus terræ: & vide- Apoc.1.b.7
bunt Filium hominis venientem
in nubibus cæli cum virtute mul-
31 ta, & maiestate. * ‖ Et mittet an- ‖ 1.Cor.15.g.51
gelos suos cum tuba, & voce ma-
gna: & congregabunt electos eius
a quattuor ventis, a summis cælo-
rum

tum vſque ad terminos eorum.
*Ab arbore autem fici diſcite pa- 32
rabolam: cum iam ramus eius te-
ner fuerit, & folia nata, ſcitis quia
prope eſt æſtas: * ita & vos cum 33
videritis hæc omnia, ſcitote quia
prope eſt in ianuis. * Amen dico 34
vobis, quia non præteribit gene-
ratio hæc, donec omnia hæc fiant.
‖Mar.13.d. * ‖ Cælum, & terra tranſibunt, 35
31 verba autem mea non præteribũt.
* De die autem illa, & hora nemo 36
ſcit, neque angeli cælorum, niſi
‖Luc.17.f. ſolus Pater. * ‖ Sicut autem in 37
26 diebus Noe, ita erit & aduentus
Gen.7.b.5 Filij hominis. * ſicut enim erant 38
in diebus ante diluuium come- D
dentes & bibentes, nubentes &
nuptui tradentes, vſque ad eum
diem, quo intrauit Noe in arcam,
* & non cognouerunt donec ve- 39
nit diluuium, & tulit omnes: ita
erit & aduentus Filij hominis.
* Tunc duo erunt in agro: vnus 40
aſſumetur, & vnus relinquetur.
* duæ molentes in mola: vna aſ- 41
ſumetur, & vna relinquetur.* Vi- 42
gilate ergo, quia neſcitis qua ho-
ra Dominus veſter venturus ſit.
‖1.Theſ.4. * Illud autem ſcitote, ‖quoniam ſi 43
d.17 ſciret paterfamilias qua hora fur
Mar.13.d. venturus eſſet, vigilaret vtique,
32 & non ſineret perfodi domum
Luc.12.e. ſuam. * Ideo & vos eſtote para- 44
39 ti: quia qua neſcitis hora Filius
hominis venturus eſt. *Quis, pu- 45
tas, eſt fidelis ſeruus, & prudens,
quem cõſtituit dominus ſuus ſu-
per familiam ſuam, vt det illis ci-
‖Apoc.16. bum in tempore? * ‖ Beatus ille 46
c.15 ſeruus, quem cum venerit domi-
nus eius, inuenerit ſic facientem.
* amen dico vobis, quoniã ſuper 47
omnia bona ſua conſtituet eum.
* Si autem dixerit malus ſeruus 48
ille in corde ſuo: Moram facit do-
minus meus venire: * & cœperit 49
percutere cõſeruos ſuos, mandu-
cet autem, & bibat cum ebrioſis:
* veniet dominus ſerui illius in 50
die, qua non ſperat, & hora, qua
ignorat: * & diuidet eum, par- 51
temq. eius ponet cum hypocritis.
‖ ſ.13.f.42 ‖ illic erit fletus, & ſtridor dentium.
I.25.c.30

CAP. XXV.

TVnc ſimile erit regnum cælo- 1
rum decem virginibus: quæ A
accipientes lampades ſuas exie-
runt obuiam ſponſo, & ſponſæ.
2 * Quinque autem ex eis erant fa-
3 tuæ, & quinque prudentes: * ſed
quinque fatuæ, acceptis lampa-
dibus, non ſumpſerunt oleum ſe-
4 cum: * prudentes vero acceperũt
oleum in vaſis ſuis cum lampadi-
5 bus.* Moram autẽ faciente ſpon-
ſo, dormitauerunt omnes & dor-
6 mierunt. * Media autem nocte
clamor factus eſt: Ecce ſponſus
7 venit, exite obuiam ei. * Tunc
ſurrexerunt omnes virgines illæ,
8 & ornauerũt lampades ſuas.* Fa-
tuæ autem ſapientibus dixerunt:
Date nobis de oleo veſtro: quia
lampades noſtræ extinguuntur.
9 *Reſponderunt prudentes, dicen-
tes: Ne forte non ſufficiat nobis,
& vobis, ite potius ad vendentes,
10 & emite vobis.* Dum autẽ irent
emere, venit ſponſus: & quæ pa-
ratæ erant, intrauerunt cum eo ad
11 nuptias, & clauſa eſt ianua.* No-
uiſſime vero veniunt & reliquæ
virgines, dicentes: Domine, Do-
12 mine, aperi nobis. * At ille re-
ſpondens, ait: Amen dico vobis,
13 neſcio vos. * ‖ Vigilate itaque, ‖Mar.13.d.
quia neſcitis diem, neque horam. 33.
14 * ‖ Sicut enim homo peregre pro- ‖Luc.19.b.
ficiſcens, vocauit ſeruos ſuos, & 12.
15 tradidit illis bona ſua. * Et vni
B dedit quinque talenta, alij autem
duo, alij vero vnum, vnicuique
ſecundum propriam virtutem, &
16 profectus eſt ſtatim. * Abijt au-
tem qui quinque talenta accepe-
rat, & operatus eſt in eis, & lu-
17 cratus eſt alia quinque. * Simi-
liter & qui duo acceperat, lucra-
18 tus eſt alia duo. * Qui autem
vnum acceperat, abiens fodit in
terram, & abſcondit pecuniam
19 domini ſui. * Poſt multum vero
temporis venit dominus ſeruorũ
illorum, & poſuit rationem cum
20 eis. * Et accedens qui quinque
talenta acceperat, obtulit alia
quinque talenta, dicens: Domi-
ne, quinque talenta tradidiſti
mihi, ecce alia quinque ſuper-
21 lucratus ſum. * Ait illi dominus
eius: Euge ſerue bone, & fide-
lis, quia ſuper pauca fuiſti fide-
lis, ſuper multa te conſtituam,
intra in gaudium domini tui.
22 * Acceſſit autem & qui duo ta-
lenta

lenta acceperat, & ait: Domine,
duo talenta tradidisti mihi, ecce
alia duo lucratus sum. * Ait illi 23
dominus eius: Euge serue bone,
& fidelis, quia super pauca fuisti
fidelis, super multa te constituā,
intra in gaudium domini tui.
* Accedens autem & qui vnum 24
talentum acceperat, ait: Domine,
scio quia homo durus es, metis
vbi non seminasti, & congregas
vbi non sparsisti: * & timens 25
abij, & abscondi talentum tuum C
in terra: ecce habes quod tuum
est. * Respondens autem domi- 26
nus eius, dixit ei: Serue male,
& piger, sciebas quia meto vbi
non semino, & congrego vbi non
sparsi: * oportuit ergo te com- 27
mittere pecuniam meam numu-
larijs, & veniens ergo recepissem
vtique quod meum est cum vsu-
ra. * Tollite itaque ab eo talen- 28
tum, & date ei, qui habet decem
‖ Su. 13.b.12. talenta. * ‖ omni enim habenti 29
Mar.4.c.25 dabitur, & abundabit: ei autē,
Luc.8.c.18 qui non habet, & quod videtur
& 19.d.26. habere, auferetur ab eo. * Et 30
inutilem seruum eijcite in tene-
bras exteriores: illic erit fletus,
& stridor dentium. * Cum au- 31
tem venerit Filius hominis in
maiestate sua, & omnes angeli
cum eo, tunc sedebit super se-
dem maiestatis suæ: * & congre- 32
gabuntur ante eum omnes gen-
tes, & separabit eos ab inuicem,
sicut pastor segregat oues ab hœ-
dis: * & statuet oues quidem a 33
dextris suis, hœdos autem a sini-
stris. * Tunc dicet rex his, qui a 34
dextris eius erunt: Venite bene-
dicti Patris mei, possidete para-
tum vobis regnum a constitutio-
‖ Isa.58.b.7 ne mundi. * ‖ esuriui enim, & 35
Ezech. 18. dedistis mihi manducare: sitiui,
b. 7. & dedistis mihi bibere: hospes
eram, & collegistis me: * nudus, 36
‖ Eccli.7.d. & cooperuistis me: ‖ infirmus, &
38. visitastis me: in carcere eram, &
venistis ad me. * Tunc respon- 37
debunt ei iusti, dicentes: Domi- D
ne, quando te vidimus esurien-
tem, & pauimus te: sitientem,
& dedimus tibi potum? * quan- 38
do autem te vidimus hospitem,
& collegimus te: aut nudum, &
cooperuimus te? * aut quando te 39
vidimus infirmum: aut in carce-

40 re, & venimus ad te? * Et re-
spondens rex, dicet illis: Amen
dico vobis, quamdiu fecistis vni
ex his fratribus meis minimis,
41 mihi fecistis. * Tunc dicet & his,
qui a sinistris erunt: ‖ Discedite ‖ Ps. 5. c.9.
a me maledicti in ignem æter- s. 7. d. 23.
num qui paratus est diabolo, & Luc. 13. f.
42 angelis eius. * esuriui enim, & 27.
non dedistis mihi manducare: si-
tiui, & non dedistis mihi potum:
43 * hospes eram, & non collegistis
me: nudus, & non cooperuistis
me: infirmus, & in carcere, &
44 non visitastis me. * Tunc respon-
debunt ei & ipsi, dicentes: Do-
mine, quando te vidimus esu-
rientem, aut sitientem, aut ho-
spitem, aut nudum, aut infir-
mum, aut in carcere, & non mi-
45 nistrauimus tibi? * Tunc respon-
debit illis dicens: Amen dico
vobis: Quamdiu non fecistis vni
de minoribus his, nec mihi fe-
46 cistis. * ‖ Et ibunt hi in suppli- ‖ Ioā.5.e.25
cium æternum: iusti autem in Dā.12.a.2.
vitam æternam.

CAP. XXVI.

1 ET factum est: cum consum-
A masset Iesus sermones hos
2 omnes, dixit discipulis suis: * ‖ Sci ‖ Mar.14.a.
tis quia post biduum Pascha fiet, 2.
& Filius hominis tradetur vt cru- Luc.22.a.1
3 cifigatur. * Tunc congregati sunt
principes sacerdotum, & senio-
res populi in atrium principis sa-
cerdotum, qui dicebatur Cai-
4 phas: * & consilium fecerunt vt
Iesum dolo tenerent, & occide-
5 rent. * Dicebant autem: Non in
die festo, ne forte tumultus fie-
6 ret in populo. * ‖ Cum autem ‖ Ioan.11.a.
Iesus esset in Bethania in domo 2. & 12.a.3
7 Simonis leprosi, * accessit ad eū Mar.14.a.3
mulier habens alabastrū vnguen-
ti pretiosi, & effudit super caput
8 ipsius recumbentis. * Videntes
autem discipuli, indignati sunt
dicentes: Vt quid perditio hæc?
9 * potuit enim istud vænundari
10 multo, & dari pauperibus. * Sciēs
autem Iesus, ait illis: Quid mole-
sti estis huic mulieri? opus enim
11 bonum operata est in me. * nam
semper pauperes habetis vobiscū:
me autem non semper habetis.
12 * Mittens enim hæc vnguentum

hoc in córpus meũ: ad sepelien-
dum me fecit. * Amen dico vo- 13
bis, vbicumque prædicatum fue-
rit hoc euangelium in toto mun-
do, dicetur & quòd hæc fecit in
‖Mar.14.b. memoriam eius. * ‖ Tunc abijt 14
20. vnus de duodecim, qui diceba- B
Luc.22.a.3 tur Iudas Iscariotes, ad principes
sacerdotum: * & ait illis: Quid 15
vultis mihi dare, & ego vobis eũ
tradam? At illi constituerunt ei
triginta argenteos. * Et exinde 16
quærebat opportunitatem vt eũ
‖Mar.14.b. traderet. * ‖ Prima autem die 17
12. Azymorum accesserunt discipuli
Luc.22.a.7 ad Iesum, dicentes: Vbi vis pa-
remus tibi comedere Pascha? * At 18
Iesus dixit: Ite in ciuitatem ad
quemdam, & dicite ei: Magi-
ster dicit: Tempus meum prope
est, apud te facio Pascha cum di-
scipulis meis. * Et fecerunt di- 19
scipuli sicut constituit illis Iesus,
‖Mar.14.b. & parauerunt Pascha. * ‖ Vespe- 20
17. re autem facto, discumbebat cum
Luc. 22. b. duodecim discipulis suis. * Et 21
14. edentibus illis, dixit: Amen di-
Ioã.13.b.21 co vobis, quia vnus vestrum me
traditurus est. * Et contristati val- 22
de, cœperunt singuli dicere: Nũ-
quid ego sum Domine? * At ipse 23
respondens, ait: Qui intingit me-
cum manum in paropside, hic
me tradet. * Filius quidem ho- 24
‖Ps.40.c.10 minis vadit, ‖ sicut scriptum est C
de illo: væ autem homini illi,
per quem Filius hominis trade-
tur: bonum erat ei, si natus non
fuisset homo ille. * Respondens 25
autem Iudas, qui tradidit eum,
dixit: Numquid ego sum Rabbi?
‖1.Cor.11. Ait illi: Tu dixisti. * ‖ Cœnan- 26
c.14. tibus autem eis, accepit Iesus pa-
nem, & benedixit, ac fregit, de-
ditq. discipulis suis, & ait: Ac-
cipite, & comedite: hoc est cor-
pus meum. * Et accipiens calicẽ 27
gratias egit: & dedit illis, dicens:
Bibite ex hoc omnes. * Hic est 28
enim sanguis meus noui testamẽ-
ti, qui pro multis effundetur in
remissionem peccatorum. * Di- 29
co autẽ vobis: non bibam amo-
do de hoc genimine vitis vsque
in diem illum, cum illud bibam
vobiscum nouum in regno Patris
mei. * Et hymno dicto, exierunt 30
in Montem oliueti. * Tunc dicit 31
‖Mar.14.c. illis Iesus: ‖ Omnes vos scanda-
27.

lum patiemini in me, in ista no- Ioã.16.d.32
cte. Scriptum est enim: Percu- Zac.13.c.7
tiam pastorem, & dispergentur Mar.16.b.7
32 oues gregis. * Postquam autem
resurrexero, præcedã vos in Ga-
33 lilæam. * Respondens autem Pe-
trus, ait illi: Et si omnes scan-
dalizati fuerint in te, ego num-
34 quam scandalizabor. * Ait illi
Iesus: Amen dico tibi, quia in
hac nocte antequam Gallus can-
35 tet, ter me negabis. * Ait illi Pe-
trus: ‖Etiamsi oportuerit me mo- ‖Ioan.13.d
ri tecum, non te negabo. Simi- 38.
liter & omnes discipuli dixerũt. Mar. 14. d
36 * Tunc venit Iesus cum illis in 31.
villam, quæ dicitur Gethsema- Luc. 22. d.
D ni, & dixit discipulis suis: Sede- 31.
te hic donec vadam illuc, & orẽ.
37 * Et assumpto Petro, & duobus
filijs Zebedæi, cœpit contristari
38 & mæstus esse. * Tunc ait illis:
Tristis est anima mea vsque ad
mortem: sustinete hic, & vigi-
39 late mecum. * Et progressus pu-
sillum, procidit in faciem suam,
orans, & dicens: Pater mi, si pos-
sibile est, transeat a me calix iste.
verumtamen non sicut ego volo,
40 sed sicut tu. * Et venit ad disci-
pulos suos, & inuenit eos dor-
mientes, & dicit Petro: Sic non
potuistis vna hora vigilare me-
41 cum? * Vigilate, & orate vt non
intretis in tentationem. Spiritus
quidem promptus est, caro au-
42 tem infirma. * Iterum secundo
abijt, & orauit, dicens: Pater mi,
si non potest hic calix trãsire nisi
bibam illum, fiat voluntas tua.
43 * Et venit iterum, & inuenit eos
dormiẽtes: erant enim oculi eo-
44 rum grauati. * Et relictis illis,
iterum abijt, & orauit tertio, eũ-
45 dem sermonem dicens. * Tunc
venit ad discipulos suos, & dicit
illis: Dormite iam, & requiesci-
te: ecce appropinquauit hora, &
Filius hominis tradetur in manus
46 peccatorum. * Surgite eamus:
ecce appropinquauit qui me tra-
47 det. * ‖ Adhuc eo loquente, ecce ‖Mar.14.e.
E Iudas vnus de duodecim venit, 43.
& cum eo turba multa cum gla- Luc. 22. e.
dijs, & fustibus, missi a princi- 47.
pibus sacerdotum, & senioribus Ioã.18.a.3
48 populi. * Qui autem tradidit eũ,
dedit illis signum, dicens: Quẽ-
cumque osculatus fuero, ipse est,
tenete

tenere eum. * Et confestim acce- 49
dens ad Iesum, dixit: Aue Rab-
bi. Et osculatus est eum.* Dixitq. 50
illi Iesus: Amice, ad quid veni-
sti? Tunc accesserunt, & manus
iniecerunt in Iesum, & tenuerunt
eum. * Et ecce vnus ex his, qui 51
erant cum Iesu, extendens manũ,
exemit gladium suum, & percu-
tiens seruum principis sacerdotũ
amputauit auriculã eius * Tunc 52
ait illi Iesus: Conuerte gladium
‖Gen.9.a.6 tuum in locum suum. ‖ omnes
Apoc.13.c. enim, qui acceperint gladium,
13 gladio peribunt. * An putas, quia 53
non possum rogare patrem meũ,
& exhibebit mihi modo plusquã
duodecim legiones angelorum?
‖Isa.53.c. * ‖ Quomodo ergo implebuntur 54
10 Scripturæ, quia sic oportet fieri?
* In illa hora dixit Iesus turbis: 55
Tamquam ad latronẽ existis cum
gladijs, & fustibus comprehende-
re me: quotidie apud vos sedebã
docens in templo, & non me te-
nuistis. * Hoc autem totum fa- 56
‖ Thren.4. ctum est, ‖ vt adimplerentur Scri- F
d.20 pturæ prophetarum. Tunc disci-
‖Mar.14.f. puli omnes, ‖ relicto eo, fugerũt.
53 * At illi tenentes Iesum, duxerũt 57
Luc.22.f. ad Caipham principem sacerdo-
54 tum, vbi Scribæ & seniores con-
Ioan.18.c. uenerant. * Petrus autem seque- 58
24 batur eum a longe, vsque in atriũ
principis sacerdotum. Et ingres-
sus intro, sedebat cum ministris,
vt videret finem. * Principes au- 59
tem sacerdotum, & omne conci-
lium quærebant falsum testimo-
nium contra Iesum, vt eum mor-
ti traderent: * & non inuenerunt, 60
cum multi falsi testes accessissẽt.
Nouissime autem venerunt duo
falsi testes, & * dixerunt: Hic di- 61
‖Ioan.2.d. xit: ‖ Possum destruere templum
19 Dei, & post triduum reædificare
‖ S. 6.d.27 illud. * Et surgens princeps sa- 62
1.Thess. 4. cerdotum, ait illi: Nihil respon-
d.14 des ad ea, quæ isti aduersum te
Rom.14.b. testificantur? * Iesus autem tace- 63
10 bat. Et princeps sacerdotum ait
illi: Adiuro te per Deum viuum,
vt dicas nobis si tu es Christus fi-
lius Dei. * Dicit illi Iesus: Tu di- 64
xisti. verumtamen dico vobis,
‖ S. 6.d.27 ‖ amodo videbitis Filiũ hominis
1.Thes.4.d. sedentem a dextris virtutis Dei, & 65
14 venientem in nubibus cæli. * Tunc G
Rom.14.b. princeps sacerdotum scidit vesti-
10
menta sua, dicens: Blasphemauit:
quid adhuc egemus testibus? ecce
66 nunc audistis blasphemiã: * quid
vobis videtur? At illi responden-
tes dixerunt: Reus est mortis.
67 * ‖ Tunc expuerũt in faciem eius, ‖ Isa.50.c.6
& colaphis eum ceciderunt, alij Mar. 14. g.
autem palmas in faciem eius de- 65
68 derunt, * dicentes Prophetiza no- ‖ Luc.22. f.
bis Christe, quis est qui te percus- 55
69 sit? * ‖ Petrus vero sedebat foris Ioan.18.c.
in atrio: & accessit ad eum vna 25
ancilla, dicens: Et tu cũ Iesu Ga-
70 lilæo eras. * At ille negauit coram
omnibus, dicens: Nescio quid di-
71 cis. * Exeunte autem illo ianuam,
vidit eum alia ancilla, & ait his,
qui erant ibi: Et hic erat cum Ie-
72 su Nazareno. * Et iterum negauit
cum iuramento: Quia non noui
73 hominem. * Et post pusillum ac-
cesserunt qui stabant, & dixerunt
Petro: Vere & tu ex illis es: nam
& loquela tua manifestum te fa-
74 cit. * Tunc cœpit detestari, & iu-
rare quia non nouisset hominem.
75 Et continuo gallus cantauit. * Et
recordatus est Petrus verbi Iesu,
quod dixerat: Prius quàm gallus
cantet, ter me negabis. Et egres-
sus foras, fleuit amare.

CAP. XXVII.

1 MAne autem facto, consilium
A inierũt omnes principes sa-
cerdotum, & seniores populi ad-
uersus Iesum, vt eum morti tra-
2 derent. * ‖ Et vinctum adduxerũt ‖ Mar.15.a.
eum, & tradiderunt Pontio Pila- 16
3 to præsidi. * Tunc videns Iudas, Luc.23.a.1
qui eum tradidit, quòd damnatus Ioan.18.c.
esset; pœnitentia ductus, retulit 28
triginta argenteos principibus sa-
4 cerdotum, & senioribus, * dicens:
Peccaui, tradens sanguinem iu-
stum. At illi dixerunt: Quid ad
5 nos? tu videris. * Et proiectis ar-
genteis in templo, recessit: ‖ & ‖ Act.1.c.18
6 abiens laqueo se suspendit. * Prin-
cipes autem sacerdotũ, acceptis
argenteis, dixerunt: Non licet eos
mittere in corbonam: quia pre-
7 tium sanguinis est. * Consilio au-
tem inito, emerunt ex illis agrum
figuli, in sepulturam peregrino-
8 rum. * ‖ Propter hoc vocatus est ‖ Act.1.c.19
B ager ille, Haceldama, hoc est, ager
sanguinis, vsque in hodiernum
diem.

diem. * Tunc impletum est 9
quod dictum est per Ieremiam
‖ Zach. 11. prophetam, dicentem: ‖ Et acce-
c.12 perũt triginta argenteos pretium
appretiati, quem appretiauerunt
a filijs Israel: * & dederunt eos in 10
agrum figuli, sicut constituit mihi
Dominus. * Iesus autem stetit an- 11
‖ Mar.15.a. te præsidẽ, ‖ & interrogauit eum
2 præses, dicens: ‖ Tu es Rex Iudæo-
‖ Luc.23.a. rum? Dicit illi Iesus: Tu dicis.
3 * Et cum accusaretur a principi- 12
Ioan.18.f. bus sacerdotũ, & senioribus, nihil
28 respondit. * Tunc dicit illi Pila- 13
tus: Non audis quanta aduersum
te dicunt testimonia? * Et non re- 14
spondit ei ad vllum verbum, ita
vt miraretur præses vehementer.
* Per diem autem sollemnẽ con- 15
sueuerat præses, populo dimitte-
re vnum vinctum, quem voluis-
sent. * habebat autem tunc vin- 16
ctum insignem, qui dicebatur Ba-
rabbas. * Congregatis ergo illis, 17
dixit Pilatus: Quem vultis dimit-
tam vobis: Barabbam, an Iesum,
qui dicitur Christus? * Sciebat 18
enim quòd per inuidiam tradi-
dissent eum. * Sedente autem 19
illo pro tribunali, misit ad eum
vxor eius, dicens: Nihil tibi, &
iusto illi. multa enim passa sum
hodie per visum propter eum.
‖ Mar.15.b. * ‖ Principes autem sacerdotum, 20
11 & seniores persuaserunt populis C
Luc.23.b. vt peterent Barabbam, Iesum vero
18 perderent. * Respondens autem 21
Ioan.18.g. præses, ait illis: Quem vultis vobis
41 de duobus dimitti? At illi dixe-
Act.3.b.14 runt: Barabbam. * Dicit illis Pi- 22
latus: Quid igitur faciam de Iesu,
qui dicitur Christus? * Dicũt om- 23
nes: Crucifigatur. Ait illis præ-
ses: Quid enim mali fecit? At illi
magis clamabant dicentes: Cru-
cifigatur. * Videns autem Pilatus 24
quia nihil proficeret, sed magis
tumultus fieret: accepta aqua, la-
uit manus coram populo, dicens:
Innocẽs ego sum a sanguine iusti
huius: vos videritis. * Et respon- 25
dẽs vniuersus populus, dixit: San-
guis eius super nos, & super filios
nostros. * Tunc dimisit illis Ba- 26
rabbam: Iesum autem flagella-
‖ Mar.15.b. tum tradidit eis vt crucifigeretur.
16 * Tunc milites præsidis suscipien- 27
Ioã.19.d.18 tes Iesum in prætorium, ‖ congre-
Ps.21.d.17 gauerunt ad eum vniuersam co-

28 hortem: * & exuentes eum, chla-
D mydem coccineam circumdede-
29 runt ei, * & plectẽtes coronam de
spinis, posuerũt super caput eius,
& arundinem in dextera eius. Et
genu flexo ante eum, illudebant
ei, dicentes: Aue rex Iudæorum.
30 * Et expuentes in eum, accepe-
runt arundinem, & percutiebant
31 caput eius. * Et postquam illu-
serunt ei, exuerunt eum chlamy-
de, & induerunt eum vestimen-
tis eius, & duxerunt eum vt cru-
32 cifigerent. * ‖ Exeuntes autem ‖ Mar.15.b.
inuenerũt hominem Cyrenæum, 21
nomine Simonem: hunc anga- Luc.23.d.
riauerunt vt tolleret crucem eius. 26
33 * ‖ Et venerunt in locum, qui di- ‖ Mar.15.b.
citur Golgotha, quod est Calua- 21
34 riæ locus. * Et dederunt ei vi- Luc.23.d.
num bibere cum felle mistum. 26
Et cum gustasset, noluit bibere. Ioan.19.d.
35 * Postquam autem crucifixerunt 17
eum, diuiserunt vestimenta eius,
sortem mittentes: vt implere-
tur quod dictum est per Prophe-
tam dicentem. ‖ Diuiserunt sibi ‖ Mar.15.c.
vestimenta mea, & super vestem 24
36 meam miserunt sortem. * Et se- Luc.23.f.
37 dentes seruabant eum. * Et im- 34
E posuerunt super caput eius cau- Ioan.19.d.
sam ipsius scriptam: HIC EST 18
IESVS REX IVDAEORVM.
38 * Tunc crucifixi sunt cum eo duo
latrones: vnus a dextris, & vnus
39 a sinistris. * Prætereuntes autem
blasphemabant eum mouentes
40 capita sua, * & dicentes: ‖ Vah ‖ Ioan.2.d.
qui destruis templum Dei, & in 19
triduo illud reædificas: salua te-
metipsum: si Filius Dei es, de-
41 scende de cruce. * Similiter &
principes sacerdotum illudentes
cum Scribis, & senioribus dice-
42 bant: * Alios saluos fecit, seipsum
non potest saluum facere: ‖ si rex ‖ Sap.2.d.18
Israel est, descendat nunc de cru-
43 ce, & credimus ei: * ‖ confidit ‖ Ps.21.a.8
in Deo: liberet nunc, si vult eum:
dixit enim: Quia Filius Dei sum.
44 * Idipsum autem & latrones, qui
crucifixi erant cum eo, impro-
45 perabant ei. * A sexta autem ho-
ra tenebræ factæ sunt super vni-
uersam terram vsque ad horam
46 nonam. * Et circa horam nonam
clamauit Iesus voce magna, di-
cens: ‖ Eli, Eli, lamma sabacthàni? ‖ Ps.21.a.1
hoc est: Deus meus, Deus meus

vt

vt quid dereliquisti me? * Quidā 47
autem illic stantes, & audientes,
dicebant: Eliam vocat iste. * Et 48
continuo currens vnus ex eis ac- F
ceptam spongiā impleuit aceto,
& imposuit arundini, & dabat ei
bibere. * Ceteri vero dicebant: 49
Sine videamus an veniat Elias li-
berans eum. * Iesus autem ite- 50
rum clamans voce magna, emi-
†2.Par.3.d. sit spiritum. * ‖ Et ecce velum 51
14 templi scissum est in duas partes
a summo vsque deorsum, & terra
mota est, & petræ scissæ sunt, * & 52
monumēta aperta sunt: & multa
corpora sanctorum, qui dormie-
rant, surrexerunt. * Et exeuntes 53
de monumentis post resurrectio-
nem eius, venerunt in sanctam
ciuitatem, & apparuerunt mul-
tis. * Centurio autem, & qui cum 54
eo erant, custodientes Iesum, vi-
so terræmotu & his, quæ fiebant,
timuerunt valde, dicentes: Vere
Filius Dei erat iste. * Erant autem 55
ibi mulieres multæ a longe, quæ
secutæ erant Iesum a Galilæa, mi-
nistrantes ei: * inter quas erat Ma- 56
ria Magdalene, & Maria Iacobi,
& Ioseph mater, & mater filiorū
‖Mar.15.d. Zebedæi. * ‖ Cum autem sero fa- 57
42 ctum esset, venit quidam homo G
Luc.23.g. diues ab Arimathæa, nomine Io-
50 seph, qui & ipse discipulus erat
Ioan.19.e. Iesu. * hic accessit ad Pilatum, & 58
38 petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus
iussit reddi corpus. * Et accepto 59
corpore, Ioseph inuoluit illud in
sindone munda. * & posuit illud 60
in monumento suo nouo, quod
exciderat in petra. Et aduoluit
saxum magnum ad ostium mo-
numenti, & abiit. * Erat autem 61
ibi Maria Magdalene, & altera
Maria, sedentes contra sepulchrū.
* Altera autem die, quæ est post 62
Parasceuen, conuenerunt princi-
pes sacerdotum, & Pharisæi ad Pi-
latum, * dicentes: Domine, re- 63
cordati sumus, quia seductor il-
le dixit adhuc viuens: Post tres
dies resurgam. * Iube ergo cu- 64
stodiri sepulchrū vsque in diem
tertium: ne forte veniant disci-
puli eius, & furentur eum, & di-
cant plebi: Surrexit a mortuis: &
erit nouissimus error peior prio-
re. * Ait illis Pilatus: Habetis cu- 65
stodiam, ite, custodite sicut scitis.
66 * Illi autem abeuntes, munierunt
sepulchrum, signantes lapidem,
cum custodibus.

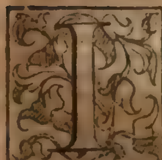
CAP. XXVIII.

1 VEspere autem sabbati, quæ Mar.16.b.6
A lucescit in prima sabbati, ve- Ioan.20.c.
nit Maria Magdalene, & altera 11
2 Maria videre sepulchrum. * Et
ecce terræmotus factus est ma-
gnus. Angelus enim Domini de-
scendit de cælo: & accedens re-
uoluit lapidem, & sedebat super
3 eum: * erat autem aspectus eius
sicut fulgur: & vestimentum eius
4 sicut nix. * Præ timore autem eius
exterriti sunt custodes, & facti
5 sunt velut mortui. * Respondens
autem angelus dixit mulieribus:
Nolite timere vos: scio enim,
quòd Iesum, qui crucifixus est,
6 quæritis: * non est hic: surrexit
B enim, sicut dixit. venite, & vide-
te locum, vbi positus erat Domi-
7 nus. * Et cito euntes, dicite disci-
pulis eius quia surrexit: & ecce
præcedit vos in Galilæā: ibi eum
8 videbitis. ecce prædixi vobis. * Et
exierunt cito de monumēto cum
timore, & gaudio magno, curren-
9 tes nunciare discipulis eius. * Et
ecce Iesus occurrit illis, dicens:
Auete. Illæ autem accesserunt,
& tenuerunt pedes eius, & adora-
10 uerunt eum. * Tunc ait illis Ie-
C sus: Nolite timere. ite, nunciate
fratribus meis vt eant in Galilæā,
11 ibi me videbūt. * Quæ cum abiis-
sent, ecce quidam de custodibus
venerunt in ciuitatem, & nuncia-
uerunt principibus sacerdotum
12 omnia, quæ facta fuerant. * Et
congregati cum senioribus con-
silio accepto, pecuniam copiosam
13 dederunt militibus, * dicentes:
Dicite quia discipuli eius nocte
venerunt, & furati sunt eum, no-
14 bis dormientibus. * Et si hoc au-
ditū fuerit a præside, nos suadebi-
mus ei, & securos vos faciemus.
15 * At illi accepta pecunia, fecerunt
sicut erant edocti. Et diuulgatum
est verbum istud apud Iudæos, vs-
16 que in hodiernum diem. * Vnde-
cim autem discipuli abierunt in
Galilæam in montem, vbi consti-
17 tuerat illis Iesus. * Et videntes eū
D adorauerunt: quidam autem du-
bita-

bitauerūt.* Et accedens Iesus lo- 18
cutus est eis, dicens: Data est mihi
omnis potestas in cælo, & in ter-
‖Mar.16.d. ra. * ‖ Euntes ergo docete omnes 19
15 gentes: baptizātes eos in nomine
Patris, & Filij, & Spiritus sancti:
20 *docētes eos seruare omnia quæ-
cūque mandaui vobis: & ecce ego
vobiscum sum omnibus diebus,
vsque ad consummationē sæculi.

SANCTVM
IESV CHRISTI
EVANGELIVM
SECVNDVM MARCVM.

CAPVT PRIMVM.

‖Mat.3.a.1 NITIVM 1
Euangelij Ie- A
su Christi, Fi-
lij Dei. * Si- 2
cut scriptum
est in Isaia
‖ Malac. 5. propheta: ‖Ec
a. 1 ce ego mitto
Isa.40.a.3 angelum meū ante faciem tuam,
Ioan.1.c.15 qui præparabit viam tuam ante
Luc.3.a.4 te. * Vox clamantis in deserto: 3
Parate viam Domini, rectas faci-
te semitas eius. * Fuit Ioannes in 4
deserto baptizans, & prædicans
baptismum pœnitentiæ in remis-
sionem peccatorum. * Et egre- 5
diebatur ad eum omnis Iudææ
regio, & Ierosolymitæ vniuersi, &
baptizabantur ab illo in Iorda-
nis flumine, confitentes peccata
‖Mat.3.a.5 sua. * ‖ Et erat Ioannes vestitus 6
pilis cameli, & zona pellicea cir-
‖Leu.11.c. ca lumbos eius, ‖ & locustas, &
22 mel siluestre edebat. Et prædica-
Mat.3.c.12 bat dicens: *Venit fortior me post 7
Luc.3.c.16 me: cuius non sum dignus pro-
Ioan. 1. d. cumbēs soluere corigiam calcea-
27 mentorum eius. * Ego baptizaui 8
Act.1.a. 5. vos aqua, ille vero baptizabit vos
& 2.a.4. & Spiritu sancto. * Et factum est: 9
11.c.16. & in diebus illis venit Iesus a Naza-
19.a.4 reth Galilææ: & baptizatus est a
Ioanne in Iordane. * Et statim 10
ascendens de aqua, vidit cælos B
‖ Luc.3.e. apertos, ‖ & Spiritum tamquam
22 columbam descendentem, & ma-
Ioā.1.d.32 nentem in ipso. * Et vox facta est 11
de cælis: Tu es filius meus dile-
12 ctus, in te complacui. * ‖ Et sta- ‖Mat.4.a.1
tim Spiritus expulit eum in de- Luc.4.a.1
13 sertum. * Et erat in deserto qua-
draginta diebus, & quadraginta
noctibus: & tentabatur a satana:
eratq. cum bestijs, & angeli mi-
14 nistrabant illi. * ‖ Postquam au- ‖Matt.4.b.
tem traditus est Ioānes, venit Ie- 12
sus in Galilæam, prædicans Euan- Luc.4.c.14
15 geliū regni Dei, * & dicens: Quo- Ioā.4. f. 43
niam impletum est tempus, & ap-
propinquauit regnum Dei: pœ-
nitemini, & credite Euangelio.
16 * ‖ Et præteriens secus Mare Ga- ‖ Matt.4.c.
lilææ, vidit Simonē, & Andream 18
fratrē eius, mittentes retia in ma Luc.5.a.2
17 re, (erant enim piscatores) * & di-
xit eis Iesus: Venite post me, &
faciam vos fieri piscatores homi-
18 num. * Et protinus relictis reti-
19 bus, secuti sunt eum. * Et pro-
gressus inde pusillum, vidit Iaco-
bum Zebedæi, & Ioannē fratrem
eius, & ipsos componentes retia
20 in naui: * & statim vocauit illos.
Et relicto patre suo Zebedæo in
naui cum mercenarijs, secuti sunt
21 eum. * ‖ Et ingrediuntur Cha- ‖ Matt.4.b.
pharnaum: & statim sabbatis in- 13
gressus in synagogā, docebat eos. Luc.4.c.31
22 * ‖ Et stupebant super doctrina ‖ Matt.7.d.
C eius: erat enim docens eos, quasi 28
potestatem habens, & non sicut
23 Scribæ. * ‖ Et erat in synagoga eo- ‖ Luc.4.c.
rum homo in spiritu immundo: 32
24 & exclamauit, * dicens: Quid no-
bis,

bis,& tibi Iesu Nazarene? venisti C
perdere nos? scio qui sis, Sanctus
Dei. * Et comminatus est ei Ie- 25
sus, dicens: Obmutesce,& exi de
homine.* Et discerpens eum spi- 26
ritus immundus, & exclamans
voce magna exijt ab eo. * Et mi- 27
rati sunt omnes, ita vt conquire-
rent inter se dicentes: Quidnam
est hoc? quænam doctrina hæc
noua? quia in potestate etiam spi-
ritibus immūdis imperat, & obe-
diunt ei.* Et processit rumor eius 28
statim in omnem regionem Gali-
‖ Matt.8.b. lææ. * ‖ Et protinus egredientes 29
14 de synagoga, venerunt in domum
Luc.4.f.42 Simonis, & Andreæ cum Iacobo,
& Ioanne. * Decumbebat autem 30
socrus Simonis febricitans:& sta-
tim dicunt ei de illa. * Et acce- 31
dens eleuauit eam, apprehensa
manu eius: & continuo dimisit
eam febris, & ministrabat eis.
* Vespere autem facto cum occi- 32
disset sol, afferebant ad eum om-
nes male habentes, & dæmonia
habentes: * & erat omnis ciuitas 33
congregata ad ianuam. * Et cu- 34
rauit multos, qui vexabantur va-
‖ Luc. 4. f. rijs languoribus, ‖ & dæmonia
42 multa eijciebat, & non sinebat
ea loqui, quoniam sciebant eum.
* Et diluculo valde surgens, egres- 35
sus abijt in desertum locum, ibiq. D
orabat. * Et prosecutus est eum 36
Simon,& qui cum illo erant.* Et 37
cum inuenissent eum, dixerunt
ei: Quia omnes quærunt te. * Et 38
ait illis: Eamus in proximos vi-
cos, & ciuitates, vt & ibi prædi-
cem: ad hoc enim veni. * Et erat 39
prædicans in synagogis eorum, &
in omni Galilæa, & dæmonia eij-
‖ Mat.8.a.2 ciens. * ‖ Et venit ad eum lepro- 40
Luc. 15. c. sus deprecans eum: & genu fle-
12 xo dixit ei: Si vis potes me mun-
dare.* Iesus autem misertus eius, 41
extendit manum suam: & tan-
gens eum, ait illi: Volo: Mun
dare.* Et cum dixisset, statim di- 42
scessit ab eo lepra, & mundatus
est. * Et comminatus est ei, sta- 43
timq. eiecit illum: * & dicit ei: 44
Vide nemini dixeris: sed vade,
ostende te principi sacerdotum,
& offer pro emundatione tua,
‖ Leu.14.a.3 ‖ quæ præcepit Moyses in testimo-
nium illis. * At ille egressus cœ- 45
pit prædicare, & diffamare ser-
monem, ita vt iam nō posset ma-
nifeste introire in ciuitatem, sed
foris in desertis locis esset,& con-
ueniebant ad eum vndique.

CAP. II.

1 ET iterum intrauit Capharnaū Matt.9.a.1
2 post dies, * & auditū est quòd Luc.5.d.18
A in domo esset, & conuenerunt
multi, ita vt non caperet neque
ad ianuam,& loquebatur eis ver-
3 bum. * Et venerunt ad eum fe-
rentes paralyticum, qui a quat-
4 tuor portabatur. * Et cum non
possent offerre eum illi præ turba,
nudauerunt tectum vbi erat: &
patefacientes submiserunt graba-
tum, in quo paralyticus iacebat.
5 *Cum autem vidisset Iesus fidem
illorum, ait paralytico: Fili, di-
6 mittūtur tibi peccata tua. * Erant
autem illic quidam de Scribis se-
dentes, & cogitantes in cordibus
7 suis: *Quid hic sic loquitur? bla-
sphemat. ‖ Quis potest dimittere ‖ Iob.14.a.4
8 peccata, nisi solus Deus? * Quo Isa.43.d.25
statim cognito Iesus spiritu suo
quia sic cogitarent intra se, dicit
illis: Quid ista cogitatis in cordi-
9 bus vestris? * Quid est facilius di-
cere paralytico: Dimittuntur ti-
bi peccata: an dicere: Surge, tol-
le grabatum tuum, & ambula?
10 * Vt autem sciatis quia Filius ho-
B minis habet potestatem in terra
dimittendi peccata, (ait paralyti-
11 co) * tibi dico: Surge, tolle gra-
batum tuum, & vade in domum
12 tuam.* Et statim surrexit ille: &
sublato grabato, abijt coram om-
nibus, ita vt mirarentur omnes,
& honorificarent Deum, dicen-
tes: Quia numquam sic vidimus.
13 * Et egressus est rursus ad mare:
omnisq. turba veniebat ad eum,
14 & docebat eos. * ‖ Et cum præte- Matt.9.a.9
riret, vidit Leui Alphæi sedentem Luc.5.f.27
ad telonium, & ait illi: Sequere
me. Et surgens secutus est eum.
15 * Et factum est, cum accumberet
in domo illius, multi publicani,
& peccatores simul discumbebāt
cum Iesu, & discipulis eius: erant
enim multi, qui & sequebantur
16 eum. * Et Scribæ, & Pharisæi vi-
dentes quia manducaret cum pu-
C blicanis, & peccatoribus, dicebāt
discipulis eius: Quare cum publi-
canis,

canis, & peccatoribus manducat
‖1.Tim.1. c.15 & bibit Magister vester? * ‖ Hoc 17
audito Iesus ait illis: Non necesse habent sani medico, sed qui
male habent: non enim veni vocare iustos, sed peccatores. * Et 18
erāt discipuli Ioannis, & Pharisæi
ieiunantes: & veniunt, & dicunt
illi: Quare discipuli Ioannis, &
Pharisæorum ieiunant, tui autem
discipuli non ieiunant? * Et ait 19
illis Iesus: Numquid possunt filij
nuptiarum, quamdiu spōsus cum
illis est, ieiunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non
‖Matt.9.b.15 Luc.5.f.35 possunt ieiunare. * ‖ Venient au- 20
tem dies cum auferetur ab eis
sponsus: & tunc ieiunabunt in illis diebus. * Nemo assumentum 21
panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum nouū a veteri, & maior scissura fit. * Et nemo mittit vinum 22
nouum in vtres veteres: alioquin D
dirumpet vinum vtres, & vinum
effundetur, & vtres peribunt: sed
vinum nouum in vtres nouos
‖Mat.12.a.2 mitti debet. * ‖ Et factum est ite- 23
Luc.6.a.1 rum cum Dominus sabbatis ambularet per sata, & discipuli eius
cœperunt progredi, & vellere spicas. * Pharisæi autem dicebant 24
ei: Ecce, quid faciunt sabbatis
quod non licet? * Et ait illis: 25
‖1.Reg.21.b.6 ‖ Numquam legistis quid fecerit
Dauid, quando necessitatem habuit, & esurijt ipse, & qui cum
eo erant? * quomodo introiuit in 26
domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis mādu cauit, quos non licebat manducare, ‖ nisi sacerdoti-
‖Leu.24.b. bus, & dedit eis, qui cum eo erāt?
* Et dicebat eis: Sabbatum pro- 27
pter hominem factum est, & non
homo propter sabbatum. * Ita- 28
que dominus est Filius hominis,
etiam sabbati.

CAP. III.

Mat.12.a.9 Luc.6.b.16 ET introiuit iterum in synago- 1
gam: & erat ibi homo habens A
manum aridam. * Et obserua- 2
bant eum, si sabbatis curaret, vt
accusarent illum. * Et ait homi- 3
ni habenti manum aridam: Surge in medium. * Et dicit eis: Li- 4
cet sabbatis benefacere, an male? animam saluam facere, aut
5 perdere? At illi tacebant. * Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & re-
6 stituta est manus illi. * ‖ Exe- ‖Mat.12.b.14
untes autem Pharisæi, statim cum
Herodianis consilium faciebant
aduersus eum quomodo eum perderent.
7 derent. * Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: &
multa turba a Galilæa, & Iudæa
8 secuta est eum, * & ab Ierosolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanem: & qui circa Tyrum, & Si-
B donem, multitudo magna, audiētes, quæ faciebat, venerunt ad eū.
9 * Et dixit discipulis suis vt nauicula sibi deseruiret propter turbā,
10 ne comprimerent eum. * multos
enim sanabat ita vt irruerent in
eum vt illum tangerent quotquot
11 habebant plagas. * Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei: & clamabant, dicen-
12 tes: * Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne ma-
13 nifestarent illum. * ‖ Et ascendens ‖Mat.10.a.1
in mōtem vocauit ad se quos vo- Luc.6.b.13
luit ipse: & venerunt ad eum.
14 * Et fecit vt essent duodecim cum
illo: & vt mitteret eos prædica-
15 re. * Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & eijciendi dæ-
16 monia. * Et imposuit Simoni no-
17 men Petrus: * & Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina Boa-
18 nerges, quod est, Filij tonitrui: * &
C Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, &
Thomam, & Iacobum Alphæi, &
Thaddæum, & Simonem Cana-
19 næum, * & Iudam Iscariotem, qui
20 & tradidit illum. * Et veniunt ad
domum: & conuenit iterum turba, ita vt non possent neque pa-
21 nem manducare. * Et cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam in furorē
22 versus est. * Et Scribæ, qui ab Ierosolymis descenderāt, dicebant:
‖ Quoniam Beelzebub habet, & ‖Matt.9.d.34
quia in principe dæmoniorū eijcit dæmonia. * Et conuocatis eis
23 cit dæmonia. * Et conuocatis eis
in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanā eijce-
24 re? * Et si regnum in se diuidatur,

non poteſt regnum illud ſtare.
* Et ſi domus ſuper ſemetipſam 25
diſpertiatur, non poteſt domus il-
la ſtare. * Et ſi ſatanas conſurrexe- 26
rit in ſemetipſum, diſpertitus eſt,
& non poterit ſtare, ſed finem ha-
bet. * Nemo poteſt vaſa fortis in- 27
greſſus in domum diripere, niſi
prius fortem alliget, & tunc do-
‖ Mat. 12.c. mum eius diripiet. * ‖ Amen dico 28
31 vobis, quoniam omnia dimitten- D
Luc. 12. b. tur filijs hominū peccata, & bla-
10 ſphemiæ, quibus blaſphemaue-
Ioā.5.d.56 rint: * qui autem blaſphemaue- 29
rit in Spiritum ſanctum, non ha-
bebit remiſſionem in æternū, ſed
reus erit æterni delicti. * Quoniā 30
dicebant: Spiritum immundum
‖Mat.12.d. habet. * ‖ Et veniunt mater eius 31
46 & fratres: & foris ſtantes miſerunt
Luc.8.c.19 ad eum vocantes eum, * & ſede- 32
bat circa eum turba: & dicunt ei:
Ecce mater tua, & fratres tui fo-
ris quærunt te. * Et reſpondens 33
eis, ait: Quæ eſt mater mea, &
fratres mei? * Et circumſpiciens 34
eos, qui in circuitu eius ſedebant,
ait: Ecce mater mea, & fratres
mei. * Qui enim fecerit volunta- 35
tem Dei, hic frater meus, & ſoror
mea, & mater eſt.

CAP. IIII.

Mat.13.a.1 ET iterū cœpit docere ad ma- 1
Luc.8.a.4 re: & congregata eſt ad eum A
turba multa, ita vt nauim aſcen-
dēs ſederet in mari, & omnis tur-
ba circa mare ſuper terram erat:
* & docebat eos in parabolis mul- 2
ta, & dicebat illis in doctrina ſua:
* Audite: ecce exijt ſeminans ad 3
ſeminandum. * Et dum ſeminat, 4
aliud cecidit circa viam, & ve-
nerunt volucres cæli, & comede-
runt illud. * Aliud vero cecidit 5
ſuper petroſa, vbi non habuit ter-
ram multam: & ſtatim exortum
eſt, quoniam non habebat alti-
tudinem terræ: * & quando exor- 6
tus eſt ſol, exæſtuauit: & eo quod
non habebat radicem, exaruit.
* Et aliud cecidit in ſpinas: & 7
aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocaue-
runt illud, & fructum non dedit.
* Et aliud cecidit in terram bo- 8
nam: & dabat fructum aſcenden-
tem, & creſcentem, & afferebat
vnum triginta, vnum ſexaginta,
9 & vnum centum. * Et dicebat:
Qui habet aures audiendi, audiat.
10 * Et cum eſſet ſingularis, interro-
gauerūt eum hi, qui cum eo erant
11 duodecim, parabolam. * Et dice-
B bat eis: Vobis datū eſt noſſe my-
ſterium regni Dei: illis autem,
qui foris ſunt, in parabolis omnia ‖ Iſa.6.c.9
12 fiunt: * ‖ vt videntes videant, & Mat. 13. b.
non videant: & audiētes audiant, 14
& non intelligāt: nequando con- Ioā.12.f.40
uertantur, & dimittantur eis pec- Act.28.f.
13 cata. * Et ait illis: Neſcitis para- 26
bolam hanc? & quomodo omnes Rom.11.b.
14 parabolas cognoſcetis? * Qui ſe- 8
15 minat, verbum ſeminat. * Hi au-
tem ſunt, qui circa viam, vbi ſe-
minatur verbum, & cum audie-
rint, confeſtim venit ſatanas, &
aufert verbum, quod ſeminatum
16 eſt in cordibus eorū. * Et hi ſunt
ſimiliter, qui ſuper petroſa ſemi-
nantur: qui cum audierint ver-
bum, ſtatim cum gaudio accipiūt
17 illud: * & non habent radicem in
ſe, ſed temporales ſunt: deinde
orta tribulatione & perſecutione
propter verbum, confeſtim ſcan-
18 dalizantur. * ‖ Et alij ſunt, qui in ‖ 1.Tim. 6.
ſpinis ſeminātur: hi ſunt, qui ver- c. 17
19 bum audiunt, * & ærumnæ ſæculi,
& deceptio diuitiarum, & circa
reliqua concupiſcentiæ introeun-
tes ſuffocant verbum, & ſine fru-
20 ctu efficitur. * Et hi ſunt, qui ſuper
C terram bonam ſeminati ſunt, qui
audiunt verbum, & ſuſcipiunt, &
fructificant, vnum triginta, vnum
21 ſexaginta, & vnum centum. * ‖ Et Mat.5.b.15
dicebat illis: Numquid venit lu- Luc.8.c.16.
cerna vt ſub modio ponatur, aut & 11.c.33
ſub lecto? nonne vt ſuper cande-
22 labrum ponatur? * ‖ Non eſt enim ‖Mat.10.c.
aliquid abſconditum, quod non 26
manifeſtetur: nec factum eſt oc- Luc.8.c.17
cultum, ſed vt in palam veniat.
23 * Si quis habet aures audiendi, au-
24 diat. * Et dicebat illis: Videte
quid audiatis. ‖ In qua menſura ‖Mat.7.a.2
menſi fueritis, remetietur vobis, Luc.6.f.38
25 & adijcietur vobis. * ‖ Qui enim Matt.13.b.
habet, dabitur illi: & qui non ha- 12.& 25.c.
bet, etiam quod habet auferetur 29
26 ab eo. * Et dicebat: Sic eſt regnum Luc.8.c.18
Dei, quemadmodum ſi homo ia- & 17.d.26
27 ciat ſementem in terram, * & dor-
miat, & exurgat nocte & die, &
ſemen germinet, & increſcat dum
28 neſcit ille. * Vltro enim terra fru-
cti-

ctificat, primum herbam, deinde
spicam, deinde plenum frumen-
tum in spica. * Et cum produxe- 29
rit fructus, statim mittit falcem,
quoniam adest messis. * Et dice- 30
bat: Cui assimilabimus regnum
Dei? aut cui parabolæ compara-
‖Mat.13.c. 31 bimus illud? * ‖ Sicut granum si- 31
napis, quod cum seminatum fue- D
rit in terra, minus est omnibus se-
minibus, quæ sunt in terra: * & 32
cum seminatum fuerit, ascendit,
& fit maius omnibus oleribus, &
facit ramos magnos, ita vt possint
sub vmbra eius aues cæli habita-
re. * Et talibus multis parabolis 33
loquebatur eis verbum, prout po-
terant audire: * sine parabola au- 34
tem non loquebatur eis. seorsum
autẽ discipulis suis disserebat om-
nia. * Et ait illis in illa die, cum se- 35
ro esset factum: Transeamus con-
‖Mat.8.c. 23 tra. * ‖ Et dimittentes turbam, as- 36
sumunt eum ita vt erat in naui: &
Luc.8.c.22 aliæ naues erant cum illo. * Et fa- 37
cta est procella magna vẽti, & flu-
ctus mittebat in nauim, ita vt im-
pleretur nauis. * Et erat ipse in 38
puppi super ceruical dormiens: &
excitant eum, & dicunt illi: Ma-
gister, non ad te pertinet, quia pe-
rimus? * Et exurgens comminatus 39
tus est vento, & dixit mari: Tace,
obmutesce. Et cessauit ventus: &
facta est tranquillitas magna. * Et 40
ait illis: Quid timidi estis? nec-
dum habetis fidem? Et timuerunt
timore magno, & dicebant ad al-
terutrũ: Quis, putas, est iste, quia
& ventus & mare obediunt ei?

CAP. V.

Mat.9.d.28 ET venerunt trans fretum ma- 1
Luc.8.d.26 ris in regionem Gerasenorũ. A
* Et exeunti ei de naui, statim oc- 2
currit de monumentis homo in
spiritu immundo, * qui domici- 3
lium habebat in monumentis, &
neque catenis iam quisquam po-
terat eum ligare: * quoniam sæ- 4
pe compedibus & catenis vinctus,
dirupisset catenas, & compedes
comminuisset, & nemo poterat
eum domare. * & semper die ac 5
nocte in monumentis, & in mon-
tibus erat, clamans, & concidens
se lapidibus. * Videns autem Ie- 6
sum a longe, cucurrit, & adorauit
7 eum: * & clamans voce magna
dixit: Quid mihi, & tibi, Iesu fili
Dei altissimi? adiuro te per Deũ,
8 ne me torqueas. * Dicebat enim
illi: Exi spiritus immunde ab ho-
9 mine. * Et interrogabat eum:
Quod tibi nomen est? Et dicit ei:
Legio mihi nomen est, quia mul-
10 ti sumus. * Et deprecabatur eum
multum, ne se expelleret extra re-
11 gionẽ. Erat autem ibi circa mon-
tem grex porcorum magnus, pa-
12 scens. * Et deprecabãtur eum spi-
ritus, dicẽtes: Mitte nos in porcos
13 vt in eos introeamus. * Et conces-
B sit ei statim Iesus. Et exeuntes spi-
ritus immundi introierũt in por-
cos: & magno impetu grex præ-
cipitatus est in mare ad duo mil-
14 lia, & suffocati sunt in mari. * Qui
autem pascebant eos, fugerunt,
& nunciauerunt in ciuitatem, &
in agros. Et egressi sunt videre
15 quid esset factum: * & veniunt ad
Iesum: & vident illum, qui a dæ-
monio vexabatur, sedentem, ve-
stitum, & sanæ mentis, & timue-
16 runt. * Et narrauerunt illis, qui vi-
derant, qualiter factum esset ei,
qui dæmoniũ habuerat, & de por-
17 cis. * Et rogare cœperũt eum vt di-
18 scederet de finibus eorũ. * Cumq.
ascenderet nauim, cœpit illũ de-
precari, qui a dæmonio vexatus
19 fuerat, vt esset cũ illo, * & non ad-
misit eum, sed ait illi: Vade in do-
mum tuam ad tuos, & annuncia
illis quanta tibi Dominus fecerit,
20 & misertus sit tui. * Et abijt, & cœ-
pit prædicare in Decapoli, quan-
ta sibi fecisset Iesus: & omnes
21 mirabantur. * Et cum transcen-
disset Iesus in naui rursum trans
fretum, conuenit turba multa ad
22 eum, & erat circa mare. * ‖ Et ve- ‖Matt.9.c.
C nit quidam de archisynagogis no- 18
mine Iairus: & videns eum pro- Luc.8.f.41
23 cidit ad pedes eius, * & depreca-
batur eum multũm, dicens: Quo-
niã filia mea in extremis est, ve-
ni, impone manum super eam, vt
24 salua sit, & viuat. * Et abijt cum
illo, & sequebatur eũ turba mul-
25 ta, & comprimebãt eum. * Et mu-
lier, quæ erat in profluuio sangui-
26 nis annis duodecim, * & fuerat
multa perpessa a cõpluribus me-
dicis: & erogauerat omnia sua,
nec quidquã profecerat, sed ma-

sed magis deterius habebat: *cum 27
audisset de Iesu, venit in turba
retro, & tetigit vestimentum eius:
* dicebat enim: Quia si vel vesti- 28
mentum eius tetigero, salua ero.
* Et confestim siccatus est fons 29
sanguinis eius: & sensit corpore
quia sanata esset a plaga. * Et sta- 30
tim Iesus in semetipso cognoscēs D
virtutem, quæ exierat de illo,
conuersus ad turbam, aiebat:
Quis tetigit vestimenta mea? * Et 31
dicebant ei discipuli sui: Vides
turbam comprimentem te, & di-
cis: Quis me tetigit? * Et circum- 32
spiciebat videre eam, quæ hoc
fecerat. * Mulier vero timens 33
& tremens, sciens quod factum
esset in se, venit & procidit an-
te eum, & dixit ei omnem veri-
tatem. * Ille autem dixit ei: 34
|| Luc. 7. g. 50 || Filia, fides tua te saluam fecit:
vade in pace, & esto sana a pla-
ga tua. * Adhuc eo loquente, ve- 35
niunt ab archisynagogo, dicentes:
Quia filia tua mortua est: quid
vltra vexas Magistrum? * Iesus 36
autem audito verbo, quod dice-
batur, ait archisynagogo: No-
li timere: tantummodo crede.
* Et nō admisit quemquam se se- 37
qui nisi Petrum, & Iacobum, &
Ioannem fratrem Iacobi. * Et ve- 38
niunt in domum archisynagogi,
& videt tumultum, & flentes, &
eiulantes multum. * Et ingressus 39
ait illis: Quid turbamini, & plo-
ratis? puella non est mortua, sed
dormit. * Et irridebant eum. Ipse 40
vero eiectis omnibus assumit pa-
trem, & matrem puellæ, & qui se-
cum erant, & ingreditur vbi puel-
la erat iacens. * Et tenens manum 41
puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod
est interpretatum: Puella (tibi di-
co) surge. * & confestim surrexit 42
puella, & ambulabat: erat autem
annorum duodecim: & obstupue-
runt stupore magno. * Et præcepit 43
illis vehementer vt nemo id sci-
ret: & dixit dari illi manducare.

CAP. VI.

Mat. 13. g. 54 ET egressus inde, abijt in pa- 1
triam suam: & sequebantur A
Luc. 4. c. 16 eum discipuli sui: * & facto sab- 2
Ioā. 4. f. 44 bato cœpit in synagoga docere: &
multi audientes admirabantur in
doctrina eius, dicentes: Vnde huic
hæc omnia? & quæ est sapientia,
quæ data est illi: & virtutes tales,
quæ per manus eius efficiuntur.
3 * || Nōne hic est faber, filius Mariæ, || Ioā. 6. e. 42
frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ,
& Simonis? nonne & sorores eius
hic nobiscum sunt? Et scandali-
4 zabantur in illo. * Et dicebat il-
lis Iesus: || Quia non est propheta || Mat. 13. g.
sine honore nisi in patria sua, & 57
in domo sua, & in cognatione sua. Luc. 4. d. 24
5 * Et non poterat ibi virtutem vl- Ioan. 4. f.
lam facere, nisi paucos infirmos 44
6 impositis manibus curauit: * &
mirabatur propter incredulitatē
eorum, & circuibat castella in cir-
7 cuitu docens. * || Et vocauit duo- || Mat. 10. a.
decim: & cœpit eos mittere bi- 1
nos, & dabat illis potestatem spi- s̄. 3. b. 14
8 rituum immundorum. * Et præ- Luc. 9. a. 1
cepit eis ne quid tollerent in via,
nisi virgam tantum: non peram,
non panem, neque in zona æs,
9 * || sed calceatos sandalijs, & ne || Act. 12. b. 8
10 induerentur duabus tunicis. * Et
B dicebat eis: Quocumque introie-
ritis in domum, illic manete do-
11 nec exeatis inde: * & quicumque
non receperint vos, nec audierint
vos, || exeuntes inde, excutite || Mat. 10. b.
puluerem de pedibus vestris in 14
12 testimonium illis. * Et exeuntes Luc. 9. a. 5
prædicabant vt pœnitentiam age- Act. 13. g.
13 rent: * & dæmonia multa eijcie- 51. & 18. a. 6
bant, || & vngebant oleo multos || Iac. 5. d. 14
14 ægros, & sanabant. * || Et audi- || Mat. 14. a.
uit rex Herodes, (manifestum 1. 2
enim factum est nomen eius) & Luc. 9. a. 7
dicebat: Quia Ioannes Baptista
resurrexit a mortuis: & propte-
15 rea virtutes operātur in illo. * Alij
autem dicebant: Quia Elias est.
Alij vero dicebant: Quia pro-
pheta est, quasi vnus ex prophe-
16 tis. * Quo audito Herodes ait:
C Quem ego decollaui Ioannem,
17 hic a mortuis resurrexit. * || Ipse || Luc. 3. d.
enim Herodes misit, ac tenuit Ioā- 19
nem, & vinxit eum in carcere pro-
pter Herodiadem vxorem Philip-
pi fratris sui, quia duxerat eam.
18 * Dicebat enim Ioannes Hero-
di: || Non licet tibi habere vxo- || Leu. 18. c.
19 rem fratris tui. * Herodias autem 16
insidiabatur illi: & volebat occi-
20 dere eum, nec poterat. * Hero-
des enim metuebat Ioannem,
sciens eum virum iustum & san-
ctū: & custodiebat eum, & audito

eo multa faciebat, & libēter eum
audiebat.* Et cum dies opportu- 21
nus accidisset, Herodes natalis
sui cœnā fecit principibus & tri-
bunis, & primis Galilææ.* cumq. 22
introisset filia ipsius Herodiadis,
& saltasset, & placuisset Hero-
di, simulq. recumbentibus; rex
ait puellæ: Pete a me quod vis,
& dabo tibi: * & iurauit illi: 23
Quia quidquid petieris dabo ti-
bi, licet dimidium regni mei.
* Quæ cum exisset, dixit matri 24
suæ: Quid petam? At illa dixit: D
Caput Ioannis Baptistæ. *Cumq. 25
introisset statim cum festinatio-
ne ad regem, petiuit dicens: Vo-
lo vt protinus des mihi in disco
caput Ioannis Baptistæ. * Et con- 26
tristatus est rex: propter iusiuran-
dum, & propter simul discum-
bentes noluit eam contristare:
* sed misso spiculatore præcepit 27
afferri caput eius in disco. Et de-
collauit eum in carcere, * & at- 28
tulit caput eius in disco: & dedit
illud puellæ, & puella dedit ma-
tri suæ. * Quo audito, discipuli 29
eius venerunt, & tulerunt corpus
eius: & posuerunt illud in monu-
mento. * Et conuenientes Apo- 30
stoli ad Iesum, renunciauerunt ei
omnia, quæ egerant, & docuerāt.
||Mat.14.d. * Et ait illis: || Venite seorsum in 31
11 desertum locum, & requiescite
Luc.9.b.10 pusillum. Erant enim qui venie-
bant & redibāt multi: & nec spa-
tium manducandi habebant.* Et 32
ascendentes in nauim, abierunt in
desertum locum seorsum. * Et vi- 33
derunt eos abeuntes, & cogno- E
uerunt multi: & pedestres de om-
nibus ciuitatibus concurrerūt il-
|| Matt.9.d. luc, & præuenerunt eos. * || Et 34
36. & 14. c. exiens vidit turbam multam Ie-
14 sus: & misertus est super eos, quia
erant sicut oues non habentes pa-
storem, & cœpit illos docere mul-
ta. * Et cum iam hora multa fie- 35
ret, accesserunt discipuli eius, di-
centes: Desertus est locus hic, &
|| Luc.9.b. iam hora præterijt: * || dimitte il- 36
12 los, vt euntes in proximas villas,
Ioan.6.a.9 & vicos, emant sibi cibos, quos
manducent: * Et respondens ait 37
illis: Date illis vos manducare.
Et dixerūt ei: Euntes emamus du-
centis denarijs panes, & dabimus
illis manducare. * Et dicit eis: 38
Quot panes habetis? ite, & vide-
te. Et cum cognouissent, dicunt:
39 Quinque, & duos pisces. * Et
præcepit illis vt accumbere face-
rent omnes secundum contuber-
40 nia super viride fœnū. * Et discu-
buerunt in partes per centenos, &
41 quinquagenos.* Et acceptis quin-
F que panibus & duobus piscibus,
intuens in cælum, benedixit, &
fregit panes, & dedit discipulis
suis, vt ponerent ante eos: & duos
42 pisces diuisit omnibus. * Et man-
ducauerunt omnes, & saturati
43 sunt. * Et sustulerunt reliquias,
fragmentorum duodecim cophi-
44 nos plenos, & de piscibus. * Erant
autem qui manducauerunt quin-
45 que millia virorum. * Et statim
coegit discipulos suos ascendere
nauim, vt præcederent eum trans
fretum ad Bethsaidam, dum ipse
46 dimitteret populum. * Et cum
dimisisset eos, abijt in montem
47 orare. * Et cum sero esset, erat
nauis in medio mari, & ipse so-
48 lus in terra. * || Et videns eos la- ||Mat.14.c.
borantes in remigando, (erat 25
enim ventus contrarius eis) &
circa quartam vigiliam noctis ve-
nit ad eos ambulans supra ma-
49 re: & volebat præterire eos. * At
illi vt viderunt eum ambulātem
supra mare, putauerunt phantas-
50 ma esse, & exclamauerunt.* Om-
G nes enim viderunt eum, & con-
turbati sunt. Et statim locutus
est cum eis, & dixit eis: Confi-
dite, ego sum, nolite timere.
51 * Et ascendit ad illos in nauim,
& cessauit ventus. Et plus ma-
52 gis intra se stupebant: * non e-
nim intellexerunt de panibus:
erat enim cor eorum obcæcatum. ||Mat.14.d.
53 * || Et cum transfretassent, vene- 34
runt in terram Genesareth, & ap-
54 plicuerunt. * Cumq. egressi es-
sent de naui, continuo cognoue-
55 runt eum: * & percurrentes vni-
uersam regionem illam, cœperunt
in grabatis eos, qui se male habe-
bant circumferre, vbi audiebant
56 eum esse.*Et quocumque introi-
bat, in vicos, vel in villas, aut
ciuitates, in plateis ponebant in-
firmos, & deprecabantur eum, vt
vel fimbriam vestimenti eius tan-
gerent, & quotquot tangebant
eum, salui fiebant.

CAP. VII.

ET conueniunt ad eum Phari- 1
sæi,& quidam de Scribis, ve- A
‖Mat.15.a. 2 nientes ab Ierosolymis.*‖ Et cum 2
vidissent quosdam ex discipulis
eius communibus manibus, idest
non lotis, manducare panes, vi-
tuperauerunt.* Pharisæi enim,& 3
omnes Iudæi, nisi crebro lauerint
manus, non manducant, tenentes
traditionem seniorum: * & afo- 4
ro nisi baptizentur, non comedũt:
& alia multa sunt, quæ tradita
sunt illis seruare, baptismata ca-
licum, & vrceorum, & æramen-
torum,& lectorum: * & interro- 5
gabant eum Pharisæi, & Scribæ:
Quare discipuli tui non ambulãt
iuxta traditionem seniorum, sed
communibus manibus manducãt
panem? * At ille respondens, di- 6
xit eis: Bene prophetauit Isaias
de vobis hypocritis, sicut scriptũ
‖Isa.29.d. 13 est: ‖ Populus hic labijs me hono-
rat, cor autem eorum longe est a
me.* in vanum autem me colunt, 7
docentes doctrinas, & præcepta
hominum. * Relinquentes enim 8
mandatum Dei, tenetis traditio- B
nem hominum, baptismata vr-
ceorum, & calicum: & alia simi-
lia his facitis multa. * Et dicebat 9
illis: Bene irritum facitis præce-
ptum Dei, vt traditionem vestrã
seruetis. * Moyses enim dixit: 10
‖Exo.20.c. 12 ‖ Honora patrẽ tuum, & matrem
tuam. Et: Qui maledixerit patri,
Deu.5.b 16 vel matri, morte moriatur.* Vos 11
Eph.6.a.2 autem dicitis: Si dixerit homo pa-
Exo.21.c. 16 tri, aut matri, Corban, (quod est
donum) quodcumque ex me, tibi
Leu.20.b.9 profuerit: * & vltra non dimitti- 12
Prou.20.c. 20 tis eum quidquam facere patri
suo, aut matri,* rescindentes ver- 13
bum Dei per traditionẽ vestram,
quam tradidistis: & similia hu-
‖Mat.15.b. 10 iusmodi multa facitis. * ‖ Et ad- 14
uocans iterum turbam, dicebat
illis: Audite me omnes, & intel-
ligite. * Nihil est extra hominem 15
introiens in eum, quod possit cũ
coinquinare, sed quæ de homi-
ne procedunt illa sunt, quæ com-
municant hominem.* Si quis ha- 16
bet aures audiendi, audiat. * Et 17
cum introisset in domum a tur- C
ba, interrogabant eum discipuli
eius parabolam. * Et ait illis: Sic 18
& vos imprudentes estis? Non in-
telligitis quia omne extrinsecus
introiens in hominem, non po-
19 test eum communicare: * quia
non intrat in cor eius, sed in ven-
trem vadit, & in secessum exit,
20 purgans omnes escas? * Dicebat
autem, quoniam quæ de homine
exeunt, illa communicant homi-
21 nem. * ‖ Abintus enim de corde ‖Gen.6.a.5
hominum malę cogitationes pro-
cedunt, adulteria, fornicationes,
22 homicidia * furta, auaritiæ, ne-
quitiæ, dolus, impudicitiæ, ocu-
lus malus, blasphemia, superbia,
23 stultitia. *Omnia hæc mala abin-
tus procedunt, & communicant
24 hominem. * ‖ Et inde surgens ‖Mat.15.c. 24
abijt in fines Tyri, & Sidonis: &
ingressus domum, neminem vo-
luit scire, & non potuit latere.
25 * Mulier enim statim vt audiuit
de eo, cuius filia habebat spiritũ
immundum, intrauit,& procidit
26 ad pedes eius.* Erat enim mulier
Gentilis, Syrophœnissa genere.
Et rogabat eum vt dæmoniũ eij-
27 ceret de filia eius. * Qui dixit il-
li: Sine prius saturari filios: non
est enim bonum sumere panem
28 filiorum, & mittere canibus. * At
illa respondit, & dixit illi: Vti-
que Domine, nam & catelli co-
medunt sub mensa de micis pue-
29 rorum.* Et ait illi: Propter hunc
sermonem vade, exijt dæmonium
30 a filia tua. * Et cum abijsset do-
mum suam, inuenit puellam ia-
centem supra lectum, & dæmo-
31 nium exijsse. * Et iterum exiens
D de finibus Tyri, venit per Sido-
nem ad Mare Galilææ inter me-
32 dios fines Decapoleos. * ‖ Et ad- ‖Matt.9.d. 32
ducunt ei surdum, & mutum, &
deprecabantur eum, vt imponat Luc.11.b. 14
33 illi manum. * Et apprehendens
eum de turba seorsum, misit digi-
tos suos in auriculas eius: & ex-
34 puens, tetigit linguam eius: * &
suspiciens in cælum, ingemuit,&
ait illi: Ephphetha, quod est ad-
35 aperire. * Et statim apertæ sunt
aures eius, & solutum est vincu-
lum linguæ eius, & loquebatur
36 recte. * Et præcepit illis ne cui
dicerent. Quanto autem eis præ-
cipiebat, tanto magis plus prædi-
37 cabant: * & eo amplius admira-
bantur, dicentes: Bene omnia fe-

cit:

eit : & surdos fecit audire, & mu-
tos loqui.

CAP. VIII.

Mat.15.d. 32 IN diebus illis iterum cum tur-
ba multa esset, nec haberent 1
quod manducarẽt: conuocatis di- A
scipulis, ait illis : *Misereor super 2
turbam : quia ecce iam triduo su-
stinent me, nec habẽt quod man-
ducent : * & si dimisero eos ieiu- 3
nos in domum suam, deficient in
via : quidam enim ex eis de longe
venerunt. * Et responderunt ei 4
discipuli sui : vnde illos quis po-
terit hic saturare panibus in soli-
tudine? * Et interrogauit eos : 5
Quot panes habetis? Qui dixerũt:
Septem. * Et præcepit turbæ di- 6
scumbere super terram. Et acci-
piens septem panes, gratias agens
fregit, & dabat discipulis suis vt
apponerent, & apposuerunt tur-
bæ.* Et habebant pisciculos pau- 7
cos : & ipsos benedixit, & iussit
apponi. * Et manducauerunt, & 8
saturati sunt, & sustulerunt quod
superauerat de fragmẽtis, septem
sportas. * Erant autem qui man- 9
ducauerant, quasi quattuor mil-
lia : & dimisit eos. * Et statim 10
ascendens nauim cum discipulis B
suis, venit in partes Dalmanutha.
‖Mat. 16.a. 1 * ‖ Et exierunt Pharisæi, & cœpe- 11
runt conquirere cum eo, quæren-
Luc. 11.g. 54 tes ab illo signũ de cælo, tentan-
tes eum. * Et ingemiscens spiri- 12
tu, ait : Quid generatio ista signũ
quærit? Amen dico vobis, si da-
bitur generationi isti signum.* Et 13
dimittens eos, ascendit iterum
‖Mat.16.a. 5 nauim, & abijt trans fretum.* ‖ Et 14
obliti sunt panes sumere : & nisi
vnum panem non habebant se-
cum in naui.* Et præcipiebat eis, 15
dicens : Videte, & cauete a fer-
mento Pharisæorum, & fermento
Herodis.* Et cogitabant ad alter- 16
utrum, dicentes : Quia panes non
habemus. * Quo cognito, ait illis 17
Iesus : Quid cogitatis, quia panes
non habetis? nondum cognoscitis
nec intelligitis? adhuc cæcatum
habetis cor vestrum? *oculos ha- 18
bentes non videtis? & aures ha-
‖ Sup.6.f.41 bentes non auditis? ‖ Nec recor-
Ioan.6.b.11 damini,* quando quinque panes 19
fregi in quinque millia : quot co-
phinos fragmentorum plenos su-
stulistis? Dicunt ei : Duodecim.
20 *Quãdo & septem panes in quat-
C tuor millia : quot sportas frag-
mentorum tulistis? Et dicunt ei:
21 Septem. * Et dicebat eis : Quo-
22 modo nondum intelligitis? * Et
veniunt Bethsaidam, & adducunt
ei cæcum, & rogabant eum vt il-
23 lum tangeret. * Et apprehensa
manu cæci, eduxit eum extra vi-
cum : & expuens in oculos eius
impositis manibus suis, interro-
24 gauit eum si quid videret. * Et
aspiciens, ait : Video homines ve-
25 lut arbores ambulantes. * Dein-
de iterum imposuit manus super
oculos eius : & cœpit videre. &
restitutus est ita vt clare videret
26 omnia. * Et misit illum in domũ
suam, dicens : Vade in domum
tuam : & si in vicum introieris,
27 nemini dixeris. * ‖ Et egressus est ‖Mat.16.b. 13
Iesus, & discipuli eius in castella
Cæsareæ Philippi : & in via inter-
rogabat discipulos suos, dicẽs eis:
‖Quem me dicunt esse homines? ‖Luc.9.c.15
28 *Qui responderunt illi, dicentes:
Ioannem Baptistam, alij Eliam,
alij vero quasi vnum de prophe-
29 tis. * Tunc dicit illis : Vos vero
quem me esse dicitis? Respon-
dens Petrus, ait ei : Tu es Chri-
30 stus. * Et comminatus est eis, ne
31 cui dicerent de illo.* Et cœpit do-
D cere eos quoniam oportet Filium
hominis pati multa, & reprobari
a senioribus, & a summis sacer-
dotibus, & Scribis, & occidi : &
32 post tres dies resurgere. * Et pa-
lam verbum loquebatur. Et ap-
prehendens eum Petrus, cœpit in-
33 crepare eum. * Qui conuersus, &
videns discipulos suos, cõmina-
tus est Petro, dicens : Vade retro
me satana, quoniam nõ sapis quæ
Dei sunt, sed quæ sunt hominum.
34 * Et conuocata turba cum disci-
pulis suis, dixit eis : ‖ Si quis vult ‖Mat.10.d. 38. & 16.d.
me sequi, deneget semetipsum : 24
& tollat crucem suam, & sequa- Luc.9.c.23
35 tur me. *Qui enim voluerit ani- & 14.f.27.
mam suam saluam facere, perdet & 17.g.33
eam : qui autem perdiderit ani- Ioan.12.d.
mam suam propter me, & Euan- 25
36 geliũ, saluam faciet eam. * Quid
enim proderit homini, si lucre-
tur mundum totum : & detrimen-
37 tum animæ suæ faciat? * Aut quid

dabit homo commutationis pro
‖ Mat. 10.d. 33 anima sua ? * Qui enim me con- 38
fusus fuerit, & verba mea in ge-
Luc 9.c.26 neratione ista adultera & pecca-
& 12.b.9 trice : & Filius hominis confun-
detur eum, cum venerit in gloria
Patris sui cum angelis sanctis.* Et 39
‖ Mat.16.d. dicebat illis : ‖ Amen dico vobis,
Luc.9.c.27 quia sunt quidam de hic stanti-
bus, qui non gustabunt mortem
donec videant regnum Dei ve-
nientem in virtute.

CAP. IX.

Mat.17.a.1 ET post dies sex assumit Iesus 1
Luc.9.d.28 Petrum, & Iacobum, & Ioan- A
nem : & ducit illos in montem ex-
celsum seorsum solos, & transfi-
guratus est coram ipsis.* Et vesti- 2
menta eius facta sunt splenden-
tia, & candida nimis velut nix,
qualia fullo non potest super ter-
ram candida facere.* Et apparuit 3
illis Elias cum Moyse: & erant lo-
quentes cum Iesu. * Et respon- 4
dens Petrus, ait Iesu: Rabbi, bo-
num est nos hic esse: & faciamus
tria tabernacula, Tibi vnum, &
Moysi vnũ, & Eliæ vnum.* Non 5
enim sciebat quid diceret: erant
enim timore exterriti : * & facta 6
est nubes obumbrans eos: & ve- B
nit vox de nube, dicens : Hic est
Filius meus charissimus: audite il-
lum. * Et statim circumspicien- 7
tes, neminẽ amplius viderunt, ni-
‖ Mat.17.b. 9 si Iesum tantum secum.* ‖ Et de- 8
scendentibus illis de monte, præ-
cepit illis ne cuiquam quæ vidis-
sent, narrarent : nisi cum Filius
hominis a mortuis resurrexerit.
* Et verbum continuerũt apud se: 9
conquirentes quid esset : Cum a
mortuis resurrexerit.* Et interro- 10
‖ Malac. 4. b. 5 gabant eum, dicentes : ‖ Quid er-
go dicũt Pharisæi, & Scribæ, quia
Eliam oportet venire primum ?
* Qui respondens, ait illis : Elias 11
cum venerit primo, restituet om-
‖ Isa.53.a.3 nia : & quo modo ‖ scriptum est
in Filium hominis, vt multa pa-
tiatur & contemnatur. * Sed di- 12
co vobis quia & Elias venit (& fe- C
cerunt illi quæcumque voluerũt)
‖ Mat.17.b. 12 ‖ sicut scriptum est de eo. * Et ve- 13
niens ad discipulos suos, vidit
turbam magnã circa eos, & Scri-
bas conquirentes cum illis. * Et 14

confestim omnis populus videns
Iesum, stupefactus est, & expa-
uerunt, & accurrentes salutabant
15 eum.* Et interrogauit eos : Quid
16 inter vos cõquiritis?* ‖ Et respon- ‖ Luc. 9.e.
dens vnus de turba, dixit: Magi- 38
ster, attuli filium meum ad te ha-
17 bentem spiritum mutum : * qui
vbicumque eum apprehenderit,
allidit illum, & spumat, & stridet
dentibus, & arescit : & dixi disci-
pulis tuis vt eijcerent illum, &
18 non potuerunt.* Qui respondens
eis, dixit : O generatio incredula,
quamdiu apud vos ero? quamdiu
vos patiar ? afferte illum ad me.
19 * Et attulerunt eum. Et cum vidis-
set eum, statim spiritus contur-
bauit illum : & elisus in terram,
20 volutabatur spumãs.* Et interro-
D gauit patrem eius : Quantum tem
poris est ex quo ei hoc accidit ? At
21 ille ait : Ab infantia:* & frequen-
ter eum in ignem, & in aquas mi-
sit vt eum perderet. sed si quid
potes, adiuua nos, misertus no-
22 stri. * Iesus autem ait illi : Si po-
tes credere, omnia possibilia sunt
23 credenti : * Et continuo excla-
mans pater pueri, cum lacrymis
aiebat: Credo, Domine: adiuua
24 incredulitatem meam. * Et cum
videret Iesus concurrentem tur-
bam, comminatus est spiritui im-
mundo, dicens illi : Surde, & mu-
te spiritus, ego præcipio tibi, exi
ab eo : & amplius ne introeas in
25 eum. * Et exclamans, & multum
discerpens eum, exijt ab eo, & fa-
ctus est sicut mortuus, ita vt multi
26 dicerẽt : Quia mortuus est.* Iesus
autem tenens manum eius, eleua-
27 uit eum, & surrexit. * Et cum in-
troisset in domum, discipuli eius
secreto interrogabãt eum : Quare
nos non potuimus eijcere eum ?
28 * Et dixit illis: Hoc genus in nullo
E potest exire, nisi in oratione, & ie-
29 iunio. * ‖ Et inde profecti præter- ‖ Mat.17.d. 22
grediebantur Galilæam : nec vo- ‖ Luc. 9.e. 22
30 lebat quemquam scire. * ‖ Doce-
bat autem discipulos suos, & di-
cebat illis: Quoniam Filius homi-
nis tradetur in manus hominũ, &
occident eum, & occisus tertia die
31 resurget. * At illi ignorabant ver-
bum : & timebant interrogare eũ.
32 * Et venerunt Capharnaum. Qui
cum domi essent, interrogabat

eos: Quid in via tractabatis? * At 33
illi tacebant. siquidem in via in-
‖ Mat.18.a. ter se disputauerant,‖ quis eorum
1 maior esset.* Et residens vocauit 34
Luc.9.f.46 duodecim, & ait illis: Si quis vult
primus esse, erit omnium nouissi-
mus, & omnium minister. * Et 35
accipiens puerum, statuit eum in
medio eorum: quem cum com-
plexus esset, ait illis: * Quisquis 36
vnum ex huiusmodi pueris rece- F
perit in nomine meo, me reci-
pit: & quicumque me suscepe-
rit, non me suscipit, sed eum, qui
‖ Luc.9.f. misit me.* ‖ Respondit illi Ioan- 37
42 nes, dicens: Magister, vidimus
quemdam in nomine tuo eijcien-
tem dæmonia, qui non sequitur
nos, & prohibuimus eum. * Ie- 38
sus autem ait: Nolite prohibere
‖ 1.Cor.12. eum. ‖ nemo est enim qui faciat
a. 3 virtutem in nomine meo, & pos-
sit cito male loqui de me. * qui 39
‖Mat.10.d. enim non est aduersum vos, pro
42 vobis est. * ‖ Quisquis enim po- 40
tum dederit vobis calicem aquæ
in nomine meo, quia Christi estis:
‖Matt.18.a. amen dico vobis, non perdet mer-
6 cedem suam.* ‖ Et quisquis scan- 41
Luc.17.a.2 dalizauerit vnum ex his pusillis
credentibus in me: bonum est ei
magis si circumdaretur mola asi-
‖Matt.5.d. naria collo eius, & in mare mitte-
30. & 18.a. retur. * ‖ Et si scandalizauerit te 42
6 manus tua, abscide illam: bonum G
Luc.17.a.2 est tibi debilem introire in vitã,
quàm duas manus habentem ire
in gehennam, in ignem inextin-
guibilem:* vbi vermis eorum non 43
moritur, & ignis non extinguitur.
*Et si pes tuus te scandalizat, am- 44
puta illum: bonum est tibi clau-
dum introire in vitam æternam,
quàm duos pedes habentem mit-
ti in gehennam ignis inextingui-
‖ Isa.66.g. bilis: * ‖ vbi vermis eorum non 45
24 moritur, & ignis non extinguitur.
*Quòd si oculus tuus scandalizat 46
te, eijce eum: bonum est tibi lu-
scum introire in regnũ Dei, quàm
duos oculos habentem mitti in
gehennam ignis: * vbi vermis eo- 47
rum non moritur, & ignis non ex-
‖ Leu.2.d. tinguitur. * ‖ Omnis enim igne 48
13 salietur, & omnis victima sale sa-
‖Matt.5.b. lietur. * ‖ Bonum est sal: quòd si 49
13 sal insulsum fuerit: in quo illud
Luc.14.g. condietis? Habete in vobis sal, &
34 pacem habete inter vos.

CAP. X.

1 A ET inde exurgens venit in fines Mat.19.a.1
Iudææ vltra Iordanẽ: & con-
ueniunt iterum turbæ ad eum:
& sicut consueuerat, iterum do-
2 cebat illos. * Et accedentes Pha-
risæi interrogabant eum: Si licet
viro vxorem dimittere: tentantes
3 eum. * At ille respondens, dixit
eis: Quid vobis præcepit Moyses?
4 * Qui dixerunt: ‖ Moyses permi- ‖ Deut.24.
sit libellum repudij scribere, & a.1
5 dimittere. * Quibus respondens
Iesus, ait: Ad duritiam cordis ve-
stri scripsit vobis præceptũ istud.
6 * ab initio autem creaturæ ‖ ma- ‖ Gen.1.d.
sculum, & feminã fecit eos Deus. 27
7 *Propter hoc relinquet homo pa- Gen.2.d.
trem suum, & matrem, & adhæ- 24
8 rebit ad vxorem suam: * & erunt Mat.19.a.4
duo in carne vna. Itaque iam 1.Cor.6.d.
9 nõ sunt duo, sed vna caro. *Quod 16
ergo Deus coniunxit, homo non Ephes.5.g.
10 separet. * Et in domo iterum di- 31
scipuli eius de eodem interroga- 1.Cor.7.b.
11 uerũt eum.* Et ait illis: Quicum- 10
B que dimiserit vxorem suam, &
aliam duxerit, adulterium cõmit-
12 tit super eam. * Et si vxor dimise-
rit virũ suum, & alij nupserit, mœ-
13 chatur.* Et offerebant illi paruu-
los vt tangeret illos. Discipuli au-
tem comminabantur offerẽtibus.
14 * Quos cum videret Iesus, indi-
gne tulit, & ait illis: Sinite paruu-
los venire ad me, & ne prohibue-
ritis eos: talium enim est regnum
15 Dei.* Amen dico vobis: Quisquis
non receperit regnum Dei velut
paruulus, non intrabit in illud.
16 * Et complexans eos, & impo-
nens manus super illos, benedi-
17 cebat eos. * Et cum egressus esset
in viam, procurrẽs quidam genu
flexo ante eum, rogabat eum:
‖ Magister bone, quid faciam vt vi- ‖ Mat.19.d.
18 C tam æternam percipiam? * Iesus 16
autem dixit ei: Quid me dicis bo- Luc.18.d.18
nũ? Nemo bonus, nisi vnus Deus.
19 *‖ Præcepta nosti: Ne adulteres, ‖ Exo.20.c.
Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum 13
testimonium dixeris, Ne fraudem
feceris, Honora patrem tuum &
20 matrem. *At ille respondens, ait
illi: Magister, hæc omnia obser-
21 uaui a iuuentute mea.* Iesus au-
tem intuitus eum, dilexit eum, &
dixit ei: Vnum tibi deest: vade,

quæ-

quæcumque habes vende, & da
pauperibus, & habebis thesaurũ
in cælo: & veni, sequere me.* Qui 22
contristatus in verbo, abijt mœ-
rens: erat enim habẽs multas pos-
sessiones. * Et circumspiciens Ie- 23
sus, ait discipulis suis: Quàm dif-
ficile qui pecunias habent, in re-
gnum Dei introibunt! * Discipu- 24
li autem obstupescebãt in verbis
eius. At Iesus rursus respondens
ait illis: Filioli, quàm difficile est,
confidentes in pecunijs, in regnũ
Dei introire! * Facilius est, came- 25
lum per foramen acus transire, D
quàm diuitem intrare in regnum
Dei. * Qui magis admirabantur, 26
dicẽtes ad semetipsos: Et quis po-
test saluus fieri? * Et intuens il- 27
los Iesus, ait: Apud homines im-
possibile est, sed non apud Deum:
omnia enim possibilia sunt apud
||Mat. 19. d. 27 Deũ. *|| Et cœpit ei Petrus dicere: 28
Ecce nos dimisimus omnia, & se-
Luc. 18. c. 28 cuti sumus te.* Respondẽs Iesus, 29
ait: Amen dico vobis: Nemo est,
qui reliquerit domũ, aut fratres,
aut sorores, aut patrẽ, aut matrẽ,
aut filios, aut agros propter me,
& propter Euangelium, * qui non 30
accipiat centies tantum, nunc in
tempore hoc: domos, & fratres,
& sorores, & matres, & filios, &
agros, cum persecutionibus, & in
sæculo futuro vitam æternam.
||Mat. 19. d. 30 *|| Multi autem erunt primi no- 31
uissimi, & nouissimi primi.* Erãt E
autem in via ascendentes Ieroso- 32
lymam: & præcedebat illos Iesus,
& stupebant: & sequentes time-
||Luc. 18. f. 31 bant. || Et assumens iterum duo-
decim, cœpit illis dicere quæ es-
sent ei euentura. * Quia ecce 33
ascendimus Ierosolymam, & Fi-
lius hominis tradetur principibus
sacerdotum, & Scribis, & seniori-
bus, & damnabunt eum morte, &
tradent eum gentibus: * & illu- 34
dent ei, & conspuent eum, & fla-
gellabunt eum, & interficient eũ:
||Mat. 20. c. 20 & tertia die resurget. * || Et acce- 35
dunt ad eum Iacobus, & Ioannes
filij Zebedæi, dicentes: Magister,
volumus vt quodcumque petie-
rimus, facias nobis. * At ille di- 36
xit eis: Quid vultis vt faciam vo-
bis? * Et dixerunt: Da nobis vt 37
vnus ad dexteram tuam, & alius F
ad sinistram tuam sedeamus in
38 gloria tua. * Iesus autem ait eis:
Nescitis quid petatis: potestis bi-
bere calicem, quem ego bibo: aut
baptismo, quo ego baptizor, ba-
39 ptizari? * At illi dixerunt ei: Pos-
sumus. Iesus autem ait eis: Cali-
cem quidem, quem ego bibo, bi-
betis, & baptismo, quo ego bapti-
40 zor, baptizabimini: * sedere au-
tem ad dexteram meam, vel ad si-
nistram, non est meum dare vo-
41 bis, sed quibus paratum est: * Et
audientes decem cœperunt indi-
42 gnari de Iacobo, & Ioanne. * Ie-
sus autem vocans eos, ait illis:
||Scitis quia hi, qui videntur prin- ||Luc. 22. c. 25
cipari gentibus, dominantur eis:
& principes eorũ potestatem ha-
43 bent ipsorum. * Non ita est autem
in vobis, sed quicumque volue-
rit fieri maior, erit vester mini-
44 ster: * & quicumque voluerit in
vobis primus esse, erit omnium
45 seruus. * Nam & Filius hominis
G non venit vt ministraretur ei, sed
vt ministraret, & daret animam
suam redemptionem pro multis.
46 * || Et veniunt Iericho: & profi- ||Mat. 20. d. 29
ciscente eo de Iericho, & discipu- Luc. 18. f. 35
lis eius, & plurima multitudine,
filius Timæi Bartimæus cæcus, se-
47 debat iuxta viã mendicans. * Qui
cum audisset quia Iesus Nazare-
nus est, cœpit clamare, & dicere:
48 Iesu Fili Dauid, miserere mei. * Et
comminabantur ei multi vt tace-
ret. At ille multo magis clama-
49 bat: Fili Dauid miserere mei. * Et
stans Iesus præcepit illum vocari.
Et vocant cæcũ, dicentes ei: Ani-
mæquior esto: surge, vocat te.
50 * Qui proiecto vestimẽto suo exi-
51 liens, venit ad eum. * Et respon-
dens Iesus dixit illi: Quid tibi vis
faciam? Cæcus autem dixit ei:
52 Rabboni, vt videam. * Iesus au-
tem ait illi: Vade, fides tua te sal-
uum fecit. Et confestim vidit, &
sequebatur eum in via.

CAP. XI.

1 A ET cum appropinquarẽt Iero- Mat. 21. a. 1
solymæ, & Bethaniæ ad mon- Luc. 19. c. 29
tem oliuarum, mittit duos ex di-
2 scipulis suis, * & ait illis: Ite in
castellum, quod contra vos est, &
statim introeuntes illuc, inuenie-
tis pullum ligatum, super quem
nemo

nemo adhuc hominum sedit: sol-
uite illum, & adducite. * Et si quis 3
vobis dixerit: Quid facitis? dici-
te, quia Domino necessarius est:
& continuo illum dimittet huc.
* Et abeuntes inuenerunt pullum 4
ligatum ante ianuam foris in bi-
uio: & soluunt eum. * Et quidam 5
de illic stantibus dicebant illis:
Quid facitis soluentes pullum? 6
* Qui dixerunt eis sicut præcepe-
rat illis Iesus, & dimiserunt eis.
‖Ioan.12.b.14 * ‖ Et duxerunt pullum ad Iesum: 7
& imponunt illi vestimenta sua,
& sedit super eum. * Multi autem 8
vestimenta sua strauerunt in via:
alij autem frondes cædebāt de ar-
boribus, & sternebant in via. * Et 9
qui præibant, & qui sequebantur
clamabant, dicentes: Hosanna:
‖Mat.21.b.9 * ‖ Benedictus, qui venit in nomi- 10
ne Domini: benedictū quod ve- B
Luc.19.g.38 nit regnum patris nostri Dauid:
Hosanna in excelsis. * ‖ Et introi- 11
Ps.117.d.25 uit Ierosolymam in templum: &
‖Mat.21.b.10 circumspectis omnibus, cum iam
vespera esset hora, exijt in Betha-
niam cum duodecim. * Et alia 12
die cum exirent a Bethania, esu-
‖Mat.21.b.19 rijt. * ‖ Cumq. vidisset a longe fi- 13
cum habētem folia, venit si quid
forte inueniret in ea. & cum ve-
nisset ad eam, nihil inuenit præ-
ter folia: non enim erat tempus
ficorum. * Et respondens dixit ei: 14
Iam non amplius in æternum ex
te fructum quisquam manducet.
Et audiebant discipuli eius. * Et 15
veniunt Ierosolymam. Et cum
introisset in templum, cœpit eij-
cere vendentes, & ementes in tem-
plo: & mensas numulariorum,
& cathedras vendentium colum-
bas euertit. * & non sinebat vt 16
quisquam trāsferret vas per tem-
plum: * & docebat, dicens eis: 17
‖Isa.56.c.7 Nonne scriptum est: ‖ Quia do- C
Ier.7.b.11 mus mea, domus orationis voca-
bitur omnibus gentibus? Vos au-
tem fecistis eam speluncam latro-
num. * Quo audito principes sa- 18
cerdotum, & Scribæ quærebant
quomodo eum perderent: time-
bant enim eum, quoniam vniuer-
sa turba admirabatur super do-
ctrina eius. * Et cum vespera fa- 19
cta esset, egrediebatur de ciuita-
te. * Et cum mane transirent, vi- 20
derūt ficum aridam factam a ra-
21 dicibus. * Et recordatus Petrus,
dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui
22 maledixisti, aruit. * Et respon-
dens Iesus ait illis. ‖Habete fidem ‖Mat.7.a.7
23 Dei. * amen dico vobis, quia qui- & 21.c.22
cumque dixerit huic monti: Tol-
lere, & mittere in mare, & non
hæsitauerit in corde suo, sed cre-
diderit, quia quodcumque dixe-
24 rit, fiat, fiet ei. * Propterea di-
co vobis, omnia quæcumque
orantes petitis, credite quia acci-
25 pietis, & euenient vobis. * ‖ Et ‖Luc.11.b.9
cum stabitis ad orandum, dimit-
tite si quid habetis aduersus ali- Mat.6.b.14
quem: vt & Pater vester qui in & 18.d.35
cælis est, dimittat vobis pecca-
26 ta vestra. * Quòd si vos non di-
D miseritis: nec Pater vester, qui
in cælis est, dimittet vobis pec-
27 cata vestra. * ‖ Et veniunt rur- ‖Luc.20.a.1
sus Ierosolymam. Et cum am-
bularet in templo, accedunt ad
eum summi sacerdotes, & Scri-
28 bæ, & seniores: * & dicunt ei:
In qua potestate hæc facis? &
quis dedit tibi hanc potestatem
29 vt ista facias? * Iesus autem re-
spondens, ait illis: Interrogabo
vos & ego vnum verbum, & re-
spondete mihi: & dicam vobis
30 in qua potestate hæc faciam. * Ba-
ptismus Ioannis, de cælo erat, an
ex hominibus? Respondete mihi.
31 * At illi cogitabant secum, di-
centes: Si dixerimus, De cælo,
dicet, Quare ergo non credidistis
32 ei? * Si dixerimus, Ex homini-
bus, timemus populum. omnes
enim habebāt Ioannem quia ve-
33 re propheta esset. * Et respon-
dentes dicunt Iesu: Nescimus. Et
respondens Iesus ait illis: Neque
ego dico vobis in qua potestate
hæc faciam.

CAP. XII.

1 ET cœpit illis in parabolis lo- Mat.21.d.33
A qui: Vineam pastinauit ho-
mo, & circumdedit sepem, & fo- Luc.20.b.9
dit lacum, & ædificauit turrim, & Isa.5.a.1
locauit eam agricolis, & pere- Ier.2.d.21
2 gre profectus est. * Et misit ad
agricolas in tempore seruum vt
ab agricolis acciperet de fructu
3 vineæ. * Qui apprehensum eum
ceciderunt, & dimiserūt vacuum.
4 * Et iterum misit ad illos alium
seruum: & illum in capite vul-
nera-

nerauerunt, & contumelijs affe-
cerũt. * Et rursum alium misit, & 5
illum occiderunt: & plures alios,
quosdam cædentes, alios vero oc-
cidentes. * Adhuc ergo vnum ha- 6
bens filium charissimum : & il-
lum misit ad eos nouissimum, di-
cens: Quia reuerebuntur filium
meum. * Coloni autem dixerunt 7
ad inuicem : Hic est heres : veni-
te, occidamus eum : & nostra
erit hereditas. * Et apprehenden- 8
tes eum, occiderunt : & eiecerunt
extra vineam. * Quid ergo faciet 9
dominus vineæ? Veniet, & per-
det colonos : & dabit vineã alijs.
* Nec scripturam hanc legistis : 10
‖ Ps. 117.d. 21 ‖Lapidem, quem reprobauerunt
ædificantes, hic factus est in ca-
Isa.28.d.16 put anguli. * A Domino factum 11
Act.4.b.11 est istud, & est mirabile in ocu-
Rom.9.g 33 lis nostris? * Et quærebant eum 12
tenere : & timuerunt turbam. co-
1.Pet.2.a.8 gnouerunt enim quoniam ad eos
parabolam hanc dixerit. Et re-
‖Mat.22.b. 15 licto eo abierunt. * ‖Et mittunt 13
ad eum quosdam ex Pharisæis, &
Luc.20.d. 20 Herodianis, vt eum caperent in
verbo. * Qui venientes dicunt ei : 14
Magister, scimus quia verax es, B
& non curas quemquam : nec
enim vides in faciem hominum,
sed in veritate viam Dei doces. li-
cet dari tributum Cæsari, an non
dabimus? * Qui sciens versutiam 15
illorum, ait illis : Quid me ten-
tatis? afferte mihi denarium vt
videam. * At illi attulerunt ei. 16
Et ait illis : Cuius est imago hæc,
& inscriptio? Dicunt ei : Cæsa-
ris. * Respondens autem Iesus di- 17
‖ Rom. 13. c. 7 xit illis: ‖Reddite igitur quæ sunt
Cæsaris, Cæsari : & quæ sunt Dei,
Deo. Et mirabantur super eo.
‖ Mat.22.c. 23 * ‖Et venerunt ad eum Sadducæi, 18
qui dicunt resurrectionem non
Luc. 20. d. 27 esse : & interrogabant eum dicen-
tes : * Magister, Moyses nobis scri- 19
‖Deu.25.b. 5 psit, ‖ vt si cuius frater mortuus
fuerit, & dimiserit vxorem, & fi-
lios non reliquerit, accipiat frater
eius vxorem ipsius, & resuscitet
semen fratri suo. * Septem ergo 20
fratres erant : & primus accepit
vxorem, & mortuus est non reli-
cto semine. * Et secundus acce- 21
pit eam, & mortuus est : & nec
iste reliquit semen. Et tertius si-
militer. * Et acceperunt eam si- 22
militer septem : & non relique-
runt semen : Nouissima omnium
23 defuncta est & mulier. * In re-
surrectione ergo cum resurrexe-
rint, cuius de his erit vxor? se-
ptem enim habuerunt eam vxo-
24 rem. * Et respondens Iesus, ait
illis: Nonne ideo erratis, nõ scien-
tes Scripturas, neque virtutem
25 Dei? * Cum enim a mortuis re-
surrexerint, neque nubent, ne-
que nubentur, sed sunt sicut an-
26 geli in cælis. * De mortuis autem
C quòd resurgant, non legistis in li-
bro Moysi, super rubum quomo-
do dixerit illi Deus, inquiens : ‖ Exo.3.b.6
‖Ego sum Deus Abraham, & Deus Matt.22.d.
27 Isaac, & Deus Iacob? * Non est 32
Deus mortuorum, sed viuorum.
28 Vos ergo multum erratis. * ‖ Et ‖Mat.22.d.
accessit vnus de Scribis, qui au- 34
dierat illos conquirentes, & vi-
dens quoniam bene illis respon-
derit, interrogauit eum quod es-
set primum omnium mandatum.
29 * Iesus autem respondit ei : Quia
primum omnium mandatum est :
‖Audi Israel, Dominus Deus tuus, ‖Deu.6.a.4
30 Deus vnus est : * & diliges Do-
minum Deum tuum ex toto cor-
de tuo, & ex tota anima tua, &
ex tota mente tua, & ex tota vir-
tute tua. Hoc est primum man-
31 datum. * ‖ Secundum autem si- Leu.19.d.
mile est illi : Diliges proximum 18
tuum tamquam teipsum. Ma- Matt.22.d.
ius horum aliud mandatum non 39
32 est. * Et ait illi Scriba : Bene Ma- Rom.13.c.
gister, in veritate dixisti, quia vnus 9
est Deus, & non est alius præter Galat. 5.c.
33 eum. * Et vt diligatur ex toto cor- 14
de, & ex toto intellectu, & ex to- Iac.2. b.8
ta anima, & ex tota fortitudine :
& diligere proximum tamquam
seipsum, maius est omnibus ho-
34 locautomatibus, & sacrificijs. * Ie-
sus autem videns quòd sapienter
respondisset, dixit illi : Non es
longe a regno Dei. Et nemo iam
35 audebat eum interrogare. * Et
respondens Iesus dicebat, docens
in templo. Quomodo dicunt Scri-
bæ Christum filium esse Dauid?
36 * Ipse enim Dauid dicit in Spiri-
D tu sancto : ‖ Dixit Dominus Do- ‖Mat.22.d.
mino meo, sede a dextris meis, 42
donec ponam inimicos tuos sca- Luc. 20. g.
37 bellum pedum tuorum. * Ipse er- 41
go Dauid dicit eum Dominum, Ps. 109. a.1
& vn-

& vnde est filius eius ? Et multa
turba eum libenter audiuit. * Et 38
‖Mat.23.a. dicebat eis in doctrina sua : ‖ Ca-
6 uete a Scribis, qui volunt in stolis
Luc.11.f.43 ambulare, & salutari in foro, * & 39
& 20.g.46 in primis cathedris sedere in sy-
nagogis, & primos discubitus in
cœnis : * qui deuorant domos vi- 40
duarum sub obtentu prolixæ ora-
tionis: hi accipient prolixius iu-
‖Luc.21.a. dicium. * ‖ Et sedens Iesus con- 41
1 tra gazophylaciũ, aspiciebat quo-
modo turba iactaret æs in gazo-
phylacium, & multi diuites iacta-
bant multa. * Cum venisset au- 42
tem vidua vna pauper, misit duo
minuta, quod est quadrans, * & 43
conuocans discipulos suos, ait il-
lis: Amen dico vobis, quoniã vi-
dua hęc pauper plus omnibus mi-
sit, qui miserunt in gazophylaciũ.
* Omnes enim ex eo, quod abun- 44
dabat illis, miserunt : hæc vero
de penuria sua omnia quæ habuit
misit totum victum suum.

CAP. XIII.

Mat.24.a.1 ET cum egrederetur de tem- 1
Luc. 19.g. plo, ait illi vnus ex discipulis A
44.& 21.b. suis : Magister, aspice quales la-
5 pides, & quales structuræ. * Et re- 2
spondens Iesus, ait illi: Vides has
omnes magnas ædificationes? Nõ
relinquetur lapis super lapidem,
qui non destruatur. * Et cum se- 3
deret in Monte oliuarum contra
templum, interrogabant eum se-
paratim Petrus, & Iacobus, &
Ioannes, & Andreas: * Dic no- 4
bis, quando ista fient ? & quod
signum erit, quando hæc omnia
incipient consummari ? * Et re- 5
spondens Iesus cœpit dicere illis:
‖Eph.5.b.6 ‖ Videte ne quis vos seducat:
2.Thes.2.a. * multi enim venient in nomine 6
3 meo dicentes, quia ego sum: &
multos seducent. * Cum audieri- 7
tis autem bella, & opiniones bel-
lorũ, ne timueritis: oportet enim
hæc fieri: sed nondũ finis. * Exur- 8
get enim gens contra gentem, B
& regnum super regnum, & erunt
terræmotus per loca, & fames.
Initium dolorum hæc. * Vide- 9
te autem vosmetipsos. Tradent
enim vos in concilijs, & in syna-
gogis vapulabitis, & ante præsi-
des, & reges stabitis propter me,
10 in testimonium illis. * Et in om-
nes gentes primum oportet præ-
11 dicari Euangelium. * ‖ Et cum ‖Mat.10.b.
duxerint vos tradentes, nolite 19
præcogitare quid loquamini: sed Luc. 12.b.
quod datum vobis fuerit in illa 11.& 21.d.
hora, id loquimini. non enim 14
vos estis loquentes, sed Spiri-
12 tus sanctus. * Tradet autem fra-
ter fratrem in mortem, & pa-
ter filium: & consurgent filij in
parentes, & morte afficient eos.
13 * Et eritis odio omnibus propter
nomen meum. Qui autem su-
stinuerit in finem, hic saluus erit.
14 * ‖ Cum autem videritis abomi- Dã.9.g.27
nationem desolationis stantem, Mat.24.b.
vbi non debet, qui legit intelli- 16
gat: tunc qui in Iudæa sunt, fu- Luc.21.d.
15 giant in montes: * & qui super 21
tectum, ne descendat in domum,
nec introeat vt tollat quid de do-
16 mo sua: * & qui in agro erit, non
C reuertatur retro tollere vestimen-
17 tum suũ. * Væ autem prægnan-
tibus, & nutrientibus in illis die-
18 bus. * Orate vero vt hieme non
19 fiant. * Erunt enim dies illi tri-
bulationes tales, quales non fue-
rũt ab initio creaturæ, quam con-
didit Deus vsque nunc, neque
20 fient. * Et nisi breuiasset Domi-
nus dies, non fuisset salua omnis
caro: sed propter electos, quos
21 elegit, breuiauit dies. * ‖ Et tunc si ‖Mat.24.b.
quis vobis dixerit: Ecce hic est 23
Christus, ecce illic, ne credideri- Luc.21.b.8
22 tis. * Exurgent enim pseudochri-
sti, & pseudoprophetæ, & dabunt
signa, & portenta ad seducen-
dos, si fieri potest, etiam electos.
23 * Vos ergo videte: ecce prædixi
24 vobis omnia. * ‖ Sed in illis die- ‖Eze.32.b.
bus post tribulationem illam sol 7
contenebrabitur, & luna non da- Isa.13.b.10
25 bit splendorem suum: * & stel- Ioel 2.b.10
læ cæli erunt decidentes, & vir-
tutes, quæ in cælis sunt, moue-
26 buntur. * Et tunc videbunt Filium
hominis venientem in nubibus
cum virtute multa, & gloria:
27 * ‖ Et tunc mittet angelos suos, & ‖Mat.24.c.
D congregabit electos suos a quat- 31
tuor ventis, a summo terræ vs-
28 que ad summum cæli. * A ficu
autem discite parabolam. Cum
iam ramus eius tener fuerit, &
nata fuerint folia, cognoscitis
29 quia in proximo sit æstas: * sic &
vos

vos cum videritis hæc fieri, sci-
tote quòd in proximo sit in ostijs.
* Amen dico vobis, quoniam non 30
transibit generatio hæc, donec
omnia ista fiant. * Cælum, & ter- 31
ra transibunt, verba autem mea
non transibunt. * De die autem il- 32
lo, vel hora nemo scit. neque an-
geli in cælo, neque Filius, nisi
‖Mat.24.d.42 Pater. * ‖ Videte, vigilate, & ora- 33
te: nescitis enim quando tempus
sit. * Sicut homo, qui peregre 34
profectus reliquit domum suam,
& dedit seruis suis potestatem cu-
iusque operis, & ianitori præce-
pit vt vigilet. * Vigilate ergo, 35
(nescitis enim quando dominus
domus veniat: sero an media no-
cte, an galli cantu, an mane)
* ne cum venerit repente, inue- 36
niat vos dormientes. * Quod au- 37
tem vobis dico, omnibus dico:
Vigilate.

CAP. XIIII.

Matt.26.a.2 E Rat autem Pascha & Azyma 1
post biduum: & quærebant A
Luc.32.a.1 summi sacerdotes, & Scribæ quo-
modo eum dolo tenerent, & oc-
ciderent. * Dicebant autem: Non 2
in die festo, ne forte tumultus fie-
‖Mat.26.a.6 ret in populo. * ‖ Et cum esset Be- 3
thaniæ in domo Simonis leprosi,
Ioan.12.a.2 & recumberet: venit mulier ha-
bens alabastrũ vnguenti nardi spi-
cati pretiosi, & fracto alabastro,
effudit super caput eius. * Erant 4
autem quidam indigne ferentes
intra semetipsos, & dicentes: Vt
quid perditio ista vnguenti facta
est? * Poterat enim vnguentum 5
istud vænundari plus quàm tre-
centis denarijs, & dari pauperi-
bus. Et fremebant in eam. * Ie- 6
sus autem dixit: Sinite eam, quid
illi molesti estis? Bonum opus
operata est in me. * semper enim 7
pauperes habetis vobiscum: &
cum volueritis, potestis illis be-
nefacere: me autem non semper
habetis: * Quod habuit hæc, fecit: 8
præuenit vngere corpus meum in
sepulturam. * Amen dico vobis: 9
Vbicũque prædicatũ fuerit Euan- B
gelium istud in vniuerso mundo,
& quod fecit hæc, narrabitur in
Mat.26.b.14 memoriam eius. * ‖ Et Iudas Isca- 10
riotes vnus de duodecim abijt ad
summos sacerdotes, vt proderet
11 eum illis. * Qui audientes gaui-
si sunt: & promiserunt ei pecu-
niam se daturos. Et quærebat
quomodo illum opportune tra-
12 deret. * ‖ Et primo die Azymo- ‖Mat.26.b.
rum quando Pascha immolabant, 16
dicunt ei discipuli: Quo vis ea- Luc.22.a.6
mus, & paremus tibi vt mandu-
13 ces Pascha? * Et mittit duos ex
discipulis suis, & dicit eis: Ite in
ciuitatem: & occurret vobis ho-
mo lagenam aquæ baiulãs, sequi-
14 mini eum: * & quocumque intro-
ierit, dicite domino domus, quia
magister dicit: Vbi est refectio
mea, vbi Pascha cum discipulis
15 meis manducem? * Et ipse vobis
demonstrabit cœnaculum grãde,
16 stratum: & illic parate nobis. * Et
abierunt discipuli eius, & vene-
runt in ciuitatem: & inuenerunt
sicut dixerat illis, & parauerunt
17 Pascha. * ‖ Vespere autem facto, ‖Mat.26.b.
18 venit cum duodecim. * Et discum- 20
bentibus eis, & manducantibus, Luc.22.b.
ait IESVS: Amen dico vobis, 14
quia vnus ex vobis tradet me, qui Ioan.13.c.
19 manducat mecum. * At illi cœ- 21
perunt contristari, & dicere ei sin-
20 gulatim: Numquid ego? * Qui
ait illis. Vnus ex duodecim, qui
intingit mecum manum in cati-
21 no. * Et Filius quidem hominis
C vadit ‖ sicut scriptum est de eo: væ ‖Ps.40.c.10
autem homini illi, per quem Fi- Act.1.c.10.
lius hominis tradetur. bonum
erat ei, si non esset natus homo il-
22 le. * ‖ Et manducantibus illis, ac- ‖Mat.26.b.
cepit Iesus panem: & benedicens 24
fregit, & dedit eis, & ait: Sumi- 1.Cor.11.c.
23 te, hoc est corpus meum. * Et acce- 24
pto calice, gratias agens dedit eis:
24 & biberunt ex illo omnes. * Et
ait illis: Hic est sanguis meus no-
ui testamenti, qui pro multis ef-
25 funditur. * Amen dico vobis,
quia iam non bibam de hoc geni-
mine vitis vsque in diem illum,
cum illud bibam nouũ in regno
26 Dei. * Et hymno dicto exierunt in
27 Montem oliuarum. * Et ait eis Ie-
sus: ‖ Omnes scandalizabimini in ‖Ioan.16.g.
me in nocte ista: quia scriptum 42
est: ‖ Percutiam pastorem, & di- ‖Zac.13.c.7
28 spergentur oues. * Sed postquam
resurrexero, præcedam vos in Ga-
29 lilæam. * Petrus autem ait illi:
Et si omnes scandalizati fuerint
in te:

in te: sed non ego:* Et ait illi Ie- 30
sus: Amen dico tibi, quia tu ho-
die in nocte hac, priusquã gallus
vocem bis dederit, ter me es ne-
gaturus.* At ille amplius loque- 31
batur: Et si oportuerit me simul D
commori tibi, non te negabo: Si-
||Mat.26.d. 36 militer autem & omnes dicebant.
Luc.22.d. 40 *|| Et veniunt in prædium, cui no- 32
men Gethsemani. Et ait discipu-
lis suis: Sedete hic donec orem.
* Et assumit Petrum, & Iacobum, 33
& Ioannem secum: & cœpit pa-
uere, & tædere.* Et ait illis: Tri- 34
stis est anima mea vsque ad mor-
tem: sustinete hic, & vigilate.
*Et cum processisset paululum, 35
procidit super terram: & orabat,
vt si fieri posset, transiret ab eo ho-
ra:* & dixit: Abba pater, omnia 36
tibi possibilia sunt, transfer cali-
cem hunc a me, sed non quod ego
volo, sed quod tu.* Et venit, & 37
inuenit eos dormientes. Et ait Pe-
tro: Simon, dormis? non potui-
sti vna hora vigilare?* Vigilate, & 38
orate vt non intretis in tentatio-
nem. Spiritus quidem promptus
est, caro vero infirma.* Et ite- 39
rum abiens orauit eumdem ser-
monem, dicens:* Et reuersus, 40
denuo inuenit eos dormientes, E
(erant enim oculi eorum grauati)
& ignorabant quid responderent
ei.* Et venit tertio, & ait illis: 41
Dormite iam, & requiescite. Suf-
ficit: venit hora: ecce Filius ho-
minis tradetur in manus peccato-
rum.* Surgite, eamus. ecce qui 42
me tradet, prope est.* Et, adhuc 43
eo loquente, venit Iudas Iscario-
||Mat. 26.e. 47 tes vnus de duodecim, & || cum
eo turba multa cum gladijs, &
Luc. 22. e. 47 lignis, a summis sacerdotibus, &
Scribis, & senioribus.* Dederat 44
Ioã.18.a.3 autem traditor eius signum eis,
dicens: Quemcumque osculatus
fuero, ipse est, tenete eum, & du-
cite caute.* Et cum venisset, sta- 45
tim accedens ad eum, ait: Aue
Rabbi: & osculatus est eum.* At 46
illi manus iniecerunt in eum, &
tenuerũt eum.* Vnus autem qui- 47
dam de circumstantibus educens
gladium, percussit seruum sum-
mi sacerdotis: & amputauit illi
auriculam.* Et respondens Iesus, 48
ait illis: Tamquam ad latronem
existis cum gladijs, & lignis com-

49 prehendere me?* quotidie eram
apud vos in templo docens, & nõ
me tenuistis. Sed vt impleantur
50 Scripturæ.* || Tunc discipuli eius ||Mat.26.f.
relinquentes eum, omnes fuge- 56
51 runt.* Adolescens autem qui-
dam sequebatur eum amictus sin-
done super nudo: & tenuerunt eũ.
52 * At ille reiecta sindone, nudus
F profugit ab eis.* ||Et adduxerunt ||Mat.26.f.
53 Iesum ad summum sacerdotem: 57
& conuenerũt omnes sacerdotes, Luc.22.f.
54 & Scribæ, & seniores.* Petrus 54
autem a longe secutus est eum vs- Ioã.18.c.15
que intro in atrium summi sacer-
dotis: & sedebat cum ministris
ad ignem, & calefaciebat se.
55 *||Summi vero sacerdotes, & om- ||Mat.26.f.
ne concilium quærebãt aduersus 59
Iesum testimonium, vt eum mor- Ioan. 2. d.
ti traderent, nec inueniebant. 19
56 * Multi enim testimoniũ falsum
dicebant aduersus eum: & conue-
57 nientia testimonia non erant.* Et
quidam surgẽtes, falsum testimo-
nium ferebant aduersus eum, di-
58 centes:* Quoniã nos audiuimus
eum dicentem: || Ego dissoluam
templũ hoc manu factum, & per
triduum aliud non manu factum
59 ædificabo.* Et non erat conue-
60 niens testimonium illorum.* Et
exurgẽs summus sacerdos in me-
dium, interrogauit Iesum, dicens:
Non respondes quidquam ad ea,
61 quæ tibi obijciuntur ab his?* Il-
le autem tacebat, & nihil respon-
dit. Rursum summus sacerdos in-
terrogabat eum, & dixit ei: Tu
es Christus filius Dei benedicti?
62 *Iesus autem dixit illi: Ego sum:
G || & videbitis Filium hominis se- ||Mat 24.e.
dentẽ a dextris virtutis Dei, & ve- 30
63 niẽtem cum nubibus cæli.* Sum-
mus autem sacerdos scindens ve-
stimenta sua, ait: Quid adhuc de-
64 sideramus testes?* Audistis bla-
sphemiam: quid vobis videtur?
Qui omnes condemnauerũt eum
65 esse reum mortis.* Et cœperunt
quidam conspuere eum, & velare
faciem eius, & colaphis eum cæ-
dere, & dicere ei: Prophetiza: &
66 ministri alapis eũ cædebant.* || Et ||Mat.26.g.
cũ esset Petrus in atrio deorsum, 69
venit vna ex ancillis summi sacer- Luc.22.f.
67 dotis:* & cum vidisset Petrum 55
calefacientem se, aspiciens illum, Ioã.18 c.17
ait: Et tu cũ Iesu Nazareno eras.

* At

* At ille negauit, dicens: Neque 68
scio, neque noui quid dicas. Et
exijt foras ante atrium, & gallus
‖Mat.26.g. cantauit.* ‖Rursus autem cum vi- 69
71 dissset illum ancilla, cœpit dicere
circumstantibus: Quia hic ex il-
lis est. * At ille iterum negauit. 70
‖Luc.22.g. ‖ Et post pusillum rursus qui asta-
58 bant, dicebant Petro: Vere ex il-
Ioan.18.c. lis es: nam & Galilæus es.* Ille au- 71
25 tem cœpit anathematizare, & iu-
rare: Quia nescio hominem istũ,
quem dicitis. * Et statim gallus 72
‖Mat.26.g. iterum cantauit. ‖ Et recordatus
75 est Petrus verbi, quod dixerat ei
Ioan. 13.d. Iesus: Prius quàm gallus cantet
38 bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

CAP. XV.

Mat.27.a.1 ET confestim, mane consilium 1
Luc. 22. g. facientes summi sacerdotes A
66 cum senioribus, & Scribis, & vni-
Ioan. 18.e. uerso concilio, vincientes Iesum,
28 duxerunt, & tradiderunt Pilato.
*Et interrogauit eum Pilatus: Tu 2
es rex Iudæorum? At ille respon-
‖Mat.27.b. dens, ait illi: Tu dicis. * ‖ Et ac- 3
12 cusabant eum summi sacerdotes
Luc.27.a.6 in multis.* Pilatus autem rursum 4
Ioan. 18. f. interrogauit eum, dicens: Non re-
33 spõdes quidquam? vide in quan-
tis te accusant.* Iesus autem am- 5
plius nihil respondit, ita vt mira-
retur Pilatus. * Per diem autem 6
festum solebat dimittere illis vnũ
ex vinctis, quemcumque petis-
sent. * Erat autem qui dicebatur 7
Barabbas, qui cum seditiosis erat
vinctus, qui in seditione fecerat
homicidium. * Et cum ascendis- 8
set turba, cœpit rogare, sicut sem-
per faciebat illis. * Pilatus au- 9
tem respondit eis, & dixit: Vul-
tis dimittam vobis regem Iudæo-
rum? * Sciebat enim quòd per in- 10
uidiam tradidissent eum summi
sacerdotes. * Pontifices autem 11
concitauerunt turbã, vt magis Ba- B
‖Mat.27.c. rabbam dimitteret eis. * ‖ Pilatus 12
22 autem iterum respondens, ait il-
Luc. 23. b. lis: Quid ergo vultis faciam regi
14 Iudæorum? * At illi iterum cla- 13
Ioan.18.g. mauerunt: Crucifige eum.* Pila- 14
39. & 19.a. tus vero dicebat illis: Quid enim
2 mali fecit? At illi magis clama-
bant. Crucifige eum.* Pilatus au- 15
tem volens populo satisfacere, di-
misit illis Barabbam, & tradidit
Iesum flagellis cæsum, vt crucifi-
16 geretur. * ‖ Milites autem duxe- ‖Mat.27.d.
runt eum in atriũ prætorij, & con- 28
17 uocant totam cohortem, * & in- Ioan.19.a.2
duunt eum purpura, & imponunt
18 ei plectentes spineam coronã.* Et
cœperunt salutare eum: Aue rex
19 Iudæorum. * Et percutiebant ca-
put eius arundine: & conspuebãt
eum, & ponentes genua, adora-
20 bant eum.* Et postquam illuserũt
ei, exuerunt illum purpura, & in-
duerunt eum vestimentis suis: &
educunt illũ vt crucifigerẽt eum.
21 * ‖ Et angariauerunt prætereun- ‖Mat.27.d.
tem quempiam, Simonem Cyre- 32
næum venientem de villa, patrem Luc. 23. d.
Alexandri, & Rufi, vt tolleret cru- 26
22 cem eius. * Et perducunt illum
in Golgotha locum: quod est in-
23 terpretatum Caluariæ locus. * Et
dabant ei bibere myrrhatum vi-
24 num: & non accepit. * ‖ Et cru- ‖Mat.27.d.
C cifigentes eum, diuiserunt vesti- 35
menta eius, mittentes sortem su- Luc. 23. e.
25 per eis, quis quid tolleret. * Erat 33
autem hora tertia: & crucifixerũt Ioan.19.d.
26 eum. * Et erat titulus causæ eius 17
inscriptus: REX IVDAEORVM.
27 * Et cum eo crucifigunt duos la-
trones: vnum a dextris, & alium
28 a sinistris eius. * ‖ Et impleta est ‖Isa. 53. d.
scriptura, quæ dicit: Et cum ini- 12
29 quis reputatus est. * Et præter-
euntes blasphemabant eum, mo-
uentes capita sua, & dicentes:
‖ Vah qui destruis templum Dei, ‖Ioan.2. d.
& in tribus diebus reædificas: 19
30 *saluum fac temetipsum descen-
31 dens de cruce.* Similiter & sum-
mi sacerdotes illudentes, ad alter-
utrum cum Scribis dicebãt: Alios
saluos fecit, seipsum non potest
32 saluũ facere. *Christus rex Israel
descẽdat nunc de cruce, vt videa-
mus, & credamus. Et qui cum
eo crucifixi erant, conuitiaban-
33 tur ei. * Et facta hora sexta, tene-
bræ factæ sunt per totam terrã vs-
34 que in horã nonã. * Et hora nona
exclamauit Iesus voce magna, di-
D cens: ‖ Eloi, Eloi, lamma saba- ‖Psal.21.a.1
cthani? quod est interpretatum: Matt.27.e.
Deus meus, Deus meus, vt quid 46
35 dereliquisti me? * Et quidam de
circumstantibus audientes, dice-
36 bant: Ecce Eliam vocat.* Currens
autem vnus, & implens spongiam
aceto, circumponensq. calamo,

potum dabat ei, dicens: Sinite, vi- D
deamus si veniat Elias ad depo-
nendum eum. * Iesus autē emis- 37
sa voce magna expirauit. * Et ve- 38
lum templi scissum est in duo,
a summo vsque deorsum. * Vidēs 39
autem Centurio, qui ex aduerso
stabat, quia sic clamans expiras-
set, ait: Vere hic homo Filius Dei
‖Mat. 27.f. erat. * ‖ Erant autem & mulieres 40
55 de longe aspicientes: inter quas
erat Maria Magdalene, & Maria
Iacobi minoris, & Ioseph mater,
& Salome: * & cum esset in Ga- 41
Luc. 8.a.2 lilæa, sequebantur eum, ‖ & mi-
nistrabāt ei, & aliæ multæ, quæ si-
mul cum eo ascenderant Ieroso-
‖Mat. 27.g. lymam. * ‖ Et cum iam sero esset 42
57 factum (quia erat parasceue, quod
Luc. 23.g. est ante sabbatum) * venit Ioseph 43
50 ab Arimathæa nobilis decurio,
Io. 19.g. 38 qui & ipse erat expectās regnum
Dei, & audacter introiuit ad Pi-
latum, & petijt corpus Iesu. * Pi- 44
latus autē mirabatur si iam obijs-
set. Et accersito centurione, in-
terrogauit eum si iam mortuus
esset. * Et cum cognouisset a cen- 45
turione, donauit corpus Ioseph.
* Ioseph autē mercatus sindonē, 46
& deponens eum inuoluit sindo-
ne, & posuit eum in monumen-
to, quod erat excisum de petra,
& aduoluit lapidē ad ostium mo-
numenti. * Maria autem Magda- 47
lene, & Maria Ioseph aspiciebant
vbi poneretur.

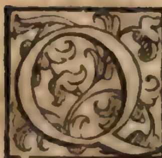
CAP. XVI.

Mat. 28.a.1 ET cum transisset sabbatum, 1
Luc. 24.a.1 Maria Magdalene, & Ma- A
Io. 20.a.1 ria Iacobi, & Salome emerunt
aromata vt venientes vngerent
Iesum. * Et valde mane vna sab- 2
batorum, veniunt ad monumen-
tum, orto iam sole. * Et dicebant 3
ad inuicem: Quis reuoluet nobis
‖Mat. 28.a. lapidem ab ostio monumēti? * Et 4
5 respicientes viderunt reuolutum
Luc. 24.a.4 lapidē. Erat quippe magnus val-
Io. 20.c. 12 de. * ‖ Et introeuntes in monu- 5
mentum viderunt iuuenem se-
dentem in dextris, coopertum sto-
6 la candida, & obstupuerūt. * Qui
B dicit illis: Nolite expauescere: I
Iesum quæritis Nazarenum, cru-
cifixum: surrexit, non est hic, ec-
7 ce locus vbi posuerunt eum. * Sed
ite, dicite discipulis eius, & Pe-
tro quia præcedit vos in Galilæā:
ibi eum videbitis, sicut dixit vo- ‖S. 14. c. 28
8 bis. * At illæ exeuntes, fugerunt
de monumento: inuaserat enim
eas tremor & pauor: & nemini
quidquam dixerunt: timebant
9 enim. * Surgens autem mane,
‖ prima sabbati, apparuit primo ‖Io. 20. d. 16
Mariæ Magdalene, de qua eiece-
10 rat septem dæmonia. * Illa va-
dens, nunciauit his, qui cum eo
fuerant, lugentibus, & flentibus.
11 * Et illi audientes quia viueret, &
visus esset ab ea, nō crediderunt.
12 * ‖ Post hæc autem duobus ex his ‖Luc. 24. b.
C ambulantibus ostensus est in alia 13
13 effigie, euntibus in villam: * &
illi euntes nunciauerunt ceteris:
14 nec illis crediderunt. * Nouissime
recumbentibus illis vndecim ap-
paruit: & exprobrauit increduli-
tatem eorum & duritiam cordis:
quia ijs, qui viderant eum resur-
15 rexisse, non crediderunt. * Et di-
xit eis: Euntes in mundum vni-
D uersum prædicate Euangelium
16 omni creaturæ. * Qui crediderit,
& baptizatus fuerit, saluus erit:
qui vero non crediderit, condem-
17 nabitur. * Signa autem eos, qui
crediderint, hæc sequentur: ‖ In ‖Act. 16.d.
nomine meo dæmonia eijcient: 18. & 2.a.4
18 linguis loquentur nouis: * ser- & 10.g.46.
pentes tollent: & si mortiferum Act.21.a.5
quid biberint, non eis nocebit: 8
super ægros manus imponent, &
19 bene habebunt. * Et Dominus
quidem Iesus, postquam locutus
est eis, ‖ assumptus est in cælum, Luc. 24. g.
20 & sedet a dextris Dei. * Illi au- 51
tem profecti prædicauerunt vbi-
que Domino cooperante, & ser-
monem confirmante, sequenti-
bus signis.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

CAPVT PRIMVM.

VONIAM 1
quidem mul A
ti conati sūt
ordinare nar
rationē, quæ
in nobis cō-
pletæ sunt,
rerum:*sicut 2
tradiderunt nobis, qui ab initio
ipsi viderunt, & ministri fuerunt
sermonis: * visum est & mihi, as- 3
secuto omnia a principio diligen
ter, ex ordine tibi scribere, opti-
me Theophile, *vt cognoscas eo- 4
rum verborum, de quibus erudi-
tus es, veritatem. *Fuit in diebus 5
Herodis, regis Iudææ sacerdos
‖1. Par. 24. a.10 quidam nomine Zacharias ‖ de
vice Abia, & vxor illius de filia-
bus Aaron, & nomen eius Elisa-
beth. * Erant autem iusti ambo 6
ante Deum, incedentes in omni-
bus mandatis, & iustificationibus
Domini sine querela, *& non erat 7
illis filius eo quòd esset Elisabeth
sterilis, & ambo processissent in
diebus suis. * Factum est autem, 8
cum sacerdotio fungeretur, in or-
dine vicis suæ ante Deum,* secū- 9
dū consuetudinē sacerdotij, sorte
exijt vt incēsum poneret, ingres
‖Exo.30.a.7 Leuit.16.d.17 sus in templum Domini:*&‖om- 10
nis multitudo populi erat orans
foris hora incensi.* Apparuit au- 11
tem illi angelus Domini, stans a
dextris altaris incensi.*Et Zacha- 12
rias turbatus est videns, & timor
irruit super eum. * Ait autem ad 13
illum Angelus: Ne timeas Zacha-
ria, quoniam exaudita est depre-
catio tua: & vxor tua Elisabeth pa B
riet tibi filium, & vocabis nomen
14 eius Ioannem: * & erit gaudium
tibi, & exultatio, & multi in na-
15 tiuitate eius gaudebunt: * erit e-
nim magnus coram Domino: &
vinum, & siceram non bibet, &
Spiritu sancto replebitur adhuc
16 ex vtero matris suę:*& multos fi-
liorum Israel conuertet ad Domi
17 num Deum ipsorū: * & ipse præ-
cedet ante illū in spiritu, & vir-
tute Eliæ: ‖vt conuertat corda pa- ‖Mal. 4.b.6
trum in filios, & incredulos ad
prudentiam iustorum, parare Do- Matt.11.b.14
18 mino plebem perfectam. * Et di-
xit Zacharias ad angelum: Vnde
hoc sciam? ego enim sum senex,
& vxor mea processit in diebus
19 suis.* Et respondens angelus di-
xit ei: Ego sum Gabriel, qui asto
ante Deum: & missus sum loqui
20 ad te, & hæc tibi euāgelizare.*Et
ecce eris tacens, & nõ poteris lo-
qui vsque in diem, quo hæc fiant,
pro eo quòd non credidisti verbis
meis, quę implebuntur in tempo-
21 re suo. * Et erat plebs expectans
Zachariam: & mirabantur quòd
22 tardaret ipse in templo.*Egressus
C autem non poterat loqui ad illos,
& cognouerunt quòd visionem
vidisset in templo. Et ipse erat in-
nuens illis, & permansit mutus.
23 * Et factum est, vt impleti sunt
dies officij eius abijt in domum
24 suam: *post hos autē dies conce-
pit Elisabeth vxor eius, & occul-
tabat se mensibus quinque, dicēs:
25 * Quia sic fecit mihi Dominus in
diebus, quibus respexit auferre
opprobrium meum inter homi-
26 nes. *In mense autem sexto, mis-
sus est angelus Gabriel a Deo in
ciuita-

ciuitatem Galilææ, cui nomẽ Na-
zareth, * ad Virginem desponsa- 27
tam viro, cui nomen erat Ioseph,
de domo Dauid, & nomen virgi-
nis Maria. * Et ingressus angelus 28
ad eam dixit: Aue gratia plena:
Dominus tecum: Benedicta tu in
mulieribus. * Quæ cum audisset, 29
turbata est in sermone eius, & co-
gitabat qualis esset ista salutatio.
* Et ait Angelus ei: Ne timeas 30
Maria, inuenisti enim gratiam
‖Isa. 7. c. 14 apud Deum: * ‖ ecce concipies in 31
‖Inf. 2. c. 21 vtero, & paries filium, & ‖ voca-
bis nomen eius IESVM. * hic 32
erit magnus, & Filius Altissimi D
vocabitur, & dabit illi Dominus
‖Dan. 7. d. Deus sedẽ Dauid patris eius: ‖ &
14. & g. 27 regnabit in domo Iacob in æter-
Mich. 4. c. 7 num, * & regni eius non erit fi- 33
nis. * Dixit autem Maria ad an- 34
gelum: Quomodo fiet istud, quo-
niam virum nõ cognosco? * Et re- 35
spondens angelus dixit ei: Spiri-
tus sanctus superueniet in te, &
virtus Altissimi obumbrabit tibi.
Ideoq. & quod nascetur ex te Sã-
ctum, vocabitur Filius Dei. * Et 36
ecce Elisabeth cognata tua, & ip-
sa concepit filium in senectute
sua: & hic mensis sextus est illi,
quæ vocatur sterilis: * quia non 37
erit impossibile apud Deum om-
ne verbum. * Dixit autem Ma- 38
ria: Ecce ancilla Domini, fiat
mihi secũdum verbum tuum. Et
discessit ab illa angelus. * Exur- 39
gens autem Maria in diebus illis
abijt in montana cum festinatio-
ne, in ciuitatem Iuda: * Et intra- 40
uit in domum Zachariæ, & salu-
tauit Elisabeth. * Et factum est, vt 41
audiuit salutationem Mariæ Eli- E
sabeth, exultauit infans in vtero
eius: & repleta est Spiritu sancto
Elisabeth: * & exclamauit voce 42
magna, & dixit: Benedicta tu in-
ter mulieres, & benedictus fru-
ctus ventris tui. * Et vnde hoc mi- 43
hi vt veniat mater Domini mei ad
me? * Ecce enim vt facta est vox 44
salutationis tuæ in auribus meis,
exultauit in gaudio infans in vte-
ro meo. * & beata, quæ credidi- 45
sti, quoniam perficientur ea, quæ
dicta sunt tibi a Domino. * Et ait 46
Maria:
Magnificat anima mea Domi-
num: * & exultauit spiritus meus 47
in Deo salutari meo.
48 * Quia respexit humilitatem
ancillæ suæ: ecce enim ex hoc bea
tam me dicent omnes generatio-
nes.
49 * Quia fecit mihi magna qui
potens est: & sanctũ nomen eius.
50 * Et misericordia eius a proge-
nie in progenies timentibus eum.
51 * Fecit potentiam in ‖ brachio ‖Isa. 51. b. 9
suo: dispersit superbos mẽte cor- Ps. 32. b. 10
dis sui.
52 * Deposuit potentes de sede, &
exaltauit humiles.
53 * ‖ Esurientes impleuit bonis: ‖Ps. 33. a. 18
F & diuites dimisit inanes. 1. Reg. 2.
54 * Suscepit Israel puerum suum, b. 5
recordatus misericordiæ suæ.
55 * Sicut locutus est ad patres no
stros, ‖ Abraham, & semini eius in ‖Isa. 41. b. 8
sæcula. Ps. 131. c. 11
56 * Mansit autem Maria cum illa Gen. 17. c. 9
quasi mensibus tribus: & reuersa & 22. e. 16
57 est in domum suam. * Elisabeth
autem impletum est tempus pa-
58 riendi, & peperit filiũ. * Et audie-
runt vicini, & cognati eius quia
magnificauit Dominus misericor-
diam suam cũ illa, & congratula-
59 bantur ei. * Et factum est in die
octauo, venerunt circumcidere
puerum, & vocabant eum nomi-
60 ne patris sui Zachariã. * Et respon-
dens mater eius, dixit: Nequa-
61 quam, sed vocabitur Ioannes. * Et
dixerunt ad illã: Quia nemo est in
cognatione tua qui vocetur hoc
62 nomine. * Innuebant autem
patri eius, quem vellet vocari
63 eum. * Et postulans pugillarem
scripsit, ‖ dicens: Ioannes est no- ‖ ʒ. b. 14
men eius. Et mirati sunt vniuer-
64 si. * Apertum est autem illico os
eius, & lingua eius, & loqueba-
65 tur benedicens Deum. * Et factus
est timor super omnes vicinos
eorum: & super omnia montana
Iudææ diuulgabantur omnia ver-
66 ba hæc: * & posuerunt omnes,
G qui audierant in corde suo, dicen-
tes: Quis, putas, puer iste erit?
Etenim manus Domini erat cum
67 illo. * Et Zacharias pater eius re-
pletus est Spiritu sancto: & pro-
phetauit, dicens:
68 * ‖ Benedictus Dominus Deus ‖Ps. 73. e. 12
Israel, quia visitauit, & fecit re- & 131. d. 17
demptionem plebis suæ:
69 * Et erexit cornu salutis nobis:

in domo Dauid pueri sui.
‖Ier. 23 a.6 * ‖ Sicut locutus est per os san- 70
& 30.b. 10 ctorum, qui a sæculo sunt pro-
phetarum eius:
* Salutem ex inimicis nostris, 71
& de manu omnium, qui ode-
runt nos:
*Ad faciendam misericordiam 72
cum patribus nostris: & memo-
rari testamenti sui sancti.
‖Gen.22.c. * ‖ Iusiurandum, quod iurauit 73
16 ad Abraham patrem nostrum, da-
Ier.21.f.33 turum se nobis:
Heb.6.c.13 * Vt sine timore de manu ini- 74
d. 17 micorum nostrorum liberati, ser-
uiamus illi.
* In sanctitate, & iustitia co- 75
ram ipso, omnibus diebus nostris.
* Et tu puer, propheta Altissi- 76
mi vocaberis: præibis enim ante
faciem Domini parare vias eius:
‖Mal.4.a.5 * ‖ Ad dandam scientiam salu- 77
& b.17 tis plebi eius: in remissionem pec
catorum eorum:
* Per viscera misericordiæ Dei 78
nostri: in quibus visitauit nos,
‖Zac.2.d.9 ‖ oriens ex alto:
Mal. 4. a.2 * Illuminare his, qui in tene- 79
bris, & in vmbra mortis sedent: ad
dirigendos pedes nostros in viam
pacis.
* Puer autem crescebat, & con- 80
fortabatur spiritu: & erat in de-
sertis vsque in diem ostensionis
suæ ad Israel.

CAP. II.

FActum est autem in diebus il- 1
lis, exijt edictum a Cæsare Au A
gusto, vt describeretur vniuersus
orbis.* Hæc descriptio prima, fa- 2
cta est a præside Syriæ Cyrino:* & 3
ibant omnes vt profiterentur sin-
guli in suam ciuitatem.* Ascen- 4
dit autem & Ioseph a Galilæa de
ciuitate Nazareth in Iudæā in ci-
‖Mic.5.a.2 uitatē Dauid, quæ vocatur ‖ Beth-
Mat.2.a.6 lehem: eo quod esset de domo,
& familia Dauid, * vt profitere- 5
tur cū Maria desponsata sibi vxo-
re prægnante.* Factum est autē, 6
cum essent ibi, impleti sunt dies
vt pareret. * Et peperit Filium 7
suum primogenitum, & pannis
eum inuoluit, & reclinauit eum
in præsepio: quia non erat eis lo-
cus in diuersorio. * Et pastores 8
erant in regione eadem vigilan- B
tes, & custodientes vigilias no-
9 ctis super gregem suum. * Et ec-
ce angelus Domini stetit iuxta il-
los, & claritas Dei circumfulsit il-
los, & timuerunt timore magno,
10 * Et dixit illis angelus: Nolite
timere: ecce enim euangelizo vo
bis gaudium magnum, quod erit
11 omni populo: * quia natus est vo-
bis hodie Saluator, qui est Chri-
stus Dominus in ciuitate Dauid.
12 * Et hoc vobis signum: Inuenie-
tis infantem pannis inuolutum,
13 & positum in præsepio.* Et subi-
to facta est cum angelo multitu-
do militiæ cælestis laudantium
14 Deum, & dicentium: * Gloria in
altissimis Deo, & in terra pax ho-
15 minibus bonæ voluntatis. * Et fa-
ctum est, vt discesserūt ab eis an-
geli in cælum: pastores loqueban-
tur ad inuicē: Transeamus vsque
Bethlehem, & videamus hoc ver-
bum, quod factū est, quod Domi-
16 nus ostendit nobis. * Et venerunt
C festinantes: & inuenerunt Mariā,
& Ioseph, & infantem positum in
17 præsepio. * Videntes autem co-
gnouerunt de verbo, quod dictū
18 erat illis de puero hoc. * Et om-
nes, qui audierunt, mirati sunt:
& de his, quæ dicta erant a pasto-
19 ribus ad ipsos. * Maria autem con
seruabat omnia verba hæc, con-
20 ferens in corde suo. * Et reuersi
sunt pastores glorificantes, & lau-
dātes Deum in omnibus, quę au-
dierant, & viderant, sicut dictum
21 est ad illos. * ‖ Et postquam con- ‖Gen.17.b.
summati sunt dies octo vt circū- 12
cideretur puer: vocatum est no- Leu.12.a. 3
men eius ‖ Iesus, quòd vocatum 1.d.31
ēst ab angelo priusquam in vtero Mat.1.c.21
22 conciperetur.* Et postquam im-
pleti sunt dies purgationis eius
‖ secundum legem Moysi, tulerūt ‖ Leu.12.a.
illum in Ierusalem, vt sisterent 6
23 eum Domino, * sicut scriptum est
in lege Domini: Quia omne ma- ‖Exo. 13.a.
sculinum adaperiens vuluam, san 2
24 ctum Domino vocabitur. * & vt Nu.8. c.16
darent hostiam secundum quod
dictum est ‖ in lege Domini par ‖ Leu.12.c.
turturum, aut duos pullos colum- 8
25 barum. * Et ecce homo erat in
Ierusalem, cui nomen Simeon,
& homo iste iustus, & timora-
D tus, expectans consolationem
Israel, & Spiritus sanctus erat in
eo.

eo. * Et responsum acceperat a 26
Spiritu sancto, non visurum se
mortem, nisi prius videret Chri-
stum Domini. * Et venit in spi- 27
ritu in templum. Et cum indu-
cerent puerũ Iesum parẽtes eius,
vt facerent secundum consuetu-
dinem legis pro eo: * & ipse ac- 28
cepit eum in vlnas suas, & bene-
dixit Deum, & dixit:
* Nunc dimittis seruum tuum 29
Domine, secundum verbum tuũ E
in pace:
* Quia viderunt oculi mei sa- 30
lutare tuum,
* Quod parasti ante faciẽ om- 31
nium populorum.
*Lumen ad reuelationem gen- 32
tium, & gloriam plebis tuæ Israel.
* Et erat pater eius & mater 33
mirantes super his, quæ diceban-
tur de illo. * Et benedixit illis 34
‖Isa.8.c.14 Simeon: & dixit ad Mariam ma-
Ro.9.g.32 trem eius: ‖ Ecce positus est hic in
1.Pet.2.a.2 ruinam, & in resurrectionẽ mul-
torum in Israel: & in signum, cui
contradicetur: * & tuam ipsius 35
animam pertransibit gladius vt
reuelentur ex multis cordibus co-
gitationes. * Et erat Anna pro- 36
phetissa, filia Phanuel, de tribu
Aser: hæc processerat in diebus
multis, & vixerat cum viro suo
annis septem a virginitate sua.
* Et hæc vidua vsque ad annos 37
octoginta quattuor: quæ non di- F
scedebat de templo, ieiunijs, &
obsecrationibus seruiens nocte,
ac die. * Et hæc, ipsa hora super- 38
ueniens, confitebatur Domino:
& loquebatur de illo omnibus,
qui expectabant redemptionem
Israel. * Et vt perfecerunt omnia 39
secundum legem Domini, reuersi
sunt in Galilęã in ciuitatem suam
Nazareth. * Puer autem crescebat, 40
& confortabatur plenus sapiẽtia:
& gratia Dei erat in illo. * Et ibãt 41
‖Exo.23.c. parentes eius per omnes annos in
15 Ierusalem, ‖ in die sollemni Pa-
& 34.d.17 schæ. * Et cum factus esset anno- 42
Deut.16.a. rum duodecim, ascendentibus il-
1 lis Ierosolymam secundum con-
suetudinem diei festi, * consum- 43
matisq. diebus, cũ redirẽt remãsit
puer Iesus in Ierusalem, & non
cognouerunt parentes eius. * Exi- 44
stimantes autem illum esse in co- G
mitatu, venerunt iter diei, & re-
quirebant eum inter cognatos, &
45 notos. * Et non inuenientes, re-
gressi sunt in Ierusalem, requiren-
46 tes eum. * Et factum est, post tri-
duum inuenerunt illum in tem-
plo sedentem in medio doctorũ,
audientem illos, & interrogantẽ
47 eos. * Stupebant autem omnes,
qui eum audiebant, super prudẽ-
48 tia, & responsis eius. * Et viden-
tes admirati sunt. Et dixit mater
eius ad illum: Fili, quid fecisti
nobis sic? ecce pater tuus, & ego
49 dolentes quærebamus te. * Et ait
ad illos: Quid est quòd me quære-
batis? nesciebatis quia in his, quæ
Patris mei sunt, oportet me esse?
50 * Et ipsi non intellexerunt verbũ,
51 quod locutus est ad eos. * Et de-
scendit cum eis, & venit Naza-
reth: & erat subditus illis. Et
mater eius conseruabat omnia
52 verba hæc in corde suo. * Et Ie-
sus proficiebat sapientia, & æta-
te, & gratia apud Deum, & ho-
mines.

CAP. III.

1 ANno autẽ quintodecimo im-
A perij Tiberij Cæsaris procu-
rante Pontio Pilato Iudæam, te-
trarcha autem Galilææ Herode,
Philippo autem fratre eius tetrar-
cha Iturææ, & Trachonitidis re-
gionis, & Lysania Abilinæ te-
2 trarcha, * ‖ sub principibus sa- ‖Act.4.a.6
cerdotum Anna, & Caipha: fa-
ctum est verbum Domini super
Ioannem, Zachariæ filium,
3 in deserto. * ‖ Et venit in om- ‖Mat 3.a.1
nem regionem Iordanis, prædi- Mar.1.a.4
cans baptismum pœnitentiæ in
4 remissionem peccatorum, * sicut
B scriptum est in libro sermonum
Isaiæ prophetæ: ‖ Vox claman- ‖Isa 40.a.3.
tis in deserto: Parate viam Do- Ioã.1.c.23
mini: rectas facite semitas eius:
5 * omnis vallis implebitur: & om
nis mons, & collis humiliabitur:
& erunt praua in directa: & as-
6 pera in vias planas: * & videbit
7 omnis caro salutare Dei. * Dice-
bat ergo ad turbas quæ exibant vt
baptizarentur ab ipso: ‖ Geni-
mina viperarum quis ostendit Mat.3.b.7
8 vobis fugere a ventura ira? * Fa-
cite ergo fructus dignos pœnitẽ-
tiæ, & ne cœperitis dicere. Patrem
habemus Abraham, Dico enim

vobis, quia potens est Deus de la-
pidibus istis suscitare filios Abra-
hæ. * Iam enim securis ad radi- 9
cem arborum posita est. Omnis
ergo arbor non faciens fructum
bonum, excidetur, & in ignem
mittetur. * Et interrogabant eum 10
turbæ, dicentes: Quid ergo facie-
mus?* Respondens autē dicebat 11
‖1.Ioā.3.c. illis: ‖Qui habet duas tunicas, det C
17 non habēti, & qui habet escas, si-
Iac.2.a.15 militer faciat.* Venerunt autem 12
& publicani vt baptizarentur, &
dixerunt ad illum: Magister, quid
faciemus? * At ille dixit ad eos: 13
Nihil amplius, quàm quod con-
stitutum est vobis, faciatis.
* Interrogabant autem eum & 14
milites, dicentes: Quid faciemus
& nos? Et ait illis: Neminem con-
cutiatis, neque calumniam facia-
tis: & contenti estote stipendijs
vestris. * Existimante autem po- 15
pulo, & cogitantibus omnibus D
in cordibus suis de Ioanne, ne
forte ipse esset Christus: * respon- 16
‖Matt.3.c. dit Ioannes, dicens omnibus: Ego
11 quidem aqua baptizo vos: veniet
Mar.1.b.8 autem fortior me, cuius non sum
Ioā.1.d.26 dignus soluere corigiam calcea-
‖Act.1.a.5. mentorum eius: ‖ ipse vos bapti-
& 11.c.16. zabit in Spiritu sancto, & igni:
& 19.a.4 * cuius vētilabrum in manu eius, 17
Mat.3.c.12 & purgauit aream suam, & con-
gregabit triticum in horreū suum,
paleas autem comburet igni inex-
tinguibili. * Multa quidem, & 18
alia exhortans euangelizabat po-
‖Mat.14.a. pulo. * ‖ Herodes autem tetrar- 19
3 cha cum corriperetur ab illo de
Mar.6.c.17 Herodiade vxore fratris sui, & de
omnibus malis, quæ fecit Hero-
des, * adiecit & hoc super omnia, 20
& inclusit Ioannem in carcere,
‖Matt.3.d. * ‖ Factum est autem cum bapti- 21
13 zaretur omnis populus, & Iesu E
Mar.1.b.9 baptizato, & orante, apertum est
Io.1.c.32 cælum: * & descendit Spiritus san- 22
ctus corporali specie sicut colum-
ba in ipsum: & vox de cælo facta
‖Matt.3.d. est: ‖ Tu es Filius meus dilectus,
17.& 17.a.5 in te complacui mihi. * Et ipse 23
J.9.f.35 Iesus erat incipiens quasi annorū
2.Pet.1.d. triginta, vt putabatur, filius Io-
17 seph, qui fuit Heli, qui fuit Ma-
thath, * qui fuit Leui, qui fuit Mel- 24
chi, qui fuit Ianne, qui fuit Io-
seph, * qui fuit Mathathiæ, qui 25
fuit Amos, qui fuit Nahum, qui F
26 fuit Hesli, qui fuit Nagge, * qui
fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ,
qui fuit Semei, qui fuit Ioseph,
27 qui fuit Iuda, * qui fuit Ioanna,
qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel,
qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,
28 * qui fuit Melchi, qui fuit Addi,
qui fuit Cosan, qui fuit Elmadā,
29 qui fuit Her, * qui fuit Iesu, qui
fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui
30 fuit Mathat, qui fuit Leui, * qui
fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui
fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui
31 fuit Eliakim, * qui fuit Melea,
qui fuit Menna, qui fuit Matha-
G ta, qui fuit Nathan, qui fuit Da-
32 uid, * qui fuit Iesse, qui fuit Obed,
qui fuit Booz, qui fuit Salmon,
33 qui fuit Naasson, * qui fuit Ami-
nadab, qui fuit Aram, qui fuit
Esron, qui fuit Phares, qui fuit Iu-
34 dę, * qui fuit Iacob, qui fuit Isaac,
qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare,
35 qui fuit Nachor, * qui fuit Sarug,
qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg,
36 qui fuit Heber, qui fuit Sale, * qui
fuit Cainan, qui fuit Arphaxad,
qui fuit Sē, qui fuit Noe, qui fuit
37 Lamech, * qui fuit Mathusale,
qui fuit Henoch, qui fuit Iared,
qui fuit Malaleel, qui fuit Cainā,
38 * qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui
fuit Adam, qui fuit Dei.

CAP. IIII.

1 IEsus autem plenus Spiritu san- Mat.4.a.1.
A cto regressus est a Iordane: & Mar.1.b.12
agebatur a Spiritu in desertum
2 * diebus quadraginta, & tentaba-
tur a diabolo. Et nihil manduca-
uit in diebus illis: & cōsummatis
3 illis esurijt. * Dixit autem illi dia-
bolus: Si Filius Dei es, dic lapidi
4 huic vt panis fiat. * Et respondit
ad illum Iesus: Scriptum est:
‖ Quia non in solo pane viuit ho- ‖Deu.8.a.3
5 mo, sed in omni verbo Dei. * Et Mat.4.a.4
duxit illum diabolus in montem
excelsum, & ostendit illi omnia
regna orbis terræ in momento tē-
6 poris, * & ait illi: Tibi dabo po-
testatem hanc vniuersam, & glo-
riam illorum: quia mihi tradita
7 sunt: & cui volo do illa. * Tu
ergo si adoraueris coram me, erūt
8 tua omnia. * Et respondens Ie- ‖Deu.16.c.
B sus, dixit illi: ‖ Scriptum est, Do- 13.& 10.d.
minum Deum tuum adorabis, 20

& illi soli seruies.* Et duxit illum 9
in Ierusalem, & statuit eum, su-
per pinnam templi, & dixit illi:
Si Filius Dei es, mitte te hinc deor
||Ps.90.c.11 sum. * || Scriptum est enim quòd 10
angelis suis mandauit de te, vt
conseruēt te:* & quia in manibus 11
tollent te, ne forte offendas ad
lapidem pedem tuum. * Et re- 12
spondens Iesus, ait illi: Dictū est:
||Deut. 6.c. 16 || Non tentabis Dominum Deum
tuum. * Et consummata omni 13
tentatione, diabolus recessit ab
||Matt.4.b. 13 illo, vsque ad tempus. * || Et re- 14
gressus est Iesus in virtute Spiri-
Mar.1.b.14 tus in Galilæā, & fama exijt per
vniuersam regionem de illo. *Et 15
ipse docebat in synagogis eorum,
& magnificabatur ab omnibus. C
||Mat.13.g. 54 * || Et venit Nazareth, vbi erat 16
nutritus, & intrauit secundum
Mar.6.a.1 consuetudinem suam die sabbati
Io.4.f.45 in synagogam, & surrexit lege-
re. *Et traditus est illi liber Isaiæ 17
prophetæ. Et vt reuoluit librum,
inuenit locum vbi scriptum erat:
||Isa. 61.a.1 * || Spiritus Domini super me: 18
propter quod vnxit me, euange-
lizare pauperibus misit me, sana-
re cōtritos corde, *prædicare cap- 19
tiuis remissionem, & cæcis visum,
dimittere confractos in remissio-
nem, prædicare annum Domini
acceptum, & diem retributionis.
* Et cum plicuisset librum, reddi- 20
dit ministro, & sedit. Et omnium D
in synagoga oculi erant intendē-
tes in eum. * Cœpit autem dice- 21
re ad illos: Quia hodie impleta est
hæc scriptura in auribus vestris.
* Et omnes testimonium illi da- 22
bāt: & mirabātur in verbis gratiæ,
quæ procedebant de ore ipsius,
& dicebant: Nonne hic est filius
Ioseph? * Et ait illis: Vtique di- 23
cetis mihi hanc similitudinem:
Medice cura teipsum: quanta au-
diuimus facta in Capharnaum,
fac & hic in patria tua. * Ait au- 24
tem: Amen dico vobis, quia ne-
mo propheta acceptus est in pa-
tria sua. * In veritate dico vobis, 25
||3.Reg.17. a.9 || multæ viduæ erant in diebus
Eliæ in Israel, quando clausum est
cælum annis tribus, & mensibus
sex: cum facta esset fames magna
in omni terra: * & ad nullam il- 26
larum missus est Elias, nisi in Sa-
repta Sidoniæ, ad mulierem vi-
27 duam. * || Et multi leprosi erant ||4.Reg.5.d 14
E in Israel sub Elisæo propheta: &
nemo eorum mundatus est nisi
28 Naaman Syrus. * Et repleti sunt
omnes in synagoga ira, hæc au-
29 dientes. * Et surrexerunt, & eie-
cerunt illum extra ciuitatem, &
duxerunt illū vsque ad superci-
lium montis, super quem ciuitas
illorum erat ædificata vt præcipi-
30 tarent eum.* Ipse autem transiens
31 per medium illorum, ibat. * || Et ||Matt.4.b. 13
descendit in Capharnaum ciuita-
tē Galilææ, ibiq. docebat illos sab- Mar.1.c.21
32 batis. * Et stupebant in doctrina Mat.7.d.28
eius, quia in potestate erat sermo
33 ipsius. * || Et in synagoga erat ho- ||Mar.1.c.23
mo habens dæmonium immun-
dum, & exclamauit voce magna,
34 * dicens: Sine, quid nobis, &
F tibi Iesu Nazarene? venisti per-
dere nos? scio te quis sis, Sanctus
35 Dei. * & increpauit illum Iesus,
dicens: Obtumesce, & exi ab eo.
Et cum proiecisset illum dæmo-
nium in medium, exijt ab illo,
36 nihilq. illum nocuit. * Et factus est
pauor in omnibus, & colloque-
bantur adinuicē, dicentes: Quòd
est hoc verbum, quia in potesta-
te & virtute imperat immundis
37 spiritibus, & exeunt? * Et diuul-
gabatur fama de illo in omnem
38 locum regionis. * Surgens autem
Iesus de synagoga, introiuit in do-
mum Simonis. || Socrus autem Si- ||Matt.8.b. 14
G monis tenebatur magnis febri-
bus: & rogauerunt illum pro ea. Mar.1.c.30
39 * Et stans super illam imperauit
febri: & dimisit illam. Et conti-
nuo surgens, ministrabat illis.
40 * Cum autem sol occidisset: om-
nes, qui habebant infirmos varijs
languoribus, ducebāt illos ad eū.
At ille singulis manus imponens,
41 curabat eos. * || Exibāt autem dæ- || Mar.1.d. 34
monia a multis clamantia, & di-
centia: Quia tu es Filius Dei: &
increpans non sinebat ea loqui:
quia sciebant ipsum esse Christū.
42 * Facta autem die egressus ibat in
desertum locū, & turbæ require-
bant eū, & venerunt vsque ad ip-
sum: & detinebant illum ne di-
43 scederet ab eis. * Quibus ille ait:
Quia & alijs ciuitatibus oportet
me euangelizare regnū Dei: quia
44 ideo missus sum. * Et erat prædi-
cans in synagogis Galilææ.

CAP. V.

FActum est autem, cum turbæ 1
irruerent in eum, vt audirent A
verbum Dei, & ipse stabat secus
‖ Matt. 4. c. stagnum Genesareth. * ‖ Et vidit 2
18 duas naues stãtes secus stagnum:
Mar. 1. c. 26 piscatores autem descenderant, &
lauabant retia. * Ascendens au- 3
tem in vnam nauim, quæ erat Si-
monis, rogauit eum a terra redu-
cere pusillum. Et sedens docebat
de nauicula turbas. * Vt cessauit 4
autem loqui, dixit ad Simonem:
Duc in altum, & laxate retia ve-
stra in capturam. * Et respondens 5
Simon, dixit illi: Præceptor, per
totam noctem laborantes, nihil
cepimus: in verbo autem tuo la-
xabo rete. *Et cum hoc fecissent, 6
concluserunt piscium multitudi- B
nem copiosam, rumpebatur au-
tem rete eorum. * Et annuerunt 7
socijs, qui erant in alia naui vt
venirent, & adiuuarent eos. Et
venerunt, & impleuerunt ambas
nauiculas, ita vt pene mergeren-
tur. * Quod cum videret Simon 8
Petrus, procidit ad genua Iesu, di-
cens: Exi a me, quia homo pecca-
tor sum, Domine. *Stupor enim 9
circumdederat eũ, & omnes, qui
cum illo erant, in captura pisciũ,
quam ceperant: * Similiter au- 10
tem Iacobum, & Ioannem, filios
Zebedæi, qui erant socij Simonis.
Et ait ad Simonem Iesus: Noli ti-
mere: ex hoc iam homines eris
capiens. * Et subductis ad terram 11
nauibus, relictis omnibus secuti C
‖ Mat. 8. a. 2 sunt eum. * ‖ Et factum est, cum 12
Mar. 1. d. esset in vna ciuitatum, & ecce vir
40 plenus lepra, & videns Iesum, &
procidẽs in faciem, rogauit eum,
dicens: Domine, si vis, potes me
mundare. * Et extendens ma- 13
num, tetigit eum, dicens: Volo:
Mundare. Et confestim lepra di-
scessit ab illo. * & ipse præcepit 14
illi vt nemini diceret: sed, Vade,
ostende te sacerdoti, & offer pro
‖ Leu. 14. a. 4 emundatione tua, ‖ sicut præce-
pit Moyses, in testimonium illis.
*Perambulabat autem magis ser- 15
mo de illo: & conueniebant tur-
bæ multæ vt audirent, & curaren
tur ab infirmitatibus suis. * Ipse 16
autem secedebat in desertum, &
17 orabat. * Et factũ est in vna die-
D rum, & ipse sedebat docens. Et
erant Pharisæi sedentes, & legis
doctores, qui venerant ex omni
castello Galilææ, & Iudææ, & Ie-
rusalem: & virtus Domini erat
18 ad sanandum eos. * ‖ Et ecce vi- ‖ Mat. 9. a. 2
ri portantes in lecto hominem, Mar. 2. a. 3
qui erat paralyticus: & quærebãt
eum inferre, & ponere ante eum.
19 *Et non inuenientes qua parte il-
lum inferrent præ turba, ascen-
derunt supra tectum, & per tegu-
las summiserunt eum cum lecto
20 in medium ante Iesum. * Quo-
rum fidem vt vidit, dixit: Homo
21 remittuntur tibi peccata tua. * Et
E cœperunt cogitare Scribæ, & Pha
risæi, dicentes: Quis est hic, qui
loquitur blasphemias? Quis po-
test dimittere peccata, nisi solus
22 Deus? * Vt cognouit autem Ie-
sus cogitationes eorum, respon-
dens, dixit ad illos: Quid cogi-
23 tatis in cordibus vestris? * Quid
est facilius dicere: Dimittuntur
tibi peccata: an dicere: Surge,
24 & ambula? * Vt autem sciatis,
quia Filius hominis habet po-
testatem in terra dimittendi pec-
cata, (ait paralytico) Tibi dico,
surge, tolle lectum tuum, & va-
25 de in domum tuam. * Et confe-
stim consurgens coram illis, tulit
lectum, in quo iacebat: & abijt
in domũ suam, magnificans Deũ.
26 * Et stupor apprehendit omnes,
& magnificabãt Deum. Et repleti
sunt timore, dicentes: Quia vidi-
27 mus mirabilia hodie. * ‖ Et post ‖ Mat. 9. a. 9
hæc exijt, & vidit publicanum Mar. 2. c. 14
nomine Leui, sedentem ad Telo-
nium, & ait illi: Sequere me.
28 * Et relictis omnibus, surgens se-
29 cutus est eum. * & fecit ei con-
F uiuium magnum Leui in domo
sua: & erat turba multa publica-
norum, & aliorum, qui cum il-
30 lis erant discumbẽtes. * ‖ Et mur- ‖ Mar. 2. c. 18
murabant Pharisæi, & Scribæ eo-
rum dicentes ad discipulos eius:
Quare cum publicanis, & pecca-
toribus manducatis, & bibitis?
31 * Et respondens Iesus, dixit ad il-
los: Non egent qui sani sunt me-
32 dico, sed qui male habent. * Non
veni vocare iustos, sed peccato-
33 res ad pœnitentiam. * At illi di-
xerunt ad eum: Quare discipuli
Ioan-

Ioannis ieiunãt frequenter, & ob-
secrationes faciunt, similiter & G
Pharisæorum: tui autem edunt,
& bibunt? * Quibus ipse ait: Nũ- 34
quid potestis filios sponsi, dum
cum illis est sponsus, facere ieiu-
nare? * Venient autem dies: cum 35
ablatus fuerit ab illis sponsus, tũc
ieiunabunt in illis diebus. * Di- 36
cebat autem, & similitudinem ad
illos: Quia nemo commissuram
a nouo vestimẽto immittit in ve-
stimentum vetus: alioquin & no-
uum rumpit, & veteri non cõue-
nit commissura a nouo. * Et ne- 37
mo mittit vinum nouum in vtres
veteres: alioquin rumpet vinum
nouum vtres, & ipsum effunde-
tur, & vtres peribunt. * Sed vinum 38
nouum in vtres nouos mittẽdum
est, & vtraque conseruantur. * Et 39
nemo bibẽs vetus, statim vult no-
uũ, dicit enim: Vetus melius est.

CAP. VI.

Mat.12.a.1 FActum est autem in sabbato 1
Mar.2.d.23 secundo, primo, cum transi- A
ret per sata, vellebant discipuli
eius spicas, & manducabant con-
fricantes manibus. * Quidam au- 2
tem Pharisæorum, dicebant illis:
Quid facitis quod nõ licet in sab-
batis? * Et respondens Iesus ad 3
eos, dixit: Nec hoc legistis quod
fecit Dauid, cum esurisset ipse, &
||1.Reg.21 b.6 qui cum illo erant? * || quomodo 4
intrauit in domum Dei, & panes
propositionis sumpsit, & mandu-
cauit, & dedit his, qui cum ipso
erant: quos non licet manduca-
Leu.24.b.9 re || nisi tantum sacerdotibus? * Et 5
Exo.29.c.32 dicebat illis: Quia Dominus est
Filius hominis, etiam sabbati. * Fa- 6
ctum est autem & in alio sabba-
to, vt intraret in synagogã, & do-
||Mat.12.b.10 ceret. || Et erat ibi homo, & ma-
Mar.3.a.1 nus eius dextra erat arida. * Ob- 7
seruabant autem Scribæ, & Pha- B
risæi si in sabbato curaret: vt in-
uenirent vnde accusarent eum.
* Ipse vero sciebat cogitationes 8
eorum: & ait homini, qui habe-
bat manum aridam: Surge, & sta
in medium. Et surgens stetit. * Ait 9
autem ad illos Iesus: Interrogo
vos si licet sabbatis benefacere,
an male: animam saluam facere,
an perdere? * Et circumspectis 10
omnibus dixit homini: Extende
manum tuam. Et extendit: & re-
11 stituta est manus eius. * Ipsi au-
tem repleti sunt insipiẽtia, & col-
loquebantur ad inuicem, quidnã
12 facerent Iesu. * Factum est autem
in illis diebus, exijt in montem
orare, & erat pernoctãs in oratio-
13 ne Dei. * || Et cum dies factus es- ||Mat.10.a.1
set, vocauit discipulos suos: & ele- Mar.3.b.13
git duodecim ex ipsis (quos &
14 Apostolos nominauit) * Simonẽ,
quem cognominauit Petrum, &
Andream fratrem eius, Iacobum,
& Ioannem, Philippum, & Bar-
15 tholomæum, * Matthæũ, & Tho-
C mam, Iacobum Alphæi, & Si-
16 monem, qui vocatur zelotes, * &
Iudam Iacobi, & Iudam Iscario-
17 tem, qui fuit proditor. * Et de-
scendens cum illis, stetit in loco
campestri, & turba discipulorum
eius, & multitudo copiosa ple-
bis ab omni Iudæa, & Ierusalem,
& maritima, & Tyri, & Sido-
18 nis, * qui venerant vt audirent
eum, & sanarentur a languoribus
suis. Et qui vexabantur a spiri-
19 tibus immundis, curabantur. * Et
omnis turba quærebat eum tan-
gere: quia virtus de illo exibat,
20 & sanabat omnes. * || Et ipse ele- ||Mat.5.a.2
uatis oculis in discipulos suos, di-
cebat. Beati pauperes: quia ve-
21 strũ est regnũ Dei. * || Beati qui nũc ||Mat.5.a.18
esuritis: quia saturabimini. Bea-
ti, qui nunc fletis, quia ridebi-
22 tis. * Beati eritis cum vos ode-
rint homines, & cum separaue-
rint vos, & exprobrauerint, & eie-
cerint nomẽ vestrũ tamquam ma-
23 lũ propter Filium hominis. * Gau-
D dete in illa die, & exultate, ecce
enim merces vestra multa est in
cælo, secundũ hæc enim faciebant
24 Prophetis patres eorum. * Verun-
tamen væ vobis diuitibus, quia
habetis consolationem vestram.
25 * || Væ vobis, qui saturati estis: ||Am.6.a.1
quia esurietis. Væ vobis, qui ri- Eccli.31.a.8
detis nunc: quia lugebitis & fle-
26 bitis. * Væ cum benedixerint vo- Isa.65.c.12
bis homines: secundũ hæc enim
faciebant pseudoprophetis patres
27 eorum. * Sed vobis dico, qui au-
ditis: Diligite inimicos vestros,
28 benefacite his qui oderũt vos. * Be-
nedicite maledicentibus vobis,
& orate pro calumniantibus vos.
Et

||Matt.5.g. *||Et qui te percutit in maxillam, 29
44 præbe & alteram. ||Et ab eo, qui
||1. Cor. 6. aufert tibi vestimentum, etiam
b.7 tunicam noli prohibere. * Omni 30
Mat.7.b.12 autem petenti te, tribue: & qui
aufert quæ tua sunt, ne repetas.
Tob. 4. c. * || Et prout vultis vt faciant vo- 31
16 bis homines, & vos facite illis si-
||Matt. 5.g. militer. * || Et si diligitis eos, qui 32
46 vos diligunt, quæ vobis est gra-
tia? nam & peccatores diligen-
tes se diligunt. * Et si benefece- 33
ritis his, qui vobis benefaciunt; E
quæ vobis est gratia? siquidem
||Matt. 5.g. & peccatores hoc faciunt. * ||Et si 34
42 mutuum dederitis his, a quibus
Deu.15.b.8 speratis recipere, quæ gratia est
vobis? nam & peccatores pecca-
toribus fœnerantur, vt recipiant
æqualia. * Verumtamen diligite 35
inimicos vestros: benefacite, &
mutuum date, nihil inde speran-
tes: & erit merces vestra multa,
& eritis filij Altissimi, quia ipse
benignus est super ingratos, & ma
los. * Estote ergo misericordes si- 36
cut & Pater vester misericors est.
* Nolite iudicare, & non iudica- 37
bimini: nolite condemnare, &
non condemnabimini. Dimitti-
te, & dimittemini. * Date, & da- 38
bitur vobis: mensuram bonam,
& confertam, & coagitatam, &
supereffluentem dabūt in sinum
||Mat.7.a.2 vestrum. ||Eadem quippe men-
Mar.4.c.24 sura, qua mensi fueritis, remetie-
tur vobis. * Dicebat autem illis 39
& similitudinem: Numquid po-
test cæcus cæcum ducere? nonne
||Mat. 10.c. ambo in foueam cadunt?* || Non 40
24 est discipulus super magistrum: F
Io.13.b. 16 perfectus autem omnis erit, si sit
||Mat. 7.a.3 sicut magister eius. * || Quid au- 41
tem vides festucam in oculo fra-
tris tui, trabem autem, quæ in
oculo tuo est, non consideras?
* Aut quomodo potes dicere fra- 42
tri tuo: Frater sine eijciam festu-
cam de oculo tuo: ipse in oculo
tuo trabem non videns? Hypocri-
ta eijce primum trabem de oculo
tuo: & tunc perspicies vt educas
||Matt. 7.c. festucā de oculo fratris tui. * ||Nō 43
16. & 12. e. est enim arbor bona, quę facit fru
33 ctus malos: neque arbor mala fa-
ciens fructum bonum. * Vnaquæ- 44
que enim arbor de fructu suo co-
gnoscitur. Neque enim de spinis
colligunt ficus: neque de rubo

45 vindemiant vuam. * Bonus ho-
G mo de bono thesauro cordis sui
profert bonum: & malus homo
de malo thesauro profert malū.
Ex abundātia enim cordis os lo-
46 quitur. * Quid autem vocatis me
|| Domine, Domine: & non faci- ||Matt.7.d.
47 tis quæ dico? * Omnis, qui venit 21
ad me, & audit sermones meos, Ro.2.b.13.
& facit eos: ostendam vobis cui Iac.1.b.12.
48 similis sit: * similis est homini ędi-
ficanti domum, qui fodit in altū,
& posuit fundamētum super pe-
tram. inundatione autem facta,
illisum est flumen domui illi, &
non potuit eam mouere: fundata
49 enim erat super petrā. * Qui autē
audit, & non facit: similis est ho-
mini ædificāti domum suam su-
per terram sine fundamento: in
quam illisus est fluuius, & con-
tinuo cecidit: & facta est ruina
domus illius magna.

CAP. VII.

1 CVm autem implesset omnia ||Mat.8.a.5
A verba sua in aures plebis, in-
2 trauit Capharnaum. * Centurio-
nis autem cuiusdam seruus male
habens, erat moriturus: qui illi
3 erat pretiosus. * Et cum audisset
de Iesu, misit ad eum seniores Iu
dæorum, rogans eum vt veniret,
4 & saluaret seruum eius. * At illi
cum venissent ad Iesum, roga-
bant eum solicite, dicentes ei:
Quia dignus est vt hoc illi pręstes.
5 * diligit enim gentem nostram:
& synagogam ipse ædificauit no-
6 bis. * Iesus autem ibat cum illis.
Et cum iam non longe esset a do-
mo, misit ad eum Centurio ami-
cos, dicens: || Domine noli vexa- ||Mat.8.a.8
ri: Non enim sum dignus vt sub
7 tectum meum intres. * propter
quod & me ipsum non sum di-
gnum arbitratus vt venirē ad te,
sed dic verbo, & sanabitur puer
8 meus. * nam & ego homo sum
B sub potestate constitutus, habens
sub me milites: & dico huic vade,
& vadit: & alij veni, & venit: &
9 seruo meo, fac hoc, & facit. * Quo
audito Iesus miratus est: & con-
uersus sequentibus se turbis, di-
xit: Amen dico vobis, nec in Is-
10 rael tantam fidem inueni. * Et re-
uersi, qui missi fuerant domū, in-
uene-

uenerunt seruũ, qui languerat, sa-
num. * Et factum est: deinceps 11
ibat in ciuitatem, quæ vocatur
Naim: & ibant cum eo discipu-
li eius, & turba copiosa. * Cum 12
autem appropinquaret portæ ci-
uitatis, ecce defunctus efferreba-
tur filius vnicus matris suæ: &
hæc vidua erat: & turba ciuita-
tis multa cum illa. * Quam cum 13
vidisset Dominus, misericordia
motus super eam, dixit illi: Noli
flere. * Et accessit, & tetigit locu- 14
lum. (Hi autem, qui portabant,
steterunt.) Et ait: Adolescens, ti-
bi dico, surge. * Et resedit qui 15
erat mortuus, & cœpit loqui. Et C
dedit illum matri suæ. * Accepit 16
autem omnes timor: & magnifi-
‖ J.24.c.19 cabant Deum, dicentes: ‖ Quia
Io.4.c.19 propheta magnus surrexit in no-
bis: & quia Deus visitauit plebẽ
suam. * Et exijt hic sermo in vni- 17
uersam Iudæam de eo, & in om-
nem circà regionem. * Et nun- 18
ciauerũt Ioanni discipuli eius de
‖ Mat.11.a omnibus his. * ‖ Et conuocauit 19
2 duos de discipulis suis Ioannes,
& misit ad Iesum, dicens: Tu es
qui venturus es, an alium expe-
ctamus? * Cum autem venissent 20
ad eum viri, dixerunt: Ioannes
Baptista misit nos ad te, dicens:
Tu es, qui venturus es, an alium
expectamus? * (in ipsa autem 21
hora multos curauit a languori-
bus, & plagis, & spiritibus ma-
lis, & cæcis multis donauit vi-
sum.) * Et respondens, dixit il- 22
lis: Eũtes renunciate Ioanni quæ
‖ Isa.35.b.5 audistis, & vidistis? Quia cæci vi
dent, claudi ambulant, leprosi
mundantur, surdi audiunt, mor- D
tui resurgunt, pauperes euangeli-
zantur: * Et beatus est quicum- 23
que non fuerit scandalizatus in
me. * Et cum discessissent nun- 24
cij Ioannis, cœpit de Ioanne dice
re ad turbas: Quid existis in de-
sertum videre? arundinem vento
agitatam? * Sed quid existis vi- 25
dere? hominem mollibus vesti-
mentis indutum? Ecce qui in ve-
ste pretiosa sunt & delicijs in do-
‖ Mal.3 a.b. mibus regum sunt. * Sed quid 26
1 existis videre? prophetam? Vti-
Matt.11.b. que dico vobis, & plus quàm Pro
10 phetam. * ‖ hic est, de quo scri- 27
Mar.1.a.2. ptum est: Ecce mitto angelum
meum ante faciem tuam, qui
præparabit viam tuam ante te.
28 * Dico enim vobis: Maior inter
natos mulierum propheta Ioan-
ne Baptista nemo est: qui autem
minor est in regno Dei, maior est
29 illo. * Et omnis populus audiens
E & publicani, iustificauerunt Deũ,
30 baptizati baptismo Ioãnis. * Pha-
risæi autem, & legis periti con-
silium Dei spreuerũt in semetip-
31 sos, non baptizati ab eo. * Ait au-
tem Dominus: ‖ Cui ergo simi- ‖ Mat.11.b.
les dicam homines generationis 16
32 huius? & cui similes sunt? * Si-
miles sunt pueris sedentibus in
foro: & loquentibus adinuicem,
& dicentibus: Cantauimus vobis
tibijs, & non saltastis: lamenta-
33 uimus, & non plorastis. * ‖ Ve- ‖ Mat.3.a.4
nit enim Ioannes Baptista, neque Mar.1.a.6
mãducans panem, neque bibens
vinum, & dicitis: Dæmonium ha-
34 bet. * Venit Filius hominis man-
ducans, & bibens, & dicitis: Ec-
ce homo deuorator, & bibens vi-
nũ, amicus publicanorũ, & pecca-
35 torum. * Et iustificata est sapien-
36 tia ab omnibus filijs suis. * Ro-
F gabat autem illum quidam de
Pharisæis, vt manducaret cum il-
lo. Et ingressus domum Phari-
37 sæi discubuit. * ‖ Et ecce mulier, ‖ Matt.26.a.
quæ erat in ciuitate peccatrix, vt 7
cognouit quòd accubuisset in do- Mar.14.a.
mo Pharisæi, attulit alabastrum 3
38 vnguenti: * & stans retro secus pe- Io.12.a.3
des eius, lacrymis cœpit rigare pe
des eius, & capillis capitis sui ter-
gebat, & osculabatur pedes eius,
39 & vnguento vngebat. * Videns
autem Pharisæus, qui vocauerat
eum, ait intra se dicens: Hic si es-
set propheta, sciret vtique, quæ, &
qualis est mulier, quæ tangit eũ:
40 quia peccatrix est. * & respondens
Iesus, dixit ad illum: Simon, ha-
beo tibi aliquid dicere. At ille
41 ait: Magister, dic. * Duo debito-
res erant cuidam fœneratori: v-
nus debebat denarios quingẽtos,
42 & alius quinquaginta. * Non ha-
bentibus illis vnde redderent do-
nauit vtrisque. Quis ergo eum
43 plus diligit? * Respondens Simon
G dixit: Aestimo quia is, cui plus
donauit. At ille dixit ei: Recte
44 iudicasti. * Et conuersus ad mu-
lierem, dixit Simoni: Vides hanc
mulie-

mulierem? Intraui in domũ tuam,
aquam pedibus meis non dedisti:
hæc autem lacrymis rigauit pe-
des meos, & capillis suis tersit.
* Osculum mihi non dedisti: hæc 45
autem ex quo intrauit, non ces-
sauit osculari pedes meos. * Oleo 46
caput meum non vnxisti: hæc au-
tem vnguento vnxit pedes meos.
* propter quod dico tibi: Remittũ- 47
tur ei peccata multa, quoniam
dilexit multum. Cui autem mi-
nus dimittitur minus diligit.
||Mat.9.a.2 * Dixit autem ad illam: || Remit- 48
tuntur tibi peccata. * Et cœperunt 49
qui simul accumbebant, dicere
intra se: Quis est hic, qui etiam
peccata dimittit? * Dixit autem 50
ad mulierem: Fides tua te saluam
fecit: vade in pace.

CAP. VIII.

ET factum est deinceps, & ip- 1
se iter faciebat per ciuitates, A
& castella prædicans, & euangeli-
zans regnum Dei: & duodecim
cum illo, * & mulieres aliquæ, 2
quæ erant curatæ a spiritibus ma-
||Mar.16.c.9 lignis, & infirmitatibus: || Maria,
quæ vocatur Magdalene, de qua
septem dæmonia exierant, * & 3
Ioanna vxor Chusæ procuratoris
Herodis, & Susãna, & aliæ multæ,
quæ ministrabant ei de facultati-
bus suis. * Cum autem turba plu- 4
rima conuenirent, & de ciuitati-
bus properarent ad eum, dixit per
||Mat.13.a.3 similitudinem: * || Exijt qui se- 5
minat, seminare semen suum:
Mar.4.a.2 & dum seminat, aliud cecidit se-
cus viam, & conculcatum est, &
volucres cæli comederunt illud.
* Et aliud cecidit supra petram: 6
& natum aruit, quia non habebat
humorem. * Et aliud cecidit in- 7
ter spinas, & simul exortæ spinæ
suffocauerunt illud. * Et aliud 8
cecidit in terram bonam: & or-
tum fecit fructum centuplum.
* Hæc dicens clamabat: Qui ha- 9
||Isa.6.c.9 bet aures audiendi, audiat. * In- 10
Mat.13.b.14 terrogabant autem eum discipu- B
li eius, quæ esset hæc parabola.
Mar.4.b.12 * Quibus ipse dixit: Vobis datum 11
Io.12.f.40 est nosse mysterium regni Dei,
Act.28.f.26 ceteris autem in parabolis, || vt
videntes non videant, & audien-
Ro.11.b.8 tes non intelligant. * Est autem 12
hæc parabola: Semen est verbum
13 Dei. * Qui autem secus viam,
hi sunt qui audiunt: deinde ve-
nit diabolus, & tollit verbum de
corde eorum, ne credentes salui
14 fiant. * Nam qui supra petram:
qui cum audierint, cum gaudio
suscipiunt verbum: & hi radices
non habent: qui ad tempus cre-
dunt, & in tempore tentationis
15 recedunt. * Quod autem in spi-
nas cecidit: hi sunt, qui audierunt,
& a solicitudinibus, & diuitijs,
& voluptatibus vitæ euntes, suf-
focantur, & non referunt fructũ.
16 * Quod autem in bonam terram:
hi sunt, qui in corde bono, &
optimo audientes verbum reti-
nent, & fructum afferunt in pa-
17 tientia. * || Nemo autem lucer- ||Matt.5.b.15
nam accendens, operit eam vase,
aut subtus lectum ponit: sed su- Mar.4.c.21
pra candelabrum ponit, vt in-
18 trantes videant lumen. * || Non ||Mat.10.c.26
C est enim occultum, quod non
manifestetur, nec absconditum, Mar.4.c.22
quod non cognoscatur, & in pa-
19 lam veniat. * || Videte ergo quo- ||Mat.13.b.12.& 25.c.29
modo audiatis? Qui enim habet,
dabitur illi: & quicumque non
habet, etiã quod putat se habere,
20 auferetur ab illo. * || Venerunt ||Mat.12.d.46
autem ad illum mater, & fratres
eius, & non poterant adire eum Mar.3.d.31
21 præ turba. * Et nunciatum est illi:
Mater tua, & fratres tui stant fo-
22 ris, volentes te videre. * Qui re-
spondẽs, dixit ad eos: Mater mea,
& fratres mei hi sunt, qui verbũ
23 Dei audiũt, & faciunt. * || Factum ||Matt.8.d.23
est autem in vna dierum, & ipse
ascendit in nauiculã, & discipu- Mar.4.d.36
li eius, & ait ad illos: Transfrete-
mus trans stagnũ. Et ascenderunt.
24 * Et nauigantibus illis, obdormi-
uit, & descendit procella venti
in stagnum, & complebantur, &
25 periclitabantur. * Accedentes
D autem suscitauerunt eum, dicen-
tes: Præceptor, perimus. At ille
surgens, increpauit ventum, &
tempestatem aquæ, & cessauit: &
26 facta est tranquillitas. * Dixit au-
tem illis: Vbi est fides vestra? Qui
timentes, mirati sunt ad inuicẽ,
dicentes: Quis putas hic est, quia
& ventis, & mari imperat, &
27 obediunt ei? * Et nauigauerunt
ad regionem Gerasenorum, quæ
est con-

est contra Galilæam.* Et cũ egres- 27
sus esset ad terram, occurrit illi
vir quidam, qui habebat dæmo-
nium iam temporibus multis, &
vestimento non induebatur, ne-
que in domo manebat, sed in mo-
numentis. * Is, vt vidit Iesum: 28
procidit ante illum: & exclamans
voce magna, dixit: Quid mihi,
& tibi est Iesu fili Dei altissimi?
obsecro te, ne me torqueas.* Præ- 29
cipiebat enim spiritui immũdo vt
exiret ab homine. Multis enim
temporibus arripiebat illum, &
vinciebatur catenis, & compedi-
bus custoditus: & ruptis vincu-
lis agebatur a dæmonio in deser-
ta. * Interrogauit autem illum 30
Iesus, dicens: Quod tibi nomen
est? At ille dixit: Legio: quia
intrauerant dæmonia multa in eũ.
* Et rogabant illum ne imperaret 31
illis vt in abyssum irent. * Erat 32
autem ibi grex porcorum multo- E
rum pascentium in monte: & ro-
gabant eum, vt permitteret eis in
illos ingredi. Et permisit illis.
* Exierunt ergo dæmonia ab ho- 33
mine, & intrauerunt in porcos:
& impetu abijt grex per præceps
in stagnũ, & suffocatus est. * Quod 34
vt viderunt factum qui pascebãt,
fugerunt, & nunciauerunt in ci-
uitatem, & in villas. * Exierunt 35
autem videre quod factum est, &
venerunt ad Iesum: & inuenerunt
hominem sedentem, a quo dæ-
monia exierant, vestitum, ac sa-
na mente ad pedes eius, & timue-
runt. * Nunciauerunt autem illis, 36
& qui viderant, quomodo sanus
factus esset a legione: * & rogaue- 37
runt illũ omnis multitudo regio-
nis Gerasenorum vt discederet ab
ipsis: quia magno timore tenebã-
tur. Ipse autem ascendens nauim,
reuersus est. * Et rogabat illum 38
vir, a quo dæmonia exierant, vt
cum eo esset. Dimisit autem eum
Iesus, dicens: * Redi in domum 39
tuam, & narra quanta tibi fecit
Deus. Et abijt per vniuersam
ciuitatem, prædicans quanta illi
fecisset Iesus. * Factum est autem 40
cum redijsset Iesus, excepit illum
‖Matt. 9. c. 18 turba: erant enim omnes expe-
ctantes eum. * ‖ Et ecce venit vir, 41
Mar. 5. b. 22 cui nomen Iairus, & ipse princeps F
synagogæ erat: & cecidit ad pedes
Iesu, rogans eum vt intraret in do-
42 mum eius, * quia vnica filia erat
ei fere annorũ duodecim, & hæc
moriebatur. Et contigit, dum
iret, a turbis comprimebatur.
43 * Et mulier quædam erat in fluxu
sanguinis ab annis duodecim,
quæ in medicos erogauerat om-
nem substantiam suam, nec ab
44 vllo potuit curari: * accessit retro,
& tetigit fimbriã vestimenti eius:
& confestim stetit fluxus sangui-
45 nis eius. * Et ait Iesus: Quis est,
qui me tetigit? Negantibus autem
omnibus, dixit Petrus, & qui
cum illo erant: Præceptor, tur-
bæ te comprimunt, & affligunt,
46 & dicis: Quis me tetigit? * Et di-
xit Iesus: Tetigit me aliquis. Nã
ego noui virtutem de me exijsse.
47 * Videns autem mulier, quia non
G latuit, tremens venit, & procidit
ante pedes eius: & ob quam cau-
sam tetigerit eum, indicauit co-
ram omni populo: & quemad-
48 modum confestim sanata sit. * At
ipse dixit ei: Filia, fides tua sal-
49 uam te fecit: vade in pace. * Ad-
huc illo loquente, venit quidam
ad principem synagogæ, dicens ei:
Quia mortua est filia tua, noli ve-
50 xare illum. * Iesus autem audito
hoc verbo, respondit patri puel-
læ: Noli timere, crede tantum,
51 & salua erit. * Et cum venisset
domum, non permisit intrare
secum quemquam, nisi Petrum,
& Iacobum, & Ioannem, & pa-
52 trem, & matrem puellæ. * Fle-
bant autem omnes, & plangebant
illã. At ille dixit: Nolite flere, non
est mortua puella: sed dormit.
53 * Et deridebant eum, scientes
54 quòd mortua esset. * Ipse autem
tenens manum eius clamauit,
55 dicens: Puella, surge. * Et re-
uersus est spiritus eius, & surre-
xit continuo. Et iussit illi dari
56 manducare. * Et stupuerunt pa-
rentes eius, quibus præcepit ne
alicui dicerent quod factum erat.

CAP. IX.

1 CONuocatis autem duodecim Mat. 10. a. 1
A Apostolis, dedit illis virtu- Mar. 3. c. 13
tem, & potestatem super omnia
dæmonia, & vt languores cura-
2 rent. * Et misit illos prædicare
regnum

regnum Dei, & sanare infirmos.
‖Mat.10.a. * ‖ Et ait ad illos: Nihil tuleritis 3
9 in via, neque virgam, neque pe-
Mar.6.a.8 ram, neque panem, neque pecu-
niam, neque duas tunicas habea-
tis. *Et in quamcumque domum 4
intraueritis, ibi manete, & inde
ne exeatis. * Et quicumque non 5
‖Act.13.g. receperint vos: ‖ exeuntes de ci-
51 uitate illa, etiam puluerem pe-
dum vestrorum excutite in testi-
monium supra illos. * Egressi au- 6
tē circuibant per castella euange
‖Mat.14.a.1 lizantes, & curantes vbique. *‖ Au- 7
Mar.6.d.14 diuit autem Herodes tetrarcha
omnia, quæ fiebant ab eo, & hæ-
sitabat eo quòd diceretur * a qui- 8
busdam: Quia Ioannes surrexit
a mortuis: a quibusdā vero: Quia
Elias apparuit: ab aliis autē: Quia
propheta vnus de antiquis surre-
xit. * Et ait Herodes: Ioannem 9
ego decollaui: Quis est autem
iste, de quo ego talia audio? Et
quærebat videre eum. * Et reuer- 10
si Apostoli, narrauerunt illi quæ-
cumque fecerunt: & assumptis il-
lis secessit seorsum in locū deser-
tum, qui est Bethsaidæ. * Quod cū 11
cognouissent turbæ, secutæ sunt
illum: & excepit eos, & loqueba-
tur illis de regno Dei, & eos, qui
cura indigebāt, sanabat. * Dies au- 12
tem cœperat declinare. Et acce- B
dentes duodecim dixerunt illi:
‖Mat.14.b. ‖ Dimitte turbas, vt eūtes in castel
15 la, villasq. quę circa sūt, diuertāt,
Mar.6.d.36 & inueniant escas: quia hic in lo-
co deserto sumus. * Ait autem ad 13
illos: Vos date illis manducare. At
illi dixerunt: ‖ Non sunt vobis
‖Ioā.6.a.9 plus quàm quinque panes, & duo
pisces: nisi forte nos eamus, &
emamus in omnem hanc turbam
escas. * Erant autem fere viri 14
quinque millia. Ait autem ad di-
scipulos suos: Facite illos discum-
bere per conuiuia quinquagenos.
* Et ita fecerunt. Et discumbere 15
fecerunt omnes. * Acceptis autem 16
quinque panibus, & duobus pi-
scibus, respexit in cælum, & be-
nedixit illis: & fregit, & distri-
buit discipulis suis, vt ponerent
ante turbas. * Et manducauerunt 17
omnes, & saturati sunt. Et sublatū
‖Mat.16.b. est quod superfuit illis, fragmēto-
13 rū cophini duodecim. *‖ Et factum 18
Mar.8.c.27 est cū solus esset orans, erant cum

illo & discipuli: & interrogauit
illos, dicens: Quem me dicunt
19 esse turbæ? * At illi responderunt,
& dixerunt: Ioannem Baptistam,
alii autē Eliā, alii vero quia vnus
Propheta de prioribus surrexit.
20 * Dixit autē illis: Vos autē quem
me esse dicitis? Respondens Si-
mon Petrus dixit: Christum Dei.
21 * At ille increpans illos, præcepit
22 ne cui dicerent hoc, * dicēs: ‖ Quia ‖Mat.17.d.
oportet Filiū hominis multa pa- 23
ti, & reprobari a senioribus, & Mar.8.e.31
principibus sacerdotū, & Scribis,
& occidi, & tertia die resurgere.
23 * ‖ Dicebat autē ad omnes: Si quis ‖Mat.10.d.
C vult post me venire, abneget se- 38.& 16.d.
metipsum, & tollat crucem suam 24
24 quotidie, & sequatur me. * Qui Mar.8.d.34
enim voluerit animam suā saluā j.14.f.
facere, perdet illam: nam qui per- & 17.g.33
diderit animam suam propter me Ioan.12.d.
25 saluam faciet illam. * quid enim 25
proficit homo, si lucretur vniuer-
sum mundum, se autem ipsum
perdat, & detrimentum sui faciat? ‖Mat.10.d.
26 * Nam qui me erubuerit, & meos 33
sermones: hunc Filius hominis e- Mar.8.d.38
rubescet cum venerit in maiesta- 2.Tim.2.b.
te sua, & Patris, & sanctorum 12
27 angelorum. * ‖ Dico autem vo-
bis vere: sunt aliqui hic stantes, ‖Mat.16.d.
qui non gustabunt mortem donec 28
28 videant regnum Dei. * ‖ Factum Mar.9.a.1
est autem post hæc verba fere ‖Mat.17.a.
D dies octo, & assumpsit Petrum, 1
& Iacobum, & Ioannem, & a- Mar.9.a.2
29 scendit in montem vt oraret. * Et
facta est, dum oraret, species vul-
tus eius altera: & vestitus eius
30 albus & refulgēs. * Et ecce duo vi-
ri loquebantur cum illo. Erant
31 autem Moyses, & Elias, * visi
in maiestate, & dicebant exces-
sum eius, quem completurus e-
32 rat in Ierusalem. * Petrus vero,
& qui cum illo erant, grauati e-
rant somno. Et euigilantes vide-
runt maiestatem eius, & duos vi-
33 ros, qui stabant cum illo. * Et
factum est cum discederent ab
illo, ait Petrus ad Iesum: Præce-
ptor, bonum est nos hic esse: & fa-
ciamus tria tabernacula, vnū Tibi,
& vnum Moysi, & vnum Eliæ: ne-
34 sciens quid diceret. * Hæc autem
illo loquente, facta est nubes, &
obumbrauit eos: & timuerunt, in-
35 trantibus illis in nubem. * Et vox
facta

2.Pe.1.c.17 facta est de nube, dicens: ‖Hic E
est Filius meus dilectus, ipsum
audite. * Et dum fieret vox, in- 36
uentus est Iesus solus. Et ipsi ta-
cuerunt, & nemini dixerunt in
illis diebus quidquam ex his, quæ
‖Mat. 17.b. viderant. * ‖ Factum est autem in 37
14 sequenti die, descendentibus il-
Mar.9.c.17 lis de monte, occurrit illis turba
multa. * Et ecce vir de turba ex- 38
clamauit, dicens: Magister, ob-
secro te, respice in filium meum
quia vnicus est mihi: * & ecce 39
spiritus apprehendit eum, & su-
bito clamat, & elidit, & dissipat
eum cum spuma, & vix discedit
dilanians eũ: * & rogaui discipu- 40
los tuos vt eijcerent illum, & non
potuerunt. * Respondens autẽ Ie- 41
sus, dixit: O generatio infidelis,
& peruersa, vsquequo ero apud
vos, & patiar vos? Adduc huc fi-
lium tuum. * Et cum accederet, 42
elisit illum dæmoniũ, & dissipa-
uit. * Et increpauit Iesus spiritum 43
immundum, & sanauit puerum,
& reddidit illum patri eius. * Stu- 44
pebant autem omnes in magni-
tudine Dei: omnibusq. mirantĩ-
bus in omnibus, quæ faciebat, di- F
xit ad discipulos suos: Ponite vos
in cordibus vestris sermones istos:
Filius enim hominis futurum
est vt tradatur in manus hominũ.
* At illi ignorabant verbum istud, 45
& erat velatum ante eos vt non
sentirent illud: & timebant eum
‖Mat.18.a.1 interrogare de hoc verbo. * ‖ In- 46
Mar.9.c.33 trauit autem cogitatio in eos,
quis eorum maior esset. * At Ie- 47
sus videns cogitationes cordis il-
lorum, apprehendit puerũ, & sta-
tuit illũ secus se, * & ait illis: Qui- 48
cumque susceperit puerum istum
in nomine meo, me recipit: &
quicũque me receperit, recipit eũ,
qui me misit. Nam qui minor est
inter vos omnes, hic maior est.
* Respondens autem Ioannes di- 49
xit: Præceptor, vidimus quen-
dam in nomine tuo eijcientem
dæmonia, & prohibuimus eum:
quia non sequitur nobiscum. * Et 50
ait ad illum Iesus: Nolite prohi-
bere: qui enim non est aduersum
vos, pro vobis est. * Factum est 51
autem dum complerentur dies as-
sumptionis eius, & ipse faciem
suam firmauit vt iret in Ierusa-
52 lem. * Et misit nuncios ante con-
spectum suum: & euntes intraue-
rũt in ciuitatem Samaritanorũ vt
53 pararent illi. * Et non receperunt
eum, quia facies eius erat euntis
54 in Ierusalem. * Cum vidissent au-
G tem discipuli eius Iacobus, & Io-
annes, dixerunt: Domine, vis dici-
mus vt ignis descendat de cælo, &
55 consumat illos? * Et conuersus
increpauit illos, dicens: Nescitis
56 cuius spiritus estis. * ‖ Filius ho- ‖Matt. 8.c.
minis non venit animas perdere, 19
sed saluare. Et abierunt in aliud Io.3.a.8
57 castellum. * Factum est autem
ambulantibus illis in via, dixit
quidam ad illum: Sequar te quo-
58 cũque ieris. * Dixit illi Iesus: Vul-
pes foueas habẽt, & volucres cæli
nidos: Filius autẽ hominis nõ ha-
59 bet vbi caput reclinet. * Ait au-
tem ad alterum: Sequere me.
ille autem dixit: Domine permit-
te mihi primum ire, & sepelire pa
60 trem meũ. * Dixitq. ei Iesus: Sine
vt mortui sepeliãt mortuos suos:
tu autem vade, & annuncia re-
61 gnum Dei. * Et ait alter: Sequar
te Domine, sed permitte mihi pri-
mũ renũtiare his, quæ domi sunt.
62 * Ait ad illum Iesus: Nemo mittẽs
manum suam ad aratrum, & re-
spiciẽs retro, aptus est regno Dei.

CAP. X.

1 Post hæc autem designauit Do-
A minus & alios septuaginta
duos. & misit illos binos ante
faciẽ suam in omnẽ ciuitatem, &
locum quò erat ipse venturus.
2 * Et dicebat illis. ‖Messis quidem ‖ Mat. 9.d.
multa, operarij autem pauci. Ro- 37
gate ergo dominum messis vt mit
tat operarios in messem suam.
3 * Ite: ‖ ecce ego mitto vos sicut ‖Mat.10.a.
4 agnos inter lupos. * ‖Nolite porta- 10
re sacculum, neque peram, neque ‖Mar. 6.a.8
calceamenta, ‖ & neminem per ‖ 4. Reg.4.
5 viam salutaueritis. * In quamcũ- e.29
que domum intraueritis, primum
6 dicite: Pax huic domui: * & si ibi
fuerit filius pacis, requiescet su-
per illum pax vestra: sin autem,
7 ad vos reuertetur. * In eadem au- ‖Mat.10.b.
B tem domo manete edentes, & bi- 10
bentes quæ apud illos sunt: ‖ di- Deut.24.c.
gnus est enim operarius mercede 14
sua. Nolite transire de domo 1.Tim.5.c.
8 in domum. * Et in quamcumque 18
ciui-

ciuitatem intraueritis, & susce-
perint vos, manducate quæ appo-
nuntur vobis: * & curate infir- 9
mos, qui in illa sunt, & dicite il-
lis: Appropinquauit in vos regnũ
Dei. * In quamcumque autem 10
ciuitatem intraueritis, & non su-
sceperint vos, exeuntes in plateas
Act. 13. g. eius, dicite: * ‖Etiam puluerem, 11
51 qui adhæsit nobis de ciuitate ve-
stra, extergimus in vos: tamen hoc
scitote, quia appropinquauit re-
gnum Dei. * Dico vobis, quia 12
Sodomis in die illa remissius erit
quàm illi ciuitati. * Væ tibi Co- 13
rozain, væ tibi Bethsaida: quia si C
in Tyro, & Sidone factæ fuissent
virtutes, quæ factæ sunt in vobis,
olim in cilicio, & cinere sedentes
pœniterent. * Verumtamen Ty- 14
ro, & Sidoni remissius erit in iu-
dicio, quàm vobis. * Et tu Ca- 15
pharnaum vsque ad cælum exal-
tata, vsque ad infernũ demergeris.
‖Mat.10.d. * ‖Qui vos audit, me audit: & 16
40 qui vos spernit, me spernit. Qui
Io.13.c.20 autem me spernit, spernit eum,
qui misit me. * Reuersi sunt autẽ 17
septuaginta duo cum gaudio, di-
centes: Domine, etiam dæmo-
nia subijciuntur nobis in nomi-
ne tuo. * Et ait illis: Videbam 18
satanam sicut fulgur de cælo ca-
dentem, * Ecce dedi vobis pote- 19
statem calcandi supra serpentes, D
& scorpiones, & super omnem
virtutem inimici: & nihil vobis
nocebit. * Verumtamen in hoc 20
nolite gaudere quia spiritus vobis
subijciuntur: gaudete autem,
quod nomina vestra scripta sunt
‖Mat.11.d. in cælis. * ‖In ipsa hora exulta- 21
25 uit Spiritu sancto: & dixit: Con-
fiteor tibi pater, Domine cæli, &
terræ, quòd abscondisti hæc a sa-
pientibus, & prudentibus, & re-
uelasti ea paruulis. Etiam Pater:
quoniam sic placuit ante te. * Om 22
nia mihi tradita sũt a Patre meo.
Et nemo scit quis sit Filius, nisi
Pater: & quis sit Pater, nisi Filius,
& cui voluerit Filius reuelare.
* Et conuersus ad discipulos suos, 23
‖Mat.13.b. dicit: ‖Beati oculi, qui vident quæ
16 vos videtis. * Dico enim vobis, 24
‖Matt. 22. quòd multi Prophetæ, & reges E
d. 35 voluerunt videre quæ vos videtis,
Mar. 12. c. & non viderunt: & audire quæ
28 auditis, & non audierunt. * ‖Et 25

ecce quidam Legisperitus surre-
xit tentans illum, & dicens: Ma-
gister, quid faciendo vitam æter-
26 nam possidebo? * At ille dixit
ad eum: In lege quid scriptum est?
27 quomodo legis? * Ille respondens
dixit: ‖Diliges Dominum Deum ‖Deu.6.a.5
tuum ex toto corde tuo, & ex to-
ta anima tua, & ex omnibus vi-
ribus tuis, & ex omni mente tua:
& proximũ tuũ sicut teipsum.
28 * Dixitque illi: Recte respondi-
29 sti, hoc fac, & viues. * Ille au-
tem volens iustificare seipsum,
dixit ad Iesum: Et quis est meus
30 proximus? * Suscipiens autem
Iesus, dixit: Homo quidam de-
scẽdebat ab Ierusalem in Iericho,
& incidit in latrones, qui etiam
despoliauerunt eum: & plagis im
positis abierunt semiuiuo relicto.
31 * Accidit autem vt sacerdos qui-
F dam descenderet eadem via: &
32 viso illo præteriuit. * Similiter &
Leuita cum esset secus locum, &
33 videret eum, pertransijt. * Sama-
ritanus autem quidam iter faciẽs,
venit secus eum: & videns eum,
34 misericordia motus est. * Et ap-
propians alligauit vulnera eius,
infundens oleum, & vinum, &
imponens illum in iumentũ suũ,
duxit in stabulum, & curam eius
35 egit. * Et altera die protulit duos
denarios, & dedit stabulario, &
ait: Curam illius habe: & quod-
cumque supererogaueris, ego
36 cum rediero reddam tibi. * Quis
G horum trium videtur tibi proxi-
mus fuisse illi, qui incidit in la-
37 trones? * At ille dixit: Qui fecit
misericordiam in illum. Et ait
illi Iesus. Vade, & tu fac simili-
38 ter. * Factum est autem, dum
irent, & ipse intrauit in quoddam
castellum: & mulier quædam
Martha nomine, excepit illum
39 in domum suam, * & huic erat
soror nomine Maria, quæ etiam
sedens secus pedes Domini, au-
40 diebat verbum illius. * Martha
autem satagebat circa frequens
ministerium: quæ stetit, & ait:
Domine non est tibi curæ quod
soror mea reliquit me solam mi-
nistrare? dic ergo illi, vt me ad-
41 iuuet. * Et respondens dixit illi
Dominus: Martha, Martha, soli-
cita es, & turbaris erga plurima.
Porro

*Porro vnum est necessarium. 42
Maria optimam partem elegit,
quæ non auferetur ab ea.

CAP. XI.

ET factum est: cum esset in 1
quodam loco orans, vt cessa- A
uit, dixit vnus ex discipulis eius
ad eum: Domine, doce nos ora-
re, sicut docuit & Ioannes disci-
pulos suos. *Et ait illis: Cũ oratis, 2
‖Mat.6.b.9 dicite: ‖Pater sanctificetur nomen
tuum. Adueniat regnum tuum.
*Panem nostrum quotidianũ da 3
nobis hodie. *Et dimitte nobis 4
peccata nostra, siquidem & ipsi
dimittimus omni debenti nobis.
Et ne nos inducas in tentatio-
nẽ. *Et ait ad illos: Quis vestrum 5
habebit amicum, & ibit ad illum
media nocte, & dicet illi: Ami-
ce, cõmoda mihi tres panes, *quo- 6
niã amicus meus venit de via ad
me, & non habeo quod ponam
ante illum, *& ille deintus re- 7
spondens dicat: Noli mihi mole-
stus esse, iam ostium clausum est,
& pueri mei mecum sunt in cubi-
li, non possum surgere, & dare
tibi. *Et si ille perseuerauerit 8
pulsans: dico vobis, etsi non da- B
bit illi surgens eo quòd amicus
eius sit, propter improbitatem
tamen eius surget, & dabit illi
‖Mat.7.a.7 quotquot habet necessarios. *‖Et 9
& 21.c.22 ego dico vobis: Petite, & dabitur
Mar.11.c. vobis: quærite, & inuenietis: pul-
24 sate, & aperietur vobis. *Omnis 10
Io.14.b.13 enim, qui petit, accipit: & qui
Iac.1.a.5 quærit, inuenit: & pulsanti ape-
Matt.7.b.9 rietur. *‖Quis autem ex vobis Pa- 11
‖Mat.9.d. trem petit panem, numquid la-
32.& 12.b. pidem dabit illi? Aut piscem: nũ-
22 quid pro pisce serpentem dabit il-
Mar.3.c.22 li? *Aut si petierit ouum: num- 12
quid porriget illi scorpionem? *Si 13
ergo vos cum sitis mali, nostis bo-
na data dare filijs vestris: quanto
magis Pater vester de cælo dabit
spiritum bonum petentibus se?
*Et erat eijciens dæmonium, & 14
illud erat mutum. Et cum eie-
cisset dæmonium, locutus est mu-
tus, & admiratæ sunt turbæ. *Qui- 15
dam autẽ ex eis dixerunt: In Beel-
zebub principe dæmoniorum eij-
cit dæmonia. *Et alij tentantes, 16
signum de cælo quærebant ab eo.

17 *Ipse autem vt vidit cogitationes
eorum, dixit eis: Omne regnum
in seipsum diuisum desolabitur,
18 & domus supra domum cadet. *Si
autem & Satanas in seipsum diui-
sus est, quomodo stabit regnum
eius? quia dicitis in Beelzebub
19 me eijcere dæmonia. *Si autem
C ego in Beelzebub eijcio dæmo-
nia: filij vestri in quo eijciũt? Ideo
20 ipsi iudices vestri erunt. *Porro si
in digito Dei eijcio dæmonia:
profecto peruenit in vos regnum
21 Dei. *Cum fortis armatus custo-
dit atrium suum, in pace sunt ea,
22 quæ possidet. *Si autem fortior
eo superueniẽs vicerit eum, vni-
uersa arma eius auferet, in qui-
bus confidebat, & spolia eius di-
23 stribuet. *Qui non est mecum,
contra me est: & qui non colligit
24 mecum, dispergit. *Cum immun-
dus spiritus exierit de homine,
ambulat per loca inaquosa, quæ-
rens requiem: & non inueniens
dicit: Reuertar in domum meam
25 vnde exiui. *Et cum venerit, inue
nit eam scopis mundatã, & orna-
26 tam. *Tunc vadit, & assumit septẽ
alios spiritus secũ, nequiores se,
& ingressi habitant ibi. Et fiunt
nouissima hominis illius peiora
27 prioribus. *Factum est autẽ, cum
D hæc diceret: extollens vocẽ quæ-
dã mulier de turba dixit illi: Bea-
tus venter, qui te portauit, & vbe-
28 ra, quæ suxisti. *At ille dixit:
Quinimmo beati, qui audiũt ver-
29 bũ Dei, & custodiunt illud. *Tur-
bis autem concurrentibus cœpit
dicere: ‖Generatio hæc, generatio ‖Mat.12.c.
nequã est: signũ quærit, & signum 39
non dabitur ei, nisi signum Ionæ ‖Ion.2.a.1
30 prophetæ. *‖Nam sicut fuit Ionas
signũ Niniuitis: ita erit & Filius
31 hominis generationi isti. *‖Regi- ‖3.Reg.10.
na Austri surget in iudicio cum a.1
viris generationis huius, & con- 2.Par.9.a.1
demnabit illos: quia venit a fini-
bus terræ audire sapiẽtiam Salo-
monis: & ecce plus quàm Salo-
32 mon hic. *Viri Niniuitæ surgent
in iudicio cũ generatione hac, &
condẽnabunt illã: ‖quia pœniten- ‖Ion.3.b.5
tiam egerunt ad prædicationẽ Io-
næ, & ecce plus quàm Ionas hic.
33 *‖Nemo lucernam accendit, & in ‖Matt.5.b.
abscondito ponit, neque sub mo- 15
dio: sed supra candelabrũ, vt qui Mar.4.c.21

ingrediuntur, lumen videant.
|| Mat.6.c.21 * || Lucerna corporis tui, est ocu- 34
lus tuus. Si oculus tuus fuerit
simplex, totum corpus tuum lu-
cidum erit: si autem nequã fue-
rit, etiam corpus tuum tenebro-
sum erit. * Vide ergo ne lumen, 35
quod in te est, tenebræ sint. * Si 36
ergo corpus tuum totũ lucidum
fuerit, non habens aliquam par-
tem tenebrarum, erit lucidum
totum, & sicut lucerna fulgoris
illuminabit te. * Et cum loque- 37
retur, rogauit illum quidam Pha-
risæus vt pranderet apud se. Et in-
gressus recubuit. * Pharisæus au- 38
tem cœpit intra se reputans dice-
re, quare nõ baptizatus esset ante
prandium. * Et ait Dominus ad 39
||Mat.23.c.25 illum: || Nunc vos Pharisæi quod
deforis est calicis, & catini, mun-
datis: quod autem intus est ve-
strum, plenum est rapina, & ini-
quitate. * Stulti, nonne qui fecit 40
quod deforis est, etiam id, quod
deintus est, fecit? * Verumtamen 41
quod superest, date eleemosynã: F
& ecce omnia munda sunt vobis.
* Sed væ vobis Pharisæis, quia de- 42
cimatis mentham, & rutam, &
omne olus, & præteritis iudiciũ,
& charitatem Dei: hæc autem
oportuit facere, & illa non omit-
||Ij.20.g.45 Mar.12.d.38 Mat.23.a.6 tere. * Væ vobis Pharisæis, || quia 43
diligitis primas cathedras in sy-
nagogis, & salutationes in foro:
* Væ vobis quia estis vt monumẽ- 44
ta, quę non apparent, & homines
ambulantes supra, nesciũnt. * Re- 45
spondẽs autem quidam ex Legis-
peritis, ait illi: Magister, hæc di-
cens etiam contumeliã nobis fa-
cis. * At ille ait: Et vobis Legis- 46
||Mat.23.a.4 peritis væ: || quia oneratis homi-
nes oneribus, quæ portare non
possunt, & ipsi vno digito vestro
non tangitis sarcinas. * Væ vobis, 47
qui ędificatis monumẽta prophe-
tarum: patres autem vestri occi-
derunt illos. * Profecto testifica- 48
mini quod consentitis operibus G
patrum vestrorum: quoniam ipsi
quidem eos occiderunt, vos autẽ
ædificatis eorum sepulchra. * Pro- 49
pterea & sapientia Dei dixit: Mit-
tam ad illos Prophetas, & Aposto-
los, & ex illis occident, & perse-
quentur. * Vt inquiratur sanguis 50
omniũ Prophetarum, qui effusus
est a constitutione mundi a gene-
51 ratione ista, * || a sanguine Abel, ||Gen.4.b.8 2.Par.24.f.22
vsque ad sanguinẽ Zachariæ, qui
periit inter altare, & ædem. Ita
dico vobis, requiretur ab hac ge-
52 neratione. * Vę vobis Legisperitis,
quia tulistis clauem scientiæ, ipsi
non introistis, & eos, qui introi-
53 bant, prohibuistis. * Cum autem
hæc ad illos diceret, cœperũt Pha-
risæi, & Legisperiti grauiter insi-
stere, & os eius opprimere de
54 multis, * insidiantes ei, & quæ-
rentes aliquid capere de ore eius,
vt accusarent eum.

CAP. XII.

1 MVltis autem turbis circum-
A stantibus, ita vt se inuicem
conculcarent, cœpit dicere ad di-
scipulos suos: || Attendite a fer- ||Mat.16.a.6 Mar.8.b.15
mento Pharisæorum, quod est hy-
2 pocrisis. * Nihil autem opertum Mat.10.c.26
est, quod nõ reueletur: neque ab-
3 sconditũ, quod nõ sciatur. * Quo- Mar.4.c.22
niã quæ in tenebris dixistis, in lu-
mine dicentur: & quod in aurem
locuti estis in cubiculis, prædica-
4 bitur in tectis. * Dico autem vo-
bis amicis meis: Ne terreamini ab
his, qui occidunt corpus, & post
hæc non habent amplius quid fa-
5 ciant. * Ostendam autem vobis
quem timeatis: timete eum, qui,
postquam occiderit, habet pote-
statem mittere in gehennam. Ita
6 dico vobis, hunc timete. * Nonne
quinque passeres væneunt dipon-
dio, & vnus ex illis nõ est in obli-
7 uione coram Deo? * Sed & capil-
B li capitis vestri omnes numerati
sunt. Nolite ergo timere: multis
8 passeribus pluris estis vos. * || Di- ||Mat.10.d.32
co autem vobis: Omnis, quicum-
que confessus fuerit me corã ho- Mar.8.d.38
minibus, & Filius hominis confi- 2.Tim.2.b.12
tebitur illum coram angelis Dei:
9 * qui autem negauerit me coram
hominibus, negabitur coram an-
10 gelis Dei. * || Et omnis, qui dicit ||Mat.12.c.32
verbum in Filium hominis, re- Mar.3.b.28
mittetur illi: ei autem, qui in Spi-
ritum sanctum blasphemauerit,
11 non remittetur. * Cum autem in-
ducent vos in synagogas, & ad
magistratus, & potestates, nolite
solliciti esse qualiter, aut quid re-
12 spondeatis, aut quid dicatis. * Spi-
ritus

ritus enim sanctus docebit vos in
ipsa hora quid oporteat vos dice-
re. * Ait autem ei quidam de 13
turba: Magister, dic fratri meo vt
diuidat mecum hereditatem. * At 14
ille dixit illi: Homo, quis me con-
stituit iudicem, aut diuisorem su-
per vos? * Dixitq. ad illos: Vide- 15
te, & cauete ab omni auaritia: C
quia non in abundantia cuiusquã
vita eius est ex his quæ possidet.
* Dixit autem similitudinem ad 16
‖Eccl. 11.c. 19 illos, dicens: ‖ Hominis cuiusdam
diuitis vberes fructus ager attu-
lit: * & cogitabat intra se, dicens: 17
Quid faciam, quia non habeo
quò cõgregem fructus meos?* Et 18
dixit: Hoc faciam: Destruam hor-
rea mea, & maiora faciam: & il-
luc congregabo omnia, quæ nata
sunt mihi, & bona mea, * & dicam 19
animæ meæ: Anima, habes mul-
ta bona posita in annos plurimos:
requiesce, comede, bibe, epula-
re. * Dixit autem illi Deus: Stul- 20
te, hac nocte animam tuam repe-
tunt a te: quæ autem parasti, cu-
ius erunt? * Sic est qui sibi thesau- 21
rizat, & non est in Deum diues.
* Dixitq. ad discipulos suos: Ideo 22
‖Ps. 54.d.25 dico vobis: ‖ Nolite soliciti esse a-
Matt. 6. c. nimæ vestræ quid manducetis:
25 neque corpori quid induamini.
1. Pet. 5.b.7 * Anima plus est quàm esca, & 23
corpus plus quàm vestimentum.
* Considerate coruos quia non se- 24
minant, neque metunt, quibus
non est cellarium, neque horreum,
& Deus pascit illos. Quanto ma-
gis vos pluris estis illis? * Quis au- 25
tem vestrû cogitando potest adij- D
cere ad staturam suam cubitum
vnum? * Si ergo neque quod mi- 26
nimum est potestis, quid de cete-
ris soliciti estis? * Considerate lilia 27
quomodo crescunt: non laborãt,
neque nent: dico autem vobis;
nec Salomon in omni gloria sua
vestiebatur sicut vnum ex istis.
* Si autem fœnũ, quod hodie est 28
in agro, & cras in clibanum mitti-
tur, Deus sic vestit: quanto magis
vos pusillæ fidei? * Et vos nolite 29
quærere quid manducetis, aut
quid bibatis: & nolite in sublime
tolli: * hæc enim omnia gentes 30
mundi quærunt. Pater autem ve-
ster scit quoniam his indigetis.
* Verumtamen quærite primum 31
regnum Dei, & iustitiam eius;
& hæc omnia adijcientur vobis.
32 * Nolite timere pusillus grex,
quia complacuit Patri vestro da-
33 re vobis regnum. * ‖ Vendite quæ ‖Matt. 6.c.
possidetis, & date eleemosynam. 20. & 19.c.
Facite vobis sacculos, qui non 21
E veterascunt, thesaurum non de-
ficientem in cælis: quo fur non
appropiat: neque tinea corrum-
34 pit. * vbi enim thesaurus vester
35 est, ibi & cor vestrum erit. * Sint
lumbi vestri præcincti, & lucer-
næ ardentes in manibus vestris,
36 * & vos similes hominibus expe-
ctantibus dominum suum quan-
do reuertatur a nuptijs: vt, cum
venerit, & pulsauerit, confestim
37 aperiant ei. * Beati serui illi,
quos cum venerit dominus, in-
uenerit vigilantes: amen dico vo-
bis, quòd præcinget se, & faciet
illos discumbere, & transiens mi-
38 nistrabit illis. * Et si venerit in se-
cunda vigilia, & si in tertia vigi-
lia venerit, & ita inuenerit, beati
39 sunt serui illi. * ‖ Hoc autem sci- ‖Mat. 24.d.
tote, quoniam si sciret paterfa- 43
milias, qua hora fur veniret, vigi-
laret vtique, & non sineret perfo-
40 di domum suam. * Et vos estote
parati, quia qua hora non putatis,
41 Filius hominis veniet. * Ait au-
F tem ei Petrus: Domine ad nos di-
cis hanc parabolam: an & ad om-
42 nes? * Dixit autem Dominus:
‖ Quis, putas, est fidelis dispensa- ‖Apo. 16.c.
tor, & prudens, quem constituit 15
Dominus supra familiam suam,
vt det illis in tẽpore tritici men-
43 suram? * Beatus ille seruus, quem
cum venerit dominus, inuenerit
44 ita facientem. * Vere dico vobis,
quoniam supra omnia, quæ pos-
45 sidet, constituet illum. * Quòd si
dixerit seruus ille in corde suo:
Moram facit dominus meus ve-
nire: & cœperit percutere seruos,
& ancillas, & edere, & bibere, &
46 inebriari: * veniet dominus ser-
ui illius in die, qua non sperat, &
hora, qua nescit, & diuidet eum,
partemq. eius cû infidelibus po-
47 net. * Ille autem seruus, qui co-
gnouit voluntatem domini sui, &
non præparauit, & nõ fecit secun-
dum voluntatem eius, vapulabit
48 multis: * qui autẽ non cognouit,
& fecit digna plagis, vapulabit

 paucis.

paucis. Omni autem, cui mul-
tum datum est, multum quæretur
ab eo: & cui commendauerunt
multũ, plus petent ab eo. *Ignem 49
veni mittere in terram, & quid
volo nisi vt accendatur? *Baptis- 50
mo autem habeo baptizari: & G
quomodo coarctor vsquedum
‖Mat.10 d. 34 perficiatur? *‖Putatis quia pacem 51
veni dare in terram? Non, dico
vobis, sed separationem: *erunt 52
enim ex hoc quinque in domo
vna diuisi, tres in duos, & duo in
tres *diuidentur: pater in filium, 53
& filius in patrem suum, mater in
filiam, & filia in matrem, socrus
in nurũ suam, & nurus in socrum
‖Matt.16.a. 2 suam. *‖Dicebat autem & ad tur- 54
bas: Cum videritis nubem orientẽ
ab occasu, statim dicitis: Nimbus
venit: & ita fit. *& cum au- 55
strum flantem dicitis: Quia æstus
erit: & fit. *Hypocritæ faciem 56
cæli, & terræ nostis probare: hoc
autem tempus quomodo nõ pro-
batis? *Quid autem & a vobis 57
ipsis non iudicatis quòd iustum
‖Mat.5.d. 25 est? *‖Cum autem vadis cum 58
aduersario tuo ad principem, in
via dã operam liberari ab illo, ne
forte trahat te ad iudicem, & iu-
dex tradat te exactori, & exactor
mittat te in carcerem. *Dico ti- 59
bi, non exies inde, donec etiam
nouissimum minutum reddas.

CAP. XIII.

ADerant autem quidam ipso 1
in tempore, nunciantes illi A
de Galilæis, quorum sanguinem
Pilatus miscuit cũ sacrificijs eo-
rum. *Et respondens dixit illis: 2
Putatis quod hi Galilæi præ om-
nibus Galilęis peccatores fuerint,
quia talia passi sunt? *Non, dico 3
vobis: sed nisi pœnitentiam ha-
bueritis, omnes similiter peribi-
tis. *Sicut illi decem & octo, su- 4
pra quos cecidit turris in Siloe,
& occidit eos: putatis quia & ip-
si debitores fuerint præter om-
nes homines habitantes in Ieru-
salem? *Non, dico vobis: sed 5
si pœnitentiã non egeritis omnes
similiter peribitis. *Dicebat au- 6
tem & hanc similitudinem: Ar-
borem fici habebat quidam plan-
tatã in vinea sua, & venit quærens
fructum in illa, & non inuenit.
7 *Dixit autem ad cultorem vineæ:
B Ecce annì tres sunt ex quo venio
quærẽs fructũ in ficulnea hac, &
non inuenio: succide ergo illã: vt
8 quid etiam terram occupat? *At
ille respondens, dicit illi: Domi-
ne dimitte illam & hoc anno, vs-
que dum fodiam circa illam, &
9 mittam stercora: *& siquidem
fecerit fructum: sin autem, in
10 futurum succides eam. *Erat au-
tem docens in synagoga eorum
11 sabbatis. *Et ecce mulier, quæ
habebat spiritum infirmitatis an-
nis decem & octo: & erat incli-
nata, nec omnino poterat sursum
12 respicere. *Quam cum videret
C Iesus, vocauit eam ad se, & ait
illi: Mulier, dimissa es ab infir-
13 mitate tua. *Et imposuit illi ma-
nus, & confestim erecta est, &
14 glorificabat Deum. *Respondens
autem archisynagogus, indignans
quia sabbato curasset Iesus: dice-
bat turbæ: Sex dies sunt, in qui-
bus oportet operari: in his ergo
venite, & curamini, & non in
15 die sabbati. *Respondens autem
ad illum Dominus dixit: Hypo-
critæ, vnusquisque vestrum sab-
bato non soluit bouem suum,
aut asinum a præsepio, & ducit
16 adaquare? *Hanc autem filiam
Abrahæ, quã alligauit satanas, ec-
ce decem & octo annis non opor-
tuit solui a vinculo isto die sabba-
17 ti? *Et cum hæc diceret, erube-
D scebant omnes aduersarij eius: &
omnis populus gaudebat in vni-
uersis, quæ gloriose fiebant ab eo.
18 *‖Dicebat ergo: Cui simile est ‖Mat.13.d.
regnum Dei, & cui simile æsti- 31
19 mabo illud? *Simile est grano si- Mar.4.c 30
napis, quod acceptum homo mi-
sit in hortum suum, & creuit, &
factum est in arborem magnã: &
volucres cæli requieuerunt in ra-
20 mis eius. *‖Et iterum dixit: Cui ‖Mat.13.e.
21 simile æstimabo regnum Dei? *Si- 33
mile est fermento, quod acce-
ptũ mulier abscõdit in farinæ sata
tria, donec fermentaretur totum.
22 *Et ibat per ciuitates, & castella
docens, & iter faciens in Ierusa-
23 lem. *Ait autem illi quidam:
E Domine, si pauci sunt, qui sal-
uantur? Ipse autem dixit ad illos: ‖Matt.7.b.
24 *‖Cõtendite intrare per angustam 13
portam:

portam: quia multi, dico vobis,
quærent intrare, & non poterunt.
Mat. 25. a. 10 * Cum autem intrauerit pater- 25
familias, & clauserit ostium, in-
cipietis foris stare, & pulsare
ostium, dicentes: Domine, aperi
nobis: & respondens dicet vo-
bis: Nescio vos vnde sitis: * tunc 26
incipietis dicere: Manducauimus F
coram te, & bibimus, & in pla-
teis nostris docuisti. * Et dicet 27
Mat. 7. c. 23 & 25. d. 41 vobis: Nescio vos vnde sitis: di-
scedite a me omnes operarij ini-
Ps. 6. c. 9 quitatis. * Ibi erit fletus, & stri- 28
dor dẽtium: cum videritis Abra-
ham, & Isaac, & Iacob, & om-
nes Prophetas in regno Dei, vos
autem expelli foras. * Et veniẽt ab 29
Oriente, & Occidente, & Aquilo-
ne, & Austro, & accumbent in
Mat. 19 d. 30. & 20. b. 16 regno Dei. * Et ecce sunt nouis- 30
simi qui erunt primi, & sunt pri-
mi qui erunt nouissimi. * In ipsa 31
Mar. 10. d. 31 die accesserunt quidam Pharisæo-
rum, dicentes illi: Exi, & vade
hinc: quia Herodes vult te occi-
dere. * Et ait illis: Ite, & dicite 32
vulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, G
& sanitates perficio hodie, & cras,
& tertia die consummor. * Verũ- 33
tamẽ oportet me hodie & cras &
sequẽti die ambulare quia non ca
pit prophetam perire extra Ieru-
Mat. 23. d. 37 salem. * Ierusalem, Ierusalem, 34
quæ occidis Prophetas, & lapidas
eos, qui mittũtur ad te, quoties vo
lui cõgregare filios tuos quemad-
modum auis nidum suum sub pẽ-
nis, & noluisti? * Ecce relinque- 35
tur vobis domus vestra deserta.
Dico autem vobis, quia non vi-
debitis me donec veniat cum di-
cetis: Benedictus, qui venit in
nomine Domini.

CAP. XIIII.

ET factum est cũ intraret Ie- 1
sus in domum cuiusdã princi- A
pis Pharisæorum sabbato mandu-
care panem, & ipsi obseruabant
eum. * Et ecce homo quidam 2
hydropicus erat ante illum.
* Et respondens Iesus dixit ad Le- 3
gisperitos, & Pharisæos dicens:
Si licet sabbato curare? * At illi 4
tacuerunt. Ipse vero apprehen-
sum sanauit eum, ac dimisit.
* Et respondens ad illos dixit: 5

B Cuius vestrum asinus, aut bos in
puteum cadet, & non continuo
6 extrahet illum die sabbati? * Et
non poterãt ad hæc respondere il-
7 li. * Dicebat autem & ad inuitatos
parabolam, intendens quomodo
primos accubitus eligerent, di-
8 cens ad illos. * Cum inuitatus fue-
ris ad nuptias, non discumbas in
primo loco, ne forte honoratior te
9 sit inuitatus ab illo, * & veniens
is, qui te & illum vocauit, di-
cat tibi: Da huic locum: & tunc
incipias cum rubore nouissimum
10 locum tenere. * sed cum vocatus
fueris, vade, recumbe in nouissi-
mo loco: vt, cum venerit qui te
inuitauit, dicat tibi: Amice, Pro. 25. a. 7
ascende superius. Tunc erit tibi
gloria coram simul discumbenti-
11 bus: * quia omnis, qui se exal- Matt. 23. b. 12
tat humiliabitur: & qui se humi- j. 18. c. 14
12 liat, exaltabitur. * Dicebat au-
C tẽ & ei, qui se inuitauerat: Cum Tob. 4. b. 7
facis prandium, aut cœnam noli
vocare amicos tuos, neque fratres Prou. 3. b. 9
tuos, neque cognatos, neque
vicinos diuites: ne forte te & ipsi
reinuitent, & fiat tibi retributio.
13 * sed cum facis conuiuium,
voca pauperes, debiles, claudos,
14 & cæcos: * & beatus eris quia non
habent retribuere tibi: retribuẽ-
tur enim tibi in resurrectione iu-
15 storum. * Hæc cum audisset qui-
D dam de simul discumbentibus,
dixit illi: Beatus, qui mandu-
16 cabit panem in regno Dei. * At
ipse dixit ei: Homo quidam Mat. 22. a. 2
fecit cœnam magnam, & vocauit
17 multos. * Et misit seruum suum Apo. 19. b. 9
hora cœnæ dicere inuitatis vt ve-
nirent, quia iam parata sunt om
18 nia. * Et cœperunt simul om-
nes excusare. Primus dixit ei:
Villam emi, & necesse habeo
exire, & videre illam: rogo te ha-
19 be me excusatum. * Et alter di-
xit: Iuga boum emi quinque,
& eo probare illa: rogo te habe
20 me excusatum. * Et alius dixit:
Vxorem duxi, & ideo non pos-
21 sum venire. * Et reuersus seruus
E nunciauit hæc domino suo. Tunc
iratus paterfamilias, dixit seruo
suo: Exi cito in plateas, & vicos ci-
uitatis: & pauperes ac debiles, &
22 cæcos, & claudos introduc huc. * Et
ait seruus: Domine, factum est

vt imperasti, & adhuc locus est.
* Et ait dominus seruo : Exi in 23
vias, & sepes : & compelle intra-
re, vt impleatur domus mea.* Di- 24
co autē vobis, quod nemo virorū
illorum, qui vocati sunt, gusta-
bit cœnam meam. * Ibant au- 25
tem turbæ multæ cum eo: & con-
‖Mat.10 d. 37
uersus dixit ad illos:*‖Si quis ve- 26
nit ad me, & non odit patrem
suum, & matrem, & vxorem,
& filios, & fratres, & sorores, G
adhuc autem & animam suam,
non potest meus esse discipulus.
‖Mat.10.d. 38 & 16.d. 24 Mar.8.d.34
* ‖ Et qui non baiulat crucem 27
suam,& venit post me,non potest
meus esse discipulus.* Quis enim 28
ex vobis volens turrim ædificare,
non prius sedens computat sum-
ptus,qui necessarij sunt, si habeat
ad perficiendū, * ne,posteaquàm 29
posuerit fundamentum, & non
potuerit perficere, omnes,qui vi-
dent, incipiant illudere ei, * di- 30
centes:Quia hic homo cœpit ædi-
ficare, & non potuit consumma-
re? *Aut quis rex iturus commit- 31
tere bellum aduersus alium regē,
non sedens prius cogitat, si possit
cum decē millibus occurrere ei,
qui cum viginti millibus venit ad
se? * alioquin adhuc illo longe 32
agente,legationem mittens rogat
ea, quæ pacis sunt. * Sic ergo om- 33
nis ex vobis, qui non renunciat
‖ Mat.5.b. 15 Mar. 9. g. 50
omnibus,quæ possidet,non potest
meus esse discipulus. * ‖ Bonum 34
est sal.Si autem sal euanuerit, in
quo condietur?* Neque in terrā, 35
neque in sterquilinium vtile est,
sed foras mittetur. Qui habet au-
res audiendi,audiat.

CAP. XV.

ERant autem appropinquantes 1
ei publicani, & peccatores A
vt audirent illum. * Et murmu- 2
rabant Pharisæi, & Scribæ, di-
centes : Quia hic peccatores reci-
pit, & manducat cum illis. * Et 3
ait ad illos parabolam istam, di-
‖Mat.18.b. 12
cens : * ‖Quis ex vobis homo,qui 4
habet centum oues:& si perdide-
rit vnam ex illis, nonne dimittit
nonagintanouē in deserto, & va-
dit ad illam, quæ perierat, donec
inueniat eam? * Et cum inuenerit 5
eam, imponit in humeros suos
6 gaudens : * & veniens domum
B conuocat amicos, & vicinos, di-
cens illis : Congratulamini mihi
quia inueni ouem meam,quæ pe
7 rierat. *Dico vobis,quòd ita gau-
dium erit in cælo super vno pec-
catore pœnitētiam agente, quàm
super nonagintanouem iustis, qui
8 non indigent pœnitentia. * Aut
quæ mulier habens drachmas de-
cem,si perdiderit drachmā vnam,
nōne accendit lucernam, & euer-
rit domum, & quærit diligenter,
9 donec inueniat? * Et cum inue-
nerit, conuocat amicas, & vici-
nas, dicens : Congratulamini mi-
hi quia inueni drachmam, quam
10 perdideram? *Ita dico vobis,gau-
C diū erit coram angelis Dei super
vno peccatore pœnitentiā agente.
11 *Ait autem : Homo quidā habuit
12 duos filios : * & dixit adolescen-
tior ex illis patri : Pater, da mi-
hi portionem substantiæ, quæ me
contingit. Et diuisit illis substan-
13 tiam. * Et non post multos dies,
congregatis omnibus, adolescen-
tior filius peregre profectus est in
regionem longinquam, & ibi dis-
sipauit substantiam suam, viuen-
14 do luxuriose.* Et postquam om-
nia consummasset, facta est fa-
mes valida in regione illa, & ip-
15 se cœpit egere. *Et abijt,& adhæ-
D sit vni ciuium regionis illius. Et
misit illum in villam suam vt pa-
16 sceret porcos. * Et cupiebat im-
plere ventrem suum de siliquis,
quas porci manducabant : & ne-
17 mo illi dabat. * In se autem re-
uersus, dixit : Quanti mercena-
rij in domo patris mei abundant
panibus, ego autem hic fame pe-
18 reo! * Surgam, & ibo ad patrem
meum, & dicam ei : Pater, pec-
19 caui in cælum, & coram te:* iam
nō sum dignus vocari filius tuus:
fac me sicut vnum de mercenarijs
20 tuis.* Et surgens venit ad patrem
suum. Cum autem adhuc longe
E esset, vidit illum pater ipsius, &
misericordia motus est, & accur-
rens cecidit super collum eius,&
21 osculatus est eum. * Dixitq. ei
filius : Pater, peccaui in cælum,
& coram te, iam non sum dignus
22 vocari filius tuus. * Dixit autem
pater ad seruos suos:Cito profer-
te stolam primam, & induite il-
lum,

lum, & date annulum in manum
eius, & calceamenta in pedes e-
ius: * & adducite vitulum sagi- 23
natum, & occidite, & mandu- F
cemus, & epulemur: * quia hic 24
filius meus mortuus erat, & re-
uixit: perierat, & inuentus est.
Et cœperunt epulari. * Erat au- 25
tem filius eius senior in agro: &
cum veniret, & appropinquaret
domui, audiuit symphoniam, &
chorum: * & vocauit vnum de 26
seruis, & interrogauit quid hæc
essent.* Isq. dixit illi: Frater tuus 27
venit, & occidit pater tuus vitu-
lum saginatum, quia saluum il-
lum recepit. * Indignatus est au- 28
tem, & nolebat introire. Pater er- G
go illius egressus, cœpit rogare il-
lum. * At ille respondens, dixit 29
patri suo: Ecce tot annis seruio
tibi, & numquã mandatum tuum
præteriui, & numquam dedisti
mihi hœdum vt cum amicis meis
epularer: * sed postquam filius 30
tuus hic, qui deuorauit substan-
tiam suam cum meretricibus, ve-
nit, occidisti illi vitulum sagina-
tum. * At ipse dixit illi: Fili, tu 31
semper mecum es, & omnia mea
tua sunt: * epulari autem, & gau- 32
dere oportebat, quia frater tuus
hic, mortuus erat, & reuixit: perie-
rat, & inuentus est.

CAP. XVI.

Dicebat autem & ad discipu- 1
los suos: Homo quidam erat A
diues, qui habebat villicum: &
hic diffamatus est apud illũ quasi
dissipasset bona ipsius. * Et vo- 2
cauit illum: & ait illi: Quid hoc
audio de te? redde rationem villi-
cationis tuæ: iam enim non pote-
ris villicare. * Ait autem villicus 3
intra se: Quid faciam quia do-
minus meus aufert a me villica-
tionem? fodere non valeo, men-
dicare erubesco. * Scio quid fa- 4
ciam, vt, cum amotus fuero a vil-
licatione, recipiant me in domos
suas. * Conuocatis itaque singu- 5
lis debitoribus domini sui, dice- B
bat primo: Quantum debes do-
mino meo? * At ille dixit: Cen- 6
tum cados olei. Dixitq. illi: Acci-
pe cautionem tuam: & sede cito,
scribe quinquaginta. * Deinde alij 7
dixit: Tu vero quantum debes?
Qui ait: Centum coros tritici. Ait
illi: Accipe litteras tuas, & scri-
8 be octoginta. * Et laudauit do-
minus villicum iniquitatis, quia
prudenter fecisset: quia filij hu-
ius sæculi prudentiores filijs lu-
9 cis in generatione sua sunt. * Et
ego vobis dico: facite vobis ami-
cos de mammona iniquitatis: vt,
cum defeceritis, recipiant vos in
10 æterna tabernacula. * Qui fidelis
C est in minimo, & in maiori fidelis
est: & qui in modico iniquus est,
11 & in maiori iniquus est. * Si ergo
in iniquo mammona fideles non
fuistis: quod verum est, quis cre-
12 det vobis? * Et si in alieno fideles
non fuistis: quod vestrũ est, quis
13 dabit vobis? * ‖ Nemo seruus po- ‖Matt. 6. c.
test duobus dominis seruire: aut 24
enim vnũ odiet, & alterũ diliget,
aut vni adhærebit, & alterũ contẽ
net: non potestis Deo seruire, &
14 mammonæ. * Audiebant autem
D omnia hæc Pharisæi, qui erant a-
15 uari: * & deridebant illum. Et ait
illis: Vos estis, qui iustificatis vos
coram hominibus: Deus autem
nouit corda vestra: quia quod ho-
minibus altum est, abominatio
16 est ante Deum: * ‖Lex, & prophe- ‖Mat. 11. b.
tæ vsque ad Ioannem: ex eo re- 12
gnum Dei euangelizatur, & om-
17 nis in illud vim facit. * ‖ Facilius
E est autem cælum, & terram præ- Mat. 5. c. 12
terire, quàm de Lege vnum api- Mar. 10. b.
18 cem cadere. * Omnis, qui dimit- 11
tit vxorem suam, & alteram du- 1. Cor. 7. b.
cit, mœchatur: & qui dimissam 10
19 a viro ducit, mœchatur. * Homo
quidam erat diues, qui induebа-
tur purpura, & bysso: & epula-
20 batur quotidie splendide. * Et
erat quidam mendicus, nomine
Lazarus, qui iacebat ad ianuam
21 eius, vlceribus plenus, * cupiens
saturari de micis, quæ cadebant
de mensa diuitis, & nemo illi da-
bat: sed & canes veniebant, &
22 lingebãt vlcera eius. * Factum est
F autem vt moreretur mendicus, &
portaretur ab angelis in sinum
Abrahæ. Mortuus est autem &
diues, & sepultus est in inferno.
23 * Eleuans autem oculos suos, cum
esset in tormentis, vidit Abraham
a longe, & Lazarum in sinu eius:
24 * & ipse clamans dixit: Pater

Abraham, miserere mei, & mit-
te Lazarũ vt intingat extremum
digiti sui in aquam vt refrigeret
linguam meam, quia crucior in
hac flamma. * Et dixit illi Abra- 25
ham: Fili, recordare quia recepi- G
sti bona in vita tua, & Lazarus si-
militer mala: nunc autẽ hic con-
solatur, tu vero cruciaris. * & in 26
his omnibus inter nos, & vos
chaos magnum firmatum est: vt
hi, qui volunt hinc transire ad
vos, non possint, neque inde huc
transmeare. * Et ait: Rogo er- 27
go te pater vt mittas eum in do-
mum patris mei. * habeo enim 28
quinque fratres, vt testetur illis,
ne & ipsi veniant in hunc locum
tormentorum. * Et ait illi Abra- 29
ham: Habent Moysen, & prophe-
tas: audiant illos. * At ille dixit: 30
Non pater Abraham: sed si quis
ex mortuis ierit ad eos, pœniten-
tiam agent. * Ait autem illi: Si 31
Moysen, & prophetas non au-
diunt, neque si quis ex mortuis
resurrexerit, credent.

CAP. XVII.

Mat. 18. a. 7 ET ait ad discipulos suos: Im- 1
Mar. 9. f. 41 possibile est vt non veniant A
scandala: væ autem illi per quem
veniunt. * Vtilius est illi si lapis 2
molaris imponatur circa collum
eius, & proijciatur in mare, quàm
vt scandalizet vnum de pusillis
||Mat. 18. b. istis. * Attendite vobis: || Si pec- 3
21 cauerit in te frater tuus, increpa
Leuit. 19. d. illum: & si pœnitentiam egerit,
17 dimitte illi. * Et si septies in die 4
Eccl. 19. b. peccauerit in te, & septies in die
13 conuersus fuerit ad te, dicẽs: Pœ-
nitet me, dimitte illi. * Et dixe- 5
runt Apostoli Domino: Adauge B
||Mat. 17. c. nobis fidem. * Dixit autem Do- 6
20 minus: Si habueritis fidem sicut
granum sinapis, dicetis huic ar-
bori moro: Eradicare, & trans-
plantare in mare: & obediet vo-
bis. * Quis autem vestrum ha- 7
bens seruum arãtem aut pascen-
tem, qui regresso de agro dicat il-
li: Statim transi, recumbe: * & 8
non dicat ei: Para quod cœnem,
& præcinge te, & ministra mihi
donec manducem, & bibam, &
post hæc tu mãducabis, & bibes?
* Numquid gratiam habet seruo 9

C illi, quia fecit quæ ei imperaue-
10 rat? * Non puto. Sic & vos cum
feceritis omnia, quæ præcepta
sunt vobis, dicite: Serui inutiles
sumus: quod debuimus facere,
11 fecimus. * Et factum est, dum
iret in Ierusalem, transibat per
mediam Samariam, & Galilæam.
12 * Et cum ingrederetur quoddam
castellum, occurrerunt ei decem
viri leprosi, qui steterunt a lon-
13 ge: * & leuauerunt vocem, di-
centes: Iesu præceptor, miserere
14 nostri. * Quos vt vidit, dixit: || Ite, ||Leu. 14. a.
D ostendite vos sacerdotibus. Et fa- 2
ctum est, dum irent, mũdati sunt.
15 * Vnus autẽ ex illis, vt vidit quia
mundatus est, regressus est, cum
magna voce magnificans Deum,
16 * & cecidit in faciem ante pedes
eius, gratias agens: & hic erat
17 Samaritanus. * Respondens autẽ
Iesus, dixit: Nonne decẽ mundati
18 sunt? & nouẽ vbi sunt? * Nõ est in-
uentus qui rediret, & daret gloriã
19 Deo, nisi hic alienigena. * Et ait il-
li: Surge, vade: quia fides tua te sal
20 uũ fecit. * Interrogatus autẽ a Pha
E risæis: Quãdo venit regnũ Dei? re-
spondens eis, dixit: Non venit re-
21 gnũ Dei cum obseruatione: * ne-
que dicẽt: Ecce hic, aut ecce illic.
Ecce enim regnum Dei intra vos
22 est. * Et ait ad discipulos suos: Ve-
nient dies quando desideretis vi-
dere vnum diem Filij hominis, &
23 non videbitis. * || Et dicent vobis: || Mat. 24. b
Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, 25
24 neque sectemini. * nam sicut ful- Mar. 13. c.
gur coruscans de sub cælo in ea, 21
quæ sub cælo sunt, fulget: ita
erit Filius hominis in die sua.
25 * Primum autem oportet illum
multa pati, & reprobari a gene-
26 ratione hac. * || Et sicut factum ||Matt. 24. d
F est in diebus Noe, ita erit & in 37
27 diebus Filij hominis. * Edebant, Gen. 7. b. 5
& bibebant: vxores ducebant,
& dabantur ad nuptias, vsque
in diem, qua intrauit Noe in ar-
cam: & venit diluuium, & perdi-
28 dit omnes. * || Similiter sicut factũ ||Gen. 19. c.
est in diebus Lot: Edebant, & bi- 25
bebant: emebant, & vendebant:
29 plantabant, & ædificabant: * qua
die autem exijt Lot a Sodomis,
pluit ignẽ, & sulphur de cælo, &
30 omnes perdidit: * secundum hæc
erit, qua die Filius hominis reue-

labitur. * In illa hora qui fuerit 31
in tecto, & vasa eius in domo, ne
descendat tollere illa: & qui in a- G
gro, similiter non redeat retro.
* Memores estote vxoris Lot. 32
‖Sup.9.c.24 *‖Quicumque quæsierit animam 33
Matt.10.d. suam saluã facere, perdet illam:
39 & quicumque perdiderit illã, vi-
Mar. 8. d. uificabit eam. *Dico vobis: in il- 34
35 la nocte erunt duo in lecto vno:
Io.12.d.25 vnus assumetur, & alter relinque-
‖Mat.24.d. tur: *duæ erunt molentes in vnũ: 35
40 vna assumetur, & altera relinque-
1. Thess. 4. tur: duo in agro: vnus assumetur,
d. 17 & alter relinquetur. * Respõden- 36
tes dicunt illi: Vbi Domine? * Qui 37
dixit illis: Vbicumque fuerit cor-
pus, illuc congregabuntur & a-
quilæ.

CAP. XVIII.

Eccl. 18. c. 21 Dicebat autem & parabolam 1
ad illos, quoniam oportet A
1. Thess. 5. d. 17 semper orare, & non deficere, *di- 2
cens: Iudex quidam erat in qua-
dam ciuitate, qui Deum non ti-
mebat, & hominem nõ reuereba-
tur. * Vidua autem quædam erat 3
in ciuitate illa, & veniebat ad
eum, dicens: Vindica me de ad-
uersario meo. * Et nolebat per 4
multum tempus. Post hæc autem
dixit intra se: Etsi Deum non ti-
meo, nec hominem reuereor: * ta- 5
men quia molesta est mihi hæc
vidua, vindicabo illam, ne in no-
uissimo veniens sugillet me. * Ait 6
autem Dominus: Audite quid
iudex iniquitatis dicit: * Deus 7
autem non faciet vindictam ele- B
ctorum suorum clamãtium ad se
die ac nocte, & patientiam habe-
bit in illis? * Dico vobis quia cito 8
faciet vindictam illorum. Verũ-
tamen Filius hominis veniens, pu
tas, inueniet fidẽ in terra? * Dixit 9
autem & ad quosdam, qui in se
confidebãt tamquã iusti, & asper-
nabantur ceteros, parabolam istã:
* Duo homines ascenderunt in tẽ- 10
plũ vt orarent: vnus Pharisæus, &
alter publicanus. * Pharisæus stãs 11
hæc apud se orabat: Deus gratias C
ago tibi, quia non sum sicut cete-
ri hominum: raptores, iniusti,
adulteri: velut etiam hic publi-
canus. * ieiuno bis in sabbato: de- 12
cimas do omnium, quæ possideo.

13 * Et publicanus a longe stans, no-
lebat nec oculos ad cælum leua-
re: sed percutiebat pectus suum,
dicens: Deus propitius esto mihi
14 peccatori. * Dico vobis, descendit
hic iustificatus in domum suam
ab illo, ‖ quia omnis qui se exal- ‖Sup.14.b.11
tat, humiliabitur: & qui se humi- Mar. 23. b.
15 liat, exaltabitur. * ‖ Afferebant 12
autem ad illum & infantes, vt eos ‖Mat.19.b.
tangeret. Quod cum viderent di- 13
16 scipuli, increpabant illos. * Iesus Mar. 10. b.
autem conuocans illos, dixit: Si- 13
nite pueros venire ad me & noli-
te vetare eos. talium est enim
17 regnum Dei. * Amen dico vobis:
Quicũque non acceperit regnum
Dei sicut puer, non intrabit in il-
18 lud. * ‖ Et interrogauit eum qui- ‖Mat.19.b.
D dam princeps, dicens: Magister 16
bone, quid faciẽs vitam æternam
19 possidebo? * Dixit autem ei Ie-
sus: Quid me dicis bonum? ne-
20 mo bonus nisi solus Deus. * Man-
data nosti: ‖ Non occides: Non ‖Exo. 20. c.
mœchaberis: Non furtum facies: 13
Non falsum testimonium dices:
Honora patrem tuum, & matrẽ.
21 * Qui ait: Hæc omnia custodiui
22 a iuuentute mea. * Quo audito,
Iesus ait ei: Adhuc vnum tibi
deest: omnia quæcumque habes
vende, & da pauperibus, & ha-
bebis thesaurum in cælo: & veni
23 sequere me. * His ille auditis,
contristatus est: quia diues erat
24 valde. * Videns autem Iesus il-
E lum tristem factum, dixit: Quàm
difficile, qui pecunias habent,
25 in regnum Dei intrabunt. * Fa-
cilius est enim camelum per fo-
ramen acus transire, quàm diuitẽ
26 intrare in regnum Dei. * Et dixe-
runt qui audiebant: Et quis potest
27 saluus fieri? * Ait illis: Quæ impos-
sibilia sunt apud homines, pos-
28 sibilia sunt apud Deum. * Ait au-
tem Petrus: Ecce nos dimisimus
29 omnia, & secuti sumus te. * Qui
dixit eis: Amen dico vobis, ne-
mo est, qui reliquit domum, aut
F parentes, aut fratres, aut vxo-
rem, aut filios propter regnum
30 Dei, * & non recipiat multo plu-
ra in hoc tempore, & in sæculo
31 venturo vitam æternam. * ‖ As- ‖Mat.20.b.
sumpsit autem Iesus duodecim, 17
& ait illis: Ecce ascendimus Ie- Mar. 10. e.
rosolymam, & consummabuntur 32
omnia,

omnia, quæ scripta sunt per pro-
phetas de Filio hominis. * trade- 32
tur enim Gẽtibus, & illudetur, &
flagellabitur, & conspuetur: * & 33
postquam flagellauerint, occi-
dent eum, & tertia die resurget.
* Et ipsi nihil horum intellexe- 34
runt, & erat verbum istud abscõ-
ditum ab eis, & non intellige-
|| Mat.20.d. bant quæ dicebantur. * || Factum 35
29 est autem, cum appropinqua-
Mar.10.g. ret Iericho, cęcus quidam sedebat
46 secus viam, mendicans. * Et cum 36
audiret turbam prætereuntem,
interrogabat quid hoc esset. * Di- 37
xerunt autem ei, quod Iesus Na-
zarenus transiret. * Et clamauit, 38
dicens: Iesu fili Dauid miserere G
mei. * Et qui præibant, incre- 39
pabant eum vt taceret. Ipse vero
multo magis clamabat: Fili Da-
uid miserere mei. * Stans autem 40
Iesus iussit illum adduci ad se. Et
cũ appropinquasset, interrogauit
illum, * dicens: Quid tibi vis fa- 41
ciam? At ille dixit: Domine vt
videam. * Et Iesus dixit illi: 42
Respice, fides tua te saluum fe-
cit. * Et confestim vidit, & se- 43
quebatur illum magnificans Deũ.
Et omnis plebs vt vidit, dedit lau-
dem Deo.

CAP. XIX.

ET ingressus perambulabat Ie- 1
richo. * Et ecce vir nomine 2
Zachæus: & hic princeps erat pu- A
blicanorum, & ipse diues: * & 3
quærebat videre Iesum, quis esset:
& non poterat præ turba, quia sta-
tura pusillus erat. * Et præcurrens 4
ascendit in arborem sycomorum
vt videret eum: quia inde erat trã-
siturus. * Et cum venisset ad lo- 5
cum, suspiciens Iesus vidit illum,
& dixit ad eum: Zachæe festinans
descende: quia hodie in domo tua
oportet me manere. * Et festi- 6
nans descendit, & excepit illum
gaudens. * Et cum viderent om- 7
nes, murmurabant, dicentes quòd
ad hominem peccatorẽ diuertis-
set. * Stans autem Zachæus, di- 8
xit ad Dominum: Ecce dimidium B
bonorum meorum, Domine, do
pauperibus: & si quid aliquem
defraudaui, reddo quadruplum.
* Ait Iesus ad eum: Quia hodie 9
salus domui huic facta est: eo
quòd & ipse filius sit Abrahæ.
10 * || Venit enim Filius hominis || Mat.18.b.
quærere, & saluum facere quod 12
11 perierat. * Hæc illis audientibus
adijcens, dixit parabolã, eo quod
esset prope Ierusalẽ: & quia existi-
marent quod confestim regnum
12 Dei manifestaretur. * Dixit ergo:
|| Homo quidam nobilis abijt in || Mat.25.b.
regionem longinquam accipere 14
13 sibi regnum, & reuerti. * Vocatis
autem decem seruis suis, dedit
eis decẽ mnas, & ait ad illos: Ne-
14 gotiamini dum venio. * Ciues
C autem eius oderant eum: & mise-
runt legationem post illum, dicẽ-
tes: Nolumus hunc regnare super
15 nos. * Et factum est vt rediret ac-
cepto regno: & iussit vocari ser-
uos, quibus dedit pecuniam,
vt sciret quantum quisque nego-
16 tiatus esset. * Venit autem primus
dicens: Domine, mna tua decem
17 mnas acquisiuit. * Et ait illi: Euge
bone serue, quia in modico fui-
sti fidelis, eris potestatem habens
18 super decem ciuitates. * Et alter
venit, dicens: Domine, mna tua
19 fecit quinque mnas. * Et huic ait:
Et tu esto super quinque ciuita-
20 tes. * Et alter venit, dicens: Domi-
ne, ecce mna tua, quam habui re-
21 positã in sudario: * timui enim te,
D quia homo austerus es: tollis
quod non posuisti, & metis quod
22 non seminasti. * Dicit ei: De
ore tuo te iudico serue nequam.
sciebas quod ego homo austerus
sum, tollens quod non posui,
& metens quod non seminaui:
23 * & quare non dedisti pecuniam
meam ad mensam, vt ego veniẽs
cum vsuris vtique exegissem il-
24 lam? * Et astantibus dixit: Au-
ferte ab illo mnam, & date illi,
25 qui decem mnas habet. * Et dixe-
runt ei: Domine, habet decem
26 mnas. * || Dico autem vobis, quia || S.8.c.18
omni habenti dabitur, & abun- Mat.13.b.
dabit: ab eo autem, qui non ha- 12. & 25.c.
bet, & quod habet auferetur ab 29
27 eo. * Veruntamen inimicos meos Mar.4.25
E illos, qui noluerunt me regnare
super se, adducite huc: & inter-
28 ficite ante me. * Et his dictis, præ-
cedebat ascendens Ierosolymam. || Mat.21.a.
29 * Et factum est, || cum appro- 1
pinquasset ad Bethphage, & Be- Mar.11.a.1
thaniam

thaniam ad montem, qui vocatur
Oliueti, misit duos discipulos
suos, * dicens: Ite in castellum, 30
quod cōtra est, in quod introeun-
tes inuenietis pullum asinæ alli-
gatum, cui nemo vmquam homi-
num sedit: soluite illum, & ad-
ducite. * Et si quis vos interro- 31
gauerit: Quare soluitis? sic di-
cetis ei: Quia Dominus operam
eius desiderat. * Abierunt au- 32
tem qui missi erant: & inuene-
runt, sicut dixit illis, stantem
pullum. * Soluentibus autem il- 33
lis pullum, dixerunt domini eius
ad illos: Quid soluitis pullum?
*At illi dixerunt: Quia Dominus 34
‖Io.12.b.4 eum necessarium habet. * ‖ Et 35
duxerunt illum ad Iesum. Et ia-
ctantes vestimenta sua supra pul-
lum, imposuerunt Iesum. *Eun- 36
te autem illo, substernebāt vesti-
menta sua in via. *Et cum appro- 37
pinquaret iā ad descensum Mon-
tis oliueti, cœperunt omnes tur-
bæ discipulorum gaudentes lau- F
dare Deum voce magna super
omnibus, quas viderant, virtuti-
bus, * dicentes: Benedictus, qui 38
venit rex in nomine Domini, pax
in cælo, & gloria in excelsis. * Et 39
quidam Pharisæorum de turbis,
dixerunt ad illum: Magister, in-
crepa discipulos tuos. * Quibus 40
ipse ait: Dico vobis, quia si hi ta-
cuerint, lapides clamabunt. *Et vt 41
appropinquauit, videns ciuitatem
fleuit super illam, dicens: *Quia 42
si cognouisses & tu, & quidem in
hac die tua, quæ ad pacem tibi,
nunc autem abscondita sunt ab
oculis tuis. *Quia venient dies in 43
te: & circumdabunt te inimici tui
vallo, & circumdabunt te: &
coangustabunt te vndique: * & 44
‖Mat.24.a. ad terram prosternent te, & filios G
3 tuos, qui in te sunt, ‖& non relin-
Mar.13.a.2 quent in te lapidem super lapi-
J.21.b.6 dem: eo quòd non cognoueris tē-
‖Mat.21.b. pus visitationis tuæ. * ‖ Et ingres- 45
12 sus in templum, cœpit eijcere
Mar.11.b. vendentes in illo, & ementes,
17 *dicēs illis: Scriptum est: Quia do- 46
Isa.56.c.7 mus mea domus orationis est. Vos
Ier.7.b.11 autem fecistis illam speluncam
latronum. * Et erat docens quo- 47
tidie in templo. Principes autem
sacerdotum, & Scribæ, & Prin-
cipes plebis quærebant illum per-

48 dere: *& nō inueniebant quid fa-
cerent illi. Omnis enim popu-
lus suspensus erat audiens illum.

CAP. XX.

1 ET factum est in vna dierum, Mat.21.c.
A docēte illo populum in tem- 23
plo, & euāgelizante, conuenerunt Mar.11.d.
principes sacerdotum, & Scribæ, 27
2 cum senioribus, * & aiunt dicen-
tes ad illum: Dic nobis, in qua po-
testate hæc facis? aut: Quis est,
qui dedit tibi hanc potestatem?
3 * Respondens autem Iesus, dixit
ad illos: Interrogabo vos & ego
vnum verbum. Respondete mihi:
4 * Baptismus Ioannis de cælo erat
5 an ex hominibus? * At illi cogita-
bāt intra se, dicētes: Quia si dixe-
rimus de cælo, dicet, Quare ergo
6 non credidistis illi? *Si autem di-
xerimus, Ex hominibus, plebs
vniuersa lapidabit nos: certi sunt
enim, Ioannem prophetam esse.
7 * Et responderunt se nescire vnde
8 esset. * Et Iesus ait illis: Neque
ego dico vobis in qua potestate
9 hæc facio. * Cœpit autem dice-
B re ad plebem parabolam hanc:
‖ Homo plantauit vineam, & lo- ‖Mat.21.d.
cauit eam colonis: & ipse peregre 33
10 fuit multis temporibus. * Et in Mar.12.a.
tempore misit ad cultores seruū, 11
vt de fructu vineæ darent illi. Isa.5.a.1
Qui cæsum dimiserunt eum ina- Ier.2.d.21
11 nem. * Et addidit alterum ser-
uum mittere. Illi autē hunc quo-
que cædentes, & afficientes con-
12 tumelia, dimiserunt inanem. * Et
addidit tertium mittere: qui & il-
13 lum vulnerantes eiecerunt. * Di-
xit autem dominus vineæ: Quid
faciam? mittam filium meum
dilectum: forsitan, cum hunc vi-
14 derint, verebuntur. * Quem
cum vidissent coloni, cogitaue-
runt intra se dicētes: Hic est heres,
occidamus illum, vt nostra fiat
15 hereditas. *Et eiectum illum ex-
C tra vineam, occiderunt. Quid er-
16 go faciet illis dominus vineæ? *ve
niet, & perdet colonos istos, &
dabit vineam alijs. Quo audito,
17 dixerunt illi: Absit. * Ille au-
tem aspiciens eos ait: Quid est ‖Ps.117.d.
ergo hoc quod scriptum est: 21
‖Lapidem, quem reprobauerunt Act.4.b.11
ædificantes, hic factus est in caput Ro.9.g.33
anguli?

anguli? * Omnis, qui ceciderit 18
super illum lapidem, conquassa-
bitur: super quem autem ceci-
derit, comminuet illum. * Et quæ- 19
rebant principes sacerdotum, &
Scribæ mittere in illum manus il-
la hora: & timuerunt populum:
cognouerunt enim quod ad ip-
sos dixerit similitudinem hanc.
‖Mat.22.b.15 Mar.13.b.13 * ‖ Et obseruantes miserunt insi- 20
diatores, qui se iustos simula- D
rent, vt caperent eum in sermone,
vt traderent illum principatui, &
potestati præsidis. * Et interroga- 21
uerunt eum, dicentes: Magister
scimus quia recte dicis, & doces:
& non accipis personam, sed viam
Dei in veritate doces: * licet no- 22
bis tributum dare Cæsari, an
non? * Considerans autem do- 23
lum illorum, dixit ad eos: Quid
me tentatis? * Ostendite mihi de- 24
narium: Cuius habet imaginem,
& inscriptionem? Respondentes
dixerunt ei: Cæsaris: * Et ait il- 25
‖Ro.13.c.7 lis: ‖ Reddite ergo quæ sunt Cæ-
saris, Cæsari: & quæ sunt Dei,
Deo. * Et non potuerunt verbum 26
eius reprehendere coram plebe: E
& mirati in responso eius, tacue-
‖Mat.22.c.23 Mar.12.b.18 runt. * ‖ Accesserunt autem qui- 27
dam Sadducæorum, qui negant
esse resurrectionem, & interro-
‖Deu.25.b.5 gauerunt eum, * dicentes: Magi- 28
ster, Moyses scripsit nobis: Si fra-
ter alicuius mortuus fuerit habēs
vxorem, & hic sine liberis fuerit,
vt accipiat eam frater eius vxorē,
& suscitet semen fratri suo: * se- 29
ptem ergo fratres erant: & primus
accepit vxorem, & mortuus est si-
ne filijs. * & sequens accepit illā, & 30
ipse mortuus est sine filio. * Et 31
tertius accepit illam. Similiter
& omnes septem, & non relique-
runt semen, & mortui sunt. * No- 32
uissime omnium mortua est &
mulier. * In resurrectione ergo, 33
cuius eorum erit vxor? siquidem
septem habuerunt eam vxorem.
* Et ait illis Iesus. Filij huius sæ- 34
culi nubunt; & traduntur ad nu- F
ptias: * illi vero, qui digni habe- 35
buntur sæculo illo, & resurrectio-
ne ex mortuis, neque nubent, ne-
que ducent vxores: * neque enim 36
vltra mori poterunt: æquales
enim angelis sunt, & filij sunt
Dei: cum sint filij resurrectionis.

37 * Quia vero resurgant mortui, &
Moyses ostendit secus rubum, ‖ si- ‖Exo.3.b.6
cut dicit Dominum, Deum Abra-
ham, & Deum Isaac, & Deum
38 Iacob. * Deus autem non est
mortuorum, sed viuorum: om-
39 nes enim viuunt ei. * Responden-
tes autem quidam Scribarum, di-
xerunt ei: Magister bene dixisti.
40 * Et amplius non audebant eum
41 quidquam interrogare. * Dixit
autem ad illos: Quomodo dicunt
42 Christū, filiū esse Dauid, * & ip-
G se Dauid dicit in libro Psalmorū:
‖ Dixit Dominus Domino meo, ‖Mat.22.d.44
43 sede a dextris meis, * donec ponā
inimicos tuos, scabellum pedum ‖Mar.12.d.36
44 tuorum. * Dauid ergo Dominum
illum vocat: & quomodo filius Ps.109.a.1
45 eius est? * Audiente autem om-
ni populo, dixit discipulis suis:
46 * ‖ Attendite a Scribis, qui volunt ‖Mat.23.a.6
ambulare in stolis, & amant sa-
lutationes in foro, & primas ca- Mar.12.d.38
thedras in synagogis, & primos
47 discubitus in conuiuijs: * qui de- s.11.f.43
uorant domos viduarum; simu-
lantes longam orationem. Hi ac-
cipient damnationem maiorem.

CAP. XXI.

1 Respiciens autem vidit eos, Mar.12.d.42
A qui mittebāt munera sua in
2 gazophylacium, diuites. * Vidit
autem & quandam viduam pau-
perculam mittentem æra minuta
3 duo. * Et dixit: Vere dico vo-
bis, quia vidua hæc pauper, plus
4 quàm omnes misit. * Nam omnes
hi ex abundanti sibi miserunt in
munera Dei: hæc autem ex eo,
quod deest illi, omnem victum
5 suum, quem habuit, misit. * Et
quibusdam dicentibus de templo
quod bonis lapidibus, & donis
6 ornatum esset, dixit: * Hæc, quæ
B videtis, ‖ venient dies, in quibus ‖Matt.24.a.1
nō relinquetur lapis super lapidē,
7 qui non destruatur. * Interroga- Mar.13.a.1
uerunt autem illum, dicentes: s.19.g.44
Præceptor, quando hæc erunt,
& quod signum cum fieri inci-
8 piēt? * Qui dixit: Videte ne sedu-
camini: multi enim venient in
nomine meo, dicētes quia ego sū:
& tempus appropinquauit: nolite
9 ergo ire post eos. * Cum autem
audieritis prælia, & seditiones,
nolite

nolite terreri: oportet primum C
hæc fieri, sed nondum statim fi-
nis. * Tunc dicebat illis: Sur- 10
get gens contra gentem, & re-
gnum aduersus regnum.* Et ter- 11
ræmotus magni erunt per loca,&
pestilentiæ, & fames, terroresq.
de cælo, & signa magna erunt.
*Sed ante hæc omnia inijcient vo 12
bis manus suas, & persequentur
tradentes in synagogas, & custo-
dias, trahentes ad reges, & præ-
sides propter nomen meũ:*con- 13
tinget autem vobis in testimo-
nium. * ponite ergo in cordibus 14
vestris non præmeditari quemad-
modum respondeatis.* ego enim 15
dabo vobis os, & sapientiam,cui D
non poterunt resistere, & contra-
dicere omnes aduersarij vestri.
* Trademini autem a parentibus, 16
& fratribus, & cognatis, & ami-
cis,& morte afficiẽt ex vobis: *& 17
eritis odio omnibus propter no-
men meum: * & capillus de ca- 18
pite vestro non peribit. * In pa- 19
tientia vestra possidebitis animas
‖Mat.24.b. vestras. * ‖ Cum autem videritis 20
15. circumdari ab exercitu Ierusalẽ,
Mar. 13. b. tunc scitote quia appropinquauit
14. desolatio eius: * tunc qui in Iu- 21
Dan.9.g.27 dæa sunt, fugiant ad montes: &
qui in medio eius, discedant: &
qui in regionibus, non intrent in
eam.* quia dies vltionis hi sunt, 22
vt impleantur omnia, quæ scripta
sunt. * Væ autem prægnantibus, 23
& nutrientibus in illis diebus. E
erit enim pressura magna super
terram, & ira populo huic. * Et 24
cadent in ore gladij: & captiui
ducentur in omnes Gentes. & Ie-
rusalem calcabitur a Gentibus:
donec impleãtur tempora natio-
‖Mat. 24.c. num. * ‖ Et erunt signa in sole, 25
29 & luna,& stellis, & in terris pres-
sura Gentium præ confusione so-
Mar. 13. c. nitus maris, & fluctuum: * are- 26
24 scentibus hominibus præ timore,
Isa. 13.b.10 & expectatione, quæ superue-
Ezec.32.b. nient vniuerso orbi: nam virtu-
7 tes cælorum mouebuntur: * & 27
Ioel.3.c.15 tunc videbunt Filium hominis F
venientem in nube cum potesta-
te magna, & maiestate.* His au- 28
tem fieri incipientibus, respicite,
‖Rom.8.d. & leuate capita vestra: ‖ quoniam
23 appropinquat redemptio vestra.
* Et dixit illis similitudinem: Vi- 29
dete ficulneã, & omnes arbores:
30 * cum producunt iam ex se fru-
ctum, scitis quoniam prope est
31 æstas. * Ita & vos cum videritis
hæc fieri, scitote quoniam prope
32 est regnum Dei. * Amen dico vo-
bis, quia non præteribit genera-
33 tio hæc,donec omnia fiant.* Cæ-
lum, & terra transibunt: verba au-
34 tem mea non transibunt. * At-
G tendite autem vobis, ne forte
grauentur corda vestra in crapu-
la, & ebrietate, & curis huius vi-
tæ: & superueniat in vos repenti-
35 na dies illa: * tamquam laqueus
enim superueniet in omnes, qui
sedent super faciem omnis terræ.
36 * Vigilate itaque, omni tempore
orantes, vt digni habeamini fu-
gere ista omnia, quæ futura sunt,
& stare ante Filium hominis.
37 * Erat autem diebus docens in
templo: noctibus vero exiens,
morabatur in monte, qui voca-
38 tur Oliueti. * Et omnis populus
manicabat ad eum in templo au-
dire eum.

CAP. XXII.

1 APpropinquabat autem dies Mat.26.a.2
A festus Azymorum, qui dici- Mar.14.a.1
2 tur Pascha:* & quærebant princi-
pes sacerdotum, & Scribæ, quo-
modo Iesum interficerent: time-
3 bant vero plebem. *‖Intrauit au- ‖Mat.26.b.
tem satanas in Iudam, qui cogno- 14
minabatur Iscariotes, vnum de Mar. 14.b.
4 duodecim. * & abijt, & locutus 10
est cum principibus sacerdotum,
& magistratibus,quemadmodum
5 illum traderet eis. * Et gauisi
sunt, & pacti sunt pecuniam illi
6 dare. * Et spopondit. Et quære-
bat opportunitatem vt traderet il
7 lum sine turbis. * Venit autem
dies Azymorum, in qua necesse
8 erat occidi pascha. * Et misit Pe-
trum, & Ioannem, dicens: Euntes
parate nobis pascha, vt manduce-
9 mus. * At illi dixerunt: Vbi vis
10 paremus? * Et dixit ad eos: Ecce
B introeũtibus vobis in ciuitatem,
occurret vobis homo quidam am
phoram aquæ portans: sequimini
eum in domum, in quam intrat,
11 * & dicetis patrifamilias domus:
Dicit tibi Magister: Vbi est diuer-
sorium, vbi pascha cũ discipulis
meis

meis manducem? * Et ipse osten- 12
det vobis cœnaculum magnum
stratum, & ibi parate. * Euntes 13
autem inuenerunt sicut dixit il-
‖Mat.26.b. 20 lis, & parauerunt pascha. * ‖ Et 14
Mar. 14.b. 17 eum facta esset hora, discubuit, &
duodecim Apostoli cum eo. * & 15
ait illis: Desiderio desideraui hoc
pascha manducare vobiscum, an-
tequam patiar. * Dico enim vobis, 16
quia ex hoc non manducabo il-
lud, donec impleatur in regno
Dei. * Et accepto calice gratias 17
egit, & dixit: Accipite, & diui-
dite inter vos. * Dico enim vobis 18
quòd non bibam de generatione
vitis, donec regnum Dei veniat.
‖1.Cor. 11. c.24 * ‖ Et accepto pane gratias egit, 19
& fregit, & dedit eis, dicens: C
Hoc est corpus meum, quod
pro vobis datur: hoc facite in
meã commemorationem. * Simi- 20
liter & calicem, postquam cœna-
uit, dicens: Hic est calix nouum
testamentum in sanguine meo,
‖Mat.26.b. 21 qui pro vobis fundetur. * ‖ Ve- 21
Mar.14. b. 20 rumtamen ecce manus tradentis
Io.13.c. 18 me, mecũ est in mensa. * Et quidẽ 22
‖Ps.40.c.10 Filius hominis, ‖secundum quod
definitum est, vadit: verumtamen
væ homini illi, per quem tradetur.
* Et ipsi cœperunt quærere inter 23
se, quis esset ex eis, qui hoc factu-
rus esset. * Facta est autem & con- 24
tentio inter eos, quis eorum vide-
retur esse maior. * Dixit autem 25
‖Mat.20.d. 25 eis: ‖Reges Gentium dominantur
Mar. 10. f. 42 eorum: & qui potestatem habent
super eos, benefici vocantur.
* Vos autem nõ sic: sed qui maior 26
est in vobis, fiat sicut minor, &
qui præcessor est, sicut ministra-
tor. * Nam quis maior est, qui 27
recumbit, an qui ministrat? non-
ne qui recumbit? Ego autem in
medio vestrũ sum, sicut qui mi-
nistrat: * vos autem estis, qui per- 28
mansistis mecum in tentationibus
meis. * Et ego dispono vobis si- 29
cut disposuit mihi Pater meus re-
gnum, * vt edatis, & bibatis super 30
mensam meam in regno meo: &
sedeatis super thronos iudicantes
duodecim tribus Israel. * Ait autẽ 31
Dominus: Simon, Simon, ecce
satanas expetiuit vos vt cribraret
sicut triticum: * ego autem roga- 32
ui pro te vt non deficiat fides tua: D
& tu aliquando conuersus con-

33 firma fratres tuos. * Qui dixit ei:
Domine, tecum paratus sum &
in carcerem, & in mortem ire.
34 * ‖ At ille dixit: Dico tibi Petre, ‖Mat. 26.c. 34
non cantabit hodie gallus, donec
ter abneges nosse me. Et dixit eis: Mar. 14. c. 30
35 * ‖ Quando misi vos sine sacculo, ‖Mat.10.b. 9
& pera, & calceamentis, num-
36 quid aliquid defuit vobis? * At
illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo
eis: Sed nunc qui habet sacculũ,
tollat similiter & peram: & qui nõ
habet, vendat tunicam suam, &
37 emat gladium. * Dico enim vobis,
quoniam adhuc hoc, quod scri-
ptum est, oportet impleri in me:
‖ Et cum iniquis deputatus est. ‖ Isa. 53. d. 12
Etenim ea, quæ sunt de me, fi-
38 nem habent. * At illi dixerunt:
Domine, ecce duo gladij hic. At
39 ille dixit eis: Satis est. * Et egres- ‖Mat.26.c. 36
sus ibat secundum consuetudi-
nem in Montem oliuarum. Secuti Mar.14. c. 32
40 sunt autem illum & discipuli. * Et
E cum peruenisset ad locum, dixit Ioã.18. a.1
illis: Orate ne intretis in tenta-
41 tionem. * ‖ Et ipse auulsus est ab ‖Mat 26.d. 39
eis quantum iactus est lapidis: &
42 positis genibus orabat, * dicens: Mar.14. d. 35
Pater si vis, transfer calicẽ istum
a me: verumtamen non mea
43 voluntas, sed tua fiat. * Appa-
ruit autem illi angelus de cælo,
confortans eum. Et factus in ago-
44 nia, prolixius orabat. * Et factus
est sudor eius, sicut guttæ sangui-
45 nis decurrentis in terram. * Et
cum surrexisset ab oratione, &
venisset ad discipulos suos, in-
46 uenit eos dormientes præ tristitia.
* Et ait illis: Quid dormitis? sur-
gite, orate, ne intretis in tenta-
47 tionem. * ‖ Adhuc eo loquente ‖Mat.26.e. 47
ecce turba: & qui vocabatur Iu-
das, vnus de duodecim, antece- Mar. 14. e. 43
debat eos: & appropinquauit Ie-
48 su vt oscularetur eum. * Iesus Io.18.a.3
autem dixit illi: Iuda, osculo Filiũ
49 hominis tradis? * Videntes autem
hi, qui circa ipsum erant, quod fu-
turum erat, dixerũt ei: Domine si
50 percutimus in gladio? * Et percus-
F sit vnus ex illis seruum principis
sacerdotum, & amputauit auri-
51 culam eius dexteram. * Respõdens
autem Iesus, ait: Sinite vsque
huc. Et cum tetigisset auriculam
52 eius, sanauit eum. * Dixit au-
tem Iesus ad eos, qui venerant ad
se,

se, principes sacerdotum, & ma-
gistratus templi, & seniores. Quasi
ad latronem exiistis cum gladijs,
& fustibus? * Cum quotidie vo- 53
biscum fuerim in templo, non
extendistis manus in me. sed hæc
est hora vestra, & potestas tene-
‖Mat. 26. f. brarum. *‖ Comprehendentes au- 54
47 tem eum, duxerunt ad domum
Mar. 14. f. principis sacerdotum: Petrus ve-
53 ro sequebatur a longe. *‖ Ac- 55
Io. 18. c. 24 censo autem igne in medio atrij,
‖Mat. 26. g. & circumsedentibus illis, erat
69 Petrus in medio eorum. * Quem 56
Mar. 14. g. cum vidisset ancilla quædam
66 sedentem ad lumen, & eum fuis-
Io. 18. c. 25 set intuita, dixit: Et hic cum illo
erat. * At ille negauit eum, dicens: 57
Mulier, non noui illum. * Et post 58
pusillum alius videns eum, dixit:
Et tu de illis es. Petrus vero ait:
Io. 18. e. 26 O homo, non sum. * ‖ Et inter- 59
uallo facto quasi horæ vnius, G
alius quidam affirmabat, dicens:
Vere & hic cum illo erat: nam &
Galilæus est. * Et ait Petrus: Homo 60
nescio quid dicis. Et continuo
adhuc illo loquente cantauit
gallus. * Et conuersus Dominus 61
respexit Petrum. Et recordatus
est Petrus verbi Domini, sicut di-
‖Mat. 26. e. xerat: ‖ Quia prius quàm gallus
34 cantet, ter me negabis. * Et egres- 62
Mar. 14. e. sus foras Petrus fleuit amare.
30 * Et viri qui tenebant illum, il- 63
Io. 13. d. 38 ludebant ei, cædentes. * Et vela- 64
uerunt eum, & percutiebant fa-
ciem eius: & interrogabant eum,
dicentes: Prophetiza, quis est,
qui te percussit? * Et alia multa 65
blasphemantes dicebant in eum.
‖Mat. 27. a. * ‖ Et vt factus est dies, cōuenerūt 66
1 seniores plebis, & principes sa-
Mar. 15. a. 1 cerdotum, & Scribæ, & duxerunt
Io. 18. c. 28 illum in concilium suum, dicen-
tes: Si tu es Christus, dic nobis.
* Et ait illis: Si vobis dixero, non 67
credetis mihi: * si autem & inter- 68
rogauero, non respondebitis mi-
hi, neque dimittetis. * Ex hoc 69
autem erit Filius hominis sedens
a dextris virtutis Dei. * Dixe- 70
runt autem omnes: Tu ergo es Fi-
lius Dei? Qui ait: Vos dicitis,
quia ego sum. * At illi dixerunt: 71
Quid adhuc desideramus testi-
monium? ipsi enim audiuimus de
ore eius.

CAP. XXIII.

1 ET surgens omnis multitudo
A eorum, duxerunt illum ad
2 Pilatum. * Cœperunt autem il-
lum accusare, dicentes: Hunc in-
uenimus subuertentem gentem
nostram, & prohibentem tributa
dare Cæsari, & dicentem se Chri- ‖Mat. 22. b.
3 stum regem esse. * ‖ Pilatus autem 21
interrogauit eum, dicens: Tu es Mar. 12. b.
rex Iudæorum? At ille respondens 17
4 ait: Tu dicis. * Ait autem Pilatus ‖Mat. 27. b.
ad principes sacerdotum, & tur- 11
bas: Nihil inuenio causæ in hoc Mar. 15. a. 2
5 homine. * At illi inualescebant, Io. 18. f. 33
dicentes: Commouet populum
docens per vniuersam Iudæam,
incipiens a Galilæa vsque huc.
6 * Pilatus autem audiens Gali-
læam, interrogauit si homo Gali-
7 læus esset. * Et vt cognouit quòd
de Herodis potestate esset, re-
misit eum ad Herodē, qui & ipse
8 Ierosolymis erat illis diebus. * He-
B rodes autem viso Iesu, gauisus est
valde. erat enim cupiens ex
multo tēpore videre eū, eo quòd
audierat multa de eo, & sperabat
signum aliquod videre ab eo fieri.
9 * Interrogabat autem eū multis
sermonibus. At ipse nihil illi re-
10 spondebat. * Stabant autē princi-
pes sacerdotum, & Scribæ con-
11 stanter accusantes eum. * Spreuit
autem illum Herodes cum exer-
citu suo: & illusit indutum veste
12 alba, & remisit ad Pilatum. * Et
facti sunt amici Herodes & Pila-
tus in ipsa die: nam antea inimi-
13 ci erant ad inuicem. * Pilatus au-
tem conuocatis principibus sa-
cerdotum, & magistratibus, &
14 plebe, * dixit ad illos: Obtulistis
mihi hunc hominē, quasi auertē-
tem populum, & ecce ego coram
vobis interrogans, ‖ nullam cau- ‖Io. 18. g. 38
sam inueni in homine isto ex his, & 19. a. 4
15 in quibus eū accusatis. * Sed ne-
C que Herodes: nam remisi vos ad
illum, & ecce nihil dignum mor-
16 te actum est ei. * Emendatum er-
17 go illum dimittam. * Necesse au-
tē habebat dimittere eis per diem
18 festum, vnū. * Exclamauit autem
simul vniuersa turba, dicens: Tol-
le hunc, & dimitte nobis Barab-
19 bā, * qui erat propter seditionem
quandam factā in ciuitate & ho-
mici-

micidium, missus in carcerem.
* Iterum autem Pilatus locutus 20
est ad eos, volēs dimittere Iesum.
* At illi succlamabant, dicentes: 21
Crucifige, crucifige eum. *Ille au 22
‖Mat. 27.c. tem tertio dixit ad illos: ‖ Quid
23 enim mali fecit iste? nullam cau-
Mar. 15.b. sam mortis inuenio in eo: corri-
14 piam ergo illum, & dimittā.* At 23
illi instabant vocibus magnis po- D
stulantes vt crucifigeretur. & in-
ualescebant voces eorum.*Et Pi- 24
latus adiudicauit fieri petitionē
eorum *Dimisit autem illis eum, 25
qui propter homicidium, & sedi-
tionē missus fuerat in carcerem,
quem petebant, Iesum vero tra-
‖Mat.27.d. didit voluntati eorum.*‖ Et cum 26
32 ducerent eum, apprehenderunt
Mar.15.b. Simonem quendam Cyrenensem
21 venientem de villa: & imposue-
runt illi crucem portare post Ie-
sum.* Sequebatur autem illum 27
multa turba populi, & mulierū:
quæ plangebant, & lamentaban-
tur eum. * Conuersus autem ad 28
illas Iesus, dixit: Filiæ Ierusalem,
nolite flere super me, sed super
vos ipsas flete, & super filios ve-
stros. *Quoniā ecce venient dies, 29
in quibus dicent: Beatæ steriles,
& ventres, qui non genuerunt, &
vbera, quæ non lactauerunt.* Tūc 30
‖Isa.2.d.19 incipient dicere montibus: ‖ Ca- E
Osee 10.b.8 dite super nos. & collibus: Ope-
Apoc.6.d. rite nos. * Quia si in viridi li- 31
16 gno hæc faciunt, in arido quid
fiet? * Ducebantur autem & alij 32
duo nequam cum eo, vt interfi-
‖Mat. 27.d. cerentur.* ‖ Et postquam vene- 33
33 runt in locum, qui vocatur Cal-
Mar.15.b. uariæ, ibi crucifixerunt eum: &
22 latrones, vnum a dextris, & alterū
Io.19.c.17 a sinistris.* Iesus autem dicebat: 34
Pater dimitte illis: nō enim sciunt
quid faciūt. Diuidentes vero ve-
stimenta eius, miserunt sortes.*Et 35
stabat populus spectans, & deri-
debant eum principes cum eis, di
centes: Alios saluos fecit, se sal-
uum faciat, si hic est Christus Dei
electus.* Illudebant autem ei & 36
milites accedentes, & acetū offe-
rentes ei, * & dicentes: Si tu es 37
rex Iudæorū, saluum te fac. *Erat 38
autem & superscriptio scripta su- F
per eum litteris Græcis, & Lati-
nis, & Hebraicis: Hic est rex Iu-
dæorum.*Vnus autem de his, qui 39
pendebant, latronibus, blasphe-
mabat eum, dicens: Si tu es Chri-
stus, saluum fac temetipsum, &
40 nos.* Respondens autem alter in-
crepabat eum, dicens: Neque tu
times Deum, quod in eadē dam-
41 natione es. * Et nos quidem iu-
ste, nam digna factis recipimus:
42 hic vero nihil mali gessit.* Et di-
cebat ad Iesum: Domine, memē-
to mei, cum veneris in regnum
43 tuum. *Et dixit illi Iesus: Amen
dico tibi: Hodie mecum eris in
44 paradiso.* Erat autem fere hora
sexta, & tenebræ factæ sunt in v-
niuersam terram vsque in horam
45 nonam.* Et obscuratus est sol: &
velum templi scissum est mediū.
46 * Et clamans voce magna Iesus
ait: ‖ Pater, in manus tuas commē- ‖Psal. 30. a.6
do spiritum meum. Et hæc dicēs,
47 expirauit.* Videns autem Centu-
G rio quod factum fuerat, glorifica-
uit Deum, dicens: Vere hic ho-
48 mo iustus erat. * Et omnis turba
eorum, qui simul aderant ad spe-
ctaculum istud, & videbant quæ
fiebant, percutientes pectora sua
49 reuertebantur. * Stabant autem
omnes noti eius a longe: & mu-
lieres, quæ secutæ eum erant a Ga
50 lilæa hæc videntes.* ‖ Et ecce vir ‖Mat.27.g.
nomine Ioseph, qui erat decurio, 57
51 vir bonus, & iustus: * hic nō con- Mar. 15.d.
senserat consilio, & actibus eo- 43
rum, ab Arimathæa ciuitate Iu- Io.19.g.38
dææ, qui expectabat & ipse re-
52 gnum Dei.* Hic accessit ad Pila-
53 tum, & petijt corpus Iesu: *& de-
positum inuoluit sindone, & po-
suit eum in monumento exciso,
in quo nondum quisquam posi-
54 tus fuerat.* Et dies erat parasce-
ues, & sabbatum illucescebat.
55 * Subsecutæ autem mulieres, quæ
cum eo venerāt de Galilæa, vide-
runt monumentum, & quemad-
modum positū erat corpus eius.
56 * Et reuertentes parauerunt aro-
mata, & vnguenta: & sabbato
quidem siluerunt secundum man
datum.

CAP. XXIIII.

1 VNa autem sabbati valde dilu- Mat.28.a.1
A culo venerūt ad monumen- Mar.16.a.2
tū, portantes, quæ parauerant, aro- Io.20.a.1
2 mata: * & inuenerunt lapidem
reuo-

reuolutum a monumento. * Et 3
ingressæ non inuenerunt corpus
Domini Iesu. * Et factum est, 4
dum mente consternatæ essent de
isto, ecce duo viri steterunt se-
cus illas in veste fulgenti. * Cum 5
timerent autem, & declinarent
vultum in terram, dixerunt ad
illas: Quid quæritis viuentem
cum mortuis? * non est hic, sed 6
surrexit: recordamini qualiter
locutus est vobis, cum adhuc in
‖ Mat.17.d.23 Mar.9.c.31 s.9.e.22 Galilæa esset, * dicens: ‖ Quia 7
oportet Filium hominis tradi in
manus hominum peccatorum,
& crucifigi, & die tertia resurge-
re. * Et recordatæ sunt verbo- 8
rum eius. * Et regressæ a monu- 9
mento nunciauerunt hæc omnia
illis vndecim, & ceteris omnibus.
* Erat autem Maria Magdalene, 10
& Ioanna, & Maria Iacobi, & B
ceteræ, quæ cum eis erant, quæ
dicebant ad Apostolos hæc. * Et 11
visa sunt ante illos, sicut delira-
mentum verba ista: & non cre-
diderunt illis. * Petrus autem sur- 12
gens cucurrit ad monumentum:
& procumbens vidit linteamina
sola posita, & abijt secum mirans
‖ Mar.16.c.12 quod factum fuerat. * ‖ Et ecce 13
duo ex illis ibant ipsa die in ca-
stellum, quod erat in spatio sta-
diorum sexaginta ab Ierusalem,
nomine Emmaus. * & ipsi loque- 14
bantur ad inuicem de his omni-
bus, quæ acciderant. * Et factum 15
est, dum fabularentur, & secum
quærerent: & ipse Iesus appro-
pinquans ibat cum illis: * oculi 16
autem illorum tenebãtur ne eum
agnoscerent. * Et ait ad illos: 17
Qui sunt hi sermones, quos con- C
fertis ad inuicem ambulantes, &
estis tristes? * Et respondens vnus, 18
cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu
solus peregrinus es in Ierusalem,
& non cognouisti quæ facta sunt
in illa his diebus? * Quibus il- 19
le dixit: Quæ? Et dixerunt: De
Iesu Nazareno, qui fuit vir pro-
pheta, potens in opere, & sermo-
ne coram Deo, & omni populo:
* Et quomodo eum tradiderunt 20
summi sacerdotes, & principes
nostri in damnationem mortis,
& crucifixerunt eum. * nos au- 21
tem sperabamus quia ipse esset
redempturus Israel: & nunc su-
per hæc omnia, tertia dies est ho-
22 die quòd hæc facta sunt. * Sed &
D mulieres quædam ex nostris ter-
ruerunt nos, quæ ante lucem fue-
23 runt ad monumentum, * &, non
inuento corpore eius, venerunt
dicentes se etiam visionem ange-
lorum vidisse, qui dicunt eum vi-
24 uere. * Et abierunt quidam ex no-
stris ad monumentum: & ita in-
uenerunt sicut mulieres dixerũt,
25 ipsum vero non inuenerunt. * Et
ipse dixit ad eos: O stulti, & tar-
di corde ad credendum in omni-
bus, quæ locuti sunt Prophetæ!
26 * Nonne hæc oportuit pati Chri-
stum, & ita intrare in gloriam suã?
27 * Et incipiens a Moyse, & omni-
bus Prophetis, interpretabatur il-
lis in omnibus scripturis, quæ de
28 ipso erant. * Et appropinquaue-
runt castello quo ibant: & ipse
29 se finxit longius ire. * Et coege-
E runt illum, dicentes: Mane no-
biscum, quoniam aduesperascit,
& inclinata est iam dies. Et in-
30 trauit cum illis. * Et factum est,
dum recumberet cum eis, accepit
panem, & benedixit, ac fregit, &
31 porrigebat illis. * Et aperti sunt
oculi eorum, & cognouerũt eum:
& ipse euanuit ex oculis eorum.
32 * Et dixerunt ad inuicem: Non-
ne cor nostrum ardens erat in no-
bis dum loqueretur in via, & ape-
33 riret nobis Scripturas? * Et sur-
gentes eadem hora regressi sunt
in Ierusalem: & inuenerunt con-
gregatos vndecim, & eos, qui
34 cum illis erant, * dicentes: Quod
surrexit Dominus vere, & appa-
35 ruit Simoni. * Et ipsi narrabant
quæ gesta erant in via: & quomo-
do cognouerunt eum in fractio-
36 ne panis. * ‖ Dum autem hæc lo- ‖ Mar.16.e.14
quuntur, stetit Iesus in medio eo-
rum, & dicit eis: Pax vobis: ego Ioã.20.c.19
37 sum, nolite timere. * Conturba-
ti vero, & conterriti, existimabant
38 se spiritum videre. * Et dixit
F eis: quid turbati estis, & cogita-
tiones ascendunt in corda vestra?
39 * Videte manus meas, & pedes
quia ego ipse sum: palpate, & vi-
dete: quia spiritus carnem, & os-
sa non habet, sicut me videtis ha-
40 bere. * Et cum hoc dixisset, osten-
41 dit eis manus, & pedes. * Adhuc
autem illis non credentibus, &

mirantibus præ gaudio, dixit: Ha-
betis hic aliquid, quod manduce-
tur? At illi obtulerunt ei partem 42
piscis assi, & fauum mellis. * Et 43
cum manducasset coram eis, su-
mens reliquias dedit eis. * Et di- 44
xit ad eos: Hæc sunt verba, quæ
locutus sum ad vos, cum adhuc
essem vobiscum, quoniam neces-
se est impleri omnia, quæ scripta
sunt in lege Moysi, & Prophetis,
& Psalmis de me. * Tunc aperuit 45
illis sensum vt intelligerent Scri-
|| Ps.18.b.7 pturas. * & dixit eis: || Quoniam 46
sic scriptum est, & sic oportebat G
Christū pati, & resurgere a mor-
tuis tertia die: * & prædicari in 47
nomine eius pœnitentiam, & re-
missionem peccatorum in omnes
gentes, incipientibus ab Ierosoly-
48 ma. * || Vos autem testes estis ho- || Act.1.a.8
49 rum. * || Et ego mitto promissum || Ioan.14.d.
Patris mei in vos: vos autem se- 26
dete in ciuitate, quoadusque in-
50 duamini virtute ex alto. * Edu-
xit autem eos foras in Bethaniā:
& eleuatis manibus suis bene-
51 dixit eis. * || Et factum est, dum Act.1.a.4
benediceret illis, recessit ab eis, Mar.16.d.
52 & ferebatur in cælum. * Et ipsi 19
adorantes regressi sunt in Ierusa-
53 lem cum gaudio magno: * & erant
semper in templo, laudantes, &
benedicentes Deum. Amen.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

CAPVT PRIMVM.

N principio 1
erat verbum, A
& verbū erat
apud Deum,
& Deus erat
verbum. * Hoc erat in 2
principio a-
pud Deum. * Omnia per ipsum 3
facta sunt: & sine ipso factum est
nihil, quod factum est, * in ipso 4
vita erat, & vita erat lux homi-
num: * & lux in tenebris lucet, & 5
tenebræ eam non comprehende-
|| Mat.3.a.2 runt. * || Fuit homo missus a Deo, 6
Mar.1.a.2 cui nomen erat Ioannes. * Hic ve- 7
nit in testimoniū vt testimonium
perhiberet de lumine, vt omnes
crederent per illum. * non erat 8
ille lux, sed vt testimonium per-
|| J.3.c.19 hiberet de lumine. * || Erat lux ve- 9
ra, quæ illuminat omnem homi-
nem venientem in hunc mundū.
|| Heb.11.a. * in mundo erat, || & mundus per 10
8 ipsum factus est, & mundus eum B
11 non cognouit. * In propria venit,
12 & sui eum non receperunt. * quot-
quot autem receperunt eum, de-
dit eis potestatem filios Dei fieri,
his, qui credunt in nomine eius:
13 * qui non ex sanguinibus, neque
ex voluntate carnis, neque ex vo-
luntate viri, sed ex Deo nati sunt.
14 * || Et verbum caro factum est, & || Matt.1.c.
habitauit in nobis: & vidimus 16
gloriam eius, gloriam quasi vni- Luc.2.b.7
geniti a Patre plenum gratiæ, &
15 veritatis. * Ioannes testimonium
perhibet de ipso, & clamat dicens:
Hic erat, quem dixi: Qui post
me venturus est, ante me factus
16 est: quia prior me erat. * || Et de || 1.Tim.6.
plenitudine eius nos omnes ac- d.17
cepimus, & gratiam pro gratia. 1.Ioan.4.c.
17 * quia lex per Moysen data est, 12
C gratia, & veritas per Iesum Chri-
18 stum facta est. * || Deum nemo
vidit vmquam: vnigenitus Filius,
qui est in sinu Patris, ipse enar-
19 rauit. * Et hoc est testimonium
Ioan-

Ioannis, quando miserunt Iudæi
ab Ierosolymis sacerdotes & Le-
uitas ad eum vt interrogarẽt eum:
Tu quis es? * Et confessus est, 20
& non negauit: & confessus est:
Quia non sum ego Christus. * Et 21
interrogauerunt eum: Quid er-
go? Elias es tu? Et dixit: Non
sum. Propheta es tu? Et respon-
dit: Non. * Dixerunt ergo ei: 22
Quis es vt responsum demus his,
qui miserunt nos? quid dicis de
ǁIsa.40.a.3 teipso? * Ait: ǁ Ego vox claman- 23
Mat.3.a.3 tis in deserto: Dirigite viam Do-
Mar.1.a.3 mini, sicut dixit Isaias propheta.
Luc.3.a.4 * Et qui missi fuerant, erant ex 24
Pharisæis. * Et interrogauerunt 25
eum, & dixerunt ei: Quid ergo D
baptizas, si tu non es Christus,
neque Elias, neque Propheta?
* Respondit eis Ioannes, dicens: 26
ǁMatt.3.b. ǁ Ego baptizo in aqua: medius
11 autem vestrum stetit, quem vos
Mar.1.b.7 nescitis. * ǁ Ipse est, qui post me 27
ǁLuc.3.c. venturus est, qui ante me factus
16 est: cuius ego non sum dignus vt
Act.1.a.5. soluam eius corigiam calceamen-
& 2.a.2. & ti. * Hæc in Bethania facta sunt 28
11.c.16. & trans Iordanem, vbi erat Ioannes
19.a.4 baptizans. * Altera die vidit Ioan- 29
nes Iesum venientem ad se, & ait:
Ecce agnus Dei, ecce qui tollit
peccatum mundi. * Hic est, de 30
quo dixi: Post me venit vir, qui
ante me factus est: quia prior me
erat. * & ego nesciebam eum, sed 31
vt manifestetur in Israel, propte-
rea veni ego in aqua baptizans.
* Et testimonium perhibuit Ioan- 32
ǁMatt 3.d. nes, dicens: ǁ Quia vidi Spiritum
16 descendentem quasi columbam
Mar.1 b.10 de cælo, & mansit super eum.
Luc.3.d.22 * Et ego nesciebam eum: sed qui 33
misit me baptizare in aqua, ille E
mihi dixit: Super quem videris
Spiritum descendentem, & ma-
nentem super eum, hic est, qui
baptizat in Spiritu sancto. * Et 34
ego vidi: & testimonium perhi-
bui quia hic est Filius Dei. * Al- 35
tera die iterum stabat Ioannes,
& ex discipulis eius duo. * Et re- 36
spiciens Iesum ambulantem, di-
cit: Ecce agnus Dei. * Et audie- 37
runt eum duo discipuli loquentẽ,
& secuti sunt Iesum. * Conuer- 38
sus autem Iesus, & videns eos se-
quentes se, dicit eis: Quid quæ-
ritis? Qui dixerunt ei: Rabbi,

(quod dicitur interpretatum Ma-
39 gister) vbi habitas? * Dicit eis: Ve-
F nite, & videte. Venerunt, & vi-
derunt vbi maneret, & apud eum
manserunt die illo: hora autem
40 erat quasi decima. * Erat autem
Andreas frater Simonis Petri vnus
ex duobus, qui audierant a Ioan-
41 ne, & secuti fuerant eum. * Inue-
nit hic primum fratrem suum Si-
monem, & dicit ei: Inuenimus
Messiam. (quod est interpretatum
42 Christus.) * Et adduxit eum ad
Iesum. Intuitus autem eum Ie-
sus, dixit: Tu es Simon filius Io-
na: tu vocaberis Cephas. quod
43 interpretatur Petrus. * In crasti-
num voluit exire in Galilæam, &
inuenit Philippum. Et dicit ei Ie-
44 sus: Sequere me. * Erat autem
Philippus a Bethsaida, ciuitate
45 Andreæ, & Petri. * Inuenit Phi-
G lippus Nathanael, & dicit ei: Quẽ
scripsit ǁ Moyses in lege, & ǁ Pro- ǁGen.49.b.
phetæ, inuenimus Iesum filium 10
46 Ioseph a Nazareth. * Et dixit ei Deut.18.c.
Nathanael: A Nazareth potest ali- 18
quid boni esse? Dicit ei Philip- Isa.40.c.10
47 pus: Veni, & vide. * Vidit Iesus & 45.b.8
Nathanael venientem ad se, & di- Ier.23.a.5
cit de eo: Ecce vere Israelita, in Ezec.34.f.
48 quo dolus non est. * Dicit ei Na- 23. & 37.f.
thanael: Vnde me nosti? Respon- 24
dit Iesus, & dixit ei: Priusquam te Dan.9.f.24
Philippus vocaret, cum esses sub 25
49 ficu, vidi te. * Respondit ei Na-
thanael, & ait: Rabbi, tu es Filius
50 Dei, tu es Rex Israel. * Respon-
dit Iesus, & dixit ei: Quia dixi ti-
bi: Vidi te sub ficu, credis: ma-
51 ius his videbis. * Et dicit ei: Amen,
amen dico vobis, videbitis cælum
apertum, & angelos Dei ascen-
dentes, & descendentes supra Fi-
lium hominis.

CAP. II.

1 ET die tertia nuptiæ factæ sunt
A in Cana Galilææ: & erat ma-
2 ter Iesu ibi. * Vocatus est autem
& Iesus, & discipuli eius ad nu-
3 ptias. * Et deficiente vino, dicit
mater Iesu ad eum: Vinum non
4 habent. * Et dicit ei Iesus: Quid
mihi, & tibi est mulier? nondum
5 venit hora mea. * Dicit mater
eius ministris: Quodcumque di-
6 xerit vobis, facite. * Erant au-
tem ibi lapideæ hydriæ sex positæ

secundum purificationem Iudæo-
rum, capientes singulæ metretas
binas vel ternas. * Dicit eis Ie- 7
sus: Implete hydrias aqua. Et
impleuerunt eas vsque ad sum-
mum. * Et dicit eis Iesus: Hauri- 8
te nunc, & ferte architriclino. Et
tulerunt. * Vt autem gustauit ar- 9
chitriclinus aquam vinum factã, B
& non sciebat vnde esset, mini-
stri autem sciebant, qui hauserant
aquam: vocat sponsum architri-
clinus, * & dicit ei: Omnis homo 10
primum bonum vinum ponit: &
cum inebriati fuerint, tunc id,
quod deterius est: Tu autem ser-
uasti bonum vinum vsque adhuc.
* Hoc fecit initium signorum Ie- 11
sus in Cana Galilææ: & manife-
stauit gloriam suam, & credide-
runt in eum discipuli eius. * Post 12
hoc descendit Capharnaum ipse, C
& mater eius, & fratres eius, & di-
scipuli eius: & ibi manserunt
non multis diebus. * Et prope 13
erat Pascha Iudæorum, & ascen-
dit Iesus Ierosolymam: * & inue- 14
nit in templo vendentes boues, &
oues, & columbas, & numula-
rios sedẽtes. * Et cum fecisset qua- 15
si flagellum de funiculis, omnes
eiecit de templo, oues quoque, &
boues, & numulariorum effudit
æs, & mensas subuertit. * Et his, 16
qui columbas vendebant, dixit:
Auferte ista hinc, & nolite facere
domum Patris mei, domum ne-
gotiationis. * Recordati sunt vero 17
discipuli eius quia scriptum est:
‖Psal. 68 b. 10 ‖Zelus domus tuæ comedit me.
* Responderunt ergo Iudæi, & 18
dixerunt ei: Quod signum osten-
dis nobis quia hæc facis? * Re- 19
‖Matt. 26. f. 21. & 27. e. 40 Mar. 14. f. 58. & 15. e. 29 spondit Iesus, & dixit eis: ‖Sol- D
uite templum hoc, & in tribus
diebus excitabo illud. * Dixe- 20
runt ergo Iudæi: Quadraginta &
sex annis ædificatum est templum
hoc, & tu in tribus diebus ex-
citabis illud? * Ille autem dice- 21
bat de templo corporis sui. * Cum 22
ergo resurrexisset a mortuis, re-
cordati sunt discipuli eius, quia
‖Psal. 3. b. 6 & 56. c. 9 hoc dicebat, & ‖crediderunt scri-
pturæ, & sermoni, quem dixit Ie-
sus. * Cum autem esset Ierosoly- 23
mis in pascha in die festo, multi
crediderunt in nomine eius, vi-
dentes signa eius, quæ faciebat.

24 * Ipse autem Iesus non credebat
semetipsum eis, eo quòd ipse nos-
25 set omnes, * & quia opus ei non
erat vt quis testimonium perhi-
beret de homine: ipse enim scie-
bat quid esset in homine.

CAP. III.

1 ERat autẽ homo ex Pharisæis,
A Nicodemus nomine, princeps
2 Iudæorum. * Hic venit ad Iesum
nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus
quia a Deo venisti magister, ne-
mo enim potest hæc signa facere,
quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum
3 eo. * Respondit Iesus, & dixit ei:
Amen, amen dico tibi, nisi quis
renatus fuerit denuo, non potest
4 videre regnũ Dei. * Dicit ad eum
Nicodemus: Quomodo potest ho-
mo nasci, cum sit senex? num-
quid potest in ventrem matris suę
5 iterato introire, & renasci? * Re-
spondit Iesus: Amen, amen dico
tibi, nisi quis renatus fuerit ex
aqua, & Spiritu sancto, non potest
6 introire in regnum Dei. * Quod
natum est ex carne, caro est: &
quod natum est ex spiritu, spiritus
7 est. * Non mireris quia dixi tibi:
8 oportet vos nasci denuo. * Spiritus
vbi vult spirat: & vocem eius au-
dis, ‖ sed nescis vnde veniat, aut ‖Ps. 134. a. 8
quò vadat: sic est omnis qui na-
9 tus est ex spiritu. * Respondit Ni-
codemus, & dixit ei: Quomodo
10 possunt hæc fieri? * Respondit Ie-
B sus, & dixit ei: Tu es magister in
11 Israel, & hæc ignoras? * Amen,
amen dico tibi, quia quod scimus
loquimur, & quod vidimus testa-
mur, & testimonium nostrum nõ
12 accipitis. * Si terrena dixi vobis,
& non creditis: quomodo, si di-
13 xero vobis cælestia, credetis? * Et
nemo ascendit in cælum, nisi qui
descendit de cælo, Filius homi-
14 nis, qui est in cælo. * ‖ Et sicut ‖Nu. 21. c. 9
Moyses exaltauit serpẽtem in de-
serto; ita exaltari oportet Filium
15 hominis: * vt omnis, qui credit in
ipsum, non pereat, sed habeat vi-
16 tam æternam. * ‖ Sic enim Deus ‖1. Ioan. 4. b. 9
dilexit mundum, vt Filium suum
vnigenitum daret: vt omnis, qui
credit in eum, non pereat, sed ha-
17 beat vitam æternam. * Non enim
misit Deus Filiũ suum in mundũ,

vt iudicet mundum, sed vt salue-
tur mundus per ipsum. * Qui 18
credit in eum, non iudicatur: qui C
autem non credit, iam iudicatus
est: quia non credit in nomine
vnigeniti Filij Dei. * Hoc est au- 19
‖ 3.1.a.9 tem iudicium: ‖ quia lux venit
in mundum, & dilexerunt homi-
nes magis tenebras, quàm lucem:
erant enim eorum mala opera.
* Omnis enim, qui male agit, 20
odit lucem, & non venit ad lu-
cem, vt non arguantur opera eius:
* qui autem facit veritatem, venit 21
ad lucem, vt manifestentur opera
eius, quia in Deo sunt facta. * Post 22
hæc venit Iesus, & discipuli eius
in terram Iudæam: & illic de-
‖ 3.4.a.1 morabatur cum eis, ‖ & baptiza-
bat. * Erat autem & Ioannes ba- 23
ptizans in Aennon, iuxta Salim:
quia aquæ multæ erant illic, &
veniebant, & baptizabantur.
* Nondū enim missus fuerat Ioan- 24
nes in carcerem. * Facta est au- 25
tem quæstio ex discipulis Ioannis
cum Iudæis de Purificatione.
* Et venerunt ad Ioannem, & di- 26
xerunt ei: Rabbi, qui erat tecum
‖ 3.1.d.19 trans Iordanē, ‖ cui tu testimoniū
perhibuisti, ecce hic baptizat, &
omnes veniunt ad eum. * Respon- 27
dit Ioannes, & dixit: Non potest D
homo accipere quidquam, nisi
fuerit ei datum de cælo. * Ipsi 28
vos mihi testimonium perhibe-
‖ 3.1.c.20 tis, ‖ quòd dixerim: Non sum
ego Christus: sed quia missus sum
ante illum. * Qui habet spon- 29
sam, sponsus est: amicus autem
sponsi, qui stat, & audit eum, gau-
dio gaudet propter vocem sponsi.
Hoc ergo gaudium meum imple-
tum est. * Illum oportet cresce- 30
re, me autem minui. * Qui de- 31
sursum venit, super omnes est.
Qui est de terra, de terra est, & de
terra loquitur. Qui de cælo ve-
nit, super omnes est. * Et quod 32
vidit, & audiuit, hoc testatur: &
testimonium eius nemo accipit.
* Qui accepit eius testimonium, 33
‖ Rom.3.a.4 ‖ signauit quia Deus verax est.
* Quem enim misit Deus, verba 34
Dei loquitur: non enim ad men-
suram dat Deus spiritum. * Pater 35
diligit Filium: & omnia dedit
‖ 1.Io.5.b.10 in manu eius. * Qui credit in Fi- 36
lium, habet vitam æternam: qui
autem incredulus est Filio, non
videbit vitam, sed ira Dei manet
super eum.

CAP. IIII.

1 A VT ergo cognouit Iesus quia
audierunt Pharisæi quòd Ie-
sus plures discipulos facit, ‖ & ba- ‖ 3.3.c.22
2 ptizat, quàm Ioannes, * (quam-
quam Iesus non baptizaret, sed
3 discipuli eius) * reliquit Iudæam,
& abijt iterum in Galilæam.
4 * oportebat autem eum transire
5 per Samariam. * Venit ergo in ci-
uitatem Samariæ, quæ dicitur Si-
char: iuxta prædium, ‖ quod dedit ‖ Gen.33.d.19. & 48.d.22
6 Iacob Ioseph filio suo. * Erat au-
tē ibi fons Iacob. Iesus ergo fati-
gatus ex itinere, sedebat sic supra Ios.24.g.32
7 fontē. Hora erat quasi sexta. * Ve-
nit mulier de Samaria haurire
aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi
8 bibere. (* Discipuli enim eius
abierant in ciuitatē vt cibos eme-
9 rēt.) * Dicit ergo ei mulier illa Sa-
B maritana: Quomodo tu Iudæus
cum sis, bibere a me poscis, quæ
sum mulier Samaritana? non
enim coutuntur Iudæi Samarita-
10 nis. * Respondit Iesus, & dixit ei:
Si scires donum Dei, & quis est,
qui dicit tibi: Da mihi bibere:
tu forsitan petisses ab eo, & dedis-
11 set tibi aquam viuam. * Dicit ei
mulier: Domine, neque in quo
haurias habes. & puteus altus est:
vnde ergo habes aquam viuam?
12 * Numquid tu maior es patre no-
stro Iacob, qui dedit nobis pu-
teum, & ipse ex eo bibit, & filij
13 eius, & pecora eius? * Respon-
dit Iesus, & dixit ei: Omnis, qui
bibit ex aqua hac sitiet iterum:
qui autem biberit ex aqua, quam
ego dabo ei, non sitiet in æter-
14 num: * sed aqua, quam ego da-
bo ei, fiet in eo fons aquæ salien-
15 tis in vitam æternam. * Dicit ad
C eum mulier: Domine, da mihi
hanc aquam, vt non sitiam: ne-
16 que veniam huc haurire. * Dicit
ei Iesus: Vade, voca virum tuum,
17 & veni huc. * Respondit mu-
lier, & dixit: Non habeo virum.
Dicit ei Iesus: Bene dixisti, quia
18 non habeo virum: * quinque
enim viros habuisti, & nūc, quem
habes, non est tuus vir: hoc ve-
19 re dixisti. * Dicit ei mulier: Do-

mine, video quia Propheta es tu.
* Patres nostri in monte hoc ado- 20
‖Deu.12.a.6 rauerunt, & vos dicitis, ‖ quia Ie-
rosolymis est locus, vbi adorare
oportet. * Dicit ei Iesus: Mulier 21
crede mihi,quia venit hora,quan-
do neque in monte hoc, neque
in Ierosolymis adorabitis Patrem.
‖4.Reg.17.g.41 * ‖ Vos adoratis quod nescitis:nos 22
adoramus quod scimus, quia sa-
lus ex Iudæis est. * Sed venit ho- 23
ra, & nunc est, quando veri ado-
ratores adorabunt Patrem in spi-
ritu & veritate. Nam & Pater ta-
‖1.Cor.3.d.17 les quærit,qui adorēt eum. * ‖ Spi- 24
ritus est Deus:& eos, qui adorant D
eum, in spiritu & veritate oportet
adorare. * Dicit ei mulier: Scio 25
quia Messias venit, (qui dicitur
Christus.) cum ergo venerit ille,
nobis annunciabit omnia. * Di- 26
cit ei Iesus: Ego sum, qui loquor
tecum. * Et continuo venerunt 27
discipuli eius: & mirabātur quia
cum muliere loquebatur. Ne-
mo tamen dixit: Quid quæris,
aut quid loqueris cum ea? * Re- 28
liquit ergo hydriam suam mulier,
& abijt in ciuitatem, & dicit illis
hominibus: * Venite, & videte 29
hominem, qui dixit mihi omnia
quæcumque feci: numquid ipse
est Christus? * Exierunt ergo de 30
ciuitate, & veniebant ad eum.
*Interea rogabant eum discipuli, 31
dicentes: Rabbi, manduca.* Ille 32
autem dicit eis: Ego cibum ha-
beo manducare, quem vos nesci-
tis. * Dicebant ergo discipuli ad 33
inuicem: Numquid aliquis attu- E
lit ei manducare? * Dicit eis Ie- 34
sus: Meus cibus est vt faciam vo-
luntatem eius, qui misit me, vt
perficiam opus eius. * Nonne vos 35
dicitis,quòd adhuc quattuor mē-
ses sunt, & messis venit? Ecce di-
co vobis: Leuate oculos vestros,
‖ Matt.9.d.37 & videte regiones, ‖ quia albæ
Luc.10.a.2 sunt iam ad messem.* Et qui me- 36
tit, mercedem accipit, & congre-
gat fructum in vitam æternam:
vt,& qui seminat, simul gaudeat,
& qui metit. * In hoc enim est 37
verbum verum: quia alius est qui
seminat, & alius est qui metit.
* Ego misi vos metere quod vos 38
non laborastis: alij laborauerunt,
& vos in labores eorum introistis.
*Ex ciuitate autem illa multi cre- 39
diderūt in eum Samaritanorum,
propter verbum mulieris testimo-
niū perhibentis: Quia dixit mihi
40 omnia quæcumque feci. * Cum
F venissent ergo ad illum Samarita-
ni, rogauerunt eum vt ibi mane-
41 ret. Et mansit ibi duos dies. * Et
multo plures crediderunt in eum
42 propter sermonem eius. * Et mu-
lieri dicebant:Quia iam non pro-
pter tuam loquelam credimus:
ipsi enim audiuimus, & scimus
quia hic est vere Saluator mundi.
43 * Post duos autem dies exijt in-
44 de: & abijt in Galilæam: * ‖ Ipse ‖Mat.13.g.55
enim Iesus testimoniū perhibuit
quia Propheta in sua patria hono- Mar.6.a.4
45 rem non habet. * ‖ Cum ergo ve- Luc.4.c.24
nisset in Galilæam,exceperunt eū ‖ Matt.4.b.12
Galilæi,cum omnia vidissent quæ
fecerat Ierosolymis in die festo: Mar.1.b.14
& ipsi enim venerant ad diem fe- Luc.4.c.14
46 stum. * Venit ergo iterum in Ca- Io.2.a.9
na Galilææ, vbi fecit aquam vi-
num. Et erat quidam regulus,cu-
ius filius infirmabatur Caphar-
47 naum. * Hic cum audisset quia
G Iesus adueniret a Iudæa in Gali-
læam, abijt ad eum, & rogabat
eum vt descenderet, & sanaret fi-
lium eius: incipiebat enim mori.
48 * Dixit ergo Iesus ad eum: nisi
signa, & prodigia videritis, non
49 creditis. * Dicit ad eum regulus:
Domine, descende prius quàm
50 moriatur filius meus. * Dicit ei
Iesus: Vade, filius tuus viuit. Cre-
didit homo sermoni, quem dixit
51 ei Iesus, & ibat. * Iam autem eo
descendente, serui occurrerūt ei,
& nunciauerunt dicentes,quia fi-
52 lius eius viueret. * Interrogabat
ergo horam ab eis, in qua melius
habuerit. Et dixerunt ei: Quia
heri hora septima reliquit eū fe-
53 bris. * Cognouit ergo pater, quia
illa hora erat, in qua dixit ei Ie-
sus: Filius tuus viuit: & credi-
dit ipse, & domus eius tota.
54 * Hoc iterum secundum signum
fecit Iesus, cum venisset a Iudæa
in Galilæam.

CAP. V.

1 POst hæc erat dies festus Iudæo- Leu.23.a.5
A rum, & ascendit Iesus Ieroso- Deu.16.a.1
2 lymam. * Est autem Ierosolymis
Probatica piscina, quæ cognomi-
natur

natur Hebraice Bethsaida, quin-
que porticus habens. * In his ia- 3
cebat multitudo magna languen-
tium, cæcorum, claudorum, ari-
dorum expectantium aquæ mo-
tum. * Angelus autem Domini 4
descendebat secundum tempus in
piscinam: & mouebatur aqua. Et
qui prior descendisset in piscinam
post motionem aquæ, sanus fiebat
a quacumque detinebatur infir-
mitate. * Erat autem quidam ho- 5
mo ibi triginta & octo annos ha-
bens in infirmitate sua. * Hunc 6
cum vidisset Iesus iacentem, & B
cognouisset quia iam multũ tem-
pus haberet, dicit ei: Vis sanus
fieri? * Respondit ei languidus: 7
Domine, hominem non habeo,
vt cum turbata fuerit aqua, mittat
me in piscinam: dum venio enim
ego, alius ante me descendit. * Di- 8
cit ei Iesus: Surge, tolle graba-
tum tuum, & ambula: * Et sta- 9
tim sanus factus est homo ille: &
sustulit grabatum suum, & ambu-
labat. Erat autem sabbatum in die
illo. * Dicebant ergo Iudæi illi, 10
||Exo.20.b. qui sanatus fuerat: || Sabbatum
11 est, non licet tibi tollere grabatũ
Ier.17.c.24 tuum. * Respondit eis: Qui me 11
sanum fecit, ille mihi dixit: Tol-
le grabatum tuum, & ambula.
* Interrogauerunt ergo eum: Quis 12
est ille homo, qui dixit tibi, Tol-
le grabatum tuum, & ambula?
* Is autem, qui sanus fuerat effe- 13
ctus, nesciebat quis esset. Iesus
enim declinauit a turba constitu-
ta in loco. * Postea inuenit eum 14
Iesus in templo, & dixit illi: Ec- C
ce sanus factus es: iam noli pec-
care, ne deterius tibi aliquid con-
tingat. * Abijt ille homo, & nun- 15
ciauit Iudæis quia Iesus esset, qui
fecit eum sanum. * Propterea 16
persequebãtur Iudæi Iesum, quia
hæc faciebat in sabbato. * Iesus 17
autem respondit eis: Pater meus
vsque modo operatur, & ego ope-
ror. * Propterea ergo magis quæ- 18
rebant eum Iudæi interficere:
quia non solum soluebat sabba-
tum, sed & patrem suum dicebat
Deum, æqualem se faciens Deo.
Respondit itaque Iesus, & dixit
eis: * Amen, amen dico vobis: non 19
potest Filius a se facere quidquã,
nisi quod viderit Patrem facien-
tem: quæcumque enim ille fece-
rit, hæc & Filius similiter facit.
20 * Pater enim diligit Filium, & om-
D nia demonstrat ei, quæ ipse facit:
& maiora his demõstrabit ei ope-
21 ra, vt vos miremini. * Sicut enim
Pater suscitat mortuos, & viuifi-
cat: sic & Filius, quos vult, viui-
22 ficat. * Neque enim Pater iudi-
cat quemquam: sed omne iudi-
23 cium dedit Filio, * vt omnes ho-
norificent Filium, sicut honorifi-
cant Patrem: qui non honorificat
Filium, non honorificat Patrem,
24 qui misit illum. * Amen, amen
dico vobis, quia qui verbum meũ
audit, & credit ei, qui misit me,
habet vitam æternam, & in iudi-
cium non venit, sed trãsijt a mor-
25 te in vitam. * Amen, amen dico
vobis, quia venit hora, & nunc
est, quando mortui audient vo-
cem Filij Dei: & qui audierint,
26 viuent. * Sicut enim Pater habet
E vitã in semetipso: sic dedit & Filio
27 habere vitã in semetipso: * & po-
testatem dedit ei iudicium facere,
28 quia Filius hominis est. * Nolite
mirari hoc, quia venit hora, in qua
omnes, qui in monumentis sunt,
29 audient vocẽ Filij Dei: * || & pro- ||Mat.25.d.
cedent qui bona fecerunt, in re- 46
surrectionem vitæ: qui vero ma-
la egerunt, in resurrectionem iu-
30 dicij. * Non possum ego a meipso
facere quidquam. Sicut audio,
iudico: & iudicium meum iu-
stum est: quia non quæro volun-
tatem meam, sed voluntatẽ eius,
31 qui misit me. * Si ego testimoniũ
perhibeo de meipso, testimonium
32 meum non est verum. * || Alius || Matt.3.d.
est, qui testimonium perhibet de 17
me: & scio quia verũ est testimo- 3. 1.c.15
33 nium, quod perhibet de me. * Vos
F misistis ad Ioannem. & testimo-
34 nium perhibuit veritati. * Ego au-
tem non ab homine testimonium
accipio: sed hæc dico vt vos salui
35 sitis. * Ille erat lucerna ardens, &
lucẽs. Vos autem voluistis ad ho-
36 ram exultare in luce eius. * Ego
autem habeo testimonium maius
Ioanne. Opera enim, quæ dedit
mihi Pater vt perficiam ea: ipsa
opera, quæ ego facio, testimoniũ
perhibent de me, quia Pater mi-
37 sit me: * & qui misit me Pater, ||Matt.3.d.
|| ipse testimonium perhibuit de 17.& 17.a.5

me: neque vocem eius vmquam
‖Deut.4.b.12 audistis, ‖ neque speciem eius vi-
distis: * & verbum eius non ha- 38
betis in vobis manens: quia quem
misit ille, huic vos non creditis.
* Scrutamini Scripturas, quia vos 39
putatis in ipsis vitam æternã ha- G
bere: & illæ sunt, quæ testimoniũ
perhibent de me: * & non vultis 40
venire ad me vt vitam habeatis.
* Claritatem ab hominibus non 41
accipio. * Sed cognoui vos, quia 42
dilectionẽ Dei non habetis in vo-
bis. * Ego veni in nomine Patris 43
mei, & non accipitis me: si alius
venerit in nomine suo, illum ac-
cipietis. * Quomodo vos potestis 44
credere, qui gloriam abinuicem
‖1.Cor.4.a.3 accipitis: ‖ & gloriam, quæ a solo
Deo est, non quæritis? * Nolite 45
putare quia ego accusaturus sim
vos apud Patrem. est qui accusat
vos Moyses, in quo vos speratis.
* Si enim crederetis Moysi, crede- 46
‖Gen.3.c.15. 22.d.18 40.b.10 Deut.18.c.15 retis forsitan & mihi: ‖ de me
enim ille scripsit. * Si autem illius 47
litteris nõ creditis: quomodo ver-
bis meis credetis?

CAP. VI.

Matt.14.b.13 Mar.6.c.32 Luc.9.b.10
Post hæc abijt Iesus trans ma- 1
re Galilææ, quod est Tiberia- A
dis: * & sequebatur eum multi- 2
tudo magna, quia videbant signa,
quæ faciebat super his, qui infir-
mabantur. * Subijt ergo in montẽ 3
Iesus: & ibi sedebat cum discipu-
lis suis. * Erat autem proximum 4
Pascha dies festus Iudæorum.
* Cum subleuasset ergo oculos Ie- 5
sus, & vidisset quia multitudo ma-
xima venit ad eum, dixit ad Phi-
lippum: Vnde ememus panes, vt
manducent hi? * Hoc autem di- 6
cebat tentans eum: ipse enim scie-
bat quid esset facturus. * Respon- 7
dit ei Philippus: Ducentorum de-
nariorum panes non sufficiũt eis,
vt vnusquisque modicũ quid ac-
cipiat. * Dicit ei vnus ex discipulis 8
eius, Andreas frater Simonis Pe-
tri: * Est puer vnus hic, qui habet 9
quinque panes ordeaceos, & duos
pisces: sed hæc quid sunt inter tã-
tos? * Dixit ergo Iesus: Facite ho- 10
mines discumbere. Erat autẽ fœ- B
num multum in loco. Discubue-
rũt ergo viri, numero quasi quin-

11 que millia. * Accepit ergo Iesus
panes: & cum gratias egisset, di-
stribuit discumbentibus: simili-
ter & ex piscibus quantum vole-
12 bant. * Vt autem impleti sunt, di-
xit discipulis suis: Colligite quæ
superauerũt fragmenta, ne pereãt.
13 * Collegerunt ergo, & impleuerũt
duodecim cophinos fragmentorũ
ex quinque panibus ordeaceis,
quæ superfuerunt his, qui man-
14 ducauerant. * Illi ergo homines
cum vidissent quod Iesus fecerat
signum, dicebant: Quia hic est ve-
re propheta, qui venturus est in
15 mundum. * Iesus ergo cum cogno-
uisset quia venturi essent vt rape-
rent eum, & facerent eum regem,
‖ fugit iterum in montem ipse so- ‖Mat.14.c.23
16 lus. * Vt autem sero factum est, Mar.6.f.46
descenderũt discipuli eius ad ma-
17 re. * Et cum ascendissent nauim,
venerunt trans mare in Caphar-
naum: & tenebræ iam factæ erant:
18 & non venerat ad eos Iesus. * Ma-
re autẽ, vento magno flante, exur-
19 gebat. * Cum remigassent ergo
C quasi stadia viginti quinque aut
triginta, vident Iesum ambulantẽ
supra mare, & proximũ naui fieri,
20 & timuerunt. * Ille autem dicit
21 eis: Ego sum, nolite timere. * Vo-
luerunt ergo accipere eum in na-
uim: & statim nauis fuit ad ter-
22 ram, in quam ibant. * Altera die,
turba, quæ stabat trans mare, vidit
quia nauicula alia non erat ibi
nisi vna, & quia non introisset cũ
discipulis suis Iesus in nauim, sed
23 soli discipuli eius abijssent: * aliæ
vero superuenerunt naues a Ti-
beriade iuxta locum vbi mandu-
cauerant panem, gratias agente
24 Domino. * Cum ergo vidisset tur-
ba quia Iesus non esset ibi, neque
discipuli eius, ascenderunt in na-
uiculas, & venerunt Capharnaum
25 quærentes Iesum. * Et cum inue-
nissent eum trans mare, dixerunt
26 ei: Rabbi, quãdo huc venisti? * Re-
spondit eis Iesus, & dixit: Amen,
amen dico vobis: quæritis me non
quia vidistis signa, sed quia mãdu-
castis ex panibus, & saturati estis.
27 * Operamini nõ cibum, qui perit,
D sed qui permanet in vitam æter-
nam, quem Filius hominis dabit ‖S̃.1.c.32
vobis. ‖ Hunc enim Pater signauit Mat.3.d.17
28 Deus. * Dixerunt ergo ad eum: & 17.a.5

Quid faciemus vt operemur ope-
ra Dei? * Respondit Iesus, & dixit 29
|| Ioan.3.d. 23 eis: || Hoc est opus Dei, vt credatis
in eum quem misit ille. * Dixe- 30
runt ergo ei: Quod ergo tu facis
signum vt videamus, & credamus
tibi? quid operaris? * Patres nostri 31
manducauerunt manna in deser-
|| Exo.16.c. 14 to, sicut scriptum est: || Panem de
cælo dedit eis manducare. * Dixit 32
Num.11.b. 7 ergo eis Iesus: Amen, amen dico
vobis: Non Moyses dedit vobis
Ps.77.c. 24 panem de cælo, sed Pater meus
Sap.16.c.20 dat vobis panem de cælo verum.
* Panis enim Dei est, qui de cælo 33
descendit, & dat vitam mundo.
* Dixerunt ergo ad eum: Domi- 34
ne, semper da nobis panem hunc.
* Dixit autem eis Iesus: Ego sum 35
|| Eccl.24.c. 29 panis vitæ: || qui venit ad me,
non esuriet: & qui credit in me,
non sitiet vmquam. * Sed dixi 36
vobis quia & vidistis me, & non
creditis. * Omne, quod dat mihi 37
Pater, ad me veniet: & eum, qui
venit ad me, non eijciam foras:
* quia descendi de cælo, non vt 38
faciam voluntatem meam, sed
voluntatem eius qui misit me.
* Hæc est autem voluntas eius, 39
qui misit me, Patris: vt omne, E
quod dedit mihi, non perdam ex
eo, sed resuscitem illud in nouis-
simo die. * Hæc est autem volun- 40
tas Patris mei, qui misit me: vt
omnis, qui videt Filium, & cre-
dit in eum, habeat vitam æter-
nam, & ego resuscitabo eum in
nouissimo die. * Murmurabant 41
ergo Iudæi de illo, quia dixisset:
Ego sum panis viuus, qui de cæ-
|| Mat.13.g. 55 lo descendi, * & dicebant: || Non- 42
ne hic est Iesus filius Ioseph, cu-
ius nos nouimus patrem, & ma-
trem? Quomodo ergo dicit hic:
Quia de cælo descendi? * Respon- 43
dit ergo Iesus, & dixit eis: No-
lite murmurare in inuicem: * ne- 44
mo potest venire ad me, nisi Pa-
ter, qui misit me, traxerit eum:
& ego resuscitabo eum in nouis-
simo die. * Est scriptum in Pro- 45
|| Isa.54.c. 13 phetis: || Et erunt omnes docibi-
les Dei. Omnis, qui audiuit a Pa-
tre, & didicit, venit ad me. * Non 46
|| Mat.11.d. 27 quia Patrem vidit quisquam, || ni-
si is, qui est a Deo, hic vidit Pa-
trem. * Amen, amen dico vobis: 47
Qui credit in me, habet vitā æter- F
48 nam. * Ego sum panis vitæ. * || Pa- || Exo.16.c. 13
49 tres vestri manducauerunt man-
na in deserto, & mortui sunt.
50 * Hic est panis de cælo descen-
dens: vt si quis ex ipso manduca-
51 uerit, non moriatur. * Ego sum
panis viuus, qui de cælo descen-
52 di. * Si quis manducauerit ex hoc
pane, viuet in æternum: & pa-
nis, quem ego dabo, caro mea
53 est pro mundi vita. * Litigabant
ergo Iudæi ad inuicem, dicentes:
Quomodo potest hic nobis car-
nem suam dare ad manducandū?
54 * Dixit ergo eis Iesus: Amen,
amen dico vobis: Nisi manduca-
ueritis carnem Filij hominis, &
biberitis eius sanguinem, non ha-
55 bebitis vitam in vobis. * Qui man-
ducat meam carnem, & bibit
meum sanguinem, habet vitam
æternam: & ego resuscitabo eum
56 in nouissimo die. * || Caro enim 1.Cor.11.f. 27
mea, vere est cibus: & sanguis
57 meus, vere est potus. * Qui man-
ducat meam carnem, & bibit
meum sanguinem, in me manet,
58 & ego in illo. * Sicut misit me
viuens Pater, & ego viuo propter
Patrem: & qui manducat me, &
59 ipse viuet propter me. * Hic est
panis, qui de cælo descendit. Non
sicut manducauerunt patres ve-
stri manna, & mortui sunt. Qui
manducat hunc panem, viuet
60 in æternum. * Hæc dixit in syna-
goga docens, in Capharnaum.
61 * Multi ergo audientes ex disci-
G pulis eius, dixerunt: Durus est hic
sermo, & quis potest eum audi-
62 re? * Sciens autem Iesus apud se-
metipsum quia murmurarent de
hoc discipuli eius, dixit eis: Hoc
63 vos scandalizat? * Si ergo videri-
tis || Filium hominis ascendentem, || Io.3.b.13
64 vbi erat prius? * Spiritus est, qui
viuificat: caro non prodest quid-
quam. verba, quæ ego locutus
sum vobis, spiritus & vita sunt.
65 * Sed sunt quidam ex vobis, qui
non credunt. Sciebat enim ab ini-
tio Iesus qui essent non creden-
tes, & quis traditurus esset eum.
66 * Et dicebat: Propterea dixi vobis,
quia nemo potest venire ad me,
nisi fuerit ei datum a Patre meo.
67 * Ex hoc multi discipulorum eius
abierunt retro: & iam non cum
68 illo ambulabant. * Dixit ergo
Iesus

Iesus ad duodecim : Numquid &
vos vultis abire ? * Respondit er- 69
go ei Simon Petrus : Domine , ad
quem ibimus ? verba vitæ æternæ
‖Mat.16.c. habes.* ‖& nos credidimus, & co- 70
16 gnouimus quia tu es Christus Fi-
Mar.8.c.29 lius Dei . * Respondit eis Iesus: 71
Luc.9. b. Nõne ego vos duodecim elegi : &
20 ex vobis vnus diabolus est ? * Di- 72
cebat autẽ Iudam Simonis Isca-
riotem : hic enim erat traditurus
eum , cũ esset vnus ex duodecim.

CAP. VII.

POst hæc autem ambulabat Ie- 1
sus in Galilæam, nõ enim vo- A
lebat in Iudæam ambulare : quia
quærebant eum Iudæi interficere.
* Erat autem in proximo dies fe- 2
‖Leu.23.f. stus Iudæorum , ‖Scenopegia .
34 * Dixerunt autem ad eum fratres 3
eius: Transi hinc , & vade in Iu-
dæam , vt & discipuli tui videant
opera tua,quæ facis.*Nemo quip- 4
pe in occulto quid facit , & quæ-
rit ipse in palam esse : si hæc facis,
manifesta teipsum mundo . * Ne- 5
que enim fratres eius credebant
in eum . * Dicit ergo eis Iesus: 6
Tempus meum nondum aduenit:
tempus autem vestrũ semper est
paratum . * Non potest mundus 7
odisse vos : me autem odit : quia
ego testimonium perhibeo de illo
quòd opera eius mala sunt .* Vos 8
ascendite ad diem festum hunc , B
ego autem non ascendo ad diem
festum istum:quia meum tempus
nondum impletum est.*Hæc cum 9
dixisset, ipse mansit in Galilæa .
* Vt autem ascenderunt fratres 10
eius,tunc & ipse ascendit ad diem
festum non manifeste,sed quasi in
occulto. * Iudæi ergo quærebant 11
eum in die festo,& dicebant : Vbi
est ille ? * Et murmur multum 12
erat in turba de eo.Quidam enim
dicebant : Quia bonus est . Alij
autem dicebant : Non , sed sedu-
cit turbas . * Nemo tamen palam 13
loquebatur de illo propter metũ
Iudæorum.* Iam autem die festo 14
mediante , ascendit Iesus in tem-
plum , & docebat . * Et miraban- 15
tur Iudæi , dicentes : Quomodo
hic litteras scit , cum non didice-
rit ? *Respondit eis Iesus,& dixit: 16
Mea doctrina non est mea, sed C

17 eius , qui misit me . * Si quis vo-
luerit voluntatem eius facere:co-
gnoscet de doctrina , vtrũ ex Deo
18 sit, an ego a me ipso loquar.* Qui
a semetipso loquitur, gloriã pro-
priam quærit . qui autem quærit
gloriam eius , qui misit eum , hic
verax est , & iniustitia in illo non
19 est . * ‖ Nonne Moyses dedit vo- ‖Exo.24.a.
bis legem : & nemo ex vobis facit 1
20 legem? * Quid me quæritis interfi- I. 5. c. 18
cere ? Respondit turba , & dixit :
Dæmonium habes : quis te quæ-
21 rit interficere ? *Respondit Iesus,
& dixit eis : Vnum opus feci , &
22 omnes miramini : * Propterea
‖ Moyses dedit vobis circumcisio- ‖Leu. 12.a.
nem :(non quia ex Moyse est,‖sed 3
ex patribus)& in sabbato circum- Gen. 17.b.
23 ciditis hominem . * Si circumci- 10
D sionem accipit homo in sabbato,
vt non soluatur lex Moysi : mihi
indignamini quia totum hominẽ
24 sanum feci in sabbato? * ‖ Nolite ‖Deut. 1.c.
iudicare secundum faciem , sed 16
25 iustum iudicium iudicate . * Di-
cebant ergo quidam ex Ierosoly-
mis : Nonne hic est,quem quærũt
26 interficere ? * Et ecce palam lo-
quitur , & nihil ei dicunt . Num-
quid vere cognouerunt principes
27 quia hic est Christus ? * Sed hunc
scimus vnde sit : Christus autem
cum venerit , nemo scit vnde sit .
28 * Clamabat ergo Iesus in templo
docens, & dicens : Et me scitis,&
vnde sim scitis : & a me ipso non
veni , sed est verus , qui misit me,
29 quem vos nescitis . * Ego scio eũ
quia ab ipso sum,& ipse me misit.
30 *Quærebant ergo eum apprehen-
E dere : & nemo misit in illum ma-
nus , quia nondum venerat hora
31 eius.* De turba autem multi cre-
diderũt in eum,& dicebant:Chri-
stus cum venerit, numquid plura
signa faciet quàm quæ hic facit ?
32 *Audierũt Pharisæi turbam mur-
murantem de illo hæc : & mise-
runt principes , & Pharisæi mini-
33 stros vt apprehenderẽt eum.* Di-
xit ergo eis Iesus : Adhuc modi-
cum tempus vobiscum sum:& va-
34 do ad eum,qui me misit.* ‖ Quæ- ‖I. 13.d.33
retis me,& non inuenietis: & vbi
ego sum, vos non potestis venire.
35 * Dixerunt ergo Iudæi ad semet-
ipsos : Quò hic iturus est, quia nõ
inueniemus eum ? numquid in
disper-

dispersionem Gentium iturus est,
& docturus Gentes? * Quis est hic 36
sermo, quem dixit: Quæretis me, F
& non inuenietis: & vbi sum ego,
vos non potestis venire? * In no- 37
‖ Lu.23.f. 27 uissimo autem ‖ die magno festi-
uitatis stabat Iesus, & clamabat,
dicens: Si quis sitit, veniat ad me,
‖ Deut. 18. c. 15 & bibat. * ‖ Qui credit in me, sicut 38
dicit Scriptura, flumina de ventre
Ioel 2.g.28 eius fluent aquæ viuæ. * Hoc au- 39
Act.2.c.17 tem dixit de Spiritu, quem acce-
pturi erant credẽtes in eum: non-
dũ enim erat Spiritus datus, quia
Iesus nondum erat glorificatus.
* Ex illa ergo turba cum audissẽt 40
hos sermones eius, dicebant: Hic
est vere propheta. * Alij dicebant: 41
Hic est Christus. Quidam autem
dicebant: Numquid a Galilæa ve-
‖ Mich.5.a.2 nit Christus? * ‖ Nonne Scriptura 42
Mat.2.a.6 dicit: Quia ex semine Dauid, &
de Bethlehem castello, vbi erat
Dauid, venit Christus? * Dissen- 43
sio itaque facta est in turba pro-
pter eum. * Quidam autem ex 44
ipsis volebãt apprehendere eum: G
sed nemo misit super eũ manus.
* Venerunt ergo ministri ad Pon- 45
tifices, & Pharisæos. Et dixerunt
eis illi: Quare non adduxistis il-
lum? * Responderunt ministri: 46
Numquam sic locutus est homo,
sicut hic homo. * Responderunt 47
ergo eis Pharisæi: Numquid & vos
seducti estis? * Numquid ex prin- 48
cipibus aliquis credidit in eum,
aut ex Pharisæis? * sed turba hæc, 49
quæ non nouit legem, maledicti
sunt. * Dixit Nicodemus ad eos, 50
‖ I.3.a.2 ‖ ille, qui venit ad eum nocte, qui
vnus erat ex ipsis: * Numquid lex 51
nostra iudicat hominẽ, nisi prius
‖ Deu.17.b. 8.& 19.b.15 audierit ab ipso, ‖ & cognouerit
quid faciat? * Responderunt, & 52
dixerunt ei: Numquid & tu Ga-
lilæus es? Scrutare Scripturas, &
vide quia a Galilæa propheta non
surgit. * Et reuersi sunt vnusquis- 53
que in domum suam.

CAP. VIII.

IEsus autem perrexit in mõtem 1
Oliueti: * & diluculo iterum 2
venit in templum, & omnis po- A
pulus venit ad eum, & sedens do-
cebat eos. * Adducũt autem Scri- 3
bæ, & Pharisæi mulierem in adul-
terio deprehensam: & statuerunt
4 eam in medio, * & dixerunt ei:
Magister, hæc mulier modo de-
5 prehensa est in adulterio. * ‖ In le- ‖ Leu.20.a.10
ge autem Moyses mandauit nobis
huiusmodi lapidare. Tu ergo quid
6 dicis? * Hoc autem dicebant ten-
tantes eum, vt possent accusare
eum. Iesus autem inclinans se
deorsum, digito scribebat in terra.
7 * Cum ergo perseuerarent inter-
rogantes eum, erexit se, & dixit
eis: ‖ Qui sine peccato est vestrũ, ‖ Deu.17.b.17
primus in illam lapidem mittat.
8 * Et iterum se inclinans, scribebat
9 in terra. * Audientes autem vnus
post vnum exibant, incipientes a
senioribus: & remansit solus Ie-
sus, & mulier in medio stans.
10 * Erigens autem se Iesus, dixit ei:
Mulier, vbi sunt, qui te accusa-
11 bant? nemo te cõdemnauit? * Quæ
B dixit: Nemo, Domine. Dixit au-
tem Iesus: Nec ego te condemna-
bo: Vade, & iam amplius noli pec-
12 care. * Iterum ergo locutus est
eis Iesus, dicens: ‖ Ego sum lux ‖ 1.Io.1.b.5
mundi: qui sequitur me, non am-
bulat in tenebris, sed habebit lu-
13 men vitæ. * Dixerũt ergo ei Pha-
risæi: Tu de te ipso testimonium
perhibes: testimonium tuum non
14 est verum. * Respondit Iesus, &
dixit eis: Et si ego testimonium
perhibeo de meipso, verũ est te-
stimonium meum: quia scio vn-
de veni, & quò vado: vos autem
nescitis vnde venio, aut quò va-
15 do. * Vos secundum carnem iu-
dicatis: ego non iudico quem-
16 quam: * & si iudico ego, iudicium
meum verum est, quia solus non
sum: sed ego, & qui misit me Pa-
17 ter. * Et in lege vestra scriptum
est, ‖ quia duorum hominum te- ‖ Deu.17.b.6.& 19.c.15
18 stimonium verum est. * Ego sum, Matt.18.b.16
qui testimonium perhibeo de me
ipso. & testimonium perhibet de
19 me, qui misit me, Pater. * Dice- 2.Cor.13.a.1
bant ergo ei: Vbi est Pater tuus?
Respondit Iesus: Neque me sci- Heb.10.e.20
tis, neque Patrem meum: si me
sciretis, forsitan & Patrem meum
20 sciretis. * Hæc verba locutus est
C Iesus in gazophylacio, docens in
templo: & nemo apprehẽdit eum,
quia necdum venerat hora eius.
21 * Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego
vado, & quæretis me, & in pec-
cato

cato vestro moriemini. Quò ego
vado, vos non potestis venire.
*Dicebant ergo Iudæi: Numquid 22
interficiet semetipsum, quia di-
xit: Quò ego vado, vos non po-
testis venire? *Et dicebat eis: Vos 23
de deorsum estis, ego de supernis
sum. Vos de mundo hoc estis, ego
non sum de hoc mundo. *Dixi 24
ergo vobis quia moriemini in pec
catis vestris: si enim non credide-
ritis quia ego sum, moriemini in
peccato vestro. *Dicebant ergo 25
ei: Tu quis es? Dixit eis Iesus:
Principium, qui & loquor vobis.
*Multa habeo de vobis loqui, & 26
iudicare. sed qui me misit, verax
est: & ego quæ audiui ab eo, hæc
loquor in mundo.*Et non cogno- 27
uerunt quia Patrem eius dicebat
Deum. *Dixit ergo eis Iesus: 28
Cum exaltaueritis Filium homi-
nis, tūc cognoscetis quia ego sum,
‖Ro.3.a.4 & a meipso facio nihil, ‖sed sicut
docuit me Pater, hæc loquor: *& 29
qui me misit, mecum est, & non D
reliquit me solum: quia ego quæ
placita sunt ei, facio semper.*Hæc 30
illo loquente, multi crediderunt
in eum. *Dicebat ergo Iesus ad 31
eos, qui crediderunt ei, Iudæos:
Si vos mãseritis in sermone meo,
vere discipuli mei eritis: *& co- 32
gnoscetis veritatem, & veritas li-
berabit vos. *Responderunt ei: 33
Semen Abrahæ sumus, & nemini
seruiuimus vmquam: quomodo
tu dicis: Liberi eritis? *Respondit 34
eis Iesus: Amen, amen dico vo-
‖Rom.6.c.15 bis: ‖quia omnis, qui facit pec-
catum, seruus est peccati. *Ser- 35
2.Pet.2.d.19 uus autem non manet in domo
in æternum: filius autem manet
in æternum. *Si ergo vos filius li- 36
berauerit, vere liberi eritis.*Scio 37
quia filij Abrahæ estis: sed quæ- E
ritis me interficere, quia sermo
meus non capit in vobis. *Ego 38
quod vidi apud Patrem meum,
loquor: & vos quæ vidistis apud
patrem vestrum, facitis.*Respon- 39
derunt, & dixerunt ei: Pater no-
ster Abraham est. Dicit eis Iesus:
Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ
facite.*Nunc autem quæritis me 40
interficere, hominem, qui verita-
tem vobis locutus sum, quam au-
diui a Deo: hoc Abraham non fe-
cit. *Vos facitis opera patris ve- 41
stri. Dixerunt itaque ei: Nos ex
fornicatione non sumus nati: vnū
42 patrem habemus Deum. *Dixit
ergo eis Iesus: Si Deus pater ve-
ster esset: diligeretis vtique me.
ego enim ex Deo processi, & ve-
ni: neque enim a me ipso veni,
43 sed ille me misit. *Quare loque-
lam meam non cognoscitis? Quia
non potestis audire sermonem
44 meum. *‖Vos ex patre diabolo ‖Ioan.3.b.8
estis: & desideria patris vestri vul-
tis facere. ille homicida erat ab
F initio, & in veritate non stetit:
quia non est veritas in eo: cum lo-
quitur mendacium, ex proprijs
loquitur, quia mendax est, & pa-
45 ter eius. *Ego autem si veritatem
46 dico, non creditis mihi. *Quis
ex vobis arguet me de peccato? Si
veritatem dico vobis, quare non
47 creditis mihi? *‖Qui ex Deo est, ‖1.Io.4.a.6
verba Dei audit. Propterea vos
non auditis, quia ex Deo nō estis.
48 *Responderunt ergo Iudæi, & di-
xerunt ei: Nonne bene dicimus
nos quia Samaritanus es tu, & dæ-
49 monium habes? *Respondit Ie-
sus: Ego dæmonium non habeo:
sed honorifico Patrem meum, &
50 vos inhonorastis me.*Ego autem
non quæro gloriam meam: est qui
51 quærat, & iudicet. *Amen, amen
dico vobis: si quis sermonem meū
seruauerit, mortem non videbit
52 in æternum. *Dixerunt ergo Iu-
G dæi: Nunc cognouimus quia dæ-
monium habes. Abraham mor-
tuus est, & Prophetæ: & tu dicis:
Si quis sermonem meum serua-
uerit, non gustabit mortem in
53 æternum. *Numquid tu maior
es patre nostro Abrahā, qui mor-
tuus est? & Prophetæ mortui sunt.
54 Quem te ipsum facis? *Respōdit
Iesus: Si ego glorifico me ipsum,
gloria mea nihil est: est Pater
meus, qui glorificat me, quem vos
55 dicitis quia Deus vester est, *&
non cognouistis eum: ego autem
noui eum: Et si dixero quia non
scio eum, erō similis vobis, men-
dax. Sed scio eum, & sermonem
56 eius seruo. *Abraham pater vester
exultauit vt videret diem meum:
57 vidit, & gauisus est. *Dixerunt
ergo Iudæi ad eum: Quinquagin-
ta annos nondū habes, & Abrahā
58 vidisti? *Dixit eis Iesus: Amen,
amen

amen dico vobis, antequam Abra-
ham fieret, ego sum. * Tulerunt 59
ergo lapides, vt iacerent in eum :
Iesus autem abscondit se, & exi-
uit de templo.

CAP. IX.

ET præteriens Iesus vidit ho- 1
minem cæcum a natiuitate : A
* & interrogauerunt eum disci- 2
puli eius : Rabbi, quis peccauit,
hic, aut parentes eius, vt cæcus
nasceretur? * Respõdit Iesus : Ne- 3
que hic peccauit, neque parentes
eius : sed vt manifestentur opera
Dei in illo. * Me oportet opera- 4
ri opera eius, qui misit me, donec
dies est : venit nox, quando nemo
potest operari. * quamdiu sum in 5
mundo, lux sum mundi. * Hæc 6
cum dixisset, expuit in terram, &
fecit lutum ex sputo & liniuit lu-
tum super oculos eius, * & dixit 7
ei : Vade, laua in natatoria Siloe B
(quod interpretatur Missus.) Abijt
ergo, & lauit, & venit videns.
* Itaque vicini, & qui viderant 8
eum prius quia mendicus erat, di-
cebant : Nonne hic est, qui sede-
bat, & mendicabat? Alij dicebãt:
Quia hic est. * Alij autem: Nequa- 9
quam, sed similis est ei. Ille vero
dicebat : Quia ego sum. * Dice- 10
bant ergo ei : Quomodo aperti
sunt tibi oculi? * Respondit : Il- 11
le homo, qui dicitur Iesus, lutum
fecit : & vnxit oculos meos, &
dixit mihi : Vade ad natatoria Si-
loe, & laua. Et abij, laui, & vi-
deo. * Et dixerunt ei : Vbi est ille? 12
Ait : Nescio. * Adducunt eum 13
ad Pharisæos, qui cæcus fuerat.
* Erat autem sabbatum quando 14
lutum fecit Iesus, & aperuit ocu- C
los eius. * Iterum ergo interroga- 15
bant eum Pharisæi quomodo vi-
disset. Ille autem dixit eis : Lu-
tum mihi posuit super oculos, &
laui, & video. * Dicebant ergo 16
ex Pharisæis quidam : Non est hic
homo a Deo, qui sabbatum non
custodit. Alij autem dicebant :
Quomodo potest homo peccator
hæc signa facere? Et schisma erat
inter eos. * Dicunt ergo cæco 17
iterum : Tu quid dicis de illo,
qui aperuit oculos tuos? Ille au-
tem dixit : Quia propheta est.
18 * Non crediderunt ergo Iudæi de
illo, quia cæcus fuisset & vidisset,
donec vocauerunt parentes eius,
19 qui viderat : * & interrogauerunt
D eos, dicentes : Hic est filius ve-
ster, quem vos dicitis quia cæ-
cus natus est? Quomodo ergo
20 nunc videt? * Responderunt eis
parentes eius, & dixerunt: Scimus
quia hic est filius noster, & quia
21 cæcus natus est : * quomodo au-
tem nunc videat, nescimus : aut
quis eius aperuit oculos, nos ne-
scimus: ipsum interrogate: ætatem
22 habet, ipse de se loquatur. * Hæc
E dixerunt parentes eius, quoniam
timebant Iudæos : iam enim con-
spirauerant Iudæi, vt si quis eum
confiteretur esse Christum, extra
23 synagogam fieret. * Propterea pa-
rentes eius dixerunt : Quia æta-
tem habet, ipsum interrogate.
24 * Vocauerunt ergo rursum homi-
nem, qui fuerat cæcus, & dixerunt
ei : Da gloriam Deo. nos scimus
25 quia hic homo peccator est. * Di-
xit ergo eis ille : Si peccator est,
nescio : vnũ scio, quia cæcus cum
26 essem, modo video. * Dixerunt
ergo illi : Quid fecit tibi? quomo-
27 do aperuit tibi oculos? * Respon-
dit eis : Dixi vobis iam, & audi-
stis : quid iterum vultis audire?
numquid & vos vultis discipuli
28 eius fieri? * Maledixerunt ergo
ei, & dixerunt : Tu discipulus il-
lius sis: nos autem Moysi discipu-
29 li sumus. * Nos scimus quia Moy-
F si locutus est Deus : hunc autem
30 nescimus vnde sit. * Respondit
ille homo, & dixit eis : In hoc
enim mirabile est quia vos nesci-
tis vnde sit, & aperuit meos ocu-
31 los: * scimus autem quia peccato-
res Deus nõ audit : sed si quis Dei
cultor est, & voluntatem eius fa-
32 cit, hunc exaudit. * A sæculo non
est auditũ quia quis aperuit ocu-
33 los cæci nati. * Nisi esset hic a
Deo, non poterat facere quid-
34 quam. * Responderunt, & dixerũt
ei : In peccatis natus es totus, &
tu doces nos? Et eiecerunt eum
35 foras. * Audiuit Iesus quia eiece-
G runt eum foras: & cum inuenisset
eum, dixit ei : Tu credis in Filium
36 Dei? * Respondit ille, & dixit :
Quis est, Domine, vt credam in
37 eum? * Et dixit ei Iesus : Et vidisti

eum,

eum, & qui loquitur tecum, ipse
est. * At ille ait: Credo Domine. 38
Et procidens adorauit eum. * Et 39
dixit Iesus. In iudicium ego in
hunc mundum veni: vt qui non
vident videant, & qui vident cæ-
ci fiant. * Et audierunt quidam 40
ex Pharisæis, qui cum ipso erant,
& dixerunt ei: Numquid & nos
cæci sumus? * Dixit eis Iesus: Si 41
cæci essetis, non haberetis pecca-
tum. nunc vero dicitis: Quia vi-
demus. Peccatum vestrum manet.

CAP. X.

AMen, amen dico vobis: qui 1
non intrat per ostium in oui- A
le ouium, sed ascendit aliunde:
ille fur est, & latro. * Qui autem 2
intrat per ostium, pastor est ouiũ.
*Huic ostiarius aperit, & oues vo- 3
cem eius audiũt, & proprias oues
vocat nominatim, & educit eas.
* Et cum proprias oues emiserit, 4
ante eas vadit: & oues illum se-
quuntur, quia sciunt vocem eius.
* Alienum autem non sequuntur, 5
sed fugiunt ab eo: quia non no-
uerunt vocem alienorum. * Hoc 6
prouerbium dixit eis Iesus. Illi B
autem non cognouerunt quid lo-
queretur eis. * Dixit ergo eis ite- 7
rum Iesus: Amen, amen dico vo-
bis, quia ego sum ostium ouium.
* Omnes quotquot venerunt, fu- 8
res sunt, & latrones, & non audie-
runt eos oues. * Ego sum ostium. 9
Per me si quis introierit, saluabi-
tur: & ingredietur, & egredietur,
& pascua inueniet. * Fur non ve- 10
nit nisi vt furetur, & mactet, &
perdat. Ego veni vt vitã habeant,
& abundantius habeant. * Ego 11
‖ Isa. 40. c. 11 Ezec. 34. c. 23. & 37. f. 24 sum pastor bonus. ‖ Bonus pastor C
animã suam dat pro ouibus suis.
* Mercenarius autem, & qui non 12
est pastor, cuius nõ sunt oues pro-
priæ, videt lupum venientem, &
dimittit oues, & fugit: & lupus
rapit, & dispergit oues: * merce- 13
narius autem fugit, quia merce-
narius est, & non pertinet ad eum
de ouibus. * Ego sum pastor bo- 14
nus: & cognosco meas, & cogno-
‖ Mat. 11. d. 27 Luc. 10. d. 22 scunt me meæ. * ‖ Sicut nouit me 15
Pater, & ego agnosco Patrem: &
animam meam pono pro ouibus
meis. * Et alias oues habeo, quæ 16
D nõ sunt ex hoc ouili: & illas opor-
tet me adducere, & vocem meam
audient, & fiet vnũ ouile, & vnus
17 pastor. * Propterea me diligit Pa-
ter: ‖ quia ego pono animam meã, ‖ Isa. 3. b. 7
18 vt iterum sumam eam. * Nemo
tollit eã a me: sed ego pono eam
a meipso, & potestatem habeo po-
nendi eam: & potestatem habeo
iterum sumendi eam: Hoc man-
19 datum accepi a Patre meo. * Dis-
sensio iterum facta est inter Iu-
20 dæos propter sermones hos. * Di-
cebant autem multi ex ipsis: Dæ-
monium habet, & insanit: quid
21 eum auditis? * Alij dicebant: Hæc
verba non sunt dæmoniũ haben-
tis: numquid dæmonium potest
22 cæcorum oculos aperire? * ‖ Fa- ‖ 1. Mac. 4. f 56. g. 59
cta sunt autem Encænia in Iero-
23 solymis: & hiems erat. * Et am-
bulabat Iesus in templo, in porti-
24 cu Salomonis. * Circumdederunt
E ergo eum Iudæi, & dicebant ei:
Quousque animam nostram tol-
lis? si tu es Christus, dic nobis pa-
25 lam. * Respondit eis Iesus: Lo-
quor vobis, & non creditis. opera,
quæ ego facio in nomine Patris
mei, hæc testimonium perhibent
26 de me: * sed vos non creditis, quia
27 non estis ex ouibus meis. * Oues
meæ vocem meam audiunt: &
ego cognosco eas, & sequuntur
28 me: * & ego vitam æternam do
eis: & non peribunt in æternum,
& nõ rapiet eas quisquam de ma-
29 nu mea. * Pater meus quod dedit
F mihi, maius omnibus est: & ne-
mo potest rapere de manu Patris
30 mei. * Ego, & Pater vnum sumus.
31 * Sustulerunt ergo lapides Iudæi,
32 vt lapidarent eum. * Respondit
eis Iesus: Multa bona opera osten-
di vobis ex Patre meo, propter
quod eorum opus me lapidatis?
33 * Responderunt ei Iudæi: De bo-
no opere non lapidamus te, sed
de blasphemia: & quia tu homo
cum sis, facis teipsum Deum.
34 * Respondit eis Iesus: Nonne scri-
ptum est in lege vestra: ‖ quia Ego ‖ Ps. 81. b. 6
35 dixi, dij estis? * Si illos dixit deos,
ad quos sermo Dei factus est, &
36 nõ potest solui scriptura: * quem
G Pater sanctificauit, & misit in mũ-
dum, vos dicitis: Quia blasphe-
mas: quia dixi, Filius Dei sum?
37 * Si non facio opera Patris mei,
noli-

nolite credere mihi. * Si autem 38
facio: & si mihi non vultis crede-
re, operibus credite, vt cognoscatis,
& credatis quia Pater in me
est, & ego in Patre. * Quærebant 39
ergo eum apprehendere: & exi-
uit de manibus eorum. * Et abijt 40
iterum trans Iordanem in eum
locum, vbi erat Ioannes baptizās
primum: & mansit illic: * & mul- 41
ti venerunt ad eum, & dicebant:
Quia Ioannes quidem signum fe-
cit nullum. * Omnia autem quæ- 42
cumque dixit Ioānes de hoc, vera
erant. Et multi crediderunt in eū.

CAP. XI.

ERat autem quidam languens 1
Lazarus a Bethania, de castel- A
lo Mariæ, & Marthæ sororis eius.
‖Mat.26.a.7 * (Maria autem erat, ‖ quæ vnxit 2
Dominum vnguento, & extersit
J. 12.a.3 pedes eius capillis suis: cuius fra-
Luc.7.f.37 ter Lazarus infirmabatur.) * Mi- 3
serunt ergo sorores eius ad eum
dicentes: Domine, ecce quem
amas infirmatur. * Audiens au- 4
tē Iesus dixit eis: Infirmitas hæc
non est ad mortem, sed pro glo-
ria Dei, vt glorificetur Filius Dei
per eam. * Diligebat autem Iesus 5
Martham, & sororē eius Mariam,
& Lazarum. * Vt ergo audiuit 6
quia infirmabatur, tunc quidem
mãsit in eodem loco duobus die-
bus. * deinde post hæc dixit di- 7
scipulis suis: Eamus in Iudæam
iterū. * Dicunt ei discipuli. Rab- 8
bi, nunc quærebant te Iudæi lapi-
dare, & iterum vadis illuc? * Re- 9
spondit Iesus Nonne duodecim B
sunt horæ diei? Si quis ambula-
uerit in die, non offendit, quia lu-
cem huius mundi videt: * si au- 10
tem ambulauerit in nocte, offen-
dit, quia lux non est in eo. * Hæc 11
ait, & post hæc dixit eis: Lazarus
amicus noster dormit: sed vado
vt a somno excitem eum. * Dixe- 12
runt ergo discipuli eius: Domine,
si dormit, saluus erit. * Dixerat 13
autem Iesus de morte eius: illi
autem putauerūt quia de dormi-
tione somni diceret. * Tunc ergo 14
Iesus dixit eis manifeste: Laza-
rus mortuus est: * & gaudeo pro- 15
pter vos, vt credatis, quoniam non
eram ibi. sed eamus ad eum.

16 * Dixit ergo Thomas, qui dicitur
Didymus, ad condiscipulos: Ea-
17 mus & nos, vt moriamur cum eo.
C * Venit itaque Iesus: & inuenit
eum quattuor dies iam in monu-
18 mento habentem. * (Erat autem
Bethania iuxta Ierosolymam qua-
19 si stadijs quindecim.) * Multi au-
tem ex Iudæis venerant ad Mar-
tham, & Mariam, vt consolaren-
20 tur eas de fratre suo. * Martha
ergo vt audiuit quia Iesus venit,
occurrit illi: Maria autem domi
21 sedebat. * Dixit ergo Martha ad
Iesum: Domine, si fuisses hic, fra-
22 ter meus nō fuisset mortuus: * Sed
& nunc scio quia quæcumque po-
posceris a Deo, dabit tibi Deus.
23 * Dicit illi Iesus: Resurget frater
24 tuus. * Dicit ei Martha: Scio quia
resurget ‖ in resurrectione in no- ‖5.5.e.29
25 uissimo die. * Dixit ei Iesus: Ego Luc.14.c.14
sum resurrectio, & vita: ‖ qui cre-
dit in me, etiam si mortuus fuerit, ‖5.6.d.38
26 viuet: * & omnis, qui viuit, & cre-
dit in me, non morietur in æter-
27 num. credis hoc? * Ait illi: Vti-
D que Domine, ego credidi, quia tu
es Christus Filius Dei viui, qui in
28 hunc mundum venisti. * Et cum
hæc dixisset, abijt, & vocauit Ma-
riam sororem suā silentio, dicens:
29 Magister adest, & vocat te. * Illa
vt audiuit, surgit cito, & venit ad
30 eum: * nondum enim venerat Ie-
sus in castellum: sed erat adhuc
in illo loco, vbi occurrerat ei Mar-
31 tha. * Iudæi ergo, qui erant cum
ea in domo, & consolabātur eam,
cum vidissent Mariam quia cito
surrexit, & exijt, secuti sunt eam
dicētes: Quia vadit ad monumen-
32 tum, vt ploret ibi. * Maria ergo,
cum venisset vbi erat Iesus, vidēs
eum, cecidit ad pedes eius, & di-
cit ei: Domine, si fuisses hic, non
33 esset mortuus frater meus. * Iesus
ergo, vt vidit eam plorantem, &
Iudæos, qui venerāt cum ea, plo-
E rantes, infremuit spiritu, & tur-
34 bauit seipsum, * & dixit: Vbi po-
suistis eum? Dicunt ei: Domine,
35 veni, & vide. * Et lacrymatus est
36 Iesus. * Dixerunt ergo Iudæi: Ec-
37 ce quomodo amabat eum. * Qui-
dam autē ex ipsis dixerunt: ‖ Non ‖ 5.9.a.6
poterat hic, qui aperuit oculos
cæci nati, facere vt hic non more-
38 retur? * Iesus ergo rursum fremēs
in se-

in semetipso, venit ad monumentum. erat autem spelunca: & lapis superpositus erat ei. * Ait Ie- 39
sus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius, qui mortuus fuerat: Domine, iam fœtet, quatriduanus est enim. * Dicit ei Iesus: 40
Nonne dixi tibi quoniam si credideris, videbis gloriam Dei? * Tu- 41
lerunt ergo lapidem: Iesus autem eleuatis sursum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quoniã audisti
me. * ego autem sciebam quia 42
semper me audis, sed propter po- F
pulum, qui circumstat, dixi: vt
credant quia tu me misisti. * Hæc 43
cum dixisset, voce magna clamauit: Lazare veni foras. * Et sta- 44
tim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus pedes, & manus institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abire. * Multi ergo ex Iu- 45
dæis, qui venerant ad Mariam, & Martham, & viderant quæ fecit Iesus, crediderunt in eum. * Qui- 46
dam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecit Iesus. * Collegerunt ergo Pon- 47
tifices & Pharisæi cõcilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? * Si di- 48
mittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locũ, & gentem.
Io.18.c.14 * || Vnus autem ex ipsis Caiphas 49
nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam, * nec cogitatis quia expe- 50
dit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. * Hoc autem a semetipso nõ 51
dixit: sed cum esset Pontifex an- G
ni illius, prophetauit, quòd Iesus moriturus erat pro gente, * & non 52
tantũ pro gente, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in
vnum. * Ab illo ergo die cogita- 53
uerunt vt interficerent eum. * Ie- 54
sus ergo iam non in palam ambulabat apud Iudæos, sed abijt in regionem iuxta desertum, in ciuitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.
* Proximum autem erat Pascha 55
Iudæorum: & ascenderunt multi Ierosolymam de regione ante Pascha, vt sanctificarent se ipsos.
* Quærebant ergo Iesum: & col- 56
loquebantur ad inuicem, in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Dederant autem Pontifices, & Pharisæi mãdatũ, vt si quis cognouerit vbi sit, indicet, vt apprehendant eum.

CAP. XII.

1 IEsus ergo ante sex dies Paschæ Mat.26.a.6
A venit Bethaniam, vbi Lazarus Mar.14.a.9
fuerat mortuus, quem suscitauit
2 Iesus. * Fecerunt autem ei cœnam
ibi: & Martha ministrabat, Lazarus vero vnus erat ex discumben-
3 tibus cum eo. * Maria ergo accepit libram vnguenti nardi pistici, pretiosi, & vnxit pedes Iesu, & extersit pedes eius capillis suis: & domus impleta est ex odore vn-
4 guenti. * Dixit ergo vnus ex discipulis eius, Iudas Iscariotes, qui
5 erat eum traditurus: * Quare hoc vnguentum non vænijt trecentis
6 denarijs, & datum est egenis? * Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea, quæ
7 mittebantur, portabat. * Dixit
B ergo Iesus: Sinite illam vt in diem
8 sepulturæ meæ seruet illud. * Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper ha-
9 betis. * Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quia illic est: & venerunt, non propter Iesum tantũ, sed vt Lazarum viderẽt, quem su-
10 scitauit a mortuis. * Cogitauerunt autem principes sacerdotum vt
11 & Lazarum interficerent: * quia multi propter illum abibãt ex Iu-
12 dæis, & credebant in Iesum. * In crastinũ autem turba multa, quæ venerat ad diem festũ, cum audissent quia venit Iesus Ierosolymã:
13 * acceperunt ramos palmarum, & processerũt obuiam ei, & clamabant: Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex
14 Israel. * || Et inuenit Iesus asel- Mat.21.a.7
lum, & sedit super eum, sicut scri-
15 ptum est: Noli timere filia Sion; Mar.11.a.7
C ecce rex tuus venit sedens super Luc.19.f.35
16 pullum asinæ. * Hæc non cogno- Zach.9.b.9
uerunt discipuli eius primum: sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo: & hæc fecerunt ei.
17 * Testimonium ergo perhibebat

turba quæ erat cum eo quando La-
zarum vocauit de monumento, &
suscitauit eum a mortuis. * Pro- 18
pterea & obuiam venit ei turba:
quia audierunt eum fecisse hoc
signum. * Pharisæi ergo dixe- 19
runt ad semetipsos: Videtis quia
nihil proficimus? ecce mundus to-
tus post eum abijt. * Erant autem 20
quidam Gentiles ex his, qui ascē-
derant vt adorarent in die festo.
* Hi ergo accesserunt ad Philip- 21
pum, qui erat a Betsaida Galilææ,
& rogabant eum, dicentes: Do-
mine, volumus Iesum videre.
* Venit Philippus, & dicit An- 22
dreæ: Andreas rursum, & Phi-
lippus dixerunt Iesu. * Iesus au- 23
tem respondit eis, dicens: Venit D
hora, vt clarificetur Filius homi-
nis. * Amen, amen dico vobis, 24
nisi granum frumenti cadens in
terram, mortuum fuerit; *ipsum 25
solum manet. si autem mortuum
fuerit, multum fructum affert.
‖Mat.10.d. ‖ Qui amat animam suam, per-
39.& 16.d. det eam: & qui odit animam
25 suam in hoc mundo, in vitam æ-
Mar.8.d.35 ternam custodit eam.*Si quis mi- 26
Luc.9.c.24 hi ministrat, me sequatur: & vbi
& 17.g.33 sum ego, illic & minister meus e-
rit. Si quis mihi ministrauerit,
honorificabit eū Pater meus.*Nūc 27
anima mea turbata est. Et quid di-
cam? Pater, saluifica me ex hac
hora. Sed propterea veni in horam
hanc.*Pater, clarifica nomen tuū. 28
Venit ergo vox de cælo: Et cla-
rificaui, & iterum clarificabo.
*Turba ergo, quæ stabat, & audie- 29
rat, dicebat tonitruum esse factū.
Alij dicebant: Angelus ei locutus
est.*Respondit Iesus, & dixit: Non 30
propter me hæc vox venit, sed E
propter vos. * Nunc iudicium est 31
mundi: nunc princeps huius mū-
di eijcietur foras. * Et ego si exal- 32
tatus fuero a terra, omnia traham
ad me ipsum:* (hoc autem dice- 33
bat, significans qua morte esset
moriturus.) * Respondit ei tur- 34
‖Ps.109.b.4 ba: Nos audiuimus ‖ex lege, quia
& 116.a.2 Christus manet in æternū: & quo-
Isa.40.a.6 modo tu dicis: Oportet exaltari Fi-
Ezec.37.g. lium hominis? Quis est iste Filius
25 hominis? * Dixit ergo eis Iesus: 35
Adhuc modicum, lumen in vobis
est. Ambulate dum lucem habe-
tis, vt non vos tenebræ comprehē-
dant: & qui ambulat in tenebris,
36 nescit quo vadat. * Dum lucem
habetis, credite in lucem, vt filij
lucis sitis. Hæc locutus est Iesus:
& abijt, & abscondit se ab eis.
37 * Cum autem tanta signa fecisset
coram eis, non credebant in eum:
38 * vt sermo Isaiæ prophetæ imple-
F retur, quem dixit: ‖ Domine, quis ‖Isa.53.a.1
credidit auditui nostro? & bra- Ro.10.d.16
chium Domini cui reuelatum est?
39 * Propterea non poterant credere,
40 quia iterum dixit Isaias: * ‖ Excæ- ‖Isa.6 c.19
cauit oculos eorum, & indurauit Ro.11.b.8
cor eorum: vt non videant ocu- Matt.13.b.
lis, & non intelligant corde, & 14
41 conuertantur, & sanem eos.*Hæc Mar.14.b.
dixit Isaias, quando vidit gloriam 12
42 eius, & locutus est de eo. * Ve- Luc.8.b.10
rumtamen & ex principibus mul- Act.28.f.
ti crediderunt in eum: sed pro- 27
pter Pharisæos non confiteban-
tur, vt e synagoga non eijcerentur.
43 * Dilexerunt enim gloriam ho-
minum magis, quàm gloriam
44 Dei. * Iesus autem clamauit, &
dixit: Qui credit in me, non cre-
dit in me, sed in eum, qui misit
45 me. * Et qui videt me, videt
46 eum, qui misit me. * Ego lux
G in mundum veni: vt omnis, qui
credit in me, in tenebris non ma-
47 neat. * Et si quis audierit verba
mea, & non custodierit: ego non
iudico eum. non enim veni vt iu-
dicem mundum, sed vt saluificem
48 mundum. * Qui spernit me, &
non accipit verba mea: habet qui
iudicet eum. ‖ sermo, quem lo- ‖Mar.16.b.
cutus sum, ille iudicabit eum in 16
49 nouissimo die. * Quia ego ex me
ipso non sum locutus, sed qui mi-
sit me Pater, ipse mihi mandatum
dedit quid dicam, & quid lo-
50 quar. * Et scio quia mandatum
eius vita æterna est. Quæ ergo
ego loquor, sicut dixit mihi Pater,
sic loquor.

CAP. XIII.

1 ANte diem festum Paschæ, Mat.26.a.2
A sciens Iesus quia venit hora Mar.14.a.1
eius vt transeat ex hoc mundo ad Luc.22.a.1
Patrem: cum dilexisset suos, qui
erant in mundo, in finem dilexit
2 eos. * Et cœna facta, cum dia-
bolus iam misisset in cor vt tra-
deret eum Iudas Simonis Iscario-
tæ:

tæ: * ſciens quia omnia dedit ei 3
Pater in manus, & quia a Deo exi
uit, & ad Deum vadit: * ſurgit 4
a cœna, & ponit veſtimenta ſua:
& cum accepiſſet linteum, præcin
xit ſe. * Deinde mittit aquam in 5
peluim, & cœpit lauare pedes di-
ſcipulorum, & extergere linteo,
quo erat præcinctus. * Venit er- 6
go ad Simonem Petrum. Et dicit
ei Petrus: Domine, tu mihi lauas
pedes? * Reſpondit Ieſus, & di- 7
xit ei: Quod ego facio, tu neſcis
modo, ſcies autem poſtea. * Di- 8
cit ei Petrus: Non lauabis mihi pe
des in æternum. Reſpondit ei Ie-
ſus: Si non lauero te, non habe-
bis partem mecum. * Dicit ei Si- 9
mon Petrus: Domine, non tan-
tum pedes meos, ſed & manus,
& caput. * Dicit ei Ieſus: Qui 10
lotus eſt, non indiget niſi vt pe- B
des lauet, ſed eſt mũdus totus. Et
vos mundi eſtis, ſed non omnes.
* Sciebat enim quiſnam eſſet qui 11
traderet eum: propterea dixit: Nõ
eſtis mundi omnes. * Poſtquàm 12
ergo lauit pedes eorum, & acce-
pit veſtimenta ſua, cum recubuiſ-
ſet iterum, dixit eis: Scitis quid
fecerim vobis? * Vos vocatis me 13
Magiſter, & Domine: & bene di-
citis. ſum etenim. * Si ergo ego la- 14
ui pedes veſtros, Dominus, & Ma
giſter: & vos debetis alter alterius
lauare pedes. * Exemplum enim 15
dedi vobis, vt quemadmodum
ego feci vobis, ita & vos faciatis.
‖J.15.c.20 * ‖ Amen, amen dico vobis: Non 16
Mat. 10. c. eſt ſeruus maior Domino ſuo: ne-
24 que Apoſtolus maior eſt eo, qui
Luc.6. f.40 miſit illum. * Si hæc ſcitis, beati 17
eritis ſi feceritis ea. * Non de om- 18
nibus vobis dico: ego ſcio quos
elegerim: ſed vt adimpleatur Scri
‖Pſ.40.c.10 ptura: ‖ Qui manducat mecum
panem, leuabit contra me calca-
neum ſuum. * Amodo dico vo- 19
bis, priuſquàm fiat: vt cum fa- C
ctum fuerit, credatis, quia ego
‖Mat.10.d. ſum. * ‖ Amen, amen dico vobis: 20
40 Qui accipit ſi quem miſero, me
Luc. 10. c. accipit, qui autem me accipit,
16 accipit eum qui me miſit. * Cum 21
hæc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt
‖Mat.26.b. ſpiritu: & proteſtatus eſt, & di-
21 xit: ‖ Amen, amen dico vobis:
Mar.14.a.1. Quia vnus ex vobis tradet me.
Luc.22.a.4 * Aſpiciebant ergo adinuicem di- 22
ſcipuli, hæſitantes de quo dice-
23 ret. * ‖ erat ergo recumbens vnus
ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, ‖Luc.22.b.
24 quem diligebat Ieſus. * Innuit 21
ergo huic Simon Petrus: & dixit
25 ei: Quis eſt, de quo dicit? * Ita-
que cum recubuiſſet ille ſupra pe
ctus Ieſu, dicit ei: Domine quis
26 eſt? * Reſpondit Ieſus: ille eſt,
cui ego intinctum panem porre-
xero. Et cum intinxiſſet panem,
27 dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ. * Et
poſt buccellam, introiuit in eum
ſatanas. Et dixit ei Ieſus: Quod
28 facis, fac citius. * Hoc autem
nemo ſciuit diſcumbentium ad
29 quid dixerit ei. * Quidam enim
D putabant, quia loculos habebat
Iudas, quòd dixiſſet ei Ieſus: Eme
ea, quæ opus ſunt nobis ad diem
feſtum: aut egenis vt aliquid da-
30 ret. * Cum ergo accepiſſet ille
buccellam, exiuit continuo. Erat
31 autem nox. * Cum ergo exiſſet,
dixit Ieſus: Nunc clarificatus eſt
Filius hominis: & Deus clarifica-
32 tus eſt in eo. * Si Deus clarifica-
tus eſt in eo, & Deus clarificabit
eum in ſemetipſo: & continuo
33 clarificabit eum. * Filioli, adhuc
modicum vobiſcum ſum. ‖ Quæ- ‖J.7.c.34
retis me: & ſicut dixi Iudæis: Quò Leu. 19. d.
ego vado, vos non poteſtis veni- 18
34 re: & vobis dico modo. * ‖ Man- ‖Mat.22. d.
datum nouum do vobis: Vt dili- 39
gatis inuicem, ſicut dilexi vos, J. 15.b.12
35 vt & vos diligatis inuicem. * In
hoc cognoſcent omnes quia diſci
puli mei eſtis, ſi dilectionem ha-
36 bueritis ad inuicem. * Dicit ei
Simon Petrus: Domine, quò va-
dis? Reſpondit Ieſus: Quò ego
vado, non potes me modo ſequi:
37 ſequeris autem poſtea. * Dicit ei
Petrus: Quare non poſſum te ſe-
qui modo? animam meam pro
38 te ponam. * Reſpondit ei Ieſus:
‖ Animam tuam pro me pones? ‖Mat.26.d.
Amen, amen dico tibi: Non can- 35
tabit gallus, donec ter me neges. Mar. 14.c.
29

CAP. XIIII.

Luc. 22. c.
33

1 NOn turbetur cor veſtrum.
A Creditis in Deum, & in me
2 credite. * In domo Patris mei
manſiones multæ ſunt. ſi quo mi-
nus dixiſſem vobis: Quia vado
3 parare vobis locum. * Et ſi abiero,
&

& præparauero vobis locum : ite-
rum venio, & accipiam vos ad
meipsum, ⁊vt vbi sum ego, &
vos sitis.* Et quò ego vado scitis, 4
& viam scitis.* Dicit ei Thomas: 5
Domine, nescimus quò vadis : &
quomodo possumus viam scire ?
* Dicit ei Iesus : Ego sum via, & 6
veritas,& vita. nemo venit ad Pa-
trem, nisi per mē.* Si cognouisse- 7
tis me, & Patrem meum vtique
cognouissetis : & amodo cogno-
scetis eum, & vidistis eum.* Di- 8
cit ei Philippus : Domine, osten-
de nobis Patrem, & sufficit no-
bis.* Dicit ei Iesus : Tanto tem- 9
pore vobiscum sum : & non co-
gnouistis me ? Philippe, qui vi-
det me, videt & Patrem. Quo-
modo tu dicis:Ostende nobis Pa-
trem ? * Non creditis quia ego in 10
Patre, & Pater in me est ? Verba, B
quæ ego loquor vobis, a me ipso
non loquor. Pater autem in me
manens, ipse facit opera. * Non 11
creditis, quia ego in Patre, &
Pater in me est ? * Alioquin pro- 12
pter opera ipsa credite. Amen,
amen dico vobis, qui credit in
me, opera quæ ego facio, & ipse
faciet, & maiora horum faciet :
ǁI.16. e 23 quia ego ad Patrem vado. * ǁEt 13
Matt.7. a.8 quodcumque petieritis Patrem in
& 21.b. 22 nomine meo, hoc faciam,vt glo-
Mar. 11. c. rificetur Pater in Filio.* Si quid 14
24 petieritis me in nomine meo, hoc
faciam. * Si diligitis me : man- 15
data mea seruate. * Et ego roga- 16
bo Patrem, & alium paraclitum
dabit vobis, vt maneat vobiscum
in æternum, *Spiritum veritatis, 17
quem mundus non potest acci-
pere, quia non videt eū, nec scit
eum. vos autē cognoscetis eum :
quia apud vos manebit, & in vo-
bis erit.* Non relinquam vos or- 18
phanos : veniam ad vos. * Ad- 19
huc modicum : & mundus me C
iam non videt. Vos autem vide-
tis me : quia ego viuo, & vos vi-
uetis. * In illo die vos cognosce- 20
tis quia ego sum in Patre meo, &
vos in me, & ego in vobis.* Qui 21
habet mandata mea, & seruat ea:
ille est, qui diligit me. Qui au-
tem diligit me, diligetur a Patre
meo : & ego diligam eum, & ma-
nifestabo ei meipsum. * Dicit ei 22
Iudas, non ille Iscariotes : Domi-
ne, quid factum est, quia mani-
festaturus es nobis teipsum, & nō
23 mundo ? * Respondit Iesus,& di-
xit ei : Si quis diligit me, sermo-
nem meum seruabit, & Pater
meus diliget eum, & ad eum ve-
niemus,& mansionem apud eum
24 faciemus : * qui non diligit me,
D sermones meos non seruat. Et ser-
monem, quem audistis, non est
meus : sed eius, qui misit me, Pa-
25 tris.*Hęc locutus sum vobis apud
26 vos manens. * Paraclitus autem
Spiritus sanctus,quem mittet Pa-
ter in nomine meo,ille vos doce-
bit omnia, & suggeret vobis om-
27 nia,quæcūque dixero vobis. *Pa-
cem relinquo vobis, pacē meam
do vobis: non quomodo mundus
dat, ego do vobis. Non turbetur
28 cor vestrū, neque formidet.*Au-
distis quia ego dixi vobis : Vado,
& venio ad vos.Si diligeretis me,
gauderetis vtique, quia vado ad
Patrem,quia Pater maior me est.
29 * Et nunc dixi vobis prius quàm
fiat : vt cum factum fuerit, creda-
30 tis.*Iam non multa loquar vobis-
cum. venit enim princeps mundi
huius, & in me non habet quid-
31 quam. *Sed vt cognoscat mundus
quia diligo Patrem,& ǁ sicut man- ǁ Act. 2. d
datum dedit mihi Pater,sic facio. 22
Surgite, eamus hinc.

CAP. XV.

1 EGo sum vitis vera : & Pater
2 meus agricola est. * Omnem
A palmitem in me non ferentem
fructum, tollet eum : & omnem
qui fert fructum, purgabit eū, vt
3 fructū plus afferat. *ǁIam vos mū- ǁS. 13. b.10
di estis propter sermonem, quem
4 locutus sum vobis. * Manete in
me:& ego in vobis. Sicut palmes
non potest ferre fructum a semet-
ipso, nisi manserit in vite : sic nec
5 vos, nisi in me manseritis. * Ego
sum vitis, vos palmites : qui ma-
net in me, & ego in eo, hic fert
fructum multum : quia sine me
6 nihil potestis facere. * Si quis in
me non manserit : mittetur foras
sicut palmes, & arescet, & colli-
gent eum, & in ignem mittent,
7 & ardet.* Si manseritis in me, &
verba mea in ⁊vobis manserint :
quodcumque volueritis petetis,

& fiet vobis . * In hoc clarificatus 8
est Pater meus , vt fructum pluri- B
mum afferatis , & efficiamini mei
discipuli. * Sicut dilexit me Pater, 9
& ego dilexi vos . Manete in dile-
ctione mea . * Si præcepta mea ser- 10
uaueritis , manebitis in dilectione
mea, sicut & ego Patris mei præce-
pta seruaui , & maneo in eius di-
lectione. * Hæc locutus sum vobis : 11
vt gaudium meum in vobis sit , &
||Io.13.d.34 gaudium vestrũ impleatur. * ||Hoc 12
Eph.5.a.9 est præceptum meum vt diligatis
1. Thess. 4. inuicem, sicut dilexi vos. * Maiorẽ 13
b.9 hac dilectionem nemo habet, vt
animam suam ponat quis pro ami
cis suis . Vos amici mei estis, si fe-
ceritis quæ ego præcipio vobis .
* Iam non dicam vos seruos : quia 14
seruus nescit quid faciat dominus
eius . * Vos autem dixi amicos : 15
quia omnia quæcumque audiui a C
Patre meo, nota feci vobis . * Non 16
vos me elegistis: sed ego elegi vos,
||Mat.28.d. & posui vos || vt eatis , & fructum
19 afferatis: & fructus vester maneat :
vt quodcumque petieritis Patrem
||1. Io.3.a.2 in nomine meo, det vobis . * || Hæc 17
& 4 7 mando vobis, vt diligatis inui-
cem . * Si mundus vos odit : sci- 18
tote quia me priorem vobis odio
[illegible] habuit . * Si de mundo fuissetis : 19
mundus quod suum erat dilige-
ret : quia vero de mundo nõ estis ,
sed ego elegi vos de mundo , pro-
pterea odit vos mũdus. * Memen- 20
tote sermonis mei , quem ego di-
||Io.13.b.16 xi vobis . || Non est seruus maior
Mat. 10. c. domino suo. Si me persecuti sunt ,
24 & vos persequentur: si sermonem
Mat.24.a.9 meum seruauerunt , & vestrum
seruabunt . * Sed hæc omnia fa- 21
cient vobis propter nomẽ meum :
quia nesciunt eum , qui misit me.
* Si non venissem, & locutus fuis- 22
sem eis , peccatum non haberent: D
nunc autem excusationem nõ ha-
bent de peccato suo . * Qui me 23
odit, & Patrem meum odit . * Si 24
opera non fecissem in eis , quæ
nemo alius fecit, peccatum non
haberent : nunc autem & vi-
derunt , & oderunt & me , & Pa-
trem meum . * Sed vt adimplea- 25
tur sermo, qui in lege eorum
||Psal.24 c.19 scriptus est : || Quia odio habue-
Luc. 24. g. runt me gratis . * Cum autem 26
49 venerit Paraclitus, quem ego mit-
tam vobis a Patre, Spiritum ve-
ritatis , qui a Patre procedit, ille
testimonium perhibebit de me :
27 * & vos testimonium perhibebi-
tis , quia ab initio mecum estis .

CAP. XVI.

1 HAec locutus sum vobis, vt
2 non scandalizemini . * Abs-
A que synagogis facient vos : sed
venit hora, vt omnis qui interficit
vos, arbitretur obsequiũ se præsta-
3 re Deo. * & hæc faciẽt vobis, quia
non nouerunt Patrem, neque
4 me * Sed hęc locutus sum vobis:
vt cũ venerit hora eorum remi-
niscamini , quia ego dixi vobis.
5 * Hæc autẽ vobis ab initio non di
xi, quia vobiscũ eram : Et nũc va-
do ad eum , qui misit me ; & ne-
mo ex vobis interrogat me , Quò
6 vadis? * Sed quia hæc locutus sum
vobis , tristitia impleuit cor ve-
7 strum. * Sed ego veritatẽ dico vo-
bis: expedit vobis vt ego vadam: si
enim non abiero , Paraclitus non
veniet ad vos : si autẽ abiero, mit-
8 tam eum ad vos. * Et cum venerit
ille , arguet mundum de peccato ,
9 & de iustitia, & de iudicio . * de
peccato quidẽ: quia non credide-
10 runt in me: * de iustitia vero : quia
ad Patrem vado: & iam non vide-
11 bitis me : * de iudicio autem: quia
B princeps huius mundi iam iudica
12 tus est. * Adhuc multa habeo vo-
bis dicere: sed nõn potestis portare
13 modo . * Cum autem venerit ille
Spiritus veritatis, docebit vos om-
nem veritatem . non enim loque-
tur a semetipso : sed quæcumque
audiet loquetur, & quæ ventura
14 sunt annunciabit vobis . * Ille me
clarificabit: quia de meo accipiet,
15 & annũciabit vobis. * Omnia quę-
cumque habet Pater , mea sunt .
Propterea dixi: quia de meo acci-
16 piet, & annunciabit vobis. * Modi-
cum, & iam non videbitis me . &
iterum modicum, & videbitis
17 me? quia vado ad Patrem . * Di-
xerunt ergo ex discipulis eius ad
inuicem: Quid est hoc, quod dicit
nobis: Modicum, & non videbitis
me : & iterum modicũ, & videbi-
tis me , & quia vado ad Patrem ?
18 * Dicebant ergo : Quid est hoc,
C quod dicit , Modicum ? nescimus
19 quid loquitur . * Cognouit autem
Iesus,

Iesus, quia volebant eum inter-
rogare, & dixit eis: De hoc quæ-
ritis inter vos quia dixi, Modicũ,
& non videbitis me: & iterũ mo-
dicum, & videbitis me. * Amen, 20
amen, dico vobis: quia plorabi-
tis, & flebitis vos, mundus autem
gaudebit: vos autem contristabi-
mini, sed tristitia vestra vertetur
in gaudium. * Mulier cum parit, 21
tristitiam habet, quia venit hora
eius: cum autem peperit puerum,
iam nõ meminit pressuræ propter
gaudium: quia natus est homo in
mundum. * Et vos igitur nũc qui- 22
dem tristitiam habetis, iterum au-
tem videbo vos, & gaudebit cor
vestrũ: & gaudiũ vestrũ nemo tol-
let a vobis. * Et in illo die me non 23
‖J.14.b.13 rogabitis quidquã. ‖ Amen, amen
Mat.7.a.7 dico vobis: si quid petieritis Patrẽ
& 21.c.22 in nomine meo, dabit vobis. * Vs- 24
Mar.11.c. que modo non petistis quidquam
24 in nomine meo: Petite, & acci-
Luc.11.b.9 pietis, vt gaudium vestrum sit
Iac.1.a.5 plenum. * Hæc in prouerbijs lo- 25
cutus sum vobis. Venit hora cum D
iã nõ in prouerbijs loquar vobis;
sed palam de Patre annunciabo
vobis. * in illo die in nomine meo 26
petetis: & non dico vobis qui
ego rogabo Patrem de vobis: * Ipse 27
enim Pater amat vos, quia vos me
amastis, & credidistis, quia ego
a Deo exiui. * Exiui a Patre, & 28
veni in mundum: iterum relin-
quo mundum, & vado ad Patrẽ.
* Dicunt ei discipuli eius: Ecce 29
nunc palam loqueris, & prouer-
bium nullum dicis. * nunc scimus 30
quia scis omnia, & non opus est
tibi vt quis te interroget: in hoc
credimus quia a Deo existi. * Res- 31
pondit eis Iesus: Modo creditis?
‖Mat.26.c. * ‖ Ecce venit hora, & iam venit, 32
31 vt dispergamini vnusquisque in
Mar.14.c. propria, & me solum relinqua-
31 tis, & non sum solus, quia Pater
mecum est. * Hæc locutus sum 33
vobis, vt in me pacem habeatis.
In mundo pressuram habebitis:
sed confidite, ego vici mundum.

CAP. XVII.

HAec locutus est Iesus: & sub- 1
leuatis oculis in cælum, di- A
xit: Pater venit hora, clarifica Fi-
lium tuũ, vt Filius tuus clarificet
2 te: * ‖ Sicut dedisti ei potestatem ‖Mat.28.d.
omnis carnis, vt omne, quod de- 18
disti ei, det eis vitam æternam.
3 * Hæc est autẽ vita æterna: Vt co-
gnoscant te, solum Deum verum,
& quem misisti Iesum Christum.
4 * Ego te clarificaui super terram:
opus consummaui, quod dedisti
5 mihi vt faciam: * & nunc clarifica
me tu Pater apud temetipsum,
claritate, quã habui prius, quàm
6 mundus esset, apud te. * Manife-
staui nomen tuum hominibus,
quos dedisti mihi de mundo. Tui
erãt, & mihi eos dedisti: & sermo-
7 nem tuũ seruauerunt. * Nunc co-
gnouerunt quia omnia, quæ de-
8 disti mihi, abs te sunt: * quia ver-
B ba, quæ dedisti mihi, dedi eis: &
ipsi acceperũt, & cognouerũt vere
quia a te exiui, & crediderũt quia
9 tu me misisti. * ego pro eis rogo:
Non pro mundo rogo, sed pro his,
quos dedisti mihi: quia tui sunt:
10 * & mea omnia tua sunt, & tua
mea sunt: & clarificatus sum in
11 eis: * Et iam nõ sum in mũdo, & hi
in mundo sunt, & ego ad te ve-
nio. Pater sancte, serua eos in no-
mine tuo, quos dedisti mihi: vt sint
12 vnum, sicut & nos. * Cum essem
cum eis, ego seruabam eos in no-
C mine tuo. ‖Quos dedisti mihi, cu- ‖J.18.b.9
stodiui: & nemo ex eis perijt, nisi
filius perditionis, ‖vt Scriptura im ‖Ps.108.b.8
13 pleatur. * Nunc autem ad te ve-
nio: & hæc loquor in mundo, vt
habeant gaudium meum imple-
14 tum in semetipsis. * Ego dedi eis
sermonem tuum, & mundus eos
odio habuit, quia non sunt de
mundo, sicut & ego non sum de
15 mundo. * Non rogo vt tollas eos
de mundo, sed vt serues eos a ma-
16 lo. * De mundo non sunt, sicut &
17 ego nõ sum de mundo. * Sãctifica
eos in veritate. Sermo tuus veri-
18 tas est. * Sicut tu me misisti in
mundum, & ego misi eos in mun
19 dum. * Et pro eis ego sanctifico
meipsum, vt sint & ipsi sanctifica-
20 ti in veritate. * Non pro eis autem
rogo tantũ, sed & pro eis, qui cre-
dituri sunt per verbum eorum in
21 me: * vt omnes vnum sint, sicut tu
Pater in me, & ego in te, vt & ipsi
in nobis vnum sint: vt credat mũ-
22 dus, quia tu me misisti. * Et ego
D claritatem, quã dedisti mihi, dedi

eis : vt sint vnũ, sicut & nos vnum
sumus. * Ego in eis, & tu in me: 23
vt sint consummati in vnum : &
cognoscat mundus quia tu me
misisti, & dilexisti eos, sicut & me
dilexisti. * Pater, quos dedisti mi- 24
hi, volo vt vbi sum ego, & illi
sint mecum: vt videant claritatem
meam, quam dedisti mihi : quia
dilexisti me ante constitutionem
mundi. * Pater iuste, mũdus te non 25
cognouit. Ego autem te cognoui:
& hi cognouerunt, quia tu me mi-
sisti. * Et notum feci eis nomen 26
tuum, & notum faciam : vt dile-
ctio, qua dilexisti me, in ipsis sit,
& ego in ipsis.

CAP. XVIII.

||Mat.26.c. 36 Mar.14.c. 32 Luc.22.d. 30 2.Reg.15.c. 23 ||Mat.29.e 47 Mar.14.e. 42 Luc.22.e. 47

HAec cũ dixisset Iesus, egres- 1
sus est cum discipulis suis A
trans Torrentem Cedron, vbi erat
hortus, in quem introiuit ipse,
& discipuli eius. * Sciebat autem 2
& Iudas, qui tradebat eũ, locum :
quia frequenter Iesus conuenerat
illuc cum discipulis suis. * || Iu- 3
das ergo cum accepisset cohor-
tem, & a Pontificibus, & Phari-
sæis ministros, venit illuc cum la-
ternis, & facibus, & armis. * Ie- 4
sus itaque sciens omnia, quæ ven-
tura erant super eum, processit,
& dixit eis: Quem quæritis? * Re- 5
spõderunt ei: Iesum Nazarenum.
Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat
autem & Iudas, qui tradebat eũ,
cum ipsis. * Vt ergo dixit eis: Ego 6
sum: abierunt retrorsum, & ce- B
ciderunt in terram. * Iterum ergo 7
interrogauit eos: Quem quæritis?
Illi autem dixerunt: Iesum Naza-
renum. * Respondit Iesus: Dixi 8
vobis, quia ego sum: si ergo me
quæritis, sinite hos abire. * Vt 9
impleretur sermo, quem dixit:
||Sup.17.c.12 || Quia quos dedisti mihi, nõ per-
didi ex eis quemquam. * Simon 10
ergo Petrus habens gladiũ edu-
xit eum: & percussit pontificis ser-
uum: & abscidit auriculam eius
dexteram. Erat autem nomen
seruo Malchus. * Dixit ergo Iesus 11
Petro: Mitte gladium tuum in va- C
ginam, Calicem, quem dedit mihi
Pater, non bibam illum? * Co- 12
hors ergo, & tribunus, & mi-
nistri Iudæorum comprehenderũt

13 Iesum, & ligauerunt eum: * Et
adduxerunt eum ad || Annam pri- ||Luc.3.a.2
mum, erat enim socer Caiphæ,
14 qui erat põtifex anni illius. * Erat
autem Caiphas, || qui consilium ||Sup.11.f.49
dederat Iudæis: Quia expedit,
vnum hominem mori pro popu-
15 lo. * Sequebatur autem Iesum
Simon Petrus, & alius discipulus.
Discipulus autem ille erat notus
pontifici, & introiuit cum Iesu in
16 atrium pontificis. * Petrus autem
stabat ad ostium foris. || Exiuit er- ||Mat.26.f. 58
go discipulus alius, qui erat no- Mar.14.f.
tus pontifici, & dixit ostiariæ: & 54
17 introduxit Petrum. * Dicit ergo Luc.22.f.
Petro ancilla ostiaria: Numquid & 54
tu ex discipulis es hominis istius?
18 Dicit ille: Non sum. * Stabant
D autem serui, & ministri ad pru-
nas: quia frigus erat, & calefa-
ciebant se: erat autem cum eis
& Petrus stans, & calefaciens se:
19 * Pontifex ergo interrogauit Ie-
sum de discipulis suis, & de do-
20 ctrina eius. * Respondit ei Iesus:
Ego palã locutus sum mundo: ego
semper docui in synagoga, &
in templo, quo omnes Iudæi con-
ueniunt: & in occulto locutus
21 sum nihil. * Quid me interro-
gas? interroga eos, qui audierunt
quid locutus sim ipsis: ecce hi
22 sciunt quæ dixerim ego. * Hæc
autem cum dixisset, vnus assi-
stens ministrorum dedit alapam
Iesu, dicens: Sic respondes ponti-
23 fici? * Respondit ei Iesus: || Si ma- ||Mat.26.f.
le locutus sum, testimonium per- 57
hibe de malo: si autem bene, quid Mar.14.f.
24 me cædis. * Et misit eũ Annas li- 53
25 gatum ad Caiphã pontificẽ. * Erat Luc.22.f.
E autem Simon Petrus stans, & ca- 54
lefaciens se. || Dixerunt ergo ||Mat.26.g.
ei: Numquid & tu ex discipulis 69
eius es? Negauit ille, & dixit: Mar.14.f.
26 Non sum. * Dicit ei vnus ex ser- 67
uis pontificis, cognatus eius, cu- Luc.22.f.
ius abscidit Petrus auriculam: 56
Nonne ego te vidi in horto cum
27 illo? * Iterũ ergo negauit Petrus: &
28 statim gallus cantauit. * Adducunt
ergo Iesum a Caipha in præto- ||Mat.27.a.
rium. Erat autem mane: & ipsi nõ 2
introierunt in prætorium, || vt non Mar.15.a.1
contaminarentur, sed vt mandu- Luc.23.a.1
29 carent Pascha. * Exiuit ergo Pila- Act.10.c.
tus ad eos foras, & dixit: Quam 28. & 11.a.
accusationem affertis aduersus 3

homi-

hominem hunc? * Responderunt, 30
& dixerunt ei : Si non esset hic F
malefactor, nō tibi tradidissemus
eum. * Dixit ergo eis Pilatus : Ac- 31
cipite eum vos, & secundum le-
gem vestram iudicate eum. Di-
xerunt ergo ei Iudæi : Nobis non
‖Mat.20.c. licet interficere quemquam. * ‖Vt 32
19 sermo Iesu impleretur, quem di-
xit : significans qua morte esset
‖Mat.27.b. moriturus. * ‖Introiuit ergo iterū 33
11 in prætorium Pilatus, & vocauit
Mar.15.a.2 Iesum, & dixit ei : Tu es rex Iu-
Luc.23.a.4 dæorum? * Respondit Iesus : A 34
temetipso hoc dicis, an alij dixe-
runt tibi de me? * Respondit Pi- 35
latus, numquid ego Iudæus sum?
Gens tua, & pontifices tradiderūt
te mihi : quid fecisti? * Respondit 36
Iesus : Regnum meum non est de G
hoc mundo. si ex hoc mundo esset
regnum meum, ministri mei vti-
que decertarent vt nō traderer Iu-
dæis: nunc autē regnum meum nō
est hinc. * Dixit itaque ei Pilatus: 37
ergo rex es tu? Respondit Iesus:
Tu dicis quia rex sum ego. Ego
in hoc natus sum, & ad hoc veni
in mundum, ⌒vt testimonium
perhibeam veritati : omnis, qui
est ex veritate, audit vocem meā.
* Dicit ei Pilatus : Quid est ⌒ve- 38
ritas? Et cum hoc dixisset, ite-
rum exiuit ad Iudæos, & dicit
eis : Ego nullā inuenio in eo cau-
‖Mat.27.c. sam. * ‖Est autem consuetudo 39
15 vobis vt vnum dimittam vobis in
Mar.15.b.6 Pascha : vultis ergo dimittam vo-
Luc.23.b. bis regem Iudæorum? * Cla- 40
17 mauerunt ergo rursum omnes, di-
centes: Non hunc, sed Barabbam.
Erat autem Barabbas latro.

CAP. XIX.

Mat.27.c. TVnc ergo apprehendit Pilatus 1
27 Iesum, & flagellauit. * Et 2
Mar.15.b. milites plectentes coronam de A
16 spinis imposuerunt capiti eius :
& ⌒veste purpurea circumdede-
runt eum. * Et veniebant ad eum, 3
& dicebant : Aue rex Iudæorum :
& dabant ei alapas. * Exiuit ergo 4
iterum Pilatus foras, & dicit eis :
Ecce adduco vobis eum foras,
vt cognoscatis quia nullam in-
uenio in eo causam. (* Exiuit ergo 5
Iesus portans coronam spineam,
& purpureum vestimentum :) Et
6 dicit eis : Ecce homo. * Cum er-
go vidissent eum Pontifices, &
ministri clamabāt, dicentes : Cru-
cifige, crucifige eum. Dicit eis
Pilatus : Accipite eum vos, & cru-
cifigite : ego enim non inuenio in
7 eo causam. * Responderunt ei Iu-
B dæi : Nos legem habemus, & se-
cundum legem debet mori, quia
8 filium Dei se fecit. * Cum ergo
audisset Pilatus hunc sermonem,
9 magis timuit. * Et ingressus est
prætorium iterum : & dixit ad Ie-
sum : Vnde es tu? Iesus autem
10 responsum non dedit ei. * Dicit
ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris?
nescis quia potestatē habeo cru-
cifigere te, & potestatē habeo di-
11 mittere te? * Respondit Iesus: Non
haberes potestatem aduersum me
vllam, nisi tibi datum esset desu-
per. Propterea qui me tradidit ti-
12 bi, maius peccatū habet. * Et exin-
de quærebat Pilatus dimittere
eum. Iudæi autem clamabant
dicentes : Si hunc dimittis, non es
amicus Cæsaris. Omnis enim, qui
se regem facit, contradicit Cæsari.
13 * Pilatus autem cum audisset hos
C sermones, adduxit foras Iesum,
& sedit pro tribunali, in loco,
qui dicitur Lithostrotos, Hebraice
14 autem Gabbatha. * Erat autem
parasceue Paschæ, hora quasi sex-
ta, & dicit Iudæis : Ecce rex
15 vester. * Illi autem clamabant :
Tolle, tolle, crucifige eum. Di-
cit eis Pilatus : Regem ⌒vestrum
crucifigam? Responderunt Pon-
tifices: Non habemus Regem, nisi
16 Cæsarem. * Tunc ergo tradidit eis
illum vt crufigeretur. ‖ Suscepe- ‖Mat.27.d.
runt autem Iesum, & eduxerunt. 33
17 * Et baiulās sibi crucem exiuit in Mar.15.b.
eum, qui dicitur Caluariæ, lo- 22
cum, Hebraice autem Golgotha: Luc.23.c.
18 * vbi crucifixerunt eum, & cum 33
eo alios duos hinc, & hinc, me-
19 dium autem Iesum. * Scripsit
D autem & titulum Pilatus : & po-
suit super crucem. Erat autem
scriptum : Iesus Nazarenus, Rex
20 Iudæorum. * Hunc ergo titulum
multi Iudæorum legerunt : quia
prope ciuitatem erat locus, ⌒vbi
crucifixus est Iesus : Et erat scri-
ptum Hebraice, Græce, & Latine.
21 * Dicebant ergo Pilato Pontifi-
ces Iudæorum: Noli scribere, Rex

Iudæorum: sed quia ipse dixit:
Rex sum Iudæorum. * Respon- 22
dit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.
*Milites ergo cũ crucifixissent eũ, 23
|| Mat 27 d. 35 Mar. 15. b. 24 Luc. 23. c. 34 || acceperunt vestimenta eius, (&
fecerunt quattuor partes: vnicui-
que militi partem) & tunicam.
Erat autem tunica inconsutilis,
desuper contexta per totum.
* Dixerunt ergo ad inuicem: Non 24
scindamus eam, sed sortiamur E
de illa cuius sit. Vt Scriptura
|| Psal.21.c.19 impleretur, dicens: || Partiti sunt
vestimenta mea sibi: & in ve-
stem meam miserunt sortem.
Et milites quidem hæc fecerunt.
* Stabant autem iuxta crucem 25
Iesu Mater eius, & soror matris
eius, Maria Cleophæ, & Maria
Magdalene. * Cum vidisset ergo
Iesus matrem, & discipulum stan-
tem, quem diligebat, dicit ma-
tri suæ: Mulier ecce Filius tuus.
* Deinde dicit discipulo: Ecce 27
mater tua. Et ex illa hora acce-
pit eam discipulus in sua. * Po- 28
stea sciens Iesus quia omnia con- F
|| Psal.68.c.22 summata sunt, || vt consummare-
tur Scriptura, dixit: Sitio. * Vas 29
ergo erat positum aceto plenum.
Illi autem spongiam plenam ace-
to, hyssopo circumponentes, ob-
tulerunt ori eius. * Cum ergo 30
accepisset Iesus acetum, dixit:
Consummatum est. Et inclinato
capite tradidit spiritum. * Iudæi 31
ergo (quoniam Parasceue erat)
vt non remanerent in cruce cor-
pora sabbato, (erat enim ma-
gnus dies ille Sabbati) rogauerunt
Pilatum vt frangerentur eorum
crura, & tollerentur. * Venerunt 32
ergo milites: & primi quidem
fregerunt crura, & alterius, qui
crucifixus est cum eo. * Ad Iesum 33
autem cum venissent, vt viderunt
eum iam mortuum, non fregerũt
eius crura, * sed vnus militum lã- 34
|| Exo.12.d. 46 Nu.9.b.12 cea latus eius aperuit, & continuo
exiuit sanguis, & aqua * Et qui 35
vidit, testimonium perhibuit: & G
|| Zac. 12.c. 10 verum est testimonium eius. Et
ille scit quia vera dicit: vt & vos
|| Mat.27.g. 57 credatis. * Facta sunt enim hæc vt 36
Scriptura impleretur: || Os nõ com-
Mar. 15. d. 42 minuetis ex eo. * Et iterum alia 37
Scriptura dicit: || Videbunt in
Luc. 23. g. 50 quem transfixerunt. * || Post hæc 38
autem rogauit Pilatum Ioseph ab
Arimathæa, (eo quod esset disci-
pulus Iesu, occultus autem pro-
pter metum Iudæorum) vt tolleret
corpus Iesu. Et permisit Pilatus.
Venit ergo, & tulit corpus Iesu.
39 * Venit autem & Nicodemus, || qui || S.3.a.1
venerat ad Iesum nocte primum,
ferẽs mixturam myrrhæ, & aloes,
40 quasi libras centum. * Accepe-
runt ergo corpus Iesu, & liga-
uerunt illud linteis cum aromati-
bus, sicut mos est Iudæis sepelire.
41 * Erat autem in loco, vbi cruci-
fixus est, hortus: & in horto mo-
numentum nouum, in quo non-
42 dum quisquam positus erat. * Ibi
ergo propter Parasceuen Iudæo-
rum, quia iuxta erat monumen-
tum, posuerunt Iesum.

CAP. XX.

1 VNa autẽ sabbati, * Maria Mag- || Matt. 28. a. 1
A dalene venit mane, cum ad-
huc tenebræ essent, ad monumen- Mar.16.a.1
tum: & vidit lapidem sublatum Luc.24.a.1
2 a monumento. * Cucurrit ergo,
& venit ad Simonem Petrum,
& ad alium discipulum, quem
amabat Iesus, & dicit illis: Tu-
lerunt Dominum de monumento
& nescimus vbi posuerunt eum.
3 * Exijt ergo Petrus, & ille alius
discipulus, & venerunt ad mo-
4 numentum. * Currebant autem
duo simul, & ille alius discipulus
præcucurrit citius Petro, & venit
5 primus ad monumentũ. * Et cum
se inclinasset, vidit posita lintea-
6 mina, non tamen introiuit. * Venit
B ergo Simon Petrus sequens eum,
& introiuit in monumentum, &
7 vidit linteamina posita, * & su-
darium, quod fuerat super ca-
put eius, non cum linteamini-
bus positum, sed separatim inuo-
8 lutum in vnum locum. * Tunc
ergo introiuit & ille discipulus,
qui venerat primus ad monumen
9 tum: & vidit, & credidit: * non-
dum enim sciebant Scripturam,
quia oportebat eũ a mortuis re-
10 surgere. * Abierunt ergo iterũ di-
11 scipuli ad semetipsos. * || Maria || Mat.28.a.1
C autem stabat ad monumentum Mar.16.b.9
foris, plorans. Dum ergo fleret, Luc.24.a.4
inclinauit se, & prospexit in mo-
12 numentum: * & vidit duos ange-
los in albis, sedentes, vnum ad ca-
put,

put, & vnum ad pedes, vbi posi-
tum fuerat corpus Iesu. * Dicunt 13
ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit
eis: Quia tulerunt Dominum
meum: & nescio vbi posuerunt
eum. * Hæc cum dixisset, conuer- 14
sa est retrorsum, & vidit Iesum
stantem: & non sciebat quia Ie-
sus est. * Dicit ei Iesus: Mulier, 15
quid ploras? quem quæris? Illa D
existimans, quia hortulanus esset,
dicit ei: Domine, si tu sustulisti
eum, dicito mihi vbi posuisti eũ: 16
& ego eum tollam. * Dicit ei Ie-
sus: Maria. Conuersa illa, dicit
ei: Rabboni (quod dicitur Magi-
ster.) * Dicit ei Iesus: Noli me 17
tangere, nondum enim ascendi E
ad Patrem meum: vade autem ad
fratres meos, & dic eis: Ascendo
ad Patrem meum, & Patrem ve-
strum, Deum meum, & Deum ve-
strum. * Venit Maria Magdale- 18
ne annuncians discipulis: Quia
vidi Dominum, & hæc dixit mi-
‖Mat. 16. c. 14 hi *‖Cum ergo sero esset die illo, 19
vna sabbatorum, & fores essent
Luc. 24. f. 36 clausæ, vbi erant discipuli con-
gregati propter metũ Iudæorum:
1. Cor. 15. a. 5 venit Iesus, & stetit in medio, &
dixit eis: Pax vobis. * Et cum 20
hoc dixisset, ostendit eis manus,
& latus. Gauisi sunt ergo discipu-
li, viso Domino. * Dixit ergo eis 21
iterum: Pax vobis. Sicut misit
me Pater, & ego mitto vos. * Hæc 22
cum dixisset, insufflauit: & dixit
eis: Accipite Spiritum sanctum:
‖Mat. 18. c. 18 *‖ quorum remiseritis peccata, 23
remittuntur eis: & quorum reti-
nueritis, retenta sunt. * Thomas 24
autem vnus ex duodecim, qui di-
citur Didymus, non erat cum eis,
quando venit Iesus. * Dixerunt 25
ergo ei alij discipuli: Vidimus Do-
minum. Ille autem dixit eis: Ni-
ũ videro in manibus eius fixu-
ram clauorum, & mittam digi-
tum meum in locum clauorum,
& mittam manum meam in la-
tus eius, non credam. * Et post 26
dies octo, iterum erant discipuli
eius intus: & Thomas cum eis.
Venit Iesus ianuis clausis, & ste-
tit in medio, & dixit: Pax vobis.
* Deinde dicit Thomæ: Infer di- 27
gitum tuum huc, & vide manus
meas, & affer manum tuam, & G
mitte in latus meum: & noli esse

28 incredulus, sed fidelis. * Respon-
dit Thomas, & dixit ei: Dominus
29 meus, & Deus meus. * Dixit ei
Iesus: Quia vidisti me Thoma,
credidisti: beati qui non viderũt,
30 & crediderunt. *‖ Multa quidem ‖Ioan. 21. g. 25
& alia signa fecit Iesus, in con-
spectu discipulorum suorũ, quæ
31 nõ sunt scripta in libro hoc. * Hæc
autem scripta sunt vt credatis,
quia Iesus est Christus filius Dei:
& vt credentes vitam habeatis in
nomine eius.

CAP. XXI.

1 POstea manifestauit se iterum
A Iesus discipulis ad mare Ti-
beriadis. Manifestauit autem sic:
2 * Erant simul Simon Petrus, &
Thomas, qui dicitur Didymus, &
Nathanael, qui erat a Cana Ga-
lilææ, & filij Zebedæi, & alij ex
3 discipulis eius duo. * Dicit eis Si-
mon Petrus: Vado piscari. Dicunt
ei: Venimus & nos tecum. Et
exierunt, & ascenderunt in na-
uim, & illa nocte nihil prendi-
4 derunt. * Mane autem facto ste-
tit Iesus in littore: non tamen
cognouerunt discipuli quia Iesus
5 est. * Dixit ergo eis Iesus: Pue-
ri numquid pulmentarium habe-
6 tis? responderunt ei: Non. * Di-
cit eis: Mittite in dexteram naui-
gij rete: & inuenietis. Miserunt
ergo: & iam non valebant illud
trahere pre multitudine piscium.
7 * Dixit ergo discipulus ille, quem
B diligebat Iesus, Petro: Dominus
8 est. * Simon Petrus cum audis-
set quia Dominus est, tunica suc-
cinxit se (erat enim nudus) &
9 misit se in mare. * Alij autem
discipuli nauigio venerunt (non
enim longe erant a terra, sed
quasi cubitis ducentis) trahentes
10 rete piscium. * Vt ergo descen-
derunt in terram, viderunt pru-
nas positas, & piscem superpo-
11 situm, & panem. * Dicit eis
Iesus: Afferte de piscibus, quos
12 prendidistis nunc. * Ascendit Si-
C mon Petrus, & traxit rete in ter-
ram, plenum magnis piscibus cen-
tum quinquaginta tribus. Et cum
tanti essent, non est scissum rete.
13 * Dicit eis Iesus: Venite, pran-
dete. Et nemo audebat discum-
ben-

bentium interrogare eū: Tu quis
es? scientes, quia Dominus est.
*Et venit Iesus, & accipit panem, 13
& dat eis, & piscē similiter. *Hoc 14
iam tertio manifestatus est Iesus
discipulis suis cum resurrexisset
a mortuis. * Cum ergo prandis- 15
sent, dicit Simoni Petro Iesus: Si-
mon Ioannis diligis me plus his?
Dicit ei: Etiam Domine, tu scis
quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos
meos. * Dicit ei iterum: Simon 16
Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiā
Domine, tu scis quia amo te.
Dicit ei: Pasce agnos meos *Di- 17
cit ei tertio: Simon Ioannis, amas
me? Contristatus est Petrus, quia
dixit ei tertio, Amas me? & dixit
ei: Domine tu omnia nosti: tu scis
quia amo te. Dixit ei: Pasce oues
||2.Pet.1.c. 14 meas. * || Amen, amen dico ti- 18
bi: cum esses iunior, cingebas te,
& ambulabas vbi volebas: cum
autem senueris, extendes manus
tuas, & alius te cinget, & ducet
quò tu non vis. * Hoc autem di- 19

D xit significans qua morte clarifi-
caturus esset Deum. Et cum hoc
dixisset, dicit ei: Sequere me.
20 * Conuersus Petrus vidit illum
discipulum, quem diligebat Ie-
sus, sequentem, || qui & recubuit ||Jo.13.c.23
in cœna super pectus eius, & di-
xit: Domine quis est qui tradet
21 te? * Hunc ergo cum vidisset Pe-
trus, dixit Iesu: Domine hic au-
22 tem quid? * Dicit ei Iesus: Sic eum
volo manere donec veniam quid
23 ad te? tu me sequere. * Exijt er-
go sermo iste inter fratres quia di-
scipulus ille non moritur. Et non
dixit ei Iesus: Non moritur, sed:
Sic eum volo manere donec ve-
24 niam, quid ad te? * Hic est disci-
pulus ille, qui testimoniū perhi-
bet de his, & scripsit hæc, & sci-
mus, quia verū est testimonium
25 eius. * || Sunt autem & alia mul- ||Jo.20.g.10
ta, quæ fecit Iesus: quæ si scriban-
tur per singula, nec ipsum arbitror
mundum capere posse eos, qui
scribendi sunt, libros.

ACTVS APOSTOLORVM.

CAPVT PRIMVM.

Rimum qui- 1
dem sermonē A
feci de omni-
bus || Theo-
phile, quæ cœ-
pit Iesus fa-
cere, & doce-
re * vsque in 2
diem, qua præcipiens Apostolis
per Spiritum sanctum, quos ele-
git, assumptus est: *quibus & præ- 3
buit seipsum viuum post passio-
nem suam in multis argumentis,
per dies quadraginta apparēs eis,
||Luc. 24.g. 49 & loquens de regno Dei. * Et con- 4
uescens, || præcepit eis ab Ieroso-
Io. 14.d.26 lymis ne discederent, sed expe-
|| Matt.3.c. 11 ctarent promissionem Patris, || quā
audistis (inquit) per os meum:
Mar. 1.b.8 * quia Ioannes quidem baptiza- 5
Luc.3.c.16 uit aqua, vos autem baptizabimi-
Io.1.d.26 ni Spiritu sancto non post multos

6 hos dies. * Igitur qui conuene-
rant, interrogabant eum, dicen-
tes: Domine si in tempore hoc re-
7 stitues regnum Israel? * Dixit au-
B tem eis: Non est vestrum nosse
tempora vel momenta, quæ Pater
8 posuit in sua potestate: * || sed ac- || J. 2.a.2
cipietis virtutem superuenientis Luc. 24.g.
Spiritus sancti in vos, & eritis 48
mihi testes in Ierusalem, & in om
ni Iudæa, & Samaria, & vsque ad
9 vltimum terræ. * Et cum hæc di-
xisset, videntibus illis, eleuatus
est: & nubes suscepit eum ab ocu
10 lis eorum. * Cumq. intuerentur
in cælum euntem illū, ecce duo
viri astiterunt iuxta illos in vesti-
11 bus albis, * qui & dixerūt: Viri Ga
lilæi quid statis aspicientes in cæ-
lum? Hic Iesus, qui assumptus est
a vobis in cælū, sic veniet quem-
admodum vidistis eum euntem

in cælum. *Tūc reuersi sunt Iero- 12
solymam a monte, qui vocatur
Oliueti, qui est iuxta Ierusalem,
sabbati habens iter. * Et cum in- 13
troissent in cœnaculum, ascende- C
runt vbi manebāt Petrus, & Ioan
nes, Iacobus, & Andreas, Philip-
pus, & Thomas, Bartholomæus,
& Matthæus, Iacobus Alphæi, &
Simon Zelotes, & Iudas Iacobi.
*hi omnes erant perseuerantes v- 14
nanimiter in oratione cū mulie-
ribus, & Maria matre Iesu, & fra-
tribus eius. *In diebus illis exur- 15
gens Petrus in medio fratrum di-
xit (erat autem turba hominum
simul, fere centum viginti.)*Viri 16
fratres, oportet impleri Scriptu-
||Ps.40.c.9 ram, ||quam prædixit Spiritus san-
||Io.13.b.18 ctus per os Dauid de Iuda, || qui
fuit dux eorum, qui comprehen-
derunt Iesum: *qui connumera- 17
tus erat in nobis, & sortitus est
||Mat.27.a.7 sortem ministerij huius.* Et hic 18
quidem possedit agrum de mer-
cede iniquitatis, & suspēsus cre-
puit medius: & diffusa sunt om-
nia viscera eius. *Et notū factum 19
est omnibus habitantibus Ieru-
salem, ita vt appellaretur ager il-
le, lingua eorum, Haceldama, hoc
est, ager sanguinis.*Scriptum est 20
||Ps.68.c.26 enim in libro Psalmorum: || Fiat D
commoratio eorum deserta, & nō
||Ps.108.b.8 sit qui inhabitet in ea: ||& episco-
patum eius accipiat alter. *Opor- 21
tet ergo ex his viris, qui nobi-
scū sunt congregati in omni tem-
pore, quo intrauit & exiuit inter
nos Dominus Iesus,* incipiens a 22
baptismate Ioannis, vsque in diē,
qua assumptus est a nobis, testem
resurrectionis eius nobiscum fie-
ri vnum ex istis. * Et statuerunt 23
duos, Ioseph, qui vocabatur Bar-
sabas, qui cognominatus est Iu-
stus: & Mathiam. * Et orantes 24
dixerunt: Tu Domine, qui cor-
da nosti omnium, ostende, quem
elegeris ex his duobus vnum*ac- 25
cipere locum ministerij huius, &
apostolatus, de quo præuaricatus
est Iudas vt abiret in locū suum.
* Et dederunt sortes eis, & ceci- 26
dit sors super Mathiam, & an-
numeratus est cum vndecim A-
postolis.

CAP. II.

1 ET cum complerentur || dies ||Matt.3.c.11
A Pentecostes, erant omnes pa-
2 riter in eodem loco: * || & factus ||Mar.1.b.8
est repente de cælo sonus, tāquam Luc.3.c.16
aduenientis spiritus vehementis, Io.7.d.39
& repleuit totam domū vbi erant s.1.a.8
3 sedentes. * Et apparuerunt illis j.11.b.15
dispertitæ linguæ tamquam ignis & 19.a.6
4 seditq. supra singulos eorum: *&
repleti sunt omnes spiritu sancto,
& cœperunt loqui varijs linguis,
prout Spiritus sanctus dabat elo-
5 qui illis. * Erant autem in Ieru-
salem habitantes Iudæi, viri reli-
giosi ex omni natione, quæ sub cæ
6 lo est. * Facta autē hac voce, con-
uenit multitudo, & mente confu-
sa est, quoniam audiebat vnus-
quisque lingua sua illos loquen-
7 tes. * Stupebant autem omnes,
& mirabantur, dicentes: Nonne
ecce omnes isti, qui loquuntur,
8 Galilæi sunt, * & quomodo nos
audiuimus vnusquisque linguam
B nostram, in qua nati sumus?
9 * Parthi, & Medi, & Aelamitæ,
& qui habitant Mesopotamiam,
Iudæam, & Cappadociam, Pon-
10 tum, & Asiam, * Phrygiam, &
Pamphyliam, Aegyptum, & par-
tes Libyæ, quæ est circa Cyrenen,
11 & aduenæ Romani, *Iudæi quo-
que, & Proselyti, Cretes, & Ara-
bes: audiuimus eos loquētes no-
12 stris linguis magnalia Dei. * Stu-
pebant autem omnes, & miraban
tur ad inuicem dicentes: Quidnā
13 vult hoc esse? * Alij autem irri-
dentes dicebant: Quia musto ple-
14 ni sunt isti. * Stans autem Petrus
cum vndecim leuauit vocem suā.
& locutus est eis: Viri Iudæi, &
qui habitatis Ierusalem vniuersi,
hoc vobis notum sit, & auribus
15 percipite verba mea. * Non enim
sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt,
16 cum sit hora diei tertia: * sed hoc
est, quod dictum est per prophe-
17 tam Ioel: * || Et erit in nouissimis ||Ioel.2.g.28
C diebus (dicit Dominus) effundam
de Spiritu meo super omnem car Isa.44.a.3
nem, & prophetabunt filij vestri,
& filiæ vestræ, & iuuenes vestri
visiones videbunt, & seniores ve-
18 stri somnia somniabunt.* Et qui-
dem super seruos meos, & super
ancil-

ancillas meas in diebus illis effun
dam de Spiritu meo, & prophe-
tabunt: * & dabo prodigia in cæ- 19
lo sursum, & signa in terra deor-
sum. sanguinem, & ignem, &
vaporem fumi: * Sol conuerte- 20
tur in tenebras, & luna in san-
guinem, antequam veniat dies
Domini magnus & manifestus.
Ro. 10. c. 13. * Et erit: omnis, quicumque in- 21
uocauerit nomen Domini, sal-
uus erit. * Viri Israelitæ, audi- 22
te verba hæc: Iesum Nazarenum
virum approbatum a Deo in vo-
bis, virtutibus, & prodigijs, & si-
gnis, quæ fecit Deus per illum in
medio vestri, sicut & vos scitis:
* hunc definito cõsilio, & præsciē- 23
tia Dei traditum, per manus ini-
quorum affligentes interemistis:
* quem Deus suscitauit solutis do 24
loribus inferni, iuxta quod im- D
possibile erat teneri illum ab eo.
Ps. 15. c. 18 * Dauid enim dicit in eum: Pro- 25
uidebam Dominum in conspe-
ctu meo semper: quoniam a dex-
tris est mihi ne cõmouear: * Pro- 26
pter hoc lætatum est cor meum,
& exultauit lingua mea, insuper
& caro mea requiescet in spe:
* Quoniā non derelinques animā 27
meam in inferno, nec dabis San-
ctum tuū videre corruptionem.
* Notas mihi fecisti vias vitæ: & 28
replebis me iucunditate cum fa-
cie tua. * Viri fratres, liceat au- 29
denter dicere ad vos de patriar-
3. Reg. 2. b 10 cha Dauid quoniam defunctus
est, & sepultus: & sepulchrum
eius est apud nos vsque in hodier-
nū diem. * Propheta igitur cum 30
esset, & sciret quia iureiurando E
Ps. 131. c. 11 iurasset illi Deus de fructu lum-
bi eius sedere super sedem eius:
* prouidens locutus est de resur- 31
Ps. 15. c. 10 J. 13. c. 25 rectione Christi, quia neque de-
relictus est in inferno, neque caro
eius vidit corruptionem. * Hunc 32
Iesum resuscitauit Deus, cuius
omnes nos testes sumus. * Dexte- 33
ra igitur Dei exaltatus, & promis-
sione Spiritus sancti accepta a pa-
tre, effudit hunc, quem vos vi-
detis, & auditis. * Non enim Da- 34
uid ascendit in cælum: dixit au-
Ps. 109 a. 1 tem ipse: Dixit Dominus Domi-
no meo, sede a dextris meis do- 35
nec ponam inimicos tuos scabel-
lum pedum tuorum. * Certissime 36
sciat ergo omnis domus Israel,
quia & Dominum eum, & Chri-
stum fecit Deus, hunc Iesum,
37 quē vos crucifixistis. * His autem
F auditis, compuncti sunt corde, &
dixerunt ad Petrū, & ad reliquos
Apostolos: Quid faciemus, viri
38 fratres? * Petrus vero ad illos: Pœ-
nitentiam (inquit) agite, & bapti-
zetur vnusquisque vestrum in no
mine Iesu Christi in remissionem
peccatorum vestrorum: & acci-
39 pietis donum Spiritus sancti. * Vo
bis enim est repromissio, & filijs
vestris, & omnibus, qui longe
sunt, quoscumque aduocauerit
40 Dominus Deus noster. * Alijs etiā
verbis plurimis testificatus est, &
exhortabatur eos, dicens: Salua-
mini a generatione ista praua.
41 * Qui ergo receperunt sermonem
eius, baptizati sunt, & appositæ
sunt in die illa animæ circiter tria
42 millia. * Erant autem perseue-
rantes in doctrina Apostolorum,
& communicatione fractionis pa
43 nis, & orationibus. * Fiebat autē
G omni animæ timor: multa quo-
que prodigia, & signa per Aposto
los in Ierusalem fiebant, & metus
44 erat magnus in vniuersis. * Om-
nes etiam, qui credebant, erant
pariter, & habebant omnia com-
45 munia. * Possessiones, & substan-
tias vendebant, & diuidebant il-
la omnibus, prout cuique opus
46 erat. * Quotidie quoque perdu-
rantes vnanimiter in templo, &
frangentes circa domos panem,
sumebant cibum cum exultatio-
47 ne, & simplicitate cordis, * col-
laudantes Deum, & habētes gra-
tiam ad omnem plebem. Domi-
nus autem augebat qui salui fie-
rent quotidie in idipsum.

CAP. III.

1 PEtrus autem, & Ioannes ascē-
A debant in templum ad horam
2 orationis nonam. * Et quidam
vir, qui erat claudus ex vtero ma-
tris suæ, baiulabatur: quem po-
nebant quotidie ad portam tem-
pli, quæ dicitur Speciosa, vt pe-
teret eleemosynam ab introeun-
3 tibus in templum. * Is cum vi-
disset Petrum, & Ioannē incipien-
tes introire in templum, rogabat
vt

vt eleemosynam acciperet. * In- 4
tuens autem in eum Petrus cum
Ioanne, dixit: Respice in nos.
* At ille intendebat in eos, spe- 5
rãs se aliquid accepturum ab eis.
* Petrus autem dixit: Argentum 6
& aurum non est mihi: quod au-
tem habeo, hoc tibi do: In nomi-
ne Iesu Christi Nazareni surge, &
ambula. * Et apprehensa manu 7
eius dextera, alleuauit eum, &
protinus consolidatę sunt bases e-
ius, & plantæ. * Et exiliens ste- 8
tit, & ambulabat: & intrauit cum
illis in templum ambulans, &
exiliens, & laudans Deum. * Et 9
vidit omnis populus eum ambu-
lantem, & laudantem Deum.
* Cognoscebant autẽ illum, quòd 10
ipse erat, qui ad eleemosynam B
sedebat ad Speciosam portã tem-
pli: & impleti sunt stupore &
extasi in eo, quod contigerat illi.
* Cum teneret autem Petrum, 11
& Ioannem, cucurrit omnis po-
pulus ad eos ad porticum, quæ
appellatur Salomonis, stupentes.
* Videns autem Petrus respondit 12
ad populum: Viri Israelitæ quid
miramini in hoc, aut nos quid
intuemini, quasi nostra virtute
aut potestate fecerimus hunc am
bulare? * Deus Abraham, & 13
Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus
patrum nostrorum glorificauit fi-
lium suum Iesum, quẽ vos qui-
dem tradidistis, & negastis ante
faciem Pilati, iudicante illo di-
mitti. * ‖ Vos autem sanctum, 14
& iustum negastis, & petistis vi-
rum homicidã donari vobis: *au- 15
ctorẽ vero vitę interfecistis, quem
Deus suscitauit a mortuis, cuius
nos testes sumus. * Et in fide no- 16
minis eius, hunc, quem vos vidi- C
stis, & nostis, confirmauit no-
men eius: & fides, quæ per eum
est, dedit integrã sanitatem istam
in conspectu omnium vestrum.
* Et nũc fratres scio quia per igno 17
rantiam fecistis, sicut & princi-
pes vestri. * Deus autem, quæ 18
pronũciauit per os omnium pro-
phetarum, pati Christum suum,
sic impleuit. * Pœnitemini igi- 19
tur, & conuertimini, vt delean-
tur peccata vestra, * vt cum vene- 20
rint tempora refrigerij a conspe-
ctu Domini, & miserit eum, qui

‖Mat. 27. e. 20
Mar. 15. b. 11
Luc. 23. c. 18
Io. 18. g. 40

prædicatus est vobis, Iesum Chri-
21 stum, * quem oportet quidem
cælum suscipere vsque in tempo-
ra restitutionis omnium, quæ lo-
cutus est Deus per os sanctorum
suorum a sæculo Prophetarum.
22 * Moyses quidem dixit: Quoniã
D Prophetã suscitabit vobis Domi-
nus Deus vester de fratribus ve-
stris, tamquam me, ipsum audie-
tis iuxta omnia quæcumque locu
23 tus fuerit vobis. * Erit autem: om-
nis anima, quæ non audierit Pro-
phetam illum, exterminabitur de
24 plebe. * Et omnes prophetæ a Sa-
muel, & deinceps, qui locuti sũt,
25 annunciauerunt dies istos. * Vos
estis filij prophetarum, & testa-
menti, quod disposuit Deus ad
patres nostros, dicens ad Abra-
ham: ‖ Et in semine tuo benedi-
26 centur omnes familiæ terræ. * Vo-
bis primum Deus suscitãs Filium
suum, misit eum benedicentem
vobis: vt conuertat se vnusquis-
que a nequitia sua.

‖Deu. 18. c. 15
‖Gen. 12. a. 3

CAP. IIII.

1 LOquentibus autem illis ad po
A pulum, superuenerunt sacer-
dotes, & magistratus templi, &
2 Sadducæi, * dolentes quòd doce-
rent populum, & annunciarent
in Iesu resurrectionem ex mor-
3 tuis: * & iniecerunt in eos ma-
nus, & posuerunt eos in custo-
diam in crastinum: erat enim iam
4 vespera. * Multi autem eorum,
qui audierant verbum, credide-
runt: & factus est numerus viro-
5 rum quinque millia. * Factum
est autem in crastinum, vt con-
gregarentur principes eorum, &
seniores, & scribæ in Ierusalem.
6 * & Annas princeps sacerdotum,
B & Caiphas, & Ioannes, & Alexan
der, & quotquot erant de genere
7 sacerdotali. * Et statuentes eos in
medio, interrogabant: In qua vir-
tute, aut in quo nomine fecistis
8 hoc vos? * Tunc repletus Spiri-
tu sancto Petrus, dixit ad eos:
Principes populi, & seniores au-
9 dite: * Si nos hodie dijudicamur
in benefacto hominis infirmi, in
10 quo iste saluus factus est, * notum
sit omnibus vobis, & omni ple-
bi Israel: quia in nomine Domi-
ni no-

ni nostri Iesu Christi Nazareni,
quem vos crucifixistis, quē Deus
suscitauit a mortuis, in hoc iste
Psl.117.d.22 astat coram vobis sanus. *‖Hic est 11
Matt. 21. d. 42 lapis, qui reprobatus est a vobis
ædificantibus, qui factus est in
Mar.12.a.10 caput anguli: * & non est in alio 12
Lu.20.c.17 aliquo salus. Nec enim aliud C
Isa.28.d.16 nomen est sub cælo datum homi-
1.Pet.2.a.7 nibus, in quo oporteat nos saluos
Ro.9.g.33 fieri. * Videntes autem Petri con- 13
stantiam, & Ioannis, comperto
quòd homines essent sine litteris,
& idiotæ, admirabantur, & co-
gnoscebant eos quoniam cum Ie-
su fuerant: * hominem quoque 14
videntes stantem cum eis, qui cu-
ratus fuerat, nihil poterāt contra-
dicere. * Iusserunt autem eos fo- 15
ras extra concilium secedere: &
conferebant ad inuicem, * dicen- 16
tes: Quid faciemus hominibus
istis? quoniam quidem notum si-
gnum factum est per eos, omni-
bus habitātibus Ierusalem: mani-
festum est, & non possumus ne-
gare. * Sed ne amplius diuulge- 17
tur in populum, comminemur
eis, ne vltra loquantur in nomine
hoc vlli hominum. * Et vocantes 18
eos, denunciauerunt ne omnino D
loquerentur, neque docerēt in no-
mine Iesu. * Petrus vero, & Ioan- 19
nes respondentes, dixerunt ad eos:
Si iustum est in cōspectu Dei, vos
potius audire quàm Deum, iu-
dicate. * non enim possumus 20
quæ vidimus & audiuimus non
loqui. * At illi comminantes di- 21
miserunt eos: non inuenientes
quomodo punirent eos propter
populum, quia omnes clarifica-
bant id, quod factum fuerat in eo
quod acciderat. * Annorum enim 22
erat amplius quadraginta homo, E
in quo factum fuerat signum
illud sanitatis. * Dimissi autem 23
venerunt ad suos: & annunciaue-
runt eis quanta ad eos principes
sacerdotum, & seniores dixissent.
* Qui cum audissent, vnanimi- 24
ter leuauerunt vocem ad Deum,
& dixerunt: Domine, tu es qui fe-
cisti cælum, & terrā, mare, & om-
nia, quæ in eis sunt: * qui Spiritu 25
sancto per os patris nostri Dauid,
Psal.2.a.1 pueri tui dixisti: Quare fremuerūt
Gentes, * & populi meditati sunt
inania? * Astiterunt reges terræ, & 26
principes conuenerunt in vnum
aduersus Dominum, & aduersus
27 Christum eius? * conuenerunt
F enim vere in ciuitate ista aduersus
sanctum puerum tuum Iesum,
quem vnxisti, Herodes, & Pontius
Pilatus cum Gentibus, & popu-
28 lis Israel, * facere quæ manus tua,
& consilium tuum decreuerūt
29 fieri. * Et nunc Domine respice
in minas eorum, & da seruis tuis
cum omni fiducia loqui verbum
30 tuum; * in eo quod manum
tuam extendas ad sanitates, & si-
gna, & prodigia fieri per nomen
31 sancti filij tui Iesu. * Et cum
orassent, motus est locus, in quo
erant congregati: & repleti sunt
omnes Spiritu sancto, & loque-
bantur verbum Dei cum fidu-
32 cia. * Multitudinis autem creden-
tium erat cor vnum, & anima
vna: nec quisquam eorum, quæ
possidebat, aliquid suum esse
dicebat, sed erant illis omnia
33 communia. * Et virtute ma-
G gna reddebant Apostoli testimo-
nium resurrectionis Iesu Christi
Domini nostri: & gratia magna
34 erat in omnibus illis. * Neque
enim quisquam egens erat inter
illos. Quotquot enim possessores
agrorum, aut domorum erant vē-
dentes afferebant pretia eorū, quæ
35 vendebant, * & ponebant ante pe-
des Apostolorum. Diuidebatur au
tem singulis prout cuique opus e-
36 rat. * Ioseph autem, qui cogno-
minatus est Barnabas ab Aposto-
lis, (quod est interpretatum Filius
Consolationis) Leuites, Cyprius
37 genere, * cum haberet agrum,
vendidit eum, & attulit pretium,
& posuit ante pedes Apostolorū.

CAP. V.

1 VIr autem quidam nomine
A Ananias, cum Saphira vxore
2 sua vendidit agrum, * & frauda-
uit de pretio agri, conscia vxore
sua: & afferens partem quam-
dam, ad pedes Apostolorum po-
3 suit. * Dixit autem Petrus: Ana-
nia: cur tentauit satanas cor tuum
mentiri te Spiritui sancto, & frau-
4 dare de pretio agri? * Nonne ma-
nens tibi manebat, & venunda-
tum in tua erat potestate? Quare
posuisti

posuisti in corde tuo hanc rem ?
Non es mentitus hominibus ,
sed Deo . * Audiens autem Ana- 5
nias hæc verba , cecidit , & expi-
rauit . Et factus est timor ma-
gnus super omnes, qui audierunt .
* Surgentes autem iuuenes amo- 6
uerunt eum, & efferentes sepelie-
runt . * Factum est autem quasi 7
horarum trium spatium , & vxor B
ipsius, nesciens quod factum fue-
rat, introiuit. * Dixit autẽ ei Petrus: 8
Dic mihi mulier , si tanti agrum
vendidistis ? At illa dixit : Etiam
tanti . * Petrus autem ad eam : 9
Quid vtique conuenit vobis ten-
tare Spiritũ Domini ? Ecce pedes
eorum, qui sepelierunt virũ tuum
ad ostium, & efferent te . * Con- 10
festim cecidit ante pedes eius , &
expirauit . Intrantes autem iuue-
nes inuenerunt illam mortuam: &
extulerunt , & sepelierunt ad vi-
rum suum . * Et factus est timor 11
magnns in vniuersa ecclesia, & in
omnes, qui audierunt hæc . * Per 12
manus autem Apostolorũ fiebant
signa , & prodigia multa in plebe.
Et erãt vnanimiter omnes in por-
ticu Salomonis . * Ceterorum 13
autem nemo audebat se coniun- C
gere illis : sed magnificabat eos
populus . * Magis autem augeba 14
tur credentium in Domino mul-
titudo virorum, ac mulierum, * ita 15
vt in plateas eijcerent infirmos, &
ponerent in lectulis ac grabatis ,
vt, veniente Petro, saltem vmbra
illius obumbraret quemquam il-
lorum , & liberarentur ab infir-
mitatibus suis. * Concurrebat au- 16
tem & multitudo vicinarũ ciui-
tatum Ierusalem , afferẽtes ægros,
& vexatos a spiritibus immundis:
qui curabantur omnes . * Exur- 17
gens autem princeps sacerdotum,
& omnes, qui cum illo erant, (quæ
est hæresis Sadducæorum) repleti
sunt zelo: * & iniecerunt manus in 18
Apostolos, & posuerunt eos in cu- D
stodia publica . * Angelus autem 19
Domini per noctem aperiens ia-
nuas carceris , & educens eos ,
dixit : * Ite, & stantes loquimini 20
in templo plebi omnia verba vitæ
huius . * Qui cum audissent , in- 21
trauerunt diluculo in templum ,
& docebant . Adueniẽs autẽ prin-
ceps sacerdotum, & qui cũ eo erãt,
conuocauerunt concilium, & om-
nes seniores filiorum Israel: & mi-
serunt ad carcerem vt adduceren-
22 tur . * Cum autem venissent mi-
nistri , & aperto carcere non in-
uenissent illos , reuersi nunciaue-
23 runt , * dicentes : Carcerem qui-
dem inuenimus clausum cũ om-
ni diligentia , & custodes stantes
ante ianuas: aperientes autem ne-
24 minem intus inuenimus . * Vt
autem audierunt hos sermones
E magistratus templi , & principes
sacerdotum ambigebant de illis
25 quidnam fieret . * Adueniens au-
tem quidam nunciauit eis : Quia
ecce viri , quos posuistis in car-
cerem , sunt in templo stantes , &
26 docentes populum . * Tunc abijt
magistratus cum ministris , & ad-
duxit illos sine vi : timebant enim
27 populum ne lapidarentur . * Et
cum adduxissent illos , statue-
runt in concilio : & interrogauit
28 eos princeps sacerdotum, * dicens:
Præcipiendo pręcepimus vobis ne
doceretis in nomine isto : & ecce
replestis Ierusalem doctrina ve-
stra : & vultis inducere super
nos sanguinem hominis istius .
29 * Respondens autem Petrus , &
F Apostoli , dixerunt : Obedire
oportet Deo magis , quàm homi-
30 nibus . * Deus patrum nostrorum
suscitauit Iesum , quem vos inte-
remistis , suspendentes in ligno .
31 * Hunc principem , & saluatorem
Deus exaltauit dextera sua ad dã-
dam pœnitentiam Israeli, & remis-
32 sionem peccatorum . * & nos su-
mus testes horum verborũ, & Spi-
ritus sanctus quẽ dedit Deus om-
33 nibus obediẽtibus sibi. * Hæc cum
audissent , dissecabantur , & cogi-
34 tabant interficere illos . * Surgens
autem quidam in concilio Phari-
sæus , nomine Gamaliel , legisdo-
ctor honorabilis vniuersæ plebi ,
iussit foras ad breue homines fie-
35 ri. * dixitq. ad illos : Viri Israelitæ
attendite vobis super hominibus
36 istis quid acturi sitis . * Ante hos
G enim dies extitit Theodas, dicens
se esse aliquẽ, cui consensit nume-
rus virorum circiter quadringen-
torum : qui occisus est : & omnes,
qui credebant ei , dissipati sunt,
37 & redacti ad nihilum. * Post hunc
extitit Iudas Galilæus in diebus
profes-

professionis, & auertit populum
post se, & ipse perijt: & omnes,
quotquot consenserunt ei, disper-
si sunt. * Et nunc itaque dico vo- 38
bis, discedite ab hominibus istis,
& sinite illos: quoniam si est ex
hominibus consilium hoc aut o-
pus, dissoluetur: * si vero ex Deo 39
est, non poteritis dissoluere illud,
ne forte & Deo repugnare inue-
niamini. Consenserunt autem il-
li. * Et conuocantes Apostolos, 40
cæsis denunciauerunt ne omnino
loquerentur in nomine Iesu, &
dimiserunt eos. * Et illi quidem 41
ibant gaudentes a conspectu con
cilij, quoniam digni habiti sunt
pro nomine Iesu cõtumeliam pa-
ti. * Omni autem die non cessa- 42
bant in templo, & circa domos
docentes, & euangelizantes Chri-
stum Iesum.

CAP. VI.

IN diebus autem illis, crescen- 1
te numero discipulorum, fa- A
ctum est murmur Græcorum ad-
uersus Hebræos, eo quòd despi-
cerentur in ministerio quotidia-
no viduæ eorum. * Conuocantes 2
autem duodecim multitudinem
discipulorum dixerunt: Non est
æquũ nos derelinquere verbum
Dei, & ministrare mensis. * Con- 3
siderate ergo fratres, viros ex vo-
bis boni testimonij septem, ple-
nos Spiritu sancto, & sapientia,
quos cõstituamus super hoc opus.
* Nos vero orationi, & ministe- 4
rio verbi instantes erimus. * Et 5
placuit sermo coram omni mul- B
titudine. Et elegerunt Stepha-
num virum plenum fide, & Spi-
ritu sancto, & Philippum, & Pro-
chorum, & Nicanorem, & Timo-
nem, & Parmenam, & Nicolaum
aduenam Antiochenũ. * Hos sta- 6
tuerunt ante cõspectum Aposto-
lorum: & orantes imposuerunt
eis manus. * Et verbum Domi- 7
ni crescebat, & multiplicabatur
numerus discipulorum in Ierusa-
lem valde: multa etiam turba
sacerdotum obediebat fidei. * Ste- 8
phanus autem plenus gratia, &
fortitudine faciebat prodigia, &
signa magna in populo. * Surre- 9
xerunt autem quidam de synago-
C ga, quæ appellatur Libertinorum,
& Cyrenensium, & Alexandri-
norum, & eorum, qui erant a Ci-
licia, & Asia, disputantes cum Ste-
10 phano: * & non poterant resiste-
re sapientiæ, & Spiritui, qui lo-
11 quebatur. * Tunc summiserunt
viros, qui dicerent se audiuisse eũ
dicentem verba blasphemiæ in
12 Moysen, & in Deum. * Com-
D mouerunt itaque plebem, & se-
niores, & Scribas: & concurren-
tes rapuerunt eum, & adduxerũt
13 in concilium, * & statuerũt falsos
testes, qui dicerent: Homo iste
non cessat loqui verba aduersus
14 locum sanctum, & legem. * audi-
uimus enim eum dicentem: quo-
niã Iesus Nazarenus hic, destruet
locum istum, & mutabit traditio-
nes, quas tradidit nobis Moyses.
15 * Et intuentes eum omnes, qui
sedebant in concilio, viderunt fa-
ciem eius tamquam faciem an-
geli.

CAP. VII.

1 DIxit autem princeps sacerdo-
A tum: Si hæc ita se habent?
2 * Qui ait: Viri fratres, & patres
audite: Deus gloriæ apparuit pa-
tri nostro Abrahæ cũ esset in Me-
sopotamia, priusquam moraretur
3 in Charan, * & dixit ad illũ: ‖ Exi ‖Gen.12.a.1
de terra tua, & de cognatione tua,
& veni in terram, quam monstra-
4 uero tibi. * Tunc exijt de terra
Chaldæorum, & habitauit in Cha
ran. Et inde, postquam mortuus
est pater eius, transtulit illum in
terram istam, in qua nunc vos ha-
5 bitatis. * Et non dedit illi heredi-
tatem in ea, nec passum pedis: sed
repromisit dare illi eã in posses-
sionem, & semini eius post ip-
6 sum, cum nõ haberet filium. * Lo-
cutus est autẽ ei Deus: ‖ Quia erit ‖Gen.15.c.
semen eius accola in terra aliena, 13
& seruituti eos subijcient, & ma-
le tractabunt eos annis quadrin-
7 gentis: * & gentem cui seruierint,
iudicabo ego, dixit Dominus. Et
post hæc exibunt, & seruient mi-
8 hi in loco isto. * ‖ Et dedit illi te- ‖Gen.17.b.
B stamentum circumcisionis: ‖ & 10
sic genuit Isaac, & circumcidit ‖Gen.21.a.
eum die octauo: & ‖ Isaac Ia- 2.4
cob: & Iacob, duodecim Patriar- ‖Gen.25.c.
9 chas. * Et Patriarchæ æmulantes, 24.25

Ioseph

‖ Gen.29.f. ‖ Ioseph vendiderunt in Aegyptũ.
32. & 35.c. & erat Deus cum eo : * & eripuit 10
32 eum ex omnibus tribulationibus
‖Gen.37.f. eius : & ‖ dedit ei gratiam , & sa-
21 pientiam in conspectu Pharaonis
Gen. 41. e. regis Aegypti , & constituit eum
37 præpositum super Aegyptum , &
super omnem domum suam.
* Venit autem fames in vniuer- 11
sam Aegyptum , & Chanaan , &
tribulatio magna: & non inuenie-
‖Gen.42.a. bant cibos patres nostri . * ‖ Cum 12
2 audisset autem Iacob esse frumẽ-
tum in Aegypto : misit patres no-
‖Gen.45.a. stros primũ : * ‖ & in secundo co- 13
3 gnitus est Ioseph a fratribus suis,
& manifestatum est Pharaoni ge-
nus eius . * Mittens autem Ioseph 14
accersiuit Iacob patrem suum , &
omnem cognationẽ suam in ani-
‖Gen.46.a. mabus septuagintaquinque.* ‖ Et 15
5 descendit Iacob in Aegyptum, &
‖Gen.49.d. ‖ defunctus est ipse, & patres no-
32 stri . * Et translati sunt in Sichem, 16
‖Gen.50.b. & positi sunt in sepulchro, ‖ quod
7 emit Abraham pretio argenti a fi-
Iosu.34.g.32 lijs Hemor filij Sichem. * Cum 17
Gen.23. d. autẽ appropinquaret tempus pro- C
16 missionis , quam confessus erat
‖ Exo.1.a.7 Deus Abrahæ , ‖ creuit populus ,
& multiplicatus est in Aegypto ,
* quoadusque surrexit alius rex 18
in Aegypto , qui non sciebat Io-
seph . * Hic circumueniens genus 19
nostrum, afflixit patres nostros vt
exponerent infantes suos ne viui-
‖ Exo.2.a.2 ficarentur.* ‖ Eodem tempore na- 20
Heb. 11. e. tus est Moyses & fuit gratus Deo,
23 qui nutritus est tribus mensibus
in domo patris sui.* Exposito au- 21
tem illo , sustulit eum filia Pha-
raonis , & nutriuit eum sibi in fi-
lium. * Et eruditus est Moyses 22
omni sapientia Aegyptiorum , &
erat potens in verbis , & in operi-
bus suis.*Cum autem impleretur 23
ei quadraginta annorum tempus ,
ascẽdit in cor eius vt visitaret fra-
‖Exod.2.b. tres suos filios Israel . * ‖ Et cum 24
12 vidisset quendam iniuriam patiẽ-
tem, vindicauit illum : & fecit vl-
tionem ei, qui iniuriam sustine-
bat, percusso Aegyptio.*Existima- 25
bat autẽ intelligere fratres , quo-
niam Deus per manum ipsius da-
ret salutem illis : at illi non intel-
‖Exod.2.b. lexerunt.* ‖Sequenti vero die ap- 26
13 paruit illis litigantibus: & recon-
ciliabat eos in pace, dicens : Viri,

fratres estis, vt quid nocetis alter-
27 utrum ? *Qui autem iniuriam fa-
D ciebat proximo, repulit eum, di-
cens : Quis te constituit principẽ,
28 & iudicem super nos ?* numquid
interficere me tu vis, quemadmo-
dum interfecisti heri Aegyptium?
29 * Fugit autem Moyses in verbo
isto : & factus est aduena in ter-
ra Madian , vbi generauit filios
30 duos . * Et expletis annis quadra-
ginta , ‖ apparuit illi in deserto ‖ Exo.3.a.2
montis Sina angelus in igne flam-
31 mæ rubi . * Moyses autem videns,
admiratus est visum . & acceden-
te illo vt consideraret, facta est ad
32 eum vox Domini , dicens : * Ego
sum Deus patrum tuorum , Deus
Abraham, Deus Isaac, & Deus Ia-
cob . Tremefactus autem Moy-
33 ses, non audebat considerare. * Di-
xit autem illi Dominus : Solue
calceamentum pedum tuorum:
locus enim in quo stas , terra san-
34 cta est . * Videns vidi afflictionem
populi mei , qui est in Aegypto ,
& gemitum eorum audiui, & de-
scendi liberare eos. Et nunc veni,
35 & mittam te in Aegyptum.* Hunc
Moysen, quem negauerũt, dicen-
tes : Quis te constituit principem
& iudicem? hunc Deus principem
& redemptorem misit, cum ma-
nu angeli, qui apparuit illi in ru-
36 bo . * ‖ Hic eduxit illos faciens ‖Exod.7.8.
E prodigia, & signa in terra Aegypti, 9.10.11.14
& in rubro mari, & in deserto an-
37 nis quadraginta.* Hic est Moyses,
qui dixit filijs Israel : ‖Prophetam ‖Exo. 16.a.
suscitabit vobis Deus de fratri- 1
bus vestris , tamquam me , ipsum Deut.18.c.
38 audietis . * ‖ Hic est, qui fuit in 15
Ecclesia in solitudine cum ange- ‖ Exo.19.a.
lo, qui loquebatur ei in monte 3
Sina, & cum patribus nostris : qui
accepit verba vitæ dare nobis,
39 * Cui noluerũt obedire patres no-
stri : sed repulerunt, & auersi sunt
40 cordibus suis in Aegyptum , * di-
centes ad Aaron: ‖Fac nobis deos, ‖ Exo.32.a.
qui præcedant nos : Moyses enim 2
hic, qui eduxit nos de terra Ae-
gypti , nescimus quid factum sit
41 ei . * Et vitulum fecerunt in die-
bus illis , & obtulerunt hostiam
simulachro, & lætabantur in ope-
42 ribus manuum suarum. * Con-
uertit autem Deus, & tradidit eos
seruire militiæ cæli , sicut scriptũ
 est in

‖ Amos. 5. g. 25 est in Libro Prophetarum: ‖ Num-
quid victimas, & hostias obtulistis
mihi annis quadraginta in deser-
to, domus Israel? * Et suscepistis 43
tabernaculũ Moloch, & sidus Dei
vestri Rempham, figuras, quas fe-
cistis, adorare eas. Et transferam
vos trans Babylonem. * Taberna- 44
culum testimonij fuit cum patri- F
bus nostris in deserto, sicut dispo-
‖ Exo.25.d.40 suit illis Deus, ‖ loquens ad Moy-
sen, ⌒vt faceret illud secundum
‖ Heb.8.b.9 formam, quam viderat.* ‖ Quod 45
Ios.3.c.14 & induxerunt, suscipientes patres
nostri cum Iesu in possessionem
Gentium, quas expulit Deus a fa-
cie patrum nostrorum, vsque in
‖ 1.Reg.16.c.13 diebus Dauid, * ‖ qui inuenit gra- 46
tiam ante Deum, ‖ & petijt vt in-
‖ Ps.131.a.5 ueniret tabernaculum Deo Ia-
‖ 1.Par.17.c.12 cob. * ‖ Salomon autem ædifica- 47
uit illi domum.* ‖ Sed non excel- 48
‖ 3.Reg.6.a.1 sus in manufactis habitat, sicut
Propheta dicit:* ‖ Cælum mihi se- 49
‖ j. 17.f.25 des est: terra autem scabellum pe-
Isa.66.a.1 dum meorũ. Quam domum ædi-
ficabitis mihi, dicit Dominus? aut
quis locus requietionis meæ est?
*Nõne manus mea fecit hæc om- 50
nia? * Dura ceruice, & incircum- 51
cisis cordibus, & auribus, vos sem-
per Spiritui sancto resistitis, sicut
patres vestri, ita & vos. * Quem 52
Prophetarum non sunt persecuti G
patres vestri? Et occiderunt eos,
qui prænunciabãt de aduentu Iu-
sti, cuius vos nunc proditores, &
homicidæ fuistis: * qui accepistis 53
legem in dispositione angelorum,
& non custodistis. * Audientes 54
autem hæc dissecabantur cordi-
bus suis, & stridebant dentibus
in eum. *Cum autem esset ple- 55
nus Spiritu sancto, intendens in
cælum, vidit gloriam Dei, & Ie-
sum stantem a dextris Dei. Et ait:
Ecce video cælos apertos, & Fi-
lium hominis stantem a dextris
Dei. * Exclamantes autem voce 56
magna continuerunt aures suas,
& impetum fecerunt vnanimiter
in eum. * Et eijcientes eum ex- 57
tra ciuitatem lapidabant: & te-
stes deposuerunt vestimenta sua
secus pedes adolescentis, qui vo-
cabatur Saulus. * Et lapidabant 58
Stephanum inuocantem, & dicen-
tem: Domine Iesu suscipe spiri-
tum meum. * Positis autem ge- 59
nibus, clamauit voce magna, di-
cens: Domine ne statuas illis hoc
peccatum. Et cum hoc dixisset,
obdormiuit in Domino. Saulus
autem erat consentiens neci eius.

CAP. VIII.

FActa est autem in illa die per-
1 secutio magna in Ecclesia,
A quæ erat Ierosolymis, & omnes
dispersi sunt per regiones Iudææ,
& Samariæ præter Apostolos.
2 * Curauerunt autem Stephanum
⌒viri timorati, & fecerunt plan-
3 ctum magnum super eum. *Sau-
lus autem deuastabat Ecclesiam
per domos intrans, & trahens vi-
ros, ac mulieres, tradebat in cu-
4 stodiam. * Igitur qui dispersi
erant pertransibant, euangelizan-
5 tes verbum Dei. * Philippus au-
tem descendens in ciuitatem Sa-
mariæ, prædicabat illis Christum.
6 * Intendebant autem turbæ his,
quæ a Philippo dicebantur vnani-
miter audientes, & videntes si-
7 gna quæ faciebat. * Multi enim
B eorum, qui habebant spiritus im-
mundos, clamantes voce magna
8 exibant. * Multi autem paraly-
9 tici, & claudi curati sunt. * Fa-
ctum est ergo gaudium magnum
in illa ciuitate. Vir autem qui-
dam nomine Simon, qui ante fue-
rat in ciuitate magus, seducens
gentem Samariæ, dicens se esse
10 aliquem magnum: * cui auscul-
tabant omnes a minimo vsque ad
maximum, dicentes: Hic est vir-
11 tus Dei, quæ vocatur magna.* At-
tendebant autem eum: propter
quod multo tempore magijs suis
12 dementasset eos. * Cum vero cre-
didissẽt Philippo euangelizãti de
regno Dei, in nomine Iesu Chri-
sti baptizabantur viri, ac mulie-
13 res. * Tunc Simon & ipse credi-
C dit: & cum baptizatus esset, ad-
hærebat Philippo. Videns etiam
signa, & virtutes maximas fieri,
14 stupens admirabatur. * Cum au-
tem audissent Apostoli, qui erant
Ierosolymis, quod recepisset Sa-
maria verbum Dei, miserunt ad
15 eos Petrum, & Ioannem: * Qui
cum venissent, orauerũt pro ipsis
vt acciperent Spiritum sanctum:
16 * Nondum enim in quemquam
illo-

illorũ venerat, sed baptizati tan-
tum erant in nomine Domini Ie-
su. * Tunc imponebant manus 17
super illos, & accipiebant Spiri-
tum sanctum. *Cum vidisset au- 18
tem Simon quia per impositionẽ
manus Apostolorum daretur Spi-
ritus sanctus, obtulit eis pecuniã,
*dicens: Date & mihi hanc pote- 19
statem, vt cuicumque imposue- D
ro manus, accipiat Spiritum san-
ctum. Petrus autem dixit ad eum:
* Pecunia tua tecum sit in perdi- 20
tionem: quoniam donũ Dei exi-
stimasti pecunia possideri.* Non 21
est tibi pars, neque sors in sermo-
ne isto. cor enim tuum non est
rectum coram Deo. * Pœniten- 22
tiam itaque age ab hac nequitia
tua: & roga Deum, si forte remit-
tatur tibi hæc cogitatio cordis tui.
* In felle enim amaritudinis, & 23
obligatione iniquitatis video te
esse.* Respondens autem Simon, 24
dixit: Precamini vos pro me ad
Dominum, vt nihil veniat super
me horum, quæ dixistis. * Et il- 25
li quidem testificati, & locuti ver- E
bum Domini, redibant Ierosoly-
mam, & multis regionibus Sama-
ritanorum euangelizabant. *An- 26
gelus autem Domini locutus est
ad Philippum, dicens: Surge, &
vade cõtra meridianum ad viam,
quæ descendit ab Ierusalem in
Gazam: hæc est deserta. *Et sur- 27
gens abijt. Et ecce vir Aethiops
eunuchus, potens Candacis Re-
ginæ Aethiopum, qui erat super
omnes gazas eius: venerat adora-
re in Ierusalem: *& reuertebatur 28
sedens super currum suum, le-
gensq. Isaiam prophetam. * Di- 29
xit autem Spiritus Philippo: Ac-
cede, & adiunge te ad currum
istum. *Accurrens autem Philip- 30
pus, audiuit eum legẽtem Isaiam F
prophetam, & dixit: Putasne in-
telligis quæ legis? * Qui ait: Et 31
quomodo possum, si non aliquis
ostenderit mihi? Rogauitq. Phi-
lippum vt ascenderet, & sederet
secum. * Locus autem Scripturæ, 32
‖ Isa. 53. c. 7 quam legebat, erat hic: ‖ Tam-
quam ouis ad occisionem ductus
est: & sicut agnus coram tonden-
te se, sine voce, sic non aperuit os
suum. * In humilitate iudicium 33
eius sublatum est. Generationem
eius quis enarrabit, quoniam tol-
34 letur de terra vita eius? *Respon-
dens autem eunuchus Philippo,
dixit: Obsecro te, de quo Prophe-
ta dicit hoc? de se, an de alio ali-
35 quo? * Aperiens autem Philip-
pus os suum, & incipiens a Scri-
ptura ista, euangelizauit illi Ie-
36 sum. * Et dum irent per viam,
G venerunt ad quandam aquam:
& ait Eunuchus: Ecce aqua, quid
37 prohibet me baptizari? * Dixit
autem Philippus: Si credis ex to-
to corde, licet. Et respondens ait:
Credo, Filium Dei esse Iesum
38 Christum. * Et iussit stare cur-
rum: & descenderunt vterque in
aquam, Philippus, & Eunuchus,
39 & baptizauit eum. *Cum autem
ascendissent de aqua, Spiritus Do-
mini rapuit Philippum, & am-
plius non vidit eum Eunuchus.
Ibat autem per viam suam gau-
40 dens. * Philippus autem inuen-
tus est in Azoto, & pertransiens
euãgelizabat ciuitatibus cunctis,
donec veniret Cæsaream.

CAP. IX.

1 SAulus autem adhuc spirãs mi- Gal.1.c.13
A narum, & cædis in discipulos
Domini, accessit ad principem
2 Sacerdotum, * & petijt ab eo epi-
stolas in Damascum ad synago-
gas: vt si quos inuenisset huius
viæ viros, ac mulieres, vinctos
3 perduceret in Ierusalem. * ‖ Et ‖ J.22.a. 6
cum iter faceret, contigit vt ap- 1.Cor.15.b.
propinquaret Damasco: & subi- 8
to circumfulsit eum lux de cæ- 2.Cor.12.a.
4 lo. * Et cadens in terram audi- 1
uit vocem dicentem sibi: Saule,
5 Saule, quid me persequeris?*Qui
dixit: Quis es Domine? Et ille:
Ego sum Iesus, quem tu perse-
queris. durum est tibi contra sti-
6 mulum calcitrare. * Et tremens,
ac stupens dixit: Domine, quid
7 me vis facere? * Et Dominus ad
B eum: Surge, & ingredere ciuita-
tem, & ibi dicetur tibi quid te
oporteat facere. Viri autem illi,
qui comitabantur cum eo, stabant
stupefacti, audientes quidem vo-
cem, neminem autem videntes.
8 * Surrexit autem Saulus de terra,
apertisq. oculis nihil videbat. Ad
manus autem illum trahentes, in-

troduxerunt Damascum.* Et erat 9
ibi tribus diebus non videns, &
non manducauit, neque bibit.
*Erat autem quidam discipulus 10
Damasci nomine Ananias: & di-
xit ad illum in visu Dominus:
Anania. At ille ait: Ecce ego, Do-
mine.* Et Dominus ad eum: Sur- 11
ge, & vade in vicum, qui vocatur
rectus: & quære in domo Iudæ
Saulum nomine Tarsensem: ec-
ce enim orat. (* Et vidit virum 12
Ananiam nomine, introeuntem,
& imponentem sibi manus vt vi-
sum recipiat.)* Respondit autem 13
Ananias: Domine, audiui a mul- C
tis de viro hoc, quanta mala fece-
rit sanctis tuis in Ierusalem: * & 14
hic habet potestatē a principibus
sacerdotum alligandi omnes, qui
inuocant nomen tuum. * Dixit 15
autem ad eum Dominus: Vade,
quoniam vas electionis est mihi
iste, vt portet nomen meum co-
ram gentibus, & regibus, & filijs
Israel. * Ego enim ostendam illi 16
quanta oporteat eum pro nomi-
ne meo pati.* Et abijt Ananias, 17
& introiuit in domum: & impo-
nens ei manus, dixit: Saule frater,
Dominus misit me Iesus, qui ap-
paruit tibi in via, qua veniebas, vt
videas, & implearis Spiritu san-
cto. * Et confestim ceciderunt ab 18
oculis eius tamquam squamæ, &
visum recepit: & surgens bapti-
zatus est. * Et cum accepisset ci- 19
bum, confortatus est. Fuit autem D
cum discipulis, qui erant Dama-
sci, per dies aliquot. * Et conti- 20
nuo in synagogis prædicabat Ie-
sum, quoniam hic est Filius Dei.
* Stupebant autem omnes, qui 21
audiebant, & dicebant: Nonne
hic est, qui expugnabat in Ierusa-
lem eos, qui inuocabant nomen
istud: & huc ad hoc venit vt vin-
ctos illos duceret ad principes sa-
cerdotum? * Saulus autem mul- 22
to magis conualescebat, & con-
fundebat Iudæos, qui habitabant
Damasci, affirmans quoniam hic
est Christus. *Cum autem imple- 23
rentur dies multi, consilium fe-
cerunt in vnum Iudæi vt eum in-
terficerent. * Notæ autem factæ 24
‖ 2.Cor.11. b.32. sunt Saulo insidiæ eorum. ‖Custo-
diebāt autem & portas die ac no-
cte, vt eum interficerent. * Acci- 25
pientes autem eum discipuli no-
cte, per murum dimiserunt eum,
26 submittentes in sporta. * Cum
E autem venisset in Ierusalem, ten-
tabat se iungere discipulis, & om-
nes timebant eum, non credentes
27 quod esset discipulus. * Barnabas
autem apprehensum illū duxit ad
Apostolos: & narrauit illis quo-
modo in via vidisset Dominum,
& quia locutus est ei, & quomo-
do in Damasco fiducialiter ege-
28 rit in nomine Iesu. * Et erat cum
illis intrans, & exiens in Ierusa-
lem, & fiducialiter agens in no-
29 mine Domini.* Loquebatur quo-
que Gentibus, & disputabat cum
Græcis: illi autem quærebant oc-
30 cidere eum. * Quod cum cogno-
uissent fratres, deduxerunt eum
Cæsaream, & dimiserunt Tarsum.
31 * Ecclesia quidem per totam Iu-
F dæam, & Galilæam, & Samariam
habebat pacē, & ædificabatur am-
bulans in timore Domini, & con-
solatione sancti Spiritus repleba-
32 tur.* Factum est autem, vt Petrus
dum pertransiret vniuersos, deue-
niret ad sanctos, qui habitabant
33 Lyddæ.* Inuenit autem ibi homi-
nem quendam, nomine Aeneam,
ab annis octo iacētem in grabato,
34 qui erat paralyticus. * Et ait illi
Petrus: Aenea, sanat te Dominus
Iesus Christus: surge, & sterne ti-
35 bi. Et continuo surrexit.* Et vide-
runt eum omnes, qui habitabant
Lyddæ, & Saronæ: qui conuersi
36 sunt ad Dominum.* In Ioppe au-
tem fuit quædā discipula, nomine
Tabitha, quæ interpretata dicitur
Dorcas. Hæc erat plena operibus
bonis, & eleemosynis, quas fa-
37 ciebat. * Factum est autem in
diebus illis, vt infirmata morere-
tur. Quam cum lauissent, posue-
38 runt eam in cœnaculo. *Cum au-
G tem prope esset Lydda ad Ioppen,
discipuli audiētes quia Petrus es-
set in ea, miserunt duos viros ad
eum, rogantes: Ne pigriteris ve-
39 nire vsque ad nos.* Exurgens au-
tem Petrus venit cum illis. Et
cum aduenisset, duxerunt illum
in cœnaculum: & circumstete-
runt illum omnes viduæ flētes, &
ostendentes ei tunicas, & vestes,
40 quas faciebat illis Dorcas. * Eie-
ctis autē omnibus foras: Petrus po-
nens

nens genua orauit: & conuersus
ad corpus, dixit: Tabitha, surge.
At illa aperuit oculos suos: & vi-
so Petro, resedit.* Dans autem il- 41
li manum, erexit eam. Et cum
vocasset sanctos, & viduas, assi-
gnauit eam viuam. * Notum 42
autem factum est per vniuersam
Ioppen: & crediderunt multi in
Domino. * Factum est autem vt 43
dies multos moraretur in Ioppe,
apud Simonem quendam coria-
rium.

CAP. X.

VIr autem quidam erat in Cæ- 1
sarea, nomine Cornelius, A
Centurio cohortis, quæ dicitur
Italica, * religiosus, ac timens 2
Deum cum omni domo sua, fa-
ciens eleemosynas multas plebi,
& deprecans Deum semper: * is 3
vidit in visu manifeste, quasi ho-
ra diei nona, angelum Dei intro-
euntem ad se, & dicentem sibi,
Corneli. * At ille intuens eum, 4
timore correptus, dixit: Quid est,
Domine? Dixit autem illi: Ora-
tiones tuæ, & eleemosynæ tuæ
ascenderũt in memoriam in con-
spectu Dei. * Et nunc mitte vi- 5
ros in Ioppen, & accersi Simo-
nem quendam, qui cognomina-
tur Petrus: * hic hospitatur apud 6
Simonem quendam coriarium,
cuius est domus iuxta mare: hic
dicet tibi quid te oporteat face-
re. * Et cum discessisset angelus, 7
qui loquebatur illi, vocauit duos
domesticos suos, & militem me-
tuentem Dominum ex his, qui il-
li parebant. * Quibus cum nar- 8
rasset omnia, misit illos in Iop- B
pen. * Postera autem die iter illis 9
facientibus, & appropinquanti-
bus ciuitati, ascendit Petrus in su-
periora vt oraret circa horam sex-
tam. * Et cum esuriret, voluit gu- 10
stare. Parantibus autem illis, ce-
cidit super eum mentis excessus:
* & vidit cælum apertum, & de- 11
scendens vas quoddam, velut lin-
teum magnum, quattuor initijs
submitti de cælo in terram, * in 12
quo erant omnia quadrupedia, &
serpentia terræ, & volatilia cæli.
* Et facta est vox ad eum: Surge 13
Petre, occide, & manduca. * Ait 14
autem Petrus: Absit Domine, quia
numquam mãducaui omne com-
15 mune, & immundum. * Et vox
iterum secundo ad eum: Quod
Deus purificauit, tu commune ne
16 dixeris. * Hoc autem factum est
per ter: & statim receptum est vas
17 in cælum. * Et dum intra se hæsi-
C taret Petrus quidnam esset visio,
quam vidisset: ecce viri, qui mis-
si erant a Cornelio, inquirentes
domum Simonis, astiterunt ad ia-
18 nuam. * Et cum vocassent, inter-
rogabant, si Simon, qui cognomi-
natur Petrus, illic haberet hospi-
19 tium. * Petro autem cogitante de
visione, dixit Spiritus ei: Ecce
20 viri tres quærunt te. * Surge ita-
que, descende, & vade cum eis
nihil dubitans: quia ego misi illos.
21 * Descendens autem Petrus ad vi-
ros, dixit: Ecce ego sum, quem
quæritis: quæ causa est, propter
22 quam venistis? * Qui dixerunt:
Cornelius Centurio, vir iustus, &
timens Deum, & testimonium ha-
bens ab vniuersa gente Iudæo-
rum, responsum accepit ab ange-
lo sancto accersire te in domum
23 suam, & audire verba abs te. * In-
troducens ergo eos, recepit hospi-
tio. Sequenti autem die surgens
profectus est cum illis: & quidam
D ex fratribus ab Ioppe comitati
24 sunt eum. * Altera autem die in-
troiuit Cæsaream. Cornelius vero
expectabat illos, cõuocatis cogna-
25 tis suis, & necessarijs amicis. * Et
factum est cum introisset Petrus,
obuius venit ei Cornelius, & pro-
cidens ad pedes eius adorauit.
26 * Petrus vero eleuauit eum, dicẽs:
27 Surge, & ego ipse homo sum. * Et
loquens cum illo intrauit, & in-
uenit multos, qui conuenerant:
28 * dixitq. ad illos: Vos scitis quo-
modo abominatũ sit viro Iudæo
coniungi, aut accedere ad alieni-
genam: sed mihi ostendit Deus,
neminem comunem aut immun-
29 dum dicere hominem. * Propter
quod sine dubitatione veni accer-
situs. Interrogo ergo, quã ob cau-
30 sam accersistis me? * Et Cornelius
E ait: A nudiusquarta die vsque ad
hanc horam, orans eram hora no-
na in domo mea, & ecce vir ste-
tit ante me in veste cãdida, & ait:
31 * Corneli, exaudita est oratio tua,

& eleemosynæ tuæ commemora-
tæ sunt in conspectu Dei. * Mitte 32
ergo in Ioppen, & accersi Simonē,
qui cognominatur Petrus: hic ho-
spitatur in domo Simonis coriarij
iuxta mare. * Confestim ergo mi- 33
si ad te: & tu bene fecisti venien-
do. Nunc ergo omnes nos in con-
spectu tuo adsumus audire om-
nia quæcūque tibi præcepta sunt
a Domino. * Aperiens autem Pe- 34
trus os suum, dixit: In veritate
‖Deu.19.d. comperi ‖ quia non est personarū
17 acceptor Deus, * sed in omni gēte 35
2.Par.19.c. qui timet eum, & operatur iusti-
7 tiam, acceptus est illi. * Verbum 36
Iob 34. b. misit Deus filijs Israel, annūcians F
19 pacem per Iesum Christum: (hic
Sap.6.b.8 est omnium Dominus.) * Vos sci- 37
Eccli.35.b. tis quod factum est verbum per
16 vniuersam Iudæā: incipiens enim
Rom. 2. b. a Galilæa post baptismum, quod
11 prædicauit Ioānes, * Iesum a Na- 38
Gal.2.b.6 zareth: quomodo vnxit eū Deus
Ephes.6.b. Spiritu sancto, & virtute, qui per-
9 transijt benefaciendo, & sanando
Col.3.d.25 omnes oppressos a diabolo, quo-
1 Pet.1.c.17 niam Deus erat cum illo. * Et nos 39
‖Luc.4.c.14 testes sumus omnium, quæ fecit
in regione Iudæorum, & Ierusa-
lem, quem occiderunt suspenden-
tes in ligno. * Hunc Deus suscita- 40
uit tertia die, & dedit eum mani-
festum fieri * non omni populo, 41
sed testibus præordinatis a Deo:
nobis, qui manducauimus, & bi-
bimus cum illo postquam resur-
rexit a mortuis. * Et præcepit no- 42
bis prædicare populo, & testifica-
ri quia ipse est, qui constitutus est
a Deo iudex viuorum, & mortuo- G
‖Ier.31. f. rum. * ‖ Huic omnes Prophetæ 43
34 testimonium perhibent remissio-
Mich.7. d. nem peccatorum accipere per no-
18 men eius omnes, qui credunt in
eum. * Adhuc loquente Petro 44
verba hæc, cecidit Spiritus san-
ctus super omnes, qui audiebant
verbum. * Et obstupuerunt ex cir- 45
cumcisione fideles, qui venerant
cū Petro: quia & in nationes gra-
tia Spiritus sancti effusa est. * Au- 46
diebant enim illos loquentes lin-
guis, & magnificantes Deum.
* Tunc respondit Petrus: Num- 47
quid aquam quis prohibere po-
test vt baptizentur hi, qui Spiri-
tum sanctum acceperunt sicut &
nos? * Et iussit eos baptizari in 48
nomine Domini Iesu Christi. Tūc
rogauerunt eum vt maneret apud
eos aliquot diebus.

CAP. XI.

1 AVdierunt autem Apostoli, &
A fratres, qui erant in Iudæa:
quoniā & Gentes receperunt ver-
2 bum Dei. * Cum autem ascen-
disset Petrus Ierosolymam, disce-
ptabant aduersus illum, qui erant
3 ex circumcisione, * dicentes: Qua-
re introisti ad viros præputiū ha-
bentes, & manducasti cum illis?
4 * Incipiens autem Petrus expo-
5 nebat illis ordinem, dicens: * Ego
eram in ciuitate Ioppe orans, &
vidi in excessu mentis visionem,
descendens vas quoddam velut
linteum magnum quattuor initijs
summitti de cælo, & venit vsque
6 ad me. * In quod intuens con-
siderabam, & vidi quadrupedia
terræ, & bestias, & reptilia, & vo-
7 latilia cæli. * Audiui autem & vo-
cem dicentem mihi: Surge Petre,
8 occide, & manduca. * Dixi au-
tem: Nequaquam Domine: quia
commune aut immundum num-
9 quam introiuit in os meum. * Re-
spondit autem vox secūdo de cæ-
lo: Quæ Deus mundauit, tu ne
10 commune dixeris. * Hoc autem
B factum est per ter: & recepta sunt
11 omnia rursum in cælum. * Et
ecce viri tres confestim astiterunt
in domo, in qua eram, missi a
12 Cæsarea ad me. * Dixit autem
Spiritus mihi vt irem cum illis,
nihil hæsitans. Venerunt autem
mecum & sex fratres isti, & in-
13 gressi sumus in domū viri. * Nar-
rauit autem nobis, quomodo vi-
disset angelum in domo sua, stan-
tem & dicentem sibi: Mitte in
Ioppen, & accersi Simonem, qui
14 cognominatur Petrus, * qui lo-
quetur tibi verba, in quibus sal-
uus eris tu, & vniuersa domus tua.
15 * Cum autem cœpissem loqui, ce-
cidit Spiritus sanctus super eos,
16 sicut & in nos in initio. * Recor-
datus sum autem verbi Domini, ‖ S.1.a.5
sicut dicebat: ‖ Ioannes quidem Mat.3.c.11
baptizauit aqua, vos autem ba- Mar.1.b.8
17 ptizabimini Spiritu sancto. * Si Luc.3.c.16
ergo eandem gratiam dedit illis Ioā.1.d.26
Deus, sicut & nobis, qui credidi- I.19.a.4
mus

mus in Dominum Iesum Christū:
ego quis eram, qui possem prohi-
bere Deum? * His auditis, tacue- 18
runt: & glorificauerunt Deum, C
dicentes: Ergo & Gentibus pœni-
tentiam dedit Deus ad vitam.
* Et illi quidem, qui dispersi fue- 19
rant a tribulatione, quæ facta fue-
rat sub Stephano, perambulaue-
runt vsque Phœnicen, & Cyprū,
& Antiochiam, nemini loquentes
verbum, nisi solis Iudæis. * Erant 20
autem quidam ex eis viri Cyprij,
& Cyrenæi, qui cum introissent
Antiochiam, loquebantur & ad
Græcos, annunciantes Dominum
Iesum. * Et erat manus Domini 21
cum eis: multusq. numerus cre-
dentium conuersus est ad Domi-
num. * Peruenit autem sermo ad 22
aures ecclesiæ, quæ erat Ierosoly-
mis super istis: & miserunt Bar-
nabam vsque ad Antiochiam.
* Qui cum peruenisset, & vidis- 23
set gratiam Dei, gauisus est: &
hortabatur omnes in proposito
cordis permanere in Domino:
* quia erat vir bonus, & plenus 24
Spiritu sancto, & fide. Et apposi- D
ta est multa turba Domino.* Pro- 25
fectus est autem Barnabas Tar-
sum, vt quæreret Saulum: quem
cum inuenisset, perduxit Antio-
chiam. * Et annum totum con- 26
uersati sunt ibi in Ecclesia: & do-
cuerunt turbam multam, ita vt
cognominarentur primum Antio
chiæ discipuli, Christiani. * In his 27
autem diebus superuenerunt ab
Ierosolymis prophetæ Antiochiā:
* & surgens vnus ex eis nomine 28
Agabus, significabat per spiritum
famem magnam futuram in vni-
uerso orbe terrarum, quæ facta
est sub Claudio. * Discipuli au- 29
tem, prout quis habebat, propo-
suerunt singuli in ministerium
mittere habitātibus in Iudæa fra-
tribus: * quod & fecerunt, mit- 30
tentes ad seniores per manus Bar-
nabæ, & Sauli.

CAP. XII.

Eodem autem tempore misit 1
Herodes rex manus, vt affli- A
geret quosdam de Ecclesia. * Oc- 2
cidit autem Iacobū fratrem Ioan-
nis gladio. * Videns autem quia 3
placeret Iudæis, apposuit vt ap-
prehenderet & Petrum. Erant au-
4 tem dies Azymorum. * Quem
cum apprehendisset, misit in car-
cerem, tradens quattuor quater-
nionibus militum custodiendum,
volēs post Pascha producere eum
5 populo. * Et Petrus quidem ser-
uabatur in carcere. Oratio autem
fiebat sine intermissione ab Ec-
6 clesia ad Deum pro eo.*Cum au-
tem producturus eum esset He-
rodes, in ipsa nocte erat Petrus
dormiens inter duos milites, vin-
ctus catenis duabus: & custodes
ante ostium custodiebant carce-
7 rem. * Et ecce angelus Domini
astitit: & lumen refulsit in habi-
taculo: percussoq. latere Petri,
excitauit eum, dicens: Surge ve-
B lociter. Et ceciderunt catenæ de
8 manibus eius. * Dixit autem an-
gelus ad eum: Præcingere, & cal-
cea te caligas tuas. Et fecit sic. Et
dixit illi: Circumda tibi vestimē-
9 tum tuum, & sequere me. * Et
exiens sequebatur eum, & nescie-
bat quia verum est, quod fiebat
per angelum: existimabat autem
10 se visum videre. * Transeuntes
autem primam & secundam cu-
stodiam, venerunt ad portam fer-
ream, quæ ducit ad ciuitatem, quę
vltro aperta est eis. Et exeuntes
processerūt vicum vnum: & con-
11 tinuo discessit angelus ab eo. * Et
Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc
scio vere quia misit Dominus an-
gelū suum, & eripuit me de ma-
nu Herodis, & de omni expecta-
12 tione plebis Iudæorum. * Consi-
deransq. venit ad domum Mariæ
matris Ioannis, qui cognominatus
est Marcus, vbi erant multi con-
13 gregati, & orantes. * Pulsante
C autem eo ostium ianuæ, processit
puella ad audiendū, nomine Rho-
14 de. * Et vt cognouit vocem Petri,
præ gaudio non aperuit ianuam,
sed intro currens nunciauit stare
15 Petrum ante ianuam. * At illi di-
xerunt ad eam: Insanis. Illa au-
tem affirmabat sic se habere. Il-
li autem dicebant: Angelus eius
16 est. * Petrus autem perseuerabat
pulsans. Cum autem aperuissent,
viderunt eum, & obstupuerunt.
17 * Annuens autem eis manu vt ta-
cerent, narrauit quomodo Domi-

nus eduxisset eum de carcere, di-
xitque: Nunciate Iacobo, & fra-
tribus hæc. Et egressus abijt in aliũ
locum. * Facta autem die, erat 18
non parua turbatio inter milites,
quidnam factum esset de Petro.
* Herodes autem cum requisisset 19
eum, & non inuenisset, inquisi- D
tione facta de custodibus, iussit
eos duci: descendensq. a Iudæa
in Cæsaream, ibi commoratus est.
* Erat autem iratus Tyrijs, & Si- 20
donijs. At illi vnanimes venerunt
ad eum, & persuaso Blasto, qui
erat super cubiculum regis, po-
stulabant pacem, eo quòd aleren-
tur regiones eorum ab illo. * Sta- 21
tuto autem die Herodes vestitus
veste regia, sedit pro tribunali, &
concionabatur ad eos. * Populus 22
autem acclamabat. Dei voces, &
non hominis. * Confestim autem 23
percussit eum angelus Domini,
eo quòd non dedisset honorem
Deo: & consumptus a vermibus,
expirauit. * Verbum autem Do- 24
mini crescebat, & multiplicaba-
tur. * Barnabas autem & Saulus 25
‖S.11.d.29 reuersi sunt ab Ierosolymis ‖ ex-
pleto mysterio, assumpto Ioanne,
qui cognominatus est Marcus.

CAP. XIII.

ERant autem in Ecclesia, quæ 1
erat Antiochiæ, prophetæ, & A
doctores, in quibus Barnabas, &
Simon, qui vocabatur Niger, &
Lucius Cyrenensis, & Manahen,
qui erat Herodis Tetrarchæ colla-
ctaneus, & Saulus. * Ministran- 2
tibus autem illis Domino, & ie-
iunantibus, dixit illis Spiritus san-
ctus: Segregate mihi Saulum, &
Barnabã in opus, ad quod assum-
psi eos. * Tunc ieiunantes, & oran- 3
tes, imponentesq. eis manus, di-
miserunt illos. * Et ipsi quidem 4
missi a Spiritu sancto abierunt Se-
leuciam; & inde nauigauerunt
Cyprum. * Et cum venissent Sala- 5
minam, prædicabant verbum Dei
in synagogis Iudæorum. Habe-
bant autem & Ioannem in mini-
sterio. * Et cum perambulassent 6
vniuersam insulam vsque Paphũ, B
inuenerunt quendam virum ma-
gnum pseudoprophetam, Iudæũ,
cui nomen erat Bariesu, * qui erat 7
cum Proconsule Sergio Paulo vi-
ro prudente. Hic, accersitis Bar-
naba, & Saulo, desiderabat audi-
8 re verbum Dei. * Resistebat autem
illis Elymas magus, (sic enim in-
terpretatur nomen eius) quærens
auertere proconsulem a fide.
9 * Saulus autem, qui & Paulus, re-
pletus Spiritu sancto, intuens in
10 eum, * dixit: O plene omni do-
lo, & omni fallacia, fili diaboli,
inimice omnis iustitiæ, nõ desinis
subuertere vias Domini rectas.
11 * Et nunc ecce manus Domini su-
per te, & eris cæcus, non videns
solem vsque ad tempus. Et confe-
stim cecidit in eum caligo, & te-
nebræ, & circuiens quærebat qui
12 manum daret. * Tunc Procon-
sul cum vidisset factum, credi-
dit admirans super doctrina Do-
13 mini. * Et cum a Papho nauigas-
sent Paulus, & qui cum eo erant,
venerũt Pergen Pamphyliæ. Ioan-
nes autem discedens ab eis, re-
14 uersus est Ierosolymam. * Illi ve-
C ro pertranseuntes Pergen, vene-
runt Antiochiam Pisidiæ: & in-
gressi synagogam die sabbatorũ,
15 sederunt. * Post lectionem autem
legis, & prophetarum, miserunt
principes synagogæ ad eos, dicen-
tes. Viri fratres, si quis est in vo-
bis sermo exhortationis ad ple-
16 bem, dicite. * Surgens autem Pau-
lus, & manu silentium indicens,
ait: Viri Israelitæ, & qui timetis
17 Deum, audite: * Deus plebis Is-
rael elegit patres nostros, & ple-
bem exaltauit cum essent incolæ
‖ in terra Aegypti, ‖ & in brachio ‖ Exo.1.a.1
18 excelso eduxit eos ex ea, * ‖ & per Exod.13.d.
quadraginta annorũ tempus mo- 21.22.& 16.
res eorum sustinuit in deserto. a.3
19 * Et destruens gentes septem in
terra Chanaan, ‖ sorte distribuit ‖ Ios.14.a.2
20 eis terram eorum, * quasi post
quadringentos & quinquaginta
annos: ‖ & post hæc dedit iudi- ‖ Iud.3.b.9
ces, vsque ad Samuel Prophetam.
21 * Et exinde ‖ postulauerunt re- ‖ 1.Reg.8.
gem: & dedit illis Deus Saul fi- a.5. & 9.c.
lium Cis, virũ de tribu Beniamin, 16.&10.a.1
22 annis quadraginta. * & amoto il-
D lo, ‖ suscitauit illis Dauid regem: ‖ 1.Reg.16.
cui testimonium perhibens, dixit: c.13
‖ Inueni Dauid filiũ Iesse, virum ‖ Ps.88.b.21
secundum cor meum, qui faciet
23 omnes voluntates meas. * Hu-
ius

‖Isa.11.a.1 ius Deus ex semine ‖ secundum
promissionem eduxit Israel sal-
‖Mat.3.a.1 uatorem Iesum, * ‖ prædicante 24
Mar.1.a.2 Ioanne ante faciem aduẽtus eius
Luc.3.a.3 baptismum pœnitentiæ omni po-
pulo Israel. * Cum impleret au- 25
tem Ioannes cursum suum, dice-
bat: Quem me arbitramini esse,
‖Ioan.1.c. ‖ non sum ego, sed ecce venit post
20 me, cuius non sum dignus calcea-
Mar.1.a.7 menta pedum soluere. * Viri fra- 26
Mat.3.b.11 tres, filij generis Abraham, & qui
in vobis timent Deum, vobis ver-
bum salutis huius missum est.
* Qui enim habitabãt Ierusalem, 27
& principes eius hunc ignoran-
tes, & voces prophetarum, quæ
per omne sabbatum leguntur, iu-
dicantes impleuerunt, * & nul- 28
lam causam mortis inuenientes E
‖Mat.17.c. in eo, ‖ petierunt a Pilato, vt inter-
20. 22 ficerent eum. * Cumq. consum- 29
Mar.15.b. massent omnia, quæ de eo scripta
13 erant, deponentes eum de ligno,
Luc.23.c. posuerunt eum in monumento.
21. 23 * ‖ Deus vero suscitauit eum a mor 30
Ioã 19 c.16 tuis tertia die: qui visus est per
‖Matt.28. dies multos his, * qui simul ascen- 31
Mar.16. derant cum eo de Galilæa in Ie-
Luc.24. rusalem: qui vsque nunc sunt te-
Ioan. 20. stes eius ad plebem. * Et nos vo- 32
bis annunciamus eam, quæ ad pa-
tres nostros repromissio facta est:
* quoniam hanc Deus adimple- 33
uit filijs nostris resuscitãs Iesum,
sicut & in Psalmo secundo scri-
‖Psal.2.b.7 ptum est: ‖ Filius meus es tu, ego
hodie genui te. * Quòd autem 34
suscitauit eum a mortuis, amplius
iam non reuersurum in corruptio-
‖Isa.55.a.3 nem, ita dixit: ‖ Quia dabo vo-
bis sancta Dauid fidelia. * Ideoq. 35
‖Ps.15.b.10 & alias dicit: ‖ Non dabis San-
ctum tuum videre corruptionem.
* Dauid enim in sua generatio- 36
ne cum administrasset, volunta- F
‖2.Reg.2. ti Dei ‖ dormiuit: & appositus est
b. 10 ad patres suos, & vidit corruptio-
nem. * Quem vero Deus suscita- 37
uit a mortuis, non vidit corruptio-
nem. * Notum igitur sit vobis 38
viri fratres, quia per hunc vobis
remissio peccatorum annuncia-
tur, & ab omnibus, quibus non
potuistis in lege Moysi iustifica-
ri, * in hoc omnis, qui credit, iu- 39
stificatur. * Videte ergo ne super- 40
ueniat vobis quod dictum est in
‖Abac.1.b. Prophetis: * ‖ Videte contempto- 41
5
res, & admiramini, & disperdi-
mini: quia opus operor ego in
diebus vestris, opus quod nõ cre-
detis, siquis enarrauerit vobis.
42 * Exeuntibus autem illis rogabãt
vt sequenti sabbato loquerentur
43 sibi verba hæc. * Cumq. dimissa
esset synagoga, secuti sunt mul-
ti Iudæorum, & colentium adue-
narum, Paulum, & Barnabam:
qui loquentes suadebant eis vt
44 permanerent in gratia Dei. * Se-
G quenti vero sabbato pene vniuer-
sa ciuitas cõuenit audire verbum
45 Dei. * Videntes autem turbas Iu-
dæi, repleti sunt zelo, & contra-
dicebant his, quæ a Paulo dice-
46 bantur, blasphemantes. * Tunc
constanter Paulus & Barnabas di-
xerunt: Vobis oportebat primum
loqui verbum Dei: sed quoniam
repellitis illud, & indignos vos
iudicatis æternæ vitæ, ecce con-
47 uertimur ad Gentes. * sic enim
præcepit nobis Dominus: ‖ Po- ‖Isa.49.b.
sui te in lucem Gentium, vt sis in 6
salutem vsque ad extremum ter-
48 ræ. * Audientes autem Gentes
gauisæ sunt, & glorificabant ver-
bũ Domini: & crediderunt quot-
quot erant præordinati ad vitam
49 æternam. * Disseminabatur au-
tem verbum Domini per vniuer-
50 sam regionem. * Iudæi autem
concitauerũt mulieres religiosas,
& honestas, & primos ciuitatis,
& excitauerunt persecutionem in
Paulum, & Barnabam: & eiece-
51 runt eos de finibus suis: * ‖ At il- ‖Mat.6.b.
li excusso puluere pedum in eos, 11
52 venerunt Iconium. * Discipu- Mat.10.b.
li quoque replebantur gaudio, & 14
Spiritu sancto. Luc.9.a.5

CAP. XIIII.

1 FActum est autem Iconij, vt si-
A mul introirent in synagogam
Iudæorum, & loquerentur, ita
vt crederet Iudæorum, & Græ-
2 corum copiosa multitudo. * Qui
vero increduli fuerunt Iudæi, su-
scitauerũt, & ad iracundiam con-
citauerunt animas Gentium ad-
3 uersus fratres. * Multo igitur tem-
pore demorati sunt, fiduciali-
ter agentes in Domino, testimo-
niũ perhibente verbo gratiæ suæ,
dante signa, & prodigia fieri per
manus

manus eorum. * Diuisa est autem 4
multitudo ciuitatis: & quidã qui-
dem erant cum Iudæis, quidam
vero cum Apostolis. * Cum au- 5
tem factus esset impetus Gentiliũ,
& Iudæorũ cum principibus suis,
vt contumelijs afficerent, & lapi-
darent eos, * intelligentes confu- 6
gerunt ad ciuitates Lycaoniæ Ly-
stram, & Derben, & vniuersam in
circuitu regionem, & ibi euange- B
lizantes erant. * Et quidã vir Ly- 7
stris infirmus pedibus sedebat,
claudus, ex vtero matris suæ, qui
numquam ambulauerat. * Hic 8
audiuit Paulum loquentem. Qui
intuitus eum, & videns quia fi-
dem haberet vt saluus fieret, * di- 9
xit magna voce: Surge super pe-
des tuos rectus. Et exiliuit, & am-
bulabat. * Turbæ autem cum vi- 10
dissent quod fecerat Paulus, leua-
uerũt vocem suam Lycaonice di-
centes: Dij similes facti homini-
bus, descenderunt ad nos. * Et 11
vocabant Barnabam Iouem, Pau-
lum vero Mercurium: quoniam
ipse erat dux verbi. * Sacerdos 12
quoque Iouis, qui erat ante ciui-
tatem, tauros, & coronas ante ia-
nuas afferens, cum populis vole-
bat sacrificare. * Quod vbi audie- 13
runt Apostoli, Barnabas & Pau- C
lus, conscissis tunicis suis exilie-
runt in turbas clamantes, * & di- 14
centes: Viri, quid hæc facitis? &
nos mortales sumus, similes vo-
bis homines, annunciantes vobis
ab his vanis cõuerti ad Deum vi-
‖ Ps. 145. a. 6 uum, ‖ qui fecit cælum & terram,
Apoc. 14. b. 7 & mare & omnia quæ in eis sunt:
*qui in præteritis generationibus 15
dimisit omnes gentes ingredi vias
suas. * Et quidem non sine testi- 16
monio semetipsum reliquit be-
nefaciens de cælo, dans pluuias, &
tempora fructifera, implens cibo,
& lætitia corda nostra. * Et hæc 17
dicentes, vix sedauerunt turbas ne
sibi immolarent. * Superuene- 18
rũt autem quidam ab Antiochia,
& Iconio Iudæi: & persuasis tur-
bis, lapidantesq. Paulum, traxe-
runt extra ciuitatem, existiman-
tes eum mortuum esse. * Circum- 19
dantibus autem eum discipulis, D
surgens intrauit ciuitatem, & po-
stera die profectus est cum Barna-
ba in Derben. * Cumq. euange- 20
lizassent ciuitati illi, & docuissent
multos, reuersi sunt Lystram, &
21 Iconium, & Antiochiam, * con-
firmantes animas discipulorum,
exhortantesq. vt permanerent in
fide: & quoniam per multas tri-
bulationes oportet nos intrare in
22 regnum Dei. * Et cum constituis-
sent illis per singulas ecclesias
presbyteros, & orassent cum ie-
iunationibus, commendauerunt
eos Domino, in quem crediderũt.
23 * Transeuntesq. Pisidiam, vene-
24 runt in Pamphyliam, * & loquen-
tes verbum Domini in Perge, de-
25 scenderunt in Attaliam: * ‖ & in- ‖ s. 13. a. 1
de nauigauerunt Antiochiam, vn-
de erãt traditi gratiæ Dei in opus,
26 quod compleuerunt. * Cum au-
tem venissent, & congregassent
Ecclesiam, retulerunt quanta fe-
cisset Deus cum illis, & quia ape-
ruisset Gentibus ostium fidei.
27 * Morati sunt autem tempus non
modicum cum discipulis.

CAP. XV.

1 A ET quidam descendẽtes de Iu-
dæa, docebant fratres: ‖ Quia Galat. 5. a. 2
nisi circumcidamini secundũ mo-
rem Moysi, non potestis saluari.
2 * Facta ergo seditione non mini-
ma Paulo, & Barnabæ aduersus
illos, statuerunt vt ascenderent
Paulus, & Barnabas, & quidam
alij ex alijs ad Apostolos, & pre-
sbyteros in Ierusalem super hac
3 quæstione. * Illi ergo deducti ab
Ecclesia pertransibãt Phœnicem,
& Samariam, narrantes conuer-
sionem Gentiũ: & faciebant gau-
dium magnũ omnibus fratribus.
4 * Cum autem venissent Ierosoly-
mam, suscepti sunt ab Ecclesia, &
ab Apostolis, & senioribus annun
ciantes quanta Deus fecisset cum
5 illis. * Surrexerunt autem quidam
B de hæresi Pharisæorum, qui credi-
derunt, dicentes: Quia oportet
circumcidi eos, præcipere quo-
que seruare legem Moysi. * Con-
6 ueneruntq. Apostoli, & seniores
7 videre de verbo hoc. * Cum au-
tem magna conquisitio fieret, sur-
gens Petrus dixit ad eos: ‖ Viri fra- ‖ s. 10. b. 20
tres, vos scitis quoniã ab antiquis
diebus Deus in nobis elegit, per
os meum audire Gentes verbum

Euangelij, & credere.* Et qui no- 8
uit corda Deus, testimonium per-
‖ ſ.10.g.45 hibuit, ‖ dans illis Spiritum san-
ctum, sicut & nobis,* & nihil di- 9
screuit inter nos & illos, fide pu-
rificans corda eorum.* Nunc er- 10
go quid tentatis Deum, imponere
iugum super ceruices discipulo-
rum, quod neque patres nostri, ne-
que nos portare potuimus? * Sed 11
per gratiam Domini Iesu Christi C
credimus saluari, quemadmodũ
& illi.* Tacuit autem omnis mul- 12
titudo: & audiebant Barnabam,
& Paulum narrantes quanta Deus
fecisset signa, & prodigia in Gen-
tibus per eos.* Et postquam ta- 13
cuerũt, respondit Iacobus, dicens:
Viri fratres, audite me.* Simon 14
narrauit quemadmodũ primum
Deus visitauit sumere ex Genti-
bus populum nomini suo.* Et 15
huic concordant verba Propheta-
‖ Rom.9.c. 21 rum, sicut scriptum est: * ‖ Post 16
hæc reuertar, & reædificabo taber-
naculum Dauid, quod decidit: &
diruta eius reædificabo, & erigam
illud: * vt requirant ceteri homi- 17
num Dominum, & omnes gentes, D
super quas inuocatum est nomen
meũ, dicit Dominus faciens hæc.
* Notũ a sæculo est Domino opus 18
suum.* Propter quod ego iudico 19
non inquietari eos, qui ex Genti-
bus conuertuntur ad Deum,* sed 20
scribere ad eos vt abstineant se a
cõtaminationibus simulachrorũ,
& fornicatione, & suffocatis, &
sanguine.* Moyses enim a tem- 21
poribus antiquis habet in singulis
ciuitatibus qui eum prædicent in
synagogis, vbi per omne sabbatũ
legitur.* Tunc placuit Apostolis, 22
& senioribus cum omni Ecclesia,
eligere viros ex eis, & mittere
Antiochiam cum Paulo, & Bar-
naba, Iudam, qui cognominaba-
tur Barsabas, & Silam viros pri-
mos in fratribus, * scribentes per 23
manus eorum. APOSTOLI E
& seniores fratres, his qui sunt
Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ
fratribus ex Gentibus, salutem.
* Quoniã audiuimus quia qui- 24
dam ex nobis exeuntes, turbaue-
runt vos verbis, euertẽtes animas
vestras, quibus non mandauimus:
* placuit nobis collectis in vnum, 25
eligere viros, & mittere ad vos
cum charissimis nostris Barnaba,
26 & Paulo, * hominibus, qui tradi-
derunt animas suas pro nomine
27 Domini nostri Iesu Christi.* Mi-
simus ergo Iudam, & Silam, qui
& ipsi vobis verbis referent eadẽ.
28 * Visum est enim Spiritui sancto,
F & nobis nihil vltra imponere vo-
bis oneris quàm hæc necessaria:
29 * vt abstineatis vos ab immolatis
simulachrorum, & sanguine, &
suffocato, & fornicatione, a qui-
bus custodientes vos, bene agetis.
30 Valete.* Illi ergo dimissi, descen-
derunt Antiochiam: & congrega-
ta multitudine tradiderũt episto-
31 lam.* Quam cum legissent, ga-
32 uisi sunt super consolatione.* Iu-
das autem, & Silas, & ipsi cum
essent Prophetæ, verbo plurimo
consolati sunt fratres, & confir-
33 mauerunt.* Facto autem ibi ali-
quanto tempore, dimissi sunt cum
pace a fratribus ad eos, qui mise-
34 rant illos.* Visum est autem Si-
læ ibi remanere: Iudas autem so-
35 lus abijt Ierusalem.* Paulus au-
G tem, & Barnabas demorabantur
Antiochiæ docentes, & euange-
lizantes cum alijs pluribus verbũ
36 Domini.* Post aliquot autẽ dies,
dixit ad Barnabam Paulus: Re-
uertẽtes visitemus fratres per vni-
uersas ciuitates, in quibus prædi-
cauimus verbum Domini, quo-
37 modo se habeant.* Barnabas au-
tem volebat secum assumere &
Ioannem, qui cognominabatur
38 Marcus.* Paulus autem rogabat
eum (vt qui discessisset ab eis de
Pamphylia, & non isset cum eis
39 in opus) non debere recipi.* Fa-
cta est autem dissensio, ita vt di-
scederent ab inuicem, & Barnabas
quidem assumpto Marco nauiga-
40 ret Cyprum.* Paulus vero electo
Sila profectus est, traditus gratiæ
41 Dei a fratribus.* Perambulabat
autem Syriam, & Ciliciam, con-
firmans Ecclesias: præcipiens cu-
stodire præcepta Apostolorum,
& seniorum.

CAP. XVI.

1 PEruenit autem Derben, & Ly-
A stram. Et ecce discipulus qui-
dam erat ibi nomine Timotheus,
filius mulieris Iudææ fidelis, patre
Gen-

Gentili. * Huic testimonium bo- 2
nũ reddebant qui in Lystris erant,
& Iconio fratres. * Hunc voluit 3
Paulus secum proficisci: & assu-
mẽs circumcidit eum propter Iu-
dæos, qui erant in illis locis. Scie-
bant enim omnes quòd pater eius
erat Gentilis. * Cum autem per- 4
transirent ciuitates, tradebant eis
custodire dogmata, quæ erant de-
creta ab Apostolis & senioribus,
qui erant Ierosolymis.* Et Eccle- 5
siæ quidem confirmabantur fide,
& abundabant numero quotidie.
* Transeuntes autem Phrygiam, 6
& Galatiæ regionem, vetati sunt
a Spiritu sancto loqui verbũ Dei
in Asia. * Cum venissent autem 7
in Mysiam, tentabant ire in Bithy- B
niam: & non permisit eos Spiri-
tus Iesu. * Cum autem pertran- 8
sissent Mysiam, descenderũt Troa-
dem: * & visio per noctem Paulo 9
ostensa est: Vir Macedo quidam
erat stans, & deprecans eum, &
dicens: Transiens in Macedoniã,
adiuua nos. * Vt autem visum vi- 10
dit, statim quæsiuimus proficisci
in Macedoniam, certi facti quòd
vocasset nos Deus euangelizare
eis. * Nauigantes autem a Troa- 11
de, recto cursu venimus Samo-
thraciam, & sequenti die Neapo-
lim: * & inde Philippos, quæ est 12
prima partis Macedoniæ, ciuitas,
colonia. Eramus autem in hac
vrbe diebus aliquot, conferentes.
* Die autem sabbatorum egressi 13
sumus foras portam iuxta flumẽ, C
vbi videbatur oratio esse: & se-
dentes loquebamur mulieribus,
quæ conuenerant. * Et quædam 14
mulier nomine Lydia, purpuraria
ciuitatis Thyatirenorum, colens
Deum, audiuit: cuius Dominus
aperuit cor intendere his, quæ di-
cebantur a Paulo. * Cum autem 15
baptizata esset, & domus eius,
deprecata est dicens: Si iudicastis
me fidelem Domino esse, introite
in domum meam, & manete. Et
coegit nos. * Factum est autem 16
euntibus nobis ad orationem,
puellam quandam habentem spi-
ritum pythonem obuiare nobis,
quæ quæstum magnum præstabat
dominis suis diuinando. * Hæc 17
subsecuta Paulum, & nos, clama- D
bat dicens: Isti homines serui Dei
excelsi sunt, qui annunciant vo-
18 bis viam salutis. * Hoc autem fa-
ciebat multis diebus. Dolens au-
tem Paulus, & conuersus, spiri-
tui dixit: Præcipio tibi in nomine
Iesu Christi exire ab ea. Et exijt
19 eadem hora. * Videntes autem
domini eius quia exiuit spes quæ-
stus eorum, apprehendentes Pau-
lum, & Silam perduxerunt in fo-
20 rum ad principes: * & offerentes
eos magistratibus, dixerunt: Hi
homines conturbãt ciuitatem no-
21 stram, cum sint Iudæi: * & annun-
ciant morem, quem non licet no-
bis suscipere, neque facere, cum
22 simus Romani. * Et cucurrit plebs
aduersus eos: & magistratus, scis-
sis tunicis eorum, ‖ iusserunt eos ‖ 2.Cor.11.
23 virgis cædi. * Et cum multas pla- f.25
E gas eis imposuissent, miserunt eos 1.Thes.2.a.
in carcerem, præcipientes custodi 2
24 vt diligenter custodiret eos. * Qui Phil.1.b.13
cum tale præceptum accepisset,
misit eos in interiorem carcerem,
25 & pedes eorũ strinxit ligno. * Me-
dia autem nocte Paulus, & Silas
orantes, laudabant Deum: & au-
diebant eos, qui in custodia erant.
26 * Subito vero terræmotus factus
est magnus, ita vt mouerẽtur fun-
damenta carceris. Et statim aper-
ta sunt omnia ostia: & vniuerso-
27 rum vincula soluta sunt. * Exper-
gefactus autem custos carceris, &
videns ianuas apertas carceris,
euaginato gladio volebat se inter-
ficere, æstimans fugisse vinctos.
28 * Clamauit autem Paulus voce
magna, dicens: Nihil tibi mali fe-
ceris: vniuersi enim hic sumus.
29 * Petitoq. lumine, introgressus est:
F & tremefactus procidit Paulo &
30 Silæ ad pedes: * & producens eos
foras, ait: Domini, quid me opor-
31 tet facere, vt saluus fiam? * At
illi dixerunt: Crede in Dominum
Iesum: & saluus eris tu, & domus
32 tua. * Et locuti sunt ei verbum
Domini cum omnibus, qui erant
33 in domo eius. * Et tollens eos in
illa hora noctis, lauit plagas eorũ:
& baptizatus est ipse, & omnis do-
34 mus eius cõtinuo. * Cumq. perdu-
xisset eos in domum suam, appo-
suit eis mẽsam, & lætatus est cum
35 omni domo sua credens Deo. * Et
cum dies factus esset, miserunt
magistratus lictores, dicentes: Di-
mitte

mitte homines illos. * Nunciauit 36
autem custos carceris verba hæc G
Paulo: Quia miserunt magistra-
tus vt dimittamini, nunc igitur
exeuntes, ite in pace. * Paulus au- 37
tem dixit eis: Cæsos nos publice,
indemnatos, homines Romanos
miserunt in carcerem, & nunc oc-
culte nos eijciunt? Non ita: sed
veniant, * & ipsi nos eijciant. 38
Nunciauerunt autem magistrati-
bus lictores verba hæc. Timue-
runtq. audito quòd Romani es-
sent: * & venientes deprecati 39
sunt eos, & educentes rogabant
vt egrederentur de Vrbe.*Exeun- 40
tes autem de carcere, introie-
runt ad Lydiam: & visis fratri-
bus consolati sunt eos, & profe-
cti sunt.

CAP. XVII.

CVm autē perambulassent Am- 1
phipolim, & Apolloniam, ve- A
nerunt Thessalonicam, vbi erat
synagoga Iudæorum.* Secundum 2
consuetudinem autem Paulus in-
troiuit ad eos, & per sabbata tria
disserebat eis de Scripturis,* ada- 3
periens & insinuans quia Chri-
stum oportuit pati, & resurgere
a mortuis: & quia hic est Iesus
Christus, quem ego annuncio vo-
bis.* Et quidam ex eis credide- 4
runt, & adiuncti sunt Paulo, &
Silæ, & de colentibus, Gentili-
busq. multitudo magna, & mu-
lieres nobiles non paucæ.* Ze- 5
lantes autem Iudæi, assumentesq. B
de vulgo viros quosdam malos,
& turba facta, concitauerunt ci-
uitatem: & assistentes domui Ia-
sonis quærebant eos producere
in populum.* Et cum non in- 6
uenissent eos, trahebant Iasonem,
& quosdam fratres ad principes
ciuitatis, clamantes: Quoniam hi,
qui Vrbem concitant, & huc ve-
nerunt,* quos suscepit Iason, & 7
hi omnes contra decreta Cæsaris
faciunt, regem alium dicentes es-
se, Iesum.* Concitauerunt au- 8
tem plebem, & principes ciuita-
tis audientes hæc.* Et accepta 9
satisfactione a Iasone, & a cete-
ris, dimiserunt eos.* Fratres ve- 10
ro confestim per noctem dimise- C
runt Paulum, & Silam in Berœam.
Qui cum venissent, in synagogam
11 Iudæorum introierunt.* Hi au-
tem erant nobiliores eorum, qui
sunt Thessalonicæ, qui suscepe-
runt verbum cum omni auidita-
te, quotidie scrutantes Scriptu-
12 ras, si hæc ita se haberent.* Et
multi quidem crediderunt ex eis,
& mulierum Gentilium honesta-
13 rum, & viri non pauci.* Cum
autem cognouissent in Thessalo-
nica Iudæi, quia & Berœæ prædi-
catum est a Paulo verbum Dei,
venerunt & illuc commouentes,
14 & turbantes multitudinem.* Sta-
timq. tunc Paulum dimiserūt fra-
tres, vt iret vsque ad mare: Silas
autem, & Timotheus remanse-
15 runt ibi.* Qui autem deduce-
D bant Paulum, perduxerunt eum
vsque Athenas, & accepto man-
dato ab eo ad Silam, & Timo-
theum vt quàm celeriter venirent
16 ad illum, profecti sunt.* Paulus
autem cum Athenis eos expecta-
ret, incitabatur spiritus eius in
ipso, videns idololatriæ deditam
17 ciuitatem.* Disputabat igitur in
synagoga cum Iudæis, & colen-
tibus, & in foro, per omnes dies
18 ad eos, qui aderant.* Quidam
autem Epicurei, & Stoici philo-
sophi disserebant cum eo, & qui-
dam dicebant: Quid vult semini-
uerbius hic, dicere? Alij vero:
Nouorum dæmoniorum videtur
annunciator esse: quia Iesum, &
resurrectionem annunciabat eis.
19 * Et apprehensum eum ad Areo-
E pagum duxerunt, dicentes: Pos-
sumus scire quæ est hæc noua,
20 quæ a te dicitur, doctrina? * noua
enim quædam infers auribus no-
stris. Volumus ergo scire quid-
21 nam velint hæc esse.* Athenien-
ses autem omnes, & aduenæ ho-
spites, ad nihil aliud vacabant
nisi aut dicere, aut audire ali-
22 quid noui.) * Stans autem Pau-
lus in medio Areopagi, ait: Vi-
ri Athenienses per omnia quasi
23 superstitiosiores vos video.* Præ-
teriens enim, & videns simula-
chra vestra, inueni & aram, in qua
scriptū erat: IGNOTO DEO.
Quod ergo ignorantes colitis, hoc
24 ego annuncio vobis.* ‖ Deus, qui ‖Gen.1.a.1
fecit mundum, & omnia quæ
in eo sunt, hic cæli & terræ cum
sit

Ȝ. 7.f. 48 sit Dominus, ‖ non in manufactis
templis habitat, * nec manibus 25
humanis colitur indigens aliquo,
cum ipse det omnibus vitam, &
inspirationem, & omnia: * fecitq. 26
ex vno omne genus hominum in- F
habitare super vniuersam faciem
terræ, definiens statuta tempora,
& terminos habitationis eorum;
*quærere Deum si forte attrectent 27
eum, aut inueniant, quamuis non
longe sit ab vnoquoque nostrum.
* In ipso enim viuimus, & moue- 28
mur, & sumus: sicut & quidam
vestrorum Poetarum dixerunt:
Ipsius enim & genus sumus. * Ge- 29
nus ergo cum simus Dei, non de-
bemus æstimare auro, aut argen-
to, aut lapidi, sculpturæ artis, &
cogitationis hominis, Diuinum
esse simile. * Et tempora quidem 30
huius ignorãtiæ despiciens Deus, G
nunc annũciat hominibus vt om-
nes vbique pœnitentiam agant,
*eo quòd statuit diem, in quo iu- 31
dicaturus est orbem in æquitate,
in viro, in quo statuit, fidem præ-
bens omnibus, suscitans eum a
mortuis. * Cum audissent autem 32
resurrectionem mortuorum, qui-
dam quidem irridebant, quidam
vero dixerunt: Audiemus te de
hoc iterum. * Sic Paulus exiuit 33
de medio eorum. * Quidam ve- 34
ro viri adhærentes ei, crediderũt:
in quibus & Dionysius Areopagi-
ta, & mulier nomine Damaris, &
alij cum eis.

CAP. XVIII.

POst hæc egressus ab Athenis, 1
venit Corinthum: * & inue- 2
niens quendam Iudæum nomine A
Aquilam, Ponticum genere, qui
nuper venerat ab Italia, & Priscil-
lam vxorem eius, (eo quòd præ-
cepisset Claudius discedere om-
nes Iudæos a Roma) accessit ad
eos. * Et quia eiusdem erat artis, 3
manebat apud eos, & operaba-
tur: (erant autem scenofactoriæ
artis.) * Et disputabat in synago- 4
ga per omne sabbatum, interpo-
nens nomen Domini Iesu, suade-
batq. Iudæis, & Græcis. * Cum 5
Ȝ [illegible] venisset autem de Macedonia Si- B
las & Timotheus, instabat verbo
Paulus, testificãs Iudæis esse Chri-
6 stum Iesum. * Contradicentibus
autem eis, & blasphemãtibus, ex-
cutiens vestimenta sua, dixit ad
eos: Sanguis vester super caput
vestrum: mundus ego, ex hoc ad
7 Gentes vadam. * Et migrans in-
de, intrauit in domum cuiusdam,
nomine Titi Iusti, colẽtis Deum,
cuius domus erat coniuncta syna-
8 gogæ. * Crispus autem archisy-
C nagogus credidit Domino cum
omni domo sua: & multi Corin-
thiorum audientes credebant, &
9 baptizabantur. * Dixit autem Do-
minus nocte per visionem Paulo:
Noli timere, sed loquere, & ne
10 taceas: * propter quod ego sum
tecum: & nemo apponetur tibi
vt noceat te: quoniam populus
est mihi multus in hac ciuitate.
11 * Sedit autem ibi annum & sex
menses, docens apud eos verbum
12 Dei. * Gallione autem proconsu-
D le Achaiæ, insurrexerũt vno ani-
mo Iudæi in Paulum, & adduxe-
13 runt eum ad tribunal, * dicentes:
Quia contra legem hic persuadet
14 hominibus colere Deum. * Inci-
piente autem Paulo aperire os,
dixit Gallio ad Iudæos: Siquidem
esset iniquum aliquid, aut faci-
nus pessimum o viri Iudæi, recte
15 vos sustinerem. * Si vero quæstio-
nes sunt de verbo, & nominibus,
& lege vestra, vos ipsi videritis:
16 Iudex ego horum nolo esse. * Et
17 minauit eos a tribunali. * Appre-
E hendentes autem omnes Sosthe-
nem principem synagogæ, percu-
tiebant eũ ante tribunal: & nihil
18 eorum Gallioni curæ erat. * Pau-
lus vero cum adhuc sustinuisset
dies multos, fratribus valefaciẽs,
nauigauit in Syriam, (& cum eo
Priscilla, & Aquila) qui sibi ‖ to- ‖ Num.6.c.
tonderat in Cenchris caput: ha- 18
19 bebat enim votum. * Deuenitq. Ȝ.21.d.24
Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse
vero ingressus synagogam, dispu-
20 tabat cum Iudæis. * Rogantibus
autem eis vt ampliori tempore
21 maneret, non consensit, * sed va-
lefaciens, & dicens, Iterum re-
uertar ad vos Deo volente, profe-
22 ctus est ab Epheso. * Et descen-
F dens Cæsaream, ascendit, & salu-
tauit Ecclesiam, & descendit An-
23 tiochiam. * Et facto ibi aliquan-
to tempore profectus est, peram-
bulans

bulans ex ordine Galaticam re-
gionem, & Phrygiam, confirmans
omnes discipulos. * Iudæus au- 24
tem quidam, Apollo nomine,
Alexandrinus genere, vir eloquẽs,
deuenit Ephesum, potens in scri-
pturis. * Hic erat edoctus viam 25
Domini: & feruens spiritu loque-
batur, & docebat diligẽter ea, quæ
sunt Iesu, sciens tantum baptisma
Ioannis. * Hic ergo cœpit fidu- 26
cialiter agere in synagoga. Quem G
cum audissent Priscilla & Aquila,
assumpserunt eum, & diligentius
exposuerunt ei viam Domini.
* Cum autem vellet ire Achaiam, 27
exhortati fratres, scripserunt di-
scipulis vt susciperent eum. Qui
cum venisset, contulit multum
his, qui crediderant. * Vehemen- 28
ter enim Iudæos reuincebat pu-
blice, ostendens per Scripturas,
esse Christum Iesum.

CAP. XIX.

FActum est autem, cum Apol- 1
lo esset Corinthi, ⌐vt Paulus A
peragratis superioribus partibus
⌐veniret Ephesum, & inueniret
quosdam discipulos: * dixitq. ad 2
eos: Si Spiritum sanctum accepi-
stis credentes? At illi dixerunt ad
eum: Sed neque si Spiritus san-
ctus est, audiuimus. * Ille vero 3
ait: In quo ergo baptizati estis?
Qui dixerunt: In Ioannis baptis-
mate. * Dixit autem Paulus: 4
‖ Ioãnes baptizauit baptismo pœ-
nitentiæ populũ, dicens: In eum,
qui venturus esset post ipsum, vt
crederent, hoc est, in Iesum.* His 5
auditis, baptizati sunt in nomine
Domini Iesu. * Et cum imposuis- 6
set illis manus Paulus, venit Spi- B
ritus sanctus super eos, & loque-
bantur linguis, & prophetabant.
* Erant autẽ omnes viri fere duo- 7
decim. * Introgressus autem sy- 8
nagogam, cum fiducia loqueba-
tur per tres menses, disputans, &
suadens de regno Dei. * Cum au- 9
tem quidam indurarentur, & non
crederent, maledicẽtes viam Do-
mini coram multitudine, disce-
dens ab eis, segregauit discipulos,
quotidie disputans in schola ty-
ranni cuiusdam. * Hoc autem fa- 10
ctum est per biennium, ita vt om-

‖ Mat. 3. c. 11
Mar. 1. a. 8
Luc. 3. c. 16
Ioã. 1. d. 26
s. 1. a. 5. &
11. c. 16

nes, qui habitabant in Asia, audi-
rent verbum Domini, Iudæi at-
11 que Gentiles. * Virtutesq. non
quaslibet faciebat Deus per ma-
12 num Pauli: * ita vt etiam super
C languidos deferrentur a corpore
eius sudaria, & semicinctia, & re-
cedebant ab eis languores, & spi-
13 ritus nequã egrediebantur.* Ten-
tauerunt autem quidam & de cir-
cumeũtibus Iudæis exorcistis, in-
uocare super eos, qui habebant
spiritus malos, nomen Domini
Iesu, dicentes: Adiuro vos per Ie-
14 sum, quem Paulus prædicat.* Erãt
autem quidam Iudæi Sceuæ prin-
cipis sacerdotum septem filij, qui
15 hoc faciebant. * Respondens au-
tem spiritus nequam dixit eis: Ie-
sum noui, & Paulum scio: vos
16 autem qui estis? * Et insiliens in
eos homo, in quo erat dæmoniũ
pessimum, & dominatus ambo-
rum, inualuit contra eos, ita vt
nudi, & vulnerati effugerent de
17 domo illa. * Hoc autem notum
D factum est omnibus Iudæis, atque
Gentilibus, qui habitabant Ephe-
si: & cecidit timor super omnes
illos, & magnificabatur nomen
18 Domini Iesu. * Multiq. creden-
tium veniebant cõfitentes, & an-
19 nunciantes actus suos.* Multi au-
tem ex eis, qui fuerant curiosa se-
ctati, contulerunt libros, & com-
busserunt corã omnibus: & com-
putatis pretijs illorum, inuenerũt
pecuniam denariorum quinqua-
20 ginta millium. * Ita fortiter cre-
scebat verbum Dei, & confirma-
21 batur. * His autem expletis, pro-
posuit Paulus in Spiritu, transita
Macedonia & Achaia ire Ieroso-
lymam, dicens: Quoniam post-
quam fuero ibi, oportet me & Ro-
22 mam videre. * Mittens autem in
E Macedoniam duos ex ministran-
tibus sibi, Timotheum, & Erastũ,
ipse remansit ad tempus in Asia.
23 * Facta est autẽ illo tempore tur-
batio non minima de via Domini.
24 * Demetrius enim quidam nomi-
ne, argentarius, faciens ædes ar-
genteas Dianæ, præstabat artifici-
25 bus non modicũ quæstum: * quos
conuocans, & eos, qui huiusmo-
di erant opifices, dixit: Viri, sci-
tis quia de hoc artificio est nobis
26 acquisitio: * & videtis, & auditis

quia

quia non solum Ephesi, sed pene
totius Asiæ, Paulus hic suadens
auertit multam turbam, dicens:
Quoniam non sunt dij, qui mani-
bus fiunt. * Non solum autem 27
hæc periclitabitur nobis pars in
redargutionem venire, sed & ma-
gnæ Dianæ templum in nihilum
reputabitur, sed & destrui inci-
piet maiestas eius, quã tota Asia,
& orbis colit.* His auditis, reple- 28
ti sunt ira, & exclamauerunt, di- F
centes: Magna Diana Ephesio- 29
rum. * Et impleta est ciuitas con-
fusione, & impetum fecerunt vno
animo in theatrum, rapto Gaio,
& Aristarcho Macedonibus, co-
mitibus Pauli. * Paulo autem 30
volente intrare in populum, non
permiserunt discipuli. * Quidam 31
autem & de Asiæ principibus,
qui erant amici eius, miserunt
ad eum rogantes ne se daret in
theatrum: * alij autem aliud cla- 32
mabant. Erat enim Ecclesia con-
fusa: & plures nesciebant qua ex
causa conuenissent. * De turba 33
autem detraxerunt Alexandrum,
propellentibus eum Iudæis. Ale-
xander autem manu silentio po-
stulato, volebat reddere rationem
populo. * Quem vt cognouerunt 34
Iudæum esse, vox facta vna est
omnium, quasi per horas duas cla-
mantium: Magna Diana Ephe-
siorum. * Et cum sedasset scriba 35
turbas, dixit: Viri Ephesij, quis
enim est hominum, qui nesciat
Ephesiorum ciuitatem cultricem
esse magnæ Dianæ, Iouisq. pro-
lis? * Cum ergo his contradici 36
non possit, oportet vos sedatos G
esse, & nihil temere agere.
* Adduxistis enim homines istos, 37
neque sacrilegos, neque blasphe-
mantes deam vestram. * Quod 38
si Demetrius, & qui cum eo sunt
artifices, habent aduersus ali-
quem causam, conuentus foren-
ses aguntur, & proconsules sunt,
accusent inuicem. * Si quid au- 39
tem alterius rei quæritis: in le-
gitima Ecclesia poterit absolui.
* Nam & periclitamur argui sedi- 40
tionis hodiernæ: cum nullus ob-
noxius sit (de quo possimus red-
dere rationem) concursus istius.
Et cum hæc dixisset, dimisit Ec-
clesiam.

CAP. XX.

1 Postquam autem cessauit tu-
A multus, vocatis Paulus disci-
pulis, & exhortatus eos, valedixit,
& profectus est vt iret in Mace-
2 doniam. * Cum autem perambu-
lasset partes illas, & exhortatus
eos fuisset multo sermone, venit
3 ad Græciam: * vbi cum fecisset
menses tres, factæ sunt illi insidiæ
a Iudæis nauigaturo in Syriam:
habuitq. consilium vt reuertere-
4 tur per Macedoniam. * Comita-
tus est autem eum Sopater Pyrrhi
Berœensis, Thessalonicensium ve-
ro Aristarchus, & Secundus, &
Gaius Derbeus, & Timotheus:
Asiani vero Tychicus, & Trophi-
5 mus. * Hi cum præcessissent, su-
6 stinuerunt nos Troade: * nos ve-
B ro nauigauimus post dies Azy-
morum a Philippis, & venimus
ad eos Troadem in diebus quin-
que, vbi demorati sumus diebus
7 septem.* Vna autem Sabbati cum
conuenissemus ad frangendum
panem, Paulus disputabat cum eis
profecturus in crastinum, protra-
xitq. sermonem vsque in mediam
8 noctem.* Erant autem lampades
copiosæ in cœnaculo, vbi eramus
9 congregati. * Sedens autem qui-
dam adolescẽs nomine Eutychus
super fenestram, cum mergeretur
somno graui, disputante diu Pau-
lo, ductus somno cecidit de tertio
cœnaculo deorsum, & sublatus est
10 mortuus.* Ad quem cum descen
C disset Paulus, incubuit super eum:
& complexus dixit: Nolite turba-
ri, anima enim ipsius in ipso est.
11 * Ascendens autem, frangensq. pa
nem, & gustans, satisq. allocutus
vsque in lucem, sic profectus est.
12 * Adduxerunt autem puerum vi-
uentem, & consolati sunt non mi-
13 nimè. * Nos autem ascendentes
nauem, nauigauimus in Asson,
inde suscepturi Paulum: sic enim
disposuerat ipse per terram iter
14 facturus * Cum autem conuenis-
set nos in Asson, assumpto eo, ve-
15 nimus Mitylenen. * Et inde naui-
gantes, sequenti die venimus con-
tra Chium, & alia applicuimus
Samum, & sequenti die venimus
16 Miletum.* proposuerat enim Pau
lus trãsnauigare Ephesum, ne qua
mora

mora illi fieret in Asia. Festinabat D
enim, si possibile sibi esset, vt diē
Pentecostes faceret Ierosolymis.
17 * A Mileto autem mittens Ephe-
sum, vocauit Maiores natu Eccle-
18 siæ. * Qui cum venissent ad eum,
& simul essent, dixit eis: Vos sci-
tis a prima die, qua ingressus sum
in Asiam, qualiter vobiscum per
19 omne tempus fuerim, * seruiens
Domino cum omni humilitate, &
lacrymis, & tentationibus, quæ
mihi acciderūt ex insidijs Iudæo-
20 rum: * quomodo nihil subtraxe-
rim vtilium, quo minus annun-
ciarem vobis, & docerem vos pu-
21 blice, & per domos, * testificans
Iudæis, atque Gentilibus in Deū
pœnitentiam, & fidem in Domi-
num nostrum Iesum Christum.
22 * Et nunc ecce alligatus ego spi
spiritu, vado in Ierusalem, quæ in ea E
23 ventura sint mihi, ignorans: * nisi
quod Spiritus sanctus per omnes
ciuitates mihi protestatur, dicens:
quoniā vincula, & tribulationes
24 Ierosolymis me manent. * Sed
nihil horum vereor: nec facio ani-
mam meam pretiosiorem quam
me, dummodo consummem cur-
sum meum, & ministerium ver-
bi, quod accepi a Domino Iesu,
testificari Euāgelium gratiæ Dei.
25 * Et nunc ecce ego scio quia am-
plius non videbitis faciem meam
vos omnes, per quos transiui præ-
26 dicans regnum Dei. * Quapro-
pter contestor vos hodierna die,
quia mūdus sum a sanguine om-
27 nium. * Non enim subterfugi,
quominus annunciarē omne con-
28 silium Dei vobis. * Attendite
vobis, & vniuerso gregi, in quo
vos Spiritus sanctus posuit episco
pos regere Ecclesiam Dei, quam F
29 acquisiuit sanguine suo. * Ego scio
quoniam intrabunt post discessio-
nem meam lupi rapaces in vos,
30 non parcentes gregi. * Et ex vo-
bis ipsis exurgent viri loquentes
peruersa, vt abducant discipulos
31 post se. * Propter quod vigilate
memoria retinentes: quoniam
per triennium nocte & die non
cessaui, cum lacrymis monens
32 vnumquemque vestrum. * Et
nunc commendo vos Deo, & ver-
bo gratiæ ipsius, qui potens est
ædificare, & dare hereditatem in
33 sanctificatis omnibus. * Argen-
tum, & aurum, aut vestem nul-
34 lius concupiui, sicut * ipsi scitis:
‖ quoniam ad ea, quæ mihi opus ‖1.Cor.4.c.
erant, & his, qui mecum sunt, 12
35 ministrauerunt manus istæ. * Om- 2.Thes.3.b
G nia ostendi vobis, quoniam sic la- 8
borantes, oportet suscipere infir-
mos, ac meminisse verbi Domini
Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius
est magis dare, quam accipere.
36 * Et cum hæc dixisset, positis ge-
nibus suis orauit cum omnibus
37 illis. * Magnus autem fletus fa-
ctus est omnium: & procumben-
tes super collum Pauli, osculabā-
38 tur eum, * dolentes maxime in
verbo, quod dixerat, quoniā am-
plius faciem eius non essent visu-
ri. Et deducebant eum ad nauem.

CAP. XXI.

1 CVm autem factum esset vt
A nauigaremus abstracti ab eis,
recto cursu venimus Coum. &
sequenti die Rhodum, & inde Pa-
2 taram. * Et cum inuenissemus na-
uem transfretātem in Phœnicen,
3 ascendentes nauigauimus. * Cum
apparuissemus autem Cypro, re-
linquentes eam ad sinistram, na-
uigauimus in Syriam, & venimus
Tyrum: ibi enim nauis exposita-
4 ra erat onus. * Inuentis autem di-
scipulis, mansimus ibi diebus
septem: qui Paulo dicebant per
Spiritum ne ascenderet Ierosoly-
5 mam. * Et expletis diebus pro-
B fecti ibamus, deducentibus nos
omnibus cum vxoribus, & filijs vs
que foras ciuitatem: & positis ge-
6 nibus in littore, orauimus. * Et cū
valefecissemus inuicem, ascendi-
mus nauem: illi autem redierunt
7 in sua. * Nos vero nauigatione ex-
pleta a Tyro descendimus Ptole-
maidam: & salutatis fratribus,
mansimus die vna apud illos.
8 * Alia autem die profecti, veni-
mus Cæsaream. Et intrantes do-
mum Philippi euangelistæ, ‖ qui ‖S.6.b.5
erat vnus de septem, mansimus
9 apud eum. * Huic autem erant
quattuor filiæ virgines prophetā-
10 tes. * Et cum moraremur per dies
aliquot, superuenit quidam a
Iudæa propheta, nomine Aga-
11 bus. * Is cum venisset ad nos,

tulit zonam Pauli : & alligans si-
bi pedes, & manus dixit : Hæc
dicit Spiritus sanctus: Virū, cuius
est zona hæc, sic alligabunt in
Ierusalem Iudæi, & tradent in
manus Gentium . * Quod cum 12
audissemus, rogabamus nos, & C
qui loci illius erant, ne ascende-
ret Ierosolymam. * Tunc respon- 13
dit Paulus, & dixit: Quid facitis
flentes, & affligentes cor meum?
Ego enim non solum alligari, sed
& mori in Ierusalem paratus sum
propter nomen Domini Iesu.* Et 14
cum ei suadere non possemus,
quieuimus, dicentes: Domini vo-
luntas fiat. * Post dies autem 15
istos præparati, ascendebamus in
Ierusalem. * Venerunt autem 16
& ex discipulis a Cæsarea nobis-
cum, adducentes secū apud quem
hospitaremur Mnasonem quen-
dam Cyprium, antiquum disci-
pulum. * Et cum venissemus Ie- 17
rosolymam, libenter exceperunt D
nos fratres. * Sequenti autem die 18
introibat Paulus nobiscum ad Ia-
cobum, omnesq. collecti sunt se-
niores. * Quos cum salutasset, 19
narrabat per singula, quæ Deus fe-
cisset in Gētibus per ministerium
ipsius.* At illi cum audissent, ma- 20
gnificabant Deum, dixeruntq. ei:
Vides frater, quot millia sunt in
Iudæis, qui crediderunt, & om-
nes æmulatores sunt legis. * Au- 21
dierūt autem de te quia discessio-
nem doceas a Moyse eorum, qui
per Gentes sunt, Iudæorum :
dicens non debere eos circumci-
dere filios suos, neque secundum
consuetudinem ingredi. * Quid 22
ergo est? vtique oportet conue-
nire multitudinem : audient e-
nim te superuenisse. * Hoc ergo 23
fac quod tibi dicimus: Sunt no-
bis viri quattuor, votum haben-
tes super se. * His assumptis, 24
sanctifica te cum illis : & impen-
‖Nu. 6 c.18 de in illis ‖ vt radant capita : &
s.18.c.8 scient omnes, quia quæ de te au-
dierunt, falsa sunt, sed ambulas
& ipse custodiens legem. * De 25
his autem, qui crediderunt ex Gē- E
‖s.15.d.20. c.29 tibus, ‖ nos scripsimus iudicantes
vt abstineāt se ab idolis, immola-
to, & sanguine, & suffocato, & for-
nicatione. * Tunc Paulus, assum- 26
ptis viris, postera die purificatus
cum illis intrauit in tēplum, an-
nuncians expletionē dierum pu-
rificationis, donec offerretur pro
27 vnoquoque eorū oblatio. * Dum
autem septē dies consummaren-
tur, hi, qui de Asia erant, Iudæi,
cum vidissent eum in templo con
citauerunt omnem populum, &
iniecerunt ei manus, clamantes:
28 *Viri Israelitæ, adiuuate: hic est
homo, qui aduersus populum, &
legem, & locum hunc, omnes
vbique docens, insuper & Gētiles
induxit in templum, & violauit
29 sanctum locum istum. *Viderant
F enim Trophimum Ephesium in
ciuitate cum ipso, quem æstima-
uerunt quoniam in templum in-
30 troduxisset Paulus. * Commo-
taq. est ciuitas tota, & facta est cō-
cursio populi. Et apprehendentes
Paulum, trahebant eum extra tem
plū: & statim clausæ sunt ianuæ.
31 * Quærentibus autem eum occi-
dere, nūciatum est tribuno cohor-
tis: Quia tota confunditur Ierusa-
32 lem.* Qui statim assumptis mili-
tibus, & centurionibus, decurrit
ad illos. Qui cum vidissent tribu-
num, & milites, cessauerunt per-
33 cutere Paulum. * Tunc accedens
tribunus apprehendit eum, & ius
sit eum alligari catenis duabus:
& interrogabat quis esset, & quid
34 fecisset. * Alij autē aliud clama-
G bant in turba. Et cum non posset
certum cognoscere præ tumultu,
35 iussit duci eum in castra.* Et cum
venisset ad gradus, contigit vt por
taretur a militibus propter vim
36 populi.* Sequebatur enim multi-
tudo populi, clamans: Tolle eum.
37 *Et cum cœpisset induci in castra
Paulus, dicit tribuno: Si licet mi-
hi loqui aliquid ad te? Qui dixit:
38 Græce nosti? *Nonne tu es Aegy-
ptius, qui ante hos dies tumultū
concitasti, & eduxisti in desertum
quattuor millia virorum sicario-
39 rum? *Et dixit ad eū Paulus: Ego
homo sum quidē Iudæus a Tar-
so Ciliciæ, nō ignotæ ciuitatis mu
niceps. Rogo autem te, permitte
40 mihi loqui ad populum. *Et cum
ille permisisset, Paulus stās in gra-
dibus, annuit manu ad plebem,
& magno silentio facto, allocutus
est lingua Hebræa, dicens.

CAP. XXII.

Viri fratres, & patres, audite 1
quam ad vos nunc reddo ra- A
tionem. * Cum audissent autem 2
quia Hebræa lingua loqueretur
ad illos, magis præstiterunt silen-
tium.* Et dicit: Ego sum vir Iu- 3
dæus, natus in Tarso Ciliciæ, nu-
tritus autem in ista ciuitate secus
pedes Gamaliel eruditus iuxta ve
ritatem paternæ legis, æmulator
‖S.8.a.3 legis, sicut & vos omnes estis ho-
die: * ‖qui hanc viam persecu- 4
tus sum vsque ad mortem, alli-
gans & tradens in custodias viros
ac mulieres, * sicut princeps sa- 5
‖S.9.a.2 cerdotum mihi testimonium red- B
dit, & omnes maiores natu, ‖a
quibus & epistolas accipiens ad
fratres Damascum pergebam, vt
adducerem inde vinctos in Ieru-
salem vt punirentur. *Factum est 6
autem, eunte me, & appropin-
quante Damasco media die, su-
bito de cælo circumfulsit me lux
copiosa: * & decidens in terram 7
audiui vocem dicentē mihi: Sau-
le, Saule, quid me persequeris?
* Ego autem respondi: Quis es 8
Domine? Dixitq. ad me: Ego sum
Iesus Nazarenus, quem tu per-
sequeris. * Et qui mecum erant, 9
lumen quidem viderunt, vocem C
autem non audierunt eius, qui
loquebatur mecū. * Et dixi: Quid 10
faciam, Domine? Dominus au-
tem dixit ad me: Surgens, vade
Damascum: & ibi tibi dicetur de
omnibus, quæ te oporteat face-
re. * Et cum non viderem præ 11
claritate luminis illius, ad manū
deductus a comitibus, veni Da-
mascum. * Ananias autem qui- 12
dam, vir secundum legem testi-
monium habens ab omnibus co-
habitantibus Iudæis, *veniens ad 13
me, & astans dixit mihi: Saule D
frater respice. Et ego eadem ho-
ra respexi in eum.* At ille dixit: 14
Deus patrum nostrorum præor-
dinauit te, vt cognosceres volun-
tatem eius, & videres iustum, &
audires vocem ex ore eius:* quia 15
eris testis illius ad omnes homi-
nes eorum, quæ vidisti, & audi-
sti. *Et nunc quid moraris? Exur- 16
ge, & baptizare, & ablue pecca-
ta tua inuocato nomine ipsius.
17 * Factum est autē reuertenti mi-
hi in Ierusalem, & oranti in tem-
plo, fieri me in stupore mentis,
18 *& videre illum dicentem mihi:
E Festina, & exi velociter ex Ieru-
salem: quoniam non recipient te-
19 stimonium tuum de me. *Et ego
dixi: Domine ipsi sciunt ‖ quia ‖S.8.a.3
ego eram concludens in carcerē,
& cædens per synagogas eos, qui
20 credebant in te.*& cum fundere-
tur sāguis Stephani testis tui, ‖ego ‖S.7.g.58
astabam, & consentiebam, & cu-
stodiebam vestimenta interficien-
21 tium illum.* Et dixit ad me: Vade
quoniam ego in nationes longe
22 mittam te. * Audiebant autem
eum vsque ad hoc verbum, & le-
uauerunt vocem suam dicentes:
Tolle de terra huiusmodi: non
23 enim fas est eum viuere. * Voci-
F ferantibus autem eis, & proijciē-
tibus vestimēta sua, & puluerem
24 iactantibus in aerem, * iussit tri-
bunus induci eum in castra, &
flagellis cædi, & torqueri eum vt
sciret propter quam causam sic
25 acclamarēt ei. *Et cum astrinxis-
sent eum loris, dicit astanti sibi
Centurioni Paulus: Si hominem
Romanum, & indemnatum licet
26 vobis flagellare? * Quo audito,
Centurio accessit ad tribunum, &
nunciauit ei, dicens: Quid actu-
rus es? hic enim homo ciuis Ro-
27 manus est. *Accedens autem tri-
bunus, dixit illi: Dic mihi si tu
Romanus es? At ille dixit: Etiam.
28 * Et respondit tribunus: Ego mul-
G ta summa ciuilitatem hanc cōse-
cutus sum. Et Paulus ait: Ego au-
29 tem & natus sum. * Protinus ergo
discesserunt ab illo, qui eum tor-
turi erant. Tribunus quoque ti-
muit postquam resciuit, quia ci-
uis Romanus esset, & quia alligas-
30 set eum. * Postera autem die vo-
lens scire diligentius qua ex cau-
sa accusaretur a Iudæis, soluit eū,
& iussit sacerdotes conuenire, &
omne concilium, & producens
Paulum, statuit inter illos.

CAP. XXIII.

1 INtendens autem in concilium
A Paulus ait: Viri fratres, ego
omni conscientia bona conuersa-

tus sum ante Deum vsque in ho-
diernum diem. * Princeps au- 2
tem sacerdotum Ananias præce-
pit astantibus sibi percutere os e-
ius. * Tunc Paulus dixit ad eum: 3
Percutiet te Deus, paries dealba-
te. Et tu sedens iudicas me se-
cundum legem, & contra legem
iubes me percuti? * Et qui asta- 4
bant dixerunt: Summum sacer-
dotem Dei maledicis? * Dixit au- 5
tem Paulus: Nesciebam fratres B
quia princeps est sacerdotum.
[a] Exo. 22. d. 21 Scriptum est enim: [a] Principem
populi tui non maledices. * Sciens 6
autem Paulus quia vna pars esset
Sadducæorum, & altera Phari-
sæorum, exclamauit in concilio:
[b] Phil. 3. b. 5 Viri fratres, [b] ego Pharisæus sum,
filius Pharisæorum, de spe & re-
surrectione mortuorum ego iudi-
cor. * Et cum hæc dixisset, fa- 7
cta est dissensio inter Pharisæos,
& Sadducæos, & soluta est mul-
[c] Mat. 22. c. 32 titudo. * [c] Sadducæi enim dicunt, 8
non esse resurrectionem, neque
angelum, neque Spiritum: Pha-
risæi autem vtraque confitentur.
* Factus est autem clamor ma- 9
gnus. Et surgentes quidam Pha-
risæorum, pugnabant, dicentes:
Nihil mali inuenimus in homine
isto: quid si Spiritus locutus est
ei, aut angelus? * Et cum ma- 10
gna dissensio facta esset, timens C
tribunus ne discerperetur Paulus
ab ipsis, iussit milites descende-
re, & rapere eum de medio eo-
rum, ac deducere eum in castra.
* Sequenti autem nocte assistens 11
ei Dominus, ait: Constans esto:
sicut enim testificatus es de me
in Ierusalem, sic te oportet &
Romæ testificari. * Facta autem 12
die collegerunt se quidam ex Iu-
dæis, & deuouerunt se dicentes,
neque manducaturos, neque
bibituros donec occiderent Pau-
lum. * Erant autem plus quàm 13
quadraginta viri, qui hanc con- D
iurationem fecerant: * qui acces- 14
serunt ad principes sacerdotum,
& seniores, & dixerunt: Deuo-
tione deuouimus nos nihil gu-
staturos, donec occidamus Pau-
lum. * Nunc ergo vos notum 15
facite tribuno cum concilio, vt
producat illum ad vos, tamquam
aliquid certius cogniturі de eo.
Nos vero prius quàm appropiet,
parati sumus interficere illum.
16 * Quòd cum audisset filius soro-
ris Pauli insidias, venit, & intra-
uit in castra, nunciauitq. Paulo.
17 * Vocans autem Paulus ad se
vnum ex Centurionibus, ait: Ado-
lescentem hunc perduc ad tribu-
num, habet enim aliquid indi-
18 care illi. * Et ille quidem assu-
mens eum duxit ad tribunum,
& ait: Vinctus Paulus rogauit
me hunc adolescentem perduce-
re ad te, habentem aliquid loqui
19 tibi. * Apprehendens autem tri-
E bunus manum illius secessit cum
eo seorsum, & interrogauit illum:
Quid est, quod habes indicare
20 mihi? * Ille autem dixit: Iudæis
conuenit rogare te, vt crastina
die producas Paulum in conci-
lium, quasi aliquid certius inqui-
21 situri sint de illo: * tu vero ne cre-
dideris illis: insidiantur enim ei
ex eis viri amplius quàm quadra-
ginta, qui se deuouerunt nõ man-
ducare, neque bibere, donec in-
terficiant eum: & nunc parati
sunt, expectantes promissum
22 tuum. * Tribunus igitur dimisit
F adolescentem, præcipiens ne cui
loqueretur quoniam hæc nota si-
23 bi fecisset. * Et vocatis duobus
Centurionibus, dixit illis: Para-
te milites ducentos vt eant vs-
que Cæsaream, & equites septua-
ginta, & lancearios ducẽtos a ter-
24 tia hora noctis: * & iumenta præ-
parate vt imponentes Paulum,
saluum perducerent ad Felicem
25 præsidem, (* Timuit enim ne for-
te raperent eum Iudæi, & occide-
rent, & ipse postea calumniam
sustineret, tamquam acceptu-
26 rus pecuniam) * scribens episto-
lam continentem hæc: CLAV-
DIVS Lysias optimo Præsidi
27 Felici salutem. * Virũ hunc com-
prehensum a Iudæis: & incipien-
tem interfici ab eis, superueniens
cum exercitu eripui, cognito
28 quia Romanus est. * Volensque
G scire causam, quam obijciebant
illi, deduxi eum in concilium
29 eorum. * Quem inueni accu-
sari de quæstionibus legis ipso-
rum, nihil vero dignum morte
aut vinculis habentem criminis.
30 * Et cum mihi perlatum esset de
insi-

insidijs, quas parauerant illi,
misi eum ad te denuncians, & ac-
cusatoribus vt dicāt apud te, Va-
le. *Milites ergo secundū praece- 31
ptum sibi, assumentes Paulum,
duxerunt per noctem in Antipa-
tridem. * Et postera die dimis- 32
sis equitibus vt cum eo irent, re-
uersi sunt ad castra. * Qui cum 33
venissent Caesaream, & tradidis-
sent epistolam praesidi, statue-
runt ante illum & Paulū. * Cum 34
legisset autem, & interrogasset
de qua prouincia esset: & co-
gnoscens quia de Cilicia, * Au- 35
diam te, inquit, cum accusato-
res tui venerint. Iussitq. in prae-
torio Herodis custodiri eum.

CAP. XXIIII.

POst quinque autem dies de- 1
scendit princeps sacerdotum, A
Ananias, cum senioribus quibus-
dam, & Tertullo quodam ora-
tore, qui adierunt praesidem ad-
uersus Paulum. * Et citato Paulo 2
coepit accusare Tertullus, dicens:
Cum in multa pace agamus per
te, & multa corrigantur per tuam
prouidentiam; * semper & vbi- 3
que suscipimus, optime Felix,
cum omni gratiarum actione.
*Ne diutius autem te protraham, 4
oro, breuiter audias nos pro tua B
clementia. * Inuenimus hunc 5
hominem pestiferum, & con-
citantem seditiones omnibus Iu-
daeis in vniuerso orbe, & aucto-
rem seditionis sectae Nazareno-
rum: * qui etiam templum viola- 6
re conatus est, quem & apprehen-
sum voluimus secundum legem
nostram iudicare. * Superueniens 7
autem tribunus Lysias, cum vi
magna eripuit eum de manibus
nostris, * iubens accusatores eius 8
ad te venire: a quo poteris ipse C
iudicans, de omnibus istis co-
gnoscere, de quibus nos accusa-
mus eum. * Adiecerunt autem 9
& Iudaei, dicentes haec ita se
habere. * Respondit autem Pau- 10
lus, (annuente sibi Praeside dice-
re) Ex multis annis te esse iudi-
cem genti huic sciens, bono ani-
mo pro me satisfaciam. * Potes 11
enim cognoscere quia non plus
sunt mihi dies quàm duodecim,
ex quo ascendi adorare in Ierusa-
12 lem. * & neque in templo inuene-
D runt me cum aliquo disputātem,
aut concursum facientem turbae,
13 neque in synagogis, * neque in
ciuitate: neque probare possunt
tibi de quibus nunc me accusant.
14 * Confiteor autem hoc tibi, quòd
secundum sectam, quam dicunt
haeresim, sic deseruio Patri, & Deo
meo, credens omnibus, quae in
Lege, & Prophetis scripta sunt:
15 * spem habens in Deum, quam
& hi ipsi expectant, resurrectio-
nem futuram iustorum, & ini-
16 quorum. * In hoc & ipse studeo si-
ne offendiculo conscientiam ha-
bere ad Deum, & ad homines
17 semper. * Post annos autem plu-
E res eleemosynas facturus in gen-
tem meam, veni, & oblationes,
18 & vota. * ‖ in quibus inuenerunt
me purificatum in templo: non ‖ s.21.c.26
cum turba, neque cum tumultu.
19 * Quidam autem ex Asia Iudaei,
quos oportebat apud te praesto es-
se, & accusare siquid haberent ad-
20 uersum me: * aut hi ipsi dicant si-
quid inuenerunt in me iniquita-
21 tis cum stem in concilio, * nisi de
F vna hac solummodo voce, quam
clamaui inter eos stans: ‖ Quo-
niā de resurrectione mortuorum ‖ s.23.b.6
22 ego iudicor hodie a vobis. * Di-
stulit autem illos Felix, certissi-
me sciens de via hac, dicens: Cum
Tribunus Lysias descenderit, au-
23 diam vos. * Iussitq. Centurioni
custodire eum, & habere requiē,
nec quemquam de suis prohibere
24 ministrare ei. * Post aliquot au-
tem dies veniens Felix cum Dru-
silla vxore sua, quae erat Iudaea,
vocauit Paulum, & audiuit ab eo
fidem, quae est in Christū Iesum.
25 *Disputāte autem illo de iustitia,
G & castitate, & de iudicio futuro,
tremefactus Felix respōdit: Quod
nunc attinet, vade: tempore au-
26 tem opportuno accersam te: * si-
mul & sperans, quod pecunia ei
daretur a Paulo, propter quod &
frequenter accersens eum, loque-
27 batur cum eo. * Biennio autem
expleto, accepit successorem Felix
Portium Festum. Volens autē gra-
tiam praestare Iudaeis Felix, reli-
quit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

1 FEstus ergo cũ venisset in pro-
A uinciam, post triduum ascen-
2 dit Ierosolymã a Cęsarea.*Adie-
runtque eum principes sacerdo-
tum; & primi Iudæorum aduer-
sus Paulum: & rogabant eum,
3 *postulantes gratiã aduersus eum,
vt iuberet perduci eum in Ierusa-
lem, insidias tendentes vt inter-
4 ficerent eum in via. * Festus au-
tem respondit seruari Paulum in
Cæsarea: se autẽ maturius profe-
5 cturum. * Qui ergo in vobis(ait)
B potentes sunt, descendẽtes simul,
si quod est in viro crimen, accu-
6 sent eum. * Demoratus autem
inter eos dies non amplius quàm
octo, aut decem, descendit Cæsa-
ream, & altera die sedit pro tri-
bunali, & iussit Paulum adduci.
7 * Qui cum perductus esset, circũ-
steterunt eum, qui ab Ierosolyma
descenderant Iudæi, multas, &
graues causas obijcientes, quas
8 non poterant probare, * Paulo ra-
tionem reddente: Quoniam ne-
que in legem Iudæorum, neque
in templum, neque in Cæsarem
9 quidquã peccaui. * Festus autem
C volens gratiam præstare Iudæis, re-
spondens Paulo, dixit: Vis Iero-
solymam ascendere, & ibi de his
10 iudicari apud me? * Dixit autem
Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto,
ibi me oportet iudicari: Iudæis
non nocui, sicut tu melius nosti.
11 * Si enim nocui, aut dignum mor-
te aliquid feci, non recuso mori:
si vero nihil est eorum, quæ hi ac-
cusant me, nemo potest me illis
12 donare. Cæsarem appello.*Tunc
Festus cum concilio locutus, re-
spondit: Cæsarem appellasti? ad
13 Cæsarem ibis. * Et cum dies ali-
quot transacti essent: Agrippa rex,
& Bernice descenderunt Cæsarẽ
14 ad salutandum Festum. * Et cum
D dies plures ibi demorarentur, Fe-
stus regi indicauit de Paulo, di-
cens: Vir quidam est derelictus
15 a Felice vinctus, * de quo cum
essem Ierosolymis, adierunt me
principes sacerdotum, & seniores
Iudæorum, postulantes aduersus
16 illum damnationem. * Ad quos
respondi: Quia non est Romanis
consuetudo damnare aliquem ho-
minem prius quàm is, qui accu-
satur, præsentes habeat accusato-
res, locumq. defendendi accipiat
17 ad abluenda crimina. * Cum ergo
E huc conuenissent sine vlla dilatio-
ne, sequenti die sedẽs pro tribuna-
18 li, iussi adduci virum. * De quo,
cum stetissent accusatores, nullam
causam deferebant, de quibus ego
19 suspicabar malum: * Quæstiones
vero quasdam de sua superstitio-
ne habebant aduersus eum, &
de quodam Iesu defuncto, quem
20 affirmabat Paulus viuere. * Hæsi-
tãs autem ego de huiusmodi quæ-
stione, dicebam si vellet ire
Ierosolymam, & ibi iudicari de
21 istis. * Paulo autem appellante
F vt seruaretur ad Augusti cogni-
tionem, iussi seruari eum, donec
22 mittam eum ad Cæsarem.*Agrip-
pa autem dixit ad Festum: Vole-
bam & ipse hominẽ audire. Cras,
23 inquit, audies eum. * Altera au-
tem die cum venisset Agrippa, &
Bernice cum multa ambitione, &
introissent in auditorium cum tri-
bunis, & viris principalibus ci-
uitatis, iubente Festo, adductus
24 est Paulus. *Et dicit Festus: Agrip-
pa rex, & omnes, qui simul ade-
stis nobiscum viri, videtis hunc,
de quo omnis multitudo Iudæo-
rum interpellauit me Ierosoly-
mis, petentes & acclamantes non
oportere eum viuere amplius.
25 * Ego vero comperi nihil dignum
G morte eum admisisse. Ipso autem
hoc appellante ad Augustum, iudi-
26 caui mittere. * De quo quid certũ
scribam domino, non habeo. Pro-
pter quod produxi eum ad vos, &
maxime ad te rex Agrippa, vt in-
terrogatione facta habeam quid
27 scribam. * Sine ratione enim mi-
hi videtur mittere vinctum, & cau-
sas eius non significare.

CAP. XXVI.

1 AGrippa vero ad Paulum ait:
A Permittitur tibi loqui pro te-
metipso. Tunc Paulus extenta
manu cœpit rationem reddere:
2 * De omnibus quibus accusor a
Iudæis, rex Agrippa, æstimo me
beatum, apud te cum sim defen-
3 surus me hodie, *maxime te sci-

te om-

te omnia, & quæ apud Iudæos
sunt consuetudines, & quæstio-
nes: propter quod obsecro patien-
ter me audias. * Et quidem vitam 4
meã a iuuentute, quæ ab initio
fuit in gente mea in Ierosolymis,
nouerũt omnes Iudæi: * præscien- 5
tes me ab initio (si velint testimo- B
nium perhibere) quoniam secun-
dum certissimam sectam nostræ
religionis vixi Pharisæus. * Et nũc 6
in spe, quæ ad patres nostros re-
promissionis facta est a Deo, sto
iudicio subiectus: * in quam duo- 7
decim tribus nostræ nocte ac die
deseruientes, sperant deuenire.
De qua spe accusor a Iudæis, rex.
* Quid incredibile iudicatur apud 8
vos, si Deus mortuos suscitat? * Et
ego quidẽ existimaueram, me ad- 9
uersus nomen Iesu Nazareni de-
‖ S. 8. a. 3 bere multa cõtraria agere. * ‖ quod 10
& feci Ierosolymis, & multos C
sanctorum ego in carceribus in-
clusi a principibus sacerdotum
potestate accepta: & cum occi-
derentur, detuli sententiam. * Et 11
per omnes synagogas frequenter
puniens eos, compellebam blas-
phemare: & amplius insaniens
in eos, persequebar vsque in ex-
‖ S. 9. a. 2 teras ciuitates. * In quibus ‖ dum 12
irem Damascum cum potestate,
& permissu principum sacerdo-
tum, * die media in via, vidi, 13
rex, de cælo supra splendorem
solis circumfulsisse me lumen,
& eos, qui mecum simul erant.
* Omnesque nos cum decidisse- 14
mus in terram, audiui vocem D
loquentem mihi Hebraica lin-
gua: Saule, Saule, quid me per-
sequeris? durum est tibi contra
stimulum calcitrare. * Ego au- 15
tem dixi: Quis es Domine? Do-
minus autem dixit: Ego sum
Iesus, quem tu persequeris. * Sed 16
exurge, & sta super pedes tuos:
ad hoc enim apparui tibi, vt con-
stituam te ministrum, & testem
eorum, quæ vidisti, & eorum,
quibus apparebo tibi, * eripiens 17
te de populo, & gentibus, in quas
nunc ego mitto te, * aperire ocu- 18
los eorum, vt conuertantur a te- E
nebris ad lucem, & de potestate
satanæ ad Deum, vt accipiant re-
missionem peccatorum, & sor-
tem inter sanctos per fidem, quæ

19 est in me. * Vnde rex Agrippa,
non fui incredulus cælesti visio-
20 ni: * ‖ sed his, qui sunt Damasci ‖ S. 13. & 14
primum, & Ierosolymis, & in
omnem regionem Iudææ, & Gẽti-
bus annũciabam, vt pœnitentiam
agerent, & conuerterentur ad Deũ,
digna pœnitentiæ opera facien-
21 tes. * Hac ex causa me Iudæi cum
F essem in templo, ‖ comprehen- ‖ S. 21. e. 32
22 sum tentabant interficere. * Au-
xilio autem adiutus Dei vsque
in hodiernum diem sto, testifi-
cans minori, atque maiori, nihil
extra dicens, quàm ea, quæ Pro-
phetæ locuti sunt futura esse, &
23 Moyses, * si passibilis Christus, si
primus ex resurrectione mortuo-
rum, lumen annunciaturus est
24 populo, & Gentibus. * Hæc lo-
quente eo, & rationem reddente,
Festus magna voce dixit: Insanis
Paule, multæ te litteræ ad insa-
25 niam conuertunt. * Et Paulus:
Nõ insanio (inquit) optime Feste,
sed veritatis, & sobrietatis ver-
26 ba loquor. * Scit enim de his rex,
ad quem & constanter loquor:
latere enim eum nihil horum ar-
bitror. Neque enim in angulo
quidquam horum gestum est.
27 * Credis rex Agrippa prophetis?
28 Scio quia credis. * Agrippa autem
G ad Paulum: In modico suades
29 me Christianum fieri. * Et Pau-
lus: Opto apud Deum, & in mo-
dico, & in magno, non tantum
te, sed etiam omnes, qui audiunt,
hodie fieri tales, qualis & ego
30 sum, exceptis vinculis his. * Et
exurrexit rex, & præses, & Berni-
31 ce, & qui assidebant eis. * Et cum
secessissent, loquebantur ad inui-
cem, dicentes: Quia nihil mor-
te, aut vinculis dignum quid fe-
32 cit homo iste. * Agrippa autem
Festo dixit: Dimitti poterat homo
hic, si non appellasset Cæsarem.

CAP. XXVII.

1 VT autem iudicatum est naui-
A gare eum in Italiam, & tradi
Paulum, cum reliquis custodijs
centurioni nomine Iulio, cohor-
2 tis Augustæ, * ‖ ascendentes nauem ‖ 2. Cor. 11.
Adrumetinam, incipiẽtes nauiga- f. 25
re circa Asiæ loca, sustulimus,
perseuerante nobiscum Aristar-

cho Macedone Thessalonicensi.
* Sequenti autem die deuenimus 3
Sidonem. Humane autem tra-
ctans Iulius Paulum, permisit ad
amicos ire, & curam sui agere.
* Et inde cum sustulissemus, sub- 4
nauigauimus Cyprum, propterea
quòd essent venti contrarij. * Et 5
pelagus Ciliciæ, & Pamphyliæ B
nauigantes, venimus Lystrã, quæ
est Lyciæ: * & ibi inueniens cen- 6
turio nauem Alexandrinam naui-
gantem in Italiam, transposuit nos
in eam. * Et cum multis diebus 7
tarde nauigaremus, & vix de-
uenissemus contra Gnidum, pro-
hibente nos vento, adnauigaui-
mus Cretæ iuxta Salmonem: * & 8
vix iuxta nauigantes, venimus in
locum quendam, qui vocatur Bo-
niportus, cui iuxta erat ciuitas
Thalassa. * Multo autem tem- 9
pore peracto, & cum iam non
esset tuta nauigatio, eo quòd &
ieiunium iam præterijsset, conso-
labatur eos Paulus, * dicens eis: 10
Viri, video quoniam cum iniu-
ria, & multo damno non solum
oneris, & nauis, sed etiam ani-
marum nostrarũ incipit esse na-
uigatio. * Centurio autem gu- 11
bernatori & nauclero magis cre- C
debat, quàm his, quæ a Paulo
dicebantur. * Et cum aptus por- 12
tus non esset ad hiemandum, plu-
rimi statuerunt consilium nauiga-
re inde, si quomodo possent, de-
uenientes Phœnicen, hiemare,
portum Cretæ respicientẽ ad Afri-
cum, & ad Corum. * Aspirante 13
autem Austro, æstimantes propo-
situm se tenere, cum sustulissent
de Asson, legebant Cretam. * Non 14
post multum autem misit se con-
tra ipsam ventus Typhonicus,
qui vocatur Euroaquilo. * Cum- 15
que arrepta esset nauis, & nõ pos-
set conari in ventum, data naue
flatibus, ferebamur. * In insulam 16
autem quandam decurrentes,
quæ vocatur Cauda, potuimus
vix obtinere scapham. * Qua 17
sublata, adiutorijs vtebantur, ac- D
cingentes nauem, timentes ne
in Syrtim inciderent, summisso
vase sic ferebantur. * Valida au- 18
tem nobis tempestate iactatis, se-
quenti die iactum fecerunt: * & 19
tertia die suis manibus armamẽta
20 nauis proiecerunt. * Neque au-
tem sole, neque sideribus appa-
rentibus per plures dies, & tempe-
state non exigua imminente, iam
ablata erat spes omnis salutis no-
21 stræ. * Et cum multa ieiunatio
fuisset, tunc stans Paulus in me-
dio eorum, dixit: Oportebat qui-
dem, o viri, audito me, non tol-
lere a Creta, lucriq; facere iniu-
22 riam hanc, & iacturam. * Et nunc
suadeo vobis bono animo esse:
amissio enim nullius animæ erit
ex vobis, præterquàm nauis.
23 * Astitit enim mihi hac nocte an-
gelus Dei, cuius sum ego, & cui
24 deseruio, * dicens: Ne timeas Pau-
le, Cæsari te oportet assistere: &
ecce donauit tibi Deus omnes qui
25 nauigant tecum. * Propter quod
bono animo estote viri: credo e-
nim Deo, quia sic erit, quemadmo
26 dum dictum est mihi. * In insulam
E autem quandam oportet nos de-
27 uenire. * Sed posteaquàm quar-
tadecima nox superuenit, naui-
gantibus nobis in Adria, circa me-
diam noctem, suspicabantur nau-
tæ apparere sibi aliquam regionẽ.
28 * Qui & summittentes bolidem,
inuenerunt passus viginti: & pu-
sillum inde separati inuenerunt
29 passus quindecim. * Timentes
autem ne in aspera loca incidere-
mus, de puppi mittentes anchoras
quattuor, optabant diem fieri.
30 * Nautis vero quærentibus fugere
de naui, cum misissent scapham
in mare, sub obtentu quasi inci-
perent a prora anchoras extende-
31 re, * dixit Paulus Centurioni,
& militibus: Nisi hi in naui man-
serint, vos salui fieri non pote-
32 stis. * Tunc absciderunt mili-
tes funes scaphæ, & passi sunt
33 eam excidere. * Et cum lux
F inciperet fieri, rogabat Paulus
omnes sumere cibum, dicens:
Quartadecima die hodie expectã-
tes ieiuni permanetis, nihil acci-
34 pientes. * Propter quod rogo vos
accipere cibum pro salute ve-
stra: quia nullius vestrum capillus
35 de capite peribit. * Et cum hæc
dixisset, sumens panem, gratias
egit Deo in conspectu omnium:
& cum fregisset cœpit mãducare.
36 * Animæquiores autẽ facti omnes,
37 & ipsi sumpserunt cibũ. * Eramus
vero

vero vniuersæ animæ in naui du-
centæ septuaginta sex. * Et sa- 38
tiati cibo alleuiabant nauem, ia-
ctantes triticum in mare. * Cum 39
autem dies factus esset, terram G
non agnoscebant: sinum vero
quendam considerabant haben-
tem littus, in quem cogitabant,
si possent, eijcere nauem. * Et 40
cum anchoras sustulissent, com-
mittebant se mari, simul laxan-
tes iuncturas gubernaculorum:
& leuato artemone secundum
auræ flatum tendebant ad littus.
* Et cum incidissemus in locum 41
dithalassum, impegerunt nauem:
& prora quidem fixa manebat im
mobilis, puppis vero soluebatur
a vi maris.* Militum autem con- 42
silium fuit vt custodias occide-
rent: nequis cum enatasset, effu-
geret. * Centurio autem volens 43
seruare Paulum, prohibuit fieri:
iussitq. eos, qui possent natare,
emittere se primos, & euadere, &
ad terram exire: * & ceteros alios 44
in tabulis ferebant: quosdam su-
per ea, quæ de naui erant. Et sic fa
ctum est, vt omnes animæ euade-
rent ad terram.

CAP. XXVIII.

ET cum euasissemus, tunc co- 1
gnouimus quia Melita insu- A
la vocabatur. Barbari vero præ-
stabant non modicam humanita-
tem nobis. * Accensa enim py- 2
ra, reficiebant nos omnes pro-
pter imbrem, qui imminebat, &
frigus. * Cum congregasset au- 3
tem Paulus sarmentorũ aliquan-
tam multitudinem, & imposuis-
set super ignem, vipera a calore
cum processisset, inuasit manum
eius. * Vt vero viderunt Barbari 4
pendentem bestiã de manu eius, B
ad inuicem dicebant: Vtique ho-
micida est homo hic, qui cum
euaserit de mari, vltio non sinit
eum viuere. * Et ille quidem ex- 5
cutiens bestiam in ignem, nihil
mali passus est. * At illi existi- 6
mabãt eum in tumorem conuer-
tendum, & subito casurum, & mo
ri. Diu autem illis expectantibus,
& vidẽtibus nihil mali in eo fieri,
conuertentes se, dicebant eum
esse Deum. * In locis autem il- 7
lis erant prædia principis insulæ,
nomine Publij, qui nos suscipiẽs,
8 triduo benigne exhibuit. * Con-
tigit autem patrem Publij febri-
bus, & dysenteria vexatum iace-
re. Ad quem Paulus intrauit: &
cum orasset, & imposuisset ei ma
9 nus, saluauit eum. * Quo facto,
C omnes, qui in insula habebant
infirmitates, accedebant, & cu-
10 rabantur: * qui etiam multis ho-
noribus nos honorauerunt, & na-
uigantibus imposuerunt quæ ne-
11 cessaria erant. * Post menses
autem tres nauigauimus in naui
Alexandrina, quæ in insula hie-
mauerat, cui erat insigne Casto-
12 rum. * Et cum venissemus Syra-
13 cusam, mansimus ibi triduo. * In-
de circũlegentes deuenimus Rhe
gium: & post vnum diem flante
Austro, secunda die venimus Pu-
14 teolos; * vbi inuentis fratribus
rogati sumus manere apud eos
dies septem: & sic venimus Ro-
15 mam. * Et inde cum audissent
D fratres, occurrerunt nobis vsque
ad Appij forum, ac tres Taber-
nas. Quos cum vidisset Paulus,
gratias agens Deo, accepit fidu-
16 ciam. * Cum autem venissemus
Romam, permissum est Paulo
manere sibimet cum custodiente
17 se milite. * Post tertium autem
diem conuocauit primos Iudæo-
rum. Cumq. conuenissent, di-
cebat eis: Ego, viri fratres, nihil
aduersus plebem faciens, aut mo-
rem paternum, vinctus ab Iero-
solymis traditus sum in manus
18 Romanorum, * qui cum interro-
gationem de me habuissent, vo-
luerunt me dimittere, eo quòd
nulla esset causa mortis in me.
19 * Contradicentibus autẽ Iudæis,
E coactus sum appellare Cæsarem,
non quasi gentem meam habens
20 aliquid accusare. * Propter hanc
igitur causam, rogaui vos vide-
re, & alloqui. Propter spem enim
Israel catena hac circũdatus sum.
21 * At illi dixerunt ad eum: Nos ne-
que litteras accepimus de te a Iu-
dæa, neque aduenicns aliquis fra
trum nunciauit, aut locutus est
22 quid de te malum. * Rogamus
autem a te audire, quæ sentis:
nam de secta hac notum est no-
bis, quia vbique ei contradicitur.

* Cùm constituissent autem illi 23
diem, venerunt ad eum in hospi- F
tium plurimi, quibus exponebat
testificans regnum Dei, suadensq.
eis de Iesu ex Lege Moysi, & Pro-
phetis a mane vsque ad vesperā.
* Et quidam credebant his, quæ 24
dicebantur: quidam vero non
credebant. * Cumq. inuicem non 25
essent consentientes, discedebant
dicente Paulo vnum verbū: Quia
bene Spiritus sanctus locutus est
per Isaiam prophetam ad patres
nostros, * dicens: Vade ad po- 26
pulum istum, & dic ad eos: Au-
re audietis, & non intelligetis:
& videntes videbitis, & non per-
spicietis. * Incrassatum est enim 27
G cor populi huius, & auribus gra-
uiter audierunt, & oculos suos
compresserunt: ne forte videant
oculis, & auribus audiant, & cor-
de intelligant, & conuertantur,
28 & sanem eos. * Notum ergo sit
vobis, quoniam Gētibus missum
est hoc salutare Dei, & ipsi au-
29 dient. * Et cum hæc dixisset, exie-
runt ab eo Iudæi, multam haben-
30 tes inter se quæstionem. * Mansit
autem biennio toto in suo condu-
cto: & suscipiebat omnes, qui in-
31 grediebantur ad eum, * prædicans
regnum Dei, & docens quæ sunt
de Domino Iesu Christo cum om-
ni fiducia, sine prohibitione.

Isa 6. c. 9 Mat. 13. b. 14 Mar. 14. b. 12 Luc. 8 b. 10 Io. 12. f 40 Ro. 11 a. 1

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

CAPVT PRIMVM.

AVLVS, ser- 1
uus Iesu Chri- A
sti, vocatus
Apostolus,
segregatus
in Euangeliū
Dei, * quod 2
ante promi-
serat per Prophetas suos in Scri-
pturis sanctis * de Filio suo, qui 3
factus est ei ex semine Dauid se-
cundum carnem, * qui prædesti- 4
natus est Filius Dei in virtute se-
cundum spiritum sanctificationis
ex resurrectione mortuorum Ie-
su Christi Domini nostri: * per 5
quem accepimus gratiam & Apo
stolatum ad obediendum fidei in
omnibus Gentibus pro nomine
eius, * in quibus estis & vos vo- 6
cati Iesu Christi: * omnibus qui 7
sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis
sanctis. Gratia vobis, & pax a
Deo Patre nostro, & Domino Ie-
su Christo. * Primum quidem 8
gratias ago Deo meo per Iesum
Christū pro omnibus vobis: quia
fides vestra annunciatur in vni-
9 uerso mundo. * Testis enim mi-
B hi est Deus, cui seruio in spiritu
meo in Euāgelio Filij eius, quòd
sine intermissione memoriam ve
10 stri facio * semper in orationibus
meis: obsecrans, si quomodo tan-
dem aliquando prosperū iter ha-
beam in voluntate Dei veniendi
11 ad vos. * Desidero enim videre
vos: vt aliquid impertiar vobis
gratiæ spiritualis ad confirmādos
12 vos: * id est, simul consolari in
vobis per eam, quæ inuicem est,
13 fidem vestram, atque meā. * No-
lo autē vos ignorare fratres: quia
sæpe proposui venire ad vos, (&
prohibitus sum vsque adhuc) vt
aliquem fructum habeam & in
vobis, sicut & in ceteris gentibus.
14 * Græcis ac Barbaris, sapientibus,
15 & insipientibus debitor sum: * ita
(quod in me) promptum est & vo-
bis,

Act. 13. a. 2

bis, qui Romæ estis, euangeliza-
re. * Non enim erubesco Euan- 16
gelium. Virtus enim Dei est in
salutem omni credenti, Iudæo pri-
mum, & Græco. * Iustitia enim 17
Dei in eo reuelatur ex fide in fi-
‖Heb. 2.a.4. dē: sicut scriptum est: ‖ Iustus
Heb. 10.g.38 autem ex fide viuit. * Reuelatur 18
enim ira Dei de cælo super omnē C
Gal.3.b.11 impietatem, & iniustitiam homi-
num eorum, qui veritatem Dei
in iniustitia detinent: * quia quod 19
notum est Dei, manifestum est in
illis. Deus enim illis manifesta-
uit. * Inuisibilia enim ipsius, a 20
creatura mundi, per ea quæ fa-
cta sunt, intellecta conspiciun-
tur: sempiterna quoque eius vir-
tus, & diuinitas: ita vt sint inex-
Eph.4.c.17 cusabiles. * ‖ Quia cum cognouis- 21
sent Deum, non sicut Deum glo-
rificauerunt, aut gratias egerunt:
sed euanuerunt in cogitationibus
suis, & obscuratum est insipiens
cor eorum. * dicentes enim se 22
esse sapientes, stulti facti sunt.
* Et mutauerunt gloriam incor- 23
ruptibilis Dei in similitudinem
imaginis corruptibilis hominis, &
volucrum, & quadrupedum, &
serpentium. * Propter quod tra- 24
didit illos Deus in desideria cor-
dis eorum, in immunditiam:
vt contumeliis afficiant corpora
sua in semetipsis: * qui commu- 25
tauerunt veritatem Dei in men-
dacium: & coluerunt, & seruie-
runt creaturæ potius quàm Crea-
tori, qui est benedictus in sæcula.
Amen. * Propterea tradidit illos 26
Deus in passiones ignominiæ. Nā
feminæ eorum immutauerunt na-
turalem vsum in eum vsum, qui
est contra naturam. * Similiter 27
autem & masculi, relicto natura- D
li vsu feminæ, exarserunt in desi-
deriis suis in inuicem, masculi in
masculos turpitudinem operan-
tes, & mercedem, quam oportuit,
erroris sui in semetipsis recipien-
tes. * Et sicut non probauerunt 28
Deum habere in notitia: tradidit
illos Deus in reprobum sensum:
vt faciant ea, quæ non conueniūt,
* repletos omni iniquitate, mali- 29
tia, fornicatione, auaritia, nequi-
tia, plenos inuidia, homicidio, cō-
tentione, dolo, malignitate, su-
surrones, * detractores, Deo odi- 30
biles, contumeliosos, superbos,
elatos, inuentores malorum, pa-
31 rentibus non obedientes, * insi-
pientes, incompositos, sine affe-
ctione, absque fœdere, sine mi-
32 sericordia. * Qui cum iustitiam
Dei cognouissent, non intellexe-
runt quoniam qui talia agunt, di-
gni sunt morte: & non solum qui
ea faciunt, sed etiam qui consen-
tiunt facientibus.

CAP. II.

1 A Propter quod inexcusabilis es
o homo omnis, qui iudicas.
‖ In quo enim iudicas alterum, ‖Mat.7.a.2
te ipsum condemnas: eadē enim
2 agis quæ iudicas. * Scimus enim
quoniam iudicium Dei est secun
dum veritatem in eos, qui talia
3 agunt. * Existimas autem hoc o
homo, qui iudicas eos, qui talia
agunt, & facis ea, quia tu effu-
4 gies iudicium Dei? * An diuitias
bonitatis eius, & patientiæ, & lon
ganimitatis contemnis? ignoras
quoniam benignitas Dei ad pœ-
5 nitentiam te adducit? * Secūdum
autem duritiam tuam, & impœ-
nitens cor, thesaurizas tibi irā, in
die iræ, & reuelationis iusti iudi-
6 cii Dei, * ‖ qui reddet vnicuiq; se- ‖Mat.16.d.
7 cundum opera eius: * iis quidem, 27
B qui secundum patientiam boni
operis, gloriā, & honorem & in-
corruptionem quærunt, vitam
8 æternam: * iis autem, qui sunt
ex contentione, & qui non ac-
quiescunt veritati, credunt autem
9 iniquitati, ira, & indignatio. * Tri-
bulatio, & angustia in omnē ani-
mam hominis operantis malum,
10 Iudæi primum, & Græci: * glo-
ria autem, & honor, & pax om-
ni operanti bonum, Iudæo pri-
11 mum, & Græco: * ‖ non enim est ‖Deu.16.d.
acceptio personarū apud Deum. 19
12 * Quicumque enim sine lege pec- 2.Par.19.c.
cauerunt, sine lege peribunt: & 7
quicumque in lege peccauerunt, Iob 34.d.
13 per legem iudicabuntur: * ‖ Non 19
C enim auditores legis iusti sunt a- Act. 10.e.
pud Deum, sed factores legis iu- 34
14 stificabuntur. * Cum enim Gen- Mat.7.d.21
tes, quæ legem non habent, natu- ‖Iac.1.d.22
raliter ea, quæ legis sunt, faciunt,
eiusmodi legem nō habentes, ipsi
15 sibi sunt lex: * qui ostēdunt opus
legis

legis ſcriptum in cordibus ſuis,
teſtimonium reddente illis con-
ſcientia ipſorum, & inter ſe inui-
cem cogitationibus accuſantibus
aut etiam defendentibus, *in die, 16
cum iudicabit Deus occulta ho-
minum, ſecundum Euangelium
meum per Ieſum Chriſtum. * Si 17
autem tu Iudæus cognominaris,
& requieſcis in lege, & gloriaris
in Deo, * & noſti voluntatem e- 18
ius, & probas vtiliora, inſtructus
per legem, *confidis te ipſum eſ- 19
ſe ducem cæcorum, lumen eo-
rum, qui in tenebris ſunt, *erudi- 20
torem inſipientium, magiſtrum
infantium, habentem formam
ſcientiæ, & veritatis in lege. *Qui 21
ergo alium doces, teipſum non
doces: qui prædicas non furan-
dum, furaris: *qui dicis non mœ- 22
chandum, mœcharis: qui abomi-
naris idola, ſacrilegiũ facis: *qui 23
in lege gloriaris, per præuarica- D
tionem legis Deum inhonoras.
‖Iſa.52.b.5 Ezec.36.c.20
* (‖ Nomen enim Dei per vos 24
blaſphematur inter Gentes, ſicut
ſcriptum eſt.) *Circumciſio qui- 25
dem prodeſt, ſi legem obſerues:
ſi autẽ præuaricator legis ſis, cir-
cumciſio tua præputium facta eſt.
* Si igitur præputium iuſtitias le- 26
gis cuſtodiat: nonne præputium
illius in circumciſionem reputa-
bitur? * & iudicabit id, quod ex 27
natura eſt præputium, legem con
ſummans, te, qui per litteram, &
circumciſionem præuaricator le-
gis es? * Non enim qui in manife 28
ſto, Iudæus eſt: neque quæ in ma-
nifeſto, in carne eſt circumciſio:
*ſed qui in abſcondito, Iudæus 29
eſt: & circumciſio cordis in ſpiri-
tu non littera: cuius laus non ex
hominibus, ſed ex Deo eſt.

CAP. III.

1 QVid ergo amplius Iudæo eſt?
A aut quæ vtilitas circum-
2 ciſionis? *Multũ per om-
nem modum. Primum quidem
quia credita sũt illis eloquia Dei.
3 * quid enim ſi quidam illorũ non
‖2. Tim. 2. c.13
crediderunt? ‖Numquid incredu-
litas illorum fidem Dei euacua-
‖Io.3.d.33 Pſ.115.a.11 Pſal.50.a.6
4 bit? Abſit. * ‖ Eſt autem Deus ve-
rax: omnis autem homo mendax,
ſicut ſcriptum eſt: ‖ Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis: & vincas
5 cum iudicaris. * Si autem ini-
quitas noſtra iuſtitiam Dei com-
mendat, quid dicemus? numquid
iniquus eſt Deus, qui infert iram?
6 *(ſecundũ hominem dico.) *Ab-
ſit. alioquin quomodo iudicabit
7 Deus hũc mundum? *Si enim ve-
ritas Dei in meo mendacio abun-
dauit in gloriam ipſius: quid ad-
huc & ego tamquã peccator iudi-
8 cor? * & nõ (ſicut blaſphemamur,
& ſicut aiunt quidam nos dicere)
faciamus mala vt veniant bona:
9 quorũ damnatio iuſta eſt. * Quid
B ergo? præcellimus eos? Nequaquã.
‖Cauſati enim ſumus Iudæos, &
Græcos omnes ſub peccato eſſe, ‖Gal.3.d.22
10 * ſicut ſcriptum eſt: ‖ Quia non
11 eſt iuſtus quiſquam: * non eſt ‖Pſal.13.a.3
intelligens, non eſt requirens
12 Deum. *Omnes declinauerunt, ſi-
mul inutiles facti ſunt, nõ eſt qui
faciat bonum, non eſt vſque ad
13 vnum. * ‖ Sepulchrum patens eſt ‖Pſa.5.c.11
guttur eorum, linguis ſuis dolo-
ſe agebant: Venenum aſpidum
14 ſub labijs eorum: * ‖ Quorum os ‖Pſ.139.a.4
maledictione, & amaritudine ple Pſ.9.c.7
15 num eſt: *Veloces pedes eorum Iſai.59.b.7
16 ad effundendũ ſanguinem. *Con- Prou.1.b.16
tritio, & infelicitas in vijs eorum:
17 *& viam pacis non cognouerunt:
18 * ‖ Non eſt timor Dei ante oculos ‖Pſ.35.a.2
19 eorum. * ‖ Scimus autem quo- ‖Gal.2.d.16
C niam quæcumque lex loquitur,
ijs, qui in lege ſunt, loquitur:
vt omne os obſtruatur, & ſubdi-
20 tus fiat omnis mũdus Deo: *quia
ex operibus legis non iuſtificabi-
tur omnis caro coram illo. Per
legem enim cognitio peccati.
21 * Nunc autem ſine lege iuſtitia
Dei manifeſtata eſt: teſtificata a
22 lege, & Prophetis. * Iuſtitia au-
tem Dei per fidem Ieſu Chriſti in
omnes, & ſuper omnes, qui cre-
dunt in eũ: nõ enim eſt diſtinctio:
23 * Omnes enim peccauerunt, &
24 egent gloria Dei. * Iuſtificati gra-
tis per gratiam ipſius, per redem-
ptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu,
25 * quem propoſuit Deus propitia-
tionem per fidem in ſanguine ip-
ſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ
propter remiſſionem præceden-
26 tium delictorum * in ſuſtentatio-
ne Dei, ad oſtenſionem iuſtitiæ
eius in hoc tempore: vt ſit ipſe
iuſtus,

iustus, & iustificans eum, qui est
ex fide Iesu Christi. * Vbi est ergo 27
gloriatio tua? Exclusa est. Per
quam legem? Factorum? Non: D
sed per legem fidei. *Arbitramur 28
enim iustificari hominem per fidē
sine operibus legis. * An Iudæo- 29
rum Deus tantum? nonne & Gen-
tium? Immo & Gentium. * quo- 30
niam quidem vnus est Deus, qui
iustificat circumcisionē ex fide,
& præputium per fidem. * Legem 31
ergo destruimus per fidem? Ab-
sit: sed legem statuimus.

CAP. IIII.

QVid ergo dicemus inuenisse 1
Abraham patrem nostrū A
secundum carnem? * Si 2
enim Abraham ex operibus iusti-
ficatus est, habet gloriam, sed non
apud Deum. * Quid enim dicit 3
‖Gen.15.b.6 Gal 3.a.6 Iac.2.d.23 Scriptura? ‖ Credidit Abraham
Deo: & reputatum est illi ad iu-
stitiam. * Ei autem, qui opera- 4
tur, merces non imputatur secun-
dum gratiam, sed secundum de-
bitum. * Ei vero, qui non ope- 5
ratur, credenti autem in eum, qui
iustificat impium, reputatur fides
eius ad iustitiam secundum pro-
positum gratiæ Dei. *Sicut & Da- 6
uid dicit beatitudinē hominis, cui
Deus accepto fert iustitiam sine
‖Ps.31.a.1 operibus: * ‖ Beati, quorum re- 7
missæ sunt iniquitates, & quorum B
tecta sunt peccata. * Beatus vir, 8
cui non imputauit Dominus pec-
catum. * Beatitudo ergo hæc in 9
circumcisione tantum manet, an
etiam in præputio? Dicimus enim
quia reputata est Abrahæ fides ad
iustitiam. * Quomodo ergo repu- 10
tata est, in circumcisione, an in
præputio? Non in circumcisione
‖Gen.17.b.10.11 sed in præputio. * ‖ Et signum 11
accepit circumcisionis, signacu-
lum iustitiæ fidei, quæ est in præ-
putio: vt sit pater omnium cre-
dentium per præputium, vt repu-
tetur & illis ad iustitiam: * & sit 12
pater circumcisionis nō iis tantū,
qui sunt ex circumcisione, sed
& iis, qui sectantur vestigia fidei,
quæ est in præputio patris nostri
Abrahæ. * Non enim per legem 13
promissio Abrahæ, aut semini eius C
vt heres esset mundi, sed per iusti-
14 tiam fidei. * Si enim qui ex lege,
heredes sunt: exinanita est fides,
15 abolita est promissio. * Lex enim
iram operatur. Vbi enim non est
16 lex: nec præuaricatio. * Ideo ex
fide, vt secundum gratiam fir-
ma sit promissio omni semini,
non ei, qui ex lege est solum, sed
& ei qui ex fide est Abrahæ, qui
17 pater est omnium nostrum (* si-
cut scriptum est: ‖ Quia patrem ‖Gen.17.a.4
multarum gentium posui te) ante
Deum, cui credidit, qui viuificat
mortuos, & vocat ea quæ non
18 sunt, tamquam ea quæ sunt. * qui
contra spem in spem credidit, vt
fieret pater multarū gentiū secun-
dum quod dictum est ei: ‖Sic erit Gen.5.b.5
19 semen tuum. * Et non infirmatus
D est fide, nec considerauit corpus
suum emortuum, cum iam fere
centum esset annorum: & emor-
20 tuam vuluam Saræ. * In repro-
missione etiam Dei non hæsitauit
diffidentia: sed confortatus est fi-
21 de, dans gloriam Deo: * plenissi-
me sciens quia quæcumque pro-
22 misit, potens est & facere. * Ideo
& reputatum est illi ad iustitiam.
23 *Non est autem scriptum tantum
propter ipsum quia reputatū est
illi ad iustitiam: * sed & propter
24 nos, quibus reputabitur credenti-
bus in eum, qui suscitauit Iesum
Christum Dominum nostrum a
25 mortuis, * qui traditus est propter
delicta nostra, & resurrexit pro-
pter iustificationem nostram.

CAP. V.

1 IVstificati ergo ex fide, pacem
A habeamus ad Deum per Domi-
num nostrum Iesum Christum:
2 * ‖ per quem & habemus acces- ‖Eph.2.d.18
sum per fidem in gratiam istam,
in qua stamus, & gloriamur in spe
3 gloriæ filiorum Dei. * Non solum
autem, sed & gloriamur in tribu- ‖Iac.1.a.3
lationibus: ‖ scientes quod tribula
4 tio patientiam operatur: * patien-
tia autem probationem, probatio
5 vero spem; * spes autem non con-
fundit: ‖ quia charitas Dei diffu- ‖Heb.9.d.14
sa est in cordibus nostris per Spiri-
tum sanctum, qui datus est nobis. 1.Pet.3.c.18
6 * Vt quid enim Christus, cum ad-
huc infirmi essemus secundum
tempus pro impiis mortuus est?

Vix

*Vix enim pro iusto quis moritur: 7
nam pro bono forsitan quis au-
deat mori. *Commendat autem 8
charitatem suam Deus in nobis:
quoniam cum adhuc peccatores
essemus secundum tempus, *Chri- 9
stus pro nobis mortuus est: mul-
to igitur magis nunc iustificati in
sanguine ipsius, salui erimus ab
ira per ipsum. *Si enim cum ini- 10
mici essemus, reconciliati sumus
Deo per mortem Filij eius: mul-
to magis reconciliati, salui erimus
in vita ipsius. *Non solum au- 11
tem: sed & gloriamur in Deo per C
Dominum nostrum Iesum Chri-
stum, per quem nunc reconcilia-
tionē accepimus. *Propterea sicut 12
per vnum hominem peccatum in
hunc mundum intrauit, & per
peccatū mors, & ita in omnes ho-
mines mors pertransijt, in quo
omnes peccauerunt: *Vsque ad le- 13
gem enim peccatū erat in mun-
do: peccatum autem non impu-
tabatur, cum lex non esset. *Sed 14
regnauit mors ab Adam vsque ad
Moysen etiam in eos, qui non pec
cauerunt in similitudinē præuari-
cationis Adæ, qui est forma futu-
ri. *Sed non sicut delictum, ita 15
& donum. si enim vnius delicto
multi mortui sunt: multo ma-
gis gratia Dei & donum in gra-
tia vnius hominis Iesu Christi in
plures abundauit. *Et non sicut 16
per vnum peccatum, ita & donū. D
nam iudicium quidem ex vno in
condemnationem: gratia autem
ex multis delictis in iustificatio-
nem. *Si enim vnius delicto mors 17
regnauit per vnum: multo ma-
gis abundantiam gratiæ, & dona-
tionis, & iustitiæ accipientes, in
vita regnabunt per vnum Iesum
Christum. *Igitur sicut per vnius 18
delictum in omnes homines in
condemnationem: sic & per vnius
iustitiam in omnes homines in
iustificationem vitæ. *Sicut enim 19
per inobedientiam vnius homi-
nis, peccatores constituti sunt mul
ti: ita & per vnius obeditionem,
iusti constituentur multi. *Lex 20
autem subintrabit vt abundaret
delictum. Vbi autem abundauit
delictum, superabundauit gratia.
*vt sicut regnauit peccatum in 21
mortem: ita & gratia regnet per
iustitiam in vitam æternam,
per Iesum Christum Dominum
nostrum.

CAP. VI.

1 QVid ergo dicemus, perma-
A nebimus in peccato vt
2 gratia abundet? *Absit.
Qui enim mortui sumus peccato,
quomodo adhuc viuemus in illo?
3 *An ignoratis quia quicumque
baptizati sumus in Christo Iesu,
in morte ipsius baptizati sumus?
4 *‖Consepulti enim sumus cum ‖Gal. 3. b.
illo per baptismum in mortem: vt 17
quomodo Christus surrexit a mor Colos. 2. b.
tuis per gloriam Patris, ‖ita & nos 12
5 in nouitate vitæ ambulemus. *Si Ephes. 4. e.
B enim complantati facti sumus si- 23
militudini mortis eius: simul & Heb. 12. a.
6 resurrectionis erimus *Hoc scien- 1
tes, quia vetus homo noster simul 1. Pet. 2. a. 1
crucifixus est, vt destruatur cor- 8
pus peccati, & vltra non seruia-
7 mus peccato. *Qui enim mor-
tuus est, iustificatus est a peccato.
8 *Si autem mortui sumus cum
CHRISTO: credimus quia si-
mul etiam viuemus cum Christo:
9 *scientes quod Christus resur-
gens ex mortuis iam non moritur,
mors illi vltra non dominabitur.
10 *Quòd enim mortuus est pec-
cato, mortuus est semel: quòd
11 autem viuit: viuit Deo. *Ita &
vos existimate, vos mortuos qui-
dem esse peccato, viuentes au-
tem Deo, in Christo Iesu Domi-
12 no nostro. *Non ergo regnet pec-
catum in vestro mortali corpore
vt obediatis concupiscentijs eius.
13 *Sed neque exhibeatis mem-
bra vestra arma iniquitatis pec-
cato: sed exhibete vos Deo, tam-
quam ex mortuis viuentes &
membra vestra arma iustitiæ Deo.
14 *Peccatum enim vobis non
C dominabitur: non enim sub le-
15 ge estis, sed sub gratia. *Quid
ergo? peccabimus, quoniam
non sumus sub lege, sed sub
16 gratia? Absit. *‖Nescitis quo-
niam qui exhibetis vos seruos ad ‖Io. 8. d. 34
obediendum, serui estis eius, cui 2. Pet. 2. d.
obeditis, siue peccati ad mortem, 19
siue obeditionis ad iustitiam?
17 *Gratias autem Deo quòd fuistis
serui peccati, obedistis autem ex
corde

corde in eam formam doctrinæ,
in quam traditi estis. * Liberati 18
autem a peccato, serui facti estis
iustitiæ. * Humanum dico, pro- 19
pter infirmitatē carnis vestræ: si-
cut enim exhibuistis membra ve-
stra seruire immunditiæ, & ini- D
quitati ad iniquitatem, ita nunc
exhibete mēbra vestra seruire iu
stitiæ in sanctificationem. * Cum 20
enim serui essetis peccati, liberi
fuistis iustitiæ. * Quem ergo fru- 21
ctum habuistis, tunc in illis, in
quibus nunc erubescitis? Nam fi-
nis illorum mors est. * Nunc 22
vero liberati a peccato, serui au-
tem facti Deo, habetis fructum
vestrum in sanctificationem, fi-
nem vero vitam æternam. * Sti- 23
pendia enim peccati, mors. Gra-
tia autem Dei, vita æterna, in
Christo Iesu Domino nostro.

CAP. VII.

AN ignoratis fratres (scien- 1
tibus enim legem loquor) A
quia lex in homine dominatur
quanto tempore viuit? * ‖ Nam 2
quæ sub viro est mulier, viuen-
‖ 1.Cor.7.g.39 te viro, alligata est legi: si au-
tem mortuus fuerit vir eius, so-
luta est a lege viri. * Igitur, vi- 3
uente viro, vocabitur adultera si
fuerit cum alio viro: si autem
mortuus fuerit vir eius, libera-
ta est a lege viri, vt non sit adulte-
ra si fuerit cum alio viro. * Ita- 4
que fratres mei & vos mortificati
estis legi per corpus Christi, vt si-
tis alterius, qui ex mortuis re-
surrexit, vt fructificemus Deo.
* Cum enim essemus in carne, 5
passiones peccatorum, quæ per le
gem erant, operabantur in mem-
bris nostris, vt fructificarent mor-
ti. * nunc autem soluti sumus a 6
lege mortis, in qua detineba-
mur, ita vt seruiamus in nouita-
te spiritus, & non in vetustate
litteræ. * Quid ergo dicemus? 7
lex peccatum est? Absit. Sed pec- B
catum non cognoui, nisi per le-
gem: nam concupiscentiam ne-
sciebam, nisi lex diceret: ‖ Non
concupisces. * Occasione au- 8
‖ Exo. 20.c.17 Deu.5.c.19 tem accepta, peccatum per man-
datum operatum est in me om-
nem concupiscentiam. Sine le-
ge enim peccatum mortuū erat.
9 * Ego autem viuebam sine lege
aliquando. Sed cum venisset man-
10 datum, peccatum reuixit. * Ego
autem mortuus sum: & inuentum
est mihi mandatum, quod erat ad
11 vitam, hoc esse ad mortem. * Nam
peccatum occasione accepta per
mandatum, seduxit me, & per
12 illud occidit. * ‖ Itaque lex qui-
C dem sancta, & mandatum san-
ctum, & iustum, & bonum. ‖ 1.Tim. 1.b.8
13 * Quod ergo bonum est, mihi fa-
ctum est mors? Absit. Sed pecca-
tum, vt appareat peccatum, per
bonum operatum est mihi mor-
tem: vt fiat supra modum peccans
14 peccatum per mandatum. * Sci-
mus enim quia lex spiritualis est:
ego autem carnalis sum venunda-
15 tus sub peccato. * Quod enim o-
peror, non intelligo. non enim
quod volo bonum, hoc ago: sed
16 quod odi malum, illud facio. * Si
autem quod nolo, illud facio: cō-
sentio legi, quoniam bona est.
17 * Nūc autem iam non ego operor
illud, sed quod habitat in me pec-
18 catum. * Scio enim quia non ha-
bitat in me, hoc est in carne mea,
bonum. Nam velle, adiacet mi-
hi: perficere autem bonum, non
19 inuenio. * Non enim quod volo
D bonum hoc facio: sed quod nolo
20 malum, hoc ago. * Si autem quod
nolo, illud facio: iam non ego
operor illud, sed quod habitat in
21 me, peccatum. * Inuenio igitur
legem, volenti mihi facere bo-
num, quoniam mihi malum adia-
22 cet: * condelector enim legi Dei
secundum interiorem hominem:
23 * video autem aliam legem in
membris meis, repugnantem le-
gi mentis meæ, & captiuantē me
in lege peccati, quæ est in mem-
24 bris meis. * Infelix ego homo,
quis me liberabit de corpore mor
25 tis huius? * Gratia Dei per Iesum
Christum Dominum nostrum.
Igitur ego ipse mente seruio legi
Dei: carne autem legi peccati.

CAP. VIII.

1 NIhil ergo nunc damnationis
A est iis, qui sunt in Christo
Iesu: qui non secundum carnem
2 ambulant. * Lex enim spiritus
vitæ in Christo Iesu liberauit me
a lege

a lege peccati & mortis.*Nã quod 3
impossibile erat legi, in quo infir-
mabatur per carnem: Deus Fi-
lium suum mittens in similitudi-
nem carnis peccati, & de pecca-
to damnauit peccatum in carne,
*vt iustificatio legis impleretur in 4
nobis, qui non secundum carnem
ambulamus, sed secundum spiri-
tum. * Qui enim secundum car- 5
nem sunt: quæ carnis sunt, sa-
piunt. qui vero secundum spi-
ritum sunt: quæ sunt spiritus sen-
tiunt.*Nã prudentia carnis, mors 6
est: prudentia autem spiritus vi- B
ta, & pax. * quoniam sapiẽtia car- 7
nis inimica est Deo: legi enim Dei
non est subiecta: nec enim potest.
* Qui autem in carne sunt, Deo 8
placere non possunt. * Vos autem 9
in carne non estis, sed in spiritu:
si tamen spiritus Dei habitat in vo
bis. Siquis autem Spiritum Chri-
sti non habet: hic non est eius.
* Si autem Christus in vobis 10
est: corpus quidem mortuum
est propter peccatum, spiritus ve-
ro viuit propter iustificationem.
* Quòd si Spiritus eius, qui su- 11
scitauit Iesum a mortuis, habi-
tat in vobis: qui suscitauit Iesum C
Christum a mortuis, viuificabit
& mortalia corpora vestra, pro-
pter inhabitantem Spiritum eius
in vobis. * Ergo fratres debitores 12
sumus non carni, vt secundum
carnem viuamus. * Si enim se- 13
cundum carnem vixeritis, mo-
riemini: si autem spiritu facta
carnis mortificaueritis, viuetis.
* Quicumque enim spiritu Dei 14
2. Tim. 1. b. 7 aguntur, ij sunt filij Dei. * Non 15
Gal. 4. a. 5 enim accepistis spiritum serui-
tutis iterum in timore, sed ac-
cepistis spiritum adoptionis fi-
liorum, in quo clamamus: Abba
(Pater.) * Ipse enim Spiritus te- 16
stimonium reddit spiritui nostro
quòd sumus filij Dei. * Si autem 17
filij, & heredes: heredes quidem
Dei, coheredes autem Christi: si
tamen compatimur, vt & con-
glorificemur. * Existimo enim 18
quòd non sunt condignæ passio- D
nes huius temporis ad futuram
gloriam, quæ reuelabitur in no-
bis. * Nam expectatio creaturæ, 19
reuelationem filiorum Dei expe-
ctat. * Vanitati enim creatura su- 20
biecta est non volens, sed pro-
pter eum, qui subiecit eam in spe:
21 * quia, & ipsa creatura liberabitur
a seruitute corruptionis in liber-
22 tatem gloriæ filiorum Dei. * Sci-
mus enim quod omnis creatura
ingemiscit, & parturit vsque ad-
23 huc. * Non solum autem illa,
sed & nos ipsi primitias spiritus
habentes: & ipsi intra nos gemi-
mus adoptionem filiorum Dei
expectantes, redemptionem cor-
24 poris nostri. * Spe enim salui facti
E sumus. Spes autem, quæ vide-
tur, non est spes: nam quod videt
25 quis, quid sperat? * Si autem
quod non videmus, speramus:
26 per patientiam expectamus. * Si-
militer autem & Spiritus adiu-
uat infirmitatem nostram: nam
quid oremus, sicut oportet, nesci-
mus: sed ipse Spiritus postulat
pro nobis gemitibus inenarrabili-
27 bus. * Qui autem scrutatur cor-
da, scit quid desideret Spiritus:
quia secundum Deum postulat
28 pro sanctis. * Scimus autem quo-
niam diligentibus Deum omnia
cooperantur in bonum, ijs, qui
secũdum propositum vocati sunt
29 sancti. * Nam quos præsciuit,
& prædestinauit conformes fie-
ri imaginis Filij sui, vt sit ipse
primogenitus in multis fratri-
30 bus. * Quos autem prædestina-
F uit, hos & vocauit: & quos vo-
cauit, hos & iustificauit: quos
autem iustificauit, illos & glori-
31 ficauit. * Quid ergo dicemus ad
hæc? si Deus pro nobis, quis con-
32 tra nos? * Qui etiam proprio Fi-
lio suo non pepercit, sed pro no-
bis omnibus tradidit illum: quo
modo non etiam cum illo om-
33 nia nobis donauit? * Quis accu-
sauit aduersus electos Dei? Deus
34 qui iustificat, * quis est qui con-
demnet? Christus Iesus, qui
mortuus est, immo qui & re-
surrexit, qui est ad dexteram
Dei, qui etiam interpellat pro
35 nobis. * Quis ergo nos separa-
bit a charitate Christi? tribula-
tio? an angustia? an fames? an
nuditas? an periculum? an per-
36 secutio? an gladius? * (sicut
G scriptum est: Quia propter te Ps. 42. d. 3
mortificamur tota die: æstimati
37 sumus sicut oues occisionis.) * Sed

in his

In his omnibus superamus pro-
pter eum, qui dilexit nos.* Certus 38
sum enim quia neque mors, ne-
que vita, neque angeli, neque prin
cipatus, neque virtutes. neque in-
stantia, neque futura, neque forti-
tudo,*neque altitudo, neque pro- 39
fundum, neque creatura alia po-
terit nos separare a charitate Dei,
quæ est in Christo Iesu Domino
nostro.

CAP. IX.

Veritatem dico in Christo, non 1
mentior: testimonium mihi A
perhibente consciẽtia mea in Spi-
ritu sancto: *quoniã tristitia mihi 2
magna est, & cõtinuus dolor cor-
‖Act.9.a.2 di meo. * ‖ Optabam enim ego 3
1.Cor.15.b ipse anathema esse a Christo pro
9. fratribus meis, qui sunt cognati
mei secundum carnem,*qui sunt 4
Israelitæ, quorum adoptio est fi-
liorum, & gloria, & testamentum,
& legislatio, & obsequium, & pro-
missa: *quorum patres, & ex qui- 5
bus est Christus secundum carnẽ, B
qui est super omnia Deus benedi-
ctus in sæcula. Amen. * Non au- 6
tem quòd exciderit verbum Dei.
Non enim omnes qui ex Israel
sunt, ij sunt Israelitæ: * neque 7
qui semen sunt Abrahæ, omnes
‖Gen.21.b. filij: ‖ sed in Isaac vocabitur tibi
12 semen: * id est, non qui filij car- 8
‖Gal.4.d.28 nis, hi filij Dei: sed ‖ qui filij sunt
promissionis, æstimantur in semi-
ne. * Promissionis enim verbum 9
‖Gen.18.b. hoc est: ‖ Secundum hoc tempus C
10 veniam: & erit Saræ filius. * Non 10
‖Gen.25.c. solum autem illa· ‖ sed & Rebec-
24 ca ex vno concubitu habens, Isaac
patris nostri. * Cum enim non- 11
dum nati fuissent, aut aliquid bo-
ni egissent, aut mali, (vt secundũ
*electionem propositum Dei ma- 12
neret) non ex operibus, sed ex vo-
‖Gen.25.c. cante dictum est ei: * ‖ Quia ma- 13
23 ior seruiet minori, sicut scriptum
Mal. 1.a.2 est: Iacob dilexi, Esau autem
odio habui.* Quid ergo dicemus? 14
numquid iniquitas apud Deum?
‖Exo.33.d. Absit. * Moysi enim dicit: ‖ Mi 15
19 serebor cuius misereor: & mise- D
ricordiam præstabo cuius misere
bor.* Igitur non volentis, neque 16
currentis, sed miserentis est Dei.
* Dicit enim Scriptura Pharaoni: 17

‖ Quia in hoc ipsum excitaui te, ‖Exod.9.d.
vt ostẽdam in te virtutem meam: 16
& vt annuncietur nomen meum
18 in vniuersa terra.*Ergo cuius vult
misеretur, & quem vult indurat.
19 * Dicis itaque mihi: Quid adhuc
queritur? voluntati enim eius
20 quis resistit? *O homo, tu quis es,
E qui respondeas Deo? ‖ Numquid ‖ Sap.15.b.
dicit figmentum ei, qui se finxit: 7
21 Quid me fecisti sic?* An [illegible] [illegible].b.9
bet potestatem figulus lu[illegible]- Ier.18.a.6
dem ma[illegible] facere aliud quidem
vas in honorem, aliud vero in
22 contumeliam? * Quòd si Deus
volens ostendere iram, & notam
facere potentiam suam, sustinuit
in multa patientia, vasa iræ, apta
23 in interitum, * vt ostenderet di-
uitias gloriæ suæ in vasa miseri-
cordiæ, quæ præparauit in glo-
24 riam * Quos & vocauit nos non
solum ex Iudæis, sed etiam ex
25 Gentibus, * sicut in Osee dicit:
F ‖ Vocabo non plebem meam, ple- ‖ Osee 2.d.
bem meam: & non dilectam, 23
dilectam: & non misericordiam 1.Pet.2.b.
consecutam, misericordiam con- 10
26 secutam. * ‖ Et erit: in loco, vbi ‖ Osee 1.b.
dictum est eis: Non plebs mea 10
vos: ibi vocabuntur filij Dei vi-
27 ui. * Isaias autem clamat pro Is-
rael: ‖ Si fuerit numerus filiorum ‖Isa.10.c.
Israel tamquam arena maris, re- 22
28 liquiæ saluæ fient.* Verbum enim
consummans, & abbreuians in
æquitate: quia verbũ breuiatum
faciet Dominus super terram:
29 *& sicut prædixit Isaias: ‖ Nisi Do ‖ Isa.1.c.9
G minus sabaoth reliquisset nobis
semẽ, sicut Sodoma facti essemus,
& sicut Gomorrha similes fuisse-
30 mus.* Quid ergo dicemus? Quòd
gentes, quæ non sectabantur iusti-
tiam, apprehenderunt iustitiam:
iustitiam autem, quæ ex fide est,
31 *Israel vero sectando legem iusti-
tiæ, in legem iustitiæ nõ peruenit.
32 * Quare? Quia non ex fide, sed
quasi ex operibus: offenderunt
33 enim in lapidẽ offensionis, * sicut
scriptum est: ‖ Ecce pono in Sion ‖Isa.8.c.14
lapidem offensionis, & petram & 28.d.26
scandali & omnis, qui credit in 1.Pet.2 b.7
eum, non confundetur.

CAP. X.

1 Fratres, voluntas quidẽ cordis
A mei, & obsecratio ad Deum, fit

pro illis in salutem. * Testimo- 2
nium enim perhibeo illis quòd
æmulationem Dei habēt, sed non
secundum scientiam. * Ignoran- 3
tes enim iustitiam Dei, & suam
quærentes statuere, iustitiæ Dei
non sunt subiecti. * Finis enim 4
legis, Christus, ad iustitiam om-
ni credenti. * Moyses enim scri- 5
psit, quoniam iustitiam, quæ ex
‖Leu. [illegible] [illegible] ‖ qui fecerit homo, viuet
5 [illegible] Quæ autem ex fide est iu- 6
Ezec.20.b. stitia, sic dicit: ‖Ne dix[illegible]is in cor- B
11 de tuo: quis ascendet in cælum?
‖Deu.30.c. id est, Christum deducere: * Aut 7
12 quis descendet in abyssum? hoc
est, Christum a mortuis reuoca-
re. * Sed quid dicit Scriptura? 8
‖Deut. 30. ‖ Prope est verbum in ore tuo, &
c. 14 in corde tuo: hoc est verbum fi-
dei, quod prædicamus. * Quia 9
si confitearis in ore tuo Dominum
Iesum, & in corde tuo credideris
quòd Deus illū suscitauit a mor-
tuis, saluus eris. * Corde enim 10
creditur ad iustitiam: ore autem
confessio fit ad salutem. * Dicit 11
‖Isa.28. d. enim Scriptura: ‖ Omnis, qui
16 credit in illum, non confunde-
tur. * Non enim est distinctio Iu- 12
dæi, & Græci: nam idem Domi- C
nus omnium, diues in omnes, qui
‖Ioel 2.g. inuocant illum. * ‖ Omnis enim, 13
22 quicumque inuocauerit nomen
Act.2.c. 21 Domini, saluus erit. * Quomo- 14
do ergo inuocabunt, in quem
non crediderunt? Aut quomodo
credent ei, quem non audierunt?
Quomodo autem audiēt sine præ-
dicante? * Quomodo vero prædi- 15
cabunt nisi mittantur: sicut scri-
‖Isa.52.b.7 ptum est: ‖ Quàm speciosi pedes
Nah.1.d.15 euangelizantium pacem, euange-
lizantium bona! * Sed non om- 16
nes obediunt Euangelio. Isaias
‖Isa.53.a.1 enim dicit: ‖ Domine quis credi-
Ioan.12. f. dit auditui nostro? * Ergo fides ex 17
38 auditu, auditus autem per verbū
Christi. * Sed dico: Numquid non 18
‖Ps.18.a.5 audierunt? ‖ Et quidem in om- D
nem terram exiuit sonus eorum,
& in fines orbis terræ verba eo-
rum. * Sed dico: Numquid Israel 19
non cognouit? Primus Moyses di-
‖Deu.32.e. cit: ‖ Ego ad æmulationem vos
21 adducam in non gentem: in gen-
tem insipientem, in iram vos mit-
tam. * Isaias autem audet, & di- 20
‖Isa.65.a.1 cit: ‖Inuentus sum a non quæren-

tibus me: palam apparui iis, qui
21 me non interrogabant. * Ad Israel
autem dicit: ‖ Tota die expandi ‖Isa.65.a.2
manus meas ad populū non cre-
dentem, & contradicentem.

CAP. XI.

1 Dico ergo: Numquid Deus re-
A pulit populum suum? Ab-
sit. Nam & ego Israelita sum ex
semine Abraham, de tribu Benia-
2 min: * Non repulit Deus plebem
suam, quam præsciuit. An nesci-
tis in Elia quid dicit Scriptura:
quemadmodū interpellat Deum
3 aduersum Israel? * ‖ Domine, ‖3.Reg.19.
Prophetas tuos occiderūt, altaria d. 10
tua suffoderunt: & ego relictus
sum solus, & quærunt animam
4 meam. * Sed quid dicit illi diui-
num responsum? ‖ Reliqui mihi ‖3.Reg.19.
septem millia virorum, qui non d.18
curuauerunt genua ante Baal.
5 * Sic ergo & in hoc tempore reli-
quiæ secundum electionem gra-
6 tiæ saluæ factæ sunt. * Si autem
B gratia, iam non ex operibus: alio-
quin gratia iam non est gratia.
7 * Quid ergo? quod quærebat Is-
rael, hoc non est consecutus: ele-
ctio autē consecuta est: ceteri ve-
8 ro excæcati sunt: * sicut scriptum
est: ‖ Dedit illis Deus spiritum ‖Isa.6.c.9
compunctionis: oculos vt non vi- Matt.13.b.
deant, & aur[illegible] non audiant, 14
9 vsque in hod[illegible]rnum diem. * Et Ioā.12.f.40
Dauid dicit: Fiat mensa eorum Act.28.f.
in laqueum, & in captionem, & 26
in scandalum, & in retributio- Ps.68.c. 23
10 nem illis. * Obscurentur oculi
eorum ne videant: & dorsum eo-
11 rum semper incurua. * Dico er-
go: Numquid sic offenderunt vt
caderent? Absit. Sed illorum de-
licto, salus est Gentibus vt illos
12 æmulentur. * Quòd si delictum
illorum diuitiæ sunt mundi, & di-
minutio eorum diuitiæ Gentium:
quanto magis plenitudo eorum?
13 * Vobis enim dico Gentibus: Quā-
diu quidem ego sum Gentium
Apostolus, ministerium meum
14 honorificabo, * si quomodo ad
æmulandum prouocem carnem
meam, & saluos faciam aliquos
15 ex illis. * Si enim amissio eorum,
reconciliatio est mundi: quæ as-
sumptio, nisi vita ex mortuis?
*Quòd

* Quòd si delibatio sancta est, & 16
massa: & si radix sancta, & rami.
* Quòd si aliqui ex ramis fracti 17
sunt, tu autem cum oleaster es- C
ses, insertus es in illis, & socius
radicis, & pinguedinis oliuæ fa-
ctus es, * noli gloriari aduersus 18
ramos. Quòd si gloriaris: non tu
radicem portas, sed radix te.
* Dices ergo: Fracti sunt rami vt 19
ego inserar. * Bene: propter in- 20
credulitatem fracti sunt. Tu au-
tem fide stas: noli altum sapere,
sed time. * Si enim Deus natura 21
libus ramis non pepercit: ne for-
te nec tibi parcat. * Vide ergo 22
bonitatem, & seueritatem Dei:
in eos quidem, qui ceciderunt,
seueritatem: in te autem bonita-
tem Dei, si permanseris in bonita-
te, alioquin & tu excideris. * Sed 23
& illi, si non permanserint in in-
credulitate, inserentur: potens est
enim Deus iterum inserere illos.
* Nam si tu ex naturali excisus es 24
oleastro, & contra naturam inser-
tus es in bonam oliuam: quan-
to magis ij, qui secundum natu-
ram, inserentur suæ oliuæ? * No- 25
lo enim vos ignorare fratres my- D
sterium hoc: (vt non sitis vobisi-
psis sapientes) quia cæcitas ex par-
te contigit in Israel, donec pleni-
tudo Gētium intraret, * & sic om- 26
nis Israel saluus fieret, sicut scri-
‖ Isa. 59. d. 20 ptum est: ‖ Veniet ex Sion, qui
eripiat, & auertat impietatem a
Iacob. * Et hoc illis a me testa- 27
mentum: cum abstulero peccata
eorum. * Secundum Euangelium 28
quidem, inimici propter vos: se-
cundum electionem autem, cha-
rissimi propter patres. * Sine pœ- 29
nitentia enim sunt dona, & voca-
tio Dei. * Sicut enim aliquando 30
& vos non credidistis Deo, nunc
autem misericordiam consecuti
estis propter incredulitatem illo-
rum: * ita & isti nunc non credi- 31
derunt in vestram misericordiam:
vt & ipsi misericordiam conse-
quantur. * Conclusit enim Deus 32
omnia in incredulitate: vt om-
nium misereatur. * O altitudo di- 33
uitiarum sapientiæ, & scientiæ
Dei: quàm incomprehensibilia
‖ Sap.9.c.13 sunt iudicia eius, & inuestigabi-
Isa.40.d.13 les viæ eius! * ‖ Quis enim cogno- 34
1.Cor.2.d.16 uit sensum Domini? Aut quis
35 consiliarius eius fuit? * Aut quis
prior dedit illi, & retribuetur ei?
36 * Quoniam ex ipso, & per ipsum,
& in ipso sunt omnia: ipsi gloria
in sæcula. Amen.

CAP. XII.

1 A OBsecro itaque vos fratres per
misericordiam Dei, ‖ vt exhi- ‖ Phil.4.d.
beatis corpora vestra hostiam vi- 18
uentem, sanctam, Deo placen-
tem, rationabile obsequium ve-
2 strum. * Et nolite conformari
huic sæculo, sed reformamini in
nouitate sensus vestri: ‖ vt pro- ‖ Eph.5.d.
betis quæ sit voluntas Dei bona, 17
3 & beneplacens, & perfecta. * Di- 1.Thes.4.a.
co enim per gratiam quæ data est 3
mihi, omnibus qui sunt inter vos:
Non plus sapere quàm oportet sa-
pere, sed sapere ad sobrietatem:
‖ & vnicuique sicut Deus diuisit ‖ 1.Cor.12.
4 mensuram fidei. * Sicut enim in b.11
B vno corpore multa membra ha- Ephes.4.b.
bemus, omnia autem membra nō 7
5 eundem actum habent: * ita mul-
ti vnum corpus sumus in Christo,
singuli autem alter alterius mem-
6 bra. * Habentes autem donationes
secundum gratiam, quæ data est
nobis, differētes: siue prophetiam
7 secundum rationem fidei, * siue
ministerium in ministrando, siue
8 qui docet in doctrina, * qui exhor-
tatur in exhortando, qui tribuit
in simplicitate, qui præest in so-
licitudine, qui miseretur in hila-
9 ritate. * Dilectio sine simulatio-
ne. ‖ Odientes malum, adhæren- ‖ Amos 5.d.
10 tes bono: * ‖ Charitate fraterni- 15
tatis inuicem diligentes: Honore ‖ Ephes.4.a
11 inuicem præuenientes * ‖ Solici- 3
C tudine non pigri: Spiritu feruen- ‖ 1.Pet.2.c.
12 tes: Domino seruientes: * Spe gau- 17
dentes: In tribulatione patientes:
13 Orationi instantes: * Necessitati-
bus sanctorum communicantes:
14 ‖ Hospitalitatem sectantes. * Bene- ‖ Heb.13.a
dicite persequentibus vos: bene- 1
15 dicite, & nolite maledicere. * Gau 1.Pet.4.b.9
dere cum gaudentibus, flere cum
16 flentibus: * Idipsum inuicem sen-
D tientes: Non alta sapientes, sed
humilibus consentientes. Noli-
te esse prudentes apud vosmeti-
17 psos: * Nulli malum pro malo
reddentes: ‖ prouidentes bona ‖ 2.Cor.8.d
nō tantum coram Deo, sed etiam 21

ǁHeb.12.d.14 coram omnibus hominibus. * ǁ Si 18
fieri potest, quod ex vobis est, cum
omnibus hominibus pacē haben-
ǁEccl.28.a.1.2.3 Matt.5.g.39 tes: * ǁ Non vosmetipsos defen- 19
dentes charissimi, sed date locum
iræ. scriptum est enim: ǁ Mihi vin-
dicta: ego retribuam, dicit Do-
ǁDeut.32.e.35 Heb.10.f.30 minus. * Sed si esurierit inimicus 20
tuus, ciba illum: si sitit, potum
da illi: hoc enim faciens, carbo-
nes ignis congeres super caput
Prou.25.c.21 eius. * Noli vinci a malo, sed vin- 21
ce in bono malum.

CAP. XIII.

Sap.6.a.4 1.Pet.2.c.13 OMnis anima potestatibus su- 1
blimioribus subdita sit: Non A
est enim potestas nisi a Deo: quæ
autem sunt, a Deo ordinatæ sunt.
* Itaque qui resistit potestati, Dei 2
ordinationi resistit. Qui autem
resistunt, ipsi sibi damnationem
acquirunt: * nam principes non 3
sunt timori boni operis, sed ma-
li. Vis autem non timere pote-
statem? Bonum fac: & habebis
laudem ex illa: * Dei enim mini- 4
ster est tibi in bonum. Si autem B
malum feceris, time: non enim
sine causa gladium portat. Dei
enim minister est vindex in iram
ei, qui malum agit. * Ideo ne- 5
cessitate subditi estote non solum
propter iram, sed etiam propter
conscientiam. * Ideo enim & tri- 6
buta præstatis: ministri enim Dei
sunt, in hoc ipsum seruientes.
ǁMat.22.c.21 * ǁ Reddite ergo omnibus debita: 7
cui tributum, tributum: cui ve-
ctigal, vectigal: cui timorem, ti-
morem: cui honorem, honorem.
*Nemini quidquam debeatis: ni- 8
si vt inuicem diligatis: qui enim C
diligit proximum, legem imple-
ǁExo.20.c.14 Deu.5.b.18 uit. * Nam: ǁ Non adulterabis: 9
Non occides: Non furaberis:
Non falsum testimonium dices:
Non concupisces: & si quod est
aliud mandatum, in hoc verbo
Leu.19.d.18 ǁMat.22.d.39 Mar.12.c.31 Gal.5.c.14 Iac.2.b.8 instauratur: ǁ Diliges proximum
tuum sicut teipsum. * Dilectio 10
proximi malum non operatur.
Plenitudo ergo legis est dilectio.
* Et hoc scientes tempus: quia 11
hora est iam nos de somno surge- D
re. Nunc enim propior est no-
stra salus, quàm cum credidimus.
* Nox præcessit, dies autem ap- 12
propinquauit. Abijciamus ergò
opera tenebrarum, & induamur
13 arma lucis. * Sicut in die hone-
ste ambulemus: ǁ non in comes- ǁLuc.21.f.34
sationibus, & ebrietatibus, non
in cubilibus, & impudicitijs, non
in contentione, & æmulatione:
14 * ǁ sed induimini Dominum Ie- ǁGal.5.c.16 1.Pet.2.c.11
sum Christum, & carnis curam
ne feceritis in desiderijs.

CAP. XIIII.

1 A INfirmum autem in fide assu-
mite, non in disceptationibus
2 cogitationum. * Alius enim cre-
dit se manducare omnia: qui au-
tem infirmus est, olus manducet.
3 * Is, qui manducat, non mandu-
cantem non spernat: & qui non
manducat, manducantem non iu-
dicet: Deus enim illum assum-
4 psit. * ǁ Tu quis es, qui iudicas ǁIac.4.d.12
alienum seruum? Domino suo
stat, aut cadit: stabit autem: po-
tēs est enim Deus statuere illum.
5 * Nam alius iudicat diem inter
diem: alius autem iudicat omnē
diem: vnusquisque in suo sensu
6 abundet. * Qui sapit diem, Do-
B mino sapit: Et qui manducat, Do-
mino mādu cat: gratias enim agit
Deo. Et qui non manducat, Do-
mino non manducat, & gratias
7 agit Deo: * Nemo enim nostrum
sibi viuit, & nemo sibi moritur.
8 * Siue enim viuimus, Domino vi-
uimus: siue morimur, Domino
morimur. Siue ergo viuimus, si-
9 ue morimur, Domini sumus. * In
hoc enim Christus mortuus est,
& resurrexit: vt & mortuorum
10 & viuorum dominetur. * Tu au-
tem quid iudicas fratrem tuum?
aut tu quare spernis fratrem tuū?
ǁ Omnes enim stabimus ante tri- ǁ2.Cor.5.b.10
11 bunal Christi. * scriptū est enim:
C ǁ Viuo ego, dicit Dominus, quo- Isa.45.d.23
niam mihi flectetur omne genu: ǁPhil.2.b.10
& omnis lingua confitebitur Deo.
12 * Itaque vnusquisque nostrū pro
13 se rationem reddet Deo. * Non
ergo amplius inuicem iudicemus:
sed hoc iudicate magis, ne pona-
tis offendiculum fratri, vel scan-
14 dalum. * Scio, & cōfido in Domi-
no Iesu, quia nihil commune per
ipsum, nisi ei qui existimat quid
commune esse, illi commune est.
* Si

* Si enim propter cibum frater 15
tuus contristatur: iam non secun-
|| 1. Cor. 8. d. 11 dum charitatem ambulas. || Noli
cibo tuo illum perdere, pro quo
Christus mortuus est. * Non ergo 16
blasphemetur bonum nostrum.
* Non est enim regnum Dei esca, 17
& potus: sed iustitia, & pax, &
gaudium in Spiritu sancto: * qui 18
enim in hoc seruit Christo, placet
Deo, & probatus est hominibus.
* Itaque quæ pacis sunt, secte- 19
mur: & quæ ædificationis sunt, D
in inuicem custodiamus. * Noli 20
propter escã destruere opus Dei.
|| Tit. 1. d. 15 || omnia quidem sunt munda: sed
malum est homini, qui per offen-
|| 1. Cor. 8. d. 13 diculum manducat. * || Bonum est 21
non manducare carnem, & non
bibere vinũ, neque in quo frater
tuus offenditur, aut scãdalizatur,
aut infirmatur. * Tu fidem ha- 22
bes? penes temetipsum habe co-
ram Deo: Beatus, qui non iudi-
cat semetipsum in eo, quod pro-
bat. * Qui autem discernit, si man- 23
ducauerit, damnatus est: quia
non ex fide. Omne autem, quod
non est ex fide, peccatum est.

CAP. XV.

DEbemus autem nos firmiores 1
imbecillitates infirmorum A
sustinere, & non nobis placere.
* Vnusquisque vestrum proximo 2
suo placeat in bonum, ad ædifica-
tionem. * Etenim Christus non 3
sibi placuit, sed sicut scriptum est:
|| Ps. 68. b. 10 || Improperia improperantium ti-
bi ceciderunt super me. * Quæ- 4
cumque enim scripta sunt, ad no-
stram doctrinam scripta sunt: vt
per patientiam, & consolationem
Scripturarum, spem habeamus.
* Deus autem patientiæ, & sola- 5
|| 1. Cor. 1. b. 10 tij || det vobis idipsum sapere in
alterutrum secũdum Iesum Chri-
stum: * vt vnanimes, vno ore ho- 6
norificetis Deum, & patrem Do- B
mini nostri Iesu Christi. * Propter 7
quod suscipite inuicem, sicut &
Christus suscepit vos in honorem
Dei. * Dico enim Christum Ie- 8
sum ministrũ fuisse circumcisio-
nis propter veritatem Dei, ad con-
firmandas promissiones patrum:
* Gentes autem super misericor- 9
dia honorare Deum, sicut scri- C
ptum est: || Propterea confitebor || Ps. 17. d. 50
tibi in Gentibus Domine, & no- || 2. Reg. 22.
10 mini tuo cantabo. * Et iterum d. 50
dicit: Lætamini Gentes cum ple-
11 be eius. * Et iterum: || Laudate || Ps. 116. a. 1
omnes Gentes Dominum: & ma-
12 gnificate eum omnes populi. * Et
rursus Isaias ait: || Erit radix Ies- || Isa. 11. c. 10
se, & qui exurget regere Gentes,
13 in eum Gentes sperabunt. * Deus
autem spei repleat vos omni gau-
dio, & pace in credendo: vt abun-
detis in spe, & virtute Spiritus
14 sancti. * Certus sum autem fra-
tres mei & ego ipse de vobis, quo-
niam & ipsi pleni estis dilectione,
repleti omni sciẽtia, ita vt possitis
15 alterutrum monere. * Audacius
D autem scripsi vobis fratres ex par-
te, tamquam in memoriam vos
reducens: propter gratiam, quæ
16 data est mihi a Deo, * vt sim mini-
ster Christi Iesu in Gentibus: san-
ctificans Euangelium Dei, vt fiat
oblatio Gentium accepta, & san-
17 ctificata in Spiritu sancto. * Habeo
igitur gloriam in Christo Iesu ad
18 Deum. * Non enim audeo aliquid
loqui eorum, quæ per me non ef-
ficit Christus in obediẽtiam Gen-
19 tium, verbo & factis: * in virtute
signorum, & prodigiorum, in vir-
tute Spiritus sancti: ita vt ab Ie-
rusalem per circuitum vsque ad
Illyricum repleuerim Euãgelium
20 Christi. * Sic autem prædicaui
E Euangelium hoc, non vbi nomi-
natus est Christus, ne super alie-
num fundamentum ædificarem:
21 sed sicut scriptum est: * || Quibus || Isa. 52. d. 15
non est annunciatum de eo, vide-
bunt: & qui non audierunt, in-
22 telligent. * Propter quod & impe-
diebar plurimum venire ad vos,
& prohibitus sum vsque adhuc.
23 * Nunc vero vlterius locum non
habens in his regionibus, cupidi-
tatem autem habens veniendi ad
vos ex multis iam præcedentibus
24 annis: * cum in Hispaniam profi-
F cisci cœpero, spero quòd præteriẽs
videam vos, & a vobis deducar
illuc, si vobis primum ex parte
25 fruitus fuero. * Nunc igitur pro-
ficiscar in Ierusalem ministrare
26 sanctis. * Probauerunt enim Ma-
cedonia, & Achaia collationem
aliquam facere in pauperes san-
ctorum, qui sunt in Ierusalem.

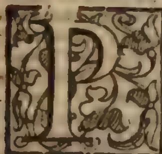
* Placuit enim eis, & debitores 27
1.Cor.9.b. sunt eorum. || Nam si spiritua-
11 lium eorum participes facti sunt
Gentiles: debent & in carnalibus
ministrare illis. * Hoc igitur cum 28
consummauero, & assignauero eis
fructum hunc: per vos proficiscar
in Hispaniam. * Scio autem quo- 29
niam veniens ad vos, in abundan- G
tia benedictionis Euangelij Chri-
sti veniam. * Obsecro ergo vos fra- 30
tres per Dominum nostrum Ie-
sum Christum, & per charitatem
sancti Spiritus, vt adiuuetis me
in orationibus vestris pro me ad
Deum, * vt liberer ab infidelibus, 31
qui sunt in Iudæa, & obsequij mei
oblatio accepta fiat in Ierusalem
sanctis, * vt veniam ad vos in gau- 32
dio per voluntatē Dei, & refrige-
rer vobiscum. * Deus autem pacis 33
sit cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

COmmēdo autem vobis Phœ- 1
ben sororem nostram, quæ est A
in ministerio Ecclesiæ, quæ est in
Cenchris: * vt eam suscipiatis in 2
Domino digne sanctis: & assista-
tis ei in quocumque negotio ve-
stri indiguerit: etenim ipsa quo-
que astitit multis, & mihi ipsi.
||Act.2.a.2. * Salutate || Priscam, & Aquilam 3
g.26 adiutores meos in Christo Iesu;
(* qui pro anima mea suas ceruı- 4
ces supposuerūt: quibus non solus
ego gratias ago, sed & cunctæ ec-
clesiæ Gentium) * & domesticam 5
ecclesiam eorum. Salutate Epæ-
netum dilectum mihi, qui est pri-
mitiuus Asiæ in Christo. * Salu- 6
tate Mariam, quæ multum labo-
rauit in vobis. * Salutate Andro- 7
nicum, & Iuniam cognatos, &
concaptiuos meos: qui sunt no-
biles in Apostolis, qui & ante
me fuerunt in Christo. * Salu- 8
tate Ampliatum dilectissimum
mihi in Domino. * Salutate Vr- 9
banum adiutorem nostrū in Chri- B
sto Iesu, & Stachyn dilectum
meum. * Salutate Apellen pro- 10
bum in Christo. * Salutate eos, 11
qui sunt ex Aristoboli domo. Sa-
lutate Herodionem cognatū meū.
Salutate eos, qui sunt ex Narcissi
12 domo, qui sunt in Domino. * Sa-
lutate Tryphænam, & Trypho-
sam: quæ laborant in Domino.
Salutate Persidem charissimam,
quæ multum laborauit in Domi-
13 no. * Salutate Rufum electum in
Domino, & matrē eius, & meam.
14 * Salutate Asyncritum, Phlegon-
tem, Hermam, Patrobam, Her-
men: & qui cum eis sunt, fratres.
15 * Salutate Philologum, & Iuliam,
C Nereum, & sororē eius, & Olym-
piadem, & omnes, qui cum eis
16 sunt, sanctos. * Salutate inuicem
in osculo sancto. Salutāt vos om- ||Tit.1.b.
17 nes Ecclesiæ Christi. * Rogo au- 11
tem vos fratres, vt obseruetis eos, 2.Cor.8.
qui dissensiones, & offendicula
præter doctrinam, quam vos di-
dicistis, faciunt, & declinate ab
18 illis. * Huiuscemodi enim Chri-
sto Domino nostro non seruiunt,
sed suo ventri: & per dulces ser-
mones, & benedictiones seducūt
19 corda innocentium. * Vestra enim
obedientia in omnem locum di-
uulgata est. Gaudeo igitur in vo-
bis. Sed volo vos sapientes esse
in bono, & simplices in malo.
20 * Deus autem pacis conterat Sa-
tanam sub pedibus vestris veloci-
ter. Gratia Domini nostri Iesu
21 Christi vobiscum. * || Salutat vos ||Act.16.a.1
D Timotheus adiutor meus, & Lu-
cius, & Iason, & Sosipater cogna-
22 ti mei. * Saluto vos ego Tertius,
qui scripsi epistolam, in Domino.
23 * Salutat vos Caius hospes meus,
& vniuersa Ecclesia. Salutat vos
Erastus arcarius ciuitatis, & Quar-
24 tus, frater. * Gratia Domini no-
stri Iesu Christi cum omnibus vo-
25 bis. Amen. * Ei autem, qui po-
tens est vos cōfirmare iuxta Euan
gelium meum, & prædicationem
Iesu Christi, secundum reuelatio-
nem mysterij temporibus æternis
26 taciti, (* quod nunc patefactum
est per Scripturas Prophetarum se-
cundum præceptum æterni Dei,
ad obeditionem fidei) in cunctis
27 Gentibus cogniti, * soli sapien-
ti Deo, per Iesum Christum,
cui honor, & gloria in sæcula sæ-
culorum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

AVLVS vocatus 1 A
tus Apostolus
Iesu Christi
per voluntatē Dei, & Sosthenes frater,* Ecclesiæ 2
Dei, quæ est
Corinthi, sanctificatis in Christo
Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus, qui inuocant nomen Domini
nostri Iesu Christi, in omni loco ipsorum, & nostro.* Gratia 3
vobis, & pax a Deo Patre nostro,
& Domino Iesu Christo. * Gra- 4
tias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu: *quòd in om- 5
nibus diuites facti estis in illo, in
omni verbo, & in omni scientia:
* sicut testimonium Christi con- 6
firmatū est in vobis: * ita vt nihil 7
vobis desit in vlla gratia, expectātibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi,* qui & confirma- 8
bit vos vsque in finem sine crimi- B
ne, in die aduentus Domini no-
‖1.Thess.5.d.24 stri Iesu Christi. * ‖ Fidelis Deus: 9
per quem vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi Domini
nostri. * Obsecro autem vos fra- 10
tres per nomen Domini nostri Iesu Christi: vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem
sensu, & in eadem sententia.* Si- 11
gnificatum est enim mihi de vobis fratres mei ab iis, qui sunt
Chloes, quia cōtentiones sunt inter vos. * Hoc autem dico, quòd 12
vnusquisque vestrum dicit: Ego
quidem sum Pauli: ego autem
‖Act.18.f.24 ‖Apollo: ego vero Cephæ: ego
autem Christi.* Diuisus est Chri- 13
stus? Numquid Paulus crucifixus
est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? * Gratias ago 14

C Deo, quòd neminem vestrum ba-
ptizaui, ‖ nisi Crispum, & Caium: ‖Act.18.b.8
15 * nequis dicat quod in nomine
16 meo baptizati estis. * Baptizaui
autem & Stephanæ domum: ceterum nescio si quem alium ba-
17 ptizauerim.* Non enim misit me
Christus baptizare, sed euangelizare: ‖ non in sapientia verbi, vt ‖2.Pet.1.c.16
18 non euacuetur crux Christi.* Verbum enim crucis pereūtibus qui- ‖1.2.a.1.4
dem stultitia est: iis autem, qui
salui fiunt, id est nobis, Dei vir-
19 tus est.* Scriptum est enim: ‖Perdam sapientiam sapientium, & ‖Rom.1.b.16
prudentiam prudētium reproba- Isa.29.c.14
20 bo. * ‖ Vbi sapiens? vbi scriba? ‖Isa.33.c.18
vbi cōquisitor huius sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam
21 huius mūdi?* Nam quia in Dei sapientia non cognouit mundus per
sapientiam Deum: placuit Deo
per stultitiam prædicationis sal-
22 uos facere credentes. * Quoniam
& Iudæi signa petunt, & Græci sa-
23 pientiam quærunt: * nos autem
prædicamus Christum crucifixū:
Iudæis quidem scandalum, Gen-
24 tibus autem stultitiam, * ipsis au-
D tem vocatis Iudæis, atque Græcis
Christum Dei virtutem, & Dei sa-
25 pientiam: * quia quod stultum
est Dei, sapientius est hominibus:
& quod infirmum est Dei, fortius
26 est hominibus. * Videte enim vocationem vestrā fratres, quia non
multi sapientes secundū carnem,
non multi potētes, non multi no-
27 biles: * sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit
28 Deus, vt confundat fortia: * &
ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ nō sunt,
29 vt ea quæ sunt destrueret: * vt nō
glorietur omnis caro in conspectu
30 eius. * Ex ipso autem vos estis in

Christo Iesu, qui factus est nobis
||Ier.23.a.5 sapientia a Deo, & || iustitia, &
||Ier.9.g.22 sanctificatio, & redemptio: * vt 31
23 quemadmodum scriptum est: ||Qui
2.Cor.10.d. gloriatur, in Domino glorietur.
17

CAP. II.

E T ego, cum venissem ad vos, 1
|| S.1.c.17 fratres, veni|| non in sublimi- A
tate sermonis, aut sapientiæ, an-
nunciãs vobis testimonium Chri-
sti. * Non enim iudicaui me sci- 2
re aliquid inter vos, || nisi Iesum
Christum, & hunc crucifixum.
||Act.18.a.1 * || Et ego in infirmitate, & timo- 3
re, & tremore multo fui apud vos:
* & sermo meus, & prædicatio 4
||1.Pet.1.c. mea || non in persuasibilibus hu-
17 manæ sapiẽtiæ verbis, sed in osten-
sione spiritus, & virtutis: * vt fides 5
vestra non sit in sapientia homi- B
num, sed in virtute Dei. * Sapien- 6
tiam autem loquimur inter per-
fectos: sapientiam vero non huius
sæculi, neque principum huius
sæculi; qui destruuntur: * sed lo- 7
quimur Dei sapientiam in myste-
rio, quæ abscondita est, quam
prædestinauit Deus ante sæcula in
gloriam nostram, * quam nemo 8
principum huius sæculi cognouit:
si enim cognouissent, numquam
Dominum gloriæ crucifixissent.
||Isa.64.a.4 * Sed sicut scriptum est: || Quod 9
oculus non vidit, nec auris audi- C
uit, nec in cor hominis ascendit,
quæ præparauit Deus iis, qui di-
ligunt illum: * nobis autem reue- 10
lauit Deus per spiritum suum:
Spiritus enim omnia scrutatur,
etiam profunda Dei. * Quis enim 11
hominum scit quæ sunt hominis,
nisi spiritus hominis, qui in ipso
est? ita & quæ Dei sunt, nemo co-
gnouit, nisi Spiritus Dei. * Nos 12
autem non spiritum huius mun-
di accepimus, sed Spiritum, qui
ex Deo est, vt sciamus quæ a Deo
||2.Pet.1.c. donata sunt nobis: * || quæ & lo- 13
16 quimur non in doctis humanæ sa- D
pientiæ verbis, sed in doctrina
Spiritus, spiritualibus spiritualia
comparantes. * Animalis autem 14
homo non percipit ea, quæ sunt
Spiritus Dei: stultitia enim est il-
||Isa.40.d. li, & non potest intelligere: quia
23 spiritualiter examinatur. * Spi- 15
Sap.9.c.13 ritualis autem iudicat omnia: &
Ro.11.d.34 ipse a nemine iudicatur. * || Quis 16
enim cognouit sensum Domini,
qui instruat eum? Nos autem sen-
sum Christi habemus.

CAP. III.

1 E T ego, fratres, non potui vo-
A bis loqui quasi spiritualibus,
sed quasi carnalibus. Tamquam
2 paruulis in Christo, * lac vobis
potum dedi, non escam: nondum
enim poteratis: sed nec nunc qui-
dem potestis: adhuc enim carna-
3 les estis. * Cum enim sit inter vos
zelus, & contentio: nonne car-
nales estis, & secundum homi-
4 nem ambulatis? * Cum enim quis
dicat: Ego quidem sum Pauli.
Alius autem: Ego Apollo: non-
ne homines estis? Quid igitur est
5 Apollo? quid vero Paulus? * Mi-
nistri eius, cui credidistis, & vni-
cuique sicut Dominus dedit.
6 * Ego plantaui, Apollo rigauit:
7 sed Deus incrementũ dedit. * Ita-
B que neque qui plãtat est aliquid,
neque qui rigat: sed, qui incre-
8 mentum dat, Deus. * || Qui au- ||Ps.61.d.13
tem plantat, & qui rigat, vnum
sunt, || Vnusquisque autem pro- ||Gal.6.b.5
priam mercedem accipiet secun-
9 dum suum laborem. * Dei enim
sumus adiutores: Dei agricultu-
10 ra estis, Dei ædificatio estis. * Se-
cundum gratiam Dei, quæ data
est mihi, vt sapiens architectus
fundamentum posui: alius autem
superædificat. Vnusquisque au-
tem videat quomodo superædifi-
11 cet. * Fundamentum enim aliud
C nemo potest ponere præter || id,
quod positum est, quod est Chri-
12 stus Iesus. * Si quis autem super-
ædificat super fundamẽtum hoc,
aurum, argentum, lapides pretio-
sos, ligna, fœnum, stipulam,
13 * vniuscuiusque opus manifestum
erit: Dies enim Domini declara-
bit, quia in igne reuelabitur: &
vniuscuiusque opus quale sit,
14 ignis probabit. * Si cuius opus
manserit quod superædificauit,
15 mercedẽ accipiet. * Si cuius opus
arserit, detrimentũ patietur: ipse
autem saluus erit: sic tamen qua-
16 si per ignem. * Nescitis quia tem-
plum Dei estis, & Spiritus Dei ha-
17 bitat in vobis? * Si quis autem
D templum Dei violauerit, dispe- ||1.6.d.19
det illum Deus. || Templum enim 2.Cor.6.c.
Dei 16

Dei sanctum est, quod estis vos.
*Nemo se seducat: si quis videtur 18
inter vos sapiens esse in hoc sæcu-
lo, stultus fiat vt sit sapiens. * Sa- 19
pientia enim huius mundi, stulti-
tia est apud Deum. Scriptum est
‖Iob 5.c.13 enim: ‖ Comprehendam sapien-
tes in astutia eorum. * Et iterum: 20
‖Ps.93.b.11 ‖ Dominus nouit cogitationes sa-
21 pientium quoniā vanæ sunt. *Ne- 21
mo itaque glorietur in homini-
bus. *Omnia enim vestra sunt, si- 22
ue Paulus, siue Apollo, siue Ce-
phas, siue mundus, siue vita, siue
mors, siue præsentia, siue futura:
omnia enim vestra sunt: *vos au- 23
tem Christi: Christus autem Dei.

CAP. IIII.

2.Cor.6.a.4 Sic nos existimet homo vt mi- 1
nistros Christi: & dispensato- A
res mysteriorum Dei. * Hic iam 2
quæritur inter dispensatores vt fi-
delis quis inueniatur.* Mihi autē 3
pro minimo est vt a vobis iudicer,
aut ab humano die: sed neque
meipsum iudico. * Nihil enim 4
mihi cōscius sum: sed non in hoc
iustificatus sum: qui autem iudi-
cat me, Dominus est.* Itaque no- 5
lite ante tempus iudicare, quo-
adusque veniat Dominus: qui &
illuminabit abscondita tenebra-
rum, & manifestabit consilia
cordium: & tunc laus erit vnicui-
que a Deo.* Hæc autem, fratres, 6
trāsfiguraui in me & Apollo, pro- B
pter vos: vt in nobis discatis, ne
supra quàm scriptum est, vnus ad-
uersus alterum infletur pro alio.
* Quis enim te discernit? Quid 7
autem habes quod non accepisti?
Si autem accepisti, quid gloriaris
quasi non acceperis? * Iam satu- 8
rati estis, iam diuites facti estis: si-
ne nobis regnatis: & vtinam re-
gnetis, vt & nos vobiscum regne-
mus.* Puto enim quòd Deus nos 9
Apostolos nouissimos ostendit, tā-
quam morti destinatos: quia spe-
ctaculum facti sumus mundo, &
angelis, & hominibus. * Nos stul- 10
ti propter Christum, vos autem C
‖Act.20.g.34 prudentes in Christo: nos infirmi,
vos autem fortes: vos nobiles, nos
1.Thess.2.b.9 autem ignobiles. * Vsque in hanc 11
horam & esurimus, & sitimus, &
2.Thess.3.b.8 nudi sumus, & colaphis cædimur,
& instabiles sumus, * & ‖ labora- 12
mus operantes manibus nostris:
maledicimur, & benedicimus:
persecutionem patimur, & susti-
13 nemus: * blasphemamur, & ob-
secramus: tamquam purgamen-
ta huius mundi facti sumus, om-
14 niū peripsema vsque adhuc.* Non
vt confundam vos, hæc scribo, sed
vt filios meos charissimos moneo.
15 *Nam si decem millia pædagogo-
D rum habeatis in Christo: sed non
multos patres. Nam in Christo Ie-
su per Euangelium ego vos genui.
16 * Rogo ergo vos, imitatores mei
17 estote, sicut & ego Christi. *Ideo
misi ad vos Timotheum, qui est
filius meus charissimus, & fidelis
Domino: qui vos commonefaciet
vias meas, quæ sunt in Christo Ie-
su, sicut vbique in omni Ecclesia
18 doceo. * Tamquam non ventu-
rus sim ad vos, sic inflati sunt qui-
19 dam. * Veniam autem ad vos ci-
to, si Dominus voluerit: & cogno-
scam non sermonem eorum, qui
20 inflati sunt, sed virtutem. * Non
enim in sermone est regnum Dei,
21 sed in virtute. * Quid vultis? in
virga veniam ad vos, an in chari-
tate, & spiritu mansuetudinis?

CAP. V.

1 Omnino auditur inter vos for- Leu. 18. b.
A nicatio, & talis fornicatio, 12. & 20. b.
qualis nec inter Gētes, ita vt vxo- 11
2 rem patris sui aliquis habeat.* Et
vos inflati estis: & non magis lu-
ctum habuistis vt tollatur de me-
dio vestrum qui hoc opus fecit.
3 *‖ Ego quidem absens corpore, ‖Col.2.a.5
præsens autem spiritu, iam iudi-
caui vt præsens, eum, qui sic ope-
4 ratus est, *in nomine Domini no-
B stri Iesu Christi, congregatis vobis
& meo spiritu, cū virtute Domi-
5 ni nostri Iesu, * tradere huiusmo-
di satanæ in interitum carnis, vt
spiritus saluus sit in die Domini
6 nostri Iesu Christi. * Non est bo-
na gloriatio vestra.‖ Nescitis quia ‖Gal.5.b.9
modicum fermentum totam mas-
7 sam corrumpit? * Expurgate ve-
C tus fermentum, vt sitis noua con-
spersio, sicut estis azymi. Etenim
Pascha nostrū immolatus est Chri-
8 stus.* Itaque epulemur: nō in fer-
mento veteri, neque in fermento
malitiæ, & nequitiæ: sed in azy-
9 mis sinceritatis, & veritatis.* Scri-
psi vo-

psi vobis in epistola: Ne commi-
sceamini fornicarijs. *non vtique 10
fornicarijs huius mundi, aut aua-
ris, aut rapacibus, aut idolis ser-
uientibus: alioquin debueratis de
hoc mundo exijsse. * Nunc au- 11
tem scripsi vobis non commisceri: D
si is, qui frater nominatur, est for-
nicator, aut auarus, aut idolis ser-
uiens, aut maledicus, aut ebrio-
sus, aut rapax: cum eiusmodi nec
cibum sumere. *Quid enim mihi 12
de ijs, qui foris sunt, iudicare?
Nonne de ijs, qui intus sunt, vos
iudicatis? * nam eos, qui foris 13
sunt, Deus iudicabit. Auferte
malum ex vobisipsis.

CAP. VI.

AVdet aliquis vestrum habens 1
negotium aduersus alterum, A
iudicari apud iniquos, & nõ apud
sanctos? * An nescitis quoniam 2
sancti de hoc mundo iudicabunt?
Et si in vobis iudicabitur mũdus,
indigni estis qui de minimis iudi-
cetis? * Nescitis quoniam ange- 3
los iudicabimus? quanto magis
sæcularia? *Sæcularia igitur iudi- 4
cia si habueritis: contemptibiles,
qui sunt in Ecclesia, illos consti-
tuite ad iudicandum. * Ad vere- 5
cundiam vestram dico. Sic non
est inter vos sapiens quisquam,
qui possit iudicare inter fratrem
suum? * Sed frater cum fratre iu- 6
dicio contendit: & hoc apud in- B
‖ Matt. 5.f. fideles? * ‖ Iam quidem omnino 7
39 delictum est in vobis, quòd iudi-
Luc.6.e 29 cia habetis inter vos. Quare non
Rom.12.c. magis iniuriam accipitis? quare
19 nõ magis fraudem patimini? *Sed 8
1.Thes.4.b. vos iniuriam facitis, & fraudatis:
6 & hoc fratribus. *An nescitis quia 9
iniqui regnum Dei non posside-
bunt? Nolite errare: Neque for-
nicarij, neque idolis seruientes,
neque adulteri, * neque molles, 10
neque masculorum cõcubitores,
neque fures, neque auari, neque
ebriosi, neque maledici, neque ra-
paces regnum Dei possidebunt.
* Et hæc quidam fuistis: sed ablu- 11
ti estis, sed sanctificati estis, sed C
iustificati estis in nomine Domini
nostri Iesu Christi, & in Spiritu
Dei nostri. * Omnia mihi licent, 12
sed non omnia expediunt: Omnia
mihi licent, sed ego sub nullius
13 redigar potestate. * Esca ventri, &
venter escis: Deus autem & hunc,
& has destruet: corpus autem non
fornicationi, sed Domino: & Do-
14 minus corpori. * Deus vero & Do-
minum suscitauit: & nos suscita-
15 bit per virtutem suam. * Nescitis
quoniam corpora vestra membra
sunt Christi? Tollens ergo mem-
bra Christi, faciam membra me-
16 retricis? Absit. *An nescitis quo-
D niam qui adhæret meretrici, vnũ
corpus efficitur? ‖ Erunt enim (in- ‖ Gen. 2. d.
17 quit) duo in carne vna. * Qui au- 24
tem adhæret Domino, vnus spiri- Mat.19.a.5
18 tus est. * Fugite fornicationem. Mar.10.a.8
Omne peccatum, quodcumque Ephes.5.g.
fecerit homo, extra corpus est: 31
qui autem fornicatur, in corpus
19 suum peccat. * An nescitis quo-
niam ‖ membra vestra, templum ‖ 3.d.17
sunt Spiritus sancti, qui in vobis 2.Cor.6.c.
est, quem habetis a Deo, & non 16
20 estis vestri? * ‖ Empti enim estis ‖ 7.d.23
pretio magno. Glorificate, & por- 1.Pet.1.d.
tate Deum in corpore vestro. 18

CAP. VII.

1 DE quibus autem scripsistis
A mihi: Bonũ est homini mu-
2 lierem non tangere: * propter for-
nicationem autem vnusquisque
suam vxorem habeat, & vnaquæ-
3 que suum virum habeat. * ‖ Vxo- ‖ 1.Pet.3.b.
ri vir debitum reddat: similiter 7
4 autem & vxor viro. * Mulier sui
corporis potestatem non habet,
sed vir. Similiter autem & vir sui
corporis potestatem nõ habet, sed
5 mulier. * Nolite fraudare inui-
cem, nisi forte ex cõsensu ad tem-
pus, vt vacetis orationi: & iterum
reuertimini in idipsum, ne tentet
vos Satanas propter incontinen-
6 tiam vestram. * Hoc autem di-
co secundum indulgentiam, non
7 secundum imperiũ. * Volo enim
B omnes vos esse sicut meipsum:
sed vnusquisque proprium donũ
habet ex Deo: alius quidem sic,
8 alius vero sic. * Dico autem non
nuptis, & viduis: bonum est illis
si sic permaneant, sicut & ego.
9 * Quòd si non se continent, nu-
bant. Melius est enim nubere, ‖ Matt.5.e.
10 quàm vri. * Ijs autem, qui ma- 32.&19.b.9
trimonio iuncti sunt, præcipio nõ Mar.10.b.9
ego, sed Dominus, ‖ vxorem a vi- Luc. 16. d.
ro non 18

ro nō discedere: *quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro 11
suo reconciliari. Et vir vxorem
non dimittat. * Nam ceteris ego 12
dico, non Dominus. Si quis frater vxorē habet infidelem, & hæc
consentit habitare cum illo, non
dimittat illam. * Et si qua mulier 13
fidelis habet virum infidelem, &
hic consentit habitare cum illa,
non dimittat virum: * sanctifica- 14
tus est enim vir infidelis per mu- C
lierem fidelem, & sanctificata est
mulier infidelis per virū fidelem:
alioquin filij vestri immundi essent, nunc autē sancti sunt. *Quòd 15
si infidelis discedit, discedat: non
enim seruituti subiectus est frater,
aut soror in huiusmodi: in pace
autem vocauit nos Deus. * Vnde 16
enim scis mulier, si virum saluum
facies? aut vnde scis vir, si mulie-
rem saluam facies? * nisi vnicui- 17
que sicut diuisit Dominus, vnum-
quemque sicut vocauit Deus, ita
ambulet, & sicut in omnibus Ec-
clesijs doceo. * Circumcisus ali- 18
quis vocatus est? nō adducat præ- D
putium. In præputio aliquis vo-
catus est? non circumcidatur.
*Circumcisio nihil est, & præpu- 19
tiū nihil est: sed obseruatio man-
‖Eph. 4. a. 1 datorum Dei. * ‖ Vnusquisque in 20
qua vocatione vocatus est, in ea
permaneat. * Seruus vocatus es? 21
non sit tibi curæ: sed & si potes
fieri liber, magis vtere. * Qui 22
enim in Domino vocatus est ser-
uus libertus est Domini: simili-
ter qui liber vocatus est, seruus est
‖S.6.d. 20 Christi. * ‖ Pretio empti estis, no- 23
1. Pet. 1. d. lite fieri serui hominum. * Vnus- 24
18 quisque in quo vocatus est, fra- E
tres, in hoc permaneat apud Deū.
* De virginibus autem præceptū 25
Domini non habeo: consilium
autem do, tamquam misericor-
diam cōsecutus a Domino, vt sim
fidelis. * Existimo ergo hoc bo- 26
num esse propter instantem ne-
cessitatem, quoniam bonum est
homini sic esse. * Alligatus es vxo- 27
ri? noli quærere solutionem. So-
lutus es ab vxore? noli quærere
vxorem. * Si autem acceperis 28
vxorem: non peccasti. Et si nu-
pserit virgo, non peccauit. tribu-
lationem tamen carnis habebunt
huiusmodi. Ego autem vobis par-
29 co. * Hoc itaque dico, fratres:
Tempus breue est: reliquum est,
vt & qui habent vxores, tamquam
30 non habentes sint: * & qui flent,
tamquam non flentes: & qui gau-
dent, tamquam non gaudentes:
& qui emunt, tamquam non pos-
31 sidentes: * & qui vtuntur hoc
F mundo, tamquam non vtantur:
præterit enim figura huius mun-
32 di. * Volo autem vos sine solici-
tudine esse. Qui sine vxore est, so-
licitus est quæ Domini sunt, quo-
33 modo placeat Deo. * Qui autem
cum vxore est, solicitus est quæ
sunt mundi, quomodo placeat
34 vxori, & diuisus est. * Et mulier
innupta, & virgo cogitat quæ Do-
mini sunt, vt sit sancta corpore, &
spiritu. Quæ autem nupta est, co-
gitat quæ sunt mundi, quomodo
35 placeat viro. * Porro hoc ad vtili-
tatem vestrā dico: non vt laqueū
vobis iniiciā, sed ad id, quod ho-
nestum est, & quod facultatem
præbeat sine impedimēto Domi-
36 num obsecrandi. * Si quis autem
G turpem se videri existimat super
virgine sua, quòd sit superadulta,
& ita oportet fieri: quod vult fa-
37 ciat: non peccat, si nubat. * Nam
qui statuit in corde suo firmus, nō
habens necessitatem, potestatem
autem habens suæ voluntatis, &
hoc iudicauit in corde suo, serua-
38 re virginē suam, bene facit. * Igi-
tur & qui matrimonio iungit vir-
ginem suam, bene facit: & qui
39 non iungit, melius facit. * ‖ Mu- ‖Rom.7.a.
lier alligata est legi quanto tem- 2
pore vir eius viuit. quòd si dor-
mierit vir eius, liberata est: cui
vult nubat: tantùm in Domino.
40 *Beatior autem erit si sic perman-
serit secundum meum consilium:
puto autem quòd & ego Spiri-
tum Dei habeam.

CAP. VIII.

1 DE ijs autem, quæ idolis sa-
A crificantur, scimus quia om-
nes scientiam habemus. Scientia
2 inflat, charitas vero ædificat. * Si
quis autem se existimat scire ali-
quid, nondum cognouit quemad-
3 modum oporteat eum scire. * Si
quis autem diligit Deum, hic co-
4 gnitus est ab eo. * De escis autem,
quæ

quæ idolis immolantur, scimus B
quia nihil est idolum in mundo,
& quòd nullus est Deus, nisi vnus.
* Nam etsi sunt qui dicantur dij si- 5
ue in cælo, siue in terra (siquidem
sunt dij multi, & domini multi :)
* nobis tamen vnus Deus, Pater, 6
ex quo omnia, & nos in illum : &
vnus Dominus Iesus Christus, per
quem omnia, & nos per ipsum.
* Sed non in omnibus est scientia. 7
Quidam autem cum conscientia C
vsque nunc idoli, quasi idolothy-
tum manducant : & conscientia
ipsorum cum sit infirma, pollui-
tur. * Esca autem nos non cōmen- 8
dat Deo. Neque enim si mandu-
cauerimus, abundabimus : neque
si non manducauerimus, deficie-
mus. * Videte autem ne forte hæc 9
licentia vestra offendiculum fiat
infirmis. * Si enim quis viderit 10
eum, qui habet scientiam, in ido- D
lio recumbentē: nonne conscien-
tia eius, cum sit infirma, ædifica-
bitur ad manducādum idolothy-
‖ Rom. 14. c. 19 ta. * ‖ Et peribit infirmus in tua 11
sciētia frater, propter quem Chri-
stus mortuus est? * Sic autem pec- 12
cantes in fratres, & percutientes
conscientiam eorum infirmam,
‖ Ro.14. d. 21 in Christum peccatis. * ‖ Quapro- 13
pter si esca scandalizat fratrem
meum : non mnducabo carnem
in æternum, ne fratrem meum
scandalizem.

CAP. IX.

NOn sum liber? Non sum Apo- 1
stolus? Nonne Christum Ie- A
sum Dominū nostrum vidi? Non-
ne opus meum vos estis in Domi-
no? * Et si alijs non sum Aposto- 2
lus, sed tamen vobis sum : nam
signaculum Apostolatus mei vos
estis in Domino. * mea defensio 3
apud eos, qui me interrogant, hæc
est. * Numquid non habemus po- 4
testatem manducandi, & biben-
di? * Numquid non habemus po- 5
testatem mulierem sororem cir-
cumducendi sicut & ceteri Apo-
stoli, & fratres Domini, & Ce-
phas? * Aut ego solus, & Barna- 6
bas, non habemus potestatem hoc
operandi? * Quis militat suis sti- 7
pendijs vmquam? Quis plantat vi-
neam, & de fructu eius non edit?
Quis pascit gregē, & de lacte gre-
8 gis non manducat? * Numquid se-
cundum hominem hæc dico? An
9 & lex hæc non dicit? * Scriptum
B est enim in lege Moysi : ‖ Non al- ‖ Deu.25.a.
ligabis os boui trituranti. Num- 4
10 quid de bobus cura est Deo? * An 1.Tim.5.c.
propter nos vtique hoc dicit? Nā 18
propter nos scripta sunt. quoniam
debet in spe qui arat, arare: & qui
triturat, in spe fructus percipien-
11 di. * ‖ Si nos vobis spiritualia se- ‖ Ro.15.f.27
minauimus, magnum est si nos
12 carnalia vestra metamus? * Si alij
potestatis vestræ participes sunt,
quare non potius nos? Sed non vsi
sumus hac potestate : sed omnia
sustinemus, ne quod offendicu-
lum demus Euangelio Christi.
13 * ‖ Nescitis quoniam qui in sacra- ‖ Deu.18.a.
rio operātur, quę de sacrario sunt, 1
edunt : & qui altari deseruiunt,
14 cum altari participant? * Ita &
Dominus ordinauit ijs, qui Euan-
gelium annunciant, de Euangelio
15 viuere. * Ego autem nullo horum
C vsus sum. Non autem scripsi hæc
vt ita fiant in me: bonum est enim
mihi magis mori, quàm vt gloriā
16 meā quis euacuet. * Nam si euan-
gelizauero, non est mihi gloria :
necessitas enim mihi incumbit :
væ enim mihi est, si non euange-
17 lizauero. * Si enim volens hoc
ago, mercedem habeo : si autem
inuitus, dispensatio mihi credita
18 est. * Quæ est ergo merces mea?
Vt Euangelium prædicans, sine
sumptu ponam Euangelium, vt
nō abutar potestate mea in Euan-
19 gelio. * Nam cum liber essem ex
omnibus, omnium me seruum fe-
20 ci, vt plures lucrifacerem. * Et
factus sum Iudæis tamquam Iu-
21 dæus, vt Iudæos lucrarer. * ijs qui
sub lege sunt, quasi sub lege essem
(cum ipse non essem sub lege) vt
D eos, qui sub lege erant, lucrifece-
rem. ijs, qui sine lege erant, tam-
quam sine lege essem (cum sine
lege Dei non essem : sed in lege
essem Christi) vt lucrifacerē eos,
22 qui sine lege erant. * Factus sum
infirmis infirmus, vt infirmos lu-
crifacerem. Omnibus omnia fa-
ctus sum, vt omnes facerem sal-
23 uos. * Omnia autem facio pro-
pter Euāgelium : vt particeps eius
24 efficiar. * Nescitis quòd ij, qui in
stadio

ſtadio currunt, omnes quidē cur-
runt, ſed vnus accipit brauiū ? Sic
currite vt comprehēdatis *Omnis 25
autem,qui in agone contendit,ab
omnibus ſe abſtinet , & illi quidē
vt corruptibilem coronam acci-
piant : nos autem incorruptam .
*Ego igitur ſic curro,non quaſi in 26
incertum : ſic pugno , non quaſi
aerem verberans:*ſed caſtigo cor- 27
pus meum, & in ſeruitutem redi-
go : ne forte cum alijs prædicaue-
rim , ipſe reprobus efficiar .

CAP. X.

NOlo enim vos ignorare fratres 1
quoniam patres noſtri omnes A
‖ Exo.13.d.21 ‖ſub nube fuerunt,& omnes‖ ma-
re tranſierūt,*‖ & omnes in Moy- 2
‖Num.9.d.22 ſe baptizati ſunt in nube,&in ma-
ri :* ‖& omnes eandem eſcam ſpi- 3
‖ Exo.14.e.21 ritalem manducauerunt,* & om- 4
nes eundem potū ſpiritalem bibe-
‖ Exo.16.d.15 rūt : (bibebant autem de ſpiritali,
conſequente eos, petra : petra au-
‖Exo.17.b.6 tem erat Chriſtus) *ſed nō in plu- 5
ribus eorum beneplacitū eſt Deo:
Nu.20.b.10 ‖ nam proſtrati ſunt in deſerto .
‖ Nu.26.g.65 * Hæc autem in figura facta ſunt 6
noſtri, vt non ſimus concupiſcen- B
‖Pſ.105.c.14 tes malorum,‖ ſicut & illi concu-
pierunt . * neque idololatræ effi- 7
ciamini , ſicut quidam ex ipſis :
quemadmodum ſcriptum eſt: Se-
dit populus manducare, & bibe-
re,& ſurrexerunt ludere . * Ne- 8
‖ Exo.32.b.6 que fornicemur,‖ſicut quidam ex
ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt
‖Nu.25.a.1 vna die viginti tria millia . * Ne- 9
‖ Nu.21.b.5.6 que tentemus Chriſtū: ‖ ſicut qui-
dam eorum tentauerunt, & a ſer-
‖Nu.11.a.1 & 14.a.1 pentibus perierūt *‖Neque mur- 10
murauerītis, ſicut quidam eorum C
murmurauerunt , & perierunt
ab exterminatore.* Hæc autem 11
omnia in figura contingebant il-
lis : ſcripta ſunt autem ad corre-
ptionem noſtram , in quos fines
ſæculorum deuenerunt . * Itaque 12
qui ſe exiſtimat ſtare , videat ne
cadat , * Tentatio vos non appre- 13
hendat niſi humana : fidelis au-
tem Deus eſt , qui nō patietur vos
tentari ſupra id,quod poteſtis,ſed
faciet etiam cum tentatione pro-
uentum vt poſſitis ſuſtinere.*Pro- 14
pter quod chariſſimi mihi , fugite
ab idolorum cultura : * Vt pru- 15
dentibus loquor, vos ipſi iudicate
16 quod dico. * Calix benedictionis,
D cui benedicimus, nonne commu-
nicatio ſanguinis Chriſti eſt ? &
panis, quem frangimus, nonne
participatio corporis Domini eſt?
17 * Quoniam vnus panis, vnum cor-
pus multi ſumus , omnes , qui de
18 vno pane participamus . * Vide-
te Iſrael ſecundum carnem: non-
ne qui edunt hoſtias , participes
19 ſunt altaris ? * Quid ergo? dico
quòd idolis immolatum ſit ali-
quid ? aut quòd idolum , ſit ali-
20 quid? * Sed quæ immolant Gen-
E tes , dæmonijs immolant , & non
Deo . Nolo autem vos ſocios fieri
dæmoniorum : non poteſtis cali-
cem Domini bibere , & calicem
21 dæmoniorum:*non poteſtis men-
ſę Domini participes eſſe,& men-
22 ſæ dæmoniorum . * An æmula-
mur Dominum ? Numquid for-
tiores illo ſumus ? ‖ Omnia mihi ‖ ſ. 6.c.12 Eccl. 17.d.31
licent, ſed non omnia expediunt.
23 * Omnia mihi licent , ſed non
24 omnia ædificant . * Nemo quod
ſuum eſt quærat , ſed quod alte-
25 rius . * Omne , quod in macello
F vænit, manducate , nihil interro-
26 gantes propter conſcientiā .* ‖Do- ‖ Pſ.25.a.1
mini eſt terra , & plenitudo eius.
27 * Si quis vocat vos infidelium , &
vultis ire : omne , quod vobis ap-
ponitur , manducate , nihil inter-
rogantes propter conſcientiam .
28 * Si quis autem dixerit : Hoc im-
molatum eſt idolis : nolite man-
ducare propter illum, qui indica-
29 uit,& propter conſcientiā : *con-
G ſcientiam autem dico non tuam ,
ſed alterius . Vt quid enim liber-
tas mea iudicatur ab aliena con-
30 ſcientia ? * Si ego cum gratia
participo , quid blaſphemor pro
31 eo quòd gratias ago ? * ‖ Siue er- ‖Coloſ.3.c.17
go manducatis , ſiue bibitis , ſiue
aliud aliquid facitis : omnia in
32 gloriam Dei facite . * Sine offen-
ſione eſtote Iudæis , & Gentibus,
33 & Eccleſiæ Dei . * ſicut & ego per
omnia omnibus placeo,non quæ-
rens quod mihi vtile eſt, ſed quod
multis : vt ſalui fiant .

CAP. XI.

1 IMitatores mei eſtote , ſicut &
A ego Chriſti. * Laudo autem vos
fratres

fratres quòd per omnia mei me-
mores estis: & sicut tradidi vobis,
præcepta mea tenetis. * Volo au- 3
‖Ephes.5.c. 23 tem vos scire ‖ quòd omnis viri
caput, Christus est: caput autem
mulieris, vir: caput vero Christi,
Deus. * Omnis vir orans, aut pro- 4
phetans velato capite, deturpat
caput suum. * Omnis autem mu- 5
lier orans, aut prophetans non ve-
lato capite, deturpat caput suum:
vnum enim est ac si decaluetur.
* Nam si non velatur mulier, ton- 6
deatur. Si vero turpe est mulieri B
tonderi, aut decaluari, velet ca-
put suum. * Vir quidem non de- 7
bet velare caput suum: quoniam
imago & gloria Dei est, mulier
autem gloria viri est. * Non enim 8
vir ex muliere est, sed mulier ex
‖Gen.2.d. 21 viro. * ‖ Etenim non creatus vir 9
propter mulierẽ, sed mulier pro-
pter virum. * Ideo debet mulier 10
potestatẽ habere supra caput pro-
pter angelos. * Verumtamen ne- 11
que vir sine muliere: neque mu- C
lier sine viro in Domino. * Nam 12
sicut mulier de viro, ita & vir per
mulierem: omnia autem ex Deo.
* Vos ipsi iudicate: decet mulie- 13
rem non velatam orare Deum?
* Nec ipsa natura docet vos, quòd 14
vir quidẽ si comam nutriat, igno-
minia est illi: * mulier vero si co- 15
mam nutriat, gloria est illi: quo-
niam capilli pro velamine ei da-
ti sunt. * Si quis autem videtur 16
contentiosus esse: nos talem con- D
suetudinem non habemus, neque
Ecclesia Dei. * Hoc autem præci- 17
pio: non laudans quòd non in me-
lius, sed in deterius conuenitis.
* Primum quidem conuenienti- 18
bus vobis in Ecclesiam, audio scis-
suras esse inter vos, & ex parte
credo. * Nam oportet & hæreses 19
esse, vt & qui probati sunt, mani-
festi fiant in vobis. * Conuenien- 20
tibus ergo vobis in vnũ, iam non
est Dominicam cœnam mandu-
care. * Vnusquisque enim suam 21
cœnam præsumit ad manducan-
dum. Et alius quidem esurit: alius
autem ebrius est. * Numquid do- 22
mos non habetis ad manducan- E
dum, & bibendum? aut Eccle-
siam Dei contemnitis, & confun-
ditis eos, qui non habent? Quid
dicam vobis? Laudo vos? in hoc
23 non laudo. * Ego enim accepi a
Domino quod & tradidi vobis,
quoniam Dominus Iesus in qua
nocte tradebatur, accepit panem,
24 * & gratias agens fregit, & dixit:
‖ Accipite, & manducate: hoc est ‖Mat.26.c.
corpus meũ, quod pro vobis tra- 26
detur: hoc facite in meam com- ‖ Mar.14.c.
25 memorationem. * Similiter & ca- 22
F licem, postquam cœnauit, dicens: Luc.22.b.
Hic calix nouum testamẽtum est 17
in meo sanguine. hoc facite quo-
tiescumque bibetis, in meam cõ-
26 memorationem. * Quotiescum-
que enim manducabitis panem
hunc, & calicem bibetis: mortem
Domini annunciabitis donec ve-
27 niat. * ‖ Itaque quicumque man- ‖ Ioan.6.f.
ducauerit panem hunc, vel bibe- 59
rit calicem Domini indigne: reus
erit corporis, & sanguinis Domi-
28 ni. * ‖ Probet autem seipsum ho- ‖ 2.Cor.13.
mo: & sic de pane illo edat, & de b.5
29 calice bibat. * Qui enim mandu-
G cat, & bibit indigne, iudicium si-
bi manducat, & bibit: non diju-
30 dicans corpus Domini. * Ideo in-
ter vos multi infirmi & imbecil-
31 les, & dormiunt multi. * Quòd si
nosmetipsos dijudicaremus, non
32 vtique iudicaremur. * Dum iudi-
camur autem, a Domino corripi-
mur, vt nõ cum hoc mundo dam-
33 nemur. * Itaque fratres mei, cum
conuenitis ad manducandum, in-
34 uicem expectate. * Si quis esurit,
domi manducet: vt non in iudi-
cium conueniatis. Cetera autem,
cum venero, disponam.

CAP. XII.

1 DE spiritualibus autem, nolo
2 vos ignorare fratres. * Scitis
A quoniam cum Gentes essetis, ad
simulachra muta prout duceba-
3 mini euntes. * Ideo notum vobis
facio, ‖ quòd nemo in Spiritu Dei ‖ Mar.9.f.
loquens, dicit anathema Iesu. Et 39
nemo potest dicere, Dominus Ie-
4 sus, nisi in Spiritu sancto. * Diui-
siones vero gratiarum sunt, idem
5 autem Spiritus: * Et diuisiones
ministrationum sunt, idem autem
6 Dominus: * Et diuisiones opera-
tionum sunt, idem vero Deus, qui
7 operatur omnia in omnibus. * Vni-
cuique autem datur manifestatio
8 Spiritus ad vtilitatem. * Alij qui-
dem

dem per Spiritum datur sermo sa-
pientiæ : alij autem sermo scien-
tiæ secundum eumdem Spiritum:
* alteri fides in eodem Spiritu : 9
alij gratia sanitatum in vno Spiri- B
tu : * alij operatio virtutum , alij 10
prophetia , alij discretio spirituũ ,
alij genera linguarum , alij inter-
‖ Rom.12. pretatio sermonum . * ‖ Hæc au- 11
a. 6 tem omnia operatur vnus atque
Ephes.4.b. idem Spiritus, diuidens singulis
6 prout vult . * Sicut enim corpus 12
vnum est, & membra habet mul-
ta , omnia autem membra corpo-
ris cum sint multa , vnum tamen
corpus sunt : ita & Christus.* Ete- 13
nim in vno Spiritu omnes nos in
vnum corpus baptizati sumus, si-
ue Iudæi, siue Gentiles, siue serui,
siue liberi : & omnes in vno Spi-
ritu potati sumus . * Nam & cor- 14
pus non est vnum membrum, sed
multa.* Si dixerit pes : Quoniam 15
non sum manus, non sum de cor-
pore : num ideo non est de corpo-
re ? * Et si dixerit auris: Quoniam 16
non sum oculus, non sum de cor- C
pore: num ideo non est de corpo-
re ? * Si totum corpus oculus: vbi 17
auditus ? Si totum auditus : vbi
odoratus ? * Nunc autem posuit 18
Deus membra , vnũquodque eo-
rũ in corpore sicut voluit . * Quòd 19
si essent omnia vnum membrum,
vbi corpus ? * Nunc autem multa 20
quidem membra , vnum autem
corpus . * Non potest autem ocu- 21
lus dicere manui : Opera tua non
indigeo : aut iterum caput pedi-
bus : Non estis mihi necessarij .
* Sed multo magis quæ videntur 22
membra corporis infirmiora esse,
necessariora sunt : * & quæ puta- 23
mus ignobiliora membra esse cor
poris , his honorem abundantio-
rem circumdamus : & quæ inho-
nesta sunt nostra, abundantiorem
honestatem habent.* Honesta au- 24
tem nostra nullius egent: sed Deus D
temperauit corpus, ei, cui deerat,
abundantiorem tribuendo hono-
rem , * vt non sit schisma in cor- 25
pore, sed idipsum pro inuicem so-
licita sint membra . * Et si quid 26
patitur vnum membrum, compa-
tiuntur omnia membra : siue glo-
riatur vnum membrum , congau-
dent omnia membra . * Vos au- 27
tem estis corpus Christi, & mem-
28 bra de membro . * ‖ Et quosdam ‖ Ephes.4.c.
quidem posuit Deus in Ecclesia 11
primùm Apostolos , secundo Pro-
phetas , tertiò Doctores , deinde
virtutes , exinde gratias curatio-
num, opitulationes , gubernatio-
nes, genera linguarum, interpreta-
29 tiones sermonum . * Numquid
omnes Apostoli ? numquid om-
nes Prophetæ ? numquid omnes
30 Doctores? * numquid omnes vir-
tutes ? numquid omnes gratiam
habent curationũ ? numquid om-
nes linguis loquuntur ? numquid
31 omnes interpretantur ? * Aemu-
lamini autem charismata melio-
ra. Et adhuc excellentiorem viam
vobis demonstro .

CAP. XIII.

1 SI linguis hominum loquar, &
A angelorum, charitatem autem
non habeam, factus sum velut æs
sonans, aut cymbalum tinniens .
2 * Et si habuero prophetiam, & no-
uerim mysteria omnia, & omnem
scientiam : & si habuero omnem
fidem ita vt montes transferam,
charitatem autem non habuero,
3 nihil sum . * Et si distribuero in
B cibos pauperum omnes facultates
meas , & si tradidero corpus meũ
ita vt ardeam , charitatem autem
non habuero , nihil mihi prodest.
4 * Charitas patiens est, benigna est:
Charitas non æmulatur , non agit
5 perperam , non inflatur, * non est
ambitiosa , non quærit quæ sua
sunt, non irritatur, nõ cogitat ma-
6 lum , * non gaudet super iniqui-
tate , congaudet autem veritati :
7 * omnia suffert, omnia credit, om-
C nia sperat, omnia sustinet. * Cha-
8 ritas numquam excidit : siue pro-
phetiæ euacuabuntur, siue linguæ
cessabunt , siue scientia destrue-
9 tur.* Ex parte enim cognoscimus,
10 & ex parte prophetamus . * Cum
autem venerit quod perfectum
est , euacuabitur quod ex parte
11 est . * Cum essem paruulus , lo-
D quebar vt paruulus , sapiebam vt
paruulus, cogitabam vt paruulus.
Quando autem factus sum vir ,
12 euacuaui quæ erant paruuli.* Vi-
demus nunc per speculũ in ænig-
mate : tũc autem facie ad faciem.
Nunc cognosco ex parte: tunc au-
tem

tem cognoſcam ſicut & cognitus
ſum. * Nunc autem manent, fi- 13
des, ſpes, charitas: tria hæc. ma-
ior autem horum eſt charitas.

CAP. XIIII.

SEctamini charitatem, æmula- 1
mini ſpiritalia: magis autem A
vt prophetetis. * Qui enim lo- 2
quitur lingua, non hominibus lo-
quitur, ſed Deo: nemo enim au-
dit. Spiritus autem loquitur my-
ſteria. * nam qui prophetat, ho- 3
minibus loquitur ad ædificatio-
nem, & exhortationem, & conſo-
lationem. * Qui loquitur lingua, 4
ſemetipſum ædificat: qui autem
prophetat, Eccleſiam Dei ædifi-
cat. * Volo autem omnes vos lo- 5
qui linguis: magis autem prophe-
tare. Nam maior eſt qui prophe-
tat, quàm qui loquitur linguis:
niſi forte interpretetur vt Eccleſia
ædificationem accipiat. * Nunc 6
autem, fratres, ſi venero ad vos B
linguis loquens: quid vobis pro-
dero, niſi vobis loquar aut in re-
uelatione, aut in ſcientia, aut in
prophetia, aut in doctrina? * Ta- 7
men quæ ſine anima ſunt vocem
dantia, ſiue tibia, ſiue cithara:
niſi diſtinctionem ſonituum de-
derint, quomodo ſcietur id, quod
canitur, aut quod citharizatur?
* Etenim ſi incertam vocem det 8
tuba, quis parabit ſe ad bellum?
* Ita & vos per linguam niſi ma- 9
nifeſtum ſermonē dederitis: quo- C
modo ſcietur id, quod dicitur?
eritis enim in aëra loquentes. * Tā 10
multa, vtputa genera linguarum
ſunt in hoc mundo: & nihil ſine
voce eſt. * Si ergo neſciero virtu- 11
tem vocis, ero ei, cui loquor, bar-
barus: & qui loquitur, mihi bar-
barus: * Sic & vos, quoniā æmu- 12
latores eſtis ſpirituum, ad ædifica-
tionem Eccleſiæ quærite vt abun-
detis. * Et ideo qui loquitur lin- 13
gua oret vt interpretetur. * Nam 14
ſi orem lingua, ſpiritus meus orat,
mens autem mea ſine fructu eſt.
* Quid ergo eſt? Orabo ſpiritu, 15
orabo & mente: pſallam ſpiritu,
pſallam & mente. * Ceterum ſi 16
benedixeris ſpiritu: qui ſupplet
locum idiotæ, quomodo dicet,
Amen, ſuper tuam benedictio-
nem? quoniam quid dicas, neſcit.
17 * nam tu quidē bene gratias agis:
D ſed alter non ædificatur. * Gra-
18 tias ago Deo meo, quòd omnium
19 veſtrum lingua loquor. * Sed in
Eccleſia volo quinque verba ſen-
ſu meo loqui, vt & alios inſtruam:
quàm decem millia verborum in
20 lingua. * Fratres, nolite pueri ef-
fici ſenſibus, ſed malitia paruuli
eſtote: ſenſibus autem perfecti
21 eſtote. * In lege ſcriptū eſt: "Quo- Iſa.28.c.11
niam in alijs linguis & labijs alijs
loquar populo huic: & nec ſic ex-
22 audient me, dicit Dominus. * Ita-
E que linguæ in ſignum ſunt non fi-
delibus, ſed infidelibus: prophe-
tiæ autem non infidelibus, ſed fi-
23 delibus. * Si ergo conueniat vni-
uerſa Eccleſia in vnum, & omnes
linguis loquantur, intrent autem
idiotæ, aut infideles: nonne di-
24 cent quòd inſanitis? * Si autem
omnes prophetent, intret autem
quis infidelis, vel idiota, conuin-
citur ab omnibus, dijudicatur ab
25 omnibus: * occulta cordis eius
manifeſta fiunt: & ita cadens in
faciem adorabit Deum, pronun-
cians quòd vere Deus in vobis ſit.
26 * Quid ergo eſt, fratres? cum con-
F uenitis, vnuſquiſque veſtrū pſal-
mum habet, doctrinam habet,
apocalypſim habet, linguam ha-
bet, interpretationem habet: om-
27 nia ad ædificationem fiant. * Siue
lingua quis loquitur, ſecundum
duos, aut vt multum tres, & per
28 partes, & vnus interpretetur. * Si
autem non fuerit interpres, taceat
in Eccleſia, ſibi autem loquatur,
29 & Deo. * Prophetæ autem duo,
aut tres dicant, & ceteri dijudi-
30 cent. * Quod ſi alij reuelatum fue-
31 rit ſedenti, prior taceat. * Pote-
ſtis enim omnes per ſingulos pro-
phetare: vt omnes diſcant, & om-
32 nes exhortentur: * & ſpiritus pro-
phetarū prophetis ſubiecti ſunt.
33 * Non enim eſt diſſenſionis Deus,
G ſed pacis. ſicut & in omnibus Ec-
34 cleſijs ſanctorum doceo. * Mulie-
res in Eccleſijs taceant, non enim
permittitur eis loqui, ſed ſubdi-
35 tas eſſe, ſicut "& lex dicit. * Si "Gen.3.c.
quid autem volunt diſcere, domi 16
viros ſuos interrogent. Turpe eſt
enim mulieri loqui in Eccleſia.
36 * An a vobis verbū Dei proceſſit?

aut

aut in vos solos peruenit?* Si quis 37
videtur propheta esse, aut spiri-
tualis, cognoscat quæ scribo vo-
bis, quia Domini sunt mandata.
* Si quis autem ignorat, igno- 38
rabitur. * Itaque fratres æmula- 39
mini prophetare: & loqui linguis
nolite prohibere. * Omnia au- 40
tem honeste, & secundum ordi-
nem fiant.

CAP. XV.

Gal.1.b.11 NOtum autem vobis facio, 1
fratres, Euangelium, quod A
prædicaui vobis, quod & accepi-
stis, in quo & statis, * per quod & 2
saluamini: qua ratione prędicaue-
rim vobis, si tenetis, nisi frustra
credidistis. * Tradidi enim vo- 3
bis in primis quod & accepi:
quoniam Christus mortuus est
‖Isa.53.b.8 pro peccatis nostris ‖ secundum
‖Io.2.a.2 Scripturas: * ‖ & quia sepultus 4
Io.20.c.19 est, & quia resurrexit tertia
die secundum Scripturas: * & 5
quia visus est Cephæ, & post hoc
vndecim: * Deinde visus est plus 6
quàm quingẽtis fratribus simul:
ex quibus multi manent vsque
adhuc, quidam autem dormie-
runt: * Deinde visus est Iaco- 7
bo, deinde Apostolis omnibus:
* Nouissime autem omnium tã- 8
quam abortiuo, visus est mihi. B
‖Act.9.a.3 * ‖ Ego enim sum minimus Apo- 9
Eph.3.b.8. stolorum, qui non sum dignus
vocari Apostolus, quoniam
persecutus sum Ecclesiam Dei.
* Gratia autem Dei sum id, quod 10
sum, & gratia eius in me vacua
non fuit, sed abundantius illis
omnibus laboraui: nõ ego autem,
sed gratia Dei mecum: * Siue 11
enim ego, siue illi, sic prædica-
mus, & sic credidistis. * Si autem 12
Christus prædicatur quòd resur-
rexit a mortuis, quomodo qui-
dam dicunt in vobis, quoniam
resurrectio mortuorum non est?
* Si autem resurrectio mortuo- 13
rum non est: neque Christus re-
surrexit. * Si autem Christus non 14
resurrexit, inanis est ergo præ-
dicatio nostra, inanis est & fides
vestra: * inuenimur autem 15
& falsi testes Dei: quoniam te- C
stimoniũ diximus aduersus Deum
quòd suscitauerit Christũ, quem
non suscitauit, si mortui non re-
16 surgunt. * Nam si mortui non re-
surgunt, neque Christus resurre-
17 xit. * Quod si Christus non resur-
rexit, vana est fides vestra, adhuc
18 enim estis in peccatis vestris. * Er-
go & qui dormierunt in Christo,
19 perierunt. * Si in hac vita tantum
in Christo sperantes sumus, mise-
rabiliores sumus omnibus homi-
20 nibus. * Nunc autem Christus re-
surrexit a mortuis primitiæ dor-
21 mientium, * ‖ quoniam quidem ‖Col.1.c.18
per hominem mors, & per homi- Apo.1.b.5
22 nem resurrectio mortuorum. * Et
sicut in Adam omnes moriuntur,
ita & in Christo omnes viuifica-
23 buntur. * ‖ Vnusquisque autem in ‖1.Thes.4.
suo ordine, primitiæ Christus: de- b.15
inde ij, qui sunt Christi, qui in
24 aduentu eius crediderunt. * De-
inde finis: cum tradiderit regnum
Deo & Patri, cum euacuauerit
omnem principatum, & potesta-
25 tem, & virtutem. * Oportet
D autem illum regnare ‖ donec po- ‖Ps.109.a.1
nat omnes inimicos sub pedibus Heb.1.d.13
26 eius. * Nouissima autem inimi- & 10.c.13
ca destruetur mors: ‖ Omnia e- ‖Ps.8.c.8
nim subiecit sub pedibus eius. Heb.2.d.8
27 Cum autem dicat: * Omnia sub-
iecta sunt ei, sine dubio præter
28 eũ, qui subiecit ei omnia. * Cum
autem subiecta fuerint illi om-
nia: tunc & ipse Filius subiectus
erit ei, qui subiecit sibi omnia,
vt sit Deus omnia in omnibus.
29 * Alioquin quid facient qui ba-
ptizantur pro mortuis, si omni-
no mortui non resurgunt? vt quid
30 & baptizantur pro illis? * vt quid
& nos periclitamur omni hora?
31 * Quotidie morior per vestram
gloriam, fratres, quam habeo in
32 Christo Iesu Domino nostro. * Si
(secundum hominem) ad bestias
pugnaui Ephesi, quid mihi pro-
dest, si mortui non resurgunt?
‖ manducemus, & bibamus, cras ‖ Isa. 22.a
33 enim moriemur. * Nolite seduci: 13
Corrumpunt mores bonos collo-
34 quia mala. * Euigilate iusti, &
E nolite peccare: ignorantiam e-
nim Dei quidam habent, ad re-
35 uerentiam vobis loquor. * Sed
dicet aliquis: Quomodo resur-
gunt mortui? qualive corpore ve-
36 nient? * Insipiẽs, tu quod seminas

non viuificatur, nisi prius moria-
tur.* Et quod seminas, non cor- 37
pus, quod futurum est, seminas,
sed nudum granum, vt puta triti-
ci, aut alicuius ceterorum.*Deus 38
autem dat illi corpus sicut vult: &
vnicuique seminū proprium cor-
pus.* Non omnis caro, eadem ca- 39
ro: sed alia quidem hominum,
alia vero pecorū, alia volucrum,
alia autem piscium. * Et corpo- 40
ra cælestia, & corpora terrestria:
sed alia quidem cælestium gloria,
alia autē terrestrium:*Alia clari- 41
tas solis, alia claritas lunæ, & alia F
claritas stellarum. Stella enim a
stella differt in claritate: * sic & 42
resurrectio mortuorum. Semina-
tur in corruptione, surget in in-
corruptione.*Seminatur in igno 43
bilitate, surget in gloria: Semina-
tur in infirmitate, surget in virtu-
te: * Seminatur corpus animale, 44
surget corpus spiritale. Si est cor-
pus animale, est & spiritale, sicut
‖Gen.2.b.7 scriptum est: *‖Factus est primus 45
homo Adam in animam viuen-
tem, nouissimus Adam in spiri-
tum viuificantem.*Sed non prius 46
quod spiritale est, sed quod ani-
male: deinde quod spiritale. *Pri- 47
mus homo de terra, terrenus: se-
cundus homo de cælo, cælestis.
* Qualis terrenus, tales & terreni: 48
& qualis cælestis, tales & cælestes.
* Igitur, sicut portauimus imagi- 49
nem terreni, portemus & imagi-
nem cælestis. * Hoc autem dico, 50
fratres: quia caro & sanguis regnū
Dei possidere non possunt: neque
corruptio incorruptelam posside-
bit. * Ecce mysterium vobis di- 51
co: omnes quidem resurgemus, G
sed non omnes immutabimur.
* In momento, in ictu oculi, in 52
nouissima tuba: canet enim tuba,
& mortui resurgent incorrupti: &
nos immutabimur. * Oportet e- 53
nim corruptibile hoc induere in-
corruptionem: & mortale hoc in-
duere immortalitatem. * Cum 54
autem mortale hoc induerit im-
mortalitatem, tunc fiet sermo, qui
‖Osee 13.b.14 scriptus est: ‖ Absorpta est mors
in victoria. * Vbi est mors victo- 55
Heb. 2. d. 14 ria tua? Vbi est mors stimulus
tuus? * Stimulus autem mortis 56
peccatum est: virtus vero pecca-
‖1.Io.5.a.5 ti lex. * ‖ Deo autem gratias, qui 57
dedit nobis victoriam per Domi-
num nostrum Iesum Christum.
58 * Itaque fratres mei dilecti, stabi-
les estote, & immobiles: abun-
dantes in opere Domini semper,
scientes quòd labor vester non est
inanis in Domino.

CAP. XVI.

1 DE collectis autem, quæ fiunt
A in sanctos, sicut ordinaui Ec-
clesijs Galatiæ, ita & vos facite.
2 * Per vnam sabbati vnusquisque
vestrum apud se seponat, recon-
dens quod ei bene placuerit: vt
non, cum venero, tunc collectæ
3 fiant.* Cum autem præsens fue-
ro: quos probaueritis per episto-
las, hos mittam perferre gratiam
4 vestram in Ierusalem. * Quod si
dignum fuerit vt & ego eam, me-
5 cum ibunt. * Veniam autem ad
vos, cum Macedoniam pertransie-
ro: nam Macedoniam pertransi-
6 bo. * Apud vos autē forsitan ma-
B nebo, vel etiam hiemabo: vt vos
me deducatis quocumque iero.
7 * Nolo enim vos modo in transi-
tu videre, spero enim me aliquan-
tulum tēporis manere apud vos,
8 si Dominus permiserit. * Perma-
nebo autem Ephesi vsque ad Pē-
9 tecosten. * Ostium enim mihi a-
pertum est magnum, & euidens:
10 & aduersarij multi. * Si autem ve-
nerit Timotheus, videte vt sine ti-
more sit apud vos: opus enim Do-
11 mini operatur, sicut & ego.* Ne-
quis ergo illum spernat: deduci-
te autem illum in pace, vt veniat
ad me: expecto enim illum cum
12 fratribus. *De Apollo autē fratre
C vobis notum facio, quoniā mul-
tum rogaui eum vt veniret ad vos
cum fratribus: & vtique non fuit
voluntas, vt nunc veniret: veniet
autem, cum ei vacuum fuerit.
13 * Vigilate, state in fide, viriliter
14 agite, & confortamini. * omnia
15 vestra in charitate fiant. * Obse-
cro autem vos fratres, nostis do-
mum Stephanæ, & Fortunati, &
Achaici: quoniam sunt primitiæ
Achaiæ, & in ministerium sancto-
16 rum ordinauerunt seipsos: * vt
& vos subditi sitis eiusmodi, &
omni cooperanti, & laboranti.
17 * Gaudeo autem in præsentia Ste-
phanæ,

phanæ, & Fortunati, & Achaici: D
quoniam id, quod vobis deerat,
ipsi suppleuerunt: * refecerunt 18
enim, & meum spiritum, & ve-
strum. Cognoscite ergo, qui hu-
iusmodi sunt. * Salutant vos Ec- 19
clesiæ Asiæ. Salutant vos in Do-
mino multum, Aquila, & Priscil-
la, cum domestica sua ecclesia:
apud quos & hospitor. * Salu- 20
tant vos omnes fratres. Salutate
21 inuicem in osculo sancto.* Salu-
22 tatio, mea manu Pauli.* Si quis
non amat Dominum nostrum Ie-
sum Christum, sit anathema, Ma-
23 ran Atha. * Gratia Domini no-
24 stri Iesu Christi vobiscum. *Cha-
ritas mea cum omnibus vobis in
Christo Iesu. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

PAVLVS Apo- 1
stolus Iesu A
Christi per
voluntatem
Dei, & Ti-
motheus fra
ter, Ecclesiæ
Dei, quæ est
Corinthi cũ
omnibus sanctis, qui sunt in vni-
uersa Achaia. * Gratia vobis, & 2
pax a Deo Patre nostro, & Domi-
‖Eph.1.a.3 no Iesu Christo. * ‖ Benedictus 3
1.Pet.1.a.2 Deus & Pater Domini nostri Iesu
Christi, Pater misericordiarum,
& Deus totius consolationis,*qui 4
consolatur nos in omni tribula-
tione nostra: vt possimus & ipsi
consolari eos, qui in omni pressu-
ra sunt, per exhortationem, qua
exhortamur & ipsi a Deo. * Quo- 5
niã sicut abundant passiones Chri
sti in nobis: ita & per Christum
abundat consolatio nostra. * Si- 6
ue autem tribulamur pro vestra B
exhortatione & salute, siue con-
solamur pro vestra consolatione,
siue exhortamur pro vestra exhor-
tatione & salute, quæ operatur to
lerantiam earundem passionum,
quas & nos patimur: *vt spes no- 7
stra firma sit pro vobis: scientes
quòd sicut socij passionum estis,
8 sic eritis & consolationis. * Non
enim volumus ignorare vos fra-
tres de tribulatione nostra, quæ
facta est in Asia, quoniam supra
modum grauati sumus supra vir-
tutem, ita vt tæderet nos etiam
9 viuere. * Sed ipsi in nobismetip-
sis responsum mortis habuimus,
vt non simus fidentes in nobis, sed
10 in Deo, qui suscitat mortuos:*qui
de tantis periculis nos eripuit, &
eruit: in quẽ speramus, quoniam
11 & adhuc eripiet, * adiuuantibus
& vobis in oratione pro nobis: vt
ex multorum personis, eius quæ
in nobis est donationis, per mul-
12 tos gratiæ agãtur pro nobis. *Nam
C gloria nostra hæc est, testimonium
conscientiæ nostræ, quòd in sim-
plicitate cordis & sinceritate Dei:
& non in sapientia carnali, sed in
gratia Dei conuersati sumus in
hoc mundo: abundantius autem
13 ad vos. *Non enim alia scribimus
vobis, quàm quæ legistis, & co-
gnouistis. Spero autem quòd vs-
14 que in finem cognoscetis, * sicut
& cognouistis nos ex parte, quòd
gloria vestra sumus, sicut & vos
nostra, in die Domini nostri Ie-
15 su Christi. * Et hac confidentia

volui prius venire ad vos, vt secũ-
dam gratiã haberetis: * & per vos 16
transire in Macedoniam, & ite-
rum a Macedonia venire ad vos,
& a vobis deduci in Iudæam.* Cũ 17
ergo hoc voluissem, numquid le-
uitate vsus sum? Aut quæ cogito,
secundum carnem cogito, vt sit
apud me EST, & NON? *Fi- 18
delis autem Deus, quia sermo D
noster, qui fuit apud vos, non est
in illo EST, & NON. * Dei 19
enim Filius Iesus Christus qui in
vobis per nos prædicatus est, per
me, & Siluanum, & Timotheum,
non fuit EST, & NON, sed
EST in illo fuit. * Quotquot e- 20
nim promissiones Dei sunt, in il-
lo EST: ideo & per ipsum A-
men Deo ad gloriam nostram.
* Qui autem confirmat nos vobis- 21
cum in Christo, & qui vnxit nos
Deus: * qui & signauit nos, & de- 22
dit pignus Spiritus in cordibus no
stris. * Ego autem testem Deum 23
inuoco in animam meam, quòd
parcens vobis, non veni vltra Co-
rinthum: non quia dominamur
fidei vestræ, sed adiutores sumus
gaudij vestri: nam fide statis.

CAP. II.

Statui autem hoc ipsum apud 1
me, ne iterum in tristitia ve- A
nirẽ ad vos. * Si enim ego contri- 2
sto vos, & quis est, qui me læti-
ficet, nisi qui contristatur ex me?
*Et hoc ipsum scripsi vobis, vt nõ 3
cum venero, tristitiam super tristi
tiam habeam, de quibus oportue-
rat me gaudere, confidens in om-
nibus vobis, quia meum gaudiũ,
omnium vestrũ est.* Nam ex mul 4
ta tribulatione, & angustia cor-
dis scripsi vobis per multas lacry-
mas: non vt contristemini: sed vt B
sciatis, quam charitatem habeam
abundantius in vobis. * Si quis 5
autẽ contristauit, nõ me contrista-
uit: sed ex parte, vt non onerẽ om-
nes vos.* Sufficit illi, qui eiusmo- 6
di est, obiurgatio hæc, quæ fit a
pluribus: * ita vt econtrario ma 7
gis donetis, & consolemini, ne
forte abundantiori tristitia absor-
beatur qui eiusmodi est. * Pro- 8
pter quod obsecro vos, vt confir-
metis in illum charitatem.* Ideo 9
C enim & scripsi, vt cognoscã experi
mentum vestrum, an in omnibus
10 obedientes sitis.* Cui autẽ aliquid
donastis, & ego: nam, & ego quod
donaui, siquid donaui, propter
11 vos in persona Christi, * vt non
circumueniamur a satana: non e-
nim ignoramus cogitationes eius.
12 *Cum venissem autem Troadem
propter Euangelium Christi, &
ostium mihi apertum esset in Do-
13 mino,* non habui requiem spiri-
D tui meo, eo quòd non inuenerim
Titum fratrem meum, sed vale-
faciens eis, profectus sum in Ma-
14 cedoniã.* Deo autem gratias, qui
semper triumphat nos in Christo
Iesu, & odorẽ notitiæ suæ manife-
15 stat per nos in omni loco: * quia
Christi bonus odor sumus Deo in
ijs, qui salui fiunt & in ijs, qui pe-
16 reũt: *alijs quidem odor mortis in
mortem: alijs autem odor vitæ in
vitam. Et ad hæc quis tam ido-
17 neus? *Non enim sumus sicut plu-
rimi, adulterantes verbum Dei,
sed ex sinceritate, sed sicut ex
Deo, coram Deo, in Christo lo-
quimur.

CAP. III.

1 A Incipimus iterum nosmetipsos
commendare? aut numquid e-
gemus (sicut quidam) commen-
datitijs epistolis ad vos, aut ex
2 vobis? * Epistola nostra vos estis,
scripta in cordibus nostris, quæ
scitur, & legitur ab omnibus ho-
3 minibus: * manifestati quòd e-
pistola estis Christi, ministrata a
nobis, & scripta non atramento,
sed spiritu Dei viui. non in tabu-
B lis lapideis, sed in tabulis cordis
4 carnalibus.* Fiduciam autem ta-
lem habemus per Christum ad
5 Deum: * non quòd sufficientes
simus cogitare aliquid a nobis,
quasi ex nobis: sed sufficientia
6 nostra ex Deo est: * qui & ido-
neos nos fecit ministros noui te-
stamenti: non littera, sed Spiri-
tu: littera enim occidit, Spiritus
7 autem viuificat. * Quod si mini-
stratio mortis litteris deformata
in lapidibus, fuit in gloria, ita vt
non possent intẽdere filij Israel in
faciẽ Moysi propter gloriam vul-
8 tus eius, quæ euacuatur: * quomo-
do non magis ministratio Spiritus

erit in gloria? * Nam si ministra- 9
tio damnationis gloria est: mul- C
to magis abũdat ministerium iu-
stitiæ in gloria. * Nam nec glori- 10
ficatũ est, quod claruit in hac par-
te, propter excellentem gloriam.
*Si enim quod euacuatur, per glo 11
riam est: multo magis quod ma-
net, in gloria est. *Habentes igitur 12
talẽ spem, multa fiducia vtimur:
‖ Exo. 34. d. 33 *‖ & non sicut Moyses ponebat 13
velamen super faciem suã, vt non
intenderent filij Israel in faciem
eius, quod euacuatur, * sed obtu- 14
si sunt sensus eorum. Vsque in ho-
diernum enim diem, idipsum ve-
lamen in lectione veteris testa-
menti manet non reuelatũ, (quo-
niam in Christo euacuatur) * sed 15
vsque in hodiernum diem, cum D
legitur Moyses, velamen positum
est super cor eorum. *Cum autem 16
conuersus fuerit ad Dominum,
‖ Ioan. 4. c. 24 auferetur velamen. * ‖ Dominus 17
autem Spiritus est: Vbi autem
Spiritus Domini: ibi libertas. *Nos 18
vero omnes, reuelata facie glo-
riam Domini speculantes, in ean-
dem imaginem transformamur a
claritate in claritatem, tamquam
a Domini Spiritu.

CAP. IIII.

IDeo habentes administrationẽ, 1
iuxta quod misericordiam con- A
secuti sumus, non deficimus, *sed 2
abdicamus occulta dedecoris, non
ambulãtes in astutia, neque adul-
terantes verbum Dei, sed in ma-
nifestatione veritatis commẽdan-
tes nosmetipsos ad omnem con-
scientiam hominum coram Deo.
* Quòd si etiam opertũ est Euan- 3
gelium nostrum: in ijs, qui pe-
reunt, est opertum: * in quibus 4
Deus huius sæculi excæcauit mẽ-
tes infidelium, vt non fulgeat il-
lis illuminatio Euangelij gloriæ
Christi, qui est imago Dei. * Non 5
enim nosmetipsos prædicamus, B
sed Iesum Christum Dominum
nostrum: nos autem seruos ve-
stros per Iesum: *quoniam Deus, 6
qui dixit de tenebris lucem splẽ-
descere, ipse illuxit in cordibus
nostris ad illuminationem scien-
tiæ claritatis Dei, in facie Chri-
sti Iesu. * Habemus autem the- 7
saurum istum in vasis fictilibus:
vt sublimitas sit virtutis Dei, &
8 non ex nobis. * In omnibus tribu-
C lationem patimur, sed non angu-
stiamur: aporiamur, sed non de-
9 stituimur: * persecutionem pa-
timur, sed non derelinquimur:
10 deijcimur, sed non perimus: *sem-
per mortificationem Iesu in cor-
pore nostro circumferentes, vt &
vita Iesu manifestetur in corpo-
11 ribus nostris. * Semper enim nos,
qui viuimus, in mortem tradimur
propter Iesum: vt & vita Iesu ma-
nifestetur in carne nostra morta-
12 li. * Ergo mors in nobis opera-
13 tur, vita autem in vobis. * Ha-
bentes autem eundem spiritum
fidei, sicut scriptum est: ‖ Credi- ‖ Psal. 115. a. 1
di, Propter quod locutus sum:
& nos credimus, propter quod &
14 loquimur: * scientes quoniam
qui suscitauit Iesum, & nos cum
Iesu suscitabit, & constituet vo-
15 biscum. * Omnia enim propter
D vos: vt gratia abundans, per mul-
tos in gratiarum actione, abundet
16 in gloriam Dei. * Propter quod
non deficimus: sed licet is, qui
foris est, noster homo corrumpa-
tur: tamen is, qui intus est, re-
17 nouatur de die in diem. * Id
enim, quod in præsenti est mo-
mentaneum & leue tribulationis
nostræ, supra modum in sublimi-
tate æternum gloriæ pondus ope-
18 ratur in nobis, * non contemplan-
tibus nobis quæ vidẽtur, sed quæ
non videntur. Quæ enim viden-
tur, temporalia sunt: quæ autem
non videntur, æterna sunt.

CAP. V.

1 SCimus enim quoniam si terre-
A stris domus nostra huius habi-
tationis dissoluatur, quòd ædifi-
cationem ex Deo habemus, do-
mum non manufactam, æternam
2 in cælis. * Nam & in hoc ingemi-
scimus, ‖ habitationem nostram, ‖ Apoc. 16. c. 13
quæ de cælo est, superindui cu-
3 pientes: *si tamen vestiti, non nu-
4 di inueniamur. * Nam & qui su-
mus in hoc tabernaculo, ingemi-
scimus grauati: eo quòd nolumus
expoliari, sed superuestiri, vt ab-
sorbeatur quod mortale est, a vita.
5 * Qui autẽ efficit, nos in hoc ipsũ

 Deus,

Deus, qui dedit nobis pignus spi-
ritus. * Audentes igitur semper, 6
scientes quoniam dum sumus in B
corpore, peregrinamur a Domi-
no: (* per fidem enim ambula- 7
mus, & non per speciem) * aude- 8
mus autem, & bonam voluntatem
habemus magis peregrinari a cor-
pore, & præsentes esse ad Domi-
num. * Et ideo contendimus siue 9
absentes, siue præsentes placere il-
‖ Rom. 14. b. 10 li. * ‖ Omnes enim nos manife- 10
stari oportet ante Tribunal Chri-
sti, vt referat vnusquisque propria
corporis, prout gessit, siue bonum,
siue malum. * Scientes ergo ti- 11
morem Domini hominibus sua- C
demus, Deo autem manifesti su-
mus. Spero autem & in conscien-
tijs vestris manifestos nos esse.
* Non iterum commendamus nos 12
vobis, sed occasionem damus vo-
bis gloriandi pro nobis: vt habea-
tis ad eos, qui in facie gloriantur,
& non in corde. * Siue enim men- 13
te excedimus, Deo: siue sobrij
sumus, vobis. * Charitas enim 14
Christi vrget nos: æstimãtes hoc,
quoniã si vnus pro omnibus mor-
tuus est, ergo omnes mortui sunt:
* & pro omnibus mortuus est Chri 15
stus: vt, & qui viuunt, iam non
sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis
mortuus est & resurrexit. * Itaque 16
nos ex hoc neminem nouimus se- D
cundum carnem. Et si cognoui-
mus secũdum carnem Christum:
sed nunc iam non nouimus. * Si 17
qua ergo in Christo noua creatu-
‖ Isa. 43. e. 19 Apoc. 21. b. 5 ra, vetera transierunt: ‖ ecce facta
sunt omnia noua. * Omnia autem 18
ex Deo, qui nos reconciliauit sibi
per Christum: & dedit nobis mi-
nisterium reconciliationis. * quo- 19
niam quidem Deus erat in Chri-
sto mundum recõcilians sibi, non
reputans illis delicta ipsorum, &
posuit in nobis verbum reconci-
liationis. * Pro Christo ergo lega- 20
tione fungimur, tamquam Deo
exhortante per nos. Obsecramus
pro Christo, reconciliamini Deo.
* Eum, qui non nouerat peccatũ, 21
pro nobis peccatum fecit, vt nos
efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAP. VI.

ADiuuãtes autem exhortamur 1
ne in vacuum gratiam Dei A
2 recipiatis. * Ait enim: ‖ Tempo- ‖ Isa. 49. c. 8
re accepto exaudiui te, & in die
salutis adiuui te. Ecce nunc tem-
pus acceptabile, ecce nunc dies
3 salutis. * ‖ nemini dantes vllam ‖ 1. Cor. 10. g. 32
offensionem, vt non vituperetur
4 ministeriũ nostrum: * sed in om-
nibus exhibeamus nosmetipsos
‖ sicut Dei ministros in multa pa- ‖ 1. Cor. 4. a. 1
tientia, in tribulationibus, in ne-
5 cessitatibus, in angustijs, * in pla-
B gis, in carceribus, in seditionibus,
in laboribus, in vigilijs, in ieiu-
6 nijs, * in castitate, in scientia, in
lõganimitate, in suauitate, in Spi-
ritu sancto, in charitate non ficta,
7 * in verbo veritatis, in virtute Dei,
per arma iustitiæ a dextris, & a si-
8 nistris, * per gloriam, & ignobili-
tatem, per infamiam, & bonam
famam: vt seductores, & veraces,
9 sicut qui ignoti, & cogniti: * quasi
morientes, & ecce viuimus: vt ca-
10 stigati, & non mortificati: * quasi
C tristes, semper autem gaudentes:
sicut egentes, multos autem locu-
pletantes: tamquam nihil haben-
11 tes, & omnia possidentes. * Os no-
strum patet ad vos o Corinthij,
12 cor nostrum dilatatum est. * Non
angustiamini in nobis: angustia-
mini autem in visceribus vestris:
13 * eandem autem habentes remu-
nerationem, tamquam filijs dico:
14 dilatamini & vos. * Nolite iugum
ducere cũ infidelibus. Quæ enim
participatio iustitiæ cum iniqui-
tate? Aut quæ societas luci ad
15 tenebras? * Quæ autem conuen-
tio Christi ad Belial? Aut quæ pars
16 fideli cum infideli? * Qui autem
D consensus templo Dei cum ido-
lis? ‖ Vos enim estis templum Dei ‖ 1. Cor. 3. d.
viui, sicut dicit Deus: ‖ Quoniam 27. & 6. d.
inhabitabo in illis, & inambula- 19
bo inter eos, & ero illorum Deus, ‖ Leu. 26. d.
17 & ipsi erunt mihi populus. * Pro- 12
pter quod exite de medio eorum,
& separamini, dicit Dominus, &
18 immundum ne tetigeritis: * & ego
recipiam vos: ‖ & ero vobis in pa- ‖ Ier. 31. a. 9
trem, & vos eritis mihi in filios, &
filias, dicit Dominus omnipotens.

CAP. VII.

1 HAs ergo habentes promissio-
A nes, charissimi, mundemus
nos ab omni inquinamento car-
nis,

nis, & spiritus perficientes sancti-
ficationem in timore Dei. * Ca- 2
pite nos. Neminem læsimus, ne-
minem corrupimus, neminē cir-
cumuenimus. * Non ad condem- 3
nationem vestram dico. prædixi-
mus enim quòd in cordibus no-
stris estis ad commoriendum, &
ad conuiuendum. * Multa mihi 4
fiducia est apud vos, multa mihi
gloriatio pro vobis, repletus sum
consolatione, superabundo gau-
dio in omni tribulatione nostra.
* Nam & cum venissemus in Ma- 5
cedoniam, nullam requiē habuit B
caro nostra, sed omnem tribula-
tionem passi sumus: foris pugnæ,
intus timores. * Sed qui consola- 6
tur humiles, consolatus est nos
Deus in aduentu Titi. * Non so- 7
lum autem in aduentu eius, sed
etiam in consolatione, qua conso-
latus est in vobis, referens nobis
vestrum desiderium, vestrum fle-
tum, vestram æmulationem pro
me, ita vt magis gauderem. * Quo- 8
niam etsi contristaui vos in epi-
stola, non me pœnitet: etsi pœni-
teret, vidēs quòd epistola illa (etsi
ad horam) vos contristauit; * nunc 9
gaudeo: non quia contristati estis, C
sed quia contristati estis ad pœni-
tentiam. Contristati enim estis se-
cundum Deum, vt in nullo detri-
‖ 1. Pet. 2. c. 19 mentū patiamini ex nobis. * ‖ Quæ 10
enim secundum Deum tristitia
est, pœnitentiam in salutem sta-
bilem operatur: sæculi autem tri-
stitia mortem operatur. * Ecce 11
enim hoc ipsum, secūdum Deum
contristari vos, quantam in vobis
operatur solicitudinem: sed defen
sionem, sed indignationem, sed
timorem, sed desideriū, sed æmu-
lationem, sed vindictam. in om-
nibus exhibuistis vos, incontami-
natos esse negotio. * Igitur, etsi 12
scripsi vobis, non propter eum,
qui fecit iniuriā, nec propter eum,
qui passus est: sed ad manifestan- D
dam solicitudinem nostrā, quam
habemus pro vobis * coram Deo: 13
ideo consolati sumus. In consola-
tione autem nostra, abundantius
magis gauisi sumus super gaudio
Titi, quia refectus est spiritus eius
ab omnibus vobis. * & si quid 14
apud illū de vobis gloriatus sum,
non sum confusus: sed sicut om-
nia vobis in veritate locuti sumus,
ita & gloriatio nostra, quæ fuit ad
15 Titum, veritas facta est, * & visce-
ra eius abundantius in vobis sunt:
reminiscentis omnium vestrum
obedientiam: quomodo cum ti-
more, & tremore excepistis illū.
16 * Gaudeo quòd in omnibus con-
fido in vobis.

CAP. VIII.

1 A NOtam autem facimus vobis,
fratres, gratiam Dei, quæ da-
ta est in Ecclesijs Macedoniæ:
2 * quòd in multo experimento tri-
bulationis abundantia gaudij ip-
sorum fuit, & altissima paupertas
eorum abundauit in diuitias sim-
3 plicitatis eorum: * quia secun-
dum virtutem testimonium illis
reddo, & supra virtutem volunta-
4 rij fuerunt, * cum multa exhorta-
tione obsecrantes nos gratiam, &
cōmunicationem ministerij, quod
5 fit in Sanctos. * Et non sicut spe-
rauimus, sed semetipsos dederunt
primùm Domino, deinde nobis
6 per voluntatem Dei, * ita vt ro-
B garemus Titum: vt quemadmo-
dum cœpit, ita & perficiat in vo-
7 bis etiam gratiam istam. * Sed si-
cut in omnibus abundatis fide, &
sermone, & scientia, & omni soli-
citudine, insuper & charitate ve-
stra in nos, vt & in hac gratia abū-
8 detis. * Non quasi imperans dico:
sed per aliorum solicitudinem,
etiam vestræ charitatis ingenium
9 bonum comprobans. * Scitis enim
gratiam Domini nostri Iesu Chri-
sti, quoniam propter vos egenus
factus est, cum esset diues, vt il-
10 lius inopia vos diuites essetis. * Et
consilium in hoc do: hoc enim vo-
bis vtile est, qui non solum face-
re, sed & velle cœpistis ab anno
11 priore: * nunc vero & facto per-
ficite: vt quemadmodum prom-
ptus est animus voluntatis, ita sit
& perficiendi ex eo, quod habe-
12 tis. * Si enim voluntas prompta
C est, secundum id, quod habet, ac-
cepta est, non secundum id, quod
13 non habet. * Non enim vt alijs sit
remissio, vobis autem tribulatio,
14 sed ex æqualitate. * In præsenti
tempore vestra abundantia illo-
rum inopiam suppleat: vt & illo-

rum abundantia vestræ inopiæ sit
supplementum, vt fiat æqualitas,
‖Exo.15.d.18 sicut scriptum est: * ‖Qui mul- 15
tum non abundauit: & qui mo-
dicum, non minorauit. * Gratias 16
autem Deo, qui dedit eandem so-
licitudinem pro vobis in corde
Titi, * quoniam exhortationem 17
quidem suscepit: sed cum solici-
tior esset, sua voluntate profectus
est ad vos. * Misimus etiam cum 18
illo fratrē, cuius laus est in Euan- D
gelio per omnes Ecclesias: * non 19
solum autem, sed & ordinatus est
ab Ecclesijs comes peregrinatio-
nis nostræ in hanc gratiam, quæ
ministratur a nobis ad Domini
gloriam, & destinatam volunta-
tem nostram: *deuitantes hoc, ne 20
quis nos vituperet in hac plenitu-
dine, quæ ministratur a nobis.
‖Rom. 12.d.17 *‖Prouidemus enim bona non so- 21
lum coram Deo, sed etiam coram
hominibus. *Misimus autem cum 22
illis & fratrem nostrum, quem
probauimus in multis sæpe solici-
tum esse: nunc autem multo so-
licitiorem, confidentia multa in
vos, * siue pro Tito, qui est socius 23
meus, & in vos adiutor, siue fra-
tres nostri, Apostoli Ecclesiarum,
gloria Christi. *Ostensionem ergo, 24
quæ est charitatis vestræ, & nostræ
gloriæ pro vobis, in illos ostendi-
te in faciem Ecclesiarum.

CAP. IX.

NAm de ministerio, quod fit 1
in sanctos ex abundanti est A
mihi scribere vobis. * Scio enim 2
promptum animum vestrum: pro
quo de vobis glorior apud Mace-
dones. Quoniam & Achaia para-
ta est ab anno præterito, & vestra
æmulatio prouocauit plurimos.
* Misi autem fratres: vt ne quod 3
gloriamur de vobis, euacuetur
in hac parte, vt (quemadmodum
dixi) parati sitis: * ne cum ve- 4
nerint Macedones mecum, & in- B
uenerint vos imparatos, erube-
scamus nos (vt non dicamus vos)
in hac substantia. * Necessarium 5
ergo existimaui rogare fratres, vt
præueniant ad vos, & præparent
repromissam benedictionem hāc
paratam esse sic, quasi benedictio-
nem, non tamquam auaritiam.

6 * Hoc autem dico: Qui parce se-
minat, parce & metet: & qui se-
minat in benedictionibus, de be-
7 nedictionibus & metet. * Vnus-
quisque prout destinauit in corde
suo, non ex tristitia, aut ex neces-
sitate: ‖ hilarem enim datorē di- Eccli.35.b.12
8 ligit Deus. * Potens est autē Deus
C omnem gratiam abundare facere
in vobis: vt in omnibus semper
omnem sufficientiam habentes,
abundetis in omne opus bonum,
9 *sicut scriptum est: ‖Dispersit, de- ‖Ps.111.b.9
dit pauperibus: iustitia eius ma-
10 net in sæculum sæculi. * Qui au-
tem administrat semen seminan-
ti: & panem ad manducandum
præstabit, & multiplicabit semen
vestrum, & augebit incrementa
11 frugum iustitiæ vestræ: * vt in om-
D nibus locupletati abūdetis in om-
nem simplicitatem, quæ operatur
per nos gratiarum actionem Deo.
12 * Quoniam ministeriū huius offi-
cij non solum supplet ea, quæ de-
sunt sanctis, sed etiam abundat
per multas gratiarum actiones in
13 Domino, * per probationem mi-
nisterij huius, glorificantes Deum
in obedientia confessionis vestræ,
in Euangelium Christi, & simpli-
citate communicationis in illos,
14 & in omnes, * & in ipsorum ob-
secratione pro vobis, desideran-
tium vos propter eminentem gra-
15 tiam Dei in vobis. * Gratias Deo
super inenarrabili dono eius.

CAP. X.

1 IPse autem ego Paulus obsecro
A vos per mãsuetudinem, & mo-
destiam Christi, qui in facie qui-
dē humilis sum inter vos, absens
2 autem confido in vobis. * Rogo
autem vos ne præsens audeam per
eam confidentiam, qua existimor
audere in quosdam, qui arbitran-
tur nos tamquam secundum car-
3 nem ambulemus. * In carne enim
ambulantes, non secundum car-
4 nem militamus. * Nam arma mi-
B litiæ nostræ non carnalia sunt, sed
potentia Deo ad destructionem
munitionum, consilia destruen-
5 tes, * & omnem altitudinem ex-
tollentem se aduersus scientiam
Dei, & in captiuitatem redigentes
omnem intellectū in obsequium
Chri-

Christi,* & in promptu habentes 6
vlcisci omnem inobedientiam,
cum impleta fuerit vestra obe-
dientia. * Quæ secundum fa- 7
ciem sunt, videte. Si quis confi-
dit sibi Christi se esse, hoc cogitet
iterum apud se: quia sicut ipse
Christi est, ita & nos. * Nam, & 8
si amplius aliquid gloriatus fue-
ro de potestate nostra, quam de-
dit nobis Dominus in ædificatio-
nem, & non in destructionem ve-
stram: non erubescam. * Vt au- 9
tem non existimer tamquam ter-
rere vos per epistolas: *quoniam 10
quidem epistolæ, inquiunt, gra- C
ues sunt & fortes: præsentia au-
tē corporis infirma, & sermo con-
temptibilis:*hoc cogitet qui eius- 11
modi est, quia quales sumus ver-
bo per epistolas absentes, tales &
præsentes in facto.*Non enim au- 12
demus inserere, aut comparare
nos quibusdam, qui seipsos com-
mendāt: sed ipsi in nobis nosmet-
ipsos metientes, & comparantes
nosmetipsos nobis. * Nos autem 13
non in immensum gloriabimur, D
‖Eph.4.b.8 ‖ sed secundum mensuram regu-
læ, qua mensus est nobis Deus,
mensuram pertingendi vsque ad
vos. * Non enim quasi non per- 14
tingentes ad vos, superextēdimus
nos: vsque ad vos enim perueni-
mus in Euangelio Christi. * non 15
in immensum gloriantes in alie-
nis laboribus: spem autem haben-
tes crescentis fidei vestræ, in vobis
magnificari secundū regulam no-
stram in abundantiam,* etiam in 16
illa, quæ vltra vos sunt, euange-
lizare, non in aliena regula in ijs
‖Ier.9.g.23 quæ præparata sunt gloriari.*‖Qui 17
1.Cor.1.d. autem gloriatur, in Domino glo-
31 rietur. * Non enim qui seipsum 18
commendat, ille probatus est: sed
quem Deus commendat.

CAP. XI.

VTinam sustineretis modicum 1
quid insipientiæ meæ, sed & A
supportate me: * Aemulor enim 2
vos Dei æmulatione. Despondi
enim vos vni viro virginem ca-
stam exhibere Christo. * Timeo 3
‖Gen.3.a.4 autem ne ‖ sicut serpens Heuam
seduxit astutia sua, ita corrūpan-
tur sensus vestri, & excidāt a sim-
4 plicitate, quæ est in Christo.*Nam
si is, qui venit, alium Christum
prædicat, quem non prædicaui-
mus, aut alium spiritum accipi-
tis, quem non accepistis: aut aliud
Euangelium, quod non recepi-
5 stis: recte pateremini. * Existi-
mo enim nihil me minus fecisse
6 a magnis Apostolis.*Nam etsi im-
B peritus sermone, sed non scientia;
in omnibus autem manifestati su-
7 mus vobis. * Aut numquid pec-
catum feci, me ipsum humilians,
vt vos exaltemini? quoniam gra-
tis Euangelium Dei euangeliza-
8 ui vobis? * Alias Ecclesias expo-
liaui, accipiens stipēdium ad mi-
9 nisterium vestrum. * Et cum es-
sem apud vos, & egerem; nulli
onerosus fui: nam quod mihi de-
erat, suppleuerunt fratres, qui ve-
nerunt a Macedonia: & in omni-
C bus sine onere me vobis seruaui,
10 & seruabo. * Est veritas Christi
in me, quoniam hæc gloriatio nō
infringetur in me in regionibus
11 Achaiæ. * Quare? quia non dili-
12 go vos? Deus scit. *Quod autem
facio, & faciam: vt amputem oc-
casionem eorum, qui volunt oc-
casionem, vt in quo gloriantur,
13 inueniantur sicut & nos. * Nam
eiusmodi pseudoapostoli, sunt
operarij subdoli, transfigurantes
14 se in apostolos Christi. * Et non
mirum: ipse enim satanas transfi-
15 gurat se in angelum lucis. * non
D est ergo magnum, si ministri eius
transfigurentur velut ministri iu-
stitiæ: quorum finis erit secūdum
16 opera ipsorum. * Iterum dico,
(ne quis me putet insipientem es-
se, alioquin velut insipientem ac-
cipite me, vt & ego modicum
17 quid glorier).* quod loquor, non
loquor secūdum Deum, sed quasi
in insipientia, in hac substantia
18 gloriæ.* Quoniā multi gloriantur
secundum carnem: & ego gloria-
19 bor. * Libenter enim suffertis in-
E sipientes: cum sitis ipsi sapientes.
20 * Sustinetis enim si quis vos in
seruitutē redigit, si quis deuorat,
si quis accipit, si quis extollitur,
21 si quis in faciem vos cædit. * Se-
cundum ignobilitatem dico, qua-
si nos infirmi fuerimus in hac par-
te. In quo quis audet (in insipien-
22 tia dico) audeo & ego: * Hebræi
sunt,

sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: semen Abrahæ sunt, & ego:
23 * Ministri Christi sunt, (vt minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.
24 * A Iudæis quinquies, ‖ quadragenas, vna minus, accepi.
25 * ‖ Ter virgis cæsus sum, ‖ semel lapidatus sum, ‖ ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui,
26 * in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus:
27 * in labore, & ærumna, in vigilijs multis, in fame, & siti, in ieiunijs multis, in frigore, & nuditate,
28 * præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, solicitudo omnium Ecclesiarum.
29 * Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror?
30 *Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.
31 * Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit quòd non mentior.
32 * ‖ Damasci præpositus Gentis Aretæ regis, custodiebat ciuitatem Damascenorum vt me comprehenderet:
33 *& per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius.

*Deu.25.a.3 ‖ Act.16.e.22 ‖ Act.14.c.18 ‖ Act.27.a.2 ‖ Act 9.d.24

CAP. XII.

1 SI gloriari oportet (non expedit quidem:) veniam autem ad visiones, & reuelationes Domini.
2 * ‖ Scio hominem in Christo ante annos quattuordecim, siue in corpore nescio, siue extra corpus nescio, Deus scit, raptum huiusmodi vsque ad tertium cælum.
3 * Et scio huiusmodi hominem siue in corpore, siue extra corpus nescio, Deus scit:
4 * quoniam raptus est in Paradisum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.
5 * Pro huiusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.
6 * Nam, & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut
7 aliquid audit ex me. * Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet.
8 * Propter quod ter Dominum rogaui vt discederet a me:
9 * & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.
10 * Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumelijs, in necessitatibus, in persequutionibus, in angustijs pro Christo: Cum enim infirmor, tunc potens sum.
11 * Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim a vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab ijs, qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum:
12 * signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigijs, & virtutibus.
13 * Quid est enim, quod minus habuistis præ ceteris Ecclesijs, nisi quòd ego ipse non grauaui vos? Donate mihi hanc iniuriam.
14 * Ecce tertiò hoc paratus sum venire ad vos: & non ero grauis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filij parentibus thesaurizare, sed parentes filijs.
15 * Ego autem libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligẽs, minus diligar.
16 * Sed esto: ego vos non grauaui: sed cum essem astutus, dolo vos cepi.
17 * Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumueni vos?
18 * Rogaui Titum, & misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumuenit? nonne eodem spiritu ambulauimus? nonne ijsdem vestigijs?
19 * Olim putatis quòd excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter ædificationem vestram.
20 *Timeo enim ne forte cum venero, nõ quales volo, inueniam vos: & ego inueniar a vobis, qualem non vultis: ne forte contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones sint inter vos:
21 * ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, &

‖ Act.9.a.3

lugeam

lugeam multos ex ijs, qui ante
peccauerunt, & non egerunt pœ-
nitentiam super immunditia, &
fornicatione, & impudicitia,
quam gesserunt.

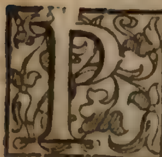
CAP. XIII.

1 ECce tertiò hoc venio ad vos:
A ‖ In ore duorum, vel trium
2 testium stabit omne verbũ. * Præ-
dixi, & prædico, vt præsens, &
nunc absens ijs, qui ante peccaue-
runt, & ceteris omnibus, quoniam
si venero iterum, non parcam.
3 * An experimẽtum quæritis eius,
qui in me loquitur Christus, qui
in vobis non infirmatur, sed po-
4 tens est in vobis? * Nam etsi cru-
B cifixus est ex infirmitate: sed vi-
uit ex virtute Dei. Nam & nos
infirmi sumus in illo: sed viue-
mus cum eo ex virtute Dei in vo-
5 bis. * Vosmetipsos tentate si estis
in fide: ipsi vos probate. An
non cognoscitis vosmetipsos quia
Christus Iesus in vobis est? nisi
6 forte reprobi estis. * Spero autem
quòd cognoscetis, quia nos non
7 sumus reprobi. * Oramus autem
C Deum vt nihil mali faciatis, non
vt nos probati appareamus, sed
vt vos quod bonum est faciatis:
8 nos autem vt reprobi simus. * Non
enim possumus aliquid aduersus
9 veritatem, sed pro veritate. * Gau-
demus enim, quoniam nos infir-
mi sumus, vos autem potentes
estis. Hoc & oramus vestram con-
10 summationem. * Ideo hæc absens
scribo, vt nõ præsens durius agam
secundum potestatem, quam Do-
minus dedit mihi in ædificatio-
nem, & non in destructionem.
11 * De cetero, fratres, gaudete, per-
D fecti estote, exhortamini, idem
sapite, pacem habete, & Deus pa-
cis, & dilectionis erit vobiscum.
12 * Salutate inuicem in osculo san-
cto. Salutant vos omnes sancti.
13 * Gratia Domini nostri Iesu Chri-
sti, & charitas Dei, & communi-
catio sancti Spiritus sit cum om-
nibus vobis. Amen.

‖Deu. 19. b. 15
*Mat. 18. b. 16
Ioan. 8. c. 17
Heb. 10. e. 28

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD GALATAS.

CAPVT PRIMVM.

1 AVLVS Apo-
A stolus non ab
hominibus,
neque per ho
minem, sed
per Iesum
Christum, &
Deum Patrẽ,
qui suscitauit eum a mortuis: * &
2 qui mecũ sunt omnes fratres, Ec-
clesijs Galatiæ. * Gratia vobis, &
3 pax a Deo patre, & Domino no-
stro Iesu Christo, * qui dedit se-
4 metipsum pro peccatis nostris, vt
eriperet nos de præsẽti sæculo ne-
quam, secundum voluntatem Dei
5 & Patris nostri, * cui est gloria in
6 sæcula sæculorum: Amen. * Mi-
B ror quòd sic tam cito transferimi-
ni ab eo, qui vos vocauit in gra-
tiam Christi in aliud Euãgelium?
7 * quod non est aliud, nisi sunt ali-
qui, qui vos conturbant, & volunt
conuertere Euangelium Christi.
8 * Sed licet nos, aut angelus de cæ-
lo euangelizet vobis præterquàm
quod euãgelizauimus vobis, ana-
9 thema sit. * Sicut prædiximus, &
nunc iterum dico: Si quis vobis
euangelizauerit præter id, quod
10 accepistis, anathema sit. * Modo
enim hominibus suadeo, an Deo?

An

An quæro hominibus placere?
Si adhuc hominibus placerem,
‖1.Cor.15. Christi seruus non essem. * ‖ No- 11
a. 1 tū enim vobis facio, fratres, Euan-
gelium, quod euangelizatum est
a me, quia non est secundum ho-
‖Eph.3.a.3 minem: * ‖ neque enim ego ab 12
homine accepi illud, neque didi- C
ci, sed per reuelationē Iesu Chri-
sti. * Audistis enim conuersatio- 13
nem meam aliquando in Iudais-
mo: quoniam supra modum per-
sequebar Ecclesiam Dei, & expu-
gnabam illam, * & proficiebam 14
in Iudaismo supra multos coæta-
neos meos in genere meo, abun-
dantius æmulator existens pater-
narum mearum traditionum.
* Cum autem placuit ei, qui me 15
segregauit ex vtero matris meæ,
& vocauit per gratiam suam, * vt 16
reuelaret Filium suum in me, vt
euāgelizarem illum in Gentibus:
continuo non acquieui carni &
sanguini, * neque veni Ierosoly- 17
mam ad antecessores meos Apo- D
stolos: sed abij in Arabiam: &
iterum reuersus sum Damascum:
* deinde post annos tres veni Iero- 18
solymam videre Petrum, & man-
si apud eum diebus quindecim:
* alium autem Apostolorum vidi 19
neminem, nisi Iacobum fratrem
Domini. * Quæ autem scribo vo- 20
bis, ecce corā Deo quia non men-
tior. * Deinde veni in partes Sy- 21
riæ, & Ciliciæ * Eram autem igno- 22
tus facie Ecclesijs Iudææ, quæ erāt
in Christo: * tantum autem au- 23
ditum habebant: Quoniam qui
persequebatur nos aliquādo, nunc
euangelizat fidem, quam aliquan
do expugnabat: * & in me clari- 24
ficabant Deum.

CAP. II.

DEinde post annos quattuor- 1
decim, iterum ascendi Iero- A
solymam cum Barnaba, assumpto
& Tito. * Ascendi autem secun- 2
dum reuelationem: & contuli
cum illis Euangelium, quod præ-
dico in Gentibus, seorsum autem
ijs, qui videbantur aliquid esse:
ne forte in vacuum currerem, aut
cucurrissem. * Sed neque Titus, 3
qui mecum erat, cum esset Gen-
tilis, cōpulsus est circumcidi: * sed 4
propter subintroductos falsos fra-
tres, qui subintroierunt explorare
libertatem nostram, quam habe-
mus in Christo Iesu, vt nos in ser-
5 uitutem redigerent. * Quibus ne-
que ad horam cessimus subiectio-
ne, vt veritas Euāgelij permaneat
6 apud vos: * ab ijs autem, qui vi-
B debantur esse aliquid, (quales ali-
quando fuerint, nihil mea inter-
est. ‖ Deus personam hominis ‖Deu.10.d.
non accipit) mihi enim qui vide- 17
bantur esse aliquid, nihil contu- Iob 34.b.19
7 lerunt. * Sed econtra cum vidis- Sap.6.b.8
sent quòd creditū est mihi Euan- ‖Eccli.35.
gelium præputij, sicut & Petro cir- b. 16
8 cumcisionis: (* qui enim opera- Rom.2.b.
tus est Petro in Apostolatum cir- 11
cumcisionis, operatus est & mihi Eph. 6. b.9
9 inter Gentes) * & cum cognouis- Colos. 3.d.
sent gratiam, quæ data est mihi, 25
Iacobus, & Cephas, & Ioannes, Act. 16. c.
qui videbātur columnæ esse, dex- 32
tras dederunt mihi, & Barnabæ so 1.Pet. 1. c.
cietatis: vt nos in Gentes, ipsi au- 17
10 tem in circumcisionem: * tantum
vt pauperum memores essemus,
quòd etiā solicitus fui hoc ipsum
11 facere. * Cum autem venisset Ce-
phas Antiochiam: in faciem ei
restiti, quia reprehensibilis erat.
12 * Prius enim quàm venirent qui-
C dam a Iacobo, cum Gentibus ede-
bat: cum autem venissent, sub-
trahebat, & segregabat se timens
eos, qui ex circumcisione erant.
13 * Et simulationi eius consenserunt
ceteri Iudæi, ita vt & Barnabas
duceretur ab eis in illam simula-
14 tionem. * Sed cum vidissem quòd
non recte ambularent ad veritatē
Euangelij, dixi Cephæ coram om-
nibus: Si tu, cum Iudæus sis, gen-
tiliter viuis, & non Iudaice: quo-
modo Gentes cogis Iudaizare?
15 * Nos natura Iudæi, & nō ex Gen-
16 tibus peccatores. * Scientes autem
quòd non iustificatur homo ex
operibus legis, nisi per fidem Ie-
D su Christi: & nos in Christo Iesu
credimus, vt iustificemur ex fide
Christi, & non ex operibus legis:
‖ propter quod ex operibus legis ‖Rom.3.c.
non iustificabitur omnis caro. 20
17 * Quòd si quærentes iustificari in
Christo, inuenti sumus & ipsi pec-
catores, numquid Christus pec-
18 cati minister est? Absit. * Si enim
quæ destruxi, iterum hæc ædifi-
co:

eo: præuaricatorem me constituo.
19 * Ego enim per legem, legi mortuus sum, vt Deo viuam: Christo
20 confixus sum cruci.* Viuo autem, iam nō ego: viuit vero in me Christus. Quòd autē nunc viuo in carne: in fide viuo Filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum
21 pro me. *Non abijcio gratiā Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.

CAP. III.

1 O Insensati Galatæ, quis vos
A fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus præscriptus est, in vobis
2 crucifixus? *Hoc solum a vobis volo discere: Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu
3 fidei?* Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nūc carne consummemini?
4 * Tanta passi estis sine
5 causa? si tamen sine causa.* Qui ergo tribuit vobis Spiritū, & operatur virtutes in vobis: ex operi-
6 bus legis, an ex auditu fidei? * Sicut scriptum est: || Abraham credidit Deo, & reputatum est illi
7 ad iustitiam. * Cognoscite ergo
B quia qui ex fide sunt, ij sunt filij
8 Abrahæ. * Prouidens autem Scriptura quia ex fide iustificat Gentes Deus, prænunciauit Abrahæ: || Quia benedicentur in te omnes
9 Gentes. * Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abra-
10 ham. * Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: || Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt
11 in Libro legis vt faciat ea.* Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestū est:
12 || quia iustus ex fide viuit. * Lex autem non est ex fide, sed, || Qui
13 fecerit ea, viuet in illis.* Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictū: quia scriptum est: || Maledictus omnis
14 qui pendet in ligno: * vt in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu, vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.
15 * Fratres (secundum hominem
C dico) || tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit,
16 aut superordinat.* Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in vno: Et se-
17 mini tuo, qui est Christus. * Hoc autem dico, testamentum confirmatum a Deo: quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad eua-
18 cuandam promissionem. * Nam si ex lege hereditas, iam non ex promissione. Abrahæ autem per repromissionem donauit Deus.
19 * Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris.
20 * Mediator autem vnius non est:
21 Deus autem vnus est. * Lex ergo aduersus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quæ posset viuificare, vere ex lege esset iusti-
22 tia.* Sed conclusit Scriptura om-
D nia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credenti-
23 bus.* Prius autem quàm veniret fides, sub lege custodiebamur cōclusi in eam fidem, quæ reuelan-
24 da erat. * Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide
25 iustificemur.* At vbi venit fides, iam non sumus sub pædagogo.
26 *Omnes enim filij Dei estis per fi-
27 dē, quę est in Christo Iesu.* || Quicumque enim in Christo baptiza-
28 ti estis, Christum induistis.* Non est Iudæus, neque Græcus: non est seruus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos vnum estis in Christo
29 Iesu.* Si autem vos Christi, ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem heredes.

CAP. IIII.

1 Dico autem: Quanto tempore
A heres paruulus est, nihil differt a seruo, cum sit dominus om-
2 niū: *sed sub tutoribus, & actoribus est vsque ad præfinitum tēpus
3 a patre:* ita & nos cū essemus paruuli, sub elemētis mundi eramus
4 seruientes. * At vbi venit plenitudo tēporis, misit Deus Filiū suum factū ex muliere, factum sub lege,
5 * vt eos, qui sub lege erāt, redimeret, vt adoptionē filiorū reciperé-
6 mus.* Quoniā autē estis filij, misit Deus

|| Gen. 15. b. 6; Rom 4. a. 3; Iac. 2. d. 23
|| Gen. 12. a. 3; Eccli. 44. d. 20
|| Deu. 27. d. 26
|| Hab. 2. a. 4; Ro. 1. b. 17
|| Leu. 18. a. 5
|| Deu. 21. d 23
|| Heb. 9. d. 17
|| Ro. 3. b. 9
|| Ro. 6. a. 3

Deus spiritũ filij sui in corda ve-
stra clamantẽ: Abba, Pater. *Ita- 7
que iam non est seruus, sed filius:
quod si filius: & heres per Deum.
* Sed tunc quidẽ ignorantes Deũ, 8
ijs, qui natura non sunt dij, ser-
uiebatis. * Nunc autem cum co- 9
gnoueritis Deum, immo cogniti B
sitis a Deo: quomodo conuerti-
mini iterum ad infirma, & ege-
na elementa, quibus denuo ser-
uire vultis? * Dies obseruatis, 10
& menses, & tempora, & an-
nos. * Timeo vos, ne forte sine 11
causa laborauerim in vobis. * E- 12
stote sicut ego, quia & ego si-
cut vos: fratres obsecro vos: Nihil
me læsistis. * Scitis autem quia 13
per infirmitatem carnis euangeli-
zaui vobis iampridem: & tenta-
tionem vestram in carne mea* nõ 14
spreuistis, neque respuistis, sed
sicut Angelũ Dei excepistis me,
sicut Christũ Iesum. * Vbi est ergo 15
beatitudo vestra? Testimonium
enim perhibeo vobis, quia, si fieri
posset, oculos vestros eruissetis, &
dedissetis mihi. * Ergo inimicus 16
vobis factus sum, verum dicens
vobis? * Æmulantur vos nõ bene: 17
sed excludere vos volunt, vt illos
æmulemini. * Bonum autem æ- 18
mulamini in bono semper: & non C
tantum cum præsens sum apud
vos. * Filioli mei, quos iterum 19
parturio, donec formetur Chri-
stus in vobis. * Vellem autem es- 20
se apud vos modo, & mutare vo-
cem meam: quoniam confundor
in vobis. * Dicite mihi qui sub 21
lege vultis esse: legem non legi-
stis? * Scriptum est enim: Quo- 22
niam Abrahã duos filios habuit:
‖Gen. 16. d. ‖ vnum de ancilla ‖ & vnum de li-
15 bera. * Sed qui de ancilla, secũ- 23
Gen. 21 a. 2 dum carnem natus est: qui au-
tem de libera per repromissionẽ:
* quæ sunt per allegoriam dicta. 24
Hæc enim sunt duo testamenta. D
Vnum quidem in monte Sina, in
seruitutem generans: quæ est A-
gar: * Sina enim mons est in Ara- 25
bia qui coniunctus est ei, quæ
nunc est Ierusalem, & seruit
cum filijs suis. * Illa autem, 26
quæ sursum est Ierusalem, libera
est, quæ est mater nostra. * Scri-
‖Isa. 54. a. 1 ptum est enim: * ‖ Lætare sterilis, 27
quæ non paris: erumpe, & clama,
quæ non parturis: quia multi filij
desertæ, magis quàm eius, quæ
28 habet virum. * ‖ Nos autem fra- ‖Ro. 9. b. 8
tres secundum Isaac promissio-
29 nis filij sumus. * Sed quomodo
tũc is, qui secundum carnẽ natus
fuerat, persequebatur eum, qui
secundum spiritum: ita & nunc.
30 * Sed quid dicit Scriptura? ‖ Ejice ‖Gen. 21. a.
ancillam, & filium eius: non e- 16
nim heres erit filius ancillæ cum
31 filio liberæ. * Itaque, fratres, non
sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua
libertate Christus nos liberauit.

CAP. V.

1 STate, & nolite iterum iugo
2 seruitutis contineri. * ‖ Ecce ‖Act. 15. a.
A ego Paulus dico vobis: quoniam 1. 2
si circumcidamini, Christus vo-
3 bis nihil proderit. * Testificor au-
tem rursus omni homini circum-
cidẽti se, quoniã debitor est vni-
4 uersæ legis faciendæ. * Euacua-
ti estis a Christo, qui in lege iusti-
5 ficamini: a gratia excidistis. * Nos
enim spiritu ex fide, spem iusti-
6 tiæ expectamus. * Nam in Christo
Iesu neque circumcisio aliquid
valet, neque præputium: sed
fides, quæ per charitatem opera-
7 tur. * Currebatis bene: quis vos
B impediuit veritati non obedire?
8 * Persuasio hæc non est ex eo,
9 qui vocat vos. * ‖ Modicum fer- ‖1. Cor. 5. b
mentum totam massam corrum- 6
10 pit. * Ego confido in vobis in Do-
mino, quòd nihil aliud sapietis:
qui autem cõturbat vos, portabit
11 iudicium quicũque est ille. * Ego
autem, fratres, si circumcisionem
adhuc prædico: quid adhuc per-
secutionem patior? Ergo euacua-
12 tum est scandalum crucis. * Vti-
nam & abscindantur qui vos con-
13 turbant. * Vos enim in libertatem
vocati estis fratres: tantùm ne li-
bertatem in occasionẽ detis car-
nis, sed per charitatẽ Spiritus ser-
14 uite inuicem. * Omnis enim lex
C in vno sermone impletur: ‖ Dili- ‖Leu. 19. d.
ges proximũ tuum sicut te ipsum. 18
15 * Quòd si inuicem mordetis, & Matt. 22 d.
comeditis: videte ne ab inuicem 39
16 consumamini. * Dico autem: Ro. 13. b. 8
Spiritu ambulate, & desideria 1. Pet. 2. c.
17 carnis non perficietis. * Caro enim 11
concupiscit aduersus spiritũ: spiri-
tus autem aduersus carnem: hæc
enim

enim sibi inuicem aduersantur: vt
non quæcumque vultis, illa fa-
ciatis. *Quòd si spiritu ducimini, 18
non estis sub lege. * Manifesta 19
sunt autem opera carnis: quæ sunt
fornicatio, immunditia, impudi-
citia, luxuria, * idolorum serui- 20
tus, veneficia, inimicitiæ, conten-
tiones, æmulationes, iræ, rixæ, dis-
sensiones, sectæ, *inuidiæ, homi- 21
cidia, ebrietates, comessationes, D
& his similia, quæ prædico vobis,
sicut prædixi: quoniam qui talia
agunt, regnũ Dei non consequen-
tur.* Fructus autem spiritus est: 22 C
charitas, gaudium, pax, patientia,
benignitas, bonitas, longanimi-
tas, * mansuetudo, fides, mode- 23
stia, continentia, castitas. Aduer-
sus huiusmodi non est lex. * Qui 24
autem sunt Christi, carnem suam
crucifixerunt cum vitijs, & con-
cupiscentijs. *Si spiritu viuimus, 25
spiritu & ambulemus. *Non effi- 26
ciamur inanis gloriæ cupidi, inui-
cẽ prouocantes, inuicẽ inuidẽtes.

CAP. VI.

FRatres, & si præoccupatus fue- 1
rit homo in aliquo delicto, A
vos, qui spirituales estis, huiusmo-
di instruite in spiritu lenitatis, con
siderans te ipsum, ne & tu tente-
ris. *Alter alterius onera portate, 2
& sic adimplebitis legem Christi.
*Nam si quis existimat se aliquid 3
esse, cum nihil sit, ipse se seducit.
* Opus autem suum probet vnus- 4
quisque, & sic in semetipso tan- B
tum gloriam habebit, & nõ in al-
5 tero. * || Vnusquisque enim onus || 1. Cor. 3. b. 8
6 suum portabit. * Communicet
autem is, qui catechizatur verbo,
ei, qui se catechizat, in omnibus
7 bonis. * Nolite errare: Deus non
8 irridetur. * Quæ enim seminaue-
rit homo, hæc & metet. Quoniam
qui seminat in carne sua, de car-
ne & metet corruptionem: qui au
tem seminat in spiritu, de spiritu
9 metet vitam æternam. * || Bo- || 2. Thess. 3. c. 13.
num autem facientes, non defi-
ciamus: tempore enim suo me-
10 temus non deficientes. * Ergo
C dum tempus habemus, operemur
bonum ad omnes, maxime autẽ
11 ad domesticos fidei.* Videte qua-
libus litteris scripsi vobis mea
12 manu. * Quicumque enim volunt
placere in carne, hi cogunt vos
circumcidi, tantùm vt crucis Chri
sti persecutionem non patiantur.
13 * Neque enim qui circumcidun-
tur, legem custodiunt: sed volunt
vos circumcidi, vt in carne vestra
14 glorientur. * Mihi autem absit
D gloriari, nisi in cruce Domini no-
stri Iesu Christi: per quem mihi
mũdus crucifixus est, & ego mun-
15 do. * In Christo enim Iesu neque
circumcisio aliquid valet, neque
præputium, sed noua creatura.
16 * Et quicumque hanc regulam
secuti fuerint, pax super illos, &
misericordia, & super Israel Dei.
17 * De cetero nemo mihi molestus
sit: ego enim stigmata Domini Ie-
18 su in corpore meo porto.* Gratia
Domini nostri Iesu Christi, cum
spiritu vestro, fratres. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS.

CAPVT PRIMVM.

AVLVS Aposto- 1
lus Iesu Christi per A
voluntatẽ Dei, om-
nibus sanctis, qui
sunt Ephesi, & fide-
libus in Christo Ie-
su. *Gratia vobis & pax a Deo Pa 2
tre nostro, & Domino Iesu Chri-
3 sto. * || Benedictus Deus & Pater || 2. Cor. 1. a. 3
Domini nostri Iesu Christi, qui
benedixit nos in omni benedi- || 1. Pet. 1. a. 3
ctione spirituali in cælestibus in
4 Christo, * sicut elegit nos in ipso
ante mundi constitutionem, vt es-
semus sancti & immaculati in cõ-
5 spectu eius in charitate. * Qui
præ-

prædestinauit nos in adoptionem B
filiorum per Iesum Christum in
ipsum: secundum propositum vo-
luntatis suæ, * in laudem gloriæ 6
gratiæ suæ, in qua gratificauit nos
in dilecto Filio suo. * In quo ha- 7
bemus redemptionem per sangui
nẽ eius, remissionem peccatorum
secundum diuitias gratiæ eius,
* quæ superabundauit in nobis in 8
omni sapientia, & prudentia: * vt 9
notum faceret nobis sacramẽtum
voluntatis suæ, secundum bene-
placitum eius, quod proposuit in
eo, * in dispensatione plenitudinis 10
temporum, instaurare omnia in
Christo, quæ in cælis, & quæ in
terra sunt, in ipso: * in quo etiam 11
& nos sorte vocati sumus præde-
stinati secundũ propositũ eius, qui
operatur omnia secundum consi-
lium voluntatis suæ: * vt simus in 12
laudem gloriæ eius nos, qui an-
te sperauimus in Christo: * In quo 13
& vos, cum audissetis verbum ve- C
ritatis, (Euãgelium salutis vestræ)
in quo & credẽtes signati estis Spi
ritu promissionis sancto, * qui est 14
pignus hereditatis nostræ, in re
demptionem acquisitionis, in lau-
dem gloriæ ipsius. * Propterea & 15
ego audiens fidem vestrã, quæ est
in Domino Iesu, & dilectionẽ in
omnes sanctos, * non cesso gratias 16
agens pro vobis, memoriam vestri
faciens in orationibus meis: * vt 17
Deus, Domini nostri Iesu Christi
pater gloriæ, det vobis spiritũ sa-
pientiæ & reuelationis in agnitio-
ne eius: * illuminatos oculos cor- 18
dis vestri, vt sciatis quę sit spes vo-
cationis eius, & quæ diuitiæ glo-
riæ hereditatis eius in sanctis, * & 19
quæ sit supereminens magnitudo
virtutis eius in nos, qui credimus
ǁ Ĩ.3.b.7 ǁ secundum operationem potẽtiæ
virtutis eius, * quam operatus est 20
in Christo, suscitans illum a mor-
tuis, & constituens ad dexteram D
suã in cælestibus: * supra omnem 21
principatum, & potestatẽ, & vir-
tutem, & dominationem, & omne
nomen, quod nominatur non so-
lum in hoc sæculo, sed etiam in
ǁ Ps.8.c.8 futuro. * ǁ Et omnia subiecit sub 22
pedibus eius: & ipsũ dedit caput
supra omnẽ Ecclesiã, * quę est cor- 23
pus ipsius, & plenitudo eius, qui
omnia in omnibus adimpletur.

CAP. II.

1 ET vos, cum essetis mortui de- Col.2.c.13
2 lictis, & peccatis vestris, * in
A quibus aliquando ambulastis se-
cundum sæculum mundi huius,
secundum principẽ potestatis aë-
ris huius, spiritus, qui nunc ope-
3 ratur in filios diffidentiæ: * in qui-
bus & nos omnes aliquando con-
uersati sumus in desiderijs carnis
nostræ, facientes voluntatem car-
nis, & cogitationum, & eramus
natura filij iræ, sicut & ceteri:
4 * Deus autem, qui diues est in mi-
sericordia, propter nimiam chari-
5 tatem suam qua dilexit nos, * &
B cum essemus mortui peccatis, con
uiuificauit nos in Christo, (cuius
6 gratia estis saluati) * & conresusci-
tauit, & consedere fecit in cæle-
7 stibus in Christo Iesu: * vt osten-
deret in sæculis superuenientibus
abundantes diuitias gratiæ suæ in
bonitate super nos in Christo Ie-
8 su. * Gratia enim estis saluati per
fidem, & hoc non ex vobis: Dei
9 enim donũ est, * non ex operibus,
10 vt ne quis glorietur. * Ipsius enim
sumus factura, creati in Christo
Iesu in operibus bonis, quæ præ-
parauit Deus, vt in illis ambule-
11 mus. * Propter quod memores
C estote, quòd aliquando vos Gen-
tes in carne, qui dicimini præpu-
tiũ ab ea, quæ dicitur circumcisio
12 in carne, manu facta: * quia eratis
illo in tempore sine Christo, alie-
nati a conuersatione Israel, & ho-
spites testamentorũ, promissionis
spem nõ habentes, & sine Deo in
13 hoc mundo. * Nunc autẽ in Chri-
sto Iesu vos, qui aliquando eratis
longe, facti estis prope in sangui-
14 ne Christi. * Ipse enim est pax no-
stra, qui fecit vtraque vnũ, & me-
dium parietem maceriæ soluens,
15 inimicitias in carne sua: * legem
mandatorum decretis euacuans,
* vt duos condat in semetipso in
vnum nouum hominem, faciens
16 pacem, * & reconciliet ambos in
D vno corpore, Deo per crucem, in-
terficiens inimicitias in semetip-
17 so. * Et veniens euangelizauit pa-
cem vobis, qui lõge fuistis, & pacẽ
18 ijs, qui prope. * ǁ quoniã per ipsum ǁ Ro.5.a.2
habemus accessum ambo in vno
19 Spiritu ad Patrem. * Ergo iã non
estis

estis hospites, & aduenæ: sed estis
ciues sanctorũ, & domestici Dei:
* superædificati super fundamen- 20
tum Apostolorum, & Propheta-
rum, ipso summo angulari lapide
Christo Iesu: * in quo omnis ædi-
ficatio constructa crescit in tem- 21
plum sanctum in Domino, * in
quo & vos coædificamini in ha- 22
bitaculum Dei in Spiritu.

CAP. III.

HVius rei gratia, ego Paulus 1
vinctus Christi Iesu, pro vo-
bis Gentibus,* si tamẽ audistis di- A
spensationem gratiæ Dei, quæ da- 2
ta est mihi in vobis: * quoniam
secundum reuelationem notum 3
mihi factum est sacramentum,
sicut supra scripsi in breui: * prout
potestis legentes intelligere pru- 4
dentiam meam in mysterio Chri-
sti: * quod alijs generationibus
non est agnitum filijs hominum, 5
sicuti nunc reuelatum est sanctis
Apostolis eius, & Prophetis in
Spiritu. * Gentes esse cohere-
des, & concorporales, & com- 6
participes promissionis eius in
Christo Iesu per Euangeliũ: * Cu-
ius factus sum minister secundũ 7
donum gratiæ Dei, quæ data est B
||3.1.d.19 mihi || secũdum operationem vir-
||1.Cor. 15. b. 9 tutis eius. * || Mihi omnium san-
ctorum minimo data est gratia, 8
hæc, In Gẽtibus euangelizare in-
uestigabiles diuitias Christi, * &
illuminare omnes, quæ sit dispẽ- 9
satio sacramenti absconditi a sæ-
culis in Deo, qui omnia creauit.
* vt innotescat principatibus, & 10
potestatibus in cælestibus per Ec-
clesiã, multiformis sapientia Dei,
* secundum præfinitionẽ sæculo- 11
rum, quam fecit in Christo Iesu
Domino nostro: * In quo habemus 12
fiduciam, & accessum in confidẽ- C
tia per fidem eius. * Propter quod 13
peto ne deficiatis in tribulatio-
nibus meis pro vobis: quæ est
gloria vestra. * Huius rei gratia 14
flecto genua mea ad Patrem Do-
mini nostri Iesu Christi, * ex quo 15
omnis paternitas in cælis, & in
terra nominatur, * vt det vobis 16
secundum diuitias gloriæ suæ, vir-
tute corroborari per Spiritũ eius
17 in interiorem hominem, * Chri-
stum habitare per fidem in cor-
dibus vestris: in charitate radica-
18 ti, & fundati, * vt possitis com-
prehendere cum omnibus sanctis,
quę sit latitudo, & lõgitudo, & su-
19 blimitas, & profundum: * scire
D etiam supereminentem scientiæ
charitatem Christi, vt impleami-
ni in omnem plenitudinem Dei.
20 * Ei autem, qui potens est omnia
facere superabundãter quàm pe-
timus, aut intelligimus, secun-
dum virtutem, quæ operatur in
21 nobis: * Ipsi gloria in Ecclesia,
& in Christo Iesu in omnes ge-
nerationes sæculi sæculorum.
Amen.

CAP. IIII.

1 OBsecro itaque vos ego vin-
A ctus in Domino, || vt digne || Phil. 1. d.
ambuletis vocatione, qua vocati 27
2 estis, * cum omni humilitate, & 1.Cor. 7.b.
mansuetudine, cum patientia, 10
supportantes inuicem in charita-
3 te, * || soliciti seruare vnitatẽ Spi- ||Ro.12.c.10
4 ritus in vinculo pacis. * Vnum
corpus, & vnus Spiritus sicut vo-
cati estis in vna spe vocationis
5 vestræ. * Vnus Dominus, vna fi-
6 des, vnum baptisma. * || Vnus Deus ||Mal. 2. b.
B & Pater omnium, qui est super 10
omnes, & per omnia, & in omni-
7 bus nobis. * || vnicuique autem no- ||Ro.12.a.3
strum data est gratia secundũ mẽ- 1.Cor.12.b
8 suram donationis Christi. * Pro- 11
pter quod dicit: || Ascendens in 2.Cor.10.d
altum captiuam duxit captiuita- 15
9 tẽ. dedit dona hominibus. * Quod ||Ps.67.d.19
autem ascendit quid est, nisi quia
& descẽdit primùm in inferiores
10 partes terræ? * Qui descendit, ip-
se est & qui ascendit super omnes
11 cælos, vt impleret omnia. * Et ip-
se dedit quosdam quidem || Apo- ||1.Cor.12
stolos, quosdam autem Prophe- d. 28
tas, alios vero Euangelistas, alios
12 autem pastores, & doctores * ad
C consummationem sanctorum in
opus ministerij, in ædificationem
13 corporis Christi: * donec occur-
ramus omnes in vnitatem fidei,
& agnitionis filij Dei, in virum
perfectum, in mensuram ætatis
14 plenitudinis Christi: * vt iam non
simus paruuli fluctuantes, & cir-
cumferamur omni vento doctri-

næ in nequitia hominum, in astu-
tia ad circumuentionem erroris.
*Veritatem autẽ facientes in cha- 15
ritate, crescamus in illo per om-
nia, qui est caput Christus: * ex 16
quo totum corpus compactum, &
connexum per omnem iuncturam D
subministrationis, secũdum ope-
rationem in mensurã vniuscuius-
que membri, augmentum cor-
poris facit in ædificationem sui in
||Ro.1.c.9 charitate.*|| Hoc igitur dico, & te- 17
stificor in Domino, vt iã non am-
buletis, sicut & Gentes ambulant
in vanitate sensus sui, * tenebris 18
obscuratum habẽtes intellectum E
alienati a vita Dei per ignorantiã,
quæ est in illis, propter cæcitatem
cordis ipsorum, *qui desperantes, 19
semetipsos tradiderunt impudici-
tiæ, in operationem immunditiæ
omnis in auaritiam. * Vos autem 20
non ita didicistis Christum, * si 21
tamen illum audistis, & in ipso
edocti estis, sicut est veritas in Ie-
||Col.3.b.8 su. *||deponere vos secundũ pristi- 22
nã conuersationem veterẽ homi-
nem, qui corrũpitur secundũ desi-
||Ro.6.a.4. deria erroris. *|| Renouamini au- 23
Col.3.b.12 tem spiritu mentis vestræ, *||& in- 24
||1.Pet.2.a. duite nouum hominem, qui se-
3 cundum Deum creatus est in iusti
||Za.8.c.16 tia, & sanctitate veritatis. *||Pro- 25
pter quod deponentes mendaciũ,
loquimini veritatem vnusquisque
cum proximo suo: quoniam su-
||Psal.4.b.5 mus inuicem membra. *|| Irasci- 26
mini, & nolite peccare: sol nõ oc- F
cidat super iracundiam vestram.
||Iac.4.b.7 * Nolite locũ dare diabolo: *||qui 27
furabatur, iam non furetur: ma- 28
gis autem laboret, operando ma-
nibus suis, quod bonum est, vt
habeat vnde tribuat necessitatem
patienti. *Omnis sermo malus ex 29
ore vestro nõ procedat: sed si quis
bonus ad ædificationem fidei vt
det gratiam audientibus. * Et no- 30
lite contristare Spiritum sanctum G
Dei: in quo signati estis in diem
redemptionis. * Omnis amaritu- 31
do, & ira, & indignatio, & clamor,
& blasphemia tollatur a vobis cũ
||Col.3.b.12 omni malitia. *||Estote autem in- 32
uicem benigni, misericordes, do-
nantes inuicem sicut & Deus in
Christo donauit vobis.

CAP. V.

1 Estote ergo imitatores Dei, si- ||Io.13.d.34
2 cut filij charissimi: * || & am- & 15.b.12
A bulate in dilectione, sicut & 1.Io.4.d.13
Christus dilexit nos, & tradidit
semetipsum pro nobis oblatio-
nem, & hostiam Deo in odorem
3 suauitatis. * || Fornicatio autem, ||Col.3.a.5
& omnis immunditia, aut auari-
tia nec nominetur in vobis, sicut
4 decet sanctos: * aut turpitudo,
aut stultiloquium, aut scurrilitas,
quæ ad rem non pertinet: sed ma-
5 gis gratiarum actio. * Hoc enim
B scitote intelligentes: quod omnis
fornicator, aut immundus, aut
auarus, quod est idolorum serui-
tus, nõ habet hereditatẽ in regno
6 Christi, & Dei. * || Nemo vos se- Mat.24.a.4
ducat inanibus verbis: propter hęc Mar.13.a.5
enim venit ira Dei in filios diffi- Luc.21.b.8
7 dentiæ. * Nolite ergo effici parti- 2.Th.2.a.3
8 cipes eorum. * Eratis enim ali-
quando tenebræ: nunc autem lux
in Domino. Vt filij lucis ambu-
9 late: * fructus enim lucis est in
C omni bonitate, & iustitia, & veri-
10 tate: * probantes quid sit benepla-
11 citum Deo: * & nolite commu-
nicare operibus infructuosis tene-
brarum, magis autem redarguite.
12 * Quæ enim in occulto fiũt ab ip-
13 sis, turpe est & dicere. * Omnia
autem, quæ arguuntur, a lumine
manifestantur: omne enim, quod
14 manifestatur, lumen est. * Pro-
pter quod dicit: Surge qui dor-
D mis, & exurge a mortuis, & illu-
15 minabit te Christus. * Videte itaq.
fratres, quomodo caute ambule-
16 tis: || non quasi insipientes, * sed ||Col.4.a.5
vt sapientes: redimentes tempus,
17 quoniã dies mali sunt. * || Propte- ||Ro.12.a.3
rea nolite fieri imprudentes: sed 1.Th.4.a.9
intelligentes quæ sit volũtas Dei.
18 * Et nolite inebriari vino, in quo
est luxuria: sed implemini Spiritu
19 sancto, * loquentes vobismetipsis
in psalmis, & hymnis, & canticis
spiritualibus, cantantes, & psal-
lentes in cordibus vestris Do-
20 mino, * gratias agentes semper pro
omnibus, in nomine Domini no-
21 stri Iesu Christi Deo & Patri. * Su- ||Ge.3.c.16
E biecti inuicem in timore Christi. Col.3.c.18
22 *||Mulieres viris suis subditæ sint, ||1.Pet.3.a.1
23 sicut Domino: *||quoniã vir caput 1. Cor. 11.
est a.3

est mulieris : sicut Christus caput
est Ecclesiæ : Ipse, saluator corpo-
ris eius. *Sed sicut Ecclesia subie- 24
cta est Christo, ita & mulieres vi-
‖Co.3.c.19 ris suis in omnibus.* Viri diligite 25
vxores vestras, sicut & Christus di
lexit Ecclesiam, & seipsum tradi-
dit pro ea, * vt illam sanctifica- 26
ret, mūdans lauacro aquæ in ver-
bo vitæ, *vt exhiberet ipse sibi glo 27
riosam Ecclesiam, non habentem F
maculam, aut rugam, aut aliquid
huiusmodi, sed vt sit sancta &
immaculata. * Ita & viri debent 28
diligere vxores suas vt corpora
sua. Qui suam vxorem diligit,
seipsum diligit. * Nemo enim 29
vmquam carnem suam odio ha-
buit : sed nutrit, & fouet eā, sicut
& Christus Ecclesiam : *quia mē- 30
bra sumus corporis eius, de car- G
‖Ge.2.d 24 ne eius, & de ossibus eius. * ‖Pro- 31
Mat.19.a.5 pter hoc relinquet homo patrem,
Mar.10 a.7 & matrem suā, & adhærebit vxo-
1.Cor.6.d. ri suæ : & erunt duo in carne vna.
16 * Sacramentum hoc magnum est, 32
ego autem dico in Christo & in
Ecclesia. * Veruntamen & vos 33
singuli, vnusquisque vxorem suam
sicut seipsum diligat : vxor autem
timeat virum suum.

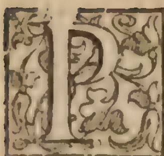
CAP. VI.

FIlij, obedite parentibus vestris 1
in Domino : hoc enim iustum A
‖Col. 3. d. est. * ‖ Honora patrem tuum, & 2
20 matrem tuam, quod est manda-
Exo.20.c.d tum primum in promissione : *vt 3
Deut. 5 c. bene sit tibi, & sis longæuus super
16 terrā. * Et vos patres nolite ad ira- 4
Eccli 3.b.9 cundiā prouocare filios vestros :
Mat.15.a.4 sed educate illos in disciplina,
Mar.7.b.10 & correptione Domini. * ‖ Ser- 5
‖ Col. 3. d. ui obedite dominis carnalibus,
22 cū timore, & tremore, in simplici-
Tit.2.c.9 tate cordis vestri, sicut Christo :
1.Pet. 2. c. * non ad oculum seruientes, quasi 6
18 hominibus placentes, sed vt serui
Christi, facientes voluntatem
Dei ex animo, *cum bona volun- 7
tate seruiētes, sicut Domino, & nō
hominibus : * scientes quoniam 8

B vnusquisque quodcumque fecerit
bonū, hoc recipiet a Domino, siue
9 seruus, siue liber. * Et vos domi-
ni eadem facite illis, remitten-
tes minas : scientes quia & illo-
rum, & vester Dominus est in cæ-
lis : ‖ & personarum acceptio non ‖Deu.10.d.
10 est apud eum. * De cetero fra- 17
tres confortamini in Domino, & 2.Par.19.c.
11 in potentia virtutis eius. * Indui- 7
te vos armaturam Dei, vt possi- Iob.34.b.
tis stare aduersus insidias diaboli. 19
12 * quoniam non est nobis collu- Sap.6.b.8
ctatio aduersus carnem & sangui- Eccl. 35.b.
nem : sed aduersus principes, & 16
potestates, aduersus mundi recto- Ro.2.b.11
res tenebrarū harum, contra spi- Col.3.d.25
ritualia nequitiæ, in cælestibus. Act. 10. e.
13 * Propterea accipite armaturam 34
C Dei, vt possitis resistere in die 1.Pet.1.c.17
malo, & in omnibus perfecti sta-
14 re. * State ergo succincti lumbos
vestros in veritate, & induti lori-
15 cam iustitiæ, * & calceati pedes in
16 præparatione Euangelij pacis : *in
omnibus sumentes scutū fidei, in
quo possitis omnia tela nequissi-
17 mi ignea extinguere : * ‖ & galeam ‖ Is.59.c.17
salutis assumite : & gladium spiri- 1.Th.5.b.8
18 tus (quod est verbum Dei) * per
omnem orationem, & obsecra-
tionem orantes omni tempore
D in spiritu : & in ipso ‖ vigilantes in ‖Col.4.a.2
omni instātia, & obsecratione pro
19 omnibus sanctis * ‖ & pro me, vt de- ‖2. Thes.3.
tur mihi sermo in apertione oris a.1
mei cū fiducia, notum facere my-
20 sterium Euangelij : * pro quo le-
gatione fungor in catena, ita vt
in ipso audeā, prout oportet me,
21 loqui. * Vt autem & vos sciatis
quæ circa me sunt, quid agā : om-
nia vobis nota faciet Tychichus,
charissimus frater, & fidelis mini-
22 ster in Domino : * quem misi ad
vos in hoc ipsum, vt cognoscatis
quæ circa nos sunt, & consoletur
23 corda vestra. * Pax fratribus, &
charitas cum fide a Deo Patre, &
24 Domino Iesu Christo. * Gratia cū
omnibus, qui diligunt Dominum
nostrum Iesum Christum in in-
corruptione. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD PHILIPPENSES.

CAPVT PRIMVM.

AVLVS,& Ti- 1
motheus ser- A
ui Iesu Chri-
sti , omnibus
sãctis in Chri
sto Iesu , qui
sunt Philip-
pis, cum epi-
scopis , & diaconibus . * Gratia 2
vobis , & pax a Deo Patre nostro,
& Domino Iesu Christo . * Gra- 3
tias ago Deo meo in omni memo
ria vestri, *semper in cunctis ora- 4
tionibus meis pro omnibus vo-
bis , cum gaudio deprecationem
faciens , * super communicatio- 5
ne vestra in Euangelio Christi a
prima die vsque nunc . * confidẽs 6
hoc ipsum , quia qui cœpit in vo-
bis opus bonum , perficiet vsque
in diem Christi Iesu. *sicut est mi 7
hi iustũ hoc sentire pro omnibus B
vobis : eo quod habeã vos in cor-
de , & in vinculis meis , & in de-
fensione, & confirmatione Euan-
gelij , socios gaudij mei omnes
vos esse . * Testis enim mihi est 8
Deus , quomodo cupiam om-
nes vos in visceribus Iesu Christi.
*Et hoc oro vt charitas vestra ma- 9
gis ac magis abundet in scientia ,
& in omni sensu : * vt probetis 10
potiora , vt sitis sinceri , & sine
offensa in diem Christi , * repleti 11
fructu iustitiæ per Iesum Christũ
in gloriam & laudem Dei . * Sci- 12
re autem vos volo fratres , quia
quæ circa me sunt, magis ad pro-
fectum venerunt Euangelij : * ita 13
vt vincula mea manifesta fie-
rent in Christo in omni prætorio ,
& in ceteris omnibus , * & plures 14
e fratribus in Domino confiden-
tes vinculis meis , abũdantius au-
derent sine timore verbum Dei
15 loqui . * Quidam quidem & pro-
C pter inuidiam, & contentionem :
quidam autem & propter bonam
voluntatem Christum prædicant .
16 * quidam ex charitate : scientes
quoniam in defensionem Euan-
17 gelij positus sum . * Quidam au-
tem ex contentione Christum an-
nunciant non sincere , existiman-
tes pressuram se suscitare vinculis
18 meis . * Quid enim ? Dum omni
modo siue per occasionem , siue
per veritatẽ Christus annũcietur :
& in hoc gaudeo, sed & gaudebo.
19 * Scio enim quia hoc mihi proue-
niet ad salutem , per vestram ora-
tionem , & subministrationem
20 Spiritus Iesu Christi: * secundum
expectationem , & spem meam ,
quia in nullo confundar : sed in
omni fiducia sicut semper, & nũc
magnificabitur Christus in cor-
pore meo, siue per vitam siue per
21 mortẽ . * Mihi enim viuere Chri-
22 stus est , & mori lucrum . * Quod
D si viuere in carne , hic mihi fru-
ctus operis est, & quid eligam
23 ignoro . * Coarctor autem e duo-
bus : desiderium habens dissol-
ui , & esse cum Christo , multo
24 magis melius:*permanere autẽ in
carne , necessarium propter vos.
25 * Et hoc confidẽs scio quia mane-
bo , & permanebo omnibus vo-
bis ad profectum vestrum,& gau-
26 dium fidei : * vt gratulatio vestra
abundet in Christo Iesu in me ,
per meum aduentum iterum ad
27 vos . * || Tantum digne Euange- ||Eph. 4.a.1
lio Christi conuersamini : vt siue Col.1.b.10
cum venero, & videro vos , siue 1.Thes.2.c.
absens audiam de vobis quia sta- 12
tis in vno spiritu vnanimes,colla-
28 borantes fidei Euangelij : * & in
nullo terreamini ab aduersarijs :
quæ

quæ illis est causa perditionis, vo-
bis autem salutis, & hoc a Deo:
* quia vobis donatũ est pro Chri- 29
sto, non solum vt in eum creda-
tis, sed vt etiam pro illo patiami-
ni: * idem certamen habentes, 30
quale & vidistis in me, & nunc
audistis de me.

CAP. II.

SI qua ergo consolatio in Chri- 1
sto, si quod solatium charita- A
tis, si qua societas spiritus, si qua
viscera miserationis: * implete 2
gaudium meum vt idem sapiatis,
eandem charitatẽ habentes, vnani-
mes, idipsum sentiẽtes, * nihil per 3
contentionem, neque per ina-
nem gloriam: sed in humilitate
superiores sibi inuicem arbitran-
tes, * non quæ sũa sunt singuli cõ- 4
siderantes, sed ea, quæ aliorũ. * hoc 5
enim sentite in vobis, quod & in
Christo Iesu: * qui cum in forma 6
Dei esset, non rapinam arbitratus
est esse se æqualem Deo: * sed se- 7
metipsum exinaniuit formã serui
accipiens, in similitudinẽ hominũ
factus, & habitu inuẽtus vt homo.
‖Heb. 2. b. 9 * ‖Humiliauit semetipsum factus 8
obediens vsque ad mortem, mor-
tem autem crucis. * Propter quod 9
& Deus exaltauit illum; & dona- B
uit illi nomẽ, quod est super om-
‖Isa. 45. d. 23 ne nomẽ: * vt in nomine Iesu om 10
ne genu flectatur cælestium, terre-
Ro. 14. b. 11 strium, & infernorum, * & omnis 11
lingua confiteatur quia Dominus
Iesus Christus in gloria est Dei
Patris. * Itaque charissimi mei (si- 12
cut semper obedistis:) non vt in
præsentia mei tantum, sed multo
magis nunc in absentia mea, cum
metu & tremore vestram salutem
operamini. * Deus est enim, qui 13
operatur in vobis & velle, & perfi-
‖1. Pet. 4. c. 9 cere pro bona volũtate. * ‖Omnia 14
autem facite sine murmurationi-
bus, & hæsitationibus: * vt sitis si- 15
ne querela, & simplices filij Dei,
sine reprehẽsione in medio natio-
nis prauæ, & peruersæ: inter quos
lucetis sicut luminaria in mũdo,
* verbum vitę continentes ad glo- 16
riam meam in die Christi, quia nõ C
in vacuũ cucurri, neque in vacuũ
laboraui. * Sed & si immolor su- 17
pra sacrificium, & obsequium fi-
dei vestræ gaudeo, & congratulor
18 omnibus vobis. * Idipsum autem
& vos gaudete, & congratulami-
19 ni mihi. * Spero autem in Domi-
no Iesu, ‖ Timotheum me cito ‖Act. 16. a. 1
mittere ad vos: vt & ego bono a-
nimo sim, cognitis quæ circa vos
20 sunt. * Neminem enim habeo tam
vnanimem, qui sincera affectione
21 pro vobis solicitus sit. * ‖ Omnes ‖1. Cor. 13. b. 5
enim quæ sua sunt quærunt, non
22 quæ sunt Iesu Christi. * Experi-
mentum autem eius cognoscite,
quia sicut patri filius, mecum ser-
23 uiuit in Euangelio. * Hunc igitur
spero me mittere ad vos, mox vt
24 videro quæ circa me sunt. * Con-
fido autem in Domino quoniam
& ipse veniam ad vos cito.
25 * Necessarium autem existimaui
D Epaphroditum fratrem, & coope-
ratorem, & commilitonem meũ,
vestrum autem apostolum, & mi-
nistrum necessitatis meæ, mitte-
26 re ad vos: * quoniam quidem om-
nes vos desiderabat: & mœstus
erat, propterea quod audieratis
27 illum infirmatum. * Nam & in-
firmatus est vsque ad mortem: sed
Deus misertus est eius: non solum
autem eius, verum etiam & mei,
ne tristitiam super tristitiam ha-
28 berem. * Festinantius ergo misi
illum, vt viso eo iterum gaudea-
29 tis, & ego sine tristitia sim. * Ex-
cipite itaque illum cum omni
gaudio in Domino, & eiusmo-
30 di cum honore habetote. * quo-
niam propter opus Christi vsque
ad mortem accessit, tradens ani-
mam suam vt impleret id, quod
ex vobis deerat erga meum ob-
sequium.

CAP. III.

1 DE cetero fratres mei gaude-
A te in Domino. Eadem vo-
bis scribere, mihi quidem non pi-
grum, vobis autem necessarium.
2 * Videte canes, videte malos ope-
3 rarios, videte concisionẽ. * Nos e-
nim sumus circumcisio, qui spi-
ritu seruimus Deo, & gloriamur
in Christo Iesu, & non in carne fi-
4 duciam habentes, * quamquam
ego habeam confidentiam & in
carne. Si quis alius videtur confi-
5 dere in carne, ego magis, * cir-

cumcisus octauo die, ex genere Is-
rael, de tribu Beniamin, Hebræus
‖Act.23.b. ex Hebræis, ‖ secundum legem
6 Pharisæus, * secundum æmulatio- 6
nem persequens Ecclesiã Dei, se-
cundum iustitiam, quæ in lege
est, conuersatus sine querela: * Sed 7
quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbi- B
tratus sum propter Christum de-
trimenta. * Verumtamen existi- 8
mo omnia detrimentum esse pro-
pter eminentem scientiam Iesu
Christi Domini mei: propter quẽ
omnia detrimentum feci, & ar-
bitror vt stercora, vt Christum
lucri faciam, * & inueniar in illo 9
non habens meam iustitiã quæ ex
lege est, sed illam, quæ ex fide est
Christi Iesu: quæ ex Deo est iusti-
tia in fide * ad cognoscendum il- 10
lum, & virtutem resurrectionis e- C
ius, & societatem passionũ illius:
configuratus morti eius. * si quo 11
modo occurram ad resurrectionẽ,
quæ est ex mortuis: * non quòd 12
iam acceperim, aut iam perfectus
sim: sequor autem, si quomodo cõ
prehendam in quo & comprehen-
sus sum a Christo Iesu. * Fratres, 13
ego me non arbitror comprehen-
disse. * Vnum autem: quæ qui- 14
dem retro sunt obliuiscens, ad ea
vero, quæ sunt priora, extendens
meipsum, ad destinatũ persequor,
ad brauium supernæ vocationis
Dei in Christo Iesu. * Quicumque 15
ergo perfecti sumus, hoc sentia-
mus: & siquid aliter sapitis, & hoc
vobis Deus reuelabit. * Verum- 16
tamen ad quod peruenimus vt D
idem sapiamus, & in eadem per-
maneamus regula. * Imitatores 17
mei estote fratres, & obseruate
eos qui ita ambulant, sicut habe-
‖Ro.16.c.17 tis formam nostram. * ‖ Multi 18
enim ambulant, quos sæpe dice-
bam vobis (nunc autem & flens
dico) inimicos crucis Christi: * quo 19
rum finis interitus: quorum Deus
venter est: & gloria in confusione
ipsorum, qui terrena sapiunt.
* Nostra autem conuersatio in 20
cælis est: vnde etiam Saluatorem
expectamus Dominum nostrum
Iesum Christum, * qui reforma- 21
bit corpus humilitatis nostræ,
configuratum corpori claritatis
suæ, secundum operationem, qua
etiam possit subijcere sibi omnia.

CAP. IIII.

1 Itaque fratres mei charissimi,
A & desideratissimi, gaudium
meum, & corona mea: sic state
2 in Domino, charissimi: * Euodiam
rogo, & Syntychen deprecor idip-
3 sum sapere in Domino. * Etiã ro-
go & te germane compar, adiu-
ua illas, quæ mecum laborauerũt
in Euangelio cum Clemente, &
ceteris adiutoribus meis, quorum
4 nomina sunt in libro vitæ. * Gau-
dete in Domino semper: iterum
5 dico gaudete. * Modestia vestra
nota sit omnibus hominibus: Do-
6 minus prope est. * Nihil solliciti
B sitis: sed in omni oratione, & ob-
secratione cum gratiarum actione
petitiones vestræ innotescant a-
7 pud Deum. * Et pax Dei, quæ
exuperat omnem sensum, custo-
diat corda vestra, & intelligentias
8 vestras in Christo Iesu. * De cete-
ro fratres, quæcumque sunt vera
quæcumque pudica, quæcumque
iusta, quæcumque sancta, quæ-
cumque amabilia, quæcumque
bonæ famæ, siqua virtus, siqua
laus disciplinæ, hæc cogitate.
9 * Quæ & didicistis, & accepistis,
& audistis, & vidistis in me, hæc
C agite, & Deus pacis erit vobiscũ.
10 * Gauisus sum autem in Domino
vehementer, quoniam tandem
aliquãdo refloruistis pro me sen-
tire, sicut & sentiebatis: occupati
11 autem eratis. * Non quasi pro-
pter penuriam dico, ego enim di-
dici, in quibus sum, sufficiens
12 esse. * Scio & humiliari, scio &
abundare: (vbique & in omnibus
institutus sum) & satiari, & esu-
rire, & abundare, & penuriã pati.
13 * omnia possum in eo, qui me
14 confortat. * Verumtamen bene
fecistis, communicantes tribula-
15 tioni meæ. * scitis autem & vos
D Philippenses, quòd in principio
Euangelij, quando profectus sum
a Macedonia nulla mihi Ecclesia
communicauit in ratione dati &
16 accepti, nisi vos soli: * quia &
Thessalonicã semel & bis in vsũ
17 mihi misistis. * Non quia quæro
datum, sed requiro fructum abũ-
18 dantem in ratione vestra. * Habeo
autem omnia, & abundo: reple-

tus sum, acceptis ab Epaphrodito
quæ misistis odorem suauitatis,
Ro.12.a.1 hostiam acceptam, placentem
Deo. * || Deus autem meus im- 19
pleat omne desiderium vestrum
secundum diuitias suas in gloria
in Christo Iesu. * Deo autem & 20
Patri nostro gloria in sæcula sæcu-
21 lorum: Amen.* Salutate omnem
22 sanctum in Christo Iesu. *Salutãt
vos, qui mecum sunt, fratres. Salu-
tant vos omnes sancti, maxime
autem qui de Cæsaris domo sunt.
23 * Gratia Domini nostri Iesu Chri-
sti cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

CAPVT PRIMVM.

PAVLVS A- 1
postolus Iesu A
Christi per
voluntatem
Dei, & Ti-
motheus fra-
ter: *eis, qui 2
sũt Colossis,
sanctis, & fi-
delibus fratribus in Christo Iesu.
* Gratia vobis, & pax a Deo Pa- 3
tre nostro, & Domino Iesu Chri-
sto. Gratias agimus Deo, & Patri
Domini nostri Iesu Christi sem-
per pro vobis orantes: *audientes 4
fidem vestram in Christo Iesu,
& dilectionem, quam habetis in
sanctos omnes* propter spem, quæ 5
reposita est vobis in cælis: quam
audistis in verbo veritatis Euan-
gelij:* quod peruenit ad vos, sicut 6
& in vniuerso mundo est, & fru-
ctificat, & crescit sicut in vobis,
ex ea die, qua audistis, & cogno-
uistis gratiam Dei in veritate, *si- 7
cut didicistis ab Epaphra charissi-
mo conseruo nostro, qui est fidelis
pro vobis minister Christi Iesu,
*qui etiam manifestauit nobis di- 8
lectionem vestrã in spiritu: *ideo 9
& nos ex qua die audiuimus, non B
cessamus pro vobis orantes, & po-
stulantes vt impleamini agnitio-
ne voluntatis eius, in omni sapiẽ-
tia & intellectu spiritali: *vt am- 10
buletis digne Deo per omnia pla-
centes: in omni opere bono fru-
ctificantes, & crescentes in scien-
11 tia Dei: * in omni virtute confor-
tati secundum potentiam clarita-
tis eius in omni patientia, & lon-
12 ganimitate cum gaudio * gratias
agentes Deo Patri, qui dignos nos
fecit in partẽ sortis sanctorum in
13 lumine: *qui eripuit nos de pote-
state tenebrarum, & transtulit in
14 regnum filij dilectionis suæ, * in
quo habemus redemptionem per
sanguinem eius, remissionem pec-
15 catorum: * qui est imago Dei in-
uisibilis, primogenitus omnis crea
16 turæ; * || quoniam in ipso condita || Ioan.1.a.3
C sunt vniuersa in cælis, & in terra,
visibilia, & inuisibilia, siue thro-
ni, siue dominationes, siue prin-
cipatus, siue potestates: omnia
per ipsum, & in ipso creata sunt:
17 *& ipse est ante omnes, & omnia
18 in ipso constant. *Et ipse est caput
corporis Ecclesiæ, || qui est prin- || 1.Cor.15.
cipium, primogenitus ex mortuis, c 21
vt sit in omnibus ipse primatũ te- Apo.1.b.5
19 nens. * quia in ipso complacuit,
omnem plenitudinem inhabitare:
20 * & per eum recõciliare omnia in
ipsum; pacificans per sanginem
crucis eius, siue quæ in terris, siue
21 quæ in cælis sunt. * Et vos cum
essetis aliquãdo alienati, & inimi-
22 ci sensu in operibus malis: *nunc

autem reconciliauit in corpore
carnis eius per mortem, exhibere
vos ſanctos, & immaculatos, &
irreprehenſibiles coram ipſo: * ſi 23
tamen permanetis in fide fundati,
& ſtabiles, & immobiles a ſpe
Euangelij, quod audiſtis, quod D
prædicatum eſt in vniuerſa crea-
tura, quę ſub cælo eſt, cuius factus
ſum ego Paulus miniſter. * Qui 24
nūc gaudeo in paſſionibus pro vo
bis, & adimpleo ea, quæ deſunt
paſſionum Chriſti, in carne mea
pro corpore eius, quòd eſt Eccle-
ſia: * cuius factus sū ego miniſter 25
ſecundum diſpenſationē Dei, quę
data eſt mihi in vos, vt impleam
verbum Dei: * myſterium quod 26
abſconditum fuit a ſæculis, & ge-
nerationibus, nunc autem mani-
feſtatum eſt ſanctis eius, * quibus 27
voluit Deus notas facere diuitias
gloriæ ſacramenti huius in Genti-
bus, quod eſt Chriſtus, in vobis
ſpes gloriæ, * quem nos annūcia- 28
mus, corripientes omnem homi-
nem, & docentes omnem homi-
nem, in omni ſapientia, vt exhi-
beamus omnem hominem per-
fectum in Chriſto Ieſu. * In quo & 29
laboro, certando ſecundum ope-
rationem eius, quam operatur in
me in virtute.

CAP. II.

Volo enim vos ſcire qualē ſo- 1
licitudinem habeam pro vo- A
bis, & pro ijs, qui ſunt Laodiciæ,
& quicumque non viderunt faciē
meam in carne: * vt conſolentur 2
corda ipſorum, inſtructi in cha-
ritate, & in omnes diuitias pleni-
tudinis intellectus, in agnitio-
nem myſterij Dei Patris & Chri-
ſti Ieſu: * in quo ſunt omnes the- 3
ſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſcō-
diti. * Hoc autē dico, vt nemo vos 4
decipiat in ſublimitate ſermonū,
‖1.Cor.5.a. * ‖ Nam etſi corpore abſens ſum, 5
ſed ſpiritu vobiſcum ſum: gaudēs,
& videns ordinem veſtrum, &
firmamentum eius, quæ in Chri-
ſto eſt, fidei veſtræ. * Sicut ergo ac- 6
cepiſtis Ieſum Chriſtum Domi-
num, in ipſo ambulate, * radica- 7
ti, & ſuperædificati in ipſo, & cō- B
firmati fide, ſicut & didiciſtis,
abundantes in illo in gratiarum
8 actione: * Videte ne quis vos de-
cipiat per philoſophiam, & ina-
nem fallaciam ſecundum tradi-
tionem hominum, ſecundum ele-
menta mundi, & non ſecundum
9 Chriſtum: * quia in ipſo inhabi-
tat omnis plenitudo diuinitatis
10 corporaliter: * & eſtis in illo reple-
ti, qui eſt caput omnis principa-
11 tus, & poteſtatis: * in quo & circū-
C ciſi eſtis circumciſione nō manu
facta in expoliatione corporis car
nis, ſed in circumciſione Chriſti:
12 * conſepulti ei in baptiſmo, in quo
& reſurrexiſtis per fidem opera-
tionis Dei, qui ſuſcitauit illum
13 a mortuis. * ‖ Et vos cum mortui ‖Eph.2.a.1
eſſetis in delictis, & præputio car-
nis veſtræ, conuiuificauit cū illo,
14 donans vobis omnia delicta: * de-
lēs quod aduerſus nos erat chiro-
graphum decreti, quod erat cōtra-
rium nobis, & ipſum tulit de me-
15 dio, affigēs illud cruci: * & expo-
liās principatus, & poteſtates tra-
duxit cōfidenter, palam triūphans
16 illos in ſemetipſo. * Nemo ergo
D vos iudicet in cibo, aut in potu,
aut in parte diei feſti, aut neo-
17 meniæ, aut ſabbatorū: * quę ſunt
vmbra futurorum: corpus autem
18 Chriſti. * ‖ Nemo vos ſeducat, ‖Mat.24.a.
volens in humilitate, & religione
angelorum, quæ non vidit ambu-
lans, fruſtra inflatus ſenſu carnis
19 ſuæ, * & non tenens caput, ex quo
totum corpus per nexus, & con-
iunctiones ſubminiſtratum, &
conſtructum creſcit in augmentū
20 Dei. * Si ergo mortui eſtis cum
Chriſto ab elementis huius mūdi:
quid adhuc tamquam viuentes
21 in mundo decernitis? * Ne teti-
geritis, neque guſtaueritis, ne-
22 que contrectaueritis: * quæ ſunt
omnia in interitum ipſo vſu, ſecū-
dum præcepta, & doctrinas homi-
23 num: * quæ ſunt rationē quidem
habentia ſapientiæ in ſuperſtitio-
ne, & humilitate, & non ad par-
cendum corpori, non in honore
aliquo ad ſaturitatem carnis.

CAP. III.

1 Igitur, ſi conſurrexiſtis cum
A Chriſto: quæ ſurſum ſunt quæ-
rite, vbi Chriſtus eſt in dextera
2 Dei ſedens: * quæ ſurſum ſunt ſa-
pite,

pite,non quæ super terram.*Mor 3
tui enim estis, & vita vestra est
abscondita cum Christo in Deo.
* Cum Christus apparuerit, vita 4
vestra : tunc & vos apparebitis cũ
‖Eph. 5.a.3 ipso in gloria . * ‖ Mortificate er- 5
go membra vestra,quæ sunt super
terram : fornicationem , immun-
ditiam ,libidinem, concupiscen-
tiam malã, & auaritiam, quæ est
simulacrorum seruitus : * propter 6
quæ venit ira Dei super filios in-
‖Ro. 6.a.4 credulitatis : * in quibus & vos 7
Ephes.4.c. ambulastis aliquando,cum viue-
23 retis in illis.* ‖Nunc autem depo- 8
Heb.12.a.1 nite & vos omnia : iram,indigna- B
1.Pet 2. a.1 tionem,malitiam,blasphemiam ,
& 4.a.2 turpem sermonem de ore vestro .
* Nolite mentiri inuicem , expo- 9
liantes vos veterem hominem
cum actibus suis , * & induentes , 10
nouum eum , qui renouatur in
agnitionem secundum imaginem
eius,qui creauit illum . * vbi non 11
est Gentilis , & Iudæus , circum-
cisio , & præputium , Barbarus ,
& Scytha , seruus , & liber : sed
omnia , & in omnibus Christus .
‖Ephe.6.b. * ‖ Induite vos ergo sicut electi 12
12 Dei , sancti , & dilecti , viscera
misericordiæ , benignitatem, hu-
militatem,modestiam, patientiã:
* supportãtes inuicem, & donan- 13
tes vobismetipsis si quis aduersus C
aliquem habet querelam : sicut
& Dominus donauit vobis , ita &
vos . * Super omnia autem hæc , 14
charitatem habere, quod est vin-
culum perfectionis:* & pax Chri- 15
sti exultet in cordibus vestris , in
qua & vocati estis in vno corpo-
re : & grati estote . * Verbũ Chri . 16
sti habitet in vobis abundanter,in
omni sapientiã, docentes,& com-
monentes vosmetipsos, psalmis,
hymnis , & canticis spiritualibus,
in gratia cantantes in cordibus ve
‖2. Cor. 10. stris Deo .* ‖Omne,quodcumque 17
g.31 facitis in verbo aut in opere , om-
nia in nomine Domini Iesu Chri
sti , gratias agentes Deo & Patri
‖Ephe. 5.e. per ipsum . * ‖ Mulieres subditæ 18
22 estote viris , sicut oportet , in Do-
1.Pet.3.a.1 mino . * Viri diligite vxores ve- 19
stras , & nolite amari esse ad il-
‖Eph.6.a.1 las . * ‖ Filij obedite parentibus 20
‖Eph.6.a.4 per omnia : hoc enim placitum D
Tit.2.c.9 est in Domino .* ‖ Patres , nolite 21
1.Pe.2.c.18 ad indignationem prouocare fi-
lios vestros, vt non pusillo animo
22 fiant. * Serui obedite per omnia
dominis carnalibus , non ad ocu-
lum seruientes , quasi hominibus
placentes, sed in simplicitate cor-
23 dis,timentes Deum .* Quodcum-
que facitis , ex animo operamini
sicut Domino, & non hominibus:
24 * scientes quod a Domino accipie-
tis retributionem hereditatis. Do-
25 mino Christo seruite. * ‖qui enim ‖Ro.2.b.6
iniuriam facit , recipiet id , quod
inique gessit : & non est persona-
rum acceptio apud Deum .

CAP. IIII.

1 A Domini, quod iustum est &
æquum, seruis præstate:sciẽ-
tes quòd & vos Dominum habe-
2 tis in cælo . * ‖ Orationi instate , ‖Luc. 18 a.
vigilantes in ea in gratiarũ actio- 1
3 ne : * ‖ orantes simul & pro nobis, ‖1. Thess.5.
vt Deus aperiat nobis ostium ser- d.17
monis ad loquendum mysterium ‖ Eph. 6.c.
Christi (propter quod etiam vin- 18
4 ctus sum) * vt manifestem illud 2. Thess.3.
5 ita vt oportet me loqui . * ‖ In sa- a.1
pientia ambulate ad eos,qui foris ‖ Eph. 5.d.
6 sunt:tempus redimentes . * Sermo 15
B vester semper in gratia sale sit cõ-
ditus, vt sciatis quomodo oporteat
7 vos vnicuique respondere. * Quæ
circa me sunt , omnia vobis nota
faciet Tychicus charissimus fra-
ter, & fidelis minister , & conser-
8 uus in Domino : * quem misi ad
vos ad hoc ipsum , vt cognoscat ,
quæ circa vos sunt , & consoletur
9 corda vestra, * cum Onesimo cha-
rissimo, & fideli fratre,qui ex vo-
bis est. Omnia, quæ hic aguntur ,
10 nota facient vobis . * Salutat vos
C Aristarchus concaptiuus meus,&
Marcus consobrinus Barnabæ, de
quo accepistis mandata : si vene-
11 rit ad vos , excipite illum : * &
Iesus, qui dicitur Iustus : qui sunt
ex circumcisione : hi soli sunt ad-
iutores mei in regno Dei, qui mi-
12 hi fuerunt solatio . * Salutat vos
Epaphras, qui ex vobis est, seruus
Christi Iesu , semper solicitus pro
vobis in orationibus, vt stetis per-
fecti , & pleni in omni voluntate
13 Dei . * Testimonium enim illi
D perhibeo quòd habet multũ labo-
rem pro vobis, & pro ijs, qui sunt
Laodi-

Laodiciæ, & qui Hierapoli.* Sa- 14
2. Tim. 4. a. 1 lutat vos Lucas medicus chariſſi-
mus, & Demas. *Salutate fratres, 15
qui ſunt Laodiciæ, & Nympham,
& quæ in domo eius eſt, Eccle-
ſiam. * Et cum lecta fuerit apud 16
vos epiſtola hæc, facite vt & in
Laodicenſium Eccleſia legatur:
& eam, quæ Laodicenſium eſt, vos
17 legatis. * Et dicite Archippo: Vi-
de miniſterium, quod accepiſti in
18 Domino, vt illud impleas. *Salu-
tatio, mea manu Pauli. Memores
eſtote vinculorum meorum. Gra-
tia vobiſcum. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES
PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

PAVLVS, 1
& Siluanus, A
& Timothe-
us Eccleſiæ
Theſſaloni-
cenſium in
Deo Patre,
& Domino
Ieſu Chriſto. * Gratia vobis, & 2
pax. Gratias agimus Deo ſemper B
pro omnibus vobis, memoriam
veſtri facientes in orationibus no
ſtris ſine intermiſſione, * memo- 3
res operis fidei veſtræ, & laboris,
& charitatis, & ſuſtinētiæ ſpei Do
mini noſtri Ieſu Chriſti, ante Deū
& Patrem noſtrum: *ſcientes fra- 4
tres dilecti a Deo, electionem ve-
ſtram: *quia Euangeliū noſtrum 5
non fuit ad vos in ſermone tantū, C
ſed & in virtute, & in Spiritu ſan-
cto, & in plenitudine multa, ſicut
ſcitis quales fuerimus in vobis
propter vos. * Et vos imitatores 6
noſtri facti eſtis, & Domini, exci-
pientes verbum in tribulatione
multa, cum gaudio Spiritus ſan-
cti: *ita vt facti ſitis forma omni- 7
bus credentibus in Macedonia, &
in Achaia. * A vobis enim diffa- 8
matus eſt ſermo Domini, non ſo-
lum in Macedonia, & in Achaia, D
ſed & in omni loco fides veſtra,
quæ eſt ad Deum, profecta eſt,
ita vt non ſit nobis neceſſe quid-
9 quam loqui.* Ipſi enim de nobis
annunciant qualem introitum ha
buerimus ad vos: & quomodo
conuerſi eſtis ad Deum a ſimula-
10 cris, ſeruire Deo viuo, & vero,* &
expectare Filium eius de cælis
(quem ſuſcitauit ex mortuis) Ie-
ſum, qui eripuit nos ab ira ven-
tura.

CAP. II.

1 A NAm ipſi ſcitis, fratres, introi-
tum noſtrum ad vos, quia nō
2 inanis fuit: * ſed ante paſſi, &
‖ contumelijs affecti (ſicut ſcitis) ‖Act. 16. d. 19
in Philippis, fiduciam habuimus
in Deo noſtro loqui ad vos Euan-
gelium Dei in multa ſolicitudi-
3 ne. *Exhortatio enim noſtra non
de errore, neque de immunditia,
4 neque in dolo, *ſed ſicut probati
ſumus a Deo vt crederetur nobis
Euangelium: ita loquimur non
quaſi hominibus placentes, ſed
Deo, qui probat corda noſtra.
5 *Neque enim aliquando fuimus
in ſermone adulationis, ſicut ſci-
tis: neque in occaſione auaritiæ
6 Deus teſtis eſt: * nec quærentes
B ab hominibus gloriam, neque a
7 vobis, neque ab alijs. * Cum poſ-
ſemus vobis oneri eſſe vt Chriſti
Apo-

Apostoli: sed facti sumus paruuli
in medio vestrum, tãquam si nu-
trix foueat filios suos. * Ita desi- 8
derantes vos, cupide volebamus
tradere vobis non solum Euange
lium Dei, sed etiam animas no-
stras: quoniam charissimi nobis
facti estis. * Memores enim estis 9
fratres laboris nostri, & fatigatio-
‖Act. 20.g. nis: ‖ nocte ac die operantes, ne
34 quem vestrum grauaremus, prædi
1. Cor. 4.c. cauimus in vobis Euangeliũ Dei.
12 * Vos testes estis, & Deus, quàm 10
2. Thess. 3. sancte, & iuste, & sine querela, vo- C
b. 8 bis, qui credidistis, fuimus: * sicut 11
scitis, qualiter vnumquemque ve
strum (sicut pater filios suos) * de- 12
precantes vos, & consolantes, te-
stificati sumus, vt ambularetis di-
gne Deo, qui vocauit vos in suum
regnum, & gloriam. * Ideo & nos 13
gratias agimus Deo sine intermis-
sione: quoniam cum accepissetis
a nobis verbum auditus Dei, acce
pistis illud, non vt verbum homi-
nũ, sed (sicut est vere) verbũ Dei,
qui operatur in vobis, qui credi-
distis. * vos enim imitatores facti 14
estis fratres Ecclesiarum Dei, quę
sunt in Iudæa in Christo Iesu:
quia eadẽ passi estis & vos a con-
tribulibus vestris, sicut & ipsi a
Iudæis, * qui & Dominũ occide- 15
runt Iesum, & Prophetas, & nos D
persecuti sunt, & Deo non pla-
cent, & omnibus hominibus ad-
uersantur, * prohibentes nos Gen- 16
tibus loqui vt saluæ fiant, vt im-
pleant peccata sua semper: perue-
nit enim ira Dei super illos vsque
in finem. * Nos autem fratres de- 17
solati a vobis ad tempus horæ, a-
spectu, non corde, abundantius
festinauimus faciem vestram vi-
dere cum multo desiderio: * quo- 18
niam voluimus venire ad vos: ego
quidẽ Paulus, & semel, & iterum,
sed impediuit nos satanas. * Quæ 19
est enim nostra spes, aut gaudiũ,
aut corona gloriæ? Nonne vos an-
te Dominum nostrũ Iesum Chri-
stum estis in aduentu eius? * vos 20
enim estis gloria nostra & gaudiũ.

CAP. III.

‖Act. 16.a. PRopter quod non sustinentes 1
1 amplius, placuit nobis rema- A
nere Athenis, solis: * ‖ & misimus 2
Timotheum fratrem nostrum,
& ministrum Dei in Euangelio
Christi ad confirmandos vos, &
3 exhortandos pro fide vestra: * vt
nemo moueatur in tribulationi-
bus istis: ipsi enim scitis quòd in
4 hoc positi sumus. * Nam & cum
B apud vos essemus, prædicebamus
vobis passuros nos tribulationes,
sicut & factum est, & scitis.
5 * Propterea & ego amplius non
sustinens, misi ad cognoscen-
dam fidem vestram: ne forte
tentauerit vos is, qui tentat, &
6 inanis fiat labor noster. * Nunc
autem veniente Timotheo ad nos
a vobis, & annunciante nobis
fidem & charitatem vestram, &
quia memoriam nostri habetis bo
nam semper, desiderantes nos vi-
dere, sicut & nos quoque vos:
7 * ideo consolati sumus fratres in
C vobis in omni necessitate, & tri-
bulatione nostra per fidẽ vestram,
8 * quoniã nunc viuimus, si vos sta-
9 tis in Domino. * Quam enim gra-
tiarum actionẽ possumus Deo re
tribuere pro vobis in omni gau-
dio, quo gaudemus propter vos
10 ante Deum nostrum, * nocte ac
die abũdantius orantes, vt videa-
mus faciem vestram, & complea-
mus ea, quæ desunt fidei vestræ?
11 * Ipse autẽ Deus, & Pater noster,
D & Dominus noster Iesus Christus
12 dirigat viam nostram ad vos. * Vos
autem Dominus multiplicet, &
abũdare faciat charitatẽ vestram
in inuicem, & in omnes, quemad-
13 modum & nos in vobis: * ad con-
firmanda corda vestra sine quere-
la in sanctitate, ante Deum, & Pa-
trem nostrum, in aduentu Domi-
ni nostri Iesu Christi cum omni-
bus sanctis eius. Amen.

CAP. IIII.

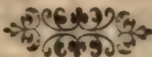
1 DE cetero ergo fratres roga-
A mus vos, & obsecramus in
Domino Iesu, vt quemadmodum
accepistis a nobis quomodo opor
teat vos ambulare, & placere
Deo, sic & ambuletis, vt abũdetis
2 magis. * Scitis enim quæ præce-
pta dederim vobis per Dominum
3 Iesum. * ‖ Hæc est enim voluntas ‖Ro. 12.a.2
Dei, sanctificatio vestra, vt ab- Eph. 5.d.17
4 stineatis vos a fornicatione, * vt
sciat

sciat vnusquisq; vestrũ vas suum
possidere in sanctificatione, & ho
nore: * non in passione desiderij, 5
sicut & Gẽtes, quæ ignorant Deũ:
*& nequis supergrediatur, neque 6
circumueniat in negotio fratrem B
suum: quoniam vindex est Do-
minus de his omnibus, sicut præ-
diximus vobis, & testificati su-
mus. * non enim vocauit nos 7
Deus in immunditiam, sed in san
ctificationem. * Itaque qui hæc 8
spernit, non hominem spernit, sed
Deum, qui etiam dedit Spiritum
suum sanctum in nobis. * De cha- 9
ritate autem fraternitatis non ne-
‖Io. 13. d. 34. & 15. b. 17 1. Io. 2. b. 10 & 4. d. 13
cesse habemus scribere vobis: ‖ip-
si enim vos à Deo didicistis vt di-
ligatis inuicem: * Etenim illud 10
facitis in omnes fratres in vni-
uersa Macedonia. Rogamus au-
tem vos fratres vt abundetis ma-
gis, * & operam detis, vt quieti 11
sitis, & vt vestrum negotium aga- C
tis, & operemini manibus vestris,
sicut præcepimus vobis: & vt ho-
neste ambuletis ad eos, qui foris
sunt: & nullius aliquid desidere-
tis. * Nolumus autem vos ignorare 12
fratres, de dormientibus, vt non
contristemini sicut & ceteri, qui
spem non habent. * Si enim credi 13
mus quòd Iesus mortuus est, &
resurrexit: ita & Deus eos, qui
dormierunt per Iesum, adducet
cum eo. * Hoc enim vobis dici- 14
‖1. Cor. 15. d. 23
mus in verbo Domini, ‖ quia nos
qui viuimus, qui residui sumus in
aduentũ Domini, non præuenie-
mus eos, qui dormierunt. * Quo- 15
niam ipse Dominus in iussu, & in D
voce Archangeli, & in tuba Dei
descendet de cælo: & mortui, qui
in Christo sunt, resurgent primi.
* Deinde nos, qui viuimus, qui 16
relinquimur, simul rapiemur cũ
illis in nubibus obuiam Christo
in aera, & sic semper cum Domi-
no erimus. * Itaque consolamini 17
inuicem in verbis istis.

CAP. V.

DE temporibus autem, & mo- 1
mentis fratres non indigetis A
‖2. Pet. 3. c. d Apo. 3. a. 3. & 16. c. 15.
vt scribamus vobis. * ‖Ipsi enim di 2
ligẽter scitis quia dies Domini si-
cut fur in nocte, ita veniet. * cum 3
enim dixerint, pax, & securitas:
tunc repentinus eis superueniet
interitus, sicut dolor in vtero ha-
4 benti, & non effugient. * Vos au-
tem fratres non estis in tenebris,
vt vos dies illa tamquam fur com
5 prehendat: * omnes enim vos fi-
lij lucis estis, & filij diei: non su-
mus noctis, neque tenebrarum.
6 * Igitur non dormiamus sicut &
ceteri, sed vigilemus, & sobrij si-
7 mus. * Qui enim dormiunt, nocte
dormiunt, & qui ebrij sunt, nocte
8 ebrij sunt. * Nos autem, qui diei su
‖Isa. 59. c. 17 Eph. 6. c. 17
B mus, sobrij simus, ‖induti loricam
fidei, & charitatis, & galeam spẽ
9 salutis: * quoniam non posuit nos
Deus in iram, sed in acquisitionẽ
salutis per Dominum nostrum Ie
10 sum Christum, * qui mortuus est
pro nobis: vt siue vigilemus, siue
dormiamus, simul cum illo viua-
11 mus. * Propter quod consolamini
inuicem: & ædificate alterutrum,
12 sicut & facitis. * Rogamus autem
C vos fratres, vt noueritis eos, qui la
borant inter vos, & præsunt vobis
13 in Domino, & monent vos, * vt
habeatis illos abundantius in cha
ritate propter opus illorum: pa-
14 cem habete cum eis. * Rogamus
autẽ vos fratres, corripite inquie-
tos, consolamini pusillanimes, su-
scipite infirmos, patientes estote
‖Pro. 17. c. 13. & 20. d. 22 Ro. 12. d. 17 1. Pet. 3. b. 9 Eccli. 28. c. 22
15 ad omnes. * ‖ Videte ne quis ma-
lum pro malo alicui reddat: sed
semper quod bonum est sectami-
16 ni in inuicem, & in omnes. * Sem
‖Luc. 18. a. 1 Col. 4. a. 2
17 per gaudete. * ‖Sine intermissione
18 orate. * In omnibus gratias agite:
hæc est enim volũtas Dei in Chri-
19 sto Iesu in omnibus vobis. * Spiri-
20 tum nolite extinguere. * Prophe-
21 tias nolite spernere. * Omnia autẽ
probate, quod bonum est tenete.
22 * Ab omni specie mala abstinete
23 vos. * Ipse autem Deus pacis san-
D ctificet vos per omnia: vt integer
spiritus vester, & anima, & cor-
pus sine querela in aduentu Do-
mini nostri Iesu Christi seruetur.
‖1. Cor. 1. b. 9
24 * ‖Fidelis est, qui vocauit vos: qui
25 etiam faciet. * Fratres orate pro
26 nobis. * Salutate fratres omnes in
27 osculo sancto. * Adiuro vos per
Dominum, vt legatur epistola hæc
28 omnibus sanctis fratribus. * Gra-
tia Domini nostri Iesu Christi vo
biscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS, & Siluanus, & Timotheus: Ecclesię Thessalonicensium in Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.
2 * Gratia vobis, & pax a Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.
3 * Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita vt dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas vniuscuiusque vestrũ
4 in inuicem: * ita vt & nos ipsi in
B vobis gloriemur in Ecclesijs Dei, pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis
5 * in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini in regno Dei,
6 pro quo & patimini. * si tamen iustum est apud Deum retribuere tribulationẽ ijs qui vos tribulãt:
7 *& vobis, qui tribulamini, requiẽ
C nobiscum in reuelatione Domini Iesu de cælo cum angelis virtutis
8 eius, *in flamma ignis dantis vindictam ijs, qui nõ nouerunt Deũ, & qui non obediunt Euangelio
9 Domini nostri Iesu Christi. * qui pœnas dabunt in interitu æternas a facie Domini, & a gloria
10 virtutis eius: * cum venerit glo-
D rificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderũt, quia creditum est testimoniũ nostrum super vos in die illo.
11 * In quo etiã oramus semper pro vobis: vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis, &
12 opus fidei in virtute, * vt clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, & vos in illo secundum gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

CAP. II.

1 ROgamus autẽ vos fratres per
A aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregatio-
2 nis in ipsum: *vt non cito moueamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam,
3 quasi instet dies Domini. * ‖ Ne- ‖Eph.5.b.6
quis vos seducat vllo modo: quoniã nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati,
4 filius perditionis, * qui aduersa-
B tur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus.
5 * Non retinetis, quòd cum adhuc essem apud vos, hæc dice-
6 bam vobis? * Et nunc quid detineat scitis, vt reueletur in suo
7 tempore. * Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum vt qui tenet nunc, teneat, donec de
8 medio fiat. * Et tunc reuelabitur ille iniquus, ‖quem Domi- ‖Isa.11.a.4
nus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione ad-
9 uentus sui eum: *cuius est aduen-

tus

tus secundum operationem sata- C
næ in omni virtute, & signis, &
prodigijs mendacibus,*& in om- 10
ni seductione iniquitatis ijs, qui
pereunt: eo quod charitatem ve-
ritatis non receperũt vt salui fie-
rent. Ideo mittet illis Deus ope-
rationem erroris vt credant men-
dacio, *vt iudicentur omnes, qui 11
non crediderunt veritati, sed con-
senserunt iniquitati. * Nos autem 12
debemus gratias agere Deo sem-
per pro vobis fratres dilecti a
Deo, quòd elegerit vos Deus pri-
mitias in salutem in sanctificatio-
ne spiritus, & in fide veritatis: *in 13
qua & vocauit vos per Euangeliũ D
nostrum in acquisitionem gloriæ
Domini nostri Iesu Christi. * Ita- 14
que fratres state: & tenete tradi-
tiones, quas didicistis, siue per
sermonem, siue per epistolam no-
strã. *Ipse autem Dominus noster 15
Iesus Christus, & Deus & Pater
noster, qui dilexit nos, & dedit cõ
solationem æternam, & spem bo-
nam in gratia, * exhortetur cor- 16
da vestra, & confirmet in omni o-
pere, & sermone bono.

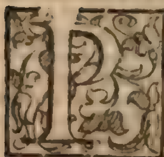
CAP. III.

DE cetero fratres orate pro no- 1
Eph.6.c.18 bis vt sermo Dei currat, & A
Col.4.a.3 clarificetur, sicut & apud vos:*& 2
vt liberemur ab importunis, &
malis hominibus: non enim om-
nium est fides. * Fidelis autem 3
Deus est, qui confirmabit vos, &
custodiet a malo. * Confidimus 4
autem de vobis in Domino, quo-
niam quæ præcipimus, & facitis,
& facietis. * Dominus autem diri- 5
gat corda vestra in charitate Dei, B
& patientia Christi. * Denuncia- 6
mus autem vobis fratres in nomi-
ne Domini nostri Iesu Christi, vt
subtrahatis vos ab omni fratre
ambulante inordinate, & non se-
cundum traditionem, quam ac-
7 ceperunt a nobis. * Ipsi enim sci-
tis quemadmodum oporteat imi-
tari nos: quoniã nõ inquieti fui-
8 mus inter vos: *neque gratis pa- ‖Act.20.g.
nem manducauimus ab aliquo, 34
sed in labore, & in fatigatione 1.Co.4.c.12
nocte & die operantes, ne quem 1.Th.2.b.9
9 vestrum grauaremus. * Non quasi
non habuerimus potestatem, sed
vt nosmetipsos formam daremus
10 vobis ad imitandum nos. * Nam
C & cum essemus apud vos, hoc de-
nunciabamus vobis: quoniam si
quis non vult operari, nec man-
11 ducet. * Audiuimus enim inter
vos quosdam ambulare inquiete,
nihil operantes, sed curiose agen-
12 tes. *Ijs autem, qui eiusmodi sunt
denunciamus, & obsecramus in
Domino Iesu Christo, vt cum si-
lentio operantes, suum panem
13 manducent. * ‖ Vos autem fra- ‖Gal.6.c.9
tres nolite deficere benefaciẽtes.
14 * Quòd si quis non obedit verbo
D nostro per epistolam, hunc nota-
te, & ne commisceamini cum illo
15 vt confundatur: * & nolite quasi
inimicum existimare, sed corripi-
16 te vt fratrem. *Ipse autem Domi-
nus pacis det vobis pacem sem pi-
ternam in omni loco. Dominus
17 sit cum omnibus vobis. * Salu-
tatio, mea manu Pauli: quod est
signum in omni epistola, ita
18 scribo. * Gratia Domi-
ni nostri Iesu Chri-
sti cum omni-
bus vobis.
Amen.
.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

AVLVS Apo 1
stolus Iesu A
Christi secū-
dum impe-
riū Dei Sal-
uatoris no-
stri, & Chri-
sti Iesu spei
‖Act.16.a.1 nostræ: * ‖Timotheo dilecto fi- 2
lio in fide. Gratia, misericordia,
& pax a Deo Patre, & Christo Ie-
su Domino nostro. * Sicut roga- 3
ui te vt remaneres Ephesi cum
irem in Macedoniam, vt denun-
ciares quibusdam ne aliter doce-
rent, * neque intenderent fabu- 4
lis, & genealogijs interminatis: B
quæ quæstiones præstant magis
quàm ædificationem Dei, quæ
est in fide. * Finis autem præce- 5
pti est charitas de corde puro, &
conscientia bona, & fide non fi-
cta. * A quibus quidam aber- 6
rantes, conuersi sunt in vanilo-
quium, * volentes esse legis do- 7
ctores, non intelligentes neque
quę loquuntur, neque de quibus
‖Ro.7.c.12 affirmant. * ‖Scimus autem quia 8
bona est lex, si quis ea legitimè
vtatur: * sciens hoc quia lex iusto 9
non est posita, sed iniustis, & non
subditis, impijs, & peccatoribus,
sceleratis, & contaminatis, par-
ricidis, & matricidis, homicidis,
* fornicarijs, masculorum concu- 10
bitoribus, plagiarijs, mendacibus,
& periuris, & si quid aliud sanæ
doctrinæ aduersatur, * quæ est se- 11
cundum Euangelium gloriæ bea- C
ti Dei, quod creditum est mi-
hi. * Gratias ago ei, qui me 12
confortauit Christo Iesu Domi-
no nostro, quia fidelem me
existimauit, ponens in ministe-
13 rio: * qui prius blasphemus fui,
& persecutor, & contumeliosus:
sed misericordiam Dei cōsecutus
sum, quia ignorans feci in incre-
14 dulitate. * Superabundauit au-
tem gratia Domini nostri cum fi-
de, & dilectione, quæ est in Chri-
15 sto Iesu. * Fidelis sermo, & om-
ni acceptione dignus: ‖quòd Chri ‖Matt.9.b.
stus Iesus venit in hunc mundum 13
peccatores saluos facere, quo- Mar.2.c.17
16 rum primus ego sum: * Sed ideo
D misericordiam consecutus sum:
vt in me primo ostenderet Chri-
stus Iesus omnē patientiam ad in-
formationem eorum, qui credi-
turi sunt illi, in vitam æternam.
17 *Regi autem sæculorum immor-
tali, inuisibili, soli Deo honor,
& gloria in sęcula sæculorum. A-
18 men. * Hoc præceptum commē-
do tibi fili Timothee, secundum
præcedentes in te prophetias, vt
milites in illis bonam militiam,
19 * habens fidem, & bonam con-
scientiam, quam quidam repel-
lentes, circa fidē naufragauerunt:
20 *ex quibus est Hymenęus, & Ale-
xander: quos tradidi Satanæ, vt
discant non blasphemare.

CAP. II.

1 OBsecro igitur primùm om-
A nium fieri obsecrationes, o-
rationes, postulationes, gratiarū
actiones pro omnibus hominibus:
2 *pro regibus, & omnibus, qui in
sublimitate sunt, vt quietam,
& tranquillam vitam agamus
in omni pietate, & castitate.
3 * hoc enim bonū est, & acceptum
4 coram Saluatore nostro Deo, *qui
omnes

omnes homines vult saluos fieri, B
& ad agnitionem veritatis venire.
* Vnus enim Deus, vnus & me- 5
diator Dei & hominum homo
Christus Iesus: *qui dedit redem- 6
ptionem semetipsum pro omni-
bus, testimonium temporibus
suis: * in quo positus sum ego 7
prædicator, & Apostolus (verita- C
tem dico, non mentior) doctor
Gentium in fide, & veritate. *Vo- 8
lo ergo viros orare in omni loco,
leuantes puras manus sine ira, &
‖1.Pet.3.a.3 disceptatione. *‖Similiter & mu- 9
lieres in habitu ornato, cum ve-
recundia, & sobrietate ornan-
tes se, & non in tortis crinibus, aut
auro, aut margaritis, vel veste
pretiosa: * sed quod decet mu- 10
lieres, promittentes pietatem per
opera bona. * Mulier in silentio 11
discat cum omni subiectione.
‖1.Cor.14.f.34 * ‖ Docere autem mulieri nõ per- 12
mitto, neque dominari in virum: D
‖Gen.1.d.27 sed esse in silentio. * ‖Adam enim 13
primus formatus est: deinde Heua.
‖Gen.3.b.6 *‖ & Adam non est seductus: mu- 14
lier autem seducta in præuarica-
tione fuit. *Saluabitur autem per 15
filiorum generationem, si permã-
serit in fide, & dilectione, & san-
ctificatione cum sobrietate.

CAP. III.

Fidelis sermo: Si quis episco- 1
patum desiderat, bonum A
‖Tit.1.b.7 opus desiderat. * ‖ Oportet ergo 2
episcopum irreprehensibilem es-
se, vnius vxoris virum, sobrium,
prudentem, ornatum, pudicum,
hospitalem, doctorem, * non vi- 3
nolentum, non percussorem, sed
modestum, non litigiosum, non
cupidum, sed * suæ domui bene 4
præpositum: filios habentem sub- B
ditos cum omni castitate. * Si 5
quis autem domui suæ præesse
nescit, quomodo Ecclesiæ Dei
diligentiam habebit? * Non neo- 6
phytum: ne in superbiã elatus, in
iudicium incidat diaboli. *Opor- 7
tet autẽ illum & testimoniũ habe
re bonum ab ijs, qui foris sunt, vt
non in opprobriũ incidat, & in la-
queũ diaboli. * Diaconos simili- 8
ter pudicos, nõ bilingues, nõ mul-
to vino deditos, non turpe lucrum
9 sectantes: *habentes mysterium
10 fidei in conscientia pura. * Et hi
C autem probentur primum: & sic
ministrent, nullum crimen habẽ-
11 tes. * Mulieres similiter pudicas,
non detrahentes, sobrias, fideles
12 in omnibus. * Diaconi sint vnius
vxoris viri: qui filijs suis bene
13 præsint, & suis domibus. * Qui
enim bene ministrauerint, gra-
dum bonum sibi acquirent, &
multam fiduciam in fide, quæ est
14 in Christo Iesu. *Hæc tibi scribo,
15 sperans me ad te venire cito. * si
D autem tardauero, vt scias quomo-
do oporteat te in domo Dei con-
uersari, quæ est Ecclesia Dei vi-
ui, columna & firmamentum ve-
16 ritatis. * Et manifeste magnum
est pietatis sacramentum, quod
manifestatum est in carne, iusti-
ficatũ est in spiritu, apparuit an-
gelis, prædicatum est Gentibus,
creditum est in mundo, assum-
ptum est in gloria.

CAP. IIII.

1 Spiritus autem manifeste dicit,
A quia‖in nouissimis temporibus ‖2.Tim.3.a.1.
discedent quidam a fide, atten-
dentes spiritibus erroris, & doctri 2.Pet.3.a.3
2 nis dæmoniorum. * in hypocrisi Iud.2.f.18
loquentium mendacium, & cau-
teriatam habentium suam con-
3 scientiam, *prohibẽtium nubere,
B abstinere a cibis, quos Deus crea-
uit ad percipiendum cum gratia-
rum actione fidelibus, & ijs, qui
4 cognouerunt veritatem. * Quia
omnis creatura Dei bona est, &
nihil reijciendum quod cum gra-
5 tiarum actione percipitur: * san-
ctificatur enim per verbum Dei,
6 & orationem. * Hæc proponens
fratribus, bonus eris minister Chri
sti Iesu enutritus verbis fidei, &
bonæ doctrinæ, quã assecutus es.
7 *‖Ineptas autem, & aniles fabulas ‖2.Tim.2.d.23
deuita: exerce autem teipsum ad
8 pietatẽ. * Nam corporalis exerci- Tit.3.c.9
C tatio, ad modicum vtilis est: pie-
tas autem ad omnia vtilis est, pro-
missionem habens vitæ, quæ nunc
9 est, & futuræ. * Fidelis sermo, &
10 omni acceptione dignus. *In hoc
enim laboramus, & maledicimur,
quia speramus in Deum viuum,

qui est Saluator omnium hominum, maxime fidelium.* Præcipe
11 hæc, & doce.* Nemo adolescentiã
12 tuam contemnat: sed exemplum
esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate.* Dum venio, attende le-
13 ctioni, exhortationi, & doctrinæ.
* Noli negligere gratiam; quæ in
14 te est, quæ data est tibi per pro-
D phetiam, cum impositione manuum presbyterij.* Hæc medita-
15 re, in his esto: vt profectus tuus
manifestus sit omnibus.* Attende
16 tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc
enim faciens, & teipsum saluum
facies, & eos, qui te audiunt.

CAP. V.

Seniorem ne increpaueris, sed
1 obsecra vt patrem: iuuenes,
A vt fratres: * anus, vt matres: iu-
2 uenculas, vt sorores in omni castitate: * Viduas honora, quæ ve-
3 re viduæ sunt.* Si qua autem vi-
4 dua filios, aut nepotes habet: discat primum domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est
coram Deo.* Quæ autem vere
5 vidua est, & desolata, speret in
Deum, & instet obsecrationibus,
& orationibus nocte ac die.* Nam
6 quæ in delicijs est, viuens mortua
est.* Et hoc præcipe vt irrepre-
7 hensibiles sint.* Si quis autem
8 suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidẽ negauit, & est infideli deterior.* Vidua
9 eligatur non minus sexaginta an-
B norũ, quæ fuerit vnius viri vxor,
* in operibus bonis testimonium
10 habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est.* Adolescen-
11 tiores autem viduas deuita. Cum
enim luxuriatæ fuerint in Christo nubere volunt: * habẽtes dam-
12 nationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* simul autem &
13 otiosæ discũt circuire domos: non solum otiosæ, sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet.* Volo ergo iuniores nubere,
14 filios procreare, matresfamilias
C esse, nullam occasionem dare ad-
15 uersario maledicti gratia.* Iam enim quædam conuersæ sunt re-
16 tro satanam.* Si quis fidelis habet viduas subministret illis, &
non grauetur ecclesia: vt ijs, quæ
17 vere viduæ sunt, sufficiat.* Qui
bene præsunt presbyteri, duplici
honore digni habeantur: maxime
qui laborant in verbo & doctri-
18 na.* Dicit enim scriptura: ‖ Non alligabis os boui trituranti. Et: ‖ Dignus est operarius mercede
19 sua.* Aduersus presbyterum ac-
D cusationem noli recipere, nisi sub
20 duobus aut tribus testibus.* Peccantes coram omnibus argue: vt
21 & ceteri timorẽ habeant.* Testor
corã Deo & Christo Iesu, & electis angelis, vt hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in al-
22 teram partem declinando.* Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Teipsum castum custodi.
23 * Noli adhuc aquam bibere, sed
modico vino vtere propter stomachum tuum, & frequẽtes tuas
24 infirmitates.* Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quosdam
25 autem & subsequuntur.* Similiter & facta bona manifesta sunt:
& quæ aliter se habent, abscondi
non possunt.

‖ Deut. 25. a. 4
1. Cor. 9. a. 9
Matt. 10. b. 10
Luc. 10. a. 7

CAP. VI.

1 Quicumque sunt sub iugo ser-
A ui, dominos suos, omni honore dignos arbitrẽtur, ne nomen Domini, & doctrina blasheme-
2 tur.* Qui autem fideles habent
dominos, non contemnant, quia
fratres sunt: sed magis seruiant,
quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. Hæc do-
3 ce, & exhortare.* Si quis aliter docet, & nõ acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi,
& ei, quę secundum pietatem est,
4 doctrinę: * superbus est, nihil sciẽs,
sed languens circa quæstiones, &
pugnas verborũ: ex quibus oriuntur inuidiæ, contẽtiones, blasphe-
5 miæ, suspiciones malæ, * conflictationes hominum mente cor-
B ruptorum, & qui veritate priuati sunt, existimantium quæstum

esse pietatẽ. * Est autem quæstus 6
magnus pietas cum sufficientia.
‖ Iob. 1. d. 21 Eccl. 5. c. 14 * ‖ Nihil enim intulimus in hunc 7
mundum: haud dubium quòd
nec auferre quid possumus. * ‖ Ha- 8
‖ Prou. 27. d 26 bentes autem alimẽta, & quibus
tegamur, his contenti sumus. * Nã 9
qui volunt diuites fieri, incidunt
in tentationem, & in laqueũ dia-
boli, & desideria multa inutilia,
& nociua, quæ mergunt homines
in interitum, & perditionem.
* Radix enim omnium malorum 10
est cupiditas: quam quidam ap-
petentes errauerunt a fide, & in- C
seruerũt se doloribus multis. * Tu 11
autem o homo Dei hæc fuge, se-
ctare vero iustitiam, pietatem, fi-
dem, charitatem, patientiam, man
suetudinem. * Certa bonum cer- 12
tamen fidei, apprehende vitam
æternã, in qua vocatus es, & con-
fessus bonam cõfessionem coram
multis testibus. * Præcipio tibi co- 13
ram Deo, qui viuificat omnia, &
Christo Iesu, qui testimoniũ red-
‖ Mat. 27 b. 10 Io. 18. g. 37 didit ‖ sub Pontio Pilato, bonam
14 confessionem: * vt serues manda-
tum sine macula, irreprehensibile
vsque in aduentum Domini no-
15 stri Iesu Christi, * quem suis tem-
poribus ostendet ‖ beatus & solus ‖ Apoc. 17. c. 14. & 19. c. 16
potens, Rex regum, & Dominus
16 dominantiũ: * qui solus habet im-
D mortalitatem, & lucem inhabitat
inaccessibilem: ‖ quem nullus ho- ‖ Io. 1. c. 18 1. Io. 4. c. 12
minum vidit, sed nec videre po-
test: cui honor, & imperium sem-
17 piternum: Amen. * Diuitibus hu-
ius sæculi præcipe nõ sublime sa-
pere, ‖ neque sperare in incerto di- ‖ Luc. 12. b. 15
uitiarũ, sed in Deo viuo (qui præ-
stat nobis omnia abũde ad fruen-
18 dum) * bene agere, diuites fieri in
bonis operibus, facile tribuere,
19 communicare, * thesaurizare sibi
fundamentum bonũ in futurum,
vt apprehendant veram vitam.
20 * O Timothee, depositum custo-
di, deuitans profanas vocum no-
uitates, & oppositiones falsi no-
21 minis scientiæ, * quam quidam
promittentes, circa fidem excide-
runt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

AVLVS Apo- 1
stolus Iesu A
Christi per
voluntatem
Dei, secundũ
promissionẽ
vitæ, quæ est
in Christo Ie
su: * Timotheo charissimo filio, 2
gratia, misericordia, pax a Deo Pa
tre, & Christo Iesu Domino no-
stro. * Gratias ago Deo, cui seruio 3
a progenitoribus in consciẽtia pu
ra, quòd sine intermissione habeã
tui memoriã in orationibus meis,
nocte ac die * desiderans te vide- 4
re, memor lacrymarũ tuarum, vt
5 gaudio implear, * recordationẽ ac-
B cipiens eius fidei, quæ est in te nõ
ficta, quæ & habitauit primùm in
auia tua Loide, & matre tua Eu-
nice, certus sum autem quòd & in
6 te. * Propter quam causam admo-
neo te vt resuscites gratiam Dei,
quæ est in te per impositionẽ ma-
7 nuum mearum. * ‖ Non enim de- ‖ Rom. 8. c. 15
dit nobis Deus spiritum timoris:
sed virtutis, & dilectionis, & so-
8 brietatis. * Noli itaque erubescere
testimoniũ Domini nostri, neque
me vinctum eius: sed collabora
Euãgelio secundum virtutẽ Dei
qui

* qui nos liberauit, & vocauit vo- 9
‖Tit.3.b.5 catione sua sancta, ‖non secūdum C
opera nostra, sed secundum pro-
positum suum, & gratiā, quæ data
est nobis in Christo Iesu ante tē-
pora sæcularia. * Manifestata est 10
autem nunc per illuminationem
Saluatoris nostri Iesu Christi, qui
destruxit quidem mortē, illumi-
nauit autē vitam, & incorruptio-
‖1. Tim.2. nem per Euāgelium: *in quo ‖po- 11
b.7 situs sum ego prædicator, & Apo-
stolus, & magister Gentium. * Ob 12
quam causam etiam hæc patior, D
sed non confundor. Scio enim cui
credidi, & certus sum quia potens
est depositum meum seruare in
illum diem. * Formam habe sa- 13
norum verborum, quæ a me au-
disti in fide, & in dilectione in
Christo Iesu. * Bonum depositum 14
custodi per Spiritū sanctum, qui
habitat in nobis. * Scis hoc, quòd 15
auersi sunt a me omnes, qui in
Asia sunt, ex quibus est Phigel-
lus, & Hermogenes. * Det mise- 16
‖J.4.d.19 ricordiam Dominus ‖ Onesiphori
domui: quia sæpe me refrigera-
uit, & catenam meā non erubuit:
* sed cum Romam venisset, soli-
cite me quæsiuit, & inuenit. * Det 17
illi Dominus inuenire misericor-
diam a Domino in illa die. * Et 18
quanta Ephesi ministrauit mihi,
tu melius nosti.

CAP. II.

TV ergo fili mi confortare in 1
gratia, quæ est in Christo Ie- 2
su: * & quæ audisti a me per mul- A
tos testes, hæc cōmenda fidelibus
hominibus, qui idonei erunt & a-
lios docere. * Labora sicut bonus 3
miles Christi Iesu. * Nemo mili- 4
tans Deo implicat se negotijs sæ-
cularibus: vt ei placeat, cui se pro-
bauit. * Nā & qui certat in agone, 5
non coronatur nisi legitime cer-
tauerit. * Laborantem agricolam 6
oportet primū de fructibus per-
cipere. * Intellige quæ dico: dabit 7
enim tibi Dominus in omnibus
intellectum. * Memor esto Domi- 8
num IESVM CHRISTVM
resurrexisse a mortuis ex semine
Dauid, secundum Euangelium
meum, * in quo laboro vsque ad 9
vincula, quasi male operans: sed B
verbum Dei non est alligatum.
10 * Ideo omnia sustineo propter ele-
ctos, vt & ipsi salutem cōsequan-
tur, quæ est in Christo Iesu, cum
11 gloria cælesti. * Fidelis sermo: Nā
si commortui sumus, & conuiue-
12 mus: * si sustinebimus, & conre-
gnabimus: ‖si negauerimus, & il- ‖Mat.10.d.
13 le negabit nos: * ‖ si non credi- 33
mus, ille fidelis permanet, negare Mar. 8.d.
14 seipsum non potest. * Hæc com- 38
mone: testificans coram Domino. ‖Ro.3.a.3
Noli contendere verbis: ad nihil
enim vtile est, nisi ad subuersio-
15 nem audientium. * Solicite cura
teipsum probabilē exhibere Deo,
operarium inconfusibilem, recte
16 tractantem verbū veritatis. * Pro-
C fana autem, & vaniloquia deuita:
multum enim proficiunt ad im-
17 pietatem: * & sermo eorū vt can-
cer serpit: ex quibus est Hyme-
18 næus, & Philetus, * qui a veritate
exciderunt, dicentes resurrectio-
nem esse iam factam, & subuerte-
19 runt quorundam fidem. * Sed fir-
mum fundamentum Dei stat, ha-
bens signaculum hoc: Cognouit
Dominus, qui sunt eius, & disce-
dat ab iniquitate omnis, qui no-
20 minat nomen Domini. * In ma-
gna autem domo non solum sunt
vasa aurea, & argentea, sed & li-
gnea, & fictilia: & quædam qui-
dem in honorem, quædam autem
21 in contumeliam. * Si quis ergo
D emundauerit se ab istis, erit vas
in honorem sanctificatum, & vti-
le Domino ad omne opus bonum
22 paratum. * Iuuenilia autem desi-
deria fuge, sectare vero iustitiam,
fidem, spem, charitatem, & pacem
cum ijs, qui inuocant Dominum
23 de corde puro. * ‖ Stultas autem, ‖1. Tim. 1.
& sine disciplina quæstiones de- b. 7
uita: sciens quia generant lites. Tit.3.c.9
24 * Seruū autem Domini non opor-
tet litigare: sed mansuetum esse
ad omnes, docibilem, patientem,
25 * cum modestia corripiētem eos,
qui resistunt veritati: nequando
Deus det illis pœnitentiam ad co
26 gnoscendam veritatem, * & resi-
piscāt a diaboli laqueis, a quo ca
ptiui tenētur ad ipsius voluntatē.

CAP. III.

1 HOc autem scito, quòd in no- 1. Tim.4.
A uissimis diebus instabunt a.2

tempora periculosa: * erunt ho- 2
mines seipsos amantes, cupidi,
elati, superbi, blasphemi, paren-
tibus non obedientes, ingrati, sce
lesti, * sine affectione, sine pace, 3
criminatores, incontinentes, im-
mites, sine benignitate, * prodi- 4
tores, proterui, tumidi, & volu-
ptatũ amatores magis quàm Dei:
* habentes speciem quidem pie- 5
tatis, virtutem autem eius abne- B
gãtes. Et hos deuita: * ex his enim 6
sunt, qui penetrant domos, & ca-
ptiuas ducũt mulierculas onera-
tas peccatis, quæ ducuntur varijs
desiderijs: * semper discentes, & 7
‖ Exo. 7. b. 11 numquam ad scientiam veritatis
peruenientes. * Quemadmodum 8
autem ‖ Iannes, & Mambres re-
stiterunt Moysi: ita & hi resistunt
veritati, homines corrupti mente,
reprobi circa fidem, * sed vltra 9
non proficient: insipientia enim
eorum manifesta erit omnibus,
sicut & illorum fuit. * Tu autem 10
assecutus es meam doctrinam, in- C
stitutionem, propositum, fidem,
longanimitatem, dilectionem, pa-
tientiam, * persecutiones, passio- 11
nes: qualia mihi facta sunt An-
tiochiæ, Iconij, & Lystris: quales
persecutiones sustinui, & ex om-
nibus eripuit me Dominus. * Et 12
omnes, qui pie volunt viuere in
Christo Iesu persecutionẽ patien-
tur. * Mali autem homines, & se- 13
ductores proficiẽt in peius, erran-
tes, & in errorem mittentes. * Tu 14
vero permane in ijs, quæ didicisti, D
& credita sunt tibi: sciens a quo
didiceris. * & quia ab infantia sa 15
cras litteras nosti, quæ te possunt
instruere ad salutem per fidem,
‖ 2. Pet. 1. d. 20 quæ est in Christo Iesu. * ‖ Omnis 16
scriptura diuinitus inspirata vti-
lis est ad docendum, ad arguen-
dum, ad corripiendum, ad eru-
diendum in iustitia: * vt perfectus 17
sit homo Dei, ad omne opus bo-
num instructus.

CAP. IIII.

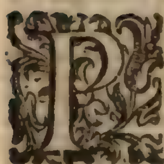
TEstificor coram Deo, & Iesu 1
Christo, qui iudicaturus est A
viuos, & mortuos, per aduentũ ip-
sius, & regnũ eius: * prædica ver- 2
bum, insta opportune, importu-
ne: argue, obsecra, increpa in om-
3 ni patientia, & doctrina. * Erit
enim tempus, cum sanam doctri-
nam non sustinebunt, sed ad sua
desideria coaceruabunt sibi ma-
4 gistros, prurientes auribus, * & a
veritate quidem auditum auer-
tent, ad fabulas autem conuer-
5 tentur. * Tu vero vigila, in omni-
bus labora, opus fac Euangeli-
stæ, ministerium tuum imple.
6 Sobrius esto. * Ego enim iam deli-
B bor, & tempus resolutionis meæ
7 instat. * Bonum certamen certa-
ui, cursum consummaui, fidem
8 seruaui. * In reliquo reposita est
mihi corona iustitiæ, quam red-
det mihi Dominus in illa die iu-
stus iudex: non solum autem mi-
hi, sed & ijs, qui diligunt aduen-
tum eius. Festina ad me venire
9 cito. * Demas enim me reliquit,
diligens hoc sæculum, & abijt
10 Thessalonicam: * Crescens in Ga-
11 latiam, Titus in Dalmatiã. * ‖ Lu- ‖ Col. 4. d. 14
C cas est mecum solus. Marcum as-
sume, & adduc tecum: est enim
12 mihi vtilis in ministerium. * Ty-
13 chicum autẽ misi Ephesum. * Pe-
nulã, quam reliqui Troade apud
Carpum, veniens affer tecum, &
libros, maxime autem membra-
14 nas. * Alexander ærarius multa
mala mihi ostẽdit: reddet illi Do-
15 minus secũdum opera eius: * quẽ
& tu deuita: valde enim restitit
16 verbis nostris. * In prima mea de-
fensione nemo mihi affuit, sed
omnes me dereliquerunt: non il-
17 lis imputetur. * Dominus autem
D mihi astitit, & confortauit me,
vt per me prædicatio impleatur,
& audiant omnes Gentes: & libe-
18 ratus sum de ore Leonis. * Libera-
uit me Dominus ab omni opere
malo: & saluum faciet in regnum
suum cæleste, cui gloria in sæcu-
19 la sæculorum. Amen. * Saluta
Priscam, & Aquilam, & ‖ Onesi- ‖ S. 1. d. 16
20 phori domum. * Erastus remansit
Corinthi. Trophimum autem re-
21 liqui infirmum Mileti. * Festina
ante hiemem venire. Salutant te
Eubulus, & Pudens, & Linus, &
22 Claudia, & fratres omnes. * Do-
minus Iesus Christus cum spiritu
tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPI-

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TITVM.

CAPVT PRIMVM.

1 AVLVS ser-
A uus Dei, A-
postolus au-
tē Iesu Chri
sti secūdum
fidē electo-
rum Dei, &
agnitionem
veritatis, quæ secundum pietatem
2 est * in spem vitæ æternæ, quam
promisit qui non mentitur, Deus,
3 ante tempora sæcularia : * mani-
festauit autem tēporibus suis ver-
bum suum in prædicatione, quæ
credita est mihi secundum præce-
4 ptum Saluatoris nostri Dei:* Tito
B dilecto filio secundum commu-
nem fidem, gratia, & pax a Deo
Patre, & Christo Iesu Saluatore
5 nostro. * Huius rei gratia reliqui
te Cretæ, vt ea, quæ desunt, cor-
rigas, & constituas per ciuitates
presbyteros, sicut & ego disposui
6 tibi. * || Si quis sine crimine est, || 1.Tim.3.a 2
vnius vxoris vir, filios habens fi-
deles, non in accusatione luxu-
7 riæ, aut non subditos. * Oportet
C enim episcopum sine crimine es-
se, sicut Dei dispensatorem: non
superbum, non iracundum, non
vinolentum, non percussorem,
8 non turpis lucri cupidum : * sed
hospitalem, benignum, sobrium,
iustum, sanctum, continentem,
9 * amplectentem eum, qui secun-
dum doctrinam est, fidelem ser-
monem : vt potens sit exhortari
in doctrina sana, & eos, qui con-
10 tradicunt, arguere. * Sunt enim
multi etiam inobedientes, vani-
loqui, & seductores : maxime qui
11 de circumcisione sunt : * quos
oportet redargui : qui vniuersas
domos subuertunt, docentes quæ
non oportet, turpis lucri gratia.
12 * Dixit quidam ex illis, proprius
D ipsorū propheta : Cretenses sem-
per mendaces, malæ bestiæ, ven-
13 tres pigri.* Testimonium hoc ve-
rū est. Quam ob causam increpa
14 illos dure, vt sani sint in fide,* nō
intendentes Iudaicis fabulis, &
mandatis hominum, auersantiū
15 se a veritate. * || Omnia munda || Ro. 14.d. 20
mundis; coinquinatis autem, &
infidelibus nihil est mundum, sed
inquinatę sunt eorum & mens, &
16 conscientia.* Confitentur se nos-
se Deum, factis autem negant :
cum sint abominati, & incredibi-
les, & ad omne opus bonum re-
probi.

CAP. II.

1 TV autem loquere quæ decēt
2 sanam doctrinam : * Senes vt
A sobrij sint, pudici, prudentes,
sani in fide, in dilectione, in pa-
3 tientia : * Anus similiter in habi-
tu sancto, non criminatrices, non
multo vino seruientes, bene do-
4 centes : * vt prudentiam doceant
adolescentulas, vt viros suos a-
5 ment, filios suos diligant, * pru-
B dentes, castas, sobrias, domus
curam habentes, benignas, subdi-
tas viris suis, vt non blaspheme-
6 tur verbum Dei : * Iuuenes simi-
7 liter hortare vt sobrij sint. * In
omnibus teipsum præbe exemplū
bonorum operum, in doctrina,

in integritate, in grauitate, * ver- 8
bum sanum, irreprehensibile: vt
is, qui ex aduerso est, vereatur,
nihil habens malum dicere de
nobis: * ||Seruos dominis suis sub- 9
ditos esse, in omnibus placentes, C
non contradicentes, * non frau- 10
dantes, sed in omnibus fidem bo-
nam ostendentes: vt doctrinam
Saluatoris nostri Dei ornent in
omnibus. * Apparuit enim gra- 11
tia Dei Saluatoris nostri omnibus
hominibus, * erudiens nos, vt 12
abnegantes impietatem, & sæcu- D
laria desideria: sobrie, & iuste,
& pie viuamus in hoc sæculo,
* expectantes beatam spem, & ad- 13
uentum gloriæ magni Dei, & Sal-
uatoris nostri Iesu Christi: * qui 14
dedit semetipsum pro nobis, vt
nos redimeret ab omni iniquita-
te, & mundaret sibi populũ acce-
ptabilem, sectatorem bonorum
operum. * Hæc loquere, & exhor- 15
tare, & argue cum omni imperio.
Nemo te contemnat.

|| Eph. 6. a. 5
Col. 3. d. 22
1. Pet. 2. c. 18

CAP. III.

ADmone illos principibus, & 1
potestatibus subditos esse, di- A
cto obedire, ad omne opus bonũ
paratos esse: * neminem blasphe- 2
mare, non litigiosos esse, sed mo-
destos, omnem ostendentes man-
suetudinem ad omnes homines.
* Eramus enim aliquando & nos 3
insipientes, increduli, errantes,
seruientes desiderijs, & volupta-
tibus varijs, in malitia & inuidia
agentes, odibiles, odientes inuicẽ.
4 * Cum autẽ benignitas, & huma-
B nitas apparuit Saluatoris nostri
5 Dei: * ||non ex operibus iustitiæ,
quæ fecimus nos, sed secundum
suã misericordiã saluos nos fecit
per lauacrum regenerationis, &
6 renouationis Spiritus sancti, * quẽ
effudit in nos abunde per Iesum
Christum Saluatorem nostrum:
7 * vt iustificati gratia ipsius, he-
redes simus secundum spem vitæ
8 æternæ. * Fidelis sermo est & de
C his volo te cõfirmare: vt curent
bonis operibus præesse qui credũt
Deo. Hæc sunt bona, & vtilia
9 hominibus. * || Stultas autem
quæstiones, & genealogias, &
contentiones, & pugnas legis de-
uita, sunt enim inutiles, & va-
10 næ. * Hæreticum hominem post
vnam, & secundam correptionem
11 deuita: * sciens quia subuersus
est, qui eiusmodi est, & delinquit,
cum sit proprio iudicio condem-
12 natus. * Cum misero ad te Arte-
D mam, aut Tychicum, festina ad
me venire Nicopolim: ibi enim
13 statui hiemare. * Zenam legispe-
ritum, & Apollo solicite præmit-
14 te, vt nihil illis desit. * Discant
autem & nostri bonis operibus
præesse ad vsus necessarios, vt non
15 sint infructuosi. * Salutant te qui
mecum sunt omnes: saluta
eos, qui nos amant in
fide. Gratia Dei
cum omnibus
vobis. A-
men.

|| 1. Tim. 4. b. 7
2. Tim. 1. c. 23

|| 2. Tim. 2. d. 23

EPISTO-

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

AVLVS vin- 1
A ctus Christi
Iesu, & Ti-
motheus fra
ter : Phile-
moni dile-
cto, & adiu-
tori nostro;
2 * & Appiæ
sorori charissimæ, & Archippo cõ
militoni nostro, & Ecclesiæ, quæ
3 in domo tua est.* Gratia vobis, &
pax a Deo Patre nostro, & Domi-
4 no Iesu Christo. * Gratias ago
Deo meo, semper memoriam tui
5 faciens in orationibus meis, *au-
diens charitatem tuam, & fidem,
quam habes in Domino Iesu, &
6 in omnes sanctos: *vt communi-
B catio fidei tuæ euidẽs fiat in agni-
tione omnis operis boni, quod est
7 in vobis in Christo Iesu. *Gaudiũ
enim magnum habui, & conso-
lationem in charitate tua: quia
viscera sanctorum requieuerunt
8 per te, frater. * Propter quod
multam fiduciam habẽs in Chri-
sto Iesu imperandi tibi quod ad
9 rẽ pertinet: * propter charitatem
magis obsecro, cũ sis talis, vt Pau-
lus senex, nunc autem & vin-
10 ctus Iesu Christi. * Obsecro te
pro meo filio, quem genui in vin-
11 culis, Onesimo, *qui tibi aliquan-
C do inutilis fuit, nũc autem & mi-
12 hi, & tibi vtilis, *quem remisi ti-
bi. Tu autem illum, vt mea vi-
13 scera, suscipe: *quem ego volue-
ram mecum detinere, vt pro te
mihi ministraret in vinculis Euã-
14 gelij: * sine consilio autem tuo
nihil volui facere, vti ne velut
ex necessitate bonum tuum esset,
15 sed voluntarium.* Forsitan enim
ideo discessit ad horam a te, vt
16 æternum illum reciperes: *iam
D nõ vt seruum, sed pro seruo cha-
rissimum fratrem, maxime mihi:
quanto autẽ magis tibi & in car-
17 ne, & in Domino? * Si ergo ha-
bes me socium, suscipe illum si-
18 cut me: * Si autem aliquid no-
cuit tibi, aut debet: hoc mihi im-
19 puta. *Ego Paulus scripsi mea ma
nu: ego reddam, vt non dicam
tibi, quod & teipsum mihi de-
20 bes: * ita frater. Ego te fruar in
Domino: Refice viscera mea in
21 Domino. *Confidens in obedien-
tia tua scripsi tibi: sciens quoniam
22 & super id, quod dico, facies. * Si-
mul autem & para mihi hospitiũ:
nam spero per orationes vestras
23 donari mẽ vobis.* Salutat te Epa-
phras concaptiuus meus in Chri-
24 sto Iesu, * Marcus, Aristarchus,
Demas, & Lucas, adiutores mei.
25 *Gratia Domini nostri Iesu Chri-
sti cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD HEBRÆOS.

CAPVT PRIMVM.

Vltifariam, 1
multisq. mo- A
dis olim De-
us loquēs pa-
tribus in Pro-
phetis: * no- 2
uissime, die-
bus istis lo-
cutus est nobis in Filio, quem
constituit heredem vniuersorum,
‖Sap.7.d.26 per quē fecit & sæcula:* ‖qui cum 3
sit splendor gloriæ, & figura sub-
stantiæ eius, portansq. omnia
verbo virtutis suæ, purgationem
peccatorum faciens, sedet ad
dexteram maiestatis in excelsis:
* tanto melior angelis effectus, 4
quanto differentius præ illis no- B
men hereditauit. *Cui enim dixit 5
‖Ps.2.b.7 aliquādo angelorū: ‖ Filius meus
es tu, ego hodie genui te? Et rur-
‖2.Reg.7.b 14 sum: Ego ero illi in patrem, & ip-
se erit mihi in filium? * Et cū ite- 6
rum introducit primogenitum in
‖Ps.96.c.8 orbem terræ, dicit: ‖Et adorēt eum
omnes angeli Dei. * Et ad ange- 7
‖Ps.103.a.4 los quidem dicit: ‖ Qui facit an- C
gelos suos spiritus, & ministros
suos flammam ignis. * Ad Fi- 8
‖Ps.44.b.7 lium autem: ‖Thronus tuus Deus
in sæculum sæculi: virga æqui-
tatis, virga regni tui. * Dilexi- 9
sti iustitiam, & odisti iniquitatē:
propterea vnxit te Deus, Deus
tuus oleo exultationis præ parti-
‖Ps.101.d.26 cipibus tuis.* Et: ‖Tu in principio 10
Domine terram fundasti: & opera
manuum tuarum sunt cæli. * Ipsi 11
peribunt, tu autem permanebis. & D
omnes vt vestimētum veterascēt:
* & velut amictum mutabis eos, 12
& mutabuntur: tu autem idem
ipse es, & anni tui non deficient.
‖Ps.109.a.1 * Ad quem autem angelorum di- 13
1.Cor.15.d 25 xit aliquando: ‖ Sede a dextris
meis, quoadusque ponam inimi-
cos tuos scabellum pedum tuo-
14 rum? * Nonne omnes sunt admi-
nistratorij spiritus, in ministerium
missi propter eos, qui hereditatem
capient salutis?

CAP. II.

1 Propterea abundantius opor-
A tet obseruare nos ea, quæ au-
diuimus ne forte pereffluamus.
2 * Si enim qui per angelos dictus
est sermo, factus est firmus, &
omnis præuaricatio, & inobediē-
tia accepit iustam mercedis retri-
3 butionem: * quomodo nos effu-
giemus si tantam neglexerimus
salutem? quæ cum initium acce-
pisset enarrari per Dominum ab
eis, qui audierunt, in nos confir-
4 mata est, * ‖contestante Deo signis ‖Mar.16.d.20
& portentis, & varijs virtutibus,
& Spiritus sancti distributionibus
secundum suam voluntatem.
5 * Non enim angelis subiecit Deus
orbem terræ futurum, de quo lo-
6 quimur. * Testatus est autem in
B quodam loco quis dicens: ‖ Quid ‖Ps.8.c.5
est homo quòd memor es eius,
aut filius hominis quoniam visi-
7 tas eum? * Minuisti eum paulo-
minus ab angelis: gloria & hono-
re coronasti eum: & constituisti
eum super opera manuum tuarū.
8 * ‖ Omnia subiecisti sub pedibus ‖Mat.28.d.18
eius: In eo enim quòd omnia ei
subiecit, nihil dimisit non subie- 1.Cor.15.d.26
ctum ei. Nūc autem necdum vi-
9 demus omnia subiecta ei * ‖Eum
C autem, qui modico quàm ange- ‖Phil.2.b.8
li minoratus est, videmus Ie-
sum propter passionem mortis,
gloria & honore coronatum: vt
gratia Dei, pro omnibus gustaret
10 mortem. * Decebat enim eū, pro-
pter quem omnia, & per quē om-
nia,

nia, qui multos filios in gloriam
adduxerat, auctorem salutis eo-
rum per passionem consummare.
*Qui enim sanctificat, & qui san- 11
ctificantur, ex vno omnes. Pro-
pter quam causam non confun-
ditur fratres eos vocare, dicens:
||Ps.21.c.23 *|| Nunciabo nomen tuum fratri- 12
bus meis: in medio Ecclesiæ lau-
||Ps.17 a.3 dabo te. * Et iterum:|| Ego ero fi- 13
||Isa.8.d.18 dens in eum. Et iterum: || Ecce D
ego, & pueri mei, quos dedit mi-
hi Deus. * Quia ergo pueri com- 14
municauerunt carni, & sanguini,
& ipse similiter participauit eis-
||Ose.13.d.14 dem: || vt per mortem destrueret
eum, qui habebat mortis impe-
1.Cor.15.g.54 rium, id est, diabolum: * & li- 15
beraret eos, qui timore mortis
per totam vitã obnoxij erant ser-
uituti. *Nusquam enim angelos 16
apprehendit, sed semen Abrahæ
apprehendit. * Vnde debuit per 17
omnia fratribus similari, vt mi-
sericors fieret, & fidelis ponti-
fex ad Deum, vt repropitiaret de-
licta populi. * In eo enim, in quo 18
passus est ipse & tentatus, potens
est & eis, qui tentantur, auxiliari.

CAP. III.

VNde fratres sancti, vocatio- 1
nis cælestis participes, con- A
siderate Apostolum, & pontificẽ
confessionis nostræ Iesum: * qui 2
||Nu.12.b.7 fidelis est ei, qui fecit illum sicut
& || Moyses in omni domo eius.
* Amplioris enim gloriæ iste præ 3
Moyse dignus est habitus, quan-
to ampliorem honorem habet do-
mus, qui fabricauit illam. *Om- 4
nis namque domus fabricatur
ab aliquo: qui autem omnia crea-
uit, Deus est. * Et Moyses quidem 5
fidelis erat in tota domo eius tã- B
quam famulus, in testimonium
eorum, quæ dicenda erant:
* Christus vero tamquam filius 6
in domo sua: quæ domus sumus
nos, si fiduciam, & gloriam spei
vsque ad finem, firmam retinea-
mus. *Quapropter sicut dicit Spi- 7
||Ps.94.b.8 ritus sanctus: || Hodie si vocem
eius audieritis, *nolite obdura- 8
re corda vestra, sicut in exacerba-
tione secũdum diem tentationis
in deserto, *vbi tentauerunt me 9
patres vestri: probauerunt, & vi-
10 derunt opera mea * quadragin-
C ta annis: Propter quod infensus
fui generationi huic, & dixi: Sem-
per errant corde. Ipsi autem non
11 cognouerunt vias meas, * sicut
iuraui in ira mea: Si introibunt in
12 requiem meam. * Videte fratres,
ne forte sit in aliquo vestrum cor
malum incredulitatis, discedẽdi a
13 Deo viuo: * sed adhortamini vos-
metipsos per singulos dies, donec
Hodie cognominatur, vt nõ obdu-
retur quis ex vobis fallacia pecca
14 ti. *Participes enim Christi effecti
D sumus: si tamen initiũ substantiæ
eius vsque ad finẽ firmũ retinea-
15 mus. *Dũ dicitur: Hodie si vocem
eius audieritis, nolite obdurare
corda vestra, quemadmodum in
16 illa exacerbatione. *Quidã enim
audientes exacerbauerunt: sed nõ
vniuersi qui profecti sunt ex Ægy
17 pto per Moysen. * Quibus autem
infensus est quadraginta annis?
Nonne illis, qui peccauerũt, ||quo- ||Nu.14.f.37
rũ cadauera prostrata sunt in de-
18 serto? * Quibus autem iurauit nõ
introire in requiem ipsius, nisi il-
19 lis, qui increduli fuerunt? *Et vi-
demus, quia non potuerũt introi-
re propter incredulitatem.

CAP. IIII.

1 TImeamus ergo ne forte reli-
A cta pollicitatione introeundi
in requiem eius, existimetur ali-
2 quis ex vobis deesse. * Etenim &
nobis nunciatum est, quemad-
modum & illis. sed non profuit il
lis sermo auditus, non admistus
3 fidei ex ijs, quæ audierunt. * In-
grediemur enim in requiem, qui
credidimus: quemadmodũ dixit:
||Sicut iuraui in ira mea: Si introi- ||Ps.94.b.11
bunt in requiem meam: & quidẽ
operibus ab institutione mundi
4 perfectis. * Dixit enim in quo-
B dã loco de die septima sic: ||Et re- ||Gen.2.a.2
quieuit Deus die septima ab om-
5 nibus operibus suis. * Et in isto
rursum: Si introibunt in requiem
6 meam. * Quoniam ergo superest
introire quosdam in illam, & ij,
quibus prioribus annunciatum
est, non introierunt propter in-
7 credulitatem: * iterum terminat
diem quendam, Hodie, in Dauid
dicen-

dicendo, post tantum temporis,
‖3.3.b.7 sicut supra dictum est: ‖ Hodie si
vocem eius audieritis, nolite ob-
durare corda vestra. * Nam si eis 8
Iesus requiem præstitisset, num-
quã de alia loqueretur, posthac,
die. * Itaque relinquitur sabba- 9
tismus populo Dei. * Qui enim 10
ingressus est in requiẽ eius: etiam C
ipse requieuit ab operibus suis, si-
cut a suis Deus. *Festinemus ergo 11
ingredi in illam requiem: vt ne
in idipsum quis incidat incredu-
litatis exemplum. * Viuus est 12
enim sermo Dei, & efficax, & pe-
netrabilior omni gladio ancipiti:
& pertingens vsque ad diuisionẽ
animæ ac spiritus, compagum
quoque ac medullarum, & discre
tor cogitationum, & intentionum
‖Ps.33.c.16 cordis. * ‖ Et non est vlla creatura 13
Eccli.15.d. inuisibilis in conspectu eius: om- D
20 nia autem nuda & aperta sunt
oculis eius, ad quem nobis ser-
mo. * Habentes ergo pontificem 14
magnum, qui penetrauit cælos,
Iesum filium Dei: teneamus con-
fessionem. * Non enim habemus 15
pontificem, qui non possit com-
pati infirmitatibus nostris: tenta-
tum autem per omnia pro simili-
tudine absque peccato. * Adea- 16
mus ergo cũ fiducia ad thronum
gratiæ: vt misericordiam conse-
quamur, & gratiam inueniamus
in auxilio opportuno.

CAP. V.

OMnis namque põtifex ex ho- 1
minibus assumptus, pro ho- A
minibus constituitur in ijs, quæ
sunt ad Deum, vt offerat dona, &
sacrificia pro peccatis: * qui con- 2
dolere possit ijs, qui ignorant, &
[illegible] errant: quoniam & ipse circum-
datus est infirmitate: * & propte- 3
rea debet, quemadmodũ pro
populo, ita etiam & pro semetip-
‖Exo.28.a.1 so offerre pro peccatis. * ‖ Nec 4
2.Par.26.c. quisquam sumit sibi honorem, B
18 sed qui vocatur a Deo, tamquam
Aaron. * Sic & Christus non se- 5
metipsum clarificauit vt pontifex
fieret: sed qui locutus est ad eum:
‖Ps.2.b.7 ‖ Filius meus es tu, ego hodie ge-
nui te. * Quemadmodum & in 6
‖Ps.109.b.4 alio loco dicit: ‖ Tu es sacerdos in
æternum secundũ ordinem Mel-
7 chisedech. * Qui in diebus carnis
C suæ preces, supplicationesq. ad
eum, qui possit illum saluum fa-
cere a morte cum clamore vali-
do, & lacrymis offerens, exaudi-
8 tus est pro sua reuerentia: * Et
quidem cum esset Filius Dei, di-
dicit ex ijs, quæ passus est, obediẽ-
9 tiam: * & consummatus, factus
est omnibus obtemperantibus si-
10 bi, causa salutis æternæ, * appel-
latus a Deo pontifex iuxta ordi-
11 nem Melchisedech. * De quo no-
bis grandis sermo, & ininterpre-
tabilis ad dicendum: quoniam
imbecilles facti estis ad audien-
12 dum. * Etenim cum deberetis
D magistri esse propter tempus: rur-
sum indigetis, vt vos doceamini
quæ sint elementa exordij sermo-
num Dei: & facti estis quibus la-
13 cte opus sit, non solido cibo. * Om-
nis enim, qui lactis est particeps,
expers est sermonis iustitiæ: par-
14 uulus enim est. * Perfectorum
autem est solidus cibus: eorum,
qui pro consuetudine exercitatos
habent sensus ad discretionem bo
ni ac mali.

CAP. VI.

1 QVapropter intermittentes in-
A choationis Christi ser-
monem, ad perfectiora
feramur, non rursum iacientes
fundamentum pœnitẽtiæ ab ope-
ribus mortuis, & fidei ad Deum
2 * baptismatum doctrinæ, impo-
sitionis quoque manuum, ac re-
surrectionis mortuorum, & iudi-
3 cij æterni. * Et hoc faciemus, si
4 quidem permiserit Deus. * ‖ Im- ‖Mat.12.d.
possibile est enim eos, qui semel 45
sunt illuminati, gustauerunt etiã 2.Pet.2.d.
donum cæleste, & participes fa- 20
5 cti sunt Spiritus sancti, *gustaue- j.10.e.26
runt nihilominus bonũ Dei ver-
bum, virtutesq. sæculi venturi,
6 * & prolapsi sunt; rursus renoua-
B ri ad pœnitentiam, rursum cruci-
figentes sibimetipsis filium Dei,
7 & ostentui habentes. *Terra enim
sæpe venientem super se bibens
imbrem, & generans herbam op- [illegible]
portunam illis, a quibus colitur:
accipit benedictionem a Deo.
8 * proferens autem spinas, ac tri-
bulos, reproba est, & maledicto
proxi-

proxima: cuius consummatio in
9 combustionem. *Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, & viciniora saluti: tametsi ita
10 loquimur. * Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministratis.
11 C * Cupimus autẽ vnumquemque vestrum eandem ostentare solicitudinem ad expletionem spei vsque in finem:
12 * vt non segnes efficiamini, verum imitatores eorũ. qui fide, & patientia hereditabũt
13 promissiones. * Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem iuraret, maiorẽ, iurauit per semetipsum,
14 ‖Gen.22.c.16 * dicens: ‖ Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te.
15 * Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.
16 D * Homines enim per maiorem sui iurant: & omnis controuersiæ eorum finis, ad confirmationem, est iuramentum.
17 * In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurãdum:
18 *vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimũ solatium habeamus, qui confugimus ad tenendã propositã spem,
19 *quã sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam, & incedentem vsq; ad interiora velaminis,
20 * vbi præcursor pro nobis introiuit Iesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in æternũ.

CAP. VII.

1 A ‖Gen.14.d.18 Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ regresso a cæde regum, & benedixit ei:
2 * cui & decimas omnium diuisit Abraham: primum quidem qui interpretatur rex iustitiæ: deinde autem & rex Salem, quod est, rex pacis,
3 * sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initiũ dierum, neque finem vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.
4 * Intuemini autẽ quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abrahã
5 patriarcha. * Et quidem de filijs Leui sacerdotium accipientes, ‖ mandatum habent decimas sumere a populo secũndum legem, id est, a fratribus suis: quãquam & ipsi exierint de lũbis Abrahæ. ‖Deu.18.a.3 Ios.14.a.4
6 B * Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromissiones, benedixit.
7 *Sine vlla autem contradictione, quod minus est, a meliore benedicitur.
8 * Et hic quidem, decimas morientes homines accipiũt: ibi autem contestatur, quia viuit.
9 * Et (vt ita dictum sit) per Abraham, & Leui, qui decimas accepit, decimatus est:
10 * adhuc enim in lumbis patris erat, quando obuiauit ei Melchisedech.
11 * Si ergo consummatio per sacerdotium Leuiticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech, aliũ surgere sacerdotem, & non secundum ordinẽ Aaron dici?
12 *Translato enim sacerdotio, necesse est
13 vt & legis translatio fiat. *In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari præsto fuit.
14 C *Manifestum est enim quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.
15 * Et amplius adhuc manifestum est: si secundũ similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,
16 *qui non secundũ legem mandati carnalis factus est, sed secũdum virtutem vitæ insolubilis.
17 * Contestatur enim: ‖ Quoniam tu es sacerdos in ęternum, secundum ordinem Melchisedech. ‖Ps.109.b.4
18 * Reprobatio quidẽ fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius,
19 & inutilitatem: * nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio vero melioris spei, per quam
20 proximamus ad Deum. *Et quãtum est non sine iureiurando (alij quidem sine iureiurãdo sacerdotes facti sunt,
21 D * hic autem cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum: ‖ Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum:)
22 * in tantum melioris testamẽti sponsor factus est Iesus. *Et alij quidem plures facti

facti

acti sunt sacerdotes, idcirco quòd
morte prohiberentur permanere:
* hic autem eo quòd maneat in 24
æternum, sempiternum habet sa-
cerdotium. * Vnde & saluare in 25
perpetuum potest accedentes per
semetipsum ad Deum: semper
viuens ad interpellãdum pro no-
bis. * Talis enim decebat vt nobis 26
esset pontifex, sanctus, innocens,
impollutus, segregatus a pecca-
toribus, & excelsior cælis factus:
* qui nõ habet necessitatem quo- 27
tidie, quemadmodum sacerdotes,
Leu.16.a.6 ‖ prius pro suis delictis hostias
offerre, deinde pro populi: hoc
enim fecit semel, seipsum offerẽ-
do. * Lex enim homines cõstituit 28
sacerdotes infirmitatem haben-
tes: sermo autem iurisiurandi, qui
post legem est, Filium in æter-
num perfectum.

CAP. VIII.

CApitulum autem super ea, 1
quæ dicuntur: Talem habe- A
mus Pontificem, qui consedit in
dextera sedis magnitudinis in cæ-
lis, * sanctorum minister & taber- 2
naculi veri, quod fixit Dominus,
& non homo. * Omnis enim pon- 3
tifex ad offerendum munera, &
hostias constituitur: vnde necesse
est & hunc habere aliquid, quod
offerat: * si ergo esset super terrã, 4
nec esset sacerdos: cum essent qui B
offerrent secundum legem mune-
ra, * qui exemplari, & vmbræ 5
deseruiunt cælestium. Sicut res-
ponsum est Moysi, cum consum-
‖Exo.25.d.40 maret tabernaculũ: ‖ Vide (inquit)
omnia facito secũdum exemplar,
Act.7.f.44 quod tibi ostensum est in monte.
* Nunc autem melius sortitus est 6
ministerium, quanto & melioris C
testamenti mediator est, quod in
melioribus repromissionibus san
citum est. * Nam si illud prius 7
culpa vacasset: non vtique secun-
di locus inquireretur. * Vituperãs 8
Ier.31.e.31 enim eos dicit: ‖ Ecce dies veniẽt,
dicit Dominus: & consummabo
super domum Israel, & super do-
mum Iuda testamentum nouum,
* non secundum testamentum, 9
quod feci patribus eorum in die,
qua apprehendi manum eorum
vt educerẽ illos de Terra Aegy-
pti: quoniam ipsi non perman-
serunt in testamento meo: & ego
10 neglexi eos, dicit Dominus. * quia
D hoc est testamentum, quod dispo-
nam domui Israel post dies illos,
dicit Dominus: Dãdo leges meas
in mentem eorum, & in corde
eorum superscribam eas: & ero
eis in Deum, & ipsi erunt mihi
11 in populum: * & non docebit v-
nusquisque proximum suum, &
vnusquisque fratrem suum di-
cens: Cognosce Dominum: quo-
niam omnes scient me a minore
12 vsque ad maiorem eorum: * quia
propitius ero iniquitatibus eo-
rum, & peccatorum eorum iam
13 non memorabor. * Dicendo au-
tem nouum: veterauit prius.
Quod autem antiquatur, & sene-
scit, prope interitum est.

CAP. IX.

1 HAbuit quidem & prius, iusti-
A ficationes culturæ, & sanctũ
2 sæculare. * ‖ Tabernaculum enim Exo.26.a.1
factum est primum, in quo erant & 36.a.8
candelabra, & mensa, & propo-
sitio panum, quæ dicitur Sancta.
3 * Post velamentum autem secun-
dum, tabernaculum, quod dici-
4 tur Sancta sanctorum: * aureum
habens ‖ thuribulum, & arcam ‖Num.16
testamenti circumtectam ex om- Leuit.16
ni parte auro, in qua vrna aurea
habẽs manna, & virga Aaron, quæ
fronduerat, ‖ & tabulæ testamẽti, ‖3.Reg.8.b.9
5 * superque eam erant Cherubim
gloriæ obumbrantia propitiato- 2.Par.5.b.10
rium: de quibus non est modo di-
6 cendum per singula. * His vero
B ita compositis: in priori quidem
tabernaculo semper introibãt sa-
cerdotes, sacrificiorum officia cõ-
7 summantes: * in secundo autem
‖ semel in anno solus pontifex nõ ‖Exo.30.b.10
sine sanguine, quẽ offert pro sua,
8 & populi ignorantia: * hoc signi- Leu.16.a.2
ficãte Spiritu sancto, nondum pro-
palatam esse sanctorum viam, ad-
huc priore tabernaculo habente
9 statum. * quæ parabola est tem-
poris instantis: iuxta quam mu-
nera, & hostiæ offeruntur, quæ
non possunt iuxta conscientiam
perfectum facere seruientem, so-
lummodo in cibis, & in potibus,
10 * & varijs baptismatibus, & iusti-
tijs

tijs carnis vsque ad tempus corre-
ctionis impositis. * Christus au- 11
tem assistens pontifex futurorum
bonorum, per amplius & perfe-
ctius tabernaculum non manufa-
ctum, id est, non huius creatio-
nis: * neque per sanguinem hir- 12
corum, aut vitulorum, sed per
proprium sanguinem introiuit se-
mel in Sancta, æterna redemptio-
‖Leu.16.e. 14 ne inuenta. * ‖Si enim sanguis hir- 13
corum, & taurorum, & cinis vitu- D
læ aspersus inquinatos sanctificat
‖1.Pet.1.d. 19 ad emundationem carnis: * ‖quã- 14
to magis sanguis Christi, qui per
1.Ioan.1.c. 7 Spiritum sanctũ semetipsum ob-
tulit immaculatum Deo, emun-
Apoc.1.b.5 dabit conscientiam nostrã ab ope-
ribus mortuis, ad seruiendum
Deo viuenti? * Et ideo noui testa- 15
‖Gal.3.b. 15 menti mediator est: ‖vt morte in-
tercedente in redemptionem ea-
rum præuaricationum, quæ erant
sub priori testamento, repromis-
sionem accipiant qui vocati sunt E
æternæ hereditatis. * Vbi enim 16
testamentum est: mors necesse est
intercedat testatoris. * Testamen- 17
tum enim in mortuis confirma-
tum est: alioquin nondum valet,
dum viuit qui testatus est. * Vn- 18
de nec primum quidem sine san-
guine dedicatum est. * Lecto e- 19
nim omni mandato legis a Moyse
vniuerso populo: accipiens san-
guinem vitulorũ, & hircorũ cum
aqua & lana coccinea, & hyssopo:
ipsum quoque librum, & omnẽ
‖Exo.24.c. 8 populum aspersit, * dicens: ‖Hic 20
sanguis testamenti, quod manda-
uit ad vos Deus. * Etiam taber- 21
naculum, & omnia vasa ministe- F
rij sanguine similiter aspersit: * Et 22
omnia pene in sanguine secundũ
legem mundantur: & sine sangui-
nis effusione non fit remissio.
* Necesse est ergo exẽplaria qui- 23
dem cælestium his mundari: ipsa
autem cælestia melioribus hostijs
quàm istis. * Non enim in manu- 24
facta Sancta Iesus introiuit exẽ-
plaria verorum: sed in ipsum cæ-
lum, vt appareat nunc vultui Dei
pro nobis: * Neque vt sæpe of- 25
ferat semetipsum, quemadmodũ
Pontifex intrat in Sancta per sin-
gulos annos in sanguine alieno:
* alioquin oportebat eum frequẽ- 26
ter pati ab origine mundi: nunc
G autem semel in consummatione
sæculorum, ad destitutionem pec-
cati, per hostiam suam apparuit.
27 * Et quemadmodum statutum est
hominibus semel mori, post hoc
28 autem iudicium: * ‖sic & Christus ‖Ro.5.b.8
semel oblatus est ad multorũ ex- 1.Pet.3.c.
hauriendam peccata: secundo sine 28
peccato apparebit expectantibus
se, in salutem.

CAP. X.

1 A VMbram enim habens lex fu-
turorum bonorum, nõ ipsam
imaginem rerum: per singulos
annos eisdem ipsis hostijs, quas
offerunt indesinenter, numquam
potest accedentes perfectos face-
2 re: * alioquin cessassent offerri:
ideo quòd nullam haberent vl-
tra conscientiam peccati, cultores
3 semel mundati: * sed in ipsis com-
memoratio peccatorum per sin-
4 gulos annos fit. * impossibile
enim est sanguine taurorum &
5 hircorum auferri peccata. * Ideo
B ingrediens mundum dicit: ‖Ho- ‖Ps.39.b.7
stiam, & oblationem noluisti: cor-
6 pus autem aptasti mihi: * holocau-
tomata pro peccato non tibi pla-
7 cuerunt. * Tunc dixi: Ecce ve-
nio: ‖in capite libri scriptum est ‖Ibidem.
de me: Vt faciam, Deus, volun-
8 tatem tuam. * Superius dicens:
Quia hostias, & oblationes, & ho-
locautomata pro peccato noluisti,
nec placita sunt tibi, quæ secun-
9 dum legem offeruntur, * tunc di-
xi: Ecce venio, vt faciam, Deus,
voluntatem tuam: aufert primũ,
10 vt sequens statuat. * In qua volun-
tate sanctificati sumus per obla-
tionẽ corporis Iesu Christi semel.
11 * Et omnis quidem sacerdos præ-
C sto est quotidie ministrans, & eas-
dem sæpe offerens hostias, quæ
numquã possunt auferre pecca-
12 ta: * hic autem vnam pro pecca-
tis offerens hostiam, in sempiter-
13 num sedet in dextera Dei, * de ce-
tero expectans ‖donec ponantur ‖Ps.109.a.1
inimici eius scabellum pedum 1.Cor.15.d
14 eius. * Vna enim oblatione consũ- 25
mauit in sempiternum sanctifica-
15 tos. * Contestatur autẽ nos & Spi- ‖Ier.31.f.
ritus sanctus. Postquam enim di- 33
16 xit: * ‖Hoc autem testamentum, S.8.c.8
quod

quod testabor ad illos post dies il-
los, dicit Dominus, Dando leges
meas in cordibus eorum, & in
mentibus eorum superscribã eas:
* & peccatorum, & iniquitatum 17
eorũ iam nõ recordabor amplius. D
* Vbi autem horum remissio: iam 18
non est oblatio pro peccato. *Ha- 19
bentes itaque fratres fiduciam in
introitu sanctorum in sanguine
Christi, * quam initiauit nobis 20
viam nouam, & viuentem per ve-
lamẽ, id est, carnem suam, * & sa- 21
cerdotem magnum super domum
Dei: * accedamus cum vero cor- 22
de in plenitudine fidei, aspersi
corda a conscientia mala, & ablu-
ti corpus aqua munda, * tenea- 23
mus spei nostræ confessionem in- E
declinabilẽ, (fidelis enim est qui
repromisit) * & cõsideremus inui- 24
cem in prouocationem charitatis,
& bonorum operum: * non de- 25
serentes collectionem nostram,
sicut consuetudinis est, quibus-
dam, sed consolantes, & tanto
magis quanto videritis appropin-
‖He.6.a.4 quantem diem. * ‖ Voluntarie 26
enim peccãtibus nobis post acce-
ptam notitiã veritatis, iam non re-
linquitur pro peccatis hostia, * ter- 27
ribilis autem quædam expectatio
iudicij, & ignis æmulatio, quæ
consumptura est aduersarios. * Ir- 28
ritam quis faciens legem Moysi,
‖Deu.17.b.9 Mat. 18. b. 16 Io.8.c. 17 sine vlla miseratione ‖ duobus vel
tribus testibus moritur: * quan- 29
to magis putatis deteriora mereri F
supplicia qui filium Dei concul-
cauerit, & sanguinem testamenti
‖1.Cor.13.a.2 pollutum duxerit, in quo sancti-
ficatus est, & spiritui gratiæ contu
meliã fecerit? * Scimus enim qui 30
‖Deu.32.e.35 dixit: ‖ Mihi vindicta, & ego re-
tribuam. Et iterum: Quia iudi-
cabit Dominus populum suum.
* Horrendum est incidere in ma- 31
nus Dei viuẽtis. * Rememoramini 32
autem pristinos dies, in quibus il-
luminati, magnũ certamen susti-
nuistis passionum: * & in altero 33
quidem opprobrijs, & tribulatio-
nibus spectaculum facti: in alte-
ro autem socij taliter conuersan-
tium effecti. * Nam & vinctis cõ- 34
passi estis, & rapinam bonorum
vestrorum cum gaudio suscepistis
cognoscentes vos habere melio- G
rem & manentem substantiam.

35 * Nolite itaque amittere confidẽ-
tiam vestram, quæ magnam ha-
36 bet remunerationem. * Patientia
enim vobis necessaria est: vt vo-
luntatem Dei facientes, reporte-
37 tis promissionem. * ‖ Adhuc enim ‖Hab.3.a.3
modicum aliquantulum, qui ven Ro.1. b.17
turus est, veniet, & non tar-
38 dabit. * ‖ iustus autem meus ex ‖Gal.3.b.11
fide viuit. quòd si subtraxerit se,
39 non placebit animæ meæ. * Nos
autem non sumus subtractionis
filij in perditionem, sed fidei in
acquisitionem animæ.

CAP. XI.

1 EST autem fides sperandarum
A substantia rerum, argumen-
2 tum non apparentium. * In hac
enim testimonium consecuti sunt
3 senes. * ‖ Fide intelligimus aptata ‖Gen.1.a.3
esse sæcula verbo Dei: vt ex inui-
4 sibilibus visibilia fierent. * ‖ Fide ‖Gen.4.a.4
plurimam hostiam Abel, quàm
Cain, obtulit Deo, ‖ per quam te- ‖Mat.23.d.24
stimonium consecutus est esse iu-
stus, testimonium perhibẽte mu-
neribus eius Deo, & per illam de-
5 functus adhuc loquitur. * ‖ Fide ‖Gen. 5. e. 24
Henoc translatus est ne videret
mortem, & nõ inueniebatur: quia Eccli.44.c.16
trãstulit illum Deus: ante transla-
tionem enim testimonium habuit
6 placuisse Deo. * Sine fide autem
B impossibile est placere Deo. Cre-
dere enim oportet accedentem
ad Deum quia est, & inquirenti-
7 bus se remunerator sit. * ‖ Fide ‖Gen. 6. c. 13
Noe responso accepto de ijs, quæ
adhuc non videbantur, metuens Eccli.44.c.13
aptauit arcã in salutẽ domus suæ,
per quam damnauit mundum: &
iustitiæ, quæ per fidẽ est, heres est
8 institutus. * ‖ Fide qui vocatur ‖Gen.15.a.5
Abraham obediuit in locũ exire,
quẽ accepturus erat in hereditatẽ:
9 & exijt, nesciens quo iret. * Fide
demoratus est in Terra repromis-
sionis, tamquam in aliena, in ca-
sulis habitando cum Isaac, & Ia-
cob coheredibus repromissionis
10 eiusdem. * Expectabat enim fun-
C damenta habentem ciuitatem:
cuius artifex, & conditor Deus.
11 * ‖ Fide & ipsa Sara sterilis virtu- ‖Gen.17.c.19
tem in conceptionem seminis ac-
cepit, etiam præter tempus æta-
tis: quoniam fidelem credidit es-

se cum

se eum, qui repromiserat.* Pro- 12
pter quod & ab vno orti sunt (&
hoc emortuo) tamquam sidera
cæli in multitudinem, & sicut
arena, quæ est ad oram maris, in-
numerabilis. * Iuxta fidem de- 13
functi sunt omnes isti, non ac-
ceptis repromissionibus, sed a
longe eas aspicientes, & salutan-
tes, & confitentes quia peregri-
ni, & hospites sunt super terram.
* Qui enim hæc dicunt, signifi- 14
cant se patriam inquirere. * Et si 15
quidē ipsius meminissent de qua
exierunt, habebant vtique tempus
reuertendi. * nunc autem melio- 16
rem appetunt, id est, cælestem. D
Ideo non confunditur Deus vo-
cari Deus eorum: parauit enim il-
‖Gen.22.a.1 lis ciuitatē.* ‖ Fide obtulit Abra- 17
ham Isaac, cum tentaretur, & vni-
Eccli.44.d.21 genitum offerebat, qui susceperat
repromissiones; *ad quem dictum 18
‖Gen.21.b.12 est: ‖ Quia in Isaac vocabitur ti-
bi semen: * arbitrans quia & a 19
Ro.9.b.7 mortuis suscitare potens est Deus:
vnde eum & in parabolam acce-
‖Gen.27.d.27.g.36 pit.*‖Fide & de futuris benedixit 20
Isaac Iacob, & Esau. * ‖ Fide 21
‖Gen.48.c.15 Iacob, moriens, singulos filiorum
Ioseph benedixit: ‖ & adorauit
‖Gen.47.d.3 fastigium virgæ eius. * ‖ Fide Io- 22
seph moriens, de profectione fi-
Gen.50.d.24 liorum Israel memoratus est, & de
ossibus suis mandauit. * ‖ Fide 23
‖Exo.2.a.2 Moyses, natus, occultatus est mē- E
sibus tribus a parentibus suis, eo
quòd vidissent elegantē infantē,
‖Exo.1.c.16 ‖ & non timuerunt regis edictum.
‖Exo.2.b.11 *‖ Fide Moyses grandis factus ne- 24
gauit se esse filiū filiæ Pharaonis,
*magis eligens affligi cum populo 25
Dei, quàm temporalis peccati ha-
bere iucunditatē, * maiores diui- 26
tias æstimans thesauro Ægyptio-
rum, improperiū Christi: aspicie-
bat enim in remunerationē.*Fide 27
reliquit Aegyptum, non veri-
tus animositatem regis: inuisibi-
lem enim tamquam videns susti-
‖Exo.12 nuit.*‖Fide celebrauit pascha, & 28
sanguinis effusionem: ne qui va-
stabat primitiua, tangeret eos.
‖Exo.14.e.22 *‖ Fide transierunt Mare rubrum 29
tamquam per aridam terrā: quod F
experti Aegyptij, deuorati sunt.
‖Ios.6.d.20 *‖ Fide muri Iericho corruerunt, 30
circuitu dierum septem. * Fide 31
Rahab meretrix non perijt cum
incredulis, ‖ excipiens explorato- ‖Ios.2.a.3
32 res cum pace. *Et quid adhuc di-
cam? Deficiet enim me tempus
enarrantem de Gedeon, Barac,
Samson, Iephte, Dauid, Samuel,
33 & Prophetis: * qui per fidē vice-
runt regna, operati sunt iustitiam,
adepti sunt repromissiones, obtu-
34 rauerunt ora leonum, * extinxe-
G runt impetum ignis, effugerunt
aciem gladij, conualuerunt de
infirmitate, fortes facti sunt in bel-
lo, castra verterunt exterorum:
35 * acceperunt mulieres de resurre-
ctione mortuos suos: alij autem
distenti sunt non suscipientes re-
demptionem, vt meliorem inue-
36 nirent resurrectionem. * Alij ve-
ro ludibria, & verbera experti,
insuper & vincula, & carceres:
37 * lapidati sunt, secti sunt, ten-
tati sunt, in occisione gladij mor-
tui sunt, circuierunt in melotis,
in pellibus caprinis, egentes, an-
38 gustiati, afflicti: * quibus dignus
non erat mundus: in solitudini-
bus errantes in montibus, & spe-
39 luncis, & in cauernis terræ. *Et hi
omnes testimonio fidei probati,
non acceperunt repromissionem,
40 * Deo pro nobis melius aliquid
prouidente, vt non sine nobis,
consummarentur.

CAP. XII.

1 A Ideoque & nos tantam haben- ‖Ro.6.a.4
tes impositam nubem testium, Colos.3.b.2
‖deponentes omne pondus, & cir-
cumstans nos peccatum, per pa- Eph.4.e.22
tientiam curramus, ad proposi- 2. Pet. 2.a
2 tum nobis certamen: * aspicien- 1.4.a.1
tes in Auctorem fidei, & consum-
matorem Iesum, qui proposito
sibi gaudio sustinuit crucem, con-
fusione contempta, atque in dex-
3 tera sedis Dei sedet. * Recogitate
B enim eum, qui talem sustinuit
a peccatoribus aduersum semeti-
psum contradictionem: vt ne fa-
tigemini, animis vestris deficien-
4 tes. * Nōdum enim vsque ad san-
guinem restitistis, aduersus pecca-
5 tum repugnantes: * & obliti estis
consolationis, quæ vobis tamquā
filijs loquitur, dicens: ‖ Fili mi, ‖Pro.3.b.11
noli negligere disciplinam Domi- Apoc.3.d.19
ni: neq; fatigeris dū ab eo argue-
6 ris. * Quem enim diligit Domi-
nus,

nus, castigat: flagellat autem om-
nem filium, quem recipit. * In di- 7
sciplina perseuerate. Tamquam
filijs vobis offert se Deus: quis
enim filius, quem non corripit pa-
ter? * Quod si extra disciplinam 8
estis, cuius participes facti sunt C
omnes: ergo adulteri, & non fi-
lij estis. * Deinde patres quidem 9
carnis nostræ, eruditores habui-
mus, & reuerebamur eos. non
multo magis obtẽperabimus Patri
spirituum, & viuemus? * Et illi 10
quidem in tempore paucorũ die-
rum, secundum voluntatem suã
erudiebant nos: hic autem ad id,
quod vtile est in recipiendo san-
ctificationem eius. * Omnis autẽ 11
disciplina in præsenti quidem vi- D
detur non esse gaudij, sed mœro-
ris: postea autem fructum paca-
tissimum exercitatis per eam, red-
det iustitiæ. * Propter quod re- 12
missas manus, & soluta genua eri-
gite, * & gressus rectos facite pe- 13
dibus vestris: vt non claudicans
quis erret, magis autem sanetur.
‖Ro.12.b.18 * ‖Pacem sequimini cũ omnibus, 14
& sanctimoniam, sine qua nemo
videbit Deum: * contemplantes 15
nequis desit gratiæ Dei: nequa ra-
dix amaritudinis sursum germi-
nans impediat, & per illam inqui-
nentur multi. * Ne quis fornica- 16
‖Gen.25.d.33 tor, aut profanus ‖vt Esau: qui E
propter vnam escam vẽdidit pri-
mitiua sua: * scitote enim quo- 17
‖Gen.27.f.38 niam ‖& postea cupiens heredi-
tare benedictionem, reprobatus
est: non enim inuenit pœnitentiæ
locum, quamquam cum lacry-
‖Exo.19.b.12.& 20.c.21 mis inquisisset eam. * ‖Non enim 18
accessistis ad tractabilẽ montem,
& accensibilem ignem, & turbi-
nem, & caliginem, & procellam,
* & tubæ sonum, & vocem ver- 19
borum, quam qui audierunt, ex-
cusauerunt se, ne eis fieret verbũ.
* Non enim portabãt quod dice- 20
‖Exo.19.a.1 batur: Et si bestia tetigerit mon-
tem lapidabitur. * Et ita terribi- 21
le erat quod videbatur. Moyses F
dixit: Exterritus sum, & treme-
bundus. * Sed accessistis ad Sion 22
montem, & ciuitatem Dei viuẽ-
tis, Ierusalem cælestem, & mul-
torum millium angelorum fre-
quentiam, * & Ecclesiam primi- 23
tiuorum, qui cõscripti sunt in cæ-
lis, & iudicem omnium Deum,
& spiritus iustorum perfectorum,
24 * & testamenti noui mediatorem
Iesum, & sanguinis aspersionem
melius loquentem quàm Abel.
25 * Videte ne recusetis loquentem.
G Si enim illi non effugerunt, recu-
santes eum, qui super terram lo-
quebatur: multo magis nos, qui
de cælis loquentem nobis auerti-
26 mus. * cuius vox mouit terrã tunc:
nunc autem repromittit, dicens:
‖Adhuc semel: & ego mouebo nõ ‖Agg.2.b.7
27 solum terram, sed & cælũ. * Quod
autem, Adhuc semel, dicit: de-
clarat mobilium trãslationem tã-
quam factorum, vt maneant ea,
28 quæ sunt immobilia. * Itaque re-
gnum immobile suscipientes, ha-
bemus gratiam: per quam ser-
uiamus placentes Deo, cum metu
29 & reuerentia. * ‖Etenim Deus ‖Deut.4.d.24.
noster ignis consumens est.

CAP. XIII.

1 CHaritas fraternitatis maneat
2 in vobis. * ‖Et hospitalita- ‖Rom.12.c.13
A tem nolite obliuisci, per hanc e-
nim ‖latuerunt quidam, Ange- 1.Pet.4.c.9
3 lis hospitio receptis. * Memento- ‖Gen.18.a.3.& 19.a.2
te vinctorum, tamquam simul
vincti: & laborantium, tam-
quam & ipsi in corpore morãtes.
4 * Honorabile connubium in om-
nibus, & thorus immaculatus.
Fornicatores enim, & adulteros
5 iudicabit Deus. * Sint mores si-
ne auaritia, contenti præsentibus:
ipse enim dixit. ‖Non te dese- ‖Iof.1.a.5
6 ram, neque derelinquam. * ita
vt confidenter dicamus: ‖Domi- ‖Ps.117.a.6
nus mihi adiutor: non timebo
7 quid faciat mihi homo. * Me-
B mentote præpositorum vestrorũ,
qui vobis locuti sunt verbũ Dei:
quorum intuẽtes exitum conuer-
8 sationis imitamini fidem. * Ie-
sus Christus heri, & hodie: ip-
9 se & in sæcula. * Doctrinis varijs,
& peregrinis nolite abduci. Opti-
mum est enim gratia stabilire cor,
non escis: quæ non profuerunt
10 ambulantibus in eis. * Habemus
altare, de quo edere non habent
potestatem, qui tabernaculo de-
11 seruiunt. * ‖Quorum enim ani- ‖Leu.16.f.27
malium infertur sanguis pro pec-
cato in Sancta per pontificem

horum

horum corpora cremantur extra
castra. *Propter quod & Iesus, vt 12
sanctificaret per suũ sanguinem C
populum, extra portam passus
est. * Exeamus igitur ad eum ex- 13
tra castra, improperium eius por-
‖ Mic. 2. c. 10 tantes . * ‖ Non enim habemus 14
hic manentem ciuitatem, sed fu-
turam inquirimus. * Per ipsum 15
ergo offeramus hostiã laudis sem-
per Deo, idest, fructum labio-
rum confitentium nomini eius.
* Beneficentiæ autem, & commu- 16
nionis nolite obliuisci: talibus
enim hostijs promeretur Deus.
* Obedite præpositis vestris, & 17
subiacete eis. * Ipsi enim perui- 18
gilant quasi rationem pro anima- D
bus vestris reddituri, vt cum gau-
dio hoc faciant, & non gementes:
hoc enim nõ expedit vobis. *Ora- 19
te pro nobis: confidimus enim
quia bonam conscientiam habe-
mus in omnibus bene volentes
20 conuersari. *Amplius autem de-
precor vos hoc facere, quò cele-
21 rius restituar vobis. *Deus autem
pacis, qui eduxit de mortuis pa-
storem magnum ouium, in san-
guine testamenti æterni, Domi-
num nostrum Iesum Christum,
22 * aptet vos in omni bono, vt fa-
ciatis eius voluntatem: faciens
in vobis quod placeat coram se
per Iesum Christum: cui est glo-
ria in sæcula sæculorum. Amen.
23 * Rogo autem vos fratres, vt suf-
feratis verbum solatij. Etenim
24 perpaucis scripsi vobis. * Cogno-
scite fratrem nostrũ Timotheum
dimissum: cum quo (si celerius
25 venerit) videbo vos. * Salutate
omnes præpositos vestros, & om-
nes sanctos. Salutant vos de Ita-
lia fratres. *Gratia cum omnibus
vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA
B. IACOBI APOSTOLI.

CAPVT PRIMVM.

ACOBVS 1
Dei, & Do- A
mini nostri
Iesu Christi
seruus, duo-
decim tribu-
bus, quæ sũt
in dispersio-
ne, salutem. * Omne gaudium 2
existimate fratres mei, cum in ten
‖ Ro. 5. a. 3 tationes varias incideritis: *‖scien 3
tes quòd probatio fidei vestræ pa-
tientiam operatur. *Patientia au- 4
‖ Mat. 7. a. 7 tem opus perfectum habet: vt si-
& 21. c. 22. tis perfecti & integri in nullo de-
Mar. 11. c. ficientes. *Si quis autem vestrum 5
24 indiget sapientiã, postulet a Deo,
Luc. 11. b. 9 qui dat omnibus affluenter, & nõ
Io. 14. b. 13 improperat: & dabitur ei. *‖ Po- 6
& 16. e. 23 stulet autem in fide nihil hæsitãs: B
f. 24. qui enim hæsitat, similis est flu-
ctui maris, qui a vẽto mouetur &
7 circumfertur. * non ergo æstimet
homo ille quòd accipiat aliquid
8 a Domino. * Vir duplex animo
inconstãs est in omnibus vijs suis.
9 * Glorietur autem frater humilis
10 in exaltatione sua: * diues autem
in humilitate sua, ‖quoniam sicut ‖ Eccli. 14.
11 flos fœni transibit: * exortus est c. 18
enim sol cum ardore, & arefecit Isa. 40. b. 6.
fœnum, & flos eius decidit, & de- 1. Pet. 1. d
cor vultus eius deperijt: ita & di- 24
ues in itineribus suis marcescet.
12 * ‖ Beatus vir, qui suffert tentatio- ‖ Iob 5. c. 17
nem: quoniam cum probatus fue-
rit, accipiet coronam vitæ, quam
repromisit Deus diligentibus se.
13 * Nemo cum tentatur, dicat quo-
niam a Deo tentatur: Deus enim
intentator malorum est: ipse au-
14 tem neminẽ tentat. * Vnusquisque

vero tentatur a cōcupiſcentia ſua
abſtractus, & illectus. * Deinde 15
concupiſcentia cum conceperit,
parit peccatum: peccatum vero
cum conſummatum fuerit, gene-
rat mortem. * Nolite itaque erra- 16
re fratres mei dilectiſſimi. * Omne 17
datū optimum, & omne donum
perfectum deſurſum eſt, deſcen-
dens a Patre luminū, apud quem
non eſt transmutatio, nec viciſſi-
tudinis obumbratio. * Volunta- 18
rie enim genuit nos verbo verita-
tis, vt ſimus initiū aliquod crea-
turæ eius. * Scitis fratres mei di- 19
‖ Prou. 17. d. 27 lectiſſimi. ‖ Sit autem omnis ho-
mo velox ad audiendum: tardus
autem ad loquendum, & tardus
ad iram. * Ira enim viri, iuſtitiam 20
Dei non operatur. * Propter quod 21
abijcientes omnem immunditiā, D
& abundantiam malitiæ, in man-
ſuetudine ſuſcipite inſitum ver-
bum, quod poteſt ſaluare animas
‖ Mat. 7.d. 21 veſtras. * ‖ Eſtote autem factores 22
verbi, & non auditores tantum:
Ro.2. b.15 fallentes voſmetipſos. * Quia ſi 23
quis auditor eſt verbi, & non fa-
ctor: hic comparabitur viro con-
ſideranti vultum natiuitatis ſuæ
in ſpeculo: * conſiderauit enim 24
ſe, & abijt, & ſtatim oblitus eſt
qualis fuerit. * qui autem perſpe- 25
xerit in legem perfectam liberta-
tis, & permanſerit in ea, non au-
ditor obliuioſus factus, ſed factor
operis: hic beatus in facto ſuo
erit. * Si quis autem putat ſe re- 26
ligioſum eſſe, non refrenans lin-
guam ſuam, ſed ſeducens cor
ſuum, huius vana eſt religio. * Re- 27
ligio munda, & immaculata apud
Deum, & Patrem, hæc eſt: Viſi-
tare pupillos, & viduas in tribu-
latione eorum, & immaculatum
ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.

CAP. II.

‖ Leu.19.c. 15 FRatres mei, nolite in perſona- 1
rum acceptione habere fidem A
Deut.1.d.16 Domini noſtri Ieſu Chriſti glo-
& 16.d. 19 riæ. * Etenim ſi introierit in con- 2
Prou.24.c. 23 uentum veſtrum vir aureum an-
nulum habens in veſte candida,
Eccli.42.a. 1 introierit autem & pauper in ſor-
dido habitu, * & intendatis in 3
eum, qui indutus eſt veſte præ-
clara, & dixeritis ei: Tu ſede hic
bene: pauperi autem dicatis: Tu
ſta illic; aut ſede ſub ſcabello pe-
4 dum meorum: * nonne iudicatis
apud voſmetipſos, & facti eſtis
iudices cogitationum iniquarū?
5 * Audite fratres mei dilectiſſimi,
B nonne Deus elegit pauperes in
hoc mundo, diuites in fide, & he-
redes regni, quod repromiſit Deus
6 diligētibus ſe? * Vos autem exho-
norastis pauperem. Nonne diui-
tes per potētiam opprimunt vos,
& ipſi trahunt vos ad iudicia?
7 * Nonne ipſi blaſphemāt bonum
nomen quod inuocatum eſt ſu-
8 per vos? * Si tamen legem perfi-
citis regalem ſecundum Scriptu-
ras: ‖ Diliges proximum tuum ſi- ‖ Leu.19.d.
9 cut teipſum: bene facitis: * ſi au- Matt.22.d.
tem perſonas accipitis, peccatum 39
operamini, redarguti a lege quaſi Mar.12.c.
10 tranſgreſſores. * ‖ Quicumque 31
autem totam legem ſeruauerit, Ro.13.c.9
offendat autem in vno, factus eſt Gal.5.c.14
11 omnium reus. * Qui enim dixit, Leui.19.c.
C Non mœchaberis, dixit &, Non 15
occides. Quod ſi non mœchabe- Deut.1.c.
ris, occides autem, factus es tranſ- 18
12 greſſor legis. * Sic loquimini, & Mat.5.c.19
ſic facite ſicut per legem liber-
13 tatis incipientes iudicari. * Iudi-
cium enim ſine miſericordia illi,
qui non fecit miſericordiam:
ſuperexaltat autem miſericordia
14 iudicium. * Quid proderit fratres
mei ſi fidem quis dicat ſe habere,
opera autem non habeat? Num-
quid poterit fides ſaluare eum?
15 * ‖ Si autem frater, & ſoror nudi ‖ 1. Io 3.c.
A ſint, & indigeant victu quotidia- 17
16 no, * dicat autem aliquis ex vo-
bis illis: Ite in pace, calefacimi-
ni & ſaturamini: non dederitis
autem eis, quæ neceſſaria ſunt
17 corpori, quid proderit? * Sic &
fides ſi non habeat opera, mor-
18 tua eſt in ſemetipſa. * Sed dicet
quis: Tu fidem habes, & ego o-
pera habeo: oſtende mihi fidem
tuam ſine operibus: & ego oſten-
dam tibi ex operibus fidem meā.
19 * Tu credis quoniam vnus eſt
D Deus: Bene facis: & dæmones cre-
20 dunt, & contremiſcunt. * Vis au-
tem ſcire o homo inanis, quoniam
fides ſine operibus mortua eſt?
21 * ‖ Abraham pater noſter nonne ‖ Gen.22.b.
ex operibus iuſtificatus eſt, offe-
rens Iſaac filium ſuum ſuper al-
tare?

tare? * Vides quoniã fides coope- 22
rabatur operibus illius & ex ope-
ribus fides consummata est. * Et 23
suppleta est Scriptura, dicens:
‖Gen.15.b.6 ‖ Credidit Abraham Deo, & re-
putatum est illi ad iustitiam, &
Rom.4.a.1 amicus Dei appellatus est. * Vi- 24
Gal.3.a.6 detis quoniam ex operibus iusti-
ficatur homo, & non ex fide tan-
‖Iof.2.a.10 tum? * Similiter ‖ & Rahab me- 25
retrix, nonne ex operibus iustifi-
cata est suscipiens nuncios, & alia
via eijciens? * Sicut enim corpus 26
sine spiritu mortuum est, ita &
fides sine operibus mortua est.

CAP. III.

‖Mat.23.a.8 Nolite plures magistri fieri 1
fratres mei, scientes quo- A
niam maius iudiciũ sumitis. * in 2
multis enim offendimus omnes.
Si quis in verbo non offendit: hic
perfectus est vir. potest etiam
freno circumducere totum cor-
pus. * Si autem equis frena in 3
ora mittimus ad consentiendum
nobis, & omne corpus illorum
circumferimus. * Ecce & naues, 4
cum magnæ sint, & a ventis
validis minentur, circumferun-
tur a modico gubernaculo vbi
impetus dirigentis voluerit. * Ita 5
& lingua modicum quidem mẽ- B
brum est, & magna exaltat. Ec-
ce quantus ignis quàm magnam
siluam incendit! * Et lingua 6
ignis est, vniuersitas iniquitatis.
Lingua constituitur in membris
nostris, quæ maculat totum cor-
pus & inflammat rotam natiui-
tatis nostræ inflammata a gehen-
na. * Omnis enim natura bestia- 7
rum, & volucrum, & serpentium,
& ceterorum domantur, & do-
mita sunt à natura humana: * lin- 8
guam autem nullus hominum
domare potest: inquietũ malum: C
plena veneno mortifero. * In ipsa 9
benedicimus Deum & Patrem: &
in ipsa maledicimus homines,
qui ad similitudinem Dei facti
sunt. * ex ipso ore procedit be- 10
nedictio, & maledictio. Non
oportet, fratres mei, hæc ita fieri.
* Numquid fons de eodem fora- 11
mine emanat dulcem, & amaram
aquam? * Numquid potest, fra- 12
tres mei, ficus vuas facere aut vi-
tis ficus? Sic neque salsa dulcem
13 potest facere aquam. * Quis sa-
piens, & disciplinatus inter vos?
Ostendat ex bona conuersatione
operationem suam in mansuetu-
14 dine sapientiæ. * Quòd si zelum
D amarum habetis, & contentiones
sint in cordibus vestris: nolite glo-
riari, & mendaces esse aduersus
15 veritatem. * non est enim ista sa-
pientia desursum descendẽs: sed
terrena, animalis, diabolica.
16 * Vbi enim zelus & contentio: ibi
inconstantia, & omne opus pra-
17 uum. * Quæ autem desursum est
sapientia, primum quidem pu-
dica est, deinde pacifica, modesta,
suadibilis, bonis consentiẽs, plena
misericordia, & fructibus bonis,
non iudicans, sine simulatione.
18 * Fructus autem iustitiæ, in pace
seminatur, facientibus pacem.

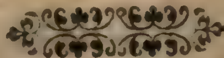
CAP. IIII.

1 Vnde bella, & lites in vobis?
A Nonne hinc? ex concupiscen-
tijs vestris, quæ militant in mem-
2 bris vestris? * Concupiscitis, &
non habetis: occiditis, & zela-
tis: & non potestis adipisci: li-
tigatis, & belligeratis, & non ha-
betis, propter quod non postula-
3 tis. * Petitis, & non accipitis: eo
quòd male petatis: vt in concu-
4 piscẽtijs vestris insumatis. * Adul-
B teri nescitis quia amicitia huius
mũdi, inimica est Dei? Quicũque
ergo voluerit amicus esse sæculi
huius, inimicus Dei constituitur.
5 * An putatis quia inaniter Scri-
ptura dicat: Ad inuidiam concu-
piscit spiritus, qui habitat in vo-
6 bis? * Maiorem autem dat gratiã.
Propter quod dicit: ‖ Deus super- ‖Pro.3.d.34
bis resistit, humilibus autem dat
7 gratiam. * Subditi ergo estote
Deo, resistite autem diabolo, &
8 fugiet a vobis. * Appropinqua-
C te Deo, & appropinquabit vobis.
Emundate manus, peccatores,
& purificate corda, duplices ani-
9 mo. * Miseri estote, & lugete, &
plorate: risus vester in luctum
conuertatur, & gaudium in mœ-
10 rorem. * ‖ Humiliamini in con- ‖1.Pet.1.b.6
spectu Domini, & exaltabit vos.
11 * Nolite detrahere alterutrum fra-
tres. Qui detrahit fratri, aut qui

iudicat fratrē suum, detrahit legi,
& iudicat legem. Si autem iudicas
legem: non es factor legis, sed
iudex. * Vnus est legislator, & iu- 12
dex, qui potest perdere, & libe-
|| Ro.14.a.4 rare. * || Tu autem quis es, qui 13
iudicas proximum? Ecce nunc
qui dicitis. Hodie aut crastino ibi- D
mus in illam ciuitatem, & facie-
mus ibi quidem annum, & mer-
cabimur & lucrū faciemus: * qui 14
ignoratis quid erit in crastino.
* Quæ est enim vita vestra? vapor 15
est ad modicum parens, & dein-
ceps exterminabitur; pro eo vt
dicatis: Si Dominus voluerit. Et
Si vixerimus, faciemus hoc, aut
illud. * Nunc autem exultatis in 16
superbijs vestris. Omnis exulta-
tio talis, maligna est. * Scienti 17
igitur bonum facere, & non fa-
cienti, peccatum est illi.

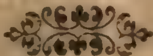
CAP. V.

AGite nunc diuites, plorate 1
vlulantes in miserijs vestris, A
quæ aduenient vobis. * Diuitiæ 2
vestræ putrefactæ sunt: & ve-
stimenta vestra a tineis comesta
sunt. * Aurum, & argentum 3
vestrum æruginauit: & ærugo eo-
rum in testimonium vobis erit,
& manducabit carnes vestras si-
cut ignis. Thesaurizastis vobis
iram in nouissimis diebus. * Ec- 4
ce merces operariorū, qui messue-
runt regiones vestras, quæ frauda-
ta est a vobis, clamat: & clamor
eorum in aures Domini sabbaoth
introiuit. * Epulati estis super 5
terrā, & in luxurijs enutristis cor-
da vestra in die occisionis. * Ad- 6
dixistis, & occidistis iustum, &
non restitit vobis. * Patientes igi- 7
tur estote fratres vsque ad aduen- B
tum Domini. Ecce agricola ex-
pectat pretiosum fructum terræ,
patienter ferens donec accipiat
8 temporaneum, & serotinum. * Pa-
tientes igitur estote & vos, & con-
firmate corda vestra: quoniam ad-
uentus Domini appropinquauit.
9 * Nolite ingemiscere fratres in
alterutrum, vt non iudicemini.
Ecce iudex ante ianuam assistit.
10 * Exemplum accipite, fratres, exi-
tus mali, laboris, & patientiæ,
Prophetas qui locuti sunt in no-
11 mine Domini. * Ecce beatifica-
C mus eos, qui sustinuerunt. Suffe-
rētiam Iob audistis, & finem Do-
mini vidistis, quoniam misericors
12 Dominus est, & miserator. * An-
te omnia autem fratres mei || no- || Matt.5.f.
lite iurare, neque per cælum, 34
neque per terram, neque aliud
quodcumque iuramentum. Sit
autem sermo vester: Est, est: Non,
non: vt non sub iudicio decidatis.
13 * Tristatur aliquis vestrum? oret:
14 Æquo animo est? psallat. * Infir-
D matur quis in vobis? inducat pres-
byteros Ecclesiæ, & orent super
eum, vngentes eum oleo in no-
15 mine Domini: * & oratio fidei sal-
uabit infirmum, & alleuiabit eum
Dominus: & si in peccatis sit, re-
16 mittentur ei. * Confitemini ergo
alterutrum peccata vestra, & ora-
te pro inuicem vt saluemini: mul-
tum enim valet deprecatio iusti
17 assidua. * || Elias homo erat si- || 3. Reg.17.
milis nobis passibilis: & oratio- a. 1
ne orauit vt nō plueret super ter- Luc.4.d.25
ram, & non pluit annos tres, &
18 menses sex. * Et rursum orauit:
& cælum dedit pluuiam, & terra
19 dedit fructū suum. * Fratres mei,
si quis ex vobis errauerit a verita-
20 te, & conuerterit quis eum: * sci-
re debet quoniam qui conuerti
fecerit peccatorem ab errore viæ
suæ, saluabit animam eius a mor-
te, & operiet multitudinem pec-
catorum.

EPISTO-

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

PETRVS Apo 1
stolus Iesu A
Christi, ele-
ctis aduenis
dispersionis
Ponti, Gala-
tiæ, Cappa-
dociæ, Asiæ,
& Bithyniæ
* secundum 2
præscientiam Dei Patris, in san-
ctificationem Spiritus, in obe-
dientiam, & aspersionem sangui-
nis Iesu Christi: Gratia vobis, &
‖1. Cor. 1. a 3 Eph. 1. a. 3 pax multiplicetur. * ‖ Benedi- 3
ctus Deus & Pater Domini nostri
Iesu Christi, qui secundum mi-
sericordiam suam magnam rege-
nerauit nos in spem viuam, per
resurrectionē Iesu Christi ex mor
tuis, * in hereditatem incorru- 4
ptibilem, & incontaminatam, &
immarcescibilem, conseruatam
in cælis in vobis, * qui in virtute 5
Dei custodimini per fidem in sa- B
lutem, paratam reuelari in tem-
pore nouissimo. * In quo exulta- 6
bitis, modicum nunc si oportet
contristari in variis tentationi-
bus: * vt probatio vestræ fidei 7
multo pretiosior auro (quod per
ignem probatur) inueniatur in
laudem, & gloriam, & hono-
rem in reuelatione Iesu Christi:
* quem cum non videritis, diligi- 8
tis: in quem nunc quoque non
videntes creditis: credentes au-
tem exultabitis lætitia inenarra-
bili, & glorificata: * reportantes 9
finem fidei vestræ, salutem ani-
marum. * De qua salute exqui- 10
sierunt, atque scrutati sunt pro-
phetæ, qui de futura in vobis gra-
tia prophetauerunt: * scrutantes 11
in quod, vel quale tēpus signifi-
caret in eis Spiritus Christi: præ-
nuncians eas quæ in Christo sunt
passiones, & posteriores glorias:
12 * quibus reuelatum est quia non
C sibimetipsis, vobis autem mini-
strabant ea, quæ nunc nunciata
sunt vobis per eos, qui euangeli-
zauerunt vobis, Spiritu sancto
misso de cælo, in quem deside-
rant angeli prospicere. * Pro-
13 pter quod succincti lumbos men-
tis vestræ, sobrij perfecte spera-
te in eam, quæ offertur vobis,
gratiam, in reuelationem Iesu
14 Christi: * quasi filij obedientiæ,
non configurati prioribus igno-
15 rantiæ vestræ desiderijs: * sed se-
cundum eum, qui vocauit vos,
Sanctum: & ipsi in omni conuer-
16 satione sancti sitis: * quoniam
scriptum est: ‖ Sancti eritis, quo- ‖Leu. 11. g. 44. & 19. a.
17 niam ego Sanctus sum. * Et si 2. & 20. b. 7
patrem inuocatis eum, qui ‖ si- ‖Deu. 10. d. 17
ne acceptione personarum iudi- Ro. 2. b. 11
cat secundum vniuscuiusque o- Gal. 2. b. 6
pus, in timore incolatus vestri
18 tempore conuersamini. * Scien-
D tes quòd non corruptibilibus au-
ro, vel argento redempti estis de
vana vestra conuersatione pater-
19 næ traditionis: * ‖ sed pretioso ‖1. Cor. 6. d. 20. & 7. d. 23
sanguine quasi agni immaculati
20 Christi, & incontaminati: * præ- Heb. 9. d. 14
cogniti quidem ante mundi con- 1. Io. 1. b. 7
stitutionem, manifestati autem Apo. 1. b. 5
nouissimis temporibus propter
21 vos, * qui per ipsum fideles estis
in Deo, qui suscitauit eum a mor
tuis, & dedit ei gloriam, vt fi-
des vestra, & spes esset in Deo:
22 * Animas vestras castificantes in
obedientia charitatis, in frater-
nitatis amore, simplici ex corde

 inui-

inuicem diligite attentius: * re- 23
nati non ex semine corruptibi-
li, sed incorruptibili per verbum
Dei viui, & permanentis in æter-
num: * ‖ quia omnis caro vt 24
‖Isa.40.b.6 fœnum: & omnis gloria eius
Eccli.14.c. tamquam flos fœni: exaruit fœ-
18 num, & flos eius decidit. * Ver- 25
Iac.1.b.10 bum autem Domini manet in æ-
ternum. hoc est autem verbum,
quod euangelizatum est in vos.

CAP. II.

Rom.6.a.4 DEponentes igitur omnem 1
Eph.4.c.22 malitiam, & omnem do- A
Col.3.b.8 lum, & simulationes, & inui-
Heb.12.a.1 dias, & omnes detractiones, * si- 2
cut modo geniti infantes, ratio-
nabile, sine dolo lac concupisci-
te: vt in eo crescatis in salutem:
* si tamen gustastis quoniam dul- 3
cis est Dominus. * Ad quem 4
accedentes lapidem viuum, ab
hominibus quidem reprobatum,
a Deo autem electum, & hono-
rificatum: * & ipsi tamquam 5
lapides viui superædificamini,
domus spiritualis, sacerdotium
sanctum, offerre spirituales ho-
stias, acceptabiles Deo per Ie-
sum Christum: * Propter quod 6
‖Isai.28.d. continet Scriptura: ‖ Ecce pono B
16 in Sion lapidem summum angu-
Ro.9.g.33 larem, electum, pretiosum: &
qui crediderit in eum, non con-
fundetur. * Vobis igitur honor 7
credentibus: non credentibus au-
‖Psal.117.d. tem ‖ lapis, quem reprobauerunt
21 ædificantes, hic factus est in ca-
Mat.21.d. put anguli: * & lapis offensio- 8
42 nis, & petra scandali his, qui of-
Act.4.b.11 fendunt verbo, nec credunt in
Isa.8.c.14 quo & positi sunt. * Vos autem 9
genus electum, regale sacerdo-
tium, gens sancta, populus ac-
quisitionis: vt virtutes annun-
cietis eius, qui de tenebris vos
vocauit in admirabile lumen
‖Osee 2.d. suum. * ‖ Qui aliquando non 10
23 populus, nunc autem populus
Ro.9.e.25 Dei: qui non consecuti miseri-
cordiam, nunc autem misericor-
‖Ro.13.d. diam consecuti. * ‖ Charissimi, 11
14 obsecro vos tamquam aduenas C
Gal.5.c.16 & peregrinos abstinere vos a car-
nalibus desiderijs, quæ militant
aduersus animam, * conuersa- 12
tionem vestram inter Gentes ha-
bentes bonam: vt in eo, quod
detrectant de vobis, tamquam
de malefactoribus, ex bonis ope-
ribus vos considerantes, glorifi-
cent Deum in die visitationis.
13 * ‖ Subiecti igitur estote omni ‖Ro.13.a.1
humanæ creaturæ propter Deum:
14 siue regi quasi præcellenti: * siue
ducibus tamquam ab eo missis ad
vindictam malefactorum, lau-
15 dem vero bonorum: * quia sic
est voluntas Dei, vt benefacien-
tes obmutescere faciatis impru-
dentium hominum ignorantiam:
16 * quasi liberi, & non quasi vela-
men habentes malitiæ libertatem,
17 sed sicut serui Dei. * Omnes ho-
norate: ‖ fraternitatem diligi- ‖Ro.12.c.
te: Deum timete: Regem ho- 10
18 norificate. * ‖ Serui subditi esto- ‖Eph.6.a.5
te in omni timore dominis, non Col.3.d.22
tantum bonis & modestis, sed e- Tit.2.b.9
19 tiam dyscolis. * Hæc est enim
D gratia, si propter Dei conscien-
tiam sustinet quis tristitias, pa-
20 tiens iniuste. * Quæ enim est glo-
ria, si peccantes, & colaphizati
suffertis? Sed si bene facientes
patienter sustinetis: hæc est gra-
21 tia apud Deum. * In hoc enim
vocati estis: quia & Christus pas-
sus est pro nobis, vobis relinquens
exemplum vt sequamini vestigia
22 eius: * ‖ qui peccatum non fe- ‖Isa.53.c.9
cit, nec inuentus est dolus in ore
23 eius: * qui cum malediceretur,
non maledicebat: cum patere-
tur, non comminabatur: trade-
bat autem iudicanti se iniuste:
24 * ‖ qui peccata nostra ipse pertu- ‖1.Io.3.a.5
lit in corpore suo super lignum: Isa.53.b.5
vt peccatis mortui, iustitiæ viua-
mus: cuius liuore sanati estis.
25 * Eratis enim sicut oues errantes,
sed conuersi estis nunc ad pasto-
rem, & episcopum animarum ve-
strarum.

CAP. III.

1 SImiliter & mulieres subditæ Col.3.e.18
A sint viris suis: vt & si qui Eph.5.e.25
non credunt verbo, per mulie-
rum conuersationem sine verbo
2 lucrifiant, * considerantes in ti-
more castam conuersationem ve- ‖1.Tim.2.
3 stram. * ‖ Quarum non sit ex- b.9
trinse-

trinsecus capillatura, aut circum-
datio auri, aut indumenti vesti-
mentorum cultus: * sed qui abs- 4
conditus est cordis homo, in in-
corruptibilitate quieti, & mode-
sti spiritus, qui est in conspectu
Dei locuples. * Sic enim ali- 5
quando & sanctæ mulieres, spe-
rantes in Deo, ornabant se, sub-
||Gen.18.b. iectæ proprijs viris. * || Sicut 6
12 Sara obediebat Abrahæ, domi-
num eum vocans: cuius estis fi-
liæ benefacientes, & non perti-
mentes vllam perturbationem.
||1.Cor.7. * || Viri similiter cohabitantes se- 7
a.3 cundum scientiam, quasi infir- B
miori vasculo muliebri impar-
tientes honorem, tamquam &
coheredibus gratiæ vitæ: vt non
impediantur orationes vestræ.
* In fine autem omnes vnani- 8
mes, compatientes, fraternita-
tis amatores, misericordes, mo-
||Pro.17.c. desti, humiles: * || non redden- 9
13 tes malum pro malo, nec male-
Ro.12.d.17 dictum pro maledicto, sed econ-
1.Thess.5. trario benedicentes: quia in hoc
d.15 vocati estis, vt benedictionem
||Ps.33.c.13 hereditate possideatis. * || Qui 10
enim vult vitam diligere, & dies
videre bonos, coerceat linguam
suam a malo, & labia eius ne
||Isa.1.c.16 loquantur dolum. * || Declinet 11
a malo, & faciat bonum: inqui-
rat pacem, & sequatur eam:
* Quia oculi Domini super iu- 12
stos, & aures eius in preces eo- C
rum: Vultus autem Domini su-
per facientes mala. * Et quis est 13
qui vobis noceat, si boni æmula-
||Matt.5.a tores fueritis? * || Sed & si quid 14
10 patimini propter iustitiam, bea-
ti. Timorem autem eorum ne
timueritis, & non conturbemi-
ni. * Dominum autem Christum 15
sanctificate in cordibus vestris,
parati semper ad satisfactionem
omni poscenti vos rationem de
||Ti.2.c.12 ea, quæ in vobis est, spe. * || sed 16
Ro.5.b.6 cum modestia, & timore, con-
Hebr.9.d. scientiam habentes bonam: vt in
28 eo, quod detrahunt vobis, con-
fundantur, qui calumniantur ve-
stram bonam in Christo conuer-
sationem. * Melius est enim be- 17
nefacientes (si voluntas Dei ve- D
lit) pati, quàm malefacientes.
* quia & Christus semel pro pec- 18
catis nostris mortuus est, iustus
pro iniustis, vt nos offerret Deo,
mortificatus quidem carne, vi-
19 uificatus autem spiritu. * In quo
& his, qui in carcere erant, spiri-
20 tibus veniens prædicauit: * qui in-
creduli fuerant aliquando, || quan- ||Gen.6.b.
do expectabant Dei patientiam 14
in diebus Noe, cum fabricare- Matt.24.d.
tur arca, in qua pauci, id est 37
octo animæ saluæ factæ sunt per Luc.17.f.
21 aquam. * Quod & vos nunc si- 26
milis formæ saluos facit baptis-
ma: non carnis depositio sor-
dium, sed conscientiæ bonæ in-
terrogatio in Deum per resurre-
22 ctionem Iesu Christi, * qui est
in dextera Dei, deglutiens mor-
tem, vt vitæ æternæ heredes effi-
ceremur: profectus in cælum,
subiectis sibi angelis, & potesta-
tibus, & virtutibus.

CAP. IIII.

1 CHristo igitur passo in carne,
A & vos eadem cogitatione
armamini: quia qui passus est in
2 carne, desijt a peccatis: * Vt iam
non desiderijs hominum, sed vo-
luntati Dei, quod reliquum est
3 in carne viuat temporis. * || Suf- ||Ephe.4.e.
ficit enim præteritum tempus ad 23
voluntatem Gentium consum-
mandam his, qui ambulauerunt
in luxurijs, desiderijs, vinolen-
tijs, comessationibus, potationi-
bus, & illicitis idolorum culti-
4 bus. * In quo admirantur non
concurrentibus vobis in eandem
luxuriæ confusionem, blasphe-
5 mantes. * Qui reddent rationem
ei, qui paratus est iudicare vi-
6 uos & mortuos. * Propter hoc
B enim & mortuis euangelizatum
est: vt iudicentur quidem secun-
dum homines in carne, viuant
autem secundum Deum in Spiri-
7 tu. * Omnium autem finis ap-
propinquauit. Estote itaque pru-
dentes, & vigilate in orationi-
8 bus. * Ante omnia autem, mu-
tuam in vobismetipsis charita- ||Pro.10.b.
tem continuam habentes: quia 12
charitas operit multitudinem pec Ro.12.c.13
9 catorum. * Hospitales inuicem Heb.13.a.
10 sine murmuratione: * || Vnus- 2
quisque, sicut accepit gratiam, Phil.2.b.
in alterutrum illam administran- 14

tes, sicut boni dispensatores mul- C
Ro. 12 b. 6 tiformis gratiæ Dei. * Si quis 11
loquitur, quasi sermones Dei: si
1.Cor.4.a.2 quis ministrat, tamquam ex vir-
tute, quam administrat Deus: vt
in omnibus honorificetur Deus
per Iesum Christum: cui est glo-
ria, & imperium in sæcula sæcu-
lorum: Amen. * Charissimi, 12
nolite peregrinari in feruore, qui
ad tentationem vobis fit, quasi
noui aliquid vobis contingat:
*sed communicantes Christi pas- 13
sionibus gaudete, vt & in reue-
latione gloriæ eius gaudeatis exul
tantes. * Si exprobramini in no- 14
mine Christi, beati eritis: quo- D
niam quod est honoris, gloriæ, &
virtutis Dei, & qui est eius Spi-
ritus, super vos requiescit. * Ne- 15
mo autem vestrum patiatur vt ho
micida, aut fur, aut maledicus,
aut alienorum appetitor. * Si au- 16
tem vt Christianus, non erube-
scat: glorificet autem Deum in
isto nomine. * quoniam tempus 17
est, vt incipiat iudicium a do-
mo Dei. Si autem primùm a no-
bis: quis finis eorum, qui non
Pro.11.d.31 credunt Dei Euangelio? * Et si 18
iustus vix saluabitur, impius, &
peccator vbi parebunt? * Itaque 19
& hi, qui patiuntur secundum
voluntatem Dei, fideli Creato-
ri commendent animas suas, in
benefactis.

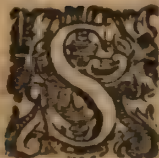
CAP. V.

SEniores ergo, qui in vobis 1
sunt, obsecro, consenior & A
testis Christi passionum: qui &
eius, quæ in futuro reuelanda
est, gloriæ communicator: * pa- 2
scite qui in vobis est gregem Dei,
prouidentes non coactè, sed spon-
taneè secundum Deum: neque
turpis lucri gratia, sed volunta-
3 riè: * neque vt dominantes in
cleris, sed forma facti gregis ex
4 animo. * Et cum apparuerit prin-
B ceps pastorum, percipietis im-
marcescibilem gloriæ coronam.
5 * Similiter adolescentes subditi
estote senioribus. * Omnes au- Ro. 12.d.10
tem inuicem humilitatem insi-
nuate, * quia Deus superbis re- Iac.4.c.10
sistit, humilibus autem dat gra- Ps.54.d.23
6 tiam. * Humiliamini igitur sub Mat.6.e.25
potenti manu Dei, vt vos exaltet Luc.12.c.22
7 in tempore visitationis: * omnem
solicitudinem vestram proijcien-
tes in eum, quoniam ipsi cura est
8 de vobis: * Sobrij estote, & vigi-
C late: quia aduersarius vester dia-
bolus tamquam leo rugiens cir-
9 cuit, quærens quem deuoret: * Cui
resistite fortes in fide: scientes
eandem passionē ei, quæ in mun-
do est, vestræ fraternitati fieri.
10 * Deus autem omnis gratiæ, qui
vocauit nos in æternam suam glo-
riam in Christo Iesu, modicum
passos ipse perficiet, confirmabit,
11 solidabitque. * Ipsi gloria, & im-
perium in sæcula sæculorum.
12 Amen. * Per Siluanum fidelem
D fratrem vobis, vt arbitror, breui-
ter scripsi: obsecrans & conte-
stans, hanc esse veram gratiam
13 Dei, in qua statis. * Salutat vos
Ecclesia, quæ est in Babylone
coëlecta, & Marcus filius meus.
14 * Salutate inuicem in oscu-
lo sancto: Gratia vobis
omnibus, qui e-
stis in Christo
Iesu. A-
men.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

IMON Pe- 1
trus, seruus, A
& Apostolus
Iesu Christi,
ijs, qui coæ-
qualem no-
biscum sorti-
ti sunt fidem
in iustitia Dei nostri, & Saluato-
ris Iesu Christi. * Gratia vobis,& 2
pax adimpleatur in cognitione
Dei, & Christi Iesu Domini no-
stri: * quomodo omnia nobis di- 3
uinæ virtutis suæ, quæ ad vitam,
& pietatem donata sunt, per co-
gnitionem eius, qui vocauit nos
propria gloria, & virtute, * per 4
quem maxima, & pretiosa nobis
promissa donauit: vt per hæc effi-
ciamini diuinæ consortes naturæ:
fugientes eius, quæ in mundo est,
concupiscentiæ corruptionem.
* Vos autem curam omnem sub- 5
inferentes, ministrate in fide ve- B
stra virtutem, in virtute au-
tem scientiam, * in scientia au- 6
tem abstinentiam, in abstinen-
tia autem patientiam, in patien-
tia autem pietatem, * in pieta- 7
te autem amorem fraternitatis,
in amore autem fraternitatis cha-
ritatem. * Hæc enim si vobiscum 8
adsint, & superent, non vacuos,
nec sine fructu vos constituent in
Domini nostri Iesu Christi cogni-
tione. * Cui enim non præsto sunt 9
hæc, cæcus est, & manu tentans,
obliuionem accipiens purgatio-
nis veterum suorum delictorum.
* Quapropter fratres magis sata- 10
gite vt per bona opera certam ve- C
stram vocationem, & electionem
faciatis: hæc enim facientes, non
peccabitis aliquando. * Sic enim 11
abundanter ministrabitur vobis
introitus in æternum regnum Do-
mini nostri, & Saluatoris Iesu
12 Christi. * Propter quod incipiam
vos semper commonere de his: &
quidem scientes & confirmatos
13 vos in præsenti veritate. * Iustum
autem arbitror quamdiu sum in
hoc tabernaculo, suscitare vos in
14 commonitione: * certus quòd ve-
lox est depositio tabernaculi mei
secundum quod & Dominus no-
ster Iesus Christus ‖ significauit ‖Io.21.f.19
15 mihi. * Dabo autem operam &
frequenter habere vos post obitũ
meum, vt horum memoriam fa-
16 ciatis. * ‖ Non enim doctas fabu- ‖1.Cor.1.d.
las secuti notam fecimus vobis 7
Domini nostri Iesu Christi virtu-
tem, & præsentiam: sed specula-
tores facti illius magnitudinis.
17 * Accipiens enim a Deo Patre
D honorem, & gloriam, voce de-
lapsa ad eum huiuscemodi a ma-
gnifica gloria: ‖ Hic est Filius meus ‖Mat.17.a.
dilectus, in quo mihi complacui, 5
18 ipsum audite. * Et hanc vocem
nos audiuimus de cælo allatam,
cum essemus cum ipso in monte
19 sancto. * Et habemus firmiorem
propheticum sermonem: cui be-
nefacitis attendentes quasi lucer-
næ lucenti in caliginoso loco do-
nec dies elucescat, & lucifer oria-
20 tur in cordibus vestris: * ‖ hoc pri- ‖2. Tim. 3.
mum intelligentes quòd omnis d.16
prophetia Scripturæ propria in-
21 terpretatione non fit. * Non enim
voluntate humana allata est ali-
quãdo prophetia: sed Spiritu san-
cto inspirati, locuti sunt sancti
Dei homines.

CAP. II.

1 A FVerunt vero & pseudoprophe-
tæ in populo, sicut & in vo-
bis erunt magistri mendaces, qui
introducent sectas perditionis,

& eum,

& eum, qui emit eos, Dominum
negant : superducentes sibi cele-
rem perditionem. * Et multi se- 2
quētur eorum luxurias, per quos
via veritatis blasphemabitur : * & 3
in auaritia fictis verbis de vobis
negotiabuntur : quibus iudicium
iam olim non cessat : & perditio
||Iob 4.d.18 eorum non dormitat. * || Si enim 4
Iud.b.6 Deus angelis peccātibus non pe-
percit, sed rudentibus inferni
detractos in tartarū tradidit cru-
ciandos, in iudicium reseruari.
* Et originali mundo nō pepercit, 5
Gen.7.a.1 || sed octauum Noe iustitiæ præ-
conem custodiuit, diluuium mun
|| Gen.19.b. do impiorum inducens. * || Et ci- 6
25 uitates Sodomorum, & Gomor- B
rhæorum in cinerem redigens,
euersione damnauit : exemplum
eorum, qui impie acturi sunt, po-
nens : * & iustū Lot oppressum a 7
nefandorum iniuria, ac luxurio-
sa conuersatione eripuit : * aspe- 8
ctu enim, & auditu iustus erat: ha-
bitās apud eos, qui de die in diem
animam iustam iniquis operibus
cruciabant. * Nouit Dominus 9
pios de tentatione eripere : ini-
quos vero in diem iudicij reser-
uare cruciandos : * magis autem 10
eos, qui post carnem in concupi-
scentia immunditiæ ambulant,
dominationemq. contemnunt, au-
daces, sibi placentes, sectas non
metuunt introducere blasphemā-
tes : * vbi angeli fortitudine, & 11
virtute cum sint maiores, nō por-
tant aduersum se execrabile iudi-
ciū. *Hi vero velut irrationabilia 12
pecora, naturaliter in captionem,
& in perniciem in his quæ igno-
rant blasphemantes in corruptio-
ne sua peribunt, * percipientes 13
mercedem iniustitiæ, voluptatē C
existimantes diei delicias : coin-
quinationes, & maculæ delicijs
affluentes, in conuiuijs suis luxu-
riantes vobiscum, * oculos habē- 14
tes plenos adulterij, & incessabi-
lis delicti. Pellicientes animas in-
stabiles, cor exercitatum auaritia
habentes, maledictionis filij :
*derelinquentes rectam viā erra- 15
||Num. 22. uerunt, || secuti viam Balaam ex
d. 23 Bosor, qui mercedem iniquitatis
Iud.d.11 amauit : * correptionem vero ha- 16
buit suæ vesaniæ : subiugale mu-
tū animal, hominis voce loquens,
prohibuit prophetæ insipientiam.
17 * Hi sunt fontes sine aqua, & ne-
D bulæ turbinibus exagitatæ, qui-
bus caligo tenebrarum reserua-
18 tur. * Superba enim vanitatis lo-
quentes, pelliciunt in desiderijs
carnis luxuriæ eos, qui paululum
effugiūt, qui in errore conuersan-
19 tur : * libertatem illis promitten-
tes, cum ipsi serui sint corruptio-
nis : || a quo enim quis superatus ||Io.8.d.24
20 est, huius & seruus est. * Si enim Ro.16.c.20
refugientes coinquinationes mū- Hebr.6.a.4
di in cognitione Domini nostri, Mat.12. d.
& Saluatoris Iesu Christi, his rur- 45
sus implicati superantur : facta
sunt eis posteriora deteriora prio-
21 ribus. * Melius enim erat illis
non cognoscere viam iustitiæ,
quàm post agnitionem retrorsum
conuerti ab eo, quod illis tradi-
22 tum est sancto mandato :* Conti-
git enim eis illud veri prouer-
bij : || Canis reuersus ad suum ||Pro. 28.b.
vomitum : &, Sus lota in voluta- 11
bro luti.

CAP. III.

1 HAnc ecce vobis, charissimi,
A secundam scribo epistolam,
in quibus vestram excito in com-
2 monitione sinceram mentem: *vt
memores sitis eorum, quæ præ-
dixi verborum a sanctis Prophe-
tis, & Apostolorum vestrorum,
præceptorum Domini & Saluato-
3 ris. * || hoc primum scientes, quòd ||1. Tim. 4.
venient in nouissimis diebus in a.1
deceptione illusores, iuxta pro- 2.Tim. 3.a.
prias concupiscentias ambulātes, 1
4 * dicentes : || Vbi est promissio, aut Iud.f.18
B aduentus eius? ex quo enim pa- ||Eze. 12. f.
tres dormierunt, omnia sic perse- 27
5 uerant ab initio creaturæ. * La-
tet enim eos hoc volentes, quòd
cæli erant prius, & terra, de aqua,
& per aquam consistens Dei ver-
6 bo : * per quæ, ille tunc mundus
7 aqua inundatus perijt. * Cæli au-
tem, qui nunc sunt, & terra eo-
dē verbo repositi sunt, igni reser-
uati in diem iudicij, & perditio-
8 nis impiorum hominum. * Vnum
vero hoc non lateat vos, charissi-
mi, quia vnus dies apud Dominū
sicut mille anni, & mille anni si-
9 cut dies vnus. * Non tardat Do-
C minus promissionem suam, sicut
quidam

1. Thes.5.a.2 quidam existimant: sed patienter
agit propter vos, nolens aliquos
perire, sed omnes ad pœnitentiam
reuerti. * Adueniet autem dies 10
Domini vt fur: in quo cæli magno
Apo.3.a.3 impetu transient, elementa verò
& 16.c.15 calore soluentur, terra autem &
quæ in ipsa sunt opera, exuren-
tur. * Cum igitur hæc omnia dis- 11
soluenda sint, quales oportet vos
esse in sanctis conuersationibus,
& pietatibus, * expectantes, & 12
properantes in aduentũ diei Do-
mini, per quem cæli ardentes sol-
uentur, & elementa ignis ardo-
Isa.65.c.17.& 66.g.22 re tabescent? * Nouos vero cæ- 13
los, & nouam terram secundum
promissa ipsius expectamus, in
Apo.21.a.1 quibus iustitia habitat. * Propter 14
quod charissimi hæc expectantes,
satagite immaculati, & inuiolati
15 ei inueniri in pace. * & Domi- Ro.2.a.4
D ni nostri longanimitatem, salu-
tem arbitremini: sicut & cha-
rissimus frater noster Paulus secũ-
dum datam sibi sapientiam scrip-
16 sit vobis, * sicut & in omnibus
epistolis, loquens in eis de his,
in quibus sunt quædam difficilia
intellectu, quæ indocti, & insta-
biles deprauant, sicut & ceteras
Scripturas, ad suam ipsorũ perdi-
17 tionem. * Vos igitur fratres præ-
scientes custodite, ne insipientium
errore traducti excidatis a propria
18 firmitate. * crescite vero in gratia,
& in cognitione Domini nostri, &
Saluatoris Iesu Christi. Ipsi glo-
ria & nunc, & in diem æterni-
tatis. Amen.

EPISTOLA B. IOANNIS APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

VOD fuit 1
ab initio, A
quod audi-
uimus, quod
vidimus o-
culis nostris,
quod perspe
ximus, &
manus nostræ contrectauerunt de
verbo vitæ: * & vita manifestata 2
est, & vidimus, & testamur, &
annunciamus vobis vitam æter-
nam, quæ erat apud Patrem, &
apparuit nobis: * quod vidimus 3
& audiuimus, annunciamus vo- B
bis, vt & vos societatem habea-
tis nobiscum, & societas nostra sit
cum Patre, & cum Filio eius Iesu
Christo. * Et hæc scribimus vobis 4
vt gaudeatis, & gaudium vestrum
sit plenum. * Et hæc est annun- 5
ciatio, quam audiuimus ab eo, C
Ia.8.b.12 & annunciamus vobis: Quo-
niam Deus lux est, & tenebræ in
6 eo non sunt vllæ. * Si dixerimus
quoniam societatem habemus cũ
eo, & in tenebris ambulamus,
mentimur, & veritatem non fa-
7 cimus. * Si autem in luce ambula-
mus sicut & ipse est in luce, socie-
tatem habemus ad inuicem, & Hebr.9.d.
sanguis Iesu Christi, Filij eius, 14
8 emũdat nos ab omni peccato. * Si 1.Pet.1.d.
D dixerimus quoniam peccatum 19
non habemus, ipsi nos seducimus, Apo.1.b.5
9 & veritas in nobis non est. * Si 3.Reg.8.e
confiteamur peccata nostra: fidelis 45
est, & iustus, vt remittat nobis 2.Par.6.g.
peccata nostra, & emundet nos 36
10 ab omni iniquitate. * Si dixeri- Pro.20.b.9
mus quoniam non peccauimus: Eccl.7.c.
mendacem facimus eum, & ver- 21
bum eius non est in nobis.

CAP. II.

1 Filioli mei, hæc scribo vobis,
A vt non peccetis. Sed & si quis
peccauerit, aduocatum habemus
apud

apud Patrem, Iesum Christum
iustum: * & ipse est propitiatio 2
pro peccatis nostris: non pro no-
stris autem tantum, sed etiam pro
totius mundi. * Et in hoc scimus 3
quoniam cognouimus eum, si
mandata eius obseruemus. * Qui 4
dicit se nosse eum, & mandata
eius non custodit, mendax est, &
in hoc veritas non est. * Qui autẽ 5
seruat verbũ eius, vere in hoc cha
ritas Dei perfecta est: & in hoc
scimus quoniam in ipso sumus.
* Qui dicit se in ipso manere, de- 6
bet, sicut ille ambulauit, & ipse
ambulare. * Charissimi, non man- 7
datum nouũ scribo vobis, sed mã- B
datum vetus, quod habuistis ab
initio; Mandatum vetus est ver-
¶ Io. 13. d. 34. & 15. b. 12 — bum, quod audistis. * ‖ Iterum 8
mandatum nouum scribo vobis,
quod verum est & in ipso, & in
vobis: quia tenebræ transierunt, &
verum lumen iam lucet. * Qui 9
dicit se in luce esse, & fratrem
suum odit, in tenebris est vsque
¶ J. 3. c. 14 — adhuc. * ‖ Qui diligit fratrem 10
suum, in lumine manet, & scan-
dalum in eo non est. * Qui au- 11
tem odit fratrem suum, in tene-
bris est, & in tenebris ambulat,
& nescit quo eat: quia tenebræ
obcæcauerunt oculos eius. * Scri- 12
bo vobis, filioli, quoniam remit-
tuntur vobis peccata propter no-
men eius. * Scribo vobis patres, 13
quoniam cognouistis eum, qui
ab initio est. Scribo vobis adole-
scentes, quoniam vicistis mali-
gnum. * Scribo vobis infantes, 14
quoniam cognouistis patrẽ. Scri-
bo vobis iuuenes, quoniam fortes
estis, & verbum Dei manet in vo-
bis, & vicistis malignum. * No- 15
lite diligere mundum, neque ea, C
quæ in mundo sunt. Si quis dili-
git mundum, non est charitas
Patris in eo: * quoniam omne, 16
quod est in mundo, concupiscen-
tia carnis est, & concupiscentia
oculorum, & superbia vitæ: quæ
non est ex Patre, sed ex mundo
est. * Et mundus transit, & con- 17
cupiscentia eius. Qui autem facit
voluntatem Dei, manet in æter-
num. * Filioli, nouissima hora 18
est: & sicut audistis quia Antichri-
stus venit: & nunc Antichristi
multi facti sunt; vnde scimus,
19 quia nouissima hora est: * Ex no-
bis prodierunt, sed non erant ex
nobis. nã, si fuissent ex nobis, per-
mansissent vtique nobiscum: sed
vt manifesti sint quoniã non sunt
20 omnes ex nobis. * Sed vos vnctio-
nem habetis a Sancto, & nostis
21 omnia. * Non scripsi vobis quasi
ignorantibus veritatem, sed qua-
si scientibus eam: & quoniam
omne mendacium ex veritate nõ
22 est. * Quis est mendax, nisi is,
D qui negat quoniã Iesus est Chri-
stus? Hic est Antichristus, qui
23 negat Patrem, & Filium. * Omnis,
qui negat Filium, nec Patrem ha-
bet: qui confitetur Filium, & Patrẽ
24 habet. * Vos quod audistis ab ini-
tio, in vobis permaneat: Si in vo-
bis permanserit, quod audistis ab
initio, & vos in Filio, & Patre
25 manebitis. * Et hæc est repromis-
sio, quam ipse pollicitus est no-
26 bis, vitam æternam. * Hæc scri-
psi vobis de his, qui seducunt
27 vos. * Et vos vnctionem, quam
accepistis ab eo, maneat in vobis.
Et non necesse habetis vt aliquis
doceat vos: sed sicut vnctio eius
docet vos de omnibus, & verum
est, & non est mendacium. Et
sicut docuit vos: manete in eo.
28 * Et nunc filioli manete in eo: vt
cum apparuerit, habeamus fidu-
ciam, & non confundamur ab
29 eo in aduentu eius. * Si scitis quo-
niam iustus est, scitote quoniam
& omnis, qui facit iustitiam, ex
ipso natus est.

CAP. III.

1 Videte qualem charitatem de-
A dit nobis Pater, vt filij Dei
nominemur & simus. Propter hoc
mundus non nouit nos: quia non
2 nouit eum. * Charissimi, nunc
filij Dei sumus: & nondum ap-
paruit quid erimus. Scimus quo-
niam cum apparuerit, similes ei
erimus: quoniam videbimus eum
3 sicuti est. * Et omnis, qui habet
hanc spem in eo, sanctificat se,
4 sicut & ille sanctus est. * Omnis,
qui facit peccatum, & iniquita- — ‖ Isai. 53. c. 12
tem facit: & peccatum est ini-
5 quitas. * ‖ Et scitis quia ille ap- — 1. Pet. 2. d. 22
paruit vt peccata nostra tolleret:
& pec-

& peccatum in eo non est. * Om- 6
nis, qui in eo manet, non peccat:
& omnis, qui peccat, non vidit
eum, nec cognouit eum. * Filio- 7
li, nemo vos seducat. Qui facit B
iustitiam, iustus est: sicut & il-
‖Io.8.f.44 le iustus est. * ‖Qui facit pec- 8
catum, ex diabolo est: quoniam
ab initio diabolus peccat. In hoc
apparuit Filius Dei, vt dissol-
uat opera diaboli. * Omnis, qui 9
natus est ex Deo, peccatum non
facit: quoniam semen ipsius in
eo manet, & non potest peccare,
quoniam ex Deo natus est. * In 10
hoc manifesti sunt filij Dei, & fi-
lij diaboli. Omnis qui non est iu-
stus, non est ex Deo, & qui non
diligit fratrem suum: * quoniam 11
hæc est annunciatio, quam audi-
‖Io.13.d.34 stis ab initio, ‖vt diligatis alteru-
& 15.b.12 trum. * Non sicut ‖Cain, qui ex 12
‖Gen.4.b.8 maligno erat, & occidit fratrem
suum. Et propter quid occidit
eum? Quoniam opera eius ma-
ligna erant: fratris autem eius iu-
sta. * Nolite mirari fratres, si o- 13
dit vos mūdus. * Nos scimus quo- 14
niam translati sumus de morte ad C
vitam, quoniā diligimus fratres.
‖Leu.19.d. ‖Qui non diligit, manet in mor-
17 te: * omnis, qui odit fratrem suū, 15
homicida est. Et scitis quoniam
omnis homicida non habet vitam
æternam in semetipso manētem.
‖Io.15.b.13 * ‖In hoc cognouimus charitatem 16
Dei, quoniam ille animam suam
pro nobis posuit: & nos debemus
pro fratribus animas ponere.
‖Iac.2.c.15 * ‖Qui habuerit substantiam hu- 17
ius mundi, & viderit fratrē suum
necessitatem habere, & clauserit
viscera sua ab eo: quomodo cha-
ritas Dei manet in eo? * Filioli 18
mei, non diligamus verbo, neque D
lingua, sed opere & veritate. * in 19
hoc cognoscimus quoniam ex ve-
ritate sumus: & in conspectu eius
suadebimus corda nostra. * Quo- 20
niam si reprehenderit nos cor no-
strū: maior est Deus corde nostro,
& nouit omnia. * Charissimi, si cor 21
nostrum non reprehenderit nos,
‖Mat.21.c. fiduciam habemus ad Deum: * & 22
22 quidquid petierimus, accipiemus
ab eo: quoniam mandata eius cu-
stodimus, & ea, quæ sunt placi-
‖Io.6.d.29 ta coram eo, facimus. * ‖Et hoc 23
& 17.a.3 est mandatū eius: Vt credamus in
nomine filij eius Iesu Christi: &
diligamus alterutrum, sicut de-
24 dit mandatum nobis. * ‖Et qui ‖Io.13.d.
seruat mandata eius, in illo ma- 34.& 15.b.
net: & ipse in eo: & in hoc sci- 12
mus quoniam manet in nobis de
Spiritu, quem dedit nobis.

CAP. IIII.

1 A CHarissimi, nolite omni spiri-
tui credere, sed probate spi-
ritus si ex Deo sint: quoniam
multi pseudoprophetæ exierunt
2 in mundum. * In hoc cognosci-
tur spiritus Dei: omnis spiritus
qui confitetur Iesum Christum
3 in carne venisse, ex Deo est: * &
omnis spiritus, qui soluit Iesum,
ex Deo non est, & hic est Anti-
christus, de quo audistis quoniam
venit, & nunc iam in mundo est.
4 * Vos ex Deo estis filioli, & vici-
stis eum, quoniam maior est qui
in vobis est, quàm qui in mundo.
5 * ‖Ipsi de mundo sunt: ideo de ‖Io.8.f.47
mundo loquuntur, & mundus eos
6 audit. * Nos ex Deo sumus. Qui
B nouit Deum, audit nos: qui nō est
ex Deo, non audit nos: in hoc co-
gnoscimus Spiritum veritatis, &
7 spiritum erroris. * Charissimi, di-
ligamus nos inuicem: quia chari-
tas ex Deo est. Et omnis, qui
diligit, ex Deo natus est, & co-
8 gnoscit Deum. * Qui non diligit,
non nouit Deum: quoniam Deus
9 charitas est. * ‖In hoc apparuit ‖Io.3.b.16
charitas Dei in nobis, quoniam
Filium suū vnigenitū misit Deus
in mundum, vt viuamus per eum.
10 * In hoc est charitas: non quasi
nos dilexerimus Deum, sed quo-
niam ipse prior dilexit nos, & mi-
sit Filium suum propitiationem
11 pro peccatis nostris. * Charissimi,
C si sic Deus dilexit nos: & nos de-
bemus alterutrum diligere.
12 * ‖Deum nemo vidit vmquam. ‖Io.1.c.18
Si diligamus inuicem, Deus in 1.Tim.6.
nobis manet, & charitas eius in c.17
13 nobis perfecta est. * In hoc cogno-
scimus quoniā in eo manemus, &
ipse in nobis: quoniam de Spiri-
14 tu suo dedit nobis. * Et nos vidi-
mus & testificamur quoniam Pa-
ter misit filium suum Saluatorem
15 mundi. Quisquis confessus fue-
rit quoniam Iesus est filius Dei,

Deus

Deus in eo manet, & ipse in Deo.
* Et nos cognouimus, & credidi- 16
mus charitati, quam habet Deus
in nobis. Deus charitas est: & qui
manet in charitate, in Deo ma-
net, & Deus in eo. * In hoc per- 17
fecta est charitas Dei nobiscum, D
vt fiduciam habeamus in die iu-
dicij: quia sicut ille est, & nos
sumus in hoc mundo. * Timor 18
non est in charitate: sed perfecta
charitas foras mittit timorem,
quoniam timor pœnam habet.
qui autem timet, non est perfe-
ctus in charitate. * Nos ergo di- 19
ligamus Deum, quoniam Deus
prior dilexit nos. * Si quis dixe- 20
rit, quoniam diligo Deum; & fra-
trem suum oderit, mendax est.
Qui enim non diligit fratrē suum
quem videt, Deum, quem non
videt, quomodo potest diligere?
‖ Io.13.d.34 * ‖ Et hoc mandatum habemus a 21
& 15.b.12 Deo: vt qui diligit Deum, dili-
Eph.5.a.2 gat & fratrem suum.

CAP. V.

OMnis, qui credit, quoniam 1
Iesus est Christus, ex Deo na- A
tus est. Et omnis, qui diligit eum
qui genuit, diligit & eum qui na-
tus est ex eo. * In hoc cognosci- 2
mus quoniam diligimus natos
Dei, cum Deum diligamus, &
mandata eius faciamus. * Hæc est 3
enim charitas Dei, vt mandata
eius custodiamus: & mandata
eius grauia non sunt. * Quoniam 4
omne, quod natum est ex Deo,
vincit mundum: & hæc est vi-
ctoria, quæ vincit mundum, fi-
‖ 1.Cor.15.d.57 des nostra. * ‖ Quis est, qui vin- 5
cit mundum, nisi qui credit quo-
niam Iesus est Filius Dei? * hic 6
est, qui venit per aquam, & san- B
guinem, Iesus Christus: non in
aqua solum, sed in aqua & sangui
ne. Et spiritus est, qui testifica-
tur quoniam Christus est, veritas.
* Quoniam tres sunt, qui testimo- 7
nium dant in cælo: Pater, Verbū,
& Spiritus sanctus; & hi tres vnū
8 sunt. * Et tres sunt, qui testimo-
nium dant in terra: Spiritus, &
aqua, & sanguis: & hi tres vnum
9 sunt. * Si testimonium hominum
accipimus, testimonium Dei ma-
ius est: quoniam hoc est testi-
monium Dei, quod maius est,
quoniam testificatus est de Filio
10 suo. * Qui credit in Filium Dei,
C habet testimonium Dei in se.
‖ Qui non credit Filio, menda- ‖ Io.3.d.36
cem facit eum: quia non credit in
testimonium quod testificatus est
11 Deus de Filio suo. * Et hoc est
testimonium, quoniam vitam
æternam dedit nobis Deus. Et
12 hæc vita in Filio eius est. * Qui
habet Filium, habet vitam: qui
non habet Filium, vitam non ha-
13 bet. * Hæc scribo vobis: vt sciatis
quoniam vitam habetis æternam,
qui creditis in nomine Filij Dei.
14 * Et hæc est fiducia, quam habe-
mus ad eum: Quia quodcumque
petierimus: secundum volunta-
15 tem eius, audit nos. * Et scimus
quia audit nos quidquid petieri-
mus: scimus quoniam habemus
petitiones quas postulamus ab
16 eo. * Qui scit fratrem suum pec-
D care peccatum non ad mortem,
petat, & dabitur ei vita peccanti
non ad mortem. Est peccatum
ad mortem: non pro illo dico vt
17 roget quis. * Omnis iniquitas, pec
catum est: & est peccatū ad mor-
18 tem. * Scimus quia omnis, qui
natus est ex Deo, non peccat: sed
generatio Dei conseruat eum, &
19 malignus non tangit eum. * Sci-
mus quoniam ex Deo sumus, &
mundus totus in maligno positus
20 est. * Et scimus quoniam Filius
Dei venit, ‖ & dedit nobis sensum ‖ Luc.24.g.45
vt cognoscamus verum Deum, &
simus in vero Filio eius. Hic est
verus Deus, & vita æterna. * Fi-
lioli, custodite vos a simulacris.
Amen.

EPISTOLA B. IOANNIS APOSTOLI SECVNDA.

1 A SENIOR Electæ do-
minæ, &
natis eius,
quos ego
diligo in
veritate, &
non ego so-
lus, sed &
omnes, qui
2 cognouerunt veritatem, * propter
veritatem, quæ permanet in nobis,
3 & nobiscum erit in æternum. * Sit vo-
biscum gratia, misericordia, pax a
Deo Patre, & a Christo Iesu filio
4 Patris in veritate, & charitate. * Ga-
B uisus sum valde, quoniam inueni
de filijs tuis ambulantes in veri-
tate, sicut mandatum accepimus
5 a Patre. * Et nunc rogo te domi-
na, non tamquam mandatum no-
uum scribens tibi, sed quod ha-
Isa. 25. b. buimus ab initio, vt diligamus
6 alterutrum. * Et hæc est charitas,
C vt ambulemus secundum mādata
eius. Hoc est enim mandatum, vt
quemadmodum audistis ab ini-
7 tio, in eo ambuletis: * quoniam
multi seductores exierūt in mun-
dum, qui non confitentur Iesum
Christum venisse in carnem: hic
8 est seductor, & antichristus. * Vi-
dete vosmetipsos, ne perdatis, quę
operati estis: sed vt mercedē ple-
9 nam accipiatis. * Omnis, qui rece-
dit, & non permanet in doctrina
Christi, Deum non habet: qui per-
manet in doctrina, hic & Patrem
10 & Filium habet. * Si quis venit ad
D vos, & hanc doctrinam non affert,
nolite recipere eum in domum,
11 nec AVE ei dixeritis. * Qui enim
dicit illi AVE, communicat ope-
12 ribus eius malignis. * Plura habēs
vobis scribere, nolui per chartam,
& atramentum: spero enim me
futurum apud vos, & os ad os lo-
qui: vt gaudium vestrum plenum
13 sit. * Salutant te filij sororis tuæ
Electæ.

EPISTOLA B. IOANNIS APOSTOLI TERTIA.

1 A SENIOR Gaio charissi-
mo, quē ego
diligo in ve-
2 ritate. * Cha-
rissime, de
omnibus o-
rationem fa-
cio prospere te ingredi, & vale-
re, sicut prospere agit anima tua.
3 * Gauisus sum valde venientibus
B fratribus, & testimonium perhi-
bentibus veritati tuæ, sicut tu in
4 veritate ambulas. * Maiorem ho-
rum non habeo gratiam, quàm vt
audiā filios meos in veritate am-
5 bulare. * Charissime, fideliter fa-
cis quidquid operaris in fratres, &
6 hoc in peregrinos, * qui testimo-
nium reddiderunt charitati tuæ in
conspectu Ecclesiæ: quos, bene-
7 faciens, deduces digne Deo. * Pro
nomine enim eius profecti sunt,
8 nihil accipientes a Gētibus. * Nos
C ergo debemus suscipere huiusmo-
di, vt cooperatores simus verita-
9 tis. * Scripsissem forsitan Eccle-
siæ: sed is, qui amat primatum
gerere in eis, Diotrephes, non re-
10 cipit nos. * propter hoc si venero,
commonebo eius opera, quæ fa-
cit, verbis malignis garriēs in nos:
& quasi non ei ista sufficiant: ne-
que ipse suscipit fratres: & eos,
qui suscipiunt, prohibet, & de
11 Ecclesia eijcit. * Charissime, noli
D imitari malum, sed quod bonum
est. Qui benefacit, ex Deo est:
qui malefacit, non vidit Deum.
12 * Demetrio testimonium reddi-
tur ab omnibus, & ab ipsa verita-
te, sed & nos testimonium perhi-
bemus: & nosti quoniam testimo-
13 nium nostrum verum est. * Mul-
ta habui tibi scribere, sed nolui
per atramentum, & calamum scri-
14 bere tibi. * Spero autem protinus
te videre, & os ad os loquemur.
Pax tibi. Salutant te amici. Saluta
amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA
B. IVDÆ APOSTOLI.

IVDAS Iesu 1
[Christi] ser- A
uus, frater au-
tem Iacobi,
his, qui sunt
in Deo Pa-
tre dilectis, &
Christo Iesu
conseruatis, & vocatis. * Miseri- 2
cordia vobis, & pax, & charitas
adimpleatur. * Charissimi, omnẽ 3
solicitudinẽ faciens scribendi vo-
bis de communi vestra salute, ne-
cesse habui scribere vobis: depre-
cans supercertari semel traditæ
sanctis fidei. * Subintroierũt enim 4
quidam homines (qui olim præ-
scripti sunt in hoc iudicium) im-
pij, Dei nostri gratiam transferen-
tes in luxuriam, & solum domi-
natorem, & Dominum nostrum
Iesum Christum negantes. * Com- 5
monere autem vos volo, scientes B
semel omnia, quoniam Iesus po-
pulum de terra Aegypti saluans,
‖Nu. 14. f. 37 ‖ secundò eos, qui non crediderũt,
perdidit: * Angelos vero, qui non 6
seruauerunt suum principatum,
sed dereliquerunt suum domici-
lium, in iudicium magni diei, vin-
culis æternis sub caligine reser-
uauit. * Sicut Sodoma, & Gomor- 7
rha, & finitimæ ciuitates simili
modo exfornicatæ, & abeuntes
post carnem alteram, factæ sunt
exemplum, ignis æterni pœnam
sustinentes. * Similiter & hi car- 8
nem quidem maculant, domina-
tionem autem spernunt, maiesta-
‖Zac. 3. a. 2 tem autem blasphemant. * ‖ Cum 9
Michael Archangelus cũ diabolo
disputans altercaretur de Moysi
corpore, non est ausus iudiciũ
inferre blasphemiæ: sed dixit: Im-
peret tibi Dominus. * Hi autem 10
quæcumque quidem ignorant,
blasphemant: quæcumque autem
‖Gen. 4. b 8 naturaliter, tamquam muta ani-
‖Nu. 22. d. 23 malia, norunt, in his corrumpun-
tur. * Væ illis, quia in ‖ via Cain 11
‖Nu. 16. a. 1 abierunt, & ‖ errore Balaam mer-
2. Pet. 2. d. 87 cede effusi sunt, & in cõtradictio-
ne ‖ Core perierunt. * Hi sunt in 12
epulis suis maculæ, conuiuantes
sine timore, semetipsos pascentes,
C nubes sine aqua, quæ a ventis cir-
cumferuntur, arbores autumna-
les, infructuosæ, bis mortuæ, era-
13 dicatæ, * fluctus feri maris, despu-
mantes suas confusiones, sidera
errantia: quibus procella tenebra-
14 rum seruata est in æternum. * Pro-
phetauit autẽ & de his septimus
ab Adam Enoch, dicẽs: ‖ Ecce ve- ‖Apo. 1. b. 7
nit Dominus in sanctis millibus
15 suis * facere iudicium contra om-
nes, & arguere omnes impios de
omnibus operibus impietatis eo-
rum, quibus impie egerunt, & de
omnibus duris, quæ locuti sunt
contra Deum peccatores impij.
16 * Hi sunt murmuratores queru-
li, secundum desideria sua ambu-
lantes, ‖ & os eorum loquitur su- ‖Ps. 16. c. 10
perba, mirantes personas quæstus
17 causa. * Vos autem charissimi me-
D mores estote verborum, ‖ quæ præ- ‖1. Tim. 4. a. 1
dicta sunt ab Apostolis Domini
18 nostri Iesu Christi, ‖ qui dicebant 2. Tim. 3. a. 1
vobis, quoniam in nouissimo tem-
pore venient illusores, secundum 2. Pet. 3. a. 3
desideria sua ambulantes in im-
19 pietatibus. * Hi sunt, qui segre-
gant semetipsos, animales, Spiri-
20 tum non habentes. * Vos autẽ cha-
rissimi superædificantes vosmet-
ipsos sanctissimæ vestræ fidei, in
21 Spiritu sancto orãtes, * vosmetip-
sos in dilectione Dei seruate, ex-
pectantes misericordiam Domini
nostri Iesu Christi in vitam æter-
22 nam. * Et hos quidem arguite iu-
23 dicatos: * illos vero saluate, de
igne rapientes. Alijs autem mise-
remini in timore: odiẽtes & eam,
quæ carnalis est, maculatã tunicã.
24 * Ei autẽ, qui potens est vos con-
seruare sine peccato, & cõstituere
ante conspectũ gloriæ suæ imma-
culatos in exultatione in aduentu
25 Domini nostri Iesu Christi. * Soli
Deo Saluatori nostro, per Iesum
Christum Dominũ nostrũ, gloria
& magnificentia, imperiũ & pote-
stas ante omne sæculũ, & nunc, &
in omnia sæcula sæculorũ. Amen.

APOCALYPSIS BEATI IOANNIS APOSTOLI.

CAPVT PRIMVM.

POCALYPSIS 1
Iesu Christi, A
quã dedit illi
Deus palam
facere seruis
suis, quæ o-
portet fieri ci
to: & signifi-
cauit, mittẽs per angelum suum
seruo suo Ioanni, * qui testimo- 2
nium perhibuit verbo Dei, & te-
stimonium Iesu Christi, quæcum-
que vidit. * Beatus, qui legit, & 3
audit verba prophetiæ huius: &
seruat ea, quæ in ea scripta sunt:
tempus enim prope est. * Ioan- 4
nes septem Ecclesiis, quæ sunt in
Asia. Gratia vobis, & pax ab eo,
*Exod.3.d. ‖ qui est, & qui erat, & qui ventu-
14 rus est: & a septem spiritibus, qui
in conspectu throni eius sunt: *& 5
a Iesu Christo, qui est testis fide- B
‖1.Cor.15. lis, ‖primogenitus mortuorum, &
c.20 princeps regum terræ, qui dilexit
Col.1.c.18 nos, & lauit nos a peccatis nostris
‖Heb. 9. d. ‖ in sanguine suo, *& fecit nos re- 6
14 gnum, & sacerdotes Deo & Patri
1.Pet. 1. d. suo: ipsi gloria, & imperium in
10 sæcula sæculorum: Amen. * ‖Ec- 7
1.Io. 1.d.7 ce venit cum nubibus, & videbit
‖Isa 3.c 13 eum omnis oculus, & qui eum
Matt.24.c. pupugerunt. Et plangent se super
20 eum omnes tribus terræ: Etiam:
Iud.c.14 Amen. * ‖Ego sum α, & ω, prin- 8
‖Isa.44.a.6 cipium, & finis, dicit Dominus
‖.21.b.6.& Deus: qui est, & qui erat, & qui
22.c.13 venturus est, omnipotens. * Ego 9
Ioannes frater vester, & particeps
in tribulatione, & regno & pa-
tientia in Christo Iesu: fui in in-
sula, quæ appellatur Patmos pro-
pter verbum Dei, & testimonium
Iesu: * Fui in spiritu in Domini- 10

C ca die, & audiui post me vocem
11 magnam tamquam tubæ, *dicen-
tis: Quod vides, scribe in libro:
& mitte septẽ Ecclesiis, quæ sunt
in Asia, Epheso, & Smyrnæ, &
Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis,
12 & Philadelphiæ, & Laodiciæ: *Et
cõuersus sum vt viderem vocem,
quæ loquebatur mecum: & con-
uersus vidi septem cãdelabra au-
13 rea: *& in medio septem cande-
labrorum aureorum similem filio
hominis, vestitum podere, &
præcinctũ ad mamillas zona au-
14 rea: *caput autem eius, & capilli
D erant candidi tamquam lana al-
ba, & tamquam nix, & oculi eius
15 tamquam flamma ignis, * & pe-
des eius similes aurichalco, sicut
in camino ardenti, & vox illius
tamquam vox aquarum multa-
16 rum: * & habebat in dexte-
ra sua stellas septem: & de ore
eius gladius vtraque parte acu-
tus exibat: & facies eius sicut
17 sol lucet in virtute sua. * Et cum
vidissem eum, cecidi ad pedes e-
ius tamquam mortuus. Et posuit
dexteram suam super me, dicens:
Noli timere: ‖ego sum primus, & ‖Isa.41.b.4
18 nouissimus, *& viuus, & fui mor- & 44. a.6
tuus, & ecce sum viuens in sæcu-
la sæculorum, & habeo claues
19 mortis, & inferni. * Scribe ergo
quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ
20 oportet fieri post hæc. *Sacramẽ-
tum septem stellarum, quas vi-
disti in dextera mea, & septem
candelabra aurea: septem stellæ
angeli sunt septem Ecclesiarum:
& candelabra septem, septem
Ecclesiæ sunt.

CAP. II.

ANgelo Ephesi Ecclesiæ scribe: 1
Hæc dicit, qui tenet septem A
stellas in dextera sua, qui ambu-
lat in medio septem candelabro-
rum aureorum: * Scio opera 2
tua, & laborem, & patientiam
tuam, & quia non potes sustine-
re malos: & tentasti eos, qui se di-
cunt Apostolos esse, & non sunt:
& inuenisti eos mendaces: * & 3
patientiam habes, & sustinuisti
propter nomen meum, & non
defecisti. * Sed habeo aduersum 4
te, quod charitatem tuã primam B
reliquisti. * Memor esto itaque 5
vnde excideris: & age pœniten-
tiam, & prima opera fac. sin autẽ,
venio tibi, & mouebo candelabrũ
tuũ de loco suo, nisi pœnitentiam
egeris. * Sed hoc habes, quia 6
odisti facta Nicolaitarum, quæ &
ego odi. * Qui habet aurem, au- 7
diat quid Spiritus dicat Ecclesijs:
Vincenti dabo edere de ligno vi-
tæ, quod est in Paradiso Dei mei.
* Et angelo Smyrnæ Ecclesiæ scri- 8
be: Hæc dicit primus, & nouissi- C
mus, qui fuit mortuus, & viuit:
* Scio tribulationẽ tuam, & pau- 9
pertatem tuam, sed diues es: &
blasphemaris ab his, qui se dicunt
Iudæos esse, & non sunt, sed sunt
synagoga satanę. * Nihil horum ti- 10
meas quæ passurus es. Ecce mis-
surus est diabolus aliquos ex vo-
bis in carcerẽ vt tentemini: & ha-
bebitis tribulationem diebus de-
cem. Esto fidelis vsque ad mortẽ,
& dabo tibi coronam vitæ. * Qui 11
habet aurem, audiat quid Spi- D
ritus dicat Ecclesijs: Qui vice-
rit, non lædetur a morte secun-
da. * Et angelo Pergami Eccle- 12
siæ scribe: Hæc dicit qui habet
romphęam vtraqueparte acutam:
* Scio vbi habitas, vbi sedes est 13
satanæ: & tenes nomen meum, &
non negasti fidem meam. Et in
diebus illis Antipas testis meus fi-
delis, qui occisus est apud vos, vbi
satanas habitat. * Sed habeo ad- 14
uersus te pauca: quia habes illic
‖ Num. 24. a. 3. & 25. a. tenentes doctrinam ‖ Balaam qui
docebat Balac mittere scandalum
coram filiis Israel, edere, & for-
nicari: * ita habes & tu tenentes 15
16 doctrinam Nicolaitarum. * Si-
E militer pœnitentiam age: si quo
minus veniam tibi cito, & pu-
gnabo cum illis in gladio oris
17 mei. * Qui habet aurem, audiat
quid Spiritus dicat Ecclesijs: Vin-
centi dabo manna absconditum,
& dabo illi calculum candidum:
& in calculo nomen nouum scri-
ptum, quod nemo scit, nisi qui
18 accipit. * Et angelo Thyatiræ Ec-
clesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei,
qui habet oculos tamquam flam-
mam ignis, & pedes eius simi-
19 les aurichalco: * Noui opera tua,
F & fidem, & charitatem tuam, &
ministerium, & patientiam tuam,
& opera tua nouissima plura prio
20 ribus. * Sed habeo aduersus te
pauca: quia permittis mulierem
Iezabel, quæ se dicit prophe-
ten, docere, & seducere seruos
meos fornicari, & manducare de
21 idolothytis. * Et dedi illi tẽpus vt
pœnitentiam ageret: & non vult
22 pœnitere a fornicatione sua. * Ec-
ce mittam eam in lectum: & qui
mœchãtur cum ea in tribulatione
maxima erunt, nisi pœnitentiam
23 ab operibus suis egerint. * & filios
G eius interficiam in morte, &
scient omnes Ecclesiæ, ‖ quia ego ‖ 1. Reg. 16 b. 7
sum scrutãs renes, & corda: & da- Ps. 7. c. 10
bo vnicuique vestrum secundum Ier. 17. b. 10
24 opera sua. Vobis autem dico, * &
ceteris qui Thyatiræ estis: Quicũ-
que non habent doctrinam hanc,
& qui non cognouerunt altitudi-
nes satanæ, quemadmodum di-
cunt, non mittam super vos aliud
25 pondus: * tamen id, quod habe-
26 tis, tenete donec veniam. * Et qui
vicerit, & custodierit vsque in fi-
nem opera mea, dabo illi pote-
27 statem super Gentes, * & reget ‖ Psal. 2. b. 8
eas in virga ferrea, & tamquam
28 vas figuli confringentur, * sicut
& ego accepi a Patre meo: & dabo
29 illi stellam matutinam. * Qui ha-
bet aurem, audiat quid Spiritus
dicat Ecclesijs.

CAP. III.

1 ET angelo Ecclesiæ Sardis scri-
A be: Hæc dicit, qui habet se-
ptem spiritus Dei, & septem stel-
las: Scio opera tua, quia nomen
habes

habes quòd viuas, & mortuus es.
* Esto vigilans, & confirma ce- 2
tera, quæ moritura erant. Non
enim inuenio opera tua plena
coram Deo meo. * In mente er- 3
go habe qualiter acceperis, & au-
dieris, & serua, & pœnitentiam
||Mt.16.c.15 age. Si ergo non vigilaueris, ||Ve-
1.The.5.a.2 niam ad te tamquam fur, & ne-
2.Pet.3.c.10 scies qua hora veniam ad te. * Sed 4
habes pauca nomina in Sardis, qui
non inquinauerunt vestimenta
sua: & ambulabunt mecũ in al-
bis, quia digni sunt. * Qui vice- 5
rit, sic vestietur vestimentis al- B
bis, & non delebo nomen eius de
Libro vitæ, & confitebor nomen
eius coram Patre meo, & coram
angelis eius. * Qui habet aurẽ, au- 6
diat quid Spiritus dicat Ecclesijs.
* Et angelo Philadelphiæ ecclesiæ: 7
Scribe: Hæc dicit Sanctus & Ve-
||Isa.22.f.22 rus, ||qui habet clauẽ Dauid: qui
Iob.12.b.14 aperit, & nemo claudit: claudit,
& nemo aperit: * Scio opera tua. 8
Ecce dedi coram te ostium aper-
tum, quod nemo potest claudere:
quia modicam habes virtutem, &
seruasti verbum meum, & non
negasti nomen meum. * Ecce 9
dabo de synagoga satanæ, qui di-
cunt se Iudæos esse, & non sunt,
sed mentiuntur: Ecce faciam il-
los vt veniant, & adorent ante
pedes tuos: & scient quia ego di-
lexi te, * quoniã seruasti verbum 10
patientiæ meæ, & ego seruabo te C
ab hora tentationis, quæ ventura
est in orbem vniuersum tentare
habitantes in terra. * Ecce venio 11
cito: tene quod habes, vt nemo
accipiat coronam tuam. * Qui vi- 12
cerit, faciam illum columnam in
templo Dei mei, & foras non
egredietur amplius: & scribam
super eum nomen Dei mei, & no-
mẽ ciuitatis Dei mei nouæ Ieru-
salem, quæ descendit de cælo a
Deo meo, & nomem meum
nouum. * Qui habet aurem, au- 13
diat quid Spiritus dicat Ecclesijs.
* Et angelo Laodiciæ Ecclesiæ 14
||Ioan.14.a.6 scribe: || Hæc dicit: Amen, testis
fidelis, & verus, qui est princi-
pium creaturæ Dei. * Scio opera 15
tua: quia neque frigidus es, neque
calidus: vtinam frigidus esses, aut
calidus: * sed quia tepidus es, 16
& nec frigidus, nec calidus, in-

D cipiam te euomere ex ore meo:
17 * quia dicis: quod diues sum, &
locupletatus, & nullius egeo: &
nescis quia tu es miser, & misera-
bilis, & pauper, & cæcus, & nu-
18 dus. * Suadeo tibi emere a me
aurum ignitum probatum vt lo-
cuples fias, & vestimẽtis albis in-
duaris, & non appareat confusio
nuditatis tuæ, & collyrio inunge
19 oculos tuos vt videas. * ||Ego quos ||Pro.3.b.10
amo, arguo, & castigo. Æmu- Heb.12.b.6
lare ergo, & pœnitentiam age.
20 * Ecce sto ad ostium, & pulso: si
quis audierit vocem meã, & ape-
ruerit mihi ianuam, intrabo ad
illum, & cœnabo cum illo, & ip-
21 se mecum. * Qui vicerit, dabo ei
sedere mecũ in throno meo: sicut
& ego vici, & sedi cum patre meo
22 in throno eius. * Qui habet au-
rem, audiat quid Spiritus dicat
Ecclesijs.

CAP. IIII.

1 POst hæc vidi: & ecce ostium
A apertum in cælo, & vox pri-
ma, quam audiui tamquam tubæ
loquentis mecum, dicens: Ascen-
de huc, & ostendã tibi quæ opor-
2 tet fieri post hæc. * Et statim fui in
spiritu: & ecce sedes posita erat in
3 cælo, & supra sedem sedens. * Et
qui sedebat similis erat aspectui
lapidis iaspidis, & sardinis: &
iris erat in circuitu sedis similis
4 visioni smaragdinæ. * Et in circui-
B tu sedis sedilia vigintiquattuor: &
super thronos vigintiquattuor se-
niores sedentes, circumamicti ve-
stimentis albis, & in capitibus eo-
5 rum coronæ aureæ. * Et de thro-
no procedebant fulgura, & voces,
& tonitrua: & septem lampades
ardentes ante thronum, qui sunt
6 septem spiritus Dei. * Et in con-
spectu sedis tamquã mare vitreũ
simile crystallo: & in medio se-
dis, & in circuitu sedis quattuor
animalia plena oculis ante & re-
7 tro. * Et animal primũ simile leo-
ni, & secundum animal simile vi-
tulo, & tertium animal habens
faciem quasi hominis, & quar-
tum animal simile aquilæ volanti.
8 * Et quattuor animalia, singula
eorum habebant alas senas: & in

circuitu, & intus plena ſunt ocu-
lis: & requiem non habebant
||Iſa.6.a.5 die ac nocte, dicentia: || San-
ctus, Sanctus, Sanctus Dominus
Deus omnipotens, qui erat, & qui
eſt, & qui venturus eſt. * Et cum 9
darent illa animalia gloriam, &
honorem, & benedictionem ſe-
denti ſuper thronum, viuenti in
ſæcula ſæculorum, * procidebant 10
vigintiquattuor ſeniores ante ſe- D
dentem in throno, & adorabant
viuentem in ſæcula ſæculorum,
& mittebant coronas ſuas ante
thronum dicētes: *Dignus es Do- 11
mine Deus noſter accipere glo-
riam, & honorem, & virtutem:
quia tu creaſti omnia, & propter
voluntatem tuam erant, & crea-
ta ſunt.

CAP. V.

ET vidi in dextera ſedentis ſu- 1
pra thronum, librum ſcri- A
ptum intus & foris, ſignatum ſi-
gillis ſeptem. * Et vidi angelum 2
fortem, prædicantem voce ma-
gna: Quis eſt dignus aperire
librum, & ſoluere ſignacula eius?
* Et nemo poterat neque in cælo, 3
neque in terra, neque ſubtus ter-
ram aperire librum, neque re-
ſpicere illum. * Et ego flebam 4
multum, quia nemo dignus
inuentus eſt aperire librum, nec
videre eū. * Et vnus de ſenioribus 5
dixit mihi: Ne fleueris: ecce vi- B
cit leo de tribu Iuda, radix Dauid,
aperire librum, & ſoluere ſeptem
ſignacula eius. * Et vidi: & ecce 6
in medio throni & quattuor ani-
malium, & in medio ſeniorum,
Agnum ſtantē tamquam occiſum,
habentem cornua ſeptem, & ocu-
los ſeptem: qui ſunt ſeptem ſpi-
ritus Dei, miſſi in omnem terram.
* Et venit: & accepit de dextera 7
ſedentis in throno librum. * Et 8
cum aperuiſſet librum, quattuor
animalia, & vigintiquattuor ſe-
niores ceciderunt coram Agno,
habentes ſinguli citharas, & phia-
las aureas plenas odoramento-
rum, quæ ſunt orationes ſancto-
rum: * & cantabant canticum no- 9
uum, dicentes: Dignus es Do- C
mine accipere librum, & aperire
ſignacula eius: quoniā occiſus es,
& redemiſti nos Deo in ſanguine
tuo ex omni tribu, & lingua, &
10 populo, & natione: * & feciſti nos
Deo noſtro regnum, & ſacerdotes,
& regnabimus ſuper terram.
11 * Et vidi, & audiui vocem angelo-
rum multorum in circuitu thro-
ni, & animalium, & ſeniorum: &
erat numerus eorum || millia mil- ||Dan. 7. c.
12 lium, * dicentium voce magna: 10
D Dignus eſt Agnus, qui occiſus
eſt, accipere virtutē, & diuinita-
tem, & ſapientiam, & fortitudi-
nem, & honorem, & gloriam, &
13 benedictionem. * Et omnem crea-
turā, quæ in cælo eſt, & ſuper ter-
ram, & ſub terra, & quæ ſunt in
mari, & quæ in eo: omnes audiui
dicentes: Sedenti in throno, & A-
gno: benedictio, & honor, & glo-
ria, & poteſtas in ſæcula ſæculo-
14 rum. * Et quattuor animalia di-
cebant: Amen. Et vigintiquattuor
ſeniores ceciderunt in facies ſuas:
& adorauerunt viuentem in ſæcu-
la ſæculorum.

CAP. VI.

1 A ET vidi quòd aperuiſſet Agnus
vnum de ſeptem ſigillis, &
audiui vnum de quattuor anima-
libus, dicens, tamquam vocem
2 tonitrui: Veni, & vide. * Et vi-
di: & ecce equus albus, & qui ſe-
debat ſuper illū habebat arcum,
& data eſt ei corona, & exiuit vin-
3 cens vt vinceret. * Et cum ape-
ruiſſet ſigillum ſecundum, audiui
ſecundum animal, dicens: Veni,
4 & vide. * Et exiuit alius equus ru-
fus: & qui ſedebat ſuper illum,
datum eſt ei vt ſumeret pacem de
terra, & vt inuicem ſe interficiāt,
& datus eſt ei gladius magnus.
5 * Et cum aperuiſſet ſigillum
B tertium, audiui tertium animal,
dicens: Veni, & vide. Et ecce
equus niger: & qui ſedebat ſuper
illum, habebat ſtateram in manu
6 ſua. * Et audiui tamquam vocē in
medio quattuor animalium di-
centium: Bilibris tritici denario,
& tres bilibres hordei denario, &
7 vinum, & oleū ne læſeris. * Et cum
aperuiſſet ſigillum quartum, au-
diui vocem quarti animalis dicē-
8 tis: Veni, & vide. * Et ecce equus
pallidus: & qui ſedebat ſuper
eum,

eum, nomen illi Mors, & infernus
sequebatur eũ, & data est illi po-
testas super quattuor partes terræ,
interficere gladio, fame, & mor-
te, & bestijs terræ. * Et cum ape- 9
ruisset sigillũ quintũ: vidi subtus C
altare animas interfectorum pro-
pter verbum Dei, & propter testi-
monium, quod habebant, * & cla- 10
mabant voce magna, dicentes: Vs-
quequo Domine, (sanctus, & ve-
rus) non iudicas, & non vindicas
sanguinem nostrum de ijs, qui ha-
bitant in terra? * Et datæ sunt illis 11
singulæ stolæ albæ: & dictũ est il-
lis vt requiescerẽt adhuc tempus
modicum donec cõpleantur con-
serui eorum, & fratres eorum,
qui interficiendi sunt sicut & illi.
* Et vidi cum aperuisset sigillum 12
sextum: & ecce terræmotus ma- D
gnus factus est, & sol factus est ni-
ger tamquam saccus cilicinus:
& luna tota facta est sicut san-
guis: * & stellæ de cælo ceciderũt 13
super terram, sicut ficus emittit
grossos suos cum a vento magno
mouetur. * & cælum recessit sicut 14
liber inuolutus: & omnis mons,
& insulæ de locis suis motæ sunt:
* & reges terræ, & principes, & 15
tribuni, & diuites, & fortes, &
omnis seruus, & liber abscende-
runt se in speluncis, & in petris
montium: * & dicunt montibus, 16
‖ Isa. 2. d. 19 & petris: ‖ Cadite super nos, &
Osee 10. b. abscõdite nos a facie sedentis su-
8 per thronũ, & ab ira Agni: * quo- 17
Luc. 23. d. niam venit dies magnus iræ ipso-
30 rum: & quis poterit stare?

CAP. VII.

POst hæc vidi quattuor ange- 1
los stantes super quattuor an- A
gulos terræ, tenentes quattuor vẽ-
tos terræ ne flarent super terram,
neque super mare, neque in vl-
lam arborem. * Et vidi alterũ an- 2
gelum ascendentem ab ortu solis,
habẽtem signum Dei viui: & cla-
mauit voce magna quattuor an-
gelis, quibus datum est nocere
terræ, & mari, * dicens: Nolite 3
nocere terræ, & mari, neque arbo-
ribus, quoadusque signemus ser-
uos Dei nostri in frontibus eorũ.
* Et audiui numerum signato- 4
rum, centum quadraginta quat-
tuor millia signati, ex omni tri-
5 bu filiorum Israel. * Ex tribu
B Iuda duodecim millia signati:
Ex tribu Ruben duodecim mil-
lia signati: Ex tribu Gad duode-
6 cim millia signati: * Ex tribu Aser
duodecim millia signati: Ex tribu
Nephtali duodecim millia signa-
ti: Ex tribu Manasse duodecim
7 millia signati: * Ex tribu Simeon
duodecim millia signati: Ex tribu
Leui duodecim millia signati: Ex
tribu Issachar duodecim millia si-
8 gnati: * Ex tribu Zabulon duo-
decim millia signati: Ex tribu Io-
seph duodecim millia signati: Ex
tribu Beniamin duodecim millia
9 signati. * Post hæc vidi turbam
magnam, quam dinumerare ne-
C mo poterat ex omnibus genti-
bus, & tribubus, & populis, &
linguis, stantes ante thronum,
& in conspectu Agni, amicti sto-
lis albis, & palmæ in manibus
10 eorum: * & clamabant voce ma-
gna dicentes: Salus Deo nostro,
qui sedet super thronum, & A-
11 gno. * Et omnes angeli stabant
in circuitu throni, & seniorum, &
quattuor animalium, & ceciderũt
in cõspectu throni in facies suas,
12 & adorauerunt Deum, * dicentes,
Amen. Benedictio, & claritas, &
sapientia, & gratiarum actio, ho-
nor, & virtus, & fortitudo Deo no-
stro in sæcula sæculorum, Amen.
13 * Et respondit vnus de seniori-
bus, & dixit mihi: Hi, qui amicti
sunt stolis albis, qui sunt? & vnde
14 venerunt? * Et dixi illi: Domine
D mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt,
qui venerunt de tribulatione ma-
gna, & lauerunt stolas suas, &
dealbauerũt eas in sanguine Agni.
15 * ideo sunt ante thronum Dei, &
seruiunt ei die ac nocte in templo
eius: & qui sedet in throno habi-
16 tabit super illos. * ‖ non esurient, ‖ Isai. 49. c.
neque sitient amplius, nec cadet 10
super illos sol, neque vllus æstus:
17 * quoniam Agnus, qui in medio
throni est, reget illos, & deducet
eos ad vitæ fontes aquarum, ‖ & ‖ Isa. 25. c. 8
absterget Deus omnẽ lacrymam J. 21. b. 4
ab oculis eorum.

CAP. VIII.

ET cum aperuisset sigillum se- 1
ptimum, factũ est silentium A
in cælo, quasi media hora. * Et vi- 2
di septem angelos stantes in con-
spectu Dei: & datæ sunt illis se-
ptem tubæ. * Et alius angelus ve- 3
nit, & stetit ante altare habẽs thu-
ribulum aureum: & data sunt il-
li incensa multa, vt daret de ora-
tionibus sanctorum omnium su-
per altare aureum, quod est ante
thronum Dei. * Et ascendit fumus 4
incensorum de orationibus san- B
ctorũ de manu angeli corã Deo.
* Et accepit angelus thuribulum, 5
& impleuit illud de igne altaris,
& misit in terram, & facta sunt
tonitrua, & voces, & fulgura, &
terræmotus magnus. * Et septem 6
angeli, qui habebant septẽ tubas,
præparauerunt se vt tuba cane-
rent. * Et primus angelus tuba 7
cecinit, & facta est grando, & C
ignis, mista in sanguine, & missum
est in terram, & tertia pars terræ
combusta est, & tertia pars arbo-
rum concremata est, & omne fœ-
num viride combustum est. * Et 8
secundus angelus tuba cecinit, &
tamquam mons magnus igne ar-
dẽs missus est in mare, & facta est
tertia pars maris sanguis, * & mor- 9
tua est tertia pars creaturæ eorũ,
quæ habebant animas in mari, &
tertia pars nauium interijt. * Et 10
tertius angelus tuba cecinit: & ce-
cidit de cælo stella magna, ardens
tamquam facula, & cecidit in ter-
tiam partem fluminum, & in fon-
tes aquarum: * & nomen stellæ 11
dicitur Absinthium; & facta est D
tertia pars aquarũ in absinthium:
& multi hominum mortui sunt
de aquis, quia amaræ factæ sunt.
* Et quartus Angelus tuba ceci- 12
nit: & percussa est tertia pars solis,
& tertia pars lunæ, & tertia pars
stellarũ, ita vt obscuraretur ter-
tia pars eorum, & diei non luce-
ret pars tertia, & noctis similiter.
* Et vidi, & audiui vocem vnius 13
aquilæ volantis per medium cæ-
li, dicentis voce magna: Væ, væ,
væ habitantibus in terra de cete-
ris vocibus trium angelorum,
qui erant tuba canituri.

CAP. IX.

1 ET quintus angelus tuba ce-
A cinit: & vidi stellam de cælo
cecidisse in terram, & data est ei
2 clauis putei abyssi. * Et aperuit
puteum abyssi: & ascendit fumus
putei, sicut fumus fornacis ma-
gnę: & obscuratus est sol, & aer de
3 fumo putei: * Et de fumo putei
exierunt locustæ in terram, & da-
ta est illis potestas, sicut habent
4 potestatem scorpiones terræ: * &
præceptũ est illis ne læderent fœ-
num terræ, neque omne viride,
neque omnem arborem: nisi tan-
tum homines, qui non habent si-
5 gnum Dei in frontibus suis. * &
datum est illis ne occiderent eos:
sed vt cruciarent mensibus quin-
que: & cruciatus eorũ, vt cruciatus
6 scorpij cum percutit hominẽ. * ‖Et ‖Isa. 2. d. 19
in diebus illis quærent homines Ose. 10. b. 8
mortem, & non inuenient eam: Luc. 23. d.
& desiderabunt mori, & fugiet 30
7 mors ab eis. * ‖Et similitudines ‖Sap. 16. b.
B locustarum, similes equis paratis 9
in prælium: & super capita earum
tamquam coronæ similes auro: &
facies earum tamquam facies ho-
8 minum. * Et habebant capil-
los sicut capillos mulierũ, & den-
tes earum, sicut dentes leonum
9 erant: * & habebant loricas sicut
loricas ferreas, & vox alarum ea-
rum sicut vox curruum equorum
multorum currẽtium in bellum:
10 * & habebant caudas similes scor-
pionum, & aculei erant in caudis
earum: & potestas earum nocere
hominibus mensibus quinque:
11 * & habebant super se regem an-
C gelum abyssi, cui nomen Hebrai-
ce Abaddon, Græce autem Apol-
lyon, Latine habẽs nomen Exter-
12 minans. * Væ vnum abijt, & ec-
ce veniũt adhuc duo væ post hæc.
13 * Et sextus angelus tuba cecinit:
& audiui vocem vnam ex quat-
tuor cornibus altaris aurei, quod ‖Dan. 2. e.
14 est ante oculos Dei, * dicentem 7
sexto angelo, qui habebat tubam:
Solue quattuor angelos, qui alli-
gati sunt in flumine magno Eu-
15 phrate. * Et soluti sunt quattuor
angeli, qui parati erant in horã,
& diem, & mensem, & annum:
vt occiderent tertiam partem ho-

minum

minum. * Et numerus equestris 16
exercitus vicies millies dena millia. Et audiui numerum eorum.
* Et ita vidi equos in visione: & 17
qui sedebant super eos, habebant
loricas igneas, & hyacinthinas, &
sulphureas, & capita equorum
erant tamquã capita leonũ. & de
ore eorũ procedit ignis, & fumus,
& sulphur. * Et ab his tribus pla- 18
gis occisa est tertia pars hominum D
de igne, & de fumo, & sulphure,
quæ procedebant de ore ipsorum.
* Potestas enim equorum in 19
ore eorũ est, & in caudis eorum.
nam caudæ eorum similes serpẽtibus, habentes capita: & in his
nocent. * Et ceteri homines, qui 20
non sunt occisi in his plagis, neque pœnitẽtiam egerunt de operibus manuum suarum, vt non
adorarent dæmonia, & simulacra
aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare, * & non egerunt 21
pœnitentiam ab homicidijs suis,
neque a veneficijs suis, neque a
fornicatione sua, neque a furtis
suis.

CAP. X.

ET vidi alium angelum for- 1
tem descendentẽ de cælo ami A
ctum nube, & iris in capite eius,
& facies eius erat vt sol, & pedes
eius tamquam columnæ ignis:
* & habebat in manu sua libellum 2
apertum: & posuit pedem suum
dextrum super mare, sinistrum
autem super terram: * & clama- 3
uit voce magna, quemadmodum B
cum leo rugit. Et cũ clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces
suas. * Et cũ locuta fuissent septẽ 4
tonitrua voces suas, ego scripturus
eram: & audiui vocem de cęlo dicentem mihi: Signa quæ locuta
sunt septem tonitrua: & noli ea
‖ Dan. 12. c. 7 scribere. * ‖ Et angelus, quem vidi 5
stantem super mare, & super terram, leuauit manum suam ad
cælum: * & iurauit per viuentem 6
in sæcula sæculorum, qui creauit
cælũ, & ea quę in eo sunt: & terrã, C
& ea quæ in ea sunt: & mare, & ea
quæ in eo sunt: Quia tempus non
erit amplius: * sed in diebus vo- 7
cis septimi angeli, cum cœperit
tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut euangelizauit
8 per seruos suos Prophetas. * Et audiui vocẽ de cælo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade,
& accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare, &
9 super terram. * Et abij ad angelũ,
dicens ei, vt daret mihi librum.
D Et dixit mihi: ‖ Accipe librum, & ‖ Ezec. 3. a. 1
deuora illum: & faciet amaricari
ventrem tuum, sed in ore tuo erit
10 dulce tamquam mel. * Et accepi
librum de manu angeli, & deuoraui illum: & erat in ore meo tãquam mel dulce: & cum deuorassem eum, amaricatus est venter
11 meus: * & dixit mihi: Oportet te
iterũ prophetare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

CAP. XI.

1 ET datus est mihi calamus si-
A milis virgæ, & dictum est mihi: Surge, & metire templum Dei,
2 & altare, & adorantes in eo. * atrium autem, quod est foris templũ, eijce foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus, & ciuitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duo-
3 bus: * & dabo duobus testibus
meis, & prophetabunt diebus
mille ducentis sexaginta, amicti
4 saccis. * Hi sunt duæ oliuæ, & duo
candelabra in conspectu Domini
5 terræ stantes. * Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore
eorum, & deuorabit inimicos
eorum: & si quis voluerit eos læ-
6 dere, sic oportet eum occidi. * Hi
B habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ
ipsorum: & potestatem habent
super aquas conuertẽdi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescumque volue-
7 rint. * Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit
de abysso, faciet aduersum eos
bellum, & vincet illos, & occi-
8 det eos. * Et corpora eorum iacebũt in plateis ciuitatis magnæ,
quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, vbi & Domi-
9 nus eorum crucifixus est. * Et videbunt de tribubus, & populis, &

linguis, & Gentibus corpora eorũ
per tres dies, & dimidium:& cor-
pora eorũ non sinent poni in mo-
numentis. *& inhabitãtes terram 10
gaudebunt super illos, & iucun- C
dabuntur: & munera mittent in-
uicem, quoniam hi duo prophe-
tæ cruciauerunt eos, qui habita-
bant super terram. * Et post dies 11
tres, & dimidium, spiritus vitæ
a Deo intrauit in eos. Et stete-
runt super pedes suos, & timor
magnus cecidit super eos, qui
viderunt eos.* Et audierunt vocẽ 12
magnam de cælo, dicentem eis:
Ascendite huc. Et ascenderunt in
cęlũ in nube:& viderunt illos ini-
mici eorũ.* Et in illa hora factus 13
est terræmotus magnus, & deci-
ma pars ciuitatis cecidit:& occisa
sunt in terræmotu nomina homi-
num septem millia: & reliqui in
timorem sunt missi, & dederunt
gloriam Deo cæli. * Væ secun- 14
dum abijt: & ecce væ tertium ve-
niet cito. * Et septimus angelus 15
tuba cecinit: & factæ sunt voces
magnæ in cælo dicentes: Factum D
est regnum huius mundi, Domi-
ni nostri & Christi eius, & regna-
bit in sæcula sæculorum: Amen.
*Et viginti quatuor seniores, qui 16
in conspectu Dei sedent in sedi-
bus suis, ceciderunt in facies suas,
& adorauerunt Deum, dicentes:
* Gratias agimus tibi Domine 17
Deus omnipotens, qui es, & qui
eras, & qui venturus es: quia acce-
pisti virtutem tuam magnam, &
regnasti. * Et iratæ sunt Gentes, 18
& aduenit ira tua, & tempus mor-
tuorũ iudicari, & reddere merce-
dẽ seruis tuis Prophetis, & sanctis,
& timentibus nomen tuum pusil-
lis, & magnis, & exterminandi
eos, qui corruperunt terram.* Et 19
apertum est templum Dei in cæ-
lo: & visa est arca testamenti eius
in templo eius, & facta sunt ful-
gura, & voces, & terræmotus, &
grando magna.

CAP. XII.

ET signum magnum apparuit 1
in cælo: Mulier amicta sole, A
& luna sub pedibus eius, & in ca-
pite eius corona stellarũ duode-
cim: *& in vtero habens, clama- 2
bat parturiens, & cruciabatur vt
3 pariat.* Et visum est aliud signum
in cælo: & ecce draco magnus ru-
fus habens capita septem, & cor-
nua decem: & in capitibus eius
4 diademata septem, * & cauda
eius trahebat tertiam partem stel-
larũ cæli, & misit eas in terram, &
draco stetit ante mulierem, quæ
erat paritura, vt cum peperisset,
5 filium eius deuoraret.* Et pepe-
rit filium masculum, qui recturus
erat omnes Gẽtes in virga ferrea:
& raptus est filius eius ad Deum,
6 & ad thronum eius. * & mulier
B fugit in solitudinem vbi habebat
locum paratum a Deo, vt ibi pa-
scant eam diebus mille ducentis
7 sexaginta.* Et factum est prælium
magnum in cælo: Michael & an-
geli eius præliabantur cum dra-
cone, & draco pugnabat, & ange-
8 li eius:* & non valuerunt, neque
locus inuentus est eorum amplius
9 in cælo.* Et proiectus est draco
ille magnus, serpens antiquus, qui
vocatur diabolus, & satanas, qui
seducit vniuersum orbem: & pro-
iectus est in terram, & angeli
10 eius cum illo missi sunt.* Et au-
C diui vocem magnam in cælo di-
centem: Nunc facta est salus, &
virtus, & regnum Dei nostri, &
potestas Christi eius: quia proie-
ctus est accusator fratrum nostro-
rum, qui accusabat illos ante cõ-
spectum Dei nostri die ac nocte.
11 * Et ipsi vicerunt eũ propter san-
guinem Agni, & propter verbum
testimonij sui, & non dilexerunt
animas suas vsque ad mortem.
12 * propterea lætamini cæli, & qui
habitatis in eis. Væ terræ, & ma-
ri, quia descendit diabolus ad
vos, habens iram magnam, sciens
quod modicum tempus habet.
13 * Et postquam vidit draco quòd
proiectus esset in terram, perse-
cutus est mulierem, quæ pepe-
14 rit masculum: * & datæ sunt
mulieri alæ duæ aquilæ magnæ
vt volaret in desertum in locum
D suum, vbi alitur per tempus &
tempora, & dimidium temporis
15 a facie serpentis. * Et misit ser-
pens ex ore suo post mulierem,
aquam tamquam flumen, vt
eam faceret trahi a flumine.
16 * Et adiuuit terra mulierem, &

aperuit terra os suum, & absor-
buit flumen, quod misit draco de
ore suo. * Et iratus est draco in 17
mulierem: & abijt facere prælium
cum reliquis de semine eius, qui
custodiunt mandata Dei, & ha-
bent testimonium Iesu Christi.
* Et stetit supra arenam maris. 18

CAP. XIII.

ET vidi de mari bestiam ascen- 1
dentem, habentem capita se- A
ptem, & cornua decem, & super
cornua eius decem diademata, &
super capita eius nomina blasphe
miæ. * Et bestia, quam vidi, si- 2
milis erat pardo, & pedes eius si-
cut pedes vrsi, & os eius sicut os
leonis. Et dedit illi draco virtutē
suam, & potestatem magnam.
* Et vidi vnum de capitibus 3
suis quasi occisum in mortem:
& plaga mortis eius curata est. Et
admirata est vniuersa terra post
bestiam. * Et adorauerunt draco- 4
nem, qui dedit potestatem bestiæ: B
& adorauerunt bestiam, dicen-
tes: Quis similis bestiæ? & quis po
terit pugnare cum ea? * Et datum 5
est ei os loquens magna, & blas-
phemias: & data est ei potestas
facere menses quadraginta duos.
* Et aperuit os suum in blasphe- 6
mias ad Deū, blasphemare nomē
eius, & tabernaculū eius, & eos,
qui in cælo habitant. * Et est datū 7
illi bellum facere cum sanctis, &
vincere eos. Et data est illi pote-
stas in omnem tribum, & popu-
lum, & linguam, & gentem, * & 8
adorauerunt eam omnes, qui
inhabitant terram: quorum non
sunt scripta nomina in Libro vitæ
Agni, qui occisus est ab origine
mundi. * Si quis habet aurem, 9
audiat. * Qui in captiuitatem 10
duxerit, in captiuitatem vadet: C
‖ qui in gladio occiderit, oportet
eum gladio occidi. Hic est patien-
tia, & fides Sanctorum. * Et vidi 11
aliam bestiam ascendentem de
terra, & habebat cornua duo si-
milia Agni, & loquebatur sicut
draco. * Et potestatem prioris be- 12
stiæ omnē faciebat in conspectu
eius: & fecit terram, & habitan-
tes in ea, adorare bestiam pri-

‖ Gen. 9. a. 6
Matt. 26. e
52

mam, cuius curata est plaga mor-
13 tis. * Et fecit signa magna, vt etiā
ignem faceret de cælo descende-
re in terram in conspectu homi-
14 nū. * Et seduxit habitantes in ter-
D ra propter signa, quæ data sunt illi
facere in conspectu bestiæ, dicens
habitantibus in terra, vt faciant
imaginem bestiæ, quæ habet pla-
15 gam gladij, & vixit. * Et datum
est illi vt daret spiritum imagini
bestiæ, & vt loquatur imago be-
stiæ: & faciat vt quicumque non
adorauerint imaginē bestiæ, oc-
16 cidantur. * Et faciet omnes pusil-
los, & magnos, & diuites, & pau-
peres, & liberos, & seruos habe-
re characterem in dextera manu
17 sua, aut in frontibus suis. * & ne-
quis possit emere, aut vendere,
nisi qui habet characterem, aut
nomen bestiæ, aut numerum no-
18 minis eius. * Hic sapientia est.
Qui habet intellectum, compu-
tet numerum bestiæ. Numerus
enim hominis est: & numerus e-
ius sexcenti sexaginta sex.

CAP. XIIII.

1 ET vidi: & ecce Agnus stabat
A supra montem Sion, & cum
eo centum quadraginta quattuor
millia habentes nomen eius, &
nomen patris eius scriptum in
2 frontibus suis. * Et audiui vo-
cem de cælo, tamquam vocem
aquarum multarum, & tamquam
vocem tonitrui magni: & vocem,
quam audiui sicut citharœdorum
citharizantium in citharis suis.
3 * Et cantabant quasi canticum
nouum ante sedem, & ante quat-
tuor animalia, & seniores: & ne-
mo poterat dicere canticum, nisi
illa centum quadraginta quat-
tuor millia, qui empti sunt de
4 terra. * Hi sunt, qui cum mulie-
ribus non sunt coinquinati: Virgi-
nes enim sunt. Hi sequuntur A-
gnum quocumque ierit. Hi em-
pti sunt ex hominibus primitiæ
5 Deo, & Agno, * & in ore eorum
non est inuentum mendaciū: sine
macula enim sunt ante thronum
6 Dei. * Et vidi alterum angelum
B volantem per medium cæli, ha-
bentem Euangelium æternum,
vt euangelizaret sedētibus super
terram,

terram, & super omnem gentem,
& tribum, & linguam, & popu-
Act. 14. c. 14 lum: * dicens magna voce: || Ti- 7
mete Dominum, & date illi ho-
norem, quia venit hora iudicij
eius: & adorate eum, qui fecit
cælum, & terram, mare, & fon-
tes aquarum. * Et alius angelus 8
Isa. 21. c. 9 secutus est dicens: || Cecidit, ce-
Ier. 51. a. 8 cidit Babylon illa magna: quæ a
vino iræ fornicationis suę potauit
omnes gentes. * Et tertius ange- 9
lus secutus est illos, dicens voce
magna: Si quis adorauerit bestiā,
& imaginē eius, & acceperit cha-
racterem in fronte sua, aut in ma-
nu sua: * & hic bibet de vino iræ 10
Dei, quod mistum est mero in
calice iræ ipsius, & cruciabitur
igne, & sulphure in conspectu
angelorum sanctorum, & ante
conspectum Agni: * & fumus tor- 11
mentorum eorum ascendet in sæ- C
cula sæculorum: nec habent re-
quiem die ac nocte, qui adora-
uerunt bestiam, & imaginē eius,
& si quis acceperit characterem
nominis eius. * Hic patiētia San- 12
ctorum est, qui custodiunt man-
data Dei, & fidem Iesu. * Et 13
audiui vocem de cælo, dicentem
mihi: Scribe: Beati mortui, qui
in Domino moriuntur. Amodo
iam dicit Spiritus, vt requiescant
a laboribus suis: opera enim
illorum sequuntur illos. * Et vidi 14
& ecce nubem candidam: & su-
per nubem sedentem similem Fi-
lio hominis, habentem in capite
suo coronam auream, & in manu
Mat. 13. c. 39 sua falcem acutā. * || Et alius ange 15
lus exiuit de templo, clamās vo-
ce magna ad sedentem super nu-
Ioel 3. c. 13 bem: || Mitte falcem tuam, & mete
quia venit hora vt metatur, quo-
niam aruit messis terræ. * Et mi- 16
sit qui sedebat super nubem, fal- D
cem suam in terram, & demessa
est terra. * Et alius angelus exi- 17
uit de tēplo, quod est in cælo, ha-
bens & ipse falcem acutam. * Et 18
alius angelus exiuit de altari, qui
habebat potestatem supra ignem,
& clamauit voce magna ad eum,
qui habebat falcem acutam, di-
cens: Mitte falcem tuam acutam,
& vindemia botros vineæ terræ:
quoniam maturæ sunt vuæ eius.
* Et misit angelus falcem suam 19
acutam in terram: & vindemia-
uit vineā terræ, & misit in lacum
20 irę Dei magnum: * & calcatus est
lacus extra ciuitatem, & exiuit
sanguis de lacu vsque ad frenos
equorum per stadia mille sex-
centa.

CAP. XV.

1 A ET vidi aliud signum in cælo
magnum, & mirabile, an-
gelos septem, habentes plagas se-
ptem nouissimas: Quoniā in illis
2 consummata est ira Dei. * Et vidi
tamquam mare vitreum mistum
B igne, & eos, qui vicerunt bestiam,
& imaginem eius, & numerum
nominis eius, stantes super mare
vitreum, habentes citharas Dei:
3 * & cantantes canticum Moysi
serui Dei, & canticum Agni, di-
centes: Magna, & mirabilia sunt
opera tua Domine Deus omni-
potens: iustæ & veræ sunt viæ tuæ,
4 Rex sæculorum. * || Quis non || Ier. 10. a7
C timebit te Domine, & magnifica-
bit nomen tuum? quia solus pius
es: quoniam omnes gentes ve-
nient, & adorabunt in conspectu
tuo, quoniam iudicia tua manife-
5 sta sunt. * Et post hæc vidi, & ec-
ce apertum est templum taberna-
6 culi testimonij in cælo: * & exie-
rūt septem angeli habētes septem
plagas de templo, vestiti lino mū-
D do, & candido, & præcincti circa
7 pectora zonis aureis. * Et vnum
de quattuor animalibus dedit
septem angelis septem phialas
aureas, plenas iracundiæ Dei vi-
8 uentis in sæcula sæculorum. * Et
impletum est templum fumo a
maiestate Dei, & de virtute eius:
& nemo poterat introire in tem-
plum, donec consummarentur
septem plagæ septem angelorum.

CAP. XVI.

1 A ET audiui vocem magnam de
templo, dicentem septem an-
gelis: Ite, & effundite septē phia-
2 las iræ Dei in terram. * Et abijt
primus, & effudit phialam suam
in terram, & factum est vulnus
sæuum, & pessimum in homines,
qui habebant characterē bestiæ, &
in eos, qui adorauerunt imaginē
eius.

eius. * Et secundus angelus ef- 3
fudit phialam suam in mare, &
factus est sanguis tamquam mor-
tui: & omnis anima viuens mor-
tua est in mari.* Et tertius effudit 4
phialam suam super flumina, &
super fontes aquarum, & factus
est sanguis. * Et audiui angelum 5
aquarum dicentem: Iustus es Do- B
mine qui es, & qui eras sanctus,
qui hæc iudicasti. * quia san- 6
guinem Sanctorum, & Propheta-
rum effuderunt, & sanguinem eis
dedisti bibere: digni enim sunt.
* Et audiui alterum ab altari di- 7
centem: Etiam Domine Deus
omnipotens vera, & iusta iudicia
tua. * Et quartus angelus effudit
phialam suam in solem, & datum 8
est illi æstu affligere homines, &
igni: * & æstuauerunt homines 9
æstu magno, & blasphemauerunt
nomen Dei habentis potestatem
super has plagas, neque egerunt
pœnitentiam vt darent illi glo-
riam. * Et quintus Angelus effu- 10
dit phialam suam super sedem
bestiæ: & factum est regnum eius
tenebrosum, & cõmanducauerunt
linguas suas præ dolore: * & bla- 11
sphemauerunt Deum cæli prę do- C
loribus, & vulneribus suis, & non
egerunt pœnitentiam ex operibus
suis. * Et sextus angelus effudit 12
phialã suam in flumen illud ma-
gnũ Euphraten: & siccauit aquam
eius, vt præpararetur via regibus
ab ortu solis.* Et vidi de ore dra- 13
conis, & de ore bestiæ, & de
ore pseudoprophetæ spiritus tres
immundos in modum ranarum.
* Sũt enim spiritus dæmoniorum 14
facientes signa, & procedunt ad
reges totius terræ cõgregare illos
in prœlium ad diem magnum om-
ſs. 3 a.3 nipotentis Dei. * † Ecce venio si- 15
Matt 24.d. cut fur. Beatus qui vigilat, & cu-
42 stodit vestimenta sua ne nudus
Luc. 12. e. ambulet, & videãt turpitudinem
39 eius: * Et cõgregabit illos in locũ, 16
qui vocatur Hebraice Armage-
don. * Et septimus angelus effu- 17
dit phialam suam in aerem, & D
exiuit vox magna de templo a
throno, dicens. Factum est. Et fa- 18
cta sunt fulgura, & voces, & to-
nitrua, & terræmotus factus est
magnus, qualis numquam fuit
ex quo homines fuerũt super ter-
ram: talis terræmotus sic magnus.
19 * Et facta est ciuitas magna in
tres partes: & ciuitates Gentiũ ce-
ciderunt. & Babylon magna venit
in memoriam ante Deum, dare
illi calicem vini indignationis iræ
20 eius. * Et omnis insula fugit, &
21 montes nõ sunt inuenti.* Et gran-
do magna sicut talentum descen-
dit de cælo in homines: & bla-
sphemauerunt Deũ homines pro-
pter plagam grandinis: quoniam
magna facta est vehementer.

CAP. XVII.

1 ET venit vnus de septẽ ange-
A lis, qui habebãt septem phia-
las, & locutus est mecum, dicens:
Veni ostendam tibi damnationem
meretricis magnæ, quæ sedet su-
2 per aquas multas, * cum qua for-
nicati sunt reges terræ, & inebria-
ti sunt qui inhabitant terram de
3 vino prostitutionis eius.* Et ab-
stulit me in spiritu in desertum.
Et vidi mulierem sedentem super
bestiã coccineam, plenam nomi-
nibus blasphemiæ, habentẽ capita
4 septẽ, & cornua decem.* Et mu-
B lier erat circumdata purpura, &
coccino, & inaurato auro, & la-
pide pretioso, & margaritis, ha-
bens poculum aureum in manu
sua, plenum abominatione, & im-
5 munditia fornicationis eius: * Et
in fronte eius nomen scriptũ: My-
sterium: Babylon magna, mater
fornicationũ, & abominationum
6 terræ.* Et vidi mulierem ebriam
de sanguine sanctorum, & de san-
guine martyrum Iesu. Et mira-
tus sum cum vidissem illam ad-
7 miratione magna. * Et dixit mi-
hi angelus. Quare miraris? Ego
dicam tibi sacramentum mulie-
ris, & bestiæ, quæ portat eam, quæ
habet capita septem, & cornua
8 decem. * Bestia, quam vidisti,
fuit, & non est, & ascensura est
de abysso, & in interitum ibit:
C & mirabuntur inhabitantes ter-
ram (quorũ non sunt scripta no-
mina in Libro vitæ a constitutio-
ne mundi) videntes bestiam,
9 quæ erat, & non est. * Et hic est
sensus, qui habet sapientiam.
Septem capita: septem montes
sunt, super quos mulier sedet, &

reges

reges septem sunt.* Quinque ce- 10
ciderunt: vnus est, & alius non-
dum venit: & cum venerit, opor-
tet illum breue tempus manere.
*Et bestia, quæ erat, & non est: & 11
ipsa octaua est: & de septem est, &
in interitum vadit. * Et decem 12
cornua, quæ vidisti, decem reges
sunt: qui regnum nondum acce-
perunt, sed potestatem tamquam
reges vna hora accipient post be-
stiam. * Hi vnum consilium ha- 13
bent, & virtutem, & potestatem D
suam bestiæ tradent.* Hi cum A- 14
gno pugnabunt, & Agnus vincet
‖1. Tim.6. c.15 illos: ‖quoniā Dominus domino-
rum est, & Rex regū, & qui cum
Ī.19.c.16 illo sunt, vocati, electi, & fideles.
*Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti 15
vbi meretrix sedet, populi sunt,
& Gentes, & linguæ.* Et decem 16
cornua, quæ vidisti in bestia:
hi odient fornicariam, & desola-
tam facient illam, & nudam, &
carnes eius manducabunt, & ip-
sam igni concremabunt. * Deus 17
enim dedit in corda eorum vt fa-
ciant quod placitum est illi: vt
dent regnum suum bestiæ donec
consummētur verba Dei.*Et mu- 18
lier quam vidisti, est ciuitas ma-
gna, quæ habet regnum super re-
ges terræ.

CAP. XVIII.

ET post hæc vidi alium ange- 1
lum descendentem de cælo, A
habentem potestatem magnam:
& terra illuminata est a gloria e-
ius.* Et exclamauit in fortitudi- 2
‖Isa.21.c.10 ne dicēs: ‖Cecidit, cecidit Babylon
magna: & facta est habitatio dæ-
Ier.51.a.8 moniorum, & custodia omnis spi-
Ī.14.b.8 ritus immundi, & custodia omnis
volucris immundæ, & odibilis:
* quia de vino iræ fornicationis 3
eius biberunt omnes gentes: &
reges terræ cū illa fornicati sunt:
& mercatores terræ de virtute de-
liciarum eius diuites facti sunt.
* Et audiui aliam vocem de cæ- 4
lo, dicentem: Exite de illa popu- B
lus meus: vt ne participes sitis de-
lictorum eius, & de plagis eius
non accipiatis. * Quoniam per- 5
uenerunt peccata eius vsque ad
cælum, & recordatus est Domi-
6 nus iniquitatum eius. * Reddite
illi sicut & ipsa reddidit vobis: &
duplicate duplicia secūdum ope-
ra eius: in poculo, quo miscuit,
7 miscete illi duplum.* Quantum
C glorificauit se, & in delicijs fuit,
tantum date illi tormentū & lu-
ctum: quia in corde suo dicit: ‖Se- ‖Isa.47.b.8
deo regina: & vidua non sum: &
8 luctum non videbo.* Ideo in vna
die venient plagæ eius, mors, &
luctus, & fames, & igne combu-
retur: quia fortis est Deus, qui iu-
9 dicabit illam.* Et flebunt, & plan-
gent se super illā reges terrę, qui
cū illa fornicati sunt, & in delicijs
vixerunt, cum viderint fumum
10 incendij eius: *longe stantes pro-
pter timorem tormentorum eius,
dicentes: Væ, væ ciuitas illa ma-
gna Babylon, ciuitas illa fortis:
quoniam vna hora venit iudicium
11 tuum.* Et negotiatores terræ fle-
D bunt, & lugebunt super illā: quo-
niam merces eorum nemo emet
12 amplius: * merces auri, & ar-
genti, & lapidis pretiosi, & mar-
garitæ, & byssi, & purpuræ, &
serici, & cocci, (& omne lignum
thyinum, & omnia vasa eboris,
& omnia vasa de lapide pretioso,
& æramento, & ferro, & mar-
13 more, *& cinnamomum,) & odo-
ramentorum, & vnguenti, & thu-
ris, & vini, & olei, & similæ, &
tritici, & iumentorum, & ouium,
& equorum, & rhedarū, & man-
cipiorum, & animarum hominū.
14 * Et poma desiderij animæ tuæ
E discesserunt a te, & omnia pin-
guia, & præclara perierunt a te,
& amplius illa iam nō inuenient.
15 * Mercatores horum, qui diuites
facti sunt, ab ea, longe stabunt
propter timorem tormentorum
16 eius, flentes, ac lugentes, * &
dicentes: Væ, væ ciuitas illa ma-
gna, quę amicta erat bysso, & pur-
pura, & cocco, & deaurata erat
auro, & lapide pretioso, & mar-
17 garitis: *quoniam vna hora desti-
tutæ sunt tantæ diuitiæ, & omnis
gubernator, & omnis, qui in la-
cum nauigat, & nautæ, & qui in
mari operantur, longe steterunt,
18 * & clamauerunt videntes locum
incendij eius, dicentes: Quæ si-
19 milis ciuitati huic magnæ? * Et
miserunt puluerem super capita
sua,

sua, & clamauerunt flentes, & lu-
gentes, dicentes: Væ væ ciuitas il-
la magna, in qua diuites facti sunt
omnes, qui habebant naues in ma-
ri de pretijs eius: quoniam vna ho
ra desolata est. *Exulta super eam 20
cælum, & sancti Apostoli, & Pro-
phetæ: quoniam iudicauit Deus
iudicium vestrum de illa.* Et su- 21
stulit vnus angelus fortis lapi-
dem quasi molarem magnum, &
misit in mare, dicens: Hoc im- G
petu mittetur Babylon ciuitas illa
magna, & vltra iam non inuenie-
tur. *Et vox citharœdorum, & mu- 22
sicorum, & tibia canētium, & tu-
ba non audietur in te amplius: &
omnis artifex omnis artis non in-
uenietur in te amplius: & vox mo-
læ non audietur in te amplius: *& 23
lux lucernæ non lucebit in te am-
plius: & vox sponsi, & sponsæ non
audietur adhuc in te: quia merca-
tores tui erāt principes terræ, quia
in veneficijs tuis errauerūt omnes
gentes.* Et in ea sanguis prophe- 24
tarum & sanctorum inuentus est:
& omnium, qui interfecti sunt in
terra.

CAP. XIX.

POst hæc audiui quasi vocem 1
turbarum multarum in cælo A
dicentium: Alleluia: Salus, &
gloria, & virtus Deo nostro est:
* quia vera, & iusta iudicia sunt 2
eius qui iudicauit de meretrice
magna, quæ corrupit terram in
prostitutione sua, & vindicauit
sanguinem seruorum suorum de
manibus eius. * Et iterum dixe- 3
rūt: Alleluia. Et fumus eius ascen-
dit in sæcula sæculorum. * Et ce- 4
ciderunt seniores viginti quat-
tuor, & quattuor animalia, & ado-
rauerunt Deum sedentem super
thronum, dicētes: Amen: Alleluia.
* Et vox de throno exiuit dicēns: 5
Laudem dicite Deo nostro omnes
serui eius: & qui timetis eum pu-
silli, & magni. * Et audiui quasi vo 6
cem turbæ magnæ, & sicut vocem
aquarum multarum, & sicut vo-
cem tonitruorum magnorum, B
dicentium: Alleluia: quoniam
regnauit Dominus Deus noster
omnipotens. * Gaudeamus, & e- 7
xultemus: & demus gloriā ei: quia

venerunt nuptiæ Agni, & vxor
8 eius præparauit se. * Et datum
est illi vt cooperiat se byssino splē-
denti, & candido. Byssinum enim
iustificationes sunt Sanctorum.
9 * Et dixit mihi: Scribe: ‖ Beati ‖Matt.22.a
qui ad cœnam nuptiarum Agni 2
vocati sunt: & dicit mihi: Hæc Luc. 14. d
10 verba Dei vera sunt. * Et cecidi 16
ante pedes eius, vt adorarē eum.
Et dicit mihi: Vide ne feceris: cō-
seruus tuus sum, & fratrum tuo-
rum habentium testimonium Ie-
su. Deum adora. Testimonium
enim Iesu est spiritus prophetiæ.
11 * Et vidi cælum apertum, & ecce
equus albus, & qui sedebat super
eum, vocabatur Fidelis, & Ve-
rax, & cum iustitia iudicat, &
12 pugnat. * Oculi autem eius sicut
flamma ignis, & in capite eius dia
demata multa, habens nomē scri-
ptum, quod nemo nouit nisi ipse.
13 * ‖ Et vestitus erat veste aspersa ‖Isa.63.a.1
C sanguine: & vocatur nomen e-
14 ius, Verbum Dei. * Et exercitus
qui sunt in cælo, sequebātur eum
in equis albis, vestiti byssino al-
15 bo, & mundo. * Et de ore eius
procedit gladius ex vtraque parte
acutus: vt in ipso percutiat Gen-
tes. ‖ Et ipse reget eas in virga ‖Psal.2.c.9
ferrea: & ipse calcat torcular vini
16 furoris iræ Dei omnipotentis *Et
habet in vestimento, & in fœmo-
re suo scriptum: ‖ Rex regum, ‖S.17.d.14
17 & Dominus dominantium. * Et 1 Tim.6.c.
vidi vnum angelum stantē in so- 15
le, & clamauit voce magna, dicens
omnibus auibus, quæ volabant
per medium cæli: Venite, & con-
gregamini ad cœnam magnam
18 Dei: *vt manducetis carnes regū,
& carnes tribunorum, & carnes
D fortium, & carnes equorū, & se-
dentium in ipsis, & carnes om-
nium liberorum, & seruorū, & pu-
19 sillorum, & magnorum. * Et vidi
bestiam, & reges terræ, & exer-
citus eorū congregatos ad facien-
dum præliū cum illo, qui sedebat
20 in equo, & cum exercitu eius. * Et
apprehensa est bestia, & cum ea
pseudopropheta: qui fecit signa
coram ipso, quibus seduxit eos,
qui acceperunt characterem be-
stiæ, & qui adorauerūt imaginem
eius. Viui missi sunt hi duo in
stagnum ignis ardentis sulphure:
Et ce-

*Et ceteri occisi sunt in gladio se- 21
dentis super equum, qui proce-
dit de ore ipsius: & omnes aues
saturatæ sunt carnibus eorum.

CAP. XX.

ET vidi angelũ descendentem 1
de cælo, habentem clauẽ abys- A
si, & catenam magnam in manu
sua. * Et apprehendit draconem, 2
serpentem antiquum, qui est dia-
bolus, & satanas, & ligauit eum
per annos mille: * & misit eum 3
in abyssum, & clausit, & signa-
uit super illum vt non seducat
amplius gentes, donec consum-
mentur mille anni: & post hæc
oportet illum solui modico tem-
pore. * Et vidi sedes, & sederunt 4
super eas, & iudicium datũ est il-
lis: & animas decollatorum pro-
pter testimonium Iesu, & pro- B
pter verbum Dei, & qui nõ adora-
uerunt bestiam, neque imaginem
eius, nec acceperunt characterem
eius in frontibus, aut in manibus
suis, & vixerunt, & regnauerunt
cum Christo mille annis. *Ceteri 5
mortuorum non vixerunt, donec
consummentur mille anni. Hæc
est resurrectio prima. * Beatus, & 6
sanctus, qui habet partem in re-
surrectione prima: in his secun-
da mors non habet potestatem:
sed erunt sacerdotes Dei & Chri-
sti, & regnabũt cum illo mille an-
‖Ezec.39.a nis. *‖Et cum consummati fuerint 7
mille anni, soluetur satanas de
carcere suo, & exibit, & seducet C
Gentes, quæ sunt super quattuor
angulos terræ, Gog, & Magog,
& congregabit eos in præliũ, quo-
rum numerus est sicut arena ma-
ris. *Et ascenderunt super latitu- 8
dinem terræ, & circuierunt castra
sanctorum, & ciuitatẽ dilectam.
* Et descendit ignis a Deo de cæ- 9
lo, & deuorauit eos: & diabolus,
qui seducebat eos, missus est in sta
gnum ignis, * & sulphuris vbi & 10
bestia, & pseudopropheta crucia-
buntur die ac nocte in sæcula sæ-
culorum. * Et vidi thronum ma- 11
gnum candidum, & sedentem su- D
per eum, a cuius conspectu fugit
terra, & cælum, & locus non
est inuentus eis. * Et vidi mor- 12
tuos magnos, & pusillos stantes
in conspectu throni, & libri aper-
ti sunt: & alius Liber apertus est
qui est vitæ: & iudicati sunt mor-
tui ex his, quæ scripta erant in li-
13 bris secundum opera ipsorum. * &
dedit mare mortuos, qui in eo e-
rant: & mors, & infernus dede-
runt mortuos suos, qui in ipsis
erant: & iudicatum est de singu-
14 lis secundum opera ipsorum. * Et
infernus, & mors missi sunt in sta-
gnum ignis. Hæc est mors secun-
15 da. * Et qui non inuentus est in
Libro vitæ scriptus, missus est in
stagnum ignis.

CAP. XXI.

1 ET vidi cælum nouum, & ter- Isa.65.c.17
A ram nouam. Primum enim & 66.g.21
cælum, & prima terra abijt, & ma- 2.Pet.3.c.
2 re iam non est. * Et ego Ioannes 13
vidi sanctam ciuitatem Ierusa-
lem nouam descendentem de cæ-
lo a Deo, paratam, sicut spon-
3 sam ornatam viro suo. * Et audi-
B ui vocem magnam de throno di-
centem: Ecce tabernaculum Dei
cũ hominibus, & habitabit cum
eis. Et ipsi populus eius erunt, &
ipse Deus cum eis erit eorũ Deus:
4 * ‖ & absterget Deus omnem la- ‖Isa.25.c.8
crymam ab oculis eorum: & mors s.7.d.17
vltra non erit, neque luctus, ne-
que clamor, neque dolor erit vl-
5 tra, quia prima abierunt. * Et di-
xit qui sedebat in throno: ‖ Ecce ‖Isa.43.c.
noua facio omnia. Et dixit mihi: 19
Scribe, quia hæc verba fidelissi- 2.Cor.5.d.
6 ma sunt, & vera. *Et dixit mihi: 17
Factum est. ego sum α, & ω: ini-
tium, & finis. Ego sitienti dabo
7 de fonte aquæ vitæ, gratis. * Qui
vicerit, possidebit hæc, & ero illi
8 Deus, & ille erit mihi filius. *Ti-
C midis autẽ, & incredulis, & exe-
cratis, & homicidis, & fornicato-
ribus, & veneficis, & idololatris,
& omnibus mendacibus, pars il-
lorum erit in stagno ardenti igne,
& sulphure: quod est mors secun-
9 da. * Et venit vnus de septem
angelis habentibus phialas ple-
nas septem plagis nouissimis, &
locutus est mecum, dicens: Veni,
& ostendam tibi sponsam, vxorem
10 Agni. * Et sustulit me in spiritu
in montem magnum, & altum,
& ostendit mihi ciuitatem san-

ctam

ctam Ieruſalem deſcendentem
de cælo a Deo, * habentem clari- 11
tatem Dei: & lumen eius ſimile D
lapidi pretioſo tamquam lapidi
iaſpidis, ſicut cryſtallum. * Et ha- 12
bebat murum magnum, & altum,
habentem portas duodecim: & in
portis angelos duodecim, & no-
mina inſcripta, quæ ſunt nomina
duodecim tribuum filiorũ Iſrael.
* Ab Oriente portæ tres: & ab A- 13
quilone portæ tres: & ab Auſtro
portæ tres: & ab Occaſu portæ
tres. * Et murus ciuitatis habens 14
fundamenta duodecim, & in ip-
ſis duodecim nomina duodecim
Apoſtolorum Agni. * Et qui lo- 15
quebatur mecum, habebat men-
ſuram arũdineam auream, vt me-
tiretur ciuitatem, & portas eius, &
murum. * & ciuitas in quadro po- 16
ſita eſt, & longitudo eius tanta eſt
quanta & latitudo: & menſus eſt E
ciuitatem de arundine aurea per
ſtadia duodecim millia: & longi-
tudo, & altitudo, & latitudo eius
æqualia ſunt. * Et menſus eſt mu- 17
rum eius centũ quadraginta quat-
tuor cubitorum, menſura homi-
nis, quæ eſt angeli. * Et erat ſtru- 18
ctura muri eius ex lapide iaſpide:
ipſa vero ciuitas aurum mundum
ſimile vitro mundo. * Et funda- 19
menta muri ciuitatis omni lapide F
pretioſo ornata. Fundamentum
primum, iaſpis: ſecundum, ſap-
phirus, tertium, calcedonius:
quartum, ſmaragdus: * quintum, 20
ſardonyx: ſextum, ſardius: ſepti-
mum, chryſolithus: octauum be-
ryllus: nonum, topazius: deci-
mum, chryſopraſus: vndecimum,
hyacinthus: duodecimum, ame-
thyſtus. * Et duodecim portę, duo- 21
decim margaritæ ſunt, per ſingu-
las: & ſingulæ portæ erant ex ſin-
gulis margaritis: & platea ciuita-
tis aurum mundum, tamquam
vitrum perlucidum. * Et templum 22
non vidi in ea. Dominus enim G
Deus omnipotens templum illius
‖ Iſa. 60. d. 19 eſt, & Agnus. * ‖ Et ciuitas nõ eget 23
ſole, neque luna vt luceant in ea.
nã claritas Dei illuminauit eam,
& lucerna eius eſt Agnus. * Et 24
ambulabunt Gentes in lumine
eius, & reges terræ afferent glo-
‖ Iſa. 60. c. 11 riam ſuam, & honorem in illam.
* ‖ Et portæ eius non claudentur 25
per diem: nox enim non erit illic.
26 * Et afferent gloriam, & honorem
27 gentium in illam. * Non intrabit
in eam aliquod coinquinatum,
aut abominationẽ faciens, & men-
dacium, niſi qui ſcripti ſunt in li-
bro vitæ Agni.

CAP. XXII.

1 ET oſtendit mihi fluuiũ aquæ
A vitæ, ſplendidum tamquam
cryſtallum, procedentem de ſe-
2 de Dei & Agni. * In medio pla-
teæ eius, & ex vtraque parte flu-
minis lignum vitæ, afferens fru-
ctus duodecim, per menſes ſin-
gulos reddens fructum ſuum, &
folia ligni ad ſanitatem Gentium,
3 * & omne maledictum nõ erit am-
plius: ſed ſedes Dei, & Agni in illa
erunt, & ſerui eius ſeruient illi.
4 * Et videbunt faciem eius: & no-
5 men eius in frontibus eorum. * ‖ Et ‖ Iſa. 60. d. 20
nox vltra non erit: & non egebunt
lumine lucernæ, neque lumine
ſolis, quoniam Dominus Deus,
illuminabit illos, & regnabunt in
6 ſæcula ſæculorum. * Et dixit mi-
B hi: Hæc verba fideliſſima ſunt, &
vera. Et Dominus Deus ſpirituum
prophetarum miſit angelũ ſuum
oſtendere ſeruis ſuis quæ oportet
7 fieri cito. * Et ecce venio veloci-
ter. Beatus, qui cuſtodit verba
8 prophetiæ libri huius. * Et ego
Ioannes, qui audiui, & vidi hæc.
& poſtquam audiſſem, & vidiſ-
ſem, cecidi vt adorarem ante pe-
des angeli, qui mihi hæc oſten-
9 debat: * & dixit mihi: Vide ne
feceris: conſeruus enim tuus ſum,
& fratrum tuorum prophetarum,
& eorum, qui ſeruant verba pro-
phetiæ libri huius: Deum adora.
10 * Et dicit mihi: Ne ſignaueris ver-
C ba prophetiæ libri huius: tempus
11 enim prope eſt. * Qui nocet, no-
ceat adhuc: & qui in ſordibus eſt,
ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt,
iuſtificetur adhuc: & ſanctus, ſan-
12 ctificetur adhuc. * Ecce venio ci-
to, & merces mea mecum eſt, red-
dere vnicuique ſecundum opera
13 ſua. * ‖ Ego ſum α, & ω, primus, & ‖ Iſa. 41. b. 4
nouiſſimus, principium, & finis. & 44. a. 4
14 * Beati, qui lauant ſtolas ſuas in Sup. 1. b. 8. &
ſanguine Agni: vt ſit poteſtas eo- 21. b. 6
rum in ligno vitę, & per portas in-
trent

trent in ciuitatem. *Foris canes, & 15
venefici, & impudici, & homici-
dæ, & idolis seruientes, & omnis,
qui amat, & facit mendacium.
* Ego Iesus misi angelum meum, 16
testificari vobis hæc in Ecclesijs. D
Ego sum radix, & genus Dauid,
stella splendida, & matutina. *Et 17
Spiritus, & sponsa dicunt: Veni.
Et qui audit, dicat: Veni. Et qui
Isa.55.a.1 sitit, veniat: * & qui vult, acci-
piat aquam vitæ, gratis. * Conte- 18
stor enim omni audienti verba
prophetiæ libri huius: Si quis ap-
posuerit ad hæc, apponet Deus su-
per illum plagas scriptas in libro
19 isto. * Et si quis diminuerit de
verbis libri prophetiæ huius, au-
feret Deus partem eius de libro
vitæ, & de ciuitate sancta, & de
his, quæ scripta sunt in libro isto.
20 * dicit qui testimonium perhibet
istorum. Etiam venio cito. Amen.
21 Veni Domine Iesu. * Gratia Do-
mini nostri Iesu Christi cum om-
nibus vobis. Amen.

Oratio Manassæ, necnon libri duo, qui sub libri Tertij & Quarti Esdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, & pro canonicis suscipiendos decreuit, sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui a nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Biblijs Latinis tam manuscriptis quàm impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSAE REGIS IVDA

Cum captus teneretur in Babylone.

DOMINE omnipotens, Deus patrum nostrorum, Abrahã, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cælum, & terram cũ omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pauent, & tremunt a vultu virtutis tuæ, quia importabilis est magnificentia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa vero & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniam tu es Dominus altissimus, benignus, longanimis, & multum misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundum multitudinem bonitatis tuæ promisisti pœnitentiam, & remissionem ijs, qui peccauerunt tibi, & multitudinem miserationum tuarum decreuisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerũ arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ Domine, multiplicatę sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri & aspicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans a te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum, iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me secundum magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

LIBER ESDRAE TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

T fecit Iosias Pa- 1
scha in Ierosoly-
mis Domino , &
immolauit Phase
quarta decima lu-
na primi mensis ,
*statuens sacerdo- 2
tes per vices dierũ
stolis amictos in templo Domini . * & 3
dixit Leuitis sacris seruis Israel, vt san-
ctificarent se Domino in positione san
ctæ arcæ Domini,in domo, quam ædi-
ficauit Salomon filius Dauid rex. *Nõ 4
erit vobis tollere super humeros eam.
Et nunc deseruite Domino vestro , &
curam agite gentis illius Israel ex par-
te secundum pagos & tribus vestras,
* secundum scripturam Dauid regis 5
Israel, & secundum magnificentiam
Salomonis filij eius,omnes in templo,
& secundum particulam principatus
paternam vestram eorum, qui stant in
conspectu fratrum filiorum Israel.
* Immolate Pascha, & sacrificia para- 6
te fratribus vestris,& facite secundum
præceptum Domini quod datum est
Moysi.* Et donauit Iosias in plebem, 7
quæ inuenta est, ouium, agnorum, &
hœdorum, & caprarum triginta mil-
lia, vitulos tria millia . * hæc de rega- 8
libus data sunt secundum promissio-
nem populo : & sacerdotibus in Pa-
scha, oues numero duo millia, ac vi-
tuli centum .* Et Iechonias, & Se- 9
meias, & Nathanael fratres, & Hasa-
bias, & Oziel, & Coraba in Phase,
oues quinque millia,vitulos quingen-
tos. * Et hæc cum fierent eleganter, 10
steterunt sacerdotes & Leuitæ haben-
tes azyma per tribus. * Et secundum 11
partes principatus patrum in conspe-
ctu populi offerebant Domino, secun-
dũ ea quæ in libro Moysi scripta sunt:
* & assauerunt Phase igni prout opor- 12
tebat: & hostias coxerunt in emolis,
13 & in ollis cum beneuolentia : * & at-
tulerunt omnibus qui erant ex plebe :
& post hæc parauerunt sibi & sacerdo-
14 tibus . * Sacerdotes enim offerebant
adipes,vsque dum finita esset hora : &
Leuitæ parauerũt sibi & fratribus suis,
15 filijs Aaron. * Et sacri cantores filij
Asaph erant per ordinem secundum
præceptum Dauid, & Asaph, & Za-
charias, & Ieddinus, qui erat a rege.
16 * Et ostiarij per singulas ianuas, ita vt
non præuaricaretur vnusquisque suã :
fratres enim illorum parauerunt illis .
17 * Et consummata sunt quæ pertinebãt
18 ad sacrificium Domini. * In illa die
egerunt Phase, & offerebant hostias
super Domini sacrificium, secundum
19 præceptum regis Iosiæ. * Et egerunt
filij Israel, qui inuenti sunt in tempo-
re illo, Phase : & diem festum azymo-
20 rum per dies septem: *& non est cele-
bratum Phase tale in Israel, a tempo-
21 ribus Samuelis prophetæ : * & omnes
reges Israel non celebrauerunt tale Pa
scha, quale egit Iosias, & Sacerdotes,
& Leuitæ, & Iudæi, & omnis Israel,
qui inuenti sunt in commoratione
22 Ierosolymis. * Octauo decimo anno,
regnante Iosia, celebratum est Phase.
23 *Et directa sunt opera Iosiæ in conspe-
ctu Domini sui in corde pleno metuẽ-
24 tis:* & quæ circa illum quidem con-
scripta sunt, in pristinis temporibus
de eis, qui peccauerunt, quiq. irreli-
giosi fuerunt in Dominum præ omni
gente, & qui non quæsierunt verba
25 Domini super Israel. * Et post om-
nem actum hunc Iosiæ, ascendit Pha-
rao rex Aegypti,veniens in Charcamis
ab itinere super Euphratẽ, & exijt ob-
26 uiam illi Iosias. * Et misit rex Aegy-
pti ad Iosiam, dicens : Quid mihi &
27 tibi est rex Iudæ ? * Non sum missus
a Domino vt pugnem contra te: super
Euphratem enim bellum meum est,
festi-

festinans descende. * Et non est reuer- 28
sus Iosias super currum: sed expugna-
re eum conabatur, non attendens ver-
bum prophetæ ex ore Domini: * sed 29
constituit ad eum bellum in campo
Mageddo. Et descenderunt principes
ad regem Iosiam. * Et dixit rex pue- 30
ris suis, Amouete me a prælio, infir-
matus sum enim valde. Et statim amo-
uerunt eum pueri ipsius de acie. * Et 31
ascendit super currum secundarium
suum: & perueniens Ierosolymam,
vita functus est, & sepultus est in pa-
terno sepulchro. * Et in tota Iudæa lu- 32
gebant Iosiam: & qui præsidebāt cum
vxoribus lamentabant eum vsque in
hunc diem. Et datum est hoc fieri sem-
per in omne genus Israel * Hæc autem 33
præscripta sunt in libro historiarum
regum Iudę: & singula gesta actus Io-
siæ, & eius gloria & intellectus eius
in lege Domini: quæque gesta sunt
ab eo, & quæ non scripra sunt in libro
regum Israel & Iudæ. * Et assumentes 34
qui erant ex gente Iechoniam filium
Iosiæ, constituerunt regem pro Iosia
patre suo, cum esset annorum trigin-
tatrium. * Et regnauit super Israel 35
mensibus tribus. Et amouit eum rex
Aegypti, ne regnaret in Ierosolymis:
* & mulctauit gentem argenti talenta 36
centum, & auri talentum vnum. * Et 37
constituit rex Aegypti Ioacim fratrem
ipsius, regem Iudæ & Ierusalem: * & 38
alligauit magistratus Ioacim, & Zara-
celem fratrem suum, & apprehendens
reduxit in Aegyptum. * Annorum erat 39
Ioacim vigintiquinque, cum regnare
cœpisset in terra Iuda & Ierusalem: &
fecit malū in conspectu Domini. * Post 40
hunc autem ascendit Nabuchodono-
sor rex Babylonis, & alligans eum in
æreo vinculo, perduxit in Babyloniā:
* & sacra vasa Domini accepit Nabu- 41
chodonosor, & tulit & consecrauit in
templo suo in Babylonia. * Nam de 42
immunditia illius, & irreligiositate
scriptum est in libro temporū regum.
* Et regnauit Ioachin filius eius pro 43
eo. Cum autem constitutus esset rex,
erat annorum decem & octo. * Regna- 44
uit autem menses tres, & dies decem
in Ierusalem, & fecit malum in con-
spectu Domini: * & post annum mit- 45
tens Nabuchodonosor, transmigrauit
eum in Babyloniam simul cum sacris
vasis Domini. * Et constituit Sede- 46
ciam regem Iuda, & Ierusalem, cum
esset annorum viginti vnius: regna-
47 uit autem annis vndecim. * Et fecit
malum in conspectu Domini, & non
est veritus a verbis, quæ dicta sunt ab
48 Ieremia propheta ex ore Domini: * &
adiuratus a rege Nabuchodonosor,
periurans discessit: & indurata ceruice
sua, & corde suo, transgressus est le-
49 gitima Domini Dei Israel. * Et du-
ces populi Domini multa inique gesse-
runt, & impie egerunt super omnes
immunditias gentium: & polluerunt
templum Domini quod sanctum erat
50 in Ierosolymis. * Et misit Deus pa-
trum ipsorum per angelum suum re-
uocare eos, propter quod parceret il-
51 lis, & tabernaculo suo. * Ipsi vero
subsannabant in angelis suis: & qua
die locutus est Dominus, erant illu-
52 dentes prophetis eius. * Qui vsque
ad iracundiā concitatus est super gen-
tem suam propter irreligiositatem
suā, & præcepit ascendere reges Chal-
53 dæorum. * Hi occiderunt iuuenes eo-
rum in gladio, in circuitu sancti tem-
pli eorum, & non pepercerunt iuue-
ni, & seni, & virgini, & adolescenti:
54 * sed omnes traditi sunt in manus ip-
sorum: & omnia sacra vasa Domini,
& regales apothecas resumentes, tu-
55 lerunt in Babyloniam, * & incenderūt
domum Domini, & demolierunt mu-
ros Ierusalem: & turres eius incende-
56 runt igne, * & consummauerunt om-
nia honorifica eius, & ad nihilum
redegerunt, & reliquos a gladio duxe-
57 runt in Babylonem. * Et erant serui
illius vsque dum regnarent Persæ in
repletione verbi Domini in ore Iere-
58 miæ: * quousque benigne ageret terra
sabbata sua, omni tempore desertio-
nis suæ sabbatizauit in applicatione
annorum septuaginta septem.

CAP. II.

1 REgnante Cyro rege Persarum in
consummatione verbi Domini
2 in ore Ieremiæ, * suscitauit Dominus
spiritum Cyri regis Persarum, & præ-
dicauit in toto regno suo simul per scri
3 pturam, * dicens: Hæc dicit Cyrus rex
Persarum: Me constituit regem orbi
terrarum Dominus Israel, Dominus
4 excelsus, * & significauit mihi ædifi-
care domum sibi in Ierusalem, quæ est
5 in Iudæa. * Si quis est ex genere ve-
stro, dominus ipsius ascendat cum eo
6 in Ierusalem. * Quotquot ergo circa

loca habitant, adiuuent eos qui sunt
in loco ipso, in auro, & argento, * in 7
dationibus cum equis & iumentis,
cumq. alijs quæ secundum vota appo-
nuntur in ædem Domini, quæ est in
Ierusalem. * Et stantes principes tri- 8
buum pagorum, & Iudææ ex tribu
Beniamin, & Sacerdotes & Leuitæ,
quos excitauit Dominus ascendere &
ædificare domum Domini quæ est in
Ierusalem, & qui erant in circuitu eo-
rum, * adiuuerunt in omni auro & ar- 9
gento eius, & iumentis, & votis com-
pluribus multi quorum sensus excita-
tus est: * Et Cyrus rex protulit vasa sa- 10
cra Domini, quæ transtulit Nabucho-
donosor rex Babylonis ex Ierusalem,
& consecrauit ea idolo suo. * & profe- 11
rens ea Cyrus rex Persarum, tradidit
Mithridato, qui erat super thesauros
ipsius. * Per hunc autem tradita sunt 12
Salmanasaro præsidi Iudææ. * Horum 13
autem hic numerus. Libatoria argen-
tea duo millia quadringenta, athisceæ
argenteæ triginta: phialæ aureæ tri-
ginta, item argenteæ duo millia qua-
dringentæ, & alia vasa mille. * omnia 14
autem vasa aurea & argentea, quin-
que millia octingenta sexaginta. * Et 15
enumerata sunt Salmanasaro simul
cum his qui ex captiuitate Babyloniæ
venerant in Ierosolymam. * In Ar- 16
taxerxis autem regis Persarum tempo-
ribus scripserunt ei de his qui habi-
tabant in Iudæa & Ierusalem, Balsa-
mus, & Mithridatus, & Sabellius,
& Rathimus, Balthemus, Samelius
scriba, & reliqui habitantes in Sama-
ria, & ceteris locis subiectã epistolam
regi Artaxerxi. * DOMINE, pue- 17
ri tui Rathimus ab accidentibus, &
Sabellius scriba, & reliqui curiæ tuæ
iudices in Cœlesyria, & Phœnice.
*Et nunc notum sit domino regi, quo- 18
niam Iudæi qui ascenderunt a vobis
ad nos, venientes in Ierusalem ciui-
tatem refugam & pessimam, ædificant
furnos eius, & statuunt muros, &
templum suscitant. * Quod si ciui- 19
tas ista, & muri consummati fuerint,
non tantum tributa non sustinebunt
pendere, sed etiam regibus resistent.
* Et quia id agitur circa templum, re- 20
cte haberi arbitrati sumus non despi-
cere hoc ipsum: * sed notum face- 21
re domino regi, vt si videbitur, rex,
quæratur in libris patrum tuorum,
* & inuenies in admonitionibus scri- 22
pta de his, & scies quoniam ciuitas
ista fuit refuga, & reges, & ciuita-
23 tes concutiens, * & Iudæi refugæ,
& prælia committentes in ea ab æter-
no, ob quam causam ciuitas ista de-
24 serta est. * Nunc ergo notum faci-
mus, domine rex, quoniam si ciuitas
hæc ædificata fuerit, & huius muri
erecti fuerint, descensus tibi non erit
25 in Cœlesyriam, & Phœnicen. * Tunc
scripsit rex Rathimo, qui scribebat
accidentia, & Balthemo, & Sabel-
lio scribæ, & ceteris constitutis, &
habitantibus in Syria, & Phœnice,
26 ea quæ subiecta sunt. * LEGI epi-
stolam quam misistis mihi. Præcepi
ergo inquiri, & inuentum est, quo-
niam ciuitas illa est ab æuo regibus
27 resistens. * & homines refugæ & præ-
lia in ea efficientes, & reges fortissi-
mi erant in Ierusalem dominantes,
& tributa exigentes a Cœlesyria, &
28 Phœnice. * Nunc ergo præcepi pro-
hibere homines illos ædificare ciui-
tatem, & prohibere ne quid vltra
29 hæc fiant: * sed nec procedant in
plurimum, ex quo sunt malitiæ, ita
vt regibus molestia importetur.
30 * Tunc recitatis his quæ a rege Arta-
xerxe scripta fuerant, Rathimus, &
Sabellius scriba, & qui cum his con-
stituti erant iungentes festinanter ve-
nerunt in Ierusalem cum equitatu,
31 & turba, & agmine: *cœperuntq. ædi-
ficantes prohibere, & vacabant ab æ-
dificatione templi in Ierusalem, vs-
que secundo anno regni Darij regis
Persarum.

CAP. III.

1 REx Darius fecit cœnam magnam
omnibus vernaculis suis, & om-
nibus magistratibus Mediæ & Persi-
2 dis, * & omnibus purpuratis, & præ-
toribus, & consulibus, & præfectis
sub illo ab India vsque Aethiopiam,
centum viginti septem prouincijs.
3 * Et cum manducassent, & bibissent,
& satiati reuerterentur. Tunc Da-
rius rex ascendit in cubiculum suum,
& dormiuit, & expergefactus est.
4 * Tunc illi tres iuuenes corporis custo-
des, qui custodiebant corpus regis,
5 dixerunt alter alteri: * Dicamus v-
nusquisque nostrum sermonem qui
præcellat: & cuiuscumque apparuerit
sermo sapientior alterius, dabit illi
6 rex Darius dona magna, * purpura
coope-

cooperiri, & in auro bibere, & super
aurum dormire, & currum aureo fræ-
no, & cydarim byssinam, & torquem
circa collum: * & secundo loco sede- 7
bit a Dario propter sapientiam suam,
& cognatus Darij vocabitur. * Tunc 8
scribentes singuli suum verbum signa-
uerunt, & posuerunt subtus ceruical
Darij regis, * & dixerunt, Cum sur- 9
rexit rex, dabimus illi scripta nostra,
& quodcumque iudicauerit rex e tri-
bus, & magistratus Persidis, quoniam
verbum eius sapientius est, ipsi dabi-
tur victoria sicut scriptum est. * Vnus 10
scripsit, Forte est vinum. * Alius scri- 11
psit, Fortior est rex. * Tertius scri- 12
psit, Fortiores sunt mulieres: super
omnia autem vincit veritas.* Et cum 13
surrexisset rex, acceperunt scripta sua,
& dederunt illi, & legit. * Et mit- 14
tens vocauit omnes magistratus Persa-
rum, & Medos, & purpuratos, &
prætores, & præfectos: * & sederunt 15
in concilio: & lecta sunt scripta co-
ram ipsis. * Et dixit, Vocate adole- 16
scentes, & ipsi indicabunt verba sua.
Et vocati sunt, & introierunt.* Et di- 17
xit illis, indicate nobis de his quæ scri
pta sunt. Et cœpit prior, qui dixerat
de fortitudine vini, * & dixit, Viri, 18
quàm præualet vinum omnibus ho-
minibus qui bibũt illud! seducit men
tem. * Itemq. regis & orphani facit 19
mentem vanam. Item serui ac liberi,
pauperis ac diuitis, * & omnem men- 20
tem conuertit in securitatem & iucun
ditatem, & non meminit omnem tri-
stitiam & debitum, * & omnia præ- 21
cordia facit honesta, & non meminit
regem nec magistratum, & omnia per
talenta loqui facit. *Et non memine- 22
runt, cum biberunt, amicitiam, nec
fraternitatem: sed non multum post
sumunt gladios.* Et cum a vino mer- 23
serint, & surrexerint, non memine-
runt quæ gesserunt.* O viri, num præ- 24
cellit vinum? quis sic cogitat facere?
Et tacuit hoc dicto.

CAP. IIII.

ET inchoauit sequens dicere, qui 1
dixit de fortitudine regis.* O vi- 2
ri, num præcellunt homines, qui ter-
ram & mare obtinent, & omnia quæ
in eis sunt? * Rex autem super om- 3
nia præcellit, & dominatur eorum: &
omne quodcumque dixerit illis, fa-
ciunt. * Et si miserit illos ad bellato- 4
res, vadunt, & demoliuntur montes,
5 & muros, & turres. * Iugulantur, &
iugulant, & regis verbum non præ-
tereunt. nam si vicerint, afferunt re-
gi omnia quæcumque prædati fuerint.
6 * Similiter & alij omnes, & quotquot
non militant, nec pugnant, sed colunt
terram: rursum cum fuerint mete-
7 tes, afferunt tributa regi: * & ipse vnu
solus si dixerit occidite, occidunt: di-
8 xerit remittite, remittunt: * dixerit
percutite, percutiunt: dixerit exter-
minate, exterminant: dixerit ædifica-
9 te, ædificant: * dixerit excidite, exci-
10 dunt: dixerit plantate, plantant: * &
omnis plebs, & virtutes eum obau-
diunt, & super hoc ipse recumbit, &
11 bibit, & dormit. * Hi autem custo-
diunt in circuitu eum, & non possunt
ire singuli, & facere opera sua, sed in
12 dicto obaudientes sunt ei.* Viri, quo-
modo non præcellit rex, qui sic diffa-
13 matur? Et tacuit. * Tertius qui dixe-
rat de mulieribus & veritate, hic est
14 Zorobabel, cœpit loqui. * Viri, non
magnus rex, & multi homines, nec vi-
num præcellit. Quis est ergo qui do-
15 minatur eorum? * Nonne mulieres
genuerunt regem, & omnem popu-
16 lum, qui dominatur mari & terræ: *&
ex illis nati sunt, & ipsæ educauerunt
eos, qui plantauerunt vineas ex qui-
17 bus vinum fit? * Et ipsæ faciunt sto-
las omnium hominum, & ipsæ faciunt
gloriam hominibus, & non possunt
18 homines separari a mulieribus. * Si
congregauerint aurum & argentum,
& omnem rem speciosam, & viderint
mulierum vnam bono habitu & bona
19 specie, * omnia hæc relinquentes in
eam intendunt, & aperto ore conspi-
ciunt, & eam alliciunt magis quàm au
rum & argentum, & omnem rem pre-
20 tiosam. * Homo patrem suum relin-
quit qui enutrijt illum, & suam re-
gionem, & ad mulierem se coniungit.
21 * Et cum muliere remittit animam [illegible]
& neque patrem meminit, neque ma-
22 trem, neque regionem. *Et hinc opor-
tet vos scire: quoniam mulieres do-
23 minantur vestri. Nonne doletis? * Et
accipit homo gladium suum, & vadit
in viam facere furta, & homicidia, &
24 mare nauigare & flumina, * & leo-
nem videt, & in tenebris ingreditur:
& cum furtum fecerit, & fraudes &
25 rapinas amabili suæ affert. * Et ite-
rum, diligit homo vxorem suam, ma-
26 gis quàm patrem, aut matrẽ *Et multi

demẽtes facti sunt propter vxores suas:
& serui facti sunt propter illas: * & 27
multi perierunt & iugulati sunt, &
peccauerunt propter mulieres. * Et 28
nũc credite mihi, quia magnus est rex
in potestate sua: quoniam omnes re-
giones verentur tangere eum. * Vide- 29
bam tamen Apemen filiam Bezacis,
mirifici concubinam regis, sedentem
iuxta regem ad dexteram, * & aufe- 30
rentem diadema de capite eius, & im
ponentem sibi, & palmis cædebat re-
gem de sinistra manu. * Et super hæc 31
aperto ore intuebatur eam: & si arri-
serit ei, ridet. nam si indignata ei fue-
rit, blanditur, donec reconcilietur in
gratiam. * O viri, cur non sunt for- 32
tiores mulieres? Magna est terra, &
excelsum est cælum. quis illa agit? *Et 33
tunc rex, & purpurati intuebantur in
alterutrum. Et inchoauit loqui de ve-
ritate. * O viri, nonne fortes sunt mu- 34
lieres? Magna est terra, & excelsum
est cælum: & velox cursus solis con-
uertit in gyro cælum in locum suum
in vna die. *Nonne magnificus est qui 35
hæc facit, & veritas magna, & fortior
præ omnibus? *Omnis terra veritatem 36
inuocat, cælum etiam ipsam benedi-
cit, & omnia opera mouentur, & tre-
munt eam, & non est cũ ea quicquam
iniquum. * Vinum iniquum, iniquus 37
rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes fi-
lij hominum, & iniqua illorum om-
nia opera, & non est in ipsis veritas, &
in sua iniquitate peribunt: *& veritas 38
manet, & inualescit in æternum, & vi-
uit, & obtinet in sæcula sæculorum.
* Nec est apud eam accipere personas, 39
neque differentias: sed quæ iusta sunt
facit omnibus, iniustis ac malignis, &
omnes benignantur in operibus eius.
* Et non est in iudicio eius iniquum, 40
sed fortitudo, & regnum, & potestas
& maiestas omnium æuorum. Bene-
dictus Deus veritatis. * Et desijt lo- 41
quendo. Et omnes populi clamaue-
runt, & dixerunt, Magna est veritas, &
præualet. *Tuc rex ait illi, Pete, si quid 42
vis amplius, quàm quæ scripta sunt, &
dabo tibi, secundum quod inuentus es
sapientior proximis, & proximus mi-
hi sedebis, & cognatus meus vocabe-
ris. * Tunc ait regi, Memor esto voti 43
tui, quod vouisti, ædificare Ierusa-
lem, in die qua regnum accepisti: * & 44
omnia vasa quæ accepta sunt ex Ieru-
salem, remittere, quæ separauit Cyrus,
quando mactauit Babyloniam, & vo-
45 luit remittere ea ibi. * Et tu vouisti
ædificare templum quod incenderunt
Idumæi, quando exterminata est Iu-
46 dæa a Chaldæis. * Et nũc hoc est quod
postulo domine, & quod peto, hoc est
maiestas quod a te postulo, vt facias
votum quod vouisti regi cæli ex ore
47 tuo. * Tunc surgens Darius rex, oscu-
latus est illum: & scripsit epistolas ad
omnes dispensatores, & præfectos, &
purpuratos, vt deducerent eum, & eos
qui cum illo erant, omnes ascenden-
48 tes ædificare Ierusalem. * Et omnibus
præfectis, qui erant in Syria, & Phœ-
nice, & Libano scripsit epistolas, vt
traherẽt ligna cedrina a Libano in Ie-
rusalem, vt ædificarent cum eis ciuita-
49 tem. * Et scripsit omnibus Iudæis qui
ascendebant a regno in Iudæam pro
libertate, omnem potentem, & ma-
gistratum, & præfectum non superue-
50 nire ad ianuas ipsorum, * & omnem
regionem quã obtinuerant immunem
esse eis, & Idumæi relinquant castella
51 quæ obtinent Iudæorum: * & in stru-
cturam templi dare per singulos annos
talenta viginti, vsque dum perædifica-
52 retur: *& super sacrarium holocauto-
mata vitulare quotidie, sicut habent
præceptum: alia talenta decem offer-
53 re per singulos annos, * & omnibus
qui procedunt a Babylonia cõdere ci-
uitatem: vt esset libertas tam ipsis,
quàm filijs eorum, & omnibus sacer-
54 dotibus qui præcedunt: * Scripsit au-
tem & quantitatem, & sacram stolam
55 iussit dari, in qua deseruirent; * & Le-
uitis scripsit dare præcepta, vsque in
diem, qua consummabitur domus, &
56 Ierusalem extruetur: * & omnibus cu-
stodientibus ciuitatem scripsit dari ei
57 sortes & stipendia. * Et dimisit omnia
vasa quæcumque separauerat Cyrus a
Babylonia, & omnia quæcumque di-
xit Cyrus, & ipse præcepit fieri, & mit-
58 ti Ierusalem. * Et cum processisset ille
adolescens, eleuans faciem in Ierusa-
59 lem, benedixit regem cæli, * & dixit,
Abs te est victoria, & abs te est sapien-
tia & claritas. Et ego seruus tuus sum.
60 * Benedictus es, qui dedisti mihi sa-
pientiam, & tibi confitebor Domine
61 Deus patrum nostrorum. * Et acce-
pit epistolas, & profectus est in Baby-
loniam. Et venit, & nunciauit fratri-
bus suis omnibus qui fuerunt in Baby
62 lonia: * & benedixerunt Deum pa-
trum suorum, quoniam dedit illis re-
63 missionem & refrigerium, * vt ascen-
derent

derent & ædificarent Ierusalē, & templum vbi nominatum est nomen eius in ipso, & exultauerunt cum musicis & lætitia diebus septem.

CAP. V.

POst hæc autem electi sunt, vt ascen- 1
derent principes pagorum per domos, & tribus suas, & vxores illorum, & filij & filiæ eorum, & serui & an-
cillæ ipsorum, & pecora eorum. * Et 2
Darius rex misit vna cum eis equites mille, donec deducerent eos in Ierusalem cum pace, & cum musicis, &
cum tympanis & tibijs. * & omnes 3
fratres erant ludētes, & fecit eos ascē-
dere simul cum eis. * Et hæc sunt no- 4
mina virorum, qui ascenderunt per pagos suos in tribus, & in partem prin-
cipatus ipsorum. * Sacerdotes: Filij 5
Phinees, filij Aaron, Iesus filius Iosedec, Ioacim filius Zorobabel filij Salathiel de domo Dauid, ex progenie
Phares, de tribu Iuda, * qui locutus est 6
sub Dario rege Persarū sermones mirificos in secūdo anno regni ipsius men-
se Nisan primo. * Sunt autem hi, qui 7
ascenderunt ex Iudæa de captiuitate transmigrationis, quos transmigrauit Nabuchodonosor rex Babyloniæ in Babylonem, & reuersus est in Ierusalem.
* Et requisiuit partem Iudęę vnusquis- 8
que in ciuitatem suam, qui venerunt cum Zorobabel, & Iesu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mardocheo, Beelsuro, Mechpsatochor, Olioro, Emonia vnus de principibus eo-
rum. * Et numerus a Gentilibus eo- 9
rum, ex præpositis eorum filij Phares,
duo millia centū septuaginta duo. * Fi- 10
lij Ares, tria millia centum quinqua-
ginta septem: * filij Phœmo, centum 11
quadraginta duo: in filijs Iesu & Ioa-
bes, mille trecenti duo: * filij Demu, 12
duo millia quadringenti septuaginta: filij Choraba ducentiquinque: filij Ba-
nica, centum sexagintaocto: * filij Be- 13
bech, quadringentitres: filij Archad,
quadringenti vigintiseptē. * filij Cham- 14
triginta septem: filij Zoroar, duo millia sexaginta septem: filij Adin, qua-
dringenti sexaginta vnus. * Filij Ade- 15
sectis, centum octo: filij Ciaso & Zelas, centum septem: filij Azoroc, qua-
dringenti trigintanouem: * filij Iedar- 16
bone, centum trigintaduo. filij Ananiæ, centum triginta: filij Asoni, nona-
ginta: * filij Marsar, quadringenti vi- 17
gintiduo: filij Zabarus, nonagintaquinque: filij Sepolemon, centum viginti-
18 tres: * filij Nepopas, quinquagintaquinque: filij Nechanatus, centumquinquaginta octo: filij Cebethamus, cen-
19 tum trigintaduo: * filij Crearpatros qui Enocadies, & Modiæ, quadringenti vigintitres: qui ex Gramas & Gabea,
20 centum viginti vnus: * qui ex Benelon, & Ceagge, sexagintaquinque: qui ex Bastaro, centum vigintiduo.
21 * Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinque: filij Liptis, centum quinquagintaquinque: filij Labonni, trecēti
22 quinquaginta septem: * filij Sichem, trecenti septuaginta: filij Suadon, & Cliomus, trecenti septuagintaocto:
23 * filij Ericus, duomillia centum quadragintaquinque: filij Anaas, trecen-
24 ti septuaginta. Sacerdotes. * Filij Ieddus, filij Euther, filij Eliasib, trecenti septuagintaduo: filij Emerus, ducenti
25 quinquagintaduo: * filij Phasurij, trecenti quinquagintaseptem: filij Ca-
26 see, ducenti vigintiseptem. * Leuitæ: Filij Iesu in Caduhel, & Bamis, & Serebias, & Edias, septuagintaquattuor. Omnis numerus a duodecimo anno, triginta millia quadringenti se-
27 xaginta duo, * filij, & filiæ, & vxores, omnis computatio, quadraginta
28 millia ducenti quadragintaduo. * Filij sacerdotum, qui psallebant in templo:
29 filij Asaph cētum vigintiocto. * Ostiarij vero: filij Esmenni, filij Azer, filij Amon, filij Accuba, Topa filij Tobi, omnes centum trigintanouem.
30 * Sacerdotes seruientes in templo, filij Bel, filij Gaspha, filij Tobloc, filij Cariæ, filij Su, filij Hellu, filij Labana, filij Armaca, filij Accub, filij Vtha, filij Cetha, filij Aggab, filij Obai, filij Anani, filij Canna, filij Ged-
31 du, * filij An, filij Radin, filij Desanon, filij Nacoba, filij Caseba, filij Gaze, filij Ozui, filij Sinone, filij Attre, filij Hasten, filij Asiana, filij Manei, filij Nasissim, filij Accusu, filij Agista, filij Azui, filij Phauon, filij
32 Phasalon, * filij Meedda, Filij Phusa, filij Caree, filij Barcus, filij Saree, filij Coesi, filij Nasith, filij Agisti, filij
33 Pedon. * Salomon filij eius, filij Asophot, filij Phasida, filij Celi, filij De-
34 don, filij Gaddahel, filij Sephegi, * filij Aggia, filij Sachareth, filij Sabathen, filij Caroneth, filij Malsith, filij Amæ, filij Sasus, filij Addus, filij Suba, filij Eura, filij Rahotis, filij Phasphat, filij

Malmon .* Omnes ſacro ſeruientes,& 35
pueri Salomonis, quadringenti octo-
gintaduo . * Hi ſunt filij qui aſcende- 36
runt a Thelmela, Telharſa: principes
eorum,Carmellam,& Careth: *& non 37
poterant edicere ciuitates ſuas, & pro-
genies ſuas,quemadmodum ſint ex Iſ-
rael . Filij Dalari, filij Tubal, filij Ne-
chodaici, *ex ſacerdotibus qui funge- 38
bantur ſacerdotio: & non ſunt inuenti
filij Obia,filij Achiſos,filij Addin, qui
accepit vxorem ex filiabus Phargeleu:
* & vocati ſunt nomine eius, & horum 39
quæſita eſt generis ſcriptura in pæda-
tura, & non eſt inuenta, & prohibiti
ſunt ſacerdotio fungi . * Et dixit illis 40
Nehemias,& Aſtharas, Ne participen-
tur ſancta,donec exurgat pontifex do-
ctus in oſtenſionē & veritatem. *Om- 41
nis autem Iſrael erat exceptis ſeruis &
ancillis, quadraginta duo millia tre-
centi quadraginta . * Serui horum & 42
ancillæ, ſeptem millia trecenti trigin-
ta ſeptem. Cantores & cantatrices,du-
centi ſexagintaquinque.*Cameli qua- 43
dringenti trigintaquinque. Equi ſe-
ptem millia trigintaſex. Muli,ducenta-
millia quadraginta quinque . Subiu-
galia, quinque millia vigintiquinque.
* Et de præpoſitis ipſis per pagos,dum 44
venirēt in templum Dei , quod erat in
Ieruſalem , innouare & ſuſcitare tem-
plum in loco ſuo,ſecundum ſuam vir-
tutem . * Et dari in templum theſau- 45
rum operum ſacrum auri mnas duo-
decim millia,& mnas argenti quinque
millia , & ſtolas ſacerdotales centum.
* Et habitauerunt Sacerdotes & Leui- 46
tæ, & qui exierant de plebe in Ieru-
ſalem & in regione , & ſacri cantores ,
& oſtiarij , & omnis Iſrael in regioni-
bus ſuis. * Inſtante autē ſeptimo men- 47
ſe, cumq. eſſent filij Iſrael vnuſquiſ-
que in ſuis rebus, conuenerunt vna-
nimes in atrium, quod erat ante ia-
nuam Orientalem . * Et ſtantes Ieſus 48
filius Ioſedec, & fratres eius ſacerdo-
tes, & Zorobabel filius Salathiel, &
huius fratres parauerunt altare, * vt 49
offerrent ſuper illud holocautomata,
ſecundum quæ in libro Moyſi homi-
nis Dei ſcripta ſunt .* Et conuenerunt 50
ibi ex alijs nationibus terræ , & erexe-
runt ſacrarium in loco ſuo omnes gen-
tes terræ , & offerebant hoſtias, & ho-
locautomata Domino matutina . * Et 51
egerunt ſcenopegiam , & diem ſolen-
nem , ſicut præceptum eſt in lege : &
ſacrificia quotidie,ſicut oportebat:*& 52
poſt hæc oblationes inſtitutas , & ho-
ſtias ſabbathorum , & neomeniarum ,
& dierum ſolennium omnium ſancti-
53 ficatorum . * Et quotquot vouebant
Domi no a neomenia ſeptimi menſis,
cœperunt oſtias offerre Deo, & tem-
plum Domini nondum erat ædifica-
54 tum . * Et dederunt pecuniam lapida-
rijs & ſabris , & potum & pabula cum
55 gaudio. *Et dederunt carra Sidonijs,&
Tyrijs , vt tranſueherent illis de Liba-
no trabes cedrinas , & facerent rates
in Ioppe portu , ſecundum decretum
quod ſcriptum erat eis a Cyro rege
56 Perſarum. *Et in ſecūdo anno venien-
tes in templum Dei in Ieruſalem: mē-
ſe ſecundo inchoauit Zorobabel filius
Salathiel , & Ioſue filius Ioſedec , &
fratres ipſorum, & ſacerdotes & Leui-
tæ, & omnes qui venerant de captiui-
57 tate in Ieruſalem:*& fundauerūt tem-
plum Dei nouilunio ſecundi menſis
ſecūdi anni cum veniſſent in Iudæam
58 & Ieruſalem . * Et ſtatuerunt Leuitas
a viginti annis, ſuper opera Domini:
& ſtetit Ieſus & filius eius , & fratres
omnes Leuitæ conſpirantes, & execu-
tores legis, faciētes opera in domo Do-
59 mini .* Et ſteterunt ſacerdotes haben-
tes ſtolas cum tubis: & Leuitæ filij A-
60 ſaph,habentes cymbala, *collaudantes
Dominum, & benedicentes ſecundum
61 Dauid regem Iſrael . * Et cantabant
canticum Domino, quoniam dulce-
do eius , & honor in ſæcula ſuper om-
62 nem Iſrael . * Et omnis populus tuba
cecinerunt, & proclamauerunt vo-
ce magna, collaudantes Dominum
63 in ſuſcitatione domus Domini . * Et
venerunt ex ſacerdotibus & Leuitis,
& præſidentibus ſecundum pagos ſe-
nioribus, qui viderant priſtinam do-
64 mum : * & ad huius ædificationem
cum clamore & planctu magno , &
multi cum tubis & gaudio magno:
65 * in tantum vt populus non audiret
tubas propter planctum populi . Tur-
ba enim erat tubis canens magnifice,
66 ita vt longe audiretur . * Et audierunt
inimici tribus Iudæ, & Beniamin, &
venerunt ſcire quæ eſſet vox tubarum.
67 * Et cognouerunt quoniam qui erant
ex captiuitate, ædificant templum Do-
68 mino Deo Iſrael . * Et accedentes ad
Zorobabel & Ieſum, præpoſitos pago-
rum, dixerunt eis, Aedificabimus vna
69 vobiſcum : * Similiter enim audiui-
mus Dominum veſtrum, & ipſi pari-
ter incedimus a diebus Aſbazaret re-
gis

gis Assyriorum, qui transmigrauit nos
huc. * Et dixit illis Zorobabel, & Ie- 70
sus,& principes pagorum Israel,* Non 71
est nobis & vobis ædificare domum
Dei nostri. nos enim soli ædifica-
bimus Domino Israel secundum ea,
quæ præcepit nobis Cyrus rex Persa-
rum. * Gentes autem terræ incum- 72
bentes his qui sunt in Iudæa, & le-
uantes opus ædificationis & insidias,
& populos adducentes prohibebant
eos ædificare, * & aggressuras exer- 73
centes impedierunt, ne consummare-
tur ædificium omni tempore vitæ Cy-
ri regis, & protraxerunt structuram
per biennium vsque ad Darij regnum.

CAP. VI.

IN secundo autem anno regni Da- 1
rij prophetauit Aggæus, & Zacha-
rias filius Addin prophetæ apud Iu-
dæam & Ierusalem in nomine Dei
Israel super eos. * Tunc stans Zoro- 2
babel filius Salathiel, & Iesus filius
Iosedech, inchoauerunt ædificare do-
mum Domini, quæ est in Ierusalem:
* cum adessent eis prophetæ Domini, 3
& adiuuarent eos. In ipso tempore
venit ad illos Sisennes subregulus Sy-
riæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes,
& sodales eius,* & dixerunt eis, Quo 4
præcipiente vobis domum hanc ædi-
ficatis, & tectum istud, & alia om-
nia perficitis? & qui sunt structores
qui hæc ædificant? * Et habuerunt 5
gratiam visitatione facta super eos,
qui erant ex captiuitate a Domino se-
niores Iudæorum. * & non sunt im- 6
pediti ædificare, donec significaretur
Dario de omnibus istis, & responsum
acciperetur. * Exemplum epistolæ, 7
quam miserunt Dario. SISENNES
subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Sa-
trabuzanes, & sodales eius in Syria,
& Phœnice præsides, regi Dario salu-
tem. * Omnia nota sint domino re- 8
gi, quod cum venissemus in regio-
nem Iudææ, & introissemus in Ieru-
salem, inuenimus ædificantes domum
Dei magnam: * & templum ex lapi- 9
dibus politis, & magnis & pretiosis
materijs in parietibus, * & opera illa 10
instanter fieri, & suffragare, & prospe-
rare in manibus eorum, & in omni
gloria, quàm diligentissime perfici.
* Tunc interrogauimus seniores, di- 11
centes, Quo permittente vobis ædi-
ficatis domum istam, & opera hæc
12 fundatis? * Ideo autem interrogaui-
mus eos, vt notum faceremus tibi
homines & præpositos, & nominum
scripturam præpositorum postulaui-
13 mus illos.* At illi responderunt nobis,
dicentes, Nos sumus serui Domini,
14 qui fecit cælum & terram, * & ædi-
ficabatur hæc domus ante annos istos
multos a rege Israel magno & fortis-
15 simo, & consummata est. * Et quo-
niam patres nostri exacerbantes erant
& peccauerunt in Deum Israel, tra-
didit eos in manus Nabuchodonosor
regis Babyloniæ, regis Chaldæorum,
16 * & domum istam demolientes in-
cenderunt, & populum captiuum du-
17 xerunt in Babylonem. * In primo an-
no regnante Cyro rege Babyloniæ, scri
psit Cyrus rex domum hanc ædifica-
18 re, * & illa sacra vasa aurea, & argen-
tea, quæ extulerat Nabuchonosor de
domo quæ est in Ierusalem, & conse-
crauerat ea in suo templo, rursus pro-
tulit ea Cyrus rex de templo quod e-
rat in Babylonia, & tradita sunt Zo-
robabel, & Salmanasaro subregulo:
19 *Et præceptum est eis vt offerrent hæc
vasa, & reponerent in templo quod
erat in Ierusalem, & ipsum templum
20 Dei ædificare in loco suo. * Tunc Sal-
manasarus subiecit fundamenta do-
mus Domini, quæ est in Ierusalem:
& exinde vsque nunc ædificatur, &
21 non accepit consummationem. *Nunc
ergo si iudicatur a te o rex, perquira-
tur in regalibus biblitohecis Cyri re-
22 gis, quæ sunt in Babylonia: * & si in-
uentum fuerit consilio Cyri regis cœ-
ptam esse structuram domus Domi-
ni, quæ est in Ierusalem, & iudica-
tur a domino rege nostro, scribat de
23 his nobis. * Tunc Darius rex præce-
pit inquiri in bibliothecis: & inuen-
tus est in Ecbathanis oppido,quod est
in media regione locus vnus, in quo
24 scripta erant ista: * ANNO pri-
mo regnante Cyro, rex Cyrus præce-
pit domum Domini quæ est in Ieru-
salem ædificare, vbi incendebant
25 igni assiduo, * cuius altitudo sit cu-
bitorum decem, & latitudo cubito-
rum sexaginta, quadratum lapidi-
bus politis tribus, & meniano li-
gneo eiusdem regionis, & meniano
vno nouo, & impendia dari de do-
26 mo Cyri regis: * & sacra vasa do-
mus Domini tam aurea, quàm argen-
tea, quæ extulit Nabuchodonosor in
domum

domum domini, quæ est in Ierusalem,
vbi erant posita, vt ponantur illic. * & 27
præcepit curam agere Silennem, subregulum Syriæ, & Phœnicis, & Satrabu
zanem, & sodales eius, & qui ordinati erant in Syria & Phœnice pręsides, vt
abstinerent se ab eodem loco. * Et ego 28
quoque præcepi in totum ædificare: &
prospexi, vt adiuuēt eos qui sunt ex captiuitate Iudæorū, donec consummetur templum ædis Domini: * & a vexa- 29
tione tributorū Cœlesyriç, & Phœnicis,
diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, &
agnos, * similiter autē & frumentum, 30
& sal, & vinum, & oleum instanter per
singulos annos, prout sacerdotes qui
sunt in Ierusalem, dictauerunt consumi quotidie sine vlla dilatione, * vt of- 31
ferātur libationes summo Deo pro rege & pueris eius, & orent pro ipsorum
vita: * & denuncientur vt quicumque 32
transgressi fuerint aliquid ex his quæ
scripta sunt, aut spreuerint, accipiatur
lignum de suis proprijs, & suspendantur, & bona ipsorum regi ascribantur.
* Propterea & Dominus, cuius nomen 33
inuocatum est ibi, exterminet omnem
regem & gētem, qui manum suam extenderit prohibere, aut male tractare
domum Domini illam quę est in Ierusalem. * Ego Darius rex decreui quàm 34
diligentissime secundum hæc fieri.

CAP. VII.

TVnc Sisennes subregulus Cœlesy- 1
riæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, A
& sodales obsecuti his, quę a Dario rege erāt decreta, * insistebāt sacrosanctis 2
operibus diligentissime, cooperantes
cum senioribus Iudæorum principibus
Syriæ. * Et prosperata sunt sacrosancta 3
opera prophetātibus Aggæo & Zacharia prophetis. * Et consummauerunt 4
omnia per præceptum Domini Dei Israel, & ex consilio Cyri, & Darij, &
Artaxerxis regis Persarum. * Et consum 5
mata est domus nostra vsque ad tertiā
& vicesimam diem mensis Adar, sexto
anno Darij regis. * Et fecerunt filij Is- 6
rael & sacerdotes & Leuitæ, & ceteri
qui erant ex captiuitate, qui appositi
sunt secundum ea quæ scripta sunt in
libro Moysi. * Et obtulerunt in dedi- 7
cationem templi Domini, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos. * Et hœdos pro peccatis vniuer- 8
si Israel, duodecim, secundum numerum tribuū Israel. * Et steterunt sacer-
9 rum tribuū Israel. * Et steterunt sacerdotes & Leuitæ amicti stolis per tribus
super omnia opera Domini Dei Israel
secundum librum Moysi, & ostiarij per
10 singulas ianuas. * Et egerunt filij Israel
cum his qui erant ex captiuitate, illud
Phase quartadecima luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes
11 & Leuitæ. * Omnes filij captiuitatis
non sunt simul sanctificati, quia Leui-
12 tæ omnes simul sanctificati sunt. * Et
immolauerunt Phase vniuersi filij captiuitatis, & fratribus suis sacerdoti-
13 bus, & sibimetipsis. * Et manducauerunt filij Israel, qui erant ex captiuitate omnes qui remanserāt ab omnibus
execrationibus gentium terræ quæren-
14 tes Dominum, * & celebrauerunt diem
festum azymorum septem diebus epu-
15 lantes in cōspectu Domini, * quoniam
conuertit consilium regis Assyriorum
in eos, confortare manus eorū, ad opera
Domini Dei Israel.

CAP. VIII.

1 ET post hunc regnante Artaxerxe
Persarum rege, accessit Esdras filius
Azariæ, filij Helciæ, filij Solome,
2 * filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij Azahel, filij Bocci, filij Abisue,
filij Phinees, filij Eleazari, filij Aaron
3 primi sacerdotis. * Hic Esdras ascendit
de Babylonia, cum esset scriba & ingeniosus in lege Moysi, quæ data est a
Domino Deo Israel docere & facere.
4 * Et dedit ei rex gloriam, quod inuenisset gratiam in omni dignitate & de-
5 siderio in conspectu eius. * Et ascenderunt simul cum ipso ex filijs Israel,
& sacerdotibus & Leuitis, & sacris cātoribus templi, & ostiarijs, & seruis tē-
6 pli in Ierusalem. * Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense,
hic annus septimus est regni, exeuntes
de Babylonia nouilunio quinti mensis,
7 * venerunt Ierosolymam iuxta præceptum illius secundum prospetitatem
itineris a Domino ipsorum datam eis.
8 * In his enim Esdram magnam disciplinam obtinebat, ne prætermitteret
quidquam eorū, quæ essent ex lege Domini & præceptis, & docendo vniuersum Israel omnē iustitiam & iudiciū.
9 * Accedentes autem, qui scribebāt scripta Artaxerxis regis tradiderunt scriptū quod obuenerat ab Artaxerxe rege ad Esdrā sacerdotem, & lectorē legis Do-

gis Domini, cuius exemplũ subiectum
est. * Rex Artaxerxes Esdræ sacer- 10
doti, & lectori legis Domini salutem.
* Humanior ego iudicans in beneficijs, 11
præcepi eis qui desiderãt ex gente Iu-
dæorum sua sponte, & ex sacerdotibus
& Leuitis, qui sunt in regno meo, co-
mitari tecum in Ierusalem. * Si qui er- 12
go cupiunt ire tecum, conueniant, &
proficiscantur sicut placuit mihi & se-
ptem amicis meis consiliarijs, * vt vi- 13
sitent ea quæ aguntur secundum Iu-
dæam & Ierusalem, obseruantes sicut
habes in lege Domini, * & ferant mu- 14
nera Domino Deo Israel, quę voui ego
& amici Ierusalem, & omne aurum &
argentum, quod inuentũ fuerit in re-
gione Babyloniæ Domino in Ierusalẽ
cum illo, * quod est donatum pro ip- 15
sa gente in templum Domini eorum
quod est in Ierusalem, vt colligatur
hoc aurum & argentum ad tauros, &
arietes, & agnos, & hœdos, & quæ his
sunt congruentia, * vt offerant hostias 16
Domino super altare Domini ipsorum
quod est in Ierusalem. * Et omnia quę- 17
cumque volueris cum fratribus tuis
facere auro & argento, perfice pro vo-
luntate tua secũdum præceptum Do-
mini Dei tui: * & sacrosancta vasa, 18
quę data sunt tibi ad opera domus Do-
mini Dei tui, quæ est in Ierusalem: * & 19
cetera quæcumque tibi subuenerint
ad opera templi Dei tui, dabis de re-
gali gazophylacio: * cum volueris cum 20
fratribus tuis facere auro & argento,
perfice secundum voluntatem Domi-
ni. * Et ego quidem rex Artaxerxes 21
præcepi custodibus thesaurorũ Syriæ
& Phœnicis, vt quæcumque scripserit
Esdras sacerdos, & lector legis Domi-
ni, diligenter detur ei vsque ad argen-
ti talenta centum, similiter & auri: * & 22
vsque ad frumenti modios centum, &
vini amphoras centum, & alia quæ-
cumque abundant sine taxatione.
* Omnia secundum legem Dei fiant 23
Deo altissimo, ne forte exurgat ira in
regno regis, & filij, & filiorum eius. 24
* Vobis autẽ dicitur, vt omnibus sacer-
dotibus & Leuitis, & sacris cãtoribus,
& seruis templi, & scribis tẽpli huius,
* nullũ tributum, neque vlla alia indi- 25
ctio irrogetur, nec habeat quisquam
potestatẽ obijcere eis quicquam. * Tu 26
autem Esdra secundum sapientiã Dei
constitue iudices & arbitros in tota
Syria, & Phœnice: & omnes qui legem
Dei tui non nouerunt, doce, * vt quot- 27

quot trangressi fuerint legem, diligen-
ter plectantur siue morte, siue crucia-
tu, siue etiam pecuniæ mulctatione
28 vel abductione. * Et dixit Esdras scri-
ba: Benedictus Deus patrum nostro-
rum, qui dedit hanc voluntatem in cor
regis, clarificare domum suam, quæ
29 est in Ierusalem, * & me honorificauit
in conspectu regis, & consiliariorum,
30 & amicorum, & purpuratorũ eius. * &
ego constans animo factus sum secun-
dum opitulationem Domini Dei mei,
& congregaui ex Israel viros, vt simul
31 ascenderent mecum. * Et hi sunt præ-
politi secundum suas patrias, & prin-
cipatus portionales eorum qui mecum
ascenderunt de Babylonia in regno Ar-
32 taxerxis. * Et ex filijs Phares, Gerso-
mus: Ex filijs Siemarith, Amenus: fi-
liorum Dauid, Acchus filius Secciliæ:
33 * ex filijs Phares, Zacharias, & cum eo
reuersi sunt viri centum quinquagin-
34 ta: * ex filijs ductoris Moabilionis, Za-
ræi, & cum ipso viri ducenti quinqua-
35 ginta: * ex filijs Zachues, Iechonias Ze-
cholei, & cum ipso viri ducenti quin-
36 quaginta: * ex filijs Sala, Maasias Go-
thollæ, & cum ipso viri septuaginta:
37 * ex filijs Saphatiæ, Zarias, Micheli, &
38 cum ipso viri octoginta: * ex filijs Iob,
Abdias Iecheli, & cum ipso viri ducẽti
39 duodecim: * ex filijs Baniæ, Salimoth,
filius Iosaphiæ, & cum ipso viri cen-
40 tum sexaginta: * ex filijs Beer, Zacha-
rias Bebei, & cũ ipso viri ducenti octo:
41 * ex filijs Ezead, Ioannes, Eccetan, &
42 cum ipso viri centum decem: * Ex fi-
lijs Adonicam ipsis postremis, & hæ
sunt nomina eorum, Eliphalam filius
Gebel, & Semeias, & cum ipso viri se-
43 ptuaginta. * Et congregaui eos ad flu-
uium qui dicitur Thia, & metati fui-
44 mus illic triduo, & recognoui eos. * Et
ex filijs sacerdotum, & Leuitarum
45 non inueni illic. * Et misi ad Eleaza-
rum & Eccelon, & Masman, & Malo-
ban, & Enaathan, & Samea, & Iori-
bum, Nathan, Enuagam, Zachariam,
& Mosolamum ipsos ductores & peri-
46 tos: * & dixi eis vt venirẽt ad Loddeũ,
47 qui erat apud locum gazophylacij. * Et
mandaui eis vt dicerẽt Loddeo, & fra-
tribus eius, & illis qui erãt in gazophy-
lacio, vt mitterent nobis eos qui sacer-
dotio fungerentur in domo Domini
48 Dei nostri: * & adduxerunt nobis se-
cũdum manum validã Domini Dei no-
stri viros peritos: ex filijs Moholi, filij
Leui, filij Israel, Sebebian, & filios &
fratres

fratres, qui erant decem & octo: * Af- 49
biā, & Amin ex filijs filiorū Chananæi,
& filij eorum viri viginti. * Et ex his 50
qui templo seruiebant, quos dedit Da-
uid, & ipsi principes ad operationem
Leuitis templo seruientium ducenti
viginti. Omnia nomina significata
sunt in scripturis. * Et voui illic ieiu- 51
nium iuuenibus in conspectu Dei, vt
quærerem ab eo bonum iter nobis, &
qui nobiscum erant, & filijs & pecori-
bus propter insidias. * Erubui enim pe- 52
tere a rege pedites & equites in comi-
tatu, tutelæ gratia contra aduersarios
nostros. * Diximus enim regi, quoniam 53
virtus Domini erit cum eis qui inqui-
runt eum in omni affectu. * Et ite- 54
rum deprecati sumus Dominū Deum
nostrum secundum hæc: quem &
propitium habuimus, & compotes fa-
cti sumus Deo nostro. * Et separaui 55
ex plebis præpositis, & sacerdotibus
templi viros duodecim, & Sedebiam,
& Asannam, & cū eis ex fratribus eo-
rum viros decem: * & appendi eis au- 56
rum & argentum & vasa sacerdotalia
domus Dei nostri, quæ donauerat rex,
& consiliarij eius, & principes, & om-
nis Israel. * Et cum appendissem, 57
tradidi argenti talenta centum quin-
quaginta, & vasa argentea talentorum
centum, & auri talenta centum, * & 58
vasorum aureorum septies viginti, &
vasa ærea de bono æramento splendē-
tia, duodecim, auri speciem redden-
tia. * & dixi eis: Et vos sancti estis Do- 59
mino, & vasa sunt sancta, & aurum, &
argentum votum est Domino Deo pa-
trum nostrorum. * Vigilate & custodi- 60
te, donec tradatis ex plebis præposi-
tis, & sacerdotibus & Leuitis, & prin-
cipibus ciuitatum Israel in Ierusalem,
in pastophorio domus Dei nostri. * Et 61
hi qui susceperunt sacerdotes & Le-
uitę aurum & argentū & vasa, intule-
runt in Ierusalem in templum Domi-
ni. * Et promouimus a fluuio Thia, 62
die duodecima mensis primi, vsque-
quo introiuimus in Ierusalem. * Et 63
cum factus fuisset tertius dies, quar-
ta autem die ponderatum aurum, &
argentum traditū est in domo Domini
Dei nostri, Marimoth filio Iori sacer-
doti: * & cum ipso erat Eleazar fi- 64
lius Phinees: & erant cum ipsis Iosadus
filius Iesu, & Medias, & Banni filius
Leuitæ ad numerum, & ad pondus
vniuersa. * Et scriptum est pondus ip- 65
sorum eadem hora. * Qui autem ve- 66
nerunt ex captiuitate, obtulerunt sa-
crificium Domino Deo Israel, tauros
duodecim pro omni Israel, arietes o-
67 ctoginta sex, * agnos septuagintaduos,
hircos pro peccato duodecim, & pro
salute vaccas duodecim, omnia in sa-
68 crificium Domini. * Et relegerunt præ-
cepta regis regalibus dispēsatoribus, &
subregulis Cœlesyriæ, & Phœnicis: &
honorificauerūt gentem, & templum
69 Domini. * Et consummatis his, acces-
serunt ad me præpositi, dicentes: Non
segregauerunt genus Israel, & princi-
70 pes, & sacerdotes, & Leuitæ, * & alie-
nigenæ gentes & nationes terræ im-
munditias suas a Chananæis, & Hæ-
thæis, & Pherezæis, & Iebuzæis, &
Moabitis, & Ægyptijs, & Idumæis.
71 * coniuncti enim sunt filiabus eorum
& ipsi, & filij eorum. & mistum est se-
men sanctum alienigenis gentibus ter-
ræ: & participes erant præpositi, & ma-
gistratus iniquitatis eius ab initio ip-
72 sius regni. * Et mox vt audiui ista, con-
scidi vestimenta & sacram tunicam:
& lacerans capillos capitis, & barbam,
73 sedi dolens & mœstus. * Et conuenerūt
quotquot tunc mouebantur in verbo
Domini Dei Israel, ad me lugentem
super iniquitatem istam, & sedebam
tristis vsque ad sacrificiū vespertinum.
74 * Et consurgens a ieiunio, conscissa
habens vestimenta & sacram tunicam,
ingeniculans, & extendens manus ad
75 Dominum, * dicebam: Domine con-
fusus sum, & reueritus sum ante faciē
76 tuam. * Peccata enim nostra multipli-
cata sunt super capita nostra, & iniqui-
tates nostræ exaltatæ sunt vsque ad
77 cœlum. * Quoniam a temporibus pa-
trum nostrorum sumus in magno pec-
78 cato vsque ad diem hunc. * Et pro-
pter peccata nostra, & patrum nostrorū
sumus traditi cum fratribus nostris, &
cum sacerdotibus nostris, regibus ter-
ræ in gaudium & captiuitatem, & de-
prædationem cum confusione vsque
79 in hodiernum diem. * Et nunc quan-
tum est hoc quod contigit nobis mise-
ricordia abs te Domine Deus, & relin-
que nobis radicem: & nomen in locum
80 sanctificationis tuæ, * detegere lumi-
nare nostrū in domo Domini Dei no-
stri, dare nobis cibum in omni tempo-
81 re seruitutis nostræ. * Et cum seruire-
mus, non fuimus derelicti a Domino
Deo nostro, sed constituit nos in gra-
tia, ponens nobis reges Persarum da-
82 re cibum, * & clarificare templum Do-

mini Dei nostri, & ædificare deserta
Sion, dare nobis stabilitatem in Iudæa,
& Ierusalem. * Et nunc quid dicimus 83
Domine habentes hæc? Trãsgressi enim
sumus præcepta tua, quæ dedisti in ma
nus puerorum tuorum prophetarum,
* dicens: Quoniam terra, in quam 84
introistis possidere hæreditatẽ eius, ter-
ra polluta est coinquinationibus alie-
nigenarum terræ, & immunditiæ illo-
rum repleuerunt eam totã immundi-
tia sua. * Et nunc filias vestras nõ con- 85
iungetis filijs eorum, & filias eorum
non accipietis filijs vestris, * & non 86
inquiretis pacem habere cum illis om-
ni tempore, vt inualescentes mandu-
cetis optima terræ, & hereditatem di-
stribuatis filiis vestris vsque in æuum.
* Et quæ contingunt nobis, omnia 87
fiunt propter opera nostra maligna, &
magna peccata nostra. * Et dedisti 88
nobis talem radicem, & rursum re-
uersi sumus transgredi legitima tua, vti
commisceremur immunditiæ alieni-
genarum gentium terræ huius. * Non- 89
ne irasceris nobis perdere nos, quo-
adusque non reliquatur radix & no-
men nostrum? * Domine Deus Israel 90
verax es. Derelicta est enim radix vs-
que in hodiernum diem. * Ecce 91
nunc sumus in cõspectu tuo in iniqui-
tatibus nostris. Non est enim adhuc
stare ante te in his. * Et cum adoran- 92
do confiteretur Esdras, flens, humi
prostratus ante templum, congregati
sunt ante eum ex Ierusalẽ turma ma-
gna valde, viri, & mulieres, & iuuenes,
& iuuenculæ. Fletus enim erat ma-
gnus in ipsa multitudine. * Et cum cla- 93
masset, Iechonias Ieheli ex filijs Israel,
dixit Esdræ: nos in Dominum peccaui-
mus, quod collocauimus nobis in ma-
trimoniũ mulieres alienigenas ex gen-
tibus terræ. * Et nunc es super omnem 94
Israel. In his ergo sit iusiurandum a
Domino expellere omnes vxorẽs no-
stras quæ ex alienigenis sunt cum filijs
earum. * Sicut tibi decretum est a ma- 95
ioribus secundum legẽ Domini exur-
gens explica. * Ad te enim spectat ne- 96
gotium, & nos tecum sumus: viriliter
fac. * Et exurgẽs Esdras adiurauit prin- 97
cipes sacerdotum & Leuitas, & om-
nem Israel facere secundum hæc, &
iurauerunt.

CAP. IX.

ET exurgens Esdras ab ante atrium 1
templi, abijt in pastophorium Io-
2 nathæ filij Nasabi, * & hospitatus illic
non gustauit panem, nec aquam bibit
3 super iniquitatem multitudinis. * Et
facta est prædicatio in omni Iudæa, &
in Ierusalem omnibus qui erant ex ca-
4 ptiuitate in Ierusalem congregati, * vt
quicumque non occurrerit biduo, vel
triduo diei secundũ iudicium assiden-
tium seniorum, tollerentur facultates
suæ, & ipse alienus iudicaretur a mul-
5 titudine captiuitatis. * Et congregati
sunt omnes qui erant ex tribu Iuda, &
Beniamin in tribus diebus in Ierusalẽ.
hic mensis est nonus, dies mẽsis vicesi-
6 mus. * Et sedit omnis multitudo in
area templi trementes, propter hye-
7 mem præsentem. * Et exurgens Esdras,
dixit illis: Vos inique fecistis collo-
cantes vobis in matrimonium vxo-
res alienigenas, vt adderetis ad pecca-
8 ta Israel. * Et nunc date confessionem,
& magnificentiam Domino Deo pa-
9 trum nostrorum, * & perficite volunta-
tem ipsius, & discedite a gentibus ter-
10 ræ, & ab vxoribus alienigenis. * Et
clamauit omnis multitudo, & dixe-
runt voce magna: Sicut dixisti, facie-
11 mus. * Sed quoniam multitudo ma-
gna est, & tempus hybernum, & non
possumus insubsidiati stare: & hoc o-
pus non est nobis vnius diei neque bi-
dui: multum enim in his peccauimus:
12 * stent præpositi multitudinis, & om-
nes qui nobiscum inhabitant, & quot-
quot habent vxores apud se alienige-
13 nas, * & assistant accepto tempore ex
omni loco presbyteri, & iudices vs-
quequo soluant iram Domini negotij
14 huius. * Ionathas autem filius Ezeli,
& Ozias Thecã susceperũt secundum
hæc, & Bosoramus, & Leuis, & Sabba-
thæus simul cooperati sunt cum illis.
15 * Et steterunt secundum hæc omnia
16 vniuersi qui erant ex captiuitate. * Et
elegit sibi viros Esdras sacerdos princi-
pes magnos de patribus eorum secun-
dum nomina: & consederunt nouilu-
nio mensis decimi examinare negotiũ
17 istud. * Et determinatum est de viris
qui habebant vxores alienigenas, vs-
18 que ad neomeniam primi mensis, * &
inuenti sunt ex sacerdotibus permisti
19 qui habebant alienigenas vxores. * Ex
filijs Iesu filij Iosedec, & fratribus
eius: Maseas, & Eliozerus, & Ioribus,
20 Ioadeus, * & iniecerunt manus vt ex-
pellerent vxores suas: & ad litan-
dum in exorationem, arietem pro
21 ignorantia sua. * & ex filijs Semmeri:

Maseas & Esses & Ieelech, Azarias, * & 22
ex filijs Fosere : Limosias, Hismaenis,
& Nathanee, Iussio, Reddus, & Thal-
sas. * & ex Leuitis : Iorabdus, & Se- 23
meis, & Colnis, & Calitas, & Facteas,
& Coluas, & Elionas. * & ex sacris cā- 24
toribus, Eliasib, Zaccarus. * & ex ostia- 25
rijs : Salumus, & Tolbanes. * & ex If- 26
rael : ex filijs Foro, Ozi, & Remias, &
Geddias, & Melchias, & Michelus,
Eleazarus, & Iammebias, & Bannas.
* & ex filijs Iolaman : Chamas, & 27
Zacharias, & Iezrelus, & Ioddius, &
Erimoth, & Helias. * & ex filijs Za- 28
thoim. Eliadas, & Lialumus, Zochias,
& Larimoth, & Zabdis, & Tebedias.
* & ex filijs Zebes, Ioannes, & Ama- 29
nias, & Zabdias, & Emeus * & ex fi- 30
lijs Banni : Olamus, & Maluchius, &
Ieddeus, & Iasub, & Azabus, & Ie-
rimoth. * & ex filijs Addin : Naathus, 31
& Moosias, & Caleus, & Raanas, &
Maaseas, & Mathatias, & Beseel, &
Bōnus, & Manasses. * & ex filijs Nuae : 32
Noneas, & Aseas, & Melchias, & Sa-
meas, & Simon Beniamin, & Malchus,
& Marras. * & ex filijs Asom : Caria- 33
neus, Mathathias, & Bannus, & Eli-
phalach, & Manasses, & Semei. * & 34
ex filijs Banni : Ieremias, & Moadias,
& Abramus, & Iohel, & Baneas, &
Pelias, & Ionas, & Marimoth, & Elia-
sib, & Mathaneus, & Eliasis, & Ori-
zas, & Dielus, & Semedius, & Zam-
bris, & Iosephus. * & ex filijs Nobei: 35
Idelus, & Mathathias, & Sabadus, &
Zecheda, Sedmi, & Iessei, Baneas.
* Omnes isti coniunxerunt sibi vxores 36
alienigenas, & dimiserunt eas cum fi-
lijs. * Et inhabitauerunt sacerdotes & 37
Leuitæ : & qui erant ex Israel in Ieru-
salem, & in tota vna regione nouilu-
nio mensis septimi. Et erant filij Israel
in commorationibus suis. * Et congre- 38
gata est omnis multitudo simul in areā,
quæ est ab oriente portæ sacræ : * & di- 39
xerunt Esdræ pontifici, & lectori, vt
afferret legem Moysi, quæ tradita est a
Domino Deo Israel. * Et attulit Esdras 40
pontifex legē omni multitudini eorū
a viro vsque ad mulierē, & omnibus
sacerdotibus audire legem nouilunio
41 mensis septimi. * Et legebat in area,
quæ est ante sacram portam templi, a
prima luce vsque ad vesperā corā viris
& mulieribus. Et dederunt omnes sen-
42 sum ad legem. * Et stetit Esdras sacer-
dos, & lector legis super ligneū tribu-
43 nal quod fabricatū erat. * Et steterunt
ad eum Mathathias, & Samus, Ana-
nias, Azarias, Vrias, Ezechias, & Balsa-
44 mus ad dexteram: * & ad sinistram Fal-
deus, Misael, Malachias, Abusthas,
45 Sabus, Nabadias, & Zacharias. * Et
assumpsit Esdras librum coram omni
multitudine: præsidebat enim in gloria
46 in conspectu omnium. * Et cum ab-
soluisset legem, omnes erecti steterūt:
& benedixit Esdras Dominum Deum
altissimum, Deum Sabaoth omnipo-
47 tentem. * Et respondit omnis populus,
Amē. Et eleuatis sursum manibus pro-
cidentes in terram, adorauerunt Domi
48 num. * Iesus, & Banaeus, & Sarebias, &
Iaddinus, & Accubus, & Sabbathæus,
& Calithes, & Azarias, & Ioradus, &
49 Ananias, & Philias Leuitæ. * qui do-
cebant legem Domini, & in multitudi-
ne legebant legem Domini, & præfe-
rebant singuli eos, qui intelligebant
50 lectionem. * Et dixit Atharathes Es-
dræ pontifici, & lectori, & Leuitis,
51 qui docebant multitudinem, * dicens.
Dies hic sanctus est Domino. Et om-
52 nes flebant, cum audissent legem. * Et
dixit Esdras, Digressi ergo manducate
pinguissima quæq. & bibite dulcissima
quæq. & mittite munera his qui nō ha-
53 bēt. * Sāctus enim est hic dies Domini,
& nolite męsti esse. Dominus enim cla
54 rificauit vos. * Et Leuitæ denunciabant
in publico omnibus, dicentes: Dies hic
55 sanctus est, nolite mœsti esse. * Et abie-
runt omnes manducare, & bibere, &
epulari, & dare munera his qui non
habebānt, vt epularentur. Magnifice
enim sunt exaltati verbis quibus edo-
56 cti sunt. * & congregati sunt vniuersi
in Ierusalem celebrare lætitiam, secū-
dum testamentum Domini Dei Israel.

LIBER

LIBER ESDRAË QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

LIBER Esdræ prophe- 1
tæ secundus, filij Sarei,
filij Azarei, filij Hel-
ciæ, filij Sadaniæ, filij
Sadoch, filij Achitob,
* filij Achiæ, filij Phi- 2
nees, filij Heli, filij Ameriæ, filij Asiel,
filij Marimoth, filij Arna, filij Oziæ,
filij Borit, filij Abisei, filij Phinees, fi-
lij Eleazar, * filij Aaron, ex tribu Le- 3
ui, qui fuit captiuus in regione Medo-
rum, in regno Artaxerxis regis Persa-
rum. * Et factum est verbum Domini 4
ad me, dicens, * Vade, & nuncia po- 5
pulo meo facinora ipsorum, & filijs eo-
rum iniquitates, quas in me admise-
runt, vt nuntient filijs filiorum: * quia 6
peccata parentum ipsorum in illis cre-
uerunt. Obliti enim ei sacrificauerunt
dijs alienis. * Nonne ego eduxi eos de 7
terra Ægypti de domo seruitutis? Ipsi
autem irritauerunt me, & consilia mea
spreuerunt. * Tu autem excute comam 8
capitis tui, & proijce omnia mala su-
per illos: quoniam non obedierunt le-
gi meæ. Populus autem est indiscipli-
natus. * Vsquequo eos sustinebo, qui- 9
bus tanta beneficia contuli? * Reges 10
multos propter eos subuerti. Pharao-
nem cum pueris suis, & omnem exer-
citum eius percussi. * Omnes gentes a 11
facie eorum perdidi, & in Oriente pro-
uinciarum duarũ populos Tyri & Si-
donis dissipaui, & omnes aduersarios
eorum interfeci. * Tu vero loquere ad 12
eos, dicens: Hęc dicit Dominus. * Nem- 13
pe ego vos per mare transmeaui, &
plateas vobis initio munitas exhibui.
ducem vobis dedi Moysen, & Aaron
sacerdotem: * lucem vobis per colum- 14
nam ignis præstiti, & magna mirabilia
feci in vobis: vos autẽ mei obliti estis,
dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus 15
omnipotens: Coturnix vobis in signo
fuit, castra vobis ad tutelam dedi, &
16 illic murmurastis: * & non triumpha-
stis in nomine meo de perditione ini-
micorum vestrorum, sed adhuc nunc
17 vsque murmurastis. * Vbi sunt bene-
ficia, quæ præstiti vobis? Nonne in
deserto cum esuriretis, proclamastis
18 ad me, * dicentes, Vt quid nos in de-
sertum istud adduxisti interficere nos?
melius nobis fuerat seruire Ægyptijs,
19 quam mori in deserto hoc. * Ego do-
lui gemitus vestros, & dedi vobis man-
na in escam. Panem angelorum man-
20 ducastis. * Nonne cum sitiretis, pe-
tram excidi, & fluxerunt aquæ in satu-
ritate propter æstus folijs arborum vos
21 texi. * Diuisi vobis terras pingues: Cha-
nanæos, & Pherezæos, & Philisthæos, a
facie vestra proieci: quid faciam vobis
22 adhuc: dicit Dominus? * Hæc dicit Do-
minus omnipotens. In deserto cum
essetis in flumine Amorrhæo sitientes,
23 & blasphemantes nomen meum, * non
ignem vobis pro blasphemijs dedi, sed
mittens lignum in aquam, dulce fecit
flumen. * Quid tibi faciam Iacob? No-
24 luisti obedire Iuda. * Transferam me
ad alias gentes, & dabo eis nomen
meum, vt custodiant legitima mea.
25 * Quoniam me dereliquistis, & ego
vos derelinquam. Petentibus vobis a
me misericordiam, non miserebor.
26 * Quando inuocabitis me, ego non
exaudiam vos. Maculastis enim ma-
nus vestras sanguine, & pedes ve-
stri impigri sunt ad committenda ho-
27 micidia. * Non quasi me dereliquistis,
28 sed vosipsos, dicit Dominus. * Hæc
dicit Dominus omnipotens, Nonne
ego vos rogaui, vt pater filios, & vt ma-
ter filias, & vt nutrix paruulos suos,
29 * vt essetis mihi in populum, & ego
vobis in Deum, & vos mihi in filios,
30 & ego vobis in patrem? * Ita vos col-
legi, vt gallina pullos suos sub alas
suas. Modo autem quid faciam vobis?

Proijciam

Proijciam vos a facie mea. * Oblatio- 31
nem cum mihi attuleritis, auertam fa-
ciem meam a vobis. Dies enim fe-
stos vestros, & neomenias, & circumci
siones repudiaui. * Ego misi pueros 32
meos, prophetas ad vos, quos acce-
ptos interfecistis, & laniastis corpora
eorum, quorum sanguinem exquiram,
dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus 33
omnipotens, Domus vestra deserta est:
Proijciam vos sicut ventus stipulam,
*& filij procreationẽ non facient: quo- 34
niam mandatum meum neglexerunt,
& quod malum est coram me, fecerũt.
* Tradã domos vestras populo venien- 35
ti, qui me non audientes crediunt: qui-
bus signa non ostendi, facient quæ præ-
cepi. * Prophetas non viderunt, & me- 36
morabuntur iniquitatum eorum. * Te- 37
stor populi venientis gratiam, cuius
paruuli exultant cum lætitia, me non
videntes oculis carnalibus, sed spiritu
credentes quæ dixi. * Et nunc frater 38
aspice, quæ gloria: & vide populum
venientem ab oriente, * quibus dabunt 39
ducatum Abraham, Isaac, & Iacob,
& Osee, & Amos, & Michææ, & Ioel,
& Abdiæ, & Ionæ, * & Nahum, & Aba- 40
cuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, &
Malachiæ, qui & angelus Domini vo-
catus est.

CAP. II.

HÆc dicit Dominus: Ego eduxi po- 1
pulum istum de seruitute, qui-
bus mãdata dedi per pueros meos pro-
phetas, quos audire noluerunt, sed
irrita fecerunt mea consilia. * Mater 2
quæ eos generauit, dicit illis, Ite filij,
quia ego vidua sum & derelicta. * Edu- 3
caui vos cum lætitia, & amisi vos cum
luctu & tristitia, quoniam peccastis co-
ram Domino Deo vestro, & quod ma-
lum est coram eo, fecistis. * Modo au- 4
tem quid faciam vobis? Ego vidua sum
& derelicta: ite filij, & petite a Domi-
no misericordiam. * Ego autem te pa- 5
ter testem inuoco super matrem filio-
rum, qui noluerunt testamentũ meum
seruare. * vt des eis confusionem, & 6
matrem eorum in direptionem, ne ge-
neratio eorum fiat. * Dispergantur in 7
gentes nomina eorum, deleantur a ter-
ra: quoniam spreuerunt sacramentum
meum. * Væ tibi Assur, qui abscon- 8
dis iniquos penes te. Gens mala, me-
morare quid fecerim Sodomæ & Go-
morrhæ. * quorum terra iacet in piceis 9
glebis & aggeribus cinerum: sic dabo
eos, qui me non audierunt, dicit Do-
10 minus omnipotens. * Hæc dicit Domi-
nus ad Esdram, Nuncia populo meo,
quoniam dabo eis regnum Ierusalem,
11 quod daturus eram Israel. * Et sumam
mihi gloriam illorum, & dabo eis ta-
bernacula æterna, quæ præparaueram
12 illis. * Lignum vitæ erit illis in odore
vnguenti, & non laborabunt, neque
13 fatigabuntur. * Ite, & accipietis. Ro-
gate vobis dies paucos, vt immoren-
tur. Iam paratum est vobis regnum:
14 vigilate. * Testare cælum & terram.
Contriui enim malum, & creaui bo-
num, quia viuo ego, dicit Dominus.
15 * Mater amplectere filios tuos, edu-
ca illos in lætitia. Sicut columba con-
firma pedes eorum: quoniam te
16 elegi, dicit Dominus. * Et resusci-
tabo mortuos de locis suis, & de mo-
numentis educam illos, quoniam co-
17 gnoui nomen meum in Israel. * Noli
timere mater filiorum: quoniam te
18 elegi, dicit Dominus. * Mittam tibi
adiutorium pueros meos Isaiam, &
Ieremiam, ad quorum consilium san-
ctificaui, & paraui tibi arbores duo-
19 decim grauatas varijs fructibus, * & to
tidem fontes fluentes lac & mel: &
montes immensos septem, habentes
rosam & lilium, in quibus gaudio im-
20 plebo filios tuos. * Viduam iustifica,
pupillo iudica, egenti da, orphanum
21 tuere, nudum vesti, * confractum &
debilem cura, claudum irridere noli,
tutare mãcum, & cæcum ad visionem
22 claritatis meæ admitte. * Senem &
iuuenem intra muros tuos serua:
23 * mortuos vbi inueneris, signans com-
mẽda sepulchro, & dabo tibi primam
24 sessionem in resurrectione mea. * Pau-
sa & quiesce populus meus, quia ve-
25 niet requies tua. * Nutrix bona nutri
filios tuos, confirma pedes eorum.
26 * Seruos quos tibi dedi, nemo ex eis
interiet: eos ego enim requiram de nu
27 mero tuo. * Noli fatigari. Cum enim
venerit dies pressuræ & angustiæ, alij
plorabunt: & tristes erunt: tu autem
28 hilaris & copiosa eris. * Zelabunt gen-
tes, & nil aduersus te poterunt, dicit
29 Dominus. * Manus meæ tegent te, ne
30 filij tui gehennam videant. * Iucun-
dare mater cum filijs tuis, quia ego te
31 eripiam, dicit Dominus. * Filios tuos
dormientes memorare, quoniam ego
eos educam de lateribus terræ, & mi-
sericordiam cum illis faciã: quoniam
mise-

misericors sum, dicit Dominus omni-
potens.* Amplectere natos tuos vsque 32
dum venio, & præstem illis misericor-
diam: quoniam exuberant fontes mei,
& gratia mea non deficiet. * Ego Es- 33
dras præceptum accepi a Domino in
monte Oreb, vt irem ad Israel: ad quos
cum venirem, reprobauerunt me, &
respuerunt mãdatum Domini: * Ideo- 34
que vobis dico gentes, quæ auditis, &
intelligitis, Expectate pastorem ve-
strum, requiẽ æternitatis dabit vobis:
quoniam in proximo est ille, qui in fi-
ne sæculi adueniet. * Parati estote ad 35
præmia regni, quia lux perpetua luce-
bit vobis per æternitatem temporis.
* Fugite vmbram sæculi huius: accipi- 36
te iucunditatem gloriæ vestræ. Ego te-
stor palam saluatorem meum. * Com- 37
mendatum donum accipite & iucun-
damini, gratias agentes ei qui vos ad
cælestia regna vocauit. * Surgite & 38
state & videte numerum signatorum
in conuiuio Domini. * Qui se de 39
vmbra sæculi transtulerunt, splendidas
tunicas a Domino acceperunt. * Re- 40
cipe Sion numerum tuum, & conclu-
de candidatos tuos qui legem Domini
compleuerunt. * Filiorum tuorum, 41
quos optabas, plenus est numerus.
Roga imperium Domini vt sanctifice-
tur populus tuus, qui vocatus est ab
initio. * Ego Esdras vidi in monte 42
Sion turbam magnam, quam nume-
rare non potui, & omnes canticis col-
laudabant Dominum. * Et in medio 43
eorum erat iuuenis statura celsus, e-
minentior omnibus illis, & singulis
eorum capitibus imponebat coronas,
& magis exaltabatur: Ego autem mi-
raculo tenebar. * Tunc interrogaui 44
angelum, & dixi: Qui sunt hi Domi-
ne? * Qui respondens dixit mihi: Hi 45
sunt qui mortalem tunicam deposue-
runt, & immortalem sumpserunt, &
confessi sunt nomen Dei: Modo coro-
nantur, & accipiunt palmas. * Et di- 46
xi angelo: Ille iuuenis, quis est, qui eis
coronas imponit, & palmas in manus
tradit? * Et respondens dixit mihi: Ip- 47
se est filius Dei, quem in sæculo con-
fessi sunt: ego autem magnificare
eos cœpi, qui fortiter pro nomine
Domini steterunt. * Tunc dixit mihi 48
angelus: Vade, annuncia populo meo,
qualia & quanta mirabilia Domini
Dei vidisti.

CAP. III.

1 ANno tricesimo ruinæ ciuitatis e-
ram in Babylone, & conturba-
tus sum super cubiculo meo recum-
bens, & cogitationes meæ ascende-
2 bant super cor meum: * quoniam
vidi desertionem Sion, & abundan-
tiam eorum qui habitabant in Baby-
3 lone.* Et ventilatus est spiritus meus
valde, & cœpi loqui ad Altissimum
4 verba timorata, * & dixi, O Domi-
nator Domine, tu dixisti ab initio,
quando plantasti terram, & hoc so-
5 lus, & imperasti populo, * & dedi-
sti Adam corpus mortuum: sed & ip-
sum figmentum manuum tuarum
erat, & insufflasti in eum spiritum
vitæ, & factus est viuus coram te:
6 * & induxisti eum in paradiso, quem
plantauerat dextera tua, antequam
7 terra aduentaret. * Et huic mandasti
diligere viam tuam, & præteriuit eam,
& statim instituisti in eo mortem, &
in nationibus eius, & natæ sunt gen-
tes, & tribus, & populi, & cognatio-
8 nes, quarum non est numerus. * Et
ambulauit vnaquæque gens in volun-
tate sua, & mira agebant coram te,
9 & spernebant præcepta tua. * Iterum
autem in tempore induxisti diluuium
super inhabitantes sæculum, & perdi-
10 disti eos. * Et factum est in vnoquo-
que eorum, sicut Adæ mori, sic his
11 diluuium. * Dereliquisti autem v-
num ex his Noe cum domo sua, &
12 ex eo iusti omnes. * Et factum est,
cum cœpissent multiplicari, qui ha-
bitabant super terram, & multiplica-
uerũt filios & populos & gentes mul-
tas: & cœperunt iterato impietatem
13 facere plus quam priores.* Et factum
est cum iniquitatem facerem coram
te, elegisti tibi virum ex his, cui no-
14 men erat Abraham.* Et dilexisti eum,
& demonstrasti ei soli voluntatem
15 tuam: * & disposuisti ei testamentum
æternum, & dixisti ei, vt non vn-
16 quam derelinqueres semen eius. * Et
dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Iacob
17 & Esau. * Et segregasti tibi Iacob, Esau
autem separasti. Et factus est Iacob in
18 multitudine magna. * Et factum est
cum educeres semen eius ex Ægypto,
19 adduxisti super montem Sina. * Et in-
clinasti cælos, & statuisti terrã, & com-
mouisti orbẽ, & tremere fecisti abys-
sos, & conturbasti sæculum, & transijt

gloria tua portas quattuor ignis & ter-
ræmotus, & spiritus, & gelu, vt dares
semini Iacob legem, & generationi Is-
rael diligentiam. * Et non abstulisti 20
ab eis cor malignum, vt faceret lex
tua in eis fructum. * Cor enim mali- 21
gnum baiulans primus Adam trans-
gressus & victus est, sed & omnes qui
de eo nati sunt. * Et facta est perma- 22
nẽs infirmitas, & lex cum corde popu-
li, cum malignitate radicis: & disces-
sit quod bonum est, & mansit mali-
gnum. * Et transierunt tempora, & 23
finiti sunt anni, & suscitasti tibi ser-
uum nomine Dauid, * & dixisti ei ædi- 24
ficare ciuitatem nominis tui, & offer-
re tibi in eadẽ thus & oblationes. * Et 25
factum est hoc annis multis, & deli-
querunt qui habitabant ciuitatem, * in 26
omnibus facientes sicut fecit Adam
& omnes generationes eius. vtebantur
enim & ipsi corde maligno. * Et tra- 27
didisti ciuitatem tuam in manibus ini-
micorum tuorum. * Numquid me- 28
liora faciunt, qui habitant Babylonem?
Et propter hoc dominabitur Sion?
* Factum est cum venissem huc, & vi- 29
dissem impietates, quarum non est
numerus: & delinquentes multos vi-
dit anima mea hoc tricesimo anno, &
excessit cor meum: * quoniam vidi 30
quomodo sustines eos peccantes, &
pepercisti impie agentibus, & perdidi-
sti populum tuum, & conseruasti ini-
micos tuos, & non significasti. * Nihil 31
memini quomodo debeat derelinqui
via hæc. Numquid meliora facit Ba-
bylon quàm Sion? * aut alia gens co- 32
gnouit te præter Israel? aut quæ tribus
crediderunt testamentis tuis, sicut Ia-
cob? * Quarum merces non compa- 33
ruit, neque labor fructificauit. Pertran-
siens enim pertransiui in gentibus, &
vidi abundantes eas, & non memoran-
tes mandatorum tuorum. * Nunc er- 34
go pondera in statera nostras iniquita-
tes, & eorum qui habitant in sæculo:
& non inuenietur nomen tuum, nisi in
Israel. * Aut quando non peccauerunt 35
in conspectu tuo, qui habitant terram?
aut quæ gens sic obseruauerit manda-
ta tua? * Hos quidem per nomina in- 36
uenies seruasse mandata tua, gentes
autem non inuenies.

CAP. IIII.

ET respondit ad me angelus, qui 1
missus est ad me, cui nomen Vriel,
2 * & dixit mihi, Excedẽs excessit cor tuũ
in sæculo hoc, & comprehendere co-
3 gitas viam Altissimi. * Et dixi: Ita Do-
mine meus. Et respondit mihi, &
dixit: Tres vias missus sum ostendere
tibi, & tres similitudines proponere
4 coram te. * de quibus mihi si renun-
tiaueris vnam ex his, & ego tibi de-
monstrabo viam, quam desideras vi-
dere, & docebo te, vnde sit cor mali-
5 gnum. * Et dixi: Loquere Domine
meus. Et dixit ad me: Vade pondera
mihi ignis pondus, aut mensura mi-
hi flatum venti, aut reuoca mihi
6 diem, quem præterijt. * Et respondi,
& dixi: quis natorum poterit facere, vt
7 me interroges de his? * Et dixit ad
me: Si essem interrogans te, dicens:
Quantæ habitationes sunt in corde
maris, aut quantæ venæ sunt in prin-
cipio abyssi, aut quantæ venæ sunt su-
per firmamentum, aut qui sunt exitus
8 paradisi: * diceres mihi fortassis, in a-
byssum non descendi, neque in infer-
num adhuc, neque in cælum vmquam
9 ascendi. * nunc autem non interroga-
ui te, nisi de igne, & vento, & die, per
quem transisti, & a quibus separari nõ
potes: & non respondisti mihi de eis.
10 * Et dixit mihi: Tu quæ tua sunt, te-
cum coadolescentia, non potes co-
11 gnoscere: * & quomodo poterit vas
tuum capere Altissimi viam, & iam
exterius corrupto sæculo intelligere
corruptionem euidẽtem in facie mea?
12 * Et dixi illi: Melius erat nos non esse,
quàm adhuc viuentes viuere in im-
pietatibus, & pati, & non intelligere
13 de qua re. * Et respondit ad me, &
dixit: Proficiscens profectus sum ad
siluam lignorum campi, & cogitaue-
14 runt cogitationem. * & dixerunt: Ve-
nite & eamus, & faciamus ad mare
bellum, vt recedat coram nobis, & fa-
15 ciamus nobis alias siluas. * Et similiter
fluctus maris & ipsi cogitauerunt co-
gitationem, & dixerunt: Venite ascen-
dentes, debellemus siluas campi, vt
& ibi consummemus nobismetipsis a-
16 liã regionẽ. * Et factus est cogitatus sil-
uæ in vanum, venit enim ignis, & con-
17 sumpsit eam. * Similiter & cogita-
tus fluctuum maris, stetit enim arena
18 & prohibuit eos. * Si enim esses iudex
horum, quem inciperes iustificare aut
19 quem condemnare? * Et respondi, & di
xi: Vtique vanam cogitationem cogi-
tauerunt. terra enim data est siluæ,
20 & mari locus portare fluctus suos. * Et
respon-

respondit ad me, & dixit: Bene tu iu-
dicasti, & quare non iudicasti tibimet-
ipsi ?* Quemadmodum enim terra sil- 21
uæ data est, & mare fluctibus suis: sic
qui super terram inhabitant, quæ sunt
super terram intelligere solummodo
possunt: & qui super cælos quæ super
altitudinem cælorum. * Et respondi, & 22
dixi: Deprecor te Domine, vt mihi de-
tur sensus intelligendi. * non enim vo- 23
lui interrogare de superioribus tuis,
sed de his quæ pertranseunt per nos
quotidie. propter quid Israel datus in
opprobrium gentibus, quem dilexisti
populum, datus est tribubus impijs. &
lex patrum nostrorum in interitum
deducta est, & dispositiones scriptæ
nusquam sunt: * & pertransiuimus de 24
sæculo vt locustæ, & vita nostra stupor
& pauor, & nec digni sumus miseri-
cordiam consequi. * Sed quid faciet 25
nomini suo quod inuocatum est super
nos? & de his interrogaui. * Et respon- 26
dit ad me, & dixit: Si fueris plurimum
scrutatus, frequenter miraberis: quo-
niam festinans festinat sæculum per-
transire, * & non capit portare, quæ in 27
futuris temporibus iustis repromissa
sunt: quoniam plenum iniustitia est sæ
culum hoc & infirmitatibus. * De qui- 28
bus autem interrogas, dicam: semina-
tum enim est malum, & necdum ve-
nit destructio ipsius. * Si ergo non in- 29
uersum fuerit quod seminatum est, &
discesserit locus vbi seminatū est ma-
lum, non veniet vbi seminatum est bo
num. * Quoniam gramen seminis mali 30
seminatum est in corde Adam ab ini-
tio: & quantum impietatis generauit
vsque nunc, & generat vsque cum ve-
niat area? * Aestima autem apud te gra 31
men mali seminis, quantum fructum
impietatis generauit: * quando secatæ 32
fuerint spicæ, quarum non est nume-
rus, quàm magnam aream incipiēt fa-
cere ?* Et respondi & dixi: Quomodo, 33
& quando hæc? Quare modici & mali
anni nostri? * Et respondit ad me, & di- 34
xit mihi: Non festines tu super Altis-
simum. Tu enim festinas inaniter es-
se super ipsum. nā excessus tuus mul-
tus. * Nonne de his interrogauerunt 35
animæ iustorum in promptuarijs suis,
dicentes, Vsquequo spero sic? & quan-
do veniet fructus areæ mercedis no-
stræ? * E respondit ad ea Ieremiel ar- 36
changelus, & dixit: Quando impletus
fuerit numerus seminum in vobis,
quoniam in statera ponderauit sæcu-
37 lum, * & mensura mensurauit tempo-
ra, & numero numerauit tempora, &
non commouit, nec excitauit vsque-
38 dum impleatur prædicta mensura. * Et
respondi, & dixi: O dominator Domi-
ne, sed & nos omnes pleni sumus im-
39 pietate. * Et ne forte propter nos non
impleantur iustorum areæ, propter pec
40 cata inhabitantium super terram. * Et
respōdit ad me & dixit: Vade & inter-
roga prægnantem, si quando impleue-
rit nouem menses suos, adhuc poterit
matrix eius retinere partum in semet-
41 ipsa ?* Et dixi, Non potest Domine. Et
dixit ad me, In inferno promptuaria
animarum matrici assimilata sunt.
42 * Quemadmodum enim illa festinat
quæ parit effugere necessitatem par-
tus: sic & hæc festinat reddere ea
43 quæ commendata sunt. * Ab initio
tibi demonstrabitur de his quæ con-
44 cupiscis videre. * Et respondi, & di-
xi: Si inueni gratiam ante oculos tuos:
& si possibile est, & si idoneus sum,
45 * demonstra mihi, si plusquam præte-
ritum sit habet venire, aut plura per-
transierunt supra quàm futurum est.
46 * Quid pertransiuit, scio: quid autem
47 futurum sit, ignoro. * Et dixit ad me:
Sta super dexteram partem, & demon-
strabo tibi interpretationem similitu-
48 dinis. * Et steti, & vidi: & ecce fornax
ardens transijt coram me. & factū est,
cum transiret flamma, vidi, & ecce su-
49 perauit fumus. * Post hæc trāsijt coram
me nubes plena aquæ, & immisit plu-
uiam impetu multam: & cum transijs-
set impetus pluuiæ, superauerunt in
50 ea guttæ. * Et dixit ad me: Cogita ti-
bi sicut crescit pluuia amplius quàm
guttæ, & ignis quàm fumus: sic su-
perabundauit quæ transiuit mensura.
Superauerunt autem guttæ, & fumus:
51 * & oraui, & dixi, Putas viuo vsque in
diebus illis? vel quid erit in diebus il-
52 lis? * Respondit ad me, & dixit, De si-
gnis, de quibus me interrogas, ex parte
possum tibi dicere: de vita autem tua
non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAP. V.

1 DE signis autem: ecce dies venient,
in quibus apprehēdentur qui in-
habitant terram in censu multo: &
absconditur veritatis via: & sterilis
2 erit a fide regio: * & multiplicabitur
iniustitia super hanc quam ipse tu vi-
des, & super quā audisti olim: * & erit

imposito vestigio quam nunc vides re-
gnare regionem, & videbunt eam de-
sertam. * Si autem tibi dederit Altis- 4
simus viuere, videbis post tertiam tu-
bam, & relucescet subito sol noctu, &
luna ter in die, * & de ligno sanguis stil 5
labit, & lapis dabit vocem suam, & po
puli commouebuntur: * & regnabit, 6
quem non sperant qui inhabitant su-
per terram, & volatilia commigratio-
nem facient: * & mare Sodomiticum 7
pisces reijciet, & dabit vocem noctu,
quam non nouerant multi. omnes au-
tem audient vocem eius, * & chaos 8
fiet per loca multa, & ignis frequenter
remittetur, & bestiæ agrestes transmi-
grabunt, & mulieres menstruatæ pa-
rient monstra, * & in dulcibus aquæ 9
salsæ inuenientur, & amici omnes se-
metipsos expugnabunt: & abscondE-
tur tunc sensus, & intellectus separa-
bitur in promptuariũ suum: * & quæ- 10
retur a multis, & non inuenietur: &
multiplicabitur iniustitia, & inconti-
nentia super terram. * Et interrogabit 11
regio proximam suam, & dicet, Num-
quid per te pertransijt iustitia iustum
faciens? Et hoc negabit * Et erit in il- 12
lo tempore, & sperabunt homines, &
non impetrabunt: laborabunt. & non
dirigentur viæ eorum. * Hæc signa di- 13
cere tibi permissum est mihi: & si ora-
ueris iterũ & ploraueris, sicut & nunc,
& ieiunaueris septem diebus, audies
iterato horum maiora. * Et euigilaui, 14
& corpus meum horruit valde: & ani-
ma mea laborauit, vt deficeret: * & te- 15
nuit me qui venit angelus, qui loque-
batur in me, & confortauit me, & sta-
tuit me super pedes. * Et factum est 16
in nocte secunda, & venit ad me Sa-
lathiel dux populi, & dixit mihi, Vbi
eras? & quare vultus tuus tristis? * An 17
nescis, quoniam tibi creditus est Israel
in regione transmigrationis eorum?
* Exurge ergo, & gusta panem, & 18
non derelinquas nos, sicut pastor gre-
gem suum in manibus luporum ma-
lignorum. * Et dixi ei, Vade a me, & 19
non appropies ad me. Et audiuit, vt
dixi: & recessit a me. * Et ego ieiu- 20
naui diebus septem, vlulans & plo-
rans, sicut mihi mandauit Vriel ange-
lus. * Et factum est post dies septem, 21
& iterum cogitationes cordis mei mo-
lestæ erant mihi valde, * & resumpsit 22
anima mea spiritum intellectus: &
iterum cœpi loqui coram Altissimo
sermones, * & dixi, Dominator Do- 23
mine ex omni silua terræ, & omnibus
arboribus eius elegisti vineã vnicam:
24 * & ex omni terra orbis, elegisti tibi
foueam vnam: & ex omnibus floribus
25 orbis, elegisti tibi lilium vnum: * &
ex omnibus abyssis maris replesti tibi
riuum vnum: & ex omnibus ædifica-
tis ciuitatibus, sanctificasti tibimetip-
26 si Sion: * & ex omnibus creatis volati-
libus, nominasti tibi columbã vnam:
& ex omnibus plasmatis pecoribus,
27 prouidisti tibi ouem vnam: * & ex
omnibus multiplicatis populis, acqui-
siuisti tibi populum vnum: & ab om-
nibus probatam legem donasti huic,
28 quem desiderasti populo. * Et nunc Do
mine, vt quid tradidisti vnum pluri-
bus? Et præparasti super vnam radi-
cem alias, & disperdidisti vnicum
29 tuum in multis: * & conculcaue-
runt eum, qui contradicebant sponsio-
nibus tuis, quiq. tuis testamentis non
30 credebant. * Et si odiens odisti po-
pulum tuum, tuis manibus debet ca-
31 stigari. * Et factum est, cum locutus
essem sermones, & missus est angelus
ad me, qui ante venerat ad me præte-
32 rita nocte, * & dixit mihi, Audi me, &
instruam te: & intende mihi, & adij-
33 ciam coram te. * Et dixi, Loquere
Domine meus. Et dixit ad me, Valde
tu in excessu mentis factus es pro Is-
rael: an plus dilexisti eum, quàm qui
34 eum fecit? * Et dixi ad eum; Non Do-
mine, sed dolẽs locutus sum. Torquẽt
enim me renes mei per omnẽ horam,
quærentem apprehendere semitam Al
tissimi, & inuestigare partem iudicij e-
35 ius. * Et dixit ad me, Non potes. Et di-
xi, Quare Domine? Ad quid nascebar,
aut quare non fiebat matrix matris
meæ mihi sepulchrũ, vt non viderem
laborem Iacob, & defatigationẽ gene-
36 ris Israel? * Et dixit ad me, Numera mi
hi quæ necdũ venerant, & collige mihi
dispersas guttas, & reuirida mihi ari-
37 dos flores, * & aperi mihi clausa prom-
ptuaria, & produc mihi inclusos in
eis flatus; demonstra mihi vocis ima-
ginem: & tunc ostendam tibi labo-
38 rem quem rogas videre. * Et dixi, Do-
minator Domine, quis enim est qui
potest hæc scire, nisi qui cum homini-
39 bus habitationem non habet? * Ego au
tem insipiens: & quomodo potero di-
40 cere de his, quibus me interrogasti? * Et
dixit ad me, Quomodo non potes fa-
cere vnum de his quæ dicta sunt: sic
nõ poteris inuenire iudicium meum,
aut

aut in finem charitatem, quam popu-
lo promisi. * Et dixi, Sed ecce Domi- 41
ne tu prope es his qui in finem sunt: &
quid facient qui ante me fuerunt, aut
nos, aut hi qui post nos? * Et dixit ad 42
me, Coronæ assimilabo iudicium
meum. Sicut non nouissimorum tar-
ditas, sic nec priorum velocitas. * Et 43
respondi, & dixi, Nec poteras facere
eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui
futuri sunt, in vnum, vt celerius iudi-
cium tuum ostendas? * Et respondit 44
ad me, & dixit, Non potest festinare
creatura super creatorem, nec sustine-
re sæculum eos qui in eo creandi sunt,
in vnum. * Et dixi, Quo modo dixi- 45
sti seruo tuo, quoniam viuificans vi-
uificasti a te creatam creaturam in v-
num, & sustinebat creatura: poterit
& nunc portare præsentes in vnum.
* Et dixit ad me, Interroga matricem 46
mulieris, & dices ad eam, Et si paris,
quare per tempus? Roga ergo eam,
vt det decem in vnum. * Et dixi, Non 47
vtique poterit: sed secundum tempus.
* Et dixit ad me, Et ego dedi matri- 48
cem terræ his qui seminati sunt super
eam per tempus. * Quemadmodum 49
enim infans non parit ea, quæ senum
sunt: sic ego disposui a me creatum
sæculum. * Et interrogaui, & dixi, 50
Cum iam dederis mihi viam, loquar
coram te: nam mater nostra, de qua
dixisti mihi, adhuc iuuenis est: iam
senectuti appropinquat. * Et respon- 51
dit ad me, & dixit, Interroga eam
quæ parit, & dicet tibi. * Dices enim 52
ei, Quare quos peperisti, nunc non
sunt similes his qui ante te, sed mino-
res statura? * Et dicet tibi & ipsa, Alij 53
sunt qui in iuuentute virtutis nati
sunt, & alij qui sub tempore senectu-
tis, deficiente matrice sunt nati. * Con- 54
sidera ergo & tu quoniam minori sta-
tura estis præ his qui ante vos: * & qui 55
post vos, minori quàm vos, quasi iam
senescentes creaturæ, & fortitudinem
iuuentutis prætereuntes. Et dixi, Rogo
Domine, si inueni gratiam ante oculos
tuos, demonstra seruo tuo, per quem
visites creaturam tuam.

CAP. VI.

ET dixit ad me, Initio terreni orbis, 1
& antequam starent exitus sæculi,
& antequam spirarent conuentiones
ventorum, * & antequam sonarent vo- 2
ces tonitruum, & antequam splende-
rent nitores coruscationum, & ante-
quam confirmarentur fundamenta pa
3 radisi, * & antequam viderentur deco-
ri flores, & antequam confirmarentur
motæ virtutes, & antequam collige-
rentur innumerabiles militiæ angelo-
4 rum, * & antequam extollerentur alti-
tudines aeris, & antequam nomina-
rentur mensuræ firmamentorum, &
antequam æstuarent camini in Sion,
5 * & antequam inuestigarentur præsen-
tes anni, & antequam abalienarentur
eorum qui nunc peccant adinuentio-
nes, & consignati essent, qui fidem
6 thesaurizauerunt: * tunc cogitaui, &
facta sunt per me solum, & non per a-
lium: & finis per me, & nō per alium.
7 * Et respondi, & dixi, Quæ erit sepa-
ratio temporum? aut quando prioris
8 finis, & sequentis initium? * Et dixit
ad me, Ab Abraham vsque ad Isaac,
quando nati sunt ab eo Iacob & Esau,
manus Iacob tenebat ab initio calca-
9 neum Esau, * finis enim huius sæculi
Esau, & principium sequentis Iacob.
10 * Hominis manus inter calcaneū & ma
11 num. Aliud noli quærere Esdra. * Et re
spondi, & dixi, O dominator Domine,
12 si inueni gratiā ante oculos tuos, * oro
vt demonstres seruo tuo finem signo-
rum tuorum, quorū partem mihi de-
13 monstrasti nocte præcedenti. * Et re-
spondit, & dixit ad me, Surge super pe
des tuos, & audi vocem plenissimam
14 sonitus. * Et erit sicut commotio, nec
commouebitur locus, in quo stes super
15 eum. * Ideo cum loquitur, tu non ex-
paueas, quoniam de fine verbū & fun-
16 damentū terræ intelligitur, * quoniam
de ipsis sermo tremiscit & commoue-
tur, scit enim quoniam finem eorum
17 oportet commutari. * Et factū est, cum
audissem, surrexi super pedes meos, &
audiui: & ecce vox loquens & sonus
eius sicut sonus aquarum multarum,
18 * & dixit, Ecce dies veniūt & erit quan
do appropinquare incipiam, vt visi-
19 tem habitātes in terra: * & quando in-
quirere incipiam ab eis qui iniuste no
cuerunt iniustitia sua, & quando sup-
20 pleta fuerit humilitas Sion. * & cum
supersignabitur sæculum quod inci-
pient pertransire hæc signa faciam, Li-
bri aperientur ante faciem firmamēti,
21 & omnes videbunt simul * & anniculi
infantes loquentur vocibus suis, &
prægnantes immaturos parient infan-
tes trium & quattuor mensium. &
22 viuent, & suscitabuntur. * Et subito

apparebunt ſeminata loca non ſemi-
nata, & plena promptuaria ſubito in-
uenientur vacua:* & tuba canet cũ ſo- 23
no; quam cum omnes audierint, ſubi-
to expaueſcent. * Et erit in illo tempo- 24
re, debellabunt amici amicos vt inimi-
ci, & expaueſcet terra cum his: & ve-
næ fontium ſtabunt, & non decurrent
in horis tribus:* & erit, omnis qui dere 25
lictus fuerit ex omnibus iſtis, quibus
prædixi tibi, ipſe ſaluabitur, & videbit
ſalutare meum, & finem ſæculi veſtri.
* Et videbunt qui recepti ſunt homi- 26
nes, qui mortem non guſtauerunt a
natiuitate ſua, & mutabitur cor inha-
bitantium, & conuertetur in ſenſum
alium. * Delebitur enim malum, & ex- 27
tinguetur dolus. * Florebit autem fi- 28
des, & vincetur corruptela, & oſten-
detur veritas quæ ſine fructu fuit die-
bus tantis. * Et factum eſt, cum lo- 29
queretur mihi, & ecce paulatim in-
tuebar ſuper eum ante quem ſtabam,
* & dixit ad me hæc, Veni tibi oſten- 30
dere tempus venturæ noctis. * Si ergo 31
iterum rogaueris, & iterum ieiunaue-
ris ſeptem diebus, iterum tibi renun-
tiabo horum maiora per diem quam
audiui. * Audita eſt enim vox tua 32
apud Altiſſimum. Vidit enim Fortis
directionem tuam, & prouidit pudi-
citiam, quam a iuuentute tua habui-
ſti: * & propter hoc miſit me demon- 33
ſtrare tibi hæc omnia, & dicere tibi,
Confide, & noli timere, * & noli feſti- 34
nare cum prioribus temporibus cogi-
tare vana, vt non properes a nouiſſimis
temporibus. * Et factum eſt poſt hæc, 35
& fleui iterum: & ſimiliter ieiunaui
ſeptem diebus, vt ſuppleam tres heb-
domadas, quæ dicta ſunt mihi. * Et fa- 36
ctum eſt in octaua nocte, & cor meum
turbabatur iterato in me, & cœpi lo-
qui coram Altiſſimo. * Inflammabatur 37
enim ſpiritus meus valde, & anima
mea anxiabatur. * & dixi, O Domine, lo 38
quens locutus es ab initio creaturæ in
primo die dicens, Fiat cœlũ & terra, &
tuum verbũ opus perfectum. * Et erat 39
tunc ſpiritus, & tenebræ circũfereban-
tur, & ſilentium, ſonus vocis hominis
nondũ erat abs te. * Tunc dixiſti de the 40
ſauris tuis proferri lumẽ luminoſum,
quo appareret opus tuum. * Et die ſe- 41
cundo creaſti ſpiritum firmamenti, &
imperaſti ei vt diuideret & diuiſionẽ
faceret inter aquas, vt pars quædam
ſurſum recederet, pars vero deorſum
maneret. * Et tertia die imperaſti aquis 42
congregari in ſeptima parte terræ: ſex
vero partes ſiccaſti & conſeruaſti, vt
ex his ſint coram te miniſtrantia ſemi-
43 nata a Deo, & culta. * Verbum enim
tuum proceſſit, & opus ſtatim fiebat.
44 * Proceſſit enim ſubito fructus multi-
tudinis immenſus, & concupiſcentiæ
guſtus multiformes, & flores colore
immutabili, & odores odoramenti in-
ueſtigabilis, & die tertia hæc facta
45 ſunt. * Quarta autem die imperaſti
fieri ſolis ſplendorem, lunæ lumen, ſtel
46 larum diſpoſitionem: * & imperaſti
eis, vt deſeruirent futuro plaſmato ho-
47 mini. * Quinto autem die dixiſti ſe-
ptimæ parti, vbi erat aqua congrega-
ta, vt procrearet animalia, & volati-
48 lia, & piſces: & ita fiebat. * aqua mu-
ta, & ſine anima, quæ Dei nutu iube-
bãtur, animalia faciebat, vt ex hoc mi-
49 rabilia tua nationes enarrent * Et tunc
conſeruaſti duas animas: nomen vni
vocaſti Henoch, & nomẽ ſecundæ vo-
50 caſti Leuiathan, * & ſeparaſti ea ab
alterutro. Non enim poterat ſeptima
pars, vbi erat aqua congregata, capere
51 ea. * Et dediſti Henoch vnam partem,
quæ ſiccata eſt tertio die, vt habitet in
52 ea vbi ſunt montes mille. * Leuia-
than autem dediſti ſeptimam partem
humidam, & ſeruaſti eam, vt fieret in
deuorationem quibus vis, & quando
53 vis. * Sexto autem die imperaſti ter-
ræ, vt crearet coram te iumenta, & be-
54 ſtias, & reptilia: * & ſuper his Adam,
quem conſtituiſti ducem ſuper omni-
bus factis quæ feciſti, & ex eo educi-
mur nos omnes, quemq. elegiſti po-
55 pulum. * Hæc autem omnia dixi co-
ram te Domine, quia propter nos crea
56 ſti ſæculum. * Reſiduas autem gen-
tes ab Adam natas dixiſti eas nil eſſe,
& quoniam ſaliuæ aſſimilatæ ſunt, &
quaſi ſtillicidiũ de vaſe ſimilaſti abun-
57 dantiam eorum. * Et nunc Domine,
ecce iſtæ gentes quæ in nihilum depu-
tatę ſunt, cœperunt dominari noſtri, &
58 deuorare: * nos autem populus tuus,
quem vocaſti primogenitum vnigeni-
tum æmulatorem tuum, traditi ſumus
59 in manibus eorum: * & ſi propter nos
creatum eſt ſæculum, quare non here-
ditatem poſſidemus cum ſæculo? Vſ-
quequo hæc?

CAP. VII.

1 ET factum eſt, cum finiſſem loqui
verba hæc, miſſus eſt ad me ange-
lus

lus qui missus fuerat ad me primis no-
ctibus, *& dixit ad me, Surge Esdra, & 2
audi sermones, quos veni loqui ad te.
* Et dixi, Loquere Deus meus. Et di- 3
xit ad me, Mare positum est in spatio-
so loco, vt esset altum & immensum:
*erit autem ei introitus in angusto lo- 4
co positus, vt esset similis fluminibus.
* Quis enim volens voluerit ingredi 5
mare, & videre eũ, vel dominari eius:
si non transierit angustum, in latitudi-
nem quomodo venire poterit?* Item 6
aliud, Ciuitas est ædificata, & posita
in loco campestri: est autem plena om-
nium bonorum. *introitus eius angu- 7
stus, & in præcipiti positus, vt esset a
dextris quidem ignis, a sinistris aqua
alta: * semita autem est vna sola inter 8
eos posita, hoc est, inter ignem & a-
quam, vt non capiat semita, nisi so-
lummodo vestigium hominis.* Si au- 9
tem dabitur ciuitas homini in heredi-
tatem, si numquam antepositum peri-
culum pertransierit, quomodo acci-
piet hereditatem suam? * Et dixi, Sic 10
Domine. Et dixit ad me, Sic est: &
Israel pars. * Propter eos enim feci 11
sæculum, & quando trangressus est
Adam constitutiones meas, iudicatum
est quod factum est.* Et facti sunt in- 12
troitus huius sęculi angusti, & dolen-
tes, & laboriosi: pauci autem, & mali,
& periculorum pleni: & labore ma-
gnopere fulti. * nam maioris sæculi 13
introitus spatiosi & securi, & facientes
immortalitatis fructum. * Si ergo in- 14
gredientes non fuerunt ingressi qui vi-
uunt, angusta & vana hæc: non pote-
runt recipere quę sunt reposita.*Nunc 15
ergo quare tu conturbaris, cum sis cor-
ruptibilis? & quid moueris tu, cum sis
mortalis? * Et quare non accepisti in 16
corde tuo quod est futurum, sed quod
in præsenti? * Respondi & dixi, Do- 17
minator Domine, ecce disposuisti lege
tua, quoniam iusti hereditabunt hæc,
impij autem peribunt. * Iusti autem 18
ferent angusta, sperantes spatiosa. qui
enim impie gesserunt, & angusta pas-
si sunt, & spatiosa non videbunt.* Et 19
dixit ad me, Non est iudex super Deũ,
neque intelligens super Altissimum.
* Pereunt enim multi præsentes, quia 20
negligitur, quæ anteposita est Dei lex.
* Mandans enim mandauit Deus ve- 21
nientibus, quando venerunt, quid fa-
cientes viuerent, & quid obseruantes
non punirentur. * Hi autem non sunt 22
persuasi, & contradixerunt ei, & con-
23 stituerunt sibi cogitamen vanitatis,* &
proposuerũt sibi circumuentiones deli-
ctorum, & superdixerunt Altissimo nõ
24 esse, & vias eius non cognouerunt, *&
legem eius spreuerunt, & sponsiones
eius abnegauerunt, & in legitimis eius
fidem non habuerũt, & opera eius non
25 perfecerunt.* propter hoc Esdra vacua
26 vacuis, & plena plenis.* Ecce tempus
veniet & erit quãdo veniẽt signa quæ
prædixi tibi, & apparebit sponsa, & ap-
parescens ostendetur quæ nunc subdu-
27 citur terra: * & omnis qui liberatus est
de prædictis malis, ipse videbit mira-
28 bilia mea. * Reuelabitur enim filius
meus IESVS cũ his qui cũ eo sunt, &
iucundabũtur qui relicti sunt in annis
29 quadringentis * Et erit post annos hos,
& morietur filius meus CHRISTVS,
& omnes qui spiramentum habent ho-
30 mines: * & cõuertetur sæculum in an-
tiquum silentium diebus septem, sicut
in prioribus iudicijs, ita vt nemo de-
31 relinquatur. *Et erit post dies septem,
& excitabitur quod nõdum vigilat sæ-
32 culum, & morietur corruptum:* & ter-
ra reddet quæ in ea dormiunt, & pul-
uis qui in eo silentio habitãt, & prom-
ptuaria reddent quæ eis commendatæ
33 sunt animæ. * Et reuelabitur Altissi-
mus super sedem iudicij, & pertransi-
bunt miseriæ, & longanimitas congre-
34 gabitur.* Iudicium autem solum rema-
nebit, veritas stabit & fides cõualescet,
35 *& opus subsequetur, & merces osten-
detur, & iustitiæ vigilabunt, & iniusti-
36 tiæ non dominabũtur.* Et dixi, Primus
Abraham propter Sodomitas orauit,
& Moyses pro patribus qui in deserto
37 peccauerunt, * & qui post eum pro Is-
38 rael in diebus Achaz, & Samuelis,* Da-
uid pro confractione, & Salomon pro
eis qui venerunt in sanctificationem.
39 * Et Elias pro his qui pluuiam accepe-
40 runt, & pro mortuo vt viueret,* & Eze-
chias pro populo in diebus Sennache-
41 rib, & multi pro multis.* Si ergo modo
quando corruptibile increuit, & iniu-
stitia multiplicata est, & orauerunt iu-
sti pro impijs: quare & nunc sic non e-
42 rit? * Et respõdit ad me, & dixit, Præ-
sens sæculum non est finis, gloria in eo
frequens manet: propter hoc orauerũt
43 pro inualidis. * Dies enim iudicij erit
finis temporis huius, & initiũ tempo-
ris futuræ immortalitatis, in quo tran-
44 siuit corruptela: * soluta est intempe-
rantia, abscissa est incredulitas: creuit
45 autem iustitia, orta est veritas. * tunc

enim nemo poterit saluare eum qui
perijt, neque demergere qui vicit. Et
respondi, * & dixi. Hic est sermo meus 46
primus & nouissimus. quoniam me-
lius erat non dare terram Adam, vel
cum iam dedisset, coercere eum ~ t
non peccaret. * Quid enim prodest 47
hominibus in præsenti viuere in tristi-
tia, & mortuos sperare punitionem?
* O tu quid fecisti Adam? si enim tu 48
peccasti, non est factus solius tuus ca-
sus, sed & noster qui ex te aduenimus.
* Quid enim prodest nobis, si promis- 49
sum est nobis immortale tempus: nos
autem mortalia opera egimus? * Et 50
quoniam prædicta est nobis perennis
spes, nos vero pessimi vani facti su-
mus. * Et quoniam reposita sunt no- 51
bis habitacula sanitatis & securitatis:
nos vero male conuersati sumus. * Et 52
quoniam reposita est gloria Altissimi
protegere eos qui tarde cõuersati sunt:
nos autem pessimis vijs ambulauimus.
* Et quoniam ostendetur paradisus, 53
cuius fructus incorruptus perseuerat,
in quo est securitas & medela: * nos ve 54
ro non ingrediemur. in ingratis enim
locis conuersati sumus. * Et quoniam 55
super stellas fulgebunt facies eorum
qui abstinentiam habuerunt: nostræ
autem facies super tenebras nigræ.
* non enim cogitauimus viuentes quã- 56
do iniquitatem faciebamus, quòd in-
cipiemus post mortem pati. * Et re- 57
spondit, & dixit, Hoc est cogitamen-
tum certaminis quod certabit qui su-
per terram natus est homo, * vt si vi- 58
ctus fuerit, patiatur quod dixisti: si
autem ~ vicerit, recipiet quod dico:
* quoniam hæc est vita quam Moyses 59
dixit cum viueret, ad populum, di-
cens, Elige tibi vitam, vt viuas. * Non 60
crediderunt autem ei, sed nec post
eum prophetis: sed nec mihi qui lo-
cutus sum ad eos, * quoniam non esset 61
tristitia in perditionem eorum, sicut
futurum est gaudium super eos, qui-
bus persuasa est salus. * Et respondi, & 62
dixi, Scio Domine, quoniam vocatus
est Altissimus misericors in eo, quòd
misereatur his qui nondum in sæculo
aduenerunt, * & quod miseretur illis 63
qui conuersionem faciũt in lege eius:
* & longanimis est, quoniam longani- 64
mitatem præstat his qui peccauerunt
quasi suis operibus: * & munificus est, 65
quoniam quidem donare vult pro exi
gentijs: * & multæ misericordiæ, quo- 66
niam multiplicat magis misericordias
his qui præsentes sunt, & qui præterie-
67 runt, & qui futuri sunt. * Si enim non
multiplicauerit misericordias suas: nõ
viuificabitur sæculum cum his qui in-
68 hereditabãt in eo. * Et donat: quoniam
si non donauerit de bonitate sua, vt al-
leuentur hi qui iniquitatem fecerunt,
de suis iniquitatibus nõ poterit decies
millesima pars viuificari hominum.
69 * Et iudex si non ignouerit his qui cu-
rati sunt verbo eius, & deleuerit mul-
titudinem contentionum: non fortas-
sis derelinquerentur in innumerabili
multitudine, nisi pauci valde.

CAP. VIII.

1 ET respondit ad me, & dixit: Hoc
sæculum fecit Altissimus propter
multos, futurum autem propter pau-
2 cos. * Dicam autem coram te simili-
tudinem Esdra: Quomodo autem in-
terrogabis terram, & dicet tibi, quo-
niam dabit terram multam magis vn-
de fiat fictile, paruum autem pulue-
rem vnde aurum fit: sic & actus præ-
3 sentis sæculi. * Multi quidem creati
4 sunt, pauci autem saluabuntur. * Et
respondi, & dixi: Absorbe ergo ani-
5 ma sensum, & deuora quod sapit. * con
uenisti enim obaudire, & prophetare
volens. Nec enim tibi datũ est spatium,
6 nisi solummodo viuere. * O Domine,
si non permittes seruo tuo, vt oremus
coram te, & des nobis semen cordi, &
sensui culturam, vnde fructus fiat, vn-
de viuere possit omnis corruptus, qui
7 portabit locum hominis? * Solus enim
es, & vna plasmatio nos sumus ma-
8 nuum tuarum, sicut locutus es: * &
quomodo nunc in matrice plasmatum
est corpus, & præstas membra: conser-
uatur in igne & aqua tua creatio: & no
uem mensibus patitur tua plasmatio
tuam creaturam quæ in ea creata est:
9 * ipsum autem quod seruat, & quod
seruatur, vtraque seruabũtur: seruataq;
quandoque iterum reddit matrix, quæ
10 in ea creuerunt. * Imperasti enim ex
ipsis membris, hoc est mamillis præ-
11 bere lac fructui mamillarũ, * vt nutria-
tur id quod plasmatum est ~ vsque in
tẽpus aliquod, & postea disponas eum
12 tuæ misericordiæ. * Enutristi eum tua
iustitia, & erudisti eum in lege tua, &
13 corripuisti eũ tuo intellectu: * & mor-
tificabis eum, vt tuã creaturam: & vi-
14 uificabis eũ, vt opus tuũ. * Si ergo per-
dideris eum qui tantis laboribus plas-
matus est: tuo iussu facile est ordinari,

vt & id quod fiebat seruaretur. * Et 15
nunc Domine dicam, de omni homi-
ne tu magis scis de populo autem tuo,
ob quem doleo :* & de hereditate tua, 16
propter quam lugeo: & propter Israel,
propter quem tristis sum, & de Iacob,
propter quem doleo : * ideo incipiam 17
orare coram te pro me, & pro eis: quo-
niã video lapsus nostros qui inhabita-
mus terram.* Sed audiui celeritatẽ iu- 18
dicis qui futurus est. * Ideo audi vocẽ 19
meam & intellige sermonem meum,
& loquar coram te. * Initiũ verborum 20
Esdræ priusquam assumeretur: & dixi,
Domine, qui inhabitas sæculum, cu-
ius oculi eleuati in superna & aere:
* & cuius thronus inæstimabilis, & 21
gloria incõprehensibilis: cui astat exer-
citus angelorum cum tremore, * quo- 22
rum seruatio in vento & igni conuer-
titur: cuius verbum verum, & dicta
perseuerãtia:* cuius iussio fortis, & di- 23
spositio terribilis: cuius aspectus are-
facit abyssos, & indignatio tabescere
facit montes, & veritas testificatur:
* exaudi orationem serui tui, & auri- 24
bus percipe precationem figmenti tui.
* Dum enim viuo, loquar: & dum 25
sapio, respondebo: * nec respicias po- 26
puli tui delicta, sed qui tibi in veritate
seruiunt. * Nec intendas impia gen- 27
tium studia: sed qui tua testimonia
cum doloribus custodierunt.* Nec co- 28
gites qui in conspectu tuo false conuer
sati sunt, sed memorare qui ex volun-
tate tua timorem cognouerunt. * Ne- 29
que volueris perdere, qui pecudum
mores habuerunt: sed respicias eos qui
legem tuam splendide docuerunt.
* Nec indigneris eis qui bestijs peiores 30
iudicati sunt: sed diligas eos qui sem-
per in tua iustitia confidunt, & gloria.
* Quoniam nos & patres nostri talibus 31
morbis languemus: tu autẽ propter nos
peccatores misericors vocaberis. * Si 32
enim desideraueris vt nostri miserea-
ris, tunc misericors vocaberis, nobis
autem non habentibus opera iustitiæ.
* Iusti enim, quibus sunt opera multa 33
reposita, ex proprijs operibus recipient
mercedem.* Quid est enim homo, vt ei 34
indigneris: aut genus corruptibile, vt
ita amarus sis de ipso? * In veritate 35
enim nemo de genitis est qui non im-
pie gessit, & de confitentibus qui non
deliquit. * In hoc enim annuntiabi- 36
tur iustitia tua, & bonitas tua Domi-
ne, cum misertus fueris eis qui non
habẽt substantiam bonorum operum.
37 * Et respondit ad me, & dixit: Recte
locutus es aliqua: & iuxta sermones
38 tuos, sic & fiet, * quoniam non vere
cogitabo super plasma eorum qui pec-
cauerunt ante mortem, ante iudicium,
39 ante perditionem: * sed iucundabor
super iustorum figmentum, & me-
morabor peregrinationis quoque, &
saluationis & mercedis receptionis.
40 * Quomodo ergo locutus sum, sic & est.
41 * Sicut enim agricola serit super ter-
rã semina multa, & plantationes mul-
titudinis plantat, sed non in tempo-
re omnia quæ seminata sunt, saluan-
tur, sed nec omnia quæ plantata sunt,
radicabunt: sic & qui in sæculo se-
minati sunt, non omnes saluabuntur.
42 * Et respondi, & dixi: Si inueni gratiam,
43 loquar. * Quomodo semen agricolæ
si non ascenderit, aut non acceperit
pluuiam tuam in tempore, aut si corru-
44 ptum fuerit multitudine pluuiæ, * sic
perijt: & similiter homo qui manibus
tuis plasmatus est, & tu ei imago no-
minatus: quoniam similatus es ei, pro-
pter quem omnia plasmasti, & similasti
45 semini agricolæ. * Non irascaris super
nos, sed parce populo tuo, & misereri
hereditati tuæ. Tu autem creaturæ tuæ
46 misereris. * Et respõdit ad me, & dixit:
Quæ sunt præsentia præsentibus, &
47 quæ futura futuris? * Multum enim
tibi restat, vt possis diligere meam crea-
turam, super me: tibi autem frequen-
ter & ipsi proximaui iniustis autem
48 numquam. * Sed & in hoc mirabilis
49 es coram Altissimo,* quoniam humi-
liasti te sicut decet te. & non iudicasti
te, vt inter iustos plurimum glorifice-
50 ris. * Propter quod miseriæ multæ, &
mirabiles efficientur eis qui habitant
sæculum in nouissimis: quia in mul-
51 ta superbia ambulauerunt. * Tu au-
tẽ pro te intellige, & de similibus tuis
52 inquire gloriam. * Vobis enim aper-
tus est paradisus, plantata est arbor
vitæ, præparatum est futurum tem-
pus, præparata est abundantia, ædi-
ficata est ciuitas, probata est requies,
perfecta est bonitas & perfecta sapien-
53 tia. * Radix mali signata est a vobis:
infirmitas, & tinea a vobis abscondita
est: & in infernum fugit corruptio in
54 obliuione. * Transierunt dolores, &
ostensus est in fine thesaurus immor-
55 talitatis. * Noli ergo adijcere inqui-
rendo de multitudine eorum qui pe-
56 reunt. * Nam & ipsi accipientes liber-
tatem, spreuerunt Altissimum, & le-

gem eius contempserunt, & vias eius
dereliquerunt. * Adhuc autem iustos 57
eius conculcauerunt, * & dixerunt in 58
corde suo non esse Deum: & quidem
scientes quoniam moriuntur. * Sicut 59
enim vos suscipiet quæ prædicta sunt:
sic eos sitis, & cruciatus, quæ præpa-
rata sunt: non enim voluit hominem
disperdi. * Sed & ipsi qui creati sunt, 60
coinquinauerunt nomen eius qui fecit
eos: & ingrati fuerunt ei qui præpara-
uit eis vitam. * Quapropter iudicium 61
meũ modo appropinquat. * Quæ non 62
omnibus demonstraui, nisi tibi, & tibi
similibus paucis. Et respondi, & dixi:
* Ecce nunc Domine demonstrasti mi- 63
hi multitudinem signorum, quæ inci-
pies facere in nouissimis: sed non de-
monstrasti mihi quo tempore.

CAP. IX.

ET respondit ad me, & dixit, Me- 1
tiens metire tẽpus in semetipso: &
erit cum videris, quando transierit pars
quædam signorum quæ prædicta sunt,
* tunc intelliges quoniam ipsum est tẽ- 2
pus in quo incipiet Altissimus visitare
sæculum quod ab eo factum est. * Et 3
quando videbitur in sæculo motio lo-
corum, & populorum turbatio, * tunc 4
intelliges quoniam de his erat Altissi-
mus locutus a diebus qui fuerunt an-
te te ab initio. * Sicut enim omne 5
quod factum est in sæculo initium ha-
bet, pariter & consummationem, &
consummatio est manifesta: * sic & 6
Altissimi tempora initia habent mani-
festa in prodigijs & virtutibus, & con-
summationes in actu & in signis. * Et 7
erit, omnis qui saluus factus fuerit,
& qui poterit effugere per opera sua &
per fidẽ in qua credidistis, * relinque- 8
tur de prædictis periculis, & videbit
salutare meum in terra mea, & in fi-
nibus meis, quoniam sanctificaui me
a sæculo. * Et tunc miserebuntur qui 9
nunc abusi sunt vias meas: & in tor-
mentis commorabuntur hi qui eas
proiecerunt in contemptu. * Qui e- 10
nim non cognouerunt me, viuentes
beneficia consecuti: * & qui fastidie- 11
runt legem meam, cum adhuc erãt ha-
bentes libertatem, * & cum adhuc esset 12
eis apertus pœnitentiæ locus, non in-
tellexerunt, sed spreuerunt: hos opor-
tet post mortem in cruciamento co-
gnoscere. * Tu ergo noli adhuc curio- 13
sus esse, quomodo impij cruciabun-
tur: sed inquire quomodo iusti salua-
buntur, & quorum sæculum, & pro-
14 pter quos sæculum, & quando. * Et
15 respondi, & dixi, * Olim locutus sum,
& nunc dico, & postea dicam: quo-
niam plures sunt qui pereunt, quàm
16 qui saluabuntur: * sicut multiplicatur
fluctus super guttam. Et respondit
17 ad me, & dixit, * Qualis ager, talia &
semina: & quales flores, tales & tin-
cturæ: & qualis operator, talis & crea-
tio: & qualis agricola, talis cultura:
18 quoniam tempus erat sæculi. * Et
nunc cum essem parans eis his qui nũc
sunt, antequam fieret sæculum, in
quo habitarent: & nemo mihi con-
19 tradixit. * tunc enim quisque, & nunc
creator in mundo hoc parato, & mes-
se indeficiẽti, & lege inuestigabili cor-
20 rupti sunt mores eorum. * Et consi-
deraui sæculum, & ecce erat pericu-
lum propter cogitationes quę in eo ad-
21 uenerunt. * Et vidi, & peperci ei val-
de: & seruaui mihi acinum de botro,
22 & plantationem de tribu multa. * Pe-
reat ergo multitudo quę sine causa na-
ta est, & seruetur acinus meus, & plan-
tatio mea: quia cum multo labore per-
23 feci. * Tu autẽ si adhuc intromittas se-
ptem dies alios, sed non ieiunabis in
24 eis: * Ibis in campũ florum, vbi domus
non est ædificata: & manducabis solũ-
modo de floribus campi, & carnẽ non
gustabis, & vinum non bibes, sed
25 solummodo flores. * deprecare Altissi-
mum sine intermissione, & veniam, &
26 loquar tecum. * Et profectus sum, si-
cut dixit mihi in campum, qui voca-
tur Ardath, & sedi ibi in floribus. Et
de herbis agri manducaui, & facta est
27 esca earum mihi in saturitatem. * Et fa-
ctum est post dies septem, & ego discũ-
bebam supra fœnum, & cor meum ite-
28 rũ turbabatur sicut ante. * Et apertum
est os meum, & inchoaui dicere coram
29 Altissimo, & dixi, * O Domine, te nobis
ostendens ostensus est patribus nostris
in deserto, quod non calcatur, & in-
fructuoso, quando erant exeuntes de
30 Ægypto: & dicens dixisti, * Tu Israel
audi me, & semen Iacob intende ser-
31 monibus meis. * Ecce enim ego semi-
no in vobis legem meam, & faciet in
vobis fructũ, & glorificabimini in eo
32 per sæculum. * Nam patres nostri ac-
cipientes legem, non seruauerunt, &
legitima mea non custodierunt, & fa-
ctus est fructus legis non parens: nec
33 enim poterat, quoniã tuus erat. * Nam

qui

qui acceperunt, perierunt, non custo-
dientes quod in eis seminatum fuerat.
*Et ecce, consuetudo est, vt, cum acce- 34
perit terra semen, vel nauem mare,
vel vas aliquod escam vel potum: cum
fuerit exterminatum id, in quo semi-
natum est, vel in quod missum est:* si- 35
mul id quod seminatum, vel missum
est, vel quæ suscepta sunt, exterminan-
tur, & suscepta iam non manent apud
nos: sed nobis sic nõ factum est. * Nos 36
quidẽ, qui legem accepimus peccantes
periuimus, & cor nostrum quod susce-
pit eam: * nam lex non perijt, sed per- 37
mansit in suo labore. * Et cum loque- 38
rer hæc in corde meo, respexi oculis
meis, & vidi mulierem in dextera par-
te, & ecce hæc lugebat, & plorabat cũ
voce magna, & animo dolebat valde,
& vestimenta eius discissa, & cinis su-
per caput eius. * Et dimisi cogitatus, 39
in quibus eram cogitans, & conuersus
sum ad eam, & dixi ei, * Vt quid fles? & 40
quid doles animo? Et dixit ad me, * Di 41
mitte me Domine meus, vt defleam
me, & adijciam dolorem, quoniam val
de amaro sũ animo, & humiliata sum
valde. * Et dixi ei, quid passa es? dic 42
mihi. Et dixit ad me, * Sterilis fui ego 43
famula tua, & non peperi, habens ma-
ritum annis triginta. * Ego enim per 44
singulas horas, & per singulos dies, &
annos hos triginta deprecor Altissimũ
nocte ac die. * Et factum est, post tri- 45
ginta annos exaudiuit me Deus ancil-
lam tuã, & vidit humilitatem meam,
& attendit tribulationi meæ, & dedit
mihi filium: & iucundata sum super
eum valde ego, & vir meus, & omnes
ciues mei, & honorificabamus valde
Fortem. * Et nutriui eum cum labo- 46
re multo. * Et factum est cum creuis- 47
set, & venisset accipere vxorem, feci
diem epuli.

CAP. X.

ET factum est, cum introisset filius 1
meus in thalamo suo, cecidit, &
mortuus est: * & euertimus omnes lu- 2
mina, & surrexerunt omnes ciues mei
ad consolandum me, & quieui vsque
in aliũ diem vsque nocte. * Et factum 3
est, cum omnes quieuissent vt me con
solarentur vt quiescerem: & surrexi
nocte, & fugi: & veni sicut vides in hoc
campo: * & cogito iam nõ reuerti in ci 4
uitatem, sed hic consistere: & neque
manducare, neque bibere, sed sine in-
termissione lugere, & ieiunare vsque
5 dum moriar. * Et dereliqui sermones
in quibus eram, & respondi cum ira-
6 cundia ad eam, & dixi, * Stulta super
omnes mulieres, non vides luctum no
7 strũ, & quæ nobis contingũt? * Quoniã
Sion mater nostra omni tristitia cõtri-
stata & humilitate humiliata est, & lu-
8 get validissime. * Et nunc quoniã om-
nes lugemus, & tristes sumus: quoniã
omnes cõtristati sumus, tu autem con-
9 tristaris in vno filio? * Interroga enim
terrã, & dicet tibi: quoniã hæc est, quæ
debeat lugere casum tantorum super
10 ea germinantium. * Et ex ipsa ab initio
omnes nati & alij veniẽt: & ecce, pene
omnes in perditionẽ ambulãt, & exter
11 minium fit multitudo eorum. * Et quis
ergo debet lugere magis, nisi hæc quæ
tam magnam multitudinem perdidit,
quàm tu quæ pro vno doles? Si autem
12 dicis mihi, * Quoniam nõ est planctus
meus similis terræ: quoniam fructum
ventris mei perdidi, quem cũ mœrori-
13 bus peperi, & cũ doloribus genui: * ter-
ra autem secundum viam terræ, abijtq.
in ea multitudo præsens, quo modo e-
14 uenit: & ego tibi dico, * sicut tu cum
labore peperisti, sic & terra dat fru-
ctum suum homini ab initio ei qui fe-
15 cit eam. * Nunc ergo retine apud te-
metipsam dolorem tuum, & fortiter
16 fer qui tibi contigerũt casus. * Si enim
iustificaueris terminum Dei, & consi-
lium suum recipies in tempore, & in
17 talibus collaudaberis; * ingredere ergo
in ciuitatem ad virum tuum. Et dixit
18 ad me, * Non faciam, neque ingrediar
19 ciuitatem, sed hic moriar. * Et appo-
20 sui adhuc loqui ad eam, & dixi, * Noli
facere hunc sermonem, sed consenti
persuadenti. Quot enim casus Sion?
Consolare propter dolorem Ierusa-
21 lem. * Vides enim quoniam sanctifica-
tio nostra deserta effecta est, & altare
nostrum demolitum est, & templũ no
22 strum destructum est, * & psalterium
nostrum humiliatũ est, & hymnus con-
ticuit, & exultatio nostra dissoluta est,
& lumen candelabri nostri extinctum
est, & arca testamẽti nostri direpta est,
& sancta nostra contaminata sunt, &
nomen quod inuocatum est super nos,
pene prophanatum est: & liberi nostri
contumeliam passi sunt, & sacerdotes
nostri succensi sunt, & Leuitæ nostri in
captiuitatem abierunt, & virgines no-
stræ coinquinatæ sunt, & mulieres no-
stræ vim passæ sunt, & iusti nostri ra-
pti sunt, & paruuli nostri perditi sunt,
&

&c iuuenes nostri seruierunt, & fortes
nostri inualidi facti sunt:*& quod om 23
nium maius, signaculum Sion, quoniã
resignata est de gloria sua. nam & tra-
dita est in manibus eorum qui nos ode
runt. *Tu ergo excute tuam tristitiam 24
multam, & depone abs te multitudi-
nem dolorum, vt tibi repropitietur For
tis, & requiem faciet tibi Altissimus
requietionem laborũ.* Et factum est, 25
cum loquebar ad eam, facies eius ful-
gebat subito & species, coruscus fie-
bat visus eius, vt essem pauens valde
ad eam. & cogitarem quid esset hoc.
*Et ecce, subito emisit sonitum vocis 26
magnum timore plenum, vt commo-
ueretur terra a mulieris sono. & vidi:
*& ecce, amplius mulier non compa- 27
rebat mihi, sed ciuitas ædificabatur, &
locus demonstrabatur de fundamentis
magnis: & timui, & clamaui voce ma-
gna, & dixi,* Vbi est Vriel angelus, qui 28
a principio venit ad me? quoniam ipse
me fecit venire in multitudine in ex-
cessu mentis huius, & factus est finis
meus in corruptionem, & oratio mea
in improperium. * Et cum essem lo- 29
quens ego hæc, ecce venit ad me, & vi-
dit me. * & ecce eram positus vt mor- 30
tuus, & intellectus meus alienatus e-
rat, & tenuit dexteram meam, & con-
fortauit me, & statuit me super pedes
meos, & dixit mihi,* Quid tibi est? & 31
quare cõturbatus est intellectus tuus,
& sensus cordis tui? & quare contur-
baris? Et dixi,* Quoniam dereliquisti 32
me, & ego quidem feci secundum ser-
mones tuos, & exiui in campum: & ec-
ce vidi, & video quòd non possum e-
narrare. Et dixit ad me, *Sta vt vir, & 33
commouebo te. Et dixi, *Loquere Do- 34
mine meus tu in me, noli me derelin-
quere, vt nõ frustra moriar: *quoniam 35
vidi quæ non sciebam, & audio quæ
non scio.* Aut numquid sensus meus 36
fallitur, & anima mea somniat? *Nunc 37
ergo deprecor te, vt demonstres seruo
tuo de excessu hoc. Et respõdit ad me
& dixit, *Audi me & doceam te, & di- 38
cam tibi, de quibus times: quoniã Al-
tissimus reuelauit tibi mysteria multa,
*Vidit rectam viam tuam, quoniam 39
sine intermissione cõtristabaris pro po
pulo tuo, & valde lugebas propter Siõ.
*Hic ergo intellectus visionis quæ tibi 40
apparuit ante paululum. *Quam vidi- 41
sti lugentem, inchoasti consolari eam.
*Nunc autem iam speciem mulieris 42
non vides, sed apparuit tibi ciuitas ædi
43 ficari: * & quoniam enarrabat tibi de
44 casu filij sui, hæc absolutio est * Hæc
mulier quam vidisti, hæc est Sion: &
quoniam dixit tibi quam & nunc con
45 spicies, vt ciuitatem ædificatam. * Et
quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit tri
ginta annis: propter quod erant annis
scilicet triginta, quando non erat in ea
46 adhuc oblatio oblata. * Et factum est
post annos triginta, ędificauit Salomon
ciuitatem, & obtulit oblationes: tunc
47 fuit quando peperit sterilis filium.*Et
quod tibi dixit, quoniã nutriuit eum
cum labore, hoc erat, habitatio in Ie-
48 rusalem *Et quoniam dixit tibi, quòd
filius meus veniens in suo thalamo
mortuus esset, & contigisset ei casus,
hoc erat, quæ facta est ruina Ierusalẽ.
49 *Et ecce, vidisti similitudinem eius: &
quoniam filium lugeret, inchoasti con
solari eam: & de his quæ contigerunt,
50 hæc erant tibi aperienda. *Et nunc vi-
det Altissimus, quoniam ex animo con
tristatus es, & quoniam ex toto corde
pateris pro ea, ostendit tibi claritatem
gloriæ eius, & pulchritudinem decoris
51 eius. *Propterea enim dixi tibi vt ma-
neres in campo, vbi domus nõ est ædi-
52 ficata. *Sciebam enim ego, quoniã Al-
tissimus incipiebat tibi ostendere hæc:
53 *propterea dixi tibi vt venires in agrũ
54 vbi nõ est fundamentum ædificij.*Nec
enim poterat opus ædificij hominis su
stineri in loco vbi incipiebatur Altis-
55 simi ciuitas ostendi. * Tu ergo noli ti-
mere, neque expauescat cor tuum: sed
ingredere, & vide splendorem & ma-
gnitudinem ædificij, quantum capax
56 est tibi visus oculorum videre: * &
post hæc audies quantum capit audi-
57 tus aurium tuarum audire.* Tu enim
beatus es præ multis, & vocatus es a-
58 pud Altissimum sicut & pauci.*Nocte
autem, quæ in crastinũ futura est, ma-
59 nebis hic: * & ostendet tibi Altissimus
eas visiones supremorum, quæ faciet
Altissimus his qui habitant super ter-
60 ram a nouissimis diebus. * Et dormi-
ui illam noctem & aliam, sicut dixe-
rat mihi.

CAP. XI.

1 ET vidi somnium, & ecce ascende-
bat de mari aquila, cui erant duo-
decim alæ pennarum & capita tria.
2 * Et vidi, & ecce expandebat alas suas
in omnem terram, & omnes venti cæli
insufflabant in eam, & colligebantur.

*Et vidi, & de pennis eius nascebant- 3
tur contrariæ pennæ, & ipsæ fiebant in
pennaculis minutis & modicis.*Nam 4
capita eius erant quiescentia, & dimi-
dium caput erat maius aliorum capi-
tum, sed ipsa quiescebat cum eis.* Et 5
vidi, & ecce aquila volauit in pennis
suis, & regnauit super terram, & super
eos qui habitant in ea. * Et vidi, quo- 6
niam subiectæ erant ei omnia sub cæ-
lo, & nemo illi contradicebat, neque
vnus de creatura quę est super terram.
* Et vidi, & ecce surrexit aquila super 7
vngues suos, & misit vocē pennis suis,
dicens, *Nolite omnes simul vigilare, 8
dormite vnusquisque in loco suo, &
per tempus vigilate.*Capita autem in 9
nouissimo seruentur.*Et vidi, & ecce 10
vox non exibat de capitibus eius, sed
de medietate corporis eius.*Et nume- 11
raui contrarias pennas eius,& ecce ip-
sæ erant octo *Et vidi,& ecce a dexte- 12
ra parte surrexit vna penna, & regna-
uit super omnem terram. * Et factum 13
est cum regnaret, venit ei finis, & non
apparuit locus eius: & sequens exur-
rexit, & regnabat, ipsa multum tenuit
tempus.* Et factum est cum regnaret 14
& veniebat finis eius,vt non appareret
sicut prior. *Et ecce vox emissa est illi, 15
dicens, * Audi tu quæ tanto tempore 16
tenuisti terram. hæc annuncio tibi an
tequam incipias nō apparere. * Nemo 17
post te tenebit tempus tuū, sed nec di-
midium eius. *Et leuauit se tertia, & 18
tenuit principatum sicut & priores: &
non apparuit & ipsa. *Et sic continge- 19
bat omnibus alijs singulatim principa
tum gerere, & iterum nusquam com-
parere. * Et vidi, & ecce in tempore 20
sequentes pennæ erigebantur a dexte-
ra parte, vt tenerent & ipsæ principa-
tum: & ex his erant quæ tenebant, sed
tamen statim nō comparebant.* Nam 21
& aliquæ ex eis erigebantur, sed non
tenebant principatum. * Et vidi post 22
hæc, & ecce non comparuerunt duo-
decim pennæ, & duo pennacula: * & 23
nihil supererat in corpore aquilæ, nisi
duo capita quiescētia & sex pēnacula:
* Et vidi, & ecce sex pennaculis diui- 24
sæ sunt duæ, & manserunt sub capite,
quod est ad dexteram partem. Nam
quattuor manserūt in loco suo.*Et vi- 25
di, & ecce subalares cogitabant se eri-
gere, & tenere principatus. * Et vidi, 26
& ecce vna erecta est, sed statim non
comparuit. * Et secundæ velocius 27
quam priores, non comparuerunt. *Et 28
vidi, & ecce duæ quæ superauerunt a-
pud semetipsas cogitabant & ipsæ re-
29 gnare. * & in eo cum cogitarent, ecce
vnum quiescentium capitū quod erat
mediū, euigilabat, hoc enim erat duo-
30 rū capitum maius. * Et vidi quoniam
31 completa sunt duo capita secum: * &
ecce conuersum est caput cum his qui
cum eo erant, & comedit duas subala-
32 res quæ cogitabant regnare.*Hoc autē
caput perconterruit omnem terram,&
dominabatur in ea his qui habitāt ter-
ram cum labore multo,& potentatum
tenuit orbis terrarum super omnes alas
33 quæ fuerunt. * Et vidi post hæc, & ec-
ce medium caput subito non compa-
34 ruit, & hoc sicut alæ. * Superauerunt
autem duo capita quæ & ipsa similiter
regnauerunt super terram, & super eos
35 qui habitant in ea.*Et vidi, & ecce de-
uorauit caput a dextera parte illud
36 quod a læua.*Et audiui vocem dicen-
tem mihi, Conspice contra te,& consi-
37 dera quod vides. *Et vidi, & ecce sicut
leo concitatus de silua rugiens: & vidi
quoniam emittebat vocē hominis ad
38 aquilam. Et dixit,dicens, *Audi tu, &
loquar ad te, Et dicet Altissimus tibi,
39 *Nōne tu es, qui superasti de quattuor
animalibus, quæ feceram regnare in
sæculo meo, & vt per eos veniret finis
40 temporum eorum? *Et quartus veniēs
deuicit omnia animalia quæ transie-
runt,& potentatu tenuit sęculum cum
tremore multo, & omnem orbē cum
labore pessimo, & inhabitauit tot tem
41 poribus orbem terrarum cū dolo. * Et
42 iudicasti terram nō cum veritate.*Tri-
bulasti enim mansuetos, & læsisti quie
scentes, & dilexisti mendaces, & de-
struxisti habitationes eorum qui fru-
ctificabant, & humiliasti muros eorū,
43 qui te non nocuerūt.*Et ascendit con-
tumelia tua vsque ad Altissimum, &
44 superbia tua ad Fortem. * Et respexit
Altissimus superba tempora, & ecce
finita sunt, & scelera eius completa
45 sunt.*Propterea non appareas tu aqui-
la. & alæ tuæ horribiles, & pennacula
tua pessima, & capita tua maligna, &
vngues tui pessimi, & omne corpus
46 tuum vanum, * vti refrigeretur omnis
terra, & reuertatur liberata de tua vi,
& speret iudicium, & misericordiam
eius qui fecit eam.

CAP. XII.

1 ET factum est, dum loqueretur
leo verba hæc ad aquilam: & vidi,

& ecce

* & ecce quod superauerat caput, & 2
non comparuerunt quattuor alæ illæ,
quæ ad eum transierunt, & erectæ sunt
vt regnarent: & erat regnum eorũ exi-
le, & tumultu plenum. * Et vidi, & ec- 3
ce ipsa non apparebant, & omne cor-
pus aquilæ incendebatur, & expaue-
scebat terra valde, & ego a tumultu &
excessu mẽtis, & a magno timore vigi-
laui, & dixi spiritui meo, * Ecce tu pr-ę 4
stitisti mihi hoc in eo, quòd scrutaris
vias Altissimi. * Ecce adhuc fatigatus 5
sum animo, & spiritu meo inualidus
sum valde, & nec modica est in me vir-
tus a multo timore, quam expaui no-
cte hac. * Nunc ergo orabo Altissimum 6
vt me confortet vsque in finem. * Et di 7
xi, Dominator Domine, si inueni gra-
tiam ante oculos tuos, & si iustificatus
sum apud te præ multis, & si certe
ascendit deprecatio mea ante faciem
tuam, * cõforta me, & ostẽde seruo tuo 8
mihi interpretationem, & distinctio-
nem visus horribilis huius, vt plenissi-
me consoleris animam meã. * Dignum 9
enim me habuisti ostendere mihi tem
porũ nouissima. Et dixit ad me, * Hæc 10
est interpretatio visionis huius. * Aqui 11
lam quam vidisti ascendentem de ma-
ri, hoc est regnum quod visum est in
visione Danieli fratri tuo. * Sed non est 12
illi interpretatũ quoniam ego nũc tibi
interpretor. * Ecce dies veniũt, & exur- 13
get regnum super terram, & erit timor
acrior omnium regnorum quę fuerunt
ante eum. * Regnabũt autem in ea re- 14
ges duodecim, vnus post vnum. * Nam 15
secundus incipiet regnare, & ipse te-
nebit amplius tempus præ duodecim.
* Hæc est interpretatio duodecim ala- 16
rum, quas vidisti. * Et quam audisti vo 17
cem quæ locuta est, non de capitibus
eius exeuntem, sed de medio corporis
eius, * hęc est interpretatio, quoniã post 18
tempus regni illius nascentur conten-
tiones nõ modicæ, & periclitabitur vt
cadat: & nõ cadet tunc, sed iterũ consti
tuetur in suum initiũ. * Et quoniam vi 19
disti subalares octo coherẽtes alis eius,
* hæc est interpretatio. exurgẽt in ipso 20
octo reges, quorum erunt tempora le-
uia, & anni citati, & duo quidem ex ip
sis perient. * Appropinquante autem 21
tempore medio quattuor seruabuntur
in tempore, cũ incipiet appropinquare
tempus eius vt finiatur: duæ vero in
finem seruabuntur. * Et quoniam vidi- 22
sti tria capita quiescentia, * hæc est in- 23
terpretatio: in nouissimis eius suscita-

bit Altissimus tria regna, & renocabit
in ea multa. & dominabuntur terram,
24 * & qui habitant in ea, cum labore mul
to super omnes qui fuerunt ante hos.
propter hoc ipsi vocati sunt capita A-
25 quilæ. * Illi enim erunt, qui recapitu-
labunt impietates eius, & qui perficiẽt
26 nouissima eius. * Et quoniam vidisti ca
put maius non apparens, hæc est inter-
pretatio eius. quoniam vnus ex eis su-
per lectum suum morietur, & tamen
27 cum tormentis. * Nã duo qui perseue-
28 rauerint, gladius eos comedet. * Vnius
enim gladius comedet qui cũ eo: sed
tamen hic gladio in nouissimis cadet.
29 * Et quoniã vidisti duas subalares traij
cientes super caput quod est in dexte-
30 ra parte, * hæc est interpretatio. hi sunt
quos conseruauit Altissimus in finem
suum. hoc est regnum exile, & turba-
31 tionis plenum. * Sicut vidisti & leonẽ,
quem vidisti de silua euigilantem, &
rugientem, & loquentem ad aquilam,
& arguentem eam, & iniustitias ipsius
per omnes sermones eius sicut audisti:
32 * hic est vẽtus quẽ seruauit Altissimus
in finem ad eos, & impietates ipsorũ:
& arguet illos, & incutiet coram ipsis
33 discerptiones eorũ. * Statuet enim eos
in iudicio viuos: & erit, cum arguerit
34 eos, tũc corripiet eos. * Nam residuum
populum meum liberabit cum mise-
ria, qui saluati sunt super fines meos,
& iucundabit eos quoadusque veniet
finis dies iudicij, de quo locutus sum
35 tibi ab initio. * Hoc somnium quod vi-
36 disti, & hæ interpretationes. * Tu ergo
solus dignus fuisti scire Altissimi se-
37 cretum hoc. * Scribe ergo omnia ista in
libro quę vidisti, & pone ea in loco ab-
38 scondito: * & docebis ea sapientes de
populo tuo, quorum corda scis posse
39 capere, & seruare secreta hæc. * Tu au-
tem adhuc sustine hic alios dies septẽ,
vt tibi ostendatur quidquid visum fue
40 rit Altissimo ostendere tibi. * Et profe-
ctus est a me. Et factũ est, cum audis-
set omnis populus quoniam pertrãsie-
runt septem dies, & ego non fuissem
reuersus in ciuitatem, & congregauit
se omnis a minimo vsque ad maximũ:
& venit ad me, & dixerũt mihi dicen-
41 tes: * Quid peccauimus tibi, & quid in-
iuste egimus in te, quoniam dereliń-
42 quẽs nos sedisti in loco hoc? * Tu enim
nobis superes solus ex omnibus popu-
lis, sicut botrus de vinea, & sicut lucer-
na in loco obscuro, & sicut portus &
43 nauis saluata a tẽpestate. * Aut nõ suf-

ficiunt

ſciunt nobis mala quæ cõtingunt? *Si 44
ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis
erat melius ſi eſſemus ſuccenſi & nos
cum incendio Sion? *Nec enim nos ſu 45
mus meliores eorum qui ibi mortui
ſunt. Et plorauerunt voce magna. Et
reſpõdi ad eos, & dixi: *Cõfide Iſrael, 46
& noli triſtari tu domus Iacob. *Eſt e- 47
nim memoria veſtri coram Altiſſimo,
& Fortis non eſt oblitus veſtri in ten-
tatione. *Ego enim non dereliqui vos, 48
neque exceſſi a vobis: ſed veni in hunc
locum vt deprecarer pro deſolatione
Sion, vt quærerem miſericordiam pro
humilitate ſanctificationis veſtræ. *Et 49
nunc ite vnuſquiſque veſtrum in do-
mum ſuam, & ego veniam ad vos poſt
dies iſtos. *Et profectus eſt populus, ſi- 50
cut dixi ei, in ciuitatem: *ego autem 51
ſedi in campo ſeptem diebus, ſicut mi-
hi mandauit: & manducabam de flori-
bus ſolummodo agri, de herbis facta
eſt eſca mihi in diebus illis.

CAP. XIII.

ET factum eſt poſt dies ſeptem, & 1
ſomniaui ſomnium nocte. *Et ec- 2
ce de mari ventus exurgebat, vt contur-
baret omnes fluctus eius. *Et vidi, & 3
ecce cõualeſcebat ille homo cum mil-
libus cæli: & vbi vultum ſuũ vertebat
vt conſideraret tremebant omnia quæ
ſub eo videbantur: *& vbicumque exi 4
bat vox de ore eius, ardeſcebãt omnes
qui audiebãt voces eius ſicut quieſcet
terra quando ſenſerit ignem. *Et vidi 5
poſt hæc, & ecce congregabatur multi-
tudo hominum, quorum non erat nu-
merus de quattuor ventis cæli, vt de-
bellarent hominem qui aſcenderat de
mari. *Et vidi, & ecce ſibimetipſi ſcul- 6
pſerat montem magnum, & volauit ſu
per eum. *Ego autem quæſiui videre 7
regionem vel locũ vnde ſculptus eſſet
mons, & non potui. *Et poſt hæc vidi, 8
& ecce omnes qui congregati ſunt ad
eum, vt expugnarent eum, timebant
valde, tamen audebant pugnare. *Et 9
ecce, vt vidit impetũ multitudinis ve-
nientis, non leuauit manum ſuam, ne-
que frameam tenebat, neque aliquot
vas bellicoſum niſi ſolummodo vt vi-
di, *quoniam emiſit de ore ſuo ſicut 10
flatum ignis, & de labijs eius ſpiritus
flammæ, & de lingua eius emittebat
ſcintillas & tempeſtates, & commiſta
ſunt omnia ſimul, hic flatus ignis, &
ſpiritus flammæ, & multitudo tempe-
11 ſtatis: *& concidit ſuper multitudinem
in impetu, quæ præparata erat pugna-
re, & ſuccendit omnes, vt ſubito nihil
videretur de innumerabili multitudi-
ne, niſi ſolummodo puluis, & fumi o-
12 dor: & vidi, & extimui. *Et poſt hęc vi-
di ipſum hominem deſcendentem de
monte, & vocantẽ ad ſe multitudinem
13 aliã pacificam, *& accedebat ad eum
vultus hominũ multorum quorũdam
gaudẽtium, quorumdã triſtantium: ali-
qui vero alligati, aliqui adducentes ex
eis, qui offerebãtur. & ægrotaui a mul-
titudine pauoris, & expergefactus ſũ,
14 & dixi. *Tu ab initio demonſtraſti ſer-
uo tuo mirabilia hæc, & dignum me
habuiſti vt ſuſciperes deprecationem
15 meam: *& nũc demonſtra mihi adhuc
16 interpretationem ſomnij huius. *Sicut
enim exiſtimo in ſenſu meo, væ qui
derelicti fuerunt in diebus illis: & mul
to plus væ his qui non ſunt derelicti.
17 *Qui enim non ſunt derelicti, triſtes
18 erant. *Intelligo nunc quæ ſunt repo-
ſita in nouiſſimis diebus, & occurrent
19 eis, ſed & his qui derelicti ſunt. *Pro-
pter hoc venerũt enim in pericula ma-
gna, & neceſſitates multas, ſicut oſten-
20 dunt ſomnia hæc. *Attamẽ facilius eſt
periclitantẽ venire in hunc quàm per-
tranſire, ſicut nubem a ſæculo, & nunc
videre quæ cõtingunt in nouiſſimo. Et
21 reſpondit ad me, & dixit: *Et viſionis
interpretationem dicã tibi: & de qui-
22 bus locutus es adaperiam tibi. *Quo-
niam de his dixiſti qui derelicti ſunt:
23 hæc eſt interpretatio. *Qui aufert pe-
riculum illo tempore, hic ſe cuſtodi-
uit. qui in periculo inciderunt, hi ſunt
qui habent opera & fidem ad Fortiſſi-
24 mum. *Scito ergo quoniam magis bea
tificati ſunt qui derelicti, ſuper eos qui
25 mortui ſunt. *Hæ interpretationes vi-
ſionis, quia vidiſti virum aſcendentem
26 de corde maris, *ipſe eſt quem conſer-
uat Altiſſimus multis temporibus, qui
per ſemetipſum liberabit creaturam
ſuã, & ipſe diſponet, qui derelicti ſunt.
27 *Et quoniam vidiſti de ore eius exire,
vt ſpiritum, & ignem, & tempeſtatem:
28 *& quoniam non tenebat frameã, ne-
que vas bellicoſum: corrupit enim im-
petus eius multitudinem, quæ venerat
expugnare eum. hæc eſt interpretatio.
29 *Ecce dies veniunt, quando incipiet
Altiſſimus liberare eos qui ſuper ter-
30 ram ſunt: *& veniet in exceſſu mentis
31 ſuper eos qui inhabitant terram. *Et
alij alios cogitabunt debellare: ciuitas
ciuita-

ciuitatem, & locus locum, & gens ad-
uersus gentem, & regnum aduersus re
gnum. *Et erit, cum fient hæc, & con- 32
tingent signa quæ ante ostendi tibi: &
tunc reuelabitur filius meus quem vi-
disti, vt virum ascendentem. * Et erit, 33
quando audierint omnes gentes vo-
cem eius: & derelinquet vnusquisque
in regione sua bellum suum, quod ha-
bent ad alterutrum. * & colligetur in 34
vnum multitudo innumerabilis, sicut
volentes venire, & expugnare eũ. *Ipse 35
autem stabit super cacumen montis
Sion. *Sion autem veniet, & ostẽdetur 36
omnibus parata & ædificata, sicut vi-
disti montẽ sculpi sine manibus. *Ip- 37
se autem filius meus arguet quæ adin
uenerunt Gentes, impietates eorum
has quæ tempestati appropinquauerũt
propter mala cogitamenta eorum, &
cruciamenta quibus incipient crucia-
ri: * quæ assimilatæ sunt flammæ, & 38
perdet eos sine labore per legem quæ
igni assimilata est. * Et quoniam vidi- 39
sti eum colligentem ad se aliam mul-
titudinem pacificam, *hæ sunt decem 40
tribus, quæ captiuæ factæ sunt de ter-
ra sua in diebus Osee regis, quem ca-
ptiuum duxit Salmanasar rex Assyrio-
rum: & transtulit eos trans flumen, &
translati sunt in terram aliam. * Ipsi 41
autem sibi dederunt consilium hoc vt
derelinquerent multitudinem gentiũ,
& proficiscerentur in vlteriorẽ regio-
nem vbi numquam inhabitauit genus
humanum: * vel ibi obseruare legiti- 42
ma sua, quæ non fuerant seruantes in
regione sua. * Per introitus autem an- 43
gustos fluminis Euphraten introierũt.
*Fecit enim eis tunc Altissimus signa, 44
& statuit venas fluminis vsquequo trã-
sirent. *Per eam enim regionẽ erat via 45
multa itineris, anni vnius & dimidij:
nam regio illa vocatur Arsareth. *Tũc 46
inhabitauerũt ibi vsque in nouissimo
tempore: & nũc iterum cum cœperint
venire, * iterum Altissimus statuet 47
venas fluminis, vt possint transire: pro-
pter hæc vidisti multitudinem cum pa
ce. *Sed & qui derelicti sunt de popu- 48
lo tuo, hi sunt qui inueniuntur intra
terminum meum. *Factum erit ergo, 49
quãdo incipiet perdere multitudinem
earum, quæ collectæ sunt gentes, pro-
teget eos qui superauerunt populum:
* & tunc ostendet eis multa plurima 50
portenta. *Et dixi ego, Dominator Do 51
mine, hoc mihi ostende, propter quod
vidi virum ascendentem de corde ma
52 ris. Et dixit mihi: *Sicut non potes hæc
vel scrutari, vel scire quæ sunt in pro-
fundo maris: sic non poterit quisque
super terram videre filium meum, vel
eos qui cum eo sunt, nisi in tempore
53 diei. * Hæc est interpretatio somnij
quod vidisti. & propter quod illumi-
54 natus es hic solus. * Dereliquisti enim
tuam, & circa meam vacasti legem, &
55 quæsisti. *Vitam enim tuam dispo-
suisti in sapientia, & sensum tuum voca-
56 sti matrem: * & propter hoc ostendi ti-
bi merces apud Altissimum. erit enim
post alios tres dies, ad te alia loquar,
& exponam tibi grauia & mirabilia.
57 *Et profectus sum, & transij in cãpum
multum glorificans & laudans Altissi-
mum de mirabilibus quæ per tempus
58 faciebat: * & quoniam gubernat ip-
sum, & quæ sunt in temporibus illa-
ta, & sedi ibi tribus diebus.

CAP. XIIII.

1 ET factum est tertio die, & ego sede-
2 bam sub quercu. *Et ecce, vox exi-
uit contra me de rubo, & dixit: Esdra
Esdra. Et dixi, Ecce ego Domine. Et
surrexi super pedes meos. Et dixit ad
3 me: *Reuelans reuelatus sum super ru
bum, & locutus sum Moysi, quãdo po-
4 pulus meus seruiebat in Ægypto, * &
misi eum, & eduxi populum meum de
Ægypto, & adduxi eum super mõtem
Sina, & detinebam eum apud me die-
5 bus multis: * & enarraui ei mirabilia
multa, & ostendi ei temporum secreta
& finem: & præcepi ei, dicens: Hæc in
palam facies verba, & hæc abscondes.
6 *Et nunc tibi dico: *Signa quæ demon
7 straui, & somnia quæ vidisti, & inter-
pretationes quas tu vidisti in corde tuo
8 repone ea: *tu enim recipieris ab om-
nibus, conuerteris residuus cum con-
silio meo & cum similibus tuis, vsque-
9 quo finiantur tempora. *quoniam sæ-
culum perdidit iuuentutem suam, &
tempora appropinquant senescere.
10 * Duodecim enim partibus diuisum
est sæculum, & transierunt eius deci-
11 ma & dimidium decimæ partis: * su-
persunt autem eius post medium deci
12 mæ partis. *Nũc ergo dispone domum
tuam, & corripe populũ tuum, & con-
solare humiles eorum, & renuntia iam
13 corruptelæ, * & dimitte abs te morta-
les cogitationes, & proijce abs te pon-
dera humana, & exue te iam infirmã
naturam, & repone in vnam partem
mole-

molestissima tibi cogitamenta, & festi-
na transmigare a temporibus his: * quæ 15
enim vidisti nunc contigisse mala, ite-
rum horum deteriora facient: * quan- 16
tum enim inualidum fiet sæculum a
senectute, tantum multiplicabuntur
super inhabitantes mala. * Prolonga- 17
uit enim se magis veritas, & appropin-
quauit mendacium. Iam enim festinat
venire, quam vidisti visionem. * Et re- 18
spondi, & dixi coram te Domine. * Ec- 19
ce enim ego abibo, sicut præcepisti mi-
hi, & corripiam præsentem populum.
Qui autem iterum nati fuerint, quis
commonebit? * Positum est ergo sęculū 20
in tenebris, & qui inhabitant in eo si-
ne lumine. * Quoniam lex tua incensa 21
est, propter quod nemo scit quę a te fa
cta sunt, vel quæ incipiēt opera. * Si e- 22
nim inueni in te gratiā, immitte in me
Spiritum sanctū, & scribā omne quod
factum est in sæculo ab initio, quæ e-
rāt in lege tua scripta vt possint homi-
nes inuenire semitam, & qui volue-
rint viuere in nouissimis, viuant. * Et 23
respondit ad me, & dixit: Vadens con-
grega populum, & dices ad eos, vt non
quærant te diebus quadraginta. * Tu 24
autem præpara tibi buxos multos, &
accipe tecum Saream, Dabriam, Sale-
miam, Echanum & Asiel, quinque hos
qui parati sunt ad scribendum velociter.
ter. * Et venias huc, & ego accendam in 25
corde tuo lucernā intellectus, quæ nō
extinguetur quoadusque finiātur quæ
incipies scribere. * Et tunc perfectis 26
quædam palam facies, quædam sapiē-
tibus absconse trades. in crastinū enim
hac hora incipies scribere. * Et profe- 27
ctus sum, sicut mihi præcepit, & con-
gregaui omnem populum, & dixi: * Au 28
di Israel verba hæc: * Peregrinati sunt 29
patres nostri ab initio in Aegypto, &
liberati sunt inde: * & acceperunt le- 30
gem vitæ, quam non custodierunt,
quam & vos post eos transgressi estis:
* & data est vobis terra in sortem, & 31
terra Sion, & patres vestri, & vos ini-
quitatem fecistis, & non seruastis vias
quas præcepit vobis Altissimus? * & iu- 32
stus iudex cum sit, abstulit a vobis in
tempore quod donauerat. * Et nūc vos 33
hic estis, & fratres vestri introrsum ve-
strū sunt. * Si ergo imperaueritis sen- 34
sui vestro, & erudieritis cor vestrum,
viui conseruati eritis, & post mortem
misericordiam consequemini. * Iudi- 35
cium enim post mortē veniet, quando
iterum reuiuiscemus: & tunc iustorum
nomina parebunt, & impiorum facta
36 ostendētur. * Ad me igitur nemo acce
dat nū c, neque requirat me vsque dies
37 quadraginta. * Et accepi quinque viros
sicut mādauit mihi, & profecti sumus
38 in campum, & mansimus ibi. * Et fa-
ctus sum in crastinum, & ecce vox vo-
cauit me dicens: Esdra aperi os tuū, &
39 bibe quo te potauero. * Et aperui os
meum, & ecce calix plenus porrigeba-
tur mihi. Hoc erat plenū sicut aqua: co-
40 lor autem eius vt ignis similis. * Et ac-
cepi, & bibi: & in eo cum bibissem,
cor meum cruciabatur intellectu, & in
pectus meum increscebat sapientia.
Nam spiritus meus cōseruabatur me-
41 moria. * Et apertum est os meū, & non
42 est clausum amplius. * Altissimus de-
dit intellectū quinque viris, & scripse-
runt quæ dicebātur excessiones noctis,
43 quas non sciebant. * Nocte autem man
ducabant panem, ego autem per diem
loquebar, & per noctem non tacebam.
44 * Scripti sunt autem per quadraginta
45 dies libri ducēti quattuor. * Et factum
est cum compleuissent quadraginta
dies, locutus est Altissimus dicēs: Prio-
ra quæ scripsisti in palā pone, & legant
46 digni & indigni: * nouissimos autem
septuaginta conseruabis, vt tradas eos
47 sapientibus de populo tuo. * In his
enim est vena intellectus, & sapientiæ
fons, & scientiæ flumen. Et feci sic.

CAP. XV.

1 Ecce loquere in aures plebis meæ
2 sermones prophetiæ: quos immi-
sero in os tuū, dicit Dominus: * & fac
vt in charta scribantur, quoniam fide-
3 les, & veri sunt. * Ne timeas a cogita-
tionibus aduersum te, nec turbent te
4 incredulitates dicentium. * Quoniam
omnis incredulus in incredulitate sua
5 morietur. * Ecce ego induco, dicit Do-
minus, super orbem terrarū mala, gla-
diū, & famem, & mortē, & interitum:
6 * propter quod superpolluit iniquitas
7 omnē terram, & adimpleta sunt opera
nocua illorū. * Propterea dicit Domi-
8 nus: * Iā nō silebo de impietatibus eo-
rū quæ irreligiose agunt, nec sustinebo
in his quæ inique exercent. Ecce san-
guis innoxius & iustus clamat ad me,
& animæ iustorū clamāt perseuerāter.
9 * Vindicās vindicabo illos, dicit Domi
nus, & accipiā omnē sanguinē innoxiū
10 ex illis ad me. * Ecce populus meus
quasi grex ad occisionē ducitur, iā non
patiar

patiar illũ habitare in terra Aegypti:
*sed educam eum in manu potenti & 11
brachio excelso,& percutiam plaga si-
cut prius, & corrumpam omnem ter-
rã eius.* Lugebit Aegyptus,& funda- 12
menta eius plaga verberata,& castiga-
tione quas inducet ei Deus. *Lugebũt 13
cultores operantes terram, quoniã de-
ficient semina eorum ab vredine, &
grandine, & a sidere terribili. *Væ sæ- 14
culo, & qui habitant in eo: *quia ap- 15
propinquauit gladius & contritio eo-
rũ, & exurget gens contra gentem ad
pugnã, & romphæa in manibus eorũ.
*Erit enim incõstabilitio hominibus, 16
& alij alijs inualescentes non curabũt
regem suũ, & principes viæ gestorum
suorũ in potentia sua. *Concupiscet e- 17
nim homo in ciuitatem ire,& non po-
terit.*Propter superbiam enim eorum 18
ciuitates turbabuntur, domus exteren
tur,homines metuent.*Non miserebi- 19
tur homo proximum suum ad irritum
faciendum domos eorum in gladiũ ad
diripiẽdas substantias eorũ propter fa-
mem panis & tribulationem multam.
*Ecce ego conuoco,dicit Deus, omnes 20
reges terræ ad me verendum, qui sunt
ab Oriente,& ab Austro,& ab Euro &
a Libano,ad conuertendos in se,& red
dere quæ dederunt illis: *sicut faciunt 21
vsque hodie electis meis, sic faciam &
reddã in sinu eorum. Hæc dicit Domi-
nus Deus, *Nõ parcet dextera mea su- 22
per peccatores, nec cessabit romphæa
super effundẽtem sanguinẽ innoxium
super terram. * Exijt ignis ab ira eius 23
& deuorauit fundamenta terræ, & pec
catores quasi stramen incẽsum.*Vę eis 24
qui peccant,& non obseruant manda-
ta mea,dicit Dominus. *nõ parcam il- 25
lis. Discedite filij a potestate. Nolite
contaminare sanctificationem meam.
*quoniam nouit Dominus omnes qui 26
delinquũt in illum; propterea tradidit
eos in mortem,& in occisionem.*Iam 27
enim venerunt super orbem terrarum
mala, & manebitis in illis. non enim
liberabit vos Deus, propter quod pec-
castis in eum *Ecce visio horribilis,& 28
facies illius ab oriente. *Et exient na- 29
tiones draconum Arabum in curribus
multis, & sicut flatus, eorum nume-
rus fertur super terram,vt iam timeant
& trepident omnes qui illos audient
*carmonij insanientes in ira, & exient 30
vt apri de silua, & aduenient de virtu-
te magna,& constabunt in pugnã cum
illis,& vastabunt portionem terræ As-
31 syriorum. *Et post hæc superualescent
dracones natiuitatis suæ memores, &
conuertent se conspirantes in virtute
32 magna ad persequendos eos. *Isti tur-
babuntur & silebunt in virtute illorũ,
33 & conuertẽt pedes suos in fugam, *&
a territorio Assyriorum subsessor obsi-
debit eos, & consumet vnum ex illis,
& erit timor & tremor in exercitu il-
lorum, & contentio in reges ipsorum.
34 *Ecce nubes ab oriente, & septentrio-
ne vsque ad meridianum, & facies ea-
rum horrida valde, plena iræ & pro-
35 cellæ, *& collident se inuicem,& col-
lident sidus copiosum super terram, &
sidus illorum, & erit sanguis a gladio
36 vsque ad ventrẽ,*& fimus hominis vs-
que ad substramen cameli, & erit ti-
37 mor & tremor multus super terrã,*&
horrebunt qui videbunt iram illam,
& tremor apprehẽdet illos:& post hæc
38 mouebunt nimbi copiosi * a meridia-
no & septentrione. & portio alia ab oc
39 cidente: *& superinualescent venti ab
oriente, & recludent eam, & nubem
quam suscitauit in ira, & sidus ad fa-
ciendam exterritationẽ ad orientalem
40 ventum & occidentem violabitur: *&
exaltabuntur nubes magnæ & validæ
plenæ iræ, & sidus, vt exterreant om-
nem terram,& inhabitantes eã, & in-
fundent super omnem locum altũ &
41 eminentem sidus terribile, *ignem &
grandinem, & romphæas volantes, &
aquas multas,vt etiam impleantur om
nes campi & omnes riui plenitudine
42 aquarum multarum. *& demolientur
ciuitates, & muros,& montes, & col-
les, & ligna siluarum,& fœnum prato-
43 rum,& frumenta eorum. *Et transibũt
constantes vsque ad Babylonem,& ex-
44 terent eam: *conuenient ad ipsam, &
circuibunt eam, & effundent sidus, &
omnem iram super eam, & subibit pul
uis & fumus vsque in cælum, & om-
45 nes in circuitu lugebunt eam: *& qui
sub ea remanserint, seruient his qui
46 exterruerunt. * Et tu Asia concors in
spẽ Babylonis, & gloria personæ eius,
47 *vę tibi misera propter quod assimila-
sti ei, & ornasti filias tuas in fornica-
tione,ad placendum & gloriandum in
amatoribus tuis, qui tecum cupierunt
48 semper fornicari. * Odibilem imitata
es in omnibus operibus eius, & in ad-
inuentionibus eius: propterea dicit
49 Deus,*Immittam tibi mala,viduitatẽ,
paupertatem & famem,& gladium,&
pestẽ,ad deuastãdas domos tuas a vio-
latio-

latione, & morte, & gloria virtutis tuæ.
*Sicut flos siccabitur, cū exurget ardor, 50
qui emissus est super te, * infirmaberis 51
vt paupercula plagata & castigata a mu
lieribus, vt nō possim te suscipere potē-
tes & amatores. *Numquid ego sic ze- 52
labor te, dicit Dominus, nisi*occidisses 53
electos meos in omni tempore, exalta
tus percussionem manuum, & dicens
super mortem eorum, cum inebriata
esses.*Exorna speciē vultus tui?*Mer- 54
ces fornicationis tuæ in sinu tuo, pro- 55
pter hoc redditionem accipies. *Sicut 56
facies electis meis, dicit Dominus, sic
faciet tibi Deus, & tradet te in malum
*Et nati tui fame interient: & tu rom- 57
phæa cades, & ciuitates tuæ conteren-
tur, & omnes tui in cāpo gladio cadēt.
*Et qui sunt in mōtibus, fame peribūt, 58
& manducabūt carnes suas, & sangui-
nem bibent a fame panis & siti aquæ.
*Infelix per maria venies, & rursum 59
accipies mala .* Et in transitu allident 60
ciuitatem occisam, & exterēt aliquam
portionem terræ tuæ, & partem gloriæ
tuæ exterminabunt, rursum reuerten-
tes ad Babylonem subuersam. * Et de- 61
molita eris illis pro stipula, & ipsi erūt
tibi ignis:* & deuorabunt te, & ciuita- 62
tes tuas, terram tuam & montes tuos,
omnes siluas tuas & lignum fructife-
rum igni comburent. * Filios tuos ca- 63
ptiuos ducent, & censum tuum in prę-
dam habebunt, & gloriam faciei tuæ
exterminabunt.

CAP. XVI.

VAE tibi Babylon & Asia, væ tibi 1
Aegypte & Syria.*Præcingite vos 2
saccis & cilicijs, & plangite filios ve-
stros, & dolete: quoniam appropinqua-
uit contritio vestra. *Immissus est vo- 3
bis gladius, & quis est qui auertat il-
lum? * Immissus est in vobis ignis, & 4
quis est qui extinguat illū? * Immissa 5
sunt vobis mala, & quis est qui repel-
lat ea? *Numquid repellet aliquis leo- 6
nem esuriētem in silua, aut extinguet
ignem in stipula, mox quando cœperit
ardere? *Numquid repellet aliquis sa- 7
gittam a sagittario forti missam?* Do- 8
minus fortis immittit mala, & quis est
qui repellat ea?*Exijt ignis ex iracun- 9
dia eius, & quis est qui extinguat eum?
*Coruscabit, & quis non timebit? To- 10
nabit, & quis non pauebit?* Dominus 11
comminabitur, & quis non funditus
conteretur a facie ipsius? * Terra tre- 12
muit & fundamenta eius, mare flu-
ctuat de profundo, & fluctus eius di-
sturbabuntur, & pisces eius a facie Do-
13 mini, & a gloria virtutis eius: *quoniā
fortis dextera eius quę arcū tēdit: sagit-
tæ eius acutæ quæ ab ipso mittuntur,
non deficient, cum cœperint mitti in
14 fines terræ. * Ecce mittuntur mala, &
non reuertentur donec veniant super
15 terram. * Ignis succenditur, & non
extinguetur, donec consumat funda-
16 menta terræ. *Quemadmodum non re
dit sagitta missa a valido sagittario, sic
non reuertentur mala quæ missa fue-
17 rint in terram. * Væ mihi, væ mihi:
18 quis me liberabit in illis diebus? *Ini-
tiū idolorū & multi gemitus, initium
famis & multi interitus, initium bello-
rum & formidabūt potestates, initium
19 malorum & trepidabūt omnes.*In his
20 quid faciam, cum venerint mala?*Ecce
fames & plaga, & tribulatio, & angu-
stia missa sunt flagella in emendatio-
21 ne, *& in his omnibus se non conuer-
tent ab iniquitatibus suis, neque fla-
gellorum memores erunt semper.
22 * Ecce, erit annonę vilitas super ter-
ram, sic vt putent sibi esse directam pa-
cem, & tunc germinabunt mala super
terram, gladius, fames, & magna con-
23 fusio. * A fame enim plurimi qui in-
habitabant terram interient, & gladius
perdet ceteros qui superauerint a fa-
24 me, *& mortui sicut stercora proijciē-
tur, & non erit qui consoletur eos.
Derelinquetur enim terra deserta, &
25 ciuitates eius deijcientur. *Non dere-
linquetur qui colat terram, & qui se-
26 minet eam. * Ligna dabunt fructus.
27 & quis vindemiabit illa? * Vua matu-
ra fiet, & quis calcabit illam? erit
28 enim locis magna desertio. * Cupiet
enim homo hominem videre, vel vo-
29 cem eius audire. *Relinquentur enim
de ciuitate decem, & duo de agro qui
absconderint se in densis nemoribus,
30 & scissuris petrarum: * quemadmo-
dum derelinquuntur in oliueto & sin-
gulis arboribus tres aut quattuor oli-
31 uæ. * aut sicut in vinea vindemiata ra-
cemi relinquuntur ab his qui diligen-
32 ter vineam scrutantur: *sic relinquen-
tur in diebus illis tres aut quattuor ab
scrutātibus domos eorum in romphęa.
33 * Et relinquetur terra deserta, & agri
eius inueterabunt, & viæ eius, & om-
nes semitæ eius germinabunt spinas,
eo quòd non transient homines per eā.
34 *Lugebunt virgines nō habentes spon-
sos

sos. lugebunt mulieres non habentes
viros, lugebunt filiæ earum non habē-
tes adiutorium :* sponsi earum in bel- 35
lo consumentur, & viri earum in fame
exterētur. * Audite vero illa, & cogno- 36
scite ea serui Domini. * Ecce verbum 37
Domini, excipite illud: ne dijs credatis
de quibus dicit Dominus. *Ecce appro 38
pinquant mala, & nō tardant. *Quem- 39
admodum prægnans cum parit in no-
no mense filiū suum, appropinquante
hora partus eius ante horas duas vel
tres, dolores circumeunt ventrem
eius, & prodeunte infante de ventre
non tardabunt vno puncto: * sic non 40
morabuntur mala ad prodeundum su-
per terram, & sæculum gemet, & dolo-
res circumtenebunt illud.* Audite ver- 41
bum, plebs mea: parate vos in pugnam
& in malis sic estote, quasi aduenæ ter-
ræ.* Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui 42
emit, quasi qui perditurus. *Qui mer- 43
catur, quasi qui fructum non capiat:
& qui ædificat, quasi non habitaturus.
* Qui seminat, quasi qui non metet: 44
sic & qui vineā putat, quasi nō vinde-
miaturus.* Qui nubunt, sic quasi filios 45
non facturi: & qui non nubūt, sic quasi
vidui.* Propter quod qui laborant, si- 46
ne causa laborant: * Fructus enim il- 47
lorum alienigenę metent, & substantiā
illorum rapient, & domos euertent,
& filios eorum captiuabunt, quia in
captiuitate & fame generant natos
suos. * Et qui negotiantur in rapina, 48
quantū diu exornant ciuitates & do-
mos suas, & possessiones & personas
suas, * tanto magis adzelabor eos su- 49
per peccata sua, dicit Dominus: *Quo- 50
modo zelatur fornicaria mulierē ido-
neam & bonam valde, * sic zelabitur 51
iustitia iniquitatem cum exornat se,
& accusat eam in facie, cum venerit
qui defendat exquirentem omne pec-
catum super terram.* Propterea noli- 52
te similari ei, nec operibus eius:*quo- 53
niam adhuc pusillum, & tolletur ini-
quitas a terra, & iustitia regnabit in
vos. * Non dicat peccator se non pec- 54
casse: quoniam carbones ignis combu-
ret super caput eius, qui dicit: Non pec
caui coram Domino Deo & gloria ip-
sius.* Ecce Dominus cognoscet om- 55
nia opera hominum, & adinuentiones
illorū, & cogitationes illorū, & corda il-
lorum. *Dixit enim: Fiat terra, & facta 56
est, fiat cælū, & factum est.* Et in verbo 57
illius stellæ fundatæ sunt, & nouit nu-
merum stellarū. * Qui scrutatur abys- 58
sum, & thesauros illarum: qui mensus
59 est mare, & conceptum eius.* Qui con-
clusit mare in medio aquarum, & sus-
pendit terram super aquas verbo suo.
60 *Qui extendit cælum quasi cameram,
61 super aquas fundauit eū.* Qui posuit
in deserto fontes aquarū, & super ver-
ticē montiū lacus ad emittendū flumi
na ab eminēti petra, vt potaret terram.
62 * Qui finxit hominem, & posuit cor
suum in medio corporis, & misit ei spi
63 ritum, vitam & intellectum, * & spira-
men Dei omnipotentis qui fecit om-
nia, & scrutinat omnia absconsa in ab-
64 sconsis terræ. * Hic nouit adinuentio-
nem vestram, & quæ cogitatis in cor-
dibus vestris peccantes & volentes oc-
65 cultare peccata vestra. * Propter quod
Dominus scrutinando scrutinauit om-
nia opera vestra, & traducet vos om-
66 nes, * & vos confusi eritis cum proces-
serint peccata vestra corā hominibus,
& iniquitates erūt, quæ accusatores sta
67 būt in die illo.* Quid facietis? aut quo-
modo abscondetis peccata vestra corā
68 Deo & angelis eius? * Ecce iudex Deus
timete eum. Desinite a peccatis vestris,
& obliuiscamini iniquitates vestras iā
agere eas in sempiternu, & Deus edu-
cet vos, & liberabit de omni tribulatio-
69 ne.* Ecce enim incenditur ardor super
vos turbæ copiosæ, & rapient quosdam
70 ex vobis, & cibabūt idolis occisos: * &
qui consenserint eis, erunt illis in deri-
sum, & in improperium, & in concul-
71 cationem. * erit enim locis locus, & in
vicinas ciuitates exurrectio multa su-
72 per timentes Dominum. *Erunt quasi
insani nemini parcentes, ad diripien-
dum & deuastandum adhuc timentes
73 Dominum.* quia deuastabunt & diri-
pient substātias, & de domibus suis eos
74 eijciēt.*Tunc parebit probatio electo-
rum meorum, vt aurum quod probatur
75 ab igne.* Audite dilecti mei, dicit Do-
minus: Ecce adsunt dies tribulationis,
76 & de his liberabo vos.* Ne timeatis, nec
hæsitetis, quoniā Deus dux vester est,
77 * Et qui seruat mandata & præcepta
mea, dicit Dominus Deus, ne prępon-
derēt vos peccata vestra, ne superleuēt
78 se iniquitates vestræ.* Vę qui constrin-
guntur a peccatis suis, & obteguntur
ab iniquitatibus suis, quemadmodum
ager constringitur a silua, & spinis tegi-
tur semita eius per quā non transit ho-
mo, & excluditur, & mittitur ad deuo-
rationem ignis.

FINIS.

INDEX TESTIMONIORVM A CHRISTO ET APOSTOLIS IN NOVO TESTAMENTO CITATORVM EX VETERI.

Quæ huc in id congesta sunt, vt pij lectores natiuam quorumdam intelligétiam, quæ ab ipso Christo vero interprete, & Spiritu eius per Apostolos sit tradita, assequantur, perspiciantq. in quem vsum ea Apostoli & Euangelistæ adduxerint.

21 c Oculum pro oculo, dentẽ pro dente Mat.5.f
21 d Principi populi tui non maledices Act.23.a
24 c Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus Heb.9.e
25 g Vide, omnia facito secundũ exemplar quod tibi ostensum est, &c. Heb.8.b. Act.7.f
32 a Fac nobis deos qui præcedant nos Act.7.c
33 d Miserebor cui voluero, &c. Ro.9.c
34 d Non sicut Moyses ponebat velamẽ super faciem 2.Cor.2.c

LEVIT.

11 g Sancti eritis quoniam ego sanctus sum 1.Pet.1.c
18 a Qui fecerit homo, viuet in eis Rom 10.b.Gal.3 b.
19 c Non periurabis Mat.5.e
19 d Diliges proximum tuum sicut teipsum Rom.13 d.Gal.5.c Iac.2.b Mat.22 d Marc.12.c
19 d Diliges proximum tuum Mat.5.g
20 b Qui maledixerit patri & matri, &c. Mat.15.a
24 d Oculum pro oculo Mat.5.f
26 b Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, &c. 2.Cor.6.d

NVMERI.

9 b Os non comminuetis ex eo Io.19.f

DEVTER.

4 d Etenim Deus noster ignis consumens est Heb.12.g
5 b Non concupisces Ro.7.c.13.c
5 b Non occides Mat.5.c Luc.18.d
5 b Nõ mœchaberis Mat.5.d. Luc 18.d
5 b Non furtum facies Luc.18.d Rom.13.c
5 b Non loqueris contra proximum tuũ falsum testimoniũ Luc.18.d Rom 13.c
5 b Honora patrẽ & matrem Mat.15.a Mar.7.b Ephes.6.a
6 a Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est Mar.12.c
6 a Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Mat.22 d. Mar.12.c.Luc.10 c
6 c 10 d Dominũ Deum tuum adorabis, & illi soli seruies Mat.4.b Luc.4.b
6 c Non tentabis Dominum Deum tuum Mat.4 b Luc.4 b
8 a Non in solo pane viuit homo Mat.4.a Luc.4 a
10 d Deus personam hominis non accipit Gal.2.b
18 c Prophetam suscitauit vobis Dominus Deus Act.3.d.7.c
19 d In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum Mat.18.b. Ioan.8.c.2.Cor.13.a
19 d Oculum pro oculo, dentẽ pro dente Mat.5.f
21 d Maledictus omnis qui pendet in ligno Gal.3.b
25 b Non alligabis os boui trituranti 1.Cor.9.a.1.Tim.5.c
25 b Si quis mortuus fuerit non habens filium Mat.21.c.Mar.12.b Luc.20.e
27 d Maledictus omnis qui non permãserit in omnibus, &c. Gal.3.b
30 c Quis ascendet in cælũ? Rom.10.b.
30 c Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo Rom.10.b
32 c Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom.10.d
32 c Mihi vindicta, ego retribuam Rom.12.d.

IOSVE.

1 a Non te deseram, neque derelinquam Heb.13.a

REG. II.

7 c Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium Heb.1.b

REG. III.

19 b Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. Rom.11.a
19 b Reliqui mihi septem millia virorum Rom.11.a

IOB.

5 c Comprehendam sapientes in astutia eorum 1.Cor.3.d.

LIBER PSALM.

2 a Quare fremuerunt gentes Act.4.e
2 b Filius meus es tu, ego hodie genui te Act.13.c.Heb.1.b.5.b
2 c Reges eos in virga ferrea Apoc.2.g 19.c
4 b Irascimini, & nolite peccare Ephes.4.f
5 c Sepulchrum patens est guttur eorum Rom.3.b
6 c Discedite a me, oẽs qui operamini iniquitatẽ Mat.7.d 25.d.Luc.13.f
8 b Ex ore infantium, & lactẽtium, &c. Mat.21.b
8 c Quid est homo quod memor es eius? Heb.2.a
8 c Omnia subiecit sub pedibus eius 1.Cor.15.d
9 c Quorum os maledictione & amaritudine plenum est Rom.3.c
13 a Non est iustus quisquam, non est intelligens Rom.3.b
13 b Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem Rom.3.c
15 c Prouidebam Dominum in conspectu,

...ctu, &c. Act.2.d
15 d Non dabis sanctum tuum videre corruptionem Act.2.e.13.e
17 a Ego ero fidens in eum Heb.2.c
17 g Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine Rom.15.b
18 a Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum Rom.10.d
21 a Eli, eli, lamma sabacthani Mat.27.e Marc.15.c
21 c Diuiserunt sibi vestimenta mea, Mat.27.d Ioan.19.e
21 c Nunciabo nomen tuum fratribus meis Heb.2.c
23 a Domini est terra & plenitudo eius 1.Cor.10.f
24 c Odio habuerunt me gratis Io.15.d
30 a In manus tuas commendo spiritum meum Luc 23.f
31 a Beati quorum remissæ sunt iniquitates Rom.4 a
33 c Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos 1.Pet.3.b
39 b Hostiam & oblationem noluisti Heb.10 b
40 c Qui manducat mecum panem Ioan.13.b.
43 d Propter te mortificamur tota die Rom.8.g
44 b Thronus tuus Deus in sæculum sæculi Heb.1.c
50 a Vt iustificeris in sermonibus tuis Rom.3 a
54 d Iacta super Dominum curam tuam 1.Pet.5.b
61 d Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet 1.Cor.3.b
67 d Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem Eph.4.b
68 b Zelus domus tuæ comedit me Ioan.2.d
68 b Improperia improperantium tibi ceciderunt super me Rom.15.a
68 c Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum Rom.11.b
68 c Fiat commoratio eorum deserta Act.1.d
68 e In siti mea potauerunt me aceto Ioan.19.f
77 a Aperiam in parabolis os meum Mat.13.e
77 c Panem cæli dedit eis Ioan.6.d
81 b Ego dixi, dij estis Ioan.10.g
88 d Inueni Dauid seruum meum Act.13.d
90 c Angelis suis mandauit de te Mat.4 a Luc.4.b
93 b Dominus nouit cogitationes sapiẽtum, quoniam vanæ sunt 1.Cor.3.d
94 c Hodie si vocem eius audieritis Heb.3.b
94 d Sicut iuraui in ira mea Heb.4.a
96 d Et adorent eum omnes angeli eius Heb.1 c
101 d Tu in principio Domine terram fundasti Heb.1.e
103 a Qui facit angelos suos spiritus Heb.1.c
108 b Et episcopatum eius accipiat alter Act.1.d
109 a Dixit Dominus Domino meo Mat.22.d.Luc.20.g.Act.2.f
109 a Sede a dextris meis Heb.1.d
109 a Donec ponam inimicos tuos scabellũ,&c. Heb.1.d.1.Cor.15.d
109 b Tu es sacerdos in æternnm Heb.5.b.7.c
109 b Iurauit Dominus & non pœnitebit eum Heb.7.c
111 b Dispersit, dedit pauperibus 2.Corinth.9.c
115 a Credidi, propter quod locutus sum 2.Cor.4.c
115 a Omnis homo mendax Rom.3.a
116 a Laudate Dominum omnes gentes Rom 15.c
117 a Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo Heb.13.b
117 d Lapidem quẽ reprobauerunt ædificantes Mat.21.d. Mar.12.a Act.4.b.1.Pet.2.b
117 d Hosanna filio Dauid Mat.21.b
131 c De fructu ventris tui ponam super sedem tuam Act.2.e
139 a Venenum aspidum sub labijs eorum. Rom.3.b

PROVERB.

3 a Nolite esse prudentes apud vosmetipsos Rom 12.d
3 b Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, &c. Heb.12.b
3 b Quem diligit Dominus corripit,&c. Heb.12.b. Apoc.3.d
10 b Charitas operit multitudinem peccatorum 1.Pet.4 b
17 c Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat 1.Thessa.5.d. 1.Pet.3.b
20 c Qui maledixerit patri vel matri Mat.15.a.Marc.7 b
25 c Si esurierit inimicus tuus, ciba illum Rom.12.d
26 b Canis reuersus ad vomitum 2.Pet.2.d.

ISAIAS.

1 c Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen Rom.9.f
5 d Homo plantauit vineam Mat.21.b

Luc.20.b.Marc.12.a
6 a Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth Apo.4.c
6 c Auditu audietis, & non intelligetis Matth.13.b. Marc.4.b. Luc.8.b Act.28 f.Ioan 12.f.Rom.11.b
7 c Ecce virgo in vtero habebit Mat.1.d
8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus Heb.2.d
9 a Terra Zabulon & Terra Nephtali Mat.4.c
10 e Si fuerit numerus filiorum Israel tãquam arena maris Rom.9.f
11 a Reuelabitur ille iniquus quem Dominus, interficiet spiritu oris sui 2.Thess.2.c
11 c Erit radix Iesse Rom.15.c.Act.13.d
21 c Cecidit cecidit Babylon illa magna Apo.14.b
22 d Mãducemus & bibamus, cras enim moriemur 1.Cor.15.e
22 f Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem Dauid Apo.3.b
25 c Absterget Dominus omnem lacrymam ab oculis, &c. Apo.7 d.21.b
28 c Quoniam in alijs linguis & labijs alijs loquar populo huic 1.Corinth.14.d
28 d Ecce pono in Sion lapidẽ offensionis Rom.9 g.1.Pet.2.b.Act.4.b
29 d Populus hic labijs me honorat Mat.15.a Mar.7.b.
29 e Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam, &c. 1.Cor.1.c
33 c Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor huius sæculi? 1.Cor.1.c
40 a Vox clamantis in deserto Mat.3.a Marc.1.a.Luc.3.a.Ioan.1.c
40 b Omnis caro fœnum 1.Pet.1.d Iac.1.d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis instruxit eum? 1.Cor.2.d
40 d Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Rom.11.d
41 b 44 a Ego sum primus, & nouissimus Apo.1.d.& 22.c
42 a Ecce puer meus quẽ elegi Mat.12.b
43 d Ecce noua facio omnia Apo.21.b 2.Cor.5.d
45 b Numquid dicit figmentum ei qui se, &c. Rom.9.d
45 d Viuo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu Rom.14.b
49 b Posui te in lucem Gentiũ Act.13.g
49 c Tempore accepto exaudiui te, &c. 2.Cor.6.a
49 e Non esurient neque sitient amplius Apoc.7.d
50 b Tunc expuerunt in faciem eius Mat.26.g
52 b Quam speciosi pedes euangelizantium pacem Rom.10.c
52 d Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c.2.Cor.6.d
52 d Nomen Dei per vos blasphematur Rom.2.d
52 d Quibus non est annũciatum de eo, videbunt Rom.15.c
53 a Domine, quis credidit auditui nostro? Rom.10.c. Ioan.12.f
53 b Ipse infirmitates nostras accepit Mat.8.c
53 c Tamquã ouis ad occisionem Act.8.f
53 d Et cũ iniquis reputatus est Mar.15.c.Luc.22.d.
53 e Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus 1.Pet.2.d.1.Io.3.a
53 e Qui peccata nostra pertulit in corpore 1.Pet.2.d
54 a Lætare sterilis quæ non paris Galat.4.d
54 c Et erunt oẽs docibiles Dei Ioã.6.e
55 a Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis Apocal.22.d
55 b Dabo vobis sancta Dauid fidelia Act.13.e
56 c Domus mea domus orationis vocabitur Mat,21.b.Marc.11.c Luc.19.g
59 b Contritio & infelicitas in vijs eorum Rom.3.c
59 c Galeam salutis assumite Eph.6.c 1.Thess.5.b
59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem a Iacob Ro.11.d
60 c Et portæ eius non claudentur per diem Apoc.21.g
60 d Et ciuitas non eget sole neque luna Apo 21.g
60 d Nox vltra non erit Apo 22.a
61 a Spiritus Domini super me Luc.4.c
62 d Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit Mat.21.a
64 b Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. 1.Cor.2.b
65 a Inuentus sum a non quærentibus me Rom.10.d
65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Roman.10.d
65 c Nouos vero cælos, & noua terra. 2.Pet.3.c.Apo.21.a
66 a Cælum mihi sedes est Act.7.f
66 g Vbi vermis eorum non moritur. Mat.9.g

IEREM.

7 b Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Matth.21.b.Mar. 1.11.c.Luc.19.g
9 g Qui gloriatur, in Domino glorietur 1.Cor.1.d.2.Cor.10.d
10 a Quis non timebit te Domine? Apoc. 15.b
17 d Ego sum scrutans renes & corda. Apoc.2.f
31 c Vox in Rama audita est Mat.2.d
31 a Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios. 2.Cor.6.d
31 e Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum nouum. Heb.8.c
31 f Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &c. Dabo leges meas in cordibus eorũ. Heb.10.c
51 a Cecidit cecidit Babylon magna Apoc.18.a

EZECH.

3 a Accipe librum, & deuora illum. Apoc.10.d
20 b Qui fecerit homo, viuet in ea Ro. 10.b
32 b Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum. Matt.24.c
36 c Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes. Rom.2.d

DANIEL.

9 g Cùm videritis abominationem desolationis quæ dicta est a Daniele propheta. Mat.24.b.Mar.13.b Luc.21.d

OSEE.

1 d Et erit in loco, vbi dictum est eis, Non plebs mea vos, &c. Ro.9.e
2 d Vocabo non plebem meam, plebem meam Rom.9.e 1.Pet.2.b
6 c Misericordiam volo, & non sacrificium Matt.9.b.12.a
10 b Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos Luc.23.d
11 a Ex Ægypto vocaui filium meum. Matth.2.c
13 d Absorpta est mors in victoria 1. Corinth.15.g

IOEL.

2 g Et erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo Act.2.c
2 g Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit Rom.10.c

AMOS.

5 g Numquid victimas & hostias obtulistis mihi Act.7.e
6 a Væ vobis diuitibus Luc.6.d
9 c Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid Act.15.c

IONAS.

2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus Mat.12.c.Luc.11.d
3 b Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ Mat.12.c.Luc.11.d

MICHÆ.

5 a Et tu Bethlehem terra Iuda Mat.2.a
7 b Veni separare hominem aduersus patrem suum & filiam aduersus matrem Mat.10.d. Luc.12.g

AGGÆ.

2 b Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed & cælum Heb. 12.g

HABAC.

1 b Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris Act.13.f
2 a Iustus autem ex fide viuit Rom.1.c. Gal.3.b

NAHVM.

1 d Quàm speciosi pedes euangelizantiũ pacem Rom.10.c
4 b Quid est quod scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primum venire. Mat.17.b. Mar.9.b
4 b Vt conuertat corda patrum in filios Luc.1.b

ZACHAR.

8 c Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo Eph.4.f

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Esau autem odio habui Rom.9.c
3 a Ecce ego mitto angelum meum Matth.11.b. Marc.1.a. Luc.7.d. Ioa.1.c
4 b Ipse est Elias qui venturus erat Mat.11.b
9 b Ecce rex tuus venit Matt.21.a Ioan.12.b
11 c Et acceperunt triginta argenteos Mat.27.a.
12 c Videbunt in quem compunxerunt Ioan.19.g
13 c Percutiam pastorem Mat.26.c. Mar.14.b

HEBRAICORVM, CHALDÆORVM, GRÆCORVMQ.

NOMINVM INTERPRETATIO.

Aron, Mons siue montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abarim, Transitus plu. nu. siue transeuntes.
Abdemelech, Seruus Regis.
Abdenago, Seruus claritatis.
Abdias, Seruus Domini.
Abdon, Seruus.
Abel, per aleph, Luctus, Ciuitas.
Abel, per he, in principio, vanitas, filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel tristitia.
Achaz, Apprehendens, siue possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, siue terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut basis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis, vnum est ex nominibus Dei, quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragrammaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Ægyptus, Angustiæ, siue tribulationes, Hebraicè, Misraim.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia Grecè, ardorem significat. Hebraicè Cus dicitur, idest nigredo, vel nigra.
Agabus, Locusta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festiuus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No. quod interpretatur crudum, siue irritatio.
Alleluia, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides, siue veritas.
Amasai, per aleph, Fortis, vel robustus.
Amasai, per ain, Populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum sit.
Aminadab, Populus spontaneus.
Ammon, Populus eius.
Amnon, Fidelis, aut verax.
Amorrhæi, Amari, Rebelles.
Amos, per aleph, Fortis, pater Isaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duodecim prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus, vel dominium. Princeps militiæ Israeliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, siue cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiosa, siue misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Aphrica, Hebraicè Pul dicitur, id est, casus vel ruina Isaiæ 66, 34.
Aphrica, Nahum 3, 9. Put. Crassa, siue pinguis.
Apostolus, Missus, legatus.
Arabes, Vespertini. 2. Par. 26, 2.
Arabes, Psal. 71, 15. Hebraicè Saba, id est, conuersio.
Aram, Celsitudo, sublimitas.

Ararat,

Ararat, Maledictio tremotis.
Arbee, Quattuor.
Architriclinus, Princeps triclinij.
Areopagita, De Colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, siue maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser, per samech, Vinctus filius Caath.
Aser, per sin, Beatitudo, siue felicitas, filius Iacob.
Assuerus, Princeps & caput.
Assur, Insidians, siue beatus.
Astaroth, Greges, siue diuitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athenæ, Sine cumulo.
Attalia, Augens vel nutriens.
Aua, Iniquitas.
Axa, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Adiutor.
Azotus, Hebraicè Asdod, Deprædatio.

B

Baal, Idolum, aut dominans.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confusio, Commistio.
Bala, Inueterata, turbata, Ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Destruens, Vrbs per ain in fine.
Balaam, Vetustas populi.
Balac, Destruens.
Banaias, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Barachias, Benedicens Dominum.
Bariona, Filius columbæ.
Barnabas, Filius consolationis.
Barsabas, Filius conuersionis.
Barthimæus, Filius cęcus.
Bartholomæus, Filius suspendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.
Batus, Mensura liquidorum.
Beel phegor, Idolum hiatus.
Beel-zebub, Idolum muscæ.
Beera, Puteus.
Behemoth, Iumenta, Quadrupedia.
Bel, Vetustus.
Bela, Deglutiens, Destruens.
Belial, Peruersus, Absque iugo.
Ben-ennom, Filius diuitiarum suarum.
Beniamin, Filius dexteræ.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Beresith, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
Bersabee, Puteus iuramenti.
Beth-abara, Domus transitus.
Beth-ania, Domus obedientiæ vel afflictionis.
Beth-auen, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Diuisio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth phogor, Domus hiatus.
Beth sabee, Domus iuramenti, Ciuitas.
Beth-saida, Domus frugum.
Beth-sames, Domus solis.
Bethul, Virgo.
Bezech, Fulgur.
Boanerges, vel iuxta S. Hieronymum, Banereem, Filij tonitrui.
Booz in fortitudine.
Borith, Herba in qua est acrimonia saponis.
Bosor, Munitio.
Bosra, Idem.

C

Caath, Congregatio, Obtusio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Possessio, Possessus.
Caleb, quasi cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananæus, id est, ex Cana vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraicè Caphthorim, id est sphærulæ.
Cariath-iarim, Ciuitas siluarum.
Cariath-sepher, Ciuitas literarum.
Carmel, Cognitio circumcisionis, vel agnus circumcisus.
Carthaginenses, Hebraicè Tharsis, id est, contemplatio gaudij.
Cedar, Nigredo, tristitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Tristis.
Cephas, Petrus a petra. Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraicè Chasdim, id est, Quasi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaam, Mercator, Negotiator.
Charmel, Idem quod Carmel.
Cherub, Quasi Magister.
Chodchod, Iaspis.
Chorræi, Furores.
Christus, Vnctus.
Chus, Æthiops.

Cin, Possessio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, durus, Stipula,
Cleophas, Gloria omnis.
Cœlesyria, Caua Syria.
Colossenses, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Caluus, caluitium, per heth in fine.
Core, per aleph in fine, Vocans, legens. 1. Par. 9. 19.
Corozaim, Hic est mysterium.
Cosbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, Quasi miser.

D

Dagon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damascus, Sanguinis succus.
Damascus, 1. Reg. 16, b. Similitudo incendij. Hebr. Dumesec.
Dan, Iudicans, siue iudicium.
Daniel, Iudicium Dei.
Darius, Requirens.
Darmascus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
Dauid, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem ciuitatum sub. Regio.
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc 3, 2, 4. Hebr. Reseph, id est, Volucris, Flamma.
Dibre haiamin, Verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Iudicium, vel Iudicans.
Dionysius, Diuinitus, stillatus.
Dithalassum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel Habitatio.

E

Ebal, Aceruus vetustatis.
Ecclesiastes, Concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, Rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adiutorium.
Eleanan, Dei gratia siue misericordia.
Eliacim, Dei resurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adiutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elizabeth, Deus iuramenti.
Elisæus, Dei salus, Deus saluans.
Ellehaddebarim, Hæc sunt verba. sic incipit quintus liber Legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiscum Deus.
Emmaus, Timens consilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renouatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo. vel vir.
Ephraim, Frugifer, Crescens.
Ephraim, Hebraice Ephra, id est, puluerulenta, siue plumbea, 2. Reg. 13, b. 7.
Ephrata, Vbertas, siue frugifera.
Ephron, Puluis.
Esau, Faciens, Operans.
Esdras, Adiutor, Atrium.
Esther, Occulta, Abscondita.
Etam, Auis eorum.
Etham, Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G

Galaad, Abiectio.
Gabaa, Collis.
Gabriel, vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Aceruus testimonij.
Galatæ, Lactantes.
Galgal, Rota, Reuolutio.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præscissio.
Gazophylacium, Vbi thesauri templi seruabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis tristitiæ.
Gehennon, Vallis contristans.
Gelboe, Reuolutio inuestigationis.
Gersom, Aduena ibi.
Gerson, Exilium eius.
Giblij, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Transmigratio.
Gomor, Genus mensuræ.
Gomorrha, populus rebellis.
Græci, Hebraicè Ieuanim, id est deceptores.

H

Habacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Haram, Destructus.
Hauoth-iair, Oppida illuminationis.

Hebal, Acervus vetustatis.
Heber, Socius, particeps, per heth in principio.
Heber, per ain, Transitus.
Hebræus, Transiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè dicitur On, id est, dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Destructio.
Hesron, Sagitta exultationis.
Heua, Viua, Viuens.
Hierapolis, Sacra ciuitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Desertum.
Horma Destructio.
Hur, Libertas.
Hus, Consilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I

IAbel, Defluens.
Iabes, Siccitas, per sin in fine.
Iabes, Tristitia, per sade in fine,
Iacob, Supplantator.
Iaher, Ascendens, Damula.
Iahiel, Viuit Deus.
Iairitis, Illuminatus.
Iamin, Dextera, vel Dexter.
Iaphet, Dilatatus.
Iason, Sanans.
Iauan, Deripiens.
Ichabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Iebus, Conculcatio.
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipse, Existens.
Iehus, Tinea corrosus, per sin.
Iehus 1. Par. 8. b, 10. Consilians. per sade.
Iemini, Dextera, vel Dexter.
Iephthe, Aperiens.
Ierameel, Misericordia Domini.
Ieremias, Celsitudo Domini.
Iericho, Luna, Mensis.
Ierobaal, Impugnans idolum.
Ieroboam, impugnans populum.
Ierosolyma, Visio pacis, Visio perfecta.
Ierusalem, Idem.
Iesse, Ens, Existens.
Iesboc, Est vacuus.
Iesus, Hebraicè, Iehosua, Dominus saluator.
Iethro, Excellens.
Iezonias, Auscultatio Domini.
Iezrahel, semen Dei.
Indus, id est, de India. Hebraicè dicitur Hodu, id est, laudatio,
India, Iob 28. c. 13. Hebraicè, Ophir, id est cinis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem.
Ioachaz, Domini apprehensio.
Ioachaz, 2. Par. 34. b. 8. Apprehendens.
Ioachin, Domini præparatio.
Ioacim, Domini resurrectio.
Ioas, Diffidens, Desperans.
Ioas, Domini ignis, 4. Reg. 11. d. 21. Hebr. Iehoas.
Ioas, 1. Par. 7. b. 8. & 27. d. 28. Tinea corrosus, per ain.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioel, Volens, Incipiens.
Iohanan, Gratiosus, Pius, Misericors.
Iohannes, idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donum, filius Saul.
Ioram, Excelsus.
Iordanis, Fluuius iudicii.
Iosaphat, Dominus Iudex.
Ioseph, Augmentum.
Ioseph, Psal. 80. a. 2. Domini augmentum. Hebr. Iehoseph.
Iosias, Ignis Domini.
Iosue, Dominus saluator.
Isaac, Risus.
Isai, Munus aut Ens.
Isai, 1. Par. 2. b. 13. Vir meus.
Isaias, Domini salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Iscariotes, Vir occisionis.
Ismahel, Exauditio Dei.
Israel, Præualens Deo.
Issachar, est merces, præmium.
Ithamar, Insula palmæ.
Iubileus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginosus.

L

LAban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adiutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Leui, Copulatus.
Leuiathan, Copulatio, Societas sua.
Lia, Laboriosa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithostroros, Lapidibus stratus.
Lot, Inuolutus, Colligatus.

M

MAacha, Attrita.
Maasias, Opus Domini.
Maceda, incendium.
Madian, Iudicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.

Magi,

Magi, Sapientes, vel philosophi.
Malachias, Nuntius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Diuitiæ.
Mamzer, De scorto natus.
Manahem, Consolator.
Manasses, Oblitus, Obliuio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Prouocans.
Massa, Onus.
Maspha, Specula.
Mathusael, Mortem suam postulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex Dominus.
Melchi-sedec, Rex iustitiæ.
Melchi-sua, Rex saluator.
Mesollam, Pacificus.
Mesopotamia, Regio sic dicta, quòd duobus fluuijs, Euphrate & Tigri ambiatur.
Micha, Pauper.
Michael, Quis sicut Deus.
Michæas, Idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboseth, De ore ignominia.
Misael, Quis postulatus?
Misle, Prouerbia, Nomen libri.
Misphat, Iudicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De patre.
Moria, Amaritudo.
Mosa, Azymum, per sade.
Mosa, 1. Par. 8. a. 9. Onus.
Moyses, Attractus (sub. de aquis.)
Mylia, Scelesta.

N

NAaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, Idem.
Nabuchodonosor, Planctus iudicij.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahasson, Coluber, Serpens.
Nahum, Consolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazaræi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per sade scribatur, Custodita, vel florida, interpretatur.
Neapolis, Noua ciuitas.
Nehemias, Consolatio.
Nehustan, Æneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Æquiparatio.
Niniue, Pulchra.
Noe, Cessatio, Requies.
Noema, Decora.

O

OBadias, Seruus Domini.
Obed, Seruus.
Obed-edom, Seruus hominis.
Ochozias, Apprehensio.
Odollam, Testimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Eleuatio, Holocaustum.
Onam, Dolor.
Onana, Dolor, Iniquitas.
Onesimus, Vtilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Coruus.
Osee, Saluator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P

PAlæstina, Conspersa (sub. cinere)
Paracletus, Consolator, Aduocatus.
Parasceue, Præparatio.
Pascha, Transitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoste, Quinquagesima (sub. dies)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Dissipans.
Phares, Diuisio, Filius Iudæ.
Phares, per sin, 1. Par. 7. d. 16. Eques.
Pharisæi, Diuisi.
Phase, Transitus.
Phasga, Collis.
Philisthæa, Conspersa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiatus.
Phul, Aphrica.
Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatica, Ouina, Locus vbi pecora sacrificanda tenebantur.
Proselytus, Aduena, Peregrinus.

R

RAab, Psal. 86. a. 4. Superba, Fortis.
Rabba, Multa, Grandis.
Rachel, Ouis.
Raguel, Pastor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelsus.
Ramesses, Tonitruum tinea.
Raphael, Medicina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.
Rebecca, Saginata.
Rebla, Reblatha, Rixa.
Rechab, Quadriga.
Remmon, Malum granatum.
Respha, Extensio.

Roboam,

Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelsa, Sublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelsa.
Ruth, Saturata.

S

Saaph, Cogitans.
Saba, per sin, Conuersio, Captiuitas.
Saba, per samech, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus, in plurali.
Sabatha, Circuitus.
Sabbatismus, Requies, Cessatio.
Sabbatum, Idem.
Sadducæi, Iusti.
Sadoc, Iustus.
Sale, Missio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanasar, Pax ligata.
Salmon, Pacificus.
Salomith, Idem f. g.
Salomon, Pacificus.
Salphaad, Vmbra formidinis.
Samaria, Custodia, Adamas.
Samson, Sol eius, Nominis iteratio.
Samuel, positus a Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphat, Iudicans.
Sara, per he in fine, Domina, vxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.
Sarai, Domina mea.
Sarephta, Angustia buccellæ.
Saron, siue Sarona, Planities.
Satan, Aduersarius.
Saul, Postulatus, Commodatus.
Saul, 1.Reg.9.a.2. Hebraicè, Sual, Vulpes.
Scenopegia, Festum tabernaculorum.
Schibboleth, Spica.
Sedecias, Iustus Domini.
Segor, parua.
Sehon, Eradicatio.
Sela, Dissoluens, Filius Iudæ.
Sellum, pacificus.
Sellum, Manens.
Sem, Nomen, Fama, Positus.
Semei, Obediens.
Semei, 1.Par.2.d.28. Nomen meum.
Sennacherib, Rubus destructionis.
Seon, Sonitus.
Sepharuaim, Libri, vel Scribæ.
Sephora, Pulchra, aut tuba, Exod. 1. c.15. per sin.
Sephora, Exod.2.d.21. Auis, Passer, Vxor Mosis.
Seth, Positus.
Setim, Expansiones.
Siba, Exercitus, Militia.
Sibboleth, Onus.
Sicera, Ebrietas.
Sichem, Humerus.
Sihor, Niger, Turbidus: Nilus.
Siloe, Missus, Mittens.
Simeon, Audiens, Exauditio.
Simon, Obediens.
Sin, Rubus, Exo.16.a.1. per samech.
Sin, per sade, Arma, scutum.
Sion, Aceruus. 2.Reg.5.b.7.
Sion, Deut.4.g.48. Strepitus.
Sisara, Hirundinem videns.
Sodoma, secretum eorum.
Somer, Custos.
Sophtim, Iudices.
Sorec, Vinea.
Stephanus, Coronatus.
Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
Sunamitis, Dormiens.
Susanna, Lilium, Rosa.

T

Tarsus, Alata, Pennata.
Thabor, Electio, Puritas.
Thaddæus, Laudans.
Thamar, Palma, Dactylus.
Thare, Odorans, Spirans.
Tharsis, Contemplatio gaudij.
Thau, Signum.
Thecua, Spes, Funiculus.
Theraphim, Simulachra.
Thomas, Abyssus, Geminus.
Thopheth, Tympanum, Seductio.
Timæus, Cæcus, Cæcitas.
Timotheus, Honor Dei.
Titus, Honorabilis.
Tobias, Bonus dominus.
Tubalcain, Mundana possessio.
Tyrij, Hebraicè Sorim, id est, tribulantes.

V

Vaiera, & vocauit. Liber Leuitici.
Vaiedabber, Et locutus est. Liber Numerorum.
Vasthi, Potans, Bibens.
Veelle semoth. Et hæc sunt nomina. secundus liber Legis, qui Exodus Græcè vocatur.
Vr, Ignis.
Vrias, Ignis Domini.

Z

Zabad, Dos, Dotatus.
Zabdi, Idem.
Zabulon, Habitaculum.
Zacchæus, Purus.
Zacharias, Memoria Domini.
Zambri, Cantans.
Zara, Oriens.
Zebedæus, Dos, Dotatus.
Zebee, Victima.
Zelotes, Æmulator.
Zelpha, Distillatio oris.
Zorobabel, Alienus à confusione.

FINIS.

IN.

INDEX BIBLICVS,

QVI RES EAS DE QVIBVS IN SACRIS BIBLIIS AGITVR,

Ad certa Capita, alphabeti ordine digesta, reuocatas, summa breuitate complectitur.

IN hoc Bibliorum Indice, Candide Lector, primus numerus, libri caput denotat; proxime deinde sequentes vsque ad hoc signum †, vel (si hoc signum non adsit) ad proximam vsque sequentis libri citationem, sunt versuum in eodem capite signatorum notæ. Exempli gratia in voce AARON, Exod. 4, 14. 16, 30 † 5, 1 † 6, 13 † 7, 1, 2. legendum est: Exodi capite 4. versu 14. versu 16. & versu 30. Item cap. 5. versu 1. cap. 6. versu 13. cap. 7. versu 1. & 2. Cum autem asteriscus seu stella in hunc modum (Leu. 8.) numero apponitur, indicium est, rem de qua agitur, per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porro si quod quaris, in versu hic notato contingat non adeo perspicue inueniri, tum aliquot ex propinquis versibus antecedentibus, vel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorum nominibus ad faciliorem & certiorem distinctionem id obseruatum est, vt Eccle. Ecclesiasten, Eccli. vero Ecclesiasticum notet.*

AARON adiungitur fratri suo Mosi socius. Exo. 4, 14, 16, 30 † 5, 1 † 6, 13 † 7, 1, 2. Mich. 6, 4. fuit pronepos Leui, Exo. 6, 16, 18, 20, peculiari ritu consecratur cum suis filijs ad ministerium sacerdotij, Leuit. 8.* Num. 3, 10. Deut. 18. 5. Hebr. 5, 4. sicut Dominus præscripserat. Exod. 29 * † 40, 12. Aaronis & filiorum sacerdotalis ornatus. Exod, 28.* Aaronis sacerdotis auctoritatem qui noluerunt agnoscere, inusitato genere mortis intereunt, Exod. 16, 1, 15, 30, 35. Aaron insigni miraculo ostenditur præ ceteris a Deo in sacerdotem summum electus. Exo. 17, 5, 8. post oblationem factam benedicit extensa manu populo, Exod. 9, 22. iure perpetuo accipit pro officio Sacerdotali oblationes, & primitias a populo, Num. 18, 8, 9, 11, 12.* & a Leuitis decimas decimarum, Num. 18, 26, 28. moritur, Num. 20, 28 † 33, 36. Deut. 10, 6 † 32, 50. succedit ei in summo Sacerdotio Eleazar, Num. 20, 26. Deut. 10, 6. Aaronis laus Eccli. 45, 7, 8, 9*.

ABARIM mons vnde moriturus iam Moyses terram Chanaan prospexit, Num. 21, 11. † 27, 12 † 33, 44*. Deuter. 32, 49.

ABBA pater, Marc. 14, 36. Rom. 8, 15, Galat. 4, 6.

ABDEMELECH propugnator, & patronus Ieremiæ, Ier. 38, 7. liberatur a gladio Chaldæorum, Ier. 39, 16 17.

ABDENAGO mittitur in fornacem

ACE-

Amor-

Crux

Gama-

H

L

Prou.

N

O

OPE-

præ-

PHI-

S

SO-

V

Z

mus

FINIS.

REGISTRVM.

† †† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz,

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sss Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz,

Aaaa Bbbb Cccc a b * ** *** ****.

Omnes sunt quaterniones, exceptis †, & **** *terniones*, ††, & b, *quinterniones*.

ROMÆ,
Ex Typographia VATICANA. M. D. XCVIII.

